41

IX
E
52
BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
IX
E
52
NAPOLI

9. D. 44
163.
2.
3.

Digitized by Google

DE DEO TRINO ET VNO

Tomus Secundus.

IN QVO AGITVR DE RESPECTIVIS, SIVE DE TRIBVS PERSONIS DIVINIS: VBI Germana Scoti mens aperitur, atque ad eius inſtitutum diſceptatur,

AVTHORE

P. F. CLEMENTE BRANCASIO DE CAROVINEA Ordinis Minorum Regularis Obſeruantiæ Reformat. Prouinciæ Neap. Sacræ Theologiæ Lectore.

CVM DVPLICI INDICE, ALTERO DISPVTATIONVM, Quæſtionum, & Articulorum; altero rerum notabilium.

Biblior. Naconi

NEAPOLI, Ex Regia Typographia Egidij Longhi. MDCXL.

SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

Reuerendiſſime Patri

P. F. BENIGNO A GENVA

TOTIVS ORDINIS D. FRANCISCI OLIM Miniſtro Generali, nunc vero Ciſmontanæ familiæ Commiſſario itidem Generali.

FRATER CLEMENS BRANC*ASIVS A Carauinea S. D.*

PRodit alter de Trinitate tomus auſpicijs tuis, Reuerendiſsime Pater, & id quidem multis nominibus, tum quia dum euulgãdo operi admouerim alacriter manum, deficientem (neſcio qua remora in medio curſu) progrediendi vlterius animum excitaſti, additiſque calcaribus ad metam vſque perduxiſti, aliter non peruenturum: adeo vt tuum potius ſit dicendum, tum quia cui magis, qui ex Seraphicæ Reipublicæ latiſsimis in humilitate, & paupertate campis naſcuntur fructus, ſunt offerendi, quam illi, qui ſuauitate, &

tem-

temperantiā morum, prudentia cum incomparabili vigilantia regiminis, admirabili innocentia vitæ irriguis fontibus, quin potius fluminibus totum irrigauit iam diu, & irrigat Seraphicum Ordinem ad vberrimam frugem? Tum etiam ad vitandam, qua incurerer ingrati animi notam ſi tot, tantorumque beneficiorum in me collatorum memoria, at ſaltem aliquid, hac quamtulacumq; ſit, occaſione ſumpta non haberet teſtimonium. Excipe igitur, & ſolita benignitate opus eius foue, quem nullo vſquam tempore fouere, & fauoribus proſequi deſijſti. Vale Reuerendisſime Pater, quem Deus incolumen diu ſeruet in Seraphicæ Religionis incrementum.

AD LECTOREM

CAEpi recenſere ſuperioribus annis, quæ de Deo Trino, & vno in ſcolis legẽdo dictauerã; at cũ deinde illa ſub prelo tipographi publicanda verſarentur, animaduertimus commodi voluminis fines opus exceſſurum, ſi vlterius progrederemur; quamobrem in duos partiendum tomos decreui. Habuiſti primum, habes nunc alterum: qui quidem, & ipſe (quia de Deo nunquam ſatis) excreuiſſet ſatis vltra, niſi manum contraxiſſem. Non deerit occaſio, quid aliud corollarie attingendi in reliquis Theologicis, atque philoſophicis tractatibus, quos promptos habeo vulgandos, ſi ab ipſo Deo Optimo Maximo, à quo cuncta bona procedunt, hoc mihi datum fuerit, ſique hęc, quæ iam euulgaui, cognouerim tibi placuiſſe. Interim vale atque æqui, boniqúe conſule, quæ literarum parens monet Auguſtinus vt & hic repetam.

Auguſtin cap. 1. de Trinitate.

Nec me pigebit, ſicubi hæſito, quærere; nec pudebit, ſicubi erro, diſcere: proinde quiſquis hæc legit, vbi pariter certus eſt, pergat mecum; vbi errorem ſuum cognoſcit, redeat ad me: vbi meum, reuocet me: ita ingrediamur ſimul viam charitatis, tendentes ad eum, de quo dictum eſt, quærite faciem eius ſemper: & hoc pactum coram Deo cum omnibus inierim, qui legens dicit, non vere dictum eſt, afferat, ſi placet, ſuam ſententiam, & redarguat meam ſi poteſt: quod ſi cum veritate, & charitate fecerit, mihique cognoſcendum facere curauerit, vberrimum laboris mei fructum cæpero.

Ac proinde me ipſum, hæc, & omnia mea correctioni, & pedibus ſubijcio Sanctæ Matris Romanæ Eccleſiæ, quoniam ipſa eſt fundamentum, baſis, columna, & infallibilis magiſtra veritatis.

INDEX DISPVTATIONVM, QVAESTIONVM, ET ARTICVLORVM

IN TRIBVS LIBRIS DE TRINITATE

Contentorum: in quo, l. Librum, f. folium indicat

LIBER PRIMVS.

DISPVTATIO PRIMA.

De Trinitate in se.

Quæſt.1.Vtrum detur Trinitas: quanam huius vocis ethymologia: quale ſignificatum, & circumloquutio. lib 1.fol.1.

Quæſt.2.Vtrum liceat Scolaſticis diſputare de Trinitate, lib.1. fol.6.

Quæſt.3.Vtrum naturali ratione demonſtrari poſſit Trinitatis miſterium. lib.1. fol.10.

Art.1.Proponuntur argumenta affirmatiua, ibid.

Artic. 2. Quid ſenſerit Scotus circa demonſtrationem Trinitatis, l.1 f.12.

Artic. 3. Quæſtionis enodatio, & ſolutio. l.1.f.13.

Quæſt.4. Trinitas perſonarum, & vnitas Eſſentiæ oſtenditur ex multiplici capite veteris Teſtamenti, l.1, f.23.

Quæſt.5.Oſtenditur ex multiplici capite Teſtamenti noui, l.1.f.25.

Quæſt.6.Comprobatur miſterium Trinitatis ex aliquib. ſimilitudinibus Creaturarum, l.1.f.28.

Quæſt.7.Vnde Philoſophi cognitionem qualemcunque adepti fuerint diuinorum miſteriorum, & præcipuè Trinitatis? l.1.f.31.

Quæſt.8.Vtrũ poſſit euidenter reſpõderi argumẽtis obſtãtib. cõtra Trinitat. l.1.f. 33.

DIS-

DISPVTATIO SECVNDA
De Diuinis Emanationibus.

Quaſt.1.Vtrum detur productio in diuinis, l.1.f.36.

Quaſt. 2. Vtrum ſint tantum duæ productiones in diuinis alterius rationis, l.1.f.39.

*Quaſt. 3.Vtrum in diuinis ſint tantum tres perſonæ,duæ productæ,& vna improducta,*l.1.f.44.

*Quaſt.4. Vtrum cum vnitate Eſſentiæ ſiet Trinitas,& conſubſtantialitas perſonarum,*l.1.f.47.

Artic.1.Probatur aſſertio catholica aduerſus hæreticos,ibid.

*Artic.2.Soluuntur obiectiones theologicæ in contrarium,*l.1.f.50.

*Artic. 3. Soluuntur obiecta hæreticorum de Homouſion,*l.1.f.53.

*Quaſt.5.Vtrum ad multiplicationem perſonarum multiplicentur quoque exiſtentiæ reſpectiuæ earum,*l.1.f.56.

*Quaſt.6.Vtrum ſicut concedimus tres perſonas,ita concedere, & nominare poſſimus tres ſubſtantias,*l.1.f.59.

Quaſt.7.Vtrum vltra tres ſubſiſtentias relatiuas detur in Deo aliqua ſubſiſtentia abſoluta communis tribus perſonis l.1.f.63.

*Quaſt. 8. Vtrum Eſſentia diuina expectet vltimam,actualitatem,vltimum complementum, vltimamque perfectionē à relationibus hypoſtaticis,*l.1.f.69.

*Quaſt.9.Vtrum in diuinis vtendum terminis,*Non idem,non vnum,diſtinctio,diſcretio,ſecretio differentia,diuerſitas, diuiſio, ſeparatio, Alius,Aliud,Alter,Alterum,diſſimilitudo,diſparitas, alienatio, extraneitas,*l.1.f.72.*

*Quaſt.10.Vtrum in diuinis poſſint eſſe plures productiones eiuſdem rationis,*l.1 fol.76.

Quaſt.11. Per quid Eſſentia determinetur ad eſſendum in prima perſona, lib.1. fol.82.

*Quaſt. 12. Vtrum detur indiuiduum Deitatis,*l.1 f.85.

*Quaſt.13.Vtrum diuina Eſſentia generet, vel generetur,*l. 1.f.88.

Quaſt.14.Vtrū Deus genuerit aliū,Deum l. 1.f.94.

Quaſt.15. Vtrum dictio excluſiua, Solus *poſſit competere Deo,*l.1.f.96.

DISPVTATIO TERTIA.
De Diſtinctione ad intra in ordine ad productiones.

*Quaſt.1.Vtrum generatio, & ſpiratio diſtinguantur ſeipſis,*l.1.f.99.

Quaſt.2.Vtrum productiones, & perſonæ diſtinguantur realiter, l.1.f.106.

Quaſt.3.Vtrum productionum,& perſonarum diſtinctio ſit omnium maxima, l.1.f.109.

*Quaſt.4.Vtrum vtraque productio Filij, & Spiritus ſancti ſit vniuoca, an æquiuoca,*l.1.f.113.

*Quaſt.5.Vtrum generatio, & ſpiratio diſtinguantur ſpecifice,*l.1.f.117.

Quaſt.6.Cur eſt,vt productio Spiritus ſācti nō ſit appellāda generatio, l.1.f.121.

DISPVTATIO QVARTA.
De Ordine in Diuinis.

*Quaſt.1.Vtrum in diuinis ſit ordo naturæ, & originis,*l.1.f.133.

Artic.1.Quid ſit ordo naturæ, & originis,ibid.

*Artic. 2. Datur in diuinis ordo naturæ, & originis,*l.1.f.138.

*Artic.3. Arguitur contra ordinem naturæ,& originis,*l.1.f.142.

*Arti.4.Occurritur argumentis præcedentis artic,*l.1.f.143.

Quaſt.2. Vtrum eſſentialia ſint immediatiora, & priora notionalibus, lib. 1. fol.145.

*Quaſt.3.Vtrum Notionalia conſtitutiua perſonarum ſint priora eſſentialibus in eadem perſona,*l.1.f.150.

Quaſt.4.Notio,Prioritas,& Relatio *an diſtinguantur inter ſe;& qualem ordinem ſeruent.*l.1.f.154.

LIBER SECVNDVS.

DISPVTATIO PRIMA. De Diuinis Perſonis.

Quæſt. 1. Vtrum in Deo reperiatur vera ratio perſonæ, l. 2. f. 1.
Quæſt. 2. Quænam ſit ratio, & definitio, perſonæ, l. 2. f. 4.
Quæſt. 3 Vtrum perſona ſignificet aliquid primæ, vel ſecundæ intentionis, lib. 2. fol 6.
Quæſt. 4 Vtrum perſona ſignificet ſubſtantiam, vel relationem; & de ſignificato formali perſonæ, l. 2. f. 9.
Artic. 1. De Perſona in ſe, ibid.
Artic. 2. Quid importet nomen perſonæ in diuinis, l. 2. f. 12.
Quæſt. 5 Vtrum perſona prædicetur vniuoce de creatis, & increatis perſonis, l. 2. fol. 17.
Quæſt. 6. Vtrum in diuinis ſit vere numerus perſonarum, l. 2. f. 20.
Quæſt. 7. Quid importet nomen Vſię, & Hypoſtaſis in diuinis, l. 2. f. 23.
Quæſt. 8. Vtrum termini numerales multiplicentur in diuinis, l. 2. f. 25.

DISPVTATIO SECVNDA. De Conſtitutione Diuinarum Perſonarum.

Quæſt. 1. Vtrum perſona conſtituatur per poſitiuum, an per duplicem negationem, l. 2. f. 31.
Ar. 1. Referuntur varia placita Doctorũ, ibid.
Art. 2. Confutatur Duran. & Henri. & expeditur tota ratio perſonæ, l. 2. f. 33.
Ar. 3. Affertur propria ſententia, l. 2. f. 37.
Artic. 4. Soluuntur rationes probantes dicere ſolam negationem, l. 2. f. 38.
Ar. 5. Diluuntur argumenta probantia conſtitui per poſitiuum, l. 2. f. 42.
Quæſt. 2. Vtrum diuinæ perſonæ ſeipſis conſtituantur, & diſtinguantur, l. 2. f. 47.
Quæſt. 3. Vtrum perſonæ conſtituantur per abſoluta, an per reſpectiua, l. 2. f. 51.
Artic. 1. Affertur ſententia conſtitui per abſoluta, ibid.
Ar. 2. Afferuntur argumenta probantia conſtitui per reſpectiua, l. 2. f. 52.
Ar. 3. Quale iudicium ſit ferendum de vtraque opinione, l. 2. f. 54.
Ar. 4. Reſpondetur argumentis art prim. l. 2. f. 56.
Ar. 5. Reſpond. argument. artic. ſecund. l. 2. f. 59.
Quæſt. 4. Vtrum abſtractis relationib. remanerent perſonæ, l. 2. f. 62.
Quæſt. 5. Vtrum relatio cõſtituat perſonam, vt relatio, an vt origo, vel proprietas, l. 2. f. 65.
Ar. 1. Confutantur aliorum placita, ibid.
Ar. 2. Relatio conſtituit ſub expreſſa forma relationis, l. 2. f. 69.
Artic. 3. Soluuntur argument. contra 1. & 2. art l. 2. f. 72.
Quæſt. 6. Vtrum relationes perſonales ſint formaliter infinitę, l. 2 f. 73.
Quæſt. 7. Vtrum relationes, attributa, & modi intrinſeci ſint de intrinſeca rat. Eſſentiæ, & è contra l. 2 f 81.
Art. 1 Reſpondetur ex Scholaſticis, ibid.
Artic. 2. Confirmatur ex Patribus doctrina art. præc. l. 2. f. 85.
Artic. 3. Soluuntur argum. contra prim. art. l. 2 f. 88.
Quæſt. 8 Vtrum ex Eſſentia, & relatione fiat vnum per ſè, & compoſitio in perſona, l. 2 f. 93.

DISPVTATIO TERTIA. De Circuminſeſſione

Quæſt. 1. Vtrum perſonæ diuinæ ſint in inuicem per circuminſeſſionem, l. 2 f. 97
Artic. 1. Probatur eſſe in inuicem; & affertur Ethymologia, & deſcriptio circuminſeſſionis, ibid.
Artic. 2. Quænam ſit ratio eſſendi vnã in alia l. 2 f. 99.
Artic. 3. Soluuntur argument. in oppoſitum, l. 2. f. 102.

DIS.

DISPVTATIO QVARTA.
De Aequalitate diuinarum perſonarum.

Quæſt. 1. Vtrum perſonæ ſint inter ſe æquales, l. 2. f. 107.
Quæſt. 2. Vtrum identitas æqualitas, & ſimilitudo ſint relationes reales, l. 2. f. 116
Artic. 1. Affertur ſententia negatiua, ibid.
Artic. 2. Quid ſit identitas, æqualitas, ſimilitudo, l. 2. f. 117.
Artic. 3. Vtrum relatio diſtinctionis, & oppoſitionis perſonarum diſtinguatur à paternitate, filiatione, & ſpiratione, l. 2. f. 121.
Artic. 4. Relationes communes eſſe reales, l. 2. f. 124.
Artic. 5. Occurritur argumentis art. pri. l. 2. f. 129.
Artic. 6. Errores contra æqualitatem confutantur, l. 2. f. 131.
Artic. 8. Occurritur argumentis hæreticorum l. 2. f. 140.
Quæſt. 3. Vtrum Pater, qua Pater ſit maior Filio, l. 2. f. 143.
Quæſt. 4. Vtrũ Relationes ad intra ſint inuicem æquales, vel inæquales, l. 2. f. 145
Quæſt. 5. Vtrum Relationes reales ſint ſolùm modo quatuor in diuinis, l. 2. f. 150.

DISPVTATIO QVINTA.
De Notionibus diuinarum Perſonarum.

Quæſt. 1. Vtrum dentur Notiones, & quid ſit notio, l. 2. f. 154.
Quæſt. 2. Quot ſunt Notiones, l. 2. f. 157.

LIBER TERTIVS.

De Diuinis perſonis in particulari.

DISPVTATIO PRIMA.
De Patre Aeterno.

Quæſt. 1. Num Patris nomen ſit proprium primæ perſonæ, l. 3. f. 1.
Quæſt. 2. Diſquiritur comparatio paternitatis diuinæ, & humanæ, l. 3. f. 6.
Quæſt. 3. Vtrum Ingenitum poſſit collocari in diuinis, l. 3. f. 8.
Quæſt. 4. Vtrum Ingenitum competat alicui perſonæ diuinæ, l. 3. f. 10.
Quæſt. 5. Ingenitum an, & qualem dicat perfectionem, l. 3. f. 15.
Quæſt. 6. An Ingenitum pro formali ſit proprietas conſtitutiua perſonæ Patris, l. 3. f. 17.
Quæſt. 7. Ingenitum ſub qua ratione ſit proprietas conſtitutiua Patris, lib. 3. fol. 22.
Quæſt. 8. Vtrum Patri ad intra conueniat nomen Principij, & initij; & vtrum Pater ſit principium totius Deitatis, l. 3. f. 29.
Quæſt. 8. La ſeconda; vtrum Patri conueniat nomẽ Authoris, & cauſæ ad intra in diuinis, l. 3. f. 33.
Quæſt. 9. Vtrum principium in Patre prædicetur vniuoce de principio eſſentiali, & notionali, l. 3. f. 36.
Quæſt. 10. Vtrum potentia generatiua Patris, & ſpiratiua Spiritus ſancti ſit Eſſentia, an Relatio an vtrumq; lib. 3. fol. 39.
Artic. 1. Proponitur ſententia D. Bonau. & Durand. l. 3. ibid.
Artic. 2. Proponitur ſententia Gregorij Ariminenſis, l. 3. f. 40.
Artic. 3. Potentiam generandi non eſſe relationem, ſeu paternitatem, contra prim. art. l. 3. f. 41.
Artic. 4. Impugnatur Gregorius, & Henric. l. 3. f. 42.
Artic. 5. Oſtenditur quid, & qualis ſit potentia generandi in diuinis, lib. 3. fol. 43.
Artic. 6. Potentiam generandi, & ſpirandi non cadere ſub attributo Omnipotentia, l. 3. f. 47.
Artic. 7. Potentiam generandi in Patre eſſe veram; & realem, l. 3. f. 50.
Artic. 8. Soluuntur argumenta artic. pri. l. 3. f. 52.
Articul. 9. Soluuntur argumenta articuli ſecun:

ſecundi, lib. 3. fol 54.
Quæſt. 11. Vtrum Pater ſit ſapiens ſapientia genita, & Filius ſit Ars Patris, l. 3. f. 55.

DISPVTATIO SECVNDA.
De Verbo Diuino.

Quæſt. 1. Vtrum detur Verbum in diuinis, l. 3. f. 61.
Quæſt. 2. Vtrum Verbum dicatur eſſentialiter, an notionaliter, l. 3. f. 62.
Quæſt. 3. Vtrum Verbum creatum ſit ſpecies intelligibilis, an obiectum, an notitia declatiua, an aliquid aliud ab intellectu productum, l. 3. f. 64.
Quæſt. 4. Qualis notitia ſit verbum. Quænam deſcriptio verbi, quæue conditiones concurrentes ad verbum, l. 3. f. 69
Quæſt. 5. Vtrum Verbum, et Filius ſint vnũ & idem, l. 3. f. 75.
Quæſt. 6 Vtrum Verbum producatur ex cognitione creaturarum poſſibilium, & exiſtentium, l. 3. f. 77.
Artic. 1. Affertur ſententia Scoti ibid.
Artic. 2. Verbum non producitur ex cognit. Creat. l. 3. f. 81.
Artic. 3. Affertur ſententia D. Tho. cum fundam. l. 3. f. 80.
Art 4. Vtrum Verbum dicat reſpectum aliquem ad Creat. l. 3. f. 93.
Artic. 5. Diluuntur argumenta Thomiſtarum, l. 3. f 95.
Quæſt. 7 Vtrum Verbum producatur ex cognitione Spiritus ſancti, & amore diuinarum perſonarum, l. 3. f. 102.
Quæſt. 8. Vtrum Verbum producatur per actũ dicẽdi, an inte ligendi, l. 3. f. 110.
Artic. 1. Proponitur ſententia Thomiſtarum, ibid.
Art. 2. Sententia Scotiſtarum produci per actum dicendi, l. 3 f. 111.
Art. 3. Reſpondetur argu. ar. 1. l. 3. f. 122.
Quæſt. 9. Vtrum ad generationem Verbi cõcurrat aliquo modo voluntas, lib. 3. fol. 125.
Art. 1. Referuntur varia placita cum fundam. l. 3. f. 125.
Art. 2. Reſoluitur quæſtio per aſſertiones, l. 3 f. 126.
Artic. 3. Vtrum viſio Beatorum de diuina Eſſentia ſit proprie verbum, lib. 3. fol. 129.
Artic. 4. Occurritur obiectionibus prim. art l. 3. f. 134.
Art. 5. Quomodo Pater poſſit vede generationẽ, priuſquã generet, l. 3. f. 135.
Quæſ. 10. Vtrũ Verbũ producatur ex fecunditate naturę ſolius, an per operationẽ intellectus: idemque de Spiritu ſancto, vtrum ex ſola fecunditate naturę, l. 3. fol. 138.
Artic. 1. Probatur produci ex ſola fecundit. nat. l. 3. ibid.
Artic. 2. Verbum produci per opus intellectus; & Spiritum ſanctum per opus voluntatis, ex fecundit. nat. l. 3. f. 137
Artic. 3. Soluuntur argumenta art. prim. l. 3. f. 140.
Quæſt. 11. Vtrum Filius producatur de ſubſtantia Patris, tanquam de materia, vel de nihilo, l. 3. f. 142.
Artic. 1. Proponitur ſententia Henrici, Gotfred. Durandi, ibid.
Ar. 2. Verbum non generatur de Eſſentia tanquam de materia, vel quaſi; nec de nihilo. l. 3. f. 143.
Artic. 3. Declaratur quomodo Filius ſit de ſubſtantia Patris, l. 3. f. 147.
Ar. 4. Vtrum generatio Verbi ſit vniuoca l. 3. 149.
Artic. 5. Occurritur argumentis art. primi, l. 3. f. 152.
Quæſt. 12. Vtrum in Filio ſit potentia actiua generandi, & in Spiritu ſancto potentia ſpirandi, l. 3. f. 154.
Art. 1. Probatur pars affirmatiua. ibid.
Artic. 2. Nullam in Filio, & Spiritu ſancto adeſſe potentiam producendi ad intra, nec proximam, nec remotam, l. 3. fol. 155.
Artic. 3. Occuritur argumentis ar. prim. l. 3. f. 160.
Quæſt. 13. Vtrum Filij generatio ſit ęterna, l. 3. f. 161.
Quæſt. 14 Vtrum Verbum ſit imago Patris, l. 3. f. 163.
Ar. 1. Proponitur ſententia Duran. ibid.

Artic.2. Quid ſit imago, & conditiones imaginis, l. 3. f. 164.
Ar.3. De *modis aſſignandi imaginem, l. 3. f.* 167.
Ar.4 Verbũ eſt proprie, & perfecta imago Patris, l. 3 f. 170.
Ar.5 Reſpondetur ad obiecta primi ar. l. 3 f. 172.
Ar.6. Soluuntur argumenta probantia non ſolum Verbum, ſed & Spiritum ſanctum, & Patrem eſſe imaginem, l. 3. f. 17
Quæſt.15 Vtrum Verbũ ſit imago Eſſentię, an Patris, an creaturarũ, an ſlet Eſſentialiter, an notionaliter, l. 3. f. 175.

DISPVTATIO TERTIA
De Spiritu Sancto.

Quæſt. 1. Vtrum tertię perſonę conueniat nomen Spiritus Sancti, l. 3 f. 178.
Quæſt.2 Vtrum Spiritui ſancto conueniat nomen amoris, l. 3. f. 182.
Quæſt.3. Vtrum Spiritui ſancto conueniat appellatio doni, l. 3 f. 185.
Quæſt.4 De pluribus alijs nominibus competentibus Spiritui ſancto, l. 3. f. 195
Quæſt.5 Vtrum voluntas diuina, vt voluntas eſt, ſit principium productiuum Spiritus ſancti, l. 3 f. 197.
Quæſt.6 Vtrum voluntas diuina ſit principium producendi Spiritum ſanctum libere, naturaliter, & neceſſario, l. 3. f. 201.
Quæſt.7. Vtrũ Spiritus S. producatur à Patre, & Filio, l. 3 f. 210.
Ar. 1. Affertur ſententia Græcorum, ibidem.
Ar.2. Spiritus ſanctus à Patre, filioque procedit, l. 3 f. 211.
Ar.3. Vtrum quia expreſſis verbis non reperitur in ſcriptura Spiritum ſanctum procedere à Filio, ideo ſit negandum procedere ab eo, l. 3. f. 217.
Ar.4. A quonam, qualiter, & quando facta fuerit additio, Filioque, *lib. 3. f. 221.*
Ar.5. De cauſis erroris Græcorum, & de ſtatu eorum ex D. Bonau. l. 3. f. 224.
Ar.6. Occurritur argumen. prim. ar. l. 3. f. 225.
Quæſt.8. Vtrum Pater, & Filius ſpirẽt vniformiter, proprie, vel minus proprie: principaliter, vel minus, lib. 3. f. 230.
Quæſt.9. Vtrum Spiritus ſanctus procedat à Patre, & Filio mediate, an immediate, l. 3 f. 236.
Quæſt. 10 Vtrum Spiritus ſanctus procedat à Patre per Filium, l. 3 f. 240.
Quæſt.11. Vtrum ſicut Spiritus ſanctus eſt à Filio, & per Filium, ita ſit concedendum eſſe, etiam ex Filio, lib. 3. f. 243.
Quæſt.13. An Pater, & Filius ſint vnum principium Spiritus ſancti, & ſpirent in quantum vnum, l. 3. f. 244.
Quæſt.14 Vtrum Pater, & Filius ſpirent voluntate, tanquam vna, vel voluntate concordi, l. 3 f. 248.
Quæſt.15. Vtrum Spiritus ſanctus poſtulet ſpirari neceſſario à duobus diſtinctis ſuppoſitis, l. 3 f. 251.
Quæſt.16. Vtrum Pater, & Filius ſint vnus ſpirator, & duo ſpirantes, l. 3 f. 257.
Quæſt.17 Vtrum ſpiratio actiua ſit relatio vere realis, f. 260.
Quæſt.18 Vtrum ſpiratio actiua ſit vna, & eadem an plures, & diſtincta realiter à filiatione, & paternitate, l. 3 f. 264.
Quæſt 19. Vtrum Pater, & Filius diligant ſe Spiritu ſancto, l. 3 f. 270.
Quæſt.20. Vtrum Pater, & Filius diligant creaturas Spiritu ſancto, l. 3 f. 280.
Quæſt. 21. Vtrum Spiritus ſanctus diligat ſe ſeipſo, l. 3. f. 284.
Quæſt 22 Vtrũ ſi Spiritus S. nõ procederet à Filio diſtingueretur realiter ab eo, l. 3 f. 286.
Ar.1. Oſtenditur quæſtionem non eſſe irrationabiliter motam, l. 3 f. 286.
Ar.2 Affertur ſentẽtia negãs, l. 3 f. 288.
Ar.3. Proponitur ſententia affirmans, l. 3 f. 290.
Ar.4 Vtrum ſententia iſta ſit aliqua cenſura digna, l. 3. f. 300.
Ar.5. Reſpondetur argumentis, 2. ar f 301.

DIS-

DISPVTATIO QVARTA.
De Miſsione diuinarum perſonarum.

Quæſt. 1. *De natura miſſionis, & quibus conuemat mittere, & mitti, l. 3 f. 307*
Quæſt. 2 *De miſſione ſenſibili, & viſibili l. 3 f. 317.*
Quæſt. 3 *An quatuor illa ſigna fuerint naturalia, in ſimilitudinaria, l. 3 f. 323.*
Quæſt 4. *Vtrũ Spiritus ſanctus mittatur ĩ ſolum in d nis, ſed et in propria perſona, l. 3 f 325.*
Quæſt 5. *Vtrum Patri, & Filio conueniat inuiſibiliter mitti, l. 3 f. 329.*

DISPVTATIO QVINTA.
De Apparitionibus diuinarum perſonarum.

Quæſ. 1. *Vtrũ implicet diuinas perſonas hominibus apparere, l. 3 f 331. tl 2.*
Quæſ. 2. *Vtrum app ritiones diuinę in vtroque teſtamento fuerint perſonales, an imperſonales, l 3 f 334.*
Quæſ. 3. *Vtrum in vtroque teſtam. ac pparuerint omnes perſonę, an ſolum Verbum l. 3. f. 340.*
Quæſ. 4. *Quomodo diſcernatur apparitio, & loquutio diuina à loquutione Angeli veri, l. 3. f. 342.*
Quæſ. 5. *Vtrum Adam viderit Eſſentiam diuinam, l. 3. f. 344.*
Quæſ. 6. *Vtrum Moyſes viderit in via Eſſentiam Dei, l. 3 f. 347.*
Quæſ. 7 *Vtrum Paulus in raptu viderit Eſſentiam Dei, l. 3 f. 353.*
Quæſ 8. *Vtrum B. Virgo viderit in hac vita diuinam Eſſentiam, l. 3. f. 357.*
Quæſ. 9. *Vtrum aliquis alter vtriuſq; teſta. in hac vita viderit* Deum, *l. 3 f. 361*
Quæſ. 10. *Vtrum diuina Eſſentia videatur mediante ſpecie. l. 3. f. 364.*
Quæſ. 11. *Vtrum poſſit dari ſpecies intelligibilis diſtincte repręſentans diuinam Eſſentiam, l. 3. f. 371.*
Ar. 1. Affertur ſententia negantium de facto, & de poſſib. ibid.
Ar. 2. Statuitur dari poſſe ſpeciem repręſentantem, l. 3 f. 373.
Ar. 3. Occurritur argumentis prim. ar. l. 3 f. 380.

DISPVTATIO SEXTA.
De Effectibus miſsionis Spiritus ſancti, ſiue de Donis.

Quæſ. 1. *Quid quęnam, & quot ſint Spiritus ſancti dona, l. 3 f. 385.*
Quæſ. 2. *Vtrum dignitas donorum Spiritus ſancti attendatur ſecundum enumerationem Iſaię, an Matthæi, l. 3 f. 388.*
Quæſ. 3. *Vtrum dona ſint neceſſaria ad ſalutem, l. 3. f. 390.*
Quæſt. 4. *Vtrum dona ſint habitus, l. 3. fol. 392.*
Quæſt. 5. *Vtrum Spiritus ſancti dona diſtinguantur à virtutibus, l. 3. f. 394.*
Quæſt. 6. *Vtrum Spiritus ſancti dona ſint inuicem connexa, l. 3 f. 404.*
Quæſt. 7. *Vtrum dona Spiritus ſancti ſint priora virtutibus, an è contra, l. 3. fo. 408.*
Quæſt. 8. *Vtrum dona ſint nobiliora virtutibus, l. 3 f 411.*
Quæſt. 9. *Vtrum dona Spiritus ſancti euacuabuntur in Patria, l. 3. f 414.*
Quæſt. 10. *Quidnam ſit Spiritus ſancti donum ſapientię ſcientię, & intellectus, l. 3 f 419.*
Quæſt. 11. *Vtrum donum ſapientię, & ſcientię differat a ſermone ſapiẽtię, & ſcię̃tię l. 3 f. 424.*
Quæſt. 12. *Vtrum fructus Spiritus ſancti ſint habitus, an actus diſtincti à Spiritus ſancti donis, & Beatitudinibus, ac virtutibus, l. 3. f. 436.*

DE TRINITATE IN SE.

TOMVS SECVNDVS;

LIBER PRIMVS.

DISPVTATIO PRIMA;

QVÆSTIO PRIMA;

Vtrum detur Trinitas, quænam huius vocis Ethymologia, quale ſignificatum, & circumloquutio.

Trinitatẽ negantes.

VLTRA Arium, de quo, ferè toto Trinitatis tractatu, deſtruentem conſubſtantialitatem diuinarum Perſonarũ, ſunt & Alij ipſam de medio tollentes Trinitatem: Et quidem Theodorus Beza ep. 1. ſequutus Seruetum, appellauit Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, Cerberum tricipitem. Michael Seruetus lib. 1. contra Trinitat. appellat Tritheitas, omnes qui *Santiſſimam* cõfitentur Trinitatem: vnde & ait habere eos Deum tripartitum. Heribertus, & Liſorius penes Glaber lib. 3. c. 8. deliramenta ait eſſe ea, quæ dicuntur de Trinitate. Caluin. lib. 1. Inſtit. c. 13. exoptabat ſepulta eſſe nomina Trinitatis, Lutherus Conc. 1. Dom. de Trin. è lytanijs deleri iuſſit illud, *Sancta Trinitas vnus Deus miſerere nobis*, & Lambertus Danæus lib. aduerſ. Genebrard. hanc eandem orationem, *Sãcta Trinitas vnus Deus miſerere nobis*, aiebat eſſe inconcinnam, & ineptã. Valentin Proth. 33. Trinitatem appellauit originem omnium errorum. Alij apud Valent. lib. 5. de Trinit. Deos omnes Gentilium appellabant minores, Trinitatem verò, ſeù Patrem, Filium. & Spiritum ſanctum, Deos maiores, Theodorus Dorſch. Deum trinum, & vnum, nomine ſolummodo eſſe Deum, cæterum eſſe Idolum. Plerique plus iuſto Trinitatis perſonas multiplicabant: aduerſum quos ita ſtatuit Cõcil. Bracar. 1. can. 2. *Si quis extra Sanctam Trinitatem, alia neſcio qua diuinitatis nomina introducit, dicens, quod in ipſa Diuinitate ſit Trinitas Trinitatis, ſicut*

Gnoſtici, & Priſcillani dixerunt, anathema ſit. Inter cęteros verò, qui ad Trinitatem addiderunt quaternitatem, ſeù quartā perſonam, fuit Anaſtaſius Imperator, aſſerens nō Trinitatem adorandam eſſe, ſed quaternitatem: ob id verò, penes Coce. lib. 1. de Trinit. art. 4. fulmine percuſſus interijt; atque demum Trinitatis voces, veluti nouas, & profanas deriſerunt Tranſyluani, & Valentinus Gentilis penes Bellarm. lib. 2. de Chriſto c. 1.

2 Cęterū admittēdam eſſe Trinitatem, toto ferè habebitur hoc opere de Trinitate, præcipuè quærendo vtrum cum vnitate eſſentiæ ſtare poſſit Trinitas perſonarum, de quo ſuo loco.

Trinitatis vox à Græco, et Latino quid.

3 Vt verò aliqua de ipſo nomine dicamus, In primis vocabulum *Trinitas*, & *Trinus* latinè, eſt in Græco *Trias*. Eſt verò Ethymologia, *Trinitas*, tāquam *Trium vnitas*; ita Alenſis 1. p. q. 66. m. 1. art. 1. Albert. p. 1. q. 45. m. 1. ar. 2. inquiens, *ſecundùm catholicam fidem Trinitas dicitur triū vnitas*, idemq; habēt Scholaſtici cū Magiſtro in 1. d. 24.

Vox Trinitatis non vſurpata ab Ethnicis.

4 Vox hæc *Trinitas* ignota planè Ethnicis antè prædicationē huius myſterij; ratio, quia denotat vnitatem eſſentiæ in tribus; quod tamen Ethnici negant, & ob hoc minus norunt. Hinc quoq; deducitur nō competere Creaturis; ob eandem rationem, dum ſubſtantia limitata, & finita vna numero non poſſit eſſe in tribus. Benè verum, quòd *Trinus* ſuit ipſiſmet Ethnicis cognitum, & vſurpatum, hinc Cicero ad Attic. ait, *trinas literas*: Cæſar lib. 7. belli gallic. *trinis caſtris potiuntur*: indeq; etiā à Canoniſtis vſurpatur, & loquentes de monitionibus docent pręcedere debere *trinam monitionem*. cōſonat & Auguſt. tract. 123. in Ioan. *Redditur negationi trinæ trina confeſſio.*

Trini Ethymol.

5 Vocis *Trinus* qualiſnā ſit Ethymologia, vtrum ſit nomen ſimplex, an compoſitum, ait Henric. 2. p. art. 37. q. 11. eſſe ſimplex, deriuans ex dictione græca *Tris*. Ratio, quia ſi eſſet compoſitum, itaut ſignificaret *ter vnum*, committeretur nugatio dicendo *Trinus, & vnus*, ſufficeret namque dicere *Trinum*. Nihilominus Iſidorus ait eſſe nomen collectiuum, inquit enim lib. 7. Ethymolog. c. 4. *Trinitas* appellatur, quod fiat totum vnum ex quibuſdam tribus, quaſi *triunitas*. & D. Tho. 1. p. q. 31. art. 1. ad 2. ſcribit, *Nomen collectiuū duo importat, ſcilicet, pluralitatem ſuppoſitorum, & vnitatem quandam, ſcilicet ordinis alicuius; Populus enim eſt multitudo hominum ſub aliquo ordine comprehenſorum: quantum ergo ad primum, hoc nomen Trinitas conuenit cum nominibus collectiuis; ſed quantum ad ſecundum differt, quia in diuina Trinitate non ſolùm eſt vnitas ordinis, ſed cum hoc eſt etiam vnitas eſſentiæ.* ait ergo eſſe nomen collectiuum ex vnitate, atque pluralitate conſurgens. Confirmatur ex Ethymologia, quia dicitur *Trinitas*, tanquam *Trium vnitas*.

Trini vox an ſimplex, an collectiva.

Reſpon. D. Tho. Henric.

Reſpon. D. Bonau.

6 Verùm D. Bonau. in 1. d. 25. art. 3. q. 1. in corpore, duo docet, primò, tale nomen non eſſe collectiuum: ſecūdò, hoc, & huiuſmodi nomina, eſſe ſimilia collectiuis; & confirmat authoritate Magiſtri aſſerentis nomen hoc *eſſe quaſi collectiuum*: Ratio autem D. Bonauenturæ ea eſt, quoniam *vnitas collectiuorum eſt vnitas aggregationis, quæ conſequitur*, inquit *pluralitatem: hic autem eſt vnitas formæ, quæ non eſt pluralitatem conſequens, ideo non eſt collectiuum tale nomen.* Senſus verò Seraphici Doctoris eſt: in vnitate collectiuorum adeſt pluralitas ſuppoſitorum, & pluralitas naturarum; in diuinis autem adeſt pluralitas ſuppoſitorum, & vnitas naturæ. Confirmatur, vnitas aggregationis eſt minima vnitas, adeſt namq; in vnitate collectiuorum ad ſūmum vnitas ordinis: at in diuinis adeſt vnitas maxima, quæ eſt vnius, eiuſdemque numero eſſentiæ. quapropter cautè loquitur vnà cum Magiſtro, Sāctus Doctor, inquiens eſſe nomen hoc *quaſi collectiuum*.

7 Ad Henricum reſpondet idem Bonau. non committi nugationem, *quia ſicut hoc verbum Cede habet intellectum huius verbi dandi, & loci, ſimiliter in propoſito &c.* Reſponſio, alioqui obſcura explicatur per ſequentia: & quidem in 1. d. 24. art. 3. q. 1. ait, non ineptè dicitur *naſus ſymus*, quāuis *naſus* claudatur *in ſymo*, ſic etiam nō ineptè dicitur *Sancta Trinitas vnus Deus*, & tamen in Trinitate includitur eſsētiæ vnitas.

Digitized by Google

8 Clarius reſpondebimus ſi dicemus primò non committi nugationē, quoniam nō ſpecificatur eadem prorſus ratio formalis per *Trinum*, & *vnū*, etenim per *vnum* demonſtratur eſſentiæ vnitas; per *trinum* pluralitas perſonarum. Dices, hoc idem importatur per *Trinum*, ſuſtinendo *Trinum* non eſſe ſimplex, ſed compoſitum. Reſpondeant ad hoc qui ſuſtinent eſſe compoſitum. Cæterum ſit ſecunda reſponſio tùm ad præcedentia, tùm ad replicam, quod *Trinus* ſignificat implicitè, id, *quod vnus* ſignificat explicitè: etenim vox *Trini* non ſignificat de ſe abſolutè vnitatem in omni, & ſemper, ſiquidem dum dico *trina monitio*, monitiones illæ non ſunt vllo modo vna, ſed omni ex parte plures, igitur *trini* vox non ſignificat neceſſariò vnitatē quantum eſt de ſe, prout competit etiam creaturis; ergo vt fideles magis explicitè credant Deum eſſe trinum, & vnū, ideo vltra *trinus*, additur, *vnus*, Philoſophus namque negaret hanc conſequentiam, eſt trinus, ergo & vnus, vt paſſim infra demonſtrabitur, præcipuè diſput. hac q. ſeq. igitur vt innoteſcat Deum trinum eſſe etiam vnum, inde ad *trinus* additur *vnus*: vnde ceſſat Hērici nugatio, quoniam id, quod implicitè importat *Trinus*, id importat explicitè *ipſe vnus*.

Trinitatis vox antiquiſſima.

8. Nomen *Trinitatis*, & *Trini* antiquiſſimum eſt, & in primis habetur ex Scripturis, vt 1. Ioan. 5. *Tres sūt, qui teſtimonium dāt in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres vnū ſunt.* Item Iacobus frater Domini in ſua Miſſa prout habetur tom. 6. Biblioth. ait. *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sācto, trino, & vni.* indeque, *Trinitas vnus Deus.* & infra. *Sanctam, & conſubſtantialem Trinitatem.* Ioannes Euangeliſta apud Prochorum in eius vita, mentionē facit: & Petr. Apoc. apud Clem. l. 1. Recogn. in fin. Dyoniſius de diuin. nomin. c. 1. *In omnibus ferè diuinis libris Diuinitatem ipſam ſacris laudibus ornari ... vt vnitatem, & vt Trinitatem propter cæleſtis fæcūditatis in tribus perſonis enunciationem.* & cap. fin. *Diuinitas, vnitatis, & Trinitatis nomine celebrata.* ac de myſt. Theol. *Diximus, inquit, quomodo diuina natura vnica dicatur, & trina:* Tertullianus lib. contra Prax. Iuſtinus Mart. in expoſit. fid. Origen. in c. 21. Num. homil. 12. & in Iſai. homil. 4. ſanct. Martial. Apoſtolorum diſcipulus epiſt. ad Burdegalenſes cap. 10. Gregor. Thaumat. penes Gregor. Niſſenum, hi, aliiq; expreſſam mentionem faciunt de Trinitate: quid dicam de Athanaſij libris, præcipuè de ſymbolo, tantopere conclamante Trinitatem? quid de Hilario? quid inde de Auguſtino, Hieronymo, cæteriſq; Patribus Eccleſiæ, & quid de Scholaſticis, peculiares tractatus agentes de Trinitate? Inſuper Nicenum Concil. lib. 2. appellat Trinitatem indiuiduam, & conſubſtantialem. Dionyſius Papa penes Athanaſ. lib. de decret. Nicenæ Synodi. Felix Pap. II. epiſt. 3. ad Benign. &c.

Trinitas quid de principali importat.

9 Dum autem vox hæc *Trinitatis* importat vnitatem eſſentiæ, & perſonarum pluralitatē, expoſtulatur quidnam iſtorum importet per sè primò, & principalius? Alenſis 1. p. q. 66. m. 1. ar. 1. Genebrard. l. 2. de Trin. & Bellarm. lib. 2. de Chriſto c. 5. aiūt nomine Trinitatis non ſignificari eſſentiam, ſed perſonas. Dicendum primò Trinitatis vocabulum de ſe, abſtrahendo, & in genere loquēdo, importat primo pluralitatē, & numerum: probatur ex ipſa voce, quæ quidem numerica eſt: ergo de ſe importat tria: confirmatur, ſicut duo, *quaternitas*, *quinitas*, importāt duo, quatuor, & quinque, ita dicendo *Trinitas*, de ſe importatur numerus trium: vnde hoc erit ſuū primarium, & principale ſignatum. Accedit, quod non ſemper cum *Trinitate*, abſtractiuè loquendo, ſtat eſſentiæ vnitas, ſtat namq; in creaturis nomen *trinitas*, at cum diuiſione naturæ; Dicendum ſecundò, quod nomen *Trinitatis* importet cum pluralitate ſuppoſitorum eſſentiæ vnitatem, id euenit in ſubiecta materia Trinitatis diuinæ, vt eſt diuina, ergo nomen hoc importat & pluralitatem, & vnitatem. Dicēdum tertiò, id, quod primò, & principaliter ſignat, eſt pluralitas perſonarum, vndè primario importatur pluralitas, & ſecundario eſſētiæ vnitas. In hoc autem diſcordamus à negantibus importari primario vnitatem: Quapropter dicimus quartò,

Digitized by Google

integrum ſignificatum *Trinitatis* importari per perſonarum pluralitatem, & eſſentiæ vnitatem: hæc eſt D.Bonau. ſup.q.2. Richar.q.1. Alberti ſup. art.2. & communiter cæterorum. Accedit communis vſus, & intelligentia Scripturarum, Conciliorum, Patrum, & Scholaſticorum, vtrumque ſignificatū adaptantium *Trinitati*. Dices, nomen hoc de ſe abſtrahit ab vnitate, vt patet in creaturis. Reſponſio eſt, quod loquendo, abſtrahendo à ſubiecta materia, ita eſt: at dum ſumus in ſubiecta materia huius altiſſimi myſterij, dicendū eſt importare vtrumque: licet vnū primario, & alterum ſecundario. Quæ res cur non potius importabit vnitatem primario? Reſp. nomen ipſum ſe declarat; nam dū dicimus *dualitas* importantur duo, ex ſui natura, ergo dū dicimus *trinitas* importabit tria de ſui naturali ſignificato: ſicut etiam dum dicimus *vnum* importatur vnitas, vnde fit, vt cùm dicimus *Deus vnus*, per vnitatē importatur Dei vnitas de ſui natura, ita quoque dum dicimus *Trinitas* importabitur *tres* ex ſui natura. Confirmatur, quia dicimus, *Deus trinus, & vnus*, per *trinum* importatur perſonarum pluralitas, & per *vnum*, eſſentiæ diuinæ vnitas: patet expreſsè in ſymbolo Athan. dum dicitur, *Fides catholica hæc eſt, vt vnum Deum in Trinitate, & Trinitatem in vnitate veneremur.* Smyſingus de Trinit.diſp.5.q.2. num.34. in primis ait importare ſolum numerum trium ſuppoſitorum. inde autem ſubdit, *imo præterea expreſsè ſignificat eorundem vnitatem in eſſentia, &c.* oppoſita ſūt hæc, importare ſolum numerum perſonarum, & importare expreſsè vnitatem eſſentiæ. Alij dicunt vt *in obliquo*, & *materialiter* importet eſſentiæ vnitatem &c.

An concedendum ter vnitas. Eſſentia, an trina.

10 Ethymologia hæc, *Trinitas*, id eſt *trium vnitas*, vſque modo adſtipulata præſertim à D. Bonau. ſup. q. 2. præferenda eſt illi, qua diceretur *ter vnitas*, vt docet idem Sanctus Doctor; ratio, quia ſicut diceretur *ter vnitas* de Trinitate, ita de Trino dici poſſet *ter vnus*: hoc autem ſignificaret Deum non eſſe vnum in eſſentia, ſed ter vnū, ſeù habere *ter*, vel *trinam* eſſentiam diuinam. Dices, conceditur, *Deus eſt trinus*, ergo concedendum eſſentiam eſſe trinam. Reſp. negando conſequēs, quia in eo datur intelligi eſſentiam numerari, nec eſſe vnam: de Deo autem dum dicimus eſſe trinum, iam cōſtat Deum teneri ſuppoſitaliter, & perſonaliter, quam ſuppoſitionem non facit eſſentia, ergo concedendum, *Deum eſſe trinum*, non tamen *eſſentia eſt trina*. ſed de hoc magis infra.

Vnus, & Vnū quid important.

11 Circa eandē vocem *Vnus* conſtabit ſæpiſſimè differentia inter *Vnus*, & *Vnum* ſumpto vtroque in caſu recto; ea autem pro nunc eſt, quod *Vnus* maſculinè ſignificat perſonam: *Vnum* neutraliter, importat eſſentiam: quia verò perſonæ diſtinguuntur realiter, hinc nō conceditur *Pater eſt vnus cum Filio*: ex quo tamen ſunt cōſubſtantiales, habentes eandem eſſentiam, hinc concedendum, *Pater eſt vnum cum Filio*. propterea; Chriſtus Io: 10. de ſeipſo ait, *Ego, & Pater vnum ſumus*, dixit autem *Vnum*, non *Vnus*: & Eccleſia in Hymno ad Tert. *Nunc Sancte nobis Spiritus vnum Patri cum Filio.* importando vnitatem eſſentialem, non perſonalem.

Vnum, & Vnitum an idem.

12 An verò idē ſit *Vnum*, ac *vnitum*, vt ſicut dicimus Pater eſt vnum cum Filio, & Spiritu ſancto, ſic quoq; dici poſſet eſſe vnitum Filio, & Spiritui ſancto. Equidem Græci vtuntur etiam voce importāte *vnitum*, vt apud Dionyſ. de diuin.nom.c.2. & Nazianz. orat.23. Verùm latina Schola abſtinet ab hac voce; ratio, quia ea vniuntur, quæ de ſe ſunt ſeparata; ſiuè ea poſſunt vniri, quæ de ſe poſſunt ſeparari, & diuidi, vnitio nāq; opponitur ſeparationi, & diuiſioni: in diuinis autem non cadit ſeparatio, & diuiſio: vnde Chriſtus aiebat, *Omne Regnum in ſeipſo diuiſum diſſipabitur*, at *Ego, & Pater vnū ſumus*, intendens docere nuſquam ſeparatum eſſe Filium à Patre. Confirmatur ex D.Bern.lib.de conſid.inquiens, *Deum eſſe vnum, ſed non vnitum*, ratio, inquiens, quia *non partibus conſtat, vt corpus*, quæ eſt altera ratio, quia vnitio cadit ſuper partes, in ordine ad cōpoſitum conſtans ex partibus. Hilarius l.5. de Trin. *Patrem, & Filium, ait, eſſe vnum, ſed non per vnionem*, & Beda in Boet.de Trin. *Tres perſonæ dicuntur*

Digitized by Google

cuntur vnus Deus, non vnus ab vnione; non enim tres perſonæ vnus Deus participatione,ſed vnus idẽtitate eſſentiæ. De Græcis verò dicendum, talem eſſe morem eorum; at idem intendunt, ac Latini, nempè per vnitionem explicare *vnitatem eſſentialem*,& eſſe in natura *Vnum*.

Idem, & Vnum an importent eundem ſẽſum.

13 Sunt planè perſonæ idem, & vnum eſſentialiter, vt ſuo loco conſtabit: Petitur verò vtrum eundem ſenſũ faciant iſtæ, *Pater, & Filius ſunt idem*; ac *Pater,& Filius ſunt vnum?* Reſpon. tialiter, ſubiecta materia Trinitatis vtique eundem ſenſum important; etenim ſunt vnum eſſentialiter, & ſunt idem eſſentialiter, & hæc ſignificata important ſenſum eundem: At eſt diſtinguendum, vel loquimur de rigore ſermonis, & de vocibus ſecundùm ſe in ſuo genere: vel in ſubiecta materia: ſi loquamur de primo, dicimus eſſe magis propriam loquutionẽ hanc, *Pater,& Filius ſunt vnum*, quam *ſunt idem*, ratio,quia *Vnum* iam cõſtat, quod de ſui natura importat eſſentiã, ergo indicat de ſe identitatem naturæ: at *Idem* eſt commune ad idem realiter & eſſentialiter:vnde eſt,vt dicendo abſolutè, *Pater, & Filius ſunt idem*,non potius de rigore ſermonis importabitur identitas eſſentialis, quàm perſonalis: vnde eſt, vt loquutio talis expoſtulet modificationem,addendo,vel *eſſentialiter,vel Deus, vel in Deitate &c.* vt dicendo ſunt idem *eſſentialiter* ſunt *idem Deus*,ſunt idem *in Deitate,&c.* loquendo autem de ſecundo, iam penes catholicos currit ſenſus, & intelligentia,quod dum catholicus inquit,*Pater, & Filius ſunt idem*, intelligat non de identitate reali perſonali,vt Sabellius, ſed de identitate naturæ, atque eſſentiali.

An concedendum eſſe vnicum.

14 Sicut autem ſunt perſonæ *vnũ*, & Deus eſt *vnus*, vtrum concedi poſſet *Deum eſſe vnicum,& ſingularem*. D. Tho. 1.p.q.31. art.4. cum D.Bonau.in 1. d.21. art.2. q.1. negant, & probant, quia aliàs Deus diceretur eſſe ſolitarius,atque perſonarum diuinarum cõſortio excluſus: de qua re agemus infra. Nihilominus non eſt, cur negare debeamus Deum eſſe vnicum:ita Dur. in 1.d.9.q.1.& Suar.l.4. de Trin. c.13. num.4. ratio, quia *Vnicus* non importat ibi *ſolitarium*,ſed vnitatem naturæ, vnitatem Deitatis: idem etiam Deus de ſeipſo dixit, *videte quòd ego ſum ſolus*, at non indicabat Deitatem remanere ſolitariam abſque conſortio perſonarũ, ſed quòd ſolus ipſe eſſet Deus, & nõ alius;& propterea ſubdidit, *et nõ eſt alius Deus præter me*:ita à pari,*Vnicum*,importat idem,ac eſſe vnum Deũ, & non plures Deos. Inſuper vox *Vnicum* indicat excellentiam, & eminentiam talis rei vnicæ,cùm verò Deus ſit omnium eminentiſſimus, hinc iure ei competit eſſe vnicum. Confirmat hoc Dionyſ.de diuin.nom. cap.1. inquiens *Aduertimus Diuinitatem ſanctè prædicari, vt ſingularem quidem, atque vnicã ob ſimplicitatem, atque vnitatem illius excellentis indiuidui*, *Deut.32.*

Triplicitas an in Deo.

15 Cùm autem conſtet Deum eſſe *trinum*, & vnum, vtrum dici poſſit eſſe etiam *triplicem*: negatur communiter à Scholaſticis,vt Alenſ.p.1.q.66, m.1.art.4.D.Tho.1.p.q.31.art.1. ad 3, cæteriſque. Ratio D.Thome eſt, quia triplicitas ſignificat proportionem inæqualitatis, quia eſt ſpecies proportionis inæqualis ex Arithmeticis,at in diuinis nulla reperiri poteſt proportio inæqualitatis. Hanc tamen rationẽ impugnant Suar.loc.cit. & Vaſqu.1.p. diſp.131.c.3.quandoquidem numerus ternarius eſt ſpecies proportionis inæqualis,adeſt autem in diuinis numerus ternarius perſonarum.Adde oportere dari duos ſaltem Deos,etenim vnitas, & vnum negat æqualitatem, quam dicunt duo. Hinc aliunde aſſignanda ratio, vt ideo negetur triplicitas, ne dicamus eſſe triplicem Deum, quod ſi triplicitatem aſſignes perſonis, iam adeſt triplicitas perſonarum, ergo triplicitas adaptari poteſt ad perſonas, ſemotis imperfectionibus,quas dicere poſſet aliunde ipſa triplicitas. Dices, *Deus eſt trinitas, Deus eſt trinus*, ergo erit etiam verum quod ſit Deus triplicitas: negatur conſequens, ſiquidem *triplicitas* multiplicat eſſentiam, *trinitas* verò, ſeù *trinus* multiplicat ſolas perſonas:ita expreſsè D. Bonau. in 1. d.19.dub.liter.12. inquiens, *Quia hoc nomen, trinus, ſpecialiter ad hoc inuentũ eſt, vt ſignificet pluralitatem in ſuppoſi-*

tis cum vnitate forma; quia autem hoc nomen, triplex, dicit diſtinctionem ſimpliciter in termino, cui additur, vel quantum ad formam, vel quantum ad partiū multiplicationem: & quia in Deo nō cadit multiplicatio, nec quantum ad formā, nec quantum ad partes, ideo nullo modo poteſt dici triplex. Hoc quoque habet Concil. Trident. 11. in fidei profeſſ. loquendo de Trinitate, inquiens, *Non triplex, ſed Trinitas, & dici, & credi debet.* Auguſt. lib. 6. de Trin. c. 7. *Nec quoniam Deus Trinitas eſt, ideo triplex putandus eſt; alioquin minor erit Pater ſolus, aut Filius ſolus, quàm ſimul Pater, et Filius.* & c. 8. atque ſerm. 38. *Cùm itaq; tantus eſt ſolus Pater, vel ſolus Filius, vel ſolus Spiritus ſanctus, quantus eſt ſimul Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, nullo modo triplex dicendus eſt*, atq; lib. 13. c. 3. *Non Deus triplex, ſed Trinitas.* Nazianzenus denique ad Euagr. de diuinit. *Quomodo Numen accipi debeat exponamus, ſimplex ne, an triplex: ſic. n. nos loqui, & credere, nominum ternio cogit.* Hæc omnia in ordine dicuntur ad Diuinitatem, ne nomine *Triplex*, cenſeamur multiplicitare Deitatem: At verò non implicat, vt dixi, perſonis adaptare, ratione numeri perſonarum, triplicitatem: ita idem docet Nazianz. Orat. 39. in ſancta lumina, inquiens. *Deum porro cum dico, vno, eodemq; triplici lumine perſtringamini: triplici quidem quantum ad proprietates, ſiuè hypoſtaſes, ſiuè perſonas, vno autem quantum ad ſubſtantiæ, hoc eſt diuinitatis rationē.* Confirmatur, ſiquidem Theologi vtūtur in diuinis nomine *duplicis proceſſionis*: quod ſi admittitur *duplex*, ad ratione productionum, admitti poteſt *triplex* ratione ſuppoſitorum, duo enim ſuppoſita ſunt producta, & vnum improducta.

16 Petes, an concedenda iſta. *Trinitas eſt trina.* Præpoſitiuus affirmat penes Alenſ. 1. p. q. 66 m. 2. art. 1. & Albert. 1. q. 45. m. 1. art. 2. Negant tamen idem Alenſis & Albert. atq; D. Bonau. in 1. d. 24. art. 3. q. 2. D. Tho. 1. p. q. 30. art. 1. ac Carthuſ. 1. d. 24. quæſt. 5. Ratio, quia vel Trina cadit ſuper ſuppoſita, vel ſuper ſubſtātiam: ſi detur primum, inde ſequitur multiplicari numerum perſonarum vſque ad nouem, quia tria ter ducta reddunt nouem: ſi ſecūdum, ſequitur inde triplicari diuinam eſſentiam. *An Trinitas ſit trina.*

QVÆSTIO II.

Vtrum liceat Scholaſticis diſputare de Trinitate.

SEctarij Theologiam ſcholaſticam vocāt errorum, & abhominationū ſentinā: Caluinus citandus, ait, *ſi ſcholaſticos Theologos, velut obducto velo Chriſtum texiſſe, & plurima mala texiſſe.* Lutherus, de quo infrà, Theologiam ait eſſe *ignorantiam veritatis, et fallaciam*, & Scholas vbi ea docetur, eſſe *Antichriſti lupanaria*: Vuikleffus appellat eas *Caſtra Cainitica*: & gradus ſcholaſticos eſſe introductos *gētiliter*. *Sectariorū hæreſes.* Impius Lutherus lib. contra Latomū: & lib. de abroganda priuata Miſſa, ſicut & Melanthon Apolog. contra Pariſienſes: idem Caluinus lib. 3. Inſtit. c. 2. ſect. 2. cum Vuikleffo, damnāt catholicorū laborem, & ſtudia circa Sanctiſſimæ Trinitatis arcanum: ipſeque Meleanthon aiebat, *Scholaſticā Theologiā eſſe recenter natam Pariſijs, vnà cum Magiſtro ante annos 400. & obſcuraſſe Euangelium, & fidem extinxiſſe.* idque in odium fidelium Scholaſticorum laborantium atramento, & ſanguine pro tanti myſterij confeſſione. Ariani aiebant.

bant, Filium nequaquam ſeipſum cognoſcere poſſe, quanto minus ſubſtantiam Patris æterni: quos cõfutat Athanaſius orat.1.contra Arianos, & Felix Papa I.epiſt.3.ad Benign. Epiſ.Origenes inquiebat, quòd Patrem nec Filius videat, nec Spiritus ſãctus. refert Epiphan. in Ancor. Hi opponuntur alijs alio extremo laborantibus, atq; dicẽtibus, poſſe Trinitatem naturaliter demõſtrari, cuiuſmodi fuerunt Gnoſticj, Valentinus, Marcio, Baſilides, Saturninus, contra quos Iræn.lib.2. c.48. de quibus agemus ſeq.quæſt.

Argumenta hæreticorum.

2 Ex argumentis verò, quæ afferunt, hæc ſunt potiora. Primò Paulus ad Coloſſ.2. *Videte*, inquit, *nequis vos decipiat per Philoſophiam, aut inanem fallaciam*. abijcienda ergo ſunt ſtudia hæc, & humani labores circa tanti myſterij cõfeſſionem, ne decipiamur. Secundò, Marci vlt. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit ſaluus erit*. hoc ergo ſufficit, vt ſaluemur, fides, & baptiſma. Tertiò Prou. 25. *ſicut qui multum mel concedit, non eſt ei bonum, ſic qui ſcrutator eſt Maieſtatis opprimetur à gloria.* & Eccleſ. 3. *Altiora te ne quæſieris.* & rurſus, *In pluribus operibus Dei ne fueris curioſus, non enim eſt tibi neceſſariũ, ea, quæ abſcõdita ſunt, videre oculis tuis.* Quartò, 1. Cor. 2. *quæ ſunt Dei nemo nouit, niſi ſpiritus Dei.* & Matth.11. *Nemo nouit Filium, niſi Pater, & Patrem quis nouit, niſi Filius.* Quintò in Cõcil. Carthag.4.c.16.ſtatuitur, *ne Epiſcopus libros Gentilium legat.* Sextò, obijcit Eraſmus, quòd Theologi nonnũquam inutiles, & ineptas quæſtiones exagitant: Item, quòd in rebus grauioribus quandoque nimis ſobriè, & ieiunè ſe habeant. Septimò, Sixtus Papa II.ep. 1.ad Grat.Epiſc.tom.1. Conc. ponderat illud Iacobi 28. *ſapientiã Dei vnde inuenies? latet enim ab oculis hominum. & à volucrib.cæli abſconſa eſt.* Ephrem. Syrus ſermonem 17. compoſuit, *Aduerſus eos, qui Filij Dei naturam curioſè ſcrutari nituntur.* Clemens Rom.ep.1. ad Iacob. fratr. Dom. *Deum*, inquit, *à nobis diſcutiendum non eſſe, qui in nobis ipſis neſcimus quod ſapimus, quomodo mens noſtra generat verbum.* Ambroſ. lib.1.de fid.ad Grat.cap.5. *ſi Paulus ea, quæ audiuit, raptus in cælum, ineffabilia dicit, quomodo nos exprimere poſſumus paternæ generationis arcanum, quod nec ſentire potuimus, nec audire?* Chryſoſt. in Matt.1.homil.4.loquens de æternali generatione Filij, ait, incomprehenſibilem eſſe, exemplo generationis temporalis, inquiens, *ſi iſtam, quæ mille celebrata teſtibus, oculis inſpecta, manibuſque contrectata eſt, interpretari tamen nullus poteſt; quem cumulum non excedunt furoris, qui ineffabilem illam generationem Dei ex mera curioſitate, anxiè, ſcrupuloſèq; rimatur?* Augu ſt.tract.99. in Ioan. *Quid illic interſit inter procedere, & agere, longum eſt quærendo differere, & temerarium, cum differueris, definire.* Et denique Concil.Nicæn.lib.2. ita loquitur, *Ne quæras ò Philoſophe, alioquin ſtudes, te præcipitem agere, perſcrutari tentans, quæ inſcrutabilia ſunt.* Inſuper idipſum cautum videtur in l. Nemo Clericus C.de Sum.Trin.& fid. cath. vbi dicitur, *Nemo Clericus, vel militaris, vel alterius cuiuslibet conditionis de fide chriſtiana publicè turbis coadunatis, & audientibus tractare conetur in poſterum.* & ibi Gloſ.Hoſtienſis.&c.

Aſſertio Catholica.

3 Cæterum non abijcienda ſunt Scholaſticorum ſtudia, inſudationes, & labores, imò adhibenda, & quam maximè commendenda erunt, quatenus ex ipſis refutantur hæreticorum errores, & fidei veritas magis explicatur. Et in primis Auguſtinus lib.2.de doct. Chriſt.per capita multa, præcipuè 8. 16.29.31.36.37. &c. demonſtrat, quãtum vſus Artium, ſeù ſcientiarum naturalium conferat ad Sacræ Scripturæ intelligentiam, & c.40.docet, vtendum nobis eſſe Philoſophorum ſcientijs, dẽptis tamen erroribus, vt *veluti expoliatis Aegyptijs*, theſauros philoſophicarum ſcientiarum, *tanquam ab iniuſtis poſſeſſoribus eripiamus*; appellat autem eos, *poſſeßores iniuſtos*, quandoquidem teſte Apoſtolo, *cùm cognouiſſent Deũ, non glorificauerunt, ſed euanuerunt in deſiderijs ſuis*.Rom.1. Accedit Hieron. epiſt.ad Magn.Orat.Rom.idem ſtudiũ commendans; ac proinde ſubinferens, eos, qui Philoſophorum ſcientijs vtũtur, adimplere (myſticè tamen) illud Deuter.21.vbi præcipiebat Dominus, quod ſi quis alienigenã vellet in vxorem ducere, nonniſi prius raſa cæſa-

Philoſophi iniuſti philoſophia poſſeſſores, ex Aug.

rie,

rie,præciſis vnguibus,in domum ſuam introduceret: ita & agunt, inquit, Catholici dum philoſophicis vtũtur doctrinis, abiectis tñ prius, & reſecatis erroribus. Paulus etiã Actor.16. ſententiam Poetæ nõ abhorruit,ad Athenienſes inquiens,*ſicut quidam veſtrum Poetarum dixit, Genus Deorum ſumus.* Baſilius ſermone quodam, cui titulus, *Quomodo vtilitas capienda ſit ex Græcis Autoribus*,affert exemplum Danielis, qui *in Babilone Chaldæorum ſapientiam fertur didiciſſe.* Exemplum quoq; Moyſis, *qui in Aegyptiorum diſciplinis ſe exercitaſſe dicitur*, Clemẽs Alexandr. l.1. tr.8. Strom. ait, *Meritò Apoſtolus variam,& multiplicem dixit Dei ſapientiam.* Hæbr.1.*vt qua multifariam,multiſq; modis,per artem, per ſcientiam, per fidem per prophetiam, ſuam oſtendit potentiam ad noſtrum beneficium.* & inſuper lib.5.ſubdit,*Eam,quæ cum fide conuenit, quæſtionem,quæ ſupra fundamentum fidei ſuperædificat, ſplendidam, ac magnificã veritatis cognitionem, optimã eſſe ſcimus.* Caſſiodorus in Cant. 8. ibi *ſi murus eſt, ædificemus propugnacula argentea &c.* ſic ſcribit, *cùm cæperint Apoſtoli prædicare Eccleſia de Gentibus congregatæ,ſi tales fuerint Auditores,qui meritò perfectionis muri appellari poſſint,dũ ſcilicet,vel naturali ingenio præditi, vel philoſophica eruditione præſtantes, quaſi murus defendere, & munire poſſint,ædificemus ſuper hunc talem murum propugnacula argentea, ideſt,addamus illis eloquia diuinarum Scripturarum.* Iuſtinus Martyr poſtquam oſtenderat non poſſe nos attingere ad tanti myſterij penetrationem,ita in expoſit. fide Trinit.ſcribit,*Non debemus tamen in totum ad ea quærẽda deſiſtere, ſed pro ſua quiſque portione accepta à Domino ſcientia ſtrenuè rem examinet;certus, nõ quidem exactè ſe percepturum, profuturum tamen per huiuſmodi contemplationem, accedendo ad illum propius, &c.* Athanaſius epiſt.ad Serap.poſtquam obiurgauit illos, qui perſcrutari volũt profunda Dei,quæ nemo ſcit, *niſi Spiritus Dei*,ſubdit nihilominus,*ſed tamen ne taciturnitas noſtra cauſam illis impudentiæ præbeat, audiant è nobis,viciſſim, &c.* idemque præſtat in quæſt. de natura Dei,q.14.15.Et Augu.4.de Trin. cap.1. ait, *ſcire oportet non ſolùm quid ſit credendum,ſed etiam quomodo & pijs opituletur,& contra impios defendatur.* Ita quoque vniuerſim agunt cæteri Patres,vt Nyſſen.lib.ad Ablabium. Baſil. Clemens,Hieronymus,&c.

4 Demum Apoſtolus Petrus ep. 1.cap.3.ait, *parati ſemper ad ſanctificationem omni poſcenti vos rationem de ea,quæ in vobis eſt ſpe.* Alij idipſum intelligunt de fide, ita namque *de fide* legunt Oecumen. Gloſa, Beda,Gratian. d.36.cap.qui Eccleſ S. Hinc & *Petrus.* Fulgentius autem de vtraque,& *fide,*& *ſpe*,ad Traſimund.c 1.

Soluuntur obiecta hæreticorum.

5 Ad oppoſita autem poteſt multipliciter reſponderi, iuxta quæ habebitur intelligentia, & Scripturarum,& Patrum.Et primò, velle de Trinitate diſputare,ea ſolummodo intentione,& fine,vt per philoſophicas rationes demonſtretur.& concludatur naturaliter tale myſterium,abnegata prorſus credulitate, & fide: id quidẽ eſt error maximus,cum ex ſeq.quæſt.conſtabit nõ poſſe myſterium hoc naturaliter demonſtrari. Secundò, vt eatenus diſputetur, quatenus impugnari intendatur tale myſterium, & comprobari hæreſes Gnoſticorum, Sabellianorum, & Arianorum, cæterorumque hoſtium Trinitatis: hoc eſt maxima hæreſis. Tertiò, vt eatenus diſputetur, quatenus animus ad credẽdum myſterio reducatur per diſputationem ſolummodo, & non per fidem: hoc error maximus,etenim illi non aſſentirent myſterio per fidem. Quartò,quatenus ideo diſputationem texamus, vt myſterio, quod per fidem credimus, & tenemus obſcurè, fiat nobis per philoſophicas diſputationes apertum,patens, & clarum, & velut manibus attrectabile; at hoc eſt ſumma dementia,quia Trinitatis myſterium nõ cadit ſub ſenſu,eſtq; adeò eminens, vt non poſſit cognoſci niſi per fidẽ.Quintò,vt eo pacto diſputetur,quatenus ſi diſputationum rationes conuincãt,credatur myſterio,aliàs ei diſcredatur:hoc vtique eſt abnegare de tanto myſterio fidem; item ceſſaret meritum, quia teſte Gregor. *fides non habet meritum vbi humana ratio præbet experimentum.* Sextò, locis recenſitis improbatur vitiũ curioſitatis, vt inter

Quomodo liceat vel non, diſputare de Trinitate.

cæteros

cæteros Baſilius docet homil. 25. inquiens, *Taceant curioſi, & in Eccleſia Dei ſuperuacanea veſtigare deſiſtant, ac de quibus ratio omnino non redditur, ne veſtigentur.* hincque Eccleſiaſticus c. 3. ait, *Quæ præcepit tibi Deus, hæc cogita ſemper, & in pluribus operibus illus ne fueris curioſus;* etenim diuinorum arcanorum cognitio aſſequenda eſt, non curioſitatis ergo, ſed laudis Dei, & ſalutis animarum. Ad eos, ſiuè conſimiles ſenſus procedunt loca ſiuè Scripturarum, ſiuè Patrum, quę videntur pugnare in oppoſitum, ſicut & textus citatus in l. Ne no.

Scholaſtica non omnib. neceſſaria ad ſalutem.

6 Singulariter verò ad illud, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit ſaluabitur.* Reſp. hinc concludi nō eſſe neceſſariam ſcholaſticam vnicuique, vt ſaluetur, etenim rudes, & ſimplices abſq; ſcholaſticis exercitationibus credēdo, & operando poſſunt ſaluari: nihilominus neceſſaria eſt ipſi Eccleſiæ militāti, etenim mediante illa, militat contra hæreſes. & ſe tuetur ab Hęreticis mediante labore, & aſſiduis ſtudijs Theologorum, proptereaq; Auguſtinus aiebat, *ſcire oportere non ſolùm quid ſit credendum, ſed quomodo & pijs opituletur, & contra impios defendatur:* attigimus autem hęc to. 1. diſput. 1. q. Rudes autē, & indoctiores credendo implicitè quę credunt explicitè ſapientiores, ſaluantur.

7 Ad id de Epiſcoporum &c. Reſpondetur ex Auguſt. epiſt. 56. ad Dioſcor. dicente, *Non decora facies rerum attingit ſenſum meum, cum cogito, Epiſcopum eccleſiaſticis curis circumſtrepentibus diſtrictum, atque diſtentum, repente, quaſi obſurdeſcentem, cohiberi ab his omnibus, & dialogorum Tullianorū quæſtiunculas vni Scholaſtico exponere: quod quantum dedeceat, tu etiam ſentis.* cæterum de lectione librorum iam diximus tùm ex eodem Auguſtino, tùm tùm Hieronymo &c.

Quęſtionū inutilium exagitatio an omnino inutilis.

8 Ad illud de aliquibus quæſtionibus ſuperuacaneis, ineptis &c. dicēdum, quòd ſi defectus contingat, non eſt Theologiæ, ſed curioſi Theologi; defectus namq; ſolet eſſe Artificis, non Artis. Item nec omnino inutiles ſolent tales quęſtiones eſſe; etenim exacuitur ingeniū, mens exagitatur, aliaq; cōmoda inſurgunt, quæ ex frequenti Artis exercitatione oriri ſolent. Et ad id, quod grauiores quæſtiones quandoq; minus dignè, minuſq; aptè tractantur, Reſpōdetur, quòd *quandoq; bonus dormitat Homerus,* non enim omnia poſſumus omnes, ſed altero alter veracius rem aſſequi ſolet iuxta qualitatem talenti, vnicuique elargiti à Deo.

Theologia an antiqua an noua.

9 Ad id de nouitate ſcholaſticæ per tempus Magiſtri &c. Dicendum, quod Theologiam conſiderare poſſumus vel quantum ad ſubſtantiam, vel quantum ad methodum tradendi eam: loquendo primo modo antiquiſſima fuit, & ſimultanea cū fide; ſtatim nāque ac veri Dei cognitio introiuit in mundū, ingreſſa etiā fuit ipſa Theologia: ipſeque Adam fidem incipiens habere de Deo, habuit quoque Theologiæ infuſionem, ſicut & cæteras ſcientias ab ipſo Deo, vt tom. 1. diſput. 1. q. 1. oſtendimus: In nouo autem teſtamēto, Damaſcenus orat. 2. de dormitione Deiparæ ſub fin. ita loquitur, *Aderat autem & Domini frater Iacobus, & Petrus, ſuprema, & antiquiſſima Theologorum ſūmitas.* ecce quomodo ſub initio etiam temporum ſiuè veteris, ſiuè noui teſtamenti aderat Theologia. loquendo autem ſecundo modo, cœpit ſucceſſiuè methodum acquirere, qua explicatius traderetur, & in forma ſcholaſtica: idq; antiquitus ex Auguſtino potiſſimum, cæteriſq; Patribus: de Auguſtino namque legitur in eius officio, *Tàm multa piè, ſubtiliter, & copioſè ſcripſit, vt chriſtianam doctrinam maximè illuſtrarit. quem in primis ſequuti ſunt qui poſtea theologicam diſciplinam via, & ratione tradiderunt.* vſquequo deuentum fuerit ad tempora Magiſtri ſententiarum; poſt quem Scholaſtici methodum ipſā ad faciliorem normam traduxerunt.

Cæterum viſo iam quid dicendū de ſcholaſticis inſudationibus circa Trinitatem, inquiri poſſet quibuſnam munus hoc competere poſſit, & quibus non: videndus Farinacius de hæreſi quæſt. 178. citans plurimos.

QVÆSTIO III.

Vtrum naturali ratione demonſtrari poſſit Trinitatis myſterium.

ARTIC. I.

Proponuntur argumenta affirmatiua.

1 PRo parte affirmatiua ſic arguitur. Primò, quidquid de ſui ratione formali eſt principium productiuum alicuius, illud in quocunque eſt, habet rationẽ principij productiui: Sed memoria perfecta, nempè præſentialitas obiecti, cum intellectu, & voluntas perfecta, ſeù voluntas fæcunda, eſt de ſui ratione formali principium productiuũ, ergo in quocunque reperiuntur, ibi ſunt principia producendi, reddendo ſingula ſingulis: ſed vtrumque iſtorum reperitur perfectè in Deo ergo in Deo ſtat productio, vna per intellectum, & hæc eſt Verbum, alia per voluntatem, & hæc eſt Spiritus Sanctus: Sed omne productum eſt realiter diſtinctum à producente, quia nihil producit ſeipſum, ergo ibi ſtat perſona producens per intellectum, & hæc erit Pater, ſeù perſona prima ſtat perſona per intellectum producta, & hæc eſt Verbum, ſeù Filius & ſtabit perſona producta per voluntatem, & hæc erit Spiritus Sanctus. Dices argumentum indicare eſſe in Deo potẽtiam quidem in actu primo ad producendum, non autem actualem productionem; contra, quia importatur vtrunque & probatur, in diuinis ſunt ſimul, & idem, poſſe, & eſſe; ratio, quia quæ in diuinis ad intra ſunt, neceſſaria ſunt, vnde Deus, quia poteſt eſſe, ideo eſt, etenim eius neceſſarium eſt: ergo ſi poteſt in diuinis adeſſe iſta duplex productio, vtique actu erit.

2 Secundò, obiectum prout eſt in memoria, eſt ratio, & principium productiuum ſuipſius, prout in intelligentia: in diuinis eſt perfecta intellectiua memoria; ergo eius obiectum eſt ratio productiua, & communicatiua ſui in intelligentia: at intelligentia hæc erit Verbum, quod eſt perſona Filij, ergo: prob. anteced. etenim lapis, quem habeo obiectiuè in intellectu, eſt principium productiuum, ſeù communicatiuum ſui ipſius in intellectione. quia quid facio intelligẽdo lapidem, quàm communicare lapidem meæ intellectioni etenim intellectio eſt partus ipſius lapidis, ſimulachrum, & imago lapidis, quia à cognoſcente, & cognito paritur notitia.

3 Tertiò, omne bonum eſt ſui ipſius communicatiuum; ergo ſummè, & infinitè bonum eſt ſummè, & infinitè ſui communicatiuum: Deus eſt tale bonum, ergo communicat ſemetipſum ſic ſummè, & infinitè: at talis communicatio non poteſt fieri ad extra, ergo ad intra; non enim creatura eſt capax ſummæ, diuinæq; communicationis, quia *finiti ad infinitum nulla eſt proportio.*

4 Quartò, productio naturalis eſt omnino prima; patet, quia productio libera non poteſt eſſe prima, cùm voluntas præſupponat intellectum, tanquam agens naturale ad agendum, voluntas enim non fertur niſi in præcognitum; ergo in Deo ſtabit productio naturalis; ſed hæc non poteſt eſſe primo

mo

mo circa creaturas. prob. quia Deus non agit neceſſario ad extra, ergo talis productio erit omnino ad intra.

5 Quintò, in qualibet conditione entis, quæ de ſui ratione nō eſt imperfecta, neceſſitas eſt perfectio ſimpliciter, ergo non repugnat dari ens neceſſario productum: ſi non repugnat, ergo actu datur, quia poſſe in Deo non differt ab eſſe. Confirmatur ens in quantum ens, diuiditur per producēs, & productum: ergo in Deo ſtat producens, & productum.

6 Sextò, relationes producentis, & producti ſunt compoſſibiles in eadem natura, licet non in eodem ſuppoſito; ergo ſtabit in natura diuina productio ad diſtincta ſuppoſita. Declaratur maior, quia generatio humana ſtat in eadem ſpecie humana, omnes namque homines, producentes, & producti ſunt de ſpecie, & natura human, at non ſtat in eod. ſuppoſito, quia nihil generat ſeipſum, ſed producit ſuppoſitum diſtinctum; ergo à ſimili ſtabit productio in diuinis, itaut perſonæ diuinæ ſint omnes de natura diuina, attamen ſint ſuppoſitaliter diſtinctæ. Confirm. relationes ſecundi generis poſſunt eſſe in ead. natura, Ar. 5. met.

7 Septimò, ex creaturis cognoſcimus Deum eſſe Creatorem; ſed Creator eſt trinus, & vnus; ergo ex creaturis cognoſcimus Trinitatem.

8 Octauò, in creaturis datur multitudo, inæqualitas, & ſeparatio: ſed hæc dicunt imperfectionem, ergo oppoſita iſtorum ſunt ponenda in Deo; at multitudini opponitur vnitas: inæqualitati æqualitas: & ſeparationi opponitur connexio; ergo in Deo ſtabit vnitas, nempe eſſentiæ: æqualitas Patris, & Filij: & connexio amborum cū Spiritu Sancto.

9 Nonò, in Creaturis ſtat veſtigiū & imago Trinitatis; ergo naturaliter ex cognitione creaturarum deuenimus in Trinitatē: ſequela patet, quia imago, & imagatum, veſtigium, ac veſtigiatum ſunt correlatiua, quorum cognito vno, cognoſcitur & reliquū.

10 Denique multi Gentiles, Ethnici, & Philoſophi hoc arcanū cognouerunt ſine fide: ita teſtatur Clemens Alex. l. 5. ſtrom. Euſeb. l. 11. de præpar. euang. Cyrill. lib. 1. & 2. de contra. Iulian. in ſpecie autem Auguſt. lib. 7. confeſſ. c. 9. narrat, ſe in libris Platonicorū legiſſe, non quidem his verbis, ſed & multiplicib. ſuaderi rationibus, quod *in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum*. idem in l. 11. de Ciuit. cap. 23. vaticinium narrat Sibyllæ, ſiuè Erithreæ, ſiuè Cumanæ, quo Chriſti natiuitas, paſſio, mors, ac reſurrectio enarratur clariſſimè. Eugub. in lib. de peremni Philoſ. enarrat illud Mercurij Triſmigiſti dial. 4. *Monas genuit Monadem, & in ſe ſuum reflexit ardorem*; ex quo videtur innuere generationem Filij, & ſpirationē Spiritus Sācti, Plotinus librum compoſuit de trib. hypoſtaſib. à quibus omnia principium trahunt, ac denique Cyrill. vbi ſupra oraculum refert Orphei, ſic dicentis, *Cælum adjuro te Dei magni ſapiēs opus*; *Vocem adiuro te Patris, quam loquutus eſt primum, quando mundum vniuersū ſuum firmauit conſilijs*, quo loco Cyrillus per vocem *Patris* intellexiſſe, inquit Orpheus, *ipſum Filium Patris*.

11 Ex Catholicis myſterium hoc poſſe naturaliter probari inſinuat in primis Richard. de Sancto Vict. l. 1. de Trin. c. 4. & l. 3. c. 5. ac lib. 9. c. 1. Heur. quol. 8. q. 14. Cuſanus l. de docta ignor. c. 7. 8. 9. & in dial. de pace fid. c. 7. 8. ac l. 2. Cribrat. Alcor. c. 5. & deniq; Raymund. Lull. refertur etiam Gerſon Alphab. 13. l. H. Immo Alphonſus, & Herueus ad hos addunt Scotum; propter rationes huc uſque allatas, quæ adeo difficiles, & efficaces ipſis viſæ ſunt, vt exiſtimarine voluiſſe naturaliter demōſtrare Trinitatem: nouiſſimè autem Suarez l. 1. de Trin. c. 12. de eod. Scoto ait, eum docuiſſe. ſaltem Angelum poſſe naturaliter myſterium Trinitatis attingere in 4. d. 49. q. 9.

12 Adeſt vltimo argumētum Raymundi Lullij: arguit autem ſic. Cui competit bonitas, competit & bonificare: & vbi eſt bonificatiuum, ibi eſt bonificabile, ſeu bonificatum: in Deo eſt ſumma bonitas, ergo ſumma bonificatio, ſiuè per bonitatem productio. Huc uſque probauit productionem. Pergit verò probando identitatem, & diſtinctionem: Inter bonificantem, & bonificatum reperitur concordia; er-

Gnoſtici,& Priſcillani dixerunt,anathema ſit. Inter cęteros verò, qui ad Trinitatem addiderunt quaternitatem, ſeù quartā perſonam, fuit Anaſtaſius Imperator, aſſerens nō Trinitatem adorandam eſſe, ſed quaternitatem: ob id verò, penes Cocc.lib.1. de Trinit. art. 4. fulmine percuſſus interijt; atque demum Trinitatis voces, veluti nouas, & profanas deriſerunt Tranſyluani, & Valentinus Gentilis penes Bellarm. lib.2. de Chriſto c.1.

2 Cęterū admittēdam eſſe Trinitatem, toto ferè habebitur hoc opere de Trinitate, præcipuè quærendo vtrum cum vnitate eſſentiæ ſtare poſſit Trinitas perſonarum, de quo ſuo loco.

Trinitatis vox à Græco, et Latino quid.

3 Vt verò aliqua de ipſo nomine dicamus, In primis vocabulum *Trinitas,* & *Trinus* latinè, eſt in Græco *Trias.* Eſt verò Ethymologia, *Trinitas,* tāquam *Trium vnitas;* ita Alenſis 1.p. q. 66.m.1.art.1. Albert.p.1.q.45.m.1. ar. 2. inquiens, *ſecundùm catholicam fidem Trinitas dicitur triū vnitas.* idemq; habēt Scholaſtici cū Magiſtro in 1.d.24.

Vox Trinitatis non vſurpata ab Ethnicis.

4 Vox hæc *Trinitas* ignota planè Ethnicis antè prædicatione huius myſterij; ratio, quia denotat vnitatem eſſentiæ in tribus; quod tamen Ethnici negant, & ob hoc minus norunt. Hinc quoq; deducitur nō competere Creaturis; ob eandem rationem, dum ſubſtantia limitata, & finita vna numero non poſſit eſſe in tribus. Benè verum, quòd *Trinus* fuit ipſiſmet Ethnicis cognitum, & vſurpatum, hinc Cicero ad Attic. ait, *trinas literas:* Cæſar lib.7. belli gallic. *trinis caſtris potiuntur:* indeq; etiā à Canoniſtis vſurpatur, & loquentes de monitionibus docent pręcedere debere *trinam monitionem.* cōſonat & Auguſt. tract.123. in Ioan. *Redditur negationi trinæ trina confeſſio.*

Trini Ethymol.

5 Vocis *Trinus* qualiſnā ſit Ethymologia, vtrum ſit nomen ſimplex, an compoſitum, ait Henric.2.p.art.37. q. 11. eſſe ſimplex, deriuans ex dictione græca *Tris.* Ratio, quia ſi eſſet compoſitum, itaut ſignificaret *ter vnum,* committeretur nugatio dicendo *Trinus, & vnus,* ſufficeret namque dicere *Trinum.* Nihilominus Iſidorus ait eſſe nomen collectiuum, inquit enim lib.7. Ethymolog. c.4. *Trinitas* appellatur, quod fiat totum vnum ex quibuſdam tribus, quaſi *triunitas.* & D.Tho.1.p.q. 31.art.1.ad 2. ſcribit, *Nomen collectiuū duo importat, ſcilicet, pluralitatem ſuppoſitorum, & vnitatem quandam, ſcilicet ordinis alicuius; Populus enim eſt multitudo hominum ſub aliquo ordine comprehenſorum: quantum ergo ad primum, hoc nomen Trinitas conuenit cum nominibus collectiuis: ſed quantum ad ſecundum differt, quia in diuina Trinitate non ſolùm eſt vnitas ordinis, ſed cum hoc eſt etiam vnitas eſſentiæ.* ait ergo eſſe nomen collectiuum ex vnitate, atque pluralitate conſurgens. Confirmatur ex Ethymologia, quia dicitur *Trinitas,* tanquam *Trium vnitas.*

Trini vox an ſimplex, an collectiva.

Reſpon. D. Tho. Henric.

6 Verùm D.Bonau.in 1.d.25. art. 3. q. 1. in corpore, duo docet, primò, tale nomen non eſſe collectiuum: ſecūdò, hoc, & huiuſmodi nomina, eſſe ſimilia collectiuis; & confirmat authoritate Magiſtri aſſerentis nomen hoc eſſe *quaſi collectiuum:* Ratio autem D. Bonauenturæ ea eſt, quoniam *vnitas collectiuorum eſt vnitas aggregationis, quæ conſequitur,* inquit. *pluralitatem: hic autem eſt vnitas formæ. quæ non eſt pluralitatem conſequens, ideo non eſt collectiuum tale nomen.* Senſus verò Seraphici Doctoris eſt: in vnitate collectiuorum adeſt pluralitas ſuppoſitorum, & pluralitas naturarum; in diuinis autem adeſt pluralitas ſuppoſitorum, & vnitas naturæ. Confirmatur, vnitas aggregationis eſt minima vnitas, adeſt namq; in vnitate collectiuorum ad ſūmum vnitas ordinis: at in diuinis adeſt vnitas maxima, quæ eſt vnius, eiuſdemque numero eſſentiæ. quapropter cautè loquitur vnà cum Magiſtro, Sāctus Doctor, inquiens eſſe nomen hoc *quaſi collectiuum.*

Reſpon. D. Bonau.

7 Ad Henricum reſpondet idem Bonau. non committi nugationem, *quia ſicut hoc verbum Cede habet intellectum huius verbi dandi, & loci, ſimiliter in propoſito &c.* Reſponſio, alioqui obſcura explicatur per ſequentia: & quidem in 1.d.24.art.3. q.1. ait, non ineptè dicitur *naſus ſymus,* quāuis *naſus* claudatur *in ſymo,* ſic etiam nō ineptè dicitur *Sancta Trinitas vnus Deus,* & tamen in Trinitate includitur eſsētiæ vnitas.

8 Cla-

8 Clarius reſpondebimus ſi dicemus primò non committi nugationẽ, quoniam nõ ſpecificatur eadem prorſus ratio formalis per *Trinum*, & *vnũ*, etenim per *vnum* demonſtratur eſſentiæ vnitas; per *trinum* pluralitas perſonarum. Dices, hoc idem importatur per *Trinum*, ſuſtinendo *Trinum* non eſſe ſimplex, ſed compoſitum. Reſpondeant ad hoc qui ſuſtinent eſſe compoſitum. Cæterum ſit ſecunda reſponſio tùm ad præcedentia, tùm ad replicam, quod *Trinus* ſignificat implicitè, id, *quod vnus* ſignificat explicitè: etenim vox *Trini* non ſignificat de ſe abſolutè vnitatem in omni, & ſemper, ſiquidem dum dico *trina monitio*, monitiones illæ non ſunt vllo modo vna, ſed omni ex parte plures, igitur *trini* vox non ſignificat neceſſariò vnitatẽ quantum eſt de ſe, prout competit etiam creaturis; ergo vt fideles magis explicitè credant Deum eſſe trinum, & vnũ, ideo vltra *trinus*, additur, *vnus*, Philoſophus namque negaret hanc conſequentiam, eſt trinus, ergo & vnus, vt paſſim infra demonſtrabitur, præcipuè diſput. hac q. ſeq. igitur vt innoteſcat Deum trinum eſſe etiam vnum, inde ad *trinus* additur *vnus*: vnde ceſſat Hẽrici nugatio, quoniam id, quod implicitè importat *Trinus*, id importat explicitè *ipſe vnus*.

Trinitatis vox antiquiſſima.

8. Nomen *Trinitatis*, & *Trini* antiquiſſimum eſt, & in primis habetur ex Scripturis, vt 1. Ioan. 5. *Tres sũt, qui teſtimonium dãt in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres vnũ ſunt.* Item Iacobus frater Domini in ſua Miſſa prout habetur tom. 6. Biblioth. ait. *Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sãcto, trino, & vni.* indeque, *Trinitas vnus Deus.* & infra. *Sanctam, & conſubſtantialem Trinitatem.* Ioannes Euangeliſta apud Prochorum in eius vita, mentionẽ facit: & Petr. Apoc. apud Clem. l. 1. Recogn. in fin. Dyoniſius de diuin. nomin. c. 1. *In omnibus ferè diuinis libris Diuinitatem ipſam ſacris laudibus ornari, vt vnitatem, & vt Trinitatem propter cœleſtis fæcũditatis in tribus perſonis enunciationem.* & cap. fin. *Diuinitas, vnitatis, & Trinitatis nomine celebrata.* ac de myſt. Theol. *Diximus*, inquit, *quomodo diuina natura vnica dicatur, & trina:* Tertullianus lib. contra Prax. Iuſtinus Mart. in expoſit. fid. Origen. in c. 21. Num. homil. 12. & in Iſai. homil. 4. ſanct. Martial. Apoſtolorum diſcipulus epiſt. ad Burdegalenſes cap. 10. Gregor. Thaumat. penes Gregor. Niſſenum, hi, aliiq; expreſſam mentionem faciunt de Trinitate: quid dicam de Athanaſij libris, præcipuè de ſymbolo, tantopere conclamante Trinitatem? quid de Hilario? quid inde de Auguſtino, Hieronymo, cæteriſq; Patribus Eccleſiæ, & quid de Scholaſticis, peculiares tractatus agentes de Trinitate? Inſuper Nicenum Concil. lib. 2. appellat Trinitatem indiuiduam, & conſubſtantialem. Dionyſius Papa penes Athanaſ. lib. de decret. Nicenæ Synodi. Felix Pap. II. epiſt. 3. ad Benign. &c.

Trinitas quid de principali importat.

9 Dum autem vox hæc *Trinitatis* importat vnitatem eſſentiæ, & perſonarum pluralitatẽ, expoſtulatur quid nam iſtorum importet per sè primò, & principalius? Alenſis 1. p. q. 66. m. 1. ar. 1. Genebrard. l. 2. de Trin. & Bellarm. lib. 2. de Chriſto c. 5. aiũt nomine Trinitatis non ſignificari eſſentiam, ſed perſonas. Dicendum primò Trinitatis vocabulum de ſe, abſtrahendo, & in genere loquẽdo, importat primo pluralitatẽ, & numerum: probatur ex ipſa voce, quæ quidem numerica eſt: ergo de ſe importat tria: confirmatur, ſicut duo, *quaternitas*, *quinitas*, importãt duo, quatuor, & quinque, ita dicendo *Trinitas*, de ſe importatur numerus trium: vnde hoc erit ſuũ primarium, & principale ſignatum. Accedit, quod non ſemper cum *Trinitate*, abſtractiuè loquendo, ſtat eſſentiæ vnitas, ſtat namq; in creaturis nomen *trinitas*, at cum diuiſione naturæ; Dicendum ſecundò, quod nomen *Trinitatis* importet cum pluralitate ſuppoſitorum eſſentiæ vnitatem, id euenit in ſubiecta materia Trinitatis diuinæ, vt eſt diuina, ergo nomen hoc importat & pluralitatem, & vnitatem. Dicẽdum tertiò, id, quod primò, & principaliter ſignat, eſt pluralitas perſonarum, vndè primario importatur pluralitas, & ſecundario eſsẽtiæ vnitas. In hoc autem diſcordamus à negantibus importari primario vnitatem: Quapropter dicimus quartò,

integrum ſignificatum *Trinitatis* importari per perſonarum pluralitatem, & eſſentiæ vnitatem: hæc eſt D. Bonau. ſup. q. 2. Richar. q. 1. Alberti ſup. att. 2. & communiter cæterorum. Accedit communis vſus, & intelligentia Scripturarum, Conciliorum, Patrum, & Scholaſticorum, vtrumque ſignificatũ adaptantium *Trinitati*. Dices, nomen hoc de ſe abſtrahit ab vnitate, vt patet in creaturis. Reſponſio eſt, quod loquendo, abſtrahendo à ſubiecta materia, ita eſt: at dum ſumus in ſubiecta materia huius altiſſimi myſterij, dicendũ eſt importare vtrumque: licet vnũ primario, & alterum ſecundario. Quæres cur non potius importabit vnitatem primario? Reſp. nomen ipſum ſe declarat; nam dũ dicimus *dualitas* importantur duo, ex ſui natura, ergo dũ dicimus *trinitas* importabit tria de ſui naturali ſignificato: ſicut etiam dum dicimus *vnum* importatur vnitas, vnde fit, vt cùm dicimus *Deus vnus*, per vnitatẽ importatur Dei vnitas de ſui natura, ita quoque dum dicimus *Trinitas* importabitur *tres* ex ſui natura. Confirmatur, quia dicimus, *Deus trinus, & vnus*, per *trinum* importatur perſonarum pluralitas, & per *vnum*, eſſentiæ diuinæ vnitas: patet expreſsè in ſymbolo Athan. dum dicitur, *Fides catholica hæc eſt, vt vnum Deum in Trinitate, & Trinitatem in vnitate veneremur.* Smyſingus de Trinit. diſp. 5. q. 2. num. 34. in primis ait importare ſolum numerum trium ſuppoſitorum. inde autem ſubdit, *imo præterea expreſsè ſignificat eorundem vnitatem in eſſentia, &c.* oppoſita sũt hæc, importare ſolum numerum perſonarum, & importare expreſsè vnitatem eſſentiæ. Alij dicunt vt *in obliquo*, & *materialiter* importet eſſentiæ vnitatem &c.

An concedendum ter vnitas. Eſſentia, an trina.

10 Ethymologia hæc, *Trinitas*, id eſt *trium vnitas*, vſque modo adſtipulata præſertim à D. Bonau. ſup. q. 2. præferenda eſt illi, qua diceretur *ter vnitas*, vt docet idem Sanctus Doctor; ratio, quia ſicut diceretur *ter vnitas* de Trinitate, ita de Trino dici poſſet *ter vnus*: hoc autem ſignificaret Deum non eſſe vnum in eſſentia, ſed ter vnũ, ſeù habere *ter*, vel *trinam* eſſentiam diuinam. Dices, conceditur, *Deus eſt trinus*, ergo concedendum eſſentiam eſſe trinam. Reſp. negando conſequẽs, quia in eo datur intelligi eſſentiam numerari, nec eſſe vnam: de Deo autem dum dicimus eſſe trinum, iam cõſtat Deum teneri ſuppoſitaliter, & perſonaliter, quam ſupoſitionem non facit eſſentia, ergo concedendum, *Deum eſſe trinum*, non tamen *eſſentia eſt trina.* ſed de hoc magis infra.

Vnum, & Vnũ quid important.

11 Circa eandẽ vocem *Vnus* conſtabit ſæpiſſimè differentia inter *Vnus*, & *Vnum* ſumpto vtroque in caſu recto; ea autem pro nunc eſt, quod *Vnus* maſculinè ſignificat perſonam: *Vnum* neutraliter, importat eſſentiam: quia verò perſonæ diſtinguuntur realiter, hinc nõ conceditur *Pater eſt vnus cum Filio*: ex quo tamen ſunt cõſubſtantiales, habentes eandem eſſentiam, hinc concedendum, *Pater eſt vnum cum Filio.* propterea q; Chriſtus Io: 10. de ſeipſo ait, *Ego, & Pater vnum ſumus*, dixit autem *Vnum*, non *Vnus*: & Eccleſia in Hymno ad Tert. *Nunc Sancte nobis Spiritus vnum Patri cum Filio.* importando vnitatem eſſentialem, non perſonalem.

Vnum, & Vnitum an idem.

12 An verò idẽ ſit *Vnum*, ac *vnitum*, vt ſicut dicimus Pater eſt vnum cum Filio, & Spiritu ſancto, ſic quoq; dici poſſet eſſe vnitum Filio, & Spiritui ſancto. Equidem Græci vtuntur etiam voce importãte *vnitum*, vt apud Dionyſ. de diuin. nom. c. 2. & Nazianz. orat. 23. Verùm latina Schola abſtinet ab hac voce; ratio, quia ea vniuntur, quæ de ſe ſunt ſeparata; ſiuè ea poſſunt vniri, quæ de ſe poſſunt ſeparari, & diuidi, vnitio nãq; opponitur ſeparationi, & diuiſioni: in diuinis autem non cadit ſeparatio, & diuiſio: vnde Chriſtus aiebat, *Omne Regnum in ſeipſo diuiſum diſſipabitur*, at *Ego, & Pater vnũ ſumus*, intendens docere nuſquam ſeparatum eſſe Filium à Patre. Confirmatur ex D. Bern. lib. de conſid. inquiens, *Deum eſſe vnum, ſed non vnitum*, ratio, inquiens, quia *non partibus conſtat, vt corpus*, quæ eſt altera ratio, quia vnitio cadit ſuper partes, in ordine ad cõpoſitum conſtans ex partibus, Hilarius l. 5. de Trin. *Patrem, & Filium*, ait, *eſſe vnum, ſed non per vnionem*, & Beda in Boet. de Trin. *Tres perſonæ di-*

cuntur

cuntur vnus Deus, non vnus ab vnione; non enim tres perſonæ vnus Deus participatione, ſed vnus idẽtitate eſſentiæ. De Græcis verò dicendum, talem eſſe morem eorum; at idem intendunt, ac Latini, nempè per vnitionem explicare *vnitatem eſſentialem,* & eſſe in natura *Vnum.*

Idem, & Vnum an importent eundem ſẽſum.

13 Sunt planè perſonæ idem, & vnum eſſentialiter, vt ſuo loco conſtabit: Petitur verò vtrum eundem ſenſũ faciant iſtæ, *Pater, & Filius ſunt idem;* ac *Pater, & Filius ſunt vnum?* Reſpon. tialiter, ſubiecta materia Trinitatis vtique eundem ſenſum important; etenim ſunt vnum eſſentialiter, & ſunt idem eſſentialiter, & hæc ſignificata important ſenſum eundem: At eſt diſtinguendum, vel loquimur de rigore ſermonis, & de vocibus ſecundùm ſe in ſuo genere: vel in ſubiecta materia: ſi loquamur de primo, dicimus eſſe magis propriam loquutionẽ hanc, *Pater, & Filius ſunt vnum,* quam *ſunt idem,* ratio, quia *Vnum* iam cõſtat, quod de ſui natura importat eſſentiã, ergo indicat de ſe identitatem naturæ: at *Idem* eſt commune ad idem realiter & eſſentialiter: vnde eſt, vt dicendo abſolutè, *Pater, & Filius ſunt idem,* non potius de rigore ſermonis importabitur identitas eſſentialis, quàm perſonalis: vnde eſt, vt loquutio talis expoſtulet modificationem, addendo, vel *eſſentialiter, vel Deus, vel in Deitate &c.* vt dicendo ſunt idem *eſſentialiter* ſunt *idem Deus,* ſunt *idem in Deitate, &c.* loquendo autem de ſecundo, iam penes catholicos currit ſenſus, & intelligentia, quod dum catholicus inquit, *Pater, & Filius ſunt idem,* intelligat non de identitate reali perſonali, vt Sabellius, ſed de identitate naturæ, atque eſſentiali.

An concedendum eſſe vnicum.

14 Sicut autem ſunt perſonæ *vnũ;* & Deus eſt *vnus,* vtrum concedi poſſet *Deum eſſe vnicum, & ſingularem.* D. Tho. 1. p. q. 31. art. 4. cum D. Bonau. in 1. d. 21. art. 2. q. 1. negant, & probant, quia aliàs Deus diceretur eſſe ſolitarius, atque perſonarum diuinarum cõſortio excluſus: de qua re agemus infra. Nihilominus non eſt, cur negare debeamus Deum eſſe vnicum: Ita Dur. in 1. d. 9. q. 1. & Suar. l. 4. de Trin. c. 13. num. 4. ratio, quia *Vnicus* non importat ibi *ſolitarium,* ſed vnitatem naturæ, vnitatem Deitatis: idem etiam Deus de ſeipſo dixit, *videte quòd ego ſum ſolus,* at non indicabat Deitatem remanere ſolitariam abſque conſortio perſonarũ, ſed quòd ſolus ipſe eſſet Deus, & nõ alius; & propterea ſubdidit, *et nõ eſt alius Deus præter me:* ita à pari, *Vnicum,* importat idem, ac eſſe vnum Deũ, & non plures Deos. Inſuper vox *Vnicum* indicat excellentiam, & eminentiam talis rei vnicæ, cùm verò Deus ſit omnium eminentiſſimus, hinc iure ei competit eſſe vnicum. Confirmat hoc Dionyſ. de diuin. nom. cap. 1. inquiens *Aduertimus Diuinitatem ſanctè prædicari, vt ſingularem quidem, atque vnicã ob ſimplicitatem, atque vnitatem illius excellentis indiuidui,*

Deut. 32.

Triplicitas an in Deo.

15 Cùm autem conſtet Deum eſſe *trinum,* & vnum, verum dici poſſit eſſe etiam *triplicem:* negatur communiter à Scholaſticis, vt Alenſ. p. 1. q. 66. m. 1. art. 4. D. Tho. 1. p. q. 31. art. 1. ad 3. cæteriſque. Ratio D. Thome eſt, quia triplicitas ſignificat proportionem inæqualitatis, quia eſt ſpecies proportionis inæqualis ex Arithmeticis, at in diuinis nulla reperiri poteſt proportio inæqualitatis. Hanc tamen rationẽ impugnant Suar. loc. cit. & Vaſqu. 1. p. diſp. 131. c. 3. quandoquidem numerus ternarius eſt ſpecies proportionis inæqualis, adeſt autem in diuinis numerus ternarius perſonarum. Adde oportere dari duos ſaltem Deos, etenim vnitas, & vnum negat æqualitatem, quam dicunt duo. Hinc aliunde aſſignanda ratio, vt ideo negetur triplicitas, ne dicamus eſſe triplicem Deum, quod ſi triplicitatem aſſignes perſonis, iam adeſt triplicitas perſonarum, ergo triplicitas adaptari poteſt ad perſonas, ſemotis imperfectionibus, quas dicere poſſet aliunde ipſa triplicitas. Dices, *Deus eſt trinitas, Deus eſt trinus,* ergo erit etiam verum quod ſit Deus triplicitas: negatur conſequens, ſiquidem *triplicitas* multiplicat eſſentiam, *trinitas* verò, ſeu *trinus* multiplicat ſolas perſonas: Ita expreſsè D. Bonau. in 1. d. 19. dub. liter. 12. inquiens, *Quia hoc nomen, trinus, ſpecialiter ad hoc inuentũ eſt, vt ſignificet pluralitatem in ſuppoſi-*

tis

tis cum vnitate formæ; *quia autem hoc nomen, triplex, dicit diſtinctionem ſimpliciter in termino, cui additur, vel quantum ad formam, vel quantum ad partiũ multiplicationem: & quia in Deo nõ cadit multiplicatio, nec quantum ad formã, nec quantum ad partes, ideo nullo modo poteſt dici triplex*. Hoc quoque habet Concil. Trident. 11. in fidei profeſſ. loquendo de Trinitate, inquiens, *Non triplex, ſed Trinitas, & dici, & credi debet*. Auguſt. lib. 6. de Trin. c. 7. *Nec quoniam Deus Trinitas eſt, ideo triplex putandus eſt; alioquin minor erit Pater ſolus, aut Filius ſolus, quàm ſimul Pater, et Filius*. & c. 8. atque ſerm. 38. *Cùm itaq; tantus eſt ſolus Pater, vel ſolus Filius, vel ſolus Spiritus ſanctus, quantus eſt ſimul Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, nullo modo triplex dicendus eſt*, atq; lib. 13. c. 3. *Non Deus triplex, ſed Trinitas*. Nazianzenus denique ad Euagr. de diuinſt, *Quomodo Numen accipi debeat exponamus, ſimplex ne, an triplex; ſic. n. nos loqui, & credere, nominum ternio cogit*. Hæc omnia in ordine dicuntur ad Diuinitatem, ne nomine *Triplex*, cenſeamur multiplicitate Deitatem: At verò non implicat, vt dixi, perſonis adaptare, ratione numeri perſonarum, triplicitatem. ita idem docet Nazianz. Orat. 39. in ſancta lumina, inquiens. *Deum porro cum dico, vno, eodemq; triplici lumine perſtringamini: triplici quidem quantum ad proprietates, ſiuè hypoſtaſes, ſiuè perſonas, vno autem quantum ad ſubſtantiæ, hoc eſt diuinitatis rationẽ*. Confirmatur, ſiquidem Theologi vtũtur in diuinis nomine *duplicis proceſſionis*: quod ſi admittitur *duplex*, ad ratione productionum, admitti poteſt *triplex* ratione ſuppoſitorum, duo enim ſuppoſita ſunt producta, & vnum improducta.

16 Petes, an concedenda iſta, *Trinitas eſt trina*. Præpoſitiuus affirmat penes Alenſ. 1. p. q. 66 m. 2. art. 1. & Albert. 1. q. 45. m. 1. art. 2. Negant tamen idem Alenſis & Albert. atq; D. Bonau. in 1. d. 24. art. 3. q. 2. D. Tho. 1. p. q. 30. art. 1. ac Carthuſ. 1. d. 24. quæſt. 5. Ratio, quia vel Trina cadit ſuper ſuppoſita, vel ſuper ſubſtãtiam: ſi detur primum, inde ſequitur multiplicari numerum perſonarum vſque ad nouem, quia tria ter ducta reddunt nouem: ſi ſecũdum, ſequitur inde triplicari diuinam eſſentiam.

An Trinitas ſit trina.

QVÆSTIO II.

Vtrum liceat Scholaſticis diſputare de Trinitate.

Sectariorũ hæreſes.

SEctarij Theologiam ſcholaſticam vocãt errorum, & abhominationũ ſentinã: Caluinus citandus, ait, *ſcholaſticos Theologos, velut obducto velo Chriſtum texiſſe, & plurima mala texiſſe*. Lutherus, de quo infra, Theologiam ait eſſe *ignorantiam veritatis, et fallaciam*, & Scholas vbi ea docetur, eſſe *Antichriſti lupanaria*: Vuikleffus appellat eas *Caſtra Caiinica*: & gradus ſcholaſticos eſſe introductos *gentiliter*. Impius Lutherus lib. contra Latomũ: & lib. de abroganda priuata Miſſa, ſicut & Melanthon Apolog. contra Pariſienſes: idem Caluinus lib. 3. Inſtit. c. 2. ſect. 2. cum Vuikleffo, damnãt catholicorũ laborem, & ſtudia circa Sanctiſſimæ Trinitatis arcanum: ipſeque Meleanthon aiebat, *Scholaſticã Theologiã eſſe recenter natam Pariſijs, vnà cum Magiſtro ante annos 400. & obſcuraſſe Euangelium, & fidem extinxiſſe*. idque in odium fidelium Scholaſticorum laborantium atramento, & ſanguine pro tanti myſterij confeſſione. Ariani aiebant,

bant, Filium nequaquam ſeipſum cognoſcere poſſe, quanto minus ſubſtantiam Patris æterni: quos cõfutat Athanaſius orat. 1. contra Arianos, & Felix Papa I. epiſt. 3. ad Benign. Epiſ. Origenes inquiebat, quòd Patrem nec Filius videat, nec Spiritus ſãctus. refert Epiphan. in Ancor. Hi opponuntur alijs alio extremo laborantibus, atq; dicẽtibus, poſſe Trinitatem naturaliter demõſtrari, cuiuſmodi fuerunt Gnoſtici, Valentinus, Marcio, Baſilides, Saturninus, contra quos Iræn. lib. 2. c. 48. de quibus agemus ſeq. quæſt.

Argumenta hæreticorum.

2 Ex argumentis verò, quæ afferunt, hæc ſunt potiora. Primò Paulus ad Coloſſ. 2. *Videte*, inquit, *nequis vos decipiat per Philoſophiam, aut inanem fallaciam*. abijcienda ergo ſunt ſtudia hæc, & humani labores circa tanti myſterij cõfeſſionem, ne decipiamur. Secundò, Marci vlt. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit ſaluus erit.* hoc ergo ſufficit, vt ſaluemur, fides, & baptiſma. Tertiò Prou. 25. *ſicut qui multum mel comedit, non eſt ei bonum, ſic qui ſcrutator eſt Maieſtatis opprimetur à gloria.* & Eccleſ. 3. *Altiora te ne quæſieris.* & rurſus, *In pluribus operibus Dei ne fueris curioſus, non enim eſt tibi neceſſariũ, ea, quæ abſcõdita ſunt, videre oculis tuis.* Quartò, 1. Cor. 2. *quæ ſunt Dei nemo nouit, niſi ſpiritus Dei.* & Matth. 11. *Nemo nouit Filium, niſi Pater, & Patrem quis nouit, niſi Filius.* Quintò in Cõcil. Carthag. 4. c. 16. ſtatuitur, *ne Epiſcopus libros Gentilium legat.* Sextò, obijcit Eraſmus, quòd Theologi nonnũquam inutiles, & ineptas quæſtiones exagitant: Item, quòd in rebus grauioribus quandoque nimis ſobriè, & ieiunè ſe habeant. Septimò, Sixtus Papa II. ep. 1. ad Grat. Epiſc. tom. 1. Conc. ponderat illud Iacobi 28. *ſapientiã Dei vnde inuenies? latet enim ab oculis hominum, & à volucrib. cæli abſconſa eſt.* Ephrem. Syrus ſermonem 17. compoſuit, *Aduerſus eos, qui Filij Dei naturam curioſè ſcrutari nituntur.* Clemens Rom. ep. 1. ad Iacob. fratr. Dom. *Deum*, inquit, *à nobis diſcutiendum non eſſe, qui in nobis ipſis neſcimus quod ſapimus, quomodo mens noſtra generat verbum.* Ambroſ. lib. 1. de fid. ad Grat. cap. 5. *ſi Paulus ea, quæ audiuit, raptus in cælum, ineffabilia dicit, quomodo nos exprimere poſſumus paternæ generationis arcanum, quod nec ſentire potuimus, nec audire?* Chryſoſt. in Matt. 1. homil. 4. loquens de æternali generatione Filij, ait, incomprehenſibilem eſſe, exemplo generationis temporalis, inquiens, *ſi iſtam, quæ mille celebrata teſtibus, oculis inſpecta, manibuſque contrectata eſt, interpretari tamen nullus poteſt; quem cumulum non excedunt furoris, qui ineffabilem illam generationem Dei ex mera curioſitate, anxiè, ſcrupuloſèq; rimatur?* August. tract. 99. in Ioan. *Quid illic interſit inter procedere, & agere, longum eſt quærendo differere, & temerarium, cum diſſerueris, definire.* Et denique Concil. Nicæn. lib. 2. ita loquitur, *Ne quæras ò Philoſophe, alioquin ſtudes, te præcipitem agere, perſcrutari tentans, quæ inſcrutabilia ſunt.* Inſuper idipſum cautum videtur in l. Nemo Clericus C. de Sũm. Trin. & fid. cath vbi dicitur, *Nemo Clericus, vel militaris, vel alterius cuiuslibet conditionis de fide chriſtiana publicè turbis coadunatis, & audientibus tractare conetur in poſterum.* & ibi Gloſ. Hoſtienſis. &c.

3 Cæterum non abijcienda ſunt Scholaſticorum ſtudia, inſudationes, & labores, imò adhibenda, & quam maximè commendenda erunt, quatenus ex ipſis refutantur hæreticorum errores, & fidei veritas magis explicatur. Et in primis Auguſtinus lib. 2. de doct. Chriſt. per capita multa, præcipuè 8. 16. 29. 31. 36. 37. &c. demonſtrat, quãtum vſus Artium, ſeù ſcientiarum naturalium conferat ad Sacræ Scripturæ intelligentiam, & c. 40. docet, vtendum nobis eſſe Philoſophorum ſcientijs, dẽptis tamen erroribus, vt *veluti expoliatis Aegyptijs*, theſauros philoſophicarum ſcientiarum, *tanquam ab iniuſtis poſſeſſoribus eripiamus*; appellat autem eos, *poſſeſſores iniuſtos*, quandoquidem teſte Apoſtolo, *cùm cognouiſſent Deũ, non glorificauerunt, ſed euanuerunt in deſiderijs ſuis.* Rom. 1. Accedit Hieron. epiſt. ad Magn. Orat. Rom. idem ſtudiũ commendans; ac proinde ſubinferens, eos, qui Philoſophorum ſcientijs vtũtur, adimplere (myſticè tamen) illud Deuter. 21. vbi præcipiebat Dominus, quod ſi quis alienigenã vellet in vxorem ducere, nonniſi prius raſa cæſarie,

Aſſertio Catholica.

Philoſophi iniuſti philoſophiæ poſſeſſores, ex Aug.

rie,

Digitized by Google

rie, præciſis vnguibus, in domum ſuam inrroduceret: ita & agunt, inquit, Catholici dum philoſophicis vtūtur doctrinis, abiectis tñ prius, & reſecatis erroribus. Paulus etiã Actor.16. ſententiam Poetæ nõ abhorruit, ad Athenienſes inquiens, *ſicut quidam veſtrum Poetarum dixit, Genus Deorum ſumus.* Baſilius ſermone quodam, cui titulus, *Quomodo vtilitas capienda ſit ex Græcis Autoribus*, afferr exemplum Danielis, qui *in Babilone Chaldæorum ſapientiam fertur didiciſſe*. Exemplum quoq; Moyſis, *qui in Aegyptiorum diſciplinis ſe exercitaſſe dicitur*, Clemẽs Alexandr. l.1. tr.8. Strom. ait, *Meritò Apoſtolus variam, & multiplicem dixit Dei ſapientiam.* Hæbr.1. *vt quæ multifariam, multiſq; modis, per artem, per ſcientiam, per fidem per prophetiam, ſuam oſtendit potentiam ad noſtrum beneficium.* & inſuper lib.5. ſubdit, *Eam, quæ cum fide conuenit, quæſtionem, quæ ſupra ſundamentum fidei ſuperædificat, ſplendidam, ac magnificã veritatis cognitionem, optimã eſſe ſcimus.* Caſſiodorus in Cant. 8. ibi *ſi murus eſt, ædificemus propugnacula argentea &c.* ſic ſcribit, *cùm cœperint Apoſtoli prædicare Eccleſiæ de Gentibus congregatæ, ſi tales fuerint Auditores, qui meritò perfectionis muri appellari poſſint, dũ ſcilicet, vel naturali ingenio præditi, vel philoſophica eruditione præſtantes, quaſi murus defendere, & munire poſſint, ædificemus ſuper hunc talem murum propugnacula argentea, ideſt, addamus illis eloquia diuinarum Scripturarum.* Iuſtinus Martyr poſtquam oſtenderat non poſſe nos attingere ad tanti myſterij penetrationem, ita in expoſit. fide Trinit. ſcribit, *Non debemus tamen in totum ad ea quærẽda deſiſtere, ſed pro ſua quiſque portione accepta à Domino ſcientiæ ſtrenuè rem examinet; certus, nõ quidem exactè ſe percepturum, profuturum tamen per huiuſmodi contemplationem, accedendo ad illum propius, &c.* Athanaſius epiſt. ad Serap. poſtquam obiurgauit illos, qui perſcrutari volũt profunda Dei, quæ nemo ſcit, *niſi Spiritus Dei*, ſubdit nihilominus, *ſed tamen ne taciturnitas noſtra cauſam illis impudentiæ præbeat, audiant è nobis, viciſſim, &c.* idemque præſtat in quæſt. de natura Dei, q.14.15. Et Augu.4. de Trin. cap.1. ait, *ſcire oportet non ſolùm quid ſit credendum, ſed etiam quomodo & pijs opituletur, & contra impios defendatur.* Ita quoque vniuerſim agunt cęteri Patres, vt Nyſſen. lib. ad Ablabium. Baſil. Clemens, Hieronymus, &c.

4 Demum Apoſtolus Petrus ep. 1. cap.3. ait, *parati ſemper ad ſanctificationem omni poſcenti vos rationem de ea, quæ in vobis eſt ſpe.* Alij idipſum intelligunt de fide, ita namque *de fide* legunt Oecumen. Gloſa, Beda, Gratian. d.36. cap. qui Eccleſ §. Hinc & *Petrus.* Fulgentius autem de vtraque, & *fide*, & *ſpe*, ad Traſimund. c 1.

Soluuntur obiecta hæreticorum.

5 Ad oppoſita autem poteſt multipliciter reſponderi, iuxta quæ habebitur intelligentia, & Scripturarum, & Patrum. Et primò, volle de Trinitate diſputare, ea ſolummodo intentione, & fine, vt per philoſophicas rationes demonſtretur. & concludatur naturalitèr tale myſterium, abnegata prorſus credulitate, & fide: id quidẽ eſt error maximus, cum ex ſeq. quæſt. conſtabit nõ poſſe myſterium hoc naturaliter demonſtrari. Secundò, vt eatenus diſputetur, quatenus impugnari intendatur tale myſterium, & comprobari hæreſes Gnoſticorum, Sabellianorum, & Arianorũm, cæterorumque hoſtium Trinitatis: hoc eſt maxima hæreſis. Tertiò, vt eatenus diſputetur, quatenus animus ad credẽdum myſterio reducatur per diſputationem ſolummodo, & non per fidem: hoc error maximus, etenim iſti non aſſentirent myſterio per fidem. Quartò, quatenus ideo diſputationem texamus, vt myſterio, quod per fidem credimus, & tenemus obſcurè, fiat nobis per philoſophicas diſputationes apertum, patens, & clarum, & velut manibus attrectabile; at hoc eſt ſumma dementia, quia Trinitatis myſterium nõ cadit ſub ſenſu, eſtq; adeò eminens, vt non poſſit cognoſci niſi per fidẽ. Quintò, vt eo pacto diſputetur, quatenus ſi diſputationum rationes conuincãt, credatur myſterio, aliàs ei diſcredatur: hoc vtique eſt abnegare de tanto myſterio fidem: item ceſſaret meritum, quia teſte Gregor. *fides non habet meritum vbi humana ratio præbet experimentum.* Sextò, locis recenſitis improbatur vitiũ curioſitatis, vt inter

Quomodo liceat vel non, diſputare de Trinitate.

cæteros

cæteros Baſilius docet homil. 25. inquiens, *Taceant curioſi, & in Eccleſia Dei ſuperuacanea veſtigare deſiſtant, ac de quibus ratio omnino non redditur, ne veſtigentur.* hincque Eccleſiaſticus c.3. ait, *Quæ præcepit tibi Deus, hæc cogita ſemper, & in pluribus operibus illus ne fueris curioſus*; etenim diuinorum arcanorum cognitio aſſequenda eſt, non curioſitatis ergo, ſed laudis Dei, & ſalutis animarum. Ad eos, ſiuè conſimiles ſenſus procedunt loca ſiuè Scripturarum, ſiuè Patrum, quę videntur pugnare in oppoſitum, ſicut & textus citatus in l. Ne no.

Scholaſtica non omnib. neceſſaria ad ſalutem,

6 Singulariter verò ad illud, *Qui crediderit, & baptizatus fuerit ſaluabitur.* Reſp. hinc concludi nõ eſſe neceſſariam ſcholaſticam vnicuique, vt ſaluetur, etenim rudes, & ſimplices abſq; ſcholaſticis exercitationibus credẽdo, & operando poſſunt ſaluari: nihilominus neceſſaria eſt ipſi Eccleſiæ militãti, etenim mediante illa, militat contra hæreſes. & ſe tuetur ab Hęreticis mediante labore, & aſſiduis ſtudijs Theologorum, proptereaq; Auguſtinus aiebat, *ſcire oportere non ſolùm quid ſit credendum, ſed quomodo & pijs opituletur, & contra impios defendatur*: attigimus autem hęc to.1. diſput.1.q. Rudes autẽ, & indoctiores credendo implicitè quę credunt explicitè ſapientiores, ſaluantur.

7 Ad id de Epiſcoporum &c. Reſpondetur ex Auguſt. epiſt. 56. ad Dioſcor. dicente, *Non decora facies rerum attingit ſenſum meum, cum cogito, Epiſcopum eccleſiaſticis curis circumſtrepentibus diſtrictum, atque diſtentum, repente, quaſi obſurdeſcentem, cohiberi ab his omnibus, & dialogorum Tullianorũ quæſtiunculas vni Scholaſtico exponere: quod quantum dedeceat, tu etiam ſentis.* cæterum de lectione librorum iam diximus tùm ex eodem Auguſtino, tùm tùm Hieronymo &c.

Quæſtionũ inutilium exagitatio an omnino inutilis.

8 Ad illud de aliquibus quæſtionibus ſuperuacaneis, ineptis &c. dicẽdum, quòd ſi defectus contingat, non eſt Theologiæ, ſed curioſi Theologi; defectus namq; ſolet eſſe Artificis, non Artis. Item nec omnino inutiles ſolent tales queſtiones eſſe; etenim exacuitur ingeniũ, mens exagitatur, aliaq; cõmoda inſurgunt, quæ ex frequenti Artis exercitatione oriri ſolent. Et ad id, quod grauiores quæſtiones quandoq; minus dignè, minuſq; aptè tractantur, Reſpõdetur, quòd *quandoq; bonus dormitat Homerus*, non enim omnia poſſumus omnes, ſed altero alter veracius rem aſſequi ſolet iuxta qualitatem talenti, vnicuique elargiti à Deo.

Theologia an antiqua an noua.

9 Ad id de nouitate ſcholaſticæ per tempus Magiſtri &c. Dicendum, quod Theologiam conſiderare poſſumus vel quantum ad ſubſtantiam, vel quantum ad methodum tradendi eam: loquendo primo modo antiquiſſima fuit, & ſimultanea cũ fide; ſtatim nãque ac veri Dei cognitio introiuit in mundũ, ingreſſa etiã fuit ipſa Theologia: ipſeque Adam fidem incipiens habere de Deo, habuit quoque Theologiæ infuſionem, ſicut & cæteras ſcientias ab ipſo Deo, vt tom.1. diſput.1.q.1. oſtendimus: In nouo autem teſtamẽto, Damaſcenus orat. 2. de dormitione Deiparæ ſub fin. ita loquitur, *Aderat autem & Domini frater Iacobus, & Petrus, ſuprema, & antiquiſſima Theologorum ſũmitas.* ecce quomodo ſub initio etiam temporum ſiuè veteris, ſiuè noui teſtamenti aderat Theologia. loquendo autem ſecundo modo, cæpit ſucceſſiuè methodum acquirere, qua explicatius traderetur, & in forma ſcholaſtica: idq; antiquitus ex Auguſtino potiſſimum, cæteriſq; Patribus: de Auguſtino namque legitur in eius officio, *Tàm multa piè, ſubtiliter, & copioſè ſcripſit, vt chriſtianam doctrinam maximè illuſtrarit.* quem in primis ſequuti ſunt qui poſtea theologicam diſciplinam via, & ratione tradiderunt. vſquequo deuentum fuerit ad tempora Magiſtri ſententiarum; poſt quem Scholaſtici methodum ipsã ad faciliorem normam traduxerunt.

Cæterum viſo iam quid dicendũ de ſcholaſticis inſudationibus circa Trinitatem, inquiri poſſet quibuſnam munus hoc competere poſſit, & quibus non: videndus Farinacius de hæreſi quæſt. 178. citans plurimos.

mo circa creaturas. prob. quia Deus non agit neceſſario ad extra, ergo talis productio erit omnino ad intra.

5 Quintò, in qualibet conditione entis, quæ de ſui ratione nō eſt imperfecta, neceſſitas eſt perfectio ſimpliciter, ergo non repugnat dari ens neceſſario productum: ſi non repugnat, ergo actu datur, quia poſſe in Deo non differt ab eſſe. Confirmatur ens in quantum ens, diuiditur per producēs, & productum: ergo in Deo ſtat producens, & productum.

6 Sextò, relationes producentis, & producti ſunt compoſſibiles in eadem natura, licet non in eodem ſuppoſito; ergo ſtabit in natura diuina productio ad diſtincta ſuppoſita. Declaratur maior, quia generatio humana ſtat in eadem ſpecie humana, omnes namque homines, producentes, & producti ſunt de ſpecie, & natura human, at non ſtat in eod. ſuppoſito, quia nihil generat ſeipſum, ſed producit ſuppoſitum diſtinctum; ergo à ſimili ſtabit productio in diuinis, itaut perſonæ diuinæ ſint omnes de natura diuina, attamen ſint ſuppoſitaliter diſtinctæ. Confirm. relationes ſecundi generis poſſunt eſſe in ead. natura, Ar. 5. met.

7 Septimò, ex creaturis cognoſcimus Deum eſſe Creatorem; ſed Creator eſt trinus, & vnus; ergo ex creaturis cognoſcimus Trinitatem.

8 Octauò, in creaturis datur multitudo, inæqualitas, & ſeparatio: ſed hæc dicunt imperfectionem, ergo oppoſita iſtorum ſunt ponenda in Deo; at multitudini opponitur vnitas: inæqualitati æqualitas: & ſeparationi opponitur connexio; ergo in Deo ſtabit vnitas, nempe eſſentiæ: æqualitas Patris, & Filij: & connexio amborum cū Spiritu Sancto.

9 Nonò, in Creaturis ſtat veſtigiū & imago Trinitatis; ergo naturaliter ex cognitione creaturarum deuenimus in Trinitatē: ſequela patet, quia imago, & imagatum, veſtigium, ac veſtigiatum ſunt correlatiua, quorum cognito vno, cognoſcitur & reliquū.

10 Denique multi Gentiles, Ethnici, & Philoſophi hoc arcanū cognouerunt ſine fide: ita teſtatur Clemens Alex. l. 5. ſtrom. Euſeb. l. 11. de præpar. euang. Cyrill. lib. 1. & 2. de contra. Iulian. in ſpecie autem Auguſt. lib. 7. confeſſ. c. 9. narrat, ſe in libris Platonicorū legiſſe, non quidem his verbis, ſed & multiplicib. ſuaderi rationibus, quod *in principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum*. idem in l. 18. de Ciuit. cap. 23. vaticinium narrat Sibyllæ, ſiuè Erithreæ, ſiuè Cumanæ, quo Chriſti natiuitas, paſſio, mors, ac reſurrectio enarratur clariſſimè. Eugub. in lib. de peremni Philoſ. enarrat illud Mercurij Triſmigiſti dial. 4. *Monas genuit Monadem, & in ſe ſuum reflexit ardorem*; ex quo videtur innuere generationem Filij, & ſpirationē Spiritus Sācti, Plotinus librum compoſuit de trib. hypoſtaſib. à quibus omnia principium trahunt, ac denique Cyrill. vbi ſupra oraculum refert Orphei, ſic dicentis, *Cælum adiuro te Dei magni ſapiēs opus; Vocem adiuro te Patris, quam loquutus eſt primum, quando mundum vniuersū ſuum firmauit conſilijs*, quo loco Cyrillus per vocem *Patris* intellexiſſe, inquit Orpheus, *ipſum Filium Patris*.

11 Ex Catholicis myſterium hoc poſſe naturaliter probari inſinuat inprimis Richard. de Sancto Vict. l. 1. de Trin. c. 4. & l. 3. c. 5. ac lib. 9. c. 1. Henr. quol. 8. q. 14. Cuſanus l. de docta ignor. c. 7. 8. 9. & in dial. de pace fid. c. 7. 8. ac l. 2. Cribrat. Alcor. c. 5. & deniq; Raymund. Lull. refertur etiam Gerſon Alphab. 13. l. H. Immo Alphonſus, & Herueus ad hos addunt Scotum; propter rationes hucuſque allatas, quæ adeo difficiles, & efficaces ipſis viſæ ſunt, vt exiſtimarint voluiſſe naturaliter demōſtrare Trinitatem: nouiſſimè autem Suarez l. 1. de Trin. c. 12. de eod. Scoto ait, eum docuiſſe, ſaltem Angelum poſſe naturaliter myſterium Trinitatis attingere in 4. d. 49. q. 9.

12 Adeſt vltimo argumētum Raymundi Lullij: arguit autem ſic. Cui competit bonitas, competit & bonificare: & vbi eſt bonificatiuum, ibi eſt bonificabile, ſeū bonificatum: in Deo eſt ſumma bonitas, ergo ſumma bonificatio, ſiuè per bonitatem productio. Hucuſque probauit productionem. Pergit verò probando identitatem, & diſtinctionem: Inter bonificantem, & bonificatum reperitur concordia; er-

go inter perſonas reperitur identitas. Inſuper vbi eſt concordia, ibi adeſt diſtinctio, quia quæ concordant, aliquo modo diſtinguuntur, & ſic habebitur diſtinctio perſonarum.

ARTIC. II.

Quid ſenſerit Scotus circa demonſtrationem Trinitatis.

Impoſtura Heru. Toletan. & Suar. contra Scotum de cognit. Trin.

1 Vtique Herueus, Alphonſus, & nouiſſimus Suarez mendaciter de Scoto loquuntur, & impoſturã faciunt, dum autumant intendiſſe naturaliter demonſtrare Trinitatem. Et quidem de Herueo, rationibus Scoti feſatigatus, æſtimauit eas eſſe omninò inſolubiles, atque ad eum inquit ſenſum Scotum adduxiſſe eas, vt naturaliter, efficaciterq; oſtenderet myſteriũ Trinitatis. Verum fallitur omnino, quia non omnia legit, debuerat autem totum Scoti diſcurſum legere, quem ſi legiſſet, non ita aduerſus eum proclamaſſet: Scotus ergo in 1.d.2.q.5. lit.A. adducit rationes eas, de quibus Herueus meminit; multas ex quibus breuiter adduximus in præced. art. nihilominus idem Scotus in eadem quæſt.S. *Secundus articulus* lit.C. ſic ait, *Secundus articulus; tandem oportet oſtendere rationes ad iſtam quæſtionem ſoluẽdam non eſſe demõſtrationes.* Inde verò pergit rationes eaſdem ſoluere, eliminare, atque apertè demonſtrare eas non concludere, nec conuincere, quia deberent præſupponere lumen fidei, & alia, de quibus Scotus ibi: itaq; patet hos Authores errare circa intelligentiam Scoti. Item idem Scot. in 1. quęſt. Prol. clarè oſtendit eſſe neceſſariam reuelationem myſteriorum fidei, itaut non poſſit intellectus creatus naturaliter attingere ad ea. Inſuper in quol. q.14. ex profeſſo idipſum quærit, & apertè concludit non poſſe naturali demonſtratione intellectum, ſiuè animæ, ſiuè Angeli, aſſequi: Rurſus in eodem primo d.42. id repetit in reſponſ. ad primum, & d.3.q.2. lit.C. hoc ipſum habet: & hoc idem rememorat in 3.d. 24.q.1.lit.L.& alibi ſæpiſſimè.

2 Circa Suarium, in primis falsò allegat Scotum in 4.d.49.q.11. etenim nihil ibi Scotus de hoc, vt conſtat: vel ergo aliunde tranſcripſit, vel ſi legit, non benè perſpexit.

Arguit Scotus aduerſus ſeipsũ, & ſoluit.

3 Id verò obijcere poſſet, ſiue is, ſiue alter, quia Scot. in 2. d.3. q.9. ſub lit.N.& B. imò per totum, tribuit Angelo ſpeciem intelligibilem diſtinctè repræſentantem diuinã eſſentiam, per quam ſpeciem Scotus inquit, naturaliter Angelum poſſe cognoſcere diuinam eſſentiam: hinc verò arguitur, poteſt naturaliter intelligere eſſentiam, ergo etiam naturaliter cognoſcere eã, vt repertam in trib. perſonis, & hinc naturaliter cognoſcere Trinitatem. Argumentum hoc facit contra ſe ibidẽ Scot. ſed clariſſimè ſoluit illud negando conſeq. quia diſtinctè abſtractiuè cognoſcitur à nobis quidditas aliqua creata in ſe, ſed non cognoſcitur in quibus ſuppoſitis ſit, vel qualiter ſit: ita cognoſceret per ſpeciem diuinã eſſentiam, ſed non cognoſceret modũ eſſentiæ, quo eſt in trib. Idem Scotus rurſus arguit contra ſeipſum, & contra datam reſponſionem, inquiendo quod quando ſuppoſita ſunt in natura ex aliqua intrinſeca, & naturali neceſſitate, ſequitur vt cognita natura, cognoſcantur, & ſuppoſita: ſic autem ſe habent diuina ſuppoſita in diuina natura: ſed naturam cognoſcit naturaliter, ergo & modum naturæ, quo exiſtit in trib. Reſpondet Scot. quod talis cognitio non eſſet naturalis, quia non eſſet à cauſa naturali, nec Angelus ad eam attingeret naturaliter, ſed eſſet a ſpecie, quæ in hoc caſu eſſet cauſa ſupernaturalis. ecce quomodo negat modum cognoſcendi naturaliter. Liceat autem referre verba eiuſdem Scoti vt magis pateat mẽs ipſius Scoti. is autem prædicto loc. ſecundi ſub lit.D. ſic ſcribit, *Non videtur in inconueniens ponere intellectui Angeli inditam eſſe*, nempè ſpeciem, *à principio:* qualis verò ſit, & quomodo ſe haberet Angelus penes eam, declarat, ſubdens, *ita quod licet ipſa non ſit naturalis intellectui, hoc modo, quod iſte intellectus poſſit ex naturalib. ſuis eam aequirere, neque etiam et poſſit eam habere ex* alio-

Species diuinæ eſſentiæ in Angelo ex Scoto.

Speciẽ abſtractam diuinæ eſſentiæ quomodo appellet naturalem.

ctione alicuius obiecti agentis naturaliter, quia non poteſt eam habere præſentialitate alicuius obiecti finiti mouentis, niſi eſſentia diuina tantùm, quæ nihil aliud à ſe cauſat naturaliter naturali cauſatione, tñ ſicut perfectiones datæ Angelo in ſua prima creatione (licet non neceſſario ſequantur naturam) dicerentur naturales, diſtingnendo contra mere ſupernaturales .ſ. gratiæ, & gloriæ: ita iſta perfectio data Angelo poteſt dici naturalis, ita quod quicquid cognoſcit de Deo virtute huius ſpeciei, aliquo modo non cognoſcit naturaliter, & aliquo modo naturaliter: naturaliter in quantum iſta nō eſt principiū gratuiti actus, nec glorioſi non naturaliter autem, in quantum ad iſtam non poſſet pertingere ex naturalibus, neque actione aliqua naturali: habetur ergo quonam modo Scotus vocet eam naturalem, & non naturalem.

Beatus vtrum reflecti poſſit ſupra actum beatificum, naturaliter

3 Dices, ex tradita doctrina Scoti ſequi, quod poſſet Angelus, vel anima habens talem ſpeciem naturalē, Trinitatis, reflecti ſupra actum ſuum cognitiuum Trinitatis, ſiuè beatificæ viſionis, & ita naturaliter etiā effectiuè videret Trinitatem, & beatificū obiectum. ad hoc reſpondet Scot. negando conſeq. quia reflexio talis non fieret, niſi virtute obiecti diuini, cauſantis talem primam ſpeciem: vnde ait in quodl. 14. in fin. *Cùm arguitur, quod anima ex ſua natura poteſt reflecti ſuper actum beatificum, vt beatificus eſt, hoc poſſet negari: verum quidem eſt, quod reflecti poteſt; ſed nonniſi virtute illius, cuius habet actum rectum.*

Richardus de S. Vict. exponitur à Scot.

4 Circa verò Richardum de Sancto Victore, ipſum necimprobat, nec redarguit Scotus, imò piè interpretatur: ſic namque de ipſo loquitur in 3. d. 24. q. 1. lit. L. *Si aliquis velit adducere Richardum, quòd non deficiunt demonſtrationes de Trinitate probāda, dico,* ait Scot. *quod verum eſt, deſunt tamē nobis rationes neceſſariæ ex principijs euidenter notis.* Nec etiam D. Thomas eiuſdem Richardi ſententiam omnino improbat, ſed æquè benignè eundem exponit, vt patet 1. p. q. 32. art. 1. ad 2. itaque de Richardo Scotus air, quod circa myſterium Trinitatis ſecundùm ſe inſpectum non deficinnt demonſtrationes, quoniā ex Rich. poteſt demonſtrari, quantum eſt de ſe: nihilominus quantum eſt ex parte noſtra, demonſtrationes iſtæ deficiunt ſolo lumine naturę incedendo abſque ſpetiali reuelatione, & illuſtratione. Patebit verò amplius hanc eſſe intentionem Scoti, ex ſolutione argumentorum oppoſitorum, quorum aliqua ipſe affert, & ſoluit.

ARTIC. III.

Quæſtionis enodatio, & ſolutio.

1 EX cōmuni ſenſu Theologorum decidimus quæſtionē per propoſitiones ſingulas. Sit autē prima propoſitio, myſteriū Trinitatis, vt Deus eſt trinus, & vnus, poteſt naturaliter cognoſci quoad terminos ſimplices talis propoſitionis. Aſſertio iſta eſt Scoti 14. quodl. Eſt autem cōmunis, quod ſi in terminis penès alios non reperitur, nihilominus in virtute eam concedere omnes tenentur. Probat autem Scotus, fidelis, & infidelis diſputantes de propoſitione hac, vtrū Deus ſit trinus, & vnus, diſcordant quidem in complexione terminorum, ſiuè in ipſa propoſitione, & concluſione, attamen cōueniunt in intelligentia terminorū, qui ſunt, primus, Deus, ſecūdus, trinus, & tertius, vnus: ergo infidelis naturali lumine poteſt cognoſcere Trinitatis myſteriū quoad terminos ſimplices. Da oppoſitum, & nō poterunt pugnare, & contradicere ad inuicē; cùm. n. ignorantur termini, diſcurri, & concertari non poterit; ergo prius neceſſe eſt pręconcipiantur termini, in eorumq; cognitione ſimul cōueniant, inde verò ad certamen deueniatur complexionis: ſed infidelis caret lumine fidei in pręcōceptione terminorum, ergo naturaliter cōcipi poteſt quoad terminos. addit rationes alias ibi Scotus art. 1. ſub lit. D. E.

Myſterium Trinit. cognoſci naturaliter poteſt quoad terminos ſimplices propoſitionis.

6 Secunda aſſertio. Poteſt intellectus creatus fide acquiſita naturaliter credere, & naturaliter aſſentiri propoſitioni huic, *Deus eſt trinus, et vnus.* Eſt eiuſ-

Fide acquiſita poteſt credi naturaliter, ſed nō vt oportet.

eiuſdem Scoti ibid. ſub lit. F, probat Scotus ex D. Auguſt. 1.1. de Trinit. c.3. vbi ait, *Ea, quæ remota ſunt à noſtris sẽſibus, quoniam noſtro teſtimonio ſcire non poſſumus, de his alios teſtes requirimus, eiſq; credimus, à quorum ſenſibus remota eſſe, vel fuiſſe non credimus,* & idem l.15. de Trin. c.1. vel 23. *Abſit,* inquit, *vt ſcire nos negemus, quæ teſtimonio didicimus aliorum, alioquin neſcimus eſſe Oceanum, neſcimus eſſe terras, atque Vrbes, quas celeberrima fama commendat,* eſt etiam Molinę 1.p.q.32.ar.1. aſſerẽtis eo pacto Lutheranos credere fide acquiſita arcanum Trinitatis. Aſſertio hæc Scoti intelligenda venit ad ſenſũ Concilij Trid. etenim aliud eſt credere ſimpliciter, aliud eſt credere, prout oportet in ordine ad ſalutem æternã: aſſertio Scoti, & Molinæ intelligenda venit primo modo: at vt credatur ſecundo modo requiritur fides infuſa, & gratia Dei; ita enim habet Concil. *Si quis dixerit ſine præuenientis Spiritus Sancti inſpiratione, & adiutorio poſſe hominem credere vt oportet, anathema ſit,* ſeſſ.6.c.5.

7 Redeundo ad propoſitum, ſic deducit Scotus argumentum, ſi fide acquiſita credimus teſti fide digno enarranti nobis aliqua, quę ignorabamus; multò magis eadem fide acquiſita credere poſſumus, & debemus teſti magis idoneo, & fide magis digno: teſtis verò hic eſt Eccleſia, quæ tãquam edocta à Spiritu Sãcto, docet reperiri Deum vnum, & trinũ, ergo poſſumus ipſi credere tanquam nobis id proponenti, & narranti. Confirmat Scotus ex Rom.10. *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti,* ac denique ex eod. Augu. contra Epiſtolam fundam: *Ego,* inquit, *Euangelio non crederem, niſi me Eccleſiæ Catholicæ authoritas compelleret.* Poteſt addi, quoniam hæreticus credens vni articulo, & diſcredẽs alijs, vtiq; caret fide infuſa, quia fides infuſa non ſtat cum hæreſi oppoſita: at articulo illi credit per fidem acquiſitam, propoſito ſibi à teſte, quem ęſtimat fide dignum, ita ſimiliter fide acquiſita, ſolo lumine naturæ credere poſſumus Eccleſiæ tanquam teſti omni exceptione maiori, proponẽti hãc, Deus eſt trinus, & vnus.

8 Dices, id fieri nequit, vt credamus Eccleſiæ ſine fide infuſa, & ſine ſpeciali motione Spiritus Sancti; inquit enim Chriſtus, *Nemo venit ad me, niſi Pater traxerit;* ergo neque fide acquiſita credet naturaliter propoſitioni huic, *Deus eſt trinus, & vnus.* Reſp. quod Eccleſia, vel ſumitur tanquam ſingularis, & ordinarius teſtis, proponens, & teſtificans ad eum modum, quo vnuſquiſque homo proponere, & teſtificari ſolet: vel accipitur tanquam ſpecialiter edocta à Spiritu Sancto, & gubernata deſuper ab eo: ſiue tertio quatenus eſt congregatio fidelium militantium ſub vno Capite cum proteſtatione Fidei, & Sacramentorum. Sũpta Eccleſia ſecundo, & tertio modo, vtique requiritur ſpeciale lumen fidei infuſæ in ijs, qui militant ſub ea; etenim myſteria fidei, Sacramenta, & alia ſpectantia ad ſalutem haberi nequeunt abſque lumine fidei, & ſi aiebat Chriſtus ad Petrũ Matth.16 *Caro, & ſanguis nõ reuelauit tibi, ſed Spiritus Patris mei,* & Io:11. *Spiritus, quem ego mittam vobis à Patre, ille vos docebit omnem veritatem.* Sumpta autẽ Eccleſia primo modo, poteſt fide humana ei credi, ſicut & cæteris humanis teſtibus, quia vt ſic, præſcindit à motione ſupernaturali, & à ſupernaturali ratione teſtificandi, & quatenus præſcindit, vtique ei credi poterit lumine ſolo naturæ, ſe habet namque vt teſtis humanus, ideoque humana fide ei creditur ſic teſtificando. Imò Scotus addit ibid. quod credere poſſumus teſtimonio aliorum, etiam tam firmiter, vt illud *credere* dicatur apud eum *ſcire*: vnde cõcludit, quod *magis credere debemus teſti magis veraci, quam perſonæ ſingulari; nunc autem Eccleſia Catholica eſt communitas maximè verax, quia illa maximè veritatem commendat, & mendacium reprehendit, igitur eius teſtimonio certiſſimè credi poteſt,* hæc Scotus ſub lit. F.

Eccleſia eſt certiſſimus & infallibilis teſtis.

9 Tertia aſſertio, ſecluſa reuelatione diuina, ſeu fide infuſa, Trinitatis miſteriũ ſolo lumine naturali demonſtrari non poteſt. eſt communis, & de fide D. Bonau. 1.d.3.p.1.q.4.num.1. D. Thom. 1.p.q.32.ar.1. Alenſ. 1.p.q.2.m. 1. Sco. q.14. quol. & locis alijs at. 2. te-

Secluſa fide, vel reuelatione non poteſt naturaliter cognoſci.

cen-

cēſitis. probat verò Scot.nō poteſt id ꝓbari à priori, nec à poſteriori, ergo: probatur primum. Notitia eius,quod eſt proprijſſimum ſubiecto non continetur virtualiter, & primo, niſi in proprio conceptu ſubiecti ſic concepti: ſed eſſe trinum, & vnum eſt proprijſſimum Dei,igitur non poteſt ſciri propter quid de Deo, niſi habito tali conceptu Dei: ſed conceptus proprij de Deo,cognitio nō habetur ex puris naturalib.; ergo nec cognoſci poterit à priori ipſa Trinitas Dei.minor adeo vera eſt, vt nemo gloriari poſſit attigiſſe ad conceptus proprios Dei ex proprijs, vt eſſe in Deo Trinitatem perſonarum: vnitatem naturæ abſque diuiſione: circumincesſionem perſonarum in inuicem, & huius generis. Poterit quidem de Deo cognoſci cōceptus attributalis, & perfectiones illæ, quæ licet cum imperfectionib. ſint admixtæ in Creaturis, itaut remouendo imperfectiones, attribuamus eas Deo, & ita cognoſcemus de eo, eſſe ens,vnum, bonum, verum,ſapientem, & ſimilia: cæterum conceptum Trinitatis non poſſumus viribus naturæ attingere ſolo lumine naturæ; & ratio diuerſitatis eſt, quoniam dum teſte Apoſtolo Crearorem noſcimus per creaturas,*inuiſibilia Dei per ea,quæ facta ſunt* &c. vtiq; de attributis reperimus aliqua in creaturis,vnde poſſimus ea attribuere Deo,vt tom.1. diſputat. vlt. ideo namque appellantur attributa,quaſi ab alio,tributa:& ita dum in creaturis reperimus ens, vnum,bonū, verum, ſapientem, & ſimilia, ea etiam multò perfectius arguimus reperiri in ipſoCreatore,quia quidquid perfectionis eſt in creatura, totum refundi debet in Creatorem, & cum maiori, atq; eminentiori perfectione; cæterū quia non reperimus in creaturis vnitatem eſſentiæ ſtare cum pluralitate perſonarum, quomodo poterimus ex creaturis arguere Trinitatem.

10 Probatur ſecundum, de facto Deus trinus, & vnus producit res ad extra, quia opera Trinitatis ad extra ſunt indiuiſa; hinc verò non poteſt concludi ipſa Trinitas.prob.ſi per impoſſibile Deus eſſet ſolummodo vnus, & non trinus,vtique etiam eſſet potētiſſimus ad producēdum res ad extra; ergo ex effectib. non concluditur Trinitas perſonarum. Si etiam per impoſſibile in Deo eſſet tantùm vna perſona,vel duæ,& non plures, vtique eſſet æquè potens ad cauſandum ad extra; quoniam Deus ex perſonalitatib.non recipit maiorem vim, ſeù virtutem ad operandum ad extra, vt aiebat Henricus, contra quem acriter ſe inuehit Scotus in 2.d.1. q.1. aſſumptum prob. ex Richard.de S.Vict.l.3.de Trin.c.16. vbi ait, *Videtur vtique quòd plenitudo tàm potentiæ, quàm ſapientiæ poſſideri poſſit in ſingularitate perſonæ.* Quod ſi dixeris Deus Trinus cauſat ad extra, quia opera Trinitatis ſunt indiuiſa. Reſpond. Deum vtique trinum cauſare,ſed non vt trinum:ea quidem ratione, qua *opera Trinitatis ſūt communia, & indiuiſa*,cauſat Deus trinus;attamē Trinitas non eſt ratio præciſa, & formalis cauſandi,quia ſi per impoſſibile non eſſet Trinitas, ſed Deus ſolus, vel Deus cum vna perſona ſola, iam ex Richardo eſſet potentiſſimus ad cauſandum; ideo non cauſat vt trinus in ſenſu reduplicatiuo, ſed cáuſat Deus trinus in ſenſu ſpecificatiuo, ex Scot. ſup. Tùm etiam, quia datur indiuiduū Deitatis,& Deus hic cauſat,Deus inquam ſingularis, licet cauſet etiam trinus: nō ergo à poſteriori concluditur ipſa Trinitas. Vel dicendum,quod licet cauſaret trinus, vt trinus,non tamen cognoſceretur cauſare vt trinus.

Trinitas non eſt ratio præciſa causādi ad extra.

Nō cognoſcitur cauſare vt trinus.

11 Denique ſemota fide, ſeiuncta illuminatione, vel propoſitiones, & principia probātia Trinitatem eſſent ex primis, & immediatis, & per ſe notis; vel ex mediatis, & minus notis: quodcunque dabis non probabis Trinitatem. & quidem de primis, quæro vbinam ſunt principia iſta in creaturis,ex quibus tanquam ex immediatis probare poſſis Trinitatem. nullum aſſignabis, & aſſigna ſi potes, & vales, itaut vrgeat,& concludat.de poſteriorib.etiam,id minus probabitur,quia principia mediata minus concludunt. quidquid tamen ſit,ex creaturis,vt diximus non habemus, niſi media ad concludendas de Deo perfectiones attributales, vt ex veritate, bonitate, ſanctitate creaturæ, arguimus eſſe pa-

Non poteſt probari ex primis, & immediatis naturaliter,

rifor-

riformiter, imò multò magis bonum, ſapientem, ſanctum, creatorem, & ita arguebat Auguſt.8.de Trinit.cap.3.inquiens, *Bonum hoc, & bonum illud, tolle hoc, & illud, & vide ipſum bonum ſi potes, & ita Deum videbis*, & inferius, *Si potes ſine illis, quæ participatiuè bona ſunt, perſpicere ipſum bonum, cuius participatione ſunt bona, perſpexeris Deū*,

12 Imò ſi medio ex creaturis deducto innitaris, vtique potius deſtrues Trinitatem, & myſteria fidei, quam ipſam aſtrues: prob. ſi Ariſtotelem, ſummum Philoſophorum interroges, vtrum vna, eademq; numero natura poſſit ſimul indiuiſa reperiri in pluribus ſuppoſitis. Reſpon. minimè id fieri poſſe. Inſuper ſi interrogaueris vtrū intellectio, & amor productus ſint ſubſtantia, vel accidens, reſpondebit eſſe accidens non ſubſtantiam. Iterum ſi poſtulaueris vtrum vna perſona ſit in alia, dicet id nequaquam excogitari poſſe, niſi admittendo Cahos Anaxagoræ. quod ſi ſciſcitaberis vtrum perſonæ plures vnam habeant numero voluntatem, vnam volitionem, vnicūne intellectum, mirabitur vtique de huiuſmodi interrogationibus. quid deniq; ſi ab ipſo diſcere cupieris, vtrum duæ perſonæ amando ſe inuicem producere poſſint vnam tertiam perſonā: nuſquam hæc audita, fatebitur, ac de omnibus concludet, id nuſquam fieri poſſe. en quomodo verum eſt, quod diximus: in Trinitate autem reperitur vnitas naturæ, circumince ſſio, identitas intellectus, voluntatis, volitionis, intellectionis, ſpiratio tertiæ perſonæ per mutuum Patris, & Filij amorem: quod ſi Ariſtotelis ingenium ad hæc non attingit, quis namque pertinget, igitur fateamur altitudinem myſterij, & hebetudinem ingenij noſtri, dicamuſq; non poſſe id lumine, & via naturali demonſtrari.

Ex principijs Ariſtotelicis minime probatur Trinitas.

13 Confirmat hoc prima Veritas Chriſtus Dominus, loquens namque ad Petrum, iam benè ad interrogationem de ſeipſo factam, reſpondentem, ait, *Caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui in Cœlis eſt*, Matth. 16. & ex eod. Matth. 11. *Nemo nouit Patrē, niſi Filius, & cui voluerit Filius reuelare.* 1. Cor. 2. *Loquimur Dei ſapientiam in myſterio, quæ abſcondita eſt, quā prædeſtinauit Deus ante ſæcula in gloriā noſtram, quam nemo Principum huius mundi cognouit*. Hilarius lib. 1. de Trinit. *Non putet homo ſua intelligentia generationis Sacramentum poſſe aſſequi*, Ambroſ. lib. 2. de fide ad Gratian. c. 5. *impoſſibile eſt generationis ſcire ſecretū, mens deficit, vox ſilet*, & idem lib. 4. de fid. cap. 1. *Quid mirum ſi myſterium Dei Patris, & Domini noſtri Ieſu Chriſti per ſapientiam mundi non potuerunt homines comprehendere, quod nec Angeli cognoſcere, niſi ex reuelatione potuerūt.*

Ex Scripturis.

14 Prædicta aſſertio vera eſt, non ſolùm de anima, verùm etiam de Angelo, vt nequeant viribus naturæ myſterium Trinitatis attingere. ſtatuitur contra Smyſingum, qui de Trin. diſp. 1. q. 2. nu. 16. negat eſſe certum de Angelo certitudine fidei. imò negat eandem certitudinem de anima ſeparata, itaut dicat concluſionem eſſe certam certitudine fidei de intellectu creato; non tamen eſſe ita certam certitudine fidei de anima ſeparata, & de intellectu Angelico, quia Scripturæ, inquit, loquuntur in terminis ſolùm de intellectu humano pro ſtatu iſto: licet, addat probabile ſit, concluſionem intelligi etiam de quocunque intellectu creato: fallitur autem apertiſſimè, & primo conuincitur authoritate recenſita Ambroſij, dicentis, *Quid mirum ſi myſterium Dei Patris, & Domini Ieſu Chriſti per ſapientiam mundi non potuerunt homines comprehendere, quod nec Angeli cognoſcere, niſi ex reuelatione potuerunt.* item Scot. quol. 14. artic. 2. ex profeſſo probat non poſſe, nec animā, nec Angelum deuenire viribus naturæ in cognitionem myſteriorum propriorum Dei, & confirmat ibi Lycher. Accedit communis ſententia Theologorum, D. Th. D. Bonau. indifferenter id adſtipulātium de quouis creato intellectu, ſiuè coniuncto, ſiuè ſeparato, ſiuè humano, ſiuè Angelico, ſemoto lumine fidei. Itē iniuria fieret tanto myſterio, ſi diceremus capi poſſe, ſiuè ab Anima ſeparata, ſiuè ab Angelico intellectu: vel ſaltem dicendo non eſſe certum de fide vtrum Angelus, & anima ſeparata impotens, vel potens ſit ad captum altiſſimi myſterij Trinitatis.

Aſſertio vera eſt, tum de Anima; tum de Angelo.

Smyſingus refellitur.

tis.Quæro autem,cur eſt,vt ipſe neget eſſe certum Scripturas loqui de ſolo intellectu humano, & non Angelico, fortaſſe,quia Chriſtus loquebatur ſpecialiter ad Petrum,tanquam ad hominem,dicendo , *Caro,& ſanguis non reuelauit tibi*, vnde deduci poſſet Scripturam excludere ſolos homines ab intelligentia tanti myſterij, & non Angelos:ſed falſus diſcurſus:& in primis fallax eſt cōſequentia ,loquitur Chriſtus ad hominem , & de homine,ergo hominem excludit ab intelligentia , & non Angelum , negatur conſequ.quia *arguere ab authoritate negatiuè non tenet*. Item ſi Chriſtus collocutus fuiſſet cū Petro de ſpectantibus ad Petrum , tanquam ſolummodo ad hominem, vtiq; non eſſent ea intelligenda , nec transferenda ad Angelum, vt ſi dixiſſet,Parate retia,mittite rectè in dexteram nauigij,venite poſt me,faciā vos fieri piſcatores hominum, & ſimilia ; hæc quidem ad Petrum ſuoſq; ſocios dicta cenſerentur, vt ad homines,quæ non pertinerent ad Angelum : at cognitio myſterij Trinitatis, & imbecillitas mētis ad id capeſſendum, ſpectat tum ad Petrum in ordine cognoſcentis,tum ad Angelum ſub eadem ratione intelligentis : & eo magis, quo homo, & Angelus idem habeat obiectū ſuæ beatitudinis: quo fit,vt cum dixerit Chriſtus Petro, *Caro,& ſanguis non reuelauit tibi*,idem cenſeatur dixiſſe,& Angelis, nempè acies veſtræ mentis Angelicæ pertingere non poteſt ad ſummam Trinitatem , ſed requiritur Spiritus Patris reuelantis, & docentis quis ſit Chriſtus,quæ Trinitas.Confirmatur ex eodem Matth 11.vbi abſtrahendo à ſpeciali perſona, ſiue Angelica,ſiue humana,Chriſtus ait,*Nemo nouit Patrem niſi Filius , & cui voluerit Filius reuelare* : ly *nemo* nullum excludit , omnem creatum intellectum includit,non plus humanum, quam Angelicum , ergo ſcripturæ de omnibus certo docent non poſſe deueniri in cognitionē myſterij Trinitatis. Quod ſi in primo loco Matth. nominauit Chriſtus perſonam Petri , id ſumpta occaſione fecit, propoſita quæſtione de filio hominis,*Quem dicunt homines eſſe filium hominis*,ex reſponſione verò Petri , ſumpſit occaſionem Chriſtus vniuerſaliter docendi,neminem , ſiuè hominem,ſiuè Angelum poſſe myſteria hæc aſſequi , niſi reuelauerit ei Pater,qui eſt in Cælis .

Nec ſuſpicari ab Angelis naturaliter poteſt.

15 Addendū eoſdem Angelos nec quidem ſuſpicari potuiſſe myſterium Trinitatis abſq; fide, vel reuelatione ; ita etiam Moſin. 1.p.q.32.art.1. Suar. l.1.de Trin.c.11.Diuus quoq; Bonau. q.4. in corp. quæſt. ait, pluralitatem perſonarum cum vnitate eſſentiæ eſſe proprium diuinæ naturæ ſolius, cuius ſimile nec reperitur in Creatura, nec poteſt reperiri, nec rationabiliter cogitari; loquitur autem indefinitè de Creaturis, vt nō excludat angelicam, nec animam ſeparatam ſemota fide : concludit verò myſterium hoc nec poſſe rationabiliter cogitari:intelligitur autem Sanctus Doctor de modo naturali , quia purus Philoſophus ait eſſe contra rationem.

Trinitas ſecundùm ſe habet media demonſtrandi à priori.

16 Quarta aſſertio Trinitatis myſterium ſecundum ſe ſpectatum habet media, quibus poteſt à priori demonſtrari, eſt expreſsè Richardi de S.Vict. l.1.de Trin.c.4.& l.3.c.5. inquientis , *Credo ſine dubio , quod ad quamcumque explanationem veritatis , non modo probabilia;immo etiam neceſſaria argumenta non deſint* , quem locum explicans Scotus in 3.d.24.q.1.lit.F. ſic ait , *Dico quod verum eſt ; deſunt tamen nobis rationes neceſſariæ euidentes ex terminis* , hæc Scotus iuxta igitur intelligentiā Scoti Richardo datam,remanet ex Richardo probata concluſio,vt ſpectando,myſterium ſecundum ſe, poſſit demonſtrari probabilibus, & neceſſarijs rationibus.Sed quicquid ſit de Richardo , concluſio adeo eſt vera, vt negari non poſſit:& prob.ſi quis diſtinctè , & à priori cognoſceret Trinitatem,vtiq; demonſtrare eam poſſet euidentibus , & neceſſarijs rationibus,qua enim ratione probamus hominem eſſe animal rationale , & Petrum eſſe animal rationale,quia eſt homo,vel aliunde , dum perfectè eum cognoſcimus , ea etiam ratione probare poſſemus à priori Trinitatem ſyllogiſmo conſtāte ex primis, veris,& immediatis . Accedit,quod ipſamet Trinitas , quæ *ſibi ſoli nota eſt, & homini aſſumpto* , poſſet

Trinitatis arcanum reuelare, & tanto lumine perfundere intellectum creatum, vt ad proportionem illius luminis demonſtraret generationem, ſpirationem, ipſamq; totam Trinitatem. De Beatis etiam, dum ait Apoſt. *videbimus eum ſicuti eſt*, dicendum probare eatenus poſſe, quatenus ſuperno lumine illuſtrati, rationes afferrent demonſtratiuas Trinitatis. Demum ſi de vnoquoque ſubiecto ſiunt, vel fieri poſſunt demonſtrationes à priori, & poſteriori ab intellectu plenè concipiente rei naturam, idipſum fieri poſſet de Trinitate: quare de Trinitate ſecundum ſe loquendo, non deſunt demonſtrationes, & probationes iuxta ſententiam Richardi, & Scoti, licet deſint nobis, ſiuè non reuelentur communiter nobis.

Suarez obſtat, ſed eluditur.

17 Suarez l.1. de Trin. c.11. nu.6. ait non poſſe Trinitatem probari à priori, quia demonſtratio à priori fit per cauſam, Pater autem non habet cauſam, vt ſit Pater: nec filius habet cauſam vt ſit filius: ita cum proportione, neque Spiritus Sanctus. *Reſp.* inutilis, & vana eſt argumentatio, & nil probat: & quidem iam compertũ eſt, & dicetur ſuo loco, in diuinis ad intra non reperiri iſtum terminum *cauſa*. nihilominus ſumitur ibi ſub alijs terminis, vtporè ſub ratione principij, vel ſub nomine rationis conſtitutiuæ. quæ quidem neceſſaria ſunt in diuinis, Deus namque habet rationẽ ſui eſſe: Pater etiam habet rationem conſtitutiuam in eſſe Patris; ita Filius, & Spiritus ſanctus, quibus duobus additur etiam ratio principij producentis, generantis, geniti, ſpirantis, ſpirati, etenim à Patre remouetur ratio hæc, geniti, & ſpirati, remanente ratione generantis, qua cõſtituitur in eſſe Patris, & ratione ſpirantis, qua conſtituitur in eſſe ſpirantis, quod ſi tum Deus abſolutè tentus, tum etiam diuinę perſonæ habent rationes eſſendi, & quib. conſtituantur in eſſe ſuo, vtique per rationes illas, tanquam conſtitutiuas à priori, poterit demonſtrari Trinitas à priori: & ſic remanet quod Trinitati ſecundum ſe ſpectatæ non deſunt demonſtrationes à priori.

18 Nihilominus licet non deſint demonſtrationes Trinitati quoad ſe & ſecundum ſe ſpectatæ, deficiunt tamen quoad nos, ſiuè in ordine ad nos, ita apertè Scotus ſup. Ratio eſt ſuperius repetita quoniam lumine naturę, atque ſolis naturæ viribus innixi non poſſumus abſque fide, vel ſpeciali illuſtratione pertingere ad Trinitatem; ideoq; non poſſumus adinuenire, inquit Scot. 14. quol. rationes immediatas, primas, neceſſarias, & euidentes, vt demonſtrationem decet, ex Ariſt. 1. poſter.

Deſunt rationes quoad nos.

19 Quinta aſſertio, Trinitatis arcanum naturaliter cognoſci non poſſe, nedum verum eſt de aſſenſu certo, per viam neceſſariæ demonſtrationis, verum etiam de aſſenſu opinatiuo, & per viam propriæ adinuentionis, naturaliſq; diſquiſitionis, ac naturalis cõiecturationis; ita Suarez, itaque aſſertio eſt, vt cognoſci non poſſit, nec certo, nec coniecturaliter, ſecluſa fide, ſiuè reuelatione. De aſſenſu certo ait Suarez eam eſſe propoſitionem certã: at de adinuentione, & inquiſitione, inquit, rem non eſſe adeo claram: addit etiam de apprehenſione; itaut duplicem diſtinguat, alteram inquiſitiuam, & per modum apprehenſionis, alterum per viam certi iudicij, & aſſẽſus; de ſecunda via, ait, certum eſſe nõ poſſe haberi: de prima antem, primo inquit, rem non eſſe adeo claram: nihilominus crediderit, inquit, ſecluſa reuelatione, nũquam potuiſſe myſterium hoc aſcendere in cor hominis, non ſolum ad apprehendendum illud, vt poſſibile, verum etiam nec ad reuocandum in dubium, aut inueſtigandum, vel inquirendum, an fortaſſe poſſibile, aut verum ſit. hæc ille loco ſupcit. nu.11. Addit verò Molin. vbi ſup. nec etiam Angelos ſuſpicari quidem potuiſſe myſterium hoc naturaliter. Probat Suar. quia nullum eſt naturale obiectum in homine, quod talem cognitionem, vel inquiſitionem parere poſſit ex creaturis. Item ſi quis dubitare inciperet, an reperiatur myſteriũ hoc plurium perſonarum in vnitate naturæ, continuo crederet plures illas perſonas eſſe plures Deos. Vel ſi certus exiſteret de vnitate Dei, iam non dubitaret de pluralitate perſonarum, & deni-

An cognoſci poſſit aſſenſu ſaltim opinatiuo.

Reſponſio Suarij.

& denique cōiunctio pluralitatis perſonarum cum vnitate eſſentiæ ſtatim appareret impoſſibilis intellectui deſtituto lumine fidei.

Trinitatis myſterium non eſt cōtra, ſed ſupra rationē naturalem.

20 Sexta aſſertio, quamuis naturali ratione demonſtrari non poſſit, ſecluſo lumine fidei, nihilominus dicēdum eſt, myſterium hoc non eſſe contra rationem naturalem, licet ſit ſupra rationem naturalem, ſeu ſupra vires intelligentiæ naturalis, & naturæ creatæ, eſt communis omnium. Prob. verū vero conſonat, & veritas non eſt veritati contraria: ſed ratio naturalis eſt conſona veritati, ergo veritas Trinitatis non eſt contra rationem naturalem. maior patet, & prob. minor, ſi ratio naturalis non eſſet cōſona veritati, ergo ratio naturalis non eſſet ratio; quod namque aduerſatur veritati, aduerſatur etiam rationi, quia ſuper ratione fundatur veritas. Item Deus nō mentitur, ergo quidquid agit. ſecundū veritatem operatur: ſed quod operatur ſecundum veritatem, operatur ſecūdùm rationem rectam, quia veritas fundatur ſuper ratione recta, ergo dū docet, & reuelat eſſe trinum, & vnum, docet rem conformem rationi rectæ, non ergo contra rationem naturalem, licet ſit ſupra eam. Dices Ratio naturalis non oſtendit myſterium Trinitatis, ergo eſt contra rationem. Reſp. negatur conſequens; cauſa enim, propter quam non oſtendat myſterium, non eſt irrationabilitas myſterij, eſt enim rationabiliſſimum, ſed eſt imbecillitas naturæ, quæ quidem ſolo lumine naturali pertingere non valet ad tanti myſterij celſitudinem. Obſtabis, ratio naturalis non oſtendit myſterium hoc eſſe poſſibile, ergo eſt impoſſibile. Reſp. negando conſequenſ. quamuis enim non oſtendat eſſe poſſibile, non tamen conuincere, & demonſtrare poteſt, eſſe in natura diuina impoſſibile. Dices; ratio naturalis efficaciter demonſtrat vnam naturam atomam, & ſingularem non poſſe ſimul eſſe in ſuppoſitis pluribus. Reſp. id verum de natura, quatenus limitata, & finita; non de increata, veluti infinita, & illimitata. hæc quoad primam partem aſſertionis.

21 De ſecunda autem parte prob. nempe quod ſit myſterium hoc ſupra naturam. Natura, ſiuè ratio naturalis eſt inferioris ordinis ad Deum, & eſt infra Deum, ergo myſteria ſupernaturalia ſunt ſupra naturā. Item quod natura mea non poſſit eſſe ſimul in pluribus ſuppoſiti, id prouenit, qnia eſt natura limitata, & finita; at natura illimitata, & infinita eſt ſupra naturam limitatam, & finitam, cùm ſit ſuperior ad eam, & ſuperioris ordinis; igitur ea ratione, qua ve infinita, & illimitata eſt, erit in trib. ſuppoſitis, quod eſt eſſe ſupra rationem naturalem, ſeu ſupra naturā. Denique ad multa nō attingit noſtra natura, ad quæ tamen facili negotio attingit Deus: Signum autē eſt, quod ea, quæ facere non poteſt creata natura, ſunt inferioris ordinis, & ſunt infra Deum, quatenus verò ea facit Deus, facit tanquam agens ſuperior ad naturam, ſiuè tanquam agens ſupernaturale, ſupplēs debiles vires, & impotentiam creatæ naturæ: à pari vbi noſtra non ſuppetit naturalis intelligentia, qua ratione myſteria ſupernaturalia ſunt ſupra captum naturæ, ibi ſupplet Author, & Reſtaurator naturæ; eleuans ipſe Deus naturam, atque intelligentiam ad ea percipienda, capeſſenda, intelligenda, & fruēda myſteria, vel fidei lumine, vel alia ſuperna illuſtratione, ad quæ non attingit noſtra intelligentia, & creata natura.

Suppoſita fide poteſt rationibus naturalib. comprobari, & explicari.

22 Septima aſſertio: ſuppoſita fide in intellectu, poſſe inueniri media, & rationes, quibus myſterium hoc facilius explicetur, atque eius conuenientia magis comprobetur: quæ quidem rationes licet non ſint demonſtratiuę, & neceſſariæ, tanquam deductæ ex primis, veris, neceſſarijs, & immediatis, vt poſtulat Ariſt. nihilominus coadiuuare poſſunt ad maiorem claritatem tā obſcuri myſterij, & ad oſtendendum non eſſe impoſſibile tàm magnū myſterium. eſt Scoti vbi ſupra, qui propterea cōgeſſit rationes illas, vt oſtēderet non eſſe contra naturam, licet ſit ſup. naturam, non contra rationem naturalem, non eſſe impoſſibile, ſuppoſita fide. probat verò Scot. inquiēs. non eſt periculoſum huiuſmodi rationes afferre, neque propter fideles; nec propter infideles: non primum, quia

ſupponendò fidem ex vno capite, & rationes ex alio capite, vtique in mente fidelium magis radicatur, magis explicatur, magiſq; demonſtratur non eſſe impoſſibile id quod credunt: nec ſecundum, quia infidelium pertinacia, & petulantia confunditur, dum eis oſtendimus nos non credere impoſſibilia, vt ipſi autumant, ſed poſſibilia, & vera, quæ quidem magis eluceſcerent ſi fidei lumen accederet, prout contingit fidelibus, qui pro tanto myſterio parati ſunt certare vſque ad ſanguinem. eſt etiam aſſertio hæc communis, quam aliqui exiſtimant fuiſſe Richardi de S. Victore itaue cùm dixerit, *Non deficere rationes neceſſarias pro tanto myſterio*, loquutus fuerit, ſuppoſita fide. Herreræ, in 1. diſp. 7. q. 8. concl. 3. Suar. ſup. c. 12. Molin. ibidem Bann. 1. p. quæſt. 32. art. 1. eſt etiam D. Thomæ, qui ſup. in corp. quæſt. ait, *Sufficit defendere non eſſe impoſſibile, quod prædicat fides*, & idem confirmat in reſp. ad 2. cũ inquit, duobus modis aliquid poſſe per rationẽ probari: vno quidẽ modo ad probandum ſufficienter ipſius rei radicem: altero, non vt radix ſufficienter probetur; ſed quod radice iam poſita, probetur tali radici congruere ſubſequentes effectus: primo modo poteſt induci ratio ad probandum Deum eſſe vnum: ſecundo modo ſe habet ratio, quæ inducit ad manifeſtationem Trinitatis, quia ſcilicet Trinitate poſita, congruũt huiuſmodi rationes. ecce congruitas rationum, quã etiam admittit D. Tho.

23 Verum videtur idem D. Thom. & ſibi, & nobis contradicere, quandoquidem ait, quod qui probare nititur naturali ratione Trinitatem, derogat fidei; cum enim quis inducit rationes non cogentes, cedit in irriſionem infidelium, & inſuper fides eſt de non apparentibus; apparentia quidem probare poſſumus, non autem non apparentia, quorum eſt fides, præcipuè Trinitas: At facili modo reconciliatur ſibi, & nobis, ſiquidem loquitur de demonſtrationibus, & rationibus conuincentibus, quæ vt diximus, haberi non poſſunt naturaliter de Trinitate: & qui taliter prætenderet Trinitatem demonſtrare, vtique irriſioni, & temeritati ſe exponeret: at verò non negat aliunde oſtendi poſſe non repugnantiã myſterij, & quod non ſit impoſſibile, vt ipſemet declarat: item loquitur, ſicut & alij ſuppoſita fide.

ARTIC. IV.

Occurritur argumentis primi Artic.

23 AD primum verò in oppoſitum reſponderetur à Philoſopho, nõ eſſe manifeſtũ, vtrum memoria neceſſario, & ſemper producat in omni ſuppoſito, in quo eſt: quandoquidem erit principium producendi ſolùmodo in ſuppoſito creato, & id propter indigentiam, & imperfectionem, quia non poterit intelligere ſine intelligẽtia, ſiuè ſine intellectione producta, vt patet in nobis, & in Angelis: Deus autem non indiget, vt intelligentiam habeat aliunde per productionem, quia intelligit per notitiam improductam: itaq; imperfectio ſuppoſiti creati erit ratio, immo conditio talis productionis, & ſicut intellectionis, ita & amoris. Item reſpond. notitiam, & amorem eſſe accidens, eſſentialiter diſtinctum ab Intelligente, & Amante, vnde eſt, vt memoria finita poſſit eſſe principium, & ratio producendi: at in Deo nõ reperitur intellectio, & amor ſub ratione accidentis, cùm ſit vtrũq; conſubſtantiale producenti; ergo ex hac argumentatione non conuincitur naturaliter Trinitas, & productio perſonarum, quapropter habere rationẽ memoriæ productiuæ non eſt naturaliter notum, vt competat eodem modo, tùm memoriæ finitæ, tùm infinitæ, quia finita producit propter indigentiam, infinita caret tali indigentia: illa producit accidens, hæc ſubſtantiale ſuppoſitum.

Memoria factũ da aliter eſt principiũ productiuũ in creatura aliter in Deo.

24 Ad ſecundum reſpõderetur per idem, quod producere non eodem modo competit memoriæ, quatenus communis eſt ad finitam, & infinitam: ſed finitæ competit propter imperfe-

ctionem indigentiæ, à quo tamen abſtrahit infinita. item in diuinis omnia ſunt vnum, & omnia ſunt ſubſtantia, quapropter nô poterit reperiri intellectio, & amor productus, qui ſunt accidentia, vt patet in Angelis, & in nobis. quia tamen Theologus per fidem ait productionem Verbi, & amoris eſſe conſubſtantialem, ideo per fidem conſtat, non per rationem naturalem reperiri ibi productiones per voluntatem, & memoriam.

25 Ad tertium negat Philoſophus communicationem talem ſummi boni fieri poſſe in, identitate naturæ, & pluralitate perſonali, cùm neget vnã naturam in pluribus; ideoque ſubdit, vel communicationem fieri in alteritate naturæ, vtpote quod non ſit communicatio cõſubſtantiaiis, cùm actus intellectus, & voluntatis ſint accidentia, vel quòd communicatio non fiat pluribus ſuppoſitis in eadem natura.

26 At quartum vt ſup. negabit Philoſophus dari productiouem, cũ productio fienda ſolùm ſit ad indigentiam producentis, vt eſt dictum; inſuper, vel ea erit accidentalis in alteritate naturæ, & ſic non erit conſubſtantialis, vel non erit eiuſdem naturæ ad ſuppoſita plura.

27 Ad quintum, neceſſiras quidem eſt perfectio in ente tranſcendentaliter ſumpto: at quandoque coarctata ad peculiare ens, dicit reſpectũ ad imperfectum, quale eſt ens productum ex indigentia producentis, in Deo autem ceſſat talis imperfectio, igitur ex Philoſopho ceſſabit talis neceſſitas ſic producendi.

Relationes de ſecundo genere relatiuorum.

28 Ad ſextum, relationes de ſecundo genere relatiuorum, quandoque ſunt de his, quæ ſunt accidentaliter ſubordinata, vt relatio mouentis, & moti; & vtique poſſunt eſſe ſimul in eadem natura numero, & ſuppoſito, vt ego moueo meipſum, quandoque verò dicunt ordinem eſſentialis dependentiæ vnius ab altero, vt producentis, & producti; generantis, & geniti, & hæ non poſſunt conuenire in ead. numero, natura, & ſuppoſito, cum nihil generet ſeipſum; fiunt tamẽ in eadem natura ſpecifica in ſua ſpecifica latitudine, itaut natura talis cum ſui diuiſione diſtribnatur ſingulis ſuppoſitis, non autem quòd vna numero natura ſit in pluribus ſuppoſitis: & ita Philoſophus concluderet non poſſe dari tales productiones ſuppoſitorum in idẽtitate numerica diuinæ, & indiuiſę naturæ.

29 Ad ſeptimum, concedimus ex creaturis cognoſci Deum reſte Apoſt. at non cognoſci naturaliter ſub conceptibus proprijs ex proprijs, qualis eſt Trinitas: cognoſcitur autem ſub conceptibus communibus, vt dictum eſt, nempe vnius, boni, veri, & ſimilia. & ratio eſt aſſignara, quoniam licet Deus ad extra producat cũ tota Trinitate trinus, attamen non producit vt trinus, & non cognoſcitur producere vt trinus: primum ſæpe patuit, quia ſi per impoſſibile eſſet vna ſola perſona, ſufficiens eſſet ad creandum, vt probat Scot. in 2. d. q. 1.

30 Ad octauum, totus diſcurſus eſt optimus, ſed non probat dari productiones perſonarum. Dicet autem Philoſophus, æqualitas, & connexio, concordia, & vnio ſupponit multitudinem ſuppoſitorum æquabilium, & concordabilium, at verũ ſint ibi hęc, & ſuppoſitorum pluralitas, non eſt notũ, inquit Philoſophus. quod ſi vrgeas, iſta dicũt perfectionem, ergo ſiunt in Deo reſponderet dicere perfectionem, & eſſe ponenda ibi, vbi poſſibile eſt ea ponere, at verò non eſt naturaliter oſtenſum ibi poſſibile eſſe ea ponere.

Naturaliter cognoſcimus animam, ſed non ſub ratione imaginis

31 Ad nouum, vtique anima eſt imago Trinitatis, & animam cognoſcimus naturaliter, quatenus eam naturaliter cognouit Ariſt. de qua in lib. de anima: attamen Ariſtoteles cognoſcendo animam non cognouit eam, vt imago eſt Trinitatis, ſed vt forma corporis phyſici organici; ita & nos, cognoſcimus quidem animam, ſed nõ ſub ratione imaginis; vnde ceſſante cognitione imaginis, ceſſat per hanc viam cognitio imagati, ita D. Bonau. & Scot. Ad rationem verò veſtigij, dicendum quod veſtigium repræſentat valdè imperfectè, repræſentar enim ſub ratione partis, & non totius, vt veſtigium leonis, equi, & huiuſmodi; & hinc eſt, vt in ratione veſtigij cognoſcatur Deus non vt trinus, ſed ſub ratione

Digitized by Google

tione vhius,boni,& ſimilium, iuxta repræſentandi modum ipſius veſtigij, de quo infra ſuo loco.

Philoſophi plura didicerunt ex Prophetis, Sybillis,& commercio Hebræorũ.

32 De Philoſophis dicendum multa didiciſſe de fidei myſterijs, vel Sacram Scripturam legendo, vel conuerſando cum Hebræis, & Aegyptijs: Aegyptij namque didicerunt ex Hebræis, teſte Eugubin. l.1. de perenn. philoſ.cap.1.& ex vtriſque diſcere poterant ad ipſos aduentantes antiquiores Philoſophi: ait autem Cyrill.l.1. contra Iulian. Thaletem, Mileſium, Solonem, & Samnium Philoſophos deſcendiſſe in Aegyptum ex Græcia diſcendi gratia. Subdit Auguſt.l.2.de doctr.Chriſt.c.28.Platonem in Aegypto à Ieremia Theologiam didiciſſe: licet idemet Auguſt. id retractauerit l. 18.de Ciu.Dei cap.37. cum Plato poſt Ieremiam ſeptuaginta poſt annos natus fuerit. Auguſtinus inſuper 7. Confeſſ.c.9. refert ſe legiſſe apud Platonicos, *Initium Euangelij Ioannis*. Poterant quoque ea percipere leg[illegible]do oracula Sibyllarum; Ac de ipſis etiam Sybyllis dicendum ipſamet vaticinia nõ naturali lumine compoſuiſſe, ſed per reuelationẽ accepiſſe, de quibus Auguſt. 18.de Ciuit.Dei c.23. Lactant.lib. 1.Diuin. inſt. c.6. de hoc autẽ ex profeſſo infra quæſt.7. Diuus autem Thomas non ad hæc recurrit, ſed reſpondet nulli Philoſophorũ hoc innotuiſſe: Vaſq. ipſum carpit aſſerens ex ſententia multorum Patrum tale myſterium Philoſophis innotuiſſe vel ex Scriptura, vel conuerſatione Hebræorum, Aegyptiorum, & huiuſmodi, teſte Clem. Alex. l.5.ſtrom. de Platone, Iuſtino mart. orat. ad Gent. & Cyrill. 1. & 2. contra Iulian. de Orpheo, Auguſt alijſq; Verum non eſt credendum D.Thomam ignoraſſe hos Patres, & præcipuè Auguſtinum, penes quos legere poterat quod diximus: ſed vltra reſponſionem hanc, placuit D.Thomæ aliam aſſignare, deductam ex dictis, vt nequiſſent Philoſophi naturaliter hoc myſterium perpendere; de naturali namque inueſtigatione quærebatur, ideoque in terminis quæſtionem reſoluens, aiebat multa quidem de Deo cognoſcere potuiſſe, nõ tamẽ myſterium Trinitatis lumine naturæ,

Vaſqu. impugnat D. Thomam, ſed defenſatur.

Raymundi definitio de homine.

33 De Raymundo ſuum argumentum neceſſe eſt, vt ſupponat propoſitionem aliquam creditam, vt aliquid valeat; alias negata fide nihil concludit. quin etiam conceſſa fide, termini ſuæ argumentationis non cõuincũt, & extranei ſunt à communi ratiocinatione Theologorum. ait namque hominem eſſe illum, cui cõpetit homificare: & plantã eſſe eam, cui competit plãtificare, & his ſimilia, per quę nititur diffinitiuè deſcribere naturam plantæ, & hominis, non autem vt Ariſtot. cum communi Schola, qui ait hominem eſſe animal rationale: & plantam eſſe ens vegetabile, & huius generis: ſed hæc miſſa faciamus: deueniendo autem ad argumentum. Cum ait ſummo bono competere bonificatiuum, & bonificabile; Dicendum inde nõ magis elici productionem perſonarum per generationem, & ſpirationem, quam emanationem diuinarum perfectionum, attributorum, & modorum intrinſecorum, quæ à diuina emanãt eſſentia abſque productione; plenitudini namque perfectiſſimæ, infinitæq, & perfectiſſimæ eſſentię cõpetit, vt ob ſui infinitam perfectionem emanent ex ea attributales perfectiones: at id fit ſine generatione, & ſpiratione; quapropter etiã hinc oſtenditur diuinæ, ac ſummæ naturæ perfectio.

Concordia quam diſtinctionem ſupponit.

34 Cum addit de concordia, vtiq; Deus abſolutè tentus, præſcindendo à diuinis perſonis, eſt in ſe vnitiſſimus, & ſummè concordans, amando ſemper ſeipſum, & nihilominus non diſtinguitur ſic abſolutè conſideratus à ſeipſo, cum Deus ſit Deus: licet verò concordia ſupponat diſtinctionem, non tamen ſupponit ſemper diſtinctionem realem, ſed vel formalem, vel rationis, vt attributa concordant inuicem, quia conueniunt, ſeu ſunt idẽ inter ſe, & cum eſſentia, nihilominus non diſtinguũtur realiter. item quauis ex concordia rigoroſè tenta probare velit diſtinctionem realem perſonarũ, non tamen probare poterit potius tres perſonas, quam duas; quoniam etiam inter duas poteſt reperiri concordãtia, & diſtinctio, ſicuti inter tres, vnde fit, vt ſi probaret eſſe ibi duas perſonas, non probaret eſſe tres, imò

Ex concordantia non magis probatur Trinitas, quã dualitas, et quaternitas ex argumento Lullij.

non

Digitized by Google

non potius duas, quam tres, quatuor, & plures, quia inter eas omnes, etiam plures, vltra tres poteſt reperiri concordia, & realis diſtinctio, vt patet in quatuor, vel pluribus hominibus, vel Angelis ſimul concordantibus, & realiter diſtinctis. Inſuper dum per concordiam probare nititur identitatem eſſentialē perſonarum, fallitur, etenim cōcordia eſt quid diſtinctū ab idētitate, & maior eſt identitas, quā cōcordia quia cōcordia ſupponit, ex vſu loquēdi, diſtinctionē ſuppoſitorum, & naturarum, vt Petrus, & Iacobus concordant, ob id tamen non oſtenditur eſſe vnum, & idem eſſentialiter in natura, ſeu non oſtenditur concordare in vnitate numerali naturæ, ſed diſcordare in natura numerica, & concordare in voluntate: quæ concordia appellabitur non naturalis, ſed politica, vtpote concordando in moribus, actionibus, inclinationibus, & ſimilibus. Adde, quod & ſi productionem oſtendere nitirur Lullus, nihilominus non oſtendit vtrum perſonæ tales conſtituantur per abſoluta, an per reſpectiua.

Concordia, & identitas differūt

35 Obſtaueris ſi creatura poteſt ſimile ſibi generare, cur non idem poterit Deus, maximè cùm generare dicat perfectionem, ſaltem fundamentaliter. Confirmatur Iſa. 26. *Nunquid ego, qui alios parere faciam, ipſe non pariam & qui alijs generationes tribuo, ſterilis ero?* igitur ex humana generatione inquiri poterit diuini Verbi generatio. Reſp. licet ex humana generatione inferre velimus diuinam, nihilominus non poſſumus eam inferre eo modo, quo eſt; nam humana generatio eſt temporalis, diuina æternalis: humana cum mutatione, diuina abſq; trāſmutatione: & relictis alijs differentijs, humana non eſt cum identitate numerica naturæ, diuina ſic, cum vnitate numerali eiuſdem in Patre, & Filio naturę. itaq; dato, quod inde inferamus Verbi generationem, tamen fide indigemus, vt credamus eam eſſe cum identitate naturæ: quæ identitas nō poteſt naturaliter colligi ex generatione humana. Item dato, quod generationem colligas, non tamen potes inde inferre ſpirationem, quæ nullatenus reperitur in creaturis, cùm amor illarum productus ſit accidens, nō ſubſtantia, vt eſt Spiritus Sanctus in identitate naturæ: & hinc merito Deus vaticinio reuelauit Iſaiæ ipſum ſterilem nō eſſe, ſed generare, quia humana ratio non pertingit ad generationem, quæ eſt in identitate, & conſubſtantialitate naturæ ſine reuelatione.

Generationis diuinæ, & humanę differentia.

QVÆSTIO IV.

Trinitas perſonarum, & vnitas eſſentiæ oſtenditur ex multiplici capite Scripturarum veteris teſtamenti.

Abulenſis ſententia.

1 ABulenſis opuſc: de Trinit. circa hoc plura dicit, primo, quod ex veteri teſtamento Trinitas perſonarum, licet ſit perſuaſibilis, non tamen eſt neceſſario conuincibilis: ſecundò ait poſſe cunctis locis veteris teſtamenti reſponderi, ſicut de facto reſpondet: tertiò Reprehēdit Nicolaū de Lyra, de quo ait, quod putauerit firmiter oſtendere Trinitatem ex veteri teſtamento.

2 Aduerſus primum dictum Abulenſis inſurgunt pleriq; acriter reprehendentes eum. Conſimiliter aduerſus Caetanum inſurgit Catharinus lib. 4. annot. contra eum. verum hos nititur defenſare Bannes 1. q. 32. art. 1. dubitat. vltim.

Cir-

Inconſtans ſibi.

3 Circa ſecundum idem Abulenſis verſus finem ait, *Vnum eſt, quod noſtram imperitiã adiuuat contra hæbreos, ſcilicet quod imperiti ſunt, & ſicut dicit dicit Apoſt. 2. Cor. 3. velamen poſitum eſtante oculos eorum in lectione veteris teſtamenti, & ſic neſciunt ſe iuuare &c.* verùm proprio ore arguitur ipſe Abulenſis: nam ſi fatetur habere Hebræos velamen ante oculos, & imperitos eſſe ad ſe defendendum, cur ipſe loca veteris teſtamenti in alium ſenſum trahit; hoc enim eſt docere Hæbreos. vt ſe defendant, & velamen aufert ab oculis eorum, vt argumenta ſoluant, quæ probant vt cumque Trinitatem: eſt ergo ſibi inconſtans Abulenſis.

Non percepit mẽtem Lyrani.

4 Circa tertium non ita loquitur Lyranus, vt ipſe fatetur: ſed inquit, *Efficacia poteſt dupliciter accipi, vno modo, quod ſit ita efficax probatio, quod nullo modo poſſit euitari ſine euidenti negatione, vel contradictione ſcripturæ: & ſic mihi videtur, quod adhuc non ſit probatum: alio modo ſic quod ſcriptura non poſſit alio modo rationabiliter exponi, quin ſemper appareat expoſitio Scripturæ rationabilior fidei catholicæ, & hoc modo credo, quod probatum eſt ſatis per ſcripturam veteris teſtamenti &c.* ecce qualis fuerit mens Lyrani, non autem vt ei imponit Abulenſis. Quidquid tamen ſit afferemus aliqua ex teſtamento veteri, qualitercunque probent: & alia ex nouo, quæ ſecundum omnes ſunt apertiſſima teſtimonia.

Probatur ex teſtamẽto veteri.

5 Primus locus ſit ex c. 1. Geneſ. *In principio Deus creauit Cælum, & Terram,* qui locus in hæbreo legitur, *in principio creauit Elohim,* idem verò ex Lyrano ſonat *Elohim,* ac *Dij,* hinc verò deducit tùm ipſe, tùm plerique alij myſterium Trinitatis; vnius quidẽ eſſentiæ, & perſonarum pluritatis: vnitas quidem eſſentiæ deducitur ex verbo *creauit* in ſingulari: pluralitas autem perſonarum ex *Elohim,* ſiue *Dij* in plurali; itaut ly *Dij* ſe teneant perſonaliter: ita deducit Magiſter in 1. d. 2. Burgenſis, & Lyranus ad idem Caput, Galatinus lib. 2. de Arcan. c. 9. Catharin. lib. 4. contra Caetan. In oppoſitum ſe habet Abulenſis, inquiens non poſſe neceſſario inde hoc demonſtrari. Ad id verò de *Dij* in plurali, inquit morem eſſe Hebræorum vti ſingulari pro plurali, & viee verſa, plurali pro ſingulari, vt Geneſ. 24. *Poſuit manum ſuper femur Abraham Domini ſui,* in hebræo autem habetur *Dominorum ſuorũ,* Exo. 21. *Si dederit Dominus eius vxorem illi,* hebraicè legitur, *Domini eius,* mutatur ergo ſingulare in plurale, ita quoque ex oppoſito mutatur plurale in ſingulare, vt 2. Reg. 7. *Quæ eſt autem gens ſicut populus Iſrael, propter quẽ iuit Deus,* hebreus legit, *propter quem iuerunt Dij,* Exo. 20. *Non habebis Deos alienos,* in hebræo eſt, *Non erit tibi Dij alij,* vbi verbum ſingulare *erit* copulatur cum *Dij* in plurali, Iſa. 19. *Tradam Aegyptum in manus Dominorum crudelium,* in hebræo eſt, *Dominorum crudelis, vel duri,* Ioſ. 2. *Tollens mulier viros abſcondit eos,* hebræus legit, *Tollens viros abſcondit eum,* hinc Abulenſis concludit, *Elohim,* ſeù *Dij,* ſumi poſſe etiam pro *Deo* in ſingulari, & ſubdit, *Talem numerorum mutationem penes hebræos non prouenire ex myſterio aliquo, ſed ex barbarie idiomatis: nã ſæpè fiunt tales mutationes in hebræo ſine aliqua ratione, ſed ſolùm ex conſuetudine loquendi,* hæc ille.

Hebræorũ mos vti ſingulari pro plurali, & è conuerſo.

6 Secundus ſit ex eod. cap. Geneſ. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram,* quem locum de Trinitate perſonarũ intelligũt Chryſoſt. Baſil. Origen. Ambroſ. ibid. Auguſtin. de geneſ. ad lit. & de Ciu. Dei lib. 16. c. 6. Rupert. l. 2. in geneſ. c. 1. Theodot. in gen. 19. q. & Galatinus ſup. itaut per *faciamus* in plurali, oſtendatur pluralitas perſonarum: per *imaginem* in ſingulari, oſtendatur vnitas diuinæ eſſentiæ. Reſpondet inter cætera Abulenſis, quod ly *faciamus* in plurali non ſignificat pluralitatem perſonarum, ſed dignitatem loquentis, itaut Deus dicat ad ſeipſum, *faciamus* vtendo plurali pro ſua dignitate: quemadmodum dicere ſolent magni Viri, *Nos Dominus Petrus faciemus vobis immenſa beneficia.* Verum contra hanc reſponſionem obſtare videtur, quod in Concilio Syrmienſi aduerſus Arium, Patres definierunt in anathematiſmo 13. ita dicentes, *Si quis, quod ſcriptum eſt, faciamus hominem, non Patrem ad filium dicere, ſed ipſum ad ſemetipſum aſſerit*

di-

Digitized by Google

dixiſſe Deum, anathema ſit; igitur vana expoſitio Abulẽſis. Vaſquez 1.p.diſp. 98.c.2.nu.14.ait. authoritatem huius Concilij nullam eſſe, cum in multis inquit, deprehendatur Arianum, & legitimè congregatum non fuerit, hæc ille. Poteſt nihilominus amplius argui contra Abulensẽ ex Baſylio, & Theodoreto, qui præſentientes hanc fugam inquiũt, *Quis ſapiens artifex inſtrumẽtis ſolùm artis ſibi præſentibus nullo ſocio comitante, dicat faciamus cultellum &c.* & profectò ratio vrget, ſi namque verbo conſimili *faciemus* vtuntur magni Viri, id agunt, quatenus cum alijs negociantur, & tractant: at dum quis ſecum eſt, & intra ſe ſolum degit, neutiquam ſic loquitur *faciemus &c.*

7 Tertius deſumitur ex eodem capite, *In principio Deus creauit &c.* vſque ibi, *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas*, vbi per *Deus* intelligendus venit Pater, per *Principium*, Filius, per *Spiritum Domini*, ipſe Spiritus Sãctus ita Auguſt. cap.1. de gen. ad lit. imperf. Origenes, Rupertus ad idem caput: licet verò per *principium* intelligatur initium durationis, quia in tempore creatum eſt Cælum, & Terra, ex Hieron. Tertull. Ambroſ. l.1. exam. c.3. Baſil. Niſſen. ibidem, & per Spiritum intelligat aerem, Chryſoſt. homil.2. in Gen. cum Theodor. q 8. in gen. & Tertull. contra Hermog. c.31.32. nihilominus prædicti Aug. Rupert. Origen. per *principium* Filium, & per *Spiritum* intelligunt Spiritum ſanctum, Hieron. etiam in quæſt. ſuper Geneſ. in princ. ait, in hebræo haberi *in Filio fecit Deus Cælum, & Terram*, & ita legit idem Auguſt. *in principio*, hoc eſt in *Filio*, Hylarius quoque in pſalm.2. *in principio*, tria, ait, ſignificari, *in principio, in capite, in Filio*.

8 Quartus Gen.19. *Pluit Dominus ſuper Gomorrham, & Sodomã ſulphur, & ignem à Domino de Cælo*: dum autẽ textus ait, *Dominus à Domino*, pluralitatem oſtendit perſonarum. Vatablus quidem ſẽſum eſſe docet, *Pluit Dominus à Domino*, ideſt pluit à ſeipſo, & Carthuſianus per Dominum pluentẽ à Domino, intelligit Angelum, qui Domini imperium exequebatur, & perſonam Domini ſuſtinebat. At contra Vatablum obſtat Concilium recenſitum Syrmienſe, vbi anathematiſmate 15. dicitur, *Si quis illud, quod ſcriptum eſt, pluit Dominus à Domino, nõ de Patre, & Filio perceperit, ſed ipſum à ſemetipſo pluere dixerit, anathema ſit.* Itẽ Ignat. epiſt. ad Antiochen. Athanaſ. epiſt. contra Gregales Sabellij, Iuſtin. dial. cum Triphon. Rupert. lib.6. in Gen. c.11. pluresq; alij de Patre, & Filio intelligunt, vt pluralitatem aſtruãt perſonarum.

9 Quintus Gen.18. narratur apparuiſſe Abrahæ tres viros: ait autem text. quòd *Abraham tres vidit, et vnum adorauit*, de quibus etiam ibi ſit mentio, modo in ſingulari, modo in plurali vt dicendo *tres* indicauerit tres perſonas, & dicendo *vnum* indicauerit vnitatem eſſentiæ.

10 Sextus Deut.6. *Audi Iſrael, Dominus Deus noſter, Deus vnus eſt*, per *Dominus* habetur *Pater*, per *Deus noſter, Filius*, noſter quidem per aſſumptam humanitatẽ, cùm verò ait, *Deus vnus eſt*, vnitatem indicat Diuinitatis.

11 His accedunt, & loci alij, pſalm. 66. *Benedicat nos Deus, Deus noſter, benedicat nos Deus*: cùm namque ter nominatus ſit Deus, Trinitas habetur perſonarum: cùm autem apponitur verbum *benedicat* in ſingulari, declaratur vnitas eſſentiæ.

12 Iſa.6. *Seraphim clamabant alter ad alterum, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth*, per trinam nominationem *Sanctus* habetur Trinitas: cùm vero dicitur *Dominus Deus*, habetur vnitatis Deitatis.

13 Pſal.2. *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te*, hinc habetur Deus Pater generans Deum Filium: nõ enim idem gignit ſeipſum: ergo habetur ſaltim dualitas perſonarum.

14 Iſa.53. *Generationem eius quis enarrabit*; agitur verò de Meſſia: aliàs generatio nõ eſſet inenarrabilis: quod ſi generatus dicitur, vtiq; dabitur generans propter eãdem rationem, quia generans diſtinguitur realiter à genito, & nihil gignit ſeipſũ: habetur hinc quoque dualitas perſonarum.

15 Prouer.8. *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum*: agitur de Sa-

pientia genita ab ęterno; quia dicitur, *Nondum erant abyſſi, & ego iam concepta eram*, & ſic habetur generans, & genitus. Conſimiliter Eccleſ. 24. *Ego ex ore Altiſſimi prodiui primogenita ante omnem creaturam.*

16 Pſal. 44. *Sedes tua Deus in ſæculum ſæculi: dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem, propterea vnxit te Deus, Deus tuus &c.* non eſt autem idem Vngens, & Vnctus, ergo Pater eſt vngens, Filius vnctus, Spiritus autem Sãctus eſt ille, per quẽ fit vnctio ad extra

17 Iſa. 47. *Non à principio in abſcondito loquutus ſum, ex tempore antequam fieret ibi eram; & nunc Dominus miſit me, & Spiritus eius*, loquitur autem de Meſſia, quia ex ſequentibus habetur, *hæc dicit Redemptor tuus Sãctus Iſrael*, hic habetur mentio de Patre, Filio, & Spiritu ſancto.

18 Pſalm. 138. *quo ibo à Spiritu tuo.* hic mentio fit de Spiritu, qui eſt tertia perſona: Confirmatur ſup. 1. *Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum.* hoc in loco Spiritum appellat Sanctum: qui quidem eſt tertia perſona; quod autẽ ſit Deus, inde colligitur, quia Propheta ait, quo ibo à Spiritu tuo; ſenſus erit cùm Spiritus ſanctus ſit Deus, & per immenſitatem ſit vbique, quonam modo effugiam, & quo ibo?

19 Eccleſ. 4. *Funiculus triplex difficilè rumpitur*, vbi Gloſæ hebraicæ penes Abulenſem aiunt, *Antiquum myſteriũ trini, & vnius difficilè diſcutitur*; licet moderni Hebræi retorqueant hoc ad diuina attributa poteſtatis, Sapientiæ, & bonitatis Dei.

20 Pſal. 2. *Filius meus es tu, ego hodie genui te*, hunc locum de æterna etiam Chriſti generatione intelligunt Auguſt. Enchirid. c. 49. & de quinque hęreſib. c. 4. Chryſoſt. Theophil. Oecumen. ad c. 1. ep. ad Hebr. ac Tertul. aduerſ. Prax. c. 7. ad quem sẽſum adduxit eum Paulus ibid. *Cui enim Angelorum dixit Deus, Filius meus es tu, ego hodie genui te*, ſicut de temporali quoq; eiuſdẽ Chriſti generatione ſecundum carnem intelligit Nyſſen. homil. 2. in Eccleſiaſt. Theodor. d. 1. ad Hebr. & probatur per primã expoſitionem Chriſtum ſecundùm diuinitatem ab ęterno genitum habuiſſe Patrem genitorem. hæc ex veteri teſtamento.

QVÆSTIO V.

Oſtenditur ex multiplici capite Teſtamenti noui.

Ex teſtamẽto nouo.

1 EX nouo autem teſtamento adeſt põderatio Pſalmi 109. *Dixit Dominus Domino meo, ſede ad dextris meis*, Cùm enim Chriſtus interrogaret Iudeos, *quem dicunt homines eſſe filium hominis*, dum Alij reſponderunt eſſe filium Dauid, &c. ipſemet Chriſtus redarguens eos dixit, *quomodo Dauid in ſpiritu vocat eum Dominum dicens, dixit Dominus Domino meo ſede ad dextris meis?* quaſi diceret, nõ poteſt eſſe filius Dauid, quia Dauid vocat eum *Dominum* non filium; igitur eſt filius æterni Patris: eo magis, quo ſedere ad dextris denotat æqualitatem, conſubſtantialitatem Filij cum Patre ſecundùm Diuinitatẽ: ac propterea alijs alia opinãtibus, reſpondenti Petro, *tu es Chriſtus filius Dei viui*, addidit ipſe Chriſtus, *beatus es Simon Bariona, quia caro, & ſanguis nõ reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui eſt in cælis.* Matt. 22. hinc autem habetur pluralitas perſonarum.

2 Apertè verò habetur earũdem perſonarum Trinitas proprijs nominibus, Matt. vlt. *baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.*

Idem

Digitized by Google

Idem ex 1. Ioan. 5. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus.* vnà cum identitate diuinæ eſſentiæ; *& hi tres vnum ſunt.* atque cap. 15. *Cùm venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritũ veritatis, qui à Patre procedit*, quo ex loco habetur Spiritum ſanctum procedere à Patre, & Filio, perſonam namque mitti eſt declarare procedere à Mittente, vt in mater: de Miſſione. hinc igitur expreſsè quoque nominatur Trinitas, nempè, *Ego*, ideſt *Filius*: à *Patre*, en prima, & ſecunda perſona: *Spiritum veritatis*, en tertia.

3 Ex eod. Ioan. 5. *Alius eſt*, inquit Chriſtus Dominus, *qui teſtimoniũ perhibet de me.* & infra, *opera quę ego facio, teſtimonium perhibent de me, quia Pater miſit me: qui miſit me Pater, ipſe teſtimonium perhibuit de me.* & cap. 8. *ſolus non ſum, ſed Ego, et qui miſit me Pater, & in lege veſtra ſcriptum eſt, quia duorum hominũ teſtimonium verum eſt: Ego ſum, qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimonium perhibet de me qui miſit me Pater.* Dum ait, *ſolus non ſum*, vtique diſtinctum perſonaliter ſe fatetur à Patre: aliunde tamen docet eſſe conſubſtantialem eidem Patri, dũ Ioannis 10. inquit, *Ego, & Pater vnum ſumus.*

4 Item Matt. vltim. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* hinc verò apertè Trinitatem deducunt communiter Patres, Clem. Rom. lib. 3. c. 17. Conſtit. Apoſt. Iuſtin. in expoſit. fid. de Trinit. Athanaſ. in diſputat. habita in Concil. Nicen. Contra Arian. Nazianz. Orat. 32. ad Epiſc. Cyrill. Alex. lib. 1. in Ioann. cap. 2. &c. Adeoque hinc Trinitas conſtat, vt infeſtiſſimus Trinitatis hoſtis Arius nõ auſus fuerit hanc baptiſmi formam mutare, quamuis mutationem fecerit circa cæteras Dei laudes, & encomia: vt refert Theodoret. lib. 4. hæretic. fabulat. & ſi eiuſdem Arij ſequaces auſi id fuerint, mutando formam baptiſmi, non enim dicunt, in *nomine*, ſed *baptizo te in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto.* & hoc *vt ſignificarent tres naturas.* Athanaſius refert lib. 7. ad Theophil. de profeſſ. Reg. Cathol.

5 Inſuper circa Chriſti baptiſmi ait Luc. 3. *Aperti ſunt cęli, & vidi Spiritum Dei deſcendentem, ſicut columba, & ecce vox de cælo dicẽs, Hic eſt Filius meus dilectus.* teſtimonium hoc efferunt contra Arianos Auguſt. ſerm. 63. de Verb. Dom. Epiphan. in Ancor. & hæreſi 26. Athanaſ. epiſt. vlt. ad Serap. Epiſc. &c.

6 Ioann. 5. *Alius eſt, qui teſtimoniũ perhibet de me?* hic autem eſt Pater, ex ore eiuſdem Chriſti, vt Ioann. c. 8. Et penes eundem c. 14. *Ego rogabo Patrẽ, & alium Paraclitum dabit vobis.* & infra, *Paraclitus autem ſpiritus, quem Pater mittet in nomine meo, &c.* Et rurſus, *Cùm venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit.* quæ loca apertè indicant Trinitatem.

7 Luc. 1. *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi; ideoq; & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei.* deducit verò hinc perſonas omnes Trinitatis D. Leo ſer. 10. de Natiu. c. 4. ſpecialiter autem loquitur hic de Spiritu ſancto Baſil. lib. 5. contra Eunom.

8 Prima Corinth. 8. *Nobis vnus Deus, Pater, ex quo omnia, & nos in illũ: & vnus Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia, & nos per ipſum.* Et Epheſ. 4. *Vnum corpus, & vnus ſpiritus, vnus Dominus, vnus Deus, & Pater omnium.*

9 Demum, vt multa reticeam, 1. Ioan. 4. *De ſpiritu ſuo dedit nobis, & nos vidimus, & teſtamur, quoniam Pater miſit Filium ſuum Saluatorem mundi.* quem locũ affert contra Arian. Athanaſ. ad Seraph.

10 Idemq; Paulus 3. ad Tit. *Apparuit benignitas, & humanitas Saluatoris noſtri Dei, non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrũ regenerationis, & renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abunde per Ieſum Chriſtum Saluatorem noſtrum.* Quo in loco expreſſa mentio fit Filij, & Spiritus ſancti: videretur autem poſſe deſiderari perſona Patris, quæ reticetur, at Hieronymus ad eum locum inquit, etiam perſonam Patris haberi, & contineri in verbis illis. *Benignitas Dei &c.*

QVÆSTIO VI.

Comprobatur myſterium Trinitatis ex aliquibus ſimilitudinibus Creaturarum.

1 QVamuis Creaturæ ad Deum non habetur æqualitas, etenim *finiti ad infinitum nulla eſt proportio;* nihilominus teſte Ambroſio nō deeſt ſimilitudo; ait enim, *Creatura ad Deum non æqualitatis, ſed ſimilitudinis relatio eſt.* hinc autem fit, vt primo dicamus non eſſe ſpernendas ſimilitudines, quæ in Creaturis quoquo modo reperiri poterunt, quibus aliquatenus explicari queat myſterium Trinitatis.

Similitudines non aſpernēdæ in explicando myſterio Trinitatis.

2 Ita quidem docet Concilium Nicęnum lib.2.vbi inter cętera ſic ait, *Per ſimilitudines, quamuis infirmiores, accipe bona documenta.*& rurſus, *Diſce ex ſenſibilibus intellectilia; & ex his, quę intellectui ſubijciuntur, ea, quæ intellectum ſuperant: & ex his, quæ dicuntur, ea, quæ ſunt ſuper omnem ſermonem: quamuis autem omnia, quæ videntur, & quæ intelliguntur ex cæleſtibus creaturis, & ex his, quæ in terra, & ſub terra ſunt, conferri nequeant cum illa increata, incomprehenſibili, & immortali Dei ſubſtantia; nihilominus tamen occurrentem ſimilitudinem proferemus, & ſi non æquabilem, ad vtilitatem tamen fideliter ſuſcipientium, & quæ ſufficientem pietatis imaginem præbeat pie conſiderare volentibus.* Hoc idem docet Auguſt. lib.12. de Trinit.c.5. inquiens, *In ſpiritualibus illis ſummis ſi quæ dicuntur talia, ad quorum ſimilitudinē etiam iſta inferioris creaturæ genera, quamuis longe remotiſſima facta ſunt, non debent cuiuſque ſobriam perturbare prudentiam, ne cùm vanum deuitat horrorem, in perniciosum incurrat errorem: Aſſueſcat in corporibus ita ſpiritualium reperire veſtigia, vt cum inde ſurſum verſus Duce rationem aſcendere cæperit, vt ad ipſam incommutabilem veritatem, per quam ſunt facta iſta, perueniat, non ſecum ad ſumma pertrahat, quod cōtemnit in infimis &c,* non ergo ſunt aſpernandæ deductæ ex Creaturis ſimilitudines. Accedit Apoſt. Rom.1. *Inuiſibilia Dei à Creatura mundi per ea, quæ facta ſunt intellecta cōſpiciuntur, ſempiterna quoque virtus eius &c.*

Similitudines autem, quatenus tamen non deroget tāto myſterio

3 Secūdò dicimus ſimilitudinem eatenus eſſe adaptandam, quatenus ne myſterio alioqui altiſſimo deroget, nec in errorem pertrahat Audientem: vnde fit, vt non ſit neceſſe rem totam ad myſterium adaptare, quam adducimus in ſimilitudinem, ſed ex parte: & ea ſolùm ex parte, quæ apprime congruat myſterio, in cuius adducitur ſimilitudinem, cætera vt minus apta relinquat: ita Nazianzenus orat. 37. *neceſſum eſt,* inquit, *vt ea quiſpiam animi æquitate ſit, vt cum vnum aliquid ex propoſita imagine acceperit, reliqua proijciat.* quod vulgare Scholaſticorum axioma confirmat, dicentium, *Similitudo non currit quatuor pedibus:* cui & Scotus addit, inquiens, *ſi ſimilitudo teneret in omnibus, iam non eſſet ſimilitudo, ſed identitas.* Hinc etiam Baſilius lib. 2. contra Eunom. aiebat, *Nullus orationē hanc mihi carpat. ſiquid exemplorum non penitus propoſito conuenit; nec enim poſſibile eſt parua. & vilia diuinis, atque æternis ad vnguem accommodari, niſi inquantum diſſimulationem eorum redarguunt, quæ impoſſibilem generationem non poſſunt mente concipere.* & in epiſt. 43. ad Nyſſen. *Verbum quidem hoc meum accipite, quaſi rudem delineationem, ac vmbram veritatis, non*

item,

item ; vt veritatem ipſam ; nequit enim fieri, vt per omnia, quod in exemplaribus conſideratur, eis rebus adaptetur, ad quarum deſcriptionem exemplariũ vſus aſſumitur. Hilarius item 1. de Trinit. *ſi qua verò nos de Natura Dei, & natiuitate tractantes, comparationum exempla afferemus, nemo ea exiſtimet abſolutè in ſe rationes perfectionem continere; comparationem terrenorum ad Deum nulla eſt, ſed infirmitas noſtræ intelligẽtiæ cogit ſpecies quaſdã ex inferioribus; tanquam ſuperiorum indices quærere,* inde autem concludit, inquiens, *Omnis igitur comparatio, homini vtilis potius habeatur, quam Deo apta.* Ac demũ Nazianzenus idem vbi ſup. ita ſcribit, *Cum mentis curioſitate multum, diùque mecum conſideraſſem, atq; orationem vndecunque exploraſſem, rei tantæ imaginem quandam exquirens, cui tandem rerum inferarum diuina illa natura comparanda ſit, reperire non potui; quamuis enim exiguam aliquam ſimilitudinem inuenerim, maior tamen me pars fugit, humique me cum meo exemplo reliquit.*

4 Et hinc tertiò dicimus cautè, ac ſobriè vtendũ eſſe metaphoris, phraſibus, ſiuè ſimilitudinibus, ne incautus vel Scriptor, vel Doctor in errores incurrat. qua etiam cautela vtendum in ipſis Scripturarum ſacrarum phraſibus, metaphoris, comparationibus, ironijs, ac ſimilitudinibus interpretãdis, de qua re egimus tom. 1. diſput. 2. per totam.

Ex ſimilitudine Solis, ac luminis.

5 Inter cætera verò, ex quib. deduci ſolent ſimilitudines adeſt ſimilitudo deducta à Sole, & à lumine &c. Et quidem Athanaſ. lib. de decret. Synodi Nicæn. refert Nicænos Patres vſos fuiſſe verſiculo Pſalmi 35. *in lumine tuo videbimus lumen:* Idemque tom. 2. q. 4. ſic ſcribit, *quemadmodum Sol conſtat tribus ſubſiſtentijs, ita & vnus Deus tribus perſonis, typus enim Patris eſt Orbis ſolaris: typus Filij eſt radius: typus Spiritus ſancti eſt lumen Solis: Proinde dic ita; in Sole Orbis, radius, & lumen: nõ dicimus autem tres ſoles, ſed vnum, & ſolum: ſimiliter & in Deo, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus; vnus Deus, & non tres. In Sole inſeparabilis Orbis, radius, & lumen; non enim ſegregantur à ſe inuicem, quapropter dicitur vnus Sol, & non tres: & eandem ob cauſam dicitur vnus Deus, & non tres, quoniam non ſegregantur tres perſonæ.* Baſil. lib. 2. contra Eunon. *Dig[illegible]um de Deo [illegible] rationem intelligere impaſſibilem, impartibilem, indiuiſibilem, ſine tempore, inſtar reſplendentis à luce radij.* Cyrillus in expoſit. fid. *Sol eſt Pater, radius Filius, ſplendor ignitus eſt Spiritus ſanctus,* Atque Clemens Pap. ep. 1. ad Iacob. *ſufficit noſſe quod lux genuit ſplendorem,* ſicut ait Propheta, *In ſplendoribus Sanctorum ex vtero ante Luciferum genui te.* de quo etiam Paulus Hebr. 1. *qui cùm ſit ſplendor gloriæ &c.* Et denique Cyrillus idem lib. 3. theſaur. c. 1. *Splendorem Solis non aliud dicet quiſpiam eſſe lumen naturæ præter ipſum Solem, nec participatione, aut habitudine quadam lumen appellari credet, ſed quia natura ex ipſo emanat, & ita duo hæc lumina eſſe ratione percipiet, vnum verò eſſe natura non negabit: ſic quamquam Pater, & Filius in dualitate perſonarum inueniantur, nemo tamen aliud dicit eſſe Patrem, quàm Filium, quantum ad Deitatem, & identitatem eſſentiæ pertinet: & ſicut Sol in ſplendore ſuo eſt, & ſplẽdor Solis in Sole, ſic Pater in Filio, & Filius in Patre, perſonarũ numero duo, identitate naturæ vnum.* Hinc quoque Prudentius contra Marcion.

Vna per immenſam cæli caueam reſolutos
Præbet flamma dies; texit Sol vnicus annum:
Triplex ille tamen nullo diſcrimine trina
Subnixus ratione viget; ſplendet, volat, ardet;
Motu agitur, feruore cremat, tum lumine fulget.
Sunt tria nempe ſimul lux, & calor, & vegetamen;
Vna, eademque tamen rota ſyderis indiſcretis
Fungitur his; vno ſeruat tot munera ductu,
Et tribus vna ſubeſt mixtim ſubſtantia rebus.

6 Affertur & ſimilitudo ab igne: ità quidem Hilarius, is namq; 7. l. de Trinit. *affert*, inquit, *pro parte fidei huius ſignificationem ignis, in ſe ignem habens, & in igne ignis manens; nam cum ſit in*

Similitudine deducta ab igne.

eo ſplondor luminis, natura calor, virtus vrendi, mobilitas æſtuandi, totum tamen ignis eſt: & hæc vniuerſa, vna natura eſt. Athanaſ. in q.4. *Tres ſunt ſubſiſtentia vnius ignis, ſcilicet ſubiectum ignis, & vrens, & lucens: & tamen vna eſt natura ignis: Pater eſt ignis, Filius eſt vrens, Spiritus ſanctus eſt vis illuminans.* Cõciliũ Nicæn. loc.cit. *ſenſibilis iſte ignis, natura vna, ſiuè ſubſtantia cùm ſit, Trinitas eſt in eodem, ignis, ſplendor, lumen: & nihil inuenitur altero prius eſſe: ſed à ſe inuicem ſeparari non poſſunt.* Confirmat Cyrill. l.12. theſ. cap.5. *Caloris principium ignis eſt, & tamen in ipſo, & ex ipſo inſeparabiliter calor eſt.*

Ex ſimilitudine fontis, fluuij, & aquæ.

7 Adeſt & ſimilitudo deducta à fonte, è quo aquæ ſcaturiunt. hinc Lactant. lib.4. diuin. inſtitut. cap.29. *Pater tanquam exuberans fons eſt, Filius tanquam defluens ex ore eius.* Concil. Nicæn. loc.cit. *Fontem*, inquit, *cogitemus, qui fluuium aquæ generat; omnis enim fluuius fontem habet genitorem: inde procedit aquæ fluuius: ſed nemo appellat fluuium fontem, neque fontem fluuiũ: ſed fons fons appellatur, & fluuius fluuius, & vtrumque aqua vna,* & paulò infra applicando ait. *Vna quidem natura, tres autem perſonæ dicẽdæ ſunt, fons, fluuius, & aqua.* Ac demũ Auguſtinus lib. de fide, & ſymb. c.9. *De fonte interrogati, non poſſumus dicere, quod ſit fluuius, nec de fluuio interrogati poſſumus dicere quod ſit fons et rurſum potionem, quæ de fonte, vel fluuio eſt, nec fluuium, nec fontem poſſumus appellare; tamen in hac Trinitate aquam nominamus: & cũ de ſingulis quæritur ſingillatim, aquã reſpõdemus, nam ſi quæro vtrum in fonte aqua ſit, reſpondetur, aqua: & ſi quæramus vtrum aqua ſit in fluuio, nil aliud reſpondetur; & in illa potione non poterit eſſe alia reſponſio: nec tamen eas tres aquas, ſed vnam dicimus.* Rurſus infra. *Illud certè omnes concedunt ſi in fonte tria pocula impleantur, poſſe dici tria pocula: tres autem aquas non poſſe dici, ſed omnino vnam aquam, quamquam de ſingulis poculis interrogatus, in quolibet horum aquam eſſe reſpondeat.* Similitudines autem iſtæ fundamentum habent in ſcripturis, ſiquidem Deus Ieremiæ 2. conqueritur dicens, *me dereliquerũt fontem aquæ viuæ.* Iſa.66. *Ecce ego declinabo ſuper eam quaſi fluuium pacis.* & Ioann.7. *flumina de ventre eius fluẽt aquæ viuæ hoc autem dicebat de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.*

8 Beda ex candela deſumit ſimilitudinem, vna namque in ſubſtantia, ex tribus tamen conſtat, *ſtupa, cera, igne.* lib. de ſubſtant. tom.2. Epiphanius in Ancorat. *Ignis natura multas lucernas ab vna accendit, & quæ prima eſt; non minuitur. ſic Deus &c.* *Ex ſimilitudine candelæ.*

9 Ex arbore deducit metaphoram Auguſt. lib. de ſymb. & fid. c.9. *Sicut in arbore radix nõ eſt, niſi radix: nec robur, niſi robur: nec ramos, niſi ramos poſſumus dicere; non enim quod dicitur radix, poteſt dici robur, & rami: nec lignum, quod pertinet ad radicem, poteſt alio etiã tranſitu nunc in radice eſſe, nunc in robore, nunc in ramis, ſed tantum in radice; cum illa regula nominis maneat, vt radix lignum ſit, & robur lignum, et rami lignum: nec tamen tria ligna dicantur, ſed vnum.* *Ex arbore.*

10 Demum vt plura linquamus, ſimilitudine vtuntur Alij Animæ noſtræ, contemplando in ipſa, *mentem, verbum, ſermonem, ſpiritum &c.* vltra enim, quod de ipſa dicitur, *faciamus hominem ad imaginem, et ſimilitudinem noſtram*, adſunt ſpecialiter conſideranda recenſita. & quidem prædictum Concil. Nicæn. *Verbum tuum*, inquit, *gignitur inſecabile, & ex mente: quemadmodum ſpiritus tuus procedit ex te: nec autem Verbum tuum, nec ſpiritum tuum alienum eſſe dixeris: & hæc quidẽ non dedignaris in hominibus conſiderare; in illa verò Dei ſubſtantia ineffabili Verbum non prolatiuum, ſed ſemper viuens, & efficax.* Nyſſen. Orat. Catecheſ. c.1. *quomodo in nobis Verbum, ſeù rationem ex mente dicimus: neq; omnino ipsũ idem eſſe, quod mentem, neque omnino alterum; nam ex illo quidem eſſe eſt aliquid aliud, & non illud: quod autem ipſam mentem in apertum proferat, non vtique exiſtimari poſſit eſſe aliud ab illo, ſed cum ſit vnum natura, ſubiecto eſt aliud: ita etiam Dei Verbum, eo quidem, quod per ſe conſiſtit, diſtinctum eſt ab illo, ex quo habet, quod conſiſtit: eo autem, quod in ſe ipſo illa oſtendit, quæ cernuntur in Deo, idem eſt ſecundum naturam.* Idemque epiſt. contra Apollinar. de *Ex ſimilitudine deducta ab anima rationali.*

Ima-

Imagine, & ſimilitudine ita ſcribit, *Anima eſt ingenita, & cauſa carens, in figuram ingeniti, & cauſa carentis Dei Patris: ut intellectuale verbum eius non eſt ingenitum, ſed ex ipſa ineffabili, inuiſibili, inexplicabili ratione, ac ſine paſſione genitum; mens autem neque cauſa earet, neque eſt genita. ſed ex proceſſione orta, vndequaque diſcurrens, & enucta deſpiciens, & inuiſibiliter pertractans ad imaginē, & ſimilitudinem Sanctiſſimi, & per proceſſionem orti Spiritus, de quo dictum eſt, Spiritus omnia ſerutatur, etiam profunda Dei*. Et demum de humanato Verbo Athanaſ. quæſt. 4. tom. 2. ita teſtatur, *Quemadmodum ſermo hominis duas habet generationes, vnam ex Anima, & alteram ex labijs; ita etiam Dei ſermo duas generationes habet, vnā quidem ex Deo, & Patre, quæ & prima generatio dicitur: alteram ex carne, quæ & ſecunda generatio dicitur: & quemadmodum ſermo noſter quando natus eſt ſecundum primam generationem ex Anima, obſcurus eſt, & non aperitur, ita Dei ſermo, quamuis ante ſecula à Deo, & Patre natus eſt, non tamen manifeſtabatur hominibus: & quemadmodum ſermo noſter, quando volumus, naſcitur ex labijs noſtris, ita & Dei ſermo, quando ei viſum fuit, natus eſt ex labijs Prophetarum, & ex caſtiſſima Maria; & tunc factus eſt manifeſtus. & quemadmodum ſermo noſter quando à labijs generatur non relinquit Animam, nec labia propria, nec aures audientium, ſed eſt etiam in Anima, & in labiis noſtris, & in auribus audientium, & non minuitur vnquam, etiam ſi multa millia audiant ſermonem, nec deficit, ita Dei ſermo &c.*

Ex his vero omnibus non intendimus ipſam Dei, Trinitatiſq; atque arcanorum eius adamuſim explicare naturam, id namque impoſſibile, ait namque Pſalmus 108. *Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus*, ſed exēplificare vtcunque, licet minus aptè, ad hoc, vt qualicunque modo, eo quo poſſit, humana mens diuina valeat contemplari ſicut, & idem Prudentibus ſubdit,

Non conferre Deo velut æquiparabile quicquam
Auſis, nec Domino famulum componere, ſignum
Ex minimis, ſed grande ſuum voluit Pater ipſe
Coniectare homines, quibus ardua viſere non eſt.
Paruorum ſpeculo non intellecta notamus:
Et datur occultum per proxima quærere verum.

QVÆSTIO VII.

Vnde Philoſophi cognitionem qualemcunque adepti fuerint diuinorum myſteriorum, & præcipuè Trinitatis?

Sententia D. Thomæ negatiua.

1 NEgat in primis D. Tho. quempiam Philoſophorum, notitiam habuiſſe Trinitatis, ita in 1. p. q. 320. art. 1. idque ideo docet vt oſtendat omnino naturali ratione indemonſtrabile eſſe myſterium Trinitatis; nititurque ſoluere obiecta in contrarium, ita in ſolut. ad prim. Aliqua quidem diximus in eius defenſionem ſup. in hac ead. diſputat. q. 1. tamen quia Scholaſticorum ſenſus eſt, Philoſophis ipſis plura de Trinitate innotuiſſe ex locis pluribus, ideo aliquæ ex ijs afferemus.

Sententia communis affirmatiua.

Et

tióne vnius, boni, & ſimilium, iuxta repræſentandi modum ipſius veſtigij, de quo infra ſuo loco.

Philoſophi plura didicerunt ex Prophetis, Sybillis, & commercio Hebræorũ.

32 De Philoſophis dicendum multa didiciſſe de fidei myſterijs, vel Sacram Scripturam legendo, vel conuerſando cum Hebræis, & Aegyptijs: Aegyptij namque didicerunt ex Hebræis, teſte Eugubin. l.1. de peremn. philoſ.cap.1.& ex vtriſque diſcere poterant ad ipſos aduentantes antiquiores Philoſophi: ait autem Cyrill.l.1. contra Iulian. Thaletem, Mileſium, Solonem, & Samnium Philoſophos deſcendiſſe in Aegyptum ex Græcia diſcendi gratia. Subdit Auguſt.l.2.de doctr.Chriſt.c.28. Platonem in Aegypto à Ieremia Theologiam didiciſſe: licet idemet Auguſt. id retractauerit l.18.de Ciu.Dei cap.37. cum Plato poſt Ieremiam ſeptuaginta poſt annos natus fuerit. Auguſtinus inſuper 7. Confeſſ.c.9. refert ſe legiſſe apud Platonicos, *Initium Euangelij Ioannis*. Poterant quoque ea percipere legẽdo oracula Sibyllarum; Ac de ipſis etiam Sybyllis dicendum ipſamet vaticinia nõ naturali lumine compoſuiſſe, ſed per reuelationẽ accepiſſe, de quibus Auguſt.18.de Ciuit.Dei c.23. Lactant.lib.1.Diuin. inſt. c.6. de hoc autẽ ex profeſſo infra quæſt.7. Diuus autem Thomas non ad hæc recurrit, ſed reſpondet nulli Philoſophorũ hoc innotuiſſe: Vaſq. ipſum carpit aſſerens ex ſententia multorum Patrum tale myſterium Philoſophis innotuiſſe vel ex Scriptura, vel conuerſatione Hebræorum, Aegyptiorum, & huiuſmodi, teſte Clem.Alex. l.5.ſtrom. de Platone, Iuſtino mart. orat. ad Gent. & Cyrill. 1. & 2. contra Iulian. de Orpheo, Auguſt alijſq; Verum non eſt credendum D.Thomam ignoraſſe hos Patres, & præcipuè Auguſtinum, penes quos legere poterat quod diximus: ſed vltra reſponſionem hanc, placuit D.Thomæ aliam aſſignare, deductam ex dictis, vt nequiſſent Philoſophi naturaliter hoc myſterium perpendere; de naturali namque inueſtigatione quærebatur, ideoque in terminis quæſtionem reſoluens, aiebat multa quidem de Deo cognoſcere potuiſſe, nõ tamẽ myſterium Trinitatis lumine naturæ.

Vaſqu. impugnat D. Thomam, ſed defenſatur.

Raymundi definitio de homine.

33 De Raymundo ſuum argumentum neceſſe eſt, vt ſupponat propoſitionem aliquam creditam, vt aliquid valeat: aliàs negata fide nihil concludit. quin etiam conceſſa fide, termini ſuæ argumentationis non conuincũt, & extranei ſunt à communi ratiocinatione Theologorum. ait namque hominem eſſe illum, cui cõpetit homificare: & plantã eſſe eam, cui competit plãtificare, & his ſimilia, per quę nititur diffinitiuè deſcribere naturam plantæ, & hominis, non autem vt Ariſtot. cum communi Schola, qui ait hominem eſſe animal rationale: & plantam eſſe ens vegetabile, & huius generis: ſed hæc miſſa faciamus: deueniendo autem ad argumentum. Cum ait ſummo bono competere bonifitiuum, & bonificabile; Dicendum inde nõ magis elici productionem perſonarum per generationem, & ſpirationem, quam emanationem diuinarum perfectionum, attributorum, & modorum intrinſecorum, quæ à diuina emanãt eſſentia abſque productione; plenitudini namque perfectiſſimæ, infinitæq; & perfectiſſimæ eſſentię cõpetit, vt ob ſui infinitam perfectionem emanent ex ea attributales perfectiones: at id fit ſine generatione, & ſpiratione; quapropter etiã hinc oſtenditur diuinæ, ac ſummæ naturæ perfectio.

Concordia quam diſtinctionem ſupponit.

34 Cum addit de concordia, vtiq; Deus abſolutè tentus, præſcindendo à diuinis perſonis, eſt in ſe vnitiſſimus, & ſummè concordans, amando ſemper ſeipſum, & nihilominus non diſtinguitur ſic abſolutè conſideratus à ſeipſo, cum Deus ſit Deus: licet verò concordia ſupponat diſtinctionem, non tamen ſupponit ſemper diſtinctionem realem, ſed vel formalem, vel rationis, vt attributa concordant inuicem, quia conueniunt, ſeu ſunt idẽ inter ſe, & cum eſſentia, nihilominus non diſtinguũtur realiter. item quãuis ex concordia rigoroſè tenta probare velit diſtinctionem realem perſonarũ, non tamen probare poterit potius tres perſonas, quam duas; quoniam etiam inter duas poteſt reperiri concordãtia, & diſtinctio, ſicuti inter tres, vnde fit, vt ſi probaret eſſe ibi duas perſonas, non probaret eſſe tres, imò

Ex concordantia non magis probatur Trinitas, quã dualitas, et quaternitas ex argumento Lullij.

non potius duas, quam tres, quatuor, & plures, quia inter eas omnes, etiam plures, vltra tres poteſt reperiri concordia, & realis diſtinctio, vt patet in quatuor, vel pluribus hominibus, vel Angelis ſimul concordantibus, & realiter diſtinctis. Inſuper dum per concordiam probare nititur identitatem eſſentialẽ perſonarum, fallitur, etenim cõcordia eſt quid diſtinctũ ab idẽtitate, & maior eſt identitas, quã cõcordia quia cõcordia ſupponit, ex vſu loquẽdi, diſtinctionẽ ſuppoſitorum, & naturarum, vt Petrus, & Iacobus concordant, ob id tamen non oſtenditur eſſe vnum, & idem eſſentialiter in natura, ſeu non oſtenditur concordare in vnitate numerali naturæ, ſed diſcordare in natura numerica, & concordare in voluntate: quæ concordia appellabitur non naturalis, ſed politica, vtpote concordando in moribus, actionibus, inclinationibus, & ſimilibus. Adde, quod & ſi productionem oſtendere nititur Lullus, nihilominus non oſtendit vtrum perſonæ tales conſtituantur per abſoluta, an per reſpectiua.

Concordia, & identitas differũt

35 Obſtaueris ſi creatura poteſt ſimile ſibi generare, cur non idem poterit Deus, maximè cùm generare dicat perfectionem, ſaltem fundamentaliter. Confirmatur Iſa. 26. *Nunquid ego, qui alios parere faciam, ipſe non pariam & qui alijs generationes tribuo, ſterilis ero?* igitur ex humana generatione inquiri poterit diuini Verbi generatio. Reſp. licet ex humana generatione inferre velimus diuinam, nihilominus non poſſumus eam inferre eo modo, quo eſt; nam humana generatio eſt temporalis, diuina æternalis: humana cum mutatione, diuina abſq; trãſmutatione: & relictis alijs differentijs, humana non eſt cum identitate numerica naturæ, diuina ſic, cum vnitate numerali eiuſdem in Patre, & Filio naturę. itaq; dato, quod inde inferamus Verbi generationem, tamen fide indigemus, vt credamus eam eſſe cum identitate naturæ: quæ identitas nõ poteſt naturaliter colligi ex generatione humana. Item dato, quod generationem colligas, non tamen potes inde inferre ſpirationem, quæ nullatenus reperitur in creaturis, cùm amor illarum productus ſit accidens, nõ ſubſtantia, vt eſt Spiritus Sanctus in identitate naturæ: & hinc merito Deus vaticinio reuelauit Iſaiæ ipſum ſterilem nõ eſſe, ſed generare, quia humana ratio non pertingit ad generationem, quæ eſt in identitate, & conſubſtantialitate naturæ ſine reuelatione.

Generationis diuina, & humanę differentia.

QVÆSTIO IV.

Trinitas perſonarum, & vnitas eſſentiæ oſtenditur ex multiplici capite Scripturarum veteris teſtamenti.

Abulenſis ſententia.

1 ABulenſis opuſc: de Trinit. circa hoc plura dicit, primo, quod ex veteri teſtamento Trinitas perſonarum, licet ſit perſuaſibilis, non tamen eſt neceſſario conuincibilis: ſecundò ait poſſe cunctis locis veteris teſtamenti reſpondeti, ſicut de facto reſpondet: tertiò Reprehẽdit Nicolaũ de Lyra, de quo ait, quod putauerit firmiter oſtendere Trinitatem ex veteri teſtamento.

2 Aduerſus primum dictum Abulenſis inſurgunt pleriq; acriter reprehendentes eum. Conſimiliter aduerſus Caetanum inſurgit Catharinus lib. 4. annot. contra eum. verum hos nititur defenſare Bannes 1. q. 32. art. 1. dubitat. vltim.

Cir-

Inconſtans ſibi.

3 Circa ſecundum idem Abulenſis verſus finem ait, *Vnum eſt, quod noſtram imperitiã adiuuat contra hæbreos, ſcilicet quod imperiti ſunt, & ſicut dicit dicit Apoſt. 2. Cor. 3. velamen poſitum eſtante oculos eorum in lectione veteris teſtamenti, & ſic neſciunt ſe iuuare &c.* verùm proprio ore arguitur ipſe Abulenſis: nam ſi fatetur habere Hebræos velamen ante oculos, & imperitos eſſe ad ſe defendendum, cur ipſe loca veteris teſtamenti in alium ſenſum trahit; hoc enim eſt docere Hæbreos. vt ſe defendant, & velamen aufert ab oculis eorum, vt argumenta ſoluant, quæ probant vt cumque Trinitatem: eſt ergo ſibi inconſtans Abulenſis.

Non percepit mẽtem Lyrani.

4 Circa tertium non ita loquitur Lyranus, vt ipſe fatetur: ſed inquit, *Efficacia poteſt dupliciter accipi, vno modo, quod ſit ita efficax probatio, quod nullo modo poſſit euitari ſine euidenti negatione, vel contradictione ſcripturæ: & ſic mihi videtur, quod adhuc non ſit probatum: alio modo ſic quod ſcriptura non poſſit alio modo rationabiliter exponi, quin ſemper appareat expoſitio Scripturæ rationabilior fidei catholicæ, & hoc modo credo, quod probatum eſt ſatis per ſcripturam veteris teſtamenti &c.* ecce qualis fuerit mens Lyrani, non autem vt ei imponit Abulenſis. Quidquid tamen ſit afferemus aliqua ex teſtamento veteri, qualitercunque probent: & alia ex nouo, quæ ſecundum omnes ſunt apertiſſima teſtimonia.

Probatur ex teſtamẽto veteri.

5 Primus locus ſit ex c. 1. Geneſ. *In principio Deus creauit Cælum, & Terram,* qui locus in hæbreo legitur, *in principio creauit Elohim,* idem verò ex Lyrano ſonat *Elohim,* ac *Dij.* hinc verò deducit tùm ipſe, tùm plerique alij myſterium Trinitatis; vnius quidẽ eſſentiæ, & perſonarum pluritatis: vnitas quidem eſſentiæ deducitur ex verbo *creauit* in ſingulari: pluralitas autem perſonarum ex *Elohim,* ſiue *Dij* in plurali; itaut ly *Dij* ſe teneant perſonaliter: ita deducit Magiſter in 1. d. 2. Burgenſis, & Lyranus ad idem Caput, Galatinus lib. 2. de Arcan. c. 9. Catharin. lib. 4. contra Caetan. In oppoſitum ſe habet Abulenſis, inquiens non poſſe neceſſario inde hoc demonſtrari. Ad id verò de *Dij* in plurali, inquit morem eſſe Hebræorum vti ſingulari pro plurali, & vice verſa, plurali pro ſingulari, vt Geneſ. 24. *Poſuit manum ſuper femur Abraham Domini ſui,* in hebræo autem habetur *Dominorum ſuorũ,* Exo. 21. *Si dederit Dominus eius vxorem illi,* hebraicè legitur, *Domini eius,* mutatur ergo ſingulare in plurale, ita quoque ex oppoſito mutatur plurale in ſingulare, vt 2. Reg. 7. *Quæ eſt autem gens ſicut populus Iſrael, propter quẽ iuit Deus,* hebreus legit, *propter quem iuerunt Dij,* Exo. 20. *Non habebis Deos alienos,* in hebræo eſt, *Non erit tibi Dij alij,* vbi verbum ſingulare *erit* copulatur cum *Dij* in plurali, Iſa. 19. *Tradam Aegyptum in manus Dominorum crudelium,* in hebræo eſt, *Dominorum crudelis, vel duri,* Ioſ. 2. *Tollens mulier viros abſcondit eos,* hebræus legit, *Tollens viros abſcondit eum,* hinc Abulenſis concludit, *Elohim,* ſeù *Dij,* ſumi poſſe etiam pro *Deo* in ſingulari, & ſubdit, *Talem numerorum mutationem penes hebræos non prouenire ex myſterio aliquo, ſed ex barbarie idiomatis: nã ſæpè fiunt tales mutationes in hebræo ſine aliqua ratione, ſed ſolùm ex conſuetudine loquendi,* hæc ille.

Hebręorũ mos vti ſingulari pro plurali, & è conuerſo.

6 Secundus ſit ex eod. cap. Geneſ. *Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram,* quem locum de Trinitate perſonarũ intelligũt Chryſoſt. Baſil. Origen. Ambroſ. ibid. Auguſtin de geneſ. ad lit. & de Ciu. Dei lib. 16. c. 6. Rupert. l. 2. in geneſ. c. 1. Theodot. in gen. 19. q. & Galatinus ſup. itaut per *faciamus* in plurali, oſtendatur pluralitas perſonarum: per *imaginem* in ſingulari, oſtendatur vnitas diuinæ eſſentiæ. Reſpondet inter cætera Abulenſis, quod ly *faciamus* in plurali non ſignificat pluralitatem perſonarum, ſed dignitatem loquentis, itaut Deus dicat ad ſeipſum, *faciamus* vtendo plurali pro ſua dignitate: quemadmodum dicere ſolent magni Viri, *Nos Dominus Petrus faciemus vobis immenſa beneficia.* Verum contra hanc reſponſionem obſtare videtur, quod in Concilio Syrmienſi aduerſus Arium, Patres definierunt in anathematiſmo 13. ita dicentes, *Si quis, quod ſcriptum eſt, faciamus hominem, non Patrem ad filium dicere, ſed ipſum ad ſemetipſum aſſerit*

di-

dixiſſe Deum, anathema ſit; igitur vana expoſitio Abulēſis. Vaſquez 1.p.diſp. 98.c.2.nu.14.ait, authoritatem huius Concilij nullam eſſe, cum in multis inquit,deprehendatur Arianum,& legitimè congregatum non fuerit, hæc ille. Poteſt nihilominus amplius argui contra Abulenſē ex Baſylio,& Theodoreto, qui præſentientes hanc fugam inquiūt,*Quis ſapiens artifex inſtrumētis ſolùm artis ſibi præſentibus nullo ſocio comitante, dicat faciamus cultellum &c.*& profectò ratio vrget, ſi namque verbo conſimili *faciemus* vtuntur magni Viri,id agunt, quatenus cum alijs negociantur, & tractant: at dum quis ſecum eſt,& intra ſe ſolum degit,neutiquam ſic loquitur *faciemus &c.*

7 Tertius deſumitur ex eodem capite, *In principio Deus creauit &c.* vſque ibi,*Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas*, vbi per *Deus* intelligendus venit Pater,per *Principium*,Filius,per *Spiritum Domini*, ipſe Spiritus Sāctus ita Auguſt.cap.1.de gen.ad lit.imperf. Origenes,Rupertus ad idem caput:liceet verò per *principium* intelligatur initium durationis, quia in tempore creatum eſt Cælum, & Terra,ex Hieron.Tertull.Ambroſ.l.1.exam.c.3.Baſil.Niſſen. ibidem, & per Spiritum intelligat aerem, Chryſoſt. homil.2. in Gen.cum Theodor.q 8.in gen.& Tertull.contra Hermog.c.31.32. nihilominus prædicti Aug. Rupert. Origen. per *principium* Filium,& per *Spiritum* intelligunt Spiritum ſanctum,Hieron. etiam in quæſt. ſuper Geneſ. in princ. ait, in hebræo haberi *in Filio fecit Deus Cælum, & Terram*, & ita legit idem Auguſt. *in principio*, hoc eſt in *Filio*, Hylarius quoque in pſalm.2.*in principio*,tria,ait, ſignificari, *in principio,in capite,in Filio.*

8 Quartus Gen.19.*Pluit Dominus ſuper Gomorrham, & Sodomā ſulphur, & ignem à Domino de Cælo*: dum autē textus ait,*Dominus à Domino*,pluralitatem oſtendit perſonarum. Vatablus quidem ſēſum eſſe docet,*Pluit Dominus à Domino*, ideſt pluit à ſeipſo, & Carthuſianus per Dominum pluentē à Domino,intelligit Angelum,qui Domini imperium exequebatur, & perſonam Domini ſuſtinebat.At contra Vatablum obſtat Concilium recenſitum Syrmienſe, vbi anathematiſmate 15.dicitur,*Si quis illud, quod ſcriptum eſt,pluit Dominus à Domino, nō de Patre, & Filio perceperit, ſed ipſum à ſemetipſo pluere dixerit,anathema ſit.* Itē Ignat. epiſt. ad Antiochen. Athanaſ. epiſt.contra Gregales Sabellij, Iuſtin. dial. cum Triphon. Rupert. lib.6. in Gen.c.11.pluresq; alij de Patre,& Filio intelligunt, vt pluralitatem aſtruāt perſonarum.

9 Quintus Gen.18.narratur apparuiſſe Abrahæ tres viros: ait autem text.quòd *Abraham tres vidit,et vnum adorauit*, de quibus etiam ibi fit mentio,modo in ſingulari,modo in plurali vt dicendo *tres* indicauerit tres perſonas, & dicendo *vnum* indicauerit vnitatem eſſentiæ.

10 Sextus Deut.6. *Audi Iſrael,Dominus Deus noſter, Deus vnus eſt*, per *Dominus* habetur *Pater*, per *Deus noſter, Filius*, noſter quidem per aſſumptam humanitatē, cùm verò ait, *Deus vnus eſt*,vnitatem indicat Diuinitatis.

11 His accedunt,& loci alij,pſalm. 66. *Benedicat nos Deus, Deus noſter, benedicat nos Deus*: cùm namque ter nominatus ſit Deus, Trinitas habetur perſonarum: cùm autem apponitur verbum *benedicat* in ſingulari,declaratur vnitas eſſentiæ.

12 Iſa.6.*Seraphim clamabant alter ad alterum, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth*,per trinam nominationem *Sanctus* habetur Trinitas: cùm vero dicitur *Dominus Deus*, habetur vnitatis Deitatis.

13 Pſal.2.*Dominus dixit ad me,Filius meus es tu, ego hodie genui te*,hinc habetur Deus Pater generans Deum Filium: nō enim idem gignit ſeipſum: ergo habetur ſaltim dualitas perſonarum.

14 Iſa.53. *Generationem eius quis enarrabit*; agitur verò de Meſſia: aliàs generatio nō eſſet inenarrabilis: quod ſi generatus dicitūr, vtiq; dabitur generans propter eādem rationem,quia generans diſtinguitur realiter à genito, & nihil gignit ſeipſū: habetur hinc quoque dualitas perſonarum.

15 Prouer.8. *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum*: agitur de Sa-

pientia genita ab æterno; quia dicitur, *Nondum erant abyſſi, & ego iam concepta eram*, & ſic habetur generans, & genitus. Conſimiliter Eccleſ. 24. *Ego ex ore Altiſſimi prodiui primogenita ante omnem creaturam.*

16 Pſal. 44. *Sedes tua Deus in ſæculum ſæculi: dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem, propterea vnxit te Deus, Deus tuus &c.* non eſt autem idem Vngens, & Vnctus, ergo Pater eſt vngens, Filius vnctus, Spiritus autem Sanctus eſt ille, per quē fit vnctio ad extra

17 Iſa. 47. *Non à principio in abſcondito loquutus ſum, ex tempore antequam fieret ibi eram; & nunc Dominus miſit me, & Spiritus eius*, loquitur autem de Meſſia, quia ex ſequentibus habetur, *hæc dicit Redemptor tuus Sāctus Iſrael*, hic habetur mentio de Patre, Filio, & Spiritu ſancto.

18 Pſalm. 138. *quo ibo à Spiritu tuo.* hic mentio fit de Spiritu, qui eſt tertia perſona: Confirmatur ſup. 1. *Spiritus ſanctus diſciplinā effugiet fictum.* hoc in loco Spiritum appellat Sanctum: qui quidem eſt tertia perſona; quod autē ſit Deus, inde colligitur, quia Propheta ait, quo ibo à Spiritu tuo; ſenſus erit cùm Spiritus ſanctus ſit Deus, & per immenſitatem ſit vbique, quonam modo effugiam, & quo ibo?

19 Eccleſ. 4. *Funiculus triplex difficilè rumpitur*, vbi Gloſæ hebraicæ pænes Abulenſem aiunt, *Antiquum myſteriū trini, & vnius difficilè diſcutitur*; licet moderni Hebræi retorqueant hoc ad diuina attributa poteſtatis, Sapientiæ, & bonitatis Dei.

20 Pſal. 2. *Filius meus es tu, ego hodie genui te*, hunc locum de æterna etiam Chriſti generatione intelligunt Auguſt. Enchirid. c. 49. & de quinque hæreſib. c. 4. Chryſoſt. Theophil. Oecumen. ad c. 1. ep. ad Hebr. ac Tertul. aduerſ. Prax. c. 7. ad quem ſēſum adduxit eum Paulus ibid. *Cui enim Angelorum dixit Deus, Filius meus es tu, ego hodie genui te*, ſicut de temporali quoq; eiuſdē Chriſti generatione ſecundum carnem intelligit Nyſſen. homil. 2. in Eccleſiaſt. Theodor. d. 1. ad Hebr. & probatur per primā expoſitionem Chriſtum ſecundùm diuinitatem ab æterno genitum habuiſſe Patrem genitorem. hæc ex veteri teſtamento.

QVÆSTIO V.

Oſtenditur ex multiplici capite Teſtamenti noui.

Ex teſtamēto nouo.

1 EX nouo autem teſtamento adeſt pōderatio Pſalmi 109. *Dixit Dominus Domino meo, ſede ad dextris meis.* Cùm enim Chriſtus interrogaret Iudeos, *quem dicunt homines eſſe filium hominis*, dum Alij reſponderunt eſſe filium Dauid, &c. ipſemet Chriſtus redarguens eos dixit, *quomodo Dauid in ſpiritu vocat eum Dominum dicens, dixit Dominus Domino meo ſede ad dextris meis?* quaſi diceret, nō poteſt eſſe filius Dauid, quia Dauid vocat eum *Dominum* non filium; igitur eſt filius æterni Patris: eo magis, quo ſedere ad dextris denotat æqualitatem, conſubſtantialitatem Filij cum Patre ſecundùm Diuinitatē: ac propterea alijs alia opinātibus, reſpondenti Petro, *tu es Chriſtus filius Dei viui*, addidit ipſe Chriſtus, *beatus es Simon Bariona, quia caro, & ſanguis nō reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui eſt in cœlis.* Matt. 22. hinc autem habetur pluralitas perſonarum.

2 Apertè verò habetur earūdem perſonarum Trinitas proprijs nominibus, Matt. vlt. *baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.*

Idem

Idem ex 1. Ioan:5. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus.* vnà cum identitate diuinæ eſſentiæ; *& hi tres vnum ſunt.* atque cap. 15. *Cùm venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritũ veritatis, qui à Patre procedit*, quo ex loco habetur Spiritum ſanctum procedere à Patre, & Filio, perſonam namque mitti eſt declarare procedere à Mittente, vt in mater: de Miſſione. hinc igitur expreſsè quoque nominatur Trinitas, nempè, *Ego*, ideſt *Filius*: à *Patre*, en prima, & ſecunda perſona: *Spiritum veritatis*, en tertia.

3 Ex eod. Ioan. 5. *Alius eſt*, inquit Chriſtus Dominus, *qui teſtimoniũ perhibet de me.* & infra, *opera quę ego facio, teſtimonium perhibent de me, quia Pater miſit me: qui miſit me Pater, ipſe teſtimonium perhibuit de me.* & cap. 8. *ſolus non ſum, ſed Ego, et qui miſit me Pater, & in lege veſtra ſcriptum eſt, quia duorum hominũ teſtimonium verum eſt: Ego ſum, qui teſtimonium perhibeo de meipſo, & teſtimonium perhibet de me qui miſit me Pater.* Dum ait, *ſolus non ſum*, vtique diſtinctum perſonaliter ſe fatetur à Patre: aliunde tamen docet eſſe conſubſtantialem eidem Patri, dũ Ioannis 10. inquit, *Ego, & Pater vnum ſumus.*

4 Item Matt. vltim. *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.* hinc verò apertè Trinitatem deducunt communiter Patres, Clem. Rom. lib. 3. c. 17. Conſtit. Apoſt. Iuſtin. in expoſit. fid. de Trinit. Athanaſ. in diſputat. habita in Concil. Nicen. Contra Arian. Nazianz. Orat. 32. ad Epiſc. Cyrill. Alex. lib. 1. in Ioann. cap. 2. &c. Adeoque hinc Trinitas conſtat, vt infeſtiſſimus Trinitatis hoſtis Arius nõ auſus fuerit hanc baptiſmi formam mutare, quamuis mutationem fecerit circa cæteras Dei laudes, & encomia: vt refert Theodoret. lib. 4. hæretic. fabulat. & ſi eiuſdem Arij ſequaces auſi id fuerint, mutando formam baptiſmi, non enim dicunt, in *nomine*, ſed *baptizo te in Patre, & Filio, & Spiritu ſancto.* & hoc *vt ſignificarent tres naturas.* Athanaſius refert lib. 7. ad Theophil. de profeſſ. Reg. Cathol.

5 Inſuper circa Chriſti baptiſmi ait Luc. 3. *Aperti ſunt cęli, & vidi Spiritum Dei deſcendentem, ſicut columba, & ecce vox de cælo dicẽs, Hic eſt Filius meus dilectus.* teſtimonium hoc efferunt contra Arianos Auguſt. ſerm. 63. de Verb. Dom. Epiphan. in Ancor. & hæreſi 26. Athanaſ. epiſt. vlt. ad Serap. Epiſc. &c.

6 Ioann. 5. *Alius eſt, qui teſtimoniũ perhibet de me?* hic autem eſt Pater, ex ore eiuſdem Chriſti, vt Ioann. c. 8. Et penes eundem c. 14. *Ego rogabo Patrẽ, & alium Paraclitum dabit vobis.* & infra, *Paraclitus autem ſpiritus, quem Pater mittet in nomine meo, &c.* Et rurſus, *Cùm venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit.* quæ loca apertè indicant Trinitatem.

7 Luc. 1. *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi; ideoq; & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei.* deducit verò hinc perſonas omnes Trinitatis D. Leo ſer. 10. de Natiu. c. 4. ſpecialiter autem loquitur hic de Spiritu ſancto Baſil. lib. 5. contra Eunom.

8 Prima Corinth. 8. *Nobis vnus Deus, Pater, ex quo omnia, & nos in illũ: & vnus Dominus Ieſus Chriſtus, per quem omnia, & nos per ipſum.* Et Epheſ. 4. *Vnum corpus, & vnus ſpiritus, vnus Dominus, vnus Deus, & Pater omnium.*

9 Demum, vt multa reticeam, 1. Ioan. 4. *De ſpiritu ſuo dedit nobis, & nos vidimus, & teſtamur, quoniam Pater miſit Filium ſuum Saluatorem mundi.* quem locũ affert contra Arian. Athanaſ. ad Seraph.

10 Idemq; Paulus 3. ad Tit. *Apparuit benignitas, & humanitas Saluatoris noſtri Dei, non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrũ regenerationis, & renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abunde per Ieſum Chriſtum Saluatorem noſtrum.* Quo in loco expreſſa mentio fit Filij, & Spiritus ſancti: videretur autem poſſe deſiderari perſona Patris, quæ reticetur, at Hieronymus ad eum locum inquit, etiam perſonam Patris haberi, & contineri in verbis illis. *Benignitas Dei &c.*

QVÆSTIO VI.

Comprobatur myſterium Trinitatis ex aliquibus ſimilitudinibus Creaturarum.

1 QVamuis Creaturæ ad Deum non habetur æqualitas, etenim *finiti ad infinitum nulla eſt proportio*; nihilominus teſte Ambroſio nō deeſt ſimilitudo; ait enim, *Creatura ad Deum non æqualitatis, ſed ſimilitudinis relatio eſt.* hinc autem fit, vt primo dicamus non eſſe ſpernendas ſimilitudines, quæ in Creaturis quoquo modo reperiri poterunt, quibus aliquatenus explicari queat myſterium Trinitatis.

Similitudines non aſpernẽdæ in explicando myſterio Trinitatis.

2 Ita quidem docet Concilium Nicęnum lib.2. vbi inter cętera ſic ait, *Per ſimilitudines, quamuis infirmiores, accipe bona documenta.* & rurſus, *Diſce ex ſenſibilibus intellectilia; & ex his, quę intellectui ſubijciuntur, ea, quæ intellectum ſuperant: & ex his, quæ dicuntur, ea, quæ ſunt ſuper omnem ſermonem: quamuis autem omnia, quæ videntur, & quæ intelliguntur ex cæleſtibus creaturis, & ex his, quæ in terra, & ſub terra ſunt, conferri nequeant cum illa increata, incomprehenſibili, & immortali Dei ſubſtantia; nihilominus tamen occurrentem ſimilitudinem proferemus, & ſi non æquabilem, ad vtilitatem tamen fideliter ſuſcipientium, & quæ ſufficientem pietatis imaginem præbeat pie conſiderare volentibus.* Hoc idem docet Auguſt. lib.12. de Trinit.c.5. inquiens, *In ſpiritualibus illis ſummis ſi quæ dicuntur talia, ad quorum ſimilitudinē etiam iſta inferioris creaturæ genera, quamuis longe remotiſſima facta ſunt, non debent cuiuſque ſobriam perturbare prudentiam, ne cùm vanum deuitat horrorem, in perniciosum incurrat errorem: Aſſueſcat in corporibus ita ſpiritualium reperire veſtigia, vt cum inde ſurſum verſus Duce ratione aſcendere cæperit, vt ad ipſam incommutabilem veritatem, per quam ſunt facta iſta, perueniat, non ſecum ad ſumma pertrahat, quod cōtemnit in infimis &c.* non ergo ſunt aſpernandæ deductæ ex Creaturis ſimilitudines. Accedit Apoſt. Rom.1. *Inuiſibilia Dei à Creatura mundi per ea, quæ facta ſunt intellecta cōſpiciuntur, ſempiterna quoque virtus eius &c.*

3 Secundò dicimus ſimilitudinem eatenus eſſe adaptandam, quatenus ne myſterio alioqui altiſſimo deroget, nec in errorem pertrahat Audientem: vnde fit, vt non ſit neceſſe rem totam ad myſterium adaptare, quam adducimus in ſimilitudinem, ſed ex parte: & ea ſolùm ex parte, quæ apprime congruat myſterio, in cuius adducitur ſimilitudinem, cætera vt minus apta relinquat: ita Nazianzenus orat. 37. *neceſſum eſt*, inquit, *vt ea quiſpiam animi æquitate ſit, vt cum vnum aliquid ex propoſita imagine acceperit, reliqua proijciat,* quod vulgare Scholaſticorum axioma confirmat, dicentium, *Similitudo non currit quatuor pedibus:* cui & Scotus addit, inquiens, *ſi ſimilitudo teneret in omnibus, iam non eſſet ſimilitudo, ſed identitas.* Hinc etiam Baſilius lib. 2. contra Eunom. aiebat, *Nullus orationē hanc mihi carpat. ſiquid exemplorum non penitus propoſito conuenit; nec enim poſſibile eſt parua, & vilia diuinis, atque æternis ad vnguem accommodari, niſi inquantum diſſimulationem eorum redarguunt, qui impoſſibilem generationem non poſſunt mente concipere.* & in epiſt. 43. ad Nyſſen. *Verbum quidem hoc meum accipite, quaſi rudem delineationem, ac vmbram veritatis, non*

Similitudines autem, quatenus tamen non deroget tāto myſterio

item,

Digitized by Google

item; vt veritatem ipſam; nequit enim fieri, vt per omnia, quod in exemplaribus conſideratur, eis rebus adaptetur, ad quarum deſcriptionem exemplariũ vſus aſſumitur. Hilarius item 1. de Trinit. *ſi qua verò nos de Natura Dei, & natiuitate tractantes, comparationum exempla afferemus, nemo ea exiſtimet abſolutè in ſe rationes perfectionem continere; comparationem terrenorum ad Deum nulla eſt, ſed infirmitas noſtræ intelligẽtiæ cogit ſpecies quaſdã ex inferioribus; tanquam ſuperiorum indices quærere*, inde autem concludit, inquiens, *Omnis igitur comparatio, homini vtilis potius habeatur, quam Deo apta.* Ac demũ Nazianzenus idem vbi ſup. ita ſcribit, *Cum mentis curioſitate multum, diùque mecum conſideraſſem, atq; orationem vndecunque exploraſſem, rei tantæ imaginem quandam exquirens, cui tandem rerum inferarum diuina illa natura comparanda ſit, reperire non potui; quamuis enim exiguam aliquam ſimilitudinem inuenerim. maior tamen me pars fugit, humique me cum meo exemplo reliquit.*

4 Et hinc tertiò dicimus cautè, ac ſobriè vtendũ eſſe metaphoris, phraſibus, ſiuè ſimilitudinibus, ne incautus vel Scriptor, vel Doctor in errores incurrat. qua etiam cautela vtendum in ipſis Scripturarum ſacrarum phraſibus, metaphoris, comparationibus, ironijs, ac ſimilitudinibus interpretãdis, de qua re egimus tom. 1. diſput. 2. per totam.

Ex ſimilitudine Solis, ac luminis.

5 Inter cætera verò, ex quib. deduci ſolent ſimilitudines adeſt ſimilitudo deducta à Sole, & à lumine &c. Et quidem Athanaſ. lib. de decret. Synodi Nicæn. refert Nicænos Patres vſos fuiſſe verſiculo Pſalmi 35. *in lumine tuo videbimus lumen:* Idemque tom. 2. q. 4. ſic ſcribit, *quemadmodum Sol conſtat tribus ſubſiſtentijs, ita & vnus Deus tribus perſonis, typus enim Patris eſt Orbis ſolaris: typus Filij eſt radius: typus Spiritus ſancti eſt lumen Solis: Proinde dic ita; in Sole Orbis, radius, & lumen: nõ dicimus autem tres ſoles, ſed vnum, & ſolum: ſimiliter & in Deo, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, vnus Deus, & non tres. In Sole inſeparabilis Orbis, radius, & lumen; non enim ſegregantur à ſe inuicem, quapropter dicitur vnus Sol, & non tres: & eandem ob cauſam dicitur vnus Deus, & non tres, quoniam non ſegregantur tres perſonæ.* Baſil. li. 2. contra Eunon. *Dig[illegible]m de Deo g[illegible]rationem intelligere impaſſibilem, impartibilem, indiuiſibilem, ſine tempore, inſtar reſplendentis à luce radij.* Cyrillus in expoſit. fid. *Sol eſt Pater, radius Filius, ſplendor ignitus eſt Spiritus ſanctus,* Atque Clemens Pap. ep. 1. ad Iacob. *ſufficit noſſe quod lux genuit ſplendorem,* ſicut ait Propheta, *In ſplendoribus Sanctorum ex vtero ante Luciferum genui te.* de quo etiam Paulus Hebr. 1. *qui cùm ſit ſplendor gloriæ &c.* Et denique Cyrillus idem lib. 3. theſaur. c. 1. *Splendorem Solis non aliud dicet quiſpiam eſſe lumen natura præter ipſum Solem, nec participatione, aut habitudine quadam lumen appellari credet, ſed quia natura ex ipſo emanat, & ita duo hæc lumina eſſe ratione percipiet, vnum verò eſſe natura non negabis: ſic quamquam Pater, & Filius in dualitate perſonarum inueniantur, nemo tamen aliud dicit eſſe Patrem, quàm Filium, quantum ad Deitatem, & identitatem eſſentiæ pertinet: & ſicut Sol in ſplendore ſuo eſt, & ſplẽdor Solis in Sole, ſic Pater in Filio, & Filius in Patre, perſonarũ numero duo, identitate naturæ vnum.* Hinc quoque Prudentius contra Marcion.

Vna per immenſam cæli caueam reſolutos
Præbet flamma dies; texit Sol vnicus annum:
Triplex ille tamen nullo diſcrimine trina
Subnixus ratione viget; ſplendet, volat, ardet;
Motu agitur, feruore cremat, tum lumine fulget.
Sunt tria nempe ſimul lux, & calor, & vegetamen;
Vna, eademque tamen rota ſyderis indiſcretis
Fungitur his; vno ſeruat tot munera ductu,
Et tribus vna ſubeſt mixtim ſubſtantia rebus.

6 Affertur & ſimilitudo ab igne: ità quidem Hilarius, is namq; 7. l. de Trinit. *aſſert*, inquit, *pro parte fidei huius ſignificationem ignis, in ſe ignem habens, & in igne ignis manens; nam cum ſit in*

Similitudine deducta ab igne.

eo ſplendor luminis,natnra calor,virtns vrendi,mobilitas æſtuandi,totum tamen ignis eſt: & hæc vniuerſa, vna natura eſt. Athanaſ.in q.4.[illegible] *ſunt ſubſiſtentia vnius ignis, ſcilicet ſubiectum ignis, & vrens,& lucens: & tamen vna eſt natnra ignis: Pater eſt ignis,Filius eſt vrens, Spiritus ſanctus eſt vis illnminans.* Cõciliũ Nicęn. loc.cit. *ſenſibilis iſte ignis, natura vna,ſiuè ſnbſtantia cùm ſit,Trinitas eſt in eodem,ignis,ſplendor,lumen: & nihil innenitur altero prins eſſe : ſed à ſe inuicem ſeparari non poſſunt.* Confirmat Cyrill.l.12.theſ. cap.5. *Caloris principium ignis eſt,& tamen in ipſo,& ex ipſo inſeparabiliter calor eſt.*

Ex ſimilitudine fontis, fluuij, & aqua.

7 Adeſt & ſimilitudo deducta à fonte,è quo aquæ ſcaturiunt.hinc Lactant.lib.4.diuin.inſtitut.cap.29. Pater *tanquam exuberans fons eſt, Filins tanquam deſlnens ex ore eius.* Concil. Nicęn.loc.cit. *Fontem,*inquit,*cogitemns, qui fluuium aqua generat; omnis enim flnuins fontem habet genitorem: inde procedit aqnæ flunius : ſed nemo appellat fluuium fontem,neque fontem fluuiũ: ſed fons fons appellatur, & flnuins fluuins, & vtrumque aqua vna,* & paulò infra applicando ait,*Vna quidem natura,tres autem perſonæ dicẽdæ ſnnt, fons, fluuius, & aqua.* Ac demũ Auguſtinus lib.de fide,& ſymb.c.9. *De fonte interrogati, non poſſumus dicere qnod ſit fluuius; nec de flnuio interrogati poſſumus dicere quod ſit fons et rurſum potionem, qua de fonte,vel flnuio eſt, nec flnuium, nec fontem poſſumus appellare; tamen in hac Trinitate aquam nominamns: & cũ de ſingnlis quæritur ſingillatim. aquã reſpõdemns,nam ſi quæro vtrum in fonte aqna ſit, reſpondetur,aqua: & ſi quæramns vtrnm aqua ſit in flunio,nil alind reſpondetnr; & in illa potione non poterit eſſe alia reſponſio : nec tamen eas tres aquas, ſed vnam dicimus.* Rurſus infra. *Illud certè omnes concedunt ſi in fonte tria pocula impleantnr,poſſe dici tria pocula: tres antem aquas non poſſe dici,ſed omnino vnam aquam.quamquam de ſingnlis poculis interrogatus,in qnolibet horum aqnam eſſe reſpondeat.* Similitudines autem iſtæ fundamentum habent in ſcripturis, ſiquidem Deus Ieremiæ 2.conqueritur dicens, *me dereliquerũt fontem aquæ viuæ.* Iſa.66. *Ecce ego declinabo ſuper eam quaſi flnuium pacis.* & Ioann.7. *flumina de ventre eius fluẽt aquæ viuæ hoc autem dicebat de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.*

Ex ſimilitudine candelæ.

8 Beda ex candela deſumit ſimilitudinem,vna namque in ſubſtantia,ex tribus tamen conſtat, *ſtupa, cera, igne.* lib.de ſubſtant.tom.2. Epiphanius in Ancorat. *Ignis natnra mnltas lncernas ab vna accendit, & qnæ prima eſt; non minuitur. ſic Deus &c.*

Ex arbore.

9 Ex arbore deducit metaphoram Auguſt.lib.de ſymb.& fid.c.9. *Sicnt in arbore radix nõ eſt,niſi radix: nec robur; niſi robnr: nec ramos, niſi ramos poſſumns dicere;non enim quod dicitur radix, poteſt dici robur, & rami: nec lignnm, quod pertinet ad radicem.poteſt alio etiã tranſitn nunc in radice eſſe, nunc in robore.nunc in ramis, ſed tantum in radice; cnm illa regnla nominis maneat, vt radix lignnm ſit,& robnr lignnm,et rami lignum: nec tamen tria ligna dicantur,ſed vnum.*

Ex ſimilitudine deducta ab anima rationali.

10 Demum vt plura linquamus, ſimilitudine vtuntur Alij Animæ noſtræ, contemplando in ipſa, *mentem, verbnm,ſermonem.ſpiritum &c.* vltra enim, quod de ipſa dicitur, *faciamus hominem ad imaginem, et ſimilitndinem noſtram,* adſunt ſpecialiter conſideranda recenſita .. & quidem prædictum Concil. Nicæn. *Verbum tuum,* inquit, *gignitur inſecabile,& ex mente: quemadmodnm ſpiritus tuus procedit ex te: nec autem Verbnm tunm, nec ſpiritum tnum alienum eſſe dixeris: & hæc quidẽ non dedignaris in hominibus conſiderare; in illa verò Dei ſubſtantia ineffabili Verbum non prolatiuum, ſed ſemper viuens,& efficax.*Nyſſen.Orat.Catecheſ. c.1.*qnomodo in nobis Verbnm,ſeù rationem ex mente dicimns:neq; omnino ipſũ idem eſſe, quod mentem, neque omnino alterum; nam ex illo quidem eſſe eſt aliquid aliud,& non illud : quod autem ipſam mentem in apertum proferat, non vtique exiſtimari poſſit eſſe aliud ab illo, ſed cum ſit vnum natnra, ſubiecto eſt alind: ita etiam Dei Verbum,eo quidem, quod per ſe conſiſtit, diſtinctum eſt ab illo,ex quo habet,quod conſiſtit: eo autem, quod in ſe ipſo illa oſtendit, quæ cernnntur in Deo, idem eſt ſecundnm naturam.* Idemque epiſt. contra Apollinar. de

Ima-

Imagine, & ſimilitudine ita ſcribit, *Animæ eſt ingenita, & cauſa carens, in figuram ingeniti, & cauſa carentis Dei Patris: at intellectuale verbum eius non eſt ingenitum, ſed ex ipſa ineffabili, inuiſibili, inexplicabili ratione, ac ſine paſſione genitum; mens autem neque cauſa caret, neque eſt genita ſed ex proceſſione orta, vndequaque diſcurrens, & cuncta deſpiciens, & inuiſibiliter pertractans ad imaginē, & ſimilitudinem Sanctiſſimi, & per proceſſionem orti Spiritus, de quo dictum eſt, Spiritus omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei*. Et demum de humanato Verbo Athanaſ. quæſt. 4. tom. 2. ita teſtatur, *Quemadmodum ſermo hominis duas habet generationes, vnam ex Anima, & alteram ex labijs; ita etiam Dei ſermo duas generationes habet, vnā quidem ex Deo, & Patre, quæ & prima generatio dicitur: alteram ex carne, quæ & ſecunda generatio dicitur: & quemadmodum ſermo noſter quando natus eſt ſecundum primam generationem ex Anima, obſcurus eſt, & non aperitur, ita Dei ſermo, quamuis ante ſęcula à Deo, & Patre natus eſt, non tamen manifeſtabatur hominibus: & quemadmodum ſermo noſter, quando volumus, naſcitur ex labijs noſtris, ita & Dei ſermo, quando ei viſum fuit, natus eſt ex labijs Prophetarum, & ex caſtiſſima Maria, & tunc factus eſt manifeſtus. & quemadmodum ſermo noſter quando à labijs generatur non relinquit Animam, nec labia propria, nec aures audientium, ſed eſt etiam in Anima, & in labiis noſtris, & in auribus audientium, & non minuitur vnquam, etiam ſi multa millia audiant ſermonem, nec deficit, ita Dei ſermo &c.*

Ex his vero omnibus non intendimus ipſam Dei, Trinitatiſq; atque arcanorum eius adamuſim explicare naturam, id namque impoſſibile, ait namque Pſalmus 108. *Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus*, ſed exēplificare vtcunque, licet minus aptè, ad hoc, vt qualicunque modo, eo quo poſſit, humana mens diuina valeat contemplari ſicut, & idem Prudentibus ſubdit,

Non conferre Deo velut æquiparabile quicquam
Auſis, nec Domino famulum componere; ſignum
Ex minimis, ſed grande ſuum voluit Pater ipſe
Coniectare homines, quibus ardua viſere non eſt.
Paruorum ſpeculo non intellecta notamus:
Et datur occultum per proxima quærere verum.

QVÆSTIO VII.

Vnde Philoſophi cognitionem qualemcunque adepti fuerint diuinorum myſteriorum, & præcipuè Trinitatis?

Sententia D. Thomæ negatiua.

1 NEgat in primis D. Tho. quempiam Philoſophorum, notitiam habuiſſe Trinitatis, ita in 1. p. q. 320. art. 1. idque ideo docet vt oſtendat omnino naturali ratione indemonſtrabile eſſe myſterium Trinitatis; nititurque ſoluere obiecta in contrarium, ita in ſolut. ad prim. Aliqua quidem diximus in eius defenſionem ſup. in hac ead. diſputat. q. 1. tamen quia Scholaſticorum ſenſus eſt, Philoſophis ipſis plura de Trinitate innotuiſſe ex locis pluribus, ideo aliqua ex ijs afferemus. *Sententia communis affirmatiua.*

Et

Philoſophis notū myſterium Trinitatis.

2 Et in primis D.Auguſt.lib.7. cōfeſſ.c.9. ita ſcribit, *legi non quidem his verbis, ſed hoc idem omnino multis, & multiplicibus ſuaderi rationibus, quod in Principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* & lib.19.de Ciuit.Dei c.9. *Initium Sancti Euangelii quidam Platonicus, ſicut à Sācto ſenè ſimpliciano, qui poſtea Mediolanenſi Eccleſiæ præſedit Epiſcopus, ſolebamus audire, aureis literis conſcribendum, & per omnes Eccleſias in locis eminentiſſimis proponendum dicebat.*

Ex Platone.

3 Penès Cyrillum Alexandrinum l.1.contra Iulian.Porphyrius exponēs opinionem Platonis ſic ſcribit, *Vſque ad tres ſubſiſtētias diuinam ſubſtantiam progredi: eſſe autem ſummè quidem Deū bonum. poſt illum autem, & alterum cōditorem; tertium & Mundi Animam; progredi enim vſque ad animam Deitatem.*

Ex eodem

4 Idemque Cyrillus alteram eiuſdem ſubdit Platonis ſententiam, inquientis, *Circa Regem omnia ſunt, & illius gratia omnia, & illud cauſa omniū pulchrorum: ſecundum autem circa ſecunda: & tertium circa tertia, nam cum omnia quaſi exiſtant circa tres Deos, attamen primo quidem circa omnium Regem, ſecundo autem circa Deum ab illo, & tertio circa eum ab iſto.*

Ex Trimegiſto.

5 De Mercurio Triſmegiſto multa feruntur circa hoc myſterium: Appellatur autem *Triſmegiſtus*, hoc eſt, *ter maximus*, quia de maximo Trinitatis myſterio verba fecerit. Suidas autē de eo refert, quod ita ſcripſerit, *Erat lumen intellectuale ante lumen intellectuale: & erat ſemper mens mentis luminoſa, & nihil aliud erat; quam horum vnitas, & Spiritus omnia continens; extra hunc non Deus non Angelus, non ſubſtantia vlla alia: omnium Dominus; & Pater Deus, omnia ſub ipſo, & in ipſo ſunt; nam Verbum eius perfectum exiſtens, & fecundum, & opifex, lapſum in fecunda natura, & aqua fecunda, prolificam fecit aquam.* Indeque pergit ſubdens, *Adiuro te Cælum Dei magnum, ſapiens opus: adiuro te vocem Patris, quam protulit ipſe primam, cum omnem mundum ſtabiliuit; obteſtor te per vnigenitū Verbum, & Patrem, qui continet omnia, eſto mihi propitius.*

Ex Oraculo Delphico.

6 Penès Eugubinum lib.1. de peremn.philoſ c.19. adeſt teſtimonium, quod Apollo protulit Delphicus requiſitus à Sacerdote quodam de vera Religione, cui reſpondens aiebat, *Ne me vtinam ſupremum infelix ipſe Sacerdos ſciteris de ſancto, ac diuino Genitore, & Sobole chara; & flatu, qui mundum adſtrictum continet omnem: montes, tellurem, fluuios, mare, tartara, ignem, aeraque: heù templis his me diſcedere ab iſtis cogot.*

Ex Alijs.

7 Ludouicus Viu. in lib.10. de Ciu.Dei cap.23.de Rege Aegyptiorū Thule refert, quod conſulenti Serapidem quiſnam eſſet inter cæteros beatiſſimus, reſpondit Serapis,

Principio Deus eſt, tum ſermo, & ſpiritus illi
Additur æquæua hæc ſunt, & tendentia in vnum.

Ex Plotico.

8 Et penes eundem Eundem Eugubinum c.17.ſiue Orpheo, ſiue Triſmegiſto adſcribitur illud alterum,

Vocem adiuro te Patris, quam locutus eſt primum.
Quando Mundum vniuerſum ſuis firmauit conſilijs.

9 Pluraque alia congerit tum Eugubinus, tum Suidas, tum Cyrillus: vt quia Plotinus Platonicus librum inſcripſerit *De tribus Hypoſtaſibus*, affirmans duas procedere ab vna, quę prima ſit, referente Euſeb.l.11. præparat. Euang.

Diuinorū notitia, à Deo ad Adam, ab Adam ad Poſteros &c.

10 At verò vndenam myſterium Trinitatis cognouerint Philoſophi, inueſtigandum. Et quidem iam conſtitit ex ſecūda quæſt. cognitionem hanc adipiſci non potuiſſe naturaliter: hinc ergo alia via incedendum, quapropter dicendum primo notitiam diuinorum myſteriorum ab Adam traductam fuiſſe ad poſteros, vſque ad Noè: & à Noè vſque ad Abrahamum: Adæ verò Deus ipſe immediatè cognitionem talem indiderit per infuſionem. Ab Habramo poſtmodū, & Moysè deriuatā ad Aegyptios, ad Grecos, ad Latinos, cęteraſq; Gētiū Nationes; etenim Sapientia, literæq; Moyſis antiquiores fuere literis, ſapientiaq; Græcorum, & Philoſophorum, vt Iuſtinus refert Orat. ād Gentes, Idemque ſubdit Orpheum, Solonēm, Pythagoram, Homerum,

merum, Platonem, pluresque ex Philoſophis in Aegyptum deſcendiſſe, ibique ſcripta Moyſis peruolutantes, apprime de diuinis imbutos euaſiſſe: quo ſtante mirum nō eſt ſi ea, vel conſimilia ipſi quoque ſcriptis commendata reliquiſſent. Aliqua alia huius materiæ attigimus t.1. diſput.1. q. 1. teſtantur hæc eadem Auguſtin. lib.18. de Ciuit. Dei c.24.& 37.ac l.2. de doctr. chriſt. cap.28.& Clemens Alexandr.l.1. Aromat.necnon lib.5. Eugubin.l.1.cap.1. ſiuè etiam, quia conuerſati fuerint cū Hebræis, à quibus plura didicerint.

11 Potuerunt inſuper in eorum cognititionem deuenire ex Oraculis Sibyllarum; ita Lactant.lib.1.diuin.inſtit.c.6.& lib.4.cap.6.7.atque Auguſt. 18. de Ciuit. cap. 23. de quibus penes Sirenum opuſc. de prouid. Sibyllas verò diuina renelatione accepiſſe noſtræ fidei myſteria docent Scholaſtici, & Patres, vt Clemens Alexandr. l. 1. Stromat.Lactant.l.1.c.6. & l.4.cap.6. Eugubin.l.1.c.21.22. atque Viues in lib.18.de Ciuit.Dei c.24.

12 Item & ex Reſponſis Idolorū, quæ Antiquiores colebant, ea accipere potuerunt; etenim habuerunt Angeli omnes cognitionem abſtractiuam Trinitatis in via: indeque cognitio talis per reuelationem tunc habita in eis remanſit, itaut & per eam reuelare potuerint ipſorum colētibus idololatris myſteria diuina. Et idem percontanti Sacerdoti Apollinem Delphicū de vera Religione, protulit iam teſtimonium recenſitum, inquiens, *Ne me vtinam supremū infelix Sacerdos ſciteris de ſancto, ac diuino Genitore, & Sobole chara, & flatu, qui mundum adſtrictum continet omnem: montes, tellurem, fluuios, mare, tartara, ignem, aeraq; heu templis his meis diſcedere ab iſtis coget.* Iuſtinus inſuper refert orat. ad Gent. quod exquirenti cuidam ab Oraculo quinam commendabilis, ac probæ vitæ eſſent inter homines, reſponderit, *Soli Chaldæi ſapientiam adepti ſunt, & Hebræi, Genium per ſe Regem venerantes Deum ipſum.*

13 Dixeris, quomodo poterunt hæc Dæmones reuelare, cū ſint rebelles lucis, cupientes potius myſteria hæc penitus ignorari, ne in notitiam, & amorem homines deueniant veritatis. Reſpond. conſimiliter egiſſe erga Chriſtū Dominum, Luc.4. *Dæmonia clamabāt, quia tu es Filius Dei viui &c.* Reſpondendum item vel compulſos fuiſſe à Deo, ab Angelis, ab Apoſtolis, ac Sanctis Dei Miniſtris, vt veritas quoq; pateſceret per ora inimicorum, vt dicere iure poſſimus, *Et inimici noſtri ſunt Iudices*, Deut.32.

QVÆSTIO VIII.

Vtrum poſſit euidenter reſponderi argumentis obſtantibus contra Trinitatem.

Sententia affirmatiua Gaetan. & Valent.

1 VTrum verò euidenter occurri poſſit argumentis pugnātibus contra hoc myſterium, fuit sētentia Caetani 1.p. quæſt.1.ar.8. affirmatiua, quem ſequuntur Ban. 1. par. quæſt.1. art.8. Valent.t.1.d.1.q.1.p.5. §.4. Vaſq.d.11.ad loc.D.Tho.1.p. probari autem id poteſt, Primo, ſi in diſputando contingat formari argumētum falſum, quod peccet, vel in forma, & figura non adhibitis arguendi regulis, vel ſtante falſitate materiæ eiuſdem argumenti, vtique naturaliter, & euidenter oſtendi poterit id eſſe falsū; ergo conſimiliter manifeſtari poterit

falſitas argumenti facti contra Trinitatem. Secundò, nullum argumentum formatum cõtra veritatem eſt verum, ergo argumenta formata contra veritatem Trinitatis erunt falſa, & conſequenter euidenter ſolubilia.

Oppoſita ſententia Durandi.

2 Oppoſitum ſentit Durand. in prol. 1. ſent. q. 1. docens naturali lumine nec defendi poſſe myſterium, nec poſſe occurri argumentis pugnãtibus contra illud, niſi ſuppoſita fide: prob. omnis diſcurſus per ſe Theologicus ſupponit aliquam propoſitionem reuelatam, etiam ſi aliqua ex parte diſcurſus talis amplectatur propoſitiones, & veritates cognitas lumine naturali; ergo argumenta pugnantia cõtra Trinitatem non poſſunt ſolui, niſi mediante diſcurſu Theologico fundato ſuper propoſitionem aliquam reuelatam. Maior huius argumenti probatur, Theologi docent Patrem æternũ diſtingui realiter à filio, id verò inferunt illatione naturali, quia Philoſophus docet, quod generans diſtinguitur realiter à genito, nihil enim gignit ſeipſum; igitur naturaliter inferri poteſt Patrem in diuinis diſtingui realiter à filiõ: nihilominus hinc non poteſt inferri dari generationem in diuinis, non enim euidenter infertur, Pater diſtinguitur realiter a Filio, ergo in diuinis datur Pater, qui generet Filiũ: antecedens eſt naturaliter notum, at conſequens eſt ſola fide creditum. Itẽ ſi quis probaret non dari Trinitatem, ſic arguendo, implicat vnam numero naturà reperiri ſimul in pluribus ſuppoſitis, ergo vna diuina eſſentia non erit in pluribus perſonis: reſponderi poſſet, verum de natura finita, & limitata, quę vnico limitatur ſuppoſito, nõ autem de natura infinita, quæ pluribꝰ communicari poteſt ſimul ſuppoſitis: reſponſio quidem optima eſt, at ſupponit vnum creditum, dari nẽpè naturam infinitam in tribus, at id non cognouit Ariſtot. Dices poteſt quidẽ cognoſci non repugnare naturæ infinitæ: dum tamen cognoſcitur repugnare finitæ: ſed contra licet cognoſceretur non repugnare, poſſe eſſe in pluribus, nequaquam poſſet cognoſci reperiri potius in tribus, quam in duobus, quatuor, aut pluribus, aliàs vltra generationem cognoſceretur etiam productio Spiritus S. ergo cognoſcendo poſſe eſſe in pluribus non inde habetur precisè Trinitas. Inſuper ſi quis argueret contra myſterium Incarnationis ſic, nulla natura poteſt dependere ab alieno ſuppoſito, ergo humana natura non ſuppoſitatur ſuppoſito Verbi reſponderetur id verum de ſuppoſito creato, non autem diuino: vtiq; bona reſponſio, at ſupponit vnum de fide, quia Ariſtoteles nec cognouit ſuppoſitum Verbi, nec dependentiam naturæ ad ſuppoſitum increatum. Si quis etiam argueret contra myſteriũ Euchariſtiæ ſic, nullum accidẽs poteſt eſſe ſine ſubiecto, ergo non datur hoſtia Euchariſtiæ ſine ſubſtantia panis: reſponderetur id per potentiam naturalem eſſe verum, at per Dei potentiã poteſt dari accidens ſine ſubiecto; vtique optima ſolutio, nihilominus ſupponitur vnum de fide, & id non cognouit Ariſt. negauit enim per quamcunque potentiam poſſe dari accidẽs ſine ſubiecto. Cum ergo argumenta hæc & ſimilia pugnantia contra myſteria fidei ſolui non poſſint naturali lumine ſine aliqua propoſitione ex fide, con ſimiliter nec ſolui poterunt naturali indagine argumenta, pugnantia contra myſterium Trinitatis, quod longè ſuperat omnia alia myſteria.

Occurrit Caiet.

3 Occurrit Caetanus diſtinguendo de argumentorum oppoſitorum, & pugnantium euidentia: alia namque eſt euidentia poſitiua, alia negatiua; loquendo de prima, vtique negat ita euidenter ſolui poſſe; loquendo de negatiua concedit. Sed contra arguitur, improbabile eſſe vtrumque, & de poſitiua iam concedit; probatur de negatiua, non poteſt cognoſci negatio niſi per affirmationem, vt conſtat, ergo non poteſt haberi euidentia falſitatis negatiua, niſi per poſitiuum; at Trinitatem non cognoſcimus naturaliter poſitiuè, nec euidenter poſitiuè poſſumus per Caetan. ſoluere argumenta oppoſita, ergo nec euidenter negatiuè. Inſuper non cognoſcimus tenebras, niſi per lucem, ergo nec tenebras errorum pugnantium contra Trinitatem, niſi per reuelationem, & fidei lucem.

Reſſ ditur.

Oc-

4 Occurrunt, poſſe nos dubitare euidenter vtrum argumenta pugnantia ſint vera, vel falſa, & ita dubitando poſſemus, vel ſaltem negare. Contra, cur negatur aliqua pars argumenti; vtique omnis negatio habetur per affirmationem, ergo ſupponit negatio argumenti aliquod poſitiuum fundamentum, propter quod fiat negatio; id autem erit cognitio poſitiua per fidē, habita de Trinitate. Inſuper ſi argumentum fiat probando hominem eſſe rudibilem; id euidenter, & efficaciter ſoluetur per oppoſitum fundamētum poſitiuum, vt puta per rationalitatem, ergo ratio ſoluendi argumenta negatiuè fundabitur ſuper principio poſitiuo credito ipſius Trinitatis.

Modificatio ſententia Durandi. 5 Hæc quæ dicta ſunt, procedunt tum de myſterio Trinitatis, tum etiā de cæteris myſterijs, per ſe reuelatis; non autem de reuelatis per accidens: primi generis ſunt, quæ vt à creatura cognoſcantur, requirunt neceſſario reuelationem, quia aliter ad ea attingere non poſſet: ſecundi generis ſunt, quæ naturali quidem lumine cognoſci poſſunt, attamen etiam interuenit de eis fides, & reuelatio, prima ſunt myſteria Trinitatis, Incarnationis, Euchariſtiæ, & cætera: ſecunda ſunt cognitio de primo Motore, primo Efficienti, vltimo fine, & huiuſmodi, quæ ab Ariſtotele naturaliter fuerunt cognita, licet de eis etiam habeatur reuelatio, & fides; quod igitur non poſſint argumenta pugnantia in contrarium naturaliter ſolui, id procedit de myſterijs primi generis, ſicque modificanda ſententia Durandi.

6 Ad argumenta pugnantia contra ſententiam Durandi reſpondetur, argumentum peccare ſolere quandoque, vel in forma, & figura: vel in materia: primo modo loquendo concedimus argumenta pugnantia contra Trinitatem poſſe naturaliter ſolui, & demonſtrari eſſe falſa: hoc enim præſtare poterit etiam purus Logicus, peccare in forma, & figura abſq; lumine fidei, & abſq; theologia, quia Ariſt. carens fide per optimè nouit, ſicut & docuit, artem formandi ſyllogiſmos, & argumenta: vt ſic ergo non requiritur lumen fidei: at ſecundo modo requiritur, quia materia Trinitatis, Incarnationis, Euchariſtiæ, & cæterorum, eſt materia per ſe reuelata, ad quam nullatenus attingere poteſt indago humana; ideoque deſtructiua argumenta ſolui non poſſunt ſine talis materiæ reuelatione.

7 Ad ſecundum reſp. vtique argumenta contra Trinitatem ſunt falſa: attamen de eorum falſitate non conſtat naturali euidentia, quia eſt myſterium reuelatum: ſicut multa etiam concedimus, vel negamus, de ſecretis naturæ, attamen eorum principia, & rationes, & cauſas ignoramus: ita negamus, vel affirmamus, vt poſſumus, reſpondendo ad argumenta pugnantia contra Trinitatem: at id præſtare non poſſumus ſine fide, ex ipſa namque ratio reſpondendi, diſtinguendi, affirmandi, vel negandi dependet.

8 His nihilominus ſic diſputatis, eam ſententiam amplectimur, quę verior apparebit communi, & ſaniori iudicio.

DISPVTATIO II.

De diuinis emanationibus.

QVÆSTIO I.

Vtrum detur productio in Diuinis.

Productiones in diuinis de fide eſt dari.

1 DE fide eſt dari productiones in Diuinis; ait namque Iſaias cap.53. *Generationem eius, quis enarrabit, & Spiritus, qui à Patre procedit*, atque *Spiritus, quem ego mittam à Patre* ex quibus locis productiones indicantur Filij, & Spiritus ſancti: ac denique ait Auguſt. 4. Trin. 21. *Pater eſt principium totius Trinitatis*, de qua re paſſim in tota ſerie de Trinitate. Rationes verò ſunt, quæ deſiderantur ad id confirmandum.

Probationes Henrici.

2 Henric. quol. 6. q. 1 ſic probat, 1. Prima perſona conſtituitur per relationem originis ad ſecundam · ergo dantur plures productiones in diuinis: antecedens patet, quia perſona eſt relatiua: & prob. conſeq. nam relatiuum poſtulat correlatiuum, ergo ſunt plures perſonæ. Item relatio illa non eſt accidentalis tali perſonæ, alias daretur accidens in diuinis; ergo eſt conſtitutiua, ergo conſtituit in ordine ad aliā perſonam, quia relatiuū coexigit correlatiuum. Secūdo virtus ſummè actiua ſummè ſe diffundit: ſed non diffunderet ſe ſummè, niſi communicaret ſe alicui per productionem, D. Bonau. 1. d. 2. q. 2. hoc argumentum conficit ſub alijs terminis, bonum eſt ſui ipſius diffuſiuum ergo ſummum bonū eſt ſummè diffuſiuum: non autem ad extra, ergo ad intra. Inſuper tertio, perfectū eſt illud, quod poteſt producere ſibi ſimilē, & vniuocè, ergo perfectiſſimus Deus ſic producit ad intra.

Confutatio Henrici à Scoto.

3 Scotus 1. d. 2. q. 6. refellit has probationes; & ad primam ait, illam oſtēdere ignotum per minus notum, quia quod in diuinis ſint plura ſuppoſita, id eſt naturaliter ignotum: quod etiā ſuppoſita illa conſtituantur per reſpectiua, hoc eſt minus notum, nā videtur potius dicendū, inquit, quod ſuppoſitū ſubſiſtens cōſtituatur per abſolutum, quam per reſpectiuum: vtrumque autem iſtorum nō poteſt perſuadere infideli: quod ſi loquamur de fideli, nec habet intentum; nam quod in diuinis ſint plura ſuppoſita, eſt quidem à fideli conceſſum per fidem, quia eſt articulus fidei; quod verò perſonæ conſtituantur per relatiua, id non eſt ita notum fideli, nam non eſt articulus fidei; ergo ratio Henrici, nec concludit fideli, nec infideli: Id etiam, quod addit relationem eſſe neceſſario conſtitutiuam, aliàs eſſet accidens, id non eſt neceſſarium de omni relatione; nam ſpiratio actiua non conſtituit Patrem, nec Filium, ſed aduenit vtrique, & nihilominus nec eſt accidens ſeparabile, ſed pro extraneo. De rationibus cæteris, nec concludunt, etenim propoſitio illa, bonum eſt ſui diffuſiuum intelligitur modo poſſibili; at naturaliter non conſtat diffuſiuitatem iſtam fieri pluribus ſuppoſitis in identitate naturæ, cum in naturalibus contingat oppoſitum, multiplicantur enim ſuppoſita, & diuiditur in eis natura.

Probationes Scoti adducūtur.

4 Probat verò inde Scotus intentum rationibus alijs; non quidem cæ-

tero-

terorum probationes refellens, quaſi ipſe nitatur rationes pro hoc myſterio afferre demonſtratiuas, non enim id vnquam fuit imaginatus, cum ſit myſterium fidei, vt ex ipſomet ſupra in 3. quæſt. conſtitit, ſed quia inter cæteras ſunt apparentiores; licet non ſint neceſſariæ, & demouſtratiuæ, vt falſo aliqui ibi ei imponunt: probat verò primò ſic, quandocunque aliquid de ſui ratione formali eſt principium productiuum, illud in quocunque eſt à ſe, & ſine imperfectione, in eo erit principium productiuum: ſed intellectus diuinus habens obiectum ſibi præſens ſub ratione actu intelligibilis, de ratione ſua formali eſt principium notitiæ genitæ, & in Patre eſt à ſe, & ſine imperfectione, ergo poteſt producere notitiam genitam. Declaratur, quia in Patre talis intellectus eſt à ſe, non cõmunicatus ab alio, cum ſit prima perſona: eſt etiam ſine imperfectione, cũ nihil in Deo ſit admixtum imperfectioni; ergo. conſimiliter arguitur de voluntate, quandocunque aliquod de ſe eſt principium productiuum, illud in quocunque eſt, erit principiũ producendi: at in Deo eſt voluntas, vt principium productiuum, quatenus habens eſſentiam ſibi præſentem ſub ratione obiecti actu amabilis; ergo in eo erit principium ſpiratiuum: pro vtraque verò ratione ſubſumatur minor; ſed talis notitia, & amor non poteſt eſſe accidens, ergo erit quid ſubſiſtens, & ſuppoſitum, ergo datur productio in diuinis.

Obſtatur.

5 Contra minorem huius rationis obſtatur, primo tunc intellectus, & voluntas habebit rationem principij productiui, quandocunque poterunt perfici, & informari à notitia, & amore producto: at intellectus Patris, ſicut etiam voluntas non poſſunt informari, & perfici, ergo. item talis notitia eſſet fruſtra, quia per illam non perficitur Dei intellectus, ſed per notitiam ingenitam: Inſuper quandocunque potentia habet iam terminum ſibi adæquatum non poteſt vltro producere: intellectus Patris, ſicut & voluntas habet notitiam ingenitam, & amorem eſſentialem, tanquam terminum adæquatum, ergo non vltra producit.

Productiuitas dicit perfectionẽ non ſic receptiuitas cum informatione.

6 Ad primum reſp. quod intellectus, & voluntas ſint productiua, id perfectionis eſt in eis: quod verò ſint receptiua notitiæ, & amoris producti, id eſt imperfectionis, quia paſſiuitas talis, & informabilitas, ſiuè actuabilitas dicunt imperfectionem per informationem: hoc quidem potentiæ cõpetit creatæ, vtpotè limitatæ, & imperfectæ: illud verò intellectui, & voluntati competit ipſius Patris, vtpotè illimitatæ, & infinitè perfectæ.

Pater non producit ex indigentia, ſed ex plenitudine fœcunditatis.

7 Ad ſecundùm, notitia genita, & amor productus non producuntur, vt exinde perfici expectet intellectus, & voluntas Patris; ſed producuntur ex plenitudine perfectionis vtriuſque potentiæ, quæ cum fœcundiſſima ſit, poſtulat, vt producat; ideoque in omni ordine agẽtium debet dari vnum omnino perfectũ, quod producat ex liberalitate, vt loquitur Auic. 6. metaph. nempè *Non expectans retributionem, ſiuè perfectionem inde*, ſed agens ex plenitudine ſuæ fœcunditatis: talis eſt Dei voluntas, & intellectus, qui quidẽ producunt, non vt inde perficiant intellectum, & voluntatem diuinam, ſed vt plenitudinem oſtendant ſuæ perfectiſſimæ fœcunditatis, ideoque notitia, & amor non eſt fruſtra.

Duplici potentiæ in Patre correſpondet duplex terminus.

8 Ad tertium, in Patre reperitur duplex potentia formaliter diſtincta, operatiua, & productiua: amor, & notitia eſſentialis eſt quidem terminus adæquatus, licet improductus, potentiæ operatiuæ: notitia vrò, & amor productus ſunt termini adæquati potentiæ productiuæ, generatiuæ, atque ſpiratiuæ.

Actiuũ, & factiuũ ſũt differentia accidentales principij productiui.

9 Contra omnis potentia, vel eſt actiua, vel factiua: ſi actiua, vtiq; terminus productus recipitur in ea: ſi factiua recipitur in ſubiecto extra; ergo notitia genita, vel recipietur in intellectu Patris informando illum, vel recipitur in ſubiecto extra: ita de amore producto: Reſp. quod eſſe actiuum, vel factiuum ſunt differentiæ accidentales principij productiui: quapropter dabitur principium productiuum alicuius, quod nec recipitur, nec intra potentiam informando, nec extra: & tale erit ſubſiſtens, & perſona diuina producta, quæ nec informabit intelle-

ctum

ctum paternum, nec recipietur extra, quia per ſe ſtabit:& huiuſmodi eſt notitia genita,& amor productus.

10 Probatur ſecundò, principale intentum, obiectum habens eſſe in memoria producit ſeipsũ in intelligẽtia: quod verò in nobis obiectum habeat eſſe ſecundùm quid in materia, & in intelligentia, eſt imperfectionis; ergo dempta imperfectione ab intellectu Patris, ibi aderit notitia genita ſimpliciter perfecta, quæ erit idem eſſentialiter cum ipſo obiecto. declaratur minor, nam in memoria,& intelligentia mea non eſt formaliter, & realiter lapis, ſed ſpecies lapidis: itaque habet ibi eſſe non ſimpliciter, ſed ſecundùm quid: & eſt quid diſtinctum eſſentialiter: notitia autem genita in diuinis non habet eſſe ſecundùm quid, cum ſit verè Verbum diuinum in propria exiſtentia,& perſona, atque idem eſſentialiter cum ipſo Patre. Tertiò probatur, neceſſitas eſt conditio entis dicens perfectionem, vbicunque non aderit oppoſita imperfectio; ergo in Patre neceſſitas principij productiui dicet perfectionem; at non producet per talem neceſſitatem aliquod extra, ergo ad intra in diuinis. Confirmatur, productio naturalis eſt prima omnino productio: ergo poteſt competere primo producenti, qui eſt Deus: at non ad extra, cum non agat neceſſario ad extra; ergo primo ad intra. Probatur quarto, relationes oppoſitæ de ſecundo modo relatiuorum poſſunt competere eidem naturæ limitatæ, vt ratio, ſiue relatio mouentis,& mobilis, idem namque mouet ſe, & mouetur à ſe: at in eodem ſecundo ordine relatiuorum comprehenduntur relationes producentis, & producti, ex 5. met. c. ad aliquid; licet hæc magis repugnent, quã illa:& iſta poſſunt competere eidem naturæ creatæ,& limitatæ, ergo multò magis productio actiua, & paſſiua ſemotis imperfectionibus poterit competere eidem naturæ diuinæ illimitatæ. Confirmatur, non eſt maior ratio de iſtis, quã de illis: ergo ſi relationes illę poſſunt competere naturæ limitatę, multò amplius hæ ipſi naturę illimitatæ. Inſuper voluntas vt mouẽs ſeipſam, habet quodammodo rationem illimitati ad mouentem, & motum, ideoq; fundare poteſt in ſe oppoſitas relationes: at diuina natura eſt abſolutè,& ſimpliciter illimitata, ergo multò magis poterit fundare illa tales oppoſitas relationes producẽtis, & producti.

11 Obſtatur contra principale intentum, probando nõ dari productiones in diuinis, nullum productum eſt ex ſe neceſſarium: ſed quidquid ſubſiſtit in eſſentia diuina eſt neceſſarium: ergo nullum ibi ſubſiſtens, eſt productum: maior probatur primò, nihil eſt neceſſarium ex ſe, & ab alio: prob. quia quod eſt neceſſarium ab alio, non eſt neceſſarium circũſcripto illo:& quod eſt neceſſarium ex ſe, eſt neceſſarium circumſcripto quocunque alio. Secũdò omne productum fuit prius poſſibile produci: ſed quod eſt poſſibile nõ eſt neceſſarium. Tertiò terminus productus eſt poſterior producente, ergo in illo priori non habebat eſſe, quãdo aderat producens. Quartò eſſentia diuina verè habet per productionem terminum productum: ergo de nõ habente ſit habens: ergo mutatur. Quintò generatio eſt ſpecies mutationis; ergo in generatione Verbi adeſt mutatio. Vltimò, aliæ ſpecies mutationis, vt alteratio, augmentatio, motus localis non ſunt in diuinis; ergo nec generatio, prob. conſeq. illę ſunt perfectiores generatione, nam multa entia perfecta mouentur localiter, quæ tamen non generant, vt Cælum.

12 Reſpondetur ad primum, quod ſi per neceſſarium ex ſe, & ab alio intelligat idem genus cauſæ, conceditur maior; nam nihil producit ſeipſum: ſi intelligat aliud,& diſtinctum, negatur, quia Verbũ neceſſe eſt ex ſe formaliter,& à Patre productiuè: illud denotat principium, ſeu rationem cauſæ formalis, licet cauſa abſtrahat à diuinis: hoc connotat principium, ſeu cauſam productiuam extrinſecam: ad probat. cùm dicitur, quod eſt neceſſe eſſe ex ſe, eſt neceſſe eſſe circumſcripto quocunque alio, verum eſt, ſi talis circumſcriptio non includat incompoſſibilitatem: at impoſſibile eſt in diuinis eſſe Verbum, quod eſt neceſſe ex ſe, abſq; Patre, à quo inſuper idem

Ver-

Verbum habet neceſſe eſſe: ſunt namque idem Deus, Pater, & Filius, habentq; eandem numero diuinitatem, quapropter vnus non poteſt eſſe abſque alio. Ad ſecundum, verum de poſſibili logico, non autem phyſico: illud eſt in diuinis, hoc negatur à diuinis.

Poſſibile logicum in diuinis nõ phyſicum.

Ad tertium producens eſt prius origine producto: & cauſa prior cauſato, etiã prius natura: at Pater in diuinis, vt origine prior Verbo producto non facit vt tunc excludat Verbum productum, etenim eſt ibi prioritas originis, non temporis: item intelligitur ibi prius & poſterius abſtractione præciſiua, non diuiſiua. Ad quartum, ad mutationem requiritur, vt aliquando in ſubiecto fuerit oppoſitum eius, quod ineſt: oppoſitum autem Verbi, nempe non eſſe, nunquam fuit in eſſentia diuina, cùm generatio fuerit æterna: quod ſi eo priori intelligatur eſſentia non habere productum, eatenus quidem, quatenus peoductum non eſt de intrinſeca eius ratione formali, vt cõſtat, currit argumentum, ſed nihil ad 6.

Mutatio nulla in diuinis.

Generatio productio, et nõ generatio mutatio.

13 Ad quintum, generatio mutatio eſt ſpecies mutationis, non generatio productio: illa eſt in creaturis hæc in diuinis: vnde in creaturis reperitur generatio mutatio, in diuinis verò generatio productio.

Generatio mutatio eſt ſpecies mutationis, nõ generatio productio.

14 Ad vltimum, generatio ratione termini producti eſt perfectior cæteris mutationibus, quia illius terminus eſt ſubſtãtia, cæterarum verò eſt accidens: licet ratione ſubiecti ſint perfectiores cęteræ mutationes, quia generationis ſubiectum eſt ens in potentia, & in completum vt materia: cæterarum verò ens perfectum, vt ſubiectum; in diuinis verò adeſt generatio, vtpote perfectior: quod ſi generationis ſubiectum eſt ens imperfectum, id contingit in creaturis, vbi ſubiectum, ſeu materia tranſmutatur de forma in formam per generationem, & per motum, talis verò mutatio, & trãſmutatio, ſicut & materia non reperitur in diuinis.

Generatio quomodo perfectior cæteris mutationibus.

15 Obſtabis, productum dependet à producente, ergo Verbum, & Spiritus Sanctus dependet à producente, ſi datur productio. Reſpond. dependentia reperitur ibi, vbi adeſt diuerſitas, & alteritas naturæ inter productum, & producens, vt inter cauſam, & cauſatum in creaturis: vbi verò adeſt productio, & communicatio in identitate naturę, ibi non adeſt dependentia, ſed ſola præexigentia: productum namque præſupponit originẽ producens: & producens præexigitur ad productum, ita aduenit in diuinis, ſtante identitate naturę.

Dependẽtia vbinam locum habet.

QVÆSTIO II.

Vtrum ſint tantum duæ productiones in diuinis alterius rationis

Productiones duas dari in diuinis de fide eſt.

1 DE fide eſt duas tantum reperiri in diuinis ꝓductiones, vtpote Filij, & Spiritus Sancti; de modo tamen comprobandi eas exquirimus. Et quidem Henric. quol. 6. q. 1. & quol. 2. q. 6. ita probat, actus notionales fundantur ſuper actus eſſentiales: ſed actus eſſentiales ſunt duo, ergo & duo actus notionales, & ita duæ productiones. Declarat autem inde amplius ſententiam ſuam dicens, quod intellectus paternus conſideratur, & vt nudus, & vt notitia genita informatus: primo mdo intelligendo eſſentiam producit notitiam ſimplicem, qua informatur: inde

Probationes Henrici.

con-

conuertit ſe ſupra notitiam ſimplicẽ, & ſuper obiectum, & ſupra ſe intelligentem, & ex tali conuerſione producit notitiam genitam, & hæc recipitur in ipſo tanquam forma in paſſo proportionato. Ita de voluntate, quæ iam informata, & conuerſa præſentato ſibi obiecto producit amorem: iam enim prius erit informata amore ſimplici: differt autem voluntas ab intellectu, quia intellectus per notitiam ſimplicem producit notitiam genitam, à qua informatur: amor autem ſimplex non producit amorem alium, nec voluntas eſt paſſiua, ſed actiua, ſed ipſa voluntas eſt, quæ producit amorem. In ſubſtantia autem ſententia Henrici in eo cõſiſtit, vt intellectus informatus notitia ſimplici conuertat ſe, & mediante tali notitia, iam producta, producat notitiam aliam, id verò declarat etiam in nobis; nam obiectum producit primo in nobis notitiam ſimplicem: inde verò tali notitia informatus, factus eſt iam fæcundus, vt producat notitiam declaratiuam, quæ eſt verbum, idque recipitur in in ipſo intellectu.

Henrici confutatio à Scoto.

2 Confutat Scotus in 1. d. 2. q. 6. hæc dicta Henrici, & primo infertur ex dictis intellectum Patris informari notitia genita: prob. conuerſio iſta eſt alicuius ſuppoſiti, quia actiones ſunt ſuppoſitorum. at non eſt ſuppoſiti filij; non enim tunc intelligitur productus, aliàs ante filium eſſet alius filius; ergo eſt ſuppoſiti Patris: ſed per Hẽric. iſta notitia informat, ergo informat intellectum Patris. Confirmatur, quia intellectus nudus ex ipſo eſt paſſum proportionatum receptiuum talis notitiæ: id verò eſt imperfectionis in Patre, etenim talis notitia eſſet perfectio Patris, & ita Pater expectaret perfici in intellectu ſuo per notitiam Filij. Sequitur etiam Filium nõ diſtingui realiter à Patre, nam recipitur in Patre, velut forma, & perfectio intellectus ipſius: at notitia formaliter exiſtens in Patre, & Spiritu Sancto non diſtinguitur perſonaliter ab eis, prout eſt notitia, qua ipſi intelligunt. Item ex Auguſt. 15. de Trinit. cap. 7. *Filius, & Verbum producitur à memoria, non ab intelligentia*; ergo falſum quod notitia ſimplex ſit productiua notitiæ genitæ. Inſuper ꝓducere cõpetit magis actui primo; quã ſecundo; quia actus ſecundus habet rationem finis, & eſt gratia ſui, non gratia alterius producẽdi; igitur notitia ſimplex non eſt productiua notitiæ genitæ. Præterea, conceſſo quod notitia ſimplex ſit ratio producendi notitiam genitam, nihilominus non tollitur per hoc, vt etiam memoria ſit principium *quo* productiuum eiuſdem notitiæ genitæ: immo prius erit principium memoria, quàm ſimplex intelligentia, ergo prius Pater producet per memoriam, quàm per ſimplicem intelligentiam. Item eſſentia eſt quaſi principium, non verum productiuum principium notitiæ ſimplicis, & eſſentialis, quia ipſa non eſt verè producibilis, cùm ſit notitia ingenita; ergo eadem memoria erit verum principium *quo* notitiæ notionalis, quæ verè eſt producibilis, ac propterea vocatur notitia genita, & notionalis. Rurſus, omnes intellectiones ſunt eiuſdem rationis, ergo ſi memoria poteſt eſſe principium notitiæ ſimplicis, poterit quoq; eſſe principium notitiæ genitę. Hinc etiam deducitur, quod Verbum eſſet declaratiuum nõ eſſentiæ immediatè, ſed notitię ſimplicis, quia produceretur à notitia ſimplici; eius autem eſt Verbum declaratiuum, cuius eſt terminus productus: at id eſt contra Auguſt. 14. Trinit. *notitia quippe formata ab ea re, quam ſcimus Verbum eſt*: at obiectum ſcitum, & cognitum eſt eſſentia, obiectum inquã primum. Notitia inſuper eſſentialis, & ſimplex, ſi eſſet genita, vtiq, produceretur virtute eſſentiæ, vt obiecti; ergo virtute eiuſdẽ obiecti producitur notitia genita, ſunt enim eiuſdem rationis: ſi autem obſtaret, quod ſunt alterius rationis, quia in Patre non eſt cõmunicata, ſequeretur quòd eſſentia etiam in Patre, & Filio eſſet diuerſa, quia in Patre non eſt communicata, in Filio communicata. Superflua etiã videtur iſta conuerſio, quia intellectus Patris habens eſſentiam ſibi præſentem in ratione obiecti intelligibilis eſt principium intellectionis, ergo nõ eſt opus tali conuerſione.

3 Denique circa id, quod dicit in nobis, quòd notitia ſimplex eſt principium

pium vlterioris notitiæ, confutatur, nam ſequeretnr notitiam confnſam eſſe cauſam notitiæ diſtinctæ, talis eſſe ſolet notitia illa ſimplex prima, & ita diſtincta notitia eſſet à confuſa: item iſti duo actns vel eſſent ſimul, vel non: ſi primum, ergo ſimul intellectus erit diſtinctus, & confuſus, quod non eſt dabile, etenim prius eſt confuſus, inde diſtinctus, non autem ſimul: ſi ſecundum, ergo deficiente notitia confnſa non produceretur notitia diſtincta, quod enim non eſt, non producit. Inſuper in Patria habebimus verbum perfectiſſimum ex Auguſt. at verbum ilind non producitur ex conuerſione intellectus ſupra ipſummet verbum, prob. aliàs haberemus pro obiecto beatifico noſtrum verbum, non autem eſſentiam diuinam: non igitur eſt neceſſaria talis iſta conuerſio.

Probationes Scoti. 4 Confutata iam explicatione, & probatione Henrici, probatur ſic dari duas productiones in diuinis. in diuinis tot ſunt perſonæ productæ, quot ſnnt principia productiua: ſed perſonæ productæ ſunt duæ, ergo duo principia productiua, ergo duæ productiones: probatur verò eſſe tantum duo principia productiua; ſi eſſet tantum vnnm, vel illud eſſet intellectus, vel voluntas, vel aliquid ab vtroque diſtinctum: ſed neutrum iſtorum: prob. modus producēdi per intellectnm eſt diuerſus à modo producendi per volnntatem, cùm ille ſit naturalis, hic liber, ergo non poſſunt eidem prorſus principio ſub eadem ratione formali conuenire, cum repugnet ſic, & ſic ſimul agere. nec poterit eſſe aliquid tertium, in quo coeat ratio vtriuſque, quia modi iſti ſic producendi ſunt incompoſſibiles, ergo non poſſunt coaleſcere in aliquo eodem. Inſuper in nobis modus producēdi per intellectum eſt eſſe determinatum ab intrinſeco determinatione natnrali: *natura namq; determinatur ad vnum modum agendi*: modus autem producendi per voluntatem in nobis eſt indeterminatus ab intrinſeco: hi verò modi omnino implicant, ergo producta per ipſos modos ſunt plura: ſed ſunt duo ſolummodo modi producendi, & duo principia productiua, ergo & duę productiones, & duo prodncta: ſic in dininis, dēptis imperfectionibus. Item *omnis multitudo debet reduci ad vnitatem, vel ad tantam paucitatem, ad quantam reduci poteſt*: ſed principia productiua ad intra non poſſunt reduci ad vnitatem, quia modus agendi liberè, & naturaliter ſimul repugnant; nec poſſunt reduci ad minorem paucitatem, quàm ad dualitatem: ergo ſunt duo. Rurſus non poſſunt reduci ad plura quàm dno; prob. duæ ſunt ibi potentiæ productiuæ, vt intellectus, & voluntas, non plura, ergo principia non erunt plura. Præterea duæ ſunt prodnctiones, quia termini producti ſunt tantùm duo: prob. vnicuique principio productiuo correſpōdet vnicus terminus adæquatus: ſunt duo principia, ergo duo termini, ergo duæ productiones.

5 Obſtabis contra dicta, primo, principia videntur eſſe tria, ergo non dnæ productiones: prob. antec. vltra intellectum, & voluntatem datur ipſa diuina Natnra, quæ videtur eſſe alterū principium diſtinctum ab his, patet, quia ipſa eſt prior intellectu, & voluntate, & Natura eſt principium ex ſe determinatum ad producendum. *Se*cūdò potentię diſtinguūtur per actus, ergo vni potentiæ vnicus correſpondet actus: ergo intellectui correſpondebit ſolummodo actus notitiæ eſſentialis, & voluntati actus eſſentialis amoris, non igitur actus notitiæ, & amoris producti. Tertiò ratio illa, quod duo illa principia nō poſſint reduci ad vnum videtur falſa, prob. principium contingens reducitur ad principium neceſſarinm; ergo principinm liberum reducitur ad principium naturale: eo magis, quo natura eſt prior tanquam radix, & præcedit voluntatē. Quartò propoſitio illa, vnumquodq; principium habet ſibi terminum adæquatum, ergo non plura, videtur falſa, quia quæritur aut eſt adæquatus intēſiuè, aut extenſiuè: ſi ſecundum, petitur principium, & idem erit probandum: ſi primum, contra, quia anima Chriſti Domini habet viſionem Verbi ſibi adæquatam, & tamen poteſt inſuper cognoſcere res in genere ſuo: & Deus habet de ſeipſo cognitionem ſibi adæquatū, & tamē cognoſcit etiam crea-

turas. Quintò principium habet rationem principij non quatenus principiatum eſt iam poſitum in actu, ſed quatenus principium eſt prius principiato; ergo licet principiatum ſit poſitum in actu, nihil impedit vt principium denuo producat, ergo erũt plures productiones quam duæ.

Eſſentia nõ eſt principium producendi de ſe ſola.

6 Reſpondetur ad primum, eſſentiam non conſtituere principium de ſe ſola, vt æſtimauit Durand. ſed eſſentia vna cum intellectu eſſe principiũ vnius productionis: & eadem eſſentia vna cum voluntate eſſe principium alterius: quare eſſentia non conſtituit de ſe ſola tertium principium, vt paulò poſt dicetur amplius.

Potentia operatiua, & productiua diſtinguũtur formaliter, & terminatiuè.

7 Ad ſecundum duplex eſt potẽtia ad intra penes vtrumq, principiũ diſtincta formaliter: alia operatiua, alia productiua: prima eſt in ordine ad actus eſſentiales intelligendi, & amandi: ſecunda in ordine ad actus notionales generandi, & ſpirandi. hoc ſtante vnaquęque potentia diſtinguitur per ſuum actum, & ita potentia operatiua vtriuſque principij diſtinguitur per actum operatiuum; vnaquæque etiam potentia productiua diſtinguitur per actum productiuum: & ita potentię operatiuæ vnicus quidem correſpõdebit actus operatiuus: potentiæ autem productiuæ vnicus correſpondebit actus productiuus, quod cõceditur, cum autem duæ ſint potentiæ productiuæ, duo erunt actus producti, & duæ productiones Quod ſi quæras, quomodo ſe habent inuicẽ iſti duo actus, vtrum vnus producat alterum: minime, ſed vnus præcedit alterum præſuppoſitiuè naturali præſuppoſitione, ambo tamen sũt ab eadem potentia ordinatè: exemplum de lucere, & illuminare: hi duo effectus dependent à Sole: demus autem, inquit Scot. quod illuminare non proueniat à lucere, vtique Sol eſſet principium vtriuſq; nõ autem vnum alterius, ſed eſſet præſuppoſitio huius ab hoc: ita actus productiuus non dependet ab actu operatiuo, non enim hic eſt cauſa illius, ſed hic præſupponitur, & præcedit illum.

Actus productiuus, & operatiuus qualiter comparentur inuicem.

8 Ad quartum, vtraque productio eſt adæquata intenſiuè, & extenſiuè: & quidem loquendo de potentia operatiua ſiuè intellectus ſiuè voluntatis, actus notitiæ eſſentialis, & amoris eſſentialis, ſunt adæquati intenſiuè, & extenſiuè ſuis potentijs operatiuis: loquẽdo verò de potentijs productiuis, pariformiter actus productiuus intellectus, & voluntatis generandi, & ſpirandi ſunt adæquati ſuis principijs productiuis & intenſiuè, & extẽſiuè.

Potentia operatiua, et productiua habẽt ſuos terminos adæquatos.

9 Ad quintum licet ita ſit, tamen non poteſt in plures exire productiones, quia habet iam vnumquodque principium terminum ſibi adæquatum.

Producere liberè dicit perfectionem nõ ſic producere cõtingenter.

10 Ad tertium reſpond. quod producere contingenter dicit imperfectionem, ſaltim ex parte effectus, qui eſt contingens, ideoque tanquam imperfectum debet reduci ad principiũ neceſſarium, quia omne imperfectum debet reduci ad perfectum: at producere liberè nõ dicit imperfectionem, ſed perfectionem, ideoque non poſtulat reduci, ſiuè vniri ad aliud, tanquã imperfectum ad perfectum. Voluntas autem diuina non eſt principium Spiritus Sancti contingenter, ſed neceſſerio.

Naturæ vnius eſt vnus modus agendi declaratur.

11 Arguitur inſuper, Naturæ vnius eſt vnicus modus agendi: diuina natura eſt vna, ergo vnico modo agit, ergo vel per ſolum intellectũ, vel per ſolam voluntatem, ergo nõ duo principia, nec duæ productiones. antecedens eſt Coment. 8 ph com. 46. Reſp. Scotus antecedens non eſſe vniuerſaliter verum, etenim reperitur natura, quæ varijs vijs communicatur, vt puta animalia imperfecta quæ producũtur vniuocè, & æquiuocè, per generationem, & ex putri materia: vera eſt autem propoſitio de natura perfecta, ſeù de animalib. perfectis, quibus natura dedit vnicum modum, & vnicam viam communicandi, vt vniuocè. Contra, quod animalia imperfecta producantur vniuocè, & æquiuocè, id non dependet à ſuppoſito eiuſdem naturæ, non enim habet hanc duplicem facultatem, ſed æquiuoca illa cõmunicatio pendet à cauſa ſuperiori, vtpote à cęlis, ideoque & à cælis cõmunicatur æquiuocè, & à ſuppoſito propriæ naturæ vniuocè: & diuina

natu-

natura eſt perfectiſſima, & non habet cauſam ſuperiorem, ergo ſolummodo cõmunicabitur à ſuppoſito eiuſdem naturæ, & conſequenter vnico modo. Reſp. non eſſe parem rationem de natura diuina, & natura creata; quia hæc non habet, niſi vnicum modum communicandi per proprium ſuppoſitum, diuina verò habet duplicem modum, per intellectũ, & voluntatem, vt patet. Dices, etiam natura creata producit per intellectum, & voluntatem, ergo ipſa quoq; agit duplici modo: Reſp concedo totum: at diuerſitas ſita in eo eſt, vt terminus productus in natura creata per intellectum, & volũtatem ſit accidens, vtputa intellectio, & volitio accidentalis: producta verò per intellectum, & voluntatem increatam ſunt ſuppoſita, & ſubſtantia.

Principiũ actiuũ diſtinguitur in naturã, & intellectum ex Ariſt. declaratur.

12 Arguitur, Ariſtot. 2. phyſic. t. 49. diſtinguit principium actiuum in naturam, & intellectũ: hinc verò deducitur tria eſſe principia in diuinis: voluntatem, intellectum & naturam; ergo tres productiones, & tria producta. Reſp Philoſophum parum loquutum fuiſſe de voluntate, prout diſtinguitur ab intellectu, & propterea ea copulat quandoque ſimul: poteſt autem conſiderari vel in ordine ad ſe, prout eſt potentia naturalis diſtincta formaliter à voluntate, quę eſt potentia libera: vel conſideratur quatenus eſt potentia directiua voluntatis in operãdo practicè: primo modo idem eſt intellectus, ac natura, nec diſtinguitur vnum ab altero, niſi formaliter, quatenus eſt potẽtia pullulans à natura: ſecundo modo conſtituit vnicum principium practicum directiuum vna cum voluntate ad operandum practicè: & vt ſic non ſequitur vt ſint tria principia, ſed duo, vnum ex parte intellectus, qui eſt idem, ac natura propter modum agendi naturaliter, ſiuè per modum naturæ: & ſecundum ex parte intellectus practici dirigentis voluntatem, cæteraſque inferiores potentias ad operandum practicè.

Voluntas principiũ Spiritus S. liberum, et neceſſariũ. declaratur

13 Arguitur, voluntas eſt principium liberum, ergo non determinatur ad vnum, ſed pro ſua libertate erit indifferens ad producenda plura: & ita plures Spiritus Sanctos: ita etiam producet contingenter &c. Reſp. liberam eſſe non libertate contrarietatis, nec libertate indifferẽtiæ ad oppoſita diſparata: ſed libertate eſſentialis, quæ conſiſtit in eo, vt habeat modum producendi, non violenter, non coactè, non neceſſitate naturali ex Scot ſed neceſſitate ſimpliciter, & liberè eſſentialiter, prout amplius in propria quæſt. de Spiritu Sancto: cæterum de ſe eſt determinata ad vnum ſimpliciter neceſſarium, vt eſt tertia perſona: quæ quidem eſt determinatio intrinſecè ab eadem voluntate proueniens, ſtante vna cum ea, eſſentiali libertate. nec productum eſt cõtingens. quia Spiritus Sanctus eſt ens omnino neceſſariũ. cæteras verò operandi differentias experitur diuina voluntas ad extra, quia creatura eſt contingens, & non neceſſaria.

Diſtinctio motuũ pẽdet ex diſtinctione terminorũ, declaratur

14 Arguitur probando ambas productiones eſſe eiuſdẽ rationis. diſtinctio motuum pendet ex diſtinctione terminorum; ergo diſtinctio, ſeù vnitas productionum in diuinis pendet ex diſtinctione, vel vnitate termini: at eſſentia eſt terminus vtriuſq; proceſſionis, & illa eſt vnica in eis; ergo proceſſiones non ſunt duæ, ſed vna. Reſp. diſtinctionem motuum deſumendam eſſe penes diſtinctionẽ termini, vtique totalis, nõ autem partialis, & formalis: eſſentia autem eſt terminus formalis, & partialis, perſona eſt terminus totalis, & adæquatus, igitur cùm perſonę ſint duæ, & diſtinctæ, duæ quoq; erunt productiones, & alterius rationis.

QVÆSTIO III.

Vtrum in diuinis ſint tantum tres perſonæ duæ productæ, & vna improducta.

1 TRes ſunt in diuinis perſonę, iuxta Ioan. 5. *tres ſunt, qui teſtimonium dant in cœlo, Pater Verbũ, & Spiritus ſanctus*: & Mat. vlt. *baptizantes eos in nom. Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*. Probatur verò primo duas earum eſſe productas, & vnam improductam: primas eſſe Filium, & Spiritum ſanctum: & alteram eſſe æternalem Patrem.

Prob. Scot. de duabus perſonis productis. 2 De filio probatur, Intellectus habens obiectum ſibi præſens in ratione actu intelligibilis eſt productiuus termini ſibi adæquati, nempè infiniti, prout eſt intellectus infinitus, & obiectum infinitum: ſed nihil producit ſeipſum: ergo producit aliquid à ſe diſtinctum: ſed non diſtinctum eſſentialiter, cum eſſentia ſit vna in omnibus, ergo diſtinctum realiter: at illud non eſt accidens, ſed quid ſubſiſtens, ergo datur filius, qui ſit perſona producta, ſubſiſtens. De Spiritu ſancto conſimiliter probatur: voluntas habens obiectum ſibi præſens ſub ratione infinitè amabilis, eſt productiua amoris infiniti ſibi adæquati: ſed amor ille ſpiratus, diſtinguitur à ſpirante, non autem eſſentialiter, propter identitatem in eſſentia; ergo realiter: at ille non eſt accidens, ſed quid ſubſiſtens; ergo datur perſona Spiritus ſancti, quæ ſit perſona producta ſubſiſtens; ergo dantur duæ perſonæ productæ.

Inſtantia diluitur. 3 At quia fortè quis reſponderet perſonas iſtas non eſſe diſtinctas, nec principia illa duo, intellectum, & voluntatem poſſe eſſe principia producendi perſonas diſtinctas; ideo probatur eas eſſe diſtinctas, & principia poſſe producere terminos diſtinctos. nulla perſona poteſt produci duab. productionib ſufficientib. & totalibus diſtinctis: ſed vnaquæque iſtarum productionum eſt ſufficiens, & totalis, & diſtincta, ergo vnaquæque iſtarum eſt productiua ſui termini ab altero diſtincti. prob. maior, ſi namq; per vnam productionem recipit filius eſſe ſuum ſufficienter, & totaliter, vtique non expectabit recipere tale eſſe ab altera productione diſtincta, nam haberet ſufficienter, & totaliter ſuum eſſe, etiã circumſcripta illa alia productione diſtincta: vnde formatur ratio nihil recipit eſſe actualiter per id, quo circumſcripto, nihilominus ſufficienter, & totaliter conſtituitur in ſuo eſſe; ergo productio per intellectum non pẽdet à productione per voluntatem. Item ſequeretur, quod idem ſimul haberet eſſe, & non haberet eſſe. prob. haberet per id, a quo conſtituitur ſufficienter, & totaliter; non haberet, ſi circumſcriberetur illud aliud: quapropter, cum vnaquæque de ſe ſit ſufficiẽs ratione ſui termini adæquati, vt memoria penes filium, & voluntas penes Spiritum ſanctum, & vtrumq. principium ſit diſtinctum, quia modus vnius non eſt modus producendi alterius, modus enim producendi naturaliter, non eſt modus producendi liberè, remanet, vt nec principia, nec productiones, nec termini, ſiuè perſonę productæ ſint eiuſdem rationis, ſed vna vocetur filius, altera Spiritus ſanctus, & ita habebimus duas perſonas productas.

4 Altera pars probanda remanet, vnam ibi exiſtere perſonam improductam. probat verò ſic eam Henric.

quol.

Henrici probationes de vnica persona improducta.

quol.6. q.1. eſt vnus Deus, ergo eſt vnus innaſcibilis, & ingenitus: prob. conſequ. quia idem fundamētum, quo probatur vnitas Dei, eſt ſufficiens ad probandum eſſe vnum innaſcibilem; Confirmatur ex D. Hylar. de ſynod. c. 5. *Qui dicit plures innaſcibiles, dicit plures Deos*. Item ſi ibi ſunt plura ſuppoſita improducta, vel erunt abſoluta, vel relatiua: non abſoluta, quia eſſentia eſſet diuiſa in eis: nec relatiua, quia diſtinguerentur ab inuicem mediante aliqua relatione: hæc autem vel eſſet relatio mutua inter perſonas, vel relatio producentis, & producti: non prima, quia illa ſupponit aliquod ſuppoſitum ſuperius, & antecedens, at ante ingenitum non eſt quid tale: ergo ſecunda: ea autem erit relatio originis, &c.

Confutantur à Scoto

5 Non placent Scoto probationes iſtæ, ideoq; Scotus 1. d. 2. q. 4. reſpōdet, quod prima probatio deficit; non enim ratio probandi Dei vnitatem conuincit ad probandum vnicam vnius perſonæ innaſcibilitatem; nam hoc eſt minus notum, & illud notius: Item Philoſophi cognouerūt Dei vnitatem, non tamen Patris innaſcibilitatem. inſuper fundamentum ad probandam Dei vnitatem eſt infinitas, non autem poſſunt eſſe infiniti Dij, ergo vnus, qui ratione infinitatis eſt de ſe hic, & vnus, & imbibit in ſe omnem ationem Deitatis: Philoſophus quoq; poſuit plura improducta, vt materiam, Cęlum, Intelligentias igitur, nō concederet vnicam perſonam innaſcibilem, & improductam: & notum eſt Philoſophis non poſſe eſſe plura infinit. non autem fuit notum non poſſe eſſe plura improducta, vt conceſſit de cælo, materia, Intelligentijs. Itē innaſcibilitas non dicit, inquit Scot. perfectionem ſimpliciter, cum relationes abſtrahant à finito, & infinito, ergo non poteſt inde concludi vnitas innaſcibilis; prob. ſequ. quia quod eſt perfectum ſimpliciter, id vnum eſt, & non plura, vt eſt vnus Deus, qui eſt perfectus ſimpliciter. Ad Hylarium verò, ait Scot. id dicere, ſed non probare, vnde, qui teneret oppoſitum, ſubdit Scot. negaret in hoc authoritatem Hilarij. Ad rationem alteram, reſpondet, quod propoſitio illa, non poſſunt eſſe plura ſuppoſita abſoluta in eadem natura, eſſet probanda, & ideo, qui poneret plures innaſcibiles, poneret plura abſoluta: vltra quod Prępoſitiuus docet perſonas conſtitui per abſoluta. Denique ſi diſtinguerentur illæ plures innaſcibiles per relationes, non quidem diſtinguerentur per relationes originis producentis, & producti, cum non producerentur, ſed per alias relationes diſparatas.

Probationes Scoti de vnica perſona improducta.

6 Reiectis ergo probationibus Hērici, probat inde Scotus ipſe ſic dari vnam perſonam improductam. Quandocunq; aliquid poteſt eſſe in plurib. de ſe, & non determinatur ab aliquo extrinſeco ad vnum eorum, illud poteſt, quantum eſt de ſe, eſſe in infinitis; & ſi illud eſt neceſſe eſſe, vtiq; actualiter eſt in infinitis, quia in æternis poſſe non ſeparatur ab eſſe: ergo ſi innaſcibile poteſt eſſe in plurib. ſuppoſitis, cum illud ſit neceſſe eſſe, vtique erit in infinitis ſuppoſitis, quia non determinatur ab extrinſeco ad certū numerum eorum: ſed hoc eſt impoſſibile vt ſit in infinitis, ergo erit ſolummodo vnum. Item innaſcibile eſt de ſe hoc, & eſt neceſſe eſſe, ergo eſt vnū. Inſuper pluralitas non eſt admittenda ſine neceſſitate: nulla neceſſitas cogit plures admittere innaſcibiles. Confirmatur, omnis pluralitas debet reduci ad vnitatem, maximè vbi illud vnum eſt de ſe hoc: vnde ſicut vnus eſt filius, quia filius eſt de ſe hic: & Spiritus ſanctus eſt vnicus, quia eſt de ſe hic, ita Pater eſt vnus ingenitus, quia eſt de ſe hic, ne demus infinitos numeros Patres, & infinitos ingenitos. Denique ſi plures ingeniti, ergo eſſentia haberet plures modos immediatè eſſendi in perſonis; quod namque eſſentia ſit in filio, id non eſt ex eſſentia ſola immediatè, ſed per memoriam fæcundā; ſimiliter non ex ſe immediatè in Spiritu ſancto, ſed per voluntatem fæcūdam, quia intellectus, & voluntas ſunt principia communicandi eſſentiam vtriq; at in Patre nō eſt mediante productione paſſiua Patris, cū non producatur, ergo eſt in eo ſine paſſiua Patris productione. Item nō ſunt in diuinis niſi iſti duo modi communicandi, ge-

neratione, & ſpiratione; igitur in Patre erit eſſentia mediante actiua Patris generatione, quia mediante actiua generatione conſtituitur Pater ex eſſentia, & relatione: vltra autem hos modos non reperitur modus alter cõmunicandi, niſi ſpiratione, & vtraque generatione: ſpiratione paſſiua, & paſſiua generatione habetur Spiritus ſanctus, & Filius, & Pater conſtituitur ingenitus ex eſſentia, & relatione mediante actiua generatione.

7 Arguitur contra dicta, & primò: Relationes oppoſitæ ſunt æqualis dignitatis in primo ente, ergo ſi relatio producentis conſtituit ſolum vnam perſonam, correſpondebit ſibi vna ſolummodo relatio conſtituens vnam ſolummodo perſonam; ergo ſunt ibi duæ perſonæ, & non tres. Reſpondet Scotus, negando conſequentiam, cõmittitur.n. fallacia figuræ dictionis, cõmunicando vnum prædicamentum in aliud. ſ. *quale in quantum*; non. n. ſequitur, ſunt æqualis dignitatis; ergo ſunt tot, & non plures: dignitas namque pertinet ad prædicamentum qualitatis: *quot* verò, ſeu numerus ad Cathegoriam quantitatis: ad antecedens addimus relationes diuinas non dicere dignitatem; ſed ſi dignitas ipſis tribuitur, in tantum ipſis tribuitur, in quantum non dicunt in dignitatem, ait Scot. non. n. dicunt perfectionem, ſed abſtrahunt à perfectione, & imperfectione in via Scoti: de quo ſuo loco: Reſpondetur etiam ad conſequentiã, quod licet in principiatis ſit pluralitas; tamen in principiante neceſſe eſt deuenire ad vnitatem: quia de ratione principij ait Scotus, eſt vnitas: nec eſt tanta diſtinctio in principijs, quanta in principiatis. vid. in fin.

8 Arguitur ſecundò, duabus relationibus productorum correſpondent duæ relationes producentium, ergo ſi duæ relationes conſtituunt duas perſonas productas, duæ relationes conſtituent duas perſonas producentes. Reſpondetur, concedendo maiorem, Verbo namque genito correſpondet in Patre relatio generantis: & Spiritui ſancto ſpirato correſpondet in Patre, & Filio alia relatio ſpiratoris: negamus tamen cõſequẽtiã, quia cum multiplicatione terminorũ productorũ ſtabit vnitas ex parte principij producentis: & licet in principio producente perſonali, & adæquato reperiatur diuerſus modus producendi, tamẽ ipſum producens non multiplicatur ex multiplicatione, vel modorũ producendi, vel principiorum partialium productiuorum, ſicut productio artificialis, & naturalis diſtinguũtur penes principia productiua, *quibus*: attamen principia ambo reperiuntur in vna, eademq; perſona ſingulari, ſicut etiã ex multiplicatione abſtractorũ nõ ſequitur multiplicatio concretorum, niſi multiplicentur etiam & ſuppoſita, vel ſubiecta, vt habens plures ſcientias non eſt plures ſcientes.

Ex multiplicatione abſtracto-rum nõ ſequetur multiplicatio concretorũ

9 Arguitur tertiò, potentia finita durans in infinitum poteſt habere effectus infinitos, vt patet de ſole ſecundum Ariſt. 2 de gener: ergo potentia infinita poteſt habere infinita producta ſimul; probatur conſequens, quod Sol non poſſit habere ſimul productos infinitos effectus, id prouenit, quia eſt potentia finita; ergo infinitus Deus infinitæ potẽtiæ poterit habere ſimul id, quod poteſt ſucceſſiuè habere potẽtia finita. Reſpondet primò Scotus, potentiam finitam non poſſe ſimul habere duos terminos adæquatos in produci, licet poſſit habere vnum in produci, & alterum in eſſe producto; potentia verò infinita habet terminũ ſuum adæquatum intra ſe ſemper in produci. Reſponſio hæc quoad ſecũdam partem expoſtulat doctrinam alteram ſpectantem ad generationem Verbi æternam; verum penès productiones diuinas detur præteritum; vel verum Verbum, & Spiritus ſanctus, verum ſit dicere, quod ſemper producãtur; de qua re infra ſuo loco, & apud Scotum in 1. d. 9. quæſt. vnica. Reſpõdetur ſecundò, vim potentiæ infinitæ ad intra non conſiſtere in eo, vt producat infinitos terminos numericè, ſed vt producat terminum adæquatũ productiuæ potentiæ. Verum quia vtriuſque principij fœcundi productiui habentur adæquati termini, ideò non tranſitur vltrà, multiplicando terminos; quæ doctrina vera eſt de quocunque agente, ſiuè creato, ſiuè

Potentiã verũ habere ſimul poſſit plures terminos adæquatos.

in-

Digitized by Google

increato, ad intrà, vel ad extra.

Non eſt ponenda tanta diſtinctio in principijs, quanta in principiatis.

10 Argues contra reſponſiones ad ſecundùm, multiplicantur producti, & productiones, ergo & producentia; multiplicantur filius genitus, & Spiritus ſpiratus, ergo multiplicatur Pater, ita vt alius ſit Pater generans, alius ſpirans. Reſp. non eſſe neceſſe ad multiplicationem, & diſtinctionem productorum ſequi diſtinctionem producentis, quia non eſt neceſſe vt ſit tanta diſtinctio, & multiplicatio in principijs, & cauſis, quanta in principiatis, & cauſatis; ſol enim eſt vnica cauſa in genere ſuo, at producit effectus plures æquiuocè: ſuppoſitum item creatũ Patris creati eſt vnum, & nihilominus producit plures filios vniuocè: & Artifex eſt vnus, attamen per multas artes producit plura artificiata, & numero, & ſpecie diſtincta: Propoſitio etiam maior vera eſt de multiplicatione principij *quo*, non eſt autem neceſſe vera ſit de multiplicatione principij *quod*; nam in artifice non multiplicatur principium *quod*, cum ſit vnus numero artifex, licet multiplicẽtur principia *quo*, ſeu *quib.* quia habet plures artes, ſeu plures rationes formales producendi, vt pingendi, pſallendi, ſuẽdi, & huius generis. ita & quidem Pater habet multiplex principium *quo*, ſeu *quib.* vt potè intellectum fæcundum, & voluntatem fæcundam, quib. producit filium, & Spiritum ſanctum; attamen ipſe eſt vnus, & idẽ ſub ratione principij totalis, & *quod*; quia remanet vt ſit verum, quod non eſt ponenda tanta multiplicatio, & diſtinctio in principijs, quanta in principiatis.

QVÆSTIO IV.

Vtrum cum vnitate eſſentiæ ſtet Trinitas, & conſubſtantialitas Perſonarum.

ARTIC. I.

Probatur aſſertio catholica aduerſus Hęreticos.

Eſſentia identitas, et perſonarum cõſubſtantialitas ex ſcripturis.

1 DE fide eſt cum vnitate eſſentiæ ſtare diſtinctionẽ & Trinitatem perſonarũ: omneſque perſonas ratione vniuseſſentiæ eſſe vnum Deum conſtat 1. Ioan. 5. *tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt*, & ibid. *Alius eſt, qui teſtimonium perhibet de me*: vnde Chriſtus indicat diſtinctionem perſonarũ: merito autem ait, *alius*, nõ *aliud*, nam *maſculinum* denotat ſuppoſitum, & *neutrum* naturam: vt oſtendat ſolummodo ſtare diſtinctionem ſuppoſiti, non naturæ. item Ioan. 8. *Ego à Deo proceſſi*: & ibid. *ſolus non ſum, ſed ego, & qui miſit me Pater*; & cap. 14. *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum. Spiritum veritatis*: in his verò loquutionibus oſtenditur diſtinctio Patris Filij, & Spiritus S. quia procedere, mittere, & dare indicat productionem, & diſtictionẽ realem. Inſuper Actor. 5. *cur tentauit Sathanas cor tuum, mentiri te Spiritui Sancto; non es mentitus hominibus, ſed Deo.* Rom. 5. *charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum Sãctum, qui datus eſt nobis.* Actor. 20. *attendite vobis, & vniuerſo Gregi. in quo Spiritus Sanctus poſuit vos Epiſcopos, regere Ecleſiam Dei.* alia de Spiritus Sancti diuinitatein propr. tract. de per-

perſona Spiritus Sancti.

2 Veritas catholica definita eſt contra hoſtes Trinitatis in Concil. Nic. 1. ſub Sylueſtro Papa tempore Conſtantini Imperatoris. idem in Cōcil. Hieroſolomit. tempore eiuſdem Conſtant. Cōſtantinopolitano 1. c. 7. Toletano 1. 6. 11. Bracar. 1. Hyſpalenſ: 2. Florentino, denique & nouiſſimè in Tridentino. Hoſtes ſunt Cherintus negās Chriſti Diuinitatem teſte Iren. l. 1. c. 2. Epiphan. hęreſ. 28. 30. contra quem, vt ait Hieron. D. Ioannes edidit Euangelium, *In principio erat Verbum* Ioan. 1 Hoſtes ſunt hæretici Patripaſſiani, ſic vocati, eo quod Patrem, aiebant, incarnatum, mortuum, & paſſum, atque ſingula operatum, quæ dicitur operatus fuiſſe Filius, & Spiritus ſanctus, itaut diuinarum perſonarum ſit diſtinctio ſolummodo nominalis, & verbalis, non perſonalis: author dicitur fuiſſe Sabellius teſte Auguſt. hæreſ. 41. Athan. orat. contra Greg. Sabell. idē docuit Praxęas apud Tertull. l. de præſcript. cap. vlt. idem Neotiani, & quidam Montaniſtæ: & Paulus Samoſetanus, ac Photinus apud Nicephor. l. 2. c. 27. Epiphan. hæres. 65. Priſcillianus apud Auguſt. hær. 70. ac Seruetus cum Georgio Blādrata, ac Franciſco Dauidis: ad quos vltimo acceſſit Lutherus. qui lib. contra Lathomum, ait, animam ſuam odiſſe vocabulum *homouſion*: hoc enim vocabulo exprimitur à Catholicis vnitas, & identitas eſſentialis, atque conſubſtantialitas trium perſonarum: & in ſuis biblijs ipſe, & Melanchthon expunxerunt verba illa de Chriſto, qui ab Iſaia c. 9. vocatur *Deus fortis*: quia eo teſtimonio quam maximè conuincebatur ad profitendam Chriſti diuinitatem. & c. 5. ep. 1. Ioann. tolli fecit Lutherus illud, *Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo*: & in lytanijs Germanicis omitti fecit illud, *Sancta Trinitas vnus Deus miſerere nobis*. inſuper Chriſtum appellabat *Patris inſtrumētum*: & Melanchthon vocabat *Patris Miniſtrum*, vt eo conſubſtantialitatem Chriſti cum Patre delerent, & abolerent.

Probatur ex Cōcilijs

Trinitatis hoſtes hæretici plures.

3 Inter cęteros Arrius Alexandrinus Trinitati infeſtiſſimus: docuit autem eſſe quidem Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum tria ſuppoſita diſtincta; at ſolum Patrem eſſe Deum: Filium verò eſſe primam Patris creaturam, & per Filium creaſſe Spiritum ſanctum; & per Spiritum ſanctum cætera creaturas. Filium verò, & Spiritū ſanctum creatos fuiſſe vtique in tempore, tamen ante omnem creaturam: eſſe autem vtrumque creaturam non corporalem, ſed ſpiritualem: Filiumq; incarnatum, & humanitati deſeruiſſe loco Animę, itaut in Chriſto nō agnouerit aliam animam, præter ipſum Filium: hinc erupit illa Arianorum impia vox, *erat quando non erat*: ideſt, erat tempus, quando non erat Filius, quaſi non fuerit ab æterno, ſed creatus in tempore, & poſt tēpus. referūt Athan. orat. 2. 3. contra Arian. Auguſt. hæreſ. 49. Cyrill. Alex. lib. 5. Theſ. cap. 3. de Chriſto Melanchthon aiebat, Filium ceſſiſſe Patris iræ ſecundùm diuinitatem, & ſecūdùm eam, per omnia obediuiſſe: aiebat enim Filium eſſe aliquid diuinæ naturæ: quoquidem negabat eſſe ſimpliciter Deum. Macedonius inſuper, alijque ſequentes Arium, ob quod dicti Semiariani ab Auguſt. hæreſ. 52. & Abaulardus aſſerebant Filiū eſſe vtique Patri coęternum, atq; Alij quidam, coęqualem, non tamen conſubſtantialem, ſed eſſe creaturam vnà cum Spiritu sācto ab æterno creatas, penes Auguſt. 6. Trin. c. 1, & hæreſ. 52. 49. Alij (ex quibus Maximinus Arianorum Epiſcopus) dicebant tres perſonas eſſe tres Deos: Patrem tamen eſſe maiorem & ſummum Deum; Filium verò, & Spiritum ſanctum minores, & inferiores Deos, atque habere tres Deitates, & eſſentias: id verò ordine quodā: Patrem verò appellabant *Eſſentiatorem*, quaſi aliarum eſſentiarū Authorem: Vltra hos fuere alij penes Auguſt. hæreſ. 74. qui *triformem* appellabant Deum, taliter, vt quædam pars eius eſſet Pater, quædam Filius, quædam Spititus ſanctus. Alij appellati Motangiſmonitæ, ſeù Tranſuaſantes, vt inquit Auguſt. hær. 58. quaſi Filius eſſet in Patre veluti vas minus in maiori. Alij alia effutiere contra Trinitatis myſterium negantes vnitatem, conſubſtantialitatem, & identitatem

Conſubſtātialitatis hoſtes Arius, & Sequaces.

eſſen-

Digitized by Google

Quid de Origene.

eſſentiæ in perſonis. Circa Origenem nonnulli tribuunt ei errorem Arrij, vt Auguſt. hæreſ. 43. Epiphan. hær. 64. ac D. Thomas appellat eũ fontem Arianorum 1. p. q. 34. art. 1. Alij verò ipſum liberant, vt dicant eius opera fuiſſe ab hæreticis corrupta, varijſq; errorib. & hæreſib. reſperſa, ita Ruffin. apud Socrat. lib. 6. c. 5. Picus Mirand. Apol. pro Origen. Sixt. Sen. annot. 165. Inſuper Athanaſius Ep. de decret. Syn. Nic. allegat Origenem tanquam aduerſariũ erroris Arij; tùm etiam quia Origenes ipſe probat æqualitatem, eãdemque naturam Patris, Filij, Spiritus Sãcti. quidquid tamen ſit, afferamus rationes ex Theologis pro vnitate eſſentiæ cum Trinitate perſonarum.

4 Inter cęteras verò hę ſunt, prima, quæcunque natura eſt communicabilis pluribus, vt *quod*, prædicatione dicente, *hoc eſt hoc*, vt hic eſt homo, ille eſt homo: ergo diuina natura erit communicabilis pluribus ſuppoſitis, vt *quod*, itaut prædicatio ſit vera, dicens, *hoc ſuppoſitum eſt Deus*: ſed diuina natura non eſt communicabilis cum ſui diuiſione; ergo eſt communicabilis pluribns per identitatem numeralem, & conſequenter erit vna numero in tribus: maior de ſe patet exemplo allato. minor prob. Natura diuina eſt indiuiſibilis; non enim eſt ad inſtar naturæ creatæ, quæ diuiditur numeraliter in inferioribus. Item natura diuina eſt de sè hæc, & de sè tota: atque de sè imbibit totam rationẽ conceptibilem ipſius diuinæ naturæ, ergo vbicunque ſit, tota erit, & non per partem, neque diuiſibilis. Dices, Vniuerſale diniditur in ſuis inferioribus; ergo pariformiter Natura diuina. Reſp. ſupponit argumentum, diuinam naturam habere rationem vniuerſalis, quod quidem falſum eſt, quia admixtum eſt ipſum vniuerſale ſuis imperfectionibus, vtpote quod ſit contrahibile, in tali autem caſu neceſſe eſt dare actum, & potentiam; vtpote actũ, & differentiam contrahentem, & genus ſub ratione potentiæ actuabilis, & perfectibilis: item eſt diuiſibile in inferioribus, quia vnum indiuiduum creatæ naturæ vniuerſalis non continet numericè totam naturam, ſed diuiſa remanet natura in tot numero indiuidua; igitur cùm hęc dicant imperfectionem non ſunt ponenda in diuinis; quapropter inde longe abeſt ratio prædicabilis vniuerſalis: Verum quia natura diuina eſt in plurib. ideo dicimus, quòd in ea licet non ſit ratio *vniuerſalis*, ineſt taman ratio alicuius *communis*; hoc autem non dicit, vt ſic imperfectionem: & ſub hoc conceptu communicatur, & communis eſt pluribus abſque vlla ſui diuiſione; ſub ratione, inquam, *Communis*, ex Scot. non autem *Vniuerſalis*.

Eſſentia diuinæ habet rationem communis, nõ vniuerſalis.

Perfectio ſimpliciter communicabilis.

5 Secundò, perfectio ſimpliciter eſt pluribus communicabilis: ſed diuina eſſentia eſt perfectio ſimpliciter, ergo pluribus communicabilis: maior patet, & probatur conſequ, ex Anſel. monol. c. 15. *perfectio ſimpliciter eſt illa, quæ eſt melior ipſa, quàm non ipſa in quocunque*: ſed ſi determinaretur ad eſſendum in vno tantum ſuppoſito, iã non eſſet melior eſſentia, quàm non eſſentia in alijs diuinis ſuppoſitis; ergo ſi determinaretur v. g. ad ſolum ſuppoſitum Patris, iam in ſuppoſito Verbi, & Spiritus ſancti non eſſet melius habere eſſentiam diuinam, quàm non habere eam; ergo melius eſſet Filio, & Spiritui ſancto non habere diuinam eſſentiam, & pariformiter melius eſſet eis non eſſe Deum, quàm eſſe Deum; ergo eſt in pluribus.

6 Tertiò, ratio ſuppoſiti, formaliter tenti in via Scoti, non dicit perfectionem ſimpliciter; cùm relationes abſtrahant à perfectione, & imperfectione; ergo non eſt inconueniens, vt ſuppoſitum vnum non prædicetur de alio per idẽtitatem realem; igitur poterit ſtare diſtinctio, & multiplicatio ſuppoſitorum. fundatur argumentum ſuper perfectione ſimpliciter, quæ id peculiare habet vt ſit communicabilis pluribus: eſſentia eſt ita, relatio non eſt ita; ergo ſtabit multiplicatio, & diſtinctio relationum, & hypoſtaſum, cũ identitate, & vnitate diuinæ eſſentiæ.

Arguitur ex perfectione rationalis Animæ.

7 Quartò, Anima intellectiua eſt vna, & eadem numero, & nihilominus reperitur eadem numero in pluribus partibus corporis realiter diſtinctis; reperitur etiam in ipſo toto corpore; ergo ſi forma finita, & limitata poteſt

vna, eadéq; numero repetiri ſimul in pluribus, poterit amplius id præſtare natura diuina, quæ eſt omnino illimitata, & infinita, itaut vna numero ſit in pluribus diſtinctis ſuppoſitis. Argumentum fundatur ſuper infinitate diuinæ eſſentiæ. benè verum eſt, quod abſtrahendæ ſunt à diuina natura imperfectiones illæ, quibus inuoluitur intellectiua Anima circa corpus; nam anima informat: membra corporis habent rationem partis,& huiuſmodi: in diuinis ceſſat ratio formæ,& materiæ: nec diuinæ perſonæ habent rationem partis,niſi *ſubiectiuas*,inquit Scot. igitur demendo imperfectiones,erit vna eſſentia in pluribus ſuppoſitis.Confirmatur, quælibet perfectio creaturæ tribuenda eſt Creatori, dēptis imperfectionibus: quod anima det eſſe ſimpliciter,& abſolutè,dicit perfectionē: quod verò det eſſe per informationē, dicit imperfectiouem;igitur demendo ab eſſentia informationem, & tribuēdo dare eſſe ſimpliciter diuinis perſonis,ſequitur,vt ſit vna,& eadem in pluribus perſonis. hæc ex Scoto 1.d. 2. quæſt.4.

8 Ex Scripturis verò potiſſimus locus ad hoc eſt illud Ioan.10. *Ego & Pater vnum ſumus*.vbi Patres hinc cōtra Arianos probare intendunt *Homouſion*, ſeù conſubſtantialitatem Filij cum Patre:quoniam *Vnum* neutraliter ſumptum importat naturam, & ſubſtantiam: quemadmodum etiam de Spiritu Sancto canit Eccleſia, *Nūc Sancte nobis Spiritus, vnum Patri cum Filio*. ſpecialiter autem Hieron. epiſt. 57. ad Damaſ. *Homouſion* Trinitatem nominat:Chryſoſt.t.3. hom.3. de Spirit.Sanct. mentionem facit conſubſtātialitatis: idem habet Ephrem Syrus opuſc. de ſui ipſius repreheni.t.3. Iuſtin.in expoſit.fid.Martin.1.inDecret. Synod.contra Theod.& Cir.Athanaſ. in quinq; orat. cōtra Arian. Nazian. 2. lib.de fide:Baſil.lib.1. de Spirit.Sanct. demum Auguſt.l.3. contra Maxent.c. 14. *Quid eſt*, inquit, *Homouſion, niſi Ego,& Pater vnum ſumus*. Eandemq; conſubſtantialitatem Spiritus Sancti cum Patre, & Filio probat illud quoque 1.Ioan.5. *Tres ſunt,qui teſtimoniū dant in Cælo,Pater,Verbum,& Spiritus Sanctus, & hi tres vnum ſunt*: vbi pariformiter oſtenditur Spiritus Sancti conſubſtātialitas,vt exponunt Athan. l.1.de Vnit.Deit.Fulgent.l.1.contra obiectioues Arian.Tertullian.l.4.in Marcion. Bern ſerm.1. & 2. in octau. Paſch.Hieron.Bol. in ep.Cathol. Auguſt.l.3.contra Maximin.c. 22. Innoc. 5.in c.*damnamus* de Summ. Trinit. & Fid.Cathol. & Ioann.2. Pap. epiſt. ad Valer.

9 Effugium afferunt Hæretici, illud,*Hi tres vnum ſunt*,à nullo alio Doctore legi,præterquam à Hieronymo: at apertè falluntur, dum præter eum, Patres omnes inde colligunt conſubſtantialitatem perſonarum, ſeu vnitatem eſſentiæ

ARTIC. II.

Soluuntur obiectiones Theologicæ in contrarium.

1 ARguitur contra dicta. *Quæ ſunt vni tertio, ſunt eadem inter ſè*: ſed perſonæ ſunt eędem in diuina eſſentia, ergo ſunt idem inter ſe,ergo non diſtinguuntur realiter.Reſpōdent Suar.& Vaſq. axioma illud eſſe vnum in rebus creatis,non autem in Deo, qui propter ſuam illimitationē hoc peculiare habet, vt perſonæ ſint quidem idem eſſentiæ, ſed nō inter ſe. vtrum reſponſio hæc poſſit cohærere in diuinis, & poſſit cohærere cum doctrina Scoti; de ſecūdo dicam poſtea: de primo autem dicendum, verificari etiam poſſe in diuinis, ac propterea Theologi communiter eam applicāt ad diuina,vt Scotus 1.d.2.q.4.ad 1.D. Tho.1.d.33.art.1 ad 1.& 1.p.q.28. ad 3. & communiter eorum diſcipuli: quapropter nō eſt recedendum à cōmuni ſenſu Theologorum priſcorum.

Quæcunq; ſũt eadem inter ſe ſũt eadem vni tertio: declaratur primo.

2 Qualis verò ſit ſenſus propoſitionis,in primis is erit,quæcunq; ſunt eadem,nempe quæcunque ſunt *aliqua identitate idem cum vno tertio, tali illa identitate ſunt eadem inter ſe*:applican-

do

Digitized by Google

do autem, dicimus: at perſonę ſunt *aliqua identitate*, idem cum eſſentia, nempe identitate eſſentiali, ergo tali identitate eſſentiali ſunt eadem inter ſe. & hic eſt primus ſenſus, communis Scoto, & D. Thomæ. Explicatione inſupermaiori indiget reſponſio iſta; itaut, non intelligatur propoſitio de omni in vniuerſum identitate in vno tertio, ſed de identitate ſumpta inadęquatè, ac propterea dixi, quæcunque *aliqua identitate*, non autem, quæcunq; *omni identitate*; ſed quæcunque *aliqua ſingulari identitate* ſunt eadem in tertio; & meritò, quoniam perſonæ cum eſſentia plurimis identitatib. ſunt eædem, vtpote identitate eſſentiali, reali, & ſecundùm alios formali: non autem ſequitur vt inter ſe ipſas ſint idem omni iſta identitate, quia ſecũdum fidem perſonæ nõ ſunt idem inter ſe realiter perſonaliter: & ſecũdùm Scotum nec ſunt idem formaliter cum eſſentia: verum quia ſecundùm fidem ſunt inter ſe idem eſſentialiter, ideo currit axioma, quod non ſecundùm omnem gradum identitatis ſunt inter ſe idem, ſed ſecundùm aliquam identitatem inadęquatè, nempe, ſecundùm identitatem naturæ eſſentialem: in forma ergo reſpondendo dicimus, quæcunque ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe: verum de identitate inadæquata, ac compoſſibili: non autem de omni idẽtitate; quia non omnis identitatis in vno tertio eſt compoſſibilis inter perſonas; nã idẽtitas eſſentialis earum in eſſentia eſt inter eas cõpoſſibilis: idẽtitas verò ipſarum, quæ cũ eſſentia eſt realis, & ſecundùm alios, formalis, nõ eſt compoſſibilis inter perſonas, quia diſtinguuntur perſonæ, & formaliter, & realiter ſuppoſitaliter. igitur vera eſt ſecundùm aliquem modum identitatis, non autem ſecundùm omne genus identitatis. Dices, perſonæ ſunt realiter idem cum eſſentia, ergo realiter idem inter ſe. Reſp. vltra dicta, diſtinguendum eſt ly, *realiter*; nam diſtinguitur in realiter eſſentialiter, & in realiter perſonaliter: primo modo verum, ſecundo falſum. Similiter dices, perſonæ ſunt formaliter idem cum eſſentia, ergo formaliter idem inter ſe: antecedens negaret Scotiſta: ſed pro Thomiſta id concedente reſpondendum eſt, quod ly *formaliter* vel prouenit à forma, vel à fo malitate: forma idem eſt, ac quidditas rei, eſſentia diuina non habet rationem veræ formæ, quia non informat; nihilominus abſtractis imperfectionibus ſumẽdo formam pro quidditate rei, ſiuè pro eo, quod dat eſſe ſimpliciter, ſic habet ſine imperfectione, rationẽ formæ, quia dat eſſe ſuppoſitis conſtantibus ex relatione, & eſſentia: ſumendo ergo formam, vt ſic, concedo quod ſunt idem cum eſſentia, & inter ſe, quia ſenſus eſt, quod eadem diuina quidditas eſt in perſonis, & perſonæ ſunt eſſentialiter Deus: ſumendo formam à formalitate, ſeù cõceptibilitate, non ſunt idẽ, diſtinguuntur enim ratione ad mentem eorum.

3 Reſpondetur aliter ad prędictũ axioma, gloſſando illud, vt verum ſit quandocunq; illud tertium eſt *hoc aliquid, non qualequid*: at in propoſito eſſentia eſt *qualequid*, licet ſit etiam ſingulare commune; hinc ſoluitur ſic hoc ſophyſma: hic Deus eſt Pater: ſed Filius eſt hic Deus; ergo Filius eſt Pater. Reſpondetur enim committi fallaciam figuræ dictionis, commutando *hoc aliquid in qualequid*: & committi fallaciam accidentis, & conſequentis; nam in maiori ly *Deus* eſt *hoc aliquid*, ſupponendo pro Patre: in maiori eſt *qualequid*, ſupponendo pro Eſſentia, vnde committitur fallacia, & non ſequitur intentum. *Declaratur ſecũdo.*

4 Reſpondetur inſuper aliter gloſſando, verum eſſe axioma, quandocũque illud tertium non eſt quid illimitatum, ſed quando eſt limitatum: exẽplum ſit, Abraham fuit in inſtãti æternitatis; ego ſum in inſtanti æternitatis: igitur ego, & Abrahã ſumus ſimul. Itẽ Abrahã fuit ſub cælo vt ego, igitur ſumus ſimul; negatur vtrumq; conſeq. quia æternitas habet rationem illimitati; ita diuina eſſentia eſt ſimpliciter infinita, & ſine limitatione illimitata; vnde non ſequitur, vt quæ ſunt eadem cum eſſentia, ſint eadem inter ſe, prout non ſequitur, Abraham, & ego ſumus ſimul ſub eodem cælo. ergo ſimul inter nos; cum illud tertium habeat rationẽ cõmunis penes vtrumq; hæc *Declaratur tertio.*

eſt doctrina Scoti, & Scotiſtarum, quam etiam repetit in mat. de Angelis. ſicut, ego ſum cum Deo, Petrus eſt cum Deo, quia præſentes Deo, igitur ego Neapolis ſum ſimul cum Paulo Romæ.

Declaratur quarto contra Fauentin. & Smyſing.

5 Hinc ad ſecundam partem eius, quod aiebat Suar. & Vaſq axioma eſſe verum in creaturis, quia finitæ ſũt, non autem in Deo ratione infinitatis, & illimitationis; doctrinam hanc, veluti excerptam è Scoto, nequaquam diſſidere à Scoto, conſtat exemplo adducto: ſicut conſtat etiam ex vltima gloſa de qualeq id, & hoc aliquid, quam tradit idem Scotus: vnde veluti Scoto conformem immeritò impugnant eam Fauentin. 1.diſp.19.c.4. & Smyſing.de Trin.d.1.q.3.nu 54. licet, vt dixi, diſcrepent ab eodem Scoto ijdem Suar. & Vaſq.in eo, quod aiunt non poſſe habere locum in diuinis; nã reddendo ſingula ſingulis, etiam applicata æquè benè remanet ad diuina: prout eam D.Thom.Scot.Bonau. cæteriq; in vniuerſum aplicant Theologi ad diuina.

Accidens commune, & pro extraneo.

6 Arguitur item principaliter, quidquid eſt in aliquo, vel eſt illi eſſentiale, vel accidentale: ergo quidquid eſt in Deo, vel eſt eſſentiale, vel accidentale: ergo relatio perſonarum, vel eſt accidentale, vel eſſentiale: ſed non eſt accidentale, cum non ſit accidens in diuinis, ergo eſſentiale: ſed multiplicato eſſentiali, multiplicatur quoq; eſſentia rei, ergo ad multiplicationem perſonarũ multiplicatur diuina eſſentia. Reſp ſumpto accidentali ab accidente, quod eſt vnum de prædicabilibus Porphyrij, quod poteſt adeſſe, & abeſſe præter ſubiecti corruptionem, non eſt accidens in diuinis: ſumpto accidentali ab accidente pro extraneo, vt loquitur Scot. vtique relationes non ſunt eſſentiale eſſentiæ, quia non ſunt de quidditate eſſentię, vt ſup. probatum fuit: & hoc modo ſunt quid accidentale, quatenus non ſunt eſſentiæ eſſentiale: licet eſſentialiter, realiter, & identicè ſint idem cum ipſa eſſentia: vnde ad arg. reſpondetur quod nõ multiplicatur eſſentiale. Dices, nõ datur medium inter eſſentiale, & accidentale; ergo relatio erit alterutrum

Inter eſſentiale, & accidentale, an detur medium.

iſtorum. Reſp. inter eſſentiale, & accidens commune Porphyrij datur medium, quod eſt accidens proprium, idẽ realiter cum ſubiecto, ſed extranea. tũ à quidditate ſubiecti, quia nec de eſſentia eſt ſubiecti, ſed diſtinctum formaliter à ſubiecto, vt riſibilitas, & omnis propria paſſio ſubiecti: eſt quoq; exemplum de differentia, quę aduenięs generi, & conſtituens ſpeciẽ, vt rationale, non eſt eſſentiale, nec ſic accidẽtale eidem generi. Docet quoque Auguſt.5. de Trin. c.6. & ſequ. *relationes non prædicari de Deo ſecundum ſubſtantiam, neque ſecundum accidens, ſed vt ad aliquid*.

7 Arguitur, nihil eſt ponendum in Deo, quo circumſcripto, nulla perfectio auferretur à Deo: aut deletis perſonis, nulla perfectio deeſſet Deo, ergo non eſt neceſſaria trinitas perſonarum. prob min. nam ſi vna ſola perſona ibi eſſet, vtiq; eſſet perfectiſſima; non enim vna mendicar perfectionẽ ab alia: immo quidquid eſt in vna perſona, totum illud perfectionis eſt in alia. Reſp. maior eſt vera, vbi illud tale eſt poſſibile auferri, & circũſcribi: at impoſſibile eſt perſonam aliquã deficere in diuinis ratio, non quia relatio ſit de quidditate eſſentiæ, vt eſt dictum, ſed quia relationes, & perſonæ ſunt idem cum eſſentia: & ſunt prorſus idem numero Deus. Deus autem eſt ens neceſſe eſſe, ergo neceſſe omnino eſt, vt ſint ibi perſonæ, alias rueret Trinitas, deſtrueretur tantum myſterium.

Neceſſe eſſe vtrum multiplicetur in diuinis.

8 Arguitur, ſi ſunt tres perſonæ, ergo ſunt tria neceſſe eſſe, quod eſt impoſſibile: prob. conſequ. & ſequ. quæro enim quibuſnam perſonæ illæ diſtinguerentur, vel namq; differentiæ, quib. diſtinguerentur, eſſent neceſſe eſſe, vel non: ſi primum, ergo per aliquod neceſſe eſſe conuenirent, & per aliquod neceſſe eſſe differrent: illud eſſet eſſentia, hoc relatio: at hoc videtur impoſſibile, quia ſequeretur Deum habere eſſe per duas cauſas, vel totales, & hoc non, quia vnus effectus nõ poteſt produci à duab. cauſis ſufficientib. totalibus; vel partiales, & nec hoc, quoniã cum Deus ſit ſimplex, non habet partes, ex quib. componatur; igitur relin-

quitur,

quitur, vt differentiæ, ſiuè relationes non ſint neceſſe eſſe; ex hoc autem ſequitur neque perſonas eſſe neceſſe eſſe, & conſequenter non eſſe admittendas perſonas in diuinis. Reſp. proprietates, ſeù relationes eſſe neceſſe eſſe,: cum arguis, ergo conueniunt, & differrent per idem, negatur, immo conueniunt per vnum, vt per eſſentiam, & differunt per relationem: cum ais id non poſſe eſſe, negatur, poteſt namque vtramq; eſſe neceſſe eſſe, ſicut de facto eſt: Cum ſubdis, eſſe plura neceſſe eſſe, reſp. vnum eſt neceſſe eſſe eſſētiale, radicale, fundamentale, quod eſt eſſentia, & ipſe Deus; cæterum quid implicat multiplicari formaliter, quatenus diſtinguuntur formaliter proprietates illæ à diuina eſſentia: ſicut multiplicantur attributa, & modi intrinſeci, at omnia ſunt neceſſe eſſe: & nihilominus omnia ſunt vnum eſſentialiter neceſſe eſſe, quia ſunt idē realiter, & eſſentialiter cum eſſentia, licet plurificentur quatenus diſtincta formaliter.

Neceſſe eſſe an plura

A R T I C. III.

Soluuntur obiecta Hæreticorum de *Homouſion*.

1 **A**Duerſus vocem *homouſion*, quod ex dictis, conſubſtantialitatem Filij cum Patre ſignificat, arguitur, ſi quidem vox iſta veluti noua fuit à Concil. Arimineuſ. refutata, itemque à Concil. Syrmienſi, vt narrat Athan. epiſt. de ſynod. Arim. & Selen. atque Auguſt. l. 3. contra Maxim. c. 14. Inſuper Conſtantinus Imp. ep. ad Alex. & Arr. dixit inutilem eſſe de voce hac quæſtionem, *quam neque requirere*, inquit, *dignum eſt, neque de talib. reſpondere quærentib.* Patribus quoq; Concil. Antioch. diſplicuit, teſte Hylar. l. de ſyn. ſicut etiam & Hoſio penes eund. Hylar. hinc rurſus exoſa eſt hæreticis, tum Arrianis, tum Aſſellis negantib. conſubſtantialitatem; Semiarriani tamen abijcientes, *homouſion*, admiſerunt *homoïuſion*, ideſt ſimilitudinem, ita vt negantes filium eſſe Patri conſubſtantialem, admittebant tamen eſſe ei ſimilem. Item vox illa non reperitur in Scriptura, non eſt ergo admittenda, &c.

Homouſiō exoſū Hæreticis.

2 Verum differentia eſt inter tria hæc, *ſynouſion*, *homouſion*, *& homoiuſiō*, tum ex Athan: tum Hylar. primum ita ſignificat identitatem eſſentiæ, vt excludat diſtinctionem perſonarum. tertium negat identitatem eſſentiæ, ſed admittit ſimilitudinem perſonarum: at ſecundum apponit identitatem eſſentiæ, & diſtinctionem perſonarum. primum concedunt Sabelliani: tertiū Semiarriani, & ſecūdum amplectimur nos Catholici: quia ergo vox iſta vtrumq; denotat, ideo ea voce vtitur Eccleſia, & ipſa eſt tenenda, & amplexanda, ita Patres, ita Theologi communiter.

Homouſiō, Synouſion, Homoiuſion differunt.

3 Circa nouitatem vocis, qnin potius antiquitatem, ait Amb. c. 7. l. 3. de fid. non à Catholicis, immo ab Arrianis fuiſſe inuentam: per eam enim exprobabant Arriani Catholicis, quod ſi filium Dei dicimus Chriſtum, vtique *homo uſion* dicimus, ita refert Ambr. dixiſſe Euſeb. Nicomed. Arrianum, aiebat namque, *ſi verum Dei filium, & increatum dicimus, homouſion cū Patre incipimus confiteri hæc autē cū lecta eſſet in Concilio Niſſeno, hoc verbū Patres Concilii in tractatu fidei poſuerunt; quod viderent aduerſariis eſſe formidini, vt tanquam euaginato ab ipſis gladio, ipſum nefandæ caput hæreſis amputarent.* igitur hinc deducitur non eſſe nouam, ſed ab iiſdem hæreticis antiquitus, etiam vſurpatam, licet ironicè, & diſtorto ſenſu contrario Catholicis: vel antiquiorem eſſe vſum talis vocis ipſiſmet Arrianis colligitur ex Theod. l. 1. hiſto. c. 12. 13. & Ambr. ſup.

Homouſiō antiquitas

4 Item ante Conc. Nyce. ſcripſerunt aliqui Patres, qui conſubſtantialitatem docebant, etenim Clemens Rom. ep. 1. ad Iacob. fratrem Domini de filio loquens ait, *In omnibus Patri ſimilis, eiuſdem naturæ*: & Iacobus Frater Domini in liturg. in init. de Spiritu ſancto loquens, inquit, *conſubſtantialē ſpiritum*. & rurſus loquendo de filio, appellat eum *conſubſtantialem Patri, & Spiritui ſancto*. Origenes Dial. de recta

in

Digitized by Google

in Deũ fide contra Marcion, appellat filium, *Deum Verbum conſubſtantialem.* idemq; præſtat Tertullian. l. 4. contra Marcion. expendens enim illud, *vnum ſumus*, ad ſubſtantiæ refert identitatẽ. Item ante Concil. Nicæn. edita fuit alia ſynodus, cuius acta fuerunt inde quoq; ſtabilita in Concil. Nic. agebatur autem ibi de conſubſtantialitate, vt ſcribit Iulius Pap. Epiſt 4. ad Oriẽt. Inſuper ante Nicænum Concil. prædicabat Alexander filium eſſe Patri cõſubſtantialem, quod tunc temporis viuens Arius negabat, ob quod idem Alexander Arium eiecit ab Eccleſia, vt videre eſt apud Athan. orat. 1. contra Arian. Demum hinc conſtare poteſt antiquitas, & talis vocis exortus ante Nicæn. Concil. quod in fragmento Nicæni Concilij, quod ponitur in lib. 2. Concilij ante ſubſcriptiones ita habetur, *Viſum eſt omnibus noſtris cõſubſtantiale in Eccleſia definire oportere; ad eum modum, quo & poſt Apoſtolos ſancti Patres noſtri fidem hanc tradiderant, hoc eſt, confiteri filium, & Spiritum ſanctum eiuſdem ſubſtantia cum Patre.* fatetur ergo Concilium definiſſe, & Patres illos confeſſos fuiſſe conſubſtãtialitatem, non quidem à Nicæno Conc inuentam, ſed à ſanctis Patribus eorum prædeceſſoribus poſt Apoſtolos deſcendentib. Dato autem quod à Concilio vox iſta fuerit adinuenta, nõ per hoc exiſtimandum erit vocem hanc fuiſſe nouã ſimpliciter, & quoad ſubſtantiam, etenim eſt veritas æterna, Trinitatis perſonas eſſe inuicem conſubſtantiales: ſed noua viſa fuit, quia non ita vniuerſaliter, explicitè, & clarè myſterium hoc conſubſtantialitatis erat vſque tunc explicatum, donec explicaretur magis inde, prout factum fuit in Concilijs, &c. Quod ſi obſtaueris ex Paul. 1. Timot. 6. *depoſitum cuſtodi, deuitans profanas vocum nouitates*, loquitur Paulus de nouitatibus repugnantibus catholicæ fidei: hæc autem vox illuſtrat quam maximè, & corroborat noſtram fidem: loquitur quoq; de vocibus prophanis, hæ namque longè eſſe debent ab explicandis myſterijs fidei, ne miſceamus ſacra prophanis. at vox hæc ſancta eſt, non profana.

Senſus Patrum Concil. Anthio.

5 Ad Patres Concil. Antioch. dicendum, aliter ſentire, etenim negabant *homouſion* ad ſenſum Pauli Samoſetani: qui eatenus filium dicebat *homouſion*, quatenus vnicam habebat cum Patre naturam, non quidem numero, ſed ſpecie, quemadmodum appellatione hominis omnes homines ſunt vnus homo, ſpecie, non numero: Patres verò Concilij *homouſion* admittebant alio ſenſu, quatenus identitate numerica Pater, & filius ſunt idẽ Deus, ſicut etiam vnum eſſe filium cũ Patre aſſerebat Samoſetanus per gratiam, non per naturam, ſitque Deus per participationem, referente Hylar. & Athan ſup

De Concil. Arian.

De Conſtãtino.

6 De Concil. Arimin. & Syrmiẽſ. non fuere legitima: fauebant enim hæreſi arrianæ: & prout illegitima reſpuuntur. De Conſtantino, id egit vt pacem componeret liteſque Catholicorum interimeret: vel ita ſenſit, tanquam non benè inſtructus, quouſque catholica veritas ſibi patefacta inde fuiſſet ex definitione Concilij, vnde Epiſtolas ſcripſit ad Orthodoxos aduerſus Arrium, de quib. lib. 4. Conc. Nic. col 4. &c.

De Liberio, & Oſio

7 Dices, liberius ſubſcripſit formulæ fidei editæ in ſyn. Syrmienſ. teſte Sozomen. l. 4. c 14. quod itidẽ egit Oſius penes eund: ſed Reſp. non ſpontè id egiſſe, ſed exilio, ærumniſque cõfectos à Conſtantio, & ad id fieri coactos, penes Athan. ep. ad ſolit: quod ita fuiſſe inde conſtat, quia liberius conſtãter aduerſus Arrianos poſtmodum dimicauit, & damnauit formulam fidei Synodi Ariminenſis: tum etiam quia liberius ſe ſubſcripſit ſolummodo illi formulæ, in qua filius eſſe ſimilis dicebatur: quæ res, poteſt etiam in catholicum ſenſum trahi; etenim filius eſt Patri correlatiuus, nedum ratione æqualitatis, verum etiam, & ſimilitudinis, vt docent Theologi; ipſeque liberius anathema dixit fidei prius editæ Arimini, vt ipſemet ſcribit epiſt. 11. ad Orient. licet hæretici ſimilitudinem in alium ſenſum traxerint negando conſubſtantialitatem. de Oſio vero, iam facti pænitens, tandem quieuit.

8 Ad id, quod non reperitur in Scri-

Digitized by Google

Scriptura, reſpondet Cyrill. 1. de Trin. & Ambroſ. l. 3. de fid. c. facilè poſſe è Scriptura deduci, vt nituntur facere. Reſpondetur ſecundò, licet vox non contineretur expreſsè in Scriptura, ſufficeret tamen factum ipſum, ſeu rē ipſam contineri; & quidem dum *homouſion* ſignificat conſubſtantialitatem, quæ duo indicat, vnitatem eſſentiæ, & diſtinctionem perſonarum, vtique id reperitur in Scriptura, teſtāte eodem filio, *Ego & Pater vnum ſumus*. perſonæ diſtinctionem indicat, *vt ego, & Pater*: articulus autem *neutrum* ſubſtantiam demonſtrat, *vnum ſumus*, vt Auguſtinus reſpondet tract. 97. in Ioann. de quo plura ſuo loco.

9 Arguunt inſuper aduerſus conſubſtantialitatem Spiritus ſancti, eatenus Scriptura ait Patrem, Verbum, & Spiritum ſanctum eſſe vnum, quatenus vnū etiam ſunt Spiritus, aqua, & ſanguis; ait namq; Ioannes *tres ſūt qui teſtimonium dāt in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres vnū ſunt*: inde verò ſubdit, *tres ſunt qui teſtimoniū dant in terra, ſpiritus, ſanguis, & aqua, hi tres vnum ſunt*; hinc tamen arguitur, tali vnitate ſunt vnum Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, quali vnum ſunt ſpiritus, ſanguis, & aqua: ſed hæc tria non ſunt vnum in ſubſtantia, cùm ſpiritus, aqua, & ſanguis valde diuerſa ſint, ergo nec erūt vnum in ſubſtantia, Pater, Verbum, & Spiritus ſantus.

Vnitas perſonarū diuerſa ab vnitate ſpiritus, ſanguinis, & aqua.

10 Reſpōdent Aliqui, quod quādo eſt ſermo de ſpiritu, aqua, & ſanguine, non ſemper in omnibus latinis codicibus reperitur, *Hi tres vnum ſunt*, aiunt namque in aliquib. latinis editionibus deeſſe verba hæc. ita penes Ruiz. de Trinit. diſp. 20. ſect. 7. Verum quia tum Vulgata, tum Græci Codices vtrobique habent, *hi tres vnum ſunt*, tum de Perſonis, tum de Spiritu, ſanguine, & aqua, ideo aliter eſt reſpondendum. Reſpōſio verò elicitur ex Auguſt. cuius ſenſus eſt, quod Vnitas nempe eſſentialis, in Perſonis reperitur formaliter, in ſanguine verò, ſpiritu, & aqua reperitur ſignificatiuè, ſeu ſimilitudinariè. uerba eius ſūt, *Hæc Sacramenta ſunt, in quibus non quid ſint, ſed quid oſtendant, ſemper attēditur: quoniam ſigna ſunt rerum aliud exiſtentia, & aliud ſignificantia: ſi ergo illa, quæ his ſignificantur intelliguntur, ipſa inueniuntur vnius eſſe ſubſtantiæ.*

Spiritus, ſanguis, & aqua quomodo vnū.

11 Sed ſtante, quod Vnitas non ſe teneat ex parte ſanguinis, ſpiritus, & aquæ, quare ergo dicitur de eis, *quod vnum ſunt*, Reſpondetur eſſe unum unitate teſtificationis, quatenus tria hæc conſpirant *in* unum teſtimonium: dicitur namque de eis, quod *teſtimonium dant in terra*, uerum quia non diſſona ſunt, ſed conformia in teſtificando, ideo unum ſunt, utpote conſpirantia *in* teſtimonium unū.

12 Pariformiter obſtant de conſubſtantialitate Filij, etenim Ioan. 10. dicebatur, *Ego, & Pater vnum ſumus*: at unitas iſta non eſt conſubſtantialis, probāt, quia Ioan. 17. Chriſtus Patrem rogans inquit, *Pater ſerua eos, vt ſint vnum, ſicut & nos*: ſed fideles nō ſunt vnum in ſubſtantia, nec inter ſe, nec cum Chriſto, & Patre, ergo nec Chriſtus, & Pater vnum in ſubſtantia ſunt, vnde concludunt Hæretici Filium, & Patrem eſſe vnum ſolummodo in animorum conſenſu, & concordia voluntatum.

13 Sed reſpondetur in primis eos eſſe ſtolidiores, & duriores perfidis Iudæis; nam Iudæi dixerunt Domino, *de bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia, quia tu cùm homo ſis, facis teipſum Deum*. vnde Iudæi iam percipiebant ſenſum verborum Chriſti dicentis ſe eſſe Filium Dei, Ariani autem nolunt talem ſenſum elicere ex Chriſto dicēte, *Ego, & Pater vnum ſumus*: & Iudæi verba Chriſti de propria diuinitate intelligebant, vt ſonabant, nec de tali intelligentia correxit eos tunc ipſe Chriſtus: at Hæretici verba Chriſti de diuinitatis conſubſtantialitate cum Patre in alienum ſenſum retorquent, vtpotè in animorum concordiam, & voluntatum.

Fideles quanā vnitate ſunt vnum.

14 Ad inſtantiam verò de vnitate fidelium, quæ non eſt conſubſtantialis, non vtiq; vnitatem conſubſtātialitatis intendebat impetrare à patre Chriſtus ipſis fidelibus: ſed vnitatem amoris, & charitatis, ita Lyran. & Gloſ. odinaria ad eum locum Ioannis. Cū verò infers, tali vnitate ſunt vnū

Pater

Pater, & Filius quaſi fideles. Reſp. ſi loquamur de vnitate conſubſtantiali falſum, quia fideles non ſunt inuicem conſubſtantiales, ſed Pater, & Filius ſunt inuicem conſubſtantiales: at loquendo de vnitate alia, quæ conſiſtit in imitatione ipſius Dei, & mutua fidelium, tunc adeſt aliqualis ſimilitudo: vnde ly *ſicut*, dicit relationem ſimilitudinibus, non autem æqualitatis: vnde ait Lyranus, *Vt ſint vniti per charitatem, ſicut nos ſumus vnum per naturam: ita quod ly ſicut, nõ importet æqualitatem, ſed quandam imitationem longinquam*. idemque habet ibi Gloſa ordin.

QVÆSTIO V.

Vtrum ad multiplicationem Perſonarum multiplicentur quoque exiſtentiæ reſpectiuæ earum.

1 VTrum verò ſicut multiplicãtur perſonales ſubſiſtentiæ, ita & multiplicandæ veniant earundem perſonarũ relatiuæ exiſtentiæ. aſſerimus quod ſic. ita *Scotiſtę* cõmuniter, excepto Vulpes, de quo infra. ita Scotus tum in 1.d.18.q.3. tũ d.11.q.2. ad argum. ſecundæ opin. Lychetus in 1.d.28. & quæſt.6. quodlib. art.1. Herrer. in 1.d.8. q.12. Fauentin. in 1.d.26.c.1. ac Smyſing: t.2. diſput.1. quæſt.4. num.82. tum quoque Suar. 3. p. diſp.11. ſect.2. Medin. 3. p. q.17. art. 2. Zumel 1. par. q.28. Foníec. lib.5. metaph. c.8. idemque Suar. de Trin. l.3. c. 5. indicatque Alenſis 1. p. q.44. & Richar. in 3.d.1. ar.1. q.2. licet in contrarium pugnare videatur D. Tho. 2. p. q. 30. art.2. & p.3. q.3. art.2. atq; 1. par. q. 29. art.2. cum ait, *Eſſentiam, & Relationem habere idem eſſe*. Alijque pauci.

Ad multiplicationẽ perſonarũ multiplicãtur exiſtẽtiæ reſpectiuæ earũ.

2 Nihilominus probatur intentũ, primò rationibus, inde auctoritate. Rationes ſint, in creaturis etiam relationes habent propriam, ac formalem exiſtentiam diſtinctam ab exiſtentia abſoluti, ſeu fundamenti: ergo & in diuinis vltra exiſtentiam abſolutam diuinæ eſſentiæ dabitur exiſtentia relatiua cuiuſque perſonæ. Item Ariſtoteles coordinauit prędicamẽta, veluti diſtincta inuicem, itaut ſubſtãtiæ prædicamentum non ſit prædicamentum accidentis: & accidentis predicamentum abſolutum non ſit prædicamentum reſpectiuum: id verò nõ eſſet, niſi exiſtentia vnius eſſet de ſe diſtincta à ratione formali exiſtentiæ alterius: quamuis autem non ſit inter Eſſentiã, & Relationes diſtinctio realis, vt adeſt inter prædicamẽta, nihilominus adeſt diſtinctio, vel modalis, vel rationis ratiocinabilis, vel formalis: hæc verò diſtinctio de ſe ſufficiens eſt ad multiplicandas exiſtentias reſpectiuas. Inſuper exiſtentia diuinæ eſſentiæ non includitur in conceptu, ſeu ratione formali cõſtitutiua relationis, patet hoc, quia relatio iam non eſſet reſpectus, ſed quid abſolutum, ſi eſſentia abſoluta eſſet de intrinſeca ratione formali relationis; ergo habet relatio, vt relatio, propriam exiſtentiam. Rurſus Paternitas, Filiatio, & Spiratio paſſiua dant perſonis non ſolùm eſſe diuinũ, ſed etiam dant eſſe tale, nempe Patris, Filij, & Spiritus ſancti: igitur ex hinc facilè conſtabit perſonas habere vltra exiſtentiam abſolutam diuinæ eſſentiæ, etiam exiſtẽtiam propriam reſpectiuam. Præterea diſtinguuntur perſonæ ab inuicem: at non diſtinguuntur penes abſolutam diuinæ eſſentiæ exiſtentiam, ergo diſtinguuntur penes proprias, & peculiares perſonales exiſtentias, at hæ ſunt reſpectiuæ, ergo. & hoc argumentũ admodum vrget. Con-

fir-

firmatur, non aliunde expetitur diſtinctio inter perſonas, quam penes proprietates perſonales, non quidem penes eſſentiam: ergo habent proprias exiſtentias. Accedit, proprietas Patris aut conſtituit Patrem in eſſe Dei, aut in eſſe Patris: ita de proprietate Filij, & Spiritus ſancti: vtique paternitas, Filiatio, & ſpiratio conſtituunt non in eſſe ſolius Dei, ſed etiam in eſſe Patris, Filij, & Spiritus ſancti: quod ſi ita eſt, ergo inde Pater recipit ſuam exiſtentiam, vt Pater eſt: filius ſuam, vt filius eſt; & Spiritus ſanctus ſuam, vt tertia perſona eſt. Confirmatur, filiatio aut dat Filio aliquid, aut nihil: non ſecundam, ergo primum: at de eo quęro quidnam eſt, non ſola eſſentia, ergo etiam & relatio: igitur per eſſentiam recipit exiſtentiam eſſentiæ, per quam eſt Deus, & per relationẽ recipit exiſtẽtiam filiationis, per quam eſt filius. Denique ratio formalis diſtinguendi eſt quoq; ratio conſtituendi: at relatio eſt ratio formalis perſonas diſtinguendi, ergo & erit ratio eas conſtituendi, ergo vt ſic debit quoque relatio exiſtentiam. Adde, quod aſſerentes oppoſitum, inde cogerentur negare perſonas conſtitui per relationes.

3 Autoritas ex alio capite eſt Auguſtini qui lib. 5. de Trin. c. 6. & lib. 7. c. 4. ait, *Aliud eſt eſſe Deum, aliud eſſe Patrem*. hinc Auguſtinus apertè indicat ſententiam noſtram. Item Richar. Victor. l. 4. de Trin. c. 12. 17. 16. inquit, *ſciendum eſt exiſtentiam deſignare ſubſtantiale eſſe: ſed aliquando quod ſit ex communi, aliquando quod ſit ex incommunicabili proprietate*. en quomodo duplex eſſe diſtinguit, aliud proueniẽs ex eſſentia communi, aliud ex perſonali proprietate. idem indicat Anſel. l. de proceſſ. Spiritus ſancti, & Magiſt. in 1. d. 28.

4 Nouiſſimè Vulpes de Trinit. diſput. 63. artic. vlt. negat, etiam in via Scoti multiplicari exiſtentias reſpectiuas perſonarum: Verum aduerſus eum arguitur ex doctrina Scoti, & quidem Scot. in 1. d. 11. q. 1. ad 1. docet relationem originis taliter tranſire in identitatem diuinæ eſſentiæ, vt tamen maneat tam ſecundum quiditatem, quam ſecũdum eſſe: at relationes perſonales plures ſunt, & remanẽt diſtinctę formaliter ab eſſentia: ergo habent peculiarem exiſtentiam vltra exiſtentiam eſſentiæ: Item quodlib. 4. ad argument. ait, eſſe in diuinis bifariam ſumi, vel quidem pro eſſe ſimpliciter, vel pro eſſe incommunicabili: illud eſt eſſentiæ, hoc perſonarum: ergo multiplicatis perſonis multiplicantur earũ exiſtentiæ relatiuæ.

Vulpis reſponſio.

Redarguitur.

5 Reſpondet num. 11. inquiens, nego conſequentiam, ſi in ea exiſtentia accipiatur pro actu entis contradiſtincto à potentia, ad exiſtendum, non enim Scotus hoc modo eſſe accipit, ſed vel pro eſſe eſſentiæ, ſeu rationis formalis cuiuſcunque, quod eſt extra nihil; vel pro eſſe incommunicabili, quod eſt ſubſiſtere, quod eſt alterius rationis ab actuali exiſtentia, quæ eſt actus exiſtendi ſimpliciter in genere entis: vnde concludit aduerſarios non ſatis diſtinguere vocem eſſentiæ, &c.

Eiuſdem effugium nõ accipitur.

6 Reſponſio eſt apertè contra ipſum, & incidit (velit, nolit) in noſtram ſententiam; dum namque ait, *eſſe* accipi à Scoto, vel pro eſſe eſſentiæ, ſeu rationis formalis cuiuſcunquè, quod eſt extra nihil, vel pro eſſe incommunicabili, hoc quidem ſuppoſito neceſſario infertur multiplicatio exiſtentiæ; nam perſonalitates, ſiuè relationes originis ſunt rationes formales, quibus perſonæ ſunt extra nihil: at rationes iſtæ formales verè ſunt, & verè exiſtunt à parte rei: & ratio quæque formalis eſt ratio, qua verè perſonæ exiſtunt, ergo per eſſe eſſentiæ relarionũ exiſtentium à parte rei multiplicãtur ipſæmet exiſtentiæ perſonarum exiſtentium per tales rationes formales. Item vnicuique *quo* correſpondet ſuũ proprium, & adæquatum *quod*; multiplicantur eſſe eſſentiæ, ſeu rationes formales ex ipſo, perſonarũ, ergo multiplicantur exiſtentiæ, quæ ſunt *quod* reſpectu eſſe relatiui eſſentiæ earundem. Idem multo amplius conuincit id, quod ait de eſſe incommunicabili: iam patet hoc multiplicari, ergo & multiplicantur iſtæ exiſtentiæ relatiuę incommunicabiles. ſua ergo reſponſio intentum confirmat.

7 Item probatur principale intentum,

tum, Scot. in 1.d.8.q penult. ait multiplicari in diuinis infinita formaliter diſtincta: ſed infinitas non poteſt connenire à parte rei niſi alicui realiter exiſtenti: dum igitur perſonæ diſtinguuntur formaliter ab eſſentia, & illæ multiplicantur, multiplicabũtur quoque earum exiſtentiæ relatiuæ. Reſpõdet Vulpes perſonalitates nõ eſſe formaliter infinitas, ſed identicè, vnde non currit multiplicatio exiſtentiæ infinitatum formalium in perſonis. reſpondet quoque loqui Scotum de attributis, quæ ſunt formaliter infinita; at ex multiplicatione eorum non ſequitur multiplicatio exiſtentiarum attributalium, quoniam non habent exiſtentiam diſtinctam ab exiſtentia diuinæ eſſentiæ.

Attributorũ exiſtentia radicalis vnica eſt, formalis plures.

8 Reſponſio prima licet currat in via Scoti, vt inde multiplicari nõ poſſint exiſtentiæ, nihilominus & ſi deſit caput hoc infinitatis formalis, vt hinc multiplicari non poſſit, non tamen deſunt capita alia multiplicationis iam recenſita.

9 Reſponſio item ſecunda nec admittenda venit, quandoquidem licet omnia attributa exiſtant vnica radicali fundamentali, atque reali exiſtentia ratione diuinæ eſſentiæ, tamen cũ diſtinguantur formaliter, habent diſtinctas formalitates ex Scoto: formalitates autem iſtæ, ſiuè iſtæ multiplices rationes attributales formales sũt reales, & non fictæ per intellectum, ex Scoto, ergo habebunt quoque non fictè, ſed verè à parte rei exiſtentias formales: qua propter ſtante vnica omnium attributorum, & modorum exiſtentia radicali fundamentali, & reali, ac identica cum eſſentia, multiplicabuntur eorundem exiſtentiæ, non fundamentales, ſed formales: ita & de modis intrinſecis. illi quidem, qui demũt à diuinis diſtinctiones formales, demere debent & exiſtentias formales, qua propter nec Suarez, nec impugnatores diſtinctionis formalis loquũtur conſequenter admittendo multiplicationem exiſtentiarum perſonarũ: negando namque diſtinctionem perſonarum formalem ab eſſentia nõ videtur dari locus multiplicandi exiſtẽtias relatiuas perſonales: Scotiſtæ verò loquuntur omnino cõſequenter, omnis enim diſtinctio præſupponit eſſe; quia principia diſtinguẽdi ſunt, à poſteriori, principia arguitiua eſſendi; ergo diſtinguendo formaliter ab eſſentia perſonas, multiplicant conſequenter exiſtentias perſonales.

Vulpis argumenta ſoluuntur.

10 Arguit Vulpes, ſequeretur relationes diuinas per ſe referri in recto; quia quod habet propriam exiſtentiã per ſe refertur in recto. item ipſæ exiſterent in ſeipſis relatiuè. Inſuper relationes exiſtunt ratione extremorũ: ſed ſi haberent de ſe exiſtentiam, iam poſſent exiſtere ſine extremis. Rurſus relationes nõ ſunt formaliter, & quidditatiuè ens, ſed aliquitates entis, ergo carent propria exiſtentia.

Relatio quomodo referatur.

11 Ad primum negatur ſequela, ſufficit referri in obliquo: ad rationẽ vera eſt de eo, quod habet propriam exiſtentiam adæquatam, & completã de ſe, & per ſe: vt ſunt entia completa, vtpote totum &c. quæ vero ordinantur ad aliud eſſentialiter, vt eſt relatio neceſſario poſtulans extrema referibilia, habet quidem exiſtentiam, ſed ſuo modo inadæquatam: hæc autem, licet in genere exiſtentiæ parua ſit, eſt tamen ſufficiens ratio ad referendum vtcunque in obliquo.

Relatio an poſſit exiſtere ex ſeipſa.

12 Ad aliud de exiſtere in ſeipſis, verum id eſſet ſi eſſent entia abſoluta: abſolutum enim exiſtere poteſt in ſeipſo vt de facto exiſtit ſubſtãtia: quod ſi accidens ſit, exiſtere tamen poteſt per Dei potentiam in ſeipſo, quia ſine ſubiecto, vt in Sacramento Altaris: at relatio, cum ſit eſſẽtialiter reſpectiua, ſeu eſſentialiter reſpectus, non poteſt ſtare ſine extremis. & ex hoc reſponſum remanet ad ſubſequens de extremis, dicendo conſimiliter, non poſſe relationem exiſtere ſine eis, cum ſit eſſentialis habitudo, habitudo autem non poteſt exiſtere ſine extremis, quorum alterum referatur ad alterum.

Vnicuique rei, et ſi imperfectiſſimæ, ſua debetur exiſtẽtia proportionaliter.

13 Et ad illud de ente, eo modo, quo ſunt ens, eo modo habent ſuam exiſtentiam: vnde enti perfecto, & cõpleto, atque totali correſpondet exiſtentia adæquata, & totalis: enti autẽ incompleto, & partiali correſpondet exiſtentia partialis: relatio de ſe ſola eſt altera pars conſtituti, igitur dum

toti

toti conſtituto correſpondet exiſtentia totalis, vtique relationi vt ſic, correſpondebit exiſtentia partialis: ſufficit namque quidquam habere eſſe à parte rei, vt propriam habere valeat exiſtentiam, etiam ſi ſit minimæ entitatis: vnde cum materia ſit ex Augu. prope nihil, ſuam tamen habet entitatem: ita de accidẽtibus, quæ ab Ariſtot non dicũtur entia, ſed quia entis. à primo autem ad vltimum, vnicuiq; enti tribuenda eſt ſua exiſtẽtia, & eatenus, quatenus tale eſt ens: ſi completum, completa: ſi incompletum ens, coexiſtentia incompleta: quæ tamen in genere ſuo erit completa. dixi in genere ſuo, ſiquidem comparatiuè ad totum, ſiue ad ſubiectum, vel ad extrema, erit incompleta: exemplum primi, vt forma ſubſtantialis: ſecundi, vt accidens abſolutum: tertij, vt relationis: exiſtentia namq; totius compoſiti ſubſtantialis complectitur materiam & formam, quarum ſimul iunctarũ vnica eſt exiſtentia totalis. quia conficiunt vnum totum: attamẽ forma de ſe ſola habet ſuam exiſtentiam incompletam, & partialem in ordine ad totum, quia nõ eſt totum, ſed pars: eo magis, quo per Dei potentiam poteſt conſeruari ſine materia, igitur exiſteret, at nõ exiſteret per exiſtentiã materiæ, ſeu totius, dum eſſet abſtracta à materia: ergo exiſteret ex ſua propria exiſtentia. Accidens quoque abſolutum, in ordine quidem, & comparatiuè ad ſubiectum vtique eſt ens imperfectum, proptereaq. ex accidẽti, & ſubiecto fit vnum totale exiſtẽs, & non ex ſe ſolo: at de ſe ſolo non caret propria, licet diminuta exiſtentia, quia & ipſum eſt ens imperfectum, & diminutum: eo amplius, quo per Dei potentiã exiſtere poſſet ſine ſubiecto, ergo & exiſtentiam haberet independentem à ſubiecto, igitur, & nũc exiſtentiam ſuam partialem poſſidet, licet in ſubiecto. ac demum accidens reſpectiuum, ſeu relatio, cùm ſit verè ens non veniet expolianda propria exiſtentia: non quod exiſtere queat ſine extremis, (in quo differt à forma ſubſtantiali, & ab accidenti abſoluto) ſed quia eſt ens, enti autem correſpõſtet ſuo modo ſua exiſtentia: & ſi per impoſſibile eſſe poſſet ſine extremis, quod neque per Dei potentiam fieri poteſt, vtique magis id elnceſceret, quia exiſteret, imo exiſteret ſine eis, at non niſi per propriam, non autem per extremorum ex hypotheſi, exiſtentiam. igitur reddendo ſingula ſingulis, vnicuique ſuo modo, ſiue perfectò, ſiue imperfectò adæquatè, vel inadæquatè: complẹtè, vel partialiter, & incompletè, correſpondere debet ſua exiſtentia.

QVÆSTIO VI.

Vtrum ſicut concedimus tres perſonas, ita concedere, & nominare poſſumus tres ſubſtantias.

Pro parte affirmatiua.

VTrum verò ad enumerationem perſonarũ enumerandæ quoq; ſint tres ſubſtãtiæ, videtur pro parte affirmatiua ſic poſſe argui: tres perſonæ ſunt tres res: ſed nõ ſunt accidentia, ergo erunt ſubſtantiæ: igitur tres ſubſtantiæ: Item tres perſonæ ſunt realiter inuicem diſtinctæ, ergo erunt tres ſubſtantiæ itidem realiter diſtinctæ. Inſuper ex Boet. perſona *eſt indiuidua ſubſtantia rationalis naturæ*: ergo ſunt tres indiuiduæ ſubſtãtiæ. Rurſus conceduntur ibi tres hypoſtaſes, ergo tres ſubſtantiæ: antecedens

dens probatur, ſiquidem hypoſtaſis græcè idem latinè ſonat, ac ſubſtantia. Præterea hoc indicare apertè videtur Auguſt. ſiquidem 7. de Trin. cap. 9. ait, *aut ſi iam placet diſputandi gratia cum quærit quid tria, dicere tres ſubſtantias, ſiue tres perſonas.* & 5. de Trin. c. 8. docet quod latini hæc græco tractantes eloquio dicere cõſueuerunt vnam eſſentiam, & tres ſubſtantias, Hilarius quoque lib. de ſynod. fatetur ſe interfuiſſe cuidam Synodo, in qua admiſſũ fuit tres in diuinis reperiri ſubſtãtias, Demum Anſel. monolog. cap. penult. *poſſe*, inquit, *dici vnam eſſẽtiam, & tres perſonas, ſiuè ſubſtantias.* atque lib. de Incarnat. cap. 8. *ſicut nos dicimus vnam ſubſtantiam, & tres perſonas, ita Græci dicunt vnam eſſentiam, & tres ſubſtantias.* apparet ergo ex his poſſe in diuinis ex conceſſione trium perſonarum tres quoque ſubſtantias concedi.

Subſtantiæ acceptatio duplex,

2 Controuerſia ſtare videtur in æquiuocatione vocis *ſubſtantiæ*: intellecta namque ſignificatione nominis ſubſtantiæ, facilè componitur omnis lis; non enim exiſtimandum inter Catholicos, ſiuè Latinos, ſiuè Græcos oriri quæſtionem, & litem circa eſſentiale ſignificatum ipſius ſubſtantię; idẽ namque ſentiendum eſt ab vniuerſis Catholicis viris. Vnde recolimus ex ſupradictis, ſubſtãtiã ſumi vel pro cõmunicabili eſſentia: vel pro incommunicabili ſubſiſtentia: & de vtraque ſumus loquuturi tota ſubſequenti q. loquẽdo de primo nuſqu concedendum eſt tres ibi reperiri ſubſtantias; loquẽdo de ſecundo, id poteſt catholice im mo debet fateri, quia idem eſt dicere tres ſubſtantias, ac tres ſubſiſtentias, ſeu perſonas. & in hũc ſenſum loquũtur Patres citati.

Catholica loquutio.

3 Vnde dicimus non eſſe abſolutè, & ſimpliciter dicẽdum tres eſſe ibi ſubſtantias, ſed cum adiuncto, & modificatione, nempè ſumendo ſubſtantiam pro *ſubſtantia*, quæ eſt perſona, vt ſunt ibi tres tres ſubſtantiæ, nempe tres ſubſtantiæ perſonales, & ita loquuntur citati Patres Auguſtinus. Hilarius, Anſelmus, & Concilium Tolet. citandum. probatur, quia tum Theologi Scholaſtici, tum Patres, tum Cõcilia non multiplicant ſubſtantiæ, ſeu eſſentię communicabilis vnitatem, ſed tantum perſonarum ſubſiſtentias, & perſonas. & quidem Hieron. Epiſt. ad Damaſ. ait, *ſufficiat nobis dicere vnam ſubſtantiam, & tres perfectas, & æquales perſonas.* Auguſt. 5. de Trin. c. 9. *noſtra conſuetudo iam obtinuit vt idem intelligamus cùm dicimus ſubſtantiam, & cùm dicimus eſſentiam; non enim audemus dicere vnam eſſentiam, & tres ſubſtantias ſed vnam ſubſtantiam, vel eſſentiam, & tres perſonas.* idem ait 7. de Trin. c. 4. atque Richar. de Trin. lib. 5. c. 6. & vltra. Item Concilium Nicænũ definiuit Filium eſſe *homouſion* Patri, ideſt conſubſtantialem Patri: quapropter non multiplicatur eſſentiæ communicabilis ſubſtantia: & Concilium Tolet. 6. cap. 1. *ſubſtantialiter vnũ ſunt: & in hac Trinitate tanta eſt vnitas ſubſtantiæ, vt pluralitate careat*, loquitur autem de ſubſtantia, quæ eſt communicabilis eſſentia: idem me in confeſſ. fid. ſubdit, *ſicut tres perſonas, ita tres ſubſtantias prædicamus*: at illico ſe declarat quonam pacto tres perſonę ſint tres ſubſtantiæ, inquens, *ſed vnam ſubſtantiam, tres autem perſonas.* denique Concil. Lateran. in cap. firmiter de Summ. Trin. & fi. cath. & c. damnamus, *tres perſonæ, ſed vna eſſentia, ſubſtantia ſeu Natura.*

4 Quod verò talis debeat eſſe ſenſus, & explicatio nominis *ſubſtantiæ*, probatur apertè ex confeſſione Iuſtiniani, habita ad finem 1. t. Concil. poſt Toletanum ſecundum, vbi ſic dicitur, *Non idem eſt natura, & ſubſiſtentia, omnes enim ſancti Patres conſtanter nos docent aliud eſſe naturam, ſiue ſubſtantiam, & aliud ſubſiſtentiam, ſiue perſonam: et naturam quidem, vel ſubſtantiã, & formam, hoc, quod eſt commune ſignificare: ſubſiſtentiam autem, ſiue perſonam hoc, quod eſt ſpeciale.* Idemque docuit Theodor. addit. ad breuiar. lib. 2. *Natura*, inquiens, *& ſubſtantia in nullo differunt, niſi in nomine, natura enim ſubſtantia eſt: ſubſiſtentia, & perſona in nullo differunt, niſi in nomine; ſubſiſtentia enim perſona eſt, ſed natura quidem, & ſubſtantia generale quoddam, ſubſiſtentia verò, atque perſona quoddã proprium ſignificant: velut vna communis omnium hominum natura eſt, atque*

ſub-

Digitized by Google

ſubſtantia, ſubſiſtentia verò, & perſona cuiuſque hominis proprium. & non quoniam innumerabiles perſonæ, & ſubſiſtētiæ ſunt hominum, propterea innumerabiles naturæ, ſiue ſubſtantiæ; vna namq; & eadem ſubſtantia, atque apud homines, & non altera eſt. & rurſus non quoniam vna, & eadem natura, atque ſubſtantia omnium hominum eſt, propterea vna eſt ſeu perſona, ſeu ſubſiſtentia omnium hominum; ſcimus enim diuerſas perſonas hominum, & non vnam; Petrus enim, & Iacobus, & Ioannes vnum quidē natura, & ſubſtantia ſecundùm quod homines ſunt, nihil apertius pro confirmatione aſſertionis; niſi quod id, quod ait de vnitate naturæ hominum, intelligendum eſt de vnitate ſpecifica, non numerica, diuiditur enim creata natura in ſuis ſuppoſitis: natura autē diuina vnica omnino, eademq; in ſuppoſitis, vna, inquam, numero eſt.

Græci in hoc nō diſſident à Latinis.

5 Nec Græci ab hac declaratione diſcrepant, idem namq; intelligunt, ac Latini ſic ſpectato nomine ſubſtātiæ, & ſubſiſtentiæ: ita Anſelmus vbi ſup. *ſicut nos*, inquit, *dicimus vnam ſubſtantiam, & tres perſonas, ita illi*, nempè Græci, *dicunt vnam eſſentiam, & tres ſubſtantias: id ipſum per ſubſtantias, quod nos per perſonas ſignificantes: neq; aliquatenus in fide diſcrepant.*

Ad oppoſita.

6 Quæ in oppoſitum adducta fuerunt non obſtant, etenim Patres multiplicantes ſubſtantias intelligunt pro ſubſtantia ſubſiſtentiam, & perſonas vt ex dictis, & dicēdis patebit. Ad Boetium autem, licet corrigatur à Scoto diffinitio illa perſonæ, vt patebit ſuo loco, nihilominus Boetius etiā vt alij Patres pro ſubſtantia intelligunt ſubſiſtentiam.

7 Remaneret ſoluenda ratio illa naturalis de accidenti, & ſubſtantia, ſi namque perſonæ non ſunt accidēs, ergo erunt ſubſtantia, ergo tres ſubſtantiæ.

Vulpis reſponſio.

Vulpes de Trin. diſp. 63. art. 8. adducit doctrinam Auguſtini relatam à Scoto quodlib. 3. lit. Q. inquit autē Auguſt. *non omne, quod eſt in Deo, dici ſecundùm ſubſtantiam, vel ſecūdùm accidens, quoniam eſt aliquid ibi, quod nec ſecundùm ſubſtantiam dicitur, nec ſecundum accidens, vtpote illud, quod ad alterum dicitur*. hinc autem tacito Vulpes infert negando perſonas dici tres ſubſtātias, cùm ibi ex Augu. 5. de Trin. c. 6. non omne in diuinis ſecundùm ſubſtantiam dicitur.

Accidens, & ſubſtantia quomodo in diuinis.

8 Verum longe alia eſt intentio Auguſtini, etenim Auguſtinus docet in diuinis nō reperiri propriè ſubſtātiam, vel propriè accidens, vnde dixit, *non omne, quod eſt in diuinis ſecundùm ſubſtantiam dicitur*: & vtiq; dū Deus non eſt in genere, hinc fit vt ſua ſubſtantia non ſit prędicamentalis ſubſtantia, quapropter Auguſtinus 7. de Trin. c. 5. dixit *abuſiue* tantum appellari ſubſtantiam, non enim ſubſtat accidentibus, quod etiam aduertit Scot. in quodl. 6. art. 1. lit. G. & in 1. d. 8. p. 3. lit. F. & nos idipſū tradidimus to. 1. dū quærebamus vtrū Deus ſit in genere, ſeu vtrum ſit ſimplex, vel conſtet aliqua compoſitione. vnde ſumendo ſubſtantiam rigoroſè, quatenus eſt illa, quæ ſubſtet accidentibus, vtique in Deo nec eſt huiuſmodi ſubſtantia, quę ſubſtet, aut informetur; nec accidens quod Deo inhęreat, aut ipſum informet, quod eſt loqui, in via Scoti de accidenti per accidens, de accidenti, quod eſt vnum ex quinque prædicabilibus, cæterum ſumendo accidens pro extraneo, iam Scotus, vt notum eſt, apponit ibi tale accidens: & loquēdo de ſubſtantia ſemotis imperfectionibus, quæ vel communicabiliter exiſtat, vt eſſentia; vel incommunicabiliter ſubſiſtat, vt perſona, vtique id totū erit perfectiſſima ſubſtantia demptis imperfectionibus, immo appellatur Deus, & Deitas nedum ſubſtantia, verum & *ſuperſubſtantia*, vt alibi oſtēdimus. hæc omnia currūt etiam in via Scoti, vt notum Scotiſtis eſt. non ergo ſenſus Auguſtini fuit negare ibi ſubſtantiam modo iam explicato: quod ſi ſubſtātiam ibi negat, loquitur de ſubſtantia prædicamentali, prout ſubſtat accidentibus, & informatur ab eis, vt ſic namque ait eſſe *abuſiuè*, & nō propriè ſubſtantiam: cæterum demendo imperfectiones non negat ibi Auguſtinus ſubſtantiam: immo concedit eſſe ſubſtantiam, immo *ſuperſubſtātiam*.

9 Ita Scholaſtici plures Recentiores reſpondent ad quæſtionem: ex quibus Ruiz in 1. p. de Trinit. diſput.

33.

Digitized by Google

23.ſect.3. & 4.atque Smyſingus tom. 2. aſſeretes poſſe tres perſonas appellari tres ſubſtantias, modo tamen explicato,& Molin.1.p.quæſt.29.diſp.1. artic.2.

10 Nihilominus abſolutè loquẽdo, tres perſonæ non ſunt ſimpliciter tres ſubſtantię,niſi facta declaratione, ac modificatione:probatur,Concilia, & Patres aduerſus hęreticos ſcribentes, & definientes aiunt Perſonas eſſe conſubſtantiales: conſubſtantialitas autem habetur ratione vnius ſubſtantiæ,quæ eſt diuina Eſſentia:ida oppoſitum,quod ſint tres ſubſtantię,iam non erunt conſubſtantiales: iam eſſentia erit diuiſa in eis: iamque perſonæ non eſſent vnus, idemque ſubſtantialiter Deus.

11 Item Concil.Tolet.6.cap.1.*in Trinitate*, inquit, *tanta eſt vnitas ſubſtantiæ, vt pluralitate careat*. Concil. Sardienſ.epiſt.Synod.3.*Cohors hæreticorum diuerſas eſſe ſubſtantias Patris, & Filij, & Spiritus ſancti pronunciat, & eas eſſe diuiſas: Nos autem hanc habemus Catholicam, Apoſtolicamq; traditionem,& confeſſionem,& fidem, vnam eſſe ſubſtantiam Patris,& Filij, & Spiritus Sancti.*

12 Auguſtin.ſerm.38.de Imp.*ſubſtantia nõ eſt alia Patris,& Filij,& Spiritus ſancti.nec ſunt tres ſubſtantiæ ſimiles,ſed vna trium.* Theodoret.in fragment.contra Sabell. *Non alterius natura Pater, & alterius Filius, & alterius Spiritus ſanctus,ſed vna natura,atque ſubſtantia:* Athanaſ.diſputat.contra Arium, *Quod ſit impium, atque ſacrilegũ diuerſas Patris,& Filij,& Spiritus ſancti profiteri ſubſtantias:& quod pium ſit,atque religioſum vnius eos, religioſa, ac piæ ſubſtantiæ confiteri non coniecturis, & argumentis inuentum, ſed cęleſtis doctrinæ,magiſterio traditum demonſtrabo*. Hieronym. epiſt.57. ad Damaſ.*Quis rogo ore ſacrilego tres ſubſtantias prædicabit?* atque Boet.lib.de Trinit.*ſubſtantia continet vnitatem,relatio multiplicat Trinitatem.* & Anſel. *ſumma Natura nec in plures ſubſtãtias ſe diuidit.* & hæc denique eſt communis Conciliorum,& Patrum ſententia, confutando namq; hæreticos,vnã ſtatuunt in Perſonis naturam, eſſentiam, & ſubſtantiam.

13 Idem quoque eſt communis vſus,atque modus Scholaſticorum, vt vnam ſubſtantiam Dei, ac Perſonarũ dicant,non tres ſubſtantias: ſic D.Th, D.Bonau,Scot.in vniuerſo tractatu de Trinit: eorum Diſcipuli Commentatores,& Alenſis 1.p.q.44.ac Bellarm. t.1.lib.2. c.4. Rationes verò pertinent ad quæſtionem alteram de conſubſtãtialitate Perſonarum,& ad illam, vtrũ cum vnitate eſſentiæ ſtet pluralitas Perſonarum,de quibus inſra. ideoque cautius loquimur, cum dicimus vnam ſubſtantiam, non plures ſubſtantias, ne videamur eſſentiam multiplicare cum hæreticis, à quibus abſtinendum eſt etiam in voce.

14 Sed ſi res ita ſe habet,cur Patres ſuperius citati, modo multiplicant,modo vnicam dicunt eſſe ſubſtãtiam: Reſponſio eſt facilis,quoniam nomen *ſubſtantiæ*, Alij accipiebant pro *Hypoſtaſi*,& *Perſona*: Alij pro *Natura diuina*,atque *eſſentia*: illi quidem ſubſtantiæ nomen confundentes cum nomine Perſonæ, multiplicabant ſubſtantias:qui verò diſtinguebant à Perſona,vnicam,non plures, admittebant ſubſtantiam. Patet hoc tùm ex dictis, tùm ex Andrea Coloſſenſi in obſeruãtijs Concilij Florent, ſeſſ.19. *Doctores diuinam ſubſtantiam ſimpliciter proferentes,commune quoddam Patris,et Filij,& Spiritus ſancti intelligunt: ſubſtãtiam verò Patris dicentes, Patris perſonam mente concipiunt:* Cui Marcus reſpondens,dixit, *Id quandoque, non autem ſemper, ac neceſſario cõtingere creditur.* Quod ſi ſubſtantia vſurpata reperitur pro perſona,id raro contingit, communiter autem Scholaſtici ſubſtantiam vſurpant pro eſſentia,& ideo dicimus eſſe ibi vnicam naturam, ſeu vnicam diuinam ſubſtantiam.

Molina ratio eluditur.

15 Molina concedit tres perſonas dici tres ſubſtantias: ratio autem eius potiſſima fundatur in acceptione ſubſtantiæ; quandoquidem ſumendo ſubſtantiam pro eo, quod exiſtit per ſe,& non in alio,tanquam in ſubiecto, inquit, vt ſic, poſſe dici tres ſubſtantias,quia perſonæ non inhærent alicui ſubiecto. Verum ex hoc diſcurſu ſequitur dari quatuor ſubſtantias in di-

uinis,

uinis, tres quidem perſonas, & pro quarta diuinam eſſentiam, quonia m nec ipſa inhæret ſubiecto, ſed per ſe independenter à ſubiecto exiſtit: ex ratione ſua, ergo dabitur quaternitas ſubſtantiarum in diuinis.

16 Quamobrem dicendum in perſonis ipſis vltra independentiam à ſubiecto, reperiri incommunicabilitatem, quæ quidem incommunicabilitas non reperitur in eſſentia diuina communicabili: appellantur verò à Patribus recenſitis, perſonæ tres ſubſtantiæ, in ratione incommunicabilis ſubſiſtentiæ, vnde ſunt tres ſubſtantiæ, ideſt, tres perſonales ſubſiſtentiæ: hinc verò non dabitur quaternitas; quia eſſentia eſt vna, & ſola communicabilis ſubſtantia, & ideo in genere communicabilis ſubſtantiæ, eſt ibi vna ſubſtantia: in genere autem incommunicabilis ſubſiſtentiæ ſunt tres ſubſiſtentiæ.

QVÆSTIO VII.

Vtrum vltra tres ſubſiſtentias relatiuas detur in Deo aliqua ſubſiſtentia abſoluta communis tribus Perſonis.

Negatiua ſententia.

1 VLtra verò tres ſubſiſtentias relatiuas vtrum danda ſit ſubſiſtentia abſoluta, per quã indiuiduum Deitatis ſubſiſtat per ſe, eſt in primis ſententia negatiua, aſſerens diuinam eſſentiam non prius ſecundum noſtrũ modum intelligendi, nec prius ſecundum ordinem naturæ, habere eſſe in ſe, & per ſe, quam in perſonis: Vnde Authores huius ſententiæ aiunt, immediatum, & primum in diuinis non eſſe indiuiduum Deitatis, nec diuinã eſſentiam, ſed ipſas tres perſonas. ita ſentiunt Alenſ. 3.p. q.2. m.2. & q.7.m. 2.3.D.Bonau in 3.d.1.art.1.q.5.& d.5. art.1.q.4.Marſil.in 3.q.2.art.3.Henric. quol.5.q.8. Vaſq. 1.p diſp. 125. c.3.4. &c.

Arguitur.

2 Argumenta, quibus probari poteſt hæc ſententia, eſſe poſſunt primò, in ſexta Synod.art.11.ſic habetur, *Sabellianorum iſta eſt prauitas in vnam ſubſiſtentiam tres confundere ſubſiſtentias, & in vnam perſonam eaſdem tres conſpergens perſonas*. Secũdò Damaſc. epiſt. de Triſagio inquit, *Trinitatem impoſſibile eſt dicere vnam hypoſtaſim*. & infra, *non eſt autem ipſorum communis vna hypoſtaſis, Deitas autem communis eſt trium hypoſtaſum vna exiſtẽs:* Tertiò Hilar.lib.de ſynodis poſt can. 27. Synodi Syrmicæ, ait, *Non vnum ſubſiſtentem, ſed vnam ſubſiſtentiam nõ differentem*. Quartò Theodoret.in addit.ad Breuiar.liberati, fragm.penult. §. *Arguitur itaq;* inquit, *Credantur tres ſubſiſtentiæ, ſiue perſonæ, non autem vna Trinitatis ſubſiſtentia ſecundum Sabellium*. Quintò Ambroſ. expreſſius de Sabellio loquens ait, *Sabellius docuit vnam ſubſiſtentiam eſſe Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, vnamque trinominem perſonam: ſed dum omnes vnam eſſe perſonam reputat, nihil eſſe vnamquamq; deſignat*.

Item arguitur rationibus, & primò infertur per ſententiam oppoſitã dari vnam ſolummodo perſonam, quę ſit etiam communis cæteris perſonis: deducitur hoc, quandoquidem ſubſiſtentia eſt idem, ac perſona: at datur vna ſubſiſtentia abſoluta communis, ergo

ergo datur vnica in diuinis perſona.

3 Secundò ſi daretur ſubſiſtentia hæc abſoluta abſtractis diuinis perſonis, ſequeretur Deum hunc, generare, ſpirare, creare, gubernare, operari &c. at operationes iſtæ ſunt totius Trinitatis, loquendo ad extra: ſunt autem vel ſolius Patris, vt generare: vel Patris, & Filij, vt ſpirare: hæc verò præſtare nequit de ſe ſola diuina eſſentia, ergo nec dabitur indiuiduum Deitatis, nec ſubſiſtentia hæc abſoluta.

4 Tertiò ſequeretur eſſentiam, vt præintellectam diuinis perſonis, eſſe ſuppoſitum, & perſonam, probatur, etenim ſubſiſtere, ſeu per ſe exiſtere competit ſoli perſonæ. ſicque daretur in diuinis quarta perſona. Quartò redderetur eſſentia incommunicabilis, nam ſubſiſtens eſt incommunicabile. Quintò, ſubſiſtentia eſt vltimus terminus conſtitutiuus perſonæ: ergo eſſentia per ſuam ſubſiſtẽtiam eſſet verè perſona. Sextò perſona in diuinis iam non eſſet relatiua, ſed abſoluta, ſequitur hoc, etenim eſſentia eſt ſubſiſtentia abſoluta: ſed ſubſiſtentia eſt perſona, ergo perſonæ in diuinis conſtituuntur per abſoluta, non per relatiua, & ſeptimo eſſentia de ſe ſola non eſt in vltima actualitate, ſed actualitatem, & complementum recipit à perſonis: ſicut natura humana à ſuppoſito, ergo non eſt ſubſiſtens.

Caetani ſententia de ſemiſuppoſito.

5 Fuit ſecundo loco ſententia Caetani dari quidem in Deo ſubſiſtẽtiam abſolutam, at ſubſiſtens iſtud abſolutum inquit eſſe ſemiſuppoſitũ, & ſemiperſonam. ita in 3.p. q.2 art 2. ad 3. vocat autem ſic, quia cum deficiat illi incommunicabilitas non erit perfectè ſuppoſitum, & perſona, ſed imperfectè, & ſemi.

Sententia affirmatiua

6 Tertia ſententia eſt dari ſubſiſtentiam abſolutam, communem, atque communicabilem cæteris perſonis, quæ per ſe exiſtat: ea autem erit eſſentia diuina, prout etiam aliquo modo, ſiuè formaliter, ſiuè ratione, diſtincta à diuinis perſonis. eſt Scoti in 3.d.1.q.1.*§. Ad quæſtionem*, & ibid.d.5. q.1. in 1.& d.7. q.vn. lit.A. & d.5. q.2. lit.O.& ſæpius in ſua doctrina, vbi eſſentiam, prout à ſuppoſito diſtinctam, appellat ſubſiſtentem. Sequitur Gabr. in 3.d.1.q.1. art.3. Capreol. ibid. Dur. q.2. Richar.q.2. Caetan. 3.p q 9.art.2. & q.2.art.3. & q.1.q.3. art.3. Suar.3.p. diſp.11. ſect.5. eſtque communis Recentiorum, Moli. q.29. diſp.3. m.2. Mirand in ſumm. Concil. Annotat. ad ſexta Synod. Gen.

Subſiſtentia multiplex accep tio.

7 Tota quæſtionis deciſio pẽdet ex inueſtigatione huius nominis *ſubſiſtentia*. Et quidem ſubſiſtentia, ſiuè ſub ſiſtẽs dupliciter vſurpari ſolet: vel namque ſubſiſtere importat idem, ac exiſtere per ſe, non autem dependenter à ſubiecto in ratione inhærentis, & ſubſtentificantis: vel ſecundò prout idem eſt, ac incommunicabiliter exiſtere. vel tertio prout idem eſt, ac eſſe in vltima actualitate ſaltem in genere ſuo. Item aduertimus nomen ſubſiſtentiæ eſſe commune ad communicabiliter, & incommunicabiliter exiſtere: eſt verò æquiuocum ad vtrumque; dixi æquiuocum, quia alia ratione prædicatur de eſſentia, alia de perſona: de eſſentia enim prædicatur communicabiliter, de perſonis incõmunicabiliter. Item Alij ſubſiſtentiã ipſam concipiunt vel inconcreto, vel in abſtracto: aiunt verò differre vtrũque ab inuicem, ſiquidem inconcreto importat perſonam, & ſubſiſtentiã incommunicabilem: in abſtracto verò dicat, quid indifferens ad ſubſiſtere vtroque modo, communicabiliter, & incommunicabiliter, denotandum & eſſentiam, & perſonas.

Non datur ſemiſuppoſitum, ſeu ſemiperſona, contra Caet.

8 Hinc dicendum primo, Non datur ſubſiſtentia abſoluta communicabilis, quæ ſit vel ſemiſuppoſitum, vel ſemiperſona. eſt contra Caetanũ. Facilè autem probatur, repugnat eſſentiæ prout communicabilis eſt, eſſe ſemiſuppoſitum, vel ſemiperſona, ergo non datur. probatur aſſumptum, ſuppoſito, ſeu ſemiſuppoſito competit incommunicabilitas: at ſubſiſtentia abſoluta, quæ eſt diuina Eſſentia eſt communicabilis, ergo. Item eſſe ſuppoſitũ, ſeu perſonam imperfectè, & ſemiplenè non abſtrahit totaliter à ratione ſuppoſiti, ſed retinet ex parte rationem ſuppoſiti: at ratio ſuppoſiti vt ſuppoſiti, ſiue cõpleti, ſiue incompleti conſiſtit in incõmunicabilitate, ergo eſſentia diuina eſſet incõ-

municabilis. Dices nõ habet plenam rationem ſuppoſiti, & ob hoc nõ reddet eam incommunicabilem: Contra eatenus reddet eam incommunicabilem, quatenus eſt ſuppoſitum: at eſt ſuppoſitum ex parte, quia eſt ſemiſuppoſitum, ergo erit ex parte incõmunicabilis: igitur eſſentia erit partim communicabilis, partim incommunicabilis: ergo rurſus infertur iam nõ fuiſſe eſſentiam totam communicatã diuinis perſonis, ſed partem eſſentiæ, ergo denique maius inde infertur abſurdum, quod Pater, Verbum, & Spiritus Sãctus nõ eſſent de toto Deus, ſed ex parte: ſequitur hoc, nam Deitate ſunt Deus, at Deitas communicabitur ex parte, cum ſit ſemiſuppoſitum, ergo vnaquæq; Perſona nõ erit completè Deus, ſed incompletè, ex parte, & Semideus.

9. Rurſus, quamuis Leoni competant prædicata aliqua, quæ competũt Homini, vt Ens, Animal, ſenſibile, generoſitas, & huius generis, tamen hic nec appellari poterit homo, nec ſemihomo, ſed erit de toto, leo: ratio, quoniam deeſt leoni vltima realitas conſtitutiua hominis in hominis, quo fit, vt nullatenus, nec completè, nec incompletè valeat appellari homo: ita, cum diuinæ eſſentiæ, ſeu ſubſiſtentiæ abſolutæ communicabili non competat realitas formaliter conſtitutiua ſuppoſiti, & perſonæ, nullatenus appellari valebit ſemiſuppoſitum, ſeu ſemiperſona.

Datur ſubſiſtẽtia abſoluta communicabilis plurib.

10 Dicendum ſecundò, ſumpta ſubſiſtentia non prout importat realitatem incommunnicabilis, quæ quidem ſuppoſito competit, & perſonæ, ſed prout dicit exiſtentiam independentem, tum in ratione inhærendi, tũ in ratione terminandi paſſiuè in genere ſuo, datur ſubſiſtentia abſoluta communicabilis in diuinis, quæ ſit communis diuinis perſonis, & hæc eſt diuina eſſentia. Declaremus autem aliqualiter aſſertionem. Eſſentia diuina eſt ſubſtantia: item eſt ſubſtantia de ſe perfecta, & completa in genere eſſentiæ abſolutæ. Quatenus quidem eſt ſubſtantia, vtique ſibi competit per ſe exiſtere, ideſt non alteri inhærere, iuxta proprium prędicamenti ſubſtantiæ, vt in cap. de ſubſtantia in logicis: ergo hinc dicendum primò eſſentiam, vt ſic independenter à ſubiecto ſe habentem, exiſtere, per ſe ſtare, ſeu, vt ſic, ſubſiſtere. Quatenus etiam Relationes diuinæ nõ ſunt de intrinſeca ratione diuinæ eſſentiæ, vt nunc ſupponimus, & infra ſuo loco probabimus, ſequitur, vt eſſentia non depẽdeat à diuinis relationibus: quo fit vt de ſe exiſtat, per ſe ſtet, ſeu, vt ſic, ſubſiſtat, prout naturæ ordine præconcipitur ad ipſas relationes: vt probabimus quæſt. ſequenti. Hinc verò deducitur non repugnare ei vt ſic, ſubſiſtẽtiam. dixi, vt ſic, quoniam hoc modo explicatior habetur reſolutio quęſtionis; etenim non dicimus abſolutè, & in omni rigore eſſentiam ſubſiſtere; namque ſubſiſtentia ſummo rigore ſumpta non eſſentiæ competit, ſed perſonis. dixi autem vt ſic nempe competere eſſentiæ ipſi ſubſiſtẽtiam, ſed in genere ſuo, ſuo modo, & vt ſic, nempe modo explicato. Probatur ex definitione ſubſtantiæ traditæ ab Iſidor. qui lib. de different. c. 4. ait, *ſubſtãtia eſt id, quod non ab alio, ſed ſemper ex ſe eſt, ideſt, quod propria in ſe virtute ſubſiſtit*: ſic autem ſe habet diuina eſſentia, ergo. Item apud Bed. to. 8. verſus fin. Commentator in lib. Boet. de Trin. col. penult. *Vſia à Deo ſubſiſtendo dicitur, ſic vocatur à Græcis Vſioſis, à nobis verò propriè ſubſiſtentia.*

Aſſertio eſt Scot. & D. Thom.

11 Sed in primis aſſertio eſt Scoti locis citatis, qui eſſentiam quandoque appellat *ſubſiſtentiam*. Qui etiam docet dari indiuiduum Deitatis, quod eſt *Deus hic*. qui rurſus ait eſſentiam non expectare vltimam actualitatem à relationibus, de quo quæſt. ſeq. Modus etiam iſte loquendi eſt d. Tho. qui in 1. d. 26. q. 1. art. 1. ad 4. ait, *Quæ dicuntur per reſpectum ad eſſe, prædicantur ſingulariter, vt ſubſiſtentia, et eſſentia.* & 1. p. q. 3. & 1. contra Gent. cap. 2. 22. docuit ipſum eſſe per eſſentiam ſubſiſtens eſſe Dei eſſentiam. & de potent. q. 9. art. 5. ad 13. ait, quod relationes diuinæ hoc ſolum habẽt, quod ſuppoſita diuina diſtinguant, non verò ſunt principia ſubſiſtendi diuinæ eſſentiæ, ipſa enim Dei eſſentia eſt ſecundùm ſe ſubſiſtens &c. eſt & alio-

rum, quos retulimus.

Probatur. 12 Probatur verò aſſertio authoritate, inde ratione. Authoritatem plures aſſerunt ex ſexta Synod. Gener. ar. 4. in epiſtola Agatonis, vbi ſic habetur, *Confitemur Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum ſanctum, non tres Deos, ſed vnum Deum; non trium nominum ſubſiſtentiam, ſed trium perſonarum vnam ſubſiſtentiam.* Ergo hinc deducitur vltra tres perſonas ſuſiſtentes dari alteram ſubſiſtentiam, hæc verò eſſe non poterit, niſi eſſentia diuina.

Vaſq. reſpõdet. 13 Reſpondet Vaſq. textum eſſe mẽdoſum, ideoque legi debere, *trium perſonarum vnicam ſubſtantiam.* ita quoq; notat Iouenius in ſumm. Concil. atque ita legunt exemplaria plura emendata, præſertim editio facta ſub Sixto V. tom. 3. Concil. fol. 259. & Codices impreſſi Coloniæ Agrippinæ Ann. 1606. t. 3. fol. 21. penes Ruiz de Trin. diſput. 34. ſect. 8. Reſpondet ſecundo, ita legendum fore, quoniam conferendo ſententiam hanc cum epiſtola altera eiuſdẽ Agatonis ibid. ait. 4. videbitur eundem ſenſum reddere, qui continetur in hac altera epiſtola: at in hac non conceditur talis ſubſiſtentia, ergo nec ibi: confirmat, quia impoſſibile eſt tam breui verborum curriculo ſententiam mutaſſe, vt ibi negando ſubſiſtentiam, admittat inde continuo eam.

Impugnatur reſponſio. 14 Impugnant Aliqui reſponſionem primam dicendo, ita habere veteres, & antiquiores Codices, vt habetur in ſententia allata in probatione. Impugnant reſponſionem ſecundam, quandoquidem nomen ſubſiſtẽtiæ vſurpatur à Patribus indifferẽter, tùm pro ſubſiſtentia incommunicabili, & perſonali, tùm pro ſubſiſtentia communicabili, in eſſentiali, quapropter poterat in loco vno reſpui, & in altero admitti iuxta exigentiam materiæ reddendo ſingula ſingulis.

Probatur aliunde ex Patris ſubſiſtentiæ nomen traditum diuinæ eſſentiæ. 15 Quidquid tamen ſit de ſenſu ſententiæ allatæ, probari tamẽ poteſt aliunde idem intentum ex Patribus alijs. Et quidem Auguſt. 7. de Trin. c. 4. ait, *Omnis res ad res ſubſiſtit, quanto magis Deus?* & c. 5. *Hoc eſt Deo eſſe, quod ſubſiſtere: & ideo ſi vna eſſentia Trinitas, vna etiam ſubſtantia.* ergo datur indiuiduum Deitatis, ſeu indiuidua diuina eſſentia, quę ex Auguſtino *ſubſiſtam.* Hieron. epiſt. 57. ad Damaſ. *taceantur*, inquit, *tres hypoſtaſes, & vna teneatur*: pro vna autem intelligit eſſentiam, cui tamen tribuit nomen *hypoſtaſis*, ideſt *ſubſtantiæ*: etenim intentum erat docere dari vnicam eſſentiam, at huic tribuit nomen hypoſtaſis, non quidem ſumpta hypoſtaſi pro perſona, ſeu pro ſe *ſubſiſtente.* Idemq; ibid poſt med. ait, *Vna eſt Dei, & ſola natura, quæ verè eſt; id enim, quod ſubſiſtit, non aliunde habet, ſed ſuum eſt*, vbi ſubſiſtere tribuit eidem diuinæ naturæ. & Epheſ. 3. *Deus non poteſt intelligi aliunde habere quod ſubſiſtit.* Cyrillus Alex. & Anaſtaſ. Patriarc. Theopol. in cõpendiaria explicat. fid. inquit, *Quid eſt eſſentia? res, quæ per ſe eſt, neque altero indiget ad hoc vt ipſa ſubſiſtat*: profectò clariſſimè hinc, & explicatur quæſtio, & reſoluitur, atque ratio redditur quare eſſentiæ tribuatur nomen ſubſiſtentiæ, vtpote eſſentia quidem ſubſiſtit, non quia perſona ſit, ſeu incommunicabilis, ſed quoniam per ſe eſt, ait namque Cyrill. *neque altero indiget vt ſubſiſtat*, quod prorſus docuimus hucuſque, & vt ſic loquitur Scotus, cęteriq; Patres. Iſidorus lib. 2. de differentijs c. 4. definiendo ſubſtantiã ita ait; *Subſtantia eſt id, quod nõ ab alio, ſed ſemper ex ſe eſt, ideſt, quod propria in ſe virtute ſubſiſtit*, applicando verò definitionem hanc ad diuinam eſſentiam, ea erit, *vt diuina eſſentia ſemper ex ſe ſit, & propria virtute in ſe ſubſiſtat.* Hilar. 7. de Trin in fin. docens eſſe in inuicem non competere creaturis, ſed perſonis diuinis, inquit. *Non eſt corporalium naturarum iſta conditio, vt inſint ſibi inuicem: vt ſubſiſtentis natura habeant perfectam veritatem* quo in loco tribuit ſubſiſtentiam etiã ipſi diuinæ naturæ. Boet lib. de duob. natur. *Deus eſt hypoſtaſis, ideſt ſubſiſtentia; ſubſiſtit enim nullo indigens: vnde dicimus vnam eſſe Vſiam, vel Vſioſim, ideſt eſſentiam, vel ſubſiſtentiam Deitatis.* Ac vt plura linquam, Anſelm. Monolog. cap. 43. ait, Pater gignendo Filium dedit, *vt non per extraneum, ſed per ſuam eſſentiam, ſapientiam, & vitã* *Subſtantia quid ex Iſid.*

ſubſi-

ſubſiſtat &c. Habemus ergo tot Patres, qui apertiſſimè tribuunt diuinæ eſſentiæ nomen ſubſiſtentiæ. quib. accedit Greg. Niſſen. in vita Moyſis inquiens, *ſolam Dei eſſentiam verè ſubſiſtere.*

Probatur ratione. 16 Probatur idipſum ratione. eſſentia non pendet à relationibus in ſua ratione eſſendi, exiſtendi, ſeu ſubſiſtendi communicabiliter, ergo datur ſubſiſtentia communis abſoluta in diuinis. antecedens probatur, nullum prius dependet eſſentialiter à ſuo poſteriori: eſſentia autem concipitur vt prior relationibus. Item eſſentia eſt pelagus, & radix primaria, ex qua emanant omnia ad intra, vnà cum relationibus: ergo non expectat ſuum eſſe à relationibus. Rurſus ſi per impoſſibile nulla ibi eſſet relatio, nulla hypoſtaſis, nulla perſona, nihilominus daretur ibi hæc eſſentia, & hic Deus, ſeu indiuiduum Deitatis, quod quidē per ſe eſſet, per ſe ſtaret, ſiue per ſe ſubſiſteret independenter à relationibus. Confirmatur, quia tale Deitatis indiuiduum, ſeu talis Deus, vt hic, potens eſſet ad creandum, cōſeruandum &c. ex Richard. Victor. ergo datur ſubſiſtentia, ſeu per ſe exiſtentia Deitatis independens à perſonis, igitur de ſe habet totum, quod exigitur ad per ſe exiſtentiam. Præterea ipſa eſſentia dat eſſe perſonis, non perſonæ eſſentiæ, cùm illæ emaneut ab eſſentia, non eſſentia à perſonis. Inſuper exiſtere, ſed independenter ab alio ſubſiſtere eſt perfectio ſimpliciter, ergo nō eſt deneganda diuinæ eſſentiæ. Deniq; perſona, ſeu relatio non complet, nec perficit, nec actuat exiſtentiam diuinæ eſſentiæ, ergo de ſe ſubſiſtit communicabiliter, independenter à relationibus. rationes aliæ afferentur quæſt. ſequ.

17 Difficultas eſſet de exiſtentia naturæ humanæ, quæ quidem abſolutè pendet à ſuppoſito, ſiue proprio, ſiuè alieno, vnde exiſtentia naturæ non eſt alia ab exiſtentia ſuppoſiti in creaturis, igitur conſimiliter taliter ſe habere intelligitur antecedenter ad diuina ſuppoſita.

18 Sed reſpondetur in primis aſſumptum aſſumere quid controuerſum: vnde Thomiſtæ id quidem concedunt, at negant Scotiſtæ, dicentes habere ſuam exiſtentiam propriam, ac naturalem, nec recipere à ſuppoſito ſiue proprio, ſiue alieno, niſi ſubſiſtentiam, etenim adueniente perſonalitate accipit modum inexiſtendi in perſona, ſeu modum perſonatum, & ſuppoſitatum, prout in mat. Incarnationis diſputatur. Item differt natura creata quoad ſuam exiſtentiam à natura increata; illius namque exiſtentia eſt imperfecta, & incompleta: imperfecta quidem quia expectat perfici, & actuari à perſonalitate, vnde perſonalitas eſt naturæ rationalis, ſiue intellectualis creatæ vltimus actus, & perfectio vltima: at verò diuinæ relationes perſonales non ſunt actus, nec perfectio, inquit Scot. diuinę eſſentiæ, immo ipſæ promanant à diuina eſſentia, tanquam à pelago omnium perfectionum iuxta Damaſc. vnde fit vt eſſentia dum eſt perfectiſſima, & infinita, de ſe habeat quidquid ad perfectiſſimam rationem requiritur eſſentiæ in genere eſſentiæ. Eſt inſuper natura creata incompleta, quia complementū expectat à ſuppoſitatione, & perſonalitate: at diuina eſt perfectiſſima, atque completiſſima de ſe; quoniam naturæ diuinæ, quatenus diuina eſt, nil deeſt; eſt namque vndequaque infinita, tum radicaliter, ac fundamentaliter, tùm realiter, tùm formaliter: immo perfectio omnis, quæ eſt in diuinis, ab ipſa pullulat diuina eſſentia, & ipſa eſt pelagus omnium perfectionū, & eſt fons, è quo emanant omnia, quæ ſunt in diuinis ad intra. *Exiſtentiæ naturæ create, & diuinæ differentia.*

19 Dicendum tertio, mos eſt, tum præcipuorū Theologorum, tum Patrū exiſtentiam quandoque vſurpare pro ſubſiſtentia, & ſubſiſtentiam pro exiſtentia. Et quidem loquēdo de Theologis, D.Tho. 1. par. q. 29. art. 2. inquit, *per dicitur ſubſiſtere, quia per ſe exiſtit.* Adſunt & loca alia recenſita poſt aſſertionem ſecundam. Scotus quoque, ex cuius doctrina colligitur quod nomen *ſubſiſtentia*, non ſignificat ex vi impoſitionis rem incommunicabiliter exiſtentem, ſed rem per ſe exiſtentem, ſiue communicabiliter, ſiue incommunicabiliter, reddendo ſingula ſingulis: *Subſiſtentia quid de ſe importet*

& talis eſt vſus tum D.Thomæ,tùm Scoti recenſitorum.

Exiſtentia vſurpatur à Patrib. et Theologis pro ſubſiſtentia, & vice verſa.

20 Loquendo autem de Patribus in primis talis vocis promiſcua vſurpatio probatur ex Boet. loco ſup.cit. col.penult,vbi ſic ait, *Vſia à ſubſiſtendo dicitur; ſic vocatur à Græcis Vſioſis, à nobis verò propriè ſubſiſtẽtia*,ecce quomodo exiſtentia, ſiue ſubſtantia vſurpatur pro ſubſiſtentia. Hieron. ſupra relatus,*taceantur*, inquit, *tres hypoſtaſes, & vna teneatur*, pro vna autem hypoſtaſi, ſeu ſubſiſtẽtia, intelligit eſſentiam, quam tamen appellat hypoſtaſim,nempe ſubſiſtentiam;non enim pro hypoſtaſi vna intelligit vnã perſonam, etenim aſſereret non tres perſonas, ſed vnam eſſe in diuinis perſonam;ergo eſſentiæ tribuit nomen ſubſiſtentiæ. Et idem ibid. *vna eſt Dei & ſola natura, quæ verè eſt;id enim, quod ſubſiſtit, non aliunde habet,ſed ſuum eſt*: ecce quomodo ſubſiſtentiam tribuit naturæ. Hilarius recenſitus, *vt ſubſiſtentis natura habeant perfectam vnitatem*: loquitur autem de natura diuinã, quam appellat ſubſiſtentem. Anſel. ibid. *Pater gignendo Filium dedit ei vt per ſuam eſſentiam ſubſiſtat*; quid clarius? adſunt ibid.& loca alia hoc indicantia apertiſſimè: Vnde communiter

Vaſquez arguitur.

Vaſquez audacter inſinuans nuſquam Patres vſurpaſſe exiſtentiam pro ſubſiſtentia,& ſubſiſtentiam pro exiſtentia, quod quidem de Latinis falſiſſimũ eſſe hucuſque conſtitit.

21 Hinc verò dicimus aliter ſenſiſſe Patres Græcos, aliter Latinos; Græci enim pro ſubſiſtentia intelligũt hypoſtaſim: Latini tamen quandoque perſonam, quandoque ipſam eſſentiã,

Subſiſtens abſolutum communicabile, tum abſtractiuè tũ cõcreatiuè contra Gonzalez.

22 Dicendum vltimo diſtinctionẽ ſuperius allatam de ſubſiſtentia in cõcreto, & in abſtracto friuolam eſſe, quatenus in abſtracto eam concedũt in diuinis,non in concreto,vnde dicẽdum vtroque modo vſurpari poſſe, ac proptérea dari eſſentiam diuinam,cui competat ratio ſubſiſtendi modo explicato, propter quod dabitur ſubſiſtentia abſoluta communicabilis:dari etiam concretum, quod eſt Deus hic, ſeu indiuiduum Deitatis,ex quo ſit vt Deus ipſe, ſiue Deitas ſit ſubſiſtens, nedum abſtractiuè, verum,& concretiuè tenta;ſubſiſtens,inquam, abſolũtum, atque diuinis perſonis communicabile.

Vnicã ſubſiſtentiam qualiter negant Concil. & Patres.

23 Argumenta ſuperſunt ſoluenda,Ad primum verò petitum ex Concil.& Patrib. reſpondetur intentum eorum eſſe, docere in diuinis non vnam,ſed tres eſſe perſonas,idque cõtra Sabellium, qui vnicam aiebat eſſe perſonam. Item pro ſubſiſtentia non accipiunt eſſentiam, ſed perſonam, dũ aiunt, non vnicam eſſe ſubſiſtentiam, nempe non vnicam perſonam. Demũ loquuntur de ſubſiſtentia incommunicabili,qualis eſt perſona,& hanc dicunt non eſſe vnicam, ſed plures, nos verò loquimur de ſubſiſtẽtia communicabili, & abſoluta, quæ eſt eſſentia, vnica,& non plures.

Subſiſtẽtia quanam ſit perſona.

24 Ad rationes verò, ad primam negatur ſequela; id namq; ſequeretur, ſi ſubſiſtentia, de qua loquimur, eſſet incommunicabilis, tunc enim caretur vnica perſona: at illa eſt communicabilis,& ea eſt Dei eſſentia;non enim omnis ſubſiſtẽtia eſt perſona, ſed ſubſiſtentia ſolũmodo incommunicabilis.

Deus præſcindẽdo à perſonis quid ageret ad intra.

25 Ad ſecundum negatur ſequela, etenim generatio, & ſpiratio ſunt actus perſonales notionales; nõ enim eſſentia generat,aut generatur, ſpirat, aut ſpiratur, ſed hæc competunt perſonis, de qua re, eiuſque intelligentia infra ſuo loco. Petes,quid ergo ageret eſſentia,ſeu Deus hic, ſeu indiuiduum Deitatis ad intra, præſcindẽdo ab his actibus perſonalibus? Reſp. operaretur intelligendo,& amando ſeipſum, ac fruendo ſeipſo &c.

Quarta ſubſiſtentia an detur.

26 Ad tertium negatur conſequẽs: & ratio eſt allata; etenim illa ſola ſubſiſtentia eſt perſona,quę eſt incommunicabilis. Et ad alterã ſequelam,quod darętur quarta perſona, ſimiliter negatur, id verò ſequeretur ſi ſubſiſtẽtia hæc eſſet incommunicabilis,quemadmodum cæteræ ſubſiſtentiæ perſonales ſunt incommunicabiles,at verò eſt communicabilis,& hæc eſt eſſentia.

Non omne ſubſiſtens eſt incommunicabile.

27 Quartum concluderet ſi eſſẽtia eſſet ſubſiſtentia incommunicabilis. non enim omne ſubſiſtens eſt incommunicabile, ſed ſolummodo ſubſiſtens perſonale, notionale,nõ autem eſſentiale.

28 Ad

Digitized by Google

28 Ad quintum conceſſo antecedenti negatur conſequens.

29 Ad ſextum, ſequeretur ſi ſubſiſtentia hæc eſſet incommunicbilis: dum namque eſt abſoluta, ſi eſſet incommunicabilis, profectò perſonæ conſtituerentur per abſoluta: at ſubſiſtentia talis abſoluta eſt communicabilis, ideoq; non eſt perſona.

30 Septimum argumentum petit difficultatem, de qua tamen quæſt. ſequ.

QVÆSTIO VIII.

Vtrum Eſſentia diuina expectet vltimam actualitatem, vltimum completum, vltimamq. perfectionem à Relationibus hypoſtaticis.

1 VTrum verò eſſentia diuina vltimam actualitatem, vltimum complemẽtum, vltimamq; perfectionem expectet à relationibus diuinis, adeſt ſententia affirmatiua, de qua infra, cum ſuis probationibus: ex oppoſito verò negatiuè ſentit Scotus cum ſupracitatis pro tertia ſententia, quos etiam iterum citabimus infra.

2 Quæſtio autem hæc magna ex parte terminata remanet ex antecedenti: Verum vt diſtinctius eam agitemus, diſtincto etiam titulo, licet breuiter examinabitur.

3 Sit ergo vnica aſſertio negatiua, quæ eſt Scoti, aliorumq; vt infra: & vltra anterius dicta probatur, exiſtentia abſoluta diuinæ eſſentiæ eſt prior ſubſiſtentijs relatiuis: ſed nullũ prius depẽdet à poſteriori ergo eſſentia eſt in vltima ſui perfectione, antequam diuinæ intelligantur conſurgere relationes. minor patet, quia poſterius eſt quod includit prius in ſui quidditatiua ratione, homo enim in quidditate ſua includit animal, quod eſt prius, nõ autem animal hominem qui eſt poſterius. ſignũ autem id erit, quòd eſſentia ante relationum aduentum habet completam exiſtentiam, neque actuari poſtulabit per relationes.

4 Inſuper quod eſt eſſentialiter ad ſe non eſt ad aliud, eſſentia autem eſt ad ſe, ergo non ad aliud: at ſi exiſtentiam expectaret à relationib. iam eſſet ens eſſentialiter reſpectiuum, probatur, exiſtentia eſt de intrinſeca ratione rei exiſtentis, & præcipuè ipſius, vt præcedenti quæſt. probauimus, ergo Deitas eſſet eſſentialiter reſpectiuum, ac inde eſſet perſona, incommunicabilis, producens, verè producta, & ſimilia abſurda, quæ inde inſurgũt: Dices formaliter eſſe vtrumq; id quidem eſt à fide alienum, etenim ſoli perſonę competit conſtitui ex abſoluto, & reſpectiuo, vt ex eſſentia, & relatione, ex ſententia Auguſt. omne quod relatiuè dicitur eſt aliquid ad ſe, at ex eod. id quod eſt ad ſe non eſt ad aliud, igitur vnicam habet exiſtentiam, & ea erit abſoluta.

Eſſentia ſi à relationibus excipit actualitatem, ergo non eſt de ſe; ſed ad aliud.

5 Probatur vltra, quia ſi per impoſſibile Pater, Verbum, & Spiritus non eſſent, adhuc vnus numero Deus exiſtẽs, haberet eſſe, crearet, eſſet ęquè potẽs, ſapiens, iuſtus, bonus, Rector, & gubernator ad extra, ſicut modo eſt vna cum Patre, Verbo, & Spiritu ſancto, vt docet D. Richard. de Sanct. Victor.

Digitized by Google

ctor.l.3.de Trin c.16.hęc autem competere nequeunt niſi enti exiſtenti in actu vltimato,& completo, ergo vltimam actualitatem nō expectat à perſonis.

Eſſentia cū ſit prima radix relationum pullulantium ab ea non expectabit actualitatē ab eis.

6 Item quomodo poterunt relationes actuare eſſentiā, cum ipſæ pullulent ab eſſentia tanquam à radice; etenim fundamentum relationum eſt eſſentia,ipſa autem eſt radix primaria omnium quæ ſunt ibi. Eſſentia etiam eſt primaria radix omnis perfectionis, & infinitudinis, non ergo actualitatis perfectionem, ſeu infinitudinem exiſtentiæ expectabit à relationibus.hinc verò formatur vlterior ratio: eſſentia de ſe eſt formaliter, realirer, fundamētaliter,& radicaliter infinita,ergo nullam perfectionem expectare poteſt aliunde. patet antecedens, & ſequela clara eſt, cum namq; exiſtere Dei ſit ſummę, & infinitę perfectionis, habebit ex ſe quidquid ſibi eſſentialiter conuenit. inſuper infinito nihil de ſe deeſt, ſed totum quod habere poteſt, habet ex ſe,talis eſt dinina eſſentia,ergo ex ſe habebit vltimatam exiſtentiam: Argntio iſta vim habet præcipuè in infinito fundamentali, ſeu radicali, quod non expectat aliunde infinitatem, non autem cogit de infinito ſolum formali, reali, vel identicè, cuiuſmodi ſunt attributa, modi & relationes, hæc namq; omnia ſicut pullulant ab eſſentia,ita habent ab eſſentia radicaliter,fundamentaliter,& primario infinitatem: at non eſt huiuſmodi infinitas eſſentiæ,quia ipſa ſicut à nullo pullulat, ita à nullo habet infinitatem ſuam,& propterea argumētum concludit de ea, quod infinitum ſit in ea ratio, qua habeat ex ſemetipſa omnem actualitatem, & exiſtentiā, non autem à perſonis.

Relationes non conſtituunt eſſentiam, ergo nec dant ei actualitatē.

7 Patet amplius ex quo diuinæ relationes non conſtituunt eſſentiam, nec conſequenter dabunt ei actualitatem vllam, quia quod non conſtituit in eſſe,nullam præbet eſſentialem actualitatem: antecedens patet, cum nulla relatio ſit de quidditate entis abſoluti, vel etiam ſi id eueniret, iam nil reperiretur in diuinis purè abſolutum,& ad ſe, cum tamen prima perfectio creaturarum, quæ eſt eſſe de prædicamento abſoluto ſubſtantiæ, nullo modo ſit deneganda Deo, immo nedum ibi eſt ſubſtantia, ſed perfectiori notione ſubſtantia illa diuina vocatur à Boetio ſuperſubſtantia. id vero totum ceſſaret ſi actualitas vltima foret à relatione.

Relationes adueniunt ad eſſentiā, non vt perficiant, aut actuent: ſed pullulando indicāt infinitā perfectionem.

8 Sed dices, ſi ita res ſe habet,cur ergo adueniunt in diuinis relationes illæ,vel n.fruſtra ibi ſunt, vel adueniūt tanquam vltimato actuantes, complentes,& terminantes eſſentiam Dei. Reſpondeo non aduenire vt vltimatū actum præſtent eſſentiæ beatæ,de ſe.n. ſufficientem habet, & vltimatā actualitatem,ſeu exiſtentiam; quærere autē vnde ea proueniāt,& quare, id ad materiam transfertur productionum diuinarum, vel ratione infinitæ perfectionis eiuſdem eſſentiæ, quæ cum fœcunda ſit ex plenitudine perfectionis ſuæ tendit in ſuppoſita diuina communicando illis perfectiones ſuas, inſtar Roſæ v.g.fœcundiſſimæ,vel inſtar intellectus, & voluntatis noſtræ, ſeu cordis iam grauidi, quod ex plenitudine eructat voces, & conceptus, ſed de hoc ſuo loco: modo tamen non ad diuinæ eſſentiæ perfectionem addendam ea admittuntur, quin potius eædem relationes à poſteriori ſignā ſunt oſtenſiua perfectionis infinitæ eiuſdē diuinæ eſſentiæ; quapropter cum eis non egeat, veluti ex ſe ſola primario, radicaliter,& fūdamentaliter, ſeu formaliter infinitè perfecta, nec exiſtentiam ſuam à ſuppoſitis expectabit,nec mendicabit, ſed ipſa eſt prima radix, ex qua omnia pullulant ad intra.

Eſſentia ad inſtar Roſę fœcundiſſimæ. ſicut plantatio Roſæ &c.

Suppoſitalitas creata non dat naturæ createę rationem ſimpliciter exiſtendi.

9 Deniq; ex exiſtentia creaturarum liceat idipſum arguere penes exiſtentiam Creatoris.exiſtentia quidem creaturæ ordinatur ad vltimatam rationem perſonæ, ſeu ſuppoſitalitatis, vt patet: at ſuppoſitalitas illa non cōfert eidem creaturæ rationem abſolutè, & ſimpliciter exiſtendi: patet in humanitate Chriſti Domini,cuius exiſtentia non habetur à ſuppoſito: confirmatur,quia recedere poteſt ſuppoſitum incorrupta remanente ratione indiuidua, & ſingulari naturæ creatæ exiſtentis, ergo non à ſuppoſito accipit exiſtentiam:quod ſi ad ſuppoſitum ordinetur talis natura, id aliunde pro-

uenit,

Digitized by Google

uenit, vt verbi gratia aliam accipiat actualitatem, qua reddatur prorſus incommunicabilis, & non ordinabilis vlterius ad alienum ſuppoſitum: cæterum talis ordinabilitas non eſt ad actualitatem primæ exiſtentię, eam. n. dicitur anterius poſſidere, ſaltem natura, antequam actualitatem recipiat incommunicabilitatis. ergo diuina eſſentia actualitatem abſolutam, & cõpletam exiſtendi rationem recepit iã antecedenter ad relationes diuinas, & hypoſtaſes.

Confirmatur ex Scholaſticis.

10 Hanc etiam ſubſtinuere ſentẽtiam Scot. in 3. d. 1. q. 2 §. ad quæſt. in fin. cuius verba ſunt iſta, *eſſentia nullũ eſſe habet à perſona, ſed eſt prius naturaliter quam ſit in perſona, & dat eſſe perſonæ: eſt. n. natura de ſe hæc*. ſic Scot. eſt conſimilis locus eiuſdem Scoti in 1. d. 7. q. 1. & d. 27. ad 4. pro tertia via. & 3. d. 1. q. 2. ad ſecundum pro Henric. & d. 5. q. 2. §. tertio principaliter. Caet. 1. p. q. 29. art. 4. & q. 2. art. 2, & q. 3. art. 3. OKam 3. d. 1. q. 1. Richar. ibid q. 2. cum Gabr. ibid. & Durand. & Capr. ac Palud. cæteriſq; communiter, & recentiorum, vno, vel paucis exceptis, Rad. 1. p. controu. 27. in ſecunda appendice; ac in 3. p. controu. 2. art. 1.

Ex Patrib.

11 Eſtq; etiam D. Auguſ. 7. de Trin. c. 4. & 5. dicentis *diuinam naturam ad ſe ſubſiſtere, nam omnis ſubſtantia ad ſe ſubſiſtit, quanto magis Deus.* & ſumit ibi Deum ſubſtãtiuè pro indiuiduo Deitatis, non autem relatiuè, ſeu adiectiuè, pro aliqua producentium, ſeu productarum perſonarum. & D. Damaſc. l. 1. c. 5. & lib. 2. c 6. de fide orthod. dicentis, *relatio non eſt actus diuinæ naturæ*. & expreſſius cunctis loquitur Damaſcenus, & conuincit omnino aduerſarios. item ſexta Synodus generalis action. 4 ait, *confitemur non trium nominum ſubſiſtentiam, ſed trium ſubſiſtentiam, ſeu trium perſonarum vnã ſubſiſtentiam*. en quatenus ſubſiſtentiam non à perſonis mendicat, ſed ab eſſentia, qua mediante inde tres perſonæ vnicam dicantur gerere abſolutam exiſtentiam, ſed de hoc in ſequ. artic.

Aduerſariorum oppoſitiones.

12 Oppoſita vero ſententia, quę eſt Alex. p. 3. q. 2. mem. 3. Henric. quol. 5. q. 8. D. Bonau. 3. d. 1. q. 3. art. 1. & Vaſq. 1. p. diſp. 125. c. 3. ſic poteſt probari. Eſſentia per ſe exiſtit in perſonis, ergo exiſtentiam, & per ſe exiſtendi modũ recipit à perſonis. conſequens patet, & antecedens probatur, eſſentia reperitur in perſonis, & non eſt extra perſonas, ergo exiſtit in perſonis. Secundò eſſentia vltimatè exiſtit in perſonis, ergo vltimus actus eſſentiæ eſt à perſonis. antecedens prob. quia vltimus terminus communicationis eſt perſona cui communicatur, ergo vltimatè exiſtit in perſona: ſed vltimus terminus debet vltimatè actuare, & terminare id quod eſt ad terminum, ergo à perſonis habet eſſentia actualem ſuam exiſtentiam.

Eſſentiam per ſe exiſtere in perſonis qualiter intelligatur.

13 Sed reſpondetur ad primum, quod illud per ſe poteſt habere multiplicem ſenſum: vel per ſe, quod perſonæ dent eſſentiæ actum, & rationem per ſe eſſendi, hoc eſt, ſimpliciter eſſẽdi: vel quod ipſa eſſentia det eſſe perſonis per ſuam communicationem, & per hanc dicatur eſſe in perſonis, quatenus communicatum eſt formaliter in eo cui fit communicatio: vel tertio quod per ſe eſſe, idem ſignificet ac ſecum identificare id, in quo per ſe eſt, tanquam ratio formalis infinita conſtitutiua perſonæ primo ſenſu falſiſſima eſt maior, quia non perſona dat eſſe eſſentiæ, ſed ex eſſentia pullulant perſonæ: ergo in hoc ſenſu negãda eſt maior. ſecũdo autem ſenſu veriſſima eſt, quia ipſa dando eſſe per ſe perſonis dicitur eſſe in perſonis, quia ſicut forma quæ dat eſſe intrinſecè compoſito, dicitur eſſe per ſe in compoſito ita eſſentia abſtractib. imperfectionibus formæ dicitur in perſonis per ſe eſſe, quia per ſe, & intrinſecè dat eſſe perſonis. vel tertio, erit etiam bonus ſenſus, ille tertius, quatenus nõ poterit ſibi perſonas identificare, niſi ſit formaliter in illis tanquam intrinſeca ratio per ſe dandi, eſſe perſonis.

Eßentiam exiſtere vltimatè in perſonis qualiter intelligatur.

14 Dicimus ad ſecundum, diſtinguendo illud vltimatè: vel eſt ſenſus quod ipſa vltimum exiſtendi actum accipiat à perſonis, vel quod termini vltimati, qui fluunt ex eſſentia, vel quib. communicetur eſſentia, ſint perſonæ: primo ſenſu falſa eſt propoſitio vt patuit: ſecundo autem ſenſu concedenda eſt loquutio, quia verè his

per-

perſonis per eſſentiam communicantur diuina,& non alijs, quia repugnat plures alias reperiri perſonas, & plures alios terminos communicationis per generationem, & per ſpirationem actiuam: ideo vltimatè exiſtit in his perſonis. vel etiam dicendum, aliud eſſe exiſtere per perſonas,& aliud exiſtere in perſonis: primus ſenſus falſus eſt,quia perſonæ exiſtunt per eſſentiã, cum ab ea habeant eſſe, & non eſſentia per perſonam: alter ſenſus eſt verus,vt eſt declaratum.

Suppoſitũ ad naturã creatam nõ dat actum exiſtendi, ſed incommunicabiliter ſubſiſtendi.

15 Dices ſuppoſitum ad naturam creatam addit vltimatam actualitatẽ per quam vltimato ſubſiſtat,ergo perſona addit ad eſſentiam eandem vltimam actualitatem: Reſpondeo primo ſuppoſitum ad naturam creatam non addere actum abſolutè exiſtendi, quia prior natura eſt exiſtentia creata, quã ſuppoſitalitas eius, ſed addere actum incommunicabilitatis, itaq; non dat eſſe ſimpliciter,& abſolutè, ſed ſecundum quid, quod patet de natura creata Chriſti, quæ abſq; propria ſuppoſitalitate habet verum eſſe, & exiſtentiam actualẽ extra cauſas ſuas: ideoq; eſſe ſuppoſitale vocatur eſſe ſecundũ quid, & ſecundarium, tum quia exiſtentia poteſt eſſe ſine eo, tum etiam quia dat ſolum eſſe incommunicabile. conſimiliter ſuppoſitatio diuina non dat eſſe ſimpliciter eſſentiæ diuinæ. ſicut autem naturæ creatæ ſuppoſitum addit non actum exiſtendi, ſed incommunicabiliter ſubſiſtendi; ſic diuina perſona non dat eſſentiæ actũ exiſtendi, ſed ſuppoſitalitas dat ipſi perſonæ actum incommunicabiliter ſe habendi.

Cõfirmatur totius quæſtionis diſcurſus, quandoquidem eſſentia diuina eſt de ſe hæc: igitur de ſe habet vltimam perfectionem, complemẽtum, & actualitatem: Natura creata non eſt de ſe hæc ideoque eſt contrahibilis, & in potentia ad perfectionẽ ſuppoſiti,quam de ſe non habet· demum eſſentia diuina eſt infinita,ac proinde nullam perfectionem à relationib. tãquam poſteriorib. ſe expectat: natura creata finita ideoque expectat perfici à perſonalitate.

QVÆSTIO IX.

Vtrum in Diuinis vtendum terminis, Non idem: Non vnum: Diſtinctio: Diſcretio: Secretio: Differentia: Diuerſitas: Diuiſio:, ſeparatio: Alius: Aliud: Alter, Alterum: Diſſimilitudo, Diſparitàs, Alienatio, Extraneitas.

1 CVm perſonæ omnes idem ſint cum eſſentia,non proponuntur hi termini explicandi in ordine ad eſſentiam, ſed in ordine inuicem ad eaſdem perſonas.

Non idem an in diuinis.

2 De primo autem loquẽdo,quod eſt *non idem*, id ſumitur vel eſſẽtialiter, vel notionaliter: primo modo non habet locum in diuinis, cùm ſint idem perſonæ eſſentialiter: ergo ſecundus dabitur locus, ac proinde non erunt *idem* perſonaliter. Penes Formaliſtas non identitas prædicatur de duobus, quorum alterum ſit ens poſitiuum, alterum negatiuum: vel de duobus, ambobus negatiuis: exemplum primi, Chimera,& lapis, vt Chimera non eſt

idem

idem cum lapide: exemplum ſecundi, de duabus Chimeris, quarum altera non eſt idem cum altera, & viceuerſa: *Non idem* non ſic locum habet in diuinis; ratio quia non identitas ex parte ſui ſubiecti poſtulat ſubiectum negatiuũ; at perſonæ omnes ſunt poſitiuæ: Vbi ſubiectum eſt negatiuum, vel etiam prædicatum, vt in terminis allatis, ibi non valebit alia prædicatio, quàm negatiua, vt *non idem*, etenim licet de lapide dicamus quod diſtinguitur à Chimera, competit namque lapidi nomen diſtinctionis, quia lapis eſt verum ens reale; tamẽ Chimeræ non poteſt cõpetere niſi non identitas, dicendo, Chimera non eſt idem cum lapide, vel cum Hircoceruo, quia entia poſitiua non ſunt; at verò in diuinis non contenti ſumus *non identitate*, ſeu diſtinctione negatiua, dicendo, perſonæ non ſunt idem, ſed vlterius addenda erit vera diſtinctio à parte rei, quia verè habẽtur ibi à parte rei, vt infra. cum hoc tamen, licet perſonis, quia entia poſitiua ſunt, competat diſtinctio, vt dicemus: quia tamen cum diſtinctione ſtat non identitas, hinc dicendum etiam non eſſe idem.

Nõ vnum. 3 De ſecundo, *Non vnum*: hoc inſuper dupliciter teneri ſolet, per id namque negatur vnitas: Vnitas autẽ iſta vel ſe tenebit maſculinè, vel neutraliter: primo modo, vt *Vnus*, ſecundo, vt *Vnum*: loquendo de primo, minimè eſt admittendum in diuinis, eſſet namq; ſenſus, Pater, Filius, & Spiritus ſanctus ſunt vnus: at id falſum, quoniam maſculinum penes cõmunem animi acceptionem denotare ſolet perſonam: at perſonæ Trinitatis non ſunt vna, ſed plures, ergo non cadit ibi maſculinè *vnus*. loquendo autem de ſecundo, benè currit; ratio, quia *Neutrum* indicat eſſentiam, & naturam, at obtinent eandem numero eſſentiam, ergo verè dicimus, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus ſunt *vnum*: confirmatur ex ore eiuſdem Verbi incarnati, *Ego, & Pater vnum ſumus* Ioan. 10. & ex Eccleſia in himno, *Nunc Sancte nobis Spiritus, Vnum Patri cum Filio*: atque in Offic. Trin. *te Vnum in ſubſtantia confitemur: Tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus, & hi tres vnum ſunt*: ac denique Nazianz. tract. de fide poſt initium, explicans prædictum locum Ioannis *Ego, et Pater vnum ſumus*, inquir, *Vnum ad vnitatem Diuinitatis refert; ſumus autem, perſonis aſſignat.*

4 De tertio, *Diſtinctio*: iuxta datã hucuſq; variam nominis vſurpationẽ admitti, vel reſpui poteſt in diuinis: loquendo namque de diſtinctione eſſentiali, neganda ibi eſt, propter idẽtitatem eſſentiæ, & conſubſtantialitatem perſonarum: loquendo de notionali, perſonali, verè ibi apponitur: ſicque cõmuniter vſurpatur diſtinctionis nomen in diuinis: ſic Concilia, Patres, Theologi &c. latius autem patet hoc nomen, vt ambæ ſcholæ aſſignent vlterius diſtinctiones, ex natura rei formalem, & modalem, reddendo ſingula ſingulis iuxta varietatẽ materiæ, de qua agunt. Hinc Concil. Toletan. 1. in aſſert. fid. fatetur *Trinitatem perſonis diſtinctã.* & 11. in profeſſ. fid. *Perſonas diſtinguimus non Deitatem ſeparamus*, & in cap. damnamus de ſumm. Trinit. & fid. cath. *Diſtinctio aſſignatur in perſonis, & vnitas in natura.* Cyrill. lib. 1. Theſ. c. 8. *Nec Pater Filius eſt, nec Filius Pater, & hac ſola diſtinctio in eis.* ac Fulgent. c. 1. de fide ad Petr. *Pater, Filius, & Spiritus ſanctus perſonarum ſunt ab inuicem proprietate diſtinctio.* **Diſtinctio**

5 De quarto, *Diſcretio*: Cõcedi põt hoc nomen in perſonis, quapropter verè dicũtur ab inuicem diſcretæ: ſic eas vocat Concil. Lateran. in c. firmiter de ſumm. Trin. & fid. cath. & Concil. Tolet. 1. & 2. in confeſſ. fid. atque Richar. Victor. lib. 4. de Trin. c. 15. diſcretio autem idem eſt, ac diſtinctio perſonalis, non eſſentialis: & ita Eccleſia canit in præfat. Trinitatis. *Sine differentia diſcretionis ſentimus*, nempe ſine diſcretione eſſentiali. **Diſcretio.**

6 De ſexto, *Secretio*: vtrum ſicut perſonas conceditur eſſe ab inuicem diſcretas, item concedendum veniat eſſe ab inuicem *ſecretas*: affirmat Smyſing. de Trin. diſp. 5. q. 2. num. 35. exiſtimans idem eſſe *ſecernere*, ac *diſcernere*: negat melius Vaſqu. 1. par. diſp. **Secretio.**

131. c.2.nu.9. aſſerens *ſecretionem* idẽ eſſe, ac diuiſionem: negatur autem ibi diuiſio, vt dicemus, ergo & ſecretio. Confirmatur, ſiquidem *ſecernere*, idẽ eſt, ac *ſegregare*; hoc autem ibi non eſt, non enim perſona eſt à perſona ſegregata, ergo &c. niſi tamen latè ſumatur *ſecretio*, cõfundendo eam vna cum diſtinctione.

Diſcrimen De voce *diſcriminis*, vtrum ſit apponenda in diuinis. talis eſt Patrũ citandorum reſolutio, vt ſi ad perſonas referatur, admittatur, ſi ad eſſentiam, negetur. ita Baſil. ep.43. *Vnaquaque perſonarum proprijs notionibus diſcriminatim agnoſcatur.* Nyſſenus lib. de different. eſſent. & Hypoſt. ait *Inter diuinas perſonas eſſe diſtinctionem, ac diſcrimen.* remouet autem hanc vocẽ ab eſſentia Iſid. lib.2. epiſt. 143. reprehendens Gentiles, *Qui perſonarum diſcrimen ſtulte ad eſſentiam traxerint.*

Differẽtia. 7 De ſeptimo, *differentia.* admittitur cum addito, *perſonalis*: ſic namque paſſim currũt loquutiones Theologorum perſonas ab inuicem differre: ſicq; Damaſc. lib.1. de fid. Orthod. cap. 18. *ſolis perſonalibus proprietatibus differre ab inuicem ſanctas hypoſtaſes*: & in Concil. Florent. ſeſſ.18. *non vlla alia ratione, quam vi relationis Patrem à Filio, ac vnam perſonam ab alia differre.* Item Nazianzenus id vſurpat Orat. 35. Richard. Victor. ſup. cap. 20. diuus quidem Thomas vocem hanc ſuſpectã habet 1.p.q.31. art. eo quod videatur differentiam importare in natura: nihilominus ceſſat omne dubium, dum ſpecificatio additur, inquiendo differentiam non eſſe eſſentialem, ſed perſonalem: in hunc ſenſum Damaſcenus, Concil. Floren. alijque eam vſurpant, quos ſequuti ſunt inde Magiſter in 1.d.24. Alenſis 1.p. q. 40. vocans *differentes proprietates*: & ad 1. ait, *Hæc differentia facit differentiam perſonarum*; Bonau. in 1.d.8. p.1.q.1. *Eſt differentia proprietatum in diuinis.* Athanaſ. dial.1. de Trin. *Dicimus proprietatum differentiam, in hypoſtaſi, non autem in eſſentia.* Baſil. homil. 28. *Tu verò ex eo, quod dicit exiui à Patre, differentiam perſonarum diſce.*

Diuerſitas. 8 De octauo, *Diuerſitas*: vtrum vox hæc vſurpari poſſit in diuinis, negat D. Thomas. conueniunt ad hoc Patres, vt Auguſt. 7. de Trin. cap. vlt. Fulgent. l.3. ad Traſim. c.6. Hilar. 4. de Trin. Lactant. l.4. diuin. inſtit. c. 29. probatur primo, quoniam diuerſitas non eſt idem, ac diſtinctio: nec idem, ac differentia, ſed aliquid aliud addit: non ergo ſi conceduntur illa, concedenda eſt iſta. ſecundo, ſiquidem diuerſum dicimus Socratem à Caio, nõ tantum in perſona, ſed & in natura ſubſtantiali: cum verò ſtet in diuinis identitas naturæ, quonam pacto admitti poterit in rigore ibi diuerſitas? A contrario autẽ Concertãtes Theologi vti ſolent voce hac, dicendo perſonas diſtingui iuxta diuerſas proprietates perſonales: Alij aiunt proprietates iſtas, ſeu differentias vltimas eſſe primo diuerſas, quia ſunt vltima diſtinctiua, quibus iuxta Formaliſtas, nihil ſit commune &c. Nihilominus ſtat ſolutio data cum D. Tho. & Patribus, vt abſtineamus à tali voce, ne videatur diuerſitas importari naturę: Ad Scholaſticos verò dicendum, eos iam modificatè loqui, etenim non vtuntur voce hac abſolutè, & ſimpliciter, ſed cum addito, nempe *perſonali* faciendo eam cadere non ſuper eſſentiam, ſed ſuper perſonam: vel latè ſumunt eam, pro diſtinctione &c. adeſt verò Scoti locus in 1.d.24. q.1. §. Reſpondendo: inquiens *concedi ibi diſtinctionem ſine diuerſitate*: quapropter ipſe etiam abhorret à voce hac, ne diuerſitatem indicet diuinæ naturæ: Confirmatur etenim hoc idem habet Auguſt. qui lib.7. de Trin. cap.4. *timuit dicere tres eſſentias, ne intelligeretur in illa ſumma æqualitate vlla diuerſitas.* Fulgent. 3. ad Tranſimund. *Pater alterum genuit, nõ diuerſum.* Leo 1. *Nihil diuerſum ab excellentia Patris, & Filij cogitemus.* Lactant. lib.4. de vera ſap. *Cum dicimus Deum Patrem, & Deum Filium, non diuerſum dicimus.* Epiphan. hæreſ.69. *Nihil eſt in Patre diuerſum à Filio, nec in Filio diuerſum à Spiritu.* atq; Tertullianus cum dixiſſet, *Alium eſſe Patrem, alium Filium, alium Spiritum ſãctum*, ſubdit inde, *Male accipit idiotes quiſque, aut peruerſus, quaſi diuerſitatem ſonet &c.* Diximus verò Theologos ſcholaſti-

cos

Digitized by Google

cos vti diuerſitatis nomine, prout cadente ſuper proprietates perſonales: quę quidem doctrina eſt etiam Patrũ, etenim Auguſt. 5. de Trin. cap. 5. ait, *Quamuis diuerſum ſit Patrem eſſe, & Filium eſſe, non eſt diuerſa ſubſtantia.* Iſidorus lib. 1. differ. 2. *Trinitas propter perſonarum diuerſitatem vocatur.* Hieron. in Iſa. 6. *In Euangelio legimus dicentem Dominum, Ego, & Pater vnũ ſumus; Vnum ad naturam referimus, ſumus, ad perſonarum diuerſitatem.* Boet. 2. de Trinit. *Trinitatem perſonarum diuerſitas facit.* Demum apertiſſimè rationem reddendo, explicat Anſelm. Monol. c. 43. *Sic diuerſi ſunt, per hoc, quod alter eſt Pater, & alter Filius, vt nunquam dicatur, aut Pater, Filius, aut Filius Pater &c.*

Diuiſio. 9 De nono, *Diuiſio, ſeparatio:* planè conſtat non raperiri in diuinis: aie enim Chriſtus ſup. *Ego, et Pater vnum ſumus.* item arguens cõtra Hæbreos, atque dæmones, ait, *omne regnum in ſeipſum diuiſum deſtruetur: at Ego, & Pater vnum ſumus:* Inſepatabilitas autem, & indiuiſio conſtat tùm ratione identitatis eſſentiæ, tùm voluntatia, intellectus, perfectionum, operationis, & huiuſmodi. in rigore autem Philoſophico non valet conſequentia, diſtinguuntur hæc, ergo ſeparantur, ſiue poſſunt ſepatari; magis enim patet ſaparatio, & diuiſio, quàm diſtinctio: licet ex oppoſito benè inferatur, ſeparantur hæc v.g. ergo diſtinguũtur; quia nulla maior ratio diſtinctionis tealis aliquorum, quàm ſeparabilitas eorundem: in diuinis autem ſtat diſtinctio, non ſeparabilitas, nec diuiſio. & huc etiam ſpectat illud in præfatione Trinitatis, *ſine differentia diſcretionis ſentimus.* ſumendo pro diſcretione ſeparationem, diuiſionem, ſegregationem. Hinc Fulgent. lib. de fide ad Donat. *In illa Trinitatis natura ſic totum vnum eſt, vt nihil poſſit ibi ſeparari vel diuidi.* Concil. Nicæn. lib. 2. *Inſeparabilis, & indiuiſa Trinitas, Patris, Filij, & Spiritus ſancti.* Baſilius homil. 28. contra Sabellium: *ex Patre Filius, nõ ſeparatus à Patre.* & Magiſt. in 1. d. 24. lir. H. *Dicitur, ibi eſſe diſtinctio, non diuerſitas, diuiſio, aut ſeparatio.*

Alius Aliud. 10 De decimo, *Alius, Aliud, Alter, Alterum:* hæc ſiquidem ſi maſculinè ſe teneant admittuntur; ſi neutraliter, nequaquam: Et primo, loquendo de *Alius* valet dicere, Pater eſt alius à Filio Athanaſ. in ſynod. *Alia eſt enim perſona Patris, alia Filij, alia Spiritus ſancti.* ita etiam docuit idem Filius de Spiritu ſancto Ioannis 14. inquiens, *& alium Paraclitum dabit vobis:* & c. 5. *Alius eſt qui teſtimonium perhibet de me.* ergo maſculinè tentum. *Alius* admittitur in diuinis, denotans diſtinctionem Perſonarum. Hinc Tertullian. lib. contra Praxeam c. 12. *Alium autem quomodo accipere debeas, iam profeſſus ſum: perſona, non ſubſtantiæ nomine: ad diſtinctionem, non ad diuiſionem.* Neutraliter tamen non conceditur, quoniam denotaret diſtinctionẽ naturæ dicendo Pater eſt aliud à Filio, & Spiritu ſancto: ita namque vſu etiam loquẽdi acceptum eſt; quãdoquidem interrogationem faciendo per *Quis,* intelligitur ſuppoſitum: vt quiſnam eſt ille? cui reſpondebitur v.g. Sortes: interrogando vero per *Quid,* intelligitur natura, vt quid hoc? reſpondebitur, hoc eſt aurum, illud argentum: ita de neutro negant Ang. lib. de Ciu. De. c. 11. Concil. Epheſin. tom. 2. c. 7. Fulgent. de fide ad Petr. c. 1. Leo Pap. ſerm. 2. Pent. & ſexta ſynod. act. 11. *Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, aliud, & aliud, & aliud non dicatur.*

11 Conſimiliter de *Alter* maſculinè tento, conceditur, Pater eſt alter à Filio, alteritas enim maſculina, eſt perſonalis, ſic Fulgent. citatus in reſp. 7. obiect. Athanaſ. ſet. de æterna ſubſt. fil. at *Alterum* neutraliter ſumptum negatur à Bernardo epiſt. 190. propter alteritatem eſſentiæ, quæ tamen vna, & eadem eſt in perſonia: verba autem hæc ſunt totam aſſertionem declarantia, *Quod alter ex altero veraciſſimè dicitur, perſonarum deſignatio eſt, non vnitatis diuiſio: non tamen ibi eſt alterum, & alterum, ſed ſimplex vnum.* & Athanaſius lib. 2. de vnitat. De. *Vides quia altera ab altero, ſiue alius ab alio, in perſona tantum differt.* *Alter Alterum.*

12 Denique *Diſſimilitudo* locum non habet ibi: ita Auguſt. 7. de Trin. cap. vlt. & D. Thom. ſup. cit. ratio, quia *Diſſimilitudo.*

diſſimilitudinem importet naturæ, cùm tamen perſonæ ſint inuicem ſimiles. Ita quoque remouenda ſunt, *Diſparitas, Diſcrepantia, alienatio, extraneitas* propter eandem rationem, ne diuerſitatem indicēt naturæ; cùm tamen perſonæ ſint alioqui æquales, concordes, atque vna ſit in altera per circumincesſionem, ſi neque perſonæ omnes ratione diuinæ eſſentiæ eſſentialiter vnum, & idem, diſtinctæ ſuppoſitaliter.

QVÆSTIO X.

Vtrum in diuinis poſſint eſſe plures productiones eiuſdem rationis.

1 IAm de fide eſt duas tantum eſſe in diuinis productiones: eaſque eſſe alterius rationis, vt viſum eſt, & amplius videbitur; nunc vero rationes eximantur, quib. probatur non poſſe eſſe plures eiuſdē rationis, vt plures generationes, plures genitos, plures ſpirationes, pluresq; ſpiratos: primo autem loco ſeſe offerunt rationes D.Tho. inde Henrici.

D. Thomæ probationes.

2 Quoad D.Thom. ipſe 1.p.q.41. art 6. ſic probat non dari plures productiones eiuſdem rationis. primo, formæ eiuſdem ſpeciei non poſſunt multiplicari, niſi multiplicata materia: ſed in diuinis non adeſt materia; ergo nec multiplicantur proceſſiones eiuſdem rationis. Secundò, Deus vnica intellectione omnia intelligit, ergo in eo reperitur vnicum Verbum: ita de voluntate, vnico volendi, & amandi actu omnia amat, & vult, ergo vnica ſpiratio, & vnicus Spiritus ſanctus ſpiratus, tertio, natura determinatur ad vnum; ergo in omni genere productionis vnicū erit productum. Quartò, tota filiatio eſt in filio: totaq; ſpiratio paſſiua eſt in Spiritu ſancto, ergo non plures filij, nec plures Spiritus ſāncti: ex quo ſequitur vt vterque ſit adeo perfectus, vt non poſſit plurificari nec filius, nec Spiritus ſanctus hæ ſunt rationes D. Tho.

Formam non poſſe multiplicari ſine materia, an verum.

3 Rationes has demonſtrat Scotus in quol. 2. non concludere, ſed aſſumere aliqua falſa, & minus probata, vel ſubdubia: de prima autem dicit, falſum eſſe formas non poſſe multiplicari ſine materia: nihilominus propoſitionem hanc, duplicem, inquit, poſſe habere ſenſum: vnus eſt, quod ideo non poſſit multiplicari, quia ſit de ſe hæc: alter eſt, quia licet de ſe ſit multiplicabilis, nihilominus, includit totam entitatem, & materiam illius generis, & ſpeciei, ita vt tum intenſiuè, tum extenſiuè contineat totam ſpeciem, & ideo non poſſit multiplicari. primus ſenſus eſt falſus, etenim nulla natura creata eſt de ſe hæc, ſed ſola natura diuina item natura angelica eſt immaterialis. & non eſt de ſe hæc, immo eſt multiplicabilis in indiuiduis: inſuper ſi natura angelica eſt de ſe hæc, & immultiplicabilis, vtique erit contradictio intelligere eam vt multiplicabilem: ſicut cōtradictio eſt intelligere hominem irrationalem; & Deum multiplicabilē in plures Deos: at hoc eſt falſum de natura angelica, quia Theologi plures intelligunt ſine contradictione, & abſque contradictione ſuſtinent oppoſitum, multiplicari naturam angelicā in indiuiduis, vt in mat: de Angelis: immo & Damaſcenus in element. c. 12. tenet oppoſitum, cum alijs, vt ibi. igitur carentia materia nō eſt cauſa negationis multiplicationis. Præterea contra hoc,

ſunt

Articuli Pariſienſes

ſunt tres articuli Pariſijs damnati, tanquam errores: primus eſt, quia Intelligentiæ non habent materiam, ideo Deum non poſſe facere plures, error eſt: ſecundus Deum non poſſe multiplicare indiuidua eiuſdem ſpeciei, error eſt. tertius, formæ non recipiunt diuiſionem, niſi ſecũdum diuiſionem materiæ, error eſt; niſi intelligatur de formis eductis de potentia materiæ. ſecundum ergo iſtum primum ſenſum non currit ratio hæc prima D. Tho. ſpectando autem alterum ſenſum, iam inde conſtat naturam v.g. Michaelis, non eſſe de ſe hanc: ergo per Dei potentiam poſſet natura eius eſſe in alio ſuppoſito, deſtructo Michaele ſi vellet Deus: ſicut poſſet Deus deſtruere hoc cælum, hunc ſolem, hanc lunam, & naturam eorum apponere in alio ſuppoſito deſtructis illis. Cum inſuper natura horum non ſit de ſe hæc, poterit eam, ſtante eorum primo ſuppoſito, multiplicare in alijs ſuppoſitis: & hinc reſtat, vt nequaquam includat forma immaterialis creata totam entitatem ſpeciei, quia non eſt de ſe hęc; & conſequenter, nec extenſiuè includet omnia indiuidua, vnde remanet, vt ſit plurificabilis.

Anima ordo ad corpus qualis;

4 Item anima rationalis eſt immaterialis, attamen eſt multiplicabilis ſub eadem ſpecie, ergo. Dices multiplicari per aptitudinem, & ordinem ad materiam, ſiuè ad corpus informabile: Contra, anima eſt terminus creationis prius natura, antequam infundatur corpori; ergo eſt natura talis, & ſingularis ante ordinem ad corpus. Dices, eſſe quidem priorem vnione actuali, non autem vnione aptitudinali ad corpus, ſed eſſe ſimul natura cum illa: Contra, omnis natura abſoluta præcedit reſpectum, & aptitudinẽ ad quodcunq; prob. omne abſolutum debet præcedere reſpectiuũ, ſiuè omnis reſpectus debet eſſe poſterior ſuo fundamento abſoluto: ergo aptitudo ad corpus erit poſterior natura anima. Item nullus reſpectus poteſt eſſe de ratione abſoluti alias abſolutum ſimul eſſet abſolutum, & reſpectiuum; cum ergo aptitudo, quæ eſt reſpectus, nõ ſit de ratione animæ; quæ eſt quid abſolutum: nec ſit ſimul natura cum ea, remanet, vt multiplicatio fiat abſq; tali relatione ad materiam. Dices, non fit multiplicatio animarum ſine ordine ad materiam, quia iam Deus non creat animas, niſi in ordine ad vnionem corporis. Reſp. quod ita quidem eſt, non enim animas creat, vt per ſe ſint, & per ſe ſtent, ſeparatæ à corpore; attamen ratio præciſa multiplicationis formæ immaterialis non eſt ordo materiæ: animam namq; conſideramus, vel vt forma corporis eſt: vel vt ens ſpirituale eſt: primo quidem modo creatur in ordine ad corpus, quia creatur vt informet, & propterea definitur, quod ſit forma corporis: ſecundo autem modo, nequaquam ordo ad corpus pertinet ad multiplicationem entis ſpiritualis, & immaterialis: quod vero talis ordo contingat, per accidens erit enti ſpirituali. Confirmatur, anima dicit ordinem ad hoc corpus, & non ad aliud: & dicit ordinem ad corpus huius ſpeciei, & non alterius ſpeciei; ergo de ſui natura, quatenus eſt ens ſpirituale, & immateriale, præſcindendo à ratione formæ, poterit abſtrahere ab omni corpore, & conſequenter multiplicari abſq; omni ordine ad materiam, & corpus, ſic de Angelis.

Vbi eſt vnicus actus intelligendi, ibi eſt vnicũ verbũ, an verum.

5 Circa ſecundam probationem D. Tho. ait Scotus non eſſe vniuerſaliter veram propoſitionem illam, vbi eſt vnicus actus intelligendi, ibi eſt vnicum Verbum: nam non erit vera gratia formæ, licet in nobis ſit vera gratia materiæ: & quidem ſupponit D. Tho. verbum produci per intellectionem in diuinis, quod negat Scot. de quo ſuo loco. item in nobis eſt verum quod ſi haberemus vnicum actũ dicendi; haberemus vnicum actum intelligendi; cum enim intelligere in nobis producatur per dicere. ergo quot dictiones, tot intellectiones: igitur ſi vna intellectio, vna dictio: at in diuinis non ſequitur gratia formæ, eſt vna intellectio, ergo vnicum Verbũ, quia Pater v.g. haberet vnam intellectionem, at data hypotheſi, non concluderetur quod non haberet plura dicere, ſeu plura verba, quia intellectio Patris non eſſet terminus dictionis: & propterea ex vnitate intellectionis in

diui-

Digitized by Google

diuinis non concluditur gratia formæ vnitas verbi, ſiuè dictionis: in creaturis autem ſi vnica eſſet dictio, vtique vnica eſſet intellectio, quia intellectio noſtra producitur per actum dicendi; ergo ſi eſt vnica dictio, eſt vnica intellectio, & viceuerſa ſi eſt vnica intellectio in nobis, eſt etiam vnica dictio. ergo ratio non concludit. Inſuper nec ſequitur gratia formæ, eſt vnicum intelligere, ergo eſt vnicum Verbum, quia ſol eſt vnica luce luminoſus, & tamen habet multos actus illuminãdi, ergo licet ſit vnicum intelligere, non tamen ſequitur gratia formæ, vt nõ poſſit habere multa verba, & multa dicere.

Natura eſt determinata ad vnũ qualiter verum.

6 Circa tertiam, cum ait, natura eſt determinata ad vnum, ergo vnicus filius, ait Scot. ſenſum propoſitionis eſſe, naturam eſſe determinatam, non quidem ad producendũ numero vnũ: ſed ad vnum modum agendi, ignis nãque eſt quidem determinatus ad vnũ modum producendi calorem, & ignitionem, qui modus eſt modus agendi naturaliter; attamen poteſt producere plures ignitiones, pluresq; numero calores: ad propoſitum autem non concluditur, vt Pater ſit determinatus ad producendum vnicum Verbum, licet concludat vt ſit determinatus ad vnũ modum prodncendi Verbum.

7 Circa quartam, ex eo, quod tota filiatio eſt in filio, non concluditur, vt nõ poſſit habere plures filios; nam licet tota filiatio intenſiuè ſumpta ſit in filio; nihilominus non eſt, ſiuè non concludit eſſe totam in eo extenſiuè ſumptam; quia filius non habet Deitatem ſecundum omnes modos habendi eam; non enim habet eam eo modo, quo habet eam Pater, & Spiritus ſanctus: ille à ſe, & iſte per ſpirationem: ergo licet ſit filius perfectus intenſiuè, tamen non concludit quod habeat filiationem ſecũdum omnem modum habendi eam extẽſiuè ſi plures filij eſſe poſſent extenſiuè, poſſet namque dici, quod hæc quidem filiatio habetur ab hoc filio, & alia filiatio per alium modum haberetur ab alio filio.

Henrici probationes.

8 Accedit ſecundo loco Henricus probans intentum: is autem quol. 6.q.1. ſic probat, tota fœcunditas ad generandum remanet exhauſta in generatione vnius filij: & tota fœcunditas ad ſpirandum remanet exhauſta in ſpiratione vnius Spiritus ſancti; ergo non poſſunt dari plures filij, & plures Spiritus ſancti. Contra hoc obijcit Scotus, & ait, fœcunditatem totam Patris eſſe exhauſtam, poſſe habere duplicem ſenſum: alter eſt, quod adeo euacuetur, & extrahatur, vt nihil prorſus eius remaneat; quemadmodum dicatur aqua totaliter eſſe exhauſta, vt nihil eius remaneat in puteo: & ſenſus hic eſt falſus; nam non obſtante quod Pater generet, nihilominus remanet, & perſeuerat in Patre eadem fœcunditas. alter ſenſus eſt, eo modo exhauriri, vt non poſſit filium alterum generare, quemadmodum fons qui ſufficiẽs ſit ad vnicam quidem potationem, non vero ad aliam: & hoc modo non diceretur fœcunditas exhauſta ſimpliciter, & abſolutè, ſed in ordine ad ſecundam potationem: hoc autem ſtãte, inquit Scot. argumentum non probat adeo exhauſtam eſſe fœcunditatẽ Patris, vt non poſſit alium producere filium, hoc enim eſſet probandum. Probat vero id Henricus ſic, generatio filij ſemper ſtat, ergo non poteſt alius filius haberi, quia haberentur ſimul duo filij, Ariſtoteles autẽ 5.phyſ. t.c.37. ait idem non poſſe ſimul moueri motib. contrarijs. Reſpondet Scot. negando conſequ. ad probat. ait, ideo non poſſe haberi alium filium, quia generatio primi filij ſemper ſtat, at ſi per impoſſibile non perſeuararet, non probat argumentum, quod non poſſet alium filium producere; igitur impoſſibilitas producendi alium prouenit ex data hypotheſi de generatione eadem perſeuerante, non autem abſolutè, & ſimpliciter. Confirmatur, ſi ſol haberet illuminationis actũ ſibi adæquatum intenſiuè, quatenus eſſet illuminatio perfectiſſima: & eſſet etiam adæquatus extenſiuè, ita vt illuminaret omne corpus illuminabile, & ille actus ſemper ſtaret; non poſſet vtiq, habere tunc aliam illuminationem, non quidem ex parte ſua, quia eſt agẽs naturale, & neceſſario ageret, ſed quia ſtaret ſemper illa illuminatio, igitur aliunde

Generationum, & ſpiratiuam potentiam remanere exhauſtam an verum.

Digitized by Google

Generati-uam, & ſpiratiuam potentiam immanentes. ...

aliunde poſſet. etiam ex parte ſaltem ſua illuminare, ergo ſimiliter de Patre. item ſi potentia generatiua in diuinis ideo determinatur ad iſtum ſolũ actum, quia iſte actus ſemper ſtat, non videtur poſſe aſſignari ratio, ob quam magis iſte, quam alius actus exeat à tali potentia. Quod ſi arguat Henricus, actus adęquatus principio, & ſemper atque vniformiter ſtans, nõ compatitur ſecum alium actum eiuſdem rationis: talis eſt actus generationis diuinæ, qui ſemper ſtat. Reſp. vel loqui de adæquatione intenſiua tantum: vel de intenſiua, & extenſiua ſimul: primo modo falſa maior, nam cũ actu adæquato intenſiuè poteſt ſtare alter inadæquatus extenſiuè: ſecundo modo, id quidem eſt probandum: nam quod non poſſit habere alium actum, id non probat eſſe impoſſibile ſimpliciter, ſed ſecundum quid, ea ratione, qua actus ille primus ſemper ſtat.

Scoti probationes.

9 His actis adducit inde Scotus rationes ſuas: prima autem ſit. Si poſſunt in diuinis eſſe plures generationes, & ſpirationes, ergo ſunt: & ſi poſſunt eſſe plures, ergo poſſunt eſſe & infinitæ: hoc eſt falſum, ergo non poſſunt eſſe plures eiuſdẽ rationis: prob. conſequ. ſi poſſunt eſſe infinitæ, ergo de facto ibi ſunt infinitæ numero productiones, prob. in diuinis non differt eſſe à poſſe. quod autem poſſint eſſe infinitæ ſi poſſunt eſſe plures, probatur ex Auguſt. l. 1. contra Maxim. *immoderata*, inquit, *eſſet diuina generatio, ſi genitus filius nepotem gigneret Patri, quia niſi & ipſe nepos Auo ſuo nepotem gigneret, ſecundum mirabilem doctrinã veſtram, impotens diceretur ſimiliter & ille, & ille, &c.* & ſubdit, *nec impleretur generationis ſeries, ſi ſemper alter ex altero gigneretur: nec etiam perficeret vllus eam, ſi non ſufficeret vnus omnipotens.* hinc etiam conſimiliter arguitur, quod ſi vnus filius non ſufficeret ad complẽdam totam generationem Patris, pari ratione nec alius filius ſufficeret, & nec alius, & alius, & ita procederemus in diuina generatione filiorum, nepotum, & pronepotum in infinitum: ne ergo demus in hoc inconueniens, ſtatuendum eſt non multiplicari productiones eiuſdem rationis in diuinis. Idem quoque Auguſt. loquens de æqualitate Patris, & Filij ibidem ait, *Abſit vt ideo potentior ſit Pater filio, quia vt puta, qui Creatorem genuit, filius autem non genuit Creatorem; neque enim non potuit, ſed non oportuit*; quare autem non oportuit, cauſam, ſubdit, quia *immoderata eſſet diuina generatio*, vt eſt dictum, procedi enim poſſet in infinitum.

Si poſſunt eſſe plures filij; ergo infiniti.

Pater generans nõ eſt potẽtior Filio non generante.

Quod eſt multiplicabile in plura eiuſdem rat. non determinatur ex ſe ad certam pluralitatem.

10 Probatur inſuper, quidquid eſt plurificabile in plura eiuſdem rationis, illud quantum eſt de ſe non determinatur ad certam pluralitatem, ſed poteſt in infinitum multiplicari: ergo ſi productio eiuſdẽ rationis eſſet plurificabilis non vtique determinaretur ad certum numerum, ſed procederetur in infinitum, ergo de facto eſſent in Deo infiniti Filij, & infinitæ numero productiones. maior patet comparando commune ad ſingularia: cauſã ad cauſata: principium ad principiata; quia nulla natura creata, nullaque cauſa determinatur ex ſe ad certum numerum: ſed determinatio veniet aliunde, vel à cauſa ſuprema, vt Deus, vel ex defectu materiæ & influxus cælorum, vel ex impedimento alio cauſæ particularis, à quibus fiat determinatio ad tot, quin plura. Obſtabis, fieri in diuinis determinationem ad certũ numerum, non quidem ex ſe, ſed ab aliquo alio à ſe. Contra, vel determinabitur ab aliquo priori, vel poſteriori, vel ab aliquo, quod ſit ſimul natura: non à priori; quia illud vel erit, principium quo, vel quod: non primũ quia ſi productio eſt multiplicabilis in plura, ergo ſimiliter principium erit productiuum plurium productionum; nam à principio ſunt productiones: non ſecũdum, quia principium quod agit per principium quo: ergo omnẽ numerum, & determinationem habet à principio quo: nec poteſt determinari ab aliquo poſteriori, quia dum aliquid non habet ab alio entitatem, nec quidem ab eo habebit vnitatem, & pluralitatem. nec deniq; ab aliquo ſimul natura, quoniam dum productio eiuſdem rationis non determinatur ex ſe ad certum numerum, nec determinabitur id, quod eſt ſimul natura cum eo, currunt enim ſimul. igitur pri-

primo ad vltimum ſi poſſunt eſſe plures, poterunt ſimiliter eſſe infinitæ numero productiones.

10 Item, omnis pluralitas neceſſario finita, vel eſt alterius rationis, vel ſi non eſt alterius, neceſſe eſt vt præexigat aliquam alterius rationis, per quam determinetur; prob. productio eiuſdem rationis de ſe eſt indeterminata, ergo debet determinari; at non determinatur per productionem eiuſdem rationis, quia iam eſt indeterminata; ergo per productionem alterius rationis: at in diuinis omnis productio eſt neceſſario finita numero, ergo vel eſt eiuſdem, vel alterius rationis, ergo neceſſario præexigit aliquam alterius rationi, per quam determinetur illa pluralitas eiuſdem rat: at non poteſt dari talis determinatio, vt viſum eſt, non per aliquid prius: non per poſterius: non per quid ſimul natura, ergo &c.

Plura mouentia prima non dari quomodo probat Ariſtot.

12 Inſuper, Ariſtot. 12. met. t. cap. 49. probat non poſſe eſſe plura mouentia prima, ſic, Quæcunque ſunt numero multa & vnum ſpecie, habent materiam: ſed primum mouens non habet materiam, ergo non poteſt numero multiplicari, ergo dabitur vnus primus motor, vnum primum mobile &c. conſimiliter infertur; ſed in diuinis non datur materia, ergo nec dabitur generationis, & ſpirationis multiplicatio.

13 Ratio hæc Scoti coincidere videtur cum prima ratione D.Thom. etenim D.Th. ex negatione materiæ intulit negationem multiplicationis productionum eiuſdem rationis: qua doctrinã cõfutauit Scotus: At quomodo nunc recurrit idem Scotus ad eãdem doctrinam, vt inde probet non multiplicari productiones eiuſdem rationis. Reſp. materiam ſumi vel pro materia partis; vel pro materia contrahente quidditatem ad eſſe hanc: vel alijs ſub terminis, de materia partis, & de materia totius: Ariſtoteles probat non poſſe multiplicari primũ Mouens, quia eſt abſtractum à materia contrahente, ſeu differentia indiuiduali contrahente naturam; hæc namque diſtinguit, & multiplicat naturam in indiuiduis, vt Sorteitas, Petreitas, hæcceitas: hoc autem non eſt in Deo, cuius natura non eſt contrahibilis per differentiam indiuidualem, quia non eſt potentialis, nec actuabilis ab alio, ſed eſt de ſe hæc; & inde eſt, vt ceſſãte hac materia à Deo, ceſſet ratio multiplicationis in primo mouente, & hinc habetur declaratio illius axiomatis Ariſtotelici, *In abſtractis à materia, idem eſt quodquid eſt, cum eo, cuius eſt*: quod intelligitur in abſtractis à materia *partis*, *& totius*: & hinc Scotus format hanc ſuam rationem, ſ. à materia hac, quæ eſt forma indiuidualis contrahens, qua caret Deus, licet careat etiam materia partis: at abſtractio à ſola materia partis non eſt cauſa negationis multiplicationis; quia Angeli, & Animæ carent ea, & nihilominus multiplicantur; eo quod habent differentias indiuiduales contrahentes, & diſtinguentes, & multiplicantes naturam: D.Tho. vtitur negatione materiæ partis, ſed nõ ſufficit; Scotus verò vtitur materia totius, indiuiduante, contrahente, diſtinguente, & multiplicante naturam, at hæc non eſt in Deo, ideo non eſt multiplicabilis Deus.

Materia partis, & totius.

In abſtractis à materia idem eſt quodquid eſt cum eo, cuius eſt.

14 Obſtatur aduerſus principale intentum probando dari plures productiones eiuſdem rationis. Vbicunque principiũ, & terminus ſunt eiuſdem rationis, ibi productiones ſunt eiuſdem rationis: in diuinis eſſentia eſt principiũ, & terminus productionum, ergo ambæ, generatio, & ſpiratio erunt eiuſdem rationis. Reſp. differentiam productionum attendi non à principio formali, & partiali; neque à termino formali, & partiali, ſed à principio, & termino adęquato, & totali: primum eſt eſſentia: ſecundum eſt perſona producens, & producta. eſſentia quidem eſt vna in omnibus, tum ratione principij, tum ratione termini termini formalis partialis: at non hinc ſumenda diſtinctio productionum: verum quia principium totale adæquatum, & terminus totalis adæquatus ſunt perſonæ, & hæ ſunt alterius rationis, alia namque habet eſſe per generationem, alia per ſpirationem; meritò productiones ſunt alterius rationis.

Productionum differentia attenditur non à principio, & termino formali, ſed totali.

15 Obij.

Principiũ habẽs producendi poteſt illo producere explic.

15 Obijcitur, habens principium formale perfectum producendi, poteſt illo producere: ſed Filius habet memoriam fæcundam ex Auguſt. 5. Trin. cap. 7. quæ eſt principium generandi, ergo poteſt generare. Reſp. maior intelligitur dummodo principium illud non præhabuerit terminum productum adæquatum, habet autem iam in Patre memoria terminum productum adęquatum; ideo nõ poteſt producere memoria, prout exiſtens in Filio. exemplum, ſi calor eſſet in igne principium calefaciendi calefactione adæquata: ſi calor idem poneretur in alio ſubiecto non poſſet in illo eſſe principium amplius calefaciendi, patet, non quidem calefaciendi ſe, quia idem produceret ſeipſum: nec aliud, quia iam fuit in igne præhabitus terminus calefactionis adæquatus.

Filius ſi nõ poteſt generare, nec Spiritus S. ſpirare, cur communicatur eis memoria, & volũtas fæcunda.

16 Dices, ſi memoria in Filio nõ eſt principium generandi, cur igitur communicatur Filio? Reſp. communicatur ei non ſub ratione principij productiui, ſed operatiui, nempe communicatur vt ſit in Filio principium *quo* intelligendi, ſicut & cæteræ perſonæ intelligunt, non autem *dicendi*, & *producendi*: ſimiliter communicatur voluntas fæcunda Spiritui ſancto non in ratione principij *ſpirandi*, ſed *amãdi*, ſicut & cæteræ, amore eſſentiali amant perſonæ. de hoc autem fuſè ſuo loco in proprijs quæſtionibus.

Productiones ad intra cur non amplius plurificabiles, ſic autem ad extra.

17 Obijcitur, poteſt Deus plura producere immediatè in eadem ſpecie creata, quæ ſint eiuſdem rationis, ſicut de facto agit, creãdo plures animas, plures Angelos; ergo poterit ad intra plura etiam producere eiuſdem rationis. Reſp. negando ſeq. quia ſpecies creata non eſt de ſe hæc, nec determinata ad vnũ, ſed intrinſecè indeterminata ad plura indiuidua: Deus autem eſt ille, qui metam, & numerũ, ac determinationem ſuis indiuiduis creatis imponit, ne ſpecies communicetur pluribus: imponit quidem terminum ſpeciebus ſpiritualib. immediatè: materialibus autem vna cum concurſu cauſarum ſecundarum; ipſæ namque etiam concurrunt, vt vnus Pater non generet niſi decem filios, alter plures, alter minus, vna etiam cũ cauſis ſuperioribus vniuerſalibus vt cœlorum, elemẽtorum, & huiuſmodi: terminus verò animarum, Angelorũ eſt ab ipſo ſolo Deo, volente creare tot, & non plures, quia pendent immediatè ab ipſo Deo: & ſi corpus iam organizatum expectat animam, ipſemet Deus eſt, qui & formam creat, & imprimit, & ad corporis præparationem, & organizationem cõcurrit; ipſo autem nolente, abortus fiũt: à primo ergo ad vltimũ, determinatio indiuiduorum creatorum eſt à Deo volente; Ratio eſt inſuper, quia hęc ſunt entia contingentia, quæ tanto numero, & entitate gaudent, quantam confert illis Deus: at diuinę proceſſiones non ſunt entia contingentia, ſed vtraque eſt omnino neceſſe eſſe; id verò, quod eſt neceſſe eſſe, eſt de ſui natura tale, & tantum, vt non poſſit aliter ſe habere; quapropter dum neceſſe eſt vt ſint duæ ſolummodo productiones, duæ vtique erunt, & non plures, aliàs ſi plures poſſent eſſe, deberent ab aliquo determinari, ne detur proceſſus in infinitum; vt deduximus: id verò deberet eſſe aliquid alterius rationis, quod hucuſque eſt diſcuſſum. Reſpõſio ergo in eo ſtat, vt diuinæ emanationes ſint ex ſe, & ex ſui natura tot, quin plures, earumque numerus nec poteſt minui, nec excedi, quia ſunt neceſſe eſſe. Creatæ autem ſpecies sũt & plurificabiles in indiuidua infinita, & ſunt etiam determinabiles ad tantam indiuiduorum ſeriem, quin plura. Rationes aliæ talis implurificationis habebuntur ſingulariter quærendo de Filio, & Spiritu ſancto infra.

QVÆSTIO XI.

Per quid Eſſentia determinetur ad eſſendum in prima perſona.

Primus modus dicendi

1 CVm diuina eſſentia ſit in Filio per generationem: in Spiritu Sancto per ſpirationem; quæritur inde, per quidnã eadem eſsẽtia ſit in prima perſona? Reperitur penes Scotum in 1. d. 28. q. 3. modus quidam dicendi, quod nempè hic Deus eſſentialiter ſubſiſtẽs, prius ratione quam generet, determinat ſe ad eſſendum in prima perſona: & cõmunicat ſe primæ perſonæ per veram productionem, ad quam ſufficit diſtinctio formalis inter eſſentiam, & perſonam. Modus hic dicendi videtur eſſe eiuſdem Scoti; ratio eſt, quia argumenta, quæ fiunt cõtra hunc modum dicendi diſſoluit ipſe Scotus, vnde infertur hanc eſſe eius opinionem: & in hũc ſenſum trahunt Thomiſtæ aliqui ipſum Scotum.

Modus talis an ſit Scoti Reſponſio Radæ.

2 Primo autem loco eſt videndũ vtrum modus hic ſit Scoti: & quidem Rada 1. p. controu. 25. ar. 1. §. *Dubium notabile.* ait modum hunc recenſeri à Scoto, ſed non eſſe Scoti, quia Scotus idem modum talem vocat phantaſiã; inquit enim *Qualiter autem improbabitur phantaſia hæc, tam diſſona dictis Sanctorum*: vnde ait, & *eſſe modum phantaſticum: & repugnare dictis Sanctorum.*

Reſponſio propria.

3 Nihilominus melius dicemus modũ hunc nedum non eſſe Scoti, ſed etiã nec referri ab ipſo Scoto; ratio, quia modus hic eſt additio ab extraneis facta, vt ſolet, ad textum Scoti: quod patet intuenti; etenim ſub additionis notula comprehenditur inter manulã, & aſteriſcum, vt videre eſt à litt. C. vſque ad litt D. incipiendo ſub litt. C. à §. *præterea ſi quis velit dicere &c.* vſque ad §. *Aliter ponitur*, ſub litt. D. cùm ergo ſit extranea additio, nec quidem eſt Scoti, nec modus talis refertur à Scoto, ſed ab alijs extra: & ita communiter in cæteris exemplaribus notatur vt additio; imo in aliquibus vetuſtiorib. nullatenus reperitur nec vt Scoti textus, nec vt extranea additio.

4 Quod verò talis modus non ſit Scoti probatur etiam ex eius doctrina, quia ibid. §. *ſed tunc eſt aliud dubiũ*, docet eſſentiam immediatè, & abſque alia productione, & externa communicatione eſſe in prima perſona: in alijs verò per productionem, & communicationem. Item in 1. d. 5. q. 1. docet eſſentiam nec generare, nec generari, quia non diſtinguitur realiter à diuinis ſuppoſitis, vt exigitur inter generãs, & genitũ; ergo nullatenus sẽtit cõmunicare ſe per productionẽ. Nullibi etiã reperitur apud eũ mentio talis modi communicandi ſe per productionem ab eadem eſſentia fiendã. quidquid tamen ſit, modus hic & non eſt Scoti, & non eſt tenendus; non. n. eſt eſſentia, quę producit, & gignit, diſtingueretur enim realiter; ſed eſt ſuppoſitum id, quod producitur, & producit, tanquam quid diſtinctum realiter.

Eſſentia eſt in prima perſona primo primitate immediationis.

5 Hinc dicimus primo, Eſſentia eſt in prima perſona primo primitate immediationis: Dicimus ſecundo, Eſſentia eſt in tribus primo primitate adæquationis. probatur, & declaratur exemplis. Quandocunque aliqua plura reſpiciunt aliquod vnum illimitatum, tunc non æquè primo immediatè

re-

reſpiciũtur à tali illimitato, ſed ordine quodam, licet æquè primo adæquatè reſpiciãtur ab ea: ſed perſonæ omnes pullulant ab eſſentia infinita, & illimitata; ergo ordine quodam emanant, itaut primo pullulet prima, inde cæteræ: omnes autem inde reſpiciantur ab eſſentia adæquatè. maior probatur exemplo Solis, qui ęquè primo primitate adæquationis reſpicit totũ Emiſpherium illuminabile, tanquam terminus adæquatus ſuæ illuminationis: & nihilominus primitate immediationis nõ æque primo reſpicit partes omnes; etenim prius illumina partes viciniores, inde remotiores. Inſuper anima intellectiua æque primo primitate adæquationis informar, & perficit totum corpus; nihilominus quia inter partes primum locum obtinet cor, ex Ariſt. 16. de hiſtor. anim. ideo primo perficit cor, inde cæteras partes ordinatè; ergo à ſimili de eſſẽtia in ordine ad perſonas, demptis imperfectionibus.

Eſſentia eſt in tribus, primo primitate adæquationis.

6 Dicimus tertiò, Eſſentia ex ſeipſa determinatur ad eſſendum in prima perſona eſt expreſſa ſentẽtia Scoti vbi ſup. & communiter ſic eum interpretantur Scotiſtæ. ſuadetur vero ex dictis: & prob. prima perſona eſt improducta, ergo eſſentia non eſt in ea per productionem: patet conſeq. nam non eſt alius modus eſſendi in perſonis; vel igitur erit in prima ex ſe, vel per productionem, non ſecundum, ergo primum. Item eſſentia, ſicut quæcunque ſubſtantialis quidditas, eſt ſufficiens radix, & fundamentum, vt ex ea pullulet ſua propria ſubſiſtentia, etiam in natura creata; ergo diuina natura erit ſufficiens vt ex ipſa pulluler perſona Patris: at hæc non pullulat per productionem, ergo eſt in ea, quatenus eſſentia determinatur primo ad eſſendum in ea: non enim eſt inferioris conditionis natura diuina, quam natura creata; ſi enim ex hac pullulat ſua prima ſubſiſtentia, vtique ex eadem natura increata pllulare poterit ſua prima perſonalis ſubſiſtentia; niſi quod illa eſt creata, hæc increata: ſed licet illa ſit creata, nihilominus ipſa natura eſt fundamentum ſufficiens, vt inde pullulet ſubſiſtẽtia.

Eſſentia ex ſeipſa determinatur ad eſſendũ in prima perſona.

7 Dices, datur indiuiduum Deitatis, quod præintelligitur primæ perſonalitati; ergo ab illo poterit eſſentia determinari in hac prima perſona. Contra, quæro, hic Deus, qui eſt in prima perſona, qui eſt etiam idem ac diuina eſſentia, à quonam ponitur in prima perſona: vel quidem à ſeipſo per aliquam productionem, vel ſine vlla productione: ſi per productionẽ, ergo idem producit ſeipſum: ſi ſine productione à ſeipſo, ergo etiam eſſentia determinatur, & ponitur ex ſeipſa. Confirmatur, nam indiuiduum Deitatis eſt idem ac eſſentia indiuidua: quod ſi indiniduum non ponitur in prima per productionem, ſed ex ſe, ergo nec eſſentia, niſi ex ſe.

8 Dices eſſentiam non eſſe ex ſe in prima perſona, ſed per primam proprietatem determinantem illam ad primam perſonam. Contra, quia quæro, per quidnam eſſentia ſit in illa prima proprietate determinante: vel namque eſſet in ea ex ſe, vel per aliam proprietatem: ſi per aliam, quæro de illa alia; vel eſſet ex ſe in ea, vel per aliam & ita daretur proceſſus in infinitum; quod ſieſt in ea ex ſe, igitur habetur intentum, quod ſit ex ſe in prima perſona.

9 Oritur verò difficultas, propoſitio iſta, *ex ſe*, qualenam principium connotat, ſeu cuius cauſæ circumſtãtiam. Reſpondet Scot. importare circumſtantiam principij formalis non quidem formæ informantis; nam tunc exigeret etiam concauſam efficiẽtem, per quam forma ipſa vniretur materiæ, prout contingit in rebus creatis; in Deo autem nec eſt forma, nec materia: ſed forma ſumitur ibi, demptis imperfectionibus, pro dante eſſe ſimpliciter, forma namque ibi eſt ipſa quidditas dans eſſe ſimpliciter: ſicut etiam vnaquæq; creata quidditas poteſt forma vocari, vt humanitas forma quidditatiua hominis. Eſt verò proprium formæ ſolius creatæ reduci ad vnionem materiæ per cauſam efficientem, talis non eſt diuinæ eſſentiæ quidditas. Dices, etiam quidditas, ſeu quidditatiua forma creata reducitur ad eſſe per cauſã efficientẽ. Reſp. non eſt mirum, quia eſt ens dependens, &

Propoſitio ex ſe in diuinis quale principiũ connotat.

creatum, & poſtulat Effectorem ſuũ, ac Creatorem; natura verò Dei eſt increata, & eſt independens omnino, & ideo eſt ex ſe in ipſa prima perſona.

Eſſentia, qua determinatione eſt determinata ad eſſendum in prima perſona.

10 Obijcitur aduerſus principale intentum: primo, Eſſentia ex ſe eſt determinata ad eſſendum in primo ſuppoſito, ergo non poteſt eſſe in alijs ſuppoſitis; prob. ſequ. vnum, & multa opponuntur; & quod ex ſe determinatur ad vnum, nõ poteſt eſſe in multis, quia quod determinatur ad vnum non poteſt eſſe in oppoſito, multa autem opponuntur vni. Secundo ex ſe determinatur ad eſſendum immediatè in primo ſuppoſito, ergo etiam ex ſe determinatur ad eſsẽdum immediatè in cæteris, probatur ſeq. quia alia ſunt ei æque connaturalia vt primũ. Confirmatur, non poteſt aſſignari ratio, quare ſic ſit magis in primo ſuppoſito, quàm in alijs.

Eſsẽtia intenſiuè eſt adæquatè in ſingulis: extẽſiuè ſolũmodo in tribus.

11 Reſpond. ad primum, negando conſequ. quia determinatio illa eſſentiæ non eſt determinatio oppoſita indeterminationi ad plura poſitiua; nam poteſt eſſe, ſicut de facto eſt, in pluribus poſitiuis ſuppoſitis: ſed eſt determinatio oppoſita indeterminationi contradictoriè ſumptæ, quia non eſt in poteſtate eſſentiæ eſſe, & non eſſe in prima perſona, ſed neceſſario eſt primo in ea. Vel reſp. ſecundo neg. conſeq. quia licet ſit determinata ad primam, determinatio tamen illa non eſt adæquata, eſt namque determinata vt ſit adæquatè in tribus. Dices, igitur eſt inadęquatè in prima, ergo imperfectè, ergo perſona prima nõ eſſet perfectè Deus. Ad primã cõſeq. eſſe inadæquatè eſſentiã in prima poteſt facere duplicẽ sẽsũ: primus eſt vt ſit inadæquatè intenſiuè: ſecundus, extẽſiuè: primus eſt falſus, nã eadẽ eſſentia infinita, quæ eſt in alijs, eſt etiã in prima: ſecundus eſt verus, quia cæteræ perſonæ ſunt duæ, prima eſt vna; ſunt etiam diſtinctæ numero perſonæ cum ſint plures, ergo dum eſt in prima, ſiue dum concipitur ſolummodo in prima, & non in alijs, vtique concipitur eſſe in prima inadæquatè extenſiuè, extenſiuè verò adæquatè in tribus. Ad ſecundum conſeq. negatur, ſufficit enim vt ſit in ea adæquatè intenſiuè ad hoc, vt ſit perfectè Deus; etenim ſi per impoſſibile in diuinis eſſet vna ſola perſona, nihilominus illa eſſet perfectiſſimè Deus, quia haberet omnem perfectionem, & virtutem ex Ricchard. Victor.

Si per impoſſibile vna eſſet ſola perſona, eſſet tamen adæquatè Deus.

12 Ad ſecundum neg. ſeq. ad probat. licet ſint alia ſuppoſita ęquè connaturalia, non tamen reſpiciuntur ab eſſentia æquè primo immediatè immediatione ordinis, nam primo prima, inde cæteræ reſpiciuntur perſonę: licet reſpiciantur æquè primo primitate Deitatis, quia omnes ſunt æquè Deus. Ad confirmationem, benè aſſignata eſt ratio, propter ordinem, quẽ expoſcit ipſa diuina natura ad eſſendum in ſuppoſitis, vt ſit in eis ordinatè: in prima ex ſe abſque productione, in alijs mediante productione, generatione, & ſpiratione.

QVAE-

QVÆSTIO XII.

Vtrum in diuinis detur indiuiduum Deitatis.

Negat Durand. & Capr. 1 QVæſtio eſt vtrum vltra diuinas perſonas detur in Deo indiuiduum Deitatis, conceptibile anteceden̄ter ad diuinas perſonas. Durand. 1.d.4.q.2. Capr.q.1. Torres 1 p.q.39. art.4 aſſerunt vltra eſſentiam,& perſonas non eſſe admittendum indiuiduum Deitatis. probatur autem primo, *Actiones ſunt ſuppoſitorum* ex Ariſtot prohæm. metaph.ſed Deo conuenit actio creãdi, conſeruandi, & huiuſmodi, ergo Deus ſignificat ſuppoſitum, non autem indiuiduum diſtinctum, & ſeorſim à ſuppoſitis. ſecundò erit quaternitas in diuinis dato hoc indiuiduo, prob.ſunt tres per ſe exiſtẽtes, vt perſonæ eſt etiam ibi indiuiduum per ſe exiſtens, ergo quaternitas in diuinis. tertio,ideo ſententia oppoſita admittit indiuiduum Deitatis,quia vnicuique *quo* correſpondet adæquatũ *quod*: ſiuè vnicuiq; abſtracto, & formali correſpondet ſuum cõcretum, & materiale:at hæc ratio non conuincit vt admittamus tale indiuiduum. prob. hic homo de formali importat hanc humanitatem: & de materiali, ſeu in concreto importat ſuppoſitum habens hanc humanitatem, non autem importat hunc hominem indiuidualem diſtinctum à ſuppoſito: ergo ſimiliter in diuinis. hic Deus non importabit,niſi hoc ſuppoſitum habens Deitatem quarto hic ſpirator,de formali importat quidem hanc virtutẽ ſpirandi attamen de materiali impor tat hoc ſuppoſitum ſpirans, ſiuè ſuppoſita Patris,& Filij ſpirantia.

Datur indiuiduum Deitatis. 2 Cæterum oppoſitum dicimus: ac in Deo ſit prima aſſertio, vltra tria diuina ſuppoſita, datur quoq; indiuiduum Deitatis.eſt Scoti in 1.d.2.q.7. litt.CC. & d.4.q.1. ad quæſt & communis Scotiſtarum. eſt etiam Caet.1. p.q 39. art.4. quam eſſe quoq; pleriq; exiſtimant D.Thom. probatur vero, vnicuique *quo* correſpondet ſuum proprium, & adæquatum *quod*: ſed Deitas eſt *quo*, ergo ei correſpondebit ſuum *quod*: ſed hoc non erit, niſi Deus; ergo datur indiuiduum Deitatis. Reſpondent Aduerſarij,adæquatũ *quod*, eſſe tres diuinas perſonas. Sed contra arguitur, vnicuique naturæ ſingulari debet correſpondere ſecundum talem naturam ſuum quod adæquatum ſingulare: ſed diuina natura eſt ſingularis, ergo debet habere adæquatum ſingulare: at illud eſt Deitas: dixi, ſecundum talem naturam; nam diuina ſuppoſita ſunt reſpectiua, eſſentia eſt abſoluta: inter *quo* autem, ſeu rationem formalem: & *quod*, ſeu rationem materialem, debet reperiri adæquatio in entitate, & natura: at perſonæ ſunt reſpectiuæ, eſſentia abſoluta; ergo eſſentiæ non poteſt correſpondere perſona tanquam propriũ ſuum *quod*: ſed proprium quod erit Deus, quia ſicut Deitas eſt abſoluta, ita Deus eſt abſolutus. vnde ſic conficitur ratio, vnicuique *quo* debet correſpondere ſuum *quod* ſecundum naturam ſui *quo*: ſed perſonalitates ſunt reſpectiuæ: eſſentia abſoluta, & Deus abſolutus, ergo Deus, & non perſona erit adæquatũ *quod* Deitatis.

3 Secundo eſſentia non habet à perſonis,vt exiſtat, ergo adæquatum *quod* non erit perſona: antecedens patet; nam non perſona eſſentiæ, ſed eſſentia tribuit eſſe perſonæ,quia ipſa eſt pelagus, à quo emanant perſonæ. Tertio,Deus antequam intelligantur perſonæ eſt perfectè, & adæquatè Deus,

Deus, in rationc Dei ita vt ſi per impoſſibile non pullularent perſonæ, nihilominus verè Deus eſſet perfectè Deus: & confirmatur ex Rich. l. 3. de Trin. c. 16. dicente, *quod ſi per impoſſibile in diuinis eſſet vna tantum perſona, nihilominus in ea eſſet potentia creandi, conſeruandi &c.* hinc arguitur, data hypotheſi quod ibi eſſet vna tantum perſona, vtique adæquatũ quod Deitatis non eſſent aliæ perſonæ, quæ deeſſent: ergo ſi per impoſſibile nulla eſſet perſona, & eſſet Deus, vtique Deitas haberet ſuum adæquatũ, quod nempè Deum. Item perſonæ intelliguntur quid poſterius ad eſſentiam, & ad hunc Deum abſolutè tentum: ergo verè datur indiuiduum eſſentię abſolutum, quod antecedit perſonas. Inſuper, propoſitio hæc eſt immediata, hic Deus creat: hæc vero eſt mediata, perſona creat, etenim ideo perſona creat. quia hic Deus creat; ergo Deus de materiali non importat primo perſonam, ſed Deum abſolutum. Præterea hic Deus de materiali non dicit vnam ſolummodo perſonam, quia iſta eſſet falſa, Deus eſt tota Trinitas, etenim Trinitas non conſtat ex vna ſola perſona: nec de materiali dicit primo omnes tres perſonas, quia iſta eſſet falſa, Pater eſt Deus; nam Pater non eſt Filius, nec Spiritus ſanctus perſonaliter: nec de materiali dicit primo perſonam in communi, quia Trinitas non eſt perſona in communi, ſed in particulari ſecundum omnes ſingulares perſonas: nec dicit perſonas omnes in plurali, quia iſta eſſet falſa Pater eſt Deus, nam Pater non eſt omnes perſonæ realiter, cum diſtinguantur perſonæ perſonaliter: ergo à ſufficienti enumeratione dicit hic Deus aliquod ſingulare commune omnibus perſonis primo, non autem primo ipſas perſonas.

Vltimum quod *eſſentia quid eſt*

4 Secunda aſſertio, vltimatum quod, terminatiuum eſſentiæ non eſt indiuiduum abſolutum Deitatis, ſed Trinitas perſonarum. prob. eſſentia eſt indiuiduum communicabile toti Trinitati, & ordinatur ad communicationem toti Trinitati: ergo tota perſonarum Trinitas eſt vltimatum, quod, terminatiuum eſſentiæ. Item da oppoſitum, quod non ſit Trinitas vltimato terminans, & ſequitur eſſe indiuiduum Deitatis, at inde ſequitur vt Deus ſit ſolummodo vnus, ratione vnius indiuidui, non Trinus, quia nõ ordinaretur ad Trinitatem.

Vltimatum terminatiuum eſſentia non cõſtituit in eſſe indiuidui, ſed in eſſe trini.

5 Tertia aſſertio, terminatiuum hoc, ſiuè completiuum Deitatis non conſtituit indiuiduum Deitatis in eſſe indiuidui, ſiuè in eſſe eſſentiæ, ſed in eſſe Trinitatis, ſeu in eſſe Dei vnius, & trini. prob. ante perſonarum emanationes iam eſt eſſentia: & eſſentia eſt vna, & indiuidualis, vt diximus: & eſſentia eſt verus Deus. ergo in ratione eſſentiæ, atque in ratione indiuiduali abſoluta non pendet à completiuo Trinitatis. Item nullum abſolutum, vt abſolutum, pendet à reſpectiuo: indiuiduum Deitatis eſt abſolutum, ergo in ratione indiuidui nõ pendet à perſonarum Trinitate. probatur ſecunda pars, Deus eſt vnus, & trinus: ſed non eſt trinus ſine perſonarum Trinitate, ergo in ratione indiuidui vnius, & trini eſt à tota Trinitate. Demum, Trinitas eſt Deus vnus, & Trinus, ergo vt ſic eſt à tota Trinitate.

Actiones ſunt ſuppoſitorum. declaratur.

6 Ad rationes in oppoſitum reſp. & ad primam, non dixiſſe Ariſtotelẽ, actiones eſſe tantummodo ſuppoſitorum, ſed eſſe vel ſingularium, vel circa ſingularia: vnde præfert experimentum arti, quia experimentum eſt circa ſingularia, ars circa communia. Item quod ſit falſa, eſſe ſolummodo ſuppoſitorum, patet ex eod. Ariſt. qui 3. de an. dicit, quod anima, quæ tamen non eſt ſuppoſitorum, *intelligit, & ſapit.* Non negatur tamen eſſe etiam ſuppoſitorum, at non neceſſario, nam etiam quæ non ſunt ſuppoſita poſſunt operari, & ſufficit vt ſit ſingulariũ. Reſpondetur inſuper eſſe ſuppoſitorum, ſed non tantum. Item eſſe ſuppoſitorum non tanquam rationis agendi, ſed tanquam conditionis agẽtis, quia natura eſt ratio agendi, ſuppoſitum eſt conditio agentis. Demum reſpondetur eſſe ſuppoſitorum, tanquam vltimatè denominatorum, quia calor quidem calefacit de ſe, attamen id, quod vltimato denominatur à calefactione eſt ſubiectum, &

Ars circa communia, experimentum circa ſingulare.

ſup-

ſuppoſitum ignis, in quo eſt calor, quod ſi non eſt neceſſe vt actio ſit ſuppoſiti, quia poteſt eſſe indiuidui, & ſingularis, meritò hic Deus poteſt denominari Creator, præſcindendo per intellectum à perſonis, quia eſt indiuiduum ſingulare: verum quia hic Deus reperitur in perſonis, ideo etiã perſonæ creant, vnde eſt vt perſonæ, ſeu tota Trinitas recipiat vltimatam creatoris denominationem.

Indiuiduũ Deitatis nõ fuit quaternitatem.

7 Ad ſecundum negatur quaternitas, quia hoc Deitatis indiuiduum non auget numerum vltra perſonas; ratio quia eſt vnum & idem in omnibus perſonis,& eſt vnum in perſonis, & eſt idem cum perſonis: quod ſi eſſet diſtinctum à perſonis, augeret numerum, & faceret quaternitatem. Confirmatur,quia eſt eadem ſubſtantialis exiſtentia tum perſonarum, quę omnes habent candem diuinam ſubſtantiam, & naturam: tum ipſius indiuidui Deitatis. Cum ais de exiſtentia: vtique eſſentialis exiſtentia vnica omnium eſt,non alia:& exiſtentia indiuidui Deitatis, vnica eſt, quod ſi vnica eſt,& in omnibus eſt illa eadẽ, atque idem cum omnibus,meritò excluditur quaternitas, omnes enim perſonæ vna cum indiuiduo Deitatis ſunt vnus,idemque exiſtens Deus.

8 Ad tertium,differentia eſt inter naturam creatam, & diuinam, illa namq, neceſſario dum eſt ſingularis, habet pro ſuo materiali adæquato *quod*, ſuppoſitum; non enim Franciſci natura de ſe eſt ſolummodo indidualis,ſed neceſſario eſt adiuncta ſuppoſito; ita vt ſuum adæquatum *quod*, ſit ſuppoſitum: at diuina de ſe eſt hęc, ideoque eſt in ratione naturæ vt natura eſt, adæquatè talis, quia Deitas eſt de ſe *hæc*, ergo eſt adæquatè Deus in ratione abſoluta Dei, ſiuè Deitatis: relationes autem non conſtituunt Deum in ratione abſoluti, ſed in ratiõne trini,& relatiui, & ideo non in ratione vnius, ſed in ratione Trini, vt eſt dictum. Reſpondetur etiam perſonas eſſe terminatiuum *quod*, & vltimatum, vt in ſecunda aſſertione, non autem primum,proximum, & immediatum, vt in tertia,& prima aſſertionẽ: Ad id de vnicuique *quo* correſpõdet ſuum quod,reſpondetur in ſequẽti ſolutione.

9 Ad quartum reſpondet OKam, & Gabr. dari vnum *quod*, nempè ſpiratorem, præſcindentem à Patre, & Filio: ſed contra obijcitur,quia ſequeretur illud tale referri realiter ad Spiritum ſanctum: at relatio realis nõ eſt niſi perſonarum. Item diſtingueretur realiter à Spiritu ſancto: at diſtinctio realis non eſt,niſi perſonalis. Reſpondetur itaq; adæquatum *quod*, eſſe Patrem, & Filium; ratio, quia ſpiratio actiua eſt proprietas Patris, & Filij, non quidem proprietas conſtitutiua, ſed aduentitia poſt eorum eſſe conſtitutum: ideoq, adæquatum *quod*,eſt id, cuius, ſeu quorum eſt proprietas: itẽ paſſio, nõ habet pro adæquato quod, niſi id, cuius eſt paſſio: ergo ſpiratio habebit pro ſuo quaſi materiali, ſeu adæquato quod,Patrem, & Filium. eſt enim quaſi paſſio Scotus 1.d.12. quæſt.1. litt.R. Reſpondetur etiam, illam propoſitionem, *vnicuique quo correſpondet vnum quod*,eſſe vniuerſaliter veram de *quo*,eſſentiali, & abſoluto; vt eſſentia, ſeu Deitas, eſt *quo*, ideo Deus, ſeu indiuiduum Deitatis eſt *quod*: at ſpiratio actiua eſt quid reſpectiuum, ideoq; ſuum *quod* erunt perſonæ ambæ reſpectiuæ.

Vnicuique quo correſpondet ſuũ quod: declaratur.

10 Obſtabis,ſi vna natura humana aſſumeretur à tribus diuinis perſonis, tunc correſponderet quidem tali naturæ vnum *quo* formale, ſed nõ vnum *quod* materiale; quia eſſet quidem vna natura, & vna humanitas, at eſſent tria ſuppoſita, ergo à pari nunc habetur vna natura diuina,tanquam formale *quo*, & tria materialia *quod*,nempè perſonæ Reſp primo nõ poſſe ex Sco. dependere vnã naturã à tribus, vt in 3.d.1.q.2. Reſp.2.quod ſi aſſumeretur à trib. tunc non correſponderet vnum *quod*, ſed tria, quia eſſe in tribus non conueniret ex propria natura, ſed prout eleuata ad rem ſuperioris ordinis: dum vero aſſumitur à proprio, & naturali ſuppoſito, correſpondebit ei vnum ſingulare ſuppoſitum *quod*, quia eſt ei propriũ, & connaturale; ita à pari ipſi diuinæ eſſentiæ eſt proprium, & connaturale, vt habeat vnum ſingulare indiuiduum

duum ſuæ Deitatis, quod ſit commune pluribus. Reſpondetur ſecundò, eſſe tria *quod*, vel *quæ* reſpectiua, ſunt enim tria ſuppoſita reſpectiua, cæterorum eſſe vnum *quod* abſolutum, & illud eſt abſolutum indiuiduum Deitatis,

QVÆSTIO XIII.

Vtrum diuina eſſentia generet, vel generetur.

SEntentiarum Magiſter in 2.d.5. docuit eſſentiam nec generare, nec generari, inſuper docuit in diuinis Patrem reperiri, & Filium, ac Spiritum ſanctũ, inter quos eſt generatio, & ſpiratio; reperiri etiã eſſentiam, quæ tamen nec generatur, nec generat, nec ſpiratur, nec ſpirat: ratione cuius tamen eſſentiæ omnes perſonæ ſint vnum, & idem eſſentialiter. Abbas autem Iochimus contra Magiſtrum inuehitur, atque dicit, ſi id eſſet verum, ſequeretur dari in diuinis quaternitatem: ſi namque datur eſſentia, quæ nec generet, nec generetur, nec ſpiret, nec ſpiretur, vt diuinæ perſonæ, ergo datur quartum in diuinis, nẽpe eſſentia, & ita deſtruitur diuina Trinitas: & ob id libellum obtulit in Cõcil. Florent. cõtra Magiſtrũ ſentẽt, vt habetur in c.1. de Summ. Trinit. & fid. cath. in quo ipſum vocat, hæreticũ; docetq; eſſentiam generari, & generare: docet etiam diuinas perſonas non eſſe idem, & vnũ ratione diuinæ eſſentiæ, contra eundem Magiſt. Cùm verò cogebatur ad identitatem hanc eſſentialem adſtipulandam ex Scripturis, vt Ioan: 7. *Rogo vt ſint vnum, ſicut ego, & tu vnum ſumus*; aiebat ibi loqui Chriſtũ de vnitate *charitatis* inter ſe, ſicut fideles in Eccleſia ratione eiuſdẽ charitatis, & dilectionis ſunt vnũ, non autem ratione vnius naturæ, & eſſentiæ.

Ioachimus Abbas, inuehitur cõtra Magiſtrum ſententiarum.

2 Verum res deciſa fuit in Concil. Lateran. contra Abbatem Ioach. in quo defenſus fuit ab eius impoſtura Magiſter: & confirmata fuit eiuſdẽ Magiſtri doctrina, ac reprobata doctrina Ioachimi: vt infra. Ad illud autẽ Saluatoris, non loquitur Saluator de vnitate ſolummodo dilectionis inter Patrem, & Filium, ſed de vnitate vera, & eſſentiali, quia verè ſunt eſſentialiter vnũ ratione eſſentiæ vnius in omnib. ſicut patet ibi, c. 10 *Ego & Pater vnum ſumus*: vbi neutrum illud *vnum* naturã indicat, quia ſicut maſculinum indicat perſonam, ita neutrum importat naturam; ſicut etiã in hymno canit Eccleſia de Spiritu ſancto, *Nunc Sancte nobis Spiritus. vnum Patri cum Filio*: vnum quidem *neutraliter*, ratione eſſentiæ, non autem vnus *maſculinè* quia Spiritus sãctus diſtinguitur realiter perſonaliter à Patre, & Filio. eſt igitur ſenſus vt perſonæ diuinæ ſint ratione eſſentiæ vnum: nos verò (rogat Patrem Chriſtus) vt ſimus vnum, non quidem conſimili vnitate, & idẽtitate, quoniam nos diſtinguimur, & ratione perſonæ, & ratione naturæ ab inuicem; non enim in nobis, ſicut in Deo, eſt vnica numero natura: ſed de vnitate loquitur inter nos charitatis, & dilectionis; vnde eſt, vt ly *ſicut, ſeu quemadmodum*, & huius generis, non importent relationem ęqualitatis, ſed ſimilitudinis; ait enim Ambr. *Creaturæ ad Deum non æqualitatis, ſed ſimilitudinis relatio eſt*: quomodo etiam intelligitur illud alterum Matt. 5. *Eſtote perfecti, ſicut Pater veſter cæleſtis perfectus eſt.* ly autem *ſicut*, eſt nota ſimilitudinis, & proportionis, non autem æqualitatis, quia impoſſibile eſt creatu-

Magiſter defenditur ab impoſtura Ioachi-

tu-

turam coæquari in perfectione ipſi Deo: ita etiam impoſſibile erit coæquari in vnitate, & idẽtitate eſſentiali Deo; ergo à primo ad vltimum, perſonæ quidem diuinæ ad inuicem ſunt vnum vnitate naturæ eiuſdem numero eſſentiali, creaturæ vero vnitate dilectionis accidentali. & de his ſup. q. 5. art. 2. n. 8. & art. 3. nu. 14.

Eſſẽtia nec generat, nec generatur.

3 Hoc habito ſit prima aſſertio, Eſſentia nec generat, nec generatur. eſt communis Theologorum. D. Th. Bonau. Scoti, ac cæterorum. ſtatuitur contra Ioachimum, & probatur primo ex c. damnamus de ſin. & ſid cath. vbi dicitur, *nos autem ſacro approbante Concilio credimus, & confitemur cũ Petro, quod vna ſumma res eſt eſſentia, vel natura diuina, quæ nec generat, nec generatur.* ſtatuitur autem cõtra Lutherum, & Hieronymum Zanchium, qui argumento conuicti Ioachimi idipſum ſentiebant cum eo. Vltra vero determinationem Concilij, probatur ratione, *generans diſtinguitur realiter à genito*: ſed eſſentia non diſtinguitur realiter à perſonis, ergo non generatur, nec generat: antecedens probat Scotus 1. d. 5. q. 1. ex Auguſt. 1. de Trinit. 1. quia nihil gignit ſeipſum, ergo omnino generans diſtinguitur realiter à genito, item generans refertur realiter ad genitum; eſſentia non refertur realiter ad perſonas, prob. relatio realis requirit extrema diſtincta realiter: eſſentia tamen non diſtinguitur realiter à perſonis. Inſuper Pater eſt realiter idem cum eſſentia, & eſt formaliter Deus: ſi verò generatur eſſentia, vtique à Patre generatur, ergo non eſſet Pater realiter idem cum eſſentia, ſed diſtinctus realiter, quia realiter diſtinguitur Pater à Filio, quẽ generat. Rurſus in creatis non eſt forma, quæ generetur, & generet, in recto, ſed eſt totum compoſitum, & ſuppoſitum completum. eſſentia eſt quaſi forma, demptis imperfectionib: dans eſſe ſimpliciter. hę ſũt rationes Theologicæ.

Quandocũque aliquid eſt vltima abſtractione abſtractũ, nil poteſt prædicari de eo, niſi in primo modo dicendi per ſe.

4 Probat inſuper ibid. Scotus ratione logica: quandocunque aliquod eſt vltima abſtractione abſtractum, nihil poteſt prædicari de eo, niſi in primo modo dicendi per ſe: ſed eſſentia in abſtractione ſubſtantiali, eſt vltimatè abſtracta; ergo nihil poteſt de ea prædicari, niſi in primo modo per ſe: ſed generatio, & generare non poſſunt prædicari de ea in primo modo dicendi per ſe, ergo nec generatur, nec generat: prob. min. generatio, & ſpiratio ſunt quid poſterius ad eſſentiam, quia diuinæ productiones pullulant ab eſſẽtia: ſed nullum poſterius eſt de intrinſeca ratione prioris, ergo non poteſt prædicari de eſſentia, ergo nec generatur, nec generat. Qualis autem ſit ſenſus propoſitionis ipſius Scoti, patebit ex num. 6. & deinceps.

Nomina ſubſtantiua poſſũt prædicari formaliter, & identicè: nomina adiectiua, & participia nõniſi formaliter.

5 Occaſione huius ſubtiliſſimæ rationis Scoti, aduertendum occurrit ex eodem, quod nomina ſubſtantiua in diuinis poſſunt prædicari, & formaliter, & identicè: nomina verò adiectiua, ſicut & participia non poſſunt prædicari, quandocunque occurrit prædicatio, niſi formaliter: exemplum primi, Pater eſt eſſentia, eſt prędicatio identica: Pater eſt Deus, eſt prædicatio formalis. exemplum ſecundi, Pater generat; Pater, & Filius ſpirant. ratio primi, quia nomina ſubſtantiua ex ſe habent, pro quo ſupponant: nomina autem adiectiua, & verba ponũt ſuum ſignificatum circa id, pro quo ſupponit nomen ſubſtantiuum, cum quo coniungitur. Inſuper nomina adiectiua ſignificant per modum formæ informantis, ſeu dantis eſſe, & ideo de nullo prædicantur, niſi de eo, ad quod ſe habent per modum formę informantis. ex his deducitur quod hęc eſt falſa, eſſentia generat, quia eſſentia non includit generationem, ſiue generare in ſua ratione formali, quia poſterius nõ eſt de ratione formali prioris: at iſta Pater generat, Filius generatur, eſt prædicatio formalis, quia de ratione formali Filij eſt vt generetur, ſicut & Patris, vt generet, quia accipiunt eſſe per generationem. & ex his patet intellectus iſtius logicæ rationis Scoti.

De vltimate abſtracto nil valet prædicari, in primo modo dicẽ-

6 Obſtari ſolet contra rationem hanc, probando non eſſe veram illam propoſitionem, quod de vltimatè abſtracto nil valet prædicari, niſi in primo modo dicendi per ſe; quandoquidem iſtæ propoſitiones ſunt veræ, eſ-

di per ſe, an ſit verum. ſentia intelligit, amat, eſt beata, videtur, fruitur, creat, diſtinguitur à creatnris, & huiuſmodi, ergo falſa propoſitio. ita arguit contra Scotum OKam 1.d.5.q.1. Alphonſ. Tolet.ibid. Guilelm.de Rub. atque Adam 1.d.33.q.4. hæ tamen non ſunt in primo modo per ſe.

Mayronis gloſemata. 7 Mayronis vt ſaluet Scoti propoſitionem, ſeptem gloſas affert in 1. d.5. ait ergo primo, axioma eſſe verũ in prædicatis affirmatiuis, non negatiuis: vnde licet de ea prædicetur, eſſe diſtinctam, abſtractam, præciſam, quia tamen prædicata iſta ſunt negatiua, ideo, non tenet. Secundo intelligitur in prædicatis realibus, non autem in ſecundis intentionibus, vnde cum prædicatá iſta, eſſe viſam, intellectam, amatám, & ſimilia, ſint ſecundæ intẽtiones, merito non concludit contra eùm. Tertiò non valet regula in reſpectibus fundamentalibus, quia verè formaliter eſt vna, & bona. Quartò non intelligitur in terminis priuatis, ſed poſitiuis, vnde verè dicitur quod eſt vna. Quintò non intelligitur de modis intrinſecis, vnde verè dicitur formaliter, quod eſt infinita. Sextò nõ intelligitur in prædicatis concernentbius actum intellectus, ſeu voluntatis; vnde verè formaliter dicitur quod intelligitur, amatur. Septimò intelligitur tãtum in prædicatis, quæ ſe habent per modum fluxus, & fieri, non autem per modum habitus, & quietis: vnde iſta eſt vera, eſſentia eſt pulcra: iſta falſa, eſſentia generat, generatur.

Gulielmi. 8 Guilelmus improbat has gloſas Mayronis, & ait, quod omnia iſta prædicata prędicantur identicè, & nõ formaliter: ratio, quia de vltimate abſtracto, nil valet prædicari, niſi in primo modo, & omnia prædicta prædicata ſunt poſteriora ad eſſentiam.

Pauli Scriptor. 9 Paulus Scriptor ead. diſt. inquit quod regula non eſt intelligenda in concretis extrinſeca denominatione denominantibus, ſed denominantib. denominatione intrinſeca: vnde iſta, eſſentia communicatur, eſt vera formaliter, ſicut iſta, videtur, intelligitur, &c. iſta falſa, eſſentia generat, generatur.

10 Nicolaus de Nyſe tract. 1. p. 2.q.8. intelligit eam in prædicatis, quę dicunt aliquam realitatem in ſubiecto: & talia prædicãtur in primo modo. *Nicolai de Niſe.*

11 Cæterum Lychetus omnia hæc explodit, atque ait regulam Doctoris eſſe abſolutè in quocunque veram, vt ſonat. neque gloſis eſſe vtendum, valet enim in omnibus, ſiue reſpectiuis, ſiue realibus, ſiue intentionalibus: ſiue intrinſeca, ſiue extrinſeca denominatione denominationib. Vnde concludit nullam illarum prædicationum eſſe formaliter veram: Dices, eſſentia intelligitur, videtur, amatur, eſt bona, infinita, ſancta, & huiuſmodi; ſunt prędicationes formales; ergo formaliter prædicantur de ea: Reſpõdet eſſe prædicationes fundamentales, non formales: quia ſunt veræ fundamentaliter, quatenus eſſẽtia eſt radix, & fundamentum eorum: cæterum non eſſe veras formaliter, quia de vltimatè abſtracto nihil valet prædicari, niſi in primo modo, at omnia iſta prædicata ſunt ſecundi modi. *Lycheti.*

12 Verum non aſſentior Lycheto dicenti prædicatioens iſtas non eſſe formales; etenim quis negare audebit, eſsẽtiam eſſe bonam, & infinitam, & veram formaliter; & quidem beati formaliter vident diuinam eſſentiam: item de eſſentia ait Ambroſ. Luc. 5. *ſi vult videtur, ſi non vult non videtur.* eſt etiam formaliter beata, & huiuſmodi: qua ergo ratione negandæ veniunt propoſitiones iſtæ formaliter? Reſponderet Lych. aliter loquendum eſſe cũ Rudibus, aliter cum Theologis: cum illis eſſet cautè procedendũ, quia non capiunt, hi capiunt.

13 Quidquid tamen ſit, dum res diſquiritur theologicè, & logicè, ſecũdum vtrumque modum eſt reſpondẽdum: & quidem logicè loquendo, benè ait Lych. propoſitiones iſtas non eſſe formales, ſed fundamentales; ad de reales, & identicas: non formales, vt eſt dictum, quia ſunt prædicata poſteriora ad eſſentiam; ergo non prędicantur in primo modo dicendi per ſe formaliter: at quia ſunt idem realiter, fundamentaliter cum eſſentia, ideo ſunt benè prædicationes fundamentales; *Prædicata de eſſentia theologica, alia logica.*

tales: ſi verò loquamur theologicè, eſt omnino concedendum prædicationes iſtas eſſe formaliter veras, quia verè eſſentia eſt beata, beatificat, videtur, amatur: ergo formaliter videtur, formaliter eſt beata: ratio autem prędicationis iſtius formalis theologicè loquendo deſumitur primo ex veritate, & realitate ipſius prædicati, quia verè, & realiter à parte rei videtur, amatur, beata eſt, beatificat &c. Secundò quia verè identicè, & realiter eſt bona, ſapiens, iuſta, infinita, & huiuſmodi: ergo eſt formaliter talis. ideoque ne dubitatio oriatur in vocibus, dum ſumus in rebus theologicis, vtamur theologico more, ſic enim catholicè, & fideliter rem exprimimus, cõformando nos cum more loquendi Patrum, & Theologorũ: modus autem ille explicandi logicè ad Scholas pertinet, & ideo in diſceptationib. eo vtendum: cæterum communi via vtendum, vt dicamus eſſentiam eſſe bonam, iuſtam, beatam, ſanctam, & infinitam theologicè formaliter, ſic namq; & rudibus ſatisfacimus, & doctis; *ſapientibus* namq; ait Paulus, *debitor ſum, & inſipientibus*.

Prædicata logica de eſſētia quæ nam.

14 Si autem inquiras quænam ſint prædicata, quæ logicè loquendo prædicantur de eſſentia prout eſt vltima abſtractione abſtracta: iam dictũ eſt, eſſe prædicata eſſentialia, ſeu primi modi dicendi per ſe: & iſta erunt, ens, exiſtentia, Deus, Spiritus, vita intellectualis. ſiuè erunt ea, quæ includuntur in eius definitione, ſi poſſet difiniri, prout eam deſcribit Scotus quæſt. 5. quolib. inquiens, *eſſentia diuina eſt entitas realis, exiſtens, prima, vnica, abſoluta, quæ in diuinis qualibet perſona eſt Deus, radicaliter infinita*.

Eſſētia diuinæ deſcriptio ex Scoto.

Eſſētia eſt principium & terminus formalis, non totalis.

15 Secunda aſſertio, eſſentia diuina eſt terminus formalis generationis: eſt etiā principium formale eiuſdem: licet non ſit terminus totalis, & adæquatus, nec principium totale, & adæquatum eſt Scoti 1. d. 5. q. 2. litt. F. & D. Tho. 1. p. q. 41. art. 3. Iam conſtat principium, & terminum cuiuſcunq; productionis diuidi in totalem, quod, & adæquatum: ac in partialem, & formalem, & quo, ſiuè inadæquatum: totalis conſtat ex natura, & hypoſtaſis huiuſmodi principium totale, quod, & adæquatum generationis actiuæ eſt Pater: terminus vero erit filius, qui eſt adæquatus, & totalis terminus generationis. hinc vero ſequitur, quod ſi Filius, & Pater ſunt principium, & terminus totalis, vtique eſſentia erit principium, & terminus inadæquatus, quo formalis, & partialis. Probatur autem, eſſentia in Filio nõ eſt materia, neque quaſi materia, vt contra Henricum dicetur ſuo loco: nec eſt cauſa finalis, nec efficiens; ergo remanet, vt habeat rationem principij, & termini formalis. Item terminus formalis productionis Filij, vel eſt eſſentia, vel relatio, vel eſſentia, & relatio ſimul: non eſſentia, & relatio ſimul, quia ambo faciunt terminum totalẽ, non relatio, quia ipſa non eſt perfectiſſimum, quod per productionem habetur, cum relationes ex Scoto nõ dicant perfectionem, & imperfectionem: dato autem in ſententia D. Tho. dicere formaliter perfectionem, nihilominus perfectio eius eſt fundamentaliter ab eſſentia, cum ipſa ſit pelagus perfectionum: cum igitur eſſentia ſit quid primo perfectiſſimum, ipſa quoq; erit terminus primus; & formalis generationis. Inſuper in creaturis terminus formalis generationis eſt natura, non autem proprietas indiuidualis: quia vtrumq; facit terminum adæquatum, & totalem: ergo in generatione diuina terminus totalis, & in recto erit Filius conſtans ex eſſentia, & proprietate, terminus partialis formalis erit natura diuina. Deniq; natura eſt ratio agendi: proprietas vero eſt conditio agentis: ergo natura eadem erit terminus partialis ipſius rationis agendi: quo fit, vt ſicut terminus totalis, & principium totale conſtat ex ratione agendi, & conditione agentis, ita terminus generationis totalis, & principium totale ſit Pater, & Filius terminus vero partialis, ac terminus formalis ſit ipſa diuina eſſentia. eſt contra OKam, & Gregor. de Arim. 1. d. 5. q. 2. Hoc idem habet Scotus 1. d. 7. q. vn. litt. P. & quol. 2. litt. O. ac d. 13. q. vn. litt. T. docens aſſertionem recenſitam.

16 Arguitur aduerſus dicta, Au-

Digitized by Google

guſt.7.Trin. c.2.& 12.ait, *Idem dici accipiamus cum dicitur Verbum, ac ſi dicatur nata ſapientia:* & inde,*ac in altero, quod eſt ſapientia demonſtretur eſſentia, quæ ad ſe dicitur*: concludit ergo idem eſſe ſapientiam, ac eſſentiã: arguitur verò, ſapientia eſt nata, & genita,ergo etiam eſt genita eſſentia. Reſpondet Scot. non eſſe parem rationem de ſapientia,& eſſentia: illa namq; non eſt vltima abſtractione abſtracta, iſta ſic: at concluſum eſt quod de vltimatè abſtracto non poteſt prędicari niſi in primo modo formaliter; igitur generatio non prædicabitur de eſſentia: dicetur verò de ſapientia, quia non eſt vltimato abſtracta.

Sapientia non eſt vltimato abſtracta, eſt autem eſſētia.

17 Item arguitur, Auguſtinus aliquando dixit Filium eſſe eſſentiam de eſſentia: ergo eſſentia generat. Reſp.non eſſe ſenſum, vt velit Auguſ. eſſentiam generare, ſed ſenſus erit, vt ly *de*, non denotet quidem rationem cauſæ efficientis, non enim generat: nec rationem materię, ſiuè quaſi materiæ, vt aiebat Henric. ſed denotat eſſentiam eſſe fundamentum, de quo educitur Filius: eſſentia enim eſt fundamentum, & radix, ex qua, ſiuè de qua emanant diuinæ perſonæ.

Propoſitio de quid indicat circa eſſentiam.

18 Inſuper Richar. 6.Trin. c.22. inuehitur contra Magiſtrum, dicens, *Multi temporibus noſtris non audent dicere ſubſtãtiam genitam: quin potius, quod eſt periculoſius, & contra Sanctorum autoritates, audent negare,& modis omnibus conantur refellere, quod ſubſtantia gignat ſubſtantiam, pertinaciter negantes, quod omnes ſancti affirmant.* Reſpondet Scot: quod ſi Richardus intendat reprobare Magiſtrũ in hac re, eſt neganda eius authoritas,quia ſententia Magiſtri eſt approbata à Concilio. authoritates verò Sanctorum exponendæ ſunt iuxta mentem Concilij, vt exponit Magiſter.

19 Item eſſentia communicatur, ergo generatur, & producitur. prob. conſequ. communicare, & communicari dicunt relationes originis: ſed eaſdem relationes dicunt generari,& generare;producere,& produci: Item ſi vnum relatiuum eſt idem cum altero relatiuo, vtique correlatiuum erit idem cum correlatiuo: ſed communicare,& producere ſunt relatiua, eorum correlatiua erunt communicari, & produci: ſunt autem idem ergo &c. Reſpõdet Scot. non eſſe idem communicare communicari, producere,& produci; & quidem productio eſt totius compoſiti, communicatio eſt formæ, ſiuè termini partialis: ita productio in diuinis eſt totius ſuppoſiti, communicatio autem eſt ipſius eſſentiæ, tanquam termini formalis. item productio, & generatio dicit relationem realem inter producentem, & productum: communicatio verò dicit relationem rationis inter communicantem, & ipſam eſſentiam cõmunicatam licet ad hanc relationem rationis ſequãtur inde relationes reales, quæ intercedunt inter perſonas ratione producentis,& producti; ſpirantis,& ſpirati,geniti, & generantis; ideo non tenet, eſſentia communicatur,ergo generatur: productio namq; dicit diſtinctionem realem, ſicut relationem realem: communicatio verò diſtinctionem rationis, ſicut & relationem rationis.

Communicari, et produci valde differunt.

20 Arguitur inſuper argumentis logicalib. quandocunq; prædicatum enuntiatur de ſubiecto, poteſt ſupponere pro ipſomet ſubiecto: ſed eſſentia prædicatur de Patre per ſe, quia Pater eſt eſſentia; ergo poteſt eſſentia ſupponere pro Patre: at Pater generat, ergo eſſentia generat. maior patet, quia ſi homo eſt riſibilis, eſt etiã animal riſibile, prout animal ſupponit pro homine. probatur minor, nihil prædicatur accidentaliter de Deo ad intra: ergo generabit per ſe eſſentia, ſicut Pater generat per ſe: Reſpõdet Scot. quod eſſentia non prædicatur per ſe primo modo de Patre, neque formaliter. Cum probas, neque per accidens, ergo per ſe: reſpondet inter prædicari per ſe,& per accidens prout accidens eſt quid ſeparabile à ſubiecto, datur prædicatio per accidens vocata per accidens ſumptum pro extraneo: ſicuti bonus non prædicatur formaliter de differentia ſpecifica, vt animal de rationali, neque per accidens, quia animal non acci-

dit rationali: ſed eſt accidens extraneum.

Arguitur aduerſus Scotum. ſoluitur.

21 Verum inſtatur contra hanc reſponſionem Scoti, quomodo namq; poteſt eſſe verum quod eſſentia non prædicatur per ſe, in primo modo de Patre, cùm ſit de ratione formali eſſentialiter conſtitutiua Patris: omnis enim ratio formalis conſtitutiua alicuius prędicatur formaliter, & in primo modo dicendi per ſe de eo. Reſp. Scotum loqui logicè, non theologicè: logicè, quia vltimatè abſtractum non prædicatur formaliter de ſubiecto, vt Petrus eſt animalitas: ſed eſt prædicatio identica: ita de eſſentia, quæ eſt vltimatè abſtracta, & propterea Scotus negat eam per ſe, idest logicè: attamen loquendo theologicè eſt de fide, quia Pater conſtituitur ex relatione, & eſſentia, & eſt prædicatio vera, formalis, realis, & idética. Reſp. ſecundò, Patrem ſumi ibi adiectiuè, prout eſt idem, ac patrizans, ſeu generans: verum quia eſſentia non generat, ideo Pater adiectiuè eſt eſſentia, non eſt prædicatio formalis: at ſumédo Patrem ſubſtantiuè, eſt veriſſima, ſubſtantiuè autem tenetur cum ſumitur Pater quatenus eſt perſona prima.

Pater eſt eſſentia, an ſit prædicatio formalis.

Eſſentia eſt Pater, an vera.

22 Conſimiliter reſpondetur ad hanc, eſſentia eſt Pater: ſed Pater generat, ergo eſſentia generat: antecedens patet per conuerſionem ſimplicem, quia ſicut hæc eſt vera, Pater eſt eſſétia, ita hæc eſſétia eſt Pater: prob. conſeq. de quocunque dicitur ſubiectum, de eo etiam prædicatur propria eius paſſio, quia ſubiectum eſt mediũ ad demonſtrandam propriam paſſionẽ: generatio autẽ videtur eſſe propria paſſio Patris, ergo &c. Reſpond. quod ſumendo Patrem ſubſtantiuè, prout ſignificat perſonam, cuius eſt paternitas, vera eſt, ait Scot. per identitatem, iſta eſſentia eſt Pater: at ſumendo adiectiuè, eſt falſa, eſſentia eſt Pater, quia ſequeretur Patrem, ſeu genitorem, ſeu generantem prædicari formaliter de eſſentiã, & conſequenter ſequeretur eſſentiam verè generare. Cùm arguis de paſſione dicendũ, quod tunc paſſio prædicatur de quocunq; prædicatur ſubiectum, quando prædicatur eodem modo, quo prædicatur ſubiectum de illo: at quãdo ſubiectum prædicatur vno modo, & paſſio alio modo, tunc prædicatio eſt falſa: ita ſubiectum, nempe Pater, prædicatur de eſſentia, identicè, quæ prędicatio poteſt competere eſſentiæ, quia eſt vera ſic eſſentia eſt Pater: at paſſio ſeu quaſi paſſio, demptis imperfectionibus, non poteſt prædicari niſi formaliter de ſuo ſubiecto: verum de eſſentia non poteſt prædicari formaliter, quia eſſentia nõ generat, ideo &c.

De quocũque dicitur ſubiectum, de eodem prædicatur eius paſſio, declaratur.

23 Argues, eſſentia eſt Pater Filij, ergo eſſentia generat: antecedens eſt verum, quia eius conuerſa eſt vera, vt Pater ſecundæ perſonæ Trinitatis eſt eſſentia: ſed eſſentia eſt Pater, ergo eſſentia eſt Pater ſecundæ perſonæ, ſeu Filij, ergo generat. Reſpond. vt ſup. eſſentia eſt Pater, eſt quidem vera ſumpto Patre ſubſtantiuè: falſa tamẽ adiectiuè pro generante, & ſic non erit eſſentia Pater Filij.

Genitum inquantum genitũ eſt eſſentia an vera.

24 Arguitur, Genitum inquantũ genitum eſt aliquid; ſed omne, quod eſt in diuinis eſt eſſentia; ergo Filius inquantum genitus eſt eſſentia: maior patet, quia generatio non terminatur ad nihil, ſed ad aliquid. Reſpõd. Scot. quod genitũ eſt eſſentia identicè, non formaliter, ſumẽdo genitum reduplicatiuè, quia eſſet ſenſum, quod eſſentia eſſet genita. Cùm dicitur, genitum eſt aliquid; vtique reduplicatiuè ſumptum eſt aliquid, quod eſt conſtitutũ ex relatione, & eſſentia: cum autem infers, ergo Filius inquantum genitus reduplicatiuè, eſt eſſentia, concedo identicè, ait Scot. non formaliter, ne detur intelligi, quod eſſentia ſit genita: ſenſus autem formalis eſt, eſſentiã eſſe genitam, quia ſi genitum inquantum genitum eſt eſſentia formaliter, igitur ſequitur quòd eſſentia ſit genita formaliter. vnde ex hoc cócedit Scotus genitum inquantum genitum reduplicatiuè eſſe quidem eſſentiam, & identicè ſolum, non formaliter.

QV

QVÆSTIO XIV.

Vtrum Deus genuerit alium Deum.

Deus genuit Deũ, ſed nõ aliũ Deum.

1 DE fide eſt, *Deum genuiſſe Deum*: ita in Concilio Nicæno definitum, & canitur in Symbolo Nicęno ab Eccleſia, *Deum de Deo, Deum verũ de Deo vero*. faciunt etiam ad hoc ſcripturæ probãtes Chriſti diuinitatem, & productionem Verbi: de quibus per totam ſeriem Trinitatis. Hoc veluti de fide cõſtito, reſtat ſolutio quæſtionis, vt dicamus Deum non generare aliũ Deum. Eſt etiam de fide, nec differt à prima. prob. Deus generans, & Deus genitus ſunt idem Deus; ergo Deus non generat aliũ Deum. Item Deitas eſt de ſe hæc, ergo eſt vna, & ſingulariſſima; igitur nõ plures; ergo à primo ad vltimũ Deitas, quæ eſt in Deo generante non eſt alia à Deitate, quę eſt in Deo genito. Inſuper vnicuiq; quo ſingulariſſimo, quod eſt de ſe hoc, & de ſe vnum, correſpondet nunc adæquatum quod, conſimiliter de ſe hoc, & de ſe vnum: ſed Deitas eſt de ſe hæc, & de ſe vna, ergo Deus eſt de ſe vnus: ergo Deus genitus, & generans eſt idem, & vnus. Rurſus Deitas non eſt contrahibilis per differentias indiuiduales, ergo non eſt multiplicabilis; ergo nec eſt multiplicabilis Deus: prob. antec. tum quia non habet rationem generis, nec potentialis; hæc enim ſunt contrahibilia per differentias ad inferiora; tum quia non diuiditur in ſuppoſitis, genus namque & ſpecies diuiditur, ideo contrahitur: quod ſi non contrahitur eſſentia, ergo non multiplicatur, ergo non erit alia in Patre, alia in Filio, & conſequenter non eſt vera quòd Deus genuit alium Deum. Denique ſi Deus generat aliũ Deum, ergo Deus generans non eſt Deus. prob. Deus genitus eſt alius à Deo generante: ſed quod eſt aliud à Deo non eſt Deus; ergo Filius genitus non eſt Deus; ergo Deus generãs non eſt Deus, quia eſt alius, & aliud à Deo genito. Propoſitio inſuper iſta deſtruit ſeipſam, Deus generat alium Deũ; nam ſi generans, & genitus ſunt idem Deus, quomodo Deus erit alius à Deo, idem enim eſſet, ac dicere, Deum eſſe alium, ſeu aliud à Deo, Deum diſtingui à Deo, & conſequenter Deum non eſſe ſeipſum Deum, immo Deum non eſſe Deum. Item ſi generat aliũ, aut ille alius Deus eſt alius Deitate, aut eſt alius in Deitate à Deo genito: non primum, quia ſequeretur quod Deitas eſſet ratio diſtinguendi inter Patrem, & Filium: non ſecundum, quia inferretur Deitatem diuidi, & plurificari inter Patrem, & Filium: cùm ergo ſit eadem, & vna ſequitur vt Deus generet Deũ, ſed non alium Deum, ſed prorſus eũdẽ omnino eſſentialiter, & veraciter Deum.

Propoſitiones logicales expendentes pręſens ſubiectum.

2 Adducit verò Scotus in 1. d. 4. q. 1. doctrinam quandam logicalem ad propoſitum. ait verò iſtas tres propoſitiones valde inter ſe differre: A, eſt alius à Deo: A eſt alius Deitate: & A eſt alius in Deitate. ſicut etiã iſtę aliæ differũt, Sortes eſt alius ab homine: Sortes eſt alius humanitate: & Sortes eſt alius in humanitate. primus. n. modus loquendi dat intelligere, quod Sortes eſt alius ab homine in ſe, & à quocunque contento ſub homine: ſecundus dat intelligere Sortem per humanitatem differre à brunello, tãquam per rationem formalem diſtinctiuam ab eo: & tertius ſignificat terminum alietatis eſſe communẽ vtriq; extremo, itaut ambo conueniant in

illo,

illo; attamen diuidi in illis, vt ſortes eſt alius in humanitate, denotatur cõuenire quidẽ cum Platone in humanitate ſpecifica, at humanitatem diuidi indiuidualiter in eis: ſicut ex oppoſito, iſta non eſt vera, ſortes in humanitate eſt alius à brunello, quia nõ cõueniunt in humanitate: eſt tamen vera iſta, ſortes in animalitate differt à brunello, quia animal eſt commune eis, & diuiditur in eis. Ad propoſitum A eſt alius à Deo, ſenſus eſt quod non eſt idem cum Deo, nec idem cũ omni incluſo in ipſo Deo. nec valet iſta, filius eſt alius Deitate à Patre: ſẽſus enim eſt, quod Deitas erit ratio diſtinctiua Filij à Patre, cum tamen ratio diſtinguendi ſit proprietas, non Deitas. nec deniq; valet iſta, Filius eſt alius in Deitate à Patre; nam Deitas, quæ communis eſt Patri, & Filio, denotatur diuidi, & diſtingui inter Patrem, & Filium; igitur à primo ad vltimum, falſa eſt hæc propoſitio Deus genuit alium Deum.

Deus nõ genuit ſe Deum: nec alium Deum; ſed alium, qui eſt Deus.

3 Obſtatur contra, Deus generat Deum aut ergo generat ſe Deum, aut alium Deum: non primum, quia generare ſeipſum cõtra Auguſt. 1. Trin. 1. ergo alium Deum. Reſp. non genuit ſe Deum: nec alium Deum: ſed genuit alium, qui eſt Deus: genuit enim Filium, qui eſt alius à Patre, quia diſtinctus perſonaliter à Patre: qui tamen Filius eſt etiam Deus, ſed non eſt alius Deus: eſt autem alius ſuppoſitaliter, non eſſentialiter.

4 Arguitur, generans diſtinguitur realiter à genito, ergo Deus genitus diſtinguitur realiter à Deo genito, ergo genuit alium diſtinctum Deum. Reſp. committi fallaciam commutãdo hoc aliquid in quale quid, nam commutatur terminus perſonalis in eſſentialem, dum ex diſtinctione perſonali perſonæ genitæ intendit inferre diſtinctionem realem eſſentię diuinæ communicatæ per generationẽ, & conſequenter diſtinctionem realẽ Deitatis, & Dei.

5 Obſtatur, Deus generat alium; aut ergo Deum, & habetur intentum, quod generat alium Deum: aut non Deum: ſed id eſt falſum quia genitus non eſſet Deus. Reſp. Scot. neutrum eſſe concedendum; nec enim generat alium, nec generat non Deum. Dices inter contradictoria non datur medium, ergo vel genuit alium Deum, vel non Deum. Reſp. quod ibi non datur medium, vbi reperitur vera cõtradictio: at in argumento non ſumũtur benè contradictoria, non enim iſta ſunt contradictoria, genuit alium Deum, & genuit alium non Deum: contradictoria vero hæc ſunt, nempè genuit alium, & non genuit alium: & horum alterum erit falſum, vt genuit alium: alterum verum, vt non genuit alium Deum.

6 Dices, Deus non genuit alium Deum, ergo genuit alium non Deum, quia ex negatiua de prædicato finito ſequitur affirmatiua de prædicato infinito: ſicut ſequitur, homo non eſt iuſtus, ergo eſt non iuſtus. Reſp. regulam illam eſſe veram, ſed fallere in prædicatis compoſitis, non enim ſequitur, lapis non eſt lignum album, ergo eſt lignum non album; in prima namq; negatur eſſe lignum, quod tamen conceditur in ſecunda, dum affirmatur eſſe lignum, licet non album.

Ex negatiua de prædicato finito ſequitur affirmatiua de prædicato infinito, declaratur.

7 Contra, Deus genuit alium habentem Deitatem, ergo genuit alium Deum: anteced prob. ex Damaſc de fid. orth. c. 5. Deus, inquit, eſt diuinam habens naturam, & homo humanam. Reſp. negando conſequ quia commutatur quale quid in hoc aliquid, nam in antecedente ly, alium, ſtat pro ſuppoſito, quod quidem eſt aliud à generante: in conſequente ly, alium, ſtat pro Deitate, & Deo. Ad Damaſc. ait Scot. illam non eſſe veram Dei diffinitionem, ſed quandam deſcriptionẽ: Deus autem, & habens Deitatem diſtinguuntur, quia Deus eſt concretũ; & indiuiduum Deitatis: habens vero Deitatem eſt perſona, & ſuppoſitum Trinitatis.

8 Quidquid tamen ſit, ad argutiones omnes logicales reſpondendum, quod ſi alietas determinet ſuppoſitũ, concedendæ ſunt; ſi naturam, negandæ id vero proprium eſt Sanctiſſimæ, & indiuiduæ Trinitatis, quę cum alietate ſuppoſitorum cõtinet vnitatem Diuinitatis, quod non contingit in naturis creatis.

Dices,

9 Dices, idem, & diuerſum diuidunt immediatè totum ens 10. met. t. 12. ergo vel genuit ſe Deum, vel aliū Deum: non ſe, vt eſt probatum ergo alium. *Reſp.* non genuit ſuppoſitaliter ſeipſum, ſed aliud ſuppoſitum, & ita currit argumentum: comparando namq; generationem ad ſuppoſitum, conceditur quod aut genuit ſe, aut alium, quia non datur medium, & ita non genuit ſe, ſed alium ſuppoſitaliter: comparando tamen generationē ad naturam, ſiuè Deum, dicendum quod genuit non alium, ſed eundem Deum, qui ratione ſuæ infinitatis, cōmunis eſt generanti, & genito & vterque eſt generans, & genitus Deus; eſt enim Deus de Deo, Deus verus de Deo vero, vt canit Eccleſia.

QVÆSTIO XV.

Vtrum dictio excluſiua, *Solus*, poſſit competere Deo.

1 *Magiſtri ſentent. de terminis numeralib. in diuinis.* FVit ſententia Magiſtri, qui in 1. d. 24. docuit terminos numerales nō poni in Deo ad aliquid affirmandum, ſed potius ad removendum; vnde *vnus*, & *vnitas* indicat in ipſo non eſſe pluralitatē Deorum: Numerus quoque ternarius perſonarum, ſeu trinitas, indicat Deum ipſum non eſſe ſolum, atq; non eſſe plures, quam tres. Verum ſententiam hanc merito impugnat eo in loco D. Bonau. Et quidem vnitas non conſiſtit in ſola negatione plurium, ſed denotat etiam poſitiuum ſubiectum, de quo nedum negatiuè, verum & affirmatinè quid prædicetur: nec eſt paſſio purè negatiua, cum addat quod poſitiuum, de quo dictum eſt ſuo loco. Nunc vero diſcurrendum eſt de excluſiua iſta dictione, ſolus, verum poſſit competere Deo aliquo modo.

Solus, & ſolitarius quid indicet. 2 Notamus cum Scoto in 1. d. 21. q. 1. & D. Tho. 1. p. q. 31. art. 3. illud dici *ſolum*, ſeu *ſolitarium*, quod non habet aſſociationem, & conſortium indiuiduorum, ſeu ſuppoſitorum eiuſdem ſpeciei, & naturæ, vt infra, quod ſi oppoſitum contingat, non vtique erit *ſolum*. hinc fit vt Petrus dicatur eſſe *ſolus* in horto, licet in eo ſint virgulta, & plantæ, ſufficit enim commercium non habere aliorum hominum. ſic quoq; Deus. ſi aſſociationem non haberet diuinarum perſonarum, quāuis haberet aſſociationem Angelorū, & animarum beatarum, inquit D. Th. quod diceretur eſſe *ſolus*. ſed magis infra.

3 Hoc ſuppoſito, primo dicimus Deum non eſſe *ſolum*: prob. habet Deus, aſſociationem Patris, Filij, & Spiritus ſancti: habet quoque Pater aſſociationem Filij, & Spiritus ſancti, & è conuerſo: ergo neque Deus, neque perſona vlla diuina dicitur *ſolitaria*, vel *ſola*: prob. conſeq. nam omnes diuinæ perſonæ sūt Deus, & ſunt eiuſdem naturæ diuinæ, ergo nulla ipſarū eſt *ſolitaria*, vel *ſola*. Item 2. Elench. *ſolus eſt, qui cum alio non eſt*: at Deus eſt cum diuinis perſonis, & Pater eſt cum cæteris perſonis, & è contra, ergo nō eſt ſolus. probatur etiam ex Scripturis, Ioan. 8. *ſolus non ſum, ſed ego, & qui miſit me Pater*. & Ioan. 17. *& non ſum ſolus, quia Pater mecum eſt*. *Deus non eſt ſolus.*

4 Terminus etiam iſte *ſolus* ex prædictis Doctorib. accipi poteſt, vel cathegorematicè, vel ſyncathegorematicè;

Digitized by Google

maticè: primo modo negat aſſociationem ſuppoſiti eiuſdem naturæ: & eſt idem, *ac ſolitarius*: ita 1. Reg. 21. *quare tu ſolus, & nullus eſt tecum?* & Ioan 6. *fugit iterum in montem ipſe ſolus*. & hoc modo non contingit in diuinis: vnde idem Auguſt. 6. Trin. c. 9. *conſideranda eſt*; inquit, *illa ſententia, qua dicitur non eſſe Patrem verum Deũ ſolum*, & ſup. *ſolum Patrem dicimus, nõ quia ſeparatur à Filio, & Spiritu ſancto*. & leo magn. ſerm. 2. Pentec. c. 3. *ſic in tribus confitenda eſt perſonis, vt ſolitudinem non recipiat Trinitas*. idẽque Auguſt. 6. de Trin. c. 7. inquiens, *Quanquam non inueniatur quomodo dici poſſit, aut Pater ſolus, cum ſemper, & inſeparabiliter, & ille cum Filio ſit, & ille cum Patre.* Secundo modo ſumi poteſt, vel quatenus additur termino eſſentiali in ordine ad prædicatũ eſſentiale ad extra: & hoc modo prædicatur de eo *ſolus*, iſta enim eſt vera, *ſolus Deus creat*, annihilat, ſuſcitat mortuos & ſimilia: hæc enim nõ poteſt facere, niſi Deus ſolus. vel quatenus additur termino eſſentiali in ordine ad prædicatum perſonale, & hoc modo falſa erit iſta, *Deus eſt ſolum Pater*: etenim Deus eſt etiam Filius, & Spiritus ſanctus, cũ omnes ſint Deus: *ſolum* ergo, ſiuè *tantum*, non poteſt determinare ſubiectum eſſentiale ad vnum prædicatum notionale, cum Deitas ſit communis tribus, & non ſit ſolummodo vnius: vel quatenus additur termino perſonali in ordine ad prædicatum eſſentiale, & ſic erit falſa iſta, *ſolus Pater eſt Deus*: vel quatenus additur termino perſonali in ordine ad prædicatum notionale, & erit vera iſta, *ſolus Pater generat: ſolus Filius generatur: ſolus Spiritus ſanctus ſpiratur: ſolus Pater & Filius ſpirant*. Si deniq; ſumatur quatenus determinat ſubiectum eſſentiale in ordine ad prædicatum eſſentiale ad intra, & tũc vera erit iſta, *Deus ſolus eſt Deus*, ſiuè *Deus ſolummodo eſt Deus*: Deus ſolus eſt omnipotens, infinitus, immenſus, æternus, & huiuſmodi. quidquid tamẽ ſit, ad principale intentum concludimus, Deum non eſſe ſolum, cum habeat aſſociationem diuinorum ſuppoſitorum.

5 Cæterum ſi *ſolus* cadat tantummodo ſupra Deitatem, concedendum vtique Deum eſſe ſolum; ſenſus autẽ erit, quod ipſe, & non aliud ſit Deus, quia eſt vnus ſolummodo Deus. ita Deuter. 32. *Videte quod ego ſim ſolus, & non ſit alius Deus præter me*. & Iſa. 37. *Tu es Deus ſolus omnium regnorum terræ*. Auguſt. lib. 6. de Trin. c. 7. *Dicimus ipſam Trinitatem Deum ſolum*. Ignatius Epiſt. ad Epheſ. *Medicus noſter eſt ſolus verus Deus, Dominus omnium*.

6 Petes, an ſicut dicitur *Deus ſolus*, ita & dici poſſit *ſolitarius*. Negant Theologi ſup. Auguſtinus quoque ſerm. 125. de Temp. ait *Non ſic vnum Deum, quaſi ſolitarium*. idem habet in Quæſt. noui, & vet. teſtam. q. 122. & Hilar. 7. de Trin. Ratio quia vox *ſolitarius* excludit commercium ſuppoſitorum eiuſdem naturæ, præcipuè in natura intellectuali ex D. Th. & Scoto allatis: Deus autem habet conſortium diuinarum perſonarum: immo magis patet vox *ſolus*, quia eſt vniuerſalia, quam *ſolitarius*, quoniam *ſolus* dicitur, qui conſortio caret rerum, ſiuè eiuſdẽ, ſiuè alterius ſpeciei, vnde Paſtor inter oues non propriè diceretur *ſolus*, licet diceretur verius, eſſe ſolitarius ſi conſortium non haberet cæterorum Paſtorum, ſeu hominum: hinc Cicer. 1. de offi. *ſolitarius homo atque in agro vitam agens*. Paſtor ergo in agro vitam degens abſq; conſortio hominum dicitur eſſe ſolitarius, licet Grege ſit ſtipatus ouium at non diceretur *ſolus*, ſiquidem eſſet conſortio comitatus earundem ouium. *Deus an ſolitarius.*

7 Obſtatur contra ex Ioann. 17. *hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum Deum verum*. & 1. Timoth. 1. *Regi ſæculorum immortali, & inuiſibili, ſoli Deo honor, & gloria*. & Io: ſup. *videte quod ego ſum ſolus*. Reſp. ad primũ, quod ly *tè*, nempè Pater, non ſe tenet ex parte ſubiecti, ſed ex parte prædicati, ſubiectum eſt Pater, prædicatum eſt Deus: quia tamen eſt vnus Deus, ſequitur vt Pater ſit ille Deus, quia eſt ſolus Deus, præter quem Dij idololatrarum, ſunt falſi Dij: nõ eſt autem ſenſus, Patrem eſſe ſolum in diuinis, ſed ſenſus eſt, Patrem eſſe illum

N Deum

Deum, qui Deus eſt ſolummodo verus Deus, neglectis falſis dijs. non ergo Pater eſt ſolus in diuinis, cum aſſociationem habeat Filij, & Spiritus ſancti: ſimiliter ad illud Timoth oſtẽditur vnum ſolummodo eſſe Deum: & ibi *ſolum*, non ſumi cathegorematicè, ſed ſincathegorematicè quatenus determinat ſubiectum eſſentiale ad prædicatũ eſſentiale, vtpotè *Deus eſt ſolus*; ſiuè ſolummodo ipſe Deus, & non ſunt plures Dij. Eodem modo illud alius Deuter. 32. & confirmatur ex eo, quod ſequitur, inquiens, *& non eſt alius præter me*, iſtud enim declarat intentum: ſicut & illud Ioannis declaratur per id, quod ſequitur, cum namq; dixiſſet, *vt cognoſcant te ſolum Deum*, ſubiunxit, *& quem miſiſti Ieſum Chriſtum*, ob quod aſſociationem oſtendit Filij ad Patrem. Ac denique ly ſolus, non ſe tenet ſolitariè, ſed negatiuè; non ſolitariè propter aſſociationem perſonarum: ſed negatiuè, quia negat plures eſſe Deos.

8 Obſtabis, ſolus Deus, qui eſt Pater, eſt Deus, ergo ſolus Pater eſt Deus. prob. autec ſolus Deus, qui eſt Pater, eſt Trinitas: prob. conſequ. ſolũ animal, quod eſt homo, currit, ergo ſolus homo currit. Secundo, ſolus Deus eſt Pater, ergo ſolus Pater eſt Deus: patet ſequela per conuerſionẽ prædicati cum ſubiecto. Tertiò ſolus Deus eſt Deus, ergo ſolus Pater eſt Deus: prob. ſequ. in antecedẽti Deus, in ſubiecto ſtat perſonaliter. Reſp. ad primum, maiorem eſſe falſam reduplicatiuè, eſt enim ſenſus, quod Deus eſt Deus inquantum Pater: at paternitas cum ſit poſterior ad Deitatem non poteſt conſtituere Deum, vt Deum: eſt autem vera ſpecificatiuè, & eſt ſenſus, quod Deus Pater eſt Deus. Reſpondetur ſecundò committi fallaciam conſequentis, arguendo à Superiori ad inferius affirmatiuè, vt animal currit, ergo homo currit, non valet: ideo dicendo, ſolus Deus eſt Deus, ergo ſolus Pater eſt Deus: Deus ſe tenet vt prædicabile commune de perſonis, quas vocat Scotus partes quaſi ſubiectiuas. Reſp. 3. committi fallaciam figuræ dictionis commutãdo quale quid in hoc aliquid, commutando Deum qui eſt terminus cõmunis, in perſonam determinatam Patris ſolius.

9 Ad ſecundum negatur ſequ: & ad probat. non benè infertur conſequentia per conuerſionem talẽ: etenim conſequentia conuerſiua tenet in terminis ſimplicibus, ac conuertibilibus: & Ariſtoteles id docuit de conuerſione propoſitionum ſimplicium, quæ pertinent ad ſyllogiſmum cathegoricum, & ſimplicem: & ibi præcipuè tenet, vbi vel prædicatum eſt de eſſentia ſubiecti; vel identificatum cum eo; vel neceſſario, & determinatè conſequens illud. Dixi determinatè, quia ſi ſubiectum eſt ad plura indeterminatum, & indifferens, non valet conuerſio, vt homo currit, ergo currens eſt homo, non valet, niſi gratia materiæ, non formæ, quia currens poterit eſſe leo, vel equus. Ad tertium neg. conſequ. committitur enim fallacia commutando quale quid in hoc aliquid: & arguendo à communi ad non commune, & ab indiſtributo ad diſtributum. hæc ſunt, quæ breuiter deducuntur ex longa ſolutione Scoti.

Conſequẽtia conuerſiua in quibus terminis valet.

DI-

DISPVTATIO TERTIA

De diſtinctione ad intra in ordine ad productiones,

QVÆSTIO I.

Vtrum generatio,& ſpiratio diſtinguantur ſeipſis.

Aegidij ſententia.

1 PLures ſunt dicendi modi penes Scotũ,quorum tamen aliquos referemus & improbabibus. Primus autem eſt Aegidij, qui d. 13.q.2.ait, origines diſtingui penes terminos,ij autem ſunt perſonæ productę.probatur aſſumptum, motus diſtinguuntur penes terminos, ait Ariſt. 5. phyſ.t.cap. 4. productiones hæ diuinæ licet non ſint motus, ſunt tamen quaſi motus, quia ſunt viæ ad ſuos termiuos.Confutat Scotus hanc opinionẽ ſic:Emanationes iſtæ nõ habent eſſe per terminos, ergo nec diſtinguuntur per eos:prob.antec.quia perſonæ habent eſſe per emanationes, non emanationes à perſonis, illæ namque ſunt viæ ad iſtas:& prob.conſeq.à quo aliquid habet eſſe, ab eo habet vt poſſit à quocũq; alio diſtingui;à quo n.habet entitatem, ab eo habet vnitatem, & diſtinctionem: Ad rationem Aegidij reſp. motus quidẽ ideo diſtingui per terminos, quia formæ fluentes ſunt eiuſdem rationis cum formis terminantibus: vt dealbatio, & nigrefactio diſtinguuntur per albedinem, & nigredinem terminantem tales motus dealbationis, & nigrefactionis, ideo quia forma albedinis,& nigredinis in fieri, & produci eſt eiuſdem rationis cum ijſdem formis iam in facto eſſe: at in propoſito originatio non eſt eiuſdem rationis cũ termino nempe cum diuina eſſentia,quæ eſt terminus partialis formalis; etenim originatio eſt relatio, & reſpectus, eſſentia verò eſt quid abſolutum. ita Scot. 1.d. 13. q.vnic.& hinc diluitur euaſio Ferrarienſis,& Vaſquij.

2 D.Tho.1.p.q.36. art.2. ait diſtingui eatenus, quatenus generatio eſt ab vno, ſpiratio eſt à duobus. Arguit verò Scotus contra eum. ſi aliquid eſt principium alicuius operationis de ſe, eodem modo eſt principium ſi ſit in vno ſuppoſito,ac ſi ſit in duobus: vt albedini conuenit de ſe diſgregare: quæ quidem ita diſgregat ſi ſit in vno ſubiecto,ac ſi eſſet in duobus;id namque competit de ſe,& ſuæ naturæ, non ratione vnius, vel pluriũ ſubiectorum: ergo generationi vt generatio eſt,competet de ſe diſtingui à ſpiratione, & eſſe alterius rationis ab ea, parumq; refert, vt illa ſit ab vno, hæc à duobus. Item poſſent ex hac via multiplicari in infinitum diuinæ perſonæ; prob.prima eſſet ab vna,ſecunda à duobus,tertia à tribus,quarta,quinta,& inſuper de alijs in infinitum:prob.ſequ. dualitas perſonarum productarum eſt deducenda ad dualitatem principij productiui,memorię, & voluntatis fæcundæ:at ſi non reducamus eam ad hæc principia, poſſe- *D.Tho.*

mus multiplicare perſonas in infinitum: cur namque Filius, & Spiritus ſanctus diſtinguuntur, quia ille eſt ab vno, hic à duobus: & ideo habemus duas perſonas productas; ergo ſimiliter poſſemus habere tres, & quatuor productas, quia haberentur à tribus, quarta à quatuor, & ſic de ſingulis. Inſuper omnis diſtinctio reducitur vltimatè ad ad primo diuerſa: natura autem eorum, quæ ſunt primo diuerſa, talis eſt, vt ſint diſtincta omni quocunque alio per impoſſibile, ſemotos at ſemotis principiis productiuis, vtpote intellectu, & voluntate, non videtur quod vnitas, & pluralitas ſuppoſitorum poſſit eſſe prima ratio diſtinctiua productionum; ſunt namq; priora, memoria, & voluntas, quam vnitas, & pluralitas ſuppoſitorum.

D.Thom. 3 Idem D.Tho.1.par.q.27.ar.4. aliter diſtictionem aſſignat; ait enim generationem diſtingui à ſpiratione, quia illa eſt prior, hæc poſterior: igitur ratio prioris, & poſterioris eſt ratio originũ diſtinctiua. Arguit contra Scotus: ita diſtinctio non eſt prima, ergo. prob. antec. prius quærendũ eſt per quid vna productio eſt prior alia. & inde recurrendum erit ad ordinem prioris, & poſterioris: prius enim, & poſterius habet cauſam, per quam inſurgat in producto, ſeu productis, & cauſatis, relatio prioris, & poſterioris; ergo prius aliunde erunt origines diſtinctæ, quam inſurgat in eis ratio prioris, & poſterioris. Item relatio non diſtinguitur primo, & per ſe à relatione per relationem, quia relatio relatio non refertur primo: emanationes ſunt relationes prioris, & poſterioris: igitur aliunde antecedenter habebitur diſtinctio: fundamenta quippe antecedũt relationes: & à fundamentis emanant: ergo recurrendum erit ad fundamenta antecedēter, vt habeatur primario diſtinctio relationum. Inſuper relationes prioris, & poſterioris ſunt aliæ à relationibus originis, quia relationes originis ſunt inter originans, & originatum: relationes prioris, & poſterioris ſunt inter ſeipſas origines: hinc verò deducitur, quòd cùm relationes iſtæ ſint alterius rationis, minime earum diſtinctio accipienda eſt ex ordine earum. Rurſus, ſi Spiritus ſanctus nõ procederet à Filio, nihilominus eſſet verè Spiritus ſanctus vnus, & idem, qui nunc, ex Scoto, vt ſuo loco dicemus; ergo ratio diſtinctiua eius à Filio, non eſt, quia ſit ordo inter proceſſiones, vt proceſſio Spiritus ſancti ſit diſtincta, quia eſt poſterior origine.

4 Circa rationes prædictas D.Th. animaduertendum, tum procedere de facto, vt id, quod de Spiritu ſancto diximus, quia de facto eſt à duobus, & eſt poſt Filium: immo eſt impoſſibile aliter ſe habere; tum etiã quod rationes eius & ſi non ſint demõſtratiuæ à priori, nihilominus currunt à poſteriori: iuxta ſenſum impugnãtur à Scoto; cæterum admitti poſſunt in ſenſu poſteriori; quia etiam Theologi omnes eas à poſteriori admittunt, nec refugeret Scotus, & diſcipuli. Caetanus autem cum cæteris Thomiſtis concederent Scoto eas non concludere à priori. *D. Thomæ probationes valent à poſteriori.*

5 Henricus in ſumm.art.37. q.7. ait, Emanationes diſtingui per principia formalia elicitiua: quæ verò ſint ea, aiebat Henric. eſſe relationes: potentia namque generandi in Patre, penes eum, eſt eſſentia, & relatio: dicebat verò relationem determinare eſſentiam ad hoc, & illud: itaut relatio paternitatis determinet eſſentiam ad generationem Filij: relatio ſpirationis actiuè determinet eſſentiam ad ſpirãdum Spiritum ſanctum: & ex his determinationibus concludebat diſtinctionem emanationum. Impugnat id Scotus, & nos infra ſuo loco, cùm agemus de potentia generandi, & ſpirandi: præcipuè de determinatiuo eſſentiæ: vt ibi. Item Henricus probat notius per ignotius; quia notius eſt, & manifeſtius emanationes, nempe paſſiuas, diſtingui quam paternitatẽ, & ſpirationem, patet, quia duæ productiones paſſiuæ non poſſunt ſimul eſſe in vna perſona, præſertim vbi duę tales productiones ſunt alterius rationis: non enim Verbum producitur per memoriam, & voluntatem: nec Spiritus ſanctus per voluntantem, & memoriam, ſed per alterum ipſorum: *Hẽrici probationes.*

&

& Petrus non generatur duabus productionibus totalibus, & alterius rationis ſpecificæ: hæc quidem magis nota ſunt, quam notum ſit in Patre, & Filio reperiri generationem, & actiuã ſpirationem. Inſuper nõ aſſignat Henric. principia diſtinctiua per intrinſeca, ſed per extrinſeca, nempe per relationes actiuas, quæ ſunt principia, ait Scot. extrinſeca.

Idem. 5 Idem Henricus aliter alibi diſtinctionem aſſignat, inquit enim q. 9. quol. 5. & q. 1. diſtingui emanationes per principia, quæ ſunt natura, & voluntas: hæc verò diſtinguuntur inuicem, ergo & diſtinguũtur productiones: quod autem diſtinguãtur, inquit, patet, quia diſtinguuntur natura, & voluntas ratione, ſicut & cætera attributa diſtinguuntur ratione. Arguit contra eum Scot. non eſt neceſſe diſtinctionem realem pendere à diſtinctione rationis: ergo diſtinctio realis generationis, & ſpirationis paſſiuæ, non pẽdebit à diſtinctione hac rationis. Item ens reale non pendet ab ente rationis: diſtinctio emanationum eſt à parte rei realis, ergo non pendebit ab hac diſtinctione rationis. Verũ vero natura, intellectus, & voluntas diſtinguãtur ſola ratione, iam in propria quæſtione dictũ eſt, & hæc ſunt, quæ contra eum Scotus affert longo ſermone:

Ada probationes. 6 Adam in 1. d. 6. q. 2. ait eſſentiã eſſe principiũ talis diſtinctionis, quatenus eſt illimitata, continens virtualiter in ſe plura: etiam nulla exiſtente diſtinctione ex parte eſſentiæ: probat, ſicut principia limitata poſſunt eſſe cauſæ duorum actuum diſtinctorum; ita vnicum principium illimitatum, continens virtualiter plura, poterit eſſe principium aliquorum plurium diſtinctorum. probatur etiam de Sole, qui dum eſt cauſa illimitata ad plura, producit effectus plures, & diſtinctos in iſtis inferioribus. Cõfirmatur, eſſentia namque eſt radix attributorum, & eſt immediatum principium illorum ſine vlla diſtinctione in ipſa eſſentia, ne detur proceſſus in infinitum, ergo ſimiliter, quatenus illimitata, erit principium harum diſtinctarũ productionum. Arguit contra Scotus ſequeretur inde generationem non differre à ſpiratione. prob. diſtinctio earum petenda eſt ex parte intellectus, & volũtatis, quia illa eſt per modum naturæ, hæc libertatis: at demptis his principijs, vtraque eſſet per modum naturæ. prob. de generatione iam conſtat: probatur de voluntate; prima diſtinctio iſtarum emanationũ eſſet penes ipſas, quatenus iam poſitas in eſſe: at ſpiratio vt poſita in eſſe iam non eſſet libera, probatur, quia actus voluntatis vel eſt qualitas, vel ad inſtar qualitatis, qualitati autem competit naturaliter agere, & producere naturaliter terminum ſuũ: dũ ergo negatur ratio diſtinctiui per voluntatem, cui competit liberè producere, vtraque eſt productio naturalis, & Spiritus ſanctus non produceretur liberè. Item non eſſentia ex ſe ſola, ſed eſſentia vna cum intellectu, & voluntate eſt productiuum principium; ergo non eſt refundenda vtraque productio in ſolam illimitationem eſſentię. Confirmatur antecedens eſſentia, de ſe ſola eſt principium naturale, & de ſe ſola æquo modo ſe habet, niſi accedat intellectus, & voluntas; igitur ſi de ſe eſſet principium, duo inferuntur, vel quidem quod nõ habebitur diuerſitas emanationum, prob. quia vniformi modo ſe habet de ſe ſola, & ita vna productio non diſtingueretur ab alia; ambæ .n. vel eſſent generationes, vel ſpirationes: vel productiones erũt infinitæ, prob. de ſe eſt illimitata, & illimitatio eſt ratio emanationum. ergo emanationes erũt numero infinitæ: nos autem non damus infinitas, quia non eſſentia ſola, ſed intellectus, & voluntas, quæ non ſunt plus quàm duo principia, ſũt principia duarum emanationum.

7 Gotfredus quol. 3. q. 3. & quol. 7. q. 4. ideo diſtingui, ait, quia vna eſt cum alia, & cum oppoſito eius: vt puta ſpiratio actiua ſtat ſimul cum generatione actiua in Patre, & cum generatione paſſiua in Filio: at generatio actiua, & paſſiua non ſtat ſimul in eodem ſuppoſito: & per hoc quia illa eſt compoſſibilis cum illis: & hæ duæ *Gotfredi probationes.*

ſon

non ſunt ſimul compoſſibiles, ideo generatio, & ſpiratio diſtinguũtur ab inuicem. Redarguit Scot. primo com poſſibilitas, & incompoſſibilitas aliquorum præſupponit illa talia prius habere eſſe, & diſtingui inter ſe, quàm ſint in ordine ad aliud compoſſibilia, vel incompoſſibilia: vt albedo, & nigredo ſunt incompoſſibiles in eodem ſubiecto: at talis incompoſſibilitas prius ſupponit albedinem, & nigredinem diſtingui inter ſe; ratio enim quare ſint penes tertium incompoſſibiles nõ deducitur primario ex ipſo ſubiecto, ſed ex rationibus formalib. albedinis, & nigredinis, quia repugnant inter ſe: ita de albedine, & dulcedine, quæ in lacte ſunt quidem cõpoſſibiles, at prima ratio compoſſibilitatis non prouenit ex ſubiecto, in quo ſunt, ſed ex ſuis intrinſecis rationibus formalibus, quia ex ſeipſis non repugnant eſſe inuicem: à pari diſtinguentur origines prius penes ſeipſas iuxta ſuas rationes formales, inde verò, quatenus ſunt incompoſſibiles, vel compoſſibiles in eodem. Itẽ, non oſtendit Gotfredus, inquit Scotus, duas productiones ex hac ſua poſitione eſſe ſolummodo duas, poſſent namque multiplicari in infinitũ, quia ſi ratio nõ obeſt tali multiplicationi: prob. ſi Pater, Filius, & Spiritus ſanctus producerent quartam perſonam ad intra, tũc ſtaret etiam in Patre, & Filio vna cum vtraque generatione ſpiratio actiua compoſſibilis; ergo hinc non deducitur eſſe ſolummodo duas productiones: ſic etiam ſi produceretur quinta, & ſexta perſona in diuinis, & vltra, ſemper enim ſtaret talis compoſſibilitas, & incompoſsibilitas: hinc verò non aſſignatur determinatus numerus productionum.

Generatio, & ſpiratio diſtinguuntur à priori ex ſuis intrinſecis rationib. formalibus.

8 His actis reſoluenda eſt quæſtio per ſequentes aſſertiones, Prima ſit, Generatio, & ſpiratio, tum actiua, tum paſſiua diſtinguuntur à priori, & ab intrinſeco per ſuas intrinſecas rationes formales. eſt Scoti in 1. d. 13. q. 1. D. Bonau. ibid. atque D. Auguſtini. prbatur vero ex eod. Auguſt. qui 5. de Trin. c. 9. 14. 15. 27. qui rationẽ reddens, quare Spiritus ſanctus, qui exit a Patre, non ſit Filius, reſpondet, ideo eſſe, quia exit quomodo datus, & non quomodo natus: ex Auguſtino igitur habemus diſtinctionem perſonarum eſſe per diſtinctionem emanationum, ſed generatio, & ſpiratio tales ſunt, & talis naturæ, vt vna non ſit alia, & vna ſit omnino talis, circumſcripto quocunque alio: ergo per ſua intrinſeca vna diſtinguitur ab alia. ſi ergo quis quærat vnde diſtinguuntur intrinſecè; reſpondendum, ex ſuis intrinſecis rationibus formalib: & non eſt vltro quærendum ab intrinſeco, ſed reſoluendum dicendo, ideò hæc diſtingui, quia ſunt talis naturæ, hoc eſt hoc, & illud eſt illud, ne demus proceſſum in infinitum in rationibus aſſignandis ab intrinſeco. Probatur etiam ratione, Illa, quæ in nullo concepto contrahibili conueniunt, illa ſunt primo diuerſa, & ſeipſis diſtinguuntur: generatio, & ſpiratio in nullo conceptu ad eas contrahibili conueniunt, ergo ſe totis diſtinguuntur: prob. min. quia in diuinis non reperitur genus, ſiue quid potentiale contrahibile, & determinabile: nec reperitur quid contrahens, & determinãs igitur dum non conueniunt in aliquo ad eas contrahibili, erunt primo diuerſa, ac ſeipſis diſtinguentur.

Obiectur ex Scoto.

9 Dices, Scotus in 1. d. 26. q. 1. ait, ad diuinas emanationes contrahi cõceptum dictum in quid de eis, vt de generatione, & ſpiratione, ergo falſa ratio quod nihil prædicetur in quid de eis. Reſp. quod non eſt mens Scoti negare, poſſe aliquid prædicari in quid de diuinis emanationibus, vt conceptus relationis, & conceptus & conceptus entis: attamen negare intendit talem conceptum prædicari de eis, tanquam aliquid determinabile, & contrahibile per differentias ſpecificas: ſic enim ait in proprijs terminis, ibi litt. Z. *Dico, quod paternitas, & filiatio non ſunt primo diuerſa quãtum ad intellectum, quin poſſit intellectus abſtrahere ab eis aliquem conceptum realem communem; ſed ſunt primo diuerſa quantum ad realitatem, & realitatem, itaquod nullum gradum realitatis includat, qui ſit quaſi potentialis, & determinabilis per proprias differen-*

Soluitur.

A primo diuerſis an poſſit aliquid abſtrahi.

ferentias; ſicut albedo, & nigredo includunt realitatem determinabilem per differentias ſpecificas, & tunc propoſitio illa, primo diſtinctiua ſunt primo diuerſa, debet intelligi de ipſis realitatibus, quæ primo conſtituunt quantum ad non, conuenientiam in aliqua realitate, quam formaliter includant ambo. vſq; huc Scotus.

10 At obſtabis, idem Scotus in 1. d. 23. & d. 8. & ſæpiſſimè negat poſſe abſtrahi conceptum dictum in quid. Reſpond. Lychet. negat poſſe abſtrahi ab vltima realitate generationis, & ſpirationis non tamen ab vltimis diſtinctiuis.

11 Sed obſtatur, quia vltima diſtinctiua, & vltimę realitates idē ſunt, ergo ſi non poteſt ab illis, nec poterit ab iſtis. Item docet Scotus generationem, & ſpirationē diſtingui ſicut vltimas differentias: at de his nil prę-prædicatur in quid.

De primo diuerſis, de paſſionib. et vltimis differētijs nil poteſt prædicari in quid, declaratur.

12 Pro ſolutione eſt breuiter inſinuandum quomodo ſit vera propoſitio, quod de primo diuerſis nil valet prædicari in quid, ſicut nec de vltimis differentijs, paſſionib. & huiuſmodi; & quidem non eſt negandum nullatenus poſſe fieri prædicationem in quid; nam conceptus communes, vt entis, alijque traſcendentales benè prædicantur de vltimis differentijs, etenim quis negabit rationabilitatē, riſibilitatem, irrationabilitatem, rudibilitatem, hinnibilitatem, & huiuſmodi eſſe ens in quid? non ergo negatur prædicatio talis obiectiua: ſed concipiuntur hæc ſecundum ſuas proprias rationes formales, quà talia ſunt, & tunc nihil erit eis commune vnius ad alterum: exemplum, humanitas vt humanitas eſt, & æquinitas. vt æquinitas, talis ſunt naturæ, vt ſpecifice tentæ, vna nullatenus includat aliquid alterius; nec enim humanitas vt humanitas, quatenus eſt vltima differeutia ſpecifica conſtitutiua hominis, includit aliquid æquinitatis: nec æquinitas quatenus eſt vltima differentia conſtitutiua equi includit aliquid humanitatis, alias equus eſſet homo, & humo equus: vt ſic ergo ſpectatæ vltimæ differentiæ, vtique ſunt omnino primo diuerſæ, & in nullo quidditatiuè, nempè ſpecifico, indiuiduali, & conſtitutiuo vltimato gradu conueniunt: ita de paſſionib. atque de cæteris rerum vltimis conſtitutiuis: cęterum loquendo de prædicatis ſuperiorib. cōmunibus, atque traſcendentalibus, vt entis, boni, veri, & ſimilib. vtique conueniunt, & prędicantur talia ſuperiori de eis in quid. ita ad propoſitum, generatio, & ſpiratio, quæ ſunt vltimę differentiæ conſtitutiuæ Filij; & Spiritus ſancti: ita ſe habent, vt vna quatenus talis, nihil includat de altera; generatio namq; vt geueratio eſt, in ſenſu compoſito, nihil includit de ſpiratione, vt ſpiratio eſt: & ſpiratio qua talis, nihil includit de generatione, vt generatio eſt, alias geueratio eſſet ſpiratio, (ſaltim inadæquatè, & ex parte, in ijs paucis, quæ includit) & ſpiratio eſſet generatio: quia igitur nihil vnius, qua talis, includitur in altera, ideo dicuntur generatio, & ſpiratio diſtingui ſe totis, atque eſſe primo diuerſa. Ad Scotū autem adductum, exponendus eſt modo prædicto, non enim negat prædicationem in quid conceptus alicuius ſuperioris, vt entis, relationis, prædicabilis de eis in quid; ſed negat conceptum per differentiam, ſeu conceptum differentiæ vnius contrahentis, prædicari de altera: & ſic conceptus generationis qua talis, non prædicatur de ſpiratione, qua talis, & viceuerſa: ſicut humanitas non eſt equinitas, ſed equinitas eſt tantum equinitas, formaliter tenta, inquiebat Auic. ita vt nullo modo conueniret ſpecificè cum humanitate, licet conueniret cum ea in ente; ita generatio eſt tantum generatio, ſpiratio eſt tautum ſpiratio; & in his rationibus quaſi ſpecificis, nullatenus vna participat de altera, quia sūt vltimæ differentiæ quaſi ſpecificæ, & vltimato conſtitutiuæ, ac conſequenter vltimato diſtinctiuæ: cæterum nil vetat prędicari de ijs in quid conceptum entis, atque relationis; talis enim prædicatio, & conuenientia poteſt ſtare cū primo ſic ſpecificè, ſeu quaſi ſpecificè, vel numericè, vel alio modo diuerſis. hoc totum implicitè habetur in verbis citatis ipſius Scoti. ſed qualis ſit iſta prædicatio conceptus entis

de

de paſſionibus, modis intrinſecis, & vltimis differentijs, an quidditatiuà, an denominatiuà, vide formaliſtas.

Generatio, & ſpiratio originatiuè diſtinguuntur per principia productiua.

13 Et hinc ſoluitur inſtantia Caetani, arguebat enim 1.p.q.27.art.4. nō eſſe verum diſtingui ſe ipſis primo, quia generatio, & ſpiratio conueniūt in prædicatis ſuperioribus communibus, ſunt enim ambæ immateriales, diuinæ, infinitæ, ſpirituales, & huiuſmodi: at Reſp. ex dictis; quod eſſe primo diuerſas non impedit poſſe prædicari aliquid commune de eis. Ratio quia in vltimis conſtitutiuis ſunt duo conceptus, proprij, & communes: loquendo de ſecundis, vt sūt conceptus entis, ac cæteri ſuperiores, iam prædicantur de eis: loquendo de primis, nullatenus inſimul conueniunt: intellectus namque vt intellectus, eſt principium generationis, & nullo modo ſpirationis: ſic voluntas vt voluntas eſt principium ſpirationis nō generationis: ſic quoq; generatio vt generatio non eſt ſpiratio vt ſpiratio, & è conuerſo. Vtrum verò de modis intrinſecis proprijs paſſionibus, vltimiſque differentijs ens prædicetur quidditatiuè, an denominatiuè, vltra dicta ſpectat ad formaliſtas, vide Trombett.fol.159.

14 Secunda aſſertio, generatio, & ſpiratio originatiuè, & principiatiuè diſtinguuntur per ſua principia productiua. eſt Scoti vbi ſup. prob. diſtinctio aliquorū ſumitur à ſuis principijs productiuis, ergo generatio paſſiua, & paſſiua ſpiratio productiuè diſtinguūtur à ſuis principijs productiuis. Item à quo aliquid habet eſſe, ab eo habet & diſtingui: ſed emanationes paſſiuæ habent eſſe à principis originatiuis, ergo & ab illis habent diſtingui. Inſuper actus nedum diſtinguuntur per obiecta, verum etiā per ſuas potentias productiuas; ergo actus generationis diſtinguentur penes principia productiua: ea autem ſunt intellectus, & volūtas: quæ adeo diſtincta ſunt inter ſe, vt vnum non ſit principium productionis alterius formaliter; intellectus ſiquidem eſt principium generationis, & voluntas ſpirationis: illæ per modum naturæ, hæc per modum libertatis. Diſtinctio hæc datur penes principia extrinſeca, & ideo datur per extrinſeca: ſicut enim effectus creaturarū diſtinguuntur, & per intrinſeca, & per cauſas productiuas extrinſecas, ita diuinæ emanationes productiuè diſtinguuntur per extrinſeca productiua, & originatiua principia, quæ etiam ex anteced. aſſertione diſtinguebantur ex ſuis intrinſecis rationibus formalibus per intrinſeca.

Generatio, & ſpiratio diſtinguūtur penes terminos totales manifeſtatiuè.

15 Tertia aſſertio, generatio, & ſpiratio diſtinguuntur penes terminos totales, manifeſtatiuè. eſt eiuſdē Sco. eſt vero diſtinctio hæc penes terminos à poſteriori. Dixi penes terminos totales: quia terminus formalis, partialis eſt diuina eſſentia in vtraq; productione: verum quia eſt eadem vtrobique, ideo diſtinctio ſumenda erit penes terminos totales, ij ſunt Filius, & Spiritus ſanctus. Dixi manifeſtatiuè, quia non omnibus cōſpicuum eſt diuinas emanationes diſtingui, ſicut magis conſpicuum eſſe poterit diſtincta eſſe ipſa producta, ſeu terminos productos: prob. nihil idē poteſt produci ſimul duabus productionibus totalibus alterius rationis: ergo Filius non producitur per generationem, & ſpirationē: nec Spiritus ſanctus per ſpirationem, & generationem: quod ſi termini hi diſtinguuntur inter ſe, vtique nobis manifeſtant diſtingui quoq; inuicem generationem, & ſpirationem. vide etiam Scot.d.3.eiuſd.1.l.q.& quol.2.litt.O.

16 Dices aſſertio iſta coincidit cum ſententia Aegidii, quam tamen impugnauimus. Reſp. Aegidium deſumere diſtinctionem penes terminos quocunq; modo ſpectatos, etiam formales, quod eſt falſum; vt patet de eſſentia: nos autem deſumimus penes terminos totales, & adæquatos, quod eſt verum; quia motus diſtinguuntur non penes terminos formales partiales, ſed adæquatos, & totales.

17 Obſtabis, diſtinctio productionum habetur penes terminos, ergo tanta erit diſtinctio inter productiones, quāta inter terminos productos: at Filius, & Spiritus ſanctus diſtinguuntur ſolo numero, ergo & productiones diſtinguentur ſolo numero, &

con-

Digitized by Google

conſequenter erunt eiuſdem rationis generatio,& ſpiratio: id verò videtur falſum, quia productiones videtur diſtingui quaſi ſpecificè ex Sco.7.quol.

Non ſemper ex tanta diſtinctione terminorũ inferenda eſt tanta diſtinctio productionũ, nec vice verſa.

18 Reſp. non ſemper ex tanta diſtinctione terminorum debere inferri tantã diſtinctionem productionum: nec ſemper viceuerſa ex tanta diſtinctione productionum colligendam eſſe tantam diſtinctionem productorum: ſicut ex oppoſito nec ex idẽtitate terminorum neceſſe eſt colligere identitatem productionum, & è conuerſo; ratio quia non eſt neceſſe ponere tantam diſtinctionem in productis,& principiatis, quantam in principijs,& cauſis; nec è conuerſo tãta diſtinctio in principijs,& cauſis, quanta in principiatis, & cauſatis: & quamuis ex diſtinctione quaſi ſpecifica terminorum formalium filiationis,& ſpirationis paſſiuę poſſit inferri diſtinctio ſpecifica generationis,& ſpirationis actiuæ, non tamen ſequitur vt ex idẽtitate ſpecifica terminorum totalium neceſſe ſit colligere identitatem ſpecificam productionum, ſecundùm ſuas vltimas rationes formales conſideratarum: ſic Filius, & Spiritus ſanctus ſunt quaſi ſpecificè idem, dixi, quaſi ſpecificè, quia in diuinis nõ eſt propriè nec genus, nec ſpecies, at non ſequitur vt ſic ſint idem ipſæ diuinæ productiones: hinc verò colligimus, quod ſiue loquamur de idẽtitate eſſentiali terminorum, non eſt neceſſe admittere in productionibus identitatem eiuſdem ſpecificæ rationis, cùm ſint alterius rationis, licet omnia ſint idem eſſentialiter identicè cum diuina eſſentia, at contemplamur productiones ſecundùm ſuas rationes formales, prout diſtinguuntur ab eſſentia: ſiue etiã ſermo ſit de eorundem terminorum diſtinctione, non eſt neceſſe admittere tantam diſtinctionem in terminis, quantam in productionibus, quia nõ eſt ſemper admittenda tãta diſtinctio in principiatis, & cauſatis, quanta in principijs,& cauſis: & ita productiones remanebunt quaſi ſpecificè diſtinctæ, termini vero totales ſolũmodo diſtincti realiter: vberior doctrina in quæſt. ſequ. 5. Item aliud eſſe loqui, vide infra q.5.nu.11.12.

19 Dices, motuum diſtinctorum ſpecie ſunt termini diſtincti ſpecie; ergo ſi differunt quaſi ſpecie productiones, different etiam ſic ipſa producta. Reſponſio patebit ex quæſt.5. nu.8.9. &c.

Vaſquez non penetrat Scotũ.

20 Aduerſus primam aſſertionẽ arguit Vaſquez dicendo Scotum inſufficienter aſſignaſſe diſtinctionem emanationum, dicendo diſtingui ex ſuis intrinſecis rationib. formalibus, quia etiam diſtinguuntur aliunde. Reſp. vel non legiſſe, vel non penetraſſe quod legerit apud Scotum: etenim eandam obiectionem facit contra ſe Scotus ibi d.13.q.vn. ſub lit.O. ait enim, & ſi obijciatur, emanationes non ſunt à ſe, ergo non diſtinguuntur à ſe: cõſequens probatur, quia à quo aliquid habet entitatem ab eo habet & diſtinctionem 4.met. t.cap.3. Reſpondet verò ipſe Scotus, diſtingui & ſeipſis formaliter, & originatiuè ab ijs, à quibus principiantur: vnde cõnſtat ex duplici capite diſtingui, & formaliter ex ſeipſis, & originatiuè à principijs, vt memoria, & voluntate: quod ſi perſonæ ipſæ eſſent omnino improductæ, vtique ſe totis formaliter diſtinguerentur, & non principiatiuè aliunde: ſicut differentiæ vltimæ diſtinguuntur formaliter ſeipſis, & originatiuè ab ijs, à quibus producuntur, quod ſi eſſent improductæ, diſtinguerentur ſe totis, non autem originatiuè ab alio.

Pluralitas ſuppoſitorum an per ſe requiſita ad productionẽ Spiritus S.

Obſtatur, pluralitas ſuppoſitorũ requiritur per ſe ad productionem Spiritus ſancti, prob. quia procedit vt nexus Patris, & Filij; ergo verè D. Tho. probauit diſtinctionem prouenire, quia van eſt à duobus. Reſpondet Scotus negando antecedẽs, quia Spiritus ſanctus procedit quidem à duobus, at illud non eſt ex vi ſuæ proceſſionis intrinſecè, non enim procedit intrinſecè vt nexus, ſed ideo eſt nexus, quia procedit à duob. & quia voluntas ſpiratiua iam reperitur in Patre, & Filio, quapropter procedit vt nexus. quod idem eſt, ac dicere, quod de facto procedit vt nexus, etenim ſi per impoſſibile nõ eſſet Filius, Pater ſolus eſſet ſufficientiſſimus ad ſpirãdũ, tũc autẽ ceſſaret ratio nexus, quia nexus nõ eſt vnius, ſed plurium &c.

QVÆSTIO II.

Vtrum productiones,& perſonæ diſtinguantur realiter.

Negăt perſonarũ diſtinctionem realem Praxeas Victorinus, Montaniſtæ, etc.

1 PRaxeas Patrem cum Filio confundebat, vnam ambos,docens, eſſe perſonam: eſſe inſuper Patrem ipſummet Ieſum Chriſtum,paſſum, atque crucifixum.Refert ita D.Auguſt.lib.de hęreſ. c.41. & huius erroris ſectatores appellat *Praxcianos.* quos & Victorinus quidam ſequutus fuit teſte Tertullian.lib.de præſcript.aduerſ.hæret. c:vlt.& lib.contra Praxeam c.1. Mõtaniſtæ tres diuinas perſonas in vnam confundebant opinantes eundem eſſe Patrem,Filium,& Spiritum ſanctum. penes Nicefor.lib.4.hiſtor.cap.22.de quibus Hieronymus ep. ad Marceil. *Trinitatem*, inquit, *in vnius perſonæ anguſtias agebant*. Idem appellati sũt ſunt Phryges, ſiue Phrygaſtæ, Cataphrygę, Propuziani, & Donatiani, referente Epiphan. hęreſ.48. Noetus eundem eſſe Patrem docuit cum Filio, quem Patrem genitum putauit, & in carne paſſum: à quo dicti ſunt Noetiani, refert Philoſtrius in Catal.2.hæreſ.nu.6.in quem errorem iuiſſe quoque Hermogenem, à quo Hermogeniani,refert Auguſt. de hæreſ.loc.cit.

Eadem hæreſis Sabellij,pluriũq;

2 Errorem hunc ſuſcitauit Sabellius, à quo & Sabelliani:aiebat .n. Patrem,Filium, & Spiritum ſanctum nõ tres diſtinctas hypoſtaſes, ſed vnã eſſe perſonam: itaut loco diſtinctionis habeatur ſola nomẽclatura,vt ſolo nomine diſtinguerentur, iuxta diſtinctas earundem perſonarum functiones.ita de eo Nicephorus lib. 6. hiſt. Eccleſ.cap.26.inquiens: *Docuit vnam ſubſiſtentiam eſſe Patrem, Filiũ, & Spiritum ſanctum, vnamq; trinominem perſonam.* referũtidem Epiphan. hæreſ.26.Baſil.t.1.homil 28.contra Sabellian.& Anomeos, Naziãz.orat. 25.ad Arian.Athanaſius lib.4.aduerſ. Potent.Vrbic. & cõtra Gregales Sabellij, &c. qui itidem Sabelliani appellati fuerũt Patripaſſiani,apud Philaſtr. catalog.2.hæreſ.num.7. Auguſt. loc.cit.atq; Athan.lib. de Synod. Seleuc.& Arim.Iidem tamen Sabelliani vt aliqualem admitterẽt diſtinctionem inter perſonas,aiebant, *Patrem eſſe corpus, Filium Animam, & Spiritum ſanctum eſſe velut ſpiritum hominis.* refert Epiphan.hæreſ.20. Fauſtus Manichæ. *Vnum ſub triplici*, aiebat, appellatione colimus *Deum*. penes Auguſt.l.20.contra Fauſt.c.2. Photinus *Verbum prolatiuum* appellabat: vt refert Epiphan.hæreſ.71.Seruetus, vnicam tantummodo perſonam conſtituebat, quem ſequuntur Frãciſcus Dauidis, Gregorius Blandrata, & Tranſyluani miniſtri penes Sander. hæreſ. 223. de viſib. Monarch. Apud Genebrardum lib.de Trin.adſunt Rabini quidam dicentes, Deum eſſe trinum ratione tantũ. Raymundus Lullus lib.de Confeſſ.contrit.ſatisfat.&c. ſic ait, *de Deo Patre, Filio, & Spiritu ſancto ſic eſt, quod quilibet eorum ſtat tam completus,ſicut alius,& ſtant omnes tres vnus Deus,non diſtincti in aliquo.* hinc Eymericus hoc inter errores Raymundi connumerat, dum ait, *non diſtincti in aliquo.* par. 2. q 9. art. 22.Director. Inquiſit.ac, vt plura reticeam,Bellarm.l.2.de Chriſto c.1.2. refert Valentinum Gentilem dixiſſe perſonam primam eſſe ſophiſticam, & diabolicam. ideoque noluiſſe Patrem appellari perſonam primam, ne

note.

notetur adeſſe diſtinctionem perſonarum. Tranſyluanos verò Verbum, & Spiritum ſanctum dixiſſe eſſe potentiam, & virtutem Patris, nullatenuſq; à Patre diſtingui.

Diſtingui Perſonas eſt de fide. 3 In primis verò eſt aſſertio catholica, & de fide, diuinas perſonas diſtingui ab inuicem realiter, & probatio petenda breuiter erit, ex theologicis rationibus, ex Patribus, & ex Concilijs.

4 Et quidem circa probationes theologicas inſeruire poſſunt illæ eędem, quibus probatum remanſit vna cum vnitate diuinæ eſſentiæ ſtare pluralitatem perſonarũ, quas modo neceſſe non eſt repetere: videndæ ſunt ibi.

Ex rationibus theologicis. 5 Inter cætera vero potiora fundamenta, validum eſt illud petitum à generatione; arguitur autē inter generans, & genitum interuenit neceſſario diſtinctio realis perſonalis: ergo Pater diſtinguitur realiter à Filio. Aſſumptum docuit tum Ariſtot. tum Auguſtinus 1. de Trinit. tum Cyrillus lib. 1. in Ioann. c. 2. *Veritas*, inquiens, *ita ſe habet, quod neceſſario à generante genitum re ipſa diſtinguitur.* Hinc Auguſt. c. 1. lib. 1. inquit, *Qui putant eius potentia eſſe Deum, vt ſeipſum ipſe genuerit, eo plus errant, quod non ſolum Deus ita nō eſt, ſed nec ſpiritualis creatura, nulla enim res ſeipſam gignit, vt ſit.* & Hilar. li. de Synod. poſt. Canon. 8. Orient. *Cum non poſſit, niſi alius, atq; alius eſſe generans, ac generatus.* ac demum ipſemet Ariſtot. lib. 2. de Anima t. 47. *Generat autem nihil ſeipſum, ſed conſeruat.* Ex his ergo clarè deducitur diſtinctio realis Patris à Filio.

6 Pariformiter hinc quoque deducitur diſtinctio realis vtriuſque à Spiritu ſancto: nihil namque ſpirat producendo ſeipſum; ergo ſpirantes diſtinguuntur realiter à ſpirato. aſſũptum ex conſimili ſequitur, etenim ſpiratio actiua eſt actio productiua in eſſe formali: at nihil producit perſonaliter ſeipſum, ergo tenet concluſio, vt conſimiliter diſtinguatur realiter Spiritus ſanctus.

7. Accedit, quia Filius eſt à Patre, Spiritus S. à Patre, & Filio: quod ſi ab alio eſt Filius, & ab vtroque eſt Spiritus ſanctus, ergo nō à ſeipſo Filius, nec à ſeipſo Spiritus ſanctus, igitur perſona producēs erit alia à producta.

8 Caput circumînceſſionis validè confirmat intentum: etenim perſonam eſſe in perſona requirit vltra idētitatem eſſentialem, diſtinctionem perſonalem, & realem: & eo magis, quo myſterium hoc indicat quoque productionem vnius ab altero: quæ omnia important diſtinctionem realem, de qua ſuo loco.

9 Relationes perſonarum conſtitutiuæ diſtinguuntur realiter, ergo & ipſa cōſtituta. dà oppoſitum, & ſequitur paterniratem eſſe filiationem, & vtramque eſſe ſpirationem paſſiuam.

10 Denique ergo Pater eſſet Filius, & Spiritus ſanctus, & vice verſa: ergo Pater eſſet genitus, ac ſpiratus: ergo non eſſet ingenitus, nec à ſe, ſed ab alio, & eſſet perſona producta; ergo non eſſet prima perſona: ergo Filius generaret ſi non diſtingueretur à Patre: ergo Spiritus ſanctus generaret, & ſpiraret, ſi non diſtingueretur ab vtroque. Ergo demum, Pater non eſſet à parte rei Pater, ſed ſola fictione per intellectum; ſed ſola denominatione extrinſeca ex eo, quod aiunt diſtingui perſonas ſola ratione, & ratione officij, atque ſola nomēclatura, ſeu appellatione: cōſimiliter nec Verbum, & Spiritus eſſent reuera Verbũ, & Spiritus, ſed extrinſeca appellatione, & ſola fictione intellectus, quod quidem eſt cōfundere, immo deſtruere Trinitatem. Rationes plures facile congerere poterit Theologus ex theſauro ſacroſanctæ Theologiæ. hæc quoad Scholaſticos.

11 Quoad Patres, in primis Athanaſ. lib. 4. contra Vrbic. Potent. explicans illud Chriſti Domini Ioan: 10. *Ego, & Pater vnum ſumus*, ait, *Ego, & Pater vnum ſumus, vtique, quia vnitũ nomen naturæ, plures natura non ſint, & vna perſona non ſint.* Aug. lib. 7. de Trin. c. 6. *Vnũ*, inquit, *ſecundùm eſſentiã ſumus, ſecundùm relatiuum*: at relatiua ſunt tria, & diſtincta. & tract. 36. in Ioann: *Non dixit* (nempe Chriſtus) *Pater ego ſum, aut ego, & Pater vnum eſt, ſed cum dicit, Ego, & Pater vnum* *Ex Patrib.*

O 2 ſumus

ſumus vtrumque audi, & vnum, & ſumus, & à Carybdi, et Scilla liberaberis: in duobus iſtis verbis, quod dixit, vnum, liberat te ab Ario: quod dixit, ſumus, liberat te à Sabellio. & propterea ſerm. 56. de Vrrb. Dom. *Quod ait, vnum, audiant Ariani: quod ait, ſumus, audiãt Sabelliani.* Cyrillus Alex. l. 3. theſaur. *Ne quis Patrem Filium, & Filium Patrem eſſe putaret, & dualitatem nominum ſolummodo faceret, & vnam, non duas perſonas arbitraretur, neceſſario illud expoſuit, dicẽs, Ego in Patre, et Pater in me eſt: vt quemadmodum ex illis verbis identitatem ſubſtantiæ oſtendit, ſic ex iſtis dualitatem perſonarum ſignificaret.* Nazianz. lib. de fid. *Vnum ad vnitatem diuinitatis refert, ſumus autẽ perſonis aſſignat.* Cyrillus Hieroſol. Catech. 11. *Non dixit vnus ſum, ſed Ego, & Pater vnum ſumus, vt neque abalienemus, neque contractionem filiopatoriæ fabricemus.* ſpecialis autẽ aduerſus Sabellium confundentem perſonas ſcribit Damaſc. lib. 1. fid. orth. cap. 11. inquiens, *Immanenentes, & in ſe inuicem perſonæ exiſtunt, non quod confundantur, ſed quod ſe inhabitent quidem, ſecundum Domini ſermonem, inquientis, Ego in Patre, & Pater in me eſt.* Hilarius quoque l. 6. de Trinir. ad Filium loquens ait, *Cognoui te in Deo Deum, non ex permixtione confuſum, ſed ex virtute naturæ.* Concludens verò principale diſtinctionis intentum Nazianz. Orat. 44. inquit. *Omnia quæcunque Pater habet, ſunt Filii, præterquam quod ingenitus nõ eſt: omnia quæcunque Filius, Spiritus ſancti ſunt, ſi generationem exceperis.* ac Cyrill. Alex. l. 4. theſaur. cap. 2. *Omnia, quæ Pater eſt, Filius ſimiliter eſt, præterquam quod Pater non eſt Filius, & Filius non eſt Pater.* & denique Damaſc. lib. 1. fid. c. 11. *ſecundum omnia vnum ſunt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, præter (ſi ita dicamus) ingignentiam, gignentiam, & proceſſionem.* Expreſſius autẽ Baſil. homil. 28. contra Sabellianos, *Numera,* inquit, *perſonas; Ego ait, nempe Chriſtus, vnus ſum, qui teſtificor: & teſtificatur de me, qui miſit me; ecce duos teſtes. Ego non auſim ita numerare; verum Dominus ita docuit dicens, in lege veſtra ſcriptum eſt, quod duorum hominum teſtimonium verum ſit.* atq; Ambroſ. lib. 2, ad Gratian. cap. vlt. ita redarguit Sabellianos, *Nõ audis Patrem? non audis Filium? nunquid hic vlla cõfuſio eſt &c.* hæc quoad Patres.

12 Ex Conciliis autem id ipſum conuincitur: & quidem in ſexta Synodo act. 21. aduerſus Sabellium ſic habetur, *ſabellianorum iſta eſt prauitas, in vnam ſubſiſtentiam tres confundere ſubſiſtentias, & in vnam perſonam eaſdem tres conſpergens perſonas.* Sequitur vero fidei confeſſio ſub Agatone Papa, inquientib. Patribus, *confitemur Trinitatem perſonarum, ſiuè ſubſiſtentiarum, non trium nominum ſubſiſtentium, ſed benè trium perſonarum vnicam ſubſiſtentiam.* Vtrum verò legendum vltimo loco ſit, *vnicam ſubſiſtentiam,* an *vnicam ſubſtantiam,* viſum fuit ſup. quæſt. an detur ſubſiſtentia abſoluta &c. Concilium Nicæn lib. 2. 5. *ſancta, & magna,* inquit, *Diuinitas non eſt vna perſona, vt Iudæi opinantur, ſed tres perſonæ verè ſubſiſtentes, non ſolo nomine, &c.* & in profeſſ. fidei, referente Nazianz. in tract. breu. de fide Nicæna, ſeu Orat. 50. ita ait, *Confitemur non ſic vnum Deum, quaſi ſolitarium: nec eundem; qui ſibi ipſi Pater ſit, & ipſe Filius, ſed Patrem verum, qui genuit Filium verum.* Penes Hilar. lib. de ſynod. ab orientalibus Epiſcopis anathematizantur ii, qui dixerint vnum, eundemque eſſe Patrem, & Filium, ac ſolis nominibus diſtinctos, vt can. 1. 2. 8. & 9. &c.

13 Obſtant vero Hæretici primo ex Nazianz. etenim orat. 35. ſiuè 3. de Theolog. ait, *vnam quoque Dei eſſentiam, & naturam, & appellationem eſſe, tametſi per cogitationes quaſdam diſtinctas nomina quoque ſimul diſtinguantur.* ex quo Aduerſarii colligebant; Nazianzenum docuiſſe Patrẽ, & Filium diſtingui ſolis nominibus. Item Epiphan. in Ancor. col. 6. inquit, *Tria nomina vna Deitas Patris, Filij, & Spiritus ſancti.* Damaſcenus lib. 1. fid. orthod. c. 11. *ſecundum omnia vnũ ſunt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, præter, ſi ita dicamus, ingignentiam, gignentiam, & proceſſionem; ratione autẽ, & intelligentia hoc diſtinctum.* docet

Obſtatur ex Patrib. ex Nazianz. ex Epiphan. ex Damaſc.

ergo

ergo perſonas diſtingui ſola ratione, ſicut Nazianzenus per cogitationes, ac Epiphanius per ſola nomina.

Reſp.explicatur Nazianz.

14 Reſpondetur autem in primis ad Nazianz.ipſum apertiſſimè confutaſſe errorem Sabellij confundentis perſonas, atque Orat.49.oſtendiſſe perſonarum realem diſtinctionem. Item ſecundò, cum ait diſtingui per cogitationes quaſdam, non loquitur de diſtinctione perſonarum inter ſe, ſed de diſtinctione eſſentiæ in ipſis perſonis; etenim eſſentia quatenus eſt in Patre, non eſt ab alio ei communicata, at quatenus eſt in Filio, & Spiritu ſancto, vtique eſt per generationem, & ſpirationem communicata: at eſſe communicatam, & non communicatam ab alio, non quidem diſtinctionem realem indicat eſſentiæ, cum ſit eadem numero in omnibus, ergo ſi diſtinctio aliqua adeſt, ea erit per intellectum, & per *quaſdam*, vt Nazianzenus loquitur; *cogitationes*. Item quia eſſentia à perſonis, & perſonæ ab eſſentia diſtinguuntur vel ratione, vt Damaſcenus infra, vel formaliter ex Scoto, &c.

Explicatur Epiph.

15 Ad Epiphanium, ipſemet ibidem aptè docet diſtingui perſonas per rationes producendi, originandi, &c. quod ſi *tria nomina* dixit, non loquebatur de diſtinctione perſonali, ſed eſſentiali, ita vt docere intenderit omneſeſſe eundem eſſentialiter Deũ, & in ratione Dei, ſeu Deitatis non diſtingui perſonas, veluti tres Deos in re, ſed ad ſummum veluti tria nomina, ac propterea ait, *tria nomina vna Deitas Patris, Filii, & Spiritus ſancti*. veluti concludens Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum ſanctum diſtingui ſolis nominibus reſpectu Diuinitatis, quia re vera ſunt vnus Deus: non ergo negat diſtinctionem realem perſonarum, quæ non ſolum diſtinguuntur per tria nomina, vt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, verum & diſtinguũtur realiter vt tria ſuppoſita.

Explicatur Damaſcen.

16 Ad Damaſcenum reſpondet D.Tho.in 1.d.2. q.vn.art.5. ad 1.& d. 25. q.1. art.4. vt per *rationem* Damaſcenus intelligat *relationem*, quia *relatio*, inquit D.Thom. *dicitur ratio per comparationem ad eſſentiam*. Poteſt etiam reſponderi, vt de Nazianzeno, loqui de diſtinctione perſonarum in ordine ad eſſentiam, quæ quidem diſtinctio erit rationis, nõ realis, in eſſentia, namque ſunt idem realiter, & eſſentialiter perſonæ, at diſtinguuntur perſonæ ab eſſentia, & eſſentia à perſonis *ratione*, vt Damaſc. immo Scotus ait diſtingui formaliter.

QVÆSTIO III.

Vtrum productionum, & perſonarum diſtinctio ſit omnium maxima.

Aliacenſis, & Lullij opinio eſſe diſtinctionẽ maximam.

1 Petrus Aliacenſis in 1.q.5.art.1.docuit diſtinctionẽ perſonarum diuinarum eſſe maiorem quacũque diſtinctione creaturarum. Inſuper Raymundus Lullus citatus ab Eymerico in direct.Inquiſit.p.2.q.9. art.25. aſſeruit *diuinas* perſonas diſtingui maiori diſtinctione, quæ poſſit *eſſe*. & ar.27. ſubdit, *male* faciunt illi, qui dicunt, quod inter Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctũ non ſit tanta diſtinctio, quanta eſt inter Deum, & *equum*. Probat vero vtrumq; aſſertum, inter Patrem, & Filium in diuinis eſt maior vnitas, & con-

concordia quæ poſſit eſſe; ergo inter eos erit maior diſtinctio, quæ poſſit eſſe: probatur conſequens, quia maior concordia non poteſt eſſe ſine maiori diſtinctione: ergo in diuinis eſt maior, immo maxima diſtinctio, quia concordia eſt maxima. Argui etiam poteſt ſecundò in fauorem eorum, diſtinctio aut dicit perfectioné, aut imperfectionem: ſi imperfectioné, ergo erit remouenda à diuinis: at cóſtitit de fide eſſe, reperiri diſtinctioné in diuinis ex quæſt. anteced. ergo dicit perfectionem, & non imperfectionem: quod ſi dicit perfectionem, profecto quo diſtinctio erit maior, eo dicet maiorem perfectionem: at in diuinis eſt apponenda ſumma, & maxima perfectio, ergo dabitur ibi ſumma, & maxima omnium diſtinctio, ergo à primo ad vltimū, diſtinctio perſonarum erit omnium diſtinctionum maxima. Arguitur tertio, diſtinctio perſonarum diuinarum eſt infinita, ergo erit maior omni diſtinctione, ergo maxima, quia infinita.

Diſtinctio perſonarū non eſt omnium maxima.

2 Sit nihilominus prima aſſertio, diſtinctio diuinarum perſonarum nō eſt maior omnibus diſtinctionibus, nec omnium diſtinctionum maxima. Eſt communis theologorum, & facilè ſuadetur ex multiplici capite deſumendi diſtinctionem maximam. Diſtinctio maxima eſt diſtinctio eſſentialis, vbi diſtinguuntur eſſentiæ, & multiplicātur naturæ vna cum diſtinctione, & multiplicatione indiuiduorum, & ſuppoſitorū, vt patet in creaturis: at in diuinis perſonis, licet diſtinguantur, & multiplicentur ſuppoſita, non tamen multiplicatur, nec diſtinguitur diuina eſſentia, diuinaque natura, cum ſit vna numero in omnibus, ergo non erit maior, & maxima. Item diſtinctio maxima eſt inter decem genera, quæ genericè multiplicantur, diuiduntur, & diſtinguuntur: in diuinis autem nulla eſt diſtinctio generica, nec ſubſtantiæ quidem ab accidentibus, nec accidentis ab accidenti, vt in prædicamentis; omnia enim in diuinis ſunt eſſentialiter idē, & vnum. Confirmatur, quia Deus nō eſt in genere, ne in ipſo reperitur imperfectio generis, ſpeciei, & huiuſmodi, vt tum 1. p. diſputat. de ſimplicitate Dei demonſtrauimus, tum etiā hic quæſt. Inſuper maior, maximaq; diſtinctio eſt ibi, vbi adeſſe poteſt ſeparatio, ſeparabilitas, & diuiſio: perſonæ autem inſeparabiles, atq; indiuiſibiles inuicem ſunt, cum ſint vnū, idemque in eſſentia, & natura. Rurſus diſtinctio maxima vel eſſe ſolet inter ea, quæ diſtinguuntur ſe totis ſubiectiuè, vel totis obiectiuè: nihil horum in diuinis: non primum, quia habent perſonæ eandem eſſentiam, eandemque numero naturam: nec ſecundum, ſiquidem omnes fruuntur eodem cóceptu obiectiuali Deitatis; etenim Deitas, ſiuè Deus prædicatur eſſentialiter de omnibus, dicendo Pater eſt Deus, Filius eſt Deus, Spiritus ſanctus eſt Deus. An vero, & qualiter interuenire poſſit diſtinctio ſe totis obiectiuè inter diuinas emanationes, veluti inter vltimas differentias conſtitutiuas, dictum fuit ſup.

Nō eſt omnīū maior intenſiuè, nec extēſiuè.

3 Accedit, quærendo, ſi diſtinctio hæc erit maxima, & cunctis maior, aut erit maior intenſiuè, aut extenſiuè: nihil iſtorum: probatur primum, diſtinctio maxima intenſiuè excludit omnem identitatem, patet etenim maxima intenſiuè caliditas, ita vt habeat omnem intenſionis gradum, non compatitur ſecum gradum vllum oppoſitę frigiditatis: ergo ſi diſtinctio perſonarum erit maxima intenſiuè, nullam prorſus cópatietur inter perſonas ipſas identitatem, quo foret, vt deſtrueretur identitas eſſentialis perſonarum, ratione naturæ, & eſſentiæ eiuſdem, gratia cuius perſonæ ſunt inuicem conſubſtantiales. probatur ſecundum, etenim ſequeretur diſtinctionem realem perſonalem trahere ſecum omne aliud genus, & ita cum diſtinctione reali ſtaret diſtinctio eſſentialis, ſe totis ſubiectiuè, ſe totis obiectiuè, diſtinctio generica, vna cū omnibus generibus diſtinctionum, hoc namque importat diſtinctio maxima extenſiuè, incluſio nempe, omnis generis diſtinctionum.

Inter diſtinctiones reales diſtinctio perſonarū eſt minor.

4 Secunda aſſertio, inter diſtinctiones reales diſtinctio perſonarum diuinarum eſt minor. Concluſionem hanc attigit D. Tho. 4. contra Gent. c. 4.

Digitized by Google

c.14.ad 10.5.*Per quod etiã patet*: quin potius diſtinctionem talem appellat minimam, ait enim, *ſequitur, quod diuinarum perſonarum minima ſit diſtinctio*. Durandus quoque appellat eam primo *minimam*, inde vero *minorem quacunque diſtinctione &c.*. ita in 1. d. 26.q.1.ad ſecundum, ad quos accedit modus loquendi Richardi in eod. 1. d.26.art.3.q.2.ad 1. & Argentin. ibid. q.1.ad tertium.

5 Licèt verò non probent, patet tamen de facili ſuaderi, Magis differt ſortes à Caio, quam Pater à Filio, & Spiritu ſancto: ergo diſtinctio perſonarum realis in diuinis eſt minor cunctis diſtinctionibus realibus. Antecedens patet, ſortes namque diſtinguitur à Caio nedum perſonaliter, verum etiam eſſentialiter, etenim non eſt in eis eadem numero eſſentia: at diuinæ perſonæ diſtinguuntur ſolummodo perſonaliter, non eſſentialiter, cum vna, eademque numero ſit in ipſis eſſentia. Item tanta eſt perſonarum creatarum, & ſuppoſitorum, ſiuè indiuiduorum creatorum diſtinctio, vt vnum non ſit in altero, hoc autem prouenit quia non poſſident eandem numero eſſentiam, quæ eſt fundamentum circuminſeſſionis: at perſonæ diuinæ ita ſe habent, vt vna ſit per circuminſeſſionem in altera, & hoc ratione identitatis eſſentiæ, ergo diſtinctio earum realis erit minor diſtinctione reali creaturarum. Inſuper ob diſtinctionem perſonalem, ſeu realem fit, vt creatura vna ab altera diſtincta, poſſit ſeparari, & eſſe abſq; altera, at vero diſtinctio realis diuinarum perſonarum non compatitur diuiſionem, & ſeparationem ab inuicem; ratio illius, ob diſtinctionem tum perſonarum, tum naturarum, quæ infert ſeparabilitatem; & ratio iſtius ob identitatem naturæ, quæ non compatitur diuiſionem, ſeu ſeparationem, licet ſtet ibi diſtinctio perſonarum. Demum, minus diſtat ab vnitate diſtinctio realis perſonarum diuinarum, quam diſtinctio realis creaturarum inter ſe, ergo illa eſt minor iſta: prob. anteced. diſtinctio realis perſonalis in diuinis ſtat cum vnitate eſſentiæ, ſeu cum identitate eſſentiali: at diſtinctio realis inter creaturas non ſtat cum identitate eſſentiali, plurificatur namque, & diuiditur natura in eis ad plurificationem, & diuiſionem ſuppoſitorum, perſonarum, indiuiduorum, & ſingularium rerum creatarum, ergo concludendum, inter diſtinctiones perſonales reales, diſtinctionem perſonarum diuinarum eſſe omnino minorem.

Vbi concordia ibi ſuppõitur diſtinctio.

6. Ad oppoſita autem occurrendo, dicimus ad primum negando conſequens: ad probationem vero negatur id, etenim quo maior eſt concordia, eo erit minor diſtinctio: Concedimus quidem concordiam præſupponere aliqualem diſtinctionem, nam quæ concordant, aliqualiter diſtinguuntur, & ita in diuinis, vbi enim perſonæ eſſentialiter concordant, ibi etiam realiter diſtinguuntur: at non ſequitur, vt quo maior eſt concordia eo maior ſit diſtinctio, immo oppoſitum, quia quo concordia, & vnio erit maior, ibi aderit minor diſcrepantia, minorque diſtinctio.

Diſtinctio an dicat perfectionem an imperfectionem.

7 Ad ſecundum, de diſtinctione eſt dupliciter loquendum, aut enim ſumitur formaliter de ſe, aut connotatiuè, ſiuè ſubiectiuè: primo modo dicendum, de ſe, nec dicere perfectionem, nec imperfectionem, ſed abſtrahere ab vtroque: probatur vtrunque: ſi de ſe diceret perfectionem, ergo daretur omne diſtinctionis genus in diuinis, & ita ſequeretur eſſentiam diſtingui realiter, & eſſentialiter à perſonis, & perſonas ab eſſentia: perſonaſque diſtingui nedum realiter inter ſe, verum & eſſentialiter, &c. ſi vero diceret de ſe imperfectionem, igitur nulla diſtinctio apponeretur in dininis, quoniam inde remouenda ſunt ea, quæ dicunt imperfectionem; probatur ſequela, ſiquidem à diuinis perſonis negaretur diſtinctio realis: ab eſſentia, & attributis inter ſe, & cum perſonis negaretur omnis diſtinctio, tum rationis, tum formalis, iuxta ſingula Scholarum placita: igitur de ſe formaliter ſpectata nec dicit perfectionem, nec imperfectionem. Secundo modo aſſerendum eſt dicere perfectionem, & imperfectionem, reddendo ſingula ſingulis: quod patet, quoniam ſpectando ſubiecta connotabi-

Digitized by Google

lia à tali diſtinctione, quandocunqne ſufferre poterit diſtinctionem, perfectionis erit in eis diſtinctio, quotieſcunq; autem ferre non poterunt, erit imperfectionis; vt diſtinctio eſſentialis in diuinis dicet imperfectionem, ſiquidem deſtruet conſubſtantialitatem perſonarum, ergo eſt remouenda à diuinis: diſtinctio perſonarum realis eſt compoſſibilis inter perſonas, ergo erit apponẽda ibi, propter quod dicet perfectionem. conſimiliter de diſtinctione ſiue rationis, ſiue formalis inter eſſentiam, attributa, quæ eſt apponenda, quoniam explicat diuinorum attributorum perfectionem, &c. Cùm verò ſubdit argumentum, In diuinis eſſe apponendam ſummam perfectionem, & conſequenter ſummam diſtinctionem, verum quidem ſi ſumma diſtinctio diceret ſummam perfectionem, at conſtat ſummam diſtinctionem, quę erit diſtinctio eſſentialis, ſe totis ſubiectiuè, obiectiuè, deſtruere identitatem eſſentialem diuinarum perſonarũ, ergo inde erit remouenda, tãquam dicens ſummam imperfectionem.

Diſtinctio perſonarũ an infinita.

8 Ad tertium, diſtinctio perſonarum attenditur vel formaliter de ſe, vel ſubiectiuè: primo modo non eſt infinita, nec intenſiuè, nec extenſiuè: vt eſt dictum: non intenſiuè, aliàs excluderet identitatem eſſentialem: nec extenſiuè, quia non complectitur cætera genera diſtinctionum, vt deduximus. ſecundo autem modo appellanda venit infinita, quia cadit ſuper perſonas diuinas, quę ſũt realiter, & idẽticè, atq; eſſentialiter ens infinitum, ſunt enim Deus infinitus.

Diuiſionis nomine vtuntur in diuinis Nyſſenus, & Baſil. explicantur.

9 Obſtari tamen inſuper poteſt, eoquod Patres aliqui admittere videntur diuiſionem inter perſonas: at diuiſio eſt pluſquam diſtinctio realis, diuiſio namque importat diſtinctionem naturarum eſſentialem, ergo diſtinctio perſonarum erit maxima. Aſſumptum probatur, quia Greg. Nyſſenus Orat. catechetica c.1. Verbum appellat *diſtinctum, ac diuiſum à Patre.* & lib. de Trinit. ad Euſtat. nominat *diuiſionem hypoſtaſeon.* ac Baſil. homil. 28. aduerſus Sabellian. nominat *diuiſionem, & alterationem perſonarum.*

Diuiſio an cadat in diuinis.

Reſpondetur autem per diuiſionem, ſiue ſeparationem intelligere ſolam diſtinctionem realem perſonarum: vnde pro eodem vſurpant diuiſionem, ſeparationem, ac realem diſtinctionem, non autem ſeparare verè intendunt, aut diuidere in perſonis diuinis diuinam Naturam, ſicut accidit in humanis: & quod ita ſit patet ex Nazianzeno, qui Orat. 32. ad 150. Epiſcopos, inquit diuina ſuppoſita eſſe *tria, quia diuiduntur, non naturis, ſed proprietatibus.* & Athanaſ. lib.2. de propr. perſon. loquens de Trinitate ait, *diuiſa eſt in nominibus perſonarum, in Deitate autem indiuiſa.* ac .ſ. Martialis epiſt.1. ad Burdegalenſ cap.10. *Hæc*, inquit, *in perſonis tria diuiſa, in Diuinitate vnus Deus indiuiſus eſt.* hi omnes licet diuiſionis nomine vtantur, docent nihilominus nullo modo diuidi ipſam eſſentiam: vnde mos horum Patrum eſt diuiſionem, & ſeparationem longè ſpectando, ſumere pro perſonali, realique, non autem eſſentiali diſtinctione.

QVAE-

QVÆSTIO IV.

Vtrum vtraque productio Filij, & Spiritus ſancti ſit vniuoca, vel æquiuoca.

DVm ſingulariter loquemur de perſona Filij, tūc de eius generatione quçremus vtrum ſit vniuoca: nunc verò de vtraque productione eſt ſermo, tum Filij, tum vero Spiritur ſancti.

1 Quæſtionem exagitant Scotiſtæ, atque inueſtigare tentant vndenam deſumatur vniuocationis, atque æquiuocationis natura, vt inde reſoluant vtrum diuinæ productiones ſint vniuocæ, an æquiuocæ.

Vniuocationis tres gradus ex Scotiſtis.

2 Primo autē loco tres aſſignant gradus vniuocationis: colligendo eos ex Scot. tum 7. Met. c. 9. t. comm. 30. tum in Prolog. q. vlt. in fin. & ex Formaliſtis. Primus eſt quādo producēs, & productum aſſimilantur nedum in forma, ſed etiam in modo habendi talem formam: vt ignis producens, & productus habēt eandem ſpecie formam ignis, & eodem modo, ſiquidem vterque poſſidet eam realiter, & formaliter: ſicut etiam de Homiue generaute, & genito. Secundus quando producens, & productum conueniūt quidem in forma, ſed non in modo eā habendi, vt domificator, & domus extra; etenim Domificator habet in mēte ſua formam domus, ſeu ideam, atmeu domus hæc habet eſſe intentionale, quia habet eſſe ad intra in mente Artificis, domus autem extra habet verum eſſe reale, vnde licet conueniant in ſpecifica rarione domus, nihilomiuus differunt in modo eſſendi, reali, atque iutentiouali. Tertius quando producens non habet formaliter, ſed ſolummodo virtualiter formam conſimilem formæ, quæ reperitur in producto, cuiuſmodi eſt Sol habens quidem in ſe formam Ranæ producibilis, attamen habet eam ſolum virtualiter, ob virtutem in eo inexiſtentem ad producendā formam Ranæ, cùm tamen Rana habeat formam ſuam realiter, & formaliter.

3 Doctrina hæc fundamentum habet in Ariſtor. qui qui 1. de Genr. c. 9. 10. & lib. 7. Met. c. 7. docet, omne Agens, quodcunque ſit, producere ſibi ſimile. Similitudo autem eſſe poteſt, vel formalis, vel virtualis: prima erit iu productione vniuoca: ſecunda in æquiuoca.

4 Inquirendum verò eſt, vtrum ad vniuocam productionem ſufficiat vnitas naturæ iu producente, & producto, an verò requiratur aliquid vltra, itaut exigatur modus etiam conſimilis habendi eam, vtpote per modū naturæ, & vt ex vi talis productionis productum ſit ſimile producenti: an verò modus talis aſſimilationis ſit ſuperuacaneus, itaut ſufficiat participare eandem formam, & naturā ſimplieiter, abſque eo, quod attendēdum ſit, vtrum productum recipiat eā, vel aſſimiletur producenti ex vi productiouis ſuæ.

Vulpis ſententia.

5 Nouiſſimus Scotiſta Vulpes de Trin. diſput. §. 56. art. 1. ait vtramque productionem eſſe vniuocam, perfectiſſimo modo vniuocationis, ex recenſitis. probat vero, primo, in productione æquiuoca productū eſt deterioris conditionis producēte æquiuoco: at in diuinis vtrumque productum eſt æqualis perfectionis, ergo nulla in diuinis datur productio çquiuoca, ſed vtraque erit vniuoca. Secū-

dò, productio vniuoca eſt aſſimilatiua; at vtraque productio, tum Verbi, tum Spiritus ſancti eſt aſſimilatiua, ergo vtraque vniuoca, ſimiles enim ſunt Filius, & Spiritus ſanctus cum Patre in natura. Tertiò omnis ibi productio eſt aſſimilatiua non quidẽ virtualiter, ſed formaliter, ratione eiuſdem ſingulariſſimæ eſſentiæ in tribus: aſſimilatio virtualis eſt æquiuoca, at ibi nõ adeſt niſi aſſimilatio formalis, & hæc eſt vniuoca. Quartò in diuinis magis conueniunt, & aſſimilantur in natura ambæ productiones, quam in humanis generans, & genitum: ſed in humanis productio generatiua eſt vniuoca, ergo erit magis vniuoca vtraque productio in diuinis: aſſumptum patet, quia in diuinis ſtat aſſimilatio in natura ſingulariſſima, quæ vna numero eſt in omnibus, at in humanis nõ eadem numero natura eſt in generante, & genito, ſed ſolum eadem ſpecie. Nititur quoque hanc ſententiam elicere ex Scoto, in 1.d.13.q.1.in calce: atq.ibid. d.7. ſub lit.R.

Probatur.

Rada ſententia.

6 Rada p.1.controu.14.art.1.ſolam productionẽ Verbi appellat vniuocam: cæterum, productionem Spiritus ſancti ait nõ eſſe vniuocam primo gradu vniuocationis. Fundamentum eſt, quia licet habeat eandem naturam cum Patre, & Filio, tamen non habet vt ſit ſimilis eis ex vi productionis ſuæ, quoniam ex vi ſuæ productionis habet, vt ſit amor: conſequenter vero habet inde vt ſit Deus, & per conſequens, vt ſit eis ſimilis per Deitatem: vnde concludit, ea ratione, qua eſt amor, habere tãtummodo virtualiter, vt ſit ſimilis producentib. non autem formaliter, vnde fit, vt eius ſpiratio non ſit vniuoca perfectiſſimo, ſeu primario modo vniuocationis.

Differentia inter Verbum, & amorem.

7 Nos autem in primis ſupponimus differentiam inter Verbum, & Spiritum ſanctum, quantum ad præſens ſpectat. Et quidem Verbum habet, vt ex vi productionis ſuæ procedat vt ſimile: hoc vero in ſenſu reduplicatiuo: ratio, quia filius ex natura ſua habet, vt ſit imago, & ſimilitudo Patris: at Spiritus ſanctus procedit quidem ſimilis, cum eandem habeat numero naturam, & perfectiones, attamen non procedit vt ſimilis reduplicatiuè: Ratio, quia amori non cõpetit ex natura ſua eſſe ſimilitudinem ſiuè aſſimilatiuum, ſed ex natura ſibi competit eſſe vnitiuum, & impulſiuũ, competitque ei agere per modum impulſus, inclinationis, atque vnionis: quod ſi amor ipſe aſſimilat Amãtem cum amato, id ſecundariò competit amori; & conſequenter, nõ primario. ſtat ergo differentia, vt tum Verbum, tum Amor ſit aſſimilatiuus, at Verbo id competit primario ex vi, & natura generationis, Amori verò competit conſequenter, & ſecundariò; hæc vberius explicabuntur infra. Dum quærebamus per quid generatio diſtinguatur: à ſpiratione &c.

Producta in diuinis non ſunt æquiuoca.

8 Hoc praiacto dicimus primò, nullam productionem terminatiuè ſumptam eſſe æquiuocam: facilè probatur, natura eadem numero, reperitur in tribus, ergo nulla ſtat ibi æquiuocatio. antecedens eſt de fide, & ſequitur conſequens, quandoquidem in æquiuocis diuerſificatur ſubſtãtia, & natura. Item ſequeretur perſonas diuinas ſolo nomine eſſe Deum, & non ipſa re, probatur, etenim æquiuoca ſunt, quorum nomen eſt idem, ratio autem ſubſtantiæ eſt diuerſa: ergo Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus eſſent Deus ſolo nomine, cæterum ratio diuinæ eſſentiæ non eſſet eadem in ipſis.

Productiones ſũt alterius rat.

9 Dicimus ſecundò, productiones ſumptas formaliter, & ſecundum ſe, eſſe alterius, & alterius rationis. Aſſertio remanet probata, ſup.q.1.2. & 3. Dices, productiones ſunt idem cum eſſentia, ergo ſunt vniuocè, eiuſdemque rationis: Reſp. licet ſint idem realiter, tamen diſtinguuntur formaliter, quod ſufficit, vt ſpectatæ formaliter, ſint alterius rationis, licet realiter ſint idem cum eſſentia.

Obſtatur.

10 Verum obſtatur, productiones ſunt æquiuocè, ergo & producta erunt æquiuoca. Antecedens patuit ſup. quoniam generatio, & ſpiratio ſunt alterius rationis, cum altera ſit per intellectum, altera per voluntatẽ, & diſtinguantur ſeipſis, ſiuè quaſi ſpecificè, vt proprijs quæſtionibus probaui;

Nõ eadem diſtinctio in principiatis, ac in principijs.

bauimus. Ad hoc ſtat ibi reſponſio, quod non oportet admitti tantam diſtinctionem in principiatis, quanta eſt in principijs, præcipuè vbi principiãdi rationes non ſunt totales, vt relatio, ſeu proprietas, quæ non eſt ratio conſtitutiua totalis: vnde licet productiones ſint alterius rationis, non eſt tamen neceſſe & producta eſſe æquiuoca, & alterius ſpeciei, vt ibi deduximus. Reſpondetur ſecundò diſparem eſſe rationem productionũ, & productorum: ſiuè aliam eſſe rationem proprietatis, & relationis conſtitutiuæ, aliam vero ipſius perſonæ conſtitutæ: relationes namque, ſeu proprietates formaliter tentæ non ſunt conſtitutæ ex diuina eſſentia, licet ſint idem realiter cum eſſentia, nõ enim eſſentia, quæ eſt abſoluta, eſt de intrinſeca ratione conſtitutiua relationis: at eadem eſſentia eſt de ratione conſtitutiua perſonæ, etenim quælibet perſona includit in ſui quidditate diuinam eſſẽtiam. hoc habito reſpondetur, quod licet productiones formaliter tentæ ſint alterius rationis non propter hoc perſonæ erũt æquiuocæ, quia includunt eſſentiam, ratione cuius omnes perſonæ ſunt idem Deus vniuocè. Dices, etiam perſonæ includunt ipſas proprietates eſſentialiter, cũ per ipſas in eſſe cõſtituantur; at illæ ſunt alterius rationis, ergo & perſonæ. Reſp. perſonas ex parte quidem relationum eſſe alterius rationis, at ex parte eſſentiæ eſſe omnino vniuocas, cum in eis ſtet eſſentia, ratione cuius perſonæ ſunt idem numero Deus.

Generatio, & ſpiratio in Patre an eadem.

11 Obſtatur, quæ ſunt eadem vni tertio ſunt eadem inter ſe: at generatio actiua, & ſpiratio actiua in Patre ſunt idem, ergo erunt eiuſdem rationis inter ſe. Reſp. veram maiorem, quandocunque illud tertium habet rationem limitati, & finiti: huiuſmodi non ſe habet Pater, reſpectu vtriuſque fæcunditatis, & productionis. Reſpondetur inſuper, quod licet in Patre identificentur realiter, remanent tamen generatio, & ſpiratio inter ſe diſtinctæ formaliter. De intelligentia illius axiomatis, *quæcunque sũt eadem vni tertio, &c.* actum fuit diſputat. 2. q. 4. art. 2.

12 Alia, quæ obſtare poſſunt, petenda ſunt ex hac ead. diſput. q. 1. & 4.

Productio Verbi eſt vndequaq; vniuoca.

13 Dicendum tertio productionem Verbi eſſe omnino, & vndequaque vniuocam. Ratio, quoniam per eam communicatur Verbo eadẽ natura, quæ eſt in Patre. Addimus vniuocationem hanc eſſe maiorem, quã ſit vniuocatio Patris, & Filij in humanis; ratio, quia in humanis ſtat vniuocatio ſpecifica ſolum, propter eandem ſpecificam naturam repertã in Patre, & Filio creato: at in diuinis reperitur nedum eadem ſpecifica, verum & eadem numericè natura in Patre, & in Verbo: ergo vniuocatio hæc eſt maior vniuocatione creata: ſtat igitur productionem Verbi eſſe omnino vniuocã ratione naturæ eiuſdem. Verum ratio hæc poſtulat & alteram, vt magis appareat talis productionis vniuocatio. eſt ergo ſecunda ratio, productio Verbi eſt vniuoca, quia Verbum procedit vt ſimile, procedit vt Filius, Filius autem eſt imago, proceditque ex vi generationis, vt imago, & vt ſimilis Patri, ergo eſt verè productio vniuoca. Confirmatur ex Anſel. Monolog. c. 53. dicẽte, idem eſſe procedere in rationem ſimilitudinis, ac in rationem imaginis: & Auguſt. in Deuter. quæſt. 4. *ſi Patri Filius ſit ſimilis ſit, etiam imago rectè dicitur.* Ex duplici ergo capite manat vniuocatio, primo ex identitate naturæ, & ſecundò ex vi ſuæ productionis, quia producitur, vt ſimilis. Addendum tertiò, quia producitur per modum naturæ: qui modus amplius explicat, quod procedit vt ſimilis. ex quibus elicitur vniuocationem Verbi eſſe vndequaque perfectam, nihilque ſibi deeſſe in ratione perfectæ vniuocationis.

Productio Spiritus S. an etiã appellanda vniuoca.

14 Dicendum quarto, productionem Spiritus ſancti eſſe etiam appellandam vniuocam. Aſſertio hæc remanet probata ex prima aſſertione. Eamque docet Scot. in 1. d. 13. q. 1. ad argum. 2. & d. 7. q. vn. Gabriel in 1. d. 9. q. 2. art. 2. Durand. 1. d. 4. q. 1. & ita loqui docet, maximè, vt tueamur cõſubſtantialitatem Spiritus ſancti cum Patre, & Filio eiuſque diuinitatem, aduerſus Arium, cæteroſq; negantes diui-

diuinitatem Spiritus ſancti.

Vniuocationis requiſita.

15 Dicendum quinto, eſſe magis vniuocam productionem Verbi, quã ſpirationem Spiritus ſancti, ideoque Spiritus ſancti proceſſionem non eſſe ex omni parte vniuocam, nec conſequenter poſſidere perfectiſſimum gradum vniuocationis. Facilè ſuadetur ex fundamento prejacto ante primam aſſertionem. probatur autem, ad perfectam vniuocationẽ tria, pro nunc, requiruntur: primo identitas naturæ: ſecundò, vt productio fiat per modum naturæ: & tertio, vt productũ procedat in ſimilitudinem naturæ, & vt ſimile producenti ex vi ſuæ productionis, ita vt ſimilitudo, & imago exprimatur ex vi naturæ, ſeu ex talis proceſſionis natura. hæc clara ſunt, & conſtabũt amplius infra, dum loquemur de perſona Filij, expendendo generationis naturam. hæ vero conditiones magis verificantur de productione Verbi, quam Spiritus ſancti, ergo magis illa, quam iſta, habet rationem vniuocè productionis. loquendo quidem de Verbo, clara ſunt omnia, etenim eius productio eſt vera generatio, ergo neceſſario ſequitur vt ſit in idẽtitate naturæ; per modum naturæ; & in ſimilitudinem naturæ, quod magis patebit loquendo infra de generatione Filij.

Filij productio habet omnes conditiones vniuocę productionis.

Spiritus S. productio non eſt omni vniuocationis gradu vniuoca.

16 Loquendo de Spiritu ſancto non ita currit diſcurſus; & quidem ex tribus conditionibus ad vniuocationem requiſitis, vnica tantummodo reperitur in productione Spiritus ſãcti: adeſt namque prima, vtpotè identitas naturæ: cæterum deſunt aliæ, nõ enim producitur per modum naturæ, ſed per modum voluntatis: nec habet ex vi productionis ſuæ, vt procedat vt ſimilis producenti; non enim eſt imago, nec procedit vt ſimilis: ergo non eſt completa ratiò vniuocæ productionis in eo. Altera ratio, quia licet procedat ſimilis, eſt enim conſubſtantialis Patri, & Filio, non tamen procedit, vt ſimilis reduplicatiuè. Vel tertiò procedit quidem ſimilis, at nõ ex vi productionis. Item non primario, ſed conſequenter, ait Rada, Inſuper non vt productio ſimpliciter eſt, ſed quatenus eſt productio diuina, & infinita, nam eatenus producit ſimilẽ in natura diuina, nõ autem quatenus abſoluté productio per voluntatem eſt, quia noſtra volũtas producit amorem, at non eſt eiuſdem naturæ cum producente. Vel quarto, Amori non competit aſſimilare, ſed vnire: eſt autem Spiritus ſanctus amor, ergo virtus vnitiua ei competit, impulſiua, atque inclinatiua, non aſſimilatiua, vt docet D.Tho.4.contragent.c.19.ibique Ferrar.

Spiritus S. productio an appellanda ęquiuoca.

17 Ob has rationes aliqui Spiritus ſancti productionem appellant ęquiuocam: Nobis autem ſufficiat dicere nõ eſſe omni vniuocationis gradu vniuocam; melius eſt enim abſtinere ab æquiuoca denominatione, ne appellando eam æquiuocam, anſã præbeamus hæreticis negantibus cõſubſtantialitatem Spiritus ſancti cum Patre, & Filio, hæc vberius habebuntur infra quæſt.6.

18 Dices Scot.prædicta d.13.ait primum terminum eſſe eſſentiam, ergo amor ex primaria ratione ſui eſt aſſimilatiuus. Reſpondetur Scotum declarare ſeipſum, ac docere eſſentiã eſſe quidem primum terminum, ſed primitate originis, at primitate adæquationis eſſe Verbum, & Spiritum ſanctum, ſeu amorẽ, productum: ſpecificatio autẽ motus habetur ex termino adæquato, & totali, quod non aduertit Vulpes afferens pro ſe hunc locum Scot. qui tamen eſt contra ipſum, qui etiam productionem Spiritus ſancti appellat perfectiſſimo gradu vniuocam, fallitur tamen, & hæc eſt communis, tum etiam Thomiſtarum &c.

Vulpes.

19 Et hinc ad rationes eius reſpondendo, ad primam iam conſtat, reſponſio ex num.14. & 17.

20 Ad ſecundam, productio illa eſt completè vniuoca, cuius productum eſt ſimile ex vi ſuæ productionis, & primario: productio Spiritus ſancti eſt quidem aſſimilatiua conſequenter, non autem ex vi, & naturalis productionis primario, quia amori competit eſſe vnitiuum primario, non autem primario aſſimilatiuũ.

21 Ad tertiam diſtinguit Rada, productio namque vt productio eſt

volun-

voluntatis, eſt aſſimilatiua virtualiter: at vt infinita eſt, ſeu vt diuina eſt, eſt aſſimilatiua formaliter.

22 Ad quartam vtique Spiritus ſancti productio ſuperat productionẽ vniuocam humanam in eo, quod in humana ſtat identitas ſola ſpecifica, in diuina autem ſtat etiam numerica: at aliunde humana habet maiorem rationem vniuocationis, quia generatio fit in ſi militudinem naturæ, non ſic amoris productio.

QVÆSTIO V.

Vtrum generatio, & ſpiratio diſtinguantur ſpecificè.

Pars affirmatiua ex Patrum loquutionib.

1 VIdetur in primis ſpecificè differre tũ emanationes, tum ipſæmet diuinæ perſonæ: probatur autem ex Baſil. qui li 2. cõtra Eunom. ait, *Genitum, atque ingenitum, vt ſpecificas quaſdam proprietates in ſubſtãtias conſideratas &c.* & infra, *Genitum, atque ingenitum ſpecificæ, ac declaratiua quadam ſunt proprietates &c.* Tertullian. lib. contra Praxe. de perſonis inquit, *eſſe tres non ſtatu, ſed gradu, nec ſubſtantia, ſed forma: nec poteſtate, ſed ſpecie.* Cyrill. Alex. dial. de Trin. lib. 3. loquens de perſonis ait, *eſſe tres ſubſiſtentias eiuſdem ſpeciei.* ac Damaſc. lib. 3. fid. c. 6. *Vnaquæque hypoſtaſeon eiuſdem ſpeciei perfecta ſubſtantia eſt.* & cap. *Hypoſtaſeon deſignat ſpeciem.*

In diuinis nec genus, nec ſpecies

2 Supponimus in diuinis nec genus reperiri, nec ſpeciem; non enim Deus eſt in genere; ratio reddita eſt ſuo loco; quia quæ in genere ſunt, ea ſunt entia finita, limitata, habentque rationem actus, & potentiæ, contrahentis, & contrahibilis, determinantis, & determinabilis: quia verò hæc dicunt imperfectionem, ideo remouentur à diuinis. nihilominus ſumpta ſpecie, & numero impropriè, & latè, prout indicant aliqua eſſe alterius, & alterius rationis, non incõgruum erit vti in diuinis numero, & ſpecie, ſeu quaſi ſpecie: infra verò agendo de perſonis fiet quæſt. an ſit ibi numerus perſonarum.

Productiones diuinæ nequaquã propriè ſpecie differũt

3 Hinc primo dicimus, diuinæ proceſſiones nullatenus propriè ſpecificè diſtinguuntur. prob. Deus non eſt in genere, ergo nec in ſpecie, preſſe ſumpta. antecedens patet, quia in eo reponuntur entia finita, & limitata. Item vbi ſpecies, ibi differentia, contrahens genus, & conſtituẽs ſpeciem: ibi etiam reperitur realitas determinans, & determinabilis; contrahens, & contrahibilis, actus, & potentia; materia, & forma, ſaltem metaphyſica: hæc longe ſunt à diuinis. Inſuper ratio ſpecifica obeſt ſũmæ Dei ſimplicitati: prob. ſpecies componitur ex genere, & differentia, Deus eſt ſummè ſimplex, ergo à primo ad vltimum, non eſt ibi propriè ſpecies, nec cõſequenter proceſſiones diſtinguuntur propriè ſpecie. Aſſertio eſt D. Auguſt 7. de Trinit. c. 6. Magiſtr. 1. d 19. D. Bonau. ibid. p. 2. ar. 1. q. 1. ibiq; Durand. q. 4. Argentin. d. 13. q. 1 art 3. Aureol. d. 19. par. 2. ar. 4. Albert. 1. p. q. 47. m. 3. par. 4. Henric par. 2. aric. 37. q. 11. &c.

Vtrum differant numero.

4 Secundò dicimus, diuinæ proceſſiones, atque producta non diſtinguuntur propriè numero. prob. in diuinis nõ eſt propriè ſpecies, ergo nec eſt propriè numerus. antecedens eſt probatum, probatur conſequens, numerus indiuidualis contrahit ſpeciẽ

ad

ad eſſe indiuiduum: in diuinis non adeſt talis contractio, quia ſiquid deberet contrahi, id eſſet diuina eſſentia, at illa non eſt in potentia ad cõtrahi,& determinari; nõ enim habet rationem materiæ, vel alicuius potẽtialis ad aliquod actuale, ergo nec erit propriè numerus indiuidualis. Item ibi eſt indiuiduum numerale, reperitur diuiduum, ſeu natura diuiſibilis,& contrahibilis, vt in ſpecie creata, quæ diuiditur in indiuiduis contrahentibus: at natura diuina nõ diuiditur in perſonis, ergo nec contrahitur per numerum ſtrictè indiuiduorum. Inſuper, indiuiduum in diuinis eſt de ſe hoc, vt indiuiduum Deitatis, ergo non eſt numeraliter contrahibile ad plura. à primo ergo ad vltimum non erit ibi propriè numerus. Accedit, numerus ex Ariſt. *cõſurgit ex diuiſione continui*: nullum in diuinis continuum diuiſibile, cùm ſit ſimplex ſpiritus. quod ſi indiuidua condiuidunt naturam creatam, contrahendo eam, id prouenit, quia vna numero non poteſt eſſe in pluribus; diuina autem ratione infinitatis poteſt eſſe in plurib. ergo non diuiditur, nec numeratur, nec conſequenter erit ibi propriè numerus, quod amplius patebit loquendo de numero perſonarum, quærendo vtrum in diuinis ſit propriè numerus, non enim adeſt in diuinis numerus *prædicamentalis*, ſed *traſcendentalis*. & ideo Scot. 1.d.7.q.1.§.huic rationi, negat diſtinctionem propriè indiuidualem, ne detur intelligi indiuiduum diuinæ eſſentiæ diuidi,& numerari: ideoq, non eſt ibi numerus propriè, ſed impropriè .i. *numerus perſonarum*.

Diſtinguũtur quaſi ſpecie.

5. Tertiò dicimus, diuinæ emanationes diſtinguuntur quaſi ſpecie, ſuntque alterius rationis quaſi ſpecificæ. eſt Scoti 1. d 2. q.7. litt.M. & d, 13.q.vn.litt.R.ac quol.2.litt.O. prob. generatio de ſui formali ratione non eſt, nec poteſt eſſe ſpiratio, & è conuerſo. Item generatio,& ſpiratio non militant ſub eadem ratione ſpecifica, vel quaſi ſpecifica: prob. generatio, & ſpiratio non differunt illo numero, quia quæ ſic differũt ſunt eiuſdem rationis, vt duo indiuidua eiuſdẽ ſpeciei: at hæ non ſunt eiuſdem rationis, vt patet, ergo nec differũt ſolo numero. Inſuper principia earum nõ differunt ſolo numero, vt intellectus, & voluntas, quæ non numericè differunt, ſed ſpecificis rationibus formalibus, vel quaſi ſpecificis, ſaltim inadæquatè ſpecificis; ergo & productiones eorum. Rurſus quæ ſunt eiuſdem rationis in diuinis non poſſunt multiplicari: ſed diuinæ emanationes multiplicantur, ergo non ſunt eiuſdem rationis. antecedens patet, vnus eſt .n. Pater, vnus Filius, vnus Spiritus ſanctus: vna generatio actiua, vna paſſiua: vna ſpiratio actiua, vna paſſiua. Confirmatur, ſi poſſent multiplicari quæ ſunt eiuſdem rationis in diuinis, daretur proceſſus in infinitum, ita ſi poſſent eſſe plures generationes, poſſent eſſe & infinitæ, vt deductum fuit ſup. ex Auguſt. Item magis diſtinguitur Filius, & Spiritus ſanctus, quàm duo filij, ergo plus quã numero.

Perſonæ nõ ſunt alterius ſpeciei

6 Quartò dicimus, diuinæ perſonæ non ſunt alterius ſpeciei, licet diuinæ emanationes, ſeu proceſſiones, vel productiones ſint alterius rationis,& quaſi ſpeciei. prob. antec. diuinæ perſonę ſunt Deus, ergo ſunt eiuſdem naturæ. Item licet duæ differentiæ indiuiduales ſint inter ſe alterius rationis, & primo diuerſæ, tamen indiuidua conſtituta per ipſas non ſũt primo diuerſa, ſed ſũt eiuſdem rationis, & eiuſdem ſppeciei. ergo quamuis conſtitutiua diuinarum perſonarum ſint alterius rationis, & quaſi ſpeciei, tamen producta earum erunt eiuſdem naturæ, & nullatenus alterius ſpeciei. Denique ſequeretur Patrem eſſe Deũ alterius ſpeciei à Deo Filio,& à Deo Spiritu ſancto,& è cõuerſo.

Melius eſt dicere emanationes eſſe alterius rationis, quã aliter ius ſpeciei, vel quaſi.

7 Vltimò concludimus, melius eſſe dicere diuinas emanationes eſſe alterius rationis, quàm eſſe alterius ſpeciei, vel quaſi ſpeciei: dum namq; ibi non adeſt genus, & ſpecies, non eſt vtendum nomine generis, aut ſpeciei: ita dicendum perſonas eſſe eiuſdem naturæ, cùm in diuinis non ſit ſpecies; eſſe idem eſſentialiter, cum vna ſit alteri conſubſtantialis, ratione

ne

ne identitatis naturæ. ſicut nec vtendum ſtricta voce numeri, ob rationē dictam, ne demus intelligere reperiri numerum prædicamentalem, cum perſonæ non ſint in genere: addendū verò eſt ipſi numero ſuum adiacens, nempè, *perſonarum*, vt dicamus ibi eſſe numerum perſonarum: qui quidē erit numerus traſcendentalis.

8 Obſtatur aduerſus dicta, *motuū diuerſorum ſpecie ſunt termini diſtincti ſpecie* 5. phyſ. t. 49. ergo ſi productiones diſtinguūtur ſpecie, vel quaſi ſpecie, etiam perſonæ productæ diſtinguentur ſpecie. Secundò non eſt maior diſtinctio in principijs, quàm in principiatis, ergo ſi productiones diſtinguuntur ſpecie, conſimiliter & producta. Tertiò, eſt eadem ratio, & differentia conſtituentium, & conſtitutorum.

Motuum differentiā ſpecie ſunt termini diſtincti ſpecie. declar.

9 Ad ſolutionem iſtorum: & primò ad ſolutionem primi exponenda eſt auctoritas Ariſtot. quod vt ipſa locum habeat neceſſe eſt recurre ad duas alias propoſitiones antecedentes; nam propoſitio illa nō eſt immediata, ſed ſupponit duas alias: prima eſt, quòd formæ fluentes, ſeu ſecundū quas eſt fluxus, diſtinguantur ſpecie: ſecunda eſt, vt forma fluens, & forma terminans ſint eiuſdem rationis: quibus propoſitionib. præſuppoſitis erit vera propoſitio illa Ariſtotelis: & quidem dealbatio, & nigrefactio ſunt motus diſtincti ſpecie, & ex diſtinctione ſpecifica ipſarum infertur benè diſtinctio ſpecifica terminorum, vtpote albedinis, & nigredinis proproductæ; tum quia formæ illæ fluentes diſtinguuntur ſpecie; tum etiam quia vnaquæque ipſarum eſt idem cum ſuo termino: dā oppoſitū, quod non ſunt idem cum termino, & non ſequitur ex diſtinctione motuum diſtinctio terminorum, vt idem vbi acquiri poteſt per motū rectum, & circularem: attamen ex diſtinctione horum motuum non ſequitur diſtinctio terminorum, quia tales motus non identificātur cum termino, nec ſunt eiuſdem rationis cum eo. à pari emanationes ſūt relationes, terminus autē formalis eſt eſſentia, quæ eſt quid abſolutum: at reſpectus, & abſolutum non ſunt eiuſdem rationis formalis; meritò igitur non ſequitur vt ex diſtinctione emanationum habeamus diſtinctionem ſpecificam terminorū, & perſonarum: licet ergo emanationes diſtinguantur inter ſe, & inter ſe ſint alterius rationis, vel quaſi ſpeciei, non tamen erunt alterius rationis, aut quaſi ſpeciei ipſa producta, quia productiones non ſunt eiuſdem rationis cum termino, qui eſt eſſentia.

10 Ad ſolutionem aliorum notandum eſt, quod aliqua dicūtur magis diſtingui dupliciter; primo quia minus inter ſe conueniunt, & ſecundo, quia magis incompoſſibilia ſunt, & magis repugnant: exemplum primi, albedo, & homo minus conueniunt, quàm homo, & Aſinus; nam illa differunt genere, hæc conueniunt in eodem animalis genere. exemplum ſecundi, homo, & aſinus magis repugnāt, quia magis ſunt in eodem ſuppoſito incompoſſibilia, quàm homo, & albedo, quia datur homo albus, nō autem homo aſinus.

Diſtingui aliqua dicitur dupliciter.

11 Item, aliud eſſe loqui de repugnantia, aliud de diſtinctione: de illa namq; verum erit dicere, quod quāta eſt repugnantia conſtituentium, tanta eſt repugnantia cōſtitutorum: prob. ſi albedo, & nigredo repugnāt, & ſunt inuicem incompoſſibilia inter ſe, vtique etiam eorum conſtitota erunt ſimul incompoſſibilia, vt album, & nigrum: ita quoque paternitas, & Filiatio, generatio actiua, & paſſiua; ſpiratio actiua, & paſſiua, ſūt omnia hæc in diuinis incompoſſibilia inter ſe, non enim in eodem ſuppoſito ſtat paternitas, & filiatio, ſpiratio actiua, & paſſiua; ergo dum hæc incompoſſibiles ſunt inter ſe vtique erunt quoque conſtituta ipſorum ſimul incompoſſibilia, quia nullum diuinum ſuppoſitum eſt ſimul Pater, & Filius: ſpirans, & ſpiratus. loquēdo igitur de repugnātia verum eſt, quod quanta eſt repugnantia conſtituentium, tanta eſt repugnantia Cōſtitutorum. loquēdo autem de diſtinctione, non eſt neceſſe ponere tantam diſtinctionem in Conſtitutis, quanta in conſtituentibus; ratio quia poſſunt

Repugnantia, & diſtinctio valde differūt.

An ſit tāta diſtinctio in principiatis, quanta in principijs.

con-

conſtituentia magis diſtingui, conſtituta verò minus differre. eſto exemplum, vltimæ rerum differentiæ ſunt primo diuerſæ. itaut prædicata ſuperiora vt ens, prædicentur de eis denominatiuè, nō in quid, ex Formaliſtis: & nihilominus de conſtitutis earum prędicata ſuperiora dicuntur verè in quid, vt de homine animal, corpus, ſubſtantia ens: qui tamen modus prædicandi non conceditur vltimæ differentiæ animalis, vt rationali, & irrationali. ſimiliter duæ differentiæ indiuiduales ſunt primo diuerſæ, cùm tamen non ſint tanta diuerſitate differentia duo indiuidua conſtituta per eas, quia genus, & ſpecies prædicatur de eis. Inſuper duo mures geniti ex putrefactione, & ex via generationis ſunt eiuſdem ſpeciei, & nihilominus viæ ad productiones eorum non ſunt eiuſdem rationis. Rurſus Adam, & Eua ſunt eiuſdem ſpecificæ rationis, & tamen hæc, & ille nō per eandem viam acceperunt eſſe, cum illa ex eius coſta, & hic fuerit de terra formatus à Deo: conſimiliter homo productus per generationem, nō eſſet alterius ſpeciei ab homine, quē Deus produceret de nihilo per creationem. itaque vera eſt propoſitio, quod non eſt neceſſe ponere tantam diſtinctionem in conſtitutis, quantā in conſtituentibus: nec tantam in productis, & cauſatis, quantā in cauſis, & producentibus, immo minor.

12 Ad propoſitum ex tradita doctrina reſponſio liquet ad Primum.

13 Et ad ſecundum negatur antecedens, quia falſum eſt, vt vidimus,

14 Et ad tertiam, quod ſit eadem differentia, & diſtinctio, patet eſſe falſum: quod autem ſit eadem ratio cōſtitutiui, & conſtituti, id intelligitur proportionaliter, quia conſtitutio, conſtitutiuum, & conſtitutum debēt proportionari innicem ad hoc, vt ex eis exeat cōſtitutum, quia inter cauſam, & cauſatum; producens, & productum; conſtituens, & conſtitutum debet eſſe proportio, aliàs non conſurgeret compoſitum, & cōſtitutum: at argumentum non intendit hoc: ſed intendit tantam diſtinctionem in Conſtituto, quātam in conſtituentibus, quod eſt negatum.

15 Ita etiam cum arguitur, Filius, & Spiritus ſanctus ſolo numero differunt; ergo eorum productiones different ſolo numero. reſponſio conſtat, negando conſeq. quia poteſt eſſe maior diſtinctio in conſtitutiuis, quàm in conſtitutis.

16 Arguitur, differentia ſpecifica dicit perfectionem, ergo eſt apponenda in diuinis. prob. anteced. multitudo, & diuerſitas ſpecierum eſt de perfectione Vniuerſi; ergo eſt ponenda in diuinis. Reſp. multitudinem ſpecierum cum ſpecifica diſtinctione dicere perfectionem ſupplentem imperfectionem, nō autem perfectionem ſimpliciter. ratio, quia ſpecies creatæ ſūt limitatæ, & finitæ, & vna non poteſt continere aliā, nec omnes alias, ideoque eſt neceſſe multiplicare, & diſtinguere eas: quæ multiplicatio non eſſet neceſſaria, ſi vna ſpecies poſſet cōtinere in virtute ſua omnes alias, ideo earum multiplicatio ſupplet imperfectionem, dicitq; perfectionem ſupplentem imperfectionem; at eſſentia diuina eſt adeo illimitata, & infinita, vt ex ſe ſola, quæ vnica eſſentia eſt, valeat continere quidquid poteſt eſſe in diuinis; & ideo eſt, quia ipſa eſt radix, & fundamentum, ex quo pullulet quidquid eſt ad intra in diuinis, quapropter non eſt neceſſe multiplicare naturas ſpecificè in diuinis.

Multitudo ſpecierum an dicat perfectionē.

17 Ad Patres verò initio citatos dicendum, loqui iuxta ſenſum primæ, & tertiæ aſſertionis, non enim ſumunt *ſpeciem* rigoroſè, & prædicamentaliter: ſed per ſpeciē indicare intendunt diuinas emanationes eſſe alterius rationis, ſeu quaſi ſpeciei.

QVAE-

QVÆSTIO VI.

Cur eſt, vt productio Spiritus ſancti non ſit appellanda generatio.

Filius in diuinis vnicus.

1 VNicum eſſe in diuinis Filium, de fide eſt: vnde Ioann. 1. dicitur, *vidimus gloriã eius, quaſi Vnigeniti.* & iterum, *Deum nemo vidit vnquam, Vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrauit.* & cap. 3. *ſic Deus dilexit mundum, vt Filium ſuum Vnigenitum daret*, ac 1. Ioann. 4. *Filiũ ſuum Vnigenitum miſit in mundum.* idem habetur in Symbol. Apoſt. *& in Ieſum Chriſtum Filium eius Vnigenitum*: ac Nicæn. *& in vnum Dominum Ieſum Chriſtum, Filium Dei Vnigenitum*: definitumq; eſt in Concil. Tolet. 1. confeſſ. fid. vbi dicitur, *Spiritus ſanctus non eſt genitus*, ac denique apud Athan. in ſymb. de filio, *non factus, nec creatus, ſed genitus.* concluditur ergo Filium & eſſe genitum, immo eſſe vnigenitum, ex quo remanet vt non ſit alius Filius in diuinis, quàm vnus. cõſtat etiam ex ſupradictis hæc veritas, dum oſtenſum fuit duas eſſe, & non plures, productiones alterius rationis, vtpotè ſpirationem vnam, vnde vnus Spiritus ſanctus; & generationẽ vnã, vnde vnicus Filius, & conſequenter vnicus, ac Vnigenitus.

Cur appellatur primogenitus, ex Patrib.

2 Verum obſtare videtur Apoſt. ait enim Rom. 8. *eſſe primogenitum in multis fratribus.* Ad Galat. 1. appellat Iacobum fratrem Domini, *Apoſtolorum vidi neminem, niſi Iacobum fratrẽ Domini*: atque Coloſſ. 1. *primogenitum omnis creaturæ*, vbi verò adeſt ratio primi, adeſt relatio ad ſecũdum: ſi ergo eſt primogenitus, ergo non vnicus, non vnigenitus, quia primum dicit ordinem ad ſecundum. & hinc Heluidius intulit Deiparam habuiſſe præter Chriſtum, alios filios: fundatur verò ſuper illud Matt. *non cognouit eam, donec peperit Filium ſuum primogenitum.* Reſpondet Ambroſ. l. 1. de fid. c. 4. *Verbum dici primogenitum: ſed genitum, propter conſubſtantialitatem; primo, propter æternitatem*: explicauit autem Ambroſ. de Chriſto, ratione Diuinitatis. Cyrillus verò Alex. epiſt. ad Ioann. Antioch. de Chriſto ait, *vocari vnigenitum, vt Deum, primogenitum, vt hominem.* Addunt Alij, primogenitum vocari, *ad oſtendendum eximium amorem Parentum erga illum.* vt ſolent Parentes erga primogenitos.

3 Rem tamen iſtam examinare oportet expendendo prius quidnam importet ipſa vox *Primogeniti*: occaſione autem eius expẽdendum inſuper quid importet vox iſta *Primus*, *Vnus*, ac inde quid importet hoc, quod exinde deducitur, *Primogenitus.* id verò præſtabimus primo ex Iuriſperitis, inde ex Philoſophis.

Primus quid indicat.

4 Incipiẽdo igitur à voce *Primus* id quidem propriè dicitur primum, quod dicit ordinem ad ſecundum: ita in l. 1. §. *Aeſtas* iuncta Gloſ. ff. ne quid in flum. publ. Nihilominus *Primum* quoque dicitur, etiam ſi non ſequatur ſecundum: ita tex. in l. *Qui duos* ff. de reb. dub. vbi habetur, quod aliquis dicitur deceſſiſſe primus, licet poſt eum nemo deceſſerit: ſicut & *Proximus* dicitur qui ſolus eſt, licet neminem antecedat, nulluſque eum ſequatur, vt in l. 1. §. *proximus*, & l. *proximus*, ac l. vulgari, ff. de verb. ſignif. & l. 2. §. legitima ff. de ſuis, & legit. hæred. Ita quoque Aretin. in l. *Qui filiabus* §. 1. ff. de leg.

Q 1. vbi

1. vbi ait, propter ſaluandam diſpoſitionem teſtatoris communiter *primū* accipimus pro eo, quem nullus antecedit, licet nullus eum ſequatur. Item primum decretum dicimus, etiam ſi ſecundum non interueniat, ait Spec. tit. de primo, & ſecund. decr. §. 1. Hæc quoad *Primus.*

Vnus quid importet.

5 Quoad *Vnus*, hoc vſurpari quandoque ſolet pro primo: ſic Card. Florent. in cap. Ioſeph. de verb. ſignif. vbi ait, legem vnicam alicuius tituli poſſe allegari pro prima. & Panormit. ad d. cap. inquit, ſi daretur brauium primo venienti ad talem locum, & vnus tantum venerit, is debet habere brauiū, quaſi primo venerit, licet nemo ſequutus fuerit. ſequitur Ant. Corſet. de brauio q. 6. Ex Scripturis quoque ſacris id liquet, vbi namque Gen. 1. legitur, *Et factum eſt veſpere, & mane dies vnus*, Ioſephus lib. 1. cap. 1. antiq. Iudaic. habet, *Dies primus.* & lib. Numer. c. 29. vbi Septuaginta vertunt *In die vna menſis*, Alij legunt, *In die prima.* Penes Mattheum quoque c. 28. Lucam 24. & Ioannem 20. vbi legitur *Vna Sabathorum*, Theophilactus habet, *prima Sabathorum.* Hæc quoad *Vnus.*

Primogenitus quid denotet.

6 Tandem quoad vocem *Primogenitus*, deſcriptio eius deſumitur ex cit. c. Ioſeph. extr. de verb. ſignif. Primogenitus ſecundùm naturam is eſt, qui primo natus eſt. Itē ex Baldo in l. 2. de iur. emphit. primogenitus eſt is, antequam nullus natus eſt, ſeu quem nemo antecedit. idemque in l. *cum antiquiorib.* C. de iur. delib. ait, Primogenitus eſt is, qui primo natus eſt, qui primo videt lucem, & totus ad Orbē proceſſit. Completiſſimè verò Tiraquellus hoc ipſum ponderans inquit, Primogenitus dicitur qui primo natus eſt, etiam ſi nullus eum frater ſequatur. de iure primogenit. q. 1. nu. 3. is namque vocem hanc expendit tum in ordine ad antecedens, tum in ordine ad ſubſequēs: itaut ex eius deſcriptione *primogenitus* duplicem renuat relationem, tum ad prius tum ad ſubſequēs poſterius; & hæc apparet cōpletior primogeniti explicatio. Obſtabis, filius primogenitus habēs fratres poſterius genitos, dicit ordinem etiā ad poſteriores, ſiue ad poſterius genitos, ergo falſum negare ordinem ad poſterius. Reſp. non negari primogenitum dicere relationem ad poſterius genitos quandocunque fuerint & alij poſterius geniti, id enim neceſſe eſt, vt primogenitus ſic referatur ad ſecūdo, tertio, & vlterius genitos; ſed ſenſum eſſe, quod in voce hac *primogenitus* non neceſſario, & eſſentialiter includitur relatio ad ſecundum, ſiue expectatio prorſus ſecundi, etenim ſi nullus ſubſequeretur partus inde, nil minus ille ſolus genitus vocandus veniret verè primogenitus. Hæc quoad Iuriſperitos.

Primogeniti vox quid indicet ex Philoſophis

7 Quoad Philoſophos autem ſpectat, *primogenitus* duo dicit, poſitiuum, & negatiuum, quæ duo de rigore logices includuntur in hac voce. & quidem *primo*, ſeu *primum*, negatiuè ſumptum, negat ordinem ad prius, & anterius; ſic namque hoc primum eſt, v.g. in hoc loco, & hoc anno, vt nō ſit eo aliquid anterius. poſitiuè autem tantum dicit relationem ad ſecundū, vel vltra ad poſteriora: vt inter cæteros homines, qui huc acceſſerunt, Petrus acceſſit primus, ſecundo Franciſcus, inde cæteri.

Primo, ſeu primū negatiuè, & poſitiuè.

8 Suppoſito hoc, Chriſtus, primogenitus eſt, *primo* ſe tenente negatiuè, quatenus Beatiſſima Virgo nō genuit Filium priorem eo, ſed ipſe fuit primus, & nullus ante eū ab ea genitus: non autem ſe tenet poſitiuè, vt v.g. dicat iſte *primus* ordinem ad ſecūdum, vt ſecundum, v.g. genuerit, ante quem ipſe ſit primus, id namque eſſet hæreſis dicere, & per hoc retunditur blaſphemia Heluidij. Confirmatur doctrina hæc Scriptura Numer. 18. vbi dicitur, *quidquid primum erumpit è vulua*, Inſuper, *& pro hominis primogenito, pretium recipias.* vbi præcipitur, vt primogenitus pretio redimatur. potuiſſet Mater aliqua tūc temporis nō ſubito primogenitum pretio redimere, donec ſecundum filium pepererit, etenim ſi ſecundum non peperiſſet, iā antegenitus non fuiſſet appellandus primogenitus, propter ordinem, quē diceret ad ſecundum, & ita non obligata fuiſſet ad legem implendā, donec ſecundum pepeiſſet genitum: at id

graue

crimen fuiſſet, & contra legem peccaſſet, ſi non continuo legem de primogenito adimpleuiſſet; ergo ſignum eſt, quod per primogenitum intelligebatur à lege ille filius, qui adeo erat primus, vt ante ipſum nemo alius à tali matre genitus fuiſſet. ſic à pari Chriſtus primogenitus dicitur, non in ordine ad alium genitum, ſed quia ante ipſum nullus alius à Maria Virgine genitus eſſet.

Scripturarum mos fratres appellare etiã propinquos

9 Ad Apoſtolum Rom. 8. loquitur de filiatione per gratiam, ſunt .n. Electi, Filij Dei per gratiam, teſte Pſalmiſta 115. *Dij eſtis, et Filij Excelſi omnes*: inter Electos autem, ac prædeſtinatos, ipſe Chriſtus eſt primo prædeſtinatus ac præterea ipſe eſt primogenitus, vera quidem, ac naturali genitura, tum æternali ſecundùm diuinitatem, tum temporali ſecundùm humanitatem; ipſe inquam, eſt Filius primogenitus per naturam, Electi verò ſunt fratres eius, fraterna genitura per adoptionem, & gratiam.

10 Ad illud ad Galat. de Iacobo Fratre Domini, mos eſt Scripturæ, fratres appellare etiam eos, qui aliqua conſanguinitate inuicem coniũcti ſunt; licet non ab ijſdem prodeant parentib. hoc modo loth vocatur frater Abrahæ gen. 13. qui tamẽ ex eãd. Scriptura fuerat Filius fratris Abrahæ: Iacobus autem erat conſanguinitate coniunctus Chriſto Domino, nõ autem fuerat verus frater Domini, cũ vnicum pepererit Filium ipſa mater Domini. Videndus autem Hieronymus in comment. ſuper Matt. ſpeciatim confutando Heluidium &c.

5 Conſtito quidem Filium eſſe Vnigenitum, ſequitur vt dum ipſe ſolus in diuinis eſt genitus, nequaquam Spiritus ſanctus ſit genitus: Probatur autem id ex Concil. Tolet. in confeſſ. fid. vbi dicitur, quod Spiritus ſanctus non eſt genitus: & in ſymbol. Athan. *non factus, nec creatus, nec genitus*, de fide ergo eſt Spiritum ſanctum non eſſe genitum: quod ſi genitus non eſt, nec vtique Filius eſt: hoc vero inquiritur, cur Spiritus ſanctus non ſit Filius, & quæ ratio diſcriminis, & vnde ortum habeat, vt Verbum ſit Filius, Spiritus autem ſanctus non ſit Filius,

11 Et quidem Ariani, & Macedoniani ita argumentabantur: Spiritus ſanctus vel eſt à ſolo Patre, & ita erit Filius: quemadmodum quia Verbum eſt à Patre, ideo eſt Filius: vel eſt à ſolo Filio, & ita erit filij Filius, & Patris nepos: vel tertio erit à Patre, & Filio, & hoc, non; quia ad generationem requiritur maſ, & fæmina: igitur à primo ad vltimum, vel non procedit à Patre, & Filio, vel ſi à Patre procedit, erit Patris Filius. Theologi etiã Catholici, ita arguunt, Spiritus ſanctus eſt Patri ſimilis, ergo erit Filius. conſequens probatur, etenim Verbũ eſt Filius, quia eſt Patri ſimilis: Spiritus S. eſt Deus, & Patri ſimilis, ergo cõſimiliter erit Filius. Hinc ergo dubitatio inſurgit quare non ſit Filius.

Perdifficilẽ exiſtimant Patres ſolutionem.

12 Dubitatio vero tantopere vrget, vt Auguſtinus dixerit, *præ altitudine myſterii minimè poſſe rationem eius exquiri*. ait namq; contra Maximin. l. 3. c. 14. *quæris à me ſi de ſubſtantia Patris eſt Filius, de ſubſtantia etiam Patris eſt Spiritus ſanctus, cur vnus Filius ſit, alius non ſit Filius; ecce reſpondeo. ſiuè capias, ſiuè non capias, de Patre eſt Filius, de Patre eſt Spiritus ſanctus; ſed ille genitus, iſte procedens, ideo ille Filius eſt Patris, de quo eſt genitus; iſte autem Spiritus eſt vtriuſque, quoniam de vtroque procedit: quid autem inter naſci, & procedere interſit, de illa excellentiſſima natura loquens explicare quis poſſit? diſtinguere inter illam generationem, & hãc proceſſionem non valeo, non ſufficio: ac per hoc, quia illa eſt ineffabilis, ſicut Propheta de Filio loquens ait, generationem eius quis enarrabit, ita de Spiritu ſancto veriſſimè dicitur, proceſſionem eius quis enarrabit*. hæc Auguſtinus. idem fatetur Athanaſ. dial. 3. cõtra Arrian. inquiẽs *myſterium eſſe inueſtigabile*. idem Baſil. homil. 2. contra Sabell. & Anom. Anaſtaſius quoq; Synaita l. de rectis fidei dogmatibus, *Non eſt tutum*, inquit, *hoc quærere, quod ſoli Trinitati cognitum eſt*. & Bernar. ſer. 1. Pethec. huic myſterio adaptat id, quod à Propheta dicitur, *poſuit tenebras latibulum ſuum*.

13 Nihilominus, quia iuxta Petri teſtimonium, parati eſſe debemus ad

ſatisfactionrm omni poſcenti nos rationem de ra quæin nobis eſt, ſpe, 1.Petr. 3.idcirco Patres cōſulendo, & Scholaſticos, afferemus ex eis rationes, quas quiſque pro ſuo modulo conatus eſt pro tanto miſterio adinuenire. primum vero ex Patribus, poſtmodum ex Scholaſticis.

Patrum reſponſio ad quæſt.

14 Ex Patribus autem Athanaſ. epiſt.ad ſerap.ait, *ſi proceſſio Spiritus ſancti eſſet generatio, ſicut & generatio Filii, ſequeretur nullam illarum eſſe adæquatam; ſed inadæquatam, atque inadæquatè vnamquamque illarum participare diuinam eſſentiam*. prob. ideo in generatione creata multiplicantur generationes, & Filij, quia nulli communicatur adęquatè ipſa natura creata, ſed diuiditur in indiuiduis; at diuina natura non diuiditur, ergo vna eſt generatio. Baſil. l.5. contra Eunom. c.12. ſi Spiritus ſanctus eſſet Filius, inquit, poſſe ibi eſſe infinitæ generationes, ac infiniti Filij: natura ſi quidem multiplicabilis in plures generationes, erit quoq; multiplicabilis in infiuitas. quæ fuit etiam quandoq; ratio Auguſtini. Idem Auguſt. l.15. de Trin. c.26.27. *idro diſtinguuntur*, inquit, *quia Filius rſt ab vno, Spiritus ſanctus à duobus*; ab ijs autem duob. non poſſet procedere per generationem, quia alter ſe haberet, vt Pater, alter vt mater, quod eſt de matre abſurdum in diuinis, ſolus enim conceditur Pater reſpectu Filij, ibi Rupert. 2.de Trin.c.2. ideo ait, diſtingui, *quoniam Filius eſt imago*: at imago non poteſt eſſe niſi vnius, vnde quia Filius eſt imago, ideo eſt à ſolo Patre: cum vero Spiritus ſanctus ſit à duob. & imago ſit ſolins vnius, merito Spiritus ſanctus non erit Filius. Richard. Victor.6.Trin. c.18. ideo diſtinguit, quia Pater Filio communicat potentiam producendi aliam perſonam, quam tamen potentiam non communicāt Pater. & Filius Spiritui ſancto. Idem quoq; Auguſt. vltra dicta, ideo, diſtingui docet, quia Filius procedit, ut natus, Spiritus ſanctus vt datus 15. Trin.c.14. hæ ſunt capita, ad quæ reduci poſſunt rationes horū Patrum.

15 Aug. item ſer.38. de temp. *Spiritns ſanctus nec ingenitus, nrc genitus dicitur: ne ſi ingenitus diceretur ſicut Pater, duo Patres in ſancta Trinitate intelligrrentur: aut ſi grnitus dicretur, ſicut Filius, duo itidem Filii in eadem æſtimarrntur eſſe ſancta Trinitate.*

16 Baſil. l.5. contra Eunom. c.12. petens cur Spiritus Filius Filij non dicitur: & reſpondet inquiens, *Non quia non eſt rx Deo per Filium, ſed ne Trinitas Filios ex Filiis habere ſuſpecta, vt eſt in hominibus, infinita putetur multitudo.* Et poſt med. *Si quis Filium ex Filio diceret, in ſuſpicionem multitudinis Trinitatrm Deitatis hominibus adduceret; facilè enim ſuſpicari erat, quod ſi Filius ex Filio natus eſt, & ex hoc alius vtique natus eſt, ac rurſus alius, & deinceps ad multitudinem.*

17 Epiphan. hæreſ.62. *ſemper Spiritus cum Patre, & Filio; non confrater Patri; non genitus, non creatus, non frater Filij, non ſoboles Patris.* & hæreſ. 73. de eodem Spiritu ſancto, *Non confratrr, non compater*: atque hæreſ.74. *Non confrater, non propatrr, nō nepos*: ac demum in Ancor. *Spiritus ſanctus, non genitus, non creatus, non confrater, non Patruus, non propater, non Filius.*

18 Ex his autem excluditur hæreſis fabulantium inter perſonas diuinas reperiri nomina quaſi conſanguinitatis, aut cognationis carnalis, ad inſtar hominū: meminit vero ſpeciatim huius Nazianz. orat. 37. ſiuè vlt. de Theol. num.19. inquiens, *Quod ſi iuxta vrterrs fabulas hoc quoque modo luſrris, vt dicas Deum voluntate ſua congreſſum, Filium genuiſſe; Marcionis videlicet, et Valētini, qui nouos Aponas commrntus rſt, hermaproditum quendam Deum induxrris.* Valentinus autem quandam matrem, aliumque hermaphroditū inter Apones Dei commemorat. refert Iræn. l.1. aduerſ. hæreſ. c.5. & Feuandent. ad eundem Iræn. ante c.1.

19 Accedamus modo ad Scholaſticos, ipſi quoq; variè aſſignant rationes vtriuſq; emanationis: & quidē Alenſis 1.p.q.42. num.3. art.2. atque Maior 1.d.13.q.vn. quib. accedit Vaſquez 1.p.d.145.c.5. aiunt Filium eſſe imaginem, ac ideo productionē eius eſſe generationem: Spiritum ſanctum non procedere vt imaginem, ac ideo

Sentenlia Alenſis, Maioris, Vaſqu.

eius

Digitized by Google

eius proceſſionem diſtingui à generatione. Ratio vero cur, quatenus imago habeat rationem Filij, eſt, quia ſola imago procedit ad repræſentandũ: item quia imago eſt vnius ſolius: Spiritus ſanctus eſt à duobus, ergo non eſt imago, nec Filius.

Impugnatur.

20 Verum obijcitur contra, quia imago poteſt eſſe duorum, & pluriũ, non enim eſt neceſſe vt ſit vnius ſolius: Spiritus ſanctus eſt à duobus, ergo poteſt eſſe imago duorum: ratio igitur iſta non ſubſiſtit. Item Spiritus ſanctus etiam repræſentat, licet repræſentare ſit appropriatum Filio. probatur aſſumptum repræſentare non eſt ſolummodo notionale in diuinis, verum etiam & eſſentiale: notionale quidem appropriatur Filio, eſſentiale autem eſt commune omnibus, prob. relatio ſimilitudinis, ſicut identitatis, & æqualitatis in diuinis eſt communis omnibus; ergo & relatio repræſentatiui; ſimile enim repręſentat ſimile, ergo Spiritus quoq; ſanctus repræſentat. igitur licet diſſimilitudo ſtet in ordine ad repræſentandum quid notionale, nempè potẽtiam Filij ad producendum, ad intra, ſiuè ad ſpirandum, nihilominus aliunde adeſt ſimilitudo. Accedit, quod & aliqui aiunt, etiam ex vi proceſſionis ſuæ procedere vt ſimilem, vt infra. Inſuper quid intereſt inter ſimilitudinem totalem, & imaginem, ſub pręciſa ratione repræſentatiui? vtique idem ſunt: dixi, ſub præciſa ratione repræſentatiui, quoniam iam patet aliunde diſtingui, vt conſtat ex propria quæſt. at ſub ratione repræſentatiui, vt ſic, conueniunt: dum ergo Spiritus ſanctus habet rationem repræſentatiui, non eſt cur non habeat rationem imaginis, quatenus imago induit rationem repræſentandi: abſtracta tamen à ratione exprimendi, & huiuſmodi. Denique ratio hæc de imagine vtique vera eſt, quod ideo Filius ſit Filius, quia eſt imago, non autem Spiritus ſanctus, quia non eſt imago: & eam concedimus, eamque docent aliqui Patres vt ſup. attamen rationem à priori quærimus, cur Filius ſit imago, & non ſit Spiritus ſanctus, ideo recurrẽdum ad quid prius: quod ſi rationem imaginis amplectimur, non tamen aſſentimur rationi alteri allatæ, quod de ratione imaginis eſt vt ſit vnius ſolius: etenim alias non poſſet eſſe duorum: & nihilominus in creatis, Filius eſt imago tum Patris, tum matris: & ſi plures interueniunt Patres, vtpotè altero ſupplẽte, & adiuuante ſiuè complẽte imperfectam deciſionem vnius, Filius erit imago plurium, & tot quidem, quot partialiter concurrerẽt ad formationem, & generationem ipſius: in diuinis vero hoc neceſſe non eſt, vnus eſt enim Pater, de ſe ſolo ſufficiẽtiſſimus, vna cum præſentialitate diuinæ eſſentiæ ſub ratione obiecti actu intelligibilis, ad generandum Filium.

Sententia D. Tho.

21 Diuus Thomas 1. p. q. 27. ar. 3. ait inde diſtingui, quia Filius procedit in ſimilitudinem naturæ, Spiritus ſanctus non procedit ſecundum rationem ſimilitudinis, quia procedit per modum amoris. hinc Caetanus explicans ait, ideo eſſe quia intellectus formaliter tendit ad aſſimilationem; voluntas autem non operatur per modũ aſſimilationis, ſed per modum amoris, nexus, impulſus, & vnionis, & propterea proceſſio Filij eſt generatio, non autem Spiritus ſancti. Aduerſus ſententiã hanc arguit Torres ibid. ad loc. D. Tho. & nouiſſimè Vaſq. nitens probare, etiam Spiritum ſanctum procedere, vt ſimilem ex vi proceſſionis ſuæ: ſed de hoc infra.

Scotiſtæ aliqui impugnant ſẽtentiam D. Thomę, ſed immerito.

22 Aduerſus eandem arguũt aliqui Scotiſtæ, vt Rada 1. p. contr. 14. in ſecunda explicat. & Vulp. de Trin. d. 55. art. 2. Verum non vident, eandem eſſe ſententiam Scoti, de quo, vt videbimus, elicitur, diſcriminis rationem eſſe, quia Filius procedit vt ſimilis, Spiritus ſanctus non vt ſimilis ex vi ſuæ proceſſionis, propterea, quod Filius per intellectum, Spiritus ſanctus procedat per voluntatem.

23 Solum obijci poſſet contra D. Tho. & Caetan. quod etiam volũtati amanti competit aſſimilare, & aſſimilari, quia amor eſt aſſimilatiuus amãtium, ergo Spiritus ſanctus procedit vt ſimilis, hoc eſt validius argumentum quod fieri poteſt ab Aduerſarijs ad probandum Spiritum ſanctũ

ex

ex vi productionis procedere vt ſimilem: at hoc argumentum non magis militat contra D. Tho. quam cōtra ipſos Scotiſtas: dicere autē amorem habere ſimilitudinem, ſeu rationē aſſimilandi non prouenire ex modo,& vi, ſeu ratione formali eius, ſed ex ratione ſubiectiua, ſeu quaſi materiali, quod eſt eſſentia, in qua conueniunt: hoc eſt cōtra naturam amoris, qui de ſui intrinſeca natura, primò,& per ſe habet,vt ſit transformatiuus. Sed reſpond. duo competere amori,eſſe vnitiuum, & eſſe aſſimilatiuum,ac transformatiuum: primum competit primario: ſecundum vero ſecundariò.

Sententia D. Bonau. Richar. Aegid.

24 Diuus Bonau. Richar. Aegid. 1.d.13. inde docent diſtingui, quia productio filij eſt per modum naturę, non autem productio Spiritus ſancti: de ratione autem generationis eſſe aiunt,vt ſit per modū naturę. argumēta, quæ obſtant, adducentur in fine, obſtabunt enim contra ea, quæ dicemus pro reſolutione quæſiti.

Suar. non percipit Scotum.

25 De Scoto, ait Suar.l.11.Trin. c.5.ipſum ſentire non eſſe rationem quęrendam huius rei, ſiquidem ad mentem eius proceſſiones iſtæ ſunt primo diuerſæ. Verum fallitur,nam ſupra, duabus antecedentibus quæſtionibus viſum eſt,de mente Scoti diſtingui proceſſiones iſtas ex pluribus capitibus, & modo afferemus capita alia,de mēte eiuſdem. quia verò magna ex parte deciſio huius litis pendet ex ratione, & inueſtigatione generationis, ideo præmittimus naturam, & conditiones eiuſdem generationis.

Generatio quid.

26 Eſt autem generatio, vt ex Ariſtotele 8.ethi. 12. deducunt Scot. D.Thom. ac cæteri, *Origo naturalis à principio viuente coniuncto in ſimilitudinem naturæ.* Dixi *origo viuētis*, quoniam non viuentia non dicuntur propriè generari, Dicitur, *à principio viuenti coniuncto*, per quod oſtenditur quod aliqua portio viuentis generātis ſit communicanda filio generando,ea autē eſt ratio ſeminalis decidēda à Patre,& tribuenda Filio ad productionem corporis ſui. Dicitur inſuper, *in ſimilitudinem naturæ*, nempe ſpecificæ, ob tria, primo vt oſtēdatur generationem fieri per modum naturæ: ſecundo vt oſtendatur vnitas ſpecificæ naturæ inter generantem, & genitum: ac tertio vt oſtendatur ratio imaginis in genito, eo quod genitum eſt imago generantis. totum vero pullulat ex eo,quod in vtroque eſt aliquid commune, derelictum filio à generante ad formationem corporis ſui, tanquam materia,per rationem ſeminalem deciſa: hinc Damaſcenus l.1.de fid. orthod. c.8. dicebat, *Generari eſt de ſubſtantia gignentis proferri quod gignitur, ſecundùm ſubſtantiam ſimile*:& Ariſtot.7.met.c.8. & in problem.ſect.4.problem.14.& 8. aiebat, *quod Parentes diligūt natos ſuos vt aliquid ſui; nati vero Parentes, vt aliquid ex illis*: & infra, *Parentes igitur,natos, vt ſeipſos, amant, qui namque ex ipſis ſunt orti, ſunt quaſi ipſi, alij ſeparatione*,ideſt deciſione ſeminis. Ex rationibus dictis ſequitur productionē Euæ non fuiſſe generationem factam ab Ada,nec Euam fuiſſe filiam Adæ,quia Adam non decidit ſemen ad formationem corporis Euæ, formata enim fuit à Deo ex coſta ipſius Adæ: nec conſequenter Euam fuiſſe imaginem Adæ,non enim erat filia Adæ,filio nāque ſolummodo,competit eſſe imago ex ui generationis.

27 Occaſione particulæ ipſius, *A principio viuente coniuncto, ſeu vita coniuncto*, Smyſingus de Trinit.d.3.q. 2. num.113. ait in nulla generatione creata verū eſt quod Doctores aiunt, genitum debere aliquid in ſe habere quod fuerit de ſubſtantia generantis; ratio,quia ſemen, quod deſeruit genito tanquam materia ſibi ſubminiſtrata à generante,nō uiuit; item non eſt, nec fuit pars generantis, licet fuerit in generante, tanquā in uaſe. confirmat,quia ſāguis,pili,& alij humores, qui ſunt uiuenti cōiuncti,nō per hoc accipiunt denominationē uiuentium, nec erunt principium generationis, ergo nec ſemen accipiet hanc denominationem adminiſtrandi aliquid de ſubſtantia genitoris,licet ſit ipſi uiuēti conuinctum. ex quo ultimatè deducit,quod licet ſemen ſit generanti cōiunctum,ſeu licet materia geniti fuerit *Smyſingi ſenſus de generat.*

ali-

Digitized by Google

aliquando generanti coniuncta, non tamen fuit coniuncta illa, vt pars toti, ſed vt cõtentum in continente, quod volunt, inquit, Damaſcenus, & Ariſtoteles.

Cõfutatur. 28 Verum per traditam deſcriptionem non intendunt Authores aſſerere ſemen viuere: ſed eſſe principium vitæ ratio, quia habet in ſe virtutem vitalem, qua mediante faciat illum, cui deciſum eſt, viuere. inſuper ſemen dum non viuit formaliter, vtique pars gignentis vitalis non eſt; immo ſemen eſt quid ſuperfluum ſecundum indiuiduum, licet neceſſarium ſecundùm ſpeciem, vt deducit Scot. 2. d. 18. q. 1. Demum licet nõ ſit viuens, nihilominus eſt quid viuenti coniunctum: & hoc eſt omnino neceſſarium: talis autem coniunctio inde prouenit, vt ſeminalis ratio neceſſario poſtulet viuens ſubiectum, ex quo decidatur, quacunq; vita, ſiue rationali, ſiue ſenſitiua: id verò ſufficit vt in primaria deciſione reperiatur viuenti coniunctum, etenim à viuente eſt primario decidendum, ab ipſo enim recipit virtutem vitę: dixi in primaria deciſione, vt contra diſtinguam eam ab aſportatione, etenim derelictum in balneo à decidente primario, poterit inde alia via, alioque medio traductum, viam generationi parare, ſi conſeruetur in ſua virtute, vt de muliere grauidata in balneis refertur, ſi tamen id verũ, de quo Phyſici dubitãt. ſufficit ergo, & ſi ſemen non viuat, ſufficit, inquã vt virtualiter viuat, dando fœtui vitam, ſiue viuat in actu primo, licet non ſecũdo: vel viuat in potẽtia, nõ in actu, quatenus potentiâ, virtutemq; habet dandi fœtui vitam. & vt ſit ipſi viuenti decidenti, coniunctum. his ſtantibus ceſſant quæ dicebat Smyſingus; etenim licet ſemen non viuat, quia tamen verè eſt aliquid gignentis, quod negari non poteſt, nam in ipſo gignente producitur, in ipſo conſeruatur, & ab ipſo tandem deciditur: dum verò eſt aliquid eius, dum etiam ipſi genito communicatur, reſtat vt vere in generatione creata in ipſo genito ſit aliquid de ſubſtantia gignentis. Adde ſi neges iſtud, quomodo gignens, & genitum erunt idem ſpecificè.

Semen an viuat.

29 Ad id, quod dicit, idem poſſe contingere ſanguini, & pilis, nec enim ipſa ſunt animata, ſicut nec ſemen; reſpond. eſſe diſparem rationem, nam licet in hoc conueniant; nihilominus ſemen in hoc excedit, quia & ſi non viuat in ordine ad ſe formaliter, viuit tamẽ in ordine ad Filium virtualiter, habet namque deciſum, ſubminiſtratum, & conuenienter fotum, virtutem vitalem, qua genitum viuat inde formaliter.

30 Ad formam verò deſcriptionis, cùm dicitur, *à principio viuente coniuncto*, vbi ipſe dicit, non bene explicari per illud, *viuente*, cùm ſemen non viuat; dicendũ eſt primo optimè ſtare deſcriptionem eius. Et per illud *principio viuente*, intelligendum eſt ipſum principium totale, & ſuppoſitale, quod eſt ipſe decidens ſemen, quod totale principium neceſſe eſt ſit viuens, vt conſtat, etenim quæ non viuunt non dicuntur propriè generare, vt ignis, nec generari, vt capilli, vngues: non autem intelligitur principium partiale, & quo, vt pote eſſet ſemen, non. n. viuit. Vel clarius conſtabit deſcriptio ſi dicamus à principio vitæ coniuncto: & tunc per principiũ intelligamus etiam ipſum ſemẽ: quod quidem licet in ſe non ſit viuens, tamen eſt vitę coniunctum, quia qui decidit ſemen eſt vitæ coniunctus. vel tertio ſi dixerimus, à principio viuenti coniuncto: vt oſtendatur ſemen decidendum, eſſe in ſua deciſione coniunctum viuenti, viuens enim decidit. & ſic ceſſant, quæ contra traditam deſcriptionem congerit Smyſingus.

31 Ad ipſam verò deſcriptionem redeundo, *Generatio eſt origo naturalis.* Ratio, quia eſt opus naturæ; aliàs ſi opus eſſet voluntatis non eſſet generatio: hinc productio Adæ à Deo, ſiue Euæ non eſt generatio; fuit enim ſic voluntariè vterque productus à Deo: nec productio illa fuit naturalis, ſed præternaturalis. creatio etiam animarum rationalium, atque Angelorũ nec eſt generatio, licet ſint imago Dei, nõ enim eſt naturalis, ſiue per modum naturæ, cum voluntariè eos producat; nec ſint in ſimilitudinem naturæ, cum ſint alterius naturæ à Deo

Generatio eſt origo naturalis.

Deo. iuxta etiam Poetarum ſabulas nec homines, in quos conuertebanlapides poſt terga proiecti à Deucalione dicebantur ab eo geniri, non enim proiectio illa erat opus naturæ, ſed liberæ voluntatis.

Generatio eſt in ſimilitudinem naturæ.

32 Ac deniq; hoc idem eſt, quod in fine deſcriptionis dicitur, *in ſimilitudinem naturæ*; cuius ſenſus eſt, vt genitum ſit generanti ſimile ex vi, & ratione producendi, quod ſoli generationi congruit, ideoque fit ex impulſu naturæ: vnde quæ productio nō eſt naturalis, ſed libera, non aſſimilat productum ad producentem ex vi, & impulſu naturæ, quia non procedit in ſimilitudinem naturæ: & licet aſſimiletur producenti, nihilominus aſſimilario adueniet gratia materiæ, in qua vterque conueniet, non gratia formę, ſeu rationis agendi, quia non erit ex forma, quæ agat ex vi, & impulſu naturæ, cum agat per modum libertatis, & voluntatis.

Generationem eſſe in ſimilitudinem naturę competit generationi perfectæ.

33 Dices, Equus, & Aſina generant mulum, qui eſt amborum filius, & ramen generatio hęc nō eſt in ſimilitudinem naturæ, quia nō eſt eiuſdem ſpeciei mulus cum equo, & aſina, ergo ſalſum quod generatio, quia eſt opus naturæ, eſt in ſimilirudinem naturæ. Reſp. diffinitionem intelligi de generatione perfecta, quæ quidem eſt aſſimilatiua geniti in propria ſpecie, non de imperfecta. Conſimiliter argui poteſt de monſtis, vt ſi ex homine, & ſæra naſcatur monſtrum; ſiquidem prædominatur virtus ſærę, aſſimilabitur ſæræ, non homini, & nihilominus erit etiam Filius hominis, at non in ſimilitudinem naturæ, quia generatio eſt imperfecta: Intelligitur ergo definitio de generatione perfecta, quæ conſurgit ex commixtione maris, & ſęminæ eiuſdem ſpeciei, cuiuſmodi non eſt generatio muli, & monſtrorum. intelligitur etiam de generatione, quæ fit ordinario modo, vt ex parentibus eiuſdem ſpeciei, non de ea, quæ fit modo extraordinario, vt ſunt recenſitæ; ratio eſt, quia neutrum generās producit ſibi ſimile, ſed quid tertium, & ideo appellabitur generatio talis, *præter naturam*. Cùm dicitur generationem eſſe aſſimilatiuam, vtique verum eſt de perfecta: de naturali, non præternaturali: de ea, quæ fit ordinario, non extraordinario modo: eſt etiam aſſimilariua quantum eſt de ſe, niſi aliunde impediatur per accidēs

Ad eſſe filiū per accidens ſpectat generare.

34 Dices, mulus eſt filius, ergo poterit generare: at non generat, ergo non eſt filius. Reſpondet Maior d.17.q.1. ſatis eſt mulo vt ſit *Filius*; cæterum non eſt neceſſe vt poſſit generare: ad eſſe autem filium, per accidens pertinet poſſe generare. Reſpondetur quoque mulos quādoque genuiſſe [vt refert Alex. in genial. vt potè apud Romanos mulam generaſſe. teſtatur quoq; Theophraſtus mulos in Aſia fuiſſe quandoque ſæcundos.

Mulos quādoq; generaſſe.

Dices monſtra aſſimilantur alteri genitorum, ergo eorum generatio, licet imperfecta, erit aſſimilatiua. Reſp. id eſſe per accidens, nec ex toto, ſed ex parte, quia generatio eſt imperfecta: at in generatione hominis filius aſſimilatur Patri ſecundum totam formam ſpecificam, licet differat in accidentibus materialib. quia generario eſt perfecta.

Generationis deſcriptio ex Scoto.

35 Generationem deſcribit aliter Scotus in 3.d.8.q.1. inquiens, *Filiatio* eſt habitudo producti naturaliter, ſimilis producenti in natura intellectuali. Dicitur habitudo, quoniā inter generantem, & genitum eſt mutua relatio. dicitur naturaliter, vt diſtinguatur generatio à ſpiratione, quia illa eſt per modum naturæ, hæc per modum libertatis. Dicitur, ſimilis producenti, ex quo conſtat vermem non eſſe filium ſolis, quia ſunt alterius naturæ. Dicitur denique in natura intellectuali, vt oſtendatur plantam non eſſe filiam plantæ, nec ignem Ignis: immo nec bouem bouis, quia non ſunt naturæ intellectualis. quod ſi inſtes, inquit Scot. bouem eſſe filium bouis, reſpondet corrigendam eſſe definitionem, atque dicendum, generationem eſſe habitudinem producti naturaliter ſimilis producenti in naturā intellectuali, vel ſenſitiua; vt per hoc vltimum cōplectatur etiā filiationem brutalem. Nihilominus vſus inoleuit, vt nequaquam brutorū ſætus appellentur filij, niſi impropriè: conſonat vero ethymologia nominis

ipſius

Digitized by Google

ipſius filij, dicitur enim filius græcè ab amicitia: non eſt autem propriè amicitia, niſi inter viuentia intellectualia, vnde impropriè appellantur Filij.

Quæſtionis ſolutio.

36 His actis reſpondendum eſt ad principale quæſitum, cur eſt vt productio filii vocetur generatio: non autem proceſſio Spiritus ſancti. Dicimus id prouenire ex tribus capitibus, primò quia filii generatio eſt per modum naturæ, ſpiratio per modum libertatis: ſecundò, quia *Filius* eſt imago, Spiritus ſanctus non eſt imago: tertio quia *Filius* procedit vt ſimilis generanti ex vi ſuæ proceſſionis, Spiritus ſanctus licet procedat ſimilis, non tamen procedit vt ſimilis in ſenſu reduplicatiuo ex vi ſuæ proceſſionis: hæc deducuntur ex Scot. 1. d.10. q.1. ad prim. & d.13. quæſt.1. ad prim.

37 Singula hæc capita patent, applicando quæ de generatione in ſe diximus. Et quoad primũ, iam cõſtat ex dictis generationem eſſe opus naturę: Filius verò producitur per modum naturæ, & Spiritus ſanctus per modũ libertatis: ille per intellectum, cuius munus eſt agere per modum naturæ; iſte per voluntatem, cuius munus eſt agere per modum libertatis, ergo patet primum caput diſtinctionis. hinc Auguſt. ſupra relatus dicebat, *quid intereſt inter vtramque generationem? cur Filius non ſit Spiritus ſanctus, & viceuerſa, niſi quia ille procedit quomodo natus, hic quomodo datus:* natiuitas in diuinis ad intellectum pertinet, donum ad voluntatem: vnde ſi quis voluntate, ſiue per voluntatem generaret, nec generans eſſet Pater, nec genitus Filius.

Per voluntatem generans, & genitus, nec eſſet Pater, nec Filius.

38 Quoad ſecundum, ſolus Filius eſt imago Patris, non item Spiritus ſanctus: probatum eſt ſupra: nam filiatio fundat imaginem, cùm ſit per modum naturæ expreſſa: Spiritus ſanctus non eſt expreſſus per modũ naturæ, ſed libertatatis. ergo nõ eſt imago. Item imago eſt relatio realis fundata ſuper generatione, ſolus Filius generatur, non Spiritus ſanctus. Inſuper in Filio concurrit vtrumq; & ſimilitudo, & imago, vt ait Auguſt. q.4. in Deuter. dicens, *ſi Patri eſt ſimilis Filius, etiam imago rectè dicitur; at Spiritus ſanctus ſimilis quidẽ dicitur, imago non dicitur:*

Filius ſolus imago, non Spiritus S.

39 Quoad tertium, Filius vt ſit ſimilis, id ei competit ex vi ſuæ productionis, ergo eius productio eſt generatio: conſequens patet ex dictis de generatione: Spiritus autem ſanctus ſimilis quidem eſt, at ſimilitudinem illam aliunde habet, non autem ex vi ſuæ proceſſionis, vnde procedit ſimilis, ſed nõ vt ſimilis. ratio, quia ex Auguſt. 3. de Trinit. c.14. Spiritus ſanctus eſt Deus, ergo eſt ſimilis producenti; eſt enim amor infinitus, habetq; eandem eſſentiam cum producentibus, & hinc ſimilitudo: qui modus aſſimilandi vocabitur quaſi materialis, dẽptis imperfectionibus; quatenus non eſt ſimilis ex vi, & ratione formali producendi, cùm producatur liberè, ſed ſimilis aliunde ratione eiuſdem diuinæ eſſentiæ, ac perfectionum cæterarum, penes quas redditur Patri, & Filio ſimilis, ex infinitate quidem eſſentiæ, & inobliquabilitate diuinæ volũtatis.

Filius ex vi ſua productionis procedit vt ſimilis: Spiritus S. procedit ſimilis, ſed non vt ſimilis.

40 Additur quartum caput, Differunt, quia terminus ſpirationis eſt amor, terminus generationis eſt notitia: & vterque productus, & vterque notionalis, ac perſonalis, quorum alter eſt Filius, qui eſt ſapientia genita, alter Spiritus ſanctus, qui eſt amor ſpiratus. amor verò, & notitia ſeipſis differunt, ſicut ſeipſis differunt intellectus, et voluntas, principia eorum.

Spirationis terminus eſt amor, generationis, notitia.

41 Aduerſus caput hoc vltimum obijci poteſt ex Scot. qui d.13. litt. T. ait falſum eſſe, quod genitum ex vi generationis ſit notitia genita primitate originis, quia ſequeretur Filium non habere diuinam eſſentiam ante quodcunq; aliud eſſe, quod falſum eſt, quia eſſentia eſt fundamentum cuiuſcunq; eſſe. Item æquiuocatio, & vniuocatio attenditur penes ſubſtantiam, & naturam, non penes proprietates, ergo non ex hoc capite diſtinguuntur. Inſuper Pater creatus poteſt eſſe diſſimilis Filio creato in accidẽtibus perſonalibus, & materialibus, ſiue formalibus, & nihilominus nõ ſequitur hinc vt ſint alterius, & alterius formalis, &

Obſtatur.

ſpecificæ rationis,ob hęc Scoiiſtę aliqui aduerſantur huic poſitioni.

Spiritus S. & Filius conſiderã-tur, vel vt perſonę pro ductæ, vel vt conſtitu-tæ.

42 Reſpondemus ad primum, Filium,& Spiritum Sanctum poſſe conſiderari, vel quatenus ſunt perſonæ productæ, vel quatenus ſunt perſonæ conſtitutæ in eſſe ſuo: loquendo de primo, verum eſt vt diximus, notitiã, & amorem eſſe terminum primum,& per ſe generationis, & ſpirationis, quia adoc tendunt productiones iſtę, vt habeant Filium, & Spiritum ſanctum pro termino, productiones autem, ſicut & motus ſpecificantur ex terminis: & ita de fide conſtat, quod terminus generationis eſt Filius, ſpirationis Spiritus ſanctus: ille autem eſt notitia genita, hic amor productus,& hi ſunt termini adæquati vtriuſque productionis. loquendo de ſecundo, vtique eſſentia habet rationẽ prioris, & primi, quia dum perſona conſtituitur ex eſſentia, & relatione, eſſentia tanquam fundamentũ eſt primum. Reſpondendum ſecundo, Notitiam eſſe terminũ primitate adæquationis, eſſentiam verò eſſe primã primitate originis, quia ipſa primo cõmunicatur,quibus terminis vtitur ibi Scotus.

Ad vniuocationem quid?

43 Ad ſecundum & tertium, vtique vniuocatio pendet ex identitate ſubſtantiæ,& naturæ: at hoc non ſufficit,ſed requiritur, vt generans, & genitum habeant vnum, eundemq; habendi modum ſuæ naturæ, nempè vt habeant eam naturaliter, vt ſicut pater naturaliter ex vi, & impulſu naturæ eam communicat, ita Filius naturaliter, et per modum, & impulſum naturæ eandem ſubſtantiam ſpecificam recipiat: at in diuinis licet Spiritus ſanctus, & Filius recipiant eãdem eſſentiam, tamen differunt in modo habendi eam,cum ille per modum naturæ recipiat,hic voluntatis, & libertatis,verum de hoc ſup.quæſt.4.diuerſitas verò accidentium Patris,& Filij in creaturis non variat eſſentialiter, cùm habeant eandem ſpecificam naturam,quæ eſt reſponſio ad tertium.

Obſtatur.

44 Arguitur contra primum caput aſſignatum diſtinctionis,etiã Spiritus ſanctus producitur per modum naturæ, ergo ſpiratio eſt generatio. prob. anteced. etiam diuina natura concurrit ad productionem Spiritus ſancti, aliàs non eſſet eiuſdem naturæ ergo non differt à generatione, quæ eſt à natura,& per modum naturæ.

Obiectum an cauſet volitionẽ, an ſola voluntas.

45 Pro ſolutione argumenti eſt ſupponendum ſolere dubitari vtrum obiectum, in vniuerſum loquendo, ſit etiam cauſa partialis volitionis, ſicut eſt intellectionis: de qua re agit Scot. in 2.d. 25. q.vn. eſtq; penes eum ſententia aliquorum non concurrere obiectum vt volitionis cauſam, ſed cauſam totalem eſſe voluntatem: ex hoc tamen non excluditur omnino obiectum à volitionis productione, quia hi dicunt, quod requiritur obiectum tanquam conditio ſine qua voluntas non poſſet producere, concurrit igitur tanquam conditio per ſe requiſita, vt ibi præſentatur obiectum, de eo namque inde eſt producenda volitio. data opinione hac, conſimiliter dicerent de diuina eſſentia, vt ipſa Verbi quidem ſit principium formale *quo*, partiale, ac propterea Verbi productio ſit generatio, quia concurrit vt principium ipſa natura; at in productione Spiritus ſancti non concurrat eſſentia ſub ratione principij, ſed vt conditio per ſe requiſita, ad hoc vt voluntati præſentetur obiectum, de quo producat amorem.hoc ſtante ſequitur vt eius productio non ſit generatio, quia nec eſt à natura, nec per modum naturæ. reſponſio hæc placet Radæ controu.14.1.p.5.Prima explicatio. Verum ſi non placet hæc reſpõſio, ſuſtinendo eſſentiam concurrere etiam ſub ratione principij formalis, dicimus nihilominus nec ſpirationem eſſe generationem, quia voluntas eſt, quæ applicat eſſentiam ad ſpirationẽ, talis autem applicatio eſt libera, & propterea,non eſt generatio:applicatio vero eiuſdem eſſentiæ ad generãdum ſit per modum naturæ, quia ex eſſentia in ratione obiecti, & ex intellectu producitur Filius.

42 Arguitur contra ſecundum, & tertium caput. Spiritus ſanctus ex vi ſuæ proceſſionis recipit eandem naturam, quam habet Pater, & Filius; ergo eſt Filius. prob.conſequ. quia Verbum ideo eſt Filius, quia ex vi

ſuæ

Spiritus S. primo, & per ſe recipit eſſe amorem ſpiratum, & inde eſſe Deum: ita Filius prius recipit eſſe notitiã genitam, & inde eſſe Deum ex Scot.

ſuæ productionis recipit eandem naturam. prob. antecced. Spiritus ſanctus ex vi ſuæ proceſſionis eſt Deus, ergo ex vi ſuæ proceſſionis recipit diuinã eſſentiam, ſed per eſſentiam eſt Patri, & Filio ſimilis, ergo eſt Filius. Reſpondet Scot. quod Spiritus ſanctus ex vi ſuæ proceſſionis recipit primò, & per ſe, eſſe amorem ſpiratũ, & productum, ſecundariò autem recipit eſſe Deum: ſicut Filius ex vi ſuæ productionis recipit primò, & per ſe, eſſe noticiam genitam, ſecundariò autem recipit eſſe Deum; quapropter licet Spiritus ſanctus ratione Deitatis, quam recipit, ſit ſimilis Patri, & Filio, tamen fundamentum talis ſimilitudinis non recipit ex vi ſuæ proceſſionis primario, ideoque non eſt ex vi ſuæ proceſſionis, ſimilis, licet ſit ſimilis.

Spiritus S. & Filius in ratione conſtituti ſunt primo & per ſe Deus, at in ratione producti ſunt primo amor & notitia.

43 Obſtabis, non eſſe intelligibile vt prius recipiat eſſe Spiritum, ſeu amorem ſpiratum, & inde recipiat eſſe Deum, cum prior ſit Deitas, & eſſentia, quam ipſa paſſiua ſpiratio; & amor ſpiratus conſtat ex ſpiratione, & eſſentia, prior autem eſt eſſentia. Argumentum hoc eſt in conſimili de Filio ſolutum ſup. vnde Spiritum ſanctum cõcipimus, vel ſub ratione producti, vel ſub ratione conſtituti: ſecũdò modo vtique prior eſt eſſentia, quia ipſa eſt fundamẽtum emanationum: primò modo terminus primus, & per ſe eſt ipſe amor ſpiratus: in quo duo ſunt, amor ſpiratus, & eſſentia, ſiuè Deus: illud habet rationem termini per ſe primi, quia ad hoc tẽdit per ſe primò ſpiratio; hoc vero habet rationem ſecundarij, & gratia huius ſtat aſſimilatio: at quia hic non habetur primo, & per ſe, merito ſit, vt non ex vi ſuæ productionis habeatur aſſimilatio. Ergo in ratione quidem conſtituti Spiritus ſanctus, & Filius prius ſunt Deus: at in ratione producti, prius concipiũtur vt notitia, & amor, quia ad hæc terminatur generatio, & ſpiratio.

44 Arguitur. Amor procedit vt ſimilis amãti ex vi ſuæ productionis; ergo Spiritus ſanctus ex vi ſuæ productionis erit ſimilis Patri, & Filio, ſpiranti. prob. antec. ex Ariſt. 1. de gener. c. 9. & 7. met. c. 7. omne agens aſſimilat ſibi paſſum, Item amor eſt de ſui natura aſſimilatiuus, & transformatiuus amantium. Reſpondet Rada amorem eſſe aſſimilatiuum ſolummodo virtualiter: notitiam vero genitã, ſiuè generationem eſſe aſſimilatiuam formaliter, quia hæc habet ex vi ſuæ naturæ, vt repręſentet, quatenus producitur per modum naturæ. Spiratio vero, amatio, & redamatio, quatenus ſunt partus voluntatis non ſunt aſſimilatiua formaliter: ad Ariſtot. vero, ait omne agẽs aſſimilare ſibi paſſum, vel quidem formaliter, vel virtualiter, primum competit notitię, & Verbo, ſecundum amori, ac Spiritui ſancto. hinc eſt vt idem Rada ex tribus gradibus vniuocationis adaptet ad Spiritum ſanctũ ſolummodo gradum tertium: refert namque ex Scoto triplicem eſſe gradum vniuocationis in 7. met. t. 30. ſicut penes etiam formaliſtas ex eodẽ loco Scoti: primus quãdo generans, & genitum aſſimilantur in forma, & in modo eſſendi formæ, vt homo generans, & homo genitus. Secundus quando generans, & genitum habent quidem ſimilem formam, ſed differunt in modo habendi eam, vt domus in mente fabri, & domus extra ſunt quidem eiuſdem rationis ſpecificæ, at differunt in modo eſſendi, quiá illa habet eſſe cognitum, & intentionale, hæc eſſe reale. tertius quando generans, & genitum non habent ſimilem formam in ſpecie, habet tamen generans virtutem talis formę, & ſic ſol gignit ranam, quia continet eam virtualiter, applicando autem dicit productionem Spiritus ſancti eſſe ſimilem tertio vniuocationis gradu, quia eſt virtualiter ſimilis producenti, ſiuè teneatur obiectum concurrere cum voluntate, ſiuè non concurrere, ſub ratione principij formalis partialis: negata autem ſimilitudine formali, ſequitur, inquit, vt ſpiratio non ſit generatio.

Rada reſpõſio.

Vniuocationis gradus multiplex.

Fauentini reſponſio impugnantis.

45 Fauentinus in 1. d. 30. c. 2. in fin. inuehitur contra hoc, & dicit falſum eſſe Spiritum ſanctum non eſſe ſimilem Patri, & Filio in forma, ideſt diuina eſſentia, & in modo habendi eam ſpecifico, ſeu quaſi ſpecifico, li-

cet non ſit ſimilis eis in modo eſſendi perſonali: ac proinde concludit falsũ eſſe non eſſe ſimilem formaliter, ſed virtualiter.

Recõciliari poſſunt Fauentin. & Rad.

Verum inter eos videtur eſſe contentio de nomine: & quidem non intendit Rada negare Spiritum ſanctum cõuenire cum cæteris perſonis in vnitate, & identitate eſſentiæ, hoc enim eſſet negare conſubſtantialitatem: ſed eius intentio eſt demonſtrare Spiritum ſanctum non eſſe ſimilem ex vi ſuæ productionis; rationem affert, quia Filius habet eſſentiam modo naturali per intellectum, & ideo ex vi talis modi habendi eam procedit vt ſimilis formaliter: at Spiritus ſanctus non habet eſſentiam hoc modo, ſed per modum volũtatis, & ideo non procedit vt ſimilis formaliter, ſed virtualiter.

Motus ad ſubſtantiã eſt generatio. declar.

46 Arguitur, motus ad ſubſtantiam eſt generatio ex Ariſt. 5.phyſ. t. 7. at proceſſio Spiritus ſancti ipſa quoque, ſicut productio Filij terminatur ad ſubſtantiam, ſunt enim vterque Deus, ergo productio vtriuſq; eſt ſubſtantia.

Qualis productio ſubſtantiæ eſt generatio.

Reſpondet Scotus, generationem ſumi vel generatim, & impropriè, pro cuiuſque productione ſubſtantiæ: vel rigoroſè, & propriè, prout eſt naturalis origo viuentis à viuente in ſimilitudinem naturæ: primo modo omnis productio ſubſtantiæ poterit ſic vocari generatio! at loquutio hæc eſt valde impropria, ſic namq; productio Adæ à Deo, & Euæ ex eius coſta, atque animarum creatio, productio ranæ à Sole, mineralium ab aſtris, & huiuſmodi, poſſent dici generatio, cùm tamen multæ deſint his productionibus conditiones generationis: verum quia in diuinis non eſt impropriè loquendum, hinc Spiritus ſancti productio non eſt generatio; non enim eſt ſimilis ex vi ſuæ productionis in habendo naturam ſibi communicatam à Patre, & Filio.

Motus, & mutationes diſtinguuntur penes terminos. declar.

47 Arguitur, motus, & mutationes diſtinguuntur penes terminos ex 5. phyſ. t. 4. at terminus generationis, & ſpirationis eſt vnus, & idem, nempè eſſentia. Reſponſum fuit ſup. quæſt. præced. propoſitionem iſtam non eſſe immediatam, ſed mediatam, & pendere ex duabus alijs antecedentibus, quarum altera eſt, vt formæ fluentes diſtinguãtur ſpecie; altera, vt ſint eiuſdem rationis cum forma terminante, vt dictum fuit ibi, vbi agebatur de diſtinctione emanationum. nunc verò quia ex argumento infertur identitas earum, reſpondendum eſt, quod non ſemper ex identitate terminorum inferri debet identitas motuum; etenim ex 5. phyſ. motus circularis, & rectus poſſunt terminari ad eundem terminum, qui tamen ſunt incomparabiles inter ſe, ait Phil. ita eadem diuina natura erit terminus formalis partialis quo, vtriuſq; productionis, licet productiones ipſæ ſint omnino diſtinctæ, & alterius rationis inter ſe, vt vna ſit generatio, altera ſpiratio. Reſpondetur quoque quod identitas, & diſtinctio motuum attendi debet ex terminis adæquatis, & totalibus: at termini adequati, vt Filius, & Spiritus ſanctus diſtinguuntur, ergo & eorum productiones ſunt alterius rationis.

Vniuocata in vno tertio vniuocatur inter ſe. declar.

48 Argues, quæcunque vniuocãtur in vno tertio, vniuocantur inter ſe, prob. quia quæcunque ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe: at generatio actiua, & actiua ſpiratio vniuocantur in Patre, quia vniũtur in eo, dum idem Pater generat, & ſpirat; ergo ſunt eadem inter ſe. Reſpondet Scot. maiorem eſſe veram, quando illud tertium nõ eſt quid indeterminatum ad plura, & illimitatum, quod ſi ſit, nõ inde ſequitur identitas, vel vniuocatio, vel ſimultas eorum inter ſe: vt ego ſum cum Deo hic, Franciſcus eſt cum Deo Pariſijs, igitur ego, & Franciſcus ſumus ſimul, quia Deus, cui omnis creatura eſt præſens, eſt infinitus, & illimitatus. de qua etiam propoſitione egimus ſup. quæſt. de vnitate eſſentiæ, & diſtinctione perſonarum. Pater autem reſpectu vtriuſq; emanationis ſe habet vt illimitatus; inde eſt, vt licet in Patre vniuocentur, quatenus ſunt vnum, tamen inter ſe erunt alterius rationis.

DISPVTATIO QVARTA

De ordine in diuinis.

QVÆSTIO I.

Vtrum in diuinis ſit ordo naturæ, & originis.

ARTIC. I.

Quid ſit ordo naturæ, & originis.

1 CVm quidquid ſit in Vniuerſo ſit diſtinctum, & ordinatũ; *quæcunque enim à Deo ſunt, ordinata ſunt*, ait Apoſt. ne demus in confuſũ Cahos Anaxagoræ, omnia diſtinctim, & ordine ſuo tanquam collocata, ſũt proponenda. ordo verò, quem vnaquæque res, ſiue creata, ſiue Deus ipſe intra ſemetipſum obſeruãt, triplex eſt, durationis, originis, & naturæ. De primo non eſt nunc diſcurrendum: is verò ſubdiuidi ſolet, in ęternitatem, Aeuum, & tempus: de quibus ſuo loco. igitur relicto hoc ordine, agẽdum de ſecundo, & tertio. incipiendum autem ad ordine originis.

Ordo originis, & conditionis. 2 Ordo hic originis ſumi ſolet propriè, & in rigore, ac ſtricta ſui ſignificatione: & impropriè, ac latè. primò modo ſic deſcribi poteſt, *ordo originis eſt habitudo vnius ab alio iuxta ordinem eſſendi, & operandi.* Adhũc ordinem preſsè ſumptum duo neceſſario exiguntur, primum originatio, & ſecũdum, realis diſtinctio. quæ duo conſtituunt eſſentialiter talem ordinem. *Ordo in eſſendo.* Res eſt in diuinis, vbi Pater originat Filium; & vterque Spiritum ſanctũ; hinc vero fit, vt Filius habeat habitudinem, ac ordinem ad Patrem in ratione producti, & diſtincti realiter: ſimiliter Spiritus ſanctus ad Patrem, & Filium; ergo inde deducitur, vt Pater ſit in primo ſigno originis, Filius in ſecundò, Spiritus ſanctus in tertiò. Et quidem patet habitudo originationis, quia vna perſona originatur ab alia, & alia ab vtraque. patet quoq; diſtinctio, quia perſonæ diſtinguuntur realiter. quia vero vbi eſt ordo, ibi eſt prius, & poſterius, iuxta naturam talis ordinis; ideo Pater eſt in primo ſigno originis, Filius in ſecundo: & Spiritus ſanctus in tertio. Quia etiam perſonæ quæ ſunt in his ſignis, habent ſuum eſſe non eodem modo, ideo Pater dicitur habere eſſe à ſe, & in primo ſigno; Filius habet eſſe ab alio in ſecundo ſigno: & Spiritus ſanctus habet eſſe à duobus in tertio ſigno: & hic ordo vocatur in eſſendo, quia quidquid habet Pater, habet à ſe: quidquid habet Filius, habet à Patre: & quidquid habet Spiritus ſanctus, habet à Patre, & Filio. hic autem ordo dicitur ordo in eſſendo.

3 In his quoque ſignis reperitur ordo in operando, & id, tum ad intra, tum ad extra: ad intra quidem, vt Pater intelligit, ſapit, vult amat, & huiuſmodi, in primo ſigno, quia hæc facit à ſe: in ſecundo *Filius* ſapit, amat, vult, fruitur in ſecundo ſigno, quia hæc habet ab alio: in tertio Spiritus ſanctus hæc omnia præſtat in tertio ſigno, quia hæc habet à Patre, & *Filio*: Ratio *Ordo in operando.*

tio

Ordo in operando. tio huius, quia ſicut res ſe habet ad eſſe,ita ad operari:at Filius habet eſſe in ſecundo,Spiritus ſanctus in tertio, & Pater in primo, ergo hæc omnia vnaquæque perſona præſtat in ſuo ſigno. Ad extra etiam,quia Pater intelligit, producit creaturas in eſſe cognito,& volito,ideali, & reali in primo ſigno,quia producit à ſe: Filius in ſecundo,quia à Patre:Spiritus ſanctus hæc eadē in tertio, quia ab vtroque. obſeruandum verò, quod ordo iſte non ordo inter operationes intelligendi,amandi,fruendi,creandi,& huiuſmodi, quia eſt vna numero intellectio, volitio, creatio in omnibus perſonis;ſed ordo attenditur penes ipſas perſonas operantes tum ad intra,tum ad extra. hic etiam ordo eſt poſt productionem perſonarum, quia productio ad extra præſupponit productionem ad intra: ordo, inquam iſte non eſt inter operationes ob rationem dictam,ſed inter perſonas, quia ſicut vna eſt prior & poſterior alia in eſſēdo, ita dicitur prior & poſterior alia in operando. de ordine ſic propriè & ſtrictè ſumpto Scot.in 1.d.2.p.2.q.1. & d.12.q.1. ac in 2.d.1.q.1. & alibi vt infra.

Ordo originis multiplex. 4 Ordo originis impropriè ſumptus multiplex eſt:& quidem ſumi ſolet, prout eſt ordo inter ipſas origines: & deſcribi poteſt, vt ſi *habitudo originis ad originem,ſub ratione præſuppoſitionis huius ab hoc*:hoc modo ſe habent generatio, & ſpiratio, vt illa ſit prior,hæc poſterior.In iſto autem ordine aſſignari poſſunt plura ſigna , vel quidem duo , vt in primo ſigno generatio actiua,& paſſiua;in ſecundo ſpiratio actiua,& paſſiua:licet poſſint aſſignari quatuor, vt generatio actiua in primo: paſſiua in ſecundo: ſpiratio actiua in tertio,& ſpiratio paſſiua in quarto iuxta Tatar.in 2.d.1. quæſt.1. & Herrher.d.9.q.5. Ordo hic meritò vocatur improprius , quia deſunt cōditiones originis propriè dictæ, dum nec generatio originat ſpirationem : nec generatio actiua diſtinguitur realiter à ſpiratione actiua,vt eſt dictum: ad veram autem originem requiritur productio,& realis diſtinctio.

5 Sumitur inde etiam prout eſt ordo vnius eſſentialis ad aliud eſſentiale ſub ratione præſupponentis, & præſuppoſiti; ſic eſſentia eſt in primo ſigno,intellectus in ſecundo,voluntas in tertio: vel iuxta Mayron.in 1.d.13. 1.eſſentia eſt in primo , inde ſequuntur modi intrinſeci,inde attributa:Eſſentia quidem, & prædicata quidditatiua ſunt in primo ſigno , vt Deitas, ſpiritus,ſubſtantia,& ens, Additur ab alijs,vita intellectualis. in ſecūdo modi intrinſeci, vt infinitas,neceſſitas,& ſecundùm alios,exiſtentia. in tertio, inquit,ſunt attributa ad intra,quæ accipiuntur per comparationem ad diuinam eſſentiam, cuius modi ſunt,ait, intellectus,voluntas,ſapientia, charitas. & in quarto attributa, quæ accipiuntur in ordine ad extra, vt iuſtitia, miſericordia,& ſimilia. *Ordo eſſentialis ad eſſentiale.*

5 Sequitur denique ordo, qui eſt inter eſſentiale,& notionale,eſtq; præſuppoſitio eſſentialis ad notionale.de quo Scot.in 1.d.1.q.2.& d.6.q.vn.art. 1.habet quoque iſte ordo ſua ſigna : vt in primo Pater eſt beatus , intelligit,amat, & huiuſmodi exercet eſſentialia,& in ſecundo generat,ſpirat:Filius etiam primo ſimiliter eſt beatus , intelligit,amat,& inde inſuper ſpirat. ac in tertio Spiritus S. eſt ipſe quoq; beatus, ſapit,amat, at in ordine ad intra nil producit, ſed comparatur inde ad extra. Ratio horum, quia eſſentialia sūt priora notionalibus,ergo prius perſonæ concipiuntur in primo ſigno ſub perfectionibus abſolutis, & eſſentialib. quàm ſub ipſis productionibus notionalidus. Præter primum ordinē originis , qui eſt rigoroſè ordo originis,cæteri ſunt tantùm largè appellāti origines ob dicta. *Ordo eſſentialis ad notionale.*

7 De ordine notionalis ad notionale,eorumq; ſignis,art.ſeq.

8 Signa hæc originis ſunt ſigna *à quibus*, non *in quibus*, vt loquuntur Theologi,& præcipue Scotiſtæ.ratio, quia tum eſſentialia,tum notionalia ad intra ſunt ſimul in eodem inſtanti æternitatis,vt Scotus loquitur,in 1.d. 10.q.vnic. in fin. quo fit vt à parte rei nulla ſit ſucceſſiuitas,& ordo durationis,& temporis,& hinc eſt,vt non ſint ſigna *in quibus*, probatur, aliàs in vno inſtāti eſſet eſſentia ſine modis intrinſecis *Signa à quibus,et in quib.*

Digitized by Google

ſecis, attributis, & notionalibus: quia verò naturæ, & originis ordo cogit nos diſtinctè agere, & contemplari diuina; hinc eſt, vt concipiamus ea, quatenus rei ipſius natura poſtulat vt cōcipiatur: natura verò exigit vt prius cōcipiamus eſſentiam, quàm modos, & attributa, quia ipſamet natura ordinem ponit inter ea, vt eſſentia ſit natura prior ipſis, ſub ea ratione, quia hæc omnia pullulant ab ea: naturalis quoque ratio docet, vt abſoluta ſint prius concipienda, quàm reſpectiua, illa .n. ſunt fundamēta iſtorū; ideo merito ſecundùm noſtrum naturalem modum concipiendi, prius concipimus vnum, quàm aliud, ita namq; exigit natura: tum etiam quia ſicut ipſa natura reſpuit confuſionem, & facit cuncta procedere ordinatè, & diſtinctè, ita eadem natura cogit nos, vt ſingula in diuinis concipiamus ordinatè, & ordine eiuſdē naturæ, ſiuè ab eadem naturà cōſtituto, et diſtincto. Quapropter ſi quis arguat, eſſentia eſt in primo ſigno; modi, attributa, & notiones ſunt in poſterioribus ſignis, ergo in primo ſigno Deus non eſt infinitus, ſapiens, nec eſt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus. Reſp. committi fallaciam arguendo ab aſtractione præciſiua, quæ fit per intellectum, ad diuiſiuam, quæ fit à parte rei. ſunt ergo ſigna *à quibus*, non *in quibus*.

Pater an ſpiret prius quam Filius, prioritate ſigni à quo, an in quo.

9 Occaſione huius expeditur difficultas penes Scotum, vtrum velit Patrem ſpirare prius origine, quàm ſpiret Filius, itaut ille ſpiret in primo ſigno originis, iſte in ſecundo. & videtur quod ſic, quia Pater ſpirat a ſe, ergo in primo ſigno originis: Filius ſpirat à Patre, ergo in ſecundo ſigno originis: idem diceretur de intelligere, & operari ad extra, creando, quod prius produceret lapidem, quàm Filius. De Spiritu autem ſancto concedit Rada 1.p. controu.5. concluſ.8. licet id neget controu.16. art.3. Et locum videtur habere penes Scot. quolib.8. art.2. imo contradictio, vel dubietas apparet penes eundem, dum in 1.d.12.q.2.§. *Reſpondeo*, vel oppoſitum docet, vel irreſolutam rem relinquit; Nihilominus ex dictis reſoluitur quæſtio in terminis recenſitis; etenim Pater ſpirat prius origine, quàm Filius, prioritate ſigni *à quo*, non *in quo*. ita etiam prius origine creat, & ſimilia præſtat tum ad intra, tum ad extra operando tum circa eſſentiam, tum circa creaturas; prioritate inquam ſigni *à quo*, non *in quo*: ita quoq; de Spiritu ſancto, & Filio in eſſendo, & operando, poſterioritate ſigni, ſeu ſignorū originis *à quo*, non *in quo*; ratio, quia nihil agit de ſpiratione Spiritus, ſiue productione creaturarū Pater, quod mediante eadem numero actiua ſpiratione non præſtat circa Spiritum ſanctum Filius: & vterque nil agunt intelligendo, & volendo, ac amando eſſentiam, & producendo creaturas, quod ſimul in eodem ſigno, *in quo*, nō præſtet Pater: quia tamen perſonæ ſunt ordinatæ in eſſendo, ita quoque erunt ordinatæ in producēdo; & propterea ſpirabit Pater in primo ſigno originis, vtique in primo ſigno *à quo*, quia ipſe ſpirat à ſe: Filius in ſecundo ſigno *à quo*, quia ſpirandi virtutem habet à Patre: omnes autem tres perſonæ operantur ſimul ad extra ſimultate ſigni *in quo*, ſicut Filius, & Pater ſpirant ſimul ſimultate ſigni *in quo*, licet omnes inde perſonæ operentur ad extra prioritate, & poſterioritate ſignorum *à quibus*, quia Pater creat à ſe, Filius à Patre, Spiritus ſanctus ab vtroque, propter creandi virtutem receptam per Filium, & Spiritum ſanctum in poſteriori ſigno *à quo*. ita ſemetipſum declarat Scotus, præcipuè de ſpiratione Spiritus ſancti in ead. d. 12. recenſita. Rada autem predicta diſp. 16. §. *ſed contra*, ait eſſe ordinem inter Patrem, & Filium, in habendo principium ſpiratiuum, non autem in eliciendo actionem: & ita exiſtimat de ſpiratione: ſed hoc de actione eſt contra omnes Scotiſtas, ideo remanent quæ diximus.

Ordo naturæ quid.

10 Viſo de ordine originis, videndum eſt de ordine naturæ. eſt autem naturæ ordo, is, à quo non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia: prius igitur naturæ inſtans eſt à quo non conuertitur, ſecundum vero inſtans eſt, à quo conuertitur ſubſiſtendi cōſequentia, ratio quia à priori non licet inferre poſterius, niſi gratia ma-

teriæ;

teriæ: à poſteriori vero licet inferri prius gratia formæ. valet quidem, eſt homo, ergo animal, non valet, eſt animal, ergo homo; quia prius quantum eſt de ſe poteſt eſſe ſine poſteriori, poſterius non ſine priori, vbi prius eſt de intrinſeca ratione poſterioris, vt animal de intrinſeca ratione hominis, non è conuerſo, quia nullum poſterius eſt de quidditate prioris. applicando autem ad diuina, inter eſſentiã, & ſuas attributales perfectiones, ſiuè etiam inter eſſentialia, & notionalia eſt ordo naturæ, quia prior eſt eſſentia, & eſſentialia; poſteriora ſunt attributa, & notionalia: vnde qua ratione eſſentia eſt prior, non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia, quia non licet inferre ex eſſentia attributa gratia formæ, ſed gratia materiæ vt loquuntur Scotus, & formaliſtæ, ratione identitatis eſſẽtiæ cum attributis. non ergo valet, eſt eſſentia, ergo attributa, quia eſſentia eſt prior; non inquã valet gratia formæ, quia ex priori non licet inferre poſterius, cum poſterius non ſit de ratione prioris: attributa autem, modi intrinſeci, & notionalia non ſunt de ratione intrinſeca quidditatiua eſſentiæ: valet tamen gratia materiæ, & id propter identitatem eſſentiæ cum modis, attributis, & notionalib. vbi namque ponitur illa, ponuntur tunc ſimul & iſta; ergo nũquam erit eſſentia ſine modis, attributis, & notionalib. quapropter ſic licebit inferre, & non aliter. ex parte vero modorum, attributorum, & notionalium, licebit inferre ipſam eſſentiam, & id gratia formæ, quia includunt eſſentiam, & fluunt ab eſſentia, cum ipſa ſit radix omnium: ergo valebit inferre, eſt modus, attributum, & notionale, ergo eſt eſſentia, & eſſẽtiale. ex his tandem elicitur eſſe inter hæc omnia ordinem, & prius, atque poſterius natura. Hunc inſuper naturæ ordinẽ licet multiplicare per plura inſtantia, ſicut multiplicat cũ Mayron. ſup. art. 2. ita vt in primo inſtanti ſit eſſentia: in ſecundo modi intrinſeci: in tertio attributa ad intra: in quarto attributa ad extra, de quib. ſup. & ſecundum alios, inde proceſſionem perſonarum, inde productionẽ creaturarum: ita vt liceat naturæ inſtantia multiplicare occaſione deſumpta ex pluralitate perfectionum, formalitatum, & conceptuum.

Ordinis naturæ multiplicatio ex Mayro.

11 Dices, Scotus in 2.d.1.q.1. docet duo tantum dari naturæ inſtantia in diuinis, primus, in quo habetur totus ordo productionis diuinarũ perſonarum ad intra, & ſecundum, quo habetur productio creaturarum in eſſe cognito ad extra, ergo non ſunt multiplicanda tot naturæ inſtantia. Reſp. parum curaſſe Scotum inquirere vtrum inſtantia naturæ ſint duo, vel plura; non enim negaret talem, immo maiorem multiplicationem, vt Mayronus, ſi peteretur. quod verò omnia ad intra concluſerit ſub vnico naturæ inſtanti, non per hoc negare intẽdebat eſſentialia, & abſoluta eſſe prius natura notionalibus, & reſpectiuis, vnde multiplicaret & ipſe, ſicut alibi multiplicat illa naturæ inſtãtia: ſed in ſecũdo loquebatur amplo quodam modo, ſumendo inſtans vnum naturæ valdè largè, ita vt voluit tunc totum modum eſſendi ad intra, abſolutè, & reſpectiuè, concludere ſub vnico inſtanti, ſicut totum ordinem ad extra incluſit in alio inſtanti: non ergo modus hic arctatus ad duo tantũ inſtantia præiudicare poteſt, etiam in via Scoti, modis alijs multiplicandi eadem inſtantia.

Ordo naturæ quouſq; multiplicatur ex Scoto.

12 Solent penes Scotum in doctrina eius inſtantia hæc originis, & naturæ confundi, vt vnum capiatur pro altero, & è conuerſo. ſint exempla in 1.d.1. q.2. §. quantum ad iſtum artic. vbi Scotus ait, Pater prius origine, quam generet Filium, eſt perfectè beatus, quia nullam perfectionem ſibi intrinſecam habet à perſona producta. & in 1.d.2.q.4 §. obijcitur, ſic ait, memoria in Patre, tanquam actus primus eſt origine prior actu operatiuo, quam notitia genita. & 1.d.6.q. vn. art.1.§. de quarto dico, inquit, Pater in primo ſigno originis intelligit ſe formaliter, & tunc habet actum volendi formaliter, & in ſecundo ſigno gignit Filium. ac quol.1. art.3.§. contra iſta: ait, quamcunque perfectionẽ poteſt habere Pater, habet eam, vt eſt origine prior Filio: declarans vero

Ordo naturæ, & originis ſolent cõfundi penes Suar.

qua

quæ ſit iſta perfectio, ſubdit, Pater vt eſt prior origine Filio intelligit ſeipſum, non tantum per memoriam, ſiuè actu primo, ſed etiam per intelligentiam, ſiuè actu ſecundo. oritur vero difficultas, ſi Pater eſt perfectè beatus prius origine, quam generet Filium, ergo generabit non à ſe, ſed ab alio; prob. in primo ſigno originis eſt beatus, ergo eſt beatus à ſe: quia eſſe in primo ſigno originis, ſeu habere aliquid in primo ſigno, eſt habere illud à ſe. habere autem, ſiuè facere aliquid in ſecundo ſigno, eſt habere, & facere illud ab alio: ergo Pater generando in ſecundo ſigno originis, generabit non à ſe, ſed ab alio, & ita nõ erit Pater. In cæteris etiã locis quomodo poterit eſſe verum, actum primum, & operatiuum, nempè eſſentialem, eſſe priorem origine actu notitię genitæ, ſiuè notionalis, quandoquidè notitia genita non producitur per actum intelligendi, ſecundum ipſum: eſſe autem poſteriorem, & priorem origine idem eſt, ac eſſe productum, & producere. Cæterum Scotus per hæc ſigna originis intelligit inſtans naturæ. ita communiter exponũt eius diſcipuli, & præcipuè formaliſtæ; ratio eſt, quia abſoluta, & eſſentialia ſunt priora non origine, ſed natura notionalib. tum quia notionalia non originantur ab eis, alias diſtinguerentur realiter; tum quia naturæ ordo id poſtulat, vt abſoluta ſint priora natura relationibus, veluti fundamẽtum, in quo ſubſiſtunt, & veluti radix, è qua pullulant: ergo confundit Scotus cũ naturæ ordine ordinè originis; & ita Pater antequè generet Filium erit tali prioritate perfectè beatus.

Naturę ordo pro ordine orig. ex Scot.

13 Ex oppoſito pro naturæ ordine intelligitur penes eum quandoque ordo originis. locus eſt in 4. q. quolib. vbi habet Patrem eſſe priorem natura Filio: cuius tamen oppoſitum habet in 3. q. quolib. art. 3. cùm ait, Pater, & Filius ſunt ſimul Natura. At reſponſio in promptu eſt, vt primo loco pro ſigno naturæ intelligat ſignum originis: & ſit ſenſus, Pater eſt prius natura, ideſt, prior naturali origine: nihilominus rèuera ſunt ſimul natura, quia relatiua ſunt ſimul natura. Sumitur quoque ordo naturæ, prout eſt præſuppoſitio huius ab hoc, & conceditur quod ſic eſt prior natura; quia conuertitur cum priori orignis, Pater. n. præſupponitur origine Filio: ſumitur etiam prout eſt id, à quo non conuertitur ſubſiſtendi conſequentia, & hoc modo nõ eſt prior natura; nuſquam enim eſt Pater ſine Filio.

Ordo naturę multiplex.

14 Ordo iſte naturæ ſumi ſolet tripliciter; primo pro ordine inter naturas: qui etiam appellatur ordo eſſentialis perfectionis, et eminentię: ſecundò pro ordine, qui eſt inter naturam, eiuſq; naturales perfectiones: et tertiò pro ordine, qui eſt inter potentias cõparatas ad ſua obiecta. Primus eſt ordo eſſẽtialis rerũ perfectionis: conſiſtit verò in ordine perfectionali; quia ſpecies rerum ordinantur inter ſe ordine perfectionali, quatenus vna eſt perfectior altera, et omnes reducuntur ad vnam perfectiſſimam: et de hac prioritate perfectionali currit axioma Ariſtotelicum, quod in vnoquoque genere eſt vnum perfectiſſimum, quod eſt metrum, & menſura omnium contentorum in tali genere: in genere autem animalis eſt homo: in genere florum roſa, vel lilium: in genere Angelorũ Seraphim, atque in genere, ſiue ſupra genus omnium eſt ipſe Deus, traſcendens omnia genera, nec concluſus in genere. Secundus eſt, qui à natura ipſa conſtituitur inter quidditatem, eiuſq; naturales perfectiones: huiuſmodi eſt anima, ad quam poſterioritate naturę ſuccedit intellectus, volũtas: atque earundem potentiarum actus eundem ſeruant ordinem, vt potentiæ; loquẽdo de actibus primis, in creaturis: ſicut namq; intellectus eſt natura prior voluntate; ſic actus primus illius eſt natura prior actu primo iſtius: dixi, de actib. primis; nã actus ſecũdi ordinari poſſunt, imò ordinantur ordine durationis, prius enim duratione intelligimus, inde volumus. taliſque naturæ ordo reperitur inter cæteras euiuſq; rei naturales perfectiones, vt inter hominem, riſibiliratem, flebilitatem, beatificabilitatem, & ſic de naturis cæteris. Tertius eſt, quo mediante potentia habens plura obiecta, ad quæ

terminetur, prius terminari habet ad vnum, inde ad aliud; id verò contingit quandocunque talia obiecta ſunt alterius conditionis, itaut vnum ſit neceſſarium, alterum contingens: vnũ primarium, aliud ſecundarium; hoc modo ſe habet Dei intellectus, qui habens pro obiecto tùm diuinam eſſentiam, tum creaturas, prius naturæ ordine intelligit eſſentiam, inde creaturas; ratio, quia dum concurrunt in ordine ad eandem potẽtiam duo obiecta, quorum alterum ſit neceſſariũ, alterum contingens; alterum primarium, alterum ſecũdarium, naturæ ordo poſtulat vt prius intelligatur primarium, & neceſſarium, quàm contingens, & ſecundarium: taliter ſe habẽt diuina eſſentia, & creaturæ, illa quidẽ eſt obiectum primarium, & neceſſarium, iſtæ ſunt obiectum contingens, & ſecundarium.

ARTIC. II.

Datur in diuinis ordo naturæ, & originis.

Inter perſonas datur ordo orig.

1 PRæiactis iis, quæ antecedenti artic. diximus de ordine naturæ, & originis, applicando ea ad principale quæſitum, modo quæſtionem reſoluimus per aſſertiones: Prima autem ſit, inter diuinas perſonas datur ordo originis, ita vt vna ſit prior, altera poſterior origine. eſt Scot. locis ſup. citatis. Sequũtur Gregor. Arim. Gabr. 1. d. 19. Marſilius 1. q.13. art.1. ex Recentiorib. Vaſq. 1.p. d.168. & conſentit Suar. in met. d.12. ſect.1. alijque plures: eſt cõtra D.Th. 1.p.q.42. art.3. qui licet ponat ordinem in diuinis, negat tamen adeſſe ibi prius, & poſterius: ſequitur Baſſo, penes Tatar. in 2.d.1. q.1. eſtq; contra eos communis tum formaliſtarũ, vt Vallonis, Sirecti, Trombettæ, tum Mayronis ſup. atque Scotiſtarum. & Bacchon. 1.d.6.q.1.

probatur auctorit.

2 Probatur primo ſauctoritate Auguſt. qui lib. de triplici habitac. ſic ait, *quid intereſt inter naſci, quod ad Filium pertinet, & procedere, quod ad Spiritum ſanctum; excepto, quod vnus ex vno natus ſit alter ex duob. proceſſit: & quomodo Pater non praceſſit Filium tempore, ſed origine, nec Spiritum ſanctum. hac Auguſt.* idem Sanctiſſimus Doctor l.1. de Trin. c.1. ſic ait, *qui autem putat eius eſſe potentiæ Deum, vt ſeipſum ipſe genuerit, eo plus errat, quod non ſolum Deus ita non eſt, ſed nec ſpiritualis, nec corporalis creatura;* ſubdit verò inde rationem, inquiens, *nulla enim omnino res eſt, quæ ſeipſam gignat, vt ſit; quia eſſet, antequam haberet eſſe.* hinc vero deducitur, ea ratione, qua generat eſſe Patrem priorem origine genito. Quod ſi Auguſtinus docet Patrem præcedere origine Filium, ergo eſt prior origine Filio: igitur gratis dicitur dari ibi ordinem ſine priori, & poſteriori origine; vbi namque eſt præcedentia, quam ibi Aug. admictit, præcedentia, inquam originis, adeſt etiam prius, & poſterius origine. Item Richar. Victor. l.6. de Trin. c.7. quærit quomodo ſe habeant inter ſe, velle habere condignũ, ideſt habere Filium, & velle habere condilectum, ideſt Spiritum ſanctum, ideſt quod nam horũ ſit prius, & poſterius, & reſpondet, quod habere cõdignum eſt prius; & probat, quia *habere condignum cõſiſtere poteſt in dualitate; & habere condilectum, non poteſt eſſe ſine Trinitate:* at hinc arguitur, dualitas eſt prior Trinitate, ergo ibi prius, & poſterius. Inſuper Vgo Victor. 6. de Trin. c.6. inquit, *prius, & poſterius, hoc loco intelligi volumus, non temporis ſucceſſione, ſed ordine naturæ, vel originis.* Damaſcen. l.1. de fid. c.9. *Patrem, ait, eſſe maiorem, & ſuperiorem Filio, non natura, ſed cauſalitate, ideſt, origine,* iuxta expoſitionem Clitthouæi, vſurpant enim Græci cauſalitatẽ pro originatione, vt dicemus agendo de perſona Patris. Baſil. l.1. contra Eunom. *in his, inquit, priorem eſſe cauſam dicimus, poſterius vero quod ab ipſa eſt; non interuallo hæc inuicem ſeparantes, ſed cogitatione priuſquam cauſatum, cauſam intelligentes; quonam igitur pacto rationem habet, ordinem in iis negare, in quibus eſt prius, & poſterius,*

tius, non poſitione noſtra, ſed naturali quadam conſecutione. ecce quomodo Baſilius quæſtionem apertè decidit; dari prius, & poſterius, dari ordinem: & id non imaginatione noſtra, ſed naturali conſecutione, vt loquitur. Idem quoque Baſil. l. 3. contra eund. admittit in Trinitate primam, ſecundam, & tertiam perſonam origine: at vbi eſt primum, ſecundum, & tertium, ibi eſt prius, & poſterius, vt naturalis ipſa ratio dictat. Epiphanius & Nazianz. penes D. Tho. opuſc. cõtra errores Græcorum cap. 2. aſſerunt Filium eſſe medium inter Patrem, & Spiritum S: at vbi mediũ, ibi prius, & poſterius inter quę intercedat mediũ. Denique idem Auguſt. lib. de gaudijs electorum, *in beata*, inquit, *viſione videbimus duas proceſſiones, quomodo Pater precedit Filium origine, non tempore.*

3 Probatur ſecundo rationibus in diuinis datur prima, ſecunda, & tertia perſona verè à parte rei, nullo etiam intellectu v.g. cõſiderante; ergo nullo intellectu cõſiderante adeſt prius, & poſterius, non autem tempore, ergo origine. Item, vbi ex natura rei datur primum, ſecundum, & tertium, ibi ex natura rei datur prius, & poſterius: ex natura autem rei Pater eſt prima perſona, Filius ſecũda, Spiritus ſanctus tertia, ergo ex natura rei prius. Inſuper in diuinis eſt vna perſona improducta, ergo habet eſſe ſine origine, adeſt ſecunda, & tertia producta, ergo habent eſſe cum origine ab alijs: modus autem ſic habendi eſſe cum origine, & abſque origine nõ eſt ſine priori, & poſteriori origine. Rurſus, eſſe prius, & poſterius origine nil aliud eſt quàm vnam perſonam non eſſe ab alia, & aliã eſſe ab alia: ſic euenit in diuinis, vt Pater à nullo ſit, Filius ſit à Patre, & Spiritus ab vtroque. Præterea, ordo eſt habitudo plurium ad vnum primum, vt etiam ibi docet D. Tho. at Filius habet hãc habitudinem ad Patrẽ, ergo habet eã, tanquam poſterior ad primum, ergo prius, & poſterius origine. Denique producens eſt prius producto, aliàs idem poſſet producere ſeipſum, quod negat Ariſtot. & Auguſt. igitur cùm Pater producit Filium, erit prius Filio.

4 Reſpondent Thomiſtæ, vnam perſonam eſſe priorem alia non à parte rei, ſed ſecundùm noſtrum modũ concipiendi. ſed contra arguitur, & primo, id eſt expreſsè contra Baſiliũ, qui ſupra aiebat, *quonam igitur pacto rationem habet, ordinem in ijs negare, in quibus eſt prius, & poſterius, non poſitione noſtra, ſed naturali quadam cõſecutione?* igitur fatetur Baſil. prius, & poſterius nõ eſſe per noſtrum modum concipiendi, ſed naturaliter ex natura rei. Item arguitur ratione, diſtinctio, & ordinatio iſta deſtruit ordinem conſtitutum ex natura rei, ergo non eſt apponenda prout pendens ſolummodo ex noſtra conſideratione, prob. antec. verè ex natura rei Pater vt ſic, eſt prior Filio originatione: quod ſi prioritatem hanc tribuas ſoli noſtro intellectui, ergo deſtruitur prioritas, quam conſtitutam ibi reperimus ex natura rei: Verè etiã ex natura rei producens vt producẽs eſt prius producto; quod ſi totum id refundas in noſtram conſideratione, deſtruis ordinem conſtitutum ex natura rei. Inſuper modus concipiendi non debet eſſe mendax, ſed verus: ad hoc autem vt ſit verus, oportet conformiter fieri ad ipſam naturam rei: quod ſi ex natura rei non eſt ibi prioritas, ergo prioritas facta per intellectum, erit imaginaria, & fictitia, ſicq; prioritas Patris, poſterioritas Filij, & Spiritus ſancti erit ibi non vera, ſed ficta. Præterea concedunt Thomiſtæ, vt debent, Patrem eſſe primam, Filiũ ſecundam, & Spiritum ſanctum tertiam perſonam, quod eſt de fide: at ſi ibi nulla prioritas à parte rei, quare potius Pater erit prima perſona, quã Filius? quare Filius potius ſecunda, quàm Spiritus ſanctus: & quare Spiritus ſanctus potis tertia, quàm Pater, & Filius: quod ſi à parte rei vna eſt prima, alia ſecunda, alia tertia, ergo non per intellectum datur prius, & poſterius origine, ſed ex natura rei, ne deſtruas Trinitatem, quæ in ordine conſiſtit ſecundùm prius, & poſterius origine.

Reſponſio Aduerſariorum arguitur.

Ordo originis à parte rei.

5 Item hoc eſt de eſſentia Trini-

tatis,vt Pater ſit prius,Filius, & Spiritus ſanctus poſterius : negabis hoc, & deſtrues Trinitatem. prob.antec. de eſsētia numeri ternarij vt ſic,eſt vt vna vnitas habeat rationē primi, alia ſecundi, alia tertij: illa quidem, quæ eſt principium numeri habeat rationem primi,cui ſuccedat ſecunda:quæ adeo erit ſecunda,vt non ſit tertia: & tertia adeo ſit tertia, vt non ſit ſecunda;& in hoc ordine harum vnitatum, neceſſe eſt vnam eſſe priorem,aliam poſteriorē; aliàs negato ordine prioris, & poſterioris, non habebitur numerus vnitatū, & trium vnitatū:talis verò ordinatio & prius, & poſterius nō pēdet ex ſola ratione,ſed ex parte rei, quia nullo intellectu cogitāte trinitas non eſt quaternitas, non dualitas, non quinitas; ergo de eſſentia Trinitatis erit prius,& poſterius. Cōfirmatur, ergo dabitur confuſio in Trinitate, prob. ſi non ex natura rei Pater eſt prius,Filius poſterius, ergo confusè ſe habebunt diuinæ illæ perſonæ,prob.nō magis Pater erit prius, quàm Filius,nec magis Filius, & Spiritus ſanctus erit poſterius quàm Pater,& ita deſtrui poſſet ordo Trinitatis: nec potius Patrem collocabimus veluti primarium fontem Trinitatis, quàm Filium, quàm Spiritum ſanctū: hæc autem ſequuntur ex negatione prioris, & poſterioris originis in ipſa Trinitate.

Prius, & poſterius ſigna à quibus,non in quibus. 6 Secunda aſſertio, prius, & poſterius origine in diuinis nō eſt prius, & poſterius *in quo*,ſed *à quo*: itaut inſtantia hęc non ſint inſtantia,& ſigna, *in quibus*, ſed *à quibus*. Ratio, quia nuſquā fuit Pater ſine Filio, aut vterque ſine Spiritu ſancto, ergo nullum eſt ſignum, in quo ſit Pater, & in quo non ſit ſimul Filius, & Spiritus ſanctus. Item perſonæ omnes ſunt æternales, ergò omnes ſimul ſemper ab æterno. Demum,perſonæ omnes ſunt inuicem conſubſtantiales, habentes vnam, eandemque eſſentiam : at nuſquam fuit inſtans in quo fuiſſet eſſentia ſine perſonis,ergo ſigna iſta non ſunt ſigna in quibus. Inſuper perſonæ ſunt in ſe inuicem per circumincesſionem, ergo nullum fuit inſtans in quo fuiſſet Pater ſine Filio,& Spiritu ſancto. Sunt verò ſigna *à quibus*, quoniā vt dictum fuit antec.artic. Pater eſt in primo ſigno originis, quia eſt à ſe,ſeu à nullo : Filius in ſecundo, quia eſt à Patre : & Spiritus ſanctus in tertio, quia eſt ab vtroque. Scot. locis citat. & præcipuè 1.d.10.q.vn.in fin. Accedit, quod in diuinis non eſt prius, & poſterius tempore, ergo non ſunt ibi ſigna *in quibus*. Itē Athanaſ. in ſymb. *In hac Trinitate nihil prius, aut poſterius:* loquitur verò, iuxta Scotum, de prius & poſterius tempore. Auguſtinus quoque lib. 3 contra Maximin.c. 14.ait,*Genitorem,& Genitum eſſe,non eſt inæqualitas ſubſtantiæ, ſed ordo naturæ, non quo alter eſt prior altero, ſed quo alter eſt ab altero.* idem docet Ambroſ.l.1. de fide ad Gratian.c.5. idem Scot. quolib. 6. Accedit Bacchonus penes Bargium in 1.d.1.quæſt.2. atq; Gregor. 1.d,9. q.vn. idemque ibidem Bargius.

Et confirmatur amplius ex alijs Patribus;Auguſt.lib. de Triplici habitac. cap. 6. *Tunc iuſtis manifeſtum erit, quomodo Pater non præceſſit Filiū tempore, ſed origine*: Ephræm Syrus opuſc.de ſui ipſius reprehens: *Quod porro poſt Filium,Spiritum ſanctum dicimus, id non temporis, ſed perſonæ eſt ſignificatiuum.* Richard. Victor. lib.5. de Trinit.cap.7 *Nil ibi prius tempore, nil tempore poſterius, ſed quod non poteſt eſſe prius temporaliter, poteſt eſſe prius cauſaliter, & eo ipſo naturaliter.* Per *cauſaliter* autem intelligit, *principiatiuè* more Grecorum vſurpantium cauſam pro principio, de quo in materia de Patre.

7 Tertia aſſertio, in diuinis non eſt ordo naturæ, qui reperitur inter naturam, & naturam : eſt Scoti l.de primo princ.c.1.Scotiſtarum,ac præcipuè formaliſtarum, prob.ordo inter naturam, & naturā exigit plures naturas : in diuinis eſt vnica eſſentia, & vnica diuina natura.item ordine inter naturas eſt ordo cauſati ad cauſam : à diuinis ad intra longè eſt ratio cauſati,& cauſæ. Inſuper, ordo inter naturas eſt ordo eſſentialis dependentiæ vnius naturæ ab alia : abeſt ratio dependentiæ à diuinis ob ſuas maximas imperfectiones. Rurſus ordo hic di- *Naturę ordo qualis negatur à diuinis.*

cit

eit alteritatem,& realem diſtinctionē naturæ, in diuinis vnica eſt in omnibus perſonis, atque indiſtincta natura. Præterea ordo naturæ, & naturæ dicit exceſſum naturæ ſupra natnrā, exceſſum, inquam, perfectionis, quia ſpecies ſe habēt ſicut numeri ex Phil. ergo ſicut ſpecies vna numeri excedit alteram in perfectione, ita ſpecies eſſentiales rerum excedunt ſemetipſas in perfectione: in diuinis autē omnia ſunt æqualis perfectionis. non eſt igitur ibi ordo ſic naturæ, nec ordo maioris, minoriſque eminentiæ, nec dependentiæ; illa enim exceſſum indicat,& defectum in perfectione, iſta dependentiam dicit cauſæ ad cauſatum.

Naturę ordo in diuinis quid.

8 Quarta aſſertio, in diuinis eſſe ordo naturæ, qui tamen ordo appellatur, *Præſuppoſitio huius ab hoc*: & reperitur inter naturam, eiuſque naturales perfectiones: ita vt eſſentia ſit prior natura modis intrinſecis: modi ſint prius natura attributis: hæc omnia ſint prius natura notionalibus. eſt Scoti ſup.& prob. eſſētialia ſunt priora notionalibus: at non ſunt priora tempore, vt eſt dictum: nec origine, prob. prius, & poſterius origine expoſtulat diſtinctionem realem originati ad originantem: at eſſentialia nō diſtinguūtur realiter à notionalibus, nec eſſentia à modis,& attributis: tū etiā quia ordo originis eſt inter originantia, at eſſentialia,& eſſentia non originant notionalia, nec attributa, ſed dicuntur emanare ab ea. Item fūdamentum eſt prius natura relatione, eſſentia eſt fundamentum notionum. Inſuper ſubiectum eſt prius natura ſua paſſione, modi, attributa, & notiones ex Scoto ſunt quaſi paſſiones, demptis imperfectionibus. Rurſus, diffinitio eſt prior natura diffinito: quod ſi quidpiam definiri, vel potius deſcribi queat in diuinis, ſequitur, vt ibi inter deſcriptionem, & deſcriptū ſit ordo naturæ. Aſſertio hæc eſt contra Baſſol. pluresq; quam latius corroborat Mayron, vbi ſup. ordo etiam hic reperitur in potentia penes diuerſa obiecta, vt de intellectu diuino habente pro obiecto eſſētiam, & creaturas; quæ tamen ordinatè intelligit per prius, & poſterius natura, vt prius feratur ad illam, quā ad iſtas; & ratio eſt allata ſuperius artic. anteced. in tertio modo ſumendi ordinem naturæ.

Fauētinus negat diſtinctionem ſignorum in quibus, & à quibus.

9 Circa aſſertionem ſecundam Fauentinus in 1.d.46. dendet diſtinctionem datam de ſignis *in quibus*, & à *quibus*, & veluti inutilem, & falſam reijcit, præcipuè contra Scotiſtas ea vtentes; Probat vero inquiens, Non poſſūt admitti ſigna *in quibus*, ex Scoto, quia in diuinis omnia ſunt ſimul; nec ſigna à *quibus* ergo diſtinctio hæc eſt reijcienda; patet primum,& probatur ſecundum, ſignum à *quo* eſt habitudo vnius ab alio in eſſe,& operari, vt patuit ex eius deſcriptione, ſed voluntas nō habet eſſe ab intellectu, nec operatur ab intellectu, licet ſit poſterior eo; in hoc autem caſu non dantur ſigna, cùm intellectus, & volūtas ſint ſimul: nec etiam dabuntur ſigna *à quibus*, cùm verò non producatur ab intellectu, ergo diſtinctio hæc non cadit in diuinis. Item notitia eſſentialis, & improducta, ſiue actus operatiuus eſt ſimul cum actu notionali,& productino, & tamen vnus nō producit alium, quia Verbū non producitur per actum intelligendi, ſed dicendi, ergo non dantur ſigna nec *in quibus*, nec *à quibus*.

Impugnatur.

10 Eſſet quærendum vtrum excludenda veniant omnino à diuinis ſigna *in quibus*. breuis autem reſolutio in hoc ſtare poteſt, vt ſumendo ſigna *in quibus*, pro ſignis durationis,& tēporis, ſeu pro prius, & poſterius duratione, & tempore; nequaquam ſint admittenda hæc ſigna *in quibus*, etenim omnia ibi ſunt ſimul: ſumendo verò pro ſignis naturæ, ſeu pro prius, & poſterius natura, poſſunt admitti ſigna *in quibus*; idem namque eſt, ac ordo naturæ, & ſigna naturæ. Ita quoq; Bargius vbi ſupra admittit in Deo ſigna *in quibus*, inquiēs, *ſigna* in quibus, *eſſe ſigna natura*.

Signat in quibus an in diuinis.

11 Hoc ſtante deducitur inutilē eſſe ſpeculationem Fauentini arguētis Scotiſtas admittentes diſtinctionē ſignorū *à quibus*, & *in quibus*: Et quidem loquēdo de ſignis *à quibus* aperta eſt mens Scotiſtarum, Formaliſtarum,

rum, cæterorumque recenſitorum admittenda eſſe; etenim ſigna hæc ſunt inter perſonas, at perſonæ ita ſe habent, vt vna ſit ab alia, igitur negare non poteſt ſigna *à quibus*. loquendo autem de ſignis *in quibus*, iam dictum eſt quonam ſenſu admitti valeant ſigna *in quibus*; idem .n. ſonant, ac ſigna naturę; ſicque voluntas ſe habet, & intellectus: actus operatiuus, & productiuus, per prius, & poſterius ordine naturæ, & per ſigna *in quibus*; non quidem durationis, & ſucceſſiuitatis, ſed naturæ. Quod ſi Scotus, neget ſigna *in quibus*, loquitur ad ſenſum iam datum, ſumendo ſigna *in quibus*, pro ordine, & ſucceſſiuitate temporis, ac durationis, non naturæ.

ARTIC. III.

Arguitur contra ordinem naturæ, & originis.

ARgumenta potiora, quæ obſtant, hæc ſunt, Primo, vbicũque reperitur prius, & poſterius natura, ibi reperitur diſtinctio naturarũ: in diuinis autem eſt vnica Natura. Secundò, quicquid ordinatur, diſtinguitur, ſed natura non diſtinguitur, ergo nec datur ordo naturę. Tertiò, in conſtitutione Perſonæ duo ſunt, nempè eſſentia, & relatio, ergo ſi Pater, eſt prior Filio, vel erit prior ſecundùm eſſentiam, vel ſecundùm relationem, non ſecundùm eſſentiam, quia illa eſt vna, & eadem in Patre, & Filio, nec ſecundùm relationem, quia relatiua ſunt ſimul natura. Quartò, implicat in diuinis producens eſſe prius producto, probatur, producens, & productum, vel ſunt abſoluta, vel relatiua, nõ abſoluta, quia perſonæ nõ conſtituuntur per abſolutã, ergo erunt relatiuæ: ſed relatiua ſunt ſimul natura, ex Ariſtot. cap. de relatione. Quintò Scotus in 4. quæſt. quolib. art. 1. docet ordinem naturæ dicere imperfectionem, ergo non eſt ponendus in diuinis. Confirmatur ex Athanaſ. in ſymb. dicente, *in hac Trinitate nihil prius, ac poſterius*: Sextò Scotus in 2. d. 1. quęſt. 1. docet intellectum Dei in primo inſtanti naturæ intelligere ea, quæ ſunt in diuinis ad intra, & in ſecundo inſtanti naturæ creaturas ad extra: Sed contra hoc arguitur, intellectio Dei eſt vna prorſus, & eadem, quatenus terminata ab intra, & ad extra, ergo non poteſt eſſe prior, & poſterior natura, prout terminata ad intra, & ad extra. Confirmatur, vbi reperitur prius, & poſterius, ibi reperitur diſtinctio: at Dei cognitio eſt vna, & indiſtincta, ergo non dantur illa duo inſtantia naturæ. Septimò, ordo naturæ dicit dependentiam, & diſtinctionem eſſentialem vnius ab altero, vt docet Scot. in diuinis verò nec eſt dependentia, nec diſtinctio eſſentialis. confirmatur, quia ex eodem Scoto, ad ordinem naturæ illa duo requiruntur, ergo vbi eſt ordo naturæ, ibi eſt dependentia; & diſtinctio eſſentialis. Octauò, quod eſt prius natura, poteſt eſſe ſine poſteriori, hæc enim eſt altera conditio requiſita ad prioritatem naturæ, ergò ſi eſſentia eſt prior natura attributis, & notionibus, vtiq; eſſentia poterit eſſe ſine eis. Nonò, inſtantia originis poſita à Scoto videntur eſſe inſtantia durationis, & temporis; ſicut etiam inſtantia naturæ, ergo in diuinis datur prius, & poſterius tempore: prob. anteced. ex frequenti modo, quo vtitur Scotus. quãdoquidẽ ait, Pater eſt in primo ſigno originis, & in illo ſigno non eſt Filius, qui tamen Filius eſt in ſecundo ſigno originis, in quo non eſt Spiritus ſanctus, qui tamẽ eſt in tertio ſigno originis; ſimiliter Pater eſt perfectè beatus antequam generet Filium, ita quoque Pater, & Filius intelligunt, & fruuntur eſſentia antequam ſpirent Spiritum ſanctum, ex hoc autem modo loquendi ſigna originis, quæ ponit Scotus videntur eſſe ſigna *in quibus*, nõ autem ſolummodo ſigna *à quibus*, quod ſi erunt ſigna *in quibus*, vtique erunt ſigna durationis, & temporis: Ita enim argumẽtatur Aureolus, Bacchonus, & Molina. Confirmatur homo eſt prior natura riſibilitate, ergo

poteſt

Digitized by Google

poteſt eſſe ſine riſibilitate, igitur eſſentia dum eſt prior attributis poterit eſſe ſine eis, & dum Pater eſt prior Filio, & Spiritu ſancto, vtique poterit eſſe ſine illis. Decimò, Pater creatus non eſt prior origine Filio, ergo nec Pater diuinus, anteced. patet, quia paternitas nec eſt ratio agendi, nec cõditio Agentis. Vndecimò, Pater eſt prior origine, ergo eſt prior generatione: ſed quæ ſunt priore generatione, ſunt poſteriora perfectione, ergo non prior origine: minor eſt Scoti in 1.d.5.q.2.

Vndecimo ex Patribus, Iſidorus Peluſiota lib.2.epiſt.149. ait Trinitatem, *Nec prius, nec poſterius: nec primum, nec ſecundum, nec tertium admittit.* Ambroſ.lib.4.de fid.cap.6. in illud Rom.11. *Quis prior dedit illi*, inquit, *non accepiſſe per naturam à Patre Filium denegauit, ſed priorem non poſſe dici inter Patrem, & Filium declarauit. quia etſi Pater dedit Filio, non tamẽ quaſi poſteriori dedit, quia increata, & ineſtimabilis Trinitas, quæ vnius eſt æternitatis, & gloriæ, nec tempus, nec gradum, vel poſterioris recipit, vel prioris.* Nazianzen.orat.5. de Theol. *Non enim aliud alio, aut magis, aut minus Deus: neque aliud prius, aliud verò poſterius.* Baſil. ſup. *Filius natura nullo modo ſecundus, quoniam in vtroq; vna eſt Deitas.* Concil Nicæn. *Nil in ea*, nempe Trinitate, *prius aliquando, ſed ſemper, & eodem modo exiſtentem, indiuiduam, & conſubſtantialem Trinitatem.*

ARTIC. IV.

Occurritur argumẽtis præcedentis articuli.

Nõ eſt prius, & poſterius eſſentialiter.

1 RESpõdetur ad primum verum eſſe antecedens de prioritate, & poſterioritate eſſentiali, quandoquidem prioritas hæc multiplicat naturas, in diuinis verò non adeſt talis prioritas, nec poſterioritas, cum ſit vnica eſſentia, & per conſequens vnica natura, ratio eſt iam dicta, quia prioritas, & poſterioritas eſſentialis eſt prioritas ſpecifica, quæ reperitur inter plures naturas ſpecificè diſtinctas, ordo vero naturæ in diuinis non eſt ordo naturarum ſed eſt ordo repertus inter naturam, eiuſq; naturales perfectiones.

Ordo inter naturas dicit diſtinctionem eſſentialem.

2 Ad ſecundum verum eſt antecedens de ordine reperto inter naturas, ibi enim reperitur realis, & eſſentialis diſtinctio, vt inter plures naturas ſpecificas, non autem eſt verum de ordine reperto inter naturam, eiuſq; naturales perfectiones. Reſpõdetur ſecundò quod ordo qui eſt inter naturam, atq; perfectiones, ſiuè emanationes dicit diſtinctionem formalem, & hæc diſtinctio ſufficit.

Ordo nõ eſt in eſſentia, ſed in modo habendi eam.

3 Ad tertiũ dicimus quod prius, & poſterius non eſt in eſſentia ſecundum ſe ſolummodo conſiderata, quia penes illam ſimpliciter tentam non eſt ordo, nihilominus ordo eſt, & reperitur in modo habendi ipſam eſſẽtiam, quia Pater habet eam à ſe, non communicatum ſibi ab alio, & per conſequens in primo ſigno originis Filius habet eam, vt communicatam à Patre in ſecundo ſigno originis, & Spiritus ſanctus habet illam, vt communicatam à Patre, & Filio, & per conſequens in tertio ſigno originis: Cum verò inquis, relatiua ſunt ſimul natura. Reſpondetur, quod licèt ſint ſimul natura, tamen inter eos eſt ordo originis.

Ordo naturæ ſimul cũ priori, & poſteriori origine.

4 Ad quartum reſpondetur perſonas eſſe relatiuas, & per conſequẽs conceditur eſſe ſimul natura, nihilominus ſe præcedunt, & conſequuntur per prius, & poſterius origine. Contra, Richardus Victor.l.6.c.7. *Prius, & poſterius hoc loco intelligi volumus non temporum ſucceſſione, ſed ordine naturæ*: ergo non ſimul natura. Reſp. idem intelligere per ordinem naturę, ac ordinẽ naturalis originis. Ad Confirmationem ex Athanaſio, tum ipſe, tum reliqui Patres, & Concilia negãt in diuinis prius, & poſterius duratione, & tempore, non autem origine, præcipuè Athanaſius in eodem ſimbolo dicens Filius à ſolo Patre eſt, Spiritus ſanctus à Patre, & Filio.

5 Ad

Ordo inter naturas dicit dependentiam, et imperfectionem, nõ inter naturã, & perfectiones.

5 Ad quintum Scotus loquitur de ordine qui eſt inter naturas, non autem qui eſt inter naturam eiuſq; perfectiones, atq; emanationes, ille namq; dicit imperfectionem, quia dicit dependentiam vnius naturæ ab altera, & propterea appellatur ordo eſſentialis dependentiæ vnius ab altero hic autem non eſt in diuinis. Ad Confirmationem patet reſponſio ex paulò ſupra dictis.

Qualis ordo, talis diſtinctio.

6 Ad ſextum non implicat vnam eamdemq; intellectionem terminari ad duo obiecta, ratio eſt quia diuina cognitio eſt illimitata, & infinita. Cum inquis, quod vbi reperitur ordo ibi adeſt diſtinctio. Reſpõdetur quod qualis eſt ordo talis eſt diſtinctio, ſi namq; ordo eſt temporis, diſtinctio erit realis, ſi ordo eſt naturæ qualis eſt inter naturam, eiuſq; connaturales perfectiones, vtiq; diſtinctio non erit realis, ſed formalis, vel modalis reddendo ſingula ſingulis quatenus eſt ordo inter modos intrinſecos, attributa, & relationes.

7 Ad ſeptimum patet ex dictis quia Scotus loquitur de ordine inter naturas, inter quas neceſſariò interuenit dependentia, & diſtinctio eſſentialis, non autem de ordine inter naturam, eiuſq; connaturales perfectiones. Et ita patet ad confirmationem.

... natura an eſſe poſſit abſq; poſteriori.

8 Ad octauam. Verum eſt quod prius natura poteſt eſſe ſine poſteriori quod intelligitur quantum eſt de ſe, ratio eſt, quia prius, vt prius non dependet à poſteriori, nihilominus aliundè poteſt implicare, vt non poſſit eſſe ſine poſteriori, nempè propter identitatem prioris cum poſteriori, & ita eſſentia non poteſt eſſe ſine modis intrinſecis, & attributis, quia eſt eadem realiter cum illis, ex quibus omnibus conſtituitur in eſſe tali, ità vt faciant vnam eandemq; naturam, & entitatem talem: non quod vel attributa, vel modi intrinſeci, aut relationes ſint de quidditate eſſentię, vt dicetur infra lib. 2. diſput. 2. q. 7.

Signa à quibus, nõ in quibus.

9 Ad nonum reſpondetur inſtãtia originis poſita à Scoto non eſſe ſigna in quibus, ſed à quibus, prout ſemetipſum declarat ſupra, & prout eſt communis expoſitio formaliſtarum, & Scotiſtarum. Nec eſt facienda vis in verbis, dum conſtat intentio Doctoris. Reſpondetur ſecũdo, quod modus loquendi in diuinis non eſt exponendus per verbum, *eſt*, ſed per verbum, *intelligitur*, ità vt non ſit dicendum, eſſentia eſt prior, & attributa, & relationes ſunt poſterius, ſed dicendum eſt, quod poteſt intelligi eſſentia in aliquo inſtanti priori, in quo non intelligantur modi intrinſeci, attributa, & relationes; ità quoq; de humanitate, & riſibilitate, de Patre, & Filio, & Spiritu ſancto; non enim eſt dicẽdum abſolutè, quòd humanitas riſibilitate, & Pater prior ſit Filio, & Spiritu ſancto, ſed dicendum eſt, quod illa intelliguntur in aliquo ſigno anteriori, in quo non intelligũtur iſta, & ratio eſt, quia verbum, *eſt*, indicat conſiſtenciam, & durationem ipſius temporis, ſed in diuinis non eſt ordo durationis, & temporis; poſſumus nihilominus vti verbo, *intelligitur*, vtpotè intelligendo vnum in vno inſtanti, & non aliud, quod quidem non implicat fieri, quia ex Ariſt. *Abſtrahentium non eſt mendacium.* Dices, Filius non intelligitur in primo ſigno originis, attributa non intelliguntur in primo ſigno naturæ, nec riſibilitas in primo ſigno, in quo eſt humanitas; ergo Filius attributa, & riſibilitas nõ ſunt ſimul cum eſſentia, humanitate, & Patre. Reſp. negando conſeq. quia committitur fallacia commutãdo abſtractionem præciſiuam in diuiſiuam: illa ibi cõceditur, quia *abſtrahentium non eſt mendacium*, & negatur iſta.

Verbũ eſt, & intelligitur quid indicat in diuinis.

Inſtantia ex Sco. ſoluitur.

10 Dices, non videtur ſolutum argumentum cõtra Scotum, quia ipſe vtitur verbo ſubſtantiuo *eſt*; ergo ipſe dat intelligere quod ſigna ſint, *in quibus*. Reſponſum eſt iam, Scotum intelligere de ſignis *à quibus*. Ad nouam inſtantiam, dum vim facimus in verbis, reſp. primò, non dicere Scotum abſolutè, Pater eſt, & Filius, & Spiritus ſanctus non eſt; ſed dicere, non eſt Filius in primo ſigno, & Spiritus ſanctus in ſecundo. Reſpondetur itẽ, verbum *eſt*, ſiue non *eſt*, non ſe tenere diuiſiuè, ſed præciſiuè, ſiue abſtractiuè per intellectum, itaut cùm dicitur Filius non eſt in primo ſigno, intelligatur

In ordine in diuinis, an vtendũ verbo eſt.

tur

tůr nõu eſt,.!.præſcindendo eum à ſta-h ſigno. Reſp. tertio, quod verbum *eſt* hab<t loeum in his exemplis recenſitis, in prædicatione ſignata, non in prædicatione exereita: itaut cùm dicimus in primo ſigno naturæ eſt humanitas, & non riſibilitas: eſſentia, & non perfectiones: Pater, & nô Filius, nec Spiritus ſanctus; intelligatur de prædicatione ſignata, vt illud *eſt*, ſit ſolummodo ſignum, quod iſta tunc non intelligantur eſſe, nõ antem quod rebera acto nõ ſint, eùm verè ab æterno omnia ſimul ſint: quicquid tamen ſit, dum mens Seoti conſtat, nòn eſt facienda vis in verbis.

Pater an prior Filio in diuinis, & humanis.

11 Ad deeimum eſt differentia inter generationem in diuinis, & in humanis; ſiquidem in humanis principium eſt potentia generatiua, quæ eom ſua natura eſt ratio agendi: ſingularitas antem, ſiue ſuppoſitalitas eſt conditio agentis: paternitas verò nihil eſt horũ, ſed conſequitur ad iſta; ratio deſumitur ex Seoto in 2. d. 1. q. 2. vbi ait, prius eſt abſolutum in cauſa, inde abſolutũ in effectu: deinceps conſurgit relatio effectus ad cauſam, & quarto relatio cauſæ ad effectum; quia cauſa in quantum eauſa cauſat, & in quantum eauſa eſt prior natura ſuo effectu ex eod. Scot. 9. met. q. 5. In diuinis verò paternitas eſt conditio principij, ſiuè eſt eonditio Agentis, ſiue generantis; ratio, quia principium, *quod*, generãs, cõſtituitur per relationem: ex hoc autẽ ſequitur, vt merito Pater æternus ſit Filio prior origine.

Priora generatione, poſteriora perfectione declar.

12 Ad vndeeimum propoſitio illa non valet in diuinis; quia ibi ſtat identitas, æqualitas, atque conſubſtãtialitas, ideoque vnum non eſt prius, vel poſterius perfectione altero, licet ſit prius, & poſterius generatione. Item nec etiam valet in rebus diuerſi generis, vt albedo eſt poſterior pariete, attamen nõ eſt perfectior eo, quia ſunt diuerſi generis, quapropter non valet in ſubiecto, & accidente, qualecunque ſit accidens, ſiue extraneum, ſiue ſeparabile, nec enim paſſio, nec albedo eſt perfectior ſubiecto, licet ſit poſterior eo productione, & emanatione. Nec valet in deſtruẽdo; etenim in deſtructione compoſiti incipitur à perfectione; vtpote in deſtructione domus; ordinatè procedendo, incipitur à deſtructione tecti: atque in morte hominis, primum quod recedit, eſt ipſa anima: valet autem in conſtruendo, quia in formatione domus incipimus à fundamẽtis, inde ad parietes, & tecta: fundamenta verò ſunt imperfectiora, licet priora: tectũ eſt perfectius, licet poſterius: materia eſt prior, forma poſterior, at hæc perfectior illa: anima denique eſt perfectior embrione, & corpore, licet hæc formentur prius, illa infundatur poſterius. quidquid tamen ſit de gloſis illius axiomatis, hoc veriſſimum eſt, quod non tenet in diuinis.

Ad Patres reſpõſio patet ex reſponſione ad quartum.

QVÆSTIO II.

Vtrum eſſentialia ſint immediatiora, & priora notionalibus.

Eſſentiale quid penes Philoſophos.

1 TErmini huius eſſentiale, conſiderario, alia eſt penes Philoſophos, alia penes Theologos, nõ enim pari modo ab eis vſurpatur: & quidem philoſophicè, ac naturaliter loquendo, illud dicitur eſſentiale alicui, quod eſt de intrinſeca, quidditatiua, atque eſſentiali ratione conſtitutina eius: ita ſe habet omne compoſitum, vbi materia, & forma; genus, & differentia ſunt eſſentiale illi; conſtituunt enim

hæc eſſentialiter compoſitum. Huic eſſentiali opponitur accidentale: eſt verò id, quod aduenit eati iam in ſua quidditate eſſentiali conſtituto, ſiue illud ſit accidens per *accidens* ex Porphyr. ſiue accidens pro *extraneo*, vt vocatScot. nec enim paſſio tanquam quid poſterius eſt de quidditatiua, eſſentialique conſtitutione ſubiecti, immo pullulat ab eo, ab eoque accipit eſſe: ac multo minus de eius quidditate erit accidens ſeparabile, ſiue accidens, quod eſt vnum de quinque prædicabilibus.

Quid penes Theologos.

2 Theologicè autem eſſentiale id ſignificat, quod eſt commune pluribus, & prædicabile de eis. huiuſmodi eſt diuina eſſentia, modi intrinſeci, attributa: quæ indifferenter communia ſunt perſonis, & prædicantur de ſingulis. diſtinctius verò deſcribendo eſſẽtiale, dicimus eſſe id, quod eſt cõmune tribus, ſeu omnibus perſonis ad intra: deſcriptio hæc differt à prima; ſiquidem hęc eſt vniuerſalior; amplectitur enim omnes perſonas, illa autem nõ ita ſigillatim, ſed indefinitè loquitur de pluribus. Ratio differentiæ inter commune pluribus, & commune omnibus, ſiue tribus hinc deducitur, quoniam ſpiratio actiua videretur eſſe quid eſſentiale; etenim communis eſt pluribus, vt Patri, & Filio; attamen non eſt eſſentiale, quia non eſt communis omnibus, nec tribus, cùm non ſit communis Spiritui ſancto, non enim ſpirat; eſt ergo de ratione eſſentialis, non quidem vt ſit commune pluribus, nõ enim ſufficit, ſed vt ſit commune omnibus, ſiuè tribus.

Notionale quid.

3 Huic Theologico eſſentiali opponitur notionale: nõ opponitur accidentale, vt opponebatur eſſentiali phyſico, ſed notionale. quid verò ſit notionale, habebitur quæſt. ſequ. pro nunc ſunt diuinæ productiones, relationes, emanationes perſonales, vt paternitas, filiatio, & ſpiratio. Hæc appellantur quid notionale, ratio, quia ex his noſcimus diuinas hypoſtaſes, vt dicemus. Hoc verò notionale vt contradiſtinguitur ab eſſentiali theologico nequaquã vocari poterit accidentale; ratio, quia nil accidit in diuinis; eſt enim Deus, æternus, immortalis, ſtabilis, atque inuariabilis, apud quem non eſt tranſmigratio, nec viciſſitudinis obumbratio ex Iacobo 1. appellabitur autem eſſentiale prout contradiſtinguitur à relatiuo, quod eſt notionale: vnde oppoſitum, eſſentialis phyſici, eſt accidentale; oppoſitum eſſentials Theologici eſt relatiuum, quod eſt notionale. ſententia eſt præclariſſima D. Aug. qui 5. de Trin. cap. 4. ſic ſcribit, *In rebus creatis, quod non ſecundùm ſubſtantiam dicitur, reſtat, vt ſecundùm accidens dicatur: in Deo autem nil ſecundùm accidens dicitur; nec tamen omne, quod dicitur ſecundùm ſubſtantiam; dicitur dicitur. n. ad aliquid, ſicut Pater ad Filium, & Filius ad Patrem, quod non eſt accidens; quia & ille ſemper Pater, & iſte ſemper Filius, & non ita ſemper, quaſi ex quo natus eſt Filius, vt ex eo, quod nunquã deſinat eſſe Filius, Pater non deſinat eſſe Pater, ſed ex eo, quod ſemper natus eſt Filius, nec capit vnquã eſſe Filius; quod ſi aliquando eſſe capiſſet, aut aliquando eſſe deſineret Filius, ſecũdùm accidens diceretur. ſi verò quod dicitur Pater, ad ad ſeipſum diceretur, non ad Filium; & quod dicitur Filius, ad ſeipſum diceretur, non ad Patrem, ſecundùm ſobſtantiam diceretur, & ille Pater, & hic Filius: ſed quia Pater non dicitur Pater, niſi ex eo, quod eſt el Filius, et Filius nõ dicitur, niſi ex eo, quod habet Patrem, non ſecundùm ſubſtantiam hæc dicuntur, quia non quiſq; eorum ad ſeipſum, ſed ad inuicem, atq; ad alterutrum iſta dicuntur; neq; ſecundùm accidens, quia & quod dicitur Pater, & quod dicitur Filius, æternum quoque. atque incommutabile eſt eis.* hæc Auguſt.

Eſſentiale theologicũ duplex.

4 Eſſentiale hoc Theologicum duplex diſtingui ſolet à Theologicis, aliud quidem, quod nullum reſpectũ dicit ad extra: aliud, quod importat reſpectum ad extra. primũ eſt, quidquid eſt abſolutum in diuinis, vt eſſentia, modi intrinſeci, attributa: ſecundum, vt Creator, Gubernator, iuſtificator, Glorificator, Dominus, & huiuſmodi. Hoc etiam, quod reſpectum dicit ad extra conſideratur dupliciter, primo fundamentaliter, ſecũdo formaliter; vtpote omnipotentia,

omni-

omniſcientia conſiderantur ſecũdùm ſe,& quidem fundamentaliter; conſiderantur etiam pro reſpectu, quem dicunt ad res creatas,& ſcitas à Deo, ſeu à tribus,& hoc formaliter,pro reſpectu illo, quatenus terminantur ad creaturas, quæ ſunt obiectum omnipotentiæ, & omniſcientiæ Dei, hæc autem eſſentialia relatiua ad extra negari non poſſunt; & quidem omnipotentia Dei, licet ſecundum ſe ſpectata ſit perfectio abſoluta Dei, nihilominus quatenus terminatur ad omne poſſibile,ſiuè ad actũ exiſtens, inuoluit reſpectũ rationis in ipſo Deo. Similiter omniſcientia, vtique ſecundum ſe eſt perfectio abſoluta Dei; attamen quia terminatur, ſeu terminabilis eſt ad omne ſcibile à Deo, ideo dicit reſpectum in ipſo Deo. reſpectus autem iſti ſunt toti Trinitati cõmunes, *quia opera Trinitatis ad extra ſunt indiuiſa*, & propterea omnes dicunt reſpectum rationis ad extra ſub ratione ſcientis,gubernantis, ideantis,diſponentis,& huiuſmodi,Confirmatur ex Athan. in ſymb. *omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens Spiritus ſanctus*. reſtat ergo primo probatum dari eſſentialia reſpectiua ad extra.

Eſſentiale abſolutum ad intra. 5 Eſſet vero probandum dari eſſentialia abſoluta ad intra: hoc vero eodem facili negotio conuincitur: quod per optimè, & diffusè præſtat Scot. q. 1. quol. probatur autem dari talia eſſentialia nullum dicentia reſpectum ad creaturas. Perfectio ſimpliciter non includit reſpectum ad creaturas; ſed ad intra aliquod eſſentiale eſt perfectio ſimpliciter, vt ſunt modi intrinſeci,& attributa,ergo aliquod eſſentiale non dicit reſpectum ad extra.prob.antec. *perfectio ſimpliciter eſt,quæ melior eſt ipſa, quam non ipſa in quocunq;* ex Anſel. at creaturæ repugnat perfectio ſimpliciter, etenim de ſe eſt quid imperfectum, dependens,contingens, non neceſſariũ, & huiuſmodi, hæc vero repugnat reperiri in Deo; ergo in Deo eſt aliquod eſſentiale abſolutum non dicẽs reſpectum ad creaturas. Item in Deo reperitur diuina natura, quæ de ſe eſt quid abſolutum,independens,à ſe, & ad ſe,omnino prima,nullum inuoluẽs reſpectum ad creaturam; ergo eius quoq; perfectiones cõnaturales erũt independentes, & abſolutæ ab ordine,& relatione ad creaturas. Inſuper reperitur in Deo intellectus, qui nullum per ſe, & ex natura ſua reſpectũ includit ad creaturam, prob. intellectus vt potentia, eſt prior omni actu ſuo;ergo non includit per ſe reſpectũ ad creaturas: prob.conſeq.reſpectus ad creaturas conſurgit ex operatione intellectus cognoſcentis, & ideantis creaturas. Rurſus intellectio beatifica eſt quid eſſentiale,quia eſt communis tribus; at beatifica Dei viſio non includit reſpectũ ad creaturas, prob. intellectio Dei beatifica, prout terminata ad eſſentiam eſt formaliter,& intenſiuè infinita ſecũdum omne ſibi intrinſecum: infinitas vero intenſiua repugnat relationi ad creaturam, cũ creatura ſit finita:neque reperitur infinitas formalis cum relatione reali, prout relationes reales ad intra præſcindunt ab infinito, & finito: magis autem repugnabit relationi rationis, qualis eſt relatio ad creaturas. concluditur ergo dari eſſentiale abſolutum in diuinis,nullum dicens rationis reſpectum per ſe ad extra.

6 Sed obſtabis,diuina intellectio terminatur ad creaturam,quæ eſt ens imperfectum, & non neceſſarium; nõ tamen per hoc talis cognitio definet eſſe perfectio ſimpliciter; ergo non implicat relatio ad creaturam cum eſſentiali ad intra. *Obſtatur.* Reſpond.aliud eſſe quærere vtrum intellectio definat eſſe perfectio ſimpliciter,quia terminatur ad creaturas;aliud,vtrum talis reſpectus includatur per ſe in Dei intellectione: primum negatur; etenim adhuc erit perfectio ſimpliciter, nec per id definet,ob duo,tum quia prius non variatur eſſentialiter per ordinẽ ad poſterius, Dei cognitio eſt prior, creatura poſterior;prius enim terminatur ad obiectum primarium, quam ſecundarium;tùm etiam,quoniam diuina cognitio non paritur à creatura,quæ ſolummodo terminat,non autem mouet diuinum intellectum; ergo nõ poteſt tribuere cognitioni imperfectiones ſuas, quas quidem tri- *Soluitur.*

bueret ei, ſi eſſet cauſa eius; cognitio namque ſumit ſpecificationem ab obiecto, à quo paritur; ergo à primo ad vltimum non deperdit perfectionẽ ſuam ſimpliciter ex hoc, quod relationem dicat ad creaturas.

Relatio ad creaturam an includatur in Dei cogni[t]ione.

7 Quoad ſecũdum, nequaquam talis reſpectus includitur in Dei intellectione, ſed conſequitur. ratio primi, quia non cauſatur à creatura, quod ſi cauſaretur, vtique includeretur; ſicut enim cognitio parietis cauſata à pariete dicit eſſentialem dependentiam, realemque per ſe relationem ad parietem, à quo cauſatur, ita eſſet de diuina cognitione ſi à creatura cauſaretur; cùm verò non cauſatur, hinc fit, vt relatio minimè includatur in ipſa natura diuinæ cognitionis: benè tamẽ talis habitudo includitur per ſe in Dei cognitione in ordine ad diuinam eſſentiam, quia ipſa ſola eſt obiectum motiuum diuini intellectus; ergo Dei intellectus dicit per ſe ordinem, & relationem ad illam. Dices, igitur diſtinguitur realiter cognitio ab eſſentia propter hanc relationem realem; etenim relatio realis requirit extrema diſtincta realiter. Reſp. negando conſequ. quia relatio illa non eſt realis, ſed rationis, quoniam eſt inter extrema, quæ ſunt eadem realiter, vt eſſentia, & cognitio. item non eſt realis, quia nõ verè cauſatur ab eſſentia, nec verè producitur, ſed ait Scot. quod eſt quaſi producta; ratio, quia potius dicitur emanare, & pullulare ab intellectu, & eſſentia, quam verè produci; notitia enim verè producta eſt Verbum, quod eſt notitia genita, & producta. Dices relatio cognitionis Dei ad eſſentiam eſt rationis, ergo non eſt à parte rei. Reſp. negando cõſeq. quia & ſi non ſit realis in rigore cum ei non conueniant omnes conditiones relationis realis, dum non diſtinguitur realiter; nihilominus dicendũ eſt eſſe à parte rei, quia habet ſaltim duas cõditiones relationis realis, nẽpè quod ſit inter extrema realia, vt intellectus, & obiectum; & oriatur ex natura extremorum: quapropter erit realis impropriè, deficiente ſibi vna ex conditionibus: at quia non pendet à ſola ratione, dum verè eſt inter extrema realia, & verè oriatur à natura rei, ideo non poterit in rigore appellari relatio rationis; vnde fit vt mediando appellari poſſit relatio à parte rei quæ medium locum obtineat inter relationẽ rationis, & realem: Cùm hoc tamen non eſt recedẽdum à cõmuni caſu loquendi Theologorum, qui relationem illam appellãt rationis, non realem. Redeundo tamen ad argumentum, reſpectus ad creaturam non includitur in natura intellectionis, ideoq; non competit ei per ſe; quia tamen ſcientia Dei eſt infinita, & ex infinita perfectione ſcientiæ Dei prouenit, vt Deus omnia ſciat, eſt enim omniſciens; hinc tamen fit, vt ex cognitione creaturæ ſequatur, & inſurgat in Deo ſciente reſpectus ille rationis. Reſpectus verò talis non pertinet ad intellectum per ſe, quia ſi nulla creatura eſſet, aut nulla foret poſſibilis, nihilominus Dei cognitio eſſet infinita, & perfectiſſima, habet enim primarium obiectum, quod ex Damaſc. eſt pelagus omnium perfectionum.

Eſſentialia abſoluta ad intra ſunt immediatiora, quam notionalia.

8 His habitis dicimus primo, *Eſſentialia abſoluta ad intra ſunt immediatiora diuinæ eſſentiæ, quàm notionalia.* prob. eſſentialia dicunt perfectionem ſimpliciter, quam non dicunt formaliter diuinæ relationes ex Scoto; at diuinæ eſſentiæ eſt immediatius id, quod eſt perfectum ſimpliciter, ergo eſſentialia ſunt immediatiora notionalibus. Item quod eſt propinquius perfectiori, id eſt perfectius: eſſentialia dicũt perfectionem ſimpliciter ergo erunt propinquiora eſſentiæ, quæ pelagus, & radix omnis perfectionis. Inſuper perfectiones cõnaturales ſunt immediatiores ipſi naturæ, quàm ſint proprietates perſonales: patet quoque in humanis; nam perfectiones cõnaturales, ſeu paſſiones conſequentes naturam ſunt immediatiores; ſiquidem eſt humanitati immediatior riſibilitas, beatificabilitas, & huiuſmodi, vt intellectus, voluntas, quàm proprietates & conditiones ſuppoſitales: & quidem natura Verbi habet humanam naturã cum ſuis naturalibus proprietatib;

illamq;

Digitized by Google

illamque vna cum eis aſſumpſit, & prius natura eſt ipſa natura cum ſuis paſſionibus, ſingularis, in ſecūdo autem inſtanti natura reſultat propria perſonalitas, ſiue aſſūpſit eam vt ſic perfectionib. naturalib condecoratā diuinum Verbū; ergo in diuinis prius concipimus diuinam eſſentiam vna cum modis intrinſecis, & attributis, inde verò notionales proprietates perſonarum. Rurſus datur indiuiduū Deitatis: vt ſuo loco fuit oſtenſum; tunc verò non cōcipimus, niſi Deū, ſeu diuinam eſſentiam vna cum ſuis perfectionibus abſolutis, non concipiendo pro tunc notionalia. Prætere eſſentiæ diuinæ eſt immediatius principium productiuum, quàm ſit ipſa actio productiua: principia ad intra ſunt intellectus, & voluntas, actiones ſunt diuinę productiones notionales, ergo illa præcedunt iſta. Vlterius, qualem ordinem ſeruant aliqua vbicunque ſunt realiter diſtincta, talem obſeruant vbi ſunt diſtincta formaliter, vel ratione: at ſi eſſentialia, vt intellectus, voluntas, attributa, notiones eſſent inter ſe realiter diſtincta, vtique immediatiora eſſent eſſentię, intellectus, voluntas, attributa, quā productiones notionales earū; ergo modo cum ſint hæc omnia in eſſentia idem realiter, & ratione, vel formaliter diſtincta eundem ſeruabunt ordinem, vt illa ſint iſtis immediatiora. Itidem, quod eſt immediatius primo non exceditur à tertio, aliàs ſi exceditur, vtique erit immediatius tertium: at omne eſſentiale, inquit Scot. excedit notionale. prob. tum quia eſſētiale eſt commune tribus, non ſic notionale; tū quoniā eſſentiale dicit perfectionē ſimpliciter, quā ex eodē non dicit notionale. Deniq; plus diſtāt ab eſſētia relationes, quàm quantitas, & qualitas. prob. plus diſtant à prædicamento ſubſtantiæ relationis prædicamētum, quam prædicamenta qualitatis, & quantitatis: in diuinis adeſt quantitas virtutis, & pro qualitate, dēptis imperfectionibus, ſumuntur modi intrinſeci, & attributa: ergo diuinæ ſubſtantiæ, ſiue eſſentiæ erit immediatior infinitas, iuſtitia, bonitas, ac cætera attributa, quàm relationes perſonales. Concluditur igitur eſſentialia nullum dicentia ordinem ad extra eſſe immediatiora eſſentię, notionalibus, & conſequenter eſſentialia abſoluta eſſe priora notionalibus.

9 Dicimus ſecundo, *eſſentialia reſpectiua inuoluentia reſpectum ad extra ſunt poſteriora notionalib.* Scot. vbi ſup. & probatū remanet ex antedictis, quia hæc eſt differētia vt in ſque eſſentialis, vt abſolutum prius ſit notionalibus, reſpectiuum poſterius. Itē probatur, omnipotentia, Ars, idea, omniſcientia, iuſtitia, miſericordia, prædeſtinatio iuſtificatio beatificatio, & huius generis, prodeunt à tota Trinitate, quia opera ad extra ſunt indiuiſa: quatenus omnipotētia, omniſcientia, cæteraque attributa conſiderantur in actu ſecūdo, ſunt communia Trinitati: at quatenus tendūt ad extra, dicunt relationem ergò eſſentialia reſpectiua ſun poſteriora notionalibus. Inſuper operationes hæ ad extra vtpotè creandi, iuſtificādi, & ſimilium, emanant à voluntate libera Dei, & à diuino intellectu cōparante vnum ad aliud: at quę neceſſario competunt Deo ad intra, non dicunt reſpectū ad extra, vt in quæſt. de productione Verbi patebit; ergo reſpectus hi præſupponunt, & non antecedunt diuinas perſonas. Rurſus non dicitur Deus abſolutè tentus, & à perſonis abſtractus operari ad extra, creare. gubernare, & ſimilia, ſed præſtat hæc Deus vnus, & trinus: licet namque ſi per impoſſibile non eſſent tres perſonæ, Deus, quatenus indiuiduum Deitatis, ſiuè Deus hic, eſſet omniſciens, & omnipotens ad creādum: nihilominus, quia de facto Deitas reperitur communicata toti Trinitati, ideo Deus creat vnus, & triuus, ergo à primo ad vltimum eſſentialia ad extra ſunt poſteriora notionalibus.

Eſſentialia ad extra poſteriora notionalib.

QVÆSTIO III.

Vtrum notionalia conſtitutiua perſonarum ſint priora eſſentialibus in eadem perſona.

1 Præſens quæſtio differt ab antecedenti, quia in illa loquebamur de eſsẽtialibus ſecundùm ſe quatenus præſcindunt à perſona; modo verò quærimus de eſſentialib. quatenus ſunt in perſona, & indagamus, vtrum attributa Patris, quatenus ſunt in Patre, ſint priora paternitate, quæ eſt notio propria conſtitutiua Patris, & ſic de perſonis alijs.

Scotiſtarũ quorũdam ſentẽtia negatiua.

2 Eſt aliquorum Scotiſtarũ ſententia, attributa eſſe priora notionalibus conſtitutiuis propriæ perſonæ; cum autem notionale conſtitutiuum Patris ſit paternitas, ſeu generatio actiua, aiũt attributa, vtpotè iuſtitia, bonitas, intellectus, volũtas, actuſque operatiuus vtriuſque, & cætera, eſſe priora ipſo Patre, inter quos Rada 1. p. controu. 12. art. 3. ſic probat, qualẽ ordinem obſeruant aliqua inter ſe conſiderata, talem ſeruãt in re, quam conſtituunt: ſed Deitas, attributa, actus intelligendi, & volendi inter ſe ſpectata ſunt priora Patre. quem cõſtituunt; ergo etiã in ipſo Patre erunt priora ipſo notionale Patris. Confirmatur, prædicata ſuperiora, vtpotè, ſubſtantia, corpus, animatum, ſenſitiuum, intellectiuum, inter ſe talem ſeruant ordinem qualem tetigimus; ergo eundem ſeruabunt ordinem in Petro, quem conſtituunt, vt ſint omnino priora ipſo Petro. Accedit, quod Scotus, ita docet, dum ait, intelligere Patris eſt prius quam dicere ipſius Patris: non capitur autem ibi Pater, materialiter, ſed formaliter, id, quod importat genitiuus ille Patris, qui denotat veram perſonam Patris. Item nequit eſſentia communicari de ſe ſola ſine cæteris ſuis perfectionibus ipſis perſonis; ergo in quocunq; inſtanti concipiantur, ipſæ perfectiones præcedunt ipſas perſonas, quibus communicantur. Demum ipſe Scotus quol. 1. in ſolut. princip. docet magis diſtare à diuina natura conſtitutum perſonæ, quam proprietas naturæ, vt ſapientia; quia ſi hæc eſſent in genere, primum poneretur in genere quarto relationis, ſecundum in genere tertio qualitatis.

3 Ex oppoſito ſentiunt alij prius competere v.g. Patri proprium conſtitutiuum notionale, quam abſoluta eſſentialia: & prob. quia cum Pater conſtituatur per actum dicendi, non videtur fieri poſſe, vt prius ſibi conueniat actus intelligendi. Confirmatur, non conſtituitur per actum intelligendi, ſed dicendi, ergo ille non præcedit, ſed iſte.

Eſsẽtia eſt prior notionali proprio perſonæ.

Nos reſoluendo quæſitum dicimus primò, ſi loquamur de eſſentia, vtique ipſa præcedit notionale proprium conſtitutiuum perſonæ. prob. eſſentia eſt fundamentum primarium omnium ad intra, tum abſolutorum, tum notionalium; ergo illa eſt omnino prior proprijs perſonarum notionalibus. Item perſona conſtituitur nõ ſolum ex propria ſua notione, verum etiam ex eſſentia, quia conſtituitur perſona ex eſſentia, & relatione: at ſemper eſſentia eſt prior relatione; etiam in concurſu conſtitutiuo ipſius perſonæ, ſi namq; ſimul concurrunt,

eſſen-

Digitized by Google

eſſentia tamen tanquam fundamentũ, ex quo pullulat relatio conſtitutiua, erit prior, igitur reſtat, vt comparando eſſentiam ad propriam perſonæ notionem ipſa eſſentia ſit prior.

Intellectiua, & volitiua præcedunt notionalia in eadem perſona.

4 Dicimus ſecundò, loquendo de potentia intellectiua, & volitiua, hæ præcedunt notionale proprium conſtitutiuum perſonæ. prob. intellectus, & voluntas, ſub ratione principij fæcundi, tum generationis, tum ſpirationis ſunt fundamenta ipſarum originum, paternitatis, filiationis, & ſpirationis; ergo neceſſario præcedunt perſonas. antecedens patet, quia memoria, & voluntas fęcunda ſunt principia vtriuſque emanationis. quod ſi perſonæ conſtituuntur per notiones, & notiones pullulant à memoria, & voluntate fæcunda, merito ſequitur vt intellectus, & voluntas in Patre præcedat ipſum notionale conſtitutiuum Patris. Dà oppoſitum, quod non præcedant, & ſequitur vt nõ ſint principia perſonarum: vel perſonæ ſi præcedunt, vtique cõſtituerentur per quid poſterius: at implicat prius conſtitui in eſſe eſſentiali, & quidditatiuo per poſterius. Præterea non eſt maior ratio de eſſentia, quam de memoria fæcunda, & voluntate fæcunda: illa autem præcedit: prob. aſſumptum, ſicut eſſentia requiritur neceſſario ad emanationes, ſeu productiones, ſeu cõſtitutiones perſonarum; ita neceſſario exquiritur vtraque fæcunditas; à memoria namq; & voluntate fæcũda ſunt productiones: ergo vniformiter præcedunt tum eſſentia, tum intellectus, tum voluntas propria conſtitutiua perſonarum.

Attributa eſſentialia præcedunt notionalia perſonæ in actu ſignato.

5 Dicimus tertiò, attributa eſſentialia præcedunt propria perſonarum notionalia, in actu ſignato, ſubſequuntur vero, & ſunt poſteriora in actu exercito. probatur prima pars aſſertionis, eſſentia non communicatur ſine attributis: ſed eſſentia præcedit proprium notionale, ergo etiam attributa præcedunt. Item dà oppoſitum, quod eſſentia communicaretur primo de ſe ſola, inde poſt notionale conſtitutiuum, communicentur attributa, ergo ſequitur vt ex eſſentia immediatius pullulent notionalia, quam attributa, hoc vero deſtruit ordinem diuinarum perfectionum, quæ conſequuntur eſſentiam immediatè, non autem mediatè, mediantibus notionibus. Inſuper ratio naturalis poſtulat, vt prius fluant abſoluta a natura, inde reſpectiua, dà oppoſitum, & deſtrues ordinẽ naturæ. Rurſus prædicata ſuperiora eundem ordinem ſeruant in compoſito, quem ſeruant inter ſe: at prius eſt ens, inde ſubſtantia, corpus, animatum, ſenſitiuum, rationale, Petrus, in quo includuntur hæc omnia antecedenter ad aduentũ ſuæ proprietatis indiuidualis; ergo eundem ſeruabunt ordinem eſſentia, modi intrinſeci, attributa, ſingulæque Dei perfectiones in ordine ad Patrẽ, quem ſeruant inter ſe, vnde merito præcedent proprium conſtitutiuum Patris. Denique apertè hoc docet Scotus vbi ſup. cum ait, magis diſtare à natura diuina conſtitutiuum perſonæ, quam proprietas, quia ſi hæc eſſet in genere, illud eſſet in quarto prædicamento, vbi eſt relatio, hæc in tertio, vbi eſt qualitas, in quo loco videtur Scotus difficultatem decidere, & quæſtionem terminare. Accedit, quod non poteſt ſuppoſitum aliquod creatum concipi perfectè, & completè conſtitutum in eſſe ſuo, ſine ingreſſu tum ſuæ naturæ, tum paſſionum, ac perfectionum omnium naturalium, in ſui compoſitionem; ſi namque à Petro deficeret riſibilitas, tunc cum Petro aduenit Petreitas, quæ eſt proprietas conſtitutiua eius in eſſe Petri, iam Petrus non eſſet perfectus homo, ſed perfectionem humanam eſſentialiter requiſitam reciperet poſt eius eſſe, quod implicat; etenim perfectionem quidem accidentalem recipere poteſt poſt Petreitatem, non vero eſſentialem; ita Pater vt Pater, prius conſtituendus eſt in integra, & completa ſui, perfectaque conſtitutione, habenda per communicationẽ eſſentiæ, omniumque naturaliũ perfectionum; alias ſi hæ, vtpote modi, & attributa reciperet poſtea, iam Pater quando concipitur vt Pater, non cõcipitur vt perfectus, nec vt Deus cõpletus. Confirmatur, quia ſpiratio actiua eſt illa, quæ aduenit Patri poſt

eſſe

eſſe Patris, cætera vero non ſic ſe habent; ratio illius, quia ſpiratio non eſt de ratione conſtitutiua Patris: at vero attributa, & omnia eſſentialia ad intra pertinent ad integram, ac completam conſtitutionem Patris. hæc vero dixi præcedunt ipſum notionale Patris in actu ſignato. Inſuper Sco. 1. d.6. docet intelligere Patris præcedere eiuſdem dicere. atq; 1.d.1.q.1. Pater eſt perfectè beatus antequam generet Filiom.

Sũt poſteriora in actu exercito.

6 Probatur ſecunda pars, quæ erat, quod nõ prçcedunt in actu exercito. prob. actiones ſunt ſuppoſitorũ ex Ariſt. in Prohæm. metaph. quam propoſitionem declarans Scotus, ait, eſſe ſuppoſitorum, tanquam vltimatè denominatorum; nam ſuppoſitum eſt vltimum, qood ab actione denominatur. igitur exercituum prædicationis attributorum competit Patri poſt proprium notionale eius. Inſoper ibidem aiebat Scotus vtpote in 4.d. 12.q.3. actiones eſſe etiam ſingulariũ, quapropter negabat propoſitionem illam eſſe Ariſtotelis, ac ideo, coiuſcunqoe fuerit, eſſe exponendam, vt diximus, actiones ergo ſunt etiam ſingulariom, vel circa ſingularia, quia anima ſeparata intelligit: inde fit, vt Patri, quatenus hic Deus eſt, habeat quoque attributorum operationes, ſeu poſſit habere eas, quatenus hic ſingularis Deus, attamen habeat eas Pater in actu ſignato, ſeu in actu primo: in actu vero exercito, ſeo in actu ſecundo habeat eas poſt eſſe completum Patris, ſicque verificabitur expoſitio Scotiſtarum, quod actiones ſunt ſoppoſitorum, tanquam vltimatè à tali acto exercito denominatorum.

Actiones ſunt ſuppoſitorum. declar.

Vera ad intra, & ad extra.

7 Hoc vero locum habet & ad extra, & ad intra: ad extra clarius patet, quia actus exercitus omnipotentiæ, omniſcientiæ, creationis ad extra, iam ſunt poſt conſtitutionem perſonarum, quia ſunt commonia omnibus, vt diximus; quia etiam eſſentialia reſpectiua ſunt poſteriora proprijs notionalib. vt anteced. artic. deduximus. Ad intra vero probatur, vt dicamus, actum operatiuum intellectus, & volontatis, qoi ſont actus eſſentiales, & improducti, communes tribus, intelligendi, & amandi eſſentiam, in actu exercito eſſe poſteriorem Patre, ita vt Pater poſt propriam ſuæ perſonæ conſtitutionem dicatur tunc intelligere, & amare eſſentialiter diuinam eſſentiam, tuncque incipiat eſſe perfectè beatus. iam remanet probatum, qoia actiones ſunt ſuppoſitorum, ab eis vltimatè denominatorũ. Item ſi Pater antequam ſit Pater eſt perfectè beatus in actu exercito, ergo tunc non eſſet Pater, ſed abſolutum indiuiduum Deitatis, quia Deus antequam cõcipiatur in perſonis, ſi per impoſſibile non eſset vnquam in perſonis, & ſi perſonæ non pullularent ab eſsentia, vtique Deus ipſe abſolutè tentus eſset perfectè beatus; com ergo Pater eſt iam conſtitutus in eſſe Patris, tunc quidem actu exercito cõpetit ei intelligendo, & fruendo eſſe perfectè beatum. Inſuper, ſi Pater antequam generet, ſeu antequam ſit Pater eſſet in actu exercito perfectè beatus intelligendo, & amando, ſequeretor Patrem generare ab alio, & non à ſei prob. Pater eſt perfectè beatus in actu exercito antequam generet, ergo eſt beatus in primo ſigno originis, igitur dum poſt generat, vtique generabit in ſecundo ſigno originis, ſicq; generabit ab alio: at id eſt cõtra Scotum, Scotiſtas, & omnes.

8 Sed dices, quomodo ergo intelligitur axioma illud, Pater antequã generet eſt perfectè beatus. Reſpon. omiſſis pro nũc expoſitionibus alijs, de quibus in propria quæſt. de Patre; qood intelligitur de beatitudine in actu ſignato, non in actu exercito: sẽſus eſt, vt Pater, etiam tanquam Pater reduplicatiuè, ſit perfectè beatus in actu ſignato, ſeu in actu primo, ante generationem, quia habet eſſentiam, intellectum, voluntatem, cæteraque omnia ſignantia beatitudinem in actu primo: at verò actum beatitudinis ſecundum, ſeu exercitum, habet poſtquam verò genuit; & ita vitatur inconueniens deductum; non enim ſeqoitur, vt generet ab alio, nec in ſecũdo originis ſigno; quia beatitudo non eſt exercita ante generationem, ſed poſt, licet ſit ſignata ante ipſam generationem.

Pater antequam generet Filium eſt perfectè beatus. declar.

9 Vr-

Ordo prædicandi.

9 Vrgetur magis pro principali intento, Paternitas prædicatur de Patre in primo modo dicendi per ſe: attributa verò, modi intrinſeci, & actus operatiui prædicantur in ſecundo modo: at prædicata primi modi præcedunt compoſitum, & conſtitutum, quia conſtituens eſt prius conſtituto: prædicata ſecundi modi emanant ab ipſo conſtituto, patet, quia ſunt paſſiones, vel quaſi paſſiones, quarum ſubiectum eſt compoſitum, ſeu cõſtitutum. Confirmatur, riſibilitas non promanat ab animalitate præcisè, nec præcisè à rationalitate, ſed ab vtroq; coniunctim: animalitas autem, & rationalitas conſtituunt totum hominem, & hinc emanat riſibilitas, vnde dicimus homo eſt riſibilis: de homine quidem prædicatur animal rationale in primo modo, riſibile autem in ſecundo modo. Accedit, quod riſibilitas eſt perſectio accidentalis, & conſequẽter erit poſterior pædicato conſtitutiuo hominis: attributa quoque quaſi accidentaliter inſunt perſonæ, ſumpto accidenti pro extraneo, ex Scoto, non autem accidenti per accidens, & ſeparabile: quapropter non poterunt præcedere, aliàs eſſent prædicata eſſentialia. Demum, attributa ſunt perfectiones ſecundariæ ipſius perſonæ, ſicut riſibilitas eſt ſecundaria perfectio hominis, quia dicitur in ſecundo modo per ſe.

Ordo conſiſtentium in natura humana.

Liceat ordinem emationis perfectionum naturalius à ſubiecto adnectere, & inde patebit amplius intentum. & quidem in primo ſigno naturæ eſt ipſa v.g. humanitas, & tunc cõtinetur in ea virtualiter riſibilitas. in ſecundo emanat riſibilitas, habetq; eſſe actuale per emanationem. in tertio ſigno emanat perſonalitas Petri. & in quarto Petrus exercet, ſiue exercere poteſt, ſi vult, actum riſibilitatis.

Ordo conſiſtentium ad intra.

10 Applicemus hæc, ſed cum aliquali differentia ad noſtra. in primo ſigno eſt eſſentia diuina, & in ea tunc cõtinentur virtualiter attributa (virtualiter quidẽ metaphyſicè per emanationem, non virtualiter phyſicè per cauſationem) in ſecundo ſigno pullulant in eſſe formali attributa: in tertio pullulat paternitas: & in quarto Pater exercet actum bonitatis, ſapiẽtiæ, beatitatis, & huiuſmodi. ex hoc ordine habetur, quòd Pater recipit eſſẽtiam, vna cum attributis: at exercitium eorum non habet niſi poſt eſſe Patris: ſicut Petrus, ſeu perſonalitas Petri recipit naturam humanam vna cum riſibilitate, & exercitium riſibilitatis non habet, niſi poſt aduentum ſuę perſonalitatis. habet quidem riſibilitatem in actu ſignato, non autem habet tũc in actu exercito, quia exercitium non eſt humanitatis, ſed ſuppoſitalitatis. quod ſi inſtes poſſe exercitiũ competere antè; dicã tunc non Petrum ridere, ſed ridere hominem ſingularem, abſtractum à perſonalitate: at quis dicet hoc? non enim datur indiuiduum humanitatis ſeiunctum à ſua perſonalitate: vel dicendũ eſſet humanitatem tempore antecedere aduentum perſonalitatis, & in eo tunc exercere riſibilitatem, quod non conceditur, quia non datur talis ſeiunctio à ſuppoſitalitate, & propterea id, quod ab exercitio denominatur eſt ipſum ſuppoſitum vltimatè. In caſu noſtro ità currit, quod ſi dicas, datur indiuiduum Deitatis, vt ſupra oſtendimus, ſed quid per hoc? vtique Deus præſcindens à perſonis eſt infinitè perfectus, atque habens omnes proprietates perfectionales, etiam ante aduentum perſonarum, vt docet Scot. quia Deus hic eſt ens abſolutũ, & independens, immo ab ipſo emanant perſonalitates, & non Deus à perſonalitatibus: attamen exercitium intelligendi, & amandi non exerceret tũc Deus vt Pater, ſed vt Deus; exercitium autem Patris vt Patris competit Patri poſt notionem propriam ſuæ perſonalitatis.

QVAE-

Digitized by Google

QVÆSTIO IV.

Notio, Prioritas, & Relatio an diſtinguantur inter ſe, & qualem ordinem ſeruent.

Sententia Præpoſitiui

1 Præpoſitiuus relatus à D.Tho. p.1. q.32. art.2. & poſt Præpoſitiuũ, Gregorius in 1. d. 26. q. 2. negabat admittendas eſſe in diuinis notiones, fundamentum eius erat, quoniam vbi reperitur abſtractum, ſiue abſtractio, ibi adeſt compoſitio: eſt autem ſimplex Deus, ergò non ibi erit proprietas, nec notio. Si dixeris, reperiri neceſſario ibi abſtractum, vt benignitas, paternitas, & huiuſmodi; Reſpondet exponendum eſſe, & explicandum per concretum; & quidem de *benignitate* loquens, & *paternitate*, inquit, idē eſſe ibi *benignitatem* in abſtracto, ac *benignum* in concreto; & cùm dicere ſolemus in humanis, *Rogo benignitatem tuam*, idem ſit, ac dicere, *Rogo te benignum*: ita quoque dum in Deo eſt paternitas, idem ſit, ac in diuinis eſſe *Deum Patrem*. Et in Deo eſſe benignitatem, id ſit, ac *Deum eſſe benignum*.

Abſtractũ, & concretum in diuinis non derogant ſimplicitati.

2 Confutatur verò aſſertio hæc præpoſitiui, & primò, ad ſaluandam alicuius ſimplicitatem, vti potius deberemus abſtracto, quàm concreto, quando alterum iſtorum derogaret ipſi ſimplicitati: ergo non ſunt negãda abſtracta à diuinis: Probatur aſſũptũ, ſi aliquod iſtorũ ſecum traheret compoſitionem de ſe; potius id ageret concretum, quàm abſtractum: ſed in diuinis, etiam per ipſum, admittitur concretum, vt *benignus* vt *Pater*, ergo & multo magis abſtractum. Diſcurſus habet euidentiam, quandoquidem, quo res eſt abſtractior, eo eſt ſimplicior; etenim Natura, & Vniuerſale, quia eſt à conditionibus indiuidualibus abſtracta ab *hic*, & *nunc*, à ſingularitate, actualique exiſtẽtia, hinc eſt magis abſtracta, quàm ipſum ſingulare, & indiuiduum iam concretum, & contractum ad conditiones ipſas materiales, ſed indiuiduales: at in Deo apponit cõcretum, ergo multò magis apponere debebit abſtractum.

3 Confirmatur authoritate Diui Bernardi ſerm.80. in Cant. ait enim, *ſiquid de Deo propriè dici poſſet, rectius, congruentiuſque dicetur, Deus eſt magnitudo, bonitas, iuſtitia, ſapientia, quàm Deus eſt magnus, ſapiens, &c.* Accedit cõfirmatio altera apud eum ex Eugenio III. ac Patribus Concilij Remenſis, vbi ſuſpecta habita fuit expoſitio Gilberti Porretani ſuper Boetium de Trinitate; aiebat namque, cùm dicitur, *Pater eſt veritas* expendendum eſſe, *Pater eſt verus*: eadem autem videtur eſſe eius ſententia cum Præpoſitiuo, dum à diuinis negant omnia abſtracta.

4 Item ad occurrendum hæreticis vtendum quoque eſt nominibus abſtractis: Iam enim fides catholica confitetur Trinitatem, Deumque eſſe vnum, & trinum; atque Patrem, Filiumq; & Spiritum eſſe Deum vnum, & tres perſonas: ſi hæreticus peteret, quonam Pater, Filius, & Spiritus ſanctus ſunt Deus? Reſpondendum erit, *Deitate*, etenim Deitate ſunt Deus: ſi rurſus quæreret, quonam Pater eſt Pater, Filius eſt Filius, & Spiritus S. eſt Spiritus? Reſponderetur, Pater

pater,

paternitate eſt Pater: Filius filiatione eſt Filius: & Spiritus ſanctus ſpiratione eſt Spiritus ſanctus: at hæc ſunt nomina abſtracta.

5 Inſuper deſtruit Præpoſitiuus rationem formalem vniuſcuiuſque rei conceptibilis in diuinis; probatur, formalis ratio cuiuſque rei indicatur per abſtractum; quod ſi hoc negaueris, vel deſtruetur ratio hæc formalis, vel non erit res ipſa, vt decet, conceptibilis, explicabilis, exponibilis; Eſto in creatis exemplum: Sortes eſt homo: en concretū: quod ſi rationem poſtulas formalem, per quid ſit homo, oportet vt recurras ad humanitatem nomine abſtracto, ac dicas, humanitate eſt homo: dā oppoſitum, & dabis nugatoriam reſolutionem; ſi namque reſpondebis per concretum, erit reſponſio nugatoria, vt dicendo Sortes eſt homo per hominem; ſeu Sortes eſt homo homine: at vltra quod loquutio eſt inepta, inconcinna, & penitus inuſitata, nō explicatur Sortis eſſe humanum, ſeu eſſe hominem, niſi per *Hominem*; ratio autem formalis eſt illa, quæ apprime explicat rei quidditatem; ergo dicamus, Sortes eſt humanitate homo: ita in diuinis, ſi quæras, Pater eſt Deus, & Pater, at per quidnam eſt Deus, & Pater? Deitate quidem Deus; paternitate Pater.

6 Accedit vulgatum axioma, Vnicuique *quo* correſpondet ſuum proprium, & adæquatum *quod*: & è conuerſo, Vnicuique *quod*, correſpondet ſuum proprium, & adæquatum *quo*: ſicut namque humanitati, veluti *quo* correſpondet *Homo* veluti quod, ita *Homini* veluti *quod*, correſpondet ſuū *quo*, & illud erit humanitas: Ergo ſicut Deitati, veluti *quo* correſpōdet Deus, veluti *quod*; ita Deo, veluti *quod*, correſpondebit Deitas, veluti *quo*, Ita ad exemplum Præpoſitiui *de benignitate*, ſicut ipſi *quo* ipſius benignitatis correſpondet ſuum adæquatum *quod*, nempe *Benignus*, ita ipſi Benigno, tanquam *quod*, correſpondebit benignitas, vt *quo*: ſic de Patre, paternitate, deq; ſingulis concretis, & abſtractis in diuinis proprietatibus, tum Notionibus, Ita cōmuniter de hoc ſentiunt Theologi, vt Alenſis p.1. q.68. mem. 3. D.Bonau. in 1. d. 26. q. 4. Durand. Richar. Capreol. cum Sententiarijs cæteris ibid. & D.Thomas relatus cum Expoſitoribus: communiterque cum Scoto Scotiſtæ.

7 Et hinc primo inferimus dari ibi diſtinctionem concreti, & abſtracti: ipſaſq; perſonarum proprietates, ac notiones ſub hac duplici conſideratione abſtracti, & concreti, multiplicari, & differre.

8 Secundo inferimus diſtingui inſuper aliunde hæc in diuinis: Proprietas, Notio, & relatio: Proprietas quidem ſe habet in ratione conſtituendi: Notio in ratione notificandi: & Relatio in ratione referendi.

9 Tria hæc differre inter ſe hinc ſuadetur; Proprietas, qua proprietas eſt, in ſenſu reduplicatiuo, non eſt notio, nec relatio, ergo diſtinguuntur: Probatur antecedens, proprietati, nō competit, niſi conſtituere, Patris nāque proprietas eſt paternitas; Filij filiatio; Spiritus ſancti ſpiratio: at hæc catenus appellantur propria cuiuſq; perſonæ, quatenus perſonas conſtituunt, & dant eis eſſe ſimpliciter, ergo proprietas, vt proprietas, nil eſt formaliter, niſi ratio conſtitutiua: ergo conſequenter nec erit formaliter notio, nec relatio: nec ratio notificatiua, nec relatiua. Similiter de notione, notio, vt notio, eſt formaliter ſolummodo notificatiua; ideo namque appellatur notio, vt notificet; eius namque munus eſt notificare, ex Baſilio ep. 43. *Notionem eſſe cognoſcibile ſignum*. & ex dicendis lib. 1. in tr. de Notionibus conſtabit: ergo vt ſic, nec eſt conſtitutiua proprietas, nec relatio. De Relatione denique, Relationi, qua relatio, nō competit formaliter, niſi referre: ergo vt ſic, nec erit notio, nec proprietas. Dices; Proprietas, Notio, & Relatio in Patre, ſicut & in cæteris perſonis, ſunt prorſus idem; quoniam Paternitas conſtitutiua Patris, & eſt proprietas dās eſſe proprium Patri; & eſt notio, quia innoteſcit Pater vt diſtinctus à Filio, & Spiritu ſancto: & eſt ratio referendi eundem Patrem, ergo ſunt

Proprietas, Notio, & Relatio an idem.

idem;

idem: Reſpondetur, materialiter quidem eſſe idem, & ratione perſonæ, in qua ſunt, ſeu ratione counotari: cæterum diſtingui vel formaliter, vel ſaltem ratione, ex capitibus recenſitis, pro diuerſitate munerum vniuſcuiuſque. Vel diſtinguntur inadæquatè, non autem conceptibus adæquatis. De his Scotus in 1.d.2.q.7. & d.8.q.4.ac.quolib.1.

10 Verum eſt tamen, quod hæc procedunt ſpectando Proprietatem, Notionem, & Relationem in conceptu inadæquato; vt ſic enim iuxta propriasrationes formales earum, diſtinguuntur: cæterum in ordine ad intra, & in eadem perſona, adeſt quæſtio Scholaſticorum exquirentium, Vtrum conſtituant ſub expreſſa forma relationis, an proprietatis, an ſub ratione aliqua alia, de quo in 2.lib.

Qualem ordinē ſeruent inter ſe.

11 Et hinc conſequenter loquēdo, reſpondemus ad alteram partem quæſtionis de ordine iſtorūm inter ſe, quod ſpectando ea inadæquatè, neceſſe eſt admittere ordinem inter ea, quia talis rerum ordo id expoſtulat, vt vna, veluti radix præcedat, & ſequatur altera: ſpectando tamen adæquatè, erit aliter ſentiendum, prout ex profeſſo trademus 2. lib. quæſt. 5. diſput.2.

Compoſitio nulla inter abſtractū, & concretum.

12 Ad fundamentum autem Præpoſitiui occuritur, primo, dicendo non ſequi compoſitionem inter abſtractum, & concretum, ratio vltra dicta eſt, quoniam ſunt vnum, & idē realiter; ad compoſitionē vero requiritur diſtinctio à parte rei. Item, concretum, & abſtractum diſtinguuntur ſola ratione, homo namque, & humanitas, ſola ratione diſtinguuntur. Denique in diuinis infinitas impedit compoſitionem, & fouet ſummam ſimplicitatem; quandoquidem ratione infinitatis omnia, quæ ſunt ad intra, tranſeunt in perfectiſſimam identitatem diuinæ eſſentiæ: vltra quod ipſamet ſumma Dei ſimplicitas omnem excludit compoſitionem.

Finis Libri Primi.

DE DE DIVINIS PERSONIS IN SE

LIBER SECVNDVS

DISPVTATIO PRIMA.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum in Deo reperiatur vera ratio Perſonæ.

Valla ſententia de nomine Perſonæ.

1 LAVRENTIVS Valla l. 6. elegant c. 34. negat Perſonæ nomẽ ſignificare *ſubſtãtiam*: ſed *ſolum*, inquit, *ſignificare qualitatem*, ſiue animi, ſiue corporis; vtpote, vtrum quis ſit iuuenis, an *ſenex*: medicus, an legis peritus: indeque infert, non magis reperiri in Deo, quam in animantib. brutis: Cum etiam Boetium legiſſet, definientem Perſonam in genere ſubſtantiæ, ita ſe inuexit contra illum, inquiens, *huic homini Romano oſtendam Romane loqui neſcire; Perſona namq; non eſt in Deo magis, quam in bruto*. Videtur autem hoc Vallæ dictum cõfirmari poſſe authoritate eiuſdem Boetij, ait namque l. de diuinis: quod nomen Perſonæ videtur deductum ex Perſonis, quæ in Comædijs, tragædijsq; homines repræſentabant: *Perſona enim dicta eſt à Perſonando circumflexa penultima: quod ſi acuatur antepenultima, apertiſſime à ſono dicta videbitur. Idcirco autem à ſono, quia concauitate ipſa, maior neceſſe eſt vt voluatur ſonus: Græci etiam, Perſonam, Proſopon, vocant, ab eo, quod ponantur in facie, atq; ante oculos obtegant vultum* huiuſq; Boet. Quod ſi ita eſt, duo habentur, primum, vt verum ſit qualitatem ſignificare, vt Valla: ſecundum, quod indignum ſit, vt Deo tribuatur hoc nomen; dum id proprie exercetur in Comędijs, atq; vſu recipitur in Tragędijs.

Perſona ſignificat penes Concil. Nicæn.

2 Hoc certum eſt quod ſignificauit olim Perſona, faciem, penes Patres Concilij Nicæni lib. 2. §. *Cum ſit copioſa* vbi dicitur, *Cum perſonam audimus ne ſuſpicemur, quod eſt, diuinum humanam habere effigiem; expers eſt enim compoſitionis, atque figuræ: nam, & cælum, & terram perſonam habere teſtantur, quemadmodum, & ipſe Dominus in Euangelijs aſſcribas aiebat, Hipocbritæ, faciem, ſiue perſonam cæli, & terræ diiudicare noſtis; quidquid enim per ſe ſubſiſtit, quatenus per ſe*

ſubſiſtit, propria natura perſonam ſiue faciem ſiue ſicuram, habere dicitur. Confirmatur ex ſcripturis, Matt. 22. habetur, *Non reſpicis perſonam*: ac Marc. 12. *Neque vides in faciem.* & Cor. 1. Ex multarum perſonis facierum, cum alibi legatur, *Ex multorum perſonis.* Athan. de Diffinit: *facies, character, hypoſtaſis, & indiuiduum, vnū & idem ſunt,* ac Matt. 16. *faciem cali diiudicare:* Græc, *Proſopon.*

Perſona ſignificatum penes Theologos. 3 Cæterum iuxta vſitatum morem Scholaſticorum, vocabulum *Perſona* expendentes, dicimus, de ſui natura, & iuxta vſum loquendi, ſignificare *ſubſtantiam*. Ita Patres, ita communiter Theologi. Et in primis D. Athanaſ. in ſymbolo eam transfundit ad Deum, diuinaſq; Perſonas, quæ omnimode ſubſtantia, immo ſuperſubſtantia diuina ſunt, cum ſint verè Deus, qui teſte Auguſt. & eſt *ſubſtantia, & ſuperſubſtantia*; quia perfectiſſima, & infinita ſubſtantia. Inquit autem Athan. *Alia eſt perſona Patris, alia filij, alia ſpiritus Sancti.* In actib. Apoſtol. 10. *Deus non eſt acceptator Perſonarum*, ait Petrus: loquebatur autem de Centurione, & de hominib. peccatorib. Cicero inſuper I de Orat. *hominum,* inquit, *eſſe innumerabiles perſonas.* Adeſt, & penes Iuriſconſultos titulus *Per quas perſonas*, & ff. *de ſtatu hom.* l. 1. & 2. ſignificare inſuper ſolet gradus eminentes in Eccleſia ſiue Republica, vnde dici *ſolet, Perſonatum, & perſonam gerere quorſi*, primū abſolute dicit dignitatē: Secundū eſt indifferēs, iuxta qualitatē perſonæ: Italico quoq; Hiſpanoq; ſermone idē ſignificat hoc nomen, quod *Hominis*. Et hinc merito fit, vt poſſit, immo debeat vere, & proprie transfundi ad diuina, prout iam de facto fit, & factum eſt, tum à Græcis, tum à latinis Patrib. & Theologis, & Damaſus Pap. in confeſ. fid. ad Paulin. Hieron. Epiſt. 57. Naziazenus referens Athanaſium ita eam recepiſſe. Auguſt. 4. de Trin. cap. 8. & hoc totum explicatum remanet in c. firmiter de Summ. Trin. & fid. Cath. & Concil. Hyſpal. 2. cap. 23. Cætera autem, quæ ſunt propria perſonæ, vtpotè duplex illa incōmunicabilitas, atque independentia illa duplex, ſeu triplex expendentur infra, non enim hæc ſpectant ad confutationem Vallæ, de quo nunc agimus.

Perſona, ſicut, & Hypoſtaſis non in eodē ſenſu penes Græcos, & Latinos. 4 Verum eſt tamen, quod non ſemper æque bene nomen *Perſona* fuit à pleriſq; intellectum, ſicut, & nomen *Hypoſtaſis*: & quidem Græci tres hypoſtaſes in Deo admittentes, non bene ſentiebant olim penes latinos; ſicut dum latini tres perſonas nominabant, non æque bene recipiebantur à Græcis. Ratio de illis, quoniam latini per hypoſtaſes Græcorum, intelligebant *Vſias*, ſiue eſſentias: & ita dum Græci tres admittebant hypoſtaſes, cenſebant latini Græcos admittere velle cum Ario, tres Deitates, ſiue tres eſſentias diuinas: dum vero latinis tres nominabant perſonas, autumabant Græci latinos non admittere inter diuinas perſonas diſtinctionem realem, ſed ſolummodo eas voluiſſe diſtinguere ratione muneris, & officij, competentis Patri, Filio, & Spiritui Sancto, iuxta errorem Sabellij: quo fiebat, vt Græci latinis, & latini Græcis, reddenrentur ſuſpectiſiid vero procedebat ex varia intelligentia nominis hypoſtaſis, & perſonæ, vnde dixit Hieronymus recenſitus, *caulam huius fuiſſe, eo quod tota prophanorum Græcorum Schola diſcrimen inter hypoſtaſim, & Vſiam ignorabat.* Obquam contentionem, ſubdit Nazianz. orat. de laude Athan. *eo rei adducta eſt, vt periculum eſſet, ne Orbis terrarum fines, vna cum Syllabis, à ſè inuicem diſtraherentur, & abrumperentur.* Inde vero Athanaſius, iè optime intellecta, effecit, teſte eod. Nazianz. vt Græci hypoſtaſim pro Perſona vſurparent; & viceuerſa Hieron. loco cit. apud Damaſum id aſſequutus fuit, vt latini Perſonam pro hypoſtaſi tenerent; quod modo tam pacifice, & concorditer tenet Eccleſia, vt pro eod. vnumquodq; ipſorum vſurpetur, vt amplius in ſequ. dicemus.

Reſponditur ad Vallam. 4 Ad deliria vero Vallæ, dum inquit, qualitatem importare; dicendum id concedi quandoq; poſſe arguitiue, & à poſteriori; etenim à priori indicat ſubſtantiam formaliter: à poſteriori autem perſonam indicamus per externas,

ternas, ſiue corporis, ſiue animi oſtenſi proprietates, vt eſſe album, nigrum, ignauum, doctum iuuenem, ſenem; & ſimilia ; & ita Perſonam quoq; in comœdijs habere ſuum locum, vt à poſteriori varius hiſtrionum habitus externus, modo Regis perſonam demonſtret, modo ſerui, modo viuentis, modo mortui : at ſub tali externa oſtentatione latet ſubiectum ſubſtantiale, ſiue perſona, quæ eſt vera ſubſtantia, & verus homo. Poteſt etiam dici, vocabulum Perſonæ vel eſſe æquiuocum, vel analogum, vt prius, vt de principali ſignificato importet ſubſtantiam, de ſecundario autem externa accidentia indicantia, & diſtinguentia perſonas. Et ita intelligantur quæ dicuntur à Boetio.

Ad id quod aiebat perſonam reperiri quoque in bruto, aperte oſtendit ſe non eſſe philoſophum, etenim brutum non eſt perſona, ſed ſuppoſitum, quia perſona reperitur in ſola natura intellectuali, & rationali.

5 Ad id vero, quod non debeat tribui Deo, dum tot eſt immixtum in perfectionibus hoc nomen; reſpond. quę reperiuntur in Creaturis eſſe Deo tribuenda, ſemotis tamen imperfectionibus: id, quod perfectionis, eſt in Perſona, tribuatur Deo, quod autem indicat imperfectionem remoueatur à Deo.

Subſiſtere plura indicat.

6 Dices, ſubſiſtentia indicat ſubiectionem ad accidentia, & informationem eorundem; ergo Deus ſubſtat accidentibus, & informatur ab eis. Reſp. ſubſtantia, ſeu ſubſiſtere plura indicat, primo namq; idem eſt ſubſiſtere, ac per ſè eſſe; nempe independenter eſſe: ſecundo, idem, ac incommunicabiliter per ſè eſſe: & tertio pro accidentib. ſubeſſe, & ab eis recipere informationem per accidẽtale eſſe. In propoſito perſona hic nõ ſumitur niſi ſecundo modo, prout habet incommunicabile eſſe : tertio modo non ſibi competit : primo autem modo eatenus competit, quatenus habet per ſè eſſe, ea ratione, qua non dependet.

Perſona an perfectionẽ dicat an imperfectionem.

7 Obſtabis, nomen Perſonæ non dicit perfectionem ſimpliciter, cum dicat incommunicabilitatem, ſeu negationem. Reſponderent Thomiſtæ dicere perfectionem ſimpliciter in diuinis, quia paternitas, filiatio, & ſpiratio ſunt infinitæ formaliter. Reſpõderent autem Scotiſtæ, quod licet relatio perſonalitatis formaliter non diceret perfectionem, nec imperfectionem, nihilominus perfectionem diceret ratione connotati, & ſubiecti: eſt namq; perſona de natura intellectuali, in Deo autem adeſt intellectualis natura perfecta, & infinita, vt Scotus habet in 1.d.23.q.1.

Perſona an colligatur ex ſcripturis.

8 Dices, nomen hoc Perſona, nõ colligitur ex ſcriptura in Deo. Reſp. reperiri in ſcriptura implicite, non autem neceſſe eſt, vt ibi ſint omnia explicite: dum namq; Ioannes ait, *tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus*, vtiq; indicare intendit, iſtos, tres, eſſe tres perſonas: quod autem ita ſit, Patres, inde, & Concilia ita explicarunt, & Athanaſius expreſſe, *Alia eſt enim perſona Patris, alia Filij, alia Spiritus Sancti*, ſic cęteri Patres ſic Theologi. Item ſi nõ poſſemus vti, niſi vocib. repertis in ſcriptura ſequeretur eſſe neceſſario loquendum, & ſcribendum ea ſolum lingua, & caracterib. quibus ſcriptura dictata fuit à Spiritu Sancto ex D. Tho. 1.p.q.29.ar.3.

Perſona reperitur in triplici natura.

9 Ex omnibus concludimus, Perſonam reperiri in triplici natura, diuina, Angelica, & humana: patet, quia perſona ſecundum *Boet. eſt natura rationalis*: ſed homo eſt rationalis natura, ergo in natura humana ſtat ratio perſonæ. Item ex Richar. *Perſona eſt intellectualis natura*: ſed Deus, & Angelus ſunt naturæ intellectualis, ergo in eis etiam ſtat ratio perſonæ. Inſuper, *perſona eſt incommunicabilis exiſtentia*, at Angelus, homo, & diuina perſona eſt incommunicabilis, ergo.

10 Obſtatur, per nomen perſonæ nihil prorſus de Deo explicatur, niſi confuſiſſime, ergo vel nõ eſt apponẽda in Deo, vel inutiliter apponitur. Ita autem argumentantur Tranſyluani, & Valentinus gentilis, inquientes, ſtultum eſt, aliquid loqui, non vt aliquid dicamus, ſed vt non taceamus.

11 Sed reſponderet Theologos nõ poſſe quidem ita exacte Trinitatis

myſteriū exprimere, vt fas eſſet, at nihilominus explicant eo modo, quo poſſunt, quoue à Sacris Concilijs, Patribuſque fuerit eis declaratum: Exprimunt vero Concilia, & Patres Trinitatem per perſonas, & hinc Scholaſtici eſſe aiunt tres diuinas perſonas. Audiamus in primis Auguſtinum 7. de Trin. c. 4 ita loquētem, *Cum ergo quæritur quid tria, vel quid tres, cōferimus nos ad inueniendum aliquod ſpeciale, vel generale nomen, quo complectamur hæc tria. Neque occurit animo, quia excedit ſupereminentia diuinitatis vſitati eloquij facultatem; verius enim cogitatur Deus, quam dicitur, & verius eſt, quàm cogitatur*. Idemq; ibidem concludit, *Quid igitur reſtat, niſi fateamur, loquendi neceſſitate partita hæc vocabula, cum opus eſſet copioſa diſputatione aduerſum inſidias, vel errores hæreticorum.* Accedit Rich. Victor. lib. 4. de Trinit. cap. 5. inquiens, *Ecce dicamus, quia hi, qui hoc nomen perſonæ primo ad diuina traſtulerunt, hoc ipſum ex neceſſitate fecerunt, vt haberent quid reſponderent quærentibus quid tres illi in Trinitate eſſent, cum tres Deos eſſe reſpondere non poſſent; ſed quod ab eis neceſſitate factum fuit, nouit Spiritus Sanctus, qui eorum cordibus præſidebat, qua ratione, & veritate id fieri voluit. Si vero hoc fideliter credimus, cum omni diligentia quæramus nō iam ſub qua acceptione primo humanis ſit impoſitum, nec ex qua neceſſitate ſit poſtea ad diuina tranſlatum, ſed in qua veritate per ſpiritum veritatis ſit trāſlatoribus inſpiratum, & à latina Eccleſia vniuerſaliter frequentatum.*

QVÆSTIO SECVNDA.

Quænam ſit ratio, & definitio Perſonæ.

1 DVAS diffinitiones Perſonæ colligimus ex Doctoribus alteram ex Boetio, & alteram ex Richardo de Sancto Vict. vtramq; autem ponderabimus, vt innoteſcat quæ ſit verior.

Perſona definitio ex Boet. & Rich.

2 Boetius quidem lib. de duab. nat. & vna perſona Chriſti ſic Perſonam definit. *Perſona eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia*. Richardus vero 4. de Trin. c. 18. & 32. ſic deſcribit, *Perſona eſt intellectualis naturæ incommunicabilis exiſtentia*. Quænam vero melior ſit ex his eſt diſcutiendum.

Vtra ex his melior ex Scoto.

3 In primis Scotus arbitratur definitionem Richardi eſſe meliorem: & adeo verā, vt per eā corrigi debeat definitio Boetij, multa namque ſunt in Boetij definitione, quæ non æque explicant naturam Perſonæ.

Boetij definitio impugnatur à Scoto.

4 Et quidem, inquit Scotus in 1. d. 23. q. 1. in reſponſ. ad quæſt. non bene ponitur, *indiuidua*, quoniam ſequeretur animam rationalem eſſe Perſonam; ratio, quia anima etiam eſt indiuiduahs ſubſtantia: at conſtat animam non eſſe Perſonam, cum ſit communicabilis tanquam forma corpori, quod repugnat Perſonæ. Item idipſum poſſet dici de eſſentia diuina, quod eſſet formaliter Perſona, quoniam ipſa quoq; eſt indiuidua ſubſtantia, & tamen eſſentia communicatur, id quod diuinis repugnat Perſonis. Inſuper ſequeretur quod in Deo non eſſet Perſona, quoniam indiuiduum dicitur per oppoſitum ad diuiduum, ſicut natura ſingularis appellatur indiuidua per oppoſitum ad naturam vniuerſalem, quæ eſt diuidua, & in inferioribus diuiditur: at eſſentia diuina non diuiditur in Perſonis, ergo ſi Perſona eſt indiuidua natura, ſequitur vt in diuinis non ſit Perſona.

5 Item ſoli homini competit eſſe ratio,

Digitized by Google

rationalē, Deus autem eſt intellectualis, non proprie rationalis, cum rationalitas ſit differentia ſpecifica animalis: nec etiam Angelus eſt ſic rationalis; ergo ſolus homo eſſet Perſona, & non Angelus, non Deus. Deniq; ſubſtantia abuſiue dicitur de Deo, iuxta Auguſt. 7. de Trin. cap. 5. cum ait, *manifeſtum eſt Deum abuſiue ſubſtantiam vocari, vt nomine vſitatiori intelligatur eſſētia, quod uere, ac proprie dicitur.* Ex his capitibus colligit Scot. definitionem Boetij in multis deficere.

Richardi deſcriptio commendatur à Scoto.

6 Ex oppoſito autem demonſtrat illam Richardi eſſe meliorem: & quidem, vbi Boetius ponebat, *rationalis*, Richardus apponit, *intellectualis*, vt fas eſt, eſt namq; intellectualis Deus, non proprie rationalis, quia non animal. vbi ille, *indiuidua* ſubdidit, hic eius loco addidit, *incommunicabilis*: & ita congruit, quia Perſonæ conuenit de rigore incommunicabilitas. Et vbi deniq; ille ſcripſit, *ſubſtantia*, iſte reſcripſit *exiſtentia*, etenim ſubſtantia abuſiue, exiſtentia vero proprie de Deo dicitur, vt ait Auguſt. & ita concludit Scotus hanc definitionem Richardi eſſe meliorem.

Boetij definitionem ſaluare nititur Caetan.

7 Nonnulli quadā erga Boetium deuotione affecti, ipſius definitionem ſaluare nituntur contendentes immerito redarguere Scotum definitionem Boetij.

8 Et in primis ex antiquioribus Caietan. 1. p. q. 29. art 1. in fin. ait per *indiuidua* in definitione Boetij intelligi ſubſtantiam primam: & ex hoc ſequi animam rationalem non eſſe Perſonam: Scotus autem, inquit Caetan. non penetrauit quid importet ſubſtantia prima.

Caetani tutela non prodeſt.

9 Verum Caetani hæc euaſio nil prodeſt Boetio: & quidem, quod per *indiuidua*, magis importetur perſona, quam anima rationalis, vnde quæſo deducitur? vox namq; *indiuidua* de sè non magis indicat perſonam, quam animam rationalem, ſeu quamcumq; aliam intellectualem ſubſtātiam; quod ſi de ſui natura non magis indicat vnum, quam aliud, ſed indifferens eſt ad vtrumq; cur igitur Caetanus ipſam reſtringit potius ad Perſonam, quam ad animam, gratis igitur, & ſine ratione ſic ipſe interpretatur. Inſuper dum ait, quod Scotus non bene penetrauit ſubſtantiam primam: vndenam hoc ipſe colligit? immo optime Scotus eam calluit; ſiquidem nouit animam eſſe ſubſtantiam primam, licet incompletam: nouit etiam perſonam eſſe ſubſtantiam primam, licet completam: nouit denique vtramq; ſubijci ſub ratione *indiuidui*, vnde ergo ex locutione Boetij colligi poterit magis importare ſubſtantiam primam completam, quam incompletam, ſiue perſonam potius, quam animam rationalem. Immo *indiuiduum* de rigore philoſophiæ, magis prædicatur de forma, quam de ſuppoſito, & perſona; indiuiduum namque ſeu forma indiuidualis eſt communicabilis vt quo, vt aduenit animæ rationali, quod tamen non aduenit perſonæ quæ eſt prorſus incommunicabilis, & licet cum perſona ſtet etiam indiuiduum, ſiue natura indiuidualis perſonata; nihilominus de formali ratione ipſius perſonæ formaliter ſpectatæ eſt incommunicabilitas, vt ſuo loco dicetur. Quapropter defenſio à Caetano allata eſt omnino gratis adducta, & nullatenus ex vi verborum definitionis Boetij intenta.

10 Vaſquez 1. p. diſp. 23. num. 18. alio modo illam defendit, vt per *indiuidua* non ſignificetur natura ſingularis ſed natura incommunicabilis: & ita id ipſum intellexiſſe refert Otthonem Phriſingenſem Epiſcopum l. 1. de Geſtis Friderici cap. 5. Sed ſaluatio iſta eſt etiam extorta, & non naturalis: ratio, quia vt dixi, indiuiduum de ſui natura non importat omnimodam incommunicabilitatem, & ſi namque communicari non poſſit vt quod, nihilominus communicatur vt quo, tanquam forma materiæ; forma autem eſt indiuidua, & ſingularis, & communicatur materiæ; ergo ſaluatio hæc eſt ad libitum addita.

Nec prodeſt tutela Vaſquij.

11 Suarez l. 1. de Trin. cap. 1. Boetium ſaluat, vt dicat, definitionem intelligi debere de ſubſtantia completa, cum vero anima rationalis non ſit ſubſtantia completa, ſequitur, vt non ſit perſona: & ita ly; *indiuidua*, intelligatur de ſubſtantia completa. Verum etiam ſaluatio Suarij eſt voluntaria: &

Suarij tutela eſt voluntaria.

qui-

quidem eſt deductum quod indiuidui ratio non magis prædicatur de ſubſtantia completa, quam incompleta: ſic nāq; eſt indiuidua anima, ſicut indiuiduus eſt totus homo, & indiuidua tota natura, & natura etiā perſonata: patet, quia nec anima, nec perſona ſunt vniuerſale, aut genus, ergo ſūt ſingulare particulare, vnū numero, & indiuiduum, reddendo ſingula ſingulis: licet autem anima ſit indiuiduum incompletum, & perſona completum, hoc nihil obſtat, vt de vtroque prædicetur indiuiduum; igitur ex vi ſermonis non magis importatur perſona, quam anima; ergo ſi de sè non magis vnum indicat, quam alterum, gratis quidem, & voluntarie ſic Boetium explicat Suarius.

Richardi definitio ſaluatur aduerſus Suarez.

12 Subdit inſuper ipſe Suarez, nomen *exiſtentia*, quo vtitur Richardus, eſt minus diſtinctum, quam nomen *Perſona*; & confirmari poteſt, quia exiſtentia dicitur de pluribus de quibus non dicitur Perſona, vt de ſubſtātia, accidente, de ſenſatis, inſenſatis, rationabilibus, rationis expertibus, de quibus tamen non dicitur Perſona, cum ſit ſolum de natura intellectuali; ergo per *exiſtentiam* Richardus non bene definit Perſonam. Reſpond. optime definire: etenim iam anterius dixerat, Perſonam eſſe naturæ intellectualis: & per hoc ſatisfit ad id de irrationabilibus ſeu rationis expertibus item dum dixit, *naturæ intellectualis*, aperte oſtendit exiſtentiam hanc indicare ſubſtantiam, etenim natura intellectualis ſpectat ad ſubſtantiam.

13 Vnum poteſt addi, & opponi, quia exiſtentia de sè non eſt incommunicabilis, ergo per *exiſtentiam* non complet adæquate definitionem. Sed Reſpond. quod exiſtentia de sè ſola ſumpta incommunicabilis non eſt, at cum appoſito, talis omnino poterit eſſe; non autem abſolute dixit, intellectualis naturæ exiſtentia, ſed incommunicabilis exiſtentiæ, quapropter ad exiſtentiam addidit incommunicabilitatem; qua modificatione ſtante, idem eſt ac perſona, eſt namque perſona incommunicabilis exiſtentia.

14 Ex his omnibus patere poterit aptiorem eſſe definitionem Richardi: nec quidem ſolus Scotus definitionem Boetij impugnauit, ſed ante ipſum nonnullis etiam diſplicuiſſe definitionem eandem, enarrat D. Tho. 1. p. q. 29. art. 3. in fin. vnde motus fuerit inde Richardus ad ipſam, per propriam definitionem traditam, corrigendam.

15 Quale vero ſit ſignificatum formale, & materiale perſonæ, habebitur infra quæſt. 4.

QVÆSTIO TERTIA.

Vtrum Perſona ſignificet aliquid primæ, vel ſecundæ intentionis.

Henrici, et Aegydij ſententia dicere rem ſecundæ intentionis.

1 HEnricus in ſum. art. 53 qu. 5. Refertur etiam Aegidius in 1. d. 25. qu. 2. & nouiſſime *Molin.* 1. p. qu. 29. diſp. 2. ſuſtinent Perſonam dicere rem ſecundæ intentionis. Rationes vero potiſſimum hæ ſunt.

2 Primo, Perſonæ nomen prædicatur de tribus diuinis Perſonis; ergo dicit intentionem ſecundam. Antecedens de sè patet: & prob. conſequ. intellectus eſt, qui concipit, hoc v.g. eſſe prædicatum, & hoc, ſubiectum: & prædicatum copulari cum ſubiecto: ſunt namque iſtæ intentiones, & operationes intellectus, ergo.

3 Secundo, indiuiduum importat intentionem ſecundam, ergo, & Perſona. prob. conſeq. quia indiuiduum eſt quid ſuperius ad ſuppoſitum, &

Per-

Perſonam. Probatur anteced. genus, ſpecies,& indiuiduum, omnia hæc important intentionem ſecundam logicalem ſecundum ſub,& ſupra,vt patet in logicis.

4 Tertio, prima intentio communis plurib. prædicatur de illis ſub ratione alicuius vniuerſalis: eſſentia diuina, & diuinæ perſonæ important rem primæ intentionis; ergo habebunt rationem vniuerſalis: at id falſiſſimum, etenim Deus eſſet in prædicamento,& ſimilia.

5 Quarto, ab vltimis conſtitutiuis non poteſt abſtrahi conceptus communis realis: ſed Perſonalitates diuinæ ſunt vltima conſtitutiua, ergo non poteſt ab eis abſtrahi conceptus communis realis: at perſonæ nomen eſt conceptus communis abſtractus ab illis, ergo non erit conceptus primæ intentionis: maior prob. vltimis conſtitutiuis nihil eſt commune reale, alias non eſſent vltimo diuerſa, ſed in aliquo conuenirent.

Communis ſententia dicere rem primæ intentionis.

6 Vltimo, communicabilitas eſſentię eſt relatio rationis: ergo incommunicabilitas perſonæ erit etiam relatio rationis: ergo ſecunda intentio. prob. anteced. quia ſi eſſet relatio realis, iam realiter diſtingueretur à perſonis; relatio namque realis indicat diſtinctionem realem.

7 Sed oppoſita ſententia eſt verior, ſicut,& communior, quod nomen perſonæ dicat primam intentionem. Hanc defendit Scot. in 1. d. 23. qu. 1. D.Tho. 1.p.qu.30.art.4.d.Bonau.1.d. 25.ar.2.qu.1.Baſſol. ibid.qu.1. & Recentiores communiter.

8 Probatur autem faciliter. Primo, omnis ſecunda intentio eſt relatio rationis, cauſata per actum intellectus componentis, diuidentis, conferentis, vnum ad aliud, ſicut poſtulat natura relatiuorum, vt vnum conferatur ad aliud: ſed nomen perſonæ de ſe non habet aliud correlatiuum, ad quod per actum intellectus poſſit conferri, ergo non indicat ſecundam intentionem.

9 Secundo, vnitas eſt paſſio realis ipſius entis, ex Philoſopho 4 met. tit. 3. at perſona à parte rei ſignificat vnitatem naturæ intellectualis, exiſtentis in ſuppoſito incõmunicabiliter à parte rei, ergo nõ eſt ſecunda intentio. Confirmatur, vnitas in communi non dicit ſecundam intentionem, ergo neque vnitas in particulari.

10 Tertio, vere à parte rei nullo intellectu cogitante, Perſona eſt de sè incommunicabilis: ſi namque nullus intellectus talem incommunicabilitatem intelligeret, eſſet nihilominus à parte rei incommunicabilis: eſſet etiã à parte rei indiuidua,& ſingularis: quis namque diceret, ſingularem eſſe per intellectum cogitantem.

11 Item Auguſt. 1. de Doctr. Chriſt. c. 5. *Res*, ait, *quibus fruendum eſt, ſunt Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus*: hinc vero ſequitur eſſe vere Perſonam à parte rei, nullo cogitante intellectu: eſſeq. à parte rei, res tales, quib. fruendum ſit ex D. Auguſt. Confirmatur, quia, ex Magiſtr. 1. d. 25. cap. 8. per tres perſonas, exponitur, tres ſubſiſtentias: at nomen ſubſiſtentiæ de sè indicat rem à parte rei ſubſiſtentem,& non per intellectum, alias non eſſent ſubſiſtentes: dicere namque ſolemus de rè, quæ non habet verum eſſe, hoc non habet ſubſiſtentiam.

12 Denique ſi quæ ratio obſtaret, quo minus eſſet primæ intentionis, id eſſet ratio incommunicabilitatis: at hæc non dicit rem ſecundæ, ſed primæ intentionis prob. incommunicabilitas dicit negationem communicabilitatis: at hęc negatio ſibi competit à parte rei: ratio enim negationis eſt vere realis, ita vt antequam intellectus concipiat, iam in perſona reperitur talis negatio. Nec quia eſt negatio, ideo eſt ens ſecundæ intentionis; quandoquidem de Petro prædicatur negatio lapidis, bruti, plantæ, & ſimilium, & nihilominus tales negationes non ſunt entia ſecundæ intentionis, quia vere abſque omni conceptione intellectus Petrus non eſt lapis, brutum, planta ergo conſimiliter Perſona.

13 Et hinc ſoluuntur oppoſita. Ad primum primo dicimus prædicationem in actu ſignato non pendere ab operatione intellectus: & ita vere à parte rei perſonæ conceptus ſignatur, & reperitur in diuinis perſonis. Cæterum loquendo de actu exercito, habet in eo actu, intellectus operatio-

Prædicationes in actu ſignato nõ pendent ab actu intellectus, ſic in actu exercito.

rationem ſuam, quatenus vnum concipit vt prædicatum, alterum vt ſubiectum. Secundo dicimus, quod intentiones logicales, quæ ſunt ſecundæ intentiones, præſupponunt primas, & ita conceptio iſta intellectualis ſub ratione prædicati, & ſubiecti præſupponit intentionem prima perſonæ. Tertio dicendum, perſonam ſumi vel primo intentionaliter, vel ſecundo: loquendo de primo, eſt res primæ intentionis, loquendo de ſecundo eſt ſecundæ.

Perſona primo intentionaliter eſt primæ intētionis. Secundo ſecundæ.

Indiuiduū an res primæ, an ſecundæ intentionis.

14 Ad ſecundum eſt conſimilis reſponſio: indiuiduum namque vel ſumitur primo intentionaliter, & ſic importat naturam indiuiſam à ſè, & diuiſam à quocunq; alio, & hoc à parte rei: conſimiliter prout opponitur vniuerſali, quatenus non eſt de plurib. prædicabile prædicatione in recto, prædicatione dicente hoc eſt hoc: vt ſic, importat nomen primæ intentionis, quia nullo intellectu concipiente eſt à parte rei tale: vel ſumitur ſecundo intentionaliter, & vt ſic, importat relationem rationis ad ſuum ſuperius vniuerſale. Primo modo ſtat ratio indiuidui in perſonis, & ſuppoſitis diuinis: ſecundo modo nequaquam, caret namque genere, ſpecie, prædicamento, & ratione prædicabilis vniuſalis Deus, & Perſona diuina, vt dicetur.

Vniuerſale an in Deo.

15 Et hinc ad tertium, non habet rationem vniuerſalis, conceptus perſonæ ad diuinas perſonas; quoniã vniuerſale debet contrahi per varias realitates, quarum vna ſit in potentia ad alteram; & quarum vna ſit actus, & forma, altera ſit potentia, & materia: hæc non ſunt in Deo: item vniuerſale contrahitur per realitates diſtinctas, & diuerſas: at in Deo omnia, quæ ibi ſunt vnũ ſũt: perſonę nãq; licẽt diſtinguãtur realiter, nihilominus ſunt idem eſſentialiter inter ſè, ratione diuinæ naturæ: id quod non accidit in creaturis, in quibus vniuerſale, & ſuperius reperitur diſtinctum, tum ſecundum ſuppoſita, & perſonas, tum ſecundum particulares naturas: Petrus enim diſtinguitur, & perſonaliter, & indiuidualiter ſecundum ſingularem naturam à Franciſco. Inſuper vniuerſale diuiditur in inferiorib. nulla tamen diuiſio ſtat in diuinis; igitur non habebitur ibi ratio vniuerſalis, & conſequenter neq; generis, etenim vbi genus, ibi ſpecies, at vnus eſt Deus, non autem plures Deorum ſpecies: & vbi ſpecies, ibi multitudo indiuiduorum, at vero vnus, eſt indiuidualiter Deus. Deniq; vbi genus, ſpecies, ibi prædicamentum, at Deus, & Dei perſonæ traſcendunt prædicamenta.

Perſonæ nomen quale in Deo ex D. Tho. & Rich.

16 Dices, ſi non genus, ſi non ſpecies, ſi non vniuerſale erit ibi nomen Perſonæ, quale ergo erit? Reſpondet D. Thom. 1. p. q. 30. art. 4. cũ Richard. in 1. d. 25. art. 2. qu. 2. dicere indiuiduum vagum: vt aliquis homo eſt indiuiduum vagum, commune Petro, Franciſco, & ſimilibus, ſicut namque aliquis homo dicit ſuppoſitum humanæ naturæ indeterminate, & vage ad ſignificandum hoc, & illud indeterminate; ita & conceptus perſonæ diuinæ.

Quale ex Scoto.

17 Scotus autem ſup. d. 23. in fin, & d. 25. ait à perſonis abſtrahi aliquid, commune quidem, non autem vniuerſale, nec genus, nec ſpecies: ſed erit aliquid commune, tanquam propriũ: veluti riſibile, & quid commune hominib. Et prædicatur de illis: at non prædicatur vt genus, patet, quia non diſtinguuntur ſpecifice riſibilia; ſub genere namq; oportet conſtituere, & diſtinguere ſpecies: neq; eſt commune vt ſpecies, quoniam ſpecies prædicatur in quid, & quidditatiue eſſentialiter de indiuiduis, at riſibile prædicatur vt quale, vt accidens, licet proprium, de inferioribus, ita Perſona prædicatur vt commune proprium, & dicit conceptum communem proprium diuinis perſonis: differt vero conceptus Perſonæ à proprio, tanquam accidenti, quia proprium non prædicatur in quid, ſed perſonæ nomen prædicatur in quid de Perſonis, eſt nãq; eſſentialis prædicatio iſta, Pater eſt perſona, Filius, & Spiritus Sanctus ſunt Perſonæ, vt dicebat Auguſt.

Ab vltimis conſtitutiuis an poſſit abſtrahi conceptus communis.

18 Ad quartum dicimus, ab vltimis conſtitutiuis non poſſe abſtrahi conceptum communem poſitiuum, non tamen impedit, vt abſtrahi poſſit conceptus communis negatiuus, cu-

iuſmo-

iuſmodi erit conceptus incommunicabilitatis, quem in portat perſona, vt diximus. Reſponſio hæc facit pro ſuſtinentib. perſonæ rationem dicere negationem. Sed ad mentem ſuſtinentium dicere poſitiuum, dicendum eſt, ab vltimis conſtitutiuis non poſſe abſtrahi conceptum communem quidē vt genus, vel vt ſpecies, non tamen implicare abſtrahi conceptum, vt proprium, vt diximus.

Eſt relatio rationis, et ergo non eſt prima, ſed ſecunda intentio, an bona conſequentia.

19 Ad vltimum, non valet iſta conſequentia, eſt relatio rationis, ergo non eſt prima, ſed eſt ſecunda intentio. Inſtantia patet in hac propoſitione, *ego ſum ego*, vbi inter ſubiectum, & prædicatum eſt relatio rationis, & tamen propoſitio hæc eſt de prima intentione; quia nullo intellectu cogitante, verum eſt à parte rei, quod *ego ſum ego*. Quod vero inter ſubiectum, & prædicatum ſit ſola relatio rationis, patet, quia ſi eſſet relatio realis, tunc prædicatum diſtingueretur realiter à ſubiecto, & ita ego realiter diſtinguerer à memetipſo. Conſimiliter in eſſentia communicabilitas eſt relatio rationis, ſed nihilominus eſt res primæ intentionis; ratio, quia communicabilitas eſſentiæ eſt cōmunicabilitas realis, etenim à parte rei eſt vere communicabilis ita incommunicabilitas in perſonis eſt realis, quia vere à parte rei eſt incommunicabilis.

Communicabilitas eſſentiæ an relatio realis.

20 Dices, ſi communicabilitas eſſentiæ eſt realis, ergo non dicit relationē rationis, ſed realem; nego ſequ. quia ad relationem realem requiritur realis diſtinctio extremorum; eſſentia vero non diſtinguitur realiter à perſonis, ergo ex defectu iſtius conditionis non erit relatio realis, licet communicabilitas ſit realis. Vel dicendum eſſe relationem realem inadæquate, ob defectum cæterarum conditionum requiſitarum ad relationem realem.

Incommunicabilitas perſonæ an relatio realis.

21 Ad illud vero de incommunicabilitate perſonæ eſt conſimiliter dicendum, illā eſſe quid vere reale, quia vere à parte rei incommunicabilitas competit perſonæ, licet ſit quid reale negatiuum, cum conſiſtat in dupli i negatione. Cæterum cum probas non poſſe eſſe relationem realem, dicendum non eſſe realem adæquate, ſed inadæquate ob conſimilem defectum extrearum conditionum.

QVÆSTIO QVARTA.

Vtrum Perſona ſignificet ſubſtantiam, vel relationem, tum in sè, tum in diuinis. Et de ſignificatō formali, perſonæ.

ARTIC. I.

De Perſona in sè.

D.Tho. ſententia.

1 Diuus Thom. 1.p. qu. 29. art. 4. ait perſonam ſignificare relationem per modum ſubſtantiæ: per ſubſtantiam autem non intelligit eſſentiam, ſed hypoſtaſim, ſeu ſubſiſtentiam, vt ibi declarat vnde deducunt aliqui ex eius expoſitorib. perſonam de mente D. Tho. ſignificare directe, & formaliter ſubſtantiam, materialiter vero relationem, inter quos Valquez diſp.127. cap.1. & 2. & Torres ad citatum locum D.Tho. vna cum Rada, optimo inſuper D.Thomę interprete, licet alias ſit Scotiſta, in 1.p. controu. 22.ar.3. qui etiam demonſtrant idipſū præſtitiſſe D. Thomam in de potent. qu. 9. art.4. licet ex oppoſito Caetan. ad p.1.29.art.4. contendat ipſius Doctorem mutaſſe ſententiam, atq; in p.1.

ſuſtiniſſe indicare formaliter,& directe relationem, materialiter vero, & quaſi conſequenter, ſeu non directe ſubſtantiam.

Rada quid de D. Tho.

2 Idem Rada eodem loco demonſtrare cõtendit D. Thomam non differre à Scoto, ita vt ſicut Scotus concedit,vt dicemus,perſonam de ſè, nec ſubſtantiam importare, nec relationem, ita etiam idipſum concedat D. Thomas.huius quoque ſententiæ, eſt Zamorra p. 1. tract. 9 qu. 5, mihi autem id non conſtat; etenim nuſquã talis indifferentię mentionem fecit D, Tho. ſed ſemper vel ad hypoſtaſim ſignificatum reſtrinxit perſonæ,vel ad relationem, Sed quidquid ſit de hoc.

Scoti ſentẽtia, de formali nec importare ſubſtantiã, nec relationem, ſecus de materiali.

3 Eſt ſententia alia Scoti,aſſerentis Perſonam de ſè eſſe indifferentem ad ſubſtantiam, & relationem; atque de ſè nullum iſtorum importare formaliter, & in communi: bene tamen eſt verum, quod deſcendendo ad ſingulares perſonas,importabit vnum,& alterum, reddendo ſingula ſingulis: vt loquendo de perſona Creata, importabit pro materiali,ſiue de Connotato ſubſtantiam,cum conſtituatur per abſoluta:loquendo autem de diuina, importabit materialiter relationem. Ita habet in 3 d.25.

4 Hæc Scoti ſententia proculdubio veriſſima videtur;etenim diſtinctiſſime, & veriſſime per eã explicat Scotus totum quæſitum;ideoq;nos quoq; in eam incidimus, vt dicamus de ſè formaliter nec importare ſubſtantiam nec relationem.

Probatur non importare relationem.

5 Et quidem probatur ſic. Perſona ex definitione ſupra tradita Boetij, & Richardi,*eſt incommunicabilis naturæ indiuidua ſubſtantia*: in hac autem definitione nulla importatur relatio, vt de ſè patet; ergo de ſè non ſignificat relationem Quod ſi aliqua importetur relatio, ea non habebitur in recto,ſed in obliquo; non formaliter,ſed materialiter:non directe,ſed indirecte; cum vero indirecte habeatur relatio, ſequitur vt de ſui ratione intrinſeca minime ſit talis relatio,ſeu tale importatum relationis.

6 Secundo arguitur. Si importat relationem,vel relationem propriam, vel communem: nullum horum eſt dicendum. Probo de primo, vel enim importaret propriam relationem Patris, vel filij, vel Spiritus Sancti: quæcumque autem ex his importetur,non poterit perſona prædicari de perſonis diuinis; ſiquidem vna perſona non prædicatur de alia, immo diſtinguuntur realiter perſonę, nomen autem perſona debet eſſe commune, & prædicari de trib. at perſona Patris non eſt perſona filij, nec Spiritus Sancti, ergo. Nec ſecundum, nempe communem, prob.ſi perſona dicit relationem communem, ergo Perſona diceretur relatiue ad aliam perſonam, & ita ſicut Pater dicitur filij Pater, ita etiam diceretur perſona filij:hoc ſequitur,nã perſona de ſè dicit relationem, Pater autem eſt perſona, ergo ſicut dicitur Pater filij Pater, ita Pater diceretur perſona filij,non enim differentia eſſet inter hoc nomen Pater,& hoc nomen *Perſona*,conſequens vero eſt aperte contra Auguſt.7.de Trin.c.5.Sequela autem prob quod competit generi,ſiue ſuperiori, competit etiam ſpeciebus, ſiue inferiorib. & indiuiduis contentis ſub illis; ſed nomen Perſona eſt quid ſuperius ad perſonam Patris,filij, & Spiritus,Sancti. ergo quod competit perſonæ in communi, competit etiam perſonæ in particulari; ſed Perſonę ſecundum ſè competit eſſe ad aliud, ergo etiã hæc perſona in particulari diceretur ad aliud, & ita Perſona Patris,veluti relatiua,eſſet Perſona Filij relatiue; ſeu ſicut dicitur *Pater* Filij Pater,ita Pater diceretur perſona Filij.Cõfirmatur, ſicut duplũ in cõmuni dicitur dimidij duplum, ita etiam hoc duplum in particulari dicetur dimidij duplum ex *Ariſt*.5, met.. cap ad aliquid: quia quod dicitur relatiue de Superiori, dicitur etiam de relatiuo inferiori, & ſic Pater eſſet relatiue Perſona filij.

Caetani reſponſio arguitur.

7 Caetanus reſpondet verum eſſe diſcurſum,vbicunq,relatiua ſignificant per modum relatiui, non autem vbi ſunt per modum abſoluti, prout perſona hic ſignificat relationem per modum hypoſtaſis; ſed contra, igitur ex eius reſponſione ſequitur quod perſona pro principali, & formali ſignificato importabit, ſubſtantiam, ſeu abſolu-

ſolu-

ſolutum;prob. ait namque perſonam importare relationem per modum ſubſiſtentiæ, ergo non importat primo relationem per modum relationis. Confirmatur, loquutio hæc ipſius attendenda eſt in ſenſu reduplicatiuo, talem namque ſenſum reddit; idem namque eſt dicere, relationem importare per modum abſoluti, ac relationem importare quatenus importat abſolutum, ſiue ſubſiſtentiam; at in explicatione ſenſus reduplicatiui, ſiue ſenſus compoſiti, id quod reduplicatur, habet locum principalis ſignificati, ergo ſibi contradicit Caietanus, & de importatione relationis pro principali ſignificato incidit in importationem ſubſtantiæ in ſenſu reduplicatiuo. Item ſignificare aliquid relationem per modum ſubſiſtentiæ, non eſt ſignificare relationem primo, & formaliter, ſed ſolum materialiter, & de connotato; nos vero loquimur de importatione ſignificati primarij, & formalis.

8 Tertio, ſi perſona in communi dicit relationem de formali ſignificato, ergo nulla perſona poſſet conſtitui per abſoluta, ſed omnis, & vniuerſa neceſſario eſſet relatiua: conſequēs eſt falſum: prob. ſeq. perſona creata, vt Angeli, & hominis eſt abſoluta: ergo falſa opinio oppoſita. Sequela tenet, quod namq; eſt de intrinſeca, & eſſentiali ratione alicuius ſuperioris contrahibilis ad inferiora, eſt etiam de eſſentiali ratione inferioris: vt ſi de ratione animalis in communi ſit eſſe ſenſitiuum, erit quoq; de ratione hominis, & bruti eſſe ſenſitiuum: ſed per sè perſona eſt de ſui formali ratione reſpectiua, ergo vbicunque reperitur conceptus perſonæ, id erit reſpectiuū, & ita omnia, etiam perſona creata erit reſpectiua.

Probatur non importare ſubſtantiam.

9 Conſimiliter dicendum de alio capite, quod non ſit de ſui natura ſignificatiua ſubſtantiæ: nec namq, de sè relationem ſignificat, vt diximus, nec ſubſtantiam. Iam probatum eſt primum, modo probemus ſecundum.

10 Et primo ſi de sè ſignificat ſubſtantiam, ergo vbicunq; eſt, ſignificabit abſolutum, & ſubſtantiam: conſequens eſt falſum; ergo. prob. ſeq. & falſitatem: Perſonæ diuinæ iuxta communem, & veriorem ſententiam conſtituuntur per reſpectiua; igitur de sè non ſignificat de formali ſubſtantiam, nec abſolutum: ſequitur hoc, etenim ratio perſonæ prædicatur de diuinis perſonis: hæ conſtituuntur per reſpectiua, ergo non poſſet ratio perſonæ prædicari in diuinis, quia perſona de sè importaret abſolutū. Diſcurſus ſequitur vt prima de relatione: eſt namq; abſolutum de intrinſeca ratione perſonæ; ergo vel perſonæ ratio non prædicabitur de diuinis perſonis, quia ſunt reſpectiuæ; vel ſi prædicabitur, ſequitur, vt perſonæ diuinæ ſint abſolutæ.

11 Fuit opinio Magiſtri in 1. d. 23. Perſonam in ſingulari ſignificare ſubſtantiam, in plurali autem relationem. Primum probat ex Auguſt. 7 de Trin. dicente, *nihil eſt* aliud dicere Perſonam Patris, quam ſubſtantiam *Patris*. Secundum probat, quoniam nomen Perſonæ plurificatur in ſuppoſitis, ex Athan. in ſymb. alia eſt enim perſona Patris, alia Filij, alia Spiritu Sancti. *Magiſtri ſententia.*

12 Sed hoc non poteſt ſtare: & primo, ſingulare, & plurale idem ſignificant formaliter, licet differant ſolum in modo ſignificandi: idem namque in ſubſtantia ſignificat *homo* in ſingulari, & *homines* in plurali, quando ambo ſignificant eandem naturam humanam; ergo ſi Perſona in ſingulari ſignificat ſubſtātiam, idem ſignificabit in plurali: & ſi in plurali denotat relationem, idem quoq; importabit in ſingulari. Item plurale nihil eſt aliud, quam ſingulare geminatum, & pluraficatum; ergo in ſolo modo ſignificandi differunt; cæterum id, quod importabit ſingulare, importabit, & plurale, & viceuerſa. *Non recipitur.* *Singulare, & plurale idem ſignificant in ſubſtantia, licet differant in modo ſignificandi.*

13 Probatur inſuper non ſignificare ſubſtantiam; quia vel ſignificaret ſubſtantiam primam, vel ſecundam: nullum iſtorum: probo, non primam, quia ſubſtantia prima eſt ſingularis, indiuidua, & hæc, quæ quidem non poteſt prædicari de multis prædicatione dicente, hoc eſt hoc: conceptus autē perſonæ prædicatur de multis. Non item ſecundam, quia ſubſtantia ſecun-

da, ſeu quidditas vniuerſalis diuiditur, & cõmunicatur in inferiora, at perſonæ vt perſona eſt, competit incommunicabilitas. Dices, communicatur Perſona in communi tanquam ſuperius. Reſp. bene verum eſt, quod perſona ſic logice ſpectata eſt communicabilis, & prædicabilis; at aliunde ex ſui natura conſiderata eſt omnino incommunicabilis: & ita diſcrepat à quidditate rei, quæ quidem communicabilis eſt tum logice, tũ metaphyſice: non ſolum logice ſub ratione vniuerſalis prędicabilis, verum etiam metaphyſice, quatenus ſoli perſonæ, ſeu perſonatæ naturæ implicat communicari, cæteris autem naturis, abſtractis perſonalitatib. non repugnat, ſiue vt quo, ſiue vt quod, communicari.

14 Vtramque vero partem concludit Scotus, dum aſſerit perſonam dicere negationem. Quod ſi ita eſt, vt videbimus, bene infertur, nec relationẽ dicere, nec ſubſtantiam; & neq; ſubſtantiã primã importare nec ſecundã.

15 Durandus obſtat nil poteſt eſſe commune abſoluto, & reſpectiuo: ergo non dicit quid indifferens ad ſubſtantiam, & relationem. Reſp. negando aſſumptum, quia *ſubſiſtentia* eſt quid indifferens ad vtrumque.

16 Vaſquez 1.p.d.130.c.3. arguit in fauorem eiuſdem Durandi, inquiẽs, ſi importat quid commune, ergo nec eſt ad aliud, nec ad sè: implicat autem concipere relatiuum abſque ordine ad aliud, & abſolutum abſque ordine ad sè, ergo nil dicit commune. Reſp. prout dicit quid commune, nec eſſe ad aliud, nec ad sè formaliter, ſed poteſtatiue vtrumq; ſicut animal in communi de sè nec eſt formaliter rationale, nec brutale, ſed permiſſiue vtrumq;

ARTIC. II.

Quid importet nomen perſonæ prout reperitur in diuinis.

Rada ſententia.

1 HActenus de Perſona in communi, & in sè: dubium autem reſtat de perſona, prout reperitur in diuinis, verum importet ſubſtantiam, vel relationem, quatenus prædicatur de ſolis Dei perſonis. Rada vbi ſup. idem ait, eſſe dicendum etiam in diuinis, vt nullum horum importet: aſſeritque id eſſe doctrinam Scoti. Quod vero non importet ſubſtantiam probat argumento Scoti: ait namq; Scot. vel importabit perſona ſubſtantiam primam, vel ſecundam; nullum iſtorũ: prob. in diuinis non reperitur alia ſubſtantia prima, vel ſecunda, niſi diuina eſſentia: at eſſentia non numeratur, nec multiplicatur in diuinis, ſicut aliũde multiplicantur perſonæ, ergo perſona non importat naturam communem, ſeu quidditatem, vel ſubſtantiam ſecundam. Et ſub eadem ratione non importabit ſubſtantiam primam, ſiue eſſentiam ſub ratione primæ ſubſtantiæ, quia eſſentia communicatur, perſona autem non communicatur. Et ex hoc habet Rada, quod non dicat ſubſtantiam.

2 Quod vero neque dicat relationem probat ex dictis, quia ſicut Pater dicitur Filij Pater, ita diceretur Pater Filij perſona. Item Perſona vt ſic, dicit quid poſitiuum; illud autem nec eſt abſolutum, nec relatiuum, ergo erit indifferens, quia in mundo nihil eſt aliud præter abſolutum, relatiuũ, & indifferens. Inſuper aliqui tenent perſonas conſtitui per abſolutum, aliqui per relatiuum: ergo dandus eſt conceptus indifferens ad abſolutum, & relatiuum; omnes namque habent conceptum contradictorium, igitur nec eſt abſoluta, nec relatiua, ſed indifferens. In eandem incidit ſententiam Herrera in 1. diſp. 7. q. 3. vnde concludere videtur cum Rada Perſonam in sè, vt communem ad perſonas diuinas, eſſe indifferentem, & neque importare abſolutum, nec relatiuum.

De ſententia Rada, & Herreræ non cõſtat vtrũ ſit ad mentem Scoti.

3 Verum vtrum eorum ſententia ſit conformis Scoto, non conſtat: & in primis Scotus non loquitur de perſona prout communis eſt ſolummodo perſonis diuinis, ſed prout cõmunis eſt perſonæ creatæ, & increatæ: vt ſic, putat eam eſſe indifferentem; Item ſemper Scotus docuit perſonas conſtitui per reſpectiua; licet namque

in

in 1.d.26. q. vn. vtrumque parum defendar, nihilominus, in eam magis inclinat, & vbique eam commemorat: hoc ſtante, quomodo, poterit dicere conceptum communem perſonæ ad perſonas relatiuas non eſſe relatiuũ.

Perſona conceptus communis diuinis perſonis eſt relationis?

4 Ideo dico conceptum perſonæ communem perſonis diuinis ſolummodo, eſſe relatiuum prob. relatiuum non conſtituitur per non relatiuum: perſonæ omnes diuinæ, ſunt relatiuæ, ergo earum cõceptus communis erit relatiuus. Item qualis eſt conceptus eſſentialis ſuperioris prædicabilis de inferioribus, talis erit conceptus cõſtitutiuus, & eſſentialis inferiorũ: Sed conceptus eſſentialis perſonæ in cõmuni ad diuinas perſonas, non eſt relatiuus, ergo nec inferiores perſonę per talem eſſentialem conceptum conſtitutę erunt relatiuæ. Inſuper ex non ſubſtantijs non fit ſubſtantia, ait Ariſt. ergo ex non relatiuo non fit relatiuum.

5 Dices, Scotus probat, non diſubſtantiam, concedo, quia ideo id dicit, quia negat conſtitui per abſoluta. Quod ſi inferas, ergo neq; dicit relationem, negatur id, etenim de hoc Scotus non loquitur, neque id negat: negat vero vtrumque loquendo de perſona prout communis eſt ad increatam, & creatam.

Rada obiectionis ſoluuntur.

6 Cum inquit Rada, dicit quid poſitiuum, id vero eſt indifferens ad abſolutũ, & reſpectiuum, negatur. Cũ ſubdit, ſi dicit relationem, ergo Pater Filij, eſſet Perſona Filij, negatur conſeq. quia committitur fallacia commutando hoc aliquid in quale quid, ſiue particulare in vniuerſale; etenim Pater eſt ſingulare, Perſona autem in communi eſt quid ſuperius, commune, & quaſi vniuerſale, licet non ſit vere vniuerſale, vt ſuperius diximus. Poteſt quidem ſuperius, & commune prædicari de Filio, cuiuſmodi eſt perſona, non autem poteſt prædicari Pater, valet namque Filius eſt Perſona, ſed non valet, Filius eſt Pater. Item dum infertur, ergo Pater eſt perſona Filij, dat intelligere quod perſona ſtat ſuppoſitaliter, nempe pro perſona patris, & hæc eſt falſa prædicatio, quia idẽ eſſet, ac dicere Perſona Patris eſt perſona Filij: at cum dicimus Filius eſt perſona, perſona non ſtat hypoſtatice, ſed ſupponit pro quidditate ſuperiori, & communi.

Contradicentes ſibi inuicẽ an, & qualiter aliquando cõueniant.

7 Id tandem, quod aiebat, quod duo contendentes de conſtitutiuo perſonæ, quorum alter per abſoluta conſtitui contendat, alter per reſpectiua, ambo habebunt conceptum communem, & indifferentem ad abſolutum, & reſpectiuum, dicendum hoc ab imaginatione pendere, non à veritate; eſt namq; neceſſe vt altera iſtarum opinionũm ſit vera, & falſa altera: quod ſi vtraque eſſet vera, tunc vtiq; diceret perſona conceptum cõmunem; verum quia altera ſolum eſt vera, tunc dicet ſolummodo conceptum determinatum; vel quidem conceptum abſoluti, ſi opinio de abſoluto eſt vera; vel conceptum relatiui, ſi vera eſt opinio de relatiuo. Nec propter varietatem opinionum admittenda eſt iſta indifferentia, cum hæc ita ſe habeant, vt non ſint ambo vera, ſed, alterum eorum erit falſum, alterum verum: opinio autem de tali indifferentia non habet fundamentum in re, ſed in ſola fictione, atq; imaginatione: igitur conuenientia diſceptantium eſt ſola intentionalis, non realis, cum contradicentes inuicem non poſſint proxime conuenire in eadem veritate reali ſicut nec contradictoria ipſa poſſent ſimul eſſe vera realiter. Dixi proxime, quia contradicentes poſſunt bene concordare in conceptu aliquo, & veritate aliqua remota.

8 Inſuper nulla perſona diuina eſt abſoluta, ergo non eſt verum, dicere conceptum indifferentem ad abſolutum. Denique omnis, & tota Trinitas, omnis inquam perſona Trinitatis eſt reſpectiua, ergo perſona prout cõmunis Trinitati eſt reſpectiua. Concluditur ergo dicere conceptum communem ſubſiſtentiæ, relatiuum, ac determinatum, non autem indifferentem.

9 His actis, duo concludimus, primum, quod perſona quatenus indifferens ad creatam, & increatam, neque importat ſubſtantiam, neque relationem, ſed quid indifferens ad vtrumq; quod viſum fuit artic. anteced. Secundum,

dum, quod Perſona, prout indifferens, & communis ad perſonas increatas, importat determinate, vel abſolutum, ſi perſonæ diuinæ conſtituuntur per abſoluta; vel reſpectiuum, ſi conſtituuntur per reſpectiua: Verum quia communis eſt ſententia conſtitui per reſpectiua, ideo importabit conceptum communem reſpectiuum. Hæc de conceptu communi.

ARTIC. III.

Quid perſonæ nomen importet in particulari.

Perſona de principali ſignificato importat ſubſiſtens, ſeu ſubſiſtentiam.

1 DEſcendendo, autē ad id, quod importat in particulari, primo dicimus, quod *Perſona* de principali importat ſubſiſtentiam, ſiue ſubſiſtens in natura intellectuali. Hoc verum ex definitione perſonæ, quæ eſt naturę intellectualis incommunicabilis exiſtentia, ergo de principali ſignificato, ſiue primario, importat ſubſiſtentiam, Subſiſtentia vero ſic primo importata habet duplicem indifferentiam: altera ad poſitiuum, & priuatiuum, ſiue negatiuum: & alteram ad ſubſtantiam, & relationem: vnde ſit, vt inde importet aliquod iſtorum, etiam pro principali, & primario ſignificato; ratio eſt quia omnis ſubſiſtentia, vel eſt abſoluta, vel relatiua: vel dicit negationem, vel poſitiuum: & omnis ſubſiſtētia eſt formaliter aliquod iſtorum, reddendo ſingula ſingulis; ergo primo, & per ſe importat ſubſiſtentiā ſiue abſolutam, ſiue relatiuam, ſiue poſitiuam: ſiue negatiuam: loquimur autem de perſona contracta, ſiue de perſona iam particularizata; etenim perſona abſtractiue tenta nullum eſt iſtorum formaliter, ſed poteſtatiue; ſicut animal in ſè nec eſt formaliter homo, nec brutum, ſed poteſtatiue vtrumq; licet hoc particulare animal neceſſe eſt, ſit vel formaliter homo, vel formaliter brutum. Quod ſi ordinem conſtituere velimus, vt primo importet ſubſiſtentiam, ſimpliciter tentam, & inde relatiuum, vel abſolutum: poſitiuum, vel negatiuum, ordo quidem iſte erit fictus ab intellectu, non à parte rei; ratio eſt, quia ſubſiſtentia particularis cōſtituitur eſſentialiter, & intrinſece ex altero ex his nempe vel ex abſoluto, vel reſpectiuo, vel poſitivo, vel priuatiuo: quomodo ergo prius concipere poſſemus ſubſiſtentiam abſq; poſitiuo, vel priuatiuo abſque abſoluto, vel relatiuo? idem namq; eſſet, ac dicere quod conſtitutum ſit prius conſtituentibus, & quod in creatis, compoſitum ſit priuſquam materia, & forma; igitur dicendum, quod principale, & primarium, immo adæquatum importatum perſonæ in particulari, ſit ſubſiſtentia, vel abſoluta, vel relatiua; vel poſitiua, vel negatiua.

Perſona diuina quid pro formali, quid pro connotato.

2 Secundo dicimus quod loquendo de perſona diuina, loquendum eſt etiam conſequenter ad varietatem opinionum de earundem diuinarum perſonarum conſtitutione, & quidem aſſerendo eas conſtitui per reſpectiua dicendum eſt perſonam pro formali dicere negationem communicabilitatis, vt *quo*, & vt *quod*; pro materiali vero connotare hæc tria ſequentia; nempe Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, de quib. prædicatur: relationem originis, qua mediāte conſtituuntur, & qua mediante ineſt illa negatio, & deniq; ipſam naturam diuinam. Hęc Scotus ſupra litt. B.

Ordo eorū quæ ſunt in diuina perſona relatiua.

3 Circa ordinem autem iſtorum, attendendum eſt, quod iuxta naturæ ordinem loquendo, in primo loco eſt ponenda relatio, in ſecundo ſubſiſtens per relationem conſtitutum, & in tertio apponenda eſt illa communicabilitatis negatio. Ratio talis ordinis, eſt quia prius eſt conſtituens, quam conſtitutum; relatio conſtituit: ſubſiſtentia perſonæ conſtituitur, ergo primo loco adeſt relatio originis, & ſecundo ipſa perſona: Verum quia incommunicabilitas neceſſario ſequitur ad perſonam, hinc ſit, vt in tertio loco ipſa collocetur.

Ordo qualis eorundē ſi eſſet abſolutum.

4 Aſſerendo vero conſtitui per abſoluta, non diſſimili ordine eſt diſcurrendum, itaut primo loco apponatur proprietas illa abſoluta conſtitutiua: ſecundo loco habeantur per-

ſonæ

ſonæ ipſæ conſtitutæ: & tertio reſultet inde duplex illa incommunicabilitas.

5 Itaque, & iuxta duas iſtas vias recenſitas ſequitur, vt ſi conſtituitur per reſpectiua, dicendum ſit, quod pro formali dicit relationem; pro materiali dicit ſubſiſtens; verum quia hoc ſubſiſtens eſt relatiuum ideo indicat ſubſiſtentiam relatiuam; & quoniam perſona conſtituitur etiam per eſſentiam, inde habetur etiam conceptus eſſentiæ. Si autem conſtituitur per abſoluta, tunc pro formali indicat abſolutum, ſiue proprietatem conſtituentem abſolutam: pro materiali ipſam ſubſiſtentiam abſolutam; & denique ipſam met eſſentiam, quia etiam ipſa conſtituit perſonam: negatio autem communicabilitatis in vtraque ſiue abſoluta, ſiue reſpectiua, prouenit non ab eſſentia, ſed à proprietate cõſtitutiua; ſicut etiam earundem perſonarum diſtinctio prouenit a proprijs ſpecificatiuis conſtitutiuis,

6 Quia tamen conſtituuntur per reſpectiua, vt communis eſt opinio, ideo de formali ſignificato indicat ſubſiſtens relatiuum, prius tamen indicat relationem, quam relatiuum: ſiue conceptu inadæquato ſignificat relationem, adæquato relatiuum.

Qualis ordo in ſententia dicentium conſtitui per negatiuum.

7 Sed quid de opinione dicentium conſtitui perſonam per negatiuum? vtique principale ſignatum erit ipſa negatio, & hoc pro formali, pro materiali autem erit ipſa ſubſiſtentia negatiua, addens ſupra naturam, duplicem illam incommunicationem, vt ſic non reperitur in diuinis, niſi conſequenter, etenim principaliter conſtituuntur per poſitiua; id vero ſi eſt, cõtinget ſolum in perſonis Creatis, de quo infra. Applicando vero iſtam opinionem ad perſonas diuinas, dicendũ quod iſta negatio non ſignificat ſubſtantiam, nec relationem, quia negatio nec eſt ſubſtantia, nec relatio: nihilominus connotat aliquod poſitiuum: primo autem connotat tres diuinas perſonas poſitiuas: ſecundo connotat relationes originis conſtitutiuas, quibus mediantibus conuenit tribus perſonis talis negatio, & tertio connotat eſſentiam.

8 Quæres autem cur vltimo connotat eſſentiam, cum ipſa ſit principale conſtitutiuum etenim Scotus aiebat vltimo connotatum eſſe eſſentiam diuinam.

Qualis ordo eſſentiæ, & cæterorum in Perſona.

9 Reſpondeo, quia hic loquimur de incommunicabilitate perſonali: incommunicabilitas autem non habetur per eſſentiam, ſed per relationes; ideo primo loco ponenda eſt relatio: verũ quia cõſtitutio perſonarũ nõ poteſt haberi ſine eſſentia, ideo ponitur etiam ibi eſſentia: quæ licet ſit prima, & principaliter, & radicaliter in Deo, & perſonis, nihilominus ipſa neque eſt ratio negationis, neq; incommunicabilitatis, ſicut neq; pariter erit ratio diſtinctionis perſonarum, nec ſpecificationis earum, vnde modus hic eſt modus explicandi, non eſſendi, quia primaria radix eſſendi in diuinis eſt diuina eſſentia, cum ipſa ſit omnium pelagus ex Damaſc.

10 Argui autem poteſt contra dicta. Primo Auguſt. 7. de Trin. c. 5 ait, *non eſſe aliud, Deum eſſe, & perſonam eſſe*: hinc arguitur, ſed Deus importat abſolutum, & ſubſtantiam, ergo idipſum importabit perſona. Reſp. intentionem Auguſtini eſſe demonſtrare diuinas perſonas eſſe Deum: Intendit etiam demonſtrare perſonas diuinas nõ eſſe alium Deum, quam ipſe Deus, & ita oſtendit vnitatem Dei, ſiue vnitatem Deitatis cum perſonarum Trinitate. Ac deniq; inde contra Arium concludit conſubſtantialitatem Filij, & Spiritus Sancti, dum Filius, & Spiritus Sanctus ſunt idem Deus, & non ſunt alius Deus à Deo, non enim eorum perſona facit eos diſtingui eſſentialiter à Deitate, immo mediante eadem Deitate ſunt conſubſtantiales cũ Patre. Poteſt quoq; reſponderi, quod ſuſtinendo perſonas conſtitui per abſoluta, inde infertur perſonam ita eſſe abſolutam, ſicut Deitas eſt itidem abſoluta: dando autem conſtitui per relatiua, remanet prima reſponſio, vt demonſtret perſonas non eſſe alium Deum, ſed eſſe eundem Deum cum ipſo Deo: & ita ſatisfit argumento Magiſtri, innixo ſuper hanc Auguſtini authoritatem.

11 Secundo obſtatur ex eod. Auguſt. ibid. c. 4. vbi, quærenti, quid ſint

tres

tres in diuinis, reſpondet eſſe *tres perſonas.* quia pater eſt perſona, Filius eſt perſona, & Spiritus Sanctus eſt perſona; at *quid*, indicat ſubſtantiã, & eſſentiam rei, ergo perſona indicat ſubſtantiam. Reſp. quod dum fit interrogatio per *quid*, poſſunt duo peti, poteſt namq; peti definitio, & quidditas rei: poteſt etiam peti ſubiectum de quo dicatur aliqua res. Et quod ita ſit, patet ex Ariſt. ex prin. topic. c 4 dicente, *definitio eſt oratio indicans quid eſt eſſe rei:* ecce prima petitio. Patet etiam ſecunda petitio ex eod. in *10.* met. t. 9. cum ait, *totaliter quærendum eſt quid vnum, quemadmodum, & quod vnum, quemadmodum, & quidem, tanquam non ſufficiens, quod hoc ipſum ipſius naturæ.* Cuius ſenſus eſt, quod non ſufficit dicere, vnum, eſſe principium, ſicut Platonici aſſerebant; ſed neceſſe eſt aſſignare aliquid, de quo ipſum vnum dicatur: & ita per *quid*, Ariſtot. duo intelligit, alterum, definitionem: & alterum, ſubiectum, de quo dicatur ipſum vnum, ſeu definitio de vno. Pariformiter hæretici Dum legebant penes Ioann. 5. *tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo:* quærebant dicendo, *quid tres?* in hac quidem interrogatione nõ quærebant de diffinitione, & quidditate, ſed de ſubiecto, de quo dicuntur tres: & ad hoc optime reſpondetur per nomen *Perſona*, dicendo, tres Perſonæ. Dum ergo in propoſito indicat perſonam, vtiq; indicabit aliquid ſubſiſtens, vt diximus. Vel reſpondetur ſecundo, quod per *quid*, licet quæratur definitio, attamen non ſequitur vt per eam habeatur ſola ſubſtantia; quandoquidem definitio non ſolum traditur de ſubſtantia, ſed etiam de accidente, & non ſolum de abſoluto, verum etiam de relatione; ergo per ly, *quid*, non magis importatur ſubſtantia, quam relatio: Cum autem definitio ſit vtriuſq; & ſubſtantiæ, & relationis: & poſitiui, & negatiui, ſequitur vt ly, *quid*, de ſè non magis importet vnum, quam aliud, ſed erit indifferens ad vtrumque.

Interrogatio facta per Quid, petit vel diffinitionem, vel ſubiectum.

12 Tertio arguitur omne, quod ponitur in definitione perſonæ eſt abſolutum, ergo nullam indicat relationem: Reſp negando antecedens: quia ibi ponitur *ſubſiſtens*, hoc autem eſt indifferens ad abſolutum, & relatiuum ponitur etiam, *incommunicabilis*, quod de omni dicitur perſona, tum abſoluta, vt creata, tum reſpectiua, vt diuina. dicendum etiam, quod ibi deſcribitur perſona in communi, & vt ſic eſt indifferens: quod ſi deſcendat ad particularem, erit vel abſoluta, vt creata, vel reſpectiua, vt increata.

Nõ omne, quod ponitur in definitione perſonæ eſt abſolutũ.

13 Vltimo, ex eod. Auguſt. in ſẽtentia Magiſtri recenſito, nomen perſonæ in ſingulari ſignificat ſubſtantiã, quia ſignificat Deum: & in plurali relationes, quia ſignificat perſonas: Dicendum, idem eſſe vtriuſque ſignificatum de ſingulari, & plurali, vt ibi diximus. Dicimus ſecundo eſſe differentiam ſolummodo in modo ſignificandi, non in ſignificato, eſt namq; vtriuſque idem ſignificatum; quapropter id, quod de ſè importat perſona in ſingulari, id ſecundum quidditatem importat in plurali. Dicimus tertio ſenſum Auguſtini fuiſſe oſtendere perſonam non eſſe aliud à Deo, ſed eſſe idẽ cum Deo; ait namq, *nihil eſt aliud dicere, perſonam Patris, quam ſubſtantiam Patris:* quo in loco oſtendit duo, primo, quod Perſona non eſt fortaſſe, vt hæretici dicerent, ſiue accidens, ſiue ens mancum, & diminutum, ſiue imperfectum, immo perfectum, & adeo perfectum, vt ſit ſubſtantia, & perfectiſſima, ac infinita ſubſtantia: ſecundo oſtendit, eandem perſonam Patris eſſe in ſubſtantia, & in eſſentia Deum, & eundem Deum, qui eſt Pater. Cum vero ex oppoſito multiplicantur perſonæ in plurali, oſtendit plures eſſe perſonas, & hypoſtaſes, ſicut aliunde ex perſona in ſingulari demonſtrare intendat Auguſt. identitatem eſſentialem ipſarum perſonarum cum eſſentia Dei: ſiue prædicationem, & communitatem, quam habet hoc nomen *Perſona* ſupra cæteras diuinas Trinitatis perſonas, vt eſt dictum.

QVAE-

QVÆSTIO QVINTA.

Vtrum Perſona prædicetur vniuoce de creatis, & increatis perſonis.

Quæſtionis reſolutio cõſequẽter ad ſententias ſuperius recenſitas.

1 PRæſens dubitatio reſoluenda eſt ſubſequenter, & conformiter ad opiniones varias de conſtitutione Perſonę; etenim adsũt qui dicãt eam conſtitui per quid poſitiuum: adſunt, & qui negent id, affirmentque conſtitui per duplicem negationem, de qua re in materia de Incarnatione; hinc cõſequenter vnuſquiſque loquitur ad ſuam ſentẽtiam: nos autem pro ſingulis quæſtionem decidamus.

2 Et quidem ſuſtinendo Perſonas conſtitui per quid negatiuum, dicendum eſt dari quid commune, abſtractũ, prædicabile de omnibus perſonis, tum humanis, tum angelicis, & diuinis; illud autem eſt ipſa incõmunicabilitas, ſiue negatio communicabilitatis, & independentiæ: ita aperte fatetur etiam Scotus in 1.d.23.q.1.§. *Ad primum iſtorum Baſſol.* in 1.d.25. q.1. art.3. eſtque ſententia hæc communis, nec poteſt negari: conueniunt namque in tali negatione, ergo negatio prædicatur de illis, & communis eſt illis.

3 Suſtinendo inſuper nomen, & rationem perſonæ imperfecte reperiri in perſona creata; perfecte autem reperiri in perſona increata, tunc dicendum, nequaquam conuenire perſonas in cõceptu aliquo dicto de eis. Pro explicatione afferti, eſt ſupponendum hoc dici ad mentem Scoti; ipſe autem in 3.d.1.q.1. docet in perſona creata reperiri duplicem rationem incommunicabilitatis, nempe actualis, & aptitudinalis: non autem potentialis, quia eſt in potentia obedientiali ad Deum, & ideo poteſt dependere ad verbum, at de hoc infra ſuo loco. Perſona autem increata dicit triplicem incommunicabilitatem actualem, aptitudinalem, & potentialem, quia omnino ei repugnat, & cõtradicit dependere; hinc fit, inquit Scot. vt ratio perfecta, & completa perſonæ ſit in Deo, non autẽ in creatura. Hoc quidem ſuppoſito, ſtat vt nequaquam abſolute conueniant; ratio patet ex dictis, quia vni deficit incommunicabilitas potẽtialis, quæ alteri competit; ergo vt ſic non omnino conueniunt. Vnde dicimus inadæquate eas conuenire, quatenus conueniunt in incõmunicabilitate actuali, & aptitudinali; & vt ſic, dici poteſt perſonam vniuoce prędicari de creata, & increata, ſed conceptu vniuoco inadæquato: ita Scotus habet in 3. d.1.q.1. litera G.

4 Dato inſuper perſonam creatam conſtitui per duplicem negationem: increatam vero per quid poſitiuum, vt de hac ſecunda certum eſt; tunc nequaquam perſona prædicabitur vniuoce de eis prob. poſitiuo, & negatiuo nihil eſt commune vniuocũ; enti enim, & non enti, nihil eſt commune, vt ſorti, & chimeræ nihil eſt commune: ergo à pari in propoſito. Item illud commune vel eſſet poſitiuum, vel negatiuum: nullum iſtorum: non poſitiuum, quia licet eſſet commune perſonis increatis, non tamen creatis, conſtitutis per negationem: non enim poſitiuum prædicatur de negatiuo; non enim valet dicere non ens eſt Petrus nec negatiuum, quia conceptus negatiuus prædicaretur quidem de perſonis creatis per negationem conſtitutis, non autem de increatis conſtitutis per poſitiuum. Inſuper ſuperius prædicabile, & commune inferioribus non debet habere maiorem, nec minorem entitatem ſuis inferioribus, at ſi poſitiuum eſt commune perſonis creatis, tũc iſtud

Digitized by Google

cõmune poſitiuum, eſſet maioris entitatis, quam ipſa ratio perſonæ creatæ, quandoquidem plus eſt eſſe poſitiuum, & aliquid, quam negatiuum, & nihil, quale eſt negatio communicabilitatis: ſi etiam negatio eſſet quid commune perſonis increatis, tunc inferius iam nõ eſſet quid poſitiuum, ſed negatiuum, etenim ratio ſuperioris deſcendit conſtitutiue intrinſece in inferiora, vt animal in hominem; ſed negatio prædicatur de perſona increata, ergo ipſa perſona non eſt quid poſitiuum, ſed negatiuum.

5 Conceſſo perſonam creatam conſtitui per abſoluta, & increatam per reſpectiua, nil prædicabitur vniuoce de increata, & creata: prob. abſoluto, & reſpectiuo nihil eſt cõmune vniuocum, ergo &c.

6 Dato deniq; perſonas omnes, ſiue creatas, ſiue increatas conſtitui per quid poſitiuum, facile eſt dicere importare quid cõmune prædicabile de ipſis Hoc idem habet Scot. in 1. d. 23. q. 1. in fine: & ibid d. 25. expreſſe docẽs, quod à perſonis poteſt abſtrahi aliquod commune poſitiuum.

7 Quod ſi à Scoto quæras, quodnam erit illud commune poſitiuum, reſpondebit, illud eſſe ſubſiſtentiam, ſeu ſubſiſtens; etenim vnaquæq; perſona tum creata, tum increata ſubſiſtit, & vt ſic, ſe habent, tanquam inferiora ad ipſum conceptum ſubſiſtentiæ, vel perſonæ communem.

8 Quod autem, reddendo ſingula ſingulis, Perſona importet quid cõmune, vt eſt explicatum, id omnes cõcedunt: & vltra Scotum, cum Scotiſtis, ad ſtipulantur etiam Alex. 1. p. q. 56. n. 4. art. 2. Capreol. 1. d. 25. art. 1. q. 1. D. Bonau. eod. loc. D. Tho. 1. p. q. 30. art. 4. Marſil. 1. d. 17. art. 2. itaut ſit indubitatum. Et probatur ex Auguſt. 7. de Trin. c. 7. dicete, *Si Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus ſunt tres perſonæ, commune eſt eis eſſe perſonam*.

Perſona cõceptus, an vniuocus.

9 Vnum nihilominus controuertitur, qualis nam ſit communitas iſta, ſiue iſta prædicatio: vtrum nempe ſit communitas vniuoca, vt prædicetur vniuoce ſiue negatio, ſiue realitas poſitiua de diuinis, & creatis perſonis: quod ſi vniuoce prędicari dixeris, & in quid; ergo dabitur realitas aliqua communis contrahibilis ad Deũ per differentiam; at hoc eſt impoſſibile, quia Deus conſtatet, immo cõponeretur ex genere, & differẽtia. Item nihil eſt cõmune vltimis diſtinctiuis; & ab vltimato diuerſis nihil poteſt abſtrahi cõmune prædicabile de eis, alias non eſſent primo diuerſa; ergo non videtur danda talis vniuocatio, ſiue communitas. Inſuper ſi eſt quid commune, ergo vel erit genus, vel ſpecies, & ita diuinæ perſonæ reponentur in genere, & ſub determinata ſpecie.

10 Nihilominus dicendũ eſt primo perſonam non prædicari tãquam genus, vel ſpecies; ratio patet ex difficultatibus prætactis, non enim ab vltimis diſtinctiuis, nec à primo diuerſis, ſicut nec ab vltimis differẽtijs poteſt abſtrahi cõceptus in quid ſic prędicabilis de eis, alias nõ eſſent primo diuerſa, ſed in aliquo conuenirẽt: nec inſuper abſtrahitur conceptus communis, vt genus, vel ſpecies, alias vel eſſent diuinæ perſonæ in genere, vel daretur aliqua realitas in Deo, habẽs rationem actus, & potẽtiæ, quatenus deberet eſſe contrahens, & contrahibile vide Scot. in 1. d. 23. in fin. & d 25. à quo Vaſquez 1. p. diſp. 130. c. 2 & nos hac ead. diſput. ſup. q. 3.

Perſona quo modo cõtrahitur ad diuinas perſonas.

11 Sola ſupereſſet difficultas circa contractionẽ perſonæ ad perſonas diuinas: etenim oportet in eis ponere aliquam realitatem contrahẽtem ipſam rationem perſonæ: dum autem fit contractio, contrahibile ſe habet vt genus, & potentia: & contrahens ſe habet vt forma, vt differentia, & vt actus, & ita Deus componeretur ex actu, & potẽtia; ex genere, & differẽtia. Ad hoc facile reſponderent qui dicerent talem communitatem eſſe quid rationis, non quid reale: id autẽ conſiſtere non poteſt, quia alias etiã perſonæ ad quas fieret contractio eſſet quid rationis. Item ſequeretur perſonam non eſſe quid primę, ſed ſecundæ intentionis. Ideo dicendum, quod quando aliquid contrahitur ad Deum non contrahitur per differentiam aliquam eſſẽtialem, ſed per modum intrinſecum: dum vero contra-

hitur

hitur per modum,ceſſat actus,& potentia, genus, & differentia,forma,& materia cum cæteris imperfectionibus.

12 Ratio eſt,quia modus intrinſecus non variat naturam eius, cuius eſt modus: quod ſi diſtinctio interueniat,ea eſt ſolum modalis. Item ens non dicitur ita proprie contrahi per modos, ſicut genus per differentias, quia non eſt ita in potentia ad ſuos modos,eo modo,quo materia eſt in potentia ad formam, ſub ratione informabilis, & informantis, ſtricte loquendo; & vel ſicut genus ad differētias:licet inter id,à quo accipitur cōceptus communis,& id,per quod cōtrahitur,reperiatur differentia,tamen non ſemper interuenit diſtinctio realitatis,& realitatis, ſed aliquando ſufficit diſtinctio realitatis, & modi intrinſeci eiuſdem realitatis. Denique eſt eadem prorſus res, id quod contrahitur per modum intrinſecum, vna cum ſuo modo: ſolum enim differunt modaliter, vt realitas, & ſuus proprius modus,non autem vt realitas,& realitas. Et ita quoq; ens contrahitur per finitum,& infinitum, tāquam per modos &c.

Modus intrinſecus nō variat naturam eius, cuius eſt modus.

13 Obſtatur,Perſona eſt incommunicabilis,ergo cōceptus eius nullo modo poteſt eſſe vniuocus:probatur conſequens,incommunicabile nō eſt communicabile,alias non eſſet incommunicabile,ſed communicabile: dicere autem incommunicabile eſſe communicabile, inuoluit contradictionem. Secundo,quod eſt communicabile in diuinis dicit perfectionem ſimpliciter: perſonalitas autem, ſeu relationes perſonales abſtrahunt à perfectione, & imperfectione in ſententia Scoti, ergo non erit ratio perſonæ vniuoca,quia non communicabilis. Tertio, abſoluto,& reſpectiuo nihil eſt commune vniuocum: perſona creata eſt abſoluta: diuina reſpectiua. Quarto, poſitiuo,& negatiuo nihil eſt commune vniuocum: perſona diuina vltra duplicem negationē, importat proprietatem perſonalem vere poſitiuam: perſona autem creata de toto dicit quid negatiuum.

Obſtatur.

14 Ad primū, perſona vel ſumitur pro formali,vel pro ſubſtrato: ſecundo modo eſt incommunicabilis: quia eſt ſuppoſitum per ſè ſubſiſtēs, incommunicabile vt *quo*, & vt *quod*, primo autem modo eſt communicabilis, veluti ſuperius commune prædicabile de inferioribus. Reſpondetur ſecundo, perſonam in abſtracto, & pro formali contemplandam eſſe non abſolute in ratione perſonæ, vt perſonæ,ſed ſub ratione alicuius traſcendētis,& vt ſic eſſe prædicabilem, & communicabilem: vnde ſicut indiuiduum pro per ſè denominato, ſeu pro materiali eſt impluriſicabile,cum ſit indiuiduum à ſè,& diuiſum à quocunque alio, attamen pro per ſè ſignificato, & ſecundo intentionaliter ſumptum eſt de pluribus prędicabile, ita conceptus perſonę pro per ſè denominato erit incommunicabilis, at pro per ſè ſignificato, de pluribus prædicabilis.

Occurritur.

Perſona an aliquo modo cōmunicabilis.

15 Ad ſecundum reſp. quod eſt communicabile cōmunicatione reali, id quidem dicit perfectionem ſimpliciter,vt eſſentia,modi intrinſeci,& attributa: quod autem eſt communicabile communicatione intentionali, qualis eſt communicatio per prædicationē, alicuius ſuperioris, & communis, non oportet vt formaliter dicat imperfectionem, ſeu perfectionē ſimpliciter: hoc modo ſe habet conceptus perſonæ communicabilis per prędicationem perſonis inferioribus, ideo non oportet vt dicat perfectionem ſimpliciter,niſi ſaltem de connotato &c.

Communicabilis an dicat perfectionē ſimpliciter.

16 Ad tertium, & quartum reſponſio patet ex dictis num.5. & 6.

QVAESTIO SEXTA.

Vtrum in diuinis ſit vere numerus Perſonarum.

1 Res plana eſt inter Catholicos, adeſſe in Trinitate numerum perſonarum. Explicatione tamē indiget, ne creaturam confundamus cum Creatore, & videndum vtrum diuinis perſonis numerus ea ſub ratione competat, ſub qua competit creaturis.

Numerus multiplex.

2 Diſtingui autem in primis ſolet de numero, alter namque eſt numerus qui appellatur formalis: alter mathematicus, & alter ſenſibilis, ſeu phyſicalis. Formalis numerus, idem eſt, ac numerus traſcendētalis, ideoq; traſcendentalis vocatur, quia nulli adſcribitur, nullique coarctatur, adeo, & taliter, vt ſit proprius eius, & non cōueniat alteri: immo competit cuiq; rei tum ſubſtātiæ, tum accidenti, tum omni enti: & propterea dicitur formalis, quia conſequitur formam, ſeu naturam cuiuſq; rei, & ſub hac ratione Scotus citandus, appellat eum *eſſentialem*, quoniam cōſequitur eſſentiam vniuſcuiuſque rei.

Numerus formalis cōpetit omni rei, etiam quantitati contra Zamorram.

3 Dixi omnibus competere numerum hūc, tum ſubſtantiæ, tum accidenti, vt diſcrepem à Zamorra 1. p. tract. 9. q. 10. art. 1. ſect. 1. qui ab hoc numero excludit quantitatem vnde ait, ***non quantitatum, ſed quidditatum numerus appellatur.*** Verum non placet, etenim quantitas ens eſt, ergo quatenus ens, vna eſt: at vnitas entis eſt vnitas formalis, & traſcendentalis ergo etiam eſt numerum hic quantitatum. Cōfundit vero Author terminos; aliud namque eſt dicere, numerū quantitatum; & aliud, numerū quantitatiuum; hic quidem ſecundus non ſpectat ad numerum formalem, ſeu traſcendentalem, cum ſit numerus mathematicus, de quo poſtea; at ille prius, competit omni enti, qua ens eſt, quia omne ens, qua ens eſt, vnum eſt: ſed quantitas ens, eſt, ergo vna vnitate traſcendentali eſt; etenim ſua quidditas ens eſt, & conſequenter vna vnitate quidditatiua eſt.

Numerus mathematicus.

4 Numerus mathematicus eſt numerus prædicamentalis, de genere quantitatis diſcretæ; & hic numerus conſurgit ex diuiſione continui, teſte Ariſt. 3. Phiſic. tit. 68. Hunc numerum licet accidētalem etiam vocare, prout ita quoq; ipſum Scotus appellat. Et ratio eſſe poteſt, quoniam non eſt nec de eſſentia, neque idem realiter cum re numerata, immo accidit ei: per iſtum namque numerum numeramus plures v.g. ſubſtantias: ſed accidens, qualis eſt hic numerus, diſtinguitur eſſentialiter à ſubſtantia, ergo merito eſt quid additum, & accidens ad rem numeratam. Item eodem numero numeramus cætera accidentia, at accidentia diſtinguuntur genericè inter ſe, iuxta variam ſeriem prædicamentorum. Denique numerus hic pendet etiam ab intellectu, qui vocatur quoque ab Ariſt. numerus numerans; ergo concluditur eſſe numerum iſtum accidentalem. Et multo fortius probatur, ſiquidem numerus hic appellatur mathematicus: at vt ſic, abſtrahit ab omni alio, etenim mathematica abſtrahit à ſubiecto phiſico, & ſenſibili, ergo eſt abſolute accidens.

Numerus ſenſibilis, ſeu phyſicalis differt à numero mathematico.

5 Numerus denique ſenſibilis, & phyſicalis ſupponit potius pro alio, quam pro ſe ipſo; etenim eſt rei ſenſibili, & materiali addictus, quatenus per eum numeramus res ſenſibiles: in qua re patet diſtinctio numeri ſenſibilis à numero mathematico; quia mathematicus numerus abſtrahit à materia ſecundam conſiderationem, ſolumque conſiderat quantitatem, & quantitatis diuiſæ numerationes, ſeu multiplicationes, ſenſibilis, vero concernit ſenſibilem materiam, atq; phyſicam.

6 His

Perſonis diuinis nō cōpetit numerus mathematicus.

6 His habitis, qualis nam ex his numeris competit diuinis perſonis. In primis dicendum, non competere ſecundum, nempe mathematicum. Facillime probatur: numerus hic cōſurgit ex diuiſione continui: in Deo nec continuum eſt, cum non ſit in eo quātitas molaris: nec cadit vllo modo diuiſio; ergo. Item numerus hic, vt diximus, eſt accidentalis, in Deo autem omnia ſunt vnum in ſubſtantia. Inſuper numerus iſte eſt prædicamētalis, Deus autem non eſt in prædicamento, cum traſcendat omne genus.

Numeri cōditiones.

7 Præterea probatur optima ratione deſumpta à Scoto in 1. d.24.[q. 1. numerus ſimpliciter, & propriè dictus debet habere tres conditiones: prima vt omnes partes eius, nempe vnitates, ſint omnes vnius, eiuſdem rationis: ſecunda, vt ita inter ſè ſint diſtinctæ, vel diuiſæ, vt vna non includat aliam: & tertia, vt in ipſis vnitatibus fundetur potentialitas, tanquam partis ad totum: hæc autem non cōpetunt diuinis perſonis, ergo non eſt in eis hic numerus. Probantur ſingula: & primo non competit inter perſonas prima conditio. quia perſonalitates non ſunt vnius rationis, immo ſunt primo diuerſa, inquit Scot. in 1. d.23.q.1.lit.F. tum etiam quia alia eſt ratio perſonalitatis Patris, alia Filij, alia Spiritus ſancti, vt conſtat. Non inſuper competit ſecunda, quia Perſonæ non poſſunt diuidi, nec diſtingui eſſentialiter, immo vna eſt in alia per circũinſeſſionem: nec deniq; tertia, quoniam vnaquęque perſonarum eſt in ſua vltima actualitate, & perfectione; ergo à primo ad vltimum non cōpetit eis hic numerus. Amplius vero comprobabitur ex Patribus.

8 Et quidem philoſophiam hanc aperte tradere videtur D. Athanaſ. orat. cont. Gregal. Sabell. inquiens, *Pater ſum eſſe ad plenum poſſidet: & citra vllum defectum radix, & fons Filij, & Spiritus ſancti.* Ibidem paulo ſupra concluſit, *vnus igitur, & vnus, dualitas, non diuiſa eſt natura, cum ſit indeficiens ad ſuam integritatem.* Damaſc. in log. c.37. *numero autem differunt, qua per accidentium connexionē, diſtinctam hypoſtaſis ſua habent proprietatem.* Concludit vero Boet. de Trin. *hoc eſt vere vnum, in quo nullus eſt numerus.* Ex his colligitur, & diuinas perſonas perfectas eſſe in ſeipſis, nec vnam eſſe in potentia ad alterā, tanquam partem ad totum eſſe inſuper diſtinctas, & vnitatem ſeruare eſſentiæ, & naturæ; igitur cum Boetio cōcludimus, nullus eſt numerus. Hoc de ſecundo numero.

Numerus ſenſibilis nō conuenit perſonis.

9 Numerus aũt tertius, nēpe ſēſibilis, adeo conſtat vt non ſit in Deo, quemadmodum conſtat perſonas diuinas non eſſe materiales, nec ſenſibiles: *Deum enim nemo vidit vnquã*: eſt pure ſpiritus, nec cadit ſub ſenſu, & de hoc nulla dubitatio.

Magiſtri ſentētia de termino numerali in perſonis.

10 Solum remanet vt loquamur de primo, vtrum formalis, eſſentialis, ſiue traſcendentalis ſit in Deo, itaut vere hoc numero concedendum ſit ibi adeſſe tres numero perſonas. Fuit Magiſtri ſententia in 1.d.24. dicentis nomina numeralia in diuinis nihil ſtatuere vere, & poſitiue, ſed tantummodo ſè tenere negatiue; ad excludendam aliquam imperfectionem à Deo: vnde eſt, cum dicimus, *vnus eſt Deus*, ibi excluditur pluralitas Deorũ. item cum dicimus *plures ſunt perſonæ*; ibi datur intelligi non reperiri ſolitudinem in Deo, ſed comitantiam plurium perſonarum, eſt enim ſolitudo imperfectionis in Deo.

Non placet.

11 Verum ſententia hæc, ſeu potius loquendi modus non recipitur à Theologis: & quidem eius meminit D. Bonau. in 1.d.24.ar.2.q.1. & Aleſ. 1.p.q.45.num.2.3. ſententiarij in 1.d. 24. eamq; reijciunt: Arguitur autem ſic, vnum non ſolum indicat quid priuatiuum, vtputa indiuiſum à ſè, ſed etiam pro materiali indicat poſitiuũ, quo mediāte ſit diuiſum à quocunq; alio, iuxta deſcriptionem vnitatis, ſiue vnius; ergo dum dicimus, vnus Deus, non importatur ſola negatio, & excluſio cæterorum Deorum, ſeu indiuiſionem ſuæ eſſentiæ diuinæ, verum importatur entitas poſitiua eius eſſentiæ diuinæ. Cum inſuper, dicit Magiſt. numerum perſonarũ importare negationem ſolitudinis; hinc nō aſſignatur adæquate numerus perſona-

narum; quæro enim à Mag. vtrum perſonæ ſint duæ, vel tres, vel quatuor? reſpondebit tres, ſecundum fidem: quare tres? quia, inquit ipſe, per tres excluditur ſolitudo, & demonſtratur nõ eſſe ibi vnam, & ſolitariam perſonam: contra, ſolitudo ita excluditur per numerũ duorum, ſicut per numerum trium; ergo non magis cõcluditur ibi eſſe tres perſonas, quam duas ſolummodo: ſicut etiam ſolitudo excluditur per numerũ quatuor, quinque, cẽtum, & mille perſonarum inuicem comitantium, vt puta mille hominum; ergo per hanc rationem ſolitudinis non magis probatur perſonas diuinas eſſe tres ſolummodo, quam cẽtum, & mille, ita enim excluditur ſolitudo per mille, ac per tres: immo, magis excluditur per mille, quam per tres; & ita concluderetur perſonas non magis eſſe tres, quam mille, & ſic in infinitum.

Saluatur ſententia Magiſtri.

12 Cæterum, licet hæc vera ſint merito dicta contra ſolitudinem iuxta loquutionẽ Magiſtri, nihilominus poſſet ad pium ſẽſum trahi Magiſter: vt per vnitatem velit diuiſionem negare, & diſtinctionem eſſentiæ: & per numerum perſonarum, excludere ſolitudinem, & intendere velit ibi etiam productionem perſonarum; vere nãque Pater ibi eſt cum Filio, & Spiritu ſancto, sè inuicem intelligentes, amãtes, & ſimul orbem hũc moderantes: ad hunc, & conſimilem pium ſenſum poteſt trahi Magiſter, ſicut ipſumet ad pium ſenſum interpretatur D.Th. 1.p.q.30.art.3.

Numerus qualis in perſonis diuinis.

13 Verum quia loquutio Magiſtri in ijs terminis habita non æque explicat Trinitatem; ideo terminis Theologorum, & Patrum eſt vtendũ communibus quapropter dicimus, vere in diuinis reperiri numerũ traſcendentalem, perſonarum. Hinc eſt, vt numerus abſolute, & differenter non ſit ibi apponendus: & hinc merito numerus ibi appoſitus, ponitur cũ determinatione, non enim eſt numerus ſimpliciter: ſed ſecundum quid; ideoq; non eſt abſolute dicendum, in diuinis eſt numerus, ſed addendum eſt, *perſonarum*, nempe, *numerus perſonarum*. Ratio, quare non conceda-tur numerus ſimpliciter, eſt vt vitetur ſuſpitio numerandi, & multiplicandi eſſentiam diuinam, ſiue diuinitatem: cũ vero addimus, *perſonarum*, clare patet numerũ cadere ſuper ipſas perſonas. Hoc expreſſum habemus ex Io.5. *tres ſunt, qui teſtimonium dant in cælo*: ſpecificans vero, ſuper quo cadat talis numerus, ait, *Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus*: quia tamẽ oriri poterat ſuſpitio, vtrum perſonæ iſtæ tres ſint conſubſtãtiales inuicẽ, an vero diuerſæ naturæ, & ſubſtantiæ, ideo denique ſubdit, *& hi tres vnum ſunt*. Dum autem dicit, *tres*, indicat Perſonas dum inquit, *vnum ſunt*, indicat vnitatem eſſentiæ, & cõſubſtantialitatem earum.

Generis maſculini, & neutrius differentia in ſcripturis.

14 Et hinc conſtat diſtinctio maſculini, & neutrius generis in ſcriptura; quandoquidem maſculinum importat ſuppoſitum, ſeu perſonam: neutrum vero indicat naturam, ſeu eſſentiam: at in diuinis multiplicãtur perſonæ, ideo inquit *tres*, in genere maſculini: non autem multiplicatur eſſentia, ideo ait, *vnum ſunt*, in genere neutrius. Hoc etiam modo exponẽdus eſt hymnus, quem canit Eccleſia ad horam tertiam, *Nunc ſancte nobis Spiritus, vnum Patri cum Filio*: dum namq; ait, *Spiritus*, indicat perſonam, dum ſubdit, *vnum*, indicat eſſentiam, ratione cuius Spiritus ſanctus eſt cõſubſtãtialis Patri, & Filio. Sed de hoc alias in mat. de circuminſeſſione, & ſæpius infra: videndus D.Tho. 1.p.q. 39.ar.3. & Scot in 1.d.12.q.1. & in 3. d.6.q.2. atq; D.Bonau. in 1.d.23.art. 2.q.3.

15 Totum vero, quod diximus confirmant Patres: D.Iſid l.1. ethymol.c.4. *diſtinguendum eſt inter Trinitatem, & vnitatem; eſt enim vnitas ſimplex, & ſingularis, Trinitas vero multiplex, & numerabilis, quia Trinitas eſt trium vnitas*. Bern.l.5. de cõſid. *Trinitas eſt Deus. Quid ergo, deſtruimus quod dictum eſt de vnitate, quia inducimus Trinitatem? non ſed ſtatuimus vnitatẽ*. Et rurſus, *quid ſibi vult, vt ita loquar, abſq; numero numerus: ſed habeo, inquit quid numerẽ, & quid non numerem: ſubſtantia vna eſt, perſonæ tres ſunt*. Auguſt. l.6. de Trin. c.7.

nec quoniam Trinitas eſt, ideo triplex Deus putandus eſt.

16 Concil. Toler 11. in fidei confeſſ. *hac Sancta Trinitas, quæ vnus, & verus Deus eſt, non recedit à numero, nec capitur numero; in relatione enim perſonarum numerus cernitur, in diuinitatis vero ſubſtantia, quid numerandum ſit, non comprehenditur* Et in ſexta Synod gen. act. 11. *Sanctam Trinitatem eſſe factam numerabilem perſonalibus ſubſiſtentijs.* Et rurſus, *Sanctã vnitatem diuidi numeralibus ſubſiſtentijs, & numerari perſonalibus alteritatibus*, loquitur autem non de vnitate diuinæ eſſentiæ, quæ indiuiſibilis eſt, ſed de ipſis perſonis, quæ non vna ſunt, ſed tres. Nec per Verbum *diuidi*, denotatur vera diuiſio, ſed ſola diſtinctio, ſunt enim perſonæ ab inuicem indiuiſibiles, & inſeparabiles, ſolummodo autem diſtinctę.

QVAESTIO SEPTIMA.

Quid importet nomen *Vſia*, & *hypoſtaſis* in diuinis

Lites Antiquorum inter hypoſtaſim, & vſiã.

1 TAnta lis, orta fuit antiquitus circa intelligentiam nominum *hypoſtaſis*, & *Vſiæ*, vt non immerito dixerit D. Gregr Nazianz. de laudib. Athan. *quod res adducta eo fuit, vt periculum eſſet, ne Orbis terrarum fines, vna cum Syllabis à ſe inuicem diſtraherentur, & abrumperentur*; loquebatur autem de vtriuſque Eccleſiæ Orientalis, & occidẽtalis Epiſcopis, qui in litigio verſabantur circa eadem nomina: attamen omnes propter Deum, noſtram veram, & catholicamfidem aduerſus Arianos æmulabantur, vt magis etiã per nomina conſtaret fides noſtra, ne in nominibus quidem conuenire viderentur cum Arianis.

2 Re tamen vera Catholici non diſcrepabant in fidei veritate, ſed ſolũ nomina inueſtigabant quibus diſtinctius, & exactius fides noſtra doceretur, & explicaretur: ita idem fatetur Nazianz. Epiſt. ſeu potius oratione 32. ad 150 Epiſcopos, inquiens. *An fieri poteſt, vt quidam magis inter ſe concordent, atque idem dicant, quam cũ ita ſentiunt, tametſi alioqui ſyllabis diſcrepent?* Hęc ipſe nihilominus contentio fuit alioqui Sancta, etenim omnes idem corde aſſerebant licet verbis, & ſyllabis diſcreparint, itaut in tali vocum diſcrepãtia ad implerint id quod docuerat. Apoſt. *æmulamini charíſmata meliora.*

3 Initio autem diſceptationi huis occaſionẽ præbuit Oſius Cardinalis qui vt hæreſim Arianam declinaret miſſus Alexandriam, ipſe primus inter duo hæc nomina litem admouit, an idẽ ſignificaret *hypoſtaſis*, & *Vſia*: quæ controuerſia cum tunc temporis terminata non fuerit: ſic relicta fuit pendens, & in ſuſpenſo: quæ tamen iterum exagitata, & mota fuit in concilio Alexandrino; in quo cum patres in varias abierint vias, alijs idem ſignificatum importare aſſerentibus, & negantibus alijs, peracto iam Concilio, nec res quidem deciſa fuit, ſed ſub iudice quæſtione relicta, receſſere Patres à concilio vnoquoq; pro libito propriam defenſante ſententiam, ita ex Nycephoro colligimus lib. 10. cap. 15. & ex Ruffin. lib. 1. cap. 29.

4 Succeſſione tamen aliquanti tẽporis cæpere paulatim ad determinatam ſentẽtiam conuenire itaut dubio ſublato, primo loco, cenſuerint voces iſtas non diſſitas inter ſe eſſe, nec diſtinctas, ſed idem prorſus importari per eaſdem voces ſignificatum, vt cenſuerint idem importare *hypoſtaſim, & Vſiam*: & in primis Ruſticus lib. de in carnat. ait, *ſubſiſtentiæ nomen nonnũquam perſonam, interdum verò naturam ſignificat*: expreſſius autem D. *Ruſtici ſenſus.*

Auguſt,

Digitized by Google

Auguſt. omnem aufert differentiam inter vtrumq; dum lib.5. de Trin. c.8. ait: *Neſcio quid volunt intereſſe inter Vſiam, & Hypoſtaſim.* Sed inter omnes magis, maximèq; pro hoc pugnauit D. Hieron. qui in ep.57. ad Dam. ait: *Teſtantur tres hypoſtaſes, ſi placet, & vna teneatur, nomen hoc non bonæ ſuſpicionis eſt.* & addit, *venenũ ſub melle latet; transfigurat enim ſe Angelus Sathanæ in Angelum lucis.* hæc Hieron. atque id ipſum conuincit ex humanarum literarum profeſſorib. aſſerẽs, quod ſchola literarum ſęculariũ idem doceat eſſe vſiam, ac hypoſtaſim. En qualis fuerit ſenſus Patrum antiquorum. Taliterq; propenſus fuit in ſententiam iſtam idem Hieronymus, vt cum ſibi relatum fuiſſet Paulinum Theſſalonicæ Epiſcopum aſſeruiſſe tres eſſe hypoſtaſes, ipſe q̃dem ne in eandem ſententiam ire fortaſſe ex eius authoritate cogeretur, dixit, *Ignoro Paulinum*: ſic Acacius ep.15. ad Cirill. id autem dicebat, nõ vt Trinitatem negaret Perſonarum, ſed q̃a exiſtimabat idem importare *hypoſtaſim, ac vſiam, ſeu naturam*: quæ cum vnica ſit, negabat multiplicãdam fore nomine trium hypoſtaſum.

Sententia Hieronymi.

5 Verum cum certum ſit tantos Patres, ac pręcipuos Eccleſiæ Doctores nil abſonum, nil incongruum voluiſſe nos docere, ideo lis ſolummodo ſita fuerit in verbis, & in modo loquẽdi, itaut exterius à pleriſq; diſcrepantes, interius tñ, veluti idipsũ ſapiẽtes, & ſentientes forent ab omnibus catholicis exiſtimandi: ſic cõſimiliter loquitur Ioannes Papa lib. contra Eutich. de duab. Chriſti Domini naturis, inquiens, *nihil pro vocabulorum diuerſitate diſſidendum eſt, cum ad eundem ſenſum nominum diuerſitas prouocet, & intellectum*: hęc ipſe. Hinc noſcens Athanaſius, Patres Alexandrini Concilij ſolo nomine diſcrepaſſe, eos demum concordes reddidit, pacatoque animo reliquit, ſic enim de eo teſtatur Nazianz. orat.21. inquiens, *Poſtquam concordes reperit, nec quantum ad doctrinam quidquam inter ſe diſſidentes, ita negotium tranſegit, vt nominum vſum ipſis concedẽs, rebus eos adſtringeret*: hæc Nazianz.

Ioannis Papæ Athanaſii.

6 Reliquum tamen eſt, vt quid demum de re hac hiſce temporibus ſit ſentiendum ſtatuamus: Et quidem cõtrouerſijs hinc inde compoſitis, ac re melius inſpecta determinatum habemus qua voce vti debeamus pro explicanda ſubſtantia; & qua pro explicandis perſonis. In primis ergo naturam diuinam nomine explicamus *vſia*, loquutione græca; & perſonalitates diuinas explicamus nomine *hypoſtaſis*: vnde eſt, vt idẽ apud Græcos ſonet *vſia*, quod apud Latinos ſonat *eſſentia*, & idem apud eoſdem connotet *hypoſtaſis*, quod penès nos indicat *Perſona*. Vndè cum vnica ſit eſſentia, vnam concedamus *vſiam*: cum verò plures ſint ſubſiſtentiæ, plures multiplicabimus *hypoſtaſes*. Ita Epiphanius docuit in ſeptima Synodo generali, dum redarguebat Eutychianos nolentes diſtinguere *vſiam* ab *hypoſtaſi*: ita etiam aſſeruit Paulin. Epiſcopus Chalced. dum primus fortè multiplicauit hypoſtaſes. Ita Iuſtinianus ad Papam Ioann. ita ſexta Synod. generalis Act.4. & Concil. Alexandr. & Calcedonenſe Act.2. Conſtantinopolitanum, quintum can.5. & ex Theologis Rich. de S. Vict. lib.4. de Trinit. c.20. D. Thom. 1. p. q.29. art.2. Scot. in 1. d.25. q.1. & d.23. q.1. & ſupponit ſæpius in tract. de Trinit. & Incarnat. Bonau. Alex. Richar. & Sentẽtiarij omnes ibid. Boet. lib. de duab. nat. & ex Patrib. Niſſenus libellum edidit de differẽtia hypoſtaſis, & vſiæ. Athanaſ. lib. de diffinit. & Baſil. epiſt.43. ad Niſſen. iam ergo cõmunis vſus adeo inualuit, vt alienis vti terminis pro re fidei explicanda alioqui incongruis, periculoſum ſit, & cauſa erroris: quare non eſt à communi vſu abſcedendum.

Hypoſtaſis, & Vſiæ differentia ex Scholaſticis

7 Diſtinctius autem nomina hęc explicemus, & primum loquendo de *hypoſtaſi*, idẽ primo loco ſignificat, ac *fundamentum*. Vt vbi ex Latino habemus. *Fides eſt ſubſtantia rerum ſperandarum*, Gręcus textus habet, *hypoſtaſis*, ideſt *fundamentum*, quia ipſa eſt fundamentale initium noſtræ ſalutis, Hebr.11. & vbi legimus in Pſalm.69. *infixus ſum in limo profundi, & non eſt ſubſtantia*, græcus legit, *non eſt hypoſtaſis*,

Hypoſtaſis ſignificata.

poſtaſis, quaſi dicat, infixus ſum in profundiſſimo, ac imo loco, ita quod profunditatis ſuæ non appareat terminus. & propterea ſub communi conceptione denotet ſubſiſtentiam quaſi cæteris ſubſiſtat veluti ſubiectum, & fundamentum. Hinc vini fæcem vocare ſolebant etiam *hypoſtaſim*, quaſi vltimum fundum vini; Vltra enim fæcem in dolio nil aliud remanet de vino. Quantoque inſuper vſurpata fuit à Menandro pro condimento iuris. quaſi ius ſine tali ſubſiſtentia conditiua ſapidum non eſſet: Multoties ſumitur pro *re vera*, prout diſtinguitur à re minus vera, vel ficta, vel apparenti, ex quo dicere ſolemus, hæc ratio non eſt *ſubſiſtens*, ideſt non eſt admodum vera. Quidquid tamen ſit, in Theologica ſignificatione idem denotat, ac perſonam, incommunicabilem, & ſubſiſtentem, ita vt demptis imperfectionibus ſubiacendi, & ſubſtandi, appoſito eo quod perfectionem dicit, transferatur ad diuina omni prorſus ſemota imperfectione. Hinc eſt, vt Diuus Auguſtinus lib. 7. de Trinitate cap. 4. dixerit: *in Deo ſubſtantiam abuſiuè reperiri, quia nihil in Deo eſt, quod ſubſtat accidentibus, & inde etiam conuenit frumentum à paleis ſeparare, & pretioſum à vili*: quatenus in ſubſtantia duo ſunt: alterum ſubſtare accidentibus, & informari ab eis: alterum, eſſe independens, & nulli inhærere, ſed per ſe eſſe; Primum eſt imperfectionis: ſecundum verò perfectionis. Transferatur ergo ratio ſubſtantiæ, & ſubſiſtentiæ ad diuina iuxta ſecundam eius acceptionem, relicta prima: & inde fuit, vt Boetius ſubſtantiam diuinam, non abſolutè ſubſtantiam vocauit, ſed *ſuperſubſtantiam*, vt eam remoueret ab accidentibus, & rationibus importantibus imperfectionem.

Hipoſtaſis ſignificata.

Subſtantia plura competunt.

QVAESTIO OCTAVA.

Vtrum termini numerales multiplicentur in Diuinis, vt *Tria, Ens, Res, Aliqui, Vnitas, Veritas, Bonitas, Aeternitas, Omnipotentia, Dominus*, &c.

Tria an in Diuinis.

1 TRIA in diuinis admittere abſq; modificatione, & declaratione non licet: Ratio, quia denotaretur multiplicari Deitatem: Prob. *Neutrum* indicat Eſſentiam, ergo dicendo *Tria* indicaretur multiplicatio Eſſentiæ.

Dices, *Tria* admiſit Auguſtinus penès Bonauenturam: Reſpondet idem Bonauentura in 1. diſtinct. 23. artic. 2. quæſt. 2. *Auguſtinum minus expreſſè fuiſſe loquutum, & ideo verbum eius eſſe exponendum*. Expoſitio autem ea eſt, vt *Tria* referantur ad perſonas, ſeu ad ſuppoſita, non ad Eſſentiam. Hinc Iſidor. lib. 7. Ethymol. cap. 4. *Tria propter perſonarum proprietatem*. Auguſtinus etiam ſeipſum explicat 6. de Trinit. cap. 4. *Ita ſunt illa Tria vnus Deus*. Ambr. in Symb. Apoſt. c. 1. 2. *Vna eſt in tribus Deitas, & tria ſunt, in quibus vna Deitas*. & infra, *Hæc tria vnus Deus*. Martialis epiſt. ad Burdegal. c. 10. *Has in*

perſonis tria diuiſa, in Dininitate vnus Deus indiniſus *eſt*. Nanzianz. orat. 32. *Vnum quantum ad eſſentiam, tria quantum ad hypoſtaſes*. Et Orat. 37. *Tria quidem ea nomino, qua totidē numero ſunt* & ſnp. *Vnum eſſe tria, ſi proprietatum rationem habeas*: per proprietates vero intelligie perſonales conſtitntiuas proprietates. Ergo ſic loquendum cū modificatione.

Entia entitates an multiplicentur in diuinis.

2 Vtrum multiplicandum veniat nomen *Entis* in diuinis, vt ſint ibi plura entia, negare videntur D. Bonau. in 1. d. 23. art. 2. q. 2. D. Thom. in 1. d. 25. q. vn. Henric. in ſumm. art. 34. q. 2. Alexand. p. 1. q. 49. num. 3. & q. 15. nu. 6. Richart. d. 25. in fin. atque Capreol. 1. d. 29. q. vn. art. 3. Hinc concludunt diſtinguendo de voce *Entis*, quod vel ſumitur ſubſtantiue, vel adiectiue: primo modo negant plurificari *Entia*, ſecundo concedūt. Ratio primi quoniam in dininis eſt vnica Eſſentia, ergo vnicum Ens, ſeu vnica ſubſtantia, ratio ſecundi, quia ſunt ibi tres Perſonæ, vnaquæque autem eſt ens, ergo ſumpta adiectiue, ſiue ſuppoſitaliter *Entia* multiplicantur in diuinis. Confirmatur ex modo loquendi Magiſtri ſent. qui d. 25. dixit *tres Entes*, non autem *tria Entia*, quem modum loquēdi imitatur Richardus. Item Ioan. 10. tres perſonæ vnum ſunt, *Ego, & Pater vnum ſumus*: & 1. Ioan. 5. *Ibi tres vnum ſunt*, at illud *Vnum* ſubſtantiue ſe tenet, indicatque naturam: hæc autem non multiplicatur: deducitur ex his multiplicari entia: at entia multiplicata erunt relatiua, & perſonalia, non eſſentialia. Non implicat vero, conſtat, nam perſona vnaquæque eſt verum ens à parte rei: ſed ſunt tres perſonæ relatiuæ, ergo multiplicantur entia perſonalia, & relatiua. Aſſerere multiplicari entia ad intra ſimpliciter abſque modificatione, anſam præberet dubitandi, vtrum multiplicatio caderet ſuper eſſentiam: verum quia id implicat, hinc non eſt abſolute dicendum multiplicari entia, niſi addita modificatione, *Reſpectiua*, vt multiplicentur entia, quatenus *reſpectiua*; hincque Damaſc. lib. 3. fid orth. c. 5. *Tres Hypoſtaſes ſecundum veritatem entes aſſerimus*. Conſimilis erat loquutio Magiſtri: *Entes* vero, non *Entia* appellant, ne propter *Entia videantur multiplicare Deitatem, ſicut neutrum indicat naturam, maſculinū vero perſonam*, vnde *Entes* maſculine tenti multiplicant perſonas Per *Entes*, ergo idem intelligunt, ac entia perſonalia, & reſpectiua.

Res an multiplicentur in diuinis.

3 De voce *res*, vtrum multiplicetur in diuinis, dicendo eſſe ibi plures res. Videtur quod non, & probatur, quia ex Concil. Lateran. prout habetur in c. damnamus de Summ. Trin. & fid. Cath. *Eadem res eſt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus*. Auguſtinus lib. 1. de doctr. Chriſt. c. 5. inquit, *Trinitas vna quidem ſumma res, communiſque omnibus fouentibus ea*. Item *Res* deſumitur à *Quidditate*, at hæc vnica eſt in diuinis. Dicendum nihilominus multiplicari nomen *Rei* in diuinis, & probatur, quidquid eſt à parte rei, appellari ſolet *Res*, prout vſu contingit: in diuinis ſunt perſonæ plures à parte rei, ergo à parte rei sūt plures *Res*. Argumentum eſt diui Anſelmi, qui lib. de Incarn. Verbi c. 3. ita loquitur, *Solemus vſu dicere rem quidquid aliquo modo dicimus eſſe aliquid: qui autem dicit de Deo Patrem, aut Filium, aliquid de eo dicit, & omnes ſciunt in Deo Patrem non eſſe Filium, & Filium non eſſe Patrem*. Idemque c. 1. ait, *Nemo Chriſtianus conſititur Patrem, & Filiū ſecundū hæc duo principia eſſe vnā rem, ſed duas*. Hilar. lib. 7. de Trinit. *Ego & Pater rerum nomina ſunt*. Ac denique Auguſtinus 1. de doctr. Chriſt. c. 5. *Res, quibus fruendum eſt, ſunt Pater, Filius, & Spiritus ſanctus*. Ecce quomodo appellat *Res*, verum eſt tamen, quod conſimili modificatione, vt ſupra vtēdum eſt; etenim *Res* ſumitur reſpectiuè, & notionaliter non abſolutè, & eſſentialiter: ſic in terminis idem Anſelm. de Incarn. c. 3. *Hoc modo nil prohibet dicere duas perſonas Patrem, & Filiū eſſe duas res, ſi tamen intelligatur cuiuſmodi ſunt res; non enim ſic ſunt Pater, & Filius duæ res, vt in his duabus rebus intelligatur eorum ſubſtantia, ſed eorum relationes*, hæc ille: per duas ergo res non intelligit Anſelmus multiplicari eſſentiam, ſed perſonas.

Quod

Quod c.1.ſuperius etiam dixerat: *In duabus rebus intelligendas eſſe duas relationes.* & Theodoretus contra Sabell. fragm. vlt. *Propter ſubſiſtentias tres res eadem res eſt.* ſic Theologi cõmuniter anterius citati, cum Alberto 1.par. q.49. num. 3. Durand.1.d. 25.q.2.Marſil.1.q.40.ar.3. cæterique recentiores,&c. ſed ſicut cõcedimus tres *Res* modo iam explicato, ita verũ concedere valeamus tres *Relationes*? Reſpondendum eſt conſequenter, etenim tres relationes abſolutæ, & eſſentiales minimè conceduntur, propter vnitatẽ ipſius rei abſolutè, & eſsẽtialiter tentæ, quæ eſt Eſſentia. Tres aũt realitates reſpectiuas concedamus propter multiplicationem rei ſumptę reſpectiuę. Confirmatur, ſicut enim à perſonis abſtrahũtur tres perſonalitates, ſic à tribus rebus reſpectiuis abſtrahuntur tres reſpectiuæ realitates. Ad oppoſita ex Conc. Lateran. & Auguſtino ſolutio cõſtat, quia loquũtur de *Re* ſumpta eſſentialiter, & abſolutè. Et ad rationem conceſſo antecedenti, diſtinguitur ad minorem, quiditas enim duplex eſt, abſoluta, & reſpectiua: quidditas quidem abſoluta vnica eſt, & talis non multiplicatur in diuinis: quidditas reſpectiua triplex eſt, ſicut tres ſunt perſonæ, quapropter multiplicabuntur quoque quiditates reſpectiuæ.

An multiplicentur Realitates.

4 De *Aliqui, Aliqua, Aliquid*, vtrũ ſint ibi tria *aliqua*, vel *aliqui*. Richar. de S. Victore lib.4. de Trin. cap. 8. ait, ***Cum nominantur tres perſonæ, abſque dubio intelliguntur tres aliqui.*** Auguſ. 7. de Trin. c.4. admittit *Tria quædam.* ſolutio *Aliquid*, vtique conuertitur cum Ente, valet enim conſequentia eſt Ens, ergo aliquid, vnde infertur Deum eſſe aliquid, quia eſt verũ Ens: hinc Anſel. de Incarn. c.3. ***Qui de Deo Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum dicit, Aliquid dicit.*** de hoc verò ſic ſũpto in ſingulari, non eſt controuerſia. ſed quæritur, vtrum ſint tria aliqua ibi in plurali? In ſingulari quidem vnum eſt aliquid, Ratio, quia *Neutrũ* indicat Naturam: vna eſt ibi Natura, ergo vnum Aliquid: Quia verò *Aliquis* eſt maſculinum, & multiplicantur maſculina, ideo conceduntur tres aliqui, atque hinc meritò Richardus aiebat: Tres perſonæ intelligũtur tres Aliqui. At quare Auguſtinus dixit in plurali, tria Aliqua in *Neutro*? Reſp. intellexiſſe ſuppoſita, ita vt verè ſint tria Aliqua ſuppoſita, quæ & ipſa ſunt Neutra.

An Aliquid dicatur in diuinis.

5 Item occurrit *Vnitas*, vtrum multiplicetur in Diuinis penès perſonas, videtur quod non, quia indè ſequęretur multiplicatio Eſſentiæ: Itẽ quænam erit iſta vnitas multiplicãda: vel namq; erit ſpecifica, vel numerica: non prima, aliàs eſſent tres Dij, ſicut Petrus, Ioãnes, Iacobus ſunt tres homines ſub natura humana ſpecifica: non numerica, quia conſimiliter eſſent tres numero Dij, ſeu tria indiuidua ipſæ diuinæ pſonæ, & cõſequẽter in ipſa natura indiuidua, imò diuidua differentia, ꝙ eſt contra Aug. 7. Trin. c.8. dicentẽ: *Diuinitatem nõ eſſe communem tribus perſonis tanquam tribus indiuiduis, quia aliàs eſſent tres Dij.* Nihilominus multiplicandę etiam veniunt vnitates: vna cum ſuperiori addito, vnitates quidem non ſimpliciter ne multiplicemus vnitatem eſſentiæ, ſed *vnitates perſonarum*: Prob: omne ens eſt vnum: omnis res eſt vna vnitate traſcendentali: Conceſſum eſt autem eſſe tres res, & tres entitates, ſiue tria entia reſpectiua, ergo habent tres vnitates reſpectiuas, licet vnam abſolutam. Conſenſit D Thom. 1. par. q.30. ar. 3. cum ait, *In Trinitate eſſe verum numerum tranſcendentalem.* & Richard. 1. d.24. ar. 1. quæſt. 3. item Boet. lib. de Vnitate. *Vnitas eſt, qua vnaquaq; res eſt*: ſed Relationes perſonales habent eſſe, ergo & habent ſuas formales vnitates. Inſuper, vltra hæc confirmatur, numerus conſtat ex vnitatibus, ſed perſonæ ſunt plures numero, ergo habent ſuas plures vnitates. Denique vnum eſt id, quod eſt indiuiſum à ſe, & diuiſum à quocumq; alio: taliter ſe habet vnaquęq; perſona, indiuiſa quidem à ſe diſtincta à quacumque alia. Deniq; vnitas eſt paſſio entis: Relationes ſunt entia, & ſunt plures, ergo habent pleres vnitates. Ad primum autem reſpondetur negando ſequelam, quia hoc eſt proprium Trinitatis, vt cum Vnitate

Vnitates eſſe tres, non eſt cõcedendum abſolutè ſed cum addito.

eſſentiæ ſtet multiplicatio vnitatis perſonarum: item ſola multiplicatio vnitatis eſſentialis multiplicat Deitatem, non autem vnitatis perſonalis. Ad ſecundum, *in* diuinis non datur ſpecies, neque genus: perſona autem vocatur indiuiduum non quidem eſſentiæ, ſed ſubſiſtentiæ: nam indiuiduũ eſſentiæ in diuinis eſt vnicum, quod eſt Deus, & hoc indiuiduum eſt omnino vnum: at indiuidnum ſubſiſtentiæ, ſen notionale, vt triplex, & hoc multiplicatur: vnde Damaſc. l. 3. de fid. Orth c. 4 *numero*, non natura differnnt diuinæ *Hypoſtates*. Naziant. Orat. 35. *etiam* ſi nnmero differant, potentia tamen minimè inter ſe diſſident; quo circa vuiras principio in binarium mota, in Trinitate conſiſtit. Multiplicationem autẽ apertius confitetur Boet. lib. de vnitate, & vno: *omnis pluralitas ex vnitatibus eſt*. Et d. Thom. inſuper 1. p. q. 30. art. 3. *Cum dicimus perſona ſũt plures, ſignificãtur illa perſona, & indiuiſio circa vnãquãque; earũ quia de ratione multitudinis eſt, quod ex unitatibus conſtet*: Obiectionem autem recenſitam de multiplicatione eſſentiæ, quæ videretur ſequi ex multiplicatione vnitatũ prȩsẽtiẽtes patres, ita ſoluerunt etenim idẽ Boet. lib. de Trinit. ait, *tres vnieates non faciunt pluralitatem numeri in eo quod ipſa ſunt.* loquitnr autem de eſſentia, vt non multiplicetur ad multiplicationem vnitatum relationum, & perſonarum: apertius loquitur Eccleſia in Trinitatis officio, *Sancta, & vna vnitas.* Loquitur vero de vnitate abſoluta, & eſſentiali: Athan. in Symb. *vnũ Deũ in Trinate, & Trinitatẽ in vnitate cõfitemur* Anſel. Proſoleg c. 23. *Quod autem autem eſt ſingulus quiſque hoc eſt tota Trinitas, ſimul Pater, & Filius, & ſpiritus Sanctus: quoniam ſingulus quiſque non eſt aliud, quam ſumme ſimplex vnitas, & ſumme vna ſimplicitas, quæ, nec multiplicari, neque aliud, & aliud eſſe poteſt.* Et Bernard ad Eugen. l. 5. de conſider. *Tres, ſed non ad præiudicium vnitatis: pluralitas in vnitate, & vnitas in pluralitate*. Sic Alex p. 1. q 45. m. 2. d Bonau. 1. d. 24. ar. 2. q. 1. Gregor. Durãd. in d. Richar. ibid. atque d. 2. art. 2. q. 1. & d. 19. art. 3. d. Tho. 1. p. q. 30. art. 3.

Veritates an mul. ipſæ.

6 De *Veritate* an ſint ibi tres veritates, ſicut tres perſonæ diuinæ? videtur quod, non, ita Boetius lib. An Pater, Filius, & Spiritus Sanctus de Diuinitate prædicantur, ait enim ibi *Pater veritas eſt, Filius veritas eſt, Spiritus Sanctus veritas eſt, non tres veritates, ſed vna veritas*: Bernard. in Cant. ſerm. 80. *Pater eſt verus: ideſt veritas: Filius eſt verus, ideſt veritas: Spiritus Sanctus eſt verus, ideſt veritas: & hi tres vnus verus, ideſt vna veritas.* & Auguſtin. de Trint. c. 2: lib. 7. *Pater, & Filius ſimul vna eſſentia, & magnitudo, & vna veritas.* Nihilominus, vt ſupra reſpondendum eſt, quod ſumpta veritate abſoluta, & eſſentiali, vna eſt veritas, qnia vnus eſt Dius verns, qua veritate vnica eſſentiali omnes perſonæ ſunt vnus Deus verus: ſumpta tamen traſcendentali, relatiua, & notionali, & formali, ſunt tres veritates: rationes petendæ ſunt ex dictis de vnitate: & inter cæteras, vnumquodque ens eſt verum, veritate conſequente ente, veluti paſſione tranſcendentali: ſunt ibi tres perſonalitates reſpectinæ, quæ ſunt vere entia realia ergo erunt ibi tres veritates perſonales. Item perſona Patris, eſt formaliter ens, ergo formaliter verum diſtinguitur autem à perſona Filij, & Spititus Sancti per ſuam entitatiuam rationem formalem ſuique conſtitutiuam in eſſe Patris, ergo, & ſua veritas, qua eſt Pater, erit alia ab vnitate, qua filius eſt Filius, & Spiritus eſt Spiritus Sanctus: hæ autem diſtinctiuæ veritates erunt vt ſic numeratæ, & diſtinctiuæ perſonales conſequentes relationes, vt conſtitutiuas eorum in eſſe perſonali, & reſpectiuo, licet in eſſe abſoluto, ſit vna veritas communis, & eſſentialis. Accedit quod Damaſus Pap 1. in profeſſ. fid. aduerſus hȩres Apollinaris anathemati zauit *eũ qui non dixerit tres veras perſonas Patris, Filij; & Spiritus Sancti*. Quod autem vetitas eſſentialis, & abſoluta vnica ſit, Anſelmus docet in Proſo. c. 23. *Verbum tuum ſic eſt verum, quomodo tu verax; & idcirco eſt ipſa veritas ſicut tu non alia*. En quomodo Verbum, ſeu Filius eſt eadem veritate ve-

Digitized by Google

te verum,qua Deus,nempe eſſentiali:& adhunc ſenſum loquitur Boetius citatus dum ait, *Non tres veritates, ſed vna veritas*& conſimiliter Bernardus & Auguſtinus:ita citati Doctores,cũ recentioribus,Vaſq.1.p.d.122.cap.7. Suar.de Trin.lib. 3.cap.3. quæ enim de bonitate aſſerunt,hæc de veritate: & ſi Doctores aliqui contraire videantur, concordantur per diſtinctionem de veritate eſſentiali, & notionali:abſoluta,& reſpectiua. Obſtabis vero,ſi ſunt ibi tres vetitates relatiuæ, ergo tres perſonalitates habebũt maiorem veritatem, quam habeat Deus.prob.veritas abſoluta Dei, ſeu eſſentialis vnica eſt:relatiua triplex,at maior eſt triplex, quam vna, & ſimplex: Reſp.fore maiorem extra ſiue, non intenſiue; proptereaque Anſelmus aiebat, *Verbum tuum ſic eſt verũ quomodo tu verax:& idcireo eſt ipſa veritas,ſicut,tu,non alia,quam tu,*non quidem alia, *Intenſiue.*

Bonitates an plures. 7 De bonitate an multiplicetur in perſonis bonitas traſcendentalis. Negat Vaſqu. 1. p.d.121.Ratio,quia diuina bonitas eſt integra ex relationibus,ergo relationes non poſſunt habere propriam bonitatem.Nihilominus loquendo de bonitate diuina, & abſoluta ea vnica eſt omnium perſonarum: ratio, quia eſſentialia ſunt ſcommunia,& tunc numero vnum, idemque,bonitas dinina eſt eſſentialis,quia communis, ergo eſt vnica in tribus:& hinc ad rationem dicitur nõ multiplicari,immo cæteris per actiorem tribuere quia ipſa aſſentia *eſt pelagus diuinarum perfectionum ex Damaſc.* Hinc Damaſc.lib. 1. de fid.Orthod.cap.10 aiebat,*non ex tribus imperfectis vnam perfectam intelligemus ſed in tribus perfectis vnam ſimplicem ſubſtantiam ſuper perfectam, & ante perfectam,*& cap.11.*perfectas hypoſtates,perſonaſque dicimus, vt nullam in diuina natura compoſitionem intelligamus.*Loqnendo autem de bonitate traſcendentali,& reſpectiua,plures ſunt:De traſcendentali patet, vt ſup. bonitas eſt paſſio entis:ergo vnaquęque perſonalium relationum habebit ſnam traſcendẽtalem bonitatem. De reſpectiua etiam probatur, etenim hypoteſtates ſunt relatiuę, ergo vnicuiq;correſpondebit propria bonitas relatiua. Obſtabis,nõ adeſt penes Patres huiuſmodi bonitati multiplicatio;Reſpond. primo, *argumentum ab authoritate negatiue non tenet*: nam plurima nõ explicãt Patres, & tamen explicant ea,& admittunt Theologi: ſecũdo cõtinent ea tacito,& in virtute, nec enim neceſſe eſt ſingulariter explicari, cætera linquendo ſapientioribus,& ingenioſioribus. Tertio reperitur qui exprimat,iſque eſt Damaſcenus lib.1. de fid. Orth.c.10.inquiens, *Patrem, & filium diſtingui perfectionibus perſonalibus.* Ergo in diuinis multiplicantur perſectiones, non quidem abſoluta, & eſſentialis. ſed perſonales,reſpectiuæ,& traſcendentales: ex hinc vero quæri poſſet an multiplicande ſint perſectiones,& infinitates perſonarum: aliqui ſuſtinentes relationes diuinas eſſe formaliter infinitas, reſponderent conſequenter multiplicari ad multiplicationem perſonarum: cæterum Scotiſtæ negantes dicere perſectionem, negarẽt quoq;multiplicari earũ pſonales relatiuas pſectiones: qua propter in ſententia eorũ multiplicantur ſolummodo perſectionas,ſeu bonitates relatiuæ rraſcendentales. Verum autem,loquendo de perfectionibus attributorum,& modorum intrinſecorum,multiplicandæ veniant ipſorum infinitates formales,vtiq; penes Scotum tot erunt perfectiones, ſeu infinitates formales quot modi intrinſeci,& attribnta; tum quia attributa,modi ſunt infinite,& formaliter modaliterque infinita:tum quia vnũqnodque ipſorum ſuam habet peculiaremſormalemque infinitatem. Ergo multiplicantur formaliter perſectiones,& infinitates: vnica tamen ſtante bonitate,perſectione,atque eſſentiali communique diuinæ eſſentiæ fundamentali infinitate, ſicut Damaſcenus aiebat, *Vnam ſimplicem ſubſtantiam ſuperfectam,& ante perfectã.*

8 De AEternitate an concedendę tres æternitates ad trinitatem perſonarum. Suarez lib.3.de Trin. cap.10. concedit tres durationes, non tres æternitates: ratio, quia duratio eſt *Eternitates an plures.*

præ-

prædicatum traſcendens, proptereaque multiplicabile ad multiplicationem Trinitatis : æternitas non ſic. Confirmatur, alias eſſent tres æterni, hoc vero negat Atanaſius in Symb. *Vnus æternus, non tres æterni*. & Auguſt.l.1.de doctr.Chriſt cap.5. *eadem tribus æternitas* ac Iſidor.lib.7.etimolog. cap.1. *Ad totam pertinent Trinitatem propter vnam, & coeternam ſubſtantiam*. Nihilominus dicendum, quod ſumpta ęternitate abſolute, eſſentialiter, & ſubſtantiue, vna eſt æternitas, non triplex, ratione vnius eſſentiæ: & ita procedunt teſtimonia allata: cęterum ſumpta reſpectiuæ notionaliter, & adiectiuæ, multiplicandę veniunt vt perſone: Ratio ex dictis, quia dantur in perſonis tres ſubſiſtētiæ perſonales, & reſpectiuæ, at vnaquæque ſubſiſtentia relatiua eſt æterna, ergo dantur tres æternitates relatiuę, idemque denique fatetur in de idem ibidem Suarez: docetque id ipſum idem Athanaſius ibidem, *ſed tota tres perſonæ coeternæ ſibi ſunt*.

9 De *omnipotentia*, an multiplicetur, videtur ex eodem Athanaſio non multiplicari; ipſo dicente, *non tres omnipotentes, ſed vnus omnipotens* Verum à Concilio Lateranenſi in cap. firmiter de ſumm. Trinit. & fid. cath. diuinæ perſonæ appellantur *conſubſtantiales, & coomnipotentes*. Reſpondendum igitur, vt ſupra, ſubſtantiue, & abſolute ſumptum nomen *omnipotens* eſſe vnum : adiectiue autem, & relatiue multiplicari; quia vnaquæque perſona eſt formaliter ſubſiſtens, ergo formaliter omnipotens, ſunt autem tres perſonæ, ergo ad hunc ſenſum, tres omnipotentes: Athanaſius vero loquitur, vt ſupra *ſubſtantiue*.

Dominus dominator an plures

10 De hac voce *Dominus* an multiplicetur, negat abſolute ibi Suarez innixus Athanaſio, *non tres Domini, ſed vnus eſt Dominus*; eo magis, quia indicant vnam naturam. Verum ponderanda ſunt hæc nomina, *Dominus, Dominus, Dominans* : loquendo de *Domino*, & *Dominatore* non multiplicantur, quia ſequuntur vnitatem poteſtatis, & naturæ, & ſic loquitur Atanaſius: at loquendo de *Dominante* poſſunt multiplicari, quia reſpiciūt hypoſtatim, & ſubſiſtentiam perſonę. A ſimili arguo, Dum namque quæritūr, vtrum Pater, & filius reſpectu Spiritus Sancti ſint vnus ſpirator, an plures, reſpondet, præcipue Scotus 1.d.13. q. 1. eſſe vnum ſpiritorem, & duos ſpirantes; ratio, *Spirator* ſe tenet ſubſtantiue, *Spirantes* adiectiue: at nō multiplicatur ſubſtantia in diuinis, ſed multiplicantur perſonæ: ſic à pari, *Dominus*, & *Dominator* ſe tenet ſubſtantiue, ideoque non multiplicatur: Dominantes autem, quia tenetur adiectiue hinc multiplicatur. Et ex his conſimiliter loquendum de conſimilibus, vt dicatur ūnus quidem *Creator* vnus *Gubenatur*, & ſic de ſingulis, dum ſe tenent ſubſtantiue. Cæterum vbicunque poteſt cadere adiectiuum, poſſunt talia prædicata multiplicari reſpectiue.

11 Circa denique prædicata negatiua, an poſſint multiplicari, vtpote eſſe *increatū, immensū in materialē, incomprehenſibilē, ineffabilē, immutabilē impaſſibilem, immortalem, inuiſibilem*, & huiuſmodi : videtur quod non: ait enim Athanaſ.de Trin.Dialog.1. *Immortalis eſt hypoſtatis Patris : & immortalis hypoſtaſis Filij, nec tamen ſunt duæ immortalitates*. Indeque, *iſta hypoſtaſis eſt incorruptibilitas, & tamen vna eſt incorruptibilitas*. & Concil. Hiſpal. 2. act. 113. *Immortalitas Patris cum Filio communis eſt*. De *Immutabilitate* loquens Iſidorus lib. 7.cap.1.concludit. *Ad totam pertinet Trinitatem propter vnam, & coeternā ſubſtantiam*. De alijs Auguſt. lib. 1.de doctrin. cap. 5. *Eadem tribus incommutabilitas, eadem maieſtas*. Sicque de cæteris, ne videamus diuinam ſubſtantiam multiplicare.

Negatiua prædicata an multiplicentur.

12 Verum pro omnibus, ſiue poſitiuis, ſiue negatiuis prædicatis Dei reſponſio cum diſtinctione tantoties data, retinēda eſt, vt ſumpta prædicata talia abſolute, & *ſubſtantiue*, nequaquam multiplicentur: ſumpta notionaliter, perſonaliter, reſpectiue, & adiectiue, poſſint multiplicari : rationes patent ex dictis.

DISPVTTAIO SECVNDA

De Conſtitutione diuinarum perſonarum.

QVÆSTIO I.

Vtrum perſona conſtituatur per poſitiuum, an per duplicem negationem.

ARTIC. I.

Referuntur varia Doctorum placita.

Henrici ſententia et Durandi.

1 ADeſt in primis ſententia Durandi, & Henrici, aſſerentiũ perſonam, & naturã eſſe prorſus idẽ, diſtingui vero ex ſolo modo ſignificandi, & concipiendi; ita vt conſiderata natura in abſtracto, dicatur natura: conſiderata in concreto, dicatur perſona. Hinc autẽ inferunt hanc prædicationem eſſe veram homo eſt humanitas: ſic Durand. in 1. d. 34. & Henric. in quodlib. 4. quæſt. 4. aliquc pauci.

Rationes

2 Fundamenta huius ſententiæ, hæc ſunt, primo ſuppoſitum ſortis nil aliud eſt, quam compoſitum ex anima, & corpore: ſed compoſitum ex anima, & corpore eſt homo, & humanitas, ſeu hæc ſingularis natura humana; ergo ſuppoſitum non differt nec quidquam addit ad naturam ſingularem. Secundo, homo, & natura hominis ſunt prorſus idem: at homo eſt ſuppoſitum, natura eſt ipſa entitas ſingularis hominis, ergo idem. Tertio concretum, & abſtractum ſunt idem, differũtq; ſolũ in modo ſignificãdi, ita in accidẽtibus, ſicut in ſubſtãtijs: ergo homo, & humanitas differunt in ſolo modo ſignificãd. Quarto Ariſt. 7. meth. in ijs, quæ ſunt per ſè ideſt in ſubſtãtijs, idẽ eſt ꝙqd eſt cũ eo, cuius eſt at ꝙqd eſt ſignificat naturã: cuius eſt ſignificat ſuppoſitũ, ergo ſunt prorſus idẽ ſuppoſitũ, & natura, & ex hinc infertur perſonalitatẽ, & ſuppoſitalitatem eſſe prorſus à natura inſeparabilem, etenim identitas aliquorum eſt formaliſſima ratio inſeparabilitatis eorum.

3 Adeſt ex oppoſito ſententia famoſa, & celebris, perſonalitatem addere ſupra naturam. Inſuper dingui realiter à natura: & conſequenter poſſe ſeparari à natura. Sententia hęc eſt communis (loquitur autem de perſona creata) vtraque namque ſchola tum Thomiſtarum, tum Scotiſtarum, ita ſentit. Verum eſt tamen, quod diſcrepant in explicando hoc, quod addit ſupra naturam. *Sententia Thomiſtar.*

4 Vnde ſententia Thomiſtarum eſt perſonam addere quid poſitiuum: ad quod inde conſequatur independentia, & incommunicabilitas, quæ adæquate, & vltimo complent, & cõſtituunt perſonã, ita Thomiſtæ in 3. p. q. 4. ar. 2. tũ antiquiores, tũ recentiores, vt Cae. Med. Sua. in met diſp. 34. ſect 4. & 1. de Trin. c. 3. Vaſq. 1. p. d. 127. *Scotiſtarũ.*

127.Tumel.q.40.ar.4.d.3.pluresque.

5 Inter eos etiã,qui addere quicquã poſitiuum concedunt ſunt ſqui aiunt poſitjuũ illud eſſe materiam,referente D.Thom.quod lib.2,art,2.Sunt,& qui aſſerunt ſuper addere accidentia, penes Durandum vbi ſup. Alij modum quendam intrinſecum ſupra naturã,alij eſtrinſecum.hæc de poſitiuo.

6 Scotiſtarũ vero ſentẽtia aliquãto diuiſa eſt.Ratioque diuiſionis deſumitur ex Scoto:& quidem quid ſenſerit Scotus, alij nihil poſitiuum addere, niſi ſolam duplicem negationem ſupra naturam,tum actualis, tum aptitudinalis dependentiæ ad alienum ſuppoſitum: & hi ſunt frequentiores, & communiter Scotiſtę,tum veteres tum recentiores ad locum tertij d. 1. quæſt.1.& alibi paſſim, vbi Scotus id recolit:Alij quid poſitiuum dicere de mente Scoti,inter quos,& Lychetus ibid.Nec de ſunt qui dicant Scotum fuiſſe problematicum, vt inter paucos Poſnanus in 1.d.23. dubit.2.

Quid ſenſerit Scotus.

7 De Scoto quidem ego duo aſſero,primum eſt nil derminate,& vltimato ſenſiſſe de rè iſta: ſecundum quod penſatis, quæ in vtramque partem diſputat,magis inclinat in ſententiam duplicis negationis quam in ſententiam poſitiui:quod aperte colligitur tum eo cap.3.d.1.quæſt.1.& d.5. quæſt.2.tum ex quod lib. 19. tum ex alibi ſæpe : licet oppoſitã etiam probabilem exiſtimet.Quod vero nil abſolute certo ſtatuat,patet ex locis citatis,tum vero paſſim in ſuis ſcriptis vbi loquens de perſona, ferè ſemper ait, *Si tamen perſona conſtituatur per duplicem negationem*, vel *ſuſtinendo dicere duplicem negationem*,cuiuſmodi loquutio eſt frequens in ipſo.

Scotiſtarũ labor aliquãdo parũ vtilis.

8 Et hinc infero laborem Scotiſtarum eſſe ſuperuacaneum intuenda hac ſententia de negatiuo, quaſi hæc ſit præciſa mens Scoti:ſi namque Scotus hanc non aſſertiue defendit, vt quid tantopere laborant.tueri autem eam obnixe quatenus ad eam magis Scotus inclinat,eſt morem gerere Scoto, ſolummodo veluti propenſo ad eam, non autem veluti authori, & patrono, itaut oppoſita ſit penes eum omnino improbabilis, cũ vtraquę penes ipſum ſit probabilis; licet hæc probabilior.Et ex hinc ego non immorabor in confutatione reſponſionum aduerſariorum ad rationes Scoti pro duplici negatione,dum namque Scotus non aſſertiue eam docet ſignum eſt,quod rationes,quas ipſe Scotus adducit, neque concludunt penes ipſum Scotum,alias ſi cõcluderent,proſerto aſſertiue,& definitiue eam tueretur. Afferam igitur rationes hinc inde,omneſque ſoluam vt vnicuiq; libeat dimicare pro vtraque parte.

Suarij impoſtura Scoto.

9 Id autem adnotare neceſſe eſt, impoſturam facere Scoto Suarium, ait enim Scoti ſententiam de duplici negatione, eſſe eandem çum ſententia Durandi, & Henrici, grauiter vero offenditur Scotus à Suario, vt ſolet; nec enim in eius doctrina verſatus,de facili erumpit in iniurias Scoti:nec ab eo longe ſunt plerique alij, præſertim recentiores. Diſtat autem admodum à Durando Scotus,etenim Durandus nullam admittit differentiam inter naturam,& ſuppoſitum: indeque infertur, eſſe inſeparabilem à natura perſonam : ac demum; Verbum aſſumendo naturam,aſſumpſiſſe perſonam ob identitatem amborum, vt ſequ. artic.patebit:Scotus autem, licet dicat, nil addere poſitiuum, ait tamen ſubſiſtentiam illam negatiuam diſtingui realiter à natura:eſſe ſeparabilem ab ea: ac demum, Verbum aſſumendo naturam, nullatenus aſſumpſiſſe perſonam:ecce quam diſtat à Durando Scotus.

Durandi ſẽtentia non eadem cum ſẽtẽtia Scoti

AR.

ARTIC. II.

Confutatur Durandus, & Henricus: & expeditur tota ratio perſonæ.

1 Henrici, & Durandi ſententia recenſita eſt omnino relinquenda, quatenus docent perſonã eſſe idem prorſus, ac naturam: Et in primis efficaciſſime cõfutatur ex myſterio Incarnationis, & probatur, Verbum aſſumpſit naturam ſingularem, non autem perſonatam, ergo natura, & perſona non ſunt idem. Antecedens eſt de fide, & habetur in Concil. Calced. art. 3. & in cap. firmiter de ſumm. Tri. & fid. cath. atq; in ſymbolo Athanaſij *Non confuſione ſubſtantiæ, ſed vnitate perſonæ*. Cum ergo non aſſumpſerit perſonam, non erit vnum, & idem perſona, & natura. Confirmatur, quãdoquidem Neſtorij hæreſis fuit in Chriſto eſſe duo ſuppoſita, duaſque perſonas. Item quæ ſunt idem inter ſè, ſeparari non poſſunt ab inuicem, nec vnum ab alio, abſque deſtructione alterius: at ſeparatur natura à perſona, ergo non ſunt idem. minor eſt de fide quia Verbum aſſumpſit naturam abſque perſona. Inſuper poteſt Deus naturam ſingularem, & atomã conſeruare abſque omni ratione ſuppoſiti, & perſonæ, tum propriæ, tum extraneæ, probatur, ſeparauit naturã humanam à propria perſonalitate, ergo, & ſeparare poterit eam à perſonalitate aliena: talis autẽ diuiſio clare indicat diſtinctionẽ realem. Cõfirmatur, nulla maior ratio diſtinctionis realis aliquorum, quam ſeparabilitas eorum, at ſtat ſeparatio à perſonalitate propria, & ſtare poterit ſeparatio etiam à perſonalitate aliena, ergo diſtinguuntur realiter. quomodo igitur diſtingui poterunt ſola ratione? Rurſus in ſeptima Synodo generali act. 3. habetur hæreticos lapſos fuiſſe circa myſterium Incarnationis, eo quia exiſtimabant naturam, & ſuppoſitum eſſe prorſus idem: inde vero aliqui inſerebant in Chriſto eſſe vnã naturam, quia vnica erat perſona, quæ perſona cum fieret eadem cum natura, ex ſuppoſitione ipſorum, ad vnitatem ipſius perſone ſequebatur vnitas naturæ: aliqui autem aſſerebãt duas perſonas, eo quod dum ſunt duę naturæ, dumque aiebant naturas, & ſuppoſita eſſe idem, inſerebãt inde in Chriſto duas perſonas. Præterea in Concil. Tolet. 2. in 2. tom. Concil. ſtatuitur *naturam, & ſubſiſtentiam non eſſe idem*. Aliquid ergo ſubſiſtentia addit ſupra naturam. Et denique ratione phyſica arguitur, ſuppoſitum eſt id; quod generat, quod generatur, & quod in vniuerſum operatur: vnde axioma, *actiones ſunt ſuppoſitorum*: licet vero etiam ipſi ſingulari naturæ competãt aliquę operationes, vt animæ ſeperatæ, quæ intelligit, & vult, nihilominus actiones aliæ non competũt, naturæ humanæ atomæ, nec. n. ipſa ambulat, aut ſcribit, aut generat aut huiuſmodi. Confirmatur, quoniam ad hæc duo requiruntur, tum ratio agendi, tum conditio agentis: illa ineſt naturæ, hæc ſuppoſito, ergo ſuppoſitum non differt ſola ratione, non in ſolo modo ſignificandi à natura, ſed vere, & realiter.

Perſona & natura non differunt ſola ratione, ſed realiter.

2 Ad oppoſita in contrarium, ad primum falſum antecedens, vltra enim compoſitum, inſurgit perſonalitas, & ſuppoſitalitas, & hæc poteſt non conſurgere ad compoſitum: vnde compoſitum haberi poteſt ex ſola forma cum materia, & ſingularitate, eſſetque verum compoſitum, etiã ſi non reſultaret inde ſuppoſitalitas, & perſonalitas: quamuis autem ſine ſuppoſitalitate non eſſet completũ compoſitum deficiente vltimo terminante nihilominus eſſet verum compoſitum. Ad ſecundum ſi per ly *homo* intelligatur ſuppoſitum, falſa maior, diſtinguuntur enim realiter ſuppoſitum, & natura. Ad tertium conſimiliter, ſi *homo* ſe tenet ſuppoſitaliter, falſum quod differant in ſolo modo ſignificandi tanquam abſtractum, & concretum: ſi autem ſe teneat indiui-

Soluũtur rationes Dur.

Digitized by Google

dualiter pro natura ſola ſingularitate afferta, concedatur: at nõ ſic ſumitur in caſu noſtro. Ad quartũ, Ariſtot. nõ cognouit differẽtiam inter naturã, & ſuppoſitũ, ideo exiſtimauit eſſe idẽ: ea autẽ innotuit per fidẽ innouationis.

Perſona ſupra naturã addit quid reale.

3 Ex hinc infertur ſuppoſitum, & perſonam addere ſupra naturam aliquid reale. Quale vero ſit hoc reale, verum poſitiuum, an negatiuum habebitur infra. Probatur aſſumptũ, quandoquidem natura de sè eſt communicabilis, at perſonalitas, & ſuppoſitalitas eſt incommunicabilis, ergo addit aliquid ad naturã. Itẽ natura eſt dependens, perſona eſt indedẽdẽs natura eſt terminabilis, perſona eſt terminus talis terminabilitatis. Naturã deniq; omnes fatentur eſſe quid poſitiuũ, at de pſonalitate id pleriq; negãt. Inſuper natura de ſe tota eſt poſitiua perſona vero iuxta aliquos pro materiali eſt poſitina at, pro formali negatiua, itaut partim ſit poſitiua, partim negatiua, alij vero cenſent eſſe de toto per negatiuam, à primo ergo ad vltimum, aliquid addit reale eſt contra Radamq ui p. 3. contr. 1. concl. 3. opin. oppoſita negar addere quid reale. Verum quis negare poterit duplicem illã negationem eſſe quid à parte rei, & reale: vere. n. à parte rei ſuppoſitũ eſt incõunicabiles, ergo ſuppoſitũ addit hanc duplicẽ negationẽ, quæ eſt realis ſorteloq tur de reali poſitiuo

Naturæ cõtractio ad ſingularitatem & perſonalitatem

4 Hoc autem, quod addit, eſt vltimato contrahens naturam ad ſubſiſtentiam; talis vero contractio facit, vt natura nequeat amplius communicari, & dependere, implicat enim naturam perſonatam in ſenſu reduplicatiuo dependere. Natura quidem ſpecifica duplici contractione contrahitur, primo contrahitur ad ſingularitatẽ, ſecũdo ad pſonalitatẽ primo modo fit natura atoma indiuidua, hęc eſt ſingularis communicabilis tamen ſecundo autem modo fit ſuppoſitata & perſonata; & omnino incommunicabilis: atque terminata veluti linea à puncto: vnde fit, vt non eodem ſit ſingularis, & perſona, non eodem ſingularizata, & perſonata, ex Scot. tum in 2. d. 1. quæſt. 1. tum d. 3. quæſt. vlt. Et ob hoc toti naturæ perfectæ, & completæ duplex competit eſſe, alterum, quod eſt eſſe exiſtentiæ, & alterum ſubſiſtentiæ: primum conuenit ei, quatenus eſt extra cauſas ſuas, exiſtẽter à parte rei: ſecũdũ, quatenus habet vltimum terminum, & cõplementũ ſui eſſe, ꝙ eſt eſſe ſubſiſtentiæ, perſonationis, & ſuppoſitationis: per primum dicitur natura ſingularizata, dependens, & communicabilis, per ſecundum dicitur natura independens, incommunicabilis, atque perſonata.

Natura an & quomodo cõpetat per sè ſubſiſtere

5 Dices, ergo natura nõ per sè ſubſiſtit, probatur, quia ſubſiſtentiam expectat à perſona. Item, ergo natura non erit ſubſtantia, probatur, ſubſtantiæ competit per sè ſtare ex prædicam: de ſubſtantia: at natura ſingularis nõ per sè ſubſiſtit, ſubſiſtit autem per perſonalitatem. Reſpondetur ad ad primũ, naturam per ſe exiſtere, & id per propriam exiſtentiam: ſubſiſtere autem per ſubſiſtentiam perſonalitatis, quod ſi vim facias *in per sè ſubſiſtere* dicendum, naturam non per ſe primo ſubſiſtere, ſed ſubſiſtere per sè conſequenter, ſiue ſubſiſtere per sè quarto modo perſeitatis, ratione cauſæ, & effectus, ratio, quia per sè ſubſiſtere, ſumptum pro incommunicabiliter exiſtere, eſt effectus perſonalitatis, & à perſona talis per sè ſubſiſtentia in communicabilis redundat in naturam quatenus perſonatam. Naturæ ergo, vt natura, competit per sè exiſtere, & id de sè; ſeu per sè, qua atoma, ſingularis, & extra cauſas eſt: vt vero perſonata eſt, competit ei per sè exiſtere perſonalitate.

Subſtantia quomodo cõpetit per ſe ſtare.

6 Ad ſecundum, *per sè ſtare* poſitum ab Ariſtot. idem ibi ſignificat, ac nulli ſubiecto in hærere: & ita verum erit naturam per ſe ſtare, ea quidem ratione, qua inhærere ei repugnet, veluti accidens ſubiecto: & vt ſic per sè ſtat, quia non inhæret: attamen hoc per sè ſtare non tollit dependentiam ad terminari ad ſuppoſitum in ratione complendi totum ordinem, & curſum naturæ, cuius curſus vltimato terminatur ad perſonam, qualis vero ſit differentia inter vtramque dependentiam, tum accidentis ad ſubiectũ, tum naturæ ad perſonam, pectat ad materiã de incarnat. de quo in 3. d. 1.

7 Se

Natura, & ſuppoſitum, diſtinguuntur ſicut res modus rei.

7 Se habet ſuppoſitum ad naturam, vt includens,& incluſum, ex parte tamen vnius ſoluis; quādoquidem ſuppoſitum includit naturam; eſt namque ſortes ſuppoſitum includens humanam naturam, vice tamen verſa non tenet, nec enim ſuppoſitum concluditur neceſſario à natura, cum poſſit abſque ſuppoſito ſtare natura. Dices, ſuppoſitum diſtinguitur realiter à natura,ergo non in includit naturam.Reſpond.negando conſeq uēs, datur autem inſtantia de toto,& partibus,ſiquidē totum diſtinguitur realiter à partibus,& tamen includit partes intrinſece in ſui natura. Quomodo ergo diſtinguetur ſuppotum à natura? Dictum eſt iam diſtingui realiter:modo addimus,non diſtingui tanquam rem,& rem, ſeu tanquam duas res, non enim ſuppoſitum Sortis eſt vna res, & natura ejuſdem Sortis,eſt alia res,ſed diſtinguuntur tanquam res,& modus rei: itaut natura ſit res, perſonalitas autem ſit modus:modus vero iſte eſt, non eſt modus intrinſecus,ſed extrinſecus,proptereaque diſtinguitur realiter à ſua rè: quod ſit extrinſecus, iam patuit, quia ſeparabilis eſt perſonalitas à natura.Ex quo autem natura eſt ſeparabilis à ſuppoſito, potens exiſtere abſque eo non non ſequitur, vt vice verſa ſuppoſitū ſit ſeparabile,poſſitque exiſtere ſine natura,quia modus rei non poteſt exiſtere ſine ipſa re.

Negatio cōmunicabilitatis in perſona eſt admittenda in omni ſententia.

8 In quacunque ſententia, ſiue perſona dicat poſitiuum,ſiue non admittenda eſt in ea negatio communicabilitatis, *vt quod*,& *vt quo*, ſiue dependentiæ ad alienum ſuppoſitum. Quotuplex vro ſit iſta negatio, per quam conſtituatur in eſſe perſonæ, Scotus ait eſſe duplicem, alteram actualis dependentiæ, & alteram aptitudinalis. Subditque neceſſarias eſſe ambas negationes, itaut vna non ſufficiat abſque altera. Et quidem perſona non conſtituitur per ſolam negationem actualis dependentiæ, alias anima rationalis eſſet perſona, probatur, anima ſeparata non dependet actualiter à corpore,dum eſt ſeiuncta à corpore, & tamen non eſt perſona, quia adhuc eſt iterato corpori communicabilis, *vt quo*,igitur ſolius actualis dependentiæ negatio non ſufficit ad perſonam. Nec etiam ſufficit ſolius,aptitudinalis dependentiæ negatio,datur inſtantia, quia natura ſubſtentificata à Verbo nullam habet aptitudinalem dependentiam ad alienum creatum ſuppoſitum, ergo negatio inſuper hæc nec ſufficit: igitur exigitur vtrumque, tum negatio actualis,tum aptitudinalis dependentiæ; ergo perſona conſurgit ex negatione vtriuſque dependentiæ.

Dependētia actualis aptitudinalis,potentialis

9 Hæc procedunt loquendo de perſona creata, etenim perſonæ increatæ erit aliquid addendum. Et quidem dum ſumus in negatione dependentiæ,ſeu communicabilitatis, diſtiguendum eſt de triplici dependentia: alia namq; eſt depēdentia actualis,alia aptitudinalis,alia potentialis:ſicut ex oppoſito triplex dabitur triplicis negatio dependentiæ,vt dicemus.Loquendo quidem de dependentia actuali,ea reperitur in accidēte actualiter dependente ad ſubiectum,cui inhæret, dependentia aptitudinalis reperitur in accidente ſeparato, quod tamen aptitudinem habet ad inhærendum ſubiecto. Dependentia denique potentialis reperitur inter ea, inter quæ nulla eſt repugnantia, vt per aliquam externam potentiam poſſint vniri, vt lapis poteſt per potentiam creatam,ſiue increatam poni ſurſum. Oppoſita ad hæc ſunt negatio actualis aptitudinalis dependentiæ,& potentialis: negatio actualis,vtpote ſi ſuperficies eſſet expoliata omni colore, eſſet in ea negatio actualis dependētiæ coloris ad eam: ſiue dum accidens reperitur ſeparatum à ſubiecto, eſt in eo negatio actualis dependentiæ ad ſubiectum, negatio aptitudinalis dependentiæ eſt in lapide exiſtente deorſum,in quo tamen eſt negatio aptitudinalis dependentiæ ad ſurſum,quia inclinationem habet oppoſitam ad deorſum;ſiue natura vnita Verbo, vel proprio ſuppoſito,negationem habet aptitudinalis dependentiæ ad alienum creatum,creatum ſuppoſitium,& demum negatio dependentiæ potentialis eſt verbi gratia in homine, cui repugnat

Digitized by Google

irrarionalitas, ob quod per nullam potentiam poterit fieri in ſenſu compoſito irrationalis: Angelus quoque habet talem negationẽ in quo adeſt negatio potentialitaris ad eſſe coloratum, album &c. hæc penes Scotum in quodl. 19. arr. 3.

Indepẽdẽtia actualis, aptitudinalis, & potentialis.

10 Hæc ad peſonam applicanda veniunt, at diuerſimode: Et quidem in omni perſona, ſiue creata, ſiue increata reperitur negatio dependentiæ, & communicabilitatis, at cum differentia: loquendo namque de perſona creata, in ipſa reperitur duplex independentia, actualis, & aptitudinalis: loquendo de increata, eſt in ea triplex independentia actualis, aptitudinalis, & potentialis. Non reperitur in perſona creata independentia potentialis, ait Scotus, quoniam omnis creata perſona eſt in potentia obedientiali ad Deum, ac propterea vnaquæque dependere poteſt ad Verbum: Reperitur vero in perſona increata talis indepẽdentia, ratio, quoniam perſona diuina ad nullam aliam poteſt de pendere. Dependentiam quidem potentialem haber narura creata ad Verbum, non tamen dependentiam aptitudinalem, inquit Scotus. At dices, non dependet aptitudinaliter ad Verbum, ergo dependentia eius, ſeu vnio actualis erit violenta, probatur conſeq. quia negata dependentia aptitudinali, negarur naturalis inclinatio: negata autem naturali inclinatione ſequitur violẽtia. Reſpondetur quod cum negatione dependentiæ aptitudinalis ſtat potentia obedientialis, Scoti autem verba ſunt, *licet non ſit aptitudo talis naturæ ad dependendum, eſt tamen aptitudo obedientiæ*, quod ſit vt ſtante perfecta potentia obedientiali ceſſet violentia in actuali dependentia, quę tamen violentia adeſſet ſi negata aptitudine, & inclanatione naturali, negaretur quoque perfecta potentia obedientialis: & hinc iure ſequitur vt vt habeat dependentiam potentialẽ ipſa natura, ipſaque perſona creata, quoniam quidquid eſt in creatura, totum eſt in perfecta obedientiali potentia ad Creatorem. Hæc ex Scoto, & Scotiſtis communiter.

11 Verum ſion parua ſe ſe offert difficultas circa hoc dictum Scoti, aientis perſonam creatam habere de pendẽtiam potentialem ad Verbum: Igitur hinc ſequitur, perſonam dependere, poſſe communicari: non eſſe independentem, non eſſe vltimum naturæ complemẽtum, & terminum: conſtar vero perſonam, ſuppoſitum, & ſubſiſtentiam eſſe in omni ſententia incommunicabilem, *vt quo*, & *vt quod*. Dices, communicari forte alio modo præter hos; verum aſſignandus eſſet iſte alter modus: quod ſi dicatur eſſe modum terminationis ſolius abſque tamen informatione, *vt quo*, & abſque diuiſione in plura inferiora, *vt quod*: continuo occurritur perſonam eſſe terminum omnino vltimum tum ſui, tum naturæ, quo fit, vt minime terminari egent ab aliena perſo. vt quid ergo Scotus perſonam ait ſic depẽdere, & poſſe cõmunicari, quod pręcipue habet in impugnatione ſententię depoſitino, inquiẽs, ꝙ ſi perſona dicit quid poſitiuũ, ergo perſona eſſet aſſũptibilis à Verbo, quia omnis entitas creata poſitiua eſt in perfecta potentia obedientiali ad Verbum, dependetque dependentia potentiali ad Deum.

Scotus ait perſonã poſſe aſſumi, aut quonam ſenſu?

12 Neminem Scotiſtarum legi, qui hanc mouerit difficulutatem, omnes enim impugnationem pręctactum vt ſic referunt, ſicut, & illud de duplici, atque rriplici indepentia perſonæ creatæ, atque increatæ.

13 Sententia mea eſt, nequaquam Scotũ velle docere poſſe pſonã aſſumi, comunicari, atque dependere: nõ enim in hoc diſtat ab aliis: quod vero ita ſit, apertiſſime ſemper docuit perſonam eſſe omnino in aſſumptibilem independentem, & incommunicabilem. Ita dilucide in 3. d. 5. quæſt. 2. vbi ex profeſſo quærit, *Vtrum perſona creata fuerit aſſumpta, vel potuerit aſſumi*: reſoluitque negatiue, inquiẽdo, contradictoria inde ſequi, etenim dependeret ſimul, & non dependeret: dependeret quidem ea ratione, qua aſſumeretur, non dependeret autem, ea ratione, qua eſt perſona, perſonæ enim non competit dependere. Ita in eod. 3. d. 1. quæſt. 1. & in 2. d. 1. q. 1. atque

Scotus non negat perſonam eſſe in aſſumptibilem.

atque in 1. fere per materiam totam de Trinitate. Talis quoque eſt ſenſus Eſpoſitorum in eodem loco tertij d. 5. quæſt. 2. vbi Fauentinus negat perſonam poſſe aſſumi etiam à perſona diuina. Tataretus ibidem implicat, inquit, contradictionem, ſuppoſitum diuinum aſſumere perſonam creatam in ſenſu compoſito. Adſtipulatur Aretinus ibi, & d. 1. quęſt. 1. atque Lychetus, cæterique, non ergo Scoti ſenſus fuit voluiſſe inferre perſonam poſſe aſſumi.

Cur Scotus ait perſonā poſſe aſſumi.

14 At ſi ita eſt, cur ergo ita loquitur, inferendo ex ſententia depoſitiuo, quod Verbum aſſumpſiſſet etiam perſonam, aſſerēs omnem entitatem poſitiuam poſſe dependere, & poſſe aſſumi à Verbo? Reſpondet. cum rationis Scoti non fundari ſuper perſona, vt perſona eſt, iam enim docuit perſonam non poſſe aſſumi: ſed fundari ſuper perſona, quatenus eſt entitas poſitiua, & creata: verum quia omnis entitas creata, ſiue omnis creatura eſt in perfecta potentia obedientiali ad Creatorem, hinc, occaſionem deſumendo, arguit, debere quoque perſonam aſſumi, quia ipſa eſt creatura, omnis autem creatura habet dependentiam obedientialem ad Creatorem: hac ergo occaſione mouetur, vt ita arguat, non autem docere intentat perſonam, qua perſoſona, poſſe aſſumi. Reſpondetur inſuper loqui Scotum arguendo, non aſſerendo, vt patet, aſſumit enim illud contra ſententiam de poſitiuo.

Inſtantia.

15 Sed dices, omnis creatura eſt in perfecta potētia obediētiali ad Creatorē, ergo etiā perſona, qua pſona dependebit, & poterit aſſumi. Item ſuppoſitum, & ita non erit in potentia obedientiali ad Verbum, ſicque creatura aliqua eximetur à debita obediētia ad Verbum.

Potentia obediētialis circa quanam in creatura.

16 Reſpōdetur omnem quidem creaturam, etiam perſonem eſſe in perfecta potentia obediētiali ad Verbum, attamen non ijs, quæ implicant contradictionem: implicat vero contradictionem, perſonam poſſe aſſumi: de contradictione iam patet, etenim dependeret ſimul, & non dependeret vt eſt dictum. Homo inſuper eſt in perfecta potentia obediētiali ad Deū ita lapis, ita cuncta, attamen implicat hominem eſſe irrationalem: lapidem eſſe intellectiuum: Spiritum eſſe corporeum, & ſic de ſingulis. Quouſque ergo extendetur perfecta potentia obedientialis? extendetur ſolum per limites, & metam rationis: cæterum quæ ſunt contra metam rationis non extenditur potentia obedientialis, non enim Deus vult irrationabilia, ſed rationi prorſus conſentanea: admodum vero eſt conſonum rationi perſonam nequaquam poſſe aſſumi, & dependere.

Deus vult rationi conſentanea.

A R T I C. III.

Propria ſententia.

QVid autem nobis ſit ſentiendum, dicam: Et primo recolimus, Scoti qualis nam fuerit mens, & ſententia, vt vidimus. Conſtito vero ex antedictis, vel fuiſſe ex alijs problematicū: vel vtramque ſententiam, vt probabilem, adſtipulatum fuiſſe: vel in vnā magis, quam in aliam inclinaſſe, ex hinc nos vtramque defendemus, oppoſitaque hinc iude ſolnemus argumenta. Veniam dabunt Scotiſtæ etenim optime Scotus nouit, argumēta nulla pro alterutra parte cōcludere, imo de facili eſſe ſolubilia: ducor ad hoc quoniā nulli parti firmiter ipſe adhęret apprime calleus, quęſtionem in vtrāq; eſſe partem agitabilem: quo fit, vt ſi eius, quam Scotiſtæ communiter ſuſtinent de mente Scoti, argumēta diſſoluam, non iniurioſus Scoto cenſebor, minuſque Scotiſtis ipſis offenſus ero, ſiquidem Scotus ipſemet plene ſoluere norat ſuaſmet, quas de negatiuo attulit rationes: quodquidē facillime præſtari poterit etiam à Scotiſta ex eademmet doctrina Scoti, vt patebit: ob quod etiam ipſe Scotus licet ſententiæ tali propenſus fuerit, non tamen, vt patet firmiter adhæſit. Replicas vero adnectere reſponſionibus mihi videtur inutile: quapropter

nec

nec in ipſis, (contra morem) immomorabor, ſunt namque de facili ſolubiles replicæ omnes Scotiſtarum adnexæ reſponſionibus Thomiſtarum, quidquid Scotiſtæ aliqui tantopere elaborantes, in oppoſitum ſentiat.

ARTIC. IV.

Afferuntur, & ſoluuntur rationes probãtes perſonam dicere ſolam negationem.

ARguitur autem primo, ſi perſona dicit entitatem poſitiuam, ergo Verbum aſſumpſit humanam perſonam: hoc eſt falſum, ergo dicit ſolum duplicem negationẽ: probatur ſequela. totum Verbum aſſumpſit quod erat in natura humana, at perſona, eſt quid poſitiuũ, ergo vltra naturam aſſumpſit etiam, & perſonam: Vel formetur ratio ſic, ſi perſonalitas dicit quid poſitiuum, ergo in natura erat entitas aliqua poſitiua in aſſumptibilis à Verbo: conſequens autem eſt falſum, probatur, quia omnis entitas poſitiua creaturæ eſt in perfecta potentia obedientiali reſpectu perſonæ diuinæ. Confirmatur ſi perſonæ, veluti entitati poſitiuæ, repugnaret aſſumi à Verbo, vtique eſſet in humana natura entitas aliqua incurata, ita loquitur Damaſcen. lib. 3. cap. 25. *Quomodo eſt in aſſumptibile eſt incurabile*: ergo vt vitiatur hæc, dicendum erit dicere quid negatiuum.

Verbum aſſumpſit natur alia natura non perſonalia.

2 Reſpondetur primo negando ſequelam: ad probationem autem, quod omnis etitas poſitiua, etiam perſonalis, eſt in potentia obedientiali, vt aſſumatur à Verbo, negatur, actio, quia perſonæ repugnat aſſumi. Ad, confirmationem diſtinguendum, etenim alia eſt entitas poſitiua naturalis, alia perſonalis, loquendo de prima intelligitur Damaſcenus, idenque cum aſſumpſit Verbum, & ſi hæc fuiſſet in aſſumptibilis, fuiſſet quoque, incurabilis, vt loquitur Damaſc. loquendo tamen de ſecunda, non ſic: quare non opus fuit aſſumi.

3 Laborant Scotiſtæ in impugnandis his reſponſionibus at ſalua pace eas non elidunt. Et quidem dũ probant perſonalem illam entitatem poſitiuam debere aſſumi, inutiliter id nituntur demonſtrare: etenim artic. præced. vidimus an perſona poſſit aſſumi: vbi etiam aduertimus Scotum ipſum negare, poſſe aſſumi: vt quid ergo hic labor? Reſpõſio itẽ de diſtinctione ẽtitatis naturalis, & perſonalis euacuat argumentũ, & plane demonſtrat ſententia Damaſceni: quod confirmo, ſiquidem ſi Damaſcenus interrogaretur de quali nam loquitur, ait, *Quod eſt in aſſumptibile eſt incurabile*, vtrum loquatur de natura, an de perſona, profecto reſponderet de natura, perſona namque eſt in aſſumptibilis, igitur bene currit reſponſio de duplici illa entitate.

4 Obſtari poſſet ex Fauentino, ſi perſona non fuit aſſumpta, ergo perſona remanſit incurata, igitur non totus homo fuit redemptus, & à peccato curatus. vnde ipſe infert in beata exẽpli gratia, Virgine eſſe entitatẽ aliquam non redemptam, vtpotè perſonam. ita infert diſput. 2. cap. 2. num. 10. vltra euaſiones, quas ipſe affert, & confutat reſponderent, aduerſatij perſonam etiam totius humanæ ſpeciei remanſiſſe curatam, de tota enim ſpecie loquimur, curatio autem eius non facta fuit per eiuſmet aſſumptionem, ſed per redundãtiam curationis naturæ: cum ergo natura aſſumpta fuerit, & curata, ipſius curatio, & redemptio redundauit inde in perſonã: merito autem redundauit, quoniam, totus homo curandus erat, totaque humana natura redimenda; quod ſi ſola natura remanſiſſet curata, & non pſona, nec tota natura, nec totus homo redimeretur, ſed pars vna remaneret curata, pars altera incurata: at quod *quem Deus ſanat, perfectè ſanat*, ergo totus remãſit curatus. Verumquia curatio hæc pſonæ nequibat fieri per aſſũptionẽ pſonę, ideo curata remanſit per aſſumptionem naturæ:

Perſona an fuerit curata.

at

at hæc fuit curata, & redempta formaliter, ergo curatio eius redundauit in perſonam, & ſic remanſit per redundantiam, non per aſſumptionem, curata perſona. Reſpondeat vere Fauentinus ipſe, cæterique Scotiſtæ ad argumentum prædictum; non enim militat magis cōtra entitatem poſitiuam, quam contra duplicem negationem; eodem namque modo argui poteſt aduerſus eos dicendo, perſona dicit duplicem negationem, quæro autem, aut duplex iſta negatio fuit curata, aut minime: ſi primū, aſſignent per quid curatam, non per aſſumptionem, tum quia perſona eſt in aſſumptibilis, tum quia negatio eſt nihil aſſumptio autem realis non terminatur ad nihil ſi ſecundum, ergo non tota natura, nec totus homo remanſit curatus. Neceſſe eſt fateantur totam humanam ſpeciem remanſiſſe redemptam, ergo, & totam curatam, igitur curatam vndequaque, tum in natura, tum in perſona & ſiue perſona dicat quid poſitiuam, ſiue negatiuum, non eſt fatendam aliquam partem eius remanſiſſe incuratam, alias non fuiſſet *copioſa apud eum redemptio*. Imo facilius ſe hinc expendirent. Aduerſarius, quam Scotiſtæ, dum namque aiunt perſonam dicere poſitiuum, facilius admitterent curationem, quam qui aiunt dicere negatiuum, curatio namque non cadit ſuper negatiuo, ſed ſuper poſitiuo: nec curatur quod non eſt, ſed quod eſt.

Chriſtus perfectus homo, etiam non aſſumpta perſonalitate.

5 Obſtat inſuper idem Fauentinus, inde ſequi, Verbum non fuiſſe perfectum hominem, probatur, non enim aſſumpſiſſet entitatem illam poſitiuam, quam perſona diceret: ergo non fuiſſet perfectus homo, quod eſt contra Athanaſium in Symb. *Perfectus Deus, perfectus homo*. Reſponderi primo poſſet adhuc eſſe perfectum hominem, quandoquidem nil ſibi de eſſet, haberet namque naturam humanam: & quamnis non haberet perſonam humanam haberet tamen æquiualens, imo perfectius, nempe perſonalitatem diuinam. At linquo hæc, etenim bene impugnat hoc Fauentinus, quandoquidem inde non ſequitur eſſe perfectum hominem, ſed ſed bene ſequi naturam humanam eleuari ad gradum altiorem, per vnionem namque ad diuinum Verbum trahitur homo adeſſe Deum, mediante hypoſtatica aſſumprione: ſicut ſi boui adderetur rationalitas, hæc non redderet bouem perfectiorē, ſed traheret bouē ad ſpeciem perfectiorem Hinc vero ſecundo reſpondetur, adhuc naturam eſſe pefectam in genere naturæ, ſemota perſonalitate; Ratio, quia perſonalitas non eſt de quidditate naturæ, alias eſſent duo hæc inuicem inſeparabilia. Item ita ſe habet perſonalitas ad naturam, ſicut punctus terminans ad lineam: punctus autem non eſt de eſſentia, & quidditate lineæ, alis linea cōponeretur eſſentialiter ex punctis: teminat vero pūctus lineam, ita, & perſonalitas terminat naturam. Inſuper perſonalitas eſt modus extrinſecus naturæ, vt diximus; poteſt autem natura eſſe abſque omni ſibi extrinſeco. Vrget Fauentinus, perſonalitas eſt entitas ſubſtantialis, non accidentalis, ergo pertinet ad ſubſtantiam. Reſpond. in primis eſſe accidens ſumptum pro extraneo, in terminis Scoti, quod namque non eſt de intrinſeca ratione alicuius, & pertinet ad illud, vocatur à Scoto accidens pro extraneo: talis erit perſonalitas, licet non ſit accidens per accidens, prout eſt vnum de quinque prędicabilibus, Reſpondetur ſecundo eſſe modum ſubſtantialē, non antē abſolute, integre, & complete de ſe ſola, ſubſtantiam, etenim perſonalitas dicit in natura modum ſic eſſendi, nempe incommunicabiliter exiſtendi, non amplius dependendi, &c, non autē de sè ſola eſt abſolute natura humana ſubſtantialis, quia natura ſubſtantialis remanere poteſt, deſtructa hæc ſua perſonalitate, ſiue hoc ſuo modo ſic incommunicabiliter eſſendi Reſpondetur tertio modum hunc ſubſtantialem eſſe modum extrinſecum, vt diximus: quod ſi hæc vera ſunt, ſequitur vt extrinſece tantum ſe habeat ad naturam, ſitque natura etiam perfecta abſque ea in genere naturæ. Verum eſt tamen, quod deſideratur in natura terminatio; at circa hoc bene dicendum eſt, naturam conſiderari, vel abſo-

Perſonalitas an accidens.

Perſonalitas eſt modus ſubſtātialis.

abſolute in genere naturæ, vt naturę: vel vt ordinata ad terminũ ſuæ depẽdentiæ: primo modo nequaquã perſectio eius eſſentialis pendet à ſuppoſito; nam perfecta eſt in genere naturæ abſque eo: ſecundo tamen modo vtique expoſtulat terminum perſonalitatis; quæ merito cenſebitur vltima perſectio naturæ. Denique reſpondetur entitatẽ illam non eſſe de veritate naturæ, vt naturæ, ſed ſputare eſſentialiter ad perſonam, & ſuppoſitum.

6 Arguitur ſecundo principaliter ex Scoto, ſi perſonam dicit quid poſitiuum, ergo natura aſſumpta à Verbo careret illa entitate poſitiua: at hoc eſt inconueniens, probatur, duo enim ſequerentur, aut alterum ipſorum: ſequeretur nãque vel quod natura dimitteretur à Verbo, vel remaneret ſine illa entitate creata poſitiua, ſicut illam nuſquam habuit: vel ſaltim ſequeretur, quod Verbum dimittere non poſſet naturam, ait in ea crearet illam entitatem poſitiuam.

Natura eſſe poteſt abſque omni pſonalitate.

7 Ex doctrina eiſdem Scoti ſoluitur argumentum: Scotus namque de facili concederet, ſicut & diſcipuli eius concedunt, poſſe naturam relinqui abſque omni, tum creata, tum increata perſonalitate: & per hoc reſponſum eſt ad primam, & ad ſecundũ alterum iſtorum eſſet verum, vel quod ex vi talis naturæ reſultaret cõtinuo in ea ſua perſonalitas, vel quod poſſet illam Deus creare, & adnectere naturæ, hæc omnia quidẽ rationabilia ſunt: nec quidquã faceſſunt inſtantiæ.

Dimiſſa natura re fiet perſonata emanante ex ead. nat.

8 Tertio arguitur, entitas illa poſitiua, aut eſt eadem cum natura, aut diſtincta realiter: nõ eadem, quoniam vel Verbum ipſam tum natura aſſumpſiſſet, ſtante identitate: vel ſeparari non poſſet à perſonalitate, quæ uamque ſunt realiter eadem ſeparari ab inuicem non poſſunt: ſi diſtincta, ergo ſi ſepararetur à Verbo, non poſſit fieri perſonata. Reſpondetur eſſe diſtinctam: & ad ſequelam dicitur, dimiſſa, verbi gratia natura à Verbo, fieri eam perſonatam perſonalitate emanãte ex eadẽ natura, non obſtãte ꝙ diſtingueretur realiter à perſona.

9 Quarto ſequeretur poſſe naturam fieri actu exiſtentem, hanc, & ſingularem, abſque tamen perſonatione: quod videtur inconueniens: probatur antecedens, poſſet namque ab entitate, illa poſitiua ſeparari natura ſuadetur, quoniam omne prius abſolutum, & diſtinctum realiter ſeparari poteſt à ſuo poſteriori: natura eſt prior perſonalitate, ergo illa ſeparari poterit ab iſta: tum etiam quia remanſit natura abſque perſonalitate propria; ergo poterat abſque omni: id autem videtur inconueniens. Reſponſio facilis eſt, nullum fore inconueniẽs naturam remanere poſſe actu exiſtententem, abſque omni perſonalitate: ſi ergo dimitteretur à Verbo, poſſet eam conſeruare abſque omni ſuppoſitalitate. Confirmatur ex eo, quod aduenit accidenti, etenim ſeparari poteſt à Dei potentia, & exiſtere abſque ad ſubiectum inhærẽtia, vt patet in Sacramento Altaris: Quod ſi tum ſubſtantiam ſingularem tum accidens, implicat eſſe abſque perſonalitate, & ſubiecto, reddendo ſingula ſingulis, magis vtique implicabit, ita eſſe accidens, quam ſubſtantiam, quia *accidentis eſſe eſt in eſſe* ſubſtantia autem à *per ſe ſtando*, ſeu non alteri inhærendo, dicta eſt: & nihilominus Deus facit vt accidens exiſtat abſque ſubiecto, ergo multo magis facere poterit vt ſubſtantia exiſtat abſque perſonalitate.

10 Quinto, entitas illa poſitiua, aut eſt ſubſtantia, aut accidens: ſi ſubſtantia, ergo humanitati Verbi deeſt aliqua pars ſubſtantialis, vnde non eſſet perfecta, & completa ſubſtantia, nec Verbum aſſumpſiſſet integram, ſed diminutam naturam: ſi accidens, ergo non erit perſona, probatur, accidens eſt communicabile ſaltem, vt quod, tanquam forma ſubiecto: perſonalitati autem repugnat omnis cõmunicatio, vt *quo*, & *vt quod*. Sunt qui reſpondeant, vt Lychetus, nec eſſe accidens, nec ſubſtantiam, ſed quid medium, ſeu eſſe aliquid ſubſtantiæ. Dicimus, & iam diximus, perſonalitatem eſſe modũ ſubſtãtiæ, ſeu modũ quendam ſubſtantialem in ſequẽtem naturam: non eſt abſoluere negandum eſſe ſubſtantiam, ſequeretur nã-

quę

que perſonam eſſe formaliter accidens:quod eſſe ſalſum inde conuincitur,quandoquidem ratio ſuppoſiti,& perſonæ non tribuitur accidenti, ſed ſubſtantiæ : non quidem accidenti, etenim accidens eſt aliquo modo cõmunicabile, vtpotè vt *quo*,perſona autem,& ſuppoſitum nuſquam : accidens dependet , perſona eſt omnino independens;accidens poteſt aſſumi, vt de facto aſſumitur à ſubiecto, perſona,& ſuppoſitum nequeunt aſſumi: non ergo perſonaliras erit accidens: igitur reſtat,vt ſit ſubſtantia: Verum quia de ſè ſola non facit naturam integram,ſiue integrum hominem , cum exigatur ſingularis natura , hinc talis perſonalis ſubſtanria erit imperfecta partialis, & incompleta . At quia munus eius eſt terminare , hinc diximus appellari porius debere modum ſubſtantialem,quam abſolute ſubſtantiam : modus quidem,etenim eſt modus ſuæ naturæ , ſiue modificat naturam,dando ei terminationem. Ex his vero ad argumentu[m] [d]icimus negando aliquam entitat[em] ſubſtantialem deeſſe naturæ aſſumptæ, habet enim totum, quod eſt de veritate humanæ naturæ : concedimus tamen deeſſe ſibi modum hunc taliter eſſendi : & ita verum eſt , quoniam non habet creatam perſonalitatem,ſiue modum illum perſonalem , quem habet mea, & Sortis natura.

Natura aſſumpta, an deſit entitas aliqua poſitiua.

11 Sexto Verbum aſſumpſit totum id, quod plantauit in humana natura : ergo vel Deus non plantauit in natura entitatem hanc poſitiuam, vel ſi plantauit, aſſumpſit , & ita aſſumpſit perſonam. Reſpond. Verbum aſſumpſit id quidem , quod plantauit in Natura,non autem quod plantauit in perſona : enritas hæc pertinet ad perſonam,quia eſt conſtitutiua perſonæ:at non aſſumpſit perſonam , ergo nec entitatẽ illam poſitiuam. Eo autẽ magis patet , quo præuenit Verbum perſonam, aſſumpſirque naturam ante aduentum,ſiue redundantiam perſonæ.

Entitas poſitiua , an ſpectet ad naturam , an ad perſonam.

12 Septimo,ſtante , quod dicat entitatem poſiriuam , inde ſequitur non poſſe Deum aſſumere,verbi gratia,modo naturam Sortis, iam perſonatam propria perſonalitate ; probatur,eſt.n.vnita ſecum,ergo vel nõ poſſet aſſumere naturam,vel ſi aſſumeret, vtique eam aſſumeret cum eadem perſonalitate. Reſp.dato caſu,rũc deſtrueret perſonalitatem, ſiue ſepararet eam,& aſſumeret naturam expoliatam perſonalirate,id vero non implicar,dictum eſt enim diſtingui realiter,& poſſe inuicem ſeparari.Differentia vero interueniret inter aſſumptionem hanc nonam , & illam factam in Incarnatione, quoniam perſonalitas naturæ tunc aſſumptæ fuit præuenta,perſonalitas autẽ iſta noua quia, iã ineſſet naturæ,cederet, ceſſaret,ſepararet eã Deus à natura,ſiue deſtrueret.

Quid fieret de perſonalitate Sortis ſi eius aſſumeretur natura.

13 Fauentinus vltimo arguit , Perſona definitur à Richardo , quod ſit *intellectualis naturæ incommunicabilis exiſtentia*.Sed exiſtentia eſt idem, ac natura;incommunicabilis vero eſt idem, ac perſona: ergo perſona non dicit poſitiuam exiſtenriam , quia illa eſt naturę,dicet ergo negationem communicabilitatis.Reſpond.exiſtentiam perſonæ non eſſe exiſtentiam naturæ,vnde natura haber exiſtentiã, perſona ſubſiſtentiam , etiam poſitiuam.Arguit aduerſus hoc adducendo duo inconuenientia : primum,ſequeretur in eodem reperiri oppoſitos modos eſſendi , vtpotè communicabiliter,& incommunicabiliter:primum per exiſtentiam: ſecundum per ſubſiſtentiam.Et alterum,quod ſimul in eodem eſſet exiſtentia , & ſubſiſtentia: quod aduerſatur Thomiſtis,adueniente namque ſubſiſtentia recedit exiſtentia.

14 Verum hæc non obſtant : & ad primum,non implicat reperiri oppoſitos ſimul modos eſſendi in eadem natura perſonata, quia diſtinguuntur realiter; quatenus enim natura eſt, communicabilis eſt: quatenus perſona,prorſus incommunicabilis eſt.Hoc autem inconueniens non magis militat contra Thomiſtas,quam contra Scotiſtas : ſiue namque conſtituatur perſona per poſitiuum , ſiue per negatiuum,in vtraque ſenrentia aſſerendum erit in natura perſonata reperiri oppoſitos modos, communicabiliter,& incommunicabiliter exiſtendi:

Oppoſiti modi eſſendi, an in eod.

& hinc ſolutum eſt inconueniens. Ad alterum, reſpondeant Thomiſtæ ſic ſuſtinentes; Cæterum Scotiſtæ ſenten tiam illam non amplexantes de receſſu exiſtentiæ, dicerent remanere ſimul exiſtentiam, & ſubſiſtentiam.

ARTIC. V.

Diluuntur argumenta probantia perſonam conſtitui per poſitiuum.

Negatio nõ poteſt competere alicui ſine oppoſita affirmatione; declaratur.

1 QVæ pro ſententia de entitate poſitiua pugnant argumenta, hæc ſunt potiora. Et primo, negatio non poteſt competere ſubiecto, niſi per oppoſitam affirmationem: perſona dicit duplicem communicabilitatis negationem, ergo dicet antecedenter affirmationẽ, & entitatem aliquam poſitiuam. Reſpondetur ex Scoto, negationem cõmunicabilitatis duplicem eſſe, aliam ſimpliciter, aliam ſecundum quid: prima excludit triplicem communicabilitatem, actualem, aptitudinalem, & potentialem: ſecunda excludit ſolum duplicem communicationem, actualem, & aptitudinalem: loquendo de prima, cõceditur aſſumptum; & ita eſt, quoniam perſonalitas diuina vltra talem negationem, dicit quoque entitatem poſitiuam, cum vere conſtituatur etiam ex poſitiuo; in eaque eſt triplex illa negatio communicabilitatis, vt art. 2. fuit explicatum; loquendo de ſecunda, nequaquam verum. Reſpondetur ſecundo quod aliud eſt loqui de repugnantia ad communicari, aliud de repugnantia ad poſſe communicari; exemplum primi, accidens ſeparatum à ſubiecto iam non communicatur actu ſubiecto; ſicut & ſuperficiei carenti albedine, iam non communicatur actu albedo, ob quam negationem, dum adeſt negatio, repugnat communicatio; non quidem quod repugnet ſimpliciter, & in ſenſu diuiſo, ſed in ſenſu compoſito, quo etiam ſenſu currit illud Ariſtotelis, *Omne quod eſt, quando eſt, neceſſe eſt eſſe* pariformiter dum negatio communicationis, & dependentię ineſt, in ſenſu compoſito repugnat in eſſe; ita intelligitur hæc reſpõſio Scoti ex quodlib. 19. exemplum ſecundi, negatio rationalitatis in homine dicit repugnantiam ad poſſe talem negationem homini communicari, per nullam namque potentiam poteſt competere homini, ſicut ex oppoſito negatio communicationis ineſt accidenti in Sacramento Altaris, dum non communicatur ſuo ſubiecto. Hoc ſtante, loquendo de negatione repugnantiæ ad communicari, hæc præſupponit poſitiuum; & talis eſt perſona diuina, cui omnino repugnat dependere, & communicari; loquendo autem de negatione communicationis, non neceſſario præſupponit entitatem poſitiuam; & talis eſt perſona creata, cui dependere non repugnat ad ſuppoſitum diuinum, ait Scot. cum omnis creatura ſit ad Deum in potentia obedientiali. Hinc loquendo de accidente ſeparato, competit ei negatio dependentiæ actualis, at non per aliquid poſitiuũ, ſeu affirmationẽ; loquẽdo autẽ de irrationalitate, ſeu de negatione rationalitatis nõ poteſt cõpetere homini, niſi per oppoſitã entitatem poſitiuam. Vel ſub terminis alijs, & reddit idem, at clarius: vel loquimur de negatione repugnantiæ, vel de negatione ſimpliciter; prima eſt, quæ non poteſt cõpetere alicui ſine oppoſita affirmatione, & talis eſt negatio rationalitatis, ideo namque non poteſt homini competere, quia ineſt oppoſita forma, ſeu affirmatio: ſecunda eſt, quæ poteſt quidem ineſſe abſque oppoſita forma, ſeu affirmatione, & ita negatio dependentiæ ineſt accidenti, at non per oppoſitam formam, ſiue affirmationem. Negatio repugnãtię reperitur in perſona diuina: negatio ſimplex in perſona humana.

Negatio multiplex.

2 Arguitur. Subſtantia ex Ariſt.

in

Digitized by Google

Perſona, et natura ex Ariſt. omnino idem.

in prædicam. ſubſt. & quinto metaph. diuiditur in primam, & ſecundam in Eſſentiam, & ſubſtantiam primam; at vtraque ex eodem conſtituitur per poſitiuum, non per negatiuum. Confirmatur, idem prorſus ſunt perſona, ſingulare, & indiuiduum: at hæc indicant quid poſitiuum, ergo & perſona; antecedens eſt Ariſtotelis, qui nullũ diſcrimen admittere inter hæc viſus eſt. Reſpond. Ariſtotelem nullam admiſiſſe differentiam, ſeu ſaltem non tantam, quantam Theologi, inter ſubſtantiam, & ſuppoſitum, ſeu perſonam quapropter docere intendit omnem ſubſtantiam, tum primam, tum ſecundam, tum ſingularem, tum indiuiduum tumque perſonam, eodem modo ſe habere in ſua conſtitutione; vt ſicut ſubſtantia, & natura ſingularis, atque indiuidua conſtituitur per poſitiuum, ita & conſtituatur perſona, per quod reſponſum quoque remanet ad confirmationem.

Perſona negatio non eſt nihil.

3 Arguitur, negata entitate poſitiua conſtituente perſonam ſequitur perſonam eſſe nihil in rerum natura; probatur, Perſona formaliter dicit duplicem negationem, non autem quid poſitiuum, ergo dicit nihil, eſt enim negatio nihil. Reſpond. negando conſeq. Ad probat: falũ eſt negationẽ omnem eſſe nihil: etenim deambulationis negatio in me ſedente, & ſcribente non eſt nihil, ſed quid reale; etenim verum eſt à parte rei quod nũc non ambulo. Negatio rudibilitatis in homine non eſt nihil, ſed vere reale, quia vere realiter homo non eſt rudibilis, eſt ergo falſum omnem negationem eſſe nihil: ergo & perſonalitatis negatio non erit nihil, ſed quid reale, cum à parte rei perſonæ competat duplex illa negatio; diximus vero areic. 2. reale illud non eſſe poſitiuum, ſed negatiuum; priuatio namque in materia eſt quid reale, licet priuatiuum, ita & negatio in perſona, licet negatiuum.

Naturæ dependentis, & independentis differentia.

Non omnis negatio nihil.

4 Arguitur, ſi ſolam diceret negationem, ergo nulla eſſet differentia inter naturam expoliatam perſonalitate, & ipſam perſonam: prob. perſona dicit illam negationem natura quoque dicit illam negationem probatur, quia non dicit quid poſitiuum, ſicut nec poſitiuum dicit ipſa perſona. Reſp. negando conſequ. & ad probat: dicendum, naturam nequaquam dicere illam negationem duplicis dependẽtiæ, immò dicit dependẽtiam, vel vnã, vel ambas: vnã quidẽ, nempe actualem ad Verbum, dum actu pendet ab eo, & aptitudinalem ad proprium ſuppoſitum, dum caret eo: quod ſi natura aliqua à nullo dependeret actu ſuppoſito, nec alieno, nec proprio, dependeret tamen aptitudinaliter ad ſuppoſitum proprium: dum vero dependeret, vtique diſtingueretur à perſona, quæ nullatenus pendet.

5 Arguitur, dependet natura ad propriam perſonalitatem, ſiue actu, ſiue aptitudine: perſonalitas autem cũ ſit negatio, erit nihil, ergo dependebit ad nihil. Confirmatur, terminatur natura à perſonalitate, quæ eſt negatio, & nihil, ergo terminatur ad nihil. Inſuper completur natura per perſonalitatẽ: at hæc, qua eſt negatio, eſt nihil, ergo cõpletur per nihil. Omnia facillime ſoluũtur, dictũ eſt namq; falſum eſſe, negationẽ illam eſſe nihil; quod cum ſit vere à parte rei quid reale, licet negatiuum, poterit vere, & realiter terminare, & complete dependentiam naturæ, ſubſiſtentia namque perſonalis, licet negatiua, non eſt nihil.

Perſona creata quomodo conſumpta in aſsũptione naturæ.

6 Arguitur, Concilia, Patreſque aiunt, Verbum in aſſumptione naturæ, non quidem aſſumpſiſſe perſonalitatem, ſeu perſonam, ſed potius eam conſumpſiſſe: at conſumptio non eſt negationis, ſeu negatiui, ſed affirmationis, & poſitiui. Reſp. loqui Patres, & Concilia non de conſumptione poſitiua, hæc namque exquirit obiectum conſumptibile poſitiuum. Loqui autẽ de cõſũptione negatiua, qualis eſt perſonalitatis dicentis negationem; & ſenſus erit, Verbum conſumpſit perſonalitatem creatam, ideſt, Verbum non aſſumpſit duplicem illam negationem.

Perſonalitatis creatę ſuppletio, non eſt ſuppletio nihil

7 Arguitur, Verbum ſuppleuit perſonalitatem creatam: ſi autem perſonalitas hæc eſt negatio, ergo ſuppleuit nihil; vt igitur in rigore, &

veritate dicatur ſuppleſſe; oportet dicat poſitiuam entitatem. Reſp. vtiq. ſuppleuit, at ſupplementum ſtat in terminando; etenim natura, quæ terminari debuerat à propria perſonalitate, terminata fuit à Verbi ſuppoſitalitate. Cum ais, ſupplementum fieri debere per quid poſitiuum: dico, vtique perſona Verbi conſtituitur etiam ex poſitiuo: ſi vero inferas, id, quod ſuppletur, eſſe debere quid poſitiuũ, negatur illatio, perſonalitas enim creata, quæ ſuppletur, eſt quid negatiuum: in quo diſtinguitur à perſonalitate increata, quæ vltra negationem dependentiæ, dicit etiam poſitiuum.

Perſona increata per poſitiuum, non creata.

8 Arguitur, perſona increata conſtituitur per poſitiuum, ergo, & creata: probatur, tum quia perſona creata eſt participatio quædam perſonæ increatæ; tum quia vniuocantur inſimul in ratione perſonæ. Reſp. negando conſequ. & ad primum, minime ſequitur; etenim inde ſequeretur perſonam creatam eſſe increatam, independentem, infinitam, neceſſe eſſe, & huiuſmodi, nam talis eſt perſona diuina, cuius participatio ex argumento, eſt perſona creata. Ad ſecundum, minime vniuocantur; & ſi vniuocatio interuenit, ea erit inadæquata, vt infra monſtrabimus propria quæſt. ſiquidem perſonæ creatæ competit duplicia communicationis negatio, increatæ triplex. Dicea, à perſonalitate diuina, *omnis perſona in cælo, & in terra nominatur, ergo.* Reſpon. ex inde colligi ſimilitudinem aliquã interuenire inter perſonam diuinam, & humanam; ſicut & in multis alijs ſimilitudo conſtat inter Deum, & creaturam; at non inde inferri nec æqualitatem, nec perfectam vniuocationem: conueniunt namque vtraque perſonalitas in eo, quod vtraque eſt incommunicabilis, at diſconueniunt in entitate etiã poſitiua, quã vltra incõmunicabilitatẽ dicit perſona diuina, quam tamen negat humana.

Natura aſſumpta, an ens completum.

9 Arguitur, negata poſitiua entitate ſequitur naturam aſſumptam à Chriſto Domino eſſe ita perfectam, & completam ſubſtantiam, ſicut Perſona Sortia, prob. naturæ nil poſitiuum deeſt: Dices, deeſt negatio, quę ineſt perſonæ: Contra, negatio non pertinet ad complementum ſubſtantiæ, cum ſubſtantia ſit ens poſitiuum. Reſp. naturam in genere naturæ eſſe completiſſimam, nil enim ſibi deeſt in tali genere: completionem autem talem fieri per ſua poſitiua: at in genere ſuppoſiti poſtulare duplicem negationem; cum ais, per negationem non poſſe compleri, concedo in genere naturæ, poſſe tamen compleri in genere perſonæ. Dices, ſi natura eſt completa, ergo ex ipſa, & Verbo non poteſt fieri vnum per ſe; prob. non ex duobus entibus perfectis, & completis fit vnũ per ſè, ſed ex entibus incompletis, vt ex partibus: ex materia & forma: non autem ex duobus compoſitis habentibus iam eſſe totale, & & completum. Reſpondetur Suarũ hoc gratis inferre; & quidem iam diximus, naturam in genere ſolo naturæ eſſe ens cõpletum; cęterum, quia deeſt ſibi duplex illa negatio, duplexq; incõmunicabilitas, per quã redditur natura per ſè ſubſiſtẽs, & perſona, hinc eſt dicitur incõpletũ, cuius tamẽ incompletio ſuppleta fuit à ſuppoſito Verbi hoc ſtante, poterit ex Verbo, & natura, vt natura eſt, fieri vnum, quia natura, vt natura non habet omne complementum, ad quod inclinatur ex intrinſeco naturæ, quod eſſet propria perſonalitas; dum ergo eſt ſic incompleta, fit ex Verbo & ipſa, vnum; quod quidem vnum fieri nequiret ſi ipſa eſſet iam propria perſonalitate ſuppoſitata, non enim ex duobus perſonis fit vna, ſiue vnum, cum perſona non dependeat ad perſonam. Inſuper cum loquitur de per ſè vno, quæro quidnam eſt iſtud per ſè vnum, aut vnum compoſitione, & hoc non, quia nec natura, nec Verbũ habent rationem materiæ, & formæ: actus, & potẽtię: nec Verbũ informatur à natura, nec vice verſa: ergo gratis infert hinc compoſitionem. Dices Damaſcenus, ait, *Verbum eſſe compoſitum.* Reſpon. Scotus in 3.d.1.q.1. ad prim: idem eſſe ibi *compoſitum*, ac *ſimul poſitum*, & ita verum eſt, quoniam Verbum cum natura eſt ſimul poſitum; non autem ſumitur ibi *compoſitum* rigoroſe, & phyſice, pro vnione plurium,

Verbũ, an cõpoſitum.

quo-

quorum alterum ſit actus, & potentia; materia, & forma; ergo aliud vnũ eſt expetendum, illud autem erit vnũ hypoſtatice, ſeu vnio hypoſtatica.

Aqua pars diuiſa quomodo ſit ſuppoſitum.

10 Arguitur ſi natura dimitteretur à Verbo, fieret perſona; impoſſibile autem videtur fieri perſonam, & non per aduentum alicuius entitatis poſitiuæ. Reſp. fieri perſonam, at per aduentum ſolius duplicis negationis. Dices ſeparetur pars aquæ ab aqua, pars ſeparata fiet ſuppoſitum, dum per sè ſubſiſteret ſeorſim à tota aqua at id non videtur abſque aliquo nouo poſitiuo in hac parte aquæ. Reſp. con ſimiliter aduenire, vt per duplicem negationem euadat ſuppoſitum.

Negatiuũ, à terminus poſitiui.

11 Arguitur, poteſt ex Scot. in 3. d. 1. qu. 4. perſona creata terminare naturam creatam; ergo perſonalitas dicit quid poſitiuum; prob. ſequ. terminus relationis non debet eſſe minoris conditionis, & entitatis ipſa relatione; at vnio eſt relatio, & vtrumq; eſt quid reale poſitiuum, ergo & debebit perſonalitas terminans eſſe quid poſitiuum. Confirmatur, vnio eſt quid poſitiuum ergo & terminus erit quid poſitiuum, non enim poteſt poſitiuum dependere à negatiuo, quomodo namque negatio poterit eſſe terminus entis poſitiui? Ad hoc reſpondet quidam Scotiſta, Scotum ibi eſſe problematicũ; hoc vero dicit, vt negando, poſſe naturam creatam dependere à perſona creata, ſe facile expediat ab argumento, ita vt in eius ſenſu, reſponſio ſit, negatur perſonam creatam poſſe terminare naturam creatam, ſic enim euaderet allata inconuenientia; ita Vulpes de Trin. diſp. 63. art. 3. n. 20.

Vulpis reſponſio non placet.

Fauentinus reſpondet terminum talis dependentiæ fore duplicem, materialem, & formalem; primus erit natura ſingularis, eritque talis terminus ens poſitiuum; ſecundus erit perſonalitas, duplexque negatio, & terminus hic erit negatiuus; ex duobus autem his terminis partialibus integratur vnus totalis, qui cum non ſit ſecundum ſe totum negatiuus, poterit eſſe terminus vnionis poſitiuæ, & realis, eſt nãque & terminus ipſe totalis, ex parte poſitiuus. Reſponſio hæc placet cæteris Scotiſtis, & ita cõmuniter reſpõdent; Negare autem in ſententia Scoti, poſſe perſonam creatam terminare dependentiam naturæ creatæ, eſt quid voluntarium, vt vis effugiatur argumenti: quamuis namque Scotus ibi dubitatiue, & pro vtraque parte diſputet, nihilominus pars affirmatiua recipitur communiter à Scotiſtis, vt videre eſt in Expoſitoribus, licetque Scotiſtæ ipſi itidem problematice ſe habeant, inclinant tamen magis in ſententiam affirmatiuam; ipſeque Scotus in hanc eandem affirmatiuam potius inclinat, vt ipſemet loquitur in ſecunda poſitione de affirmatiua; & ad hunc ſenſum trahunt eũ Flauius, cæterique.

Perſona aliter in Eſſentia diuina aliter in natura creata

12 Arguitur, Natura diuina eſt quid per ſe, & indepẽdẽter exiſtẽs, & nihilominus additur ei perſonalis diuina, quæ eſt quid poſitiuum ex omnibus; ergo & naturæ humanæ talis fienda erit additio alicuius poſitiui; prob. conſeq. minus dependet, ſeu magis ſubſiſtit natura diuina, quam creata, hæc enim eſt magis dependens, minuſque ſubſiſtens, ergo hæc magis indiget: Reſp. perſonas diuinas ineſſe Eſſentiæ diuinæ non ex indigentia Eſſentiæ diuinæ, ipſa namque eſt *pelagus omnium perfectionum*. Sed pullulare ex Eſſentia diuina non ex indigentia, ſed ex infinita perfectione eiuſdem Eſſentiæ diuinæ, eſt namque adeo perfecta, vt erumpat inde (vt ita loquar) in emanationes, & proceſſiones diuinas; quapropter non pullulant inde perſonæ in Eſſentia, vt à perſonis ſuſtentetur Eſſentia, ſed pullulatio talis erit ex ſumma eius perfectione, propterea que Eſſentia eſt ens omnino primum, & independens: at natura humana habet quidem indigentiam perſonalitatis humanæ, ideoque ex neceſſitate, & indigentia pullulat in ea perſonalitas, vt det complementũ, terminum eidem naturæ humanæ; quę quidem dici non poſſunt de diuina, vt ſup. lib. 1. diſp. 2. q. 8. oſtendimus; ergo merito naturæ humanæ ſub hac ratione conuenit, non diuinæ; Quod vero talis pſonalitatis creatę cõpletio fieri habeat per poſitiuum, id negatur.

13 Arguitur, ſuppoſitum, quia ſup

poſi-

Suppoſitū, à dicat perfectionem.

poſitum, dicit perfectionem; nulla autem negatio dicit perfectionem. Reſp. ſuppoſitum dicere perfectionē pro connotato: pro formali autem eſt in controuerſia poſitum, & adeſt ſententia negatiua. Quomodo autem, vel vtrum, negatio dicere queat perfectionem, diximus to. 1. diſp. 5. q. 1. a. 3.

Perſonalitas, an competat naturæ per principia intrinſeca.

14 Arguitur, duplex iſta negatio, vel competit naturæ per ſua principia eſſentialia, & intrinſeca; vel per entitatem aliquam poſitiuam: ſi primum, ergo omnis ſingularis natura, qua natura, erit ex ſè, & ab intrinſeco perſona: ſi ſecundum, ergo habetur intentum. Reſp. ſupponendo perſonalitatē pullulare ab intrinſeco naturæ, vt eſt ſæpius dictum. Hoc ſuppoſito, dum quæritur vtrum negatio competat naturæ per ſua principia intrinſeca, hoc quidem differens eſt à præſuppoſito, etenim aliud eſt quærere vtrum perſonalitas pullulet ab intrinſeco naturæ; & aliud, vtrum competat naturæ per ſua principia intrinſeca: primum concedimus, & ſecundum negamus; vnde ad argumentum dicimus, neque competere naturæ per entitatem poſitiuam, neque per principia intrinſeca, ſed tantummodo competere ei extrinſece; ratio, tum quia perſonalitas non eſt de intrinſeca ratione naturæ, alias natura de ſè eſſet incommunicabilis: tum quia eſt ſeparabilis à natura, &c. illud autem extrinſecum conſiſtit in extrinſeca terminatione per ſubſiſtentiam incommunicabilem, &c.

Perſona eſt modus ſubſtantialis negatiuus.

15 Arguitur, ſubſtantia eſt ens poſitiuum, ergo perſona non poterit conſtitui ex duplici negatione, alias, cum ſit ſubſtantia, eſſet ſubſtantia ens negatiuum. Reſp. aliud eſſe loqui de ſubſtantia, aliud de ſubſiſtentia: primū erit ens poſitiuum, & talis eſt ſubſtātia naturæ ſingularis. &c. Secundum verò non implicat eſſe quid negatiuū, & tale erit perſonalitas, quæ eſt ſubſiſtentia. Dices, ſubſiſtentia hæc eſt etiā ſubſtantia, ergo quid poſitiuum. Reſp. eſſe modum ſubſtantiæ, dictum fuit namque eſſe modum ſubſtantialem quod autem modus rei, ſit quid negatiuum, non implicat, ita vero ſe habebit perſona ad naturam, veluti modus ſubſtantialis negatiuus ad naturam poſitiuam.

Perſona eſt vnum per negatiuum

16 Arguitur, ex poſitiuo, & negatiuo non ſit vnum per ſè; perſona eſt vnum per ſè: ergo non erit quid negatiuum, vltra naturam poſitiuam; quomodo namque ex poſitiuo naturæ, & negatiuo perſonæ conſurgere poterit per ſè vnum. Reſpond. Ex poſitiuo, & negatiuo non fieri vnum per ſe poſitiuum, ſed negatiuum, quia concluſio, ſeu compoſitio ſequitur debiliorem partem; indeque ſumet denominationem: eſt autem negatio pars debilior, quam affirmatio, ergo non obſtante poſitiuo, & affirmatiuo naturæ, denominatio compoſiti pendebit à negatiuo, & ita erit vnum per ſè negatiuum.

QVAE-

QVÆSTIO II.

Vtrum Diuinæ Perſonæ ſeipſis conſtituantur, & diſtinguantur.

1 SEnſus quæſtionis eſt, vtrum in diuinis perſonis ſint aliqua duo, quæ ſint eiuſdem perſonæ conſtitutiua, ita tamen vt ea ad inuicem aliquo modo diſtinguantur, ad hoc, vt vnum poſſit habere verſus alterum ordinem aliquem penes tertiam perſonam conſtituendam: & quia vna perſona conuenit, & diſtinguitur ab altera, quæritur per quid conueniat, & per quid diſtinguatur: vtrum per aliquod particulare ipſorum conſtitutiuorum, an vero diſtinguantur perſonæ, & conueniant ſeipſis totaliter, & adæquate ſecundum ſeipſas totas.

Præpoſitiui ſententia.

Fuit penes Scotum in 1.d.25. quæſt.1. & penes D.Thom. 1. part. quæſt.32. artic.2. Sententia Præpoſitiui, qui docuit non eſſe quærendum per quid diſtinguantur, ſed ſe totis conſtitui, atque ſe totis diſtingui. Sequitur ſententiam hanc Gregor. Arimin. 1.d.26 & 27.

Caetani ſẽtentia.

2 Caetanus 1.part.quæſt.40. art. 2. diſtinguit, quod de perſonis loqui poſſumus dupliciter, primo prout ſunt à parte rei: & ſecundo prout concipiuntur ab intellectu: primo modo ſeipſis, conſtituuntur, & ſeipſis diſtinguntur: ſecundo modo non diſtinguuntur ſeipſis, ſed ſuis proprietatibus relatiuis. Conſenſit Molin. ibidem, & Vaſquez 1. part. d. 150. cap. Ferrarienſ. 4. dontrag. Fundamenta vtriuſque ſententiæ afferentur infra.

Aduerſus præpoſitiuũ Perſonæ nõ ſe ipſis totaliter conſtituuntur, & totaliter diſtinguũtur

3 Sit nihilominus aduerſus Præpoſitiuum hæc aſſertio. Perſonæ diuinæ non ſeipſis totaliter conſtituuntur & diſtinguuntur: inter cæteros probat id Scotus validiſſimis rationibus & primo, ea, quæ ſunt primo diuerſa in nullo conueniunt: ex oppoſito autem ſic arguitur; quæ non ſunt primo diuerſa, in aliquo conueniunt, & in aliquo diſtinguuntur: at perſonæ non ſunt primo diuerſæ, ergo per aliquid conueniunt, & per aliquid diſtinguuntur; ergo non conſtituuntur, & diſtinguũtur ſe totis. Maior patet, quia implicat, vt primo diuerſa in aliquo conueniant; & minor etiam patet, quia conueniunt in Eſſentia, & differunt in proprietate. Item principia diſtinguendi à priori ſunt principia conſtituendi: ſed proprietates ſunt principia conſtituendi. Inſuper in Patre reperitur generatio actiua, & ſpiratio actiua: in Filio reperitur generatio paſſiua, & ſpiratio actiua: at Pater, & Filius non diſtinguuntur penes ſpirationem actiuam, quia in ea cõueniũt, diſtinguuntur autem penes generationem actiuam, & paſſiuam, ergo nõ sè totis diſtinguuntur: reperitur quoque in ijs identitas Eſſentiæ, ergo per Eſſentiam, & ſpirationem conueniunt, & per generationem diſtinguuntur. Præterea Auguſtin. 5. Trin. cap. 6. *Si Pater non eſſet ingenitus, nihil prohiberet eſſe Patrem.* nunc quidem Pater diſtinguitur à Filio, & per eſſe ingenitum, & per eſſe Patrem: ſi tamẽ non eſſet ingenitus, iam conueniret cum Filio, qui non eſt ingenitus; & non conueniret in eſſe Patris; ergo non ſe totis conueniunt, nec à ſe totis

tis conueniunt, & diſtinguuntur, vel eſt Eſſentia, vel relatio; ſi Eſſentia, ergo per Eſſentiam ſimul conueniunt, & diſtinguuntur; primum eſt verum, ſecundum eſt falſum: ſi eſt relatio, ergo per relationem conueniunt, & diſtinguuntur, primum eſt falſum, & ſecundum eſt verum. Inſuper ſi ſe totis, ſeu per idem conueniunt, & diſtinguuntur, ſequitur, Patrem communicare Filio totam perſonam ſuam, & paternitatem, quod eſt contra Conc. Florent. dicens, *Pater omnia dedit Filio, præter eſſe ingenitum*; prob. conſequent. iam in Patre non eſt aliquid, quo cũ Filio cõueniat, diſtinctum ab eo, quo differat: ſed communicat Filio Eſſentiam, ergo communicat, & paternitatem, & ita Filius eſſet Pater. Item Pater diſtinguitur à Spiritu ſancto quatenus eſt Spirator, & à Filio quatenus eſt Pater, ergo non ſe toto diſtinguitur; item à Filio non diſtinguitur vt Spirator, quia ambo ſpirant ſed vt Pater, ergo non ſe toto diſtinguitur. Denique in Concil. Lateran. ex cap. firmiter de Summ. Trin. & fid. Cathol. habetur, *Hæc ſancta Trinitas ſecundum eſſentiam indiuidua; ſecundum proprietates perſonales diſcreta.* Hinc innoteſcit perſonas non eſſe diſtinctas ſe totis, ſed ſolummodo ſecundum proprietates, at ſecundum Eſſentiam eſſe idem eſſentialiter. Confirmatur ex Eccleſia præfatione de Trinit. *in perſonis proprietas, & in Maieſtate adoretur æqualitas*: diſtinguit vero Eccleſia proprietatem ab Eſſentiæ vnitate, & Trinitatis Maieſtate.

Aduerſus Caetani.

4 Secunda Aſſertio, perſonæ non ſolum quatenus à nobis concipiuntur verum quatenus habent eſſe à parte rei, nequaquam ſeipſis totis conſtituuntur, & diſtinguuntur. Hęc eſt aduerſus Caetan. & contra Vaſqu. Molin. & ex parte contra Suar. prob. Concilia docent perſonas conſtitui, & diſtingui proprietatibus relatiuis, at nequaquã docent id fieri per conceptionem noſtri intellectus, ſed aiunt id fieri vere à parte rei. Item Patres, & Concilia docent perſonas multiplicari per relationes, & non multiplicari per Eſſẽtiam: multiplicatio hæc vtrum ſit rationis per intellectum, an à parte rei.

A parte rei non ſeipſis totis conſtituuntur, et diſtinguuntur.

Si à parte rei, ergo non ſeipſis totis diſtinguuntur, & conueniunt, ſed diſtinguuntur per origines, conueniunt per Eſſentiam; ſi per intellectum, ergo numerus perſonarum, earumque multiplicatio, & diſtinctio non eſt à parte rei, & per conſequens peribit Trinitas, Trinitatiſq; miſterium erit quid pendens à ratione, ac conſequenter ceſſante opere intellectus concipientis, ceſſabit numerus, & diſtictio perſonarum, & in ſumma Trinitatis miſterium erit ens fictitium, & imaginarium. Inſuper ſententia hæc non eſt aliena à ſententia Præpoſitiui, prob. non negaret Præpoſitiuus ſecundum noſtrum modum concipiendi diſtingui ratione *quod eſt*, & *quo eſt*, in perſona diuina, ergo coincidunt hæ duæ ſententiæ: cum tamen ambæ à parte rei aſſerant non diſtingui, ſed ſe totis perſonas cõſtitui, & ſe totis diſtingui. Item Patres Concilij non attendebant ad noſtra figmenta, nec diſcutiebant vtrum ſecundum noſtrum concipiendi modum hæc diſtinguantur, ſed ſtatuere intendebant vere à parte rei perſonas proprietatibus multiplicari, & diſtingui, & non mediante Eſſentia, quæ eſt vna in omnibus præcipue autem id, contra Sabellianos vnicam ſtatuentes in Trinitate perſonam, vt ea ratione, qua ſunt Deus, ſint etiam vna perſona Pater, Filius, & Spiritus ſanctus: contra ipſos autem Auguſtinus, alijque Patres, Concilia, Scholaſtici laborare intendunt, vt doceant per vnicam Eſſentiam eſſe perſonas vnum Deum, & per tres proprietates eſſe tres perſonas. Id vero aſſequi potuiſſent, ſi ſolummodo quęſtionem terminaſſent per noſtrum modum concipiendi; nam tunc quæſtio eſſet ſolummodo de nomine, ſiue de modo ſignificandi, vt verbi gratia, eſſent tres, ſecũdum noſtrum modum concipiendi, non autem eſſent tres à parte rei.

5 Aliqui ex prædictis Authoribus, & ſequaces, addunt conſtitutionẽ perſonæ non eſſe realem à parte rei, ſed rationis ſecundum noſtrum modum concipiendi; id vero, vt effugiãt diſtinctionem formalem inter ipſa conſtituentia, inter Eſſentiam, & proprieta-

prietatem : ſed viderint in quantas anguſtias deueniunt, vt facere videantur Trinitatis myſterium imaginatium : licet namque catholice cum Eccleſia ſentiant de ipſo myſterio, modus tamen loquendi videtur fictitius, & imaginarius, dum à ſola dicant pendere diſtinctionem, ratione : Cæterum Scotus cum ſuis facillime hos ſcopulos euadit dum diſtinctionem ibi apponit ex natura rei, quo fit, vt vere à parte rei, non ab intellectu concipiente, per aliud perſonæ conueniant, vtpote per Eſſentiam, & per aliud diſtinguantur, vtpote per proprietatẽ. Effugiunt Aduerſarij, vt dicãt hunc noſtrum concipiendi modum habere fundamentum in reipſa, quia inter vtrumque conſtitutiuum eſt diſtinctio fundamentalis, & virtualis: nihilominus inde ſequitur perſonam à perſona diſtingui ſolummodo virtualiter, & non actualiter. Item etiam ens rationis habet fundamentum à parte rei, quia figmentum, & Chimera non fit ſine omni fundamento reali. Inſuper qualis eſt diſtinctio inter proprietatem, & Eſſentiam talis eſt conſtitutio perſonæ: ſed illa diſtinctio eſt virtualis, ergo conſtitutio eſt virtualis, ergo perſona habet ſolum eſſe virtuale, non actuale. Et hinc Suar. de Trin. lib. 7. cap. 3. ait ſententiam iſtam incidere in ſententiam Gregorij, & conſequenter Præpoſitiui idem etiam docent, Rad. Pauent.

Argumẽtis oppoſitis reſpondetur. 6 Argumenta Gregorij, & Præpoſitiui hæc ſunt, Perſona eſt æque ſimplex, ac Eſſentia: ſed Eſſentia quia eſt ſimplex non habet *quod*, & *quo*, ergo nec perſona: at illa conſtituitur ſeipſa, ergo & iſta. Cõfir. q eſt ſimplex non habet aliquid, quo conſtituitur, & quo diſtinguitur, talis eſt pſona, quia ſimplex. Secundo ſequitur inde compoſitio in Perſona, quia vnum haberet rationem actus, & formæ, aliud materiæ, & potentiæ; dum enim habet quod eſt, & quo eſt, vnum erit vt forma, alterum vt materia. Tertio perſona, aut conſtituitur per ſemetipſã, aut p aliquid aliud. nõ primũ, quia nihil eſt productiuum ſui ipſius: ſi ſecundum, aut illud eſt ens rationis, aut reale: non primum, quia ex ente rationis non fit ens reale: non ſecundum, quia ibi adeſſet compoſitio; igitur non conſtituitur. Dixeris conſtitui per aliquid aliud à sè, cõtra, quod non eſt principium diſtinctiuum, non eſt principium conſtitutiuum: ſed nõ diſtinguitur per aliud à sè, ergo nec conſtituitur: Confirmatur, quia principia diſtinguendi ſunt principia conſtituendi. Quarto abſtractum, & concretum idem ſignificant; igitur idem erit dicere paternitatem, ac Patrem; ergo dicere Patrem diſtingui paternitate, erit dicere Patrem diſtingui toto ſeipſo. Quinto arguitur ex cap. firmiter, *Pater communicauit filio totam ſubſtantiam*; at ſi eſſet aliqud in Patre diſtinctum ab Eſſentia, iam non communicaſſet Filio totam ſuam ſubſtantiam.

Eſſentia, et perſona, an ſimplex. 7 Ad hæc reſpondetur, & ad primum, ſumpta ſimplicitate prout opponitur compoſitioni, vtique perſona eſt æque ſimplex, ac Eſſentia quia neutra componitur: cæterum Eſſentia eſt quid ſimpliciter ſimplex, theologice loquẽdo quia non cõſtituitur, vt perſona, licet metaphyſice nõ ſit ſimpliciter ſimplex, q a reſolubilis in ſuos conceptus, at perſona non eſt ſimpliciter ſimplex, quia plures continet cõceptus ex quibus conſtituitur: & propterea Eſſẽtia ſe ipſa tota primo à quocunque alio à ſe diſtinguitur, perſona autẽ nõ ſeipſa tota, ſed ſolũ paternitate. Ad Confirm. verũ eſt de ſimpliciter ſimplici nõ autẽ de ſimplici; illud quidẽ nõ habet plura, ex quib. cõſtet, ſed eſt ſe ipſo primo: hoc vero habet plura ex quibus conſtituatur. Ad ſecundũ negatur, quia deficit ratio actus, & potẽtiæ, nec enim Eſſentia habet rationẽ materiæ, nec paternitas formæ. Ad tertium non conſtituitur per sè, ſed per aliquid vltra : illud autem non eſt ẽs rationis, ſed reale vt Eſſẽtia, & origo: dum vero infert compoſitionem, negatur illatio: Cum dicis, illud aliud non eſt principium diſtinctiuum, immo ſic, quia paternitate Pater diſtinguitur à Filio, & quo diſtinguitur, eo conſtituitur. Ad quartum vtique cõcretum, & abſtractum ſignificãt idem in rè, ſed differunt in modo ſignificãdi; & abſtractũ ſignificat formam ſolum-

Abſtractū & concretum, an idē ſignificent, & eod. modo.

lum modo, concretum vero ſignificat formam, & ſuppoſitum habens eam: vt humanitas ſignificat ſolummodo formā naturæ humanæ, at homo ſignificat, & naturā, & ſuppoſitū in quo ſubſiſtit talis natura, vt Petrus, ita Paternitas ſignificat id quo Pater cōſtituitur, at Pater ſignificat, & paternitatē, & ſuppoſitum habens eam: verum quia Pater includit duo, & paternitatē, & Eſſentiā, paternitas vero formaliter eſt præciſe paternitas, ideo non eſt idē pręciſe dicere paternitatē, & Patrē ac propterea, ſi paternitas ſe tota diſtiguitur, non tamen Pater diſtinguitur ſe toto, quia ſecundum paternitatem ſolam diſtinguitur, conuenit autem ſecundum Eſſentiam. Hoc etiam verum eſt conſiderando Patrem ſubſtantiue, vt Magiſt. pro hypoſtaſi, includit, namque plura, ex quibus conſtituitur hypoſtaſis. Ad quintum iam Concilium idem ſe explicat, *dediße quidem Patrem Filio totam ſubſtantiam, ſed excepta paternitate*;

Pater quid non communicauit Filio.

Sicut eodem modo explicandum illud Chriſti Domini ad Patrem Ioannis 17. dicentis, *mea omnia tua ſunt, & tua mea*: nempe mea omnia, inquit Filius, ſed excepta filiatione, quia Pater nō eſt Filij: & tua mea, tua quidē eſsētialia, excepta paternitate. Inſuper Concilium per ſubſtantiam non intendit paternitatem, ſed ipſam Eſſentiam: iam enim paternitas eſt origo, & relatio, quæ eſt propria Patris, & non Filii, non enim eſt Pater Filius.

QVAE-

Digitized by Google

QVÆSTIO III.

Vtrum Perſonæ conſtituàntur per abſoluta, an per reſpectiua.

ARTIC. I.

Aſſertur ſentētia affirmãs conſtitui per abſo-luta.

Ripę ſentē-tia cōſtitui per abſoluta.

1 FVit ſententia Ioannis de Rip. penes Scot. in 1.d.26. q. 1.q aſſerebat perſonas diuinas conſtitui per abſoluta: dicebat autem Doctor iſte quatnor reperiri in perſona, nempe Eſſentiam, proprietatem abſolutam, originem, & relationem: prima duo antecedunt tanquam conſtitutiua, iſta duo ſubſequuntur ad perſonas iam conſtitutas per Eſſentiam, & proprietatem abſolutam. Quod ſi diuinæ perſonæ nomina habent relatiua, ea quidem non ſunt conſtitutiua, ſed facientia innoteſcere perſonas, etenim propria nomina abſoluta ignoramus. Fundamenta huius ſenteotiæ præcipua hæc ſunt.

2 1. Prouerb. 30. vbi Salomon de Deo quærens ait, *Quod nomen eius, & quod nomen Filij eius, ſi noſti.* Hinc autem arguitur, omnis quæſtio vnum ſupponit, & aliud quærit ex 7. met. c. vlt. igitur quæſtio Salomonis vnum quærens, aliud ſupponit: ſupponit vero nomē Filij, vt Filij, & Patris, vt Patris, nempe ſupponit alium eſſe Filiũ, & alium Patrem, ergo quærit nomen Filij, & Patris; at illud eſt reſpectiuũ, ergo hoc, quod quærit eſt abſolutum, & ita conſtabunt ex abſolutis.

3 2. Auguſtin. 7. Trin. *Omne, quod relatiue dicitur, eſt aliquid excepto relatiuo*, nempe eſt aliquid abſolutum; ergo vltra relationem perſonæ conſtant ex abſoluto.

4 3. Quod refertur non eſt poſterius, nec ſimul natura cum relatione, ſed eſt prius, iſtud autē erit neceſſario abſolutum, nam quod præcedit relationem, eſt abſolutum: at iſtud abſolutum non eſt Eſſentia, probat. quod enim refertur realiter, diſtinguitur realiter à termino relationis. Eſſentia non diſtinguitur, ergo erit aliquod alterum abſolutum.

5 4. Omnis relatio realis præſupponit extrema realiter diſtincta; ergo paternitas, & filiatio præſupponſit Patrem, & Filium realiter diſtinctos, & conſequenter abſolutos. Confirmatur Relatio non refertur, ſed eſt ratio referendi, igitur ſupponit paternitas ſuppoſitum Patris referibile ante relatiooem: at ante relationem non eſt; niſi abſolutum.

6 5. Suppoſitum originans eſt prius originato, at relatiuum inquantum relatiuum non eſt prius correlatiuo, ergo perſona conſtituitur in eſſe ſuppoſiti per abſolutum.

7 6. Terminus generationis ꝑ sè nō eſt relatio, ſed abſolutũ per sè ſubſiſtens, cui inde aduenit relatio; ſed perſona producta eſt terminus generationis per sè, ergo non relatio, ergo terminus erit per sè ſubſiſtens abſolutũ

Digitized by Google

in generatione Filij. Maior ex Ariſto. 5.phiſ.t.10. *Motum non eſſe ad relationem per ſè, niſi per accidens*; Motus.n. reſpicit terminatiue abſolutū per ſè.

8 7. Sequertur Spiritum ſanctum produci æque naturaliter, ac Filium, prob. omne relatiuum æque naturaliter reſpicit correlatiuum, ergo æque naturaliter Spiritus reſpicit ſpirantē, ſicut Filius Patrē; cum tamē vtraq; productio diſtinguatur per modum naturæ, & libertatis.

9 8. Sequeretur nullam in diuinis productionem eſſe ſecundum ſubſtantiam, probat. perſonæ conſtituuntur per relatiua, ergo relatio, ſiue relatiuum eſt per ſè terminus vtriuſque productionis ; & ita non dabitur generatio, cuius terminus eſt ſubſtantia.

10 9. Suppoſitum præſupponitur actioni, ergo prius eſt perſona Patris, quam generet, ergo in illo priori erit quid abſolutum, anteced. patet, quia agere præſupponit eſſe, & actiones ſunt ſuppoſitorū. prob. conſeq. vel enim ſuppoſitum illud eſt ad sè, vel ad aliud: ſi primum, habetur intentum: ſi ſecundum, ergo actio præſupponitur ſuppoſito, ſiue Filius præſupponitur generationi; eſſe enim ad aliud, eſt generari, & generare ; at hoc præſupponit ſuppoſitum potens agere.

11 10. Si Pater cōſtitueretur per paternitatem, ſequeretur paternitatem eſſe de ſè incommunicabilem; hoc tamē eſt falſum: prob. falſitas, nā paternitas in communi eſt de ſè communicabilis, quia prædicatur de multis patribus in creaturis, ſpiratio etiā actiua communicabilis eſt, quia communicatur Patri, & Filio, prob. ſequ. quidquid conſtituit aliquid in eſſe primo, & in vnitate correſpondente tali eſſe, eſt formaliter talis entitatis: at paternitas cōſtituit Patrem in eſſe incommunicabili, ergo, & paternitas erit incommunicabilis : at non eſt ſic, vt eſt probatum, ergo non conſtituit Patrem in eſſe ſuppoſiti. Confirmatur rationale conſtituit hominem in entitate hominis, & in vnitate ſpecifica eiuſdem hominis, ideo eſt talis rationis, qualis homo ; ergo & paternitas erit incommunicabilis, ſi conſtituit patrem, in eſſe ſuppoſiti, pater enim eſt incommunicabilis.

12 11. Ab vltimis conſtitutiuis, & diſtinctiuis non poteſt abſtrahi aliquid cōmune ipſis, alias nō eſſent primo diuerſa : at à relationibus diuinis, vt paternitate, filiatione, ſpiratione abſtrahi poteſt talis conceptus relationis communis, ergo non ſunt primo perſonarum conſtitutiua.

13 12. Si relationes conſtituunt, ergo perſona in diuinis non eſt vnum per ſè, ſed per accidens ; prob. ex rebus diuerſorum generum, vt accidentis, & ſubſtantię fit vnum per accidēs: talis eſt diuina Eſſentia, & relatio penes perſonas.

14 13. Ex tradita diffinitione perſonæ à Boet. & Richar. nihil reſpectiuum ponitur, ſed totum abſolutum.

15 14. Auguſtin. 7. Trin. cap. 4. omnis res ad ſe, ſubſiſtit, quanto magis Deus: perſona ſubſiſtit, ergo ad ſè, & abſolute ſubſiſtit.

16 15. Nedum Patris proprietas eſt paternitas, verum etiam ingenitum, innaſcibilitas, quia per eam diſtinguitur à cęteris perſonis productis : atque inſpirabilitas diſtinguit etiam Patrem; & Filium à Spiritu ſancto: at hæc ſunt abſoluta.

ARTIC. II.

Afferuntur argumenta probantia conſtitui per reſpectiua:

1 EX oppoſito arguitur conſtitui per reſpectiua. 1. Diuinæ Scripturę quādocūq; de diuinis loquū perſonis, ſemper nominant eas nominibus reſpectiuis, proba. Matt. vltim. *Baptizātes eos in nomine Patris, Filij, & Spiritus ſancti.* Ioann. vltim. *Tres ſunt, qui teſtimon. dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus.* Item Saluator baptiſmum inſtituit non in nomine abſoluto perſonarum, ſed relatiuo, *Baptizantes eos in nomine Patris, Filij, & Spiritus ſancti*. Secundo non eſt cenſendum voluiſſe Chriſtum

occul-

occultare nomina abſoluta perſonarum, quando conſtituerentur per abſoluta, vt quid enim hoc? Dum vero expreſſit perſonas ſub nominibus relatiuis, ſignum eſt docuiſſe conſtitui per relatiua, 3. Eccleſia non aliter eas nominat in Concilijs, quam nominibus relatiuis; proba. Concil. Tolet. 11. in confeſſ. Fid. ſic habet, *Hæc ergo Sancta Trinitas, quæ vnus, & verus Deus eſt, nec recedit à numero, nec capitur numero, in relatione enim perſonarum numerus cernitur, in diuinitatis vero ſubſtantia quid enumeratum ſit non comprehenditur. Ergo hoc ſolò numerum inſinuant, quod ad inuicē ſunt, & in hoc numero carent, quò in ſe ſunt.* Concil. Florent. in lit. vnion. ait, *Omnia, quæ ſunt Patris, Patrem Filio, gignendo, dediſſe, præter eſſe Patrem* In eod. quoque Concil. Ioannes Theologus Latinæ Eccleſiæ, ex ſeſſ. 18. dixit *ſola relatio apud omnes, tàm Græcos, quàm latinos Doctores diuina proceſſione perſonas multiplicat, itaut non vlla alia ratione, quam vi relationis, Pater, à Filio, ac vna perſona ab alia differat.* Quæ verba licet non ſint definitiones Concilij, nihilominus ſunt ad mentem Patrum Concilij, immò vtriuſque tum Græcæ, tùm Latinæ Eccleſiæ, dum dixit, apud omnes Doctores, tàm Græcos, quàm Latinos, &c. Alias ſi non fuiſſent ad mentem illorum Patrum, vtique debuiſſet redargui, ſi abſque conſenſu tantorum, tùm Græcorum, tùm Latinorum Doctorum expenderet eorum ſententiam.

2 Cõfirmatur ex axiomate, quod colligitur ex eod. Concil. quod *in diuinis omnia ſunt vnum, vbi non obuiat relationis oppoſitio.* Cum autem diſtinctio, & oppoſitio non ſit, niſi penes perſonas, ſequitur, vt conſtituantur ſola relatione. Demum in Concilijs cæteris, vbicunque agitur de perſonis, nominantur ſemper nominibus reſpectiuis, ſicut etiam in ſymbolis Apoſtolorum, Nicæno, & Athanaſij.

3 Quarto, eſt ſententia inſuper talis Sanctorum Patrum, tum Græcæ, tùm Latinæ Eccleſiæ; & quidem Anſelm. de Incarn. cap. 3. & de proceſſ. Spiritus ſancti, cap. 1. *perſonas,* ait, *ſolum diſtingui relationibus, neque in eis eſſe aliquid, quam communem Eſſentiā, & relationes, quibus ab inuicem diſtinguantur,* & cap. 3. elicit illud Theologicum axioma, *in diuinis omnia ſunt vnum, vbi non obuiat relationis oppoſitio.* Iuſtinus in expoſit. fid. relationib. originibuſq; perſonas diſtingui: idem Baſil. l. 2. contra Eunom. Niſſen. ad Abaad. Boet. de Trin. cap. 12. *Sola relatio multiplicat Trinitatem.* Hylar. 4. de Trin. *Nihil habet Filius, niſi natum; natiuitate autem eſt Filius,* Aug. li. 5. de Trin. c. 8. *Quidquid ad sè dicitur, præſtantiſſima illa, & diuina ſubſtãtia ſubſtantialiter dici: quod autem ad aliquid, non ſubſtantialiter, ſed relatiue.* Et alia ex ipſomet allatis ſup. & afferenda infra. Idem Bernar. lib. 5. de conſid. cap. 8. Fulgent. de fid. ad Petr. & communiter omnes,

4 Quinto, omnis entitas abſoluta in diuinis eſt perfectio ſimpliciter. ergo Pater cõſtitueretur aliqua abſoluta proprietate; vel omnis alia perſona, vtique vna perfectio ſimpliciter eſſet in vna perſona, quæ non in alia; ac ceſſaret inter eas æqualitas. Sexto ſequeretur Filium, ac Spiritum ſanctum non fore conſubſtantiales Patri prob. quia non communicaret eis totam Eſſentiam, prob. abſoluta illa entitas conſtitutiua eſſet pars ipſius Eſſentiæ, at partem illā ſibi retinet Pater, veluti ſui propriū principiū cõſtitutiuū, ergo deeſſet cõſubſtantialitas.

5 Septimo multiplicatio entitatis abſolutæ facit compoſitionem; quapropter eſſet diuina perſona compoſita ſi conſtitueretur per abſoluta. Octauo, inſuper diſtingueretur realiter, non enim eſt intelligibile quod duæ proprietates abſolutæ identificẽtur realiter, diſtinctio namque realis eſt ſolummodo per oppoſita. Nono, eadem numero natura non poteſt ſubſiſtere in pluribus ſimul ſuppoſitis abſolutis abſquè eius diuiſione, vt patet in natura creata: at diuina Eſſentia bene ſtat in pluribus ſuppoſitis relatiuis abſque ſui diuiſione.

ARTIC. III.

Quale iudicium ſit ferendum de vtraque opinione.

Iudicium Ban. Vaſq. Suarij, & Scoti de ſententia oppoſita.

1 QVale autem iudicium ferendũ ſit de vtraque ſentẽtia. De aſſerente quidem conſtitui per abſoluta, aiunt Bãnes 1. par. qu. 40 art. 2. Molin. ibid. d. 2. & Vaſquez d. 158. cap. 3. eſſe errorem in fide. Suarez de Trin. lib. 7. cap. 5. vt plurimum eam appellat erroneam; ſubdit vero, inquiens, *Sed fortaſſe non attingit illum gradum*. Non ergo audet Suarez illam nec hæreticam, nec in fide erroneam appellare, ſed vt plurimum erroneam, immò de hoc dubitatiue loquitur, nec aſſertiue id dicit, concludendo; fortaſſe nec attingere illum erroneæ ſententiæ gradum. Scotus aperte eam nec errorem in fide appellat, nec erroneam: niſi quod oppoſita communior eſt, & probabilior. Cæterum hæreticam non eſſe ex eo demonſtrat, quia ipſa ſaluat omnia, quæ de fide ſaluanda ſunt in hoc miſterio Trinitatis, & rationes in oppoſitum non ſunt tantæ ſoliditatis, vt nõ valeant ſolui, vt videbimus.

Nec hæretica, nec error in fide.

2 Nos cum Scoto, vniuerſiſque ipſius Diſcipulis, nec hæreticam, nec errorem in fide eam eſſe dicimus: ita antiquiores, ita, & nouiſſimi Scotiſtæ Accedit ad eos ipſemet Suarez, vt diximus. Nihilominus id vitari non poteſt, vt ſit ſaltim temeraria, hiſce præſertim temporibus; ratio, quia Torrenti opponitur Theologorum: temeritas vero eſt tot, tantiſque opponi Sapientibus, tum Scholaſticis, vt ſanctis Thom. & Bonauent. cæteriſque Alexand. Alber. Henric. Mayron. Gabr. Okamo, atque Scotiſtis omnibus, cum Scoto, tum vero Sanctis Patribus, quorum aliquorum doctrinã approbauit Eccleſia, vt patet in cap. Sancta Romana 15. diſt. ergo ad minus erit temeraria.

Erronea, vel errori proxima.

3 Dicimus inſuper, eam vel eſſe erroneam, vel ſaltim errori proximã. prob. fundamenta oppoſitæ ſententię adeo ſunt euidentia, tum ex ſcripturis tum ex Patribus, vt oppoſitum ſentire videatur, vel infirmo, ac debiliſſimo inniti fundamento, vel minus vero, & multo minus rationabili. Opponitur inſuper legitimo ſenſui ſcripturarum, qui vt videtur, talis eſt, vt conſtituantur per reſpectiuã, quapropter erit proxima errori, ſi ſaltim non ſit formaliter erronea.

Non hæretica ex Scoto.

4 Dicimus vltro, ſententia, hæc non eſt hæretica. Probatur in primis, tum Scoti authoritate, tum vniuerſorum Scotiſtarum; tum demum Suarij recenſiti de ſchola Thomiſtarum: probatur etiam, non repugnat expreſſe fidei, ergo non eſt hæretica. probat antecedens Scotus, *Nihil eſt aſſerendum tanquam de fide, itaut oppoſitum ſit hæreſis; niſi quod traditur in ſcriptura, vel ab vniuerſali declaratur Eccleſia, vel ex altero iſtorum ſic tradito, vel declarato, neceſſario, & euidenter infertur; tale non videtur eſſe, inquit Scot. perſonas nullis proprietatibus abſolutis diſtingui. Igitur, &c. Prima pars minoris videtur plana, quod ſcriptura nuſquam hoc ita dedit, quia relationes affirmat, abſolutas proprietates nuſquam negat. Secunda pars patet, quia quęcunque tenenda circa articulos de Trinitate declaraſſe inuenitur, continentur in ſymbolo Apoſtolorum, vel Athanaſij, vel Nicano, vt extra de Summ. Trin. et fid. cath. cap. firmiter, et cap. damnamus quæ duo capitula edita fuerunt in Concil. Gener. ſub Innoc. 3. vel extra de Summ Trin. cap. fideli, & eſt hodie in 6. quod capitulum editum fuit in Conc. Lugdun. ſub Gregor. X. non inueniuntur, plura ſcripta authentica declarationem Eccleſiæ circa artic. de Trin. continentia; nec in aliquo iſtorum declaratur perſonas per proprietates relatiuas conſtitui, patet intuenti. Tertia pars minoris probatur, quia rationes, quæ fiunt ad inferendum propoſitum ex tradito per ſcripturam, vel declarato per Eccleſiam, videntur,* inquit Scot. *eſſe ſolubiles, vt poſtea fiet. hæc Scot.* Concludit igitur ex tradito eius diſcurſu

dum

Digitized by Google

dum Scotus inquit, quod non inueniuntur, ſaltim ſuo tempore, plura ſcripta authentica declarationem Eccleſiæ circa artic. de Trinit. continentia, ſequitur, vt ipſe eam non cēſeat fidei contraire, ſeu eſſe hæreticam.

Idem. 5 Pergit hoc idem probando idē Scot. *Inquiens, quidquid de Trinitate Sacra Scriptura tradidit, vel Eccleſia declarauit, vel Doctor authenticus manifeſte aſſ ruit, concedit hac concluſio; nam primo concedit congrue diuinas perſonas nominibus relatiuis; Patris, Filij, & Spiritus ſancti exprimi; ſecundo concedit ibi vere relationes originis, quia concedit veram originationem vnius perſonæ ab alia, quæ eſt generatio & ita perſona generans eſt Pater, & perſona genita eſt Filius; & proceſſionem tertiæ perſonæ à duab. & ita procedent eſt Spiritus ſanctus, & ſpiratur voluntate caſta, & ſancta; ſed non dicit ſcriptura, nec vniuerſalis Eccleſia alicubi declarando quod perſonæ ſolum his relationibus diſtinguuntur ſicut nec dicit quod diſtinguuntur proprietatibus abſolutis: nunc autem licet tenendum ſit pro vero quicquid tradit auctoritas, non tamen eſt negandum eſſe verum quicquid ipſa non tradit: multa, inquit ille Chriſti ſecretarius Ioannes, opera, et ſigna fecit Ieſus, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc, Io: vlt. quia addidit, exiſtimo mundum non poſſe capere libros; Logice etiam patet, quod locus ab auctoritate negatiue non tenet.* Hæc Sco. ex his ergo duobus capitibus oſtendit Scot. ſententiam hanc non eſſe hæreticam,

Scoti iudicium de hac ſententia. 6 Hoc tamen nō obſtante, quod Scotus non cenſeat hæreticam; nihilominus, nec laudat, nec defendit eam: licet ſoluere nitatur argumenta, quæ obſtant contra eam: id vero agit non animo approbandi, aut tuendi, ſed vt oſtendat ſolummodo, eam non eſſe hæreticam, dum vel ad rationes in oppoſitum reſponderi poſſet, vel non conſtet aperte eam eſſe contra Concilia, & ſcripturas.

Scotum inclinare in hanc ſententiam, eſt impoſtura. 7 Hinc etiam falſum eſt, quod aliqui aſſerunt Scotum inclinare in illam; etenim aperte ait, in 1. d. 26. quæſt. vnic. §. *Contra iſtam op.* ait nunquam, *quod non videtur ſtare cum fide*; quod probat ex citatis loc. Euangelij. & ex ſymbolis, adductis, atque ex cōmuni auctoritate Sanctorum. Addit inſuper, quod ſententia de reſpectiuis eſt magis communis, idipſum idem Scot. docet ſæpiſſime in ſuis ſcriptis quandocunque occurrit mentionem fieri de conſtitutione perſonarum, præcipue in quodl. quæſt. 4. in 1. d. 28. quæſt. 3. & d. 2. in vltimis quæſt. in 4. d. 3. quæſt. 2. lit. H. agens de forma baptiſmatis, & ibid. in fin. ac paſſim in toto tract. de Trin. & vbicunque contigerit mentionem facere de perſonis.

8 Dices, in 3. d. 1. quæſt. 1. lit. N. arguens quod Verbum non poſſit terminare dependentiam naturæ humanæ, quia eſt relatiuum, ſed ad relatiuum nihil videtur poſſe vltimato dependere; Reſpondet non determinate, ſed ambigue, dicendo, *ſi Perſona eſt abſoluta, abſolutum terminat; ſi relatiua, terminat relatiuum*, Ergo ambiguus eſt Scotus de conſtitutione perſonarum. Tum etiam, quia præd. d. 26. l. primi pro vtraque diſputat parte. *Obſtatur ex Scoto aduerſus Sco.*

Sed Reſpond. quod vbi mens alicuius Doctoris expreſſe conſtat, non eſt facienda vis in verbis, ſi alibi videatur aliter ſentire: hoc autem eſt apertiſſimum apud Scot. quod ſemper perſonas nominat reſpectiuas vt diximus. Ad locum vero tertij, non fuit mens eius ambiguum eſſe, ſed ſolum docere, argumentum ſolui poſſe duplici via, ſiue tenendo de abſolutis, nempe ad mentem aliorum; ſiue de reſpectiuis, ad mentē peropriam, atq; communem Theologorum, quod vero in eam ſententiam non iuerit, inde colligitur apertiſſime, quod in quodl. 19. lit. S. ad ſecundum, recolens idem argumentum, quod fecerat in tertio, reſpondet aperte Verbum eſſe relatiuum, licet non *pendeat natura ad Verbum, vt relatiuum, ſed vt Verbum, vel vt ſubſiſtens*. Quo in loco non dicit amplius, dependere ad abſolutum, ſi Verbum eſt abſolutum, ſed ſimpliciter, ait dependere ad Verbum relatiuum. Ille igitur vnicus locus, vel ſi quis alius, qui obſtat, iam eliditur, & euacuatur per tot in oppoſitum loca de eod. Scoto. Ad illud etiam de d. 26 *Reſpōdetur*

iam

iam dictum eſt, ſolum oſtendere, velle Scotum prædictam opinionem non eſſe hæreticam, non autem mens eius ibi fuit inclinare, vel tantillo in eam, cum oppoſitum aſſertiue doceat vbique in ſuis ſcriptis. Talis etiam eſt mens ſuorum interpretum, vt nullum viderim de hac Scoti mente dubitare.

Si non eſt hæretica opinio hæc, ſaltem erit temeraria, & erronea 9 Dicimus item, quod licet hæretica non ſit, nec error in fide, tamen veluti temeraria, & falſa eſt reijcienda, prob. vt talem ad minus damnant eam Theologi omnes: Item, fundamẽta eius debilia ſunt, vt conſtabit reſpondendo; Rurſus, ſententia oppoſita nititur ſolidioribus argumentis, ac medijs; Demum, quia ſolutiones, quas argumentis adaptat oppoſitæ ſententiæ non eneruant ea, vt patebit; igitur merito eſt relinquenda, & abijcienda. Accedit, quod his præciſe temporibus patet magis eius improbabilitas quatenus accedit tantus Theologorum numerus confutans eam: temporibus vero Scoti fortaſſe non erat adeo exagitata, & examinata, vt modo, ob quod eius improbabilitas non adeo forte manifeſta erat tunc, vt modo.

Obſtatur. 10 Dices ſententia hæc ſaluat originationem perſonæ à perſona, diſtinctionem earundem, ordinem inter perſonas, ergo eſt admittenda. Reſpo.

Reſpond. hoc ſufficere, vt ipſa liberari poſſit à nota hæreſis; cæterum quia opponitur communi ſenſui Conciliorum, Patrum, & Scholaſticorum, ideo erit, vel erronea, vel apertiſſime temeraria, propter quod eſt relinquenda, ſicut eam relinquimus.

ARTIC IV.

Reſpondetur argumentis articuli primi,

1 AD primum de Salomone Reſpondet Torres ad 1.p.q.40. art.2. Salomonem non quærere de conſtitutiuo abſoluto Verbi, ſed quærere de nomine altero ipſius Filij, quod eſt nomen Verbi; ſiquidem ante Euangelium Ioannis erat occultũ nomen Verbi, quod tamen patere incepit inde ex Euãgelio Ioannis. Sed arguitur contra reſponſionem, quia, aut nomen Verbi, & Filij ſignificant idem, aut diuerſa: ſi primum, ergo cognoſcendo nomen Filij Salomon cognouit, & nomen Verbi; ſi diuerſa, ergo nomen Verbi eſt proprium; Filij autem erit appellatiuum, & improprium. Sed dici poſſet ad hoc, quod ſunt idem in rẽ ſubſtantialiter, differũt tamen aliqualiter in conceptu; quia Verbum eſt terminus conceptionis mentis, Filius vero generationis. At quidquid ſit, iam eſt idem Filius, & Verbum, vt conſtat; etenim Filius eſt idem conceptus mentis productus, quæ productio vocatur generatio. Alij aliter impugnant, dicendo quod etiam ante tempus Ioannis erat notum Verbum, ſeu nomen Verbi; ſiquidem de Incarnatione dicitur, *Dum medium ſilentium tenerent omnia, & nox in ſuo curſu medium iter haberet, omnipotens ſermo tuus Domine à regalibus ſedibus venit*: vnde fit; vt etiam notum fuerit Salomoni; ita Herrhera in cap. d.7. quæſt.3. ad argument. pro ſec. ſent. Verum alij obſtant dicentes, verba illa non eſſe ſcripturæ, ſed Eccleſiæ, vnde inferunt Salomoni notum eſſe non potuiſſe tale nomen, nondum enim ſuo tempore orta erat Chriſti Eccleſia, quæ talem antiphonam condidit poſt Domini incarnationem, tempore namque ſuo aderat Synagoga. Quicquid tamẽ ſit

Torr. reſp.

Impugn.

Digitized by Google

ſit, illud videtur rationabilius, vt dicamus voluiſſe Salomonē ſignificare ineffabilem Filij Dei generationem, itaut licet de illa ſciamus appellari Filium, teſtante id ſcriptura per os Dauid Patris ſui, *pſal.* 1. *Filius meus es tu, ego hodie genui te*; Nihilominus non poſſumus adæquate, & vt par eſt, aſſequi tantæ generationis miſterium iuxta illud Proph. *Generationem eius quis enarrabit?* Iſa. 53. non ergo concluditur inde aliud habere nomen, ſiue abſolutum, ſiue ſuppoſiti abſoluti, conſtituti per abſoluta, ſed quod generatio actiua Patris, & paſſiua Filij ſit prorſus adæquate, & exacte inexplicabilis, ineffabilis.

Omne quod relatiue dicitur eſt aliquid excepta relatione declar.

2 Ad ſecundum, *Omne, quod relatiue dicitur, eſt aliquid excepta relatione*: vtique verum: & ita perſona, quæ Eſſentialiter eſt relatiua, includit Eſſentiam Diuinam, quæ eſt aliquid vltra relationem, quia eſt quid abſolutum, & diſtinctum formaliter à relatione. propoſitio itidem illa vera eſt, ſiue relatio ſit aduentitia, vt in creatura, ſiue cōſtitutiua, quia ſemper adeſt fundamentum abſolutum: cæterum differunt, quia in creatura non eſt conſtitutiua, ſed accidentalis, in diuinis eſt propria perſonæ, & conſtitutiua.

Quod refertur non eſt poſterius relatione declar.

3 Ad tertium, de relatione aduentitia loquendo, ea præſupponit id quod refertur per eam, eſt prius ea, & hæc omnino tanquam accidens, poſterior eo; vt patet in creaturis, atque etiam in ſpiratione actiua aduenientte ad intra in Patre, & Filio poſt eorum eſſe integrum, & conſtitutum: at loquendo de relatione conſtitutiua, ea eſt cenſenda prior, ratio enim conſtitutiua eſt prior conſtituto, & vt ſic conſtitutum eſt poſterius ea, & ob id, tum ratione conſtitutionis relatiuæ, tum ratione poſterioris, erit relatiuum.

4 Ad quartum, conceditur relationem realem exigere extrema realia realiterque diſtincta: cæterum non eſt neceſſe, vt omne tale ſit abſolutum, poteſt enim eſſe reſpectiuum, vnde negatur maior quoad partem ſecundam de abſoluto. Ad Confirmationē, relatio non refertur, vt *quod*, etenim id eſt totale, & adæquatum relatiuū; erit tamen ratio referendi: itaque, tum ad argument. tum ad confirmat. relatio poteſt reſpicere abſolutum, & reſpectiuum reddendo ſingula ſingulis, ſi namque eſt accidentalis, vtique ſupponit in creaturis ſuppoſitum abſolutum; ſi eſſentialis, & conſtitutiua, non ſupponit, ſed facit ipſum relatiuum, nec ſupponit abſolutum, niſi ſolam diuinam Eſſentiam.

5 Ad quintum originās eſt prius originato, ſolummodo prioritate originis, qualis eſt inter correlatiua: quæ prioritas ſtat cum ipſa correlatione: quapropter ſtat prioritas etiam in originante reſpectiuo, abſque quod ſit abſolutum.

Terminus relationis an reſpectiuum, an abſolutum.

6 Ad ſextum, terminus relationis accidentalis, loquendo de creaturis, vtique eſt quid abſolutum: terminus relationis eſſentialis, & conſtitutiuæ eſt omnino reſpectiuum, vt in diuinis. Cum dicis, ad relationem non eſt motus, iam patet eſſe falſum de relationibus extrinſecus aduenientibus, etenim vnio extremorum, vt ignis & ſtuppę, quę nō eſt, niſi relatio, acquiritur per verum motum: de relationibus autem intrinſecus aduenientibus in creaturis, ſi ad illas non eſt motus primo, & per sè, eſt tamen ſecundario & per accidens, & hoc in creaturis; ratio quod non ſit per sè, quia relatio hæc creaturarum eſt accidens; attamen ſi eſſet eſſentialis, & conſtitutiua, vtique ad illam eſſet per sè: in diuinis quidem relatio eſt conſtitutiua, vnde non mirum ſi poſſit eſſe terminus formalis per sè actionis, cum terminus totalis, & adæquatus ſit ipſum relatiuum conſtitutum per actionem.

Relatio, vnde ſpecificatur.

7 Ad ſeptimum, dicendum, relationem ſpecificari, & modificari, ex fundamento, quale namque eſt fundamentum, talis eſt relatio: at generationis, & ſpirationis fundamenta, & principia non ſunt eiuſdem rationis, dum illa per modum eſt naturæ, iſta voluntatis, & libera, hinc fit, vt non eodem modo ſe habeat ſpiratio, vt generatio; relationes enim proportionantur principijs, & fundamentis.

Relationis terminus, quid. 8 Ad octauum, terminus generationis eſt vtique ſubſtantia: & ita hic, nam terminus formalis, & *quo* generationis eſt diuina Eſſentia, de qua rè in propr. qu. licet terminus totalis & *quod*, ſit ſuppoſitum relatiuū. Dices,

Relatio, an terminus generationis. relatio eſt accidens, quomodo ergo eſſe poterit terminus generationis. Reſpund. relationem accidentalem non poſſe eſſe talem terminum: at relationem per ſè ſubſiſtentem, poſſe eſſe, quia eſt relatio per ſè conſtitutiua ſuppoſiti ſubſtantialis: talis eſt in diuinis; eo maxime, quo diuinam habet pro fundamento ſubſtantiam, eſt enim relatio in eſſentia ſicut ſuppoſitum in natura.

Actiones ſunt ſuppoſitorum declar. 9 Ad nonū, *actiones ſūt ſuppoſitorum*, non eſt Ariſtot. ſunt vero actiones ſemper ſingularium, quia vniuerſalia non agunt, ſed ſingularia: ſunt vero actiones ſuppoſitorum veluti, *vltimate denominatorū*; Vel actio eſt ſuppoſiti non *tanquam rationis agendi*, quia ea eſt natura, ſed *tanquam*

Agere præſuppon. eſſe; declar. *conditio Agentis*. De qua rè amplior redibit ſermo ex Scot. in 4. d. 12. q. 3. in ſolut. 2. Ad propoſitum, *Agere præſupponit eſſe*, concedo quod præſupponit eſſe ſimpliciter Diuinæ Eſſentiæ, nō autē eſſe ſuppoſiti. Vel loquēdo de actione aduētitia, vt ſpiratio actiua, præſupponit Patrē, & Filium in eſſe ſuppoſiti: de conſtitutiua autē, nō præſupponit, ſed facit ſuppoſitū, quia mediante ea accipit eſſe, vt Pater mediātegeneratione actiua. Dices, omne agere præſupponit potēs agere; ergo ad generatione ē actiuā præſupponitur ſuppoſitū abſolutū, quod poſſit agere. Reſpondet Scot. quodl. 4. quod in diuinis idem eſt agens, & potens agere: itaut dum agit, tunc eſt potens agere, nō autē prius potēs agere, & inde agere: & ita actione illa de genere actionis, ſed relationis agit, & eſt potens agere: per eā vero cōſtituitur ſuppoſitū agens, & potens agere, in eſſe reſpectiuo. Supponitur tamen ipſa Diuina Eſſentia, & intellectus, atque memoria ſecunda ſub ratione ſolius principij quo, ſeu formalis.

Quidditas omnis eſt communicabilis, decla. 10 Ad decimum, diſtinguimus, de paternitate quidem abſtracta à creata, & diuina, ipſa vtique eſt communicabilis, vt probat argum. at de diuina, nequaquā, eſt enim de ſè hæc: & merito dum eſt alteri nullatenus communicabilis, ſed incōmunicabilis reddit quoq; ſuppoſitū, cui ineſt incōmunicabile. Dices ōnis quidditas eſt cōmunicabilis, Reſp. negando hoc; nā duplici quidditati cōpetit cō municabilitas, & nō alteri, nēpe illi, quæ dicit pfectionē ſimpliciter: & quidditati diuiſibili in plura ſubijcibilia prima eſt diuina Eſſētia, cōmunicata plurib. diuinis ſuppoſitis abſq; tamē diuiſione ſui: ſecunda eſt vniuerſale prędicabile de plurimis cū diuiſione, humana nāq; natura prędicatur de Frācīſco, & Petro quibus communicatur: at paternitas diuina nec eſt perfectio ſimpliciter ex Scot. nec eſt diuiſibilis; quapropter ipſa eſt incōmunicabilis, & conſtituit ſuppoſitū relatiuum incōmunicabile.

11 Ad vndecimum dicendum, quod vltima diſtinctiua ſunt primo diuerſa quoad aliquam realitatem contrahibilem per proprias eorum differentias ſpecificas: non autem ſunt primo diuerſa quoad cōceptum aliquem communem prædicabilem de illis; etenim decem genera ſunt primo diuerſa, & tamen dicitur de eis conceptus entis in quid, ita in diuinis paternitas, filiatio, ſpiratio ſunt primo diuerſa, quantum ad realitatem, non quantum ad conceptibilitatem: patet primum, quia non datur in diuinis aliqua realitas contrahibilis per differentias ſpecificas, ſeu quaſi ſpecificas, nam talis realitas eſſet potentialis ad contrahi: at quidquid eſt in diuinis, totum eſt in vltima actualitate, quia totum eſt de ſè hoc, & proindè nihil eſt determinabile, ſeu in potentia ad contrahi: probatur ſecundum, nam de paternitate, filiatione, & ſpiratione, prædicatur in quid, conceptus ipſe communis relationis, cum ſint ipſæ relationes. *Vltime diſtinctiua ſit primo diuerſa, decl.*

12 Ad duodecimum reſpōſio patebit ex propria qu. in n at. de diuinis perſonis in ſè, vtrū ex relatione, & Eſſētia fiat vnum per ſè, an per accidēs.

13 Ad tertium decimum, dicendum, diffinitionem perſonæ tradi in communi prout indifferens ad creatam, & increatam, & propterea non fieri *Diffinitio perſonæ traditur in cōmuni.*

fieri mentionem,nèc de abſoluto,nec de reſpectiuo.

Subſiſtere quid impor tet.

14 Ad quartũ decimum, ait Sco. per *ſubſiſtere*, non intelligitur ſecundum Græcos aliquid ad sè,& per cõſequens abſolutum;ſed iuxta Latinos pro vt ſubſiſtere indicat perſonam, quæ eſt ad aliud. Seu accipit Auguſt. ſubſiſtere non pro eo, quod eſt ad sè; pro eo,quod eſt de sè incommu-abile:primum eſt Eſſentia , ſecun-m,perſonæ. Siue denique loquitur ſubſiſtere eſſentiali,quod idem eſt, per sè eſſe , & independenter ab o: ſi namque creata ſubſtantia per ubſiſtit , quatenus non dependet accidente,quod tamen non per sè ſiſtit, quia dependet à ſubſtantia; anto magis Eſſentia Dei ad se ſubet,quia à nullo dependet,cum ſit à Deus , & ens omnino indepenns.

15 Ad decimum quintum ; proetates illæ ſunt negatiuæ,vt patet atebit amplius agendo de Patre. l dicendum , eſſe proprietates neiuas relatiuas,quatenus negant in atre relationem paſſiuam generationis,& in Patre , ac Filio relationẽ paſſiuæ ſpirationis : & ita habemus, quod ſiue poſitiuæ ſint,ſiue negatiuæ proprietates, ambæ ſunt reſpectiuæ, illæ enim ponunt,iſtę tollunt relationes tales à filio,& Patre.

20 luglio 1755

ARTIC. V.

Reſpondetur argumentis articuli ſecundi.

Officia ſunt notiora perſonis.

1 IN hoc vltimo artic. oſtendit Scot rationes adſtipulantes conſtitui per reſpectiua non eſſe omnino inſolubiles , ac conſequenter non eſſe hæreticam opinionem de abſolutis:Ad primam vero ex ſcripturis reſpondet quod Chriſtus Dominus congrue , & rationabiliter expreſſit perſonas nominibus relatiuis, tacito nomine abſoluti,propter duo; primo , quia ſe adaptauit noſtri ingenij imbecillitati , non enim erámus idonei, & capaces ad tanti miſterij altitudinem capeſſendam , ſi perſonas nobis reuelaſſet ſub ratione abſoluti:dicit enim Iſa 53. *Generationem eius, quis enarrabit ?* & quis intelliget adamuſſim,atque adæquate: contingit vero facilius nos concipere rem ſub ordine relatiui,quam abſoluti : exemplum affert Scot.ſi dicamus verbi gratia, hoc fecit Papa,hoc fecit Rex,Imperator, & huiuſmodi: officia namque ſunt notiora,quam ipſa perſona:vnde non omnes perſonam vident ſiue Papæ,ſiue Regis , qua propter ſub ratione abſoluti ipſa eorum perſona non omnibus nota eſt non enim omnes vidẽt perſonaliter Papam,aut Regem , & nihilominus omnibus notum eſt adeſſe Papam,adeſſe Regem.Ergo hinc fortaſſe Chriſtus ſub ratione reſpectiui fecit nobis innoteſcere perſonas quam abſoluti . Adde quia ſunt notiora accidentia quam ſubſtãtia: officia quam ipſa natura : licet vero in diuinis non ſint accidentia; nihilominus ſuſtinendo conſtitui per abſoluta , vtique erunt intimiora , ſeu proximiora Eſſentiæ ipſa abſoluta, quam reſpectiua, & Scotus admittit ibi accidens pro extraneo , licet neget accidens,per accidens.

Accidentia notiora ſubſtantia.

Nominibus abſolutis nõ exprimitur tantum de Trinitate , quantum reſpectiuis.

2 Secundo idem ait Chriſtus,quia inquit Scot. nominibus abſolutis non exprimitur tantum de miſterio Trinitatis , quantum nominando perſonas nominibus reſpectiuis: probat: etenim per reſpectiua exprimitur origo vnius perſonæ ab alia : exprimitur perſonarum realis diſtinctio:& ſtante fide, exprimitur etiam vnitas Eſſentiæ in perſonis. patent omnia;etenim ſi eſt Pater , & Filius, ergo datur originatio vnius ab alio; ſi eſt ibi Spiratus , ergo datur Spirator,& ſpirantes;ecce originatio. Inſuper ſi datur originatio , ergo datur realis diſtinctio,patet quia nihil producit ſeipſum . Stat etiam ſoliditas fidei , quæ docet vnitatem Eſſentiæ in trib Hæc vero quomodo exprimi poſſunt nominibus abſolutis ? ſi namque nomen eſt abſolutum , non

Abſtractũ & concretum, an idẽ ſignificent, & eod. modo.

lummodo, concretum vero ſignificat formam, & ſuppoſitum habens eam: vt humanitas ſignificat ſolummodo formã naturæ humanæ, at homo ſignificat, & naturã, & ſuppoſitũ inquo ſubſiſtit talis natura, vt Petrus, ita Paternitas ſignificat id quo Pater cõſtituitur, at Pater ſignificat, & paternitatẽ, & ſuppoſitum habens eam: verum quia Pater includit duo, & paternitatẽ, & Eſſentiã, paternitas vero formaliter eſt præciſe paternitas, ideo non eſt idẽ pręciſe dicere paternitatẽ, & Patrẽ ac propterea, ſi paternitas ſe tota diſtĩguitur, non tamen Pater diſtinguitur ſe toto, quia ſecundum paternitatem ſolam diſtinguitur, conuenit autem ſecundum Eſſentiam. Hoc etiam verum eſt conſiderando Patrem ſubſtantiue, vt Magiſt. pro hypoſtaſi, includit, namque plura, ex quibus conſtituitur hypoſtaſis. Ad quintum iam Concilium idem ſe explicat, *dediße quidem Patrem Filio totam ſubſtantiam, ſed excepta paternitate*; Sicut eodem modo explicandum illud Chriſti Domini ad Patrem Ioannis 17. dicentis, *mea omnia tua ſunt, & tua mea*: nempe mea omnia, inquit Filius, ſed excepta filiatione, quia Pater nõ eſt Filij: & tua mea, tua quidẽ eſſẽtialia, excepta paternitate. Inſuper Concilium per ſubſtantiam non intendit paternitatem, ſed ipſam Eſſentiam: iam enim paternitas eſt origo, & relatio, quæ eſt propria Patris, & non Filii, non enim eſt Pater Filius.

Pater quid non communicauit Filio.

QVAE-

QVÆSTIO III.

Vtrum Perſonæ conſtituantur per abſoluta, an per reſpectiua.

ARTIC. I.

Aſſertur ſentẽtia affirmãs conſtitui per abſoluta.

Ripę ſentẽtia cõſtitui per abſoluta.

1 FVit ſententia Ioannis de Rip. penes Scot. in 1. d. 26. q. 1. q. aſſerebat perſonas diuinas conſtitui per abſoluta: dicebat autem Doctor iſte quatuor reperiri in perſona, nempe Eſſentiam, proprietatem abſolutam, originem, & relationem: prima duo antecedunt tanquam conſtitutiua, iſta duo ſubſequuntur ad perſonas iam conſtitutas per Eſſentiam, & proprietatem abſolutam. Quod ſi diuinæ perſonæ nomina habent relatiua, ea quidem non ſunt conſtitutiua, ſed facientia innoteſcere perſonas, etenim propria nomina abſoluta ignoramus. Fundamenta huius ſententiæ præcipua hæc ſunt.

2 1. Prouerb. 30. vbi Salomon de Deo quærens ait, *Quod nomen eius, & quod nomen Filij eius, ſi noſti.* Hinc autem arguitur, omnis quæſtio vnum ſupponit, & aliud quærit ex 7. met. c. vlt. igitur quæſtio Salomonis vnum quærens, aliud ſupponit: ſupponit vero nomẽ Filij, vt Filij, & Patris, vt Patris, nempe ſupponit alium eſſe Filiũ, & alium Patrem, ergo quærit nomen Filij, & Patris; at illud eſt reſpectiuũ, ergo hoc, quod quærit eſt abſolutum, & ita conſtabunt ex abſolutis.

3 2. Auguſtin. 7. Trin. *Omne, quod relatiue dicitur, eſt aliquid excepto relatiuo*, nempe eſt aliquid abſolutum; ergo vltra relationem perſonæ conſtant ex abſoluto.

4 3. Quod refertur non eſt poſterius, nec ſimul natura cum relatione, ſed eſt prius, iſtud autẽ erit neceſſario abſolutum, nam quod præcedit relationem, eſt abſolutum: at iſtud abſolutum non eſt Eſſentia, probatur, quod enim refertur realiter, diſtinguitur realiter à termino relationis. Eſſentia non diſtinguitur, ergo erit aliquod alterum abſolutum.

5 4. Omnis relatio realis præſupponit extrema realiter diſtincta; ergo paternitas, & filiatio præſupponũt Patrem, & Filium realiter diſtinctos, & conſequenter abſolutos. Confirmatur Relatio non refertur, ſed eſt ratio referendi, igitur ſupponit paternitas ſuppoſitum Patris referibile ante relationem: at ante relationem non eſt; niſi abſolutum.

6 5. Suppoſitum originans eſt prius originato, at relatiuum inquantum relatiuum non eſt prius correlatiuo, ergo perſona conſtituitur in eſſe ſuppoſiti per abſolutum.

7 6. Terminus generationis per ſè nõ eſt relatio, ſed abſolutũ per ſè ſubſiſtens, cui inde aduenit relatio; ſed perſona producta eſt terminus generationis per ſè, ergo non relatio, ergo terminus erit per ſè ſubſiſtens abſolutũ

in generatione Filij. Maior ex Ariſto. 5.phiſ.t.10. *Motum non eſſe ad relationem per sè, niſi per accidens*; Motus.n. reſpicit terminatiue abſolutũ per sè.

8 7. Sequertur Spiritum ſanctum produci æque naturaliter, ac Filium, prob. omne relatiuum æque naturaliter reſpicit correlatiuum, ergo æque naturaliter Spiritus reſpicit ſpirantẽ, ſicut Filius Patrẽ; cum tamẽ vtraq, productio diſtinguatur per modum naturæ, & libertatis.

9 8. Sequeretur nullam in diuinis productionem eſſe ſecundum ſubſtantiam, probat. perſonæ conſtituuntur per relatiua, ergo relatio, ſiue relatiuum eſt per sè terminus vtriuſque productionis; & ita non dabitur generatio, cuius terminus eſt ſubſtantia.

10 9. Suppoſitum præſupponitur actioni, ergo prius eſt perſona Patris, quam generet, ergo in illo priori erit quid abſolutum, anteced. patet, quia agere præſupponit eſſe, & actiones ſunt ſuppoſitorũ. prob. conſeq. vel enim ſuppoſitum illud eſt ad sè, vel ad aliud: ſi primum, habetur intentum: ſi ſecundum, ergo actio præſupponitur ſuppoſito, ſiue Filius præſupponitur generationi; eſſe enim ad aliud, eſt generari, & generare; at hoc præſupponit ſuppoſitum potens agere.

11 10. Si Pater cõſtitueretur per paternitatem, ſequeretur paternitatem eſſe de sè incommunicabilem; hoc tamẽ eſt falſum: prob. falſitas, nã paternitas in communi eſt de sè communicabilis, quia prædicatur de multis patribus in creaturis, ſpiratio etiã actiua communicabilis eſt, quia communicatur Patri, & Filio, prob. ſequ. quidquid conſtituit aliquid in eſſe primo, & in vnitate correſpondente tali eſſe, eſt formaliter talis entitatis: at paternitas cõſtituit Patrem in eſſe incommunicabili, ergo, & paternitas erit incommunicabilis: at non eſt ſic, vt eſt probatum, ergo non conſtituit Patrem in eſſe ſuppoſiti. Confirmatur rationale conſtituit hominem in entitate hominis, & in vnitate ſpecifica eiuſdem hominis, ideo eſt talis rationis, qualis homo; ergo & paternitas erit incommunicabilis, ſi conſtituit patrem, in eſſe ſuppoſiti, pater enim eſt incommunicabilis.

12 11. Ab vltimis conſtitutiuis, & diſtinctiuis non poteſt abſtrahi aliquid cõmune ipſis, alias nõ eſſent primo diuerſa: at à relationibus diuinis, vt paternitate, filiatione, ſpiratione abſtrahi poteſt talis conceptus relationis communis, ergo non ſunt primo perſonarum conſtitutiua.

13 12. Sic relationes conſtituunt, ergo perſona in diuinis non eſt vnum per sè, ſed per accidens; prob. ex rebus diuerſorum generum, vt accidentis, & ſubſtantię fit vnum per accidẽs: talis eſt diuina Eſſentia, & relatio penes perſonas.

14 13. Ex tradita diffinitione perſonæ à Boet. & Richar. nihil reſpectiuum ponitur, ſed totum abſolutum.

15 14. Auguſtin. 7. Trin. cap. 4. omnis res ad ſe, ſubſiſtit, quanto magis Deus: perſona ſubſiſtit, ergo ad sè, & abſolute ſubſiſtit.

16 15. Nedum Patris proprietas eſt paternitas, verum etiam ingenitum, innaſcibilitas, quia per eam diſtinguitur à cęteris perſonis productis; atque inſpirabilitas diſtinguit etiam Patrem; & Filium à Spiritu ſancto: at hæc ſunt abſoluta.

ARTIC. II.

Afferuntur argumenta probantia conſtitui per reſpectiua.

1 EX oppoſito arguitur conſtitui per reſpectiua. 1. Diuinæ Scripturę quãdocũq; de diuinis loquũ perſonis, ſemper nominant eas nominibus reſpectiuis, proba. Matt. vltim. *Baptizãtes eos in nomine Patris, Filij, & Spiritus ſancti.* Ioann. vltim. *Tres ſunt, qui teſtimon. dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus.* Item Saluator baptiſmum inſtituit non in nomine abſoluto perſonarum, ſed relatiuo, *Baptizantes eos in nomine Patris, Filij, & Spiritus ſancti*. Secundo non eſt cenſendum voluiſſe Chriſtum occul-

occultare nomina abſoluta perſonarum, quando conſtituerentur per abſoluta, vt quid enim hoc? Dum vero expreſſit perſonas ſub nominibus relatiuis, ſignum eſt docuiſſe conſtitui per relatiua, 3. Eccleſia non aliter eas nominat in Concilijs, quam nominibus relatiuis; proba. Concil. Tolet. 11. in confeſſ. Fid. ſic habet, *Hac ergo Sancta Trinitas, qua vnus, & verus Deus eſt, nec recedit à numero, nec capitur numero, in relatione enim perſonarum numerus cernitur, in diuinitatis vero ſubſtantia quid enumeratum ſit non comprehenditur. Ergo hoc ſolò numerum inſinuant, quod ad inuicē ſunt, & in hoc numero carent, q̄ in ſe ſunt.* Concil. Florent. in lit. vnion. ait, *Omnia, qua ſunt Patris, Patrem Filio, gignendo, dediſſe, præter eſſe Patrem* In eod. quoque Concil. Ioannes Theologus Latinæ Eccleſiæ, ex ſeſſ. 18. dixit *ſola relatio apud omnes, tàm Græcos, quàm latinos Doctores diuina proceſſione perſonas multiplicat, itant non vlla alia ratione, quam vi relationis, Pater, à Filio, ac vna perſona ab alia differat.* Quæ verba licet non ſint definitiones Concilij, nihilominus ſunt ad mentem Patrum Concilij, immò vtriuſque tum Græcæ, tùm Latinæ Eccleſiæ, dum dixit, apud omnes Doctores, tàm Græcos, quàm Latinos, &c. Alias ſi non fuiſſent ad mentem illorum Patrum, vtique debuiſſet redargui, ſi abſque conſenſu tantorum, tùm Græcorum, tùm Latinorum Doctorum expenderet eorum ſententiam.

2 Cõfirmatur ex axiomate, quod colligitur ex eod. Concil. quod *in diuinis omnia ſunt vnum, vbi non obniat relationis oppoſitio.* Cum autem diſtinctio, & oppoſitio non ſit, niſi penes perſonas, ſequitur, vt conſtituantur ſola relatione. Demum in Concilijs cæteris, vbicunque agitur de perſonis, nominantur ſemper nominibus reſpectiuis, ſicut etiam in ſymbolis Apoſtolorum, Nicæno, & Athanaſij.

3 Quarto, eſt ſententia inſuper talis Sanctorum Patrum, tum Græcæ, tùm Latinæ Eccleſiæ; & quidem Anſelm. de Incarn. cap. 3. & de proceſſ. Spiritus ſancti, cap. 1. *perſonas,* ait, *ſolum diſtingui relationibus, neque in eis eſſe aliquid, quam communem Eſſentiã, & relationes, quibus ab inuicem diſtinguantur,* & cap. 3. elicit illud Theologicum axioma, *in diuinis omnia ſunt vnum, vbi non obniat relationis oppoſitio.* Iuſtinus in expoſit. fid. relationib. originibuſq; perſonas diſtingui: idem Baſil. l. 2. contra Eunom. Niſſen. ad Abaad. Boet. de Trin. cap. 12. *Sola relatio multiplicat Trinitatem.* Hylar. 4. de Trin. *Nihil habet Filius, niſi natum; natiuitate autem eſt Filius,* Aug. li. 5. de Trin. c. 8. *Quidquid ad ſè dicitur, præſtantiſſima illa, & diuina ſubſtãtia ſubſtantialiter dicit: quod autem ad aliquid, non ſubſtantialiter, ſed relatiue.* Et alia ex ipſomet allatis ſup. & afferenda infra. Idem Bernar. lib. 5. de conſid. cap. 8. Fulgent. de fid. ad Petr. & communiter omnes.

4 Quinto, omnis entitas abſoluta in diuinis eſt perfectio ſimpliciter. ergo Pater cõſtitueretur aliqua abſoluta proprietate; vel omnis alia perſona, vtique vna perfectio ſimpliciter eſſet in vna perſona, quæ non in alia; ac ceſſaret inter eas æqualitas. Sexto ſequeretur Filium, ac Spiritum ſanctum non fore conſubſtantiales Patri prob. quia non communicaret eis totam Eſſentiam, prob. abſoluta illa entitas conſtitutiua eſſet pars ipſius Eſſentiæ, at partem illã ſibi retinet Pater, veluti ſui propriũ principiũ cõſtitutiuũ, ergo deeſſet cõſubſtantialitas.

5 Septimo multiplicario entitatis abſolutæ facit compoſitionem; quapropter eſſet diuina perſona compoſita ſi conſtitueretur per abſoluta, Octauo, inſuper diſtingueretur realiter, non enim eſt intelligibile quod duæ proprietates abſolutæ identificẽtur realiter, diſtinctio namque realis eſt ſolummodo per oppoſita. Nono, eadem numero natura non poteſt ſubſiſtere in pluribus ſimul ſuppoſitis abſolutis abſque eius diuiſione, vt patet in natura creata: at diuina Eſſentia bene ſtat in pluribus ſuppoſitis relatiuis abſque ſui diuiſione.

AR-

ARTIC. III.

Quale iudicium ſit ferendum de vtraque opinione.

Iudicium Ban. Vaſq. Suarij, & Scoti de ſententia oppoſita.

1 QVale autem iudicium ferendũ ſit de vtraque ſentẽtia. De aſſerente quidem conſtitui per abſoluta, aiunt Bãnes 1.par. qu.40 art.2. Molin. ibid. d.2. & Vaſquez d.158. cap.3. eſſe errorem in fide. Suarez de Trin. lib.7. cap.5. vt plurimum eam appellat erroneam; ſubdit vero, inquiens, *Sed fortaſſe non attingit illum gradum*. Non ergo audet Suarez illam nec hæreticam, nec in fide erroneam appellare, ſed vt plurimum erroneam, immò de hoc dubitatiue loquitur, nec aſſertiue id dicit, concludendo; fortaſſe nec attingere illum erroneæ ſententiæ gradum. Scotus aperte eam nec errorem in fide appellat, nec erroneam: niſi quod oppoſita commonior eſt, & probabilior. Cæterum hæreticam non eſſe ex eo demonſtrat, quia ipſa ſaluat omnia, quæ de fide ſaluanda ſunt in hoc miſterio Trinitatis, & rationes in oppoſitum non ſunt tantæ ſoliditatis, vt nõ valeant ſolui, vt videbimus.

Nec hæretica, nec error in fide.

2 Nos cum Scoto, vniuerſiſque ipſius Diſcipulis, nec hæreticam, nec errorem in fide eam eſſe dicimus: ita antiquiores, ita, & nouiſſimi Scotiſtæ Accedit ad eos ipſemet Suarez, vt diximus. Nihilominus id vitari non poteſt, vt ſit ſaltim temeraria, hiſce præſertim temporibus; ratio, quia Torrenti opponitur Theologorum: temeritas vero eſt tot, tantiſque opponi Sapientibus, tum Scholaſticis, vt ſanctis Thom. & Bonauent. cæteriſque Alexand. Alber. Henric. Mayron. Gabr. Okamo, atque Scotiſtis omnibus, cum Scoto, tum vero Sanctis Patribus, quorum aliquorum doctrinã approbauit Eccleſia, vt patet in cap. Sancta Romana 15. diſt. ergo ad minus erit temeraria.

Erronea, vel errori proxima.

3 Dicimus inſuper, eam vel eſſe erroneam, vel ſaltim errori proximã. prob. fundamenta oppoſitæ ſententię adeo ſunt euidentia, tum ex ſcripturis tum ex Patribus, vt oppoſitum ſentire videatur, vel infirmo, ac debiliſſimo inniti fundamento, vel minus vero, & multo minus rationabili. Opponitur inſuper legitimo ſenſui ſcripturarum, qui vt videtur, talis eſt, vt conſtituantur per reſpectiuã, quapropter erit proxima errori, ſi ſaltim non ſit formaliter erronea.

Non hæretica ex Scoto.

4 Dicimus vltro, ſententia, hæc non eſt hæretica. Probatur in primis, tum Scoti authoritate, tum vniuerſorum Scotiſtarum; tum demum Suarij recenſiti de ſchola Thomiſtarum. probatur etiam, non repugnat expreſſe fidei, ergo non eſt hæretica. probat antecedens Scotus, *Nihil eſt aſſerendum tanquam de fide, ita ut oppoſitum ſit hæreſis; niſi quod traditur in ſcriptura, vel ab vniuerſali declaratur Eccleſia, vel ex altero iſtorum ſic tradito, vel declarato, neceſſario, & euidenter infertur; tale non videtur eſſe, inquit Scot. perſonas nullis proprietatibus abſolutis diſtingui. Igitur, &c. Prima pars minoris videtur plana, quod ſcriptura nuſquam hoc ita dedit, quia relationes affirmat, abſolutas proprietates nuſquam negat. Secunda pars patet, quia quęcunque tenenda circa articulos de Trinitate declaraſſe inuenitur, continentur in ſymbolo Apoſtolorum, vel Athanaſij, vel Nicano, vt extra de Summ. Trin. et fid. cath. cap. firmiter, et cap. damnamus qua duo capitula edita fuerunt in Concil. Gener. ſub Ionnoc. 3. vel extra de Summ Trin. cap. fideli, & eſt hodie in 6. quod capitulum editum fuit in Conc. Lugdun. ſub Gregor. X. non inueniuntur, plura ſcripta authentica declarationem Eccleſiæ circa artic. de Trin. continentia; nec in aliquo iſtorum declaratur perſonas per proprietates relatiuas conſtitui, patet intuenti. Tertia pars minoris probatur, quia rationes, quæ fiunt ad inferendum propoſitum ex tradito per ſcripturam, vel declarato per Eccleſiam, videntur,* inquit Scot. *eſſe ſolubiles, vt poſtea fiet. hac Scot.* Concludit igitur ex tradito eius diſcurſu

dum

Digitized by Google

dum Scotus inquit, quod non inueniuntur,ſaltim ſuo tempore, plura ſcripta authentica declarationem Eccleſiæ circa artic. de Trinit. continentia,ſequitur,vt ipſe eam non cēſeat fidei contraire, ſeu eſſe hæreticam.

Idem. 5 Pergit hoc idem probando idē Scot. *Inquiens,quidquid de Trinitate Sacra Scriptura tradidit, vel Eccleſia declarauit,vel Doctor authenticus manifeſte aſſeruit, concedit hac concluſio; nam primo concedit congrue diuinas perſonas nominibus relatiuis; Patris, Filij,& Spiritus ſancti exprimi; ſecundo concedit ibi vere relationes originis, quia concedit veram originationem vnius perſonæ ab alia,quæ eſt generatio & ita perſona generans eſt Pater, & perſona genita eſt Filius; & proceſſionem tertiæ perſonæ à duab. & ita procedens eſt Spiritus ſanctus,& ſpiratur voluntate caſta, & ſancta; ſed non dicit ſcriptura, nec vniuerſalis Eccleſia alicubi declarando quod perſonæ ſolum his relationibus diſtinguuntur ſicut nec dicit quod diſtinguuntur proprietatibus abſolutis: nunc autem licet tenendum ſit pro vero quicquid tradit auctoritas, non tamen eſt negandum eſſe verum quicquid ipſa non tradit: multa,inquit ille Chriſti ſecretarius Ioannes,opera,et ſigna fecit Ieſus, quæ non ſunt ſcripta in libro hoc,Io: vlt.quia addidit, exiſtimo mundum non poſſe capere libros;. Logice etiam patet, quod locus ab auctoritate negatiue non tenet.* Hæc Sco. ex his ergo duobus capitibus oſtendit Scot. ſententiam hanc non eſſe hæreticam,

Scoti iudicium de hac ſententia. 6 Hoc tamen nō obſtante,quod Scotus non cenſeat hæreticam;nihilominus,nec laudat, nec defendit eam: licet ſoluere nitatur argumenta, quæ obſtant contra eam: id vero agit non animo approbandi, aut tuendi, ſed vt oſtendat ſolummodo,eam non eſſe hæreticam, dum vel ad rationes in oppoſitum reſponderi poſſet,vel non conſtet aperte eam eſſe contra Concilia,& ſcripturas.

Scotum inclinare in hanc ſentētiam,eſt impoſtura. 7 Hinc etiam falſum eſt, quod aliqui aſſerunt Scotum inclinare in illam; etenim aperte ait, in 1. d.26. quæſt.vnic.§. *Contra iſtam op.* ait inquam,*quod non videtur ſtare cum fide;* quod probat ex citatis loc.Euangeliſ. & ex ſymbolis,adductis,atque ex cōmuni auctoritate Sanctorum. Addit inſuper,quod ſententia de reſpectiuis eſt magis communis, idipſum idem Scot.docet ſæpiſſime in ſuis ſcriptis quandocunque occurrit mentionem fieri de conſtitutione perſonarum, præcipue in quodl.quæſt.4.in 1.d.28. quæſt.3. & d. 2. in vltimis quæſt.in 4. d.3.quæſt.2.lit.H.agens de forma baptiſmatis,& ibid.in fin.ac paſſim in toto tract.de Trin.& vbicunque contigerit mentionem facere de perſonis.

8 Dices,in 3.d.1.quæſt.1. lit. N. arguens quod Verbum non poſſit terminare dependentiam naturæ humanæ,quia eſt relatiuum, ſed ad relatiuum nihil videtur poſſe vltimate dependere; Reſpondet non determinate,ſed ambigue,dicendo, *ſi Perſona eſt abſoluta,abſolutum terminat; ſi relatiua,terminat relatiuum,* Ergo ambiguus eſt Scotus de conſtitutione perſonarum. Tum etiam, quia præd.d.26.l. primi pro vtraque diſputat parte. *Obſtatur ex Scoto aduerſus Sco.*

Sed Reſpond. quod vbi mens alicuius Doctoris expreſſe conſtat, non eſt facienda vis in verbis, ſi alibi videatur aliter ſentire:hoc autem eſt apertiſſimum apud Scot. quod ſemper perſonas nominat reſpectiuas vt diximus. Ad locum vero tertij,non fuit mens eius ambiguum eſſe,ſed ſolum docere, argumentum ſolui poſſe duplici via,ſiue tenendo de abſolutis, nempe ad mentem aliorum; ſiue de reſpectiuis,ad mentē peroptiam,atq; communem Theologorum,quod vero in eam ſententiam non iuerit,inde colligitur apertiſſime, quod in quodl. 19.lit.S.ad ſecundum, recolens idem argumentum,quod fecerat in tertio, reſpondet aperte Verbum eſſe relatiuum, licet non *pendeat natura ad Verbum,vt relatiuum,ſed vt Verbum, vel vt ſubſiſtans*. Quo in loco non dicit amplius,dependere ad abſolutum, ſi Verbum eſt abſolutum, ſed ſimpliciter,ait dependere ad Verbum relatiuum.Ille igitur vnicus locus, vel ſiquis alius,qui obſtat,iam eliditur, & euacuatur per tot in oppoſitum loca de eod.Scoto.Ad illud etiam de d.26 *Reſpōdetur*

iam

iam dictum eſt, ſolum oſtendere, velle Scotum prædictam opinionem non eſſe hæreticam, non autem mens eius ibi fuit inclinare, vel tantillo in eam, cum oppoſitum aſſertiue doceat vbique in ſuis ſcriptis. Talis etiam eſt mens ſuorum interpretum, vt nullum viderim de hac Scoti mente dubitare.

Si non eſt hæretica opinio hac, ſaltem erit temeraria, & erronea

9 Dicimus item, quod licet hæretica non ſit, nec error in fide, tamen veluti temeraria, & falſa eſt reijcienda, prob. vt talem ad minus damnant eam Theologi omnes: Item, fundamẽta eius debilia ſunt, vt conſtabit reſpondendo; Rurſus, ſententia oppoſita nititur ſolidioribus argumentis, ac medijs; Demum, quia ſolutiones, quas argumentis adaptat oppoſitæ ſententiæ non eneruant ea, vt patebit; igitur merito eſt relinquenda, & abijcienda. Accedit, quod his præciſe temporibus patet magis eius improbabilitas quatenus accedit tantus Theologorum numerus confutans eam: temporibus vero Scoti fortaſſe non erat adeo exagitata, & examinata, vt modo, ob quod eius improbabilitas non adeo forte manifeſta erat tunc, vt modo.

Obſtatur.

10 Dices ſententia hæc ſaluat originationem perſonæ à perſona, diſtinctionem earundem, ordinem inter perſonas, ergo eſt admittenda. Reſpo. hoc ſufficere, vt ipſa liberari poſſit à nota hæreſis; cæterum quia opponitur communi ſenſui Conciliorum, Patrum, & Scholaſticorum, ideo erit, vel erronea, vel apertiſſime temeraria, propter quod eſt relinquenda, ſicut eam relinquimus.

Reſpond.

ARTIC IV.

Reſpondetur argumentis articuli primi,

1 AD primum de Salomone Reſpondet Torres ad 1.p.q.40. art.2. Salomonem non quærere de conſtitutiuo abſoluto Verbi, ſed quærere de nomine altero ipſius Filij, quod eſt nomen Verbi; ſiquidem ante Euangelium Ioannis erat occultũ nomen Verbi, quod tamen patere incepit inde ex Euãgelio Ioannis. Sed arguitur contra reſponſionem, quia, aut nomen Verbi, & Filij ſignificant idem, aut diuerſa: ſi primum, ergo cognoſcendo nomen Filij Salomon cognouit, & nomen Verbi; ſi diuerſa, ergo nomen Verbi eſt proprium; Filij autem erit appellatiuum, & improprium. Sed dici poſſet ad hoc, quod ſunt idem in rè ſubſtantialiter, differũt tamen aliqualiter in conceptu; quia Verbum eſt terminus conceptionis mentis, Filius vero generationis. At quidquid ſit, iam eſt idem Filius, & Verbum, vt conſtat; etenim Filius eſt idem conceptus mentis productus, quæ productio vocatur generatio. Alij aliter impugnant, dicendo quod etiam ante tempus Ioannis erat notum Verbum, ſeu nomen Verbi; ſiquidem de Incarnatione dicitur, *Dum medium ſilentium tenerent omnia, & nox in ſuo curſu medium iter haberet, omnipotens ſermo tuus Domine à regalibus ſedibus venit:* vnde fit; vt etiam notum fuerit Salomoni; ita Herrhera in cap. d.7. quæſt.3. ad argument. pro ſec. ſent. Verum alij obſtant dicentes, verba illa non eſſe ſcripturæ, ſed Eccleſiæ, vnde inferunt Salomoni notum eſſe non potuiſſe tale nomen, nondum enim ſuo tempore orta erat Chriſti Eccleſia, quæ talem antiphonam condidit poſt Domini incarnationem, tempore namque ſuo aderat Synagoga. Quicquid tamẽ ſit

Torr. reſp.

Impugn.

ſit, illud videtur rationabilius, vt dicamus voluiſſe Salomonē ſignificare ineffabilem Filij Dei generationem, itaut licet de illa ſciamus appellari Filium, teſtante id ſcriptura per os Dauid Patris ſui. pſal. 1. *Filius meus es tu, ego hodie genui te*; Nihilominus non poſſumus adæquate, & vt par eſt, aſſequi tantæ generationis miſterium iuxta illud Proph. *Generationem eius quis enarrabit?* Iſa. 53. non ergo concluditur inde aliud habere nomen, ſiue abſolutum, ſiue ſuppoſiti abſoluti, conſtituti per abſoluta, ſed quod generatio actiua Patris, & paſſiua Filij ſit prorſus adæquate, & exacte inexplicabilis, ineffabilis.

Omne quod relatiue dicitur eſt aliquid excepta relatione declar.

2 Ad ſecundum, *Omne, quod relatiue dicitur, eſt aliquid excepta relatione*: vtique verum: & ita perſona, quæ Eſſentialiter eſt relatiua, includit Eſſentiam Diuinam, quæ eſt aliquid vltra relationem, quia eſt quid abſolutum, & diſtinctum formaliter à relatione. propoſitio itidem illa vera eſt, ſiue relatio ſit aduentitia, vt in creatura, ſiue cōſtitutiua, quia ſemper adeſt fundamentum abſolutum: cæterum differunt, quia in creatura non eſt conſtitutiua, ſed accidentalis, in diuinis eſt propria perſonæ, & conſtitutiua.

Quod refertur non eſt poſterius relatione declar.

3 Ad tertium, de relatione aduentitia loquendo, ea præſupponit id quod refertur per eam, eſt prius ea, & hæc omnino tanquam accidens, poſterior eo; vt patet in creaturis, atque etiam in ſpiratione actiua aduenientе ad intra in Patre, & Filio poſt eorum eſſe integrum, & conſtitutum: at loquendo de relatione conſtitutiua, ea eſt cenſenda prior, ratio enim conſtitutiua eſt prior conſtituto, & vt ſic conſtitutum eſt poſterius ea, & ob id, tum ratione conſtitutionis relatiuæ, tum ratione poſterioris, erit relatiuum.

4 Ad quartum, conceditur relationem realem exigere extrema realia realiterque diſtincta: cæterum non eſt neceſſe, vt omne tale ſit abſolutum, poteſt enim eſſe reſpectiuum, vnde negatur maior quoad partem ſecundam de abſoluto. Ad Confirmationē, relatio non refertur, vt *quod*, etenim id eſt totale, & adæquatum relatiuū; erit tamen ratio referendi: itaque, tum ad argument. tum ad confirmat. relatio poteſt reſpicere abſolutum, & reſpectiuum reddendo ſingula ſingulis, ſi namque eſt accidentalis, vtique ſupponit in creaturis ſuppoſitum abſolutum; ſi eſſentialis, & conſtitutiua, non ſupponit, ſed facit ipſum relatiuum, nec ſupponit abſolutum, niſi ſolam diuinam Eſſentiam.

5 Ad quintum originãs eſt prius originato, ſolummodo prioritate originis, qualis eſt inter correlatiua: quæ prioritas ſtat cum ipſa correlatione: quapropter ſtat prioritas etiam in originante reſpectiuo, abſque quod ſit abſolutum.

Terminus relationis an reſpectiuum, an abſolutum.

6 Ad ſextum, terminus relationis accidentalis, loquendo de creaturis, vtique eſt quid abſolutum: terminus relationis eſſentialis, & conſtitutiuæ eſt omnino reſpectiuum, vt in diuinis. Cum dicis, ad relationem non eſt motus, iam patet eſſe falſum de relationibus extrinſecus aduenientibus, etenim vnio extremorum, vt ignis & ſtuppę, quę nō eſt, niſi relatio, acquiritur per verum motum: de relationibus autem intrinſecus aduenientibus in creaturis, ſi ad illas non eſt motus primo, & per sè, eſt tamen ſecundario & per accidens, & hoc in creaturis; ratio quod non ſit per sè, quia relatio hæc creaturarum eſt accidens; attamen ſi eſſet eſſentialis, & conſtitutiua, vtique ad illam eſſet per sè: in diuinia quidem relatio eſt conſtitutiua, vnde non mirum ſi poſſit eſſe terminus formalis per sè actionis, cum terminus totalis, & adæquatus ſit ipſum relatiuum conſtitutum per actionem.

Relatio, vnde ſpecificatur.

7 Ad ſeptimum, dicendum, relationem ſpecificari, & modificari, ex fundamento, quale namque eſt fundamentum, talis eſt relatio: at generationis, & ſpirationis fundamenta, & principia non ſunt eiuſdem rationis, dum illa per modum eſt naturæ, iſta voluntatis, & libera, hinc fit, vt non eodem modo ſe habeat ſpiratio, vt generatio; relationes enim proportionantur principijs, & fundamentis.

Relationis terminus, quid.

8 Ad octauum, terminus generationis eſt vtique ſubſtantia: & ita hic, nam terminus formalis, & *quo* generationis eſt diuina Eſſentia, de qua rè in propr. qu. licet terminus totalis & *quod*, ſit ſuppoſitum relatiuũ. Dices, relatio eſt accidens, quomodo ergo eſſe poterit terminus generationis, Reſpond. relationem accidentalem non poſſe eſſe talem terminum: at relationem per ſè ſubſiſtentem, poſſe eſſe, quia eſt relatio per ſè conſtitutiua ſuppoſiti ſubſtantialis: talis eſt in diuinis; eo maxime, quo diuinam habet pro fundamento ſubſtantiam, eſt enim relatio in eſſentia ſicut ſuppoſitum in natura.

Relatio, an terminus generationis.

Actiones ſunt ſuppoſitorum declar.

9 Ad nonũ, *actiones ſũt ſuppoſitorum*. non eſt Ariſtor. ſunt vero actiones ſemper ſingularium, quia vniuerſalia non agunt, ſed ſingularia: ſunt vero actiones ſuppoſitorum veluti, *vltimate denominatorũ*; Vel actio eſt ſuppoſiti non *tanquam rationis agendi*, quia ea eſt natura, ſed *tanquam conditio Agentis*. De qua rè amplior redibit ſermo ex Scot. in 4. d. 12. q. 3. in ſolut. 2. Ad propoſitum, *Agere præſupponit eſſe*, concedo quod præſupponit eſſe ſimpliciter Diuinæ Eſſentiæ, nõ autẽ eſſe ſuppoſiti. Vel loquẽdo de actione aduẽtitia, vt ſpiratio actiua, præſuppon.r Patrẽ, & Filium in eſſe ſuppoſiti: de conſtitutiua autẽ, nõ præſupponit, ſed facit ſuppoſitũ, quia mediaute ea accipit eſſe, vt Pater mediãte generatione actiua. Dices, omne agere præſupponit potẽs agere; ergo ad generatione actiuã præſupponitur ſuppoſitũ abſolutũ, quod poſſit agere. Reſpondet Scot. quodl. 4. quod in diuinis idem eſt agens, & potens agere: ita vt dum agit, tunc eſt potens agere, nõ autẽ prius potẽs agere, & inde agere: & ita actione illa de genere actionis, ſiue relationis agit, & eſt potens agere: per eã vero cõſtituitur ſuppoſitũ agens, & potens agere, in eſſe reſpectiuo. Supponitur tamen ipſa Diuina Eſſentia, & intellectus, atque memoria fecunda ſub ratione ſolius principij quo, ſeu formalis.

Agere præſupponit eſſe, declar.

Quidditas omnis eſt communicabilis, decla.

10 Ad decimum, diſtinguimus, de paternitate quidem abſtracta à creata, & diuina, ipſa vtique eſt communicabilis, vt probat argum. at de diuina, nequaquã, eſt enim de ſè hæc: & merito dum eſt alteri nullatenus communicabilis, ſed incõmunicabilis reddit quoq; ſuppoſitũ, cui ineſt incõmunicabile. Dices õnis quidditas eſt cõmunicabilis, Reſp. negando hoc; nã duplici quidditati cõpetit cõmunicabilitas, & nõ alteri, nẽpe illi, quæ dicit pfectionẽ ſimpliciter: & quidditati diuiſibili in plura ſubijcibilia prima eſt diuina Eſsẽtia, cõmunicata plurib. diuinis ſuppoſitis abſq; tamẽ diuiſione ſui: ſecunda eſt vniuerſale prędicabile de plurimis cũ diuiſione, humana nãq; natura prędicatur de Frãciſco, & Petro quibus communicatur: at paternitas diuina nec eſt perfectio ſimpliciter ex Scot. nec eſt diuiſibilis; quapropter ipſa eſt incõmunicabilis, & conſtituit ſuppoſitũ relatiuum incõmunicabile.

Vltima diſtinctiua ſũt primo diuerſa, decl.

11 Ad vndecimum dicendum, quod vltima diſtinctiua ſunt primo diuerſa quoad aliquam realitatem contrahibilem per proprias eorum differentias ſpecificas: non autem ſunt primo diuerſa quoad cõceptum aliquem communem prædicabilem de illis; etenim decem genera ſunt primo diuerſa, & tamen dicitur de eis conceptus entis in quid. ita in diuinis paternitas, filiatio, ſpiratio ſunt primo diuerſa, quantum ad realitatem, non quantum ad conceptibilitatem: patet primum, quia non datur in diuinis aliqua realitas contrahibilis per differentias ſpecificas, ſeu quaſi ſpecificas, nam talis realitas eſſet potentialis ad contrahi: at quidquid eſt in diuinis, totum eſt in vltima actualitate, quia totum eſt de ſè hoc, & proindè nihil eſt determinabile, ſeu in potentia ad contrahi: probatur ſecundum, nam de paternitate, filiatione, & ſpiratione, prædicatur in quid, conceptus ipſe communis relationis, cum ſint ipſæ relationes.

12 Ad duodecimum reſpõſio patebit ex propria qu. in n. at. de diuinis perſonis in ſè, vtrũ ex relatione, & Eſſẽtia fiat vnum per ſè, an per accidẽs.

Diffinitio perſonæ traditur in cõmuni.

13 Ad tertium decimum, dicendum, diffinitionem perſonæ tradi in communi prout indifferens ad creatam, & increatam, & propterea non

fieri

fieri mentionem,néc de abſoluto,nec de reſpectiuo.

Subſiſtere quid importat. 14 Ad quartū decimum, ait Sco. per *ſubſiſtere*, non intelligitur ſecundum Græcos aliquid ad sè,& per cōſequens abſolutum:ſed iuxta Latinos pro vt ſubſiſtere indicat perſonam, quæ eſt ad aliud. Seu accipit Auguſt. ſubſiſtere non pro eo, quod eſt ad sè; ſed pro eo,quod eſt de sè incommunicabile:primum eſt Eſſentia , ſecundum,perſona. Siue denique loquitur de ſubſiſtere eſſentiali,quod idem eſt, ac per sè eſſe , & independenter ab alio: ſi namque creata ſubſtantia per sè ſubſiſtit , quatenus non dependet ab accidente,quod tamen non per sè ſubſiſtit, quia dependet à ſubſtantia; quanto magis Eſſentia Dei ad se ſubſiſtet,quia à nullo dependet,cum ſit à ſe Deus , & ens omnino independens.

15 Ad decimum quintum ; proprietates illæ ſunt negatiuæ,vt patet & patebit amplius agendo de Patre. Vel dicendum , eſſe proprietates negatiuas relatiuas,quatenus negant in Patre relationem paſſiuam generationis,& in Patre , ac Filio relationē paſſiuæ ſpirationis : & ita habemus, quod ſiue poſitiuæ ſint,ſiue negatiuæ proprietates, ambæ ſunt reſpectiuæ, illæ enim ponunt,iſtę tollunt relationes tales à filio,& Patre.

ARTIC. V.

Reſpondetur argumentis articuli ſecundi.

Officia ſunt notiora perſonis. 1 IN hoc vltimo artic. oſtendit Scot rationes adſtipulantes conſtitui per reſpectiua non eſſe omnino inſolubiles , ac conſequenter non eſſe hæreticam opinionem de abſolutis:Ad primam vero ex ſcripturis reſpondet quod Chriſtus Dominus congrue , & rationabiliter expreſſit perſonas nominibus relatiuis, tacito nomine abſoluti,propter duo; primo , quia ſe adaptauit noſtri ingenij imbecillitati , non enim erāmus idonei, & capaces ad tanti miſterij altitudinem capeſſendam , ſi perſonas nobis reuelaſſet ſub ratione abſoluti:dicit enim Iſa 53. *Generationem eius, quis enarrabit ?* & quis intelliget adamuſſim,atque adæquate: contingit vero facilius nos concipere rem ſub ordine relatiui,quam abſoluti : exemplum affert Scot.ſi dicamus verbi gratia, hoc fecit Papa,hoc fecit Rex,Imperator, & huiuſmodi: officia namque ſunt notiora,quam ipſa perſona:vnde non omnes perſonam vident ſiue Papæ,ſiue Regis , qua propter ſub ratione abſoluti ipſa eorum perſona non omnibus nota eſt non enim omnes vidēt perſonaliter Papam,aut Regem , & nihilominus omnibus notum eſt ad eſſe Papam,adeſſe Regem.Ergo hinc fortaſſe Chriſtus ſub ratione reſpectiui fecit nobis innoteſcere perſonas quam abſoluti . Adde quia ſunt notiora accidentia quam ſubſtātia: officia quam ipſa natura : licet vero in diuinis non ſint accidentia; nihilominus ſuſtinendo conſtitui per abſoluta , vtique erunt intimiora , ſeu proximiora Eſſentiæ ipſa abſoluta, quam reſpectiua, & Scotus admittit ibi accidens pro extraneo , licet neget accidens,per accidens. *Accidentia notiora ſubſtantia.*

2 Secundo ideo Chriſtus,quia inquit Scot. nominibus abſolutis non exprimitur tantum de miſterio Trinitatis , quantum nominando perſonas nominibus reſpectiuis: probat: etenim per reſpectiua exprimitur origo vnius perſonæ ab alia : exprimitur perſonarum realis diſtinctio:& ſtante fide, exprimitur etiam vnitas Eſſentiæ in perſonis. patent omnia;etenim ſi eſt Pater, & Filius, ergo datur originatio vnius ab alio: ſi eſt ibi Spiratus , ergo datur Spirator,& ſpirantes;ecce originatio. Inſuper ſi datur originatio , ergo datur realis diſtinctio,patet quia nihil producit ſeipſum . Stat etiam ſoliditas fidei , quæ docet vnitatem Eſſentiæ in trib Hæc vero quomodo exprimi poſſunt nominibus abſolutis ? ſi nāque nomen eſt abſolutum , non *Nominibus abſolutis nō exprimitur tantum de Trinitate , quantum , reſpectiuis.*

inde deducitur originatio, nec notio Patris, Filij, & Spiritus ſancti: ſicut ſi dico Petrum, Antonium, non illico cognoſco Petrum, verbi gratia, eſſe patrem Antonij, ſunt enim nomina hæc abſoluta: id vero aſſequimur ſciendo Petrum, & Antoniũ no inibus circumferri Patris, & Filij reſpectiuis,

Chriſtus cur non reuelauit, an conſtituantur per reſpectiua.

3 Ad ſecundum non vtique ignorauit Chriſtus Dominus qualiter, & quomodo conſtituantur perſonæ: ſed ſi per abſoluta conſtituuntur, non ea expreſſit nobis, eramus enim, vt diximus, tanti miſterij incapaces: ſiue quia magis exprimitur hoc miſterium nominibus relatiuis. Dixerat autem aliquãdo idem Chriſtus Apoſtolis, Matt. 14. *Non enim potestis õnia portare modo.* Quod ſi dicas, quæ tunc non reuelauit Eccleſiæ, miſteria, reuelauit inde, ſubdidit enim, *Sed cum venerit Spiritus veritatis ille vos docebit omnia*: ergo à pari docuiſſet iam Eccleſiam vſque modo de miſterio ſub ratione abſoluti perſonarum. Sed Reſpond. vſque modo non reuelaſſe, ſaltem aperte, vt iam fuit diſcuſſum, & vt probat Sco. vtrum autem ſit inde reuelaturus, id ſoli ipſi Deo eſt notum.

Ad Concil.

4 Ad Tertium, quod eſt de Concilijs, iam dictum fuit in illis, ſicut in canonibus, & ſcripturis, non reperiri nec determinatum de fide quod conſtituantur per reſpectiua, nec quod non conſtituta ſint per abſoluta, vt docuit Scot. Inſuper Eccleſia, & Concilia ſequuntur eundem modum loquendi ipſius Chriſti, tum etiam propter rationes nuper allatas de noſtra incapacitate, &c. Cum inſuper Florentinum docet *Patrem dediſſe omnia Filio præter eſſe Patrem*, non inde infertur quod dederit ei etiam proprietatem abſolutam, ſi conſtituerentur per abſolutum; nam modo cum dicimus conſtitui per reſpectiuum, nec tamen aſſerimus dediſſe ei eſſe ingenitum, & innaſcibile: ergo nec conſimiliter dediſſet proprietatem conſtitutiuam abſolutã. Per eſſe vero Patrem, intelligit Conc. omnia, quæ ſunt propria ſolius Patris, ſiue abſoluta ſint, ſiue reſpectiua. Hæc namque Pater nulli communicat: confert vero Filio ſicut & Spiritui ſancto ea, quæ ſunt eſſentialia, etenim eſſentialia ſunt omnibus communia: at propria cuiuſque, & non alterius, ſunt ipſa notionalia,

Ad Patres.

5 Ad Concilia inſuper, vltra dicta, & ad Patres eodem modo reſpondetur: etenim duo penes Patres, & Concilia præcipue habentur in hac quæſt. nempe quod multiplicatio perſonarum fiat per relationem: & diſtinctio earundem habeatur inſuper per relationem, ergo per relationem conſtituuntur. Conſequentia hęc non eſt neceſſaria penes Scotũ; ſiquidem relationem multiplicare, & diſtinguere perſonas Trinitatis poteſt prouenire, vel formaliter, vel originatiue; aſſerentes conſtitui per relationes, aiunt relationem multiplicare formaliter, & diſtinguere ex ſui ratione formali, quia ipſa eſt formaliter conſtitutiua; aſſerentes vero cõſtitui per abſoluta non dicerent relationem multiplicare formaliter, quia multiplicatio formalis prouenit à ratione conſtitutiua formali, ſed aiunt multiplicare originatiue, & conſimiliter diſtinguere originatiue; quẽadmodũ in humanis Pater, & Filius diſtinguũtur per abſoluta, tanquam per principia formalia, quia formaliter conſtituuntur per illa, at originatiue, & principiatiue multiplicantur, & diſtinguuntur per generationem actiuam, & paſſiuam,

Ad Damiſcenum.

6 Item cum docent Paternitatẽ eſſe propriam Patris, filiationem Filij, & ſpirationem Spiritus ſancti, vt Damaſ. 3. de Trin. cap. 5. *Differentiam* inquiens; *perſonarum, in ſolis tribus proprietatibus, in cauſabili, & paternali: & cauſabili, & filiali; & cauſabili, & proceſſibili recognoſcimus*: (ſumunt autem cauſam pro principio ipſi Grę ci, de qua rè in mat. de Patre) non perinde conſtat talibus proprietatibus eſſentialiter conſtitui, licet eæ ſint proprietates ipſarum perſonarum: quomodo riſibilitas, & quæcunque propria paſſio vtique eſt proprietas humanæ naturæ, & non alterius, & nihilominus non eſt principium eſſentiali-

tiali-

tialiter conſtitutiuum naturæ hominis, ſed pullulat à natura hominis: ita dicerent ſuſtinentes conſtitui per abſoluta, dicerent enim adhuc eſſe vnius cuiuſque propria, & proprietates, attamen non quidem perſonarum primo conſtitutiuas, ſed eſſe proprias conſurgentes à perſona, vel Eſſentia in ſecundo modo dicendi per ſe, ſicut quęcunque propter affectiones vnius cuiuſque naturæ,

Ad Anſel. 7 Ad axioma Anſelmi, *Omnia sūt vnum vbi non obuiet relationis oppoſitio*. id intelligit Scot. vt ſit verum, vbi non obuiat oppoſitio, vel formaliter, vel cōcomitanter: primo modo opponitur relatiue relatio relationi, ſiue relatiuū relatiuo: ſecūdo modo opponitur ſuppoſitū perſonalē relatio nē reſeribile: & ita perſona diſtinguetur à perſona per relationem quidem concomitanter, non vero formaliter: atque cum hoc habetur quod relatio facit diſtingui, & opponi perſonas.

In diuinis omnia ſunt vnum vbi non obuiat relat. oppo. declar. 8 Ad quintum negatur anteced. ratio, quia ad perfectionem ſimpliciter requiritur, vt ſit entitas communicabilis: proprietas autem iſta abſoluta eſſet incommuncabilis, quia perſonalis.

Ad perfectionē ſimplicit. quid requiritur. 9 Ad ſextum negatur ſeque. ad probat. non communicaret vtique entitatem abſolutam ſubſiſtentem incommunicabiliter, ſeu entitatem abſolutam perſonalem, ac notionalem, notionalia enim non communicantur & ideo Florentinum dixit, *Patrem omnia dediſſe Filio, præter paternitatem,* ſeu præter proprietatem abſolutam, ſeu reſpectiuam paternalem; attamen communicat ipſam entitatem abſolutam eſſentialem, quæ de sè eſt tribus communicabilis, vti eſt Eſſentia, & hæc ſuffiet ad coæqualitatem, & cōſubſtantialitatem. Cum dicis, Patrem ſibi retinere partem, id falſum, tum quia eandem totam, licet non totaliter, diuinam Eſſentiam communicat alijs; tum quoque, quia proprietas paternitatis abſoluta non ſpectaret, nec ad Filium, nec ad Spiritum ſanctum, ideo eam totam, & totaliter poſſideret Pater, ſicut filiationē, & ſpirationē totā, & totaliter poſſidet Filius, & Spiritus sāctus ſecūdo ſingula ſingulis, cum ſit propria, & nulli alteri competibilis.

Pater non communicando proprietatem, an dicatur ſibi retinere partem.

10 Ad ſeptimum, non faceret compoſitionē; non eſt enim alterum per modum actus, & alterum per modum potentiæ, informantis, & informabilis: nec diſtingueretur realiter à diuina Eſſentia, ſed formaliter, vt cæteræ abſolutæ diuinæ perfectiones, & relationes: nec id eſt impoſſibile, quia iam attributa, & modi intrinſeci ſunt abſoluta, & tamen identificantur realiter cum Eſſentia, & ita patet ad 8.

Natura cur poteſt, vel non poteſt eſſe in plurib. ſuppoſitis. 11 Ad nonum, ideo eadem natura non poteſt ſubſiſtere in pluribus ſuppoſitis, non quia ſuppoſita ſunt abſoluta, ſed quia natura eſt limitata, & finita, vt natura creata: at natura diuina, quia infinita, ideo poteſt eſſe in pluribus, ſiue reſpectiua ſint ſuppoſita, ſiue abſoluta.

QVAE-

QVÆSTIO IV.

Vtrum abſtractis relationibus remanerent Diuinæ Perſonæ.

Relationes plures in perſona Patris.

IN Patris perſona multas licet conſiderare relationes: quæ tametſi in ordine ad intellectũ concipientem multæ ſint; nihilominus á parte rei nõ plures, ſed vnica erunt, id vero colligatur ex Scoto: is autem quodlib. 4. lit. P. §. *Dico tamen*, hæc ita ordinat, vt poſſimus hæc ita ordinate conſiderare: nempe conſiderare poſſumus, hũc eſſe hac generatione generatiuum: hunc potentem hac generatione generare: hunc hac generatione generantem: hunc hac generatione iam generaſſe; & denique hunc hac generatione habere genitum ſibi coexiſtentem. Hæc non pariformiter ſe habent; & quidem aliqua dicunt perfectionem, aliqua imperfectionem. Generatiuitas, ſiue aptitudo ad generandum dicit perfectionem quatenus eſt quid permanens, & non raptim tranſit: quatenus vero ſeparatur ab actuali generatione vtique dicit imperfectionem. Item generatio dicit perfectionem, quatenus per eam ſit communicatio naturæ ſubſtantialis: attamen dicit imperfectionem quatenus habet ſecum annexam mutationem, & tranſmutationem. Genuiſſe dicit perfectionem, quatenus terminata fuit generatio ad opus adeo perfectum, quale eſt communicatio, ſeu productio viuentis in ſimilitudinem ſubſtantialis naturæ, at dicit imperfectionem quatenus iam tranſijt actus ille, & amplius non eſt: ac denique generatio dicit perfectionem, quatenus eſt communicatio ſubſtantialis naturæ. at dicit imperfectionem, quatenus talis natura diuiſibilis eſt, & non vna numero in ſuppoſitis, quibus communicatur.

Pater in creaturis.

2 Hæc omnia locum habent in Creaturis; ibi namque generatio, & potentia generãdi habent ſuas quidẽ perfectiones; attamẽ admixtas recẽſitis imperfectionibus. Adeſt inſuper, & alia imperfectio, ſiquidem potentia generãdi diſtinguitur realiter ab actu generandi, & generatio ipſa actiua diſtinguitur realiter à Generante, & à potentia generandi, & poſſunt ſeparari ab inuicem: eſt quoque ipſa paternitas accidens ipſi Generanti, ſeparatur enim ab eo: & ſeparatur ab ipſamet potentia generandi; quapropter, hæc, & ſimilia non ſunt idem, immo diſtincta; & nedum ratione, verum etiam realiter, vt patet.

In diuinis generatio, abſq. imperfectione.

3 In diuinis vero hæc admittẽda ſunt, at ſemotis omnino imperfectionibus. Et in primis in Patre eſt generatiuitas, ſiue potentia generandi, de qua infra ſuo loco. Hæc vero eſt abſque imperfectione, quia nuſquam fuit ſeparata ab actu: adeſt actualis generatio, vna cum potentia, quia vtraque fuit ab æterno, & vtraque coniuncta principio, & termino, non adeſt præteritum, quia generatio non tranſit, ſed ex Greg. & Auguſt. vt infra, *Pater ſemper genuit, ſemper generat, & ſemper generabit*. Deeſt ſucceſſi-

Digitized by Google

ceſſiuitas, & mutatio, quia in diuinis omnia ſunt ſimul, & ab æterno, atque denique ſunt omnia ibi abſque imperfectione. Ex his infert Scot. quod omnia hæc in Patre ſunt omnino vnum in rè, licet diſtinguantur penes noſtrum modum concipiendi: itaur generatiuitas, generatio, & paternitas, ſiue relatio, ſint omnino realiter idē. Ex quo etiam infertur quod non licet diſtinguere hic fundamentum, potentiam, generationem, & paternitatem, ſicut in Creaturis currit, non autem in ipſo Patre in diuinis.

Ordo penes intellectū, concipientē

4 Quamuis vero idem hæc omnia ſint realiter, & formaliter in Patre ex Scot. & licet conſequenter ſimul ſint; nihilominus penes intellectum concipientem poteſt dari inter hæc ordo, prius namque concipimus generatiuitatem, ſeu potentiam generandi; inde actum gignendi: poſtremo relationem gignentis ad genitum. Nec iſte conceptionis ordo eſt contra naturam, namque, *Qualis ordo ſeruatur vbi aliqua diſtinguuntur realiter, talis ſeruari debet vbi diſtinguuntur ſola ratione*; at in creaturis, vbi hæc diſtinguuntur realiter, datur ordo prioris ad poſterius, vt prior ſit potentia, poſterior generatio, ergo idemque eueniet in diuinis: ordo autē in diuinis non erit à parte rei, ſicut nec diſtinctio à parte rei, ſed penes intellectum, inquit Scot. ita concipiētem. Hinc vero eluditur argumentum Durandi, arguit autem in 1. d. 11. ſic, forma hypoſtatica, generare, & paternitas ſunt omnino idem, ergo non poteſt dari ordo inter ea: prob. conſeq. quæ namque ſunt idem omnino, inter ea non eſt ordo, & ſunt ſimul. Sed

Duran. arguit.

Occurritur

Reſpond. committi fallaciam ab abſtractione præciſiua ad diuiſiuam; licet enim à parte rei ſint idem, & ſimul, tamen non implicat intellectum conſiderare ea, vt ratione diſtincta, & inter sè ſecundum prius, & poſterius ratione ordinata.

Conceptu adæquato, non poteſt cōcipi vnū ſine altero, licet cōceptu inadæquato.

5 Et hinc quoque fit, vt loquendo de conceptu adæquato, non poſſit intellectus concipere vnum ſine alio: loquendo de conceptu inadæquato, poſſit quidem. Verum quia abſtrahentium non eſt mendacium, poteſt concipi Pater ſub vna ratione, & non ſub alia. Supponimus vero nos loqui non de quacunq. relatione perſonarū, non enim loquimur de ſpiratione actiua, quæ eſt aduentitia Patri, & Filio, ſed de eſſentiali, atq; conſtitutiua: & de ea quærimus vtrum abſtractis relatib. à perſonis remaneant perſonæ iam in eſſe perſonæ. Singula hucuſque habita, repetenda erunt quæſt. ſequenti art. 2.

Abſtractis, relationib. non remanerent, perſona, abſtractione diuiſa.

6 Et hinc tandem reſpondendo ad quæſt. dicimus, quod abſtractis à perſonis relationibus non manerent ipſæ perſonæ. Explicatur aſſertio, vt vera ſit de abſtractione diuiſiua, ſiue negatiua, vt vocant: ea autem eſt abſtractio realis, à parte rei, quemadmodum abſtrahitur accidens à ſubiecto, forma à materia ſeparando eam. Et quidem ſi per impoſſibile abſtraheretur à perſonis relatio conſtitutiua, non remaneret perſona. Eſt Scot. vbi ſup. & in Repet. in 1. d. 26. q. 3. atq; D. Tho. 1. p. q. 40. art. 3. prob. effectus formalis prouenit à cauſa formali; ergo ablata cauſa formali, aufertur effectus formalis: relationes sūt principia & rationes formales cōſtituēdi perſonas: ergo ablatis relationib. non remanēt perſonæ. Dà oppoſitum, quod abſtractis relationib. remaneāt, vtiq; dicetur perſonas nō eſſe formaliter relatiuas; prob. nihil cōſtituitur eſſentialiter, aut eſsētialiter depēdet ab eo, ꝙ nō eſt eius per sè cauſa, & ꝑcipue ſi ſit cauſa intrinſeca, & eſſentialis: ergo ſi eſſent à parte rei perſonæ abſtractis relationibus iam non conſtituerentur per reſpectiua, ergo perſonæ eſſent per abſoluta, quod ſupra eſt improbatum.

Remanerēt facta abſtractione præciſiua.

7 Dicimus inſuper quod abſtractis per intellectum relationib. abſtractione præciſiua adhuc remanent perſonæ. Prob. abſtractio talis non eſt realis, ergo nihil officit, vt ea ſtante remaneant perſonæ. Cōfirmatur, & ſi concipiam hominem abſq; animalitate, & rationalitate, nihil minus erit à parte rei homo, quia eſſe hominis non pendet ab intellectu.

Poteſt abſtrahi conceptus vnus ab altero in perſo-

8 Vltro dicimus, abſtrahendo à prima perſona aliquem conceptum particularem, non implicat eam concipere

nis per intellectum inadæquatè.

cipere ſine ſecunda.prob. Rationes illæ in Patre ſunt ordinatæ ſecundum prius, & poſterius, ergo poteſt intellectus concipere Patrem, v.g. ſub ratione generatiuitatis, ſeu potentiæ generandi, abſque actuali generatione: at ſecunda perſona habet eſſe per actualem generationem, ergo maneret prima penes intellectum ſic concipientem, non intellecta ſecunda, hæc vero conceptio, & abſtractio vocatur inadæquata, abſtrahēdo vnum ſolummodo conceptum, & non alium. Et cōfirmatur, cōcipimus.n. Petrū potentem generare, abſque actuali generatione, ex quo habemus Petrum, non concipiendo Filium: licet in hoc ſit magna diuerſitas, nam vere tunc cum Petro non eſt Filius, quia non eſt effectus coæuus ſuæ cauſæ, ſeu potentiæ generatiuæ creatæ, quæ requirit tempus & motum inter potentiā, & actū: at in diuinis ſunt ſimul potentia, & actus, nihilominus poteſt intellectus præciſiue abſtrahere vnum ab alio.

Impoſſibile eſt abſtrahere adæquatè.

9 Inſuper dicimus impoſſibile eſſe intellectum concipere conceptu integro, & adæquate perſonam Patris, abſque quod cōcipiat perſonam Filij. Prob. impoſſibile eſt concipere vnum relatiuum abſq; correlatiuo. Inſuper Pater adæquatè conceptus dicit nedum generatiuitatem, ſeu potentiam generandi, ſed actualem etiam generationem: ergo impoſſibile eſt concipere ſic primam, ſeu manere primam, ſine conceptione ſecundæ.

10 Rurſus, ait Scot. quod poteſt cōcipi prima perſona ſub ratione ſuppoſiti per ſè ſubſiſtentis, & incōmunicabilis; quatenus abſtracta ab abſoluta & reſpectiua, prob. non repugnat hoc, ſiquidem concipere poſſumus ſubſtantiam in ſè, abſtractam à ſpecie, & indiuiduo. Videmus item à longe aliquem venientem, cum tamen neſciamus cuius ſit ſpeciei, & quale indiuiduum, concipimus illud ſub ratione entis.

Abſtracta ſpiratione à Patre, & Filio, an remanerēt in eſſe.

11 Demum quæ diximus de abſtractione negatiua non militant in relatione aduentitia, & non conſtituēte: vnde ſi per impoſſibile non eſſet ſpiratio in Patre, & Filio, vtique abſtracta ab eis ſpiratione, abſtractione negatiua, & diuiſiua, remaneret nihilominus Pater, & Filius, patet quia nihil dependet eſſentialiter ab eo, quod non eſt de ratione intrinſeca conſtitutiua eius, ac propterea ſpiratio vocatur relatio adueniens, nō conſtituēs; reperit enim vtramq; perſonam iam in eſſe ſuo conſtitutam. Dices, identificatur realiter ſpiratio actiua cum paternitate, & filiatione; ergo abſtracta hac negatiue, non remaneret paternitas, & filiatio, Reſpond. conſeq. ſequi per locum *extrinſecum*, qui fundatur in identitate, non per locum *intrinſecum*, quia ſpiratio non eſt de intrinſeca ratione Patris, & Filij. Vnde repugnantia manendi ſine ſpiratione proueniret ratione identitatis, nō autem ex eo, quod eſſet de ratione intrinſeca conſtitutiua, cum non ſit conſtitutiua.

QVAE.

QVÆSTIO V.

Vtrum relatio conſtituat Perſonam, vt relatio, an vt origo, vel proprietas.

ARTIC. I.

Referuntur aliorum placita, et confutantur:

Duplex ſenſus quæſtionis.

1 QVæſtionem iſtam, alioqui difficillimam, diſputare, poſſumus duob. modis, vel primo quatenus ſe habet à parte rei, vel quatenus concipitur à noſtro intellectu, ſiue adæquate, ſiue inadæquate. Primo modo attenditur, quatenus veritas ipſa ſe habet à parte rei in constitutione perſonæ: ſecundo modo, quatenus poſſumus opere intellectus contemplari ipſam ſub varia forma, varioque ordine conſtituendi perſonam; vtroque modo examinabimus eam: ordinate autem incipiemus à primo, inde à ſecundo.

Sententia D. Bonau.

2 Quoad rem ipſam attinet, primo loco ſe ſe offert ſententia D. Bon. ait vero in 1.d.26.ar.1. q.1. ꝙ relatio poteſt conſiderari duobus modis, vel quatenus origo eſt, vel quatenus relatio eſt: primo modo cōſtituit pſonā: ſecundo modo diſtinguit. Hinc deducitur, vt proprietas perſonalis quatenus origo eſt, conſtituit, quatenus relatio eſt, diſtinguit. Deducitur etiam, vt Pater conſtituatur non per paternitatem, ſed per generationem actiuam, quæ origo eſt: & Filius conſtituatur per generationem paſſiuam, non per filiationem: ſimiliter Spiritus ſanctus per ſpirationem paſſiuam, non per relationem, vt relatio eſt: quia origo, vt origo tā actiuæ, tū paſſiuæ generationis, & ſpirationis pręcedit relationē, & ſic generatio actiua, paſſiua, atque paſſiua ſpiratio præcedit omnium perſonarum relationē, reddendo ſingula ſingulis.

Confutatur Scotus.

3 Confutat Scotus hanc ſententiam in 1.d.28.quæſt.3.ſic, Quidquid conſtituit aliquid in ſuo eſſe formali, eſt forma eius: ſed origo non eſt forma perſonæ diuinæ, ergo non eſt conſtitutiua eius, minor probat. origo eſt quaſi via ad perſonam, ergo antecedit perſonam, ad quam eſt, tanquam via ad terminum. Item via generationis nō eſt forma geniti, nec generantis, ſicut via ad terminum non eſt forma, nec termini, nec euntis ad terminum, ergo per originem non recipit eſſe formale perſona. Adde, deberet perſona iam prehabere eſſe antecedenter, ad hoc vt origo eſſet eius forma.

Scotus benigne interpretatur Bonau.

4 Sententiam D. Bonauent. pie interpretatur Scotus, & bene: poteſt autem alterum ex duobus habere ſenſum: vel quod origo ſit principium conſtituendi formaliter, vel principiatiue: Primo modo intellecta non poteſt currere, & militat improbatio facta: Secundo modo eā admittit Scotus, & ita eſt, quia vere perſona conſtituitur principio originatiuo, ſiue origine actiua, & paſſiua, ad eum modū,

quo duplex genus principij conſtitutiui, ſeu in creaturis cauſatiui diſtinguere ſolumus, formalis qnidem, & effectiui, intrinſeci, & extrinſeci: erit origo perſonæ conſtitutiua non ſub ratione principij formalis, inquit Scot. ſed originatiui.

Sententia D. Thom.

5 Secundo loco ſe ſe offert ſententia D. Thom. ipſe autem 1. p. q. 40. art. 2. relationem conſiderat dupliciter, vno modo, vt proprietas eſt, alio modo vt relatio eſt: primo modo conſtituit perſonam: ſecũdo modo diſtinguit; primo modo præcedit, ſecundo modo ſubſequitur perſonam. Sententiam hanc impugnat ibidem Scot. &

Confutat Scotus.

primo ſic: proprietas, & relatio ſunt idem omnino, etiam formaliter, per D. Thom. à parte rei, ergo ſi conſtituit, vt proprietas, conſtituit etiam, vt relatio. Sequela tenet, quia iam ſuppoſuimus quæſtionem pro nunc agitare eatenus, quatenus res ſe habet à parte rei: ſed à parte rei ſunt prorſus idẽ, quomodo ergo conſtituet, vt proprietas, & nõ vt relatio: & quomodo diſtĩguet, & referet, vt relatio, & nõ vt proprietas. Itẽ licet intellectus poſſit diſtinguere proprietatẽ à relatione tamen in re ipſa nõ conſtituent, & referent, ac diſtinguent, niſi quatenus ſunt tales à parte rei: at à parte rei ſunt prorſus idem. Inſuper quatenus à parte rei proprietas, & relatio ſunt vna res, quæro, entitas illa, vel eſt ad ſè, vel ad alterum, vel ſe habet, vt neutra: non datur tertium, quia non datur medium inter abſolutum, & reſpectiuum: ſi primum, ergo perſona conſtituitur per abſoluta, quod negat etiã D. Tho. ſi ſecũdũ, ergo proprietas conſtituit, quatenus eſt relatio; igitur à primo ad vltimum ſunt idem proprietas, & relatio, & ſi conſtituit, vt proprietas, conſtituet etiam vt relatio.

6 Caetanus, vt argumenta ſoluat Scoti conſiderat relationem dupliciter: vel vt conceptã, vel vt exercitã: primo modo conſtituit: ſecundo modo diſtinguit. Sed obſtatur contra reſponſionem: & quidem loquimur de relatione, vt eſt conſtitutiua, ſiue diſtinctiua non per opus intellectus, ſed à parte rei. Sic relatio vt concepta eſt prorſus vna, eademque formaliter cum relatione, vt exercita, nulla interueniente diſtinctione à parte rei: ergo eſt inutilis iſta diſtinctio: ergo quidquid dicitur de relatione, vt concepta, dicitur etiam de relatione, vt exercita; ſed vt cõcepta cõſtituit, ergo cõſtituit etiã, vt exercita, & cũ diſtinguit, vt exercita diſtinguit etiã, vt cõcepta. Item relatio hęc vt cõcepta, vel eſt quid abſolutum, vel quid reſpectiuum: ſi primum, ergo perſona cõſtituitur per abſoluta; ſi ſecundum, ergo relatio, vt concepta, habebit munus veræ relationis, quod eſt diſtinguere, & referre.

Caetanus reſpondet.

Impugnatur.

7 Capreol. in 1. d. 26. quæſt. 1. Ferrarienſ. 4. contra gent. cap. 26. pluresque è Thomiſtis relationem conſiderant, vel vt eſt forma hypoſtatica, vel vt eſt relatio; primo modo conſtituit, ſecundo modo diſtinguit: primo modo habet rationem abſoluti, ideoque præcedere poteſt ipſam generationem: ſecundo modo habet vere rationẽ relationis, & vere diſtinguit, ratio horũ eſt, quia licet diuina Eſſẽtia, forma hypoſtatica, & relatio ſint à parte rei idem, tamen ſecundum noſtrum modum conſiderandi ſunt diuerſa: vnde primo loco habetur Eſſentia, qua mediãte perſona eſt Deus: ſecundo loco habetur proprietas, qua perſona conſtituitur in ratione perſonæ: & tertio habetur relatio; qua vna perſona ab alia diſtinguitur, & ad aliam refertur. Modus hic redarguitur vt ſupra, & quidem omnia hæc à parte rei idem ſunt, ergo ſi conſtituit vt proprietas, & forma hypoſtatica, conſtituet etiam vt relatio. Inſuper, vt forma hypoſtatica eſt, vel eſt quid abſolutũ, vel reſpectiuũ: nõ primum, quia perſona eſſet abſoluta; ergo ſecundum, & ſic conſtituet, vt relatio. Occurrunt, dicendo formam hypoſtaticam formaliter eſſe quid abſolutum, attamen perſonas ipſas conſtitui relationibus, non quidem, vt relationes ſunt reduplicatiue, ſed ſpecificatiue, idem conſtituit non vt relatio, ſed vt quid abſolutum; hoc dicunt ea ratione, qua diuinæ relationes ſunt idem cum Eſſentia, quæ eſt quid abſolutum. Sed contra primo, inde ſequitur perſonam non eſſe reſ-

Capre. Ferrarienſ. reſponſio.

Impugnatur.

pe-

pectiuam, ſed abſolutam, id ſequitur, dum aiunt formam hypoſtaticam eſſe abſolutam. Secundo, dicere relationē conſtituere perſonam non vt relatio eſt reduplicatiue, ſed ſpecificatiue, idem eſt, ac dicere perſonam diuinam vt perſona diuina eſt, non eſſe relatiuam: patet, forma, & ratio, qua perſona in communi ſententia eſt relatiua, eſt ipſa relatio, non quidem ſpecificatiue, ſed reduplicatiue tenta, ergo non conſtituit ſpecificatiue. Item ſenſus, vt ſpecificatiue conſtituat, eſt, penes eos, vt quatenus relatio eſt eadem cum Eſſentia, & Eſſentia eſt abſoluta, ita quoque relatio conſtituat perſonam, vt formam hypoſtaticam abſolutam: ſed fallitur, nam relatio conſtituit, vt relatio reduplicatiue: & vt diſtincta ab omni ratione abſoluti formaliter: alias ſi conſtituit vt abſolutum, iam non conſtituet perſonam reſpectiuam ſed abſolutam: alia inſuper eſt ratio formalis eſſentiæ, quæ eſt abſoluta; alia relationis, quæ formaliter non eſt abſoluta, diſtinguuntur enim formaliter, vel ergo perſona non conſtituitur per relationem, vel ſi relatio conſtituit, vtique conſtituit, vt relatio eſt reduplicatiue, nedum ſpecificatiue.

Bannes reſpondet.

8 Bannes, ita reſpondet, relationi competunt duo eſſe *in*, & eſſe *ad*: eſſe *in*, conſtituit perſonam: eſſe *ad*, refert, & diſtinguit perſonam. Inſuper perſonæ competunt duo, ſubſiſtentia, & incommunicabilitas; primum eſt de Eſſentia perſonæ; ſecundum eſt modus intrinſecus ipſius perſonæ; hoc ſtante, ait relationem conſtituere, perſonam Patris per eſſe *in*, quoad rationem ſubſiſtentię, quoad vero eſſe *ad*, conſtituit eam ſub ratione incommunicabilitatis. Item ſub ratione *in* conſtituit perſonam non quidem ſub ratione incommunicabilis, immo ratio ſubſiſtentis in diuinis eſt communicabilis, omnia enim in diuinis ſunt vnum; ratione vero *ad* conſtituit ſub ratione incommunicabilis, & referibilis, ac diſtinguibilis, quia hæc habentur in diuinis per relationem.

Cōfutatur.

9 Aperte patet argumenta Scoti eſſe efficaciſſima, quia torquent adeo aduerſariorum ingenia, vt in varia abeant, & inutilia; Et in primis, facit Bannes perſonam Patris abſolutam, dum ſub ratione ſubſiſtentis contemplatur eam; ſed quis ait hoc? Circa id etiam, quod dicit, quod ſubſiſtens in diuinis eſt abſolutum, id verum eſt, penes ipſos etiam Thomiſtas, ſolum de ſubſiſtentia, ſeu exiſtentia Deitatis, cæterum de ſubſiſtentia perſonal. negat etiam D. Thom. Inſuper velle, quod ea ratione habeat conditionem abſoluti, qua identificatur cum Eſſentia; ratio hæc eſt admodum friuola: hoc enim modo etiam dicemus relationes eſſe quid abſolutum, quia identificātur cum eſſentia abſoluta; & ſub hac ratione tolleremus de medio ipſas relationes, vt relationes ſunt; verum quia licet ſint eædem realiter cum Eſſentia, nihilominus retinent ſuam rationem reſpectiuam formalem, & diſtinctam formaliter; ideo perſona etiam, vt ſubſiſtens non eſt abſolutum, ſed reſpectiuum perſonaliter. Item ſubſiſtentia, quæ tribuit eſſe *in*, aut eſt perſonalis, aut eſſentialis, & communis tribus; non ſecundū, quia eam dat ſola Eſſentia; ergo erit perſonalis, & conſequenter erit incōmunicabilis; ergo male ais per eſſe *in* non tribui perſonæ incommunicabilitatem. Dices, eſſe *in*, tribuit perſonæ Patris ſubſiſtentiam indifferentem ad ſubſiſtentiam communem, ſiue eſſentialem, & perſonalem; Contra, Paternitas eſt perſonalitas, quæ de ſui natura eſt talis, vt ſit omnino incommunicabilis determinate, & definite, ergo non ſe habet indifferenter ad communicari, & non communicari; Præterea daretur perſonalitas communicabilis, repugnat vero perſonalitati communicari, vt *quo*, & vt *quod*. Denique paternitas, vt dicit eſſe *in*, aut eſt forma abſoluta, aut relatiua; ſi abſoluta, ergo conſtituit perſonam per abſoluta; ſi reſpectiua, ergo idem eſt eſſe *in*, ac eſſe *ad*, & ita non variatur in concepto relatiuo; quapropter ſi conſtituit per eſſe *in*, idem eſt, ac conſtituere per eſſe *ad*, & è conuerſo.

9 Torres ad citatum locum D. Thom. relationem conſiderat, vel quatenus eſt apta nata referre, vel quatenus actu refert, & diſtinguit

Torres reſpondet.

Improb. perſonam Patris ab alia; primo modo conſtituit, non ſecundo: & quidem paternitas conſtituere videtur Patrẽ non quatenus actualiter refertur ad Filium, ſed quatenus apta nata eſt referre Patrem ad Filium. Diſtinctio hæc, eſt metaphyſica, & pendet ab intellectu: diximus autem quæſtionẽ nunc decidere prout res ſe habet à parte rei: ſed à parte rei idem eſt aptitudo referendi, & actualis relatio, etiam formaliter penes eos; ergo fruſtra diſtinguitur. Item illa aptitudo, vel eſt quid abſolutum, vel reſpectiuũ: ſi primum, ergo conſtituit perſonam per abſoluta: ſi ſecundum, ergo eſt idem ac relatio. Pugnant etiam argumenta alia recenſita contra cæteros modos.

10 Inſuper Scotus confirmat ſuã ſententiam exemplo albedinis; albedo namque, & habet in ſe eſſe ſpecificum, & includit rationem generis; generis ratio eſt qualitas, ſpecies vero eſt talis, & talis qualitas, vt albedo hic deducitur, ꝙ quidquid cõſtituitur in eſſe albo pro albedinem vtiq; conſtituitur albedine, & vt albedo eſt, & vt qualitas eſt: licet namque per intellectum concipiamus ſic, & ſic, rationem generis, & ſpeciei, nihilominus quidquid conſtituitur per albedinem in eſſe albi, conſtituitur etiam in eſſe qualitatis, ſeu qualitatiuo; igitur quidquid conſtituitur per relationem, vt proprietas eſt, conſtituitur quoque, vt relatio eſt; ſicut albedo non poteſt quidquã cõſtituere in eſſe albo, niſi ſimul cõſtituat etiã in eſſe qualitatiuo.

11 Henricus quol. 9. quæſt. 1. & 3 *Hen. reſp.* taliter reſpondet ad quæſt. vt relationem conſideret quadrupliciter; generatio enim actiua Patris conſideratur primo, vt eſt quaſi aptitudinalis; ſecundo, vt eſt quaſi potentialis: tertio quatenus eſt præſẽs; quarto quatenus eſt præterita; ita quoque relatio conſiderari poteſt his quatuor modis, quatenus fundatur ſuper generatione, vel aptitudinali, vel potentiali; vel vt præſens, vel vt præterita. Applicando ait relationem paternitatis conſtituere perſonam Patris, quatenus fundatur ſuper generatione, vt eſt aptitudinalis quia hæc eſt prima ratio, ſub qua poſſit conſiderari Pater generans: & ad hunc modum, veluti ad primarium, & fundamentalem omnes tres cæteri modi inſequuntur.

12 Contra hunc modum dicendi *Cõfutatur.* Henrici arguit Scotus, & primo. Prima perſona non conſtituitur in ſuo eſſe per proprietatem minus perfectam, quam ſit proprietas ſecundæ perſonæ; ſed ſecunda perſona per eũ, non conſtituitur per proprietatem aptitudinalem, ſiue potentialem, ſed per proprietatem actualem, ſeu per relationem filiationis actualem; ergo prima quoque perſona conſtituenda eſt relatione paternitatis actuali, non potentiali, & aptitudinali, vt eſt generatiuitas. Maior patet, alias prima perſona non eſſet æque perfecta, vt ſecunda. Confirmatur, generatiuitas dicit aptitudinem, & potentialitatem ad generandum ex parte Patris: ergo dicet potentialitatem generabilis ex parte Filii: talis autem potentialitas ex parte vtriuſque dicit imperfectionem. Afferri poſſet effugium, potentialitatem dicentem ſeparabilitatem ab actu generationis dicere imperfectionem: talis non eſt in diuinis. Contra, vtique potentialitas logica admittitur ibi, & hæc non dicit imperfectionem, vt in propria quæſt. attigimus de potentia generandi Patris; at potentialitas phyſica remouetur inde, quia dicit imperfectionem; & hanc videtur admittere Henricus ex diſcurſu aptitudinis, & potentialitatis; licet enim ita rem concipere poſſimus, tamen videntur hæc, ſaltim nomine inferre ordinem, tempus, ſucceſſionem. Inſuper arguitur, prima perſona conſtituitur ſub ratione actualiſſima; ſicut perſona ſecunda etiam conſtituitur ſic ſub ratione actualiſſima; ergo fruſtra quæritur ratio aptitudinis, & ratio potentialitatis, hæc namque diſtrahunt à ratione actualiſſima, potentia namque, & aptitudo antecedunt actualitatem de rigore, & natura terminorum, vt ſic. Melius ergo eſt abſtinere ab hoc modo loquendi, ſecundum Scotum, ne videamur ordinem temporis ponere in generatione diuina, & abſtrahere à conſtitutione perſonæ primæ actualiſſima,

ma, æterna, & ſimultanea, cui ſimultaneæ, & actualiſſimæ conſtitntioni videtur repugnare aptitudo, & potentialitas Henrici.

Obſtatur. 13 Dices, illud eſt primum conſtitutiuum Patris, quod primo reſpicit Patrem; ſed generatiuitas primo reſpicit, prob. quia eſt fundamentum generationis. *Occurritur* Reſp. Scot. quod Patris perſona conſtituitur per illud, quo reſpicit perſonam ſecundam immediate; at reſpicit ſecundam ſub ratione actuali, non aptitudinali, & potentiali; & propterea non cônſtituit ſub relatione potentiali.

Quod non eſt de sè incommunicabile non poteſt eſſe alteri ratio incômunicabilitatis.

14 Arguitur inſuper principaliter contra Henriq. id, quod non eſt primo, & per sè incommunicabile, non poteſt eſſe prima ratio incommunicabilitatis alicui; ſed potentia, & aptitudo non eſt primo incommunicabilis, ergo non poterit eſſe Patri prima ratio conſtituendi ipſum in ratione perſonæ incommunicabilis. Maior patet, quia nemo dat quod non habet: & prob. min. potentialitas, & aptitudo non eſt prima entitas in genere ſubiecti apti nati, ſed præſupponit ipſum ſubiectũ, quod ſit fundamentum, ſuper quo fundetur talis aptitudo; ſi namque quærimus quare homo generat, ſi dicas, quia habet aptitudinem ad generandum; hæc non erit prima ratio fundamentalis, ſed recurrendum ad anterius principium, quo demonſtretur eſſe in eo animam, ſenſitiuam, vegetalem, rationalem, cæteraq; quibus originarie, & fundamentaliter conſtituatur talis, vt ſuper ipſum iuſurgat inde aptitudo ad generandum; omnis enim aptitudo & potentialitas ſupponit ſubiectum aptum, & potentiale; igitur à pari non poterit aptitudo ad generandum eſſe prima ratio conſtituendi Patrem, ſed ſupponit aliquid aliud, in quo fundetur talis aptitudo.

ARTIC. II.

Relatio conſtituit ſub expreſſa forma relationis.

Relatio conſtituit ſub præciſa forma relationis.

1 REiectis opinionibus articuli præcedentis, accedimus ad deciſionem quæſtionis per aſſertiones; ſit autem prima aſſertio. Relatio ſub præciſa forma relationis in diuinis eſt conſtitutiua perſonæ Patris, & cujuſcunque perſonæ diuinæ. Eſt Scoti vbi ſup. & communis. Probatur primo, Non conſtituit, vt proprietas; nõ vt origo: non ſub alijs rationibus, de quibus ſup. ergo cõſtituit ſub formali ratione relationis. Antecedens eſt probatum artic. præced. Secundo, perſona conſtituitur per id formaliter, per quod redditur formaliter incommunicabilis; ſed per relationem formaliter eſt incommunicabilis. Tertio nihil poteſt repugnare vt per relationem conſtituatur, niſi quia eſt prior Filio ipſe Pater: correlatiua autem debent eſſe ſimul: at hoc non repugnat, ergo per relationem conſtituitur; prob. min. poteſt vnum correlatiuum eſſe prius alio prioritate originis, & eſſe ſimul natura, talis enim eſt cõditio naturalis correlatiuorum ex Ariſt. c. de relat. vt ſint ſimul natura, & prius, ac poſterius origine: ergo poterit Pater relatione conſtitui, ob eam enim licet ſit prior origine Filio, erit tamẽ ſimul natura cum eo. Quarto quidquid eſt in Patre, eſt Deitas, generatio actiua, ſpiratio actiua, & ingenitum, ſiue innaſcibilitas: ſed non conſtituitur in eſſe perſonali formaliter Deitate, quia hæc eſt cõmunicabilis, perſonalitas incommunicabilis: non conſtituitur ſpiratione actiua, quia hæc eſt communis ipſi, & Filio, conſtitutiuum autem perſonæ debet eſſe proprium, & non commune; tum etiam quia ſpiratio actiua eſt relatio aduentitia Patri poſt eius eſſe,

iam

iam conſtitutum: non conſtituitur poſitiue innaſcibilitate, quia hæc eſt quid negatiuū, perſona autē poſitiua debet habere principiū cōſtitutiuū poſitiuū: ergo à primo ad vltimū remanet, vt cōſtituatur per relationē.

Pater ſi nō generaret, adhuc diceretur ingenitus.

2 Obſtatur contra hanc vltimā rationem; ſi Pater non generaret Filium, adhuc eſſet ingenitus ex Auguſt. 5. de Trin. cap. 6. dicente quodſi *Pater non genuiſſet, nihil prohiberet eum dici ingenitum*: ſed tunc non diceretur Pater, & nihilominus vere eſſet perſona, ergo conſtitueretur per ingenitum, ergo non per relationem. Reſpond. primo argumentum concludere ex hypotheſi: dato namque quod non genuiſſet iam non eſſet Pater. Reſpond. 2. quod ſi non genuiſſet, & eſſet perſona, vtique eſſet perſona non formaliter, & præciſe per ingenitum; quia ſi eſſet perſona poſitiua, haberet principium poſitiuum, cuiuſmodi non eſt ingenitum: igitur haberet eſſe poſitiuum per aliquam entitatem formaliter poſitiuam. Reſpond. 3. quod ſi perſona conſtitueretur per aliquid abſolutum, tunc prius eſſet ingenitus, quā Pater; etenim dato conſtitui per abſoluta, primum eſſet abſolutum, inde ſuper eſſe abſoluto fundaretur ratio ingeniti, & innaſcibilis, quia eſſet prima perſona, & denique adueniret ratio Patris per generationem. Reſpond. 4. quia de facto perſonæ conſtituuntur per reſpectiua, ideo primum, quod eſt formale conſtitutiuum Patris eſt relatio, ſeu generatio actiua: & quia Pater eſt perſona omnino prima, à ſè, & à nullo alio habens eſſe, ideo ad relationem ſui conſtitutiuam ſub ratione perſonæ omnino primæ ſequitur ingenitum; & innaſcibilitas: ingenitum ergo non præcedit paternitatem, ſed ſubſequitur ad eam. Nec ſubſequitur ad relationem, vt relatio abſolute eſt, ſed ad relationem talem, quatenus eſt cōſtitutiua perſonæ omnino primę: vt prima nãq; perſona eſt, vtiq; ingenita eſt; & ideo ingenita eſt, quia prima eſt: igitur à primo ad vltimū non innaſcibilitas, ſed relatio in Patre, & prima, & conſtitutiua eſt.

Patris formale conſtitutiuū eſt relatio.

3 Secunda aſſertio, concipiendo Patrem conceptu integro, & adæquato, dicendum eſt, quod formale conſtitutiuum eius eſt relatio. eſt Scoti quol. 4. art. 3. Vt vero intētum Scotus probet, aduertit in Patre, formam hypoſtaticam, generationem actiuam, & paternitatem eſſe vnum, & idem à parte rei. Aduertit etiam inter eas non dare ordinem; hoc ſecūdum ſequitur ex primo; nam ordo ſupponit diſtinctionē inter ea, circa quæ eſt ordo: at ſunt idē, ergo non eſt ordo; primū vero ꝓbatur, paternitas, generatio actiua, & generatiuitas ſūt vna, eademque formalis, & ſingularis entitas: quid eſt namque in Patre paternitas, niſi generatio actiua? Quid eſt generatiuitas, ſiue potentia generandi, niſi ipſa actualis generatio? patet, nam in æternis eſſe, & poſſe idem ſunt: igitur omnia hæc ſunt vna actualiſſima relatio: Concipere hæc omnia quatenus idem ſunt, eſt cōcipere ea conceptu adæquato, & integro, patet, quia ſi conciperentur vt in ſequēti aſſert: vt diſtincta, vtiq; cōciperētur inadæquate, & nō integre: ergo cōcipiendo perſonā Patris, cōceptu integro concipimus eā neceſſario, vt relatiuā. Cōfirmatur, quia omnia hæc ſunt relatio, & reſpectus, vt patet, nā generatiuitas indicat reſpectū, & tendentiā, ſaltim aptitudinalē: paternitas eſt formaliter relatiua: generatio in diuinis eſt formaliter relatio, de his autem egimus ſupra q. 4.

4 Itē non poteſt cōcipi prima perſona cōceptu adæquato, & perfecto, niſi concipiātur in ea forma hipoſtātica, generatio, & paternitas: at hæc in re idē ſūt, & ōia ſūt formaliter reſpectus. Inſuper nō ſolū in rè, verūetiā penes intellectū, catenus cōcipimus perſonā adæquate, quatenus cōcipimus eā relatiue, prob. quidquid eſt in perſona præter eſſentiā, totū eſt relatiuum, ergo adęquate cōcipimus per relatiuum. Præterea diſtinguimus perſonam à perſona adæquate non niſi per relatiua, ergo ſiue ratione conſtitutiui, ſiue ratione diſtinctiui ſpectes perſonam, non concipitur adæquate, niſi per relationem.

Conceptus adæquatus Patris qualis.

5 Tertia aſſertio, concipiendo

pri-

Digitized by Google

Conceptus inadæquatus Patris qualis.

primam perſonam conceptu inadæquato,& non integro, prius concipimus cã ſub ratione hypoſtaſis,& perſonæ, quam ſub ratione generantis, & Patris,eſt Scoti: qui licet eam non tradat in terminis,tradit tamen in re. prob. ſecundum noſtrum modum imperfecte concipiendi res diuinas, concipimus eas in ordine ad id,quod aduenit in creaturis; ſed in reb,creatis prius concipimus Patrem in eſſe ſuppoſiti,quam in eſſe generantis:& prius ſub eſſe generantis, quam ſub eſſe Patris, quia iſta ſe habent ordinate in eis; ergo ſimiliter concipiendo inadæquate perſonam Æterni Patris,prius concipimus ſub eſſe hypoſtaſis, & perſonæ: inde ſub eſſe generantis;& tertio ſub eſſe Patris:modus autem hic concipiendi eſt imperfectus. Aduertendum vero, dum concipimus ſub eſſe hypoſtaſis, & perſonæ,tunc forma hypoſtatica non concipitur, nec vt abſoluta, nec vt reſpectiua,ſed vt indifferens ad vtrũque.

Conceptio multorum, in Padre adæquate,et inadæquate

6 Idem intellectus inadæquate concipiendo,& imperfecte ea, quæ ſpectant ad perſonam Patris, vt Pater eſt,indifferenter ad creatum,& increatum,ita procedit;primo namque concipit eam in eſſe ſuppoſiti: ſecundo ſub ratione potentis generare: tertio quatenus actu generans:quarto quatenus iam genuit; & quinto quatenus per generationem habet genitum ſecum coexiſtens. Hæc ſingula ſunt in sè, tum à parte rei, tum per intellectum ſeparabilia:nam poſſum concipere ſuppoſitum, abſque eo,quod ſit potens ad generandum:& poſſum cõcipere illud ſub ratione potentis generare, abſque tamen eo, quod actu generet:& poſſum concipere generationem iam præteriiſſe: & non habere Patrem coexiſtentem vna cum ipſo ſuum genitũ.Aliqua ex his inuoluunt imperfectionem:vt quod generatio tranſeat: quod genitum non coexiſtat generanti:quod generans,& genitum ſeparẽtur ab inuicem: quod generatio fiat per motum,& mutationem, quod potentia generandi præcedat,& nõ ſit ſtatim coniuncta actui immò ſit ſeparata ab ea: hæc,& ſimilia dicunt imperfectionem in creaturis, ſunt igitur hæc omnia ſecundum rationes proprias diſtincta: quod ſi ſeparemus ab his ea, quæ dicunt imperfectionem, vt mutatio,& motus; præteritio:ſeparatio potentię ab actu ſeparatio geniti à genitore,& ſimilia, & trãsferemus ea,quatenus dicũt perfectionem,ad diuina;vt quod generatio ſit æterna;permanens; potentia ſemper coniuncta cum actu; Pater ſemper coexiſtens cum Filio,& huiuſmodi; vtique poſſumus hæc omnia concipere in ipſo Patre ordinate,cõcipiendo vnum poſt aliud, vt prius, ſub eſſe hypoſtaſis, inde generatiui, inde generantis,inde denique Patris; vtique conceptu inadæquato, & non integro,atque incompleto,concipimus Patrem: ratio,quia non concipiemus eũ niſi ſingulariter,ſecũdũ rationes ſingulas repertas in eo, modo ſecundũ vnã modo ſecũdũ aliã. Et hic modus accipitur à creaturis;eſt tamẽ modus concipiendi imperfecte, ſitq; abſque præiudicio diuinarum perfectionum. Quapropter licet hæc omnia in rè ſint vnum & idem, ac propterea ratione vnius entitatis dicãtur concipi ſub expreſſa forma relationis adæquate, tamen, quia ſunt diſtincta ſecundũ noſtrũ modũ cõcipiẽdi,ideo, modo concipiendo rationem vnam, modo aliam, dicimur concipere inadæquate,vt ſupra q.4.

Conceptio inadęquata an in diuinis.

7 Obſtatur, conceptio hæc inadæquata non habet fundamentum in rè,ergo falſo ſic concipimus.prob. antec. quia in Patre idem ſunt forma hypoſtatica,& paternitas, & generatio actiua,falſo igitur concipimus, vt diſtincta. Reſpond. concipi vt ſic abſtractione præciſiua,non diuiſiua;illa enim fit per intellectum, abſtrahentium autem non eſt mendacium: hæc fit à parte rei; non implicat vero intellectũ ſic,& ſic concipere:nõ quidẽ vt res ita ſint,ſed vt facilius,& diſtinctius concipiantur. Dices,talis diſtinctio non habet fundamentum in diuinis,ergo male concipitur. Reſpond. habere fundamentum in Creaturis,in quibus patet ordo, & diſtinctio horũ omnium,vt diximus: & ex creaturis abſtrahimus,& ita contemplamur in

diuinis, ſemotis tamen imperfectionibus, admittẽdo ſolam abſtractionem fiendam per intellectum in diuinis, nõ autem à parte rei: vt ſupra q.4. nu.6. ad finem.

8 Obſtabis contra principale intentum. Ex Scoto in Report. lib. 1. d. 26. quæſt. 2. vbi ait, *Dico ergo ad quæſt. quod repugnat forma relationis conſtituere*; nõ ergo in via Scoti relatio ſub expreſſa forma relationis conſtituit. Reſp. textum eſſe mendoſum, incuria Typograph. vnde dicere debet, *Non repugnat forma relationis conſtituere.* Et hæc eſt expreſſa mens Scoti, tum loc. cit. tum in ijſd. Report. per quinq; quæſt. vbi probat relationem conſtituere: & in illa quæſt. ſecunda refert, & remittit ſe ad quod prius dixerat, cum ergo mens Doctoris aliunde expreſſe conſtat, non eſt dubitandum ex hoc loco.

Obſtatur ex textu mendoſo Scoti, qui corrigitur.

ARTIC. III.

Soluuntur argumenta pugnãtia contra primum, & ſecundum artic.

1 ARguitur contra dicta, primo *Omne agere præſupponit eſſe* ergo actio, ſiue generatio Patris, ſiue relatio non poteſt eſſe prima ratio conſtitutiua Patris. Reſpond. omne agere præſupponit eſſe, vel abſolutum, vel reſpectiuum: vel eſſentiale, vel notionale, vel communicabile, vel incommunicabile, hinc actio Patris præſupponit quidem eſſe abſolutum, & communicabile, quod eſt Eſſẽtia diuina, & hoc ſufficit in diuinis. Reſpond. ſecundo; actio præſupponit eſſe, verũ de actione aduentitia, & accidentali, ſeu profectitia à ſuppoſito, ſeu natura operante: non autem de actione conſtitutiua ipſius operantis, cuiuſmodi eſt generatio, relatio. Reſpond. 3. actio præſupponit eſſe ſimpliciter diuinæ Eſſentiæ, non autem eſſe ſuppoſiti, & perſonæ.

Agere præſupponit eſſe declar.

2 Obſtatur, actio non ſolum præſupponit eſſe, ſed etiam præſupponit potens agere; ſi namque non anteiret ipſum potens agere, nuſquam ageret; ſed potens agere non eſt niſi perſona Patris, ergo. Reſpond. potens agere duplex eſt, quo, & quod, vtique agere præſupponit principium, quo, & hoc eſt eſſentia, ſeu memoria fæcũda, non eſt autem neceſſe præſupponi principium potens, quod: niſi loquamur de actione aduentitia, & non conſtitutiua. Contra, agere præſupponit eſſe. Reſpond. præſuponit eſſe ſimpliciter diuinæ Eſſentiæ, non autem eſſe ſuppoſiti.

Actio præſupponit potens agere, declar.

3 Contra, omnis actio præſupponit ſuppoſitum, ergo relatio generationis actiuæ non conſtituit, ſed præſupponit ſuppoſitum Patris. prob. ma. *quia actiones ſunt ſuppoſitorum* ex Ariſtot. Reſpond. 1. quod non ſic habet Ariſtot. vnde hæc eſt ſemper vera *actio eſt ſingularium*, quia ſingulare eſt id, quod operatur; & quidem non eſt neceſſe, vt quod operatur ſit ſemper ſuppoſitum, ſiquidem etiam anima ſeparata ſingularis, & quæcũque forma per Dei potentiam ſeparata operatur; actiones igitur, ex Ariſtot. *ſunt ſingularium*. Reſpon. 2. quod actiones ſunt ſuppoſitorum, at *non ſolummodo ſuppoſitorum, ſed etiam ſingularium*. Reſpond. actiones ſunt ſuppoſitorum, tanquam *vltimate denominatorum*. Ad propoſitum vero dicimus, quod actio aduentitia, & accidentalis eſt ſuppoſiti quidem præſuppoſiti, & præexiſtentis; actio autem conſtitutiua non eſt ſuppoſiti antecedenter præſuppoſiti, ſed eſt ſuppoſiti conſtituibilis per eam. Actio ergo conſtitutiua eſt ſuppoſiti, nempe conſtituibilis; actio vero aduentitia eſt ſuppoſiti iam conſtituti; prima competit Patri in ſua generatione actiua.

Actiones ſunt ſuppoſitorum, declar.

4 Obſtatur, actio in diuinis non eſt pura relatio; ergo: Reſp. actionem productiuam eſſe meram relationem, & habitudinem, ſub ratione conſtitutiui, & referibilis: omne ergo præter

Actio in diuinis quid.

ſub-

Digitized by Google

ſubſtantiam in diuinis eſt relatio, ſiue ſit actio, ſiue paſſio, ſiue productio actiua, ſiue paſſiua, ait enim Auguſtin. 5. Trin. cap. 5. *Omne quod eſt in Deo aut ſecundum ſubſtantiam dicitur, aut ſecundum relationem.*

Denominās an præſupponere, debeat denominabile

5 Arguitur, omnis actio denominat Agens: ſed denominans præſupponit ſubiectum denominabile; ergo generatio Patris ſupponit Patrē. Reſpond. denominationem accidentalem præſupponere denominabile, non eſſentialem: exemplum primi, riſibile denominat hominem, ipſumq; ſupponit, tāquā ſubiectum: exēplū ſecūdi, rationale denominat hominē, at quia denominat denominatione eſſentiali, ideo non præſupponit, ſed dat eſſe cōſtitutiuū, & eſſentiale homini: talis eſt generatio actiua conſtituens eſſentialiter, & eſſentialiter denominans ipſum Patrem.

QVÆSTIO VI.

Vtrum relationes perſonales ſint formaliter infinitæ.

Senſus qu.

1 NOn eſt quæſtio de perfectione, & infinitate idētica, ſiue reali, ſiue eſſentiali: cum enim omnia in diuinis ſint idē, & vnum eſſentialiter, ratione Eſſentiæ, quæ ſibi identificat omnia, inde fit, vt ratione Eſſentiæ infinitæ, dicātur quoque identice eſſe infinitæ diuinæ relationes, eſt vero ſenſus verū ſint infinitæ, & perfectæ formaliter, ea ratione qua formaliter diſtinguūtur ab Eſſentia.

Relationes idētice sūt infinitæ.

2 Sit igitur prima aſſertio, diuinæ relationes identice ſpectatæ ſunt ſūme perfectę, & infinitæ. prob identice ſpectatę sūt idē, ac Deus ac diuina Eſſentia: ſed Deus, & Eſſentia eſt infinita, ergo & relationes ſunt infinitę. Item omnia, quę ſunt in diuinis sūt Deus, quia ſunt vnū eſſentialiter, & realiter cū Deo: Deus eſt infinitus ergo relationes, vt ſic, ſunt infinitę.

Animaduerſio in pleroſque Concionatores Scotiſt.

3 Ex hoc occaſionem ſumimus animaduertendi in pleroſque Scotiſtas; ſolent namque aliqui ex ipſis, vel reticere, vel negare perſonarum diuinarum infinitatem in ſacris ad Populum concionibus: ſicut ſolent quoque de meritis Chriſti Domini concionādo, negare ea eſſe infinita, & id ratione, qua diuinę perſonarum relationes non ſūnt formaliter infinitę. Nihilominus quia ſic loqui, & ſic declamare, pręcipue ad rudes, ac ſimplices, & deuotionem minuit, & diuinarum perſonarum perfectioni, atque Chriſti Domini meritis detrahit & ſuę paſſionis derogat infinito valori; ideo loquendum ipſis eſt, vt cōmuniter alij: atque dicendum, perſonalitatės illas eſſe ſumme perfectas, ſummeque infinitas: Chriſtique merita, & ſanguinem eſſe infiniti valoris: Nec ſcholaſticę ſpeculationes poterunt eos ab huiuſmodi pijs, ſanctiſque loquēdi modis retrahere, etenim & verum dicunt, & ad pietatem inducunt cætęros ſic loquendo; nam verum eſt merita Chriſti, ſiue ratione diuini ſuppoſiti infiniti, vt D. Thom. ſiue ratione diuinæ acceptationis pro infinitis ſaluandis, ſi infiniti eſſent, vt loquitur Scotus, vtiq;

Perfectio ſimpliciter eſt de ſui natur. com municabil.

intentum. Perfectio ſimpliciter eſt de ſui natura communicabilis: ſed nulla relatio originis vnius perſonæ conſtitutiua eſt alteri perſonæ communicabilis, ergo non eſt perfectio ſimpliciter, nec conſequenter formaliter infinita. Probatur maior ex Anſelm. 15. monol. *Perfectio ſimpliciter eſt, quæ eſt melior ipſa, quam non ipſa in quocunque*; igitur eſt communicabilis. Occurrit Suar. duplicem eſſe perfectionem, altera quæ eſt perfectio ſimpliciter ſimplex, & altera, quæ eſt perfectio relatiua, quæ quidem nõ eſt perfectio ſimpliciter ſimplex ob imperfectionem, cum non ſit nec limitata, nec imperfecta; ſed quatenus eſt alteri oppoſitæ relationi incompoſſibilis. Ad argumentum ait, concludere de perfectione primo modo conſiderata. Diſtinctio hæc, vel eſt inutilis, vel confirmat ſententiam Scoti: & quidem ſi relatio, nec eſt perfectio ſimpliciter ſimplex, nec limitata, ergo coincidit cum Scoto, quod nec ſit finita, nec infinita; non enim datur medium, quia omne, quod dicit perfectionem, vel dicit perfectionem ſimpliciter, & infinitam, vel limitatam, vel abſtrahit à perfectione, & imperfectione: relatio per ipſum non dicit perfectionem limitatam: nec perfectionem ſimpliciter, ergo abſtrahit à perfectione, & imperfectione. Item videtur inutilis diſtinctio in Deo: quia per ipſum, omne quod eſt in Deo eſt formaliter infinitum: quomodo igitur relatio non erit perfectio ſimpliciter. Inſuper, ratio quare relatio non ſit perfectio ſimpliciter per eum, eſt propter oppoſitionem, quam vna habet ad alteram ratione æqualis perfectionis, ſecundum ipſas incompoſſibiles origines: at iſta eſt ratio Scoti, & hinc mouetur ad negandum, dicere perfectionem, quia ſunt incompoſſibiles in eadem perſona, & in vna perſona eſſet vna perfectio, quę non in alia, & ſic eſſent in perfectione inæquales. Præterea, relatio non eſt perfectio ſimpliciter, ergo eſt perfectio limitata.

Idem reſpondet, & confutatur.

8 Probatur tertio, perfectio ſimpliciter, & infinita, eſt ratio identificandi quodcunque compoſſibile in eodem ſuppoſito, & ratio prædicandi vnum de altero etiam in abſtracto: at nulla relatio originis prædicatur in abſtracto de altera: ergo nulla eſt formaliter infinita, minor prob. nam hæc eſt falſa formaliter in abſtracto, generatio actiua eſt ſpiratio actiua: quia licet ſint idem realiter in Patre, non tamen inuicem prædicantur in abſtracto. Maior declaratione indiget, eſt autem hæc. Vbicunque reperitur ratio infinitatis, vel ex parte amborum extremorum vel ex parte alterius ſolummodo extremi, ibi valet prædicatio concreti de concreto, & abſtracti de abſtracto: quod ſi hoc deſit, deficiet prædicatio in abſtracto: Exemplum, hæc in concreto eſt vera, Deus eſt ſapiens: eſt etiam vera in abſtracto, Deitas eſt ſapientia: ratio, quia ex parte amborum extremorum ſtat infinitas. Hæc inſuper vera, Deitas eſt paternitas in abſtrato, quia ſtat quoque infinitas, ſaltem ex parte vnius etremi, vt eſt Deitas. Hæc tamen eſt in abſtracto falſa: generatio actiua eſt ſpiratio actiua, quia nullum illorũ eſt formaliter infinitum. Tota ratio diſcurſus in eo ſita eſt, quia perfecta, & formalis infinitas eſt ratio idẽtificandi ſibi omnia compoſſibilia, & faciendi prædicationem de eis in abſtrato. Cauſa iſtius eſt, quia alias ſequeretur in Deo compoſitio; nam vt euitemus compoſitionem debemus recurrere ad perfectiſſimam, & omnimodam identitatem, at hanc identitatem facit ipſa infinitas: hinc vero deducitur: ſi infinitas eſt ratio perfectiſſimæ idẽtitatis, & ratio prædicationis vnius de altero etiam in abſtracto; ergo vbi non ad eſt talis prædicatio in abſtracto ſignum eſt, quod ibi non ſit ipſa formalis infinitas: ſed hæc eſt falſa in abſtracto, generatio eſt ſpiratio ergo nec generatio, nec ſpiratio erit formaliter infinita, & ſic de ſingulis.

Perfectio ſimpliciter, eſt ratio identificandi, quodcũque compoſſibile.

9 Probatur quarto, Relationes originis non ſunt ens quantum quãtitate virtutis, ergo non ſunt formaliter infinitæ. prob. anteced. omne ens quantum comparatum ad aliud,

Relationes, originis nõ ſunt entia, quanta.

vel eſt excedens, vel æquale, vel exceſſum: at relationes originis non ita ſe habent; & quidem vna non excedit alteram alias vna eſſet perfectior altera: vna non exceditur ab alia, alias eſſet minus perfecta alia: nec ſunt æquales. quia relatio generandi Patris non eſt in Filio, & Spiritu ſancto: nec relatio ſpirandi eſt in Spiritu ſancto: vt ergo fugiamus hæc abſurda dicimus ea abſtrahere à perfectione, & imperfectione. Argumentum hoc nititur confirmare Scotus ex doctrina, quam tradit de diuiſione entis, docet autem, ens prima ui diuiſione diuidi in ens quantum, & nō quantum: per quantum autem intelligit quantum, ſeu quantitatem virtu is: per non quantum, intelligit ens abſtrahens à perfectione, & virtute, ſicut etiam ab imperfectione, & negatione virtutis. Ratio, quia ſicut finitum, & infinitum eſt paſſio quantitatis molaris, ita finitas, & infinitas; perfectio limitata, & illimitata erit differentia ipſius quantitatis virtutis. Prius igitur quærendum eſt vtrū aliquod ens dicat perfectionem, & inde erit exquirendum vtrum ſua perfectio ſit finita, vel infinita: quod ſi contingat non cadere aliquod ens ſub ente dicente perfectionem, nec imperfectionem, nec etiam quærendum erit vtrum ſit finitum, vel infinitum. Verum quia origines colloeantur ſub ente non quanto, hinc eſt, vt non dicant perfectionem: at quia ratio limitati, & finiti longe eſt à Deo, ideo nec dicit imperfectionem, nec finitatem, nec limitationem, ſicut nec ex oppoſito perfectionem ſimpliciter aut infinitatem.

Entis prima diuiſio in quantū, & non quātum.

10 Probat. quinto, ſequeretur perſonas non eſſe æquales in perfectione; prob. duæ relationes dicentes perfectionem ſunt maioris perfectionis, quam vna, ergo perſona habens eas eſſet perfectior perſona eas non habente; ergo Pater, & Filius eſſent perfectiores Spiritu ſancto. prob. hæc vltim. conſequ nam in Patre & Filio adeſt duplex relatio generationis, & ſpirationis. in Spiritu ſancto adeſt vnica relatio, quæ eſt ationis.

11 Prob. ſexto, vni perſonę deeſſet aliqua perfectio quæ eſſet in alia perſona & hinc ſequitur quod non eſſent æquales, ſequela patet, dum in Patre non adeſt perfectio filiationis, & ſpirationis paſſiuæ: in Filio deeſſet perfectio generationis actiuæ, & ſpirationis paſſiuæ: & in Spiritu ſancto deeſſet perfectio vtriuſque generationis, & perfectio ſpirationis actiuæ.

12 Ad iſtas rationes variæ excogitatæ ſunt reſponſiones. Prima autem eſt, perfectionem originis repertam in vna perſona formaliter, reperiri in alia æquiualenter: itaut æquivaleat illi: talis autem æquiualentia habet fundamentum in Eſſentia diuina: quæ cum ſit eadem in omnibus perſonis, fit vt ratione ipſius, habendo eam formaliter, dicatur habere relationis perfectionem æquiualenter. Sed obſtatur contra, & quidem iam ſuppoſitum fuit initio, quod nō loquimur de relationibus in ordine ad diuinam Eſſentiam, quatenus idētice ſunt idem cū ea; vt ſic enim omnis ceſſat diſputatio; ſed loquimur de relationibus ſpectatis ſecundum ſe formaliter: vt autem ſic conſideratæ non poſſunt continere æquiualenter perfectionem alterius, quia paternitas non eſt æquiualenter de ſui ratione formali, filiatio, non ſpiratio, nec vice verſa, vt etiam ipſi concedunt. Item ſi filiatio æquiualeret paternitati, iam Filius poſſet eſſe Pater, & poſſet generare, & Pater poſſet eſſe Filius, & generari: & Spiritus ſanctus poſſet generare, & ſpirare: ergo inutilis eſt iſta æquiualentia penes origines, non ratione eſſentiæ, ſed gratia ſui ſpectatas: non prout ſunt idem cum Eſſentia, ſed quatenus ſiue formaliter, ſiue ratione diſtinguūtur ab Eſſentia.

Thomiſtarum reſponſio.

Impugn.

13 Reſpondet Gab. 1. d. 7. quæſt. 3. non implicare in vna perſona reperiri perfectionem aliquam relatiuam, quæ non ſit in alia, licet implicet reperiri peſectionē vnā abſolutā, qua non ſit in alia. Verum nec reſponſio obſtat, quoniam vere perſonæ eſſent inæquales, ſaltim in perfectione relatiua: & ita Pater, & Filius

Gabr. reſp.

Impugnat.

Digitized by Google

lius habentes duas relationes perſectionales, eſſent perfectiores Spiritu ſancto, habente ſolummodo vnam. Nec refugere ad æquiualentiam diuinæ Eſſentiæ iuuat, quia id eſt refugium miſerorum; etenim non contemplamur virtutem relationum ratione Eſſentiæ, ſed gratia relationum: non quidem prout ſunt idem cum Eſſentia, ſed prout diſtinguuntur ab Eſſentia.

Continẽtia eminentialis an in Deo ad intra.

14 Reſpondet Suar. perfectionẽ originis vnius perſonæ contineri eminenter in alia perſona. Verum vtrum admittenda ſit continentia hęc eminentialis in Deo ad intra: alibi eſt diſcuſſum in quæſt. vtrum Verbum producatur ex cognitione perſonarum: pro nunc vero negandum eſt perſonam vnam continere eminenter perfectionem alterius; ratio, quia continentia eminentialis de rigore ſermonis dicit exceſſum perfectionis, & eminentiæ ſupra rem contentam, itant continens ſic, ſit perfectius contento, & diſtinctum eſſentialiter ab eo; & vt ſic, dicitur Deus eminenter continere perfectiones creaturarum; tum quia eſt perfectior illis, tum quoniam eſt eſſẽtialiter diſtinctus ab eis; at diuinæ perſonæ ſunt æquales, non ergo dabitur continentia hæc eminentialis in eis; eſſet namque Pater perfectior Filio, & vterque Spiritu ſancto, & viceuerſa. Quod ſi continentiam eminentialem attendat penes Eſſentiam, itaut habendo eſſentiam dicatur perſona habere ratione eſſentię eminenter perfectionem alterius, hoc erit recurrere ad effugium, vt ſupra, at non ſpectamus, vt diximus relationes prout ſunt idem cum eſſentia, ſed prout diſtinguuntur ab eſſentia.

Plura Bon. excedunt vnum quãdo sũt æqualia

15 Vltimo prob. plura bona excedunt in bonitate vnicũ bonũ: maxime quãdo illa plura bona sũt inter sè æqualia. Ergo, duæ verbi gratia, perſonæ, cum earum origines ſint infinitæ, & realiter diſtinctæ, excedũt in perfectione vnicam Spiritus ſancti perſonã. Nititur argumentum ſuper diſtinctione reali illorum pluriũ bonorum, vnde fit, vt non poſſint eſſe plura formaliter bona, quæ ſint realiter diſtincta, & ſint infinita formaliter: Confirmatur, quia illa plura bona facerẽt aliquid maius, magisq; perfectum, quam eſſet illud vnicum bonum, ſeu illa vnica perſona.

Deus cum creatura, an aliquid minus.

16 Obſtaueris contra hoc, ſequitur enim, quod Deus, & Creatura ſimul ſumpta excederent ipſum Deum, quia ſimul ſumpta faciunt aliquid maius, quam ſit ipſe ſolus Deus. Reſpond. eſſe diſparem rationem, ſiquidem Deus, & creatura faciunt quidã aliquid maius extenſiue, nõ tamen intẽſiue; ratio, primi quia Deus nõ eſt Creatura, & Creatura non eſt Deus; ergo addendo vnum ad aliud, non fit additio eiuſdem ad ſeipſum, ſed additio alicuius diſtincti eſſentialiter à ſemetipſo, ergo faciunt quid maius extenſiue, prout dixi in propria quæſtione tom. 1. diſput. 10. quæſt. 3. Ratio ſecundi, quoniam virtus, & perfectio quæ eſt in Creatura eſt perfectio contenta eminentialiter in Deo, & propterea Creatura in ſua perfectione nihil addit perfectionis ipſi Deo: & eo magis, quo perfectio creaturæ eſt perfectio participata, & communicata ſibi ab ipſo Deo. At in caſu diuinarum relationum, vna relatio non continet eminenter perfectionem alterius, quia talis continentia, vt eſt deductum dicit exceſſum perfectionis ſupra rem contentam; ergo vere facerent aliquid maius, ſi eſſent infinitæ, & realiter diſtinctæ: & ita duæ origines excederent in perfectione originem vnam.

Relatio, vt indifferens, ad creatam & increatã nõ dicit perfectionem, nec imperfectionem.

17 Tertia aſſertio, relatio prout indifferens ad creatam; & increatam nec dicit perfectionem, nec imperfectionem. prob. ſi dicit perfectionẽ de sè ergo omnis relatio contenta ſub ea dicet perfectionem, & in quo cunque ſuppoſito dicet perfectionẽ, & ita prout in ſuppoſitis diuinis, dicet perfectionem, ſi dicit imperfectionem de sè, ergo ſimiliter in quocunq; ſuppoſito, ſiue creato, ſiue increato dicet imperfectionẽ; & ita relationes originis in diuinis erunt imperfectę, ſicut ſunt finitæ, limitatæ, & imper-

imperfectæ relationes creatæ. Item relatio dicens perfectionem, vel imperfectionem competit enti quanto: ergo ante deſcenſum ad ens quantum, nec erit finita, neç infinita, nec dicet perfectionem, nec imperfectionem.

Relatio creata dicit perfectionē & imperfectionem.

18 Quarta aſſertio, relatio creata dicit perfectionem. prob. relatio creata eſt conſequens ens quantum, ergo habet ſuam virtualem perfectionem. Item relatio tanta eſt, quanta eſt virtus fundamenti, & ſubiecti: ſed creatura dicit perfectionem, ergo & relatio fundata in creatura dicit tantam, & cōſimilem perfectionem. Inſuper relatiō Domini, Superioris, Gubernatoris, Magiſtri, boni, pulchri honeſti, ſapientis, & conſimilium, vtique perfectior eſt relatione ſerui, ſubditi, diſcipuli, praui, turpis, inhoneſti, inſipientis; ergo penes creaturam relatio dicit in ſuo genere perfectionem: Tanta autem erit, & diuerſa, quantum, & quale erit fundamentum, & ratio fundandi.

Relatio creata cur dicat perfectionem, nō autem increata diuinarum perſonarum.

19 Sed quæres, cur relationes creatæ dicunt perfectionem, non autem increatæ: Reſpond. diuinæ origines, ideo abſtrahunt à perfectione, & imperfectione, quia perſonæ diuinæ ſunt æquales in perfectione; at ſi origo diceret perfectionem tolleretur æqualitas, & vna perſona eſſet perfectior, vel minus perfecta altera, vt eſt deductum; ſed tale obſtaculum non reperitur in Creaturis, quia iam conſtat, vnam Creaturam eſſe perfectiorem, & alteram imperfectiorem, igitur dum non ſunt vndequaque æquales, præcipue ſpecies rerum, quæ *ſunt ſicut numeri*, ſe habentes ſicut exceſſum, & excedēs, merito relatio earum dicet perfectionem, & imperfectionem, reddendo ſingula ſingulis. Hæc etiam eſt ſententia Scoti loc. cit.

Relationes, diuinæ perfectæ bonitate eius.

20 Quinta Aſſertio relatio increata, ſeu diuinæ origines ſunt perfectæ, & bonæ, perfectione, & bonitate entis: prob. bonitas hæc eſt paſſio cuiuſcunque entis, ergo non eſt deneganda relationi. Item hæc bonitas conſiſtit in eo, vt compleat propriam cuiuſque naturam, reddendo totum id, quod competit naturæ, & excludendo defectum ipſius naturæ, vt inde conſurgat in ſuo genere perfecta vniuſcuiuſque natura: ſed diuinis originibus nihil deeſt in ſua natura originis, & relationis, ergo eſt perfecta, & bona ipſa relatio bonitate tranſcendentali, & bonitate naturæ. Hæc eſt communis doctrina etiam Scotiſtarum. Vulpes autem de Trinit. d. 58. art 9. negat talem bonitatem; tum quia, ait bonitatem hanc competere enti in recto, relationes autem ſunt entia in obliquo; tum etiam, quia bonitas entis, inquit eſt idem ac bonitas quantitatiua: ſed non habent hanc, ergo nec illam. Sed ad primum reſp. bonitatem talem competere omni enti, tum in recto, tum in obliquo; licet perfectius illi, quam iſti, quia illud eſt perfectius iſto, ideo appellatur bonitas iſta, bonitas traſcendentalis, quia traſcendit, & deſcendit ad omnia habentia eſſe, ſiue in recto ſiue in obliquo. Ad ſecundum reſpond. eſſe idem non adæquate, ſed inadæquate, quia bonitas quantitatiua addit vlteriorem perfectionis gradum ſupra bonitatem tranſcendentalem. Item diſtinguuntur, quia valet quidem prædicatio, eſt bonitas quantitatiua, ergo tranſcendentalis: ſed non è contra. Dices, Scotus in fin. videtur negare hanc bonitatem relationi. Reſpond. loquitur dubitatiue, vt ibi patet.

Vulp negat ſed immerito.

21 Quætendum eſſet, Verum Relationes iſtæ perſonarum diuinarum ſint æquales inter ſè: at habebitur infra Diſput. de æqualitate Perſonarum part. 2. art. 4.

ART.

ARTIC. II.

Occurritur argumentis ſẽtentiæ oppoſita.

Incomprehẽſibile an, & qualiter infinitum.

1 ADuerſus dicta occurritur partim rationibus confectis à Scoto contra ſeipſum, partim ab Aduerſarijs: arguitur autem primo, diuina origo filij, ſiue diuina generatio eſt ab intellectu creato incomprehenſibilis, ergo eſt formaliter infinita: antecedens patet Iſa. 53. *Generationem eius, quis enarrabit.* Duplici reſponſione occurrit Scotus, vbi ſup. primo autem ait, id eſſe infinitũ, quod eſt incomprehenſibile ex ſui propria, & intrinſeca incomprehenſibilitate: quod vero eſt incomprehenſibile ratione alterius de ſe incomprehenſibilis, non eſt neceſſe, vt ſit formaliter infinitum: relationes autem ſunt incomprehenſibiles ratione diuinæ Eſſentiæ, quæ ratione ſuæ infinitatis eſt incomprehenſibilis ab intellectu creato. Verum quia contra hoc obſtare videtur Ambroſius, qui de fide ad Gratiannm, ait, *Mihi impoſſibile eſt generationis ſcire ſecretum, mens deficit, vox ſilet, non mea tantum ſed Angelorum, & ſupra Cherubim, & Seraphim, & ſupra omnem ſenſum eſt.* quod confirmat ex Paulo dicente, *Pax Chriſti quæ exuperat omnem ſenſum*, Igitur diuina generatio ſecundum ſé eſt omnino incomprehenſibilis. Ideo reſpondet Scotus ſecundo, & ait, quod omne, quod eſt comprehenſibile ab intellectu creato, vtique eſt finitum: & hinc deducit, quod omne quod eſt incomprehenſibile ab eo, non eſt finitum: ad propoſitum vero, ait, diuinam Filij originem eſſe quidem incomprehenſibilem, at inde ſufficit inferre, quod non ſit finita: inferre vero, quod ſit infinita, non eſt neceſſe ſecundum ſe formaliter, quia, inquit, non eſt, ens quantum. Additur tertia reſponſio, eſſe ſecundum ſe incomprehenſibile r, vtiq; negatiue, non contrarie & poſitiue: illud quidem, quia non eſt finita: hoc vero, quia non eſt infinita.

Actio adæquata principio, et termino infinito eſt neceſſario infinita, declaratur.

2 Secundo arguitur, actio adæquata principio, & termino infinito, eſt neceſſario infinita: generatio diuina eſt adæquata memoriæ fecundę, tanquam principio infinito: & Verbo diuino, diuinæque Eſſentiæ, quæ eſt terminus formalis infinitus. Reſpondet Scotus adæquationem iſtam eſſe adæquationem proportionis, ſiue proportionalem non quantitatiuam, & perfectionalem: prima adæquatio requiritur in omni actione, etiam creata; nam actio debet proportionari principio, & termino producendo per eam, alias nihil produceretur: at quod adæquetur actio creata, vel increata, adæquatione perfectionali non eſt neceſſe: & quidem actio creata non eſt tantæ perfectionis, quantæ eſt principium, & terminus, nam generans, & genitum creatum eſt perfectius actione generatiua: ſufficit igitur adæquatio proportionis quæ conſiſtit in eo, vt per eam attingatur terminus. Et hæc in diuinis habet locum, vt diuina generationis origo adæquetur adæquatione proportionis, non autem infinitæ formaliter perfectionis: at non propter hoc erit minus perfecta principio & termino, vt in creaturis ſed nec imperfecta, nec perfecta: ſufficit vero eſſe perfectam, & infinitam realiter, & identice cum Eſſentia.

Ratio ſubſiſtendi eſt ratio perfectiſſime eſſendi declaratur.

3 Tertio arguitur, ratio ſubſiſtendi eſt ratio perfectiſſime eſſendi: ſed diuina origo eſt ratio perfectiſſime ſubſiſtendi perſonæ diuinæ, ergo & perfectiſſime, & infinite eſſendi. Reſpondet Scot. ſubſiſtere duo dicit, & quidem dicit eſſe per sè, communicabiliter ſecundum eſſe abſolutum: dicit etiam eſſe per sè, ſed incommunicabiliter, & relatiuum: loquendo de primo, vtique dicit perfectionem ſimpliciter, & eſt quid infinitum: id autem eſt diuina Eſſentia: loquendo de ſecundo, id eſt perſonalitas & origo: at hæc non dicit quid infinite perfectum, ſed ab-

abſtrahit ab imperfecto, & perfecto.

Infinitas intellectus diuini alia ab infinitate relationum

4 Quarto arguitur, intellectus diuinus non alia ratione eſt infinitus, niſi quia identificatur cum Eſſentia diuina; ergo diuinæ origines erunt infinitæ, quia identificantur cum diuina Eſſentia. Reſpondet Scotus diuino intellectui duplicem competere infinitatem: aliam quidem radicalem, & aliam formalem: primam habet ab Eſſentia: & ſecunda eſt propria ſui formaliter, tanquam modus intrinſecus ſui: igitur vtraque infinitate eſt infinitus: at diuinæ origines carent propria infinitate formali, & modali, & fruuntur ſolummodo infinitate radicali Eſſentiæ, qua mediante, dum identificantur cum Eſſentia, ſunt ſic identice infinitæ.

5 Vltra Scoti argumenta, licet rurſus arguere, omne ens eſt bonum, ergo propria perfectio, & bonitas non eſt neganda diuinis relationibus. Reſponſio patet ex articul. præcedent. in vltima aſſertione.

Relationes ſũt adorandæ vnde.

6 Item diuinæ perſonarum relationes ſunt adorandæ adoratione latriæ, vt canit in præfatione Trinitatis Eccleſia, *In perſonis proprietas, & in Maieſtate adoretur æqualitas*; ergo ſunt infinite perfectæ. Reſpon. adorationem competere eis ratione diuinæ Eſſentiæ, propter quam ſunt idem, ac ipſe Deus.

Relationes ſunt amabiles, vnde

7 Inſuper diuinæ perſonæ ſunt ſumme amabiles, & fruibiles, ſunt enim obiectum beatificæ fruitionis; ergo infinite perfectæ. Reſpond. ſunt amabiles, & fruibiles ratione Eſſentiæ, relatio enim eſt amabilis, & acceptabilis, & honorabilis ratione ſui fundamenti, quia ab eo habet eſſe, & amabilitatē; pullulat enim ab Eſſentia, tanquam à fundamento.

QVÆ-

QVÆSTIO VII.

Vtrum Relationes diuinæ, attributa, & modi intrinſeci, ſint de intrinſeca ratione diuinæ Eſſentiæ, & è contra.

ARTIC. I.

Reſpondetur ad quæſtionem ex Scholaſticis.

1 SEntentia fuit antiquorum nonnullorum, pluriumque Recentiorum Eſſentiam eſſe de intrinſeca ratione diuinarũ Relationũ, ac viceuerſa, Relationes eſſe de intrinſeca ratione Eſſẽtiæ: ſicut etiã attributa inuicem cum Eſſentia, eſſe de ſua intrinſeca ratione, & è contra. Fundamentum eorum eſt omnimoda identitas eſſentialis ex parte vtriuſque: vnde inferebant, quod ſicut ſe habet conceptus entis de ſe in ordine ad inferiora, ita ſe haberet Eſſentia in ordine ad attributa, & relationes: ens autem eſt de intrinſeca ratione inferiorum, igitur & Eſſentia de intrinſeca ratione relationum, & attributorum. Rationes afferentur infra, & examinabuntur. Vnde Caetan 1. part. quæſt. 27 art. 2. Bannes quæſt. 28. art. 2. aiunt, eſſe de intrinſeca ratione relatiuorum, & è conuerſo. Torres vero qu. 28. art. 2. diſp. 2. Molin. ibid diſt 4. & Sua lib. 1. de eſſent. Dei cap. 11. & 4. de Trinit. cap. 5. aiunt eſſe de eſſentia relatiuorum non viceuerſa.

Relatio nõ, eſt de intrinſeca ratione diuinæ Eſſentiæ.

2 Cæterum primo dicimus, relatio nõ de eſt intrinſeca ratione diuinæ Eſſentiæ. Eſt Scoti, Scotiſtarum communis, quam & ſequuntur. Sua. de Trinit. lib 4. cap. 5 6 Molin. 1. p. quæſt. 28. art. 2 diſp. 6. Becan. quæſt. 5. cap. 3. de Trinit. pluriumque aliorum aduerſus pleroſque Thomiſtas, inter quos citari ſolet Caetanus 1. p. quæſt. 27. art 2. Vtrum vero Caetanus loquatur conſequenter dicetur infra. Eſt etiam Henric. quolib. 5. quæſt 6. AEgid in 1. d. 34. art. 2. Argent. ibidem, Ferrarienſ. 2. contrag. cap. 9.

Quod non ingreditur in definitionẽ alterius, nõ eſt de intrinſeca ratione illius.

3 Modo autem probatur aſſertio primo id, quod non ingreditur in definitionem alicuius non eſt de intrinſeca ratione illius: at relatio non ingreditur in deſcriptionem Eſſentiæ, ergo nec erit de eſſentia illius: probatur minor, ſi Eſſentia poſſet definiri ſeu deſcribi, ita quidem deſcriberetur, *Eſſentia eſt entitas realis, exiſtens, abſoluta, quæ in diuinis qualibet perſona eſt Deus.* Ita colligitur ex Scotó quodlib 1. ex hac tamen qualicunque deſcriptione, non habetur relationem ingredi in deſcriptionẽ Eſſentiæ: Declaratur amplius etenim cum Eſſentia ſit quid abſolutum, ergo relatio non ingreditur in rationem formalem eius. Hinc vero formatur ratio, Nulla relatio eſt de intrinſeca ratione conſtitutiua abſoluti: Eſſentia eſt quid abſolutũ, ergo

relatio non eſt de intrinſeca ratione eius. Maior de ſè patet, quandoquidem prædicamenta ſunt adeo inter ſè diuerſa, vt vnum non ſit de intrinſeca ratione alterius: nec enim ſubſtantia eſt de ratione accidentis, nec accidens de ratione ſubſtantiæ: nec vnum accidens de ratione intrinſeca alterius: quod ſi accidens ingreditur in deſcriptionem, vel ſubſtantiæ, vel alterius accidentis, id non erit per ſè; ſed tanquam per additamentum, vt loquuntur logici: & cõſimiliter dum prædicamenta diuiduntur quoque in abſoluta, & reſpectiua, ſequitur, vt nec abſolutum ſit de intrinſeca ratione reſpectiui, nec reſpectiuum abſoluti: his ſtantibus, licet Deus nõ ſit, qua ratione eſt infinitus, incluſus in genere, ſed ſit extra genus, nihilominus ſpectando rationem abſoluti, & reſpectiui traſcẽdentaliter, ſequitur ex dictis, vt relatio; qua relatio, & qua reſpectus eſt, cuius totum eſſe eſt ad aliud, minime ſit de ratione intrinſeca Eſſentię, qua abſolutum ens eſt.

4 Secundo de ratione diuinarũ relationum eſt, vt ſint conſtitutiuæ, & diſtinctiuæ realiter in diuinis ad intra at id nullo pacto poteſt conuenire relationi, dicendo ipſam eſſe de ratione eſſentiæ, ergo. Aſſumptum patet, quia relationes conſtituunt perſonas, ipſaſque inuicem diſtinguunt realiter, & multiplicant, & probatur minor, primo quoad conſtitutionẽ, ſecundo quoad diſtinctionẽ, & tertio quoad multiplicationẽ.

5 Quoad conſtitutionẽ arguitur ſic, abſolutũ vt abſolutũ nõ cõſtituitur ex reſpectiuo, qua reſpectiuũ, ſeu qua reſpectus eſt Eſſentia eſt formaliter ẽns abſolutum: maior probatur alias abſolutum, vel non eſſet abſolutum, vel abſolutum, vt abſolutum eſſet reſpectiuum primo, & per ſè: implicat vero quidquam eſſe primo & per ſè abſolutum, & reſpectiuum: Dici primo & per ſè: etenim in creaturis Sortes eſt per ſè abſolutum, per accidens vero reſpectiuum ea ratione, qua eſt Pater, vel Dominus: quod autem quidquam ſit primo, & per ſè abſolutum, & reſpectiuum id implicat: igitur Eſſentia eſſet eſſentialiter abſoluta, & reſpectiua.

Relationes, ſunt rationes diſtinguendi in diuinis, non Eſſentia.

6 Quoad diſtinctionem vero arguitur: Relationes ſunt, quæ diſtinguunt in diuinis Eſſentia non diſtinguit, ergo non ſunt de ratione Eſſentię Pater diſtinguitur realiter à Filio, & Spiritu s. & è cõtra: ergo diſtinguitur per eſſentiam realiter, igitur non eſt eadem Eſsẽtia in trib. ſequitur intentum, ſi relatio eſt ratione Eſſentiæ, etenim ſi relatio eſt ratio diſtinguendi, erit quoque Eſſentia principium diſtinguendi: dum namque homo diſtinguitur à lapide, igitur totũ id, quod eſt de ratione hominis diſtinguetur à lapide: at animal, & rationale ſunt de eſſentia hominis, ergo diſtinguetur tum homo, tum animal, tũ rationale ab ipſo lapide igitur valebit etiam dicere rationale diſtinguitur à lapide, ergo & homo diſtinguitur à lapide, quoniam dum ratio formalis alicuius eſt ratio diſtinguendi ab alio, vtique, & id, quod includit per ſè in ſui eſſentia rationem talem, diſtĩguetur ab illo: ſi etiam diffinitio eſt ratio formalis diſtinguẽdi vnum ab alio, erit quoq; ipſmet diffinitũ diſtinctũ ab eo: ergo ſi relatio eſt principiũ diſtinguendi perſonas erit quoq; Eſſentia diſtĩcta in perſonis, ſtante quod relatio ingrediatur in rationem formalem, ſeu in Eſſentiæ diffinitionem.

Relatio multiplicat perſonas.

7 Quoad multiplicationem autem facilius arguitur; Relatio eſt, quæ multiplicat perſonas relationes ſunt plures Eſſentia vna, ergo nõ eſt de ratione Eſſentiæ relatio. Rurſus Trinitas, vna, & trina eſt: eſt vero vna ratione vnius Eſſentiæ: trina ratione triũ perſonarũ: dato autem relationes eſſe de ratione Eſsẽtiæ, iã Trinitas eſſet ſolũmodo trina, & non vna, deficiẽte vnitate Eſſentiæ, ob quam eſt vna. Itẽ in c. firmiter de Sum. Trin. & Fid. cath. dicitur, *Hæc ſancta Trinitas ſecundũ cõmunẽ eſſentiã indiuiſa, & ſecũdũ perſonales proprietates diſcreta.*

8 Accedit Concilium Toletan. 11. in confeſſ. fid. vbi habetur, *Cum dicitur Deus, non ad aliquid dicitur*. & Auguſt. 7. de Trinit. cap. 1. 2. docet, *Eſſentiam diuinam eſſe abſolu-*

tam, nec in ſuo eſſentiali conceptu inclu-dere relationem: nã omne quod relatiuè dicitur, eſt aliquid excepta relatione.

Nullum incommunicabile eſt de intrinſeca ratione cõmunicabilis.

9 Inſuper arguitur, ſequi Eſſentiam generare, & generari, quod eſt contrarium Concilio Lateran. in cap. *Damnamus* de Summ. Trinit. Item nullum incommunicabile eſt de intrinſeca ratione communicabilis: ſed relationes diuinæ ſunt incommunicabiles, paternitas namque non communicatur Filio, & Spiritui ſancto, nec ſpiratio paſſiua, & generatio paſſiua Filij communicatur Patri, cũ vnaquæque ſit propria cuiuſque perſonæ: ſpiratio inſuper actiua, & ſi ſit in Patre, & Filio, tamen non communicatur Spiritui ſancto, at Eſſentia eſt prorſus perſonis omnibus communicabilis. Accedit, quòd diuina natura appellatur quid eſſentiale; nempe cõmune, relatio appellatur quid notionale, & perſonale, quia non cõmunis. Rurſus, ſequeretur Patrem differre à Filio, & Spiritu ſancto, non ſolum in quantum Pater, ſed & quantum Deum, prob. quia dum paternitas eſt de quiditate Eſſentiæ, ſi differt per paternitatem differt etiam per Eſſentiam.

Nullum poſterius eſt de intrinſeca ratione prioris.

10 Denique in via Scoti arguitur, nullum poſterius eſt de intrinſeca ratione prioris: relationes ex eod. ſũt poſteriores natura ad Eſſentiam, ergo non ſunt de eius ratione. Antecedens patet, prius namque; vt prius eſt, iam præintelligitur conſtitutum eſſentialiter ante ſuum poſterius, ergo poſterius, vt ſic, non eſt de ratione prioris. Amplius hoc patebit in ſecunda aſſertione. Item Deitas in ratione Deitatis habet eſſe completum ante paternitatem, filiationem, & ſpirationem, ergo relationes non ſunt de Eſſentia Deitatis. Loquor de Deitate abſolutè, non autem de Deo, vt Trino.

Pater non cõmunicat Filio partẽ ſubſtantiæ, ſed totam diuinã Eſſentiam.

11 Adeſt, & vltima efficaciſſima ratio, Pater generando Filium communicat ei Eſſentiam, & non paternitatem, ergo relatio non eſt de ratione Eſſentiæ: cũ oppoſitum, quod ſit de ratione, ergo ſequitur, vt communicando Eſſentiam det etiam ei eſſe Patrem, & paternitatem; ergo Filius erit Pater. Rurſus ſequeretur Patrem generando nõ communicare Filio totã Eſſentiã, prob. relatio eſt de intrinſeca ratione Eſſentiæ, ergo communicando Eſſentiam, deberet communicari, & paternitatem: at non communicat paternitatem; ergo vel non communicat ei totam Eſſentiam; vel communicat ei eſſe ingenitum: at docet Concil. Lateranenſe quod Pater non communicat Filio partem ſubſtãtiæ, ſed totam ſubſtantiam: ergo vel Eſſentiam ſolam habet, & non eſt de eius ratione relatio, vel Eſſentiam cum ipſa paternitate. Sequeretur demum confuſio in ipſiſmet diuinis perſonis, prob. ſi relatio eſt de ratione Eſſentiæ, ergo de ratione Eſſentiæ eſt paternitas, filiatio, & ſpiratio, igitur perſona habens Eſſentiam haberet quoque formaliter, & denominatione eſſentiali, atque intrinſeca omnes perſonalitates, & ita vna perſona eſſet alia, quia verbi gratia, dum Eſſentia eſt in Patre, eſſet quoque in eo, nedum per circumince ſſionem, verũ & formaliter relatio filiationis & paſſiuæ ſpirationis: & nedum denominatione extrinſeca, ſed eſſentiali, & intrinſeca, quia dum relationes ſunt de ratione intrinſeca Eſſentiæ, habendo Eſſentiam, tanquam eſſentiale, & intrinſecum, haberet quoque vnaquæque perſona relationes omnes perſonales in ſeipſa, tanquam eſſentialiter, & intrinſecè: indeque eueniret, vt nec diſtinguerentur realiter, ſicque tolleretur Trinitas, vna cum inconuenientibus alijs, ergo relatio non eſt de ratione Eſſentiæ intrinſeca. Inſuper, Eſſentia non eſſet communis tribus, prob. quia relationes, quæ eſſent de quiditate, non ſunt communes, ſed vnaquæque eſt particularis perſonæ propria, ergo Eſſentia eſſet, v.g. propria Patris, &c.

12 Dicimus ſecundo, nec attributa, ſunt de intrinſeca ratione diuinæ Eſſentiæ. Eſt Scoti in 1. d. 8. quæſt. 4. & 2. & quodlib. 16. ac ſæpiſſime in ſuis ſcriptis: probatur vero ex Damaſceno qui lib. 1. fid. orth. cap. 4. ait, *Si iuſtum, ſi bonum, ſi quid tale dixeris, non naturam Dei, ſed quæ circa naturam.* Item ex Auguſt. 15. de Trinit. cap. 6. *Si dicam æternus, immortalis, iuſtus, bonus,*

Attributa, non ſunt de intrinſeca ratione Eſſentiæ.

 beatus,

beatus, Spiritus: horum omnium nouiſſimum, quod poſui, videtur ſignificare ſubſtantiam, cætera vero habitus ſubſtantiæ qualitates, Item attributa ſunt poſterius natura ipſa Eſſentia, ergo non ſunt de conceptu intrinſeco Eſſentiæ à ſimili patet in Creaturis, vbi paſſio, & proprietas rei ſit poſterior natura ipſo ſubiecto, licet identificetur realiter cum eo, non eſt tamẽ de ratione intrinſeca conſtitutiua ſubiecti; & ſic currit ratio, quę prius de relationibus quin potius ipſa attributa emanant ab ipſa Eſſentia; eſt enim radix, & pelagus omnium perfectionum ex Damaſc. Concluſio procedit, etiam de modis intrinſecis.

Eſſentia nõ eſt de intrinſeca ratione relationis.

13. Dicimus tertio, Nec Eſſentia eſt de ratione intrinſeca relationis; eſt eiuſdem Scoti, Molin. atque Durandi in 1. d. 33. quæſt. 1. & Gregor. ibid. quæſt. 2. probatur. Relatio paternitatis eſt in ſolo Patre; relatio filiationis in ſolo Filio; & relatio ſpirationis paſſiuæ in ſolo Spiritu ſancto; at Eſſentia eſt in omnibus perſonis, ergo Eſſentia non eſt de ratione relationis: impoſſibile quidem eſt, vt, dum vnum eſt proprium alicuius, non ſit etiam proprium illius id, quod eſt de ratione intrinſeca eius: ſi igitur Eſſentia eſt de ratione paternitatis, & paternitas eſt propria Patris, vtique Eſſentia erit in ſolo Patre, eritque propria ſolius Patris, & non communis omnibus. Item Pater diſtinguitur per paternitatem à cæteris, non autem per Eſſentiam: at ſi Eſſentia eſt de ratione paternitatis ſequitur, vt diſtinguatur etiam per Eſſentiam: ſi namque Sortes diſtinguitur ab Equo per humanitatem, ergo diſtinguitur etiam per rationalitatem, quia rationalitas eſt de intrinſeca ratione humanitatis, Demum relatio non dicit perfectionem, ſicut nec imperfectionem de ſe, in ſententia Scoti, & Caetani; igitur Eſſentia non erit de eſſentia relationis; conſequens tenet, alias neceſſe eſſet dicere relationes eſſe formaliter infinitas, ſicut eſt formaliter infinita Eſſentia: qualis namque eſt ratio formalis alicuius, tale erit illud, cuius eſt ratio formalis: Eſſentia eſt formaliter infinita, ergo ſi eſt de ratione formali relationis, ipſa quoque relatio erit formaliter infinita. Aſſertio eſt contra Suar. ibid. cap. 7. aliosque, quos citat.

14 Aduerſarij effugiunt, dicendo includi in conceptu adæquato, non autem inadæquato diuinæ Eſſentiæ; ratio, quia intellectus noſter inadæquate, & imperfecte concipit naturam, & attributa, ideoque diſtinctionem aliqualem ibi admittit, quæ tamen eſt rationis: Deus autem, qui omnia diſtinctiſſime percipit, nullam ibi diſtinctionem apponit, ac propterea vnum eſt de ratione alterius.

Vbi vnum includit aliud, ibi eſt aliqua diſtinctio.

15 Sed contra, ſi Deus nullam ibi apponit diſtinctionem, ergo vnum non eſt incluſiuum alterius in ſua quiditate; probatur, Vbi vnum includit alterum, neceſſe eſt, vt ibi ſit aliqualis diſtinctio, ſiue ex natura rei, ſiue formalis, ſiue rationis; at Deus per eos concipit abſque vlla diſtinctione, ergo vnum non eſt de ratione alterius, nec vnum habebit rationem includentis, & alterum rationem incluſi: Aſſumptum patet, quoniam definitum includit definitionem; tanquã de Eſſentia ſui; totũ includit partes, veluti de Eſſẽtia eius, & tamẽ totum eſt includens non incluſum: & definitio eſt incluſa, ac definitum eſt includens, proptereaque formaliſtæ inter definitionem, & definitum admittunt diſtinctionem ex natura rei. Item negata tali diſtinctione ab intellectu diuino adæquate concipiente, ſequeretur, quod idem eſſet de intrinſeca ratione ſui ipſius, ſeu idem eſſet conſtitutiuum, & cauſatiuum ſui ipſius, nã nõ adeſt diſtinctio per cõceptionẽ adæquatã, ergo includens haberet rationẽ incluſi, & incluſũ haberet rationẽ includẽtis: at hæc duo nõ poſſunt eſſe prorſus idẽ, alia namq; eſt ratio conſtituentis, & incluſi, alia includẽtis, & cõſtituti, vt ſic, ſpectãdo rationes iſtas præciſe in ſuis conceptibus formalibus; ſolũmodo nãq; eſt perfecta, & vndequaq; idẽtitas eiuſdem ad ſeipſũ, inter q̃, nec realis, nec formalis, nec ex natura rei cadit diſtinctio; vnde eſt, vt intellectus adæquate concipiens, concipiat hæc, veluti aliquo modo diſtincta, ſub rationibus

præ-

præciſis includentis,& incluſi.

Relatio,& attributa nō ſunt accidētia declar.

16 Quinto dicimus,licet relatio, & attributa non ſint de ratione formali,ſeu de quiditate Eſſentiæ, nonamen propter hoc erunt accidentia, niſi ſumpto accidente pro *extraneo*,vt loquitur Scotus. Declaratur,omnia, quæ ſunt in Deo,ſunt identice ſubſtātia,quia *quidquid eſt in Deo; eſt ipſe Deus* , ac aliunde ſpectata formaliter , habent rationem formalem diſtinctam formaliter : Equidem Auguſtinus ait, *Omne, quod relatiue dicitur,eſt aliquid excepto relatino*,igitur habemus in Deo abſolutum , & relatiuum:alterum vero illorum non eſt alterum,ex Aug. ſ.ſcilicet formaliter,quia abſolutum,vt ſic,non eſt,vt ſic,relatiuū formaliter,licet ſint idem realiter,& identice.Verum quia ratio accidentis deſcripti à Porphyrio c. de *Accidente* non poteſt militare in diuinis , tum quia accidens porphyrianum eſt ſeparabile , tum quia diſtinctum eſſentialiter, in Deo autem nil reperitur ſeparabile, nihiloq; diſtinctum eſſentialiter , ſed omnia ſunt vnum eſſentialiter , ideo accidens, ſic ſumptum , pro accidenti communi, prout eſt vnum de quinque prædicabilibus , non eſt in Deo, quapropter, nec,vt ſic,modi intrinſeci , & attributa erunt accidens in Deo.Verum quia tum hæc , tum vero relationes, non ſunt de intrinſeca ratione quiditatiue conſtitutiua Eſſentiæ, ideo appellantur à Scoto accidens pro *extraneo* , quoniam extraneantur ab eſſentiali ratione conſtitutiua ipſius Eſſentiæ , dum non ſunt de quiditate ipſius Eſſentiæ.

ARTIC. II.

Confirmatur ex Patribus doctrina articuli præcedentis.

1 EX Patribus vero apertiſſime confirmantur præcedenti articulo receenſita, & præſertim quæ diximus in quinta aſſertione, quod attributa non ſint de intrinſeca ratione Eſſentiæ,quin potius eſſe veluti accidentia,ſumpto accidenti pro *extraneo* non autem prout eſt vnum de quinq; prædicabilibus.

Accidentia in diuinis, an ex patribus.

2 Locus in primis eſt Cyrilli Alexandrini,qui l. 11.Theſ ur. ita ait, *Quamuis nihil accidat ſubſtantiæ Dei,tamen cogit nos,nō nunquam,quæ ſi accidentia dicere, & more, accidentium modo concipere,& multa in Eſſentia Dei,quaſi accidentia conſpici.* Inde vero concludens,inquit, *Non omnia ergo,quæ in Deo ſunt,& de Deo dicuntur ſubſtantiam ſignificant ; reliquum eſt igitur,vt voce,modoque dicendi, accidentia eſſe dicamus , quoniam modo accidentium ea intelligimus.* Hoc vero eſt accidens illud ſumptum pro *extraneo* à Scoto.

3 Damaſcenus lib. 1. de fide Orthod.cap. 4. ſic ſcribit , *Quæcunque per Theologiam affirmatiuam de Deo dicimus,non naturam eius,ſed ea, quæ ſunt circa naturam,inſinuant;nam, & ſi bonum, ſi iuſtum,ſi ſapiens,ſi quiduis aliud dixeris , non naturam dicis Dei, ſed ea,quæ circa naturam.* Hæc autem verba explicans ibi Clichtouæus inquit,*Eorum,quæ hoc pacto, ideſt, affirmatiue Deo aſcribimus , nonnulla,id, quod circa naturam Dei eſt,id ſignant, communemque proprietatem Deitatis, vt bonum ipſum, iuſtum, ac ſapientem nominantes, ſignificamus , ipſi bonitatem iuſtitiam , ac ſapientiam,non quidē accidentariam ſed ſubſtantialem adeſſe,* Vſque modo ſumit accidens pro communi, ſeu pro accidente *porphyriano*

riano, vt eſt vnum de quinque prædicabilibus, vt ſic namque non ſunt ibi accidentia: pergit vero in c. 12. in fine concludens, *Bonum, iuſtũ, ſanctũ, & id genus alia, naturam conſequuntur, non autem ſubſtantiam oſtendunt.* Hic vero ſumit accidens Scotiſticum, ſumptum pro *extraneo*; atque dum ait, *naturam conſequuntur*, dat intelligere non eſſe attributa de quiditate naturæ, etenim quod eſt de quiditate alicuius, non conſequitur ad id, immò præcedit illud, quia ratio conſtitutiua ſemper, vt ſic, intelligitur præcedere conſtitutum, quemadmodum cauſa penes creaturas, præcedit effectum; dum itidem ſubdit, *Non autem ſubſtantiam oſtendunt*, id amplius confirmat, dũ ea, veluti accidentia ſumpta pro *extraneo*, diſtinguit ab ipſa natura.

Ratio conſtitutiua alicuius præcedit illud.

4 Nyſſenus lib. de ſancta Trinit. prope fin. ait, *Bonum, iuſtum, & ſimilia nomina intelligi circa naturam Dei & qui illorum, & naturæ rationem reddit, ac definitionem, nõ eandem reddere vtriuſque rationem. Quorum autem ratio, definitione diuerſa, eorum quoque natura differens eſt. Igitur aliquid aliud quidem Eſſentia, cuius nondum oratio index excogitata, atque inuenta eſt: aliud vero nominum, quæ circa eam proferuntur, quæ vel ex efficacia, atque actione aliqua, vel dignitate indita ſunt, ſignificatio.* Item libro, *Quod non ſit putãdum tres dici Deos*, ita ſcribit, *Omne nomen, ſiue ab humana conſuetudine adinuentum, ſiue à ſcripturis traditum fuerit, aliquid denotandi vim habere dicimus eorum, quæ circa diuinam naturam eſſe intelliguntur, ipſius vero naturæ non continere ſignificationem.* Notanda hæc verba vltima, dum namque ait, *Ipſius naturæ non continere ſignificationem*, indicat non eſſe prorſus eadem cum natura, nec eſſe de intrinſeca ratione naturæ, eo magis, quod ait, *Circa diuinam naturam eſſe intelligũtur*, quod ſi circa naturam ſunt, ergo nõ ſunt de intrinſeca ratione naturæ, quæ namq; ſunt de intrinſeca ratione alicuius, nõ dicuntur eſſe circa illud, ſed intra illud, ſicut intra dicitur eſſe ratio formalis conſtitutiua, ac propterea appellatur ratio intrinſeca, ſeu intrinſece conſtitutiua, vt animalitas, & rationalitas non dicuntur eſſe circa hominem, ſed intra hominem, quia ſunt de intrinſeca ratione hominis, riſibilitas, tamen dicitur eſſe circa hominem, quia non conſtituit intrinſece hominem, ſed eſt accidens proprium, emanans ab homine, ſtans circa hominem, ſicut accidens ſtat circa ſuũ ſubiectũ. Subdit vero inde Nyſſenus *Ex hoc itaque demonſtratur, quod non ipſa diuina natura per aliquod eorum nominum denotetur, ſed aliquid eorum quæ ei adiuncta ſunt, per ea, quæ dicuntur, indicetur. Dicimus enim, verbi gratia. Numen eſſe potens, &c. quæ tamen ſignificatio non illud ſignificat, quod natura iuxta Eſſentiam eſt.* Aperte loquitur Nyſſenus, non eſſe de intrinſeca ratione naturæ.

5 Baſilius lib. 1. contra Ennom. *Quo pacto*, inquit, *non deridendus, ſi, creandi virtutem, ſubſtantiam eſſe dicat; ſi prouidentiam rurſus ſubſtantiam; eodem modo præſcientiam. & omnem, itidem operationem, ſubſtantiam putet?* Nazianzenus Orat. 38. Deum, ait, à nobis cognoſci, *Non ex ijs, quæ in ipſo ſunt, ſed quæ circa ipſum.* Senſus eſt, nõ poſſe à nobis cognoſci de Deo conceptus proprios ex proprijs, vt eſſe Trinum, modum generandi, ſpirandi, &c. quæ requirunt lumen fidei: at aliunde inueſtigamus, vt potè per operationem ſuæ potentiæ, ſapientiæ, bonitatis, & huiuſmodi, hæc vero appellat, *circa ipſum.*

6 Iuſtinus lib. de Reprehenſ. reſponſ. à Gentib. datæ, ait, *Voluntatem ineſſe Eſſentia, & ex Eſſentia prodire; Eſſentiam vero non ineſſe, nec prodire ex voluntate.* Hoc loco plane oſtendit voluntatem non eſſe de quiditate Eſſentiæ, ait enim, voluntatẽ ex Eſſentia prodire, non autem Eſſentiam à *voluntate.* Subditque, *Velle eſt actio voluntatis, quæque eſt inter vim, & actionem diſtinctio, eadem eſt inter velle. & voluntatem* Inſuper inquit, *Deus omnia, quæ facit, non Eſſentia facit, ſed voluntate.*

7 Iſidorus 7. Ethymolog. cap. 1. *Deum*, inquit, *nõ eſſe eſſentialiter. quod relatiue ad quamcunque perſonam eſt.*

8 An-

Obſtatur ex Anſelm.

8 Anſelmus autem in terminis quæſtionem decidit Monolog. cap. 14 inquiens, *De relatiuis nulli dubium, quia nullum eorum ſubſtantiale eſt illi, de quo relatiue dicitur. Quare ſi quid de ſumma natura dicitur relatiue, non eſt eius ſignificatum.*

9 Adducunt aduerſatij eundem Anſelmum, veluti ſentientem attributa eſſe de Eſſentia: ait enim lib. Monolog. cap. 15. *Si quæratur quid ſit ipſa ſumma natura, quid verius reſpôdetur, quam iuſtitia?* Reſpondetur autem minime ſenſum hunc trahi ex Anſelmo: loquitur autem in ſenſu identico, non formali: nec enim inde trahitur, iuſtitiam eſſe de quiditate Eſſentiæ, ſed oſtenditur eſſe idem cum Eſſentia: & de identitate, quidem reali, non formali. Obſtant, dicentes, ad interrogationem per *quid eſt*, verius reſponderi in ſenſu quiditatiuo, & formali, quam identico, & reali; ergo iuſtitia erit de quiditate Eſſentiæ. Reſpondetur, intentum Anſelmi eſſe, oſtêdere, quod iuſtitia, ac omnia, quæ ſunt in Deo, ſunt Deus, idque intendebat ad firmandam fidem de vnitate Dei; quo ſtante, bene ad interrogationem per *quid eſt*, reſpondetur in ſenſu quiditatiuo, & formali, nempe, quia iuſtitia Dei eſt formaliter, & quiditatiue Deus, quia eſt eſſentialiter Deus, quamuis non ſit de quiditate Eſſentię: quo etiam ſtante, recurrit prior reſponſio, vt loquatur in ſenſu identico, & prędicatione identica, omnia enim quæ ſunt in Deo, ſunt idem Deus.

10 Cõfirmatur reſponſio ex Bernardo, is namque lib. 5. de conſideratione ait, *Si bonum, ſi beatum, ſi magnum, ſi ſapientem, vel quidquid tale de Deo dixeris, in hoc verbo inſtauratur, quod eſt; Eſt nempe, hoc eſt ei eſſe, quod hæc omnia eſſe; & ſi centum talia addas, non receſſiſti ab eſſe.* Idem quoque Sermone 80. in Cant. inquit, *Nec enim aliũde bonus, quam vnde magnus nec aliunde iuſtus, aut ſapiens, quam vnde magnus, & bonus: nec aliunde denique ſimul hæc omnia eſt, quam vnde Deus.* Accedit Auguſtinus qui lib. 3. de Trinit. cap. 4. ſic loquitur; *Si virtutes, quæ ſunt in animo humano, non ſeparantur ab inuicem, quanto magis in illa incommutabili, æternaq; ſubſtãtia, incõparabiliter ſimpliciori, quam eſt animus humanus, hæc ita ſe habent; humano quippe animo non hoc eſt eſſe, quod eſt fortem eſſe, aut prudentem, aut iuſtum, aut temperatum; poteſt enim animus eſſe, & nullam iſtarum habere virtutum; Deo autem hoc eſt, quod eſt fortem eſſe, aut ſapientem eſſe; & ſi quid de illa ſimplici multiplicitate, vel multiplici ſimplicitate dixeris, quo ſubſtantia eius ſignificatur.*

11 Ex his vero, tum Bernardi, tum Auguſtini locis, pro Scotiſtis primo aduertendum, poſſe hæc afferri ad tollendam diſtinctionem formalem: Verum aduertant, Patres loqui in ſenſu identico, & reali, non formali, dum namque, ait Auguſti. *Deo autem hoc eſt eſſe, quod fortem eſſe, &c.* Secundum dicit Bernardus, *Hoc eſt ei eſſe, quod hæc omnia eſſe*, loquuntur de identitate reali non formali. Secundo dum aiunt, *Hoc eſt ei eſſ. &c. Deo autem hoc eſt eſſe, &c.* Ly *hoc* ſtat fundamentaliter, non formaliter, vt dum dicitur, *Eo eſſe ſpientem, quo Deus*, ly *eo* ſtat fundamẽtaliter, quoniam Deitas eſt ratio fundamentalis, qua cuncta in Deo ſunt Deus, cũ tamen Deitas, vt ſic, diſtinguatur aliunde formaliter. *Obſtatur ex Auguſt. & Bernard. Occurritur*

12 Obſtatur ex eodem Anſelmo; is namque cap. 4. de Incarnation. ait, *Quia cũ omne ſubiectum, ſine accidenti, aut eſſe, aut intelligi poſſit, Deus ſine poteſtate, nec eſſe, nec intelligi poteſt: ſi vero Deo poteſtas ſubſtantialis eſt, aut pars eius Eſſentia, aut eſt id ipſum, quod eſt tota eius Eſſentia; pars non eſt, quia quod partẽ habet, aut actu intellectu eſt diuiſibile; quod omnino extraneũ eſt à Deo; idem igitur eſt eſſe Dei, & poteſtas eius.* Ex hinc arguunt, primo, ait Sanctus Doctor, quod Deus non poteſt intelligi, ſine poteſtate; ergo eſt de intrinſeca ratione Eſſentiæ. Secundo, arguendo inquit, *Aut poteſtas eſt pars Eſſentia, aut tota Eſſentia.* Sed pars eſt de quiditate totius, ergo. Ad primum, Deus non quidem intelligi poteſt ſine poteſtate, abſtractione diuiſiua, nuſquam enim ſeparari poterit hæc, cæteręque perfectiones à Deo, ſunt nãq; idem, cum Deo, at lo- *Ex Anſel.*

quen-

quando de abſtractione præciſiua, facta per intellectum, poteſt, eo magis, quod diſtinguuntur formaliter ab Eſsētia. Item intentum Anſelmi erat docere, omnia in Deo eſſe Deum, non enim quæſtionem agitabat in terminis Scholaſticis, ſed fidem firmabat, docendo vnitatem Dei. Ad ſecūdum, iam oſtendit non eſſe partem, ob rationem ſuam adductam, quia, *quod habet partes, diſſolubile eſt*; Dum autem concludit *idem eſſe Deum, & poteſtatem eius*, non hinc elicitur eſſe de quidditate Eſſentiæ, ſed loquitur in ſenſu identico, non formali.

Ex Athan. 13 Obijcitur ex Athanaſ. orat. contra Gregal. Sabell. vbi ait, *Vniuerſa plenitudo, & integritas Deitatis eſt Pater, vt Pater; & Filius vt Filius; & ſimiliter de Spiritu ſancto.* Idemque ſerm. 4. Contra Arian. inquit, *Ipſam proprietatem Patris, Eſſentiam Filij conſtituere.* Ergo relatio Paternitatis eſt conſtitutiua Eſſentiæ. Ad primum reſpond. aliud eſt loqui de Deo, vt Deus eſt, in genere abſoluti; aliud eſt loqui de Deo, vt eſt Trinus: Athanaſius loquitur ſecundo modo, quia vere Deus, vt Trinus conſtituitur ex Patre, Filio, & Spiritu ſancto. Ad ſecundum, non eſt prædicatio formalis, ſed cauſalis, quia Pater generat Filium: pro Eſſentia autem intelligit perſonam, ſeu eſſe Filij.

ARTIC. III.

Soluuntur argumenta obſtantia contra artic. primum.

Deus eſt Pater, Trinitas in quonam modo ſunt, per ſè. 1 ARguitur aduerſus dicta. Prædicationes iſtæ ſunt per ſè, nempe, Deus eſt Pater: Deus eſt Trinitas; Deitas eſt Pater; ergo relationes ſunt de quiditate Eſſentiæ. Reſpōdetur, eſſe quidem per ſè, ſed non in primo modo dicendi per ſè, ſed in ſecundo; ratio eſt allata, quia Perſonarum Trinitas; generatio, & proceſſio intelliguntur habere eſſe poſt eſſe abſolutum diuinæ Eſſentiæ, vnde eſt, vt notionalia nō ſint de quidditate eſſentialium, ſicut nec relatio eſt de quiditate abſoluti.

Deus inquantum Deus eſt trinus, quo modo exponitur. 13 Arguitur, Deus inquantum Deus; eſt Trinus, & eſt Trinitas, ergo erit de quiditate diuinæ Eſſentiæ. Reſpond. ſi ly *inquantum* ſtet reduplicatiue, negatur; ſi ſtet ſpecificatiue, conceditur. Ratio eſt, quæ ſupra, quia nulla relatio; qualis eſt generatio, & ſpiratio, conſtitutiua Trinitatis, nulla, inquam relatio eſt de quiditate abſoluti. At quia Trinitas eſt vere Deus, & Deus eſt vere Trinus, ideo veriſſima eſt *ſpecificatiue.*

Pater eſt Eſſentia: Eſſentia eſt Pater, qualiter intelligitur. 14 Obijcitur, hæc eſt vera, Pater eſt Eſſentia; igitur, & iſta erit etiam vera Eſſentia eſt Pater: ergo paternitas erit de quidditate, & ratione intrinſeca Deitatis, & Eſſentiæ. Reſp. primam propoſitionem eſſe veram formaliter, quia eſt in primo modo dicendi per ſè, Deitas namque eſt de intrinſeca ratione conſtitutiua perſonæ diuinæ: ſecundam vero non eſſe per ſè, quia paternitas non eſt de ratione Eſſentiæ, vnde Eſſentia eſt Pater, non eſt prædicatio formalis, ſed identica, identificat enim ſibi paternitatem, Deitas. Dices. Ariſtoteles non admiſit prædicationem identicam, quæ non eſſet formalis. Reſpond. Ariſtoteles non nouit modum hunc prædicandi in diuinis; vnde concludendum, illam non eſſe prædicationem formalem, ſed identicam, quia Deitas, & Pater ſunt vnum, & idem eſſentialiter, alias concedendo eam in ſenſu formali, idem eſſet, ac dicere Eſſentia generat, etenim Deitas, ſiue Eſſentia eſt Pater, idem eſt, ac dicere Eſſentia generat, quod non conceditur; igitur datur prædicatio identica, quæ tamen non ſit formalis, loquendo Theologice, licet non philoſophice. Dices Scotus negat hanc eſſe veram, Pater eſt Eſſentia, ergo, &c. Difficultas iſta in via Scoti tractata fuit ſup. diſput. 1. quæſt. 10. num. 20. & 21. ac ibi ſoluta.

Eſſentia eſt Pater, an prædicatio, accidētalis 15 Arguitur, Eſſentia eſt Pater, non eſt prædicatio formalis, ſiue Eſ-

ſen-

Digitized by Google

ſentialis,ergo erit accidentalis ab eſt vero accidens à diuinis: ergo erit eſſentialis. Reſpondetur ut prius non eſſe formalem,nec eſſentialem,ſed identicam. Aiunt alij eſſe prædicationem ſubſtantialem, quia omnia in diuinis ſunt idem cum Eſſentia. Ad illud de accidentali reſpondet, nec eſſe eſſentialem,nec accidentalem,ſed ſubſtantialem. Sic Becanus. Verum ex Scotiſtis ſumpto accidenti pro extraneo, quatenus importat prædicatum extraneatum, ſeu quatenus non eſt de intrinſeca ratione eius, cuius eſt, utique relationes, & attributa dicerentur habere ſic rationem accidentis, præſertim ex Damaſc.& Auguſtino recenſitis, & ut ſic dicerent eſſe prædicationem accidentalem: non autem ſumendo accidens,prout eſt unum de quinque prædicabilibus, ut ſic namque prædicatio accidentalis non eſt, & accidens hoc modo ſumptum abeſt à diuinis, qualis ergo prædicatio erit? Vtique identica,non formalis.

16 Cætera, quæ amplius obſtare poſſent,petenda ſunt, & ſoluenda ex quæſt. de diſtinctione formali attributorum.

17 Aduerſus tertiam aſſertionem inſurgit Suarez, Diuinitas eſt de Eſſentia Patris,ergo eſt etiam de Eſſentia paternitatis:probatur conſequẽs; quia in diuinis ita cõparatur abſtractum,& concretum, ut nihil eſſentialiter includat unum,quod non includat alterum: at Pater includit in ſui ratione conſtitutiua Eſſentiam, ergo & relatio. Secundo quælibet relatio diuina eſt Deus; ergo includit in ſuo formali conceptu Eſſentiam diuinam.

Concretum, & abſtractum includunt Eſſentiam, at nõ eodem modo.

18 Ad primum negatur conſequens, quia committitur fallacia arguendo à concreto ad abſtractum: Ad probationem dicendum in diuinis concretum, & abſtractum includere quidem, ſeu cõplecti Eſſentiam,at nõ eodem modo, id vero contingit,vel formaliter,vel identice: primum competit concreto Perſonæ, de cuius ratione intrinſeca formaliter conſtitutiua eſt Eſſentia: ſecundum conuenit abſtracto,qualis eſt relatio, quæ ſolum identice includit Eſſentiam.

19 Ad ſecundum reſpondetur eõſimiliter,quælibet relatio eſt Deus, at ſufficit ut id ſit verum identice, nec enim neceſſe eſt, ut Eſſentia ſit de ratione formali relationis adhoc,ut relatio ſit relatio diuina, ſufficit vero identitas realis, & eſſentialis cum Deitate, manente tamen diſtinctione formali,quæ non obeſt diuinitati.

Relatio omnis eſt Deus,declar.

20 Obſtatur, Deus eſt ens per Eſſentiam, non per participationem: at ſi attributa non eſſent de quidditate diuinæ Eſſentiæ,iam Deus, verbi gratia eſſet ſapiens, virtus, & bonus per participationem,& non à ſè. Reſpond.negando ſequelam,quæ quidem tunc locum haberet,quando ſapientia diſtingueretur realiter, eſſetque alterius naturæ à diuina Eſſentia, atqui ſunt idem realiter,hinc non ſequitur eſſe ſapientem per participationem. Exemplum de creatura,quæ appellatur utique ens per participationem, Deus autem ens per Eſſentiam, quia Deus habet eſſe à ſè, creatura autem à Deo, & diſtinguitur eſſentialiter à Deo. Reſpondetur ſecundo,explicando quid ſit eſſe ens per Eſſentiam, & per participationem: nam eſſe ens per Eſſentiam eſt *eſſe de ſè hunc*, ſeu eſſe *de ſè hic*; atque *exiſtentiam eſſe de quidditate eius*: huiuſmodi eſt Deus,cũ ſuis perfectionibus, ac relationibus, quidquid namque eſt in Deo, totum eſt de ſè hoc,atque exiſtentia eius eſt de quidditate ſua, ut primo tomo demonſtrauimus diſput.3. quæſt. 8. eſſe vero ens per participationem eſt *non eſſe de ſe hoc*, neque *eius exiſtentiam eſſe de quidditate eius*, & huiuſmodi eſt omnis creatura,quo habito,etiam attributa erunt de ſè hæc, atque Eſſentia erit de ſè hæc, cum namque ſint unum,& idem omnia, quæ ſunt ad intra,abſolute eſt dicendum,Eſſentiam, Deitatem,Deumque totum eſſe de ſè hunc.

Ens per eſſentiam, & per participationem quid?

21 Arguitur,Eſſentia eſt illimitata, & infinita, ergo in ſui intrinſeca ratione infundit omnem perfectionẽ, ergo & attributa erunt de ratione intrinſeca diuinæ Eſſentiæ. Conceſſo antecedẽti negatur cõſeq. ſufficit nãq; continere eas formaliter dum formaliter ibi ſunt, ſufficitque includere illas identice, dum ſunt ſimul idẽ realiter

M 22 Ob-

Infinitum, an quæ continet ſint de eius quiditate.

22 Obſtatur; ſi non continet eas, intrinſece, tanquam de quiditate ergo non erit Eſſentia infinita, & illimitata, ſed limitata, & finita. Reſpond. negatur conſequens, non enim ad infinitatem, & illimitationem Eſſentiæ requiritur, vt omnia, quæ continet, ſint de eius quiditate, alias Paternitas eſſet de quiditate Eſſentiæ, vnde ſequeretur veram eſſe illam, *Eſſentia eſt Pater formaliter, Eſſentia generat, &c.* Quapropter ad eius infinitatem, & illimitationem ſufficit continere, eo modo, quo poſſibile eſt; continere autem, tanquam de quiditate, non reputatur poſſibile, nullum namque poſterius eſt de quiditate prioris Eſſentia quidem prima eſt, veluti fundamentum, & radix, attributa autem, modi intrinſeci, & relationes, veluti poſteriores pullulant ab ea.

Eſſentia eſt ſapiens, an eſſentialis, an ſubſtantialis, an accidentalis.

23 Obijcitur, Eſſentia eſt ſapiens bona, iuſta, & huiuſmodi; quero autẽ, vel prædicatio iſta eſt eſſentialis, vel accidentalis; non accidentalis, quia in diuinis non eſt accidens; ergo eſſentialis, & conſequenter de Eſſentia. Reſpond. non eſſe eſſentialem, nec accidentalem, ſed eſſe prædicationem ſubſtantialem. Reſpond. 2. eſſe accidẽtalem ſenſu ſuperius prętacto, ſumendo prædicationem accidentalẽ, prout contra diſtinctã à prædicatione eſſentiali, ſumpto accidenti non, prout eſt vnum de quinque prædicabilibus: ſed ſumpto accidenti pro extraneo, quatenus extraneatur à quidditate conſtitutiua rei. Dices, omnis prædicatio vel eſt eſſentialis, vel accidentalis, ergo falſa reſponſio, quod ſit prædicatio ſubſtantialis. Reſpond. dari tertiũ membrum, loquendo Theologice, quod membrum non cognouit Ariſtoteles: penes namque purum philoſophum non datur alterum membrum extra illa, at datur penes Theologos, & ideo eſt prædicatio ſubſtantialis.

Prædicatur formaliter, ergo eſt de quiditate, an valeat.

24 Arguitur, Eſſentia non eſt formaliter ſapiens, niſi mediante ſapientia; ergo attributum eſt de quidditate Eſſentiæ. Reſpond. negando conſequ. non. n. eſt neceſſe, vt omne, quod prædicatur formaliter de ſubiecto ſit de quiditate ſubiecti; nam riſibilitas prędicatur formaliter de homine, dum eſt formaliter riſibilis, & tamen non eſt de quidditate hominis, ſed paſſio eius; ita licet ſapientia formaliter prædicetur de Eſſentia, quia eſt formaliter ſapiens, tamen non eſt de quidditate eius. Quæ namque prędicantur formaliter in primo modo dicendi per ſè, ea ſunt de quidditate, at attributa prædicantur in ſecundo modo. Inſuper Eſſentia de ſè eſt ſapiens, & bona radicaliter, & fundamentaliter, cum ab ea, tanquam à radice pullulent attributa. Item reſpond. Eſſentiam conſiderari, vel vt Eſſentia eſt, vel, vt ſapiens, & bona eſt, reduplicatiue: primo modo non eſt de eius quiditate, ſecundo ſic; ſicut riſibilitas non eſt de quiditate hominis, vt homo eſt, ſed vt riſibilis eſt reduplicatiue.

Omnis perfectio ſimpliciter eſt de quiddita te Eſſentia, an vera.

25 Obſtatur, omnis perfectio ſimpliciter eſt de quidditate Eſſentię: attributa, & relationes ſunt perfectiones ſimpliciter. Reſpond. negando anteced. Ad minorem autem, ad id de relationibus, iam conſtitit in artic. 1. Item perfectiones quidem ſimpliciter ſunt ipſe Deus, & pręدicando dicuntur de Deo, at non in eodem modo dicendi per ſè, cum attributa, cæteraque perfectiones ſimpliciter, quę non ſunt conceptus quidditatiui, & eſſentiales, prædicentur in ſecundo modo dicendi per ſè.

Eſſentia, antequam intelligatur pullulare ſapientia, & bonitas an ſapiens, an inſipiẽs, an bona an mala.

26 Obijcitur, Eſſentia antequam intelligantur pullulare ſapientia, & bonitas, aut eſt ſapiens, aut inſipiens: aut bona, aut mala: non mala, non inſipiens, vt patet, ergo bona, & ſapiẽs; ergo eſt primo, & quidditatiue ſapiẽs. Reſp. in illo priori, nec concipitur, vt ſapiens, nec vt non ſapiens, nuſquam vero concipitur, vt inſipiẽs, quod eſſet blaſphemum: ita nec concipitur, vt bona, nec vt nõ bona: nuſquam tamen, vt mala, quod eſſet hæreticũ. tũc igitur abſtrahit ab vtroque, ſicut humanitas in primo ſigno, antequam intelligatur pullulare riſibilitas, nec cõcipitur, vt riſibilis, nec vt nõ riſibilis, ratio quia prędicata hęc, & ſimilia non ſunt nata competere ei in illo primo ſigno: ſed competunt poſtea: & ideo dicebat Auer. quod *Equinitas*

eſt

eſt tantum Equinitas, nempe in primo ſigno, ſpectando ſolam naturam ipſius Equi, antequam pullulent ab ea paſſiones. Quod ſi inferas, Eſſentia in primo ſigno nô eſt ſapiens, nec bona, ergo mala, negatur côſeq. quia pro co ſigno non eſt nata concipi, vt ſapiens & vt bona: ſicut non valet, equinitas in primo ſigno naturæ non eſt innhibilis, ergo eſt rudibilis, negatur, quia non apta nata pro tunc concipitur innhibilis. Hæc vero omnia fiunt abſtrahendo, & abſtractio hæc non eſt diuiſiua, quia non eſt à parte rei, nuſquã enim fuit Eſſentia ſine bonitate, & ſapientia, ſicut nuſquam fuit equinitas, & humanitas, ſine riſibilitate, & innhibilitate, ſed eſt abſtractio præciſiua, fienda per intellectum, qui ordinate contemplando naturas rerum, prius côſiderat, vnũq; ã alterũ, prout côpetit ipſi naturę, *Abſtrahentiũ.n.ſic, nô eſt mẽdaciũ.* Eſt vero tunc eſſentia bona, & ſapiens radicaliter, dicendum inſuper, quod melius eſt dicere, Eſſentia in illo priori non intelligitur ſapiens, quam dicere non eſt ſapiens, quia iſta eſt abſtractio diuiſiua, illa præciſiua.

Relationes attributa, modi intrinſeci non eodem modo ſe habẽt in Deo cũ Eſſentia, & prædicatis quidditatiuis.

27 Obſtaueris relationes, modi intrinſeci, & attributa ſunt de integritate, & completiua perfectione Dei, ergo ſunt de quidditate Dei, alias Deus, Deitas, Eſſentia, vel ſine relatione, vel abſq; aliquo attributo claudicaret, & eſſet minus integra, & imperfecta. Reſp. quod ſi aliquid iſtorũ deficeret in Deo, vtique eſſet imperfectus ipſe Deus, immò nec eſſet Deus: ſed inferre inde, quod omnia hæc ſint de quidditate Dei, eſt falſum, ſufficit enim, vt neceſſario requirantur ad ipſum Deum: quia Deus eſt ſimpliciter & vndequaq; perfectus, & eſt, *quo maius cogitari non poteſt,* ex Anſelm. ſicut vtiq; ad hominem neceſſario requiritur animalitas, rationalitas, riſibilitas beatificabilitas, & huiuſmodi, at non omnia ex his ſunt de quidditate hominis, cum aliqua ſint de Eſſentia, aliqua veluti paſſiones, ita attributa, modi intrinſeci, & relationes ſunt neceſſaria in Deo, & vndequaq; compleat ipſum Deum, at non omnia eodẽ modo ſe habent in ipſo Deo, alia namq; ſunt de quiditate, alia non, reddendo ſingula ſingulis.

Melius eſt habere omnem perfectionẽ quidditatiue, de clar.

28 Arguitur, melius eſt habere in ſè omnẽ perfectionẽ quiditatiue, & formaliter, quam nô quiditatiue: probat. quia modus ille eſt abſolute perfectior, ergo quidditate continet perfectiones. Reſp. aſſumptũ intelligendũ eſſe, cæteris paribus ita vt, ea, quæ ſunt de quiditate, melius eſt habere tanquã de Eſſentia, & quiditate, quã non de quiditate: & ea, quæ non ſunt de quiditate, melius eſt habere, tanquam non de quiditate, quam de quiditate, taliter autem ſe habent diuinæ perfectiones, & relationes. Reſ ſecũdo, melius eſt Filio eſſe Patri coæqualẽ, quã ipſo Patre maiorẽ, quia illud ſibi competit, hoc nô competit: ita melius eſt attributa non eſſe de quiditate, quam de quiditate, quoniã hoc eis competit, illud non côpetit.

Eſſe à ſè, et ab alio, quid.

29 Arguitur, quodlibet attributum eſt ens à ſè, ergo includit eſſentialiter Eſſentiam diuinam, ergo Eſſẽtia eſt de quiditate attributi. Reſp. declarãdo quidnã ſit eſſe à ſè: id vero pro nunc contingere poteſt altero ex duobus modis; etenim eſſe à ſè idem primo eſt, ac non depẽdere ab alio, & ſecundo non habere eſſe vllo modo ab alio: eſſe enim ab alio contingit, vel per verã dependentiã, quæ côſiſtit in vera cauſalitate, quo modo creatura dicitur habere eſſe à Deo per veram dependentiam, verãque cauſalitatem ab eo: vel ſecundo contingit non per dependentiã, nec per veram cauſationem, ſed per emanationem: oppoſitum huius contingit, quando aliquid habet eſſe, non tamen per dependentiam, & cauſalitatem, nec etiam per emanationem. Applicando dicimus Eſſentiam eſſe vtroq; modo ens à ſè, tum quia à nullo depẽdet in cauſando, tum etiã neq; in emanando, à nullo enim cauſatur, & à nullo emanat, imò cuncta emanant ab ea, tum ad extra, tum ad intra: Attributa vero quãuis nô depẽdeãt per verã cauſalitatẽ ab Eſſentia, nam diſtinguerẽtur realiter ſicut realiter diſtiguitur cauſa à cauſato: nihilominus habent eſſe ab eadem Eſſentia, quoniam pullulant, & emanant ex ea. Ad argumentũ autẽ, cum dicitur, attributum eſſe ens à ſè, cô-

ceditur in primo ſenſu, eatenus enim eſt à ſe, quatenus non habet eſſe per phyſicam cauſalitatem, importantē veram dependētiam cauſati ad cauſam, & diſtinctionem realem, attamē non eſt verum in ſecundo ſenſu, quia pullulat ab Eſſentia diuina, ipſa namque eſt radix diuinarum perfectionum.

Actus purus, an ſit ratio includēdi omnes perfectiones.

30 Arguitur Eſſentia eſt actus purus. ergo includit in ſua quiditate omnem perfectionem attributalem. Ita vice verſa argui poteſt de attributis, etenim quodlibet attributum, atq; modus intrinſecus eſt actus purus, ergò includit in ſua quidditate omne, quod eſt actus purus, & ita attributum includet Eſſentiam, attributum includet attributum, & modus intrinſecus omnem modum intrinſecum. Reſpond. negādo omnes ſequelas; non enim actus purus eſt ratio includendi in ſua quiditate cęteras perfectiones ſimpliciter; ſed eſſe actum purum, duo dicit in præſentiarum; primo excludit compoſitionem, quia actus ſimplex nulli eſt cōponibilis, ideoque non cadit cōpoſitio in Deo: & ſecundo identificat ſibi cęteras perfectiones ſimpliciter, vnde ex eo, quod vnumquodq; iſtorum eſt actus purus, concluditur ſola identitas, non autē quod ſit de quiditate, & intrinſeca ratione formali.

31 Arguitur ſicut ſe habet cōceptus Ētis ad res omnes, de quib. prædicatur, ita ſe habet Eſſentia ad omnia, quæ ſunt ad intra; at conceptus entis eſt de quiditate omnium, ergo & eſſentia erit de quiditate, & intrinſeca ratione attributorum. Reſpon. negādo paritatē; conceditur n. de conceptu entis ad ſua inferiora, negatur vero de cōceptu Eſſētiæ ad attributa. Linquo pro nunc ea, quæ formaliſtæ docent de ente in ordine ad vltimas differentias, paſſiones, potentias, & huiuſmodi, quæ non faciunt ad præſens.

Eſſentia ut eſt ens diuinum, eſt de quiditate omnis entis diuini, ſiue ſapiētia diuina, vt diuina.

32 Replicabis, Attributa ſunt quid diuinum, ſunt enim perfectiones diuinę, quiditatiue, & formaliter, ergo Eſſentia erit de quiditate eorū. Reſp. Eſſentiam cōſiderari poſſe, vel pręciſe ſub conceptu Eſſentię, vt Eſſentia eſt: vel quatenus eſt Ens diuinum: primo modo non eſt de quiditate, ſecundo autem modo erit de quiditate; & ſic conceptus Entis diuini, vt diuini, prædicatur in quid, & eſſentialiter de attributis diuinis, eritque de intrinſeca ratione cuiuſcunque, quod appellatur diuinum. Et ita ſtat conceptus aliquis ſuperior prædicabilis in quid de attributis diuinis, ſimilia diximus tom. 1. diſp. 20. q. 4. ar. 7. n. 4. & præcipue locum habet doctrina hæc penes diſtinctionem formalem Scotiſtarum: & ita Eſſētia erit de quiditate ſapientiæ, bonitatis, & huiuſmodi, non quidem, vt ſapientia abſoluta, & vt bonitas abſoluta eſt, ſed quatenus eſt ſapientia diuina, & bonitas diuina, vt diuina reduplicatiue, & in eſſe diuino.

QVAE-

QVÆSTIO VIII.

Vtrum ex Eſſentia, & relatione fiat vnum per ſè, & fiat compoſitio in perſona.

Vnitatis plures gradus. 1 AD inueſtigãdam vnitatem reſultantem ex Eſſentia, & relatione in ordine ad diuinas perſonas, recolimus multiplicem gradũ vnitatis. Alia namque eſt vnitas aggregationis, reſultans ex pluribus in vnum collectis; quorum tamen vnũ non habet rationem actus, aut potentiæ reſpectu alterius, vt aceruus lapidum. Alia eſt vnitas ordinis aliquid addens ſupra aggregationem, nempe ordinem vnius ad alterum, vti eſt vnitas exercitus, vnitas vniuerſi in ordine conſiſtens. Alia eſt vnitas per accidens, & hæc vltra ordinem, addit informationem reſpectu alterius, vt accidens reſpectu ſubiecti. Alia eſt vnitas per ſè, & hæc *Vnum per ſè, & vnũ per accidẽs vbi?* inſuper addit informationẽ: at diſtinguitur ab vnitate per accidens, quia vnum per accidens contingit in entibus alterius generis, vt ſubſtantia, & accidẽs, ex quibus reſultat vnum per accidens, vnum vero per ſè, coaleſcit ex entibus ſubſtãtialibus eiuſdemq; generis, vt forma ſubſtãtialis, & materia. Alia demũ eſt vnitas ſimplicitatis: & hæc excludit omnem compoſitionem, ſicut, & componibilitatem: ratio namque ſummę ſimplicitatis omnem tollit de medio compoſitionem. Dimiſſis duab. primis vnitatibus de tribus alijs diſcurrimus.

2. Hoc præhabito quæri poteſt, an perſona diuina ex Eſſentia, & *Arguitur pro parte vtraque.* relatione coaleſcens, poſſit appellari ens per ſè vnum: & videtur quod non, immo, quod appellanda veniat ens per accidens: probat. Vnum per accidens coaleſcit ex rebus diuerſorum generum: Perſona coaleſcit ex Eſſentia, quę eſt ſubſtantia, & relatione, quæ eſt accidens, ergo eſt vnum per accidens. Item ex oppoſito probatur eſſe vnum per ſè, nam per ſè vnum eſt, quod coaleſcit ex entibus ejuſdem generis: at omnia in diuinis tranſeunt in diuinam Eſſentiam, quæ eſt ſubſtantia; ipſa enim identificat ſibi omnia. Demum probatur non conſtitui ex relatione, & Eſſentia, nec per ſè vnum, nec per accidens, probat. ad vtramque vnitatem, & perſeitatem requiritur, vt vnum ſe habeat reſpectu alterius, veluti actus, & potentia: veluti materia, & forma; veluti ſubiectum, & accidens: veluti informabile, & forma, reddendo ſingula ſingulis: à perſona autem diuina longe eſt materia, & forma, informabile, & actus: ergo nuſquam erit ibi vnum, ſiue per ſè, ſiue per accidens. Item ex his infertur, nullatenus conſtitui aliquo modo vnum; quia ex Ariſtotel. omne ens eſt vnum, vel per ſè, vel per accidens, & nulla datur apud eum alia perſeitas: at nulla ex his vnitatibus, videtur perſona eſſe per ſè vnum, ergo.

3 Di-

Ex Eſſentia, & relatione, non fit vnũ per accidens.

3 Dicimus tamen primo, ex Eſſentia, & relatione non fit vnum per accidens: probatur; vnum per accidens dicit diſtinctionem eſſentialem eorum, ex quibus coaleſcit vnum per accidens; ſunt enim alterius generis & prædicamenti, vt ſubſtantia, & accidens: at in diuinis non reperitur diſtinctio hæc eſſentialis, cum in diuinis omnia ſint vnum ratione Eſſentiæ, vnum, inquam, eſſentialiter. Inſuper accidens, quod dat vltimatam denominationem vni per accidens eſt ſeparabile à ſubiecto: in diuinis autem non adeſt talis ſeparabilitas. Denique vnitas hæc per accidens eſt valde imperfecta, & ſicut accidentia non ſunt entia; ſed entis entia ex Ariſtotel ita Perſonæ diuinæ. Eſſent entis entia, & imperfectiſſima entia. Remouenda eſt ergo à diuinis iſta vnitas per accidens.

Perſona eſt vnum per ſè, ſemotis imperfectionibus.

4 Dicimus ſecundo, Perſona conſurgens ex Eſſentia, & relatione eſt vnum per ſè, ſemotis imperfectionibus Prima pars ſequitur ex dictis: non eſt vnum per accidens, ergo eſt vnum per ſè; non enim datur alia vnitas in hoc genere. probatur ſecunda pars; nam informare, & informari: actuare, & actuari: perficere, & perfici, dicunt imperfectionem, longe eſt autem omnis imperfectio à Deo. Quod vero ſit per ſè vnum; probatur: hoc vnum reperitur in prædicamento ſubſtantiæ: licet vero Deus non ſit in prædicamento, tamen diuinæ perſonæ ſunt vera ſubſtantia: & infinita, ac perfectiſſima ſubſtantia; ſunt enim Deus, qui eſt ſubſtantia, immò ex Auguſtin. & Boet. eſt *ſuper ſubſtantia*. Quæ enim ſunt in Deo tranſeunt ratione infinitatis, in perfectiſſimã identitatẽ Diuinæ Eſſentiæ, quæ eſt diuina ſubſtantia. Ac deniq; ſicut cõparando vnũ per accidens, & vnũ per ſè, perfectius eſt vnũ per ſè, quã vnũ per accidẽs: ita in diuinis ſi aliqua ex his vnitatibus eſt admittẽda, vtiq; admittenda erit, quæ eſt perfectior eſt autẽ perfectior vnitas per ſè. Accedit, quod vnũ per accidẽs, eſt vnũ depẽdẽs. dicit. n. depẽdentiã accidẽtis à ſubiecto: vnũ per ſè, dicit independẽtiã & per ſè ſubſiſtentiã, quod dicit perfectionem: ſunt vero Diuinæ perſonæ independentes, & per ſè ſubſiſtentes; ergo merito competit, demptis imperfectionibus vnitas per ſè.

Obſtatur ex Scot. Reſp.

5 Dices, negat Scotus ex Eſſentia, & relatione reſultare per ſè vnum in 1. diſt. octaua quæſt. quarta liter. L. Reſpondetur intelligi attendendo imperfectiones, quas dicit per ſè vnum, vt actus, & potentiæ materiæ, & formæ, vt eſt dictũ: & ſemetipſum tacite declarat in 2. d. 12. quæſt. prima ante liter. D. *vt euitetur compoſitio*, Cæterum demendo imperfectiones non implicat, vt diximus.

6 Et hinc fit, vt Perſona, vocetur quidem conſtitutum, non autem compoſitum; ſeu vnum conſtitutione, non autem vnum compoſitione; ſeu vnum vnitate conſtitutionis, non autem vnitate compoſitionis.

[…] ſè vnitate ſimplicitatis.

7 Dicimus tertio, ex Eſſentia, & relatione reſultare vnum per ſè, vnitate ſimplicitatis. Probatur nulla reſultat compoſitio ex Eſſentia, & relatione; ergo perſona ex his conſtituta eſt vnum ſimplex, ſeu vnum per ſè, vnitate ſimplicitatis. Item Eſſentia non ſè habet, vt materia, relatio non ſe habet, vt forma: illa non ſe habet, vt potentia, hæc non ſe habet, vt actus: igitur ex his non conſurgit vnum vnitate compoſitionis: at vere ex his conſurgit per ſè vnum, igitur conſurgit vnum vnitate ſimplicitatis; probatur conſequentia, vbi enim adeſt vnitas, quæ non ſit compoſitionis, ibi aderit vnitas ſimplicitatis; opponuntur enim, & dempto vno, ponitur alterum.

Cur ex Eſſentia, & relatione non fiat vnum cõpoſitione.

8 Dicimus quarto, Ratio, quare ex *Eſſentia*, & relatione non fiat vnum compoſitione, itaut Perſona non ſit compoſita; ea eſt, quia eſſentia non habet rationem materiæ nec quaſi materiæ; nec ratio-

Digitized by Google

rationem potentiæ : nec informabilis, aut perfectibilis : nec relatio habet rationem formæ , aut actus, aut perfectiui vel informatiui. Probatur in creaturis ideo habetur vera ratio compoſiti, ſiue per ſe, ſiue per accidens , quia vnum ſe habet, vt actus , alterum , vt potentia : vnum, vt materia, alterum, vt formā: at hæc longe ſunt à diuinis. Item ideo in creaturis fit cõpoſitio ex materia, & forma quia materia nõ eſt forma, & forma non eſt materia, ſed sũt diſtinctæ realiter : at Eſſentia, & relatio ſunt idem realiter . Inſuper quia materia eſt finita, non identificat ſibi formam, & è conuerſo, meritoque materia expectat perfectionem formæ , & forma indiget ipſa materia : at Eſſentia diuina eſt infinita , ideoque ratione infinitatis identificat ſibi relationem: & dum ſunt vnum eſſentialiter, non eſt dicendum, vnum carere eſſentialiter perfectione alterius ; infinitas ergo eſt ratio negationis compoſitionis, Docet Scot. 1. diſt. quinta , quæſt. ſecunda; §. *tertio principaliter* . Denique relatio eſt quidem actus, ſed non actus informans Eſſentiam , ſed actus ſubſiſtens, & ſuppoſitalis; licet, vt *quo* , quia eo mediante ſubſiſtit perſona : at ſubſiſtenti repugnat informare.

Relatio eſt actus: decl.

9 Hinc vero deducitur, relationem eſſe in Eſſentia , non tanquam actum in potentia, nec tanquam formam in materia, ſed tanquam ſubſiſtens in natura: Nec eſt dicendum relationem determinare, ſiue modificare Eſſentiam, quia talis determinatio repugnat entitati infinitæ , cuiuſmodi eſt Eſſẽtia; etenim Eſſentia eſt de sè hæc, & ſingularis, in vltima actualitate, & perfectione exiſtens de sè ; quapropter non expectat perfici aliunde , immò ipſa eſt fundamentum omnis perfectionis. Nec eſt relatio in Eſſentia, tanquam in fundamento potentiali informabili, propter eandem rationem. Et ſi Scotus concedat eſſe in ea , tanquam in fundamento, id dicit, abſtractis imperfectionibus . Eatenus vero habet rationem fundamenti, quatenus eſt radix relationis , & omnium , quæ pullulant ab ea , vnde eſt quidem fundamentum radicale, non potentiale . Confirmat Damaſcen. lib. 1. capit. 5. & lib. 2. cap. 6. inquiens , *Relatio non determinat naturam, ſed hypoſtaſim* , Vnde concluditur non eſſe actum naturæ, & Eſſentiæ, ſed hypoſtaſis.

Relatio quo modo eſt in Eſſentia.

Eſſentia eſt fundamentum: decla.

10 Obſtatur contra dicta . Primo . Non poteſt intelligi ex duobus fieri vnum , niſi alterum ſe habeat per modum actus, & formæ , alterum per modum materiæ , & potentiæ . Secundo, relatio diſtinguit, Eſſentia non diſtinguit ; ergo illa eſt quaſi actus , Eſſentia veluti potentia. Tertio, vbi eſt aliquid, quod communicatur , & aliquid , cui communicatur, vnum ſe habet, vt forma, alterum, vt materia : at relatio communicatur Eſſentiæ , ergo Eſſentia eſt, vt materia, relatio, vt forma . Quarto Ariſtoteles non admiſit medium inter vnum per sè, & per accidens ; ergo erit verè per sè vnum compoſitum perſona, ſi non vnum per accidens.

Obſtatur.

11 Reſpondeo ad primum , quandocunque illa duo, ex quibus fit vnum , ſunt realiter diſtincta , conceditur vtique , quod ex his duobus non poteſt fieri vnum, niſi habeant rationem actus, & potentiæ, vt patet in compoſito phyſico, vbi materia diſtinguitur realiter à forma, ideoque vere formant compoſitum: vbi vero illa duo ſunt vnum eſſentialiter, & realiter, non eſt neceſſe habere rationem materiæ, & formæ: ſic ſe habent Eſſentia, & relatio ratione infinitatis radicalis identificantis ſibi realiter relationem . Dices, diſtinguuntur formaliter, Eſſentia, & relatio, ergo faciunt compoſitionem. Conſequens eſt negatum in quæſt. de diſtinctione formali attributorũ, quia diſtinctio formalis non obſtat ſimplicitati, vt ibi.

Non poteſt ex duobus fieri vnum niſi alterũ ſe habeat , vt actus, alterum , vt potentia declar.

12 Ad ſecundum negatur conſequentia; ſequitur enim vt ſit actus eius, quod diſtinguit: at relatio diſtinguit perſonas, & non Eſſentiam, ergo

Relatio eſt actus perſona, non Eſſentiæ.

viano, vt eſt verum de quinque prædicabilibus, vt ſic namque non ſunt ibi accidentia: pergit vero in c. 12. in fine concludens, *Bonum, iuſtũ, ſanctũ, & id genus alia, naturam conſequuntur, non autem ſubſtantiam oſtendunt.* Hic vero ſumit accidens Scotiſticum, ſumptum pro *extranco*; atque dum ait, *naturam conſequuntur*, dat intelligere non eſſe attributa de quiditate naturæ, etenim quod eſt de quiditate alicuius, non conſequitur ad id, immò præcedit illud, quia ratio conſtitutiua ſemper, vt ſic, intelligitur præcedere conſtitutum, quemadmodum cauſa penes creaturas, præcedit effectum; dum itidem ſubdit, *Non autem ſubſtantiam oſtendunt*, id amplius confirmat, dũ ea, veluti accidentia ſumpta pro *extraneo*, diſtinguit ab ipſa natura.

Ratio conſtitutiua alicuius præcedit illud.

4 Nyſſenus lib. de ſancta Trinit. prope fin. ait, *Bonum, iuſtum, & ſimilia nomina intelligi circa naturam Dei & qui illorum, & naturæ rationem reddit, ac definitionem, nõ eandem reddere vtriuſque rationem. Quorum autem ratio, definitione diuerſa, eorum quoque natura differens eſt. Igitur aliquid aliud quidem Eſſentia, cuius nondum oratio index excogitata, atque inuenta eſt: aliud vero nominum, quæ circa eam proferuntur, quæ vel ex efficacia, atque actione aliqua, vel dignitate inditæ ſunt, ſignificatio*. Item libro, *Quod non ſit putãdum tres dici Deos*, ita ſcribit, *Omne nomen, ſiue ab humana conſuetudine adinuentum, ſiue à ſcripturis traditum fuerit, aliquid denotandi vim habere dicimus eorum, quæ circa diuinam naturam eſſe intelliguntur, ipſius vero naturæ non continere ſignificationem*. Notanda hæc verba vltima, dum namque ait, *Ipſius naturæ non continere ſignificationem*, indicat non eſſe prorſus eadem cum natura, nec eſſe de intrinſeca ratione naturæ, eo magis, quo ait, *Circa diuinam naturam eſſe intelliguntur*, quod ſi circa naturam ſunt, ergo nõ ſunt de intrinſeca ratione naturæ, quæ namque ſunt de intrinſeca ratione alicuius nõ dicuntur eſſe circa illud, ſed intra illud, ſicut intra dicitur eſſe ratio formalis conſtitutiua, ac propterea appellatur ratio intrinſeca, ſeu intrinſece conſtitutiua, vt animalitas, & rationalitas non dicuntur eſſe circa hominem, ſed intra hominem, quia ſunt de intrinſeca ratione hominis, riſibilitas, tamen dicitur eſſe circa hominem, quia non conſtituit intrinſece hominem, ſed eſt accidens proprium, emanans ab homine, ſtans circa hominem, ſicut accidens ſtat circa ſuũ ſubiectũ. Subdit vero inde Nyſſenus *Ex hoc itaque demonſtratur, quod non ipſa diuina natura per aliquod eorum nominum denotetur, ſed aliquid eorum quæ ei adiuncta ſunt, per ea, quæ dicuntur, indicetur. Dicimus enim, verbi gratia. Numen eſſe potens, &c. quæ tamen ſignificatio non illud ſignificat, quod natura iuxta Eſſentiam eſt.* Aperte loquitur Nyſſenus, non eſſe de intrinſeca ratione naturæ.

5 Baſilius lib. 1. contra Eunom. *Quo pacto*, inquit, *non deridendus, ſi, creandi virtutem, ſubſtantiam eſſe dicat; ſi prouidentiam rurſus ſubſtantiam; eodem modo præſcientiam, & omnem, itidem operationem, ſubſtantiam putet?* Nazianzenus Orat. 38. Deum, ait, à nobis cognoſci, *Non ex ijs, quæ in ipſo ſunt, ſed quæ circa ipſum.* Senſus eſt, nõ poſſe à nobis cognoſci de Deo conceptus proprios ex proprijs, vt eſſe Trinum, modum generandi, ſpirandi, &c. quæ requirunt lumen fidei, at aliunde inueſtigamus, vt potè per operationem ſuæ potentiæ, ſapientiæ, bonitatis, & huiuſmodi, hæc vero appellat, *circa ipſum.*

6 Iuſtinus lib. de Reprehenſ. reſponſ. à Gentib. datæ, ait, *Voluntatem ineſſe Eſſentiæ, & ex Eſſentia prodire; Eſſentiam vero non ineſſe, nec prodire ex voluntate.* Hoc loco plane oſtendit voluntatem non eſſe de quiditate Eſſentiæ, ait enim, voluntatẽ ex Eſſentia prodire, non autem Eſſentiam à *voluntate.* Subditque, *Velle eſt actio voluntatis, quæque eſt inter vim, & actionem diſtinctio, eadem eſt inter velle, & voluntatem* Inſuper inquit, *Deus omnia quæ facit, non Eſſentia facit, ſed voluntate.*

7 Iſidorus 7. Ethymolog. cap. 1. *Deum*, inquit, *nõ eſſe eſſentialiter, quod relatiue ad quamcunque perſonam eſt.*

8 An-

Obſtatur ex Anſelm.

8 Anſelmus autem in terminis quæſtionem decidit Monolog. cap. 14 inquiens, *De relatiuis nulli dubium, quia nullum eorum ſubſtantiale eſt illi, de quo relatiue dicitur. Quare ſi quid de ſumma natura dicitur relatiue, non eſt eius ſignificatum.*

9 Adducunt aduerſarij eundem Anſelmum, veluti ſentientem attributa eſſe de Eſſentia; ait enim lib. Monolog. cap. 15. *Si quaratur quid ſit ipſa ſumma natura, quid verius reſpõdetur, quam iuſtitia?* Reſpondetur autem minime ſenſum hunc trahi ex Anſelmo; loquitur autem in ſenſu identico, non formali: nec enim inde trahitur, iuſtitiam eſſe de quiditate Eſſentiæ, ſed oſtenditur eſſe idem cum Eſſentia: & de identitate, quidem reali, non formali. Obſtant, dicentes, ad interrogationem per *quid eſt*, verius reſpondet*i* in ſenſu quiditatiuo, & formali, quam identico, & reali; ergo iuſtitia erit de quiditate Eſſentiæ. Reſpondetur, intentum Anſelmi eſſe, oſtẽdere, quod iuſtitia, ac omnia, quæ ſunt in Deo, ſunt Deus, idque intendebat ad firmandam fidem de veritate Dei; quo ſtante, bene ad interrogationem per *quid eſt*, reſpondetur in ſenſu quiditatiuo, & formali, nempe, quia iuſtitia Dei eſt formaliter, & quiditatiue Deus, quia eſt eſſentialiter Deus, quamuis non ſit de quiditate Eſſentię: quo etiam ſtante, recurrit prior reſponſio, vt loquatur in ſenſu identico, & prędicatione identica, omnia enim quæ ſunt in Deo, ſunt idem Deus.

10 Cõfirmatur reſponſio ex Bernardo, is namque lib. 5. de conſideratione ait, *Si bonum, ſi beatum, ſi magnum, ſi ſapientem, vel quidquid tale de Deo dixeris, in hoc verbo inſtauratur, quod eſt; Eſt nempe, hoc eſt ei eſſe, quod hac omnia eſſe; & ſi centum talia addas, non receſſiſti ab eſſe.* Idem quoque Sermone 80. in Cant. inquit, *Nec enim aliũde bonus, quam vnde magnus nec aliunde iuſtus, aut ſapiens, quam vnde magnus, & bonus: nec aliunde denique ſimul hac omnia eſt, quam vnde Deus.* Accedit Auguſtinus qui lib. 3. de Trinit. cap. 4. ſic loquitur; *Si virtutes, qua ſunt in animo humano, non ſeparantur ab inuicem, quanto magis in illa incommutabili, æternaq; ſubſtãtia, inſeparabiliter ſimpliciori, quam eſt animus humanus, hæc ita ſe habent; humano quippe animo non hoc eſt eſſe, quod eſt fortem eſſe, aut prudentem, aut iuſtum, aut temperatum; poteſt enim animus eſſe, & nullam iſtarum habere virtutum; Deo autem hoc eſt, quod eſt fortem eſſe, aut ſapientem eſſe; & ſi quid de illa ſimplici multiplicitate, vel multiplici ſimplicitate dixeris, quo ſubſtantia eius ſignificatur.*

Obſtatur ex Auguſt. & Bernard. Occurritur

11 Ex his vero, tum Bernardi, tum Auguſtini locis, pro Scotiſtis primo aduertendum, poſſe hæc afferri ad tollendam diſtictionem formalem; Verum aduertant, Patres loqui in ſenſu identico, & reali, non formali, dum namque, ait Auguſt. *Deo autem hoc eſt eſſe, quod fortem eſſe, &c.* Seu dum dicit Bernardus, *Hoc eſt ei eſſe, quod hac omnia eſſe*, loquuntur de identitate reali non formali. Secundo dum aiunt, *Hoc eſt ei eſſe, &c. Deo autem hoc eſt eſſe, &c.* Ly *hoc* ſtat fundamentaliter, non formaliter, vt dum dicitur, *Eo eſſe ſpiritum, quo Deus*, ly *eo* ſtat fundamẽtaliter, quoniam Deitas eſt ratio fundamentalis, qua cuncta in Deo ſunt Deus, cũ tamen Deitas, vt ſic, diſtinguatur aliunde formaliter.

Ex Anſel.

12 Obſtatur ex eodem Anſelmo; is namque cap. 4. de Incarnation. ait, *Quia cũ omne ſubiectum, ſine accidenti, aut eſſe, aut intelligi poſſit, Deus ſine poteſtate, nec eſſe, nec intelligi poteſt: ſi vero Dei poteſtas ſubſtantialis eſt, aut pars eius Eſſentia, aut eſt id ipſum, quod eſt tota eius Eſſentia; pars non eſt, quia quod partẽ, habet, aut actu intellectu eſt diuiſibile; quod omnino extraneũ eſt à Deo; idem igitur eſt eſſe Dei, & poteſtas eius.* Ex hinc arguunt, primo, ait Sanctus Doctor, quod Deus non poteſt intelligi, ſine poteſtate; ergo eſt de intrinſeca ratione Eſſentiæ. Secundo, arguendo inquit, *Aut poteſtas eſt pars Eſſentia, aut tota Eſſentia.* Sed pars eſt de quiditate totius, ergo. Ad primum, Deus non quidem intelligi poteſt ſine poteſtate, abſtractione diuiſiua, nuſquam enim ſeparari poterit hæc, cæterçque perfectiones à Deo, ſunt nãq; idem, cum Deo, at loquen-

quando de abſtractione præciſiua, facta per intellectum, poteſt, eo magis, quo diſtinguuntur formaliter ab Eſſentia. Item intentum Anſelmi erat docere, omnia in Deo eſſe Deum, non enim quæſtionem agitabat in terminis Scholaſticis, ſed fidem firmabat, docendo vnitatem Dei. Ad ſecūdum, tam oſtendit non eſſe partem, ob rationem ſuam adductam, quia, *quod habet partes, diſſolubile eſt*; Dum autem concludit *idem eſſe Deum, & poteſtatem eius*, non hinc elicitur eſſe de quidditate Eſſentiæ, ſed loquitur in ſenſu identico, non formali.

Ex Athan. 13 Obiicitur ex Athanaſ. orat. contra Gregal. Sabell. vbi ait, *Vniuerſa plenitudo, & integritas Deitatis eſt Pater, vt Pater; & Filius vt Filius; & ſimiliter de Spiritu ſancto.* Idemque term. 4. Contra Arian. inquit, *Ipſam proprietatem Patris, Eſſentiam Filij conſtituere.* Ergo relatio Paternitatis eſt conſtitutiua Eſſentiæ. Ad primum reſpond. aliud eſt loqui de Deo, vt Deus eſt, in genere abſoluti: aliud eſt loqui de Deo, vt eſt Trinus: Athanaſius loquitur ſecundo modo, quia vere Deus, vt Trinus conſtituitur ex Patre, Filio, & Spiritu ſancto. Ad ſecundum, non eſt prædicatio formalis, ſed cauſalis, quia Pater generat Filium: pro Eſſentia autem intelligit perſonam, ſeu eſſe Filij.

ARTIC. III.

Soluuntur argumenta obſtantia contra artic. primum.

Deus eſt Pater, Trinitas in quo nam modo ſunt per ſè. 1 ARguitur aduerſus dicta. Prædicationes iſtæ ſunt per ſè, nempe, Deus eſt Pater: Deus eſt Trinitas; Deitas eſt Pater; ergo relationes ſunt de quiditate Eſſentiæ. Reſpōdetur, eſſe quidem per ſè, ſed non in primo modo dicendi per ſè, ſed in ſecundo; ratio eſt allata, quia Perſonarum Trinitas; generatio, & proceſſio intelliguntur habere eſſe poſt eſſe abſolutum aliàs Eſſentiæ, vnde eſt, vt notionalia nō ſint de quidditate eſſentialium, ſicut nec relatio eſt de quidditate abſoluti.

Deus inquantum Deus eſt Trinus, quo modo exponitur. 13 Arguitur, Deus inquantum Deus; eſt Trinus, & eſt Trinitas, ergo erit de quiditate diuinæ Eſſentiæ. Reſpond. ſi ly *inquantum* ſtet reduplicatiue, negatur; ſi ſtet ſpecificatiue, conceditur. Ratio eſt, quæ ſupra, quia nulla relatio, qualis eſt generatio, & ſpiratio, conſtitutiua Trinitatis, nulla, inquam relatio eſt de quiditate abſoluti. Ac quia Trinitas eſt vere Deus, & Deus eſt vere Trinus, ideo veriſſima eſt *ſpecificatiue.*

Pater eſt Eſſentia: Eſſentia eſt Pater, qualiter intelligitur. 14 Obiicitur, hæc eſt vera, Pater eſt Eſſentia; igitur, & iſta erit etiam vera Eſſentia eſt Pater: ergo paternitas erit de quidditate, & ratione intrinſeca Deitatis, & Eſſentiæ. Reſp. primam propoſitionem eſſe veram formaliter, quia eſt in primo modo dicendi per ſè, Deitas namque eſt de intrinſeca ratione conſtitutiua perſonæ diuinæ: ſecundam vero non eſſe per ſè, quia paternitas non eſt de ratione Eſſentiæ, vnde Eſſentia eſt Pater, non eſt prædicatio formalis, ſed identica, identificat enim ſibi paternitatem, Deitas. Dices, Ariſtoteles non admiſit prædicationem identicam, quæ non eſſet formalis. Reſpond. Ariſtoteles non nouit modum hunc prædicandi in diuinis: vnde concludendum, illam non eſſe prædicationem formalem, ſed identicam, quia Deitas, & Pater ſunt vnum, & idem eſſentialiter, alias concedendo eam in ſenſu formali, idem eſſet, ac dicere Eſſentia generat, etenim Deitas, ſiue Eſſentia eſt Pater, idem eſt, ac dicere Eſſentia generat, quod non conceditur; igitur datur prædicatio identica, quæ tamen non ſit formalis, loquendo Theologice, licet non philoſophice. Dices Scotus negat hanc eſſe veram, Pater eſt Eſſentia, ergo, &c. Difficultas iſta in via Scoti tractata fuit ſup. diſput. 1. quæſt. 10. num. 20. & 21. ac ibi ſoluta.

Eſſentia eſt Pater, an prædicatio accidētalis 15 Arguitur, Eſſentia eſt Pater, non eſt prædicatio formalis, ſiue Eſſen-

ſentialis,ergo erit accidentalis:ab eſt vero accidens à diuinis: ergo erit eſſentialis. Reſpond.vt prius non eſſe formalem,nec eſſentialem,ſed identicam. Aiunt alij eſſe prædicationem ſubſtantialem, quia omnia in diuinis ſunt idem,cum Eſſentia. Ad illud de accidentali reſpondet, nec eſſe eſſentialem,nec accidentalem,ſed ſubſtantialem. Sic Becanus. Verum ex Scotiſtis ſumpto accidenti pro extraneo, quatenus importat prædicatum extraneatum, ſeu quatenus non eſt de intrinſeca ratione eius, cuius eſt, vtique relationes, & attributa dicerẽtur habere ſic rationem accidentis, præſertim ex Damaſc.& Auguſtino recenſitis, & vt ſic dicerent eſſe prædicationem accidentalem: non autem ſumendo accidens, prout eſt vnum de quinque prædicabilibus, vt ſic namque prædicatio accidentalis non eſt, & accidens hoc modo ſumptum abeſt à diuinis, qualis ergo prædicatio erit? Vtique identica,non formalis.

16 Cætera, quæ amplius obſtare poſſent, petenda ſunt, & ſoluenda ex quæſt. de diſtinctione formali attributorum.

17 Aduerſus tertiam aſſertionem inſurgit Suarez, Diuinitas eſt de Eſſentia Patris,ergo eſt etiam de Eſſentia paternitatis: probatur conſequẽs; quia in diuinis;ita cõparatur abſtractum,& concretum, vt nihil eſſentialiter includat vnum, quod non includat alterum: at Pater includit in ſui ratione conſtitutiua Eſſentiam, ergo & relatio. Secundo quælibet relatio diuina eſt Deus; ergo includit in ſuo formali conceptu Eſſentiam diuinam.

Concretum, & abſtractum includunt Eſſentiam, at nõ eodem modo.

18 Ad primum negatur conſequens, quia committitur fallacia arguendo à concreto ad abſtractum: Ad probationem dicendum in diuinis concretum, & abſtractum includere quidem, ſeu cõplecti Eſſentiam, at nõ eodem modo, id vero contingit, vel formaliter, vel identice: primum competit concreto Perſonæ, de cuius ratione intrinſeca formaliter conſtitutiua eſt Eſſẽntia: ſecundum conuenit abſtracto, qualis eſt relatio, quæ ſolum identice includit Eſſentiam.

19 Ad ſecundum reſpondetur cõſimiliter, quælibet relatio eſt Deus, at ſufficit, vt id ſit verum idẽtice, nec enim neceſſe eſt, vt Eſſentia ſit de ratione formali relationis adhoc, vt relatio ſit relatio diuina, ſufficit vero identitas realis, & eſſentialis cum Deitate, manente tamen diſtinctione formali, quæ non obeſt diuinitati.

Relatio omnis eſt Deus, declar.

Ens per eſſentiam, & per participationem quid?

20 Obſtatur, Deus eſt ens per Eſſentiam, non per participationem: at ſi attributa non eſſent de quiditate diuinæ Eſſentiæ, iam Deus, verbi gratia eſſet ſapiens, virtus, & bonus per participationem,& non à ſè. Reſpond. negando ſequelam, quæ quidem tunc locum haberet, quando ſapientia diſtingueretur realiter, eſſetque alterius naturæ à diuina Eſſentia, atqui ſunt idem realiter, hinc non ſequitur eſſe ſapientem per participationem. Exemplum de creatura, quæ appellatur vtique ens per participationem, Deus autem ens per Eſſentiam, quia Deus habet eſſe à ſè, creatura autem à Deo, & diſtinguitur eſſentialiter à Deo. Reſpondetur ſecundo, explicando quid ſit eſſe ens per Eſſentiam, & per participationem: nam eſſe ens per Eſſentiam eſt *eſſe de ſè hunc*, ſeù *eſſe de ſè hic*; atque *exiſtentiam eſſe de quiditate eius*: huiuſmodi eſt Deus, cũ ſuis perfectionibus, ac relationibus, quidquid namque eſt in Deo, totum eſt de ſè hoc, atque exiſtentia eius eſt de quiditate ſua, vt primo tomo demonſtrauimus diſput. 3. quæſt. 8. eſſe vero ens per participationem eſt *non eſſe de ſe hoc*, neque *eius exiſtentiam eſſe de quiditate eius*, & huiuſmodi eſt omnis creatura, quo habito, etiam attributa erunt de ſè hæc, atque Eſſentia erit de ſè hæc, cum namque ſint vnum, & idem omnia, quæ ſunt ad intra, abſolute eſt dicendum, Eſſentiam, Deitatem, Deumque totum eſſe de ſè hunc.

21 Arguitur, Eſſentia eſt illimitata, & infinita, ergo in ſui intrinſeca ratione infundit omnem perfectionẽ, ergo & attributa erunt de ratione intrinſeca diuinæ Eſſentiæ. Conceſſo antecedẽti negatur cõſeq. ſufficit nãq; continere eas formaliter dum formaliter ibi ſunt, ſufficitque includere illas identice, dum ſunt ſimul idẽ realiter

Infinitum, an quæ continet ſint de eius quiditate.

22 Obſtatur; ſi non continet eas intrinſece, tanquam de quidditate ergo non erit Eſſentia infinita, & illimitata, ſed limitata, & finita. Reſpond. negatur con‑ſequens, non enim ad infinitatem, & illimitationem Eſſentiæ requiritur, vt omnia, quæ continet, ſint de eius quiditate, alias Paternitas eſſet de quiditate Eſſentiæ, vnde ſequeretur veram eſſe iſtam, *Eſſentia eſt Pater formaliter, Eſſentia generat, &c.* Quapropter ad eius infinitatem, & illimitationem ſufficit continere, eo modo, quo poſſibile eſt; continere autem, tanquam de quiditate, non reputatur poſſibile, nullum namque poſterius eſt de quiditate prioris Eſſentia quidem prima eſt, veluti fundamentum, & radix, attributa autem, modi intrinſeci, & relationes, veluti poſteriores pullulant ab ea.

Eſſentia eſt ſapiens, an eſſentialis, an ſubſtantialis, an accidentalis.

23 Obijcitur, Eſſentia eſt ſapiens bona, iuſta, & huiuſmodi; quero autẽ, vel prædicatio iſta eſt eſſentialis, vel accidentalis; non accidentalis, quia in diuinis non eſt accidens; ergo eſſentialis, & conſequenter de Eſſentia. Reſpond. non eſſe eſſentialem, nec accidentalem, ſed eſſe prædicationem ſubſtantialem. Reſpond. 2. eſſe accidẽtalem ſenſu ſuperius prętacto, ſumendo prædicationem accidentalẽ, prout contra diſtinctã à prædicatione eſſentiali, ſumpto accidenti non, prout eſt vnum de quinque prædicabilibus: ſed ſumpto accidenti pro extraneo, quatenus extrahatur à quidditate conſtitutiua rei. Dices, omnis prædicatio vel eſt eſſentialis, vel accidentalis, ergo falſa reſponſio, quod ſit prædicatio ſubſtantialis. Reſpond. dari tertiũ membrum, loquendo Theologice, quod membrum non cognouit Ariſtoteles: penes namque purum philoſophum non datur alterum membrum extra illa, at datur penes Theologos, & ideo eſt prædicatio ſubſtantialis.

Prædicatur formaliter, ergo eſt de quiditate, an valeat.

24 Arguitur, Eſſentia non eſt formaliter ſapiens, niſi mediante ſapientia; ergo attributum eſt de quidditate Eſſentiæ. Reſpond. negando conſequentiam, non enim eſt neceſſe, vt omne, quod prædicatur formaliter de ſubiecto ſit de quiditate ſubiecti; nam riſibilitas prędicatur formaliter de homine, dum eſt formaliter riſibilis, & tamen non eſt de quidditate hominis, ſed paſſio eius: ita licet ſapientia formaliter prædicetur de Eſſentia, quia eſt formaliter ſapiens, tamen non eſt de quidditate eius. Quæ namque prędicantur formaliter in primo modo dicendi per ſè, ea ſunt de quidditate, at attributa prædicantur in ſecundo modo. Inſuper Eſſentia de ſè eſt ſapiens, & bona radicaliter, & fundamentaliter, cum ab ea, tanquam à radice pullulent attributa. Item reſpond. Eſſentiam conſiderari, vel vt Eſſentia eſt, vel, vt ſapiens, & bona eſt, reduplicatiue: primo modo non eſt de eius quiditate, ſecundo ſic; ſicut riſibilitas non eſt de quiditate hominis, vt homo eſt, ſed vt riſibilis eſt reduplicatiue.

Omnis perfectio ſimpliciter eſt de quiddità te Eſſentia, an vera.

25 Obſtatur, omnis perfectio ſimpliciter eſt de quidditate Eſſentię: attributa, & relationes ſunt perfectiones ſimpliciter. Reſpond. negando anteced. Ad minorem an em, ad id de relationibus, iam conſtitit in artic. 1. Item perfectiones quidem ſimpliciter ſunt ipſe Deus, & prędicando dicuntur de Deo, at non in eodem modo dicendi per ſè, cum attributa, cæteræque perfectiones ſimpliciter, quę non ſunt conceptus quidditatiui, & eſſentiales, prædicentur in ſecundo modo dicendi per ſè.

Eſſentia, antequam intelligatur pullulare ſapientia, & bonitas an ſapiens, an inſipiẽs, an bon a an mala.

26 Obijcitur, Eſſentia antequam intelligantur pullulare ſapientia, & bonitas, aut eſt ſapiens, aut inſipiens: aut bona, aut mala: non mala, non in ſipiens, vt patet, ergo bona, & ſapiẽs; ergo eſt primo, & quidditatiuè ſapiẽs. Reſp. in illo priori, nec concipitur, vt ſapiens, nec vt non ſapiens, nuſquam vero concipitur, vt inſipiẽs, quod eſſet blaſphemum: ita nec concipitur, vt bona, nec vt nõ bona: nuſquam tamen, vt mala, quod eſſet hæreticũ, tũc igitur abſtrahit ab vtroque, ſicut humanitas in primo ſigno, antequam intelligatur pullulare riſibilitas, nec cõcipitur, vt riſibilis, nec vt nõ riſibilis, ratio quia prędicata hęc, & ſimilia non ſunt nata competere ei in illo primo ſigno: ſed competunt poſtea: & ideo dicebat Auer. quod *Equinitas eſt*

eſt illius Equinitas, nempe in primo ſigno, ſpectando ſolam naturam ipſius Equi, antequam pullulent ab ea paſſiones. Quod ſi inferas, Eſſentia in primo ſigno nō eſt ſapiens, nec bona, ergo mala, negatur cōſeq. quia pro eo ſigno non eſt nata concipi, vt ſapiens & vt bona: ſicut non valet, equinitas in primo ſigno naturæ non eſt innhibilis, ergo eſt rudibilis, negatur. quia non apta nata pro tunc concipitur innhibilis. Hæc vero omnia fiunt abſtrahendo, & abſtractio hæc non eſt diuiſiua, quia non eſt à parte rei, nuſquā enim fuit Eſſentia ſine bonitate, & ſapientia, ſicut nuſquam fuit equinitas, & humanitas, ſine riſibilitate, & innhibilitate, ſed eſt abſtractio præciſiuā, ſienda per intellectum, qui ordinate contemplando naturas rerum, prius cōſiderat, vnūq; à alterū, prout cōpetit ipſi naturę, *Abſtrahentiū.n.ſic, nō eſt mēdaciū*. Eſt vero tunc eſſentia bona. & ſapiens radicaliter, dicendum inſuper, quod melius eſt dicere, Eſſentia in illo priori non intelligitur ſapiens, quam dicere non eſt ſapiens, quia iſta eſt abſtractio diuiſiua, illa pręciſiua.

Relationes attributa, modi intrinſeci non eodem modo ſe habēt in Deo cū Eſſentia, & prædicatis, quiditatiuis.

27 Obiſtaueris relationes, modi intrinſeci, & attributa ſunt de integritate, & completiua perfectione Dei, ergo ſunt de quidditate Dei, alias Deus, Deitas, Eſſentia, vel ſine relatione, vel abſq; aliquo attributo claudicaret, & eſſet minus integra. & imperfecta. Reſp. quod ſi aliquid iſtorū deficeret in Deo, vtique eſſet imperfectus ipſe Deus, immò nec eſſet Deus: ſed inferre inde, quod omnia hæc ſint de quidditate Dei, eſt falſum, ſufficit enim, vt neceſſario requirantur ad ipſum Deum: quia Deus eſt ſimpliciter & vndequaq; perfectus, & eſt, *quo maius cogitari non poteſt*, ex Anſelm. ſicut vtiq; ad hominem neceſſario requiritur animalitas, rationalitas, riſibilitas beatificabilitas, & huiuſmodi, at non omnia ex his ſunt de quidditate hominis, cum aliqua ſint de Eſſentia, aliqua veluti paſſiones, ita attributa, modi intrinſeci, & relationes ſunt neceſſaria in Deo, & vndequaq; compleat ipſum Deum, at non omnia eodē modo ſe habent in ipſo Deo, alia namq; ſunt de quiditate, alia non, reddendo ſingula ſingulis.

Melius eſt habere omnem perfectionē quiditatiue, declar.

28 Arguitur, melius eſt habere in ſè omnē perfectionē quiditatiue, & formaliter, quam nō quiditatiue: probat. quia modus ille eſt abſolute perfectior, ergo quidditate continet perfectiones. Reſp. aſſumptū intelligendū eſſe, cæteris paribus ita vt, ea, quæ ſunt de quiditate, melius eſt habere tanquā de Eſſentia, & quiditate, quā non de quiditate: & ea, quæ non ſunt de quiditate, melius eſt habere, tanquam non de quiditate, quam de quiditate, taliter autem ſe habent diuinæ perfectiones, & relationes. Reſ ſecūdo, melius eſt Filio eſſe Patri coæqualē, quā ipſo Patre maiorē, quia illud ſibi competit, hoc nō competit; ita melius eſt. attributa non eſſe de quiditate, quam de quiditate, quoniā hoc eis competit, illud non cōpetit.

Eſſe à ſè, et ab alio, quid.

29 Arguitur, quodlibet attributum eſt ens à ſè, ergo includit eſſentialiter Eſſentiam diuinam, ergo Eſſētia eſt de quiditate attributi. Reſp. declarādo quidnā ſit eſſe à ſè: id vero pro nunc contingere poteſt altero ex duobus modis; etenim eſſe à ſè idem primo eſt, ac non depēdere ab alio, & ſecundo non habere eſſe vllo modo ab alio: eſſe enim ab alio contingit, vel per verā dependentiā, quæ cōſiſtit in vera cauſalitate, quo modo creatura dicitur habere eſſe à Deo per veram dependentiam, verāque cauſalitatem ab eo: vel ſecundo contingit non per dependentiā, nec per veram cauſationem, ſed per emanationem: oppoſitum huius contingit, quando aliquid habet eſſe, non tamen per dependentiam, & cauſalitatem, nec etiam per emanationem. Applicando dicimus Eſſentiam eſſe vtroq; modo ens à ſè, tum quia à nullo depēdet in cauſando, tum etiā neq; in emanando, à nullo enim cauſatur, & à nullo emanat, imò cuncta emanant ab ea, tum ad extra, tum ad intra: Attributa vero quāuis nō depēdeāt per verā cauſalitatē ab Eſſentia, nam diſtinguerētur realiter ſicut realiter diſtiguitur cauſa à cauſato: nihilominus habent eſſe ab eadem Eſſentia, quoniam pullulant, & emanant ex ea. Ad argumentō autē, cum dicitur, attributum eſſe ens à ſè, cō-

ceditur in primo ſeſu, catenus enim eſt à ſe, quatenus non habet eſſe per phyſicam cauſalitatem, importantẽ veram dependẽtiam cauſati ad cauſam, & diſtinctionem realem, attamẽ non eſt verum in ſecundo ſenſu, quia pullulat ab Eſſentia diuina, ipſa namque eſt radix diuinarum perfectionum.

Actus purus, an ſit ratio includẽdi omnes perfectiones.

30 Arguitur Eſſentia eſt actus purus. ergo includit in ſua quiditate omnem perfectionem attributalem. Ita vice verſa argui poteſt de attributis, etenim quodlibet attributum, atq; modus intrinſecus eſt actus purus, ergò includit in ſua quidditate omne, quod eſt actus purus, & ita attributum includet Eſſentiam, attributum includet attributum, & modus intrinſecus omnem modum intrinſecum. Reſpond. negãdo omnes ſequelas, non enim actus purus eſt ratio includendi in ſua quiditate cęteras perfectiones ſimpliciter, ſed eſſe actum purum, duo dicit in præſentiarum; primo excludit compoſitionem, quia actus ſimplex nulli eſt cõponibilis, ideoque non cadit cõpoſitio in Deo & ſecundo identificat ſibi cęteras perfectiones ſimpliciter, vnde ex eo, quod vnumquodq; iſtorum eſt actus purus, concluditur ſola identitas, non autẽ quod ſit de quiditate, & intrinſeca ratione formali.

31 Arguitur ſicut ſe habet cõceptus ẽtis ad res omnes, de quib. prædicatur, ita ſe habet Eſſentia ad omnia, quæ ſunt ad intra: at conceptus entis eſt de quiditate omnium, ergo & eſſentia erit de quiditate, & intrinſeca ratione attributorum. Reſpon. negãdo paritatẽ: conceditur. n. de conceptu entis ad ſua inferiora, negatur vero de cõceptu Eſſẽtiæ ad attributa. Linquo pro nunc ea, quæ formaliſtæ docent de ente in ordine ad vltimas differentias, paſſiones, potentias, & huiuſmodi, quæ non faciunt ad præſens.

Eſſentia, vt eſt ens diuinum, eſt de quiditate omnis entis diuini, ſiue ſapiẽtia diuina, vt diuina.

32 Replicabis, Attributa ſunt quid diuinum, ſunt enim perfectiones diuinę, quiditatiue, & formaliter, ergo Eſſentia erit de quiditate eorũ. Reſp. Eſſentiam cõſiderari poſſe, vel præciſe ſub conceptu Eſſentię, vt Eſſentia eſt: vel quatenus eſt Ens diuinum: primo modo non eſt de quiditate, ſecundo autem modo erit de quiditate; & ſic conceptus Entis diuini, vt diuini, prædicatur in quid, & eſſentialiter de attributis diuinis, eritque de intrinſeca ratione cuiuſcunque, quod appellatur diuinum. Et ita ſtat conceptus aliquis ſuperior prædicabilis in quid de attributis diuinis, ſimilia diximus tom. 1. diſp. 20. q. 4. ar. 7. n. 4. & præcipue locum habet doctrina hæc penes diſtinctionem formalem Scotiſtarum: & ita Eſſẽtia erit de quiditate ſapientiæ, bonitatis, & huiuſmodi, non quidem, vt ſapientia abſoluta, & vt bonitas abſoluta eſt, ſed quatenus eſt ſapientia diuina, & bonitas diuina, vt diuina reduplicatiue, & in eſſe diuino.

QVAE-

QVÆSTIO VIII.

Vtrum ex Eſſentia, & relatione fiat vnum per ſè, & fiat compoſitio in perſona.

Vnitatis plures gradus.

1 AD inueſtigādam vnitatem reſultantem ex Eſſentia, & relatione in ordine ad diuinas perſonas, recolimus multiplicem gradū vnitatis. Alia namque eſt vnitas aggregationis, reſultans ex pluribus in vnum collectis; quorum tamen vnū non habet rationem actus, aut potentiæ reſpectu alterius, vt aceruus lapidum. Alia eſt vnitas ordinis aliquid addens ſupra aggregationem, nempe ordinem vnius ad alterum vti eſt vnitas exercitus, vnitas vniuerſi in ordine conſiſtens. Alia eſt vnitas per accidens, & hæc vltra ordinem, addit informationem reſpectu alterius, vt accidens reſpectu ſubiecti. Alia eſt vnitas per ſè, & hæc inſuper addit informationē: at diſtinguitur ab vnitate per accidens, quia vnum per accidens contingit in entibus alterius generis, vt ſubſtantia, & accidēs, ex quibus reſultat vnum per accidens, vnum vero per ſè coaleſcit ex entibus ſubſtātialibus eiuſdemq; generis, vt forma ſubſtātialis, & materia. Alia demū eſt vnitas ſimplicitatis: & hæc excludit omnem compoſitionem, ſicut, & componibilitatem: ratio namque ſummę ſimplicitatis omnem tollit de medio compoſitionem. Dimiſſis duab. primis vnitatibus de tribus alijs diſcurrimus.

Vnum per ſè, & vnū per accidēs vbi?

2 Hoc præhabito quæri poteſt, an perſona diuina ex Eſſentia, & relatione coaleſcens, poſſit appellāri ens per ſè vnum: & videtur quod non, immo, quod appellanda veniat ens per accidens: probat. Vnum per accidens coaleſcit ex rebus diuerſorum generum: Perſona coaleſcit ex Eſſentia, quę eſt ſubſtantia, & relatione, quæ eſt accidens, ergo eſt vnum per accidens. Item ex oppoſito probatur eſſe vnum per ſè, nam per ſè vnum eſt, quod coaleſcit ex entibus eiuſdem generis: at omnia in diuinis tranſeunt in diuinam Eſſentiam, quæ eſt ſubſtantia; ipſa enim identificat ſibi omnia. Demum probatur non conſtitui ex relatione, & Eſſentia, nec per ſè vnum, nec per accidens, probat. ad vtramque vnitatem, & perſeitatem requiritur, vt vnum ſe habeat reſpectu alterius, veluti actus, & potentia: veluti materia, & forma; veluti ſubiectum, & accidens: veluti informabile, & forma, reddendo ſingula ſingulis: à perſona autem diuina longe eſt materia, & forma, actuabile, & actus: ergo nuſquam erit ibi vnum, ſiue per ſè, ſiue per accidens. Item ex his infertur, nullatenus conſtitui aliquo modo vnum; quia ex Ariſtotel. omne ens eſt vnum, vel per ſè, vel per accidens, & nulla datur apud eum alia perſeitas: at nulla ex his vnitatibus, videtur perſona eſſe per ſè vnum, ergo.

Arguitur pro parte vtraque.

3 Di-

Ex Eſſentia, & relatione, non fit vnũ per accidens.

3 Dicimus tamen primo, ex Eſſentia, & relatione non fit vnum per accidens: probatur; vnum per accidens dicit diſtinctionem eſſentialem corum, ex quibus coaleſcit vnum per accidens; ſunt enim alterius generis & prædicamenti, vt ſubſtantia, & accidens: at in diuinis non reperitur diſtinctio hæc eſſentialis, cum in diuinis omnia ſint vnum ratione Eſſentiæ, vnum, inquam, eſſentialiter. Inſuper accidens, quod dat vltimatam denominationem vni per accidens eſt ſeparabile à ſubiecto: in diuinis autem non adeſt talis ſeparabilitas. Denique vnitas hæc per accidens eſt valde imperfecta, & ſicut accidentia non ſunt entia; ſed entis entia ex Ariſtotel ita Perſonæ diuinæ. Eſſent entis entia, & imperfectiſſima entia. Remouenda eſt ergo à diuinis iſta vnitas per accidens.

Perſona eſt vnum per ſè, ſemotis imperfectionibus.

4 Dicimus ſecundo, Perſona conſurgens ex Eſſentia, & relatione eſt vnum per ſè, ſemotis imperfectionibus. Prima pars ſequitur ex dictis: non eſt vnum per accidens, ergo eſt vnum per ſè; non enim datur alia vnitas in hoc genere. probatur ſecunda pars; nam informare, & informari: actuare, & actuari: perficere, & perfici, dicunt imperfectionem, longe eſt autem omnis imperfectio à Deo. Quod vero ſit per ſè vnum: probatur hoc vnum reperitur in prædicamento ſubſtantiæ: licet vero Deus non ſit in prædicamento, tamen diuinæ perſonæ ſunt vera ſubſtantia: & infinita, ac perfectiſſima ſubſtantia; ſunt enim Deus, qui eſt ſubſtantia, immò ex Auguſtin. & Boet. eſt *ſuper ſubſtantia*. Quæ enim ſunt in Deo tranſeunt ratione infinitatis, in perfectiſſimã identitatẽ Diuinæ Eſſentiæ, quæ eſt diuina ſubſtantia. Ac deniq; ſicut cõparando vnũ per accidens, & vnũ per ſè, perfectius eſt vnũ per ſè, quã vnũ per accidẽs: ita in diuinis ſi aliqua ex his vnitatibus eſt admittẽda, vtiq; admittenda erit, q̃ eſt perfectior eſt autẽ perfectior vnitas per ſè. Accedit, quod vnũ per accidẽs, eſt vnũ depẽdẽs dicit.n. depẽdentiã accidẽtis à ſubiecto: vnũ per ſè, dicit independẽtiã & per ſè ſubſiſtentiã, quod dicit perfectionem: ſunt vero Diuinæ perſonæ independentes, & per ſè ſubſiſtentes; ergo merito competit, demptis imperfectionibus vnitas per ſè.

Obſtatur ex Scot. Reſp.

5 Dices, negat Scotus ex Eſſentia, & relatione reſultare per ſè vnum in 1. diſt. octaua quæſt. quarta liter. L. Reſpondetur intelligi attendendo imperfectiones, quas dicit per ſè vnum, vt actus, & potentiæ materiæ, & formæ, vt eſt dictũ: & ſemetipſum tacite declarat in 2. d. 12. quæſt. prima ante liter. D. *vt enitetur compoſitio*, Cæterum demendo imperfectiones non implicat, vt diximus.

Perſona eſt vnum vnitate conſtitutionis nõ compoſitionis.

6 Et hinc fit, vt Perſona, vocetur quidem conſtitutum, non autem compoſitum; ſeu vnum conſtitutione, non autem vnum compoſitione; ſeu vnum vnitate conſtitutionis; non autem vnitate compoſitionis.

Perſona eſt vnum per ſè vnitate ſimplicitatis.

7 Dicimus tertio, ex Eſſentia, & relatione reſultare vnum per ſè, vnitate ſimplicitatis. Probatur nulla reſultat compoſitio ex Eſſentia, & relatione; ergo perſona ex his conſtituta eſt vnum ſimplex, ſeu vnum per ſè, vnitate ſimplicitatis. Item Eſſentia non ſè habet, vt materia, relatio non ſe habet, vt forma: illa non ſe habet, vt potentia, hæc non ſe habet, vt actus: igitur ex his non conſurgit vnum vnitate compoſitionis: at vere ex his conſurgit per ſè vnum, igitur conſurgit vnum vnitate ſimplicitatis; probatur conſequentia, vbi enim adeſt vnitas, quæ non ſit compoſitionis, ibi aderit vnitas ſimplicitatis; opponuntur enim, & dempto vno, ponitur alterum.

Cur ex Eſſentia, & relatione non fiat vnum cõpoſitione.

8 Dicimus quarto, Ratio, quare ex *Eſſentia*, & relatione non fiat vnum compoſitione, itaut Perſona non ſit compoſita; ea eſt, quia eſſentia non habet rationem materiæ aetq; quaſi materiæ; nec

ratio-

rationem potentiæ : nec informabilis, aut perfectibilis : nec relatio habet rationem formæ, aut actus, aut perfectiui vel informatiui. Probatur in creaturis ideo habetur vera ratio compoſiti, ſiue per ſe, ſiue per accidens, quia vnum ſe habet, vt actus, alterum, vt potentia : vnum, vt materia, alterum, vt forma: at hæc longe ſunt à diuinis. Item ideo in creaturis ſit cõpoſitio ex materia, & forma q̃a materia nõ eſt forma, & forma non eſt materia, ſed sũt diſtinctæ realiter : at Eſſentia, & relatio ſunt idem realiter. Inſuper quia materia eſt finita, non identificat ſibi formam, & è conuerſo, meritoque materia expectat perfectionem formæ, & forma indiget ipſa materia : at Eſſentia diuina eſt infinita, ideoque ratione infinitatis identificat ſibi relationem: & dum ſunt vnum eſſentialiter, non eſt dicendum, vnum carere eſſentialiter perfectione alterius; infinitas ergo eſt ratio negationis compoſitionis, Docet Scot. 1. diſt. quinta, quæſt. ſecunda; §. *tertio principaliter*. Denique relatio eſt quidem actus, ſed non actus informans Eſſentiam, ſed actus ſubſiſtens, & ſuppoſitalis; licet, vt *quo*, quia eo mediante ſubſiſtit perſona : at ſubſiſtenti repugnat informare.

Relatio eſt actus: decl.

Relatio quo modo eſt in Eſſentia.

9 Hinc vero deducitur, relationem eſſe in Eſſentia, non tanquam actum in potentia, nec tanquam formam in materia, ſed tanquam ſubſiſtens in natura: Nec eſt dicendum relationem determinare, ſiue modificare Eſſentiam, quia talis determinatio repugnat entitati infinitæ, cuiuſmodi eſt Eſſẽtia; etenim Eſſentia eſt de sè hæc, & ſingularis, in vltima actualitate, & perfectione exiſtens de sè; quapropter non expectat perfici aliunde, immò ipſa eſt fundamentum omnis perfectionis. Nec eſt relatio in Eſſentia, tanquam in fundamento potentiali informabili, propter eandem rationem. Et ſi Scotus concedat eſſe in ea, tanquam in fundamento, id dicit, abſtractis imperfectionibus. Eatenus vero habet rationem fundamenti, quatenus eſt radix relationis, & omnium, quæ pullulant ab ea, vnde eſt quidem fundamentum radicale, non potentiale. Confirmat Damaſcen. lib. 1. capit. 5. & lib. 2. cap. 6. inquiens, *Relatio non determinat naturam, ſed hypoſtaſim*, Vnde concluditur non eſſe actum naturæ, & Eſſentiæ, ſed hypoſtaſis.

Eſſentia eſt fundamentum: decla.

Obſtatur.

10 Obſtatur contra dicta. Primo. Non poteſt intelligi ex duobus fieri vnum, niſi alterum ſe habeat per modum actus, & formæ, alterum per modum materiæ, & potentiæ. Secundo, relatio diſtinguit, Eſſentia non diſtinguit; ergo illa eſt quaſi actus, Eſſentia veluti potentia. Tertio, vbi eſt aliquid, quod communicatur, & aliquid, cui communicatur, vnum ſe habet, vt forma, alterum, vt materia : at relatio communicatur Eſſentiæ, ergo Eſſentia eſt, vt materia, relatio, vt forma. Quarto Ariſtoteles non admiſit medium inter vnum per sè, & per accidens; ergo erit verè per sè vnum compoſitum perſona, ſi non vnum per accidens.

Non poteſt ex duobus fieri vnum niſi alterũ ſe habeat, vt actus, alterum, vt potentia declar.

11 Reſpondeo ad primum, quandocunque illa duo, ex quibus ſit vnum, ſunt realiter diſtincta, conceditur vtique, quod ex his duobus non poteſt fieri vnum, niſi habeant rationem actus, & potentiæ, vt patet in compoſito phyſico, vbi materia diſtinguitur realiter à forma, ideoque vere formant compoſitum: vbi vero illa duo ſunt vnum eſſentialiter, & realiter, non eſt neceſſe habere rationem materiæ, & formæ: ſic ſe habent Eſſentia, & relatio ratione infinitatis radicalis identificantis ſibi realiter relationem. Dices, diſtinguuntur formaliter, Eſſentia, & relatio, ergo faciunt compoſitionem. Conſequens eſt negatum in quæſt. de diſtinctione formali attributorũ, quia diſtinctio formalis non obſtat ſimplicitati, vt ibi.

Relatio eſt actus perſonæ, non Eſſentiæ.

12 Ad ſecundum negatur conſequentia; ſequitur enim vt ſit actus eius, quod diſtinguit: at relatio diſtinguit perſonas, & non Eſſentiam,

ergo

ergo eſt actus perſonæ, & non *Eſſentiæ*.

Ariſtoteles non cognouit vnitatẽ iſtam.

13 Ad tertium, vera eſt maior, vbi vtrumque diſtinguitur realiter: Eſſentia, & relatio ſunt idem: ad minorẽ, quomodo poterit relatio communicari Eſſentiæ, ſi relatio pullulat ab *Eſſentia*: immò potius Eſſentia communicatur ſuppoſito per relationem.

14 Ad quartum Ariſtoteles nõ cognouit vnitatem iſtam, de qua loquimur. Item loquebatur de creaturis, de quibus verificatur compoſitio, & vnitas per ſe, & per accidens.

DISPV.

Digitized by Google

DISPVTATIO TERTIA.

De Circuminſeſſione.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum Perſonæ Diuinæ ſint in inuicem per Circuminſeſsionem.

ARTIC. I.

Probatur perſonas eſſe in inuicem, & affertur Ethymologia, & deſcriptio Circuminſeſſionis.

Heretici Tranſua … tes aiebant Filium eſſe in Patre tãquam vas minus in vaſe maiori.

1 Fuerunt qui ex hæreticis negabant perſonas eſſe in inuicem per circuminſeſſionem. Et quidem dum Chriſtum dicentē audiebant Ioa: 10. *Ego in Patre, & Pater in me eſt:* exponentes aiebant, *Filium intrare in Patrem, atque eſſe in Patre, vt vas in vaſe*. Hos Auguſtinus appellat *Tranſuaſantes*, ſeû *Metangiſmonitas*. quaſi *Filius tanquam vas minus, intrare in Patrem, tanquam in vas maius.* Ariani quoquè alia via incedentes aiebant eo modo Filium eſſe in Patre, quo creaturæ ſunt in Deo: iux ta art. 17. *in ipſo viuimus, mouemur, & ſumus*. Arguebant autē, Filius eſt minor Patre, ergo nō poterat capere Patrē. Itē dū minor eſt Patre, quomodo poterit vndequaq; replere Patrē?

Confut. ab Athan.

2 Primos de *tranſuaſatione* confutat Atana. Orat. 4. contra Arianos, inquiens, *Nec enim, vt illi arbitrantur viciſſim in sè tranſuaſantur, & ū ait, Ego in Patre, & Pater in me eſt; quaſi vaſa inania alter in alterum refuſus*. Hilarius quoque lib. 7. de Trinit. *Filius in Patre non per transfuſionem, refuſionemque mutuam, ſed per viuentis naturæ perfectam natiuitatem.*

Ariani confutantur à Cyrill.

3 Errorem alterum redarguit, & improbat Cyrillus lib. 3. Theſ. cap. 1 inquiens, *Nos gratia, & participatione in Deo viuimus, & mouemur, & ſumus; Filius vero ſecundum naturam, quaſi à fonte ſemper viuo, ex ſubſtantia Patris emanans:* & infra, *Non ergo, vt nos, in Deo viuit, & eſt, ſed naturaliter ipſe vita eſt, et in Patre naturaliter eſt, vnum cum ipſo ſecundum identitatem Eſſentiæ.*

Circumin. ſeſſio ex ſcripturis

4 Cæterum, quod attinet ad ipſum myſterium, apertè cōſtat ex ore Chriſti Domini Perſonarum circum-

cuminſeſſio: & quidem citato loco 10. *Operibus*, ait, *credite, vt cognoſcatis, et credatis, quia Pater in me eſt, & ego in Patre*. & 14. *Qui videt me, videt & Patrē, quomodo tu dicis oſtende nobis Patrem? nonne creditis, quia ego in Patre, & Pater in me eſt; Verba, quæ ego loquor vobis, à me ipſo non loquor, Pater autem in me manens, ipſe facit opera*; ac 13. *Si Deus clarificatus eſt in eo, & Deus clarificabit eum in ſemetipſo*. Et in veteri Teſtame. vbi Iſa. 26. dicitur, *Sperastis in Domino Deo forti*; Habetur in Hebræo, & Greca interpretatione Aquilę, *Cōfidite in Domino, quia in Domino Dominus, qui firmauit ſecula*.

Probat. ex Patribus. 5 Ex Patribus autem Ambroſius explicans illud 2. Corint. 5. *Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi* inquit, *Non ſicut fuit in Prophetis, ſic intelligi poteſt fuiſſe in Filio. Filius n. naturaliter natus eſt Patris Dei, vnde dicit, quia Pater in me eſt, & ego in Patre, Pater. n. per id intel igitur eſſe in Filio, quid vna eorū ſit ſubſtantia, ibi. n. eſt vnitas, vbi nulla eſt differētia. ac per hoc inuicē ſunt, quia, & imago, & ſimilitudo eorū vna eſt, &c.* Concludendo vero, ait, *Recte igitur dicitur, Deus erat in Chriſto, hoc eſt Pater in Filio.* Anſelmus Monolog c. 57. *Iucundum eſt intueri in Patre, & Filio, & vtriuſque Spiritu, quomodo ſint in sè inuicē tanta æqualitate, vt nullum alium excedat.* Damaſcen. lib. 1. Fidei Orth. cap. 10. *Has tres Hypoſtaſes in ſe inuicem aſtruimus, vt non multitudinem, & quandam Deorum turbam inducamus. Per tres quidem Hypoſtaſes, incompoſitum, & inconfuſum per conſubſtantialem vero, & immanentiam in sè inuicem hypoſtaſeon, & identitatis, & volnntatis, & operationis, & virtutis, & poteſtatis, & motus, (vt ſic dicam) inſeparabilitatem, & vnum eſſe Deum deprehendimus*. Demum Athanaſ. Epiſt. ad Serapion. *Vbicunque Pater dicitur, vna eſt cum eo, & ipſius Verbum, & in Filio Spiritus: ſi autem Filius nominatur in Filio eſt Pater, nec Spiritus eſt extra Verbum*. Et infra, *Vt enim Filius, qui in Patre eſt, & Pater viciſſim, qui in eo eſt, creatura non eſt, ſed ex propria ſubſtātia ſui Patris; ita quoque Spiritum, qui eſt in Filio, & viciſſim Filium in eo, nefas eſt creaturis coniungere, aut ſeparare à Verbo, & imperfectam Trinitatem conſtituere*. Atque Nyſſenus in vita Greg. Thaumat. in regul fid *Neq; vero deeſt vnquam Filius in Patre, nec in Filio Spiritus: ſed immutabilis, & inalterabilis eadem ſemper Trinitas eſt*. Et Demum Martinus Turonenſis in confeſſ. fid. *Spiritus vnus in duobus, & vterque in idipſum, Pater in Filio. Filius in Patre, vterque in Spiritu ſancto*.

6 Talis etiam eſt communis aſſenſus, Scholaſticorum in 1. d. 19. vbi D. Bonauent. Scot. Aureol Carthuſ. Capreol &c. cum D. Thom. 1. part q 42 &c. *Circuminſeſſionis ethymol. & connotatū.*

7 Circa Ethymologiam, myſterium hoc circumfertur duplici appellatione: ab Alijs namque appellatur *Circuminceſſio*: ab alijs *Circuminſeſſio* per C, & S. Et quidem Dionyſius appellat Circuminſeſſionem; ita enim ſcribit de diuin. nomin cap. 2. *Primarum, principaliumque perſonarum, ſi ita dicendum eſt, aliarum in alijs omnino coniuncta, & nulla cum parte confuſa manſio, & ſedes*. ec e quomodo à *ſede* appellat eam, *Circuminſeſſionem*. Scholaſtici autem modo appellant *circuminſeſſionem*, modo *Circuminceſſionem*. Cæterum quid ſignificet, quodue ſit eius connotatum, declarat Damaſc. lib. 1. fid. Ortho. cap. 19. inquiens, *Immanentia, & ſtabilitas hypoſtaſeon inuicem eſt: nam ipſæ inſeparabiles, & inabſcedētes ſunt ab inuicem, inconfuſam habentes inuicem circuitionē, nō quod commiſceantur, aut cōfūdātur, ſed quod inuicē inhabitētur*. Hęc eſt ergo ex Dionyſio, & Damaſceno, ethymologia huius myſterij.

8 Habito iam reperiti myſterium Circuminſeſſionis, habitaque eius ethymologia, deſideratur ſubſequenter eius definitio: ſic autem deſcribi ſolet à Scoto, & ſentētiarijs.

9 Circuminſeſſio eſt intima prę- ſentialitas vnius perſonæ in altera, cum diſtinctione reali perſonali, & identitate Naturæ. Ita Scotus in 1. d. 19. quæſt. 2. ibi ſententiarij: atque D Thom. 1. part quæſt. 42. art 5 Habita autē pro nunc, Circuminſeſſiō- *Circuminſeſſio quid.*

nis

nis deſcriptione, explicandæ remanent conditiones ipſius circuminſeſſionis.

Circuminſeſſionis cōditiones.

10 Multæ verò eſſe ſolent, & prima, vt exiſtés in exiſtente ſit ſubſiſtens, ideſt perſona incommunicabilis. Secundo exigitur identitas Eſſentiæ, ſeu naturæ. Tertio diſtinctio ſubſiſtentium; atque quarto mutua, intimaque præſentialitas vnius ad alterum; quibus quidem exploſis conditionibus deſtruitur circuminſeſſio; Ratione ſiquidem primæ euenit, vt diuina attributa inter ſe, & in Eſſentia, atque Eſſentia in attributis, immò Eſſentia in perſonis; non habeant eſſe per circuminceſſionem, ratio, quia non ſunt hęc omnia; ſubſiſtentia perſonalia, cum ex ſuis rationibus ſint communicabilia. Ratione etiam diſtinctionis realis habetur id ipſum, vt nec attributa, nec Eſſentia: immò nec perſona in ſemetipſa ſit hoc modo per circuminſeſſionem, ratio, quia Eſſentia, & attributa non diſtinguuntur realiter inuicem, nec à perſonis; nec vna perſona diſtinguitur realiter à ſeipſa. Ratione inſuper identitatis naturæ euenit, vt ſi duo corpora per Dei potentiam collocentur in eodem loco, non dicantur eſſe in inuicem per circuminſeſſionem, ratio quia ſunt alterius, atque diſtinctæ naturæ: & ratione denique intimæ, mutuæque præſentialitatis accidit, vt nos in Deo non ſimus per circuminſeſſionem, licet namq; Deus ſit nobis intimè præſens per immenſitatem, atque per intimum illapſum, nihilominus adeſt naturæ diuerſitas inter nos, & ipſum Deum.

Obſtatur.

11 Dices etiam nos ſumus Deo præſentes, ergo ſtat mutua præſentialitas. Reſpondetur non ſufficere hoc, cum requiratur naturæ identitas. Reſpondetur ſecundo, quod licet nos etiam Deo ſimus præſentes, tamen id non accidit ex immenſitate

Reſpon.

noſtra, neque ex noſtra intimitate actiua, quoniam non ſumus immenſi, & vbique, ſicut & Deus eſt nobis intimè præſens per immenſitatem, ergo principalius præſentialitas iſta attenditur ex parte Dei, & hinc eſt, vt Apoſtolus dixerit *Non longe eſt ab vnoquoque noſtrum*, quaſi dixerit, fundamentum originarium præſentialitatis expetendum eſſe ex parte Dei; Tum denique, quia nos non ſumus in Deo per intimum illapſum, non enim illabimur in Deu, nec namque Deus indiget cuiuſque noſtrum. Hinc ex dictis deduci breuiter poterit deſcriptio circūinceſſionis, dicendo *Circuminſeſſio eſt perſona in perſona realiter diſtincta, intima, atque mutua præſentialitas cum identitate naturæ.*

ARTIC. II.

Quænam ſit ratio, propter quam vna perſona ſit in alia per Circuminſeſſionem.

Opinio Duran. et Henric.

1 Qvoad modum autem rem iſtam explicandi adeſt controuerſia, & lis, & quidem in præſentiarum oritur inter nos, & Dur. in 1. d. 19. atque Henr. in ſumm. artic. 1. & quolib. 6. quæſt. 5. qui penes Scotum cit. loc. contendit perſonam eſſe in perſona non ſecundum ſe totam primo, ſed ſecundum partem, ea autem pars erit Diuina Eſſentia, ſicut namque Eſſentia vna reperitur in tribus, & Eſſentia ex Henrico eſt pars conſtitutiua perſonæ, ideo infert perſonā eſſe in perſona mediante parte; Vt autem id explicet, ſupponit aliquod eſſe primo in aliquo, contingere dupliciter, vel primo ſecundum ſe totum, vel ſecundum partem; primo modo v. in um eſt in amphora, totum quidem in tota amphora, ſecundo modo contingit inſuper dupliciter, vel quia pars ſit aliquod eius, in quo eſt, vel ſecundo, quia nihil ſit eius, in quo ipſa ſit: exemplum ſecundi, vt pes auis ſit in laqueo, qui tamen pes nihil ſit laquei; exemplum primi ſi eſſet monſtrum habens duo corpora, & duo capita, duos tamen ſolummodo pedes, tunc corpus vnum

 eſſet

eſſet in altero, mediante parte, quæ eſſet aliquid ipſius, pes namque eſt aliquid vtriuſque corporis monſtruoſi, ita applicando; Pater eſt in Filio, mediante parte, quæ eſt aliquid Patris, & Filii, nempè mediãte Eſſentia, quæ eadem eſt in Patre, & Filio

2 Probat verò Henricus id ità euenire, & non per aliud, quam per Eſsẽtiam, nec per realitatem aliquã, ſed per ſolam Eſſentiam.

3 Primo autem ſic, quod competit alicui primo ſecundum ſe totum, competit etiam cuilibet parti eius primo, ſicut ſi competit terræ eſſe primo in centro ſecundum ſe totam, competit etiam eſſe primo ſecundum partem, & ſecundum omnem eius partem, igitur ſi toti Patri competit primo eſſe in Filio, competit etiam omni parti Patris, & ita Pater erit in Filio, & ſecundum eſſentiam, & ſecundum paternitatem, igitur ſicut Pater Deitate eſt Deus, & paternitate eſt Pater, ita Filius Deitate erit Deus & paternitate Filius, quod tamen eſt abſurdum.

4 Secundò ex oppoſita ſententia ſequitur idem continere ſimul, & contineri, ambire, & ambiri: probatur, quia ſi pater in Filio, & Filius in Patre, ergo Filius prout eſt in Patre continetur, & ambitur, atquè idem prout in eo eſt Pater continet, & ambit Patrem.

5 Tertio vbi adeſt fundamentũ realitatis, ibi adeſt relatio: ſed in Filio verbi gratia, adeſt relationis fundamentum, quod eſt Eſſentia, ergo in eodem adeſt relatio, ſeu correlatio Patris, & ita ſequitur in Filio eſſe paternitatem, ergo Filius paternitate eſt Filius, ſicut Eſſentia eſt Deus.

6 Hæc tamen ſententia Henrici exploditur à Theologis communiter, & præcipuè à Scoto loc. citat. qui contra ipſum tribus arguit rationibus, probando; non ſolam Eſſentiam eſſe rationem eſſendi perſonam in perſonâ, primo autem ſic: Perſona ſecundum ſe totam fundat relationem eſſendi in, ergo non ſola Eſſentia eſt ratio eſſendi, in, conſequens ſequitur, & antecedens probatur: Perſona correlatiua terminat ſecundum ſe totam, relationem ſui correlatiui, ergo perſona ſecundum ſe totam, fundat relationem relatiui, ergo relatio eſſendi in non fundatur in ſola Eſſentia, ſed in totalitate perſonæ. Secundo id, quod eſt in aliquo ſecundum partem, eſt in eo, eo modo, quo eſt ibi pars, ſed per te, Pater eſt in Filio per ſolam Eſſentiam, ergo eſt in eo, eo modo, quo eſt Eſſentia ſed Eſſentia eſt in Filio formaliter, ergo paternitas erit in Filio formaliter, igitur Filius erit formaliter Filius paternitate, quia forma denominat ſubiectum, in quo eſt

7 Reſpondet Henr. id ſequi ſi Eſſentia eſſet ratio proxima eſſendi, in, verum quia eſt ratio remota, ideo non ſequitur abſurdum adductum.

8 Sed Scotus impugnat, deducendo, quod ex hac reſponſione venit Henric in noſtram ſentẽtiam velit, nolit; concedit ſiquidem non Eſſentiam ſolam eſſe rationem eſſendi in, ſed vtrumque, nempè Eſſentiam, & relationem, hoc autem eſt, quod docet Scotus Eſſentiam, & relationem eſſe rationem totalem, & adæquatam circuminseſſioni.

9 Arguitur tertio. ſi per Eſſentiam ſolam perſona ſubſiſtit in perſona, ergo modus Eſſentiæ communicatur perſonæ, at hoc eſt impoſſibile, probatur, proprietas Eſſentiæ eſt eſſe communicabilem, proprietas perſonæ eſt eſſe incommunicabilem, ſi igitur mediante ſola Eſſentia perſona eſt in perſona, ſequitur perſonã communicari perſonæ, & ita perſonam induere proprietatem Eſſentiæ, reſtat ergo ſolam eſſentiam eſſe rationem huiuſcemodi eſſendi, in.

10 Vt vero argumenta Henrici ſoluamus ſupponit Scotus Aliquid quandoque competere toti ratione partis primo, ſicut patet in quinto, Phyſicorum, quod *homo ſanatur, quia thorax, vel pes primo ſanatur*. Aliquid inſuper competit æquè primo toti, ſicut parti. & è conuerſo, quod veriſſimum eſt in homogeneis, vt caliditas competens toti igni, competit etiam cuilibet parti, quælibet namquè pars ignis eſt primo calida, ſicut quælibet pars aquæ eſt primo frigida; *Aliquid competere, alteri multipliciter.*

gida; Aliquod deniquè adeo competit primo toti, vt nullo modo cōpetat eius parti, exemplum ſit de riſibilitate, quæ adeo eſt propria totius hominis, vt nullatenus prædicetur de parte hominis, & habere tres angulos, adeo eſt propriū totius triāguli, vt nullatenus cōpetat ſoli parti trianguli.

Quod competit primo toti, an competat cuilibet parti.

11 Hoc ſuppoſito reſpondetur ad primum non eſſe neceſſe, vt quod competit primo toti, competat cuilibet parti totius, quod præcipuè eſt verum in heterogeneis, igitur ad propoſitum, ſi Filius per Eſſentiam eſt Deus, quæ Eſſentia eſt etiam Eſſentia Patris, non tamen eſt neceſſe, vt mediante alia parte Patris, Filius ſit Filius, nempè paternitate, nec Filius eſt Deus formaliter per paternitatem, ſed per Deitatem, alias Filius nō diſtingueretur à Patre, licet nāq; ſint idem eſſentialiter, tamen diſtinguuntur filiatione, & paternitate.

12 Reſpondetur etiam, quod dato, quod aliquid conueniat toti ſecundum vnam partem, non tamen eſt neceſſe conuenire ſecundum omnem partem, ſicut intelligere cōpetit toti homini, & competit etiā parti principali hominis nempè animæ, non tamen eſt neceſſe, quod cōpetat alteri parti hominis, nempè corpori, manui, pedi, & ſimilibus.

13 Dicimus ad tertium, id ſequi ſi perſona eſſet in perſona, tanquam in continente, modus namque iſte non eſt modus eſſendi per continētiam, ſed per circuminſeſſionem.

14 Reſpondemus ad tertium concludere quidem, Eſſentiam Diuinam eſſe fundamentum talis modi eſſendi, *in*, non tamen eſſe rationem totalē, ſed partialē, licet principalē.

Perſona nō ſubſiſtit in perſona per ſolam Eſſentiam, nec per ſolam relationem ſed per vtrumque.

15 Secunda Aſſertio, perſona non ſubſiſtit in perſona per ſolam Eſſentiam, nec per ſolam relationē, ſed per vtrumque ſimul: probatur prima pars aſſertionis, quia ſequeretur Patrē eſſe in ſemetipſo per circūinſeſſionē: probat quia habet Eſſentiā in ſe ipſo, ergo eſſet per circūinſeſſionē in ſeipſo, id vero eſt falſiſſimū prob quia talis modus eſſendi requirit diſtinctionē realē ex ſupradictis, nihil autē diſtinguitur realiter à ſemetipſo, ergo, &c. Inſuper Eſſentia eſt in Patre, & in vnaquaq; pſona, & Eſſentia ſola per ſe eſt ratio circūinſeſſionis, ergo vnaquæq; perſona eſt in ſeipſa per circuminſeſſionem.

16 Probatur ſecunda pars: modus eſſendi, *in*, dicit relationem communem, atque eiuſdem rationis in perſonis omnibus, ſed relationes originis non ſunt eiuſdem rationis, ergo relatio originis de ſe ſola non eſt adæquatum fundamentum talis modi eſſendi, *in*; Item ſi per impoſſibile vna perſona Diuina non produceret alteram, ſed remaneret ſic diſtincta ſuppoſitaliter, atque idem eſſentialiter cum altera, tunc haberetur quidem circuminſeſſio, ſed abſque relatione producentis, & producti; patet quia eſſent idem eſſentialiter, & diſtinctæ perſonaliter, deficiente tamen relatione producentis & producti, nihilominus vna eſſet in altera per circuminſeſſionem, ergo ſignum eſt relationem non ſufficere; Denique ſi per impoſſibile Deus produceret alium diſtinctum Deum, non eſſet per circuminſeſſionem in alio Deo, quia negaretur identitas eſſentialis, & tamen reperiretur inter Deum, & Deum relatio producentis, & producti, ergo relatio ſola non ſufficit.

Adæquata ratio eſt Eſſentia, et relatio.

17 Ex his ſequitur clara, & aperta, tertia noſtræ aſſertionis pars, vt adæquata, & completa ratio circuminſeſſionis ſit Eſſentia ſimul cum relatione. Quod declarat Scotus ipſe exemplo deducto ex Phyloſopho in 5. Metaph. cap. *Ad aliquid*, vbi oſtenditur ad relationem ſimilitudinis requiri vnitatem, & diſtinctionem vnitatem quidem qualitatis, nempe ſpecificam, atque diſtinctionem extremorum referibilium inuicem; ſic verò vnitas non eſt potiſſima ratio ſimilitudinis, quia nihil refertur ad ſeipſum, cum nihil diſtinguatur à ſeipſo; ità etiam extremorum diſtinctio non ſufficit ad relationem, quoniam requiritur vnitas fundamenti, in quo conueniunt, vt ſint ſimilia, ità pariformiter ex vnitate Eſſentiæ, atque ex diſtinctione perſonali ori-

Ad relationem ſimilitudinis, quid requiritur.

Digitized by Google

tur circuminſeſſio.

Circuminſeſſio non habet exemplũ in creaturis.

18 Tertia aſſertio. Modus iſte circuminſeſſionis non poteſt apto exemplo declarari deducto ex creaturis; probatur auctoritate Hilar. 5. de Trinit. vbi ait *Naturaliter intelligentia humana rationem huius dicti non capit, nec exemplum aliquod rebus diuinis comparatio humana præſtabit*, hæc Hilarius, nihilominus fas eſſet vtcumque adducere exempla; Poſſet autem myſterium hoc aliquatenus exarari exemplis Scoti: ſit autem primum deductum ex immenſitate Diuina, qua Deus eſt intimè præſens nobis per immenſitatem, atque ſimul etiam per cõſeruationem, tollatur autem per intelligentiam, præſcindendo ipſam conſeruationẽ, & remaneat immenſitas tunc ſi nos cum Deo vnius eſſemus naturæ, ſicut ſumus inuicem diſtincti, haberetur aliquale exemplum circuminſeſſionis. Inſuper ſi anima eſſet in corpore ſine informatione, vel si corpus glorioſum in vno glorioſo, vel glorioſum in non glorioſo, tunc quidem nullum iſtorum eſſet pars alterius, & vnumquodque eorum eſſet alteri præſens, eſſet etiam vnũ ab altero realiter diſtinctum, & ſiquidem adderetur vnitas naturæ haberetur exemplum circuminſeſſionis, vel tertio exemplificari poteſt de potentijs animæ, de quibus ſupponamus eſſe einſdem naturæ cum anima, atque realiter eaſdem cum ipſa ex Scoto, & ſupponamus etiam cum D. Thom. eſſe inuicem realiter diſtinctas, tunc his ſuppoſitis haberetur intima præſentialitas, atquè circuminſeſſio ex vnitate, & diſtinctione.

Adducuntur autem exẽpla Scoti.

Modus circuminſeſſionis non continetur inter modos eſſendi in, Ariſtot.

19 Vltima Aſſertio. Modus iſte circuminſeſſionis non continetur inter modos eſſendi. *in*, aſſignatus à Phyloſopho 4. phyſicorum, de quibus etiam in logicis: Ratio eſt, quia in modis illis phyſicis contentum eſt aliquid continentis, vel continẽs eſt aliquid contenti; & ibi magis attenditur, & principalius extremorum identitas, quàm diſtinctio; At negatur in hoc myſterio omnis ratio partis, quia perſona contenta non eſt pars continentis: cõcluditur igitur, perſonam eſſe in perſona, non tanquam in continente, neque tanquam naturam in ſuppoſito, neque vllo modo ex recenſitis à Phyloſopho, ſed tanquam ſubſiſtentem in ſubſiſtente, prout expreſsè docet Hilarius lib. 7. de Trinit. cap. 6.

ARTIC. III.

Soluuntur argumenta in oppoſitum.

1 Arguitur cõtra dicta, & primo omnis confuſio remouenda eſt à diuinis, si autẽ pſona eſt in perſona ergo confuſio in diuinis, quod eſt contra ſymbolum Athanaſij; *Neque confundentes perſonas, neque ſubſtantiam ſeparantes*, probatur minor, quia ſequeretur confuſio Anaxagoræ, ipſe namque docebat; quodlibet eſſe in quolibet, ex hoc tamen inquit, Phyloſophus maxima oriebatur cõfuſio.

2 Confirmatur. *Indiuiſibile non diſtinguitur ab indiuiſibili, niſi ſit extra illud*, vt habet Phyloſophus 6. ph. 1. cap. 1. ergo si perſona eſt in perſona, non poterit à perſona diſtingui, nisi sit extra illã; probatur, quia perſona eſt indiuisibilis, ergo non poterunt eſſe ſimul.

Anaxagoræ confuſio non eſt hic.

3 Reſpondetur verè Anaxagoram introduxiſſe confuſionem in Orbem, quia dum docuit quodlibet eſſe in quolibet, id eueniebat, quia vnum erat in alio per partem, quando vnum erat pars alterius, sicut imponit ſibi Phyloſophus, ſed in caſu noſtro perſona non eſt pars perſonę, & ideo perſona non eſt in perſona, ſicut pars, quod confirmatur in ſententia adducta Ambroſij dicentis, *Totus in Verbo Pater, & totus in Patre Filius*, ergo eſt ſecũdum ſe totum, & non ſecundum partem, ideoquè vitabitur confuſio.

4 Ad confirmationem. Reſpon. negando illud axioma, non enim indiui-

Indiuiſibile quomodo diſtiguitur, ab indiuiſibili.

diuiſibile diſtinguitur ab indiuiſibili, quia eſt extra illud, inquit Scotus; ſi tamen ſenſum velimus aſſequi Phyloſophi, dicendum, quod ratio ſua non eſt in propoſito, diſtinctionem namque ſumit ratione ſitus, ex cuius diuerſitate diſtinguuntur indiuiſibilia, attamen Diuinæ perſonæ non ſunt in ſitu, neque loco, ergo remanent diſtinctæ, & inconfuſæ, licet ſint intimè præſentes. Item Ariſtoteles loquitur de diſtinctione indiuiſibilis à poſteriori, quæ fit per extraneitatem vnius ab alio, non à priori, nam à priori vnum indiuiſibile diſtinguitur ab alio per ſuas intrinſecas rationes formales, etiam ſi ſit coniunctum alteri.

Nulla compoſitio in perſona per circuminſeſſionem.

5 Arguitur eſt perſona in perſona, ergo cõpoſitio inter perſonã, & perſonã: probatur cõſequẽs, quæ ſint ſe habent, vt vnum ſit in altero, & ſint realiter diſtincta, ea componuntur ad inuicem, ſed perſonæ realiter diſtinguuntur, & ſunt in ſe inuicem, ergo componuntur, maior probatur, quia ex Auguſt. lib. 2. de Ciuitate Dei, cap. 10. *Ideo ſimplex eſt Deus, quia eſt illud quod habet*, ergo cum perſona diſtinguatur à perſona non erit ſimplex, ſed compoſita.

6 Reſpondetur diſtinctionem non eſſe rationem adæquatam compoſitionis eorum, quæ ſunt in inuicem, ſed requiri etiam, vt vnum ſe habeat, vt actus, & alterum, vt potentia, & vnum ſit pars alterius, perſona autem non eſt actus, nec pars perſonæ; ita etiam ex quo Eſſentia eſt pars perſonæ, ſeu quaſi pars iuxtà loquutionem Henrici, non faciet compoſitionem, quia nec diſtinguitur realiter, nec informatur à perſona.

7 Arguitur Filius eſt in Patre, ergo in Patre eſt filiatio, ergo conſequenter Pater, erit filiatione Pater, probatur conſequens ſecundum, quia forma denominat ſubiectum, in quo eſt; & confirmatur, quia Pater per Eſſentiam eſt Deus, ſed per Eſſentiam inquam Filii eſt formaliter Deus, ergo per filiationem erit formaliter Pater.

Pater eſt Deus per Eßentiam, Filij, at nõ vt Filij.

8 Reſpondet Scot. committi fallaciam æquiuocationis, arguendo à modo eſſendi, *in*, per modum formæ, ad modum eſſendi *in*, per circuminſeſſionem: Et cum dicit, Patrem eſſe Deum per Eſſentiam Filij, id falſum eſt in ſenſu reduplicatiuo, quia Pater nihil habet à Filio, Eſsẽtiam enim habet à ſe, non à Filio, licet in Patre ſit eadem Eſſentia, quæ in Filio: vnde eſt Pater Deus per Eſſentiam, quam habet à sè, non per Eſſentiam habitam à Filio, quia eam habet à sè, non à Filio.

9 Arguitur eſt perſona in perſona, ergo Deus in Deo, igitur Deus diſtinguitur realiter à Deo, probatur conſequens vltimum, quia perſona diſtinguitur realiter à perſona, Reſpondemus committi fallaciam conſequentis commutando diſtributionem ſuppoſiti in naturam, in primo namque conſequente Deus ſtat ſuppoſitaliter, quod idem eſt dicere, ac perſonam eſſe in perſona, in ſecundo verò Deus ſe habet eſſentialiter, falſum eſt autem Deum diſtingui à Deo, cum ſit vnus Deus, ſicut falſa eſt illa conſequentia, Deus genuit Deum, ergo alium Deum, de qua ſupra.

10 Arguitur, Pater eſt in Filio, Filius eſt in Patre, ergo Pater eſt in ſe ipſo per circuminſeſſionem, probatur conſequentia ex text. Phyloſophi cap. 14. vbi ait Phyloſophus, *Aer eſt in ignem, ignis eſt in Cælo, ergo aer eſt in Cælo.*

11 Ad argumentum iſtud ad quod prolixè reſpondet Scotus, breuiter reſpondemus recolligendo ea, quæ docet, & primo dicimus conſequentiam recenſitam vniuerſaliter eſſe falſam in omnibus conſimilibus, niſi addantur ſpecificationes ſubſequentes, prima ſit, vt illud ſit in alio diſtincto à sè, gratia cuius, non tenet iſta conſequentia: ego ſum ſimilis Petro, igitur Petrus erit ſimilis omni illi, quod eſt ſimile ſibi, ſeu cui eſt ipſe ſimilis, igitur ego ſum ſimilis mihi ipſi, vel formetur ſic, ego ſum ſimilis Petro, igitur ego ſum ſimilis omni illi, quod eſt ſimile Petro, ſed ego ſum ſimilis Petro, igitur ego ſum ſimilis mihi ipſi, non valet conſequentia, quia in minori deberet addi diſtincto à ſe, vt dicendo, igitur ego ſum ſimilis omni diſtincto à me, & ita ſequitur, vt

ego

ego non ſim ſimilis mihi ipſi. Requiritur vltra, vt propoſitio fiat in procedendo, non in conuertendo, valet enim cõſequentia iſta, Auus eſt prior Patre, ergo Pater prior Filio, ergo Auus prior Filio, non tamen iſta, ſicut Auus a Patre, ita Pater ad Auũ, ſed Auus eſt prior Patre, ergo Pater eſt prior Auo. Tertio requritur, vt mediũ ſit limitatum, qua propter non valet iſta conſequentia, ego ſum cum Deo, & Franciſcus eſt cũ Deo, quia omnes ſumos Deo præſentes, igitur ego ſum præſens Franciſco exiſtenti in Gallia; Deus namque eſt medium illimitatũ, & immenſum, ad propoſitum applicando non ſequitur Patrem eſſe in Patre per circuminſeſſionem, quia Pater non eſt alius à ſe ipſo.

12 Arguitur, id, quod exit ab aliquo, non manet in eo: Filius autem exiuit à Patre: ergo non eſt in Patre, antecedens patet, & probatur minor Ioann. 16. *Credidiſtis, quia ab eo exiui*, & inde: *In hoc credimus, quia à Deo exiſti*. Et 13. *à Deo exiuit, & ad Deum vadit*. Michęę 5. *Egreſſus eius ab initio à diebus æternitatis*; Loquitur autem de diuina ſapientia ab æterno genita. Atque Eccleſiaſt. 24. *Ego ex ore Altiſſimi prodiui primogenita, &c.*

Exiens per motum localem non manet ibi.

13 Reſpõdetur, id quidem, quod per motum localem exit ab aliquo, non manet in eo, ſicut dum ex hac aula exibo, non remanebo in ea: eo magis, quo idem corpus nõ poteſt ſimul eſſe naturaliter in pluribus locis: diuina autem ſapientia genita non exiuit per localem motum à Patre, ſed per generationem, exire namque à Patre, idem eſt, ac generari à Patre, eique conſubſtantialem eſſe, vt exponit Cyrillus lib. 11. in Ioann. cap. 9. Nazianzen. Orat. 49. de fide, Euthym. in Ioann. 19. Auguſtin. tract. 102. in Ioann. atque Hilar. lib. de Trinit. quapropter non eſt opus, vt ſic exeũdo à Patre, remaneret extra Patrem. Confirmatur reſponſio, primo ratione, inde authoritate. Ratio eſt, quia intellectus noſter producendo intellectionẽ, adhuc retinet eam, licet namque intellectio dicatur exire ab intellectu, ea ratione, qua producitur, exitus tamen ille, idem eſt, ac productio paſſiua, ipſa tamen intellectio non recipitur extra, ſed remanet in eodem ſuppoſito intelligente: ita notitia genita à Patre, eatenus dicitur exire ab eo, quatenus producitur: cæterum remanet in eodem Patre, licet diuerſo modo, ac remanet in nobis noſtra intellectio, cum hæc informet intellectum noſtrum, illa non informet Patrem: noſtra ſit verum accidens, diſtincta eſſentialiter à nobis, ſapientia vero increata eſt vere ſubſtantia, idemque conſubſtantialiter, cum Patre. Authoritas autem eſt Ambroſij, qui lib. 1. ad Gratian. cap. 7. inquit, *Si vero generationis ipſius proprietatem requirimus, ex Deo exiuit; nam, cum in vſu noſtro id ſit exire, quod iam ſit, & ex interioribus ſecretis prodire videatur, quod exire perhibetur; an guſtis licet ſermonibus proprietatem diuinæ generationis aduertamus, vt non ex loco aliquo videatur exiſſe, ſed vt Deus ex Deo, Filius ex Patre*. Dices, idem Chriſtus, ait, *Exiui à Patre, & veni in mundum*. Ergo ſtat exitus verus localis. Reſpondetur loqui de vtraque generatione, temporali quidem, & æternali: illa exprimitur, dum dicit, *Exiui à Patre*: iſta, dum ſubtexuit, *Et veni in mundum*. Vtrumque etiam explicuit Michæas 5. *Ex te mihi egredietur, qui ſit Dominator in Iſrael, & egreſſus eius ab initio in diebus æternitatis*. dum ait, *Egredietur Dominator in Iſrael*, exprimit temporalem: dum vero ſubdit: *Et egreſſus in diebus æternitatis*, exprimit generationem æternalem. Sic Hieronymus, & Theodoretus ad eum locum.

Exire, quid ſit.

Exiui à Patre exponitur.

14 Arguitur, Circuminſeſſio importat habitudinem vnius perſonæ inexiſtentis in alia: quæro autem, aut talis habitudo eſt eiuſdem rationis in omnibus perſonis, aut diuerſa: non primum, quia dum Filius eſt in Patre, tanquam in principio generatiuo; & Spiritus ſanctus in Patre, & Filio, veluti in principio ſpiratiuo, ſequeretur Patrem quoque eſſe in Filio, tanquam in principio generatiuo: & Patrem, ac Filium eſſe in Spiritu ſancto, tanquam in principio ſpiratiuo, at hoc eſt falſum, non ergo importatur eadem habitudo, nec ſunt vniformi-

Digitized by Google

formiter in inuicem Perſonæ diuinæ: igitur dabitur ſecundum, & ita habitudo erit diuerſa: at indè ſequitur deſtrui Circuminſeſſionem, quoniam ipſa fundatur ſuper vna, eademque Eſſentia, non ſuper diuerſa.

Circuminſeſſio, an importet eandem in omnibus habitudinem.

15 Ex Scot. Bonau. Henrico, cæteriſque recenſitis, vna cum Marſil. in 1. q. 22. Suar. de Trin. lib. 4. cap. 16. elicitur, eandem prorſus eſſe habitudinem, vniformem, & non diuerſam: Verum obſtat argumentum, iam factum, quonam igitur pacto erit habitudo eadem, & nullo modo diuerſa? alias ſequentur abſurda allata. Ad doctrinam communem eſt aliquid addendum, quod tamen in virtute eitati Doctores continent, nec negarent. Et quidem Circuminſeſſio, vel ſpectatur ex parte Eſſentiæ; vel ex parte relationum; diximus autem antecedenti artic. myſterium hoc fundari ſuper vtraque: ſpectãdo quidem Eſſentiam, eadē prorſus erit omnium habitudo, ratio, quia Eſsētia eſt prorſus eadem: ſpectando vero emanationes, non erit eadem; ratio, quia emanationes, relationeſque non ſunt eædem, Filius nãque eſt à Patre, Spiritus ſanctus ab vtroque, & Pater à nullo, ſed à ſeipſo: erit ergo, vt ſic, diuerſa habitudo. quia Filius eſt in Patre habente rationem principij generatiui: Spiritus ſanctus eſt in vtroque habente rationem principii ſpiratiui: Pater autem à nullo illorum producitur; ergo hinc non ſtat vniformitas, licet ſtet ratione Eſſentiæ, vt eſt dictum. Confirmatur reſponſio ex Hilario lib. 3. de Trin. dicēte, *Pater in Filio, quia ex eo Filius; Filius in Patre, quia non aliunde, quod Filius: Vnigenitus in Ingenito, quia ab Ingenito Vnigenitus; ita in sè inuicem, quia, vt omnia in Ingenito perfecta ſunt, ita omnia in Filio Vnigenito perfecta ſunt*. Explicat vero Hilarius differentiam repertam in Circuminſeſſione ex parte emanationum prouenientem, & relationum, vt diximus.

16 Arguitur, de Filio dicitur, quod ſit apud Patrem: ita Ioann. 1. *Et Verbum erat apud Deum.* At non eſt verum, quod Pater ſit apud Filiū; non enim de Patre id dicitur: Reſpondet Lyranus ly *apud* ſignificare diſtinctionem perſonalem Patris à Filio. Iuxta hanc ſententiam non magis Filius erit apud Patrem, quam apud Spiritum ſanctum, Parerque conſimiliter erit apud Filium, & Spiritum ſanctum, cum omnes inuicem diſtinguãtur realiter. Ideoque aliquid vltra deſideratur, vt connotet proceſſionē, atq; conſubſtantialitatem. Et quidem Ioannes expreſſit vtrumque, dixit enim prius, *Apud Deum*, indè inferius ſubiunxit, *in ſinu Patris.* per primum notatur diſtinctio perſonalis, & productio: per ſecundum conſubſtantialitas eius, cum Patre. Fulgentius de quodam Ariano refert, inquiens *Accepto cuiuſdam byrro et in manibus retento, dicebat, byrrum ſic apud illum eſſe, vt in illo non eſſet: eodem modo Verbum eſſe apud Patrem, & non in Patre.* Ita impius arguebat Arianus, impugnans myſterium circuminſeſſionis: Verum eos futat Fulgent. lib. 3. ad Monim. inquiens, quod ſi Ioannes dixit, eſſe *apud Patrem*, dixit quoque eſſe *in ſinu Patris*: per quod dabat intelligere, quod vltra proceſſionem, & diſtinctionem à Patre, erat quoque per circuminſeſſionem in Patre, quod confirmat Sap. 2. *Dixerunt cogitantes apud ſe non recte*; cogitare autem apud sè, inquit Fulgent. idem eſt, ac cogitare intra se, nō extra sè, vndè ait, Dominus Matt. 9. *Vt quid cogitatis mala in cordibus, veſtris?* Et Matt. 25. *De corde exeunt cogitationes*. Expreſſius Lucas 7. *Phariſæus aiebat intra sè dicens*, & Matt. 9. *Quidam de ſcribis dixerunt intra sè.* Declaratur idem, cum namque Paulus Rom. 9. dixiſſet, *Numquid iniquitas apud Deum?* pſalmo tamen 91. habetur, *Non eſt iniquitas in eo*; vnde colligitur idem importare *apud* in ſubiecta materia, circuminſeſſionis ac, *in*. Hoc ipsū Philoſophice conuincitur, ex quo noſtra intellectio, licet terminetur extra, non tamen exit extra ſuppoſitum intelligens, licet diuerſitas ſtet aliunde, vt diximus.

17 Arguitur, Circuminſeſſio eſt relatio, ergo adderetur altera relatio, quam perſonalis: illa autem, aut eſſet realis, aut rationis; non rationis, quia

Digitized by Google

Circuminſeſſio non eſt ens rationis, ergo realis, ergo vltra relationes perſonales daretur, & altera hæc relatio realis.

18 Reſpond. quatenus habet fundamentum in diuina Eſſentia, eſſe relationem rationis, & hoc ne diſtinguamus realiter Eſſentiam à perſonis; quatenus vero fundatur in relationibus perſonalibus, erit realis. Ad inconueniens allatum, nullum reſultat inconueniens, cum vltra relationes perſonales, reales, Scotus admittat relationes alias reales, vt potè æqualitatis, ſimilitudinis, &c. De quibus ſuo loco: Relationes quidem originis non ſunt plus, quam quatuor, & de his loquuntur Concilia, & Patres, aliæ verò multiplicari poſſunt ait, Scot. 1. d. 31. quæſt. 1.

19 Arguitur illud, in quo eſt aliquid, debet excedere illud: debetque eſſe maius, id vero minus; ergo vna perſona minor, & altera maior. Reſpondetur in primis antecedens eſſe abſolute falsũ; etenim totũ eſt in partibus, & partes sũt in toto, tamẽ nec totum excedit partes, nec partes totum. Item Anima eſt in toto corpore attamen, nec anima excedit corpus, nec corpus animam. Inſuper in materia eſt forma, & tamen materia non excedit formam, alias daretur pars exuperans materiæ ſine forma. Demum ſi punctus eſſet in puncto, nec excederet, nec excederetur punctus à puncto; ergo non eſt vniuerſaliter verum. Reſpondetur ſecundo eſſe verum in loco, & locato; in continente, & contento, tanquam in vaſe, in parte reſpectu totius, etenim pars vna exceditur à toto, licet omnes ſimul non excedantur à toto: ſic de cæteris modis Ariſtotelis, nõ autem hic.

DIS-

DISPVTATIO QVARTA.

De Aequalitate Perſonarum.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum Diuinæ Perſonæ ſint inter ſè æquales.

Perſonarũ, æqualitas.

1 Diuinas inter ſe perſonas eſſe æquales definitum fuit in Concil. Later. ſub Innoc. 3. in cap. firmiter de Summ. Trinit. & fid. Cathol. in illis verbis, *firmiter credimus, &c.* & infra, *Pater generans, Filius naſcens, & Spiritus ſanctus procedens, conſubſtantiales, & coæquales, & coomnipotentes, & coæterni.* Contra Arrium id negantem: contra quem Patres, ac præcipue Atha. in ſymb. *In hac Trinitate nihil prius, aut poſterius; nihil maius, aut minus: ſed tota tres Perſonæ coæternæ ſibi ſunt, et coæquales.* D. Fulge. 1. de fid. ad Petr. c. 1. *Nemo aliũ aut præcedit æternitate, aut excedit magnitudine, aut ſuperat poteſtate; quia nec Filio, nec Spiritu ſancto, quãtum ad diuinæ naturæ vnitatem pertinet, aut anterior, aut maior Pater eſt: nec Filij æternitas, atque immenſitas, velut anterior, aut maior Spiritus ſancti immenſitatem, æternitatemque, aut præcedere, aut excedere naturaliter poteſt.* Diuus quoque Paulus ad Philip. 2. de Chriſto ait, *Non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo.* Conforme eſt illud Ioannis 5. *propterea magis eum quærebant Iudæi interficere, quia non ſolum ſoluebat Sabbatũ, ſed, & Patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciens Deo*, quo in loco Chriſoſt. homil. 39 ait, *Si namque aliter ſenſiſſet Dominus*, nempe de ſua æqualitate, *Et Iudæi ſic perperam intellexiſſent, falſam eorundem correxiſſet opinionem, neque id Euangeliſta ſilentio premendum duxiſſet.* Cum ergo audierit Chriſtus Iudæos de ſè ſenſiſſe, eſſe Deum, & Patri æqualem, neque tamen id correxiſſet, merito, arguit inde Chriſoſtomus, ergo Chriſtus eſt vere Filius Dei, atque ſecundum diuinitatem Patri ſuo æqualis, & denique Auguſt. lib. 2. contra Maxim. cap. 5 expendens prædicta verba Pauli, *Non rapinam arbitratus eſt, &c.* ait, *natura quippe fuerat illi æqualitas, nõ rapina.* Et præterea, ratione Theologica probatur, quoniam eadem numero diuina Eſſentia, quæ eſt in Patre, eſt in cæteris perſonis: eadem infinitas, eadem ſapientia, magnitudo, potentia, eædemque perfectiones abſolutæ ad intra, itaut vna non ſit altera ſapientior, infinitior, ſanctior, & ſic de ſingulis. Eædem quoque ſunt

coæternales, ita ut vna, altera non ſit prior, aut poſterior: ac demum in ordine ad extra, quicquid vna operatur, operatur & altera, *Pater meus vſque modo operatur, & ego operor*. Sunt namque opera ad extra indiuiſa, igitur tum ad intra, tum ad extra; tum intenſiue ad intra; tum extenſiue ad extra ſunt inter ſe ipſas æquales. Errores plures aduerſus æqualitatem referentur infra, & confutabuntur, cum reſponſione ad obiecta hæreticorum.

Æqualitas perſonarũ penes tria.

2 Verum, hoc, diſtinctius aliquãto Scholaſtice eſt percurrendum. Et quidem Auguſtinus, ſeu Fulgent. loc. cit. de fid. ad Petr. penes tria conſiderat diuinarum perſonarum æqualitatem, nempe penes æternitatem, penes magnitudinem, & penes poteſtatem; ait enim, *Nemo alium, aut præcedit æternitate, aut excedit magnitudine, aut ſuperat poteſtate*. Videamus autem quænam ſit ratio fundamentalis ex his capitibus ſumpta, ipſius æqualitatis.

Fundamentum æqualitatis quãtitas.

3 Et quidem Ariſtoteles fundamentum æqualitatis docuit eſſe quantitatem: ita in logicis cap. de quantitate. Loquens vero ibidem de quantitate, eam diſtinguit, alia namque eſt diſcreta, alia continua: hæc ſubdiuiditur in quantitatem permanentem, & ſucceſſiuam. Applicando ad diuina, vtrum ſecundum has ſpecies contingat penes perſonas æqualitas?

Inter perſonas, an ſtet æqualitas diſcreta.

4 Loquendo de diſcreta, cuius altera ſpecies eſt numerus, nequaquã aderit ibi æqualitas: prob. ſiue ſpectemus numerum Trinitatis ſecundum nomen Trinitatis: ſiue ſingulariter de perſonis loquamur, non erit ibi ſecũdum numerum æqualitas; vt habebimus infra quæſt. Demonſtratur primum; ſiquidem numerus ternarius non eſt par; ſed impar: non ergo diuidi poterit in duas partes æquales, quę tamen partes ſint integræ: licet namque ternarius in duas ſecetur partes æquales, vtpote ex vno capite, in vnitatem cum dimidio, & ex altero, in alteram vnitatẽ cum dimidio; nihilominus clare conſtat diuiſionem non æque fieri in partes æquales, adſunt enim illæ duæ partes non integræ, ſed dimidiatæ, quæ conſequenter aliis vnitatibus integris non ſunt coæquales: at Trinitas diuidi nequit in diuinis, in perſonam aliquam, quæ non ſit æque integra, æque infinita, æque ſapiens, ac perfecta ſicut alia: ergo hinc ratione quantitatis diſcretæ non ſtabit, vt ſic, æqualitas. Item probatur ſecundum, æqualitas diſcreta eſt æqualitas aliquorum in numero: ergo oportebit, verbi gratia eſſe plures Patres, plures Filios, pluresque Spiritus ſanctos, eoſque in æquali numero adhoc, vt ſint ęquales, æqualitate diſcreta: eſt vero vnus Pater, vnus Filius, vnuſque ſanctus Spiritus. Dices penes hanc vnitatem vniuſcuiuſque cõtingere poſſe æqualitatem vnius ad alterum diſcretæ: Reſponderi poteſt, quod vnitas non eſt numerus, eſt vero principium numeri, quapropter ceſſabit æqualitas, vt ſic, numerica, ſiue diſcreta. Demũ in diuinis non eſt proprie numerus, quia non eſt numerus prædicamentalis ille perſonarum, ſed traſcendentalis, vt ſup. diſpu. 1. in propria quęſt. de numero perſonarum: ergo neque aderit æqualitas iſta diſcreta, vt Scotus habet in quodlib. 6. ar. 2. Dicimus nihilominus, eſſe etiam ſic in numero ſingulari æquales, quia vnaquæque perſona eſt vna, eſt enim vnus Pater, vnus Filius, vnus Spiritus ſanctus.

An æquales in quantitate continua.

5 Loquendo de continua, vtrum ſaltim ratione eius ſint æquales: continua in permanentem diuiditur, & ſucceſſiuam: neutra iſtarum de ſe abſolute ſpectata poterit eſſe fundamẽtum ęqualitatis in diuinis; prob. Deus non eſt in genere, ergo nec quãtitatis prædicamentum poterit fundare in Deo æqualitatem. Anteced. probatum remanet tom. 1. de ſimplicitate Dei. Item quicquid eſt in Deo ad intra eſt fixum, & permanẽs, *Ego Deus, & non mutor*. Inſuper quantitas ſucceſſiua eſt tempus: at Deus non mẽſuratur tempore. Demum menſura eius eſt æternitas. Hæc vero eſt omnino permanẽs. Cum ergo ſit immutabilis, & inuariabilis Deus, non erit perſonarum æqualitas attendenda penes quantitatem continuam.

&

& ſucceſſiuam.

An æquales ratione menſuræ æternitatis.

6 Verum quia vnicuique rei tribuitur propria duratio, propriaque menſura, ſicut vero Angelis Æuum, & rebus corruptibilibus tribuitur tempus pro menſura, ita Deo quoq; ſua attribuenda eſt duratio, & menſura: cum autem non poſſit eſſe tempus, quia ſucceſſiuum; nec æuum, quia ea eſt menſura Angeli; dabitur pro menſura, æternitas, quæ eſt permanens, de qua dictum eſt diſput. de æternitate. Igitur hinc deſumendum eſt fundamentum æqualitatis; perſonæ ſiquidem diuinæ omnes ſunt ab æterno, nec vna prior eſt alia, aut poſterior; igitur neceſſe eſt ſint coæternæ, atque conſequenter ratione menſuræ æternitatis erunt coæquales. In quo autẽ ſita ſit ratio, & natura æternitatis dictum remanet in prop. diſp. Hæc de quantitate ſucceſſiua, penes quam minime ſtabit æqualitas, ſed loco eius ſtabit æternitas, ratione cuius ſtat perſonarum æqualitas, vnde Athanaſ. in ſymb. *Coæterna ſibi ſunt, & coæquales.*

An æquales ratione quãtitatis.

7 Loquendo de continua permanente, vtrum penes eam ſtabit æqualitas? Nec id; eſt ratio, quia Deus eſt immaterialis, ſpiritualis, & non quantus, nec diuiſibilis, nec extenſibilis, non ergo hinc perſonarum æqualitas. Verum quia huic continuæ quantitati in corporibus correſpondet quantitas alia in ſpiritibus, quam appellamus quantitatem perfectionis, merito hinc deſumi poterit fundamentum æqualitatis. Aſſumptũ probatur ex Auguſt. 6. de Trin. dicente, *in ijs, quæ non magna mole ſunt, idẽ eſt maius eſſe, ac melius eſſe*; quantitati ergo molis in corporibus correſpondet quantitas perfectionis, & virtutis in ſpiritibus. Ergo cum Deus quantitate careat molis, pollens quantitate perfectionali ſuæ infinitatis; hinc fit, vt perſonæ æquales ſint quantitate virtutis: magnitudo igitur perfectionis, & virtutis erit fundamentum æqualitatis Trinitatis.

Quantitas qualis in Deo.

Magnitudo an in Deo.

8 At licet vero quantitas, & magnitudo conuertantur; nihilominus in diuinis magnitudinem ſuſcipimus, quantitatem abijcimus; ratio quia magnitudo propius, ac vicinius oſtẽdit perſonarum infinitatem virtutis, quam quantitas, cum de se primo importet corporis molem: tranſlatitie tamen fertur ad ſignificandam virtutem: cum ex oppoſito, magnitudo potius perfectionem indicet, quam molem: vnde Auguſt. 5. de Tri. cap. 1. *Deus eſt magnus ſine quantitate, bonus ſine qualitate*; igitur magnitudo erit fundamentum æqualitatis.

9 Habemus hucuſque perſonas æquales in æternitate; æquales, & in magnitudine, ſeu virtutis quantitate, quæ duo docuerat Auguſt. remanet videamus de tertio membro, nempe de poteſtate, de quo meminit idem Auguſt.

An æquales in poteſtate.

10 Primo autem loco ſupponimus fundamentum poteſtatis eſſe magnitudinem; Ratio, etenim quia duo habent eandem virtutem, ideo exercent, ſeu exercere poſſunt æquanimiter poteſtatem: perſonæ habent eandem infinitam virtutem, igitur dũ æquales ſunt in magnitudine virtutis, æquales quoque erunt in exercitio potentiæ, atque poteſtatis. Id conceſſum ab omnibus ad extra; cum ad extra æque agat Pater, ac Filius, ac Spiritus ſanctus, & ita erunt æquales in poteſtate.

Aequalitas potentię, an ad intra.

11 Vtrum vero æqualitas hæc ſtet ad intra, circa productiones ad intra, itaut dum Pater generat, ſpirat, potens quoque ſit Filius ad generandum: & Spiritus ſanctus ad generandum, atque ſpirandum? Quæſtio hæc petit vtrum potentia generandi, & ſpirandi cadat ſub attributo omnipotentiæ: quam quæſtionem habebimus lib. 3. diſpu. 2. quæſt. 12. ac etiam quale ſit omnipotentiæ obiectum, & quo modo procedat diſcurſus Maxim. hæret. contra quem agit ibid. Auguſt. ſiue vtrum potentia generandi, & ſpirandi cadat, ſub attributo Omnipotentiæ, habebitur lib. 3. diſput. 1. q. 10. art. 6.

Poteſtas quid addat ſupra magnitudinẽ; vel, an ſint idem.

12 Solum circa potentiam, ſeu poteſtatem modo addimus, quod tertium æqualitatis membrum videtur ſuperflue additum, & probatur, Magnitudo, & poteſtas, ſiue potentia, idem prorſus ſunt, ergo ſuperflue il-

lud

Digitized by Google

lud addit Auguſt. aſſumptum patet, ſiquidem virtus, & potentia; ſeu poteſtas idem ſunt; ergo magnitudo virtutis, & poteſtas idem ſunt. Reſpond. ſi fundamentaliter ſpectentur, vtique, idem prorſus ſunt: ſecus formaliter; non quod alia ſit formalitas potentiæ, alia magnitudinis; non enim diſtinguuntur formaliter: ſed ſenſus eſt, quod poteſtas ſupra magnitudinem addit executionem, ideoque hic diſtinguuntur. Vel dicendum, eſſe idem in actu primo, non in actu ſecundo; ſiquidem magnitudo dicit actum primum ſolummodo, potentia, & poteſtas addit actum ſecundum. Vel alias, idem ſunt in actu ſignato, non idem in actu exercito; cum poteſtas addat executionem, & exercitiũ, ſupra magnitudinem. Denique poteſtas eſt expanſio quædam, ſiue explicatio ipſiuſmet virtutis, ſeu magnitudinis: & ſub his rationibus ſunt idẽ, vel diſtinctæ.

Magnitudo tranſit in Eſſentiam, Declar.

13 Dices ex Auguſt. 5. de Trin. cap. 10. Magnitudo tranſit in Eſſentiã; ait enim, *Idem eſt Deo eſſe, ac magnum eſſe*, quod ſi idem eſt, cum Eſſentia, quomodo poterit eſſe fundamentum æqualitatis; etenim non eſt Eſſentia æqualitatis fundamentum, ſed fundamentum identitatis, vt ſtatim dicemus; ergo, nec erit magnitudo, cũ trãſeat in Eſſentiam. Reſp. trãſit idẽtice, & realiter, non autẽ modaliter; Aiunt alij, non tranſit formaliter: at non eſt apta loquutio, præcipue in via Scoti, immo omnium, quia magnitudo, & Eſſentia non diſtinguuntur formaliter: igitur melius dicendum, tranſire realiter, non modaliter, quoniam, cum ſit modus intrinſecus Eſſentiæ diſtinguitur ab ea modaliter: ſicut patet quoque in Creaturis, vbi propria virtus, ac perfectio eſſentialis tranſit identice, & realiter, quia eſt eadem cum natura, at non tranſit modaliter, cum remaneat finitas ſub ratione finitatis, ita & in Deo infinitas magnitudinis remanet ſub ratione infinitatis.

Aſſignatio, facta ab Augu. de capitib. æqualitatis, an adæquata?

14 Quæres, iam perſonæ ſunt æquales iuxta tria capita recenſita, ſecundum æternitatem, poteſtatem, & magnitudinem: Eſt quoque verum, quod ſunt æquales ſecundum cæteras ipſarumet perſonarum perfectiones, vtpote æquales in bonitate, ſapientia, iuſtitia, intelligentia, amore, & huiuſmodi, quare igitur Auguſtinus aſſignauit æqualitatem ex illis ſolum capitibus, & non etiam ex alijs? Reſpond. pro æqualitate circa cæteras diuinas perfectiones ſufficere aſſignaſſe magnitudinem: ratio, quia hæc eſt fundamentum æqualitatis, tum ſapientiæ, tum bonitatis, tum perfectionum cæterarum. Et quidem ſuppoſito in perſonis reperiri eandem perfectionis fundamentalis magnitudinem, vtique hinc deducitur eſſe æquales in omnibus, vnde eſt, vt aſſignauerit æqualitatem vniuerſaliter, aſſignando magnitudinem; nam ſi quæras, quare ſunt æquales in bonitate, ſapientia, & cæteris, reſpondebitur, quia ſunt æqualis infinitatis, æqualis virtutis, æqualiſque magnitudinis, & hoc fundamento habito, facile cõſpicitur eſſe in cæteris ęquales; ideo namque ſapientia eſt æqualis bonitati, quia vtraque eſt infinitas igitur ideo perſonæ ſunt in bonitate, & ſapientia æquales, quia ſunt magnitudinis, & perfectionis infinitæ.

Relationes æqualitatũ, an multiplicentur, ad multiplicationem perfectionum.

15 Cum vero vnaquæque diuina perfectio propriam habeat magnitudinem, ſeu infinitatem, vtrum quot ſunt perfectiones, tot ſint ęqualitates, & fundamenta æqualitatum? Reſpondet Scot. affirmatiue, in 1. diſt. 19. quæſt. 1. & d. 31 quæſt. 1. ac quodlib. 6. Ratio, quia ſapientia habet relationem æqualitatis ad bonitatem: bonitas ad ſapientiam: vtraque ad iuſtitiam: hæc viceuerſa ad ſapientiam, & bonitatẽ, & ſic de ſingulis: ergo quot pfectiones tot ęqualitates; ęqualitas .n. eſt relatio. De fũdamẽtis vero, ſi loquamur de primario, atq; radicali ipſius ęqualitatis, ſeu æqualitatũ, vnum erit, idq; erit infinitas ipſa, ſeu magnitudo realis, atq; radicalis diuina, qua mediãte omnia ad intra ſunt realiter, identiceque infinita: at loquendo de fundamento, vt dicam, proximo, ſeu formali, id multiplicabitur ad multiplicationem perfectionum, ratio quia ſapientia habet ſuam magnitudinem, &

for-

formalem, ſeu infinitatem: bonitas habet ſuam, & ſic de ſingulis; etenim ſapientia non eſt infinita formaliter propter infinitatem formalem bonitatis, immo ſicut bonitas, & ſapientia diſtinguuntur inter sè, ita diſtinguuntur inter sè earum infinitates formales: licet ſit vna omnium infinitas fundamentalis, identica, vt diximus, & realis: Verum eſt tamen, quod infinitates iſtæ erunt modales, modaliterque diſtinctæ, ſunt namque modi intrinſeci perfectionum diuinarum. Addendum vero relationes iſtas æqualitatum eſſe rationis, non reales, quia extrema, vtpote diuinæ perfectiones non ſunt diſtinctæ inter sè realiter. Obijcit Vaſq. inde ſequi eſſe plures relationes, quam quatuor, quia multiplicantur ad multiplicationem attributorum. Reſpon. relationes rationis poſſe multiplicari abſque contradictione.

Obſtatur.

Reſpond.

16 Aduerſus æqualitatem Perſonarum obſtari poteſt ex Auguſt. 6. de Trinit. cap. vltim. vbi ait, *Si imago perfecta eſt, æquatur ei, cuius eſt imago non illud ſuæ imagini.* Hinc deducitur Filio non æquari Patrem: etenim Filius eſt perfecta imago: at Auguſtinus ait, imaginem æquari ei cuius eſt imago: ergo Filius æquatur Patri, nō Pater Filio. Reſpon. in imagine reperiri duplicem relationem, mutuam, & nō mutuam: prima eſt communis, qua Pater æquatur Filio, & Filius Patri, vt patet ex dictis; ſecunda eſt ratione generationis, quæ in Patre eſt actiua, in Filio paſſiua: Pater generat, Filius non generat: Filius generatur, & Pater non generatur: in hoc ergo ſtat diſquiparantia, & inæquantia Auguſtini.

Obſtatur.

Reſp.

In imagine relatio duplex.

17 Obſtabis ex eod. Auguſt. lib. 83. quæſt. 41. dicente, *Si omnia eſſent æqualia, non eſſent omnia.* Hinc deducitur æqualitatē deſtruere perfectionem Vniuerſi, ſi omnia entia eſſent æqualia: ergo non erit perfectionis in diuinis perſonas eſſe æquales.

Relatio æqualitatis, an dicat perfectionē

18 Sed reſpondetur ex Scot. d. 19. cit. relationem æqualitatis in diuinis non dicere perfectionem formaliter, ſicut nec ſunt formaliter infinitæ, ex eodē relationes originis, vide inf. num. 29. Nihilominus, & ſi non ſint perfectiones ſimpliciter, tamen præſupponunt ſummam Eſſentiæ perfectionem, quæ ratione infinitatis eſt in tribus.

19 Item comparando æqualitatem inæqualitati, abſolute dicendum, eſſe meliorem æqualitatem inæqualitate; ita enim ſcribit ad diſcipulum Auguſtin. in lib. de quant. *An æqualitatem inæqualitati iure præponis? nec quemquam æſtimo humano ſenſu præditum, cui non illud videatur.* Nihilominus comparando æqualitatem ad varia genera, & ſubiecta rerum, non eſt aſſerendum ſemper debere ineſſe æqualitatem, immò debebit quādoq; ineſſe inæqualitas, meliorque erit inæqualitas, quam æqualitas, ibi præcipue, vbi eſt incōpoſſibilis, & incōpatibilis æqualitas; etenim ſi omnes ſpecies rerū eſſent ęquales in perfectione, & natura, iam Vniuerſum eſſet imperfectum, & careret plurimis rerum ſpeciebus; ſi namque ſpecies Leonis eſſet æqualis ſpeciei, Ouis, & Ouis æqualis Lupo, Lupus Boui, Bos Aſino, Aſinus Homini, & ſic de ſīgulis non tot rerum ſpecies eſſent in Vniuerſo, ſed vna: omnia namque, vel eſſent Bos, vel Leo, vel Pecus, vel Lupus, vel Aſinus, vel Homo: loquimur enim de æqualitate perfectionali ſpecificatat *ſpecies ſunt ſicut numeri.* Ergo neceſſario eſt danda diſtinctio, & ordo; atque inæqualitas inter eas; ęqualitas namque potius eſſet imperfectionis, & deſtrueret perfectionem Vniuerſi, quam perfectionis. Item ſi Puer eſſet æqualis Adoleſcenti: Adoleſcens Viro, Vir Seni, iam deeſſet iſta corporum inæqualitas, quæ quidem neceſſaria eſt Vniuerſo, ſicut neceſſarij ſunt diuerſi gradus ætatum, corporum, atque hominum; quemadmodum ſi omnes eſſent Viri, & deeſſent mulieres, quomodo multiplicaretur ſpecies, cum propagatio Vniuerſi requirat inæqualitatem ſexus, maris, & fœminæ? Item deperiret, tam mita varietas elementorum, mixtorū, plantarum, lapidum, cæterorumque, quibus perfectio Vniuerſi tantopere eniteſcit. Varietas denique Angelorum in tot Species, Choros, Ordines, ac

Aequalitas an perfectior inæqualitate.

Hyerarchias diſtinctorum, quam maxime demonſtrat perfectionem Orbis ſuper cæleſtis, alias data in eis æqualitate, deperiret tanta Angelorum varietas, ordo, ac diſtinctio: igitur ibi quidem danda eſt æqualitas, vbi eſt cōpoſſibilis: at in Orbe creaturarum non eſt compoſſibilis, vt vidimus, ergo melior erit inæqualitas. In diuinis vero ad intra vtique compoſſibilis eſt æqualitas, immo omnimode neceſſaria, prob. quia non poteſt eſſe niſi vnus Deus; cum vero ſint ibi tres Perſonæ, neceſſe eſt ſint æquales, vt oſtendatur in eis vnitas Deitatis, magnitudinis, ſapientię, bonitatis, ac cæterorum ad intra, cum ſumma charitate, amore, & concordia: alias ſi non eſſent æquales, iam non eſſent omnes vnus Deus, vel nō eſſent abſolute eſſentialiterque Deus, ſicque vel altera perſona alteram vinceret, altera veluti inferior ſuperaretur, nec concorditer viuerent, & conſequēter nō eſſent perſonę hic Deus; ratione namque vnius, eiuſdemque Deitatis euenit, vt ſint concordes, atque inter sè æquales, & ſint omnes æquanimiter vnus, idemque Deus.

Ordo, an sē per ſtet, cū inæqualitate.

20 Dices, ordo requirit inæqualitatem: at inter perſonas eſt ordo originis. Reſpon. nec omnis ordo ſtat cum æqualitate, nec omnis ſtat, cum inæqualitate: in Creaturis ſtat cum inæqualitate, vt patet, per tot genera, & ſpecies rerum, cum inæqualitate perfectionali, atque molari: In diuinis vero ſtat, cum ſumma, ac perfectiſſima æqualitate, quia vna, eademque numero natura reperitur in perſonis, vnaque virtus, magnitudo, potentia, & ſic de cæteris perfectionibus, ratione cuius viuunt in omnimoda, ac perfectiſſima ęqualitate. Obiectiones alias proponemus in fine.

Identitas, & ſimilitudo ad intra.

21 Nedum vero inter Perſonas repetitur æqualitas, verum etiam idētitas eſſentialis, atque ſimilitudo: itaut nedum reperiantur in eis relationes proprię, quæ ſunt originis, ſed & relationes cōmunes, atq; traſcēdētales, identitatis, ęqualitatis atq; ſimilitudinis: hæ autem relationes merito appellantur communes, quia competunt omnibus, ait namque Ariſtot. quod, *Omne ens alteri comparatum, vel eſt idem, vel diuerſum; vel ſimile, vel diſſimile; vel æquale, vel inæquale:* Ergo pariformiter id dicendum de diuinis Perſonis, ſubſunt namque ipſæ quoque tali prædicationi.

Paſſiones in duplici genere, ſimplices, & diſiunctæ:

22 Dices inde ſequi, Perſonam vnamquamque ſimul eſſe alteri coæqualem, & inæqualē: ſimilem, & diſſimilem: idem, & diuerſum: prob. ſiquidem paſſiones iſtæ quatenus ſunt cōmunes competunt omni enti. Reſpo. paſſiones eſſe in duplici genere, aliæ namque appellantur paſſiones ſimplices, aliæ paſſiones diſiunctæ: de primis, verum eſt prædicari omnes de omnibus; vt sūt vnum, verum, bonum: quæ cum ſint paſſiones Entis, compe tūt omni enti, omne namque ens habet ſuam vnitatem, veritatem, bonitatem, traſcendentalem: at de ſecundis, falſum prædicari omnes ſimul, ſufficit autem prædicari diſiunctim, ac propterea appellantur diſiunctæ; vnde eſt, vt non ſit dicēdū, hoc ens eſt in sè æquale, & inęquale: ſimile. & diſſimile; idē, & diuerſum ſibi, & in ſe ipſo; ſicut vere dicitur, hoc ens eſt ſibi, & in ſe ipſo, vnū, verum, bonū ideoq; ſumenda erit ea paſſio diſiunctiue, quæ erit propria ſibi. Vel ſecundo, eædem paſſiones diſiunctæ non prædicantur in ordine ad idem ſubiectū, ſed in ordine ad alterū, ſaltim loquēdo de duab. non enim eſt in rigore verum, quod idem eſt proprie ſimile ſibi, æquale ſibi, cum hæc requirant diſtinctionem extremorum realem, erit autem loquutio impropria: licet loquendo de identitate, ſit verum; etenim idem eſt idem ſibi, hic vero ſufficit diſtinctio rationis, qua idem diſtinguitur ratione à ſeipſo: eo magis, quo in creaturis repetitur diſtinctio, & ſuppoſiti, & naturæ numeralis, ac propterea non poterunt paſſiones diſiunctæ ſimilitudinis, & æqualitatis prædicari de ſeipſo: quia tamen Perſonæ habent eandem numero Eſſentiam, potentiam, & magnitudinem, ac virtutem, hinc eſt, vt ſtet inter ipſas æqualitas, licet vero ſuppoſita creata æqualia ſint penes ſuam naturam ſpecificam, multo tamen perfectior erit æqualitas, atque identitas,

titas,

Aequalitas identitas, et ſimilitudo increata perfectior, creata, & unde?

titas,& ſimilitudo Perſonarum diuinarum, cum ſit penes eandem naturam numericam. In ordine ergo ad perſonas inuicem prædicatur ſolummodo altera pars paſſionis disiunctæ, vt identitas, æqualitas, ſimilitudo, dicendo perſonam perſonæ eſſe eandem eſſentialiter, atque æqualem ac ſimilem, quamuis in ordine eiuſdem perſonæ diuinæ ad perſonā creatam prædicari debeat altera pars diſiunctiue, eſt namque Perſona diuina diuerſa, inæqualis, & diſſimilis perſonæ creatæ: & propterea Ariſto. aiebat, omne ens alteri comparatum eſſe æquale, vel inæquale: idem, vel diuerſum: ſimile, vel diſſimile: in ordine quidem, & comparatione ad alterum, non autem in ordine ad sè.

Identitas, æqualitas: ſimilitudo, in quibus, nam prædicamentis.

23 Eædē relationes cōmunes idētitatis, æqualitatis, & ſimilitudinis poſſunt, vel ſtrictim accipi, vel late: primo modo proprijs competunt generibus & prædicamentis: itaur identitas prædicamento ſubſtantiæ: æqualitas quantitatis; & ſimilitudo prædicamento conueniat qualitatis; ſiquidem teſte Ariſtot. in his trib. prædicam. *Secundum ſubſtantiam eſt aliquid eſſe idem, vel diuerſum: ſecundum quantitatem eſt eſſe æquale, vel inæquale; & ſecundum qualitatem eſt, ſimile, vel diſſimile eſſe.* Cæterum ſpectando eas ſecundo modo, in omni genere, immò in rè extra genus, vt eſt Deus qui non eſt in prædicamento, reperiuntur, reddendo ſingula ſingulis ſuo modo. Et quidem loquendo de ſubſtātia, ea late ſumpta, extenditur ad naturam cuiuſcunque rei, omnis enim res, quæcunque ſit, habet ſuam Eſſentiam, ſuum quid in genere ſuo, quod late appellatur ſubſtantia ipſius cuiuſcunque rei. Loquendo de qualitate, pro ipſa late ſumpta, intelligimus omnem differentiam, ſiue eſſentialem, ſiue accidentalem cuiuslibet rei; quomodo Ariſtotel. 5. met. cap. de qualir. differentiam eſſentialem appellat *qualitatem*, & Porphyr. differentiam eſſentialem docet *in quale quid prædicari*: ſicut namque per qualitatem accidentalem dicimur accidentaliter qua'es, ita per eſſentialem dicimur quales eſſentialiter. Loquendo denique de quantitate, vbi impoſſibile eſt molarem quantitatem reperiri, reperitur ſaltim ibi quātitas perfectionalis, iuxta recenſitum dictum Auguſt. *In his, quæ non magna mole ſunt, idem eſt maius eſſe, ac melius eſſe.* Vnaquæque enim res, ſiue materialis, ſiue ſpiritualis, propriam habet perfectionem. Hinc vero infertur, quod ſicut ſubſtantia, qualitas, & quantitas, hoc modo large ſumpta, in omni rè reperitur, ita quoque relatio identitatis, æqualitatis, & ſimilitudinis ſuper his fundata, in omni rè ſuo modo inuenitur.

Fundamenta identitatis, qualitatis, ſimilitudinis.

24 Fundamētū huius triplicis relationis duplex eſt: remotum vnum, alterum proximum. Remotum eſt res, & natura illius generis, cuius eſt relatio: vt fundamentum identitatis eſt ſubſtātia: æqualitatis, quantitas, ſiue molis, ſiue virtutis: ſimilitudinis qualitas, ſiue accidētalis vel quaſi accidentalis ſiue eſſentialis. Proximū eſt vnitas talis rei: vnde *Illa ſunt eadem, quorū ſubſtantia eſt vna*: illa æqualia, *quorum quantitas eſt vna*: illa ſimilia, *quorum qualitas eſt vna*: hinc Ariſtot. 5. met. cap. de relatione aiebat, *idem, ſimile, & æquale fundantur ſuper vnū.* Vnitas autem iſta, vel erit ſpecifica, vel numerica: prima reperitur in Creaturis, non ſecūda; cum vna numero, ſiue ſubſtantia, ſiue quantitas, ſiue qualitas non ſit in plurib. eſt vero vna ſpecies in pluribus, at ſecunda eſt in diuinis, quia vna numero Eſſentia eſt in omnibus.

Identitas, æqualitas, ſimilitudo ad intra vnde.

25 Et hinc deducitur earūdem perſonarum identitas, ſimilitudo, æqualitas. Primum ratione vnius naturæ, atque Eſſentiæ in omnibus: ſecundum ratione earundem perfectionum attributalium, & modorum intrinſecorum in omnibus, vt infinitatis, ſapientiæ, & huiuſmodi: & tertium ratione eiuſdem magnitudinis, potentiæ, & virtutis in iiſdem. Patet ergo diuina perſonarum, identitas, ſimilitudo, & æqualitas. Quid vero ſit identitas, equalitas, ſimilitudo, habebitur infra quæſt. ſequent. art. 2.

26 Pro complemento harum relationum, exquiritur quonam pacto poſſit æqualitas ab identitate diſtingui, & ſimilitudine? Ratio dubitandi eſt, quia æqualitas eſt modus intrinſecus vtriuſque: eſtque eadem vtrique, igitur non poterit eſſe fundamentum relationis diſtinctæ ab iis. Sed Reſpondetur, licet ſit idem realiter, ac formaliter identitati, & ſimilitudini, tamē diſtinguitur modaliter: & hoc ſufficit, vt poſſit fundare relationem.

Identitas & ſimilitudo magis diſtinguuntur inter sè quam æqualitas ab his

27 Hinc vero infertur magis diſtingui identitatem, & ſimilitudinē inter sè quam æqualitatem ab identitate, & ſimilitudine. Proba. identitas, & ſimilitudo ſunt relationes diſtinctæ formaliter: æqualitas diſtinguitur minus, quia ſolum modaliter: probatur quoque ratione fundamēti vtriuſque quia ſubſtantia diuina, quæ eſt fundamentum identitatis, diſtinguitur formaliter à ſapientia diuina, quæ eſt fundamentum ſimilitudinis: ergo conſequenter diſtinguentur etiam formaliter relatio identitatis, & ſimilitudinis inter sè: non enim erit minor diſtinctio fundati, quam fundamenti. At Eſſentia, & infinitas, ſicut ſapientia, & infinitas, diſtiguuntur ſolum modaliter, cum ſit modus infinitas; ergo æqualitas fundata ſuper magnitudine infinitatis diſtinguetur ſolum modaliter.

Identitas & ſimilitudo non eſt perfecta ſine æqualitate.

28 Addendum autem, non poſſe identitatem eſſe perfectam ſine æqualitate: ſicut nec perfectam ſimilitudinem, ſine æqualitate: ſi nāque Petrus & Ioannes eſſent albi, at nō ex æquo, ſed alter intēſius, remiſſius alter, vtiq; haberēt ſimilitudinē, at imperfectā, quia abſq; æqualitate, ſed cū inæqualitate, dū alter eſſet altero albior: & ſi in diuinis Pater, per impoſſibile, haberet diuinitatē maiorem, & Filius minorem, eſſet aliqualis inter eos identitas, at non perfecta identitas, quia deeſſet æqualitas: nūc vero, quia eſt perfecta idētitas, ideo eſt in eis perfecta æqualitas, non ergo habetur perfecta identitas, ſiue perfecta ſimilitudo, niſi adſit ibi æqualitas.

Aequalitas, an perfectio ſimpliciter ex Scoto.

29 Quæres vtrum æqualitas ſit perfectio ſimpliciter in via Scotiſta videtur ab ipſo in 1. d 19. quæſt. 1. ad 2. & d. 26. quæſt. 1. 5. ad rat pro ſec. opin. probatque ex Auguſtino l. de quantit. an: ſup. recenſito. Nihilominus formaliter ſpectata æqualitas, licet melior ſit inæqualitate, vt diximus, ſecundum sè: tamen ex cōmuni ſenſu Scotiſtarum in via Scoti non dicit perfectionem ſimpliciter, ratio quia ſubſequitur ad perſonas: at quę dicunt perfectionem ſimpliciter præcedunt eas, vt Eſſentia, modi intrinſeci, attributa. Ad loca verò Scoti reſpondemus in d. 26. nil ex proprio marte concludere, dum ait dicere perfectionem formaliter, ſed diſputando incedere. in diſt. vero 19. docet perfectionem dicere prææxigitiue, & fundamentaliter, vt ſupra diximus in reſponſ. ad argum. ex Auguſt.

Obſtatur.

30 Obſtatur, Aequalitas fundatur ſuper commenſuratione aliquorū conuenientiū in quantitate: at in diuinis, nec adeſt quātitas, nec cōmēſuratio, ergo nec æqualitas. Antecedens eſt, Philoſopi in prędic. quātitatis, inquiētis, *Propriū eſt quātitatis ſecūdū eam, æquale, vel inæquale dici.* Itē omnis æqualitas ſupponit diuerſitatem ipſorum ęqualium: nulla autem diuerſitas in diuinis. Inſuper vbi æqualitas, ibi finitas, quia finita ſunt illa, quæ inuicem coæquantur, finiti enim ad infinitū nulla eſt proportio: at quidquid eſt in Deo, eſt infinitum. Denique vbi æqualitas, ibi diuiſibilitas, nam non coæquatur ſimplex ſimplici: nulla vero ſtat diuiſibilitas in diuinis. Rurſus perſona habens plures proprietates non coæquatur perſonæ habenti minus, ſeu nō tot proprietates: At Spiritus ſanctus habet vnam proprietatem, vt ſpirationem paſſiuam: Filius duas, vt generationem paſſiuam, & ſpirationem actiuam: Pater autem tres, vt eſſe ingenitum, generationem actiuam, & ſpirationem actiuam, ergo, &c.

Aequalitas duo dicit.

31 Ad primum reſpondet Richard. in 1. d. 19 artic. 1. quæſt. 1. illā quidem æqualitatem fundari ſuper

com-

commenſuratione, quæ conſurgit ex conuenientia ſuper quantitate vna, vnitate proportionis, vt contingit in creaturis: non autem illam, quæ fundatur ſuper quantitate vna, vnitate numerali, cuiuſmodi ſunt diuinæ perſonæ, habentes vnam numero quantitatem virtutis; de hac enim loquitur Richardus. Reſpondet Alẽſis 1. part. quæſt 47. Memb. 1. Ad tertium, quod æqualitas in creatis duo importat, nempe commenſurationem primo; & priuationem exceſſus ex conſequenti: in diuinis autem æqualitas non dicit commenſurationem, ſed priuationem exceſſus. Reſp. D. Bonau. in 1. d. 19. art. 1. qu. 1. æqualitatẽ duo dicere, côterminationẽ, & priuationem exceſſus: illud eſt imperfectionis quia competit rebus finitis: hoc non, ſed perfectionis, relinquatur illud, & transferatur hoc ad perſonas diuinas.

32 Ad ſecundum reſpondet idẽ Bonaue. ſufficere diſtinctionem ſuppoſitorum quæ eſt in diuinis.

33 Ad tertium, & quartum, ait ea locum habere in quantitate molis; quæ tamen non eſt in diuinis.

34 Ad vltimum reſponſio patebit ex q. ſequenti.

35 Hæc de obiectionibus ſcholaſticis: cæterum obiectiones hæreticorum obſtantes aduerſus æqualitatem habebuntur infra, & ſoluentur.

QVÆSTIO II.

Vtrum Identitas, æqualitas, & ſimilitudo ſint relationes reales inter Perſonas Diuinas.

ARTIC. I.

Affertur ſententia negatiua.

Sententia D. Tho. EſSt ſentẽtia D. Th. relationes iſtas cõmunes ęqualitatis ſimilitudinis ; & idẽtitatis non eſſe in diuinis relationes reales, ſed rationis. Ita in 1. part. quæſt 4. 2. art. 1. atque Durand Marſil. Richar in 1. d 31. cum cæteris diſcipulis D. Tho. probatur vero primo, nihil refertur relatione reali ad ſeipſum, alias diſtingueretur à ſeipſo realiter. at Perſonæ ea ratione, qua ſunt inuicem ęquales, ac ſimiles, ſũt prorſus idem, ergo relationes hæ non ſunt reales. Maior patet: probatur minor, Perſonæ ratione Eſſentiæ adeó ſunt idem, ſicut quodcunque ens eſt idem ſibi metipſi: habentque eandem prorſus magnitudinem: ergo relatio, quæ intercedit æqualitatis, identitatis, & ſimilitudinis erit rationis.

2 Secundo relatio identitatis in Creaturis eſt relatio rationis: ergo ſimiliter in diuinis.

3 Tertio ſi eſſent reales, vel eſſent ratione Eſſentiæ, vel ratione perſonæ: neutrum horum: probatur primum, quia Eſſentia eſt vna, & eadem in perſonis, idem autem non refertur realiter ad ſeipſum: non ſecundum, quia ſequeretur relationes iſtas fundari ſuper relationes originis, & ita relatio fundaret relationem: quod non videtur verum, cum duo accidẽtia non ſint in eodem ſubiecto loquendo de accidentibus eiuſdem ſpeciei: hinc vero ſuper eadem perſona eſſet relatio originis, & cõmunis identitatis, æqualitatis, atque ſimilitudinis.

4 Quarto per relationẽ fundamẽtũ refertur ad terminũ, ſiue relatiuũ, ad correlatiuũ: ſed per relationes iſtas vna perſona non poteſt referri ad aliam: prob. perſonæ ſunt ſimiles, æquales, atque idem ſecundum Eſſentiam: at Eſſentia non eſt ratio referendi, cum ſit abſoluta, & non diſtinguatur, ergo non ſunt relationes reales.

5 Quinto ſequeretur eſſe in Deo plures relationes reales, quam quatuor; immò pluſquam viginti: eo maxime quia dum diuinæ perfectiones diſtinguuntur formaliter ex Scot. vnaquæq; haberet relationem ęqualitatis ad alteram, dum haberet vnaquæque ſuam magnitudinem. Relationes vero in diuinis reales non ſunt plus, quam quatuor, vt generatio actiua, & paſſiua: ſpiratio actiua, & paſſiua.

6 Sexto magnitudo, infinitas, ac virtus tranſit in Eſſentiam, ergo non poterit eſſe fundamentũ diſtinctũ à Eſſentia: at Eſſentia eſt vna, habetq; rationem vnius fundamenti, ergo & æqualitatis relatio erit vna.

7 Sep-

7 Septimo ſequeretur relationes iſtas debere fũdari ſuper relationib. originis perſonalibus, id autem implicat, non enim relatio fundatur ſuper relatione ex 5 met tit. 20.

8 Octauo æqualitas duorum, vel plurium eſt relatio commenſurationis quantitatis eorum: vnde eſt, vt debeant ipſæ quantitates commenſurari prius inter ſe, inde vero commenſurabuntur ipſa æqualia extrema relata: quapropter neceſſario debẽt multiplicari etiam ipſæmet quãtitates: at non multiplicantur magnitudines in perſonis, quomodo igitur poterit multiplicari relatio commenſurationis, ſiue æqualitatis. Confirmatur, ponat Deus eundem numero candorem in duobus, erunt vtique ſimiles vnico candore, & vna relatione ſimilitudinis.

9 Nono ex Auguſt. 5 Trin. cap. 7. *Æqualitas conuenit perſonis ſecundum ſubſtantiam*: at ſubſtantia eſt vna, vnde ergo oriri poterit plurificatio æqualitatum?

10 Denique, fundamenta ſunt, quæ primo referuntur: at nec Eſſentia, nec magnitudo refertur, nõ enim diſtinguuntur, nec multiplicantur, nec ſunt reſpectiua prob. anteced. duæ albedines, ſunt inter ſe ſimiles, & ex inde ſecũdario inſurgit relatio ſimilitudinis in extremis. Fundamenta inſuper ſunt, quæ primo diſtinguuntur, indeque inſurgit diſtinctio in extremis at Eſſentia non diſtinguitur, nec magnitudo, ergo nec relationes communes. Fundamenta etiam ſunt, quæ primo opponuntur, & gratia eorum opponuntur extrema; at nec Eſſentia, nec magnitudo opponitur, prob. antec. etenim extrema referuntur ratione fundamentorum.

11 Accedit, quod Magiſter in 1. d. 31. ait, quod, *In his eſt appellatio tantum relatiua*, quaſi dicat relationes eſſe ſolummodo ſecundum modum loquendi reales, non vere à parte rei.

ARTIC. II.

Quid ſit identitas, æqualitas & ſimilitudo.

Ad identitatem primo loco accedendo, quæritur breuiter, quid ſit Identitas De natura quidem poſtulamus identitatis in ſe, & in abſtracto, non deſcendendo adhuc ad ſuas ſpecies: & quatenus deſeruire habet ad quæſtionem præſen.

2 Identitatem aliqui deſcribunt vt dicant, *Identitas eſt vnitas aliquorum vel alicuius in ſubſtantia*. An vero apta ſit deſcriptio, videtur, quod minime. Et quidem circa id, quod dicitur, eſſe *vnitatem alicuius*, ex inde cõfutatur, quoniam idem nuſquam vnitum fuit ſibi ipſi: nuſquam enim Ego vnitus fui mihi ipſi, ſicut, & nuſquam feiunctus, & ſeparatus à memetipſo, ergo deſcriptio eſt nulla: prob. conſequens, quæ namq; vniũtur, aliquãdo fuerunt inuicẽ ſeparata, ſeu aliquando non fuerunt ſimul coniuncta, vt Anima & Corpus: forma, & materia: accidens, & ſubiectum: igitur ad vnionem prærequiritur ſeparatio, ſeu præcedens non vnitio Dixi, *ſeparatio*, propter extrema actu exiſtentia, vt duo lapides exiſtentes, antecedenter ad eorum copulationẽ in cõſtructione domus: dixi, *ſeu præcedens non vnitio*, vt de Anima, & corpore, etenim anima non erat ante formationem corporis. Requiritur igitur ad vnitionem aliquorum, ſeparatio aliquando eorũ: at idẽ nuſquam ſeparatum fuit à ſeipſo, ergo male dicitur, *Identitatem eſſe vnitatem alicuius*: ea namque dicuntur vnita, quæ aliquando, vel fuerunt ſeparata, vel non vnita. at idem nuſquam fuit ſeparatũ à ſeipſo, ſeu non vnitum ſibi ipſi.

Identitas, quid, ex aliis.

Impugn.

Vnitio quid requirat.

3 Item, prædicatio iſta, *identitas eſt vnitas*, non eſt vera formaliter, probatur, poteſt eſſe *Vnitas* conditio diſtrahens à propoſito identitati, ſicque deſtruet identitatem: demon-

Identitas eſt vnitas an prædicatio formalis

monſtratur, quia Vnitas non infert neceſſario indiſtinctionem, & ſi infert, non infert omnem prorſus indiſtinctionem: at identitas infert neceſſario indiſtinctionem, & omnem prorſus indiſtinctionem, *de sè ſimpliciter, & præciſe conſiderata*. Probatur primum, vnitati primo, & per sè nō opponitur diſtinctio, ſed multitudo, etenim hæc ſunt relatiua immediate oppoſita, nempe *Vnum, & multa*; at identitati non opponitur primo, & per sè multitudo, ſed diſtinctio; hæc namque mutuo opponuntur, *Idem, & diuerſum, ſeu diſtinctum*; ergo prædicatio non valet, *identitas, eſt vnitas*. Dixi *primo & per sè*, quoniam bene quidem ad identitatem opponitur pluralitas, & multitudo at non immediate nec primo, & per sè, ſed ſecundario; deſtruitur namque identitas per plura capita, vtpotè per diſtinctionem, & multitudinem, &c. At primario, & per sè deſtruitur per diſtinctionem, inde vero per multitudinem. Ita Vnitas deſtruitur quoque per diſtinctionem, & multitudinem at primo per multitudinē, hæc namq; immediate opponitur vnitati, inde per diſtinctionē. Ex his arguitur, non habent identitas, & vnitas eundem modum ſuo contrario opponendi, ergo non ſunt idem, nec valet ad inuicem prædicatio. Hæc quoad primam partem. Quoad ſecūdam vero probatur ab aliquibus ſic, dicendo *Identitas* hoc nomen de sè, & in abſtracto, indicat omne genus identitatis: at dicēdo *Vnitas*, non indicat omne genus vnitatis, ergo: probatur conſequens, quia natura abſtractionis, ſeu abſtracti, talis eſt, vt complectatur omnem, ac totalem perfectionem repertam in ſuo genere, ergo idētitas, ſic abſtractiue ſumpta hoc idem præſtabit. Verum ratio hæc non conuincit, ita namque eſt abſtracta *Vnitas*, ſicut *Identitas*, ergo ſi identitas ſtat pro omni genere identitatis, ſtabit quoque vnitas pro quocunque genere vnitatis, quare probatio non concludit.

Vnitati, quidnā primo, & per sè opponitur.

Abſtracti natura qualis?

Identitas, & vnitas, an idem.

4 Arguitur ergo aliunde, eſt intimior naturæ illi, quæ dicitur eadē, & vna, conceptus identitatis, quam conceptus vnitatis, ergo non ſunt idem identitas, & vnitas. Antecedens eſt manifeſtum, & probatur ex ordine conceptuum identitatis, & vnitatis, hæ namque ordinate competunt ſubiecto, prius autem competit identitas, & poſterius vnitas, vt ipſamet natura docet. Et probatur ex oppoſito identitatis, & vnitatis; oppoſitum illius eſt diſtinctio: huius vero eſt multitudo: at cōparata diſtinctione, & multitudine prius naturæ (quæ tamen vtriuſque ſit capax) competet diſtinctio, inde multitudo, ergo & prior erit identitas, quam vnitas. Probatur aſſumptum; quandocunque aliqua vna natura recedere habet ab identitate, & vnitate, prius incipit à diſtinctione, pergendo inde ad diuiſionem, & multitudinem: probatur, ſi namque non inciperet diſtingui, nec pergere inde poſſet ad multiplicari, & diuidi: ergo ipſemet naturæ ordo docet, priorem eſſe diſtinctionē quam diuiſionem, & multitudinem. Confirmatur, ſi namque non diſtinguerētur, nec quidem diuidi poſſent aliqua, nec multiplicari, item valet prædicatio iſta, diſtinguūtur hæc eſſētialiter, ergo poſsūt diuidi; & multiplicari igitur diſtīctio eſt prior. Dices, valet etiā iſta, diuiduntur, & ſeparātur hęc duo, ergo diſtinguūtur eſſētialiter; igitur poterit quoque eſſe prior diuiſio, quam diſtinctio. Reſpo. negando conſequens, quia hæc eſt à poſteriori; illa à priori; diſtīctio enim infert à priori diuiſibilitatem, in ſubiecto tamen, cui ineſſe poteſt: diuiſio autem infert diſtinctionem à poſteriori. Et confirmatur, quoniam valet conſequentia, eſt diuiſio, ergo diſtinctio, licet non è contra, diſtinctio, ergo diuiſio. A primo ergo ad vltimum concluditur identitatem non eſſe vnitatem, quia illa eſt naturæ propinquior, & intimior, iſta remotior.

5 Dicendum ergo, quid ſit ex noſtra ſententia *identitas*. Vnde dicimus, *Identitas eſt relatio æquiparantiæ fundata ſuper vnitate ſubſtātiæ*. Deſcriptio elicitur ex Scoto in quinto Metaph. quæſt. 11. Identitatem eſſe re-

Identitatis vera deſcriptio.

Identitas eſt relatio

re-

relationem, eſt de ſe notum, & probatur, inter illa, quæ dicuntur ſic idẽ intercedit habitudo, at habitudo eſt relatio Itẽ prob. ex oppoſito, oppoſitũ idẽtitatis eſt diſtiſctio, at diſtiſctio eſt relatio, ergo, & oppoſita identitas: Diſtinctionem eſſe relationem pro nunc ſupponimus ex infra dicẽdis de *diſtinctione*. Dices, diſtinctio eſt potius deſtructio relationis, quã relatio, probatur, quoniam diſtinctio deſtruit relationem identitatis, quæ enim diſtinguuntur non ſunt idem. Reſpond. ſaltem cogi ad conſitendũ, eſſe relationem *negatiuam*, rempe, negationem identitatis: & hoc pro nunc, cætera ſuo loco.

Relatio æquiparãtiæ permeat omne genus.

6 Eſſe vero relationem æquiparãtiæ probatur ex oppoſito, Eiuſdem ad ſeipſum non eſt relatio diſquiparantiæ, ergo æquiparantiæ. Dices, relatio æquiparantiæ ſpectat potius ad æqualitatem, ſeu ad relationem ęqualitatis, quam ad relationem identitatis, ergo identitas non eſt relatio æquiparantiæ. Negatur aſſumptum, etenim Equiparantia permeat omne genus, iraut æquiparari poſſit ſubſtãtia ad ſubſtantiam, & hinc habetur identitas, vel diſtinctio: æquiparari poſſit quantitas ad quantitatem, & inde habebitur æqualitas, vel inæqualitas: & deniq; æquiparari valeat qualitas ad qualitatem, indeque habebitur ſimilitudo: qu, vel diſſimilitudo & æquiparari poſſe relatio quæcunque ad relationem, ſiue intrinſecus, ſiue extrinſecus aduenientem, ac proinde habebitur inter eas talis habitudo; qualis ineſſe poterit: æquiparantia, ergo permeat omne genus: & Confirmatur, idẽ namq; eſt æquiparare, ac cõparare, at cõparatio poteſt fieri in omni genere, imò ſpecie, & numero, &c.

7 Quod tandem, relatio identitatis fundetur ſuper *vnitate*, hinc elicitur, quia non poteſt fundari ſuper oppoſito vnitatis, quod eſt multitudo: vnde arguitur, Multitudo oppoſita vnitati non poteſt eſſe fundamentum idẽtitatis, ergo eſſe poterit fũdamentũ ipſa vnitas; aſſũptũ patet quoniã, idem non eſt multa, ſpectatũ, ſecũdum idem: Dixi *ſecundum idem* quoniã Perſonæ diuinę ſunt quidẽ multę perſonaliter, at ſecundum naturam Deitatis ſunt vnum, & idem, cum ſint vnus, & idem Deus cum autem idem ſecundum idem non ſit multa, neque identitas fundari poterit ſuper multa: ſi non ſuper multa, ergo ſuper vnum, & per conſequens fundabitur ſuper vnitatẽ. Itẽ fundamẽtũ identitatis duplex eſt, remotũ, & proximũ remotũ eſt ſubſtãtia; ꝓximũ vero vnitas ſubſtantiæ: quapropter dixit Ariſtot. 5. Meraph. c. de relat. *Idẽ, æquale, ſimile, fundãtur ſuper vnum*. Hinc autẽ magis conſtat definitio, vt ſit *Relatio fundata ſuper vnitate*.

Identitatis fundamentum.

8 Dices, non differt deſcriptio, hæc ab antecedenti, in antecedenti namque etiam apponebatur vnitas, dicendo, *Identitas eſt vnitas &c.* Reſpondeo differre: & quidem aliud, eſt idẽtitatem eſſe vnitatem, & aliud eſt, idẽtitatem fundari ſuper vnitate, primum habetur in præcedenti, ſecundum habetur in præſenti deſcriptione. Immò differunt quam maximè iſti modi loquendi, aliud namque eſt dicere, accidens fundatur ſuper ſubiecto: reſpectus ſuper abſoluto: & ſecundæ intentiones fundantur in primis, & aliud eſt dicere, accidens eſſe ſubiectum; relatiuum eſſe abſolutum, ac ſecundas intentiones eſſe primas: primum eſt verum, ſecundũ falſum. Sic, identitas eſt vnitas, negatur ad ſenſum relatum: identitas fundatur in vnitate, conceditur.

Deſcriptio, hæc differt ab antecedenti.

9 Dices, idẽ eſt vnum, ergo identitas eſt vnitas. Conceſſo antecedẽti, negatur conſequens, ratio formaliſtarum eſt, quia abſtractum non prædicatur de abſtracto, niſi vel ambo, vel alterum ipſum ſit formaliter, vel permiſſiue infinitum: ceſſat autem vtraque infinitas hic.

10 Dices, *eadem ſunt illa, quorũ ſubſtantia eſt vna*. Ergo identitas eſt vnitas. Negatur cõſeq. quia argùitur à concretis ad abſtracta; in illis enim ſtat idẽ eſſe vnũ, at in iſtis non ſequitur identitatem eſſe vnitatem.

11 Demum, quia non habemus terminos ſpecialiores, quib. explicare valeamus aptius naturã idẽtitatis, vtimur termino, & adiumẽto vnitatis cæterũ ſi terminos explicatiores habere-

beremus, forte linqueremus ipſum terminum vnitatis, ob rationem allatam, quia vnitas ſupponit diuiſionem, ſeu non vnionem vnitorum, idẽ vero nuſquã fuit, vel diuiſum à ſeipſo, vel non vnitum ſibi ipſi.

Identitas explicatur, per vnitatẽ

12 At quia neſcimus viciniori, ſiue intimiori termino identitatem explicare, vtimur vnitate. Ex hoc autem fit, vt explicemus identitatem à posteriori per ipſam vnitatem: Quod vero, ita ſit, inde quoque colligimus, quoniam ſi aliqua iam diuiſa tenderent, verbi gratia, ad identitatem, oporteret ea tranſire per vnitatem, ſeu per vnionem, vel per vnitionem: vnitio namque viã ſterneret ad identitatem, ſicubi illa tal a poſsẽt adipiſci identitatem, & fieri idem. Immò ex vnitione de facto producitur idẽ, quandoquidem ex vnione materiæ, & formę reſultat vnum, & idem, nempe compoſitum: ex vnione Animæ, & corporis reſultat idem homo.

13 Cõparando inſuper deſcriptiones datas ad inuicẽ, apparebit vtique aptior ſecũda, quã prima. Oſtẽditur, in deſcriptione prima, *Idẽtitas eſt vnitas*, prędicatio iſta nõ eſt formalis, ſed cauſalis, patet, q̃a vnio, ſeu vnitio eſt via ad identitatẽ, vt diximus, ergo vnitas cauſat idẽtitatẽ, igitur eſt pdicatio non formalis, ſed cauſalis: & ob hoc pdicatio iſta nõ cõceditur, vndequaque, quia non conceditur in ſenſu formali, ſed cauſali: at deſcriptio altera conceditur vndequaque, abſolute nanque eſt verum, *Identitas fundatur ſuper vnitate.*

14 Quo fit, vt licet primam deſcriptionem admittamus, admittimus tamẽ eam in ſenſu *cauſali*, ſeu, in prædicatione *cauſali*, non in ſenſu; & prædicatione *formali*: cæterum, ſecũdam deſcriptionem admittimus abſolute, & nulla ex parte negamus, nõ indigentem ſaluatione in ſenſu formali, vel cauſali, cum contenta ſit vnitate fundamentali, ſeu cauſali.

Identitas omnis, an ſit relatio.

15 Vtrum vero omnis identitas ſit relatio, (dictum eſt namque identitatem eſſe relationem) eſt reſponſio negatiua, vnde identitas diuiditur in abſolutam, & relatiuam; Ratio, quia in identitate ſunt duo, nempe eſſe indiſtinctum à ſè, & diſtinctum à quocunque alio: ſicut in vnitate reperitur quoque eſſe indiuiſum à ſè, & diuiſum à quocunque alio. Eſſe quidem indiſtinctum à ſè, eſt quid abſolutũ: eſſe autẽ diſtinctum à quocũque alio, eſt relatiuum: At obſtatur, indiſtinctio eſt negatio diſtinctionis, at diſtĩctio eſt relatio, ergo & indiſtinctio: probatur conſequens, eadem namque eſt natura oppoſitorum, igitur ſi diſtinctio eſt relatio, ita & indiſtinctio. Reſpond. vtramque eſſe relatiuam, at diuerſimode, nam indiſtinctio à ſè eſt relatiua fundamentaliter, diſtinctio autem à quocunque alio eſt relatiuã formaliter: eatenus verò indiſtinctio à ſè appellatur abſoluta, quatenus non eſt relatiua formaliter.

16 Idẽtitas inſuper, quã aliquid eſt idẽ ſibi ipſi, eſt relatio rationis. Probatur, ad identitatem eſſentialem requiruntur extrema diſtincta realiter, vnde ob hoc tres diuinæ perſonę ſunt idem eſſentialiter, earumque identitas non eſt rationis, ſed realis, ſumendo realem non pro identitate perſonali, ſed prout diſtinguitur contra identitatẽ rationis: at idem numero non diſtinguitur numeraliter, & perſonaliter à ſeipſo, ergo ſua identitas erit rationis. Sicut aliunde identitas ſpecifica, & generica non eſt rationis, ſed realis: probatur, extrema ſunt realia, & ſunt realiter diſtincta: ergo identitas eſt realis.

Aequalitas & ſimilitudo ex Aureolo quid.

17 Circa æqualitatem, & ſimilitudinem fuit ſententia Aureoli in 1. d.31. art.3. dicentis, hęc omnia eſſe quid negatiuum, non autem poſitiuũ, in diuinis. Ratio, quia æqualitas, & ſimilitudo poſitiua requirunt diſtinctionem extremorum, etiam in illa quantitate, ſeu qualitate, ſecundum quam referenda ſunt: at perſonæ non diſtinguuntur penes Eſſentiam, nec penes quãtitatẽ virtutis, nec circa pfectiones ipſius Eſſentiæ, igitur ęqualitas, & ſimilitudo non erunt poſitiua in perſonis. Confirmat authoritate Fulgentij de fide ad Petr. cap. 1. *Nemo alium, aut præcedit æternitate, aut excedit magnitudine, aut ſuperat poteſtate; quia nec Filio, nec Spiritu ſancto, quan-*

quantum ad naturæ diuinæ vnitatem pertinet, aut anterior, aut maior Pater eſt; nec Filij æternitas, atque immenſitas, velut anterior, aut maior, Spiritus ſancti immenſitatem, æternitatemque, aut excedere naturaliter poteſt. Ex quib. verbis explicari videtur æqualitas, & ſimilitudo, ſolummodo per negationem, vt patet. Accedit Magiſter in 1.d.31, vbi inquit. *Quibuſdam non indoctè, videtur nomine æqualitatis, vel ſimilitudinis, non aliquid poni, ſed remoueri; vt ea ratione dicatur Filius æqualis Patri, quia nec maior eſt eo, nec minor, & hoc propter vnitatem Eſſentiæ. Ita & ſimilis dicitur, quia nec diuerſus, nec alienus, nec in aliquo diſſimilis, &c.* Inſuper eadem videtur eſſe ſententia Philoſophi, 10. Meth. tit. 18. 19. *Aequale dicitur quaſi per negationem minoris, & maioris.* Ex hinc infert Aureolus eſſe æqualem, & ſimilem, non eſſe aliud, quam non eſſe inæqualem, & diſſimilem.

Aequalitas non in ſola negatione. 18 Verum à contrario dicimus æqualitatem, & ſimilitudinem non conſiſtere in ſola negatione: vnde aſſerimus æqualitatem, & ſimilitudinē eſſe vere quid poſitiuum. Ita vtraque ſuſtinet conſequenter, & quidem Scotiſtæ dum aiunt relationem æqualitatis, & ſimilitudinis eſſe realem, fateri coguntur eſſe quid poſitiuum. Dum etiam Thomiſtæ docent eſſe relationem rationis, id ipſum aſtruunt. Probatur quoque ex Philoſopho 5. Metaph. cap. 15. dicente, *Eadem ſunt, quorum ſubſtātia eſt vna. Similia vero, quorum qualitas eſt vna: Aequalia autem, quorum quantitas eſt vna.* Ecce quomodo Philoſophus definit æqualitatem, & ſimilitudinem per poſitiuū. Item fundamentum, vtriuſque eſt quid poſitiuum; ergo æqualitas, & ſimilitudo erunt relationes poſitiuæ. Antecedens patet, ex Ariſtotele, dum æqualitati aſſignat pro fundamento, quantitatem: Similitudini pro fundamento qualitatem; ſunt autem hæc quid poſitiuū: dum vero à diuinis ceſſat quantitas molis, & qualitas prædicamentalis adeſt, tamen loco earū, quantitas virtutis, & adſunt diuinæ perfectiones, quia *In ijs, quæ non mole magna ſunt, hoc eſt maius eſſe, quod eſt melius eſſe.* Ex Auguſtin. 6. de Trin. cap. 8.

19 Ad rationem Aureoli reſpōſum fuit ſup. ſufficere diſtinctionem perſonarum, retenta identitate Naturæ, quantitatis virtutis, & perfectionum attributalium; nec enim neceſſe eſt in his quærere diſtinctionē realem. *Aequalitas pro formali eſt negatiua: pro materiali poſitiua.*

20 Ad Fulgentium, dicendum, æqualitatem, & ſimilitudinem, pro formali quidem dicere negationem, nempe inæqualitatis, & diſſimilitudinis: cæterum pro materiali, ſiue fundamētaliter, eſſe quid poſitiuū. Et in hoc etiam ſenſu accipiendus eſt Magiſter & Philoſophus.

ARTIC. III.

Vtrum relatio diſtinctionis, & oppoſitionis perſonarum diſtinguatur à paternitate, filiatione, & ſpiratione.

1 Vtrum relatio diſtinctionis; & relatiuæ oppoſitionis perſonarum diuinarum ſit relatio rationis, an vero ex natura rei; & an ſit aliquid ſuperadditum ad ipſas relationes originis, paternitatis, filiationis, ac ſpirationis. Thomiſtæ aſſerunt nō eſſe aliquid ſuperadditum à parte rei. Probant autem ex D. Thoma, qui 1. part. quæſt. 42. art. 1. ad 4. dicente, *Cum enim dicimus, quod paternitas opponitur filiationi, oppoſitio non eſt relatio media inter paternitatem, & filiationem, quia vtroque modo relatio multiplicaretur in infinitum: & ideo æqualitas, & ſimilitudo in diuinis perſonis non eſt aliqua realis relatio diſtincta à relationib. perſonalib. ſed in ſuo intellectu includit, & relationes diſtinguentes perſonas, et Eſſētia vnitatē.* Hinc vero arguitur, Relatio non poteſt eſſe fundamentum relationis, ergo paterni- *Sententia Thomiſt.*

tas non poterit eſſe fundamētū relationis diſtĩctionis, ſeu oppoſitionis, ad Filiū; igitur relatio oppoſitionis, & diſtinctionis, nec eſt q̃d ſuperadditū, nec quid diſtinctū à perſonalitatibus diuinis. Antecedens prob. ſi r ãq. relatio poſſet fūdare relationē, poſſet abiri in infinitum, quia ſic de ſingulis relationib. poſſet argui, vt ſuper vna fūdaretur altera in infinitū. Cōcludit vero ratio de relatione reali; huiuſmodi autem eſſent tales relationes diſtinctionis, & oppoſitionis.

2 Poſſet aliunde argui ſecundo, Relationes originis diſtinguūtur ſeipſis, ergo non eſt opus alia relatione media diſtinctiua inter ipſas. Antecedens eſt Scoti in 1. d. 13 quæſt. vnica. Tertio relationes originis opponuntur inuicem formaliter ſeipſis: ergo non debet mediare inter eas alia relatio. Quarto ex Anſelm. *In diuinis omnia ſunt vnum, vbi non obuiat relationis oppoſitio*: ergo oppoſitio eſt adęquata ratio diſtinctionis, igitur non eſt quærenda alia relatio media inter perſonarum diſtinctiones, & oppoſitiones.

Relatio diſtinctionis, fūdatur ſuper relationes originis.

3 His tamen non obſtantibus, primo dicimus, ſuper relationes originis paternitatis, filiationis, atque ſpirationis, fundatur relatio diſtinctionis, & oppoſitionis inter eas. Probatur, Origines diſtinguuntur ad inuicem, etenim paternitas diſtinguitur à filiatione, & ſpiratione, & è conuerſo, ergo per relationem diſtinctionis diſtinguuntur, igitur relatio diſtinctionis fundatur ſuper origines. Item relationes perſonales opponuntur inuicem, ergo mediante oppoſitione relatiua opponuntur, igitur mediante relatione oppoſitionis fundata ſuper eas. Inſuper, ſi quæ eſſet ratio, qua negranda eſſet talis relatio fundanda ſuper Origines, ea eſſet, quoniam non poteſt relatio fundare relationem; at hoc eſt falſum, ergo non implicat: probatur falſitas, proportionalitas fundatur ſuper duas proportiones, at tum proportiones, tum proportionalitas, ſunt relationes reales. Item æquiparantia, & diſquiparantia ſunt relationes reales, & nihilominus fundantur ſuper communi relatione ſimilitudinis: Rurſus, in Creaturis ſuper relatione filiationis fundãtur plures relationes, vt puta amoris, reuerētiæ, honorificentiæ, & obedientiæ, ad patrem: ita ſuper relatione inferioris fundantur relationes plures ad ſuperiorem, atque maiorem, vt putà, ſeruitutis, obedientiæ, reuerentiæ, humiliationis, dilectionis, & his ſimilium. Igitur tum in naturalibus, tum in politicis conſtat relationem fundari poſſe ſuper relatione: quod ſi ratio hæc Aduerſariorum non obſtat, nec obſtabit, vt ſuper relationibus perſonalium Originum in diuinis fundari poſſint relationes diſtinctionis, & oppoſitionis.

Relatio poteſt fundare relationem.

Proportionalitas fundatur ſuper duas proportiones.

Relatio diſtinctionis originū eſt à parte rei.

4 Dicimus ſecundo, relatio hæc diſtinctionis, & oppoſitionis eſt à parte rei. Probatur, Origines diſtinguūtur, & opponuntur vere à parte rei, ergo diſtinguuntur per diſtinctionis, & oppoſitionis relationem à parte rei. Item dà oppoſitum quod non ſit à parte rei, & ſequetur perſonas non vere diſtingui, & opponi à parte rei. Item non eſt à parte rei, ergo per intellectum, hinc autem infero, igitur relatio diſtinctionis, & relatiuæ oppoſitionis perſonarum erit ens rationis, ergo ſequitur diſtinctionē, & oppoſitionem diuinarū perſonarum eſſe ens fictitiū, ſicque confundemus Trinitatem, & tollemus è medio perſonarum diſtinctionem, & correlatiuam oppoſitionem.

Relatio diſtinctionis originū diſtinguitur formaliter, ab originibus.

5 Dicimus tertio, relatio diſtinctionis, & oppoſitionis diſtinguitur ex natura rei, ſiue formaliter à relationib. Originū ſiue à paternitate, filiatione & ſpiratione. probatur, relationes paternitatis, filiationis, & ſpirationis non ſunt æqualis comparationis, quia ſunt relationes diſquiparantiæ: at relationes oppoſitionis ſunt relationes æqualis comparationis, ſiue æquiparantiæ, ergo ſunt diſtinctæ à parte rei: ſunt autem idem realiter, ergo diſtinctæ formaliter. Aſſumptum patet, etenim oppoſitum oppoſito opponitur, & viceuerſa: in originibus autem termini ſunt alterius rationis, vt patet. Itē omnes perſonalitates ſunt inuicem diſtinctæ, at

non

non omnes, ſunt relatiuè oppoſitæ, ergo relatio oppoſitionis diſtinguitur à relationibus perſonalibus: aſſumptum probatur, quoniam paternitas, quà paternitas, & filiatio, vt filiatio, non opponitur relatiuè ſpirationi, ſiue actiuæ, ſiue paſſiuæ, ſaltem paſſiuæ, quia cum actiua ſunt idem: vnde eſt, vt non referatur, & nihilominus diſtinguitur à paternitate, & filiatione, ergo ſignum eſt, relationem oppoſitionis diſtingui à paternitate, filiatione, & ſpiratione.

Origines ſūt fundamenta relationis oppoſitionis.

6 Dicimus quarto, fūdaměta relationis diſtinctionis, & relatiuę oppoſitionis ſūt Origines, ſiue paternitas, filiatio, ſpiratio actiua, & paſſiua: patet, quoniā nō poteſt eſſe Natura, ſiue Eſsětia, cum ſit potius fundamětū, ratio identificationis eſſentialis perſonarum: ergo erunt perſonalitates: patet conſequens, etenim in diuinis quidquid eſt, vel eſt abſolutum, vel reſpectiuum: penes primum identificantur, ergo diſtinguuntur penes ſecundum: igitur relatio diſtinctionis, & oppoſitionis fundatur ſuper illis.

Relationes, oppoſitionis per quid diſtinguātur.

7 Dicimus quinto, Relationes diſtinctionis, & oppoſitionis diſtingui inuicem ex duplici capite: fundamentaliter quidem, & formaliter: primo modo diſtinguuntur penes paternitatem, filiationem, & ſpirationem, ſiue per potentiam generatiuam, & ſpiratiuam: formaliter tamen diſtinguuntur ſeipſis, ſuiſque intrinſecis rationibus formalibus. Vnde non eſt quærere per quid vlterius diſtinguantur formaliter, etenim ſi diſtinguerētur per alias relationes, quærerem de illis alijs relationibus per quid diſtinguerentur; ſi enim diſtinguerētur per alias, quærerem de illis, & ſic, vt prius, atque daremus proceſſum in infinitū: quod ſi dicas diſtingui ſeipſis; ita & dico de iſtis, quod formaliter diſtinguuntur ſeipſis.

Relatio oppoſitionis, eſt eadem, cum origine.

8 Dicimus ſexto, Relatio diſtinctionis, & relatiuæ oppoſitionis eſt eadem realiter cum paternitate, filiatione, & ſpiratione. Probatur illa relatio eſt identificata realiter fundamento, cuius fundamentum non poteſt eſſe ſine termino, at paternitas, filiatio, & ſpiratio, tanquam fundamenta, non poſſunt eſſe ſine tali relatione diſtinctionis, & oppoſitionis, etenim perſonę neceſſario diſtinguuntur, & neceſſario referūtur, eo magis, quo conſtituuntur per reſpectiua; ergo eſt eadem cum ipſis realiter. Aſſumptum patet de relatione Creaturæ ad Creatorem, non enim eſſe poteſt creatura, abſque dependentia, & relatione ad Deum, proptereaque eſt eadem realiter talis relatio ipſi Creaturæ, vt probat Scot. in 2.d.1.q.5.lit.M. Hęc vero intelligenda veniunt, reddendo ſingula ſingulis: itaut vnaquæque origo ſuam habeat relationė oppoſitionis, quæ relatio ſit eadem cum ea: ſicque relatio oppoſitionis paternitatis ſit eadem cum paternitate: relatio oppoſitionis filiationis ſit eadem cum filiatione: & relatio diſtinctionis ſpirationis paſſiuę ſit eadem cum ipſa ſpiratione.

In relationibus, an proceſſus in infinitū.

9 His habitis reſpondetur ad argumenta, & ad primum dicimus, negari proceſſum in infinitum in relationibus realibus, quarum vna fundari habeat ſupra aliam: qui tamen proceſſus concedi poſſet in relationibus rationis vt Scotus habet tum in loco citato ſecundi, tum in quodlib. q.6.art.1. in fine.

Oppoſitio eſt adęquata ratio diſtinguendi, declar.

10 Ad ſecundum, & tertium reſpondetur iuxta quintam aſſertionem: etenim diſtinguuntur, & opponuntur quidem ſeipſis *formaliter*: at per relationes perſonales *fundamentaliter*.

11 Ad Anſelmum, vtique oppoſitio eſt adæquata ratio diſtinguendi; at id intelligitur, tum fundamentaliter, tum formaliter: primum ratione originum, & ſecundum ratione relationum diſtinctionis, & oppoſitionis formalis; ex his autem duobus adæquatur ratio totalis, at vnumquodq; ipſorum ſeorſim conſideratum, eſt ratio opponendi, illa fundamentaliter, hæc formaliter.

ARTIC. IV.

Statuitur relationes communes eſſe reales.

Relationis realis requiſita.

1 EX oppoſito autem dicimus, Relationes æqualitatis, idẽtitatis, & ſimilitudinis eſſe relationes reales. Ita Scot. in 1.d.31.quæſt.1.& quodlib.6.Herre.in 1.d.13.quæſt.vn. Rad.1.p.quæſt.26. art.1. cæterique diſcipuli Scoti. Primum verò fundamentum huius ſententiæ ſit: Ad relationem realem tria requiruntur, 1. vt extrema ſint realia: 2. realiter diſtincta. 3. vt relatio inter ea oriatur ex natura extremorum, ex communi, ac recepta doctrina Philoſophorum, & Theologorum: at Perſonæ omnes ſunt ibi reales, realiter diſtinctæ inuicem: oriturque relatio æqualitatis ex natura earum, ergo erit æqualitas, ſicut & cæteræ, relatio realis.

Relationes communes ſunt reales.

Caietan. reſpond.

2 Caietanus, cum ſequacibus reſpondent, non ſufficere illa tria, ſed vltro requiri, vt fundamentum multiplicetur in illis extremis, alias relatio non erit realis, at Eſsẽtia in perſonis non multiplicatur, ergo nec relatio æqualitatis, ſine identitatis erit realis. Sed præfata reſponſio retunditur, Relationes, quę fundantur in aliquo fundamento, quatenus vnum, non requirunt magis diſtinctionem in fundamento, adhoc, vt ſint reales, quam relationes, quæ fundantur in aliquo, non vt vnum: ſed relationes originis fundantur in Eſſentia non, vt vna; ratio, quia vnitas, vt vnitas non eſt ratio proxime fundandi, & multiplicandi origines, ſed aliũde deſumitur multiplicatio originum, vt à fœcunditate, intellectus, & voluntatis, quæ ſunt alterius rationis: & nihilominus Eſſentia, quæ eſt fundamentum talium relationum non eſt plures, ſed vna: ergo minus multiplicabitur fundamentum æqualitatis, quæ fundatur in Eſſentia vere, vt vna; probatur conſequens etenim idẽtitas fũdatur in Eſſentia, vt vna, alias non eſſet inde in perſonis perfecta identitas. Idem de æqualitate, & ſimilitudine, alias non eſſet perfecta ſimilitudo, & æqualitas.

Impugn.

3 Caietanus reſpondet fundamẽtum relationum originis non eſſe Eſſentiam, ſed actus notionales, quapropter licet non multiplicetur Eſſentia, multiplicantur tamẽ actus notionales: & hinc ſumitur, vt relationes originis ſint reales, multiplicantur namque earum fundamenta. Sed contra eum eſt ſolidiſſima impugnatio, & efficaciſſima. Actus notionales ſunt formaliter relationes originis ex cõmuni ſententia Scotiſtarum, & Thomiſtarum: quod ſi ſũt formaliter idẽ, non vtique poterunt actus fundare relationes: probat. etenim idem fundaret ſeipſum, idemque fundaretur ſuper ſeipſo: fundamentum autem præexigi debet, & antéire ad fundatum ordine ſaltem naturæ: idem vero non eſt prius, & poſterius ſeipſo: fundamentum inſuper diſtingui debet ſaltem natura à rẽ fundata, idem vero quomodo diſtinguitur à ſeipſo, ſi actus notionales ſunt prorſus idem cũ relationibus originis? Hoc ſtante quod fundamenta relationum originum non erunt actus notionales, ſequitur, vt ſit ipſa Eſſentia: at redit argumentum, quia ſi Eſſentia eſt fundamentum relationum originis, quæ tamen vnica eſt, & indiſtincta; vtique eſſe poterit pariformiter fundamentũ relationum communium abſque ſui diſtinctione. Immò ex maiori ratione id competet; quandoquidem relationes originis habent pro fundamento Eſſentiam, licet quidem vnam, nihilominus non vnitas, inquit Scotus, eſt in ſenſu compoſito ratio multiplicationis originum, quia eæ ſunt Eſſentia vna cum intellectu, & voluntate; quod ſi hic Eſſentia non multiplicatur, ſed eſt vna, conſimiliter nec multiplicandum erit fundamentum relationũ communium. Item ſequeretur relationes originis non eſſe reales ex reſponſione Caiet. prob. Eſſentia eſt earum fundamentum, cum non poſſint eſſe actus notionales, vt eſt dictum

ctum: at Eſſentia non multiplicatur, ergo nec origines erunt reales. Inſuper, vel origo fundat ratione abſoluti, vel ratione reſpectiui; non ratione reſpectiui, quia ſunt idem origo, & relatio: ergo ratione abſoluti: at id eſt Eſſentia: hæc vero eſt vna, ergo origines non erunt reales.

Ferra. reſpon. 4 Ferrarienſ. 4. contra Gent. c. 11. reſpondet aliter ſe habere relationes originis, & æqualitatis: originis relationes non habent fundamentum, quia ſunt ſubſiſtentes, æqualitatis, idẽtitatis, & ſimilitudinis habent fundamentum, & hoc eſt Eſſentia, & addit Caiet. relationes originis ferre ſecum ſuppoſita, atque fundamenta, non autem relationes communes, quia ſupponunt fundamentum.

Impugnat. 5 Sed aduerſus vtrumque arguitur, Relatio originis non ſupponit perſonam, & ſuppoſitum, ſed facit eam, quia conſtituit eam, vt patet: igitur falſum quod dicunt ſecum ferre ſimul ſuppoſita, & fundamenta: loquuntur enim de ſuppoſitis, tanquam de relationum originis fundamentis. Et quidem, effectus formalis ō præſupponitur cauſæ formali, iã ſuppoſita conſtituũtur, ablato nomine cauſæ à diuinis, p relationes. Item quomodo verum erit ferre ſecũ ſuppoſita, veluti fundamenta? hinc namque ſequitur, ſuppoſita diuina non conſtitui per relationes originis; patet per eos, dum aiunt ſuppoſita eſſe fundamenta: ſequeretur quoque, perſonas antecedere relationes, ea ratione, qua fundamentum antecedere debet fundatum. Quod vero Ferrarienſis ait, relationes originis non habere fundamentum, quia ſunt per ſe ſubſiſtentes, quomodo id erit verum, dum relationes diuinæ fundãtur in Eſſentia diuina? Vtique relationes illæ non ſunt accidentales, ſed conſtitutiuæ: non egent fundamento ratione primi, quia nullum ibi accidens, egent tamen aliunde. Et quidem duplex erit relationis fundamentum, proximum, & remotum: prius, & poſterius: prius erit Eſſentia, poſterius perſonatratio, quia primo pullulat relatio ab Eſſentia, veluti à radice, & fundamento, inde vero ſubſiſtit talis relatio in perſona: eo magis, quo Eſſentia eſt omnino primum ibi, & radicale fundamentum omnium. Præterea perſona conſtituitur ex Eſſentia, & relatione: at prior eſt Eſſentia: licet vero ambo ſimul conſtituant, tamen naturalis intelligentia percipit Eſſentiam ſub ratione fundamenti primarij. Denique Eſſentia eſt primarium, & radicale fundamentum omnium ad intra: Cum autem perſona non poſſit eſſe fundamentum, vt falſo æſtimant, nam fundamentum præcedit fundatũ, perſona non præcedit relationẽ, ſed ſubſequitur, tanquã cõſtitutũ ſuũ conſtituens, prouenit, vt fundamentum relationum originum ſit Eſſentia, ita, ſicut ipſa eadem erit fundamentum æqualitatis: ſed non diuiditur, nec multiplicatur Eſſentia in perſonis, ſed ſtante vna in omnibus, nihilominus relationes originis ſunt vere reales; ergo ſtante vnitate eiuſdem Eſſentiæ, veluti fundamenti relationum communium, abſque multiplicatione fundamenti vere relationes communes erunt reales.

Relatio originis nõ ſupponit perſonam, ſed conſtituit eam.

6 Atque demum ex reſponſione eorum, alterum iſtorum, vel ambo erunt concedenda; vel quidem Eſſentiam multiplicari in perſonis, adhoc, vt relationes originis ſint reales, & perſonæ reales, atque Trinitas realis: vel ſi Eſſentiam non multiplices, iam origines non erunt reales, nec perſonæ à parte rei, nec Trinitas erit realis, ſed omnia erunt entia rationis: totum ſequitur ex reſponſione data, dum aiunt ad relationem realẽ, ſiue reales debere multiplicari fundamenta.

7 Probatur inſuper, non ſunt reales iſtę relationes, ergo ęqualitas, idẽtitas & ſimilitudo perſonarũ nõ eſt realis, nec à parte rei reperitur identitas, & æqualitas perſonarum, conſequentiæ euidenter ſequitur, igitur deſtruimus identitatem, & æqualitatem perſonarum: igitur identitas, & æqualitas, ac ſimilitudo Patris cum Verbo, & Spiritu ſancto erit fictitia, & intentionalis, dicunt enim eſſe relationes rationis, igitur non eſt Patri Filius coæqualis, conſubſtantialis, conſimilis. Vide in quantos ruunt

ſco-

ſcopulos huius relationis rationis ſectatores. ex oppoſito autem quomodo facillime ſaluat Scotus identitatẽ, ſimilitudem, & coæqualitatem perſonarum dum vnũ fundamentũ, vnius Eſſentiæ, vniuſque virtutis, perfectionis, ac magnitudinis infinitalis ponit in perſonis.

8 reſpõdẽt eſſe reales ratione fundaméti, eſſeque reales fundamentaliter, non formaliter à parte rei: fundamentaliter eſſe tales à parte rei, at formaliter per opus rationis. Sed contra hoc arguo deducendo ad maxima inconuenientia, & primo ſequitur quod propoſitio iſta eſt falſa, Filius eſt Patri formaliter æqualis, & vterque Spiritui ſancto formaliter.

Ex alÿs impugnatur. 9 Item arguunt alij, Concilia, & Patres non dicunt Filium eſſe Patri æqualem, & conſubſtantialem ſolummodo fundamentaliter, nõ enim faciunt hanc excluſiuam, & determinatiuam, ſed aiunt eſſe vere, & realiter à parte rei, atq; perfectiſſime cõſubſtãtial, & coæqual.: talis autẽ perfectiſſima identitas, & coæqualitas non habetur per ſolam coæqualitatem, & identitatem ſumptam fundamentaliter. Inſuper quando contra Arrium determinant eſſe coæqualem, & conſubſtantialem, loquuntur non de coæqualitate, & identitate, ſeu conſubſtantialitate ſola fundamentali, ſed de reali, & formali: at ſi æqualitas eſſet relatio rationis, iam nihil determinaſſent, niſi quod Filij æqualitas eſſet ens rationis, hoc autem prætendebat Arrius conſubſtantialitatẽ Filij nõ eſſe formaliter à parte rei, ſed eſſe quid fictitium, & ens rationis, pendens à ſolo noſtro intellectu. Rurſus quando Concilia, & Patres id determinarunt, non vtique dicere intendebant coæqualitatẽ eſſe quid compoſitũ ex reali, & intẽtionali, ſed q; totaliter, & adæquate eſſet quid vere & reale, ac formale à parte rei; in ſententia antẽ iſtorum ſequitur æqualitatem eſſe quid compoſitum ex reali, & intentionali: patet ex reali, quia vocant eã realem ratione fundamẽti realis: patet ex intentionali, quia appellant eam intentionalem, & ens rationis formaliter. at quando quæſo Patres, & Concilia id excogitarunt? quin potius abſolute docuerint eſſe perfectiſſimam & conſequenter eſſe vndequaq; realem ipſam æqualitatem Filij, tum fundamentalem, tum formalem.

10 Thomiſtæ in has incidũt anguſtias, ſolummodo, vt ſuam aſtruãt philoſophiam de fundamẽto poſito philoſophyco, quod oporteat fundamentum multiplicari ad multiplicationem extremorum: at hæc philoſophia neceſſaria non eſt.

11 Probatur, Vnitas eſt fundamentum proximũ identitatis, æqualitatis, ſimilitudinis, vt dictum fuit præced. quæſt. ergo non requiritur diſtinctio fundamenti: probat. conſequen. Vnitas eſt ratio fundandi identitatem, & æqualitatem, ergo maior vnitas erit ratio fundãdi maiorem identitatem; igitur maxima vnitas erit ratio fundãdi maximam identitatem: ſed in Eſſentia reperitur maxima vnitas, quia eadem numero eſt in perſonis ergo ipſa, nõ vt diſtincta, ſed vt maxime vna fundabit identitatem, & æqualitatem Diſcurſus confirmatur, vnitas generica eſt ratio fundandi identitatem genericam, quæ eſt minima identitas: vnitas ſpecifica erit ratio fundandi idẽtitatem ſpecificam, quæ eſt maior identitas: vnitas denique numerica erit ratio fundandi numericam idẽtitatem, quæ erit identitas maxima: ſed inter perſonas non eſt identitas generica, aut ſpecifica, cum non ſint in genere, neque reperiantur plures Dij quaſi ſub vna ſpecie: ergo aderit identitas eſſentialis, & coæqualitas, quæ poſtulabunt pro fundamento vnitatem omnimodam. Diſcurſus concludit, & non poteſt niſi gratis oppugnari. Item perfectionem genericam participat Leo cum Homine, dum conuenit in animali cũ eo: perfectionem ſpecificam participat Petrus cum Ioanne, dum conuenit in ſpecie humana cum eo: at perfectiorem vnionem haberet idem Petrus cum Ioanne, ſi haberet vnam numero naturam humanam cum

eo:

po: igitur eo eſt perfectior vnio idẽtitas, & conſubſtantialitas, quo fundamentum eſt indiſtinctius, & magis vnum, ergo eo Pater erit cæteris magis conſubſtantialis, & coæqualis, quo habebit fundamentum talis identitatis minus diſtinctum, immò omnino vnum: at vere eſt omnino vnum. Rurſus duo quanta, vt duo ligna tripalmaria, ſint ęqualia propter conuenientiam ad tres palmos quantitatis, propter quod habent in ſe conuenientiam aliquam: duo alia ligna, ſint bipalmaria: hæc vtique habebunt maiorem vnionem, & conuenientiam per duos palmos, quia magis accedunt ad vnitatem magiſque ſunt vnum, quam illa tripalmaria. Demus vero in duobus corporibus poni per Dei potentiam vnam, eãdemque quãtitatem vnius palmi, tunc erunt illa ligna omnino æqualia, & tali æqualitate, vt maior non poſſit dari, quia fundamento eodem prorſus numero erunt æqualia: & tamen fundamentum illud erit non multiplicatum, ſed vnum numero. Demum cõſimiliter de ſimilitudine duo ſint habẽtes decẽ gradus albedinis hinc inde: erunt vtiq. ſimiles, at ſimilitudine admodũ imperfecta, & remota: ſint alij ſimiles vt octo, hi vtique magis vnientur in albedine: ſint alij, vt quinque, alij, vt duo, equidem augebuntur in participatione maiori per acceſſum ad ſimplicitatem ſpeciei albedinis, quæ conſiſtit in vnione maiori, ac maiori: demus denique in duobus eundem gradum albedinis per Dei potentiam, iſti erunt maxima vnione albedinis ſimiles, quia maior vnio non poteſt dari. Ergo dabitur abſque multiplicatione fundamenti maxima ſimilitudo. At quis negabit ſimilitudinẽ hanc eſſe vere realem.

12 Si dixeris ſimilitudinẽ, ſiue æqualitatẽ, ſiue identitatẽ ex habitu diſcurſu non eſſe realẽ, ergo falſa erit propoſitio ariſtotelica, ꝙ poſito fundamento, & termino conſurgat relatio realis: Vtiq; ratio non capit, vt dicamus poſita vnica albedine in duob. ſubiectis, nõ cõſurgere ſimilitudinẽ inter illa duo; ſiue inter duo corpora ęqualitatem, poſita in eis eadẽ quantitate: ſiue poſita eadem numero ſubſtantia, non conſurgere identitatem: philoſophia hæc non poterit niſi pugnandi ardore quoquomodo defenſari, ex tot enim incõuenientib. quæ inde inſurgunt, vt vidimus, eam omnino negamus: ac propterea plurimi ex Thomiſtis, cũ Scoto conſentiunt, eſt enim poſitio eius facillima ad ſaluandam æqualitatem, & conſubſtantialitatem contra Arrianos, realem, veram, & formalem.

13 De Diuo autẽ Th. cũ ſanctiſſimus, ac ſapiẽtiſſimus Doctor ſit, nõ putarim negaſſe æqualitatẽ, identitatẽ, & ſimilitudinem eſſe reales, ad ſenſum aliquorum, qui in tot ſcopulos impingunt: aſſerit namque Sanctiſſimus Doctor contra Arrianos, vere Perſonas eſſe ſibi inuicem coæquales: ſed ad aliũ ſenſum loquutũ æſtimarim, dum ait, *Non eſſe reales*: nempe ne multiplicando relationes reales, cenſeamur multiplicare perſonas: ſeu cenſeamur admittere diſtinctionem realem Eſſentiæ, magnitudinis, & perfectionis diuinæ: vel ſi quid aliud: cæterum abſtrahẽdo ab his, & conſimilibus inconuentibus vere diceret Angelicus Præceptor, Perſonas eſſe realiter, & formaliter, (contra Arrium) à parte rei, (non autem per fictionem intellectus,) cõſubſtantiales, conſimiles, & coæquales. Quod ſi poſſumus Præceptores maximos, ac Doctores noſtros pie, & veraciter interpretari, cur ad diſtortas recurrimus philoſophias, inde namque otiri ſolent iurgia inutilia, & ſcrupuli, & quandoque dum ardore pugnandi nitimur, errores. *Interpretatio D. Th.*

14 Dicimus ſecundo, Relationes communes identitatis, æqualitatis, ſimilitudinis à relationibus originis in eadem perſona formaliter diſtingui, eſſe autem idem realiter. Ita aperte Scotus de identitate in 1. d. 31. quæſt. 1 liter. F. de diſtinctione autem probatur, prædicantur de eis contradictoria, ergo diſtinguuntur formaliter: prob. anteced. Relationes communes non conſtituunt perſonas, relationes originis conſtituunt, dem- *Identitas æqualitas, ſimilitudo, an diſtincta à relationibus originis.*

dempta ſpiratione actiua Relationes communes non ſunt propriæ alicuius perſonæ, ſed communes, at relationes originis ſunt propriæ, vt patet. Relationes communes præſupponunt perſonas, ideoque ſunt poſteriores perſonis, originis vero nequaquam ſunt poſteriores. Relationes communes habent pro fundamento vnitatem Eſſentiæ magnitudinis, & perfectionis: originis habẽt pro fundamento Eſſentiam cum fæcunditate intellectus, & voluntatis.

15 Quod vero ſint idem realiter in eadem perſona prob. tum authoritate Scoti ſupradicta, tum ratione: & quidem paternitas, & ſpiratio actiua in Patre ſunt idem realiter, vt propria quæſt. habebitur, ergo conſimiliter relationes communes cum Paternitate. Item ſequeretur cõpoſitio ex tali diſtinctione reali: Denique fieret multiplicatio rerum in Trinitate, cum abſque ratione ponatur talis diſtinctio realis: vnde merito concludit Scotus omnes relationes illas eſſe vnam rem.

Obſtatur. 16 Dices non ſunt formaliter infinitæ, non ſunt perfectiones ſimpliciter, ergo non habent vnde poſſint identificari realiter: aſſumptum eſt commune in via Scoti. *Reſp.* Reſpon. negando conſequent. ſiquidem ratio identificandi non prouenit ex relationibus formaliter, ſed ex Eſſentia, quæ cum ſit infinita identificat ſibi omnes relationes, atque inde ex tali identitate cum Eſſentia, inſurgit identitas realis inter eas, ob rationẽ, quia, *Quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſe*. Eoque magis eſt verum, quo non opponuntur relationes iſtę communes relationibus originis, ergo erunt idem realiter.

Relationes communes vnius perſonæ diſtinguũtur realiter à communibus alterius perſonæ.

17 Dicimus tertio, Relationes communes vnius perſonæ realiter diſtingui à relationibus ſibi oppoſitis in altera perſona, verbi gratia, identitas, æqualitas, & ſimilitudo Patris realiter diſtinguitur ab æqualitate identitate, & ſimilitudine, quæ eſt in Filio, & Spiritu ſancto. Eſt Scotiſtarum communis. probatur, *In diuinis omnia ſunt vnum, vbi non obuiat relationis oppoſitio*: at hic obuiat oppoſitio relatiua; probatur, æqualitas, identitas, ſimilitudo reperta in vna perſona refertur realiter, opponiturque realiter identitati, ęqualitati, ſimilitudini alterius perſonæ. Item Perſonæ ſunt oppoſitæ, ergo relationes earum ſunt oppoſitæ. Inſuper identitas, ſimilitudo, æqualitas vniuſcuiuſque eſt eadem realiter cũ perſona, vt diximus: ſed perſonæ diſtinguuntur inuicem realiter, ergo & relationes communes ſimiliter realiter. Denique identitatis relatio, atq; ſimilitudinis, & æqualitatis, qua Pater eſt idem Filio, coęqualis, & ſimilis, non eſt ratio referendi Patrem ad Spiritum ſanctum, ſed ſolummodo ad Filium; nam alia relatione formali eſt ſimilis Filio, alia Spiritui ſancto, & viceuerſa, dixi, formali, quæ vtique alia, & alia eſt in omnibus perſonis, non tamen alia fundamentali, quę vtique vnica, & eadem eſt in omnibus eis, ratione Eſſentię, & virtutis eiuſdem Ex Scotiſtis docent eam Rad. ſup. ar 3. octaua concluſ & Smiſing. de Trini. d. 2. quæſt. 3. nu. à 78. ad 81 Adde, diſtinctorum terminorum ſunt relationes diſtinctæ, perſonæ ſunt realiter diſtinctæ, & terminant has relationes inuicem communes, ergo & relationes erunt realiter diſtinctæ.

18 Dicimus quarto, Relationes communes multiplicari in vnaquaque perſona: Multiplicatio autem erit talis, vt duæ ſint in Patre, duæ in Filio: duæ in Spiritu ſancto: in Patre quidem eſt relatio identitatis, æqualitatis, & ſimilitudinis ad Filium, & ad Spiritum ſanctum: In Filio erit eadem duplex ad Patrem, & Spiritum ſanctum: atque in Spiritu ſancto erit duplex alia in ordine ad Filium, & ad Patrem; vnaquæque enim Perſona refertur ad duos terminos: quapropter vnaquæque in ſeipſa fundabit duplicem relationem. Ita Scot. 1. d. 31. lit. L. *Relationes communes multiplicã tur in vna quaq. perſona.*

19 Dices, duo accidentia eiuſdẽ ſpeciei non poſſunt eſſe ſimul in eodem ſubiecto, ergo non poſſunt geminari duæ relationes æqualitatis, identitatis, & ſimilitudinis in Perſona. Reſpon. accidentia reſpectiua iam *Accidentia duo, an in eod. ſubiecto.*

Digitized by Google

iam de facto reperiri in ſubiecto eodem, vt duæ paternitates, duæ filiationes, plures dominationes, plures ſuperioritates ad plures ſubditos, ad plures ſeruos, ad plures Filios, ad plures genitores Patrem, & Matrem, in eodē Filio, in eodem Patre, in eodē Domino, in eodem Superiori. Aliter dicendē de accidentibus abſolutis.

Forma eiuſdem ratio. an poſſit multiplicari, ſine materia.

20 Contra, forma eiuſdem rationis non poteſt multiplicari ſine materia: æqualitas eſt eiuſdem rationis in perſonis, ergo non multiplicabitur, cum non ſit ibi materia. Reſpo. abſolute maiorem eſſe falſam; vt patebit in materia de Angelis, vbi ſpecies Angelica multiplicatur in ſuppoſitis ſine materia. Reſpondemus inſuper, ſufficere ad multiplicationem relationum communium, multiplicationē ſuppoſitorū perſonaliū, quibus multiplicatis multiplicantur æqualitates, identitates, ſimilitudines.

Super vnico fundamento plures relationes.

21 Demum pro complemento. Non mirum, ſi ſuper vnico fundamento non multiplicato, fundemus relationes plures communes, quoniam Eſſentia non multiplicata, eſt fundamentum, & radix multarum relationum originis: ergo eſſe poterit fundamentum plurium relationum communium. Cauſa, & ratio huius (vltra hucuſque dicta) eſt eius infinitas: qua mediante ſicut eſt vna in pluribus ſuppoſitis, ita eſt vnum fundamentum plurium relationum communium. Et in creaturis vnius Domini, vnius Patris, vnius Superioris, vnius conſanguinei, eſt fundamentalis ratio fundandi reſpectus plures ad plures ſeruos, plures Filios, pluresque ſubditos, amicos, conſanguineos, &c.

ARTIC. V.

Occurritur argumētis articuli primi.

Perſonæ vnde conueniunt, & diſtinguuntur.

1 AD primum negatur conſeq. nam perſonæ, licet ſint idē eſſentialiter, diſtinguuntur tamen realiter, ex qua tamen diſtinctione reali euenit, vt non dicatur idem referri ad ſeipſum: ſi namque non diſtinguerentur realiter, remaneret intentum non poſſe inuicem intercedere relationem realem: vt plurimū namque eiuſdem ad ſeipſum eſt relatio, & diſtinctio rationis. Conueniunt ergo ratione magnitudinis & Eſſentiæ, & ſecundum hanc non referuntur realiter; diſtinguuntur tamen ratione perſonarum, & ſecundū hanc referuntur realiter.

Relatio idētitatis, an realis, an rationis.

2 Ad ſecundum negatur antecedens loquendo vniuerſaliter, niſi ſermo ſit de idētitate numerali eiuſdem ad ſeipſum. Et quidem identitas generica, qua homo cōuenit cū Leone: & ſpecifica qua Petrus conuenit, cum Ioanne, non eſt rationis, ſed realis: vere enim Leo, & homo eſt animal: Petrus, & Ioannes Homo: ac de vtriſq; à parte rei prædicatur vniuoce homo, & animal: igitur falſa ꝓpoſitio vniuerſim tēta. Habet tamen locum in identitate numerali ſui ad ſeipſum, Petrus namq; eſt idem numerice; tum ſecundum numericam naturam; tum ſecūdum numericum ſuppoſitum ad ſeipſum, quo fit, vt nō diſtinguatur realiter, ſed ratione à ſe ipſo: qualis vero eſt diſtinctio, talis erit relatio, at diſtinctio à ſeipſo eſt rationis, ergo relatio erit rationis. Leo vero ab homine, & Petrus à Ioanne diſtinguuntur realiter, & conueniunt in genere, & ſpecie, reddendo ſingula ſingulis, quo fit, vt relatio diſtinctionis ſit realis: ſit etiam, vt relatio identitatis ſit realis. In diuinis autem, licet perſonæ vnā habeant naturam, quia tamen ſunt diſtinctæ perſonæ, hinc fit vt identitas non ſit prorſus relatio rationis; ſequeretur id namque, ſi perſona nō diſtingueretur à perſona, ſicut natura non diſtinguitur in perſonis: at quia ſtat vera vnitas naturæ, hinc erit vera identitatis relatio, non autem rationis, quia non ſunt prorſus idem inuicem perſonæ, ſicut Ioannes eſt prorſus idem ſibi, ſecundum naturam, & perſonam, ob quod idētitas eius ad ſeipſum eſt relatio ſolius rationis.

Digitized by Google

3 Ad terrium, eſt realis tum ratione Eſſentiæ, ſeu magnitudinis, tũ ratione perſonæ: patet ex dictis artic. præced Cum ais, Eſſentiam eſſe vnã, id non obſtat ex dictis; ſufficit namque perſonas non eſſe vnam, ſed plutes perſonas, eaſque realirer diſtinctas: vnde non ſequitur idem realiter referri ad ſeipſum, etenim perſona relata ad perſonam diſtinguitur à perſona: non enim Eſſentia eſt, quę refertur, ſed perſona: ſtante autem identitate eſſentiali, ſtat diſtinctio perſonalis, ob quã perſona refertur ad perſonam. Ad id, quod relationes hæ fundarentur ſuper relationibus originis patebit ad ſeptimum. Et ad id de duobus accidentibus eiuſdem rationis, patet eſſe falſum; ſiquidem relationes communes ſunt à relationibus originis diſtinctæ, vt præc. art. & alterius rationis. Ad illud autem, duo accidentia non poſſe eſſe in eodem ſubiecto patuit præced. ar. n. 19.

Relatio eſt ratio referendi, non Eſſentia.

4 Ad quartum, vtique Eſſentia non eſt ratio referendi relationes originis, ſiue non eſt ratio referendi perſonas per relationes originis, eſt quidem fundamentum, ex quo emanant origines: at perſonæ referuntur formaliter oppoſitione relatiua per origines: eſt tamẽ Eſſentia bene fundamentum cum ſua magnitudine, vt referantur perſonæ relationib. communibus; hæ namque fundantur immediate ſuper vnitate Eſſentiæ, magnitudinis, & perfectionis: relationes vero originis vltra Eſſentiam, quæ eſt fundamentum omniũ radicale, habent inſuper potentiam generandi, & ſpirandi, intellectum, & voluntatem, memoriam fæcundam, ac voluntatem fæcundam, in quibus amplius fundentur: at hæc proxima fundamenta non ſunt cauſa relationis communis, licet ea præſupponant, vt dicemus.

Relationes quænam multiplicantur.

5 Ad quintum, loquendo de relationibus originis, iſtæ non ſunt amplius quam quatuor; quia hæ ſũt perſonales: & de his loquuntur Concilia, Patres, & concorditer Theologi: Cæterum, loquendo de alijs, eæ multiplicari poſſunt, ait Scot. tum art. præced. tum quæſt. præced. multiplicatio vero fienda erit ad numerum, & meram perfectionum, atque attributorum, non in infinitum.

Magnitudo, infinitas, & virtus qualiter tranſit in Eſſentiã.

6 Ad ſextam ex quæſt. præced. patet, tranſire magnitudinem realiter, & identice, non formaliter, ac modaliter: quo fit, vt prout ſic remanens diſtincta poſſit eſſe fundamentum æqualitatis. Reſpondetur inſuper hoc nil obſtare, etenim cum vnitate magnitudinis ſtat pluralitas perſonarum æqualium; ſufficit namque ſtante vnitate fundamenti multiplicari extrema.

Relatio fũdatur ſuper relatione.

7 Ad ſeptimum nulla implicantia, relationem fundari ſupra relationem; etenim proportionalitas eſt relatio ſimilitudinis, & tamen fundatur ſuper duobus proportionibus ex Euclid. 5 Geometr. vt demonſtrat Scot. in 4. d. 6 quæſt. 10. & quodlib. 6 ſicut enim ſe habent duo ad quatuor, ita quatuor ad octo: quæ relatio vocatur proportionalitas, itaut proportionalitas fundetur ſuper duabus proportionibus, eſt enim inter duo ad quatuor, quatuor ad octo proportio dupla: inter duas quoque paternitates inter duas dominationes, inter duas filiationes, & huiuſmodi, reperitur ſimilitudo, quę pro fundamẽto habet duas paternitates, duas dominationes, duas filiationes Hoc dictũ ſit gratia doctrinæ, oſtẽdẽdo falſitatẽ aſſumpti. Cæterũ reſpõdendo ad argumentum, ſupponit relationes communes fundari ſuper relationibus originis, nequaquam; fundantur vero ſuper magnitudine, atque vnitate perfectionis, & Eſſentiæ: verum eſt tamen eas præexigere origines, ſiue perſonas conſtitutas; quia relationes communes non conſtituunt perſonas, ſed inſurgunt in eis poſt conſtitutionẽ earũ, præſuppoſito tamẽ fundamẽto Eſſentiæ, ex qua emanant. Scot. quodlib. cit. ſub dupl. H.

Aequalitas eſt ratio cõmẽſurationis. Declar.

8 Ad octauum, conceſſo æqualitatem eſſe rationem commenſurationis, ſaltem, perfectionalis, de hac enim modo loquimur; at non eſt neceſſe fundamentum huius commẽſurationis multiplicari: bene id euenit in creaturis, vbi vna quantitas non eſt in duobus ſuppoſitis: at in-

dini-

diuinis vna, & eadem ſufficit magnitudo, ſicut vna ſufficit Eſsētia, ad multiplicādas relationes: ſicut nãq; vna Eſſentia ſufficit, nec multiplicatur multiplicatis perſonis, ita vna magnitudo, nec multiplicabitur, multiplicatis æqualitatibus, & perſonis.

9 Ad confirmationem, petit principiũ, nam de eo contendimus: eſſet ergo alter alteri ſimilis non eadem numerica, ſed diſtincta numero ſimilitudine, reddita vnicuique ſua propria ſimilitudine.

Aequalitas conuenit ſecundũ ſubſtantiam: declar.

10 Ad nonum, concludit ſubſtantiam, eſſentiamque eſſe vnam, ſicut vna quoque eſt magnitudo: at non infert æqualitatem eſſe vnam: Cum ais, æqualitas conuenit ſecundum ſubſtantiam: ly *ſecundum*, ſtat fundamentaliter: & loquendo de fundamento æqualitatis, vtique eſt vnum: at non valet inferre, ergo æqualitas eſt vna, quia ſuper fundamento vno fundantur relationes plures, vt ſuper Domino vno, relatio ad plures ſeruos: ſuper Patre vno, relatio ad plures Filios: loquendo ergo de ratione fundamentali ęqualitatis, vtique eſt vna: loquendo autem de ratione formali referendi ſecundum æqualitatem, non eſt vna, ſed plures.

Rationes referendi fundamētales, & formales.

11 Ad vltimum, fundamenta quidem ſunt rationes primariæ, ſed ſolummodo fundamentales, & virtuales referendi: at rationes formales ſunt ipſæ æqualitates, ſimilitudines & identitates: non enim duæ albedines ſunt rationes formales ſed fundamentales ſimilitudinis: & Franciſcus eſt Petro ſimilis, & æqualis, ſimilitudine, atq; æqualitate formaliter, quia ſunt reſpectus: quantitas tamen, & qualitas non erunt rationes formales, quoniam abſolutum non eſt ratio referendi reſpectiua formaliter, per reſpectum namque referimur formaliter, per quantitatem, & qualitatem fundamentaliter, & virtualiter. Ad id, de duab. albedinibus, quod ſint ſimiles, dicendum, quod ſunt potius rationes fundãdi ſimilitudines in extremis albis, quam ipſæ ſint inuicem ſimiles: etenim ad hoc multiplicãtur in ſubiectis albedines non, vt ipſæ fiant ſimiles, ſed vt per eas alia fiant ſimilia: ſunt vero albedines ſimiles, fundamentaliter: ſunt etiam ſimiles in obliquo, quia competit extremis, vt ſint in recto ſimilia: cæterum in rigore non dicimus, *albedines ſimiles*, niſi large, ſed, *duo alba ſimilia*.

Duæ albedines an, et quomodo ſimiles.

Fundamenta debent primo diſtingui; declar.

12 Ad id de fundamentis, dicẽdum fundamenta eſſe quidem rationem primariam fundamentalem, & virtualem ſimilitudinis. Cum ais, ea debere primo diſtingui, id non eſt neceſſe abſolute, ſed locum habet ſolummodo in rebus creatis, vbi vna ſubſtãtia, vna virtus, vna qualitas eſt in vno, nõ in tribus, quapropter merito diſtinguuntur, ac multiplicantur, tum extrema, tum fundamenta: at in diuinis reperitur vna numero Eſſentia, virtus, & perfectio in tribus, indeque fit, vt non ſit neceſſe diſtingui, & multiplicari fundamenta Ex quo concludimus per accidens eſſe ad relationem realem multiplicari fundamenta, vt probauimus.

13 Ad Magiſtrum, ſenſus eſſe poterit, eum negaſſe eſſe reales eo modo, quo reales ſunt relationes originis, quia hæ ſunt conſtitutiuæ, illæ non ſunt: quapropter dum non conſtituunt, differunt admodum ab hoc modo eſſendi reales. *Ad Magiſ.*

ARTIC. VI.

Errores plures hæreticorũ, circa æqualitatem perſonarum confutantur.

1 Circa Perſonarum æqualitatẽ; & ſimilitudinem plurimi irrepſerũt errores. Et quidem Arrius, Eunomius, pluresque, negabant Filiũ eſſe Patri coæqualem, [illegible], & negabãt eſſe ſimilem. Refert autem Theodoretus lib. 4. Fabular. hæretic. Eu-

nomium, & Aetiũ adauxiſſe blaſphemiam Arij negantis æqualitatem, dũ aiebant illi, *Filium eſſe in omnibus diſſimilem Patri*. Anomæi, fatebantur quoque Filium eſſe diſſimilem Patri, tanquam creaturam: penes Epiph. hæreſ. 76. Semiariani negabant Filio æqualitatem, concedebant tamen cum Patre ſimilitudinem: de quibus
Hæreſes de Filio. Nazianzenus orat. 29. ait, *ſublato Homoeſion, ideſt, vnius ſubſtantiæ vocabulo, ſimilitudinem Genitoris poſuerũt.* Vnde hi dicebāt Filium eſſe *Eſſētiam ſimilem, non autem coeſſentialem.* Origenes in Ioan. tom. 13. vt refertur in eius vita, præmiſſa ipſius operibus cap. 6. tit. de Spiritu ſancto, inquiebat, *Patrem tanto ſuperiorem eſſe Filio, ac Spiritu ſancto, quanto hi ſuperiores sũt Creaturis.* Valentinus aſſerebat, *Patrem eſſe eminētiorem perſonis cæteris,* quapropter Patrem appellabat *Eſſentiatorem*, Filium vero, & Spiritum ſanctum, *Eſſentiatos*, apud Bellarmin. de Chriſto lib. 1. cap. 2. De eo etiam Genebrardus lib. 2. de T in.l qoit dixiſſe, *Patrem ſ lum eſſe immenſæ ſubſtantiæ, Filium vero circumſcriptibilem.* Clicthoueus in ter Dan aſc. lib. 1. c. 11. aiebat, *Patrem eſſe principaliorem, ac perfectiorem cæteris perſonis, propterq; aque perſonas eſſe inæquales perfectione relatiua, licet ratione Eſſentiæ ſint æquales.* Demum alio extremo laborabant aliqui, dicētes adeo Filium eſſe Patri ſimilem, vt Pater, & Filius ſint vna, eademque perſona.

Idem. 2 De eodem Filio, referente Epiphanio hæreſ. 71. aiebant Valentiniani, *Alium eſſe Vnigenitum, iuxta productionem, quem ſane, & principiũ vocant; & alium Saluatorem, & alium Verbum Filium Vnigeniti, & alium Chriſtum.* De Arianis refert Athanaſ. orat. 5. cõtra Arianos, *Quidã ex diſcipulis Samoſatenſi, diuidētes Verbum à Filio, dicũt Filiũ quidem eſſe Chriſtũ, Verbum autem alium.* Referēte Theodoreto heretic. fabular. lib. 2. cap. penult. Marcellus quidam negauit Trinitatem perſonarum, dicebatque, *Extenſionem quandam Diuinitatis veniſſe ad Chriſtum, & eam vocabat Verbum*: & de Spiritu ſancto aiebant, *Extenſionem eiuſdem diuinitatis veniſſe ad Apoſtolos, eamque appellabat Spiritum ſanctum.* Porphyrius Gentilis negabat Verbum, eo quod *Nec ſit pronunciatiuum, nec mentale.* Refert Theophylactus ſuper Ioannis 1. Hinc vero *Alogiani*, ſic vocati, quoniam negabāt Verbum, idem enim importat *Alogianus*, ac ſine Verbo: propter quod reſpuebant Euangelium Ioannis agentis de Verbo, ne cogerentur, & ipſi fateri Verbũ: quos etiam refert Auguſtinus lib. de hæreſibus hæreſ. 30. Michael Seruetus Verbum aiebat eſſe, *Diſpoſitionem, qua placitum eſt ei, arcanum voluntatis ſuæ nobis reuelare.* Quem ſequitur Blandrata, Franciſcus Dauidis, pluresque Tranſiluani, apud Bellarm. de Chriſto to. 1. lib. 1. cap. 6. Neſtoriani Verbum dicebant eſſe diſtinctum à perſona Chriſti: Ex quibus Theodorus Mopſueſt inquiebat, *Talem factam fuiſſe vnionem Verbi ad Chriſtum, qualem Apoſtolus dicit de Viro, & muliere, Epheſ. 5. Erunt duo in carne vna.* Arius duo verba apponebat, alterum in Deo, alterum extra Deum: illud erat ſapientia exiſtens in Deo, hoc vero extraneum à ſubſtãtia Dei, & propterea aiebat eſſe creaturam: Dũ vero Ioan. c. 1. loquitur de Verbo loqtur de Verbo extraneo à Deo: refert Athan. Epi. de ſenten. Dionyſ. Eunomius penes Cyrillum lib. 7. Theſaur. cap. 4. & lib. 1. in Ioann. cap. 4. de Verbo ait, *Verbum à ſcripturis dicitur, non quia ex Patre, ſecundum naturam ſit, aut quia ipſe Filius ſit intrin ſecum, atque inſitum Patri Verbum, ſed quia Patris Verbum audiens nobis enunciat, ſicut ſanctificatio dicitur, quia ſanctificat.* Hæc, & plura ſpartim de inæqualitate Verbi, fere toto tractatu de Trinitate.

3 De Spiritu autem ſancto; Saducæi omnino negabāt eſſe Spiritum ſanctum, negabant enim omnem ſpiritum, ſiue creatum, ſiue increatum, Actor. 23. ergo conſequenter negabant Spiritum ſanctum: Macedonius, Spiritum ſanctum eſſe aiebat, Miniſtrum Patris, & Filij, & propterea eſſe creaturam, vt ex Baſilio epiſt. 78. Auguſtin. hæreſ. 52. Ariani negabant, qui-

quidem diuinitatem Spiritus ſancti, Macedoniani vero appellati sūt Pneumatomachi, id eſt, impugnatores Spiritus ſancti. Airani, quorum Dux fuit quidam Airas, docebant, Spiritum ſanctum eſſe inferiorem, tum ſubſtātia, tum dignitate, & honore, Patre, & Filio, refert Nicephorus lib. 11. hiſt. trip. c. 30. Petrus Abailardus inquiebat eſſe Animam mundi, non tamen conſubſtantialem Patri, & Filio, & refert Bernard. epiſtol. 190. Apollinaris abnegans æqualitatem, dixit, *Patrem eſſe maximum; Spiritum ſanctum magnum; Filium vero maiorem.* De quo Theodor. lib. 4. hæret. Fabul. Cum Arianis aſſerentibus eſſe creaturā, & creatum à Filio, conueniebant hæretici quidam dicti *Abſtinētes*, ſic autem dicebantur, quia non comedebant cum hominibus, apud Philaſtr. hæreſ. 38. Valentinus aiebat eſſe quendam Angelum, refert Athanaſ. epiſtol. ad Serap. Helcheſaitæ fabulabantur Spiritum ſanctum eſſe ſororem Chriſti, fæmineo habitu incedentem: cuius ſtatura corporis ſit altitudine ſex milliarium, latitudinem vero quatuor milliarium, & hoc idem aſſerebant de Chriſto: apud Epiphan. hæreſ. 53. Montanus delirat, ſe eſſe Spiritum ſanctum, & Paracletum; quem imitatus Matthias Steimbach, dixit ſe etiā eſſe Spiritum ſanctum, refert Cocc. l. 1. de Trini. art. 6. & Zuuing. cap. de Heret. Eunomius, & Aetius diuinitatem Spiritui ſancto abnegantes, honorare nihilominus intendebant eū, dicentes, quod licet ſit creatura, eſt tamen, ante creaturas omnes à Filio conditus, refert Theodoret. lib. 4. hæret. Fab. inſuper idem Eunomius addidit, eſſe ita facturam Filij, vt nullatenus ad eum creandum concurrerit Pater, refert Baſil. lib. 2. contra Eunom. De Origene quid ſenſerit, alibi diximus. Concludamus vero cum Boetio, is namque l. b. de Trinit. ſcribit, *Eos differentia comitatur, qui vel augent, vel minuunt, vt Ariani, qui gradibus numerorum Trinitatē variātes diſtrahunt, atque in pluralitatem deducunt.*

Hæreſes prædictæ impugnantur

5 Aduerſus autem prædictas hæreſes pugnant Patres citati referentes hæreticorum deliria. Clara autē, & famoſa eſt ſententia illa Fulgentij de fide ad Petrum cap. 1. inquiens, *Nemo alium, aut præcedit æternitate, aut excedit magnitudine, aut ſuperat poteſtate, quia nec Filio, nec Spiritu ſancto. quantum ad natura diuinæ vnitatem pertinet, aut anterior, aut maior Pater eſt: nec Filij æternitas, atque immenſitas, velut anterior, aut maior, Spiritus ſancti immenſitatem, æternitatemq; aut præcedere, aut excedere naturaliter poteſt.* Aug. lib. 3. contra Maximinum c. 7. *Deus Pater æqualem ſibi gignere Filium, aut non potuerit, aut noluerit; ſi nō potuit, infirmus; ſi noluit inuidus.* Ita argumentatur ſanctiſſimus Doctor ad oſtendendam æqualitatem. Et rurſus cap. 15. ſubdit, *Deus ergo cur non æqualem genuit Filium, cui nec anni neceſſarij fuerunt, nec omnipotentia defuit.* Arguit Auguſtinus quærendo cur non genuit æqualē? fortè quia adhuc non erat aptæ, & cōuenientis ætatis ad generādum, ſicuti in hominibus paruulis euenit, vel ratione impubertatis, vel ineptæ annorum ætatis? nequaquam hoc, non enim annorum ætatibus ſubiacet, qui fuit ab æterno, de quo, & Ioannes, *Antiquus dierum ſedit*; vel forte quia impotens fuerit, veluti ſæpe hominibus contingit non generare ob impotentiam? Nec hoc quia eſt omnipotens. Conſonat ad hæc Baſilius, qui lib. 4. contra Euno. ita ſcribit, *Si genitus minor eſt eo, qui genuit, non eſt culpa geniti, ſed Genitoris imbecillitas.* Ergo imbecillem faciunt Patrem, (alioqui omnipotentem) ii, qui negant potuiſſe generare Filium æqualem. Idemq; Aug. lib. 83. qu. q. 50. ait, *Deus quem genuit, quoniā meliorem ſè generare non potuit (nihil enim Deo melius) generare debuit æqualem: ſi enim voluit, & non potuit, infirmus, eſt: ſi potuit & non voluit, inuidus eſt; ex quo conficitur, æqualem genuiſſe Filium.* Hilarius l. 9. de Trin. *Filius tantus, quantus eſt Pater* Athanaſius in ſymb. *Qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus ſanctus.*

4 Ioannes inſuper æqualitatem teſtatur cap. 5. inquiens, *Quærebant eum Iudæi interficere, quia non ſolum*

ſolue-

ſoluebat Sabbatum, ſed etiam Patrem ſuum dicebat Deum, æqualem ſe faciẽs Deo. Quo in loco Chriſoſtomus homil. 39. inquit, *Si aliter ſenſiſſet Dominus, & Iudæi ſic perperã intellexiſſent, falſam eorũdem correxiſſet opinionem neque Euangeliſta id ſilentio, premendum duxiſſet.* Eundem ſenſum reddũt Cyrillus lib. 2. in Ioann. cap. 134. Hilar. lib. 7. de Trin. Athanaſ. orat. 3. contra Arian. Auguſtinus tract. 17. in Ioann. Baſilius homil. 28. contra Sabellianos.

5 Paulus ad Philipp. 2. de Chriſto ait, *Non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo.* Quem locum Auguſtinus exponens lib. 2. contra Maximin. cap. 5. ait, *Natura quippe fuerat illi æqualitas, non rapina.* Senſus Pauli eſt, Chriſtum nequaquam furatum fuiſſe Patri æqualitatem, *Fur namque eſt poſſeſſor rei alienæ inuito Domino*: at Filio Dei competit ex natura eſſe Patri coæqualem: nec eam poſſidet inuito Patre, immò Pater Eſſentiam, diuinam ſibi ex debito communicat, quia *de iure* debetur ei, cum Filius ſit de iure Deus. Franciſcus Dauidis exiſtimat æqualitatem fuiſſe à Patre libere communicatam Filio. At contra arguitur, primo, quia generatio Filij eſt naturalis, cũque procedat per modum intellectus, & generatio ſit opus naturæ, vtiq; naturaliter, nõ libere communicatur natura, & conſequẽter ęqualitas. Secũdo, quoniam dictum iam fuit generationis diuinæ principium non eſſe voluntatem, quæ quamuis concurrat complacenter, non tamen concurrit ſub ratione principij elicitiui, de quo infra lib. 3. diſp. 2. quæſt. 9. Maximinus penes Auguſtinum lib. 2. aduerſus Maximinum cap. 5. Eraſmus ſupra 2. ad Philippenſ. & Anomæus quidam penes Athanaſium Dialogo 1. de Trinit. inquiunt, ſenſum verborum Apoſtoli eſſe, nequaquam Chriſtum ſibi adſcribere intendiſſe Patris æqualitatem, ne rapinam faceret, eam attribuendo ſibi. At contra eum eſt, quam Auguſtinus citatus, inquiens, *Natura quippe fuerat illi æqualitas, non rapina*, tum cæteri Patres idipſum ſentientes, præſertim Baſilius homil. 28. contra Sabellianos. Item id patet ex ore iuſdem Chriſti apud Ioannem recenſitum. Et præterea ex antecedentibus verbis eiuſdem Pauli conſtat, aiebat namq; *Qui cum in forma Dei eſſet non rapinam arbitratus eſt, &c.* per formam autem intelligitur, tum penes philoſophos, tum penes Theologos, Eſſentia rei, nam *forma dat eſſe rei.* In terminis vero Chryſoſtomus homil. 2. ſupra 1. ad Hebr. ita loquitur, *forma declarat Eſſentiam, aut Eſſentiam ſimul, & ſimilitudinem.* Baſil. 5. contra Eunom. *Filius forma Dei ſemper exiſtens, & imago Dei naturalis.* Atque Tertullianus lib. 5. contra Marcion. cap. 20. *In effigie Dei conſtitutus, non rapinam arbitratus eſt, &c.* Sic alij Patres.

6 Auguſtinus quoque æqualitatem aliunde confirmat, nam lib. 8. de Trin. in princip. ait, *Tantam eſſe æqualitatem in Trinitate, vt non ſolum Pater non ſit maior Filio, quod attinet ad diuinitatẽ, ſed nec Pater, et Filius ſimul maius aliquid ſũt quã Spiritus ſanctus, aut ſingula quæque perſona qualibet trium, minus aliquid ſit quam ipſa Trinitas.* Ac Bernar. ep. 190. ad Innocent. *Totũ eſt Pater, quod Pater & Filius, & Spiritus ſanctus: Totum Filius quod ipſe, & Pater, & Spiritus ſanctus. Totum Spiritus ſanctus, quod ipſe & Pater, & Filius; & totum, vnum, eſt totum, nec ſuperabundans in tribus, nec imminutum in ſingulis; nec enim verum, ſummumque bonum, quod ſunt, interſe particulariter diuidunt, quod nec participaliter poſſident, ſed hoc ipſum eſſentialiter ſunt.*

7 Accedit Concilium Toletanũ ſextum, in profeſſione fidei. *In hac Trinitate tãta eſt vnitas ſubſtantiæ, vt pluralitate careat, & æqualitatem teneat.* & Toletanum 11. *Nec minoratur in ſingulis, nec augetur in tribus, quia nec minus aliquid habet, cum vnaquaque perſona Deus ſingulariter dicitur, nec amplius, cum tota tres perſonæ vnus Deus enunciantur.*

8 Singulariter vero pro Filio adeſt ratio deducta ex humanis, quod namque Filius in humanis non ſit per omnia æqualis Patri, atque ſimilis, id

pro-

prouenit ex imperf.ctione virtutis generatiuæ, talis vero imperfectio nō reperitur in vi generatiua æterni Patris. Ratio hæc eſt Hilarij lib de Synodis, ait enim, *Tolle corporum infirmitates, tolle conceptus initium, tolle dolores, & omnem humanam neceſſitatem, omnis Filius ſecundum naturalem natiuitatem æqualis Patri eſt, quia eſt ſimilitudo naturæ.*

ARTIC. VII.

Reſpondetur argumentis hæreticorum contra æqualitatem Filij.

1 AD deſtruendam æqualitatem Filij cum Patre varia Ariani effutiere: & primo aiebant Filium eſſe creaturam à Patre, ante omnia creatū: ſecundo creationē cæterarum rerū, Patrem demandaſſe Filio; tāquā inferiori, & tāquam perſonæ minoris dignitatis, & architectationis, quādoquidē ipſæ creaturæ nō poterant participes eſſe celſitudinis, & dignitatis Patris. Et tertio de Spiritu sācto aiebant, ipſum quoque eſſe creaturam, ſed ante creaturas cæteras à Filio fabricatam, Refert Athanaſ. orat. 3. cōtra Arianos, inquiens, *Deum volētem creatitiam naturam producere, cum vidiſſet eam puritatis ſuæ, & architectationis participem eſſe non poſſe, condidit primus, & fecit vnus vnum, cumque appellauit ſuum Filium, et Verbū, vt eo condito, reliqua per eum condi poſſent.*

2 Mouebantur in primis ex loco Prou. 8. vbi diuina ſapientia ſic de ſeipſa loquitur, *Dominus creauit me principiū viæ ſuæ ad opera ſua* Vel, *Dominus condidit me initium viarum ſuarum in opera ſua*, vt ſeptuaginta Interpetres legunt vice lectionis Vulgatæ dicentis *Dominus poſſedit me, &c,* Item Eccleſ. 24. *Ab initio, & ante ſæcula creata ſum.* Indeque, *Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo*; & c. 1 *Prior omnium creata eſt ſapientia*; ac infra, *Ipſe creauit illam in Spiritu ſancto, & effudit illam ſuper omnia opera ſua.*

3 Ruſus ex modo loquendi, quo dicitur habere eſſe Filius Dei, dicitur nāq; ad Hebr. 3. *Conſiderate Apoſtolū, & Pontificem confeſſionis noſtræ Ieſum, qui fidelis eſt ei, qui fecit illum.* Verbum autem *facere* idem eſt, ac *creare*, ſiue terminatur ad creaturam, quia creatura eſt, quæ habet eſſe per factionē, ſicut, & Act. 2. *Sciat omnis domus Iſrael, quia Dominum eum, & Chriſtum fecit Deus hunc Ieſum,*

4 Inſuper Filius dicitur ſubiectus eſſe Patri ergo inferior, ergo nō æqualis Patri: antecedens probatur ex Apoſtol. 1. Corint. 15. *Cum autem ſubiecta fuerint illi omnia, tunc & ipſe Filius ſubiectus erit ei, qui ſubiecit ſibi omnia, vt ſit Deus omnia in omnibus.*

5 Præcipit Pater Filio, at par in parem non habet imperium, non ergo æqualis; probatur aſſumptum Io. 10. *Hoc mādatum accepi, à Patre meo* & 12. *Sicut ego Patris mei præcepta ſeruaui, &c.* 14. *Sicut mandatum dedit mihi Pater, ſic facio.* Item 12. *Qui miſit me, mandatum mihi dedit, quid dicam, aut quid loquar,* 6. *Deſcendi de cælo non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me,* & 4. *Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem Patris mei.* Paulus ad Philip. 2. *Factus obediens, vſque ad mortem.* Rom. 5. *Per vnius obeditionem iuſti conſtituentur multi,* & pſ. 39. *In capite libri ſcriptum eſt de mè, vt facerem volūtatem tuam.*

6 Ex reſponſione data à Chriſto Domino matri filiorum Zebedei petenti pro filijs dexteram, & ſiniſtram, arguunt inæqualitatem: dicenti namque, *Dic vt hi duo Filij mei ſedeant vnus ad dexteram, & alter ad ſiniſtrā,* reſpondit *Sedere autem ad dexteram, meam, vel ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt à Patre meo.* Matt. 20. ergo eſt inæqualis Patri, ſi enim æqualis eſſet potentiæ, cū

Patre

Digitized by Google

Patre, iam, & ipſe potuiſſet conſerre dexteram, vel ſiniſtram, vt Pater.

7 Præterea Matt. 24. fatetur de ſeipſo Chriſtus ſe ignorare diem Iudicij, ergo ſcientia eius non eſt æqualis ſciētiæ Patris; ait enim interrogantibus diſcipulis, *Domine quando hæc erunt?* ait, inquam, *De die autē illa, & hora nemo ſcit, neque Angeli Cœlorum, niſi ſolus Pater*. & Marc. 13. *Neque Filius, niſi Pater.*

8 Item ſortitur, quandoque nomen *Miniſtri*, vt Eccleſ. 24. *In habitatione ſancta coram ipſo miniſtraui*. Et confirmatur ex Clemente conſtitut. Apoſtol. lib. 8. cap. 17 ait, *Vnigenitus Filius tuus Deus Ieſus Chriſtus in omnibus miniſtrauit tibi Deo ipſius, & Patri in vario opificio creaturarum*, & cap. 12. *Tibi Deo ſuo, & Patri per omnia inſeruiens, tum in varia creatione rerum, &c.* Quod ſi Filius miniſtrat, & inſeruit Patri, minor eſt Patre. Et hinc Eunomius aiebat, *Vnigenitus quoniam à ſolo natus, & creatus, perfectiſſimus factus eſt miniſter*; Idēque habet Valentinus Gentilis Proth. 24. & Melancthon lib. contra Stācharum, appellans Filium *Patris miniſtrum.*

9 Accedit, quod, Clemens Alex. orat. ad Gent. Filium appellat *Iuſtrumētum*, aitque *Verbum eſſe inſtrumētum concinnum, aptum, & ſanctum.*

10 Eunomius penes Baſil. lib. contra Eunom. ita arguit, Filius nec eſt quantus, nec qualis, ergo nec erit æqualis, nec ſimilis Patri. Antecedens probat, quia in diuinis, nec eſt quantitas, nec qualitas, quæ ſunt fundamenta æqualitatis, & ſimilitudinis.

11 Aetius appellat Patrem *primum*: Filium *ſecundum*, Spiritum ſanctum *tertium*: idque, ait, eſt ſenſus etiā Patrum, & Theologorum, ergo alter altero maior, quia primus, vt Pater, erit maior ſecundo, vt Filio: & Filius maior Spiritu ſancto, tāquam tertio.

Creare facere poſſidere, quid in ſcripturis ſignificet.

12 Ad primum, deſumptum ex Verbo *creauit*, ſiue *creata ſum* reſpondetur, idem importare ibi *creare*: ac *generare*, quo fit, vt Filius, qui eſt ſapientia Patris, fuerit ab æterno generatus: vſurpat enim ſcriptura vnum pro altero: ſic Cyrillus lib. 5. Theſ. cap. 6. inquiens: *In vnum, genuit, & creauit, verba, ſenſum reducuntur, indifferenter vtique verbis nonnunquam vti ſcripturam, &c.* In terminis vero difficultatem ſoluēs Athanaſius orat. 3. contra Arianos ait, *Ne igitur ex verbis controuerſias excitent, ſi ſancti alicubi pro vocabulo gignere, creare ſubijciunt, cū in iſtiuſmodi locis ſignificatio non variet. Non enim dictiones naturā perimunt, ſed potius natura dictiones ad ſe trahit, & cōmutat.* Cōfirmat Hilarius lib. de Synod. inquiens, *Indemutabilem Patris naturam in creatione ſignificat, & legitimam, ac propriam ex Deo Patre genitæ naturæ ſuæ oſtendit eſſe ſubſtantiam; atque ita perfectæ natiuitatis intelligentiam, creationis, & generationis attulit ſermo, cum alterum ſine demutatione, alterum in proprietate naturæ eſt.* In Deuteronomio quoque adiungitur generatio cum creatione c. 32. *Deum qui te genuit dereliquiſti, & oblitus es Domini Creatoris tui.* Euariſtus Papa epiſt. 1. ad Epiſcopos Aphr. vbi vulgata habet, *Qui creauit me requieuit, &c.* ipſe legit, *Qui genuit me requieuit, &c.* Vt æternam Filij probet generationem. Nazianz. orat. 36. *Sapientia ſecundum inferiorem generationem creata, ſecundum autem primam illam incomprehenſibilem, genita dicatur.* Et ad illud, quod *ipſam creauit de Spiritu ſancto, & effudit illam, &c.* De Sapientiæ quoque dono intelligendum venit, quod creaturis infunditur à Spiritu ſancto.

13 Conſimiliter Verbum *poſſedit*, vt vulgata habet, ſignificat generationem: ſimile habemus in creaturis, etenim Gen. 4. Eua dixit, *poſſedi hominem per Deum*, hæc autem verba protulit, dum genuit Cain. Item Deuteron. 32. Numquid non ipſe eſt Pater tuus, qui poſſedit, & fecit, & creauit te?

14 Ad illud de *facere*, ſiue *factum* intelligitur de Chriſti humanitate, ita Athana. in compend. de Spirit. ſanct. inquiens, *Eum creatum eſſe dicamus, quatenus homo ſit factus.* Sic quoque Nyſſenus lib. de fide ad Simplic. *Quēadmodum cum Verbum ſit, propter nos caro factum eſt: & Deus eum ſit, homo*

factus

factus eſt; ita Creator cum ſit, propter nos creatura factus eſt, quippe qui, cum caro res creata ſit. Quemadmodum igitur per Prophetam dixit, ſic, dicit Dominus, qui formauit me ex ventre ſeruum ſuum, ita etiam dixit illud per Salomonem, Dominus creauit me principium viarum ſuarũ ad opera ſua. Ergo *factum, formatum*, ſicut, & *creatum* refertur ad humanitatem. Obſtabis, quia textus ait, *Ab initio, & ante ſecula*, at Verbum non aſſumpſit ab æterno humanitatem, ergo non intelligitur de humanitate. Confirmatur, quia ait ipſam eſſe *initium viarũ Domini, primogenitam*, & *ante omnem creaturam*, at humanitas aſſumpta fuit multa poſt tempora. Reſpond. ſiſtendo in hac interpretatione, appellari *primam*, & *principium viarum*, ſeu *ante omnia, &c.* primitate perfectionis, non temporis; etenim vnita fuit Verbo Diuino humanitas hęc, ob quod excellit, eminetque ſupra cunctas creaturas. Dum vero *ante ſæcula*, & ab *æterno* dicitur, id refertur ad æternum Incarnationis decretũ, itaut ab æterno fuerit, ordine quidẽ *intentionis*, licet in tempore, ordine *Exequutionis*. A primo autẽ ad vltimũ, verbũ *fecit* refertur ad Incarnationem: atque ob id dicitur, & *Homo factus eſt*, ſicque currunt loca recenſita in argumento: ad illud de cælis, *Excelſior cælis factus*, oſtenditur per id, exaltatio eiuſdem Chriſti, de quo Epheſ. 4. *Aſcendit ſuper omnes cælos.*

Subiectio, quid importet.

15 Ad illud de *ſubiectione*. Alii referunt ad humanitatem, vt ſecundum eã dicatur ſubiectus, & propterea inferior Patre: & ſic loquitur Athanaſ. in ſymb. *Aequalis Patri, ſecundum diuinitatem, minor Patre, ſecundum humanitatem.* Sic Baſil. epiſt. 141. ad Cæſarian. Synodus Alexandr. epiſt. ad Cyrill. itemque Athanaſ. inquiens, *Subijcitur pro nobis ſuo Patri non natura Deitatis, ſed forma ſeruilis.* Seruilis autem forma eſt humanitas, iuxta Paulum, *formam ſerui accipiens, & habitu inuentus, vt homo.* Ambroſius autem aliter explicat, 1. Corin. 15. inquiens, *Chriſtus propter vnicam authoritatem Patris, Deum quidem ſe oſtendit, ſed de Deo, vt vnius principij ſublimis, ineffabilis authoritas maneat; hoc eſt ſubijcere ſe Filium Patri.* Verũ quia oriri poſſet difficultas, quia eſſet inferior Patre in ipſamet Deitate, hinc Cyrillus Alexandr. lib. 10. Theſauri cap. 8. occurrens ait, *Subiectio non minorem Filium oſtendit, ſed identitatem Trinitatis demonſtrat incommutabilem, quæ nunquam aliter ſe habebit, ſed erit etiam in illo ſæculo Pater per Filium omnia in omnibus.* Accedit Hilarius lib. de Synodis, *Vt ſit Patri, & obſequio ſubiectus, & nomine: ita tamen, vt ſubiectio nominis proprietatem naturalis, atquè indifferentis teſtetur Eſſentia.* Idẽ vero Hilarius cap. 27. differentiã apponit inter ſubiectionem Filii ad Patrem, & ſubiectionem creaturarum ad Deum, ait namque, *ſubiectio Filij, naturæ proprietas eſt: ſubiectio autem cæterorum, creationis infirmitas eſt.* Ex quo ſequitur, vt ſiſtendo in diuinitate, ſubiectio non importet inferioritatem, ſiue minoritatem naturæ, ſed ordinem, productionis, & originis, demptis imperfectionibus; ſeu *authoritatem* in Patre ratione *principij*, vt loquitur Ambroſ. ita expreſſius, Atha. ſerm. de Deipara, *Pater quatenus, eſt Author Filij, Filium genitum ſub ſe habet.* Quas imperfectiones, (alioqui repertas in ſubiectione creaturarum) remouet à Filio Epiph. inquiens, *Neq; iuxta defectum, nec iuxta diminutionem, nec iuxta neceſſitatem, nec iuxta ceſſationem, vt ipſe deſinat, ſubijcitur Patri, ſed velut Filius genuinus Vnigenitus cum Patre regnans ſemper in vnam vnitatem* Hæreſ. 69. Nazianz. aliter loquitur, *Nec enim quidquam aliud eſt Chriſti ſubiectio, quã paternæ voluntatis impletio.* Ora. 36. itaut ſubiectionem referat ad Chriſtum, qui ratione humanitatis, & voluntatis humanæ eſt inferior Patre, & minor Patre, atque ſubiectus ipſi Patri: ſubijcitur ergo ſecundum humanitatem.

16 Cõſimiliter ad illud de *Mandato*, & *Præcepto, &c.* In primis exponi ſolet de Chriſto, quoad humanitatem, qui, & dicat, *In capite libri ſcriptum eſt de me, vt faciam voluntatem tuam; Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.* pſ. 39. ac Luc. 7. *quæ*

Mandatum quid inſcriptoris.

placita ſunt ei facio ſemper, &c. & ita de humanitate intelligit Cyrillus, pluresque alij. Aperte autem id oſtendit Chriſtus Dominus Ioannis 6. dum ait, *Deſcendi de cælo, non vt faciam voluntatem meam, ſed voluntatem eius, qui miſit me.* Per deſcenſum vero intelligitur *Incarnatio*, iuxta loquutionem Ambroſii, *Ad noſtra deſcendit, &c.* Idem autem Cyrillus hoc ipſum interpretatur de diuinitate, & loquēs de *Mandato* non appellat *proprie* Mādatum, ſed *quaſi* Mandatum, inquit enim, *Nam cum ipſe ſit viuum, atque ſubſiſtens Verbum Patris, neceſſario quæ ſunt à Patre interpretatur, voluntatemque Patris in lucem protrahens, quaſi mādatum inde accepiſſe ait*, Notat vero Cyrillus eſſe *quaſi mandatum*, quoniam inter patrem, & Filium ſtat conſubſtantialitas, & æqualitas, at mandatum proprie eſt inter ſuperiorem, & inferiorem, inter Dominum, & famulum, ratione inæqualitatis, & vt ſic in rigore ſumptum mandatum non eſt in perſonis ad intra: at quia Filius à patre habet eſſe, ipſique, appropriatur eſſe notitiam declaratiuam patris, & eſt etiam ex Auguſtino, *Ars Patris*, hinc aliquo, licet improprio modo, Cyrillus appellat mandatum, inquiens, *Quaſi mandatum*. confirmatur doctrina ex Anaſtaſio Synaita lib. 1. de Rect. fid. Dogmat. *Dedit ei mandatum, nō tanquam mancipio ſeruituti obnoxio, ſed tanquam ei, qui ſecum eſt, compars naturæ ſimulque Deus.* Ac denique Auguſtinus poſt quam, mandatum de humanitate expoſuerat, exponens etiam de Diuinitate, ait, *Dicitur autē mandatum datum, quia non eſt à ſeipſo, cui dicitur datum.* Tract. 54. in Ioan. quo modo loquendi vtuntur ſcholaſtici, quatenus Verbum omnia, quæ habet, habet à Patre, quia Filius non eſt à ſe, ſed à *Patre.*

Sedere, ad dexteram quid?

16 Ad illud de *Sedere ad dexteram, vel ad ſiniſtram*, Auguſtin. lib. 1. de Trinit. cap. 12. refert ad humanitatem, inquiens, *Non eſt meum, id eſt, non humana poteſtate iſta dò, ſed ſi omnia, quæ habet Pater, mea ſunt, & hoc vtique meum eſt, & cum Patre iſta paraui.* Ita quoq; Cyrillus lib. 19. Theſaur. cap. 5. & Ambroſ. lib. 5. de Fide ad Grat. cap. 2. Vel referendo hoc ad diuinitatem, ſēſus ſit, *Non eſt meum*, id eſt, gloriam quantumuis conferam ſimul ego cum patre, vt Auguſtin. ait, *Hoc vtiq; meum eſt, & cum Patre iſta paraui. Et cū Spiritu ſancto.* quia opera Trinitatis ad extra ſunt indiuiſa, tamē quia Ego ſum à patre, & habeo eſſe non à me, ſed à patre per æternā generationem; hinc hæc etiam, licet Egomet operer, non tamen operor, nec cōfero à mè, ſed à patre. Cui quadrat ſenſus verborum aliorum Chriſti eiuſdem Ioann. 11. *Doctrina mea non eſt mea*, iuxta conſimilem intelligentiam Scholaſticorum, & Auguſti. Redarguit inſuper inde ſedes cælorum exquirentes cauſa conſanguinitatis, & non meritorum, quin potius ait, *Qui fecerit voluntatem Patris mei, ipſe meus frater, et ſoror eſt*, ob quod concludit interrogando, *poteſtis bibere calicem, quem Ego bibiturus ſum?* Calicem ſufferentiæ, & meritorum, iuxta Cyrillum, & Ambroſium citatos, & iuxta Hieronymum ibi, Chriſoſtomum homil. 66. in Matt. cæteroſque.

17 Ad illud de *ignorantia diei Iudicij.* Nō eſt ſenſus, vt neſciat, etenim *in Chriſto ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ Dei*, inquit Paulus, *ſed quod non expediet Apoſtolis, cæteriſque reuelare, adhoc vt incerti de aduentu Iudicij, ſic quotidie viuant, quaſi eadem die iudicandi; ſcit ergo Filius ſibi, ſed non nobis, vt ſemper ſollicιti ſimus.* Ita Gloſa ordinaria ad eum locum. Dicit ergo ſe neſcire, nempe *Ad reuelandum.* Diſſimulando ſe neſcire: vel *non quidem neſcire in ſeipſo, ſed in ſuo corpore myſtico, quod eſt Eccleſia:* Sic Origen. tract. 30. in Matt. Gregor. in Regiſtro lib. 8. q. 42. Chriſoſt. homil. 78. in Matt. & Auguſt. lib. 1. de Trinit. c. 12. Dices, conſimiliter argui poſſe, neque Patrem, neque Spiritum ſanctum diem illum ſcire, etenim nec reuelant aliis, at de Patre fatentur Euāgeliſtæ, ipſeque Filius, ipſum Patrem vere ſcire. Reſpon. ex Ioanne 18. Patrem omne iudicium dediſſe Filio, *Pater omne iudicium dedit Filio*, vnde ipſe ex Paulo conſtitutus eſt à patre

De die Iudicij quomodo dicitur Filius Dei neſcire.

Iu-

Iudex viuorum, & mortuorum: Ex hoc autem ſequitur, vt reuelare aduentum iudicii ſpectet ad ipſum Filium ex commiſſione, & legatione Patris: hinc vero fit, vt dum reuelare commiſſum ſit Filio, ſicut commiſsū eſt eidem iudicium facere, de Filio quidem dicendum veniat ſcire, vel ne ſcire ad reuelandum, etenim tale reuelandi, vel non reuelandi munus Pater commiſit Filio. Vel denique adeſt ſcholaſtica, vt ſuperius tradita expoſitio, Filium quidem neſcire nempe *à ſè*, quia dum totum, quod habet, habet à Patre, ſcientiam quoque habendo à Patre, neſcire dicitur *à ſè*, ſed à Patre; & hinc Hilarius, *Filius, & Spiritus ſanctus, quia non ſunt à ſè, de die illa neſciunt à ſè: Pater autem quia eſt à ſè, ſcit à ſè.* penes Glo. ordin.

Filius ars Patris. 18 Ad id de *Miniſtrare* ſenſus eſt, vt quia Pater quæ cōdidit, ſapientiſſime cōdidit, hinc ſapiētia diuina ſibi dicitur miniſtrare, nō tāquam famula, aut ſerua, ſed tanquā ratio, qua Pater ipſe cūcta ſapiētiſſime gubernat, & regit: ſapientia autē genita eſt Filius: ipſiq; appropriate competit, ſic agere ad extra, vnde ab Auguſtino vocatur Ars patris, & pſal. 112. *fecit cælos in intellectu*. Hinc ſapientiæ 9. dicitur

Miniſtrare quid. *Eſt tecum ſapientia tua, quæ nouit opera tua, quæ affuit tibi cum faceres orbem terræ, & ipſa nouit quid ſit placitum coram oculis tuis.* Hæc autem de ſapientia genita; quæ eſt Filius intelligit Felix 1. epi. ad Ben. Ad hoc ſpectāt ea omnia, quę ait de ſè eadē diuina, & genita ſapiētia Eec. 24. *Quando præparabat cælos aderam, quando certa lege, & giro vallabat abyſſos; quando æthera firmabat ſurſum, & librabat fontes aquarum: quando appendebat fundamenta terræ, & legem ponebat aquis, ne tranſirent fines ſuos, cum eo eram cuncta componens, &c.* Ex quibus verbis duo deducuntur, primum, quod pater ſapientiſſime condidit, & adminiſtrat Orbem terræ, dum ſapiētia fatetur ſibi miniſtaſſe, nempe *omnia ſapienter condidiſſe*; & ſecundum, quod ipſamet æterna ſapiētia operabatur cum Patre, dum ait, *Cum eo eram cuncta componens.* Quod vero ſapientia hæc eadem operata ſit, & operetur, probatur ex Baruech 3. *Qui præparauit terram in æterno tempore, & repleuit eam pecudibus, & quadrupedibus; qui emittit lumē, et vadit, &c.* indeque ſubdit, *Hic eſt Deus noſter*; Loquitur vero propheta de ſapientia genita, quæ eſt Filius: quod eliciturex ſequentibus, cum ait, *poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.* Is vero eſt Filius, qui per Incarnationem apparuit, & cum hominibus conuerſatus fuit. Declarat id quoque Ioannes, dum loquens de Verbo ait, *Omnia per ipſum facta ſunt.* & Sap. 7. *Omnium artifex ſapientia docuit me*: propter quod Auguſtinus appellat Filium, Artem Patris, *Filius eſt Ars Patris.* Dices, facilius ſolueretur omnis modus, fieretque ſatis Aduerſariis, ſi intelligeremus loca obiecta de humanitate, vt ipſa ſit vera miniſtra Deitatis: At contra obiicitur, ſi namque ait, *Ab initio, & ante ſæcula*, quomodo poterat humanitas miniſtrare, cum non fuerit ab æterno, neç ante ſæcula?

19. Ad illud de *inſtrumento*, Scolaſtice loquendo intelligitur iuxta locutionem plurium Scotiſtarum, virtutem creandi eſſe, *authoritatiuè* in Patre, & *ſubauthoritatiue* in Filio. Vel eatenus inſtrumenti nomen ſortitur, quatenus non operatur à ſè, ſed à Patre, ſicut inſtrumētum ab Artifice, tanquam à principali agente. Theophilactus autem in Ioann. 1. negat Filium ſe habere veluti *inſtrumentum*. Cyrillus ait, *Non puto poſſe aliquos ita inſanire, vt audeant dicere, Deum verum organis, atque inſtrumētis aliquibus operationes ſuas ad extra mittere.* lib. 13. theſ. cap. 1. & Damaſc. lib. 4. de fid. Orthod. cap. 19 *Non veluti per inſtrumentum, aut ſeruum, ſed vt per ſubſtantialem, & hypoſtaticum eius Verbum, & ſapientiam, & virtutem, propterea quod in Patre, & Filio vna completur motio, &c.* *Inſtrumentū eſſe, quid*

20 Ad illud de Eunomio, de quantitate, & qualitate, quæ ſunt ſundaméta, æqualitatis, & ſimilitudinis, Reſpondetur, quod in diuinis, licet non ſit quantitas molaris, adeſt tamē quan-

quantitas virtutis,& hæc poterit,eſſe fundamentum æqualitatis perſonarum,cum ſit virtus vna,eademque infinita potentia in omnibus; ait enim Auguſtinus lib.6.de Trinit. cap.8. *In his,quæ non mole magna ſunt, hoc eſt maius eſſe,quod eſt melius eſſe*. Licet etiam non inſit qualitas de prædicamento qualitatis, adſunt tamen ibi diuinæ perfectiones ſapientiæ,iuſtitiæ, miſericordiæ,& huiuſmodi;cum vero ſint omnino eædem in omnibus, aderit ibi perfecta ſimilitudo. Reſponſionem confirmat Baſilius lib.1. contra Eunom.inquiens. *Ego vero in hoc ipſo pono ſimilitudinem,quoniam ſicut Pater ab omni compoſitione liber eſt, ita Filius,ſimplex omnino, & incompoſitus: & ſimilitudinem non formarum qualitatis identitate,ſed ipſa ſubſtantia perſpici arbitror, nam quibuſcunque forma, vel figura adiacet, ijs identitate qualitatis ineſt formarum ſimilitudo: quæ vero,ſine forma, & ſine figura,natura eſt,reliquum eſt, vt ſimilitudinem in ſubſtantia ipſa, & æqualitatem non in menſura magnitudinis, ſed identitate virtutis poſſideat*. Accedit Auguſt.5 de Trin.cap.1. *Deus eſt magnus ſine quantitate,bonus ſine qualitate*. Actum autem fuit ſupra,ſcholaſtice de æqualitate.

Mittere,& mitti quid. 21 Ad illud de *Mittere,& mitti*, id non dicit inferioritatem,& inæqualitatem naturæ,ſed ordinem, & proceſſionem perſonæ miſſæ à Mittente, de quo in mat.de Miſſione.

Ordo qualis in diuinis. 22 Ad illud quoque de ordine: adeſt ibi ordo originis, non temporis inter perſonas: nec ordo eſſentialis naturarum, quarum vna ſit perfectior altera,vt in Creaturis, eſt enim ibi vna in ſingulis natura. Hinc Richardus Victorinus lib. 5. de Trinit. cap.7. *Nihil ibi prius tempore,nil tempore poſterius;ſed quod non poteſt eſſe prius temporaliter, poteſt eſſe prius cauſaliter,& eo ipſo naturaliter*. Dicēdo autē *cauſaliter* loquitur more Græcorū:de quo li.3.diſp. prima q.8.clariuſque lib.cap.7.*prius, & poſterius hoc loco intelligi volumus, non tempo-*

Primū, ſecūdum,tertium. *rum ſucceſſione,ſed ordine naturæ*. Baſilius lib. de Spiritu ſancto cap. 18. *Filius natura nullo modo ſecundus, quoniam in vtroque eſt vna Deitas: ita eſt Spiritus ſanctus*:per hoc autem ſoluitur fallacia hæreticorum de *primo,ſecundo,& tertio*: idemque. Baſilius ſcribit ibidem,inquiens, *Ad nihil aliud tendit ſubnumerationis doloſa inuentio, quam, vt profiteamur Deum primum,ſecundum,ac tertium, ſed nobis ſufficit à Deo praſcriptus ordo, quē qui confundit, non minus peccabit, quam peccat iſtorum impietas*. Iſidor. lib.2.epiſt.129.de Trin. loquens ait, *Nec prius,nec poſt,nec primum,& ſecundum, & tertium admittit*. Nec tamen ex hinc linquendus eſt loquendi modus Scholaſticorum, aiunt namq;Patrē eſſe perſonā primā: Filium ſecundā:& Spiritū ſanctū tertiā: Diſcrepant vero Catholici ab hæreticis, etenim hæretici apponunt primum,ſecundum, & tertium eo fine, vt diuidant diuinam naturam in perſonis: item vt tollant æqualitatem, & æternitatem, afferendo prius, & poſterius ſucceſſiuitate, & tempore: Catholici autem primam, ſecundā,& tertiā perſonā admittunt ratione ordinis originis, quia ſecunda perſona eſt à prima,& tertia à prima, & ſecunda, vna cum identitate, & coæternitate naturæ. De ordine vero in Diuinis actum fuit lib.1.diſp. 4.per totam.

ARTIC. VIII.

Occurritur argumētis hæreticorum contra æqualitatem Spiritus ſancti.

1 Aduerſus autem æqualitatem Spiritus ſancti, ſic arguunt: Spiritus ſanctus non eſt igenitus,nec genitus, ergo eſt creatus; ergo inæqualis Patri. Non eſſe ingenitum cōſtat,cum id competat ſoli Patri:eſſe Genitū competit ſoli Filio,ergo ipſe nec

nec genitus, nec ingenitus, ergo creatus.

2 Valentinus arguit eſſe Angelū referente Athanaſio epi. ad Serap. idque probare nititur ex 1. Timoth. 5. ait enim Apoſtolus, *Teſtor corā Deo, & Chriſto Ieſu, & electis Angelis.* Ex hinc autem deducit Valentinus Spiritum ſanctum eſſe Angelum, quia dum Spiritus ſancti locus eſt poſt Filium, Apoſtolus poſt Filium enumerat Angelos, igitur Spiritus ſanctus erit Angelus, at maior inter omnes Angelos. Confirmatur, Spiritus ſanctus eſt qui loquitur per Prophetas in ſcripturis, at appellatur à Propheta Angelus, ergo eſt Angelus minor probatur Zachar. 4. *Reſpondit Angelus, qui loquebatur in me, & dixit ad me.*

3 Arguitur authoritate Baſilii, etenim homil. 17. in ſanct. Baptiſm. ſic inquit, *Neque igitur alienus eſt à gloria Dei Spiritus, ex ineffabiliori ineffabiliter prolatus: nec ipſe Deus, ſed Dei Spiritus eſt apud eum, qui & à Deo mittitur, & per Filiū nobis ſuppeditatur.* Notandum, quod inquit, *Nec ipſe Deus, ſed Dei Spiritus,* vbi negare videtur Spiritum ſanctum eſſe Deum.

4 Roman. 8. *Spiritus poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* At qui poſtulat, & qui rogat, inferior eſt poſtulato, & rogato: item qui gemit, & plorat, corporeus eſt, quod ſi plorat, ergo creatura eſt.

5 Ioann. 1. *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil,* ergo etiam Spiritus ſanctus erit per Verbum factus, eritque creatura; loquitur enim Ioannes de factione, & creatione ad extra.

6 Amos 4. *Ego Dominus formās tonitruum, & creans Spiritum.* Hinc deducitur Spiritum eſſe creaturam.

7 Aetius arguit, Pater eſt primus: Filius ſecundus: Spiritus ſanctus eſt tertius in ordine Trinitatis, ergo ſtat inter eos inæqualitas. Confirmatur, quia Theologi aiunt, perſonam Patris eſſe primam, Filii ſecundam, Spiritus ſancti tertiam.

8 Item Spiritus ſanctus mittitur, ergo eſt inferior mittente.

9 Inſuper Ioann. 16. *Non loquetur à ſemetipſo.* Ergo inferior ad ipſū colloquente.

10 Reſpondetur ad primum eo modo, quo declarandum erit infra lib. 3. diſp. 1. q. 4. præcipue à n. 5. ad 9.

11 Reſpondetur ad ſecundum, non ſequi, Spiritum ſanctum eſſe Angelum, ex eo, quod ponatur Angelus poſt Chriſtum: ſicut nec ex eo, quod nominatur perſona aliqua humana, cum perſona Dei, nec quidem ſequitur perſonam alioqui humanam, eſſe Deum; habetur namque Luc. 18. *Iudex erat in quadam Ciuitate, qui nec Deum metuebat, nec hominem reuerebatur;* & Exod. 4. *Timuit autem populus Domini, & crediderunt Deo, & Moyſi miniſtro eius.* Pariformiter non ſequitur negari diuinitatem à Spiritu ſancto, ſi dum aliquādo perſona eius reticeretur, fiat mentio de Angelo. Vltra quod non deſunt loca, in quibus nulla facta mentione Angeli, fit aperta loquutio de Spiritu ſancto, vt Aggæi 2. *Ego vobiſcum ſum, dicit Dominus omnipotens, & Spiritus meus in medio veſtri conſiſtit.* Iſaiæ 45. *Et nūc Dominus miſit me, & Spiritus eius, &c.* Ad illud vero de Propheta, verū eſt Spiritum ſāctum eſſe Sacræ Scripturæ Authorem, nihilominus idem Spiritus ſanctus vti ſolet Angelis, quos mittit ad reuelandum Prophetis, &c.

12 Ad Baſilium reſpondetur, loqui de Deo *Notionaliter, ſeu perſonaliter* non *Eſſentialiter,* igitur ly *Deus* ſtat ibi perſonaliter pro perſona Patris, vnde redditur ſenſus verus, quia perſona Spiritus ſancti non eſt perſona Patris ob diſtinctionem realem, at ſumpto *Deo* eſſentialiter, eſt vere Spiritus ſanctus, idem Deus cum Patre.

13 Ad illud, quod *Spiritus poſtulat gemitibus, &c.* Reſpondet Lyranus per *Spiritum* intelligi Angelū, præcipue Cuſtodem, quia Angelus cuſtos orat pro nobis. Reſpondet Theophilactus, Oecumenius, & Chriſoſtomus per *Spiritum* intelligi Virum ſpiritualem, ſeu Sacerdotem, ac Miniſtrū Eccleſiæ, qui orat, & offert ſacrificiū pro Populo. Auguſtinus tract. 6. in Ioann.

Spiritus quomodo poſtulat gemitibus inenarab.

Digitized by Google

Ioann.& Anſelm.per *Spiritum* intelligunt charitatem, quoniam ipſa gemit,& orat. Theodoretus intelligit, *gratiam Spiritus ſancti*, *qua excitati oramus*, *petimus*, *&c.* Denique frequens eſt, & magis vſurpata expoſitio Gregorij lib.2.Mor.c.22.Auguſt. ep.121.de orando Deum c.15.Anſe. &c.vt ſenſus ſit, *Spiritus poſtulat pro nobis,&c.* ideſt,*poſtulare facit nos gemitibus inenarrabilibus*, ſicut eſt illud Matt. 10. *Spiritus patris*, *qui loquitur in vobis*, ideſt, *qui loqui vos facit*, *&c.* Conſimilia habet Origenes ad locum Pauli,& Nazianz. Orat.2.de *Filio*.

14 Ad illud Ioannis reſpondetur primo ex Nazianz.orat. 37. ſiue 5.de Theologia,Baſil.homil.17.in 5.bapt. & lib.3.contra Euno.atque Hila.12. de Trin.Spiritum ſanctum non comprehendi numero, & ordine rerum, quæ factæ ſunt; ratio theologica eſt, quia factio tendit ad creaturas, at Spiritus ſanctus dicitur productus, ſpiratus,non autem factus. Reſpond. ſecundo ex Vgone Cardin.ad locum Ioannis,quærit.n.cum Euãgeliſta dicat, *Omnia, numquid includitur Spiritus ſanctus?* & reſpondet,quod nõ, *Quia ſicut Pater*, *& Filius non ſunt inter omnia,ſed ſuper omnia; ita Spiritus ſanctus non eſt inter omnia*, *ſed ſuper omnia,ſicut dicitur Gen.1.Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas, quare non eſt factus inter omnia*, *ſed factor omnium.* Vel reſpondetur tertio loquutionem Ioannis eſſe diſtributionẽ *accommodam*, vt loquuntur logici;ſenſus eſt,vt loquatur de eis, quibus cõpetit vera factio, atque creatio, hæ enim terminantur ad ſolas creaturas; cæterum non ſtat pro Patre,quoniam ipſe eſt à ſe, non productus ab aliquo: non pro Verbo,quia per Verbum facta ſunt omnia: nec quoq; ſtabit pro Spiritu ſancto, quandoquidem ipſe quoque eſt factor omnium,vnde pſa. 32.dicitur, *Verbo Domini cæli firmati ſunt*, *& Spiritu oris eius omnis virtus eorum.* Confirmatur ex eodẽ Naziãz. *Omnia quæcunque facta ſunt*, *dicit Euangeliſta*, *non omnia ſimpliciter, nam ne ipſe quidem Pater,nec omnia ea,quæ facta non ſunt.*

Spiritus s. non factus, ſed ſpiratus

Deus non inter omnia ſed ſuper omnia.

15 Ad illud de *Tonitruo & Spiritu*.per *Spiritum* ibi intelligunt *ventum*,Baſil.3. contra Eunom.Athana. ep.ad Serap.& dial.3.de Trin.Theodor.Hieron.Ruper. in Amos 4.

Spiritus pro vento.

16 Ad illud de Aetio circa primum,ſecundum, & tertium. Clara eſt reſponſio Baſil.inquientis,*Filius natura nullo modo ſecundus*, *quoniam in vtroque eſt vna Deitas,i.a,& Spiritus ſanctus.* In terminis vere Sholarum, adeſt ibi prius,& poſterius origine, non autem ordo eſſentialis naturarum,qui conſiſtit in eo,vt natura vna ſit ſpecifice, ſeu generice perfectior altera,veluti natura Angelica perfectior natura corporea: natura hominis perfectior cunctis brutis,&c.cætera vide artic.præcedenti in reſponſione ad conſimilem obiectionem de Filio,verſus finem.

Ordo qualis in perſonis.

17 Ad illud de *Mittere* denotatur ibi ordo proceſſionis vnius ab altero, non autem inæqualitatis, & maioritatis, ſiue minoritatis naturæ. De quo in mater.de *Miſſione.*

Mittere quid.

18 Conſimiliter ad illud de *loquente* loqui enim, & *non à ſeipſo*, eſt oſtendere non habere eſſe à ſè, ſed à Patre,& Filio, non autem inæqualitatem naturæ.

Loqui non à ſè ipſo quid.

QVAE-

QVÆSTIO III.

Vtrum Pater, qua Pater, ſit maior Filio, ex verbis Ioann. 14. *Pater maior me eſt.*

1 AD æqualitatem prædictam deſtruẽdã Filij cũ Patre, inter cętera, quę Ariani cõgerũt, de quibus præcedẽrib. magnam vim faciunt ſuper loco Ioã 14. inquiente Chriſto Domino de ſeipſo *Pater maior me eſt*, quod ſi maior eſt Pater Filio, ergo Filius eſt minor, ergo inter eos inæqualitas.

2 Duplex occurrit loci huius expoſitio ex Patribus, altera tendens ad Filium, ratione æternæ generationis, & ad intra: altera tendens ad eundem Filium, at ſolummodo ratione humanitatis, & ad extra. Vtramque primo loco afferemus, & inde feremus iudicium de eis.

Patres qui aiunt maiorem eſſe Patrem Filio, qualiter exponendi.

3 Quoad primam, plurimi aiunt Patres, eſſe Patrem æternum maiorẽ Filio, non quidem ratione diuinæ Naturæ, ſed ratione principii, quatenus Pater ab æterno genuit ipſum Filium; ſic in primis loquitur Cyrillus Alexandrinus lib. 2. Theſaur. cap. 3. reſpondens ad obiectionem Eunomij, ait enim Cyrill. *Quamuis ſecundum rationem ſubſtantiæ Patris æqualis, & penitus ſimilis ſit, maior tamen ipſo Pater eſt, qui eum generat, in hoc ſolummodo, quia ex eo Filius eſt, & ſic principium Filij ſecundum originem Pater eſt.* Concludit ergo, licet non ſecundũ Deitatis naturã ſit Pater Filio maior, nec Filius Patre minor, nihilominus Pater, qua Pater, maior eſt & Filius, qua Filius, minor erit. Athanaſius Ora. 2. contra Arian. *Pater maior me eſt, nõ quidem magnitudine, aut ætate, ſed quia ex illo ortum habet.* Hilar. lib. de Synodis, *Nulla ambiguitas eſt, maiorem eſſe Patrem, nulli poteſt dubium eſſe, Patrem bonore, dignitate, claritate, maieſtate, & ipſo nomine Patris, maiorem eſſe, Filio teſtante qui me miſit, maior me eſt.* Baſil. lib. contra Eunom. *Reliquum eſt, vt cauſa ratione maius hic capiatur; nam quoniam à Patre origo eſt Filii, hoc maior eſt Pater, quod cauſa eſt, atque origo.* Chriſoſtomus homil. 74. in Ioann. *Quod ſi quis maiorem Filio Patrem, inquantũ principium diceret; neque hoc contradiceremus: non tamen hoc alterius Filium facit eſſe ſubſtantiæ.* Origenes hom. 2. in Varios. *præcedit Pater Verbum non natura, ſed cauſa; Audi ipſum Filium dicentem, Pater maior me eſt, ſubſtantia eius cauſa eſt ſubſtantiæ meæ: Pater, inquit, præcedit Filium cauſaliter.* Hilarius lib. 11. de Trinit. *in eo, quod Pater maior me eſt; confeſſionem paternæ authoritatis intellige, ſicut eſt illud, non poteſt Filius à ſè facere quidquam.* Idemque lib. 9. de Trini. *Maior vtique Pater eſt, dum Pater eſt; ſed Filius, dum Filius, minor non eſt; natiuitas Filii Patrem conſtituit maiorem, minorem vero Filium eſſe, natiuitatis natura non patitur.* Damaſcenus lib. de duabus Chriſti voluntatibus, *Pater meus maior me eſt; Ego enim ex eo, & non poſt eum: nec ego à me ipſo; Patremque hoc modo, honore afficit.* Auguſtinus q. 122. in vetus, & nouum Teſtam. *Differt in cauſalitatis gradu, quia omnis potentia à Patre in Filio eſt, & in ſubſtantia minor non eſt Filius; authoritate tamen maior eſt Pater, ipſo Domino teſtante,*

Pater

Pater maior me eſt. Anaſtaſius lib. de rect. fid. Dogmat. *Maior ſecundũ quod Anthor, & cauſa.*

4 [Accedit Nazianzenus orat. 35. ſiue 3. de Theol. inquiens, *Iam dicentibus nobis, Patrem, quantum ad cauſam, Filio maiorem eſſe, ipſi hanc propoſitionem aſſumant; atqui cauſa, natura ſua ratione, maior eſt; poſteaque concluſionem hanc ſubuectant: ergo Pater maior natura: haud ſcio, ſeipſos ne potius, an eos, cum quibus diſputant, captioſa hac argumentatione circumueniant.* Et rurſus, *Verum ab eo, quod ſecundum rationem quandam dicitur ad id, quod ſimpliciter, captioſe progreditur hac argumentatio, nam, cum Patrem cauſa natura maiorem Filio eſſe concedamus, ipſi hinc colligunt, natura maiorem eſſe: quod perinde eſt ac ſi dicentibus nobis, hic mortuus eſt homo colligerent ipſi, ergo homo.* Et orat. 36. ſiue 4. de Theol. quærit, *Quomodo conueniunt, quæ conuenire nequeunt? Idem enim, vt ſeipſo maius ſit ſibique ipſi æquale, qui fieri poſſit? Nonne ergo perſpicuum eſt, maioris vocem ad cauſam; æqualis autem ad naturam referendam eſſe?* Atque hoc ipſum confirmat ſequentibus verſibus lib. 3. de Spiritu ſancto, inquiens.

Quod ſi de Nato, quod ſi de Pneumate, ſacra
Pagina, ſcriptoreſque pij quid forte loquantur,
Tanquam, quæ ſupero ſint inferiora Parente,
Hoc tu quidquid erit, prudens ſic accipe dictum,
Hinc etenim id demum monſtratur, ducat vterque
A Patre quod cauſam, non autem vtriuſque diremptum.
Numen.

Vaſq. explicatio de patrib. 5 Vaſquez 1. p. Diſp. 122. c. 5. nu. 15. ait, præfatos Patres non ſentire Patrem eſſe, (modo explicato) maiorem, ſed ſenſum eorum eſſe, docere, Patrem eſſe priorem, Filium vero poſteriorem. Expoſitio tamen iſta aperte contradicit Patribus ipſis, patet enim intuenti, loqui de maioritate; ac propterea aiunt, ratione naturæ eſſe æqualem Filio, ratione autem principij, ſiue cauſæ, more Græcorum, eſſe maiorem. Item confirmo ex prædicta loquutione Hilarij 9. de Trinit.
Non placet ait. n. *Maior vtique Pater eſt, dum Pater eſt, ſed Filius, dum Filius, minor nõ eſt.* Hinc autem arguo, inter Patrem, & Filiũ eſt prius, & poſterius origine, & Pater eſt origine prior, Filius origine poſterior, vt etiam Vaſquez concedit, at Hilarius negat Filium eſſe minorẽ, ergo non loquitur de poſteriori origine, alias negaret, Filiũ eſſe origine poſteriorem, ergo dum concedit Patrem eſſe maiorem, loquitur de maioritate originis. Idemque Hilarius recenſitus de Synodis, ait, *Nulli dubium poteſt eſſe, Patrem, honore, dignitate, claritate, maieſtate, & ipſo nomine Patris, maiorem eſſe, &c.* Hæc autem tot epitheta, vtique aliud indicant, quam originem. Talis quoque eſt interpretatio Bellarmini lib. 1. de Chriſto c. 16. Suarij lib. 2. de Trin. c. 4. & cæterorum. Loquuntur ergo Patres de maioritate in ratione principij, & originis, & hoc ſpectando Filium ſecundum æternam generationem Patris.

6 Vaſquez idem ſubdit, nullum Patrum vti hoc modo loquendi, *Pater dignior, ſeu excellentior eſt Filio, vel maiorem, quam Filius, habet authoritatem.* At oppoſitum conſtat ex Patribus relatis, etenim Hilarius ait, *Nulli poteſt eſſe dubium Patrem honore, dignitate, claritate, maieſtate, & ipſo nomine Patris, maiorem eſſe* & Augu. *Authoritate tamẽ maior eſt Pater*, atq; Anaſtaſius, *Maior ſecundum quod anthor, & cauſa.* Cum cæteria relatis.

7 Deſcendendo autem ad expoſitionem ſecundam plurimi Patres explicant de Filio ratione humanitatis, vt hac ratione ſit maior Pater, *Patrum aliorum expoſitio.* ita in Symbolo Athanaſius, *Aequalis Patri, ſecũdum Diuinitatem, minor Patre ſecũdũ humanitatẽ*, & lib. *de humana natura ſuſcepta.* & Dialog. de Sanct. Trin. Nazian. Ora. 36. ſiue 4. de Theol. Chriſoſt. ſerm. de Trinit. Baſilius

lius Apologia ad Cæſarianos, ſiue, epiſtol. 141. Ambroſ. lib. 2. de fide ad Gratian. Hieron. in Eccleſiaſt. cap. 6. Auguſtin. tract. 18. in Ioann. cap. 5. plurimique ad locum citatum Ioannis, &c.

Maior ratione humanitatis.

8 Quid vero de vtraque expoſitione ſit ſentiendum, Bellarminus loco cit. ait, *Quæ ſolutio non eſt omnino improbanda: tamen non cogimur eam ſequi, cum poſſimus facilius, & probabilius exponere de Filio, ratione naturæ humanæ.* Suarez inquit, *Hæc autem à nobis dicta ſint propter authoritatem dictorum Patrum, nam ſenſus literalis eſt, Chriſtum Dominum id dixiße ratione ſuæ humanitatis, vt exponunt Ambroſius, Auguſtinus, &c.* Diuus Thomas hanc expoſitionem præfert præcedenti. Item Chriſoſtomus in hunc locum, Cyrillus lib. 2. Theſaur. cap. 3. & Auguſtinus lib. 2. de Trinit. cap. 7. meminerunt præcedentis expoſitionis, & nihilominus hanc ſecundam prætulerunt illi. Taliſque eſt mos Scholaſticorum.

Probatur.

9 Conuincitur autem duplici ratione; prima, quoniam verba Chriſti hæc ſunt, *Vado ad eum, qui miſit me, quia Pater maior me eſt.* Quæritur vero, quonam pacto Chriſtus ibat ad Patrem, vtrum ſecundum Diuinitatẽ, an ſecundum humanitatem: non primum, quia eſt vbique, ergo ſecundũ; quod ſi ire ad Patrem in cauſa fuit, vt dixiſſet, *Pater maior me eſt*, ſequitur, vt maioritas attendatur penes humanitatem. Secunda, quoniam ſi catenus Pater eſt maior Filio, quatenus eius principium eſt, ſic quoque dicendus eſſet Pater maior Spiritu ſancto, quia eius Spirator eſt: ipſeque Filius cẽſeretur Spiritu ſancto maior, quoniam, & ipſe, eius cum Patre principium eſt: hoc vero vſque huc nõ legimus, inquit Bellarminus, cuius eſt hæc ratio.

QVÆSTIO IV.

Vtrum Relationes ad intra ſint in inuicem æquales, vel inæquales.

Aequalitas penes quid.

VTrum vero inter Perſonarum relationes ſtet æqualitas, an inæqualitas, diſcutiendum eſt. In primis autem ſupponimus æqualitatem in diuinis attendi penes Eſſentiam, non penes Relationes. Ita Alexander 1. p. q. 46. mem. 1. ad argume. & memb. 4 ad 3. Magiſter in 1. d. 31. c. 1. atque diſt. 20. c. fin. Albertus 1. p. q. 47. memb. 3. D. Thom. 1. p. q. 42. art. 4. ad 2. Henricus 2. p. art. 62. q. 3. vna cum recentiorib. Scholaſticis. Aſſertio quoad primam partem remanet probata in præcedentibus, tum ex Scholaſticis, tum ex Patribus, aduerſus hæreticos.

Inæqualitas penes quid.

2 Quoad ſecundam vero probat. nunc breuiter, & quidem Athanaſius ſermon. de Deipara, ait, *Hinc perfectus Deus Pater, perfectus Deus Filius perfectus Deus Spiritus sãctus, quoniã ſinguli nõ deſtituũtur plenitudine Deitatis, ſed æqualitatẽ habent omniũ earũ proprietatum, quibus æqualiter, plenitudo diuinitatis intelligatur; quib. enim æqualis ſubſtantia eſt, diuerſis interim*

proprietatibus,ea æqualia ex ęqualitate Vſiæ nominantur. Notanda verba, *Diuerſis interim proprietatib. &c.* Quib. oſtendit, quod licet æqualitas ſtet penes Diuinitatem, nihilominus nõ ſtat per relatiuas proprietates. Auguſtin. lib.4.de Trinit. c.6. ſic ſcribit, *Quia Filius non ad Filium relatiue dicitur, ſed ad Patrem: non ſecundum hoc, quod ad Patrem dicitur, æqualis eſt Filius Patri, reſtat, vt ſecundum id æqualis ſit, quod ad ſè dicitur: Quidquid autem ad ſè dicitur, ſecũdum ſubſtantiam dicitur: reſtat ergo, vt ſecundum ſubſtantiam ſit æqualis.* Penſanda ſunt verba illa, *Non ſecundum hoc, quod ad Patrem dicitur, æqualis eſt Filius Patri:* Fatetur ergo æqualitatem non ſtare penes relationes. Fulgentius lib.de fide ad Petrum cap.1. *Nec Filio, nec Spiritu ſancto, quantum ad natura diuina vnitatem pertinet, aut anterior, aut maior Pater eſt, &c.* Notanda verba, *Quantum ad natura diuina vnitatem*, quo fit, vt ratione diuinæ naturæ ſtatuat æqualitatem, non ratione Relationũ. Baſilius contra Eunom. *Reliquum eſt, vt cauſa ratione, maius hic capiatur, nam quoniam à Patre origo eſt Filii, hoc maior eſt Pater, quod cauſa eſt, atque origo.* Idem Auguſtinus q.122.in vet.& nou.Teſtament. *Differt in cauſalitatis gradu, quia omnis potentia à Patre in Filio eſt, et in ſubſtantia minor non eſt Filius: authoritate tamen maior eſt Pater, ipſo Domino teſtante, Pater maior me eſt.* Atque huc adduci poſſent cæteræ ſententiæ Patrum Artic. præceden. allatæ, quatenus maioritatem collocant in Patre, qua Pater eſt, licet non, qua Deus eſt; Ex quibus reſtat, vt concludamus æqualitatem attendi penes Eſſentiam, non penes relationes.

Sententia aliquorum relationes, nec eſſe æquales, nec inæquales.

3 Hoc preſuppoſito, accedemus ad punctũ principalẽ, quęrendo, Vtrũ Relationes perſonarũ inter ſè comparatę, ſint inuicẽ ęquales, an inęquales. In primis eſt ſententia, Relationes tales nec eſſe æquales, nec inæquales; nec ſimiles, neque diſſimiles inter ſeipſas; videtur eſſe Diui Thomę, etenim 1.p.q.42.art.4.ad 2. ait, *Aequalitas in diuinis, & ſimilitudo ſecundum eſſentialia attendũtur, nec poteſt ſecundum diſtinctionem relationum inæqualitas, vel diſſimilitudo dici.* Et q.35.art. 2.inquit, *Secundum relationes non attenditur in diuinis, neque inæqualitas, neque ſimilitudo.* probatque in vtriſque locis ex Auguſtino. Eſt quoque ſententia hæc Magiſtri ſentent. ait enim, *Non ergo ſecundum quod Filius eſt genitus à Patre, æqualis, vel inæqualis eſt Patri: nec ſimilis, vel diſſimilis &c.* Et denique ſententia hæc debet eſſe Scotiſtarum, ratio, quoniam docent cum Scoto, relationes diuinas, nec dicere perfectionem, nec imperfectionem: ergo nec erunt ſimiles, nec diſſimiles; nec ęquales, nec inæquales ſequela tenet, quia ex Augu. ęqualitas perfectior eſt inæqualitate, ait enim lib.de Quantit. Anim. *Aequalitatem inæqualitati iure præponis.* ita de ſimilitudine, & diſſimilitudine conſequenter.

Sententia Okam. Aureol. Suar.

4 Sentiunt Aliqui eſſe æquales inter ſè, atque ſimiles. Ita Okam in 1. d.19.q.1.lit. O.& lit. V. tenet, *aliquam poſitiuam realitatem eſſe in vna perſona, & non in alia;* Nec inde lædi ęqualitatem, quoniam *vna* inquit. *magnitudo relatiua vnius perſonæ eſt ita perfecta, ſicut alia, nec diſtinctio magnitudinum repugnat æqualitati.* Aureolus quoque ead. diſtin.qu.2.art.3.inquit, *perſonalitatẽ Patris eſſe æque perfectã ſicut perſonalitas Filij, & Spiritus ſancti.* Eſtque Suarij 3.de Trinit.cap.10. dicentis, *perſonalitates habere æqualitatem; quia tam perfectum terminum, & fundamentum habet vna earum, ſicut alia.* Debet quoque eſſe communis eorum, qui ſuſtinent relationes dicere perfectionem: cum namque vna perſona non ſit perfectior altera, ſequitur, vt ſint quoque in perſonali ſeu relatiua perfectione æquales.

Ex Patrib. pluribus relationes ſũt perfectione inæquales.

5 Patrum tamen aliquorum ſententiam proponemus; ſupponendo vnum, quod in præſenti conſideramus relationes præciſiue, & abſtractiue à diuina Eſſentia. Item conſideramus eas non quatenus relationes diuinæ ſunt, ſed abſolute quatenus relationes, abſtrahendo ab eſſe diuino. Et quidem neceſſe eſt ſic abſtractiue procedere, alias non ageremus cum Scholaſticis, ſed cõtra hæreticos, cum

tamen

tamèn aduerſus eos ſit iam diſcuſſum: Ergo conſideramus relationes non in concreto, ſeu pro connotato diuino, ſed ſecundum sè, vt relationes ſunt in abſtracto.

Loquuntur de relationib. abſtrahēdo ab eſſe diuino.

6 Hoc ſtante, & attenta tali preciſione per intellectum, Patres aiunt primo, relationes paternitatis, & filiationis, eſſe inter sè, intenſiue, & in perfectione inæquales. Aſſertio eſt aperte tradita à Patribus recenſitis in duobus articulis præcedentibus, exponendo illud Chriſti Ioa. 14. *Pater maior me eſt.* Et quidem apertiſſime loquitur Baſilius citatus contra Eunom. dicens, *Reliquum eſt, vt cauſę ratione, maius hic capiatur; uā quoniā à Patre origo eſt Filij, hoc maior eſt Pater quod cauſa eſt, & origo.* Chriſoſtomus homil. 74. in Ioann. *Quod ſi quis maiorem Filio Patrem, in quantum principium diceret, neque hoc contradiceremus*. Origenes homil. 2. in Varios, *præcedit Pater Verbum, non natura, ſed cauſa.* Hilarius lib. 11. de Trin. *In eo, quod Pater maior me eſt, confeſsionem paternæ authoritatis intellige*; Apertius autem loquitur lib. de Synod. *Nulla*, inquit, *ambiguitas eſt, maiorem eſſe Patrem*; In terminis vero quæſtionem decidens ait, *Nulli poteſt dubium eſſe, Patrem honore, dignitate, claritate, maieſtate, & ipſo nomine Patris, maiorem eſſe, Filio teſtante, qui me miſit, maior me eſt*. En quomodo Patrem ſub relatione Patris, facit maiorem Filio ſub relatione Filij. Athanaſius orat. 2. contra Arian. *Pater maior me eſt, non quidem magnitudine, aut ætate, ſed quia ex illo ortum habet.* Idemque Hilarius 9. de Trinit. *Maior vtique Pater eſt, dum Pater eſt.* Damaſcenus lib. de duabus in Chriſto voluntatibus, *Pater meus maior me eſt; Ego enim ex eo, & non poſt eum; nec Ego à me ipſo: Patremque hoc modo honore afficit.* Fatetur ſanctus Doctor, Filium quoq; honorare Patrem, veluti maiorem, eatenus, quatenus habet eſſe ab eo. Auguſtinus qu. 122. in vet. & nouum Teſtam. *Authoritate maior eſt Pater*: Anaſtaſius lib. de rect. fid. Dogmat. *Maior ſecundum quod Author, & cauſa*. Idem habet Nazianzenus ibi recenſitus, cum pluribus alijs. Vt vero plura linquam, adducamus Athanaſium apertiſſime quæſtionem decidentem, is namque in quæſtionibus anonymis q. 5. quærens, *Quid eſt Deus*, inter cætera hæc habet, *Omnia æqualiter habet Pater, Filius, & Spiritus ſanctus, præter proprietates ſuas: proprium enim Patris eſt, ingenitum eſſe; Filij vero genitum, ac Spiritus ſancti procedere* Hinc vero arguitur, docet Athanaſius, Patrē, Filium, & Spiritum ſanctum eſſe per omnia æquales præter quā *in ſuis proprietatibus*, ergo erunt in illis inæquales: ergo relatio vnius eſt perfectior relatione alterius, ſicque probata ſtabit ſtatuta concluſio ex Patribus.

7 Inter recenſitas Patrum authoritates, validiores, apertioreſque ſunt, illa Hilarij, *Nulli dubium eſſe poteſt, Patrem honore, dignitate, claritate, maieſtate, & ipſo nomine Patris, maiorem eſſe*, Nā apertiſſime fatetur, quod adduximus. Illa Damaſceni, *Patremque hoc modo, honore afficit*, nempe Filius dicendo, *Pater maior me eſt*: Et hæc vltima Athanaſij, inquientis, *Perſonas in omnibus æquales eſſe*, præterquam *in proprietabutis*, ergo ſunt inæquales.

8 Ex cæteris autem Patribus inde elicitur, quoniam dicunt Patrem maiorem eſſe ratione cauſalitatis, (vt loquuntur Græci) vel principij, vel originis. Hinc vero formari poteſt ratio, cauſatio, vt cauſatio, principiatio, vt principiatio, actio, vt actio, formaliter tenta, ſunt inæqualis dignitatis, & perfectionis, quia de sè actio eſt nobilior paſſione; cauſatio, & principiatio actiua, ſiue ipſamet actio, eſt nobilior paſſione; ergo productio actiua erit nobilior productione paſſiua, vt ſic: Abſtrahimus autem à connotato, & conſideramus hæc præciſiue in sè: & hinc eſt, vt Patres Græci maiorem dicant eſſe Patrem, ratione quidem cauſæ, vt ipſi loquuntur, ſeu ratione principij, & originis, vt loquuntur Latini. Item nomen Patris, vt Patris, nobilius exiſtimatur ab Hilario dicente; *Maior vtique Pater eſt, dum Pater eſt.* Idemque ait, *Patrem ipſo nomine Patris, maiorem eſſe Filio,*

Et ſub hac ratione Patres allati præferunt ipſum Patrem, abſtrahendo tamen relationem paternitatis, Filiationis, & ſpirationis, ab eſſe diuino, quia hac ratione ſunt æquales.

Ratione Eſſentiæ ſunt æqualis perfectionis.

9 Hanc ſententiam ex Scholaſticis defendit Gregorius de Arimino in 1.d.19.q.vnic.art.1.§. *Hic dicitur*, vbi refert, & impugnat ſententiã OKami, & Aureoli dicentium Paternitatem, & Filiationem eſſe diſtinctas perfectiones, & eſſe inſuper inter sè æquales, ſiue æque perfectas: contendit enim Ariminenſis, quod ſi ſunt perfectiones diſtinctæ, erunt quoque inæquales in perfectione: *alias* inquit, *ſequeretur, eſſe eiuſdem rationis paternitatem, & filiationem; & ita eſſent duæ paternitates, vel duæ filiationes, non vna paternitas, nec vna filiatio.* Item Gabriel in 1.d.7.quæſt.3. artic. 3. concedit, *Vnam perſonam carere perfectione alterius perſonæ*, ſi dicerent perfectionem. Albertinus Corollar. 6.q.5.to.1. inquit, *Quamuis vna perſona careat formaliter perfectione alterius perſonæ, &c.* Fonteca 4.Metaph. cap.2.quæſt.7.ſect.7.§. *Ad argument.* ait, *Non ſolum non eſt incommodum fateri; aliquam perfectionem eſſe in vna perſona, quæ non ſit in alijs, ſed etiã neceſſarium.* Bannes etiam 1.part. qu. 28.dub.1.in reſponſ. ad quartum, refert eandem reſpõſionem Gabrielis, afferens quoque Canum ad idem. Loquuntur autem citati Doctores de relationibus præciſiue, & in abſtracto, non tamen in concreto, ratione Eſſentiæ, &c. Accedit apertiſſima loquutio Gregorii de Valentia, qui tom.1.diſp.2.quæſt.4.punct.1.§. *Reſpondendum eſt, nequaquam*: vbi cum anterius attuliſſet argumentum, quod ſi perſonæ diuinæ eſſent plures, ſequeretur perſonam vnam carere perfectione alterius; Reſpondet inde, inquiens. *Diſtinguendum eſt, ſi enim intelligatur præciſe, quatenus perſonæ opponuntur, & diſtinguuntur ab inuicem, omnino conceditur; ſin vero intelligatur ſimpliciter, itant nullo modo vna perſona habeat proprietatem, atque perfectionem alterius, negandum eſt; quamuis enim, vt vna perſona ab altera diſtinguitur, non habeat perfectionem alterius, habet tamen, vt eſt vnum in Eſſentia cum illa.* Reſtat ergo probata aſſertio, & Patribus, & Scholaſticis: Quod ſi ſententia hæc derogare videbitur catholicæ veritati, ex nunc eam reuocamus, ſufficiat namque attuliſſe ſententias Patrum, & Scholaſticorum: indiget vero ſententia hæc declaratione repetita, vt loquantur de relationibus, abſtrahẽdo ab eſſe diuino, etenim quatenus relationes diuinæ ſunt, ſunt omnino æquales intenſiue, & perfectione.

Relationes extenſiue inæquales.

10 Dicendum ſecundo, quod loquendo de inæqualitate extenſiua, Relationes erunt quoque inæquales, *Extenſiue.* Et in primis, probat. plus numeraliter extẽſiue ſunt duæ, quam vna: at in Spiritu ſancto eſt vna notio in Patre, & Filio ſunt duæ, vt in Patre generatio actiua, & ſpiratio actiua: in Filio ſpiratio actiua, & generatio paſſiua. Item comparata hæc ſeorſim ex vno capite, & combinata, ex altero, ſtabit quoque inæqualitas, vt comparando paternitatem, & ſpirationem Patris actiuam, ad ſolã filiationem, illa erũt plura: vel comparãdo generationem paſſiuam Filij cum ſua ſpiratione actiua, ad ſolam paternitatem, illa erunt plura, &c. Et ſic de multiplici cõparatione factibili per intellectum. Hoc tactum fuit ſup. quæſt.1.huius diſpu. & vberius tom.1.diſput.10.quæſt.3. à num. 3.ad 8.

Relationes in concreto intenſiue æquales.

11 Dicendum tertio, quod loquendo de Relationibus in *concreto*, ſeu pro *connotato diuino*, quatenus ſunt *relationes diuinæ*, ſeu quatenus ſunt conſtitutiuæ perſonarum diuinarum, nulla reperitur inæqualitas intẽſiua, ſeu perfectionalis inter eas, ſed ſunt omnino æquales. Hoc probatum remanet, vt de fide, quæſtionibus præcedent. contra hæreticos. Expedit nihilominus hoc in terminis confirmare aliquibus ſententiis Patrum. Et quidem Cyrillus lib.2. Theſaur.cap.3. inquit, *Scriptura æqualitatem atteſtatur, ne vlla in Eſſentia Patris, & Filij, diſſimilitudo, & differentia reperiatur.* Auguſtinus 5. de Trin. cap. 6. *Quia Filius non ad Filium relatiue dicitur, ſed ad Patrem, non ſecundum*

dum

dum hoc, quod ad Patrem dicitur, ęqualis eſt Filius Patri: Reſtat ergo; vt ſecundum id æqualis ſit, quod ad sè dicitur. Quidquid autem ad sè dicitur, ſecundum ſubſtantiam dicitur, reſtat ergo, vt ſecundum ſubſtantiam ſit æqualis. Auguſtinus ex hoc confirmat primam, & tertiam concluſionem. Anſelmus in Proſolog. cap. 23. *Quod autem eſt ſingulus quiſque, hoc eſt tota Trinitas ſimul Pater, Filius, & Spiritus ſanctus; quoniam ſingulus quiſque nō eſt aliud, quam ſumme ſimplex vnitas, & ſumme vna ſimplicitas, quæ nec multiplicari, nec aliud, & aliud eſſe poteſt.* Bernar. ep. 190. ad Innoc. *Totū eſt Pater, quod Pater & Filius, & Spiritus ſāctus Totū Filius, q̄ ipſe, et Pater; ex Spiritus ſāctus Totum Spiritus ſanctus, q̄, & ipſe, & Pater, & Filius; & totum vnum eſt totum, nec ſuperabundans in tribus, nec imminutum in ſingulis. Nec enim verum. ſummumque bonum, quod ſunt, inter sè particulariter diuidunt, quoniam nec participaliter id poſſident, ſed hoc ipſum eſſentialiter ſunt.* Et demum diſertiſſimis verbis aperit hoc Richard. Victor. lib. 5. de Trinit. cap. 24. inquiens, *Inter hæc, aliquis fortaſsis humanum aliquid cogitans de diuinis perſonis, illam perſonam maioris dignitatis reputat, & cæteris excellentiorem iudicat, quæ à ſemetipſa habet totum, quod eam habere conſtat: ſed abſit, quod ibi credatur eſſe aliqua dignitatum diſtantia, vbi vere, & abſque dubio eſt æqualitas ſumma.*

12 Ex hac concluſione conciliari poſſunt ſententiæ Catholicorum recenſitæ, dum alij negant æqualitatem, alij admittunt, inter Relationes, etenim illi loquuntur de relationibus ſumptis in abſtracto, ſecundum sè, & præciſe, vt relationes ſunt; hi vero loquuntur de relationibus in concreto, & quatenus relationes diuinæ ſunt, & conſtitutiuæ perſonarum diuinarum. Quo pacto loquitur Athanaſius in Symb. *In hac Trinitate nihil prius, aut poſterius: nihil maius, aut minus, ſed tota tres Perſonæ coæternæ ſibi ſunt & coæquales.* Primo ſenſu procedit prima aſſertio; ſecundo autem ſenſu militat tertia concluſio.

13 At aduerſus primam aſſertionem obſtari poſſet ex Scotiſtis, quod illa eſſet contra Scotum, quandoquidem Scotus negat relationes diuinas dicere perfectionem, non ergo erunt inæquales in perfectione. Reſpondetur, Scotum loqui in prædicto ſenſu, *cōcretiue*, & quatenus relationes diuinæ ſunt, vt ſic enim ſūt ęquales, quod vero hic ſit ſenſus Scoti exinde conſtat, ex quo infert, quod ſi paternitas v.g. diceret perfectionem, tunc aliqua perfectio, vtputa, paternitatis, eſſet in Patre, quæ tamen non eſſet in Filio, & Spiritu ſancto, ſicque perſonæ non eſſent æquales. Cæterum loquendo de relationibus abſtractiue, & præciſiue, non negaret. Dices, per hoc non euitari prædictum inconueniens, quia etiam ſumendo relationes præciſiue, adhuc vna perfectio eſſet in perſona vna, quæ non in altera, ergo adhuc eſſēt perſonæ inæquales. Reſpondetur negando totum hoc quoniam arguitur cōmutando, *quale quid in hoc aliquid*, ſiue abſtractum in concretum; quando namque ſtatuitur inæqualitas in relationibus, non ſtatuitur in perſonis, ideoque de relationibus ſolummodo eſt ſermo in sè, non autem vt contractæ ſunt ad diuinas perſonas, igitur male infertur inæqualitas in perſonis; infertur igitur inæqualitas in relationibus, non in relatis, nec in relatiuis, nec in perſonis. *Obiectio ex Scoto. Reſp.*

14 Aduerſus ſecundam concluſionem afferri poſſet Auguſtin. 8. de Trin. in princ. inquiens, *Nec Pater, & Filius ſimul maius aliquid ſunt, quam Spiritus ſanctus: aut ſingula quæque perſona qualibet trium, minus aliquid ſit, quam ipſa Trinitas*, At reſponſio conſtat ex tertia concluſione: non ſunt quidem *intenſiue*, & in *perfectione* maius, vt ſic namque ſunt ęquales; at duas perſonas eſſe numero plures quam vnam, quis negabit? Et vt ſic dabitur maius extenſiue. De conſimili egimus to. 1. diſp. 10. q. 3. à num. 3. ad 8.

QVÆSTIO V.

Vtrum Relationes reales ſint ſolummodo quatuor in diuinis.

Sententia Præpoſitiui Gabr. Ari. Suar. OKa.

1 SEntētia fuit Præpoſitiui penes D. Thom. 1. par. q. 32. ar. 2. Patrē vnica mediante relatione referri ad Filium, & Spiritum ſāctum: quamuis Filius, & Spiritus ſanctus relationibus duabus referantur ad ipſum. Idē tribuitur Gabrieli, qui in 1. d. 27. q. 1. docet paternitatem, & ſpirationem non eſſe plures relationes: atque in d. 28. quæſt. 1. art. 3. ſubdit, *De rigore ſermonis non eſſe quatuor relationes*; quamuis aliquatenus ſententiam hanc temperet, ſubiūgendo, *Eſſe in actu ſignato quatuor relationes.* Ad hoc idem rurſus trahitur Gregorius de Arimino qui in 1. d. 26. q. 1. inquit, *Patrem referri ad Filium, & Spiritum ſanctum relatione, quæ eſt vnica ſecundum rem; quæue in pluribus reperitur perſonis*. Apertius autem id aſſerunt OKam in 1. d. 19. qu. 1. & d. 27. q. 1. atque Maior in 1. d. 26. qu. 1. dicentes, paternitatem, & ſpirationē actiuam non eſſe plures relationes. His accedit Suarez de Trinit. lib. 5. cap. 7. inquiens, non eſſe improbabilem ſententiam Gabrielis, & Gregorij aſſerentium, ſpirationem actiuam eſſe eandem relationem cum paternitate, & filiatione, itaut non ſint quatuor, ſed tres tantum relationes.

De Suario.

2 Circa Suarium, in eo, quod ait, non eſſe improbabile, quod dicunt Gabriel, & Gregorius, minime ei aſſentimur, immò improbabiliſſimum, & falſiſſimum id exiſtimamus, & adeo falſum, vt negata quarta relatione, neganda foret proceſſio Spiritus ſancti, eſſetq; in diuinis ſola productio Filii, & nō tertiæ perſonæ, vt probabimus. Circa reliquos vero conſtabit ex decurſu quæſtionis eorum amplior improbabilitas.

In diuinis non datur quaternitas rerum eſſentialiter diſtinctarum.

3 Hinc primo dicimus, In diuinis nullatenus eſt concedenda quaternitas rerum eſſētialiter diſtinctarum. Hæc de fide eſt: probat. In diuinis omnia ſunt vnum eſſentialiter, ergo in diuinis tres perſonæ ſunt vnum eſſentialiter, ergo ſunt tres vnum, & non quatuor eſſentialiter diſtincta. Item Eſſentia non multiplicatur in tribus; ergo non adeſt quaternitas rerum, & Eſſentiarum. Inſuper pluralitas in diuinis ſumenda eſt penes diſtinctionem Suppoſitorum, non autē Eſſentiæ, ergo ſunt ibi tres ſubſiſtentes, ergo non eſt ibi quaternitas. Denique in Concil. Lateranenſi determinatum fuit in diuinis eſſe ſolum tres realiter diſtinctas, non autem quaternitatem, contra Abba. Ioach. & habetur in cap. damnamus de Summ. Trinit. & Fid. Cathol. de hac autem voce, Res, egimus ſupra.

Sunt quatuor relationes reales.

4 Secundo dicimus in diuinis ſunt quatuor relationes reales, prob. omnes fere Theologi eas admittunt, vt D. Thom. 1. part. quæſt. 28. art. 4. & quæſt. 32. art. 2. & 3. Scot. quolib. 5. art. 2. § *ex iſta ratione*, alijque Theologi in 1. d. 13. Herrher. 1. diſpu. 8. quæſt. 4. idemque Suar. de Trinit., lib. 5. cap. 7. eſtque cōmunis penes eos, qui vltra diſtinctionē rationis admittunt diſtinctionē, vel modalē, vel virtualē, vel formalem inter ſpirationem actiuam, & generationem actiuam ex parte Patris;

tris;Non tamen per hoc dicimus eſſe ibi quatuor res,vide ſup. diſpu.1.q.8. n.3.etenim vox iſta,Res, indicat quid abſolutum, & communicabile in diuinis,vt eſt Eſſentia: at Eſſentia vnica eſt: & ratione idētificationis eum ea, omnia ibi ſunt vnum, ex loquutione Patrum,& Theologorum, ac conſequenter non ſunt quatuor *res*,ſunt vero quatuor relationes.Iſtæ etiam ſunt vere reales: patet,quia vere à parte rei Pater ſpirat,Filius ſpirat, ergo eſt vera à parte rei ſpiratio relatio realis.

Probatur. 5 Probatur vero principale intentum;paternitas,& ſpiratio actiua ſunt duæ relationes reales:Generatio paſſiua,& ſpiratio paſſiua ſūt alię duę, ergo ſunt quatuor relationes reales. Probatur maior;relatio realis eſt ordo inter extrema realiter diſtincta: ſed paternitas, & ſpiratio ſunt ordines inter extrema realiter diſtincta, ergo ſunt duæ; prob. min. generatio actiua eſt ordo ad Filium: ſpiratio actiua eſt ordo ad Spiritum ſanctum: at Filius, & Spiritus ſanctus realiter diſtinguuntur, ergo paternitas, & ſpiratio actiua ſunt duæ relationes reales. Item alterius fundamenti, & termini eſt alia, & alia relatio realis: generatio actiua,& ſpiratio actiua habent aliud,& aliud fundamentum, & terminum:de fundamento prob. quia generatio fundatur ſuper potentia generandi,ac memoria fæcunda: ſpiratio ſuper voluntate fæcunda:generationis terminus eſt Filius,& ſpirationis Spiritus ſanctus,ergo. Inſuper ſi ſpiratio actiua non eſt quarta relatio, ergo Pater ad Spiritum ſanctum non refertur vllo modo,vel ſi refertur, id eſſet mediante paternitate, & hinc ſequeretur Patrem eſſe Patrē Spiritus ſācti,prob. qualis eſt relatio tale eſt fūdamētū, ſed nō refertur per ſpirationē quia per te iſta nō eſt relatio realis,quia non eſt relatio quarta; ergo dum Pater dicit relationem ad Spiritum ſanctum,vtique diceret ſub ratione Patris,ergo eſſet Pater Spiritus ſancti,non enim poteſt relatio alicui competere ſine fundamento: & ita Spiritus ſanctus eſſet Filius, &c. Declaratur,Pater; & Filius referuntur ad Spiritū ſāctum;at non referūtur per relationem Patris,& Filii,ergo per ſpirationem:minor probatur, etenim ad Spiritum ſanctum non dicit relationem Pater, vt Pater, ſed vt ſpirator:nec Filius dicit relationē, vt Filius,ſed vt ſpirator,ergo dabitur ſpiratio,veluti quarta relatio:aſſumptum pater, ſi namque ad Spiritum ſanctum referretur Pater, vt Pater, ergo Spiritus ſanctus diceret relationē ad Patrē,vt Filius,non vt Spiritus, patet,hoc quia correlatiuū Patris, vt Patris,nō eſt Spiritus,vt Spiritus,ſed vt Filius: ſi eriā relationē diceret ad eum Filius,vt Filius,iam Spiritus ſanctus nō eſſet Spiritus,ſed Pater,probatur,nam correlatiuum Filii,vt Filii eſt Pater; dicit quidem Spiritus ſanctus correlationem ad Patrem,vt Filium, at non tanquam ad Patrem, nec tamquam ad Filium reduplicatiue,ſed ad Patrem,& Filium,tāquam ad Spiratorem. Denique ſpiratus dicit relationem ad ſpirantem:ergo datur ſpiratio,eaque non erit formaliter paternitas,nec filiatio.Accedit,quod negare ſpirationem, veluti quartam, & diſtinctam relationem, idem eſſet, ac negare proceſſionem Spiritus ſancti, & admittere vnam ſolummodo productionem, nempe Filii, ſequitur, quoniam negato vno relatiuorum, negatur, & reliquum: ergo negata ſpiratione, negabitur Spirator, & ſpirantes,ac conſequenter negabitur ipſum correlatiuum ſpirati: Confirmatur,negata ſpiratione actiua,negatur,& paſſiua.

6 Tertio dicendum Relationes reales originis non eſſe minus, nec plus, quam quatuor. Aſſertio tres continet partes:prima eſt, de relationibus originis: ſecunda, quod non ſint minus,quam quatuor, & tertia, quod non ſint plures. Loquendo de primis, intelligenda de eis ſolummodo venit aſſertio, poſſet namque ſic obſtari,Scotus admittit relationes idētitatis, æqualitatis, & ſimilitudinis diuinarum perſonarum eſſe etiam reales,ergo relationes reales erunt plures,quam quatuor: Reſpondet Scotus,relationes quidem originis eſſe ſolummodo quatuor, & de iſtis loquuntur Concilia, & Patres; cæterum non implicat relationes alias rea-

Relationes originis, nec minus, nec plus, quam quatuor; cæteræ autem poſſunt eſſe plures.

Digitized by Google

reales poſſe multiplicari: de hoc autem agemus infra, diſput. de Aequalitate Diuinarum perſonarum. Aſſertio igitur procedit de relationibus originis. Secunda pars eſt iam probata, dum namque probauimus eſſe admittendam ſpirationem actiuam, veluti diſtinctam, probatum remanſit non eſſe relationes minus quam quatuor.

Nõ plures quam quatuor.

7 Tertia autem pars remanet probanda, non eſſe, nempe plures, quam quatuor: probat. vero faciliter. Numerus productionũ nõ eſt, niſi duplex, alterius, & alterius rationis: ergo relationes nõ ſunt, niſi quatuor. Prob. conſequens, vnicuique productioni, ſeu principio productiuo non correſpondet, niſi duplex relatio; principio namque, & potentiæ generandi correſpondet duplex relatio, generationis actiuæ, & paſſiuæ: principio, & potentiæ ſpiratiuæ non correſpondet, niſi duplex relatio, ſpirationis actiuę, & paſſiuæ, hinc vero inſurgunt quatuor, & non plures relationes. Item dà oppoſitum, eſſe plures, & inde ſequetur, primo fore adiungendas perſonas alias ad Trinitatem, penes quas creſceret numerus relationum ſupra quatuor: id autem eſſet deſtruere Trinitatem. Inſuper, fore plures, quam quatuor, prouenire fortaſſe poſſet, quia ſpiratio actiua eſſet duplex, altera in Patre, altera in Filio; at hoc improbabimus lib. 3. diſput. de Spiritu ſancto, in propria quæſtione. Denique termini producti non ſunt, niſi duo, vnuſquiſque autem, tum producens, tum productus, geminam dicit relationem; patet, quia generans, & genitus dicunt duas relationes: ſpirans, & ſpiratus totidem dicunt relationes, ergo nõ ſunt, niſi quatuor relationes.

8 Sed obſtatur, ſunt quatuor relationes, ergo quatuor Res in diuinis. Argumentum eſt ſolutum in declaratione ſecundæ Concluſionis. Et an nomen *rei* multiplicetur in diuinis, viſum fuit ſup. diſputat. 1. quæſt. 8. num. 3.

Relationes plus quam quatuor.

9 Obſtatur, identitas, ſimilitudo, æqualitas in via Scot. ſunt relationes reales: ergo additis his trib. ſupra illis quatuor, erũt ſeptẽ relationes reales. Reſp. eſt iã allata ex tertia aſſertione, ſolũmodo relationes originis eſſe quatuor, cæteræ multiplicari poſſunt, vt in propria quæſtione.

10 Obſtatur, adſunt relationes plures, vltra has, vt puta relatio Verbi, Imaginis, doni, conſubſtantialitatis, Circuminſeſſionis, Societatis, Relationes prioris, & poſterioris ſecundum originem, Relationes diſtinctionis, & oppoſitionis, eæque tum diſparatæ, tum relatiuæ, ergo valde multiplicantur ſupra numerum quatuor.

Relationes, plures vltra originis

11 Ad primum de Imagine, & Verbo, iſta includuntur in Filio, & manant ex filiatione: immò ipſemet Filius eſt imago, & Verbum: atque hæc magis explicitè explicant naturam ipſius Filij. Ad illud de dono, cõſimiliter dicendum, id magis explicite indicare perſonam Spiritus ſancti, imò ipſemet Spiritus ſanctus eſt donum. Identitas, æqualitas, ſimilitudo, Circuminſeſſio, atque conſubſtantialitas, vna cum ſocietate, & communione perſonarum, non putantur à pleriſque relationes reales: nihilominus nil vetat multiplicari eas, eſſeque tot, quot enumerantur, ſolas namque relationes originis non plurificamus ſupra quatuor. Diſtinctio quoque, & oppoſitio multiplicantur, nec vetat eas plurificari ob eandem rationem. Vltra autem dicta, aliquæ ex his reducuntur ad alias, & ſequuntur ex alijs: vt conſubſtantialitas, & Circuminſeſſio ex identitate eſſentiali; diſtinctio, & oppoſitio ex productionibus, quia nihil producit ſeipſum, ſed quid diſtinctum: Relatio prioris, & poſterioris ex ipſo ordine productionum, vt illa per intellectum ſit prior productione per voluntatem. Aſſociatio ex ſimilitudine, ſimilia namque facillime aſſociantur, dicente Eccleſ. 13. *Omne animal diligit ſimile ſibi, ſic & omnis homo proximũ ſibi omnis caro ad ſimilem ſibi conuertetur ſic & omnis homo ſimili ſibi ſociabitur.*

Quaternitas remouetur à Conc. declar.

12 Arguitur, Patres Concilij Lateranenſis reſpuerunt quaternitatem in diuinis, ergo non quatuor dicendę

ſunt

Digitized by Google

ſunt relationes. Reſpondetur mentem Concilii fuiſſe determinare contra Abbatem Ioachinum in fauorem Magiſtri ſententiarum, diuinam Eſſentiam non eſſe quartam rem; ſeu realiter diſtinctam à perſonis: ergo renuit quaternitatem rerum realiter diſtinctarum: non autem mens eius fuit è medio tollere quartam ſpirationem actiuam.

Patres non omnia nominatim ſemper expreſſerunt, ex Scot.

13 Obſtabis, iidem Patres Concilii nullam egerunt mentionem huius quartæ relationis, ergo non dabitur. Reſpondet Scotus in 1. diſt. 26. quæſt. 1. §. *Ad illa, quæ ſecundo modo,* Et diſt. 28. quæſt. 2. ad *Argument.* non ſemper, & vbique Patres recenſuiſſe diſtinctim, & ſeorſim omnes perſonarum relationes, ſed quandoque ſub relatione vna, alias plures comprehendiſſe, vt ibi probat, ex Damaſceno, nam aliquando ſub nomine *Ingeniti*, aliquando ſub nomine *Patris*, vel *Genitoris*, explicant totam naturam primæ perſonæ. Dicendum ſecundò, licet ſpirationem non expreſſerint in terminis, & nomine, explicauerunt nihilominus in rè, quia dum aiunt Patrem, & Filium ſpirare Spiritum ſanctum, conſequenter docent referri ſpirationem actiua ad eundem. Dicendum tertio, quod argumentum ab authoritate negatiue non tenet.

Digitized by Google

DISPVTATIO QVINTA,

De Notionibus Perſonarum.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum dentur Notiones, & quid ſit Notio.

Notionis nomen an in ſcript.

1 NOtionis nomen licet non reperiatur in Scriptura in ſua ipſius voce; reperitur tamen in ipſa rè. Tenes ſactos autem Doctores reperimus eam: & inprimis apud D. Baſil. qui epiſt 43. ita ſcribit, *Quia ergo neceſſarium est diuinas perſonas, vt diſtinctas cognoſcere, ideo etiam neceſſe eſt, vt per quaſdam proprias notiones incorfuſas habeatur in Trinitate comparatio* Diuus etiam Auguſtin 5. de Trin. cap. 6. ait, *Alia eſt notio, qua intelligitur genitor, alia, qua genitus.* Apud reliquos autem Patres antiquos reperitur res ipſa importata per notionē, ſed ſub alijs titulis; etenim Anſelm. lib. 1. cap. 6. & 10. vocat *Proprietates*, vtiturque nominibus abſtractis paternitatis, filiationis innaſcentiæ: Athanas. diſput. contra Arr. coram Probo vocat etiā *proprietates* D. Hilar. lib. 6 de Trinit. appellat *Cognitionis proprietates* inter cæteros vero expreſſo nomine *notionis* inſinuant Baſil & Auguſt.

Penes Patres.

Notio quid ex Baſil.

2 Quid autem ſit ipſa notio colligi poteſt eius deſcriptio ex eodem Baſil. qui, inquit *Notionem eſſe cognoſcibile ſignum.* Et quidem notio ſumi ſolet, vel formaliter, vel obiectiue: prima eſt ipſamet formalis cognitio actuſque intellectus, quo quidquam noſcimus: ſecunda eſt ipſa res concepta, & cognita, ſeu obiectum cognitum. Verum non ſufficit eam cōtemplari primo modo, quin potius notio à Theologis ſumpta, ſe tenet obiectiue & de ipſa non formaliter, ſed obiectiue ſpectata conſiderant Scholaſtici; Cum autem ſumitur obiectiue, obiectum cognitum non erit abſolute cognoſcendum gratia ſui, ſed gratiā alterius, itaut ex cognitione ſui deueniamus in cognitionem alterius, alias ſi cognitio ſigetur in ipſo ſolo, abſque relatione ad cognitionem alterius, iam non erit notio, ſed obiectum cognitum: exemplum ſit: contemplor D. Petrū, contemplor etiam claues D. Petri: vario tamen modo ſe habent in ordine ad intellectum meum; nam D. Petrus habet rationem obiecti cogniti; claues habent rationem notionis, ſeu rationem medij ad cognoſcendum à poſteriori D. Petrum: etenim hæc ſunt D. Petri ſtemmata, claues, iuxta ſibi traditam à Chriſto poteſtatem, *Et tibi dabo claues Regni*

Cælo-

Celebrium;ſicut Paulum cognoſcimus ex enſe,quem geſtat:Bartholomæum ex pelle ſibi abſtracta,Catharinam ex rotis,Franciſcum ex ſtigmatibus, & huiuſmodi : quæ quidem omnia vocantur notiones, quia ſunt via, medium, & ſigna ad cognoſcendos hos omnes:ita in diuinis,dari debẽt ſigna quędam,vt vocat Baſil quibus diuinas cognoſcamus perſonas,eaq; ſigna communiter Theologi cum Baſil.& Auguſt.appellãt notiones,& hinc deſcribi ſolet,vt notio *ſit ſignũ, & ratio innoteſcendi, & diſtinguendi in diuinis vnam perſonam ab alia*.

Notiones qui negant.

3 Ex ijs,qui negant notiones,eſt Præpoſitiuus,& Grego. Arim. 1.d.26. aſſerentes, *Notiones non in perſonis, ſed in noſtris conceptibus poſitas eſſe*: quapropter non eſſe vtendum eis in abſtracto,ſed in concreto,vtpotè nõ eſſe dicendum,in diuinis eſt paternitas,filiatio, ſpiratio, ſed in diuinis eſt Pater,Filius, Spiritus ſanctus. Fundamentum eorum eſt, quia abſtractum denotat compoſitionem, quæ non eſt in diuinis. Nihilominus communis eſt,& Baſil.Auguſt ac cæterorum Scholaſticorum ſententia, dari veras,etiam nominibus abſtractis, notiones;ita cum Magiſtro, D. Bonau. Scot. Rich. cæteriſq; ſententiarijs 1. d 26.ac D.Thom. 1.p.q.32.2.Alenſ. 1 p.q.68.mem 5.Ad fundamentum autem illorum negatur abſtractum,cũ cõcreto facere cõpoſitionem,homo namque, & humanitas non faciunt compoſitionem,ſed eſt ipſum omnino,idemq;reale,& formale importatum per vtrumque,ſola ſtante diſtinctione rationis, qua abſtractũ diſtinguitur à cõcreto.Ita paternitas cum Patre,filiatio cũ Filio, & ſpiratio cũ Spiritu ſancto: Adde,quod in diuinis adeſt ſumma ſimplicitas propter diuinæ Eſſentiæ infinitatem, ratione cuius omnia tranſeunt in perfectam identitatem diuinæ Eſſentiæ;inſuper intellectus creatus eſt ille,qui concipit rem ſub ratione compoſiti, & componibilis,apponendo compoſitionem, vbi non eſt,& hoc propter ſui,imbecillitatem,non potentis cognoſcere res,vti ſunt, Deus autem cognoſcit,vt ſunt, ideoque non cognoſcit, vt facientes compoſitionẽ. Accedit,quod quando in diuinis cõtingit multiplicitas conceptuum,ibi non compoſitio apponitur,ſed cõſtitutio,qua ratione perſonę non dicũtur cõpoſitæ,ſed cõſtitutæ,de qua rẽ ſuis locis to. 1.diſp.vlt.de Attributis.

Notiones, an ſint relationes, & è contra.

4 Conſtito dari notiones, videndum vtrum omnes notiones in diuinis ſint relationes,& vtrum relationes conuertantur cum notionib. & quidem ita videtur dicendum, vere notiones cõuerti cum relationibus,& è contra,prob. Relationes faciunt perſonas diſtingui: at diſtinctiua perſonarum ſunt notiones earum.Item per notiones diſtinguũtur, ſeu cognoſcuntur diſtingui:at diſtinguuntur per relationes, ergo relationes ſunt notiones,& è cõtra. Attamẽ aduerſus hoc arguitur Relationes ſunt quatuor; vt generatio actiua,paſſiua, actiuaq; & paſſiua ſpiratio,ergo ſi relationes conuertuntur cum notionibus,vtiq; notiones erũt non quinq;ſed quatuor,at quinque ſunt,vt dicemus,vel forte plures, ergo non conuertuntur inuicem relationes,& notiones.Reſp. loquẽdo de notionibus poſitiuis, vtique eæ conuertuntur cum relationibus; & ita ſicut quatuor ſunt poſitiuæ relationes prędictæ,quatuor quoq;erunt poſitiuæ notiones: at loquendo de notione *negatiue* ſumpta, ea non conuertitur, quia relationes perſonales ſũt quid poſitiuũ,adeſt tamẽ in diuinis altera notio negatiua, q̃ eſt ingenitũ,ſeu innaſcibilitas,vel improductibilitas:hæc vero eſt õnino negatiua.

Innaſcibilitas, an ſit vere notio.

5 De hac inſuper quinta notione,quæ eſt,*Innaſcibilitas*,quæri ſolet, vtrum vere ſit conſtituenda, vt notio: ſiue ea poſitiua ſit, ſiue negatiua;iam autem conſtat,eſſe negatiuã. Cenſent aliqui partem negatiuam eſſe ſequẽdam;ratio,quia notio pertinet ad dignitatem; negatio non dicit dignitatem. Hinc conuicti aliqui aiunt dicere poſitiuam proprietatem,vtpote, quia notio ſpectat ad perſonæ dignitatem.Si inſuper quæras,vtrum inſpirabilitas Patris,& Filij ſit notio,dicerent non eſſe notionem, quia non pertinet ad dignita-

Digitized by Google

tem: Quod ſi quæras, quare ingenitũ ſit notio, & non inſpirabilitas, reſponderent, quia innaſcibilitas dicit dignitatem, inſpirabilitas non dicit dignitatem Contra vtrumque argui tur, & primo contra primum, quia vere innaſcibilitas eſt negatio, vt ipſa nominis ratio indicat; negat. n. natiuitatem, ergo non dicit formaliter, & de sè poſitiuam proprietatem. Contra ſecundum inſtatur, quia ſi in naſcibilitas dicit dignitatem, ergo & inſpirabilitas; non enim videtur maior ratio de illa, quam de iſta; ſunt enim ambæ negatiuæ, vel ſi illa negat dignitatem, negat & iſta.

Notiones negatiuæ, an dicunt dignitatem.

6 Reſpondetur igitur has negatiuas notiones formaliter non dicere dignitatem; ratio, quia formaliter ſunt negationes: at negatio de sè nihil eſt; q; ſi non habet entitatem, ergo nec habet dignitatem fundamentum enim dignitatis eſt entitas: licet ratione cõnotati dicat dignitatem, connotant namque diuinas perſonas, quæ ſunt Deus, omni bonitate, omnique ratione entis perfecti, & infiniti, in quo ſunt omnes Theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ, qui eſt, & ſummum bonum, quo maius conſiderari non poteſt; cõdecoratas: quapropter. vt ſic pertinent ad dignitatem. Vel ex Scoto reſpondetur, quod ſufficit, vt non dicant indignitatem. Quod ſi idem Scot. ead d. 28. quandoq; ait, eas dicere dignitatem, loquitur *negatiue*, id eſt non dicunt *indignitatem*: eo vel maxime, quia in ſententia eius diuinæ relationes abſtrahũt à finito, & infinito; & propterea ſi arguas, Relationes hæ, ſiue notiones iſtæ negatiuæ non dicunt formaliter dignitatem, ergo dicunt indignitatem, facilis eſt reſponſio ex eod. Sco. negando conſeq. quia relationes, ſicut, & notiones abſtrahunt à finito, & infinito formaliter, ac ꝓptera abſtrahunt à dignitate, & indignitate. A primo autẽ ad vltimũ, fundamentaliter ſpectatæ dicũt dignitatẽ, quia connotant Patrem, & Filium: Patrẽ innaſcibilitas; etenim magna dignitas Patris eſt eſſe fontem Trinitatis, vt Patres loquuntur, eſſeque primã perſonam: magnaq; dignitas Patris, & Filij eſt, inſpirabilitas, ſiue. n. conſiderentur, vt genitor, & genitus, ſiue, vt ſpirantes, & inſpirati, ſeu inſpirabiles, ſunt nihilominus Deus, & habent ſecum adiunctam digniſſimam diuinitatem, ſed de his plura infra lib. 3. de Patre.

Notiones dandæ in diuinis.

7 His actis dicimus primo, in diuinis dandæ ſunt neceſſario notiones, eſt ſententia Sanctorum Doctorum Baſil. Auguſt. ac Scholaſticorũ, vt ſup probatur vero, ſi negandę sũt, ideo, quia notionis nomen abſtractũ obeſt diuinæ ſimplicitati: at ratio hæc inualida eſt, vt fuit oſtenſum. Itẽ magis compoſitio importanda eſſet per cõcretum, quam per aſtractum, ſicubi compoſitio poſſet interuenire: at in diuinis Præpoſitiuus admittit concreta vt Patrem, Filium, Spiritum ſanctum, abſq; tamen compoſitione, ergo multo magis admittere debet abſtracta, & notiones.

Notiones propter innoteſcentiã & diſtinctionem.

8 Secundo dicimus, Ratio, ob quam admittendæ ſunt notiones, eſt innoteſcentia, & diſtinctio perſonarum: Duo continet aſſertio hæc, vnũ eſt innoteſcentia, alterum eſt diſtinctio: de diſtinctione probatur hic, de innoteſcentia habitum fuit initio. Et quidem quoad diſtinctionem, eſt principium, tum philoſophicum, tũ Auguſt. 1 de Trin. quod *nihil producit ſeipſum*, oportet enim producens diſtingui à producto; ergo Spiritus ſanctus, & Filius non producunt ſeipſos, ſunt perſonæ productę, ergo à ſũde productæ: Spiritus ſanctus à Patre & Filio, ergo diſtinguitur Spiritus à Patre, & Filio: producitur autem ſpiratione, hæc vero vnica eſt in Patre, & Filio, quia ambo producũt, igitur Spiritus ſanctus diſtinguitur à Patre & Filio, & hoc mediante vtraq; ſpiratione. Item Filius non eſt à sè, quia nihil ſeipſum producit, ergo ab alio: at Filius, vt Filius nõ eſt, niſi à Patre, & id non niſi generatione, ergo diſtinguitur à Patre, id vero fit mediãte vtraq; generatione. Denique, non datur proceſſus in infinitum in entibus; ergo nec in diuinis perſonis, ergo deueniendum eſt ad vnam om-

nino

ſino primam perſonam;cum autem ſit prima vtique non producetur ab alia,ergo ea erit ingenita, & improducta omnino. à qua tamẽ aliæ omnes producentur, igitur habemus perſonam ingenitam, & ita habemus vltra vtramque generationem, atque vtramque ſpirationem, ipſam Patris vlteriorem notionẽ, quæ vocatur ingenitum: patet ergo diſtinctio:patuit quoque innoteſcentia ex nominis ethymologia initio.

QVÆSTIO II.

Quot ſint Diuinæ Notiones.

1 Viſo de Ethymologia Notionis: conſtito etiam dari Notiones. hinc quærimus Vtrum Notiones ſint tãtum quinque an plures.

Notiones quot. 2 Abſolute dicimus quinq; ſunt notiones diuinæ Eſt cõmunis Theologorũ,vt ſup Oſtendamus vero ordinem earum,indeq; patebit numerus earundem. Et quidem incipiendo à Patre, in i. ſo reperitur ratio principij, eſt enim principiũ Trinitatis: principiũ vero eſſet id, quod non eſt ab alio,alias non eſſet principiũ, neque primum;ergo ſi Pater eſt principium, igitur ipſe nõ eſt productus ab alio,ergo eſt à ſè, ergo eſt improductus. ergo erit ingenitus: & hæc eſt prima notio Patris,nempe ingenitũ. Hinc inferimus p nil aliud poſſe Patrẽ cognoſci nõ eſſe ab alio, niſi per innaſcibile & per ingenitum. Dices, cognoſci non eſſe ab alio per paternitatem;contra, Nullus eſt Pater in humanis,qui non ſit ab alio,vel quidem per generationem,omnes enim Patres ſunt Filij Adæ,contenti in lũbis Adæ; vel per diuinam formationem,ſicut Deus formauit Adam, qui eſt omnium Pater,igitur per eſſe Patrem non poteſt inferri non eſſe ab alio,ſeu non eſſe improductum,nam Adam primus omnium Pater non fuit improductus, ſed à Deo productus; ergo æternum Patrem eſſe primam perſonam non cognoſcimus *præciſe & gratia formæ*,per eſſe Patrẽ ſed per eſſe ingenitum. Habemus ergo hucuſque notionem ingeniti. Dixi *gratia formæ*, nam gratia materiæ eſt prima perſona per paternitatem, vt infra.

3 Vnde quia Principio cõpetit, & non eſſe ab alio & competit eſſe à quo alius,ideo cũ à Patre ſit alius, nempe Filius,& id per generationẽ, merito hinc cognoſcimus Patrem per paternitatem,& generationem actiuam,& ita generatio & paternitas,erit Patris ſecũda notio. At quia ab eodem Patre, vna etiam cum Filio,eſt Spiritus ſanctus,& id per ſpirationem, merito in Patre ponitur ſpiratio-quæ eſt alia notio,& ita in Patre erit triplex notio,duplex poſitiua,& vna negatiua;ingenitum,ſeu innaſcibilitas:generatio actiua,& actiua ſpiratio. At quia Filius eſt alius à Patre,& productus à Patre,& non niſi per generationem; merito ponenda eſt in Filio paſſiua generatio, & hæc eſt Filij,notio,& in ordine eſt quarta notio. Quia denique Spiritus ſanctus eſt à Patre,& Filio,ar per ſpirationem: ideo in Spiritu ſancto eſt apponenda paſſiua ſpiratio, quæ eſt ſua notio, & ita habebitur quinta notio. Dices erunt ſex notiones,quia competit quoq; Filio ſua ſpiratio,ſicut competit Patri:Reſp. ſpirationẽ actiuam non multiplicari in Patre, & Filio,ſed eſſe vnam eãdemq;in Patre & Filio, quia voluntas fæcunda, ſpiratio, ſiue actus ſpirandi eſt vnus, *Singularis perſonarum ſingulę notiones.*

idem-

idemque in Patre,& Filio ac proptereà ſpiratio erit numero vna, & eadem: vnde eſt, vt eadem ſit in vtroq; Et à primo ad vltimũ notiones erũt quinq; Ingenitũ, generatio actiua,& paſſiua: ſpiratio actiua, quæ eſt in Patre,& Filio,& ſpiratio paſſiua, quę eſt in Spiritu ſancto: in Spiritu quidẽ ſancto eſt notio vna, vtpote paſſiua ſpiratio. In Filio duæ, vtpote paſſiua generatio,& actiua ſpiratio:& in Patre tres, vtpote innaſcibilitas, generatio actiua,& actiua ſpiratio.

Aſſerere notiones non eſse quinq. eſt temerarium.

4 Secundo dicimus quinq; ſunt notiones in diuinis de facto:& oppoſitum in præſenti aſſerere determinate, non caret temeritate, inquit Herr. 1 p.d.12.q.2.§.*ſecũda concl.* Loquitur autẽ aſſertio de facto, & ex eo, quod conſtat; Ratio quia non licet contra communem ſententiam Theologorum ire; tum etiam, quia oppoſitum, eſſe nunc, minus magiſq; de facto, nõ conſtat, nec ex determinatione Eccleſiæ, nec ex definitione Concilij, nec ex dictis Sãctorum Patrum, nec ex ipſorum vnanimi conſenſu Theologorũ, ergo ſine temeritate oppoſitum his temporib. non aſſereretur.

Vtrum poſſint eſſe ſex

5 Tertio dicimus, nulla eſſet temeritas nec error aſſerere notiones eſſe ſex, ſi id poſſet concludi ex dictis Sanctorum Patrum, atq; Catholicorum,& approbatorum Theologorũ. Concluſio eſt Scoti in 1.d.28. quem vnanimiter defendunt Scotiſtæ. Hãc ſententiã Rada appellat in *fide tutiſſimam* 1 p.contr.15.ar.3.& Herrher. vbi ſup.ait, *Non videtur carere temeritate aſſeueranter affirmare non poſſe eſſe in diuinis plures notiones, quam quinq;* Et Torr.1.p q.32.art.3.inquit, *Si ſancti impoſuiſſent plura nomina ad ſignificandas notiones, non eſſet inconueniens, immò eſſet neceſſarium dare plures notiones.* Ratio aſſerti eſt, quia notiones non ſimul innotuerunt Scholaſticis, ſed paulatim deuenerunt ad quinq;& id ex dictis Sanctorum Patrum, ac cæterorum Theologorum: tum etiam quia tempore D.Ambroſij non erat nota *innaſcibilitas,& ingenitum:* & ita tunc penes Ambroſ. notiones erãt quatuor, & nõ quinq; tũ quoq; quia Aug fuit qui primo docuit duas in Patre notiones, ait enim 5 de Trin.c.6. *Ideoq; alia notio eſt, quà intelligitur genitor, et alia quà ingenitus.* Anſelm itid. non vtitur *ſpiratione* ſed pro illa accepit *dignitatem communem Patri,& Filio.* Quod ſi Ambroſ.& Anſel. interrogaſſes tunc, an quinq; eſſent notiones, minimè quinque reſpondiſſent: id vero dixiſſent de facto in ordine ad tempora eorũ, quia tunc non plures quam illæ innotuiſſẽt eis: quod ſi inſuper interrogati fuiſſent, vtrum parati fuiſſent cõcederę plures, ſi forraſſe eſſent poſſibiles; reſpondiſſent, paratiſſimos fuiſſe ad eas amplexãdas, ſi aliquãdo plures rationabiliter,& authentice innotuiſſent: ita diſcurrit Scot. qui quidem de facto quinq; admitit notiones, cum vniuerſis Theologis: at vltra has, admittit ſextam, inſpirabilitatem, non tamen aſſeueranter,& determinate, ſed quatenus oppoſitũ non conſtaret ex determinatione Eccleſiæ, definitione Concilij,& dictis Sãctorum, ſiue ex aliqua ratione efficaci, quæ concluderet non eſſe dandam talem notionem: quod ſi id eueñiret, vtique paratus eſſet negare cum cæteris, inſpirabilitatẽ eſſe ſextam notionem. Hæc eſt aperta mens Scoti, vt patet in textu Et hinc deducunt Scotiſtæ, poſſe pariformiter multiplicari, amplius, ſi opus eſſet, addendo notiones alias ſiue affirmatiuas, ſiue negatiuas, ſi tamen id non eſſet contra Conc. Eccleſ.& optimã rationem Obſtabis, inde ſequi, poſſe voluntarie,& in infinitum notiones multiplicari, ita Suar.de Trin. lib. 5. c.10. negatur id, quia iam dixit Scot. id fiendum rationabiliter,& cũ fundamento, donec ratio in contrariũ non obſtiterit; quare non eſt voluntaria multiplicatio illa, quæ fundamentum habet in rè: quod ſi fundamentum in rè haberet ſexta notio, vtique eſſet admittenda: non ergo notiones ſunt multiplicandę abſque rationabili fundamento.

Notiones, quot tempore Amb.& Anſel.

Scot. quot notiones admittit.

Inſpirabilitas, an poſſit eſse ſexta notio.

6 Videamus vero, vtrum inſpirabilitas poſſit habere fundamentũ in ipſa rè: Et quidem poſitio iſta non derogat miſterio Trinitatis; immo ipſum magis notificat, quia ponit

aliam

aliam notionem, munus vero notionis eſt magis ſpecificare, & facere innoteſcere Trinitatẽ. Ergo poteſt admitti. prob. conſeq. docuit D. Thom. ſup art. 3. quod licitum eſt contrarie opinari de notionibus, quando id nõ derogat fidei in miſterio Trinitatis: at Scotiſtæ profitentur per hanc ſextam notionem non derogare tanto miſterio, immò ipſum amplius declarare. Item ſi inſpirabilitas non eſſet admittenda, vt ſpecialis, Patris, & Filij notio, inde eſſet, quia cum ſit negatio non dicit dignitatem, ſicut dignitatem dicit ingenitum: at hoc nõ currit, quia æqualis dignitatis eſt in Patre non ſpirari, ac nõ generari, vel æquanimiter ſe habent, præſcindendo à dignitate, & indignitate: ſed nõ generari eſt notio, ergo erit quoque notio nõ ſpirari. Rurſus, quod notio pertineat ad dignitatem, non videtur id tanquam de ratione intrinſeca eius; quia plures ex Theologis negãt diuinas relationes eſſe formaliter infinitas ſed abſtrahunt à finito, & infinito: eſt autem de per ſè intrinſeca ratione notionis facere deuenire in cognitionem, at inſpirabilitas facit hoc, quia Pater, & Filius diſtingũtur à Spiritu ſancto, nedum per generationem, ingenerationem, & ſpirationem actiuam; verum etiam per inſpirabilitatem, quia ille ſpiratur, & ipſi non ſpirãtur, hæc omnia, & huius generis dicta ſint, quouſque oppoſitum conſtiterit, vel ab Eccleſia, vel à cõtraria conuincente ratione, inquit Scotus.

Obſtat.

7 Obſtaueris, Auguſt. vel Sancti Doctores aiunt eſſe quinq; ipſas notiones, ergo ſunt tantum quinq; Reſpond. Scot. negando conſeq. inde. n. ſequitur quidem non eſſe minus, quã quinq; non autem ſequitur non eſſe plus, quam quinq; dũmodo non conſtaret rationabiliter oppoſitum ex Eccleſia Concilijs, Theologis, &c.

Reſpond.

Spiratio actiua, an ſit notio.

8 Quæritur vero, quomodo ſpiratio actiua poſſit eſſe notio; ratio dubitationis, quia quæ ſunt communia pluribus non numerantur inter notiones, ſpiratio eſt communis Patri, & Filio. Reſp. eſſe notionẽ: ita communiter omnes. Ad rationem dubitandi reſpondetur, quod non implicat notionem eſſe communẽ plurib. licet implicet eſſe cõmunẽ omnib. ſeu tribus: & ita neq; Eſſentia, neque attributales perfectiones erunt notiones quia ſunt communes tribus: at ſpiratio eſt quidem cõmunis duobus: ſed non tribus, & ideo poteſt eſſe notio, vt etiam attigimus q. antec. Reſpond. etiam, quod licet Pater, & Filius non diſtinguũtur per ſpirationem à priori, à Spiritu ſancto; diſtinguuntur tamen per eam, tanquam à poſteriori, poſſet enim argui ſpirationem non eſſe notionem, quia notionis munus eſt facere diſtingui: at Pater, & Filius diſtinguuntur paternitate, & filiatione à Spiritu ſancto, ergo ſpiratio non erit notio: Reſpo. paternitate, & filiatione diſtingui à priori, ſpiratione autem, tanquam à poſteriori, quia ſpiratio eſt quidem notio Patris, & Filij, at eſt notio non conſtituens, ſed adueniens, quia, vt Scotus vocat, ſpiratio eſt relatio aduentitia. Reſpond. ſecundo eſſe notionem, quia quatenus Pater, & Filius ſunt Spirator, referuntur ad Spiritum ſanctum, & diſtinguuntur ab eo per ſpirationem, tanquam per ſpirantium notionem.

9 Obſtatur ex OKamo quatuor eſſe notiones, quia relatio eſt notio, & è conuerſo: relationes ſunt quatuor. ergo quatuor notiones. Reſpõſio iam patet, vtiq; loquendo de notionibus poſitiuis. eæ numerantur, ad numerum relationũ, & ſunt quatuor poſitiuæ: loquendo tamen confuſe de notionibus, ſiue poſitiuis, ſiue negatiuis, eę ſunt quinque cum poſitiuis, & fortaſſe poſſunt eſſe plures.

Notiones poſitiuæ quatuor, quid de cæteris.

10 Obſtabis, notio hoc habet, vt ſit ratio innoteſcendi: at negatio non poteſt id præſtare de sè, probat. quia negatiuum non cognoſcitur, niſi per poſitiuum, vt habitus facit cognoſcere priuationem: innaſcibilitas vero eſt pura negatio, quomodo ergo poterit eſſe notio. Reſpond innaſcibile, & ingenitum dicere duo, vnum poſitiuum, alterum negatiuũ: illud eſt ratio poſitiua, ſeù princi-

pium

Digitized by Google

pium poſitiuum, à quo eſt aliud; hoc indicat independentiam, & improductionem ab alio. Negatio hæc fundatur ſuper illo poſitiuo: & ita Pater ea ratione, qua producit, vt prima perſona, eſt principium vere, & poſitiue ſumptum: ea autem ratione, qua ipſe eſt à nullo, & improductus, dicitur innaſcibilis, & ingenitus, & hoc dicit negationem, non pe eſſendi ab alio, quę negatio fundatur ſuper rationẽ poſitiuam ipſius Patris, quatenus eſt Trinitatis principium.

11 Verũ vero mereatur cenſurã aliquam ſententia Scoti, Reſpond. Turrianus centuria 4. dub. 24. inquit *Auguſtinus quidẽ ſolum aſſignat quinque, & multi Scholaſtici illum ſequuti ſunt; ſed Scotus, & eius Diſcipuli aſſignant ſex notiones: Neque video argumentum tanti ponderis contra Scotum, vt dicam oppoſitam mereri cenſuram. Quod enim docuit Auguſtinus non eſt ſatis ad dicendum ſententiam Scoti mereri cenſuram.* Hæc Turrianus.

FINIS.

DE TRINITATE
LIBER TERTIVS.
DE PATRE ÆTERNO.
DISPVTATIO PRIMA.
QVÆSTIO PRIMA.
Num Patris nomen ſit proprium primæ Perſonæ.

Patris nomẽ propriũ Patris.

1 SVmpto Patris nomine rigoroſè, iuxta genituræ miniſterium, cõpetẽs Patri, vtique indubitatũ eſt, eſſe nomen ſolius Patris; prob. miniſterium Patris eſt generare, & hoc nulli alteri competit: non quidem Artifici per voluntatem operanti: non Spiritui S. per voluntatem producto: non cuicunque alteri alia via agenti, ergo eſt nomen ſolius Patris. prob. aſſumptũ, generare ſibi ſimile in natura, itaut genitum ex vi productionis procedat vt ſimile in natura, id eſt opus ſolummodo Patris. Accedit, quod infra habebitur, nec Filio competit generare, nec Spiritui ſancto, ergo dempta ab his generatione, tolletur nomen Patris, & relinquetur perſonæ potenti generare, at illa eſt ſolus Pater, qui eſt prima Trinitatis perſona, ergo eſt nomen ſoli competens Patri. Scripturæ quoque id docent, Epheſ. 3. *flecto genua mea ad Patrẽ Domini noſtri Ieſu Chriſti ex quo omnis paternitas in cælo, & in terra nominatur.* ſæpius autem eo nomine vtitur idem Paulus: & Athan. in ſymb. *Pater à nullo eſt factus:* & infra, *Filius à ſolo Patre eſt.* in primo quidem loco Patris nomen aſſignat primæ perſonæ, dum ait eſſe à ſe ſolo, & à nullo: in ſecundo generationem oſtendit, & Patris munus demonſtrat. ſed de his infra per totam ſeriem Trinitatis, dum ex Concilijs, & aliunde patebit nomen Patris eſſe verè in diuinis, primæq; conuenire perſonæ; vt ibi. *ipſe inuocabit me, Pater meus es tu.* pſal. 13. &c.

In creatis adeſt ratio Patris, & Matris: in diuinis ratio Patris.

2 In humanis quoque, & creaturis cæteris corporeis reperitur ratio Patris; ſiquidem Franciſcus eſt Antonij pater: leo leunculi pater, & de ſingulis potentibus generare. quod amplius patet, quoniam Ariſt. generationem adſtipulatus fuit vtique in humanis, & creatis, dum ad generationem nõ pertingere potuit increatam; ergo conſimiliter & hic in creatis, ſtante generatione reperitur vera ratio patris. Vnum tamen vltro addi-

tur in creatis, quia & ratio reperitur patris, atque etiam matris, dum ex parentib. vtriuſque gignitur proles: ceſſat verò in diuinis ratione Dininitatis, ratio matris, dicente Athanaſio, *Ex ſubſtantia Patris ante ſacunla genitus: ex ſubſtantia Matris in ſæculo natus*, ratione Chriſti humanitatis.

Patris nomen ex diuinis tranſlatum ad humana.

3 Addit Cyrill.l.1. in Ioãc.3. Patris nomen non tranſlatum fuiſſe ad diuina ex paternitate in humanis, immo potius ex diuinis nomẽ hoc trãſfusũ fuiſſe ad humana. *Paternitatis nomen*, inquit, *non à nobis in Deo, ſed à Deo in hominem defluxit, cuius imitatione quadam, atque ſimilitudine nos, qui ad imaginem eius facti ſumus, patres appellamur*. idemque docet Damaſc.l.1. de fid.c.9. *ſcire*, inquit, *oportet, nomen paternitatis non eſſe ex nobis ad Diuinitatem translatum, ſed contra*, vt ait Apoſt. *inde nobis traductum*. dixerat autem ſup. Apoſt. *ex quo* nempe *Pâtre, omnis paternitas in cœlo, & in terra nominatur*. Theodoretus, ſup. ad Epheſ. 3. *propriè Pater, & verè Pater Deus: Alij autem Patres, ſiue corporales, ſiue ſpirituales, è ſuperis traxerunt appellationem*. & Hieron. ibid. *Quomodo Deus eſſentia ſua nomen, atque ſubſtantiæ cæteris impertit, vt ipſa quoque eſſe dicantur, ſic & paternitatis nomen ex ſemetipſo largitus eſt omnibus*. Et confirmat, ſiquidem nullum prius dependet, ſaltim eſſentialiter à poſteriori: generatio diuina prior eſt, quã humana, illa namque eſt æterna, hæc temporalis; ergo temporalis paternitas non poterat paternitatem ingerere in diuinis. Item potentia generandi in Patre fuit ab æterno, ex vtero ante Luciferum genui te; potentia generandi in humanis eſt in tempore; ideoq; Athanaſ. ibid. aiebat, *Deus eſt*, nempè Chriſtus, *ex ſubſtantia Patris ante ſæcula genitus: & homo eſt ex ſubſtantia matris in ſæculo natus.*

4 Vaſqnez 1.p.d.22.c.7. contendit contra Damaſcenum nõ eſſe Pauli ſenſum, illum, quem tribuit Damaſcenus; non enim Paulus, inquit, loquitur de vera ratione Patris, ſed Paternitas ibi non paternitatem, ſed familiam indicat, prout deducit ex græco, ita vt ſit ſenſus, quod Deus eſt Pater, à quo vniuerſa creaturarum origo, & familia deſcendit: Pater quidem, ſeu cauſa, dum eſt creator omnium, & gubernator; & ratione etiam probat cõtra Damaſcenum, quia antequam innoteſceret in mũdo miſterium Trinitatis, & Paternitatis diuinæ, vtiq; in creaturis plenè habebatur ipſum nomen Patris, & filiationis, atq; generationis, vt patet tum in ſacris, tum in prophanis hiſtorijs, ex quib. deducebatur, ſicut modo, genealogia Patris, Filij, familiarum, cognationumq; per generationes; ergo non poteſt paternitas ad creaturas deriuare à Deo, quin potius à creaturis ad Deum, dum Deum ipſum cognoſcimus per creaturas.

Deriuatio nominis Patris.

5 Verum diſtinctione vtendum eſt vt litem ſoluamus. Ec quidem nomen Patris, vel conſideramus quantũ ad modũ ſignificandi, vel quantum ad rẽ ſignificatã: primo modo currit diſcurſus, & verum eſt quod à creaturis incipimus à poſteriori, & tribuimus illud Deo: quẽadmodũ nãq; via innoteſcentiæ vtimur perfectionib. attributalib. creaturarum, vt eas attribuẽdo Deo, cognoſcamus Deum, de quo tom.1. in diſp. de attributis; ita vtendo voce paternitatis in creaturis, applicamus illam ad creatorem, vt ipſe quoq; ſit Pater. & confirmatur ex ipſomet Deo Iſa.66. dicente, *Numquid ego, qui alijs generationem tribuo, ſterilis ero?* quaſi dicat, ex creaturis quidem conſtat creaturas ipſas eſſe fæcundas, & propterea eas quandoq; generare, & Patrem, Filiumq; euaderet; cur autem eſt, vt perfectio hæc denegeeur mihi, qui creaturis vim generandi tribuo. numquid, inquam, *ſterilis ero?* quoadmodum igitur ſignificãdi poteſt ex creaturis transferri in creatorem; non quidem vt ex creaturis cognoſcamus Trinitatem, aut Patrem, aut æternam generationẽ, quod fieri nequit, vt li.1. diſp.1.q.3. eſt habitum: & in hunc ſenſum poteſt habere locum diſcurſus ipſius Vaſquez. quoad rem vero ſignificatam, qui eſt ſecundus modus, loquitur Damaſc. & ita verum eſt, & ratio ſuperius adducta probat; quoniam generatio diuina eſt æterna, creaturarum vero tem-

pora-

Digitized by Google

poraſis. Deus Pater habet vim, & principium generandi, & eſſendi Patrem à ſe, independenter à creaturis, ac propterea dicit, ego, qui cæteris generationem tribuo; creatura autem totum eſſe, & generationis, ac paternitatis principium habet à Deo: ſicque verũ eſt hoc modo à Patre æterno omnem paternitatem deriuare ſiuè quæ in cælis, ſiuè, quæ in terris ſunt. Confirmatur ex D. Tho. 1. p. q. 33. art. 2. ad 4. ita in terminis ſcribente, *nomen generationis, & paternitatis per prius dicuntur de Deo quam de creaturis, quantum ad rem ſignificatam quam quantum ad modum ſignificandi.*

6 Contendit vero Vaſq. locum Apoſtoli nullatenus intelligendũ de paternitate vera, & reali: ſed inde colligi Deum appellari catenus Patrem, quatenus ex ipſo pendent vniuerſæ familiæ gentium per creationem, & gubernationem: tum Angelorum, ob quod dicit Apoſtolus, omnis paternitas in cælo, tum hominum, cæterarumq; creaturarum corporearum, ob quod ſubiungit, & in terra. Verum ipſe Vaſquez habet Diuum Thomam contrarium, qui ibidem poſt traditã in terminis reſolutionem, continuo in cõfirmationem affert textum Pauli, inquiens, vnde & Apoſtolus dicit ad Ephe. 3. *flecto genua mea ad Patrem, &c.* quidquid tamen ſit, ſiuè propriè ſumatur pro paternitate in rigore; ſiuè pro paternitate ſusè ſumpta, vtrumq; currit; vt quantum ad rem ſignificatam per paternitatem, prius dicatur de Deo Patre; quantum ad modum ſignificandi, prius intelligatur de creaturis, quarum ipſe Deus ratione conſeruationis, & creationis dicitur etiam Pater, vt dicemus.

Pater ſumitur ſubſtãtiuè, & adiectiuè.

7 Notat inde Scotus in 4. d. 3. q. 2. in calce, Patrem ſumi poſſe ſubſtantiuè, & adiectiuè: primũ indicat perſonam, ſeu hypoſtaſim: ſecundum indicat proprietatem, ſeù officium, & munus Patris, quod habet in 1. d. 26. q. 1. in calce. hinc vero infert non eſſe idem ſignificatum genitoris; & Patris quia Pater ſignificat primo, & per ſe ſuppoſitum primum in natura diuina, Genitor vero ſignificat primo, & per ſe proprietatem, cuius munus eſt generare.

Pater notionaliter, & eſſentialiter, veluti cauſa ad extra.

8 Verum quia nomen Patris à Theologis vſurpatur tum eſſentialiter, tum notionaliter, ſiuè perſonaliter: dum de ſecunda vſurpatione diximus, reſtat, vt loquamur de prima. de ſecunda quidem iam patet, & patebit amplius eſſe nomen ſolius primæ perſonæ, quæ verè, & propriè in diuinis vocatur Pater, cui ſoli, & non alteri competit generare, & eſſe Patrem. de prima autem dicendum primo id competere nedum Patri, verũ & toti Trinitati; ratio, quia eſse Patrem eſsentialiter, idem eſt, ac eſse *principium, & cauſam* omnis operationis ad extra: at opera Trinitatis ad extra ſunt indiuiſa, ergo creare, gubernare, & ſimilia tanquam eſsentialia, ſiuè communia Trinitati, competunt & Filio, & Spiritui ſancto, ſicut competit Patri. Verum eſt tamen quod ſpeciali ſub ratione competit Patri, nempè appropriate, quia potentia, qua mediante producuntur res ad extra, appropriatur Patri, ob quod Eccleſia in collectis Patri appropriat omnipotentiam, *Pater omnipotens, æterne Deus. &c.* potentia, in quã ex Theologis appropriatur Patri: ſicut ſapientia Filio ex Auguſt. *Verbum eſt ars Patris* & amor, bonitalq; Spiritui ſancto iuxta eiuſdem Eccleſiæ inuocationem, *Veni ſancte Spiritus*, à quo gratiam, charitatem, & amorem poſtulat, ergo vt ſic appropriatè eſt Patris potentia productiua ad extra, licet ſit eſſentialis, & communis tribus.

Patris elogiũ ex Trimegiſto.

9 Noluit Trimegiſtus ſic nominare Patrem ipſum Deum, aiebat namq; in P mand. c. 12. & 5. *Altera appellatio Dei Pater eſt; ob eam cauſã, quia omnia gignit; Patris enim officium eſt generare.* & iterum, *Caue caue ò fili mi Iati, ne vnquam artificium prius Artifice, quin immo Deum nomine præinuocato, patremq; eſſe proprium eius exiſtimato.* & rurſus, *Deus, & Pater, & bonum naturam eandem, immo eundẽ actum habent.* Ipſum quoq; Iouem Ethnici Patrem omnium inuocabant, à quo cuncta, & omnia, proptereaq; ipſum aſſiſtere vbiq; vt tanquam Pater cunctis iuuet, à iuuando enim dicitur *Iouis*, vnde ille, *Iouis omnia ple-*

Digitized by Google

na,de quo 1.p.de diu.nom.

Nominis Patris ſignificata ex ſcripturis.

10 Ex ſcripturis vero amplius, clariuſq; inſinuatur; tum operationẽ ſuam oſtendendo ſub ratione veſtigij, vt Iob 38. *quis eſt pluuia Pater, vel quis genuit ſtillas roris?* tum ſub ratione imaginis, vt Deut.32. *numquid nõ ipſe eſt Pater tuus,qui poſſedit te,& fecit, & creauit te.* tum ſub ratione adoptionis gratificæ,vt Rom.10.*accepiſtis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba Pater; ipſe enim Spiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro, quod ſimus filij Dei.* & pſal.115. *ego dixi Dij eſtis, & filij excelſi omnes.* tũ deniq;in ratione gloriæ,vt Rom.5. *gloriamur in ſpe gloria filiorum Dei.*

Patris æterni amor vberior eſt ad creaturas amore patris terreni erga filios.

11 Habita tamen comparatione paternitatis,ſeu paterni amoris, quẽ Deus erga creaturas exercet,ad amorem, quem parentes noſtri circa nos filios exercent, multo amplius relucet;& excellentior, atq; vberior eſt ille,quam iſte;ait namq; Damaſc. l.1. de fide c.15. *Principalius, Deus noſter Pater eſt, qui ex nihilo nos ad eſſe perduxit, quam illi, qui nos genuerunt,* Paulus amplius id declarat Heb.12. *Patres quidem,*ait*, carnis noſtræ eruditores habemus, & reuerebamur eos,non multo magis obtemperabimus, Patri ſpirituum, & viuemus?* Mater illorum Fratrum Machabæorum, ita eos alloquebatur in martyrio 2.Machab.7. *Neſcio qualiter in vtero meo apparuiſtis,neque enim ego Spiritum,& animã donaui vobis,vitam,& ſingulorum membra non ego compegi.* vnde Iob.10.*Manus tua Domine fecerunt me,* & infra, *nonne ſicut lac mulſiſti me, & ſicut caſeum me coagulaſti. pelle,& carnib. veſtiſti me oſſib. & neruis compegiſti me.* quod ſi ita eſt, merito Chriſtus per Matthæum 23.dixit,*Patrem nolite vocare vobis ſuper terram, vnus eſt enim Pater veſter,qui in cælis eſt.* Ioann.16. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium ſuum Vnigenitum daret.*

Paternitas hæc qualis erga creaturas.

12 Nihilominus negari non poteſt paternitatem ſic dictam de Deo, vtiq;eſſe impropriè dictam;ratio quia Deus Pater non generat creaturas: non generat ad extra: vnicum Verbũ generat, & id ad intra. Fundatur igitur hæc paternitas ad extra in cauſalitate, & gubernatione, atq; diſpoſitione earundem creaturarum, dum de ipſis facit quidquid vult, creando, conſeruando &c. & ſub hac ratione analogiam, & ſimilitudinem quãdam habet ipſe Deus cum creato parente,qui prolem generat,eamq; conſeruat,regit, & gubernat. Fundatur inquam paternitas ſuper cauſalitate, & prouidentia & ſic loquitur Iob, *ſicut lac mulſiſti me,& ſicut caſeum me coagulaſti:oſſibus, & neruis compegiſti me, pelle, & carnib. veſtiſti me, vitam & miſericordiam tribuiſti mihi; & viſitatio tua cuſtodiuit ſpiritum meum:* vbi & productionem exprimit. & prouidentiam eorum quæ ad vitam neceſſaria ſunt ipſius hominis.hęc quidem ſpectando paternitatem largè, & impropriè ſumptam;cæterum ad paternitatem ſumptam preſsè. & rigorosè nec cauſalitas, nec prouidentia ſufficit:non quidem cauſalitas,quia ignis ignem cauſat, & putredo mures, tamen nec ignis eſt pater ignis,nec putredo muris.nec prouidentia ſufficit, quia de multis prouidentiam habemus,quorum gubernia gerimus, ſiuè animata,ſiuè inanimata, & tamen patres eorum non ſumus, nam pedagogus diſcipuli,& tutor curam, tutelãq; gerit pupilli, ſiuè etiam villicus curã habet ſementis,& meſſis,cum nihilominus patres eorũ ſint minimè. Nec inſuper cauſalitas cum prouidentia coniuncta ad id ſufficit; etenim artifex producit vas,eiuſq; inde curam habet,& conſeruat,cum nihilominus pater eius non ſit: aliud igitur requiritur vt pater fiat, ſed de hoc infra; etenim pater eſt is, qui per veram, naturalemq; generationem generat ſibi ſimile in natura:de quo ſuo loco. quia vero conſeruare, fouere, prouidere & huius generis,munia ſunt veri Patris, qui poſt productam prolem, eam fouet,conſeruat,nutrit; hinc eſt, vt Deus noſter poſt præſtitum nobis eſſe,dum fouet,& conſeruat rẽs,quas condit, ad inſtar amantiſſimi patris, pater appellatur à ſcripturis.

Patris nomẽ an vniuocũ Deo, et creaturis

13 Ex tali autem improprietate ſequitur vt dicamus nomen Patris in re ipſa non eſſe vniuocum Deo, & creaturis.probatur,Deus,& creatu-

ra

ra ſunt primo diuerſa, ſaltim ſubiectiuè, Deus namq; eſt infinitus, creatura finita; ergo Pater non eſt quid vniuocum Deo, & creaturis. item filius in diuinis generatur vt conſubſtantialis Patri, eſt namq; Deus: at filius in creaturis non eſt conſubſtantialis æterno Patri, cum non ſit Deus. patet ergo in hoc nullã reperiri vniuocationem. & cõfirmatur, quia vniuoca ſunt illa, quorum nomen eſt cõmune, & ratio ſubſtantiæ eſt eadem; at nomen Patris eſt quidem commune Patri increato, & creato, ratio tamen ſubſtantiæ eſt diuerſa, ergo eſt nomen æquiuocum in ſubſtantia.

14 Nihilominus, ſtante æquiuocatione in ſubſtantia, & in re, non implicat dari vniuocationem in cõceptu ipſius paternitatis; vt penes rationem paternitatis, qua paternitas eſt, vniuocetur diuina, & creata paternitas. eſt Scoti in 1. d. 26. q. 1. prob. conceptus patris, vt ſic, eſt generare: Deus autem Pater, & homo Pater generant, ergo vt patres vniuocãtur. Item, generare in natura diuina, generare in natura humana ſunt quid poſterius ad generare ſimpliciter: ergo in ratione generandi abſolutè cõueniunt. Inſuper generatio, & paternitas non magis poſtulat de ſe fieri in vna natura, quam in alia, creata, vel increata; quia de ſe abſtrahit, & eſt quid prius, & indifferens ad creatam, & increatam; ergo de ſe vtraq; generatio, & paternitas in ipſo conceptu indifferenti, & priori conueniunt. Deniq; generatio bruti, & hominis vtique in ſubſtantia æquiuocantur, cum differant ſpecie; nihilominus vniuocantur in conceptu generantis, & Patris; ita namq; aſellus eſt pater aſelli, ſicut homo hominis, nec in hoc differunt. Adde, quod generatio diuina eſt naturalis, in ſimilitudinem naturę, & ex vi generationis Filius procedit, vt ſimilis Patri: hæc eadem adueniunt in generatione humana. vide infra artic. vlt.

Idem.

15 Obſtabis, enti per eſſentiam, & enti per participationem nihil eſt commune vniuocum. generatio, & paternitas diuina eſt ens per eſſentiam: generatio creata per participationem, ergo. Reſp. ad maiorem verã eſſe de vniuocatione in ſubſtantia, vt eſt dictum, non autem de vniuocatione in conceptu generationis, & paternitatis. Pręcipuè reſponſio hæc valet penes Scotiſtas admittentes vniuocationem entis Deo, & creaturis. Item ęquiuocantur in conceptu adęquato, vniuocantur in conceptu inadæquato paternitatis.

Obiectio ſolutio.

16 Obſeruandum tamen D. Th. negare paternitatem vniuocè dici de Deo, & creatura: 1. par. q. 33. art. 3. in quo videtur contraire Scoto. verum diſtinctio Scoti eos concordat: quod in realitate minimè vniuocãtur, cùm generatio creata, & increata, tùm paſſiuè, tùm actiuè longe ſint diuerſa in ſubſtantia; attamen in cõceptu abſtrahibili ſub ratione principij abſolutè, non vt ſic: & paternitatis abſolutè, nõ vt ſic, poſſunt vniuocari. quẽadmodum à plurib. alterius rationis poteſt abſtrahi conceptus vnus prædicabilis in quid de eis.

Conciliatio D. Thomę, & Scoti.

17 Smyſingus de Trin. d. 2. q. 6. n. 140. negat Scotum aſſerere paternitatem dici vniuocè de creata, & increata: licet concedat de eius mente principium vniuocari de creato, & increato. ſed fallitur, tùm quia eadem eſt ratio principij, & paternitatis: tũ etiam, quia ex profeſſo id docet Scotus loco cit. dum ſoluit argumentum principale, quo arguebatur principiũ non dici vniuocè de Deo, & creatura, alias creatura eſſet eiuſdem rationis cum Filio. Et reſpondens ait, principium poſſe eſſe vniua rationis, licet illa, de quibus dicitur ſint alterius rationis: loquitur autem de principio generatiuo ad intra, & ad extra, quia loquitur de Filio, & creatura. itaque generatiuitas in ſe, & paternitas in ſe, ſunt vnius rationis. probatur amplius ex eodem Scot. qui in 1. d. 26. q. 1. ante lit. Z. §. *Ad illud* dico, ait poſſe dari cõceptũ cõmunẽ, qui dicatur in quid de paternitate diuina, & creata: prædicari autẽ in quid, eſt prædicari vniuocè. Verũ eſt tamen, quòd vniuocatio iſta eſt in conceptu inadæquato, quatenus paternitas eſt, non autem adæquato, quatenus diuina, & creata eſt: vide infra quæſt. ſeptima.

Smyſingus arguitur.

QVAE-

QVÆSTIO II.

Diſquiritur comparatio paternitatis diuinæ, & humanæ.

Paternitas diuina excellentior quauique creata.

1 VErum expendamus amplius cõditiones paternitatis diuinæ, vt pateat magis eius excellentia: dicendum ergo omnino eminẽtiorem eſſe paternitatem diuinam quacunque paternitate creata.

probatur.

2 Et primo Pater æternus eſt Pater ſubſtãtialiter, quidditatiuè, atque eſſentialiter, ita vt paternitas ſit ratio eſſentialiter conſtitutiua primæ perſonæ in diuinis: at in humanis paternitas eſt quid accidentale Patri; etenim Franciſcus Pater non conſtituitur in eſſe Franciſci per paternitatẽ eſt namque accidens ipſa paternitas ſeparabilis à Franciſco, remanente Franciſco in eſſe integro perſonæ Franciſci: hinc Epiphan. ſup. Patrem appellat *natura Patrem, & in ſubſtantia Patrem*. Vnde Hieron. in Comment. Epheſ. 3. admittens differentiã inter paternitatem diuinam, & humanam inquit, *ex eo, quod Deus Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti iuxta ſubſtantiam Pater eſt; & Vnigenitus non eſt adoptione Filius, ſed natura; cæteræ quoque creaturæ paternitatis nomen adoptione meruerũt.* In hoc vero, quod ait, cæteras creaturas meruiſſe paternitatis nomen adoptione, indicare, intendit paternitatem creatam deriuare à paternitate increata, quatenus perfectius, & per prius reperitur paternitas in Deo, quam in creatura: hinc Theodoret. ſuper Epheſ. 3. *Alii patres, ſiuè ſint corporales, ſiuè ſpirituales, è ſuperius traxerũt appellationem.* & infra de æterno Patre ait, *Qui verè eſt Pater, qui non ab alio hoc accepit, ſed ipſe aliis impertit.*

3 Item in creaturis contingit, vt non ſemper quis fuerit Pater: nec ſit ſemper futurus Pater: non enim fuit Pater antequam genuerit Filium, fuit autem primo Filius, inde autem effectus Pater; & poſt obitum Filij nec remanebit amplius Pater, remanente abſoluto ſuppoſito hominis, abſque paternitate: non ſic in diuinis, Pater enim ſemper fuit, eſt, ſemperque in æternum erit Pater: hinc idem Theodoretus, *Verè Pater Deus; non enim prius fuit Filius, deinde Pater, ſed ſemper Pater eſt, &c.*

4 Inſuper in humanis qui modo eſt Filius, poterit inde eſſe Pater: nec ſtabilis remanet paternitatis aut filiationis ſtatus, qui transfertur de perſona in perſonam: non ſic in diuinis, vbi Pater ſemper eſt pater, nuſquam Filius: & Filius, ſemper quidẽ Filius, nuſquam Pater: ita Athanaſ. orat. 2. contra Arian. *In iſtis*, nempè in creaturis, *nihil eſt propriè Pater, aut Filius, nec ſtabilẽ locum habet perſona patris, & filij; nam qui filius eſt, pater efficitur, filius quidem eius, qui ipſum genuit, pater autem illius, qui ex ipſo genitus eſt; verum id in Diuinitate ita non habet: nec Pater ex Patre originem traxit, vnde fit, vt gignat non progeniturum: quapropter in ſola Deitate Pater propriè eſt pater, & Filius propriè eſt filius; & in illis ſolis conſiſtit, vt Pater ſemper ſit pater, & Filius ſemper ſit filius.*

5 Præterea in creaturis inter patrem, & filium non ſtat identitas naturæ,

turæ,nõ perfecta æqualitas; nec perfecta ſimilitudo in natura atoma, & ſingulari, ſed ſola reperitur identitas, ſpecifica: oppoſitum inter Patrem, & Filium in diuinis, vnde genuit ſibi conſubſtantialem,& coæqualem.

6 Nazianz.orat.35. nullum,ait, patrem in creaturis eſſe integrè patrem; etenim generatio diuiditur inter patrem,& matrem;Deus autem eſt integrum,totaleque principium vnigeniti Filij, non enim expectat è creaturis conſortium matris: aiebat autem Agnes virgo de Chriſto Domino,*Cuius pater fœminam neſcit*:Naziãzenus autem de nobis,*Nec ex vno, ſed ex vtroq; parente naſcimur, ac proinde diuidimur.*

7 Idem Nazianz. orat.23. plura in diuinæ paternitatis laudem congerens, ita ſcribit, *Patrem eſſe credamus Patrem, multò verius, quàm apud nos id nomẽ obtineat;tùm quia proprio, & ſingulari modo Pater eſt; tum quia ſolus, non enim mulieris coniunctione, atque congreſſu:tum quia ſolius, nempe Vnigeniti:tum quia ſolum, nec enim ipſe prius, quàm pater eſſet, filius fuit:tũ quia in totum, & totius pater, quod certo nobis affirmari nequit; tum quia à principio, nec enim poſterius pater eſſe capit:eodem modo filium verè eſſe filiũ, quod ſolus, & ſolius, at ſingulari modo, & ſolum,(non enim pater quoque ſimul eſt) & in totum, & totius, & à principio hanc rationem habens.*

8 Atque demum Baſilius tra. de vera, & pia fide exactius vtramque paternitatem ponderans, ait, *Vocabulum Patris ſi eum integra eius ſignificatione, ſicut apud nos eſt in vſu, accipiamus in Deo, impiè facimus:quandoquidem vna cum eo neceſſario ſimul, & affectio, & defluxio ſeminis genitiui, & ignorantia, & infirmitas, & talia quæcunque in ipſo nomine euulgantur.*

9 Ruſus paternitas diuina vtiq; prima eſt omnium paternitatum, etenim illa æternalis eſt, quia Pater æternus genuit ab æterno, hæc temporalis;hinc Cyrill. l.12.theſ. *Quæ prima ſimpliciter ſunt, cauſa ſunt eorum, quæ ſecundo loco ſunt: Pater autem Deus primus Pater eſt, quia primus omnium genuit.*

10 Ariani aiebant Patrem non propriè eſſe patrem, ſicut nec Filium eſſe verè filium; rationem addebant, quoniam Pater æternus Filium quidẽ genuit, at non natura, ſed gratia,& libera voluntate: Cum verò generatio ſit opus naturæ, inferebant inde, Patrem non verè eſſe patrem, ſicut nec Filium eſſe filium.

11 Patres verò vnanimes fatentur Patrem eſſe verè patrem, & Filiũ verè filium: immo dum paternitas creaturis conuenit, multò eminẽtius competit æterno Patri. Et quidem Clemens Pap.epiſt.1.ad Iacob.*Patrẽ eum audis, agnoſce quod habeat Filium veraciter genitum.* Theodoret. ſupra ad Epheſ.3. *Propriè Pater, & verè pater Deus.* Cyrill. Alex. dial. de Trinit. lib.2. *Propriè patrem eſſe, non aliam ob cauſam, quàm quod genuit ex ſe Filiũ: & propriè Filium, quia natus eſt ex Deo Patre.* & lib.3.theſ.cap.2. *Verus Filius, propter quem Deus Pater eſt verus.* Athanaſ. Matt. 2. contra Arian. *In Sola Deitate Pater propriè pater eſt, & Filius propriè filius eſt:* Baſil.lib.2.cõtra Eunom. *Pater noſter eſt Deus, non abuſione, aut translatione, ſed propriè primo, & verè dictus,* atque Hieron. citato loc. ad Epheſ. *Ex eo, quod Deus Pater Domini noſtri Ieſu Chriſti iuxta ſubſtantiam Pater eſt, & Vnigenitus nõ eſt adoptione Filius, ſed natura, cæteræ quoq; creaturæ paternitatis nomẽ adoptione meruerũt.* quo ex loco retũditur ariana hæreſis, dũ docet differentiam Hieronymus inter filiationẽ humanam, & diuinam; itaut homines dicãtur filij Dei, filiatione tamen adoptiua per gratiam, iuxta illud pſalm.81. *Filij excelſi omnes*, Verbum autem diuinum ſit verè Dei filius per naturã, & Cyrill. Hieroſolymit. Catecheſ. 7. *Eſt Deus, multorum abuſiuè dictus Pater; Vnius verò, & ſolius, natura, & veritate, Vnigeniti Filij; Domini noſtri Ieſu Chriſti Pater.*

QVÆSTIO III.

Vtrum *Ingenitum* poſſit collocari in diuinis?

Ingeniti vox aliquã do ſuſpecta Patribus.

1 INgeniti vox fuit plerifque Patribus ſuſpecta: Et quidem Baſil.li. 1.cõtra Eunom. ita ſcribit, *Ego quidem ingeniti, ſiue innaſcibilis appellationem, quãuis ſummopere cogitationibus noſtris congruat, tamẽ quoniam nullo loco in Scripturis ipſam inuenio; & quoniam primum elementum eſt blaſphemiæ iſtorũ, ſilentio tradendam merito dixerim, præſertim cùm Patris vox & id poſſit, quod ingeniti.* Athanaſ.orat.2. cõtra Arian. *Vanam eſſe,* ait, *inſtitutionem huius vocis, cùm nihil aliud in ſe contineat, niſi meram præſtigiationem.* Chryſoſt.orat. 1.in Ioan.c. *In principio erat Verbum* reſpuit voces *Ingeniti,* & *Geniti.* Epiphanius hæreſ.73.ambas voces *Geniti, & Ingeniti* de medio tollit, quia nõ ſunt correlatiuę. Ambroſius conſimiliter reſpuit, quaſi alienas à ſcriptura lib.de myſter.Incarnat.c.8.& 9.

Arguitur pro parte negante.

2 Vltra verò Patres argui poteſt, Primò, vox hæc non reperitur in ſcripturis, vt Patres ipſi teſtantur, ergo non admittenda. Secũdò Ingeniti aut ſunt plures, aut vnus: ſi plures, ergo plures Dij: ſi vnus, ergo ſolus Pater erit ingenitus, Filius verò erit factus, & creatus, & ſic erit creatura. Tertiò, vox hæc vſurpata eſt ab Ethnicis philoſophis, non ergo vſurpanda erit à Patribus, & Theologis: antecedens probatur, etenim Ariſtoteles quærit 1. phyſic. *vtrum materia ſit ingenerabilis, & incorruptibilis,* probatque eſſe ingenitam, atque ingenerabilem. Idẽ Ariſtoteles t de Cęlo cap.10.probat Mũdum eſſe ingenitum. Quartò, vox *ingeniti* non demonſtrat quid Deus eſt, ſed quid nõ eſt; ratio, quia eſt vox negatiua. Ex his ergo ducebantur plerique ad negandum in Patre vocem Ingeniti.

Ratio ſuſpitionis de voce Ingeniti.

3 Vtique nomen *ingeniti* ſuſpectum fuit antiquis aliquando Patrib. ac propterea ab illo abſtinebant in perſona æterni Patris; ratio ſuſpitionis fuit, quia idem nomen vſurpatum fuit ab hæreticis, non tamen ſub ea intentione, qua decebat; quandoquidem Ariani de Filio dicebant eſſe factum, eſſeq; creaturam, minimè Patri conſubſtantialem: ex oppoſito autem de Patre aiebant non eſſe factum: quod quidem ſub nomine *ingeniti* explicabant; non autem ingenitum in Patre exponebant vt exponunt Catholici, ad oppoſitum *geniti* in Filio, & producti in Spiritu ſancto, quatenus Pater cum ſit à ſe, neq; per generationem eſt genitus, neq; per ſpirationem productus. Filium autem, & Spiritum ſanctum aiebant, *factum,* ex cuius oppoſito de Patre aiebant eſſe *ingenitum,* ideſt, *non factum*: ergo ingenitum vſurpabant non vt diſtinguitur contra *genitum*, ſed contra factũ, vt concluderent Patrem ſolum non eſſe factum: de cætero autem, aiebant Filium, & Spiritum ſanctum eſſe factum, & conſequenter non eſſe Deũ, ſed creaturas. hoc autem ſtante, vt ne quidem in voce cum Arianis conuenirent Patres, aliqui negabant vtendũ hac voce eſſe *ingeniti* de ipſo Patre, & præcipuè de Ambroſio 4.de Spiritu ſancto refert Magiſt. in 1. d.28. & Scot.ibid. Apertè autem has hæreticorum inuentiones refert D.Athan. de decret. Syn. Nicæn. inquiens, *ab Ethnicis nomen ingeniti mutuo ſumendum arbitrati ſunt, vt per occaſionem huius vocabuli inter facta, & creata, Dei Verbum omnium Creatorem inſererent,*

rerent,

rerent, & eiuſdem Claſſis efficerent. Idem vero ibid. docet, quod licet ad bonum ſenſum trahi poſſit nomen illud, nihilominus hæretici ipſum deprauauerunt; ait enim, *liquido apparet, ſcripta ſynodi rectam ſententiam continere, & Arianorum voculas friuolas eſſe, & ſcopum illorum malitioſum, cum illi hoc vocabulo, ingeniti, quod probæ ſignificationis eſt, & cum pietate vſurpari poſſit, pro animi ſui conceptu, proq; libidine ſua ad contumeliam Saluatoris abutantur*.

4 Quidquid tamen ſit, reiectis hæreticis, iam omnis tollitur ſuſpitio, & à Patrib. vna cũ Theologis Scholaſticis communiter vſurpatur *ingenitum*, & adſcribitur Patri, de quo D. Bonau. Sco. & ſententiarij cum Magiſtro in 1.d.28. & D. Tho. cum expoſitorib. 1.p.q.33.art.4. Ita quoq; Cõcilium Tolet. 11. in profeſſ. fid. *Patrẽ quidem non genitum, non creatum, ſed ingenitum profitemur*. Auguſt. 15. de Trin. c.26. *Pater enim ſolus non eſt ab alio, ideo ſolus appellatur ingenitus*. & alibi ſæpè. item Damaſc. l.1. de fide c. 8.9. Baſil. l.2. contra Eunom. Hilar. l. 4. de Trin. Sancta quoq; Eccleſia in Trinitatis officio de Patre canit, *te Deum Patrem ingenitum*, tum Ariani ex oppoſito dicerent, *te Patrem increatum, non factum &c.*

Homouſiõ an in Scriptura.

5 Reſpondetur autem ad primũ, nec vocem *homouſion* & conſimiles reperiri expreſsè in Scriptura, nihilominus Concilia, & Patres eas admittunt, prout conſonas ſcripturis, impliciteque contentas in ſcripturis: ergo à pari vox ingenitum debet admitti, etenim per eam explicatur à Concilijs, Patribus, & ſcholaſticis veritas hæc, quod Pater ſit ingenitus, quod conforme eſt veritati theologicæ, licet Aduerſarij eam non probẽt ex ſcripturis.

6 Ad ſecundum, reſponſio petẽda eſt ex quæſt. ſequenti num. 5. & 6.

Philoſophia ancilla Theologiæ.

7 Ad tertium nil obeſt, vt vſurpata fuerit vox iſta ab Ethnicis, & Philoſophis; etenim philoſophia eſt miniſtra, & ancilla dominæ Theologiæ: cui inſeruire habent cæteræ diſciplinæ: immo veluti Hebræi ab Aegyptijs tulerunt vaſa aurea, & argentea, ita Theologia deſumit philoſophiæ arcana, vtiturque eis, tollens ea à Philoſophis, tanquam ab iniuſtis poſſeſſoribus, inquit Auguſt. vt demõſtrauimus lib. 1. diſput. 1. q. 2. & profecto voces plurimæ communes ſunt Theologis, & philoſophis, nec dedignatur eis vti Theologus, vt *Anima, corpus, ſubſtantia, accidens, relatio, abſolutum, generatio*, & his ſimilia: Verum eſt tamen, quod aliter Philoſophus, aliter ea præſtat Theologus; ille namque ſub imperfectionib. multis, hic vero remotis omnino imperfectionibus: ita & de *ingenito*.

Philoſophi veluti iniuſti philoſophia poſſeſſores.

Ingenitum de formali, negatiuũ, de cõnotato poſitiuũ.

8 Ad quartum: vox *ingeniti* de formali vtique negatiua eſt; negat enim omnimodam in Patre paſſiuam productionem: de connotato autem dicit quid poſitiuum, quod eſt perſona Patris: ergo nõn denotat omnino nihil, ſed verè id, quod verè à parte rei eſt, licet à nullo ſit in ſuo eſſe: Diuus quoque Paulus ait, *Regi ſæculorum immortali, & inuiſibili*. Regem quidem Deum exprimit per negatiua immortalitatis, & inuiſibilitatis: at non per hoc docere intendit eſſe nihil, cum ſit verè Deus, à quo omnia, & ipſe à nullo.

QVÆSTIO IV.

Vtrum *Ingenitum* competat alicui perſonæ diuinæ.

Vtrum Ingenitum poſſit competere alicui perſonæ diuinæ.

1 His actis deueniamus ad aliqualem expoſitionem huius vocis, *ingeniti*; Et quidem dum vox negatiua eſt, eſt nobis de negatione loquendum; quapropter duplici negationis genere eſt abſolenda cõtrouerſia: vt alia ſit negatio *in genere*, alia *extra genus*; ſecunda eſt, quæ prædicatur tam de ente, quam de nõ ente, de quo falſa ſit oppoſita affirmatio, vt *non homo*, quæ quidem negatio dicitur tam de omni ente, quod non eſt homo, vt de pariete, lapide, ligno intra genus entis; quam de chimera, hircoceruo, quod neq; eſt homo, extra genus entis; altera eſt, quæ dicitur negatio in ſubiecto apto nato, cuiuſmodi eſt priuatio, quæ duo idem ſunt, inquit Sco. d. 28. q. 1. in 1. ſupra litt. D. hæc autem priuatio ex Scoto, & D. Tho. vt ſup. varijs modis ſumitur, vel quidem ratione generis proximi, vel generis remoti, vel remotiſſimi, vel ratione ſubiecti, in quo eſt, quod ſit aptum natum ad talem formam, qua priuatur: ratione primi, lapis, dicitur anima priuatus, ratione qua corpus eſt, quoniam eſſe animatum eſt altera differentia corporis, cum diuidatur corpus per animatum, & inanimatũ. Ratione ſecũdi Angelus dicitur quoque incorporeus priuatiuè, ratione generis remoti, quod eſt ſubſtantia, quia eſſe corporeum eſt altera differentia ſubſtantiæ, cum ſubſtantia diuidatur per corpoream, & incorpoream; non ergo priuatur corporeitate ratione ſui Angelus, cum ſit ſpiritus, ſed ratione generis remoti. ratiõne tertij omnis creatura dicitur ens imperfectũ priuatiuè, quia licet vnaquæq; ſit perfecta, & completa in ſuo genere, vnde ait Moyſes, erant valdè bona, tamen ratione entis, quod eſt genus remotiſſimum dicitur plurimis perfectionib. priuata, quæ poſſunt cõpetere ea ratione, qua ſunt ens, cuius altera differentia eſt, vt ſit infinitum, diuiditur enim ens per finitum, & infinitum. ratione vltimi vt ſi catulus poſt tempus nouem dierum non videat: vt ſi cæcus ſit homo: vt ſi talpa ea ratione, qua animal eſt, non videat, competit enim animali videre, & ob id cæca dicitur ſecundum genus, licet ſecundum ſpeciem non ſit cæca, cum quatenus talpa eſt, non competat ſibi videre.

Negatio in genere, & extra genus.

Ingenitum an negatio extra genus.

2 Applicando hæc ad ingenitum Patris, ingenitũ negationem importat, negat namq; Patrem eſſe genitũ. verum vero negatio hæc ſit in genere, an extra genus. non quidem importabit negationem extra genus: ratio, quia negatio extra genus comprehendit etiam chymeram, cum vero ingenitum ſit proprium Patris, ſi importaret negationem extra genus, ergo non eſſet proprium Patris, quia ingenitum vt ſic, extra genus, prædicatur & de Patre, & de chymera, etenim etiam chymera eſt ingenita, igitur nõ dicit negationem extra genus.

3 Quod ſi ita eſt, remanet vt dicat negationem in genere; patet quia non eſt aliud genus negationis ab his: ſed obſtatur, nã ſequitur incõueniens; etenim negatio hæc, & priuatio idem ſunt, vt etiam cum Scoto D. Thomas conſenſit: igitur in Patre aderit priuatio aliqua; ergo eſſe ingenitum, eſt eſſe priuatum perfectione, ſiuè forma, ſiue conditione aliqua: priuatio verò indicat imperfectionem, vtpote carentiam perfectionis, & formæ, ad

quam

quam ſubiectum eſt aptum natum, & eam non habet.

4 Argumentum hoc conficit D. Tho. & Scot. & vnanimiter, ſubtiliterq; ambo concorditer reſoluunt: eſt autem reſolutio, vt Pater conſiderari poſſit vel vt perſona, ſiuè ſuppoſitum eſt: vel vt talis perſona, ſiuè vt Pater eſt: loquendo primo modo vtique cadere poteſt ibi carentia, & priuatio; ratio, quia perſonæ vt perſona eſt, non repugnat produci, & generari, vt patet, ergo vt ſic, poteſt, dicere, carentiam & priuationem, & ſi nulla perſona eſſet genita, vtique conceptus ipſe perſonæ ſecundum ſe diceretur priuatus generatione. loquendo autem ſecundo modo nulla talis cadit in Patre priuatio, & carẽtia, ratio, quoniam priuatio eſt negatio in ſubiecto apto nato, at Pater nõ eſt aptus natus ad eſſe genitũ, ergo quod nõ ſit genitus, ſeu ꝙ ſit ingenitus nõ eſt priuatio præciſè, nec imperfectio in eo, ſed ex ſui natura id poſtulat vt ſit à ſe, non ab alio, improductus, & ingenitus, ſicut filio ex ſui natura competit, vt ſit genitus, & Spiritui ſancto, vt ſit ſpiratus.

Pater vt perſona, & vt talis perſona.

5 Amplius ingenitum declarãdo inquit Scot. ingenitum multipliciter dici, ſicut ex oppoſito multipliciter dicitur genitum: vno namq; modo genitum dicitur id, quod eſt terminus totalis, & adæquatus, habitus per generationem: alio modo id, quod non eſt quidem terminus totalis, & *quod*, generationis, ſed partialis, formalis, & *quo*, communicatus alteri per generationem. & tertio id, quod ad ſui eſſe præexigit generationem. exemplum primi, vt ignis genitus, filius genitus: exemplum ſecũdi, vt forma habita per generationem, tãquam terminus formalis, & partialis: exemplum tertij, vt accidentia, quæ præſupponunt generationem compoſiti, ſupponẽdo ſubiectari in toto compoſito. His opponuntur tres alij modi, quib. ſignificatur, & exprimitur ratio ingeniti oppoſiti ad genitum. & quidẽ primo ſumitur ingenitum prout dicit negationem generationis rigoroſè ſumptæ, negando terminum primarium, totalem, & adæquatum generationis, Secũdo quatenus negat terminum formalem communicatum per generationem. & tertio pro negatione cuiuſcunq; productionis largè ſumptæ, ſiuè per generationem importatæ, ſiuè per ſpirationem. Applicando dicimus, in diuinis non reperitur ingenitum primo modo, quia verè eſt ibi filius, qui eſt terminus totalis, & adæquatus generationis. nec reperitur ingenitum ſecundo modo, quia verè diuina eſſentia eſt per generationem filio communicata, & quamuis ipſa nec generet, nec generetur, nihilominus eſt terminus formalis, & *quo* ipſius generationis, communicata per generationem. ſumendo autem ingenitum tertio modo, equidem id verè eſt proprium Patris, ſiquidem ille eſt à ſe, & à nullo, & nullatenus habet eſſe per productionem, ſiuè ea ſit generatio, ſiuè quidquid aliud, tribuens eſſe per productionem, à qua omnimodè longè eſt Pater.

Genitũ, & ingenitum multipliciter.

6 Ex dictis autẽ deducitur quod eſſe ingenitum vel ſumitur pro eo, quod nullatenus habet ſuum eſſe ab alio, ſiuè per generationem, ſiuè per ſpirationem, ſiuè per quamcunq; productionem: vel ſumitur pro eo, quod ſignificat negationem generationis propriè dictæ, itaut accipiat quidem eſſe ab alio, ſed non per generationẽ, ſed per aliam viam: primo modo eſt proprium Patris, qui eſt à ſe, & à nullo alio: ſecundo modo eſt etiam prædicatum de Spiritu ſancto, qui quatenus nõ habet eſſe per generationem, vocatur, vt ſic, ingenitum ſecũdo modo: verum quia habet eſſe per aliam productionem, ſiuè ſpirationem, non poterit ei competere ingenitum primo modo ſumptum, quia is modus negat omnem productionem. ſiue vt Scotus loquitur, ſumẽdo generationem preſsè, & rigoroſè, vtique & Pater, & Spiritus ſanctus eſt ingenitus, quia nullus eorum habet eſſe per viã generationis: ſumendo autem generationem largè, prout dicit viam dãdi eſſe per quamcunque productionem, ſiuè ea ſit generatio, ſiue ſpiratio, vtique ingenitum eſſe proprium ſolius Patris nullatenus producti, nõ autem Spiritus Sancti, qui quamuis

non generetur, tamen aliunde per ſpirationem producitur.

Ingenitum plurib. modis dicitur, ex Patrib.

7 Plures has geniti, ſeu Ingeniti ſumptiones confirmemus ex Athanaſ. orat.2. contra Arianos, vbi ſcribit: *Primo ingenitum dicitur quod nondum factum eſt, vt lignum, quod nondũ abijt in formam ſcaphæ: Secundo quod nulla ratione fieri poſſit, ſicut triãgulus nulla ratione fieri poteſt quadrangulus. Tertiò ingenitum dicitur quod iam eſt, ſed natum ab aliquo non eſt, nec aliqua ratione ſui originis patrẽ habet. Quartò ingenitum dicitur quod factum non eſt, ſed æternum:* tertio ex his modis, Patrem doceteſſe ingenitum; dum Pater æternus patrem non habet: & quarto modo ait Filium eſſe ingenitum, quatenus factus non eſt, attamẽ ab ęterno genitus eſt: vt canit Eccleſia in Symb. *Genitum non factum.* Damaſcenus lib.1.fid. Orthodox. cap.9. ingenitũ diſtinguit, primo vt ſignificet omne id, quod propria, & vera generatione non eſt factum: & hoc modo creaturæ plures habentes eſſe, ſiue per creationẽ, vt Angelus, Anima, habitique infuſi; ſiue aliunde per modum alium, non tamen ex propagatione ſeminali, ſed ex putri materia productæ, dicentur ingenitæ: licet non improductæ: ſecundò, dicatur ingenitum quidquid habet eſſe, attamen à ſe, & à nullo alio: & tertio quidquid habet eſſe, attamen non factum: ſecundo modo competit Patri: & tertio omnibus diuinis perſonis, quæ nullo modo ſunt factæ, licet duæ ex ijs ſint productæ. Chryſoſtomus orat.1.in *Principium Ioannis* demonſtrat creaturas plurimas, nedum ipsũ Deum, eſſe ingenitas: Adam namque fuit ingenitus: Homines poſſibiles, & nunquam futuri ſunt ingeniti: Chimera quoque, ſicut & cætera entia impoſſibilia, ſunt ingenita. Dices, ex hinc occaſio deſumitur arguendi. ergo *Ingenitum* nõ eſt ſolius Dei: item, ergo entia impoſſibilia, & poſſibilia erunt pariformiter ingenita: ingenitum namque prædicatur de vtriſque. Ad primum reſp. ingenitum prædicari de Deo, & creatura, licet æquiuocè, ideoque vtrique competere, licet diuerſo modo. Ad ſecundum negatur aſſumptum, quia poſſibilia ſunt ingenita actu non autem potentia: at impoſſibilia ſunt ingenita actu, & potentia.

Ingenitum an cõpetat Spiritui S.

8 Verum autem ſic ſit proprium Patris, vt nullatenus reperiatur ipsũ ingenitum conceſſum Spiritui ſancto, vtique abſque explicatione concedere id minime licet: explicatio verò ea eſt, quam nuper tradidimus: neque enim Theologi audent ingenitum appellare Spiritum ſanctum, niſi ſumpto ingenito, prout opponitur veræ generationi, non prout opponitur omni, & qualicunq; productioni. & propterea Concilium Toletanum 11. in conf. fid. *Spiritus ſanctus,* inquit, *nec genitus, nec ingenitus creditur; ne aut ſi ingenitũ dixerimus, duos patres dicamus: aut ſi genitũ, duos filios prædicare monſtremur.* Damaſus in Symb. in t.4. op. D. Hieron. *Spiritũ ſanctum nõ genitum, neque ingenitum, ſed à Patre, Filioq; procedentem.* Diuus quoque Auguſt.15.de Trin.c.26. *cum Spiritum ſanctum genitum non dicamus, dicere tamen non audemus ingenitum, ne vel duos Patres in illa Trinitate, vel duos, qui non ſint ab alio quiſpiam ſuſpicetur, Pater enim ſolus non eſt ab alio.* Senſus autem Concilij, & Patrum eſt, vt ſup. cùm namque Cõciliũ dicit, *nec genitus, nec ingenitus,* ſenſus eſt, vt per *genitum* negare intendat habere eſſe per generationem vt Filius: cùm verò inquit, *ingenitus,* ſiue nec *ingenitus,* oſtendit non habere eſſe à ſe, vt Pater, ſed habere eſſe ab alio, ſumendo generationem large pro quacunq; productione, vt eſt dictum. Conſimiliter Patres interpretandi ſunt; nam ſi genitum abſolutè vocemus, duos filios dabimus: ſi abſolutè dicamus ingenitum, habebibimus inquit Auguſt. duos habentes eſſe à ſe, vt Patrem, & Spiritum ſanctum; igitur explicatione vtendum ne confundamus Patrem cum Spiritu ſancto.

Patri cur datur potius ingenitum, quàm notio altera.

9 Quæres cur Patri potius datur ingenitum, & innaſcibile, quàm notio alia, poterat namque magis Patris natura exprimi, dicendo improductum, quia vt ſic negatur omnis ratio productionis paſſiuæ in Patre,

eſt

eſt namq; vniuerſalius *improductum*, quàm *ingenitum*; ſiquidem *ingenitum* de ſui rigore negat ſolummodo productionem per generationem, *improductum* verò negat omne genus productionis: vnde fit, vt ſi Patri tribueretur notio ſola v. g. *improducti*, poſſet Spiritui S. adaptari nomen *ingeniti*, quod tamen eſt Patris: ſicq; tota explicaretur Trinitas dicendo, Pater improductus: Filius genitus: Spiritus ſanctus ingenitus, & ſpiratus.

Improductum eſt vniuerſalius Ingenito.

10 Reſpond. in cauſa fuiſſe hæreticos Arianos, aiebant namque Patrem de Virgine fuiſſe natum: vt verò Eccleſia hanc extirparet hęreſim, oppoſita adinuenit vocabula, dicẽdo Patrem eſſe innaſcibilem, & eſſe ingenitum, ob quod oſtenditur non fuiſſe aliquo modo genitũ, aut natũ. refert Athanſ. in diſp. laodiceæ habita cum Arrio, hæreſim fuiſſe Sabellianam quæ ex Montaniſtis, & Cataphrygibus ortum habuit.

11 Eſt quoque Pater innaſcibilis, itaut ingenitum, & innaſcibile ſint proprium eius. Ex oppoſito autẽ de Filio, qui & genitus dicitur, & natus, quæ duo negantur de Patre. eadẽ verò, quæ dicta ſunt de ingenito applicentur ad innaſcibile; vtrumque enim eſt proprietas negatiua ipſius Patris.

Geniti, & naſcibilis differentia.

12 Nihilominus in eo differunt, vt genitum poſſit eſſe in quacunque natura ſiue animata, ſiue inanimata: etenim homo, & brutum dicuntur genita, ignis quoque dicitur ab igne genitus, quæ differũt penes animam, & carentiam eius natum verò ſibi determinat naturam viuentem; proprium namque animatorum eſt naſci, inanimata nõ naſcuntur, ſed producuntur, vel generantur. id verò etiã ad plantas extenditur, vt naſci dicãtur ex ſeminibus, ex quibus quoque generantur; ergo analogicè dicitur naſcibilitas de omni viuente, ſiue rationali, ſiue brutali, ſiue vegetali proprius verò, & perfectius de vita rationali, itaut Filius à Patre ab ęterno genitus, natus quoque ex Virgine dicatur in tempore. ex oppoſito Patri competit innaſcibilitas, ſicut cõpetit ingenitum. meritò autem etiã innaſcibilitas, quandoquidem ipſe eſt in natura viuẽte intellectuali; oppoſita verò habent fieri circa idem, quia tamen non dicitur hic ignis innaſcibilis, ſeu de hoc igne non prædicatur innaſcibilitas, cum ei non competat naſci, ſed produci, ſeu generari, ita Patri verè competit innaſcibilitas, quoniam ſuppoſito naturæ viuentis, & intellectualis conuenit poſſe naſci, vt natus eſt Dei Filius; ipſi verò Patri, non qua in natura viuente, & intellectuali eſt, competit non naſci, ſed qua Pater: nec Patri abſolutè vt Pater eſt vox communis ad patrem etiam creatum, quia etiã pater creatus naſcitur, & gignitur, vt Antonius Franciſci pater, iam prius fuit genitus, & natus: & Adam pater omnium, iam fuit de limo terræ formatus: ſed ea ratione non naſcitur æternus Pater, qua Pater eſt in diuinis, & qua principium eſt totius Trinitatis ex Auguſtin. ac conſequenter prima perſona, habens eſſe à ſe, ingenitum non natum.

Pater an innaſcibilis qua Pater.

13 Conſimiliter eidem Patri cõuenit inſpirabilitas. ratio, quia dum eſt prima perſona, ergo non ſpiratur; nam ſi ſpiraretur, iam nõ eſſet prima, ſiquidem ſpirans eſt prior ſpirato. tũ etiam quoniam dum eſt perſona omnino improducta, conſequenter conuenit omnem rationem productionis ab eo remouere, tum geniti, tum nati, tum ſpirati. Vtrum verò inſpirabilitas habebat rationem ſextę notionis, dicetur in diſput. de notionib.

Patri conuenit inſpirabilitas.

14 Sicut verò ingenitum, & innaſcibile ſiſtit in negatione geniti, & nati, ita inſpirabilitas in negatione ſpirabilitatis: omnia enim ſunt negationes.

15 Vtrum autem competat etiã Filio inſpirabilitas. vtique competit. namque diſtinguitur perſonaliter à Spiritu ſancto: via etiam conſtitutionis Filij eſt generatio: via conſtitutionis Spiritus ſancti eſt ſpiratio, at hæc diſtinguuntur ſuis rationibus formalib.. Filius producitur per modum naturę, Spiritus ſanctus per modum voluntatis. Spiritus procedit à Filio, non Filius à Spiritu ſancto, & ſimilia, vt ſuo loco. Nihilominus alia

Filius eſt inſpirabilis

ſub

Digitized by Google

ſub ratione competit inſpirabilitas Filio, alia Patri: illi quidem quia non procedit per modum voluntatis, ſed per modum naturæ, per viam generationis, Patri verò competit quia nullatenus procedit, nec per intellectum, nec per voluntatem. Cùm verò ſit omnino improductus, remanet vt ſit ingenitus, innaſcibilis, & inſpirabilis.

Ingenitum an proprietas relatiua.

16 Obſtatur contra dicta. Proprietas perſonalis in diuinis eſt relatiua: ſed ingenitum, innaſcibile, inſpirabile, non ſunt relatiua, ergo non ſunt proprietates Patris. maior conſtat, & prob. min. aliàs omne ingenitum eſſet relatiuum, quod non currit. Reſp. conceſſa maiori, de qua etiam in quæſt. de conſtitutione perſonarum: reſpondetur ad min. qualis eſt affirmatio, talis ſua negatio: cùm verò proprietas perſonalis poſitiua ſit relatiua, ſequitur, vt eius negatio ſit quoque relatiua; cùm autem generatio actiua Patris ſit relatiua, ſequitur vt ingenitum eiuſdem Patris ſit relatiuum: Cum hoc tamen addendum, eſſe proprietatem negatiuam relatiuè, ſeu eſſe proprietatem relatiuam negatiuè, ſicut generatio actiua eſt proprietas relatiua poſitiuè. Alij aiunt eſſe proprietatem relatiuam reductiuè.

17 Obſtatur, priuatio de ſui natura dicit imperfectionem: nulla autē imperfectio in diuinis, ergo ingenitum non dicit priuationem, & carētiam, vt ſup. Argumentum eſt iam ſolutum ex Scot. D. Tho. atq; D. Bonau. ſup. etenim perſonę, vt perſona eſt, poſſet competere imperfectio ingeniti, & improducti ſi nulla perſona, vt perſona produceretur, ſiquidē perſonæ vt perſonæ de ſe competit poſſe produci, & careret, ac eſſet priuata productione ſi non produceretur: at perſonæ, vt talis perſona, nempe vt perſona Patris, nequaquam cōuenit iſta priuatio productionis paſſiuæ, quia de ſui natura non competit perſonæ Patris poſſe produci, priuatio enim eſt negatio in ſubiecto aptonato.

Patri an cōpetat priuatio productionis paſſiuæ.

Negatio an dicat imperfectionem.

18 Adde, quod non omnis negatio dicit imperfectionem; immo vbi affirmatio dicit imperfectionem, ibi oppoſita negatio cōnotat perfectionem; eſſe namque finitum, dependēs, limitatum, creatum, & huius generis dicit imperfectionem, vt patet, ac propterea competunt ſoli creaturæ; ex oppoſito autem eſſe infinitum, illimitatum, independens, increatum dicit ſummam perfectionem, ideoq; competūnt ſoli Deo. Vice autem verſa eſſe iuſtum, prudentem, ſapientem, & ſimilia, ſunt affirmationes dicentes perfectionem, cum tamen ex oppoſito eſſe iniuſtum, imprudētem, inſipientem ſint negationes dicentes imperfectionem, quia carent oppōſita poſitiua perfectione. Ad propoſitum, eſſe genitum, naſcibile, & ſpirabile in Patre diceret imperfectionē, cùm ipſi nullatenus competat poſſe produci; igitur ex oppoſito, eſſe ingenitum, innaſcibile, inſpirabile dicet perfectionem, quia aufert oppoſitam imperfectionem. ſed de hoc in ſequ. Denique non eſt neceſſe vt ingenitum dicat perfectionem, quia ſufficit vt dicat notificationē, quoniam ingenitum eſt notio, & ſibi competit notificare Patrem eſſe ingenitum, & primam perſonam: ſed de hoc in mat. de notionibus.

QVAE-

QVÆSTIO V.

Ingenitum àn,& qualem dicat perfectionem.

Aliquorũ ſententia negantium

1 NOn poſſe ingenitũ eſſe proprietatẽ Patris,quãdoquidem proprietas omnis dicit perfectionẽ, aiunt quamplures; ingenitum verò negat perfectionem. Verum de ratione conſtitutiua loquemur infra;nũc autem videamus an ingenitum dicat perfectionem.

Negatio talis ex oppoſito, qualis affirmatio.

2 Magna ex parte pẽdet ſolutio ex inſpectione negationis,& poſitionis circa perfectionẽ,& imperfectionem: Et quidem talis eſt negatio ex oppoſito,qualis oppoſita affirmatio; ſtat enim regula,quod à quocunq; remouetur vnum oppoſitorum,de eodẽ affirmatur & reliquum;ergo à *quo* remouetur poſitio, de eo prædicatur negatio:& à quo remouetur negatio, de eo enuncietur poſitio.Tanta inſuper eſt negatio,quanta affirmatio, & viceuerſa; etenim quot gradib.diſtat albedo à nigredine, tot poſitiuè gradus poſſidet albedo ſupra nigredinẽ; & quot gradus habet albedo poſitiuè,tot diſtat à nigredine negatiuè.

Idem.

3 Inſuper qualitas, & dignitas negationis expẽdenda eſt à qualitate, & indignitate poſitionis: ſicut dignitas, & qualitas affirmationis expendenda eſt à qualitate,& in dignitate negationis.exemplis monſtratur,eſſe quidem ſeruum, ſubditum, & alteri ſubiectum, vtique iſta eſt affirmatio dicens imperfectionem, ſeruus enim non eſt ſui iuris:ex oppoſito autem negatio ſubiectionis, ſeruitutis, & ſubiectationis eſt cõditio dicens omnimodam perfectionem: tale eſt mãcipium, & ſeruus, dum alieni ſunt iuris: tale ex oppoſito eſt Rex, Imperator,dum nulli ſubſunt,dum alijs dominantur, & ipſis dominatur nullus. Deus quoq; perfectiſſimus omnium eſt,etenim nulli ſubiectatur, ſubiacet nulli, at negatio hæc maximam in eo connotat perfectionem, quia oppoſita ſeruitutis affirmatio maximam dicit imperfectionem. Item eſſe peccabilem,eſſe defectibilem, mortalem, dependentem,finitum,limitatum, sũt affirmationes dicentes imperfectionem:at ex oppoſito eſſe impeccabilem, indefectibilem, independentem, infinitum,illimitatum, & ſimilia ſunt negationes dicẽtes in Deo ſummam perfectionem. Inſuper eſſe iuſtũ,probum,prudentem ſunt poſitiones connotantes perfectionem, cum è cõtrario eſſe iniuſtum, improbum, imprudentem ſint negationes dicentes imperfectionem. itaq; concluditur talẽ, ac tantam eſſe negationem, qualis & quanta eſt oppoſita affirmatio: atq; talis,& tanta eſt affirmatio,qualis, & quanta eſt contraria negatio.

Scoti reſpõſio.

4 His ſuppoſitis ſoluamus quæſitum. Ingenitum quidem dicit negationem;vtrum vero dicat perfectionẽ reſpondet multipliciter Scotus in 1. d.28.q.1. & primo ait in artic.2. *ingenitum* ex ratione *ſua formali non dicit aliquam dignitatem, nec aliquid ad dignitatem pertinens.* Non eſt putandũ hæc Scotum dicere ex mente aliorũ, quia licet ibi recitet opinionem dicentium non poſſe ingenitũ eſſe proprietatem; quia tamen ipſemet Scotus negat relationes perſonales ad intra dicere perfectionem, ideo hoc in loco id dicit etiam ex propria mẽte. quod rurſus Scotus idem confitetur infra. vnde eſt vt ſecundo idem Scotus litt.E.ſic dicat, *ingenitum importat*

portat dignitatem. ideſt. inquit, non indignitatem; hoc enim ſufficit, vt ad perſonalem proprietatem, quod non ſit indignitas, ſicut perſonalia in diuinis non dicuntur eſſe imperfectiones, non tamē perfectiones ſimpliciter. Et paulo infra, *ſi omnino fiat altercatio quod omnino oporteat proprietatem dicere dignitatem, poteſt dici, quod ingenitum, inquantum negat habere genitorem, dicit dignitatē primæ perſonæ in diuinis.* Tertio in quadam, quæ cenſetur additio, de mente tamen Scoti, habetur, *ex ſe enim habere dignitatem, & à nullo principiatiuè, eſt liberè habere, ſicut Rex regnat; ideo vt ſic, eſt dignitatis.* hæc Scotus de re hac.

Negatio dicit perfectionē quādo oppoſita affirmatio dicit imperfectionem.

5 Duo autem dubietatem faciūt, alterum quomodo negatio poſſit dicere dignitatem: alterum vtrum de ſe ſola importet dignitatem. De primo dicendum nō implicare, negationem dicere perfectionem, & dignitatem, quando oppoſita affirmatio diceret indignitatem. vt exemplis explicatū eſt: in propoſito autem eſſe genitum in Patre diceret imperfectionem, & indignitatem, ergo ingenitum dicit dignitatem.

Ingenitum quomodo ex Scoto dicat, vel non dicat dignitatem.

6 Sed hinc oritur lis, quomodo in doctrina Scoti poteſt hoc ſubſiſtere, cùm doceat proprietates perſonales non dicere perfectionem, ergo nec ingenitum, quod eſt Patris proprietas, dicet dignitatem. Reſp. ex eodem Scot. in tantum dicere dignitatem, in quantum nō dicit *indignitatē*, ita loquitur Scotus. Poſſumus clarius dicere, & ad mentem eius, dicere dignitatem *negatiuè* iuxta ſententiam eius; tum quia docet, proprietates nō dicere perfectionem; tum etiam, quoniam ad mentem aliorum, dignitas hæc erit ſolūmodo negatiua, etenim ingenitum eſt negatio: quod ſi Scotus de proprietatibus poſitiuis negat dicere dignitatem, quanto magis de negatiuis, vt ingenitum, & innaſcibilitas, & inſpirabilitas.

Ingenitum in abſtracto, an dicat dignitatem.

7 Ad ſecundum, licet non ſit præſentis loci, tamen pauca nunc ſufficiant. Et quidem ſiſtendo in eadem doctrina Scoti, vel loquimur de ingenito, & genito ſecundùm ſe in abſtracto; vel contractè in ordine ad Patrē ingenitum, & Filium genitum; eadem enim quæſtio moueri poteſt tā in de genito, quàm de ingenito. loquendo de primo dicendum eſt nec dicere dignitatē, nec indignitatem: & quidē de ingenito ſi de ſe diceret perfectionem, ergo danda eſſet Filio, attamen ingenitum non eſt perfectio Filij, immo ſi Filius eſſet ingenitus, iam non eſſet Filius, cùm ei competat eſſentialiter eſſe genitum. ita quoque de Spiritu ſancto, cui non competit eſſe improductum, aliàs ſi diceret perfectionem, ipſe quoque eſſet improductus; igitur de ſe non dicit perfectionem. Nec etiam dicit de ſe imperfectionem, quandoquidem non competeret diuino Patri, cùm omnia ſint lōgiſſima ab imperfectione in diuinis. ergo neque ingenitum poſſet ſuo modo, vt ſupra prædicari de Spiritu ſancto, ipſe autem licet ſit productus, nihilominus non eſt genitus. hæc de ingenito. loquendo autem de ſecundo, neq; ſecundùm ſe, genitum dicit perfectionem, nec imperfectionem: non primum, quia ſi ſic diceret perfectionem, ergo Pater eſſet genitus, ſimiliter Spiritus ſanctus genitus: ſi imperfectionem, ergo Filius non eſſet genitus. cùm ergo perfectiones ſimpliciter ſint in diuinis perſonis, & à longe ſit ab eis omnis imperfectio, ſequuntur ea, quæ diximus. hæc de ingenito, & genito abſtractiuè ſumptis.

In concreto an dicat dignitatem

8 Loquendo autem de ijs ſumptis contractè, prout in Patre, & Filio; dicendum quidem de ingenito dicere dignitatem in Patre, & de genito dicere dignitatem in Filio. explicatur: eſſe à ſe, & non habere genitorem eſt dignitas, & perfectio in Patre, quia ipſi hoc conuenit de ſui intrinſeca natura, & perfectione: habere autem genitorem, & eſſe ab alio, dicit perfectionem in Filio, quoniam hoc ſibi competit de ſua naturali perfectione: prob. dā oppoſitum, & dicet ſummam imperfectionem: imo deſtrueretur Trinitas, dā enim Patrem eſſe genitum, & Filium eſſe ingenitū, iam Pater non eſſet pater, & Filius non eſſet filius, & non eſſet Trinitas. & ita habet Scot. litt. E, dicens, *quod, ſicut eſt dignitas in Filio habere eſſe*

per

per generationem à Genitore; ita dignitas eſt in Patre habere eſſe à ſe abſque vllo genitore.

Quid de mente Scotiſtarum.

9 Nihilominus quia Scotiſtæ abſolutè negant dicere perfectionem, Relationes, & Notiones diuinę, ideo ad eorum mentem concludẽdum nec genitum, nec ingenitum dicere perfectionem, nec imperfectionem. probatur pro nunc, quia vbi plures reperirentur notiones, ſiue relationes, ſiue poſitiuæ, ſiuè negatiuæ, illa quidem perſona eſſet perfectior: & Perfectior Filio, & Spiritu ſancto, quia in Patre eſt eſſe ingenitum, innaſcibile, inſpirabile, productum: in Filio eſt eſſe inſpirabile: in Spiritu ſancto eſt eſſe ingenerabile: ſunt autem plures in Patre, quàm in Verbo, & Spiritu ſancto: at de ratione hac ſuo loco. Siue ingenitum, ſicut & omnis notio, tàm poſitiua, quàm negatiua, eatenus dicat perfectionem, quatenus non dicat imperfectionem:

Proprietas debet dicere perfectionem, declaratur.

10 Ad rationem verò dubitandi, quod proprietas debet dicere perfectionem, dicendum non eſſe neceſſe vt dicat perfectionem formaliter, ſed ſufficere vt non dicat imperfectionem. Scot. vbi ſup. ũ diſcipulis ibid. & Baſſolio ad eund. locum, Thomiſtę verò dicerent importare perfectionẽ *negatiuè*, quia oppoſitum ingeniti importat perfectionem abſolutè, & poſitiuè, vt genitũ. Seu ingenitum, prout cunnotat perſonam Patris, dicere etiam dignitatem, qnatenus Pater nõ eſt genitus: ſicut negatio finitatis dicit in Deo perfectionem, quod explicatur per negationem, nempe per infinitatem. Contendunt Alij, non eſſe neceſſe, vt notiones dicant dignitatẽ, ſed ſufficere, vt per eas noſcamus diuinas perſonas, hoc eſt officium notionum, facere deuenire in cognitionem, ita de ingenito.

QVÆSTIO VI.

An ingenitum pro formali ſit proprietas conſtitutiua perſonæ Patris.

1 BIſariam ſumi ſolet ingenitum, pro formali, & pro fundamẽto; ſiue pro cõnotato: cùm verò cõſtiterit ex ſupradictis, eſſe proprietatem Patris, quęritur, vtrum ſit proprietas verè conſtitutiua ipſius Patris. Quæſtio autem non eſt abſque ſufficienti ratione mota; poſſit enim fieri inſtantia, ſi eſt proprietas Patris, (ab omnibus abſque diſcrepantia côceſſum) vt patuit, ſuperuacaneum erit quærere vtrum conſtituat Patrẽ, quod namq; eſt alicuius principium conſtitutiuum, eſt etiam proprietas eſſentialis eius, ſiue propria eſſentia eius; igitur idem eſt dicere ingenitũ eſſe proprietatem Patris, ac eſſe cõſtitutiuum Patris: illud verò conceditur abſq: controuerſia, ergo & iſtud etiam eſt concedendum abſq; diſcrepantia.

Eſt proprietas, ergo eſt cõſtitutiua, an valeat.

2 Nihilominus optima cum ratione mouetur quæſtio: quod patet ex ſolutione argumentationis, negando conſequentiam, nõ enim ſequitur, hoc eſt proprietas huius, ergo eſt cõſtitutiua huius; etenim paſſio eſt propria, & proprietas ſui ſubiecti, attamẽ non eſt forma eſſentialis conſtitutiua ſubiecti, vt riſibilitas in homine, & diſcurrendo de cæteris. Item in vno cõpoſito reperiuntur plures formæ metaphyſicæ, quod ab omnib. conceditur,

tur, vt fugiamus lites de formis animæ, & corporeitatis, cum Thomiſtis: metaphyſicè igitur inſunt plures formæ, vt ens, ſubſtantia, intellectualitas, ſiuè vita intellectualis, corpus, anima, deniq; vltima forma ſpecifica cõplectiua, & ſpecificatiua in vltimato, & adæquato conceptu totius eſſe compoſiti: vtique omnes iſtæ formæ, vt ita vocem, ſiuè conceptibilitates, ſunt proprietates eſſẽtiales, eſſentialiterq; conſtitutiuæ ipſius compoſiti: nihilominus verum erit, quod non omnes iſtæ rationes conceptibiles dant eſſe vltimatè, & ſpecificatiuè ipſi compoſito, ſed ſolummodo vna earum, quia eſſe vltimatum, eſt à ſpecifica forma, non à forma generica, in qua multa alia compoſita conueniunt, genericè quidem, non ſpecificè. hoc ſtãte, multa ſunt propria Patri, quæ omnia appellantur proprietates Patris, vt eſſe ingenitum, eſſe Patrem, eſſe Genitorem, eſſe principiũ, eſſe primam perſonam Trinitatis, & ſimilia: at quæri merito poteſt, quænam iſtarum proprietatum ſit verè, & vltimatò conſtitutiua ipſius Patris, ideoq; nũc quærimus vtrum ſit ipſum ingenitum.

Opinio Aliquorũ Ingenitũ pro formali eſſe proprietatem conſtitutiuam Pater.

3 Hoc ſuppoſitò adeſt opinio ſolum ingenitum pro formali eſſe proprietatem conſtitutiuam Patris. probari autem poteſt 1. ex Auguſt. 5. de Trin. c. 6. *cum*, inquit, *ſi Pater non genuiſſet, nil probiberet eum dici ingenitum.* ergo ingenitum conſtituit Patrẽ & non paternitas, nõ generatio actiua. Secundo ex Damaſc. l. 1. de fid. c. 2. dicente, *Omnia in diuinis ſunt vnum, præter ingenerationem, generationem, & proceſſionem*: ponit autem primo loco ingenerationem, quod ſpectat ad Patris ingenitum. Confirmatur ex eod. qui c. 9. ſubdit; *omnia, quæ habet Pater ſunt filij, hoc vno excepto, quod ingenitus non eſt*: concludit igitur per ingenitum negatum filio cõſtitui Patrem, de quo ſolo affirmatur ingenitum. Conſimilia habet c. 1 8. 10. Tertio prob. tat. In eſſentialiter ordinatis negatio ordinis ad prius videtur immediatior, quã ordo ad poſterius: ergo in ordine conſtitutionis diuinarum perſonarum negatio perſonæ Patris ad prius erit immediatior ipſi Patri, quàm relatio ipſius Patris ad Filium: negatio autem eſſendi ab alio per ingenitum competit Patri, ergo primo, & immediatè competit, & cõſequenter per eam conſtituitur Pater. Quarto id, quod procedit ab alio prius reſpicit illud, à quo procedit, quàm id, quod procedit ab ipſo; ergo ex oppoſito, id, quod non eſt ab alio, prius eſt in ſe ſub illa negatione prioris, quàm ſub affirmatione ad id, quod eſt ab ipſo. Quinto iuxta ſententiam Gentilium, ſi in diuinis non eſſet aliud, quàm vnum ſuppoſitum, tunc id non diceret relationem ad ſecundum; nec conſtitueretur per ordinem ad ſecundum, ſed diceret entitatem ſuam cum negatione eſsendi ab alio. ergo licet, ſecundùm fidem, ſint ibi plura ſuppoſita, nihilominus primum habebit eſſe ſuum per ingenitum, ex negatione eſſendi ab alio. Sexto illud eſt conſtitutiuum Patris, quod conſtituit ipſum in genere ſuppoſiti incommunicabilis: talis eſt innaſcibilitas, & ingenitum: antecedens patet, quia perſona eſt incommunicabilis: minor prob. ingenitum, & innaſcibilitas eſt prius paternitate, ergo conſtituit Patrem ante paternitatem: prob. anteced. ſi non eſt prior Patre, ergo eſt poſterior Patre, & Filio, quod eſt falſum. prob. ſequ. Pater, & Filius tanquam correlatiua, ſunt ſimul natura, ergo ſi eſt poſterior Patre, erit etiam poſterior Filio, quod eſt falſum. Septimo, quod eſt vltimũ in reſolutione, eſt primum in conſtitutione: ſed ingenitum, & innaſcibile eſt vltimum in reſolutione, ergo ſunt primum in cõſtitutione: maior patet de domo, cuius fundamenta ſunt prima in conſtitutione, ipſa tamen in euerſione ſunt vltima, quia ſunt vltima in deſtructione. minor prob. quia reſoluendo Patrem in ſuos conceptus, vltimus, quem inuenimus, eſt cõceptus innaſcibilis, quia dicimus Patrem eſſe Genitorem, Principium Trinitatis ex Auguſt. primam perſonam, & vltra hæc, eſſe à ſe, à nullo, ingenitum, & innaſcibilem. Confirmatur octauo, illud, quo poſito, & omni alio ſubmoto, ponitur aliquid, illud vtique eſt principium eius conſtitu-

tiuum;

tiuum;ſed poſita Eſſentia,& ingenito, & omni alio ſubmoto,ponitur Pater, ergo ingenitum conſtituit Patrem: maior patet:minor probata remanet ex Aug. dicente, *ſi Pater nuſquam genuiſſet, nil prohiberet ipsũ dici ingenitum.* Sententiam hanc apertè, & clarè tuetur Vaſquez 1.p. diſp.159. c.5. nu.20.21. & diſp.137. inſinuat antem eam D. Bonau. oſtendens Patrem adæquatè, & completè conſtitui in eſſe ſuo per paternitatem;cæternm innaſcibilitatẽ præcedere, & inchoari Patris conſtitutionem ab iunaſcibilitate.ita in 1.d.27.p.1.q.2. ad 1. & d.28.q.3. ad argum.

4 Refert etiam idem Bonau. in 1.d.28. q.1. ſenſiſſe aliqnos hoc ingenitnm, & innaſcibilem, non eſſe Patris proprietatem negatiuam,ſed poſitiuam,atque dicere relationem realem ad non Genitorem.

Pater non cõſtituitur per ingenitum, & innaſcibile.

5 Nihilominus eſt cõmunis ſententia tùm D. Tho. tum Scoti, ac diſcipulorum vtriuſque ſcholæ perſonã Patris non conſtitui per innaſcibile, & ingenitũ. Hoc verò probatur breuiter. Nulla negatio eſt de ſe incommunicabilis, niſi ratione alicuius poſitiui,ſuper quod fundetur talis negatio: ingenitum eſt talis negatio,ergo non poterit reddere Patre incommunicabilem, niſi ratione alicuius poſitiui, ſuper quod fundetur talis negatio: eſt autem Pater incommunicabilis,qnia eſt perſona, & ſuppoſitum, ergo non erit abſolntè incommunicabilis per ſolũ ingenitũ.Itẽ nulla negatio cõpetit alicui, niſi per oppoſitã affirmationẽ,quæ ſit ratio,ob quã, ablata affirmatione neceſſe ſit competere ei negationem. prob.alias non adeſſet ratio propter quã poſſet potius competere, quam non competere talis negatio : ingenitum eſt talis negatio competens Patri, ergo per oppoſitam affirmationem, igitur non poteſt de ſe ſola,eſſe ratio conſtitutiua Patris. Inſuper ſi Pater conſtituitur in eſſe per negationem, ergo non ſe haberet vniſormiter cum cæteris perſonis in ratione perſonæ ſimpliciter, quod eſt falſum : prob.ſequ.Pater conſtituitur per negationem, ſed Filius,& Spiritus ſanctus conſtituntur per poſitionem,ſiuè per rationem formalem poſitiuam geniti,& ſpirati, generationem paſſiuam,& ſpirationẽ paſſiuam, ergo non ſunt vniformes in ratione perſonæ: Immo neque erunt perſonæ æquè perfectæ, quoniã perſonalitas negatiua, & perſonalitates poſitiuæ non ſunt eiuſdem rationis, neque æquè perfectæ ratione negationis,& ratione poſitionis. Præterea conſtitutiuum Patris, ſicut & cæterarum perſonarum eſt relatiuum, ſiuè relatio: at negatio de ſe non eſt relatiua niſi alterius ratione ſuper quo fundatnr. Si dixeris,fortè conſtituuntur perſonæ per abſolnta,negatio autem erit quid abſolutum.Sed de conſtitutione per abſolnta, vel reſpectiua egimus ſupra lib.2. diſp.2. q.1.cæterum ſpectando negationem ſecundum ſe abſolutè abſtractiuè à fundamento,neque eſt abſoluta, nec reſpectiua, qnale namq; eſt fundamentum, talis eſt negatio:vt non homo,quatenus eſt negatio in genere determinãdo ſibi ſolummodo hominem, vtique erit negatio abſoluta, quia homo eſt de genere abſoluti:non filius,non genitns,non ſeruus, non dominus, non ſuperior, non inferior, quatenus determinant ſibi præcisè hæc intra genus,ſunt negationes reſpectiuæ, quia ſuperior, inferior, dominus, ſeruus, Pater,Filius, & huius genera ſunt entia reſpectiua. Cum igitur negatio talis ſit, quale eius fundamentum, vtique ingenitum Patris, quod eſt negatio,tale erit,quale fundamentum: ſed ſi demas ab eo, omne fundamentum, non erit amplius ingenitum, ſed deſtruetur negatio,& ingenitum; igitur cum de ſe ſit verè nihil abſq; poſitiuo fundamento, non poterit conſtituere perſonam Patris:ex quo conſurgit vltima ratio, quod eſt nihil non poteſt dare eſſe alicui:negatio geniti,ſiuè ingenitum,præciſo, & amoto fundamẽto verè eſt nihil, ergo ingenitum de formali, & negatiuo ſignificato non poterit conſtituere perſonam Patris. vide Scot. 1.d.28.q.2.§.contra iſtam viam.Plurib. confirmat Franciſc. de Mayrón.& Baſſol.ad eund. loc.à primo autem ad vltimum,ſiuè negatio ſit abſoluta, ſiuè reſpectiua, id habebit

ex ſundamento, non ex ratione propria ſua.

6 Argumenta facillimè ſoluuntur. & primo ad Auguſt. dicendum, non intendere Auguſtinum, quod conſtitueretur per ingenitum, ſed quod adhuc eſſet ingenitus, etiam ſi non genuiſſet filium, etiam ſi nõ eſſet Pater; cõſtitueretur autem per aliud, quam per ingenitum; & id eſſet quid poſitiuum. Docuit etiam quod ingenitũ eatenus eſt proprietas Patris, quod & ſi nuſquam genuiſſet, nihilominus verè eſſet perſona prima, à ſe, à nullo alio, & ingenita.

7 Ad Damaſcenum dicendum primo ly *præter*, excludere eſſentialia, ita vt omne eſſentiale, quod habebat Pater, cõmunicauerit Filio, præter notionalia ſua, intra quæ eſt ingenitum. Inſuper per ingenerationem intelligit paternitatem, inquit Scot. litt. M. quia idem Damaſc. alibi dixit, & nominauit paternitatem, filiationẽ, ſpirationem, non vero quod conſtituatur per ingenerationem negatiuã. dixerat autem in diuinis *omnia ſunt vnum*, ecce eſſentialia: *præter ingenerationem, generationem, ſpirationem*, ecce notionalia: at per ingenerationẽ includit omnia ea, quæ pertinent ad conſtitutionem Patris, licet ingeneratio vt negatio non conſtituat.

8 Ad tertium, verum eſt in abſolutis, non reſpectiuis: etenim cum relatiuum dicat ordinẽ ad correlatiuũ, prior eſt ordo ad poſterius correlatiuum, quam ad quodcunq; aliud: ſiuè loquendo de poſteriori correlatiuo, prior eſt ordo poſterioris correlatiui ad prius correlatiuum: cæterum falsũ de abſolutis, etenim abſolutum cum nullum dicat ordinem ad poſterius, prius eſt ad ſe, negando autem perſonas eſſe ad ſe ſeu conſtitui per abſoluta, prima perſona conſtituitur per ordinem ad ſecundam, ideoq; prius dicit ordinem ad ſecundam.

9 Ad quartum reſpondetur conſimiliter, ideo namq; dicit prius ordinem ad id, à quo prius procedit, quia eſt relatiuum, vt genitum ad genitorem: licet autem hoc ſecundum producat tertium; & dicat ordinem ad illum, nihilominus prior erit ordo ad priorem, quam ad poſteriorem, quia productio eius à priori eſt prior productione eius actiua de poſteriori: exemplum de filio, qui dicit ordinẽ ad Patrem, & ad Spiritum ſanctum, ſed relatio ad Patrem eſt prior relatione ad Spiritum ſanctũ, quia prius ipſe procedit à Patre, & inde producit Spiritum ſanctum. In caſu autem noſtro non militat, quoniam Pater nõ eſt ab aliquo anteriori productus, indeq; non poteſt dicere ordinem prius ad primum, quam ad ſecundum: quia tamen filius & eſt producens, & productus, & prius productus quã producens, ideo prius dicit ordinem ad priorem, nempè Patrem producentẽ, quam ad poſteriorem, ſ. ad Spiritum ſanctum productum.

10 Ad quintum de gentilibus dicendum, quod data hypotheſi de hoc impoſſibili, tunc vnicum illud ſuppoſitum non conſtitueretur quidem per formam negatiuam, ſed per realitatẽ poſitiuam incõmunicabilem ex qua vna cum diuina eſſentia conſurgeret diuinum illud ſuppoſitum; quemadmodum natura communis ereata determinatur per differentiam indiuidualem ad vnum indiuiduum.

11 Ad ſextum, ſuppoſitum non redditur incõmunicabile primo per negationem, ſed per aliquam realitatem, & formam ſubſtratam, cui primo repugnat communicari: itaq; incommunicabilitas ſupponit ſuum poſitiuum, ſuper quo fundetur. Perſona etiam Patris eſt incommunicabilis primo ratione alicuius realitatis poſitiuæ notionalis: vnde fit vt incommunicabilitas importata per innaſcibilitatem non ſit prima, & immediata, quia dum eſt negatio ſupponere debet poſitiuum ſuper quo fundetur, quapropter primum, & immediatum ratione cui competat incommunicabilitas, erit notionale, & perſonale poſitiuum Patris, ſiuè id ſit ratio ſuppoſitalis, ſiuè ratio paternitatis, de quo infra: ad hęc vero ſubſequitur inde negatio pro formali incommunicabilitatis, ſiuè innaſcibile, ſiuè ingenitum.

Suppoſitũ non eſt incommunicabile primo per negationem.

12 Ad illud, quod ſi innaſcibilitas eſt poſterior Patre, erit quoq; po-

ſterior

ſterior Filio, quia Pater, & Filius ſunt ſimul natura. Reſpondet Durand. 1. d. 28. q. 2. nu. 6. concedendo ſequelam. Verum quomodo poteſt cõcedi hoc, vt ingenitum ſit poſterius Filio; Pater quidem ſecundum omnem proprietatem ſui pertinentem ad eſſe ſuum ſimpliciter, eſt anterior Filio, ſed ingenitum modo, ſuperius, ſuo loco explicato, eſt proprietas ſolius Patris, ergo ſecundum eandem rationẽ erit prior, & non poſterior Filio. Adde, quod Pater eſt in primo ſigno originis, & in eo habet, quidquid pertinet neceſſario ad Patrem. Inſuper Pater nihil expectat recipere, quod ſit proprium eius, poſt generationem Filij: licet autem inſurgat poſt generationẽ Filij relatio ad Spiritum ſanctum, ob quam ſit ſpirator, & ſpirans, nihilominus talis relatio eſt aduentitia, non cõſtitutiua Patris, at ingenitum, licet non ſit conſtitutiuum, nihilominus neq; eſt aduentitium ad Patrem, ſed eſt neceſſaria proprietas Patris. Deniq; ſicut Pater *non eſt ſapiens ſapientia genita*, quæ eſt Filius, ex Auguſt. ita neque eſt ſapiens poſt ſapientiam genitam, quoniam non habet à generatione Filij, vt ſit ſapiens: ſicut idem Pater, ex eod. Auguſt. *eſt perfectè beatus antequam generet filium*: cum ergo Pater nihil habeat, quod ſit ſui proprium, poſt Filium, ſed totum poſſidet ante generationem Filij, ſequitur vt ingenitum, quod eſt ſui proprium non ſit poſt Filium. Quid ergo dicendum ad argumentum, reſpondendum negare deberi hoc, cum probas Patrẽ cum Filio eſſe ſimul natura, concedo, attamen Pater eſt prior origine Filio: vnde ſit, vt in illo priori origine Pater habeat paternitatem, & ingenitum, & innaſcibile, & omne quod neceſſario pertinet ad Patrẽ, qua propter ſtante prioritate originis non ſequitur vt ingenitum ſit poſterius Filio, ſed prius origine ipſo Filio.

13 Ad ſeptimum vera maior de poſitiuis, non de negatiuis: illa namq; verè conſtituunt, hæc minimè: patet de eadem domo, cuius fundamenta ſunt entia poſitiua, & conſtitutiua domus, ideoq; ea ſunt primum, & vltimum, in conſtitutione, & reſolutione, vt patet: at negatio non conſtituit, cum potius neget, & tollat. exemplũ de reſolutione compoſiti creati, etenim homo reſoluitur in animam, corpus, ſubſtantiam, ens, & denique in non ens, & in nihil: quæro autem vtrũ hoc vltimum reſolutiuum ſit conſtitutiuum hominis, nequaquam, quia eſt negatio, eſt non ens: ita in reſoluẽdo Patrem, vltima reſolutio ſi ſit in ingenitum, non poterit hoc eſſe primum conſtitutiuum, cum ſit negatio, vt eſt probatum. Adeſt alia reſponſio, quod vltimum, in quod reſoluitur Pater, non eſt ingenitum; ſi namq; ingenitum aduenit ipſi Patri, vel ſuppoſito, ergo eſt poſterius ipſo, igitur eſt prius Pater, ergo reſolutio non ſtaret adæquatè ad innaſcibile, ſed ad Patrẽ.

Vtrum omnia, in qua ſit reſolutio, conſtituant.

14 Ad octauum neganda eſt minor, non enim primæ perſonæ ſufficit eſſentia cum ſola negatione importata per ingenitum, ſed requiritur realitas altera notionalis poſitiua, ad hoc vt cum eſſentia conſtituat primam perſonam. ad Auguſtinum verò eſt iã reſponſum. Itaq; poſito ingenito cum eſſentia, & ſecluſo omni alio poſitiuo, falſum eſt, vt habeamus perſonam ingenitam, quia ingenitum vt eſt dictũ non conſtituitur per negationem, ſed per realitatem poſitiuam perſonalem coniunctam cum diuina eſſentia, quæ dato caſu, faceret primam perſonam vna cum illa realitate poſitiua, abſtrahẽdo ex hypotheſi, à paternitate iuxta argumentum deductum ex auctoritate Auguſtini. Dices, ingenitum, vt ingenitum formaliter, eſt pura negatio; ergo ingenitum conſtituitur per ſolam negationem. Reſponſio conſtat ex dictis, ingenitum quidem pro formali eſt pura negatio; & vt ſic, cõſtitur per ſolam negationem: at pro materiali, & ſubſtracto dicit quid poſitiuum, connotando poſitiuum, vnde vt ſic, conſtituitur per poſitiuum.

Ingenitum pro formali, & pro connotato.

QVAE-

QVÆSTIO VII.

Ingenitum ſub qua ratione ſit proprietas conſtitutiua Patris.

Sententia aliquorum

1 PEnes D. Bonau. in 1. d. 27. q. 2. art. 1. p. 1. ſupra §. *Rurſus ſicut vidimus*, habetur ſententia dicentium, ſiue etiam ipſiuſmet Bonau: poſſe intelligi diuinam eſſentiam, & habentem illam, & quod illam non habeat ab alio: tunc verò intelligeretur prima perſona, nulla alia intellecta & illa prima intelligeretur nō quidem ſub ratione Patris, ſed ſub ratione Hypoſtaſis, & ita haberetur ingenitum: quod quidem cōſtitueretur per quid poſitiuum, id autem eſſet illa hypoſteſis, ſub cuius conſideratione conciperetur.

2 Sententia hæc magis apertè reperitur penes Scotum in 1. d. 28. q. 2. ſub lit. H. eamque declarat cuiuſcuique ſit, itaut eſſentia primo concipiatur ſolummodo vt communicabilis, non autem vt actu communicata perſonis. item eſſentia antequā communicatur, intelligitur non cōmunicata: tunc verò quatenus intelligitur non communicata, videtur eſſe in aliquo, illud autem erit perſona; & ita habebimus eſſentiam in perſona, non tamen per communicationem: vt ſic vero exiſtēs in perſona dabit nobis rationem ingeniti, quia ingenitum eſt prima perſona. prob. eſſentia vt in perſona non iam communicata, habet rationem incommunicabilis, ergo vt ſic conſtituit rationem perſonæ, & primæ perſonæ: probatur aſſumptum, ſi non habet vt ſic rationem incommunicabilis, ergo poſſet communicari pluribus, & ita plures perſonæ eſſent ingenitæ, ergo erunt plura ingenita, & plures perſonæ primæ. & à primo ad vltimum habebimus perſonam primam abſque relatione ad ſecūdam, conſtitutam ex eſſentia quatenus repertam in prima hypoſtaſi, ſed non per communicationem. Confirma. ex Auguſt. ſuperius repetito. quod ſi Pater non haberet Filium, nihilominus eſſet etiam ingenitus cum cæteris argumentis relatis, & ſolutis art. anteced. licet verò eam recenſeat Scotus non eſt tamen ipſius.

3 Modus iſte recenſetur à Scoto inter cæteros modos negatiue conſtituentes primam perſonam: Verum quia præced. artic. fuit ſufficienter diſcuſſum non poſſe perſonam Patris conſtitui per negatiuum ideo non eſt amplius hic immorandum, extat namque copioſè id improbatum.

4 Diſcurſus autem huius ſententiæ qualis ſit, de ſe cōſtat: cum enim ait concipi eſſentiam in perſona ante productionem ſiue actiuam, ſiue paſſiuam, id namque ſonat communicatio; id merè pēdet ab intellectu, ſiquidem ante productionem per generationem non habetur eſſentia in nullo primo ſuppoſitio, vt conſtat; ergo non poteſt dari ratio perſonæ, in qua ſit eſſentia ante generationē. Item dum inquit in perſona contēplari eſſentiam nō communicatam, & vt ſic conſtituere primam perſonam, quomodo fieri poteſt vt eſſentia ſit in perſona, & non ſit communicata, etenim dum eſſentia eſt in ſecun- *Improbatur.*

cunda, & tertia perſona vtiq; habetur ibi vt communicator per generationem, & ſpirationem, dum verò eſt in prima perſona habetur ibi prout ex ſemetipſa communicata primę ſonæ, licet namque non communicetur primæ ab alio, vt euenit cæteris perſonis, nihilominus eadem eſſentia ſeipſa determinat, & communicatur ex ſeipſa primo ad primam perſonam, vt dicetur infra ſuo loco: ſententia vero iſta fingit eſſentiam in prima perſona, ſed nõ communicatam vllo modo. Denique dum aſſerit, quod dum eſt in prima perſona eſt incõmunicabilis, aliàs eſſent plures ingeniti; Dicendum primo, quod ſi eſt incommunicabilis in perſona, ergo non conſtituit perſonam, quia perſona conſtituitur per communicationem eſſentiæ tali perſonæ, ſiue communicetur ab alio, ſiue ex ſeipſa. Secundò negatur ſequ. quia ingeniti non conſtituuntur ſolummodo ex communicatione, vel non communicatione; etenim Patri communicatur eſſentia ex ſeipſa, vt docet Scotus 1.d.28.q.3. de quo infra, & nihilominus eſt ingenitus: cur autem nõ ſint plures ingeniti, habebitur in diſcurſu. Tertiò falſum eſt, eſſentiam vt in illo ſuppoſito eſſe incommunicabilem, licet namque per intellectũ non intelligatur communicata actu, tamen non eſt incommunicabilis, ſed communicabilis. Argumentum verò ex Auguſt. cum cæteris ſoluta ſunt artic. præced. vtrum autem poſſit in aliquo habere probabilitatem ſententia iſta, dicetur infra.

Sententia altera.

5 Eſt & altera ſententia penes eundem Bonau. quæ eſt & eiuſdem: quam amplectitur nouiſſimè Vaſqu. 1.p. d.140. fundamentum poſitiuum ingeniti eſſe *fontalem plenitudinem repertam in Patre*; quatenus namque Pater eſt fons totius Trinitatis; inde fit vt ipſe ſit primus inter perſonas, & omnino ingenitus. fæcunditas quoq; ipſius Patris fundatur ſuper tali plenitudine fontali: vt ratione, qua eſt plenitudo, habeatur in Patre omnis fæcunditas tum ad Filium, tum ad Spiritum ſanctum; tum ad intra, tum ad extra: ratione autem, qua eſt fontalis, ipſe ſit omnino primus, eſt.n. origo primaria, & primarius fons Trinitatis.

Impugnatur.

6 Diſplicet Scoto hęc ſententia, & propterea eam impugnat d. 28. q. 1. & quidem, aut iſta fontalis plenitudo intelligitur ad extra, aut ad intra: nullum iſtorum non primum, quia eſſet communis tribus, & ita non magis diceretur de Patre, quàm de cæteris perſonis, cum opera ad extra ſint communia tribus, nec ſecũdum, prob. in Patre non eſt alia fæcunditas, quã generationis, & ſpirationis, hæc verò fæcunditas non eſt vna, ſed duplex, ergo non erit fontalis plenitudo, cui competit eſſe vnam; fons namque vt ſit primarius, debet eſſe vnus. Nec ea erit eſſentia, tum quia eſt communis tribus; tum etiã. quia non eſt proprietas Patris, cùm ſit cõmunis omnibus, & ſit quid eſſentiale, cuiuſmodi non eſt proprietas, quod eſt notionale. Inſuper ſequeretur dari in Patre tres relationes ad intra: prob. fontalis plenitudo non eſt generatio, & ſpiratio, quæ ſunt duo, vt eſt deductum, ergo erit quid tertium: ſed id non eſt eſſentia, vt eſt oſtenſum, ergo erit altera proprietas, ſiue relatio, & ita in Patre dabitur tertia relatio, quod non eſt auditum. Item ingenitum de ſui natura non denotat abſolutè, & neceſſario fontalem plenitudinem, ſiue fæcunditatem, prob. ſi Pater non generaret, adhuc eſſet ingenitus, inquit Auguſt. 5. de Trin c.6. ergo eſſet ingenitus Pater, & non eſſet fons generationis, neque fæcundus: inſuper neque ſpiraret, quia ſpiratio eſt ſecunda fæcunditas. De probabilitate huius ſententiæ infra.

7 Ad rationem fontalis plenitudinis addit idem Bonau. rationem primi, & vniuerſalis principij; itaut Pater ſit primum, & commune principium Trinitatis. Impugnat vero hoc D.Tho. 1.p. q.33. art.4. ad prim. dicendo, quod ſi haberet rationem primi, & vniuerſalis principij, tunc paternitas non diſtingueretur à ſpiratione, etenim militarent tanquam ſub eodem genere, vel ſpecie primi principij, & vnum contineretur ſub

alio,

Google

alio, tāquam proprium ſub communi; ergo ingenitum non conſtituitur ſic ſub ratione primi, & vniuerſalis principij quid verò valeat impugnatio hæc mox dicemus.

Richardi ſententia. 8 Richardus docuit poſitiuum, quod dicit ingenitum, eſt eſſe à ſe: & illud præcedit relationem ad Filium, ſequitur namque in conſequentia, vt aliquid ſit primò à ſe, & inde ab eo ſint alia: talis eſt Pater, qui ratione ingeniti eſt à ſe; & inde ab ipſo alij. hoc idem impugnatur ab eod. Scoto vbi ſup. eodem modo, quo ſententia Bonau. & quidem illud eſſe à ſe, vel eſt quid abſolutum, vel quid reſpectiuum: non primum, quia abſoluta sūt communia tribus: at ingenitum eſt proprietas ſolius Patris: nec ſecundū, quia eſſe à ſe vel dicit relationem ad prius vel ad poſterius: non primum, quia non datur prius, aliàs eſſe à ſe non eſſet primum: nec ſecundum, quia id non eſſet niſi relatio generationis ad Filium, & ita idem eſſet, ac paternitas, ſiue generatio actiua; ergo fundamentum non eſſet eſſe à ſe, ſed paternitas. Denique illud eſſe à ſe vel eſt poſitiuum, vel negatiuum: ſi primū, ergo Pater producit ſeipſum, nihil verò ex Ariſt. & Auguſt. gignit ſeipſum. ſi ſecūdum, quomodo quæſo poterit ens reale, & poſitiuum, cuiuſmodi eſt Pater conſtitui per negatiuum, vt oſtenſum eſt artic. præced.

Impugnatur.

Sententia communis fundamentum ingeniti eſſe paternitatem. 9 Vltimò eſt communis ſententia fundamentum poſitiuum ingeniti eſſe paternitatem: vnde fit, vt ingenitum fundetur ſuper paternitate, & & paternitate Pater ſit ingenitus. ita Scot. 1. d. 28. q. 1. 2. Baſſoll. Mayron. ibid. ac cæterorū ex eius ſchola eod. loco: immo eſt communis: licet diſcrepantia poſſit eſſe in modo explicandi ſententiam; omnes namque demum ipſum ingenitum reducunt fundando in Patre, ſiue ſuper paternitatem, de qua negari non poterit eſſe adæquatum, & completum fundamentum innaſcibilis, & ingeniti.

10 Quid verò nobis ſentiendum ſit ordinatè aperiamus. & primo incipiendo à prima opinione recenſita à D. Bonau. iam patet conſiſtere non poſſe, fundatur namque in imaginatione, ac totum eius fundamentum eſt in abſtractione, eſtque benè confutata. Conſimiliter de opinione ſecunda dicendum eſt non poſſe cōſiſtere, cùm vt dictum eſt, poſitiuum non habeat eſſe negatiuum.

11 Remanet ſententia altera D. Bonau. de fontali plenitudine, & vniuerſali, communiq; principio, quæ quia habet Theologiæ Principes aduerſarios D. Thomam, & Scotum, videtur prima facie minus ſequenda; tum etiam ob rationes allatas cōtra ipſam; Nihilominus benè intellecta, conſtabit eſſe communem Theologorum. Et quidem D. Bonau. ait, fundamentum ingeniti eſſe rationem primi, atq; communis principij Trinitatis: indeque eſſe fontalem plenitudinem: Ex hoc oſtendit optimè idipſum, quod docet Scotus, & D. Tho. prob. Scotus, alijq; aiunt, paternitatē eſſe fundamentum ingeniti, & à paternitate ſine generatione actiua haberi productionem Filij indeq; à ſpiratione haberi Spiritum ſanctum: ſed hoc idem ſonat ratio communis, & vniuerſalis principij, ſiue fontalis principij; etenim Pater eſt principiū Trinitatis: Pater eſt fons Trinitatis: Pater eſt fons plenus Trinitatis, itaut in ipſo reperiatur plena fontalis ratio productiua Trinitatis; ſiquidem ex ſeipſo ſolo producit plenè, & perfectè Filium: ipſeq; cum Filio producit plenè, perfectèq; Spiritum ſanctū: at iſta plenitudo potentię fundatur in ipſo Patre primum: & ex hoc vocatur plenitudo fontalis, quia ipſe eſt fons, & primum producens, eſtq; omnino improductus, & ab ipſo sūt aliæ perſonæ; ergo à primo ad vltimum, idem eſt eſſe fōtalem plenitudinem, ſeu fontalem authoritatem, ſeu communē, & vniuerſale principium, ac eſſe Patrem; & hoc tenentur omnes conſiteri: quod ſi ita eſt ex mente D. Bonau. ſequitur ex eo apertè fundamentum ingeniti poſitiuum eſſe Patrem, ſiue paternitatem, quæ eſt ſententia aliorum, & ita non diſcordabit ab alijs, licet namque diſcordare videatur in verbis, & forma loquendi, nihilominus idem dicunt, idemq; importat Scoti, & Bonau. ſententia. *Sententia D. Bonau. ſaluatur.*

12 Cum

12 Cùm verò Scotus quærit verũ plenitudo illa fontalis dicat abſolutum, an reſpectiuum; dicendum importare reſpectiuum: Cùm autem quærit qualis ſit iſte reſpectus, an generatio, an ſpiratio, an aliquid tertiũ; Reſpondetur in concreto importare paternitatem, ſiue Patrem; in abſtracto vero importare rationem principij in communi quatenus principiũ Trinitatis commune eſt ad generationem, & ſpirationem, ſicut namq; Pater eſt *principium totius Trinitatis*, ita in Patre fundatur ratio principij communis ad omnem productionẽ in Trinitate: & ita etiã diceret Scotus; non enim negaret neque ipſe, neque D. Tho. principium in communi prædicari de principio generatiuo, & ſpiratiuo: & Scotus in terminis mouet quæſtionem de principio notionaliter tento in 1. d. 29. q. 1. atque in reſponſione ad primum ſic ait, *Generatio, & ſpiratio ſunt alterius rationis, loquendo de proprijs rationib. earum, tamen poteſt aliquod commune abſtrahi ab eis*, pergit inde, *& ſi obijciatur quod tunc eſt vniuerſale in diuinis de hoc* inquit, *tantum eſt ſup. diſt.* 23. hoc ſubdit, vt difficultatem ſoluat, poſſe in diuinis reperiri rationẽ *communis licet*, inquit, *non reperiatur ratio vniuerſalis*. ecce quomodo Scotus concordat cum Bonau. non ergo quærendum vtrum dicat relationem hanc, vel illam, quia nullam dicit in particulari, ſed in communi, quatenus fontalis illa plenitudo eſt principium omnis productionis.

Scotus concordat cum Bonau.

13 Nec argumentum D. Thomę contra Bonauenturam obeſt, neganda eſt enim ſequela: qua namque cõſequentia ſequitur, homo, & equus militant ſub conceptu animalis in communi tẽto, ergo homo, & equus ſunt eiuſdem rationis; conueniunt namque in genere, at diſcrepant in ſpecie: ſpiratio actiua, & paternitas conueniũt ſub ratione fontalis principii in communi, attamen de ſe ſũt alterius rationis. Euenire potuit, vt D. Tho exiſtimarit D. Bonauenturã ſumpſiſſe fontalem plenitudinem, ſeu principium contractè, & in particulari, non in communi: vtiq; primo modo vrgeret argumentum, at nõ ſic ſenſit Bonau. ſed accepit fontale principium in communi.

Soluitur impugnatio ex D. Tho.

14 Fauentinus in 1. diſt. 28. q. 1. c. 1. num. 10. impugnat reſpõſionem hanc principij in communi, quærit enim, aut illud eſt abſolutum aut reſpectiuum: ſi primum, ergo eſt commune toti Trinitati: & non erit proprium Patri, vt deduxit Scotus; ſi ſecundum, ergo tres relationes poſitiuæ in Patre, vt ſup. Sed reſpondetur eſſe reſpectiuum: cùm vrget, eſſe tres relationes, nego conſequ. quia principium illud non eſt ſingulare, nec ſingularizatum adhuc, ſed concipitur in abſtracto prout eſt commune ad generationem, & ſpirationem, & vt ſic non facit tertiam relationem, ſed dicit relationem in communi prædicabilem ſub ratione principij relatiui de vtraque productione in particulari, ſicut ſuperius de inferioribus: ſuperius autem contractũ non eſt quid ſeparatum quidditatiuè ab inferioribus, ſed incluſum eſſentialiter in inferioribus.

Fauentini impugnatio ſoluitur

15 Circa verò reliqua, ſuſtinendum eſt cum communi, fundamentũ poſitiuum ingeniti eſſe paternitatẽ. Verum quia obſtare poſſunt multa circa propoſitionem hanc ſic abſolutè conſideratam, ideo erit aliquãto minutius id diſſoluendum.

16 Et quidem, in Patre plura cõſiderantur, eſſe quidem hypoſtaticũ, ſiue perſonale: & eſſe Patrem: & eſſe innaſcibilem, ſiue ingenitum. hæc ordine quodam conſideranda ſunt, vt ratio vna antecedat alteram, nec confundatur, nec ſit ſimul ſaltim cõſideratione, cum altera, licet omnes æternaliter ſint ſimul in eodem Patre. quia ſemper fuit perſona, ſemper Pater, & ſemper ingenitus qualis verò, metaphyſicè loquendo, ſit iſte ordo, talis eſt, vt ratio hypoſtaſis, & perſonæ ſit in primo loco: in ſecundo ſit Pater; & inde ſit ingenitum, & innaſcibile. Ratio quidem hypoſtaſis anterior eſt, quia eſt ſuperior ad Patrem, cæteraſq; perſonas, prob. valet conſequ. eſt Pater, ergo eſt perſona: licet non ſequatur; eſt hypoſtaſis, ergo Pater; poteſt namq; eſſe perſona,

In Patre plura cõſideranda.

Ordo inter Hypoſtaſim, Patrẽ, & Ingenitum.

quæ non ſit Pater, nec Filius in humanis; nõ Pater, dum nullum genuerit Filium, non Filius, ſi filiationem amiſerit mortuo ſibi Patre, non enim amplius vocaretur filius. Tum etiam conuincitur, quoniam perſona, vt ſupra ſuo loco fuit dictum abſtrahit ab abſoluto, & reſpectiuo, itaut de ſe nec ſit hoc, nec illud, aliàs ſi eſſet abſolutũ, omnis perſona eſſet abſoluta, & ita diuinæ perſonæ eſſent abſolutæ; ſi reſpectiuum, omnes eſſent reſpectiuæ, & ita perſonæ creatæ eſſent reſpectiuæ; cùm igitur abſtrahit, erit vtique quid commune omni perſonæ, Patri, Filio, & Spiritui Sancto, ergo tanquã commune ſuperius prædicabile conceptus hypoſtaſis, & perſonæ erit primo locò conſtituẽdus in Patre. Quod verò inde ſequatur cõceptus Patris, oſtenditur, nam dum ſcimus v.g. eſſe perſonam, inquirimus, quænam perſona? verum quia in diuinis primum locum obtinet perſona Patris, ideo dicimus *Patrem*, ſiue perſonã *Patris*. At quod inde ſequatur ingenitum, conſtat, etenim quærimus vtrum Pater iſte ſit anterior omnino, an poſterior ad aliquem alium patrem, qui eũ genuit, vtique reſpondemus catholicè ipſum eſſe omnibus anteriorem, & nulli poſteriorem, quia eſt primus, & à nullo dependens: hoc autem ſtãte concludimus, igitur iſte Pater eſt ingenitus, improductus, à ſe, & non ab alio, & ita ingenitum ſubſequitur ad Patrem.

Ingenitum non fundatur neceſſario ſuper perſona.

17 Hoc ſtante Primo dicimus, Ingenitum non habet pro fundamento poſitiuo rationem hypoſtaſis, ſiue perſonæ. Aſſertio eſt veriſſima, eſtq; apertè Scoti, D. Bonau. at D. Th. ſup. artic. 2. recenſiti, & prob. perſonæ vt perſona eſt, nõ repugnat eſſe ab alio, ſiue produci ab alio, ergo ingenitum non fundatur in Patre, præcisè ſub ratione perſonæ. Ratio de ſe clara eſt: & experiẽtia ipſa confirmat, quia in humanis multi ſunt, qui perſonantur ab alijs, & tota humana ſeries perſonarũ ab vno ſtipite pendet primorum parẽtum: Docuit etiam Scotus, & D. Tho. loco cit. non repugnare reperiri rationem priuationis in perſona, ideoq; ingenitum dicere negationẽ in genere, quia ratione perſonæ vt perſona, poteſt dici priuata hoc, quod eſt eſſe genitum, ſiue habere eſſe ab alio. hinc autem colligitur, quod non ideo Pater ingenitus, quia eſt hypoſtaſis, & perſona.

Eſſe Patrẽ non eſt ratio præciſa ingeniti, metaphyſicè.

18 Secundo dicimus, eſſe Patrẽ non eſt ratio præciſa de ſe, quare aliquod ſit ingenitum. Nota pro aſſertionis intelligentia, quod aſſertio iſta eſt magis metaphyſica, quàm Theologica, ideo eſt ſanè, & catholicè intelligenda: eſt ergo ſenſus, quod paternitas, vt paternitas, non ſit ratio, & cauſa præciſa ipſius ingeniti. Aſſertio hæc eſt Herreræ in 1. diſp. 9. q. 4. probatur autem, docet Auguſtinus 5. de Trin. c. 6. 7. *ſi Pater non genuiſſet Filium, nil prohiberet eum dici ingenitum*; ergo paternitas non eſt præciſa ratio, & cauſa ingeniti. Item ſi per impoſſibile in diuinis, vltra Patrem ingenitum, reperiretur alia perſona improducta, quæ non eſſet Pater, vtique ille eſſet ingenitus, & non eſſet Pater. Inſuper, illud non eſt cauſa præciſa alicuius, quo ſemoto, nihilominus ponitur effectus: ſed ſemota per impoſſibili paternitate, adhuc poneretur ingenitum, ergo. antecedens patet, quia dum effectus habet eſſe abſque aliquo, ſequitur vt illud nõ ſit cauſa effectus, minor eſt Auguſt. citati, quia ſi *Pater*, inquit, *non haberet filium, nil prohiberet ipſum dici ingenitum*. Immo aſſertio iſta eſt etiam Scoti, & communiter diſcipulorum eius prædicta diſt. 28. probantes namq; ingenitum non conſtitui per relationẽ ad filium, adducunt prædictam authoritatem Auguſtini. Deniq; Adam eſt Pater cunctorum viuentium & tamen non accepit eſſe per generationem, licet per creationem à Deo: ſicut autẽ fuit à Deo conſtitutus caput, & Pater viuentium, ita fuiſſet ordinatum vt nõ eſſet Pater viuentium, vtique ipſe nõ fuiſſet Pater, & nihilominus æquè fuiſſet ingenitus, licet aliundè accepiſſet eſſe per creationem. Ratio iſta parũ valet, etenim dum de ingenito Patris loquimur, agimus de negatione omnis, & cuiuſcunq; productionis, ſiuẽ per generationem, ſiuè aliundè, Adam vero & ſi non eſſet Pater, neque ac-

ce-

cepiſſet eſſe per veram generationẽ, nihilominus eſſe habuiſſet per aliam viam & per productionem, ſiuè creationem à Deo; ideo rationes antecedentes ſunt validiores.

Paternitas eſt ratio fũdamentalis Ingeniti, theologicè.

19 Tertia aſſertio, licet paternitas, ſiuè eſſe Patrem non ſit ratio formalis, & præciſa ingeniti, loquendo metaphyſicè, vt eſt probatum, nihilominus theologicè loquendo, ipſe Pater, ſiuè paternitas de facto eſt ratio fundamentalis, ſiuè cauſa materialis ipſius ingeniti, eſt communis omniũ. ſenſus autem eſt, vt Patrem non iam conſideremus abſtractiuè à diuinis, neque metaphyſicè abſtrahendo: ſed contemplemur eum theologicè, quatenus eſt prima perſona in diuinis, quatenus eſt ſons, & origo cæterarũ perſonarum, & quatenus ipſe à nullo habet eſſe: vtique ſub his conſiderationib. & præcipuè ſub vltima ſpectatum, neceſſe eſt dicamus ipſum eſſe rationem fundamentalem ingeniti. ſuadetur, ingenitum fundatur in prima perſona, ſed hæc eſt Pater, ergo Paternitas eſt fundamentalis ratio ingeniti. item de facto prima perſona, quæ eſt Pater non eſt genita, ergo de facto ipſe Pater eſt fundamentum ingeniti. Inſuper illa loquutio Auguſtini procedit ex ſuppoſitione, data hypotheſi per impoſſibile, quod Pater non genuiſſet: at de facto genuit, ergo de facto generatio actiua, ſeu paternitas eſt fundamentum ingeniti. Inſuper ingenitum fundatur in aliqua entitate reali: iſta autem aut erit entitas abſoluta, aut relatiua: non primum, quia id eſſet commune tribus, vt eſſentia communis trib. & ita omnes perſonæ eſſent ingenitæ; ergo ſecundum, at id in Patre, non eſt aliud primo, quam paternitas; ergo: & ſic cõcluditur paternitatem eſſe fundamẽtum ingeniti, loquendo theologicè, & de facto in diuinis. illud de facto iam explicatum eſt, ſiquidem id ſpectat ad authoritatem Auguſtini, qui aiebat, *ſi Pater non generaret, adhuc eſſet ingenitus*: ſtante tali hypotheſi, licet impoſſibili, vtique paternitas non eſſet ratio formalis ingeniti, & hoc eſt, quod diximus in ſecunda, & tertia aſſertione, quod metaphyſicè loquẽdo per abſtractionem, verum erat: at ablata tali hypotheſi Auguſtini, dempta omni ſuppoſitione metaphyſica, & loquendo ſicut de facto aduenit in diuinis, vtique paternitas eſt fundamentalis ratio ingeniti, & innaſcibilis.

Paternitas quatenus eſt prima forma hypoſtatica, eſt fundamẽtum Ingeniti.

20 Quarta aſſertio, Paternitas, quatenus eſt prima forma hypoſtatica, & perſonalis, eſt fundamentum ingeniti. Senſus eſt, iam compertum eſt Paternitatem de ſe abſolutè non eſſe rationem præciſam ingeniti, vt probauimus ex Auguſt. igitur aliunde habebit rationem fundamenti: id autem erit quatenus eſt prima forma hypoſtatica. prob. ſi Pater nõ genuiſſet, adhuc fuiſſet ingenitus, inquit Auguſt. ſed non fuiſſet ingenitus ratione Paternitatis, quæ non eſſet, negata generatione, neque fuiſſet ingenitus ratione hypoſtaſis, & perſonæ abſolutè loquendo, quia perſonæ vt ſic nõ repugnat eſſe genitum, ergo fuiſſet ingenitum ratione hypoſtaſis primæ, ſeu primæ perſonæ, & ſic Pater eſt ingenitus ea ratione, qua eſt prima hypoſtaſis, & prima perſona. Aſſertio hæc differt à prima, quia in ea loquutum eſt de hypoſtaſi abſolutè, vt ſuper eam non poſſit fundari ratio ingeniti, vt eſt deductum, in iſta autem loquimur de hypoſtaſi, quatenus eſt prima in diuinis, & vt ſic repugnat ratio naſcibilis, & geniti. Aſſertio veriſſima eſt tum in diuinis, tum extra, vbicunq; concipi poſſit ratio ingeniti; ita vt vbi eſt ratio primæ hypoſtaſis, primæq; perſonæ, ibi ſit ingenitũ; prob. quod eſt primum, non habet aliud prius ſe, ergo eſt à ſe, & non ab alio, ergo eſt ingenitum, at Pater ſub ratione primæ hypoſtaſis in Trinitate habet rationem primi inter perſonas, ergo quatenus eſt prima perſona habet rationem ingeniti. Item illud eſt fundamentum ingeniti, quo poſito, & remoto quocunq; alio, ponitur ingenitum: ſed ſemota ex hypotheſi Auguſtini paternitate, ſiuè generatione adhuc haberetur ingenitum ponẽdo primitatem perſonæ, ergo perſona ſub ratione primi in diuinis eſt ratio ingeniti. Denique ideo Pater eſt à ſe, quia non eſt ab alio; & ideo non

eſt ab alio, quia non habet priorem ſe, à quo producatur, ergo adæquata ratio erit, quia eſt omnino prima perſona in Trinitate, igitur ingenitũ ſtat ad primitatem perſonę, quatenus Pater eſt prima perſona in Trinitate. Accedit, iam conſtat ex dictis, Patri, vt Patri de ſe abſtractiuè, & metaphyſicè loquendo, abſtrahendo à diuinis, non repugnat habere eſſe ab alio per generationem, vt contingit in creaturis, vbi Franciſcus Pater eſt Antonij Filius: inſuper perſonæ, vt perſonæ abſolutè tentæ non repugnat generari ab alio, vt conſtitit; repugnat vero eſſe ab alio perſonæ, vt prima perſona eſt, alias non eſſet prima, ergo ratio ingeniti in diuinis fundatur in perſona vt prima perſona eſt: Patri etiam quatenus in diuinis repugnat eſſe ab alio, id vero non quatenus Pater abſolutè, ſed quatenus Pater in diuinis: at quatenus Pater eſt in diuinis, eſt omnino Trinitatis prima perſona, ergo à primo ad vltimum Paternitas fundat rationem ingeniti, quatenus eſt prima perſona, ſeu quatenus Pater eſt primum ſuppoſitum, primaq; perſona.

Ingenitum non antecedit Patrem 21 Quinta aſſertio Ingenitum non antecedit Patrem, & Paternitatem, ſed ſubſequitur eam, probatur ex dictis. Ingenitum eſt negatio, at negatio nõ competit niſi ratione affirmationis, & poſitiui, ergo præſupponit Patrem, ſeu paternitatem poſitiuam. Item negatio non conſtituit poſitiuũ, ergo negatio ingeniti non poteſt antecedere Patrem, vt conſtituat eum. Demum ſumpto ingenito pro materiali, etiam ſubſequitur ad Patrem; Paternitas namq; probatum eſt, eſt fundamentum ingeniti, ergo ingenitũ ſequitur ad paternitatem. Accedit, prædicatur ingenitum de Patre, ergo Pater veluti ſubiectum præcedit prædicatum ingeniti. Inſuper, ingenitum eſt proprietas Patris, at proprium, ſeu proprietas ſupponit ſubiectum iã conſtitutum in eſſe, cuius ſit propriũ, ſeu proprietas.

Vulpis ſententia. 22 His expeditis pro totali deciſione quęſtionis, remanet expendẽda quædam opinio Vulpis, qui de Trin. diſp. 65. art. 3. nu. 9. ait cauſam poſitiuam ingeniti eſſe diuinam eſsẽtiam, vt in ſuppoſito Patris acceptã. & ſubdit hanc eſſe ſententiam Scoti in 1. d. 38. q. 1. litt. H. Quærit autem inde ipſe, ſi eſsentia vt in Patre, eſt cauſa ingeniti, vel tenetur reduplicatiuè, vel ſpecificatiuè ly vt: & reſpondet teneri ſpecificatiuè; itaq; totalem rationem ingeniti fundat ſuper diuinam eſſentiam, ſpecificatiuè, vt in Patre. opinio hæc in primis vtrum ſit Scoti, colligat ipſe ſi poteſt, ex loco mendosè citato: in loco enim prædicto nil prorſus meminit de hoc Scotus. fortaſſe tamen error Scriptoris, ſiue Impreſſoris, itaut debuiſſet ſcribere diſt. 28. ibi namq; agitur ex profeſſo de Ingenito: ſed nec quidem ſub citata lit. H. verbum Scotus habet de hoc, tum quæſt. 1. tum 2. Verum quia ipſe Vulpes doctrinã refert ipſius Scoti de ordine, quo diuina natura eſt in tribus, ad probãdam ſuam concluſionem, perlegi in citata d. 28. ad quęſt. 3. litt. H. nec vllo modo prędictam ſuam aſſertionẽ inſinuat: quare primo dicendum eſt, falſo citare Scotum pro ſua aſſertione, vt intuenti conſtat.

23 Secundò falſum quoque eſt ſuum aſſertum, quod eſſentia ſit cauſa ingeniti in Patre. & prob. eſsẽtia non eſt omnino, & vndequaque ingenita, ergo non poteſt eſſe cauſa ingeniti: ſequela tenet, nemo enim dat quod non habet; & nihil poteſt alterius eſſe cauſa, cuius eſſe non contineat in ſua virtute; ſed ingenitum non continetur in virtute cauſatiua eſſentię, ergo. prob. primum aſſumptum, licet namque eſſentia neque generet, neq; generetur, vt cum Magiſtro Scotus docet, cæteriq; Sententiarij in 1. d. 5. q. 1. & d. 7. q. 1. litt. P. quolib. 2. litt. O. & D. Tho. 1. p. q. 41. artic. 5. nihilominus iidem Theologi docent eſſentiam communicari per generationem, & eſſe terminum formalem generationis, ſiue, vt aiunt, vt *quo*, veluti terminum partialem, licet non vt terminum adæquatum, & totalem: hoc verò non eſt dicendum de Patre, ſiquidem Pater eſt omnino ingenitus, omnique modo expers paſſiuæ generationis, & productionis, tùm *quo*, tùm *Impugnatur.*

quo

quod: tum vt terminus partialis, tum totalis. ergo eſſentia non poteſt illi eſſe ratio ingeniti. Item Scotus eadē d. 28. expendendo nomen ingeniti, & oppoſiti geniti, ait, *eſſentiæ ſuo modo poſſe conuenire rationem geniti, quatenus communicatę per generationem, rationem vero geniti nullatenus conuenire Patri; ſed omnino ingeniti.* Item ibidem Scotus fundamētum ingeniti apertè docet eſſe Paternitatem, nullā faciendo mentionem de diuina eſſentia. Nullus inſuper Scotiſtarum, immo & alterius ſcholæ, quem viderim, hanc ſententiam docet. Præterea ſi eſſentia eſt ratio poſitiua ingeniti in Patre, erit etiam cauſa ingeniti in Filio, & Spiritu ſancto, hoc eſt falſum, prob. ſequ. eadem Patris diuina eſſētia eſt in Filio, & Spiritu ſancto, ergo eadem erit vtrique ratio ingeniti, ergo Filius erit per eſſentiam ingenitus, non genitus; & Spiritus ſanctus erit per eandem eſſentiam improductus. Dices, eſſentiam eſſe Patri cauſam ingeniti, quatenus in Patre reduplicatiuè, non ſpecificatiuè. hoc quidem poſſet eſſe argumenti effugium, at Vulpes non fugit ad hoc effugium, negat enim, vt dixi, ſe tenere reduplicatiuè, ſed ſolum ſpecificatiuè: at hic magnus error; ſiquidem ſiquis diceret, eſſentia vt in Patre reduplicatiuè eſt ratio ingeniti, haberet alium ſenſum, nam reduplicatio, quæ eſt ratio formalis, non caderet ſuper eſſentiam, ſed ſuper paternitatem; & iam verū eſt, paternitatem eſſe rationem fundamentalem ingeniti, vt deduximus; verum quia vim ingeniti ipſe cadere facit ſuper eſſentiam, ſequitur, vt eſſentia præcisè ſit cauſa ingeniti, quod eſt apertè contra rationem, cōtra Scotum, & contra omnes. Eſſentia inſuper eſt communicabilis, vt patet, at ingenitū eſt incōmunicabile, quomodo ergo poterit eſſentia communicabilis, eſſe Patri ratio formalis ingeniti, & incommunicabilis. Item ingenitū eſt proprietas, ſiue propriū Patris, at eſſentia non eſt propria Patris, cum ſit communis omnibus. Eſſentia adeo eſt communis trib. vt per eam non diſtinguantur perſonæ, imò ſint vnū, idemq; eſſentialiter: ſed per ingenitum Pater diſtinguitur à cæteris, ergo eſſentia non poteſt eſſe cauſa ingeniti; ſicut enim primogenitum Pater diſtinguitur à reliquis, ita per eſſentiam diſtingueretur ab eis.

QVÆSTIO VIII.

Vtrum Patri ad intra conueniat nomen *Principij*, & *Initij*, & vtrum Pater ſit principium totius Deitatis.

Principij nomen competit Patri

1 INcipiendo à ratione Principij, de fide eſt Patri competere nomen *Principij*; ratio quia ad intra ipſe eſt prima perſona, & principium Filij, & Spiritus ſancti. ſic definitū in Concil. Lugdun. ſub Greg. X. & habetur in c. de ſumm. Trinit. & fid. catthol. vbi determinatur Spiritum ſanctum procedere à Patre, & Filio tanquam ab vno principio, idemq; in Concil. Florent. ſeſſ. fin. in litt. vn. ac Sophronius Patriarcha Conſtantinop. in epiſt. profeſſ. fid. ſextæ Synodi act. 11. *Nō aliud principiū, quàm Patrē cognoſcentē, &c.*

ſic;

ſicque communiter Patres, & Scholaſtici Patri tribuunt rationem principij. & probatur vlterius, ſiquidem vel loquimur de productionibus ad intra, vel ad extra: vtroque autem modo ipſe eſt principium. primo quidem modo iam patet eſſe principium Filij, & Spiritus ſancti: ſecundo etiam modo ipſe vna cum cæteris perſonis principiat, & cauſat ad extra; ait .n. Chriſtus de eo, Pater meus vſq; modo operatur, & ego operor. Accedit commune aſſertum Theologorum, opera Trinitatis ad extra ſunt indiuiſa. Ad primum modum ſpectat explicatio Auguſtini ſup. Io:1. *in principio erat Verbum*, explicat enim *de Patre*, & in Patre, tanquam in principio Filij ſit Verbum l.6. de Trin c.2, & lib.5. de Trinit.c.15. *ſi gignẽs ad id, quod gignitur, principium eſt, Pater ad Filium principium eſt, quia gignit eũ.* & colligitur etiam ex Pſal.109. *Tecũ principium in die virtutis tuæ, ex vtero ante Luciferum genui te.* vt Nazianz. orat.35. Auguſt. ibi. Rupert. Abb. lib. 1. de Trin c.6 ita quoque illud Ioan: 1. *in Principio erat Verbum*. Cyrillus lib.1. in Ioan:1. explicat *in Patre, tanquam in fonte, & origine*, iuxta illud eiuſdem incarnati Verbi Io:18. *ego à Patre exiui*: vnde aiebat D.Bonau: loco præced. art. cit. in Patre eſſe fontalem plenitudinem, quatenus Pater eſt principiũ, & fons Trinitatis. Cõcilium quoq; Toletan:6. vocat *originem perſonarum*. ſumitur verò ibi origo nõ formaliter pro ipſa proceſſione, ſed pro principio originatiuo Verbi, & Spiritus ſancti, quod originariè eſt in Patre. Chryſoſtomus etiã orat.9. in fin.5.t. Patrem appellat *Radicem ſancti illius fructus.* eſt ergo cõmunis loquutio de Patre, vt ſit principium. hic autem de principio potius loquimur notionali, ad intra, quàm ad extra.

2 Ratio hæc principij ad intra vtrũ ſit propria Patri: minimè quidem, prob. etiam Verbum eſt principium, patet, quia eſt principium Spiritus ſancti, vt habetur in d.c. firmiter, ergo abſolutè loquendo ad intra non eſt proprium Patri: quod communiter teſtantur Theologi cum Magiſt. in 1.d.29. & cum D.Th. 1.p. q.33 art.1.

3 Verum ſi ratio principij non eſt propria Patri, cur tantopere nomen *Principij* tribuitur Patri? cur potius Patri, quàm Filio? Reſp. nomen *Principij* in Patre ſub duplici reſpectu potius conuenire: primo ſe tenẽdo nomen principij negatiuè, quatenus Pater non eſt ab alio, nec principiatus ab vllo, ſed à ſe omnino: quod ſi à nullo habet principiationem, merito ſub hoc reſpectu ſibi ſoli competit, & non alij, eſt namq; Verbum à Patre, à quo etiam Spiritus ſanctus. Secundo tenendo nomen principij poſitiuè etiam ſibi potius conuenit ea ratione, qua ipſe eſt prima perſona, & ob id primum principium, quod quidem non competit Filio, cum ipſe ſit perſona ſecunda: Pater quoq; producit à ſe, Filius verò producit à Patre: & denique Filius eſt principium vnius ſolummodo productionis, vt Spiritus ſancti, Pater autem duarum, Filij, & Spiritus ſancti. Cum ergo negatiuè tenendo rationem principij conſtet ipſum eſſe primum principium, quatenus eſt ſine principio, & omnino improductus, in hoc nulla perſona conuenit cum eo in hac ratione principij, cũ cæteræ ſint ab eo, & productæ. conuenit verò Filius in ratione principij ad Spiritum ſanctum: nullatenus tamen conuenit Spiritus ſanctus cum ad intra nullius habeat rationẽ perſonalis principij. *Principij nomen cur tantopere tribuitur Patri.*

4 Merito verò Patri tribuitur ratio principiandi, ſine principij, deducta ab ipſamet natura in ſe principij. dixit quidem Ariſt.5.met.cap.1. *principium eſt, vnde eſt aliquid, aut fit, aut cognoſcitur*, hinc autẽ cognoſcitur Patrem eſſe principium, quia ab eo eſt Filius, & Spiritus ſanctus: Filiũ quoque eſſe principium, cùm ab eo quoque ſit Spiritus ſanctus: licet verò Ariſtoteles non cognouerit hanc rationẽ principiãdi in diuinis, ignota ſibi Trinitate, nihilominus adaptant communiter Theologi eam definitionem ad diuinas perſonas, ſemotis imperfectionibus dependentiæ, & cauſalitatis, vt dicemus. *Idem.*

5 Petes,

Filius, & Spiritus S. an principiati.

5. Petes, vtrum quia Pater dicitur principium Filij, & Spiritus ſancti, ideo Filius, & Spiritus ſanctus dicãtur principiati: Pater quidem principiat, ergo Filius, & Spiritus ſanctus principiantur. Refert D. Thom. ſup. apud Græcos reperiri Filiũ eſſe principiatum. & idem concedit Scotus in 1. d. 20. q. 1. litt. E. vbi ait, *verius conceditur Filium eſſe principiatum, quàm poſſibilem &c.* idemque Herrera in 1. d. 9. q. 11. cum Alber. 1. par. quæſt. 30. mem. 2. Dur. in 1. d. 11. quæſt. 2. & Henric. quolib. 6. quæſt. 1. Verum Scotus non loquitur abſolutè, ſed comparatiuè; nam poſſibile prout opponitur neceſſario, & æquipollet contingenti, non conceditur de Verbo, ideo verius dicitur, inquit Scotus *principiatus Filius, quàm poſſibilis*: nihilominus loquitur in bono ſenſu, quia idem intelligit per *principiatum, ac productum, & genitum*: & mirum eſt, vt aliquando ſic loquutus fuerit, quandoquidem ſemper Verbum vocat genitum & productum, ſemel tantum hoc in loco vocando principiatũ largo modo: cæterum ipſemet cum alijs abſtinet ſemper ab hoc nomine, & ita D. Bonau. 1. d. 29. q. 1. art. 1. in corp. Magiſter ibid. cum cæteris, & D. Th. vbi ſupra, ratio, quia eſſe principiatum dicit ſubiectionem, dependentiam, alteritatem naturæ, atque initium & inceptionem ſui eſſe, ſueq; durationis, quæ, & ſimilia longè ſunt à diuinis. Dices, refert D. Tho. opuſc. 1. contra Græcorũ errores c. 2. Athanaſium dixiſſe, *Non eſt imprincipiatus ſpiritus, hoc eſt, ſine principio, & cauſa, ſed potius demonſtrat ipſum Deum verum: principiatum tamen non ex tempore, ſed ex cauſa vera originis*: Quod ſi Spiritui ſancto tribuit rationem principiati, non minus tribui poterit & Filio. Reſpondetur nomen principiati vſurpari à Græcis, licet rariſſimè: latini autem abſtinẽt, ne occaſionem præbeant erroris: ita D. Tho. ibid. & 1. p. q. 33. art. 1. Sequũtur Suar. in met. diſp. 12. ſect. 1. nu. 32. Vaſ. 1. p. d. 139. c. 5. Molin. 1. p. q. 33. d. 4. art. 1. licet idem D. Thomas addat, quod *apud* ſanè intelligentes poteſt concedi Filium eſſe principiatum q. 10. ar. 1. de potent. & ad hunc ſenſum loquitur Scotus, ſano quidem modo, pro principiato intelligens Verbum non habere eſſe à ſe, ſed ab alio, id tamen ſemotis imperfectionibus. Dices, Pater eſt principiũ, ergo Filius eſt principiatus, neganda eſt conſequ. propter imperfectionem, quam dicit eſſe principiatum. conſimiliter non ſequitur, Pater eſt maior Filio, vt loquitur Baſil. l. 1. contra Eunom. & Nazianz. orat. 4. Theol. ergo Filius eſt minor; etenim ſequitur ex tali conſequenti inæqualitas inter Filium, & Patrem. Dices, ſequela iſta eſt neceſſaria, Pater eſt maior Filio, ergo Filius eſt minor Patre; alias antecedens eſſet falſum; ſed Patres prædicti concedunt antecedens, ergo concedi debet & conſequens. Inſuper maior, & minor ſunt correlatiua, & dicuntur ad conuertentiam, ergo poſito maiori ponitur & minor, alias negato minori, nõ erit vbi reperiatur maior. Conſimiliter de principio, & principiato, alias negato principiato, negaretur principians, & principiatũ, ergo ſunt validæ prædictæ conſequentiæ, quod Filius principietur, & ſit Patre minor. Reſp. quod diſcurſus eſt verus loquẽdo logicè, non autem theologicè; primo quidẽ modo ſequitur ex natura correlatiuorum neceſſario, quod poſito maiori ſequitur minor: & poſito principiante ponatur & principiatum ex natura correlatiuorum, vnde in diſputatione logica concedendæ ſunt tales conſequentiæ; non tamen in ſubiecta materia Trinitatis: in qua *nihil maius, aut minus*, ex Athanaſ. in ſymb. ſed ſecundum ſe abſtractiuè: & loquendo theologicè, falſæ ſunt conſequentiæ prædictæ, & omnino negãdæ, propter minoritatem, inæqualitatem, dependentiam, ſubiectionem, ſimileſq; imperfectiones, quas dicunt; logica quidem ad modum inſpicit inferendi, arguendi, & ſyllogizzandi, abſtrahẽdo à particulari materia, Theologia autem inſpicit ad ſubiectã materiã, de qua loquimur, quæ eſt Deus trinus, & vnus: in quo cum nulla ſit dependentia, nulla minoritas, nulla ſubiectio, nullum durationis initium, nullaq; omnino imperfectio, ideo ta-

Aliqua cõceduntur logicè, ſed non theologicè.

les

les conſequentiæ ſunt theologicè negandæ,multa enim poſſunt logicè dici, quæ non poſſunt concedi theologicè, vnde Hilar. *licet Pater ſit maior Filio donantis authoritate: tamẽ Filius minor non eſt, cui vnum cum Patre eſſe donatur.* lib. nono de Trin. & ita loquitur Baſilius.

Initij nomẽ an competat Patri. 6 Ad nomen principij viciniam quandam habere videtur ipſum nomen *initij*, quod ſi Patri competit eſſe principium, vtrum competat nomen *initij*, videtur quod ſic, nam Chryſoſt. homil.1. in ſymb. ait, *de ſubſtantia Patris genitum,& initium de Patre habere dicimus*. Synodus Sirmica can.26. anathematizat eum, *qui innaſcibilem, & ſine initio dicat Filium*, & Concil. Tolet.11.& Vuomarcienſe aiunt, *Filium de ſubſtantia Patris ab initio ante ſæcula natum* iuxta loquutionem Eccleſ.24. *Ab initio, & ante ſæcula creata ſum.* Verum cautè loquendum de *initio*, de rigore enim ſermonis inſinuat initium, & inceptionem durationis illius, quod eſt à tali initio, eſt vero Verbum, & Spiritus ſanctus ab æterno, ergo Pater habebit penes ipſos rationem principij, non initij. hinc Hilar.4. de Trin. *confitetur*, nempe Eccleſia, *Patrem æternum,& ab origine liberum; & Filium ab æterno, non ipſum ab initio ſed ab ininitiabili*: habet ergo Filium eſſe æternum, & propterea non eſſe ab initio. ex quo autem addit, Patrem eſſe ininitiabilem, cùm dicit Filium eſſe ab ininitiabili, intelligit Patrem eſſe ininitiabilem paſſiuè, quia idem fatetur eſſe æternum, & liberum à productione, nempe paſſiua, ſiue paſſiua origine, & ſic cum Hilario ſentit,& explicat Mag. ſup. immo Magiſter addit dici non poſſe, Filius habet *principium*; licet vetè dicamus, Filius eſt à principio, ratio quia habere principium denotat habere initium ſui eſſe; eſſe autem à principio denotat non habere eſſe à ſe, ſed ab alio, vt Verbum à Patre. Diuus Bonau. ait, quod large ſumendo nomen *initij* poterit competere in diuinis, cum idem indicet, ac habere eſſe per generationem ab alio; nihilominus idem Doctor ſubdit, iſta,&ſimilia denotare imperfectionem in diuinis, vt eſt dictum de initio durationis; & ſimilium, ideoque relinquendum, & vtendum nomine principij. hinc Concil. Toletan. 11. in confeſſ. fid. Filium, aſſerit *natum ſine initio ante ſæcula.* & ad authoritates relatas reſpondendum, quod ſumunt *initium* pro *principio*. item ſumunt *initium* nõ pro initio durationis, & tẽporis, ſed pro initio *originis*. Cum vero Magiſter negat dici poſſe, Filium habere principium, opponitur ei Cyrillus Alex. qui lib.2. theſ.cap.2 ait, *Pater ex nullo principio eſt, Filius vero Patrem habet principium.* Verum conciliantur, etenim Magiſter loquitur de principio durationis, cui fauet Naziãz. orat.29. de tempore *principium intellectionis, principij omnis expers eſt:* Cyrillus autem de principio originis.

Pater an principiũ totius Deitatis. 7 Siſtendo autem in ipſamet ratione principij D. Auguſt. de Patre ait, *Patrem eſſe principium totius Deitatis*. lib.4. de Trin.c.20. Athan. orat. contra Gregal. Sabell. *Pater fons Deitatis*. Dyoniſ.c.2. de diu. nom. *Patrẽ eſſe fontem cœleſtis diuinitatis*. & infra appellat eum *Fontanam Diuinitatis*; Ambroſ. in Symb. c.2. *Pater origo eſt Deitatis*. Nazianz. orat.13. vocat *Patrem principium Deitatis*. In Concil. Tolet.6. cap.1.& Tolet.11. in confeſſ. fid. appellatur *fons,& origo totius Diuinitatis*. atque Concil. Vuomarc. in profeſſ. fid. ait de Patre, quod *fons, & origo ipſe eſt totius Trinitatis*. Verum quomodo id fieri poterit,& ratio dubitandi duplex, primo quia Deitas non producitur. non generatur, non ſpiratur: ſecundo quia in tota Deitate comprehenditur etiam Pater, ergo ſicut Pater eſt principium Verbi, & Sancti Spiritus, ita erit principium ſui ipſius, indeq; erit productus. Reſpondetur ad primum, Patrem non eſſe principium productiuum Deitatis, ſed principium communicatiuum eiuſdem, quia eam communicat diuinis perſonis. vel cum Magiſtro, & reditin idem. eſt principium diuinarum perſonarum, quibus per productionem communicatur diuinitas. vel cũ alijs, ſumitur ibi Deitas concretiuè pro perſonis ipſius Deitatis, nam

vna-

Deitas ſubſtantiuè,& adiectiuè. Vnaquæque perſona eſt Deus, ergo eſt principium Verbi, quod eſt Deus, & ita de Spiritu ſancto. Vel denique ſumitur Deitas non ſubſtantiuè, ſed adiectiuè; primum indicat ipſam eſſentiam diuinam nudè, ſecundum indicat perſonam, & huius, non illius eſt principium.

Pater eſt principiũ totius Trinitatis: eſt loquutio ac commoda. 8 Ad ſecundũ optima eſt reſponſio D. Bonau. d.27. in expoſit. litt. vt ſit loquutio accommoda, nempè diſtribuendo ſolummodo pro perſonis, quæ producuntur, non autẽ pro omnibus omnino perſonis Trinitatis, non enim Pater producitur, ideo in tali diſtributione non includitur ipſe, ſed benè ipſe eſt principium cæterarum perſonarum in Deitate. exemplum de vnitate, de qua dicimus, vnitas eſt principium ternarij, non tamẽ eſt principium ſui ipſius, ſed ipſa in numero ternario eſt prima. Item de cœlo extimo, ipſum continet omnia; & nihilominus non cõtinet ſeipſum, cum includat ſolùm alia à ſe. conſimiliter Magiſt. & Scotus explicant propoſitionem illam *Deus vult omnes homines ſaluos fieri*, 1.d.46.q.1.

9 Argumentis receſſitis deuictus Canarienſis 1.p.q.33.artic.1.negauit abſolutè loquendo eſſe concedendũ, Patrem eſſe principium totius Diuinitatis. fauere videtur Vaſq. d. 139. c.3. Suarez lib.8. de Trin. c.3. qui ad eſſe, ait improprietatem aliquam: idemque Mol. vbi ſup. Verum hæc nõ obſtãt, quia explicationes allatæ reddunt optimum ſenſum.

QVÆSTIO VIII.

Vtrum Patri conueniat nomen Authoris, & Cauſæ ad intra in diuinis.

Authoris nomen Patri datur à Patribus. 1 Circa nomen *Authoris*, Patri tribuitur quoq; *Authoris* nomen ad intra. ita Hilar. l.4. de Trinit. inquiens, *quoque Pater dicitur eius, quem genuit author*. idemque habet Aug. l.3. contra Max. c.24. de Spiritu ſancto, *de Patre*, inquiens, *procedit, quoniam Pater proceſſionis eius eſt author.* & Athanaſ. orat.2. cõtra Arian. *Oportet talem eſſe imaginẽ, qualis eſt Pater imaginis author*, & de Spiritu ſancto idem docet dial. 1. de Trin. contra Anon. *Spiritus ſanctus non eſt genitus, ſed authorẽ habet Deũ, à quo procedit*. confirmat Nazianzen. orat.29. Euſeb. Cæſar. lib.4. demonſtr. Euang. cap.3. Hilar. frequentius &c. ſed obſtatur, quia videtur Pater eſſe maior Filio, & Spiritu S. dum Patrem Authorẽ appellant: Reſpõdet in terminis Auguſt. lib.3. contra Max. c.14. inquiens, *ſi propterea Deum Patrem Deo Filio dicis authorem, quia ille genuit, genitus eſt iſte, quia iſte de illo eſt. non ille de iſto, fateor, & concedo: ſi autem per nomen authoris minorem vis facere Filium, Patremq; maiorem, nec eiuſdem ſubſtãtiæ Filium, cuius eſt Pater, deteſtabor, & reſpiciam.* Ergo loquuntur Patres de nomine hoc, demptis imperfectionibus maioritatis, & minoritatis, inſinuando idem importare *Authorem*, ac *Genitorem*. & confirmat Hilar. de Trin. lib.9. inquiens, *Cæterum non habet contumeliam, qui ſe authoris ſui eſſe imaginem genuina natiuitate conſummat*. ablatis tamen imperfectionibus. *Pater, quia Author, nõ maior Filio.*

2 Sed vtrum nomen hoc *autho-*

Filius an author Spiritus S.

ris competat Filio reſpectu Spiritus ſancti. Reſpondet D. Tho.1.d.29.q.1.art.1. hoc nomen Patri ſic tribui, vt Filio nequaquam reſpectu Spiritus ſancti poſſit conuenire, quia nomen authoris, inquit, ſuper rationem principij addit hoc, vt nõ ſit ab alio, Filius autem eſt à Patre, ergo non conuenit ei nomen authoris. Nihilominus obſtat ipſemet Hilarius, qui lib 2. de Trinitate vocat Filium etiã authorem Spiritus ſancti, ait namq; *Spiritum ſanctũ de Patre, & Filio authoribus confitendum eſſe.* Item loquẽdo ad extra ipſemet Filius appellatur author ab Eccleſia, & nihilominus & eſſe, & virtutem operandi habet à Patre, inquit autem de Filio, *beatus author ſæculi, ſeruile corpus induit*: & loquitur de Filio, quia loquitur de incarnatione per ſeruile corpus. inſuper alibi, *memento ſalutis author, quod noſtri quondam corporis, ex illibata Virgine naſcendo &c.* Theologi quoque non reſpuunt id nomen etiam ad intra in Filio penes Spiritum ſanctum, Henricus namque art.57. Filium vocat authorem, licet Patrem appellet principalem authorem: & Baſſolius 1.d.12. quæſt.1.art.3. Patrem nominat authorem, Filium ſubauthorem; ſiue in Patre reperiri virtutem ſpirandi authoritatiuè, in Filio autem ſubauthoritatiuè, vt Scotiſtæ loquũtur. Apertè quoque id docuit Athan. epiſt. ad Serap. inquiens, *Apoſtolus, quæ in eo operatur Spiritus, Filio authori eius attribuit: ſicut Filius, quæ ipſe facit opera ſuo Deo Patri attribuit.* Conſentit Canarienſis vbi ſup. d 4. Vaſq.d.139. cap.6. Ad rationem in oppoſitum negatur aſſumptum, quia inuentor alicuius artis habet eſſe ab alio veluti à Parentibus.

Cauſæ nomen an in diuinis.

3 De nomine *Cauſæ* vtrum Pater poſſit dici cauſa Filij, ſicut principium Filij, concedunt Græci, vt refert Concil Florent. ſeſſ. vlt: in litt. vn. & fatentur idipſum Baſil. lib.1. contra Eunom. Niſſen. opuſ. de vnit. Dei. Damaſc. lib.1. de fid. cap.8. Nazianz. orat.29. Imò & ex Latinis habemus Hieronymum epheſ.3. qui explicans illud, *ex quo omnis poteſtas* ait, *Deus ſui origo eſt, ſuæq; cauſa ſubſtantiæ*, & Auguſtinum 7. de Trinit. cap.1. *quæ cauſa*, inquit, *illi eſt, vt ſapiens ſit, ipſa illi cauſa eſt, vt ſit.* ac denique Hilarium 4. de Trin. c.4. *idem Deo* ait, *cauſa eſt, vt ſit, quod eſt cauſa, vt ſapiens ſit.* ex quibus Patribus contendit Aureolus penes Capr.1. d.29. q.1. art.2. probare nomen cauſæ poſſe quadrare in diuinis, ſicut nomen principij. Nihilominus Theologi communiter abhorrẽt ad intra à nomine cauſæ, ita Sancti Tho: Bonau. cum Scoto, Magiſtro, cæteriſque ſcholaſticis communiter dempto Aureolo. Ratio eſt, quia cauſa, & cauſatum dicũt diuerſitatem naturæ, cum tamen in diuinis perſonis ſit vnica numero natura: dicunt dependentiam, limitationem, vna cum imperfectionib. multis. non adeſt ibi dependentia, quæ indicet diſtinctionem naturarũ: nec limitatio, nec ſimilia. Pater inſuper non eſt cauſa efficiens Filij, aliàs diſtingueretur ab eo eſſentialiter, tãquã efficiens ab effectu. non eſt cauſa finalis, aliàs eſſet perfectior Filio, cùm finis habeat rationẽ perfectioris, & optimi: non cauſa materialis, & formalis, cùm ſit ſpiritus, & illa ſint cauſæ intrinſecæ, Pater autem non eſt cauſa intrinſeca cuiuſque, ſicut nec ipſe Deus eſt cauſa intrinſeca formalis, & materialis creaturarum. ſed efficiens, & finalis, perfectior cunctis. ergo ſub nulla ratione eſt ibi nomen cauſæ.

Græci vſurpãt pro eodẽ causã, et principiũ.

4 Sed quid ad Patres? loquendo quidem de Græcis, vſurpabant pro eodem, *cauſa*, & *principium*: nec tamen intendebant admittere in diuinis imperfectiones, quas ſecum affert nomen cauſæ, ſed pro cauſa intelligebant principium, & pro principio cauſam. ita ſe declarat Nyſſenus vbi ſup. quod nõ intendat diſtinctionem admittere naturę inter Patrem, & Filium: taliſq; fuit mens etiam aliorum Patrum Græcorum: & quod ita ſit, explicat Beſſarion, qui in orat. pro vn: in ſeſſ. vlt. Concil. Florent. ita ait, *Notandum, quod Sancti Doctores Orientales, etiam in diuinis vtuntur nomine cauſæ, & cauſati largo modo, non quidẽ vt limitationem, & dependentiam importat, ſed prout emanationem, & pro-*

du-

ductionem à principio eius, quod eſt à principio ſignificati & ideo, me etiam, ad Græcos loquentem his nominibus vſum fuiſſe. Non ergo derogare intẽdebant Græci vnitati, æqualitati, & identitati, atque ſummæ perfectioni diuinæ naturæ aſſumendo nomen cauſæ, ſed largo modo vtentes nomine cauſæ, confundebant cum principio cauſam.

Cauſæ nomẽ cur reſpuunt Latini in diuinis.

5 Sed petes, ſi Græci in intentione conueniebant cum latinis, licet nõ in nomine, cur latini reſpuunt tantopere nomen cauſæ? Iam reſponſio data fuit, ob dependentiam, diſtinctionẽ limitationem, cæteraſq; plurimas imperfectiones, quas ſecum affert nomẽ cauſæ. Item reſpondetur relinqui nomen cauſæ, & cauſati in diuinis, vt diſtinguteremur ab Arrio; aiebat namq; Filium eſſe creaturam, & minimè cõſubſtãtialem Patri: quod quidem probare nitebatur per nomen cauſæ, nam creatura eſt illa, quæ cauſatur; quod ſi in diuinis concedatur Patrem cauſare Filium, ergo Pater erga Filium eſt creator, & Filius eſt creatura; vt igitur ab hac impietate Arriana fugiamus, merito cenſuerunt latini abſtinere à nomine cauſæ.

Cauſa quid penes Patres Latinos.

6 At quid ad latinos, Hieronymũ & Auguſtinum citatos? Dicendum pro cauſa accipi *rationem formalem*, ita vt cum Auguſt. & Hilar. inquiunt idem eſſe ſibi cauſam ſapiẽdi, & eſſendi, ſenſus ſit idem ſibi eſſe rationem eſſendi, & ſapiendi, vſurpãt enim cauſam pro ratione eſſendi. Vel ſecundo intelliguntur negatiuè, ita vt Deus à nullo habeat dependenter ſuum ſcire, & eſſe, ſed vtrumq; habere à ſe ipſo. Hieronymus quoq; apertius incidit in hũc ſenſum, dum enim inquit, *Deus ſui origo eſt, ſuæq; cauſa ſubſtantiæ*, ſatetur à nullo habere ſuum eſſe depẽdenter, ſed à ſeipſo, qui ſenſus eſt etiã negatiuus, vt eſſe non participet ab vllo, ſed ſit à ſeipſo.

Cauſæ nomine cur vſum Concilium Florentinum.

7 Inſuper, quamuis Patres Concilij Florentini ſeſſ. 26. loquendo cum Græcis vſi fuiſſent quandoque nomine *cauſa*, id tamen agebãt more Græcorum, ne ob variationem vocum impediretur diſceptatio: cæterũ Eugenius 4. in literis vnionis, ita decernit, *Filium quoq; eſſe ſecundum Græcos quidem cauſam, ſecundum latinos vero principium ſubſiſtentiæ Spiritus ſancti, ſicut & Patrem*. vbi notatur varius loquendi modus, tum iuxta Græcos, tum iuxta latinos. Item idem Beſſarion c. 3. de Cyrillo loquens ita ait, *Beatus Cyrillus in eis, quæ ad Hermiã ſcribit, vna cum Occidentalibus Patribus non admittit quidẽ hoc nomen cauſa in diuinis perſonis*. ſcribit autem Cyrillus Alexandrinus in dialog. de Trin. inter Herm. & Cyrill. lib. 2. inquiens, *cauſam, & cauſatum neque nominare fas eſt: decet item de Deo potius dicere Patrem, ac genitum filium*: idemque lib. 5. theſ. c. 5. inquit, *Nunquam in Scripturis ſacris vllam cauſam poni, quando generatio Filij ex Patre ſignificatur: quando autem hominem factum dicunt Scripturæ, & natum ex Virgine narrant cauſam, illico ſubiungunt*. atque Dionyſ. de diuin. nom. c. 2. *Neque enim perfecta eſt inter effecta, & cauſas ſimilitudo, ſed effecta quidem cauſarum, quas poſſunt, præferunt imagines. cauſæ autem ſecretæ ſunt ab effectibus, ſuntque principij, ſui ratione ſuperiores*. quo loco Dionyſius tria docet reperiri inter cauſam, & effectum: primò, quod non interuenit perfecta ſimilitudo: ſecundo, quod ſeparatæ remanent, ſiuè ſecretæ cauſæ ipſæ ab effectibus. tertio, quod cauſa eſt ſuperior effectibus: at hęc quia inuoluunt imperfectionem, remouentur à diuinis, ideoque remouendum quoque remanet nomen cauſæ. Anſelmus epi. de proceſſ. Spiritus ſancti cõtra Græcos ſubdubiè loquitur, ait enim, *ſi tamen dici debet Deus habere principiũ, aut cauſam. Principium namque videtur non niſi rei incipientis eſſe, & cauſa nonniſi effectus alicuius, & Spiritus ſanctus nunquam incipit eſſe, nec eſt effectus alicuius*. quamuis inde in fine capitis ſe det, ſmiuet ad cauſam, inquiens, *Id ipſum intelligitur, ſi dicimus eſſe cauſam Filij: & Patrem, & Filium cauſam Spiritus ſancti*. Nazianzenus principiũ accipit pro cauſa, ait enim Orat. 29. *Principium hic pro cauſa accipio*. hæc de Græcis, cæterum latini abſtinent à nomine cauſæ.

8 Quod ſi Patres Florentini Cõ- *Idem.*

cilij afferas vtentes nomine cauſæ: reſponſio iam data eſt, non ex intentione id dicere, ſed ne diſputationem impediſſent cum Græcis, quale impedimentum exortum vtique fuiſſet variãdo terminos diſputationis; etenim mos eſt diſputantium, vt pars altera alteri concordet in terminis gratia quidem diſputationis, & ſuppoſitione iam facta, licet reuera non ex intentione conueniat. Item Patres ibidem ſubdunt, cauſam vocari, at ſecũdum Græcos, principium vero ſecũdum latinos.

9 Obſtaueris ex Ariſtotele, etenim pro eodem accipit principium, & cauſam; ait namque 5. Metaph. c. 1. *Toties autem cauſæ quoque dicuntur; omnes namque cauſa, principia*. & 12. Met. c. 1. *Tres cauſa, tria principia*. Denique impoſſibile videtur ſeparari poſſe rationem cauſæ à principio, ita namque accidit in creatis, ergo.

Cauſa, & principij differentiã non cognouit Ariſtot. velut Theologi.

10 Ad Ariſtotelem primo dicendum non cognouiſſe differentiã hanc, quam Theologi admittũt inter principium, & cauſam in diuinis; quoniã ipſe omnem principiationem, & cauſationem exiſtimabat fieri cum tranſmutatione, tempore, diſtinctione eſſentiali, & proceſsu de priuatione ad actum, vna etiam cum cæteris huius generis: verum quia hæc longè ſunt à diuinis, retinenda ratio principij, & reſpuenda ratio cauſæ. Confirmatur, ipſe namq; Ariſt. 2. phyſic. c. 3. loquẽdo de cauſa efficienti ait eſse illam; *quæ eſt principium mutationis, & quietis*, igitur quod cauſatur, procedit de non eſse ad eſse, cum mutatione &c. ratio vero principij productiui in diuinis, longè eſt ab his. Reſpondetur ſecundo nõ dixiſse Ariſtotelem. *Omnia principia ſunt cauſa*. ſed vice verſa, *Omnes cauſa principia*: hoc quidem verum, illud autem falſum: vnde valet conſequentia, eſt cauſa, ergo principium: non tamen è contra, eſt principium, ergo cauſa.

Cauſa an ſeparabilis à principio

11 Ad illud de ſeparatione impoſſibili cauſæ à principio, in creatis quidem locum habet, non tamen in diuinis.

QVÆSTIO IX.

Vtrum Principium in Patre prædicetur vniuocè de principio eſſentiali, & notionali.

1 COnſtito Patrem eſſe principium ex dictis, querimus an ratio principij in eo predicetur vniuocè tum notionaliter ad intra, tum eſſentialiter ad extra. Supponimus autem loqui de principio *quo* non de principio *quod*: ſiuè loquimur de principio principiandi, non de principio, *quod* principiat: ſiuè clarius, loquimur de principio formali, non de principio perſonali.

Hẽrici ſententia.

2 Hoc ſuppoſito, Henricus Anglicus penes Capr. in 1. d. 29. q. 1. ar. 2. ſentit prædicari vniuocè. Ex oppoſito D. Tho. 1. d. 29. q. 1. art. 2. D. Bonau. ibid. art. 1. q. 2. Durand. Capr. Gabr. eod. loco negant prædicari vniuocè. Vtrum vero prædicetur æquiuocè, an analoge, Gabr. ait prædicari æquiuocè: cæteri allegati aiunt prædicari analogè.

Principiũ an prædicetur prius de eſſentiali, an de notionali.

3 Verum quia analogia ſita eſt ſupra prædicari per ordinem, & per prius, & poſterius, quæritur de quo per prius prædicetur, an de notionali,

Digitized by Google

li,an de eſſentiali, Durandus quidem prius ait prædicari de eſſentiali, & probat vbi principiũ producit aliud ſimpliciter,ibi per prius, & principalius reperitur ratio principij,quam vbi producit non aliud, & diuerſum ſimpliciter, ac diſtinctum eſſentialiter à producente: ſed à principio notionali nõ producitur aliud, & diuerſum ſimpliciter à producente, cum Filius ſit cõſubſtantialis Patri,à principio autẽ eſſentiali producitur quid ſimpliciter diuerſum,vt creatura, ergo prius dicitur de eſſentiali, quam de notionali.

Principiũ prædicatur æquiuocè de notionali,& eſſentiali.

4 Ad quæſtionis ſolutionem dicimus primò, principium prædicari æquiuoce,de notionali, & eſſentiali. hæc vltra citatos Doctores pro ſecũda ſentẽtia, eſt etiam Scoti in 1.d.29. q.vn. Baſſol.ibid.& communiter Scotiſtarum ad eund.loc.prob. principiũ notionale dicit relationem realem: principium eſſentiale dicit relationẽ rationis,ſed enti reali, & rationis nihil eſt commune vniuocum,ergo prędicatur æquiuoce, maior patet quia notionale dicit relationẽ productionis ad intra, eſſentiale dicit relationẽ productionis ad extra; illa eſt realis, hæc rationis vt conſtat. Item ei,quod eſt ſimpliciter tale, & ei,quod eſt ſecundum quid tale,nihil eſt commune vniuocum: relatio realis importata per principium notionale eſt ſimpliciter relatio: at relatio rationis importata per principium eſſentiale eſt ſecundum quid relatio: ergo principium ad has relationes non erit vniuocum. Denique principio notionali producitur perſona, quæ eſt Deus, principio eſſentiali producitur ſuppoſitum,quod eſt creatura: at Deus, & creatura ſunt admodum longe diuerſa, ſiue cum Thomiſtis negaueris vndequaq; vniuocationem etiam entis inter Deum,& creaturas, ſiue cõceſſeris cum Scotiſtis,nihilominus ex eiſdem Scotiſtis habebis eſſe primo diuerſa ſaltem ſubiectiue quin potius in caſu noſtro erunt primo diuerſa etiam obiectiue cum ens reale,& ens rationis ſint primo diuerſa etiam obiectiue, relatio principij notionalis eſt realis, relatio principij eſſentialis eſt rationis, ergo quacunq; via concluditur principium non prædicari vniuoce de notionali, & eſſentiali.

Prædicatur analogicè de vtroque

5 Dicimus ſecũdò prædicari analogice de vtroq; principio, ſiue analogia ſit membrum diſtinctum, ſiue vnitum, & coniunctum cum æquiuocatione: hoc modo parum refert. hoc quidem verum adeo analogice prædicari,vt per prius, & perfectius prædicetur de vno,quam de altero. Quod ſi quæras,quale erit illud prius. Reſp. erit principium notionale. ergo dicimus per prius prædicari de notionali, quam de eſſentiali. Prob. Deus eſt prior Creatura,ergo prius eſt principium notionale,quam eſſentiale. Itẽ prior eſt generatio æterna Verbi, & productio æterna Spiritus ſancti,quã Creaturæ,ergo prius principium notionale. Inſuper ordo ad intra eſt prior ordine ad extra. Præterea principium eſſentiale ſupponit notionale, quia opera Trinitatis ad extra ſunt indiuiſa,ergo per prius dicitur de notionali. Probatur etiam dici eminentius,& perfectius, quod conſtat facillimè, quia per notionale producitur Deus Verbũ, Deus Spiritus ſanctus, at per eſſentiale producitur ens limitatum dependens,imperfectum,quod eſt Creatura. per notionale Pater cõmunicat eandem prorſus naturam diuinam perſonis, quod non facit per eſſentiale communicando rebus eſſe creatum, finitum,contingens, imperfectum, & ſimilia, ergo analogicè per prius, & perfectius dicitur de notionali, quam de eſſentiali.

Durãdi diſcurſus nõ concludit.

6 Durandi diſcurſus non cõcludit,ideo neganda eſt maior; parum namq; refert vtrum productum ſit idem,vel aliud, & diuerſum à producente,dũmodo ſeruetur ordo in prædicatione; natura namq; poſtulat, vt de perfectiori membro dicatur excellentius prædicari ſuperius,quoniã perfectius eſſe habet ſuperius dum contrahitur ad membrum perfectius, vt patet de animali, quod perfectius reperitur in homine,quam in equo: eſt vero notionale perfectius, & eminentius eſſentiali,ideoq; per prius,& perfectius prædicatur de illo: ratione quidẽ perfectionis prædicatur prius

de

de perfectiori, quod eſt notionali: ratione etiam, qua notionale eſt ęternale, ab æterno, creatura vero ſiuè eſſentiale eſt in tempore ratione creationis, fit vt prædicetur prius, & anterius de notionali.

Obiectio ex Scoto in doctrina eius

7 Scotus poſtquam in corpore quęſtionis docuit non prædicari vniuocè, inde reſpondendo ad primum princ. videtur aſſerere oppoſitum; quandoquidem quæſtionis initio ita arguebat, ſi principium diceretur eodem modo de notionali, & eſſentiali, ſequeretur quod principiata eſſent eiuſdē rationis, quod eſt falſum, quia nec Filius, nec Spiritus ſanctus principiantur vno modo, nec creatura eodem modo cum eis, ergo non prędicatur vniuocè. Argumentum hoc Scotus ſoluit dicendo. *Reſpōdeo quod in creaturis aliqua duo diſtincta ſpecie dicuntur eſſe alterius rationis, & tamē poteſt abſtrahi ab eis vnum commune vnius rationis, ſicut genus: ita in propoſito iſtæ productiones generatio, & ſpiratio ſunt alterius rationis, loquendo de proprijs rationibus earum, & tamen poteſt aliquod commune abſtrahi ab eis. & eodem modo de hoc communi, quod eſt principium, ipſum poteſt eſſe commune vnius rationis, licet illa de quibus dicuntur, ſint alterius rationis.* ex his duo concludit, primum, quod principium dicitur vniuoce de generatione, & ſpiratione. Secūdum, quod prędicatur etiam vniuoce de principio ad intra, & ad extra: hoc clare ſequitur, quia reſponſio hęc datur ad argumentum, ex quo inferebatur, quod ex prędicatione vniuoca ſequeretur Verbum, Spiritum ſanctum, & creaturam eſſe eiuſdem rationis: & nihilominus ait, quod licet ſecundū ſuas rationes formales ſint alterius rationis, tamen poteſt ab eis abſtrahi aliquis conceptus cōmunis, qui ſit eiuſdem rationis, nempe vniuocè, per vnius enim rationis, intelligat neceſſe eſt, conceptum vniuocum: ex his verò videtur contradictio penes eum: cū in corpore quæſtionis neget prædicari vniuocè de vtroq; principio.

8 Verum reſpondemus ad eius mentem, quod loquendo in ſubſtantia de vtroq; principio, minimè vniuocantur, vt per probationes patet; loquendo verò in conceptu, poſſunt vniuocari, abſtrahendo ab ipſis rationem principij, vt principium eſt. Vel dicimus, quod aut loquimur de conceptu adæquato ipſorum, aut de conceptu inadæquato: de primo verum eſt non vniuocari, vt patuit, de ſecundo concedi poteſt, quia vniuocantur inadæquatè in conceptu principij vt principium. Vel tertio in terminis Scotiſtarum, non vniuocantur in re, ſed in realitate, id verò inadæquatè. de conſimili dictum fuit ſup. artic.1. de paternitate vtrum importet cōceptum vniuocum ad creatam, & increatam, ita & hic. *Soluitur.*

9 Dices, principium de ſe vel eſt ens per eſſentiam, vel per participationem, vel vtrumque. principium quidem notionale eſt ens per eſſentiam, principium eſſentiale per participationem, at enti per eſſentiam, & per participationem nihil eſt commune vniuocum. Reſp. de ſe principium nec eſſe hoc, nec illud formaliter, nec notionale, nec eſſentiale formaliter, ſed vtrumqum permiſſiuè, quia poteſt reperiri in vtroq; cōtractè, ſicut de facto reperitur, & prædicatur de eis. Reſpondetur ſecundo, enti per eſſentiam, & per participationem nihil eſſe commune in re; & in ſubſtantia, ſed eſſe quid commune in realitate, & conceptu. Reſpondetur tertio, non eſſe quid commune in conceptu adæquato, ſed in conceptu inadęquato, vtpote in conceptu principij, vt principium eſt in ſe, abſtrahendo ab hoc, & illo, à notionali, & eſſentiali. *Obſtatur.* *Reſpondetur.*

QVAES

QVÆSTIO X.

Vtrum potentia generatiua Patris, & ſpiratiua Spiritus ſancti ſit eſſentia, an relatio, an vtrumq;

ARTIC. I.

Proponitur ſententia D. Bonau. & Durandi.

Sententia D. Bonau.

Diuus Bonau. cum Dur. in 1. d. 7. q. 1. 2. docet ſolã relationem, quatenus diuinæ conſtitutiuam perſonæ eſſe principium *quo*, non autem eſſentiam diuinam in productione Verbi, & ſpiritus ſancti. ſuadetur autem hæc ſentẽtia primo, actus producendi notionales ſunt actus perſonales: ſed perſonæ conſtituuntur per relatiua; ergo relationes ſunt principium *quo*. Secũdo, ſi eſſentia eſſet principium *quo*, ergo poſſet producere, etiã remoto per impoſſibile omni diuino ſuppoſito, & ita poſſet generare abſque ſuppoſito Patris, & ſpirare abſque Patre, & Filio, id vero falſum. prob. ſequ. forma, & principium alicuius operationis, eſt principium talis effectus vbicunque fuerit, prob. de accidentibus Sacramẽti Euchariſtiæ, quæ exiſtendo ſine ſubiecto agunt id, quod agebant in ſubiecto: patet etiam de humanitate Chriſti, quæ in ſuppoſito Verbi inexiſtens, eadem operatur naturalia miniſteria, quæ poterat naturaliter operari in ſuppoſito proprio ſi in eo fuiſſet; ergo natura diuina ſi extra ſuppoſita Patris, & Filij exiſteret, poſſet vtrique ſpirare: & ſi extra Patrem extraret, poſſet Filium generare, cùm pariformiter vtroque modo haberet rationem principij *quo* generandi, & ſpirandi. Tertiò diſtinctarum productionum debent eſſe principia diſtincta productiua: generatio, & ſpiratio ſunt principia alterius rationis, eſſentia autem eſt eiuſdem omnino rationis in omnibus ſuppoſitis; ergo nõ poteſt eſſe principium eſſentia diſtinctarum productionum, ſunt autem ipſæ relationes alterius rationis, ergo ipſi competit eſſe principiũ. Quartò, productioni vt ſic, potius, & per prius conuenit eſſe diſtinctiua, quàm aſſimilatiua: aſſimilatio habetur per eſſentiã, diſtinctio per relationes, vt patet. probatur antec. omnis quidem productio eſt diſtinctiua, vt patet in vtraq; tùm vniuoca, tum æquiuoca productione, in qua ſemper producens diſtinguitur à producto, cum nihil producat ſeipſum teſte Aug. at nõ omnis productio eſt aſſimilatiua, vt patet de productione æquiuoca: cũ igitur in diuinis productionib. & productis reperiatur diſtinctio, vtiq; attribuenda venit relationi, relatio enim eſt quæ diſtinguit. Item diſtinguitur producens à producto: non autem diſtinguitur per eſſentiam, ergo nec producitur per eſſentiam. Accedit Auguſt. 6. Trin. *eo Pater, quo eſt ei filius*: ſed eſt Pater mediante relatione, ergo relatione vt principio eſt ei Filius. Confirmatur, per eſſentiam non eſt magis Pater, quam Verbum, & Spiritus ſanctus, cum ratione eſſentiæ omnes ſint idẽ; & vnus Deus; ergo ratio, qua ſit Pater, non erit eſſentia, ſed relatio. Athanaſius quoq; lib. contra Anom. ait Patrem hypoſtaſi ſua gignere; igitur non eſſentia tanquam principio. Confirmatur, eſſentia non generat, neq; generatur, ergo nec erit principiũ quo produ-

producendi: antecedens pater ex c. damnamus de ſum. Trin. & fid. cath. inſuper forma conſtitutiua eſt etiam productiua: at conſtituitur Pater paternitate, ergo generat paternitate. Præterea generatio eſt relatio, ergo potentia generandi eſt relatiua, ſiue relatio. prob.ſeq.talis eſt potētia,qualis actus:actus autem generandi eſt relatio,ergo & potentia erit relatio.Demum, medium eſt eiuſdem rationis cum extremis: Pater,& Verbum ſunt duo extrema relatiua; ergo principiũ generandi medians eſt relatiuum. Fauent quoq; huic ſententię Greg.Arim. & Aureol.1.d.7.q.1.art.1.2. de quibus in ſeq.

ARTIC. II.

Proponitur ſentētia Gregorij Ariminenſis, & aliorum.

Gregorij ſententia.

1 GRegorius Ariminenſis in 1. d.7.q.1.artic.2.tria dicit,primum eſt, Non eſt in diuinis aliquod principium *quo*,diſtinctum à principio *quod*. Secundum,eſſentia non eſt principium *quo* productiuum Filij. Tertium, neq; relatio ipſa Patris habet rationem principij productiui. probat verò ſingula per ordinem.

2 Et de primo ſic, principium productiuum Filij ſeipſo producit; ergo non eſt diſtinguere inter principium *quo*, & *quod*. prob.conſequ: ſi principium *quo* eſt aliud à principio *quod*; ergo non producit ſeipſo primo.ſed per aliud. ratio hæc fundatur ſuper ſumma ſimplicitate Dei; propterquam negat diſtinctionem inter principium *quo*,& *quod*, vt ſaluetur ſimplicitas diuini eſſe,diuiniq; principij productiui, & vitetur compoſitio.Secundo,ſi Pater produceret per aliud à ſe tãquam per principiũ quo, illud tale eſſet quodãmodo cauſa Patris: prob. omne, quod agit per aliquid aliud, habet eſſe tale per illud: cõſtituitur autem Pater per generare, & generandi principium eſt principium *quo*; ergo illud eſt cauſa Patris. Tertio ſi aliqua forma ſimplex per ſe exiſteret; vtique ſeipſa ageret primo,& per ſe,& nõ per aliud:prob. forma compoſita agit per principia diſtincta,*quod*.& *quo*: talis autẽ multiplicatio, & diſtinctio nõ contingit in forma ſimplici: at forma ſimplex eſt in primo producente ad intra. ergo non eſt diſtinctio principij, *quod*, & *quo*.

3 De ſecundo ſic, quod nempe eſſentia non ſit principium *quo*. primo,producens, & productum diſtinguuntur realiter: ergo ſi eſſentia eſt principium: diſtinguetur realiter à Filio producto, & Spiritu ſancto ſpirato.Confirmatur,principiũ vt principium non eſt principium ſui, ſed alterius,ex Ariſt.1 phyſ t.cap.8 ſed non eſt diſtincta à genito,ergo non eſt principium generationis, vel eſſer principiũ ſui. Secundo ſi eſt principium *quo*;ergo eſſentia eſſet relatiuè ad aliud;prob principium inquãtũ principium eſt ad aliud:at eſſentia eſt quid abſolutum; reſpectiua verò dicuntur de hypoſtaſib.lib.3.c.6.

4 De tertio denique quod proprietas perſonalis nõ ſit principium *quo*,probat,actus generandi eſt prorſus idem cum perſona; igitur idem eſt principium *quo*, & *quod*;ergo fruſtra quæritur principium *quo* Confirmat argumẽtis primæ aſſertionis, dum ratione ſummę ſimplicitatis nõ eſt quærere principium *quo*, aliud à *quod*;ſed Pater ſeipſo,primo generat: ergo vel nullum eſt principium *quo*, nempe diiſtinctũ, vel eſt idem prorſus *quod*,& *quo*. hoc idem ſenſit Maior in 1.d.7 q.1.

5 Henricus quolib.3. in diuinis duo ſtatuit principia; alterum elicitiuum; alterum determinatiuum,ſiuè modificatiuum. primum vocat eſſentiam ſecundum appellat relationem.probat hoc;eſſentia quãtum eſt ex ſe,indifferens eſt ad generationem, & ſpirationem: ergo licet ex ſe ſola ſit principium elicitiuum indifferens, eget nihilominus principio determinatiuo ad eas,& modificatiuo.hoc idem de modificatione tenet *Henrici.*

Vaſq.

Vaſq. 1.p d. 164. cap. 4 citatq; pro ſe Caetanum, Marſil. Ferrar.

D. Thom. 6 Denique D. Tho 1. p. q. 14. art. 5. docet potentiã generandi importare in recto eſſentiam diuinam, & in obliquo relationem. & ſub ſequẽter aliqui alij inferunt relationem pertinere ad rationem cõſtitutiuam principij generandi, & propterea relationem eſſe principium operandi. hi verò diuiſi ſunt, aſſerunt namque aliqui eſſentiam, & relationem ſimul eſſe potentiam producendi: ex quibus alij aiunt, apud Dur. vtramque concurrere ex æquo: Alij relationem eſſe principaliorem; quia debet inter producens, & productum intercedere diſtinctio realis: hæc verò eſt à ſola relatione. Alij principaliorem locum tribuunt eſſentiæ, quia ex ipſa dimanat relatio, & cuncta, quæ ſunt in diuinis, indeq; relationem cõcurrere vel ſub relatione vltimi determinantis, vel modificantis, vel conſtituẽtis principium totale, & quod.

ARTIC. III.

Potentiam generandi non eſſe relationem, ſeu paternitatem, contra primum art.

Potentiam generandi non eſſe relationem. 1 IN primo artic. aſſerebatur principium, & potentiam generãdi in Patre eſſe relationem: arguitur verò non eſſe relationem, tum ex ſententia Scoti in 1 d. 7. q. 1. tum D. Tho. 1 q. 41. art 5. tum aliorum ferè cõmuniter. Primo, ſi relatio eſt principium, ergo in diuinis non diſtinguitur generatio à ſpiratione, conſequens eſt falſum; prob. ſequ. ambæ productiones eſſent per modum naturæ, ergo ambę eſſent generationes: prob. aſſumptum, illæ sũt productiones per modum naturæ, quæ emanãt à principio formali producente per modum naturæ; illæ verò ſunt liberæ, quæ manant à principio productiuo liberè, & per modum voluntatis ſed nulla relatio eſt principium productionis liberæ; ergo productio ſpiritus ſancti eſſet generatio. eſſet enim à relatione per modum naturæ. Item omnis relatio æquè naturaliter reſpicit ſuum terminum; ergo ſpiratio actiua naturaliter reſpicit Spiritum ſanctum, qui eſt terminus; ergo naturaliter producitur, & per modum naturæ. Inſuper, generatio actiua, Paternitas, ſiue relatio paternitatis ſunt idem; ergo idẽ erit principium ſui ipſius: prob. ſequ. generatio, & paternitas ſunt idem; ſed per generationẽ habetur paternitas per ſe, tanquam principio productiuo; ergo idem producet ſeipſum. Rurſus, principium totale nõ eſt minus perfectũ termino formali: patet in vtraque productione, tũ æquiuoca: quod non eſt minus perfectum termino: modo autem ſufficit, vt non ſit magis perfectum; quia in diuinis ſtat æqualitas, in creaturis namque cauſa toralis eſt perfectior ſuo effectu: at in diuinis eſſentia eſt terminus formalis generationis, & eſt id, quod eſt perfectiſſimum in diuinis; etenim perfectionum, quam habent relationes, habent ab eſſentia à qua pullulant, quod ſi ita eſt, vt relationes, & perfectiones earum pullulent ab eſſentia & quaſi producantur, vt quidã loquũtur, ab eſſentia, quomodo poterũt dare eſſe eſſentiæ, tanquã termino producibili per eas? Præterea ratio indiuidualis in humanis non eſt principium generandi; ergo nec relatio ſuppoſitalis in diuinis. prob. antec. ſi eſſet principium ratio indiuidualis, & perſonalis. ergo Petrus generaret Petrum, & non hominem at Petrus non generat Petrum, ſed hominem: per accidens autem eſt vt filius genitus à Petro appelletur inde Petrus ex inſtitutione hominum. Confirmatur, non Petreitas eſt principium generandi, ſed humana natura, aliàs ſequeretur Petrum generare Petrum, prob Petreitas eſt principium generandi; ergo generat Petrum. Confirmatur etiam, generans aſſimilat ſibi genitum non in ratione indiuiduali,

ſuppoſitali, ſed in ſpecie, & natura; ſed generatio eſt à principio aſſimilatiuo, id autem eſt natura, quæ aſſimilat, non ratio, & conditio ſuppoſitalis; cum ergo Verbum ſit ſimile Patri, non paternitate, ſiue relatione aſſimilabitur, ſed natura, ergo nec paternitatis relatio erit principium generãdi. Item ſequitur generationem diuinam eſſe æquiuocam, prob. productio tunc diſſimilis eſt, & alterius rationis à relatione filiationis; generatio namque actiua, & paſſiua ſunt alterius rationis vt ſic, ergo paternitas vt ſic non erit potentia generandi. Accedit, relatio eſt de genere ſterilium, cùm non ſit nec principium, nec terminus motus 5.phyſ.t.10. ergo nec paternitatis relatio poterit eſſe principium fæcundum generationis Denique ſequitur paternitatẽ eſſe perfectiorem filiatione, & ita Pater eſſet perfectior Filio, cùm tamẽ ſint æquales in perfectione. prob. ſeq. potentia productiua cõtinet virtualiter productum, & eſt perfectior producto ſi non eſt eiuſdem rationis cũ illo: at paternitas non eſt eiuſdem rationis cum filiatione, ergo producendo illam erit perfectior ipſa. Confirmatur, generatio paſſiua non dat Filio vt generet: generatio actiua dat Patri, vt generet per ſe; ergo perfectior Filio Pater; prob. ſeq. perfectior eſt forma, quæ dat agere ſuo ſuppoſito, quàm quæ negat actiorem.

ARTIC. IV.

Impugnatur Gregorius, Henricus relati in artic. ſecundo.

Principiũ quo diſtinguitur à principio quod.

1 GRegorius non diſtinxit inter principium *quo*, & *quod*: & propterea ſuam ſententiam ſtatuit, de qua ſup. artic. 2. ſed contra eam arguitur. Vnicuique *quo* correſpondet ſuũ proprium, & adæquatum *quod*: ergo non eſt idem formaliter principium *quo*, & *quod* generationis, ſiuè ſpirationis, ergo non ſeipſo, primo Pater generat, ad ſenſum Gregorij. Item Pater aſſimilat ſibi Filium nõ in perſona, ſeu perſonalitate, ſed in natura; ſed principium, *quo* eſt natura, principium *quod* eſt perſona; ergo non ſunt idem *quo*, & *quod*. antecedens probatum remanet artic. præcedenti. Inſuper Pater, & Verbum ſpirant Spiritũ ſanctum non ſolum habentes principiũ *quod*, ſed tãquam habentes principium *quo*; ergo ſimiliter penes generationem diſtinguendũ eſt de principio *quod*, & *quo*. antecedens ad primam partem patet; nam Verbum eſt vnum ſuppoſitum ſpirans, & Pater eſt alterum ſuppoſitum ſpirans; ergo habent principia *quod*, & *quo*: Et quoad ſecũdam etiam partem eſt manifeſtum, ſiquidem mediante vnica vi ſpiratiua ſpirant, vnde licet ſint duo ſpirantes, ratione duorum ſuppoſitorum; nihilominus ſunt vnus ſpirator: diuerſitas autem iſta omnino indicat non eſſe idem *quo*, & *quod*. Deniq; cõprobatur ex eo, quod accidit ad extra: vbi tria ſunt ſuppoſita, ſeu principia quod, vel quæ, producentia realiter diſtincta; & nihilominus eſt vna in eis vis productiua, creatiua, gubernatiua. Aſſertio eſt communis tum Scoti, tum Diui Thomæ; licet in modo diſtinctionis diſcrepent, penes formalem, & rationis.

Indeterminatũ actiuè non eget principio alio determinãtè extra ſe.

2 Henricus inde poſuit relationem eſſe principium determinatiuum eſſentiæ, vt in eod. artic. At contra eũ obijcitur, indeterminatum actiuè nõ indiget principio alio determinante, ſed ſemetipſum poteſt determinare ad actionem poſitis cęteris conditionib neceſſario cõcurrentib. ad actionem: eſſentia autem eſt indeterminata actiuè ad vtramq; productionem; ergo non eget relatione tanquã principio determinante, ſeu modificante. Probatur aſſumptum tum in agentib. liberis, tum naturalib. volũtas namq; eſt indeterminata actiuè ad operandũ indeque fit, vt ſemetipſam determinet ab intrinſeco ad hoc potius, quã illud, poſita præſentialitate obiecti, cæteriſq; concurrentib. Sol etiam eſt actiuè indeterminatum ad multa, vt

ad hominem producendum, Ranas, equum,& ſimilia: & nihilominus ex ſeipſo determinatur à propria virtute, tanquam principio ad producendum,modo hominem, modo equum, modo ranam,concurrentibus cęteris diſpoſitiuis. Patet inſuper oppoſito, vbi enim reperitur indeterminatio paſſiua, ibi addendum eſt principium verè determinãs ad actionem,& modificans eam: vt materia prima eſt indeterminata paſſiuè,& ex ſe ipſa non poteſt ſemetipſam propria virtute determinare; qua propter indiget propria forma determinante illam ad hanc,vel illam ſpeciem, vel indiuiduũ conſtituendum; ſed huiuſmodi nõ eſt diuina eſſentia.Inſuper,Paternitas,ſicut & omnis conditio ſuppoſitalis, ſeu indiuidualis, non eſt principium agendi, ſed conditio Agentis; igitur non habebit rationem principij determinatiui.Item conditio Agẽtis, ſicut Paternitas, ſupponit principium *quo* agendi, & non cõſtituit illud;qua propter iam eſſentia habebit rationẽ talis principij agendi, licet requirat inde conditionem Agentis, vt Paternitas,ſed de hoc infra.Denique ſi relatio haberet rationem principij determinantis,vtique eſſet nobilior,quã eſſentia: prob.in eſſentia eſt ſolùmodo ratio agendi: in relatione eſſet ratio,& inſimul conditio: ratio quidem agendi, & ratio determinatiua principij *quo* agendi.vide Scot.1.d.7.q.1.

Indeterminatum paſſiuè eget principio extra determinante.

ARTIC. V.

Oſtenditur quid, & qualis ſit potentia generandi in diuinis.

1 NVnc abſoluenda eſt totalis quæſtio de potentia generãdi:quæ partim ex dictis, partim conſtabit ex dicendis. Sit autem prima aſſertio. Potentia generandi in Patre materialiter, & fundamentaliter conſiderata eſt quid abſolutum. eſt Scoti & D.Tho. vbi ſup. Probatur primo, non eſt relatio, vt probatum fuit in artic.3. ergo remanet, vt ſit quid abſolutum.Secundo,quod eſt perfectionis in principio productiuo, non tollit ab illo rationem principij productiui: ſed communicare ſed in identitate numerali, & adæquata eſt perfectio in principio productiuo; ergo non tollit ab eo rationem principij productiui.maior patet, & prob.min. ſi per impoſſibile Deus, ſiuè Deitas generaret alium Deum, & iſte alius generaret tertium, & tertius quartũ; vtique Deitas,& nõ relatio eſſet principium productiuum:licet productio fieret non identitate naturæ,nec adęquatè, quæ omnia dicũt imperfectionem;igitur cum modo communicatur Deitas perfectiori modo, quia adæquatè,& in identitate naturæ, nõ minus, immo multo magis habebit rationem principij productiui. Confirmatur,ſi ignis, quia nunc communicatur ligno in alteritate numerali naturæ, eſt principium communicationis,& productionis; non minus eſſet principium,ſi communicaret ſeipſum adæquatè,& in identitate naturæ; immo perfectiori modo produceret, quia nõ cum diuerſitate numerali naturæ. Tertio ſi eſſentia eſſet abſq; diuinis relationibus, nihil minus hic Deus produceret Deum; ergo Deitas eſſet principium *quo*, ſeu potentia materialiter cõnotata productionis: antecedens prob.nam quæro ſi non ipſa eſſet principium communicandi ſeipſam, à quonam communicaretur, non à relationib. data hypotheſi eas non eſſe: nõ ab aliquo alio perfectiori, & ſuperiori ad eſſentiam, quia nihil eſt, cùm ipſa ſit primum perfectiſſimum in diuinis; ergo ipſa eſt vt ſic potentia generandi.

Potẽtia generãdi fundamentaliter eſt quid abſolutum.

2 Reſpondet Vaſq.1.p.q.164.nõ eſſe parem rationem vtrobiq; nam ſi eſſẽtia,ſeu Deus generet alium Deũ, & hic alium, vtiq; eſſentia eſſet principium; quia iam diſtingueretur realiter à Deo genito: at cum nunc eſſẽtia non diſtinguatur in Patre, & Filio, remanet vt eſſentia non ſit potentia, & principium; etenim generans, & genitum diſtinguerentur realiter, ſicq; eſſentia diſtingueretur realiter; ponendo tamen non eſſentiam, ſed

Vaſquij reſponſio confutatur.

relationem, vel perſonam eſſe principium, ponitur quidem diſtinctio inter ſolas relationes, & perſonas. Verum fallitur eius diſcurſus, non penetrans diſtinctionem principij *quo*, & *quod*: & quidem diſtinctio realis interuenit inter principium *quod*, & terminum *quod*, ſeu totalem, vt ſunt ſuppoſita producentis, & producti; cæterum principiũ *quo* eſt idem vtrobiq; quia eſſentia eſt eadem Patri, & Filio; igitur hinc non poteſt negari ratio principij generandi; nulla enim interuenit diſtinctio penes illam. Rurſus, intellectus, & voluntas ſunt principia *quib.* generationis, & ſpirationis; & nihilominus non diſtinguuntur in Patre, & Filio: Verè autem ſi Deus generaret aliũ Deum, Deus diſtingueretur realiter à Deo: at modo cum ſit etiam Deitas ratio principiandi vt *quo*, non diſtinguitur à generante, & genito; principium enim *Quod*, & terminus *Quod* diſtinguũtur, nõ *Quo*; eſſentiale: licet diſtinguãtur principiũ *Quo*, & terminus *Quo* notionale.

Principiũ quod, & terminus quod diſtinguũtur non quo eſſentiale.

3 Quartò, eſſentia eſt terminus formalis productionis, ergo eadem eſſentia erit principium formale generationis, & ſpirationis: antecedens patet: & prob. conſequ. impoſſibile eſt Agens communicare, & dare eſſe alicui, niſi agat mediante forma æquè perfecta, ſi eſt Agens vniuocum, vel perfectiori, ſi eſt Agens æquiuocum: ſed in diuinis nihil eſt perfectius abſoluto, quod eſt eſſentia; eſt enim pelagus omnium perfectionum. Sextò, illud eſt principale principium productionis ſubſtantialis, in quo productum aſſimilatur producenti: aſſimilatur autem Filius Patri in eſſentia. Denique generatio eſt opus naturæ; ſed non eſt opus naturæ, vt generantis, tanquam principij *quod*, quia eſſentia nec generat, nec generatur; ergo generantis vt principij *quo*. Maior eſt Damaſc. l. 1. fid. orthod. cap. 8. & Hilar. 5. Trin. dicẽtis. *Filius ex virtute naturæ in eandem naturam natiuitate ſubſiſtit.* & Chriſtus Io. 10. *Pater quod dedit mihi, maius eſt omnibus.* maius autem, & perfectius nõ eſt niſi eſſentia, & de hac inquit Richar. Victor. lib. 6. Trin. cap. 2. *Natiuitas Filij non poteſt eam, ex qua profecta eſt, non habere naturam*: igitur ex natura diuina profecta eſt communicatio naturę facta Filio; ergo connotatum materiale generationis Filij, ſicut & ſpirationis Spiritus ſancti eſt eſſentia, & in Deitate abſolutum.

Agẽs vniuocum agit forma æquè perfecta cum paſſo. æquiuocum perfectiori. at verũ de æquiuoco totali nõ partiali.

4 Secũda Aſſertio, eſſentia, prout præſcindit ab vnione cum intellectu, & voluntate non poteſt appellari potentia producendi, & communicandi materialiter cõnotata. eſt Scoti locis citandis, eſtq; contra D. Tho. vbi ſup. ait enim *Potentia generandi in Patre ſignificat in recto naturam diuinam, & in obliquo relationem.* licet autem ſic loquatur D. Tho. nihilominus non cenſendus eſt excluſiſſe intellectum: Vel dicẽdum loquutum fuiſſe de potentia generandi remota, quæ eſt ſola eſſentia, ſecluſo intellectu, vt etiam exponunt Thomiſtæ, licet aduerſentur tali expoſitioni aliqui Scotiſtæ. Aſſertio duas habet partes; vnam, eſſentiam habere rationem principij generandi: alteram, eam habere vna cum applicatione, & vnione intellectus. prima pars eſt probata vſque nunc in prima aſſertione: ſecunda fuit etiam probata quæſtione antecedenti, cùm quærebatur vtrum Verbum producatur ex ſola fæcunditate naturæ: quapropter non eſt nunc amplius immorandum.

Eſſentia præſcindẽs ab intellectu, & voluntate an appellãda potentia productiua

5 Verum quia videntur cenſere aliqui docuiſſe Scotum ſolam eſſentiam, præſcindendo ab intellectu, & voluntate, eſſe productionis principium; hinc eſt, vt ad eius mentem ſtatuatur aſſertio, & ſit videndum quid ſentiat: Suarez quidem l. 6. Trin. c. 5. & Vaſq. vbi ſup. aiunt Scotum voluiſſe, quod abſolutum connotatũ à Scoto per potentiam generandi ſit eſſentia ſola ex ſe abſolutè conſiderata; cũ hac tamen conditione, vt ſit in perſona generante à ſe ſine aliqua ab alio communicatione. Poteſt vero afferri locus ipſius Scoti in 1. d. 7. q. 1. §. ad quæſt. & § quia autem alia argumenta: vbi plurima format argumenta, quibus oſtendit eſſentiam ſub ratione abſoluti eſſe potentiam materialiter connotatam: & ſunt ea argumenta, quib. probata eſt prima aſſertio,

Scoti ſenſus.

Ve-

Digitized by Google

Verum non eſt talis intentio Scoti, vt præſcindat eam ab intellectu: ſed intantum nominauit eam ſub ratione abſoluti, inquantum noluit relationẽ habere rationem principij productiui, vt oſtenſum eſt ſup. art. 3. contendebat namq; an relatio, an abſolutum habeat rationem principij, & ait, non relationem, ſed abſolutum, meritoq; appellauit eſſentiã ſub ratione principij abſoluti. Nec opus erat tũc nominare intellectum, quia pro tunc nõ occurrebat occaſio diſputandi de intellectu, & propterea tunc tacuit, faciens expreſſam nominationem de abſoluto eſſentiæ, & nõ de intellectu. Quod vero ipſe admittat eſſentiam vna cum intellectu, & voluntate conſtituere principium quo generandi, & ſpirandi, expreſſiſſimè patet tum in 4. d. 1. q. 1. litt. Y. docendo naturam intellectualem, perſonaſq; diuinas nihil producere, niſi intelligendo, & volendo, tum ad intra, tum ad extra: id ipsũ habet quol. 14. litt. I. & in 1. d. 26. q. 1. litt. Z. & d. 2. q. 7. §. ad primũ. & quol. 2. §. ad primum triplex eſt. & 1. d. 7. q. 1. §. loquendo tunc. & d. 13. q. 1. §. aliter ponitur. & in 2. d. 1. q. 1. §. *quantum ad primum, & quantum ad ſecundum*: eſtque communis ſenſus Scotiſtarum vnanimiter ſic ipſum interpretantiũ. Tanto magis, quanto conſtituit pro Verbi gignitione memoriam fæcundam ſub ratione principij: & voluntatem fæcundam in ordine ad ſpirationem: vtraq; vero fæcunditas cõſtat eſſentialiter non ex ſola eſſentia, ſed ex eſſentia iuncta cum intellectu, & voluntate.

Eſſentia cũ intellectu, & volũtate eſt principium proximum productionis.

6 Tertia hinc inſurgit aſſertio; quod eſſentia vna cum intellectu, & voluntate eſt proximum, & immediatum principium generationis, & ſpirationis. hęc eſt Scoti vbi ſup. & quol. 2. litt. P. ait, eſſentia merè intellectualis non eſt principium alicuius productionis, niſi prout coincidit cum memoria, & voluntate. hinc elicitur, quod præſcindendo eam à potentijs, vel non erit principium, vel non erit principium proximum, ſed remotum. probatur primum, productio Filij eſt per intellectum, & Spiritus ſancti per voluntatem; ergo præciſo intellectu, & voluntate iam non habetur Filius, & Spiritus ſanctus. Item eſſentiæ, vt eſſentia eſt, non competit operari; eſſentia namq; tum Angeli, tum animæ non operatur, nec intra ſe, nec extra, modo rationali, & intellectuali; ergo nec eſſentia præciſo intellectu, vt voluntate diuina: ſed de hoc quæſt. præced. probatur ſecundum, nam principium remotum, ſeu potentia remota eſt illa, quæ quantum eſt ex ſe, habet quidẽ requiſita omnia ad operãdum, verum quia deficit ſibi conditio aliqua externa, ideo non operatur, vt ignis potẽs eſt remotè ignire, verum quia deficit approximatio ad lignum, ideo non vrit: talis eſſet eſſentia, deficiente ſibi vnione, & copulatione intellectus. & quidem aliqui appellant potentiam remotam: & D. Tho. ſup. appellat, primum, & principale principium *quo*: & ex Scotiſtis Fauentin. 1. diſp. 35. c. 4. nu. 19. appellat eam potentiam remotam, prout præſcindentem à perſona, & relatione. Aliqui etiam appellant abſolutè remotam, & intellectum, & voluntatem potentiam proximam.

Potẽtia remota quid.

7 Verum melius eſt dicere, Eſſentiam vna cum intellectu, & voluntate eſſe omnino principium proximum: & ex his duobus ſ. eſſentia, & intellectu, tanquã ex duobus principijs partialibus conſtitui vnum principium *quo*, totale, quodquidem eſt memoria fæcunda: ita etiam cum voluntate, & eſſentia voluntas fęcunda, veluti principium totale *quo*, fit ex duobus partialibus præſcindendo ab alio principio totali *quod*, nempe perſonali. hæc eſt communis ſententia Scotiſtarum, paucis demptis: quæ eſt conformior Scoto, & habetur locis eiuſdem Scoti nuper in ſecunda aſſertione citatis. Dices, eſſentia eſt fundamentum, & radix; ergo habebit rationem nõ proximi, ſed remoti, ſicut rationem remoti habet in omnibus fundamentũ, & radix. Reſp. eſſentiam conſiderari vel in ratione principij, vel in ratione fundamenti, & radicis: hoc quidem ſecundo modo poteſt habere rationẽ remoti: at primo modo erit ratio proxima principiandi, quia ex ipſa, & intellectu conſurgit vnum principium,

Eſſentia cũ intellectu, & volũtate, eſt principiũ Quo totale.

Eſſẽtia vel ſub ratione principij, vel fundamenti.

&

& illud eſt vere proximum in principiando. Dicendum ſecundo, quod iuxta noſtrum modum concipiendi, eſſentia videtur habere rationem remoti, quia eſt quid omnino primum in diuinis: tum etiam quia eſt radix, à qua pullulant ibi omnia, & eſt fundamentum primariũ, in quo ſubſiſtunt perſonæ; cæterum vt habet rationem principij, ſeu comprincipij; eſt omnino proximum. Dicendum tertio, quod ordo, qui ibi eſt, non eſt ſignorum, in quibus, ſed à quibus, & conſequenter eſt ſimul cum intellectu in ratione proxima principij productiui vt *quo*: de quo etiam ſupra quæſt. antec. art. 2. in fin.

Potentia generãdi adæquata quid

8 Quarta aſſertio. Potentia generandi adæquata conſiderata, vna cum omnibus requiſitis ad generandum, eſt memoria fæcunda, prout in in prima perſona Patris, quatenus conſtat ex intellectu, & diuina eſſentia ſub ratione obiecti actu intelligibilis, concurrere vna cum ea. ipſa actiua generatione Patris. eſt cõmunis, & abſque diſcrepantia, præter Dur. D. Bonau. vt ſup. eo ſenſu, quo eſtimant ſolam relationem eſſe principium *quo*. Probatur, ſed prius declaranda eſt aliquo modo, vt innoteſcat varietas in declarando eam. Iam vltra eſſentiam, & intellectum quæ ſunt principium *quo*, requiritur relatio perſonæ, vt faciat principiũ *quod*: at aliqui aiunt relationem concurrere tanquam principium conſtitutiuum potentiæ adæquatè inſpectatæ. Alij videntur negare, vt D. Tho. docens, concurrere eſſentiam ſolam ſub ratione principij; quia ait, eſſentiam eſſe principium in recto, relationem in obliquo. quidquid tamen ſit, dicimus perſonalitatem cõcurrere, non vt ratio agendi, ſed vt conditio Agentis: non quidem vt ratio agendi, quia ratio agendi eſt natura: conditio autem Agentis eſt perſonalitas: hæc eſt ſententia Scoti. Mayronis, Baſſolij, & cõmunis Scotiſtarum veterum, & recentiorum: quam amplexus eſt denique Suar. de Trin. l. 6. c. 5.

9 Et ex diſcurſu ſuadetur ita eſſe. Ignis quidem habet in ſe principiũ igniendi: verum de ſe ſolo non ſufficit: requiritur autem approximatio agẽtis ad paſſum, & ablatio obſtaculi intercepti: quo habito ſequitur ignitio. vtrum verò approximatio, & ablatio obſtaculi ſit principium, & vera ratio, ſeu cauſa cõbuſtionis, minime quidem; neque enim concedit Philoſophus abſolutè; ſed eſt bene ratio ſine qua non. Cur verò non ſit ratio productiua abſolutè & vera cauſa, ideo quoniam approximatio non eſt de natura, & ſpecie ignis, ergo non producit ignem; nam ignis eſt, qui cauſat ignem, tanquam cauſa vniuoca effectum vniuocum: item approximatio eſt relatio: at relatio eſt de genere ſterilium; ergo non eſt fæcunda vt producat. demum approximatio eſt accidens: & accidens nõ eſt cauſa formalis ſubſtantiæ, præcipuè in actione vniuoca. itẽ de amotione obſtaculi, ipſa eſt pura negatio: at negatio non eſt formale principium rei; licet namq; cõcurrat priuatio veluti vnum ex tribus principijs naturalibus; nihilominus eſt admodum diuerſus modus ſuus cauſãdi à cæteris principijs. Cum autem approximatio, & negatio obſtaculi non ſint vera cauſa, veraq ratio formalis agendi, quid igitur erit? vtiq; erit cõditio Agentis. quapropter appellari ſolent ratio, & cauſa *ſine qua non*; etenim Agens creatum eſt talis naturæ, taliſq; conditionis, vt agere non poſſit ſine debita paſſi approximatione: & hinc ſit, vt ea vocetur non ratio agendi, ſed cõditio Agentis. Inſuper in ipſomet igne duo ſunt, natura, & hæccheitas, ſiue ſingularitas ignis: primum eſt quid abſtractũ: ſecundum eſt quid, quo mediante natura fiat concreta: vnde fit ſingularis, vna numero, hæc, & indiuidualis, atque ſuppoſitalis. quæro autem vtrum natura ignis vt natura ſic abſtracta agat, minime id; quia operationes ſunt ſingularium teſte Ariſt. ergo vt agat requirit indiuiduationem. de ſe quidem ſufficientiſſima eſt, quia natura eſt principium motus, & quietis, ſiue cuiuſcunque operationis: at ſufficientia eſt ſolummodo remota, & in actu primo: vt verò fiat

Approximatio quid

Ratio agẽdi, & conditio Agẽtis.

Digitized by Google

fiat proxima, & de potentia reducatur ad actum, requiritur conditio illa indiuiduals, ſuppoſitalis, qua mediáte veluti conditione Agentis agat. Ex his ad noſtram materiam, Natura diuina ſufficiens eſt, ſ. in genere ſuo: at de ſe ſola, ſufficientia illa non ſufficit, ſed requiritur ſufficientia altera, adæquans, & complens ſufficientiam veluti actus primi, vt exeat in actum ſecundum. nec mireris ſi dixerim naturam de ſe eſſe ſufficientem vt producat, & poſtulare inde ſufficientiam alteram; nam duplex adeſſe debet, vt ſic dicam, ſufficientia, vna in ratione agendi, altera vt conditio Agentis: loquendo de ratione agendi, vtique natura habet hanc ſufficientiam; quia naturæ ſoli competit eſſe rationem agendi, non autem alteri: & in hoc verè natura quantum eſt ex parte naturæ ſufficiens eſt, non quidem abſolutè, & adæquatè ad agendum, ſed ſufficiens eſt in ratione agendi, quia ipſa eſt formale principium, ſeu ratio formalis agendi, vt patet etiam in creaturis, quia ſubſtantia eſt principium, & formalis ratio agendi, & communicandi: Verū quia ad completè agédum non ſufficit natura ſub ratione agendi in genere ſuo, ſed requiritur conditio etiam Agentis; ideo opus eſt iſtius alterius ſufficientiæ, ex quibus duabus redundet inde vnum totale principium adæquatè ſufficiens, ad agendum, conſtans ex duobus partialibus: primo quidem ex natura tanquam ex ratione agendi: & ſecundo ex ſuppoſitalitate, tāquam ex conditione Agentis. Confirmatur, ſi perſonalitas eſſet ratio agendi, iam Sortes generaret Sortem, & Petrus Petrum; id falſum, vt oſtenſum fuit ſup. art. 3. ergo non eſt ratio agendi: ita etiam ſequerētur abſurda illa recenſita eod. artic. improbando relationem habere ratione principij, & potentiæ producendi; inde ſequitur habere rationem conditionis Agentis. & ex his duobus haberi principium completū, & adæquatum generationis.

Principiū adæquatū agēdi quid.

10 Probatur etiam, Illud eſt principium adæquatum, & proximum actionis, quo poſito, & quo negato negatur operatio: at poſito intellectu iam fœcundato ex præſentialitate diuinæ ſub ratione obiecti actu intelligibilis à prima perſona Patris, ponitur generatio; ergo hoc totum erit potentia adæquata, totalis, & completa generationis. Item admittamus ex oppoſito, principium *quo*, memoriæ fœcundæ in ſecunda, vel tertia perſona, nullatenus ſequetur generatio; ergo poſitum ſolummodo in prima perſona ſequitur actio; igitur eſſentia vt in prima perſona eſt totale, & proximum, adæquatumq; principium generationis.

ARTIC. VI.

Potentiam generandi, & ſpirandi non cadere ſub attributo omnipotentiæ.

Potentiam generandi, et ſpirandi cadere ſub attributo omnipotentia ſenſit Aegidius, Varro, Marſil.

1 Potentiam generandi, & ſpirādi contineri ſub omnipotentiæ attributo omnino, dixere Aegid. Varro, Marſil. in 1. d. 20. & 23. ita vt idem ſit potentia genetandi, ac omnipotentia, & vbi vnum eſt, reperiatur & aliud. id vero dixere nedū de omnipotētia extenſiuè ſpectata ad creaturas, verum etiam intenſiuè ad intra ad actus notionales. quapropter duo inde inferunt: primum eſt, Filiū quoq; poſſe generare, & Spiritum ſanctum ſpirare; licet aliunde eueniat vt neuter nec generet, nec ſpiret: ſecundum eſt, quod neceſſe ſit potentiam generandi, & ſpirandi collocare ſub omnipotentia, alias perſonæ non eſſent inuicem æquales; probatur, ſi in ſolo Patre eſt potentia generandi; ergo Filius non eſt Patri æqualis in potentia: verum quia Filius æquè ac Pater eſt omnipotens, ideo in Filio quoq; eſt potentia generandi. itidem de Spiritu S. erit in eo ſpirandi potētia; cum ſit æquè ac Pater, & Filius omnipotens. itaq; ſub omnipotentia collocaut vim generandi, & ſpirādi. Diuus etiam Tho. 1. p. q. 42. art. 6. ad 3. videtur

tur ad hanc ſententiam inclinare : & quidem docet Patrem, & Filium eſſe coæquales, ea ratione, quia in ámbobus reperitur eadem potentia, licet ſub diuerſo reſpectu; nam in Patre eſt vt generet, in Filio vt generetur: & hoc ſatis eſſe vt ſint Pater, & Filius coæquales. itaq; D. Tho. collocat generandi potentiam ſub omnipotētia; patet: nam coæquare nititur Filium Patri; coæquat autem in potentia: & non vtique in potentia notionali; nã coęqualitas perſonarum non deſumitur hinc nec ab ipſo, nec ab alijs Theologis, quis enim ignorat generare competere Patri, & non Filio; igitur coæquat in potentia communiori, quæ eſt omnipotentia: coæquat vero per generare in potentia, ergo potentiam collocat ſub omnipotentia; ait enim, eandem eſſe potentiam, qua Pater generat, & qua Filins generatur.

Cōſutatur.

2 Quidquid tamen ſit de opinionibus, eſt abſolutè negandum, potentiam generãdi pertinere ad omnipoteutiam. ita optimè Scot. in 1. d. 20. q. 1. & d. 42. q 1. & q 7. quolib. atq; Dur. d. 20. Henric. art. 58. q. 1. & communis. probatur autem, accipiamus generationem in ſe, non applicando eam ad aliquod ſuppoſitum generãs, & quæramus aut per generationem illam poteſt aliquid accipere eſſe, aut non: ſi primum, ergo non habens potentiam talem generandi, nõ erit omnipotens: ſed Filins, & Spiritus ſanctus non poſſunt generare, & ſpirare, ergo non ſunt omnipotentes: ſi ſecũdum, ergo remanet vt non cadat ſub omnipotentia; ſi namq; non poteſt per generationem dare eſſe, ergo non omnipotens; igitur à primo ad vltimum non cadit ſub omnipotentia.

Omnipotẽtia reſpicit terminum ad extra.

3 Item omnipotentia reſpicit pro termino ens ad extra, creabile, cauſabile, dependens, contingens, finitum, limitatum, & quod procedat de non eſſe ad eſſe: huiuſmodi non eſt potentia generandi, & ſpirandi, quæ terminatur ad perſonas Verbi, & Spiritus ſancti, omnino illimitatas, infinitas, independẽtes, æternales, neceſſarias. Inſuper omnipotentia eſt perfectio ſimpliciter, quæ quatenus ſic, eſt cõmunis tribus: potentia generandi, & ſpirandi non eſt communis Filio, & Spiritui ſancto, reddendo ſingula ſingulis. Deniq; ipſa ratio nominis id conuincit; nam eſſe omnipotentem indicat ad nullius productionem carere potentia, ſed potentem eſſe omnino ad omnia, ob quod cõtradiſtinguitur à potentia, quæ non ſe extendit ad omnia, vt tum ratio nominis, tũ experientia ipſa demonſtrat: creatura enim eſt potens, Deus autem omnipotens, omnia potens: at Verbo, & Sancto Spiritui competit quidem omnipotentia ad omnia ad extra, quia *opera Trinitatis ad extra sũt indiuiſa*, & proprerea ex Athan. *omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens Spiritus ſanctus*; non vero competit omnibus generare, & ſpirare ad intra, igitur non omnia poſſunt, quæ ad intra poteſt Pater. Adde ſi generare, & ſpirare eſſet actus omnipotētiæ, iam Verbum generaret, & Spiritus ſpiraret: prob. omnipotentia eſt perfectio ſimpliciter, & abſoluta in Deo: at abſoluta, & perfectiones ſimpliciter ſunt communia tribus; ergo competeret generare, & ſpirare tribus: cũ igitur id ita non ſit, remanet vt generandi, & ſpirandi vis, & facultas non collocetur ſub omnipotentia, ſed intra limites remaneat principij, & potentiæ.

Ex quo Filius non generat, & Spiritus S. non ſpirat, an inęquales Patri?

4 Sed numquid ex hoc, quod nõ eſt eadem in Filio generandi, & in Spiritu ſancto ſpirandi potentia, remanebit inæqualitas inter diuinas perſonas? videtur quod ſic; etenim hoc fuit, quod vrgebat contrariæ ſententiæ Authores, ideoque ad ſaluandam æqualitatem collocabant eam ſub omnipotentia, penes quam ſunt coæquales omnes. Sed reſpondendũ id minimè derogare perſonarũ æqualitati. Si ergo quæras, erunt ne perſonæ coæquales in generando? ſi iterum peras, erunt ne inæquales? minimè: quid igitur? dicam, quod nec erunt æquales, nec inæquales: ſed quænam ratio huius? eſt illa in primis, quoniã comparatio, & diſquiparatio, ſiuè cõparatiuum, & diſquiparatiuum præſupponit poſitiuum, ſuper quo fundari debeat relatio coæqualis, vel inæqua-

Comparatiuum ſupponit poſitiuum.

Google

qualis; æquiparantiæ ſiuè diſquiparãriæ: at nec Verbo, nec Spiritui ſancto competit talis potentia, quæ deberet eſſe fundamẽtum æqualitatis, vel inæqualitatis; igitur, nõ poterit vllo modo dici eſſe cũ Patre æquales quoad hoc, vel inæquales: ſoli autem Patri competit generare, non Filio: ſoli Filio, & Patri ſpirare, non Spiritui ſancto. Item ſuſtinendo relationes ad intra eſſe entia non quanta formaliter, ad mentem Scoti, arguitur ſic: eſſe æquale, vel inæquale ſecundum perfectionem fundatur ſuper quantitatẽ perfectionalem: ſed notiones abſtrahunt à finito, & infinito perfectionali, ergo non poterunt iuxta hoc dici æquales, vel inæquales. primum argumentum fundatur ſuper principium Ariſtotelicum commune; ſecundum fundatur ſuper principium Scotiſtarum particulare. Verum quia ex oppoſito competit tribus vnum eſſentiale, & commune abſolutum, quòd infinitam dicit perfectionem, vt eſt infinitas diuinæ eſſentiæ, & penes eã conueniunt omnes, & ſunt idẽ Deus; hinc fit vt penes eam dicantur omnino, & vndequaque æquales: cæterum penes potentiam notionalẽ nec æquales, nec inæquales.

Pontentia generandi, & ſpirãdi ad quid ſpectant?

5 Et hinc reſpondetur ad fundamentum eorum: cùm enim aiunt, non fore æquales, Reſp. ſupponunt vnum falſum, quod potentia generandi, & ſpirandi pertineat ad rationem omnipotentiæ: cum verò non pertineat, ideo negatur inæqualitas, ſicut negatur æqualitas, pertinet namq; ad potentiam notionalem, quæ de ſui natura non poteſt eſſe fundamentũ æqualitatis, vel inæqualitatis, cum non ſit communis tribus: at ſi ſpectaret ad rationem omnipotentiæ abſolutè, & ſimpliciter, vtique ſic non omnes generarent, & ſpirarent, eſſet Pater maior omnib. & non eſſent æquales. vndè vero ſit, vt potentia non ſit in omnibus, habetur infra ſuo loco.

Ex Auguſtino obijcitur.

6. Quod verò magis vrget, eſt locus Auguſtini cõtra Maximinum, qui lib. 3. aduerſus eum c. 7. ait ait illum, *Dicis, nihil ſubtraxit Pater in generando Filium: quomodo nihil ſubtraxit, quẽ non æqualẽ genuit, ſed minorem? an fortè dare non potuit? vbi eſt omnipotentia Dei Patris: prorſus ad hunc articulum res colligitur, vt Deus Pater æqualem ſibi gignere Filium aut non potuerit, aut noluerit: ſi non potuit, infirmus; ſi noluit, inuidus inuenitur. ſed vtrumq; falſum eſt.* Ex hoc autem colligitur Auguſtinum collocaſſe generandi potentiam prorſus ſub omnipotentia; ergo ſpectat ad omnipotentiam.

Reſponſiones variæ.

7 Ab hoc variè reſpõdent Theologi: & quidem Greg. Arim. 1. 20. q. 1. art. 2. ait Auguſtinum loquutum de omnipotentia, ſiue de potentia eſſentiali creatiua ad extra; quia Maximinus exiſtimabat Filium eſſe creaturam: cum verò creatura ſit effectus omnipotentiæ creatiuæ, merito ipsũ Auguſt. reducit ad hoc inconueniens; vt Pater ſi non genuit ſibi æqualem, iam non ſit omnipotens; quia Pater creatus generat iam Filium in natura ſpecifica æqualem; ergo ſi non generabit Pater æternus æqualem, iam non erit omnipotens. Sed contra hoc obſtare poſſet Maximinus, ſiue alter Arrianus, dicendo, non benè inferri non eſſe omnipotentem, ſi non generet æqualem; quia cum Filius v. g. ſit Creatura, ex Hæreticis, non competit ei eſſe Patri æqualis: eſſet verò impotens, ſi non generaret æqualem, potente Filio eſſe æqualem. Reſpondet Suar. lib. 4. Trinit. c. 10. & Vaſq. 1. p. q. 165. cap. 2. nomen omnipotentiæ vſurpatum fuiſſe ab Aug. largè, prout eſt idem, ac potentia productiua ad intra: ſiue pro principio prorſus fæcundo ad producendum Filium. Verum reſponſio Greg. deficit, quia verè Maximinus fatebatur Filiũ eſſe Deũ, nõ Creaturã, licet minorem in Deitate, Patre: & contra Suar. atq; Vaſq. obſtat, quod Maximinus aiebat Deitatem Filij eſſe minorem Deitate Patris: ſed natura minor quam ſit natura Deitatis non communicatur per potentiam generatiuam ad intra; quia per hãc communicatur natura æqualis, vt patet: cõmunicatur autẽ natura minor per potentiam productiuam ad extra, vt eſt vera omnipotentia, qua creatura producitur in eſſe; igitur Auguſt. ex conceſſis à Maxim. lo-

quitur de omnipotentia in rigore ſumpta in ordine ad extra.

Scotus reſpondet.

8 Hoc ſtante, reſpondet Scotus loqui Auguſt. de omnipotentia eſſentiali ad extra, vt eſt dictum: & loquitur ad hominem ex conceſſis eius, vt diximus. illatio verò, inquit Scot. nõ tenet per locum intrinſecum, arguẽdo à toto in quantitate, ad partem in quantitate, vt ſi omnis homo currit, ergo Petrus currit: iſta enim non infertur à toto in quantitate ad partẽ, vt Pater eſt omnipotens, ergo poteſt generare; ratio quia potentia generandi non eſt pars ipſius omnipotẽtiæ, cum hæc ſit communis, & eſſentialis, & ad extra, iſta propria, & notionalis, ac ad intra: igitur illatio Auguſtini tenebit per locum extrinſecum, nempe conceſſit Maxim. Deitatem Filij eſſe minorem Deitate Patris: & Patrem cõmunicaſſe ei Deitatem minorem: quod ſi Deitas eſt minor, igitur Deitas non eſt infinita; nam in infinito non datur maius, & minus: quod ſi Deitas infinita non eſt, ſequitur, vt neque Pater omnipotens ſit; ratio, quia omnipotentia naſcitur ex infinitate: & hinc ſequitur, vt illatio ſit tantum à loco extrinſeco.

Vaſquez ſlſus de Scoto.

9 Videat Vaſqu. qua ratione dicat Scotum alio detorquere ſenſum Auguſtini, hęc enim eſt germana illatio Auguſtini; dicere autem vt ipſe, quod intelligat potentiam fœcundã, & plenam generandi, quomodo per eam communicari poteſt natura minor, & inæqualis? immo æqualis, vt patet: verum quia natura minor, & inæqualis communicatur non per potentiam gignitiuam notionalem, ſed per omnipotentiam eſſentialem; ideo ad eam requiritur, & ſufficit cõmunis, & eſſentialis omnipotentia.

ARTIC. VII.

Potentiam generandi in Patre eſſe veram, & realem contra Aureolum, & Arium.

Aureoli ſententia contra communem.

1 ADuerſarium habemus Aureolum; qui in 1.d.7.q.2 ait potentiam generandi in Patre non eſſe veram, & realem, productiuã, ſed ſolũmodo potentiã logicã, quatenus non repugnet habere Filium, & eſſe Patrem: argumenta referentur inde. Concluſio tamen eſt omnium communis adeſſe in Patre veram, realemq; potentiam ad habendum Filium, qua mediante etiam verè eſt Pater. docuit eam in primis Auguſt. contra Maxim. inquiens, *Si Deus Pater non potuit generare Filium, vbi eſt omnipotentia Dei Patris?* eumque ſequuntur Magiſt. in 1.d.7. cum D.Bonau. Scot. ibid. & Sententiarij omnes tract. de Trinit. atq; D.Tho. cum expoſitorib. 1.p.q.41.art.4.

Potẽtia generandi in Patre vera, & realis.

2 Probatur breuiter, Terminus realis non habens eſſe à ſe, ſed per productionem ab alio, exigit potentiam productiuam realem; Filius, & Spiritus ſanctus ſunt termini reales productionum realium, generationis actiuæ, & ſpirationis actiuæ; ergo habent eſſe per potentiam verè productiuam realem. maior patet, alias terminus, & effectus realis eſſet non à principio, & cauſa reali, ſed fictitia, & imaginaria: ſed qualis eſt cauſa, talis effectus: ſi cauſa realis, effectus realis, & viceuerſa; ergo. Item vnicuique *quod*, correſpondet ſuum *quo*, vel clarius, vnicuique principio totali, & adæquato in operando, correſpondet principium *quo*, ſeu potentia, & ratio formalis operandi: ſed Pater, vt eſt de fide, eſt principiũ *quod*, & perſonale Filij, ergo habet in ſe princi-

pium

pium *quo* producẽdi: id vero eſt potentia generandi. Denique quia res clara eſt, Auguſt. 5. Trin. c. 14 *Si gignens ad id, quod gignit, principium eſt, Pater ad Filium principium eſt, quia genuit eum.* & lib. 4. cap. 21. *Pater eſt principium totius Diuinitatis.* Vates autem pſalm 2. inquit, *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* & pſal. 109. *Ex vtero ante Luciferum genui te* generatio autem eſt realis, ergo à potentia generandi reali.

Per ſolam potentiam logicam nil producitur

3 Accedit, per ſolam potentiam logicam nihil producitur, niſi accedat ad eam potentia productiua realis, patet illa *non eſt aliud, quàm non repugnantia terminorum,* cum nulla ſit contradictio vnius prædicati ad ſubiectum, de qua optimè Scot. in 1. d. 7 q. 1. litt. I. & d. 36. in fin: ac d. 5. q. 2. vbi docet potentiam logicam diſtingui à potentia obiectiua; quia illa non dicit ordinem ad potentiam productiuam. hæc verò dicit: vnde ſubdit, quod ſi per impoſſibile nec Deus eſſet, nec vlla creatura productiua vtique mundus eſſet in potentia logica licet non eſſet in potentia obiectiua, quia nõ haberet ordinem ad potentiam productiuam. hoc ſtãte ſi potentia Patris eſt ſolummodo potentia logica, & non realis iam Pater non produceret nec Verbum, & Spiritus ſanctus produceretur & ita non haberetur Trinitas. ſequitur id, nam ſolummodo Trinitas eſſet in potentia logica ad eſſendum, ideſt non repugnaret vt eſſet; non autem haberet actuale eſſe, nulla exiſtente potentia reali productiua. Rurſus ſi adeſt ibi potentia logica, ad eſſendũ Verbum, & Spiritum ſanctum; ergo de facto ibi ſunt: prob ſeq. nam in diuinis non differt nec ſeparatur poſſe ab eſſe: ſed non poteſt haberi actuale eſſe ſine potentia actuali, & verè productiua, ergo.

Potentia logica, & obiectiua.

4 Dicimus inſuper potentiam generandi eſſe realem tum ex parte termini, tum ex parte principij. Ex parte termini conſtat apud omnes: ex parte autem principij videtur eã negare Caetan aſſerens eſſe rationis. Verum non eſt eius intentio vt neget eſſe realem; ſed eatenus vocat rationis, quatenus potentia non eſt productiua generationis actiuæ, ſed ipſius geniti, aliàs ſentiret cum Aureolo.

Caetani ſenſus.

5 Præcipua fundamenta Aureoli hæc ſunt. Vbi non eſt productio elicita, ibi non eſt potentia producens: ſed in diuinis generatio actiua non eſt elicita, quia non eſt producta, non enim producitur Paternitas, quia Pater eſt à ſe; ergo nec Pater habet potentiam productiuam: inſuper ad minorẽ, ſi eſſet elicita, iam diſtingueretur realiter à Patre. Reſpõd. ad maiorem, veram eſſe in creaturis, vbi cauſa producit media actione cauſatiua elicita: & hæc realiter diſtinguitur ab ipſo cauſante: at in diuinis actio generatiua non eſt elicita, nec producta; ratio quia non eſt productus Pater, ergo nec producta Paternitas, nec generatio: Cum autem infert, ergo non eſt potentia productiua in Patre, reſpectu quidem generationis non eſt, quia eſt improducta eſt autem reſpectu termini, ſeu Verbi, quia eſt productum. Exemplum de Deo, quatenus eſt Creator: actio enim creatiua, ſeu qua creat, non eſt creata, aliàs eſſet vel accidens, vel eſſentialiter diſtincta à Deo: eſt autẽ creata, & producta ipſa creatura, quæ eſt terminus: ita actio generatiua non producta, ſed eſt mediante qua Pater producit. eſt verò productus terminus, ſeu Verbum mediante ipſa generatione. Item fallitur noſtra imaginatio, eſtimans ita euenire in Deo, ſicut in nobis; vnde, ſecundum noſtrum modum intelligendi concipitur ſic eſſe, non autem quod ita ſit.

Argumenta oppoſita Aureoli.

Vbi non eſt productio elicita, ibi non eſt potentia producens, declaratur.

6 Arguit inſuper, Poſſe eſſe Patrem eſt poſſe generare: at poſſe eſſe Patrẽ non eſt alicuius potentiæ productiuæ realis, quia Pater eſt improductus; ergo nec eſt alicuius potentiæ poſſe generare. Reſpond. non eſſe eundem conceptum Patris *ſubſtantiuè* accepti, & Genitoris adiectiuè: Pater namque ſubſtantiuè idem eſt, ac hypotheſis, & perſona: adiectiuè idem eſt, ac Genitor, ſeu Patrizans: patet verò hos conceptus differre aliqualiter ſecundùm ſe: licet connotatiuè, & materialiter idẽ impor-

Pater ſubſtantiuè, et adiectiuè.

tent, quia ſignificant Patrem: vnde fit, vt loquendo de poſſe generare, vtriq; ad id eſt potentia potens generare: ad eſſe autem Patrem nulla eſt realis potentia, quia eſt improductus, nec poteſt generari. vide Scot. 1. d. 26. q. 1. in calce: & 4. d. 3. q. 2.

In Filio, et Spiritu S. non eſt priuatio potẽtiæ generatiuæ, ſed negatio.

7 Item arguitur, Negatio potentiæ generandi in Filio non eſt negatio alicuius potentiæ realis; ergo nec potentia generandi in Patre erit potentia realis: antecedens eſt Auguſt. contra Maxim. *Filius non genuit, non quia non potuit, ſed quia non oportuit.* Reſp. negando anteced. quia verè in Filio, & Spiritu ſancto eſt negatio realis potentiæ generandi: licet non ſit priuatio, quia hæc eſt in ſubiecto apto nato, at nec Verbo, nec Spiritui ſancto cõpetit poſſe generare: & priuatio diceret imperfectionem, negatiõ minime, quia ſunt talis conditionis, vt non competat ei generare. Auguſtini autem mens fuit loqui abſolutè, & ſimpliciter contra hæreticũ, oſtendendo Filium eſſe æqualem Patri, & conſubſtantialem, & omnipotentem vt Patrem in ordine ad extra.

Potẽtia generãdi qualiter nõ cõmunis.

8 Arguit, ſi in Patre potentia generandi, ergo aliqua perfectio in Patre, & non in Filio, & Spiritu ſancto, cùm hi non generent. Reſp. loquendo de materiali abſoluto partiali, cõnotato per potentiam generandi, ea eſt Eſſentia, vt eſt dictum, & eſt in omnib. at loquendo de formali, eſt in ſolo Patre: in cæteris non, quia ſunt talis naturæ vt eis non competat generare, de quo infra.

ARTIC. VIII.

Soluuntur argumenta artic. primi.

Actus producẽdi sũt conditiones agentis, nõ rationes agendi.

1 HIs actis ſoluenda remanent oppoſita argumenta. & quidem ad ea, quæ opponuntur ex artic. primo, ad primum cõcedimus, actus producendi notionales eſſe actus perſonales: ſed actus illos eſſe conditionem agentis, non rationem agendi, ſeu principium *quo*: ſunt ergo actus productiui tanquam conditio perſonæ producentis.

2 Ad ſecundum, vt quidpiam producat nedum requiritur in eo vis, & natura productiua, ſed requiruntur etiam alia neceſſario concurrentia ad agendũ, quibus ſemotis non ſequitur actio: ad propoſitum, vt natura ſit principium actuale generandi, & ſpirandi, non ſufficit, vt per ſe, & de ſe ſola exiſtat, ſed requiritur vt ſit in Patre, ad hoc vt habeatur generatio: & ſit in Patre, & in Filio ad hoc vt habeatur ſpiratio.

3 Ad tertium ſupponit, eſſentiam ſolam admitti ſub ratione vtriuſque productionis fiendæ, quod eſt falſum: & iam probatũ fuit quæſt. antec. naturam non eſſe ex ſe ſola principiũ productionum: quapropter cum ex vnione eſſentiæ, & intellectus, ac voluntatis, tanquam diſtinctorum, procedant diuinæ productiones, non vtiq; diuerſitas productionum prodibit ab eſſentia, quæ vnica eſt, ſed ab eſſentia vna cum intellectu, & voluntate: & cùm volũtas, & intellectus diſtinguãtur formaliter, mirum non eſt, ſi eſſentia cũ intellectu ſit generationis principium *quo*: & ipſamet cum voluntate ſit principium Spiritus ſancti: quapropter non eſt eſſentia præciſè ſpectata, principium diuerſarum productionum, ſed memoria fæcunda conſtans ex intellectu, & eſſentia, & voluntas fæcunda: concurrente relatione vt conditione Agentis.

Productionum diſtinctio nõ prouenit ex ſolis relationibus.

4 Ad quartum, diſtinctio productionum prouenit non ex relationib. ſolis, ſed etiam ex ipſiſmet principijs fæcundis; nam memoria fæcunda eſt formaliter diſtincta à volũtate fæcunda, ſicut intellectus à volũtate: igitur diſtinctio pendet vtrinque, & à principio *quo*, & à principio *quod*: & à ratione producendi, & à conditione producentis: quod ſi diſtinctiuitas nõ habetur à relationibus præciſè, non eſt vt ipſæ ſint ratio, & principium agendi, ſed conditiones producentis; eatenus enim producunt.

5 Ad illud, de diſtinctione pro-

du-

Diſtinctio producentis, & producti intelligitur de quod.

ducētis, & producti, vera eſt de principio *quod*, non *quo*: illud namque diſtinguitur realiter, & ob hoc nil producit ſeipſum: cęterum conueniunt in Eſſentia, vt conſtat. quod ſi de principio etiam loquamur *quo*, iam conſtat principia vtriuſque productionis eſſe diſtincta, vt intellectus, & voluntas, & hinc quoque habetur diſparitas diuinarum productionum.

Eſſentia eſt principiũ quo: Pater principiũ quod: Relatio paternitatis, eſt cõditio Agentis.

5 Ad Auguſtinum reſpondet Scotus, ſenſum eius eſſe, *& Pater eſt Pater formaliter, quo eſt ei Filius fundamentaliter*; at mediante eſſentia, veluti principio fundamentali *quo*, producit, ideo eſſentia eſt fundamentale principium, relatio verò eſt conditio principij. Item Auguſtinus non expreſſit, vtrum Paternitas ſit ratio agendi, an conditio Agentis: ſufficit autem vt generatio Filij ſit à Patre, tanquam à principio *quod*: ab eſſentia tanquam à principio *quo*. & à relatione, tanquam à conditione Agentis; eſt namque à Paternitate, veluti à conditione agendi. Sit exemplum de ſimili, vt ſortes eſt Petro ſimilis: vtiq; erit ſimilitudine formaliter ſimile, ſeu relatione ſimilitudinis: at fundamentaliter, & cauſaliter erit ſimilis albedine; quia ipſa eſt fundamentum ſimilitudinis: ita Paternitate eſt Pater formaliter, ſed eſt ei Filius non Paternitate originatiuè, cùm non producat Paternitas, vt ratio agendi, ſed vt conditio Agentis: eſt verò ei Filius fundamentaliter, mediante Eſſentia, tanquam fundamentali principio *quo* generationis. Ad confirmationẽ concedo antec. nego conſeq. Item variatur ſuppoſitio in argumento; ſiquidẽ arguitur ab eſſe ad producere: vtique in eſſe ſimpliciter, communis eſt Eſſentia omnibus, & vna eſt in omnib. at in ordine ad productiones, non pari modo ſe habet in omnibus, cum in ſolo Patre ſit principium Filij: & in Patre, & Filio ſit principium Spiritus ſancti.

Hypoſtaſis principiũ quod, Eſſentia quo

6 Ad Athanaſium, non exprimit ſanctus Doctor, ſub qua ratione cõcurrat hypoſtaſis ad generandum; vtrum vt ratio agendi, vtrum vt conditio Agentis. Item, hypoſtaſi Pater generat tanquam principio *quod*, at producit quoque mediante Eſſentia, vt principio *quo*: cæterum Paternitas vt conditio Agentibus.

7 Ad illud de cap. damnamus, patet ex propria quæſt. negari ibi, eſſentiam generare vt *quod*, non autem vt *quo*: primum competit perſonæ, ſecundum Eſſentiæ, de quo ſuo loco.

Forma omnis conſtitutiua, an actiua.

8 Ad illud de forma conſtitutiua, quod ſit actiua, negatur hoc vniuerſaliter eſſe verum; nam aliquæ formæ ſubſtantiales ſunt conſtitutiuæ, & non actiuę, vt Eſſentia Angeli, & Animæ in ſpiritualibus, & in corporalibus aliquæ formæ mixti, vt lapides, metalla, & huius generis: & in accidentalibus relatio, quantitas: licet ergo relatio conſtituat Patrem, tamen nõ eſt neceſſe vt Pater per eam agat: ſufficit vero vt agat mediante forma abſoluta, quæ eſt memoria, & voluntas fæcunda; aget autem mediante forma conſtitutiua modo ſibi conueniēti, vel vt ratio, vel vt conditio, reddendo ſingula ſingulis.

Eſſentia cũ intellectu, & volũtate eſt principium, & ratio creãdi, Trinitas conditio Creãtis.

9 Ad illud, ſicut ſe habet ad creandum, ita ad generandum, paritas eſt contra arguentem; nam ſicut ad creandum Deitas, ſiue Eſſentia cum voluntate eſt principiũ; & ratio creãdi, Trinitas verò eſt conditio Creantis ex Scoto; ita ad generandum memoria erit ratio generandi, & Paternitas conditio Generantis.

Potẽtia de cõnotata eſt quid abſolutũ, formaliter relatio.

10 Ad aliud de potentia, quod ſit relatio, dicendum potentiam connotatiuè, ſiue fundamentaliter, ſpectatã eſſe quid abſolutum: formaliter autẽ conſideratam pro actu generationis eſſe relationem, qualis eſt actus notionalis: Cum infers, ergo principium eſt relatio: Reſp. principium fundamentale eſſe abſolutum: principium totale *quod*, eſſe reſpectiuũ, vt Pater: principium formale etiam eſſe reſpectiuum, vt generatio: at Paternitas nõ erit principium, ſed conditio.

Medium; eſſentiale, et accidentale: ſiue mediũ per participationem.

11 Ad vltimum de medio, duplex eſt medium, alterum per participationem extremorum: alterum non participans de extremis: ſiuè duplex eſt medium, alterum eſſentiale, alterũ accidentale: loquendo de primo, vtique eſt in eodem genere, in quo extrema, & participat de extremis, vt

fuſcum

fuſcum medians inter nigrum, & album, quod participat de vtroq; loquendo de ſecundo, minimè participat de extremis, quia eſt accidentaliter ordinatum inter ea, vt intellectio medians inter intellectum intelligẽtem,& ſubſtantiam intellectam: ambo autem ſunt ſubſtantia, ob quod intellectio cum ſit accidens non participat de eis. Applicando dicimus, eſſentiam eſſe medium non participans, ſed potius participatum ab extremis, quia eſſentia eſt communis generanti, & genito. Scotus vbi ſup. Aliter reſpondetur, principium *quo*, non eſſe propriè medium inter producens, & productum, ſed potius ſe tenere ex parte producentis: quod ſi mediat aliquid, id erit potius actus notionalis, quo mediante producens producit productum. hæc Scot.

Actus productiuus an mediet inter extrema.

12 Verum objicitur, actus notionalis generationis actiuæ eſt formaliter, & vltimato cõſtitutiuus perſonæ producentis; ergo non eſt medium, ſed ſe tenet ex parte extremi producentis. Reſp. primò ſi rem cõſideremus, prout contingit in Creaturis, vbi actio mediat inter producens,& productum; vtique ſic ſpecu-lari poſſumus & hic. vnde eſt, vt dicamus, ſecundum quendam modum loquendi more noſtro, intercedere, & mediare ibi actum notionalem, quamuis re vera ſit ipſum conſtitutiuum alterius extremi, *abſtrahentium enim non eſt mendacium*; ergo ſecundum noſtrum modum imperfectè cõcipiendi, mediat actus notionalis inter vtrumq; extremum. Reſpondeo inſuper talem conceptionem non eſſe irrationabilem, immo neceſſariam; quia actum notionalem vel concipimus vt viam ad alterum extremum, vel vt conſtitutiuum primi extremi: hoc ſecundo modo non mediat, ſed ſe tenet ex parte primi extremi: at primo modo, quia via mediat inter terminũ à quo.& ad quem, ideo actus mediat inter Patrem producentem,& Filium productũ. hoc idem eſt, quod ſub alijs verbis dici ſolet, actum notionalẽ concipi vel vt *origo*, vel vt *relatio*: primo modo mediat inter Originãtem,& Originatum; ſecundo nõ mediat, ſed eſt conſtitutiua primi extremi.

ARTIC. IX.

Soluuntur argumenta artic. ſecundi.

Pater ſeipſo producit, declaratur.

1 AD primum de primo capite ſententiæ Gregorij reſpondetur, loquendo de principio *quod*, vtique ſeipſo verè producit: loquẽdo de principio *quo*, negatur. Ratio primi, quia Pater eſt formaliter ipſe, ſeu ipſemet Pater, nam vera eſt illa prædicatio, & eſt formalis, *Pater eſt Pater*, in primo modo dicendi per ſe; ergo loquendo de principio *quod*, vtique ſeipſo producit, etenim Pater nõ diſtinguitur à ſeipſo: Ratio ſecundi, quia Pater conſtituitur ex duob. formaliter diſtinctis, vt eſſentia,& relatione, ergo in Patre iſta duo diſtinguuntur, & ob id, producit non ſeipſo vt *quo*, ſed mediante eſſentia vt *quo*, & ratione agendi; mediante autem Paternitate, vt conditione Agentis. Ad fundamẽtum ſimplicitatis, iam patet ex propria quæſt. diſtinctionem formalem non obſtare ſummæ Dei ſimplicitati t.1. diſp.vlt.

Eſſentia nõ eſt cauſa Patris; ſed ratio cõſtitutiua.

2 Ad ſecundum, non eſt eſſentia cauſa Patris, ſed eſt ratio eſſentialiter conſtitutiua Dei Patris: in ipſo námque ſunt duo, ex quib. conſtituitur Pater, ſ. eſſentia,& relatio: præſcindẽdo tamen ab imperfectione nominis cauſæ, habet eſſe tum ab eſſentia intrinſecè, tum à paternitate: in ipſo namq; ſunt duo conceptus, tum Dei, tum Patris: qua Deus, habet ab eſſentia: qua Pater, habet à paternitate: & ab vtroq; habet eſſe Patris. Et de nomine cauſæ an ſit in diuinis actum fuit ſup. diſp.1.q.4.

Pater ſummè ſimplex non ſimpliciter ſimplex.

3 Ad tertium, ſupponit Patrem eſſe ſimpliciter ſimplicem, quod negat Scotus; licet enim ſit ſimplex, & ſummè ſimplex, quia in Deo nulla cadit compoſitio; tamen non eſt ſimpliciter ſimplex; quoniam habet pluralitatem

tatem conceptuum, quæ pluralitas repugnat ſimpliciter ſimplici: & hinc fit, vt ſint in eo tum cõceptus Eſſentiæ, tum paternitatis, quorum vnum eſt ratio agendi, & alterum conditio Agẽtis: quod ſi eſſet quid ſimpliciter ſimplex, vtique non eſſet in eo diſtinguere quod, & quo: ratio, & conditio agendi.

Principiũ, & terminus in diuinis diſtinguuntur realiter, vt quod, non vt quo; at vtroq; modo in creaturis.

4 Ad argumenta ſecundi capitis, dicendum ad primum, diſtinctionem realem inferri inter producentem vt *quod*, & productum vt *quod*, non vt *quo*, prout in diuinis contingit, vt ex art. præced. licet in Creaturis ſequatur realis diſtinctio ex parte vtriuſq; principij *quod*, & *quo*; quia nedum generantis perſona, verum etiam numerica natura diſtinguitur realiter à generante, & genito ob limitationem, & diuiſionem naturæ, quæ nequit cõſiſtere eadem numero in vtroq; ſicut conſiſtit natura diuina.

Potẽtia generatiua an relatiua an abſoluta.

5 Ad ſecundum, ſoli potentiæ generatiuæ vt *quod*, competit eſſe relatiuum, & ita Pater eſt perſona relatiuè habens eſſe, mediante paternitate, & generatione: potentia autem vt principium *quo*, fundamentaliter ſpectata eſt quid abſolutum, vt eſt Eſſentia, Quod ſi vrgeas, potentia generãdi vt potentia eſt, dicit relationem; ergo & ipſa Eſſentia, vt eſt potentia generãdi vt *quo*. Reſp. potentiam ſub ratione principij vt *quo fundamentaliter* eſſe eſſentialiter abſolutum, quia Eſſentia eſt verè abſoluta: at formaliter ſpectata, erit relatiua ſecundum dici: hoc autem non obſtat contra intentum; ſi enim eſſet relatiua ſecundũ eſſe, vtique relatio eſſet verè principium.

Actus generandi in diuinis eſt idem cum Generante.

6 Ad argumenta tertij capitis: ad primum concedimus actum generandi eſſe idem cum Generante in diuinis, ſecus in humanis: & Eſſentiam eſſe eandem cum eodem Generante, realiter quidem, ſed vel formaliter, vel ratione diſtincta, iuxta varia placita: vnde eſt reperire ibi *quod*, & *quo*: conſtituens, & conſtitutum. Ad Confirmationem, iam dictum, ſummè ſimplicitati non obſtare *quod*, & *quo*: licet ea non reperiantur in ente ſimpliciter ſimplici, cuiuſmodi non eſt Perſona, propter varietatem conceptuum.

Indeterminatum paſſiuè, ab alio determinatur: ſecus actiuè.

7 Ad Henricum, iam conſtat ex artic. 4. quod indeterminatum paſſiuè poſtulat vt ab alio determinetur: Eſſentia vero non ſic eſt indeterminata paſſiuè, ſed actiuè; quapropter principium habet, & potentiam, qua determinatur ex ſe actiuè ad producendũ, cæteris alijs concurrentibus ad productionem, vt eſt ibi dictum.

QVÆSTIO XI.

Vtrum Pater ſit ſapiens *ſapientia genita*, & Filius ſit *Ars Patris*.

Arguitur pro parte affirmatiua

1 VIdetur concedendam eſſe hanc, *Pater eſt ſapiens ſapientia genita*. prob. eam cõcedit Aug. ait autẽ 15. Trin. c. 7. *In illa Trinitate quis audeat dicere Patrem nec ſeipſum, nec Filium, nec Spiritum ſanctum intelligere, niſi per Filium: vel diligere niſi per Spiritum ſanctum?* Hinc verò colligit Magiſt. 1. d. 23. Patrem & diligere per Spiritum ſanctum, & intelligere per Filium. Idem Auguſt. c. 14. *Nouit*, inquit, *omnia Deus Pater in ſeipſo, nouit in Filio*. Hinc tandem deducitur concedendas etiam has, *Pater*

intel-

intelligit Verbo, & per Verbum: ſunt namque eiuſdem rationis. Probatur autem diſcurſu principale intentum; Creatura eſt formaliter ſapiens ſapiẽtia ſua: at Verbum vocatur à Paulo, *ſapientia Patris*, 1.Cor.1. *Chriſtum Dei virtutem, & ſapientiam*. Item verbum noſtrum formamus, vt eo intelligamus; ergo Pater Verbum producit, vt ex eo intelligat. Tandem nõ intelligimus mediãte actu primo noſtræ memoriæ, ſed mediante actu ſecundo producto, ergo Pater nullo anteriori intelligit, niſi medio ipſo Verbo producto.

Pater non eſt ſapiens ſapiẽtia genita.

2 Oppoſitum eſt verum, & communiter aſſeritur à Theologis. & inprimis idem Auguſt. hoc quoq; docet: qui recantans id, quod prius docuerit, negat propoſitionem hãc *Pater eſt ſapiens ſapientia genita*, ait vero l.1.retract.c.23. *De Patre, & Filio dixi, quod eam ipſe genuerit, qua ſapiens dicitur, ſapientiam: ſed melius iſtam quæſtionem in lib. poſtea de Trinitate tractauimus*. 5.in lib.6.de Trin. c.1.2. & l.7.c.1.3.& 15.c.7. Hanc eandem ſententiam amplectitur Anſel. l. monol. c.43. Athan. orat. contra Greg. Sabell. Magiſt. cum Scholaſticis, & Scot.1.d.32.q.2.& D.Tho. 1.p.q.37. art.2. Probatur vero ratione, actus ſecundus non poteſt ineſſe alicui mediante principio *quo*, niſi principium illud ſit formaliter in eo: ſed Filius nõ eſt in Patre ſub ratione principij quo intelligendi, ergo nõ eſt ratio, qua ſapiat Pater, & ſic Pater non erit ſapiẽs ſapientia genita. Item Filius non eſt Patri ratio eſſendi principiatiuè, ſeu originatiuè; ergo nec Pater eſt ſapiẽs ſapientia genita originatiuè: Dicitur autem, Filium, vt infra, eſſe ſapientem *ſapiẽtia ingẽnita, quæ eſt Pater originatiuè*, quia cõmuniactur ab eo: de quo infra num.9. at Pater non originatur à Filio. Inſuper Pater non eſt principium ſubauctoritatiuum talis actus ſapiendi: nempè Filius quidem ſapit ſubauctoritatiuè, & Pater auctoritatiuè, quia ille eſt à Patre, & habet ſapientiam à Patre: at Pater nec eſt à Filio, nec ſapientiam habet à Filio. hæ ſunt rationes Scoti vbi ſup. §.*ad ſecundam quæſt*. Adde, *Pater antequam generet Filium eſt perfectè beatus*: ergo eſt perfectè intelligens: prob.ſeq. non enim poteſt quis eſſe beatus ſine intelligentia: Præterea nihil recipit Pater à Filio; immo totum, quod habet Filius eſt à Patre, ergo relinquitur vt vera, quod Pater non eſt ſapiẽs ſapientia genita. Cuius oppoſitum & ſi docuerat aliquando Aug. nihilominus ipſum inde retractauit.

Pater non intelligit creaturas, niſi producto Verbo.

3 Quamuis vero hæc ita ſe habeant, vt Pater non ſit ſapiens, nec intelligat Verbo, ſeu ſapientia Filij, nihilominus Pater non intelligit creaturas, niſi producto iam Filio. eſt Scoti in 2.d.1.q.1. locisq, citatis in quæſt. An Filius producatur ex cogni.creat. Aſſertio probabitur ibi; etenim creaturæ non intelliguntur, niſi completo ordine ad intra diuinarum perſonarum: quandocunq; namq; occurrunt duo ordines obiectorum, quorum alterum ſit neceſſarium, alterum contingens, prior eſt ordo obiecti neceſſarij, & productionis neceſſariæ, quã contingentis: at productiones perſonarum ſunt neceſſariæ: productiones creaturarum contingentes: quæ ſunt ad intra ſunt neceſſaria, quæ ad extra ſunt, ſunt contingentia, ergo prius diuino intellectui, omnium perſonarum ſeſe offert productio, & intellectio obiecti neceſſarij, quam contingẽtis: vnde fit, vt expleto iam vtroq; ordine productionum ad intra, ſeſe offerat inde omnium perſonarum intellectui cognitio creaturarum.

Pater dicit Creaturas Verbo appropriatè.

4 Sed licet Pater non ſit ſapiens ſapientia genita, ſeu Verbo; tamen concedenda eſt hæc propoſitio, *Pater dicit creaturas Verbo appropriatè*. eſt Auguſtini, qui l.7.Trin.c.1. inquit, *Pater Verbo, quod genuit, dicens eſt i Verbo, æquali ſibi, quo ſemper, atq; incommutabiliter dicit ſeipsũ*. & paulò poſt, *Dicẽs illo coæterno Verbo, non ſingulus intelligitur, ſed cum ipſo Verbo, ſine quo non eſt vtique dicens*. & l.11. Confeſſ. c.7. *Verbum Deum ſempiterne dici, & eo ſempiterne dici omnia*: & infra, *Patrem Verbo ſibi coæterno ſimul, & ſempiterne dicere omnia, quæ dicit*. eſtque communis Scholaſticorum. Aſſertio non intelligitur *propriè*, etenim diximus non eſſe ſapientem Patrem, nec

intel-

intelligentem ſapientia genita ſed ſapientia ingenita, formaliter inexiſtẽte in Patre; igitur intelligitur *appropriatè*.& ratio, quia ſapientia appropriatur Filio, cum procedat per modum intellectus, cuius munus, eſt ſapere,& intelligere:ergo ei appropriatur,vt Pater intelligat Verbo.Et rurſus prob.Reſpectus hic ad Creaturas eſt reſpectus rationis non realis,vt in propria quæſt. de product. Verbi excogn. creą. dicendum erit: at nullus reſpectus rationis eſt proprius alicuius perſonæ effectiuè, propter duo; primum, quia nullum ens rationis eſt de conſtitutione, & intrinſeca ratione entis realis, alias nõ eſſet ens reale,ſed rationis; tũ quia aliquod opus ad extra,ſiue operandi, ſiue intelligẽdi eſſet proprium effectiue vnius, & non alterius,& alterius perſonæ,cum tamen *opera ad extra ſint indiuiſa*.Reſtat igitur, vt dicat Verbo, & intelligat Verbo *appropriatè*. Scot. 1.d.18. q.1.5.*ſed non concedo.* & d.30.q.2.5.ad ſecundam quæſt.& d.32.q.2.5.*ad iſtam quæſt.*atq; d.27,q.3.noſq; de hoc propriam quæſt.teximus citato loco.Dicere autem Patrem Verbo, non eſt aliud,quã manifeſtare Creaturas mediante Verbo,vt Theologi ibid.

Nullus reſpectus rationis eſt proprius alicuius perſonæ effectiuè.

Patrẽ dicere Verbo quid ſit.

5 Ad diſcurſum in oppoſitum initio quæſt. qui erit ſecundum argumenr. reſp. Paulum vocare Chriſtum *Dei ſapientiam*, vtique ſapientiam genitam, nõ autem ingenitam: at Pater eſt ſapiens non ſapientia genita, ſed ingenita.

Chriſtus quomodo Dei ſapientia.

6 Ad illud de Verbo noſtro, differentia eſt, vt in quæſt. de formatione Verbi dicemus, inter productionẽ Verbi noſtri, & Dei: nos enim ideo producimus Verbum,vt mediante eo intelligamus alias nõ intelligeremus; quo fit vt producamus illud ex indigentia: Pater vero non producit vt mediãte eo intelligat, alias ſi per impoſſibile non produceret Verbum, nihilominus perfectè etiam intelligeret per intellectionem, & notitiam ingenitam: & inde etiam eſt,vt producat Verbum non ex indigentia,ſed ex ſumma plenitudine,& fœcunditate naturæ diuinæ, ſuique diuini Intellectus, vt ibi amplius dicemus.

Quare Pater, et creatura producũt Verbũ.

7 Ad vltimum, vtique nec nos, nec Pater intelligimus niſi mediante actu ſecundo:at differimus, quia nos intelligimus mediante actu ſecundo producto, Pater mediãte actu ſecundo ingenito,& improducto.

Pater intelligit mediante actu ſecundo improducto, nos producto.

8 Sed nec contentus eſt Auguſt. Filium,vna cum Apoſt.vocare *Sapiẽtiam Patris*,quin etiam,alijs,licet cõſimilibus condecoret eum titulis; ait autem,4.Trin.cap.1.*Ita dicitur Filius ſapientia Patris,quemadmodum lumen Patris*:id verò declarans,ſubdit,*Quemadmodum lumen de lumine,et vtrumq; idem lumen;ſic intelligitur ſapientia de ſapientia, & vtraque ſapientia.* Conſentaneum autem eſt nomen luminis nomini ſapiẽtiæ; ſiquidem vti ſapientia illuminat, ita ſapientia appellari poteſt lumen. non indiget verò Pater Filio vt illuminetur ſuus ipſius diuinus in intelligendo Intellectus, ſicut nec indiget Filio, vt mediante eo ſapiat, & intelligat: at exponitur vox luminis ad eum ſenſum, quo exponitur ipſa vox ſapientiæ,ſunt enim idem penes Auguſt.

Filius appellatur ab Aug. lumẽ Patris.

9 Patrem eſſe ſapientem ſapientia genita,iam negatũ eſt: reperimus tamen quandoque apud Magiſtrum, ex parte Filij, quod Filius eſt ſapiens *ſapientia ingenita, quæ eſt Pater*: Modificatione eget loquutio: quod quidem Filius ſit ſapiens ſapientia ingenita,vtique & verum eſt, & omnibus perſonis commune eſt; ſapiunt namque ſapiẽtia eſſentiali formaliter,quę omnibus cõmunis eſt: at dicere quod ſapiat ſapientia ingenita, quæ eſt Pater, prædicatio hæc non eſt intelligẽda vt ſit formalis, ſed eſt vera cauſalis;non enim Filius ſapit Patre, cum nec Pater ſit forma intellectus Filij; ſicut namque Filius non eſt ratio formalis ſapiendi Patri,ita nec Pater Filio: eſt vera tamen originatiuè, & eſt ſenſus,*Filius eſt ſapiens ſapientia ingenita principiatiuè*, quia eſt ſapientia producta à Patre. Duplex ergo connotari poteſt per ſapientiam ingenitam, habitudo; altera ſub ratione principij originatiui: altera ſub ratione principij, & cauſæ formalis: in primo ſenſu loquitur Magiſt. non in ſecundo;quicquid ſit, quod alij recur-

Filius an ſapiẽtia ingenita,quæ eſt Pater.

Digitized by Google

tur ad hanc ſententiam inclinare: & quidem docet Patrem, & Filium eſſe coæquales,ea ratione, quia in ambobus reperitur eadem potentia, licet ſub diuerſo reſpectu;nam in Patre eſt vt generet, in Filio vt generetur: & hoc ſatis eſſe vt ſint Pater, & Filius coæquales. itaq; D.Tho.collocat generandi potentiam ſub omnipotētia: patet:nam coæquare nititur Filium Patri: coæquat autem in potentia: & non vtique in potentia notionali; nā coęqualitas perſonarum non deſumitur hinc nec ab ipſo, nec ab alijs Theologis, quis enim ignorat generare competere Patri, & non Filio; igitur coæquat in potentia communiori, quæ eſt omnipotentia: coæquat vero per generare in potentia, ergo potentiam collocat ſub omnipotentia; ait enim, eandem eſſe potentiam, qua Pater generat,& qua Filius generatur.

Cōfutatur. 2 Quidquid tamen ſit de opinionibus, eſt abſolutè negandum,potentiam generādi pertinere ad omnipotentiam. ita optimè Scot. in 1. d.20. q.1. & d.42. q.1. & q.7. quolib. atq; Dur.d.20.Henric.art.58.q.1. & communis. probatur autem, accipiamus generationem in ſe, non applicando eam ad aliquod ſuppoſitum generās, & quæramus aut per generationem illam poteſt aliquid accipere eſſe, aut non:ſi primum, ergo non habens potentiam talem generandi,nō erit omnipotens: ſed Filius, & Spiritus ſanctus non poſſunt generare,& ſpirare, ergo non ſunt omnipotentes: ſi ſecūdum, ergo remanet vt non cadat ſub omnipotentia; ſi namq; non poteſt per generationem dare eſſe,ergo non omnipotens; igitur à primo ad vltimum non cadit ſub omnipotentia.

Omnipotētia reſpicit terminum ad extra. 3 Item omnipotentia reſpicit pro termino ens ad extra,creabile,cauſabile,dependens,contingens,finitum, limitatum, & quod procedat de non eſſe ad eſſe:huiuſmodi non eſt potentia generandi,& ſpirandi, quæ terminatur ad perſonas Verbi, & Spiritus ſancti,omnino illimitatas, infinitas, independētes,æternales,neceſſarias. Inſuper omnipotentia eſt perfectio ſimpliciter, quæ quatenus ſic, eſt communis tribus: potentia generandi, & ſpirandi non eſt communis Filio, & Spiritui ſancto, reddendo ſingula ſingulis. Deniq; ipſa ratio nominis id conuincit; nam eſſe omnipotentem indicat ad nullius productionem carere potentia, ſed potentem eſſe omnino ad omnia, ob quod cōtradiſtinguitur à potentia, quæ non ſe extendit ad omnia, vt tum ratio nominis, tū experientia ipſa demonſtrat: creatura enim eſt potens, Deus autem omnipotens, omnia potens: at Verbo, & Sancto Spiritui competit quidem omnipotentia ad omnia ad extra, quia *opera Trinitatis ad extra sūt indiuiſa*, & propterea ex Athan. *omnipotens Pater, omnipotens Filius, omnipotens Spiritus ſanctus*; non vero competit omnibus generare,& ſpirare ad intra, igitur non omnia poſſunt, quæ ad intra poteſt Pater. Adde ſi generare,& ſpirare eſſet actus omnipotētiæ, iam Verbum generaret, & Spiritus ſpiraret: prob.omnipotentia eſt perfectio ſimpliciter,& abſoluta in Deo: at abſoluta, & perfectiones ſimpliciter ſunt communia tribus; ergo competeret generare,& ſpirare tribus:cū igitur id ita non ſit, remanet vt generandi, & ſpirandi vis, & facultas non collocetur ſub omnipotentia, ſed intra limites remaneat principij,& potentiæ.

4 Sed numquid ex hoc, quod nō eſt eadem in Filio generandi, & in Spiritu ſancto ſpirandi potentia, remanebit inæqualitas inter diuinas perſonas? videtur quod ſic;etenim hoc fuit,quod vrgebat contrariæ ſententiæ Authores, ideoque ad ſaluandam æqualitatem collocabant eam ſub omnipotentia, penes quam ſunt coæquales omnes. Sed reſpondendū id minimè derogare perſonarū æqualitati.Si ergo quæras, erunt ne perſonæ coæquales in generando? ſi iterum petas,erunt ne inæquales? minimè: quid igitur? dicam, quod nec erunt æquales, nec inæquales: ſed quænam ratio huius? eſt illa in primis, quoniā comparatio,& diſquiparatio,ſiuè cōparatiuum, & diſquiparatiuum præſupponit poſitiuum,ſuper quo fundari debeat relatio coæqualis, vel inæqua- *Ex quo Filius non generat, & Spiritus S. non ſpirat, an inæquales Patri? Comparatiuum ſuppponit poſitiuum.*

qua-

qualis; æquiparantiæ ſiuè diſquiparãtiæ: at nec Verbo, nec Spiritui ſancto competit talis potentia, quæ deberet eſſe fundamẽtum æqualitatis, vel inæqualitatis; igitur, nõ poterit vllo modo dici eſſe cũ Patre æquales quoad hoc, vel inæquales: ſoli autem Patri competit generare, non Filio: ſoli Filio, & Patri ſpirare, non Spiritui ſancto. Item ſuſtinẽdo relationes ad intra eſſe entia non quanta formaliter, ad mentem Scoti, arguitur ſic: eſſe æquale, vel inæquale ſecundum perfectionem fundatur ſuper quantitatẽ perfectionalem: ſed notiones abſtrahunt à finito, & infinito perfectionali, ergo non poterunt iuxta hoc dici æquales, vel inæquales. primum argumentum fundatur ſuper principium Ariſtotelicum commune; ſecundum fundatur ſuper principium Scotiſtarum particulare. Verum quia ex oppoſito competit tribus vnum eſſentiale, & commune abſolutum, quòd infinitam dicit perfectionem, vt eſt infinitas diuinæ eſſentiæ, & penes eã conueniunt omnes, & ſunt idẽ Deus; hinc fit vt penes eam dicantur omnino, & vndequaque æquales: cæterum penes potentiam notionalẽ nec æquales, nec inæquales.

Pontentia generandi, & ſpirãdi ad quid ſpectant?

5 Et hinc reſpondetur ad fundamentum eorum: cùm enim aiunt, non fore æquales, Reſp. ſupponunt vnum falſum, quod potentia generandi, & ſpirandi pertineat ad rationem omnipotentiæ: cum verò non pertineat, ideo negatur inæqualitas, ſicut negatur æqualitas, pertinet namq; ad potentiam notionalem, quæ de ſui natura non poteſt eſſe fundamentũ æqualitatis, vel inæqualitatis, cum non ſit communis tribus: at ſi ſpectaret ad rationem omnipotentiæ abſolutè, & ſimpliciter, vtique ſic non omnes generarent, & ſpirarent, eſſet Pater maior omnib. & non eſſent æquales. vndè vero ſit, vt potentia non ſit in omnibus, habetur infra ſuò loco.

Ex Auguſtino obijcitur.

6 Quod verò magis vrget, eſt locus Auguſtini cõtra Maximinum, qui lib. 3. aduerſus eum c. 7. ait ait illum, *Dicis, nihil ſubtraxit Pater in generando Filium: quomodo nihil ſubtraxit, quẽ non æqualẽ genuit, ſed minorem? an forte dare non potuit? vbi eſt omnipotentia Dei Patris: prorſus ad hunc articulum res colligitur, vt Deus Pater æqualem ſibi gignere Filium aut non potuerit, aut noluerit: ſi non potuit, infirmus; ſi noluit, inuidus inuenitur. ſed vtrumq; falſum eſt.* Ex hoc autem colligitur Auguſtinum collocaſſe generandi potentiam prorſus ſub omnipotentia; ergo ſpectat ad omnipotentiam.

7 Ab hoc variè reſpõdent Theologi: & quidem Greg. Arim. 1. 20. q. 1. art. 2. ait Auguſtinum loquutum de omnipotentia, ſiue de potentia eſſentiali creatiua ad extra; quia Maximinus exiſtimabat Filium eſſe creaturam: cum verò creatura ſit effectus omnipotentiæ creatiuæ, merito ipsũ Auguſt. reducit ad hoc inconueniens; vt Pater ſi non genuit ſibi æqualem, iam non ſit omnipotens; quia Pater creatus generat iam Filium in natura ſpecifica æqualem; ergo ſi non generabit Pater æternus æqualem, iam non erit omnipotens. Sed contra hoc obſtare poſſet Maximinus, ſiue alter Arrianus, dicendo, non benè inferri non eſſe omnipotentem, ſi non generet æqualem; quia cum Filius v. g. ſit Creatura, ex Hæreticis, non competit ei eſſe Patri æqualis: eſſet verò impotens, ſi non generaret æqualem, potente Filio eſſe æqualem. Reſpondet Suar. lib. 4. Trinit. c. 10. & Vaſq. 1. p. q. 165. cap. 2. nomen omnipotentiæ vſurpatum fuiſſe ab Aug. largè, prout eſt idem, ac potentia productiua ad intra: ſiue pro principio prorſus fæcundo ad producendum Filium. Verum reſponſió Greg. deficit, quia verè Maximinus fatebatur Filiũ eſſe Deũ, nõ Creaturã, licet minorem in Deitate, Patre: & contra Suar. atq; Vaſq. obſtat, quod Maximinus aiebat Deitatem Filij eſſe minorem Deitate Patris: ſed natura minor quam ſit natura Deitatis non communicatur per potentiam generatiuam ad intra; quia per hãc communicatur natura æqualis, vt patet: cõmunicatur autẽ natura minor per potentiam productiuam ad extra, vt eſt vera omnipotentia, qua creatura producitur in eſſe; igitur Auguſt. ex conceſſis à Maxim. lo-

Reſponſiones variæ.

quitur de omnipotentia in rigore ſumpta in ordine ad extra.

Scotus reſpondet. 8 Hoc ſtante, reſpondet Scotus loqui Auguſt. de omnipotentia eſſentiali ad extra, vt eſt dictum: & loquitur ad hominem ex conceſſis eius, vt diximus. illatio verò, inquit Scot. nō tenet per locum intrinſecum, arguēdo à toto in quantitate, ad partem in quantitate, vt ſi omnis homo currit, ergo Petrus currit: iſta enim non infertur à toto in quantitate ad partē, vt Pater eſt omnipotens; ergo poteſt generare; ratio quia potentia generandi non eſt pars ipſius omnipotētiæ, cum hæc ſit communis, & eſſentialis, & ad extra, iſta propria, & notionalis, ac ad intra: igitur illatio Auguſtini tenebit per locum extrinſecum, nempe conceſſit Maxim. Deitatem Filij eſſe minorem Deitate Patris: & Patrem cōmunicaſſe ei Deitatem minorem: quod ſi Deitas eſt minor, igitur Deitas non eſt infinita; nam in infinito non datur maius, & minus: quod ſi Deitas infinita non eſt, ſequitur, vt neque Pater omnipotens ſit; ratio, quia omnipotentia naſcitur ex infinitate: & hinc ſequitur, vt illatio ſit tantum à loco extrinſeco.

Vaſquez ſenſus de Scoto. 9 Videat Vaſqu. qua ratione dicat Scotum alio detorquere ſenſum Auguſtini, hęc enim eſt germana illatio Auguſtini; dicere autem vt ipſe, quod intelligat potentiam fœcundā, & plenam generandi, quomodo per eam communicari poteſt natura minor, & inæqualis? immo æqualis, vt patet: verum quia natura minor, & inæqualis communicatur non per potentiam gignitiuam notionalem, ſed per omnipotentiam eſſentialem; ideo ad eam requiritur, & ſufficit cōmunis, & eſſentialis omnipotentia.

ARTIC. VII.

Potentiam generandi in Patre eſſe veram, & realem contra Aureolum, & Arim.

1 ADuerſarium habemus Aureolum, qui in 1. d. 7. q. 2. ait potentiam generandi in Patre non eſſe veram, & realem, productiuā, ſed ſolummodo potentiā logicā, quatenus non repugnet habere Filium, & eſſe Patrem: argumenta referentur inde. Concluſio tamen eſt omnium communis adeſſe in Patre veram, realemq; potentiam ad habendum Filium, qua mediante etiam verè eſt Pater. docuit eam in primis Auguſt. contra Maxim. inquiens, *Si Deus Pater non potuit generare Filium, vbi eſt omnipotentia Dei Patris?* cumque ſequuntur Magiſt. in 1. d. 7. cum D. Bonau. Scot. ibid. & Sententiarij omnes tract. de Trinit. atq; D. Tho. cum expoſitorib. 1. p. q. 41. art. 4. *Aureoli ſententia contra communem.* *Potētia generandi in Patre vera, & realis.*

2 Probatur breuiter, Terminus realis non habens eſſe à ſe, ſed per productionem ab alio, exigit potentiam productiuam realem; Filius, & Spiritus ſanctus ſunt termini reales productionum realium, generationis actiuæ, & ſpirationis actiuæ; ergo habent eſſe per potentiam verè productiuam realem. maior patet, aliàs terminus, & effectus realis eſſet non à principio, & cauſa reali, ſed fictitia, & imaginaria: ſed qualis eſt cauſa, talis effectus: ſi cauſa realis, effectus realis, & viceuerſa; ergo. Item vnicuique *quod*, correſpondet ſuum *quo*, vel clarius, vnicuique principio totali, & adæquato in operando, correſpondet principium *quo*, ſeu potentia, & ratio formalis operandi: ſed Pater, vt eſt de fide, eſt principiū *quod*, & perſonale Filij; ergo habet in ſe princi-

pium

pium *quo* producẽdi: id vero eſt potentia generandi. Denique quia res clara eſt, Auguſt. 5. Trin. c. 14 *Si gignens ad id, quod gignit, principium eſt, Pater ad Filium principium eſt, quia genuit eum.* & lib. 4. cap. 21. *Pater eſt principium totius Diuinitatis.* Vates autem pſalm. 2. inquit, *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* & pſal. 109. *Ex vtero ante Luciferum genui te* generatio autem eſt realis, ergo à potentia generandi reali.

Per ſolam potentiam logicam nil producitur

3 Accedit, per ſolam potentiam logicam nihil producitur, niſi accedat ad eam potentia productiua realis, patet illa *non eſt aliud, quàm non repugnantia terminorum*, cum nulla ſit contradictio vnius prædicati ad ſubiectum: de qua optimè Scot. in 1. d. 7 q. 1. litt. l. & d. 36. in fin: ac d. 5. q. 2. vbi docet potentiam logicam diſtingui à potentia obiectiua; quia illa non dicit ordinem ad potentiam productiuam hæc verò dicit: vnde ſubdit, quod ſi per impoſſibile nec Deus eſſet, nec vlla creatura productiua vtique mundus eſſet in potentia logica licet non eſſet in potentia obiectiua, quia nõ haberet ordinem ad potentiam productiuam. hoc ſtãte ſi potentia Patris eſt ſolummodo potentia logica, & non realis iam Pater non produceret nec Verbum, & Spiritus ſanctus produceretur & ita non haberetur Trinitas. ſequitur id, nam ſolummodo Trinitas eſſet in potentia logica ad eſſendum, ideſt non repugnaret vt eſſet; non autem haberet actuale eſſe, nulla exiſtente potentia reali productiua. Rurſus ſi adeſt ibi potentia logica, ad eſſendũ Verbum, & Spiritum ſanctum; ergo de facto ibi ſunt. prob ſeq. nam in diuinis non differt nec ſeparatur poſſe ab eſſe: ſed non poteſt haberi actuale eſſe ſine potentia actuali, & verè productiua, ergo.

Potentia logica, & obiectiua.

4 Dicimus inſuper potentiam generandi eſſe realem tum ex parte termini, tum ex parte principij. Ex parte termini conſtat apud omnes: ex parte autem principij videtur eã negare Caetan aſſerens eſſe rationis. Verum non eſt eius intentio vt neget eſſe realem; ſed catenus vocat rationis, quatenus potentia non eſt productiua generationis actiuæ, ſed ipſius geniti, aliàs ſentiret cum Aureolo.

Caetani ſenſus.

5 Præcipua fundamenta Aureoli hæc ſunt. Vbi non eſt productio elicita, ibi non eſt potentia producens: ſed in diuinis generatio actiua non eſt elicita, quia non eſt producta, non enim producitur Paternitas, quia Pater eſt à ſe; ergo nec Pater habet potentiam productiuam: inſuper ad minorẽ, ſi eſſet elicita, iam diſtingueretur realiter à Patre. Reſpõd. ad maiorem, veram eſſe in creaturis, vbi cauſa producit media actione cauſatiua elicita: & hæc realiter diſtinguitur ab ipſo cauſante: at in diuinis actio generatiua non eſt elicita, nec producta; ratio quia non eſt productus Pater, ergo nec producta Paternitas, nec generatio: Cum autem infert, ergo non eſt potentia productiua in Patre, reſpectu quidem generationis non eſt, quia eſt improducta, eſt autem reſpectu termini, ſeu Verbi, quia eſt productum. Exemplum de Deo, quatenus eſt Creator: actio enim creatiua, ſeu qua creat, non eſt creata, aliàs eſſet vel accidens, vel eſſentialiter diſtincta à Deo: eſt autẽ creata, & producta ipſa creatura, quæ eſt terminus: ita actio generatiua non producta, ſed eſt mediante qua Pater producit, eſt verò productus terminus, ſeu Verbum mediante ipſa generatione. Item fallitur noſtra imaginatio, eſtimans ita euenire in Deo, ſicut in nobis; vnde, ſecundum noſtrum modum intelligendi concipitur ſic eſſe, non autem quod ita ſit.

Argumenta oppoſita Aureoli.

Vbi non eſt productio elicita, ibi non eſt potentia producens, declaratur.

6 Arguit inſuper, Poſſe eſſe Patrem eſt poſſe generare: at poſſe eſſe Patrẽ non eſt alicuius potentiæ productiuæ realis, quia Pater eſt improductus; ergo nec eſt alicuius potentiæ poſſe generare. Reſpond. non eſſe eundem conceptum Patris *ſubſtantiue* accepti, & Genitoris adiectiuè: Pater namque ſubſtantiuè idem eſt, ac hypoteſis. & perſona: adiectiuè idem eſt, ac Genitor, ſeu Patrizans: patet verò hos conceptus differre aliqualiter ſecundùm ſe: licet connotatiuè, & materialiter idẽ impor-

Pater ſubſtantiuè, et adiectiuè.

tens, quia ſignificant Patrem: vnde fit, vt loquendo de poſſe generare, vtiq; ad id eſt potentia potens generare: ad eſſe autem Patrem nulla eſt realis potentia, quia eſt improductus, nec poteſt generari. vide Scot. 1. d. 26. q. 1. in calce: & 4. d. 3. q. 2.

In Filio, et Spiritu S. non eſt priuatio potētiæ generatiuæ, ſed negatio.

7 Item arguitur, Negatio potentiæ generandi in Filio non eſt negatio alicuius potentiæ realis; ergo nec potentia generandi in Patre erit potentia realis: antecedens eſt August. contra Maxim. *Filius non genuit, non quia non potuit, ſed quia non oportuit.* Reſp. negando anteced. quia verè in Filio, & Spiritu ſancto eſt negatio realis potentiæ generandi: licet non ſit priuatio, quia hæc eſt in ſubiecto apto nato, at nec Verbo, nec Spiritui ſancto cōpetit poſſe generare: & priuatio diceret imperfectionem, negatio minime, quia ſunt talis conditionis, vt non competat ei generare. Auguſtini autem mens fuit loqui abſolutè, & ſimpliciter contra hæreticū, oſtendendo Filium eſſe æqualem Patri, & conſubſtantialem, & omnipotentem vt Patrem in ordine ad extra.

Potētia generādi qualiter nō cōmunis.

8 Arguit, ſi in Patre potentia generandi, ergo aliqua perfectio in Patre, & non in Filio, & Spiritu ſancto, cùm hi non generent. Reſp. loquendo de materiali abſoluto partiali, cōnotato per potentiam generandi, ea eſt Eſſentia, vt eſt dictum, & eſt in omnib. at loquendo de formali, eſt in ſolo Patre: in cæteris non, quia ſunt talis naturæ vt eis non competat generare, de quo infra.

ARTIC. VIII.

Soluuntur argumenta artic. primi.

Actus producēdi sūt conditiones agentis, nō rationes agendi.

1 HIs actis ſoluenda remanent oppoſita argumenta. & quidem ad ea, quæ opponuntur ex artic. primo, ad primum cōcedimus, actus producendi notionales eſſe actus perſonales: ſed actus illos eſſe conditionem agentis, non rationem agendi, ſeu principium *quo*: ſunt ergo actus productiui tanquam conditio perſonæ producentis.

2 Ad ſecundum, vt quidpiam producat nedum requiritur in eo vis, & natura productiua, ſed requiruntur etiam alia neceſſario concurrentia ad agendū, quibus ſemotis non ſequitur actio: ad propoſitum, vt natura ſit principium actuale generandi, & ſpirandi, non ſufficit, vt per ſe, & de ſe ſola exiſtat, ſed requiritur vt ſit in Patre, ad hoc vt habeatur generatio: & ſit in Patre, & in Filio ad hoc vt habeatur ſpiratio.

3 Ad tertium ſupponit, eſſentiam ſolam admitti ſub ratione vtriuſque productionis fiendæ, quod eſt falſum: & iam probatū fuit quæſt. antec. naturam non eſſe ex ſe ſola principiū productionum: quapropter cum ex vnione eſſentiæ, & intellectus, ac voluntatis, tanquam diſtinctorum, procedant diuinæ productiones, non vtiq; diuerſitas productionum prodibit ab eſſentia, quæ vnica eſt, ſed ab eſſentia vna cum intellectu, & voluntate: & cùm volūtas, & intellectus diſtinguātur formaliter, mirum non eſt, ſi eſſentia cū intellectu ſit generationis principium *quo*: & ipſamet cum voluntate ſit principium Spiritus ſancti: quapropter non eſt eſſentia præcisè ſpectata, principium diuerſarum productionum, ſed memoria fæcunda conſtans ex intellectu, & eſſentia, & voluntas fæcunda: concurrente relatione vt conditione Agentis.

4 Ad quartum, diſtinctio productionum prouenit non ex relationib. ſolis, ſed etiam ex ipſiſmet principijs fæcundis; nam memoria fæcunda eſt formaliter diſtincta à volūtate fæcunda, ſicut intellectus à volūtate: igitur diſtinctio pendet vtrinque, & à principio *quo*, & à principio *quod*: & à ratione producendi, & à conditione producentis: quod ſi diſtinctiuitas nō habetur à relationibus præcisè, non eſt vt ipſæ ſint ratio, & principium agendi, ſed conditiones producentis; eatenus enim producunt.

Productionum diſtinctio nō prouenit ex ſolis relationibus.

5 Ad illud, de diſtinctione pro-

du-

Diſtinctio producentis, & producti intelligitur de quod.

ducẽtis,& producti, vera eſt de principio *quod*,non *quo*: illud namque diſtinguitur realiter, & ob hoc nil producit ſeipſum:cęterum conueniunt in Eſſentia,vt conſtat. quod ſi de principio etiam loquamur *quo*, iam conſtat principia vtriuſque productionis eſſe diſtincta,vt intellectus,& voluntas,& hinc quoque habetur diſparitas diuinarum productionum.

5 Ad Auguſtinum reſpondet Scotus, ſenſum eius eſſe, *& Pater eſt Pater formaliter, quo eſt ei Filius fundamentaliter*;at mediante eſſentia, veluti principio fundamentali *quo*, producit, ideo eſſentia eſt fundamentale principium,relatio verò eſt conditio principij. Item Auguſtinus non expreſſit, verum Paternitas ſit ratio agendi, an conditio Agentis: ſufficit autem vt generatio Filij ſit à Patre, tanquam à principio *quod*:ab eſſentia tanquam à principio *quo*.& à relatione, tanquam à conditione Agentis; eſt namque à Paternitate, veluti à conditione agendi. Sit exemplum de ſimili,vt ſuttes eſt Petro ſimilis:vtiq; erit ſimilitudine formaliter ſimile,ſeu relatione ſimilitudinis: at fundamentaliter, & cauſaliter erit ſimilis albedine;quia ipſa eſt fundamentum ſimilitudinis: ita Paternitate eſt Pater formaliter,ſed eſt ei Filius non Paternitate originatiuè, cùm non producat Paternitas, vt ratio agendi, ſed vt conditio Agentis: eſt verò ei Filius fundamentaliter, mediante Eſſentia, tanquam fundamentali principio *quo* generationis.Ad confirmationẽ concedo antec. nego conſeq.Item variatur ſuppoſitio in argumento; ſiquidẽ arguitur ab eſſe ad producere:vtique in eſſe ſimpliciter, communis eſt Eſſentia omnibus, & vna eſt in omnib. at in ordine ad productiones,non pari modo ſe habet in omnibus, cum in ſolo Patre ſit principium Filij: & in Patre, & Filio ſit principium Spiritus ſancti.

Eſſentia eſt principiũ quo: Pater principiũ quod: Relatio paternitatis, eſt cõditio Agentis.

Hypoſtaſis principiũ quod, Eſſentia quo

6 Ad Athanaſium, non exprimit ſanctus Doctor, ſub qua ratione cõcurrat hypoſtaſis ad generandum; verum vt ratio agendi, verum vt conditio Agentis. Item, hypoſtaſi Pater generat tanquam principio *quod*, at producit quoque mediante Eſſentia,vt principio *quo*: cæterum Paternitas vt conditio Agentibus.

7 Ad illud de cap. damnamus, patet ex propria quæſt. negari ibi,eſſentiam generare vt *quod*, non autem vt *quo*:primum competit perſonæ,ſecundum Eſſentiæ, de quo ſuo loco.

Forma omnis conſtitutiua, an actiua.

8 Ad illud de forma conſtitutiua, quod ſit actiua, negatur hoc vniuerſaliter eſſe verum;nam aliquæ formæ ſubſtantiales ſunt conſtitutiuæ,& non actiuę,vt Eſſentia Angeli,& Animæ in ſpiritualibus, & in corporalibus aliquæ formæ mixti, vt lapides, metalla, & huius generis: & in accidentalibus relatio,quantitas: licet ergo relatio conſtituat Patrem, tamen nõ eſt neceſſe vt Pater per eam agat: ſufficit vero vt agat mediante forma abſoluta, quæ eſt memoria, & voluntas fæcunda; aget autem mediante forma conſtitutiua modo ſibi conuẽniẽti,vel vt ratio,vel vt conditio,reddendo ſingula ſingulis.

Eſſentia cũ intellectu, & volũtate eſt principium, & ratio creãdi, Trinitas conditio Creãtis.

9 Ad illud, ſicut ſe habet ad creandum, ita ad generandum, paritas eſt contra arguentem; nam ſicut ad creandum Deitas, ſiue Eſſentia cum voluntate eſt principiũ;& ratio creãdi, Trinitas verò eſt conditio Creantis ex Scoto; ita ad generandum memoria erit ratio generandi, & Paternitas conditio Generantis.

Potẽtia de de cõnotata eſt quid abſolutũ,formaliter relatio.

10 Ad aliud de potentia,quod ſit relatio, dicendum potentiam connotatiuè,ſiue ſundamentaliter, ſpectatã eſſe quid abſolutum: formaliter autẽ conſideratam pro actu generationis eſſe relationem, qualis eſt actus notionalis:Cum infers,ergo principium eſt relatio: Reſp. principium fundamentale eſſe abſolutum: principium totale *quod*, eſſe reſpectiuũ, vt Pater: principium formale etiam eſſe reſpectiuum,vt generatio:at Paternitas nõ erit principium,ſed conditio.

Medium; eſſentiale, et accidentale: ſiue mediũ per participationem.

11 Ad vltimum de medio,duplex eſt medium, alterum per participationem extremorum: alterum non participans de extremis: ſiuè duplex eſt medium,alterum eſſentiale,alterũ accidentale: loquendo de primo,vtique eſt in eodem genere, in quo extrema, & participat de extremis, vt

fuſcum

fuſcum medians inter nigrum, & album, quod participat de vtroq; loquendo de ſecundo, minimè participat de extremis, quia eſt accidentaliter ordinatum inter ea, vt intellectio medians inter intellectum intelligẽtem,& ſubſtantiam intellectam: ambo autem ſunt ſubſtantia, ob quod intellectio cum ſit accidens non participat de eis. Applicando dicimus, eſſentiam eſſe medium non participans, ſed potius participatum ab extremis, quia eſſentia eſt communis generanti, & genito. Scotus vbi ſup. Aliter reſpondetur, principium *quo*, non eſſe propriè medium inter producens, & productum, ſed potius ſe tenere ex parte producentis: quod ſi mediat aliquid, id erit potius actus notionalis, quo mediante producens producit productum. hæc Scot.

Actus productiuus an mediet inter extrema.

12 Verum obijcitur, actus notionalis generationis actiuæ eſt formaliter,& vltimato cõſtitutiuus perſonæ producentis; ergo non eſt medium, ſed ſe tenet ex parte extremi producentis. Reſp. primò ſi rem cõſideremus, prout contingit in Creaturis, vbi actio mediat inter producens,& productum; vtique ſic ſpeculari poſſumus & hic. vnde eſt, vt dicamus, ſecundum quendam modum loquendi more noſtro, intercedere, & mediare ibi actum notionalem, quamuis re vera ſit ipſum conſtitutiuum alterius extremi, *abſtrahentium enim non eſt mendacium*; ergo ſecundum noſtrum modum imperfectè cõcipiendi, mediat actus notionalis inter vtrumq; extremum. Reſpondeo inſuper talem conceptionem non eſſe irrationabilem, immo neceſſariam; quia actum notionalem vel concipimus vt viam ad alterum extremum, vel vt conſtitutiuum primi extremi: hoc ſecundo modo non mediat, ſed ſe tenet ex parte primi extremi: at primo modo, quia via mediat inter terminũ à quo,& ad quem, ideo actus mediat inter Patrem producentem,& Filium productũ. hoc idem eſt, quod ſub alijs verbis dici ſolet, actum notionalẽ concipi vel vt *origo*, vel vt *relatio*: primo modo mediat inter Originãtem,& Originatum; ſecundo nõ mediat, ſed eſt conſtitutiua primi extremi.

ARTIC. IX.

Soluuntur argumenta artic. ſecundi.

Pater ſeipſo producit, declaratur.

1 AD primum de primo capite ſententiæ Gregorij reſpondetur, loquendo de principio *quod*, vtique ſeipſo verè producit: loquẽdo de principio *quo*, negatur. Ratio primi, quia Pater eſt formaliter ipſe, ſeu ipſemet Pater, nam vera eſt iſta prædicatio, & eſt formalis, *Pater eſt Pater*, in primo modo dicendi per ſe; ergo loquendo de principio *quod*, vtique ſeipſo producit, etenim Pater nõ diſtinguitur à ſeipſo: Ratio ſecundi, quia Pater conſtituitur ex duob. formaliter diſtinctis, vt eſſentia,& relatione, ergo in Patre iſta duo diſtinguuntur, & ob id, producit non ſeipſo vt *quo*, ſed mediante eſſentia vt *quo*, & ratione agendi; mediante autem Paternitate, vt conditione Agentis. Ad fundamẽtum ſimplicitatis, iam patet ex propria quæſt. diſtinctionem formalem non obſtare ſummæ Dei ſimplicitati t.1. diſp. vlt.

Eſſentia nõ eſt cauſa Patris; ſed ratio cõſtitutiua.

2 Ad ſecundum, non eſt eſſentia cauſa Patris, ſed eſt ratio eſſentialiter conſtitutiua Dei Patris: in ipſo nãmque ſunt duo, ex quib. conſtituitur Pater, ſ. eſſentia,& relatio: præſcindẽdo tamen ab imperfectione nominis cauſæ, habet eſſe tum ab eſſentia intrinſecè, tum à paternitate: in ipſo namq; ſunt duo conceptus, tum Dei, tum Patris: qua Deus, habet ab eſſentia: qua Pater, habet à paternitate: & ab vtroq; habet eſſe Patris. Et de nomine cauſæ an ſit in diuinis actum fuit ſup. diſp.1.q.4.

Pater ſummè ſimplex non ſimpliciter ſimplex.

3 Ad tertium, ſupponit Patrem eſſe ſimpliciter ſimplicem, quod negat Scotus; licet enim ſit ſimplex, & ſummè ſimplex, quia in Deo nulla cadit compoſitio; tamen non eſt ſimpliciter ſimplex; quoniam habet pluralitatem

tatem conceptuum, quæ pluralitas repugnat ſimpliciter ſimplici: & hinc fit, vt ſint in eo tum cóceptus Eſſentiæ, tum paternitatis, quorum vnum eſt ratio agendi, & alterum conditio Agétis: quod ſi eſſet quid ſimpliciter ſimplex, vtique non eſſet in eo diſtinguere quod, & quo: ratio, & conditio agendi.

Principiũ, & termini in diuinis diſtinguuntur realiter, vt quod, non vt quo; at vtroq; modo in creaturis.

4 Ad argumenta ſecundi capitis, dicendum ad primum, diſtinctionem realem inferri inter producentem vt *quod*, & productum vt *quod*, non vt *quo*, prout in diuinis contingit, vt ex art. præced. licet in Creaturis ſequatur realis diſtinctio ex parte vtriuſq; principij *quod*, & *quo*; quia nedum generantis perſona, verum etiam numerica natura diſtinguitur realiter à generante, & genito ob limitationem, & diuiſionem naturæ, quæ nequit cóſiſtere eadem numero in vtroq; ſicut conſiſtit natura diuina.

Potẽtia generatiua an relatiua an abſoluta.

5 Ad ſecundum, ſoli potentiæ generatiuæ vt *quod*, competit eſſe relatiuum, & ita Pater eſt perſona relatiuè habens eſſe, mediante paternitate, & generatione: potentia autem vt principium *quo*, fundamentaliter ſpectata eſt quid abſolutum, vt eſt Eſſentia. Quod ſi vrgeas, potentia generãdi vt potentia eſt, dicit relationem; ergo & ipſa Eſſentia, vt eſt potentia generãdi vt *quo*. Reſp. potentiam ſub ratione principij vt *quo fundamentaliter* eſſe eſſentialiter abſolutum. quia Eſſentia eſt verè abſoluta: at formaliter ſpectata, erit relatiua ſecundum dici: hoc autem non obſtat contra intentum; ſi enim eſſet relatiua ſecundũ eſſe, vtique relatio eſſet verè principium.

Actus generandi in diuinis eſt idem cum Generante.

6 Ad argumenta tertij capitis: ad primum concedimus actum generandi eſſe idem cum Generante in diuinis, ſecus in humanis: & Eſſentiam eſſe eandem cum eodem Generante, realiter quidem, ſed vel formaliter, vel ratione diſtincta, iuxta varia placita: vnde eſt reperire ibi *quod*, & *quo* conſtituens, & conſtitutum. Ad Confirmationem, iam dictum, ſummè ſimplicitati non obſtare *quod*, & *quo*: licet ea non reperiantur in ente ſimpliciter ſimplici, cuiuſmodi non eſt Perſona, propter varietatem conceptuum.

Indeterminatum paſſiuè, ab alio determinatur: ſecus actiuè.

7 Ad Henricum, iam conſtat ex artic. 4. quod indeterminatum paſſiuè poſtulat vt ab alio determinetur: Eſſentia vero non ſic eſt indeterminata paſſiuè, ſed actiuè; quapropter principium habet, & potentiam, qua determinatur ex ſe actiuè ad producendũ, cæteris alijs concurrentibus ad productionem, vt eſt ibi dictum.

QVÆSTIO XI.

Vtrum Pater ſit ſapiens *ſapientia genita*, & Filius ſit *Ars Patris*.

Arguitur pro parte affirmatiua

1 Videtur concedẽdam eſſe hanc, *Pater eſt ſapiens ſapientia genita*. prob. eam cócedit Aug. ait autẽ 15. Trin. c. 7. *In illa Trinitate quis audeat dicere Patrem nec ſeipſum, nec Filium, nec Spiritum ſanctum intelligere, niſi per Filium: vel diligere niſi per Spiritum ſanctum?* Hinc verò colligit Magiſt. 1. d. 23. Patrem & diligere per Spiritum ſanctum, & intelligere per Filium. Idem Auguſt. c. 14. *Nouit,* inquit, *omnia Deus Pater in ſeipſo, nouit in Filio.* Hinc tandem deducitur concedendas etiam has, *Pater intel-*

intelligentem ſapientia genita ſed ſapientia ingenita, formaliter inexiſtēte in Patre; igitur intelligitur *appropriatè*.& ratio, quia ſapientia appropriatur Filio, cum procedat per modum intellectus, cuius munus, eſt ſapere, & intelligere: ergo ei appropriatur, vt Pater intelligat Verbo. Et rurſus prob. Reſpectus hic ad Creaturas eſt reſpectus rationis non realis, vt in propria quæſt. de product. Verbi ex cogn. crea. dicendum erit: at nullus reſpectus rationis eſt proprius alicuius perſonæ effectiue, propter duo; primum, quia nullum ens rationis eſt de conſtitutione, & intrinſeca ratione entis realis, alias nō eſſet ens reale, ſed rationis; tū quia aliquod opus ad extra, ſiue operandi, ſiue intelligēdi eſſet proprium effectiue vnius, & non alterius, & alterius perſonæ, cum tamen *opera ad extra ſint indiuiſa*. Reſtat igitur, vt dicat Verbo, & intelligat Verbo *appropriatè*. Scot. 1.d.18. q.1.§.*ſed non concedo*. & d.30.q.2.§.ad ſecundam quęſt.& d.32.q.2.§.*ad iſtam quaſt*.atq; d.27,q.3.noſq; de hoc propriam quæſt.teximus citato loco. Dicere autem Patrem Verbo, non eſt aliud, quā manifeſtare Creaturas mediante Verbo, vt Theologi ibid.

Nullus reſpectus rationis eſt proprius alicuius perſonæ effectiuè.

Patrē dicere Verbo quid ſit.

5 Ad diſcurſum in oppoſitum initio quæſt. qui erit ſecundum argument. reſp. Paulum vocare Chriſtum *Dei ſapientiam*, vtique ſapientiam genitam, nō autem ingenitam: at Pater eſt ſapiens non ſapientia genita, ſed ingenita.

Chriſtus quomodo Dei ſapientia.

6 Ad illud de Verbo noſtro, differentia eſt, vt in quæſt. de formatione Verbi dicemus, inter productionē Verbi noſtri, & Dei: nos enim ideo producimus Verbum, vt mediante eo intelligamus alias nō intelligeremus; quo fit vt producamus illud ex indigentia: Pater vero non producit vt mediāte eo intelligat, alias ſi per impoſſibile non produceret Verbum, nihilominus perfecte etiam intelligeret per intellectionem, & notitiam ingenitam: & inde etiam eſt, vt producat Verbum non ex indigentia, ſed ex ſumma plenitudine, & fæcunditate naturæ diuinæ, ſuique diuini Intellectus, vt ibi amplius dicemus.

Quare Pater, et creatura producit Verbū.

7 Ad vltimum, vtique nec nos, nec Pater intelligimus niſi mediante actu ſecundo: at differimus, quia nos intelligimus mediante actu ſecundo producto, Pater mediāte actu ſecundo ingenito, & improducto.

Pater intelligit mediante actu ſecundo improducto, nos producto.

8 Sed nec contentus eſt Auguſt. Filium, vna cum Apoſt. vocare *Sapiētiam Patris*, quin etiam, alijs, licet cōſimilibus condecoret eum titulis; ait autem, 4. Trin. cap. 1. *Ita dicitur Filius ſapientia Patris, quemadmodum lumen Patris*: id verò declarans, ſubdit, *Quēadmodum lumen de lumine, et vtrumq; idem lumen; ſic intelligitur ſapientia de ſapientia, & vtraque ſapientia.* Conſentaneum autem eſt nomen luminis nomini ſapiētiæ; ſiquidem vti ſapientia illuminat, ita ſapientia appellari poteſt lumen. non indiget verò Pater Filio vt illuminetur ſuus ipſius diuinus in intelligendo Intellectus, ſicut nec indiget Filio, vt mediante eo ſapiat, & intelligat: at exponitur vox luminis ad eum ſenſum, quo exponitur ipſa vox ſapientiæ, ſunt enim idem penes Auguſt.

Filius appellatur ab Aug. lumē Patris.

9 Patrem eſſe ſapientem ſapientia genita, iam negatū eſt: reperimus tamen quandoque apud Magiſtrum, ex parte Filij, quod Filius eſt ſapiens *ſapientia ingenita, quæ eſt Pater*: Modificatione eget loquutio: quod quidem Filius ſit ſapiens ſapientia ingenita, vtique & verum eſt, & omnibus perſonis commune eſt; ſapiunt namque ſapiētia eſſentiali formaliter, quę omnibus cōmunis eſt: at dicere quod ſapiat ſapientia ingenita, quæ eſt Pater, prædicatio hæc non eſt intelligēda vt ſit formalis, ſed eſt vera cauſalis; non enim Filius ſapit Patre, cum nec Pater ſit forma intellectus Filij; ſicut namque Filius non eſt ratio formalis ſapiendi Patri, ita nec Pater Filio: eſt vera tamen originatiuè, & eſt ſenſus, *Filius eſt ſapiens ſapientia ingenita principiatiuè*, quia eſt ſapientia producta à Patre. Duplex ergo connotari poteſt per ſapientiam ingenitam, habitudo; altera ſub ratione principij originatiui: altera ſub ratione principij, & cauſæ formalis: in primo ſenſu loquitur Magiſt. non in ſecundo; quicquid ſit, quod alij recur-

Filius an ſapiētia ingenita, quæ eſt Pater.

runt ad modificationem ſapientiæ, vt ſe teneat vel priuatiuè, vel negatiuè: dum enim habetur intelligentia propoſitionis, id ſufficit.

Filius an ſapiens ſapientia genita.

10 Sed vtrum ſit vera hæc, *Filius eſt ſapiens ſapientia genita.* Reſpond. quod ablatiuus *ſapientia*, vel dicit rationem originis, ſeu cauſæ efficientis; & falſa eſt; nam Filius non originat ſeipſum, nec tradit ſibi ſapientiam genitam, cum nihil gignat ſeipſum: ſi dicit circumſtantiam cauſæ formalis, nec eſt vera, quia ratio formalis, qua eſt ſapiens, eſt ſapientia eſſentialis, & ingenita, qua mediante omnes perſonæ ſapiunt, ſi tandem dicat ordinem quaſi cauſæ materialis, vt cũ dicimus, homo ſeipſo intelligit, poſſet concedi Filius ſapit ſic: ſed impropriè ait Dur.

Verbum eſt Ars Patris

11 Vltimus quem verbo, in præſentiarum, dat Auguſt. titulus, *eſt Ars Patris.* ait enim ibidem: *conſimiliter dico, Ars de arte, et vtraque: vna ars.* & 6. de Trinit. cap. 10. vocat *Verbum Artem omnipotẽtis Dei plenam omniũ rationum viuẽtium incommutabilium*, id verò intelligitur *appropriatè*: licet enim omnes perſonæ, operẽtur creãdo, & conſeruando ad extra, tamen dicitur appropriatè Verbum Patris Ars; vt quemadmodum mediante arte, exiſtente in mente Artificis; dicitur Artifex operari; ita cum Filius procedat per intellectum, dicitur ei appropriari Ars, qua mediante Pater creat ad extra. Adſtipulatur hoc Pſalmiſta pſal. 32. *verbo Domini Cæli firmati ſunt* Hæbr. 1. *Portans omnia verbo virtutis ſuæ.* idẽ ibidem, nouiſſime Deus, loquutus eſt nobis in Filio, per quem fecit & ſæcula. atq; ad Coloſſ. 1. *In ipſo condita ſunt vniuerſa, & omnia in ipſo, & per ipſum creata ſunt.*

Ars ex Scotiſtis authoritatiuè in Patre, ſubauthoritatiuè in Filio. Spiritus S. cur non etiam vocetur Ars Patris

Adeſt & modus loquendi Thomiſtarum, vt an ſit authoritatiuè in Patre, ſubauthoritatiuè in Filio, ea ratione, qua Filius recipit operandi virtutem à Patre, demptis tamen imperfectionibus.

12 Dices, eodem modo poſſe vocari Attem Spiritum ſanctum; cum & ipſe operetur in virtute recepta à Parre, & à Filio: negatur id; nam Ars ſubiectatur in intellectu, dicitq; modũ operandi per intellectum; ideæ namque ſunt in intellectu: ſolus Filius procedit per intellectum, Spiritus ſanctus per voluntatem, ideo non Spiritui ſancto, ſed Filio tribuitur nomen Artis.

Filius, & Spiritus S. creant ſub authoritatiuè.

13 Sicut verò Filius creat ſubauctoritatiuè à Patre: ita Spiritus S. creat ſubauctoritatiuè à Patre, & Filio: ait namque Filius Ioan: 5. *Non poteſt à ſe Filius facere quidquam*, hic quidem negatur facere auctoritatiuè: cùm verò ſubdit, *niſi quod viderit Patrem facientem*, hic conceditur agere ſubauctoritatiuè. de Spiritu ſancto ſimiliter dicendum, ait enim Ioan. 16. *non loquetur à ſemetipſo, ſed quæcunque audiet loquetur*: eſt verò à Patre, & Filio, ergo non à ſemetipſo auctoritatiuè, ſed à Patre, & Filio, quæ audiet, ea loquetur. Scot. quolib. 8. artic. 2.

DISPVTATIO SECVNDA

De Verbo diuino.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum detur Verbum in diuinis.

Alogiani negantes Verbum.

1 VErbum diuinũ negarunt heretici quidam, quos Epiphan. hær. 51. appellat *Alogianos*, id eſt, *ſine Verbo*. Quod ſi contra eos Ioannem adduxeris 1. *In principio erat Verbum*, negant, & abijciũt Epiſtolam Ioannis, ne eam admittendo, recipere teneantur Dei Verbum. Aduerſum hos ſcripſit Alphonſ. de Caſtro verbo *Deus* hær. 10. ex Antiquis Cyrill. lib. 7. theſaur. c. 3. Athan. contra error. Gregal. Sabell. Aguſt. hær. 30. &c.

Durandi ſententia de Verbo.

2 Ex Catholicis vero Durandus loquens de Dei Verbo, ſiuè de ſecunda perſona, docet, eam nõn propriè, ſed appropriatè vocari Verbũ: quare ex eius ſententia perſona ſecunda dicitur Verbum appropriatè. ita in 1. d. 27. q. 3. fundamenta referentur infra; ſuſtinet enim non produci per intellectum, ſed ex fœcunditate naturæ, & propterea non eſſe niſi appropriate Verbum. Cum etiam eius productio ſit prior origine productione Spiritus ſancti, ideo dicit eſſe appropriate Verbũ, quia intellectus, eſt prior voluntate: proprie autem Verbum in diuinis appellat eſſentialiter, ſiue notitiam eſſentialem, appropriate vero notionalem, ſiue Verbum.

3 Aduerſus vtruſq; & quod Verbum ſit in diuinis, & quod ſecunda perſona ſit proprie Verbum, non appropriate, breuiter diſſeremus: & primo ex ſcripturis patet vtrumq; etenim Ioann. 1. ait *In principio erat Verbum*: loquitur autem Ioannes ex cõmuni Patrum ſenſu ad litteram de ſecunda perſona, quoniam in fine concludit, *& Verbum caro factum eſt*. Itẽ Apoc. 19. *videns ſedentem ſuper equum album*, in fine edifferens quod nomen haberet, concludit, *Et vocatur nomen eius Verbum Dei*, Occurrit Durãdus, inquiens, appropriate hoc eſſe intelligendum, quia de eodem Verbo dicitur ibi, quod eſt *teſtis fidelis, verax, & cum iuſtitia pugnans*, quæ omnia communia quidem ſunt, ſed appropriantur Filio, ſeu Verbo, ita etiam appropriate is, *qui ſedebat ſuper equũ appellatur Verbum*. Verum fallitur, etenim licet illa communia ſint, nihilominus nec Patri, nec Spiritui ſancto tributum vnquã eſt nomen Verbi; vnde igitur hoc colligere poteſt Durandus? Inſuper per tria illa epitheta declarantur encomia ſedentis ſuper equum. cæterum id, quod primario ſibi competit, eſt ſuum nomen, quod proprie exprimens, dicit eſſe Dei Verbum. Demũ aduerſatur Durandus vniuerſis Theologis, Patribuſq; atq; Concilijs, vbi dum ſermo occurrit de Verbo Dei, ipſum vere, & proprie, non appropriate appellant Verbum Dei. Ex quib. etiam Concilijs, Scripturis, Patribuſq; damnata remanet Alogianorum hæreſis negã-

tum Verbum Dei; tum in toto etiam decurſu materię de Trinitate, tum Incarnationis, & alibi ſæpe, vt infra,

Verbũ appellatur quoq; ſermo, & ratio.

4 Idem Dei Verbum appellari ſolet *ſermo ex Auguſt.* tract. 108. in Io. 17. explicãdo illud, *ſermo tuus, veritas tua.* ita etiam illud ad hæbr. 4. *Viuus eſt ſermo Dei, & efficax* ex Cyrill. l. 2. in Ioann. c. 37. Ambroſ. 4. de fid. c. 3. ſicut & illud alterum, *Eructauit cor meum verbum bonum*, ex Cyprian. l. 2. adu. Iud. Et ratio, quia græce logos, latine ſonat *verbum*, aut *ſermonem*: adde, quod ſignificare etiam poteſt, *Rationem*, vt Auguſt. 83. q. q. 63. loquens de Ioannis principio, inquit, *quod græce logos dicitur, latine & Verbum, & ratio ſignificatur, melius autem Verbum interpretatur*. quod item adnotauit Scotus 1. d. 27. q. 3. litt. E. de incarnato autẽ Verbo loquens Eccleſia ait, *Omnipotens ſermo tuus Domine à regalib. ſedib. venit.* Dom. 1. Natiuitatis.

Verbi, & ſermonis differentia.

5 Differentia vero aliqualis poteſt eſſe inter *Verbum*; *& ſermonem*, ſiquidem Verbum eſt dictio ſimplex; ſermo autem eſt quid aggregatum ex plurib. dictionib. Verbum ex ſuæ vnicæ dictionis ſimplicitate magis oſtẽdit diuinum Verbum, ſecundam nempe, ſimplicemq; perſonam Trinitatis; cum tamen ſermo ex plurib. dictionib. compactus, oſtendat ipſum Chriſtum, in quo reperitur vnio humanitatis cum diuinitate. Hinc reprehenditur à quamplurimis Eraſmus, quod vbi Ioannes ait, *In principio erat Verbum*, ille vertit, *In principio erat ſermo* exiſtimans melius legi *ſermo*, quam *verbum*; ſed licet poſſit transferri, *ſermo*, vt eſt dictum, nihilominus, dicendo *Verbum* ex Ioanne, magis oſtenditur ſimplicitas ſecundæ perſonæ tum etiam, quia reliquit antiquiſſimã textus lectionem: ex Canar. 1. 27. d. 6. q. 2.

Eraſmus improbatur.

QVÆSTIO II.

Vtrum Verbum dicatur eſſentialiter an notionaliter.

D. Thomæ ſententia.

1 FVit D. Thomæ opinio in 1. d. 27. q. 2. art. 2. Verbum dici eſſentialiter. Inde autem quæſt. 4. de verit. art. 2. docuit ſe tenere notionaliter, non tamen ſine formidine partis oppoſitæ. Deniq: 1. p. q. 34. art. 2. abſolute ſuſtinuit dici perſonaliter.

Durandi opinio.

2 Extitit ſententia Durandi, qui in 1. d. 27. q. 3. aſſeruit Verbũ omnino dici eſſentialiter, appropriate vero notionaliter. ſicut nãq; ſapiẽtia diuina, quę eſt quid eſſentiale commune trib. appropriatur Filio, ita Verbum erit quid eſſenciale commune trib. ſed per appropriationem accommodatur Filio. Probat primo Verbum non eſt aliud quam intelligere: ſed intelligere eſt eſſentiale, ergo & Verbum. ſecundo ad rationem Verbi non eſt neceſſe vt producatur, ergo intellectio etiã non producta erit Verbum: ſed ea eſt quid eſſentiale, tertio Filius non procedit à Patre per intellectum, ſed ex fæcunditate naturæ: quod ſi per intellectum non procedit, vtique non erit productus, ergo erit quid eſſentiale. quartò, eadem eſt ratio de Verbo, ac de amore, ſed amor dicitur eſſentialiter tum ad intra, quo Deus diligit ſe, tum ad extra, quo diligit creaturas, ergo ſimilis erit ratio de Verbo. Quinto, dicere eſt formare Verbum: ſed vtraqueq; perſona dicit ſe, & creaturas

turas

Digitized by Google

ſuras; antecedens patet; prob.min. Anſel.monolog.c.6.ait,dicere ſummo ſpiritui nihil eſt aliud, quam cogitando intueri: & ſicut Pater eſt intelligens, & Filius eſt intelligens, & Spiritus ſanctus eſt intelligens, ita Pater eſt dicens, Filius eſt dicens, & Spiritus ſanctus eſt dicens, & ſimiliter quilibet *eorum dicitur*. ergo vnaquæq; perſona format Verbum, quia dicere eſt formare Verbum; & proinde erit eſſentiale, & appropriare notionale; fuit inſuper ſententia Origenis, Verbum dici *metaphoricè*.

Origenis ſententia.

3 Cæterum ſententia oppoſita, ſicut eſt communior, ita & verior, Verbum dici notionaliter, perſonaliter de ſecunda ſolummodo Trinitatis perſona non autem eſſentialiter. Ita D.Bonau.Scot.Rich. Gabr. cæteriq; ſententiarij cum Magiſtro in 1.d.27. & D.Tho.1.p.vbi ſup.cum ſuis expoſitorib. de quo Gaetanus ibi ait, ſe retractaſſe, & mutaſſe ſententiam tenendo dici notionaliter. Suadetur autem breuiter, Verbum eſt notitia genita, vt ſequenti artic.manifeſtabitur, ergo non eſt notitia eſſentialis, igitur erit quid notionale, quia quod ad intra verè producitur eſt perſonale. prima ſequela prob. quoniam notitia eſſentialis emanat, nõ verè producitur. Scotus autem vocat eam *quaſi productam*, vbi ſup. q.2. ad 2. ſed non audet eam vocare verè productam, ſicut nec vllus alius. Item notitia eſſentialis non diſtinguitur realiter à Patre, & Spiritu ſancto, nec à Verbo: ſed Verbum, ſeu Filius diſtinguitur realiter à cæteris perſonis, ergo eſt propriè Verbum, ergo non erit notitia eſſentialis Verbum. Inſuper Pater, & Spiritus ſanctus non ſunt ſapientes ſapiẽtia genita, ſed ingenita, ergo notitia ingenita non eſt Verbum. Præterea ſolus Pater dicit Verbum, ſeu producit, ergo Verbum non eſt eſſentiale: antec. patet; ſequela prob. quoniam eſſentialia ſunt communia toti Trinitati. Deniq; Auguſt.7.Trin.c.2. *eo Verbum, quo Filius; & eo Filius, quo Verbum*; hinc arguitur, ſed Filius eſt quid notionale, non eſſentiale, ergo nec Verbum. Idem 6.Trin.c.2. *Verbũ ſolus Filius accipitur, non ſimul Pater, & Filius, tanquam vnum Verbum*. & 5.Trin.c.13. *Relatiuè dicitur Filius, & relatiuè dicitur Verbum, & imago*. hinc arguitur, notitia eſſentialis eſt quid abſolutum, Verbum, & imago ſunt quid relatiuum: at Filius eſt Verbũ, & imago Patris, ergo non eſt quid eſſentiale.

Verbum dicitur notionaliter.

4 Hinc ſoluuntur motiua Durãdi. Ad primum dicimus non quãcunque intellectionem, ſeu notitiam eſſe Verbum, ſed ſolummodo notitiam productam: hęc vero non eſt eſſentialis, ſed notionalis. Ad ſecundum negamus aſſumptum, patebit enim infra Verbum conſtitui in eſſe ſuo per veram, & realem productionem, ideoq; appellatur genitũ, iuxta illud, ex vtero ante Luciferum genui te: de quo alias. Ad tertium conſimiliter negatur aſſumptum, patebit namq; ſuo loco generationem Verbi fieri per intellectum, ſeu memoriam fœcundam. Ad quartum primo dicimus, amorem dupliciter dici, tum eſſentialiter, tum notionaliter: primus eſt communis trib. ſecũdus, eſt amor perſonalis productus, ſeu ſpiratus, vt Spiritus ſanctus: ita intellectio, & notitia duplex, altera improducta, & hæc eſſentialis, ſicut amor improductus; altera producta & hæc perſonalis, ſicut amor ſpiratus. ſecundo reſp. amorem tum productum, tum improductum appellari amorem ob inopiam vocabulorum, ita reſpondent plerique ad hoc Durandi. Ad quintum conceſſo antecedenti reſpõdemus, quod Anſelmus non explicare intendit Verbi productionem, ſed oſtendere diuinas perſonas, & eſſe intelligentes, & ſapientes, ita vt *dicere* ibi ab Anſelmo ſumatur eſſentialiter pro intelligere, & pro declarare omnia, non autem notionaliter pro gignere, ac producere. ita Scot. 1.d.32. q.1. litt.B. & D. Thom. ſup. ad 3.

Non quacunque notitia eſt Verbum.

5 Sed quid ad Origenem, qui Ioann.1. inquit, *Verbum metaphoricè dici*. Reſpondet D.Tho. ſup. ad 1. quod Origenes in hoc fuit fons Arrianorũ, qui ideo dicebant Verbum metaphoricè dici, ne cogerentur aſſerere produci à Patre in identitate naturæ, cõſubſtantiale cum eo, & non eſſe extra

Origenis error de Verbo.

Patrem

in actu ſecundo: igitur falſo dicitur eſſe ibi duo ſubiecta, cùm ſit ſolum vnum, is verò eſt Intellectus. Notandũ verò, & explicanda loquutio Scoti, ait nãque, *Idem Intellectus dicitur memoria, & Intelligentia.* At quomodo eſſe poterit, vt Intellectus ſi intelligentia; dum intelligentia eſt ipſamet intellectio: ſed ſenſus eſt, vt Intellectus ſit intelligentia, non quidem formaliter: etenim Intellectus eſt ſubſtantia. intellectio, ſeu intelligentia eſt accidens: ille eſt ſubiectum intelligentiæ, hæc verò eſt forma inhærẽs Intellectui: ſed ſenſus eſt duplex, alter, vt ſit prædicatio cauſalis: alter vt ſit prædicatio inhæſionis: primum indicat, intellectum eſt cauſam intelligẽtię: ergo cùm ait intellectum eſſe intelligentiam, eſt quidem intelligentia nõ formaliter, ſed effectiuè, & cauſaliter: ſecundum verò inſert, vt idem intellectus ſit eiuſdem intelligentiæ ſubiectum: ſiquidem intelligentiam, quam producit, eandem in ipſo ſubiectat. à primo autem ad vltimum remanet probatum, non eſſe duo memoriam, & intelligẽtiam, ſed vnum, idemque ſubiectum. Item eſt mos ipſius Scoti vſurpandi vnum pro alio. Inſuper ſumit intellectum, quatenus coniunctum cum intellectione. & vt ſic appellat eum intelligentiam.

Scotus explicatur.

3 Impugnatur ſecundò principalis ſententia: ſpecies illa in intelligentia ſupetuacanea, ergo non apponenda: probatur anteced: ſpecies hæc non repræſentat obiectum perfectiori modo, quàm repræſentet ſpecies in memoria: ergo ſufficit ſpecies memoriæ: aſſumptum probatur ex Auguſt. 15 de Trinit. cap. 13. *Nihil plus eſt in prole, quàm in Parente:* per prolẽ verò ſignificat *intelligẽtiam*, & per parentẽ *memoriam*. Confirmatur, ſpecies hęc vel repręsẽtat minus, vel æquè, vel magis quam repreſentat illa, quæ eſt in memoria: ſi minus ergo non eſt neceſſaria, nec quidquam prodeſt: non magis, vt patet ex Aug. ſi dixeris, æquè, ergo altera ipſarum ſuperflua erit, quod namque poteſt æquè benè fieri per pauciora, ſiue per vnum fruſtra fit per plura.

4 Impugnatur tertiò: ex illa quidem ſpecie in intelligentia ſequuntur duo inconuenientia: primum, quod habitus non eſſet principium immediatum operandi: ſecundum, quod habens habitum non eſſet in potentia accidentali, & proxima ad operandum, ſed ſolummodo remota, quod eſt contra Philoſophum: probatur vtrumque, prærequiritur ſpecies noua, vltra ſpeciem in memoria, ad hoc, vt Intellectus intelligat: ergo Intellectus habens aliquem habitum non poſſet intelligere mediãte eo, niſi interueniat talis ſpecies: at talis ſpecies non eſt neceſſaria, quia iam Intellectus vna cum habitu eſt in actu primo ad operandum: quod ſi ſpecies hæc prærequireretur, eſſet impotens ad operãdum ſine ea, nec tamen eſſet in potentia accidentali, & proxima ad intelligendum. Confirmatur, quia non poſſet habitus eſſe principium immediatum operandi, dum prærequireretur hæc ſpecies: at ſine tali ſpecie potens eſt Intellectus bene habituatus eſſe completum principium operandi.

5 Denique iſta ſpecies nec produceretur naturaliter, nec liberè, ergo nullo modo haberetur, igitur non eſt ponenda: probatur primum, iſta ſpecies non eſſet ſine actuali intellectione, taliter namque ſe habet iſta ſpecies intelligentiæ à ſpecie in memoria, vt hæc eſſe poſſit ſine intellectione, vt in dormiente, illa verò minime ſed fiat, & deſinat eſſe cum ea: ſed actualis intellectio ſubeſt imperio voluntatis, ergo non producitur naturaliter: prob. ſecundum, ſpecies hęc pręcedit volũtatẽ, quia informat Intellectum priorem voluntate: Item ſpecies hæc eſt naturaliter prior intellectione, igitur non ſubeſt imperio voluntatis: ergo à primo ad vltimum nullatenus eſt ponenda.

Phantaſia eſt verbum declaratur.

6 Verũ obſtatur, *Phantaſia Carthaginis in memoria eſt verbum Carthaginis* ex Auguſt. de 8 Trin c. 6. at Phantaſia nil eſt aliud, quàm ſpecies ergo Verbum eſt ſpecies. Reſp. Phãtaſiam Carthaginis eſſe Verbum, cauſaliter quidem, quia cauſat Verbum, non tamen formaliter, quia nõ eſt Verbum formaliter.

7 Adeſt

7 Adeſt ſecundo loco ſententia Aureoli in 1. d.27.& penes Capreol. ibid.quæſt.2.aſſerit autem Obiectum cognitum eſſe Verbum mentis creatæ. Sűt & Alij affirmantes Obiectum ipſum ſecundũm eſſe reale, eſſe Verbum ipſius intellectus. Probatur, *Verbum, quod foris ſonat eſt ſignum verbi, quod intus latet*, ex Auguſt.5.de Trin. cap.10.ſed Verbum,quod foris ſonat non eſt ſignum intellectionis,ſed obiecti,ergo Verbum eſt obiectum.

Aureoli ſẽtentia.

Impugnatur.

8 Verum improbatur,& primo, Verbum creatum eſt effectus per ſe productus à memoria: at obiectum vt cognitum,ſeu in eſſe cognito, nõ producitur per ſe: probatur,eſſe cognitum,eſt ens rationis, at ens rationis non producitur per ſe, quia ens rationis non eſt terminus per ſe alicuius actionis,ſed potius derelinquitur, ſed reſultat, & extrinſecus aduenit ex comparatione,ſeu attingentia aliquorum extremorum, vt habetur in logicis. Item Verbum mentis habet verè eſſe reale, productum extra cauſas ſuas: Obiectum autem vt cognitum, non habet niſi eſſe dependens ab Intellectu,& per conſequens habet ſolummodo eſſe rationis, ceſſante namque actuali cognitione, ceſſaret eſſe cognitum,ergo dum in eſſe cognito,in ſenſu compoſito, pẽdet ab Intellectu, non habet eſſe reale,& conſequenter nec erit Verbum, quia Verbum habet eſſe reale. Inſuper Verbum eſt verè productum à memoria in eſſe ſuo ſimpliciter, at Obiectum in re extra, & in eſſe reali non producitur à memoria,cum paries;v.g habeat eſſe reale,etiam independenter ab Intellectu, & memoria: Præterea Verbum eſt intra Intellectum, ſubiectatur namque in Intellectu: Obiectum vero reale eſt extra Intellectum, nec informat Intellectũ.

9 Ad oppoſitum reſp.Verbum ſignificare vtrumque, tum intellectionem, tum obiectum: licet obiectum,vt cognitum,& intellectionem vt mediũ ad cognoſcendũ obiectum.

10 Tertio loco ſeſe offert Henricus:is autẽ quodlib.2. quæſt.6. plura dicit: & primo ait duplicem eſſe notitiam, alteram ſimplicem, alterã declaratiuam,ſeu cõuerſiuam, & reflexiuam: ſecundo inquit,quod notitia ſimplex eſt ratio producẽdi notitiam cõuerſiuã,ſeu declatiuã:Et tertio, quod illa conuerſio eſt adeo neceſſaria,vt abſque ea nequeat Verbũ produci. Inſuper quarto,Intellectum reſpectu notitiæ ſimplicis ſe habere paſſiuè, reſpectu verò notitiæ declaratiuæ, & conuerſiuæ ſe habere effectiuè. Concludendo tamen infert, Verbum eſſe quidem intellectionem, ſed intellectionem ſolũmodo declaratiuam hæc Henricus.

Hẽrici ſẽtentia.

11 Improbat quoq;hanc Henrici ſententiam Scotus:& primo circa id,quod ait,Intellectum eſſe paſſiuũ, reſpectu notitiæ ſimplicis, & actiuũ, reſpectu conuerſiuæ,ſic arguit, Potẽtia eiuſdem rationis, eodem modo ſe habet ad obiecta, & actus talis potẽtiæ, exemplum de potentia viſiua, quæ reſpectu cuiuſcunque viſionis de quocunque creato obiecto,& eſt actiua, & paſſiua: non eſt enim actiua ſolũmodo reſpectu vnius,& paſſiua reſpectu alterius, ſed æquanimiter reſpectu omnium viſionum:ergo Intellectus eodem modo ſe habebit, tum reſpectu notitiæ ſimplicis,tum declaratiuæ: igitur vel paſſiuus, & actiuus vtrobique,vel nullibi:da autem oppoſitum, quod non eodem modo ſe habeat, & ſequitur Intellectum non eſſe potentiam eiuſdem rationis. Dices maiorem eſſe falſam, ſiquidem Intellectus Viatoris penes notitiam ſupernaturaliter à Deo ſibi infuſam de diuino obiecto, ſe habet ſolummodo paſſiuè,nõ actiuè, & nihilominus eſt idem eiuſdemq; rationis Intellectus: ergo currit ſententia Henrici,reſpectu vnius ſe habere ſolummodo paſſiuè. Reſponſio de facili conſtat ex verbo, quod ad Scoti rationem addi, nempe *creato*: igitur ſi loquamur de Obiecto increato, & ſupernaturali planè conſtat ſe habere paſſiuè,non actiuè, loquimur autem de Viatore: etenim de Comprehẽſore eſt alia quæſtio, vtrum Intellectus beatus concurrat actiuè, de quo in materia de Viſione beatifica: ſi autem loquamur de Obiecto creato, nec tamen de ratione ſtatus, vel alte-

Improbatur.

alterius impedimenti, improportionato ipſi Intellectui, vtique pariformiter ſe debebit habere, tum actiuè, tum paſſiuè, & ſic militat ratio citata.

12 Item notitia declaratiua ex Henrico eſt perfectior notitia ſimplici: ex hoc autem arguitur, implicat potentiam eſſe principium actiuum reſpectu formæ perfectioris, & non reſpectu formæ imperfectioris: ſi autem poteſt Intellectus actiuè ſe habere reſpectu notitiæ declaratiuæ, quæ eſt perfectior, poterit multo magis actiuè ſe habere reſpectu notitię ſimplicis, tãquam imperfectioris: & hoc quoad ſecundum dictum Henrici.

13 Rurſus forma imperfectior non poteſt eſſe principium productiuum formæ perfectioris: ergo notitia ſimplex nec erit principium productiuum notitiæ declaratiuæ perfectioris. Confirmatur, quærendo, quãdo namque notitia ſimplex erit productiua notitiæ declaratiuæ? aut quãdo eſt, aut quando non eſt: ſi primum, aut hæ duæ notitiæ ſunt eiuſdem, aut alterius rationis: ſi eiuſdem, ergo duo accidentia ſolo numero differentia erunt ſimul in eodem ſubiecto: ſi alterius, cum ſimplex notitia ſit imperfectior cõuerſiua, nec eſſe poterit principium eius, probatur, quia in æquiuocis cauſa debet eſſe perfectior cauſato æquiuoco: ſi dederis ſecundum, ergo cauſabit quando non erit, at quod non eſt, non poteſt operari.

14 Item notitia ſimplex nõ ſpectat ad memoriam, ſed ad intelligentiam: ex hinc vero deducitur imaginẽ creatam non repræſentare perfectè increatam, ſaltem quoad primã partẽ imaginis: probatur, nã memoriæ munus eſt producere, at notitia ſimplex eſt iam producta: ergo memoria non haberet rationem parentis, & verbũ rationem prolis: Confirmatur, quoniam producere verbum non eſſet effectus memoriæ, ſed intelligentiæ; etenim notitia ſimplex ſpectat ad intelligentiam: notitia autem hæc non poteſt habere rationem memoriæ, ergo imago creata non repræſentabit increatam, ſaltem quoad hanc primã partem imaginis. Inſuper verbum non eſſet verbum memoriæ, & obiecti, ſed verbum actus, probatur, quia notitia declaratiua eſſet effectus notitiæ ſimplicis, expreſſiua notitiæ ſimplicis, à qua produceretur, nõ autem eſſet verbum memoriæ, & obiecti.

15 Quoad id autem, quod tertio loco aiebat, illam conuerſionem eſſe neceſſariam ad productionem verbi, impugnatur: & quidem beati habent verbum de eſſentia diuina intuitiue viſa, iuxta ſententiam ita ſuſtinẽtium, de quo infra ſuo loco: & nihilominus beatifica viſio, inquit Scotus, non eſt conuerſiua, ſeu reflexiua: de hoc autẽ nos in materia de viſione beatifica. Itẽ ſequeretur quod verbum beatorum non eſſet iam verbum Eſſentiæ, tanquam Obiecti increati, ſed eſſet verbum actus creati ipſius beati: Præterea verbum eſt de obiecto perfecto, ergo non eſt actus conuerſiuus, & reflexiuus: probatur conſequ. eſt perfectior actus rectus, quam conuerſus, & reflexus; ille namque terminatur ad diuinam Eſſentiam, vt cognitio beatifica beati: iſte vero terminatur ad actum talis cognitionis, quoniam mediãte hoc actu conuerſiuo beatus reflectitur ſupra ſuum actũ, cognoſcendo ſe cognoſcere &c. ergo non poterit verbum, cui competit eſſe perfectam cognitionem obiecti, eſſe conuerſiuum, atque reflexiuum: ait autẽ Auguſt. 15. de Trin. c. 16. quod verbũ perfectiſſimum erit in Patria reſpectu obiecti beatifici.

Sententiã D. Thomę.

16 Adeſt & ſententia D. Thomę, is autem 1. p. q. 32. art. 1. & q. 27. ar. 1. docet verbum creatum eſſe formalẽ, & expreſſam ſimilitudinem rei cognitæ: additque, verbum eſſe quid productum per intellectionem. Fundamenta ſunt, primo, verbum eſt terminus intellectionis, ergo nõ eſt formaliter intellectio: prob. conſequ. quia nihil terminat ſeipſum, ergo verbum non eſt intellectio, ſed quid productum per intellectionem. Secundo verbum ex Scoto, producitur per actum dicendi, ſed dicere eſt intelligere, ergo verbum producitur per intellectionem. Tertiò quilibet actus Intellectus eſt intellectio, ergo *dicere*, quod eſt actus Intellectus, erit intellectio: at verbum producitur per

actum dicendi, ergo & per intellectionem. Quarto Verbum ex ſua formali ratione eſt ſimilitudo formalis rei intellectæ ex Auguſt. 15. de Trin. ſed intellectio formaliter ſpectata non eſt ſimilitudo, nec imago rei cognitæ, probatur, eſt nãque intellectio actio vitalis, at de ratione actionis vitalis non eſt eſſe formalem, atque expreſſã ſimilitudinem obiecti: ergo Verbum non eſt intellectio, ſed quid productũ per intellectionem. Quintò Verbum eſt proles, & notitia genita à memoria ex Auguſt. 9. de Trin. c. vlt. ſed intellectio non eſt genita à memoria, ergo non eſt Verbum: prob. minor, intellectio eſt actio, ſed actionis nõ eſt actio, ergo Verbum non eſt intellectio.

Verbũ non producitur per intellectionẽ, ſed per dictionem.

17 Sententiam hanc impugnat Scotus in 1. d. 27. q. 1. & d. 2. atque quodlib. 1. negatque, Verbum eſſe terminum productum per intellectionẽ: probatur autem primo, ſi Verbum eſſet terminus productus per intellectionem, impoſſibile eſſet intelligi intellectionem abſque eo, quod intelligatur terminus per eã productus: at experientia docet, dum intelligimus noſtrã intellectionẽ, vt qualitas eſt, nõ intelligere quidquam per eam productum, ergo nec Verbũ, nec quid aliud erit productum per intellectionem. Item ſi ita eſſet, ſequeretur quod intellectio diceret ordinem eſſentialem ad Verbũ, ſicut calefactio ad calorẽ: ergo nequaquam intelligi poſſet ſine ordine ad Verbum: prob. ſeqn. calefactio intelligi nequit ſine calore, ergo nec intellectio ſine tali termino producto; experimur autem oppoſitum, cum intelligendo intellectionem, nil recordemur intellexiſſe vnquam, vel intelligere, productum per eam. Inſuper, intellectio eſt de genere qualitatis, non de genere actionis: ad actionẽ vero de genere actionis ſpectat producere, ad actionem autem de genere qualitatis produci: ergo intellectio eſt verè terminus productus, & per conſequens Verbum. Præterea Verbum creatum producitur à memoria, vt ſæpiſſimè Auguſtinus docet, ergo non ab intelligentia. Rationes cæteras linquimus, & differimus ad q. 8. huius diſputationis: vbi idem penè diſcutietur aſſumptũ, quærendo vtrũ Verbum producatur per actum intelligendi, an per actum dicendi: ibi namque amplius examinabitur præſens quæſitum, cum impugnationibus cæteris: atque euaſionibus Aduerſariorum &c.

Dicere eſt producere: intelligere quo formaliter intelligimus.

18 Ad oppoſita autem reſpondẽdo, ad primum dicimus negando maiorem. Ad ſecundum, conceſſa maiori negatur minor, etenim *dicere* eſt producere, intelligere autem eſt quo formaliter intelligimus. Ad tertium, non omnis actus intellectus eſt intellectio, ſed ſola intellectio producta: dictio autem eſt intellectionis productio. Ad quartum, intellectio eſt vtrũque, tum intellectio, tum ſimilitudo expreſſa obiecti: nec obſtat, quod ſit actio vitalis, hoc namque nil impedit ad ſimilitudinẽ: ita Auguſt. 9. de Trin. c. 10. inquiens, *Omnis ſecundum ſpeciẽ notitia ſimilis eſt ei rei, quam nouit*. & c. 11. *cum habeat notitia ſimilitudinem ad eam rem, quam nouit, hoc eſt, cuius notitia eſt, &c.* Ad quintum negatur minor, & ad probationem, intellectio non eſt actio de genere actionis, ſed de genere qualitatis, & conſequenter erit actio producta, ſeu qualitas producta.

Intellectio non eſt actio de genere actionis, ſed qualitatis.

QVAE.

QVÆSTIO IV.

Qualis notitia ſit Verbum: quęnam deſcriptio Verbi; quæue conditiones concurrunt ad Verbum.

Onfutatis ſententijs varijs de Verbo, nunc ſingulariter eſt exponendũ; qualiſnam cognitio ſit, vel non ſit Verbum: indeque afferemus eius definitionem, cæteraſq; conditiones requiſitas ad Verbum.

Verbum nõ eſt ſpecies, nec obiectũ cognitum.

2 Singulariter ergo deſcendendo ad demonſtrandum quid ſit Verbum, Primo dicimus, Verbum non eſſe ſpeciem illam Aegidiji non eſſe obiectum, ſiue cognitum, ſiue in eſſe reali: quæ duo oſtẽſa remanent quęſt. præced.

Verbo non ſufficit eſſe declaratiuum.

3 Secundõ dicimus, Verbum nõ eſſe abſolutã notitiam declaratiuam, quaſi eſſe declaratiuum ſufficiat ad Verbum: nõ enim quia notitia aliqua eſt declaratiua, ideo Verbum cenſenda eſt, ſed requiritur aliquid aliud. eſt Scoti vbi ſup. probatur autem, Notitia, qua Pater æternus ſeipſum intelligit, eſt declaratiua ipſius Patris: & tamen nõ eſt Verbum: probatur hoc, alias Pater eſſet ſapiens ſapientia genita, contra Auguſtinum. Item de ratione Verbi eſt, vt producatur à memoria, eſt enim notitia genita à memoria; ergo dicit relationem realem ad dicentem per memoriam, ſeu ad producentem per memoriam: ſed declarare, non dicit relationem realem, ſed ſolius rationis ad declaratum; idem namque prout declarans ſeipſum, non dicit, niſi relationẽ rationis ad ſeipſum declaratum. Cõfirmatur ex Auguſt. 7. de Trin. c. 3. dicente, *ſi hoc verbum, quod nos proferimus temporale, & ſeipſum oſtendit, & ipſum, de quo loquimur, quanto magis Verbũ Dei, per quod facta ſunt omnia.* Senſus autem eſt, verbum eſſe declaratiuum ſui, & eius, cuius eſt verbũ. Poſitio hæc eſt contra Henricum, cuius ſententiam quæſt. præcedenti cõfutauimus.

Verbũ non eſt terminus productus per intellectionẽ.

4 Tertio inferimus, Verbum nõ eſſe terminum productum per intellectionem, ſed eſſe ipſammet intellectionem à memoria productam, hæc eſt contra Thomiſtas, & probata remanſit anteced. quæſtioni.

Verbum eſt notitia producta per memoriam.

7 Quarto inferimus, quod Verbum eſt notitia producta per memoriam. eſt Scoti vbi ſup. Eſtq; Auguſtini, qui 9. de Trin. c. 7 ait, *Conceptam verum notitiam, tãquam verbum apud nos habemus.* & c. 22. *Eſt quadam imago Trinitatis ipſa mens, & notitia eius, quæ eſt proles eius.* atque lib. 15. c. 16. *Cognitio quippe perueniens ad id, quod ſcimus, & inde formata, verbum eſt.* & cap. 10. *formata quippe cogitatio de ea re, quam ſcimus, verbum eſt.* at de hoc infra.

Verbũ non eſt quęcunque notitia ſed producta.

6 Hinc quinto deducimus non quamlibet intellectionem actualem eſſe verbum, ſed ſolam notitiam genitam: probatur de Patre ęterno, qui notitiam habet de ſeipſo, attamen nõ eſt Verbum. Item notitia, qua formaliter intelligit, eſt notitia eſſentialis, hæc autem eſt improducta: Verbum verò eſt notitia genita, & notionalis. Demum notitia illa eſt cõmunis perſonis omnibus, ideoque eſſentialis: Verbum tamen eſt notitia perſonalis.

Verbum eſt vniuerſa notitia, tũ perfecta, tũ imperfecta.

7 Denique deducimus, vnamquãque notitiam, ſiue perfectam, ſiue imperfectam, eſſe verbum: reddẽdo autem ſingula ſingulis, notitia perfecta

erit verbum perfectum; notitia imperfecta verbum imperfectum. Ratio, tum quia talis eſt mens Auguſtini, vt notitia genita ſit verbum: ergo qualitercunque gignatur, ſiuè perfectè, ſiuè imperfectè, erit nihilominus verbum. Item ratio perfecti, & imperfecti non dicit, niſi differentiam accidentalem ad ipſam notitiam, ſiuè ad ipſum verbum, ergo non propter imperfectionem deſinet notitia genita eſſe verbum, licet ſit imperfectum verbum; ſufficit namque eſſe notitiā genitam. Confirmatur, quia Auguſtinus non limitat verbum ad notitiam perfectam, vel imperfectam, cùm planè norit has eſſe differentias accidētales; ſed loquendo de verbo appellat illud abſolutè notitiam genitam, vnde vbi ſupra aiebat, *formata quippe cogitatio de ea re, quam ſcimus, Verbum eſt*. idem verò eſt eſſe *formatam*, ac genitam. Differentia autem inter vtrūque erit, quod verbum perfectum eſt notitia diſtincta iuxta eūdem Auguſt. 9. de Trinit. cap. 10. vbi verbum perfectum temperantiæ appellat definitionem eius: imperfectum verò erit notitia confuſa &c. hæc autem magis explicabuntur paſſim in hac eadem quæſt. vna cum cæteris requiſitis ad Verbum. Incipiamus verò à Verbi deſcriptione.

Verbum eſt. 8 Eſt Verbum, *Actus intelligentiæ à memoria productus, non habens eſſe ſine actuali intellectione, repreſentans Verbum diuinum.* Deſcriptio hęc deſumitur ex D. Auguſt. ſparſim in libris de Trinit. Declaremus autem particulas ſingulas deſcriptionis. & quidem Verbū eſt actus intelligētiæ, quoniam eſt formalis perfectio intelligentiæ, ſiue intellectus, etenim intellectio informat, & perficit Intellectū. item eſt notitia genita à memoria, ſeu expreſſa à memoria. tertio non habet eſſe abſque actuali intellectione, etenim deficiente actuali cognitione, deficit, & ruit ipſum verbum. & quarto repreſentat ipſum Verbum diuinum, ſiquidem Auguſtinus ex verbo creato deuenit in notitiam Verbi increati, iuxta etiam Apoſtolum Roman. 1. *Inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt, à creatura mundi intellecta conſpiciuntur.* de ſingulis autem ediſſerit Aug. ait namque lib. 10. de Trinit. cap. 11. 15. *Verbum eſſe actum formalem intelligentiæ*, per quod habetur prima cōditio. item lib. 15. cap. 10. 14. ait, *formata quippe cogitatio ab ea re, quam ſcimus, Verbum eſt*: ex quo docet produci Verbum, ſeu exprimi de memoria, & cap. 14. inquit, *Verbum eſt viſio de viſione, ſiue verbum noſtrum naſci de noſtra ſcientia, ſicut Verbum Dei natum eſt de ſcientia Patris*. hinc etiam deducit, Verbum ſpectare ad ſecundam partem imaginis, & repreſentare Verbum increatum, quod eſt ſecūda perſona Trinitatis: ſicut autem verbum creatum producitur à memoria creata, quę eſt prima pars imaginis, ita increatum gignitur à memoria Patris, quę eſt prima perſona Trinitatis. Dum verò docet Verbum eſſe viſionem de viſione, & ſimilia, viſionē intelligit actualem, de viſione habituali: illa eſt Verbum, & notitia genita, hæc eſt memoria. Idem quoq; aſſimilauit, ſeu aſſignauit Trinitatem in mente, notitia, & amore: per mentem quippe intelligēdo Patrem; per amorem Spiritum ſanctum: & per notitiā ipſum Filium Verbum: en ergo quomodo per verbum creatum deuenit in cognitionem Verbi increati, meritòque additum in deſcriptione quòd ſit Verbi diuini repreſentatiuum. Denique 15. Trin. cap. 17. concludit verbum noſtrum non poſſe eſſe ſempiternum, ideoq; non manere ſine actuali intellectione, vt inde differentiā admittat inter verbum noſtrum, & diuinum, quia diuinum eſt æternū, ab æterno, & erit ſempiternum. Super omnia autem verbum debet eſſe notitia producta, nō enim omnis notitia eſt verbum; etenim notitia eſſentialis non eſt producta, licet Scotus vocet eam quaſi productam, attamen quia non eſt verè producta, ideo non eſt Verbum; proptereaq; Aug. ſemper appellet Verbum, notitiam genitam; ideoque ſpectantem ad ſecundam partem imaginis, repreſentantem Verbum diuinum productum, quod eſt ſecunda perſona Trinitatis. Notitia quoq; eſſentialis eſt communis toti Trinitati, cuiuſmodi non eſt notitia

titia

titia Verbi producta. & per notitiam eſſentialem Pater, & Spiritus ſanctus intelligunt, non autem per notitiam notionalem Verbi, quia non ſapiunt ſapientia genita, vt eſt dictum.

Ad Verbi productionem an neceſſaria inquiſitio.

9 Addunt Alij, *Verbum eſſe notitiam productam per inquiſitionem, & diſcurſum.* Verum neque hoc ſtare poteſt: & primò Deus producit Verbũ, & tamen Deus Pater in eius productione non diſcurrit. Angeli quoque de ſibi naturaliter notis, inquit Scot. non diſcurrunt, & tamen producunt Verbum. Beati quoque non haberent verbum, ſiue notitiam vtcunque de eſſentia diuina. Habens denique habitum perfectum, & ex illo operans non produceret verbũ, ſtatim namq; ſequitur ex perfectè ſibi notis cognitio in intellectu abſque inquiſitione, & diſcurſu præuio, hæc Scotus.

Difficultas in doctrina Scoti, ſoluitur.

10 Vtrũ verò rationes iſtæ quadrent ſuæ doctrinæ, quandoquidem etiam in Angelis ipſe admittit diſcurſum: Item etiam in perfectè cognitis apud Scotiſtas, datur diſcurſus, licet namque non ſit neceſſarius ordo tẽporis, ſufficit tamen ordo naturæ ad diſcurſum ex ipſo Scoto: vt imperfecto Citharedo: quomodo igitur rationes iſtæ currunt in Intellectu creato, ſufficeret namque inquiſitio præuia ordine naturæ. Verum nõ eſt curandum vtrum rationes iſtæ conuincant in doctrina Scoti, ſufficit namq; demonſtraſſe ſaltem in doctrina aliorum valere, & ita valere poſſe in doctrina Thomiſtarum negantium diſcurſum in Angelis: quo ſtante dicendum erit, Scotum arguere argumento deducendo ex mente aliorum. Vel Scotus loquitur de inquiſitione præuia requirente intercapedinem temporis, quod quidem tempus verè de eius mente non requiritur ad diſcurſum, & ita non requiritur neceſſario ad productionem Verbi, vt probat de intellectu diſpoſito, habituato, & nõ impedito, & in his ſenſibus poſſunt rationes adductæ militare etiam in doctrina Scoti. Quod etiam dicit de Beatis, quod non producerent Verbum, id etiam ambiguum eſt in eius doctrina, variè opinãtibus eius diſcipulis de eius mente, ſed quidquid ſit, modo loquutus eſt ad mentem ſuſtinentium Beatos producere Verbũ. ſed de hoc infra. quando verò ſit neceſſaria inquiſitio, mox dicemus.

Omnis notitia producta eſt Verbum.

11 Pro coronide addendum eſt omnem notitiam productã eſſe verbum: ſiue ea ſit perfecta, ſiuè confuſa: ita Scotus infra citandus, Baſſol. 1. d. 27. q. 1. communiterq; Scotiſtæ. ratio, quia omne quod producitur à memoria eſt verbum, igitur vniuerſa notitia producta ſiuè confuſa, ſiuè diſtincta erit Verbum: Item qualis eſt memoria tale verbum; ergo à memoria perfecta prodibit verbum perfectũ, à memoria imperfecta prodibit verbũ imperfectum. probatur ex Auguſ. qui l. 9. de Trin. c. 19. ita ſcribit, *Placet mihi quod noui, & definio quid ſit intemperantia, & hoc eſt Verbum eius.* hinc deducitur, illud eſſe perfectum Verbum, quod eſt cognitio diſtincta, & præcipuè illa, quæ habetur per diffinitionem ex Auguſtino; igitur ex oppoſitio cognitio quæ ſic nõ habetur, & quæ diſtincta non eſt, vtique non erit perfectum, & diſtinctum Verbũ.

Verbum perfectum eſt cognitio diſtincta.

Verbũ an egeat inquiſitione.

12 Nihilominus & ſi nuper diximus verbum non eſſe neceſſario terminum inquiſitionis, tamen ſubiungendum eſt id verum eſſe in Deo, & in perfectè diſpoſitis ad productionẽ Verbi: quod ſi talis ceſſet diſpoſitio, vtiq; diſcurſu indigebimus, & præuia diſquiſitione; Ariſtoteles .n. docuit, *innatam eſſe nobis viam procedendi à confuſis ad diſtincta.* Probatur autem apertè ex eod. Auguſt. qui 15. Trin. c. 15. inquit, *volubili quadam notitia iactamur, cum à nobis nunc hoc, nunc illud inuentum fuerit, vel occurrerit, & tunc fit Verbum, quando ad illud, quod ſcimus, peruenimus, atq; inde formatur Verbum eius.* notãda loquutio Auguſtini, vbi dicit, *volubili quadam notitia iactamur*: ex quo dat intelligere præire diſcurſum, & diſquiſitionem antequam producatur diſtinctum Verbũ.

13 Hoc ſtante non implicat ad Verbum præcedere diſquiſitionem; id vero dicimus non competere Verbo, neceſſario, & per ſe, alias ſequerẽtur abſurda ſupra recenſita: ſed euenire per accidens, ratione Intellectus minus apti, minuſq; ad plenè intelli-

gen-

gendum diſpoſiti. Inſuper deducimus multa formari verba confuſa, & imperfecta, antequam formetur verbũ diſtinctum, & perfectum : patet, quia ex præuio diſcurſu multa fiũt verba, & diſcurſus imperfecti, donec veniatur ad perfectam intelligentiam Obiecti. Et hinc fit, vt admittendus ſit aliquis, ordo in formatione perfecti verbi, ſiue verborum confuſorum, atq; imperfectorum. Ordo vero ſit talis, vt primo habeatur de obiecto notitia habitualis confuſa, ſiuè ſpecies intelligibilis, mediante qua dicimur habitualiter, & in actu primo habere cognitionem rei. Secundò habeatur notitia actualis confuſa: tertio diſquiſitio, & diſcurſus circa multas ſpecies in ordine ad perfectã rei cognitionem; & quarto habeatur notitia actualis diſtincta; quinto iſta notitia diſtincta imprimit in memoria ſpeciem intelligibilem perfectam; & ſexto ex tali ſpecie perfecta habetur, & reſultat perfecta memoria: & denique ex tali memoria perfecta generatur verbum perfectum, abſque tamẽ media diſquiſitione. habemus ergo clariſſimè expoſitum totum ordinem requiſitum ad productionem Verbi.

Ordo in formatione Verbi.

14 Quærere vtrum ad verbum concurrat voluntas non eſt præſentis loci, ſed diſquiremus infra agendo de generatione diuini Verbi in propria quæſt.

Super Verbo increato duo reſpectus.

15 Habito iam quid ſit Verbum, & quæ eius conditiones, ſubſequitur Scotus amplius declarare naturam Verbi: & quidem in 1. d.27. q.3. litt. K. & quol. 8. art.3. inquit, ſuper Verbo increato fundari duos reſpectus, vnum realem, alterũ rationis: primus eſt reſpectus producti ad producentem, ſeu expreſſi ad exprimentem: & ſecundus eſt reſpectus declarantis ad declaratum. primus eſt ad Patrẽ mediante memoria fæcunda exprimentem, & producentem diuinum Verbum: & hic eſt realis: qui etiã eſt realis in Verbo ipſomet creato ad memoriam creatam exprimentem, ſiuè ad ſuppoſitum creatum producentẽ creatum Verbum: atq; ſpectat ad ſecundum genus relatiuorum, in quo collocantur relationes producentis, & producti; cauſantis, & cauſati; mouentis, & mobilis; eſtq; talis reſpectus realis mutuus, vt patet. Secundus eſt ad obiecta per ipſum Verbum ſiuè creatum, ſiuè increatum declarata; ratio quia reſpectus iſte eſt ad obiectũ non ſimpliciter, ſed quatenus declaratum, ſiue cognitum: obiectum autẽ ſub ratione cogniti, & declarati, non recipit niſi denominationem quandã extrinſecam, & ita ſequitur, vt reſpectus inter verbum & obiectum, ſit rationis. Confirmatur quia obiectum prout cognitum non eſt aliud, quam ipſamet notitia, ipſumq; actuale Verbum: nihil autem dicit relationem realem ad ſeipſum. Item idem poteſt ſemetipſum intelligere, & mediante ſua intellectione ſemetipſum declarare: ex tali autem declaratione non inſurgit niſi reſpectus rationis.

Verbum quid per ſe primo, & quid importet de connotato.

16 Hinc deducit Scotus Verbũ de formali, & de per ſe primo ſignificato importare relationem realem expreſſi, ſeu producti ad producentẽ, & exprimentem: de connotato autẽ, & ſecundario importare relationem rationis in ordine declarantis ad declaratum.

Connotatio qualiter Verbum cõueniat.

17 Declarat vero inde talem cõnotationem in Verbo increato eatenus ſibi competere *appropriatè*: quãdoquidem Verbo eſt appropriata notitia ingenita cõmunis tribus: quæ reſpectum rationis dicit ad cognita per eamdumq; talis notitia declaratiua appropriatur Verbo, ſequitur, vt Verbo etiam competat declarare appropriate omnia. equidem notitiæ ingenitæ competit proprie declarare omnia, tam ad intra, quam ad extra, & per eã tota Trinitas intelligit omnia; quia tamẽ Verbum procedit per modum intellectus, mediante memoria fæcunda, hinc eſt, vt eidem dicatur appropriari iſta talis declaratio.

Reſpectus illi quomodo conueniant Verbo.

18 Ex quo etiam infertur, reſpectum primum competere neceſſario Verbo, ſecundum vero ſecundario, tanquam eius paſſio, & conditio ſequens. ita Scotus, communiterq; Scotiſtæ, Baſſol. Lych. Mayron. Patet vero, quia Verbum eſt quid reale, ergo de primaria ſui ſignificatione importabit reſpectum realem ad perſonam

pro-

producẽtem, & exprimentem. Inſuper talis productio realis eſt de eſſentia Verbi, etenim mediante expreſſione reali habet ſuum eſſe ſimpliciter, ergo id importabit neceſſario ex vi ſuæ productionis: tãto magis, quãto Verbum eſt notitia, quæ debet eſſe omnino producta, aliàs non eſſet verè, & propriè notionale Verbum; igitur talem reſpectum realem de primaria ſui inſtitutione dicit. Patet ſecundum, quandoquidem relatio illa eſt rationis, ens autem rationis non eſt de eſſentia entis realis: vnde fit, vt ſecundario ei competat obiecta, ad quę terminatur, declarare, vt eſt probatum; tum etiam penes eundem Scotum ſuſtinentem Verbum non produci ex cognitione creaturarũ; quo ſtante multo magis ſequitur reſpectum talem non eſſe eſſentialem, ſed ſecundario ei competere, & appropriatè, ea ratione, qua procedit per Intellectum.

Ex duobus reſpectibus reali, & rationis non fit vnum per ſe.

19 Vtrum verò ex hiſce duobus reſpectibus reali, & rationis fiat vnũ per ſe; nequaquam; vnum namque per ſe, teſte Ariſt. conſurgit ex rebus eiuſdem generis, vt ex duobus de genere ſubſtantiæ v. g. quorum alterum habeat rationem actus, alterum potentiæ; hæc autem ſunt entia diuerſorum generum, immo differunt toto genere, itaut vnum fit in genere, & alterum non habeat à parte rei genus: illud eſt ens reale, quia reſpectus realis. hoc eſt ens rationis, quia reſpectus rationis, ergo non conſtituunt per ſe vnum. Item ſi vnum cõſtitueretur per ſe, quomodo vocaretur; an reale, an rationis: ſi primum, cur non potius rationis: & ſi ſecundum, cur non potius reale; etenim ambo æque concurrunt ad productionem vnius; igitur reſtat vt negato vno per ſe, faciant per accidens vnum, ſunt nãque entia alterius rationis. Dices, cur potius faciunt ens per accidens, quã per ſe, cùm licet membrum vnum ſit rationis, tamen alterum eſt reale: & cur potius denominatio deſumetur à membro rationis, quàm à mẽbro reali. Reſponſio iam data eſt, quia vnum per ſe coaleſcit ex entib. eiuſdem generis, eiuſdemq; rationis; at huiuſmodi non ſunt hi reſpectus, cũ alter ſit realis, alter rationis. Item ſecundo vnum non habet reſpectu alterius rationem potentiæ, & alterum rationem actus, quia nec ens reale informatur ab ente rationis, nec ens rationis eſt forma entis realis. Dices, ſecunda intentio, & reſpectus rationis eſt forma ſubiecti realis, vt in prędicatione iſta, Franciſcus eſt Princeps: Caput Franciſci eſt aureum. Reſp. prædicata iſta eſſe formas extrinſecas, non intrinſecas: & eſſe formas denominantes extrinſecè prædicatum, quæ quidem formæ ſũt ens rationis, vt relatio Principis, vel chymera, & Caput aureum: queadmodũ obiectum, ſeu paries viſus, quatenus viſus nil recipit, niſi denominationem quãdam extrinſecam, ita reſpectus quicunque rationis dat eſſe denominatiuè extrinſecè ſolummodo enti, ſiue ſubiecto reali. Reſpondetur tertio ad principale, quod ideo relicta denominatione entis realis, & per ſe, datur tali aggregato denominatio entis per accidẽs, pendens ab extremo, quod eſt relatio rationis, quia ſicut *concluſio ſequitur debiliorem partem* ex Logicis, ita quoque denominatio compoſiti fiet ex membro debiliori, debilius verò membrum eſt reſpectus rationis, ergo ab illo ſequitur vt fiat denominatio vnius per accidens.

Verbi diuini, & creati compara tio, & differentia.

20 Eſt verò vltimo addenda cõparatio, & differentia inter Verbum diuinum, & verbum creatum. Et quidem in eo ambo conueniunt, quod ſũt notitia actualis producta per memoriam fœcundam. Item quod ambo ſunt declaratiua ipſius memoriæ, & relucentium in ea: inſuper ambo ſũt quid ſpirituale: Et demum, ea, quæ repręſentant, vtrique repręſentãt naturaliter, vt amplius infra patebit. Cæterum differunt in multis, primò quia Verbum diuinum eſt ſubſtantia, creatum eſt accidens: diuinum eſt ſuppoſitum per ſe exiſtens, ſiue ſubſiſtens, creatum eſt qualitas inhęrens: diuinum per ſe ſubſiſtit, cui nõ competit informare, creatum informat, quia eſt notitia perficiens, & informans intellectum: diuinum produci-

ducitur ex perfectione, & fœcundita-te naturæ, ac memoriæ fœcūdæ, creatum producitur ex indigentia, quoniam ideo producimus verbum, vt eo mediante intelligamus, & ſciamus, Pater autem non producit Verbum vt intelligat, quia non eſt ſapiens ſapientia genita, immo nec ſapit per Verbum, ſed ſapientia eius ingenita, mediante qua ſapit, præcedit gignitionem Verbi, ideoq; minime producit ex imperfectione, & ex indigētia vt intelligat, prout agit Intellectus creatus. Diuinum Verbum eſt vnicum, creatum verbum eſt multiplex, & plura, dum plura verba producimus. Diuinum eſt permanens, & indefectibile, ideoq; ſempiternum, creatum eſt defectibile, ideoq; vnum poſt aliud producimus, deficiente primo, noſtrumq; eſt omnino temporale. Diuinum eſt neceſſariū, creatum cōtingens. Diuinum eſt ſemper perfectum, creatum verbum quandoq; imperfectum, ideoq; vt ad verbum deueniamus perfectum neceſſe eſt plura antecedenter producere verba, vt dictum eſt, imperfecta. Diuini Verbi memoria eſt omnino perfecta, creata memoria eſt quandoq; imperfecta. Demum, creatum verbū repreſentat quidem increatum Verbum, ſed ſolummodo id verum de verbo creato perfecto, hoc namque repreſētat Verbum increatum: cum enim Verbum increatum ſit perfectum, ſolummodo eius perfecta repreſentatio ſit à verbo creato perfecto, ſicut non quælibet creata memoria repreſentat increatam memoriam, ſed ſolummodo creata memoria perfecta, quia increata memoria eſt perfecta, habens Verbum perfectum, & propterea reddendo ſingula ſingulis memoria perfecta, & Verbum perfectum debet repreſentari à memoria creata perfecta, & à verbo creato perfecto. hæ ſunt ex differentijs inter vtrumq; verbum: vnde Athanaſ. ep. de ſent: Dion. contra Arrian. ait, *Non tale eſſe quærendum Dei Verbum, quale noſtrum eſt, quia non talis eſt Deus, quales nos ſumus.*

Nos producimus verbum vt eo mediante intelligamus, nō ſic Pater.

21 Circa conuenientiam vtriuſque verbi Suarez l. 9. de Trin. cap. 8. num. 13. ait, in eo conuenire, quia vtrumq; eſt permanens, & non tranſitorium, vt eſt verbum vocale: ſecūdò, vtrumque eſt immanens. In aſſignatione autem iſtius conuenientiæ vel fallitur Suar. vel impropriè loquitur. Et primo, cum dicit conuenire, quia vtrumque eſt permanens, & non tranſitorium, vtique verum dicitur de Verbo diuino, falſum de verbo creato, quoniam ſiue mētale ſit, ſiue vocale, vtiq; non permanet, ſed tranſit, ac proinde verbum noſtrum non eſt perpetuum, ſed deficit, vnde fit, vt continuo gignamus verba, ad hoc, vt deficiente vno per aliud intelligamus: quam ſententiam docuit ſupra Auguſt. 15. de Trin. 15. concludens, verbum noſtrum non poſſe eſſe ſempiternum, quia cogitatio noſtra non eſt ſempiterna, *Verbū autem Dei manet in æternum*: manet verò idem ſēper numero Verbum, quod non eſt dicendum de verbo noſtro. Item cur ait ſecundo, vtrumque verbum eſſe immanens, quomodo poterit id verificari de Verbo diuino abſque improprietate loquutionis: quod verbū creatum ſit immanens iam patet, eſt enim forma informans, & inhærens Intellectui, vt eſt dictum: quod verò Verbum diuinum ſit immanēs, eget quidem explicatione, ne labatur in errorem: & quidem prima facie, dicere Verbum diuinū eſſe immanens, idem eſt, ac eſſe immanens in Intellectu Patris producentis: quo dato, ex loquutione de immanenti, ſequitur vt informet Intellectum Patris, vt ſit eius perfectio, & per id Pater intelligat, quia omnia iſta ſequuntur ad verbum immanēs vt patet in nobis. Dicere poſſes, eſſe immanens, quia eſt in Deo, eſtq; ipſe Deus, vt Verbū eſt in Patre, & Spiritu ſancto; Verum, iſtud eſt effugium; etenim Theologi hunc modum eſſendi, non explicant per modum eſſendi immanenter, ſed per circuminſeſſionē, vnde licet perſonæ ſint in inuicem per circuminſeſſionem, non tamen dicuntur eſſe in inuicem per modum immanentis, quia id denotat formam informantē, perficientem, & inhærentem immanenter intellectui in ordine ad intelligen-

Suarij comparatio circa vtrumq; verbum, an bene.

ligendum. Nec valebit, ſi dicas, eſſe immanens idem eſſe, ac eſſe ad intra; etenim ſequeretur, verbum noſtrum eſſe ad intra, quoniam inquit ambo conuenire, quia vtrumque eſt immanens. igitur vel falsò loquitur, vel impropie.

Verbū vocale eſt ſignum verbi mentalis & obiecti, ſed ordinatè.

22 Obſtabis aduerſus ſuperius dicta. *Verbum, quod foris ſonat eſt ſignū verbi, quod intus latet*, ex Auguſt. ſup. ſed verbum forinſecum, ſiue vocale non eſt ſignum verbi mentalis, quoniam eſt ſignum expreſſiuum Obiecti, ergo verbum erit Obiectum, & nō intellectio actualis. Reſp. verbum vocale eſſe ſignum vtriuſque tum verbi mentalis, tum Obiecti, ſed ordinatè, prius quidē verbi, inde Obiecti, quia per verbū explicatur, & intelligitur Obiectū. Reſp. ſecundo verbū vocale eſſe ſignū verbi mentalis non terminatiuè, ſed tanquam viæ, & medij ad exprimendū Obiectum terminatiuè; nihilominus quia expreſſio fit per intellectionem, ideo intellectio eſt verbum.

Phantaſia Carthaginis eſt verbum eius, explicatur.

23 Obſtabis, idem Auguſt. 8. de Trin. cap. 10. *Phantaſia Carthaginis in memoria eſt verbum eius*: ſed Phantaſia non eſt intellectio, ſed potius ſimulachrum, & ſpecies, ergo ſpecies erit verbum. Reſp. Phantaſiam eſſe verbum non formaliter, ſed effectiuè, & cauſaliter, & hoc pacto quatenus ipſa eſt cauſa partialis verbi poterit effectiuè appellari verbum.

QVÆSTIO V.
Vtrum Verbum, & Filius ſint vnum, idemque.

1 VErbum, & Filiū non prorſus idē eſſe, probari poteſt, primo Actor. 10. vbi habetur, *Verbum miſit Deus Filijs Iſrael, annuntiās pacem per Ieſum Chriſtum*. hinc arguitur non eſſe idem Verbum, ac Ieſum Chriſtum, aliter fieret ibi fallacia nugationis, ſeu inutilis repetitionis principij. ſecundò ad Hæbreos 1. dicitur, *Portanſq; omnia Verbo virtutis ſua*: loquitur autē Apoſt. de Chriſto, quo fit, vt diſtinguat Verbum à Chriſto. & tertiò Apoc. 1. *Teſtimoniū perhibuit Verbo Dei, & teſtimonium Ieſu Chriſti*: vbi diſtincta fit loquutio de Verbo, & de Ieſu Chriſto.

Verbum, et Filius idē ſunt.

2 Nihilominus de fide eſt, eandē eſſe omnino perſonam Verbum, & Filium. Probatur apertè per Ioannē, qui cap. 1. ait, *In Principio erat Verbū*, in fine autem capitis concludit, *Vidimus gloriam eius quaſi Vnigeniti à Patre*: pro eodem ergo accipit Ioannes Verbum, & Filium Patris Vnigenitum. Item in eodem capite de eodem Verbo ſubdit, *In propria venit.* inde, *& Verbum caro factum eſt*: Filius autem eſt ille, qui caro factus eſt, non Pater, non Spiritus ſanctus, quia ſolus Filius incarnatus. Hoc ipſum ex genealogia Matthæi elicitur. *liber generationis Ieſu Chriſti*. ac paſſim ex contextibus cæterorum Euangeliſtarum. ita etiam adſtipulantur Patres Augu. 7. de Trinit. Athan. orat. 2. contra Arrian. Ambr. l. 1. de fide, & vniuerſi omnes, ſiue Patres, ſiue Scholaſtici agēdo ſiue de Incarnatione, ſiue de Trinitate. In ſpecie autem clara eſt Auguſtini ſententia loc. cit. cap. 2. *Eodem quippe Verbum, quo Filius: & eodem Filius, quo Verbum*. & Ambr. ibidic. 2. *Verbum dicitur, quia immaculatum, Filius quia genitus*. & Athan. eod. loc. *Nomen Filij identitatem ſignificat, nomen Verbi, quod nō ſit materialiter genitum*. qui Patres licet aliqualem admittant differentiam, nihilominus idem in ſubſtantia vtrumque eſſe docent.

De formali ſunt idē,

3 Amplius autem diſcurrendo, dicimus, quòd Filius, & Verbum de formali ſignificato idem important, licet differant de connotato: Et quidē probatur prima pars, Filius pro formali dicit habitudinem, ſeu relationē producti, ſeu geniti ad generantem; & Verbum dicit quoque habitudinē, & relationem expreſſi ad exprimentem. Item relatio Filij eſt naturalis, quia naturaliter producitur; relatio Verbi eſt itidem naturalis, quia naturaliter per modum intellectus, & per modum naturæ à Patre exprimitur. Filius dicit reſpectum ſecundæ perſonæ ad primam: Verbum quoque dicit eundem reſpectum, cùm ipſum ſit in diuinis ſecunda perſona. Demū, idem eſt Verbum, & Filius in diuinis, ergo ſignificatum formale erit etiam idem; igitur de primario ſignificato formali important idem. Confirmatur, idem per ſe ſignificat abſtractum, & concretum formaliter, licet differant in modo ſignificandi: ſed Filius, & filiatio ſignificāt relationem; ergo conſimiliter Verbum, & verbatio, ſi ita loqui liceret, ſignificant relationem, vtrumque autem relationem dicit perſonæ ſecūdæ ad primam. Item filiatio, & generatio paſſiua, & verbatio, ſiue expreſſio paſſiua idem ſunt.

Abſtractū, & concretum ſignificāt, idem per ſe.

De connotato differunt.

4 Probatur ſecunda pars, Filius connotat naturam viuentem, in qua eſt talis relatio: Verbum cōnotat notitiam actualem illius, cuius eſt talis Verbi expreſſio. Filius producitur in eſſe ſubſtantiali per generationem in ſimilitudinem naturæ: Verbum producitur in natura intellectuali per expreſsionem naturalem ab eo, à quo fit expreſsio. Filius connotat virtutē generatricem fæcundam: Verbum cōnotat memoriam fæcundā productricem, hæc autem, & ſimilia ſunt idem ex natura rei in Verbo, & Filio, inquit Baſſol. 1. d. 27. q. 3. diſtincta ſolum ratione. Item Filio propriè competit gignitio, Verbo autem expreſsio.

Verbū, & Filius in diuinis idē: nō in creaturis.

5 Hæc profectò conſiderata in diuinis idem ſunt; cæterum loquendo in Creaturis longè diuerſa ſunt; quādoquidem generatio non ſemper fit in natura intellectuali, vt in brutis: verbum autem creatum fit ſemper ab intellectuali natura, terminus generationis eſt formaliter viuens, quia generatio eſt *proceſſio viuentis à viuēte*; verbum creatum non eſt formaliter viuens, cum ſit accidēs, licet actus ſit vitæ, & operatio vitalis, terminus generationis diſtinguitur eſſentialiter à termino dictionis, ſeu productionis noſtri verbi, cum ille ſit ſubſtantia, hoc accidens: Principium generationis eſt fecunditas naturę, principium Verbi eſt fæcunditas memoriæ, ſiue Intellectus. Non omnis generatio eſt in natura intellectuali, vt eſt dictum, & licet fiat in natura intellectuali, nō concurrit, niſi per accidens Intellectus, intelligendo opus generationis, immo nullatenus quandoque eam intelligit, vt fatui, amentes, & dormientes concumbentes in ſomno; at productio Verbi habet pro cauſa neceſſaria, & per ſe ipſum Intellectum, qui vna cum Obiecto cōſtituit memoriā fæcundam, quæ eſt principium Verbi, licet igitur Filius, & Verbum in diuinis ſint idem, differunt tamen vndequaque in creatis.

6 His actis reſpondendum eſt ad oppoſita, & ad ſingulas authoritates ſit prima reſponſio, quod omnes intelligendæ ſunt in conſtructione intranſitiua: ita vt idem prorſus importetur per Verbum, & per Ieſum Chriſtum, & quidem ad primam, cum dicit, *Verbum miſit Deus annuncians pacem per Ieſum Chriſtum*, ſenſus ſit, Verbum, quod eſt Ieſus Chriſtus, miſit Deus, annuncians pacem. Ita ad ſecūdum, *portanſq; omnia Verbo virtutis ſuæ*, id eſt portans omnia Verbo, quod eſt virtus ſua. Similiter ad tertium, *teſtimonium perhibuit Verbo Dei, & teſtimonium Ieſu Chriſti*, nempè teſtimonium perhibuit Verbo Dei, quod eſt Ieſus Chriſtus. Reſp. ſecundò, vt oſtēdit textus, Verbum diuinum iam eſſe incarnatum, & Ieſum Chriſtum eſſe Filium, & Verbum Dei genitum ab æterno, ideo & Verbum nominat ſingulariter, & Ieſum Chriſtum; inde namq; datur intelligi Ieſum Chriſtum eſſe Verbum iam incarnatum: vnde ſi fieret inſtantia de inutili repetitione, ſeu de fallacia nugationis, iam hinc

Cōſtructio in tranſitiua.

Ad appoſita reſpond.

ſol-

ſoluitur, quod ſub ſpeciali ratione nominatur & Verbũ, & Ieſus Chriſtus, non quidem prorſus ſub eadem, ſed aliquanto diuerſa, quatenus namq; nominat Verbum, dat intelligere Filium Dei ab æterno genitum; quatenus nominat Ieſum Chriſtum dat intelligere idem æternale Verbum factũ eſſe hominem in tempore, vt ſic mediante Ieſu Chriſto, qui eſt Verbum incarnatum, fieret pax, ſalus, & redẽptio generis humani, vt præſertim loquitur Apoſt. 1. Cor. 1. *expectantes beatam ſpem, & aduentum Domini noſtri Ieſu Chriſti, qui & confirmabit vos inculpabiles vſque in diem Domini noſtri Ieſu Chriſti.* Reſp. tertio poſſe ibi ſermonem eſſe de Verbo Euangelij, ſiue de prædicatione euangelica, quæ quidem annuncianda eſſet per Ieſum Chriſtum ex Theophilacto, & Gloſa. Reſp. 4. per verbum quandoque intelligi imperium volũtatis diuinæ iuxta illud, *ipſe dixit, & facta ſunt, mandauit, & creata ſunt,* & ita intelligatur illud, *portãs omnia Verbo virtutis ſuæ,* ideſt imperio potentiæ ſuæ regens, & conſeruans, & faciens omnia, & ita Chryſoſt.

QVÆSTIO VI.

Vtrum Verbum producatur ex cognitione creaturarum poſſibilium, & exiſtentium.

ARTIC. I.

Aſſertur ſententia Scoti.

Ordines duo, & ſigna duo ex Scoto.

1 VT Scotus ſuam declaret ſentẽtiam aduertit primo, in diuinis tum in ordine ad intra, tum in ordine ad extra, duo collocanda eſſe ſigna naturæ: in primo quidem intelligitur cõpletus totus ordo productionum diuinarum perſonarum ad intra: & in ſecundo intelligitur cõpletus totus ordo creaturarum in mente diuina ad extra, ſecundum eſſe, quod ab æterno acceperunt, ſiue ideatum, ſiue cognitum, ſiue poſsibile, ſiue diminutum, & imperfectum, vt loquitur Scotus.

2 Obiter tamen ante iſtorum ſignorum explicationem, notamus, vnumquodque ſignorum naturæ plura continere ſigna originis. nec mirũ eſt, quandoquidem in maiori menſura continetur minor; in menſura nãq; vnica durationis, & temporis includuntur multa inſtantia naturæ, & in vno inſtanti naturæ plura inſtantia originis: ſicut in vno motu plura mutata eſſe; & in vno tempore plura nunc, & indiuiſibilia. At de hoc egimus lib. 1.

Vnũquodque ſignũ naturæ cõtinet plura ſigna origi nis.

3 Hoc acto, deueniamus ad primum ſignum naturæ: in eo quidem contemplata iam diuina eſſentia, vna cum modis intrinſecis, atque diuinis attributis, & perfectionibus abſolutis, deuenimus inde ad contemplationem diuinarum perſonarum; Ratio talis ordinis, quoniam eſſentialia abſoluta priora ſunt notionalib. igitur eſſentia, eſſentialia, atq; abſoluta erũt priora perſonis, vtpote notionalibus. Quod ſi eſſentialia antecedere in aliquo priori inſtanti naturæ ipſa notionalia contenderis, poteris vtique, nã id docet idem Scotus, vt tria conſtituat inſtantia naturæ, in primo concipitur

Quænam continentur in primo ſigno naturæ.

pitur eſſentia cum abſolutis, præciſis relationib. in ſecundo ipſæ relationes perſonales ad intra, & in tertio creaturæ ad extra. linquendo autem modo eſſentialia ad intra, in primo ſigno naturæ poſt eſſentialia conſurgãnt diuinę relationes, & productiones; inter eas autem primum locum tenet Pater, qui propterea dicitur eſſe in primo ſigno originis contento in illo inſtanti naturæ. Patri, quatenus in hoc primo ſigno originis, competit, iuxta commune elogium Theologorum, *eſſe perfectè beatum*; item ex Auguſt. competit eſſe ſapiẽtem; ratio vtriuſq; quia non eſt *ſapiens ſapientia genita*, nec eſt beatus ex beatitudine cæterarum perſonarũ; quia in iſto primo ſigno ipſę habet à ſe, independenter à perſonis, & eſſe beatum, & eſſe ſapiẽtem, & quidquid ipſi competit Patri.

Pater in primo ſigno originis.

4 In ſecundo ſigno originis eſt Filius, cui Pater, generando communicat eſſentiam, & quidquid habet, præter *eſſe ingenitum*, iuxta loquutionem Concil. Florent. In tertio denique ſigno originis eſt Spiritus ſanctus, cui Pater, & Filius, producendo, communicant quidquid habent, præter proprietates ſuas perſonales eſſe ingeniti, & geniti, & pręter vim generatiuam, & ſpiratiuam actiuam. Hinc autem deducitur, vt Pater ſit à ſe, Filius à Patre, Spiritus ſanctus ab vtroque. Pater quidquid habet, habet à ſe: Filius à Patre: Spiritus ſanctus ab vtroq; ac deniq; Pater ſit in primo ſigno originis, Filius in ſecundo. Spiritus ſanctus in tertio. & in his tribus ſignis completur totus primus ordo naturæ, & ſigna originis contenta in eo, ſunt ſigna vera originis, ſeu ſigna verè originationis, quia Pater verè originat, & Filius vere originatur, & Spiritus ſanctus vere ſpiratur, non autem ſunt ſigna originis ſecundum quid, vt dicemus.

Filius in ſecũdo: Spiritus S. in tertio.

5 In ſecundo inſtanti naturæ tota Trinitas ſe conuertit ad extra, & producit creaturas in eſſe cognito, & in eſſe volito. Differenter autem ſe habent diuinæ perſonæ in hoc, quia Pater producit eas in primo ſigno originis, Filius in ſecundo, & Spiritus ſanctus in tertio. Ratio, quia virtus productiua creaturarum eſt in Filio à à Patre; igitur Filius habet eam in ſecundo ſigno originis: virtus eadem in Spiritu ſancto eſt à Patre, & Filio, ſed Spiritus ſanctus eſt in tertio ſigno originis, igitur producit illum in tertio ſigno originis; ſicut namq; Filius habet eſſe in ſecundo ſigno originis, ita recipit potentiam, & virtutẽ productricem creaturarum in ſecundo ſigno: & ſicut Spiritus ſanctus recipit eſſe in tertio ſigno, ita quoq; potentiam, & amorem, virtutemq; creandi recipit in tertio ſigno originis.

Cõtenta, in ſecundo ſigno naturę

Creaturas producit Pater in primo ſigno originis, Filius in ſecundo: Spiritus S. in tertio.

6 Quærit Scotus ad hæc, ſi Filius, & Spiritus ſanctus recipiunt talem potentiam, & virtutem in ordine ad creaturas in ſecundo, & tertio ſigno originis, ergo ſequitur, vt Filius, & Spiritus ſanctus denuo originentur, & bis producantur, ratio, quia iſta ſigna ſunt ſigna originis, ergo iterum originantur. Reſpondet Scot. id verũ eſſe *ſecundum quid*, non *ſimpliciter*; & propterea anterius dixi, quod ſigna originis exiſtentia in primo ſigno naturæ eſſent vera, & propria ſigna originis, quia in illis verè perſonæ originantur, & proprie; iſta autem ſigna originis contenta in ſecundo ſigno naturæ non ſunt ſigna originis, niſi *metaphoricè*, & ſecundum quid. exemplo declarat rem Scotus, Sortes originatur à Platone vere, & proprie, dũ ipſum generãdo, communicat ei eſſe ſimpliciter: at vero dum eidem communicat eſſe riſibile, iterum dicitur ipſum generare, ſed *ſecundum quid*; & enim in primo inſtanti dat ei eſſe rationale, & per hoc dat ei eſſe ſimpliciter; in ſecundo dat ei eſſe riſibile, quod eſt accidens, & paſsio ſubſequens, & ideo dicitur ei dare eſſe ſecundum quid. iſta autem fiunt ambo in eod. inſtanti temporis, variato ordine naturæ inter ſubiectum, & paſſionem, pręcipue apud ſuſtinentes eſſe idem realiter. In primo ergo inſtãti naturę Verbum, & Spiritus ſanctus originantur ſimpliciter penes illa inſtantia originis: in ſecundo inſtanti naturæ originantur ſecundum quid, ait Scot. quatenus notitiã v.g. lapidis, & virtutem producendi, & volendi lapidem, recipiunt originatiue à Patre,

Signa originis contẽta in primo ſigno naturæ, ſigna vera originis: cõtenta in ſecundo ſunt metaphoricè.

Filius, & Spiritus S. recipiendo virtutẽ ad extra, originãtur ſecundùm quid ex Scot.

quod

quod ſi Socrates,& Plato generarent Demoſthenem, vtique etiam ſeruaretur ordo, quoniam licet ſimul tempore,& natura generarẽt,tamen vnus in primo ſigno originis; alter in ſecũdo,diceretur generare, quia ille à ſe, & iſte generaret ab alio, & Demoſthenes haberet eſſe in tertio ſigno originis: conſimiliter,dum Verbum, & Spiritus ſanctus intelligunt, & volunt creaturas ad extra,ſimul quidem natura id agunt, at Verbum priori ſigno originis, Spiritus ſanctus poſteriori, & Pater producit lapidem in primo ſigno originis.

Lapis productus in primo ſigno à Patre,an dicatur reproduci in ſecundo, & tertio à Filio,& Spiritu S.

7 Obijcit ſibi Scotus, ſi lapis eſt productus à Patre in primo ſigno, ergo non poteſt produci à Filio,& Spiritu ſancto in ſecundo,& tertio; prob. ſequ.quia bis, & ſemel, & ter produceretur. Reſpõdetur ſequela teneret ſi Pater produceret in anteriori ſigno temporis, vel naturæ; verum eodem ſigno naturæ omnes producunt, variato ſolum ſigno originis, ideo non currit. Item eſt ordo non in productionib. ſed in ordine,& modo producendi; non quidem in productionib. quoniam vnica, eademq; numero intellectione,virtute, potẽtia, & volitione,intellectu,& voluntate producunt ſimul;ſed eſt ordo in modo producendi, & eſſendi, quia Pater à ſe,Verbum à Patre, Spiritus ſanctus ab vtroque procedit, vult,amat,& intelligit.

Potentia productiua habẽs terminũ adæquatum an poteſt in altero eſſe principiũ productiuum: declaratur.

8 Obijcit iterum, potentia productiua præhabens terminum adæquatum productum,ſi communicetur alteri; non poterit in illo eſſe principium productiuum: ſed lapis v.g.eſt terminus adæquatus potentiæ productiuę Patris,ergo non poteſt amplius eſſe terminus potentiæ productiuæ Filij,& Spiritus ſancti. Reſpõdet maiorem eſſe veram dummodo ſeruẽtur hæ conditiones:prima vt principium, ſeu potentia productiua habeat iam terminum productum, & adæquatũ: ſecũda,vt ille, cui communicatur potentia productiua non ſit producibilis ab eo, cui ſit talis potentiæ communicatio:& tertia,vt ille cui ſit communicatio potentiæ non antecedat terminum producibilem: cõditiones iſtæ cauſa ſunt vt Verbum non poſſit producere Verbum; primò quia iam potentia Patris præhabet Verbum productum veluti terminum adæquatum:vnde aiebat Hẽricus, Patris potentiam remanſiſſe exhauſtam in productione Verbi. ſecundò, quia Verbũ non poteſt producere ſeipſum, licet ſibi communicetur principiũ: & tertiò,quia Verbum non antecedit ſeipſum,quod requiritur in productione, vt principium producendi præcedat productum. At verò in productione v.g. lapidis non ita accidit, quoniam Filius, ſicut etiam & Spiritus S. præcedunt productionem lapidis, ergo poſſunt concurrere ad illam: inſuper nihil implicat vt producatur ab eis, quia eadem potentia, quæ eſt in Patre, eſt in Filio, & Spiritu ſancto, & opera ad extra ſunt indiuiſa.& deniq; Filius,& Spiritus ſanctus non producunt diſtinctis productionibus, ſed vnica protſus,ac eadem omnino productione,qua producit Pater,quo ſit, vt producente Patre producãt ſimul Filius, & Spiritus ſanctus, licet ordinatè per ſigna originis, vt eſt dictum.

Creatura, antequam intelligantur à Deo nullũ eſſe intelligibile habent ex Scoto.

9 Redeundo autem ad fundamenta Scoti,aduertit ipſe, quod creaturæ antequam intelligãtur à Deo, nullum eſſe intelligibile habent, nec actuale, nec potentiale, niſi ſpectando potentiam logicam: non ergo ex eiuſdem Scoti mente habent eſſe poſſibile ante diuinam cogitationem de ipſis: ſed Deus cognoſcendo eas dat illis eſſe poſſibile,quod eſſe amplius declarat, vocando *eſſe cognitum*, aliàs *diminutum*,&;imperfectum,quia intra cauſas ſuas,& quia abſtrahit ab eſſe actualis exiſtentiæ. Hoc dicit, quoniam vt vidimus t.1.in quæſt. de Omnipotentia Dei,docet poſſibilitatem rerum non antecedere ad diuinam cognitionem, ſed ſubſequi ad illam: intelligẽdo igitur Deus dat eſſe rebus,eſſe, inquam poſſibile, ſiue cognitum, itaut prius habeant eſſe in Intellectu diuino,quã habeant in ſeipſis eſſe intelligibile.& in 2.d.1.q.2.litt.S. ait, *poſſibilitas non fundatur in eſſe ſimpliciter, ſed in eſſe cognito.*

Eſſe cognitũ virtuale antecedit:

10 Eſſe verò hoc poſſibile,& cognitum,duplex eſt,vel actuale,vel virtuale: loquendo de ſecundo, id quidẽ

præ-

eſſe cognitum actuale ſubſequitur diuinã intellectionem ad extra.

præcedit diuinam cognitionem, quia creaturæ continentur virtualiter, & eminenter in diuina Eſſentia, ante cognitionem earum fiendam á diuino Intellectu: & in hoc eſſe non producuntur ab Intellectu. ſicut etiam potentia logica creaturarum omnino præcedit, quandoquidem non repugnantia, & virtualitas earum antecedunt diuinam cognitionem: at loquẽdo de primo eſſe actuali cognito, hoc ſubſequitur ad Intellectum; & ita in doctrina Scoti eſſe poſſibile virtuale antecedit: eſſe autem poſſibile actuale ſubſequitur, quod appellatur ab eo eſſe cognitum, & creaturæ non ſunt prius intelligibiles, quàm intelligantur.

Creaturæ producuntur in eſſe cognito per actum intelligendi, Verbũ per actum dicendi.

11 Ad hæc ſubſequitur & aliud fundamentum, vt creaturæ producãtur quidem per actum intelligendi, non autem Verbum, de quo ait, vt infra, producitur per actum dicendi, nõ intelligendi: & hoc vt euitet, Verbum produci ex cognitione creaturarum; dum namque per diſtinctos, vt ſic dicam, actus, licet formaliter penes eum diſtinctos; producantur creaturæ, & Verbum, non producendo Verbum per actum intelligẽdi, per quem producuntur creaturæ, non dicatur Verbum produci ex cognitione creaturę.

Creaturæ an pertineant ad memoriam.

12 Rurſus Creaturæ non ſpectãt, inquit, ad memoriam, ſed ad intelligentiam: & ſi ad memoriam pertinẽt, ſpectabunt quidem ad eam non ante productionem perſonarum, ſed poſt: & non ſpectabunt quidem ad memoriam ſolius Patris, per quam producitur Verbum, ſed ad memoriam totius Trinitatis; vnde fit vt dum ad memoriam non ſpectant, pertineant tamen ad intelligentiam. Differentia amborum eſt, quia quæ pertinent ad memoriam, ſunt entia neceſſaria, illimitata, & infinita, vt Verbum; quæ verò ſpectant ad intelligentiam ſunt entia limitata, depẽdentia, & finita vt Creaturæ.

Ad memoriam pertinẽt entia infinita, & illimitata: ad intelligentiam finita.

His ſuppoſitis deducit inde Scotus ſolutionem quæſiti, de qua in artic.3.

ARTIC. II.

Aſſertur ſententia D.Thomæ cum fundamentis.

Sententia D. Thomæ Verbum produci ex cognitione creat.

1 EX aduerſo autem D.Thomas 1.p.q.34.art.3. & Thomiſtæ ad eundem locum, docẽt Verbum produci ex notitia creaturarũ: ita vt Pater ante Verbi productionẽ nouerit creaturas omnes poſſibiles, atq; ex earum ſimul cognitione, cum cæteris in eſſentia diuina relucẽtibus produxiſſe Verbum. Fundamenta vero ſunt. Primo Auguſt. 15.de Trin.c. 14. ait Verbum naſci de omnib. quæ ſunt in ſcientia Patris. hoc ſtante arguitur, ſed in ſcientia Patris antecedenter ad Verbum ſunt creaturæ, ergo oritur ex cognitione earũ. minor patet, ſiquidem in eſſentia continentur, & relucent creaturæ ante Verbi productionem.

2 Secundo, Verbum producitur ex cognitione comprehenſiua Patris: at non eſſet comprehenſiua, ſi ſub eius ſcientia non compræhenderentur creaturæ, ergo. hæc duo ſunt argumenta potiſſima Thomiſtarum. Et quidem comprehenſiua tunc eſt ſciẽtia cum percipit vniuerſa ſcibilia, igitur non eſſet comprehenſiua deficiẽte terminatione ad creaturas. Rurſus, Verbum naſcitur ex ſcientia infinita, atq; perfectiſſima: ſed talis non eſſet deficiente ſcientia creaturarum; vtique perfectior ſcientia dari poterit ea, quæ terminabitur ad eſſentiam ſolum, ſiquidem erit amplior, extenſior, atq; perfectior illa, quæ ad eſſentiam ſimul extenderetur, & ad creaturas: ſcientia autem Patris eſt adeo perfecta, vt ſit infinita, ergo comprehendit eſſentiam, & creaturas.

3 Tertio ſi tunc non cognoſcit creaturas ante Verbi productionem, ergo in Patre multiplicantur actus cognoſcendi, prob. & quidem ante Verbum, vno actu cognouit eſſentiã, poſt vero productionẽ Verbi, & Spiritus ſancti cognouit creaturas, ergo mul-

multiplicantur actus diuinæ cognitionis: ſequela tenet in doctrina Scoti, etenim docet Creaturas cognoſci & produci in eſſe intelligibili poſt completum primum ordinem, qui eſt diuinarum Perſonarum: facta autē earundem Perſonarum cōſtitutione, tūc neceſſe eſt nouum addere actum cognoſcendi, ſiquidem prius per actum notitiæ eſſentialis non cognoſcebantur, nunc verò de nouo noſcuntur.

4 Quartò, ea, quæ habet Filius, loquendo de eſſentialib., habet prius Pater: ſed Filius per generationem habet cognitionem Creaturarum; ergo Pater eā prius origine habuit, igitur prius quàm genuerit Filium nouit eas, & conſequenter Verbum prodijt ex cognitione earum. maior patet, patet etiam minor, quandoquidem notitia eſſentialis, qua cūcta cognoſcuntur, ſiue ad intra, ſiue ad extra, communicatur Filio per generationem, eamq; prius habet Pater, aliàs non poſſet communicare; quia nemo dat quod non habet.

5 Quintò, Pater antequam generet Filium habet omnē perfectionem ſimpliciter: ſed Creaturarum cognitio eſt perfectio ſimpliciter. patet maior, ſiquidem non habet à Filio vt intelligat, vt velit, vt ſit vndequaque perfectus: eſt etiam antequam generet Filium perfectè beatus; igitur nil deeſt, vt Verbnm procedat ex antecedenti notitia Creaturarum.

6 Sextò, Verbum ex vi ſuæ productionis repræſentat Eſſentiam, & Creaturas, ergo producitur ex cognita Eſſentia, & Creaturis; ſequela tenet, & probatur antec. Verbo competit eſſe notitiam declaratiuam omnium intelligibilium, & hoc ei competit ex vi, & natura ſuæ productionis; igitur procedit ex notitia eorū, quæ debet declarare: ea autem ſunt Eſſentia, & Creaturæ, ergo. Confirmatur, aliàs Verbum non eſſet exemplar Creaturarum.

7 Septimò, Pater pro quocunq; inſtanti cognoſcit Eſſentiam compræhenſiuè cum omnibus attributis, & perfectionibus: ſed inter cæteras eſt perfectio omnipotentiæ; hęc verò adęquatè cognoſci nequit, niſi ſimul cognoſcantur omnia, quæ cadere poſſunt ſub eas: ſed Creaturæ ſunt terminus omnipotētiæ Dei ergo ante productionem Verbi, cognoſcendo omnipotētiam, cognouit & Creaturas.

8 Octauò, arguit Suar. tollitur inde Diuina ſimplicitas, quia videntur multiplicari actus diuini Intellectus, quo primo cognoſcat Eſſentiam, & quo alio noſcat Creaturas. infertur etiam diſcurſus, qui inſurgit ex multiplicatione actuum. & denique oppoſita ſententia videtur magis conſentanea Patribus aſtruētibus Diuinam ſimplicitatem ſcientiæ Dei. Inſuper aiebat Auguſtinus lib. 11. c. 7. *Verbum ſempiternè dicitur, & eo ſempiternè dicuntur omnia:* atque Anſel. à cap. 28. ad 44. *Deum verbo ſuo omnia dicere reſpectu omnium Creaturarum.* & ex eodem Auguſtino ſupra allato, *Verbum producitur ex omnibus, quæ ſunt in ſcientia Patris:* producitur autem vnico actu.

ARTIC. III.

Verbum non produci ex cognitione Creaturarum.

1 EX oppoſito verò ſtatuimus, nequaquam Diuinum Verbū produci ex notitia, & cognitione creaturarum poſſibilium Primò ſic, ſi Verbum eſt ex cognitione Creaturarum, ergo Spiritus ſanctus erit ex amore earundem; conſequens eſt abſurdum, ergo, & antecedens; prob. ſeq. non eſt maior ratio vt Verbum producatur ex notitia Creatu arum, quàm Spiritus ſanctus ex amore earum; prob. Verbum eſt notitia omnis Obiecti noſcibilis per te, ergo Spiritus ſanctus erit amor omnis Obiecti amabilis: ſed Creaturæ nō ſolùm sūt à Deo noſcibiles, verum etiam ab eodem amabiles, iuxta illud Moyſis *Si Verbū ex cognitione creaturarum, ergo Spiritus S. ex amore earū.*

G en.

Gen. ;& erāt valdè bona,ergo ſtat paritas de productione Verbi ex notitia,& Spiritus ſancti ex amore: falſitas verò demonſtratur de Spiritu S. quoniam duo ſequerentur inconuenientia, primum, quod Spiritus ſanctus ſpiraretur contingenter: & ſecūdum, vel quod Deus neceſſario ſimpliciter amaret Creaturas: & tertiū, quod inde Creaturæ eſſent entia neceſſaria. probatur primum, ſiquidem creaturæ ſunt entia contingentia, ergo Spiritus ſanctus ſpiratus ex amore ipſarum eſſet contingens, vel ſpiratus contingenter. prob. ſecundum, quia Spiritus ſanctus ſpiratur neceſſario. ergo Creaturę, ex quarum amore ſpiratur, erunt entia neceſſaria: & probatur denique, quia Pater, & Filius neceſſario ſimpliciter amāt Spiritum ſanctum, ergo neceſſitate ſimpliciter amarent creaturas: hæc omnia falſiſſima ſunt, tum quia Creaturæ ſunt entia contingentia; tum quia Deus non neceſſitatur amare Creaturas, ſed liberè diligit, & peccatores odit, vt Iudam, Cain, Luciferum, & ſimiles; tum deniq; quia Spiritus ſanctus ſpiratur neceſſario, nō contingenter.

Caetanus reſpondit. 2 Reſponſio adeſt Caietani, & ſequacium: negādo paritatem, ſiquidem neceſſario quidem Deus intelligit Creaturas, quia intellectio pertinet ad Intellectum: non autem neceſſario amat, quia amor pertinet ad voluntatem, quæ eſt omnino potentia libera in amādo Creaturas. Item notitia earum eſt neceſſario coniuncta notitiæ comprehenſiuæ Eſſentiæ, quæ cōtinet Creaturas; amor autem creaturarum non eſt neceſſario coniunctus amori, quo ſpiratur Spiritus ſanctus.

Impugnatio. 3 Reſponſio hæc variè retunditur à Scotiſtis, & benè, ſufficiat autē inſuper eam redarguere ſic: & primo quantum attinet ad membrum de notitia, inde quoad mēbrū de amore. quoad primum, deduco ad hoc inconueniens, quod Verbum non eſſet ens neceſſarium, nec eius productio neceſſaria: ſic. Cognitio Creaturæ in eſſe cognito ſpectatæ, eſt cognitio alicuius entis contingentis, finiti, & limitati, atque dependentis; ſed Verbum producitur de cognitione creaturæ in eſſe cognito, ergo Verbum, eiuſq; productio erit contingens, finita, dependens, & limitata. maior patet, ſiquidem Creatura in eſſe cognito obiectiuè, & terminatiuè non eſt Deus, non eſt intellectio Dei, ſed præcisè quid finitum, contingens, & limitatū, ergo Verbi productio, quatenus de Creatura terminatiuè ſūpta, erit contingens, depēdens, & limitata. Confirmatur, quale eſt Obiectum, de quo aliquod producitur, tale eſt ipſum productum; ideo namque Verbum, & Spiritus ſanctus ſūt Deus infinitus, quia de cognitione, & amore producuntur Deitatis infinitæ: Creatura autem obiectiuè non eſt Deus, ſed quid contingens, & finitum, ergo finitum, & contingens erit Verbum, quod producitur ex eius cognitione.

Idem. 4 Reſpondent aliqui, cognitionem ſpectari vel formaliter ſecūdum ſe, vel obiectiuè, terminatā ad Creaturas: primò, eſt ens neceſſarium talis cognitio, & vt ſic ſpectata, de ipſa producitur Verbum, non autem ſecundo modo. Reſponſio hæc eſt omnino ad rem inutilis; & quidem quis ignorat, cognitionem dicere ordinē eſſentialem ad rem cognitam, ſecundum quem ordinem appellanda venit ſub nomine cognitionis, aliàs nō poſſet appellari cognitio: præſcindas namque à cognitione ordinem ad Obiectum cognitum, iam nō erit amplius cognitio, ſed qualitas abſoluta: ſicut præſcindas ab oculari viſione ordinem ad rem viſam, iam nō erit amplius appellanda viſio: vnde fit vt Philoſophus doceat, huiuſmodi operationes eſſe relatiuas ſecundum dici; quoniam licet ex vna parte ſint entia abſoluta, nihilominus ex alia ſunt reſpectiua, dicētia ordinem, & dependentiam eſſentialem ad Obiectum, à quo producuntur. Item operationes ſumunt ſuam ſpecificationem ab Obiecto; dempto autem ordine ad Obiectum deperdūt talem ſpecificationem, & remanēt ſub alio ordine, nempe abſoluti, vt qualitatis, & ſimilium, reddendo ſingula ſingulis.

lis. Denique dum quærimus vtrum Verbum producatur de notitia creaturarum, vtrum intendimus quærere an producatur de notitia vt notitia eſt, an verò de notitia vt notitia creaturæ eſt; non quidem quærimus in priori ſenſu, alias inutilis eſſet quæſtio, ergo quærimus in ſecundo. hoc ſtante arguitur, Verbum non producitur de notitia vt notitia eſt, in ſe ſolummodo ſpectando notitiam, ſed de notitia obiectiuè, & terminatiuè tenta, quia ſi eſt notitia, ergo alicuius obiecti erit notitia; igitur inutilis, & friuola reſponſio dum dicitur produci de notitia ſumpta, quatenus ſic eſt ens neceſſarium: verum quia talis notitia eſt notitia creaturarum obiectiuè, & obiecta hæc ſunt contingẽtia, & finita, ergo Verbum erit contingens, & finitum. Cõfirmatur, Verbum producitur ex cognitione diuinæ Eſsẽtiæ: ſiquis autem diceret Verbum producitur ex cognitione ſolummodo, præſcindẽdo ab obiecto, quod eſt eſſentia, deriſoria eſſet reſponſio, quia non attenditur cognitio præciſè vt cognitio eſt, ſed vt eſſentiæ eſt. tum etiam quoniã omnis cognitio, omniſq; operatio ſpecificationem ſumit à ſuo obiecto.

Verbũ non producitur de notitia formaliter, ſed obiectiuè ſumpta.

5 Ex his arguitur, Verbum producitur per ſe ex notitia creaturarũ, prout notitia creaturarum eſt in ſenſu reduplicatiuo: ſed creatura vt ſic, eſt ens contingens, non neceſſarium, ergo productio Verbi erit cõtingẽs, non neceſſaria. Item creatura eſt ens limitatum, imperfectum, finitum dependens, plurimiſq; vallata imperfectionibus; ergo Verbũ erit itidẽ imperfectũ, limitatũ, depẽdens, finitum, pariterq; imperfectũ. vt imperfecta eſt creatura. videant Thomiſtæ in quanta ruunt incommoda, quæ facilè euitari poterunt ſuſtinendo non produci ex notitia creaturarum. nulla pars argumenti negari poterit, etenim deductum eſt, neceſſitatem productionis Verbi, ſiue eius abſolutam productionem expetendam eſſe non abſolutè à notitia, vt notitia eſt, ſed à notitia vt talis obiecti eſt, cum eſſentialem ſpecificationem dicat ipſa notitia ad obiectum; à quo pariter ſed obiectum talis notitiæ eſt etiam creatura, & hæc eſt ens contingens, ergo Verbum erit contingens, eiuſq; productio non neceſſaria, ſed contingens.

6 Reſpondere poterunt fortaſſe, creaturam quidem concurrere ad productionem Verbi, itaut Verbum naſcatur ex cognitione creaturarum, non tamen concedi poterit produci ex creaturis cognitis, quia Deus non deſumit cognitionem ex creaturis, non enim creaturæ mouent Dei Intellectum ad ſui cognitionem. quæ eſt reſponſio quorundam Thomiſtarum recentiorum.

Recentiorum reſpõſio.

7 Arguitur verò, & oſtenditur nullam eſſe reſponſionem: & quidem ad cognitionem in ordine ad obiectum ſimpliciter duo exiguntur pro nunc, primum, vt obiectum moueat potentiam ad cognoſcẽdum: ſecundum, vt producatur notitia. iſta duo valdè diuerſa ſunt, & vnum ſtare poteſt abſque altero, patet, quoniam Deus cognoſcit creaturas, quæ tamẽ non ſunt obiecta mouẽtia diuini Intellectus, ſed terminãtia. Cũ hoc etiã, quod obiectum aliquando non moueat potentiam, non impeditur potentia à cognitione talis obiecti, dum poterit talis potentia moueri aliunde, nẽpe ab aliquo alio obiecto eminentiori, quod perfectius contineat obiectum illud cognoſcibile terminatiuè tantum abſq; motione, vt patet de eadem creatura, quæ quamuis non moueat Dei intellectum, nihilominus cognoſcitur etiam perfectiſſimè à Deo, mouente diuina Eſſentia eius intellectum, tum ad cognitionem ſui tum creaturarum. Hoc ſuppoſito arguo, licet creatura non moueat ad ſui notitiam, nihilominus verè, & perfectè cognoſcitur obiectiuè per talem notitiam: igitur notitia erit verè, & abſolutè notitia creaturæ, vt creatura eſt, ergo Verbum verè erit de creatura cognita, vt cognita eſt, tanquam de obiecto. Item per accidens eſt ad cognitionem, vt obiectum in ſe moueat, vt patuit de eſſentia mouente ad cognitionem creaturæ; & nihilominus negata tali motione verè eſt obiectum cogno-

ſcibile terminatiuè, ergo non ſolùm procedit Verbum ex cognitione creaturarum, verum etiam de creaturis, tanquam obiectis cognitis, vt cognitis. Confirmatur, dato quòd Eſſentia diuina, per impoſſibile, non moueret diuinum Intellectũ, nihilominus verè cognoſceretur à Dei Intellectu, ergo licet creatura non moueat, nihilominus verè cognoſcitur; ſicut autem tũc Verbum produceretur ex cognitione Eſſentiæ, ex D.Tho. & ex eſſentia cognita, vt cognita; ita Verbum gigneretur ex cognitione creaturæ cognitæ, vt cognitæ. Dixi, quod dato quod Eſſentia diuina non moueret Dei Intellectum, nihilominus Deus ipſam cognoſceret: hoc quidem dixerim arguendi gratia, etenim verum eſt, quod ſi diuina Eſſentia non moueret, vtique non cognoſceretur, vt planè conſtat: ſed quia diximus etiam, quòd, præſcindendo ab omni obiecto, poteſt haberi cognitio abſq; motione, loquendo abſtractiuè ab hoc, & illo obiecto, ideo arguendo intuli ex inde, quod licet creatura non moueat, nihilominus produceretur Verbum ex creatura cognita, vt cognita.

An motio potẽtia, an productio cognitionis ſit proximius.

Et quidem dum in cognitione duo ſunt, alterum motio obiecti, alterum gignitio cognitionis, ſi quæratur quodnã iſtorum ſit intimius, & proximius, vtique erit gignitio, probatur, quia creatura non mouet, & nihilominus gignitur cognitio, & Verbum per te de ipſa creatura.

Cognitio ſpecificatur ab obiecto.

8 Arguitur inſuper ad principale intentum, & contra principalem reſponſionem. cognitio deſumit naturam ex obiecto à quo paritur: ſed Verbum producitur ex cognitione creaturæ, ergo induit naturam creaturæ, & ita Verbum erit creatura. maior eſt euidens ex Phil. lib. de an. *Ex cognoſcente, & cognito paritur notitia.* & notitiæ ſpecificantur ex obiectis, ex quibus producuntur ex quibus etiam deſumunt diſtinctionem inter ſeipſas, vt quia cognitio hæc eſt de pariete, ideò diſtinguitur à cognitione illa, quæ eſt de leone: ingreditur autem in productionem Verbi cognitio parietis, & leonis, ſicut & equi, brutorum, cæterarumq; rerum poſſibilium, ergo Verbum erit de natura parietis, Equi, leonis, bruti, cęterarũq; rerum creabilium: Confirmatur etiã quia in eius naturam, & conſtitutionem ingredietur vnaquæque res, etiã fœda, & fœdiſsima, vilis, & infimi generis; at quanto hæc ſint abſurda vnuſquiſq; videt, etenim Dei Verbum *eſt imago Patris, ſpeculum ſine macula, & candor lucis æternæ*, à quo longè eſt omne vile, omne fædum, omne nubilum. conſectaria hæc negari non poſſunt ſi ſiſtamus in bona philoſophia, quandoquidem cognitio vt dictũ eſt, deſumit ſpecificationem ab obiecto: ſed Verbum paritur ex cognitione creaturæ, ergo ſicut Pater in generatione Verbi præconcipit bruta, plantas, ſpinas, reptilia, aliaque infimi generis, ita Verbum erit de natura bruti, ſpinarum, lapidis, vermium, aliorumq; fœdi, & infimi generis. Ecce in quantos ſcopulos ruunt huius ſententiæ authores. Confirmatur, item notitia pendet eſſentialiter ab obiecto: obiectum ſunt creaturæ, ergo Verbũ eſſentialiter pendet à creatura in ſui cõſtitutione & natura; eo magis, quo pendet eſſentialiter ex creaturis, vt potè vilisſimis, infimi generis: immo ex peccatoribus.

Ergo Verbũ erit de natura creatura, etiam viliſſima.

Vileſceret Dei Verbũ ſi ex cognitione produceretur creaturarũ.

9 Ex dictis, vileſceret Dei Verbum, dum de natura eſſet lapidis, bruti, ac ſimilium imperfectorum: dum ad ſui conſtitutionem exigeret intrinſecè creaturam, nedũ nobilem, ſed alioqui etiam viliſsimam, & fœdiſsimam. Dices, id non eſſe abſolutè neceſſarium, quia ſi creaturæ non eſſent poſſibiles, nihilominus produceretur ex cognitione ſolius eſſentiæ diuinæ: ſed hoc eſt merum effugium, quia dato quod id verum eſſet data hypotheſi quod creaturæ non eſſent poſſibiles, nihilominus de facto, iam conceditis creaturas, alioqui etiam viliſsimas, concurrere ad gignitionem Verbi de facto, & ita de facto vileſcit admodũ Dei Verbum, dum de cognitione producitur creaturarum. Dices, in creaturis, etiam infimis relucere diuinam bonitatem, quapropter veluti bonæ approbatę fuerunt ab initio, teſte Moyſe, & *erant valdè bona*; igitur non vileſceret Dei Verbum, quamuis ex

infi-

infimi generis produceretur cognitione creaturarum. Verum nec reſponſio eneruat argumentum, quia etiam ſi creaturę bonę ſint, nihilominus bonitas earum eſt bonitas creata, finita, & limitata, vnde negari non poterit hoc ſaltem, quod ens infinitum, & illimitatum ſit de ente finito, & limitato, ergo erit inſuper ipſũmet in natura ſua intrinſecè Verbum diuinum finitum, creatum, & limitatum. Adde ad hęc proprietates omnes quę conſequuntur creaturam, vt depēdentiam, contingentiam, imperfectiones multas, quę neceſſario attribuenda veniũt Verbo dum in eius conſtitutionem, ſeu productionem ingreditur cognitio creaturę. Inſuper, peccator, vt talis eſt malus, ergo peccator, quo talis, ingrederetur in productionem diuini Verbi, ergo eſſet de natura peccatoris: ſequitur, quia creaturę cognitio ingreditur in conſtitutionem Verbi.

Ergo Verbum eſſet de natura peccatoris.

10 Item Deus eſt author creaturę, & per Verbum factę ſunt creaturæ, teſte Ioãne *omnia per ipſum facta ſunt*: & Auguſt. *Verbum eſt ars Patris*: atque ex Theologis Verbum cum tota Trinitate concurrit, quia *opera Trinitatis ad extra ſunt indiuiſa*; igitur tũ Pater, & Spiritus ſanctus, tum etiam ipſum Verbum eſt auctor, & principium creaturę: hoc fidei fundamento ſtante, quomodo Verbum eſſe poterit principium creaturę, ſi creatura eſt & principium Verbi. hinc arguitur, effectus non poteſt eſſe principiũ ſuæ cauſę: ſed Verbum producitur ex cognitione creaturę, ſiuè ex creatura cognita, ergo Verbum nõ poterit eſſe cauſa creaturę in eſſe cognito. Maior de ſe patet, alias effectus eſſet anterior, & poſterior ſua cauſa; anterior quidem ratione productionis in ordine ad cauſam; poſterior ratione productionis paſsiuę à ſua cauſa. item eodem inſtanti ſimul eſſet, & non eſſet tum cauſa, tum effectus, prob. ea ratione, qua cauſa cauſaret, eſſet in rerũ natura, & ea ratione, qua cauſanda veniret, iam ante cauſationem paſsiuam non eſſet: ita de effectu, nam qua ratione effectionem paſsiuam expectat, iam non eſt: & qua ratione cauſaret iam eſſet. Deniq; daretur regreſſus, ſiuè circulus in demonſtratione: dum ergo Verbum ſimul cum tota Trinitate producit creaturas nedum in eſſe actualis exiſtentię verum in eſſe idęato exemplato, & cognito, ſequitur vt ipſum Verbum tanquam cauſa talis eſſe pręcedat in eſſe idęato, & cognito creaturam.

Ergo non poßet eſſe principiũ effectiuum creaturæ.

11 Confirmatur, ex quo Ioannes dixit, *omnia per ipſum facta ſunt*: vtique intelligit id de quocunque eſſe creaturę, tum actualis exiſtentię, tum idæati, & cogniti, & hoc ab ęterno; igitur Verbũ pręcedit creaturę ideã; pręcedetq; ipſam in ſua idęationem, dum creatura idęari expectat etiam ab ipſo Verbo.

12 Dà oppoſitum huius, & ruet authoritas Auguſtini; aiebat namq; *opera Trinitatis ad extra ſunt indiuiſa*: quod communiter intelligitur *effectiuè*: igitur ad effectionem creaturę in quocunq; eſſe, etiam idęato, & cognito concurrit efficiendo Pater Verbum, & Spiritus ſanctus: rueret etiam eiuſdem axioma, Verbum eſt ars Patris: quod ſi Pater mediante Verbo, tanquam arte ſua, vt Auguſtinus loquitur, efficit omnia, & ſingula in eſſe idæato produxit àb ęterno, quomodo eſſe poterit, vt creaturę cognitio concurrat ad generationem Verbi: igitur Verbum erit ars Patris in ordine ad productionē creaturę in ſolo eſſe exiſtentię, non autem in eſſe idęali, exemplato, & cognito, quod eſt error. Dices, communicatur à Patre, Verbo talis inde notitia. ſed quæro quãdo communicatur, aut ante eius productionem, aut poſt modum: ſi primum ergo Verbum præcedit productionem creaturæ in eſſe ſimplicis intelligentiæ, & ita Verbum non produceretur de cognitione creaturæ: ſi ſecũdum, igitur Verbum nõ concurrit ad productionem eius in eſſe idęato, iam enim creatura intelligitur idæata à Patre, poſt cuius idæationem dum communicaret Verbo eius intelligentiam, vtique non poſſet Filius eam in eſſe idæali producere, cum iam reperiatur producta, alias idem bis produceretur in eodem genere eſſendi, vnde ſequeretur quod ſimul eſſet, & non

eſſetieſſet quoniam iam à Patre intelligitur producta, & cognita non eſſet, quia iam non intelligitur producta à Verbo. Vel etiam ſequeretur quod Verbum concurreret ſolummodo ad productionem eius in actuali exiſtentia, non in eſſe idæato ab æterno. Vnde etiam ſequeretur Verbum, & Spiritum ſanctum non eſſe cum Patre æqualis ſcientiæ, & æqualis potentiæ, quia ſolus Pater antecedenter idæat creaturas cognitione ſimplicis intelligentiæ, dum poſt talem cognitionem producuntur aliæ Trinitatis perſonę.

Ergo Creatura in eſſe cognito nó eſt à tota Trinitate.

13 Inſuper tota Trinitas ſimul amat creaturas: & à tota ſimul pendet decretum liberum circa illas, dũ voluntas totius Trinitatis decernit, & ab æterno decreuit quidquid foret de creaturis; ergo tota etiam Trinitas operatur ſimul per intellectum in ordine notitiæ ſimplicis intelligentiæ circa idæationem creaturæ: probatur ſeq. quia non eſt maior ratio de voluntate, quam de intellectu, probo quoniam opera Trinitatis ad extra ſunt indiuiſa: mens autem vniuerſalis Theologorum eſt in iſto axiomate, de quocunq; opere loqui, ſiue pertinente ad voluntatem, ſiue ad intellectum effectiue: & hinc arguitur, ex Caet. & ſequacib. amor creaturæ non præcedit ſpirationem Spiritus ſancti, ergo intellectio creaturæ non præcedet productionem diuini Verbi; probo ſequelam, vltra dicta, alias opera ad extra non eſſent indiuiſa; ſed diuiſa, quia ſolus Pater idæatet, ſiue ſimplici intelligentia prænoſceret, dum Verbum ſubſequitur ad productionẽ in eſſe cognito, & ex tali eſſe cognito producitur.

Gloriari poteſt Ceratura cõtra diuinũ Verbum, dicẽdo non eſſe opus eius in eſſendo ideato.

14 Item gloriari poterit creatura contra Verbum, atq; dicere poſſet, non ſum ego factura tua, nõ ſum creatura diuini Verbi, ſaltim in eſſe exemplato, & idæato, pater, quoniam quãdo à Patre cognita, & in tali eſſe producta fui, iam non intelligebatur productum Verbum in eo inſtanti; igitur ſoli Patri gratias refero, non autem Verbo, non itidem Spiritui ſancto. Item gloriari poterit eſſe anteriorẽ, & priorem Verbo, & Spiritu ſancto, dum ambo producuntur poſt ſcientiã creaturę ſimplicis intelligentię. & denique gloriabitur inſuper ipſam potius creaturam eſſe Verbi principiũ; & effectricem in tali eſſe, quam vice verſa, ſiquidem Verbum producitur ex idæa, & notitia, & expreſſione creaturę, ergo Verbum pendebit & producetur in tali eſſe à creatura, non creatura à Verbo. his vero ſtantib. cũ plurimis alijs inconuenientib. quæ de facili addi poſſunt, quomodo verum erit id, quod Pſaltes concinit in perſona omnium, ipſe fecit nos, & non ipſi nos. quomodo Iob 16. *manus tua Domine fecerunt me, & plaſmauerunt me totum*. quomodo Ioannes, 1. *ſine ipſo factum eſt nihil*. igitur gloriari poterit Aſſur, atque penes Iſaiam 10. dicere, *In fortitudine manus mea feci, & in ſapientia mea intellexi. ſed numquid gloriabitur ſecuris contra eum, qui ſecat in ea, aut exaltabitur ſerra contra eum, à quo trahitur*. ita quidem gloriari poterit creatura contra Verbum, vt non ſit in tali eſſe facta à Verbo, cũ tamen per Verbum facta ſint omnia, immo Verbum eſſet factum ex creaturis.

15 Arguo item, vel diuina Eſſentia de ſe ſe ſola ſufficiens eſt abſq; cognitione Creaturarum ad productionem Verbi, vel non: ſi primum, ergo habemus intentum, Verbum nõ produci ex earum notitia: ſi ſecundum, igitur Deus non perfectè beatificatur in intellectu ſuo in cognitione ſolius diuinæ Eſſentiæ, abſque eo, quod ſimul cognoſcat Creaturas: id vero eſt contra Auguſt. qui 5. confeſſ. ait, *Beatus eſt qui te, & illa videt, ſed non beatior propter illa*. per *illa* autem intelligit creaturas, quæ quidẽ per accidens concurrunt ad beatitudinem: eſſentia autem eſt perfectiſſimum, & ſufficientiſſimum Obiectum beatitudinis per ſe. Inſuper cognitio Creaturæ addit extenſionem quandam, cæterum ipſa finita eſt & limitata, quomodo ergo beatificare poterit Dei intellectum, niſi extrinſecè, & per accidens. Demum Eſſentia de ſe adeo eſt intenſiuè perfecta, vt maior, & infinitior excogitari non poſſit intenſiuè, licet extẽſiuè maior ſit cum creaturis: at extẽſio hæc eſt additio alicuius finiti, & li-

mitati,

mitati, quod non pertinet per ſe ad beatitudinem, niſi per accidens: hoc ſtante, Verbum producitur ex perfectiſſima cognitione diuinæ eſſentiæ, ſiue eorum, quæ ſunt in memoria, ſiuè ſcientia Patris: at cognitio eſſentiæ dempta cognitione creaturarum, eſt intenſiue infinite perfecta, ergo hæc ſufficit: quod ſi poſtulaueris perfectionem alteram extenſiuam, vtpote cognitionis creaturarum, vtique poſtulabis quid extrinſecum, & accidentarium, & id finitum, dependens, & limitatum, quæ quidem indigna ſunt, vt ex eis emanet Dei Filius, æternum, & infinitum Verbum.

16 Præterea Verbum producitur ex cognitione comprehenſiua diuinæ Eſſentiæ: hoc ſtante, Thomiſtę negant Verbum produci ex ſcientia viſionis, concedentes produci ex notitia ſimplicis intelligentiæ: quæro ab ipſis, vtrum notitia de diuina eſſentia, & ſimplicis intelligentiæ creaturarum, dempta ſcientia viſionis earundem ſit cumpræhenſiua, an non: ſi primum ergo vel grauiter errant, vel ſentiunt nobiſcum: probatur primum, quia notitia vt ſit compræhenſiua de obiecto compræhenſiue cognito debet eſſe de omni cognoſcibili, ſiue contento, ſiue quocunque modo dependente, ſiue ſpectante ad tale principale obiectum, alias obiectum nō erit vndequaque, & compræhenſiue cognitum: ſed per vos deficit ad productionem Verbi notitia viſionis exiſtentiæ creaturarum, ergo Verbum non producitur de ſcientia compræhenſiua. Confirmatur quia tunc eſſe tum eſſentiæ, tum creaturarum comprehenſiua ſcientia, quando creaturæ cognoſcerentur nedum notitia ſimplicis intelligentiæ, ſed etiam ſcientia viſionis, at non cognoſcuntur antecedenter ad productionem Verbi ſcientia viſionis, ergo non producitur Verbum de ſcientia compræhenſiua. hoc ſtante, arguitur, Verbum per vos producitur de ſcientia, quę non eſt vndequaq; & omni modo compræhenſiua, vt patuit, ergo nō implicabit per nos produci ex ſcientia quæ non ſit creaturarum compræhenſiua. Per vos non eſt compræhenſiua quia deficit ſcientia viſionis creaturarum, & nihilominus ex ſcientia vt ſic non compræhenſiua producitur Verbū, ergo per nos producetur ex ſcientia creaturarum etiā non compræhenſiua, quia nulla earū cognitione indiget ad ſui productionem Verbum. Dices diſparem eſſe rationem, quia ſcientia viſionis eſt de obiecto contingenti, notitia autem ſimplicis intelligentiæ eſt de obiecto neceſſarie cognito antecedenter ad decretum voluntatis, ad quod tamen ſciētia viſionis ſubſequitur. Sed quidquid ſit de hoc, iam neceſſe eſt confiteantur Thomiſtæ ſcientiam illam non eſſe comprehenſiuam, cum deficiat talis modus cognoſcendi antecedenter ad Verbum, ergo tenentur dicere non produci ex ſcientia compræhenſiua alias dicentes produci ex compræhenſiua manifeſte hallucinarentur, cum re vera illa non eſſet cōpræhenſiua deficiēte altero membro cognitionis: vel demum cogentur fateri cum Scotiſtis, eſſe ſcientiam illam compræhenſiuam eo modo, quo declarabitur in ſolutione argumentorū Thomiſtarum. Quod ſi tandem dederis alterum membrum non eſſe compræhenſiuam, vt etiam probatum eſt, ita & nos negabimus Verbum produci de notitia quæ ſiue ſubſequatur, ſiue antecedat ipſam productionem Verbi, ſiue viſionis, ſiue ſimplicis intelligentiæ: cum verò illi dicant eſſe comprehenſiuam radicaliter, ita & nos radicaliter, & virtualiter vt infra.

17 Confirmatur, amor diuinæ Eſſentiæ eſt perfectiſſimus: amor etiam Patris, & Filij eſt perfectiſſimus, taliter vt ad ſpirationem Spiritus ſancti non requiratur amor creaturarum etiam per eos: ergo cognitio diuinæ Eſſentiæ erit perfectiſſima, adeo vt nō exigatur notitia creaturarum ad productionem Verbi. Accedit, bonitas creaturæ nihil intenſiue addit ad bonitatem diuinæ eſſentiæ, vt ex eius amore ſpiretur Spiritus ſanctus; ergo intelligibilitas creaturę nil intenſiue addit ad intelligibilitatem perfectiſſimam diuinæ Eſſentiæ, vt ex ea producatur Verbum. Si quid vero creaturæ addunt, ſiue boni, ſiue intelligibilis, oſtenſum eſt, id eſſe extraneū extenſi-

extenſiuè,& per accidens ad ipſum Deum, non enim Deus creaturarum bonitate indiget, iuxta illud, bonorũ noſtrorum non indiges.

Diſſidium inter Diuũ Thom. & Scot.

18 Ratio principalis diſſidij inter Scotũ,& Thomiſtas inde eſt, quia negat Scotus Verbum naſci ex cognitione, etenim vt infra patebit, Verbũ non producitur per actum intelligendi, ſed per actum dicendi, igitur non curat Scotus vtrum producatur ex notitia comprehenſiua omnium, quia negat produci ex cognitione, docens produci ex *dictione*, cum producatur penes ipſum, per *dicere*, non per intelligere; quapropter ſic arguitur, Verbum producitur per actum dicendi, non per actum intelligendi; ergo cognitio comprehenſiua vniuerſarum rerum minime erit principium Verbi, anteecedens oſtendetur ſuo loco.

Notionalia ſũt priora eſſentialib. ad extra.

19 Confirmatur, notionalia ſunt priora eſſentialibus ab extra: productio Creaturarum in quocunque eſſe, eſt quid eſſentiale, quia commune toti Trinitati, ergo hoc erit poſterius ad notionalia ad intra, ſicq; erit prius productum Verbum, & Spiritus ſanctus, quã producatur Creatura in eſſe cognito, ideato, & volito. Ratio ob quam notionalia ſunt priora eſſentialibus ad extra, ea eſt, quia tota Trinitas operatur ad extra: & operatur ſimul, atque vnica, eademque intellectione, ideatione, & volitione, ſiue decretatione: quod ſi ante Verbum eſſent præconceptæ, & ideatæ Creaturæ, vtique ſolus Pater produceret eas in tali eſſe, non Filius, nec Spiritus S. vt autem tribuamus, vt par eſt, toti Trinitati opus quodcũque ad extra, meritò nulla Creatura antecedere debet in qualicunque eſſe Verbum, & Spiritum ſanctum, aliàs opera Trinitatis ad extra eſſent diuiſa.

Creaturæ non ſpectãt ad memoriam, niſi poſt productionẽ perſonarum.

20 Inſuper Creaturæ ſpectant ad intelligentiam, non ad memoriam, ergo non præconcipiuntur ad ſecundam, & tertiam Perſonam. probatur antec. quæ ſpectant ad memoriam ſunt entia neceſſaria, quæ ad intelligentiã, ſunt entia contingentia: Creaturæ ſunt tales, vt entia neceſſaria non ſint, ergo non ſpectabunt ad memoriam: at Verbum producitur ex memoria Patris, ergo non ex Creaturis, quia non ſunt in memoria. Quæres ſi non ſpectãt ad memoriam, quomodo ergo intelligit eas Pater; Reſp. non ſpectare ad memoriam antecedenter, ſed ſubſequenter: nempe non ſpectant ad memoriam antecedenter ad productionem Verbi, ſed ſpectant ad eam poſt productionem Verbi, & Spiritus ſancti; ratio, quia id eſt opus Trinitatis, igitur omnes Perſonæ ſimul, vnicaq; cognitione cognoſcent eas: quod ſi antecedenter ſpectarent, vtique ſolus Pater tunc eas noſceret, & idearet, nondum intellecta generatione Verbi, & Spiritus ſancti: dum autem ſpectant ad intelligentiam, ſignum eſt, quod incipiunt habere eſſe cognitum, ideatum, & vltimum poſt productionem omnium perſonarum.

Creaturæ non prius habent eſſe intelligibile, quàm intellectum.

21 Item Creaturæ non prius habent eſſe intelligibile, quam eſſe intellectum: ſed eſſe intellectum habent à tota Trinitate poſt productionem ſecundæ, & tertiæ Perſonæ; ergo non præcedit earum cognitio productionem Verbi: Ratio maioris pendet à quæſtione ſuo loco agitata, vtrũ prima ratio poſſibilitatis rei ſit ab ipſa re, vel ab ipſo Deo: exiſtimat verò Scotus pendere primo ab ipſo Deo, aliàs ſi eſſet à re ipſa, ſequeretur Creaturam eſſe independens, & neceſſarium, etenim videretur habere primã radicem ſui eſſe à ſeipſa, & ita quaſi gloriari poſſet contra Factorem ſuũ; quod ſi aliquo modo à ſeipſa, vt eſt deductum, & magis patuit in propria quæſt. quo ſtãte argumentum currit, Creatura non prius habet eſſe poſſibile, ſiue intelligibile, quàm eſſe intellectum; ergo prius à Deo intelligitur, & ex actuali intellectione recipit eſſe intelligibile, & poſſibile: ſed actualis intellectio ad extra competit toti Trinitati, ergo ante Verbi productionem non erat intellecta, nec intelligibilis, nec poſſibilis: quod ſi intelligibilis, & poſſibilis non erat ante Verbum, quomodo principium eſſe poterat productionis Verbi, quod.n. non eſt, non poteſt agere, dum agere præſupponit eſſe.

22 Sed quæres, non eſt intelligibile abſque contradictione, vt Crea-

turæ

Creaturæ ante productionẽ Verbi habent eſſe virtuale.

turæ ante productionem non habuerint eſſe poſſibile; ratio, quia habebant potentiam logicam ad eſſendũ, etenim non repugnabant eis poſſe eſſe:& hæc poſſibilitas competijt eis in quocunque inſtanti,& ſen per;ergo ante Verbum habebant eſſe poſſibile,habuerunt conſequenter eſſe intelligibile ab ipſo Patre, quia omne poſſibile eſt abſque contradictione intelligibile, ſicut ex oppoſito impoſſibile eſt cum contradictione intelligibile. Reſp. eſſe poſſibile,ſiue potētiale eſt duplex, alterum virtuale,alterum actuale: loquendo de primo conceditur præcedere ad Verbi productionem: at de ſecundo negatur, quia ſubſequitur, quoniam pendet ab actuali intelligētia totius Trinitatis, & de hoc currit axioma Scoti, quod Creaturæ non prius habent eſſe intelligibile, quàm eſſe intellectum: & vt ſic non præcedunt Verbum, nec Verbum paritur ex cognitione ipſarum, quia adhuc non intelguntur habere eſſe intellectum.& eo gnitum. Quod ſi dixeris,ſaltem præcedunt ſecundum eſſe poſſibile virtuale, ergo concurrunt ad gignitionem Verbi;nego cõſequens, quia illud eſſe poſſibile virtuale nihil eſt penes Creaturas, ſed ſolummodò dicit continentiam virtualem, & eminentialem in ipſo Deo; qui poterit inde eas producere in eſſe cognito, ideato,& volito vt placet,& quando placet; ergo nullum ſecundùm eſſe, earum virtuale habent influxum in productione Verbi.

Eſſe virtuale quid ponit,et ex parte cuius.

23 Rurſus quandocunque concurrunt duo ordines productionum, quarum altera eſt neceſſaria, altera contingens,prior eſt ordo productionis neceſſariæ,quàm ordo productionis contingentis: concurrerunt autẽ ab æterno ordo productionis entis neceſſarij, nempe Verbi, & Spiritus ſancti;& ordo productionis entis cõtingentis,nempe creaturarum in eſſe ideato, & cognito, ergo prior debebat eſſe ordo productionis Verbi, & Spiritus ſancti, & poſterior ordo ipſarum creaturarum in eſſe cognito: quo quidem ſeruato ordine: vt par eſt, neceſſe eſt dicere Verbũ antecedere ad productionem creaturæ in eſſe cognito. Aſſumptum de ſe patet veluti veriſſimum, etenim quod eſt de ſe neceſſe eſſe antecedit id, quod de ſe eſt contingens: & neceſſitas eſt paſſio, & conditio ſemper competēs ſuo ſubiecto, in quo eſt, dum ex ſui natura eſt neceſſe eſſe,cuiuſmodi nõ eſt contingentia,quæ tanquã potens eſſe, & abeſſe à ſubiecto variabitur ſecundùm hic,& nunc.

Productio neceſſaria prior contingenti.

24 Accedit, conſtat omnibus,diuinam Eſſentiam eſſe obiectum primarium diuini Intellectus, & creaturam eſſe ſecundarium. hoc ſtante arguitur, dabitur ordo in mouentibus, & mobilis diuinus Intellectus habet vtrumque pro obiecto,ergo vtrumq, intelligit ordinatè:ſed primum obiectum ſeu primo mouens, eſt Eſſentia; ſecundarium obiectum eſt creatura; ergo totus Deus,& tota Trinitas primo intelligit diuinam Eſſentiam, & inde creaturas;ergo Pater prius intelliget eſſentiam, attributa, modos intrinſecos, Verbum, & Spiritum ſanctum,& inde intelliget creaturas.Cõfirmatur,vtrumq; obiectum eſt obiectum nedum Patris, verum Filij, & Spiritus ſancti;ergo Filius,& Spiritus ſanctus prius intelligent obiectum primarium, inde ſecundarium: à primo autem ad vltimum, id quod primo mouet eſt Eſſentia,Creatura autẽ intelligitur ſuo loco, tanquam obiectum ſecundarium,quod ſubſequitur ad totam Trinitatem ad intra. Item creatura nõ mouet Dei Intellectum, nec intelligitur, niſi mediante motione diuinæ Eſſentiæ mouentis ad cognitionem ſui,& Creaturarum, at prius Eſſentia mouet ad notitiam ſui, ergo completo toto ordine motionis neceſſariæ obiecti ad intra in ordine ad totã Trinitatem,ſit motio ab eadẽ diuina Eſſentia penes ea, quæ pertinent ad extra.Et patet amplius, quia eſſentialia ad intra ſunt priora eſſentialibus ad extra.

25 Præterea Dei ad Creaturam non eſt relatio realis;at ſi produceretur ex cognitione creaturæ iã Deus Verbum referretur ad eam relatione reali: probatur, inter genitũ, & illud, ex quo generatur intercedit relatio rea-

realis; producitur autem ex creatura cognita, ergo ad eam refertur realiter. Reſpondent quiddam non eſſe realem, quia terminus à quo, vtpote Creatura non eſt pro tunc ab æterno ens reale. Sed contra hoc, per accidens eſt, vt non ſit reale, igitur ſi eſſet realis tunc creatura, vtique Verbum ad eã referretur realiter; ergo ea ratione, qua gignitur ex eius cognitione referretur realiter quantum eſt ex ſe, ſi creatura eſſet realis, ergo non implicabit Deum referri realiter quantum eſt ex ſe ad creaturam, quod ſi non refertur, id prouenit, quia creatura non eſt ab æterno ens reale. & hinc deduco ad mentem iſtorum, quod nũc Verbum ad creaturam refertur realiter, quia nũc v. g. lapis, ex cuius cognitione ab æterno fuit genitum nunc quidem eſt ens reale. ergo refertur realiter: patet, quia per iſtos, ratio quare non referatur realiter eſt, quia ab æterno lapis non erat ens reale; nunc verò eſt ens reale, ergo ſaltem nunc refertur realiter. Dices, generatio iam facta fuit, & ab æterno, nũc autem non fit, quod ſi nũc fieret, referretur realiter, lapide iam nunc exiſtente realiter. Verum aſſumptum hic non bene affertur, enim licet Verbum fuerit genitum ab æterno, nihilominus generationis actus nõ tranſijt, ſed idem etiam nunc perſeuerat, vnde Pater genuit, generat, & generabit, inquit Origenes, alijq; Patres penes Magiſtr. in 1. d. 9. ibique optimè, & catholicè rem declarat Scotus quæſt. vn. quapropter referretur etiam nunc realiter. Reſpondent alij, vt Caet. à quo Molina, alijq; negandam eſſe ſequelam, quia ſolummodo ad principium *quod* refertur realiter principiatum, ſeu genitum, & vice verſa, non verò eſt talis relatio ad principium *quo*, vt eſt Eſſẽtia diuina & Creatura cognita. Verum maximè decipiuntur, quia licet Eſſentia diuina non diſtinguatur à Verbo, nec vice verſa, & conſequenter inter ea non ſit relatio realis, quia eſt eadem vtriuſque conſubſtantialitas, & eſſentialis identitas; nihilominus creatura etiam in mente Patris, nullatenus eſt eadem cum

Verbi productio non tranſiit.

Verbo, ſed vndequaque diſtincta eſſentialiter, & nullatenus eadem, parum verò intereſt vt non ſit ens reale, ad hoc vt negetur diſtinctio realis, quoniam abſtrahendo à modo loquendi Formaliſtarum, qui dicunt Verbum, & Creaturam in eſſe cognito eſſe non eadem; nihilominus verũ etiam eſt in re ipſa, & in ſubſtantia, quod Deus, & creatura ſunt toto Cælo diſtincta: hoc ſuppoſito conſtat etiam, quod Petrus filius dicit relationem realem tum ad principium *quod*, tum verò ad principia *quo* ipſius Patris generantis; ergo à pari Verbum talem dicet relationẽ tum ad Patrem generantem, tanquam principium *quod*, tum ad notitiam creaturæ tanquam principium *quo*: genitum namque ſicut realiter refertur, ita realiter diſtinguitur tũ à principio *quod* generationis, tum à principio *quo*, ſeu à forma ipſius generationis: verum quidem quod Verbum non refertur realiter ad principium *quo* in diuinis, propter identitatem naturæ, at refertur quantum eſt ex ſe ad principium creatum *quo*, ſiue ad notitiam creaturæ, quia nullam habet identitatem cum creatura.

26 Rurſus hinc ſequitur Verbum eſſe imaginem creaturæ: etenim ex natura expreſſa, ſiue cognita, ſiue per cognitionem expreſſa oritur ipſius creaturę, id vero eſt imago, & imagatum; etenim imagatum, & imago taliter ſe habent vt vnum exprimat, & repreſentet alterum: hoc ſtante, potius creatura eſt imago Dei, quàm Deus imago creaturæ, vt patet, Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram; ergo minimè Verbum erit imago creaturæ; id verò ſequitur ponendo quod in ſui generatione fiat per cognitionem expreſſio creaturæ, ex qua expreſſione ipſum generetur Verbum. inde autẽ deducas ſupra allata inconuenientia, quod nedum erit imago creaturæ abſolutè ſentæ, verum etiam cuiuſcunque creaturæ, & ita etiam viliſſimarum, & fœdarum, & infimi generis creaturarũ, eritq; imago bruti, vermis, & ſimilium, vnde quàm maximè vileſceret Dei Filius, & Verbum.

Sequitur Verbũ fore imaginem Creaturæ ex opinione oppoſita

27 Item

Ergo procedit ex cognitione ſui, & Spiritus S.

27 Item ſi procedit ex omnibus, quæ ſunt in ſcientia Patris, ergo procedit etiam ex cognitione ſui, & Spiritus ſancti, & ita erit Verbum Verbi, Verbum de Verbo, & de Spiritu ſancto, hæc verò ſtare nõ poſſunt. prob. ſequeretur enim Verbum diſtingui realiter à ſeipſo, prob. vt ſup. quia genitum diſtinguitur realiter à principio, à quo procedit. Item referretur realiter ad ſeipſum, quoniam realis productio, & generatio indicat relationem realem. Probatur quoque referri realiter ad Spiritum ſanctum, ſiquidem genitum ad id, ex quo fit generatio refertur realiter: at Filius non refertur realiter ad Spiritum S. vt Filius eſt, ſed vt ſpirator eſt, Filius enim non refertur ad ſpiritum vt Filius, ſed Spirans refertur ad ſpiratum.

Molinę reſponſio cõfutatur.

Reſpondet Molina neg. do ſeq. quia, inquit, Verbum, & Spiritus ſanctus non concurrnnt ad notitiam, qua Pater prodncit, ſed ſola Eſſentia diuina. Sed reſponſio hæc duobus modis retunditur, primo, quia ipſe concedit in corpore quæſt. Verbum produci ex notitia omnium perſonarum, quo modo ergo negat in reſponſione ad quintum produci ex notitia Verbi, & Spiritus ſancti. Secundo ſi Verbũ, & Spiritus ſanctus non concurrunt ad notitiam, ergo nullo modo concedi poteſt produci ex cognitione ipſorum: hoc patet lapis non concurrit v. g. ad ſcripturam huius libri. ergo liber hic nõ producitur ex cognitione lapidis hinc patet quantum torqueantur horum ingenia vel ad argumenta ſoluenda, vel ad ſuam tuẽdam opinionem. Reſpondent Alij non eſſe inconueniens produci Verbum de ſeipſo, non enim diſtingueretur realiter à ſeipſo, quia eius cognitio eſſet principium *quo*, nõ *quod*: hoc quidem diſtinguitur, non illud. Verum oſtẽſum eſt nuper, inter vtrũque principium, & ipſum genitum intercedere diſtinctionem realem, vt Petrus generans, & forma tanquam principium *quo*, vtrumq; quidem diſtinguitur realiter à genito, vt patet in humanis: quod verò in diuinis ita non accidat, non eſt ex ratione principij *quo*, vel *quod*, ſed ex ratione ſummæ identitatis eſſentialis diuinæ Eſſentiæ cum diuino Verbo, cæteriſq; perſonis, Eſſentia namque diuina identificat ſibi omnia: & quidem in humanis Petrus pater tãquam principium quod diſtinguitur à Franciſco filio: & potentia generatiua, ſiue forma ipſius Patris tanquam principium *quo*, diſtinguitur etiam realiter à Franciſco filio.

Si Creaturæ nõ eſſẽt poſſibiles, adhuc produceretur Verbum.

28 Inſuper, ſi Creaturæ non eſſẽt in eſſe poſſibili, nihilominus Verbum produceretur. ergo non ex cognitione Creaturarum prob. ſeq. etenim Eſſentia eſſet perfectiſſima vndequaque vt eius notitia comprehẽſiua produceretur Verbum. Reſpondent Cret. Suar. data hypotheſi, id fore verum, attamen quia de facto ſunt poſſibiles, ideo de facto concurrunt ad generationem Verbi. Reſponſio habet aliquid apparentiæ, nihilominus ex eo quod accideret ex hypotheſi debemus indagare naturam rei, ſiquidem hinc deducitur notitiam Creaturæ non ſpectare intrinſecè, & eſſentialiter ad generationem Verbi; ſi namque non eſſent poſſibiles Creaturæ, Verbum vtique produceretur, ergo falſo dicitis notitiam Creaturæ eſſe de ratione intrinſeca Verbi. Iterum quæro ſtãte hypotheſi, aut Verbi productio eſſet perfecta, aut non: ſi primum, ergo non requiritur vllo pacto, nec de poſſibili, nec de facto præcõceptio Creaturæ ad Verbum; patet, quia quod poteſt conſtitui in eſſe ſuo perfecto, & adæquato abſque alio, id quidem non eſt de intrinſeca ratione ſuæ productionis; ſic eſſet data hypotheſi, ergo ſiue de poſſibili ſiue de facto conſiderentur Creaturæ, eę non ſpectabunt ad intrinſecam conſtitutionem Verbi. ſi ſecundum, ergo Verbum dependeret eſſentialiter à Creaturis, ergo Deus indigeret Creaturis ad ſui eſſe, ergo Deus eſſet imperfectus abſque Creaturis, cum mille alijs inconuenientib. concludendum ergo ex hypotheſi data non eſſe earum cognitionem de intrinſeca conſtitutione Verbi.

Ex Anſelmo.

29 Accedat demum, vt alia linquam, ſententia D. Anſelmi, qui totã rem in fauorem noſtræ ſententiæ de-

finit:is quidem cùm docuiſſet Verbũ non eſſe ſimilitudinem Creaturarum ex c.29.inde cap.30.ſic inquit, *Quomodo illud.quod eſt ſimpliciter veritas poteſt eſſe verbum eorum, quorum non eſt ſimilitudo; cum omne verbum, quo aliqua res ſic mente dicitur, ſimilitudo ſit rei eiuſdem. & ſi non eſt verbum eorum, quæ facta ſunt, quomodo conſtabit, quia ſit Verbum? nempe omne verbum alicuius rei verbum eſt.* Reſoluit autẽ infra dicendo, *Summus ille ſpiritus ſicut & æternus, ita æternè ſui amor eſt, & intelligit ſe ad ſimilitudinem mentis rationalis: at ſi æternè ſe intelligit, æternè ſe dicit: ſi æternè ſe dicit, æternè eſt verbum eius apud ipſum: ſiue ergo cogitetur nulla alia exiſtente eſſentia, ſiue alijs exiſtentibus, neceſſe eſt Verbum coæternum illi eſſe cum illo.* Paucis vero inde ſubdit, *Cum ipſe ſummus ſpiritus dicit ſeipſum, dicit omnia, quæ facta ſunt; nam antequam fierent, & cum facta ſunt, ſemper in ipſo ſunt:* & paulò infra, *in ipſo verò sũt ipſa prima Eſſentia, & prima exiſtendi veritas: hoc itaque modo non irrationaliter aſſeri poteſt, quia cùm ſeipſum dicit ſummus ille ſpiritus, dicit etiã quia quidquid factum eſt, vno, eodemq; verbo.* ex his deducit Anſelmus, Verbum exprimere Eſſentiam diuinam, & dum exprimit Creaturas, exprimit illas ſecundum quod ſunt ipſemet Deus, ait enim, *In ipſo ſunt ipſa prima Eſſentia, & prima exiſtendi veritas:* vnde eſt vt concludat, non de cognitione Creaturarum naſci, ſed de ipſa Eſſentia.

Nõ producitur de ſciẽtia viſionis Creaturarum.

30 Quærere inde, vtrum producatur de ſcientia viſionis earundem Creaturarum, ſuperuacaneũ eſt Scotiſtis, negantes namque produci de cognitione Creaturarum poſſibiliũ mediante notitia ſimplicis intelligẽtiæ, multò amplius negarent produci de ſcientia viſionis exiſtentiæ actualis earundem. & in hoc concors eſt etiam ſententia Thomiſtarum, alias Verbum eſſet quid contingens, & & temporaneum vt ſunt Creaturæ exiſtentes.

31 Alterum primariè reſponſionis caput, allatę ad primum argumẽtum, erat de Spiritu ſancto, de quo aiebant, non currere paritatem cum productione Verbi, quia Verbũ producitur ex præcognitione Creaturarum dum Intellectus diuinus neceſſario intelligit illas, at Spiritus ſanctus non naſcitur ex amore Creaturarum, quia diuina voluntas non amat neceſſario Creaturas, ſed liberè vt placet. Confutato iam primo capite, breuiter retunditur hoc ſecundum: Et quidem vniuerſa Creatura eſt quędam participatio diuinæ bobonitatis, communicante Deo vnicuique radium aliquem proportionaliter ſuæ bonitatis, vnde omnis Creatura bona eſt participatiuè per participationem diuinæ bonitatis, ita apertè docuit Moyſes Gen. 2. *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona.* hoc ſtante, arguitur, omnis Creatura eſt bonitate aliqua prędita teſte Moyſe, ergo omnis Creatura neceſſario diligitur à Deo: antecedens patet, etenim Deus fecit creaturas bonas, iuxta illud etiam Eccleſ. 15. *fecit Deus hominem rectum.* probatur conſequ. Deus neceſſario ſibi cõplacet in bono, ratio, quia bonum eſt de ſui natura amabile, Deus autẽ vnicuique tribuit, quod ſuum eſt: at naturæ boni hoc conuenit vt ſit obiectum amoris penes præcipue rationem rectã, Deus quidem rectiſſimus eſt, ergo neceſſario amat Creaturas veluti, ſaltem traſcendentali bonitate bonas; ſed ante productionem Verbi, & Spiritus ſancti Pater concepit Creaturas iuxta cõditionem ſuæ naturæ, concepit autem vt bonas, ergo ſicut antecedenter ad Verbum concepit vt bonas, & ita ſequitur vt Spiritus ſanctus producatur ex amore Creaturarum. Confirmatur Sap. 2. *Diligis omnia, quæ ſunt, & nihil odiſti eorum, quæ feciſti.*

32 Et quidem ſcio duplicem eſſe Dei amorem, alterum complacentiæ. alterum efficacem: nõ loquimur de efficaci etenim multos odit Deus, vt peccatores, *odiſti omnes, qui fornicantur abs te.* pſal.51. *Non eſt voluntas mea in eis* pſal.42. multos reprobat, & ad gehẽnam damnat: hoc ergo amore non cogitur Deus, ſicut nec complacentiæ amare peccatores, in quibus nedum non complacet, verum

&

Digitized by Google

& eos damnat: ſed præſcindamus, & loquamur de Creatura ſimpliciter quoad eſſe actualis exiſtentiæ, eam Deus non amat neceſſario efficaciter, ſed libito ſuæ voluntatis tribuit illi exiſtētiā,dona gratuita,& ſimilia: at loquendo de amore complacētiæ reſpectu cuiuſcunq; creaturæ intelligibilis, neceſſario ſibi in ea complacet, quoniam ſpectat in ea radium,& participationem ſuæ diuinæ bonitatis,quod optimè explicat Scotus in quol.q.16.art.1. litt.O.1.& 1 d.8.q.5. litt.N. hoc ſtante, ſtatimatque Pater intellexit Creaturas vnà cum Filio, eo tunc amore complacentiæ dilexit eas: id vero fuit ante productionem Spiritus ſancti, quia datis Verbum produci ex præcognitione Creaturę, ergo Spiritus ſanctus, qui inde ſpirabatur, vtique producebatur ex amore neceſſario complacentiæ earundē creaturarum;ergo à primo ad vltimū viget argumentum,quòd ſi Verbum producitur ex cognitione creaturarum, etiam Spiritus ſanctus producitur ex amore earum: ſed creaturæ sūt entia contingentia,finita,dependentia,limitata, & imperfecta, ac huiuſmodi, ergo Spiritus ſanctus erit de amore horum imperfectorum:eritq; in ſua entitate ens contingens,creatum,limitatum, & ſimilium: & ita erit amor cuiuſcunq; etiam viliſſimę creaturæ vt brutorum,vermis,& huiuſmodi, ſicut deduximus de Verbo producibili ex intelligentia iſtorum.

An Dei voluntate cō placentiæ neceſſario complacet in creaturis.

Quæ diximus de neceſſario amore complacentiæ Dei erga creaturas, iam ſano ſenſu intelliguntur, etenim creatura ſpectata vt creatura eſt,nuſquam neceſſario ſibi in ea complacet Deus, quoniam eſt ens imperfectum, & indigna vt eā diligat Deus: at ſpectando eam, quatenus in ea relucet effectus diuinæ bonitatis, & quatenus eſt ens per participationē diuinarum perfectionum, vtpote,ſapientiæ, bonitatis, iuſtitiæ, & ſanctitatis ipſius Dei, cæterorumque effectuum pendentium in ea à gratuita condeſcenſione Dei,vtpote veſtigij, imaginis, capacis gratiæ, & gloriæ Dei, vtique ſic neceſſario ſibi in ea complacet Deus, idem namque eſt, ac in ſuis perfectioib.prout in creatura relucentibus ſibi complacere Deum; immo idem eſt ac Deum diligere ſemetipſum.prout repræſentatum à creatura. etenim ait ſcriptura, *Nihil odiſti eorum quæ feciſti*,& de eis, vt ſic, ait Moyſis, *Erant valde bona*; & propterea benedixit eis.

ARTIC. IV.

Vtrum Verbum dicat reſpectum aliquem ad Creaturas.

1 Probato iā ad productionē diuini Verbi non ſpectare creaturas, vtpote vt non producatur ex notitia creaturarum, modo quærendum, vtrum Verbum dicat aliquam ſaltem relationē ad ipſas creaturas, & ſi non vt conſtitutiuas Verbi, tamen ſub alia aliqua ratione. Et quidē videtur Auguſtinus affirmatiuam ſententiam decidere,ait enim lib.83. q. quæſt. 83. explicans illud Ioannis 1.*in principio erat Verbum*, quod verbum,*logos* græcè interpraetatur, latinè verò *Verbum, & rationem* ſignificat: inquit autem Aug. *Nomen Verbum melius interpretatur, vt nō ſolum ſignificetur ad Patrem reſpectus, ſed etiam ad illa, quæ per Verbum facta ſunt operatiua potentia.* ſentit ergo dicere Verbum relationem etiam ad creaturam.

Ex Augu. arguitur.

2 Hoc tamen ſtante,iam ſupra dictum fuit in Verbo duplicē reſpectum reperiri alterum expreſſi ad exprimentem, ſiue producti ad producentem; & alterum declarātis ad declaratum. primus eſt Filij ad Patrem, ſecundus eſt Filij ad Creaturas: primus eſt realis,quia inter productum, & producentem eſt relatio realis, ſecundus eſt rationis,quia Dei ad creaturam eſt ſolus reſpectus rationis. ita deductum, & amplius explicatum fuit ſup.q.1.de Verbo art.3.

In Verbo duo reſpectus,exprimentis ad expreſſum, et declarātis, ad declaratum.

M 2 Diffe-

Differẽtia talium reſpectuum.

3 Differentia iſtius vtriuſq; reſpectus conſurgit ex eo, primo quidē quia primus eſt conſtitutiuus Verbi, ratio, quia perſonæ in diuinis conſtituuntur per reſpectiua, ergo conſtituit Verbum: ſecūdus eſt aduentitius Verbo, quia aduenit poſt eius conſtitutionem, dum namq; cognitio Creaturarum non præcedit productionem Verbi, aduenit Verbo, licet neceſſario, non tamen vt conſtitutiuus Verbi. Primus habetur mediante memoria fæcunda, qua Pater generat Verbum: ſecundus mediantelligētia, quia dictum eſt creaturas non ſpectare ad memoriam, ſed ad intelligentiam: & ſi ad memoriam ſpectant, non ſpectabunt ante productionē Verbi, & Spiritus ſancti, ſed poſt completum primum ordinem Perſonarū totius Trinitatis, quia Creaturæ in eſſe volibili, & intelligibili producuntur à tota Trinitate, Primus competit Verbo per ſe primo, quia de intrinſeca ratione conſtitutiua Verbi: ſecundus per ſe non primo, ſed ſeucndario, & veluti paſſio. primus eſt de eſſentia Verbi, quia eſt reſpectus realis, conſtitutiuus entis realis: ſecundus non eſt de eius eſſentia, quia reſpectus rationis non eſt de eſſentia entis realis. hæc, & ſimilia prædicta fuere de Verbo, & ſæpius repetentur.

Verbū primo dicit relationē ad Patrem.

4 His verò habitis, vt ad quęſtionem deſcendamus, Dicimus primo, Verbum propriè, & per ſe primo dicere relationem ad Patrem. hæc concluſio patet ex dictis, tum hic, tum ſup. & ex amplius dicendis. pater vero, quia relatio conſtituit perſonam: at Verbum vt Verbum, ſeu Filius vt Filius ad nullum dicit relationem niſi ad dicentem, & verbãtem, ſiue ad Patrem, ſiuè generantem, ergo per ſe primo, & propriè dicit reſpectum expreſſi, ſeu geniti ad exprimentem, ſeu generantem.

Secūdario ad creaturas appropriatè.

5 Dicimus ſecundò, Verbum appropriatè dicit relationem ad Creaturas: ſeu relationem dicit ad eas ſecundario, & per ſe non primo. Rationes ſunt prætactæ, quia non producitur ex Creaturis, ergo nulla relatio Creaturæ ingreditur conſtitutionem eius. Item dicit, ſeu declarat Creaturam poſt totum ordinem Trinitatis, ergo non primo dicit reſpectum declaratiui. Inſuper neceſſario declarat creaturas, cùm ſit exemplum, & ars Patris, vt loquitur Auguſt. at talis declaratio, & exemplatio fit poſt totum ordinem Perſonarum Trinitatis, ergo neceſſario quidem declarat, ſed non primo. Deniq; eſt veluti paſſio Verbi declarare, vt loquuntur Scotiſtæ; at paſſio competit ſecundario non primario ſubiecto. Deducimus ergo, Verbum relationem dicere non propriè, ſed appropriatè Creaturis. Hæc inſuper eſt aperta mens Scoti *in* 1. d.27.q.3. litt.K. & quolibet. quæſt.8. art.3. & in 2.d.1.q.1. & in 3.d.32. licet etiam hanc concluſionem confirmare ex D.Tho. qui 1.p.q.34.art.3.ad 4. ait, nomē Verbi principaliter impoſitum eſt ad ſignificãdum relationem ad dicentem, & ex conſequenti ad Creaturas.

Verbū quē diſcit appropriatè reſpectum ad Creaturas.

6 *Sed* explanandum eſt in quo conſiſtat hoc, quod reſpectum importat appropriatè, vt Scotus loquitur ad Creaturas. & quidem ordo talium reſpectuum talis eſt: primo per Verbum formaliter importatur, & propriè reſpectus originati ad dicentem, ſcilicet expreſſio, ſeu dictio paſſiua ad exprimentem, ſeu dicentem actiuè: & hoc propriè, quia eſt proprium Verbi, & nullius alterius perſonæ, cū ſolum ſic generetur Verbum. Secundo cōnotatur notitia eſſentialis, quaſi terminus formalis cōmunicatus per iſtam expreſſionem, ſeu generationē actiuam; & hæc quidem notitia nullius eſt propria, ſed eſt cōmunis trib. nihilominus appropriatur Verbo, qa procedit per Intellectum, & ideo appropriatur ei ſecundum modum ſuæ productionis intellectualis. & tertio, quia hæc notitia eſſentialis habet reſpectum ad omnia intelligibilia creata, ſiquidem per illam tota Trinitas intelligit omnia intelligibilia, & notitia appropriatur Verbo, ideo Verbū dicit, importare relationem ad creaturas ſub ratione declarantis appropriatè. ita Scotus declarat ordinatè vbi ſup. importationem reſpectus ad Creaturas. Tota itaq; ratio in eo ſita eſt, iam omnes perſonæ intelligunt

Crea-

Creaturas mediante notitia eſſentiali,ſeu operatiua, vt patet : ſed notitia hæc appropriatur Filio, igitur Filius eſt, cui appropriatur declarare Creaturas, ſicq; per talem declarationem dicit reſpectum rationis ad Creaturas.notitia quidem eſt Patris, eſt etiã & Spiritus ſancti,at appropriatur Filio,quia eſt per modum Intellectus , ergo reſpectus appropriatur Filio , ideoq; ad creaturas reſpectum dicit appropriatè.

Declarare eſt commune toti Trinitati, ſed appropriatũ Verbo.

7 Dices, notitia eſſentialis eſt communis Patri, & Spiritui ſancto, & per notitiam fit declaratio, ergo declarare competit toti Trinitati, nõ ſoli Filio. Reſp. concedo totum argum. & ita omnes quidem Perſonæ declarant,tum Pater, tum Verbum, tum Spiritus ſanctus,at Filio competit declarare ſpeciali quodam modo, quem Theologi appellant,*appropriatè*, quia dum notitia declaratiua tribuitur Intellectui, & Filius procedat per Intellectũ, hinc declarare appropriatur Filio, licet non ſit proprium Filij, quia commune toti Trinitati. Declarare quidem competit toti Trinitati, quandoquidem eſt opus ad extra,& conſequenter commune Trinitati : at diuinæ Perſonæ licet omnes declarent, non tamen omnes eodem modo declarant, quia Pater declarat,& exprimit Creaturam per potẽtiam,Filius per notitiam, ſiue per ſapientiam:& Spiritus ſanctus per amorem,ſiue per bonitatẽ: ſicut vero potentia,ſapientia,& bonitas ſunt communia Trinitati,& nihilominus potẽtia Patri, & bonitas Spiritui ſancto appropriatur, ita appropriatur Filio notitia,& ſapientia, vt per eam declaret Creaturam,dicatq; relationem ad eam per modum declarantis appropriate,& connotatiue.

Perſonæ omnes declarant:ſed nõ per eũdem modũ.

Auguſtin. declaratur

8 Auguſtini mens hæc eadem fuit,& ita eſt intelligenda eius authoritas, cum enim ait, Verbum ſignificare reſpectum ad Patrem, & Creaturas,iam conſtat, reſpectum ad Patrem ſignificare primo, ad creaturas vero ſecundario: ad Patrem de principali, ad Creaturas ex conſequenti, vt Diuus Thomas loquitur, ad Patrem proprie, ad creaturas appropriatè, vt loquitur Scotus.

Refellitur Gabriel.

9 Et ex his conuincitur Gabriel, qui in 1.d.27.q.3. art.3. negat Verbũ dicere relationem rationis ad creaturas connotatiue, ſeu aliquo pacto appropriate ; nec mirum,quia nominales non admittunt relationes rationis.

ARTIC. V.

Diluuntur argumenta Thomiſtarum.

Verbũ naſcitur ex omnibus, quę ſunt in ſcientia Patris, declaratur.

1 PRæcipuum aduerſariorum argumentum elicitur ex Auguſ. *quod Verbum naſcatur de omnib. quæ ſunt in ſcientia Patris*, vt fuit deductũ Art.2.Verum ſicut Caetanus ait,facile eſt imaginationes Scoti ſoluere,ita facile eſt Scotiſtis Thomiſtarum argumenta enodare.Et quidem ad citatam authoritatem Auguſtini varie reſpondetur, ſit autem prima reſponſio quod Auguſt. per ſcientiam Patris, intelligit ſcientiam *habitualem*, non actualem : illa eſt memoria fæcunda cõſtans ex Intellectu Patris & Eſſentia diuina ſub ratione actu intelligibilis, ideſt, quatenus eſt in *actu primo*, non autem ſub ratione actualiter intellectæ : compertum eſt autem ſup. ad memoriam Patris non ſpectare creaturas ante conſtitutionem Perſonarum,ſed poſt, ideoq; non producitur ex cognitione earum. actualis autem notitia,ſiue ſcientia,eſt intelligẽtia eiuſdem Patris, ad quam ſpectant ipſæ creaturæ: cum vero Verbum nõ producatur de ſciẽtia actuali, ſed habituali, tanquam de memoria fæcunda ſequitur, vt per ſcientiam Auguſt. intelligat memoriam, non intelligentiam. Et confirmatur,quia Auguſt.ſẽper docet, Verbum produci de memoria. Secundo reſpondetur,ſi contendas Auguſtinum comprehendiſſe Creaturas ſub ſcientia illa habituali, dico comprehendi ibi virtualiter, & eminenter,quia in diuina Eſſentia an-

Eſſentia actu intelligibilis quid

te

Digitized by Google

te productionem Verbi continentur creaturæ eminenter, & virtualiter, & ſub tali eſſe concedo quod antecedunt: quod ſi inde inferas, ergo producitur Verbum ex cognitione Creaturarum, nihil inde infertur, ſiquidem ſequitur produci ſolummodo ex eſſe virtuali earum non eſſe actuali, ſiue actualiter cognito: at eſſe virtuale Creaturarum nihil eſt, nec in re, nec in cognitione, ſed ſolummodo dicit in Deo virtutem, & eminentiam continendi illas, ac producendo in eſſe cognito, & volito poſt productionem perſonarum: eſſe vero earum cognitū actuale habetur poſt productionem Verbi. Reſpondetur tertio ſupponere Thomiſtas, Verbum produci ex actu intelligendi, ſiuè ſciendi, quod nō ita eſſe, probabitur infra, ſed ex actu dicendi generatur, quo ſtante dum actus Creaturas intelligēdi terminetur ad eas poſt productionem Verbi, non eſt, vt producatur ex cognitione earum. Reſpondetur quarto pro luci ex omnib. quæ ſunt in ſcientia Patris, nempe ex omnibus, quæ in inſtanti generationis terminant ſcientiam Patris: at pro tunc Creaturæ nō ſunt terminus, ſiue non dicuntur eſſe terminus ſcientiæ Patris, quando generatur Verbum; ſunt autem terminus, & concipiuntur poſt productionem perſonarum, ergo non ex eis Verbum generatur. Poſſunt & reſponſiones aliæ adaptari ex ijs, quæ afferentur ad alia argumenta.

Eſſe virtuale Creaturarum quid.

Verbū naſci ex cognitione comprehēſiua, declaratur.

2 Ad ſecundum, primo reſpondemus, Verbum naſci ex cognitione comprehenſiua ſolummodo Obiecti primarij, non ſecundarij: & illa ſufficit; ratio, quia Verbum naſcitur ex ijs, quæ tūc actu ſunt in diuina Eſſentia, tunc vero Creaturæ non habent eſſe actuale cognitum. ſufficit ergo comprehendere Obiectum primariū, & ex eo naſcitur Verbum, non vero naſcitur ex ijs, quæ non ſunt, at tunc Creaturæ nō ſunt, cum prius ſint Perſonæ, quam Creaturæ producantur in eſſe actuali intelligibili. Reſp.2. produci ex cognitione comprehenſiua intenſiue, non extenſiuè ad Creaturas; illa autem ſufficit. quod vero ſufficiat cognitio comprehenſiua Eſſentiæ patet, quia Pater antequam generet Filium eſt perfecte beatus: at beatitudo Dei non pendet tum in voluntate, tum in intellectu à creaturis: & nihilominus quando beatificatur intellectus Patris, vtiq; comprehenſiue intelligit diuinam Eſſentiam, igitur ſufficit ad comprehenſionem Eſſentiæ in productione Verbi, vt comprehendatur Eſſentia intenſiuè. Reſp.3. & eſt reſponſio ad hominem, quæro ſiquidem à Thomiſtis vtrum Verbū producatur ex cognitione intuitiua, ſiue ex ſcientia viſionis Creaturarum dicunt quod non: igitur arguam contra ipſos, & inferam quod in ſententia ipſorum Verbum non producitur ex comprehenſione, ſiue ſcientia cōprehenſiua diuinæ Eſſentiæ, cum deficiat modus ille cognoſcendi. Reſponderent vero eam non eſſe neceſſariam, ob inconuenientia plurima, quæ inde deducerentur; ita quoq; reſponderem ergo nō eſſe neceſſe Verbum produci ex quacunq; notitia earum ſiue ſimplicis intelligentiæ, ſiue viſionis ob inconuenientia plurima, quæ adducta ſupra fuere. Item ijdem aſſerūt etiam ſcientiam illam eſſe infinitam, perfectiſſimam, & comprehēſiuam, dato quod non pręcedat ſcientia viſionis, igitur pariformiter dicam eſſe comprehenſiuam, & infinitam etiam ſi neque viſionis, nec ſimplicis intelligētiæ notitia præcederet. Reſp. 4. quod ſcientia Eſſentię eſt etiam tūc comprehenſiua Creaturarum, ſed virtualiter tantummodo, & eminenter; quia vt ſic continet eas ante productionem Verbi: & vt ſic dicitur comprehendere Eſſentiam ipſe Pater, & Creaturas, ſub eſſe tamen radicali, virtuali, & eminētiali, non ſub eſſe actuali intelligibili: confirmatur ex ijſdem Thomiſtis, qui aſſerunt cognitionem intuitiuam Creaturarum haberi in Eſſentia radicaliter, vt ſaluent cognoſci comprehenſiue Eſſentiam. Vltimo ſupponit argumentum Verbum produci per actum intelligendi, quod eſt negatum: quæ ſolutio ferè communis eſt omnibus argumentis.

Arguitur ad hominē.

3 Ad tertium negatur multiplicatio actuum, & eſt argumētum puerile, quod format Suarez: & quidem pro-

Soluitur, et retunditur argumentum Suarij.

procedit ex falſa, vel inepta metaphyſica: in diuinis namq; idem eſt Intellectus actus, vnuſque, & non plures, realiter, & identice: qui tamen obiectiue, & terminatiue poterit plurificari, erit autem plurificatio iſta extrinſeca, prout ad diuerſa terminatur obiecta; & quidem duo ſunt obiecta diuini Intellectus, primarium, & ſecundarium, vt cõſtat, & nihilominus plurificatis obiectis, remanet in ſe vnus, idemq; numero actus: niſi quod ordine quoddam fertur ad talia obiecta, vt primo ad Obiectum primarium, inde vero completo ordine perſonarum, ad Obiectum ſecundarium, ratione namq; ſuæ infinitatis poteſt id agere. Cur autem non arguere poſſumus contra eum, inferendo actus notitiæ ſimplicis intelligentiæ, & viſionis eſſe duos, præcipue cum mediet inter eos actus diuini decreti ad extra, ſeu diuinæ voluntatis præcedentis ſcientiam viſionis, & ſequentis ad notitiam ſimplicis intelligentiæ, & nihilominus nemo Theologorum audet multiplicare hos actus; igitur neque dabitur multiplicatio ibi.

Fauentini ſolutio non placet.

4 Fauentinus in reſponſ. ad ſextum, in 2.d.1.q.1.diſp.2.c.vlt. ait actũ illum eſſe plures formaliter. Non intelligo quomodo hoc ſit verum, quomodo namq; actus quo Deus intelligit ſe, & actus, quo intelligit Creaturas in eſſe poſſibili ſunt plures formaliter: vtique non variatur munus intelligendi penes actum, ſed variantur tantummodo obiecta intellecta, ergo actus eſt idem formaliter. Inſuper eodem modo ſe habet in intelligendo ex parte ſua. Deniq; notitia ſimplicis intelligentiæ, & ſcientia viſionis videntur aliter ſe habere, variato ordine videndi, variato etiam modo, quia per illam videt Deus Creaturas, vt poſſibiles, per iſtam vt abſolutè futuras: per iſtam intuitiue, & poſt decretum, per illam abſtrahendo à decreto; at in caſu noſtro non adeſt tanta diuerſitas, vt igitur diſtinguetur ſeu erunt plures formaliter. Verum ſaluari poterit, vt formalitas multiplicationis ſe teneat extrinſecè, vt ſint plures formaliter extrinſecè, quia obiecta ſunt plura, & termini plures, cognitio autem ſumit denominationem à terminis, & vnica cognitio deſumit denominationẽ plurificationis à plurib. terminis: at negari non poterit modum hunc eſſe valde improprium: nam formalis diſtinctio ſe tenet formaliter aliunde, & non penes Obiecta, quia diſtinctio ſe tenens penes obiecta appellatur diſtinctio terminatiua, & obiectiua.

Quæ habet Pater, habet & Filius, declar.

5 Ad quartum reſp. ea quæ habet Filius, habet etiam & Pater, loquendo de eſſentialib. ſed hoc intelligitur ordinate, pro quando neceſſe eſt ea haberet: Creaturarum autem cognitio ſpectat ad ſecũdum ordinem naturæ, inquit Scot. igitur Pater, & Filius cognitionem earum habebunt in ſecundo ſigno naturæ: at ſignum hoc ſecundum præſupponit primum, & in eo reperitur conſtitutio diuinarum perſonarum antecedenter ad ſecundum ordinem, qui eſt Creaturarum, qua conſtitutione facta perſonarum in primo ordine, deuenitur inde ad ſecũdum ordinem conſtituendi Creaturas in eſſe poſſibili, & ad cognitionem illarum. Scot. quol. 14. litt. Q.R. & 2.d.1.q.1. & alibi ſæpe.

Creaturarum cognitio in Deo an perfectio ſimpliciter.

6 Ad quintum reſp. primo concedendo antecedens: ad minorem autem dicimus cognitionem Patris de Creaturis eſſe perfectionem ſimpliciter, formaliter quidem, & realiter, ac fundamentaliter, non tamen terminatiuè; quia ſi nulla Creatura eſſet poſſibilis, nullaq; terminaret cognitionẽ diuinam, vtique etiam diuina ſcientia eſſet perfectio ſimpliciter; non enim ſcientia Dei perfectionem ſuam deſumit ex eo, quod terminatur ad creaturas; etenim cum creaturæ non ſint perfectę ſimpliciter, immo plurimis ſtipatę imperfectionib. quomodo poterit Dei cognitio ex creaturis imperfectis euadi perfecta, ſiue perfectio ſimpliciter: ſumit verò perfectionem ſuã ex Obiecto primario, quod cum ſit perfectum ſimpliciter, eius quoque cognitio erit formaliter, & terminatiuè perfectio ſimpliciter. Reſpond. ſecundo, eſſe Dei notitiam in ordine ad creaturas perfectionẽ ſimpliciter præſuppoſitiuè, & manifeſtatiuè, quia ex perfecta, & comprehen-

ſiua

ſiua cognitione omnium creaturarum, tum pro tempore exiſtentium, tum poſſibilium arguitur, & manifeſtatur ſcientiam talem Dei eſſe omninode perfectam, cum nihil eã lateat; immo perfectionẽ ſimpliciter. Reſp. tertiò, quidquid ſit de hoc, dicimus, quod Intellectui Patris competit & primarium, & ſecundarium Obiectũ perfectiſſimè noſcere, ſed ordinatè quidem: primo primum in primo ſigno naturæ conſtitutionis perſonarum, & ſecundo ſecundum poſt completum ordinem perſonarum. Quæres, habebat ne Pater ante ſecundum ordinem hanc perfectionem ſimpliciter, qua cognoſceret creaturas? ſi ſic, ergo præſupponitur cognitio creaturarum Verbo; ſi non, ergo ante non habebat omnẽ perfectionem ſimpliciter. Reſp. habebat quidem, ſed fundamentaliter, radicaliter, & virtualiter, non tamen obiectiuè, ſeu terminatiuè, quia hæc eius cognitio non terminabatur tunc ad creaturas, ſed poſt productionem Verbi: & mirum non eſt, quia creaturæ quantum eſt ex ſeipſis dicunt perfectionem in diuina ſcientia ſolummodo extenſiuè, & extrinſeceè, quia earum cognitio non eſt de eſſentia Dei, non enim Creatura eſt de perfectione eſſentiali Dei; quinimmo, vt diximus ſi creaturæ in nullo eſſe ſiue poſſibili, ſiue reali eſſent, vtique eſſe Dei ſcientia intenſiuè vndequaque perfectiſſima, & perfectio ſimpliciter. Cum hoc tamen neceſſe competit Deo ſcientia earum, quia infinita, & comprehenſiua eſt talis ſcientia, ob quod loquẽtes de Dei ſciẽtia diximus neceſſitatem ſe tenere ex parte perfectionis ipſius ſcientiæ Dei, quę quia infinita eſt, neceſſe eſt ſe extendat ad omnia intelligibilia: itaq; cognitio creaturarum dicit perfectionem ſimpliciter, nõ quidem terminatiuè ex parte creaturarũ, ſed ex parte ſcientiæ Dei, quæ eſt infinita: vt ſic autem fertur ad creaturas ipſas ordinatè quidem poſt completũ ordinem Trinitatis.

Obiectio, ſolutio.

Verbo competit reprę ſentare Eſſentiam, & Creaturas ordinatè.

7 Ad ſextum, Verbo competit quidem repręſentare, & declarare Eſſentiam, & creaturas; ſed ordinatè reddendo ſingula ſingulis: itaut primo repræſentabit id, quod eſt primo repræſentabile, & inde quod eſt ſecũdo: primum autem eſt Eſſentia diuina, ſecundum in ſecundo ordine naturæ ſunt creaturæ, & ita fiet repræſentatio à Verbo ipſarum Creaturarum poſt completum primum ordinẽ perſonarum in primo ſigno naturæ. Reſp. ſecundo, declarare, & repræſentare tum Eſsẽtiam, tum Creaturas ex vi ſuæ productionis, ſed alio, & alio modo; Eſſentiam quidem propriè, & Creaturas appropriatè: prima declaratio fit in primo ordine naturæ, in quo repræſentat ad intra id, ex quo procedit: ſecũda fit in ſecũdo ordine ad extra, in quo declarat ipſas Creaturas. Ratio diuerſitatis, quia repręſẽtat in primo ſigno propriè id, ex quo producitur: in ſecundo autẽ repræſentat id, cuius notitia ſibi appropriatur: verũ quia Verbo appropriatur notitia, inde eſt vt ipſe dicatur repręſẽtare Creaturas appropriatè, ſed in ſecũdo ſigno naturæ. & per hoc patet ad confirmationem, quia eſt exemplar, & naturalis ſimilitudo eius, de quo naſcitur, & producitur: & ſub hac ratione dicitur exẽplar propriè, & per ſe: at Creaturarum dicitur exemplar appropriatè, quia ei appropriatur cognitio omnis Obiecti ſcibilis, dum producitur per modum Intellectus.

Omnipotẽtia an pręcõcepta ad productionem Verbi.

8 Ad ſeptimum, omnipotentia ſumitur dupliciter, fundamentaliter, & formaliter. primo modo eſt attributum Dei, & ſpectatur abſolutè, ſine vllo reſpectu ad extra: ſecundo modo cõcipitur idem attributum vna cum relatione rationis ad extra. Ad productionem Verbi præcognita fuit omnipotentia primo modo, non ſecundo: ita de cæteris attributis, per quæ operatur ad extra; etenim fundamentaliter concipiuntur ante productionem perſonarum ſine reſpectu ad extra, poſtea verò dicunt relationem ad extra.

9 Ad octauum negatum eſt ſupra multiplicari actus, ſed eſſe vnum, ratione cuius infinitatis attinguntur omnia obiecta, ſed ordinatè, primo primarium, & inde ſecundarium. Ordo autem attingentiæ non ſtat penes actum, inquit Scot. q. 14. quol. litt. Q.

ſed

Solnitur argumẽtũ Suarij.

ſed penes obiecta, quorum alterum eſt primarium, alterum ſecudarium. Cum inſuper ait, obſtare diuinæ ſimplicitati, atq; inde inferri diſcurſum, puerilia ſunt hæc, etenim quæro ab eo, cur non admittit diſcurſum in diuino Intellectu, qui primo nouit Eſſentiam diuinam, inde Creaturas notitia ſimplicis intelligentię, & deniq; poſt decretum ſcientia viſionis; cur hinc non multiplicantur actus, contra eũ? cur non diuinæ obſtatur ſimplicitati? & nihilominus tum ipſe, tum Theologi omnes negant inde diſcurſum, & diuinam ſaluant ſimplicitatem, quia vnicus eſt actus, etſi obiecta ſint plura: ita quoq; nos ſimplicitatem ſaluamus, & diſcurſum reſpuimus, quia vnus eſt actus, iſque ſimpliciſſimus, quo Deus ordinatè omnia intelligit, ordine non ſe tenẽte ex parte actus, ſed ex parte obiectorum quæ talis ſunt naturæ vt Obiectum primarium ſit, prius de ſui natura intelligibile, & inde ſecundariũ, vt ſubtiliſſimè explicat Scotus vbi ſup. & ſępiſſimè: qui eſt optimus modus rimãdi res iuxta ordinem, & exigentiam ſuæ naturę. Cum deniq; inquit oppoſitum eſſe magis conſentaneũ Sanctis Patribus vtique contra hoc ipſum poſſemus argumentari; etenim fieret inde vt magis verum eſſet ſcientiam viſionis antecedere decretum, quàm ſubſequi, quoniam magis manifeſtaretur ſimplicitas, & vnitas actus intelligendi: omnia, etiã futura, tàm ante decretũ quàm poſt decretum, quia inde videtur intercludi quædam intercapedo, & ordo inter notitiam ſimplicis intelligentiæ, & viſionis, ſiquidem intercedit medians decretum: & tamen hæc falſa ſunt, nec deſtruunt vnitatem, & ſimplicitatem actus intelligendi, quia licet medier decretum, tamen non interrumpitur actus intelligendi: hæc verò doctrina quæ communis, & catholica eſt, traditur etiam à ſanctis Patribus, & ab ipſomet, ſicut & cæteris; cur ergo infert doctrinam hanc aliã non eſſe conſimiliter Theologis conſentaneam, dũ ſimplicitatẽ conſeruat, vnitatem cõfirmat diuinæ intellectionis? ad diſcurſum autem exigitur pluralitas actuum: hic verò nõ adeſt, quare fruſtra laborat: immo ordinem deſtruit, quem ipſa natura exigit, rerum intelligendarum; prius namque poſtulat intelligi obiectum neceſſarium, quod eſt Dei Eſſentia, quàm contingens, quod ſunt Creaturæ, & ſicut ordo poſtulat vt Creaturæ prius intelligantur antecedenter ad decretum notitia ſimplicis intelligentiæ, & poſt decretum ſcientia viſionis, ita ordo exigit vt prius moueat diuinum Intellectum Obiectum primarium, & inde conſtitutis perſonis intelligatur Obiectum ſecundarium.

Suarij argumẽtum retunditur.

10 Ad Auguſt. vtique confirmat quod diximus, quod vnicus eſt actus quo Deus ſingula intelligit, tum Eſſentiam, tum Creaturas. verum talis intellęctio, & attingentia fit ordinatè, ordine, vt dixi, ſe tenente ex parte obiectorum, non ex parte actus, vt prius terminetur actus ad Obiectum primarium, inde ad ſecundarium. Vltra autem hoc, obijcio contra eũdem Suarez, ſi vnico actu attingit omnia, ergo Pater intelligit Creaturas ante productionem Verbi, etiam intelligentia, ſeu ſcientia viſionis: prob. quia vnicus eſt actus ad omnia: item ſaluatur ſic ſimplicitas diuinæ cognitionis, ergo. Inſuper Auguſtinus non magis loquitur de notitia ſimplicis intelligentiæ, quã de ſcientia viſionis, vt aduertit etiam *Vaſq.* 1. p. diſp. 142. cap. vlt. ergo tunc ante Verbum præcedit vtraque cognitio. Reſponderet Suarez, Verbum procedere ex ſcientia futurorum viſionis ſpecificatiuè, non reduplicatiuè, ſed ſolum ex ſcientia poſſibilium. Verum vnde deſumit hanc eſſe mentem Auguſtini? Auguſtinus non declarat, non explicat, ſed loquitur indefinitè, cur ergo Suario fidem præſtabimus, vt ita ſit explicandus Auguſtinus? vtique verum eſt, & conceſſum ab omnibus non procedere Verbum ex ſcientia viſionis: ſed ſi contendit ipſe, vt talis etiam ſit mẽs Auguſtini, quod etiam nos docemus, cur non poterunt Scotiſtæ docere ad mentem Auguſtini, Verbum procedere de ſcientia tantum habituali,

N non

non autem actuali creaturarum, vt loquebatur idem Auguſtinus, dum aiebat Verbum naſci de omnib.quæ ſunt in ſcientia Patris,nempe de memoria,ad quam antecedenter ad perſonas non ſpectant Creaturę,& ſi nũc ait,*vnico verbo omnia dicere*, cur non erit dicẽdum cum Scoto, Mayrone, Baſſolio, Herrera, Ferrarienſi, Vaſq. cæteriſq; Scotiſtis, omnia quidem dicere,ſed ordinatè, primo quidem Obiectum primarium, & inde ſecundarium: illud ante productionem Verbi, & hoc poſt productionẽ eiuſdem, ſalua tamen ſemper ſimplicitate, & vnitate actus diuinæ cognitionis.Item ex quo ait, Auguſtinum docere, Verbum produci ex ſcientia viſionis ſpecificatiuè, hoc nil fauet Suario, nam procedere ex ſcientia viſionis creaturarum ſpecificatiuè, non eſt procedere ex ſcientia creaturarum:tunc verò ip ſequeretur, ſi cõcederet produci reduplicatiuè:vt homo viuit,quia habet animam *ſpecificatiuè*, hæc falſa eſt, vera autem eſt iſta, viuit, quia habet animam *reduplicatiuè*,reduplicatio namque eſt ratio formalis, & cauſalis prædicati ſupra ſubiectum, vt mediante anima viuat: quod idem eſt,ac ſe tenere in ſenſu compoſito,cum tamen ſpecificatio æquiualeat ſenſui diuiſo. Quid ergo eſt,& quinam ſenſus elicitur dicendo, quicunque is dicat, Verbum produci ex præcognitione Creaturarum, in ſcientia viſionis ſpecificatiuè? vtique nil eſt:imo oppoſitum denotat, vt idem ſit, ac non præcedere talem Creaturarũ viſionem ad Verbum; vel ſi præcedat, non tamen ex cognitione earum procedat: procederet verò, ſi viſio pręcederet reduplicatiuè: quoniam viſionis reduplicatio caderet ſuper productionem, ſicque verè procederet de Creaturarum ſcientia viſionis.

Sciẽtia viſionis ad intra, ad extra.

11 Vel inſuper, dato ſpecificationem cadere ſuper productionem, nihilominus ſenſus allatus remanet verus: vt ſi dicat procedere de ſcientia viſionis, ſiue ſpecificatiuè, ſiue reduplicatiuè, tamen viſionis ſcientia admodum ampla eſt, vt ad plura protendi poſſit; tum ad intra,tum ad extra: de ad intra conceditur ad ſenſum iam explicatum: de ad extra verò,amplius ſubdiſtinguenda erit, vel quidem,vt viſio terminetur ad Creaturas ſub eſſe eminẽtiali, & virtuali; vel ſub eſſe poſſibili, & cognito: primo modo iam conceſſimus; nec id derogat vel Scoto, vel probalitati ſententiæ, vt eſt demõſtratum, ſiquidem verè Eſſentia ante productionẽ Verbi eminenter, & virtualiter continebat Creaturas,vt ex 2.d.1.q.1.deduximus; Ratio differentiæ iam allata, quia per eſſe eminentiale, & virtuale nullum eſſe datur Creaturis,ſed ſolummodo ipſamet concipitur Eſſentia, prout ſic continens Creaturas, & prout ſic potens inde producere eas: Potentia autem iſta non concipitur tunc formaliter, ſed fundamentaliter: non in actu exercito, ſed ſignato: actus quidem habetur omnipotentiæ exercitus, quando Creaturæ producuntur, ſiue in eſſe poſſibili, ſiue in eſſe actuali, & reali: ſed actus ſignatus habetur,cùm ipſamet Eſſentia concipitur, prout de ſe infinita, & illimitata & conſequenter,prout continens ſingula eminenter,& virtualiter: prima continentia obſtat ex Scoto productioni Verbi, ac diceretur inde produci Verbi ex cognitione Creaturarum, omnipotentia ſic formaliter ſpectata: ſecunda verò nil obſtat, nec inde ſequitur ex Creaturarum cognitione produci Verbum.

12 Dices, Creaturæ vt eminenter, & virtualiter contentæ ante productionem Verbi, habebãt eſſe ideatum, ergo producitur ex idea Creaturarum. ergo ex Creaturarũ cognitione.probatur antecedens, illud eſſe virtuale paſſiuè ſumptum ex parte Creaturę contentæ,erat eſſe huius,& illius, & alterius creaturæ, atque ſingulariter vniuſcuiuſque creaturæ, ergo habebat eſſe ideatũ prout illius erat, vel alterius creaturæ. Confirmatur, illud eſſe omnium creaturarum non erat aliquod eſſe, veluti cahos confuſum, ſed diſtinctum, ita vt aliud fuerit eſſe virtuale hominis, aliud Angeli, aliud alterius, & alterius creaturæ,& ſic de ſingulis.Inſuper Eſſentia Creaturas *Obiectio.*

turas

turas tunc continebat tales, quales futuræ erant poſtmodum extra cauſas ſuas: at creaturæ ſingulæ extra proprias cauſas habent eſſe diſtinctum, habentque formas diſtinctas, cum eſſe ideato diſtincto, ergo & tunc habebant ideas diſtinctas. Dà oppoſitum, & ſequitur, quod idea hominis tunc fuiſſet idea Angeli, leonis, Equi, Agni, & ſimilium. Rurſus continebat tunc Eſſentia virtualiter, ergo continebat in virtute ſua alio modo, ſeu alia ideatione hominem, alia Angelum, alias per eandem ideationem repræſentaſſet hominem Angelum, & Equum: Ex his autem arguitur, habebant creaturæ in tali eſſe eminentialiter, & virtualiter cõtẽto, ideas ſuas, propriaſque, ſiue ſpeciales rationes ſic virtualiter eſſendi: at Verbum ex conceſſis producitur ex eſſe eminentiali, & virtuali creaturarũ, ergo producitur ex ideis creaturarum, ſtabitque intentum, quod producatur ex cognitione creaturarum: probatur conſequens, ideatum namque, & ſua idea ſunt eiuſdem rationis in ſubſtãtia, licet differant aliunde; etenim tũ in eſſe extra cauſas ſuas, tum in ſua idea, ſemper creatura eſt creatura, nec enim eſſe ideam, ſiue ideatum, & intra cauſas contentum, diſtrahit ab eſſe creaturæ.

Solutio.

13 Diſcurſus tamen hic inutilis eſt: Et quidem fundatur ſuper infirmo fundamento: quod namque dicitur de idea eſſe virtualis, id nihil eſt, ratio fuit anterius allata; quoniam eſſe virtuale paſſiuè ſumptum, ſiue ex parte potentis habere eſſe, nihil prorſus eſt ex parte ſui: eſt vero aliquid ex parte continentis, quia continens eſt ens reale: vt eſſe virtuale nunc roſæ, nil eſt ex parte ſui, licet ex parte eius, in cuius virtute continetur, aliquid ſit, id autem ſunt radices ipſius roſæ, in qua dicitur habere radicaliter ipſa roſa: quod ſi ex parte contenti nihil eſt, non eſt cur aſſignanda ſit de eo idea: atque hinc ceſſant inſtantiæ omnes allatæ: nec namque ſequitur confuſio vlla, nec Chaos; confuſio namque ſupponit extrema affecta confuſione, at in eſſe virtuali nihil eſt. Nec ſequitur vt non magis repræſentetur vnum, quam aliud; non magis homo, quam Angelus, vel leo: hoc namque accidit vbi ſunt verè aliquid talia extrema, ſiuè in eſſe reali actuali, ſiue ſaltem poſſibili: at eſſe virtuale eſt omnino diuerſum ab eſſe poſſibili. Et vltra differentias cæteras, ea occurrit, quod eſſe virtuale ſe tenet totaliter ex parte cauſæ cõtinentis virtualiter: eſſe autem poſſibile ſe tenet etiam ex parte contenti: poſſibilitas namque relate dicitur tum actiuæ, tum paſſiuè: illud ex parte cauſæ habentis potentiam ad educendum effectum extra virtutem ſuam, ſeu extra cauſas ſuas: & iſtud ex parte contẽti, vt educatur de potentia ad actum. Item eſſe virtuale prius eſt; eſſe poſſibile, poſterius: illud antecedit Verbum, hoc ſuccedit ad Verbum.

Differẽtia inter eſſe virtuale, & poſſibile

14 Et hinc merito Scotus aiebat, eſſe poſſibile creaturarum non haberi, niſi poſt productionem perſonarũ: eo magis, quo eſſe poſſibile ipſe fundat ſuper eſſe cognito earundem. At Deus creaturas intelligere incipit completo iam ordine productionum ad intra: vnde fit, vt ante ordinem talem, creaturæ nec quidem eſſe habuerint poſſibile; ſi namque poſſibilitatis fundamentũ cauſale eſt cognitio Dei per quam creaturæ habere incipiunt eſſe poſſibile ſequitur, vt ante eſſe cognitum, minime habuerint eſſe poſſibile: quod ſi à primo ad vltimum, eſſe cognitum, & eſſe poſsibile habẽt poſt productionem perſonarum, iure ſequitur, Verbum non produci ex vllo eſſe earum.

15 Error fortaſſe continget in confundendo eſſe virtuale cum eſſe ideali, & poſsibili, exiſtimando forè idem eſſe virtuale cum eſſe poſsibili, & ideali, at non eſt ita; ſat enim diſtinguuntur, ex dictis: quod aperte inſinuat Scotus loco citato ſecundi: præſenſit namque difficultatem prætactã, & iam ſolutam, inferendo, quod ſi nõ præcedit eſſe poſsibile, præcedit ſaltem eſſe virtuale, at reſponſio ſtat, quoniam nihil ponit ex parte creaturæ tale eſſe virtuale.

QVÆSTIO VII.

Vtrum Verbum producatur ex cognitione, & Spiritus ſancti ex amore diuinarum perſonarum.

Thomiſtarũ, & Scotorum ſententia.

1 QVæſtio agitatur nedum cũ Thomiſtis, ſed inuicem inter ſe cũ Scotiſtis; etenim affirmantibus, vt plurimum illis, diuiſi ſunt iſti. Et quidem antiquiores Scotiſtæ vnanimes ferè ſenſerunt non produci ex cognitione perſonarum: quibus etiam adhærent quam plures moderniores, vt Rada 1.p.controu.11.concluſ.4.Fauentin.in 2.d.1.q.2.&c. cum tamen ex oppoſito affirmatiuam tueatur ſentẽtiam Herrhera in 1. diſp.15. q.3.& Vulpes t.3. de Trin. diſp. 66. art.6. licet ambo differant aliqualiter in fundamentis, vt dicam.

Vaſquez.

2 Ex Thomiſtis vero Vaſq. 1.p. diſp.142. c.3. aliqualiter differt à cæteris; dum namq; abſolutè alij ex cognitione omnium perſonarum docet produci Verbum, ipſe tamen in eo diſſidet, vt inficietur Verbum produci ex cognitione Spiritus ſancti, tanquã poſterioris Verbo.

Affirmatiuæ ſententiæ argumenta ex Scoti locis.

3 Quidquid autem ſit, afferamus rationes hinc inde prò Scotiſtarum ſententijs enucleandis. Et quidem Verbum produci ex cognitione perſonarum ſic huius ſententiæ authores probare nituntur in via Scoti aduerſus oppoſitos Scotiſtas. Et primo Scotus in 1.d.6.q.1. docet, Patrem velle generationem Verbi: & velle quidem non ſolum voluntate ſubſequenti, & concomitanti ad productionem, ſed antecedenti ad eam: Hoc ſuppoſito ex Scoto, arguitur in via eius, *Nihil volitum, quin præcognitum:* at Pater, per Scotum, prçuoluit generationem Verbi, ergo præcognouit eam antequam fieret; igitur Verbi generationem preiuit cognitio eiuſdẽ Verbi; igitur à primo ad vltimum, Verbum producitur ex cognitione eiuſdem Verbi: & ita primo loco probatum remanet Verbum produci de cognitiono ſui ipſius. Secundo vero probatur produci ex præcognitione Spiritus ſancti ſic, Scotus in 1. d.10. q.1.litt.X. in calce, loquendo de Spiritu ſancto ſic ait, *In illo priori ſigno originis, antequam intelligatur Spiritus ſanctus ſpirari, Pater, & Filius cognoſcunt Spiritum ſanctum, vt intuitiue, licet non vt exiſtentem in ſe.* hinc arguitur, Spiritus ſanctus præcognoſcitur antequam ſpiretur, ergo ſpiratur ex præcognitione ſui. Hinc vero infertur conſimiliter de Verbo, vt producatur ex pręantecedenti cognitione ſui, & Spiritus ſancti: probatur, Pater iam præcognouit Spiritũ ſanctum antequam ſpirauerit: præcognouit etiam Verbum antequam genuerit; igitur ſi præcognitio Verbi, & Spiritus ſancti antecedit ad productionẽ Verbi, vtique Verbum producitur ex cognitione ſui, & Spiritus ſancti. Inſuper idem Scotus in 1. d.32. q.1. ſub litt.G.ait, *licet, nempè Spiritus ſanctus, ex vi productionis ſuæ primo ſit amor Eſſentiæ, tamen cõcomitanter poteſt dici amor Filij, quia illæ perſonæ ſunt in natura primo amatæ ex neceſſitate illius naturæ:* nempè diuinæ. hinc arguitur, Spiritus ſanctus procedit ex amore perſonarum, ſaltim concomitan-

tanter, vt ex amore nedum Filij, verũ & Patris, etenim licet ſpecificet ſolũ Filium, nihilominus, dum ſubdit, dicendo, *illæ perſonæ ſunt in natura primo amatæ*, clare indicat etiam & Patrem, qui cum Filio ſunt primo, ſeu priores origine ipſo Spiritu ſancto; igitur ſi Spiritus ſanctus ſpiratur ex amore perſonarum, etiam Verbum generabitur ex cognitione earum, ſaltem concomitanter.

Ex rationibus,

4 Eadẽ ſententia confirmari poteſt rationib. ſi Verbum non producitur ex cognitione ſui, ergo nec Spiritus ſanctus ſpiratur ex amore ſui, hoc eſt falſum, ergo & illud. Item Pater eodem modo cognoſcit alias perſonas, quo cognoſcit ſeipſum: at ſeipſum cognoſcit intuitiue ante productiones, ergo ante eas nouit intuitiue eaſdem perſonas producendas: igitur in productione Verbi iam antecedẽter præcognouit ſe, ac cæteras perſonas, ergo producitur Verbum ex cognitione omnium perſonarum. Inſuper eodem prorſus actu intellectus cognouit Pater ſeipſum, Verbum, & Spiritum ſanctum: ergo ad productionem Verbi anteceſſit cognitio omnis perſonæ: antecedens patet, alias plurificarentur actus diuinæ intelligentiæ: & cõſequens probatur, Pater nõuit ſe ante productionem Filij: ſed eodem actu cognouit cæteras perſonas, Verbum, & Spiritum ſanctum; ergo producitur ex cognitione Patris, Verbi, & Spiritus ſancti. Deniq; naſcitur Verbum ex cognitione comprehenſiua diuinæ Eſſentiæ: at non eſſet comprehenſiua cognitio, niſi ſimul cognoſcerentur & perſonæ. Adde, ſi nõ produceretur ex cognitione eiuſdẽ Verbi, & Spiritus ſancti, inde eſſet, quia vtrerque non præcognoſceretur intuitiue à Patre: at id oſtẽſum eſt eſſe falſum in via Scoti, qui in 1. d. 10. aſſeruit Spiritum ſanctum cognoſci intuitiue à Patre, & Filio antequam ſpiretur; igitur cõſimiliter intuitiue cognoſcitur Verbum ab eodem Patre antequam generetur, vnde ſtante tali intuitiua, ac perfectiſſima vtriuſq; præcognitione potuit produci ex cognitione ſui, & Spiritus ſancti. De Patre magis patet, quia iam Pater tanquam prior origine præcognoſcitur à ſemetipſo ante productionem Verbi, ergo produeit Verbum ex præcognitione ſuimetipſius. Ex principijs etiam Thomiſtarum arguitur, nõ poteſt cognoſci, & videri Eſſentia ſine perſonis: Pater antecedenter ad productiones videt Eſſentiam, ergo ſimul videt perſonas; igitur producit Verbum ex præcognitione Eſſentiæ, & omnis perſonæ.

Negatiua argumenta ex Scoti locis.

5 Ex oppoſito vero pro Scotiſtis contrarium opinantibus in via Scoti adeſt expreſſus locus Scoti in 2. d. 1. q. 1. cæteriſq; paſſim locis præcedenti quæſt. recẽſitis: vbi aduerſus D. Th. probando Verbum non produci ex cognitione creaturarum, ſed ſolummodo ex cognitione diuinæ Eſſentiæ, ſic arguit: *Non tantum Pater nouit creaturas formaliter, ſed etiã nouit Filium formaliter; igitur ſi de omnibus, vt notis Patri, gignitur Verbum, vtique gignitur Verbum de Verbo, & ita erit Verbum de Verbo*, habet ergo Scotus pro inconuenienti quod Verbum gignatur de Verbo. Aduerte autem, quod non obſtante quod Scotus cõcedat Patrem cognoſcere ſiue præcognoſcere Verbum ante ſui generationem, nihilominus non vult vt Verbũ generetur ex præcognitione Verbi. Doctrina hęc argumẽti iſtius Scoti extenditur ad alias perſonas, vt cõcludatur nec produci ex cognitione Patris, & Spiritus ſancti, arguẽdo ſic, Pater non ſolum nouit creaturas, ſed nouit etiã Filium formaliter, & ſicut nouit filium, ita nouit ſeipſum, & Spiritum ſanctum; igitur ſequeretur Verbum produci ex præcognitione Patris, Filij, & Spiritus ſancti: at Scotus pro inconuenienti habet vt Verbum, & ſi præcognitum, producatur ex præcognitione Verbi, ergo pari modo habebit pro inconuenienti vt producatur ex præcognitione Patris, & Spiritus ſancti. Item in eod. loco, ſiue locis iiſdem docet Scotus Verbum produci ex cognitione ſolius obiecti primarij: pro obiecto autem primario intelligit ſolam Eſſentiam, ergo nõ ex cognitione perſonarum: antecedens penes ipſum eſt notum, dum negat produci ex cognitione creaturarum,

quæ

quæ faciunt obiectum ſecundarium: & minor patet ab eodem in citato loco ſecũdo ſub litt. D. vbi apertè docet ſolam diuinam Eſſentiam eſſe obiectum primarium, & de ipſa producatur Verbum. & eſt textus valde clarus, & ſubterfugi non poteſt.

Rationibus probatur idem. 6 Accedunt ad hæc rationes aliquæ id ipſum probantes: Et quidem ſi Verbum ex cognitione Verbi, ergo Verbum erit diſtinctum realiter à ſeipſo; patet ſequ. quia id quod producitur de aliquo diſtinguitur realiter ab eo. Item Verbum eſſet imago ſui ipſius, prob. Verbum eſt imago eius, à quo, ſiue de quo producitur: eſt autem Verbum imago Patris, ab ipſo namq; producitur, & ipſum exprimit, ergo non eſt imago ſui, & conſequenter nec Verbum ſui. Inſuper ſequitur Verbum præſupponi ſuæ productioni, id vero implicat, quia iam eſſet antequam eſſet: ſequela prob. etenim Verbum produceretur ex cognitione eiuſdem intuitiua; at hæc eſt de obiecto præſenti in ſua exiſtentia, ergo exiſteret antequam produceretur. aſſumptum prob. ſiquidem præcognitio Patris de Verbo aut eſt intuitiua, aut abſtractiua: non ſecundum, quia hæc eſt admodum imperfecta, Pater autẽ nouit omnia perfectè; ergo primum, igitur ſi intuitiua eſt, erit de Verbo iã exiſtenti, atq; Verbum exiſteret ante ſui productionem. Similiter arguitur non produci ex præcognitione Spiritus ſancti, quia eius præcognitio nõ eſſet abſtractiua, vtpotè imperfecta, ſed intuitiua, ergo Spiritus ſanctus præexiſteret ante productionẽ Verbi, cum talis cognitio intuitiua ſit de obiecto exiſtenti. Præterea Spiritus ſanctus producitur poſt Verbũ, quomodo ergo eſſe poterit principium cognitionis obiectiuè, de quo producatur Verbum: probatur diſcurſus, ordo, & natura id poſtulat, vt poſterius producatur per prius, non prius per poſterius: Spiritus ſanctus eſt poſterior ad Verbum, igitur Spiritus ſanctus erit de Verbo, ſiue à Verbo, ſiue ex amore Verbi, non Verbum ex præcognitione Spiritus ſancti, tanquã de poſteriori. Rurſus ſequitur Verbum, & Spiritum ſanctum prius habere eſſe poſſibile, & potentiale, quã eſſe actuale: & prius habere eſſe idæatum, quam reale: prius eſſe cognitũ, quam à parte rei: priuſq; eſſe ſecundum quid, quam eſſe ſimpliciter: ac prius eſſe diminutum, imperfectumq; quam eſſe completum: hæc omnia ſequuntur ſi producentur ex præcognitione ſui, etenim prius haberet eſſe cognitum, quam eſſe reale.

7 Caetan. 1. p. q. 34. art. 3. Scotum trahit in ſententiam affirmatiuam, ad ducitq; duplicem eius locum. alter eſt in 1. d. 32. q. 1. ad vlt. vbi ait Scotus, inquit Caetanus, Verbum procedere ex cognitione ſolius Eſſentiæ, ex cognitione autem perſonarum concomitanter. Alter eſt in eod. 1. d. 6. q. 1. cum docet Patrem velle etiam volũtate antecedenti generationem Verbi; quod ſi voluit, igitur præcognouit antecedenter, & ita de eiuſdem Verbi præcognitione ipſum genuit. *Caetani ſẽſus de Scoto.*

8 Verum Caetanus falsò citat Scotum in primo loco: non enim Scotus loquitur de Verbo, ſed de Spiritu ſancto: de quo ait, procedere ex amore ſolius Eſſentiæ, non creaturarum, ex amore autem Filij procedere cõcomitanter. vtrum vero ſit eadem ratio vtriuſq; & vtrum idem poſſit inferri de eodem Verbo quod de cognitione procedat Eſſentiæ primario, & perſonarum concomitanter, dicetur paulo infra. De ſecundo autem loco adducto eiuſdem Scoti, iudicium erit infra. *Non benè citat Scotũ*

9 Suar. tr. 9. de Trin. cap. 4. Vaſq. diſp. 142. Molina, cæteriq; ad eundem locum 1. p. q. 34. Scotum trahunt in partem negatiuam; ratio penes eos eſt, quia Scotus, inquiunt, docet Verbum produci ex cognitione obiecti primarij: at obiectum primarium penes Scotum eſt ſola Eſſentia, perſonæ vero penes eundem ſpectant ad obiectum ſecundarium, ergo in via Scoti non procedit ex cognitione perſonarum: ita habet Scot. in 2. d. 1. q. 1. litt. D. apertiſſimè. in primo autem d. 1. q. 2. litt. D. docet perſonas non pertinere eſſentialiter ad viſionem beatificam, quia de potẽtia abſoluta Dei poterit terminari viſio beatifica ad Eſſentiam, non terminando ad perſonas: *Suarij, Vaſquij, et Molinæ ſenſus de Scoto.*

nas:

nas vnde concludit obiectum primarium beatæ viſionis eſſe Eſſentiam diuinam: quapropter dum perſonæ non ſpectant ad obiectum primarium ex eius ſententia, ſequitur vt non producatur ex cognitione earum.

Propria ſententia. 10 Quid mihi ſentiendum ſit in via Scoti aperiam: Et primo dico, Scotum nunquam docuiſſe Verbum produci ex cognitione perſonarum. negatiua hæc ſi confutanda venit, vtique confutari debet per affirmatiuã, at nullus extat locus penes Scotum id concedens: ſi hoc negaueris, adhuc textum ſi potes: nullum vero Scoti locum adduces, in quo id doceat; ergo ſtabimus in negatiua, quod Scotus nuſquam docuit produci ex cognitione perſonarum.

Probatur. 11 Secundo dicimus Scotum apertiſſimè negare Verbum produci ex cognitione earum. Probo ex citato loco ſecundi d. 1. q. 1. ſub litt. F. vbi arguens contra D. Tho. ſic ait, *Item non tantum Pater nouit creaturam formaliter ſed etiã nouit Filium formaliter; igitur ſi de omnib. vt notis Patri, gignitur Verbum, gignitur Verbum de Verbo, & ita Verbum de Verbo.* locus iſte eſt adeo apertus, vt negari non poſſit. & ad hunc ſenſum interpretantur eum omnes expoſitores Scoti. Probo etiam, docet idem Scotus ibidem ſub litt. D. *perſonas non ſpectare ad obiectum primarium, ſed ad ſecundarium*; per *ſecundarium* vero non intelligit creaturas eo in loco, Scotus namq; vbiq; apertè docet perſonas pertinere ad primum ordinem, creaturas ad ſecundum, & ob id eſſe obiecta ſecũdaria diuini Intellectus: ſed eatenus perſonas ſecundarium vocat obiectum, quatenus prior eſt Eſſẽtia, ſeu prius cõcipitur Eſſẽtia ipſis perſonis, vt amplius dicemus: Cum igitur docet Verbum produci de Eſſentia, quam ſolummodo vocat obiectũ primarium, concluditur negare vt Verbum procedat ex cognitione perſonarum tanquam de obiecto ſecundario.

Obiectum ſecundariũ ad intra et ad extra ex Scoto. 12 Vt vero innoteſcat quomodo Scotus appellet perſonas obiectum ſecundarium, aduertendum eſt, obiectum ſecundarium eſſe duplex in via eiuſdem Scoti; alterum quod eſt in Deo *ex natura rei*: eſtque identificatum realiter cum ipſo Deo: ſiue emanans ab Eſſentia diuina, ſiue per opus memoriæ, & voluntatis fæcundæ productum ad intra in ipſo Deo; & alterum, quod non eſt ipſe Deus, ſed diſtinctum eſſentialiter à Deo, & productum ad extra ab ipſo Deo, ſiue in eſſe cognito ab æterno, & in eſſe ideali, ſiue in eſſe reali in tempore: loquẽdo de primo, omnia ea, quæ non ſunt de intrinſeca ratione formali diuinæ Eſſentiæ, ſed pullulant ab ea, omnia ea vocat Scotus obiecta ſecundaria ad intra: & ita attributa, modos intrinſecos, ipſaſq; diuinas perſonalitates vocat obiecta ſecundaria, quia emanãt, & pullulãt ex Eſſentia diuina; & propterea ſolam diuinam Eſſentiam appellat ad intra obiectum primariũ, quia ipſa ſola eſt ibi tanquam omnino prima, veluti radix primaria, primumq; fundamentum omnium eorum, quæ ſunt ad intra: Et quia Eſſentia reſpectu perfectionum, & perſonalitatum habet rationem primarij fundamenti, & primariæ radicis, à qua alia ad intra, ideo illam vocat obiectũ primarium, hæc ſecũdarium. cæterum comparando Perſonas, & attributa ad Creaturas, vtique idem Scotus ibi, & ſæpiſſimè docet Perſonas, & omnia, quæ ſunt ad intra ſpectare ad obiectũ primarium, cætera vero, quæ ſunt ad extra ſpectare ad obiectum ſecundarium: ac propterea illa prima pertinere ad primum inſtans, ſeu ordinem naturæ, vt loquitur, iſta vero ad ſecũdum ordinem naturę: quapropter totum pendet ex comparatione, quatenus namque perfectiones, & perſonæ cõparantur ad puram Eſſentiam, hæc tanquã radix erit obiectum primariũ, illa ſecundarium; quatenus comparãtur ad Creaturas, hæ erunt obiectum ſecũdarium, & perſonæ cum attributis primarium.

13 Aduertenda eſt inſuper Scoti ingenioſitas, & ſobrietas; ſiquidem expreſſius loquendo de hoc in 1. d. 1. q. 2. ſub litt. C. non appellat diuinam Eſſentiam abſolutè Obiectum primarium in ordine ad Perſonas: nec Perſonas nominat abſolutè obiectum ſecun-

eundarium; ſed Eſſentiã appellat Obiectum quaſi primarinm,& Perſonas Obiectum quaſi ſecundariũ;ait enim, *Eſsẽtia habet quaſi rationem primi Obiecti*: paulò poſt,*Perſonæ habent rationem Obiecti quaſi ſecundarij.* vide quã oculatus ſit Scotus ; ſciebat namque Obiectum ſecundariũ eſſe propriè,& in rigore creatnras,pront cõmuniter docẽt Theologi; quia tamẽ Perſonæ non habent rationem omnino primariam,cum Eſſentia ſit radix primaria,& ab Eſſentia pullulent Perſonæ, ideo tribuendum docuit Perſonæ rationem obiecti ſecundarij : ne autem putaretur voluiſſe perſonas includere in Obiecto ſecundario Creaturarum .merito Perſonas appellauit non abſolutè Obiectum ſecundarium, ſed quaſi ſecundarium: ſicut nec Eſſentiã abſolutè primarium, ſed quaſi primarium. locus iſte eſt apprime neceſſarius Scotiſtis,vel vt Scotum à calumnia vindicent, vel vt nouerint de quo Obiecto primario producatur Verbum,vtrum de primario in ordine ad intra,vt eſt Eſſentia ſola,an de primario in comparatione ad extra, vt eſt tota Trinitas.Ex dictis remanet probata ex Scoto aſſertio,vt dum procedit ſolummodo Verbum de Obiecto primario, Perſonæ autem, vt ſic, ſint modo expoſito , Obiectum ſecundarium , ſequitur vt non producatur ex cognitione earum.

14 Ex his deduci poteſt, qualis debeat eſſe intentio tum Suarij, tum Vaſquij, Molinæ, aliorumq; referentium Scotũ appellaſſe Perſonas Obiectum ſecundarium ; etenim ea eſt eius aperta mens,qualem vidimus:& ad hunc eũdem modum putamus eos intellexiſſe Scotum; quod ſi oppoſitũ accidat , impoſtura erit, vel ignorantia intelligentiæ Scoti mentis.

Attributa appellata Obiectum ſecundariũ à Vaſquez.

15 Eodem quoque modo ipſemet Vaſquez loco cit.c.3.num.10.& diſp. ſequ.c.4.in fin. vocat attributa Obiectum ſecundarium : quod vtique de perſonis conſimiliter eſt dicendum; nam ſi attributa proximiora concipiuntur Eſſentiæ,quàm Perſonæ,ſi ea appellat ſecundaria obiecta , multo magis appellare debet iſta.

16 Tertio dico,Scotum docere, Spiritum ſanctum ſpirari ex amore Patris , & Filij concomitanter. ita apertè in 1.d.32.q.1.ad vlt. Quartò dicimus nuſquam docuiſſe Spiritum ſanctum ſpirari ex amore ſui. Quinto infero , neqne docuiſſe Verbum produci ex cognitione ſui ; eſſet namque ratio eadem. Sexto, ſicut Scotus docuit Spiritum ſanctũ ſpirari ex amore Patris,& Filij concomitanrer,ita docere potuit, poteſtq; inſerri ex hac doctrina Verbnm quoque produci ex noritia Patris , eſt enim par ratio. quod ſi quæras quare non procedat Verbnm ex notitia etiam Spiritus S. fortè reſponderet Scotus,quia Spiritus ſanetus eſt poſt Verbum : nnn eſt autem mirũ vt Spiritus ſanctus procedat de amore Patris, & Verbi, quia ipſi sũt priores Spiritu ſancto.& propterea neq; Verbum procedat de cognitione ſui ipſius, cum ipſum non ſit prius ſeipſo: vnde eſt vt neque Spiritus ſanetus procedat de amore ſui ipſius, cum ipſe non ſit prior ſeipſo: vnde eſt, vt in argumentatione citata contra D.Tho.dixerit, ſi Verbum nõ procedit ex ſola cognitione Eſſentię, ſequitur vt Verbum producatur ex cognitione Verbi: quam ſequelam negat ipſe Scotus ; quapropter ſicut negat Verbum produci ex cognitione Verbi,ita negaret Spiritum ſanctũ ſpirari ex cognitione Spiritus ſancti.

Scoti sẽſus de ſpiratione,& productione Verbi.

17 Quarto dico, quia ſecundùm ordines originis Perſonę ſunt inter ſe ordinatæ per prius , & poſterius , & pullulant ab Eſſentia diuina,atque ſecundùm noſtrum modum concipiendi,prius continentur radicaliter, fundamentaliter ; & virtualiter in Eſſentia,& inde emanãt in ſuo eſſe actuali, ideo dici poteſt etiam in via Scoti Verbum,& Spiritum ſanctum produci ex cognitione,& amore omnium Perſonarum, reddendo ſingula ſingulis:hæc tamen cognitio , & hic amor erit ſolummodo virtualis,non actualis de Verbo in ordine ad cognitionẽ Spiritus ſancti,& ſui ipſius, erit autẽ actualis in ordine ad cognitionem Patris,itaut procedat de Patre actualiter cognito:ſpiratio autẽ Spiritus S. erit de amore actuali Patris, & Filii, & de amore virtuali eiuſd.Spiritus S.

An ex amore perſonarũ, & cognitione.

18 De-

Declaratur aſſertio

18 Declaro ſingula: iam ante cōſtitutionem Perſonarum ipſæ Perſonæ continentur virtualiter in Eſſentia, & radicaliter, atque fundamētaliter iuxta noſtrum ordinem concipiendi; igitur ſequitur, vt dum Pater generat Filium cognouerit tum Eſſentiam, tum verò virtualem cōmunicabilitatem ipſius Eſſentiæ, ſeù virtualem continentiam omnium Perſonarum; ergo dum Pater generat Verbum, generat ipſum ex cognitione virtuali tum ipſius Verbi, tum etiam Spiritus ſancti, cognitio quidē Verbi tum eſt virtualis, ſiue Verbum tunc intelligitur ſub eſſe virtuali, itē Spiritus ſanctus intelligitur pro tunc ſub eſſe virtuali, antequam ambo intelligantur eſſe producti, ergo producitur Verbum tum ex ſui, tum ex Spiritus ſancti cognitione virtuali. De Patre autem non ſic, ſed producitur de Patris cognitione actuali, ratio, quoniam Pater iam habet eſſe actuale, & dum actualiter eſt in eo inſtanti, in quo generat Filiū, ſequitur vt producat eum de ſuimetipſius cognitione actuali. De Spiritu autem ſancto, productio eius erit quidem de amore actuali Patris & Filij, de amore verò virtuali eiuſdem Spiritus S. ratio primi, quia Pater, & Filius præſupponuntur habere eſſe actuale dū ſpirant, ergo ſpirant de amore eorum actuali: ratio ſecundi, quoniam Spiritus ſanctus antequàm intelligatur actualiter ſpiratus, intelligitur ſolummodo virtualiter. Doctrinam hanc non poterunt inficiari Scotiſtæ: meminerint namque Scotum citato loco ſecundi ſub litt. G. docere ante productionem Perſonarum relucere in Eſſentia diuina creaturas quidem, ſed non relucere actualiter, ſed virtualiter: inde eſt vt Scotiſtæ ordinem ſequentes in metaphyſicando Scoti, cogantur etiam aſſerere Perſonas relucere in eadem Eſſentia, tanquam in radice, fundamento, & virtute, ipſas inquam, Perſonas virtualiter. hoc totum manifeſtè fit ex duplici receſſito loco Scoti; ſiquidem in 1.d.6.q.1. ait Patrem voluiſſe generationem Filij etiam voluntate antecedenti: quod ſi voluit, ergo præintellexit, quia nil volitum quin præcognitum. & in 1. d. 10. q. 1. in fin. aiebat Patrē, Filiumq; cognouiſſe Spiritum ſanctū ante eius ſpirationem: quod ſi Verbū præcognouit, ergo produxit Verbum de cognitione Verbi: tūc verò Verbum intelligebatur ſub eſſe virtuali, ergo produxit de eius cognitione virtuali ex mente Scoti.

Aliorum ſententia.

19 Hæc quidem de mente, inquam, Scoti: cæterum tum ex Scotiſtis Herrbera vbi ſup. tum vniuerſim Thomiſtæ aſſerunt eſſe illud, de cuius cognitione producatur Verbum, eſſe actuale nedum Eſſētiæ, verum & Perſonarū: dempto Vaſquio, dum negat produci ex cognitione Spiritus ſancti, veluti poſterioris: quo caſu etiam diceret cū Scotiſtis produci de eiuſdem Spiritus ſancti notitia ſaltim radicali, & virtuali in Eſſentia. Ratio verò de cognitione omnium ſub eſſe actuali indicatur, quia vnica eſt diuini Intellectus operatio: eaq; fit in vnico inſtanti æternitatis: quo euenit vt ſimul hæc omnia ibi inſint, & cū nulla reperiatur ibi ſucceſſiuitas, ſed omnimoda ſimplex, & perfecta vnitas, atq; ſimultas, ex his quidem omnibus dicatur Pater Verbum producere ex cognitione tum Eſſentiæ, tum perfectionum attributalium, tum Perſonarum.

Scoti loca cōtradictoria cōciliātur.

20 Ex dictis reconciliari poſſūt dicta Scoti: & quidem dum in 1. d. 6. aiebat, Patrem velle generationem, & conſequenter præintellexiſſe eam; Cum etiam in 1. d. 10 docebat Patrē, & Filium præcognouiſſe Spiritum ſanctum ante ſpirationē, inde deducitur Verbum produci ex notitia ſui eſſe virtualis, pro tunc, antequam intelligatur productum, quia ante productionem vnaquæque res non dicitur habere eſſe actuale, ſed virtuale: & ſi in diuinis, vt fide docet, Verbū ſemper fuit, quia ab æterno, non quidem ſuum eſſe virtuale præceſſit Verbum quoad rē à parte rei, eſſet enim hæreſis, ſed origine actiua Patris, & ſecundum noſtrum modum intelligendi iuxta principia fidei. producitur igitur ex cognitione ſui. ſecundū eſſe virtuale, & radicale in Eſſentia.

21 Quod ſi Scotum obijcis in ſe-

Idem. ſecundo negãtem produci ex cognitione ſui pro parte oppoſita, facile ex dictis reconciliatur, vt loquatur ibi de eſſe actuali ipſius Verbi, vt negauerit produci ſic: & demonſtratur, quia aiebat D. Tho. Creaturas relucere actu in memoria Patris, ideoq; produci Verbũ ex cognitione Creaturarum actuali: quod ſi hoc docet de creaturis, multo magis docebit de Verbo ratione vnius, eiuſdẽq; actus ſimul omnia cognoſcendi, vt eſt dictum: Scotus autem confutat hoc relucere actu, & ait tunc relucere ſolũ virtute, & virtualiter: addunt autem inde Scotiſtæ omnes non implicare produci Verbũ ex cognitione Creaturarum tũc relucentium ſolummodo virtute: hinc infertur ad eius mẽtem conſequenter, magis talem relucentiam virtualem cõpetere Verbo antequam intelligatur productũ: & ſicut producitur ex cognitione Creaturarum virtuali, ita producatur ex cognitione eiuſdẽ Verbi virtuali.

Idem. 22 Sic conſimiliter dicendum de Spiritu ſancto ex d. 10. dum namq; præcognoſcunt ante ſpirationem, ergo ſpirant ipſum ex eiuſdem amore: amore quidem virtuali, etenim pro tunc ante ſpirationem continetur ſic radicaliter, virtualiter amor ille ſpiratus, & productus, licet amor improductus, ſeu eſſentialis ſit ibi actualis, terminabilis vero pro tũc virtualiter ad Spiritum ſanctum antequam intelligatur ſpiratus, ſed actualiter ad eum terminatus dum eſt actualiter ſpiratus. Adſunt & reſponſiones aliæ ad eum locum Scoti: alij namque negant eam eſſe mentem Scoti, vt dixerit cognoſci intuitiuè ante ſpirationem; ob id, quoniã vtitur modo dubitatiuo in loquẽdo, ait namq; *Poteſt dici*: qui modus eſt vſitatus penes Scotum; ex qua loquutione deducunt Scotiſtæ non loqui ex proprio Marte dum ſic loquitur, vt ſunt Baſſol. Tatar. Viger. dum ex oppoſito in prima, quam dat, reſponſione, abſolutè ait, *dicendum eſt*, vbi negat pro tunc cognoſci, quidquid tamen ſit, & ſi ſecundam reſponſionem de cognitione intuitiua admittamus, quæ quidem Lycheto & Bau-lo ſcriptori admodum arridet, dicendum nihilominus conſequenter, vt eſt aſſertum, produci ex amore ſui eſſe pro tunc virtualis, vt amplius dicetur in mat. de Spiritu ſancto. linquo reſponſionem alteram, quod maior illa, nihil volitum, quin ſit præcognitum, vera ſit de obiecto, non de actu: & ita neceſſe quidẽ eſt vt intelligam Obiectum amoris, antequam amem illud, non autem eſt neceſſe vt intelligam actũ eiuſdem amoris pro tunc. & ita neceſſum eſt eſſe præcognitum ipſum Obiectum amatum, ſeu amabile antequam ametur, non autem actus, & dilectio, & ita Scotus ibid. d. 10. ſub litt. Q exponit Auguſtinum: vnde infert ſufficere pro tunc cognoſci Eſſentiam diuinam à Patre, & Filio, non autem oportere in eo inſtanti originis Spiritum ſanctum cognoſci à Patre, & Filio, licet in inſtanti æternitatis tota Trinitas ſit nota cuilibet perſonæ.

23 Quod additur de Obiecto primario, quatenus docet produci Verbum ex Obiecto primario, ad quod nõ videntur pertinere Perſonæ; iam explicatum eſt qualis ſit intẽtio Scoti: & ex ea deducitur etiam Perſonas ſpectare ad Obiectum primarium, vnde poſſunt etiam ingredi ex earũ cognitione in productionem ſecundæ Perſonæ, & ex amore tertiæ Perſonæ in ſpirationem eiuſdem Perſonæ, vt eſt dictum.

24 Quod adducunt, quod Verbũ diſtingueretur realiter à ſeipſo, negatur, ſed diſtinguitur ſola ratione; diſtingueretur namq; realiter ſic ſi produceretur à ſeipſo vt principio *quod*, & adæquato, ac totali, qualis eſt Paternitas cognitio ſui erit ratio formalis *qua*, in caſu obliquo, non *quæ*, neque *quod*, in caſu recto, id namque denotat diſtinctionem realem. Eadẽ reſponſione occurritur ad id de imagine, non enim eſt principium totale, & *quod*, hoc vero realiter diſtinguitur ab imagato, cuiuſmodi eſt Pater realiter diſtinctus à Filio, qui eſt eius imago: cognitio igitur ſui cõcurrit vt *quo*. Reſpondetur etiam Verbum non produci per actum intelligendi, & cognoſcendi, *Obiectiones diluũtur.*

ſed

ſed dicendi, igitur cognitio Verbi nec diſtinguitur realiter, nec habet rationem imaginis erga Verbum. Reſponſiones iſtæ militant in via Scoti. Addit Vulpes ideo non eſſe imaginem, quia non eſt Verbum, ſed Eſſentia diuina, ea quę mouet Intellectum paternum. licet autē hoc de motione currat in via Scoti, nihilominus negari non poterit, etiam Verbum ſub ratione intellecti, & præconcepti concurrere ad productionē ſui: aliàs hoc negato ſequeretur non produci Verbum de cognitione Verbi, quod ipſe negat: ſi namque paries non concurrit ad cognitionem ſui, quomodo cognitio parietis poterit eſſe parietis; quamuis igitur Eſſentia moueat, ſeu quaſi moueat, nihilominus in tali notione includit Verbum præcognitū, ad hoc vt Verbum producatur de cognitione Verbi.

Idem.

25 Ad id, quod Verbum præſupponeretur productioni ſuæ, iam patet præſuppoſitionem eſſe ſecundùm noſtrum modum intelligendi, ſub eſſe radicali, & virtuali in eſſentia antequam intelligatur productum; cæterū ſemper habuit eſſe, & nunquam non eſſe eius præſuppoſitum fuit ad eſſe eius. Conſimiliter cum dicitur Spiritum ſanctum præſupponi Verbo, Dicendo quoad eſſe virtuale, & radicale quidem in Eſſentia, non autem quoad eſſe productum, & ſpiratum actuale, quia ſic eſt productus per Verbum. Ad id de eſſe poſſibili, dicendū quod poſſibile logicum, quod eſt non repugnantia terminorum, dicitur ſecūdùm noſtrum modum intelligendi præſupponi, quia ſi productio Perſonarum non eſſet ſic poſſibilis, iam actu non eſſet, non enim in Deo reperitur aliquid, quod dicat impoſſibilitatem, & repugnantiam: loquendo autem de poſſibili phyſico, id negatur à talibus productionibus, quia ſupponit pro materia prima phyſica tranſmutabili de forma in formam, quæ aliquando ſit ſub priuatione, cum cæteris ſuis imperfectionibus, hæc verò longe ſunt à diuinis productionibus. Ita etiam quæ hac poſſibilitate phyſica ſunt poſſibilia, vtique ſunt imperfecta, diminuta, & procedunt à non eſſe ad eſſe tempore præcedente, quorum etiam eſſe cognitū præcedit tempore eſſe actuale, at eſſe præcognitum diuinarum Perſonarum non præcedit tempore productionem illarum, ſed ſolo noſtro modo intelligendi.

Idea an cōpetat Verbo de ſeipſo.

Ad id de idea, dicendum ideam ſtrictè ſumptam nō competere Verbo, quia *illa eſt ratio æterna in mente diuina, ſecundùm quam aliquid eſt formabile ad extra,* iuxta Auguſt. lib. 83. quæſt. q. 46. huiuſmodi ſunt Creaturæ producibiles ad extra, ſicut iam producuntur ad extra, & diſtinguuntur eſſentialiter à Deo, & producuntur in tempore: non ſic eſt ideatum Verbum, quia producitur ad intra, & ab æterno, & conſubſtantiale ipſi Patri, & propterea idæa ibi large ſumitur, pro ratione producendi; quia autem Pater non producit irrationabiliter, ſed cum omni ratione Verbum, ideo ſumitur ſic ibi idæa, ſemotis tamen imperfectionibus.

Intuitiua cognitio duplex.

Ad illud de cognitione intuitiua, alia eſt intuitiua cognitio, quæ habetur de Obiecto præſenti in propria exiſtentia, & talis non eſt pro tunc præcognitio Verbi, & Spiritus ſancti, quia tunc nō intelligūtur producti: alia eſt, quæ habetur in aliquo eminentiori repreſentante Obiectū, cuiuſmodi eſt diuina Eſſentia repræſentans omnia, & concedo vt ſic cognoſci intuitiuè ante productionem.

Continentia eminētialis duplex.

Dices, continere eminenter eſt continere perfectiori modo, & eſſe perfectius ipſo contento; ergo Eſſentia erit perfectior Verbo, & Spiritu ſancto. Reſp. continentiam eminentialem ſic perfectiorem contento, cōpetere Eſſentiæ ſolummodo in ordine ad Creaturas, quib. eſt perfectior: ſed penes diuinas Perſonas Eſſentiā habere ſolūmodo cōtinentiā radicalem, & virtualem propter idētitatem naturæ, & æqualitatem diuinæ perfectionis. Si replices cōtinentiā eminētialem cōnotare maiorē perfectionē ſupra contentū. Reſp. verum de cōtinētia eminentiali, ſtrictè ſumpta, qualis eſt in ordine ad Creaturas: non autē large, qualis eſt in ordine ad diuinas Perſonas, quod ſi nec hoc ſatisfacit, recurre ad ea, quæ diximus to. 1. diſp. de Scientia Dei q. 13. agendo de cognit. intuitiua, & abſtractiua.

QVÆSTIO VIII.

Vtrum Verbum producatur per actum dicendi, an intelligendi.

ARTIC. I.

Proponitur ſententia affirmatiua Thomiſtarum produci per actum intelligendi.

Arguitur pro ſententia affirmatiua.

1 PRoduci Verbum per actum intelligẽdi probatur primo, Vnius potentiæ eſt vnicus actus: vnica eſt potentia intellectiua Dei, ergo habet vnicũ actũ: is autem non erit, niſi actus intelligẽdi, ergo per eum producitur Verbũ. maior patet: & probatur minor; nam potentiæ auditiuæ actus, eſt actus audiendi; & potẽtiæ olfactiuæ eſt actus olfaciendi, ſicut de ſingulis, ergo potentiæ intellectiuæ actus erit actus intelligendi.

2 Secundò fruſtra diſtinguuntur in Deo, & multiplicantur iſti actus, ergo ſolummodo aderit vnicus actus, is autem erit actus intelligendi. probatur aſſumptum, vnius potentiæ eſt vnicus actus, ergo non erit multiplicandus actus intelligendi, & dicendi: is vero vnicus actus erit actus intelligendi, ſicut actus viſus erit actus videndi.

3 Tertio ſi per impoſſibile Pater non intelligeret, ſequeretur quod vtique diceret: at id eſt falſum: probo min. *qui nihil intelligit, nihil dicit*, inde namq; intelligimus, vt dicamus. ſequela conceditur à Scotiſtis, dum intelligere, & dicere autumant hæc ſe habere veluti duos actus ſubordinatos, quorum neuter eſt cauſa alterius; vnde deducunt, quod quandocunq; ſe habent duo effectus inuicem ſubordinati taliter, vt vnus non ſit cauſa alterius, quolibet illorum ſublato, poterit alter habere ſuum eſſe à cauſa ſua, vt deducunt ex Scot. in 2. d. 1. q. 1. ar. 3. igitur actus dicendi dum non pendet eſſentialiter ab actu intelligendi, poterit nihilominus, ſi per impoſſibile tollatur ille, habere effectum ſuum.

4 Quarto omnis, qui intelligit, ex eo quod intelligit, producit aliquid intra ſeipſum: id vero quod producitur eſt conceptus mentis, quod eſt Verbum, ergo eſt ab intellectione.

5 Quinto, ſunt vnum, & idẽ actus intelligendi, & dicendi, gratis ergo multiplicantur. Sexto eſt proximior memoriæ fœcundæ actus intelligendi, ergo per eum producitur Verbum. prob. antec. nam Eſſentia eſt principium proximum, actus intelligendi vt pote eſſentialis eſt prior actu dicendi notionali, quia eſſentialia ſunt priora notionalib. ergo debet produci per id, quod eſt vicinius memoriæ fœcundæ, ea vero conſtituitur ex intellectu, & eſſentia.

6 Auguſtinus etiam videtur hoc confirmare, quoniam dicit 5. de Trin. c. 13. *Verbum eſt viſio de viſione*: igitur eſt de intellectione. prob. conſequ. dũ namq; ait eſſe de viſione, vtiq; intellectio Patris eſt viſio Patris, ſicut viſio mentis eſt intellectio mentis. Hãc ſententiam docet D. Tho. 1. p. q. 27. art. 1.

7 Octauo, cum ore loquimur nõ dicimus Verbum, ſed Verbo, quoniã vocali verbo explicamus res mente conceptas; ita cum mentaliter loquimus.

mur, non dicimus verbum, id eſt non producimus verbum, ſed mediante verbo intelligimus obiecta; ergo dicere in diuinis non eſt producere Verbum, ſed potiùs mediante Verbo res declarare.

8 Nono omnis actio intellectus eſt intellectio; ergo dicere eſt intelligere; ſequela patet, quia dicere eſt actio intellectus. prob. antec. omnis actio potentiæ viſiuæ eſt viſio, & ſic de cæteris potentijs; ergo omnis actio intellectus eſt intellectio, cum autem producatur per dicere, idem erit ac produci per intelligere.

9 Decimo, Deus per actum volendi producit ad extra creaturas in eſſe reali: & per actum intelligendi producit in eſſe cognito; ergo producere poterit Verbum etiam per ſolũ actum intelligendi. Vndecimo Scotus quoq; quandoq; concedit dicere eſſe intelligere: & dictionem eſſe intellectionem: & verbum eſſe actum intelligentiæ. 1.d.27.litt.D.

10 Duodecimo, Valentinus docebat Patrem generare Verbum mediante relatione, ſiue per modum relationis: ipſum vero confutat Auguſt. l. de hæreſ. c.11. at dicere non eſt niſi relatio, quia dictio eſt generatio.

11 Deniq; probatur ex Patrib. qui pro eodem vſurpant dicere, & intelligere; ait enim Auguſt. 15. Trin. 10. *& ſi verba non ſonent in corde ſuo vtiq; dicit qui cogitat*, & colligitur ex Sap. 2. *dixerunt apud ſe cogitantes*. Luc. 5. *cæperunt cogitare dicentes*. & inde cõcludit Auguſt. eum cogitamus, loquutio, & viſio vnum eſt. Item D. Fulgẽt. l. 1. ad Monim. c.7. *Nihil eſt aliud apud ſe dicere, quam apud ſe cogitare*. atq; Anſel. monol. c.34. *Quoniam idem eſt ſummo ſpiritui ſcire, quod intelligere, ſiue dicere, neceſſe eſt, quod eodem modo ſciat omnia, quo ea dicit, aut intelligit*. eſt ergo idem dicere, & intelligere.

ARTIC. II.

Sententia Scotiſtarum affirmantium produci per actum dicendi.

1 SCotus in 1.d.2.q.7.litt.Q.& q. 6.d.3.litt.V. ac quol.2.ar.1. negat per actum intelligendi produci Verbum, docetq; ex oppoſito produci per actum dicendi. conſonant cum ipſo Durand. Petr. de Palud. Gerard. Herrhera, cæteriq; Scoti expoſitores ad citata loca. & ad 1. d.27. q.2. *Sententia Scoti negatiua.*

Argumenta vero Scoti duo ſupponũt ſuper quibus innituntur, Primum eſt, in diuinis dari duos actus penes Dei intellectum, alterum operatiuum, qui eſt eſſentialis, communis trib. alterum productiuum, qui eſt notionalis, & proprius Patris. Primus vocatur operatiuus non productiuus, eo quod per eum nihil producatur ſed fit gratia ſui, ſiue vltimus terminus diuini intellectus ſub ratione ſolummodo intelligentis: ſecundus appellatur productiuus, eo quod mediante eo producatur aliquid, & id erit Verbum, eritq; gratia alterius, nempe gratia termini producibilis per eũ. hos etiã actus appellat Scotus, actus intelligendi, & dicendi: primus ſpectat ad actum eſſentialem operatiuum, ſecũdus ad actum notionalẽ productiuũ. Actus etiam iſtos, licet vnus ſint realiter in diuinis, nihilominus idẽ Scotus diſtinguit, & multiplicat formaliter, ita vt formalis ratio vnius non ſit formalis ratio alterius, quandoquidẽ vterq; actus habet diuerſa munia, producendi quidem, & non producẽdi, ſed operandi. Alterum ſuppoſitum eſt, quod hi duo actus non ſe habent ad inuicem ſub ratione cauſæ, & cauſati, ſeu ſub ratione producentis, & producti, quandoquidem vnus non producit alium, ita vt actus intelligẽdi non ſit principium quo, nec ratio productiua actus dicendi, ſeu Verbi: ſed comparantur ambo actus ad eandem *Duo actus ad intra, operatiuus & productiuus.*

dem naturam, à qua dimanant, vnus quidem prius natura altero, & per ſimplicem emanationē, ſiue per quaſi productionē, quę quidem eſt impropriè productio, & ideo actum primū appellat Scotus non ſimpliciter productum, ſed quaſi productum, quia eſt impropria, & lata productio: alter vero comparatur ſub ratione producti, vt eſt Verbum productum. quæ quidē ſæpiſſimè repetit tum locis citatis; tū in eod. 1. d. 6. q. 1. litt. E. & in 2. d. 1. q. 1. litt. & quol. 1. litt. V. ac quol. 5. litt. X. alia vero fundamenta recenſebuntur in diſcurſu probationum.

Actione im manēti nil producitur

2 Sit autē prima probatio quod non producatur per actum intelligendi, ſed dicendi. Docet Ariſt. 9. met. t. 16. & 1. ethic. c. 9. quod actio immanēs in eo diſtinguitur ab actione tranſeūte, quod per eam nihil producatur, & per hanc producatur aliquid: eſt autē actus intelligendi actio immanens, igitur per eam non producetur Verbum: quod ſi non producitur per actū intelligendi, remanet producatur per actum dicendi, quia non datur tertiū. Ariſtotelis doctrina de ſe patens eſt, quandoquidē intellectus ad hoc producit intellectionem, vt intelligat, & hoc eſt finis intellectus, præciſè vt intellectus: dixi præciſè vt intellectus, ſiquidem dum ſumus in practicis, dūque intellectio erit practica, vtique ſe extendet extra ſe, quatenus regula erit cæterarum potentiarum practicantium opus per voluntatem, per ſenſus, & huiuſmodi: verum hæc ſunt extra miniſteriū ſuum, quatenus præciſè ſpectatum, ſiuè, vt dicimus, ſiſtētem intra terminos puræ ſpeculationis, & ſimplicis intellectionis. Dum igitur intellectus iam produxit intellectionem, vtique ea contentus eſt, tanquam vltima ſui forma, ſeu perfectiuo, vnde fit, vt non quærat quid vlterius producat: proptereaq; operationes hæ vocantur immanētes, quoniam manent intra animam, ſubiectātur in anima, & ſunt vltima forma ipſius animæ: indeque de eiſdem operationibus ait Ariſt. quod ſunt gratia ſui: tranſeuntes namq; ſunt gratia alterius, vt domificatio, ſcriptio, pictura; non enim domificatio ſigitur in præciſa formalitate edificandi, alias ſi non produceretur domus per eam, nihil eſſet: at actio immanens non eſt gratia alterius, quamuis namq; per intellectionem nil producatur, non per hoc remanet vel operatio in eſſe ſuo imperfecta, vel intellectus fraudatus à ſua perfectione, quod maximè patet in diſcurſibus ſpeculabilibus, ſpeculando namq; ſubſtantias abſtractas: & quidem quis ſpeculando producit à parte rei vel ſubſtantias ipſas abſtractas, vel vniuerſale, vel quid aliud, dum iam hæc habent eſſe, vel nō eſſe, reddendo ſingula ſingulis: & quis nam ſpeculando producet, vel Antichriſtum futurum, qui nunc non eſt, vel Chimeram, quæ impoſſibilis eſt, vel domum hanc, quæ à parte rei eſt? Vtique eſſe, quod intellectus dare poterit rei mediante ſua immanēti operatione, erit eſſe extrinſecum ipſius rei, ſeu eſſe denominatiuum, quod appellatur eſſe cognitum, & intellectū, dum namq; quidquam intelligimus, obiectum recipit ab intellectione eſſe denominatiuum, ſeu eſſe cognitū: hoc autem eſſe, nō eſt eſſe verum, quo obiectum recipiat eſſe à parte, ſed eſt eſſe pendens ab intellectu, ſiue eſſe taliter, vt intellectu ceſſante ab intellectione obiecti nihilominus remaneat obiectum in ſuo reali, ſiue potentiali eſſe. ex omnibus concluditur, vt cum per operationem immanentem nil producatur, ſequitur vt intellectio ingenita, eſſentialis, & operatiua Patris nullatenus ſit productiua Verbi, ſed ſit aliunde quærendum principium Verbi.

3 Argumentum hoc nititur ſoluere Caetan. & in ſubſtantia, id quod multis diſcurrit, in eo concludit, vt dicat quandoque etiam per operationes immanentes intellectus produci aliquid, nempe per actus multiplicatos produci habitum, quia vt conſtat, habitus generatur ex frequētatis actibus, ita etiam poteſt per intelligere produci Verbum. *Caetani reſponſio.*

4 Scotiſtæ laborant, quod negari non poteſt, in impugnatione iſtius reſponſionis: & in primis negare non poſſunt ex frequentatis actib. produci habitum: quo ſtante Fauentinus in 1. diſp. *Scotiſtarū labor.*

1. diſp. 21. c. 1. nu. 8. in fine, ait, habitum non produci ex actibus, ſed à potentia, quia potentia producendo ſæpè operationes, cauſat in ſe habilitatem, ſeu habitum; tum etiam quia habitus recipitur in potentia, non in operatione, ergo actui nullo modo contingit producere aliquid.

Aduerſatur Scoto.

5 Reſponſio iſta in primis aduerſatur eorum Doctori Scoto, ſiquidem apertè Scotus docet actus cauſare habitum, atq; actus ipſos veluti formam abſolutam eſſe cauſam, & principium habitus, ita in 1. d. 3. q. 6. litt. V. & ibid. q. 9. in fin. quapropter non loquitur conſequenter in doctrina Scoti. Confirmatur, quia idem Scotus ibi in q. 6. litt. V. hanc eandem obiectionem mouit côtra ſeipſum, arguebat namq; ſic, habitus generatur ex actib. ergo intellectio, veluti actio immanens eſt productiua alicuius, idéq; aduertit Barg. expon. do diſt. 3. quæſt. vlt. in fin. immo Scotus contra Henricum arguens in 1. d. 3. q. 7. vtitur hoc axiomate Ariſtotelis, habitum generari ex frequentatis actib. vt Ariſt. habet 2. ethic. c. 1. licet autem cauſetur etiam à potentia, non tamen eſt degandum cauſari quoq; ex actubus. nõ ergo ſoluit Patentin. euaſionem, & argumentum.

Vulpis reſponſio.

6 Vulpes t. 3. de Trin. diſp. 52. ar. 5. nu. 12. reſpondet, quod licet in nobis actus intelligendi ſit forma actiua, non tamen per modum potentiæ vitalis: vnde cum arguitur penes ipſum authoritate Scoti ſupra, quòd nõ repugnat actui intelligendi, vt ſit vera forma actiua, ergo non repugnabit intellectioni paternæ eſſe principium Verbi, negat ſequelã, quia licet actus intelligendi ſit forma actiua; non tamen eſt actiua per modum potentiæ vitalis: & idem prius dixerat num. 6. vnde concludit actum intelligendi, etiam in natura creata, non eſſe principium formale, & proximum quo.

Contradicit Scoto.

7 Iſte etiam Scotiſta nouiſſimus apertiſſimè côtradicit Scoto: & oſtêditur, etenim Scotus locis recenſitis apertè docet actum intelligendi eſſe formam actiuam; ait autem d. 3. q. 6. in fin. *dico breuiter quod actus eſt generatiuus habitus, ſicut forma aliqua eſt cauſa, vel ratio cauſandi aliam formam, ſicut lumen ſolis in medio eſt ratio cauſandi calorem: non eſt autem talis actus gignitiuus vt actio, ſed tali actione gignitur, tam actus, quam habitus, vt terminus talis actionis.* hæc Scotus. cur ergo negandum actum eſſe principiũ quo formale, dum Scotus apertè docet tale eſſe: docet quidem non cauſare vt actio eſt, ſcilicet de genere actionis, ſiuè relationis, licet mediante tali actione cauſet, non tamen cauſare, vt principium quo, & vt forma abſoluta: quod etiã aduertit Bargius vbi ſup. Inſuper idem Vulpes vidit loca hæc Scoti, quæ etiam citat, afferta que hanc eandem Scoti einſdem doctrinam, & nihilominus reſpuit eam; dum namque negat inde actum cauſare vt principium quo, quod docuit Scotus, apertè illudit doctrinæ ſui Scoti. Item quid opus eſt recurrere ad potentiam vitalem: damus quidẽ actum non eſſe potẽtiam viuentem, animalem, vitalem, & ſimilia, licet ipſe actus ſit operatio vitæ, ſeu vitalis: hoc enim non obſtante, non negat Scotus actum producere habitum.

Radę reſpõſio.

8 Rada, 1. p. controu. 7. in explicatione ſententiæ Scoti reſpondet ad Caetan. actum quidem eſſe principiũ habitus non vt *actio* eſt, ſed vt principium *quo*; quia intellectio nõ eſt actio de genere actionis, ſed de genere qualitatis, ideo non cauſat vt actio, ſed cauſat ſub ratione principij *quo*, & habitus ſe habet ad actus ſicut cauſatum ad cauſam, non autem ſicut terminus ad actionem, cum actus, ſeu intellectio non ſit actio. idem habet Poſnanus in 1. d. 27. q. 1. art. 3. in Cenſura Aduerſariorum.

Obſtatur, côtra eum; & adducitur contradictio apparẽs ex Scoto.

9 Doctrina hæc eſt omnino germana Scoti locis vt ſup. viſum enim eſt Scotum docere actum cauſare nõ vt actio eſt, ſed vt forma eſt abſoluta. Hoc tamen ſtante non eſt adhuc ſolutus nodus difficultatis, & arguitur, quia ſi intelligendi actus eſt principium *quo* habitus, ergo pariter in Patre actus eſſentialis intelligendi erit principium quo ipſius Verbi: hoc autem negant omnes Scotiſtæ cum eodem Scoto; igitur hinc duo inferuntur, primum, quod reſponſio Radę nõ

pro-

prodeſt; ſecundum, quod Scotus non loquatur conſequenter ſibi ipſi, probadum namq; docet actum eſſe productiuum habitus, ergo actus intelligentiæ Patris erit productiuus Verbi, militat enim par ratio vtrobiq; & confirmatur, quia multo amplius id concedi debet in Patre, cur namq; actui intellectus finiti, creati, & limitati cõpetet actiuitas, & eadem non competet actui, ſiue intellectioui Intellectus diuini, & infiniti? non dico in ordine ad producendum habitum; hoc namq; cõtingit in agente creato procedente de imperfecto ad perfectum, & de inhabili, ac indiſpoſito ad ſeipſum habilitatum; & rite diſpoſitum, quæ imperfectionem dicunt, longè quidem à Deo: igitur aliunde competet ei ratio producendi, nempè in ordine ad producibile Verbum: & in hoc, ſicut in cæteris non debet actus diuinæ intelligentiæ eſſe minoris, debilioriſq; conditionis actu intelligẽtiæ creatæ, vt hæc quidem ſit fæcunda, & productiua, illa omnino ſterilis, & in fæcunda.

Sententia propria.

10 Ego exiſtimo, ſi mea non me fallit ſententia, eſſe omnino parem rationem tum in diuinis, tum in humanis, ſemotis tamen imperfectionibus. Vnde dico quod ſicut actus intelligẽtiæ noſtræ eſt productiuus, ita etiam eſt productiuus actus intelligẽtiæ Patris quantum eſt de ſe, & vtique produceret niſi aliunde haberetur anterior ratio principij productiui: explico, actus noſtræ intelligentiæ eſt productiuus habitus, vt patuit, ita etiam deberet eſſe productiuus actus intelligentiæ eſſentialis, licet non productiuus habitus; quia alias eſſet inferioris conditionis, vt bene concluſum eſt nuper: hoc tamen inter vtrumq; actũ intereſt, quod noſter & eſt productiuus, & iam de facto producit, Dei vero eſt ſolũmodo productiuus de ſe non autem de facto producit, ſufficiat vero dicere, quod quantum eſt de ſe eſt productiuus. Quod ſi quęras cur de facto non producit, Reſp. quia iam præhabetur ante ipſum, id, quod eſt perfectum, & radicale principium productiuum: id vero eſt memoria fæcunda conſtans ex intellectu in actu primo, vna cum diuina eſſentia in ratione obiecti intelligibilis in actu primo: Hoc ſtante, dum habemus principium hoc, quod eſt ſufficientiſſimum, vna cum Patre ad producendum Verbum, hoc quidem erit vtique principium: intelligentia vero non pertinet intrinſecè ad memoriã, ſed eſt quaſi effectus quaſi productus per eam, vt loquitur Scotus, licet non ſit verè productus, cum ſit notitia ingenita, & improducta; cum igitur ipſa ſit poſterior ipſa memoria, & conſequenter poſterior principio productiuo, vtique non ei competit producere: & hoc quadrat dictum Auguſt. 15. Trin. c. 7. 18. *Verbum gigni non ex intelligentia, ſed ex memoria.* Propter aliam inſuper rationem intelligentia Patris non producit de facto, quia ſi quid haberet producere, id eſſet habitus, ſicut in nobis per actum, ſiuè actus intelligendi producitur habitus; at Dei intellectus non eget ad intelligendum habilitate, & habitu, cũ de ſe ſit infinitæ, & perfectiſsimæ intelligentiæ, non procedens de imperfecto ad perfectum, ſiuę de inhabili ad habilem vt nos: tum quoq; quia habitus produci ſolet per multiplicationem actuum (licet quandoque vnus intenſus, & fortis ac vehemens actus poſſit producere habitum) Dei vero Intellectus non eget plurificatione actuum, cum ille vnicus ſit infinitus intenſiue, quo comprehendit omnia, & extenſiuè æquiualeat infinitis actibus, & obiectis, ſi darentur: ex quo tamen eius eſt vnicus actus, non quidem eſt productiuus, quia memoria eſt principium & non actus, cum potius ipſe actus ſit quaſi productus, & noſtro modo intelligendi ordine naturæ poſterior ſit ipſa eſſentia, à qua emanat, ſiue à qua eſt quaſi, ſeu impropriè productus.

Actus intelligentię eſſentialis quantum eſt de ſe eſt productiuus.

Cur autẽ de facto nõ producit.

Intellectus diuinus non eget habitu, et habilitate ad intelligendũ.

11 Ad reſponſionem ergo Caetani, concedimus actionem immanẽtem quandoque eſſe alicuius productiuam, vt actus habitus; nihilominus potentia talis actus non debet excedere vires ſuas, nec debet exire extra officium, & munus ſuum: at munus actus intellectus erit producere habitum ibi tamen, vbi producibilis eſt:

Actione immanenti aliquid producitur, vbi producibile eſt.

vbi

Digitized by Google

vbi vero nõ eſt dabilis talis habitus, nihil vtique producet; cum autem in intellectu paterno non ſit producibilis hic habitus, ſequitur vt nil producat talis actus ſuæ eſſentialis intelligentiæ: quia tandem, Verbum habet pro ſuo principio non intelligentiã, ſed memoriam ex Auguſt. reſtat vt actus intelligentiæ Patris nõ ſit productiuus Verbi, & ita remanet ratio Scoti, vt per operationem immanentem nil producatur.

Capreoli reſponſio.

12 Reſpondet etiam Capreolus ad principale argum. differentiam actionis tranſeuntis, & immanentis in conſiſtere, vt tranſiens recipiatur in ſubiecto extra, & diſtincto à potẽtia operante, immanens recipiatur in ſubiecto eiuſdem potentiæ operãtis. in 1.d.27.quæſt.2. ſed reſpõſio hæc facilè diluitur, & quidẽ propter duo pro nunc, diſtinguitur operatio immanens, & tranſiens: vnum, quia trãſiens recipitur extra in ſubiecto diſtincto; alterum, quia habet pro termino aliquid productum: quę duo nõ ſunt in immanenti, tum quia ſubiectatur in potẽtia operante; tum quoque quia per ipſam nihil producitur: Capreolus confugit ad primum ſolũmodo diſcrimen: quod quidem inſufficiens eſt, nec eo contentus eſt Ariſtot. quinimo addit ſecũdùm de productione, vel non productione, & propterea manet argũmentum in robore: cum igitur intelligentia eſſẽtialis ſit actio immanens, nedum debet remanere in eadem potentia, verum nihil produci debet per eam.

Cõfutatur.

13 Arguo inſuper contra vtrũq; tum Capr. tum Caet. cæteroſq. ita Gloſſantibus Ariſtotelem: & quæro vtrum diſtinctio ab Ariſtot. excogitata ſit per ſe, aut per accidens: ſi ſecundum, ergo inſufficienter nobis tradidit doctrinam, & diſtinctionem operationis vtriuſq; immo poſſemus nõ curare de hac ariſtotelica doctrina data de diſtinctione per accidens, quia quæ ſunt per accidens excludũtur ab arte, ex eod. Ariſt. ſi primum ergo nullatenus intellectioni competet eſſe verbi productiua, prob. aliàs deſtrueretur natura, & eſſentialitas talis operationis immanentis, ad quã per ſe, & eſſentialiter ſpectat, vt non ſit productiua.

Vltimum potentiæ operantis operatione immanẽti, eſt vſus, nõ opus.

14 Item idem Philoſophus ſic ait, *Quanquam in quibuſdam vltimum eſt vſus, vt videndi potentiæ viſio, vbi nihil aliud à viſu ſit opus.* ex quibus docet, vltimum potentiæ, immanenti operatione operantis, eſſe vſum: vſum quidem, non opus: non opus producibile, ſed vſum eius, ſiue vſum ſuæ operationis, ſicut potentiæ viſiuæ vltimum non eſt opus producibile per viſionem, non enim per viſionem parietis producitur ab oculo paries: licet producatur in pariete denominatio quædam extrinſeca quatenus de prius non viſo, inde denominatur paries viſus: erit igitur vltimum talis potentiæ vſus, ſed vſus potentiæ viſiuæ eſt viſio, & hoc cõtenta eſt ipſa potentia. Accedit, quod, ex eod. tales operationes ſunt vltima perfectio potentię: quod ſi ita eſt, ſequitur vt potentia nil vltra exquirat, quod producat. Reſpõdere: Caetan. actionem immanentem eſſe vltimũ potentiæ, ſiue vltimam perfectionem potentiæ eatenus quidem, quatenus ipſius operatio non ordinatur ad opus propter ſeipſam, ſed quatenus opus producibile debet habere eſſe ex ipſa: itaque nõ erit productio, gratia, & indigentia ſui, ſed vt aliud recipiat eſſe per eam. Doctrina hæc poteſt eſſe vera, licet Scotiſtæ ipſi aduerſentur; quia actus noſtri intellectus producunt habitum: & ordinantur ad habitum: talis autem ordinatio non eſt propter actus, quia actus non indigent habitu, cum ipſi potius dent eſſe habitui; ſed ordinabilitas productionis erit propter ipſos habitus, quia habitus egent actibus ad hoc, vt producantur à natura creata, ex quo excluduntur habitus infuſi, qui creantur à Deo ſine actibus, eſt ergo verum quod actus ordinãtur ad productionem habitus, at non propter ſe, nec propter indigentiam ſui, ſed propter indigentiam habitus, qui poſtulat neceſſario produci ex actibus: ex hac vero doctrina non licet inferre in diuinis, vt Verbum producatur ex intelligentia, quia principiũ Verbi nõ eſt intelligẽtia, ſed memoria.

15 & hinc vltro arguitur, Auguſtinus 15. de Trin. c.10.24. ait *Verbũ non gignitur ab intelligentia, ſed ex memoria*: ſi autem gigneretur ex actuali intellectione, iam gigneretur ex intelligentia, quod eſt contra Auguſt. Reſpondet Caetan intelligentiam quidem non eſſe principium formale *quo*, Verbi, & ita loquitur Auguſtin. ſed eſſe ipſam gignitionem producitur ergo ab intelligentia, quatenus gignitio eſt, non quatenus principiũ formale *quo*, quia id eſt memoria. Verum quæro quid intelligat per gignitionem; aut intelligit quid abſolutũ, aut quid reſpectiuum, ſeu relationẽ: ſi primum, ergo erit princ pium *quo*, vel *quod*; non enim datur tertium membrum: non quidem principium *quo*, quia id eſt ſuppoſitum: nec principium *quo*, quia ipſe negat produci ab intelligentia, vt principio *quo*. Remanet igitur, dum non eſt quid abſolutum, vt ſit relatio ipſa gignitio, ſiue ipſa intelligẽtia: hinc autem ſequitur actum intelligendi eſſe relationem formaliter, prob. per te intelligentia eſt gignitio, ſed gignitio eſt relatio, quia non forma abſoluta vt monſtratum eſt. ergo actus intelligẽtiæ eſſentialis eſt relatio; ſed quorſum hæc? quis namque dicet intellectionem eſſe relationem, cum ſit forma abſoluta, ſicut cæteræ operationes immanentes. Item Ariſtot. 1. & 10. Ethyc. ait, *fœlicitas eſt operatio optima*, quæ non eſt, niſi intellectio ex eod. Ariſtot. 12. met. 6. at relatio non eſt talis de ſe; inſuper ſola relatio non eſt vltimus finis ſubſtantiæ præſertim perfectæ: ſed fœlicitas conſiſtens in intellectione ex Ariſt. eſt vltimus finis naturæ intellectualis. Cum igitur intellectio Patris, ſicut & noſtra, ſit quid abſolutum, non poterit eſſe gignitio, quia eſſet relatio, ſiue eſſet actio de genere actionis. cum potius intellectio de ſui natura ſit actio, & forma abſoluta de genere qualitatis.

Suarij reſponſio. 16 Suar. 1. Trin. cap. 8. reſpondẽs ad Auguſt. ait Auguſtinum loqui potius de intellectu humano, quã diuino paterno: & quidem intellectus humanus fœcundus eatenus eſt, quatenus eſt ſolummodo in actu primo: diuinus verò fœcundus vtroque modo, tum in actu primo, tum in actu ſecũdo, mediante intelligentia eſſentiali emanante ſeu quaſi producta, vt loquitur Scotus: indeq; fœcundus quoque erit ad actum alium verè productum, quod eſt Verbum. Gloſa hæc voluntaria eſt, & ſolùm è ſuo Marte deprompta: vt dicat fœcunditatem actus quaſi producti, eſſe principium vlterioris fœcunditatis ad producendum Verbum: licet namque vterque actus ſit in Deo, & vterque à diuina manãs natura atq; vnus altero prior, nihilominus qua cõſequentia infert, vt dum ambo manant à diuina Eſſentia, actus ille prior ſit principium iſtius vlterioris Et cum dicit Intellectum diuinum eſſe fœcundum ſecundum vtrumq; actum, quid infert? ergo actus ille primus improductus notitiæ ingenitæ erit principium actus notitiæ genitæ, negatur ſequela, quoniam comparantur hi duo actus inter ſe ſub ratione prioris, & poſterioris, non autem ſua ratione cauſæ, & cauſati, dum nullus cauſat alterum, licet ambo dicant ordinem ad eandem naturam, à qua dimanant. *Improbatur.*

17 Vlterius arguitur principaliter. ſi per intelligere producitur Verbũ, ergo tota Trinitas generat Verbum, quod tamẽ competit ſoli Patri: prob. ſequ. intelligere in diuinis eſt quid eſſentiale commune toti Trinitati, dicere autem eſt notionali competens ſoli Patri. ergo per dicere producitur, & non per intelligere. Reſponſio communis Thomiſtarum ea eſt, vt intelligere conſideretur vel quatenus intellectio eſt, vel quatenus dictio eſt: primo modo eſt communis toti Trinitati, & per eam non producitur Verbum: ſecundo modo eſt propria Patri, & per hanc generat Verbum. ratio vtriuſque acceptionis ea eſt, quia intellectio, & dictio ſunt vnus actus, ſed diſtinguũtur virtualiter, quapropter mirum non eſt vt ratione virtualis diſtinctionis, modo ſit intellectio, quæ communis eſt Trinitati, modo ſit dictio, ſeu gignitio, quæ in ſolo eſt Patre. *Arguitur ad principale intentum.*

18 Reſponſio hæc variè retunditur à Scotiſtis: ſed relictis plurimis qui-

quibus impugnari poteſt, hoc ſolo impugnabo, quæ impugnatio erit quoque argnmentum inſolubile pro ſententia Scoti. Et quidem ex data reſpõſione Thomiſtæ velint, nolint, incidunt in ſententiam Scoti: demõſtro, Scotus ait Verbum produci per dicere, hoc idem confitentur Thomiſtæ, aiẽtes produci per intellectionem, quæ qnatenus eſt in Patre eſt dicere: Scotus docet non produci per intelligere, hoc quoque Thomiſtæ docent non produci per intelligere, vt intellectio eſt, quatenus communis toti Trinitati: Scotus inquit, ideo non produci per intelligere, quia ſequeretur totam Trinitatem producere, quatenus intelligere eſt cõmune Trinitati, & Thomiſtæ inquiunt non produci per intelligere quatenus eſt commune Trinitati, quia verè tota Trinitas produceret, vides ergo quomodo per talem diſtinctionẽ deſcendunt Thomiſtæ in ſententiam Scoti, defaticati efficaciſſimo hoc inter cætera, argumento: ad quod ſic reſpondentes incidunt in ſententiam Scoti; non enim aliud intendit Scotus, niſi probare Verbum non produci per intelligere, quia id eſt commune Trinitati, ſed per dicere, quod eſt in ſolo Patre, & hoc totum confitentur Thomiſtæ.

19 Dices, adeſt maxima differentia inter Scotum, & Thomiſtas, quia Scotus intelligere, & dicere ait diſtinqui formaliter, Thomiſtæ virtualiter, ſiue ratione habente fundamentum in re virtualiter, & propterea nõ eſt vna eorum ſententia. Verum hoc nihil eſt ad rem ipſam: & quidem, vt hinc incipiam, non quærimus in præſentiarum, vtrum hi actus diſtinguantur formaliter, vel ratione actualiter, vel virtualiter, non enim quęſtio agitatur modo ſub iſtis terminis, iam namque in proprio quęſito viſum eſt vtrum in diuinis detur diſtinctio formalis; ſed ſuppoſita iam aliquali diſtinctione inter hæc, ſiue actuali formali, ſiue ratione, ac virtuali, quæritur ſub qua formalitate, ſeu ſub qua ratione Verbum producatur, vtrum ſub ratione intelligendi, an ſub ratione dicendi: iam quidẽ conſtat in vtraque ſchola vtrumque actum intelligendi, & dicendi eſſe idẽ realiter; quia tamen diſtingnuntur aliquo modo, vt vtrique concedunt, quæritur de iſto vno reali, ſeu de iſtis, quæ ſunt realiter idem, & aliquo modo diſtincta, quæritur, inqnam, ſub qua ratione producunt, vtrum ſub ratione intellectionis, vt intellectio eſt, in ſenſu reduplicatiuo, an ſub ratione intellectionis, pront dictio eſt: vtrique apertè fatentur produci per intellectionem, non prout intellectio eſt in ſenſu reduplicatiuo, quia vt ſic eſt cõmunis toti Trinitati, indeq; tota Trinitas produceret, ſed per intellectionem vt dictio eſt in ſenſu reduplicatiuo, quia vt ſic eſt ſolummodo in Patre, & non eſt commune Trinitati: hæc tota eſt germana ſententia Scoti, quia Scotus vt inconueniens vitaret de intellectione, quatenus cõmunis eſt Trinitati, quia per eam tota Trinitas produceret, dixit non per intellectionem produci, ſed per dictionem. habemus ergo Thomiſtas incidere apertè in ſententiã Scoti.

An diſcrepẽt Diuus Thom. & Scotus.

20 Et hinc dicimus, vel quod nõ diſcrepent D. Thom. & Scotus; vel quod Thomiſtæ declarando D. Thomam, incidunt in ſententiam Scoti: quod ſi concederetur, potius dicendum eſſet Thomiſtas in ſententiam incidere Scoti, quàm in Diui Thomę Scotiſtas, quoniam hi nullo pacto concedunt concnrrere intellectionẽ ad Verbi productionem, cum tamen viceuerſa illi aſſerant intellectionem concurrere, vt dictionem. Quidquid tamen ſit, licet Thomiſtæ incidant in ſentẽtiam Scoti, nihilominus etiã aliunde ſententia Scoti longe diuerſa eſt à ſententia D. Tho. cum nullatenus velit Scotus produci per intelligere, tanquam per actum ſecundum, vt vult D. Tho. ſed ſolum per memoriã in actu primo, & per *dicere*, & in hoc non poſſunt conuenire: vnde Scotus cum eo non conuenit, tum quia negat produci per intelligere; tum quia ait produci non ex intelligentia, ſiue ex actu ſecundo, ſed ex memoria in actu primo cum Augu. Thomiſtæ vero conueniunt cum eo, dum dicunt produci per dicere, quia

id eſt ſolius Patris:& non per intelligere,quia id eſt commune Trinitati: licet diſcrèpèt ab eodem in eo, quod dicunt produci per intelligere, quãuis intelligere illud conſideretur non prout eſt totius Trinitatis, ſed prout ſolius Patris:in re tamen non videntur diſcrepare à Scoto,quia idem eſt intelligere prout eſt ſolius Patris, ac dicere : dum autem aiũt produci per intelligere quatenus ſolius Patris,ſeu quatenus eſt dicere, idem aiunt, ac Scotus, dicẽs produci non per intelligere, ſed per dicere: Vnde vel vidẽtur ſolum diſcrepare in modo loquẽdi. Confirmatur,quia ſi petas à Scoto, vtrum intellectio eſſentialis, & notionalis ſint idem realiter, reſpondebit affirmatiuè; quia intelligere,& *dicere* ſunt idem realiter : quod ſi cõtra eum vrgeas,ergo Verbum producitur per intelligere, quia intelligere eſt idem,ac dicere, reſpondebit,conceſſa identitate reali, diſtingui formaliter, ac propterea ſequi produci per *dicere*,non per intelligere. Quod ſi iterum vrgeas, ſunt idem realiter, ergo producitur realiter per intelligere,patet, quia eſt eadem res vtriuſque;reſpondebit concedendo produci per intelligere realiter,non formaliter: realiter quidem,quia eſt idem realiter cum *dicere*: formaliter non, dum diſtinguitur formaliter:ſicut data diſtinctione inter intellectum, & voluntatem, ſubiectum, paſſioneſq; in creaturis, remanente identitate reali penes Scotiſtas valeret dicere, intellectus eſt voluntas realiter: ſubiectum eſt paſſio realiter, licet non formaliter:ita valeret aſſerere intelligere in diuinis eſt *dicere* realiter,licet non formaliter,ergo valet conſequẽtia,producitur Verbum per dicere, ergo etiam per intelligere *realiter*,ratione identitatis realis; vtique valet; ergo conueniunt Thomiſtæ, & Scotiſtæ:vtique in ſenſu hoc conueniũt, quia in diuinis omnia ſunt vnum eſſentialiter:at diſcrepant ratione diſtinctionis formalis: quidquid tamen ſit, aliunde diſſident, penes produci per intelligere formaliter, non enim intellectione producit Pater, nec tãquam actu primo, & formali, quia id eſt ſola memoria in actũ primo: nec tanquam gignitione formali,ſiue ratione gignendi, quia intellectio non eſt actio de genere actionis, ſed eſt quid abſolutum, & de genere qualitatis ſecundùm ſe:& ſola denominatione grammaticali appellatur actio, quin potius intellectio ipſa, cum cæteris operationibus immanentibus, appellandæ ſint *operationes*, quam *actiones*.

21 Ad principale autem intentũ redeundo,arguitur inſuper, ſi per intelligere habetur Verbum, ergo darentur in diuinis duo Verba: prob. ſequ. vnum Verbum producitur per memoriam teſte Auguſt. alterũ producitur ab intelligentia per D. Tho. ergo habemus duo Verba: ſicq; habebimus duos Filios, nomen namq; Verbi competit ſoli Filio, & ita vnicum illud Verbũ productum per memoriam non adæquaret potentiam generatiuam Patris,ſicque poſſet Pater producere plura Verba,donec haberetur terminus adæquatus, ſiue Verbum adęquatum potentię gignitiuæ, quod, iuxta loquutionem Henrici exhauriret potẽtiam generatiuã Patris: merito autem in Deo eſt vnicum Verbum, quia illud eſt omnino terminus adæquatus productiuæ intellectiuæ potentiæ, vltra quod non expetitur aliud Verbum, alias illud non eſſet adæquatum,& dum produceretur aliud Verbum, deſtrueretur Trinitas, & haberetur quaternitas: immo ſi poſſunt duo eſſe Verba,ergo & infinita,vel ſaltem plura, & plura, donec ventum eſſet ad vltimum Verbum. *Ex inconuenientib.*

22 Rurſus ex tali opinione ſequitur dari infinitas in Deo intellectiones, ſiue infinita Verba, prob. quæro de intellectione eſſentiali productiua Verbi, vel namque ipſa habet eſſe à memoria, vel ab alia intellectione: ſi primum,ergo Verbum quoque notionale & genitum habere poterit eſſe à memoria, non enim eſt diſpar ratio : ſi ſecundum, quæro de illa alia,per quam intellectio eſſẽtialis habet eſſe, aut eſt immediatè à memoria, aut ab alia intelligentia;ſi à memoria, ergo ſimiliter & Verbũ; ſi ab

ſi ab alia intelligentia, quæro de hac inſuper vtrum ſit à memoria, an ab intelligentia; vt prius, & ſic dabimus proceſſum in infinitum;igitur qua ratione notitia eſſentialis eſt immediatè, & non per aliam anteeedētem notitiam, ita Verbum erit à memoria immediatè, & non per intelligentiam eſſentialem productum.

23 Item ſequeretur, Verbum eſſe immediatius vèrbũ intellectionis, quàm Eſſentiæ: id verò eſt falſum: prob. ſequ. effectus eſt immediatius effectus cauſæ proximioris, à qua producitur; immediatior autem eſſet Verbo intellectio, quàm Eſſentia, vt ipſo naturæ ordo demonſtrat; ſiquidem Eſſentia eſt radix, & ab ea emanat intelligentia ingenita, & ab hac producitur Verbum, ergo erit Verbum immediatius notitiæ, quàm Eſſentiæ: ineonueniens vero probatur, tum quia dandum eſſet aliud anterius Verbum, quod immediatè Eſſentiam declararet, vel quod minimè poſſet eadē Eſſentia immediatè exprimi per Verbum: probatur primum, ait namque Auguſt. 15. Trin. 10. *formata quippe cogitatio ab ea re, quam mente tenemus, Verbum eſt:* eſt autē ſenſus, quod Verbum eſt cognitio producta immediatè à memoria in actu primo, ergo dandum eſt Verbum, quod ſit à memoria immediatè. ſecundum patet, etenim dum Verbum non eſt à memoria immediatè, ſed mediante intelligentia. ſequitur non poſſe memoriā immediatè declarari per Verbum.

24 Hine deducitur Aduerſarius ad vlterius ineonueniens, ſiquidem, ſi per impoſſibile Pater non haberet notitiam illam ingenitam, quæro vtrū poſſet producere Verbum? vtique poſſet, quia haberet in ſe principium ſufficientiſſimum nempe Eſſentiam præſentem ſub ratione actu intelligibilis, nempe in actu primo, quod eſt memoria fæcunda, & hoc ſufficit; ergo nunc etiam eadem memoria ſufficit. Diſcurſus confirmatur, & declaratur ex eo, quod accidit in nobis; ſiquidem intellectus noſter pręſente ſibi obiecto mediante ſpecie intelligibili producit verbum creatum; illa namque ſpecies fæcundat intellectū, itaut tanquam inde grauidus pariat verbum; ergo ſimiliter in Deo, demptis imperfectionib. ſuffieit præsētialitas Eſſentiæ ſuo diuino Intellectui, vt generet Verbum: quod ſi inter memoriam, & Verbum mediat notitia improducta, ea nihil confert ad Verbum, non enim præcedit vt cauſa, vt dictum eſt.

25 Actionis item non eſt actio ex Auguſt. ſup. eſſet vero actionis actio, ſi notitia produceret Verbum. antecedens deductū fuit ſup. ex Ariſt. cum ponit viſum, & viſionem, & vltra hoc, nihil amplius per viſionem productum. quia viſio eſt actio: & cum ſit actio de genere qualitatis, nil producet; agere namq; competit actioni de genere actionis, ſiue relationis, quia ipſa tanquam via producitur aliquid, vt domificatione domus; cæterū intellectio non eſt actio de genere actionis, cum non ſit relatio, ſed de genere qualitatis, cum ſit forma abſoluta, licet ſub tali qualitate fundetur inde relatio ad terminum, ſiue potius ab obiectum: dixi, potius ad obiectū, quia actio de genere actionis dicit ordinem ad terminum; actio vero de genere qualitatis dicit ordinem, non propriè ad terminum ſub ratione termini, ſed ſub ratione obiecti; ratio vtriuſq; quoniam terminus eſt is, qui habetur per productionem, actioni vero de genere actionis cōuenit producere. ergo illa habet ordinem ad terminum: obiectum vero eſt id, quod obiicitur potentiæ vt intelligatur, nō vt producatur, ergo intellectio habebit ordinem ad id ſub ratione obiecti, non ſub ratione termini producti; quamuis abſtrahendo à productione, etiam obiectum cognitum habeat rationem termini, dum ei competit & cauſare, & terminare cognitionem: & multo magis patet vbi obiectum cognitum non habet rationem motiui, ſed ſolum terminatiui, vt creaturę cognitæ penes intellectum diuinum: & relationes penes Intellectum etiam creatum, ſiue ſecundæ intentiones, ſiue entia rationis, quæ non cauſant, ſed terminant ſolummodo cognitionem, cum cognitio cauſetur motiue ex eorum ſubſtratis, & abſolutis, pri-

miſq;

miſq; conceptib,ſeu intentionibus ad ſummum igitur actionis nõ eſt actio, ita nec intellectionis erit gignitio Verbi.

Intellectio an ſit verè, vel ſimilitudinariè actio.

26 Occaſione huius argumenti afferenda eſt explicatio cuiuſdam loci Ariſ.de actione; ipſe ſiquidem 9.met. c.7. intellectionem comprehẽdit ſub nomine actionis: ergo erit principiũ productiuum, nedum operatiuum: & vltra nomen operatiui, induet quoq; nomen productiui, quod videtur infringere ea, quæ diximus, quod Patris intellectio non poſſit eſſe actio productiua, Ariſtoteles namq; appellat intellectionem actionem, ergo productionem. Sed intelligentia Ariſtotelis talis eſt, non quidem vt intellectio ſit verè, & propriè, ſed ſolummodo ſimilitudinariè, & æquiuoce actio, propter ſimilitudinem, quam habet cum vera actione: vnde ſciendũ actioni tria competere, primum quod habeat eſſe dependenter in fieri, & conſeruari à ſua cauſa; qua ceſſante, corrumperetur actio, vt patet de lumine, quod habet eſſe continuo à ſole, quo obſcurato ceſſat lumen: & aer illuminatus, cuius illuminatio pendet in fieri, & conſeruari à ſole, quo ceſſante, ſiue ceſſante altero corpore illuſtrante, fit aer obſcurus. ſecundum eſt, quod actio habeat terminum ad quem tendat, dicit namq; neceſſario relationem ad terminum, vt magis patebit ex tertia conditione: vnde tertium quod ei conuenit, eſt, vt habeat terminum productum, ſeu habeatur terminus productus per eam; actio namq; dum eſt productiua, vtique alicuius termini erit productiua. his ſuppoſitis, loquẽdo de intellectione, ſicut & de cæteris operationibus immanentibus, habent primum, & ſecundum requiſitum actionis de genere actionis, quoniam intellectio, volitio, viſio, & huiuſmodi in tantum habent eſſe, in quantum pendẽt à ſuis potentijs, vnde ceſſante ab operatione potentia, ceſſat & ipſa operatio: item ordinantur ad terminum, quia viſio eſt alicuius viſibilis viſio, igitur intellectio ſimiliter habebit ordinem ad ſuum obiectum intelligibile, ita de cæteris operationib. immanentibus, debent enim verſari circa propria obiecta: & iuxta has quidem conditiones conueniunt cum actione: circa conditionem autem tertiã diſcrepant ab ea, quia per eas nihil producitur: & propterea reſpiciunt quidem terminum abſolutè, ſed non ſub ratione producti: & hinc fit, vt Ariſtoteles appellet eas æquiuocè actiones, & ſimilitudinariè, non autem in rigore, & vniuocè; quin potius vocandæ ſint actiones grammaticaliter, non phyſice: atque verius appellandæ ſunt operationes, quam actiones; dum per eas potentia dicitur ſolummodo operari circa obiectum, nempè intelligendo, videndo, non autem quidquam ſimpliciter producendo. inſignis eſt hæc doctrina Scoti quolib.13. litt. DD. & 9.met.c.7. Et ex his inferunt aliqua Scotiſtæ, quod operationes immanẽtes ſunt infæcundæ; dum namq; nil producunt, infæcundæ quidem ſunt: nec mirum, quia ſunt talis naturæ, vt eis non competat fæcunditas, & productiuitas: ſignum nihilominus ſunt fæcunditatis potentiæ, vt dicetur.

Operationes immanentes sũt infæcundæ.

Obiectio

27 Et ex dictis corroboratur magis ſententia, quandoquidem operationes immanentes ſunt infæcundæ, ergo per intellectionem ingenitam non producitur Verbum. antecedens deducitur ex dictis; tum quoq; ex Ariſt.ſup. quod immanentes ſunt vltima perfectio potentiæ, & per ipſas non producitur opus: quomodo igitur poterit intellectio eſſentialis eſſe productiua, ſi ex ſui natura eſt infæcunda? Dices, infæcunditatem hanc derogare infinitæ notitiæ Dei; ergo non eſt infæcunda. Reſp. minime derogare, quia ſibi non competit fæcũditas; ſicut ſi dicamus Filium eſſe infæcundum ſimiliter & Spiritum ſanctum, nulla quidem iniuria fiet eis; ratio quia nec Filio, nec Spiritui ſancto competit generare: quod ſi competeret, & non generarent, vtique eſſet in eis injurioſa infæcunditas: ſicut iniuria eſſet æterni Patris ſi non eſſet fæcundus, & ſi non generaret; quoniam cõpetit ei omnino generare, & propterea eſt Pater, & memoria eius vocatur fæcunda, & iam habet partum, vt dicit, *ex vtero ante Luciferum genui te.*

Solutio.

Digitized by Google

in. 109. pſal. & Iſa. 66. *numquid ego, qui cæteris generationem tribuo, ſterilis ero?* conſimiliter de intellectione eſſentiali, non eſt eius iniuria, ſi infæcunda eſt, quia non ei competit quidquam producere, ſeu Verbum generare.

28 Verum eſt nihilominus, quod licet in ſe ſit infæcunda, tamen oſtendit fæcunditatem intellectus paterni: ſiquidem ipſa emanat ex obiecto primario, & per eã Pater eſt intelligens, ſapiens, & ſcit quæcunque ſcit: oſtenditque paterno intellectui diuitias perfectionum diuinæ eſſentiæ: adeo vt ea contentus ſit ad ſapiendum, non enim ſapit ſapientia genita Filij; ſed ingenita ex Auguſt.

Cur Pater producit Verbum, et non Creatura?

29 Percontaberis, ſi Pater iam eſt plenus ſapientia mediante notitia ingenita, cur eſt vt Verbũ inde producat: non enim deberet producere Verbum, dum antecedenter ad Verbum eſt plenè ſapiens, & non eſt ſapiens Verbo ex Auguſt. nec cognoſcit per Verbum: ergo fruſtra generat Verbum: prob. ſequ. ideo nos producimus Verbum, vt intelligamus per Verbum, & ſapientes ſimus per illud: at Pater non cognoſcit per Verbum, ergo fruſtra generat Verbum. Reſpõ alia ratione nos, alia ratione Patrem producere Verbũ: nos quidem producimus Verbum ex indigentia, Pater, vt ſic loquar, ex abundantia: nos producimus ex indigentia, inquam, Pater autem ex fæcunditate naturæ: nos producimus verbum, vt mediantè verbo intelligamus, Pater non producit vt mediante Verbo intelligat, quia iam antecedenter ad Verbum intelligit, ſed quia id exigit plena fæcunditas ſuæ naturæ: ſiue vt exhauriat fæcunditatem naturæ, vt loquitur Henric.

30 Ex his habetur ordo vtriuſque fæcunditatis, tum memoriæ creatæ, tũ diuinæ: & quidem in diuinis duo habentur ordinatè actus; primus eſſentialis, ſecundus notionalis: primus eſt actus notitiæ ingenitæ per ſimplicem emanationem prodeuntem ab eſſentia: ſecundus eſt notitia genita habẽs eſſe per veram productionem. primus neceſſario præcedit, ratio communis, quia eſſentialia ſunt priora notionalibus: & Pater antequam generet Filium eſt perfectè beatus: beatur autẽ per actus eſſentiales, inter quos eſt notitia ingenita, ergo hæc præcedit: ſecundus inde ſubſequitur, non vt intellectum perficiat Patris, nec vt eo mediante intelligat Pater; ſed id expoſtulat ordo eſſentialium, & notionalium, vt illa ad intra ſint priora notionalibus: itaq; in diuinis intelligere præcedit dicere, ſicut intellectio præcedit Verbum. in nobis autem viceuerſa, ſiquidem dicere præcedit intelligere, & prius eſt dicere, poſterius intelligere; quoniam ideo dicimus, ideſt producimus verbum, ſeu intellectionem, vt mediante verbo, ſeu intellectione intelligamus: & in hoc differimus à dicere, & intelligere in diuinis, quia non dicit Pater vt intelligat, nam aliunde intelligit, quàm per Verbum, nos dicimus, & producimus Verbum, vt intelligamus. Cæterum poterit eſſe comparatio ſpectãdo intellectionem eſſentialem in ordine ad extra: quo caſu talis intellectio erit poſt dicere, & poſt Verbum; patet, quia eſſentialia ad extra ſunt poſteriora notionalibus, ergo prius erit Verbum, & tota Trinitas, & inde Pater cum tota Trinitate intelligendo, & volendo producit ad extra; & in hoc ſenſu currit paritas, vt intellectio noſtra ſit poſt dicere, & intellectio eſſentialis Patris ad extra ſit poſt Trinitatem, & poſt productionem Verbi, vt demonſtratum fuit ex anteced. quæſt.

Memoria Patris, & Creaturæ cõparatio.

31 Hinc quoque conſtat alia cõuenientia, & diſcrepantia vtriuſque memoriæ: conuenientia quidem, quia vtraque eſt operatiua, & productiua: diſcrepantia vero, quia diuina prius eſt operatiua, inde productiua, dum prius Pater intelligit, quã producat, creata autem prius productiua, inde operatiua; ad hoc namque producimus verbum, vt intelligamus; & id ratione imperfectionis in nobis, ſummæ vero perfectionis in Patre, vt non egeat Verbo ad intelligendum, cum ſit ſapiens ſapientia ingenita, nos vero ſapiamus ſapientia producta, & genita.

32 Hinc denique patet ordo talium

Actus duo tum in divinis vnus nō eſt cauſa alterius.

lium actum operatiui, & productiui, vt in diuinis vnus non ſit cauſa alterius, vel viceuerſa: ſed ambo dicune ordinem ad idem principium, à quo emanant; itaut ſit ordo non cauſæ, & cauſati inter eos; ſed ordo quaſi effecti prioris ad effectum, ſeu quaſi effectum, immo potius productum poſteriorem, demendo inperfectiones. in nobis vero non ita, ſed eſt inter eos ordo cauſæ, & cauſati, ſiue talis ordo, qualis eſt inter actionem, & terminū productum; mediante namque noſtra dictione producitur Verbum, itaut ſit dictio ratio productiua intellectionis: vnde fallitur Caietan. 1. p. 27. art. 1. æſtimans in via Scoti actum dicendi, & intelligendi eſſe duos effectus ſubordinatos, cuius oppoſitum docuit Scot. in 1. d. 27. q. 1. & 9. met. c. 7.

Actus illi diſtinguūtur formaliter.

23 Ex omnibus vero elicitur, actus hos intelligendi, & dicendi diſtingui formaliter, licet ſint vnus, idemq; realiter. aſſertum eſt Scoti vbi ſupra, præſertim 1. d. 6. Ratio, quia intelligere eſt perfectio ſimpliciter: dicere nōn eſt perfectio ſimpliciter, ergo diſtinguuntur formaliter: maior prob. Pater eſt perfectè beatus tum volitione, tum intellectione; ergo volitio, & intellectio eſt perfectio ſimpliciter, quia non poteſt beari, niſi per id, quod eſt perfectio ſimpliciter, cum ipſe ſit perfectus ſimpliciter; perfectio namque ſimpliciter reddit ſubiectum perfectum ſimpliciter, quia forma dat eſſe, & denominationē ſubiecto. probatur minor, aliàs ſi dicere eſſet perfectio ſimpliciter, iam Pater eſſet perfectior Verbo, & Spiritu ſancto, quia neuter eorum dicit; & ita non æqualea diuinæ Perſonæ; nec Verbum, nec Spiritus ſanctus eſſent perfecti ſimpliciter. Item actio de genere actionis, & de genere qualitatis in Creatoris diſtinguuntur, vt viſio, & productio viſionis: ergo operatiuus actus abſolutus intelligēdi in Patre erit diſtinguēdus formaliter ab actione, ſeu dictione, ſiue productione Verbi. Inſuper Pater cōſtituitur in eſſe Patris, vt Pater, non per intelligere; nam id eſt commune tribus; ſed per dicere, quod eſt proprium Patris, & nullius alterius; ergo formaliter hæ rationes inter ſe diſtinguuntur; verè enim vna eſt vltima quaſi forma Patris, altera vero non eſt ſolius Patris, ſed omniū reliquæ rationes in propria quæſt. de infinitate relationum diuinarum.

ARTIC. III.

Reſpondetur argumentis primis artic.

Potentia vnius eſt vnicus actus, declar.

1 AD primum reſpōdetur, vnius quidem potentiæ eſſe vnicū actum, vnicum inquam realiter, plurificatum tamen, ſeu diſtinctum formaliter: tales ſunt actus intelligendi, & dicendi, qui ambo realiter ſunt vnus, cum realiter ſint idem: at multiplicantur eorum formalitates, iuxta rationem intelligendi, & dicendi. Argumentum inſuper hoc non potius militat contra Scotum, quàm contra eoſdem Thomiſtas: dum namque aiūt, intelligendi actum, & dicendi diſtingui virtualiter, vtique etiam ipſi plurificant actus iſtos virtualiter: quare, ſicut reſponderēt ipſi, eſſe ambos actus vnum realiter, plures virtualiter, ita & nos, vnū realiter, diſtinctos tamen formaliter. Reſpondetur inſuper propoſitionem illam, vnius potentiæ vnicus eſt actus, eſſe veram vbi potētia habet vnicam ſolummodo rationem operandi: at vbi adſunt plures operandi rationes, plures etiam erūt actus: & quidem diuinus intellectus, & eſt potentia operatiua, & eſt potentia productiua: vtraque autem potentia habet ſuum actum, formaliter tamen diſtinctum, ſiue virtualiter: vnde mirum non eſt, ſi hic habeamus hos actus. diſtinctiua vero reſpondendo dicimus, vnius potentiæ operatiuæ eſt vnicus actus operatiuus: vnius potentiæ productiuæ vnicus eſt actus productiuus. Dicimus tertio, axioma illud indigere vlteriori explicatione ſiquidem omnis potentia in operando, loquēdo de productiua, experitur duoa actus, vnum de genere actionis, alterum de genere qualitatis: vt potētia

tia viſiua in videndo experitur duos actus, primus eſt elicitio viſionis, quę elicitio eſt actio de genere actionis, veluti via ad terminum: ſecundus eſt actus ipſe viſionis productus, qui eſt operatio de genere qualitatis: ecce, inquam duos actus. conſimiliter loquendo de diuino Intellectu vt productiuus eſt, experitur actionem de genere actionis, quæ eſt dictio, ſiue generatio, & productio; experitur etiã terminum productum per dictionem, quod eſt Verbum. linquo gloſſas alias ad idem axioma, vnius potentiæ vnicus eſt actus, nempè adæquatus, plures inadæquati, & ſimilia, ſed hæc non faciunt ad ſubiectam materiam.

Non fruſtra multiplicantur actus illi.

2 Ad ſecundum reſponſio patet, vt ad primum, & cum dicis fruſtra multiplicari, falſum eſt, quia vterque neceſſarius eſt, tanquã terminus correſpondens ſuæ potẽtiæ; actus namq; eſſentialis, ſeu operatiuus correſpondet Intellectui prout eſt potẽtia operatiua: & actus notionalis productiuus correſpondet eidem prout eſt potentia productiua.

Pater ſi nõ intelligeret, etiam produceret Verbum.

3 Ad tertium, data hypotheſi, vtique Pater diceret Verbum, ſi per impoſſibile non intelligeret; ſicut enim nos abſque præuia intellectione producimus verbum, ita dato caſu poſſet Pater producere, ſi nihil antecedenter intelligeret: ſufficeret namq; memoria fæcunda, quæ ex Auguſt. eſt principium Verbi, non autem eſt intelligentia.

Primũ verbum producit Puer abſq; præuia intellectione.

4 Ad quartum, falſa eſt maior: experimur nãq; in nobis, quod abſq; præuia intellectione producendo verbum intelligimus. & quidem prima omnino intellectio producta à puero dum eluceſcere incipit vſus intelligẽtiæ, & rationis, non præſupponit aliã intellectionem, alias non eſſet prima, & ne demus proceſſum in infinitum; & tamen illa prima tunc producitur, qua quidẽ producta Puer incipit primo intelligere: ita & nos cum è ſomno expergiſcimur, primo dicimus, ſeu producimus, inde intelligimus. quod ſi in vigilia ad nouam intellectionem ſubſequentem intellectionem præcedunt aliæ intellectiones, & diſcurſus, id quidem erit per accidens, nõ enim intellectio cauſat intellectionem, ſed dictio eſt, quæ producit intellectionẽ. hinc falſum eſt axioma, qui nihil intelligit nihil dicit; ſupponit namq; dicere procedere ab intelligere, cum potius per dicere producatur intelligere. Vel ſi locum habet, vtique verum erit de intelligere habitualiter, & in actu primo; qui namq; non habet in intellectu ſuo obiectum præſens ſub ratione actu intelligibilis, vtique non poteſt dicere, ſeu producere verbum. Vel inſuper locum habebit in verbo vocali; ſiue namq; de amentibus loquamur, ſiue de ſanis, vtique aliquid prius mente concipiunt, ſiue confuſe, ſiue distincte, & inde vocaliter dicũt, verbo exprimendo ſuam mentem: indeq; per verbum vocale exprimunt verbum mentale, cæterum ad rem nõ eſt neceſſe intelligere præcedere ad ipſum dicere.

Qui nihil intelligit, nihil dicit, declar.

5 Ad quintum patet ſolutio ex reſponſione ad primum, & ſecundum.

6 Ad ſextum licet ſit proximior, non tamen competet ei producere, quia memoria eſt illa, quæ eſt connexiens principium, non intelligentia ex Auguſt. hoc modo Verbum produceretur per voluntatem, quia eſſentialia ſunt proximiora, & priora notionalib. vnde proximitas non eſt ratio producendi, ſed aliquid aliud.

Verbũ eſt viſio de viſione, declaratur.

7 Ad Auguſ. clara eſt eius mens, vt ibi de duplici agat viſione, altera actuali, habituali altera: & vna ſit ab altera: eſt autem viſio actualis ex viſione habituali: hæc eſt memoria fæcunda, & illa eſt intelligentia: eſt ergo ſenſus, verbum eſt viſio actualis de viſione habituali: ideſt, eſt intellectio genita de intellectione habituali, ſeu de intellectu fæcundo in actu primo: ita pariter eſt intellectio de intellectione, & ſcientia de ſcientia, itaut ſit expreſſio ſcientiæ actualis de memoria fæcunda, quæ eſt ſcientia habitualis. idem habet 15. Trin. c. 21. & de paruis c. 12. 32.

Dicimus verbum, et verbo.

8 Ad octauum, dicendum, quod cum ore loquimur dicimus verbum, & dicimus verbo: dicimus quidem verbum, quia producimus verbum vocale mediante ore, voce, cæteriſq; concurrentib. dicimus etiam verbo,

ſiquidem mediante verbo vocali explicamus, & declaramus verbum mẽtale: igitur vtrumq; præſtamus, primũ ſub ratione termini producti; & ſecũdum ſub ratione, & relatione exprimentis ad expreſſum. hec omnia conſimiliter præſtantur à Patre in diuinis; & quidem dicit Verbum, & dicit Verbo: dicit Verbum, dum producit Verbum: dicit Verbo, dum exprimit, & declarat mediante Verbo. dicere autem Verbum eſt idem ac producere; igitur dum dicit Verbo, & dicit Verbum, reſtat vt mediante dictione producat Verbum. hæc patent ex ſupradictis in quęſt. de verbo tum creato, tum diuino, vbi de relationibus actum eſt, quas importat Verbum.

9 Ad nouum falſa maior, ſed ſolummodo illa actio intellectus eſt intellectio, quæ eſt actio producta, prout eſt ipſamet intellectio; at actio, ſiue dictio eſt illa, qua fit productio, ſeu qua fit intellectio, igitur ea non eſt intellectio. patet ex dictis artic. 2. qua actio illa productiua eſt actio de genere actionis; at iſta nõ eſt intellectio; ſed eſt cauſa intellectionis: eſt namq; intellectio quid abſolutum de genere qualitatis: itaq; non omnis actus intellectus eſt intellectio. patet de cęteris potentijs; etenim viſio producitur à potentia viſiua: producitur autem mediante actione viſiua: verum vero viſio ſit actio productiua viſionis, an ipſa abſoluta qualitas producta, vtique non erit actio productiua, ſed qualitas, ergo non omnis actus potentiæ viſiuæ eſt viſio: ſic pariter dictio non erit intellectio, nec dicere erit intelligere, quia non omnis actus intellectus eſt intellectio, ſed ſolum intellectio producta.

Deus non creat actu operatiuo, ſed productiuo.

10 Ad decimum reſpondemus, quod Deo tum ad intra, tum ad extra, correſpondet in eius voluntate duplex actus, alter volendi alter producendi: primus vocatur operatiuus, alter productiuus, diſtincti formaliter, etiam in ordine ad extra: vt colligitur ex Scot. 1. d. 39. q. vn. litt. L. non enim creat mediante actu operatiuo, quia operationes ſunt gratia ſui, & ſunt vltimus terminus potentiarum; ſed creat actu productiuo; per ipſum namq; habemus productionem earũ. ita quoq; ad intra, tum de voluntate, tum de intellectu vltra actum operatiuum intelligẽdi, habet Pater actum productiuum dicendi, de qua re ſuo loco.

Verbũ eſt actus intelligendi nõ eſt cauſalis, ſed formalis.

11 Ad vndecimum, loquutio hęc verbum eſt actus intelligendi, non eſt cauſalis, ſed formalis: non cauſalis, quia non producitur per actum intelligendi. Similiter ex oppoſito dicere eſt intelligere, eſt propoſitio cauſalis in nobis, quia per dicere noſtrũ producitur noſtrum intelligere, ſicut per dicere Patris producitur non intelligere eſſentiale, ſed intellectio, & notitia genita, quæ eſt Verbum: non autẽ erit propoſitio, ſeu predicatio formalis, cum non ſit vera formaliter, dicere eſt intelligere, & dictio eſt intellectio, ſed cauſaliter vt eſt dictum. Item dictio eſt intellectio non eſt propoſitio in conſtructione intranſitiua, quia non eſt formalis, ſed tranſitiua, quia cauſalis.

12 Ad duodecimum, iam conſtat Valentinum negaſſe conſubſtantialitatem Verbi cum Patre; & propterea eum confutat D. Auguſt.

Patres non inueſtigarunt, vtrũ Verbũ producatur per intellectionem, an per dictionem.

13 Deniq; ad Patres primo dicendum Patres non curaſſe inueſtigare vtrum producatur per dictionem, an per intellectionem; hæc enim inueſtigant Scholaſtici; ſed intendiſſe docere, quod tunc dicimus, aut loquimur mentaliter, quãdo aliquid intelligimus, & cogitamus; quod ſane veriſſimum eſt; quapropter non faciunt contra nos: vel ſecundo dicendum vt ſup. quod conſtructiones iſtæ, dicere eſt cogitare: dicere eſt intelligere, vna cum ſimilibus loquutionibus Patrũ, non ſunt conſtructiones intranſitiuę, quia non ſunt formales: ſed ſunt conſtructiones tranſitiuæ, quia cauſales: etenim dictio eſt cauſa cogitationis; & intellectionis. Et inſuper vſurpant vnũ pro alio, ſicut vſurpari ſolet cauſa pro effectu, & effectus pro cauſa: ſeu via pro termino, & terminus pro via.

QVAE-

QVÆSTIO IX.

Vtrum ad generationem Verbi concurrat aliquo modo voluntas.

ARTIC. I.

Referuntur varia placita cum ſuis probationibus.

Multiplex ſenſus quæſtionis.

1 MVltiplici modo intelligi poteſt pręſens quęſtio, & quidem poteſt eſſe ſenſus, primo vtrum diuina volūtas poſſit ad Verbi generationem concurrere antecedenter; ſecundo, vtrum concomitanter; & tertio, vtrum ſubſequenter; de omnibus modis agitatur quæſtio. Et in primis eſt ſententia Gotfredi quol. 5. q. 4. Henr. ibid. & in ſumm. q. 2. art. 55. quos ex recentiorib. ſequūtur Vaſq. 1. p. d. 160. Suar. 6. Trin. c. 4. Molin. 1. p. q. 41. art. 2. affirmantium concurrere non quidem antecedenter, nec cōcomitanter; ſed ſolūmodo conſequenter. Ad hunc ſenſum trahunt aliqui D. Thomam; qui licet 1. p. q. 41. ar. 2. dicat concurrere concomitanter; ly concomitanter ſumitur prout diſtinguitur contra antecedenter, non autē contra conſequenter; itaut etiam ipſe velit concurrere ſolummodo ſubſequenter: quod ſi concomitanter dixit, id intelligendum veniat de concomitantia æternitatis, & durationis, ſiquidem ibi omnia ſunt ſimul concomitāter abſque priori, & posteriori durationis. Capreol. in 1. d. 6. q. 1. art. 1. Ferrar. contr. gent. 4. c. 11. aliiq; Thomiſtæ tenent concurrere concomitanter, vna cum citato loco D. Th. Tertia ſententia eſt concurrere omnibus trib. recenſitis modis; tum ſubſequenter; tum concomitanter; tum deniq; antecedenter; ita vt ſit volita voluntate antecedenti, comitanti, & conſequenti. Sic Scotus 1. d. 6. q. vn. art. 2. quem etiam ſequitur Caetan. loc. cit. ad D. Tho.

2 Et incipiendo ab Henrico, docet Patrem producere Verbum neceſſitate naturali, ſicut ignis neceſſitate naturali calefacit; & propterea non eſſe eius generationem voluntariam antecedenter; licet poſita iam in actu Pater ſibi complaceat in ea conſequenter. probat ſententiam, generatio præcedit voluntatem; ergo non poterit eſſe volita voluntate antecedenti: ſequitur conſequ. & probatur anteced. generatio eſt intellectio Patris: ſed intellectio præcedit voluntatem, ſicut intellectus præcedit eam: ergo non erit volita antecedenter. Suadetur etiam ſecundo, Pater prius intelligit, quam velit: ergo prius generat, quam velit generare, quia intelligendo generat. Tertio, Pater non eſt prior generatione actiua, quia per generationem actiuam habet eſſe; ergo nec prius vult generare, quam generet; ſequela tenet, quoniam non poteſt eam velle, antequam Pater ſit: ſed Pater eſt poſt actiuam generationem, ergo non poteſt eam velle antecedenter. Quartò ſi vult eā antequam fiat, igitur vult eam, tanquam futuram; at ratio futuri non eſt in diuina generatione, cū ſit ab æterno: aſſumptum patet, quæ namq; volumus antequam fiant, volumus vtique vt poſteriora, & vt futura. Quinto,

Sententia Henrici.

tò, voluntas *non fertur, niſi in præcognitum*, ex Auguſt. ſi ergo vult, igitur antecedenter præcognouit Pater eã: ſi antecedenter precognouit, ergo antecedenter præceſſit generatio volũtatem, & ita voluntas non anteceſſit. Sexto ſi voluntas antecedit, vtique non niſi in ratione deſiderij anteuertet; at deſideriũ inuoluit imperfectionem, vtpote carentiam, & abſentiam rei deſideratæ. Septimo Auguſt. l. 65. q. ad Oroſ. & poſt ipſum Concil. Tolet. 11. in confeſſ. fid. negant omnino: & quidem Auguſtinus ait, Patrem voluntate non genuiſſe, quia preire voluntas ſapientiam non poteſt. & Concil. inquit, *non eſt credendum, quod Pater voluntate Filium genuerit, nec quod voluntas ſapientiam præuenerit, ſed natura*. atq; Concil. Syrmienſe can. 21. *ſi quis conſilio Dei factum filium Dei aſſerit, anathema ſit*: pro conſilio autẽ intelligit *voluntatem* l. de ſyn. anath. 24. atq; Hieron. Epheſ. 1. *Filium Dei, vt eſſet voluntatem non præceſſiſſe*. & in ead. ſent. eſt Magiſt. 1. d. 6.

Voluntas interuenit ex Auguſt.

3 Ex oppoſito Auguſtinus ſæpius indicat voluntatem præire, & habere rationem principij, prob. 9. de Trin. c. 7. ait, *Verbum amore producitur*, & ibid. c. 11. *notitia placita, dignéq; amata Verbum eſt.* & c. 8. *Verbum cum mente de qua gignitur medius amor coniũgit*. & c. 4. *verbum, quod inſinuare volumus eſt cum amore notitia*. ac lib. 11. cap. 4. *voluntas illa, quæ illac, atq; hac fert, atq; refert aciem formandum, coniungitq; formatam*. ex quib. videtur omnino amorem, ac voluntatẽ eſſe principium Verbi. & Ricchar. 6. de Trin. c. 17. *vultis*, inquit, *audire Verbum abbreuiatum, velle habere ſibi conformẽ, atq; condignum, idem mihi videtur, quod gignere Filium*.

ARTIC. II.
Reſoluitur quæſtio per aſſertiones.

Pater producit Filiũ volens.

1 CVm de multiplici voluntate propoſita ſit quæſtio, reſoluenda erit non abſolutè, ſed diſcurrẽdo per ſingula. ſit autem prima aſſertio, Pater produxit Filium volens. Aſſertio nunc abſolutè probãda eſt, inde diſtinguenda, & declaranda. Aſſertio in primis eſt Magiſtri vbi ſup. & Scoti, D. Tho. ac cæterorum, vt ſup. probatur 1. Aug. l. 3. contra Maxim. cap. 10. probando Patrem genuiſſe Filium ſibi coæqualem, ſic diſcurrit, ſi non genuit coæqualem, aut hoc eſt, quia non potuit, aut quia non voluit: ſi non potuit, ergo impotens; ſi potuit, & non voluit, ergo inuidus. patet ergo Auguſtinum docere Patrem genuiſſe volentem. Secũdo, Pater priuſquam generet, vult generationem; ergo volens generat. tenet ſequ. & prob. anteced. antequam generaret cognouit generationem, & genitum: ſed ipſe diligit omnia, quæ cognouit tanquam bona, ergo volens generat, & vult generationem tanquam bonam. Tertio Apoſt. Coloſſ. 1. *tranſtulit nos in Regnũ Filij dilectionis ſuæ*: dilectio autem pertinet ad voluntatẽ. Denique ex 5. met. t. 3. c. 3. *Omne inuoluntarium eſt triſte*: at in diuinis nihil eſt triſte, ergo nihil inuoluntarium; ergo à primo ad vltimum voluntariè generat.

Pater producit volẽs non voluntate noua, ſed æterna.

2 Secunda aſſertio, Pater genuit Filium volens, non quidem voluntate nouiter accedente, ſed ſempiterna, & æternali. ſtatuitur cõtra Eunomiũ, de quo D. Aug. 15. tr. prob. mutaretur Deus, ſi de nouo quid vellet; eſt autẽ immutabilis, prob. ſeq. quia de non volente fieret volens. Accedit Ambroſ. l. de Noè, & Arca c. 4. *neq; enim cogitat Deus, vt aliqua ei ſuccedat noua ſententia: neque iraſcitur, quaſi mutabilis.* & lib. de Spiritu ſancto, *ſi Deus inciperet eſſe Pater, mutaretur*: quod ſi inciperet habere eſſe de nouo ſimpliciter vtique mutaretur, tum ſecũdum quod ſimpliciter eſſet; tum quod volens de nouo eſſet. de qua re actum in mat. de immutabilitate Dei.

Pater generat voluntate conſequenti.

3 Tertia aſſertio. Pater genuit voluntate conſequenti. hæc eſt omniũ vt ſup. abſque diſcrepantia. prob. Pater diligit omnia bona, quæ facit: eſt autem generatio Verbi opus perfectiſſimum, ergo diligit eam conſequẽter. item de cunctis creatis operibus.

gene-

geneſis initio ait Myſes, quod Deus ea approbabat, quia *erant bona*, vnde, & *benedixit eis*. quanto magis approbauit æternam, perfectamq; Filij ſui generationem. Inſuper Matt. vox Patris intonuit, *hic eſt Filius meus dilectus in quo mihi benè complacui*. licet autem loquatur de Verbo incarnato; nihilominus loquitur de eodem Verbo, quia propter vnionem ad Verbũ complacuit ſibi Pater tantopere in humanitate Chriſti: & ſi id dicitur de generatione temporali, multo amplius valebit de æternali, cum hæc præcedat illam. Accedit Hilar lib. de ſynod. cõtra Photin. defenſ. 25. *ſi quis nolente Patre natum dicat Filium, anathema ſit; nõ enim coactus Pater genuit Filium*. quamuis autem hæc authoritas magis faueat pro quinta aſſertione, tamẽ multo magis fauet pro præ præſenti: ſi namq; genuit volens vo voluntate antecedẽti, multo amplius comitanti, & ſubſequenti.

Pater genuit voluntate concomitante.

4 Quarta aſſertio, Pater genuit volens voluntate concomitante. hęc habet ſuos Authores, de quibus ſup. prob: in eodem inſtanti, quo generat eſt volens; ergo generat concomitãter volens. prob. aſſumptum, actus eſſentialis voluntatis iam eſt in Patre quando generat; ergo quando generat eſt volens: ſed vult, & complacet ſibi in ijs, quæ bona ſunt; ergo comitanter etiam complacet in generatione Verbi. Item ideo nos primam omnino intellectionem, non producimus volentes concoitanter; quia eo tunc non producimus actum aliquem voluntatis; ſed producimus ſubſeqnenter ad primam intellectionem; quia nihil volitum, quin præcognitum: ratio autem hæc de notitia genita non militat in Patre; quoniam ante eius gignitionem iam Pater eſt perfectè volitione eſſentiali volens; cum eſſentialia ſint priora notionalibus; ergo tunc generat cõcomitanter volens.

Pater generat voluntate ſimplici antecedenti.

5 Quinta aſſertio, Pater voluntate ſimplici antecedente generat volens. aſſertio eſt Scoti. Caet. vt ſup. prob. eſſentialia ad intra ſunt priora notionalib. ſed ante generationem, quæ eſt quid notionale, iam Pater habet, & intelligere eſſentiale, & velle eſſentiale; ergo dum generat, iam præcedit in eo actus voluntatis eſſẽtialis igitur voluntate ſimplici antecedenti generat. Confirmatur, Pater antequam generat Filium eſt perfectè beatus; ſed eſt beatus per actum etiam operatiuum voluntatis; ergo actus hic voluntatis antecedit generationem; ergo voluntate antecedẽti generat. Item ideo primam noſtram intellectionem non producimus actu volũtatis ſimplici antecedenti; quia voluntas non præcedit intellectum, nec primam noſtram genitam intellectionem: at in Patre ſua diuina voluntas vna cum actu ſimplici eſſentiali, præcedit notitiam genitam, quæ eſt Verbum; ergo volens voluntate ſimplici antecedenti generat Verbum. Accedit Hilarius iam citatus, dum ait; *non enim Pater iam coactus, aut naturali neceſſitate ductus genuit Filium*; clarè oſtendit ad generationẽ Verbi antecedere volũtatem, & voluntatis actu ſimplici generari. Aſſertio eſt contra Ferrarienſem lib. 4. cõtra Gent c. 11. & Capreolum in 1. d. 6. 4. num. Nititur autem Valentia t. 1. diſp. 2. quæſt. 15. puncto 4. conciliare ſententias, vt ſit prior, & poſterior ſecundùm noſtrum modum conſiderandi: At hoc non ſufficit, quia eſſentialia ex nutura rei ſunt priora notionalibus, licet non ſit ibi priùs, & poſterius tempore.

Pater non generat voluntate antecedenti tãquam principio productiuo.

6 Sexta aſſertio, licet volens voluntate antecedenti generet; nihilominus non generat voluntate tanquam principio productiuo. hæc eſt omnium, & eſt de fide. prob. principium generationis Verbi eſt memoria fœcunda, non voluntas fœcunda; ergo non poteſt generare voluntate, vt principio. item generatio eſt opus naturæ, non voluntatis: ac proinde eſt neceſſaria non libera, libertate vt principio; ergo non generat volũtate vt principio. Inſuper principiũ productiuum vnius rationis non poteſt habere duas productiones eiuſdẽ rationis: ſed voluntas eſt principium Spiritus ſancti: ergo non poteſt Filius produci per eam. prob. maio. ſi in diuinis poſſet habere duas produ-

actio-

ctiones principium vnius rationis; ergo poſſet habere & infinitas, quod eſt falſum, immo actu eas haberet, cũ in diuinis ad intra non ſit potentia ſine actu. declaratur probatio, quia dum in nobis noſtra voluntas poteſt habere plures volitiones, vtique poterit habere infinitas, licet non omnes ſimul, ſed ſucceſſiuè, ſicut de facto Angeli, & Beati, & animæ ſeparatæ experiuntur ſucceſſiuè tot, totque volitiones ſine numerali termino in infinitũ; ergo ſi diuina voluntas poſſet habere duas productiones ad intra poſſet pariter & infinitas: haberet autem eas non ſucceſſiuè, vt creata voluntas, ſed ſimul in actu, quia iam omnes eſſent neceſſe eſſe, & in diuinis poſſe non ſeparatur ab actu. Denique, quælibet productio ad intra eſt adæquata ſuo principio productiuo; ergo voluntas non extendetur ad producendum quid aliud, vltra Spiritum ſanctum. Accedit etiam quod principium perfectum, completum, & adæquatum, vtique de ſe ſolo eſt ſufficientiſſimum ad producendum ſine concurſu, & adiutorio alterius: at memoria fæcunda eſt adæquatum principium Filij; ergo de ſe ſola ſufficit ſine comprincipio voluntatis, Aug. & Concil. Tolet. vbi ſup aiunt, *Patrem voluntate non genuiſſe, quia præire voluntas ſapientiam non poteſt.*

Non generat voluntate antecedenti, vt principio applicatiuo memoriæ fæcũdæ ad rationẽ.

7 Septima aſſertio, quamuis voluntate antecedenti generet, nihilominus 1.ò generat voluntate, tanquã principio applicante potentiam generandi ad opus: ſeu tanquam principio copulante memoriam fæcundam cum prole genita prob. ſequeretur namque generationẽ per opus voluntatis: probatur ſequ. in tantum generaret, in quantum voluntas coniungeret parentem cum prole; ergo generatio eſſet opus etiam voluntatis: ſicut ſi in tantum ſcribo, in quantum voluntas copulat manum cum calamo in ordine ad ſcribendum, vtique licet manus, & calamus ſint agentia naturalia; quia tamen diriguntur, gubernantur, & imperantur à voluntate, ſcriptura vocabitur etiã partus volũtatis, prodiens à voluntate. Item id probant authoritates 1. ar. allatæ, vt Auguſt. & Concil. Tolet. ac Syrmienſis, cum Hilario, & Hieronymo: quorum teſtimonia aſtruunt ſextam, & ſeptimam aſſertionem; cũ namque voluntas præire ſapientiam non poſſit ex Concil. Tolet. & Aug. vtique hoc ſenſu loquuntur, vt præire non poſſit ſub ratione principij, tum elicitiui, tum copulatiui. apertius verò loquitur pro ſeptima aſſertione Hieron. cum ait, Filium Dei, vt eſſet, voluntatem non præceſſiſſe: notanda autem illa cauſalis, *vt eſſet*, vnde oſtenditur nec ſub ratione elicitiui præceſſiſſe, nec copulatiui.

Generatio nullatenus appellãda libera.

8 Octaua aſſertio, licet generatio Filij ſit voluntaria, modis hucuſque explanatis; tamen nullatenus eſt appellanda libera. eſt communis omnium: & prob. modus agendi per intellectum nõ eſt modus agendi librè; procedit autem per intellectũ ergo. Itẽ in eo diſtinguitur productio Verbi à proceſſione Spiritus ſancti, vt illud procedat per modum naturæ, iſte per modum eſſentialis libertatis. Inſuper id procedit liberè, quod promanat à voluntate, tãquam à principio elicitiuo, & productiuo: Verbum nõ procedit voluntate vt principio vt eſt oſtenſum ergo non liberè. Addit verò Vulpes, t.3. d 67. ar.8. n.8. *Patrẽ communicare Eſſentiam Filio liberaliter ad mentem Scoti*. ſed vtrum hoc ſit verum diſcutietur infra diſput. de Spiritu ſancto quæſt.4.

Ex his alij vim faciunt, vt concludant ly *voluntate.* ſe tenere *aduerbialiter*, non *cauſaliter*, tanquam fiat volũtate in caſu obliquo ſeptimi caſus, quoniam haberet rationem principij elicitiui, & productiui; aduerbialiter verò ſe tenere, idem eſt, ac voluntariè, quod eſt verum, cum generatio ſit voluntaria, vt eſt dictum.

Si volũtas præcedit generationẽ, an Verbum generetur ex præcognitione.

9 Verum non parua eſt difficultas in via Scoti; ſiquidem ſi voluntas præcedit generationem, ergo Verbũ gignitur ex præuia cognitione ſui, quod negatur à Scoto ſup. in propria q. ſequitur, *quia nihil volitum, quin ſit præcognitum*; igitur ſi generatio eſt antecedenter volita, erit quoque antecedenter præcognita. Reſpondet Additio quædam ad d. 6. q. vn. lib. 1.

ſub

ſub litt. D. quando Pater generat volens, non quidem volens generationem, ſed communicationem naturæ: vnde infertur, quod præuidetur non quidem generatio vt generatio, ſed communicatio naturæ, vt ſic abſolutè tenta, quatenus diuina Eſſentia poteſt communicari. Reſponſio hæc non diſplicet Radæ 1. p. q. 12. art. 4. difficult. 2. Smyſingus autem de Trin. diſp. 3. q. 5. num. 266. non approbat eam: nec æſtimat eſſe ad mentem Scoti. ſed cõtra eum eſt apertus locus Scoti in 1. d. 10. q. 1. ad vlt. vbi expẽdens Scotus, quomodo verum ſit, quod voluntas non fertur, niſi in præcognitum: arguendo namque ad oppoſitum, quod Spiritus ſanctus non producatur per voluntatem, ſic arguit, voluntas non fertur, niſi in præcognitum: ergo ſi Spiritus ſanctus procedit per voluntatem, vtique ante ſuam productionẽ erit præcognitus: reſpondet autem, quod non eſt neceſſe vt præcognoſcatur actus, ſed ſufficit præcognoſcatur Obiectum: nempe diuina Eſſentia: nõ ergo præcognoſcitur actus ſpirandi, ſiue ſpiratio, ſed Eſſentia, ſiue Obiectum de quo ſpiratur. ita pariter de generatione applicandum eſt, vt licet ſit antecedenter volita, tamen non fuerit præcognitus actus generationis, ſed Obiectum, ſeu Eſſentia, in cuius virtute continebatur. Smyſingus negat talem eſſe ſententiam Scoti: & probat tum quia d. 6. ait Patrem intelligere, & velle gignitioni; tum etiam quia Scotus id non dixit d. 10. ſed fallitur apertè, vt legenti patet: quare ex Scoto d. 10. ſufficit Obiectũ eſſe cognitum: & ad rationem eius, dicimus cognitionem ibi ſe tenere nõ formaliter, ſed cauſaliter, & radicaliter pro Eſſentia. Adeſt reſponſio alia in eodem loco d. 10. quod verè Spiritus ſanctus præcognoſcatur: at multi non exiſtimant eam de mente Scoti.

ARTIC. III.

Vtrum viſio Beatorum de diuina Eſſentia ſit proprie Verbum.

PRæſens quæſtio duplicem habere poterit ſenſum: primus eſt, loquendo de verbo, vt verbum eſt ſtricte, & rigoroſe ſumendo iuxta cõditiones ſingulas requiſitas ad verbũ: ſecundus eſt, loquendo de verbo late ſumpto, prout cognitio eſt, qualiſcunque ſit: ſeu prout eſt ſpecies expreſſa diuinę Eſſentię, ſeu quatenus eſt actus intelligendi, quo Beati Deum intelligunt. Agemus autem prius de primo, inde de ſecundo.

1 Ad primum, vtrum viſio beatorum in Patria habeat proprie rationem Verbi. arguitur quidem affirmatiuè, primo, verbum eſt cognitio producta à cognoſcente, & cognito: talis eſt cognitio beatorum. 2. verbum eſt ſimilitudo repræſentatiua obiecti cogniti. cognitio beatorum eſt ſimilitudo expreſſa obiecti diuini. 3. Auguſ. l. 14. de Trin. c. 16. *cogitatio noſtra perueniens ad id, quod ſcimus, atque inde formata, verbum noſtrum verum eſt:* igitur verbum erit cognitio perueniens ad viſionem diuinæ eſſentiæ. Idem Auguſ. infra ſubdit, *Nunc in iſto ænigmate in quo Deum cognoſcimus, eſſe diſſimilitudinem Dei, cum vero videbimus eum ſicuti eſt, tunc verbum noſtrum non erit in ſe falſum, quia neque mentiemur, neque fallemur.* videtur hic reſoluere aperte quæſtionem Auguſ. vt viſio beatifica, prout contradiſtincta à viſione enigmatica, ſit vere verbum. & confirmatur ex Apoſt. rom. 12. & Epheſ. 4. *Renouamini ſpiritu mẽtis veſtræ, vt incipiat illa imago,* inquit, Auguſt. *quæ eſt in mente noſtra, ab illo reformari, à quo formata eſt.* Denique 9. Trin. c. 7. *in illa æterna veritate, ſecũdum quam ſumus, vel aliquid recta ratione operamur, viſu mentis conſpicimus: atque inde conceptam rerum ve-* *Pro parte affirmatiua arguitur.*

ra.

tacem notitiam, tanquam verbum apud nos habemus. Arguitur etiam authoritate Scoti, qui quolib. 15. ante litr. A. docet, beatos de rebus viſis in Eſſentia diuina habere verbum: eadem vero ratio videtur eſſe de obiecto primario. & ſecundario.

Pro parte arguitur negatiua.

2 Ex oppoſito arguitur, beatos non producere verbum. 1. *Beatitudo conſiſtit in aliqua operatione, non autē in aliqua qualitate* ex Ariſt. 10. Ethic. c. 3. at viſio Dei eſt ipſa formalis beatitudo; ergo ipſa eſt mera operatio, & actio, ergo non erit qualitas aliqua producta per viſionem, quæ qualitas ſit verbum. Secundo ſi per viſionem producitur verbum, ergo beati non vniuntur immediate Deo, nec beatificantur immediatè in Eſſentia diuina; prob. nam viſio coniungeret mediante verbo producto: & ita viſio terminaretur immediate ad verbum creatum, non ad Eſſentiam increatā, nec immediate viderent Deum, ſed viderent in aliquā ſimilitudine, quod eſt error Armanorū. Tertio in creaturis ponitur verbum vt ſuppleat vicem obiecti ſiue abſentis, ſiue imperfecte intelligibilis per ſeipſum: at in beatifica viſione Eſſentia beata eſt perfectiſſime præſens in ratione obiecti intelligibilis. Denium non datur ſpecies expreſſa diuinæ Eſſentiæ, ergo non datur verbum, eſſet enim ſimilitudo, & ſpecies, ac imago Dei Eſſentiæ: huius ſententiæ ſunt Caet. 1. p. q. 27. art. 1. Ferrar. 3. contra g. c. 49. ante quos Henric. quol. 3. q. 1. & quol. 4. q. 8.

3 Quæſtionis ſolutio pendet ex conditionibus poſtulatis ad verbum. retulimus vero plurimas ex ijs initio loquendo de natura, & conditionibus verbi, occaſione diuini Verbi producti: duas autem ibi conditiones reliquimus, nec attigimus; non enim faciebant ad id propoſitum: verum quia modo deſeruiunt ideo hucuſq; eas diſtulimus: quibus perſpectis habebimus ſolutionem quæſiti.

Conſiderationes aliæ ad Verbū.

4 Conditiones vero, quæ nūc conſiderantur, duæ ſunt, prima eſt, vt verbum ſit ſimilitudo, & imago obiecti: ſecunda vt obiectū concurrat ad productionem verbi tanquam cauſa non quidem libera, ſed omnino naturalis: probatur vtrumque verbum ex Auguſt. ibi recenſito, eſt memoriæ proles, quæ naſcendo producitur: at proles non eſt, niſi à principio agente per modum naturæ: prob. generatio eſt opus naturæ; eſt enim à principio viuenti coniuncto in ſimilitudinem naturæ; igitur natura eſt, quæ agit. hic autem duo habentur, habetur quidā ſimilitudo, & habetur ſimilitudo illa ex vi, & impulſu naturæ: ambo hęc requiruntur, tum vt intellectio, & actio ſit ſimilis; tum etiam vt procedat ſimilis per modum naturæ: alias ſi dederis primum ſolummodo, non erit verbum, deficit enim cauſa agens per impulſum, & per modum naturæ.

Beati ex Eſſētia nō producunt Verbum rigoroſè ſumptum.

5 Hoc ſtante dicimus loquendo de verbo proprie, & rigoroſe ſumpto beati in Patria de Eſſentia Dei nō producunt verbum: ſumpto tamen verbo late, & improprie, producunt verbum. eſt Scoti, pluriumq; Scotiſtarum, vt infra: probatur prima pars: Verbum ex Auguſt. appellatur proles: at de ratione prolis eſt, vt ſit à principio agente per modum naturę: ſed in ordine ad viſionem beatificam non agit per modum naturæ Deus, quia ad extra agit libere, cum ergo diuina ſua voluntas, ſiue Eſſentia cum voluntate, moueat Intellectum beati ad viſionem, ſequitur, vt viſio ex parte obiecti non producatur per modum naturæ, & conſequenter non ſit propriè verbum. Item ſi homo per volūtatem, tanquam per principium generatiuum generaret hominem, nullatenus eius productio eſſet vere generatio, nec productum eſſet vere genitum, quia non produceretur per modum naturæ: cum ergo Eſſentia diuina beatum moueat, quatenus libere per voluntatem applicata, non vtique intellectio erit verbum. Inſuper, concurrit beatificum obiectū, at tanquam cauſa magis principalis. Demū eſt expreſſa mens Scoti, ait enim q. 14. quol. *Actualis notitia obiecti eſt verbū eius: ſed illa ſola, quæ de ipſo naſcitur tanquam proles, hoc eſt, non tantum eſt naturalis ſimilitudo eius, ſed naturaliter gignitur ab ipſo, naſcendo:* notitia ergo actualis, quæ producitur immediatè

diate per voluntatem, non eſt verbũ obiecti: hæc Scotus ex quibus verbis inſinuatur, & verbum debere eſſe ſimilitudinem, & quod producatur vt ſimile ex naturaliter mouente obiecto. Inſuper ex eodem, verbum debet eſſe partus, & proles memoriæ: eſt autem memoria cauſa agens naturaliter: non ſic Dei Eſſentia vna cũ ſua voluntate ad extra, cum agat libere. Præterea diuinũ Verbum habet quidem rationem perfecti Verbi, & non eſt Spiritus ſanctus, nec Spiritus ſanctus Verbum; quoniam Spiritus ſanctus producitur per modum voluntatis, & libere: Verbum per modum naturæ; ergo à conſimili verbum creatũ eatenus erit verbũ, quatenus ab vtroque parente. ſ. potentia, & obiecto, producitur per modum naturæ; vbi vero obiectum deficit in ſic producendo, concurrente cum eo voluntate mouente, non erit proles, non erit verbum. Sequuntur hanc ſententiam Authores opinionis ſecundæ; quib. addimus ex Scotiſtis, Lychet. tum q. 14. tum 15. quol.

6 Secunda autem pars aſſertionis inde ſequitur, quia non vident Beati Deum formaliter mediante viſione increata; ergo mediante viſione creata: at hæc eſt producta, etiam ab ipſo Beato, ergo habent intellectionem, & cognitionem de Deo: cognitio autẽ qua cognitio, poteſt large appellari verbum: & hoc probãt authoritates, & argumenta initio allata.

Conuenientia, & diſſidentia à Thomiſtis.

7 Licet vero conueniamus in ſẽtentia cũ ſectatoribus Thomiſtis opinionis ſecundæ; nihilominus alia eſt ratio opinionis noſtræ, & alia ipſorũ, & quidem negant produci verbum; non propter noſtras allatas rationes, ſed aliunde; aiunt namq; beatos vniri diuinæ Eſſentiæ immediate per viſionem, ſed per eam non producere verbum, quia impoſſibile eſt dari de diuina Eſſentia ſimilitudinem, ſiue ſpeciei impreſſæ, ſiue expreſſæ, ideoq; nõ dari verbum. hoc eſt fundamentum eorum. Verum fundamentũ hoc euertimus, & negamus: poteſt namq; dari vtrumq; vt ſuo loco. Item ad id, quod dicũt, dari viſionem ſine verbo, quomodo poteſt id ſubſiſtere, eſt autem falſum, prob. viſio beatifica eſt qualitas ab intellectu producta; ergo per eam formaliter intelligit, ergo ea eſt verbum. Item de ratione intelligentis eſt, vt per intellectionem aliquid intelligat: ſed intellectio eſt verbum. Inſuper actus immanentes ſunt veræ qualitates: qualitas hæc eſt vera intellectio, verumq; verbum. Denique non poteſt intelligi actio ſine termino per actionem producto: viſio eſt actio, ergo ad productionem Verbi terminata. Aiunt Thomiſtæ, diſcrimẽ eſſe inter intellectionem, & Verbum: hoc namque eſt ſimilitudo Obiecti, illa non: at non datur ſimilitudo diuinæ Eſſentię. Sed contra, quæro ad quid deſeruit illa intellectio; aut .n. repræſentat Deum, aut non: ſi non, ergo ad nihil deſeruit; non enim ponitur intellectio, niſi vt ſit repræſentatiua obiecti intellecti; aliàs deſtruitur eius munus, & eſſentia: ſi repræſentat, aut quidem repræsẽtat in fieri ſeu in via, aut in termino per eam producto: ſi primum, erit actio de genere actionis, quæ eſt via ad terminũ, & ita habebimus quod non ſiſtemus in ſola intellectione vt in via, ſed prout ordinata ad producendũ verbum: ſi ſecundum, vtique perfectius repræſentabit, quia ordinabitur ad Verbum per eam productum, & ita neceſſario producent aliquid per eã, cui non implicabit eſſe repræſentatiuum diuinę Eſſentiæ. eſt ergo diſpar ratio noſtri, & ipſorum in negando Verbum; concordãt enim in ſententia, diſcrepant in ratione probandi.

Beatitudo non conſiſtit in ſola qualitate viſionis, ſed in tendentia &c.

8 Et ideo argumenta eorum ſoluendo dicimus ad primũ, quod beatitudo non conſiſtit in illa ſola qualitate intellectionis, ſed requiritur etiã ordo, & tendentia ad obiectum, qua tendentia attingatur obiectum: itaut habita ſola intellectionis; volitionis qualitate, abſque tendentia vnionis ad Obiectum beatificum, nulla haberetur beatitudo, & propterea dicit quòd conſiſtit etiam in operatione, debet namque potentia beatificabilis non ſolum recipere, verum etiam & producere, ſiue operari eam: operatio autem illa ibi non eſt alicuius

rei productio, ſed eſt attingentia Obiecti per intellectionem; ideoq; ſubdit beatitudinem conſiſtere in contemplatione.

Inter potẽtiam beatificam, & Obiectum beatificum an aliquid mediet.

9 Ad ſecundum, dicimus fieri vnionem immediatam immediatione Obiecti; quandoquidem Intellectus nõ habet aliud per ſe Obiectum immediatum beatitudinis, niſi ſolam Eſſentiam, & nullum aliud obiectum mediat, nullumq; aliud eſt, niſi ipſe Deus; quod vero inter potentiam, & Obiectum mediet ipſe actus, id neceſſarium omnino eſt, aliàs non poſſet potẽtia vniri Obiecto: igitur ad beatitudinem nõ implicat mediatio actus, licet implicet mediatio Obiecti: vnde vniuntur immediatè immediatione Obiecti, ſed mediante actu: tum etiam quia actus nõ habet rationem obiecti, ſed medij attingendi obiectũ: curreret vero argumentum, ſi actus habet rationem obiecti, nam tunc prius beatificaremur in actu, tanquã obiecto creato, quàm Obiecto diuinæ Eſſentiæ increato.

Verbũ ponitur, vt eo mediante vniamur obiecto.

10 Ad tertium, verbum ponitur; vt mediante eo vniamur obiecto, ſiue abſenti, ſiue præſenti: abſenti quidem, vnione intellectionis abſtractiuæ: præſenti vnione intuitiuæ: licet igitur obiectum ſi optimè præſens, vt in viſione beatifica, nihilominus requiritur vnio intellectus ad obiectũ, ea vero fit mediante intellectione: differentia autem tum verbi creati, tũ diuini iam allata eſt, quia nos producimus verbum vt intelligamus, & propterea producimus verbũ, ex indigentia; Pater verò producit Verbũ ex fęcunditate, & ſumma perfectione naturæ non autem vt intelligat, nec vt beatificetur per Verbum; nam Pater antequam generet Filium eſt perfectè beatus: intelligit autem per notitiam eſſentialem, & improductam.

11 Ad quartum, negatur aſſumptum, datur enim expreſſa, & impreſſa ex Scoto, & ſequacib. nec obſtat de ſimilitudine, etenim verbũ creatum, ſiue ſpecies licet non ſit ſimilis in eſſendo ipſi increatæ Eſſentiæ, erit tamen ſimilis in repræſentando, & hinc concluditur fundamẽta eorum non eſſe ſufficiẽtia ad excludendum verbum.

12 Conſtito ergo, non iplicare ex parte fundamentorum Authorum prædictorum, poſſe beatos habere verbum: conſtito etiam, implicare aliunde poſſe beatos verbum habere de Dei Eſſentia, reſtat vt argumenta initio poſita ſoluamus, probãtia poſſe verbum producere.

Nõ omnis intellectio eſt verbũ, ſed naturaliter producta.

13 Ad primum, iam conſtat non omnem intellectionem eſſe verbum, ſed intellectionẽ productam ab obiecto per modum naturæ, cuiuſmodi eſt beatifica viſio, diuina cõcurrente voluntate.

Non ſufficit ad verbũ eſſe ſimilitudinẽ ſed requiritur, vt exprimatur per modũ naturæ.

14 Ad ſecundum, non ſufficit intellectionẽ eſſe militudinem obiecti, ſed requiritur vltro vt talis ſimilitudo exprimatur ab obiecto operante per modum naturæ; licet autem intellectio beati ſit beatifici obiecti naturalis ſimilitudo, non tamen eſt naturaliter ab obiecto producta, diuina concurrente voluntate.

15 Ad tertium, & omnes authoritates, nil aliud probant, quàm quod Beati vniuntur Deo beatifica viſione: cæterum non diſquirunt, nec docent, vtrum talis viſio habeat rationem veri verbi ſtrictè ſumpti, ſicut nos diſputamus: dum verò verbum appellant, id lato, & extenſo nomine verbi dicunt, relictis ſcholaſticis diſputationibus.

Ad Scotũ.

16 Ad Scotum dicimus loqui de Creaturis ſpectatis in genere proprio, non autem in Eſſentia diuina.

Beati non formant Verbũ, nec de Eſſentia, nec de Creaturis viſis in Eſſentia.

17 Et hinc ſequitur vt quæ ad principale intentum diximus de Eſſentia diuina, dicamus quoq; de Creaturis viſis in ipſa Eſſentia diuina: vt ſicut de ipſa non poſſũt formare Verbum, ita nec de creaturis viſis in ea; ratio eſt, quia Creaturę in Eſsẽtia viſæ, prout in Eſſentia reduplicatiuè, nõ mouent, nec cauſant de ſe cognitionem ſui, ſed Eſſentia eſt, quæ eorũ cognitionem cauſat; ergo nec de ipſis formatur Verbum: conſequens ſequitur, Eſsẽtia namque cum Dei voluntate reuelat Petro de creaturis, facitq; in ſpeculo diuinæ ſuæ Eſſentiæ videre quæ libuerit; cum ergo motio ſit voluntaria, non erit verbum. Accedit, quia ex Auguſt. lib. de videndo Deum, & Ambr. in Luc. *In Dei poteſtate*

ſtate

ſtate ſatis eſt videri, cuius naturæ non eſt videri: ſi vult videtur, ſi non vult, non videtur; ergo omnimode pendet à ſua voluntate tum Eſſentiam, tum creaturas in ipſa videre: idemq; fit vt non producant verbum.

Beati an videant mediante verbo producto.

18 Quoad ſecũdum, quæſtio hęc ſolet ſub alio motiuo exagitari, non quidem ſpectando verbum in rigore, vt verbum eſt; ſed quatenus contendunt, vtrum beatitudo conſiſtat in operatione, an in productione alicuius qualitatis, ſiue vtrũ Beati videant Eſſentiam per ſpeciem expreſsã, quæ eſt actus cognoſcendi productus de Eſſentia: ſi namque mediante qualitate aliqua producta videretur, iam nõ videretur immediatè Deus à Beatis. Ex oppoſito autẽ, videri per qualitatem mediam quam, & ſi lato nomine, appellant verbum, ſeu intellectionem, ſentẽtia communior eſt, de qua nos infra in quæſt. de ſpecie impreſſa, vtrum dari poſſit ſpecies intelligibilis abſtractiuè repræſentans diuinam Eſſentiam.

19 Quo loco ſentijt Soncinas in 4. d.49. . & Capreolus ibid. nõ dari tale ſic verbũ, quoniã Verbũ ponitur, vt ſuppleat abſentiã obiecti; at Eſſentia eſt obiectum præſens intuitiuè beato: vnde hi negant verbum, ea ratione, qua beatifica cognitio eſt intuitiua: admittũt verò in cognitione abſtractiua; quando namque haberi nequit obiectum in ſua præſentia; habetur in ſua imagine, ſeu repreſentatiuo, id autem eſt verbum. Alij verò ex capite altero id negant, non quia viſio eſt intuitiua, ſed quia eſt viſio Dei, vt Deus eſt: vnde aiunt Deum videri *non in verbo creato, ſed increato.* ita Henric. quodlib.3. Caetan. 1.p.q. 12.art.2. probabile eſſe docet Ferrarienſ.2. contra gen c.5. cum Sylueſtr. in Conflat.4 p.q.12. ar.2. inducuntq; D.Thomam, vtpote 1.p. q.12. art.2. dicentem, *per creatam ſimilitudinem Eſſentiam videri non poſſe*. Alij negant hoc, quoniam, inquiunt, verbum non diſtingui à ſpecie intelligibili: ex his, tribuitur Aegydio: de quo ſup. quæſt. de verbo mentis, quid ſit &c. Alij denique negant, quoniam exiſtimant, verbum non eſſe cognitionem directam, ſed reflexam: viſio autem Dei eſt cognitio directa: Hi ſunt quidam innominati penes Aureolum in 1.d. 27.p.2. Alijq, alia ſenſere, de quibus ſupra, agendo de natura creati verbi.

20 Et quidem, ſi non produceret Beatus, in hoc ſenſu, verbum, ſequeretur alterum iſtorum; vel quod non videret Eſſentiam; vel ſi videret, non videret eam per verbum creatum, ſed per Verbum increatum formaliter: atq; ita Verbum diuinum informaret intellectum Beati, eſſetque accidens, & forma inhærens intellectui Beati, probatur, quandoquidem hæc competũt ipſi intellectioni, vt & informet, perficiatq; intellectum: & vt ſit forma accidentalis ipſi inhærens: quod ſi euitare intendunt hoc incõueniens, opus eſt, vt concedant Beatos videre per verbum creatum, & per verbum inhærens ipſis: quod ſi & hoc inficiantur, opus eſt, vt cõcedant Beatos Eſsẽtiam nullatenus videre. Rationes alias adducemus ibi.

21 Eſt quoque expreſſa ſententia Auguſtini; is namq; lib 9. de Trin. c.7. ait, *inde conceptam rerum veracem notitiam, tanquam verbum apud nos habemus, & dicendo intus, gignimus, nec à nobis naſcẽdo, diſcedit.* libro item 15.c.16. *Cognitio noſtra perueniens ad id, quod ſcimus, atque inde formata, verbum noſtrum verum eſt* & lib.14.c.16. pertractans illud Epheſ.4. *Renouamini in nouitate mentis veſtrę*, ait, *Vt incipiat illa imago ab illo reformari, à quo formata eſt.* & infra c.17. *In hac quippe imagine tunc perfecta erit Dei ſimilitudo, quando Dei perfecta erit viſio, de qua dicit Apoſtolus Paulus, videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem: & Apoſtolus Ioannes, Cum apparuerit, ſimiles ei erimus, & videbimus eum ſicuti eſt. Hinc apparet, tunc in illa imagine Dei fieri perfectam ſimilitudinem, quando eius plenã perceperit viſionem.* Ac demum eod. lib.15.c.16. inquit, *Cum tanta ſit nunc in iſto ænigmate diſſimilitudo Dei, & Verbi Dei; quia tamen nonnulla ſimilitudo reperta eſt, illud quoque fatendum eſt, quod etiam cum ſimiles ei erimus, quando videbimus eum, ſicuti eſt, quod vtique qui dixerit, hanc proculdu-*

bio, quæ nunc eſt, diſſimilitudinem attu-dit, nec the natura illi erimus æquales; ſemper enim natura minor eſt faciente, quæ facta eſt; & tunc quidem verbum noſtrum non erit falſum, quia neque mentiemur, neque fallemur. loquẽs inſuper Auguſtinus, ac quærens quidnã ſit verbum, ibidem, ait, *Cognitio noſtra perueniens ad id, quod ſcimus, atque inde formata, verbum noſtrum verũ eſt.* & ſerm. 20. de Sanct. *Verbum eſſe definiunt ipſam cognitionem, quæ adhuc intra conſcientiæ ſecreta retinetur.* Accedit Damaſc. lib. 1. de fid. orth. cap. 18. *Verbum eſt naturalis mentis motio, ſecundùm quam mouetur, intelligit, & cogitat.* Anſel. Monolog c. 31. *Cogitationem cuiuſcunque rei eſſe imaginem obiecti, & verbum eius.* Et denique Pariſienſis lib. de Retrib. Sanct. ait, *Tunc vis noſtra intellectiua æterno, & cæleſti ſponſo ſuo beatiſſimis amplexibus copulata, non tam concipiet, quàm etiam pariet, & Filium, & Verbum, ad imaginẽ, & ſimilitudinem primogeniti Filij; & Verbi; huiuſmodi enim reſultatio in vi intellectiua noſtra verbum erit ſpirituale exemplum pulcherrimum, ac perfectiſſimum primi Verbi.* Ex his autẽ apertẽ conſtat Beatos videre per verbum productum. Euaſiones verò; ac replicas adducemus loco cit.

Verbum quid ex Patribus.

22 Ad rationem vero de viſione beatifica, quod non eſſet immediata, reſponſum remanet ſupra ad ſecundũ pro ſententia negatiua. Similiter ad id, quod verbum producitur propter abſentiam obiecti in cognitione abſtractiua; reſponſio habetur ibi ad tertium.

ARTIC. IV.

Occurritur obiectionibus primi artic.

1 AD primum Henrici, reſpond. primo ſupponere, generationem fieri per actum intelligendi: ſed hoc eſt improbatum ſupra in propria quæſt. Reſpond. 2. concludere de voluntate antecedenti tanquam principio elicitiuo, & productiuo, quod eſt conceſſum; non autem de voluntate ſimplici, vt eſt dictum.

2 Ad ſecundum, cum ait, Pater prius generat, & prius intelligit, quã velit: loquendo de intellectione eſſentiali, vtique prius intelligit, quam velit: ſed fallitur, ſupponendo, generare per intellectionem, cum generet per dictionem. Reſp. etiam intellectionẽ quidem eſſentialem eſſe priorem volitione: at generationem, quæ fit per actum dicendi, eſſe poſteriorem ipſa eſſentiali volitione.

3 Ad tertium conceſſo antecedenti, negatur conſequens. ad prob. concedo quod Pater non poteſt velle antequam ſit Pater: nihilominus poteſt velle antequam habeat terminũ productum; quia licet Pater habeat eſſe per generationem actiuam; nihilominus eſſẽtialia in Patre ſunt priora notionalibus: & ita actus volendi præcedit generationem. Durum quidẽ videtur hoc, ſed ideo eſt, quia difficulter capere id poteſt noſtra imaginatio; cum tamẽ veriſſimum ſit, quod licet conſtituatur per generationem actiuam; nihilominus eſſentialia præcedunt, quoniam ſunt priora notionalibus: & ſi ut homo prius eſt animal, quam homo; ita Pater prius eſt volens, quam generet, quia prius eſt Deus, quam Pater. Rad. q. 12. art. 3. & nos ſup lib. 2. quæſt. vtrum eſſentialia in eadem perſona ſint priora notionalibus: & hic Artic. ſequenti.

Pater non poteſt velle antequã ſit Pater, ſed antequã habeat terminum productum.

Eſſentialia in eadẽ perſona priora notionalibus.

4 Ad quartum, nihil eſt ibi futurum, cũ omnia ſimul fuerint ab æterno in inſtanti æternitatis: noſtra autẽ imaginatio eſt, quæ concipit rationẽ futuri, ſed fallitur: eſt vero ſecundum noſtrum modum intelligendi prius, & poſterius in voluntate antecedenter ad generationem.

5 Ad quintum concludit de cognitione eſſentiali, quod hæc antecedat voluntatem, & volitionem, ſicut ipſe intellectus antecedit potentiam volitiuam; non autem de notitia genita, quæ ſubſequitur ad volitionem. Item verum eſt axioma de prima omnino intellectione, quæ ſemper præcedit volitionem, tum in Deo, tum in nobis;

Intellectio quænã præcedit volitionem.

nobis; at de ſecunda non eſt verum; vt patet in nobis, qui poſſumus habere intellectiones ſequentes imperatas à voluntate: quamuis autem notitia genita non imperetur à voluntate; nihilominus eſt poſt eſſentialem actum voluntatis in diuinis. adde ad hæc, quæ dicta ſunt ſupra in antecedenti Artic.

Voluntas deſiderij an in diuinis.

6 Ad ſextum, vtique deſiderium de re abſenti, imperfecti rationem habet; & quando differtur res deſiderata affligitur animus, quia *ſpes, quæ differtur affligit animam*. at in diuinis non habetur voluntas ſub ratione dilati deſiderij; etenim ibi nulla expectatio, quia omnia ſunt ab æterno, nullaq; interuenit mora, & tempus; ſed eſt voluntas abſoluta abſtrahens ab expectatione, & mora.

Ad Patres negantes volũtatem præire generationẽ.

7 Ad Auguſt. Concilia, cæteroſq; Patres, in tantum negant voluntatem præire ſapientiam, inquantum negant habere rationem principij productiui: cæterum non ſunt contrarij modis loquendi relatis iuxta propoſitas aſſertiones. at de Concilio illo Syrmienſi, vide Baron. ad ann. 357. Item negãt præire ordine durationis, & temporis.

Voluntas quandò copulet parẽtem cum prole.

8 Ad authoritates alias ex Auguſt. ex oppoſito adductas dicendum eas loqui de verbo creato: & quidem voluntas noſtra quãdoq; copulat parentem cum prole, quod facit, ordinando, imperando intellectui, vt intelligat, vt euenit de facto. ſieq; erit verbum à voluntate, non quidem producente, cum verbum ſit proles intellectus; ſed copulante aciem cum obiectò, imperando vt producat, ſiue vt producendo iterato continuet intellectiones, ac multiplicet. Ratio, quia habemus in nobis plura verba: de primo quidem nil ſpectat ad noſtram volũtatem, cum voluntas omnino ſequatur: at de vlteriorib. intellectionibus ſpectare poteſt ad eam, imperando menti, vt iterum intelligat: talis vero copulatio, imperium, & præuentio vt ſic, non reperitur penes Verbũ Dei, quia non eſt voluntas, quæ copulet mentem cum Eſſentia ad producendum Verbum.

Cõiungere parentem cum prole an ſpectet ad tertiam partẽ imaginis.

9 Dices, coniungere parentem cum prole aſſignat Auguſt. voluntati creatę, prout eſt tertia pars imaginis, repræſentans Trinitatem; ergo ſimiliter Verbum imago Patris producetur per voluntatem coniungentem parentem cum prole. Reſp. cõiungere parentem cum prole ſpectare ad tertiam partem ſolummodo per accidens, cum tamen ad eam propriè ſpectet diligere, & amare obiectum, & notitiam genitam: & inde fit, vt cũ ſit per accidens vtique Verbum increatum non produceetur per talem coniunctionem: produci vero ſic, pertinet, & contingit in nobis: & id quidem non pro prima, ſed pro cæteris aliquib. quandoq; intellectionib.

Ad Ricchardum.

10 Ad Ricchar. reſp. primo, quod aliter videtur Auguſtino, qui 5. Trin. c. 14. docet quod *Spiritus ſanctus procedit quomodo datus: Filius quomodo natus*; quia ille per modum voluntatis, hic per modum naturæ. Vel loquitur de voluntate nõ eliciente, vt principio productiuo, ſed vt complacente, iuxta quæ diximus.

ARTIC. V.

Quomodo Pater poſſit velle generationem prius quàm generet.

1 Difficultas tertij argumẽti expoſtulat ampliorem declarationem. & quidẽ arguebatur, Pater prius generat, quam velit, quia prius eſt Pater, quam velit: & prius conſtituitur in eſſe per generationem, quam operetur volendo: quod ſi generatio actiua tanquam conſtitutiuum precedit, & prima eſt, qua mediante Pater eſt Pater, quomodo poteſt velle antequam generet. item per generationẽ actiuam habet quidquid habet, una cum intellectu, uoluntate, ſiue operationibus eſſentialib. intelligendi, & uolendi; ergo prius generat, inde uult; con-

conſtituitur ſiquidem non per uelle, ſed per generare.

Ordo eorũ, quæ ſũt in compoſito.

2 Obſeruandum, quod in compoſito, ea, quæ inſunt tanquam ſui cauſa, pręcedunt compoſitum, etiam quatenus ſunt in compoſito: exemplum, iã conſtat de plano, materiam, & formã eſſe priorem compoſito in conſtituẽdo: quia præcedunt tanquam cauſa ſuum effectum: Cõſtare etiam debet, quod quidquid ſit de earundem partium cauſatione, contemplando eas, quatenus inſunt in compoſito, utique dicunt quoq; eſſe natura prius compoſito: ut docet Scot. de materia, quę etiam in compoſito eſt prior eo, in 2. d.1.q.2.& in 1.d.5.q.2.atq; 7.met.q.6. In homine inſuper reperitur ratio entis, ſubſtantiæ, corporis, animalis, & rationalis: licet hæc ultima ratio ſit ultimato formaliter conſtitutiua hominis: tamen non poteſt dici hominẽ eſſe prius rationalem, quam animal, corpus, ſubſtantiam, ens: ut optime ſpeculatur Scot. quol.1. ſed ſicut ratio entis, ſubſtantiæ, corporis, & animalis præcedunt ultimam formam conſtitutiuam, ſeu dantem eſſe ſpecificum hominis: ita prius dicetur homo eſſe ens, ſubſtantia, corpus, animal, quam homo. Diſcurſus eſt uerisſimus: ſed noſtra nos fallit imaginatio: cum neſciamus id intelligere: quia prius debet eſſe homo, quam hæc omnia contenta in homine. At ſi intelligamus conceptus iſtos præcedere, & ſubſequi ordine quidem naturæ, non temporis, omnis tollitur dubitatio. & profectò ſigna hæc talium conceptuũ non ſunt in *quib.* ſed *à quib.* quo ſtante ſequitur, ut unum ſit & prius natura altero, & omnes ſint prius natura ipſo homine.

In Patre multiplices conceptus.

3 His actis, Pater habet multiplices in ſe conceptus: utpote Dei, intellectus, uoluntatis, modorum intrinſecorum, attributorum, & generationis actiuæ: ordo interuenit inter hæc; vt prius concipiatur eſſe Deus, inde intelligens, & volens, vna cum modis, & perfectionib. attributalib. reddendo ſuo loco, & ordini ſingula ſingulis: Deniq; vero intelligitur generatio actiua, per quam ſit Pater. Hoc ſtante, dum conſtituitur per generationem in eſſe Patris, addncendũ quod actiua generatio non ſufficit; ſed requiruntur etiam omnia recenſita; etenim ſi eſt Pater, vtique eſt Pater Deus, intelligens, volẽs, perfectus vndequaq; &c. quod ſi hæc ita ſe habent, neceſſe eſt vt ipſum ordine naturæ prius concipiamus ſecundum priores conceptus, inde ſecundum poſteriores: at prior eſt conceptus intelligentis, & volentis, quam conceptus generationis, quoniam prius conſtituitur per conceptum Deitatis, intellectus, & voluntatis, vt eſt dictum, & tandem per conceptum generationis; ergo bene currit quod prius velit generare, quam generet, priuſq; intelligat, & velit generationem, quã faciat eam: & ita ſatisfactum remanet argumento. Cum dicitur, *Pater prius generat, quam velit*, quia per generationem eſt Pater; Reſp. quod eſt Pater & per generationem, & per intellectionem, & per volitionem: at priora ſunt concepta intellectionis, & volitionis, quã generationis; ideo prius vult, quam generet.

Pater prius vult generare, quã generet.

Obſtatur.

4 Dices ex doctrina tradita ſequi in Patre antecedere ad generationem, intellectum, & voluntatem ſolummodo in actu primo, nõ in actu ſecundo: quia operationes pręſupponunt eſſe operantis; ergo prius erit per generationem Pater, quam intelligat, & velit: ſicut Angelus iam conſtituitur in eſſe ſuo prius per intellectum, & voluntatem ſolummodo in actu primo; inde vero poſt conſtitutionem dicitur intelligens, & volens in actu ſecundo; ergo Pater generationem vult poſt quam conſtituitur in eſſe per generationem.

Reſpondetur.

5 Reſp. eſſe diſparem rationem de Patre, & Angelo; & quidem Pater & eſt Pater, & eſt Deus. hinc ſit, vt antequam intelligatur eſſe Pater ſecundum naturalem ordinem intelligendi, eſt vere Deus, eſtq; intelligens, & volens nedum in actu primo, ſed in actu ſecundo; volitione, inquam, & intellectione eſſentiali: quo ſtante mirum non eſt, vt in hoc priori naturæ, velit generationem ſequentem in poſteriori ſigno naturæ, ratio quia eſſentialia ſunt priora notionalib. etiã

in

in eodem ſuppoſito, & perſona. Angelus non ita, quandoquidem tūc eſt potens intelligere, & velle in actu ſecundo, cum eſt vltimato conſtitutus per differentiam vltimam in eſſe Angeli: ante autem non poteſt, quia nullatenus eſt: at Pater, antequam concipiatur per generationem Pater, eſt verè Deus, intelligens, & volens in actu ſecundo eſſentiali; igitur vt ſic, volet generationem antequam concipiatur fieri.

Actiones ſunt ſuppoſitorū declar.

6 Dices, *operationes ſunt ſuppoſitorum* ex Ariſt. proœ. met. ergo operatio volitionis generationis erit ſuppoſiti, & à ſuppoſito; & ita erit à Patre poſtquam per generationem eſt Pater. Reſpond. in primis non dicere Ariſtotelem *actiones eſſe ſuppoſitorū*, ſed eſſe circa ſingularia: vnde eſt, vt præferat *experientiam arti*; quia illa eſt de ſingularib. hæc de vniuerſalib. itaq; actiones ſūt etiam ſingularium. hoc vero intelligi quoque poteſt, vel formaliter ſubiectiuè, vel obiectiuè: hoc quidem obiectiuè conſtat, vt eſt dictum; cum ſint circa ſingularia; non enim agimus circa vniuerſalia; neque tangimus, olfacimus, mouemus, comedimus vniuerſalia, ſed ſingularia; ideoq; obiectiuè ſunt circa ſingularia. ſubiectiuè quoque verum eſt eſſe ſingularium; ſiquidē id, quod operatur, & agit, non eſt vniuerſale, & abſtractum, ſed ſingulare, & concretum, ergo ſunt ſingularium, patet quoque ex eodem Ariſtot. 3. de anim. vbi docet animam ſapere, & intelligere, & nihilominus anima non eſt ſuppoſitum, ſed ſingulare: Item de accidente ſeparato, cui competeret eadem actio, eademq; virtus agendi, quæ competebat ei, quatenus inexiſtenti in ſubiecto, ſi conſeruaretur abſque ſubiecto à Deo, vt conſeruatur in Sacramento Altaris. Inſuper, quia cōtingit vt plurimum ſingularia multa reperiri in ſuppoſitis; ideo etiam actiones poſſunt eſſe ſuppoſitorum; ratio, quia actiones egrediuntur à natura ſingulari, & ſuppoſito, in quo eſt; igitur à tali actione denominationem ſumet vtramque & natura, & ſuppoſitum: Verum id diuerſo modo: & quidem actio eſt naturæ ſingularis, tanquam *rationis agendi*; quia natura eſt forma, & principium *quo* agendi: eſt autem actio ſuppoſiti, tanquam *conditionis Agentis*; quoniam ipſum ſuppoſitum eſt principium *quod* agendi. appellatur quidem ſuppoſitum non ratio, ſed conditio; quia ſi ſuppoſitum nō eſſet, in ea natura, nihilominus etiam natura ageret, manente in ea principio, & ratione ſuo modo agendi: vt id, quod intelligit, vult, amat, & operatur, eſt homo, ſiue ſuppoſitum hominis; nihilominus ſi natura hæc ſingularis, à nullo eſſet ſuppoſitata, etiam amaret, intelligeret, operaretur, & huiuſmodi amplius vero patet de anima ſeparata, vt eſt dictum. Denique actiones ſunt ſuppoſitorum, verum eſt, tanquā *vltimatè denominatorum*; quia actiones multa denominār: & denominant ea ordinatè, vt ſunt: prius vero denominant naturam, quia prior eſt; inde denominant ſuppoſitum, quia vltimū, & poſterius eſt; & propterea benè dicitur eſſe ſuppoſitorum, tanquam vltimatè denominatorū. homo ſcribit: actio hæc denominat primo naturam ſingularem: inde vltimò denominat ſuppoſitum huius hominis ſcribētis; eſt igitur actio ſuppoſiti, veluti vltimato ab actione denominati. Scot. in 4. d. 12. q. 3. ad 2.

7 Ex his reſpondetur ad argum. operationem hanc volendi eſſe ſuppoſiti Patris, tāquam vltimato denominati; quia prius denominat Deum, inde Patrem: prius namque eſt abſolutum Dei, inde reſpectiuum Patris; ergo prius denominat Deūm, inde Patrem: verum quia in Deo Patre, vltimum eſt ipſe Pater, quia conſtat primum ex deitate, inde ex paternitate; merito paternitas eſt vltimato denominatum à volitione: quod vltimato eſt denominatum, ergo præcedit paternitatem tanquam vltimato denominatam.

8 Dices, actiones ſunt ſuppoſitorum; quia producuntur à ſuppoſitis; ergo erunt poſt ſuppoſita; ergo volitio eſt poſt ſuppoſitum Patris. Reſp. antecedens verum eſt de actione notionali, non de eſſentiali: hæc quidem antecedit ſuppoſitum, vt volitio eſſētialis, quia non eſt producta: illa vero

Actio quanam antecedit & ſequitur ſuppoſitum.

ſub-

Digitized by Google

ſubſequitur, quia producta: & hoc intelligendnm eſt non de actione notionali actiua, vt generatione actiua, quia hæc eſt improducta, vt paternitas; ſed paſſiua, vt eſt generatio paſſiua. Ratio etiam, quia generatio actiua conſtituit Patrem, & non dicitur produci à Patre poſt conſtitutionem Patris; niſi teneamus Perſonas conſtitui per abſoluta; tunc enim exiret à Patre poſt conſtitutionem Patris: ſicut generatio actiua Petri exit à Petro poſt abſolutum conſtitutum Petri: at cum conſtituantur perſonæ per reſpectiua, illa non poteſt eſſe poſt eſſe conſtitutũ Patris, vt ſuo loco. Ad propoſitũ de tribus actionib. poſſumus loqui; vel de actionib. eſsẽtialib. vel notionalibus: vel omnino accidentalib. ſi de primis, falſum eſt antecedens; quia intellectio, & volitio eſſentialis, ſicut & cætera eſsẽtialia, vt Deitas, & perfectiones omnes attributales antecedunt Patrem, & propterea non poſſunt produci à ſuppoſito Patris. ſi de ſecũdis loquamur, etiam eſt falſum, quoniam generatio actiua eſt conſtitutiua Patris, ergo non eſt poſt ſuppoſitum Patris. ſi denique de tertijs, hoc habet locum in creaturis, vbi cum ſint accidentales, vtique poſteriores ſunt, & producũtur à ſuppoſitis, vt actio ſcribendi, mouendi, & huiuſmodi.

QVÆSTIO X.

Vtrum Verbum producatur ex fæcunditate naturæ ſolius, an per operationem intellectus. idemq; de Spiritu ſancto, vtrum ex ſola fæcunditate naturæ.

ARTIC. I.

Probatur produci ex ſola fæcunditate diuinæ naturæ.

Durãdi ſẽtentia generationẽ fieri ex ſola fæcunditate naturæ in diuinis.

1 DVrandus in 1.d.6. q.2. ſuſtinet produci Verbum nõ per opus intellectus, ſed ex ſola fæcunditate naturæ: probari autem poteſt ſua ſententia ſic. primo; operatio intellectns eſt cõmunis tribus: ſed non producitur Verbum à tribns, ergo non producitur per operationem intellectus. Secundo, *Actio immanens intellectus non eſt alicuius productiua*, ex Ariſt. 9. met. ergo opus intellectus Patris non eſt Verbi productiuum. Tertio inter principium productiuum, & terminum productũ eſt diſtinctio realis: operatio Intellectus, & Verbum non diſtinguuntur realiter, ergo nõ eſt principiũ productiuũ. Quarto, Animata generãt quidẽ, vt homo, at nõ generant per intellectum, ſed per naturam; ergo licet intellectualis ſit Pater, & Deus, non generabit mediante intellectu, ſed natura. Confirmatur, inſenſata ſi eſſent prædita intellectu, non generarent præuio intellectu: vt ſi calor eſſet intellectualis, calefaceret quidem, ſed mediante ſola natura, non intellectu. Quinto, productum eſt ſimile producenti in natura: & præcipuè gene-

Digitized by Google

generatio, quę eſt *in ſimilitudinem naturæ*; ergo natura eſt, ex cuius fæcunditate fit generatio. Sexto, Auguſt. 15. Trinit. appellat Filium *de Natura*. & Hilar. l. de Syn. *Omnib. creaturis ſubſtantiam Dei volūtas attulit, Filio vero Natura dedit.* Septimo, in creaturis reperiuntur aliquę ſubſtantiales formę, quæ ſunt immediatum principium producendi, & communicandi ſe ipſas, vt in formis elementorum; id vero nullam arguit imperfectionem; ergo multo amplius id concedendū eſt diuinæ Eſſentiæ, vt immediatè per ſe ipſam communicet ſemetipſam. hæc eadem argumenta deſeruiūt pro Spiritu ſancto, vt producatur ex ſola fæcunditate naturæ, non autem ex operatione aliqua voluntatis.

ARTIC. II.

Verbum produci per opus intellectus, & Spiritum S. per opus voluntatis ex fæcunditate naturæ.

Producitur Verbum, et Spiritus S. per opus intellectus, & voluntatis.

1 Communis Sanctorum Patrū, Conciliorum, atque Theologorū ſententia eſt, Verbū produci nō ex ſola fæcunditate naturæ; ſed etiam per opus paterni intellectus, ita Auguſt. 15. de Trin. & lib. 9. c. 12. Anſel. monolog. c. 43. Cyrill. Chryſoſt. Baſil. cæteriq; expoſitores in cap. 1. Ioann. Theod. l. 2. ad Græc. Damaſc. l. 1. de fid. c. 9. cæteriq; cōmuniter. Ita Theologi, cum Mag. in 1. d. Bonan. 1. d. 10. & 27. Scot. d. 2. 6. 10. 27. 26. vbique in ſuis ſententijs, & quolibetis. Alber. Richar. Gabr. tum etiam antiquiores, tum recentiores, qui Durandi ſententiam merito cenſurant.

2 Probatur vero, productio Spiritus ſancti fit per voluntatem, nō ex ſola fæcunditate naturæ; ergo productio Verbi fit per intellectum, non ex ſola natura. Durandus negaret antecedens, aſſerens idem eſſe iudicium de vtroque; nihilominùs arguitur aliunde; ſi ex ſola fit fæcunditate naturę, non magis habemus in diuinis duas productiones, quā vnam, quam tres, quatuor, plures, infinitas: hæc vero ſunt abſurda; probatur ſequ. natura, vt natura determinatur ad vnum; ergo vnica ibi productio, ergo vnicum productum; ergo non duæ perſonæ productæ. Dices, naturam determinari quidem ad vnum, nō vnum numero productum, ſed ad vnū modum agendi. Contra; ergo vnicus erit modus producēdi ad intra; ergo erit ibi productio vnius rationis, & non diuerſę, ſeu alterius rationis, prout eſt modus producendi per intellectum, & voluntatem: tunc autem quæro, terminus productus per iſtum vnicū modum agendi, aut erit Verbum, aut Spiritus ſanctus: ſed non erit magis vnus, quam alterum; vel ſi erit vnum, vtique erit ſolummodo Verbum, quia producitur per modum naturæ, licet producatur quoq; per intellectum: Spiritus autem non producitur per modum naturæ, ergo ex tali ſola fæcunditate non habebimus niſi vnicū ſuppoſitum productum. Item natura determinata ad vnum modum agendi, non determinatur ad vnicum numero productum, quantum eſt ex ſe ſola, niſi determinatio eueniat aliunde: patet, in ſe ipſa non magis determinata eſt ad duo, quam ad infinita: & quidem natura creata humana, ſicut & cæteræ creatæ, quantum eſt ſe non determinantur ad tot, quin plura, ſicut patet amplius de ſpeciebus alijs quam maximè prolificis, vt de piſcibus, quorum natura eſt fæcundiſſima, dum tot ouorum millena, & millena producunt ſępiſſimè: quod ſi natura quandoq; creata tot parit, vt nō plura, id ex extrinſeca prouenit determinatione, vel deficiente parente, vel nolente applicari ad generationem, vel deniq; ex accidenti aliquo; vtpote natura hac particulari euadēte ſterili, & infæcunda; verum quia hæc accidentaria ſunt, merito excluduntur: vnde fit, vt non poſſint naturā labefactare in ſe, vt naturam in ſe ipſa, abſtrahendo ab omni imperfectione reddant infæcundam; quin potius

in ſua fœcunditate perſiſtés poſſit cõmunicari infinitis,& producere in infinitum, ſi nullum aliunde adderetur determinans ad tot, & non plura. taliter ſe haberet diuina natura, ſecluſo opere intellectus,& voluntatis: equidem quantum eſt ex ſe communicari poſſit infinitis, pluſquam trib. niſi intellectus accederet,& voluntas ipſam determinans ad Verbum, & Spiritum ſanctum: qui cum ſint terminus adæquatus, neutiquam proceditur vltra in communicatione naturæ.

3 Item dato quod ex ſola fœcunditate naturæ non poſſemus habere pluſquam duas productiones, ſecluſo intellectu,& volũtate; verum hæ productiones eſſent eiuſdem, an alterius rationis: vtique eſſe alterius rationis conſtare non poterit ex ſola natura: prob. natura determinata eſt ad vnum modum agendi; ergo modus ille vel erit per modum naturæ ſolius, vel per modum voluntatis, & libertatis; ſiquidem hi modi ſunt diuerſæ rationis ſecundum Theologos; ergo vel non erunt duæ, vel ſi duæ, vtique erũt eiuſdem rationis: vel ambæ per modum naturæ, vel ambæ per modum voluntatis: Verum quia diuerſitas productionum prouenit ex diuerſitate principiorum, intellectus, & voluntatis; hinc eſt, vt non poſſint eſſe ex ſola fœcunditate naturæ.

4 Inſuper haberi inde nequit, vt vna ſit potius generatio,& altera proceſſio; eſſet enim par ratio vtriuſq; Neque poterimus potius habere Filium, quam Spiritum ſanctum, vel viceuerſa; nam natura vt ſic, eſt indifferens ad vtrumq; ergo per eũdem modum indiſtinctum agendi habebimus Filium, & Spiritum ſanctum, & non magis vnum, quam alium. quod ſi dixeris, haberi vtrumq; at quæro, dum productio Filij eſt generatio, & Spiritus ſancti proceſſio non eſt generatio, cur eſt vt non potius vtriuſq; ſit vna eademq; ratio, & productio, vt vel vtraq; ſit generatio, vel vtraq; proceſſio; nulla namq; eſt ratio diſtinguendi penes naturam ex ſe, vt conſtat, cum ſit eiuſdem rationis ad Verbum, & Spiritum ſanctum, & eodem modo quantum eſt ex ſe, indifferens ad vtrumq; ergo vel vtraq; erit generatio, vel vtraq; proceſſio.

5 Hinc etiam, non magis infertur, Filium eſſe imaginem, quam Spiritum ſanctum; quod ſi namq: natura ſub eadẽ ratione ſe habet ad vtroſq: cur eſt vt non ambo ſint imago: cur vnus potius, quam alter: nulla exiſtẽte ratione diſtinctiua ex parte principij, ſiue naturæ. Hinc rurſus, cur potius dicetur Filius ab vno,& Spiritus à duob. & quidem pari ratione eſſet Spiritus ab vno, quia ab vna natura ab vno principio naturæ, & eodem modo ſe habente: ergo non diſtinguimus inter eſſe ab vno, & à duob.

6 Quod ſi identitas naturæ eſt ratio, vt in diuinis omnia ſint vnum: ſintq: perſonæ inuicem coæquales, conſubſtantiales, & in ratione eſſentiæ ſint eſſentialiter vnum: ex eadem etiam ratione naturæ ſequeretur, vt Filius nõn ſit potius Filius, quam Spiritus ſanctus perſonaliter, & vice verſa: quia vna eſt communis amborum ratio principium, & productiua natura: quæ cum eodem modo ſe habeat in communicando, ſecluſo intellectu, & voluntate, nulla eſſet ratio diſtinctiua Filij à Spiritu ſancto. Quod ſi dicas, diſtinguitur, quia Filius eſt ab vno, Spiritus à duob. Cõtra, hoc quęritur, quomodo ex ſola natura colligi poteſt, Filium eſſe ab vno, & Spiritũ à duobus: vtique non poteſt ex ea ſolummodo: ſed Spiritum ſanctum eſſe à duob. colligitur ex mutuo amore Patris, & Filij.

7 Arguitur item, Filius eſt eſſentialiter,& formaliter Verbum: ſed licet ſit Verbum ſubſtẽtiale, eſt tamen etiam verbum mentale, intellectuale; ergo producitur per intellectum, & per mentem. Spiritus item ſanctus eſt formaliter amor perſonalis productus: at amor producitur per voluntatem, ergo & Spiritus ſanctus eſt per voluntatem. Inſuper docet Augu. 15. Trin. c. vlt. & 10. de Trin. cap. 11. quod in mente noſtra eſt imago Trinitatis; itaut memoria repræſentet Patrem: intelligentia Filium, & volũtas Spiritum ſanctum: ſicut vero à memoria noſtra producitur noſtrum verbum: & à voluntate amor; ita do-

cet

cet Auguſt. quod à memoria paterna producitur diuinũ Verbum, & à voluntate vtriuſq; producitur Spiritus ſanctus.

8 Accedit, quod Ioannes, 1. appellat Filium Dei, *Verbum*: In principio erat Verbum: *& Verbum caro factum eſt*: quod ad litteram Patres exponunt de Filio Dei: ſed de eſſentia Verbi mentalis eſt, vt exprimatur per locutionem mentalem; Paulus etiam appellat Filium, *Dei ſapientiam*: quæ quidẽ eſt opus intellectus. & de Spiritu ſancto idem Io. 1. can. c. 4. Spiritum ſanctum appellat *charitatem, amorem* amor autem eſt à voluntate: Sapientia ab intellectu: ſicut expreſſius habetur Sap. 7. Eccleſ. 24. *Ego ex ore Altiſſimi prodiui*. Reſpondet Dur. differre vnam ab altera, & hæc dici non per proprietatem, ſed per quandam accommodationem, ſeu appropriationem; nam quia productio Verbi eſt prior, ideo vocatur intellectualis, ſeu facta per intellectum: quia productio Spiritus ſancti eſt poſterior., ideo dicitur fieri per voluntatem: etenim intellectus eſt natura prior voluntate. Sed hæc reſponſio eſt nulla, nam ſi ambæ productiones ſunt immediatè per naturam, ergo vna non eſt prior alia. vtique ſequela tenet; ex parte naturæ vt ſic, non datur prius, & poſterius: datur autem ex parte intellectus, & voluntatis; ergo nõ eſt cur ex parte naturę una ſit prior alia. Item ſi intellectus, & uoluntas non concurrunt, cur eſt, ut ex parte intellectus prioris, & uolũtatis poſterioris una ſit generatio, altera ſpiratio: utiq; generatio eſt, quia per intellectum, ſpiratio quia per uoluntatem: at negando fieri per intellectum, uoluntatem, quomodo poterit per eundem intellectum, & uoluntatem eſſe prior, & poſterior: nihil per te influunt, non dant eſſe ſimpliciter, ergo neq; dabunt prius, & poſterius eſſe.

9 Ex omnibus infertur, memoriã fæcundam, quatenus habet rationem principij *quo*, conſtitui ex Eſſentia, & intellectu paterno: intellectu quidem in ratione potentiæ; Eſſentia vero in ratione obiecti intelligibilis in actu primo: voluntatem etiam fæcundam conſtitui ex eadem Eſsẽtia in ratione obiecti amabilis in actu primo; & voluntate in ratione potentiæ amantis per actum productiuum ſpirandi: Et vtrumq; nempè Eſſentiam, & Intellectum: Eſſentiam, & voluntatem habere rationem principij proximi, & totalis: non enim æſtimãdum Eſſentiam eſſe principium remotum in vtraq; fæcunditate: ſed ſicut Intellectus, & volũtas ſunt principium proximum; ita & Eſſentia cum ipſis eſt proximũ principium. Dices, Eſſentia eſt veluti radix, & fundamentum primarium; ergo erit principium remotum. Reſp. ſecundum noſtrum modum conſiderã ei Eſſentiã habere rationẽ remoti, quoniam ipſa eſt quæ concipitur vt prior cunctis; nihilominus omnia in eodem inſtanti ſunt ſimul, ita vt non ſit ibi ordo ſignorum in quibus, ſed à quibus. Reſpondetur etiam, quod eſſentia vel ſpectatur in ratione principij, vel in ratione fundamenti, & radicis eorum, quæ ſunt in diuinis: hoc quidem ſecundo modo poteſt concipi ſub ratione quadam remoti, quia eſt omnino primum: at primo modo nequaquam, quoniam quatenus eſt principium, ſeu comprincipium cum intellectu, & voluntate, erit quoq; principium proximum, à quo proximè habentur diuinæ productiones. vtrumq; tamen eſt de ſe ſolo principium partiale, ex quib. ſimul iunctis conſtituitur vnum principium *quo* totale, de quo quæſt. ſeq. art. 5.

Ex Concilio etiam Toletano confirmatur intentum; nam in Conc. 13. c. 3. dicitur, *Per comparationem ad mentem noſtram ſingula ſingulis aptamus; nam Patrem menti: verbo Filium: & Spiritum ſanctum amori à mente & Verbo procedenti comparamus*. & 16. *Per comparationem ad Trinitatem noſtram intelligimus Trinitatem in Deo, ita. ſ. eſſe memoriam, verbum, & amorem*. At hæc oſtendunt operationes, & principia operatiua.

ARTIC. III.

Soluuntur argumenta artic. primi.

1 AD primum, valet argumẽtum contra Thomiſtas ſuſtinẽtes Verbum produci per actum eſſentialem intelligendi; qui cum ſit communis tribus, merito per talem actum fit productio à tribus, vt deductum fuit ſup. in quæſtione vtrum Verbum producatur per actum intelligendi, vel dicendi, non autem valet contra nos, tenentes produci per actum notionalem dicendi, qui eum ſit ſolius Patris, non erit communis tribus.

Intellectus actio nullius eſt productiua, de clar.

2 Ad ſecundum, reſp. 1. actionem immanentem eſſentialem, vt actus intelligendi, vtique non eſſe productiuam, vt ibidem fuit oſtẽſum: at actionem notionalem, quæ eſt *dictio*, vtique eſt productiua, *Dicere* enim in diuinis eſt producere. Reſp. 2. Ariſtoteles loquebatur de intellectu creato, qui quidem non eſt productiuus alicuius in eſſe ſubſtantiali, & ſimpliciter; non autẽ cognouit proceſſiones diuinas, quæ fiunt per actum intellectus, & voluntatis; quomodo namq; concederet actum accidentalem intellectus creati poſſe producere ſubſtantiam, & aliquid conſubſtantiale ipſi intellectui concipienti: cum tamen ex oppoſito in diuinis actus diuini intellectus, actus inquam, dicendi ſit principium productionis ſubſtantialis, & coæqualis producenti.

Actio in triplici differentia.

3 Reſpondetur tertio, actionem eſſe in triplici differentia; alia namque eſt actio totaliter immanens, per quam nihil producitur extra, vt intelligere, & velle: alia totaliter tranſiens, per quam productum producitur extra, & eſt totaliter diſtinctum à producente: vt domus extra domificatorem, totaliterq; diſtincta ab eo: Alia eſt media, participans de vtroque, & hæc eſt actio productiua Verbi, & amoris: hęc quidem partim eſt immanens partim, vt ſic loquar, tranſiens: immanens quia productiones, & termini producti remanent in diuinis ad intra, eo magis, quia ſunt idem Deus: tranſiens, quoniã perſona producens eſt diſtincta realiter à termino producto. Diſtinctio hæc prodeſt valde, tum contra Arrium, tum aduerſus Sabellium: contra Arrium appellanda venit productio actio immanens, vt oſtendatur Verbum, & Spiritum ſanctum eſſe verè Deum, quod ipſe negat, & perſonas productas eſſe verè in diuinis ad intra, tanquam Deus, nõ extra tanquam creatura: contra Sabellium quoque vocabitur actio quaſi tranſiens, licet non verè tranſiens ob identitate naturæ: actio, inquam, quaſi tranſiens, quatenus producens diſtinguitur realiter à producto, ex quo retunditur eius hæreſis, dum diſtinctionem negabat Perſonarum, & confundebat Trinitatem.

Diſtinctio realis inter quanam.

4 Ad tertiũ, diſtinctio realis emergit inter terminum productum totalem, & principium *quod*, & totale, vt eſt perſona vtraq; Patris, & Filij: at inter terminum, & principium *quo*, vt eſt Eſſentia, & Intellectus, ac volũtas penes Verbum, & Spiritum ſanctum, non interuenit, niſi diſtinctio formalis, vel rationis.

Animalia intellectualia generãt at non per intellectũ; niſi per accidens.

5 Ad quartum, animata intellectualia, generant, licet non per intellectum (niſi per accidens ſe habendo, intelligendo, & volendo voluntare generationem, ſiue imperante, & applicante actiua paſſiuis) generant tamen per potentias & inſtrumenta parata à natura ad generationẽ, iuxta conditionem naturæ cuiuſque. In diuinis igitur aderit quoque principium generationis correſpondens tali naturæ: verum quia diuina illa natura non eſt corporea, non ſenſitiua, non materialis, ſed ſummè ſpiritualis; hinc eſt, vt non vtatur potentijs (ſicut cætera corporea) materialib. & quia eſt volitiua, & intellectualis, inde eſt, vt potentiæ, quibus ibi fiat generatio, & productio ſint potentia volitiua, & intellectualis: & ob id, principia erunt Filii, & Spiritus ſancti, Intellectus, & voluntas. Ad confirmationem dicimus, ſi calor eſſet intellectualis; non produceret per intellectum, quia aliunde haberet in ſe principium

Calor ſi eſſet intellectualis generaret, ſed non per intellectionẽ.

cipium

cipium calefaciendi, & propterea impertinens eſſet ad calefactionem intellectus: at Deo neceſſarius eſt intellectus, & voluntas, vt producat; & cum ſit de ſui natura volitiuus, & intellectiuus, nec vltiores potētias productiuas habeat, vt homo, cæteraque materialia producentia, remanet per intellectum producat, & voluntatem.

6 Ad quintum, infertur inde, naturam, ſeu memoriam fæcundam, cōſtantem ex intellectu, & natura, eſſe principium *quo*: & ſub ratione huius principij concedimus productum aſſimilari naturæ, quia ſit coæquale, & conſubſtantiale Patri producēti; eſtq; idem Deus in eadem natura: habet ergo natura vt ſic, ſub ratione memoriæ fæcundæ, rationem principij *quo*, & principij aſſimilatiui: at non poteſt aſſimilari ei productum, niſi in ratione principij: ſed non eſt principium vt pura natura, ſed vt coniūcta intellectui ſub ratione principij fæcundi, ſeu memoriæ fæcundæ.

Ad Patres. 7 Ad ſextum, per *naturam* primo intelligitur idem, ac Filius Dei non per adoptionem, non per gratiam, ſed per naturam; quia Verbum ex natura eſt Filius Patris. ſecūdo idem eſt per naturam, ac non per voluntatem, vt Creaturæ; ne incideretur in hæreſim Arrij æſtimantis eſſe Creaturam. vel tertio, per naturam, ideſt productum neceſſario; quæ namque productio eſt neceſſaria, ea dicitur fieri per naturam, & talis eſt productio Filij. quarto per naturam, quia adeo eſt neceſſaria, vt non eſt libera.

Vtrum omnis forma ſit immediatè ſui communicatiua. 8 Ad ſeptimum reſpondetur, diuerſimodè euenire in formis: quando quidem ſunt aliquæ formæ ſubſtātiales imperfectiores, vtpote formæ elementares, quæ immediate ſe communicant, ſeu poſſent communicare ſeipſas: vt ignis ignit quidem per ſuam propriam formam formaliter, tanquā principio ignitiuo, nō autem per calorem, niſi ſolummodo diſpoſitiue: aliquæ ſunt formæ perfectiores, quæ id præſtare nō poſſunt, vt formæ mixti, lapidis, metalli, & ſimilium: non enim lapis generat lapidem, (licet mineralibus in propria ſede fiat accretio, ad præiacentem lapidem, & metallum ex materia nouiter digeſta, & conuerſa in lapidem, ob quod fit accretio, & augmentatio lapidis, ſiue noua etiam productio ex materia digeſta, non autem ex lapide, vt principio formaliter generatiuo.) Aliquæ formæ ſunt immediatè ſui communicatiuæ, cum tamen aliquæ perfectiores non ſint ita, vt formæ corporum cæleſtium, eſſentia inſuper Angeli, & animæ, quæ non ſunt ſui immediatè communicatiuæ per ſubſtantiam, niſi communicando ſeu explicando, ſiue expendendo ſolam uirtutem per operationem; hinc fit, ut non liceat inferre communicationem, & productionem ex perfectione naturæ, cum quādoq; communicatio competat formę imperfectiori, & denegetur formæ perfectiori, ratio huius eſt, quia *hoc eſt hoc, & illud eſt illud ait Scot. quoniam ſunt talis, & talis naturæ*, itaut uni cōpetat, & non alteri naturæ, non autem id prouenit ex imperfectione, quapropter licet perfectiſſima ſit diuina natura, tamen ei præciſè inſpectatæ ex ſe ſola non competit communicatiuitas, & productiuitas, niſi dicas remote, ut in ſeq. queſt. quia eſt talis naturæ, cui non competit ex ſe ſola cōmunicari. uid. Scot. 1. d. 7. q. 1. litt. V.

In mineralibus datur accretio.

Digitized by Google

QVÆSTIO XI.

Vtrum Filius producatur de ſubſtantia Patris tanquam de *materia*, vel de *nihilo*.

ARTIC. I.

Proponitur ſententia Hērici, Gotfredi, Durandi.

Henrici, et Durandi ſententia. 1 Henricus quolib. 9. Gotfred. art. 54. q. 3. Dur. 1. d 5. q. 2. aſſerunt Verbum generari de diuina Eſſentia, tanquam de principio materiali: docent enim in generatione Verbi tria eſſe, Eſſentiam, Relationem, & Perſonam; Eſſentia ſe habet vt materia, vel quaſi materia: Relatio vt forma, & Perſona vt compoſitum per eas. Et quidem non intelligentes quomodo Filij generatio non ſit de nihilo, ſtatuerunt ideo nō eſſe de nihilo; quia præſupponit Eſsētiam de qua fit, tanquam de materia: eo pacto, quo ideo generatio creaturæ non eſt de nihilo, quia præſupponitur materia de qua educitur generatio creata. Verum eſt tamen, quod Durandus id ait euenire, ſemotis tamen omnibus imperfectionib. Probatur primò, illud eſt principium materiale in omni productione, quod manet ſub vtroque termino productionis: ſed Eſsētia manet ſic, etenim eadem manet in Patre generante, & Filio genito; ergo. Secundò, relatio eſt forma, & actus Eſſentiæ, ergo Eſſentia reſpectu relationis habet rationem materiæ: cōſequens patet ex relatione formæ ad materiam, vbi namque eſt forma, ibi materia: antecedens prob. cui conuenit diſtinguere, conuenit eſſe actum, quia actus eſt, qui diſtinguit: relationi in diuinis conuenit diſtinguere, ergo ei conuenit ratio actus: ſed non eſt actus, niſi Eſſentiæ, ergo Eſſentia eſt veluti materia. Tertiò potentiæ actiuæ correſpondet potentia paſſiua ergo potētiæ actiuæ generatiuæ Patris correſpondebit potētia paſſiua: ea autem non erit niſi Eſſentia, de qua Filius producitur. Quartò Auguſt. contra Maxim. *Filius non producitur de nihilo, ergo de aliquo tanquam de materia:* prob. ſequ. ideo Creatura eſt de nihilo quia ex nulla præſuppoſita materia; ideo non de nihilo, quia ex præſuppoſita materia; ergo ideo Filius Dei non de nihilo; quia ex præſuppoſitione Eſſentiæ, tanquam de materia.

2 Ad hos aliqualiter accedunt Caetan. & Molin. 1. p. q. 41. ar. 3. dicētes Eſſentiam habere rationem materiæ, ſaltē metaphyſicæ, & Relationem eſſe, veluti formam determinātem talem mareriam. probant, Relatio, tanquam forma determinat Eſsētiam ad conſtitutionem Perſonæ; & Eſſentia ſe habet vt determinabilis ab ea ergo aliquo modo reperitur in Eſſentia ratio materiæ. Videtur quoque D.Tho. aliqualiter conſentire, dum ait in 1. d. 5. q. 2. art. 1. quòd diuina generatio accedit ad ſimilitudinē ſecundùm materiam, ſi à materia remoueatur totum id, quod eſt imperfectionis, & remaneat hæc ſola conditio materiæ, quod eſt manens in re, & per eā res ſubſiſtit: hinc Caet. ait *ſecundùm quid* tollerari poſſe, diuinā Eſſentiam habere aliquam conditionem *Sententia D.Thom, Caetan. Molin.*

nem

nem materiæ, ſimpliciter tamen negandum eſſe.& Greg. de Valent. 1.p. d.2.q.15.p.3. *ſecundum noſtrum modū concipiendi*, poſſe concedi ibi materiam,attendendo eam ſecundùm cōceptus aliquos inadæquatos.

Sēſus quæſtionis circa terminū materia.

3 Senſus autem quæſtionis eſſe poterit, tum loquendo de materia phyſica, tum metaphyſica. Verum impertinens admodum eſſet primus ſenſus,dum namque conſtat,diuinas Perſonas,Deum, & Trinitatem eſſe ens omnino ſpirituale, inutile eſt quærere, vtrum Dei Filius producatur de Eſſentia, tanquam de materia phyſica,& corporali. Circa verò ſecundum daretur occaſio id exagitādi ab illis,qui ponunt Deū in *Genere*, quo ſtante,materiam adſtipulari cogerentur ibi metaphyſicam. Senſus poterit eſſe alter, vt materia habeat ibi rationem, ex qua educatur v. g. generatio Filij, itaut ſit ibi materia *ex qua*,vt loquuntur Phyſici. ad eum ſenſum,quo ex materia ligni ſit arca: vt taliter ſe habeat Eſſentia penes Filium,& Spiritum ſanctum,vt ex ea veluti ex materia *ex qua* educatur vterque. Vel ſpectando inſuper eam ſub ratione materiæ *in qua*,vt namq; forma recipitur in materia,appellata *in qua*,ita & Perſonæ diuinæ recipiātur in Eſſentia,tanquam in materia *in qua*. Senſus alter in materia *circa quam* non vertitur in litem, etiam materia illa eſt ſubiectum conſiderationis, & Eſſentia diuina eſt Obiectū diuini Intellectus, & Beatorum. Sub ſenſibus iſtis poſſet quæſtio agitari in ordine *ad materiam*.

Sēſus quæſtionis circa terminū nihilo.

4 In ordine autē alterius termini, *de nihilo* poſſet sēſus haberi, vt ly *De* dicat circumſtātiam cauſæ materialis,è cuius potentia forent educendæ diuinæ perſonæ:at ſenſus iſte eſt omnino falſus,etenim quod non eſt, nō poteſt eſſe materia eius, quod eſt: & non ens non poteſt eſſe pars,& materia intrinſeca entis; quo quadrat illud Philoſophi, *Ex nihilo nihil fit*: in hoc autem ſenſu, & genere cauſæ materialis, eſt veriſſima propoſitio, tum in diuinis, tum in creaturis, nam *ex nihilo nihil fit,tāquam ex materia*. Poſſet tamen ly *De* cōnotare ordinem, vt *de nocte fit dies*: *de mane meridies*: vnde quæratur in diuinis, vtrum detur ordo, quo mediante dici valeat, *perſona eſt de nihilo*,ly *De* dicente ordinem;talis namque eſt ſenſus prædictarum propoſitionum. *De nocte fit dies,de mane meridies* ideſt,poſt noctē dies, & poſt mane habetur meridies: ſicut & in creatione ipſa, Mundus fuit creatus de nihilo,ideſt poſt nihil: quorum loquutionum sēſus habebitur amplius infra in corpore quæſtionis:Hi ſunt ſenſus,inter cæteros, quibus exagitari poterit quæſtio,tum in termino de *materia*, tum de *nihilo*.

ARTIC. II.

Verbum non generatur de Eſſentia tanquam de materia, vel quaſi, nec de nihilo.

1 Communis tamen, & veriſſima eſt Scholaſticorum ſententia diuinam Eſſentiam nec habere rationem materiæ, nec quaſi materiæ in diuinis; ideoq; Verbum non genetari de Eſſentia, tāquam de materia. Scotus operoſius eam docuit in 1.d.5. q.2. inuehens ſe cōtra Henric. & Gotfred. Probatur vero, *neque Auguſtinus*, inquit Scot. *neque antiquiores Doctores docuerunt Eſſentiam habere rationem materiæ: ergo nec nos id docere debemus*.Prob.2.materia,ſeu quaſi eſt infinitis,propemodū admixta imperfectionib. at diuina Eſſentia eſt pelagus perfectionum.

Eſſētia nō habet rationem materiæ, nec quaſi materiæ.

2 Item id patebit ex declaratione, & manifeſtatione imperfectionū materiæ:in primis habet rationem informabilis:Eſſentia non:materia eſt perfectibilis à forma adueniente, Eſſentia à nullo expectat perfectionem aliquam,immo omnia,quæ ſunt in diuinis perfectiſſima pullulant ab ipſa perfectiſſima Eſſentia. materia pendet à forma, ſiue actu entitatiuo ſecū-

Materiæ imperfectiones.

ſecũdùm Thomiſtas, ſiue in actu formali ſecundùm Scotiſtas, Eſſentia nõ pendet in actu entitatiuo, & formali à relatione, quia potius relatio eſt ab Eſſentia, quàm Eſſentia à relatione, cum relatio pullulet ab Eſſentia, & non è contra. Materia eſt ens mutabile, tranſmutabile de forma in formam, non ſic Eſſentia, quia ſemper eſt eadem, nec mutatur de forma in formam, iuxta Iacob. *Apud quem non eſt tranſmutatio, nec viciſſitudinis obũbratio.* materia appetit formam, Eſsẽtia nihil amplius appetit. materia appetit formam vt perficiatur per eam, Eſſentia nõ appetit relationem, vt perficiatur per ipſam, quin potius ipſa eſt pelagus perfectionum. materia appetit formam propter priuationem, Eſſentia nõ appetit quidquã, quia non eſt priuata aliqua perfectione. materia habet rationem partis in ordine ad formationem compoſiti, Eſſentia nõ facit compoſitum in diuinis licet faciat conſtitutum, vt eſt Perſona ex eſſentia & relatione. materia diſtinguitur realiter tum à forma, tum à toto compoſito, Eſſentia eſt eadem realiter cum relatione, & cum perſona cõſtituta per eam. materia per Dei potentiam eſt ſeparabilis à forma, & poteſt ſtare ſine compoſito, Eſſentia nec per Dei potentiã ſeparari poteſt tum à relatione, tum à diuinis Perſonis. quid plura? materia eſt ens adeo imperfectum, vt teſte Philoſ. nec ſit *quid, nec quale, nec quãtum*, ideſt completum, & perfectum, Eſſentia eſt ens vndequaque completum, & omnino infinitum. materia denique eſt adeo diminuta, vt teſte Auguſt. ſit *prope nihil*, Eſſentia eſt ens omnino primum, & in infinitum diſtans à nihilo quapropter cum materia tot ſit inuoluta imperfectionib. indignum eſt, vt diuina Eſſentia habeat rationem materiæ, vel quaſi materiæ.

3 Inſuper poteſt Deus producere ad extra, nulla præſuppoſita materia, vel quaſi materia, vt patet in creatione, quæ ſit de nihilo, & nõ ex præcedenti materia, vel quaſi; ergo poterit ad intra producere per generationem, Filium, nulla præſuppoſita materia: patet, quia non eſt minor ratio hic quàm ibi. Confirmatur, eſſet imperfectior Filius Dei, quàm Creatura, ſi produceretur ſic. prob. Creatura dũ creatur, & non de materia eſt quaſi eius perfectio, vt eductio eius nõ fiat de aliquo ſubiecto adeo imperfecto, vt eſt materia. ergo imperfectior eſſet Filius Dei ſi produceretur de materia. Dices non produci de materia phyſica, ſed metaphyſica, & de eſſentia, quæ non eſt quid materiale, ſed ſpirituale, habens tamen rationem, & conditionem materiæ. Contra, omnis ratio materiæ vt ſic, habet rationem potentialitatis, contrahibilis per formam, per actum, ſiue per differentias ſpecificas, ſeu indiuiduales: talis etiam eſt materia metaphyſica, vt genus, quod eſt potentiale, cõtrahibile per differentias ſpecificas; ergo Eſſentia erit quid potentiale, contrahibile, & actuabile à relatione, tanquam à forma, actu, & differentia ſpecifica: inde etiam verum erit, quod eſſet inſtar vniuerſalis contrahibilis ad inferiora; vltra rationes alias recẽſitas afferẽtes ſecum tot imperfectiones, de quibus hucuſque. *Obiectio & euaſio.*

4 Merito igitur magis dignificat diuinam Eſſentiam modus aſſerendi non habere rationem materiæ, nec quaſi; quàm modus aſſerens oppoſitum; cum ipſam inuoluat, & obnoxiam reddat imperfectionibus materiæ.

5 Quamuis verò excludatur ab Eſſentia ratio materiæ, non tamen excluditur ratio fundamenti, ſemotis imperfectionib: vnde fundamentum ſumi ſolet dupliciter, vel quatenus eſt quoddam materiale reſpectiuum; vel quatenus eſt radix eorum, quæ pullulant ex eo: ſiue ſumitur materialiter, & formaliter: primo modo idem eſt, ac materia, quatenus eſt in potentia ad formam perfectiuam: ſecundo modo habet rationẽ tribuentis eſſe illi, cuius eſt fundamentum, ſicut rationalitas tribuit eſſe riſibilitati, cæteriſq; hominis paſſionib. quia pullulant ab ipſo homine: taliter ſe habet Eſſentia reſpectu relationum, vt tribuat eſſe relationibus, ſitq; hoc modo fundamentum ipſarum quate- *Eſsẽtia habet rationẽ fundamẽti, declar.*

nus

nos pullulant ab Eſſentia. Et ſi ſunt in Eſſentia, non vtique ſunt in ea tãquam forma in materia, nec tãquam actus in potentia ſuſceptiua, nec tanquam contrahens in contrahibili, ſed tanquam hypoſtaſis in natura: ſicut etiam indiuiduum, & perſona eſt in natura, ita diuinæ hypoſtaſes ſunt in fundamento, tanquam hypoſtaſis in natura, fundamentum enim hypoſtaſis eſt natura.

6 Arguit inſuper Scot: Eſſentia eſt terminus formalis generationis, ergo non eſt materia. conſequ. prob. quia materia, & forma non coincidunt. Item Filius haberet Eſſentiam duobus modis, vt materiã, & vt terminũ formalem; ergo eſſet bis Deus propter duplicem modum habendi Deitatem. Inſuper, circũſcripto modo, eſſet Deus per alium modum, & ita ſimul eſſet Deus & non Deus: eſſet, v.g. remanente Eſſentia ſub ratione termini formalis: & non eſſet, circumſcripta Eſſentia ſub ratione materiæ. affert Scotus rationes alias omnino excludẽtes materiam, vel quaſi materiam ab Eſſentia; de quibus penes ipſum. amplectuntur eam D. Bonau. Gabr. Mayron. Baſſol. cum Mag. 1.d.5.

Verbũ non eſt de nihilo.

7 Cum hoc tamen, quod nõ generatur de materia, nec de quaſi materia; non eſt dicẽdum produci Verbum de nihilo: Scoti ſup. prob. ideo generatio Creaturæ non eſt de nihilo, quia fit ex præiacentia materia; ergo ideo Verbi generatio non erit de nihilo, quia fit ex præſuppoſita Eſſentia. Antecedens patet ex oppoſito, ideo Mundus ab initio habuit eſſe per veram creationem, quia factus fuit ex nulla præiacenti materia; ergo quod producitur ex aliquo prę-iacenti præſuppoſito non fit de nihilo. Rurſus ideo Creatura genita nõ eſt de nihilo, quia fit ex præſuppoſita materia; ergo neque eſſet de nihilo ſi fieret ex aliqua præſuppoſita forma, qua inde eſt informabilis materia: immo eſſet multo perfectior generatio, ſi quidem fieret ex forma, quę vtique eſt nobilior materia; ergo à pari, licet in diuinis non ſit materia, nihilominus præſupponitur Eſſentia ſub ratione formæ, licet non informantis, ſed dantis eſſe ſimpliciter: igitur poterit Verbum generari ex ea & ita non erit de nihilo. Confirmatur, ſi produceretur Verbum de Eſſentia tanquam de materia, eius productio non eſſet de nihilo; ergo dum de Eſſentia gignitur tanquam de forma dante eſſe ſimpliciter, nec eius generatio erit de nihilo: imo erit perfectior omni alia generationė creata; quia creata eſt de materia, increata eſt de forma, forma autem eſt perfectior materia. Denique in Concil. Nicæn. contra Arrium definitur, *Filium Dei non eſſe creaturam.* quo in loco & habetur conſubſtantialitas cum Patre, & productio Verbi de ſubſtantia Patris. Symbolum quoque Athanaſ. de Filio, *non factus, nec creatus, ſed genitus:* generatio autem non eſt de nihilo. & in Concil. Later. ex c. firmiter de ſum. Trin. & fid. cat. cap. *damaamus* aſſeritur *Filium in diuina generatione non accipere partem ſubſtantiæ Patris:* quod ſi eamdem, totamq; ſubſtantiã habet, quàm Pater, & de ea generatur, reſtat vt non ſit de nihilo.

Sapientia qualiter dicatur creata in ſcripturis.

8 Obijciunt Hæretici illud Eccl. 24. *Ab initio & ante ſęcula creata ſum:* eſt autem ſermo de Verbo diuino, quod eſt ſapientia Patris: ait autem Eccleſiaſt. *quod ſit creata*; ergo de nihilo, quia creatio de nihilo. idem habetur Eccleſ 1. *Ipſe creauit eã in Spiritu S & effudit illã ſuper omnia opera ſua:* & paſſim id habetur per alia loca. Reſpondetur autem loqui de Sapientia incarnata, quæ ratione humanitatis aſſumptæ, dicitur facta, creata, & huius generis, vt Apoſt. Rom. 13. *Factus eſt ei ſecundùm carnem.* & Galat. 44. *Miſit Deus Filiũ ſuum factum ex muliere.* ac Ioan. 1. *Verbum caro factum eſt.* Per Verbum verò, *creata*, idem eſt, *ac incarnata, facta, & producta* in tempore, cõfunduntur enim quandoque verba iſta. Nec obſtat; quod dicat, *creatam eſſe ante ſæcula, & ab initio*; etenim ſermo eſt de æternali decreto mentis diuinę, quo ſtatuit Pater Vnigenitum ſuum mittere in Mundum; decretum namque fuit ab æterno, & propterea dicitur, *ab initio, & ante ſæcula*, licet exequutio fuerit

temporalis. ita communiter Patres, præſertim Auguſtinus contra Arriū. Reſpondetur etiam, ſermonem fieri de donis Spiritus ſancti in loco ſecūdo Eccleſiaſtici, inter quæ enumeratur ſpiritus ſapientiæ, & ſcientiæ, & intelligentiæ, quem dignatur ipſe ſpiritus effūdere ſuper homines. Hęc, & plura Scripturæ loca adducta fuerunt lib.2.diſput.5.de ęqualitate Perſonarum.

De Nihilo aliquid eſſe cō ingit tripliciter ex Anſelmo.

9 Arguitur, docet Anſel. Honol. c.8. aliquod eſſe de nihilo contingere tribus modis, vel negatiuè: vt cum aliquis, qui nihil loquitur, ſi interrogetur, quid loqueris? reſpondebit, nihil, ſiue loquor de nihilo: & ita dicitur aliquid produci de nihilo, quod verè non producitur: Filius Dei non eſt ſic de nihilo, quia verè producitur. ſecundo fieri dicitur quid de nihilo, prout ly *De* denotat cauſam materialē: nec hoc competit Filio, quia *de nihilo nihil fit*, tanquam de materia, cum nihil non ſit materia entis. tertio prout ly *De* denotat ordinem originationis à non eſſe ad eſſe: nec hoc Filio competit, cum ſemper fuerit ab æterno; ergo remanet vt ſi non eſt aliquo modo de nihilo, ſit ſaltem de Eſſentia, tanquam de materia. Reſpond. nec primo, nec ſecundo, nec tertio, nec vllo modo eſt de nihilo Filius: ſed eſt de Eſſentia, ſed non vt materia, ſed veluti tanquam de ſimpliciſſima quaſi forma, ſeu actu formali, non quidem informante, ſed dāte eſſe ſimpliciter; nam formæ competunt duo, dare eſſe ſimpliciter, & dare eſſe per informationem: primū competit Eſſentiæ penes Perſonas, ſecūdum conuenit Creaturis ob earum imperfectionē. quod ſi dixeris, dum Scotus admittit nomen formæ in diuinis, appellando Eſſentiam formam, cur non admittit etiam materiam. Reſp. ideo, quia non admittit abſolutè & vndequaque rationem formæ, ſed precifis imperfectionibus, admittit enim eam ſub ratione dantis eſſe ſimpliciter, quod quidem eſt nobiliſſimum in ipſa forma: at materia eſt tātis inuoluta imperfectionib: vt merito etiam ipſius nomen, nedū natura, longiſſimum debeat eſſe à diuina Eſſentia.

Formę duo competunt

Eſſētia an forma.

10 Obſtatur, Filius, & Spiritus S. ſunt terminus potentiæ Patris; ergo ſunt ens poſſibile; ergo contingens; ſed contingens producitur de materia, vel de nihilo. ergo. Reſp. poſſibile ſumi, vel prout diſtinguitur contra impoſſibile: vel prout diſtinguitur contra neceſſarium, quatenus æquipollet contingenti: primo modo, inquit Scot.1.d.20.q.1.litr.E. & quol.7. Filius, & Spiritus ſanctus sūt ens poſſibile, & ſunt terminus productiuæ potentiæ: ſecundo modo non ſunt ſic poſſibiles; cum ſit vterque ens neceſſarium. Subdit inſuper, quod ſumpto poſſibili pro eo, quod eſt quidem ens neceſſarium, ſed non à ſe, ſed ab alio: tunc ait, Verbum, & Spiritus ſanctus ſunt poſſibiles, quia ab alio. Vel ſunt poſſibiles poſſibilitate *logica*, nō *phyſica*; ratio primi, quia non repugnat habere eſſe, imo habent neceſſario eſſe: ratio ſecundi, quoniam non producuntur per tranſmutationem de non eſſe ad eſſe, cuiuſmodi ſunt entia phyſica.

Poſſibile multis modis.

Perſonæ quomodo poſſibiles.

11 Addit Scot. quod quia nomen potentiæ, tum ex parte ſui tū ex parte termini, quod eſt poſſibile, dicit imperfectionem; ideo potius vtendū eſt nomine *principij* pro *potentia*; & nomine *principiati* pro termino potentiæ. & licet ſancti dicant potentiam generandi eſſe potētiam, & generari eſſe terminū potentiæ; nihilominus, inquit Scot. neutra de virtute ſermonis eſt vera ſimpliciter, prout reſpicit terminum poſſibilē, ſed ampliando nomen potentiæ ad rationē principij prout in communi reſpicit principiabile. & ibidem, ait, quod ratio potentiæ ex parte quidem producentis dicatur potentia, quia dicit perfectionem, & concedenda eſt in Patre, vt potentia generatiua, & ſpiratiua: at ex parte producti non dicatur poſſibilitas, quia dicit contingentiam, ſed eſt tantùm ratio principiati: ſemotis tamen imperfectionibus.

Potētiæ nomine an vtetur Scot. & quomodo.

A R-

ARTIC. III.
Declaratur quomodo Filius ſit de ſubſtantia Patris.

Filius eſt de ſubſtantia Patris, et Spiritus S. de ſubſtantia vtriuſq;

1 Filium eſſe de ſubſtantia Patris, ita eſt de fide, ſicut de fide eſt ipſum procedere à Patre, & eſſe conſubſtãtialem Patri aduerſus Arrium: vnde cùm res clara ſit,potius indiget vt oſtendatur modus, quam probetur res ipſa, docet eam Auguſt. lib. 3. contra Maxim.c.15.dicens,*Spiritum ſanctum eſſe de ſubſtantia Patris, & Filij,& non de nihilo, ſicut Filius eſt de ſubſtantia Patris*. Inſuper, Filius generatur à Patre,& eſt conſubſtantialis Patri;ergo eſt de ſubſtantia Patris. Inſuper arguit Auguſt. aut Filius eſt genitus de nihilo, aut de ſubſtantia Patris, aut de aliquo: non de nihilo, quia non eſt Creatura: non de alio, quia non eſſet conſubſtantialis Patri: ergo genitus de ſubſtantia Patris. denique de fide ad Petr.cap.2. *Pater ergo Deus*, inquit, *de nullo Deo genitus, ſemel de ſua natura genuit Dei Filium ſibi coæqualem.* & cõtra Maxim. 4. *Nullo enim modo Filium Dei cogitatis,ſi eum natum de ſubſtantia Patris negatis*.idem ex Concil.Tolet.11.in confeſ. fid. Probat verò ratione Scotus in 1.d.5 q.2. ideo in Creaturis Filius dicitur generatus de ſubſtantia Patris, quia Pater generando tranſfundit partem ſuæ ſubſtantiæ ipſi Filio mediante deciſione: ergo ideo Filius generatur de ſubſtantia Patris in diuinis, quia Pater communicat ei non partem diuinæ ſubſtãtiæ, ſed totam, quam ipſemet habet diuinam Eſſentiam. Augetur vis argumenti. Pater creatus transfundit in Filium humanam naturam, in qua eſt ipſe Pater,non quidem eandem numero, ſed eandem ſpecie,& propter hoc dicitur Filius produci de ſubſtãtia Patris;ergo multo magis in diuinis, vbi Pater communicat eandem prorſus numero naturam diuinam Verbo,dicetur Filius genitus de ſubſtantia Patris.

Declaratur quomodo Filius eſt de ſubſtantia Patris.

2 Hoc ſuppoſito,declaranda venit propoſitio: & quidem ſenſus eſt, *Filius eſt de ſubſtantia Patris*:hoc eſt, *Filius producitur à Patre,cui Patri Filius eſt conſubſtantialis.* ita Scot.cum cæteris. Duo autem ſunt in hac propoſitione, alterum eſt præpoſitio *De* alterum eſt,ly *Patris*: diuerſa tamen ſignificãt: *De* namque ſignificat cõſubſtantialitatem:& *Patris* ſignificat originationem. *De* quidem ſignificat ſubſtantiam, ac propterea dicitur, *de ſubſtantia*; & *Patris* ſignificat ſuppoſitum: itaut ly *De* cadens ſuper cauſale ſubſtantiæ, indicet conſubſtantialitatem: cadens verò ſuper cauſale Patris,indicet originationẽ: Et denique prout cadit ſuper ſubſtantiam, indicet identitatem naturæ, prout autem cadit ſuper Patrem,indicet diſtinctionẽ ſuppoſiti: ex quibus duob. habentur Cõſubſtantialitas naturæ, & diſtinctio perſonalis Patris à Filio.

Importatur origo, & conſubſtantialitas

3 Inſuper per ly *De* non importatur tantummodo Origo, nec tantummodo Conſubſtantialitas; patet primum, quia ſequeretur Creaturam eſſe de ſubſtantia Patris, ſiquidem eſt effecta, & originata à Deo: patet ſecundum,quia ſequeretur,Patrem eſſe de ſubſtantia Filij, quoniam eſt conſubſtantialis Filio,igitur, importatur vtrumque, & Conſubſtantialitas, & Origo,vt ſit ſẽſus,Filius eſt de ſubſtãtia Patris, quatenus Filius eſt originatus à Patre, & in originatione eſt conſubſtantialis ei.

Præpoſitio E: De, extenditur.

4 Præpoſitio illa *De* denotare ſolet principium intrinſecè, & eſſẽtialiter conſtitutiuum:id verò quandoque erit materiale, & quandoq; formale. primum erit in creaturis, vt de ligno fit arca: de ferro fit enſis: ferrũ namque, & lignum ſunt principium intrinſecum materiale arcæ, & enſis. Secundum erit in Deo, vbi negata iam omni ratione materiæ à diuinis, remanet, vt ly *De* denotet in Filio principium formale, Eſſentia namq; dat eſſe formale diuinũ Filio. Adeoq; eſt verum,vt denotet principium intrinſecũ, ſiuè materiale, ſiuè formale,reddendo ſingula ſingulis,vt tale principium non denotet ſemper præpoſitio *ex* nõ enim eſt vera hæc,Cœ-

 lum

lum eſt ex Deo, in ſenſu cauſæ formalis, ſeu principij intrinſeci, quia cęlum non eſt de ſubſtantia Dei, nec conſubſtantiale Deo; licet vera ſit in ſenſu cauſæ efficientis, quia eſt ex Deo, vt ex efficiente: quandoq; verò denotat etiam principium intrinſecum materiale, vt ex ferro fit enſis, & ex ligno arca: indicat verò tunc cauſam intrinſecam materialem, non autem efficiẽtem, quia lignũ non eſt cauſa efficiens arcę, nec ferrum enſis, vnde in diuerſis materijs poteſt ſignificare vtrumque. Præpoſitio vero *De* ſemper ſignificat principium intrinſecum, quando agitur de conſtitutione rei: vnde de ferro enſis, de ligno arca. Dixi, vbi agitur de conſtitutione rei, nam importare ſolet etiam ordinẽ rei, & rei, vt de mane fit meridies, de nocte dies; mane namque pręcedit meridiẽ, & ad mane ſuccedit meridies, & ad noctem dies: cauſam verò intrinſecã non importat, quia nec nox eſt materia diei, cum lux, & tenebræ opponantur priuatiuè, nec mane meridiei: ſicut nec importat rationem cauſæ efficientis, cum tenebræ non producant lucem, nec nox efficiat diem: ſed ordine totum id fiat, poſt noctem dies, & poſt mane meridies: in ſubiecta autẽ materia, de qua loquimur ly *De* importat tum rationem principij formalis intrinſeci, tum producentis extrinſeci, iuxta diuerſitatem caſualem: ſi namque cadit ſuper ſubſtãtiam, importat principium intrinſecum, quod eſt Eſſentia; ſi cadat ſuper Patrem, ſeu Patris, importat producentem extrinſecum: cum vero importet vtrumq; ideo vera eſt propoſitio Filium eſſe de ſubſtantia Patris, hoc eſt, eſſe productũ à Patre, eſſeq; conſubſtantialem Patri. Confirmatur, quia Lucæ 1. dicitur, *quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt*, ly *De* importat conditionem principij, ſeu cauſæ extrinſecæ, cuius modi eſt Spiritus ſanctus in ordine ad Incarnationẽ, & formationẽ Corporis Chriſti, imo quandoque confunditur præpoſitio *De* cum præpoſitione *Ex*, vel *ab*, vt magis patebit in ſolutione vltimi argum.

5 Ex his ſequitur non eſſe abſolutè concedendam iſtam, *Filius eſt de diuina Eſſentia, ſeu Filius eſt Eſſentiæ*: vt docet Scot, & D. Tho, ratio quia denotaretur Eſſentiam producere, & generare Filium: item diceret relationem realem ad Filium, & diſtingueretur realiter ab illo; vt igitur habeatur diſtinctio, productio, & correlatio debet addi caſuale genitiui caſus, ſiue conſtrui cum ipſo genitiuo *Patris*, ſiue ex alio ſenſu, propoſitio talis indicaret ſolummodo conſubſtantialitatem, & non originationem, quæ nullo modo poteſt competere Eſsẽtię, cum ſit Patris.

Filius eſt de diuina Eſſentia: ſeu Filius eſt Eſſentię an cõcedatur.

6 Obſtabis, concedit hanc Auguſt. *Filius eſt Filius ſubſtantia Patris* 15. Trin. c. 19. ergo concedẽda & iſta *Filius eſt Eſſentia, & de Eſſentia*. Reſpondet Scot. exponendum eſſe Auguſtinum, vt ſenſus ſit, Filius eſt Filius ſubſtantiæ Patris, ideſt, Filius eſt Filius Patris, cui Patri Filius eſt cõſubſtãtialis: quemadmodum exponit locum Pauli Rom. 10. dicentis, *tranſtulit nos in regnum Filij dilectionis ſuæ*, ideſt *Filij dilecti ſui*, alias in rigore nõ eſſet concedenda illa, Filius eſt Filius ſubſtantiæ Patris, caderet enim originatio, diſtinctio realis, & relatio ſuper Eſſentiam generantem, in ordine ad Filium genitum, & eſſet verè Filius Eſſentiæ, qui eſt Filius Patris, cum tamen Eſſentia non habeat Filium, quia nec generat, nec generatur ex c. *damnamus* de ſumm. Tr. & fid. Catthol.

Obſtatur.

Occurritur

7 Objicies eundem Auguſtinum 7. Trin. c. 6. & 12. *tres perſonas ex eadem eſſentia non dicimus*; ergo vna perſona nõ eſt de eſſentia alterius. Reſp. mutari ſuppoſitionem in conſequenti; nam in antecedẽti eſſentia ſtat pro natura, & in conſequenti illatio ſtat pro ſuppoſito: & vtique ſpectata eſſẽtia abſolutè, & de ſe ſola, tres perſonas non dicimus ex eſſentia, quia vt eſt dictum eſſentia non producit, non generat: at ſpectata additione perſonæ Patris, vtique Filius erit de eſſentia Patris, quia Pater eſt, qui producit.

Obſtatur.

Reſpond.

8 Dices ly *De* aut notat diſtinctionem, aut non: ſi primum, ergo Eſsẽtia diſtinguitur à Filio: ſi ſecundum, ergo hæc etiam eſt vera, Pater eſt de eſſen-

Præpoſitio De quid denotet.

tia

tia Filij; quia inuicem ſunt idem conſubſtantialiter. Reſp. importare identitatem, & diſtinctionem: ratione quidem eſſentiæ, identitatem, ratione Patris, diſtinctionem.

9 Inſtabis, Matt. 1. *quod enim in ea natum eſt, de Spiritu ſancto eſt*: ſed humanitas aſſumpta à Verbo non eſt conſubſtantialis Spiritui ſancto; ergo ly *De* non indicat conſubſtantialitatem, ſed ſolam originem, ſeu effectionem. Item Cyrillus l. 5. theſaur. c. 5. *Filius eſt à ſubſtantia Patris*: ſed præpoſitio *à* vel *ab* non connotant conſubſtãtialitatem, ſed ſolummodo cauſalitatem, & efficientiam: ſicut cũ dicimus, domus fit ab Artifice, domus non eſt conſubſtãtialis Artifici, licet fit ab eo, vt ab efficiente; ergo Filius ſi eſt à ſubſtantia Patris, iam non erit conſubſtantialis Patri. Ad primum, ly *De* ſumitur largo modo, vt idem ſit ac *ex* vel *ab* denotando non principium conſubſtantiale, ſed cauſale, & effectiuum: ſpecialiter vero Myſteriũ fœcunditatis Mariæ tribuitur Spiritui ſancto, qui eſt auctor omnis gratiæ, & fons caſtitatis: quapropter denotat principium cauſale, effectiuum, non autem conſubſtantiale: & quandoq; præpoſitiones iſtæ *ab*, *à*, *ex*, *de* ſolent confundi ſumpta vna pro alia, teſte Auguſt. tract. 6. de nat. bon. contra Manich. c. 26. Et quod ita ſit, Ambroſius l. 2. de Spiritu ſancto c. 5. ait, *apud græcum Codicem legi ex Spiritu ſancto eſt*. Ad ſecundum ex Cyrillo, ſenſus eſt vt ſup. *Filius eſt à ſubſtantia Patris*, ideſt, Filius eſt à Patre, cui eſt cõſubſtantialis. Dices, Magiſter exponendo loquutionem illam Filius eſt de ſubſtantia Patris, docet intelligi de originatione tantum. Reſp. Magiſtrũ exprimere vtrumq; cum namq; ait, *de ſubſtantia*, exprimit conſubſtantialitatem: cum ait *Patris*, exprimit diſtinctionem, & originationem.

Præpoſitiones, A, Ab, De, Ex, ſolent inuicē vſurpari.

10 Nihilominus ſolutio data ad locum cit. Matt. *de Spiritu ſancto eſt*; videtur eſſe contra ſenſum D. Auguſ. docet namq; præpoſitionem *De* ſemper denotare conſubſtantialitatem, & cauſam intrinſecam; ergo male exponitur pro Spiritus ſancti cauſa effectiua, extrinſeca: patet ex eod. Aug. qui l. de nat. bon. contra Manich. c. 27. ait, *Ex ipſo non hoc ſignificat, quod de ipſo; quod enim de ipſo eſt, poteſt dici ex ipſo, non autem omne, quod ex ipſo eſt, rectè dicitur de ipſo; ex ipſo enim cælum, & terra, quia ipſe fecit ea: non autem de ipſo, quia non de ſubſtantia ſua: ſicut aliquis homo ſi gignat filium, & faciat domum, ex ipſo filius, ex ipſo domus: ſed filius de ipſo, Domus de terra, & ligno.* hæc Aug. idem habet apertius D. Th. 1. p. q. 41. art. 3. inquiens, quod præpoſitio *De* ſemper denotat conſubſtantialitatem; vnde non dicimus, quod domus ſit de ædificatore cum non ſit cauſa conſubſtantialis. Reſpondet Vaſq. 1. p. d. 126. c. 2. & Driedo l. 3. de regul. & dogmat. ſacr. Script doctrinã hanc non ſemper currere, vt ſemper denotet conſubſtantialitatem; & propterea addũt, denotare vtramq; cauſam, tum conſubſtantialem, & intrinſecam, tum efficientem, & extrinſecã: in citato autem loco Matt. importat cauſam efficientem extrinſecam.

ARTIC. IV.

Vtrum generatio diuini Verbi ſit vniuoca.

1 SVpra lib. 1. diſputat. 3. quæſt. 4. quæſiuimus indiſcriminatim de vtraque productione, an ſit vniuoca, an æquiuoca: nunc vero ſingulariter agemus de productione ſolummodo ipſius filij, an ſit vniuoca.

2 Gabriel de Verbi generatione loquens, differenter diſcurrit à cæteris Theologis & quidem in 1. d. 9. q. 2. ait Verbi generationem neq; vniuocam eſſe, nec æquiuocam: nihilominus magis participare de vniuoca. & quod non ſit vniuoca probat, generans, & genitum non ſunt eiuſdem rationis, cum Paternitas, & Filiatio ſint alterius rationis, ergo generatio filij non eſt ſimpliciter vniuoca. quod non ſit ſimpliciter æquiuoca probat, totum quod eſt in producente æquiuoco diſtinguitur à producto æquiuocè

Gabrielis ſententia.

uocē

uocè: at in Patre, & Filio reperitur eſſentia eadem, vna, & indiſtincta, ergo non eſt abſolutè æquiuoca. Confirmatur, producens, & productum æquiuocè non ſunt vna res, Pater autem, & Filius ſunt eadem eſſentia. Quod deniq; magis participet de vniuoca inde probat; quia licet generās, & genitus non ſint eiuſdem rationis; nihilominus participant eandem naturam, & per eam ſunt vnum, & idem Deus; ergo magis participat de generatione vniuoca. Durandus autem in 1. d.4.q.1. addit, quod licet ratione naturæ ſit ibi pluſquam vniuocatio; nihilominus ratione proprietatum conſtituentium alterius rationis, eſt ibi quaſi æquiuocatio.

Generatio Verbi eſt vniuoca.

3 Cæterum eſt abſolutè dicendū diuinam Verbi generationem eſſe ſimpliciter, & abſolutè vniuocam. ita inter cæteros magis apertè Scotus in 1.d.7.q.1. & in report. d.ead. q.3. eſtque communis omnium, D. Bonau. Rich. & colligitur ex D. etiam Tho. dum generationem vniuocam expendit à ratione termini communicati, qui ſit eiuſd. rationis in producente, & producto. Probatur vero à Scoto, Generatio, ſiue productio illa eſt vniuoca, per quam productum habet formam eiuſdem ſpeciei, eiuſdemq; rationis cum producente: ſed Verbum habet pro termino formali ſuæ communicationis Eſſentiam, quæ eſt eiuſdem rationis in Patre & in ipſo Verbo, ergo generatio eius eſt vniuoca. maior patet ex Ariſt. de Vniuocis. Itē generatio eſt vniuoca vel ratione termini formalis, ſeu naturæ communicatæ: vel ratione termini perſonalis, ſeu indiuidualis: ſi ratione primi, vtiq; ſequitur Verbi generationē eſſe vniuocam, quia terminus formalis eſt Eſſentia, quæ eſt eiuſdem rationis, immo eadem numero in Patre, & Filio; ſi ratione ſecundi, ergo nulla productio, nullaq; generatio erit vniuoca, prob. rationes perſonales, ſeu indiuiduales ſunt alterius rationis in omnib. ergo nulla dabitur generatio, & productio vniuoca. hæc ratio eſt efficaciſſima: ex altero namq; iſtorum capitum expēdi debet generatio vniuoca, vel ratione termini communicati, vel ratione perſonalitatis, ſiuè indiuidualitatis: non ratione huius, quia ſemper indiuidualitates, & perſonalitates differunt, ſuntq; alterius rationis, quia vna eſt paternitas, altera filiatio; non enim ſolummodo differūt ſicut differunt duæ paternitates inuicem, & duæ inuicem filiationes differentia in numero, ſed ſpecie, vel quaſi ſpecie, vt eſt paternitas, & filiatio: ſed ratione harum non conueniūt Pater, & Filius, ergo conueniunt ratione termini formalis, qui eſt Eſſentia, & ita erit vniuoca.

Generatio omnis eſt aſſimilatiua, & diſtinctiua.

4 Rurſus omnis Generatio & eſt aſſimilatiua, & eſt diſtinctiua: in generatione Verbi erit igitur generatio, quæ ſit aſſimilatiua, & diſtinctiua: at non poteſt eſſe diſtinctiua ratione termini formalis cōmunicati per eā, ſed ratione proprietatis perſonalis; ergo ratione communis eſſentiæ, per quam aſſimilantur, & identificantur Pater, & Filius, erit vniuoca. Et hinc patet adeſſe hic veram rationem generationis; quia ſi omnis generatio eſt aſſimilatiua, & diſtinctiua, cum hic habeatur vtrumq; & aſſimilatio penes Eſsētiam, & diſtinctio penes Perſonas, vtique erit perfecta generatio. Inſuper ex his duab. rationib. concurrētib. in generatione, altera dicit perfectionem, nempe aſſimilatiua, & altera imperfectionem, inquit Scot. nēpè diſtinctiua: ſumamus id, quod dicit perfectionem, nempè aſſimilatiuum, & habebimus Filium ſimilem Patri in eſſentia, ſeu generationem Filij eſſe vniuocam. In hac autem ratione de diſtinctiuo, de quo dicit Scot. quod dicit imperfectionem, tenendum eſt Scotum loqui in abſtracto de generatione in ſe, prout præſcindit à generatione diuina, ſiquidem in diuinis eſſe diſtinctiuum nō dicit imperfectionem, immo ſummam, diſtinctāq; perfectionem diuinorum ſuppoſitorum; ſiquidem dum Perſonæ illæ, quatenus ſunt Deus, ſunt perfectæ, & infinitæ, vtique per productiones habetur infinitas perfectionis earum, & realis diſtinctio perfectionis perſonalis earundem: itaq; præſcindit Scotus à diuinis. Et quidem præſcindendo à diuinis, clarum eſſe debet, maiorē perfectio-

Eſſe aſſimilatiuum eſt perfectius, quàm eſſe diſtinctiuũ

fectionem debere dicere eſſe aſſimilatiuum, quam diſtinctiuum; ſicut maioris perfectionis eſt vnitas, & identitas, quam diuerſitas, & multiplicitas, vbi oppoſitum non repugnat, reddẽdo ſingula ſingulis, iuxta naturam, & exigentiam vniuſcuiuſq; vtrumq; nãq; eſt neceſſarium in rerum naturis, & identitas, & multiplicitas; & vnitas, & diſtinctiuitas, ac propterea in aliquib. bene ſtat vnitas, in aliquib. multiplicitas, in alijs identitas, in alijſq; diſtinctiuitas; quamuis in diuinis melius ſit vtrumq; ex quo habetur Eſſẽtiæ vnitas, & perſonalis multiplicitas; nihilominus licet aliunde identitas, & aſſimilatiuitas dicant perfectionẽ, quam non dicit diſtinctiuitas, vel potius non dicat tantam perfectionem, etenim etiam in genere ſuo dicit perfectionem cadendo ſuper debitam materiam; tamen in diuinis vtrumq; dicit ratione Eſſentiæ. ſ. æqualem, & ſummam perfectionem.

Non tanta diſtinctio in Cõſtitutis, quanta in Conſtituentibus.

5 Deniq; licet conſtituentia, vt proprietates, differant quaſi ſpecie, inquit Scot. tamen non eſt neceſſe vt conſtituta differant ſic ſpecie; ratio, quia non eſt neceſſe vt ſit tanta diſtinctio in conſtitutis, quanta in conſtituentib. ergo Pater, & Filius non differunt ſpecie; generatio vero, & productio non differens ſpecie ratione producentis, & producti, eſt vniuoca.

6 Extant vero aliqua argumenta probantia non eſſe vniuocam. & primo arguitur, differentia ſpecifica eſt perfectior diſtinctione numerica: in diuinis ponitur diſtinctio numerica Perſonarum, ergo ponenda eſt etiam ſpecifica Eſſentiæ diſtinctæ ſpecificæ inter Filium, & Patrem; maior prob. multitudo ſpecierũ eſt de perfectione vniuerſi, cuiuſmodi non eſt multitudo indiuiduorum. Reſpond. multiplicationem ſpecierum eſſe quidem perfectionis in Creaturis, non autem in Creatore; ratio, quia cum vna ſpecies creata ſit limitata, & finita, non poteſt includere in ſe, & continere ſpecies alias, ideoq; propter talem imperfectionem limitatæ naturæ eſt neceſſe multiplicare ſpecies in Creaturis; nõ enim ſpecies Equi continet ſpeciem Elephantis, nec ſpecies ferri

Specierum multiplicatio an dicat perfectionẽ

continet ſpeciem æris, & ſic de ſingulis: at Natura diuina eſt infinita, & illimitata, continetq; omnem in ſe perfectionem, quæ poteſt competere Patri, Filio, & Spiritui ſancto; ideo non eſt neceſſe multiplicare eã in Patre, Verbo, & Spiritu ſancto, ſed ſufficit vna, eademq; numero ſine multiplicatione ſpecifica, & numerali: hinc diſtinctio ſpecifica non eſt perfectio ſimpliciter, ſed ſupplens imperfectionem; quia namque vna non continet alteram, hinc multiplicantur ipſę ſpecies.

Inter productiones nõ eſt propriè ſpecificę diſtinctio.

7 Arguitur, productiones diſtinguuntur ſpecifice, ergo & producta; prob. antec, altera eſt per intellectũ; altera per volũtatem: at modi hi producendi diſtinguuntur ſpecificè: probatur conſequ. producta ſunt eiuſd. rationis cum productionib. at hæ diſtinguuntur ſpecifice, ergo & illa. Cõfirmatur, alias inter productiones, & producta non eſſet proportio. Confirmatur ſecundo, potentiæ alterius rationis habent terminos alterius rationis, quia habent etiam obiecta alterius rationis; ergo productam per intellectum, & voluntatem ſunt alterius ſpecificę rationis. Reſp. ad antec. non eſſe proprie ſpecificã diſtinctionem illam inter productiones; non enim in diuinis eſt proprie Genus, ſpecies, & Differẽtia ſpecifica, inquit Scot. licet poſſit cõcedi, inquit idem, paternitatem, & filiationem eſſe quaſi alterius ſpeciei, quia ſunt alterius rationis. & ita reſponſum quoq; eſt ad probationem. Ad probationem vero cõſequentis, producta ſunt eiuſdem rationis, cum productionibus quatenus conſtitutum eſt idem cum ſuo formali conſtituente, vt Filius eſt idem cum filiatione, & Pater cum paternitate, ad Confirmationem, eatenus producta proportionantur cum productionib. quatenus productio eſt relatio, & productum eſt relatiuũ, ſeu ſicut productio conſtituit, ita productum per eam conſtituitur. Ad ſecundam confirmationem, vtiq; producta, nempè perſonæ in ratione perſonæ ſunt alterius rationis, quia producẽtia ſunt alterius rationis: & hoc ſufficit, vt alteritas rationis terminatiuè

tiuè ſtet ſolummodo penes perſonas: quo fit vt habeatur inde perſonalis diſtinctio, adæquans diſtinctionem productionum,& principiorum productiuorū: cæterum ſtat vnitas Eſſentiæ, ſuper quam non cadit diſtinctio, cum non ſit alterius, & diuerſæ, ſed vnius, & eiuſdem rationis in omnib. perſonis. elicitur ergo ex diſtinctiuis ſola diſtinctio perſonarum, ad quas terminantur productiones alterius rationis.

Non tanta diſtinctio in conſtitutis, quanta in conſtituentibus.

8 Obſtatur paternitas, & filiatio omnino diſtinguuntur; ergo generatio non eſt vniuoca. prob.conſeq. diſtinctiua ſunt alterius rationis, ergo & diſtincta erunt alterius,& æquiuocæ rationis. Reſp.inferri ſolummodo diſtinctionem non Eſsētiæ,ſed perſonæ,ſecundum dicta. Reſpondetur ſecūdo non opus eſt eſſe tātam diſtinctionem in conſtitutis, ſeu diſtinctis, quanta eſt in conſtitutiuis, ſeu in diſtinctiuis. exemplo patet, homo, & brutum includit animal:at rationale, & irrationale non includit animal: & nihilominus homo, & brutum conſtituitur, & diſtinguitur per rationale, & irrationale: vnde eſt ut homo, & brutum conueniant in animali, tanquam genere, penes quod non differunt, licet differant penes rationale, & irrationale: ita Pater, & Filius cōueniunt per Eſſentiam, licet differant penes paternitatem, & filiationem.

Diſtingui aliqua magis contingit dupliciter.

Vnde eſt, vt aliqua dicantur magis diſtingui duobus quidem modis, vno propter eorum maiorem repugnantiam, ſeu incompoſſibilitatē ad inuicem:& de his verum eſt,quod quanta eſt diſtinctio in conſtitutiuis,tanta eſt in cōſtitutis:vt albedo, & nigredo diſtinguuntur magis, quàm homo,& albedo; quia illa opponuntur contrariè,iſta diſparatè:& de illis verum eſt, quod ſicut albedo, & nigredo non ſtāt ſimul; ita nec conſtituta per ipſa, album, & nigrum. alio modo magis diſtinguuntur, quia minus conueniūt in aliquo genere, vt ſunt, quæ diſtinguuntur prædicamentaliter, genere generaliſſimo: & iſta quidē ita diſtinguuntur,quatenus minus conueniunt in aliquo tertio, non tamen quia minus ſunt incompoſſibilia: vt ſubſtantia, & accidens in nullo genere prædicamentali conueniunt,licet non repugnent vniri, vt vnitur de facto ſubſtantia, & accidens: contraria vero magis conueniunt,quia albedo,& nigredo militant ſub eodem qualitatis genere, licet magis repugnent vniri, quia expellunt ſe mutuo ab eodem ſubiecto: Perſonæ autem diuinæ magis diſtinguuntur, ea quidem ratione; qua in eadem perſona repugnat rereperiri proprietatem conſtitutiuam alterius;non enim Paternitate eſt Filius, nec Pater filiatione; nec Pater poteſt eſſe Filius, nec Filius Pater; nihilominus quàm maximè conueniunt in Eſſentia eadem, propter quam ſunt idem Deus, & cōſequenter erit vniuoca Filij generatio.

ARTIC. V.
Occurritur argumentis artic. primi.

Quod manet ſub vtroque termino habet rationē materiæ, decl.

1 AD primum, cum dicitur, quod manet ſub vtroque termino habet rationem materiæ, verum vbi generatio,& productio eſt coniuncta cum tranſmutatione. ibi namque materia eſt ea, quæ tranſmutatur de forma in formam ſub vtroque termino, exercetq; omnes rationes, & conditiones veræ materię in ſui tranſmutatione: at vbi adeſt pura generatio, & ſimplex productio, ſimplexq; cōmunicatio abſque ſui trāſmutatione, ibi nulla eſt ratio materiæ, vti euenit in diuina Eſſentia: eſt ergo vera maior de generatione mutatione: nō de generatione productione.

Relatio eſt actus perſonæ, non Eſſentiæ.

2 Ad ſecūdum negatur anteced. quia nec dat eſſe Eſſentiæ, nec perficit, nec actuat, nec informat Eſſentiā. Reſpondetur autem, quod eſt actus perſonæ, quia actuat, & dat eſſe perſonæ, cum per relationem conſtituatur perſona:ſed nō eſt actus Eſſentiæ, cum non det eſſe Eſſentiæ: Cum affe-ris, cui conuenit diſtinguere, conuenit eſſe actum: vtiq; ſic eſt, quia relationi conuenit eſſe actum, dantem eſſe perſonæ; & per eādem relationem actuan-

actuatem diſtinguitur perſona à perſona: at in ordine ad Eſſentiam, relatio nec eſt actus Eſſentiæ, nec diſtinguit Eſſentiam, cum ſit vna Eſſentia indiſtincta in omnibus. Inſuper eſſe actũ eſſentiæ conuenit eſſentiæ creatæ, quæ perficitur, actuatur, & informatur, atque diſtinguitur per ſuppoſitalitatem, indiuidualitatem, & perſonalitatem, non ſic diuina Eſſentia.

Cui cõuenit diſtinguere, conuenit eſſe actum, declar.

3 Ad tertiũ ſi ſit ſermo de potẽtia obiectiua, & logica vtiq; verum, quod omnipotentię actinę correſpõdere debet potentia logica, & obiectiua: & talis eſt in diuinis potentia logica, & quaſi obiectiua, inquit Scot: in Filio, demptis imperfectionibus, qua mediante potentia Filius põt habere eſſe, & Pater põt ei dare eſſe: at loquendo de potentia paſſiua, materiali, & receptiua tranſmutabili de forma in formã, falſum eſt axioma abſolutè tentum, quia potentiæ creatiuæ nulla correſpondet potẽtia paſſiua materialis, & receptiua; etenim Creatio fit de nihilo, nulla præſuppoſita materia, quæ tranſmutetur, & recipiat: ita quoque potentiæ productiuæ Patris in diuinis nulla correſpondet ratione Eſſentiæ potentia materialis, receptiua, tranſmutabilis.

Potẽtia actiua correſpondet potentia paſſiua, declar.

Ad Augu.

4 Ad Auguſt. conceſſa authoritate, malè inde inſertur Eſſentiam habere rationem materiæ; nec illud fuit intentio Auguſtini; ſed ſolùm docere Filium non eſſe *de nihilo*, quia eſt de Eſſentia. Ad confirmationem de Creatura, benè inſertur, eam, quia non eſt de nihilo, eſſe de materia, propter rationes dictas; quæ cum dicant imperfectionẽ, remouendæ ſunt à diuina Eſſentia.

Relatio an determinet Eſſentiam.

5 Ad illud quod relatio determinet Eſſentiam, falſum putat Sco: etenim cum Eſſentia ſit formaliter, & vndequaq; infinita, repugnat determinari, contrahi, & perfici, ſiue actuari; hæc enim conueniunt naturæ imperfectæ, & finitę, vt fuit oſtenſum contra Henric. ſup. in quæſt. Vtrum Eſſentia, an relatio ſit principium generationis art. 4.

6 Et ex his, minimè concedendum eſt, adeſſe in diuina Eſsẽtia, materiam ſaltem metaphyſicam, iuxta loquutionem Caetani, & Molinæ. Probatum hoc remanet to. 1. diſput. de ſimplicitate Dei: Quemadmodum namque ex materiæ phyſicæ adſtipulatione inſurgũt abſurda illa, de quibus ibi; ita proportionaliter dicendũ de materia metaphyſica, prout ſingulariter de vtraq; materia ibi fuit diſcuſſum. Quod ſi materiã metaphyſicam, ex ibi dictis, negamus, neganda quoque venit actualitas iſta relationis penes Eſſentiam; mutuo namque ſe inferunt hæc duo, materia, & forma, ratione compoſiti, ſiue phyſici, ſiuè metaphyſici, & mutuo ſe excludunt: vt vbi adeſt materia, ſiue phyſica, ſiuè metaphyſica ibi adſit & forma correſpõdens; & vnde ille excluditur, debeat conſimiliter & iſta excludi, quapropter aboleta materia etiam metaphyſica, abolenda quoq; veniet actualitas, ſeu forma relationis metaphyſica.

Materiam an cõcedat ibi D. Th.

7 De Diuo Thoma, ſeipſum declarat, & cantè loquitur, concedit namque ibi rationem materiæ, ſi tamen, *à materia remoueatur totum id, quod eſt imperfectionis* Caetanus quoque, & Valentia loquũtur cantè, ille admittendo eam *ſecundùm quid*, iſte *ſecundùm noſtrum modum conſiderandi*, & ſecũdum *conceptus inadæquatos*.

Eſſentia diuina longiſſimè diſtat, etiam à nomine materia.

8 His tamen non obſtantibus, ab omni prorſus impugnatione liber eſt loquendi modus, nullatenus ibi admittens materiam, nec quaſi materiam, nec in re, nec in noſtro modo conſiderandi: nec ſimpliciter, nec ſecundùm quid, nec ſecundùm cõceptus adæquatos, nec inadæquatos, vt loquuntur Scotiſtæ: imo nec quidem ſaltem in nomine, recenſet ibi materiam Scotus; decet enim, rem ſimpliciſſimam, perfectiſſimam, atque omnimodè ſpiritualem, cuiuſmodi eſt diuina Eſſentia, longe eſſe ab omni conſideratione, & appellatione materiæ: patent enim imperfectiones materiæ, de quibus lib. 1. Phyſicorum.

Sub nulla conſideratione adeſt ibi materia.

9 Ad explicationem verò ſenſũ quæſtionis, adductam in finem primi articuli, dicendum, nullum talem ſenſum fore admittendum: non phyſicum, cum ſit Deus purus ſpiritus:

Digitized by Google

non metaphyſicum, cum non ſit in genere.ex tom. 1. in propria diſputatione: Non ſub ratione materiæ *ex qua*, *nec in qua* ex abſurdis allatis. ergo remanet, vt locum nullum habeat in diuinis materia, nec quaſi materia.

10 Qualis verò ſit ſenſus alterius termini: qui quidem diuiſus eſt in *De*, & *Nihilo*: hoc ſecundum in diuinis nuſquam fuit; cùm Filius fuerit ab æterno. Primum verò an locum habeat, innotuit artic. 3.

QVÆSTIO XII.

Vtrum in Filio ſit potentia actiua generandi; & in Spiritu S. potentia ſpirandi.

ARTIC. I.

Probatur pars affirmatiua.

Sententiæ affirmatiuę fundamen.

1 MVltis viſum fuit, tū Antiquis, tū Recentioribus, adeſſe etiam in Filio potentiam generādi: hi ſūt penes Baſſol. in 1. d.7. q.3. quibus adhæret Mayron. ibid.q.3. Marſil.1.q.11.art.3.4. Gabr. & alij in ead. d.7. quos ex Recentiorib. ſequuntur Valent. 1.t.diſp.2.q.15. par.2. Suar. de Trinit l.4.cap.10 nu.7. pluresq; qui omnes licet non concedant in Filio potentiam proximam; nihilominus concedunt in eo remotam, ratione Eſſentiæ, quæ ſit principium remotum generandi. probatur autem primo: abſolutum in diuinis eſt commune tribus: talis eſt Eſsētia, ipſa autem eſt principium ſaltim remotum generandi, ergo. Secūdo potentia generandi eſt perfectio ſimpliciter; ergo eſt in Filio, & Spiritu Sancto; prob ſequ. aliàs in Patre eſſet perfectio, quæ non in alijs, eſſetq; perfectior alijs. Confirmatur, potentia creandi eſt communis tribus; ergo & generandi. Cōfirmatur ſecundo, omnipotentia eſt communis tribus: ſed potentia generandi cadit ſub omnipotentia, ergo eſt communis Filio. Arguitur tertio, eadem memoria, quę eſt in Patre, eſt in Filio, quia eadem Eſſentia, idemq. Intellectus, ſed memoria eſt principium generandi in Patre, ergo & in Filio. Quartò paſſio ſubſequitur inſeparabiliter ſubiectū: potentia generandi eſt naturalis affectio memoriæ ſæcundæ: hæc verò memoria eſt etiam in Filio. Quinto, ſi memoria de ſe non eſſet vbique principium generandi; ergo neque in Patre haberet rationem principij; igitur ex quo eſt in Filio, erit quoque principium generandi. Sextò Filius eſt naturalis imago Patris; ergo debet exprimere, & repręſentare perfectè Patrē; non autem perfectè imitaretur, & repræſentaret ſi potētiam non haberet vniformem cum Patre, ſaltim remotè. Septimò, Pater creatus communicat filio non ſolùm naturam, verum etiam generandi potentiam, vt patet, ergo idem præſtabit Pater increatus communicando Verbo nedum Naturam diuinam; verum & generandi principium. Ex Auguſtino etiam arguitur, qui 1. cōtra Maxim. ita ſcribit, *Dei Filius non genuit, non quia non potuit, ſed quia non oportuit*; ergo ex Auguſtino eſt

Digitized by Google

potentia generandi in Filio.

Sentē pro eadem afferunt ſententia. 2 Ex Scoto etiam elici videtur ſententia iſta:& quidem in 1.d.2.q.7. litt.B. ait, *Ideo principium productiuū carere quandoq; productione; quia vel eſt impeditum; vel iam prabahet in alio terminum adaquatum*: pariformiter, inquit, *diſcurrendum eſt de potentia generandi, ſi ſit in Filio: & de potentia ſpirandi ſi ſit in Spiritu ſancto*. Item in 2. d.1.q.1.& ſæpiſſimè in toto tr.de Tri. docet, ideo non poſſe in Filio habere rationem principij, quia iam habet terminum adæquatum; ergo ſi non haberet, vtique iam exiret in actum; igitur ſtāte productione termini adęquati, remanet, vt ſit in eo ſaltem remotè & in actu primo ipſa potentia generandi. Demum quidquid habet Pater, totum communicat Filio, inquit Concil. Florent. *præter eſſe ingenitum*: quod maximè ponderat vbiq; Scotus; ergo hine non excluditur potentia gignēdi. Accedit Hilarius lib. 12.& 9.de Trinit.inquiens, *Filius habet naturam gignentem eandem numero cum Patre*. Itē Patres docent Filio cōmunicatū fuiſſe à Patre quidquid potentialitatis habet in ſeipſo.habet autem in ſeipſo poten iam generādi; ergo & hanc communicauit Filio.

ARTIC. II.

Nullam in Filio,& Spiritu ſancto adeſſe potētiam producendi ad intra, nec proximam, nec remotam.

In Filio nō eſt potētia generandi. 1 Placet nihilominus amplius, in Filio nullatenus eſſe potentiam generandi: ſicut nec in Spiritu ſancto potentiam ſpirandi. Inprimis verò attendendum ad ipſum nomen potentiæ quid indicat: & ad verbum illud gerundiuum quid importet: quo habito, habebitur etiam planè ſenſus cōcluſionis. Et quidem ea eſt natura gerundiui, vt *Quandocunq; gerundiuum conſtruitur cum potentia, denotet actum egredientem, ſiue potentem egredi à ſubiecto talis potentiæ*: vt habeo potentiam ſcribendi: gerundiuum hoc denotat ſcriptionē egredi, vel poſſe egredi à me, in quo ſubiectatur ſcribendi potentia. Hoc præſtito, videamus ſi potentia gignendi poſſit conſtrui cum Filio: & quidem filius non poteſt habere actum generationis, ſicut nec vnquam habuit, nec habebit, ergo in Filio nō reperitur potentia generandi. ex bona grammatica comprobatur optima Theologia; deſeruit enim grammatica tanquam ancillæ ſuæ dominę Theologiæ, ex illo Sap. 9 *Sapientia vocauit ancillas ſuas* Aſſertio eſt Scoti, vt infra, & communior Scotiſtarum.

2 Hinc nedum excludimus iſtā, *In Filio eſt generandi potentia*; verum, & iſtam aliam *In Filio eſt ſcientia generandi*: ſicut & in Spiritu ſancto explodimus iſtam, *In Spiritu ſancto eſt potentia ſpirandi*.& iſtam alteram, *In Spiritu ſancto eſt volūtas ſpirandi*: Ratio de Spiritu ſancto eſt eadem, quæ de Filio; quia gerundiuum conſtructum cum potentia, denotat actum poſſe egredi à potentia; at nunquam Spiritus ſanctus ſpirauit nec ſpirabit; ergo non habet ſpirandi potentiam. *In Filio nō eſt ſcientia generandi.*

3 Sed redeamus ad Filium, iuxta concluſionem alteram, iſta eſt falſa, *In Filio eſt ſcientia generandi*.prob.tale gerundiuum denotat actum egredi potentem à ſubiecto ſuæ potentiæ: igitur daretur intelligi per ſcientiam generandi, quod Filius de facto generaret, vel poſſet. Confirmatur, generatio diuina fit per Intellectum,& per D.Th fit per actum intelligendi; igitur ſi Filius haberet ſcientiam generandi, vtique generaret, vel poſſet generare. Diſtinguitur verò modus generandi in diuinis à Creaturis: quia pleræq; creaturarum geniturę fiunt abſque præuia ſcientia, vt in brutis, plantis, & concubentibus dormientibus, atque in his omnibus per accidens eſt, vt accedat ſcientia, quia potius natura duce fiunt omnia: at in diuinis fit præuia cognitione, & ſcientia diuinæ Eſſentiæ, quæ cognitio *Probatur.* *Spiritus S. non habet potentiam, nec voluntatem ſpirandi.*

 eſt

eſt generationis initium; igitur ſi conceditur iſta, Filius habet generandi ſcientiam, vtiq; verum erit Filiũ aliquando genuiſſe, vel poſſe actualiter generare. Pariformiter de Spiritu sãcto neganda eſt, Spiritus ſanctus habet voluntatem ſpirandi; quoniam denotaretur actum ſpirationis poſſe egredi à Spiritu ſancto, qui de facto aliquando ſpiraret. Confirmatur, quia voluntas eſt, quæ ſpirat: & Pater, & Filius ſpirando habent verè voluntatem ſpirandi, & ſecundum alios, volitione ſpirant, tanquam actu eſſentiali, non notionali; ergo & ipſe quoq; ſpiraret; igitur negatur Spiritum ſanctum habere voluntatem ſpirãdi. Accedit, ſi voluntatem haberet ſpirandi, aut eſſet ea efficax, aut inefficax: non primum, quia iam ſpiraret: non ſecundum, quia fruſtanea. Immo impertinens eſt fingere Spiritum ſanctũ velle id, quod non poteſt fieri; impium eſt autem fingere, Spiritum ſanctum ſpirare, & velle ſpirare, cum impoſſibile ſit, eum poſſe ſpirare, Spiritus autem ſanctus non vult impoſſibilia. Omnia ex Scoto, vt infra, & Scotiſtis.

Filius ſcit ſuam generationem.

4 Sicut autem negantur illæ, ita conceditur iſta, *Filius ſcit ſuam generationem*, *Spiritus ſanctus vult ſuam ſpirationem*. Ratio, quia tollitur hinc gerundiuũ, quod indicabat potentiã, & actum: & apponitur generatio, & ſpiratio, non ſub ratione termini producibilis, ſed ſub ratione obiecti, quod offertur Filio ſub ratione intellecti, & cogniti: & Spiritui ſancto ſub ratione amati, & voliti: Filius enim intelligit, & ſcit generationem ſuam: ſicut intelligit, & ſcit Patrem genuiſſe eum: & Spiritus ſanctus amat, & vult ſpirationem ſuam, complacendo ſibi ſummè, & ſummè amando, quod Pater, & Filius ſpirarunt ab æterno Spiritum ſanctum.

Spiritus S. vult ſuam ſpirationẽ.

Filius non ſcit generare.

5 Verum eſt tamen, quod licet ſit vera hæc, Filius ſcit generationem ſuam; nullatenus inde eſt concedenda iſta, *Filius ſcit generare*. Ratio, quia coincidit cum illa prima conſtructa cum gerundiuo; etenim par ratio eſt de potentia conſtructa cum gerundiuo, & de potentia conſtructa cum infinitiuo; vtrumq; enim indicat actum poſſe egredi à potentia; exemplum ſit, Michael ſcit Deum creaſſe Mundum, & ſcit creationem Mundi, & hoc totum eſt verum: non tamen erit verum hoc, Michael ſcit creare Mundũ, habet ſcientiam, & voluntatem creãdi Mundum: licet verum ſit, Michael amat, & vult à Deo factam Creationẽ Mundi: non quidem vera eſt prima, quia habere ſcientiam creandi, & habere voluntatem producendi Mundũ indicat in habente eam, principium, & potentiam creatiuam Mundi, qua Michael caret: vera tamen ſecunda, quia complacet, & acceptat, diligitq; operatiuam potentiam Dei in creando Mundum. ita Scot. quolib. 2. & in 1. d. 7. q. vn. atq; d. 20. q. vn. Baſſol. ſup. Herrh. in 1. d. 9. q. 8. eſtq; magis communis in via Scoti, vt neutro modo ſit in Filio, & Spiritu ſancto potentia, nec proximè, nec remotè. Fauentinus autem cõcedit in omnibus remotam in 1. diſp. 46. c. 2. & Tatar. 1. d. 20. q. 1.

Gerũdiuũ conſtructũ cum potentia denotat actũ egredi à tali potẽtia &c.

5 Ex his omnib. colligitur prima ratio negans omnino potentiam in Filio ad generandum, & Spiritu ſancto ad ſpirandum: Gerundiuum conſtructum cum potentia denotat actũ egredi, ſeu poſſe egredi à ſuppoſito talis potẽtiæ: ſed Filius per te, & Spiritus ſanctus habent generãdi, & ſpirandi potentiam, ergo vel generant, & ſpirant, vel ſaltim poſſunt id agere per talem potentiam. Occurri poſſet, argumentum concludere de potentia proxima, quæ omnino negatur, non autem remota, quæ in ipſis affirmatur. Sed contra hoc arguitur, oſtendẽdo negandam eſſe vtramq; potentiã, ideo ſecundo arguitur.

6 Secundo arguitur, ſupponendo eatenus potentiam cõſtitui in ratione principij proximè operandi, quatenus concurrunt cum habente eam, omnia requiſita ad operandum, vtpote approximatio paſſi, & amotio impedimenti, & huius generis: vice autem verſa, remota erit potentia, quãdo operandi principium remanet impeditum, & non habetur debita paſſi approximatio, vt conuenit: exemplũ de igne debite non approximato ad paſſum, immo obſtaculo intercepto, inter ipſum, & paſſum, remanebit in

ſola

ſola potentia remota ad comburendum,hoc ſuppoſito arguitur,potentia generandi in Filio, & ſpirandi in Spiritu ſancto non eſt impedita; ergo nõ eſt potentia remota, anteced.prob.ſi impedita eſſet, aut poſſet impedimẽtum auferri,aut non: non primũ,quia ablato impedimento iam Filius generaret, & Spiritus ſanctus ſpiraret, & ita haberemus plures Filios, pluresq; Spiritus ſanctos contra fidem: ſi ſecundum, ergo in diuinis ad intra reperitur impedimentum diuinæ virtutis, immo impedimentum perpetuum,& æternum: at hæc obſtant infinitati virtutis Dei: quis namq; audebit impedimentum afferre infinitæ potentiæ Dei,non quidem Creatura, hæc enim quomodo impedire poterit Creatorem: nõ ipſe Deus,nec Pater ,nam diuinæ Perſonæ ſunt inuicẽ, concordes vndequaq; Adde; quod maximam imperfectionẽ indicat ratio ipſa impedimenti in re impedita; indicat namq; attenuationem virtutis: ſed quis eſt, qui impedire poterit ab operatione, præcipuè naturali ipſius Dei, qualis eſſet generatio alterius Filij, etenim generatio eſt opus naturæ,

7 Gabriel aiebat potentiam impeditam remanere, ob quod impedimentum non generat: ſed arguitur, contra,impedimentum hoc vel eſt ab intrinſeco in natura, vel ab extrinſeco,& per accidens: non primũ, quia nulla natura ab intrinſeco per ſe impedita poſtulat naturaliterid,ad quod ex natura impeditur:vt lapis non poſtulat ab intrinſeco, & per ſe rendere ſurſum, quia natura non inclinatur ad ſurſum,ſed ad oppoſitum deorsũ; ergo nec ab intrinſeco natura Filij poſtulabit vt generet, alias ab intrinſeco impediretur, cum naturæ Filij, vt Filius eſt in diuinis non competat generare. nec ſecundum, quia quæro quodnam erit illud; non Deus, quia Deus non opponitur Deo, nec Filio Dei: non Creatura,quia virtus finita non poteſt impedire virtutem infinitam:ergo à primo ad vltimum,cum potentia generandi,& ſpirandi non poſſit remanere impedita,nullatenus habere poterit rationem potentiæ remotæ.

8 Tertio potentia generandi in diuinis, ſiue memoria fœcunda prius cõcipitur ſub vno quaſi effectu priori, antequam exeat ad producendum quaſi effectum poſteriorem: at in Filio memoria non concipitur ſic, ergo non eſt in eo potentia generatiua; maior prob. in Patre prius habetur actus operatiuus, & inde productiuus, quia eſſentialia præcedunt notionalia: at in Filio memoria non eſt prius operatiua,quàm productiua:ſicut nec in Spiritu ſancto prius per volitionem eſſentialem operatiua, quam ad intra ſpiratiua:patet,quia in ipſis tum Intellectus, tum voluntas habet ſolum rationem operatiui actu intellectionis, volitioniſq; communis,& eſſentialis; non autem productiui,cum nullo modo producant.

9 Quarto habere formam,& potentiam quaſi in abſtracto, eſt omnino inutiliter, & inaniter illam habere;ratio,quia forma, & potentia,ſiuè virtus datur in ordine ad operandũ; non enim potentiam ſcribendi habemus,ſiuè ratiocinandi, & videndi, vt eam otioſè,& quaſi in arca occluſam teneamus,ſed vt operemur per illam: & talis eſt verus modus habendi, ſicut in capite de habere, docet Ariſt. ſed Filius non generat, nec generare poteſt;nec Spiritus ſanctus ſpirat,aut vnquam ſpirabit, ergo nullatenus dicentur habere potentiam aut generandi,aut ſpirandi: alias ipſam in abſtracto haberent,non in concreto:ſed ad quid deſeruit ſic in abſtracto, vtique inutilis eſſet,& inanis: argumentum concludit etiam de potentia remota;etenim de hac eſt controuerſia, non de proxima, de qua omnes negant: illa autem remota eſſet omnino fruſtra.

10 Quinto principium productiuum cõmunicatum alteri per productionem ſibi adæquatam, non poteſt eſſe illi alteri ratio agendi: ſed Filio communicata eſt potentia, & principium generatiuum Verbi per productionem adæquatam Verbi, ſiuè per productionem adæquatam principio productiuo Verbi,ergo nõ poterit in ipſo Verbo, & Spiritu ſancto habere rationem principij generatiui,

ratiui,& ſpiratiui. maior patet de ligno. quod ſi acciperet calorem per productionem adæquatam tali calori, ſiuè principio calefactiuo, nō vtiq; poſſet vltra calefacere lignum per talem calorem; alias calor nō eſſet terminus adæquatus ſui principij: at Verbum, & Spiritus ſanctus ſunt termini adæquati potentiæ generatiuæ,& ſpiratiuæ, ergo non eſt in eis potentia vlterius productiua.

11 Item poteſt v.g. Filius generare, & Spiritus ſpirare: quæro aut eadem generatione, qua generat Pater, generat Filius: aut alia: item de Spiritu ſancto, aut poteſt eadem ſpiratione ſpirare, qua ſpirat Pater, & Filius, aut alia: non eadem, quia Filius generaret ſeipſum, & Spiritus ſāctus ſpiraret ſemetipſum; ergo alia: ſi hoc, ergo dabitur alter Filius, alterq; Spiritus,& ita erūt in diuinis plures productiones alterius rationis. Item ſi poteſt generare, ergo generat, quia in diuinis non differt poſſe ab eſſe.

12 Accedit, nulla per ſe paſſio poteſt ſeparari à ſubiecto: ſed generatio eſt per ſe paſsio, & per ſe effectus, à natura intentus; potentiæ generatiuæ; ergo ſi eſt potentia in Filio, & Spiritu ſancto, neceſſario generat, & ſpirat, reddendo ſingula ſingulis. ſi dixeris eſſe impeditam, iam ſequūtur inconuenientia, vt ſup. Inſuper vbicunq; eſt fundamentum relationis intrinſecus aduenientis, & neceſſario reſultantis, ibi actualiter, & de facto inuenitur operatio, & relatio: at memoria eſt fundamētum relationis paternæ generationis, ergo vbicunq; erit, ibi etiam aderit operatio, & relatio generationis; ergo ſi eſt in Filio vtique reſultabit in eo relatio nouæ generationis ad alium Filium, & ita de facto generabit Filius Filium. Deniq; contradictio apparet, quod habeat potentiam generandi, & nō generet. fruſtra enim poneretur, & inutiliter.

Memoria fæcūda remanet in Filio, & volūtas fæcunda in Spiritu S. S. declar.

13 Licet memoria fæcunda formaliter ſpectata, quatenus habet rationem potentiæ productiuæ non ſit ſic in Filio, nec voluntas fæcunda ſub ratione potentiæ ſpiratiuæ in Spiritu ſancto; nihilominus abſolutè, & fundamentaliter tenta, præſciudendo à ratione principij productiui tū procſimi, tum remoti, reperitur vtique in Spiritu ſancto,& in Filio; Aſſertio eſt communis, ex ea. ſ. parte, quod potentia fundamentalis ſit in Filio, tenta abſolutè: quidquid tamen ſit, omnes cōcedunt idem abſolutum eſſe in Patre,& in Filio, licet diſcrepent in ratione principij remoti. probatur autem, & eſt clara: omnia abſoluta ad intra ſunt communia trib. memoria igitur prout præſcindit à relatione potentiæ, & prout etiam à tali ratione præſcindit voluntas, erit communis trib. & ita in Filio erit memoria fæcunda,& in Spiritu ſancto voluntas fæcunda. Item omnis perfectio ſimpliciter eſt communis trib. talis eſt memoria, & voluntas ſub ratione abſoluti. Inſuper memoria ſtatuitur quidem in Filio, ſed ſolummodo ſub ratione operatiui, non generatiui: ſicut voluntas fæcunda in ſancto Spiritu vt operatiua, non vt ſpiratiua: hæc vero non derogant rationi abſolutæ entitatis fundamentalis memoriæ, & voluntatis, quia abſtrahūt à productione. nec tamen per hoc abſolutum dicimus reperiri potentiam producendi remotam; quia tale abſolutum abſtrahit in Filio, & Spiritu ſancto ab omni ratione producendi, etiam remota: & hæc eſt verior opinio penes Scotiſtas, vt ad ſenſum Scoti ſit neganda etiam potentia ſiuè generandi, ſiuè ſpirandi remota.

Generandi potētia cur remanet in Filio in humanis, non autem in Filio in diuinis.

14 Sed vrgeri poteſt, vnde eſt, vt Filius in humanis, cæteriſq; tum ſenſibilib. tum vegetabilib. recipiat à Patre tum naturam, tum potentiam generandi, nedum remotam, ſed & proximam, & mediante ea iam generare de facto: Filius autem in diuinis talē potentiam à Patre non recipiat. Ratio duplex eſt; prima, quia in diuinis tota generandi potentia iam habet terminum ſuæ productionis adæquatum: quo habito potentia non expetit vltro producere,& generare; quoniam, ſi vtamur loquutione Henrici, iam remanet exhauſta, & euacuata potentia per terminum adæquatum: cum vero potentia completionem, & adæquationem habet per ſuam vnicā

in

in diuinis productionem ; non eſt cur vltro quærendum ſit,an poſſit eſſe iterum,vel in eodem,vel in alio ſuppoſito principium productiuum:at in humanis non ſic;non enim Cain primogenitus Adæ adæquauit,ſiuè compleuit,ſiuè exhauſit, ſiuè euacuauit totã potentiæ generatiuæ naturam, & conditionem in Adam,quinimmo iterum genuit,propagauitq; naturam per tot ſæcula, & de facto ſit eiuſdem naturæ propagatio per poſteros. Secũda ratio, quoniam humana natura eſt corruptibilis ; ſingularia namq; ſpeciei ſunt corruptibilia : vt igitur conſeruetur ſpecies opus eſt Patrem communicare Filio nedum naturam ſpecificam, verum & potentiam ſpeciei conſeruatiuam mediante generatione:quod ſi potentiam hanc non communicaret,vtiq; rueret tota humana, brutalis, & vegetalis ſpecies ; etenim deſtructis ſingularib. nihil eſt amplius ſpeciei inuenire:at Natura diuina eſt omnino immortalis,tum in ſe, tum in diuinis ſuppoſitis ; quapropter cum ſuppoſitum Filij geniti ſit immortale, nõ eſt opus vt generet; ſi namq; mortale eſſet,vt Adam, vtique generaret, potentiamq; generandi ſuo Filio cõmunicaret, & Filius ille alteri Filio , & ſic deinceps,ad conſeruandam ſpecificam naturam, vt contingit in hominib.at Filius eſt immortalis,incorruptibilis,neceſſe eſſe; igitur nõ opus eſt vt generet, nec communicetur ei à Patre generandi potentia : ita de Spiritu ſancto, &c.

Obſtatur. 15 Verum obſtatur aduerſus id, quod dicebatur , non eſſe concedendam iſtam, *Filius ſcit generare*. Videtur hoc limitare infinitam ſcientiam Filij.Et quidem per eandem notitiam eſſentialem , per quam Pater cognoſcit ſuam generationem,per eandemmet cognoſcit & Filius generationẽ eandem, quoniam notitia eſſentialis eſt communis ; ergo ſicut Pater ſcit generare, ſic & Filius. Item ipſi appropriatur ſapientia, & ſcientia, cum procedat per modum intellectus. Inſuper benè nouit Filius, Patrem generaſſe per memoriam fæcundam , mediante intellectu , vna cum diuina Eſſentia ſibi præſente ſub ratione obiecti actu intelligibilis, & hoc negari non poteſt,ipſum noſſe, ergo ſcit generare : Confirmatur, ſciunt Scholaſtici quomodo fiat generatio in diuinis, ergo multo magis id nouit Filius. Denique Filius in humanis ſcit generationem, & modum generandi, ſcitque inſuper generare, imo de facto Filius in humanis generat, ergo & Filius in diuinis.

16 Hæc tamen non obſtant. Et *Occurritur* ad primum,ſicut & ad ſingula, reſpõſio pendet ex dictis,aliud namque eſt *ſcire generationem*, & aliud, *ſcire generare*. Differentia patet ex dictis:quapropter cõcedantur rationes ad primum ſenſum ; etenim quia Filius eſt infinitæ ſapientiæ, ideo benè nouit & generationem,& modum generationis, vnde ſcit quidnam ſit generatio, & qualiter fiat, id namque norunt Theologi,quanto magis ſapientia increata:at non concedit Scotus iſtam, *Filius ſcit generare* propterea quod ſenſus erit,Filium poſſe generare,qui tamen ſenſus non includitur in illa, *Filius ſcit generationem*. Quod ſi fortè alicui dura videatur hæc expoſitio Scoti,addamus & aliam,Vnde cum dicitur, Filius ſcit quomodo Pater generat, ſcit enim modum ipſum generandi, ergo ſcit generare. Reſponderi inſuper poſſet, ſcire quidem *ſpeculatiuè non practicè* : illud eſt concedendum,ne Filius videatur ignorans: hoc vero negandum ne Filius dicatur generare in diuinis. Ad illud vero de Filio in humanis,vtique & ſcit generationem, & vltra hoc ſcit generare,ratio,quia ſtat in ipſo potentia generandi;non enim natura humana extat adhuc adæquatè communicata , nec genitiua hominis potentia habet huc vſque terminũ generationis adæquatum , in diuinis autem adeſt potentiæ gignitiuæ Patris terminus iam adæquatus.

ARTIC. III.

Occurritur argumentis primi artic.

Potẽtia generandi an perfectio ſimpliciter

1 AD primum conceſſo antecedenti, negatur Eſſentiam eſſe principium ſaltim remotum in Filio, & Spiritu ſancto.

2 Ad ſecundum, potentia generandi fundamentaliter ſumpta, & abſolutè, eſt quidem perfectio ſimpliciter: at ſumpta formaliter Scotus ait abſtrahere à perfectione, & imperfectione: & per hoc, negatur in Patre eſſe perfectionem, quæ non ſit in Filio, & Spiritu ſancto: quod ſi diceret perfectionem, benè ſequeretur, vt arguit Scotus in quæſt. de Relationib. *An ſint entia quanta*: ſufficit vero ad æqualitatem Perſonarum eſſe in omnibus abſolutum illud, fundamentaliter connotatum per potentiam generandi, & id eſt Eſſentia, & hæc eſt perfectio ſimpliciter. Ad primam cõfirmationem, conceſſo antecedenti, negatur conſequens; ratio, quia opus creationis eſt ab omnibus; etenim opera ad extra ſunt indiuiſa; opus generationis eſt notionale, & propriũ Patris ſolius, ita etiam potentia generandi. Ad confirmationem ſecundam, omnipotentia quidem eſſentialis, quæ eſt potentia cauſatiua ad extra, eſt communis tribus: at negatur potentiam generandi ad intra contineri ſub omnipotentia, ſicut probatum eſt in quæſt. de potentia generatiua Patris art. 6.

Potẽtia generandi eſt paſſio memoriæ fæcũdæ, declar.

3 Ad tertium, eſt quidem vtrobique eadem memoria, at in ſolo Patre ſub ratione principij fæcundi, non autem in Filio, & Spiritu ſancto, nec fæcunditate proxima, nec remota. Ad quartum, concedo antec. minor autem indiget explicatione; aliàs committeretur multiplex fallacia: primo quidem amphibologiæ; nam amphibologica eſt hæc loquutio, *memoria eſt potentia generãdi*; etenim intelligeretur de Patre, Filio, & Spiritu ſancto, cum de duobus iſtis ſit falſa; ideo eſt ſic addendum, *memoria eſt principium generandi, nempe in Patre*: aliàs daretur intelligi eſſe principiũ in omnibus, ſecundo fallacia *figuræ dictionis*, commutando *quale quid in hoc aliquid*, nempe à ſuppoſitione ſimplici, ſeu naturæ, ad ſuppoſitionẽ perſonalem, vt dicendo, memoria eſt potentia, ergo eſt potentia generandi in Filio, negatur, quia eſt potentia in ſuppoſito apto nato. Tertio fallacia conſequentis, arguendo à ſuperiori ad inferius affirmatiuè: ſeu ab vniuerſali, abſtrahendo à ſuppoſitis, ad particulare ſuppoſitum: vt memoria eſt potẽtia generandi: & hic nullum eſt ſuppoſitum, ergo Filis generat: nunc vero in conſequenti applicat, & infert ſuppoſitum: vt animal currit, ergo Franciſcus currit. Debet igitur in antecedenti, memoria applicari determinato ſuppoſito, vt memoria eſt principium generandi in ſuppoſito aptonato, cuiuſmodi eſt Pater ſolus: quo ſtante non poteſt inferri ad Filium, & Spiritum ſanctum, nec memoria ad generandum, nec voluntas ad ſpirandum, reddẽdo ſingula ſingulis.

4 Ad quintum, memoria de ſe ſola non eſt adęquatum principium, & totale, ideo in ſolo Patre complentur in ratione principij adęquati; ergo licet ſit in Filio; non inde erit ſufficiens principium generãdi. Ad ſextum, non mirum eſt ſi Filius creatus eſt Patris imago etiam in ratione potentiæ generatiuæ; quia Pater creatus producẽdo Filium non communicat ei totam naturam, quia adhuc remanet communicabilis alijs: eſtq; talis Filius terminus inadæquatus generationis creatæ, ideoq; Filius poterit vlterius generare: Filius autem diuinus eſt terminus adęquatus potentiæ Patris, & vt loquitur Henricus, exhaurit totam potentiam generatiuam Patris: quidquid autem ſit de modo loquendi, iam potentia habet terminum vltimatum, & adæquatũ, quo habito nõ habetur vltra productio. Ad ſeptimum, patet reſponſio ex nunc dictis: & adde, quod ideo Pater creatus communicat filio potẽtiam generandi, ne natura pereat, ſed con-

Memoria de ſe ſola nõ eſt principium totale.

ſeruetur in Filijs per propagationẽ; natura namque, & ſpecies conſeruatur in indiuiduis: quod non contingit in Deo, cuius natura, Eſſentia, & Perſonæ ſunt æternales, immortales, incorruptibiles, apud quem non eſt mutatio, nec viciſſitudinis obũbratio. Ad Augu. non fuit mens eius ponere hanc potentiam in Filio: ſed oſtẽdere intendebat contra Maxim. Filium eſſe æqualem Patri, & non minorem in Deitate ipſo Patre, vt oſtenſum eſt citato artic.

5 Ad Scoti hæc, & ſimilia loca, dicendum nolle tunc diſputare de hoc, ſed parum curat, habeat an ne rationem remoti: item loquitur iuxta mentem aliorum ſic æſtimãtium; vnde loquitur ſecũdùm communem vſum loquendi: nec enim quæſtionẽ mouit vtrum in Filio habeat rationẽ potentiæ remoti, contentus ſolum oſtendiſſe non habere rationem generandi in ipſo Filio.

Ad Hilarium. Eſſentiam confeſſus fuit in Filio gignentem; at non reduplicatiuè, prout in Filio gignentem, ſed prout gignentem in Patre: eſt autem eadem gignens Eſſentia in Filio ſpecificatiuè: ſumitur autem gignitio penes Eſſentiam, cautè loquendo contra Ioachimum, de ſup. lib 2. quæſt. Vtrum Eſſentia generet, vel generetur. item ſẽſus Hilarij fuit, Filium eſſe conſubſtantialem Patri, quia habet in ſeipſo eandem numero Eſſentiam, quam habet Pater.

Ad reliquos autem Patres, loquuntur de poteſtate agendi ad extra; quæ poteſtas eſt eadem in Patre, Filio & Spiritu ſancto. Vel loquuntur aduerſus Arrium docentes æqualitatem Filij, & Spiritus ſancti cum Patre.

QVÆSTIO XIII.

Vtrum Filij generatio ſit æterna.

Verbũ eſt ſapiẽtia genita, non creata.

1 VErbi generationis ęternitatẽ teſtantur paſſim ſcripturæ, vt Prou. 8. *Ab æterno ordinata ſum, & ex antiquis, antequã terra fieret.* hinc ſequitur diuinam genitam ſapientiam, & æternam eſſe, & creaturam non eſſe, dum enumeratis omnib. Creaturis, de ſeipſa dicit, *genitam, & ordinatam fuiſſe ante terram, cæteraſq; Creaturas.* & confirmatur, quoniam ipſa Patris ſapientia genita fatetur ſe vna cũ Patre creaſſe omnia, vt *Quando præparabat cœlos aderam; quando certa lege firmabat abyſſos, cum eo eram,* nempe cum Patre, *cuncta cõponẽs.* Paulus hębr. 13. de Chriſto ait, *Ieſus, qui heri, hodie, & in ſæcula:* per *heri,* ſancti Patres exponunt, Diuinitatis Verbi æternitatem: ſicut cõſtat illud Io: Apocal. *qui erat, qui eſt, et qui venturus eſt.* ac ex plurimis, de quib. penes Scripturas, de eadem quoque genita, ſapientia dicitur, *Ab initio, & ante ſæcula creata ſum.* ibidem. per *creata,* intelligitur *genita;* habet enim creata, affinitatem aliquam cum genita, demptis tamen imperfectionib. Creatio enim non præſupponit materiam, nec cooperationem aliquam creaturæ, ita Verbum nõ producitur ex Eſſentia tanquam de *materia,* nec *quaſi materia.* vt ſupra in propr. quęſt. Nec ad Verbi productionem cõcurrit Creatura, vt patuit: immo nec cognitio creaturarum, vt diximus; cęterum demendæ ſunt imperfectiones creationis, ac merito per *creata,* intelligitur *producta.* Actum etiam fuit de hoc lib. 2. diſput. de æqual. Perſo-

narũ. Accedat demum inter Patres, Ambr. qui 1. de Trinit. cap. 6 inquit, *ſi Pater prius erat Deus, & poſtea genuit, ergo generationis acceſſione mutatus eſt: auertat autem Deus hanc dementiam.*

Probatur. 2 Afferamus verò rationes duas, vel tres ex Scoto in 1. d. 9. q. 1. prima, ſit, Agens ſufficiens, & independens, & agens per modum naturæ habet terminum productum ſibi coæuum ſi non agit per motum, & mutationem: at Pater æternus eſt agens independens, & ſufficiens, atque agẽs per modum naturę in generando, & non agit per motum, ac mutationem, ergo ab æterno habuit terminum ſuæ generationis coęuum, ſicq; Filius erit ſibi coęuus. maior prob. ſi enim Agẽs eſſet inſufficiens, & ſi ab altero dependeret, & ſi ageret liberè, hoc eſt, contingẽter: & ſi ageret per motum, & tempus poſſet quidem impediri; tũ quia inſufficiens, tum quia ab alio ad nutum dependens; tum demum quia ageret liberè, contingenter, quando vellet & nõ vellet: hæ autem imperfectiones non interueniunt in generatione Verbi æterna.

3 Secundo Auguſt. 6. de Trin. c. 1. ait, *ſi ignis eſſet æternus haberet ſplẽdorem ſibi coæternum, ſicut etiam ſi pes eſſet pulueri impreſſus ab æterno veſtigium eius foret æternum*; prob. vterq; eſt agens naturale, ergo naturaliter, neceſſario, & ſubito peperiſſent hos effectus ſibi neceſſarios, & coæternos. ergo Pater habens pro Obiecto diuinam Eſſentiam ab æterno, ſub ratione actu intelligibilis per modũ naturæ, producit Verbum ſibi coæternum.

In permanentib. & ſucceſſiuis quia ſit per fectionis, et imperfectionis. 4 Tertiò, ea quæ dicunt ſparſim perfectionem in inferioribus debent vniri ſemotis imperfectionibus in ſuperioribus, at reperimus in propoſito aliqua in Creaturis, dicẽtia perfectionem, ex quibus eleuari poſſumus ad cognitionem æternæ generationis. prob. min. In productione ſucceſſiuorum, & inſtantaneorum illud eſt perfectionis, vt habeant eſſe, nempe completum, quando fiunt; etenim inſtans quando fit, habet totum eſſe completum: & pars illa ſucceſſiua quando fit, tunc habet totum eſſe, quod tali parti competit, prout talis eſt: licet imperfectionis ſit, vt nõ maneant, ſed tranſeant, tum inſtantia, tum ſucceſſiua: In generatione permanentium illud perfectionis eſt, vt habeant eſſe permanenter imperfectionis verò vt non ſint dum fiunt, ſed interueniente motu, & mutatione procedant à non eſſe ad eſſe, ſiue ab imperfecto ad perfectum eſſe. capiamus ex his ea, quæ ſunt perfectionis. vt puta, habere eſſe permanenter, & habere eſſe totum ſimul non per motum, aut mutationem, & tribuamus hęc Verbo Dei, & ita habebitur quod eius generatio erit ſecundùm ſe tota ſimul, & ſempiternaliter. Adde quod Verbi generatio non eſt generatio mutatio, ſed generatio productio: quapropter cũ non mutetur Verbum de non eſſe ad eſſe, vtique erit æterna. Deceptus autem fuit Arrius neſciens abſtrahere à generatione mutationem, vnde aiebat ad generationem omnino interuenire mutationem, & propterea generationẽ Verbi non eſſe æternam. Confirmatur ex Hylar 7. de Trin. & Clem. Roman. lib. 8. Apoſtol. trad. *Inter gignere, & gigni diuini Verbi nullum adeſſe medium*: quod intelligitur, de medio *mutationis, durationis, & temporis.*

Verbi non eſt generatio mutatio; ſed generatio productio.

Arrius neſciuit abſtrahere mutationem à generatione.

5 Obſtatur vbicunque ſunt idem duratio, & eſſe, ſi aliquid eſt initium eſſe, erit & initium durationis: Pater eſt initium eſſe Filij, ergo & durationis Filij, non ergo ab æterno. Reſp. Patrem eſſe principium tum eſſe, tũ durationis Filij Principium verò vel ſumitur originatiuè, vel initiatiuè: primo modo Pater eſt principium, non ſecundo: ratio primi, quia originare eſt dare eſſe, quod verè dat Pater originando Filium, ratio ſecundi; quia initiũ de rigore indicat inceptionem temporis, & progreſſum à nõ eſſe ad eſſe; quare in hoc ſenſu negatur minor; eſt Pater quidem principium originans, non initium incipiens dandi eſſe, quaſi prius Filius non habuerit eſſe. Dices Prou. 8. ait ſapiẽtia de ſeipſa, *Ab initio, & ante ſecula creata ſum*: ſtat ergo ibi initiũ. Reſp. initium largè ſumi, non pro initio du-

In diuina Generatione datur principiũ, non initiũ.

durationis, & temporis: item idem ſignificant, ac ab æterno, quod declarat verbum ſubſequens, *ante ſæcula*, ideſt ante tempus.

Verbũ noſtrum cum inquiſitione: non ſic diuinum.

6 Arguitur, Auguſt. 15. Trin. 15. *Imperfectionis eſt in verbo creato, quod ſit formabile antequam formetur*; ergo tale erit Verbum diuinum, vt procedat de non eſſe ad eſſe. Reſp. verbo creato id competit, quia producitur via inquiſitionis, & diſcurſus, vt dictũ fuit, Verbum autem increatum non ſic, ſed ſimul in inſtanti æternitatis.

Verba cuiuſcunque temporis poſſunt dici de Deo ex Scoto.

7 Obijcies, ſi Generatio eſt æterna, ergo Filius ſemper naſcitur, ergo nunquam genitus eſt. & ita nunquam eſt Filius: hæ duæ conſequentiæ probantur per Auguſt. 83. quæſt. q. 37. *Qui ſemper naſcitur nunquam natus eſt.* Reſpondet Scot. quod Auguſt. videtur negare, Filium ſemper naſci. cũ tamen Origenes dicat oppoſitum penes Magiſtr. Gregorius tamẽ 29. mor. in Iob. 38. dicit aliqua, quibus poſſunt concordari; vnde ſubdit inde Scotus, quod *Verba cuiuſcunque temporis poſſunt dici de Deo*; etenim Auguſt. hom. 99: in Ioann. 161. *Quæcunque audiet, loquetur*, inquit, *Audiet, audiuit, & audit; quia Spiritum ſanctum audire eſt à Patre, Filioq; procedere.* In his verò loquutionib. conſignificatur nunc æternitatis, prout coexiſtens omni differentiæ temporis, & ita cum dicimus Pater genuit, ſignificatur nunc æternitatis coextitiſſe tempori præterito: generat, & generabit, ſignificat inſtans æternitatis coexiſtere tempori præſenti, & futuro. verum tamen eſt, ſubdit Scot. quod ſecundum Gregor. expreſſius ſignificatur diuinæ Generationis veritas per hunc ſermonem, *ſemper natus eſt*, quàm per iſtum, *ſemper naſcetur*; quia per primum ſignificatur natiuitas iam perfecta, & completa, & ſempiterna.

Pater genuit, generat, & generabit, declar.

QVÆSTIO XIV.

Vtrum Verbum ſit imago Patris.

ARTIC. I.

Proponitur ſententia Durandi.

Ex Durãdo nedum Filius, ſed & Spiritus S. eſt imago.

1 DOcet Durandus in 1. d. 28. q. 3. nomen, & rationem imaginis nõ propriè, & de rigore, ſed impropriè, & largè reperiri in diuinis. Item dum ſic largè ibi reperitur, ait, nedum competere Filio, ſed etiam Spiritui ſancto: licet per quandam appropriationem magis cõpetat filio, probari autem poteſt ſua ſententia primo, ſi imago propriè cõuenit in Diuinis, aut quidem competit Deo reſpectu creaturæ; aut competit vni Perſonæ diuinæ reſpectu alterius: nullum eſt dicẽdum; probatur primum, imago eſt aliquid productũ ad imitationem eius, cuius eſt imago: ſed in Deo nihil eſt productũ ad imitationem creaturæ; ergo non eſt in Deo imago reſpectu creaturę. probatur ſecundum, vna Perſona non eſt imago alterius, prob. aut enim eſſet imago ſecundum relationem, & perſonalitatem, aut ſecundum eſſentiam: non primum, quia potius vna eſt diſſimilis alteri, & diſtincta ab altera, quam ſit imago eius: non ſecundum, quoniam cum imago conſiſtat in ſimilitudine, vna Perſona ratione Eſſentiæ potius dicitur vna & eadem alteri perſonæ, quam ſimilis, cum Eſ-

ſentia ſit fundamentum vnitatis, & identitatis, ergo ſi eſt ibi imago, erit ibi impropriè. Probatur etiam tum Filium, tum Spiritum ſanctum eſſe imaginem, ſiquidem vterque eſt ſimilis Patri, ratione Eſſentiæ, ergo vterq; imago: vterque itidem eſt productus, quæ duo requiruntur ad imaginem. Confirmatur, quia Patres Græci Spiritum ſanctum appellant *imaginem*: ita Damaſc.lib.5.c.18. Baſil.l.5. contra Eunom. Athan.ad Serapion. Probatur denique Spiritum ſanctum eſſe imaginem; quia Filius ex ſui nominis ratione habet, inquit Dur. vt ſit ſimilis Patri, & producatur in ſimilitudinem Patris: ſed Spiritus ſanctus non habet ſimilitudinē ex modo proceſſionis ſuæ; ideo ſolus Filius per quandam appropriationē habet vt ſit imago, non ſic Spiritus ſanctus, ſeu non ſic vt Filius. Denique ipſemet Deus eſt Creaturæ imago, ergo non Verbū ſolum. prob.Boet.l.3.de conſol.m.9. *Mundum mēte gerens, ſimiliq; ab imagine formans*: at imago illa, ex cuius ſimilitudine educit Mundus erit ipſe Deus.

2 Inſuper Verbum eſt imago ratione intellectionis Obiecti primarij: at Intellectio diuina non eſt imago, ergo nec Verbum diuinum: prob.minor, imago dicit relationem realem ad exemplar: intellectio autem non refertur realiter, ſed ratione ad Eſſentiam. Præterea *Vir dicitur imago, & gloria Dei*, 1. Cor. 2. at ex eo, quod imago appellatur Dei nō ſequitur vt habeat veram, & propriam, perfectāq; rationem imaginis, ſed impropriè, vt conſtat, ergo nec eſt neceſſe vt Verbum ſit vera imago, licet Scripturæ ipſum appellent imaginem.

ARTIC. II.

Quid ſit imago, & conditiones imaginis.

Imago quid. 1 IMago ex D.Auguſt.& poſt eū; ex Theologis, taliter deſcribi pōt, *Imago eſt ſimilitudo totius, ad alterius imitationē expreſſa*; ſiue *ſimilitudo alterius expreſſiua vt expreſſiua*. ita colligitur ex eo, lib.83.quæſt.q.74. & ſuper Deuter.q.4.ac ſuper Geneſ.imperf. c.16. ex Scoto autem 1.d.3 q.9. D.Bonau.cæteriſq; Sentētiarijs ibid. & ex D.Tho.1.p.q.35. art.1. & q.93. ar.2.ex qua deſcriptione plura habemus: primo quod ſit ſimilitudo: ſecūdo, quod ſit expreſſa: & tertio, quod ſit alterius expreſſiua, ſiue imitatiua. vnum verò eſt deſcriptioni addendū, nempe, *totalis*: itaut imago ſit ſimilitudo totalis, ad alterius imitationem expreſſa: ſiue ſimilitudo totalis alterius imitatiua, & expreſſiua: & ſic habebitur adæquatè ratio imaginis: Ex quo habebimus quatuor hæc in imagine, primum, *ſimilitudo*: ſecūdo, *totalis*: tertio, *expreſſa*: & quarto, *alterius expreſſiua, & imitatiua*. de omnib.eſt ordinatè loquendo. *Imaginis requiſita.*

2 Quoad primum: ſimilitudo in imagine ſtat loco generis; eſt namq; de ratione imaginis, ſimilitudo: itaut prædicetur de ea: & tāquam ſuperius includatur eſſentialiter in inferiori: valet namque prædicatio, imago eſt ſimilitudo, in primo modo dicēdi per ſe; nec enim poteſt eſſe imago ſine ſimilitudine, cum ſit eſſentialiter ſimilitudo. licet autem hoc verum ſit, nihilominus non valet prædicatio conuerſa; non enim omnis ſimilitudo eſt imago; multa namque ſunt inuicem ſimilia, quorum tamen alterum non eſt imago alterius: vt duo parietes albi, ſunt ſimiles; non tamen vnus eſt imago alterius: exemplo quoque rem confirmat Aug. quia vnum ouum eſt ſimile alteri ouo; non tamen vnum eſt imago alterius, ita loquitur lib.83. quæſt. q. 74. *Omne ouum in quantum ouum, omni ouo ſimile eſt: & ouum Perdicis, quantumuis inquantum ouum, eſt ſimile ouo Gallinæ, nec tamē imago eius eſt*: & quæſt.4.in Deuteronom. *Omnis imago, etiam ſimilitudo eſt, non omnis ſimilitudo imago eſt; vnde ſi gemini inter ſe ſimiles ſunt; ſimilitudo dici poteſt cuiuslibet alterius in altero, non imago.* habetur ergo imaginem eſſe ſimilitudinem, at non omnem ſimilitudinem eſſe imaginem, ratio differentiæ habebitur infra. *Similitudo requiritur ad rationē imaginis.* *Imago infert ſimilitudinem.*

3 Quo-

Imaginis, & veſtigij diſcrimen.

3 Quoad ſecundum, *Totius*: imago eſt ſimilitudo totius: hoc dicitur ad differentiam veſtigij: nam veſtigiũ eſt quidem ſimilitudo, ſed partis: imago autem eſt ſimilitudo totius: vnde ſi pes imprimatur in puluere: vtique impreſſio ſiue pedis, ſiue manus, ſiue alterius membri, repręſentabit ſolam partem impreſſam, & ob id vocatur veſtigium: quod ſi totum corpus imprimatur ipſi pulueri, impreſſio appellabitur imago, quia eſt repræſentatio ipſius totius: quod maximè aduertit Scot. q. 5. & 9. & hinc communis animi cõceptio, & loquutio de veſtigio, & imagine: vt veſtigium videre dicamur animalis, v.g. quod hinc pertrãſiit: imaginem, autem aliunde, cuius totum prototypum videmus: à veſtigio quidem arguitiuè dignoſcimus, & inueſtigando, vt ex *vngue Leo*, vt dicitur: ex veſtigio Vrſum, Lupum, Ouem agnoſcimus, non primo, & immediatè, ſed arguitiuè: ex imagine vero immediatè comperimus imagatum, vt ex imagine, Cæſar: interrogante enim Chriſto, cuius eſt imago hæc? reſponderunt Cæſaris: Cæſarem vero totum repræſentabat imago illa, non partem.

Imago, quaſi imitago, ex D. Bonau. Competit eſſe expreſſiuum.

4 Quoad tertium: quod ſit alterius expreſſiua: hoc idem eſt, ac imitatiua: vnde fit, vt ad rationem imaginis eſſentialem pertineat expreſſiuitas, & imitatio; ratio, quia intantum eſt imago Cæſaris, Inquantum imitatur Cæſarem: & inquantum exprimit, repræſentatq; Cæſarem: quod ſi non imitetur, ſeu non imitando exprimat, non erit imago. hinc D. Bonau. 1. d. 31. par. 2. art. 1. quæſt. 1. *Imago*, inquit, *dicitur, quaſi imitago*. eademq; ethymologia eſt communis apud omnes, vt ab imitando dicatur imago. iſta vero expreſſiuitas debet competere ei ex vi, & natura ſuę productionis, alias non eſſet imago, vt dicetur infra de Spiritu ſancto.

Imagini competit eſſe expreſſã.

5 Quoad quartum denique, quod ſit ab altero expreſſa: hoc etiam eſt de ratione imaginis: quod ſi enim cõtingat nõ eſſe expreſſam, ſeu productam ab alio, non erit imago: hinc Pater æternus nullius eſt imago, quia à à nullo productus: Filius tamen eſt Patris imago, quia à Patre expreſſus, & productus. & quidem ſiue Natura, ſiue Ars ſui relinquat imaginem, iam de facto eam producit: primum patet in generatione, quæ eſt opus Naturę productricis: & ſecundum patet in Artifice effigiãte Cæſarem, ac producente imaginem Cæſaris: auferas vero omnem rationem expreſſi, & producti, & vtiq; tolles imaginem.

Similitudo an eſſẽtialis ratio imaginis.

6 Quęnam verò ex his conditionibus ſit eſſentialior imagini, per quã propriiſſimè conſtituatur in ratione imaginis: dicendum non eſſe rationẽ ſimilitudinis; ratio eſt allata ex Diuo Auguſt. de duobus ouis, duobuſq; gemellis: qui quantumuis ſimiles, non tamen vnus eſt alterius imago; non enim frater geminus eſt fratris imago, licet ſimilis, nec ouum oui, licet in albedine, & rotunditate ſit ſimile. Inſuper exemplo theologico; nam Pater eſt ſimilis Verbo, & Spiritui ſancto, nec tamen eſt eorum imago: & Spiritus ſanctus eſt ſimilis Patri, & Filio, non tamen eſt ipſorum imago.

Totius ratio an eſſẽtialis imagini.

7 Nec ratio *totius* abſolutè conſtituit imaginem, licet ipſa ſit ratio ſufficienter diſtinctiua à *veſtigio*; quia etiam Spiritus ſanctus ſecundum totam rationem, qua eſt Deus, vtique repræſentatur ipſe vt totus Deus; nõ enim eſt ex parte Deus, quia non eſt diminutus Deus; & nihilominus non eſt Patris, & Filij imago; ergo repræſentatio totius nõ ſufficit. Dices, non repræſentat Spiritum ſanctum vt totum, quia ſolam Deitatem, non relationem: & penes vtrumq; deberet eſſe ratio imaginis, ſed falſum hoc; quoniam Filius non eſt imago Patris ratione relationis perſonalis Filij, etenim ſequeretur ſortem gignere ſortem: & Patrem gignere Patrem, non Filium: non enim Paternitas, & filiatio ſunt eiuſdem rationis formalis ſecundum ſe; igitur nõ hinc imago, quia nec hinc ſimilitudo: eſt autem ſimilitudo imaginis fundata in natura: & quidem Frãciſcus Pater, generat Petrum Filium; & hic eſt ei ſimilis in natura, & hoc ſufficit: non vero neceſſum eſt ſit ſimilis in hæccheitate, ſiuè ſingularitate perſonali; differunt namq; immo differunt ſæpiſſimè in

Filius quonam ratione ſimilis Patri, & imagogicus. †

ipſis

ipſis accidentib. materialib. vt Pater fit albus, Filius diſcolor: ille ſanus, hic infirmus, & huiuſmodi. Dices, imago Cæſaris tunc perfecta erit, cum & naturam, & accidentia repræſentabit Cæſaris; ergo exigitur vtrumq;

Imagini accidentariū eſt repræſentare accidentia.

8 Reſp. 1. per accidens eſt vt imago repræſentet accidentia, ſufficit vt repræſentet naturam. Reſp. 2. quod loquendo de imagine naturali nō eſt opus vt repræſentet ſingula accidentia: artificialis vero imago repræſentabit neceſſario accidentia omnia, vt patet de pictura, ſiuè imagine depicta, ſiuè extracta de prototypo: quā oportet repræſentare ſingula accidentia, quæ ſunt in prototypo, alias non erit perfecta imago, ſed deficiet in repræſentando vndequaq; ipſum totum.

Imagini artificiali cōpetit neceſſario repræsētare etiā accidentia, non imagini naturali, niſi accidētia propria.

Reſpondetur tertio, quod loquendo de accidentib. proprijs naturæ, vrpotè à natura inſeparabilib. vtiq; neceſſe eſt hæc repræſentari, etiam ab imagine naturali; etenim leunculus ſimilis eſt patri leoni, nedum in natura leonis; verum & in ſingulorum membrorum effigiatione, in voce, rugitu, inceſſu, ferocitate, virib. pelle, pilo, vnguibus, voracitate, magnanimitate, & huiuſmodi: & hæc quidem accidētia repræſentabit ſemper imago naturalis, illa, inquam, imago naturalis, quæ habetur per generationem, ſiuè per propagationem naturalem: at loquendo de accidētib. communib. quæ vtiq; ſunt ſeparabilia, & aduentitia naturę, non eſt opus in hoc fundari imaginem: quod ſi ſimilitudo interueniat etiam hic, vtiq; erit per accidēs, & per accidens ſpectabit ad naturalē imaginem. loquendo autem de imagine artificiali, hæc quidem debet repræſentare, modo ſuo, modo quo poteſt ipſa Ars repræſentare, etiam accidentia cōmunia: vt ſi Cæſar eſt pulcher, venuſtus, armiger, iuuenis, vtiq; talem debet exprimere ipſum Ars, & imago, aliter erit imperfecta Ars, & imago, & iure merito dicetur, non eſt Cæſaris imago: at ſi Pater eſt ſanus, doctus, diues, bonus, & ſimilia, non vtiq; neceſſe eſt Filium eius, eiuſq; naturalem alioqui imaginem, eſſe itidem ſanum, doctum, diuitem, ſanctum; cum multi filij degenerent a ſanitate, diuitijs, doctrina, & Patris ſanctitate.

Ratio expreſſi quomodo ad imaginem.

9 Nec ratio expreſſi, ſiuè producti conſtituit imaginem; multa namq; producuntur ab arte, quæ tamen non ſunt Artificis imago: & Spiritus ſanctus eſt itā productus, nec tamen eſt, aut Patris, aut filij producentis imago.

Imaginis per ſe conſtitutiuum quidnam.

10 Igitur id, quo primo, & per ſe conſtituitur ipſa imago, eſt ratio expreſſiui, & imitatiui; dictū eſt enim, eſſe imaginem, quaſi *imitaginem*. probatur ex Aug. vbi ſup. cum namq; dixerit ouum non eſſe oui imaginem; ſubiunxit rationem, dicendo, *ideo non imago, quia vnum de altero exppreſſum non eſt; imago enim tunc eſt cum de alio exprimitur*. ſ. ad *imitationem eius*, *de quo exprimitur*. & hoc intimius conſtituit rationē imaginis, vt ſit expreſſiua, & imitatiua imagati.

Imitatio quomodo de ratione imaginis.

11 Verum eſt tamen, quod imitatio abſolutè tenta, nec quidem ipſa vt ſic, conſtituit imaginem; ſed vltro requiritur, vt *ex vi ſuæ expreſſionis* imitetur imagatū, alias nec eſſet imago. exemplo rem confirmant Theologi, de Filio, & Spiritu ſancto: vterque nāq; eſt ſimilis Patri, quia vterq; Deus: at Filius ſolus imago; quia procedit ſimilis, & vt ſimilis, in ſenſu reduplicatiuo: atq; *ex vi* ſuæ generationis habet, vt ſit ſimilis: Spiritus autē ſanctus procedit quidem ſimilis, at nō vt ſimilis reduplicatiuè, ſed ſpecificatiuè: nec enim habet ex vi ſuæ proceſſionis procedere vt ſimilis, & propterea non eſt imago. *F*undamenta autē huius in quęſt. de differētia vtriuſq; proceſſionis. à primo autem ad vltimum, omnes quidem recenſitæ conditiones requiruntur ad imaginem: iſtæ vero vltimæ, vt procedat vt ſimilis ex vi productionis, & vt ſit imitatiua, eſſentialius conſtituunt ipſam rationem imaginis.

12 Aduerſus autem id de ſimilitudine requiſita ad imaginem inſtatur primo, Conceptus, & notitia eſt imago obiecti cogniti, quod quidem obiectum quandoque eſt ſubſtātia, cum tamen notitia ipſa ſit accidens: inter accidens vero, & ſubſtantiā non adeſt ſimilitudo. Secundo 1. Cor. 2. *Vir eſt imago, & gloria Dei*: Creatura autem,

&

& Creator non aſſimilantur in natura ſpecifica. Tertio, ſtatua, & pictura vocatur imago hominis; hic autem eſt viuens, illa non viuens, ergo ceſſat ſimilitudo.

Cognitionis, & cogniti qualiſnam ſimilitudo.

13 Ad primum reſp. inter cognitionem, & cognitum non quidem reperiri ſimilitudinem in eſſendo, cum poſſit Obiectum eſſe ſubſtātia, & cognitio ſit accidens: reperiri tamen ſimilitudinem in ratione repræſentantis, & repræſentati: exprimentis, & expreſſi: & hæc ſufficit: ex quo autem ceſſat prima ſimilitudo, ſequitur vt ſimilitudo non ſit adæquata, & perfecta.

Verbum ſolummodo eſt perfecta Dei imago, Homo non ſit.

14 Ad ſecundum, Verbum ſolummodo diuinum eſt vndequaque, & perfectiſſimè imago Patris: Creatura autē eſt imago, at imperfecta, propter diſtinctionē naturæ, & perfectionum: vnde imago aliter dicitur de Verbo, aliud de Homine: de Verbo nāq; dicitur, quod eſt *Imago Dei*, de homine vero, quod ſit *Ad imaginē ipſius Dei*: at hæc valde differunt: hinc Auguſt. lib. 7. de Trin. in fin. ait, *Quia non omnino æqualis fiebat illa imago Dei, nēpe hominis, tāquam non ab eo nata, ſed ab eo creata, huius rei ſignificandæ cauſa ita imago eſt, vt ad imaginem ſit, idest non æquatur parilitate, ſed quadam ſimilitudine accedit*. Nota non dicere, abſolutè, *ſimilitudine*, ſed *quadam ſimilitudine*, vt explicet imperfectam ſimilitudinem imaginis. Subſequitur D. Tho. 1. p. q. 35. art. 2. inquiens, *Ideo ad deſignandam in homine imperfectionem imaginis, homo non ſolum dicitur imago, ſed ad imaginem, per quod motus quidam tendentis in perfectionem deſinatur: ſed de Filio Dei non poteſt dici, quod ſit ad imaginem, quia eſt perfecta Dei imago.*

Eſſe imaginem, & eſſe ad imaginem differunt.

Ad tertiū.

15 Ad tertium Reſp. conſimiliter, vt ad primum. Reſpondetur inſuper ex Nazianz. orat. 36. ſiue 4. de Theol. dicente, *Imago, vt eiuſdem cum Patre ſubſtantiæ, & quia ex illo eſt, nō autem ex hoc Pater. hæc ſiquidem imaginis natura eſt, vt exemplar ſuum imitando referat: quanquam hic imago exemplar ſuum expreſſius refert: illic enim rei viuæ, ac motu præditæ, mortua, & motus expers imago eſt: hic autem viui exemplaris viua quoque eſt effigies, multoq; minus à Patre differens, quam Seth ab Adam, filiuſque omnis à parente ſuo.* Apertius vero confirmat id Dionyſ. lib. de diuin. nom. c. 9. inquiens, *Hæc quidem Deo ſimilia dicenda ſunt, & ad diuinam Imaginem, ſimilitudinemque facta; neque enim eis Deus ſimilis dicendus eſt, quod ne homo quidem ſimilis eſt ſuæ imagini; nam ea, quæ ſunt eiuſdem ordinis fieri poteſt, vt inter ſe ſimilia ſint, & vtrinque reciprocetur ſimilitudo, & ſint ambo ſimilia æquè ex principali ſpecie: in cauſa autem, & effectu non approbabimus reciprocationem.*

ARTIC. III.

De modis aſſignādi imaginem.

1 His viſis, accedendum ad videndum in quonam conſiſtat ratio imaginis: & quidem penes eundem Augu. duplex repetitur modus aſſignandæ imaginis. primus eſt 9 de Trin. c. 4. *Mens, notitia, amor*: ſecundus 10. de Trin. c. 10. *Memoria, intellectus, voluntas.* Declaremus ſingulos. Memoria denotat in Patre duplicem fæcunditatem, inquit Scot. tum generandi, tū ſpirandi. ratio, quia memoria reperitur in Patre, tum etiam & mens, tanquam in perfecto Parente: ſed Pater non eſſet completum principium Filij, & Spiritus ſancti, ſi non haberet duplicem fæcunditatem: da oppoſitum, quod per memoriam, & mentem intelligatur ſola fæcunditas intellectus, iam Pater non eſſet vtriuſque productionis principium: & careret principio ſpiratiuo, haberet namque ſolam fæcunditatem generādi, nō ſpirandi: & ſi ſpirandi inde facultas ei communicaretur, vtique non haberet eam à ſe, ſed communicatam ab alio, quod eſt impoſſibile. Dices, memoria, & mens ſunt principium ſolius intellectionis, non amoris, ergo non dicunt in Patre vtramq;

Memoria quid in Patre denotat

fæ-

fœcunditatem: Reſp. iſta hæc formaliter ſpectata vtique ſunt ſolius intellectionis principium, ſeu generationis. at quatenus reperiuntur in ſuppoſito Patris copulantur cum altera fœcunditate, nō ratione ſui, cum ſint principium ſolius generationis, ſed ratione Patris, qui eſt principium productionis. hinc verò habetur Perſona prima Sanctiſs. Trinitatis, adæquatè concepta ſub ratione duplicis fœcunditatis generandi, & ſpirandi: Circa notitiam, & intelligētiam, importatur Perſona ſecunda Trinitatis; etenim appellatur notitia genita: Circa tertiam, importatur Perſona tertia, & hæc appellatur Amor ſpiratus.

Obſtatur. 2 Ex doctrina autem tradita ſoluit Scotus inſtantiam, quæ fieri poſſet; etenim videtur adeſſe quaternitas, non Trinitas in aſſignatione iſta; prob. memoria, & mens eſt prima pars imaginis Trinitatis: intelligentia, & notitia eſt ſecunda: voluntas eſt tertia: & amor ſpiratus eſt pars quarta: *Occurritur.* Reſpondet, voluntatem fœcundam comprehendi in aſſignatione primæ partis, vtpote mentis, & memoriæ: in qua comprehenditur vtraq; fœcunditas, ad hoc vt Pater ſit perfectè Parens, vt eſt dictum, quo ſtante remanet Trinitas, non quaternitas.

Ex modis aſſignatis quinā melior. 3 Ex duabus verò aſſignationibus Auguſtini, quænam ſit melior, vtrum illa de memoria, intelligentia, voluntate: an illa de mente, notitia, amore: ipſemet Auguſt. docet, quod illa de memoria eſt euidentior. Quid verò per volūtatem intelligat in eadem aſſignatione pro *parte tertia*: intelligit, inquit Scot. voluntatem non in actu primo, ſed in actu ſecundo; ratio eſt dicta, quoniam voluntas in actu primo principij fœcundi comprænhenditur in prima parte imaginis vna cum memoria: tum etiam quia voluntas vt voluntas formaliter, & principiatiuè non ſpectat ad tertiam partem; tertia namque pars habet ipſius voluntatis actum ſecūdum, qui eſt amor productus, ex eod. Auguſt. in prima aſſignatione: & licet voluntas ſub ratione actus primi, ſeu principij ſit principium tertiæ Perſonæ, nihilominus non ipſa voluntas producitur, nec ſpiratur, ſed ſpiratur Spiritus ſanctus, & Amor: ita Auguſtinum explicat Scot. dicta q. 9. pauló ſupra litt. K.

4 Ex ambabus verò aſſignationibus, tria colliguntur reperiri debere in perfecta imagine. primo, originationem: ſecundo conſubſtantialitatem, & tertio realem diſtinctionem: deficiente autem altero non erit perfecta imago. Et quidē in perfectiſſima Trinitate reperiuntur hęc omnia: adeſt namque originatio Filij à Patre: & Spiritus S. ab vtroq: adeſt omniū conſubſtātialitas penes diuinam Naturam: & denique realis diſtinctio penes relationem perſonalē. vt verò detur aliqua natura creata, quæ perfecta ſit Trinitatis imago, debet conditiones iſtas omnes habere, aliàs deficiet à perfecta imagine: videamus autem vtrum anima noſtra, vel ſenſus noſtri habeant illas perfectiſſimo modo, vt eſt Trinitas. *Tria ad perfectam imaginem.*

5 Et quidem de anima loquendo eſt negatiuè aſſerendum, ait Scot. prob. memoria fœcunda animæ noſtræ producit intelligentiam: at intelligentia eſt accidens, non ſubſtantia: diſtinguitur eſſentialiter, & non eſt conſubſtantialis animæ: eſt accidens informās animam: ſeparabile ab anima: deſtructibile, corruptibile, & ſimilia. Item voluntas fœcunda producit amorem, qui eſt accidens, ſeparabile, diſtinctū eſſentialiter tum à voluntate, tum à memoria tum ab intelligentia, & huius generis. intelligentia etiam, & memoria non producunt amorem; amor hic recipitur informando voluntatem, & alia huiuſmodi: at in diuinis Intelligentia, & amor non ſunt accidentia, ſed vera ſubſtantia, quia ſunt Filius, & Spiritus ſanctus: nec informant, nec inhęrent voluntati, & Intellectui; nec ſūt corruptibiles, ſed æternales: item Pater, & Filius ſpirāt Spiritum ſanctum, notitia autem noſtra, & memoria noſtra non producunt amorem. ſunt etiam diuinæ Perſonæ inter ſe conſubſtantiales; notitia, & amor noſter inter ſe, & ab anima diſtinguuntur eſſen- *Anima an habeat cōditiones perfectæ imaginis.*

eſſentialiter; cum ſint alterius naturæ;hinc verò fit, vt anima noſtra ſit quidem Trinitatis imago, ſed in plurimis deficiat à perfecta imagatione, ſeu imitatione ipſius Trinitatis, expenſis imperfectionibus recenſitis,& alijs,quæ ſuperaddi facilè poſſunt.

Modus aſſignationis imaginis in Anima ex Scoto.

6 Nihilominus etſi multis ſit admixta imperfectionibus noſtra imago, non eſt tamen negandum eam eſſe imaginem;etenim de fide eſt eſſe Animam Trinitatis imaginem,iuxta illud Gen.1. *faciamus hominẽ ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*; aſſignabitur vero eo modo,quo poterit, ipſa imago. Scotus ergo ſic eam aſſignat, inquiẽs: Anima habet in ſe aliquam perfectionem,ſecundùm quam formaliter eſt actus primus, habens vtramque fœcunditatem, tum intelligendi tum amandi: habet etiam aliam perfectionem,ſecundùm quam recipit formaliter notitiam genitam: & habet in ſe aliam perfectionem, ſecundùm quam recipit volitionem: iſtæ tres perfectiones dicuntur memoria, intelligentia, voluntas: accipiendo igitur iſta tria ex parte Animæ,vt sũt ſub tribus actib. ſuis, adeſt conſubſtantialitas, ratione illarum trium realitatum quæ ſunt ex parte Animæ: & eſt diſtinctio, & origo,ratione iſtarum realitatum receptarũ in Anima. hic eſt modus aſſignandi Scoti. Petes, quomodo ſtet conſubſtantialitas in Anima vna cum actibus, vt ait Scot. cum actus non ſint conſubſtantiales Animę: id non erit ratione actuum, ſed ratione intellectus, & voluntatis quæ duæ potentiæ ſunt inuicem conſubſtantiales, ſedẽque cum Anima,in via Scoti:& hinc habetur conſubſtantialitas, diſtinctio,& ordo.

Imago cõſiſtit in actib. primis vna cum ſecundis.

7 Ex his deducitur, imaginem conſiſtere non in actibus primis ſolummodo:nec ſolum in actibus ſecũdis:ſed in actibus primis vna cum ſecundis:patet primum,quia actus primi ſunt duo; ergo inde haberetur dualitas, non Trinitas: actus etiam ſecundi ſunt duo, ergo conſimiliter inde dualitas; & patet hinc tertium, quia inde habetur Trinitas: ex memoria quidem complectente vtrãq; fœcunditatem ſub actu primo: & ex notitia,& amore,vt ſunt actus ſecundi:ex memoria ſub vtraque fœcunditate habetur prima pars: ex notitia genita habetur ſecunda:& ex amore ſpirato habetur tertia pars imaginis Trinitatis.

Imago an in parte sẽſitiua.

8 Deducitur etiam in parte ſenſitiua nõ eſſe imaginem; primò, quia deeſt conſubſtantialitas; ſiquidem operatio ſenſitiua elicitur tũ ab Anima,tum ab organo sẽſitiuo, vt viſio: at Anima,& organum oculi, ſunt eſſentialiter diſtincta; illa eſt enim ſpiritus,hoc corpus: tum quoque quia deeſt alter modus producendi, nempe liberè, qui conuenit Patri, & Filio penes Spiritum S. liberè productum: potentia autem appetitiua ſenſitiua non liberè,ſed naturaliter ſentit,appetit, vnde Damaſc.l.2.cap.29. *Bruta in ſuis actib. non agunt ſed aguntur. non ſe ducunt,ſed ducuntur.*

9 Licet hęc ita ſint;nihilominus Auguſtinus addit adhuc, quod imago eſt perfectior quandiu habet Deũ pro obiecto, quam quando ſpeculatur Creaturas; Ratio, quia adeſt tunc perfectior repræſentatio;contemplẽdo namq. Deum,aſſimilatur ipſi Deo etiam ratione actus quia actus eſt ſimilitudo Obiecti: & ita duplici modo exprimit Anima Deum, primo ea ratione,qua eſt imago conſiſtens in memoria,intelligentia, & voluntate, quæ quidem eſſe poſſunt circa quæcunq; obiecta, tum temporalia, tum æternalia; & ſecundo quatenus contemplatur ſolum æternalia:& quoniã ęternalia, & ſpiritualia, atque diuina ſunt perfectiora tẽporalibus, & creatis,atque corporeis; ideo habebit rationem perfectioris cum cõtemplatur Deum, quàm cum contemplatur Creaturam. Et ſi quandoq; idem Auguſt. dicat, in ſpeculatione temporalium non eſſe imaginem, intelligendum eſt, ita perfectam, vt eſt in contemplatione æternorum, inquit Sco. nõ enim fas eſt, Auguſtinum eſſe ſibi contrarium, qui tantopere aſtruit in homine imaginem:vnde duplicem rationem imaginis aſſignat, vnam reſpectu Dei,ſeu æternorum:alteram reſpectu Creaturæ, & temporalium;

ait namq; 12. Trin. c.4. *In eo ſolum, quod ad cõtemplationem pertinet æternorum, nõ ſolum eſt Trinitas, ſed etiam Imago Dei: in hoc autem, quod deriuatum eſt in actione temporalium, etiam ſi Trinitas poſſit, non tamen imago Dei inueniri poteſt*, loquitur verò comparatiuè. Ad hoc accedit cõmunis differentia inter imaginem, & ſimilitudinem: vt illa ſit in natura, iſta fundamentum habeat in gratia; vnde dicitur, *Imago in naturalib. ſimilitudo in gratuitis*: eo igitur erit perfectior, quo ad maiorem accedet ſimilitudinem Dei, tum ipſum contemplãdo, tum imitando, tum amando, tum denique fruendo &c.

Imago in naturalib. ſimilitudo in gratuitis.

Imago in ſola natura intellectuali, veſtigium in cæteris.

10 Ab hac ratione gratuiti, & perfecti longe diſtat ratio veſtigij; ſiquidem imago eſt in ſola natura intellectuali; quia nulla altera creata natura eſt pximior & ſimilior Deo, quàm natura intellectualis, & propterea ſolus homo, & Angelus eſt imago Dei: veſtigium verò commune eſt omni Naturæ, intellectuali, brutali, vegetali, omniq; Creaturæ: repræſentans Creatorem ſub conceptibus communibus, & appropriatis, non autem proprijs, vt eſt cõceptus Trinitatis repræſentatus per imaginem.

Veſtigij aſſignatio in ſuis modis.

11 Conceptus autem veſtigij ex communibus ſiuit ex Augu. 6. Trin. c.10. *vnitas, veritas, bonitas*, vel alio modo, ex eod. conſiſtit *in modo, ſpecie, ordine*. Vnitas repræſentat Patrem; quia ſicut vnitas eſt principium numeri ita Pater eſt principium Trinitatis. Veritas repręſentat Filium, quia veritas eſt paſſio intellectus, ſiue obiectum, ſiue conditio obiecti intellectus: Filius autem procedit per modum intellectus. Bonitas eſt affectio voluntatis, ſiue eius obiectum, ſeu conditio: at Spiritus ſanctus procedit per modum voluntatis. Circa aliam aſſignationem, *Modus* repræſentat Patrem, quia modus accipi etiam ſolet pro menſura producti, inquit Scot. & propterea repræſentat Patrem, quatenus potentem producere. Species quæ idem eſt, ac ſpecioſitas, ſeu pulchritudo, repræſentat Filium, de quo in pſalm. 32. *Specioſus forma præ filys hominum*: & Ordo repræſentat Spiritum ſanctum, ſumpto ordine pro tendentia ad operationẽ, ad operationem, inquam, voluntatis, qua producitur Spiritus ſanctus. Omnes hi conceptus vtriuſque aſſignationis ſunt communes toti Trinitati, vt patet, quia de omnibus Perſonis prædicatur ſpecioſitas, vnitas, bonitas, veritas, modus, & ordo, reddendo ſingula ſingulis at loquendo appropriatè, vnitas appropriatur Patri, veritas Filio, bonitas Spiritui ſancto, vt eſt dictum.

Verbũ eſt imago, Homo eſt factus ad imaginem.

12 Quidquid tamen ſit, nuſquã Homo, vel Angelus æquari poterit Creatori, ſiue in ratione veſtigij, ſiue in ratione imaginis: ſed eſt ſimilitudo quædam proportionalis, ſiue analoga. & colligitur inadæquatio ex loquutione ipſius Dei, qui teſte Moyſe dixit, *Faciamus hominem ad imaginẽ, & ſimilitudinem noſtram*: quo in loco non dixit, *faciamus hominem, imaginem* ſed *ad imaginem*: prima quidem loquutio eſt nota perfectæ expreſſionis, & imitationis: ſecunda vero eſt nota imitationis imperfectæ: prima indicat imitationem in facto eſſe, ſecunda in fieri quia ly *ad*, dicit viam, & tendentiam ad perfectionem, ſeu ad imitationem: Dictum vero fuit, Verbum diuinũ eſſe *Imaginem*, Homo autem factus dicitur, *Ad imaginem*: & differentia conſtat ex dictis.

ARTIC. IV.
Verbum eſt propriè, & perfectè imago Patris.

Verbũ eſt propriè imago.

1 CVm in Creaturis reperiatur ratio imaginis admodum imperfecta, vt vidimus; reſtat, vt in ſolo Dei Filio ſit vera, & perfecta Patris imago. Et Probatur in Filio ſtat vnitas, atque conſubſtantialitas, Eſſentiæ cum Patre: ſtat Origo à Patre: & Diſtinctio realis ab ipſo Patre, vt cõſtat, quæ omnia requiruntur ad perfectam imaginem. Similiter Scriptura ait 1. ad Coloſſ. de Filio, quod *ſit imago Dei inuiſibilis*: & Hæbr. 1. *Splẽdor,*

dor, & figura ſubſtantiæ eius: atque Auguſt.5.Trin.cap.2. *ſic enim Verbũ, quo modo imago*.& 7.Trin.cap.2.*Cum dicitur nata ſapientia,Verbum,& imago,et Filius intelligatur*.idem Rupert. 1.de Trin.c.2.Richar.de Sant.Vict.6. Trin.19. Athan.ſer. contra Arian. & in Epiſt.decret. Syn.Nicæn. Demum ex varia aſſignatione, ſeu nominatione imaginis Filij Dei, & hominis colligitur non ſolum eſſe imaginem, ſed perfectiſſimam Patris imaginem; ſiquidẽ de homine dicitur, *faciamus hominem ad imaginem*: at de Verbo ait Apoſt, *Eſt imago Dei*: dictum antẽ in præcedenti artic. eſſe ad imaginẽ dicere motum, & tendẽtiam ad perfectionem, ſeu ad imitationem Dei, quæ quidem perfecta imitatio adhuc non habetur ab Angelo, & ab homine, propter diuerſitatem naturæ: at Filius cum Patre habet eandem, & conſubſtantialem naturam,eſtq;vnũ cum Patre, ratione Eſſentiæ, & diuinarum perfectionum;indeq; fit & eſſe imaginem, & perfectam imaginẽ, non autem ad imaginem, habuit nãque ab æterno totum, quod requiritur ad perfectam imaginem.

Eſt perfectiſſima Patris imago.

Probant Alij.

2 Probant Alij, ideo Verbum eſt imago, quia procedit vt ſimile, nedũ quoad perfectiones abſolutas, verumetiam quoad relatiuã, & perſonalem proprietatem communicãdi alteri perſonæ plenitudinem Deitatis: quam ſimilitudinem non licet reperire in Spiritu ſancto,quę probatio eſt Richardi Victor. lib.7 de Trinit.c.11.& 18.ad 21.ſequiturq; Alex. p.1.q.62.m.3. art.2. Maior in 1.d.13. q.1. ac D.Bonau.in 1.d.31. art 1.q.2.

Confirmatur.

Confutat autem rationem hanc D. Tho.loc cit.& Opuſc contra errores Græcorum, Aureol.1.d.37. par.2.art. 3.ac Albertus p.1.quæſt.31.m.2. inde enim ſequeretur, Filium nõ eſſe perfectiſſimam Patris imaginem, probant. non enim habet poteutiam cõmunicandi Eſſentiam duobus vt Pater, ſed vni tantum, vt Spiritui ſancto,nec inſuper eſt innaſcibilis vt Pater: neque eſt fons,& principium totius Deitatis,ergo. Addi poteſt, quoniam Pater omnia, quæ habet dedit Filio, pręter eſſe ingenitum, ex Concil. Florent.ergo non eſt ſimilis quoad proprietatem relatiuam,& perſonalem.

Probant Alij.

3 Probant Alij, Verbum procedit à Patre immediatè, Spiritus ſanctus mediatè: de ratione autem imaginis eſt, vt procedat immediatè,ergo ſolus Filius eſt imago. Cõfutatur; quia Spiritus ſanctus procedit etiam à Patre immediatè, de quo di p.ſequ. in propr. quæſt. Item non implicat aliquem referri ad vnum immediatè, & ad alterum mediatè, vt Matth.1. *Abraham genuit Iſaac,Iſaac autem genuit Iacob*: hinc verò Iacob referebatur ad Iſaac immediatè, ad Abraham verò mediatè: fuit imago illius immediatè, huius tamen mediatè.

Confutantur.

Alij probãt

4 Demum Alij probant, Imago eſt ſimilitudo vnius ſolius: Spiritus ſanctus refertur ad duo, Filius autem eſt ab vno, cùm Spiritus ſanctus ſit à duobus, ergo ille ſolus eſt imago. ita Rupert.lib.2.de Trin.c.1. Confutat inſuper D. Tho. ſiquidem Pater, & Filius non ſunt duo principia, ſed vnum principium reſpectu Spiritus ſancti: ex ratione autem Ruperti ſequeretur etiam Spiritum ſanctum fore imaginem. Item Homo eſt quidem imago Trinitatis, at eſt imago Dei, qui cùm ſit trinus, eſt inſuper vnus.Item quid implicat aliquem eſſe imaginem plurium?

Improbantur.

5 Quidquid tamen ſit de validitate iſtarum rationum, vltra rationes prius allatas confirmatur ex Patribus:& quidem Baſil.homil.16. in 1.Ioann. inde oſtendit Filium eſſe Verbum, *Quoniam*,inquit, *Imago eſt Genitoris, totum in ſe monſtrans Genitorem*.Athanaſ;de decre.Syn.Nycęn. *Quod ſi eum imaginem nomines. Filiũ hoc ipſo eum eſſe indicaueris:quid enim eſt ſimile Deo, niſi ſua ipſius progenies?* Cyrillus explicans verba Ioann. 14. *qui videt me , videt & Patrem meum*, ſic ait, *Quemadmodum ſi quis depictã Regis imaginem videat,et miratus pulchritudinem imaginis,ipſum Regem uidere deſideret iure vtiq; imago ad eum diceret, qui me videt, & Regem videt, Ego,& Rex vnum ſumus, quantum ad exactam ſimilitudinem: Ego in Rege,& Rex in me eſt, quantum ad figuram, &*

Y 2 *for-*

formam, ſic & Filius. & Nyſſenus lib. de Trinit.ad Euſtat. *Nec aliter videre licet hypoſtaſim ſiue perſonam Patrem, niſi quis per characterem in eum intuitus fuerit: character autem Patris hypoſtaſeos, ſiue perſonæ, Vnigenitus Filius eſt.* Cæteriq; inſuper Patres Filium appellant imaginem, non Spiritum ſanctum, vt Chryſoſt. homil.74. in Ioann. Nazianz. Apol. ſeu Orat.1.& 35.ſeu 3.de Theol. Clem.Rom. Ep.1. ad Iacob.Origenes l.1.Periarc.cap.2. Gregor. l.5.mor. c.25. atque Concil. Epheſ. in Confeſſ. fid. Synodus Alexandr.Epiſt.ad Cyrill.Alexandr.Fęlix Papa 1.Ep.3 Euariſtus Ep.1. ad Epiſcopos Aphricanos &c.

Imago in diuinis nō eſt quid Eſſētiale, ſed notionale.

6 Ex his deducitur primo nomē imaginis in Diuinis nō eſſe eſſentiale.prob.imago requirit originationē, & realem diſtinctionem: at diuina Eſſentia cum Eſſentialibus, non generatur, nec realiter diſtinguitur à Perſonis, ergo non ſtat eſſentialiter imago in diuinis. probatio patet ex cap.damnamus in Concil.Later. de Sum.Trin. & fid. cathol. Deducitur ſecundo, nomen imaginis ſtare notionaliter, perſonaliter. prob. quidquid eſt in diuinis, aut eſt eſſentiale, aut notionale: non eſt imago eſſentiale, vt eſt dictum; ergo eſt quid notionale. Et rurſus, perſona eſt, quæ originatur, non Eſſentia: Item, perſona originata diſtinguitur realiter ab originante: Interuenit quoque vnitas, & conſubſtantialitas Eſſentiæ inter vtramq; ergo eſt quid notionale. Deducitur tertio, notionale hoc, eſſe perſonā Filij. Iam patet ex Scripturis, & Patrib. allatis, atq; ex Scholaſticis, Scot.Bonau.cæteriſq; ſup.& D.Tho. 1.par.35.1. & 93.2. & probatur, hoc perſonale non eſt Pater, quia non eſt originatus: non eſt Spiritus ſanctus, quia non habet eſſe per generationem; nec procedit vt ſimilis Patri, & Filio ex vi ſuę proceſſionis, licet procedat ſimilis, de quo infra ſuo loco; ergo à ſufficienti enumeratione relinquitur, vt ſit Filius: item Auguſt.6. Trin c.2. *Non autem Pater, & Filius ſimul ambo imago ſed Filius ſolus imago Patris.* Hoc autem amplius patebit ex quæſt.ſequ.

ARTIC. V.

Reſpondetur obiectis artic.primi.

Imaginis ratio an in Deo ad Creaturas.

1 Hinc verò ſoluūtur argumēta Durandi in artic.1. & ad primum dicimus, nomen imaginis poſſe quidem Deo competere in ordine ad Creaturas, ſed largè, & latè accipiendo imaginem, quatenus dicetur in ſolutione vltimi argumenti. ſtrictè verò non competit Deo in ordine ad Creaturas, cum non Deus factus ſit ad imitationē Creaturæ, nec dependeat à Creaturis, ſed Creaturæ factæ ſunt à Deo, & ad imitationem ipſius Dei, ſed de hoc in quæſt.ſequēti. Cùm dicitur, vnam perſonam non eſſe alterius imaginem, quia non eſt altera alteri ſimilis. Reſp. non requiri ſimilitudinē in ratione relatiua perſonali, ſed ſufficit in eſſentiali perfectione naturæ, & attributorum, penes quæ ſunt ſimiles: patet primum, quia Franciſcus pater non eſt ſimilis Petro filio in hæcceitate, & perſonalitate, vt conſtat; ſufficit autem ſimilitudo in participatione eſſentiæ ſpecificæ, & perfectionis ſpecificę naturæ: ita Verbum: Cum dicis, Perſona eſt potius eadem, quam ſimilis perſonæ, quia ſunt eiuſdem Eſſentiæ. Reſp. ratione Eſſentiæ eſſe idem, at ratione perfectionum eſſentialium attributalium eſſe ſimiles; quia ſicut identitas fundatur ſuper identitatem naturæ; ita ſimilitudo ſuper idētitate perfectionis, quæ vel habeat rationem qualitatis, vt in Creaturis vel quaſi qualitatis impropriæ dictæ, vt in Diuinis.

Similitudo non ſtat in hæcceitate, ſed in natura.

Patres Græci cur, quādoq; Spiritum ſanctū appellant imaginem.

2 Ad illud de Spiritu ſancto, licet ſit ſimilis, quia tamen non procedit per Intellectum, neque vt ſimilis ex vi productionis, ideo non eſt imago: de quo infra. Ad id de Patrib. Gręcis, intentum fuit agere contra Arrian. negantes conſubſtantialitatem diuinarum Perſonarum: & ob id dicebant, Spiritum ſanctum eſſe imaginem, eatenus, quatenus eſt ſimilis

miſis Patri, & Filio ratione vnius, eiuſdemq; naturę. Ad illud de appropriatè, vtque Filius propriè non appropriatè eſt imago, vt conſtitit.

Deus an imago Creaturæ.

3 Ad illud de Creatura, ſumitur ibi imago largè pro exemplari, ſiue idea, ad cuius imitationem factus eſt Mundus: & ita naturam intellectualem expreſſit Deus ex exēplari Sanctiſſimæ, & indiuiduæ Trinitatis, ad cuius imaginem eſt creatus, propter vnitatem, originem, & diſtinctionem, iuxta modos aſſignatos imaginis: cęteras vero Creaturas expreſſit ex exemplari idearum contentarū in mente diuina. Cæterū imago ſtrictè ſūpta ſub ratione imitantis nō eſt in Deo, quia Deus nō eget perfectione Creaturæ, vt eam imitetur: eſt vero Deus imago ſub ratione exēplātis, & per Creationē exprimētis; Creatura autem ſub ratione imitantis, & ſub ratione expreſſi; vnde Auguſt. lib. 6. de Trinit. cap. 10. aiebat, *Imago ſi perfectè implet illud, cuius eſt imago, ipſa æquatur ei, non illud ſuæ imagini.* Sed de hoc quæſt. ſequenti.

Verbū non eſt, niſi intellectio genita.

4 Ad illud de intellectione, non omnis intellectio eſt Verbum, ſed ſola intellectio genita: & hæc dicit realem diſtinctionem; & relationem ad Generantem: intellectio autem ingenita non eſt Verbum, quia Verbum eſt genitum.

Verbū ad Eſſentiā dicit relationem ſolius rationis.

Quod vero diuina Intellectio dicat ad Eſſentiam non relationem realē, ſed rationis, hinc elicitur, Eſſentiam non generare, realis namque relatio interuenit inter Gignentem, & genitum; ſufficit vero vt relationem dicat realem ad Patrem gignentem.

Homo, & Verbū differenti modo sūt, imago.

5 Ad illud de Viro, iam differentia conſiſtit inter Verbum, & Hominem in ratione imaginis: Verbum namque eſt propria, ac perfecta Dei imago, homo imperfecta: proptereaque Verbū abſolutè appellatur *Imago*, homo autē factus dicitur *ad imaginē*, vt ponderauimus. Inſuper Scripturæ ſemper Verbum ipſum appellāt *imaginem* & hominem ſemel tantummodo vocāt *imaginem*, vt D. Paulus, de quo tamen homine Geneſis 1. dicitur, *faciamus hominem ad imaginem*: prima appellatio importat perfectam imaginem, ſecunda imperfectam: Ac denique nō dicitur homo *genitus*, ſed *creatus*, *ſed factus*; dicitur autem Verbum, & Dei Filius verè *genitus*, Pſal. 10. *Ex vtero ante Luciferum genui te.* & Eccleſia in Symb. *Genitum nō factum*, generatio autem eſt fundamentum imaginis.

ARTIC. VI.

Soluuntur argumēta probantia non ſolum Verbum, ſed etiam Spiritum Sanctum, vel Patrem, eſſe imaginem.

1 EX Patribus græcis deduci videtur ſententia Durandi art. 5. recenſita. Et quidem fauere videntur plerique Patres, Spiritum ſanctū eſſe imaginem in diuinis. In primis autem Epiphanius hæreſ. 76. ait *Spiritum ſanctum eſſe æqualem per veram imaginem, & ſimilitudinem non euariantem, ſicut Filius.* Cyrillus Alex. lib. 13. theſaur. c. 1. *Deus igitur verus Spiritus ſanctus eſt, quoniam Filij Dei, qui eſt verus Deus, imago perfectiſſima eſt.* Et de Trin. lib 7. *Quod autem ſimilitudo vera Filij Spiritus ſit, ſcribētem audias beatum Paulum, quia quos præuouit, hos prædefiniuit conformes imagini Filij eius hos & vocauit.* Atha. ep. 1. ad ſeraph. *Spiritus eſt bonus odor, & forma Filij.* & ep. poſt. *Cum Filius ſit imago Patris, eſt autem ipſe ſpiritus imago Filij.* Et infra, *Quin etiam Filii imago eſt, & dicitur ſpiritus.* Epiſt. 4. *eſt ipſe ſpiritus imago Filii ſcriptum eſt enim, Quos præſciuit, hos, & prædeſtinauit conformes fieri imaginis Filii ſui.* atque ep. 3. *Spiritus bonus odor, ac forma Filii eſt.* Denique Greg. Thaumat. in Reg. fid. *Spiritus ſanctus imago Filii perfecta perfecti.* ac Baſil. l. 5. contra Eunom. tit. 6. *Chriſtus imago eſt inuiſibilis Dei; imago vero Filii ſpiritus, quo*

qui

qui participant conformes Filii fiunt ſecundum illud ſcriptum, Quos præſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imaginis Filii eius.

Cur Patres quandoque Spiritũ S. appellant imaginem.

2 Reſponſio autem ea eſt, vt imaginem ſumant Græci Patres, & ſi qui Alij, valde lato, & extenſo vocabulo, vt ſic namque large ſumpta, appellãt Spiritum ſanctum etiam imaginem: at rigoroſè, & ſtrictè loquendo, ſoli Filio competit propriè eſſe imago. Ratio autem cur adducantur ad ſic loquendum prædicti Patres, eſt vt oſtẽdant conſubſtantialitatẽ Spiritus ſancti cum Patre, & Filio, proptereaque aiunt Spiritum quoque ſanctum eſſe imaginem: ſicut namque Filius quia eſt imago Patris eſt eidem Patri conſubſtantialis, ſic & de Spiritu ſancto aiunt eſſe inſuper imaginem, vt profiteantur hinc conſubſtantialitatem cũ Filio, & cum Patre.

3 Item arguitur, Filius appellari ſolet Character, & ſigillum: at hæc eadem nomina contingunt Spiritui ſancto; ergo ipſe etiam imago dicitur. De charactere probatur, ait enim Clem. Rom. ep. 1. ad Iac. Frat. Dom. *Filius eſt veri ũ, character &c.* Gregor. Nyſſen. l. de Trin. ad Euſtat. *Nec aliter videre licet hypoſtaſim, ſiuè perſonã Patris; niſi quis per characterem in eum intuitus fuerit.* & Synodus Alexandr. Ep. ad Cyrill. Alexandr. *Imago & character, & ſplendor gloriæ eius.* De ſignaculo etiam probatur ex Cyrillo eodem in lib. 3. Ioan. c. 29. vbi ait, *Neminem eſſe arbitror, qui rebus ipſis cõpulſus non concedat charactere ſigillum ſignare, & abſque charactere ſignare non poſſe. Quoniam igitur diuina ſcriptura teſtatur characterem hypoſtaſeos Dei Patris Filium eſſe, quia in ipſa, & ex ipſa eſt naturaliter, quo alio charactere Pater Filium ſuum ſignauit? aut ipſe Pater quo charactere ſignatus eſt, vt Filium ſignare poſſit?* Et Nazianz. orat. 36. ſiue 4. de Theol. appellat Filium *characterem, & purum Patris ſigillum.* Eſt ergo Filius character, & ſigillum: At hæc eadem competunt Spiritui ſancto, prob. 2. Cor. 1. *ſignauit nos, & dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris.* atque Epheſ. 1. *ſignati eſtis Spiritu promiſſionis ſancto.* vbi Ambroſ. lib. 1. de Spiritu ſancto c. 6. ait *ſpiritu ſignamur, vt ſplendorem, & imaginem eius, & gratiam tenere poſſimus: quod eſt vtique ſpirituale ſignaculum.* Et Athanaſ. ep. ad ſerap. *Ipſe ſpiritus ſigillum, & vnguentum eſt.* & inde, *ſigillum porro formam Chriſti ſigillantis habet, eiuſque participes efficiuntur qui ſignantur.*

Characteris, & ſigilli nomẽ an competat Spiritui S.

4 Reſponſione duplici occurritur argumento: Prima ſit, ſigillum, & characterem conſiderari vel formaliter, vel effectiuè: primo modo competit ſoli Filio; ipſe namque eſt formaliter imago: ſecundo autem modo competit, licet appropriatè, Spiritui ſancto; ratio, quoniam ſpiritualis animæ vnctio, iuſtificatio, & ſanctificatio appropriatur Spiritui ſancto, cui appropria bonitas, ſanctitas &c. quamuis autem tres perſonæ operentur ſimul iuſtificationem, opus tamen hoc appropriatur Spiritu ſancto: ipſique conſequenter appropriatur ſignaculum, character, ſiuè ſignatio eorum, qui renouantur per gratiam, vt Ambroſius aiebat, *Spiritu ſignamur, vt ſplendorem, & imaginem eius, & gratiam tenere poſſimus, quod eſt vtique ſpirituale ſignaculum.* Confirmatur ex Cyrill. Alex. 14. theſ. c. 4. qui loquens de Spiritu ſancto ait, *Cum ipſe Deus verus de Deo vero ſit quaſi quoddam ſigillum in cordib. ſuſcipientium, ſicut in cera inuiſibiliter imprimit: & ſic communicatione, ac ſimilitudine ſua in priſtinam pulchritudinem naturam noſtrã depingit, & ad imaginem Dei rurſus hominem renouat.* Verum quia ſignaculum hoc, & character hic gratiæ eſt inuiſibilis, ideo additur & reſponſio altera de ſignaculo viſibili: vnde eſt vt fideles ſecernantur ab infidelibus per ſignum aliquid ſenſibile, id autem eſt proteſtatio fidei per ſuſceptionem Sacramentorum Eccleſiæ, & per ſenſibilem etiam cõmunionem, & vnionem eorundem fidelium: huius vero duplicis characteris, & ſignaculi ſenſibilis, & inſenſibilis licet Author ſit tota Trinitas, quia opera Trinitatis ad extra ſunt indiuiſa, nihilominus appropriatè eſt Spiritus ſanctus. Non ſi addatur, & tertia reſponſio, Spiritum ſanctum appellari ſigillum, quaſi ipſe

ſigil-

ſigillet, & claudat numerum perſonarum Trinitatis, etenim ipſe eſt perſona vltima Trinitatis: & propterea idē Cyrillus ibid. c. 3. ait, *Sanctæ Trinitatis ipſe complementum eſt*. & Baſil. lib. vn. de Spirit. ſanc. c. 18. *Complet ſuper omnia glorificandam, ac beatam Trinitatem*, non enim datur proceſſio vlterior, nec ipſe Spiritus ſanctus perſonam vllam producit, vnde ipſe eſt terminus productionum in Trinitate. quod amplius recoletur agendo de perſona Spiritus ſancti diſput. 1. q. 8.

5 Arguitur demū probando etiā Patri competere eſſe imaginem; ait namque Athanaſ. ep. 2. ad ſerap. *Quēadmodum in ſua imagine eſt Filius in Patre, ita & Pater in Filio*. Reſpond. intentum eſſe docere Filium eſſe in Patre, & Patrem in Filio per circumincesſionem, non vero Patrem eſſe imaginem Filij.

QVÆSTIO XV.

Vtrum Verbum ſit imago Eſſentiæ, an Patris, an Creaturarum, an ſtet eſſentialiter, an notionaliter.

1 VIdetur prima facie Imaginem ſtare eſſentialiter, atque eſſe Imaginem diuinæ Eſſentiæ, & probatur ex hebr. 1. vbi Verbū à Paulo appellatur *figura ſubſtantiæ eius*: ſubſtantia autem in diuinis eſt Eſſentia: Item ſap. 7. appellatur *ſpeculum ſine macula Dei maieſtatis, & imago bonitatis illius*. ac ad Coloſſ. 1. *Imago Dei inuiſibilis*, ſicut & 2. Cor. 4. *Qui eſt imago Dei*, idem autem important hæ locutiones, ac Verbum eſſe imaginem diuinæ Eſſentiæ. Atque Gen. 1. dicitur homo factus *ad imaginem Dei*. Inſuper dicitur, *Et creauit Deus hominem ad imaginem ſuam: ad imaginē Dei creauit illum*.

2 Confirmatur ex Patribus, Et quidem Athanaſ. Dialog. 2. de Trin. ait, *Filium eſſe ipſius Eſſentiæ imaginem dixit Apoſtolus, qui, inquiens, ſplendor eſt gloriæ. & character hypoſtaſeos; nam character hypoſtaſeos nihil aliud eſt quam Eſſentiæ imago*. Gregor. Taumat. in Reg. fid. *Deus de Deo, figura, & imago Deitatis, Verbum efficax*, atque Chriſoſt. ſer. de Trin. *ſignificans Scriptura vnā imaginem Trinitatis, inquit, Et fecit Deus hominem, ſecundum imaginem Dei fecit illum, ſicut & Paulus clamat de Filio, Qui cum ſit ſplendor gloriæ, & character ſubſtantiæ: & iterum, Qui eſt imago Dei inuiſibilis*. Hilarius denique lib. 1. de ſynod. *Imago paternæ Eſſentiæ nata*, Acceditq; Euſeb. Cæſar. l. 4. demonſtrat. Euang. c. 2. *ſolus Filius diuinæ naturæ in ſeipſo ferat imaginem*. ac lib. 5. c. 1. appellat Filium, *primogenitam ingenitæ naturæ imaginem*.

3 Dicendum autem primo, Verbum non eſt imago diuinæ Eſſentiæ, ſeorſim, & præciſè conſideratę, atque abſtractè à perſona Patris. eſt communis Theologorum: vnde imago nō erit abſoluta, & eſſentialis, vt ſic tenta, in ordine ad ſolam Eſſentiam. Scotiſtæ cum Scoto hoc tanquam indubitatum ſupponunt tum in 1. d. 31. q. 1. tum d. 10. q. 1. ad 1. D. Tho. 1. p. q. 35. art. 1. & vltra D. Bonau. in d. 31. p. 2. ar. 1. q. 1. 2. Henri. quol. 4. q. 2. Alex. 1. p. q. 61. m. 1. & vltra. Ferrar. 4. contra Gent. c. 11. Caetan. ad loc. cit. D. Tho. vna cum expoſitorib. cæteris. *Verbū an imago Eſſentiæ.*

4 Probatur, de ratione imaginis

eſt

eſt produci ab alio: Eſſentia autem nec generatur, nec generat ex c. *damnamus* de ſumm. Trin. & fid. Cath. Item imago dicit relationem realem ad exemplar: Verbum autem non refertur realiter ad Eſſentiam, ſed ratione. Inſuper imago diſtinguitur realiter à ſuo exemplari, Verbum vero eſt idem realiter cum Eſſentia. Rurſus inter imaginem, & id, cuius eſt imago, reperitur ſimilitudo: Verbum nedũ eſt ſimile, ſed idẽ cum Eſſentia: nedũ ſimile, quandoquidem ſimilitudo extat inter realiter inuicem diſtincta, ac propterea ſimilitudo reperitur inter Verbum, cæteraſque perſonas inuicem realiter diſtinctas: Verbum vero eſt potius idem Eſſentiæ, quam ſimile eidem: ob idque magis exprimitur, & declaratur eius diuinitas contra Arium dicendo, Verbum eſſe idem, quam eſſe ſimile; per hoc namque, ſi concederetur, occaſionẽ ſumerent ſouendi ſuos errores, vtpotè Verbum eſſe quidem Creaturam, at ſimilem ipſi Deo: ergo à primo ad vltimum, cum ad imaginem requiratur ſimilitudo, & realis diſtinctio, ſtante identitate reali Verbi cũ Eſſentia, ſequitur vt non ſit eius imago.

5 Et hinc ſecundo dicendũ, Verbum eſſe imaginem Patris, & non ſe tenere abſolutè, & eſſentialiter, ſed notionaliter. Sequitur ex dictis, ſi nãque non eſt imago Eſſentiæ, ergo eſt imago perſonæ alicuius, at non niſi Patris, ergo eſt imago Patris. Aſſertio plures partes continet, prima, eſſe imaginem notionalem, relatiuam, ſeu perſonalem: ſecunda nõ eſſe alterius perſonæ, quam Patris. Prima pars ſequitur ex antecedentib. omne namque quod eſt in diuinis, aut eſt eſſentiale, aut notionale: imago non ſtat eſſentialiter vt eſt probatum, ergo notionaliter. Et confirmatur, Imago poſtulat produci ab alio, perſona eſt, quæ producit ad intra, ergo imago eſt alicuius perſonæ: Item imago diſtinguitur realiter ab exemplari, ac refertur realiter ad illud, ſic ſe habet imago ad perſonam à qua producitur. Quod autem ſit perſonæ Filij terminati ad Patrem, probatur.

6 Ex Patribus Ambroſ. 1. exam. c. 5. *Filius omnia Patris quaſi imago exprimit*. & lib. 1. de fid. ad Gratian. c. 4. *Dum imago dicitur, Patrem ſignificat eſſe, cuius imago ſit Filius*. atque ſupra ad Hebr. 1. *Imago altera eſt ab eo, cuius refert formam: altera autem non in omnibus, ſed ſecundum perſonã*. Cyrill. Alex. l. 1. theſ. c. 9. *Non voluntatis diuinæ, ſed ipſius Patris imago eſt*. & lib. 2. c. 2. *Imago Patris Filius eſt, & in ſeipſo Patrem oſtendit*. atque lib. 3. c. 1. *Patris imago eſt, ipſum genitorem in ſe mõſtrans*. Epiphan. hæreſ. 76. *Imago Dei per generatiuam coeſſentialitatem, tanquam à Filio ad Patrem exprimente*. Et in Ancor. *Qui ex Patre procedit, ſplendor gloriæ, character ſubſtãtiæ, & imago Patris in veritate*. Denũ confirmatur ex Auguſt. 7. de Trin. c. 2. dicente, *Hæc duo cum dicuntur, ideſt nata ſapientia, in vno eorum, eo quod nata eſt, & Verbum, & imago, & Filius intelligatur: & in his omnibus nominibus non oſtendatur Eſſentia, quia relatiuè dicũtur*. Ecce quomodo apertè negat à ratione imaginis rigoroſè acceptæ, Eſſentiam, aſſerens imaginẽ relatiue dici.

7 Per rationem quoque, quia ſolus Pater generat, non Eſſentia, nõ Spiritus ſanctus, ergo eſt imago Patris. Item Filius non eſt imago ſui, ergo Patris: antecedẽs patet, nihil enim gignit ſeipſum, quod ad imaginẽ requiritur: nihil diſtinguitur realiter à ſeipſo, quod interuenit inter exemplar, & imaginem: nihilque refertur realiter ad ſeipſum, ſed ſola ratione, quod etiam ad imaginem exigitur: ergo non eſt imago ſui ipſius. Confirmatur ex Ambroſ. l. 1. de fide ad Grat. c. 4. *Nemo poteſt ipſe ſibi ſua imago eſſe*. Nec eſſe poterit imago Spiritus ſancti, cum non generetur ab eo; ergo à ſufficienti partium enumeratione Verbum erit imago ſolius Patris. Confirmant Scripturæ Pſal. 2. *Filius meus es tu, ego hodie genui te*. & rurſus, *Ego ero illi in Patrem, & ipſe erit mihi in Filium*. 2. Cor. 16. *ex vtero ante Luciferum genui te*.

8 Videretur vero poſſe obſtari, quia Filius producitur ex cognitione Spiritus ſancti, ergo erit eius ima-

imago. Reſpondet Suar. de Trin. l. 9. cap. 9. negando conſequens quia productio illa non eſt realis, ſed intentionalis: Item Spiritus ſanctus tunc habet rationem termini, non obiecti motiui & productiui, qđ requiritur ad imaginem. De hoc videnda quæ dicemus ſupra in propria quęſt. Vtrum Verbum producatur ex cognitione diuinarum perſonarum.

Vtramque aſſertionem attigimus quæſt. præced. art. 4.

Verbũ non eſt imago creaturarũ

9 Dicendum tertio Verbum non eſſe imaginem creaturarum. Hæc propoſitio facillima eſt in via Scoti, quoniam dum non producitur ex cognitione creaturarum, ſequitur, vt nõ ſit imago earum. In omni autem ſententia aliter probatur, Non eſt Deus imago Creaturarum, ſed Creatura eſt imago Dei, ait enim ſcriptura. *Faciamus hominem ad imaginem noſtram.* Item ad imaginem requiritur ſimilitudo, at non Deus eſt ſimilis creaturæ, ſed Creatura ſimilis Creatori, vt ibidem dicitur, *Faciamus hominem ad ſimilitudinem noſtram.* Inſuper Creaturæ producuntur à Verbo, vna cum cæteris perſonis, non Verbum exprimitur, aut producitur à Creaturis; non ergo eſt imago creaturarum.

O' ſtatur.

10 Dices, Hebr. 1. ait Paulus, *Portanſque omnia Verbo virtutis ſuæ*: at per *omnia* intelliguntur Creaturæ. Itẽ Auguſt. lib. de fide ad Pet. cap. 1. Verbum appellat *Imaginem creaturarum*

Occurritur

Ad primum, vel indicatur ibi omnipotentia Dei, qua omnia operatur, & gubernat ad extra, ex Chriſoſt. vel qua cuncta ſubſtentat, ex Theophilato, quaſi *Atlas Orbem*. at abſque labore, & fatigatione, iuxta illud Iſa. 40 *Quis menſus eſt pugillo aquas, & cælos palmo ponderauit? quis appendit tribus digitis molem terræ, & librauit in pondere montes, & colles in ſtatera?* Et Sap. 11. *Virtuti bracchij tui quis reſiſtet? quoniam tanquam momentum ſtateræ, ſic eſt ante te orbis terrarum, & tanquam gutta roris ante lucem quæ deſcendit in terram.* Cur vero hæc dicantur de Verbo, cum omnes perſonæ operentur ad extra? ratio eſt Auguſtini, quia *Filius eſt Ars Patris*, vnde appropriate illi attribuuntur, *fecit enim cælos in intellectu* Pſal. 50. & 52. *Sapientia fundauit Deus orbem terræ*, Verbum autem eſt ſapientia genita.

Imago actiue, & paſſiue.

11 Ad ſecundum ex Alex. Alenſ. 1. p. quæſt. 61. m. 1. imago ſumitur, vel proprie, & quaſi actiue: vel improprie, & quaſi paſſiue: primo modo denotat Artificem, ſiue exemplar, quod eſt principium agendi ad ſui ſimilitudinem: ſecundo modo eſt ipſum exemplatum, ſiue effectus repreſentans ſuum exemplar: vtique formaliter loquendo proprie, & paſſiue imago eſt ipſa res producta, actiue vero, & large ſumpta imagine denotat ipſum met exemplatum efficiens, & exprimens effectum, & imaginem: hoc ſecundo modo Deus appellari poteſt imago ipſe enim exẽplat, & exprimit, facitque Creaturas ad ſui imaginem: & hoc, eodem modo intelligendus eſt Boetius, inquiẽs *Mundum mente gerens, ſimilique ab imagine formans.*

12 Ad oppoſita autem initio allata, reſpõdendo dicimus primo, quod vbi latinus interpres ait *figura ſubſtantiæ eius*, Græcus legit, *Hypoſtaſis, ſeu perſonæ eius*: ergo Verbum erit imago perſonæ, perſonæ autem Patris. Secundo, cum in ſcripturis dicitur, imago Dei, *Deus* ibi ſe tenet perſonaliter; & ſuppoſitaliter; ſicut etiam ibi *Deum de Deo*, *Deum verum de Deo vero*: agitur autem de generatione. at cum dicitur, *Deus generat*, *Deus* ſtat ſuppoſitaliter, quia perſona generat, & generatur, non Eſſentia. Tertio dicendum ſcripturas, & Patres oſtendere intendiſſe conſubſtantialitem, & coæqualitatem Verbi cũ Patre, & demonſtrare eſſe ei ſimile. Atque denique oſtendunt filium eſſe verum Deum. Ad illud etiam Geneſis *Deus*, ſeu *imaginem Dei* ly *Deus* ſe tenet pro tota Trinitate; ratio quia tota Trinitas loquebatur cum dixit, *faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram*, cum etiam quia homo factus fuit ad imaginem totius *Trinitatis*, ergo imago ibi indicat totam Trinitatem.

13 *Dices* ſi prius ſcriptura ait, *factus eſt homo ad imaginem Dei: creauit*

Deus hominẽ ad imaginẽ ſuã cur inde adiecit. *faciamus hominem ad imaginẽ & ſimilitudinem noſtram*: dum namq; prius dixerat, *ad imaginem Dei*, cur inde; *ad imaginem noſtram?* Optima eſt ſolutio Auguſtini, vt inde explicaretur Myſterium totius Trinitatis, ſimulque oſtenderetur Sacramẽtum Dei trini, & vnius: dum namque ait, *ad imaginem Dei*, oſtenditur vnitas Dei, dum vero additur, *ad imaginem noſtram*, demonſtratur Trinitas perſonarum: verba eius ſunt iſta. *Quoniã non tres Dij, ſed vnus eſt Deus, ideo intelligendum eſt poſtea ſcripturam ſingulariter intuliſſe, & dixiſſe, & fecit Deus hominem ad imaginem Dei: ac per hoc quia verum eſt quod ait Deus, ad imaginem noſtram, ita dictum eſt, fecit ad imaginem Dei, tanquam diceretur ad imaginem ſuam, quod eſt ipſa Trinitas.*

DISPVTATIO TERTIA.

De Perſona Spiritus ſacti.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum tertiæ Perſonæ conueniat nomen Spiritus ſancti.

Spiritus S. nomen cõuenit tertię perſonæ.

1 PRimum, quod tertiæ Trinitatis Perſonæ nomen competit, eſt nomen *Spiritus Sancti*: vt de fide conſtat. Vtrũ vero nomen hoc ipſi competat propriè, an appropriate, eſt examinandum. Et quidem Durandus abſolute reſpondet competere appropriate in 1. d. 27. quæſt. 3. ratio, quia nomen hoc Spiritus, & Sanctus competit toti Trinitati; etenim vnaquæque perſona Spiritus, & ſancta eſt, vt conſtat: licet approprietur inde tertiæ perſonæ. Verum contra ipſum arguere poſſumus ex Chriſto Domino dicente, Matt. vlt. *Baptizantes eos in nomine Patris, et Filij, & Spiritus sãcti*: quo in loco diſtinctionem apponit perſonarum, quæ quidem diſtinctio non videtur eſſe ſecundum appropriata, ſed ſecundum propria; vt ſicut nomẽ Patris, & *Filij* eſt proprium primę, & ſecundæ perſonæ; ita nomen Spiritus ſancti ſit nomẽ proprium tertiæ perſonæ. Confirmatur, quia per talia intendebat exprimere totam Trinitatem: at ſi nomen hoc eſſet appropriatum, non magis per illud exprimeret tertiam, quam primam, & ſecundam perſonam; Rurſus, talis expreſſio non indicaret nobis diſtinctè tertiam perſonam, ſed confuſe; ſi namque nomen hoc non eſt proprium tertiæ, ſed commune Trinitati, ergo per nomen

Vtrum proprie, an appropriate

Spiritus

Spiritus ſancti non magis explicaſſet nobis perſonam tertiam, quam ſecundam, & primam: at per nomina Patris, Filij, & Spiritus ſancti explicuit ſigillatim, & diſtinctim, & ſeorſim vnam perſonam ab alia, ergo ſicut nomen primæ, & ſecundæ proprium eſt Patris, & *Filij*, ita nomen tertiæ erit propriũ Spiritus Sancti.

Spirit. vel ſumitur à ſpiritualitate, vel à ſpiratione.

2 His ſtantibus reſoluenda eſt dubitatio diſtinguendo de hoc nomine *Spiritus, ſanctus*: vel namquè Spiritus ſumitur à ſpiritualitate, ſiue immaterialitate; vel ſumitur à ſpiratione: ſignificatis autem alijs infra: primo modo eſt quid commune Trinitati, & nullius proprium perſonæ: ſecundo modo eſt proprium tertiæ perſonæ. Ita reſolutorie Scot. 1. d. 28. quæſt. 1. d. Bonau. Rich. 1. d. 10. & ex parte d. Thom. 1. p. quæſt. 36. art. 1. Ratio primi aſſerti clara eſt, quia Deus ſpiritus eſt, & hinc tota Trinitas ſpiritus quoque eſt: prob. Ioan. 4. *Spiritus eſt Deus: et eos, qui adorãt eũ, in ſpiritu & veritate oportet adorare*& 2. Cor. 3. *Dominus autem Spiritus eſt*. Ratio ſanctitatis, quia tota Trinitas ſancta eſt, patet Iſa. 6. *Clamabant alter ad alterum, Sanctus, ſanctus, ſanctus*, & alibi, *ſancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſũ*: per tergeminã vero nominationẽ ſãctitatis indicatur ſãctitas triũ perſonarũ, & confirmatur ex Aug. l. 5. Trin. c. 11. *Spiritus ſanctus*, inquit, *poteſt quidẽ vniuerſaliter dici, quia Pater Spiritus, Filius ſpiritus; et Pater ſãctus & Filius ſãctus: itaq; Pater, & Filius, & Spiritus ſãctus, quoniã vnus Deus, et vtiq; ſanctus eſt, & Deus Spiritus eſt, poteſt appellari Trinitas, & Spiritus ſanctus.* Cõgruit vero, ita appellare totã Trinitatẽ; vt ratione *Spiritus*, oſtendatur ſimplicitas, ſpiritualitas, immaterialitas; & ratione *ſanctitatis* manifeſtetur puritas, ac bonitas ipſius Trinitatis, hoc ergo modo ſũpto *Spiritu*, & *ſãcto* indicant quid cõmune toti Trinitati.

Nomen Spiritus, & ſãcti an competens toti Trinitati.

3 Ratio ſecundi aſſerti prob. quoniam Spiritus ſãctus ſpiratione producitur; ergo ſumpto ſpiritu à ſpiratione, eſt proprium Spiritus ſancti. Item nulla alia perſona producitur per ſpirationem, niſi Spiritus ſanctus vt de fide eſt. Inſuper nulla procedit per modum ſpiratiuę voluntatis. *Demum* nulla procedit per ſpirationem amoris; ergo vt ſic ſumpta ratione ſpiritus, erit quid proprium ipſius Spiritus ſancti. Et vt ſic, eſt dicẽdum quod ſit quid perſonale, & notionale; ſequitur ex dictis, quoniam ipſius perſona conſtituitur eſſentialiter ex ipſa ſpiratione, non autẽ ex generatione, ergo ſpiritus per ſpirationẽ ſpiratus eſt quid perſonale, & notionale.

Spiritus ſãcti nomẽ ex ſcripturis.

4 Elicitur hoc ex citatis ſcripturis, *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti*, Matt. vlt. & 1. Ioan. 5. *Tres ſunt qui teſtimonium dant in cęlo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus*: in quib. dum traditur diſtincta nominatio perſonarum Trinitatis, vtique vnicuique perſonæ adaptatur nomẽ conſtitutiuum talis perſonæ, & ita dũ nomen Patris, & Filij eſt nomẽ perſonale, & notionale, erit quoq; notionale, & perſonale nomen ipſius Spiritus ſancti. Colligitur, inquã, hoc ex diuinis ſcripturis, etenim ſcripturæ ipſi hoc nomen imponunt, ſicut nomen quoque imponunt Patri & *Filio*, vt conſtat: hoc idem habet *D.* Thom. in corpore quæſt. niſi quod reſpondendo inde ad primum ſubdit *Ex vſu Eccleſiæ hoc nomen Spiritus accommodatum eſſe ad tertiam perſonam*: ad quod reſpiciens Vulpes de Trin. diſp. 67. art. 1. num. 3. notat de hoc *D.* Thomam, aſſerens non ex accommodatione tantum, ſed proprie, ſibi nomen hoc competere Spiritus, quod penes ipſum, negat, inquit *D.* Thom. Verum *D.* Tho. non negat id impoſitum ſibi eſſe ex ſcriptura, id namque clare docet in corpore quęſtionis inquiens, *Hoc nomen accommodatum eſſe ex vſu ſcripturæ*; quapropter nobiſcũ ſenſit: & addit ad primũ, *id conſtare quoq; ex accõmodatione Eccleſiæ* vnde ex duplici capite cenſet id conſtare; ex vſu quidẽ ſcripturæ, & Eccleſiæ: Vulpes autẽ non viderat id, ꝙ docuit in corpore, ideo inuheitur.

In D. Tho. inuehitur Vulpes, ſed defenſatur.

5 Solet quoque alijs ſub terminis hoc totum declarari: vt ly, *Spiritus ſanctus* vel ſumitur complexe in virtute duarum dictionum; vel incomplexe in virtute dictionis vnius, primo modo eſt quid eſſentiale, & cõmune

Spiritus nomen cõplexe ſũptũ, & incomplexe, an commune toti Trinitati.

Trinitati; quia tota Trinitas, & eſt Spiritus, & eſt ſancta: ſecundo modo eſt quid notionale, prout eſt quid ſpiratum, & à ſpiratione proueniens & hinc magis exprimitur tertia perſona dicendo, ſpiratus, quam ſpiritus, cum hoc ſit commune.

Appropriatur Spiritui ſancto.

6 Cum hoc tamen, quod hoc nomen: ſit commune toti Trinitati, modo explicato; reſtat tamen, vt dicatur nihilominus appropriari ipſi Spiritui ſancto; ratio quoniam dum per voluntatem procedit, (quæ quidem voluntas, *ſancta eſt*, inquit Scotus,) vtique ſanctitas appropriabitur Spiritui ſancto; indeque cum influitur in nobis à Trinitate ſanctitas, bonitas, puritas, vtique appropriate infundi dicatur nobis à Spiritu ſancto, licet tota Trinitas ad extra influat, quia *Opera eius ad extera ſunt indiuiſa*. Ita de cæteris donis, quæ merito dicuntur dona Spiritus ſancti, quia eorum influxus appropriatur Spiritui ſancto.

Spiritus ſāſti nomini tria competunt.

7 Vnde eſt, vt nomen hoc, *Spiritus ſāctus*, tria importet in ipſa perſona Spiritus ſancti: vnum, proprium, & notionale, quod eſt, eſſe *ſpiratum*, & à ſancta voluntate ſpirante, inquit Scotus, ſpiratum: alterum eſſentiale, & commune Trinitati, quod eſt eſſe ſubſtantiam ſpiritualem, & ſanctam, vt tota Trinitas: & alterum, appropriatum, quod eſt, eſſe Authorem omnis bonitatis, & ſanctitatis appropriate, vt canit Eccleſia, *Veni Creator ſpiritus, mentes tuorum viſita, imple ſuperna gratia quæ tu paraſti pectora*, idemque docent Patres, vt infra.

Spiritus quare ſic appellatus

8 Vltra hæc additur aliqualis ratio de voce illa *ſpiritus* quare ſic appelletur ſpiritus: inquit enim D. Th. quod ſpiritus impulſum indicat; & motum: vt ergo oſtendatur produci per amorem, & voluntatem, ideo inſignitur nomine *ſpiritus*, quia eſt proprium amoris quod moueat, & impellat voluntatem Amantis ad Amatum; quia vero Spiritus ſanctus procedit, per modum amoris, ideo ſpiritus nominatur. Verum obijci poteſt, potius debere *ſpiratum* appellari, quam ſpiritum, ſiquidem ſpiritus ſignificat impulſum, & impetum iuxta Ezech. 1. *Vbi erat impetus ſpiritus illuc gradiebantur*; non autem Spiritus ſanctus impellit ſemetipſum, impulſu productiuo, cum nihil ducat ſeipſum, de hoc enim impulſu loquitur D. Thom. ergo non erit appellandus ſpiritus, ſed ſpiratus. Confirmatur, quia Spiritus ſanctus non ſpirat, cum nihil producat ad intra, qua igitur ratione appellabitur?

D. Thom.

9 Rationes hæ non magis militant contra D. Thom. quam contra omnes, dum tertiam perſonam vocant ſpiritum, nihilominus magis pugnat contra D. Thom. quia dum nomini ſpiritus dat ſignificatum motionis, & impulſus: atque impulſus iſte ad intra idem eſt, ac impetus productionis, & ſpirationis, quomodo verum erit ſpiritum productum, & ſpiratum, eſſe ſpiritum impulſum, & motum ſeu ſpirtium impulſionis, & motus, quo producatur ipſa perſona ſpiritus; nam ſequeretur perſonam ſancti Spiritus producere ſeipſam, ſi idem importatur per nomen ſpiritus, nempe perſona ſpirata, & ſpirationis impulſus.

Eadem perſona dicitur ſpiritus & ſpirata.

10 Reſpondendum quod ſumitur cauſa pro effectu, & vice verſa; dum namque ratio ſpirationis eſt Amor, & hic vocatur ſpiritus, ratione impulſus Amantis; & perſona producta appellatur ſpirata, mirum nō eſt. ſi a ſpiritu tanquam à ratione impulſiua amoris appelletur ſpiritus quoque terminus ſpiratus: nihilominus ſeruata inter vtrumque, ſua diſtinctione, ea quidem, quæ intercedere poteſt inter actionem, & terminum, quales ſunt ratio ſpirandi, & ipſe terminus ſpiratus. Reſp. 2. quod in tertia perſona duo ſunt circa eius nomē, eſt quidē ratio nominis ſubſtātiui, & ratio adiectiui: primū eſt Spiritus & ſecūdū eſt ſpiratus: primū indicat ſuppoſitum, & ſecundum indicat productionem, ſeu rationem formalem ſuppoſiti, quo ſtante remanet vt qualitercunque ſumatur, ſemper indicet, ſic notionaliter tentum, ipſum Spiritum ſanctum.

11 Obſtabis: Tertia perſona eſt relati

Digitized by Google

Nomen ſpiritus an abſolutum an relatiuum.

latiua,ſicut, & cæteræ perſonæ: at ſpiritus non eſt quid relatiuum: quomodo ergo tertia perſona erit Sanctus Spiritus? Occurritur, quod nomen ſpiritus ſe tenet eſſentialiter, & notionaliter; primo modo eſt quid abſolutum, ſecundo quid reſpectiuũ. Cõtra, ſpiritus qualitercũque teneatur de ſè non dicit relationem, non enim vox iſta de ſè eſt relatiua, ſicut eſt relatiua vox Patris, Filij, Domini, ſerui, fratris, ſuperioris, & huiuſmodi ergo non eſt conſtitutiua Spiritus ſancti, cum perſonæ conſtituantur per reſpectiua. Reſp. cum in tertia perſona ſit ratio ſpiritus, & ſpirati, erit vtique tertia perſona relatiua, & ſi non ratione ſpiritus, tamen ratione *ſpirati*, quia ſpiritus quidem eſt quid abſolutum, *ſpiratus* autem relatiuum. Vel dicendum, quod ſpiritus erit quid reſpectiuum materialiter, & connotatiue, & appropriate, quia ſpiritus, idem connotat notionaliter ac tertiam perſonam Spiritus ſãcti; non tamen eſt quid reſpectiuum de ſè formaliter neceſſario, quia ſpiritus poteſt ſumi eſſentialiter, quatenus deriuatur à ſpiritualitate, & vt ſic non eſt relatiuum, nec perſonale, ſed commune.

Nominis ſpiritus ſignificata alia.

12 Vltra vero acceptiones prætactas nominis *ſpiritus* habet quoque & alia ſignificata; ſiquidem ſumi ſolet pro ipſa rationali Anima, quatenus ſpiritualis eſt, iuxta illud Ioan. 19. *inclinato capite tradit ſpiritũ.* & pſal. 39. *In manus tuas commendo ſpiritum meum.* Inſuper pro Angelo, vt Paulus loquitur Hebr. 1. *Omnes ſunt adminiſtratorÿ ſpiritus.* & pſ. 103. *Qui fecit Angelos ſuos ſpiritus*: pro Angelo inſuper ſiue bono; ſiue malo: malus autem appellari ſolet *ſpiritus immundus* penes Luc. 24. *Spiritus immũdus ãbulat per loca inaquoſa, &c. Et tunc ſumit ſecum ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe*: Inſuper ſignificare ſolet halitum, ſeu reſpirationem, vt Iob. 34. *Spiritum eius, & halitum eius in ſè trahet.* & 17. *Spiritus meus attenuabitur, dies mei breuiabuntur.* Ioſue 2. *Non remanſit in eis ſpiritus.* ac Geneſ. 6. *Interficiam omnem carnem, in qua ſpiritus vita eſt ſubter cælum.* Ruſus pro legitima cognitione, ac ſupernaturali interpretatione ſcripturæ, vt 2. Cor. 3. *Litera occidit ſpiritus autem viuificat.* & Ioan. 6. *Verba, quæ loquutus ſũ vobis ſpiritus, et vita ſunt*, ac. 4. *Inſuper In ſpiritu, & veritate oportet adorare.* Quandoque pro Animi affectionibus: ſiue bonis, ſiue prauis, 1. Ioan. 3. *Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus, an ex Deo ſint*, ac Deut. 5. *Spiritus Zelotypiei.* Iſa. 29 *Miſcuit vobis Dominus ſpiritũ ſoporis.* Rom. 11. *Dedit illis Deus ſpiritum compunctionis*; Pro donis Spiritus ſancti, de quibus Iſ. 11. *Spiritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus cõſilij. &c.* Pro vehementi Animi motione Io. 11. *Infremuit ſpiritu*: & 13. *Turbatus, eſt ſpiritu.* Pro Vento, atque aere cõmoto Exo. 15. *Flauit ſpiritus tuus, & operuit eos Aqua*, Gen. 8. *Adduxit ſpiritum ſuper terram, & imminutæ ſunt aquæ* pſ. 47. *in ſpiritu vehementi conteres naues tharſis*, pſal. 10. *Spiritus procellarum* Pro ſpiritu ſuperbiæ, & elationis Iſa. 19. *Diſrrumpetur ſpiritus Egypti.* pſal. 75. *Aufert ſpiritum Principum* Et vt plura linquam, pro vita Gen. 45. *Reuixit ſpiritus eius.* Num. 27 *Deus ſpirituum omni carni.*

Spiritus nomẽ commune Trinitati.

13 His tamen ſic ſtantibus, ſpiritus quoque nomen commune eſt omnibus diuinis perſonis: quod vltra dicta confirmat Cyrill. Hyeroſol. Cathech. 17. *Dictionis huius, & appellationis ſpiritus, in ſacris ſcripturis eſt etiam cum alÿs communicatio: dicitur enim, & de Patre Spiritus eſt Deus vt in Euang. Ioa. ſcriptum eſt: & de Filio ſpiritus faciei noſtræ Chriſtus Dominus, vt dicit Ieremia: & de Spiritu ſancto, Paracletus autem Spiritus ſanctus &c.* Baſilius quoque lib. 2. cõtra Eunom. *Non eſt ſolum hoc nomen ſanctitatis cum Patre, ac filio ipſi Spiritui ſancto commune, ſed ipſa etiam ſpiritus appellatio.* Ita quoque Athan. ad Anthioch q. 71. *&c.*

Appropriatum tertiæ perrſonæ.

14 Licet vero commune ſit ſingulis perſonis, nihilominus, ex communi Patrum, & Scholaſticorũ vſu tribuitur Spiritui ſanto, ſic Ambroſ. in ſymb. Apoſt. cap. 1. *Licet Pater ſit Spiritus: & Filius ſit Spiritus: et Pater ſit ſanctus, & Filius ſit ſanctus, ſola tamen*

men tertia perſona propriè Spiritus ſā-ctus nuncupatur. & Thodor.Dialog. *Immutabilis idest ſcriptura Spiritum vocauit Patrem.& Filium: Spiritum autem ſolam ſpiritus hypoſtaſim nominat.*

QVÆSTIO II.

Vtrum Spiritui ſancto conueniat nomen Amoris?

Amoris nomen Spiritui ſancto.

ALterum Spiritus ſācti nomen eſt *Amor* & huic ſimile, *charitas*, & *dilectio*: Eſt vero idem ſenſus omnium, vt ait Auguſt. lib.15.Trin.cap.18. ſi quę vero intercedet eorundem nominum, diſtinctio, non pertinet ad præſens; ſufficit namque, vt de Deo dicantur, quatenus ei conueniunt, & vt tribuantur Spiritui ſancto; etenim vocatur dilectio, & amor.

Vtrum eliciatur ex ſcripturis.

2 Quod in primis quæritur, eſt, vtrum id clare eliciatur ex ſcripturis prout tribuitur Spiritui ſancto: & quidem Auguſtin. ibid.cap.17. inquit. Non ita clare elici nomen amoris pro Spiritu ſancto, ſicut hoc nomen ſpiritus: exiſtimat nihilominus id poſſe elici ex verbis Ioannis 1. 4. *Charitas ex Deo eſt*: vbi pro charitate intelligit Spiritum ſanctum, tanquam procedentem ex Deo Patre, & Filio. Verum idem Auguſt. eatenus ex Ioanne elicit hoc, quatenus ex Eccleſ.24. elicit Filium eſſe Dei ſapientiam, vt dicit. *Ego ex ore Altiſſimi prodiui primogenita ante omnem creaturam*: at Filiū eſſe ſapientiam ingenitam non proprie, ſed appropriate conſtat, ergo conſimiliter ex Ioanne infert Auguſ. Spiritum ſanctum eſſe dilectionem non proprie, ſed appropriate, idemq; hoc ipſum explicat ad eum modum, quo Chriſtus 1.Cor.1. dicitur *Dei virtus* at tum ſapientia, tum virtus appropriate ſolum dicunt de Chriſto: de qua re Auguſt. lib.1. de grat: Chriſti cap.21.& 15.Trin. 17. Quidquid tamen ſit de Auguſtino, nihilominus locum illum Ioannis de dilectione creata, & amore creato, intelligunt alij Patres, & Concil. Mileuitan. cap. 4.& idem Aug. loc.cit. de grat. itaut ly ex, emanationem dicat ad extra, & per dilectionem intelligamus charitatem creatam qua iuſtificamur, quāque Deus diffundit in corda noſtra iuxta Apoſt. Rom.5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritū ſanctum, qui datus eſt nobis*; magiſque id explicat idem Ioannes dicens, Chariſſimi diligamus nos inuicem, quia charitas ex Deo eſt: igitur dum loquitur de mutua dilectione, quę eſt dilectio creata, qua mediante debebemus nos mutuo diligere; ſequitur, vt dum ait, *ex Deo eſt charitas, & dilectio*, vtique dilectio quoque illa erit creata.

Amor notionali eſt proprium, Spiritui S.

3 His tamen hinc inde ſe tenentibus, id primo certum eſt, Spiritum ſanctum eſſe amorem notionalem productum: & id proprie, non appropriate. Hoc eſt de fide, vt parebit in ſequentibus. Ratio quia procedit per voluntatem habentem pro obiecto diuinam Eſſentiam ſub ratione obiecti infinite diligibilis: ex tali autem dilectione producitur tertia perſona, quæ eſt Amor ſpiratus. Et quia productio talis, ſiue ſpiratio paſſiua conſtituit formaliter, & intrinſece perſonam Spiritus ſancti; hinc fit vt eſſe amorem ſpiratum ſit proprium Spiritus ſancti. Confirmatur, qua enim ratione generatio paſſiua conſtituit formaliter, & intrinſece Verbum, ita ut nomen Verbi non ſit appropriatū,

ſed

ſed propriũ Verbi, ea etiam ratione paſſiua productio amoris notionalis ſit conſtitutiua Spiritus ſancti, & propria Spiritus ſancti. Secundo certum eſt etiam, amorem eſſentialem, & communem, appropriari Spiritui ſancto; itaut quandocunque de dilectione ſit mentio, ea appropriata cenſeatur Spiritui ſancto; Ratio quoniam ſicut ipſe procedit per amorẽ, imò ipſe eſt amor, ita noſter amor ipſi appropriatur, vt Authori amoris, ac propterea Paulus aiebat, *Charitas Dei diffuſa eſt in cordib. noſtris per Spiritum ſãctum*: vtiq; charitas à tota Trinitate diffunditur ad extra, at appropriatur id munus Spiritui ſancto, vnde appellatur, *Charitas, Dilectio, Amor*, appropriate, & ſicut denique ſapientia quidem genita eſt propria filij: eſſentialis vero, & communis ſapientia appropriatur Filio, vtpote procedenti per intellectum, qui eſt ſedes ſapientiæ; ita amor quidem notionalis, & ſpiratus eſt proprius Spiritus ſancti, amor vero eſſentialis, & communis eſt ei appropriatus, quia ſpiratur per voluntatem, quæ eſt ſedes amoris; Comparatio iſta elicitur ex Auguſt. vbi ſupra cap. 17. ait enim, *Sicut vnicum Dei Verbum proprie vocamus nomine ſapientiæ, cum ſit vniuerſaliter, & Spiritus ſanctus, & Pater ipſe ſapientia; ita Spiritus ſanctus proprie nuncupabitur vocabulo charitatis, cum ſit vniuerſaliter Charitas Pater, & Filius.*

Amor eſſentialis, appropriatus

Obſtatur.

4 Dices, Auguſtinus ait, Spiritũ ſanctum eſſe amorem *proprie*, non *appropriate*, ſicut filium eſſe etiam ſapientiam proprie: loquitur autem hic non de ſapientia genita, nec de amore ſpirato, ſed de ſapientia, & de amore communi, cum dicat Patrem quoque, & Spiritum ſanctum eſſe ſapientiam, & Patrem, ac Filium eſſe charitatem: Scotus etiam ibid. §. *Ad aliam quæſt.* inquit, *Spiritum ſanctum ex vi proceſſionis ſuæ, non quidem proprie, ſed appropriate, eſſe amorem omnis amati neceſſario*. Videtur vero Scotus tum his, quæ diximus, tum Auguſtino contrarius; etenim Spiritus ſanctus ex vi proceſſionis ſuæ, vt omnes docent, & fides præcipit, eſt Amor proprie, & notionaliter, quatenus eſt productus; quomodo ergo ait ex vi proceſſionis eſſe amorem appropriate.

Reſpond.

5 Ad Auguſtinum dicendum nõ ſumere ſtricte, & rigoroſe illud *proprie*, prout diſtinguitur contra appropriate, ſed confundere ſimul vnum cum altero, itaut idem ſit ibi proprie ac appropriate lato modo loquendo de *proprie*. Reſp. ſecundo, appellaſſe Verbum *proprie* ſapiẽtiam, quatenus diſtinguitur à Spiritu ſancto, qui eſt charitas; vt ſic enim adeo competit Verbo, vt ſit ſapientia, quod dum procedit per intellectum, non competit ei niſi ſapientia proprie, loquendo de genita ſapientia; ſicut etiam Spiritui ſancto charitas: Quidquid tamen erit, confunduntur hæc duo ibi, itaut *proprie*, idẽ ſit, ac *appropriate* cũ penes Verbum, tum Spiritum ſanctũ. Ad Scotum vero, dicendum loqui de amore eſſentiali, qui quidem appropriate, non proprie eſt Spiritus ſancti, amor namque productus eſt proprius eius, cum vero inquit, *ex vi proceſſionis ſuæ*, ſumitur non in ſenſu reduplicatiuo, ſed ſpecificatiuo; ſeu nõ in ſenſu compoſito, ſed diuiſo; nam in ſenſu compoſito, & reduplico Spiritus ſanctus eſt amor proprie ex vi proceſſionis quia ex vi proceſſionis habet vt ſit amor productus, amor perſonalis, & notionalis; in ſenſu autẽ diuiſo, & ſpecifico habet appropriate, vt ſit amor talis, quia ei cõuenit talis appropriatio amoris, dum procedit per voluntatem principium amoris.

Amorẽ ſe tenere eſſẽtialiter, vel notionaliter, vnde colligitur, idem de ſapiẽtia.

6 Cum vero Amor diſtinguatur in notionalem, & eſſentialem, quanã ratione colligere poſſumus amorem ſe tenere *eſſentialiter, vel notionaliter*, dum ſæpius mentio eius occurrit. Dicendum, quod cum abſolute profertur, vtique pro *eſſentiali communi* ſumitur; qui ob id communis erit omnibus, nulli proprius, licet Spiritui ſancto appropriatus; Cum vero additur vel relatio, vel origo, ſeu productio, tunc ſumitur *notionaliter*; nam non producitur Amor eſſentialis, ſed notionalis, iſque erit proprie Spiritus ſanctus; Relatio autem illud demonſtrat, quoniam eſſe amorem ſpi-

ratum, relationem dicit; relatio autē talis eſt propria Spiritus ſancti: pari formiter de ſapientia, cum abſolute proſertur, intelligitur de ingenita, & eſſentiali; cum vero additur origo, ſtat pro genita, iuxta illud. ex vtero ante Luciferum genui te.

Charitas, et amor dicitur de Deo

7 Sicut vero nomen amoris vere prædicatur de Deo, ita vere charitatis ratio eſt in eodem Deo. Ratio, quia ex Auguſtino idem ſunt. ergo ſi eſt in eo Amor, erit Charitas, & Dilectio. Ioannes etiam 16 id aperte docet, *Deus charitas eſt*. Adeſt, & optima ratio, quia Charitas de ſe eſt pfectio ſimpliciter; ergo eſt formaliter in Deo. Item Deus amat ſeipſum: eſt namque beatus ipſe Deus: at beatificatur in amore ſui, ſuæque diuinæ Eſſentiæ. Inſuper Pater, & Filius, vna cum Spiritu ſancto diligūt ſe inuicē. Deniq; perfectio creaturarum, demptis imperfectionibus, debet attribui, & reponi in Creatore: maior autem, quæ in Creaturis ſit perfectio, eſt Amor, & Charitas, ergo eadem erit in Deo. Spiritus quoque ſanctus non ſpiratur, niſi amore, ex mutuaue dilectione Patris, & Filij.

Charitas ā ſui ad ſeipſum.

8 Dices, Gregorius docet, *Charitatem non eſſe ad ſeipſum, & minus quam inter duos non poſſe conſiſtere*: cum vero Deus ſit vnus, quomodo poterit in eo eſſe charitas. Reſpond. vtique amantem debere eſſe diſtinctū ab amato: qualis vero debeat eſſe talis diſtinctio, non ſemper neceſſe eſt, vt ſit eſſentialis: & realis: cum namq; Petrus diligit ſeipſum, non diſtinguitur perſonaliter à ſeipſo; diſtinguitur vero ratione: licet Petrus, vt amans, ſiue prout ſub accidenti amoris, diſtinguatur realiter à ſeipſo prout eſt terminus talis accidentis amoris: talisque realis diſtinctio non prouenit ratione Petri amantis, & amati, cum idem ſit Petrus ſub vtroque termino, ſed ratione illius qualitatis, quæ facit vt Petrus amans, quatenus informatus tali actiua qualitate, ſit diſtinctus realiter à ſeipſo prout eſt, terminus affectus paſſiuo amore, ſeu qualitate. Ad Deum autem applicando, ipſe, vt amans ſeipſum, diſtinguitur à ſeipſo amato: at ſola diſtinctione rationis, non reali: ratio vero amoris non eſt ſufficiens in eo ratio diſtinctionis realis, quia amor non eſt accidens, vt in Petro, ſed idem cum Deo, eſtque eadem ſubſtantia Dei, licet diſtinctus formaliter: ſufficit ergo diſtinctio rationis Dei amantis ad ſeipſum amatum. Reſpond. Secundo quod adhuc ſtat inter amantem, & amatum diſtinctio realis; etenim Pater amans Filiū, & Spiritum ſanctū, & è conuerſo diſtinguuntur ab inuicem realiter, licet ſint in eadem natura, qua propter adhuc habemus vlteriorem diſtinctionem, quam rationis. Et ad Gregoriū, dum ait, *Charitas non habetur minus, quam inter duos*, en hic in Deo Charitas habetur, & inter duos, & inter tres, quoniam tres perſonæ charitate mutua diligunt ſeipſas: ſufficit autem diſtinctio perſonalis, ſeruata identitate eſſentiali.

Charitas quomodo nonniſi inter duos.

Charitas in Deo ſemotis imperfectionibus.

9 Dices, Charitas multis ſubiacet imperfectionibus: vtpotè quia accidens, quia forma, quia actus perficiēs ſubiectum, in quo eſt, & huius generis. Reſp. eam in Deo admitti, ſemotis imperfectionibus: quibus inuoluta eſt prout reperitur in nobis; etenim imperfectionis eſt eſſe accidens, ſeparabile, creatum, informatiuum, potens augeri, & intendi, ac remitti, atque dependi, & iterato acquiri. His quidem, & ſimilibus imperfectionib. demptis, reponitur in Deo: quapropter in Deo Charitas erit ſubſtantia niſi ſumpto accidente pro extraneo: infinita, inaugmentabilis, inde perdibilis, & his ſimilia. Ita habet Auguſt. in eod. cap. 17. *Neque enim dicturi ſumus, non propterea Deum dictum eſſe charitatem, quod ipſa charitas nulla ſit ſubſtantia, quæ Dei digna ſit nomine, ſed quod donum Dei ſit, ſicut dictum eſt Deo, tu es patientia mea; neque enim propterea dictum eſt, quia Dei ſubſtantia eſt noſtra patientia. ſed quod ab ipſo nobis eſt, ſicuti alibi legimus, ab ipſo patientia mea: hunc quippe ſenſum facile refellit ſcripturarum ipſa loquutio, tale eſt enim, tu es patientia mea, quale eſt, tu es Domine ſpes mea: Deus meus miſericordia mea: non eſt autem dictum Domine charitas mea, aut tu es charitas mea, aut Deus charitas mea, ſed ita*

dictum

dictum eſt, Deus charitas eſt, ſicut dictum eſt, Deus ſpiritus eſt. Hæc Augu. quo in loco docet quædam de Deo prædicari formaliter, & quædam effectiue: hoc modo prædicatur miſericordia, ſpes, patientia, prouidentia, quia ipſe prouidet, miſeretur nobis, producitque in nobis donum ſpei, & patientiæ, & cauſa eſt tot virtutum, quas inſiuit nobis: primo autē modo prædicatur de eo ſpiritus, charitas, quæ prædicatio eſt formalis, quia vere formaliter Deus eſt ſpiritus, charitas ex ſcripturis, nec per hoc quia eſt accidens charitas, eſt excludenda à Deo, quia in Deo eſt ſubſtantia, inquit Auguſt. vide Scot. in 2.d.26.q.r. licet autem ſit realiter, & identice ſubſtantia, tamen, prout formaliter diſtinctam, Scotus appellat eam *Accidens pro extraneo*.

QVÆSTIO III.

Vtrum Spiritui ſancto conueniat appellatio doni.

Doni acceptio multiplex.

MVltiplicem habemus acceptionem Doni ex Scot. 1. d.18.quæſt.vn. Sumitur enim primo communiſſime pro quocunque liberaliter producto per voluntatem liberam. Secundo communiter pro amore concordi aliquorum; & tertio propriiſſime, & rigoroſe. Primo modo Spiritum ſanctum eſſe vere donum aperte conſtat, etenim ipſe vere producitur per actum productiuum liberæ voluntatis. Hoc etiam modo ſumptum donū eſt quid mere notionale perſonale, cum id, quod ſic producitur, ſit perſona, & ſit vnica ſolummodo perſona, quæ eſt Spiritus ſancti. Secundo modo eſt quid eſſentiale, commune, ſaltim duab. perſonis: hoc namque modo Pater, & Filius ſe diligunt amore concordi, vt loquitur Richar. Victor. 3. de Trin. *Pater Filio impendendo, & Filius eidem Patri rependendo amorem*. ſcilicet in ordine ad Spiritum ſanctum. Tertio autem modo tria requirit, primo rem, quæ donatur ſecundo relationem ad Donantem, & propterea exigitur, vt id, quod donatur, liberaliter donetur, & tertio relationem ad eum, cui donatur.

2 Quodnam iſtorum trium ſit eſſentialius ad donum; vtique, quod liberaliter donetur, & gratis: dempto hoc, deſtruitur ratio doni; Et quidem ſi expectetur retributio à donante, non erit donum: ſi expectetur redditio, & pretium, iam non erit datio gratuita, nec donabitur gratis; ergo hoc exquirit, vt fiat *gratis*. Si etiam coacte fiat donatio, iam non erit donatio; fundatur enim donatio ſuper liberalitate, alias deperit omnis donatio. Hoc totum docuit Ariſ. 4. top. cap. 4. *Donum*, inquiēs, *eſt datio irredibilis*: ideſt datio liberalis, facta ſine ſpe aliqua retributionis, & compenſationis. Rationem etiam à priori aſſigat Scotus, eamque docet, eſſe Amorem; non enim Roſa, ait, habet rationem doni, niſi quatenus fundatur in amore, per quem actu amatorio communicatus Amico: omnium namque quæ amicabiliter communicantur, incentiuum, & motiuum eſt amor, ablato autem amore, ceſſat amicabilis communicatio, & ratio veri doni. *Donū quid*

3 Sumitur etiam ipſa ratio doni tripliciter, actualiter, aptitudinaliter, & po- *Donum tripliciter ſūptum.*

& potentialiter. Primo modo reſpicit donum in ordine ad actualem collationem fiendam alieni actualiter, & de hoc loquitur Auguſtinus 15.de Trinit.cap.19. inquiens, *Spiritus ſanctus in tantum donum Dei eſt, in quantum datur eis, quibus datur*, ſecundo modo indicat aptitudinem ad donandum, ita vt ex intrinſeca ratione ſuæ productionis, ſeu ex modo procedendi, dicat aptitudinem, cum liberalitate ad donandum. Quamuis verò actualiter non donetur, non propter hoc deſtruetur ipſa ratio, aptitudinalis doni, & de hoc idem Auguſtinus 5. de Trinit. cap. 11. aiebat, *Spiritus ſanctus relatiuè dicitur, cum ad Patrem, & Filium refertur. ſed ipſa relatio non apparet in hoc nomine, apparet autem, cum dicitur donum Dei, donum enim eſt Patris, & Filij, quia à Patre, & Filio procedit per modum amoris, quatenus ſcilicet donari aptus eſt.* Tertio modo idem eſt, ac non habere repugnantiam ad donandum, ſiue ſit aptum donari, ſiuè non, de quo etiam Auguſtinus cap. 15. & de quò ſancti magis infra.

Aptitudinis, & potentia differentia.

4 Eſt verò differentia inter habere potentiam, & habere aptitudinem ad donandum, vt Scotus docet, vbi ſupra, & in quolibetis quæſt. 19. Et quidem potentia dicit non repugnantiam ad donandum; excludit verò naturalem inclinationem, & aptitudinem ad donandum, ſiuè ad aliquod aliud vlterius agendum, vel recipiendum, quomodo lapis habet poſſibilitatem ad mouendum ſurſum, licet non habeat inclinationem, & aptitudinem ad ſurſum; Corpus etiam circulare de sè non eſt aptum natum ferri ſurſum, vel deorſum, nihilominus habet potentiam, vt moueatur ſurſum, & deorſum. quam potentiam tum in lapide ſurſum, tum alterius conſimilis mobilis, appellant Aliqui potentiam obedientialem, etiam in ordine ad Agens naturale; quidquid autem ſi de hoc ſufficit pro nunc, vt talis potentia abſtrahat ab aptitudine, & inclinatione naturali, ita vt ex vi ſuæ naturæ, minimè poſtulet, nec inclinetur ad id, ſed ſolummodo sè habeat in potentia receptiua paſſiua; Aptudo verò indicat, vt ſubiectum ex ſui natura, ſiuè ex vi ſuæ proceſſionis, poſſit ordinari ad id; Catulus namque antè nonum diem dicitur videns aptitudinaliter, non enim repugnat illi talis aptitudo. Sè habent etiam iſta duo tanquam includens, & incluſum, tanquam ſuperius, & inferius; omnis namquè inclinatio, & aptitudo eſt potentia; licet non viceverſa, omnis potentia ſit aptitudo; Hæc dicimus, vt diſcrimen pateat inter donabilitatem Filij, & Spiritus de qua infra.

Datum, & donum, an idem.

5 Termini etiam iſti, *datum*, & *donum*, non ſunt idem; quandoquidē, datū ſignificat collationem alicuius rei, ſiue expectata, vel non expectata retributione illius dati: Donum verò collationem reſpicit alicuius rei nullatenus expectata retributione eiuſdem rei: Et propterea diximus iam in deſcriptione doni, quod *Donum eſt collatio inreddibilis*. Inſuper donum abſtrahit à *collatione actuali*, datum verò vnitur cum *actuali collatione rei*, prout eſt ex Auguſtino deductum.

Donum, & datū quid connotant, & conſignificant.

6 Denique nomen Spiritus ſancti, vt doni, alio modo conſignificant & alio modo connotant; & quidem nomen doni de primo, & per sè ſignificato importat *donabilitatem ad aliū dicens reſpectum donantis ad donatarium*. Donans verò eſt ipſe Deus, & Donatarius eſt Creatura. De connotato tamen dicit proprietatem tertiæ perſonæ, & ita connotat Spiritum ſanctum, quoniam ex vi ſuæ proceſſionis procedit, vt amor, primum autem, quod in donatione donatur, eſt ipſe amor; nomen verò Spiritus ſācti de principali ſignificato importat tertiam perſonam, de connotato verò dicit relationem rei donabilis, & ipſius donantis ad donatarium.

Datum, & donum confundi ſolēt.

7 His ſuppoſitis reſpondendum remanet conſequenter ad quæſt. Et primo, confundi ſolet quandoque ratio *Doni*, & *Dati*, vt pro eodem aliquando ſumuntur. Quo conceſſo à Scoto, remanet, vt large ſumendo, rationem *Doni*, prout extenditur etiam ad *Datum*, dicatur Eſſentia diuina ad intra ſortiri rationem doni, prout da-

ta.

Digitized by Google

ta,ſeu communicata Verbo. Probatur à Scoto per Hilar. qui 8. de Trin. cap. 8. *Diuinam naturam appellat donum*. Chriſtus quoque Ioa. 10. de ſe ait, *quod dedit mihi Pater, maius eſt omnibus*; id vero de diuina intelligit Eſſentia idem Scotus 1. d. 5. quæſt. 2. cum igitur, extendendo rationem doni ad datum, & vice verſa, vnum ſumatur extenſiue pro altero, poterit, ſaltem denominatiue rationem habere doni.

Eſſentiam appellat donum Rich.

Obſtatur. 8 Verum facile obſtatur contra hoc, Generatio Verbi nō eſt per voluntatem, non eſt libera, non eſt per amorem, ergo non habet rationem doni; omnia enim hæc requiruntur ad donum. Occurrere poſſunt Scotiſtæ, etiam ad Verbi productionem concurrere voluntatem, vt ſuo loco fuit viſum, & ſi non ſub ratione principij productiui, tamen ſub ratione complacentis, complacet enim ſibi Pater in communicatione Eſſentiæ, quam facit Filio. Verum contra obſtat, quia ad veram rationem doni nō ſufficit voluntas, vt complacens, ſed requiritur voluntas, vt eliciens: ſi namque ſola complacentia adeſt, iam deeſt principium motiuum impellēs ad libere, & voluntarie donandum: quo principio, & motiuo impellente deficiente, deficit omnis ratio veræ doni, impulſus ergo exigitur: quod ſi complacentia faciat etiam, vt libera, & gratuita ſit donatio, nihilominus liberior, & magis gratuita erit ſi ab impulſu proueniet liberalitatis donātis. Hinc eſt vt dicamus, Hylarium vſurpaſſe nomē *Doni* large, & hac ratione Eſſentiam ſortiri rationem *Doni*, prout communicatam Filio per generationem, nō autem ſtricte, cum non fiat voluntate libere eliciente. Item ſi Pater voluntate complacentiæ communicat Eſſentiam Filio, vtique voluntas, vt complacens, eſt in gradu inferiori libertatis, quam ſit voluntas, vt libere eliciens: quapropter cum communicet Eſſentiam Spiritui ſancto voluntate nedum complacente, verum & eliciente, fit vt Spiritus ſancti productio ſit vere donum, vnde remanet, vt prius, vt Eſſentia Filio communicata non babeat, niſi *late* loquendo, rationem Doni.

Ad donum requiritur voluntas, nedum cōplacens, ſed eliciens.

Eſſētia an habeat rationem doni in filio.

9 Addit Vulpes, quod ideo Eſſentia habet rationem doni in Filio, quia Pater eam *liberaliter* communicat Filio libertate prædicta, nempe com placentiæ. t. 3. d. 67. art. 8. num. 8. Verum hoc eſt inauditum, tum penes Thomiſtas, tum Scotiſtas, illi quidem aperte id negant; negant quidem de Spiritu ſancto, cuius productionem negant eſſe vllo modo liberam, non obſtante quod promanet à voluntate & multo magis id negabunt de Filio, cuius productio eſt per intellectum. Penes etiam Scotiſtas, non vidi qui eam concederet, aiunt quidem Scotiſtæ cum Scoto 1. d. 6. concurrere voluntatem ad productionem Filij licet non ſub ratione principij elicitiui, ſed ſub ratione complacentis; vnde inferunt voluntate complacentiæ, ſiue complacente, licet non eliciente, produci Filium; nihilominus, nullatenus concedunt produci Filium libere; hoc enim eſſet deſtruere naturam generationis, quæ eſt vt ſit per modum naturæ non liberatis, ergo nec per conſequens dicerent produci *liberaliter*, vt ait Vulpes; de qua rè egimus in propria quæſt. vtrum Filij generatio ſit libera, & concurrat ad eam voluntas.

Vulpis explicatio.

Nō placet.

10 Hoc item aſſertum Vulpis, neque poteſt habere fundamentum in Scoto, eo magis, quo locus, quem ipſe citat Scoti, in 1. d. 6. lit. E. loquitur de voluntate, non vt principio, ſed vt conſequenti, ac complacente: ſiue etiam antecedenti, ea ratione ſolummodo, qua Eſſentialia ſunt priora notionalibus: eſt autem voluntas quid Eſsētiale, Generatio notionale, ergo, vt ſic erit quoque à voluntate antecedenti, licet non vt principio producente, vt iam diximus ſup. Diſputat. de Verbo quæſt. octaua. Cæterum, aſſerere generationem fieri, cōmunicando Patre Eſſentiam Filio *liberaliter, liberalitate complacentiæ*, vt loquitur Vulpes, nuſquam in hoc ſenſu loquutus fuit Scotus. Aduertendū vero non eſſe idem dicere, *Generationem eſſe liberam libertate complacentiæ*: & *Patrem generare Filium liberaliter, libertate complacentiæ* primum

Idem.

Nō eſt idē generationem eſſe liberam, & Patrem generare libere.

concedit Scotus: ſecundum nuſquam aſſeruit: Quod vero non ſint idem, oſtenditur, quia communicare Eſſentiam libere libertate complacentiæ, nil denotat, niſi voluntatem, vt complacentem ſubſequenter in generatione iam acta: at Communicare Eſſentiam Filio *liberaliter libertate complacentiæ*, duo denotat, primum quod importatur per *liberaliter*, & ſecundum quod importatur per *complacentiam*: primum autem denotat voluntatem, vt priucipium, ſicque Filij generatio erit à voluntate tanquã principio productiuo: ſecundum vero denotat quid conſequens ad generationem iam factam, vtpotè complacentiam ſolummodo, non principiationem: at vero conſtat falſum eſſe, voluntatem eſſe generationis principium, ergo falſum inſuper erit, communicari Eſſentiã filio *liberaliter*. Aſſumptum patet, quia *liberalitas*, ſeu *liberaliter*, ex vi, & natura ſua dicit circumſtantiam principij ſic agendi liberaliter. Ergo principium generationis Filij erit liberum, ergo *liberaliter* ſtabit pro principio generationo.

11 Vnum prima facie fauere poſſet Vulpi, nempe Scoti locus in 1. d. 2. quæſt. 7. lit. E. vbi, cum ante literam D. docuiſſet, Patris Intellectum non informari, nec perfici à notitia genita quemadmodum ex oppoſito informatur, & perficitur à propria notitia intellectus creatus; inde arguens aduerſus hoc, inferr, dicendo, ſi nõ perficitur intellectus paternus à notitia, ergo notitia talis eſſet fruſtra; probatur, adhoc namque producimus nos intellectionem, vt inde perficiatur, & actuetur noſter intellectus, eſt namque intellectio forma perficiens intellectum: ac notitia genita non perficit Patris intellectum, ergo erit fruſtra.

Liberaliter agere quid.

12 Reſpondet Scotus negando eſſe fruſtra; quandoquidem per id oſtenditur ſumma perfectio intellectus Patris; quoniam, inquit, Scotus. *In omni ordine Agentium eſt ſtatus ad aliquod principium actiuum ſimpliciter perfectum, quod agat ex plenitudine perfectionis, & dicitur Agens ex liberalitate ſecundum Auicenn. 6. Met. cap. vlt. Nullum autem agens agit liberaliter propter hoc, quod ex actione ſua expectat perfici; ſicut .n. in actibus humanis liberalis eſt ille, qui agit, nõ expectans redditionẽ, ita ſimpliciter agẽs dicitur liberale, eo quod nullo modo perficitur à productione, vel producto. Ex hoc arguitur ſic. In omni genere principij productiui non includentis imperfectionem, poſſibile eſt ſtare ad aliquod primum ſimpliciter perfectum: ſed intellectus eſt tale principium, & voluntas ſimiliter, ergo in iſto genere poteſt ſtari ad aliquod ſimpliciter perfectum: ſed nihil eſt ſimpliciter perfectum agens, quod non agit liberaliter ſecundum prædictum modum, ergo hic eſt aliquod agens liberaliter modo prædicto, & per conſequens in genere principij productiui eſt aliquod principium tale, quod nullo modo perficitur per ſuã productionem.* Hæc Scotus.

Agens ex perfectum, quo agit liberaliter declat.

13 Ex his autem deducitur, quod ſumendo *liberaliter* prout opponitur *ex indigentia*: ſiue ſumendo communicare ex liberalitate, prout contra diſtinguitur à communicare ex indigẽtia, expectando retributionem: vtique productio filij appellatur à Scoto ſic *liberalis*, ſeu modus agẽdi *liberaliter*: at ſumendo communicare liberaliter relate, & in ordine ad voluntatem, neonaquam Scotus docet Patrem ſic communicare *liberaliter*, quoniã ſe ſus eſſet, quod liberalitas eſſet principium, ſeu conditio principij generatiui, & ita ſequeretur voluntatem fore principium generationis Filij. Item quia liberalitas, ſeu liberaliter agere denotat circumſtantim principij vere productiui, ſiſtendo in vi, & natura termini *liberaliter*, ſiue *liberalitatis*. Valde namque diuerſa ſunt hæc, complacentia, & liberalitas: illa non dicit neceſſario circumſtantiam principij, vt productiui, poteſt enim ſe tenere aliunde, ſicque verum eſt, quod Pater complacet ſibi in generatione filij, vt ait Scotus, abſtrahit enim à principio productiuo, poteſtque ſtare complacentia abſque productione fienda ab ipſo complacente vt complaceo v. g. in genratione Caij facta à forte, quo in loco, ego nil influo

Filij productio, ex appellanda liberalit.

ﬂuo in generationem, non enim ego ſum, qui genui, ſed ſortes: ita & Patris voluntas complacet ſibi in generatione diuini Verbi, licet non volũtas genuerit, ſed Intellectus produxerit Verbum: At liberalitas dicit omnino circumſtantiam principij elicitiui: Exemplo declaretur, Complaceo quidem mihi in elargitione eleemoſinæ facta à Sempronio: & hoc eſt bene aſſertum; at dicere, quod ego liberaliter me ago in eleemoſinæ elargitione facta à Sempronio, hoc non eſt bene aſſertum; ratio quia ego nil influo, non enim ſum ego, qui eleemoſinam tribuo; ſed Sempronius: tunc vero curreret diſcurſus, quãdo vere ego eleemoſinam elargirer, etenim tũc dicendum eſſet, ego liberaliter diſtribuo eleemoſinas pauperibus. Ita à pari; non poteſt terminus *liberaliter*, ſiue *liberalitatis* habere locũ in productione filij, alias Filius produceretur per voluntatem.

Doni nomen an toti Trinitati.

14 Nomen Doni iure optimo tribuitur ipſi Deo, totique Trinitati in ordine ad extra: prob Ioan. 14. *Ad eum veniemus, & manſionem apud eũ faciemus.* quo ex loco, Deus ipſe, totaque Trinitas, dum dignatur per gratiam venire ad habitandum in animã iuſti, dicitur ſemetipsũ creaturæ donare & eo magis, quo (non neceſſitati id tribuitur, cum nulli debeat Deus) ſed voluntati ſuæ, ac ſummæ liberalitati. Confirmatur ex Auguſt. 15. de Trin. cap. 19. *Spiritus ſanctus, ita datur, ſicut Dei donum, vt etiam ſeipſum dat, ſicut Deus,* & Ioann. 3. *Sic Deus dilexit mundum; vt filium ſuum vnigenitum daret* ac Roman. 5. *non ſicut delictum, ita, & donum.* In hoc autem caſu donum eſt quid eſſentiale, & quidem Ioa. 14. eſt totum eſſentiale cum tota Trinitas veniat, ad eũ veniemus, &c. alibi vero, vt Io. 3. effectiue tentum erit eſſentiale, quia incarnatio effectiue eſt à trib. licet terminatiue ſit notionale, cum ſolus Filius ſit incarnatus, ita & de miſſione Spiritus Sancti;

Donum, et donans an dicãtur de eodem.

Obſtare poſſet contra principale intentũ, quod idem eſſet Dator, & Donum; ſi namque Deus dat ſeipſum, & tota Trinitas venit, ergo idem eſt Donans, & Donum: cum autem hæc ſint correlatiua, non poſſunt ſimul efferri de eodem. Sed occurritur, idẽ poſſe eſſe Donatorem, & Donum, & experientia id conſtat ex humanis, vbi Amans donat ſeipſum Amato, & ita idem erit Donans, & Donum. Ad rationem vero dubitandi, vtique cor relatio producentis, & producti non poteſt prædicari de eodem, nihil enim gignit ſeipſum, at non eſt talis, relatio hęc Donãtis, & Doni. Itẽ duę hæ relationes oppoſitæ non verificantur de eodem reſpectu ſuimetipſius, ita namque relationes oppoſitæ in hoc caſu non predicantur de eodem; non enim dicitur proprie quis donare ſeipſum ſibi ipſi, eſſet namq; impropria, & inualida iſta donatio, cum donum dicat carentiam antecedentem rei donabilis; ſi autem ego poſſideo meipſum, quomodo potero donare me mihimetipſi, igitur donabo me, & mea alteri, in quo reperitur abſentia, & carentia meorum, & mei: Hinc Deus donando ſe, non quidẽ donat ſe ſibipſi, cũ ſemper fuerit amantiſſimus ſuipſius, & coniũctiſſima tota Trintas ſibi ipſi, ſed donat ſe Creaturæ. à qua longe quidem erat per peccatum, nunc vero coniuncta per gratiam, itaut teſte Apoſt. *Vbi abundauit delictum, ſuper abundauit & gratia*: immo magis gratia, & donum teſte eodem, *Non ſicut delictum ita & donum.*

Donum de principali ſignificato, an importet aliquã perſonam.

15 Donum de formali primario & principali ſignificato non importat primo, & per ſè aliquam proprietatẽ Spiritus sãcti perſonalẽ, eſt Scoti vbi ſupra, & probatur Nullũ nomẽ pſonale diuinũ importat de formali ſignificato habitudinẽ, & relationẽ ad Creaturã. Sed donũ dicit iſtã habitudinẽ, ergo donũ non importat dè pro per sè ſignificato aliquam proprietatem perſonalem. Item relatio iſta ad Creaturam incluſa in proprietate perſonali, vel eſt relatio rationis, vel prædicamentalis, vel tranſcendentalis, vel originis, nullum iſtorum ergo. Probatur primum, quia nullum ens rationis eſt de intrinſeca ratione entis realis; Probatur ſecundum, quia Deus non eſt in genere, & prædica-

dicamento; Probatur tertium, quia omnis relatio eſt ad terminum aliquem, ergo vel eſt ad Creaturam, vel eſt ad Creatorem, ſed probatum eſt, & probabitur amplius, nullum reſpectũ ad Creaturam eſſe de intrinſeca ratione diuinæ perſonæ. Probatur quartum, quia cum relatio originis diuinarum perſonarum ſit ad intra, & conſtituat perſonas per ea quæ ſunt ad intra, non poterit conſtituere perſonas per ea quæ ſunt extra. Inſuper vna perſona ſimplex non conſtituitur in eſſe perſonali per duas relationes, ſiue proprietates diſtinctas, ergo Spiritus ſanctus non conſtituitur ſimul per relationem ad Patrem, & Filium ſpirantem, & ad creaturam ſub ratione doni. Maior patet, quia licet in Patre ſint tres proprietates vtpotè innaſcibilitas, paternitas, & ſpiratio actiua, & in Filio reperiantur duæ, vt putá generatio paſſiua, & ſpiratio actiua, nihilominus vnuſquiſque ipſorum conſtituitur ſolummodo per vnicam, vt Filius per filiationem, & Pater poſitiuè per paternitatem. Præterea nullum ens in actu conſtituitur in eſſe ſuo per aliquod habituale, vel potentiale, probatur, quia ens in actu requiritur, vt ſit à cauſa in actu, ſed donabilitas non eſt donatio in actu, ergo ipſa non eſt de intrinſeca ratione per sè conſtitutiua Spiritus ſancti. Denique relatio hæc ad Creaturam non eſt ens neceſſe eſſe; Probatur quia Creatura non eſt ens neceſſe eſſe, ergo nec relatio donabilitatis erit ens neceſſe eſſe, ſed Perſona Spiritus ſancti eſt ens neceſſe eſſe, ergo relatio doni non eſt de primario formali ſignificato Spiritus ſancti. Quod vero Creatura non ſit ens neceſſe eſſe, tum in eſſe reali, tum in eſſe ideali, idpatet; de eſſe autẽ ideali, & cognito id intelligendũ eſt, quatenus cõſideratur formaliter pro vt eſt idea Creaturæ, non autẽ ſubiectiuè, & idẽticè ratione diuinæ cognitionis, diuinæque Eſſentiæ, etenim, vt ſic eſt idem, ac ipſe Deus. Scot. in 4. d. 1. quæſt. 1. Linquo rationes alias, quæ deduci poſſunt ex quæſtione in proprijs terminis agitata, vtrum Verbum, & Spiritus ſanctus producantur ex cognitione, & amore Creaturarum, quæ rationes militant etiam in caſu iſto.

16 Reſpondet Vaſquez donabilitatẽ conſiderari poſſe, vel fundamẽtaliter, vel formaliter, loquẽdo primo modo ipſa eſt de intrinſeca ratione Spiritus ſancti, quia Spiritus ſanctus ex vi ſuæ proceſſionis includit relationem, ſaltem aptitudinalem donabilitatis ad Creaturas. Ita in prima parte diſp. 154. cap. 2. Sed obſtatur contra, quia vt deduximus, nullum ens actuale conſtituitur per aliquod potẽtiale, ſiue aptitudinale, ſed Spiritus sãctus eſt ẽs actuale ab æterno, ergo non potuit conſtitui per donabilitatem aptitudinalem, & potentialem. Item Spiritus ſanctus ab æterno fuit ens reale, ſed donabilitas ad Creaturam eſt ens rationis, nullum autem ens rationis, & temporale ſiue aptitudinale ſiue actuale, eſt de ratione formali conſtitutiua entis realis actualis, & æternalis. Inſuper nullus reſpectus ad poſterius eſt de formali conſtitutiuo prioris, ſed donabilitas, ſiue actualis, ſiue aptitudinalis, eſt poſterior Perſona Spiritus ſancti, ergo nec formaliter nec fundamẽtaliter erit de per sè ratione conſtitutiua Spiritus ſancti. Sententiam hanc Scoti ſequutus eſt etiam Caietanus, qui contra morem relinquens Diuũ Thomam ſequitur in hoc Scotum.

Vaſquez refellitur.

17 Licet autem ratio doni non competat Spiritui ſancto pro per sè ſignificato nihilominus competit ei pro per sè connotato. Deducitur aſſertio iſta ex præſuppoſitis, etenim Spiritui ſancto, vt diximus, competit primo, & per sè proprietas tertiæ perſonæ, quæ eſt eſſe Amorem productum, & ſpiratum per modum voluntatis, & amoris; ſecundario verò, & de connotato competit ratio doni, ſiue ratio donabilitatis. Hoc ſuppoſito probatur aſſertio, ratio doni competit Spiritui ſancto, vt omnibus cõſtat; ſed non competit ei prò sè ſignificato, vt in antecedenti aſſertione deduximus, igitur reſtat, vt competat ei pro per sè connotato. Itẽ ratio doni fũdatur in amore, vt ſuppoſuimus ſed Spiritus sãctus eſt ille q̃ procedit, vt amor, ergo donum de connotato importat

Doni ratio competit Spiritui sãcto pro per sè cõnotato.

portat

portat Spiritum ſãctum. Inſuper omnia quæ nobis donantur à Deo mediante diuina gratia, & liberalitate, dicuntur donari nobis per Spiritum ſanctum, ergo per donum cõnotatur ipſe Spiritus ſanctus.

Donum rigoroſè ſumptũ cuius nam Perſona ſit?

18 Donum proprijſſime ſumptum, & in rigore actentis omnibus conditiombus requiſitis ad donum, eſt quid notionale proprium ſolius Spiritus ſancti. Aſſertio hæc etiam à Scotiſtis eſt concedenda, & probatur ſolus Spiritus ſanctua procedit liberè eliciciuè, ergo ſoli Spiritui ſancto, & non filio, competit proprie ratio doni. Item Amor eſt fundamentum Doni ex Scoto, ſed Spiritus ſanctus procedit vt Amor non autem Filius; ergo Spiritus ſancti eſt, vt ſit proprie, & rigoroſe donum. Hęc quidem procedunt comparando Spiritum ſanctum ad Filium. Aſſertio autem iſta intelligitur connotatiue, non enim eſt contraria aſſertioni antecedenti, & eo magis quo Scotus ait, donum, *dicere proprietatem perſonalem per connotationem.*

Donum an appropriatum Spiritui ſancto ex Scot.

19 Sed vtrum concedi poſſit donum competere Spiritui Sancto ſolummodo appropriatè in via Scoti: Ratio dubitandi eſt, quia Scotus ait, donum dicere proprietatem perſonalem per connotationem: ſi dicit propietatem, ergo non erit appropriatum, ſed proprium. Nihilominus dicendum in eius via, donum competere Spiritui ſancto, ſolummodo appropriate, prob. quidquid Perſonæ competit diuinæ, vel competit proprie, vel appropriate: ſed donum non eſt de per sè ratione intrinſeca conſtitutiua Spiritus ſancti, vt Scotus docet, ergo non competit proprie, quod namque in Diuinis proprie cõpetit, eſt conſtitutiuum illius; igitur reſtat, vt competat appropriate. item ipſe Scotus ſub litt. G. exponendo Auguſtinum dicentem, quod donum dicat proprietatem perſonalem Spiritus ſancti, ait, dicere proprietatem per connotationem, non ſecundum ſuam principalem ſignificationem, Dum autem negat dicere proprietatẽ per cõnotationẽ, non ſecundum ſuam principalem ſignificationem, excludit dicere proprietatem, & docet dicere appropriatum, idem namque dicere per connotationem, ac per appropriationem. Et hoc idem ſæpe repetit fere in tota quæſt. Rurſus eatenus rationem doni tribuit Spiritui ſancto, quatenus procedit, vt Amor: at Amor eſſentialis non eſt proprium, ſed appropriatum Spiritui ſancto. Rurſus Auguſt. 15. Trin. cap. 17. docet *Amorem, & Donum eatenus eſſe proprium Spirtus ſancti, quatenus ſapientia eſt proprium Filio:* Sed ſapientia non eſt proprium ſed appropriatum Filio, ergo, & donum Spiritui ſancto. Denique ita tenendum eſſe ex eo conuincitur, quod ad extra Deus, & diuinæ Perſonæ habent omnes rationem doni, ergo dum ſpecialiter de Spiritu ſancto eſſertur, vtique id erit appropriate. antecedens patuit ex loco Ioa. *Ad eum veniemus*, vbi Deus, & diuinæ Perſonæ ſeipſas donant veniendo: ergo eſt quid commune, quid eſſentiale ad extra; igitur ſi Spiritui ſancto ſub ſpeciali quadam ratione attribuitur, id non erit, niſi *appropriate*. Hoc idem habet Smyſing. d. 2. quæſt. 8. in fin.

Dono an eſſentialius donari liberaliter, an habere eſſe per proceſſionem.

20 Dices, ad rationem doni requiritur proceſſio: at Pater non procedit: Deus, ſeu Eſſentia non producitur. Requiritur quoque, vt proceſſio ſit libera, at ſolius Spiritus ſancti eſt libera: ergo ipſe ſolus habet proprie, nõ appropriate rationem doni. Reſp. eſſet quærendum vtrum ad rationem doni ſit eſſentialius, quod donum habeat eſſe per proceſſionem, an vero quod donetur liberaliter gratis, & ſine redditione ex inſtinctu, & impulſu amoris. Vtique eſt eſſentialius vt donatio fiat ex inſtinctu amoris, & hoc ſufficeret ad rationem doni: quod vero habeat eſſe per productionẽ, id nõ eſt de per sè principali, & primaria ratione conſtitutiua doni: prob. Pater dat ſeipſum Creaturis, vna cum cæteris perſonis, inquit enim, ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus: at Pater à nullo procedit, ergo hoc non pertinet ad Eſſentiam doni: idem vero Pater dat ſeipſum Creaturis ex impulſu amoris ergo impulſus amoris eſt ratio eſſen-

Spiritus sãctus ex duplici capite donum.

tiali

tialior conſtitutina doni. Ad rationē ergo dicimus id procedere de facto, loquendo de perſona Spititus S. quia ipſe eſt donū ex duplici capite, tū qa procedit, tū quia procedit vt amor: at ꝙ ꝓcedat, id extraneatur à ratione eſſentiali doni, quia ſi Spiritus ſanctus à nullo procederet, vt Pater, nihilominus poſſet ſeipſum Creaturis donare, & ita haberet rationem doni: quod vero ſit amor, id eſt omnino eſſantiale doni. Quę vero obſtare poſſunt contra hæc adducemus inde.

Doni ratio an etiã ad intra.

21 Quæres vtrum ſicut Deo, & Perſonis competit ratio doni ad extra, ita etiam competat ad intra, vt ſicut Perſone donantur ad Creaturas, ita donentur ipſiſmet perſonis. Suarez tract. 3. lib. 11. cap. 4. refert Scotum docere Spiritum ſanctum dici donum etiam ad intra, eo quia à Patre donatur Filio, & à Filio Patri, & eo magis quò Scotus vtitur authoritate Riccardi dicētis Spiritum ſanctum eſſe amorem concordem Patris, & Filij; verum errat Suarez, & quidem licet Scotus raſerat ſententiam Ricchardi nihilominus addit Auguſtinum loquentem de dono, nō loqui iuxta modum Riccardi, modus verò Auguſtini eſt loqui de dono quatenus dicit ordinem ad Creaturas, igitur Scotus loquitur de dono iuxta mentem Auguſtini in ordine ad extra ex quo patet minimè docere Scotum Spiritum ſanctum eſſe donum ad intra.

Durandi ſentētia de dono.

22 Habemus Durandum qui toti reſtagari videtur quæſtioni, & quidem in primo d. 18. q. prima duo habet, primum eſt quod in diuinis nihil ſit cui competat ratio doni, neque eſſentiale, neque notionale, probat quia quod non communicatur liberè non habet rationem doni, ſed omnis communicatio fienda perſonis fit neceſſario, & non libere, ſiue ſit generatio, ſiue ſpiratio, ergo non reperitur ibi ratio doni. Secundum quod dicit eſt, quod in ordine ad Creaturas ratio doni competit tum Diuinæ Eſſentiæ, tum omnibus Perſonis, licet conueniat appropriatè Spiritui ſancto, probat aſſumptum, quoniam nihil diuinum datur Creaturæ, vt poſſideatur ab ea ſubiectiuè, ſed ſolummodo, vt poſſideatur obiectiuè, ſed tàm Eſſentia, quam Perſonæ ſunt obiectum intellectionis, & amoris, ergo omnes habent rationē doni; quod verò appropriettur Spiritui ſancto, inde probatur quoniam ipſe eſt amor, omne autem donum pro ſua radice habet amorem.

Scotiſtæ an ſentiāt idē cum Durãdo.

23 Sententia hæc Durandi occaſionem præbet Scotiſtis quærendi, vtrum donum competat Spiritui ſancto appropriatè; Et quidem iam eſt reſponſum ex eorum ſententia, quod conuenit appropriatè. Hoc ſtante vrget contra eos, ſententia Durandi eſt falſa, ergo etiam ſententia Scotiſtarum, antecedens patet, etenim explòditur ab omnibus de hoc argumento ſcribentibus, quid ergo dicemus. Smyſingus, & Vulpes, ſupracitatus exproſeſſo, licet paucis, aſſerunt competere Spiritui ſancto apopropriatè; nihilominus difficultatem hanc non attingunt, ſicut neq attigiſſe viſi ſunt (vt reor) Scotiſte, quos vidi. Puto autem differentiam, eſſe inter Durandum, & Scotiſtas, ita, vt quamuis conueniant in nomine, differant nihilominus in rè ipſa. Et quidem Durandus docuit diuinas proceſſiones non fieri per intellectum, & voluntatem; quo fundamento poſito, ſequitur in eius doctrina, vt negandum ſit Filio, & Spiritui ſancto omne id quod propriè tribui deberet vnicuique perſonæ, ex vi ſuæ proceſſionis, ſiue per intellectum, ſiue per voluntatem, indè etiam ſequitur, vt ratio doni, Spiritui ſancto competat, ſola quadam denominatione extrinſeca, ſiue appropriatione extrinſeca: Et confirmatur, quia ſi productio Spiritus ſancti eſt ratio fundamentalis doni, cui per talem modū procedendi conuenit verè, & realiter ratio doni, igitur negata ōni vera ꝓductione, negabitur etiā ratio veri doni, igitur à primo ad vltimū, ex ſententia Durandi ſequitur, vt appropriatione extrinſeca, ſiue extrinſeca denominatione habeat rationem doni, & non ſit in eo ratio veri doni. Scotiſtæ verò ſicut, & communi-

ter

ter Theologi, concedentes veras productiones in Diuinis, inquiunt Spiritum ſanctum habere rationem veri doni, & fundamentum talis doni eſſe ſuam veram, & liberam proceſſionem: quo ſtante, & ſi Scotiſtæ dicant competere ei appropriatè donum, nihilominus talis hæc appropriatio habet fundamentum in ſua proceſſione, quale fundamentum non habet appropriatio facta à Durando de ipſo dono, patet ergo diſcrimen inter Scotiſtarũ, & Durãdi appropriationem. Inſuper nomen doni in ordine ad Spiritum ſanctum eſt nomẽ notionale, ſiuè perſonale & merito à Scotiſtis appropriatur ipſi Spiritui ſancto: Durandus verò negat nomen doni eſſe notionale, vnde conſequenter negat ab eo rationem doni, niſi quadam ſolummodo extrinſeca imputatione; Et denique appropriatio facta à Scotiſtis eſt proueniens, & promanans ab intrinſeco, quia ideo appropriatur donum Spiritui ſancto quia procedit, vt amor, ſed Durandus negat procedere, nec ſimpliciter nec vt amor; Quod ſi à primo ad vltimũ ratio proceſſionis, & ratio liberalis proceſſionis, ſiuè liberæ productionis, ſiue productionis, vt amor, in cauſa eſt, vt Scotiſtæ attribuant Spiritui S. appropriatè donũ, vtique totũ oppoſitum ſequitur in ſententia Durandi, vt negata omni proceſſione, negetur quoque à Spiritu ſancto ratio veri doni; quod ſi tamen, & Scotiſtæ, & Durandus dicant competere ei appropriatè donum, nihilominus eſt valdè differens ſenſus eorum, quia apropriatio Durandi eſt appropriatio ſine fundamento proceſſionis, appropriatio Scotiſtarum fundatur ſuper proceſſione; Appropriatio Durandi eſt ſolummodo per quandam extrinſecam denominationem, cum non habeat fundamentum in proceſſione: Appropriatio verò Scotiſtarum eſt facta per intrinſecam denominationem, cum pro fundamento, & radice habeat ipſam per amorem proceſſionem, licet ergo conueniant in nomine, & in modo loquendi diſcrepant nihilominus in rè circa ipſam doni appropriationem.

Donum ex cõmuni loquutione eſt propriũ Spiritui S. declar.

24 Quidquid tamen ſit, non eſt linquedus communis loquendi modus Theologorum; aiunt enim omnes, Donum eſſe proprium Spiritus ſancti, cum vero conſtiterit non eſſe de ratione formali conſtitutiua eius, in alio ſenſu eſt accipiendum ly *proprium*, non quidem proprium *formaliter*, ſed proprium *connotatiue*. Sed quare dicitur *proprium*, cum non ſit eius proprietas conſtitutiua? Reſpo. quia dono, ſaltim de facto, cõpetit, tũ procedere, tũ procedere p modũ amoris; hæc duo ſoli cõpetũt Spiritui ſancto, ideo dicitur proprium Spiritus ſancti. Et quidẽ Patri nõ eſt propriũ eſſe donũ quia nec procedit, nec procedit, vt amor. Filio nec etiam ſic cõpetit, qa licet procedat, nõ tamẽ procedit, vt amor; Spiritus vero ſanctus & procedit & procedit vt amor, ergo hac ratione optime cõſtat donũ eſſe propriũ Spiritui ſancto, & ita loquũtur ſancti, & Theologi communiter.

25 Obſtatur principaliter contra dicta paſſim in tota quæſt. Ita ſe habet ratio ad Spiritum ſanctum, ſicut ſe habet ratio nati ad Filium: ſed ratio nati eſt proprietas, & de ratione formali Filij, ergo & donum eſt de ratione formali Spiritus ſancti. maior eſt Auguſt. 15. Trin. cap. 20. aientis, quod *Sicut natum eſſe eſt à Filio à Patre eſſe, ita Spiritui ſancto donum eſſe eſt à Patre filioque procedere.* Reſpon. Aug. intelligi appropriate nõ proprie Secũdo intelligitur loqui per connotationẽ, itaut ſit Donũ Spiritus ſanctus connotatiue, & tertio intelligitur fundamentaliter, non formaliter: ſiquidẽ formaliter tẽtũ donum dicit relationem ad Creaturas, hęc autem nõ eſt de formali ſignificato Spiritus ſancti: donabilitas autem fundamentaliter tenta, hæc eſt proprietas eius, quia fundatur in amore producto, qui eſt proprius Spiritus ſancti. Dices Auguſtinum facere comparationem inter filiationem penes Filium, & Donum penes Spiritum ſanctum, at illa eſt de Eſſentia Filij, ergo iſtud de Eſſentia Spiritus ſancti; Reſpond. comparationem non currere in omnibus nec eodem modo: vnde eſt, vt ſit comparatio materialis, non for-

Obſtatur.

Reſpond.

malis, quia Filio competit filiatio formaliter tanquã de eſſentia eius, Donum competit ſancto Spiritui de connotato, cũ nõ ſit de eius eſſentia.

25 Obſtabis, idem Auguſt. 5. Tr. ait, *In eo, quod proprie dicitur Spiritus ſanctus, relatiue dicitur, cum ad Patrẽ & Filium refertur, quia Spiritus ſanctus, & Patris, & filij Spiritus eſt: ſed ipſa relatio non apparet in hoc nomine, apparet autem, cum dicitur, Donum eſt enim Patris, & Filij, quia à Patre procedit, & Filio*. Ex hoc autem apparet eadem relatione dici *Spiritum ſanctum, & Donum*. Reſpond. vtrumque nomen competere tertiæ perſonæ, ſed nomen Spiritus ſancti proprie, & formaliter, nomen autem Doni connotatiue. Verum eſt etiam quod nomen Doni magis facit innoteſcere nobis tertiam perſonam, quia magis eam manifeſtat, quam nomen Spiritus ſancti; ſiquidem nomen *Spiritus, ſancti* commune eſt Deo, & toti Trinitati, vt fuit dictum, eſt. n. Deus *Spiritus & ſanctus*, ita de cæteris perſonis ſumẽdo præcipue prout nomen hoc eſt plurium dictionum, licet prout facit vnam ſolummodo ex varijs dictionibus compactum, ſit proprium ſolius Spiritus ſancti; quo etiam loco magis manifeſtatur per nomen *Spiratus*, quam per nomen *Spiritus*: Quidquid tamen ſit, licet vtrumque ei conueniat, & Doni, & Spiritus, nihilominus hoc ei conuenit formaliter, & proprie, illud de connotato.

Tertia perſona dicitur Spiritus ſanctus formaliter Donum cõnotatiue.

Doni nomẽ eſt magis notificatiuum, quã nomen Spiritus ſ.

26 Contra, quod eſt ratio alicuius diſtinctiua, eſt etiam eiuſdem conſtitutiua: ſed per rationẽ Doni diſtinguitur Spiritus ſanctus à cæteris perſonis, ergo per eandẽ rationẽ etiã conſtituitur. Reſp. verum maiorẽ, eo ſcilicet modo, quo diſtinguit eo modo conſtituit: ſi enim diſtinguit eſſentialiter, conſtituit eſſentialiter, ſi accidentaliter, accidentaliter: vt rationalitas eſſentialiter hominem à Bruto, ideoq; cõſtituit eũ eſſentialiter: diſtinguit, Riſibilitas diſtinguit quaſi accidẽtaliter, vel accidentaliter accidenti proprio, ideoque accidentaliter conſtituit. Ita Donum diſtinguit quidem non primo, & per ſe, nec eſſentialiter tertiam perſonam à reliquis, ideoque nec conſtituit perſonaliter: diſtinguit vero *connotatiue*, ideoque eſt proprietas eius connotatiue.

Donũ qualiter diſtinguat Spiritum ſ. à cæteris perſonis.

27 Arguitur, illud eſt proprium, alicui, quod competit illi ſoli ex vi proceſſionis ſuę: ſed eſſe Donum conuenit Spiritui ſancto, ſoli ex vi ſuæ proceſſionis, ergo. Reſpon. maiorem eſſe veram, vel primò, & per ſe; vel per ſe, & non primò, ſed ſecundario: vt homini ea ratione, qua eſt homo, cõpetit ei ex vi ſuæ naturæ eſſe rationalem, & riſibilem: at id diuerſo modo; ſiquidem rationalitas competit primo, & per ſe, riſibilitas ſecũdario; ita hic, ex vi proceſſionis ſuæ competit Spiritui ſancto eſſe donum, non primo, & per ſe, ſed ſecundario, & connotatiue.

Spiritui ſ. cõpetit eſſe donum ex vi proceſſionis non per ſe primo, ſed ſecundario & connotatiue.

27 Dices, ergo ſaltim denominatione quadã extrinſeca erit Donũ. Reſpon. negando ſequelam; ſiquidem denominatio hęc habet fundamentum intrinſecum in re ipſa, quandoquidem fundatur Donabilitas ſuper eius modo procedendi libere per modũ amoris: eatenus vero extrinſeca dicitur, quatenus non eſt de ratione eius formali intrinſece cõſtitutiua

An Spiritus ſ. dicatur donum denominatione intrinſeca.

QVAE

Digitized by Google

QVÆSTIO IV.

De pluribus alijs nominibus competentibus Spiritui ſancto.

Appellatur ignis.

VLtra recenſita nomina tradita Spiritui ſancto, adsũt & vlteriora alia: quæ ſi non omnia, recẽſebimus tamẽ inſuper aliqua plura.

2 In primis autem appellatur *Iguis.* Et quidem ignis amoris, iuxta loquutionem Eccleſiæ in benedictionibus matutinis, *Iguem ſui amoris accẽdat in nobis Dominus Omnipotens* Et hic eſt ignis ille, de quo Chriſtus Dominus Lucæ 12. *Ignem veni mittere in terram:* x Ambroſ. ibi, Gregorio hom. 30. in Euang. Auguſt. ſerm. 108. de temp. & Chryſoſtom. 6. in Matt. Quinimo ipſemet Spiritus ſanctus apparuit in figura ignis, vt Act. 2. *Apparuerunt eis diſpartitæ linguæ tanquã ignis.* Sicut, & Matt. 3. *Ipſe vos baptizabit Spiritu ſancto, & igni.* Et hinc Gregor. Nazianz. orat. 49. ait, *Populũ Iſrael in columna nubis per diem, & per noctem in columna iguis, quaſi dux itineris præcedebat, vt baptiſmi gratiã per nubem, & Donum Spiritus ſancti per ignem oſtenderet: vnde & Apoſtolus in nube Patres baptizatos ſcribit, et Spiritum ſicut ignem eſſe Apoſtolorum acta declarant.*

Aqua.

3 Appellatur *Aqua:* ita Ioann. 4. *Fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Iſa. 44. *Effundam aquam ſuper ſitientem, & fluenta ſuper aridam: effundam ſpiritum meum ſuper ſemen tuum.* Ezech. 36. *Effundam ſuper vos aquam mundam & mundabimini.* ac. 55. *Omnes ſitientes venite ad aquas.* & Ioann. 7. *Si quis ſitit veniat ad me, & bibat, Qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura, flumina de eius ventre fluent aquæ viuæ: Hoc autem dixit de Spiritu, quẽ accepturi erant credentes in eum.*

Digitus Dei.

4 Appellatur *Digitus* Luc. 11. *Si in digito Dei eijcio Dæmonia* Ioann. 8. *Digito ſcribebat in terra*, & Marc. 7. *Miſit digitos ſuos in aures eius.* Ex Auguſt. infra, & Ambroſ. ſer. 15. in pſal. 118. ac Greg. Homil. 10. in Ezech. & Exod. 8. *Digitus Dei eſt hic.* Hinc Athanaſius Diſput. aduerſus Arium in Concil. Nicæno ait, *Certe Magi in AEgypto inexpugnabilem potentiam Spiritus contemplantes, exclamauerunt dicentes, hic eſt digitus Dei: quibus verbis nihil aliud illi, quam conſubſtantialem Spiritus ſancti virtutem confitebantur, quam habet cum Deo Patre, per hanc vocem Digitus* Dei. *Vocem Domini auſculta, qui id, vt recte dictum approbauit, ſi ergo, inquit, in digito Dei* Hieronym. Matt. 12. *Manus, & brachium Dei Filius eſt, & digitus eius Spiritus ſanctus.* Cum etiam digitus in ſcripturis nominatur, Spiritus ſanctus per id intelligitur aiunt Patres, præcipue Auguſt. Epiſt. 119. de Rit. Eccleſ. cap. 16. Et ſuper pſal. 8. expendẽs illud, *Opera digitorũ tuorum.* ſicut & ibi *Digitus Dei eſt hic*, Exod. 8. & Deuter. 9. *Tabulas lapideas ſcriptas digito Dei.* Cur autẽ Digitus appelletur Dei, varia afferuntur à Patribus, & quidem Ambroſ. lib. 7. in Lucam ait, *Digitus cum dicitur, operatoria virtus ſignificatur, quod diuinorum operum, ſicut Pater, & Filius, ita etiam Spiritus ſanctus operator ſit; dicit enim* pſal. 8. *Videbo Cælos tuos, opera digitorum tuorum.* Riechard. de Sanct. Victor. 6. de Trinit. cap. 9. *Digitum ſane protendimus, cum aliquid ali-*

cui ad oculum oſtendere volumus, quando igitur Deus alicui interna, & occulta ſapientiæ ſuæ Spiritus ſui illuſtratione reuelat, quid aliud, quam quod videri, vult, digito ſuo demonſtratur. Cyrillus lib.13. theſ. cap. 2. *Digitum hic Dei Spiritum ſanctum nominat: modo enim quodam ex ſubſtantia Dei emanat, & naturaliter inde pendet, ſicut ex humana manu digitus: brachium enim & dexteram Dei, Filium Dei ſcriptura vocant, ſaluabit enim, inquit, dextra eius, & bracchium ſanctum eius; quemadmodum igitur brachium toti corpori naturaliter coaptatur, omniaque facit, quæ menti videntur, iniungere quoque ſolet digito, ſic Filium Dei ex ipſo, & in ipſo Patre naturaliter eſſe intelligimus &c.* Ac demum Auguſt. lib. 2. Quæſt. Euang. q. 17. *Ideo dicitur Spiritus ſanctus digitus Dei, propter partitionem, donorum, quæ in eo dantur; in nullis enim membris noſtris magis apparet partitio, quam in digitis.* Alludit ad id, quod ait Apoſtolus 1. Cor. 12. *Hæc autem omnia operatur vnus, atque idẽ ſpiritus diuidens ſingulis, prout vult.* Concludit vero inde Auguſtinus, cũ tali partitione ſtare vnitatem, vt in Diuinis oſtendat Spiritus ſancti perſonalem à cæteris perſonis diſtinctionem, atque Eſſentiæ conſubſtantialitatem, inquiens, *Verumtamen in digitos agnoſcimus vnitatem, diuiſionem operationis, & tandem radicem vnitatis* in pſal. 143. Ait inſuper Concil. Nicæn. lib. 3. *Conſueuit ſcriptura manum, aut bracchium appellare Spiritum Dei, dexteram autem Filiũ eius* hæc autem dicuntur quoque de Filio ex Patribus.

Vnctio. *Odor.* *Signaculũ.*

5 Appellatur *Vnctio, Odor Signaculum* Actor. 10. *Vnxit eum Deus Spiritu ſancto.* ait etiam Apoſt. 2. Cor. 1. *Qui vnxit nos Deus, qui ſignauit nos, & dedit pignus Spiritus in cordibus noſtris.* Et Ephel. 1. *In quo credentes ſignati eſtis in Spiritu promiſſionis ſancto.* Vbi Ambroſ. *Spiritus ſignamur, vt ſplendorem, & imaginem eius, & gratiam, tenere poſſimus quod eſt vtique ſpirituale ſignaculum.* Athanaſ. Epiſt. ad S. rap. *Ipſe Spiritus ſigillum, & vnguentum eſt, in quo omnia inungit, & ſignat Verbum.* Et inde *Vnguentum fragrantiam, & halitum inunctionis habet, quo cum inuncti fuerint, & participes redditi, dicunt de ſè, Christi bonus odor ſumus. Sigillum porro formã Chriſti ſigillantis habet, eiuſque participes efficiuntur, qui ſignatur ſecundum eã ſpeciem confirmati, dicente Apoſtolo, Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis.* Et rurſus, *Hæc vnctio halitus eſt filij, ut qui habet ſpiritum dicat, Chriſti bonus odor ſumus,* atque dial. 1. de Trinit. *Spiritus eſt ſuauis odor, quem Chriſtus ſpirat: & quemadmodum ex odore ſuaui vnguentum per nares percipitur, ita eſt Chriſtus ex Spiritu,* ac Cyrill. Alex. l. 11. ex Ioan. c. 2. *Quemadmodum aromatum odor ex ipſis in olfactum prodit, virtutem illorum naturaliter, ac ſemper habens; tale quid, imò verò, etiam ſuper hoc, de Deo, & de Spiritu ſancto intelliges.*

Facies.

6 Appellatur *facies* quandoque: ait namque Pſal. 138. *Quo ibo à ſpiritu tuo, & quo à facie tua fugiam?* quem locum de Spiritu ſancto Cyrillus exponit, *Spiritum ſanctum faciem Patris appellat, quoniam oſtendit ipſam eſſentiam Dei,* lib. 13. Theſ. c. 2.

Virtus.

7 Appellatur *Virtus,* ſic Actor. 10. *Vnxit eum Deus Spiritu ſancto, & virtute,* Rom. 15. *Vt abundetis in ſpe, & virtute Spiritus ſancti:* Lucæ 24. *Quouſque induamini virtute ex alto,* & 4. *Regreſſus eſt Ieſus virtute Spiritus in Galilæam,* atque 1. *Virtus Altiſſimi obumbrabit tibi:* & denique Actor. 1. *Accipietis virtutem ſuperuenientis Spiritus ſancti in vos,* vbi Ambroſ. lib. 2. de Spiritu ſancto c. 1. *Accipietis virtutem Spiritum ſanctum ſuperuenientem.*

Cõplexus. *Nexus.* *Vinculum.*

8 Et vt plura linquam, Auguſt. lib. 6. de Trin. c. 10. appellat eum *Cõplexum ineffabilem Patris, & Filij.* & ſerm. 28. de Temp. *Spiritus ſanctus communio eſt Patris, & Filij,* ſicut Epiphanius hæreſ. 62. appellat *Vinculum Trinitatis,* quod idem eſt cum eo, quod eſt apud Theologos, nempè *Nexus,* quoniam *Pater, & Filius diligunt ſe Spiritu ſancto,* Sicut & Paulus conſimiliter loquitur 2. Cor. 13. *Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti, & charitas Dei Patris, & communicatio Spi-*

ritus

ritus ſancti ſit omnibus vobis.

9 Atque demum complendo diſcurſum, conſimilem titulum tribuunt Spiritui ſācto aliqui Patres, ait enim Anaſtaſius Synait. lib. 1. de rectis fid. dogmat. *Spiritus ſanctus complet ſanctam Trinitatem.* Cyrill. lib. 14. theſ. c. 3. expēdens citata verba Apoſtoli ait *Ecce rurſum hic completiuus ſanctæ Trinitatis Spiritus oſtenditur.* Iſidor. Peluſ. lib. 1. Epiſt. 109. *Cum Saluator noſter Spiritum ſanctum diuinam Trinitatem complere tradiderit, &c.* ac Baſil. lib. 1 de Spiritu ſancto cap. 18. *Per ſeipſum complet ſuper omnia glorificandam, ac beatam Trinitatem.* Complementum vero hoc eſt numerus diuinarum productionum, quoniam numerus productionum terminatur in Spiritu ſancto, qui vlterius non producit, cum ipſe ſit tertia, & vltima perſona totius Trinitatis.

QVÆSTIO V.

Vtrum voluntas diuina, vt voluntas eſt, ſit principium productiuum alicuius perſonæ.

CVm de fide ſit, & conſtabit amplius infra, voluntatem eſſe principium productiuum Spiritus ſancti; quæritur quomodo id fieri poteſt, & quomodo declarari; Ratio dubitandi oritur, quia voluntas creata non eſt principium communicandi naturam, vt conſtat; nec eſt principium alicuius ſuppoſiti productiuum, ſed ſolius actus volendi, qui quoddam accidens eſt; vnde fit, vt nec videatur diuina voluntas diuinam poſſe communicare naturam, diuinumque producere ſuppoſitum Spiritus ſancti.

Henrici ſententia.

2 Reſpondet ad difficultatem Henric. in ſumm. art. 6. quæſt. 1. id diuinæ competere voluntati propter aſſiſtentiam diuinæ Naturæ cum ea; vnde docet, quod Natura in diuinis dicitur quadrupliciter, primo natura appellatur diuina Eſſentia; & ſtat pure eſſentialiter; ſecundo ſumitur pro principio actiuo naturali, & vt ſic, *eſt vis productiua ſimilis ex ſimili*: & ſic potentia generandi in Patre eſt natura: & hos duos modos tangit Hilar. 5. de Trin. cap. 17. Tertio modo dicitur natura quælibet vis naturaliter exiſtens in natura primo modo ſumpta: quæ vis, & ſi ſit libera, tamen hoc modo poteſt dici natura, & ſic voluntas in Deo dicitur Natura, quia eſt naturalis potentia exiſtens in Natura diuina naturaliter. Quarto modo dicitur natura incommutabilis neceſſitas circa aliquem actum; & iſto modo non eſt niſi conditio, & modus circa actum elicitum. Ex his concludit, voluntatem communicare naturam, & eſſe principium Spiritus ſācti, quatenus habet ſecum annexam quandam eiuſdem Diuinæ Naturæ vim, propter cuius coexiſtentiam, ſeu coaſſiſtentiam ſit principium talis productionis. Conſimiliter aſſerit de intellectu, vt ipſe quoque ſit principium communicandi naturam, cum differentia tamen, quia natura penes intellectum habet rationem prioris, & intellectus ſe habet, vt concomitās, propter quod, actum ſuum elicit naturali modo, atque ex impetu naturæ; voluntas vero, ita ſe habet, vt natura penes illam non habeat ra-

tionem

tionem prioris, quoniam id eſſet contra ſuam libertatem, ſed potius natura ſe habeat tanquam annexa, & conſecutiua ad libertatem: non quidem tanquam ratio, qua voluntas eliciat ſuum actum principiatiuè, ſed tanquã coaſſiſtens voluntati, vt voluntas ipſa ex impetu, & vi, quam recipit ab ipſa natura, poſſit producere terminum conſimilem naturæ, & ſic erit cõmunicatiua naturę. Hęc Henricus.

Improbatur.

3 Sententiam hanc ex profeſſo impugnat Scot. 1. d. 10. quæſt. vnic. §. *Quantum ad primum dubium*. Impugnatur vero primo ſic quantum ad talem coaſſiſtentiam naturæ, probando non videri neceſſariam talem coaſſiſtentiam, prob. Stante principio agendi perfecto, & completo non eſt opus aliquo alio vlteriori ad agendum: ſed per Henricum voluntas non recipit à natura principium operandi, ergo de sè ſola ſufficit, & non erit neceſſaria talis coaſſiſtencia. Secundo, quando aliqua ſic ſe habent, vt ſecundum prius, & poſterius concurrãt ad actiõnẽ, id, quod eſt prius, principalius concurrit: ſed eſſentia, ſeu natura eſt prior voluntate, ergo concurret cum voluntate tanquam quid principalius, & voluntas de sè tanquam quid minus principale: ergo contradictio eſt, vt concurrat tanquam, vt coaſſiſtens, ſeu concomitãs, & non vt præueniens. Tertio, per Henric. à parte rei, nulla eſt differentia inter voluntatem, & naturam, niſi ſolius rationis: ergo male attribuit vni, quod negat alteri.

4 His actis, dicimus primo, *Voluntas diuina, eſt vere principium productiuum Spiritus ſancti*. Eſt concluſio de fide: & paſſim infra probabitur. modo ſufficit, quod cum ipſa habeat diuinam Eſſentiam ſibi præſentem ſub ratione obiecti actu infinite amabilis, conſtituitur ſub ratione voluntatis fæcundæ, & conſequenter ſub ratione principij productiui. Suadetur ex Auguſt. qui 5. de Trin. cap. 14. ait *Spiritus ſanctus exit à Patre, & Filio non quomodo natus, ſed quomodo datus*: exire vero per modum doni, eſt produci per modum voluntatis. Confirmatur, quia dono competit, vt ex radice prodeat amoris, vt eſt ſuprà deductũ loquendo de dono: amor autem eſt partus voluntatis. Item voluntas creata poteſt producere amorem creatum ſibi adæquatum, ideſt, talem, ac tantum, ad quantum poſſunt ſe extendere vires voluntatis creatæ; ergo voluntas quoque diuina poterit producere amorem ſibi adæquatum: at voluntas eſt infinita, ergo amor productus erit infinitus: ſed amor productus non eſt accidens inhærens, vt in nobis, ergo erit amor ſubſiſtens, & conſequenter erit amor perſonalis, & hic eſt Spiritus ſanctus Denique principium ſimpliciter productiuum, & perfectum, & non præhabens terminum productum ſibi adæquatum, poteſt producere terminũ ſibi adęquatum: ſed in Deo reperitur volũtas ſub ratione principij productiui perfectiſſimi amoris, & ſine imperfectione vlla, & nõ pręhabet terminum adæquatum productum, ergo poteſt producere illum: hic autem erit Spiritus ſanctus.

5 Secundo dicimus, *Voluntas diuina eſt principium communicandi naturam, & producẽdi Spiritum ſanctum non quatenus abſolute ſola voluntas eſt, ſed quatenus infinita eſt*. Traditur à Scoto vbi ſupra. Declaratur, voluntas creata non communicat naturam nec producit ſuppoſitum, vt conſtat: voluntas diuina, & communicat Eſſentiam, & producit Spiritum ſanctum: hinc autem primo deducitur, vt communicare naturam non competat voluntati, vt abſolute voluntas eſt, alias competeret etiam voluntati creatæ: ergo non competit voluntati, vt indifferens eſt ad voluntatem creatam, & increatam. Inſuper amor, quem voluntas creata producit, eſt accidens: quem vero producit amor voluntas diuina, eſt ſubſtantia: amor ille eſt inhærẽs, hic per ſe ſubſiſtẽs; ille ſeparabilis, & eſſẽtialiter diſtinctus à ſuo principio, hic eſsẽtialiter idem, & inſeparabilis à diuina volũtate; ergo non currunt pariter in ratione amoris producti diuina voluntas, & creata. Quod ſi ratio poſtulatur, ea erit *infinitas*; Cur ergo voluntas Dei Naturam communicet, & Spiritum ſan-

Voluntas qua infinita, eſt productiua perſonæ.

Digitized by Google

ſanctum producat, id propenit ab infinitate.

Idem.

6 Declaratur amplius, diuina voluntas eſt infinita, Eſſentia eſt infinita, & terminus productus eſt infinitus: ſtante infinitate ex parte voluntatis, & obiecti, ſequitur, vt voluntas adæquetur obiecto: ex tali autẽ adæquatione ſequitur, vt partus quoque productus ſit adequatus voluntati, & obiecto: quod ſi omnimoda contingit ex parte omnium adæquatio, mirum non eſt, ſi communicet naturam, & producat ſubſiſtẽtem amorẽ, ergo infinitas eſt ratio cõmunicãdi naturã.

Idem.

7 Dà oppoſitum, da quod voluntas diuina ſit finita, vtrum diuinam poſſet communicare naturam, & Spiritum ſanctum producere, minime quidem, quia finita potentia non poteſt exhaurire, vt ſecundum Henricum loquar, infinitum obiectum; nec poteſt ſuper infinitum potentia finita; igitur quia diuina voluntas eſt infinita, merito, quatenus obiecto adæquatur infinito, communicat ipſum infinite, & modo perfectiſſimo, quo communicabile eſt: ſed diuina natura eſt ſecundum eſſentiam, omneſque ſui perfectiones, communicabilis Spiritui ſancto, ergo diuina voluntas *ipſam* perfectiſſime communicat Spiritui ſancto, & ſic producit Spiritum ſanctum. Denique voluntas diuina amat Eſſentiam tanto amore, quanto amabilis eſt: eſt vero amabilis amore infinito, ergo cum ei adæquetur; producit amorem infinitum. infintas igitur erit ratio communicãdi Naturam, & Spiritum ſanctum ſpirandi à diuina voluntate, non vt præciſe voluntas eſt, ſed vt *infinita* eſt. Confirmatur, quia voluntas finita non producit ſuppoſitum, nec ſubſtantiam, ſed inhærens accidens.

Voluntas finita non producit ſuppoſitũ, ſed accidẽs

Obſtatur.

8 Dicea, infinitas eſt modus intrinſecus, ſed modus intrinſecus non variat naturam, cuius eſt modus, ergo illa non erit ratio, propter quam voluntas Diuina communicat Naturam, & non voluntas creata: Reſpon. modo, relictis alijs expoſitionibus propoſitionis illius, quia non faciunt ad rem, quod modus intrinſecus licet non variat eſſentialiter, variat tamen modaliter, & ideo licet voluntas Diuina, & creata vniuocentur in re, non tamen in modo operandi, quapropter ſoli Diuinæ competit voluntati, communicare Naturam, quia producendo amorem modo infinito communicat conſequenter id, quod eſt infinitum, & cum ſit infinita ſubſtantia, cõmunicat infinitã ſubſtantiã, & cum amor eius non ſit accidẽs, ſed ſubſtantia & ſubſtantia infinita, ideo communicat naturam infinitam: cum autem amor Creaturę ſit accidens, & voluntas ſit ſubſtantia, non poteſt mediante accidente præcipue finito, producere, & communicare ſubſtantiam: tum etiam quia accidens non eſt principium ſubſtantiæ, vt ſupponimus ex phyſicis.

Occurritur

Modus nõ variat naturam, cuius eſt modus accidẽ.

Voluntas creata, & increata vniuocantur in re, non in modo operandi.

Arguitur.

9 Arguitur contra. Voluntas eſt potentia actiua in creatis, & non factiua. ergo in Diuinis voluntas erit operatiua, & nõ ꝓductiua: probatur cõſequẽs, ſicut in creatis ſe hebet potentia factiua, & actiua; ita in Diuinis ſe habet potẽtia operatiua, & productiua, ſed potẽtia actiua in creatis præſupponit obiectũ, & habet actũ immanẽtẽ; factiua ꝓducit terminũ, & babet actũ trãſeũtẽ. Ergo in Diuinis potẽtia operatiua habet immanẽtem: & productiua non præſupponit terminum, & habet actum tranſeuntem. Ergo talis operatio non remanet: quod ſi non remanet in Diuinis, nec remanebit terminus: vel ſi eſt potentia productiua, producet terminum, ſeu formam recipiendam in ſubiecto: & ita non poterit producere perſonam ſubſiſtentem. Reſpondetur, potentiã productiuam, actiuam, & factiuam eſſe quid inferius ad potentiam in ſe: & potentiam productiuam eſſe communem ad actiuam, & factiuam; omnis autem potentia productiua, vel eſt actiua tantum: vel ſi eſt factiua, vel quidem terminus eius recipitur in aliquo, vel in nullo, & ſic erit quid per ſe ſubſiſtens: ſi potentia productiua erit actiua, habebit actum immanentem in ſe receptum: ſi autem factiua primo modo, erit receptum in alio, vt forma in materia: neutro tamen modo voluntas Diuina producit, quia non infumatur ab actu ſuo

Potentia productiua eſt quid cõmune ad actiuam, & factiuam.

imma-

immanętemec etiam recipitur actus ſuus in alio ; & hi duo modi agendi reperiuntur in Creaturis, quibus cõpetit potentia actiua, & factiua: voluntati autem diuinę, ſicut, & intellectui, competit potentia productiua tertio modo, prout eſt productiua alicuius tertij ſubſiſtentis, atquę in nullo alio recepti : & ita producit Spiritum ſanctum.

Voluntas non fertur niſi in præcognitum Declar.

10 Quæres, quomodo poterit voluntas eſſe principium Spiritus ſancti, cum Spiritus ſanctus non præſupponatur ad eam: Ratio dubitandi eſt, quoniam *voluntas non fertur, niſi in præcognitum* : vt habet Auguſt. lib. 15. de Trinit. cap. 21, vel ergo voluntas non erit principium eius productiuum, vel Spiritus ſanctus ęrit præcognitus ante voluntatem, & itá præcognitus ãtequã produceretur. Tũc vlterius quæro, qua cognitione pręcognoſceretur, aut intuitiua, aut abſtractiua: non primo modo, quia intuitiua cognitio eſt rei præſentis in ſua præſentia, ſeu exiſtentia. Sed Spiritus ſanctus ante voluntatem non eſt, quia producitur per eam, nec ſecundo modo, quoniam talis eſt imperfecta, & obſcura, quę Deo non competit. Reſpond. regulam illam Auguſt. & Ariſt. *voluntas fertur in præcognitum* intelligi neceſſario de præcognitione *obiecti*. non autem de præcognitione *actus* voluntatis circa obiectum: eſt namque neceſſarium primum, & non ſecundum: vt verbi gratia ſi proponitur mihi obiectum amandum, ęſt quidem neceſſarium, vt intellectus præcognoſcat obiectum; non autem eſt neceſſe, vt præcognoſcatur actus amoris antequam producatur à voluntate: ita Pater, & Filius ſpirando per voluntatem, ſufficit quidem, vt præcognoſcant obiectum, de quo ſpiratur Spiritus ſanctus, nempè Diuina Eſſentia, non autem eſt neceſſe, vt prę cognoſcatur amor ipſe ſpiratus, & hęc ſit prima reſpõſio. Reſp. ſecundo. Ante ſpirationẽ, Patrẽ, & Filium præcognoſcere Spiritũ ſanctũ, nõ abſtractiuè ſed clarè, & intuitiuè, & hoc nõ in ſeipſo, quia adhuc non intelligitur habere eſſe; ſed præcognoſcitur in Eſſentia Diuina; omne autem quod

Spiritus á p æcognitus ãtequã ſpiratus.

ex Eſſentia cognoſcitur, dicitur intuitiue cognoſci, ex regula in ſuperioribus tradita, quod intuitiua cognitio vel eſt obiecti præſentis in ſua exiſtẽtia, vel contenti in Diuina Eſſentia tanquam in perfectiſſimo repreſentante & eminenter continente, ita ſe habet Eſſentia Diuina penes Spiritũ ſanctum: ita Sotus hoc in loco.

Finitas, & infinitas, quid præſtant volũtati.

11 Dices aduerſus ſecundam Concluſionem, quid facere poterit infinitas illa in Dei voluntate, cum non aliud præſtare queat, quam intenſionem actus: at magis, minuſque intenſe producere, non variat eſſentiam, & naturam potentiæ, ergo nec infinitas erit ratio communicandi, nec finitas impediet. Reſpond. infinitatem facere, vt principium productiuum poſſit attingere adæquate obiectum, & terminum producibilem: & è oppoſitum, & finitas potentiæ creatæ non attinget; Ratio, quia potentia per infinitatem adæquatur obiecto infinito, & per finitatem inadæquatur: Stante vero adæquatione, producit infinita voluntas ſuppoſitum æquanimiter infinitum, & communicat naturam infinitam, & modo infinito: ſtante autem inadæquatione ex parte voluntatis non poterit communicari natura, & produci ſuppoſitum etiam finitum.

12 Dices, voluntas creata, quia eſt finita ſaltem producet ſuppoſitum finitum, ſicut voluntas infinita producit infinitum. Reſpond. negatur pariter; volitio namque, & actio voluntatis creatæ eſt accidens; nullum vero accidens eſt principium productiuum ſubſtantiæ, item ex non ſubſtantijs non fit ſubſtantia : cum vero volitio, quia accidens, non adęquetur tum principio ſubſtantiali, tum termino ſuppoſitali, mirum non eſt, ſi non producat ſuppoſitum, quod eſt ſubſtantia.

13 Dices demum, omnis voluntas eſt productiua, ergo infinitas non erit ratio producendi. Reſpond, concedo, quod omnis voluntas eſt productiua, abſolute loquendo, & in genere ſuo; etenim etiam creata voluntas producit volitionem: at non omnis voluntas eſt productiua ſuppoſiti

ſub-

ſubſtantialis, & communicatiua naturæ, ſed ſolummodo infinita: omnis ergo erit productiua, ſed ſine termini ſubſtantialis, vt in finita, ſiue accidentalis, vt finita reddendo ſingula ſingulis.

QVÆSTIO VI.

Vtrum voluntas diuina ſit principium producendi Spiritum ſanctum libere, naturaliter, & neceſſario.

Sententia Thomiſt. de volũtate ut volũtas eſt, & vt natura.

1 Viſo Spiritus ſancti principium eſſe voluntatem; modo quæritur vtrũ voluntas ſit eiuſdem principium naturale, an liberum, an neceſſarium. Thomiſtæ ex D. Thom. 1. part. quæſt. 41. artic. 2. colligunt eſſe principium tum liberum, tum naturale: ſpectant enim voluntatem dupliciter, vel vt volũtas eſt, vel vt natura eſt, vt voluntas quidem eſt, principium erit liberum; vt natura verò, naturale. Ex aduerſo Scotus 1. d. 2. quæſt. 7. & quodlib. 16. D. Bonau. 1. d. 19. OKam, Gabr. Marſil. Baſſol. ad eum loc. cum cæteris Scotiſtis negat principium eſſe naturale, affirmãs principium eſſe liberum, & neceſſarium.

Voluntas eſt principium neceſſarium Spiritus ſancti

2 Initio non probamus ſententiam aduerſariorum exiſtimantium, idem eſſe *neceſſarium*, & *naturale*: falluntur autem: & profecto, aliud eſt quærere, vtrum voluntas ſit principium *naturale*: aliud vtrum ſit principium *neceſſarium*: de ſecundo nemo diſcrepat, & eſt de fide, voluntatem eſſe Spiritus ſancti principiũ neceſſarium: prob. Spiritus ſanctus eſt Deus: ſed Deus eſt neceſſe eſſe, ergo voluntas eſt principium Spiritus ſancti neceſſarium. Item diuina voluntas habet potentiam operatiuam, qua neceſſario operatur ad intra per amorem eſſentialem amando Deum; ergo habet quoque potentiam productiuam, qua neceſſario producat Spiritum ſanctum. Circa hoc ergo non eſt controuerſia; De primo autem oritur lis, vtrum in tali productione ſit principiũ naturale. Hæc duo aliq. cõfundunt, vt Thomiſtæ, ſed immerito.

Naturale ſumptum multipliciter.

3 Inſuper, naturale ſumitur, vel pro eo, quod procedit, iuxta *inclinationem naturæ*: vel prout opponitur *principio libero*. Primo modo opponitur *Violento*, ſicut etiam *Neutro*. opponitur quidem *neutro*, quoniam eſt *determinatum ad vnum*, igitur non erit *neutrum*: natura namque eſt determinata ad *modum agẽdi vnum*, ergo non habet modum agendi *neutre*, & *indifferenter*. opponitur quoque *violento*, quia ex definitione violenti, *Violentum eſt illud, cuius principium eſt extra, non conferente vim paſſo*, ergo vbi paſſum habet *vim*, ideſt *naturalem inclinationem*, ibi non eſt violentum; Igitur ſumptum naturale pro principio operante iuxta naturale inclinationem, excludit violentum, & opponitur ei. Hoc modo dicimus Hominem naturaliter diſcurrere, Brutum, Equum, Leonem, Bouem, naturaliter mugire, nitrire, rugire; intellectum naturaliter intelligere: ſicut etiam voluntatem naturaliter operari libere; Ratio, quia connatura-

 le eſt

le eſt intellectui intelligere, Equo nitrire, & ſic de ſingulis; & id neceſſario à ſui natura, & naturali propenſione; ita connaturale erit voluntati operari libere, & hoc ex ſui natura, quia talis eſt naturæ, vt operetur libere. Secundo modo ſumptum, naturale eſt illud, quod ex ſui ratione formali intrinſeca eſt *determinatum ad vnum*, nempe ad *modum agendi vnum*: quo ſtante excluditur indifferētia, excluditur etiā & libertas ad vtrūlibet, imò excluditur libertas ipſa abſolute, ſeu abſolutus modus agēdi nō coacte, ſed libere: libertas n. excludit determinationē oppoſiti violēti.

Indifferentia an de eſſentia volūtatis.

4 Expendendum item omnino eſt, verum indifferentia ad oppoſita, tum contraria, tum contradictoria, ſit de eſſentia voluntatis (loquimur autem in ordine ad ſubiectam materiam de Spiritu ſancto, non intendentes ſermonem vertere ad controuerſias de auxilijs, de quibus modo nihil intēdimus intētare, nec alicui præiudicare) Et quidē dicere indifferentiā, & indeterminationē eſſe de eſſentia voluntatis, idē eſt dicere, ac Deū eſſe indifferentē, & indeterminatum aliquando, ſaltim in actu primo, ad amādū ſeipsū: ſed quis hoc dicet, cū neceſſario neceſſitate abſoluta, & neceſſitate omnimodę ineuitabilitatis amet ſeipsū. Itē ſi indifferētia eſt de eſſētia volūtatis, ergo Pater, & Filius fuerūt aliquando indifferētes, & indeterminati ad producendum Spiritum ſanctum per voluntatem: licet vero dicas, nuſquam locum habuiſſe talem indifferentiam in Deo, nihilominus hoc non effugies, quod ſaltim in actu primo eius voluntas erit indifferens, vel ſaltim poſſet concipi vere ſine contradictione, & abſque mendacio in actu primo eſſe indifferentem: at hæc dicunt imperfectionem repertam in ſola voluntate creata: igitur negandum eſt indeterminationem, & indifferentiam eſſe de abſoluta, & intrinſeca ratione voluntatis etiam, vt prædicabilis de diuina, eſt vero determinatus omnino Deus, & ad amandum, & ad ſpirandum, determinatus, inquam, ab intrinſeco principio libero eſſentiali, ergo non eſt indifferens ad amandum, & non amādū; ad ſpirandum, & non ſpirandum.

5 Dices, argumentum concludere de voluntate, vt diuina eſt, non autem de voluntate in ſè, vt voluntas eſt prout ad diuinam, & creatam voluntatem communis eſt: nam primo modo non erit de eius eſſentia indifferentia, ſed bene ſecundo modo: Sed contra arguitur, quia non eſt Metaphyſice, & Logice dictum, arguitur autem, Prædicata ſuperiora vniuerſaliora, atque eſſentialia non poſſunt, ſeparari ab inferioribus, ita vt non ſint de eſſentia eorum; nec n. inferiora poſſunt eſſe ſine ipſis, cū illa ſint de intrīſeca, & eſſētiali ratione conſtitutiua eorum; ſed per tè indifferentia eſt de intrinſeca ratione voluntatis in ſè, ergo erit de intrinſeca ratione ōnis volūtatis inferioris ad illā in cōmuni, & in ſè. Aſſumptū patet, Rationalitas eſt de intrinſeca ratione hominis in ſè, & in cōmuni; ergo eſt de intrinſeca ratione volūtatis in ſè, ergo erit de intrinſeca ratione ōnis hominis in particulari: ſi, igitur indifferentia eſt de intrinſeca ratione volūtatis in cōmuni, ergo erit de ratione intrīſeca omnis volūtatis in particulari, & ita tū volūtatis creatæ tū diuinæ; erit ergo Dei voluntas indifferēs ad amandū & nō amandū Deū; ad ſpirandum, & non ſpirandū.

Libertas eſt de eſſentia voluntatis.

6 Quod ſi petas, ſi de ratione intrinſeca voluntatis non eſt indifferentia, quid ergo erit de eius ratione, Reſpond. erit libertas: & ita eſt, quia adeo voluntas eſt libera, vt ſit eſſentialiter libera: alias ſi libera non eſſet, vtique voluntas non eſſet, ex Anſelm. & Auguſt. libertas autem, quæ de intrinſeca eſt ratione voluntatis, vt voluntas eſt, appellatur libertas eſſentialis, & libertas ſimpliciter, & hæc dicit perfectionem: & quia eſt perfectio ſimpliciter, ideo ponitur in Deo: libertas autem contradictionis & contrarietatis, ſunt conditiones ſiue voluntatis creatæ, quia poteſt ſe habere indifferenter ad vtrumlibet, tum voluntatis increatæ, ratione non quidem obiecti diuini, ſed ratione obiecti creati, de quo poteſt facere ſiue contradictorie, ſiue contra-

Indifferentia cōditio modi agendi.

tie quodcunque libuerit: nō quidem ad intra, quia non poteſt ſpirare: ſed ad extra quia poteſt creare, & non creare; poteſtque de creatura diſponere ad nutum voluntatis ſuæ.

Idem confirmatur. 7 Et hinc reſtat, quod cum indifferentia non ſit de ratione intrinſeca voluntatis in sè, ſit nihilominus conditio accidentalis voluntatis, ſeu quid accidentaliter conſequens ipſam voluntatem: patet de voluntate creata, ad quam conſequitur ipſa indifferentia, & indeterminatio, itaut ipſa, & non diuina, ſit indifferēs, & indeterminata antequam determinetur, ad contradictoria, ad diſparata, & contraria, penes quodcunque obiectum tum creatum, tum increatum; poteſt namque amare, & non amare, & quantum eſt ex ſe odiſſe Deum: ita etiam circa obiectum creatum: diuina autem circa obiectum increatum non ſe habet indifferenter, quia neceſſario neceſſitate ſimpliciter, quæ dicit perfectionem ſimpliciter, amat Deum, & ſpirat Spiritum ſanctum: circa vero obiectum creatum ſe habet indifferenter, indifferentia vero eſt ſolummodo obiectiua, nō formalis: obiectiua, quia libera eſt ad faciendū de creatura quodcunq; libuerit, ſiue dādo, ſiue negādo ei eſſe: non autem formalis, quia non habet actuum ſuorum pluralitatem: & viciſſitudinem, vt voluntas creata eſt, ergo indifferentia conditio voluntatis quidem creatæ, non autem ratio eſſentialis conſtitutiua voluntatis in sè, ne demus Deum eſſe indifferentem ad amandum, & non amandum ſeipſum: ad ſpirandum, & non ſpirandum, alias Spiritus ſanctus eſſet ens contingens, & non neceſſarium.

Libere agere quid. 8 Hinc vero diſtinguimus inter hæc duo, aliud namque eſt loqui de libertate, aliud de *arbitrio*: & quidem libertas in sè abſolutè tenta, eſt modus agendi oppoſitus modo agendi violenter: itaque liberè agere idem eſt, ac non agere per modum naturę: idem eſt, ac agere eligibiliter: idem eſt, ac non eſſe aliunde, ſed à ſeipſo determinatum pro ſui libertate ad agendum: & licet determinatum ſit quandoque ad vnum, nihilominus determinatio talis erit à voluntate eadem: vt licet Dei voluntas ſit determinata ad Deum amandum, & ſpirandum, tamen talis determinatio libera eſt, quia eſt à principio voluntatis intrinſeco, non autem extrinſeco, alias eſſet violentum. hæc de libertate, vt libertas ſimpliciter eſt: loquendo vero de libertate, prout libertas arbitrij eſt, illa vtique conſiſtit in indifferentia, & ideo appellatur libertas arbitrij, quia in eius poteſtate eſt, & arbitrio, faciendi quodcunque libuerit: Penes Spiritum ſanctum producendum, & Deum amādum eſt quidē in ipſo Deo libertas, quam vocant Scotiſtæ libertatem *ſimpliciter*, & *eſſentialem*, non tamen libertas *arbitrij*; quatenus eſt de rè contingenti, & mutabili in alteram partem contradictionis, alias poſſet amare, & non amare Deum: ſpirare, & non ſpirare Spiritum ſanctum: fertur tamen libertas arbitrij in obiectum creatum, dè quo facere poterit quidquid libuerit libero arbitrio Dei.

Libertas et arbitriū.

9 His actis, dicimus primo diuiſionem illam voluntatis in voluntatem, & naturam, eſſe inutilem, & non veram. Dicimus vero reddendo ſingula ſingulis, quod ſumpta natura pro principio agendi conformiter ad cuiuſque naturam, talem diſtinctionem non reſpuimus, vt dictum eſt; ſed refutamus illam ad ſenſum Thomiſtarum: eſt Scoti vbi ſupra fundamentum vero huius aſſertionis ſit, quod naturæ voluntatis, vt natura eſt, nulla competit actio; ratio, quia agere competit potentiæ voluntatis, quæ potentia eſt ipſa voluntas: natura autem nil aliud indicat, niſi inclinationem, & propenſionem, & propterea appellatur natura quia inclinatio talis eſt naturalis. Ex hoc autem arguitur, Natura non dicit potentiam, & principium operandi, ergo falſo aſſerunt voluntatem diuinam, vt natura eſt, operari, & producere Spiritum ſanctum; antecedens patet ex dictis, quia na-

Voluntas vt natura, impugnatur.

tura, vt ſic, non dicit, niſi naturalem inclinationem, Confirmatur primo, q̃a *Natura dicitur de principio paſſiuo non actiuo*: igitur Natura, vt natura, non habet rationem, & principium operandi. Confirmatur ſecundo, quia ſequeretur, naturalem inclinationem lapidis ad deſcendendũ deorſum eſſe actũ elicitũ ab aliqua potẽtia operatiua lapidis, id vero falſum, cũ natura eius non importet, niſi naturalem illam propẽſionem in actu primo, deductum tamen ad actum ſecundum à grauedine, vel à motore extrinſeco, Probatur etiam. Sicut ſe habet naturalis appetitus intellectus ad intelligendum, ita ſe habet naturalis appetitus volũtatis ad volendum; ſed intellectus non operatur per inclinationem naturalem præciſe, niſi accedente potentia formali intellectiua, ergo, & voluntas non operabitur, vt natura eſt præciſe, ſed vt potentia eſt volitiua.

Natura dicitur de principio, non actiuo ſed paſſiuo,

10 Rurſus, modus agendi naturaliter, & modus agendi libere ſunt differentiæ ſpecificæ oppoſitæ; ergo non poſſunt competere eidem voluntati, ergo diuina voluntas, vel erit in operando ſolummodo libera, vel naturalis ſolummodo. antecedens probatur ex Ariſt. 9. met. t. 6. qui diſtinguit liberum a naturali tanquam differentias omnino pugnantes, & oppoſitas. Reſpondet Bann. modum agendi naturaliter præciſe, vt in Brutis, & modum agendi libere præciſe, vt in Rationalibus, eſſe quidem oppoſitos modus, quia modus vnus nõ ſtat cum altero; vbi autem reperitur vterque modus non repugnat eſſe ſimul: ita ſe habet Dei voluntas, in qua ſimul adeſt vterque modus agendi naturaliter, & libere. Contra arguitur, primo, quia gratis id dicit, & non eſt maior ratio cur vterque modus ſtet ſimul in Deo, & nõ in Creaturis: Vbi namque aliqua ex ſuis intrinſecis rationibus formalibus pugnat, vtique in quocunque ſecundum tales rationes, nec poterunt eſſe ſimul; pugnant vero ſecum inuicem modi iſti, ergo etiam in Deo pugnant: probatur maior, quia vbicunque ſint, ſemper retinent ſuas naturas: vt albedo, & nigredo, in quocunque ſint, ſemper pugnant; Item obſtatur, Aut voluntas, vt natura, eſt eadem cum voluntate, vt voluntas eſt, aut diſtincta ratione, vel formaliter: ſi ſunt prorſus idem, ergo modus agendi naturaliter, eſt modus agendi libere: nec diſtinguendum erit amplius de voluntate vt voluntas, & vt natura: ſi ſecundum, aut diſtinguuntur ratione, & redit idem inconueniens, quia à parte rei erunt prorſus idem diſtinctione pendente à ſolo intellectu, & ratione: non quidem diſtinguentur formaliter, cum negent diſtinctionem formalem.

Modi agendi libere, et naturaliter ſunt differentiæ ſpecificæ oppoſitæ.

Effugium Bannes.

Arguitur.

11 Dicent, modos iſtos non eſſe omnino, & prorſus diſtinctos, ſed cenſebuntur vnus, & idem prorſus, tamen ordinatos inuicem, vnus ad alterum, & alter erit fundamentum alterius, vt modus agendi per naturam, erit fundamentum modi agendi libere; Exemplum de Anima intellectiua, intelligente quidem principia ſine diſcurſu, concluſiones autem cũ diſcurſu, & nihilominus vna erit anima, & intellectus vnus. Sed contra obſtatur, quia non eſt par ratio de intelligere, cum diſcurſu, & ſine diſcurſu, ac de modis agendi libere, & naturaliter; ſiquidem, intelligere cum diſcurſu, & ſine diſcurſu opponũtur diſparate, & accidentaliter: producere autem Spiritum ſanctum per modum naturæ, & libertatis ſunt differentiæ ſpecificæ oppoſitæ.

Effugium aliorum.

Refellitur.

12 Reſpondet Caie. modos iſtos nõ opponi ſpecifice, quoniam tẽdunt ad idem prorſus obiectum formale: diſtinctio autem ſpecifica modorum operandi ſe tenet penes obiecta diſtincta: at vero modus producendi per naturam, & liberè habet terminum prorſus eundem. At obijcitur contra, oſtendendo doctrinam illam eſſe falſam, & probat. ad idem prorſus obiectum poteſt tendere voluntas, & intellectus ſub eadem prorſus ratione formali, vt intelligendo ens, ſub ratione veri, & voluntas amando illud ens etiam ſub ratione veri, & nihilominus ex vnitate obiecti formalis, falſum erit colligere modos iſtos potentiarum ſpecificè diſtinctarum eſſe eiuſdem rationis, ergo voluntas

Caetan. reſponſio eliditur.

vt

vt natura, & eſt libera; ſeu modus agẽdi per modum naturę, & per modũ libertatis eſſent differentiæ ſpecificæ omnino oppoſitæ.

Arguitur. 13 Denique arguitur. Vel iſta natura ſumitur pro principio oppoſito libertati, vel ſumitur quatenus eſt quid commune indifferens ad principium liberum, & naturale: non primum, vt probauimus: tum quia, vt natura eſt, non operatur: tum etiã quia modus agendi per naturam non ſtat cum voluntate: Nec eſt concedendum ſecundum, quia non poſſet operari: probatur quoniam actio ſingularis requirit principium determinatum: & ſingulare; ergo natura, vt eſt communis, & indifferens, non poteſt habere rationẽ principij productiui, niſi cõtrahatur ad ſuum ſingu-

Scot. quol. 16. lare. Vide etiam Scot. Quodl. 16.

Spiritus s. non producitur naturaliter. 14 Hinc infertur Prima Concluſio. Spiritus ſanctus non producitur naturaliter: Concluſio hæc remanet probata hucuſque, quia voluntas, vt natura, non eſt principium productiuum: Dices productio Spiritus ſancti eſt naturalis, ergo Spiritus ſãctus producitur naturaliter: Reſpondimus diſtinguendo antecedens; illud enim *naturale*, poteſt multipliciter ſe tenere, vel namque *natura* ſumitur extenſiuè, prout extenditur ad omne ens, immo etiam ad negationes, & priuationes, vt docet Scotus quolib.

declaratur 16. litt. R. & ſic vocamus, atque dicimus naturam voluntatis, & naturam negationis, &c. Alio modo ſumitur ſtrictè prout idem importat, ac modũ agendi; ſeu principium operandi *per modum naturæ*, prout diſtinguitur contra principium agendi *per modum libertatis*: vel clarius ly *naturaliter*, vel accipitur pro habitudine, & conformitate, *ad principium productiuum*: vel ſecundo pro *principio pro ducitiuo per modum naturæ*: Primis quidem duobus modis, ſpiratio vocari poteſt naturalis; & Spiritus ſanctus dici poteſt produci naturaliter, negamus autem id concedendum eſſe in poſterioribus modis.

Spiritus s. producitur neceſſario. 15 Secunda Concluſio: Spiritus ſanctus producitur neceſſario: ſupponendum autem pro Concluſione iſta, multiplicem eſſe neceſſitatem: alia namque eſt neceſſitas *coactionis*, & *violentiæ*: alia eſt neceſſitas *immutabilitatis*: & hæc excludit poſſe oppoſitum ſuccedere ei, quod ine ſt: tertiò denique eſt neceſſitas *ſimpliciter*, & *abſoluta* ſeu neceſſitas omnimodæ *ineuitabilitatis*, & hæc non ſolum excludit potentiam ad oppoſitum, verũ etiã indicat omnimodã repugnantiam ad ipſum oppoſitum: Prima neceſſitas de ſe patet, quam diffinit Ariſtot. cum dicit *Violentum eſt illud cuius principium eſt extra non conferente vim paſſo*; ideſt ſubiecto nullam habente inclinationem ad id, hæc vero excluditur omninò à Deo, quia importat triſtitiam, atque prædominiũ, & coactionem. Deus autem ſemper beatitudine fruitur, & nullus reſiſtere valet ſuæ voluntati: ſecundę neceſſitatis exemplum ſit pænes Beatos, qui ſemper erunt, atque neceſſario, Beati, neceſſitate tamen immutabilitatis, non quod non potuerint damnari, atque carere beatitudine, ſed quia ſtante decreto peremnitatis beatitudinis, numquam Deus determinabit oppoſitum, poſtquam decreuit ipſos beatificare: tertia verò exemplificatur in eodem Deo penes ſemet ipſum, qui adeò neceſſario ſeipſum amat, vt repugnet euenire oppoſitũ: & numquam poſſibile fuit, vel foret eſſe in oppoſito, etiam de ſui potentia abſoluta: hoc præſuppoſito, Spiritus ſanctus producitur neceſſario nõ prima neceſſitate, quia nihil triſte in Diuinis, & nihil coactum, Nec quidem neceſſitate ſecunda, quia ſequeretur, quod aliquando potuerit non produci, Beatus enim ante decretum non erat neceſſarium, vt præordinaretur ad beatitudinem, at Spiritus ſancti ſpiratio ſemper fuit neceſſaria, remanet igitur, vt neceſſario ſpiretur neceſſitate ſimpliciter, ac ineuitabilitatis; quia adeò neceſſario ſpiratur, vt nunquam potuerit euenire oppoſitum: ſuadetur verò breuiter Concluſio ex dictis: Spiritus ſanctus eſt Deus: ſed Deus eſt ens neceſſarium, ergo neceſſario ſpiratur: Denique da oppoſitum, & ſequitur ſpirari contingenter. Ergo erit Creatu-

Neceſſitas multiplex.

ras

ra: hic autem fuit error Eunomij hæretici: foret enim ens contingens, mutabile, dependens, & huius generis.

Spiritus s. producitur libere.

16 Tertio dicimus: Spiritus ſanctus producitur liberè. Vt verò intelligatur Concluſio, eſt diſtinguendum de multiplici libertate: Alia quidem eſt libertas *contradictionis*, alia *contrarietatis*, alia *complacentiæ*, & alia denique eſt libertas *eſſentialis*, ſeù libertas *ſimpliciter*; prima vocatur etiam libertas indifferentiæ: & eſt, qua mediante voluntas libera eſt ad velle, & non velle, atque indifferēs ad vtrumque: ſecunda, qua libera eſt ad contraria, ſeù contrariè oppoſita; vt velle, & nolle. Tertia de ſe patet, & de qua egimus ſupra: & denique quarta eſt ipſamet ratio formalis, immò eſſentialis voluntatis. Hoc ſuppoſito declaratur, & probatur Concluſio principalis; Spiritus ſanctus producitur liberè non libertate contradictionis, quia eſſet ens contingens; nec libertate contrarietatis, quia poſſet eſſe, & nō eſſe; nec ſolumodo libertate complacentiæ, quoniam ſequeretur Filium produci per voluntatem, & libere. Probatur quoniam ſupra diximus, voluntatem concurre ad productionem Verbi *complacenter*: ergo remanet, vt producatur liberè libertate ſimpliciter, quæ eſt libertas eſſentialis competens naturæ, & eſſentiæ voluntatis: quod idem eſt, ac dicere, Spiritum ſanctum produci per voluntatem, tamquam per principium liberum: Suadetur tamen breuiter; Amor producitur liberè à voluntate: ſed Spiritus ſanctus eſt amor ergo ſpiratur liberè. Item Spiritus ſanctus eſt donum: vt docet Eccleſia, atque D. Auguſt. dicendo *Filium naſci*, & Spiritum ſanctum *donari*: ſed donum gratuitum pendet à voluntate gratuita, ergo producitur liberè. Et denique voluntas non eſt principium productiuum, vt natura, ſed vt voluntas: at vt voluntas, eſt libera, ergo producitur liberè.

Libertas multiplex.

Spiritus s. producitur liber, & neceſſario.

17 Quarto dicimus; Spiritus ſanctus producitur liberè, & neceſſario: & hinc infertur, libertatem ſtare, & conuenire aliquando cum neceſſitate: Probatur primo ex Patribus, atque ex Auguſt. in Enchirid. vbi ſupra dicente, *Oportebant prius fieri hominem, vt bene poſſet velle, et male; nec gratis, vel fruſtra, ſi benè nec impune, ſi male.* loquitur autem de ſtatu primario: ſubſequitur verò: *Si erit, vt male velle non poſſit, nec ideò carebit libero arbitrio; multo quippe liberius erit liberum arbitrium, quod omninò ſeruire peccato non poſſit: neque culpanda eſt voluntas: aut namque voluntas non eſt, aut libera dicenda non eſt: quia beati etiam ſic volumus, vt eſſe miſeri non ſolum nolimus, ſed nequaquam velle poſſimus*: Ecce quomodo Auguſt. in ſtatu beatitudinis copulat neceſſitatem non peccandi vna cum libero arbitrio. Item Anſelm. de libero arbitrio cap. primo ſic habet, *Quod decet, & expedit, vt hoc amittere nequeat, liberior eſt quam ille, qui ſic habet hoc ipſum, vt poſſit perdere*; ergo voluntas quia non poteſt declinare à rectitudine, liberrima eſt: Sed voluntas Diuina Patris, & Filij neceſſario diligit Eſſentiam Diuinam: & neceſſario diligendo ſpirat: ergo liberè quoque diligit, & ſpirat. Probatur etiam ratione, Potentia operans circa vnum obiectum ordinatum ad alterum eſt operatiua circa vtrumque obiectum: ſed voluntas Diuina refert obiecta creata, & amat illa in ordine ad obiectum increatum, tamquam ad finem: ergo ſub eadem ratione eſt operatiua circa vtrumque; ſed circa volibilia creata ſe habet contingenter, & liberè; ergo circa obiectum increatū etiā ſe habet liberè, licet nō cōtingēter, & ità liberè amabit Dei Eſſentiā; Maior eſt Ariſt. 2. de Anima tex. com. 146. dicētis, *Potentia apponēs differentiā inter aliqua obiecta, cognoſcit vtrumque*: probatur etiam, perfectiones ſimpliciter ex D. Anſelm. ſunt compoſſibiles in eodem ſubiecto; ſed libertas eſt perfectio ſimpliciter, & neceſſitas in eſſendo, atque in amando in primo ente penes ſemetipſum eſt perfectio ſimpliciter; ergo ſtat ſimul neceſſitas, & libertas; Denique Diuina voluntas producit amorem liberè; eademque voluntas neceſſario fertur in vltimū finem; ergo reſtat Concluſio, neceſſitatem, & libertatem ſtare ſimul circa

Libertas ſimul, cum neceſſitate.

pro-

productionem Spiritus ſancti; vide Scotum litt. C. quolib. 16. in artic. 2.

Voluntatē neceſſario amare Deū cōtingit ex multiplici capite.

18 Quærit verò amplius ibi Scotus quomodo ſtare poterit, & quomodo poterit ſaluari libertas iſta, cū neceſſitate: huc uſque quidem probatum remanet ſimul coire vtrumque: res vero expoſtulat, vt fiat clarior, atque euidentior: pro ſolutione autem aduertimus, voluntatem aliquam neceſſario amare Deum, poſſe prouenire ex multiplici capite: Vel quidem ex ſumma perfectione voluntatis: vel ex eius ſumma rectitudine: vel ex eiuſdem infinitate: vel denique ex parte obiecti amabilis infiniti: & quidem conſtat obiectum infinitum expoſtulare, vt ametur infinitè: Inſuper voluntas Diuina eſt infinita; ergo adæquatur obiecto amabili infinito, amando illud infinito amore; Item voluntas de ſe eſt ſumme perfecta: ergo numquam declinabit à perfectiſſimo, & infinito amore Dei: & denique eadem voluntas eſt neceſſario recta, ergo neceſſario ſe conformat obiecto amabili, igitur ex his conſtat Diuinam voluntatem neceſſario amare Diuinam Eſſētiam, & hic amor eſt Spiritus ſanctus: ob idque ſpirabitur ſimul neceſſario, & libere. Quod ſi tamen aliquod iſtorum deficiat, vel ex parte voluntatis, vel ex parte obiecti, non ſequitur amor neceſſarius, nec infinitus: vt verbi gratia ſi voluntas Diuina terminetur ad obiectum creatum, quia obiectum hoc non eſt ſummè perfectum, nec infinitum, nec neceſſarium, ſed contingens, ideò Dei voluntas non amat illud ſummo amore, nec amore infinito, nec neceſſario: ſed contingenter: ita quoque ſi voluntas ſit finita, & obiectum infinitum: quia videlicet voluntas finita non eſt ſummè perfecta, nec eſt ens infinitum, nec neceſſarium, ideò amando Deum infinitum, non amat illum ſummo, & infinito amore, ac immutabili, ſed contingenter, & defectibiliter: Declaratur amplius neceſſitas iſta, & libertas ex eo, quod ſubdit Scot. *Voluntas Diuina à nullo determinatur, ſed ſeipſam determinat*, Ergo libera eſt: antecedens patet. Alias non eſſet libera; Item habet amorē ſuū eligibiliter, & delectabiliter: atq; hoc eodē modo ſe firmat in amore: Deniq; mouet ſeipsā ad amorē ex cognitione finis, vt finis eſt: quia verò eſt neceſſariò recta ideò neceſſariò elicit hunc amorem rectum erga Deum; ex quo excludimus, Agentia naturalia, quæ tendunt ad finem, ſed non liberè, quia non agunt propriè ex cognitione finis: excludimus etiā potentias ſenſitiuas, quæ neque ex propria cognitione finis mouentur; non enim propriè cognoſcunt finem, immò non mouent ſeipſas, ſed potius mouētur, & trahūtur ex obiecto: non enim *Bruta ſeipſa ducunt, ſed ducuntur*: ità Damaſc. lib. 2. de fide Ortodox, cap. 24 Ex his ergo conſtat qualiter, & quomodo Spiritus ſanctus procedat liberè, & neceſſariò: quam ſententiam ſequitur D. Bonauе. Riccard, & cæteri plures. His ſtantibus, ſequitur, quod voluntas Diuina amat libere, & neceſſario, etiam ſpirabit liberè, & neceſſario.

An D. Th. contrarius Scoto.

19 Verum verò nobis cōtrarius ſit D. Thomas, affirmant Thomiſtæ negant verò qui extra ſunt, vt Suarez Vaſquez, Rada, Fauentinus, & plerique: Docet namque in proprijs verbis D. Thom. Spiritum ſanctum produci liberè, non autem naturaliter per modum naturæ, niſi ſumēdo pro producere naturaliter, ipſam naturalem habitudinem, & inclinationem naturalem ad obiectum; quem etiam modum amplexati ſumus nos: cuius etiam Doctoris locos multa congerit idem Rada, ſed multò plura affert Fauent. atq; ex recentioribus alij cōtro verſiā eſſe exiſtimāt de ſolo nomine.

Neceſſariè & contingens an ſimul.

20 Ad faciliorem verò argumentorum in oppoſitum ſolutionem, immò quæſtionis totius breuiorem ſolutionem, aduertimus vnum ex eodē Scoto, & eodem quolib. litt. C. Neceſſarium, & contingens non opponi: & affertur inſtantia de agente naturali, ac neceſſario; ſiquidem agentia naturalia, atque neceſſitate naturæ operantia impediri poſſunt à ſua actione ergo naturalis neceſſitas, & contingentia ſtant ſimul; Aſſumptum patet de cauſis naturalibus ordinatis neceſſario

ceſſario ad generationem perfectam & completam, verum quia ſæpe impediuntur propter generationem monſtri; ideò dicendum, quò naturale, & contingens non opponuntur: Exemplũ etiam experimur de fornace Babilonis, in qua, ex Danielis, 10. ignis agebat quidem neceſſariò, & expendebat virtutem ſuam naturalem, qui nihilominus fuit à Diuina prouidentia ſuſpenſus, ne combuſſiſſet pueros; ergo iſta duo non repugnant: Confirmatur de caſu, & fortuna, quæ ſunt cauſæ contingentes impedientes curſum agentium naturalium, & liberorum: Item naturale, & liberum ſunt illa, quæ repugnãt, quia ex ſupra dictis, Agens per modum naturæ, & Agens à propoſito, non conueniunt ſimul: inſuper contingentia; & libertas ſtant ſimul, patet clariſſimè apud voluntatem creatam; patet etiam in ordine ad voluntatem Diuinam, quæ circa obiectum primarium ſe habet liberè: circa verò ſecundarium liberè, & contingenter: Denique neceſſitas, non quidem naturalis; de qua ſupra, ſed neceſſitas ſimpliciter, atque immutabilitatis, immo etiam ineuitabilitatis ſtat ſimul cum libertate; patuit de voluntate Diuina circa Diuinum obiectum, vt probauimus; Neceſſitas quoque immutabilitatis ſtat cum libertate, & contingentia: patet in Beatis, in quibus voluntas neceſſario, & liberè, atque contingenter, ſed vna cum tali neceſſitate, amat, & detinetur in fruitione obiecti diuini.

Liberè producit, ergo non neceſſariò an valeat.

21 His ſuppoſitis reſpondetur ad argumenta, & primò arguitur: voluntas per Scotum liberè producit Spiritum ſanctum, ergo non neceſſario: Reſpond. negando conſequens: quòd quidem ſequeretur, ſi produceret liberè libertate *contradictionis*, *vel contrarietati*: & ſi ipſius neceſſitas eſſet *naturali*: hæc enim cum libertate pugnat, non autem neceſſitas *ſimpliciter*; nec libertas *eſſentialis*.

Libere producit, ergo contingenter an teneat.

Dices. liberè producit, ergo contingenter: Reſpond. id eſſe verum, loquendo de voluntate creata: non autem de voluntate Diuina, quæ amat etiam neceſſariò. Reſpondemus ſecundo: voluntatem reſpicere, vel obiectum primarium, vel ſecundarium: ſi namque voluntas Diuina tendat in primarium, amat ſolummodo libere non contingenter, ſi verò in ſecundarium, liberè, & cõtingenter. Ratio primi eſt adducta ſuperius: & ratio ſecundi hæc eſt, quia in obiecto creato non reperitur omnis ratio boni, nec eſt ens ſummè perfectum, nec neceſſarium: ideò Diuina voluntas non neceſſario amat: Deus namque ideò eſt volitus, & amatus, quia eſt bonus; ſed Creatura non ideò à Deo volita, quia bona, ſed ideò eſt bona, quia volita à Deo, inquit Scotus: Tum etiã quia Diuina voluntas depẽderet ab obiecto creato, atque determinaretur ab illo, ſi neceſſario amaret illud.

Neceſſariũ & contingẽs ſũt differentiæ in cõpoſſibiles in ente; ſed non in modo operãdi

22 Dices; omne ens, vel eſt neceſſarium, vel contingens; ergo omne principium productiuum, vel producit neceſſario. vel contingenter, ergo non poteſt Diuina voluntas habere vtrumque modum operandi: ſi igitur producit neceſſario: ergo non operatur contingenter ad extra, & ſi producit ſolum contingenter, ergo vel non producit Spiritum ſanctum, vel producit eum contingenter; Reſpond. negando ſequelam: quoniam neceſſarium quidem, & contingens ſunt benè differentiæ entis: ita vt idem ens non poſſit eſſe ſimul neceſſarium, & contingens: attamen non eſt neceſſe, vt modos operandi faciat eſſe incompoſſibiles penes obiecta diuerſa, & ita Diuina voluntas erit quidem in ſe ens neceſſarium: ſed in operando, ſi referatur ad Deum operabitur neceſſario: ſi autẽ referatur ad Creaturã: contigenter.

Natura eſt determinata ad vnũ declaratur.

23 Dices: Natura eſt determinata ad vnum: ergo Diuina volũtas non habebit plures modos operandi liberè, neceſſario; & contingenter. Reſpond. mentem Ariſtot. eſſe, non quod natura ſit determinata ad vnum effectum; nam poteſt plures producere inadæquatos, viſquequo peruenerit ad adæquatum: ſed eſt determinata ad vnum nempe ad vnũ modum agendi: vt habet in primo

d.2.

d. 2. quæſt. 4. Scotus i ità ad propoſitum, ſi voluntas de ſe ſpectetur, eſt quidem determata ad vnum modum agendi per ſe, & primò: qui modus eſt liberè operandi: & hic modus eſt de Eſſētia volūtatis, vt diximus; quod ſi referatur ad obiecta, habebit plures modos agendi, vnde quatenus ordinata ad Deū, & Spiritū ſanctū, habebit modum agendi neceſſario, quatenus verò ad Creaturas, habebit vlterioré modum operandi, ſcilicet contingenter.

Natura eſt determinata ad vnū modū agendi per sè, & primo: ad plures verò per sè, nō primo.

24 Si inſtiteris: natura eſt determinata ad vnum modum agendi, ergo Diuina voluntas non poterit habere plures modos agendi. Reſpond. Naturam eſſe determinatam ad vnū agendi modum per ſe, & primò: eſſe autē determinatam ad plures modos agendi per ſe quidem; ſed non primò: & ita continget voluntati competere per ſe primo, modum agendi liberè circa quodcumque: deindè verò competere modos alios agendi, ſiue neceſſario, ſiue contingenter, attenta qualitate, conditione, & natura obiectorum ad quæ fertur.

25 Arguitur vlterius; Spiritus ſanctus producitur per voluntatem, ergo contingenter: probatur conſequens', communiter Patres, & Philoſophi docent, id, quod producitur liberè, & voluntarie, eſſe ens contingens; ita namque D. Hieronym. Ariſtotel. 3. ethicor. atque D. Auguſt. lib. 3. de libero arbitrio, & p. 2. *Illud inquit, eſt liberum in nobis, quod in nobis eſt facere, & non facere.* ergo malè aſſerimus, Spiritum ſanctum alioqui neceſſarium, produci liberè: & hinc Thomiſtæ nos redarguunt, quaſi minus propriè loquamur in explicatione Spiritus ſancti.

26 Reſpond. Scotum loqui propriiſſime, & Catholicè veritatem exprimere quandoquidem atteſtatur rè, & verbis Spiritum ſanctum eſſe ens neceſſariū, & produci ſimul per principium liberum; negare vero producere voluntatem libere, & ſe habere ad inſtar Naturæ, eſt deſtruere eius libertatem, inquit Scot. quia voluntas, vt natura, non eſt libera ex Auguſt. dicente; *Aut voluntas non eſt, aut libera dicenda non eſt*: tribuere etiam voluntati, vt natura eſt, principium agendi, exiſtimat Scotus eſſe contra Philoſophiam.

Ad Patres.

27 Ad Patres verò dicimus: ipſos diuerſimodè loqui iuxta occurrentiam ſubiecti: quandoque enim copulant libertatem cum contingentia: & quandoque libertatem miſcent cum neceſſitate: primo modo oſtenditur libertas penes Creaturas; ſecundo modo attenditur pones ipſum Deum; atque penes Beatos ex Auguſtino, & Anſelm. loco citato.

28 Dices ex authoritate Nicetæ lib. 3. Theſari fidei cap. 19. habetur *Naturalis voluntas hominis eſt vita amor*; ergo voluntas, vt natura producit. Reſpond. primo, ſumi ibi *naturale* non pro principio agēte per *modum naturæ*; ſed pro *inclinatione naturali* potentiæ ad obiectum; Reſpond. ſecundo ſumi *naturale* non prout diſtinguitur contra *liberum*: ſed prout diſtinguitur contra *violentum*, & *coactum*.

QVÆSTIO VII.

Vtrum Spiritus ſanctus producatur à Patre, & Filio.

ARTIC. I.

Sententia Græcorum.

Græcorum ſententia Spiritum ſanctum à ſolo Patre procedere.

GRæci à Latinis adeo diſſident, vt non vereantur eos appellare hæreticos, dum contra Concilij Conſtantinopolita. Determinationem (vt ipſi dicunt) aſſerunt Latini Spiritum ſanctum nedum à Patre, verum & à Filio procedere. quapropter docent à Patre ſolum, & nullatenus à Filio procedere. ita in primis Theodoret. in refutat. anathem. Diui Cyrilli circa ann. 430. quem ſequuti ſunt Neſtoriani, quib. Theodor. fauit, vt colligitur ex Concil. Epheſ. tit. 2. cap. 31. & quinta Synodo collat. 4. Theophilatus etiã ſuper Ioann. 3. repræhendit Latinos, adhæſerunt ipſis Armeni, Ruthei, Moſcouij; denique factus eſt error hic communis Græcorum: qui ex Symbolo pænes D. Gregor. in Dial. delerunt verba illa, *Fiolioque procedit* vt narrat Ioannes Diaconus lib. 4. de S. Gregor. cap. 75. non adeo autem aperto Marte pugnabant ab initio Græci, vt inde agere cæperunt circa ani. Dom. 1854. ex quo manifeſtius, & apertius erupit ſchiſma eorum, tantaque fuit Michaelis Patriarchæ Conſtantinopolitani dementia, vt Pontificem Romanum, cum cæteris Latinis excommunicatum proclamaſſet eo quod in ſymbolo addidiſſent particulam illam, *Filioque procedit*; indeque ſibi primatum Eccleſiæ arrogauit, vt colligitur ex epiſt. Leo. 9. ad Conſtantin. Monomac. quamuis vero multoties ab hoc errore fuerint reuocati, & Eccleſiæ Romanæ adhæſerint, vt in Conci. Lugdun. opera Diui Bonauenturæ, atque prius in Concil. Florent. vbi interfuit D. Bernard. Nihilominus iterum redeuntes in idem ſchiſma inciderunt.

Fundamenta Græcorũ

2 Quibus vero innituntur fundamentis hæc ſunt, Nihil eſt de fidei myſterijs, & præcipuè de Sanctiſſimæ Trinitatis arcano, ſentiendum, quod non reperiatur definitum in ſcripturis: Spritum ſanctum à Patre, filioque procedere non habetur in ſcripturis. Secundo, in ſymbolo Concilij Conſtantinopolitani, ſolum habetur, *qui à Patre procedit*, nulla acta mentione di Filio: in eo etiam Concilio anathema fuit impoſitum ei, qui aliter doceret, quam fuerit determinatum in Concilio, atque hinc Græci Latinos incuſant anathema incurriſſe addendo, *Filioque* contra determinationem Concilij, & confirmatur, quoniam Leo III. Synbolum Conſtantinopolitan. lamina argentea in ſculpi feciẽ ſine particula *Filioque*, ac retro altare D. Pauli Romæ repoſuit, teſte Magiſt. 1. d. 11. Tertio, additio hæc, *Filioque*: non conſtar, à quo facta fuerit, igitur tanquam illegitime facta, & ſine authoritate, eſt reijcienda. Quarto Patres id docent plurimi, & quidem Dion. de diu. nom. cap. 2. *Solum Patrem, ait, eſſe fontem diuinitatis.* Baſil. epiſt. 43. *Nullam ſecundum propriam notionem, communionem habet Filius cum Patre.* Damaſc. lib. 1. cap. 11. *Spiritum ſanctum per Filium eſſe dicimus ex Filio non dicimus.* & Nazian. *omnia*

qua

quæ habet Pater ſunt Filij, hoc ſolo excepto, nempè cauſalitate, inquit Nazia. orat. ad Epiſc. qui ven. ex AEgypt. Idem Damaſc. lib. 1. cap. 8. *à Patre procedentem, & in Filio quieſcentem Spiritum ſanctum dicimus*, & Hylar. de Trin. 22. *Spiritum ſanctum, qui à te per Vnigenitum tuum eſt, promerear*: in qua loquutione conuenit cum Damaſc. dicente, *Spiritum ſanctum per Filium dicimus.*

3 Arguitur ratione Spiritus sāctus eſt vnus, ergo procedit ab vno: prob. ſequ. ſpiratio paſſiua, ſeu perſona ſpirata eſt vna, ergo ſpirans actiue eſt vnus. Item Pater de sè ſolo eſt ad ſpirandum ſufficiens, fruſtra ergo ſecum concurrit Filius. Inſuper verbū noſtrum non producit amorem, ergo nec Verbum diuinum, producet Spiritum ſanctum.

4 Adſunt, & capita alia, quibus conqueruntur Græci, vel non vocatos fuiſſe ad Concilium, vel additionem factam fuiſſe abſque Concilio, de quibus tamen artic. 4. 5. 6.

5 Atque hinc occaſionem ſumpſerunt, Authore Michaele Patriarcha Conſtantinopolitano, & patrocinante Imperatore Conſtantino Græco, Monomacho, Ann. 1054. ſe ſeparandi à Latina Eccleſia: indeque impie oblatrantes Eccleſias Latinas eſſe excommunicatas, atque Romanū Pontificē ob id, prima ſede priuatum, primatum Eccleſiaſticum pertinere ad Patriarcham Conſtantinopolitanū: vnde, & clandi inſteterunt omnes Latinorum Eccleſias, in ipſorum ditione fundatas; quia & Imperator ipſe propoſitis præmijs incitauit, quos poterat, ad ſcribendum contra ipſos Latinos, vt colligitur ex Anſel. epiſt. de Proceſſ. Spirit. ſanct. aduerſus Græcos. Et ex Epiſ. Leonis IX. ad Michaelem Epiſcopum, & Conſtantinum Monomachum, penes 4. tom. Concil. atque ex Antonin. part. 3. tit. 2. cap. 13. §. 11.

ARTIC. II.

Spiritus ſanctus à Patre, Filioque procedit.

1 EST nihilominus veritas catholica, & de fide tenenda Spiritū ſanctū non ſolū à Patre, verū etiā à Filio procedere. Oſtendamus eam breuiter, ſcripturis, autoritatibus, & rationibus. ſcripturę autem hę sūt; primo Ioann. 5. *Cum venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre*, & cap. 16. *ſi abiero, mittam eum ad vos*, hinc verò argumētū deſumitur theologicum: mittere perſonam aliquam ad extra, eſt *Declarare perſonam illam procedere ad intra à perſona illa, quæ mittit*: Sic docet Augu. lib. 4. de Trin. c. 19. & probatur, quoniā ſolus Filius & Spiritus sāctus mittūtur ad extra, & nō Pater, etenim Pater venit, & venit à sè, iuxta illud Ioan. 6. *Ad eum veniemus*, non autem ab aliqua perſona mittitur, quia à nulla procedit: igitur cum ſolus filius, & Spiritus ſanctus mittuntur, ſignum eſt quod etiam Spiritus ſanctus procedit: ſed mittitur etiam à Filio, ergo procedit etiam à Filio, hoc eſt optimum argumentū fundatum ſuper communi Theologia de miſſione, de qua ſuo loco.

Catholicà ſententia Spiritum ſanctum procedere etiam à Filio.

Ex ſcripturis, & Patribus,

2 Recenſita Scripturæ huius ponderatio confirmatur authoritate Patrum; Et quidem Anſelmus exagerās illud Ioann. 15. *Quem ego mittam à Patre*. Non aliud ſignificari, inquit lib. de proceſſ. Spirit. ſanct. cap. 7. *Niſi quia non aliter ſe habet ad Patrem Spiritus ſanctus, & aliter ad Filium: nec magis eſt vnius, quam alterius. Quamobrem impoſſibile eſt oſtendere; quomodo non procedat ab vtroq; Vnde enim Filio cum Patre dare ſimul, vel mittere Spiritum ſanctum, & hunc eſſe vtriuſque ſi ſimul non eſt de vtroque? Cur enim magis dat Filius Spiritum ſanctum, quam Spiritus ſanctus Filiū? Aut cur magis Spiritus ſanctus eſt Filij, quam Filius Spiritus ſancti, niſi quia*

Filius non eſt ita de Patre ſimul, & de Spiritu ſancto, ſicut Spiritus ſanctus eſt de Patre ſimul, & Filio? Si ergo Spiritus ſanctus non eſt de Filio, non datur à Filio, nec dicitur eſſe Filij; ſicut filius non datur à Spiritu ſancto, nec dicitur eſſe Spiritus ſancti, quoniam non eſt de Spiritu ſancto, Beda hom. 11. de Tẽp. in Domin. 1. poſt Aſcenſ. ait, *Mittitur Spiritus ſanctus à Patre, mittitur à Filio; procedit à Patre, procedit et à Filio, quia eius miſſio eſt ipſa proceſſio.* Greg. homil. 26. in Euang. *Spiritus ſancti miſſio, ipſa proceſſio eſt, qua de Patre procedit, & Filio; ſicut igitur Spiritus mitti dicitur, quia procedit, ita, & Filius non incongrue mitti dicitur, quia generatur.* Auguſtinus lib. 4. de Trin. cap. 20. *Mitti Spiritum ſanctum à Patre eſt cognoſci quod ab illo procedat: nec poſſumus dicere, quod Spiritus ſiet a Filio non procedat. Mitti igitur Spiritum ſanctum à Filio, eſt cognoſci, quod Spiritus ſanctus à Filio procedat.* In fine autem concludens ſubdit. *Quod ergo ait Dominus, quem ego mittam vobis à Patre, oſtendit, Spiritum, & Patris, & Filij: quia etiam cum dixiſſet, Quem mittet Pater, addit, in nomine meo, non tamen dixit, Quem mittet Pater a me, Quemadmodum dixit; Quem ego mittam vobis à Patre: videlicet, oſtendens, quod totius Diuinitatis, vel melius dicitur, Deitatis principium eſt Pater.* Ac denique Gregor. Nazianz. tract. de Fide, loquens de Filio, inquit, *Miſit nobis Spiritum ſanctum de propria ſua, & ex vna eademque ſubſtantia.* Accedit Ioannes Theologus, Latinorum nomine in Concil. Florent. ſeſſ. 24. dicens, *Verbum, mittam, quid aliud obſecro ſignificat, quam quod ex aliquo mittitur? Qui vero quidpiam mittit is ſuum mittere videtur; & id, quod mittitur, ex ipſo dicitur eſſe.*

3 Secundo Ioann. 14. 15. loquens de Spiritu ſancto Chriſtus Dominus ait, *Ille de meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Hinc arguitur, Vna perſona nõ accipit ab alia, niſi quia procedit ab illa: prob. Filius accipit eſſe à Patre, quia procedit à *Patre*; & Pater accipit eſſe à nulla perſona, quia eſt à sè, & à nulla procedit; ergo ſi ait Chriſtus, quod Spiritus ſanctus *de meo accipiet*, ſignum eſt quod procedat à Filio: Obſtat contra hoc Theophil. ſenſum eſſe, *de meo accipiet*, ideſt, ex meo theſauro, qui eſt Pater; & ſicut ego accepi à ſolo Patre, ita Spiritus accipiet à ſolo Patre: vel ſit alius ſenſus *de meo accipiet*, ideſt, loquetur Spiritus conſentanea ijs, quę ego docui, iuxta illud alterum, non loquetur à ſemetipſo, ſed quæcunque audiet loquetur. Verum ſi Pater eſt theſaurus Filij, vtique Pater, & Filius eſt theſaurus Spiritus ſancti, dum ei diuinum communicãt theſaurum diuinæ Eſſentiæ; igitur bene dicit Filius, de meo theſauro accipiet; accipere autem in diuinis eſt procedit: ſed accipit de theſauro Filij, ergo procedit à Filio. Et ſubdit Chriſtus Dominus *Quæcunque audiet loquetur*: hinc arguitur Spiritus ſanctus non loquetur niſi conſentanea Filio, quia eadem ſapientia, quæ eſt in Patre, & Filio, eſt quoque in Spiritu ſancto: nec perſona vna, eſt vel minus ſapiens, vel ſapiẽtior altera: dum vero Spiritus audiet à Filio, vtique procedit à Filio, quia audire eſt procedere, & ſapientiam recipere à Filio: ac denique dum non à ſemetipſo loquetur, ſed quęcunque audiet, ea loquetur: Dum ea audiet, ideſt per proceſſionem recipit omnia quæ habet, à Patre, & Filio, ſequitur, vt non à ſemetipſo loquatur, ſed quatenus procedens à Patre, & Filio. Nec obeſt verbum illud futurum, *accipiet*, ſiquidem per id demonſtratur æternam Spiritus ſancti proceſſionem nullo vnquam tempore fuiſſe, vel eſſe, vel fore interrumpendam; durat enim in omni differentia temporis, vt ſpiratus fuerit, ſpiretur, & ſpirabitur, ſemper permanente ſine interruptione, vna eadem ſpiratione ex Auguſt. in eum; loc. de quo etiam infr.

4 Confirmat hoc Didimus lib. 2. de Spiritu ſancto, & habetur inter opera Diui Hieronymi, qui exponẽs prædicta verba, inquit, *Non enim loquetur à ſemetipſo, hoc eſt, non ſine me; & ſine Patris arbitrio; quia inſeparabilis à mea, & Patris eſt voluntate; quia non ex sè eſt, ſed ex Patre, & me eſt, hoc*

enim,

enim, quod ſubſiſtit, & loquitur, à Patre & me illi eſt. & infra *Neque quid aliud eſt Filius, exceptis his, quæ ei dantur à Patre; Neque alia ſubſtantia eſt Spiritus ſancti, præter id, quod datur ei à Filio* Ambroſius de fide ad Gratian. lib. 5 cap. 6. *Non enim loquetur à ſemetipſo, ſed quæcunque audiet, loquetur; vt aduerteremus, quod quidquid Spiritus loquitur, loquitur & Filius: & quidquid loquitur Filius, loquitur et Pater, quia vna ſententia, & operatio Trinitatis eſt.*

5 Occurrunt Græci idem eſſe Filium mittere Spiritum ſanctum, ac dare hominibus illa dona, quæ confert Spiritus ſanctus; non autem quod idem ſit, ac producere. Hoc nihil eſt; & quidem verum eſt primo, quod nedum Filius mittit Spiritum ſanctum cum gratijs, & donis conferendis hominibus, ſed etiam ipſemet Filius confert eadem dona hominibus, cum opera ad extra ſint indiuiſa, nihilominus ſiſtendo in ratione græcorum ſequitur magnum abſurdum; ſi namque mittere idem eſt, ac dare, & donare, ergo etiam Pater mittitur à Filio, prob. quia etiam Pater dat, & donat dona hominibus: etenim teſtè Iacobo, omne donum optimum deſcendit à Patre luminum; item Pater mitteret ſeipſum, quando donat hominibus, & Filius etiam: atque Spiritus ſanctus mitterent ſeipſos quando dant dona hominibus, vtique ſequuntur hæc, ſi dare eſt mittere; omnes namque perſonæ dant dona ad extra, omneſq; effectiue ſe habent indiuiſim ad extra, ergo vnaquæq; perſona dãdo ad extra, ſiue eſſe, ſiue dona, ſiue quid quid aliud, vtique ſemetipſam mittet ad extra: at id falſum, quia mittere competit ſoli perſonæ producenti, et nihil producit ſeipſum; ergo nulla mittit ſe ad extra; item mittens à miſſa perſona diſtinguitur realiter, & perſonaliter, nihil vero diſtinguitur ſic à ſeipſo; & inde eſt, vt perſonæ ad extra non dicantur mittere ſeipſas, cum mittere ſit ab alio, ſed dicantur venire, & propterea per Ioannem ait, *Ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.*

6 Tertio in eod. cap. ſubiunxit Chriſtus. *Omnia, quæ habet Pater, mea ſunt, propterea dixi, quia de meo accipiet.* per ly omnia, nedum intelligitur eſſentia cũ diuinis perfectionibus, verum etiam vis ſpiratiua communicata ſibi à Patre: & per eã producit ſpiritum ſanctum. & hinc merito deducitur iſta cauſalis, Filius habet à Patre omnia, & conſequenter vim ſpiratiuam, ergo ſpirat Spiritum ſanctum, ideoque ſubiunxit Chriſtus, *propterea*, quod eſt ratio cauſalis, dixi, quia de meo accipiet. Licet verò ly *omnia*, non adeo ſit vniuerſale, vt comprehendat etiam paternitatem, eſſe ingenitum, & poſſe generare; iuxta Damaſc. lib. 1. cap. 9. *Omnia, quæ habet Pater, ſunt Filij, hoc ſolo excepto, quod Filius ingenitus non eſt:* & Concil. Florent. in litt. vn. ſeſſ. vlt. *Omnia quæ habet Pater dedit Filio, excepta paternitate*: & ex Auguſtin. 5. Trin. cap. 14. nihilominus ea, quæ Filio non repugnant, vtique omnia fuerunt à Patre communicata, inter cætera autem eſt ſpiratio actiua Spiritus ſancti.

7 Confirmant hæc Patres, Hila. lib. 8 de Trin. ait, *Si nihil differre creditur inter accipere a Filio, & a Patre procedere, certe id ipsũ, atq; vnũ eſſe exiſtimabitur a Filio accipere, quod ſit accipere a Patre. Hoc, quod accipit, ſiue poteſtas eſt, ſiue virtus, ſiue doctrina eſt, Filius a sè accipiendũ dixit, et ruſum hoc ipſum ſignificat accipiendum eſſe a Patre. Cum enim ait, omnia, quæcunque habet Pater, ſua eſſe, & idcirco dixiſſe, de ſuo accipiendum eſſe, docet etiam à Patre accipienda, a sè tamen accipi, quia omnia, quæ Patris ſunt, ſua ſint.* Ambroſ. lib. 2. de Spiritu ſancto cap. 12. *Omnia de Filio Spiritus ſanctus accepit: Accepit autem per vnitatem ſubſtantiæ, ſicut accepit à Patre Filius, Ille, inquit, me clarificabit, quia de meo accipiet. Omnia, quæcunque habet Pater, mea ſunt, propterea dixi, de meo accipiet.* Cyrillus lib. 11. in Ioann. cap. 1. de Spiritu ſancto inquit, *Quoniam conſubſtantialis Filio eſt proceditque per eum, omnem eius habens virtutem, ideo ait, quia de meo accipiet.* & infra, *Nihil detrahitur Spiritui, cum à Filio accipere credatur, nam cum per Filium naturaliter*

liter procedat, vt proprius eius, cum omnibus, quæ abſolutè habet, accipere dicitur quæ ipſius ſunt. Atque Anſelmus ibidem cap.8. *Sicut cum dicitur, non loquetur a ſemetipſo, ſed quæcunq; audiet loquetur, ſignificatur ab eo eſſe, & procedere a quo audiuit, ita cum profert Filius, De meo accipiet, palam oſtendit eum de ſuo, hoc eſt, de Eſſentia ſua, Eſſentiam habere, & procedere.*

8 Quarto Rom.7. Galat.4. *Spiritus ſanctus appellatur Spiritus Filij:* at hinc arguitur, Genitiuũ illud quid indicat, vel quidem dominium, vel cauſalitatem, & productionem: non primum, cum perſonæ ſint æquales ſicut in eſſentia, ita in potentia; ſcribente Athanaſio Dominus Pater, Dominus Filius, Dominus Spiritus ſanctus; ergo proceſſionem, ergo erit Spiritus Filij, quatenus productus à Filio. Confirmatur, ſcriptura vocat tertiam perſonam, *Spiritum Domini, & Spiritum Patris*, quia procedit à Patre; ergo cum eundem appellat *Spiritum Filij*, indicat procedere à Filio. Dixeris, Genitiuum importare conſubſtantialitatem, ita vt ſit constructio quaſi intranſitiua, ſitque ſenſus, Spiritus Filij, ideſt, Spiritus, qui conſubſtantialiter eſt Filius. Sed contra, nam ex hoc ſequitur debere, & poſſe etiam dici Verbum Spiritus; probat. quia Verbum eſt conſubſtantiale Spiritui: item valeret hæc, Pater eſt Pater Spiritus, quia Pater etiam eſt conſubſtantialis Spiritui: & tamen hæc non eſt vera Verbum eſt Verbum Spiritus, quia Verbum non producitur à Spiritu: nec Pater eſt Pater Spiritus, quia Pater non generat Spiritum, nec per paternitatem, ſed per ſpirationem producit Spiritum, ergo ſenſus erit, Spiritus Filij, ideſt productus à Filio.

9 Hinc Anſelmus cit. Epiſt. cap. 12. de Græcis ait, *Confitentur nobiſcum Spiritum ſanctum eſſe Spiritum, Dei, & Spiritum Patris, & Filij, & quod ipſi dicunt, aliter eſſe Patris, aut Filij, nec authoritate nec ratione, nec ex his, quæ certa ſunt poſſunt oſtendere.* Indeque ſubdit, *Sed nullus ſenſus capit, Spiritum ſanctum eſſe Spiritum Patris aut Filij, ſecundum quod alter eſt Pater, alter Filius; ſed ſecũdũ quod vterque vnus idẽq; Deus eſt; Quare idẽ eſt intellectus, cum dicitur Spiritus ſãctus Spiritus Dei, & Spiritus Patris, et Spiritus Filij: ſed Spiritus Dei et Spiritus Patris dicitur, quia eſt, & procedit de Deo, et de Patre: Itaq; eſt, & procedit de Filio, quia eodem ſenſu Spiritus Filij dicitur: aliter, aut ſeparabimus Filium a nomine Dei, aut bifartam intelligetur Spiritus Dei.* Cyrillus lib.13. Theſau. cap.1. pertractans illud Pauli Roman. 8. *Si quis autem Spiritum Chriſti non habet*, inquit, *Diſce a Paulo rectas de Spiritu ſancto ſententias: hinc enim habes, ex Saluatoris ſubſtantia Spiritum ſanctum eſſe, nec alienum ab vnius Deitatis Eſſentia; Nam cum Spiritum Dei vocauerit, ſtatim, & Spiritum Chriſti appellauit, vt oſtenderet omnia, quæ Patris ſunt, in Filium ſuum, dum ex eo naſcitur naturaliter pertranſire.* Et infra c.3. ſubdit, *Saluator in Euangelijs veritatẽ ſeipſũ appellat. Deinde oſtendens, Spiritum ſanctũ ex ſubſtantia Patris, & Filij eſſe Spiritum, inquit, veritatis qui a Patre procedit.* & lib.10. in Io: c. 1. *Non enim eſt alienus a ſubſtãtia Filij, Spiritus, ſed ex eo naturaliter procedit.* Baſilius lib.5. contra Eunom. *Apoſtolus Spiritum per Filium effulſiſſe, clarum fecit, cum Filij Spiritum, ſicut Dei, ipſum nominauit.* Auguſt. tractat.99. in Ioann. *Cur non credamus, quod etiam de Filio procedat Spiritus ſanctus, cum Filij quoque ſit Spiritus?* Ac demum Beſſarion Oration. Dogmat. cap.6. ita ſcribit, *Cuncti etiam Patres occidentales communi ſententia ideo dicunt, Filij Spiritum, & eſſe, & dici, quia ex eo procedit.* Accedit Ioannes Theologus qui latinorum nomine in Concil. Florent. ſeſſ. 24. ſic ait, *Porro, quoniam apud Sacram Scripturam, Spiritus Patris ac Filij eſt, ſequitur, vt ambo ſimul Spiritum ſpirent.*

10 Atque demum Ioann. 2. de Chriſto inquit, *inſufflauit, & dixit, accipite Spiritum ſanctum*, at hinc deducitur quod ſicut aer, quem inſpiramus in alium, procedit ex nobis: ita Spiritus ſanctus, quem inſufflando dabat Chriſtus, procedebat à Filio: & huc ſpectat ceremonia hæc Chriſti inſufflandi in diſcipulos ex Auguſt. lib. 3. cons

3. contra Maxim. cap. 14. Cyrill.lib. 12.in Ioann. cap. 56. habemus ergo ſcripturas aduerſus Græcos,ex quib. deducatur proceſſio Spiritus ſancti à Filio.

11 In Concilijs quoque reperi-ritur definita hæc veritas; & quidem D. Cyrillus in epiſt.ad Neſtor.ſic inter cætera habet, *Spiritus appellatus eſt veritatis, & veritas Chriſtus eſt; vnde ab iſto ſimiliter,ſicut ex Patre procedit*. Quam epiſtolam approbarunt Concil.Epheſin.& Synod.4.generalis act.1.5.Synod.5. act. vlt. & Synod.6. act. 17. atque Synod.7.act. & in hac nedum receptum fuit quod dixerat Cyrillus;verum & approbatum quoque fuit Symbolum Conſtantinopol. cum illa additione,*Filioque*: que etiã Synodus fuit magna ex parte Græcorum.Inſuper ante Græcorum ſchiſma eadem veritas aſſerta fuit in Concil.Tolet.1.cap.21.& Tolet.4.cap.1. & Tolet.3.cap.1.& in 8.cap.1.atque in 11.cap. 1. Indeque tempore ſchiſmatis,in Concil.Lateran. ſub Innoc. 3. cap.1. cui conſenſerunt Græci ex cap.4. item in Concil. Lugdun. ſub Greg. X. vbi Græcis etiam conſentientibus cãtatum eſt ſymbolum cum illa additione,*Filioque*,*ter* Græce, & *ter* Latine:atque in Concil. Florent. vnanimi conſenſu Græcorum,& Latinorum: ac demum in Concil. Trid. ſeſſ.3.

12 Denique conuincitur ex Patribus:& quidem ex ipſiſmet Græcis prodeunt Patres aperte rem hanc teſtantes, eſt in primis Athanaſius in ſymbolo fidei, vbi *Spiritus ſanctus a Patre,& Filio,non factus,&c.* teſtatur vero Nazianz.orat.de laudib.Athan. ſymbolum hoc edidiſſe Athanaſium, vnde immerito negant Græci eſſe Athanaſij,addentes,malitioſe ſuppoſitam fuiſſe à Latinis particulam illam *a Filio*,idem repetit ſerm 4. contra Arrian.& in epiſt. de Spiritu ſancto ad Serap. vbi ex profeſſo docet procedere à Filio,Baſil.lib.3. contra Eunom. vbi inquit, *Cur neceſſe eſt,ſi dignitate, & ordine tertius eſt Spiritus ſanctus,natura quoque tertium eſſe: dignitate namque ipſum ſecundum a Filio,cum ab ipſo eſſe habeat.* Licet vero in Græco eodice Baſileæ impreſſo Ann. 1551. hæc non habeantur,vnde Græci aiunt,à Latinis fuiſſe addita; nihilominus in Concil. Florent. ſeſſ. 20.in hac diſceptatione latini protulerunt alium vetuſtiorem Codicem ãte ſexcentos annos manuſcriptum, in quo talia verba referuntur:his etiã & alia ſimilia ſubiungit Baſil. ibidem Epiphan. hæreſ.69. de Spiritu ſancto ait,*Ex Patre procedens; & de Filio accipiens,*& in Ancho.*Spiritum ſanctum eſſe ex Patre,& Filio,*Chriſoſt.homil.1 t.5.*Spiritum ſanctum de Patre,& Filio* ait,Didimus lib.2. de Spiritu ſancto, ſuper Ioann. 16. *non enim a ſepiſo loquetur,*quia inquit, *non ex ſe eſt,ſed ex Patre,& me eſt.*Sunt,& alij plures ex Græcis ex quib. plurimis id confirmat Beſſar.

13 De Damaſceno, autem quid ſentiendum,an negauerit eſſe à Filio, D.Thom.1.p.quæſt.36.art.2.ad 3.ait negaſſe procedere à Filio: ſubditque D.Thomas inquiens, *Hunc errorem ſequutus fuit Theodoretus Neſtorianus & plures poſt ipſum, inter quos fuit etiam Damaſcenus:vnde in hoc,eius ſententiæ non eſt ſtandum: Quamuis a quibuſdam dicatur, quod Damaſcenus ſicut non confitetur Spiritum ſanctum eſſe a Filio, ita etiam non negat ex vi verborum illorum* hæc D. Thomas D. Bonauentura ad vlt. ait primo *non eſſe in hac parte ei aſſitiendum*. Et ſecundo, inquit, *Caute loquitur, quia non dicit, quod non ſit a Filio, ſed dicit, non dicimus a Filio*. Verba autem Damaſceni hæc ſunt. *Spiritum ſanctum ex Patre dicimus: & Spiritum Patris nominamus: ex Filio autem Spiritum ſanctum non dicimus; Spiritum vero Filij nominamus.* Verum alij exponunt Damaſcenum, vt minime negauerit procedere à Filio:quod ſi negare videntur verba relata, exponunt, vt eatenus negarit procedere à Filio,quatenus non procedit à ſe,ſiue à Filio,tanquam à primo principio,ſeu fonte totius Trinitatis,ſic procedit à Patre,& Pater ſpirat à ſe,Filius vero ſpirat à Patre.Cõfirmari poteſt ex verbis ſequentibus, ſubdit namq; *Quemadmodum autem ex ſole radius,& ſpendor (ipſe enim eſt* *Damaſcenus quid.*

fons

ſons radij, & ſplendoris) at per radium nobis ſplendor tribuitur. quo in loco, *radium* tribuit Filio, *ſplendorem* Spiritui ſancto: quod ſi à radio promanat ſplendor, à Filio quoque produci ſimiliter confitetur Spiritum ſanctum. Eo magis, quo metaphora vtitur ſolis, de quo ait ipſum ſolem eſſe fontem radij; & ſplendoris, vt oſtēdat Spiritū ſanctum procedere quidem à Filio, at non tanquam à fonte, fons enim eſt ipſe Pater: itaut ſub ratione iſta fontis inficietur produci à Filio.

14 Quamuis Patres ita hinc inde certent, nihilominus, diſcrepantiam eorum, eſſe potius *verbalem*, quam *realem*, inquit Scotus: vt in art. 4. habitur in reſponſ. ad quitum. Confirmat hoc Tharaſius Patriarcha Conſtantinopol. penes Concil. Nicæ. 2. Act. 1. inquiens *Nuſquam equidem diſcrepanti animo Patres inuenimus, verū omnes, veluti eiuſdē Spiritus eadē prædicant, eadēq; docēt*. Et infra, *In omnibus Patres ſibi cōſona ſcribūt, cōtrarietaſq; inter ipſos nulla reperitur: ſed illi videntur, ſib contraria apud illos notare, qui diſpoſitionem dictorum, & ſcopos eorum non intelligunt.*

Græcos an latuerit proceſſio a Filio: & quare non explicauegunt.

15 Hinc vero D. Bonau. ad 6. ait *Nunquam latuit ſanctos Patres proceſſio Spiritus ſancti a Filio*. Quæres autē ſi non latuit, quare non dixerunt procedere a Filio? Reſpondet ſanctus Doctor inquiens, *Non fuit expreſſum quia non erat opus: nullus enim negabat, nec negare volebat: ſed hæretici multa, quæ erant implicita fidei noſtræ, ſua importunitate compulerunt explicare.*

Ex D. Th. & Henric. probatur rationibus.

16 Accedūt rationes aliquę Theologorum: & quidem D. Thom. 1. p. quæſt. 36. art. 2. probat ex hoc, ſi Spiritus ſanctus non eſt à Filio, ergo nō diſtinguitur realiter ab eo; quia ergo diſtinguitur, ideo concludendum cenſet procedere ab illo. Ratio hæc non placet Scoto; etenim negat aſſumptum: & vt videbimus ſuo loco, vtique diſtingueretur etiam ſi non procederet à Filio. Probat Henricus: In rebus creatis amor procedit à verbo creato; ergo in diuinis Spiritus ſanctus procedit à Verbo increato.

Scotus impugnat.

Nec iſta ratio conuincit: ſiquidem eſt falſum aſſumptum; etenim creata intellectio non eſt cauſa amoris; ſicut, nec intellectus producit amorem: principium verò cauſale, & productiuum amoris eſt voluntas, & volitio ſiue amatio, ſeu dilectio non vero intellectus, nec dictio, nec intellectio. ſi dixeris, voluntatem non amare ſine preuia intellectione: conceditur, at non infertur præcedere, vt principiū amoris, licet præcedat, vt conditio, ſine qua non poſſet voluntas producere amorem: appræſentat namque voluntati obiectum intellectus ipſe, circa quod antecedenter cognitum, & voluntati propoſitum, ipſa producit amorem, fertur enim voluntas in præcognitum, qua pręcognitione negata non poſſet producere amorem: eſt ergo conditio ſiue qua non: cauſa autem eſt ipſa ſola voluntas. Dixeris, iam Verbum diuinum producit ſpiratum amorem, ergo concludit ratio. Reſpond. argumentum concludere gratia materię, non gratia formę quia iam ex verbo noſtro non producitur amor noſter, vt conſtat: ergo nec valebit hinc gratia formæ inferre ſpiritus productionem per Verbum; nihilominus infertur gratia materiæ, non quidem arguendo à verbo noſtro, quia eſt inualida argutio, ſed arguendo ex eo, quod aduenit in diuinis, vbi Verbum diuinum non eſt accidens, ſed ſubſtantia, & eſt Deus, atque merito producit amorem, qui itidem eſt ſubſtantia, & Deus, qualis eſt Spiritus ſanctus: cætera huc ſpectantia dicta ſunt in art. de Verbo, & natura, ac conditionibus Verbi, tum creati, tum diuini. hæc eſt ratio Henrici. Dices pro eodem Henrico, intelligere præcedit velle, ergo dicere præcedit ſpirare; ergo Verbum dictū ſeu productum ſpirat. Occurrit Scot. vtrumque eſſe verum, at diuerſimode ſe habere; ſiquidem, intelligere præcedit tanquam oſtenſiuum obiecti ipſi voluntati, circa quod inde producit velle, quia voluntas non fertur, *niſi in præcognitum*, at *Dicere* præcedit quidem velle ſecundum ordinem potentiarum, non autem, vt oſtenſiuum obiecti, ratio, alias Pater eſſet ſapiens per *Dicere*, ſiue ſapiens ſapien-

Intelligere & dicere non eodem modo præcedunt velle.

tia genita ; quia tamen intellectus in actu primo præcedit voluntatem in actu primo; ita etiam intellectus in actu ſecundo per *Dicere*, præcedit voluntatem in actu ſecundo per *ſpirare*: vnde infertur, quod ordo talis ibi eſt ſecundum ordinem potentiarum ſolummodo: quo ſtante non infertur, vt Verbum per talem ſolummodo ordinem producat Spiritum ſanctum; non enim ex tali præcedentia infertur neceſſariò ſpiratio Spiritus ſancti, niſi loquendo de facto, & gratia materiæ. Scot. 1.d.11.quæſt.1.litt.B. C. & 12.quæſt.vn.

17 His autem probationibus minime concludentibus, probat ſic Scotus intentum. Habens principium producendi perfectum antequam intelligatur habere terminum productũ poteſt per principium illud producere, ſi non eſt impeditum : ſed Filius habet voluntatem fœcundam tãquam principium productiuum amoris, & habet eam, antequam intelligatur productus Spiritus ſanctus; ergo poteſt per eam producere Spiritum ſanctum: ſed ſi poteſt producere, ergo producit, quia in diuinis ad intra *poſſe non differt ab eſſe*, ergo Filius producit Spiritum ſanctum. Item Filius præcedit Spiritum ſanctum, quia qualis eſt ordo potentiarum intellectus, & voluntatis, talis eſt ordo Verbi producti, & Spiritus ſancti ſpiratis ſed in illo priori Pater communicat Filio omne quod habet, excepta paternitate: communicat autem inter cætera, voluntatem fœcundam, ſeu vim ſpiratiuam, eandem numero quam habet ipſe Pater, ergo Filius ſpirat ſimul cum Patre Spiritum ſanctum; Confirmatur denique irrationabiliter dixiſſet Chriſtus diſcipulis Ioann.22. *Accipite Spiritum ſanctum*: probat.ſeq. dare Spiritum ſanctum eſt declarare rem datam procedere ex Dante, & Donante, ex dictis: Filius dat Spiritum ſanctum, ergo ſpirat Spiritum ſanctum.

18 Non eſt vero prætereunda modeſtia, & pietas, atque reuerentia Scoti in ſanctos, tum Latinæ, tum Græcæ Eccleſiæ, Doctores; ſic enim loquitur d.11.quæſt.1.litt. A. *Si forte duo ſapientes, vnus Græcus, alter Latinus, & vterque veritas amator, & non propria dictionis, de hac contrarietate diſquirerent, pateret vtique tandem ipſam contrarietatem non eſſe veraciter realem, ſicut eſt vocalis; alioquin vel ipſi Græci, vel nos Latini ſumus heretici: ſed quis audet Damaſcenum, & Baſilium, & Gregorium Theologum, Gregorium Nazianzenum, Cyrillum, & ſimiles Patres Græcos arguere hæreſeos? quis iterum arguet hæreſeos Beatum Hieronymum, Auguſt. Ambroſ. Hylar. & conſimiles Latinos? veriſimile igitur eſt, quod non ſubeſt dictis verbis contrarijs contrariorum ſanctorum ſententia diſcors; multipliciter enim dicitur, ſicut hoc huius, ſic hoc ex illo, vel ab illo: qua multiplicitate forte intellecta, & diſtincta, pateret contrariorum verborum non diſcors ſententia*. Hæc Scot. Hoc ſtante, facile, vel conciliari explicari poterunt Patres ipſi, qui videntur inter sè diſcordantes, prout patebit in ſolut. argum.

Scoti modeſtia, & reuerentia in Sanctos vtriuſq; Eccleſ. Docto.

ARTIC. III.

Vtrum quia expreſſis verbis non reperitur in ſcriptura Spiritum ſãctum procedere à Filio, ideo ſit negandum procedere ab eo.

1 VIderi minime traditum in ſcripturis, Spiritum ſanctũ procedere à Filio, authoritas eſt Cyrilli Hieroſolimitan. Catecheſ. 16. inquiens, *Dicemus de Spiritu ſancto ea tantum quæ ſcripta ſunt; ſi quid autem ſcriptum non eſt, non ſcrutabimur, curioſe: ipſe Spiritus ſanctus loquutus eſt ſcripturas. Ipſe etiam de ſeipſo dixit quantum voluit, aut quatenus fuimus capaces. Dicantur ergo quæcunq; dixit nam quæ ille non dixit, nos non audeamus.* Inſuper Dioniſius cap. 1. de Diuin.

Arguitur pro parte negatiua.

uin.Nomin. *Non eſt audendum dicere aliquid de ſubſtantiali diuinitate, præter ea, quæ diuinitus nobis ex ſacris eloquijs ſunt expreſſa*: at in ſcriptura non exprimitur, quod Spiritus ſanctus à Filio procedat, ſed ſolum, quod procedat à Patre, vt patet Ioann. 16. *Spiritum veritatis, qui à Patre procedit*, ergo, &c.

2 Duo præſtanda breuiter ſunt: primum, an reperiatur in ſcripturis. Secundum vtrum valet hæc illatio, non reperitur, verbi gratia, in ſcripturis expreſſis verbis, igitur neganda erit proceſſio Spiritus ſancti à Filio.

Procedere a Filio habetur in ſcripturis, Declar. Ex Theologis.

3 Quoad Psimum, primo dicendum, *Spiritum ſanctum procedere à Filio, habetur quoque ex Sacra Scriptura.* Dicendũ ſecundo, *Et ſi Spiritus ſancti proceſſio à Filio non habeatur expreſſis verbis, habetur tamẽ quoad ſenſũ verborum.* Prima aſſertio probata remanet artic. præced. ex varijs ſcripturis adductis, vna cum Patrum expoſitionibus. Secunda autem aſſertio eſt aperte D. Thomæ 1. p. quæſt. 36. art. 2. ad primum, vbi ait, *licet autem per verba non inueniatur in Sacra Scriptura quod Spiritus ſanctus procedit à Filio, inuenitur tamen quantum ad ſenſum.* Et in reſponſione ad ſecundum inquit, *continebatur implicite in hoc ipſo, quod dicebatur Spiritus ſanctus à Patre procedere.* Diuus Bonau. in 1. di. 11. artic. 1. quæſt. 1. ad 4. inquit, *Ad illud, quod obijcitur, quod non reperitur in ſcriptura, dicendum, quod ſi verba non reperiantur, reperitur tamen ſenſus.* Atque Scotus in 1. d. 11. quæſt. 1. ad 1. ait, *Dico quod Chriſtum deſcendiſſe ad Inferna, non docetur in Euangelio, & tamen tenẽdum eſt, ſicut articulus fidei, quia ponitur in ſymbolo Apoſtolorum: ita multa alia de Sacramentis Eccleſiæ non ſunt expreſſa in Euangelio, & tamen Eccleſia tenet illa eſſe tradita certitudinaliter ab Apoſtolis: et periculoſum eſſet errare circa illa, quæ non tantum ab Apoſtolis deſcendunt per ſcripta, ſed etiam quæ per conſuetudinẽ vniuerſalis Eccleſiæ tenenda ſunt. Nec Chriſtus in Euãgelio docuit omnia pertinẽtia ad diſpenſationem Sacramentorum, dixit enim diſcipulis ſuis in Ioan. adhuc habeo multa vobis dicere, ſed non poteſtis portare modo; cum autem venerit ille ſpiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Multa igitur docuit eos Spiritus ſanctus, quæ non ſunt ſcripta in Euangelio, & illa multa, quædam per ſcripturam, quædam per conſuetudinem tradiderunt. &c.* hæc Scotus.

4 Confirmemus autem præfatam doctrinam ex Anſelmo, & quidem Anſelm. Epiſt. de proceſſ. Spiritus ſancti cap. 14. inquit *Nos reprehendere non debens, quod dicimus, Spiritum ſanctum procedere à Filio, quamuis his verbis non legamus, quoniam ex his, quæ pariter credimus, hoc conſequi monſtramus.* Item, *Cur nos reprehendunt, cum dicimus Spiritum ſanctũ procedere de Filio? ideo, quia hæc verba non legunt, cum ex his quæ legunt, et credunt, hoc ex neceſſitate ſequi intelligimus. Iudicent quoque ipſi quid potius ſuſcipiendum ſit, quamuis in ſacra pagina taceatur vtrumque. an hoc, quod nos dicimus Spiritum sãctum procedere de Filio; quod oſtendimus ex his conſequi, quæ veraciter credimus: an quod ipſi dicũt, Spir. s. aliter eſſe Patris aliter eſſe Filij: quod nec autoritate, nec ratione, nec ex his, quæ certa sũt, poſſunt oſtẽdere.* Ex quib. verbis Anſel. arguit, dicendo, cũ taceatur vtrumq; quod procedat, vel non procedat à Filio, cur potius Græci alteram ueganteem partem ſuſcipiunt, quam affirmantem? Cum vero ſuum ipſorum intentum nec ratione probare poſſint, nec autoritate, ſtandum potius nobis affirmantibus illud, & ratione ductis, & autoritate. Ex Anſel.

5 Et cap. 17. ſic pergit, inquiens, *Si error eſt, hanc credere de Filio Spiritus ſancti proceſſionem, ipſa diuina autoritas nos in errorem inducit: cum, & illa, ex quibus hæc ſequitur proceſſio, & quæ illam ſequuntur, nos docet, nec alicubi, aut illa negat, aut quod illi repugnet, aliquo modo pronuntiat autoritas.* Stat ergo reſolutio Anſe. circa petm. cap. artic. quod quamuis *his verbis non legamus procedere à Filio, tamen ex his, quæ pariter credimus, hoc conſequi monſtramus.* Et quod nullibi negatur talis proceſſio Spiritus ſancti à Filio in ſcripturis: quo fit, quod ſi error hic eſt, *Ipſa diuina authoritas nos in erro-*

rem

vt inducit. inquit Anſ. At impoſſibile eſt, Deum fallere, & mentiri: eſtque etiam impoſſibile poſſe diuinas ſcripturas mentiri, cum Scripturæ Sacræ author ſit Spiritus ſanctus, qui eſt Spiritus veritatis, hinc eſt, vt dicendum ſit procedere quoque à Filio. Hæc quoad primum.

An valeat conſequentia non reperitur in ſcripturis, ergo negandum.

6 Quoad ſecundum, Vtrum valeat conſequentia iſta, non reperitur in ſcripturis expreſſis verbis, ergo eſt negandum. In primis reſponſio adhibēda eſt ſcolaſtica; etenim Scholaſtici in vniuerſum loquentes, negare ſolent hanc conſequentiam, tum in Philoſophicis, tum in Theologicis, vt verbi gratia, loquendo in philoſophicis, *Non dixit hoc Ariſtoteles, ergo negandum?* loquendo quoque in Theologicis, in genere, *Non dixit hoc Auguſtinus, Magiſter ſententiarum, ſcholarumque theologarum Principes D. Thomas, D. Bonauent. & Scotus, Alexander, Albertus, & huius generis, ergo erit negandum*: negabitur potius conſequentia, etenim ſi Ariſtoteles, quid philoſophicū tacuit, aſſeruit id fortaſſe Plato, cæterique Philoſophi: ſi tacuit Auguſtinus, cæterique ex his forte nec tacuerunt alij; vnde cum id dixerint alij, inde erit authoritas deſumenda. Dices, caſum ponamus, nemine id fortaſſe dixiſſe, ergo erit negandum: Reſpondetur, negandum fore quoq; hoc conſequens; Ratio autē vtriuſq; conſequentis negati, eſt axioma illud, quod *argumentum ab authoritate negatiue non tenet.* Hæc verò quæ dicta ſunt in genere, applicando ad ſubiectam materiam de Spiritu ſancto: dum arguitur à Græcis, non dixit hoc expreſſis verbis ſcriptura; ergo eſt denegandum, reſponſio prima iam datur, negando conſequens, quia *Arguere ab authoritate negatiue non tenet.* Vltra quod plures ſunt, tum Scripturarum, tum Cōciliorum, tumque Patrum authoritates, id fatentes, vt adduximus.

7 Reſpondetur ſecundo à D. Bonauent. dicente, *Argumentum non valet; non reperitur in ſcriptura, ergo non eſt verum; quia ſcripturæ mos eſt quædam tacere propter inſinuandam humilitatem: vnde Dominus nos volens erudire ad humilitatem, omne, quod ſuum eſt, Patri attribuit, ſicut in Ioanne, Mea doctrina non eſt mea: ſimiliter dicitur, Qui à Patre procedit. loquens de Spiritu ſancto, & tamen ipſe ſubiungit, omnia, quæ Pater habet, mea ſunt, & ideo argumentum non valet.*

Reſpondetur inſuper à Scoto, qui poſt plura, ſupra relata, ita ſcribit, *Dixit Chriſtus diſcipulis ſuis, Adhuc habeo multa vobis dicere; ſed non poteſtis portare modo; cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem. Multa igitur docuit eos Spiritus ſanctus; quæ non ſunt ſcripta in Euangelio: & illa multa, quædam per ſcripturam, quędam per conſuetudinem tradiderunt: ſimiliter diuerſa ſymbola diuerſis temporibus ſunt edita contra diuerſas hæreſes de nouo orientes; quia quando inſurgebat noua hæreſis, neceſſarium erat declarare veritatem, contra quam erat illa hæreſis: quæ veritas, & ſi prius erat de fide, non tamē erat prius tantum declarata, ſicut tunc, contra errorem illorum, qui eam negabant.* Accedit demum, vt reliquos linquam D. Thomas, qui loco citato ait, *Licet autē per verba non inueniatur in ſcriptura, quod Spiritus ſanctus procedit à Filio, inuenitur tamen quantum ad ſenſum, & præcipue, vbi dicit Filius Ioan. 16. de Spiritu ſācto, ille me clarificabit, quia de meo accipiet. Regulariter etiā in Sacra Scriptura tenendū eſt, quod id, quod de Patre dicitur, oportet de Filio intelligi: etiā ſi dictio excluſiua addatur niſi ſolum in illis in quibus Pater, & Filius ſecundum oppoſitas rationes diſtinguuntur. Cum enim Dominus Matt. 11. dicit, Nemo nouit Filium, niſi Pater, non excluditur Filius, quin ſeipſum cognoſcat: ſic igitur, cum dicitur, quod Spiritus ſanctus à Patre procedit, etiam ſi adderetur, quod à ſolo Patre procedit, non excluderetur inde Filius; quia quātū ad hoc, quod eſt eſſe principiū Spiritus ſancti, non opponuntur Pater, et Filius: ſed ſolum, quantum ad hoc, quod hic eſt Pater, & ille Filius.*

8 Accedat denique Anſelmus idem, qui eodem cap. 17. ſic ait, *Si ergo opponitur, quia nuſquam profert eā diuina authoritas, ideo non eſſe dicendā: Dicatur ſimiliter; quia nuſquam illam*

negat, nec aliquid dicit, quod repugnet, non eſſe negandam. Dicimus etiam quia ſatis illam affirmat, cum illa aſſerit, vnde probatur: & nullo modo aliquid ſignificat, vnde negetur. Quo in loco duas adhibet reſponſiones, prima eſt quod dum Aduerſarij opponũt, ſcripturas proceſſionem à Filio non aſſerere, ſatis eſt, inquit Anſelmus, quod *illam non negant, nec aliquid dicunt, quod repugnet*. Secunda, quod *ſatis illam affirmant, cum illa aſſerunt, vnde probatur, & nullo modo aliquid ſignificat, vnde negetur.*

Cur in ſcripturis dicitur explicite de Patre & non de Filio procedere.

9 Poſſet vero obijci, cur eſt, vt expreſſe quidem à Patre procedere explicetur, non item à Filio, ergo nõ procedit à Filio. Reſponſio iam tradita eſt ex Bonau. inquiens, *Mos eſt Scripturæ, quædam tacere propter inſinuandam humilitatem: vnde volens Dominus nos erudire ad humilitatem, omne, quod ſuum eſt, Patri attribuit, ſicut in Ioanne, mea doctrina non eſt mea &c.* D. Thomas citatus ait, *non inde excludi Filium*, idemque eſt ſenſus Scoti, & ſcholaſticorum, & Patrum, Conciliorumque.

Anſelmi luculentiſſima quaſt. ſolutio.

10 Attamen ipſemet Anſelmus rem hanc minutius diſcutiens ſic loquitur, cap. 12. *Si autem quæritur, cum Dominus dixit, cum venerit Paraclitus Spiritus veritatis, qui à Patre procedit cur non addidit, & à Filio, vel à me, ſi ſic voluit intelligi?* Reſpondens autem ad quæſtionem ſic ait, *Non eſt hoc inuſitatũ in dictis illius, vt cũ attribuit aliquid Patri, quaſi ſoli, vel ſibi, vel Spiritui ſancto, velit in alijs intelligi, quod de vno loquitur; nam cùm dicit, Beatus es Simon Bariona, quia caro, & ſanguinis non reuelauit tibi, ſed Pater meus, qui in Cælis eſt, nonne ipſe Filius & Spiritus ſanctus intelligendus eſt reuelaſſe cum Patre? Quoniam enim Pater non reuelat per hoc quia Pater eſt, ſed per hoc, quia Deus eſt & idem Deus eſt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, ſequitur, vt quod reuelat Pater reuelet Filius, et Spiritus ſanctus. Item cum dicit nemo nouit Filium, niſi Pater; neque Patrem quis nouit, niſi Filius, & cui voluerit Filius reuelare, (quaſi ſolus Filius cognoſcat, & reuelet Patrem, & ſolus Pater cognoſcat Filium) intelligendum eſt ibi reuelare, & noſſe tribus perſonis eſſe commune; quoniam non per hoc, quod alij ſunt ab inuicem, ſed per hoc, quod vnum ſunt, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, cognoſcunt, & reuelant. Cum enim dicit, Patrem noſſe Filium, & Filium noſſe Patrem, & reuelare ſe, & Patrem, aperte vult intelligi, quia Pater cognoſcit Spiritum ſanctum, & Filius noſcit, & reuelat Spiritum ſanctum, quoniam id ipſum, quod eſt Pater, & Filius, eſt & Spiritus ſanct. Similiter cum dicit, Qui me videt, vide & Patrem, non eſt ſeparandus Spiritus ſanctus, quoniam qui videt hoc, vnde vnum ſunt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus; non poteſt videre vnum de his tribus ſine alijs duobus. De Spiritu ſancto quoque dicit ad Apoſtolos, cum autem venerit ille Spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem, (quaſi ſolus Spiritus ſanctus doceat omnem veritatem) cum nec ſine Patre, nec ſine Filio doceat omnem veritatem; Non enim per hoc, quia eſt Spiritus alicuius, ſcilicet Patris, & Filij Spiritus, ſed per hoc, quod vnum eſt cum Patre, & Filio, ideſt, per hoc, quod Deus eſt docet omnem veritatem. Videtis igitur, quomodo in his, quæ poſui, vni, quaſi ſoli, attribui, ab alijs non poſſit perſonis ſeparari. Multa huiuſmodi in Sacra Scriptura legimus: vt quod de vna perſona ſingulariter dicitur, indifferenter de tribus intelligatur: quidquid enim de vna perſona pronuntiatur, de alijs pariter oportet perſonis intelligi, niſi cum de hoc, vnde aliæ ſunt, vt dixi, ab inuicem obuiare cognoſcitur. Quapropter cum credimus Spiritum ſanctũ de Patre procedere, quoniam Deus de Deo, ideſt, Eſſentia Spiritus ſancti de Eſſentia Patris, quæ vna eſt, in tribus eſſe intelligitur, neceſſe eſt, vt de Filio eum ſimiliter eſſe confiteamur.* Hucuſque Anſelmus, qui rem iſtã adeo conſpicue & minutatim diſcutit, vt nil amplius deſiderari valeat.

ARTIC.

ARTIC. IV.

A quonam, qualiter, & Quando facta fuerit Additio Filioque.

Marci Epheſij allocutio ad Patres Conc. Flor.

1 MAteus Epheſius, qui Græcorum partes in Concilio Florentino tuebatur, in Seſſ. 3. ita aduerſus Latinam Eccleſiam conquerebatur, *Scire* inquiens, *vos Patres ampliſſimi velim, nos de ſymboli additione verba eſſe facturos, quod neque verà, neque prorſus conueniens ſit, quam ſane conſtat noſtri ſchiſmatis, ac diſſidij præcipuam cauſam eſſe.* Et infra *A mutua erga ſororem ſuam Orientalem Eccleſiam, beneuolentia, Romana Eccleſia iam defecerat, dogmaque ſibi proprium finxerat, ac ſibi perpetuo conſeruauerat, quod neque literis relictum, neque ab vniuerſalibus Concilijs celebratum, neque à Maioribus noſtris ſuſceptum, et prolatum fuerat, idque propterea ſoluendæ noſtræ amicitiæ cauſam, ſimultatumque noſtrarum initium, dubio procul fuiſſe conſtat.* Et hinc aduerſus Latinos verba Synodi Epheſinæ 1. tom, 2. cap. 33. iaculabant, quibus habetur, *Sancta Synodus definiuit, nulli in poſterum, aliam Fidem, præter eam, quam Sancti Patres Niceni expoſuerunt, offerre, vel conſcribere, vel componere fas eſſe, Eos vero, quia aliam fidem componere, aut proponere, aut ijs, qui ex Paganiſmo, aut Iudaiſmo, aut alio quocunque errore ad veritatis cognitionem redire volunt, offerre auſi fuerint; ſiquidem Epiſcopi extiterint, ab Epiſcopatus gradu; ſi vero Clerici, à Clero alienos cenſendos eſſe: ſi autem laici, anathematis vinculo obſtrictos teneri cenſuit.* Iactabant inſuper aduerſus eoſdem verba illa Concilij Chalcedonenſis act. 5. vbi dicitur, *Decreuit ſancta, ac vniuerſalis hæc ſynodus aliam fidem nemini licere proferre, ſiue conſcribere, aut exponere, vel aliter tradere, ſed eos, qui audent, vel componere aliã fidẽ, vel proferre, vel docere, vel tradere aliud ſymbolũ volentibus ad cognoſcẽdam ſe conuertere veritatem ex ritu pagano, ſiue Iudaiſmo, vel qualicunque hæretico; eos ſiquidem Epiſcopi ſiue Clerici ſunt, alienos eſſe Epiſcopos ab Epiſcopatu, & Clericos à Clero; quod ſi Monachi, vel laici fuerint, anathematizari.* Hinc autem Græci ipſi Latinos, hæreticos, nedum ſchiſmaticos appellant. Inſuper addentes, Orientalem Eccleſiam Latinos toleraſſe, eo quod Latinorum genus maius, ac fortius eſſet, propterea que Græcos à Latinis diſiunctos eſſe, quia latini hæretici ſunt, ac nequaquam fore Græcos cum Latinis reconciliandos, quouſque additionem illam, *Filioque* non abolerent.

Quatuor obiecta græcorum contra latinos.

2 Atque hinc tria inter cætera obijciebant Latinis: primum, quod non poterant facere contra decreta Conciliorum, addendo particulam illam, *Filioque*: Secundum, quia non poterant, mutationem illam, ſeu additionem, facere abſque conuocatione Concilij. Et Tertio, quod nec in Concilio poterant, quidquam ſtatuere abſque interuentu, ſiue inaudita parte Græcorum. Addetur & quartum, quod neque quo loco, quo tempore, quoue Pontifice facta fuerit talis additio, reperitur.

Additio an in 1. Conc. Gener.

3 De his autem ſingulis obiectis Græcorum eſt diſcurrendum. Incipiẽdo vero ab vltimo, quæritur à quonam facta fuerit hæc additio. Et quidem neque in ſymbolo primi Nicæni Concilij, neque in pluribus aliis ſubſequentibus reperitur facta talis additio. Etenim in ſymbolo Nicæno de Spiritu ſancto dicitur, *Credimus, & in Spiritum ſanctum.* De eo namque ait Nazianz. Epiſt. 2. ad Clidonium *Minus plene de Spiritu ſancto dictum eſt, propterea, quod hæc quæſtio nondum fuerat agitata*, Et Baſilius Epiſt. 60. idipſum ſcribit, inquiens, *Propterea quod nondum comparerent bellum contra Spiritum gerentes: & non mota eſſet quæſtio; ſed adhuc credentium mentibus ſecurus, nullis obiectus inſidijs, inerat de Spiritu ſancto intellectus Paulatim vero peruerſa impietatis ſemina ſe ſe exeruerunt, &c.* Nulla ergo in

hoc

hoc primo Conc. mentio de proceſſione à Filio.

An in 2. 4 Secundum Generale Conciliū quod fuit Conſtantinopolitanum primum,ita cap.7. de Spiritu ſancto loquitur,*Credimus in Spiritum ſanctum, Dominum , & viuificantem,ex Patre procedentem, cum Patre , & Filio adorandum,& conglorificandum.*Nec in hoc Concilio facta fuit mentio de proceſſione Spiritus ſancti à Filio.

An in 3. 5 Tertium,quod fuit Epheſinum nullo alio ſymbolo vſum fuit,niſi *Niceno* ex tom.2.cap.3.

An in 4. 6 Quartum inſuper Chalcedonenſe Act.2.cap.3.3.confirmat Symbolum Nicænum,& Conſtantinopolitanum.

An in 5. 7 Quinta Synodus Generalis Conſtantinopolitana ſecunda Colla. 6.idem præſtitit,confirmans quoque id ipſum ijs verbis inquiens , *Non quod præcedentibus aliquid deeſſet,adijcientes,ſed de Spiritu ſancto eorundem intellectum aduerſus eos, qui Deitatis dominationem nituntur adimere, ſcripturarum teſtimonijs plenius manifeſtantes.*Ex his ergo vſque huc recenſitis non habetur proceſſio Spiritus ſancti à Filio.Vnde ergo habetur?

D.Tho.reſponſio. 8 D.Thomas ad 2.reſpondet,*In quodam Concilio in occidentalibus congregato expreſſum fuiſſe authoritate Romani Pontificis.*At qualenam fuerit Concilium illud,non explicat.

Stanislaus Socol. 9 Stanislaus Socolouius in Annorat. ad cap. 1. Cenſuræ Orientalis Eccleſiæ, ait additionem hanc *Filioque* facta fuiſſe Symbolo Nicæno à Damaſo Papa in Concil.Rom.prob. autem ex inde , quod cum literæ ad Patres Orientales miſſæ fuerint , vt Romam ad Concilium Romanum venirent : Cumque ob itineris non pauca incommoda Romam venire non potuiſſent,ad Concilium Romanum propriæ fidei confeſſionem miſerunt:quam inde Damaſus in Concilio Romano approbauit, atque inſuper addidit particulam,*Filioque*,hoc etiam probat ex Epiſt. ad Damaſum, habita in Concil.Conſtantinopolitano;& in lib.9.Hiſtor.Tripart.cap.14 atque ex Symbolo eiuſdem Damaſi, penes Hieron. tom.9. ſiue ex Vgone Etheriano lib. 3. de proceſſ. Spiritus ſanct.cap.16. Verum, hoc alij confutant,eo quod Bellarminus de Script. Eccleſ.circa 9.tom operum Hieron. probat illud non eſſe Damaſi , nec Hieronymi ad Damaſum,ſed Pelagij ad Innocentium , quod ſequuntur etiam Recentiores, ex quibus Vaſqu. 1.part.diſp.96.cap.4.quod etiam confutat idem Bellarm.tom.1.de Chriſto cap.21.

Andreas Epiſc.Coloſſ. 10 Andreas Archiepiſcopus Coloſſenſis teſtatur factam fuiſſe tempore ſextæ Synodi Generalis;inquit autem,*Maximo in Gallia,& in Hiſpanijs ſchiſmate imminente , cum iam ex Filioque,paſſim celebraretur, Romano Pōtifici fuit neceſſe in multorum Occidentalium ampla dignitatis magnique Conſilij Patrum conuentu , addito ex Filioque, ſymbolum magis illuſtrare* Confirmari poteſt hoc, quod in ſexta Synodo , Conſtantinopolitana tertia, in actione quarta ponitur ſecunda Epiſtola Agatonis Papæ,& Romanæ Synodi centum viginti quinque Epiſcoporum, quæ fuit, velut inſtructio legatorum , qui miſſi fuerant ad ſextam Synodum celebrandam, vbi in profeſſione fidei,inter cætera dicitur, *Credentes,& in Spiritum ſanctum, Dominum,& viuificantem , ex Patre, Filioque procedentem.* Compertum eſt tamen corruptum fuiſſe hoc fidei exemplar,in pluribus namque exemplaribus non legitur,*Filioque.* Vnde conqueſtus de hoc ibidem fuit Iulianus Cardinalis ,dicitur enim in ead. Epiſtola,*Hunc locum deprauatum fuiſſe conqueſtus eſt Iulianus Cardinalis in ea diſputatione , quam babuit contra Græcos in Concil. Florent.& ſublatam eſſe particulam, Filioque .* Quam deprauationem animaduertit quoque Emanuel Chaleca Græcus , ante Iulianum pluſquam centum annis , in lib.aduerſus errores Græcorum , vt notatur in Margine eiuſdem Epiſtol. Quo ſtante ſequitur, vt ſeptima inde Synodus Generalis,Nicæna ſecunda Act.7. in ſymbolo poſuerit, *Qui ex Patre,Filioque procedit.*

Vaſq. Suar. 11 His tamen ſic ventilatis,concludunt Vaſquez loc.cit.& Suar.de Trin.lib.10.cap.1. pluresque alij, incertum

certum eſſe, vbi, quando, & à quo, *authentice* facta fuerit talis confeſſio: dixi *authentice*, ſeu, *tanquam de fide*, quoniam ad Pontificem ſpectat, proponere, tanquam de fide vniuerſaliter ab omnibus credendum: cæterum, tanquam Doctor, hoc antiquitus docuit Athanaſius in ſuo Symbolo, *Spiritus ſanctus à Patre, & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens*. At proponere hoc, tanquam publice, & ab omnibus credendum, tanquam de fide ad Pontificem ſpectat. Hæc quoad quartum caput obiectionum Græcorum.

Ad primū.

12 Ad primum autem reſpondendo, ait D. Thom. loc. cit. & de potent. quæſt. 10. art. 4. ad 13. *Sicut poſterior Synodus poteſtatem habet interpretandi ſymbolum à priori ſynodo compoſitum, ac ponendi aliqua ad eius explanationem, ita Romanus Pontifex hoc ſua authoritate poteſt, &c.* & rurſus, *Proceſſio Spiritus ſancti à Filio, implicite in ſymbolo Conſtantinopolitano continetur*; & infra, *Conueniens fuit*, vt in ſymbolo poneretur, non quaſi additum, ſed explicite interpretatum, quod implicite continebatur. Item exemplo confirmat, *Sicut ſi inſurgeret hæreſis negans, Spiritum ſanctum eſſe factorem cæli & terræ, oporteret hoc explicite poni, cum in prædicto ſymbolo, hoc non dicatur, niſi de Patre, &c.*

De voce Additionis quid Andreas theologus.

13 Circa tamen vocē *Additionis* Andreas Latinus Theologus penes Concil. Florent. ſeſſ. 6. contendit, illam non fuiſſe additionem, ſed potius priſcæ fidei declarationem: ita namque ait, *Omnis additio ex rebus extraneis fit; expoſitio vero atque dilucidatio ab intrinſecis, ex ijs, quæ in eadem ipſa re inſunt: ſole clarius ſequitur, cuiuſuis ſcientiæ expoſitionem ex rebus his factam, quæ in eiuſdem ſcientiæ ſubiecta materia ſint additionem, vel augmentum nequaquam appellari debere, Namque ſi nullam inter expoſitionem, & additionem, differentiam poſuerimus, multa profecto nobis acciderint incōmoda; ſacris enim literis additio facta fuiſſe videretur, & ad Nicænum ſymbolum ſecunda Synodus, acceſſionem feciſſe cenſeretur, quam tamen conſtat fuiſſe profeſſam quæcunque protulerat, à ſuis maioribus accepiſſe. Quemadmodum etiam Gregorius, cognomento Theologus, qui in eadem ſecunda ſynodo affuit, ad Cledonium ſcribens inquit, nos fidei Patrum ſanctorum, qui ad Arianam hæreſim euertendam Nicænam ſynodum celebrarunt, nil vnquam āte poſuimus, neque quidpiam poſſumus præferre: veram eiuſdem fidei ſumus, ac ſemper erimus, addentes tantum id, quod de ſancto Spiritu ideo imperfecte prolatum fuiſſet, quod ante has nunquam in controuerſiam fuerat vocatum, an Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus vna Diuinitas ſit, ipſumque Spiritum Deum eſſe, nos oporteat credere, Et ex his verbis, Præſtantiſſimi Patres, credere debemus, quam plurima fuiſſe à ſecundo Concilio declarata, quæ tamen minime diceremus additiones fuiſſe; nam in Nicæno ſymbolo Viſibilium omnium, & inuiſibilium; & Filium natum ante omnia ſæcula: & in Spiritum ſanctum Dominū, & viuificantem, neutiquam erant ſcripta, quæ licet ab ipſo Concilio, ſymbolo fuerint addita, non tamen propterea putauit acceſſionem nouam ad ſymbolum ipſum feciſſe, vt is beatus Gregorius teſtatur, qui nil aliud ſentire profitetur, quam quod Nicæna ſynodus edidiſſet.*

14 Addit vero inde inquens, *Quinimo ſi diligenter vultis attendere, vobis notiſſimum fiet, nullum Generale Concilium poſt primū celebratum fuiſſe, quod quidquam Nicæno ſymbolo non addiderit, aut, non ademerit ab eodem: Alterum enim Concilium illud Nicæni ſymboli, (ex ſubſtantia Patris) in, Conſubſtantialem Patri ſecundum Diuinitatem, nobis autem ſecundum humanitatem, mutauerat, vt Euthychis hæreſim euerteret. Apparet igitur manifeſte cuiuſpiam rei declarationem non eſſe additionem.* Et Rurſus, concludens inquit, *Syllabæ igitur, & dictiones, quæ Nicæno ſymbolo videntur appoſitæ nullam ad illud fecerunt acceſſionem, propterea, quod eundem ſymboli ſeruauerūt ſenſum.* *Idem.*

15 Reſponſiones alias de *Additione* trademus artic. vltim. in reſponſione ad ſecundum argument. principale, ibi enim oſtendetur, à qua additione ſit abſtinendum, & quænam poſſit adhiberi.

16 Ad-

16 Ad ſecundum argumentum Græcorum, ait D.Thom.de Potentia loco cit. *Non eſt neceſſarium, quod ad eius expoſitionem faciendam, vniuerſale Concilium congregetur, ſed Romanus Pontifex ſua authoritate poteſt.* Additque Bellarmin.ſupr.citatus, *Papa Romanus poteſt; etiam ſine Concilio definire res fidei.* Ita habetur cap.28.

17 Ad tertium reſpondet D.Bonau.in corp.in fin.inquiens, *Eos vocare non fuit oportunum, quia Eccleſia ſine eis poterat: Et quia erat laborioſum propter diſtantiam: Erat infructuoſum propter inſipientiam, quia iam non erat in Græcis ſapientia tanta ſicut olim fuerat, imò tranſierat ad latinos. erat periculoſum, quia quod pro certo habendum erat, periculum; erat ducere in dubium.* Item dum conqueruntur non fuiſſe vocatos, dicendum, non eſſe certum, non fuiſſe vocatos, vt dicitur in Concil.Florent. dum namque ignoratur in quonam Concillio fuerit facta additio, ignoratur quoque an interfuerint Græci, nec ne. Addunt alij non fuiſſe neceſſe vocare eos, quia quæſtio erat facilis, prout iam ſupra deducta fuit ex ſcripturis, Auguſtinus autem lib.4.ad Bonifac.cap.12.Pelagianis petentibus generale Conciliũ, reſpondit, non omnem hæreſim eſſe talem, vt propter eam vexari debeant ad conueniendum de longiquis Regionibus Prouinciæ.

ARTIC. V.

De cauſis erroris Græcorum, & de ſtatu eorum ex D.Bonau.

Liceat vero inſuper adnectere, quæ idem Bonauentura eadem quæſt.ſcribit de iiſdem Græcis, ait autem in corpore quæſt. *Negatio huius articuli venit ex triplici cauſa.ſ. ex ignorantia, ex ſuperbia. et pertinacia, q.a nec ſcripturam intellexerunt, nec habuerũt congruam rationem, nec apertam reuelationem. Ex ſuperbia, quia cum reputarent ſe ſciolos, & vocati non fuerint, noluerunt profiteri quod non erat per eos inuentum. Ex pertinacia, ne conuincerentur, & irrationabiliter mouori viderentur, inuenerunt pro ſe rationes contra veritatem, & ideo ſuam ſententiam defendere auſi ſunt, & auctoritati Eccleſiæ Romanæ obuiare, & ideo facti ſunt hæretici, quia negant fidei veritatem, & ſchiſmatici, quia receſſerunt ab Eccleſiæ vnitate. Sed quia mos eſt hæreticorum, & ſchiſmaticorum, (cum non poſſunt rationibus communire) aduerſam partem accuſare, ideo nos accuſant, & arguunt, tanquam curioſos. & tanquam excommunicatos: curioſos, quia ſi ſine huius articuli profeſſione ſalus erat, quare, ergo intromiſerunt ſe Latini hoc perquiere, quod non fuit neceſſarium? ſed adhoc patet reſponſio, quia oportunũ fuit propter periculum, in quod inciderunt. Similiter dicunt nos excommunicatos quia ſymbola corrumpimus, in quibus per Sanctos Patres ſub excommunicationis pæna hoc erat prohibitum: At ad hoc patet reſponſio per prædicta, quia non corrumpimus ſed perficimus: nec ſententia lata eſt contra perficientes, ſed contra corrumpentes. Vel poteſt dici, ſicut dicit Anſelmus, quod nouum edidimus, quod quidem facere potuimus Romana Eccleſia plenitudinem poteſtatis à Petro Apoſtolorum Principe acceperat, in quam nulla Patrum ſententia, nec interdictum ponere, nec arctare potuit, nec ei præiudicare, nec ligare eam ad aliquid. ſimiliter dicunt nos ſchiſmaticos, quia à nobis incipit diuiſio, cum enim hoc vellemus aſſerere, noluimus eos vocare: & ad hoc reſponderi poteſt pro latinis, quod eos vocare non fuit oportunum, quia Eccleſia ſine eis hoc poterat, & quia erat laborioſum propter diſtantiam, & infructuoſum propter inſipientiam quia iam non erat in Græcis ſapientia tanta, ſicut fuerat, imo ad Latinos tranſierat. Erat nihilominus periculoſum, quia quod pro certo habendum erat, periculum erat ducere in dubium.* Et in reſponſione ad vltimum in fine quæſtionis, ita concludit, inquiens, *Græci* nempe antiquiores aliqui, *non confitebantur*

nec

nec tamen negabant, nempe procedere à Filio, *Sed modo*, inquit, *eorum maledicta progenies addidit ad paternam dementiam, & dicit, quod non procedit à Filio, niſi temporaliter: & ideo, tanquã hæreticos, & ſchiſmaticos Romana damnat eos Eccleſia.* Hucuſque D. Bonau. is vero beue notat ſtatum, & errores Græcorum, fuit euim teſtis oculatus eorum, qui ad Concilium Lugdunenſe vocatus, cõfutans errores eorum, ipſos quoque Græcos ab hoc errore reuocauit, & reconciliauit Eccleſiæ. En quale iudicium Seraphici Doctoris de Græcis. Accedit vero hinc Bellarminus cap. 3. inquiens. *Vſque ad tempora ſchiſmatis ita floruit Græcia uiris doctis, & ſanctis, vt omnia Cõcilia generalia apud Græcos celebrata ſint: poſt ſchiſma autem, per annos fere 800. nullum habuerunt Concilium. nullum virum ſanctum miraculis clarum, pauciſſimos homines doctos; latini vero, hoc eodem tempore habuerunt duodecim generalia Concilia, & innumerabilia particularia. Item ſingulis ætatibus viros miraculis clariſſimos, nouos ordines Religioſorum, plurimos homines doctos. Præterea hoc tempore fides latinorum propagata eſt acceſſione Indorum Orientalium, & noui orbis in Occidente: fides Græcorum minuitur quotidie in dies: Græci in Concilijs conuicti, ad noſtram Fidem conuerſi ſunt quater; aut quinquies, & fortaſſis etiam ſæpius et ſemper ad vomitũ ſuũ redierũt. latini vero ſemper in diſputationibus ſuperiores in eadem fide, & doctrina permanſerunt. Denique apud Latinos Regna, et Imperia potentiſſima adhuc florent, Imperium vero Græcorum per Turcas Chriſti hoſtes euerſum, ac deſtructum eſt penitus: ipſique omnes in miſerrima ſeruitute degere, grauiſſimumque iugũ captiuitatis perferre coguntur. Ac vt intelligant cauſam exitij ſui eſſe pertinaciam in errore de Proceſſione Spiritus ſancti, in ipſis feſtis Spiritus ſancti capta fuit Conſtantinopolis à Turcis, Imperator occiſus, & Imperium omnino extinctum, vt probat Gerardus Mercatus in ſua Chronologia Ann. 1452. &c.* hucuſque Bellarminus.

ARTIC. VI.

Occurritur argmentis primi artic.

1 AD primum negatur minor; conſtat enim ex allatis ſcripturis procedere etiam à Filio Spiritum ſanctum. Reſpondetur etiam nihil eſſe tenendum de fide, niſi quod habetur in ſcriptura, vel quidem *quoad verba, vel quoad ſenſum*: velut, ait D. Thom. ad 2. *implicite, vel explicite: Continebatur autem implicite in eo, quod dicebatur Spiritus ſanctus procedere à Patre*. Et D. Bonauent. ad 6. *Henrici multa, quæ erant implicicita fidei noſtræ ſua importunitate compulerunt explicare*. veritas autem hæc conſtat ex ſcripturis. Reſpondet tertio Scotus multa eſſe de fide, quæ tamen non ſunt in ſcriptura, exemplum, cum D. Bonauentu. ad 6. affert de Chriſti deſcenſu ad Inferos, qui non habetur in Euangelio, ſed in ſymbolo Apoſtolorum, *Deſcendit ad Inferos*: Multa etiam de diſpenſatione Sacramentorum, inquit Scot. non ſunt in Euangelio, & nihilominus tenenda ſunt, quia Eccleſia tenet ea certitudinaliter, tanquam tradita ab Apoſtolis: & ſicut Chriſtus non omnia ſimul docuit diſcipulos, dicens, *Non omnia poteſtis portare modo, cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*, Ioann. 14. 16. ea vero de die in diem pro hæreſum, & temporum oportunitate ipſemet Sanctus Spiritus reuelat Eccleſiæ, & Eccleſia tradit, & demandat fidelibus declarando, & determinando, vt amplexentur tanquam de fide: ſicut iam de facto accidit, nouis namque inſurgentibus hæreſibus noua indicta ſunt Concilia, in quibus magis, ampliuſque declarata, & manifeſtata eſt noſtra fides: ita quoque nouis inſurgentibus motiuis, fuit inde declaratum Spiritum ſanctum procedere etiam à Filio: quæ quidem

Ad primũ.

declaratio non fuit facta ſtatim ab initio, quia tunc nõ vrgebant, occaſio & motiua, quæ inde ſenſim inſurrexerunt pro hæreſum confutatione, & exterminatione; primitus namque declaratum fuit in Nicæn. Concil. *Credo in Spiritum ſanctum*: inde occaſione porrecta, definitum in Conſtantinop. Spiritum ſanctum à Patre procedere: ac denique nouis inſurgentibus motiuis, tota res declarata fuit vt ſimul à Patre procederet, & à Filio, & veritas hæc, inquit Scot, prius quidem erat etiam de fide, attamen non erat tunc ab Eccleſia declarata, ſicut nunc, propter errorem illorum, qui eam negabant.

Quare nõ prius facta additio.

2 Ad ſecundum, iam conſtat quid dicendum; Etenim tempore Concil. Conſtantinopol. non vrgebat tale motiuum articulum hunc declarandi, ſicut vrgere incæpit ſequẽtibus temporibus, tunc verò ſufficiebat ſolum declarare, à Patre procedere; inde autem vrgebat neceſſitas, vt declararetur tempore opportuniori procedere etiam à Filio: Quod tamen dicitur de impoſito anathemate, ne tali Concilio fieret additio, vtique agebatur contra Arrium negantem conſubſtantialitatem Filij cum Patre: ſtante autem fide Concilij, quod Filius procedat conſubſtantialis Patri, & quod Spiritus ſanctus conſimiliter ſit à Patre conſubſtantialis eidẽ Patri, vtique nihil adhoc eſt addendum, quod deroget conſubſtantialitati vtriuſque cum Patre, alias incideretur in anathema, negando Spiritus ſancti diuinitatem, & proceſſionẽ à Patre: quod vero non ſit addendum procedere etiam à Filio, hoc vtique non vetuit Concilium, nec fecit mentionem de eo. Et hinc adeſt altera reſponſio, non valet iſta conſequentia, non dicit Concilium, & Patres procedere à Filio, ergo non procedit à Filio. nego coſequent. quia *arguere ab authoritate negatiue non tenet*. Item additio prohibetur, quã vetat Concilium, eſt additio deſtructiua, non autem declaratiua Concilij: & in hũc ſenſum exponenda ſunt verba Apocal. vlt. *Qui addiderit ad hæc, addat ei Deus plagas; quæ ſcripta ſunt in libro hoc*; quod intelligitur de additione ſenſus deſtructiui ipſius ſacræ paginæ Apocalypſis: quin potius tot in dies exeunt commentaria, ex quibus plura ſunt pijſſime explicantia ipſam Apocalypſim Ioann. nihil detrahentes ſcripturæ: Quo etiam ſenſu intelligenda veniunt verba Chriſti Domini, quæ de Diui Franciſci Regula protulit, inquiens, *Volo vt obſeruetur ad literam, ſine gloſa*; quod quidem intelligitur de gloſa deſtructiua Regulæ, non autem declaratiua: talis vero fuit declaratio inde facta ab Eccleſia de Spiritu ſancto poſt Concil. Conſtantinopolit. dum namque Eccleſia addit, *Filioque*, vtique additio hæc fuit declaratiua ipſius catholicæ fidei, non deſtructiua; ideo nedum in anathema non incurrerunt, immo maxime Patres illi apud Deum meruerunt, pugnabant enim pro fide, quam Catholice in Spiritus ſancti productione, & ſanctiſſime, atque ſapientiſſime docuerunt, quod ſi omnis in vniuerſũ prohibetur additio, quomodo igitur, & ſub qua ratione facta fuit additio ad Concil. Nicæn. in Concil. Conſtantinopol. cum namque ibi agebatur ſolum de fide in Spiritum ſanctum, dicendo, *Credo in Spiritum ſanctum*, addidit inde Conſtantinop. *qui à Patre procedit*: quod ſi potuit Concilium facere additionem hanc potuit etiam inde Eccleſia, occaſione porrecta, facere alteram additionem dicendo, *Filioque*: & hoc non eſt doctrinam peregrinam addere contrariam fidei, ſed conſonam fidei, & de ſubſtantia fidei: oppoſita eſt illa, quæ inhibetur, vt deſtructiua fiei, iuxta Apoſt. Galat. 1. *Si quis aliud euangelizauerit præter id, quod accepiſtis, anathema ſit*; & de hoc anathemate loquitur Concil. iuxta Apoſtolum. Vide ſup. art. 4. num. 13.

D. Franciſci Regula qualem gloſam reſpuat

3 Ad Confirmat: id egit Pontifex, vt memoria relinqueretur poſteris eorum, quæ acta fuerunt in tali Concilio: expedit enim habere certa antiquitatum teſtimonia, vt ſciatur quid nam in vno quoque fuerit definitum Concilio; non autem intendebat

bat

bat Pontifex particulam illam *Filioque*, excludere,& reprobare,ſed poſteritati relinquere carenus, quarenus in illu fuerint decretata Cõcilio, Ad tertiũ,reſpõſio pater, ex art,præc.

4 Ad Patres in vniuerſum primo Scotus,vt ſupra,ait inter latinos, & græcos eſſe controuerſiam verbalem,non realem,loquendo quidem de Doctoribus ſanctis,prout eos nominatim ipſe recenſet;vide ſup.art.2 ſenſus Scoti eſſe poterit, quod Damaſcenus,aliique Sancti Patres Græci ſi forte id non ita expreſſe confeſſi fuerint, nihilominus parati erant id ipſum aſſerere, quod aſſ. rit Latina Eccleſia,ſi tunc, tempore eorum fuiſſet talis veritas,ita aperte determinata: vnde eſt, vt virtualiter ſaltem,& implicite ſentiebant tunc,id quod nunc latini ſentiunt poſt declarationem explicitã: quapropter ex tali implici ta credulitate remanet verũ q̃ docet Scotus,inter ſanctos græcos, & latinos fuiſſe controuerſiam non de re, ſed de nomine:quæ tamen controuerſia,non quidem ſola verbalis, ſed vera,& realis extat modo, & extitit lõgo tempore cum græcis alijs, non quidem ſanctis, & ſapientibus, ſed ſchiſmaticis, & inſipientibus, volunt enim ſapere pluſquam oporteat ſapere,contra verum ſenſum, & catholicam doctrinam Sãctæ Romanæ Eccleſiæ.

Ad Patres in genere.

Idem.

5 Secundo,reſponſio vniuerſalis eſt ad omnes, vt negauerint à Filio procedere; tanquam à ſe, ſic enim procedit à Patre,qui ſpirat à ſe:procedit autem à Filio, tanquam ab habente vim ſpiratiuam ab alio,quoniã licet ipſe Filius ſpiret, nihilominus ſpirat ab alio, virtute recepta à Patre Tertio,non procedit à Filio,tanquam à fonte, Pater namque eſt fons primarius diuinarum productionum. Quarto, negant procedere à Filio, tanquam à primario principio,Pater enim eſt principium primarium totius Trinitatis ex Auguſt. Quinto,à Filio negatur procedere authoritatiue,quia talis prima authoritas eſt in Patre: procedit autem ab eo ſubauthoritatiue, vel quaſi ſubauthoritatiue: hæc vero intelliguntur ſemotis imperfectionibus dependentiæ, alteritatis, & ſine præiudicio diuinæ æqualitatis Filij cum Patre, & huiuſmodi, hæ ſunt generales interpretationes,quibus exponi poſſunt Patres Græci, vt conſonare videantur cum latinis.

Ad Patres in ſpeciali.

6 Cæterum deueniendo ad ſingulares eorum authoritates, ad illud de *fonte*, ex Dyon.ſenſus eſt,vt nomine fontis intelligat Patrem,quatenus eſt principium omnino primum habens vim ſpiratiuam à ſe ipſo, quam vim ſpiratiuam merito poſſumus appellare fontalem in Patre, quia eam nõ habet ab alio, & vt ſic Filius vtique non eſt fons:poſſumus nihilominus eum vocare fontem de fonte,pro vt ſic eum appellat Epiphan.hær.*69.* dicens, *fontem de fonte*: ſicut etiam, ait, *Deum de Deo.* Ad Baſil.loquitur de vi generandi, non autem ſpirandi: & quidem vis generandi adeo eſt ſola Patris,vt eam Pater non communicet Filio;itaut circa eam minime conueniant, & propterea in hoc nihil Filius habet commune cum Patre: & in hoc eodem ſenſu loquitur Nazianz. dicens, *omnia, quæ habet Pater, habet Filius, excepta cauſalitate*,.idest, excepta virtute generatiua Verbi ad intra: quo itidem ſenſu, & alio ſuperadiuncto loquitur Damaſcen. *omnia, quæ habet Pater ſunt Filij.hoc ſolo excepto, quod Filius ingenitus non eſt*;Pater quidem ſolus eſt ingenitus, Filius vero ſolus genitus, & in hoc Filius non habet quid commune cum Patre:ceterum loquendo de virtute ſpiratiua,ea eſt communis Patri,& Filio.

Damaſcẽ quid.

7 Ad Damaſcenum, D. Thom. de pot.quæſt.10. art. 4. ait Damaſcenum deſcendiſſe in ſententiam Theodoreti, ac Græcorum, vt vere negauerit procedere à Filio. Verum obſtat contra hoc,quia Theodor. negat omnino procedere, & à Filio, & per Filium:at Damaſcenus licet negauerit ex Filio,tamen concedit procedere per Filium; ergo non negat ſpirare etiam,& Filium. Hinc eſt,vt Scotus benigne interpretur Damaſcenum, tum in principio illius quæſt. tum in reſp. ad 1. quapropter obſeruandum

 uandum

nādum, quod Damaſceno viſum fuit particulam à, vel ex, denotare primarium omnino fontem, primumque omnino principium ſuppoſitale ſpirans: verum quia nouerat id non eſſe Filium, ſed Patrem, ideò ait, *Ex Patre dicimus, ex Filio non dicimus*; at quia æſtimauit dictionem *per*, denotare ſuppoſitum producens per virtutem receptam ab alio, vt à Patre, ideo potius dixit, *Spiritum ſanctum per Filiū dicimus, ex Filio non dicimus*; & ſenſus hic catholicus eſt: & eo mediante aſtruere intendit Spiritum ſanctum ſpirari etiam à Filio, licet ſolo nomine differat, dicendo, *per Filium*, & de hoc infra in propr. quæſt. Confirmatur, quia ipſemet cap. 9. inquit, *Omnia, quæ habet Pater ſunt Filij, hoc ſolo excepto, quod Filius ingenitus non eſt*; en quomodo à Filio ſolum eſſe ingenitum excepit: cæterum omnia ei competere, ait, quæ Pater habet, at Pater ſpirat, ergo etiam Filius ſpirat, & cap. 18. Spiritum ſanctum appellat imaginem Filij: & Spiritū Filij c. 12. comparatque ibidem *Patrem ſoli, Filium radio, & Spiritum ſanctum ſplendori.* vt ſicut Filius veluti radius promanat à Patre, veluti à ſole, ſic Spiritus s. à Filio veluti à radio: ex quibus colligitur non negare procedere etiam à Filio Hinc reſpondens Scot. ad illud, *in Filio quieſcentem*, ait, quod loquendo de voluntate, quæ eſt principium ſpirandi, vtique ea communicatur à Patre Filio, & per eam ambo ſpirant: & talis communicatio ſub ratione principij ſpiratiui quieſcit in filio, quia non communicatur vlterius ſub ratione voluntatis, licet eadem voluntas eſſentialis communicetur etiam Spiritui ſancto in ſè.

Præpoſitio, per explicatur. 8 Ad illud eiuſdem Damaſce. & Hilar. *Per Filium dicimus, per Vnigenitum tuum eſt, &c.* Expendenda eſt præpoſitio illa per; etenim ait Scot. 1 1. d. 12. quęſt. liter. C. diſtinguenda eſt; vel namque conſtruitur cum verbo tranſitiuo, vel intranſitiuo: primo modo denotatur in ſuo caſuali ſubauthoritas in ratione principij productiui recepti ab alio: vt Pater per Filium: & quidem virtus creandi ad extra eſt in Filio, ſed communicata à Patre, & per eam, vna cum Patre creat, & ipſe Filius: pari modo hic, Filius recipit vim ſpiratiuam à Patre, Patriſque vis ſpiratiua tranſit quoq; in Filium, non tamen abſcedendo à Patre: dum vero eam recipit à Patre, dicitur per Filium ſpirare Pater, ipſe quidem Pater authoritatiue, Filius ſubauctoritatiuè. Secundo modo denotatur in ſuo caſuali auctoritas: & id vel efficientiæ, vel in genere cauſæ formalis: exemplum primi ex illo Gen. 2. *Poſſedi hominem per Deum*: exemplum ſecundi, *homo ſapit per ſapientiam*, quidquid tamen ſit, dum Damaſcenus, & Hylarius vtuntur præpoſitione illa *per*, denotat quarenus cadit ſuper Filium, ſub authoritatem in ipſo Filio, nempe virtutem ſpirandi non quidem authoritatiue in Filio, quia eam non habet à sè, ſed ſubauthoritatiue in Filio, quia eſt à Patre communicata ipſi Filio. Talis vero ſubauthoritas ſemouenda eſt ab imperfectionibus depēdentiæ, & inæqualitatis: quod ſi Baſilius 3. contra Ennom. dicat, *Spiritum ſanctum eſſe dignitate ſecundum à Filio cum ab ipſo habeat eſſe, immo, & depēdeat*; vtique verbum *dependere*, idem importat ibi in hac materia, ac *produci*; ſemoris imperfectionis: ſicut, cum idem ſcilicet contra eund. vocat Spiritum ſanctum *Verbum, & imaginem Filij*, vt ſignificet idem, ac proceſſionem Spiritus ſancti à Filio, ſubauthoritas ergo erit in Filio, & author[illegible]s in Patre, abſque tamen detrimento æqualitatis, cum Patre, denotata ſolummodo prioritate, & poſterioritate originis. Scio D. Thomam 1 p. quæſt. 36. ar. 3. admittere propoſitionem hanc, *Spiritus ſanctus procedit per Filium*; ratio, quia ea reperitur penes tot Patres, Damaſc. Hylar. pleroſque alios Græcos & Latinos, immo, & in Concil. Florent. in liter. vn. nihilominus ſenſum, & ſi bonum poſſit habere iuxta dicta; tamen ne propter ambiguitatē vocabuli crederet aliquis ly *per* dicere circumſtantiam inſtrumēti & miniſterii, quaſi Filius ſit Patris inſtrumentum, ideo per modū loquendi Latinorum per particulam à vel ex, clarius, & expreſſius declara-

tur,

tur, & exprimitur proceſſio Spiritus ſancti, taliſque fuit mens Latinæ Eccleſiæ contra Græcos: eo maxime, quia particula, *per*, importare ſolet rationem inſtrumenti, quatenus Artifex ſcindit per ſecurim, veluti per inſtrumentum: ſicque videretur Verbum eſſe inſtrumentum Patris, non autem eiuſdem naturæ, idemq; comprincipium ſpiratiuum cum Patre: modus autem Latinæ Eccleſiæ eruit nos ab his ſcopulis. At de hoc infra ex profeſſo in propria quæſtione, vtrum Pater ſpiret per Filium, quæ erit quæſt. 10.

Ad ration. 9 Ad rationes, ad primam, non eſt par ratio; nam vna perſona non poteſt pluribus productionibus produci, alias ſimul eſſet, & non eſſet, igitur neceſſario eſt vna: alias etiam Spiritus ſanctus non eſſet vna perſona, ſed plures; cum alijs incommodis, quæ ſequuntur ſuſtinẽdo oppoſitum: at bene plures perſonæ poſſunt concurrere ad productionem vnius. Itẽ non ſequitur, Creatura producta eſt vna, ergo producitur ab vna ſola Trinitatis perſona, cum opera ad extra ſint indiuiſa: ita quoque opus ſpirationis Patris, & Filij eſt indiuiſum, & eſt à duobus, vnde non ſequitur quod ſi ſpiratio paſſiua eſt tantum in vno, actiua quoque ſit in ſolo vno.

10 Ad ſecundum, non concurrit Filius, vt ſuppleat inſufficientiam Patris; nam ſi de ſe ſolo eſſet Pater, vtique ſufficientiſſimus eſſet, amando diuinam eſſentiam, ad producendum Spiritum ſanctum: quemadmodum, ait Rich. de Sancto Victor. *Si vna ſola perſona eſſet, vtique ipſa ſola ſufficiens eſſet ad creandum mundum*: ſed ideo concurrit Filius, quia iam reperitur communicata ſibi eadem virtus ſpirandi antequam cenſeatur Spiritus ſanctus ſpiratus: indeque fit, vt ſtante in ambobus eadem vi ſpiratiua, ſpirẽt ſimul Spiritum ſanctum, de quo infra. *Filius cur concurrat; cum Patre ad ſpirãdũ.*

11 Ad tertium, verbum noſtrum eſt imperfectum, quia eſt accidens, & non ſubſtantia: Verbum diuinum eſt perfectiſſimum, & ſubſtantia, immo, & Deus, meritoque poteſt Spiritum ſanctum producere: verbo etenim noſtro non communicatur, nec natura animæ, nec libertas voluntatis, Verbo autem diuino communicata eſt eadem Dei eſſentia, eademque voluntas fæcunda Patris, & ideo ſpirat. *Verbum noſtrum non ſpirat.*

QVAE:

QVÆSTIO VIII.

Vtrum Pater, & Filius ſpirent vniformiter: proprie, vel minus proprie: principaliter, vel minus principalirer, &c.

1 VNiformiter ſpirare opponitur ad ſpirare difformiter. Quæritur autẽ vtrũ difformiter, vel eodem prorſus & vniformi modo ſpirent Spiritum ſanctum: Verum quia vniformitas ſe tenere poſſet, vel circa virtutem ſpirandi, vel circa actũ ſpirandi: vel tertio circa terminũ ſpiratũ, vel quarto circa modũ ſpirandi, vel quinto, & deniq; circa ordinẽ ſpirandi, quẽo bſeruant Pater, & Filius, ideo ſingula diſcutiemus.

2 Circa primum, ſpirant vniformiter, quia vna, eademque prorſus virtus ſpiratiua eſt in amobus.

3 Circa ſecũdũ, idẽ eſt iudiciũ, quia vnico, eodẽq; ſpirationis actu ſpirant.

4 Circa tertium adeſt quoque pariformitas, quia idem, vnuſque eſt terminus ſpratiohis, qui eſt Spiritus ſanctus, eſt enim vnus, & non plures, idemque procedit à duobus.

Spirãt vniformiter ex multiplici capite.

5 Circa quartũ, ſunt quoq; pariformes, ſiquidẽ per modũ voluntatis, ſpirat Pater, & Filius: amãdo ſpirãt: volẽdo ſpirant, adeſt ergo his, conſimilibuſq; rationib. ſpectatis pariformitas prorſus in ſpirando.

An ſpirent vniformiter ſpectato ordine ſpirandi.

6 Circa vero quintum adeſt diſparitas: & quidem, ſpectando ſpirandi ordinem, differenti modo ſe habenti Pater enim habet virtutem ſpirandi à ſè, Filius habet eam à Patre: Pater ſpirat à ſè, actum ſpirandi à ſè habet, non communicata virtute ſpiratiua ſibi ab alio; Filius ſpirandi actum producit quidem ipſe Filius, nihilominus ſpirat ab alio, virtute recepta à Patre. Pater virtutem ſpiratiuam exercet in primo ſigno originis, ſpirat enim in primo ſigno originis, quia eſt in primo ſigno originis; Filius virtutem ſpirandi exercet in ſecundo ſigno originis, quia ſpirat in ſecundo ſigno originis. Adeſt ergo diuerſus ordo ſpirandi, igitur remanet, vt in ordine ſpirandi non vniformiter ſpirent, & ratio, quia eo modo, ſeu ordine perſona ſpirat, quo ordine habet eſſe: at Pater habet eſſe in primo ſigno originis, Filius in ſecundo; ergo Pater ſpirat in primo originis ſigno, Filius in ſecundo. Ita aperte Scot. in tot. tract. de Trin. & præcipue hanc quæſt. ſic decidit in 1. d. 12. q. 2. conſulendi ſunt quoq; formaliſtæ, ſic exponentes Scot. & Scotiſtę commu.

Vaſq. arguitur de intelligentia Scoti.

7 Hinc Vaſquez 1. part. d. 148. num. 10. non bene intelligens quid ſit ſpirare in primo, & ſecundo ſigno, negat eſſe ordinem penes actum ſpirandi, adſtruens ſolummodo eum in habendo vim ſpiratiuam. Sine ratione tamen id negat, non enim ponimus ordinem penes actum ipſum ſpirandi, quaſi vnicus ſpirandi actus ſint plures, eſt namque vnicus: & ordo talis nõ eſt ordo ſignorum in quibus, ſed à quibus, ſi namque Pater ſpiraret in vno ſigno, in quo non ſpiraret Filius, rationabiliter id negaret, verũ quia ſpirant ambo in eodem ſigno *in quo*, licet in diuerſis ſignis, *à quibus*, ideo ſine ratione negat; per talẽ autẽ ordinem datur intelligit, ſolummodo quod Pater ſpirat à ſè, Flius nõ à ſè, ſed ab alio, virtute recepta à Patre: ſpirare autem à ſe, eſt ſpirare in pri-

mo

Digitized by Google

mo ſigno originis, & ſpirare ab alio, eſt ſpirare in ſecundo ſigno originis, vt cõmuniter docent cũ Theologis Scotiſt. & clarius habetur penes formaliſtas, de quo Mai. 1.d.12.q.2. Baſ. 1.d.12.q. vn.ar.3. Marſil. Gabr. & amplius infra.

Non idem ordo inter Patrem generantem, & ſpirantem, ſicut inter Patrẽ & Filium ſpirantem.

8 Addit ibid. Sco. quod non eſt cõſimilis ordo inter Patrem generãtem, & ſpirantem, ſicut inter Patrem ſpirãtem, & Filium ſpirantem: ratio, quia inter generantem, & ſpirantem eſt ordo naturæ; inter vero Patrem, & Filiũ ſpirantem eſt ordo originis. Deſumitur vero ordo naturæ inter generantem, & ſpirantem ex ratione principiorum generationis, & ſpirationis, quæ ſunt intellectus, & voluntas; ſed inter intellectum, & voluntatem eſt ordo naturæ, ergo talis quoque erit inter Patrem generãtem, & ſpirantem; Inſuper quia generatio præcedit ſpirationem ordine naturæ; nam qualis eſt ordo inter potentias, ſeu actus primos, talis eſt inter actus ſecũdos: ſed inter intellectum, & voluntatem eſt ordo naturæ, ergo talis quoque ordo erit inter actum generandi, & ſpirandi. Dices, Scotus ibid. hunc ordinem appellat ordinem originis, ergo non erit naturæ: Reſpond. penes Scotum ordinem originis quandoq; confundi cum ordine naturæ, & in hoc caſu per ordinem originis intelligit ordinem naturæ, & hoc Scotiſtæ negare non poſſunt, alias admitterẽt ordinem ſolum originis inter intellectum, qui eſt principium generationis, & voluntatem, quæ eſt principium ſpirationis: cum oppoſitum ſit apertum etiam in Scoto, eſſe ordinem naturæ inter intellectum, & voluntatem: Adde quod Scotus ordinem, quem appellat, licet impropriè, *originis*, deſumit ex ordine principiorum producendi, vt ibi patet, ſed principia productiua admittunt inter ſe ordinem naturæ, ergo inter Patrem generantem, & ſpitantem Scotus admittere debet ordinem naturæ, alias eſſet contrarius ſuæ doctrinæ, quapropter ibi confundit originis ordinem, cum ordine narurę, intelligendo originem pro natura; Vel ordinem originis ſumit pro ordine, qui eſt inter Origines, nempe generandi, & ſpirandi, ſed is eſt ordo vere naturæ.

Ordo Originis pro ordine, qui eſt inter origines.

Idem ordo diſcutitur.

9 Aliæ differentiæ inſurgunt inter vtrumque, quia inter Patrem generantem, & ſpirantem eſt ordo actus generandi, & ſpirandi; inter vero Patrem, & Filium Spirantem eſt ordo ſuppoſitorum, non autem actuum: patet primum, quia generandi actus eſt prior actu ſpirandi, ergo eſt ordo actus ad actum: patet ſecundum, quoniam eſt idem actus ſpirãdi in vtroq; ſuppoſito, ergo non eſt ordo actus ad actum, vnico exiſtente ſpirationis actu: eſt autem ordo inter ſpirantia ſuppoſita, quia prius origine ſpirat Pater, quia à ſè; Filius poſterius ſpirat origine, quia ab alio habet vim ſpirandi in ſecundo ſigno originis. Item ſigna interuenientia inter Patrem generantem, & eundem Patrem ſpirantem ſunt ſigna à *quibus*, & *in quibus*: ſigna autem inter Patrem, & Filium ſpirantem ſunt ſigna *à quibus*, non *in quibus*; prob. primum; ſiquidem generatio eſt in primo ſigno, in quo non eſt ſpiratio; quando namque Pater generat, non intelligitur ſpirare: tum etiam quia potentia generandi non eſt potentia ſpirandi: & intellectus præcedit voluntatem per ſigna in quibus; igitur qualis ordo ſignorum intellectus ad voluntatem, talis ordo generationis ad ſpirationem; ergo ſunt ſigna, *in quibus*; patet quoq; eſſe ſigna *à quibus*, quia Pater generando vtrumque præſtat à ſè: probatur ſecundum, nam Pater, & Filius ſpirant in eodem prorſus inſtanti, ergo ſpirant in eodem ſigno, *in quo*: Itẽ per eundem numero actum ſpirant, ergo in eodem ſigno, in quo eſt ſpiratio Patris, erit quoque ſpiratio Filij: inſuper idem non eſt prius, & poſterius ſeipſo, ex Auguſt. & Anſelm. ergo idem ſpirationis actus Patris, & Filii nõ erit ſucceſſiue in alio, & alio ſigno *in quo*: reſtat igitur, vt ſit ibi ordo ſignorum *à quibus* dum vnus ſpirat à ſè, alter ab alio, ſpirare autem à ſè, & ab alio, eſt ſpirare in primo, & ſecundo ſigno originis. Idem currit penes operari ad extra, etenim creatio, & conſeruatio, & huiuſmodi cum fiant à tota Trinitate, fiunt etiã ordinate à ſingulis perſonis: ordo vero

Non eſt ordo actuum ſpirãdi ſed modi, & ordinis ſpirãdi.

ſigna à quibus in ſpiratione, nõ in quibus.

Signa in quibus, & à quibus in generatione, & ſpiratione.

ro non eſt ſignorum *in quibus*: cum opera *Trinitatis ad extra ſint indiuiſa*; quod ſi opus omnium eſt vnum, & indiuiſum, ergo in tali opere non erit ordo ſignorum *in quo*, alias vel idem eſſet prius, & poſterius ſeipſo, vel idem bis, vel ter produceretur; remanet igitur, vt ſit ordo ſignorum *à quibus*: itaut Pater creet à ſè, Filius à Patre, & Spiritus ſanctus ab vtroque, id autem eſt, Patrem creare in primo, Filium in ſecundo, & Spiritum ſanctum in tertio ſigno originis. Denique conuincitur, ordinem Patris, & Filij ſpirantis non eſſe ordinem actuum, ſed ſuppoſitorum; quandoquidem ſi eſſet ordo actuum, ſequeretur bis Spiritum ſanctum produci; primo quidem à Patre per actum ſuum: ſecundo à Filio per ſpirationem ſuam: & ſimul haberet eſſe, & non eſſe: primum, quia mediante ſpiratione Patris reciperet eſſe ſecundum, quia tunc iam Filius non produceret, quia iam haberet eſſe: quę omnia cum implicent, ſequitur, vt vniformitas habeatur penes actum ſpirandi. Habeatur etiam penes terminum ſpiratum, cum ſit vnica perſona ſpirata, licet ceſſet vniformitas in modo, ſeu ordine ſpirandi penes diuina ſuppoſita ſpirantia.

10 Probatur vero ex ſcript. vt Ioann. 5. *Non poteſt Filius à ſe facere quidquam ſed opera, quæ dedit mihi Pater, vt perficiam facio ſemper*. Licet autē loquatur de opere Redemptionis, nihilominus indicat eundem operandi modum exercere in diuinis ad intra, quatenus virtutem ſpirandi dedit illi Pater: vnde Spiritum ſanctum non ſpirat à sè, ſed per virtutem receptam à Patre: Manifeſtius id declarat Auguſt. 15. Trin. cap. 17. inquiens, *Quia, & de Filio Spiritus ſanctus procedere reperitur, hoc quoque illi Pater dedit, non dum exiſtenti, & nondum habenti, ſed quidquid Vnigenito Verbo dedit, gignendo dedit: ſic ergo eum genuit, vt etiam de illo donum commune procederet, vt Spiritus ſanctus amborum eſſet.*

11 Obſtatur contra dicta: Auguſ. 15. Trinit. cap. 17. ait. *Spiritus ſanctus procedit à Patre principaliter*; quod ſi ita eſt, igitur à Filio non procedit principaliter, & conſequenter non ſpirant vniformiter. Scotus refert reſponſionē cuiuſdam, & inquit, *Dicit quidam Doctor, quod Pater ſpirat principaliter, & principalius, Filius autem tantum principaliter*. ſubdit inde Scot. *Alius autem Doctor, contradicit, quod non eſt ibi aliqua comparatio proprie dicta in aliqua forma vna, ſed eſt tantum ibi comparatio in voce, ſicut Michael dicitur Sanctior Dæmone, vbi eſt tantū comparatio ſecundū vocē, & nō ſecūdū rē aliquā cōmunē vtriq; extremo; ſed illa forma eſt tātum in vno extremo*, hæc Scot. ſ. uſus eſt, quod D. Bonauent. aiebat, procedere à Patre *principaliter*, & *principalius*, vna cū Marſilio. Contra vero hoc; obſtatur, quia *comparatiuum ſupponit poſitiuum*; & comparatio debet fundari ſuper vnitate formæ: non enim eſt bona iſta comparatio, Michael eſt ſanctior Dæmone, quia Dæmon non eſt ſanctus: ſed bene cadit comparatio inter duos ſanctos, quorum alter ſit altero ſanctior; etenim forma ſanctitatis iam reperitur in ambobus, penes quam ſit fienda comparatio: cum vero ſpirare *principaliter* non competat Filio, ſed ſoli Patri, non erit valida comparatio dicendo, Pater ſpirat *principalius* Filio. Quidquid tamen ſit, intentio D. Bonauent. erat oſtendere Patrem ſpirare à sè, quod quidem non competit Filio, cum ſpiret virtute accepta à Patre, & hoc eſt, quod dicit Patrem ſpirare principaliter, quo in loco errat Suar. qui 10. de Trin. cap. 3. reſponſionem hanc imponit Scoto: fallitur vero, cum ſolummodo eam referat de mente alterius, vt conſtat: & Marginiſtæ notant Alenſem, Bona. & Varronem, quos tacito nomine Scotus citat in referendo illam reſponſionem, & impugnationem. Reſpondet vero ipſe Scotus ad Auguſt. quod de mente Auguſtini idem eſt Patrem *principaliter* ſpirare, ac ſpirare *à ſeipſo*: prout idem Auguſtinus ſemetipſum declarat, inquiens, *Ideo principaliter dixi, quia quod Filius ſpirat, hoc habet à Patre*. Cum hoc tamen, quod Pater principaliter ſpiret, non eſt inferendum, Filium ſpirare minus principaliter; tum ob rationem recenſitam de comparatiuo; tum etiam quia ſuſpitionem daret locutio illa, quod in Filio eſſet inæqualitas *ſic.* virtu-

Comparatiuum ſupponit poſitiuum.

Suarij impoſtura ad Scotum.

Principaliter. & minus principaliter ſpirare quid.

virtutis in ſpirando: ſed loquutiones ſanctorum ſunt caute examinandæ, & intelligendæ, vt idem ſit principaliter, ac non principaliter, ſeu minus principaliter, ac ſpirare à sè, & virtute accepta ab alio, ſine tamen dependẽtia, & inæqualitate virtutis.

Obſtatur.

12 Dices. Pater ſpirat principaliter, ergo Filius ſpirat minus principaliter: conſequentia tenet, quia Filius non eſt Pater, ſed diſtinguitur ab eo perſonaliter; ergo; & diſtinguetur in eo, vt ſpiret minus principaliter. Item Pater eſt prima perſona, Filius ſecunda; ergo Patri competit ſpirare principaliter, Filio minus principaliter. Tertio virtutem ſpirandi Filius non habet principaliter à sè, ergo nec ſpirabit principaliter, ſed minus principaliter. Quarto, Filius non ſpirat principaliter, quia non eſt Pater, ergo ſpirat minus principaliter.

Reſpondetur.

13 Reſpondetur formam hanc arguendi ſyllogiſticam tenere *logicaliter*, non *theologicaliter*; Vnde logice loquendo, valet quidem inferre, ſortes operatur, & non operatur principaliter, ergo operatur minus principaliter; Conſequentia tenet, tum gratia formæ, logicè loquendo, tum gratia materiæ, loquendo phyſicè; Ratio, quia ſortes, verbi gratia, diſtinguitur nedum perſonaliter, ſed & eſſentialiter à Caio Patre: in ipſiſque ſicut reperitur diuerſitas perſonæ, & naturæ ſingularis, ita, & diuerſa virtus agendi cum dependentia vnius ab alio, &c. ac propterea Caius Pater eſſe poterit cauſa principalis: at in diuinis, & ſi Pater, & Filius diſtinguãtur perſonaliter, nihilominus habent eandem communem naturam, communem virtutem, communemque ſpirandi operationem, ex quo fit, vt ratione talis identitatis dicatur quidem Pater ſpirare principaliter, at nullatenus aſſerendum, Filium ſpirare minus principaliter; niſi ad ſenſum datũ, quatenus Pater à sè, & Filius ſpirat à Patre. Sicque ſoluta ſunt omnia obiecta; inferunt enim ſolummodo vnum ſpirare à sè, alium ab alio.

Forma arguendi aliquando tenet logice, non theologice.

Idem.

14 Ad obiecta vero in forma, reſpondendum concludere *logice*, non *theologice*, in ſubiecta materia: multa namque ſunt *logice* dicta, quæ non bene dicuntur *theologice*, vt præſertim Scotus paſſim inſinuat.

Filius an ſpiret principaliter, an minus principaliter.

15 Petes, vtrum Filius ſpiret *principaliter*, an non: ſi dederis primum, ergo ſpirabit à sè: ſi ſecundum, ergo ſpirabit minus principaliter. Reſpondetur, non ſpirare *principaliter* ad ſenſum relatum, etenim ſic ſumpto *principaliter*, quatenus indicat ſpirare *authoritatiue*, & *à sè*, nequaquam ſic ſpirabit principaliter, inquit Henricus in ſumm. art. 54. quæſt. 7. ad argument. & art. 160. quæſt. 9. ad 2. ſpirare namque ſic principaliter *à sè*, eſt ſolius Patris: at cum infers, non ſpirat ſic, ad ſenſum relatũ, *principaliter*, ergo ſpirat minus principaliter, neganda eſt conſequẽntia, ſufficit enim, ſubdit Henric. *non ſpirare principaliter*, ergo art. 6. q. 9. liter. X. quia ſpirat, ſed non ſpirat à sè. Ait aũt Bonau. Filiũ quoq; ſpirare *principaliter*: at loquitur cõparatiue, quia Pater, inquit, ſpirat *principalius*; nẽpè à sè, ille à Patre. *q. 2. in fi.*

Spiritus ſ. an ſit perfectius à Patre, quam à Filio.

16 Stante autem, quod non ſic ſpiret, nihilominus non eſt aſſerẽdum, Spiritum ſanctum eſſe perfectius ab alio; magiſque ab vno, quam ab altero; hæc namque, & ſimilia indicant inæqualitatem naturæ, virtutis, & ſpirationis; quo pacto exploditur communiter Ialu llus, inquiens, *Poteſt dici Spiritus ſanctus ſpirari magis à Patre, quam Filio*: quem præcipue impugnat Nazarius 1. part. q. 36. art. 3. dub. 1. Et contra eum facit Anſelmus, Epiſt. de proceſſ. Spiritus Sanctus cap. 10. inquiens, *Spiritus ſanctus cum procedit à Patre per Filium, procedit à Filio ſimiliter*, idemque ſignificauit Eugenius IV. in liter vnion. dicens, *Filium eſſe principium Spiritus ſancti, ſicut, & Patrem.*

Camparatio an in diuinis.

17 Redeũdo autem ad principale intentum, non ſequitur, vt Filius ſpiret minus principaliter. Qua occaſione prębita, dicendum eſt, in diuinis abſtinendum eſſe ab huiuſmodi irrationabili comparatione, & ſic de alijs irrationabilibus, quia denotatur inde inæqualitas: Addit Vaſquez *Aduerbium comparatiuum non carere ſuſpicione.*

18 Confirmemus vero deciſionem

nem totam peculiater ex Auguſt. & Anſelm. Et quidem Auguſt. 15. de Trin.cap.17. ait, *Non fruſtra in hac Trinitate non dicitur de quo procedit principaliter Spiritus ſanctus, niſi Deus Pater; ideo autem addidi principaliter, quia, & de Filio Spiritus ſanctus procedere reperitur: ſed hoc quoque illi Pater dedit.* Anſelmus autem loc.cit.cap. 16 inquit *Si ergo dicitur, quod Spiritus ſanctus principaliter, à Patre ſit, non aliud ſignificatur, quam quia ipſe Filius de quo eſt Spiritus ſanctus, à Patre habet hoc ipſum, vt Spiritus ſanctus de illo ſit; quoniam id, quod eſt, habet à Patre non quemadmodum in rebus creatis, cum aliquid aſſerimus eſſe principaliter, volumus ſignificare, quod magis ſit hoc, quod dicitur eſſe principaliter, quã illud ad quod refertur.* Et paulo ante. *Quod ſi dicatur,* inquit, *quia Spiritus ſanctus principaliter eſt de Patre, quaſi magis ſit de Patre, quam de Filio; Non ita dicendum eſt, vt intelligatur vlla prædictarum varietatum ineſſe, ſed quoniam Filius, hoc, quod eſt, de Patre habet* conſtat ergo ſenſus aſſertionis.

Proprietarius quis ſit.

19 Arguitur, ex Hieron. epiſt. 88. *Spiritus ſanctus proprie à Patre procedit.* ſi ſic, ergo improprie procedit à Filio. Ad ſolutionem notat Scotus, naturam *Proprietarij* qualis nam ſit: ait vero, *Proprietarius dicitur ille, qui in habendo rem, nullo modo dependet ab alio: Vſuarius autem, qui in vtendo re, dependet ab alio, non eſt propietarius.* Hæc ſemotis quidem imperfectionibus dependentiæ, & vſus applicat ad propoſitum, & inquit in tantum Patrẽ dici proprie ſpirare, inquantum virtutem ſpirandi non habet ab alio: Filius vero eam habet ab alio: licet vero Filius habeat ab alio, non tamen eſt dicendus improprie ſpirare, hoc enim dicit imperfectionem, & difformitatem inſpirando, ſed eatenus dicitur non ſic proprie, inquit Scot. *quia non habet à ſè, nec à ſè ſpirat;* licet ſubdit *proprie etiam Filius ſpirat, quia non improprie, nec imperfecte ſpirat, ſed ita perfecte, vt Pater.* Quia tamen in Vſuario duo ſunt, alterum, quod dependet à voluntate proprietarij, itaut pro libito poſſit proprietarius eum expoliare vſu rei: alterum, quod Vſuarius habet ſolum vſum, non dominium, nec eſſentiam rei: iſta vero magnam dicunt imperfectionem, ideo, ſemotis imperfectionibus applicanda ſunt ad noſtrã materiam: & quidem Filius Dei non dependet à Patre; dependentia namq; eſt cum alteritate, & diſtinctione naturæ, Filius autem, & Pater ſunt eiuſdẽ prorſus naturæ. Item Filius non eſt Deus contingenter pro libito voluntatis Patris, ſed eſt neceſſario ex ſui natura Deus, vnde dicit Apoſtol. Ad Philip. 2. quod *Chriſtus non rapinam arbitratus eſt eſſe Filium Dei;* eſt namque Filius naturalis Dei, neceſſario genitus: genitus per intellectum, cuius opratio eſt neceſſaria, & naturalis: non genitus per voluntatem, nec contingenter, immo eſt ens neceſſe eſſe, & eſt impoſſibile aliter ſe habere, quo ſtante, omnia quæ habet, competunt ſibi neceſſario, vt tum eſſe Dei, tum diuinæ perfectiones, tum denique virtus ipſa ſpiratiua: & hæc non poteſt Pater ab eo tollere prolibito voluntatis ſuæ cum iſta neceſſario ſibi inſint: inſuper nedum habet vſum virtutis ſpiratiuæ, verum habet quoque in ſè, licet non à ſè, ipſammet virtutem, naturam, & poteſtatem talis virtutis ſpiratiuæ, ita ut per eam ſpiret tanquam verus ſpirator, conſtitutus per eam in ratione veri ſpiratoris; quo fit, vt exemplum Scoti de *Vſuario*, & *Proprietario* ſit ſane intelligendum, prout diximus ſemotis vtrinque imperfectionibus: Atque hinc idem Hieronymus, ſeu quicunque ſit author illius epiſt. ſubdit, *Spiritus ſanctus propriè, verèque de Patre, Filioque procedit.* Quapropter, & ſi dixerat prius, procedere *proprie* de Patre, confeſſus quoque inde fuit, non *improprie*, ſed *proprie* procedere etiam de Filio.

Vſuarius quis.

Spiritus ſ. procedit proprie à Patre, & à Filio.

20 Obſtatur, Richar. 6. Trin. *Spiritus ſanctus procedit à Patre mediate, & immediate, à Filio autem immediate.* Reſpond. quod hic nulla eſt difformitas, & differentia penes ſpirãdi actum, cum in vtroque, & ab vtroque procedat ab eadem virtute, & æque perfecte ab vno, ſicut ab vno, ſicut ab alio: licet ſit difformitas in modo, & ordine vt eſt dictum: Nunc vero additur immediatio & mediatio: & vtique ambo

Spiritus ſ. an à Patre mediate, an immediate.

ſunt

ſunt principium immediatum, tum quia eadem virtus eſt in ambobus; tũ quia per eandem actionem ſpirant; tum denique quia ſunt eiuſdem eſſentiæ, & ſunt vnum, & idem in diuina natura: quod ſi Richard. vocat Patrem principium non ſolum immediatum, ſed etiam mediatum: inde quidem eſt, quia dum inter ipſum, & Spiritum ſanctum interuenit etiam Filius, vtiq; appellat ſic mediatum; quia vero virtutem, qua Pater ſpirat, non habet mediante alio, ſed à ſeipſo, ideo appellat quoque immediatum. de Filio etiam, vtique eſt immediatus, quia inter ipsũ & Spiritum ſanctum non mediat alius ſpirans, poterit quoque appellari mediatum, non quidem mediatione ſuppoſiti, cum nihil mediet inter ſè, & terminum productum, ſed mediatione virtutis, quatenus virtutem ſpirandi non habet à ſè, ſed à Patre, quam recipit generatione mediãte. At de hoc in quæſt. ſequenti.

21 Obſtatur, ex Hilar. 12. de Trin. *Spiritum ſanctum, qui per Vnigenitum tuum eſt, promerear.* Reſponſio patet ex præced. quæſt. art. 3. num. 9. & infra in propria quæſt. Vtrum Spiritus ſanctus procedat à Patre per Filium.

Spiritus, s. quomodo prius à Patre.

22 Obſtatur ratione, Pater prius producit; ergo Filius vel non producit, vel productum reproducit; ſequitur, ſiquidem poſterius Filius producit, ergo Spiritus ſanctus eſt iam productus anterius. Reſpond. id ſequi ſi ordo prioris, & poſterioris eſſet, vel naturæ, vel tẽporis: non enim Pater ſic prius producit, ſed prius ſolum origine: quo ſtante poteſt ſimul tempore, æternitate, & natura ab ambobus produci, non obſtante priori, & poſteriori originis: primæ, quidem prioritates faciunt, vt principium ſubſequens non poſſit producere, quia iam inuenit terminum productum; at priortas ſolius originis, hoc non præſtat, ſed ſolummodo indicat ordinem producendi, & non quidem ex parte producti, ſed ex parte producentium, item vera ſequela de prioritate ſignorũ, *in quibus* non *à quibus*, vt eſt dictũ.

Cauſa prima plus influit in effectum. quã ſecunda de generatur.

23 Obſtatur, *Cauſa prima plus influit in effectum, quam ſecunda*; ergo Pater, qui eſt Trinitatis perſona prima plus influet in Spiritum ſanctum, quam Filius, qui eſt perſona ſecunda: Anteced. patet ex prima propoſit. de cauſis, & cauſatis, & ex 1. poſt. t. c. 5. & 2. met. c. 4. Reſpond. verum eſſe de *cauſis, & cauſatis, non de principijs, & principiatis*: ibi enim reperitur diuerſitas naturæ, & virtutis; & virtus cauſæ primæ, vt eſt Deus, eſt perfectior virtute cauſæ ſecundæ, vt eſt creatura; quapropter non mirum eſt, ſi effectus, nobilius & principalius pẽdeat à cauſa prima, quã à cauſa ſecũda: at in diuinis, Pater, & Filius habẽt eandem Eſſentiam, eandemq; vim ſpiratiuam, & vtraque eſt infinita, & eſt æqualis in omnib. igitur æquanimiter & vniformiter ſpirãt, & non plus nec perfectius Pater, quam Filius: itẽ eadẽ volũtas, eademq; ſpirationis actio infinito conatu, & omnino ęquali, eſt ab ambobus, ergo æquanimiter ſpirant, & nõ plus vnus, quam alter. Propoſitio igitur illa eſt vera in cauſis, & cauſatis, non autem in principijs, & principiatis, vt in Deo; in diuinis enim non eſt ratio cauſæ, & cauſati, ſed principij, & principiati. Denique eſt vera propoſitio non ad intra, ſed ad extra.

Pater cur generet prius natura; & non ſpirat prius natura quã Filius.

24 Obſtabis, vis generatiua eſt prior natura vi ſpiratiua; ergo Pater ſpirat prius natura, quam Filius; ergo non ſola prioritate originis, ergo difformitas magis patet. Reſp. concedẽdo antec. & negãdo cõſeq. ratio, quia non eſt tantus ordo inter ſpirare Patris, & ſpirare Filij, quantus inter generare, & ſpirare, etenim comparando geneare ad ſpirare, eſt comparare actus duarum potẽtiarum, intellectus & voluntatis, quæ profecto ſe præcedunt natura, meritoq; inter ſuos actus erit ordo naturæ, vt generare; & ſpirare: at loquendo de ſpirare Patris, & Filij, ſit comparatio nõ actus ad actũ, nec potentiæ ad potentiam; cum ſit vnica in ambobus voluntas, & vnicus ambotum ſpirandi actus, ſed ſit comparatio ſpirantis ad ſpirantem per eundem prorſus actum, penes quẽ ea ſola adeſt diſparitas, vt Pater eum eliciat à ſe, Filius à Patre: hic in primo ſigno originis, ille in ſecundo ſigno originis.

QVÆSTIO IX.

Vtrum Spiritus ſanctus procedat à Patre, & Filio mediatè, an immediatè,

Agere mediate, vel immediate, mediatione virtutis.

1 RECOLENDUM initio eſt, in quonam conſiſtat ratio agendi mediate, id vero conſtitit ex primo Phyſic. & quidem duplici modo Agens aliquod dicitur agere immediate; tũ immediatione, vel mediatione virtutis; tum immediatione, vel mediatione ſuppoſiti; immediate agere immediatione virtutis, *Eſt agere per virtutem formaliter in agente exiſtentem, non tamen mendicatam ab alio ſaltem intra genus talis actionis*: huiuſmodi eſt Deus, qui ſicut in eſſendo, ita & in facultate operandi non dependet ab vllo; habet namque à ſè quidquid habet. Dixi inde, *ſaltem intra genus talis actionis*, quoniam bene poterit etiam tale Agens dici agere immediatione virtutis, quamuis virtus hæc ſit ſibi communicata à Deo, dummodo tamen non ſit communicata ab alia creatura in eo inſtanti actionis. huiuſmodi eſt ignis. qui igniẽdo ſe habet immediate immediatione virtutis, non enim obſtat, quod communicata fuerit ei virtus à Deo, ſufficit vero ſibi communicatam minime fuiſſe à ligno, quod ignit. Hæc autem virtus ſic immediate agendi terminari poteſt, & ad præſens, & ad diſtans: exemplum primi de eodem igne, qui per congenitum, propriumquè ſibi calorem, aquam immediatam excalfacit. Exemplum ſecundi, de ſole, qui in altis exiſtens, propria tamen virtute, inferiorem terram illuminat. Mediate vero mediatione virtutis agere, oppoſita immediationi, *Eſt per virtutem ſibi accommodatũ ab altero, ſiue diſtanti, ſiue proximo agere*. Exemplum primi, vt luna, quæ mutuatum ſibi lumen à ſole, in aerem immittit; exemplum ſecundi, vt cum eadem luna in ſphęram ignis ſibi cõtiguam iaculatur.

Immediatione ſuppoſiti.

2 Immediate agere immediatione ſuppoſiti, tunc fit, *quando inter Agens, & paſſum, ſiue effectum, nullum aliud, ſiue ſingulare, ſiue ſuppoſitum intermediat*; E cuius oppoſito, mediate ſic agere, eſt, *dum inter vtrumque mediat interiectum ſuppoſitum*. Primũ patet in aqua abluente manum, dum inter hæc nil mediat: ſecundum, inter Artificem, eiuſq; opus, inter quæ mediat ſecuris. Addendũ vero eſt, in immediatione ſuppoſiti, poſſe quidquã intermitti, dummodo tamen talis interiectio nec faciat agens diſtare à paſſo, nec impediat ipſius actionem, quod ſi diſtantiam cauſet, non appellabitur inde ſuppoſiti immediatio; contingit enim talis interpoſitio, nec tamen deſtruetur immediatio ſuppoſiti principaliter agentis, cuiuſmodi ſe habet Deus, qui adhuc immediatione virtutis, & ſuppoſiti agit in in craturas immediate, licet inter ipſam cauſam primam, & effectum, mediat cauſa ſecunda. Impediet autem in creaturis ipſis talis interpoſitio immediationem, etenim ſecuris medians inter agens principale, & effectum, facit ſuppoſitaliter diſtare agẽs ab effectu, quam tamen diſtantiam nullum interiectum medium producit in Deo, quoniam Deus eſt intime præſens omnibus, nõ ſic agens creatũ.

Immediatio ſuppoſiti duplex.

3 Contingit vero inſuper, agens dici poſſe immediatum immediatione ſuppoſiti dupliciter, vel quidem

in

in *exiſtendo*, vel in *agendo* : locum habere poteſt hoc in doctrina Scoti, quãdoquidẽ ſol exiſtẽs in Cælo, producit nihilominus aurum in uiſceribus terræ: hoc autem caſu dicitur agere immediate immediatione ſuppoſiti *in agendo*, ibi namque producit aurum, non tamen immediatione in *exiſtendo*, quia ibi ſecundum eſſentiam non exiſtit, ſed longo diſtat. Exemplum vero vtriuſque habemus in Deo, qui cum per immenſitatem vbique exiſtat, & vbique ſit præſens, appellabitur agens immediatione ſuppoſiti in *exiſtendo*; quia tamen eſt omnipotens, atque operari potens vbicunque voluerit, hinc fit, vt dicatur quoque agens immediatione ſuppoſiti in *agendo*.

Obſtatur. 4 Petes, dum inter cauſam primam, & effectum, mediat cauſa ſecunda, quonam pacto cauſa prima appellanda erit immediata effectui immediatione ſuppoſiti, ergo erit mediata, non immediata. Rurſus ſi ſit immediata, deſtruetur ordo cauſarum probatur, etenim ordo eſt, vt vna ſit effectui immediatior, & propinquior, altera remotior, & mediata: hæc erit cauſa prima: illa ſecunda. Item ſi Deus eſſet cauſa immediata, ſuperflueret cauſa ſecũda, quoniã adhuc ipſa eſt immediata, ſaltem immediatione ſuppoſiti.

Cauſam ſecũdam mediate inter primam, & effectum declarat. 5 Ad primum iſtorum reſpondetur, quod rigoroſe, & ſtricte loquendo falſum eſt, cauſam ſecundam mediare inter cauſam primam, & effectum, ſenſus enim eſſet, cauſam primam diſtare ab effectu, nec immediate attingere illum: Ad communem vero phraſim dicendi, quod *inter effectum, & cauſam primam, mediat cauſa ſecunda*; reſpondetur, ſenſum eſſe, eatenus mediare cauſam ſecundam, quatenus ipſa ſecunda cooperatur primæ: ergo mediatio dicit cooperationem. Eſt, & ſenſus alter, eatenus mediare, quatenus cauſa, in eſſendo, & cooperando depender à prima, non enim habet eſſe, & virtutem cooperandi à ſe. Et tertio eſt ſenſus, eatenus mediare, quatenus effectus producitur etiam à cauſa ſecunda, ſiue per cauſam ſecundam quam tamen cauſa prima ſibi ſubordinat, vt effectus prodeat ſimul à ſecunda, & prima. Et hinc corruit opinio Ferrarienſis, qui 3. contra Gent. cap. 70. ait, Deum agere quidem immediate, immediatione virtutis, non tamen immediatione ſuppoſiti, quia inter cauſam primam, & effectum, mediat cauſa ſecunda, vnde agere immediate immediatione ſuppoſiti excludit cooperationem alterius cauſæ: at exploditur ab omnibus, præcipue ex his, quæ diximus quid ſit cauſam ſecundam mediare inter effectum, & cauſam primam.

6 Ad ſecundum, ordo cauſarum non ſtat in eo, vt ſecunda ſit effectui propinquior, ſed vt ſecunda dependeat à prima, & in tantum agat, in quantum mouetur à prima.

7 Ad tertium, vtique cauſa prima poteſt ſupplere vicem cauſæ ſecundæ, (loquendo quidem de cauſis extrinſecis, non intrinſecis) nihilominus Deus ſtatuit, etiam cauſas ſecundas cooperari ſimul cum cauſa prima: vnde negatur conſequens, quia ſtante decreto, & de facto non eſt ſuperflua: & hoc non ex inſufficientia virtutis cauſę primæ, ſed ad oſtendendam immenſitatem ſuæ bonitatis, dum virtutem operandi communicauit etiam creaturis: & ne inſuper ſint otioſæ, &c.

8 Stante hoc de immediatione, & mediatione in ordine ad creaturas, conſequenter, demptis tamen imperfectionibus, diſcurramus de productione Spiritus ſancti, an Pater conſimiliter, vt ſe habet ad creaturas ſe habeat ad Spiritum ſanctum immediate.

9 Arguitur autem eſſe principiũ mediatũ, ſimilis eſt ꝓceſſus Spiritus ſancti, proceſſioni imaginis createę: amor creatus ꝓcedit à mẽte, med intelligẽtia, ergo, & amor increa Patre, mediante Filio: ergo à mediate. Cõfirmatur, quoniam ii repræſentat ordinem, & origin perſonarum. Itẽ ſpiratio conuen tri per ſe, Filio autem per Patre ergo Pater ſpirat mediante Filio. ſuper Hilaris lib. 12. de Trin. ad I trem loquens, ait, *Spiritus ſanctum qui ex tè per eum eſt, promerear*. Ergo Spiritus ſanctus eſt à Patre per Filium, & conſequenter mediate. Inſu-

per

per Richard. Victorin. lib. 5. de Trin. cap. 8. proceſſionem Spiritus ſancti, *appellat etiam mediatam.*

10 Ex oppoſito arguitur: ſicut ſe habet per ſè ad per accidens, ſic ſe habet mediatum ad immediatum: at Deus, nullius, cuius eſt cauſa per ſè, eſt cauſa per accidens, ergo nullius, cuius eſt principium immediatum, erit principium mediatum. Item nobilius eſt principium immediatum, quam mediatum: Pater autem eſt nobiliſſimum principium. Inſuper, dato Patrem eſſe principium mediatum, ſequeretur, Patrem, & Filiũ non ſpirare vniformiter: probatur, etenim Filius immediate, & Pater ſpiraret mediate.

Spiritus s. à Patre mediate, & immediate ex Scholaſtic.

11 Ad quæſtionem hanc Scolaſtici communiter reſpondent. Patrem ſpirare immediate ſimul, & mediate. Reſolutionem autem hanc deſumunt ex Richardo loc. cit. vbi inquit, *Spiritus ſancti productio eſt ſimul mediata, & immediata.* Explicans verò D. Bonau. in 1. d. 12. quæſt. 3. artic. 1. inquit, *Mediata eſt, inquantum eſt à Filio, & Filius à Patre; ſed immediata, inquantum ipſe Spiritus ſanctus ab ipſo Patre ſpiratur.* Afferens autem exemplum de hoc, ſubdit, inquiens, *Exemplum ponitur in exitu Abel de Adam; Abel namque immediate exijt de Adam, quia è lumbis ſuis genuit eum; nihilominus exijt etiam mediate, quia exijt ab Eua, quæ fuit ab Adam, ſiue de Adam deducta.* Eſt vero ſenſus, Adam, & Eua genuerunt Abel immediate, etenim parentes ſunt cauſa immediata prolis: at quia Eua formata fuit ex coſta Adæ, hinc eſt, vt Abel dicatur genitus ab Adam quidem immediate, quatenus Adam [...] Pater eius: & ab eodem Adam [...]tur genitus mediate, quia ge[...] eum per Euam, ſeu mediante [...], quæ habuit eſſe ex coſta Adæ. [...] pariformiter Spiritus Sanctus [pr]ocedit à Patre quidem imme[di]ate, quia eſt vere principium [e]ius; at etiam mediate, quia producit eum per Filium, qui Filius habet eſſe per generationem à Patre. Conſentiunt D. Thom. 1. part. quæſt. 36. art. 3 ad 1. & in 1. ſente. d. 12. quæſt. 1. art. 3. Alenſis 1. p. quæſt. 46. mem. 6. Richar. Durand. Aureol. Carthuſian. pluresq; penes eum in d. 12. atque Henric. in ſum. art. 54. q. 7. & Recentiores tum ad 12. diſt. primi ſent. tum ad locum D. Tho. atque Scotus in 1. d. 12. q. 2.

Spiritus s. à Patre immediatione virtutis.

12 Singularius vero declarando ſingula, primo dicimus, *Spiritus ſanctus procedit à Patre immediate immediatione virtutis* Probatur, Pater ſpirat à ſè, ergo immediatione virtutis ſpirat Spiritum ſanctum, tenet conſequens ex iam dictis de natura immediationis virtutis. Habet Pater ſpirandi virtutem nõ ſibi cõmunicatam ab alio, ſed à ſè, ergo ſequitur vt ſpiret immediate immediatione virtutis

à Patre immediatione ſuppoſiti.

13 Dicendum ſecundo, *Pater ſpirat immediate immediatione ſuppoſiti,* Probatur, Deus eſt intime præſens omnibus creaturis ratione ſuæ immenſitatis, ob quod à creatura nulla diſtat: hæc autem præſentialitas in cauſa eſt, vt operetur circa creaturas immediate immediatione ſuppoſiti; ergo cum Pater ſit quoque præſens Spiritui ſancto immediate, in cauſa erit, vt ſpiret eum immediate immediatione ſuppoſiti: Minor conſtat ex relatis de natura immediationis ſuppoſiti. Confirmatur, nedum Pater eſt intime præſens Spiritui ſancto, ſed eſt quoq; per circuminſeſſionem in Spiritu ſancto. & habet eandem prorſus naturam Deitatis cum Spiritu sãcto, ergo ſpirat immediate immediatione ſuppoſiti. Denique virtus ſpiratiua; quæ eſt in Filio, eſt quoque eadem numero in Patre: Actio inſuper ſpiratiua licet ſit à Filio, eſt quoq; à Patre at à Filio procedit Spiritus ſanctus immediate immediatione ſuppoſiti, ergo, & à Patre.

14 Dicendum tertio, *Quamuis Pater ſpiret immediate tum immediatione virtutis, tũ ſuppoſiti, nihilominus ſcholaſtici concedunt quoq; ſpirare mediate.* Aſſertio patet ex Doctoribus relatis. Rationes autem adhoc, adductæ iam ſunt, penes D. Bonauent. quibus probatur vtraque pars; ac propterea ad bonum ſenſum relatæ, adaptari poſſunt ad aſſertionem. Præcipue vero exemplum allatum de Abele, qui immediate exiuit, vt loquitur Bonauent.

nauent, ab Adam, atque etiam mediate. immediate quidem, quatenus fuit eius parens, & genitor immediatus, mediate etiam, quoniam exiuit etiam ab Eua, ſiue exijt per Euam, quæ Eua habuit eſſe ex coſta Adæ, ita, & Spiritus ſãctus eſt à Patre *immediate*, vt eſt probatum: eſt quoq; ab eodem *mediate*, quia eſt inſuper à Filio, qui habuit eſſe à Patre, & vt ſic dicitur ſpirari per Filium à Patre.

Mediatio qualis in Patre.

15 Dicendũ tamen quarto, quod *Mediatio iſta non eſt formalis, & rigoroſa, ſiue ſtricta mediatio: ſed erit mediatio late ſumpta*, & *ſecundum quid*. Ratio, quia vbi intercedit verum mediũ, ibi deſtruitur immediatio ſuppoſiti, patet in Artifice, inſtrumento, & ope ſ[illegible]dum namque inter arcam, & fabrũ mediat ſecuris, faber minime erit immediatum ſuppoſitum arcæ, ſed mediatum: immediatum autem erit ſecuris: Filius vero non ſe habet veluti inſtrumentum ad ſpirandum Spiritum ſanctum. Item inſtrumentum diſtinguitur eſſentialiter à principali agente: non ſic Filius à Patre, ſed ſolum realiter, &c. Mediatio ergo in eo conſiſtit, vt in tantum dicatur procedere Spiritus ſanctus à Patre, *mediate*, inquantum procedit etiam à Filio, qui quidem Filius fuit prius productus, atque eidem fuit communicata virtus ſpiratiua à Patre. Stat ergo mediatio in ordine productionum; nam prior fuit generatio Filij à Patre, inde ſpiratio Spiritus ſancti, ergo vt ſic, generatio, ratione ordinis, appellabitur immediata, & ſic dicitur ſpirare mediate.

16 Dicendum quinto, *Spiritum ſanctum procedere à Filio, etiam mediate, & immediate, at longe diuerſo ſenſu ab aſſertione præcedenti.* Vnde eſt, vt procedat à Filio immediate quidem immediatione ſuppoſiti; Ratio, quia inter Filium, & Spiritum nullum mediat ſuppoſitum: procedit autem mediate mediatione virtutis, Ratio, ſiquidem ſpiratiuam virtutem non habet à ſè, ſed ſibi communicatur à Patre, quod competit naturæ mediationis virtutis; ergo ſpirat mediate, quia mediante virtute ſibi communicata à Patre.

17 Confirmat, quæ diximus, Gregor. Niſſenus, qui ad Ablab. ita ſcribit, *Rurſus aliam differentiam conſideramus: nam aliud quidem continenter, (& ſine medio) ex primo eſt; aliud vero per id, quod immediate, & ex cõtinenti eſt, vt Vnigeniti proprietas abſque ambiguitate in filio maneat, & ex Patre Spiritum eſſe non dubitetur. Filio, qui medius intercedit, & ſibi Vnigeniti proprietatem ſeruante, & Spiritum à naturali ad Patrem habitu non arcente.*

QVAE-

QVÆSTIO X.

Vtrum Spiritus ſanctus procedat à Patre per Filium.

Patres cõcedẽtes Spiritum eſſe per filiũ.

1 VSitata eſt penes Patres plures phraſis iſta loquẽdi, *Spiritus ſanctus procedit à Patre per Filium.* Ita Cyrillus Alexãdrinus lib. 13. Theſau. cap. 3. inquiens, *Spiritus ſanctus nobis datus, conformes nos Deo efficit; & quoniam ex Patre per Filium prodit, patet, quod Diuinæ ſubſtantiæ eſt, &c.* Damaſcenus lib. 1. de Fid. cap. 15. *Spiritus ſanctus potentia Patris eſt, Diuinitatis latebra: à Patre quidem per Filium procedens.* Hilarius, penes Scotum citandum, *per Filium dicimus; per Vnigenitum tuum eſt.* Tharaſius Conſtantinopolitanus Antiſtes in literis ſuæ confeſſionis, quas ſeptimæ Synodo legendas præſentauit, *Credo*, inquit *In Spiritum ſanctum Dominum viuificantem, qui ex Patre per Filium procedit.* Maximus Abbas à Beſſarione in Concil. Floren. relatus, orat. pro vnio. c. 6. ita habet, *Spiritus ſanctus quemadmodum natura ſecundum Eſſentiam Dei, & Patris eſt; ita, & Filij ſecundum Eſſentiam eſt, tanquam ex Patre eſſentialiter, per Filium ineffabiliter procedens.*

Cõcedebãt Græci, negabant Latini in Conc. Floren.

2 Circa tamen præpoſitionem iſtam *per* valde controuerſum, & diſputatum fuit in Concil. Florentino à Græcis, & Latinis, vtrum admittenda eſſet in diuinis: etenim latini nolebant eam acceptare: aſtipulantibus tamen eam ex aduerſo Græcis: prout refertur ibi ſeſſ. 25. quapropter propoſitionem hanc *Spiritus ſanctus procedit à Patre per Filium*, amplexabantur Græci, negantibus ex aduerſo Latinis.

diſcriminis cauſa Græcorũ à Latinis.

3 Ratio vero diſcriminis inde ortum habebat, quoniam negantibus Græcis, Spiritum ſanctum procedere à Filio, concedebant nihilominus procedere, *per Filium*; Quia tamen Latini, præpoſitionem *per* exiſtimabant ſignificare organum, & inſtrumentum, non autem principium verè ſpiratiuum, hinc negabant eam, ne daretur intelligi Filium eſſe organum, & inſtrumentum Patris, non autem vere principium productiuum Spiritus: quo etiam modo exiſtimabat Arius, Filium eſſe inſtrumentum Patris ad extra in ordine ad creationem non autem verum principium creatiuum conſubſtantiale cum Patre, hæc ergo erat ratio diſcrepationis.

Authoritatiue Pater: ſub authoritatiue Filius ſpirat.

4 Deſcendendo tamen ad Scholaſticos, vtrum admittendam ſit, Spiritum ſanctum procedere per Filium? Scotus in 1. d. 12. quæſt. 2. liter. C. ponderando præpoſitionem iſtam *per* ſic ſcribit, *per idem patet ad Hylarium, quando dicit, quod Spiritus ſanctus eſt à Patre per Filium; diſtinguitur tamen quod aliquid determinatum per hanc præpoſitionem* (*per*) *cum ſuo caſuali, comparatur ad verbum tranſitiuum, vel intranſitiuum; ſi ad tranſitiuum, tunc notatur in caſuali huius præpoſitionis ſub auctoritas, vt Pater creat per Filium: ſed ſi abſolutum, vel intranſitiuum, tunc notatur in caſuali huius præpoſitionis auctoritas; & hoc vel efficientiæ ſicut, Homo viuit per Deum, vel cauſę formalis, vt homo ſapit per ſapientiam.* A primo autem ad vltimum, ſenſus eſt, quod ly *per* dicit authoritatem in Patre, ſub authoritatem in Filio. Authoritas autem iſta non eſt, qualis reperitur in ordine ad creaturas, exercendo eam per imperium, & ſubiectionem, per dominium, atque ſeruitutem; hæc namque eſt inter

inæqua-

Authoritas & ſubauthoritas an in diuinis ad intra.

inæquales, vt inter Dominum, & ſeruum; ſuperiorem, & ſubditum; & in his reperitur diuerſitas potentię, poteſtatis, & naturæ: hæc vero longę sũt à diuinis; non ergo, vt ſic, ſtat ibi authoritas, & ſubauthoritas, ſtat enim inter perſonas diuinas æqualitas, eademque Eſſentia, atque poteſtas; ſed authoritas, & ſubauthoritas ſignificant ibi ordinem, & modum producendi, vt Pater, eatenus dicatur authoritatiue ſpirare, quatenus ſpirat à sè: Filius vero eatenus ſubauthoritatiue, quatenus ſpirat ab alio, per ſpiratiuam virtutem ſibi communicatam à Patre.

Præpoſitio per quid ſignificat.

5 Hoc ſtante, dicimus primo, Propoſitio *per* ſi denotet principium productiuum etiam in Filio, (licet ſubauthoritatiue) vtique concedenda eſt: erit autem ſenſus, Pater ſpirat per Filium, quatenus Spiritus ſanctus eſt etiam à Filio, qui tamen Filius vim ſpirandi non habet à sè, ſed communicatam à Patre, ſeu Pater ſpirat per Filium, quia ſpirat ſimul cum Filio: vel denique, ſpirat per Filium, quatenus dedit vim ſpirandi etiam ipſi Filio. Ita cõmuniter Scholaſtici, Scotus citatus. Durand. in 1. d. 12. quæſt. 3. Canariens, quæſt. 76. ar. 3. D. Thom. ibid. & contra Gent. lib. 4. cap. 24. atque opuſc. 1. cap. 23. Confirmatur ex conſimili loquendi modo, & ſenſu, reperto in ſcripturis, & quidem Roman. 11. dicitur, *Ex ipſo, & in ipſo, & per ipſum ſunt omnia.* 1. Corinth. 11. *Fidelis Deus, per quem vocati eſtis in ſocietatem Filij ſui.* 2. Corint. 1. *Paulus Apoſtolus Ieſu Chriſti per voluntatem Dei.* Ad Galat. 1. *Paulus Apoſtolus non ab hominibus, neque per hominem, ſed per Ieſum Chriſtum, & Deum Patrem.* Geneſ. 4. *poſſedi hominem per Deum.* Prouerb. 8. *per me Reges regnant.* Præpoſitio autem ſic tenta, denotat principium, & rationem agendi ad extra, ſicut Cyrillus etiam loquitur Cathech. 4. cap. 3. *Cum Patre ſimul regnans & per Patrem opifex*; ergo conſimiliter in diuinis ſtare poterit præpoſitio illa in ratione principij ſpiratiui, & in hoc ſenſu conceditur à Latinis, & negabatur à Græcis, & confirmatur ex Chriſoſtomo homil. 60. in Matt. 18. dicente, *Cõſueuit ſcriptura (per quem) nonnunquam (a quo) dicere, vt ibi Geneſ. 4. poſſedi hominem per Deum. non enim ſecundam quandam cauſam poſuit, ſed primam.*

6 Dicimus ſecundo, ſi prępoſitio hæc indicet circumſtantiam cauſæ inſtrumentalis, negant eam Latini, & concedit eam Arius, aſſerens Filium eſſe creaturam, eſſeque inſtrumentum Patris in operando. aiebant namque differentiam eſſe inter *ex quo*, & *per quem*, nam *ex quo* ſignificat Conditorem: at *Per quem* ſignificat *Miniſtrum & inſtrumentum*. At *Per quem* ſignificari quoque veram cauſam, non autem inſtrumentum, probatur ex illo Ioan. 1. *Omnia per ipſum facta ſunt*, & Coloſſ. 1. *Omnia per ipſum creata ſunt.* In ſpecie autem de *Miniſtro, & inſtrumento*, ita confutatur ex Baſil. 10. lib. de Spiritu ſancto ad Amphil. cap. 8. loquens enim de Patre operante per Filium, ita ait, *Non quod auxilijs vtatur ad operationem, neque quod particularibus permiſſionibus vnius cuiuſque operis miniſterium ipſi commiſſum ſit: ſeruile enim hoc eſſet: & valde à diuina dignitate alienum, ſed plenum eſt Verbum paternis bonis, & à Patre reſplendens, omnia facit ad Genitoris ſimilitudinem, ſi enim iuxta eſſentiam nihil euariat à Patre, nihil euariabit etiam iuxta potentiam; Quorũ autem potentia æqualis eſt, eorum ſane æqualis eſt omnino, & operatio. Chriſtus enim Dei potentia eſt, & Dei ſapientia: & ſic per ipſum omnia facta ſunt, & omnia per ipſum, & in ipſum creata ſunt: Non quod inſtrumentali, ac ſeruili miniſterio fungatur, ſed quod velut Conditor paternam perficiat voluntatem.* Et infra *Patrem creare per Filium, neque imperfectum Patris opificium, ac creationem declarat; neque infirmam Filij operationem oſtendit, ſed vnitatem voluntatis explicat; Quare vox (Per quẽ) principalis cauſæ confeſſionẽ habet, &c.* Accedit Cyrillus lib. 1. in Ioann. cap. 5. inquiens, *Nec tamen, quia omnia, quæ ſunt, per ipſum facta dicuntur, quaſi alienæ voluntatis Miniſter credẽdus eſt.* & Rurſus, *Nec vna cum Patre in creando Filium idcirco intelligimus,*

Idem

quia Pater ad creãdum impotens ſit, ſed quia propter incommutabilitatem, atque ſubſtantiæ identitatem natura coniunctus ſit.

Idem

7 Rem vero totam definit Eugenius quartus, qui in literis vnionis ita decernit, inquiens, *Declarantes, quod id, quod ſancti Doctores, & Patres dicunt, ex Patre per Filium procedere Spiritum ſanctum, ad hanc intelligentiam tendit, vt per hoc ſignificetur, Filium quoque eſſe, (ſecundum Græcos quidem cauſam) ſecundum Latinos vero principium ſubſiſtentiæ Spiritus ſancti ſicut, & Patrem.*

An Filius ſpiret per Patrem.

8 An vero, quemadmodum conceditur, Patrem ſpirare per Filium, ita concedatur, Filium ſpirare per Patrem? D. Thomas 1. part. quæſt. 36 art. 3. ad 4. & 1. d. 12. quæſt. vnic. artic. 3. negat, rationem affert, quia ad hanc conuerſionem nedum requiritur diuerſitas ſuppoſitorum, prout eſt inter Filium, & Patrem, ſed etiam ordo virtutum, qui tamen non eſt hic, cum eadem omnino virtus ſit in Patre, & Filio: vnde conceditur iſta, *Rex operatur per Balliuum*, & conceditur quoq; ſua conuerſa, vt *Balliuus operatur per Regem*, quoniã in ambobus adeſt, & diſtinctio ſuppoſitorum, & virtutum. Ex oppoſito autem argui poſſet, fore concedendum, Filium ſpirare per Patrem, idque probatur ex conſimili deducto ex Cyrillo Hieroſolymitan. is namque Cathech. 4. cap. 3. loquens de Filio operante ad extra, ait, *Omnium per Patrem opifex:* quod ſi conceditur, Filium eſſe opificem, ſeu operari ad extra per Patrem, non videtur denegandum, operari quoque ad intra per eundem, ac proinde ſpirare per Patrem. Pro reſolutione autem attendendum eſt ad ſenſum propoſitionis iſtius; nam in ſenſu relato à D. Thoma non poteſt concedi, prout nec ipſe concedit, etenim non diuerſa, ſed eadem reperitur virtus in Filio, & Patre, quod non contingit in Balliuo, & Rege: At in ſenſu altro poteſt concedi, eſſet autem ſenſus, vt idem ſit, *Filium ſpirare per Patrem*, ac Filium ſpirare *per virtutem ſibi communicatam à Patre*: hic autem ſenſus eſt verus. Eodemq; ſenſu explicatur Cyrillus, vt eatenus appellet *Filium opificem per Patrem*, quatenus virtutem omnem ad extra accepit à Patre: at vero accepit à Patre virtutem etiam operãdi ad intra; ergo vt ſic concedendum erit, ſpirare per Patrem. ita quoque ſenſit Durandus in 1. d. 12. quæſt. 3. num. 7. & Canarienſis 1. part. quæſt. 36. art. 3. Et confirmatur ex illo Geneſ. 4. *Poſſedi hominem per Deum* atque Prouerb. 8. *per me Reges regnant, per me iuſta decernunt*. Quibus accedit Molina: licet modus talis loquendi ſit vix aliquando vſitatus, ac proinde à D. Thoma minime vſurpatus.

QVAE-

QVÆSTIO XII.

Vtrum ſicut Spiritus ſanctus eſt à Filio, & per Filium, ita ſit concedendum eſſe etiam ex Filio.

Damaſceni ſententia negatina.

SPiritum ſanctum procedere, & à Patre, & à Filio, fuit iam ſupra demonſtratum: Nunc vero quærimus, verũ cõcedendum quoque ſit eſſe *ex Filio*. Ratio dubitandi fundamentum habet in Damaſceno, is namque lib. 1. de fid. cap. 15. inquit, *Filij quoque Spiritus dicitur, non vt ex ipſo; ſed per ipſum ex Patre procedens*, & cap. 11. *Spiritum ſanctum & ex Patre eſſe ſtatuimus, & Patris Spiritum appellamus; at vero non ex Filio eſſe dicimus.*

Procedere, ex Filio probatur ex alijs patribus.

2 Nihilominus eſſe etiam ex Filio concedunt aliunde Patres alij: nã Gregor. Nyſſenus homil. 3. ſuper *Pater noſter*, ait, *Spiritus Filij dicitur, quia ab eo accipit ab eoque procedit, & ex eo eſt, quemadmodum ex Patre.* & ibid. homil. 4. *Sanctus autem Spiritus, & ex Patre dicitur, & ex Filio præterea eſſe oſtenditur*, Cyrillus Alexandr. lib. 13. Theſaur. cap. 1. *Ex Filio autem naturaliter, ac eſſentialiter Spiritum ſanctum ſicut ex Patre, prouenire credimus*. Item ſeptima ſynodus Generalis ſeſſ. 1. cum Tharaſij confeſſionem approbaſſet, dicentis, Spiritum ſanctum procedere *per Filium*, ſubiecit inde in Symbolo, *Et in Spiritum ſanctum Dominum, viuificantem, qui ex Patre, Filioque procedit.* Quo in loco, duo inſinuaſſe videtur, vnum, nempe, *procedere per Filium*, ſicut id approbauit in confeſſione Tharaſij, & alterum .ſ. procedere *ex Patre, & ex Filio*: ex quo colligitur idem eſſe procedere *per Filium*, ac *ex Filio*. Quod ſi Damaſcenus concedit procedere *per Filium*, non intendit negare procedere etiam *ex Filio*. quod vero concedat procedere *per Filium*, authoritas eius adducta fuit quæſ. præced. aiebat namque loc. cit. *à Patre quidem per Filium procedens, &c.*

Damaſcenus non negat ex Filio.

3 At vero, ſi bene expendatur eius mens, non negabit procedere *ex Filio*, dũ cõceſſit procedere per Filiũ. Et quidẽ exiſtimans Damaſcenus præpoſitionem *Ex* dicere *modum producendi à ſe*, ſiue *principalitatem*. vt loquitur Ægidius in 1. d. 11. quæſt. 1. ad 1. ſiue *authoritatem*, vt loquitur Scotus in 1. d. 12. quæſt. 2 non autem modum ſpirãdi ab *Alio*, nec modum ſpirandi *ſubauthoritatiue*, vtique hoc ſenſu negauit procedere *ex Filio*; Pater etenim eſt ille, qui ſpirat *à ſe*, veluti fons, & *principium Trinitatis, vt loquitur* Auguſt. lib. 18. de Trini. cap. 26. Filius autem *à Patre*, & hinc eſt, vt ad ſenſum hunc negauerit Damaſcenus procedere *ex Filio*; cæterum ſpectando præpoſitionem Ex in ratione principij ſpiratiui non negat produci ex ipſo Filio, etenim ipſe quoque Filius habet vim ſpiratiuam.

Confirmatur.

4 Confirmatur hoc totum ex diſcurſu Beſſarionis aduerſus Græcos, is namque vbi ſupra cap. 6. ex teſtimonio eiuſdem Damaſceni, hæc inter cætera loquitur. *Communis enim linguæ Græcorum vſus, cum per præpoſitionem, ex, principalem ſignificat cauſam, & Damaſcenum coegit, non ex Filio, ſed per Filium dicere, procedere Spiritum ſanctum. & Maximũ, quod à* Romanis *dicitur, ex Filio procedere, idem ſignificare ſentire, ac ſi dicerent, per Filium procedere. Quanquã enim (ait) ex Filio Spiritum ſanctum*

prodire Romani aſſerant. prepoſitio autem, ex, principalem ſignificat cauſam, nonſtamen ideo, quia dicunt, vt talem cauſam ſignificent, Filium eſſe. Damaſcenus etiam ex Filio quidem Spiritus, (inquit) minime eſt, per Filium autem conceditur, ſolus namque Pater eſt cauſa talis, videlicet, qualem ipſa ex, ſignificat; quare talem quidem cauſam negant Filium eſſe: Præpoſitionem autem, Per, attribuunt Filio, per quam ſimul cum Patre cauſam, ſiue principium Spiritus ſanct. eſſe ſignificatur. Quia enim (inquit Maximus) per eum prodit Spiritus ſanctus, ideſt, vt alibi dicit idem Doctor, quia per eum procedit, ideo à Romanis ex Filio prodire dicitur; & Damaſcenus, ex Patre per Filium procedit, quæ omnia aperte Filium etiam ſignificant, cauſam, ſeu principium eſſe. & tale principium, qualis eſt Pater, cum nihil imperfectum apud Filium ſit. quanquam non principalem &c

5 Pater ergo, quonam ſenſu loquatur Damaſcenus: vnde dum *per Filium prodire* concedit, *ex Filio quoque procedere* non negat, ad ſenſum allatum. vtraque namque præpoſitio, *per*, & *ex*, principium denotant ſpiratiuum.

Præpoſitio per, & ex Principium denotat.

QVÆSTIO XIII.

An Pater, & Filius ſint vnum principium Spiritus ſancti, & ſpirent inquantum vnum.

EST communis Theologorũ propoſitio Patrem, & Filium eſſe vnum principium Spiritus ſancti, vt inde etiam patebit, nihilominus Durand. & Greg. Arimin. non concedunt eam niſi ſub quadam modificatione, aiunt enim nõ eſſe accipiendam in rigore, vt ſonat, nec in ſua proprietate, ſed eſſe declarandam, & Durandus ſubdit eſſe magis propriam iſtam, in Patre, & Filio eſſe vnum principium, quo ſpirant, quam iſtam Pater, & Filius ſunt vnum principium: ſic in 1. d. 29. quæſt. 2. & Gregor. d. 12. quæſt. 5. & quidem ita pro eis arguitur, primò quęrendo quid nam importet nomen illud principii, vel nanque ſumitur pro principio *quo*, vel pro principio *quod*, ſi primum, ergo potius debet dici in patre, & Filio eſt principium vnum, probatur, quia principium quo eſt vis, & potentia ſpiratiua, at iſta eſt in Patre, & Filio, ergo dicendum, in Patre, & Filio eſt vnum principium ſpirandi, ſi ſecundum, ergo dicendũ, Patrē, & Filium eſſe duo principia, & non vnum, probatur, nam sũt duo ſuppoſita, ergo ſunt duo principia *quod*, ſiue quæ, nam principium *quod* enumeratur ad numerationem ſuppoſitorum, igitur à primo ad vltimum *inpropriè* dicitur, Pater, & Filius eſſe vnum principium Spiritus ſancti.

2 Secundo, ſi propter vnicam vim ſpiratiuam Pater, & Filius ſunt vnum, ſeu vnum principium ſpirandi, ergo Pater de ſe ſolo erit duo principia, probatur habet in ſe vim generatiuam, & vim ſpiratiuam; Confirmatur multiplicantur principiandi rationes quibus, ergo multiplicantur in eodē Patre principia quæ, vel quod, Inſuper, ſi Pater, & Filius aſſumerent eandem numero naturam humanam, eſſent duo homines propter pluralitatem ſuppoſitorum, ergo dum Pa-

ter

ter, & Filius habent vnam vim ſpiratiuam erunt duo principia, probatur ſequela, ideo eſſent duo homines non propter naturam humanam, quia eſſet vna, ſed propter duo ſuppoſita, ergo, & hic. Tertio Concil. Lugdu. ſub Greg. X. dicitur *Spiritum ſanctum eſſe à Patre, & Filio, non abſolutè ab vno, ſed tanquam ab vno principio*. dictio autem illa, *tanquam* eſt diminutiua, itaut ſit ſenſus, nō quod ſint abſolutè vnū, ſed ſe habent tanquam vnum, vel ad inſtar vnius, ſeu quaſi vnum principium, ergo vera eſt ſententia iſtorūm, quod locutio hæc eſt impropria, quod ſint vnum principium.

3 Nihilominus veritas eſt iam certa, ac catholicos, & Theologorum communis, itaut propoſitio hæc Pater, & Filius ſunt vnum principiū non ſit impropria, ſed propriſſima, & in rigore vera, ita Scot. 1. d. 12. q. 1. lit. B. D. Thomas Baſſol. cæterique ſentētiam ibid. probatur contra Græcos ex Concil. Lugdun. & habetur in cap. fideli de ſumma Trin. & fid. Catholica, vbi dicitur, *Fideli, ac deuota profeſſione fatemur, quod Spiritus ſanctus æternaliter à Patre, & Filio, non tanquam ex duobus principijs, ſed tanquam ex vno principio, vnaque ſpiratione procedit*, & inferius *Damnamus omnes, qui temerario auſu præſumpſerint aſſerere, quod Spiritus ſanct. ex Patre, & Filio tanquam ex duobus principijs et non tanquam ex vno procedat* fuit idem definitum in Concil. Floren. in litt. ſanctæ vnionis, vbi habetur, *& ex vtroque ſcilicet Patre, & Filio, tanquam ab vno principio, & vnica ſpiratione procedit*. Probatur item authoritate Auguſtini, qui 5. de Trinitat. cap. 14. ait Pater, & Filius ſunt vnum principiū reſpectu Spiritus ſancti, ſicut ſunt vnū principiū reſpectu creaturæ, Creatura autē eſt à Patre, & Filio, & Spiritu ſancto, tanquā ab vno, non tanquam à diſtinctis, ergo ſic tanquam vnum ſe habent ad Spiritum ſanctum, idem habet de Ciuitate Dei cap. 25. & Anſelm. monolog. cap. 12. & lib. de proceſſione Spiritus ſancti contra Græcos.

4 Probatur ratione contra Græcos Duran. propoſitio hæc non eſt vera in rigore per vos, ergo in rigore eſt falſa; ergo Concilium determinauit propoſitionem in rigore falſam, ergo proponit fidelibus credendum falſum. Item ſi modificatio aliqua eſt neceſſaria ad talem propoſitionem, itaut de impropria reddat veram, & pro priam, vtique Concilium eam appoſuiſſet, at propoſuit ſimpliciter, & abſolutè propoſitionē illam, ergo ſimpliciter, & in ſenſu proprio eſt intelligēda. Inſuper Græci inferebant ſi Pater, & Filius producūt Spiritum ſanctum itaut ſit à duobus, ergo inquiunt eſt Spiritus ſanctus à duobus: Occurrit Concilium, ac definit oppoſitum dicendo produci à duobus; tanquam ab vno principio. Item eſt in Patre, & Filio vna vis ſpiratiua, & vna numero ſpiratio, ergo ſunt vnū principiū. Vlterius ſi in Patre, & Filio diuideretur vis ſpirā ſi, vtiq; eſsēt duo principia, quod etiam ſequeretur ſi diſtinctis ſpirationibus ſpirarent, tunc enim ad diſtinctionem principij *quo*, ſequeretur diſtinctio principij *quod* verum quia eſt vnicum principium *quo* in ambobus, hinc eſt etiam vnicum principiū *quod*. Præterea ab iiſdem non producitur quid numeraliter multiplicatū; ſed eſt vnus omnino terminus vtriuſque ſpirationis: quare ſi concordant in vnitate principij, & termini, qua ratione multiplicabuntur inde principia, vt debeant eſſe plura?

5 Inſuper multiplicatio concretorum non ſequitur ex multiplicatione formarum, & abſtractorum, niſi multiplicentur etiam & ſuppoſita; non enim ſequitur, Franciſcus habet plures ſcientias, ergo eſt plures ſcientes: cum namque non multiplicetur in eo ſuppoſitum, nec multiplicabitur concretum, licet multiplicentur formæ in concretorita viceuerſa, licet in diuinis, penes ſpirationem, multiplicentur ſuppoſita ſpirantia, non tamen multiplicari neceſſe eſt concretum principij ſpirantis, niſi multiplicetur in iiſdem ſuppoſitis ratio, & vis ipſa ſpiratiua. Item dualitas principiorum, vt *quod*, requirit dualitatem principij *quo*: at vnum eſt principium *quo*, & vis ſpiratiua. Dualitas etiam principiorum vt *quod*, requirit dualitatem

Ad multiplicationē abſtractorū ā ſequatur multiplicatio concretorum.

catem

tatem ſpirationis, ſeu actionis ſpirandi: eſt autem vnica ſpiratio amborum. antecedens patet, non enim vnicum ſuppoſitum agit ſimul duabus actionibus prouenientibus ab vna, eademq; numero potentia; ergo ſi plures ſimul habeantur operationes, vtique prodibunt à diſtinctis operantibus: ſpirant vero vnica, eademque numero ſpiratione; ergo ſignum eſt, quod ſe habent ſub ratione non multiplicis, ſed vnius principij, vt *quod*. Denique antequam Spiritus ſanctus intelligatur ſpiratus, Pater generando Filium communicat ei eandem fœcunditatem ſpirat uã; ergo poſt quam eſt genitus, ſpirat ſimul cum Patre ſub ratione eiuſdem principij ſpiratiui. Adde, non ſpirant in quantum ſunt vnum in Eſſentia, nec inquãtum ſunt vnum in perſona; ergo inquantum ſunt vnum in ratione principij. probatur primum, alias etiam Spiritus ſanctus ſpiraret, quia eſt vnum in eſſentia cum cæteris perſonis: patet ſecundum, alias confunderemus, vel deſtrueremus Trinitatem, cũ ſint realiter diſtinctæ perſonæ; ergo ſequitur intentum. vt ſpirent quatenus ſunt vnum in ratione principij.

Probat. ex J. Thom.

6 Vltra hæc, quæ deducta ſunt ex doctrina Scoti, probatur inſuper idipſum D. Thom. 1. part. quæſt. 36. art. 4. Nomen principij non habet determinatam ſuppoſitionem, ſed confuſam pro duabus perſonis. ergo eſt à duob. vti ab vno principio. Probat Okam in 1. d. 12. quæſt. 1. Principium eſt quid conſtitutum ex Eſſentia, & ſpiratione: & hoc conſtitutum eſt realiter Pater, & Filius, licet non formaliter; ergo ambo ſunt vnum principium. Probat Cameracenſis, nomen Trinitas eſt nomen collectum ex tribus perſonis: ergo nomen principii ſupponit pro duab. perſonis. Guil. e. Rub. 1. 12. 1. probat, ſicut Trinitas eſt vnum principium reſpectu Creaturæ, quatenus ſunt vnus Deus, ita hic, quatenus ſunt vnus Deus, ſunt vnum principium. Sed contra, ſi ſpirare inquantum ſunt vnus Deus, poſſet etiam competere Spiritu ſancto, quia etiam ipſe eſt Deus; ergo aliunde eſt petenda ratio, vt eſt dictum.

Ex aliis.

Principiũ, ſubſtan ue & adiecti- ue.

7 Vltimo animaduertenda eſt ipſa ratio principii, ſiquidem ſumi ſolet pro formali: & eſt ipſamet relatio principiati ad principiũ, & è conuerſo: ſed de hoc non loquimur: ſumitur & pro materiali, & hoc vel *ſubſtantiue*, vel *adiectiue* gramaticaliter: primo modo indicat concretum ſubſtratum talis formalitatis, & eſt ipſa ratio, ſeu virtus, & potentia principiandi, vt eſt vis ſpiratiua, quæ vere eſt principium, tum theologice, tum gramatice tentum: ſecundo modo indicat ſuppoſitum adiectiuum talis concreti, ſeu cui adiacet tale ſubſtantiuum, & circunfertur gramatice, ſub hac ratione, *principians*, quod de ſe eſt adiectiuum, ſicut gramaticale nomen, *principium*, eſt ſubſtantiuum. Hoc ſuppoſito, Nomen numerale ponit ſuum ſignificatum ſuper primum determinabile: ſed primum determinabile, eſt ſubſtantiuum principii, & hoc eſt vnum, quia vis ſpiratiua eſt vna, igitur principiũ erit vnũ: Nõ ergo numerus eſt expetendus ex numeratione principii ſe tenentis *adiectiue*, licet ſuppoſita ſint plura, & ita quãuis ſint duo ſuppoſita ſpirantia, quia tamen principium eſt vnum, hinc ipſa quoque dicentur principium vnum. Accedit, quod Pater, & Filius ſunt vnus ſpirator, licet ſint duo ſpirantes; quia licet multiplicetur adiectiuum ſuppoſitorum ſpirantium, nihilominus eſt vnum principium ſubſtantiuũ virtutis ſpiratiuæ, & ob hoc, vnus ſpirator, vt infra. Quamuis atem multiplicentur adiectiua, quia tamen non multiplicatur ſubſtantiuum, ideo remanet ratio principii vnius, hoc ex Scoto.

Canarienſis, & Vaſ. error de Scot.

8 Scotum notant plerique, vt Canarienſis, & Vaſquez diſp. 148. aſſeruiſſe quæſtionem eſſe tantum de nomine, & gramaticalem. Sed hi falluntur, vt contingit ſæpius exteris nõ callentibus doctrinam Scoti: nullum namque tale verbum dicit, de re hac: ſed abſolutè, & ſine dubitatione vlla id docet. quod omnes Latini, & affert pro deciſione Concilium Lugdunenſe, & cap. fideli, vt ſupra, vt patet lit. B in §. *In iſta quæſt.* in princ. in ſe vero, §. *Iuxta quæſt.* quærit vtrum Pater, & Filius debeant dici vnus ſpirator, in

duo

duo ſpiratores: & pro re hac quidem docet eſſe recurrendum ad ſignificatum gramaticale ſubſtantiui, & adiectiui, prout infra decidetur: ſicut ad gramaticale ſignificatum recurrunt cæteri Theologi decidentes iſtam de ſpiratore litem: non ergo in prima quæſtione de principio, id docet Sco. ſed in ſecunda de ſpiratore, & ob hoc falluntur.

Pater, & Filius vnũ principium quod, & quo.

4 Ad argumenta, ad primum reſp. eſſe vnum principium *quo*, & vnum *quod*. Cum probas eſſe plura ſuppoſita, ergo plura *quod*, Reſpon. negando ſequ. quia ad multiplicationem principij *quod*, requiritur multiplicatio principij *quo*, & non ſufficit multiplicatio ſuppoſitorum; & ita multiplicantur quidem adiectiua, non tamen ſubſtantiuum, ſeu forma productiua, ſeu vis ſpiratiua, quæ ſi multiplicaretur in Patre, & Filio, vtique eſſent plura principia *quod*, & *quo*.

Principium, quod quando multiplicatur.

10 Ad ſecundum, nego ſeqn. quia ex dictis non ſufficit multiplicatio formarum ad multiplicationem concretorum, ſed requiritur etiam multiplicatio ſuppoſitorũ: at licet in Patre multiplicentur principia generãdi, & ſpirãdi, quia tamen non multiplicatur ſuppoſitum, ideo non erit duo producentia, ſed vnum producens, vt patet de exemplo adducto de Artib. & ſciẽtijs, quæ licet multiplicentur in Patro, non tamen dicetur Petrus plures ſcientes, ſed vnus ſciens ratione vnius ſuppoſiti ſcientis. Dices, actio eſt ſuppoſiti, ergo multiplicatis ſuppoſitis multilicantur actiones: explicatio huius axiomatis habita eſt ſup. Nunc autem ad argument. dicendum tunc multiplicari actiones ad multiplicationem ſuppoſitorum, quando multiplicantur etiam formæ, & principia talium actionum: at hic adeſt vnica vis ſpiratiua in ambobus, ergo, licet multiplicentur ſuppoſita, non tamen multiplicantur ſpirationes: exemplum, ſi vna albedo eſſet in duabus ſuperficiebus, vtraquè ſuperficies immutaret vnica actione.

Multiplicatis ſuppoſitis agentibus, an multiplicẽtus actione.

11 Ad illud de aſſumptione, eſſent vnus homo ratione vnius humanitatis & non plures homines: ad multiplicandum namque homines non ſufficit multiplicatio ſuppoſitorum, niſi fiat multiplicatio quoque naturarum, quemadmodum multiplicatis perſonis Trinitatis, non ſequitur multiplicatio Deorum, quia in eis non multiplicatur Diuinitas, quæ ſi multiplicaretur, vtique plura ſuppoſita Trinitatis eſſent plures Dij; ergo multiplicatis ſuppoſitis aſſumentibus eandem naturam humanam, non ſequitur multiplicari homines: ita à pari licet ſuppoſita Patris, & Filij ſint duo, non tamen ſunt duo principia, quia non multiplicatur in eis virtus ſpiratiua.

Si plures aſſumerent eandem naturam humanam, an eſſent plures homines.

12 Ad modum loquendi Concilii, ly *tanquam*, non ſe tenet diminutiue, ſed declaratiue; eſt namque declaratiua modi principij, ita ut Pater, & Filius ſi quæras quomodo ſe habeant penes Spiritum ſanctum, Reſpod. ſe habere tanquam vnum principium ſpiratiuum; ideſt ſicut vnum principium: eſt ergo modus declarandi, quo vtitur Cõcilium dictione illa, *tanquã*. quo etiam modo ſumitur loquutio illa Ioann. *Vidimus gloriam eius, quaſi Vnigeniti à Patre*: vbi *quaſi*, non ſe tenet improprie, ſed propriiſſime, & eo in loco idem importat, ac verum Patris Vnigenitum, explicatum per ly, *quaſi*, vel *ſicut*, vel *tanquam*, quibus explicandi modis paſſim vtuntur etiam Scriptores.

QVAE

QVÆSTIO XIV.

Vtrum Pater, & Filius ſpirent voluntate tanquam vna, vel tanquam concordi.

Henrici ſententia.

1 HEnricus in ſumma art. 54. quæſt. 6. ſuſtinet Patrem, & Filium ſpirare *voluntate cõcordi*; cõcordant enim in voluntate ſpirãdi, ideoque ſpirari dicũtur *voluntate concordi*. Conſiſtit vero talis concordia in mutuo amore vnius ad alterum, ſeu in amatione, & redamatione vicendali: Vel in amando, & redependendo amorem. Hinc vero deducit, oportere eos concurrere aliquo modo, vt diſtinctos; Ratio, quia vbi reperitur concordia, ibi eſt & diſtinctio; quæ namq; concordant, ſignum eſt, quod ſunt, ſiue fuerunt aliquo modo diſtincta: Et hinc duo ſequuntur, primũ, quod conſiderati quatenus elicunt, ſeu ſpirant, & producunt, vtiq; non ſpirant, vt plures, nec vt diſtincti: ſecundo, quatenus concordãt in voluntate, ſeu ſpiratione, ſic concurrunt, vt plures, & vt diſtincti. Infert vltimo, quod ſpirant non quidem voluntate, vt vna eſt omnino, ſed vt aliquo modo in ſuppoſitis diſtincta, & vt concordi, cõcordia enim ſupponit diſtinctionem. Suadetur hæc ſententia authoritate Richar. de Sancto Victo qui 3. de Trinit. ſic ait, *Intellectus diuinus perfectam fæcunditatem habere poteſt, prout exiſtit in vna ſola perſona, ideo ſufficit ad productionem Verbi, quoniam fæcunditas intellectus conſiſtit in plenitudine ſapientiæ, quæ poteſt eſſe in vnico ſuppoſito dicente, ſeu generante; voluntas autem perfectam fæcunditatem habere non poteſt, ad perfectã productionẽ Spiritus ſancti, niſi ſit in geminata perſona*. idem repetit cap. 16. inquiens, *fæcunditas voluntatis conſiſtit in plenitudine veri amoris, quia amor eſſe non poteſt, niſi in duobus ad minus*, Et ex eod. ibid. cap. 3 *Amor non poteſt eſſe iucundus, niſi ſit mutuus*, ergo Spiritus ſanctus non poterit eſſe iucundiſſimus Amor productus, niſi procedat à Patre, & Filio iucundiſſime, & reciproce diligentibus ſeipſos, & ita neceſſe erit habere aliquẽ, qui amorẽ impẽdat, & alium, qui rependat amorem, & cap. 7. ſubdit, *Summe diligenti non ſufficit ſi ſumme dilectus ſummam dilectionem non rependit*. Et denique cap. 11. ait, *Quod in amore mutuo, multumque feruenti nil præclarius, quam ab eo, quem ſumme diligis, & à quo ſumme diligeris, alium æque diligi velis*. Eſt ergo à primo ad vltim. ſenſus Richard. vt diſcrimen ſit inter productionem Verbi, & Spiritus ſancti, quatenus ad productionem illius ſufficit perſona vna, quia in ea poterit reperiri plenitudo ſapientiæ: ad productionem vero iſtius requiratur amor alterius, qui tunc iucundiſſimus erit, quando ab amato rependetur, vnde fit, vt ſpirent conſequenter amore mutuo, & voluntate concordi. Confirmari poteſt ex Auguſt. 6. de Trinit. cap. 5. dicente, *Quod Spiritus ſanctus eſt nexus, & vnio Patris, & Filij*. at non poteſt eſſe nexus niſi aliquorum diſtinctorum, ergo procedit à Patre, & Filio, tanquam mutuo amore, & concordi voluntate connexis.

2 Opinionem hanc de voluntate concodi impugnat Scot. 1. d. 12. quæſ. 1. & merito; etenim recedere videtur & à ratione, & à mente Concilij Lugdun. vt patebit: quapropter aſſerit voluntate *vna*, & *vt vna*, produci Spiritum *Impugnatur à Scoto*

ritum

Quomodo Scotus cõuenit cum Henrico.

ritum ſanctum, non autem voluntate *concordi*, non tamen propter hoc, aſſerit voluntate diſcordi produci; etenim ſi voluntate omnino vna, & ſpiratione vna producunt, ſequitur, vt omnino concordent, & nullo pacto diſcordent: ſed voluntate concordi negat adſenſum, qui ex probationibus, argumẽtiſque deſumitur. probat vero ſic: Concordia amoris mutui, quo Pater, & Filius ſe inuicem diligunt, eſt actus eſſentialis, & communis; ſed mediante actu eſſentiali nihil producitur; ergo non producitur amore iſto concordi. maior patet, etenim omnes diuinæ perſonę ſe inuicem diligunt dilectione eſſentiali: & minor probata remanet ex quæſt. de productione Verbi, vbi concluſum fuit, Verbum non produci per actum eſſentialem intelligẽdi, ſed per notionalem dicendi, ita etiam, & Spiritus ſanctus producatur non per actum eſſentialem mutui, & concordis amoris, ſed per actum notionalem ſpirandi. Item Spiritus ſanctus non producitur per actum ſecundum, ſed voluntatem fæcundam habentem diuinam Eſſentiam ſibi præſentem in ratione obiecti amabilis in actu primo, ſicut ibid. probatum eſt de productione Verbi ex memoria fæcunda, habẽte diuinam Eſſentiam ſibi præſentem in ratione obiecti *actu primo* intelligibilis; ergo non per concordem, ſeu mutuum amorem, qui eſt actus ſecundus. Inſuper voluntas ſi eſſet in ſolo Patre, vtiq; eſſet ita pfectũ principiũ ſpirandi in eo ſolo, ſicut quando modo eſt in Patre, & Filio, ergo non requiritur cõcordia, amatio, & redamatio: probat. antec. alias principium ſpirandi eſſet perfectius in Patre, & Filio, quam in Patre ſolo; perfectius in duobus, quam in vno. Confirmatur. quia Patris vis ſpiratiua reciperet maius incrementum ad ſpirandum ex concordia Filij, quam haberet ex ſè ſola: totum vero eſt falſum, cum Pater nullã perfectionẽ recipiat à Filio, immo totũ quod eſt in Filio, Filius habet à Patre. Vlterius ſequeretur Patrem beatificari in amore Filij, prob. nam beatitudo conſiſtit etiam in amore, atque completur in actu voluntatis: id vero eſt contra id, quod dicitur, quod *Pater antequam generet Filium eſt perfecte beatus*. Denique memoria fæcunda in Patre ſolo eſt perfectum principium generandi, ergo ſi non eſſet Filius, etiam in ſolo Patre voluntas eſſet perfectum principium ſpirandi; igitur concordia mutui amoris non eſt per ſè eſſentialiter requiſita ad ſpirandũ. prob. ſequ. ſi per impoſſibile non eſſet Filius, iã ceſſaret mutuitas, & viciſſitudo amoris, atque concordia, & nexus, hæc enim requirunt ſaltem duo, inter quæ ſit cõcordia, & nexus. Quod ſi dicas iam de facto ſic ſpirant per mutuitatem amoris, vtique arguere ab his, quæ eueniunt de facto ad ea, quæ acciderent, data hypotesi, ſalua rei natura, eſt arguere gratia materiæ, non gratia formæ; ſufficit autem, vt ſi per impoſſibile non eſſet Filius, poſſit Pater ſpirare, & abſque tali concordia amoris; ſed de hoc magis infra.

Spiritũ ſ. ſpirant, Pater, & Filius voluntate, vtuna

Non ſpirãt voluntate cõcordi, nõ tamen diſcordi.

Actus ſecundus voluntatis an liber.

3 Accedit, inquit Scot. quod Spiritus ſanctus produceretur poſt alium Spiritum ſanctum, prob. nam volũtas in actu primo, ante omne velle actus ſecũdi, eſt principium Spiritus ſancti: ergo ante actum mutui amoris iam productus eſſet Spiritus ſanctus per actum primum. Item magis exprimitur hoc modo libera productio Spiritus ſancti, quam medio illo amore reproco, prob. libertas voluntatis conſiſtit in actu primo, quo mediante voluntas libera eſt ad volendum: actus vero ſecundus volendi eſt quidem liber cauſaliter, quia eſt à voluntate, quæ eſt cauſa libera ideoque eſt liber cauſaliter talis actus, non autem formaliter, quia eſt in nobis qualitas naturalis, quæ ſi eſt principium alicuius, eſt principium naturale: at Spiritus ſancti productio eſt libera, ergo non per actum ſecundum concordiæ, & reciproci amoris, ſed per actum primum. Item obiectum beatitudinis eſt obiectum primarium, quod eſt Eſſentia, Pater autem, & Spiritus ſanctus ſpectãt, inquit Scot. ad ſecundarium, de quare actum eſt in mat. de productione Verbi, igitur Pater, & Filius eſſet beatus amore iucundiſſimo, vt inquit Richard. inter eos, & ita Pater eſſet beatus in Filio obiectiue, & Filius obiectiuè in Patre.

Quomodo ſpirant amore mutuo, & concordi.

4 Sed quid ad Richardum oppoſitum ſentientem? Reſpon. cum ait, *dilectione mutua, & concordi ſpirare*, poſſe intelligi, vel de dilectione actuali, vel habituali: non quidem intelligendum de actuali, ſiue terminata ad eſſentiam, ſiue mutuo ad perſonas, quia non producitur amore actuali, inquit Scotus, ſed de dilectione habituali, & in actu primo, in qua Pater, & Filius concordant, nempe concordãt in eadem voluntate in *actu primo*, qua mediante, veluti actu ita ſpirant Spiritum ſanctum. Quod ſi hoc non ſufficiat ad intentionem Richardi, exponat eum qui poteſt, inquit Scot. quia eius determinatio non videtur ſtare poſſe cum dictis Auguſtini, qui Patri, & Filio attribuit rationem vnius perfecti principii reſpectu Spiritus ſäcti, ſicut Trinitati reſpectu creaturæ.

Spiritus s. quomodo eſt nexus Patris, & Filij.

5 Ad Auguſtinum, dicendum quod loquitur *terminatiue*, nõ *formaliter*; non enim Spiritus ſanctus eſt formalis nexus eorum, ſed nexus *obiectiue*, ſiue *terminatiue*, cum producatur ab ambobus. Cum dicis, ea, quæ nectuntur ſimul, ſunt diſtincta, reſpond. concedo eſſe diſtincta, at non concurrere, vt diſtincta, quia habent vnum terminum communem: nexus vero ex duplici capite conſtat, tum ex parte principii, tum termini: principium eſt volũtas, terminus eſt Spiritus ſanctus, & in vtroque nectuntur, tum terminatiue reſpectu Spiritus ſancti producti, tum principiatiue reſpectu vnius voluntatis, eiuſdemque ſpirationis, penes quam euadunt principium vnum.

Quare Spiritus ſäcts. eſt à duob.

6 Obſtabis, Scotus ibidem docet, voluntatem non eſſe principium Spiritus ſancti, niſi prout eſt in duob. ergo ruunt aliquæ ex rationib. recenſitis. Reſpond. argumentum concludere *gratia materiæ*, non *gratia formæ*; quia namque dantur in diuinis duæ productiones, intellectus, & voluntatis, & hæc voluntatis non poteſt haberi, niſi præhabeatur illa intellectus, propter ordinem potentiarum, quia intellectus eſt prior voluntate, & conſequenter productio intellectus erit prior productione voluntatis, ideo Spiritus ſanctus erit à duobus: etenim Pater producendo per intellectum Filium, communicat Filio eandem fæcunditatem voluntatis, quam ipſe habet, & inde fit, vt dum Pater ſpirat, ſpiret etiam Filius, quia etiam in eo reperitur talis fæcunditas, atque inde fit, vt Spiritus ſanctus ſpiretur ſimul per eandem fæcunditatem ab vtroque, & hoc eſt dicere *gratia materiæ*. Cæterum *gratia formæ*, non tenet argum. quia ſi per impoſſibile non eſſet Filius, nihilominus potentiſſimus eſſet Pater de ſe ſolo ad ſpirandum ſine tali mutuo amore, & voluntate concordi, ſicut idem Richar. docet, quod *ſi per impoſſibile eſſet in diuinis vna ſola perſona, nihilominus potens eſſet de sè ſola ad creandum.* & hinc falluntur Aduerſarij, cũ dicunt neceſſario eſſe à duobus concorditer, alias Spiritus ſanctus non eſſet nexus, non enim aduertunt id cõcludere de facto, cum namque de facto producatur à duobus, vtique de facto eſt nexus amborum, at data hypotheſi aliter eſt cenſendum, vt in ſequent.

QVÆSTIO XV.

Vtrum Spiritus ſanctus poſtulet ſpirari neceſſario à duobus diſtinctis ſuppoſitis.

Sententia, Caet. Vaſq. Suar.

1 QVia Spiritus ſanctus eſt à duob. vt ſupra patuit: Quia etiam eſt à duobus ſub ratione principij vnius, vt in præcedentibus, quia inſuper in eius productione à duobus, interuenit ſuppoſitorum ſpirantium diſtinctio, licet cõcurrant per modum principij vnius, vt eſt deductum: hinc remanet quærere, vtrum talis Patris, & Filii concurſus ſit omnino neceſſarius ad ſpirationem, itaut, ſi per impoſſibile non concurreret Filius, vel non ſpiraretur ab eo, eſſet alterius proprietatis ac nunc eſt, cum ſpiratur à duobus. Caetan. 1. part. quæſt. 36. art. 4. cum Recentioribus; Vaſquez, Suar. tenẽt, ita neceſſario ſpirari à duobus, vt ſi per impoſſibile non ſpiraretur à Filio, ſed à ſolo Patre, iam non eſſet eadem prorſus Spiritus ſancti perſona, iuxta eandem, ſuamque perſonalẽ, & charactheriſticã proprietatem: indeque inferunt, adeo concurrere cũ Patre Filium, vt neceſſario, & nõ per accidens, ſit ipſe Spiritus ſanctus nedum à Patre, ſed & à Filio ex vi, & natura ipſius Spiritus ſancti.

Quæſtionis ſenſus.

2 Oppoſitum ſentit Scot. 1. d. 12. quæſt. 1. Baſſol. ibidem Herrher. 1. t. d. 11. quæſt. 8. Mayron. & communiter Scotiſtæ ad locum citatum Scoti. Agitatur autem quæſtio in ſenſu neceſſitatis intrinſecę, quærendo vtrum poſtulet ab intrinſeco, & ex vi propriæ ſuæ naturæ, eſſe à duobus, itaut ſi non ſit à duobus nequaquam ſit eius naturæ, cuius eſt nunc, cum eſt à duobus; an vero neceſſitas talis ſit ab extrinſeco, & per accidens, ea ſolum ratione, qua iam reperitur etiam in Filio fæcunditas, eo inſtanti, quo à Patre ſpiratur Spiritus ſanctus, & ob id concurrat ſecum ſimul ad ſpirandum.

Voluntas ſpiratiua eſſet ita perfecte in vno ſicut eſt in duobus.

3 Dicimus primo, diuina voluntas eſt ita perfecte fæcunda in duobus ſicut eſſet perfectè fæcũda ſi eſſet ſolũmodo in vno: & viceuerſa, ita eſſet perfectiſſime fecunda ad ſpirandũ ſi eſſet in ſolo Patre, ſicut modo eſt perfectiſſime fæcunda exiſtens in Patre, & Filio. eſt Scoti ſupr. prob. Voluntas, vt in ſolo Patre, non fæcundatur à Filio, ergo ita eſt fæcunda in vno, ac in duobus, antecedens prob. Pater nihil habet à Filio, immò Filius habet à Patre: ergo voluntas Patris non recipit fæcunditatem à Filio. Itẽ voluntas Filii eatenus eſt fæcunda, quatenus fæcunditatem talem eidem communicauit Pater, communicauit namque voluntatem, non ſolum, vt operatiuam, ſed vt productiuam, vt potentem producere, & vt fęcundam: ergo Pater antecedenter habuit eam vt pleniſſime, & vndequaque fæcundam: Confirmatur, *nemo dat, quod non habet*; Sed dat Filio voluntatem fæcundam, ergo ipſe prius origine habuit in ſe eandem voluntatem æque, & perfecte fæcundam. Inſuper ſi liceret in diuinis arguere, ſicut in creaturis ex regula Ariſtotelis 1. poſt. *propter quod vnumquodque tale, & illud magis*, vtique inde inferre poſſemus, voluntatem eſſe magis fecundam in Patre, quam in Filio, nam propter communicationem Patris eſt in Filio, igitur

Regula, propter, quod vnũ quodque tale, & illud magis non valet in Diuinis.

tur perfectior eſſet fœcunditas in Patre, quam in Filio: at quia non licet ita arguere in diuinis, non enim ibi regula illa valet, propter omnimodam & perfectiſſimam diuinarum perſonarum conſubſtantialitatem, & æqualitatem, vnde valet ſolum in creaturis; licet quidem hæc vera ſint, nihilominus erit hoc concedendum, eandem perfectam fœcunditatem eſſe in Patre ſolo, data hypotheſi, quæ nunc eſt in Patre, & Filio, quia totam fœcunditatem habet à Patre Filius, ergo haberet æquanimiter eandem Pater ſine Filio: igitur quamuis non habeat Pater voluntatem magis fœcundam, & perfectam, habebit tamen æque perfectam.

Voluntas, ſub ratione agendi, & ſub conditione Agentis eſt perfecte in vtroque.

4 Dicimus ſecundo fœcunditas, ſub ratione agendi, & ſub conditione Agentis, ſiue Agentium, de facto reperitur in Patre, & Filio, eſt de fide contra Græcos, de quibus ſup. cum probatum fuit Spiritum ſanctum eſſe à Patre, & Filio: eſt namque ab vtroque rum in ratione agendi, ſeu principii, *quo*, ſpirandi, ſeu voluntatis fœcundæ; tum vt cõditio Agentis, ſeu Agẽtium, quia ſuppoſitum eſt conditio agentis, concurrit autem vtrumque; ergo fœcũditas ſub vtraque ratione reperitur perfecte in vtroque.

Voluntas Patris non eſt in potentia proxima ad ſpirandum, antequam cõmunicetur Filio.

5 Dicimus tertio, fœcunditas Patris, ſiue voluntas fœcunda non eſt in in potentia proxima ad ſpirandum, antequam intelligatur per generationem Filio communicata, eſt Scoti ſup. ad lit. M. prob. Pater non ſpirat antequam generet: ſed quando generat communicat Filio fœcunditatem voluntatis, & inde ſpirat, ergo non eſt in potentia proxima ad ſpirandum, antequam communicetur Filio. Inſuper Anima noſtra non eſt in potentia proxima ad producendum amorem, antequam intellectus intelligat, *voluntas enim non fertur, niſi in præcognitum*; ergo & Pater non eſt in potentia ad ſpirandum proxima, antequam per intellectum generet Filium. Denique ordo potentiarum expoſtulat, vt Anima prius operetur per intellectum intelligendo, inde per voluntatem amando: ergo ordo diuinarum emanationum id exigit, vt prius Pater operetur, producendo per intellectum Filium, & inde ſpirando per voluntatem Spiritum ſanctum.

Voluntatẽ Patris non eſſe in potentia proxima ad ſpirandum antequam generet, vnde nam proueniat.

6 Dicimus quarto, quod voluntas fœcunda Patris non ſit in potentia proxima ad ſpirandum antequam generet, id nõ prouenit ex natura, & vi, atque eſſentia ſpirationis, ſed ſolum modo ex ordine potentiarum, & de facto. prob. quod Anima noſtra non ſit in potentia proxima ad actum amoris, niſi prius intelligat, non prouenit ex eo, quod intellectus, ſiue intellectio ſit principium formale volitionis, & amoris; ſicut enim intellectus non eſt cauſa voluntatis, ita nec intellectio eſt principium formale volitionis, licet prærequiratur neceſſario, vt oſtenſiua obiecti; ergo voluntas Patris non erit in potentia propinqua ad ſpirandum, non quod ab intrinſeco, & eſſentialiter poſtulet ad id generationem Verbi, ſed propter ordinem potentiarum: Cum autem prius producatur Verbum, quam Spiritus ſanctus, & Verbo in ſui productione communicetur voluntas fœcunda, inde fit, vt non producatur Spiritus ſanctus, niſi ab habente principium fœcundum: ſed principium tale reperitur antecedenter ex ordine potentiarum etiam in Verbo, ergo Pater nõ ſpirat niſi prius producat Verbũ; atque idem principium ſpirãdi prius communicet Verbo, vnde fit, vt non ſit de ſe Pater de facto in potentia proxima ſpirandi, niſi prius producat Verbum.

Patrem ſpirare cum Verbo non prouenit ex natura intrinſeca ſpirationis.

7 Dicimus quinto, quod id non prouenit ex natura intrinſeca ſpirationis, vt non ſit in potentia proxima ad ſpirandum, niſi prius producat Verbum. prob. ſi per impoſſibile ſolus Pater eſſet ſine Verbo, & ſine vlla neceſſitate generandi Verbum, vtiq; eſſet de ſe in potentia proxima ad ſpirandum: quod vero nunc de facto non ſit in proxima potentia ante productionem Verbi, id euenit ex ordine productionum intellectus, & voluntatis, cum iſta haberi nequeat ſine illa; igitur id non contigit ex intima ratione, & natura ſpirationis, antecedẽs patet, data enim hypotheſi impoſſibili, nil expectaret Pater, vt ſpiraret, & vt

vt proxime conſtitueretur in potentia propinqua ad ſpirandum: ſicut de facto, ab æterno, non prius ſpirauit, quam generauit, ſed natura vtriuſque fæcunditatis id exigebat, vt prius generaſſet, inde ſpiraſſet, ergo cum ex hipotheſi, talis non exigeretur ordo, vtique de ſe ſolo fuiſſet in potentia proxima ſpirationis abſque Verbo.

Cur ſimul cum Patre requiritur, Verbu.

8 Dicendum ſexto, ex dictis ſequi, quod dum ad ſpirandum requiritur ſimul Pater, & Filius, vt de fide eſt contra Græcos, & dum ad ſpirandum requiritur pluralitas ſuppoſitorum, id verum erit de facto, non autem quod id ſit de intrinſeca ratione, eſſentia, & natura, ſeu proprietate Spiritus ſancti prob. ſi per impoſſibile Pater prius produceret Spiritum ſanctum, quam Filium, vtique Spiritus ſanctus eſſet ab vno, & non à duobus, ergo ex vi ſuæ ſpirationis id non poſtulat, vt ſit à duobus. Item ſi per impoſſibile, generando Verbum, non communicaret ei vim ſpiratiuam, vtique Spiritus ſanctus eſſet ab vno, & non à duobus, tunc autem produceretur à Patre, & non à Verbo. Inſuper non exiſtente per impoſſibile Verbo, eſſet in ſolo Patre perfectiſſimum, & ſufficientiſſimum principium ad ſpirandum, prob. Pater nil recipit à Filio, immo Filius habet eſſe à Patre: voluntatem fæcundam Pater non habet à Filio. ergo de ſe ſufficientiſſimus eſt ſine Filio. Itidem, ſi de natura & eſſentia ſpirationis requiritur Filius, ſeu pluralitas ſuppoſitorum, quæro cur id requiritur, fortaſſe, vt Filius, vel alter ſuppleat impotentiam Patris? at hoc eſt reddere Patrem, aliqui infinitæ virtutis ad ſpirandum, reddere, inquam, virtutis ſpiratiuæ, alioqui imperfectæ, & finitæ, & omnino impotentis ad id agendum: Quæro inſuper, quid adderet perſona alia? vtrum complementum ſpirationis, quaſi addendo partem ſuam: vtrū virtutem Patri, quaſi Pater recipiat quid à Filio: vtrum tanquam concauſa concurrens cum ipſo Patre partialiter ad integrandam vnam cauſam totalem: nullum iſtorum: nō primum, quia ſequitur Patrem de ſe ſolo, ſi ſine Filio eſſet, haberet virtutem ſpirandi

Si per impoſſibile Filius non eſſet, Pater eſſet ſufficientiſſimus ad ſpirandum.

alioqui incompletam; cum tamen ſi Filius non eſſet, vtique eſſet completiſſimæ fæcunditatis ad ſpirandum, ſicut ſi ſolus Pater eſſet, haberet completiſſime plenitudinem virtutis ad creandum ex Richar. non ſecundum, cum nihil Pater recipiat à Filio, ſed ipſe ſit principium communicatiuum totius eſſe perſonarum Trinitatis: nō tertium, ſequeretur enim Patrem, & Filium fore duas caſas partiales, integrantes vnum principium totale: inſuper vna dependeret ab alia, nec vna eſſet omnino perfecta ſine alia, vt Pater ſine Filio, à quo tamen nihil recipit.

9 Eſt etiam contra D. Auguſt. 5. Trinit. ca. 14. dicentem, *Pater, & Filius ſunt vnum principium ad Spiritū ſanctum, ſicut Pater, Filius, & Spiritus ſanctus ſun: vnum principium ad Creaturam:* ſed Creatura eſt à tribus, inquantum vnum, non inquantum diſtinctis, & ſi per impoſſibile nō eſſent tria, ſed vnum ſuppoſitum, illud eſſet ſufficientiſſimum ad ſpirandum, ergo pluralitas, & diſtinctio non eſt de eſſentia ſpirationis. Item in Patre eſt perfecta ratio agendi: eſt etiam perfecta conditio Agentis: at ad agendum nil vltra requiritur: quod ſi conditio agentis ſuppoſitalis penes Filium interuenit, vt eſt de fide, id de facto ſuccedit. Recurrunt, aduerſarij ad nexū, vt quia dum Spiritus ſanctus eſt nexus vtriuſque, propterea exigunt pro manare ex vtroque ex vi ſpirationis. Verum, primo, nexus ipſe quid eſt aliud, quam relatio quædam rationis; at nulla relatio rationis requiritur per ſe adhoc, vt aliquod conſtituatur primo, & per ſe ſub ratione principij realis productiui, ratio quoniā ēs reale nō pendet ab ente rationis. ergo talis nexus non eſt per ſe neceſſario, ne ceſſitate intrinſeca ad id requiſitus: ſecūdo, quod Pater ſpiret nō eſt neceſſe ab intrinſeco, vt amet aliud, quā obiectum primarium Diuinæ Eſſentiæ; ſi namque Filius non eſſet, vtique non amaret illum, ſed amando ſolam Eſſētiam, ſufficientiſſime produceret Spiritum ſanctum, igitur talis nexus, ſeu colligantia amoris mutui Patris ad Filium, non eſt requiſita ad ſpirandū

per

Digitized by Google

per locum intrinſecum: Tertio, quod vero ſpirando nectantur ſimul, ſitque inter eos nexus mutui amoris, & tali mediante nexu, ſiue actuali, ſiue habituali ſpirent, id euenit per locum extrinſecum; ea ratione, qua de facto reperitur etiam in Filio eadem voluntatis fæcunditas ante ſpirationem.

Vtrum integretur vnum principium totale ex Patre, & Filio.

10 Non verentur aliqui aſſerere ex duobus producentibus integrari vnum principium totale *quod*, tanquã ex duobus partialibus, id namque ex eius, & cæterorum ſententia deducitur neceſſario: integritatem autem, licet non poſſint apponere in principio *quo*, apponunt in principio *quod*, itaut ex duobus fiat vnum: ſed hinc ſequitur Patrem adiuuari à Filio, & paternam virtutem infirmam eſſe, ob quod requirat adiumentum Filij: probatur vero expreſſius de Patre, vt Pater eſt; quia talis concurſus Filij non exigitur ad complendum principium *quo*, cum virtus ſpirandi nullatenus ſit à Filio, ſeu à Patre in Filiũ, ergo requiritur ad complendum principium *quod*, nempe ipſam virtutem Patris ſuppoſitalem, ergo ſuppoſitum Patris, vt Pater eſt, cẽſetur infirmum, impotens, & deficiens, vt ex ſe ſolo, ſi Filius non eſſet, minime ſpirare poſſet Spiritum ſanctum.

Concurſus Filij an requiratur ad conditionem totalẽ principij quod.

11 Adiunt alij fugiendo, concurſum talem non requiri ad ſupplendam virtututem ſuppotalem Patris, ſed addere conditionem requiſitã ad totale principium *quod*, vt Suar. & Caetan. Sed hi etiam vel non intelligunt naturam rei quid poſtulet ab intrinſeco, vel nolunt; potius autẽ erit ſecundum, etenim conditio ſecũdi ſuppoſiti, vel requiritur ad ſupplendam inſufficientiam conditionis Patris, vel ad ſupplendam virtutem ipſam ſpirandi: non ſecundum, vt conſtat, & ipſi quoque concedunt, ergo primũ, at hoc dat intelligere, vt prius ſuppoſitum Patris eſſe de sè ſolo, ſi nõ eſſet Filius, infirmum, impotẽs, & ineptum ad producendum, quod eſt contra Richardum, & Auguſtinum.

Vaſquij effugium.

Impugnat.

12 Dicunt, vt Vaſq. adeo requiri dualitatem perſonarum, vt alias ſi ab vno ſolo produceretur, iam non eſſet eadem perſona Spiritus ſancti, ſecundum eandem charactheriſticam proprietatem. Sed contra hoc, & quidẽ dato quod non ſpiraret Filius, ſequeretur quod Spiritus ſanctus, ſpiratus à Patre ſolo, eſſet alius ab illo, qui ſpiraretur inde à Patre, & Filio: quæro autem vnde proueniret iſta alietas vel ratione Deitatis, vel ratione proprietatis perſoalis ipſius ſancti Spiritus: non primum quia eſſent plures Dij, & vnus Spiritus ſanctus diſtingueretur ab alio, quia eſſet alius, & alius Deus: non ſecundum, nam proprietas perſonalis ita eſſet à Patre ſolo, ſi ſolus ſpiraret, ſicut à Patre, & Filio, dum ſimul ſpirant: nulla autem differentia adderetur, niſi quod tunc non diceret relationem ad Filium, & modo dicit, dum ab eo ſpiratur. Vlterius quæro, ſi dum modo ſpiratur à duobus adderetur inde tertius ſpirãs, & quartus, ac quintus, vtrum eſſet idem Spiritus ſpiratus à duobus, qui ſpiraretur à quatuor, & quinque? vtrique idem eſſet, & in Eſſentia, & in perſona; niſi quod adderet relationes alias ad alios inſuper quatuor, & quinque ſpirantes, ergo ſimiliter & modo. Rurſus, demus per impoſſibile, quod poſtquã eſt ſpiratus à Filio; deſinat habere eſſe ipſe Filius, vtrum Spiritus ſanctus deſinat habere eſſe conſimiliter, minime quidem, ſed perſeuẽrabit idem, dempta ſolummodo relatione ad Filium, ceſſante Filio; ergo per hoc, quod procedit etiam à Filio, nil plus recipit, eritque prorſus idem, ac ſi non produceretur à Filio. aſſumptum patet, quia eſſet idem ille Deus ſpiratus, & eſſet eadem perſona ſpirata, quis namque negabit hoc, Quod ſi dicas, *Ceſſante cauſa, ſeu principio, ceſſat effectus*: Verum id de principijs, & cauſis intrinſecis, & eſſentialibus intrinſece conſtitutiuis, vt materia, & forma in Creaturis: in caſu autem noſtro remaneret idem principium eſſentiale intrinſecum, quod eſt Eſſentia diuina, ergo remaneret, idem Spiritus ſanctus in ſua eſſentia: item verum aſſumptum de principio, & cauſa extrinſeca neceſſario, & per sè requiſita ad effectum, non autem de principio externo concorrente per accidens: in caſu

Si Spiritus s. eſſet à tribus, vel quatuor, vel quinq; eſſet prorſus idẽ addita ſolum multiplicatione relationum.

Cauſa, & principio ceſſãte, ceſſat effectus declaratur.

autem

Digitized by Google

autem noſtro Pater ſi ſolus eſſet, eſſet ſufficientiſſimum principium productiuum Spiritus, quod vero Filius etiam producat, id euenit de facto, quapropter dum totale eſſe, æque perfectum, & completum haberet ex ſolo Patre, idem quoque eſſe habet nunc ab vtroque, ſub eadem prorſus natura, & perſonali proprietate, addita ſolummodo relatione ad Filium, quã ex hypotheſi non haberet.

13 Vltimo arguitur, ſi Spiritus ſanctus non produceretur à Filio, aiunt Thomiſtæ, quod non diſtingueretur ab eo, ijdem vero aſſerunt hoc non de alio, ſed de hoc eodem Spiritu ſancto: vnde etiam ex mente eorũ Spiritus ſanctus, qui modo procedit à Filio, eſt idem cum eo, qui ex hypotheſi non procederet à Filio. Item quæſtio iſta videtur Gotfredo, & Hẽrico ſuperuacanea, quia ſi per locum intrinſecum repugnat Spiritui ſancto non produci à pluribus, & ſi per locũ intrinſecum poſtulat eſſe à duobus; ergo adducitur in quæſtionem aliquod omnino repugnans, & implicans contradictionem: & nihilominus ipſemet D. Thom. vertit hoc in quæſtionem; ergo dat intelligere, quod non eſt de ratione eius intrinſeca, vt ſit à duob. & quod dum eſt à duobus id non erit per locum intrinſecum. Confirmatur; quoniam ad quæſtionem D. Thomas reſpondet negatiue, quod non diſtingueretur; igitur data hypotheſi, eſſet Spiritus ſanctus, vel conciperetur, & nõ productus à Filio, ſed à ſolo Patre, & non diſtinctus à Filio. Hæc omnia rem ipſam demonſtrant, vt non ſit ex vi ſpirationis à Filio, etenim ideo diſtinguitur, aiunt, à Filio, quia eſt à Filio, & ſi non eſſet à Filio nihilominus diſtingueretur, vel non diſtingueretur à Filio inquacunque ſententia.

14 Quæ obſtare poſſunt, hęc ſunt. Spiritus ſanctus eſt nexus Patris, & Filii, ex communi ſententia Sanctorũ, & præcipue Auguſtin. ex 6 de Trinit. cap. 5. & 116. ait enim, *Eſt communis vnio Patris, & Filij*; & Richard. præcedẽ. quæſt. allegatus, *Spiritus ſanctus eſt amor perfectus & iucundus, impenſus, & repenſus atque mutuus, & condignus inter Patrem, & Filium*; ergo eſt neceſſario à duobus diſtinctis. Reſpõdetur ad Auguſtin. quod Pater, & Filius nectuntur in Spiritu ſancto *terminatiue*, tanquam in communi producto; eſt enim terminus productionis communis, & ita eſt communis vnio amborum, licet ſint diſtincti, quia non poſſent connecti, niſi eſſent diſtincti: cum hoc tamen ſtat, vt procedat ab eis non vt diſtinctis, ſed vt vnum; vnde productum vnum eſt à diſtinctis inquantum vnum, non inquantum diſtinctis. Ad Richard. viſum eſt in præced. qualis ſit, vel poſſit eſſe eius intelligentia, ad hoc, vt concordet, cũ Auguſtino, cum namque ait, *voluntate concordi, & amore mutuo ſpirari*; per voluntatem intelligitur actus primus, non ſecundus, ſiue voluntas habitualis, non actualis, inquit Scot. vnde eſt vt amor ille ſit habitualis, non actualis, & ſpiretur quidem amore mutuo habituali, ſeu in actu primo, non actuali in actu ſecundo alias Pater beatificaretur in amore Filij, & Filius in amore Patris, vt fuit deductum.

Spiritus ſ. eſt nexus Patris, & Filij declaratur.

15 Arguitur, Spiritus ſanctus procedit neceſſario à Patre, & Filio, vt fuit probatum cõtra Græcos, ergo eſt neceſſario à duobus diſtinctis. Reſpond. duplicem ſenſum poſſe exquirere argumentum, primus eſt, vt ex vi ſuæ naturæ, ſuæque proprietatis perſonalis poſtulet ab intrinſeco produci à duobus, alter eſt, quod à duob. procedat de facto: primus ſenſus non fuit explicatus, ſeu determinatus à Cõcilio, nec quidquã de eo deciſum, quapropter dum Concilia nil contra id determinarunt, vtique Scotus, & Scotiſtæ nullatenus aduerſantur Cõcilijs, dum negant poſtulare Spiritum ſanctum, vt ſic producatur à duobus; quia ſi per impoſſibile Filius non eſſet, vtique ſolus Pater ſpiraret, æque bene, & perfecte, ſicut modo ſpirat cum Filio, dempta ſola relatione ad Filium, quam tunc non haberet Spiritus ſanctus ſi non ſpiraretur ab eo: Secundus autem ſenſus eſt is, quem determinauit Concilium, & ita verum eſt, quod de facto ſpiratur à duobus ob rationes iam dictas, &c.

Spiritus ſ. procedit neceſſario à Patre, & Fil. declaratur.

Si non procederet à Filio, diſtingueretur à ſolo Patre. declaratur.

16 Obſtatur, Spiritus ſanctus du-

pli-

plicem relationem dicit, duplicemq, habet terminum ſuæ realis diſtinctionis, ad Patrem, & Filium; ergo à duobus. Reſpond. totum eſt verum de facto; cum namque procedat à duobus dicit relationē ad duos, & diſtinctionem à duobus: at ſi ſolus Pater eſſet per impoſſibile, vnam relationem diceret, vnamque diſtinctionem ſpirati haberet ad ſolum Patrem. Contra, quia ſequitur, quod ſi non ſpiraretur à Filio, non diſtingueretur ab eo, quod non concedit Scotus. Reſponſio intelligitur de diſtinctione, & oppoſitione relatiua, nō autem diſparata: ideoque à ſolo Patre diſtingueretur in ratione ſpirati.

17 Dices, ſi non procederet etiā à Filio, non diſtingueretur ab eo: at diſtinguitur, ergo neceſſario procedit etiam ab eo. Reſp. negando aſſumptū, etenim etiam diſtingueretur diſparate, de quo infra. Ad id de neceſſario, quod neceſſario procedat ab eo, iam eſt dictum neceſſitatem illam non eſſe intrinſecam, nec argumentum concludere per locum intrinſecum, ſed, extrinſecum; cum namque poſſet à ſolo Patre produci ſi non eſſet Filius, ſequitur, vt argumentum concludat per locum ex rinſecum.

Verbi productio quare præſupponitur ad productionem Spiritus ſancti.

18 Obſtabis, productio per modum voluntatis præſupponit neceſſario productionem per modum intellectus: at iſta eſt productio Verbi: ergo Verbum neceſſario prærequiritur ad productionem Spiritus ſancti in producendo eum, atque antecedēs, quia *voluntas non fertur niſi in præcognitum*. Reſp. Verbi productionem præſupponi ad Spiritum ſanctum ex ordine potentiarum, vt fuit dictum, ideoq; reperitur communicata ei virtus ad ſpirandum: cæterum non præſupponitur, neceſſario neceſſitate intrinſeca Spiritus ſancti, quia ſi Pater non generaret, adhuc poſſet de ſe ſolo ſpirare. Cum etiam dicitur intellectū, ſeu præcognitionem præſupponi ad voluntatem, reſp. quod ſufficit, vt ad voluntatem, ſeu volitionem ſpirandi præſupponatur actus cognoſcendi, *operatiuus*, ſeu cognitio *eſſentialis*, qua mediante, Pater cognoſcendo Eſſentiam, amet eum, & ſpiret Spiritum ſanctum, qui Pater ſi de sē ſolo eſſet, vtique abſque actu cognitionis *productiuo* Verbi, præexiſtente ſolum actu cognitionis eſſentiali ipſius Eſſentiæ ſpiraret æque perfecte Spiritū ſanctum.

Spiritus s. eſt neceſſario tertia perſona declaratur.

19 Arguitur, Spiritus ſanctus eſt tertia perſona Trinitatis; ſed tertia præſupponit primam, & ſecundam, ergo neceſſario eſt à duobus. Reſpo. Spiritum ſanctum conſiderari, vel *ſecundum eſſe ſimpliciter*, vel ſecundum *eſſe numerale*, quatenus eſt perſona tertia: primo modo, per accidēs eſt vt ſit tertia pſona; ratio quia poſſet eſſe ſecunda, ſi Pater non generaret, ſed ſolummodo ſpiraret. immo poſſet eſſe ſeptima, & octaua, & vlterius, ſi per impoſſibile, ſeptem, & octo perſonæ ſpirarent: itaque quantum eſt de sē, non poſtulat ab *intrinſeco*, vt ſit potius tertia ob rationem iam dictam, per accidens enim id eſt: at loquendo ſecundo modo, vtique eſt neceſſario omnino tertia perſona; quoniam Trinitas, vt Trinitas conſtat eſſentialiter à tribus, alias non eſſet Trinitas, ergo quatenus eſt tertia perſona, vtiq; neceſſario poſtulat eſſe à duab. at iam quia eſt de oſtenſum eſt qualis ſit illa neceſſitas, ſacto, propter ordinem potentiarum, non autem ex intrinſeca ratione, & natura Spiritus ſancti.

QVAE

QVÆSTIO XVI.

Vtrum Pater, & Filius ſint vnus Spirator, & duo ſpirantes.

Pater, & Filius ſunt vnus Spirator, & duo ſpirantes.

1 ASſertio eſt Theogorum communis, *Patrem, & Filium eſſe vnum Spiratorem, & duos ſpirantes.* ita Scot. in 1. d. 12. queſt. 1. D. Bonauent. cum cæteris ſententiarijs ibid. ac D. Thom. cum expoſitoribus 1. p. quæſt. 36. art. vltim. licet vero conueniant in aſſertione Scotus, & D. Tho. differunt tamen in modo probandi eam. Eſt autem ratio D. Thom. talis, addiectiua ſignificant formam per modum adiacentis ad ſuppoſitum: ſed in diuinis ſuppoſita numerantur, & ſunt plura, ergo adiectiuum ſpirãs poterit quoque numerari ad numerationem ſuppoſitorum; cum autem ſint duo ſuppoſita, quæ ſpirant, reſtat vt ſint quoque duo ſpirantes: quia vero ſubſtantiua non ſignificant formam in adiacentia ad ſuppoſita, ſed aliquo modo abſtrahunt ab ipſis, inde fit, vt ſubſtantiuum *Spirator* non debeat numerari ad nnmerationem, & plurificationem ſuppoſitorum, ſed ſint Pater, & Filius vnus Spirator.

D. Tho. & Scot. differunt in modo probandi.

2 Non placet Scoto talis probatio, qua propter ita ipsã ſic impugnat. Idem eſt ſignificatum abſolute, & ſimpliciter ſubſtantiui, & adiectiui, licet differant in modo ſignificandi; idem namque ſignificat legens, & lector, licet diſcrepent in modo ſignificandi, quia vnum ſignificat per modum fluxus, vt legens; alterum per modum habitus, & quietis, vt lector, cum autem idem ſit ſignificatum adiectiui, & ſubſtantiui ſimpliciter, & abſolute, ſequitur, vt ſi numeratur adiectiuum, numeretur quoque ſubſtantiuum, & ſi ſunt duo ſpirantes, ſint quoque duo ſpiratores.

Adiectiuũ, & ſubſtantiuum an ſignificent, idem.

3 Hinc ſecundo loco ita hoc ipſum probat. Terminus numeralis adiectiuus ponit ſuum ſignificatum ſuper eo, quod poteſt terminare dependentiam talis adiectiui: ſed adiectiuum ſpirans non poteſt terminare dependentiam adiectiui numeralis *duo*; igitur quærendum eſt aliquod alterum, quod terminet: ſed illud eſt ſuppoſitum, igitur dum terminus numeralis *duo*, & *ſpirans* copulantur ſimul, eorum dependentiam terminabit ſuppoſitum: ſed ſuppoſita sũt duo: ergo ſpirantes ſunt duo. & conſequẽter ſunt duo ſpirantes: prob. min. dependens non poteſt terminare (ſaltem vltimate) aliud dependens: ſed adiectiuum *duo* eſt dependens, & ſpirans eſt etiam dependẽs, quoniã adiectiui natura eſt adiacere, & dependere, igitur *duo* non poteſt terminari vltimatè ad ſpirantes, quia ſpirans eſt etiam dependens grãmaticaliter adiectiue, ergo debet vtrumque terminari ad aliquod ſubſtantiuum independendens, ſubſtatiuo namque competit eſſe independens, ſicut ſubſtantiæ conuenit habere independentiam, & eſſe à sè; illud vero ſubſtantiuum erit ſuppoſitum, igitur duo ſpirantes terminabunt ſuam dependentiam adiectiualem grammaticalem ad ſuppoſitum: ſed ſuppoſita, quæ ſpirant ſunt duo, ergo duo ſpirantes.

Probatio Scoti.

Terminus, numeralis adiectiuus ponit ſignificatum ſuper eo quod poteſt terminare dependentiã.

4 Probatio ſoluit tacitam obiectionem contra ipſum Scotum, cum enim concedat Scot. eſſe vnum ſpiratorem, & duos ſpirantes, poſſet impugnatio facta contra D. Thom. te-

Obiectio aduerſus Sco. ſoluitur.

Digitized by Google

torqueri contra ipſum Scotum ſic arguendo: Idem eſt ſignificatum ſpiratoris,& ſpirantis,ex eod. Scot.licet ſit diuerſus modus ſignificandi; ſi igitur concedit duos ſpirantes, concedere debet duos ſpiratores; ergo terminus numeralis, *duo*, ita poterit terminari ad *Spiratorem*, ſicut terminatur ad *Spirantes*. Reſponderet Scotus,ſicut tacite reſpondet,quod quando terminus numeralis *duo* adiacet adiectiuo ſpirantibus,ſiue ſpirantes,tunc termini tales numeri non erunt ſpirantes, ſiue non erit adiectiuum ſpirantes, ſed erit ſubſtantiuū talis adiectiui,& illud eſt ſuppoſitum,itaut faciat ſenſum,ſūt duo ſuppoſita ſpirantia, ſeu duæ perſonæ ſpirantes: quod ſi terminus eſſet *Spirantes*,vtique ſequeretur argumentum,nam ſignificatum formale ſpirantis eſt ipſa forma,ſeu principium ſpirationis,quæ non eſt plures,ſed vna: & ita eſſet idem dicere duo ſpirantes,ac duo ſpiratores,quia etiam ſpirator indicat eandem formam: verum quia vnum adiectiuum non poteſt terminare aliud adiectiuum, quia ambo dependent, ideo eorum terminatio fiet ad ſubſtātiuum, quod eſt ſuppoſitum, ſiue perſonæ ſpirantes.Habemus ergo rationem cur concedantur duo ſpirantes.

5 Cur vero non conceditur, *duo ſpiratores*,Ratio quia nomen ſubſtantiuum vere terminat, ſeu terminare poteſt, quantum eſt de ſe,dependentiam numeralis adiectiui, ſi aliunde non eſſet implicantia terminationis: ſubſtantiuum eſt ſpirator,ergo terminus *duo* terminandus erit ad ſpiratorem, tanquam dependens ad independens;ſed id implicat, quandoquidem ſpirator importat vim ſpiratiuam:ſed hæc eſt vna,& non plures,ergo non ſunt duo ſpiratores, ſed vnus ſpirator. Iuxta hunc ſenſum loquendum eſt de conſimilibus propoſitionibus, non enim valet,*ſunt tres Dij*,ſed bene valet, *Perſonæ ſunt tres habentes Deitatem*:Sicut non tenet, *ſunt tres Creatores*, ſed bene *tres Creantes*; ratione dicta,quia multiplicaretur Deitas,& virtus creandi ſi multiplicaretur ſubſtātiuum *Creator*,& *Deus*,quia tamen multiplicantur ſuppoſita,multiplicantur quoque adiectiua, *creantes,habentes,&c.*& eo magis confirmatur aſſertio,quo Pater, & Filius ſunt vnum principium *quod*, ergo ſunt vnus ſpirator: ſunt etiam ratione creationis vnum principium, *quod*, ergo vnus Creator; tum denique quia creatio, licet ſit à tribus,non tamen, *vt à tribus*,in ſenſu reduplicatiuo, quia ſi vnica perſona eſſet,vtique foret potentiſſima ad creandum, ſicut, licet Spiritus ſanctus ſit à duobus nō tamen ab intrinſeco poſtulat ſpirari à duobus, vt fuit dictum in præced. quapropter neceſſe eſt, vt ſint vnus ſpirator,qua ratione habent vnam, eandemque virtutem ſpirandi, vt ſupr. fuit diſcuſſum.

Cur non cōceditur ſūt duo ſpiratores.

Non ſunt duo Creatores.

Obſtatur

6 Dices,Pater,& Filius ſūt duo ſpirātes ergo ſpiratores;prob,cōſeq.ſicut ſingulare infert ſingulare,ita plurale inferre debet plurale:ſed valet hoc, eſt vnus ſpirans, ergo vnus ſpirator; igitur valebit hoc,ſunt duo ſpirantes,ergo duo ſpiratores. Reſpond.negando conſequentiam, ad probat.dicimus, quod tunc ad multiplicationem antecedentis ſequitur multiplicatio conſequentis, quando conſequens diuiditur,& multiplicatur in antecedenti, vt valet,ſunt duo homines, ergo duo animalia;ratio, quia animal,quod eſt in conſequente, diuiditur in hominibus,quod eſt in antecedenti,& plurificatur in eis:hic vero, Spirator nō diuiditur,nec multiplicatur in ſpirantibus, vnde cum dicit, ſunt duo ſpirantes,bene verum,ergo duo ſpiratores, negatur, quia ſpirator in conſequenti, adhoc, vt poſſet multiplicari, neceſſe eſſet multiplicari quoque in antecedenti, & in ſuppoſitis ſpirantibus,at non multiplicatur in eis, cum ſit vnica eorum vis ſpiratiua,& ſpiratio, igitur in arguendo committitur fallacia conſequentis.

Soluitur.

Obſtatur

7 Obſtabis,ex Athanaſ.in Symb. *Immenſus Pater,immenſus Filius, immenſus Spiritus ſanctus:æternus Pater, æternus Filius, æternus Spiritus ſanctus: & tamen non tres immenſi, ſed vnus immenſus, ſicut non tres æterni, ſed vnus æternus*. Hinc arguitur, omnes perſonæ ſunt vnus immenſus, & vnus æternus, ergo duæ perſonæ ſunt

Soluitur.

vnus

Digitized by Google

vnus ſpirans: prob. conſequentia, immenſus, & æternus ſunt adiectiua, & non multiplicantur ex Athanaſ. ergo nec multiplicari debet ſpirans, quod eſt etiam adiectiuum, & ſic erunt vnus ſpirans. Reſpon. quod in diuinis non multiplicatur ſubſtantiuum, ſed adiectiuum, vt conſtat ex dictis, quia eſt vna ſubſtantia, vna Effeotia omnium, & vna virtus, licet ſint plures perſonę: nihilominus quandoque ſumitur *adiectiuum pro ſubſtantiuo*, & tunc cum conſtat de mente Doctoris, non eſt vis facienda in verbis, Athanaſius autem per adictiuum illud, *immenſus*, *æternus*, intelligit ſubſtantiuum Deitatis, æternitatis, & immenſitatis, & quia immenſitas, & æternitas non numeratur, ſicut nec Deitas, hinc eſt vt dixerit *vnus immēſus, vnus æternus*; ſumitur igitur penes eum adiectiuum illud, non adiectiuè, ſed ſubantiuè: ſiue erit adiectiuum quodammodo, vt ſic dicam, *ſubſtantiuatum*. Dices, Immenſus, immenſa, immenſum, ſicut æternus, æterna, æternum, non eſt ſubſtantiuum, ſed adiectiuum, ergo falſa reſponſio. Reſpondeo, *Grammaticaliter* ſumpta, eſſe quidem adiectiuatæ *theologice*, vt ſumit Athanaſius, ſtant *ſubſtantiue*.

Adiectiuū, quandoque pro ſubſtātiuo.

Immenſus, & a ernus an ſint adiectiua, an ſubſtātiua.

8 Quod ſi tamen penes aliquos ſaoctos Doctores reperiatur, Patrem & Filium eſſe duos ſpiratores, monet Scotus, id ſane eſſe intelligendum, quatenus ſumunt nomen ſpiratoris *ſubſtantiuum* pro *adiectiuo*, vt ſpiratores idem importent, ac ſpirantes: non enim ſumenda eſt loquutio in rigore ſermonis, ſed exponendi ſunt Patres iuxta dicta: tum ad ſenſum gramaticalem, tum Theologalem; quæſtio namque iſta ſic grammaticaliter ſoluitur communiter à Theologis, eſt namque Theologia Regina ſcientiarum, cui cæteræ diſciplinæ vna etiam cum grammatica debent inſeruire.

Patres ſi forte contrarium videantur loqui, ſunt exponendi ex Scoto.

QVÆSTIO XVII.

Vtrum ſpiratio actiua ſit relatio vere realis.

Arguitur, pro parte negatiua.

1 NOn eſſe realem probari poteſt primo, Perſonæ Patris, & Filij iam complete conſtitutæ ſunt in eſſe ſuo per paternitatem, & Filiationem, ergo nulla alia in eis inerit relatio realis. antecedens patet, & probatur conſequens, & quidem ſequeretur non eſſe iam conſtitutas adæquate, & complete in ſuo eſſe, complerentur enim per ipſam ſpirationem actiuā, ſi eſſet realis. Item ſecundo, ſpiratio actiua non eſt conſtituens perſonarū, ſed adueniens atque quod aduenit alteri, iam in eſſe ſuo complete conſtituto, eſt accidens, ergo dabitur accidens in diuinis. Tertio, perſona iam in eſſe ſuo conſtitutа, nō eſt referibilis per aliud, quam per ſuum formale conſtitutiuū; ergo Pater, & Filius non referuntur, niſi per paternitatem, & filiationem, dum per has conſtituuntur, igitur non referuntur per ſpirationem, & per conſequens non erit realis. Quarto, licet in Patre, & Filio reperiatur principium productiuum Spiritus ſancti, non eſt tamen neceſſe, vt relatione reali referantur ad Spiritum ſanctum; probatur à ſimili, quamuis enim Deus ſit Creator, Conſeruator, & Rector Creaturarum, tamen non propter hoc dicit relationē realē ad creaturas, quo exemplo vtitur Auguſt. lib. 5. c. 14. inquiēs, *ſicut Pater & Filius ad creaturā sūt vnus Creator, & vnus Dominus, ſic relatiue ad Spiritum ſanctum.* Quinto Patres admittunt ſolummodo tres relationes perſonales poſitiuas: inter cæteros autem Damaſcenus, qui tam copioſe diſſeruit de relationibus diuinis, nullam egit mentionem ſpirationis actiuæ: Baſilius etiam epiſt. 43. ait, *Filium non habere cum Patre aliquam communicationem notionis, ſecundum proprietatem ſuam, ſicut neque cum Spiritu ſancto.* ſenſus autem eſt, quod nulla relatio eſt communis Patri, & Filio: ſi autem daretur à parte rei ſpiratio actiua, ea debet poni in Patre, & Filio, eſſetque vtrique communis. Sexto, Concilium Toletanum 11. in confeſſion. fid. & Auguſtinus de Trin. lib. 5. cap. 11. aiunt, *Patrem ad Filium, & Filium ad Patrem referri,* Et de Spirituſancto loquētes, inquiūt, *Spiritum ſanctum referri ad Patrem, et Filium* Vnde tacēt, Patrem, & Filium referri ad Spiritum ſanctum: Atque hinc aliqui relationem non eſſe mutuam, ita vt Spiritus quidem ſanctus referatur ad Patrem, & Filium; Pater autem, & Filius minime referantur ad Spiritum ſanctum, ac proinde non eſſe reciprocas relationes inter eos: hi ſunt Hugo AEtherianus lib. 3. contra Græcos cap. 2. & Flaccus lib. 1. de Trinit. cap. 5. Et ſeptimo Concilium Lateran. in cap. Damnamus de ſumm. Trinit. & Fid. Cathol. tollit quaternitatem à diuinis, admittitque ſolummodo numerum ternarium: daretur autem quaternitas, ſi ſpiratio actiua eſſet realis. Octauo Patri non competit referri, niſi ad Filium: nec Filio, niſi ad Patrem: ergo non referuntur ad Spiritum ſanctum, vel ſi referuntur, relatio erit ficta per rationem.

Diſtingui realiter eſt ſententia opp.

2 Nihilominus abſolute dicendū eſt, ſpirationem actiuam eſſe vere relationem realem. Hanc tradunt quotquot ſpirationem actiuam diſtingui, vel realiter, vel formaliter, docent, de quo in q. ſeq. Item Alenſis 1. p. qu. 68. mem. 3. Alber. 1. p. c. 38. mem. 2. Henric. 2. p. ſumm. art. 55. q. 7. D. Tho. de

Potent.

Potent. quæſt. 8. artic. 1. atque ſententiarij Bonau. Scot. Durand. Richard. cæterique in 1. d. 13. & d. 26. ac 28.

Probatur rationibus. 3 Reliquis autem rationibus pluribus probatur. Ratio, & fundamentũ philoſophicum vrget ad ponendam relationem realem inter producens, & productum, hoc namque ratio ipſa, & natura docet, atque purus Philoſophus: ſtante autem principio hoc philoſophico arguitur, Pater, & Filius producunt Spiritum ſanctum, ergo referuntur realiter ad Spiritum ſanctum. Diſcurſus tenet, & negari non poteſt. Confirmatur, productio hæc aut eſt realis, aut non realis: non ſecundum, ergo primum: at ſtante productione reali, ſequitur inter producentem, & productum relatio realis. Item nil deeſt relationi huic, vt ſit realis: probatur, ad relationem realem tria exiguntur, primo extrema realia, Secundo, realiter diſtincta inuicem: & tertio, vt talis relatio oriatur ex natura rei: tria hæc inſunt ſpirationi actiuæ: Et quidem Pater, Filius, ac Spiritus ſanctus ſunt extrema realia. Item realiter diſtincta: denique ſpiratio oritur ex natura rei, quia Spiritus ſanctus, quamuis procedat per voluntatem libere, nihilominus etiam neceſſariò ſpiratur: & ex natura rei poſtulatur in diuinis ſpiratio Spiritus ſãcti, quia eſt neceſſario Deus, eſtque ens omnino neceſſarium. Inſuper poſito fundamento, & termino, poſitiſq; correlatiuis, conſurgit neceſſario inter ea relatio: ergo poſita productione actiua, & paſſiua Spiritus ſancti, neceſſario conſurgit relatio, eaque realis.

Ex Concil. 4 Probatur rurſus authoritate Concilij Lugdunenſis ſub Gregor. X. cap. vn. de ſumm. Trinit. in 6. & ex Concil. Florent. ſeſſ. 24. in quibus habetur, *Patrem, & Filium vna ſpiratione producere Spiritum ſanctum, atque eſſe vnum principium eiuſdem*, at principium, maxime reale, habet productionem realem: eo magis, quo Concilia expreſſe nominant *ſpirationem*, ergo eſt realis: confirmatur, alias Spiritus ſanctus eſſet ens rationis, probatur, Concilia aiunt, vnica ſpiratione ſpirari, quæro autem ſpiratio hæc, aut eſt rationis, aut realis; ſi primum, ergo & Spiritus ſanctus per eam ſpiratus, erit ens rationis: ſi ſecundum, habeo intentum.

Ex Patrib. 5 Vltra autem hæc probatur ex Patribus, Et quidem Anſelmus lib. de Proceſſ. Spiritus ſancti cap. penult. ait *Pater ad Filium, & Spiritum ſanctum refertur, ſicut ad illos, qui de ſe ſunt Filius ad Patrem, et Spiritum ſanctum, quia eſt de Patre, & Spiritus ſanctus de illo.* En quomodo ait Patrem, & Filium referri ad Spiritum ſanctum, ſicut Spiritus ſanctus refertur ad illos: at Spiritus ſanctus refertur relatione reali, ad eos, ergo, & ipſi referuntur ad Spiritum ſpiratione reali. Item Auguſtinus lib. 5. de Trin. cap. 11. inquit, *Relatio non apparet in hoc nomine (nẽpe Spiritus ſancti) apparet autẽ, cũ dicitur donum Dei, donum enim eſt Patris, & Filij, quia & à Patre procedit*, & infra, *Donum ergo Donatoris, & Donator doni cum dicimus, relatiue vtrũque ad inuicem dicimus.* Hic Auguſtinus correlationem reciprocam apponit: Donũ autem, de quo loquitur eſt Spiritus ſanctus. Et cap. 12. *Pater ad Filium dicitur, principium vero ad omnia, quæ ab ipſo ſunt*; Eſt autem principium Spiritus ſancti, verum, & reale, ergo refertur ad eum per veram ſpirationem realem. Et cap. 14. *Sicut Pater, & Filius vnus Deus, & ad Creaturam relatiue vnus Creator, & vnus Dominus: ſic relatiue ad Spiritum ſanctum, vnum principium.* Ac denique Boetius lib. de Trin. in fin. *Similis eſt in Trinitate relatio Patris ad Filium, & vtriuſque ad Spiritum ſanctum.* En quomodo Patrem, ac Filium ait referri ad Spiritum ſanctum.

Ad primũ. 6 Ad oppoſita autem reſpondendo, dicimus ad primum, & ſecundum, iam coſtitui completiſſime Patrem in eſſe Patris, & Filium in eſſe Filij per paternitatem, & filiationem: at nihilominus per ſpirationem conſtitui in eſſe ſpiratoris: quapropter dum Pater, & eſt Pater, & ſpirator: filiuſque dum eſt Filius, & conſimiliter ſpirator, neceſſe eſt relationem geminam eſſe in eis, alteram, qua conſtituatur in eſſe Patris, vt paternitas: in eſſe Filij, vt filiatio: & alteram, qua ambo conſtituantur in eſſe ſpiratoris.

totis. Et ad illud de accidenti, non abhorret Scotus admittere in diuinis accidens ſumptum *pro extraneo*, vt vocat ipſe: licet negandum ſit ibi accidens Porphirianum, prout eſt vnum de quinque prædicabilibus. Et cum ais, ſpirationem eſſe relationem aduentitiam, vtique ſic appellatur, quia aduenit Patri, & Filio, iam conſtitutis in eſſe ſuo perfecto: attamen eſt addendum, quod ſpectando Patrem, & Filium, vt Pater, & Filius ſunt, reduplicatiue, vtique ſpiratio eſt ipſis aduentitia: at ſpectando Patrem, & Filium non vt Patrem, & Filium, ſed vt ſpirator, & ſpirantes ſunt, in ſenſu reduplicatiuo, dicendum, quod Pater, & Filius, vt ſpirator ſunt, habent ſpirationem actiuam, vt luti rationem formalem, & quiditatiuam in eſſe ſpiratoris, ratio eſt euidens, quia Pater, & Filius vt ſpirantes ſunt, non conſtituuntur per Paternitatem, & Filiationem, ergo conſtituuntur per ſpirationem eſſentialiter, & quidditatiuã; vnde infertur ſpirationẽ actiuam eſſe ſimul aduentitiam, & conſtitutiuam ſub varijs tamen rationibus.

Accidens an in diuinis.

Spiratio actiua an cõſtitutiua.

7 Ad tertium, vrgeret argumentum, ſi in Patre, & Filio eſſet vnica ratio formalis agendi, & non plures, tunc enim per vnicam ſolummodo rationẽ referrentur: at quia in ipſis adeſt uis generatiua, & generabilis, & inſimul adeſt vis ſpiratiua, hinc eſt, vt per relationes plures referantur, tum generationis, tum vero ipſius ſpirationis.

An vna ratio agendi in vtroque.

8 Ad quartum, non mirum ſi nõ dicat Deus relationem realem ad Creaturas, quoniam non poteſt ex parte ſua inſurgere relatio talis tealis, ratio quia ex dictis, quoniam inter cætera recenſita ad relationem realem, eſt vt oriatur relatio talis ex natura extremorum, ideſt neceſſario, & ex vi eorum: attamen Deus non agit neceſſario ad extra, quo fit, vt ceſſet ex parte ſui relatio realis ad Creaturas: At in diuinis, productio Spiritus ſancti eſt ibi omnino neceſſaria, quo fit, vt & neceſſario inſurgat inter ſpirantes relatio ad ſpiratum, eaque erit realis. Ad Auguſtinum autem dicendum, eo exemplo, & ſimilitudine vti, vt oſtendat Patrem, & Filium non eſſe duo principia, ſed vnum principium Spiritus ſancti, quemadmodum extant vnum principium Creaturarum: ſtante eadem vi ſpiratiua in ambobus, ſicut ſtat eadem vis creatiua ad extra in tribus: & in hoc ſtat Auguſtini ſimilitudo: hęcque mens eius: non autem neceſſe eſt, ſimilitudinem adaptare in relatione, vt quemadmodũ relatio ad creaturas eſt rationis, ita & relatio ſpirationis ad Spiritum ſanctum; tum quia ſimilitudo nõ currit quatuor pedibus; tum quoniam ſi ſimilitudo teneret in omnibus, iam non eſſet ſimilitudo, ſed identitas.

Deus cur ad extra nõ dicat relatione realẽ.

Similitudo eſſet identitas ſi teneret in omnibus.

9 Ad quintum, Patres loquebantur de relationibus conſtitutiuis, eæ autem ſunt tres, ſpiratio namque actiua non conſtituit.

10 Ad id de Damaſceno, ſi eam tacuit, non tamen neganit, loquebatur namque de relationibus conſtitutiuis. Item argumentum ab authoritate negatiue, non tenet; ſi namque interrogatus de ea fuiſſet, vel occaſio ſcribendi ſe præbuiſſet, non reticuiſſet.

11 Ad Baſilium, declarat ipſe ſeipſum: Cum namque ait, Filium non habere cum Patre *notionem communem*, loquitur de notione cõſtitutiua, etenim filiatio adeo eſt propria Filij, vt non competat Patri, non enim Pater generatur, ſed Filius: ideoque ait, *ſecundum proprietatem ſuam*: non ergo loquitur de ſpiratione actiua, quæ quidem communis eſt Patri, & Filio, nec conſtitutiua Patris, aut Filij.

12 Ad ſextum reſponſio patebit ex reſponſione ad octauum.

13 Ad ſeptimum, ſæpius eſt reſponſum, confiteri Concilium Trinitatem, & reſpuere quaternitatem rerum, non autem relationum: aiebant enim Patres contra Ioachinum, Eſſentiam non eſſe quartam rem, diuerſam à Trinitate: & in hoc ſenſu negabant quaternitatem: cæterum quaternitatem relationum non reſpuebant.

14 Ad octauum, & pariformiter ad ſextum, reſpondendum ex doctrina iam tradita, Patrem, & Filium conſiderari, vel tanquam Pater, & Filius ſunt reduplicatiue; vel tanquam ſpi-

Pater, & Filius vario modo conſiderati in ordine ad Spiritũ ſanctum.

Relatio vtriuſque, ad Spiritum ſanctum au mutua.

ſpirantes ſunt: primo modo non intercedit inter eos, & Spiritum ſanctum relatio, ſecundo modo ſic, ideoque Concilium, & Auguſtinus ait, *Patrem ad Filium; & Filium ad Patrem referri*, quia Pater, vt Pater ad Filium, & Filius, vt Filius refertur ad Patrem: ſub his tamen rationibus nō referuntur ad Spiritum ſanctum. Cum vero infertur, Spiritum ſanctum refert ad Patrem, & Filium, non vero Patrem, & Filium ad Spiritum ſanctum, ex quo ſequitur relationem non eſſe reciprocam, & mutuam: vtique in ſenſu allato loquuntur, vt Spiritus ſanctus dum refertur ad Patrem, & Filium, non vtique Pater, vt Pater, nec Filius, vt Filius refertur reciproce ad Spiritum ſanctum, nulla namque eſt correlatio paternitatis, & Filiationis ad ſpirationem, ſeu ad Spiritum ſanctum ſpiratum: At ſpectando Patrem, & Filium ſub ratione ſpiratoris, ſtabit mutua, reciprocaque relatio, quia ſpirator refertur realiter ad perſonam ſpiratam. Reſponſio datur in terminis à Beſſarione Orat. pro Vnion. & habetur in cap. 6. poſt Concil. Florent. ait vero, *Patet ergo, quod hæc relationum diuerſitas, relationis diſtinctio eſt; & relatiue [Filius ad Spiritum, & ad Filium Spiritus refertur; Et cum Filius, prout Filius, non referatur ad Spiritum (non enim dicitur Filius Spiritus) reſtat, vt referatur ad Spiritum, tanquam ſpirans, cum Spiritus etiam referatur ad Filium, tanquam Spiritus: Spiritus enim ſpiranti, & paſſiua ſpiratio actiua ſpirationi correſpondet*; Et paulo infra concludit inquiens, *Cum igitur ad Filium Spiritus, & tanquam ſpiratio, & tanquam Spiritus referatur, Filius quoque, tanquam ſpirans refertur ad Spiritũ.* Apertiſſima eſt quæſtionis reſolutio, atque argumẽti enodatio. Ex quib. ſequitur quanam ratione vocari poſſit, vel non poſſit, mutua, & reciproca iſta correlatio: & quonam ſenſu, vel ſpirationem ex parte Patris, & Filij tacuerunt, vel minime reciprocam exiſtimauerunt.

QVAE-

QVÆSTIO XVIII.

Vtrum ſpiratio actiua ſit vna, & eadem, an plures, & diſtincta realiter à relatione Paternitatis, & Filiationis.

Sententia negatiua.

1 Realiter diſtingui paternitatem, & ſpirationem actiuam, ſicut ſpirationem actiuā & filiationem, aſſerūt Bargius & Viguerius in 1. d. 8. q. 3. idemque dicunt de Filiatione, & ſpiratione actiua; eſt namque eadem ratio. Dum verò realem admittunt diſtinctionem, neceſſe eſt, vt quatuor admittant relationes reales in diuinis. Okam in 1. d. 27. qu. 1. docuit eſſe ambas vnicam ſolummodo relationem: at quia diuerſis circumferuntur nominibus, ideo alia, & alia relatio eſſe videtur: hinc vero deducit, ſola ratione diſtingui. Franciſcus de Mayronis in 1. d. 11. q. 3. & Paulus ſcriptor 1. d. 10. quæſt. 1. ad argument. eſſe aiunt idem realiter, diſtingui vero ſolum formaliter: idem cenſet Gabr. 1. d. 13. quæſt. vn. dub. 2. Caetanus diſtinguit eas ratione ratiocinante, ſeu diſtinctione virtuali 1. part. quæſt. 32. ar. 2. Capreol. docet diſtingui, ſpecie 1. d. 13. quæſt. vn. art. 2. Durandus tamen docuit diſtingui realiter, cui conſentiunt Barg. & Viguerius ſup.

2 Cæterum communis, veraque ſententia eſt, identificari realiter, ita Scot. in 1. d. 13. quæſt. vn. D. Thom. 1. part. quæſt. 32. art. 3. & quæſt. 40. art. 1 AEgidius in 1. d. 17. artic. 1. quæſt. 1. Richard. in 1. d. 28. artic. 1. quæſt. 1. Marſilius in 1. quæſt. 30. art. 4. Capreolus, Caetanus qui ſupra: eum Recentioribus, &c.

Paternitas & ſpiratio actiua non diſtinguuntur realiter

3 Hinc primo dicimus, Paternitas, & ſpiratio actiua non diſtinguuntur realiter. eſt contra citatos ſupr. Prob. definitum eſt in Concil. Latera. contra Ioachimum in diuinis eſſe ſolummodo tres res realiter diſtinctas, tres, inquam, res relatiuas, non autem quaternitatem: at ſi diſtinguerentur realiter, eſſet ibi quaternitas, patet ex additione ſpirationis actiuæ realiter diſtinctæ à tribus. Occurrit Durandus mentem Concilij eſſe damnare ſolummodo quaternitatem perſonarum, non autem quaternitatem relationum realiter diſtinctam. Contra, hoc non eſt ad mentem Concilii, quia damnare intendit nedum quaternitatem perſonarum, verum etiam quaternitatem rerum realiter diſtinctarum. Verum ratio hæc poteſt pati effugium, quia forte dicerent damnati ſolum alteritatem, & diſtinctionem Eſſentiæ, non autem diſtinctionem alterius relationis quartę, ideo arguitur aliter fortius, iam Concilium bene nouit in diuinis eſſe quatuor relationes, iam enim norunt Patres illi adeſſe in diuinis etiam actiuam ſpirationem, & nihilominus non dixerunt ibi quatuor, ſed tres realiter diſtinctas; ergo diſtinctionem realem admiſerunt ſolūmodo inter illas tres relationes, nō autē inter Paternitatem, & ſpirationē: hoc argumentū melius cōcludit. Itē probatur principale intētū, in diuinis, *omnia ſunt vnum, vbi non obuiat realis oppoſitio*: ſed inter paternitatem, & ſpirationem actiuam non obuiat talis oppoſitio, patet, quæ nāque relatio oppoſitionis intercedit inter paternitatem, & ſpirationem? vtique opponuntur diſparate, non relatiue. Inſuper, adeſſet in Patre

com-

compoſitio ſi diſtingueretur realiter: prob. non poſſunt aliqua realiter diſtincta conuenire alicui, niſi vnum ſe habeat per modum actus, & formæ, alterum per modum potentiæ, & materiæ: ergo paternitas, & ſpiratio ſic ſe haberent in inuicem, reſpectu Patris. Vel ſaltem eſſent ibi iſta duo tãquam aceruus, facientes vnum vnitate aggregationis, ſicut aceruus lapidum. Denique ſequeretur eſſe ibi quatuor perſonas, prob. relationes realiter diſtinctæ conſtituunt perſonas realiter diſtinctas, & multiplicant eas; nam in diuinis multiplicatio prouenit à relationibus, etenim *relatio eſt*, teſte Aug. *quæ multiplicat Trinitatem*: ſunt quatuor relationes diſtinctæ realiter. ergo quatuor perſonę, ergo vera quaternitas contra Concilium. Confirmatur ex Athanaſio epiſt. ad Epitettum, dicẽte, *pudendam hæreſim eſſe quaternitatem vllo modo pro Trinitate inducere.* Atque hinc Valentia tom. 1. diſput. 2. quæſt. 6. punct. 2. *temerarium, & errori proximum eſſe ait admittere quamcunque quaternitatem rerum in diuinis.*

Diſtinguitur formaliter.

4 Secundo dicimus paternitas, & ſpiratio actiua diſtinguuntur formaliter. prob. paternitas eſt conſtitutiua Patris in eſſe Patris, & non in eſſe ſpiratoris: ſpiratio conſtituit in eſſe ſpiratoris, & non in eſſe Patris; ergo diſtinguuntur ex natura rei formaliter: & hinc deducitur non diſtingui ſola ratione. Item generatio competit ſoli Patri: generatio, & ſpiratio Patri, & Filio, ergo non ſola ratione differunt. Rurſus, habent fundamenta diſtincta, & terminos diſtinctos, ergo, & ipſæ ſunt ex natura rei diſtinctæ: patet anteced. quia fundamentum paternitatis eſt potentia generatiua: ſpirationis, voluntas fæcunda, ergo. Denique Pater, & Filius non eo formaliſſime ſunt Pater, & Filius, quo ſunt Spirator, & Spirantes, ſed alio formaliter ſunt Pater, & Filius, alio Spirator, & Spirantes, ergo neceſſario diſtinguentur paternitas, & filiatio à ſpiratione actiua pluſquam ratione. Præterea, paternitas, filiatio, & ſpiratio paſſiua ſunt incommunicabiles alijs ſuppoſitis; ſpiratio actiua communicatur Patri, & Filio: & hoc à parte rei, non ergo ſunt idem.

Improbatur Suarez circa quartam relationem.

5 Ex his deducitur improbabilitas tum huius opinionis, tum etiam Gabrielis, Gregorij, atque Suarii, qui vbi ſupra ait non eſſe improbabile dicere cum Gabr. & Greg. quod ſpiratio actiua ſit omnino eadem cum paternitate, & filiatione, adeoque, vt non ſin quatuor relationes, ſed tres tantum: militant enim contra hoc rationes factæ: & vltra additur, ſequi Patrem, & Filium nullatenus relatiue opponi Spiritui ſancto: nõ quidẽ ſub ratione Patris, vt Patris. Filii, vt Filii, vt conſtat; ſed neque quatenus ſpirantes ſunt; ſi. n. ſpiratio nõ eſt quarta relatio, ergo nõ opponũtur per ſpirationẽ. Cõfirmatur, opponũtur aut per paternitatẽ, & filiationẽ, aut per ſpirationẽ, non per illa, vt conſtat: nec per ſpirationem, quia per te ſpiratio actiua non eſt relatio, quia non das quartam relationem, ergo nullo modo opponuntur. Item nec Spiritus ſanctus erit conſtitutus in eſſe ſuo, probar. perſonæ conſtituuntur per relatiua: at deeſt in Patre, & Filio correlatio ſpirationis actiuæ, ergo deeſt in Spiritu ſancto relatio ſpirationis paſſiuæ.

Paternitas & filiatio eſt ſpiratio actiua, an ſit vera in ſenſu formali.

6 Tertio dicimus, propoſitio iſta non eſt concedenda in ſenſu, & identitate formali, paternitas, & filiatio eſt ſpiratio actiua, ita Scot. quolib. 5. §. tertio argumentor, & D. Thom. 1. d. 5. quæſt. 1 Henric. quolib. 5. quæſt. 1. Varro 2. d. 2. de ratione autem diſquiritur: & quidem Henricus, & D. Thom. ideo negant, quia aiunt diſtingui ratione inter ſè, ac propterea vna non eſt altera. Caetanus diceret, inde procedere, quia diſtinguuntur virtualiter. Admittentes diſtinctionem formalem, oriri inquiunt negationem mutuæ prædicationis ex diſtinctione formali: Scotus vero, ac formaliſtæ docent inde ortum habere, quia diuinæ relationes, non ſunt infinitæ formaliter: vnde docet Scotus fundamẽtum identitatis in diuinis eſſe diuinæ Eſſentiæ fundamentalem, ac realem infinitatem: & propter eam, Eſſẽtiam identificare ſibi realiter omnia ad intra, indeque ratione infinitatis valere prædicationes etiam in abſtracto, vt Eſſentia eſt bonitas, ſapientia, potentia, miſericordia, & huiuſmodi attri-

buta etiam prædicari de ſe inuicem ratione infinitatis realis, & formalis eorum, propter quod ſunt veræ prædicationes iſtæ, bonitas eſt ſapientia, potentia,&c.quia tamen generatio,& ſpiratio non ſunt entia quanta,non dicentia perfectionem, nec imperfectionem ex Scoto, ideo non valeat earum prædicatio,ſpiratio eſt generatio, niſi identice ratione infinitatis diuinæ Eſſentiæ.

Prædicatio abſtracti de abſtracto: abſtracti de concreto,et concreti de concreto an & quando ſit vera.

7 Et hinc Scotus cum formaliſtis formant famoſam illam propoſitionem,quod *Abſtractum de abſtracto & abſtractum de concreto, & concretũ de abſtracto non valet prædicari,niſi alterum illorum, vel ambo ſint formaliter,vel ſaltim permiſſiue infinitum*; de *permiſſiue infinito*, aiunt eſſe *ens*,quia poteſt cadere ſub infinito,& prædicari de eo, & continere illud, vt *ens eſt Deus:Deus eſt ens*;ecce quomodo dicitur de Deo infinito, quando autem occurrit de tali permiſſiue infinito facere prædicationẽ ex erunt veræ, inquiunt ratione *permiſſiua infinitatis*,vt hæc eſt vera *ſapiẽtia eſt entitas:entitas eſt bonitas*:at nõ hæc,*bonitas eſt ſapiẽtia*,abſtrahendo tamen à diuinis,quia neutrum illorum eſt nec permiſſiuẽ infinitum. De formaliter infinito hæc eſt vera *Deitas eſt bonitas,ſapiẽtia,&c.* quia Deitas eſt formaliter infinita, & ſapientia ſimiliter. Ratio igitur identificationis, ex Scoto, eſt infinitas,ſiue formalis,& realis,ſiue permiſſiua: at ſpiratio,& generatio non ſunt formaliter infinitæ, inde ergo concludit non eſſe veram prædicationem earum *generatio,ſiue paternitas, & filiatio,eſt actiua Spiratio*; non eſt inquam, *prædicatio formalis*,licet ſit vera identice, & realis,licet de infinitate permiſſiua entitatis ſit quæſtio inter formaliſtas, vid. Vallon.fol.269.271.

Ratio D. Thom. pro principali intento.

8 Vltra hoc,additur,& altera ratio,ea autem eſt,ideo vnam non prędicari de altera,ne diuinas confundamus proceſſiones: ſi namque diceremus,paternitas,& filiatio eſt ſpiratio viderentur confundi, & non diſtingui productiones. Item non admittimus iſtam,ex D.Thom.attributum ſapientiæ,vt ipſe loquitur, eſt attributum miſericordiæ, quia mens noſtra,ait, diſtinguit illa tanquã duas ſpecies ſub genere attributi,ergo nec eſt admittẽda iſta paternitas eſt ſpiratio. Dices, in rè ſunt idẽ ratione diuinæ eſſentiæ idẽtificantis ſibi omnia. Reſp.licet in rè,& eſſentialiter ſint idem, tamen caute eſt loquendum in explicatione identitatis earum, ne periculum incurramus in loquendo de diuinis miſteriis: exemplum, intellectus, & voluntas in rè ſunt idem in Deo, attamen non dicimus Patrem generare per voluntatem,& ſpirare per intellectum: item iuſtitia, & miſericordia in rè ſunt idem,tamen non dicimus Deũ punire per miſericordiam,& parcere per iuſtitiam: dicimus quidem bonitas eſt iuſtitia; miſericordia eſt bonitas:non tamen dicimus miſericordia in ſui ratione formali, quatenus miſericordia ſtat reduplicatiue,eſt iuſtitia; hoc enim eſſet deſtruere miſericordiam,& iuſtitiam, & eſſet contradictio in adiecto, diſtinguuntur namque termini,& obiecta,cum terminus iuſtitiæ ſit peccatum, exigens vindictam,oppoſitum autem exquirat miſericordia:ergo à pari,licet generatio, & ſpiratio ſint ratione infinitatis eſſentiæ idem,nihilominus vna non valet de altera formaliter prædicari.

9 Quarto dicimus Spiratio actiua eſt vna, eademque numero in Patri,& Filio. Eſt omnium Theologorum,præcipueque Magiſtri in 1.diſt. 29.cap.vltim.dicentis,*Patrem,& Filium eadem relatione, vel notione principium dici*. eſt Alenſis 1. part. quæſt. 68. mem. 3. D. Bonau. in 1. d.13.quæſt.3.ibique Scoti, Alberti 1. part. quæſt.31. mem.3. D. Thomæ 1. part. quæſt. 36. art. 4. Henrici in Summ.art.54.quæſt.4. Durandi in 1. d.13.qu. 2. &c. Probatur etiam,quia aperte traditum fuit in Concil.Floren. in lit. vnion. ſub Eugen. vbi habetur, *Spiritum ſanctum à Patre,& Filio,tanquam ab vno principio,& vnica ſpiratione procedere*. Item ex Concilio Lugdunenſi,ſub Gregor. 10. vbi dicitur, *Non tanquam ex duobus principiis, ſed tanquam ex vno principio: non duabus ſpirationibus,ſed vnica ſpiratione procedit*. Inſuper probatur rationes In diuinis *Omnia ſunt vnum, vbi non obuiat*

Spiratio actiua eſt vna, & eadẽ numero in Patre,et Filio.

niat relationis oppoſitio; Sed ſpiratio actiua non opponitur relatiue paternitati,& filiationi:& ſpiratio, quæ eſt in Patre non opponitur relatiue ſpirationi,quæ eſt in Filio, ergo eſt vna. Verum ratio hæc non eſt efficax,quia axioma illud concludit vnitatem eſſentialem,ſeu identicam, & realem,vt inter attributa, modoſque intrinſecos,& Eſſentiam: attamen ſtante tali identitate inter ea, non per hoc tollitur,vt attributa ſint plura, modique intrinſeci ſint plures: igitur axioma concludit identitatem,non autem excludit pluralitatem:ergo hinc concluderetur identitas ſpirationis, non vnitas Ideo arguitur aliter, nihil in diuinis multiplicatur ſolummodo numeraliter, ſed vel quaſi ſpecifice, vt dictum fuit, lib.2. vnde non ſunt plures Patres, non plures Filij, nec plures Spiritus ſancti, licet ſint plures perſonę non ſolo numero differentes, pluresque productiones non ſola numeratione diſcretę,vt ibi dictum:ergo ſpirationes actiuæ, non erunt plures numero,ſed vnica:nec dicendum fore plures ſpecie, cum vnicus per eam producatur numero Spiritus ſanctus. Hinc autem, & ex rationibus, & ex rationibus,& ex Theologis, atque ex Concilijs concluditur eſſe vnam,eandemque numero in Patre,& Filio.

Cenſura ſententiæ oppoſitæ.

10 An vero mereatur cenſuram opinio aſſerẽs diſtingui realiter, Reſpondet Turrianus Centuria 2. dub, 73.inquiens, *Multi viri docti in Hiſpania iudicarunt talem propoſitionem dignam eſſe grauiſſima cenſura: & mihi viſa eſt ſemper valde falſa,improbabilis & temeraria, vt minimum.*

11 Arguit Durandus, ſi paternitas,& ſpiratio ſunt vna res,ergo nõ poteſt habere duos terminos: at paternitas terminatur ad Filium, ſpiratio ad Spiritum ſanctum, ergo non ſunt vna res,ergo diſtinguuntur realiter. Reſpon. poſſe habere plures terminos,quia diſtinguuntur formaliter: ſub vna namque formalitate, vtpote generationis terminatur ad Filium, & ſub alia,vtpote ſpirationis,ad Spiritum ſanctum.Item ſunt vna res realiter,at plura eminenter, ratione diſtinctarum formalitatum,quibus habent diſtinctos reſpectus ad terminos diſtinctos, intellectus namque, & voluntas ſunt vna res,quia realiter vnũ; attamen ille eſt principium Filij,hæc Spiritus ſancti.

An idẽ poſſit realiter identificari rebus realiter diſtinctis

12 Arguit inſuper,nõ poteſt intelligi,vt vnũ,& idẽ identificetur realiter rebus inter ſe realiter diſtinctis:ſed generatio actiua,& paſſiua diſtinguũtur inter ſè realiter:quomodo ergo poterit ſpiratio actiua idẽtificari eis. Reſp. hanc eſſe celſitudinẽ myſterij Trinitatis,ſiquidẽ vnica diuina Eſſentia identificatur, & identificat ſibi perſonas inuicem realiter diſtinctas, ergo mirũ non erit, vt actiua ſpiratio identificetur cum vtraque generatione, & magis ex eo patet, quo omnia in diuinis ſunt vnum,vbi non obuiat relationis oppoſitio:ſpiratio autem actiua opponitur quidem ſpirationi paſſiuæ relatiuè,at generationi actiuæ,& paſſiuæ diſparate, cum hoc tamen ſunt idem,& vnum.

Abſolutum an poſſit eſſe idem realiter cũ abſoluto.

13 Arguitur, vnum abſolutum non poteſt eſſe idem realiter cum altero abſoluto, ergo nec vnum reſpectiuum cum altero reſpectiuo, ergo nec relatio cum relatione, igitur nec ſpiratio cum paternitate,& filiatione Reſpondent alioqui negando paritatem,quoniam relatio non diſtinguitur,niſi ab oppoſita correlatione,ſiue reſpectiuum non diſtinguitur, niſi ab oppoſito reſpectiuo, vt paternitas à filiatione,& Pater à Filio: at paternitas,& filiatio non opponuntur ſpirationi, quia nullam correlationem habent inuicem, & hic, dum non opponuntur,poſſunt eſſe ſimul. Reſponſio ſupponit nullam aliam reperiri in relatione,ſiue reſpectiuo, niſi oppoſitionem relatiuam: hoc tamen non concedunt Scotiſtæ,ſi namque Spiritus ſanctus nõ procederet à Filio, nil minus diſtingueretur realiter ab eo, vt in propria materia dicetur:fictitiũ, quoque eſt dicere relationem filiationis,paternitatis,dominij, & huiuſmodi non diſtingui realiter ab iſta pagina,quia inter hæc nulla eſt correlatio:non ergo valet reſponſio;quamuis namque ſpiratio non referatur ad

paternitatem, & filiationem , & per conſequens non diſtinguatur diſtinctione, ſiue oppoſitione relatiua, ſeu correlatiua, nihilominus diſtinguuntur tamen diſparate . Vnde aliter reſpondetur, quod diſtinctio realis abſoluti ab abſoluto non eſt quærenda in diuinis, dum ibi omnia ſint vnum: niſi tamen loquamur de diſtinctione attributorum, Eſſentiæ, & modorum intrinſecorum formali, hæc namque omnia ſunt abſoluta, ac proinde inter ſè formaliter diſtincta; cum hac tamẽ diſtinctione ſtat, vt hæc ſimul ſint idẽ realiter, hæc quoad antecedens ; Ad conſequens vero, negatur, fundamentum vero eſſe poterit infinitas reperta in diuinis : Et quidem ſuſtinendo relationes diuinas eſſe formaliter infinitas, hi dicerent, paternitatem, filiationẽ: quę quatenus ſunt formaliter infinitę idẽtificare ſibi ſpirationẽ actiuã, & vice verſa, ſpirationẽ veluti formaliter infinitã idẽtificare ſibi paternitatẽ, & filiationẽ: ſtãte autẽ hac idẽtificatione, mirum nõ erit, vt ſpiratio ſit cum paternitate, & filiatione, ſuſtinendo autem relationes eſſe infinitas ſolummodo identice, ac realiter, idem quoque aſſererent, vt ratione talis infinitatis identicæ, vna eademque ſpiratio ſit eadem identice, & realiter cum paternitate, & ſpiratione, ſitque ſimul cum Patre, & Filio.

Argumentum à commutata proportione an teneat.

14 Arguitur, ſicut ſe habet generare ad ſpirare: ita ſe habet ſpirare ad ſpirari: igitur à commutata proportione ſicut ſe habet generari ad ſpirari, ita generare ad ſpirare, ſed generari, & ſpirari diſtinguuntur realiter, quia eorũ termini, vt Filius, & Spiritus ſanctus, diſtinguuntur realiter: ergo generare, & ſpirare diſtinguuntur quoque realiter, & perconſequẽs generatio vtraq; & ſpiratio actiua diſtinguentur realiter. Reſpondetur primo, quod Argumentum à commutata proportione non tenet niſi in contradicere, & opponi. Reſpondetur ſecundo tenere in ſolis quantitatibus. Reſpondetur tertio, ſtante tali forma argumentandi poſſe inde concludi; Patrem non eſſe vnam, ſed duas perſonas; probatur, ſicut ſe habet generans, ad genitum, ita ſpirans ad ſpiratum: ergo à commutata proportione, ſicut ſe habet genitum ad ſpiratum, ita generans ad ſpirantem: ſed perſona genita diſtinguitur realiter à perſona ſpirata; ergo generans diſtinguitur realiter à ſpirante & ita Pater generans diſtingueretur realiter à ſeipſo ſpirante, eſſetquè non vna Pater, ſed duę perſonæ, veluti generans, & ſpirans, quod ſi hæc argumentatio non tenet, nec tenebit illa alia argumenti Durandi.

15 Arguitur, paternitas, & Filiatio conſtituunt Patrem, & Filium, vnde ſunt proprietates conſtitutiuæ: ſpiratio autem actiua non conſtituit, ergo ſunt duæ res diſtinctæ realiter. probatur conſequens, quandoquidem quædam dicuntur de paternitate, & filiatione, quæ tamen non dicuntur de ſpiratione. Reſpondetur non valere conſequentiam iſtam, ratio, quia multa dicuntur de Eſſentia Diuina, quæ tamen non dicuntur de perſonis, & tamen non poteſt hinc inferri Eſſentiam diſtingui realiter à perſonis; dicitur namque de Eſſentia, quod ſit ens abſolutum, at perſonæ reſpectiuæ: Eſſentia communicabilis, perſonæ incommunicabiles: Eſſentia vna, perſonæ tres, & huius generis, attamen Eſſentia, & perſonæ ſunt idem realiter: ſic de ſpiratione, paternitate, & filiatione &c.

Actiones ſuppoſitorũ; declaret

16 Arguitur, diſtinctorum ſuppoſitorum ſunt diſtinctæ actiones: Pater, & Filius ſunt diſtincta ſuppoſita, ergo alia erit ſpiratio procedens à Patre, alia procedens à Filio, non igitur vna numero ſpiratio in ambobus. Antecedens patet, quia actiones ſunt ſuppoſitorum ex Ariſtotel. 12. Met. Reſpondetur, actiones ſunt ſuppoſiti, non tanquam rationis agendi, ſed tanquam conditionis agentis: Item ſunt ſuppoſitorum, tanquam vltimato denominatorum . Inſuper actiones ſunt quoque ſingularium, quia Anima ſeparata operatur, & agit, &c. Rurſus Ariſtotelem comparat experimentum ſcientiæ, quod illud ſit de ſingulari, hæc de vniuerſali, de qua tè pluries actum in 1. tomo, Ad propoſitum autem, dũ non eſt ſuppoſitum ratio agendi, ſed conditio agentis; dumque vis ſpirati-

ua

ua ſit vna, eademque in Patre, & Filio, mirum non eſt, vt eadem actio ſpiratiua ſit quoque in Patre, & Filio: quæ quidem actio primo denominat vtin & principium ſpiratiuum; inde tamen ſeu vltimato ipſas perſonas ſpirantes quoniam actiones ſunt ſuppoſitorum, tanquam vltimate denominatorum.

Forma eadem num. an poſſit eſſe in pluribus ſuppoſitis.

17 Arguitur, nulla eadem numero forma poteſt eſſe ſimul in pluribus diſtinctis ſuppoſitis; diſtinguuntur Pater, & Filius, ergo nec ſpiratio eadem numero erit ſimul in eis. Reſpondetur, verum eſſe antecedens de forma, alioqui, limitata, & finita: ſpiratio autem, vna cum cæteris relationibus ad intra, ſunt ſaltem realiter, & identice, infinitæ, & illimitatæ. Reſponſio maiorem haberet apparentiam, ſi cum Thomiſtis diceremus ſpirationem eſſe formaliter infinitam. Reſpondetur ſecundo, verum fore antecedens vbicunque ſuppoſita nedum eſſent diſtincta, ſed etiam ſeparata ab inuicem: at Pater ratione circumĕ(in)ſeſſionis, eſt in Filio, & Filius in Patre, hinc ergo, dum non ſunt diuiſa ſuppoſita, nec diuiſa, nec ſeparata erit ipſa ſpiratio.

Res an multiplicanda in diuinis.

18 Arguitur, ſunt ibi quatuor relationes, & omnes reales: ergo diſtinguuntur realiter, etiam à ſpiratione actiua: antecedens patet. & probatur conſequens, ſunt ibi quatuor res, quia ſunt quatuor relationes, ergo quatuor res realiter diſtinctæ. Reſpond. negando conſequens, & ad probationem, negatur eſſe quatuor res, ratio, quia in diuinis eſt vnica Eſſentia, qua mediante omnia ſunt vnum, nam quidquid eſt in Deo, eſt idem Deus: & ratione infinitatis Eſſentiæ Diuinæ tranſeunt imperfectiſſimam identitatem ipſius Eſſentiæ Diuinæ. Item ſi multiplicarentur res in diuinis, iam non eſſet vna, ſed multiplex Eſſentia, per *Rem* namque intelligitur entitas, ſiue Eſſentia ipſius Dei, quoties cunque vero multiplicamus *Rem* in diuinis, multiplicamus Eſſentiam diuinam; nec *Res* ſimpliciter multiplicari dicitur, niſi apponatur ibi diſtinctio realis, eſt autem vna in diuinis Eſſentia: dum autem multiplicationem admittimus ibi, non admittimus, ſub nomine *Rerum* non enim ſunt ibi plures *Res* ne detur intelligi multiplicatio Eſſentiæ Diuinæ, ſed multiplicatio cadit ſuper modos, & formalitates, atque relationes. De hoc egimus lib. 1. diſputat.

QVAE-

QVÆSTIO XIX.

Vtrum Pater, & Filius Diligant ſe Spiritu ſancto.

Gotfred. ſẽtentia.

1 PEnes Scotum in 1.d.32. quæſt. 1. & D. Thom. 1. part. quæſt. 37. art.2. varij referuntur modi dicendi circa præſens quæſitum: Et quidem Gotfredus ait, propoſitionem hanc non eſſe concedendam: quod ſi pro ipſius tutela adduxeris Auguſtinum eam aliquando docentem, ait, iam reuocaſſe illam, & recantaſſe in ſimili propoſitione de Verbo; vbi namque retractauit eam, *Pater eſt ſapiens ſapientia genita, vt 1. retrac. cap. 26. ibi retractauit eandem, veluti conſimilem, Pater, & Filius diligunt ſe ſe Spiritu ſancto.*

Durandi.

Durandus 1.d.32, qu. 1. docet eam eſſe impropriam, & in rigore ſermonis falſam: poſſe tamen eſſe veram in eo ſenſu, nempe *appropriate*, quatenus diligunt ſe amore eſſentiali, qui tamen amor appropriatur Spiritui ſancto. Simon Toruiacenſis inquit, veram eſſe non ſimpliciter, ſed in ratione *ſigni*, vt ſit ſenſus. Pater & Filius diligunt ſe Spiritu ſancto, qui eſt ſignum dilectionis communis mutuæ.

Torniace.

Suar.

Suarez 3. Trin. cap. 3. eſſe veram in ratione *nexus*, *& vnionis affectiua*, quatenus nectuntur communi dilectione, & terminantur ad productionem Spiritus ſanctus ſancti: quo ſenſu Patres vocant Spiritum ſanctum nexum Patris, & Filij.

D. Thomæ.

2 D. Thom. ait veram eſſe non eſſentialiter, ſed *notionaliter*. probat primum, quia Pater, & Filius non diligunt ſe inuicem Spiritu ſancto, ſed mediante Eſſentia ſua, vnde Auguſt. 15. Trin. 7. dicit, *Quis audeat aſſerere, Patrem, nec ſe, nec Filium, nec Spiritum ſanctum diligere, niſi per Spiritum ſanctum?* probat ſecundum, nam diligere ſe Spiritu ſancto notionaliter nil aliud eſt, quam ſpirare, & producere: ſed producunt Spiritum ſanctũ, ergo vere notionaliter diligunt ſe Spiritu ſancto. Probat inſuper hoc, nam ſicut *florere* eſt producere flores, & *dicere* idem eſt, ac producere Verbum, ita diligere notionaliter eſt idem ac producere Verbum, ita diligere notionaliter eſt idem ac producere Spiritum ſanctum: ſed conceditur iſta arbor floret florib. & Pater dicit Verbo, ergo, & concedenda iſta, Pater, & Filius diligunt ſe Spiritu ſancto. Probat tertio ratione, quia quotieſcunque Agens producit effectum actione tali, quæ includat effectũ, tunc Agens poteſt denominari ab illo effectu, vt exemplum de *florere*, arbor enim florendo producit flores, & denominatur floridus à florib. productis, vt termino. Probat & alia ratione, ſiquidem Agens poteſt denominari ab eo, quod ab ipſo procedit, vel tanquam actio, vel tanquam terminus actionis: poteſt vero denominatio fieri per vtrumque, actione quidem, tanquam forma, vt calor calefacit; album albedine diſgregat: homo humanitate eſt homo, Petrus veſte eſt veſtitus, quæ omnia, & ſimilia denominant ſubiectum, & agens per modum formæ, ſiue cauſæ formalis: termino etiam poteſt fieri denominatio, licet terminus non ſit forma, vt arbor floret florib. tanquam termino producto, quãuis flores nõ ſint forma ipſius arboris ex his concludunt Thomiſtæ ſenſum propoſitionis eſſe, Pater, & Filius diligunt ſe Spiritu ſancto, ideſt, diligendo ſe producunt Spiritum ſanctum, tenẽdo dilectionem notionaliter. Confirmant hoc authoritate Vgonis de

ſancto

Digitized by Google

ſancto Vict.epiſt.ad Bern.de proceſ
ſione Spiritus ſancti, *Si recte,* inquit,
diceris amare amore, qui à tè procedit,
cur non dicentur Pater, & Filius ama-
re amore,qui ab eis procedit.& inde, *Si*
Spiritus ſanctus eſſet amor cordis tui,
ſicut eſt amor Patris,& Filij,quis poſ-
ſet negare Spiritu ſancto,ſicut tuo amo-
re,te diligere? idem apud Hieronym.
pſal.17.*Spiritus ſanctus, nec Pater eſt,*
ait,*nec Filius, ſed dilectio Patris ad Fi-*
lium, & Filij ad Patrem, ſeu dilectio,
quam habet Pater in filio, & Filius in
Patre. Cum D.Thom.idem ad ſtipu-
latur Richar.& D.Bonauen. ad d.32.
Hæc de varijs exponendi modis ſen-
tentię illins.Alij denique putant quę-
ſtionem hanc eſſe adeo difficilem, vt
eam inſolutam relinquant,vt Mag.1.
d.32.

Gotfrd.impugnatur.

3 Quidquid tamen ſit,opiniones
recenſitæ examinandæ ſunt, & demũ
afferenda erit,quæ apparebit proba-
bilior;Incipiendo autem à Gotfredo,
dum ait,Auguſtinum eam retractaſſe,
oſtendat vbi eam retractauit:at non
poteſt locum oſtendere, quia nullus
extat,ſiue in libris retractationum,ſi-
ue alibi.Item aperte retractauit illam
Pater eſt ſapiens ſapientia genita, vt
ſupra, at non reperitur retractaſſe
iſtam,*Pater,& Filius diligunt ſe Spiri-*
*tu ſancto.*de aſſertionibus namque re-
tractatis ſpecialem agit mentionem
tum in lib.retract.tum alibi; Inſuper,
ait Scot.non potuit Auguſt.retractare
dicta aliorum Sanctorum Doctorum:
at propoſitio hæc eſt Hieronymi,
Bernardi, & Vgonis, vt vidimus. Et

Auguſt.an retractauit eam.

denique ipſam tradit idem Auguſtin.
6.de Trinit.cap.5.qui in princ.ſic ait,
Spiritum ſanctum ideo eſſe vnitatem
amborum,quia charitas eſt,qua genitus
à gignente diligitur, generatoremque
ſuum diligit. & plura ibidem de hoc
congerit.In libro etiam ſeptimo, cap.
3.ſubdit, *Spiritus ſanctus ſumma cha-*
ritas,vtrumque ſ.Patrem, & Filium
coniungens. Conſimile habet. lib. 15.
cap.7. ex quibus locis merito Magi-
ſter eum Scot.DD.Bonauent.Thom.
cæteriſque Scholaſticis colligunt pro-
poſitionem citatam,*Pater, & Filius*
diligunt ſe Spiritu ſancto: conſtat ergo
Auguſtinum docuiſſe quidem eam,at
retractaſſe vſque modo ſcholaſticis
ipſis non coſtat.

Durand.impugnatur

4 De Durando, cuius etiam ſen-
tentiæ eſt Alenſis,1.part.quæſt.47.m.
2.3.art.3.dicente, veram eſſe *appro-*
priate, arguitur contra, ſequeretur
enim conſimiliter Patrem,& Filium
eſſe bonos Spiritu ſancto, quia boni-
tas appropriatur Spiritui ſancto: Itẽ
non dicerentur boni bonitate ſeorum
propria,ſed bonitate,quæ appropria-
tur Spiritui ſancto. Inſuper non dice-
rentur proprie boni,ſed appropriate.
Ruſus non differrent à creatura,quæ
quidem propriè,& per eſſentiam bona
non eſt, ſed bonitas eius pendet à
Deo,ratione cuius communicationis
fit inde bona, dicit autem ſcriptura,
Quis bonus, niſi ſolus Deus? ideſt,
Deus eſt per eſſentiam, & intrinſece,
ac proprie bonus; & conſequenter ta-
lis erit Pater,& Filius, vt ſit proprie;
& per ſè bonus: id vero non eſſet,ſi
diligerẽt ſe Spiritu ſancto appropria-
te,nam non per ſè,non per eſſentiam,
& non eſſent proprie bonus. Denm,ſi
per impoſſibile non ſpirarent Spiritũ
ſanctum, vtique non eſſent boni, id
autem eſt falſum, quia ſicut non acci-
piunt eſſe à Spiritu ſancto,ita non ex-
pectant bonitatem à Spiritu ſancto:
probatur vero ſequela, quia eatenus
admittunt diligere ſe Spiritu ſancto,
quatenus ſpirant Spiritum ſanctum,
ergo ſi non ſpirarent, non eſſent boni.

Torniacen. examinatur.

5 De Torniacenſi,quod diligant
ſe Spiritu ſancto in ratione *ſigni*,con-
uincitur non conſtare, etenim ſeque-
retur Patrem, & Filium diligere ſe
creatura,ſaltim ab æterno præintelle-
cta,& dilecta, prob. quoniam creatu-
ra eſt ſignum dilectionis eorundem.
Item liceret dicere, ignis comburit
cinere, quia cinis licet extinctus, eſt
ſignum ignis. Auguſtinus etiam 6.
Trinit.cap.5. non in ratione ſigni,vel
dilectionis extrinſecus ſignatæ, ſed
vera,& reali dilectione,docet Patrem
diligere Filium,& Filium Patrem.Sen
tentia autem Torniacenſis, ſi quem
ſenſum habere poteſt,is erit extrinſe-
cus,& ab extrinſeco manifeſtatiue,cũ
namque creatura concorditer à trib.
creata,gubernata,& amata ſit ſignum
mutuæ dilectionis trium:propterea
enim

enim creaturam concorditer amant, quia ipſi concordes prius ſunt in amando ſe inuicem; ita Spiritus ſanctus poterit manifeſtatiue, & ab extrinſeco, vt ſic loquar, ſignum eſſe dilectionis Patris, & Filij.

Suarez impugnatur.

6 De Suario, circa nexum, iam declaratum in antecedentibus fuit, non eſſe de intrinſeca ratione Spiritus ſancti eſſe nexum, quia ſi per impoſſibile eſſet à ſolo Patre, non vtiq; eſſet nexus Patris, & Filij, recurrere autem ad nexum, eſt recurrere ad rationem extraneam talis mutuæ dilectionis.

D. Tho. ſententia diſſentitur.

7 Supereſt denique ſententia D. Thom. circa quam eſt amplius immorandum. Docet ergo, propoſitionẽ intelligendam eſſe notionaliter, ita vt *diligere*, ſe teneat notionaliter, importando Spiritum ſanctum productum, vt inde inferat, Spiritum ſanctum in ratione termini producti, eſſe rationẽ formalem, qua Pater, & Filius denominentur diligentes ſe inuicem, licet D. Thom. propoſitionem communem concedat cum cæteris; nihilominus diſcrepat in aſſignanda ratione: præcipue vero diſplicet Scoto ratio eius aſſignarata: Et quidem cum ait D. Thom. quod Agens poteſt denominari ab eo, quod procedit ab ipſo, vel tanquam actio, vt ignis calefacit calefactione; vel tanquam termino, vt arbor floret floribus, licet flores non ſint forma arboris, arguitur contra eum à Scoto, Edificare ſignificat actionem ordinatam ex vi, & conceptu ſuo ad terminũ, quod eſt ædificiũ: ſed non valet propoſitio hęc, AEdificator ædificat ædificio, ergo nec iſta, Pater, & Filius diligũt ſe Spiritu ſanct. velut termino denominante eos, licet non ſit forma eorum. Accedit, non mirum eſt ſi valet iſta, Edificator ędificat ædificatione, tanquam actione, quoniam ipſa actio denominat ſubiectum, in quo eſt, informando agentem ædificãtem: at iſta, Edificator ædificat ædificio non valet, quoniam ædificium, ſicut non eſt forma Domificatoris, ita nec denominat illum: ſic iſta nec erit concedenda, Pater, & Filius diligunt ſe Spiritu ſancto, quia Spiritus ſanctus non eſt forma informans, & conſequenter nec denominans Patrem, & Filium mutuo diligentem. Item, magis exprimitur Spiritus ſ. per ſpirare, quã per diligere, ait Scot. ſed nõ cõceditur iſta Pater, & Filius ſpirant Spiritu ſ. ergo minus iſta diligũt ſe Spiritu ſ. Inſuper, actio non eſt cõuerſiua ſuper agens, à quo egreditur; nõ. n. iſta eſt vera, ignis eſt calidus, ſeu calidus fit, ſiue calefacit ſe calore, quem producit, nam talis calor ab igne egrediẽs non regreditur ad ignem, ſed recipitur in ſubiecto extra, cum ſit actio tranſiens, & conſequenter dum non recipitur in igne producente, non denominabit ipſum ignem: ita Spiritus ſanctus ſic producitur à Patre, & Filio, vt non recipiatur, ſeu tranſeat ſuper illos, veluti perſona in perſonis informando, & denominando, etenim perſona eſt incommunicabilis, in ſe ſubſiſtens, non tamen eſt forma inexiſtens in alijs: licet enim ratione circuminceſſionis Spiritus ſanctus ſit in Patre, & Filio, & e contra, non tamen ratione informationis, & conſequẽt. nec ratione denominationis. Adde, dilectio, qua formaliter diligũt ſe, inexiſtit in illis tanquã formalis ratio diligẽdi, qua veluti, quaſi forma, demptis imperfectionibus, denominantur tales, diligentes mutuo ſe: at Spiritus ſanctus cum ſit ſuppoſitum ſubſiſtens, non poteſt habere rationem formæ, nec informãtis, nec conſequenter eos denominantis.

Actio non eſt conuerſiua ſuper agens, à quo egreditur;

8 Confirmatur, terminus extraneus productionis non habet rationẽ formæ, ſed termini, ergo non denominat formaliter ipſum agens: vt plurimum enim denominatio erit extranea extrinſeca, & terminatiua: Hinc vero arguitur, in actione tranſitiua nunquã verbum conſtruitur cum agente in ablatiuo, nec agens denominabitur à tali termino; non enim eſt vera iſta, Equus generat equo, nec Domificator domificat ædificio, ſed vera erit, ædificat ędificium, & Equus generat Equũ; ergo Pater, & Filius non denominabuntur diligentes formaliter Spiritu ſancto, ſed Spiritum ſanctum; at diligere notionaliter idem eſt ac ſpirare, & habere terminum productum mediante dilectione notionali, tendente in Spiritum ſanctum tanquam in terminum

In actione tranſitiua Verbũ non conſtruitur cum Agente in ablatiuo.

minum perſonalem diſtinctum ſuppoſitaliter ab vtroq; & non receptum in vtroq; ſub ratione formæ denominantis, & informãtis, ergo nec valida erit ipſa propoſitio, nec denominatio, *diligũt ſe Spiritu s* ſicut nec vlla eſt informatio. Confirmatur, differentia inter verbum tranſitiuum, & intranſitiuum inde ſumitur, vt intranſitiuum denominet formaliter Agens, quia in eo recipitur, à quo producitur, & conſequenter dum recipitur, informat, & denominat Agens, vt video, audio, mæreo, mereor, demereor, triſtor, gaudeo, doleo, intelligo, volo, amo, & huius generis; at iſta, ſcribo, edifico, verbero, & ſimilia non denominant in ratione termini producti, quia ſcriptio paſſiua, ſiue ſcriptura, ædificatio, & verbera recipiuntur in ſubiecto extra, qua propter, cum tranſeant ab Agẽte ad paſſum, denominabunt paſſum in ratione producti, & termini, nõ autem Agens, ſpectant enim ad verbum tranſitiuum. Concluditur vero ex omnibus, quod forma eſt, quæ denominat Agens, in quo eſt, nullum enim agens, ſiue paſſum denominabitur à forma, quæ in ipſo non ſit: at Spiritus ſanctus non eſt forma, nec quaſi forma, nec ratio formalis, qua Pater, & Filius diligant ſe inuicem, ergo falſa erit propoſitio in ſenſu expoſito, vt diligant ſe Spiritu ſancto dilectione notionali.

Verbi tranſitiui, & intranſitiui differentia.

9 Ex his, vltra dicta, falſam eſſe conſtat propoſitionem, quando in intellectu actionis includitur effectus, ſeu terminus, quo poſſit principium, ſeu Agens denominari ab illo termino; etenim in per ſè ratione generationis includitur genitus, vt terminus & in per ſè ratione domificationis includitur domus, quia generatio, & domificatio eſt per ſè via ad vtrumque, & ab vtroq; pendet neceſſario vtrũque, at falſa eſt iſta, generans generat genito: AEdificator ædificat ædificio; ergo licet in per ſè ratione ſpirationis, ſeu dilectionis notionalis includatur Spiritus ſanctus, vt terminus, tamen falſum erit dicere, Pater, & Filius ſpirant Spiritu ſancto, ſicut falſa eſt iſta, generans generat genito.

Verbum florere an actiuum.

10 Contra exemplum allatum, de *florere*, indicatur, quod *florere* ſit verbum actiuum: at id pugnat cum grammatica, etenim inquit Scot. eſt *Neutrum*: cum vero dicimus, *arbor floret florib.* non eſt ſenſus grammaticaliter loquendo, quod producat actiue flores, non enim florere eſt producere, ſed eſt ſenſus, *floridam eſſe arborem floribus*, & hinc habetur quod florere non indicat actionem aliquam prodeuntem actiue ab arbore, tanquam ab agente, ſed oſtendit ſubiectum denominabile, nempe arborem eſſe denominabilem floridam à floribus. Probatur, ſi florere ſe habet actiue, igitur idem erit, ac floriſicare, & producere: ſed eſt falſa iſta, arbor producit floribus, & floriſicat floribus, ergo falſa quoque iſta, *floret floribus actiue*, ergo verbum florere non eſt actiuum. Confirmatur, ſi produceretur à Deo arbor cum floribus, diceretur vtique arbor florere floribus, ſicut etiam de virga Aaronis Hebr. 9. & nihilominus flores illi non eſſent producti ab arbore, ſed à Deo. Infertur vero, exemplum non eſſe ad propoſitum, quia fit illatio de verbo actiuo ad neutrum; nam verbum *diligere* in propoſitione iſta, *Pater, & Verbum diligunt ſe Spiritu ſancto*, eſt verbum actiuum ex D. Thom. qui ait ſe tenere notionaliter, id eſt actiue, ſeu productiue: verbum autem *florere* ſe tenet neutraliter: Retorqueri vero poteſt exemplum, florere non eſt verbum actiuum, ergo nec diligere ſe tenet notionaliter, ſeu productiue: antecedens eſt probatum, & prob. conſequ. quia ſicut ſe habet verbum florere, ita verbum diligere per D. Thom.

11 Caetanus reſpondendo ad argumenta Scoti ait, actionem poſſe duobus modis includere terminum, & effectum ſuum: vel tanquam ſpecificantem actionem, vel tanquam coniunctum ipſi actioni: primo modo ſe habet albedo ad albificationem, & calor ad calefactionem: ſecundo modo ſe habet productum ad ſuam productionem. Ratio D. Thom. ſe habet ſecundo modo; ratio autem Scoti ſe habet primo modo. Diſtinctio iſta eſt chimerica, & quidem ex quo dicit, quòd quando effectus eſt coniunctus

Caetan. reſponſio reijcitur.

ſuæ actioni, tunc Agens denominatur à tali effectu in ablatiuo, vt Spiritus ſanctus eſt coniunctus ſpirationi, & dilectioni, ideo Pater, & Filius dicuntur, & denominantur ſe diligere Spiritu ſancto. Sed contra arguitur; omnis effectus eſt coniunctus ſuæ actioni, à qua procedit, ergo omne agens poterit denominari ab omni effectu ſuæ actionis; ergo iſta erit vera AEdificator ædificat ædificio, quia ædificium eſt coniunctum edificationi: item iſta erit vera, generans generat genito, Pater generat Filio, quia genitum, & Filius eſt coniunctus generationi: eodem modo, albedo, ſeu albefactum eſt coniunctum albificationi. Rurſus, in omni actione reperitur terminus tum ſub ratione coniuncti, tum ſub ratione ſpecificationis; nam genitum eſt coniunctum generationi, & ſpecificat generationem, ita ſicut calor calefactionem & albedo dealbationem, cui & coniungitur, vt terminus, & vt ſpecificans: ergo vana eſt diſtinttio.

Bannes refellitur.

12 Bannes videns Caetani ſolutionem non ſufficere diſtinguit de attione, quędam enim eſt immediata, quædam mediata: primi generis erit generatio, ædificatio; nam generatione, & ædificatione habetur immediate genitum, & ædificium: ſecundi eſt calefattio, nam mediante calore calefacit lignum: propoſitio D. Thom. erit vera de ſecunda actione, itaut Agens denominetur, & ab actione, & à termino attionis, & erit verum dicere, ignis calefacit calefactione, & calore, calefactione quidem tãquam actione, & calore tanquã termino: at agẽs prima actione denominabitur à ſola actione, non à termino, vnde erit vera iſta, Edificator ædificat ædificatione; non autem erit vera, ędificatę dificio. Sed arguitur contra: Pater, & Filius producunt Spiritum ſanctum non mediante aliquo priori effectu producto; non enim dilectio attingit terminum, niſi immediate, ſit ut generatio, & ædificatio attingit immediate genitum, & ædificium; ſed falſa eſt iſta generans generat genito, & Edificator ædificat ædificio, ergo falſa iſta, Pater, & Verbum ſpirant Spiritu ſancto.

Aliorum effigiem.

13 Sunt, & qui dicunt Agens denominari quidem ab actione immanenti, cuiuſmodi eſt dilectio, & ita valebit, Pater, & Filius diligunt ſe Spiritu ſancto: non tamen actione tranſeunti, cuiuſmodi eſt ædificium, vnde non valet, AEdificator ædificat ædificio. Sed contra calefactio, frigefactio, dealbatio eſt actio tranſiens, cum recipiantur ipſarum termini in ſubiecto extra, & nihilominus erit vera iſta ignis calore calefacit: nix frigore frigefacit: & pictor dealbatione dealbat. Inſuper, eodem modo erit actio immanens generatio Diuini Verbi, quomodo ſpiratio, & dilectio notionalis Spiritus ſancti: ſed non conceditur iſta, Pater æternus generat Vebo, ergo nec iſta, Pater, & Verbum ſe diligunt Spiritu ſancto.

Caeta. euaſio de florere eluditur

14 Circa impugnationem exempli de Verbo *florere*, ait Caetan. Primo; quod in exemplis non requiritur totalis ſimilitudo, & ideo in exemplis deficit quandoque aliqua ex parte veritas. Secundo ait, quod idem eſt florere, ac flores emittere: & Tertio ſubdit, quod neutralitas pertinet potius ad modum ſignificandi, quam ad rem ipſam ſignificatam. Sed contra primum, iam D. Thomas vtitur exẽplo illo, vtpote eſtimato aptiſſimo ad rem ipſam ſignificandam. Contra ſecundum, de natura verbi neutri eſt nullam actionem importare, ergo florere non eſt flores producere, ſeu emittere. Contra tertium, ſequitur quod verbum neutrum, erit actiuum, ſaltim quoad rem ſignificatam, ſed hoc eſt falſiſſimum, quia de nautra, & eſſentia verbi neutri eſt, nullam habere actionem, quod ſi actionem ei tribuas, deſtrues natutam neutri. Item, ſi quoad modum ſignificandi ſolum importat neutralitatem, ergo falſa eſt iſta, ſignicabit namque in nomine, id quod non importat in rè, & ita titulus verbi neutralis erit titulus ſine rè.

Idem

15 Circa denique rationem illam de conuerſione, quod actio non conuertitur ſuper agens, à quo egreditur, reſpondet poſſe conuerti, quando idem Agens habet etiam rationem obiecti talis actionis. Sed cõtra, actio

de

de qua loquitur, eſt actio productiua, nam dilectio notionaliter ſumpta, eſt productiua: hoc ſtante arguitur, per actionem productiuam producitur id quod terminat talem actionem; ergo Pater, & Verbum diligendo ſe Spiritu ſancto, producunt ſeipſos: hoc non poteſt euadi. Quod actio non productiua, vt eſt operatio, conuertatur ſupra agens, tranſeat hoc, idem namque amat ſe ipſum, qui producendo amorem, poteſt retorquere in ſeipſum, amando ſeipſum, at per hanc actionẽ, non producit ſeipſum, quia non eſt actio productiua: at dilectio notionalis eſt de ſui natura productiua, ergo dum conuertitur ſuper perſonas diligentes, vtique eædem perſonæ producent ſeipſas. Concluditur ergo nil valere effugium hoc, ſicut nec alia allata ad Scoti rationes.

Torris defectio ad Scotum.

16 Rationes iſtas Scoti adeo difficiles cenſet Torres, vt fateatur ſe neſcire indagare ſolutionem, vnde coactus, & conuictus recedit præter morem à ſententia D. Thomæ.

P. & F. diligunt ſe S. s. eſt veriſſima.

17 His actis, dicimus primo, propoſitio hæc, *Pater, & Filius diligunt ſe Spiritu ſancto*, eſt propriiſſima, & veriſſima, & ideo eſt concedenda. Aſſertio eſt D. Auguſt. & communis Theologorum, & remanet probata ſupra cõtra Godfredum, vnde non eſt neceſſe amplius immorari.

An ſit propria notionaliter.

18 Dicimus ſecundo. propoſitio hæc, *Pater, & Filius diligunt ſe Spiritu ſancto, ſumpta dilectione notionaliter, eſt impropria, & falſa*. eſt Scoti, & diſcipulorum, & ex Thomiſtis Torres ad loc. cit. D. Thom. ſufficerent autem probationes allatæ contra fundamenta D. Tho. ſed breuiùs confirmatur. ſi eſt vera notionaliter, ergo Pater & Filius ſpirant ſeipſos. Item, ergo ſpirant ſeipſos Spiritu ſancto: vtrumque eſt falſum: patet falſitas, & prob. cõſequen. idem eſt diligere notionaliter, ac ſpirare per D. Thom. ſed diligunt ſe notionaliter Spiritu ſancto, ergo ſpirant ſe Spiritu ſancto: & Pater, & Filius eſſent ſpirati: eſſent etiam ſpirati à ſeipſis, etenim producerent ſeipſos: at nec Pater ſpiratur, nec Filius, & Pater habet eſſe improductum & inſpiratum. Item Spiritus ſanctus non eſt principium eſſendi Patri, & Filio, ergo nec erit principium quo ſe diligendi. antecedens patet, cum ipſe habeat eſſe à Patre, & Filio, non è contra: & prob. conſequ. nam ablatiuum illud dicit circunſtantiam cauſæ formalis; & diligere notionaliter idem eſt ac producere, & ſpirare, ergo falſa eſt propoſitio ſic notionaliter tenta dilectione. rationibus alijs probata remanet, iam adductis improbando fundamentum Thomiſtarum.

An ſit propria eſſentialiter.

19 Dicimus tertio, ſi diligere ſumatur mere eſſentialiter, propoſitio iſta, diligunt ſe Spiritu ſancto, eſt falſa omnino. aſſertio hæc eſt communis Scoti, & D. Thom. & prob. idem ſunt in diuinis eſſe, & diligere: ſed Pater, & Filius non habent eſſe à Spiritu ſancto, nec per Spiritum ſanctum, ergo, vt ſic, nec diligunt ſe eſſentialiter Spiritu ſancto. Item Pater, & Filius diligũt ſe antequam intelligatur productus Spiritus ſanctus, ergo non indigent Spiritu ſancto, vt diligant ſe. denique Auguſtinus ait 15. Trin. cap. 7. *In illa Trinitate quis audeat dicere, Patrem, nec ſeipſum, nec Filium, nec Spiritum ſanctũ diligere, niſi per Spiritum ſanctũ eodemque modo Filium non diligere, niſi per Spiritum ſanctum?* Abſurdum quoque ſequitur ex eod. Auguſt. nam eo conceſſo, ſequeretur *Patrem eſſe ſapientem ſapientia genita*, quod falſum reputat Auguſtin. ergo falſum quoque erit diligere Spiritu ſancto, ſumpta dilectione modo eſſentiali.

Vera mixto modo.

20 Dicimus quarto propoſitio hæc, mixto, & medio modo ſumpta inter eſſentiale, & notionale, veriſſima & propriiſſima; Eſt Scoti ſupra. ſẽſus eſt, vt nec ſumatur pure eſſentialiter, nec pure notionaliter, ſed partim eſſentialiter, partim notionaliter. prob. non eſt vera notionaliter ex ſecunda aſſertione: nec vera eſſentialiter ex tertia, ergo erit vera partim eſſentialiter, partim notionaliter ex quarta aſſertione. antecedens patet, & prob. conſequent. nam propoſitio eſt vera ex prima aſſertione: at erit vel notionaliter, vel eſſentialiter, vel mixto modo: ſed non eſt vera pure eſſentialiter, & pure notionaliter, ergo erit vera mixto modo.

In Verbo duæ relationes.

 21 Qua-

21 Qualis vero ſit modus iſte medius, explicatur per analogiam ad Verbum. Et quidem in Verbo duæ relationes concipiũtur, vna ad Dicentem, & Exprimentem, quæ eſt relatio Expreſſi ad Exprimentem: & altera eſt Declarãtis ad Declarabile, ſeu Declaratum, prima eſt ad Patrem producentem Verbum, eſtque relatio hæc mutua, vt Patris ad Filium, & Filii ad Patrem, ſeu Dicentis ad Verbum dictum, & Dicti ad Dicentem: eſt etiam relatio iſta realis, quia inter extrema realia, & realiter diſtincta, conſurgitque ex natura rei, vt inter generantẽ, & genitum: producentem, & productum. Altera eſt non mutua, nec realis ſed rationis: eſtque relatio quam dicit Verbum, ſeu conceptus mentis ad omnia intelligibilia, & declarabilia à memoria in actu primo, per verbum in actu ſecundo; quãdiu namque habemus obiectum in mente ſub ratione actu intelligibilis, ſeu in actu primo repræſentatum per ſpeciem intelligibilem, tamdiu declaramus ipſum obiectum intelligibile, ſed ſolummodo declaramus illud in potentia, in actu primo, remote, & habitualiter: quando autem producimus actu verbum ipſum mentale, ſiue vocale, tunc declaramus, & manifeſtamus illud actualiter, & proxime, & in actu ſecundo, quo mediante actu, ſiue mentis, ſiue vocis exprimimus, manifeſtando ſiue mentaliter, ſiue vocaliter, quidquid latet in mente: & hæc manifeſtatio dicit relationem Declarãtis ad Declarabile: quæ quidẽ mutua non eſt, etenim relatio ſcibilis ad ſcientiã, & ſciẽtiæ ad ſcibile nõ eſt mutua, cum poſſit eſſe ſcibile ſine ſciẽtia, at ſcientia pendet eſſentialiter ab obiecto ſcibili, à quo trahit ſuam ſpecificationem, vnde bene infertur, eſt ſcientia, ergo ſcibile, non è contra; ideoque relatio ex parte quidem ſciẽtiæ eſt realis, ex parte antem ſcibilis, rationis, cum nihil reale adueniat ipſi obiecto ſcibili ex eo, quod ſciatur, cum tamen quid reale, & totum eſſe ſuum reale aſſequatur ſcientia ex eo, quod à ſcibili obiecto producitur.

22 Ad diuina redeundo, in Verbo diuino producto, relatio exprimẽtis Patris ad Verbũ expreſſũ, & productũ, eſt realis, vt eſt dictũ, & mutua, at relatio, quam idem Verbum importat declarando, & manifeſtando quæ latent in mẽte Patris, eſt rationis, & nõ mutua: patet quia Verbum manifeſtat õnia obiecta intelligibilia, tũ ad intrà, tùm ad extra, licet ordinate: at ad extra non dicit Deus relationẽ realẽ, ſed rationis, Item creaturæ referuntur ad Deum realiter, cum ab eo dependeãt, ſed non è conuerſo. Denique Verbo competit appropriate declarare, & manifeſtare omne intelligibile, quia procedit per intellectum, & ideo eſt Verbum, quia exprimit, & declarat id quod latet in mente.

Pater dicit Verbo declarat.

23 Ex his deducitur, quod propoſitio iſta vera eſt, *Pater dicit Verbo*: eſt autẽ ſenſus duplex, primus, Pater dicit Verbo, ideſt Pater producit Verbum: ſecundus, & per Verbum productum declarat appropriate, id, quod latet in mente. Declarare autem contingit dupliciter, originatiue, ſeu principatiue: & formaliter: illud competit producenti, hoc competit producto: exemplum, ſi in ſpeculo eſſent ab initio impreſſę imagines omnium repręſentabilium: repræſentaret vtique omnia illa: at repræſentatio haberetur dupliciter, tum originatiuè, tum formaliter, originatiue quidem à producente ſpeculum, vnde diceretur Artifex ſpeculi repræſentare, & manifeſtare principatiue: ſpeculum vero diceretur repræſentare formaliter. Pater quia producit Verbum, quod repræſentat omnia, dicitur etiam ipſe Pater repræſentare, ſed originatiue, & principiatiue: Verbũ vero repræſentat formaliter, & repræſentatio talis Verbi eſt ſolummodo appropriata, non propria; quãdoquidem repræſentare proprie conuenit notitiæ eſſentiali, & ingenitæ, nam per illam omnes perſonæ intelligunt omne intelligibile: at quia Verbum ex vi ſuæ productionis eſt notitia producta, ideo ſibi appropriatur ipſa repræſentatio.

In Spiritu ſancto duplex habitudo.

24 Ex his conſimiliter deſcendamus ad Spiritũ ſanctum; in ipſo nãq; duplex eſt habitudo, altera Expreſſi ad Exprimentem, vt eſt relatio ſpirationis actiuæ, & paſſiuæ: quæ eſt rea

lis

lis,& mutua ad Patrem, & Filium, & è conuerſo, vt dictum eſt de Verbo: altera eſt ad res amatas,quia Spiritus ſanctus ex vi productionis ſuæ habet vt ſit amor omnis obiecti amabilis: hæc vero eſt rationis, & non mutua, vt etiam dictum eſt de Verbo. Ex hac autem parte, qua Spiritus ſanctus eſt amor,competit ei ratio acceptibilitatis, qua mediante amando acceptat ipſa obiecta amata: ſicut Verbo,quatenus eſt notitia,competit ei ratio declaratiuitatis, qua declarat omne declarabile, & ſcibile. Eidem Spiritui ſancto communicat Pater, & Filius amorem eſſentialem,quo omnes perſonæ ſeipſas, & in inuicem diligunt: verum amor hic, licet nulli perſonæ ſit proprius,quia communis, nihilominus appropriatur Spiritui ſancto, quia procedit per voluntatem, & ex vi ſuæ proceſſionis habet, vt ſit amor, ſicut notitia appropriatur Verbo, quod ex ſua productione habet, vt ſit notitia.

P.& V. diligunt ſe Spiritu ſancto declaratur ex Sco.

25 His actis conſurgit declaratio axiomatis, *Pater, & Verbum diligunt ſe Spiritu ſancto*, ſenſus eſt,Pater & Verbum ſpirant Spiritum ſanctum eique communicant amorem eſſentialem, quo Pater, & Filius diligunt ſe,& omnia.in hac autem explicatione duplex inuoluitur ſenſus, primus eſt,producunt Spiritum ſanctum: ſecundus, communicant ei amorem eſſentialem,quo diligunt ſe,& omnia: & ita verum erit,quod Pater,& Filius diligunt ſe Spiritu ſancto. Hinc elicitur quod dicebamus in vltima aſſertione,quod propoſitio tenet ſe mixto modo:& quidem ſe tenet eſſentialiter, quatenus communicant ei amorem eſſentialẽ:ſe tenet notionaliter,quatenus notionaliter ſpirant Spiritum ſ. vnde remanet,vt non ſit mere eſſentialis, nec mere notionalis,ſed partim eſſentialis,partim notionalis.Eſt & altera declaratio,Pater,& Filius diligunt ſe Spiritu ſancto non quidẽ formaliter,cum nequeat eſſe Spiritus ſanctus forma,& ratio diligẽdi,vt eſt dictum; ratio namque formalis eſt dilectio communis,& eſſentialis: diligunt autem ſe Spiritu ſancto principiatiue, quatenus producendo Spiritum ſanctum communicant ei amorem eſſentialem, quo Pater, & Filius diligunt ſeipſos. Declaratur tertio diligunt ſe Spiritu ſancto appropriate; quatenus ei appropriatur amor eſſentialis,quo diligunt ſe inuicem. Elicitur ex Scoto in fin.quæſt.ante ſolut.argum.Sed obſtabis, quia Scotus impugnauit hunc modum dicendi,vt patuit ſup. Reſp. quod illi Authores aiebant in tantum appropriate diligere Spiritu ſancto, inquantum videbatur illis Spiritum ſanctum eſſe rationem formalem diligendi,itaut dilectio ſe teneret notionaliter: & hoc quidem Scotus impugnat: ſed tenendo dilectionem eſſentialiter, non eſt contra eum, quia ea appropriatur Spiritui ſancto:& ideo adhibitis declarationib. factis,verum erit diligere Spiritu ſancto appropriate,vt eſt dictum. Et hunc modum exprimit clarius penes Scotiſtas Paulus ſcriptor ad loc. Scoti, inquiens, *diligunt ſe Spiritu ſancto, quia producunt Spiritum ſanctum, qui appropriate eſt amor omnis amabilis.*

Ex alijs.

26 Lychetus ait, *diligunt ſe Spiritu ſancto quia producũt amorem, qui eſt Patris, & Filij.* In iſta vero gloſa deſideratur illud *appropriate*,vt oſtendatur, Spiritum ſanctum non eſſe rationem formalem, & propriam dilectionis, cum ſit amor eſſentialis ratio talis, ſed quia Spiritus ſanctus eſt amor appropriate, ideo addi debet, *appropriate.* Vigerius inquit, *diligunt ſe Spiritu ſancto, qui eſt amor vtriuſq;* Verum inſurgit eadem amphibologia,non enim declaratur qualis amor ſit iſte,verum proprius,an appropriatus,ideoque explicari etiam debet per ly,*appropriate.* Alij explicant, *Producunt Spiritum ſanctum ipſos diligentem,& acceptantem*: Verum per hoc non exprimitur dilectio mutua Patris,& Filij, ſed potius dilectio Spiritus,erga Patrem,& Filium. Item deſtrueretur propoſitio per talem ſenſum,non enim verum eſſet, quod diligerent ſe inuicem,ſed eſſet verum, quod diligerentur à Spiritu ſancto. Quidquid tamen ſit,declarationes illæ tres priores ſunt veridiores,atque magis conſentaneæ Scoto, & Auguſtino.Accedit,quod ſicut illa eſt vera,

Pater

Pater dicit ſe Verbo; eſt autem ſenſus Pater prôducit Verbum, declarans ipſum Patrem; ita erit vera iſta, Pater & Filius diligunt ſe Spiritu ſancto, vt ſit ſenſus, Pater, & Filius producunt Spiritum ſanctum diligentem ipſos: vel manifeſtantem amorem vtriuſque appropriate, cum ipſi approprietur amor: ſicut vero ipſi appropriatur amor, ſic eidem conuenit manifeſtare eorum amorem appropriate.

Obſtatur

27 Obſtatur contra dicta. Pater, & Filius diligunt ſe antequam intelligatur ſpiratus Spiritus ſanctus; ergo falſum, diligere ſe Spiritu ſancto. Antecedens prob. nam eſſentialia, vt dilectio eſſentialis, præcedunt notionalia. Confirmatur, Pater antequam generet Filium eſt perfecte beatus; ergo ãtequam vterque ſpirent Spiritum ſanctum, ſunt perfecte diligentes ſeipſos.

Reſpond.

Reſpond. antequam intelligantur ſpirare, vtique ſeipſos diligunt, ſed dilectione eſſentiali, quæ formaliter inexiſtit eis: poſt vero ſpirationem diligunt ſe dilectione notionali principiatiue, quoniam producunt Spiritum ſanctum, qui eſt dilectio notionalis producta, cui Spiritui ſancto conuenit appropriate declarare per ſuam dilectionem, amorem Patris, & Filij, immo omnis obiecti amabilis: itaque ante ſpirationem diligunt ſe amore eſſentiali formaliter: & poſt ſpirationem diligunt ſe amore notionali principiatiue.

Actus notionalis an cõuerſiuus

28 Obſtabis, actus notionalis non eſt conuerſiuus ſuper ſuum principium; non enim eſt verum, quod Pater, & Filius ſpirant ſeipſos: ſicut nec eſt vera, quod Pater generat ſè: ergo falſa erit Patrem, & Filium diligere ſe Spiritu ſancto. Reſpond. antecedens eſſe verum de conuerſione actus notionalis, notionaliter tenti, falſum vero de conuerſione notionalis tẽti eſſentialiter; ſenſus eſt, vt actus dilectionis notionalis, ſiue ſpirationis non conuertatur ſuper Patrem, & Filium ſpirantem, alias Pater, & Filius eſſent termini ſpirationis, & acciperent eſſe per ſpirationem, & ita eſſent perſonæ ſpiratæ: at quod dilectio ſpirata, ſiue Spiritus ſanctus ſpiratus cõuertatur, & reflectatur ſuper Patrem, & Filium ſpirantem, amando eos, & manifeſtando per ſuam productionẽ amorem eorum, id non eſt inconueniens, immo eſt verum.

Obſtatur.

29 Arguitur, propoſitio hæc vel ſumitur eſſentialiter, vel notionaliter: nullũ iſtorũ, ergo. prob. primũ, nullũ eſſentiale ineſt vni perſonæ per aliam à ſè productã; nõ. n. Pater habet ſapiẽtiam à Filio, à ſe producto, ergo nec Pater, & Filius habent dilectionem à Spiritu ſancto à ſe ſpirato.

Reſpond.

Reſponſio patet ex quarta aſſertione; non enim ſumitur eſſentialiter, ſed mixto modo communicando amorem eſſentialem per ſpirationem Spiritui ſancto, qui eſt amor omnis amabilis, dicens habitudinem ad obiectum amatum, amando Patrem, & Filium, ac manifeſtando amorem Patris, & Filij, ac cæterorum, licet ordinate. Habitudo autem iſta, ſiue relatio ad res amatas eſt in ordine ad Patrem & Filium principiatiue, in ordine vero ad ipſum Spiritum ſanctum eſt formalis, quia Pater, & Filius ſpirant principiatiue Spiritum ſanctum, qui formaliter diligit omnia, ſed per amorem ſuum declarat appropriate amorem omnium.

Cur Auguſtinus reuocauit illã. & non iſtã

30 Obſtatur, Auguſtinus retractauit illam, *Pater eſt ſapiens ſapientia genita*: ergo ob eandem retractationẽ debet retractari iſta, Pater, & Filius diligunt ſe Spiritu ſancto. Antecedens patet, prob. conſequent. ratio retractationis illius fuit, ne daretur intelligi Patrem perfectionem aliquã recipere à Filio, nempe ſapientiam; ergo idem videretur hic aſſerendum, quod reciperent perfectionem amoris, & dilectionis à Spiritu ſancto, ſi diligerent ſe Spiritu ſancto. Reſpon. vtique inde motum fuiſſe Auguſtin. ideoque neganda eſt illa, *Pater ſapit ſapientia genita*: cum autem infers, idẽ dicendum eſſe de dilectione, negatur conſequ. ratio, quia dilectio hoc in loco non ſe tenet eſſentialiter, & per conſequens nullam perfectionem eſſentialem dilectionis recipiunt à Spiritu ſancto, immo ſeipſos diligunt antequam intelligatur ſpiratus Spiritus ſanctus: ſed dilectio illa ſe tenet notionaliter: cum vero Pater, & Filius

non

non diligunt mediante dilectione notionali, ſed eſſentiali, vt conſtat, hinc nullus poterit oriri ſcrupulus, dicendo ſe diligere Spiritu ſancto, ſicut dicendo, quod Pater ſapiat ſapiẽtia genita, nam ſapientia genita eſt notionalis, at non ſapit ſapientia notionali, ſed aſſentiali. Dices, ſi non ſapit ſapientia notionali, & non diligit dilectione notionali, cur ergo conceditur diligere Spiritu ſancto, qui eſt dilectio notionalis? Reſpond. ex dictis, quod diligunt ſe dilectione notionali, non quidem formaliter, ſed principiatiue; dilectione enim eſſentiali diligunt ſe formaliter: ſeu diligunt dilectione notionali manifeſtatiue, quia Spiritus ſanctus dilectione notionali productus manifeſtat amor.m Patris, & Filij, & amorẽ ſibi communicatum à Patre, & Filio ſeu diligunt ſe modis alijs e plicatis ſupr.ne igitur videatur, Patrem perfectionem ſapientiæ recipere à Filio ideo negatur illa, Pa er ſapit ſapientia genita; dicendo autem diligunt ſe Spiritu ſancto nullam videntur recipere dilectionis perfectionem à Spiritu ſancto, ideo conceditur iſta, quia dilectio ſe tenet non eſſentialiter, ſed principiatiue. Dices, iam eſt conceſſum ſe tenere etiam eſſ ntialiter propoſitionem illam. Reſpond. diligere ſe dilectione quidẽ eſſẽtiali; formalitar; ſed principiatiuè, manifeſtatiuè, & ap, priatè dilectione notionali: itaut, licet de principali ſignificato dilectio ſignificet quid eſſẽtiale, quo ſe formaliter diligunt, de connotato tam'en important quid notionale, quo diligunt ſe principiatiue, appropriate, & manifeſtatiue.

Sapere, & diligere quomodo ſumitur.

31 Alia ratio, ob quam negatur illa, & conceditur iſta, eſt, quia *ſapere* in diuinis ſumitur penes Patrem formaliter eſſentialiter, ex Scot d. 32. q. 1. 2. & D. Tho. q, 37. art. 1. & 2. quod ſi eſſentialiter ſumitur, non poteſt tribui ſapientiæ notionali genitæ, & ita ſapiet ſapientia ingenita, non autẽ genita: diligere vero ſumitur partim eſſentialiter, partim notionaliter, ideo in ſenſu eſſentiali dat intelligere, quod diligant ſe mediante amore eſſentiali formaliter: in ſenſu autem notionali dat intelligere quod diligant ſe dilectione notionali, ſeu Spiritu ſancto. non quidem formaliter, ſed principiatiue: quapropter. propoſitio hæc, *diligunt ſe Spiritu ſãcto*, poteſt habere ſuum ſenſum, reddendo ſingula ſingulis & ideo in ſuo ſenſu concedenda: illa vero; *ſapit ſapientia*, non poteſt trahi ad ſapientiã genitam, quia ſapere formaliter ad intra vſurpatur pro ſapientia ingenita, Filius vero non poteſt eſſe Patri, ratio, vt ſapiat ſapientia genita.

QVÆSTIO XX.

Vtrum Pater, & Filius Diligant creaturas Spiritu ſancto.

1 Viſum eſt, vtrum Pater, & Filius diligãt Spiritu ſancto ſeipſos: modo videndum vtrum eodem Spiritu ſancto diligant Creaturas. Reſolutio colligitur ex quæſtione, iam deciſa, vtrum Verbum, & Spiritus ſanctus procedant ex cognitione, & amore Creaturarũ, vnuſquiſque enim reſpondebit conſequenter ad illius quæſtionis principia: quæſtio nãque iſta videtur quoddam corrolarium quæſtionis illius. Thomiſtæ igitur, qui Spiritum ſanctum produci docent ex amore creaturarum, docent conſequenter Patrem, & Filiũ diligere creaturas Spiritu ſancto: poteſtque ſuaderi opinio,

Sentẽtia D. Thom.

Primo, Spiritus ſanctus ex vi ſuæ proceſſionis eſt amor omnis amabilis, ergo precedit vt amor etiam creaturæ; ergo Pater & Filius diligunt creaturas Spiritu ſancto, antecedens patet, & prob. conſeq. nam in eſſentiam productionis Spiritus ſancti ingrediuntur Creaturæ producente Spiritum ſanctum Patre, & Filio ex amore; ergo ex amore omnis amabilis, ergo mediante amore Spiritus ſancti amant creaturas. Secundo Pater, & Filius producendo, communicant Spiritui ſancto eũdem numero actũ amoris, quo Pater, & Filius diligunt Deum, & creaturas, ergo diligunt Deum, & creaturas Spiritu ſancto: antecedens patet, vnus namque eſt actus amoris, quo diligunt Deum, & creaturas & non plures, & eodem feruntur ad Deum, & ad Ceaturas. Tertio Spiritus ſanctus eſt formaliter, & proprie amor: at eſt ille amor, quo Pater & Filius diligunt creaturas, ergo Spiritu ſancto diligunt creaturas. Quarto, Pater Verbo dicit tum ſè, tum creaturas. ergo Pater, & Filius Spiritu ſancto diligunt ſè, & creaturas, non enim videtur maior ratio hic, & ibi, & è conuerſo. Deniq; ſub latitudine amoris Dei cõprehenditur omne diligibile, tum ad intra tũ ad extra, prob. eſt enim amor eius infinitus nedũ intenſiue; verum & extenſiue. Confirmatur, concedunt Scotiſtæ Spiritum ſanctum eſſe amorem Eſſentiæ, quidem primo, & perſonarum concomitanter: cur non concedent etiam eſſe amorem creaturarũ, ſaltem concomitanter, vt Pater, & Filius dicantur creaturas diligere Spiritu ſancto ſaltem concomitanter? Tenet ergo D. Thom. quæſt. 37. art. 2. Spiritum ſanctum procedere, vt amorem bonitatis diuinæ, ſecundum quam Pater amat ſe, & omnem creaturam, & ideo Patrem diligere ſe, & omnem creaturam Spiritu ſancto.

P. & F. nõ diligunt creaturas Spiritu ſ. proprie.

2 Sit nihilominus primum aſſertum, Pater, & Filius non diligũt creaturas Spiritu ſancto proprie; eſt Scoti & diſcipulorum, & quotquot cum eo ſuſtinent nec Verbum, nec Spiritum ſanctum procedere ex cognitione, & amore creaturarum, vt habitũ fuit in propria quæſt. attingit vero hoc aſſertum in proprijs terminis Scot. 1. d. 32. quæſt. 1. lit. G. vbi ait, *Patrem, & Filium non eodem modo diligere ſe, & creaturas Spiritu ſancto.* ne autem videatur hoc aſſertum eſſe contra Scotum, declarandum eſt prius. Cum igitur in aſſertione dicamus

mus nõ eſſe verum, diligere creaturas Spiritu ſancto, aſſertio intelligitur de dilectione notionali, & vt ſic nec erit contra Scotum, nec contra ſententiã probabiliorem. probatur autem, primo ijſdem argumentis, quibus quæſt. anteceden. probatum fuit Patrem, & Filium non diligere ſe Spiritu ſancto, dilectione ſe tenente notionaliter tãtum: eædem namque rationes pugnãt pro aſſertione iſta, & non eſt maior ratio ibi, quam hic; oſtenſumque fuit, rationem formalem eſſe amorem eſſentialem, quo formaliter diligunt ſè, ergo eadem ratione formali diligent etiam creaturas: ſequitur hoc, altero namque ex his actibus diligent ſe, & creaturas, vel eſſentiali, vel notionali: non notionali formaliter, cum ſuppoſitum dilectionis notionalis, quod eſt Spiritus ſanctus, non poſſit eſſe forma nec conſequenter ratio formalis alteri in diligendo; igitur reſtat, vt diligãt ſe, & creaturas dilectione eſſentiali, cæteræ rationes, vt ibi. Addendo vero probatur vltro, Spiritus ſanctus non procedit ex amore creaturarum; ergo non diligũt creaturas Spiritu ſancto. aſſumptum probatum remanet in propria quæſt. Inſuper, Pater, & Filius diligerent creaturas omnino neceſſario, etiam quo ad actualem earũ exiſtentiam, quidquid ſit de earum poſſibilitate: aſſumptum ſequitur, ſi namque diligunt Spiritu ſancto, tanta vtique neceſſitate diligerent eas, quãta diligunt Spiritum ſanctum; tum quia ingreditur per eos, amor creaturarum in eſſentiali conſtitutione Spiritus ſancti, tum quia neceſſariam relationem dicet ad creaturas Spiritus ſanctus prout ad conſtitutiuas ipſius per ipſarum amorem. Quidquid tamen ſit de his, & ſimilib. rationib. de quibus ibi: intentum aſſerti eſt, vt non diligant Spiritu ſancto proprie, prob. amor, quo ſeipſos, & creaturas diligunt nullius perſonæ eſt proprius, patet, quia Trinitati cõmunis, ideoque appellatur eſſentialis, quia communis; ergo Spiritus ſanctus non erit, quo proprie diligant creaturas.

Non diligunt creaturas Spiritu s. originatiue.

3 Secunda aſſertio, Pater, & Filius non diligunt creaturas Spiritu ſancto originatiue, ſeu principiatiue, prob. Pater, & Filius producendo Spiritum ſanctum non producunt eum ex amore creaturarum; ergo nec principiatiue diligunt eas Spiritu ſancto. Item ante productionem Spiritus sãcti non intelliguntur amare, niſi obiectum primarium, non autem ſecundarium; ergo ſpirando eum non ſpirant ex amore creaturarum, & conſequenter non diligunt creaturas Spiritu ſancto principiatiue. Aſſertio hæc diuerſa eſt ab aſſertionibus præcedent. quæſtio. quibus dicebamus, Patrem, & Filium diligere ſe Spiritu ſancto principiatiue, ſiquidem producendo illum, & diligendo ſeipſos, communicant ei quidquid communicari oportet, pertinens ad perſonam Spiritus ſancti. & propterea diligunt ſe, communicando illi amorem eſſentialem, quo ſe inuicem diligunt, & quo eoſmet diligit Spiritus ſanctus productus ab eis: at in præſentiarum, per dilectionem creararum minime ſpiratur Spiritus ſanctus, & conſequenter diligendo creaturas non ſpirant tunc Spiritum ſanctum, qui alias ſpiratus intelligitur ante amorem creaturarum, ideoque non erit verum, diligere creaturas principiatiue, & productiue Spiritu ſancto, eſſet enim ſẽſus, quod produceretur ex amore creaturarum.

Diligunt creaturas Spiritu s. appropriate.

4 Tertio aſſerimus, veram eſſe propoſitionem, Pater, & Filius diligunt creaturas Spiritu ſancto appropriate. prob. Non diligunt Spiritu ſancto proprie, ex prima aſſertione, ergo appropriate. Item amor appropriatur Spiritui ſancto, ergo per ipſum amãtur creaturę appropriate. Inſuper Pater, & Filius diligunt ſe Spiritu ſancto appropriate, ergo conſimiliter creaturas. Demum, Spiritus ſanctus eſt amor omnis amabilis: ſed non poteſt eſſe amor proprie, & eſſentialis, cum amor communis, nulli ſit proprius, alias non eſſet communis, ergo erit amor creaturæ appropriate. Aſſertio eſt Scotiſtarum communis, & Richard. 1. 32. art. 1. quæſt. 2. Barg. ibid. Herther. d. 11. q. 1.

Diligunt creaturas Spiritu s. dilectione

5 Quarta Aſſertio, diligunt creaturas Pater, & Filius, Spiritu ſancto, dilectione ſe tenente eſſentialiter. ſe-

N 2 qui-

ſe tenente eſſētialiter

quitur ex dictis: non enim diligunt dilectione notionali, ſeu principiatiue, vt eſt dictum: igitur dilectione eſſentiali. Adddit Bargius, concedi poſſe diligere nos dilectione notionali, eo ſenſu, nempe immittendo nobis Spiritum ſanctum; cum namque dilectio notionalis ſit idem, ac ſpiratio, & diligere notionaliter ſit idem, ac ſpirare, ſequitur, vt diligendo creaturas, dicantur eas diligere Spiritu ſancto notionaliter, notione tamen ad extra, inſpirando in creaturas Spiritum ſanctum; hic quidem diligendi notionaliter modus eſt analogus ad illum ad intra, analogia ſe tenente cum æquiuocatione; etenim ad intra datur dilectione notionali Spiritus ſanctus, & producitur vere in propria entitate, & perſona ſimpliciter; ad extra non producitur, niſi in effectibus, & donis ſuis donando namque Spiritum ſanctum nobis, producuntur Spiritus ſancti dona, & effectus in nobis: vnde canit Eccleſia, *Emitte Spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ*; renouatio autem, & recreatio formaliter non eſt Spiritus ſancti, qui ſolūmodo in perſona producitur ad intra: eſt vero renouatio, & recreatio ipſius creaturæ, recreabilis per dona Spiritus ſancti: Siue dona Spiritus ſancti ſunt illa, quæ de die in diem renouantur, & recreantur per infuſionem ad extra, ſicque Spiritus ſanctus dicitur renouari, & recreari in mentibus fidelium per dona ad extra.

6 Ex Scoto habemus aliquid difficultatis in hoc quæſito, ait namque in ſolut. ad vltim. *Non oportet concedere Patrem, & Filium diligere creaturas Spiritu ſancto, ſicut diligunt ſeipſos.* Et infra ſubdit, *Poſſet concedi quod Pater nō diligit creaturā Spiritu ſācto, eo modo, quo diligit Filium*; igitur non diligunt creaturarum Spiritu ſancto. Reſpond. Scotum non aduerſari, ſed exponere ſeipſum: & quidem non negat diligere creaturam Spiritu ſācto, non enim abſolute negat; ſed negat diligere ad eum modum, quo Pater diligit Filium, & quo vtrique diligunt ſe inuicem; quod veriſſimum eſt: negat itaque non abſolute dilectionem, ſed comparationem in diligendi modo, vnde eſt aſſerendum, diligere quidem, ſed nō eodem modo, & ratio aſſignatur ab ipſo: quia Pater Filium diligit neceſſario: & Pater, & Filius diligunt ſe neceſſario, ſunt. n. Deus, ens neceſſariū, & omni neceſſitate amabiles, dēpta à diuinis neceſſitate coactionis, & violētię Creaturæ autē, vt creaturę pote cōtingentes, non amantur à Deo neceſſario, ſed contingenter. Eſt apud eum altera ratio, quoniam Spiritus ſanctus ex vi productionis ſuæ eſt amor primo Eſſentiæ, & concomitāter perſonarum, quatenus in natura diuina ſunt neceſſario amatæ: at Spiritus s. ex vi proceſſionis ſuę, nec primo nec concomitanter eſt amor creaturarū. hæ ſunt rationes Scoti: vnde conſtat, non negare, amare Spiritu ſancto creaturas Patrem, & Filium, ſed negare amare eas eo modo, ea neceſſitate, qua amantur perſonæ inuicem.

Cōtradictio in Scoto ſoluitur.

7 Adde ordinem, quod erit tertia ratio faciens ad hoc: & quidē quādocunque concurrunt duo obiecta, quorum alterum eſt neceſſarium, & alterum contingens; prius, tum in ratione productionis, tum terminationis, erit obiectum neceſſarium, quam contingens: offeruntur autem diuinæ voluntatati duo obiecta amabilia, primarium nempè, vt Eſſentia, perfectiones, & perſonæ; & ſecundarium, vt creaturæ, tum in eſſe poſſibili, tum reali: vtique ordinate incedēdo prius diuina voluntas terminabitur amando obiectum primarium, inde ſecundarium: & ita euenit, vt prius amet totum, quod eſt ad intra, inde vero, completo ordine vtriuſque productionis tum Filij, tum Spiritus ſancti, ſe ferat voluntas amando creaturas ad extra; & ſic amabunt quidem Pater, & Filius creaturas Spiritu ſancto, ſed poſt completum ordinem vtriuſq; productionis ad intra. Et hinc alia ratio colligitur, vt Scotus dicat non eodē modo diligere ſe, ſicut creaturas; vtique non eodem modo, quia non eadem neceſſitate, vt eſt dictum: item non eodem modo, quia non eodem ordine, prius enim fertur voluntas

Dilectionis ordo perſonarum, & creaturarū

diligen-

diligendo Spiritu ſancto ad intra, inde diuinæ perſonæ diligent Creaturas Spiritu ſancto ad extra.

Spiritus s. ex vi proceſſionis eſt amor õnis amabilis: declar.

8 Rationes in oppoſitum ſoluuntur, & ad primam, vtique Spiritus ſanctus ex vi proceſſionis eſt amor omnis amabilis, ſed non eodem modo, nec eodem ordine, eſt .n. amor obiecti primarij primo, & completo ordine omnis productionis ad intra, eſt amor obiecti ſecundarij. Item obiecti primarij eſt amor neceſſario, ſecũdarij contingenter. Eſt denique amor non proprie, ſed appropriate: non notionaliter, ſed eſſentialiter.

Spiritui s. communicatur amor obiecti primarij, & ſecundarij, at non pro eodem ſigno.

9 Ad ſecundam, communicant quidem eundem amorem pro obiecto primario, & pro creaturis, at non pro eodem ſigno in ordine ad creaturas; ſiquidem amorem obiecti primarij communicãt ei pro ſigno ſuæ productionis: & amorem obiecti ſecundarij communicant pro ſigno ſubſequenti ad ſuam productionem, licet ſit idem formaliter amor, diuerſus tamen obiectiue, & in habitudine prioris, & poſterioris ſigni.

Spiritus s. an ſit ille amor, quo P. & F. diligunt creaturas.

10 Ad tertiã, cum dicis, Spiritus s. eſt formaliter, & proprie amor. Reſp. vtique eſt proprie, & formaliter amor productus, nam eſt formaliter tertia perſona, quæ eſt amor. Ad minorẽ, cũ dicitur, quod eſt formaliter ille amor, quo Pater, & Filius diligũt creaturas, negatur, amor enim ille eſt improductus, hic productus: ille eſſentialis, hic notionalis: ille cõmunis, hic proprius, vt eſt amor ſpiratus; diſtinguuntur vero formaliter iſti amores.

Pater dicit Verbo tum sè, tũ creaturas, at ordinate.

11 Ad quartam, concedo, Patrem dicere Verbo, tum ſe, tum creaturas, ſed ordinate, & pro diuerſis ſignis, nã dicit ſe primo, & quæ ſunt ad intra: at creaturas dicit poſt completum ordinem productionum; ita Spiritu ſancto diligunt primo, quæ ſunt ad intra: creaturas vero ad extra diligunt pro alio ſigno poſt completum ordinem omnium perſonarum.

12 Ad vltimam, vtique ſub latitudine amoris infiniti comprehenditur omne amabile, ſed ordinate, vt eſt dictum, & pro alio, & alio ſigno. Ad confirmationem, de antecedente iam patet ſupr. in propria quæſt. vtrũ Verbum procedat ex cognitione perſonarum: & ad conſequens, negatur omnino, quia cum Spiritus ſanctus non procedat ex amore creaturarum vllo pacto, ſequitur, vt Pater, & Filius minime diligant eas Spiritu ſancto, nec primo, nec ſecundario, nec concomitanter, niſi ad ſenſum in corpore explicatum.

QVÆSTIO XXI.

Vtrum Spiritus ſanctus diligat ſe ipſo.

Argumenta negantium. 1 Sunt qui negant Spiritum ſanctum diligere ſe ſeipſo, & probari poteſt: Spiritus ſanctus non poteſt eſſe principium ſuæ dilectionis, ergo nõ diligit ſe ſeipſo. Item ſi principium eſſet ſuæ dilectionis, vel ea eſſet eſſentialis, vel notionalis: non prima, quia illa eſt improducta, non ſecunda, quia illa eſſet perſona producta, & ſpirata, & ita Spiritus ſanctus ſpiraret, & daretur quaternitas in diuinis. Denique nõ poteſt eſſe terminus ſuæ dilectionis, prob. ſi eſſet terminus, vtique per ſuam dilectionem eſſet productus, & ita produceretur à ſeipſo.

Spiritus s. diligit ſe ſeipſo. 2 Nihilominus eſt aſſerendum, veram eſſe propoſitionem, Spiritus ſanctus diligit ſe ſeipſo. probatur ex Auguſt. in. 15. Trin. cap. 7. dicente poſt multa, *Ex quo colligitur, ita eſſe Patri dilectionem ſuam, vt intelligentiam, & memoriam ſuam: filium quoque intelligere, & diligere ſibi: & Spiritum ſanctum intelligere, & diligere ſibi.* Ecce clare fatetur Auguſtinus etiam Spiritum ſanctum *diligere ſibi*, vt loquitur. eſt autem ſenſus, dilectionem ſuam refundi, & reflecti, ac terminari ſupra ſeipſum. Idem docet D. Thom. 1. d. 32 quæſt. 1. art. 2. Marſil. quæſt. 35. art. 1. & ex recentioribus, Vaſq. 1. pa. d. 151. art. 5. Suar. lib. 11. Trin. cap. 3. & conſentiunt Scotiſtæ: ſæpe namque Scotus prædictã affert authoritatẽ Auguſtini, vt oſtendat nulli pſonę deeſſe eſſẽtiales perfectiones cõmunes cæteris perſonis, inter quas ſunt memoria & voluntas, ſub ratione intelligendi, & amandi ſeipſas: igitur ſi Spiritus ſanctus intelligit ſeipſum, ita & amat ſeipſum. formatur autem ratio, Spiritus ſanctus intelligit ſeipſum per memoriam, & intelligentiam exiſtentem formaliter in ſeipſo, propter quod dicitur intelligere ſeipſum ſeipſo; ergo amabit ſeipſum per voluntatem, & amorem exiſtentem formaliter in ſeipſo, propter quod merito dicetur diligere ſe ſeipſo. Antecedens patet, non enim principium, & cauſa producit effectum, & terminum per formam exiſtentem extra ſeipſum, ſed in ſeipſo, ignis namque non vrit per formam ignis exiſtentem extra ſeipſum; ex quo deducitur, veram eſſe propoſitionem, ignis vrit ſeipſo: ergo Spiritus ſanctus diligit ſe ſeipſo.

3 Dices non tenet, nam non eſt vera hæc, ignis vrit ſeipſum ſeipſo, ſed vrit obiectum diſtinctum à ſeipſo: ergo, nec erit vera, Spiritus ſanctus diligit ſeipſum ſeipſo, ſed aliud à ſeipſo. Item nullus actus eſt conuerſiuus, & reflexiuus ſuper Agens, à quo producitur; ergo nec Spiritus ſanctus amorem ſuum reflectit in ſeipſum. *Obſtatur.*

Reſpond.

4 Ad primum negatur paritas, quia combuſtio ignis eſt actio tranſiens, ideoque non eſt combuſtiua ſuipſius, nec comburit ſeipſum ſeipſo, ſed obiectum extra: at dilectio eſt actio immanens, quæ poteſt remanere intra ſuppoſitum eius, vnde merito diligit ſeipſum ſeipſo. Ad ſecundum, vera maior de actione productiua, quia nihil producit ſeipſum: at de actione non productiua, ſed operatiua, cuiuſmodi eſt dilectio eſſentialis, poteſt illa conuerti in ſeipſum, diligendo mediante ea ſeipſum, & ſeipſo. *Nullus actus eſt conuerſiuus ſuper Agens declaratur.*

5 Et ex his reſpondetur etiam ad argument. principalia, & primum argumen-

Dilectio, qua Spiritus ſ. diligit ſeipſum nõ eſt notionalis, ſed eſſentialis.

gumentum ſnpponit falſum, nempe dilectionem illam eſſe notionalem, & productiuam, iam vero in duabus antecedentibus quæſt. dictũ eſt, Patrẽ, & Filium diligere ſe Spiritu ſancto, & creaturas, non dilectione notionali, ſed eſſentiali: quapropter pariformiter dicendum hic, dilectionem, qua Spiritus sãctus diligit ſeipſum ſeipſo, nõ eſſe notionalem, ſeu productiuam, ſed eſſentialem, & operatiuam. Et per hoc reſpondetur ad ſecundum, dilectionem illam non eſſe notionalem, ſed eſſentialem: ſupponit autem argument. hãc eſſe productam, ſed nequaquam, etenim Spiritus ſanctus non diligit ſeipſum dilectione producta à ſeipſo, ſed dilectione eſſentiali, & cõmuni, communicata ſibi à Patre, & Filio in ſua productione, illa autem eſt improducta. Ad tertium iam patet, non eſſe terminum productum per ſuam dilectionem, quia non diligit ſe dilectione productiua notionali: licet ſit obiectum ſuæ dilectionis, quatenus terminat in ratione obiecti dilectionem ſuam.

Spiritus ſ. diligit ſe ſeipſo declar.

6 Et huc applicanda veniunt quæ dicta ſunt in duab. quæſt. præced. eſt namque conſimilis omnium trium ratio: & quidem, falſa eſt propoſitio, quod Spiritus ſanctus diligat ſe ſeipſo principiariue, & notionaliter. iam patet ex dictis, alias produceret, & ſpiraret ſeipſum. Falſum quoque eſt dicere, quod diligat ſe ſeipſo eſſentialiter proprio: patet ex præced. quia amor eſſentialis eſt communis omnibus perſonis, & nulli eſt proprius. Denique vera erit propoſitio, qua dicitur, Spiritus ſanctus diligit ſeipſum ſeipſo, loquendo de dilectione eſſentiali appropriate, patet ex Auguſt. docente, *Omnes perſonas diligere ſibi*; patet etiam, quia amor eſſentialis eſt cõmunis, ergo eodem eſſentiali amore diliget ſeipſum. Quod vero talis dilectio ſe teneat appropriate, patet etiã ex præced. ſiquidem amor appropriatur Spiritui ſancto; ergo ſicut eſt vera iſta, Pater, & Filius diligunt ſe, & creaturas appropriate, ita vera etiam erit iſta, Spiritus ſanctus diligit ſeipſum ſeipſo appropriate. hæc amplius declarata fuerunt in præcedentibus, ex quibus colligitur conſimilis reſolutio, vt ibi, nec eſt vltro, vt videtur, addendum.

QVAE.

QVÆSTIO XXII.

Vtrum ſi Spiritus ſanctus non procederet à Filio, diſtin gueretur realiter ab eo.

ARTIC. I.

Oſtenditur quæſtionem non eſſe irrationabiliter motam.

Gotfredi opinio. 1 EXtimat Gotfredus quæſtionem hanc eſſe irrationabiliter motam, & inde in vanum laborare Theologos, de ea diſputantes. Fundamentum irrationabilitatis cenſet, eſſe incompoſſibilitatem, & contradictionem, incluſam in ipſis terminis quæſtionis. Et quidem ſic arguitur, Poſitio includens incompoſſibilia eſt irrationabilis, & minime admittéda; ratio quia ex ea ſtatim ſequitur redargutio, ad quam vltimato, tanquam ad maximum quod ſic, inconueniens, poſſet deduci ipſe arguens: ſed in caſu noſtro daretur in talem redargutionem, ergo non eſt quæſtio admittenda. prob. min. Enti ſumme neceſſario repugnat non eſſe, & impoſſibile eſt non eſſe: Filius eſt ens ſumme neceſſarium, conſimiliter, & Spiritus ſanctus; ergo ei repugnat non eſſe: at dato caſu, nec Filius eſſet, nec Spiritus ſanctus eſſet, ergo quæſtio admittit quid impoſſibile. Quod vero vterque non eſſet, facile probatur, ſiquidem Filius eſt Spirator: ergo ſi non ſpiraret iam nõ eſſet, nec Spirator, nec Filius: item Spiritus ſanctus ſpiratur neceſſario à Filio: igitur ſi non ſpiraretur ab eo, iam non eſſet: cum igitur daretur in hoc incompoſſibile, vt Filius, & Spiritus ſanctus non eſſet, vtque inutilis eſt quæſtio, irrationabilis, & minime admittibilis.

2 In conſimilem ſententiam iuit Gregor. Arimin. & Gabr. in 1. d. 11. ex antiquiorib. conſentes, nec remanere Filium, nec Spiritum ſanctum, data hypotheſi. Et denique ex recentioribus eandem amplexati ſunt Molin. Sua. Vaſq. arbitrãtes aliquãto alterab his, non quidem abſolute non remanſurum Filium, & Spiritum ſanctum, vt Suar. Sed non remanere ſub eadem numero formali perſonalitate Filium, & Spiritum ſanctum, vt Vaſqu. itaut neceſſario, nedum perſonalitas abſolute, ſed talis perſonalitas, Filij, catenus in eo ſit, quatenus eſt ſpiratiua Spiritus ſancti. *Gabr. Arimin. Molin. Sua. Vaſq.*

3 Nihilominus dicimus quæſtionem, & eſſe rationabiliter motam, & remanere eaſdem tum Filij, tum Spiritus ſancti perſonas, data hypotheſi, atque fore an has diſtinctas realiter ab inuicem. Tria ſunt, quæ dicimus, vnum vero, quod eſt primum, tantummodo probabimus in præſenti artic. cætera infra. Et quoad primum, pro fundamento iacimus, quod duplex reperitur hypotheſis impoſſibilis, ſeu duplici ex capite conſurgit impoſſibilitas propoſitionis alicuius; vel per locum intrinſecum, vel extrinſecum: prima ratio locum habet in eo, quod natura ipſa primitus, originarie, & ab intrinſeco id renuit, reſpuit, tollit, alias eo admiſſo rueret ipſa natura, & nulla inde haberetur veritas, nulla conſertio, vt ſi dicamus, ſi homo nõ haberet animam rationalem, vtrum eſſet intellectiuus, diſcurſiuus, & volitiuus, vtique hypotheſis iſta includit impoſſibilia per locum intrinſecum; *Hipotheſi impoſſibilitas ex duplici capite*

quia

quia eſſe intellectiuum, & volitiuum pendet originarie, & eſſentialiter ab anima intellectiua: quod ſi quæramus, vtrum homo eſſet animal rationale, ſi non eſſet riſibilis, non quidem eſſet rationalis; at id pendet à negatione riſibilis, non tanquam à loco intrinſeco, ſed extrinſeco: etenim riſibilitas non eſt de intrinſeca ratione hominis, cum ſit paſſio, & quid extraneum: impoſſibile autem erit eſſe rationale ſine riſibili, tum quia eſt eadem vtriuſque realis eſſentia, ob identitatem realem ex Scoto; vel quia ſit accidens inſeparabile, ex alijs: eſt igitur poſitio hæc impoſſibilis, ſed per locum extrinſecum.

Quaſi non eſt infructuoſa, nec vana, nec irrationabilis.

4 Hoc ſuppoſito, propoſitio hæc conditionalis, ſi Spiritus ſanctus non produceretur à Filio, non eſt infructuoſa, nec vana: prob. quia ex ipſa elicitur inueſtigatio principij diſtinctiui Spiritus ſancti à Filio per locum intrinſecum, ſiue à priori: probatur etiam tum ex Auguſtin. tum ex Philoſ. ille quidem 5. Trin. cap. 6. quærit, *Vtrum ſi Pater eſſet innaſcibilis, potuiſſet nihilominus genuiſſe Filium*. at quæſtio hęc agit de impoſſibili, nempe quod Pater non ſit innaſcibilis: & nihilominus cum mouet Auguſt. vt inueſtiget vtrum innaſcibilitas ſit de primo conceptu conſtitutiuo Patris: & dum reſpondet, quod ſi non eſſet innaſcibilis, nil prohiberet generare Filium, oſtendit innaſcibilitatem non eſſe de primaria ratione conſtitutiua eius; vnde non ſequitur per locum intrinſecum generatio Filij ex innaſcibilitate Patris, quia ſi non eſſet innaſcibilis, adhuc poſſet generare: modo vero de facto, vtique ſequitur, eo quod cum Pater ſit innaſcibilis, ideo generat, at id conuincitur per locum ſolummodo extrinſecum. Sic pariter ſi Spiritus ſanctus non eſſet à Filio, adhuc diſtingueretur ab eo, quia diſtinguitur per locum intrinſecum aliunde, quam per ſpirationem à Filio: quod autem de facto, ita diſtinguatur ab eo, quia ſpiratur ab illo, id prouenit per locum extrinſecum. Confirmatur, nam ſpiratio actiua non eſt de ratione conſtitutiua intrinſece, & eſſentialiter Patris, & Filij, ſed eſt quaſi paſſio eorū: paſſio autem eſt quid poſterius conſtituto eſſentialiter per intrinſeca, vt patet. Item ſpiratio eſt aduentitia, non conſtitutiua, vt diceretur, quod ſi intrinſece non conſtituit, nec vtique erit ratio, vt per eam, tanquam per locum intrinſecum Spiritus ſanctus diſtinguatur.

Si eſſet vna ſola perſona, an eſſet potēs ad creandum.

5 Conſimilem exagit quęſtionem fundatam ſuper hypotheſi impoſſibili Richar. Victor. 3. Trin. cap. 16. quęrit enim, *Vtrum ſi per impoſſibile in diuinis eſſet vna ſola perſona, habęret nihilominus plenitudinem potentiæ, & ſcientiæ ad creandum*: & reſpondet, *quod ſic*: vnde concluditur, quod licet de facto ad creationem concurrant omnes perſonæ, nihilominus data hypotheſi impoſſibili, reperiri tantum vnam, inde deducitur Trinitatem perſonarum non ſpectare ad creationem per locum intrinſecum, ſed extrinſecum. Denique Ariſt. 4. phyſic. diſputat, *Vtrum ſi daretur vacuum, poſſit in eo fieri motus*; vnde infertur, plenitudinem loci excludentem vacuum, ſpectare quidem ad motum, ſed non totaliter, & abſolute per locum intrinſecum, quinimmo dato vacuo, poſſet haberi ſucceſſiuitas motus ex diſtantia extremorum ipſius loci vacui; cū namque extrema non ſint ſimul, ſed diſtent, inde etiam colligitur motus. Hypotheſes iſtæ, tum Auguſtin. tum Richard. tum Ariſt. ſunt impoſſibiles, & nihilominus non infructuoſe admittuntur, inde namque colligitur quæ ſit ratio, vtrum à priori, vtrum à poſteriori: vtrum ex loco intrinſeco, vtrū vero ab extrinſeco pendens, reſolutiua prædictarum hypotheſum: & hinc quoque patet, vnde oriatur ratio diſtinctiua Spiritus ſancti à priori, & per locum intrinſecum, atque extrinſecum, vt diceretur; non igitur infructuoſe mota eſt quæſtio inter Diuum Thom. & Scot. finis namque fuit, rationem indagandi diſtinctiuam, ſiue à priori, ſiue à poſteriori, ſiue per locum intrinſecum, ſiue extrinſecum.

Quanam poſitio impoſſibilis poſſit admitti.

6 Ad fundamentum vero Gotfredi, Reſpondeo. illam vtique poſitionem deſtruere ſeipſam, & reducere arguentem ad redargutionem, quæ fu[illegible]tur ſuper impoſſibilitate penden-

pendēte à priori, & per locum intrinſecum : & talem non eſſe admittandam, vt probatum eſt : quæ vera poſitio id infert per locum extrinſecum, erit admittenda, ad indagandam veritatem rationis primo diſtinctiuæ.

7 Cum infert, ſumme neceſſario repugnat ſummum impoſſibile ; impoſſibile autem eſt eſſe Spiritum ſanctum, & non à Filio: & Filium eſſe, & non ſpirare. Reſpond. ſumme neceſſario repugnare non eſſe, at non eodem ordine, & modo; etenim repugnat nō eſſe per varios conceptus, quorum alter eſt intimior altero : alter enim eſt de eius intrinſeca ratione conſtitutiua, alter vero quaſi paſſio, modus intrinſecus, proprietas, & huius generis. & quidem conceptus primi ordinis faciunt, vt Deo repugnet non eſſe, per locum intrinſecum, ſunt namque conceptus proprij, & conſtitutiui ex proprijs, vt ens, exiſtentia, Deitas, Spiritus, vita intellectualis. Extra hos ſunt aliqui alij, qui extraneantur à ratione conſtitutiua, & eſſentiali, quoniam non ſunt de eſſentia, vt modi intrinſeci, attributaleſque perfectiones, atque relationes ad intra: conſimiliter perſonæ Filij competit conceptus filiationis, & generationis paſſiuæ, atque conceptus actiuæ ſpirationis: primus eſt conſtitutiuus, ideoque eſt ſibi intrinſecus : ſecundus non conſtituit, quia eſt aduentitius, inuenit namque perſonam iam conſtitutam in eſſe ſuo: igitur ſi infertur, Filium non eſſe ſi non ſpiret, & Spiritum non fore ſi à Filio non ſpiratur, conſequentia infertur per impoſſibilitatem ſequentem per locum extrinſecum.

Filius ſi nō ſpiraret, an eſſet Filius

8 Sine etiam, cum dicitur, Filius non foret Filius, ſi non ſpiraret, id vtique ſequitur gratia materiæ, non gratia formæ: Item ſequitur de facto, quia iam Filius ſpirat, at data hypotheſi impoſſibili, etiam Spiritus ſanctus eſſet, ſi Filius non ſpiraret. Et denique non ſequitur, quod Filius non eſſet Filius ſi non ſpiraret, ſed ſequitur quod non eſſet ſpirator ; eſt enim Spiritus ſanctus à Filio, non vt Filius eſt, ſed vt ſpirator, ratio quia Filio, vt Filio non competit niſi eſſe ge[illegible] ſpirare competit Filio, tanquam ſpiratori, in ſenſu reduplicatiuo.

ARTIC. II.

Aſſertur ſententia negans diſtingui realiter Filium à Spiritu ſancto, ſi Spiritus ſanctus non procederet ab eo.

Sententia D. Thom. negatiua probatur rationibus.

SEntit ſecundo loco D. Thom. non diſtingui realiter Spiritum ſanctum à Filio, ſi non procederet ab eo. Ita habet 1. part. quæſt. 36. art. 2. & inclinat D. Bonauent. 1. d. 11. quæſt. 1. arguendo contra Græcos: argum. 4. vbi ait, omnis diſtinctio perſonarum in diuinis attenditur penes relationē, & originem, ergo ſi Spiritus ſanctus non procederet à Filio, nulla eſt ibi origo, nec mutua relatio, ergo nec diſtinctio. Fundamenta vero hæc potiora ſunt, 1. eſt commune Theologorum axioma, quod *In diuinis omnia ſunt vnum, vbi non obuiat relationis oppoſitio*: at ſi non procederet à Filio, nō obuiaret inter ipſum, & Filium relatiua oppoſitio, ergo non diſtiguerentur realiter. Secundo, ſi inter Spiritum ſanctum, & Filium adeſſet, data hypotheſi, aliqua oppoſitio, & diſtinctio, vel ea eſſet diſparata, vel relatiua, non relatiua, quia non procederet, nec diſparata, prob. ſi diſparata, ergo non diſtinguerentur realiter, prob. oppoſitiones diſparatæ in diuinis non faciūt diſtintionem realem, patet de Patre, in quo paternitas, & ſpiratio actiua opponuntur diſparate, ſed nec faciunt diſtinctionem perſonalem, nec realē; non enim diſtinguuntur realiter inter ſè. Tertio ſi Filius, & Spiritus ſanctus diſtinguerentur diſparate, data hypotheſi quod non procederet, ergo duæ perſonæ producerentur relationibus diſparatis, prob. perſonę producuntur per ea, quibus diſtinguuntur: ſed relationes diſparatæ diſtinguunt, ergo, &

pro-

Digitized by Google

producunt,& ita generatione actiua, ſpiratione actiua tanquã diſparate diſtinctis produceretur duæ perſonæ,vt duo Patres,in Patre nãq; reperitur generatio actiua, & ſpiratio actiua. Quarto diſtinctio non eſt, niſi inter oppoſita: non autem opponuntur ea quæ diſtinguntur diſparate; igitur cum data hypotheſi non procederet, nec quidẽ Filius, & Spiritus ſanctus opponerentur,nec conſequenter diſtinguerẽtur. Quinto,relatio aut diſtinguit ſecundum eſſe, quod habet,aut ſecundum relationem: non primum, quia, vt ſic tranſit in eſſentiam, & eſt idem omnino,nec diſtinguit realiter, igitur ſecundum: at vt ſic,diſtinguit ſolũmodo ab oppoſito correlatiuo, relatio .n. relatiui eſt relatio, & correlatio correlatiui.Sexto proprium eſt relatiui diſtingui ſolũ à ſuo correlatiuo,ſicut Pater à Filio,ergo per relationem Filius diſtinguitur à ſolo Patre, & non à Spiritu ; ergo non procedendo, non diſtingueretur ab eo. Septimo intellectus,voluntas,Eſſentia, & attributa diuina;quamuis inter ſe ſint diſparata;nihilominus non diſtinguntur ab inuicem realiter,quia non ſunt oppoſita; ergo ſimiliter relationes, quãuis diſparatæ,quia non ſunt oppoſita,non diſtinguent Spiritũ à Filio,ſi non procederet ab eo.Octauo õnis diſtinctio ſit per aliquam oppoſitionẽ: ſed data hypotheſi inter Filium, & Spiritum ſanctum, nulla eſſet oppoſitio , ergo nec diſtinctio.prob.min.omnis oppoſitio vel eſt relatiua , vel abſoluta: & hæc, vel priuationis , vel negationis, vel affirmationis , vel contrarietatis: at nulla iſtarum adeſſet prob.non relatiua,quia non procederet : non priuatiua , cum nulla re priuetur Deus, eſſet enim imperfecta illa perſona non negationis, & affirmationis cum hæc ſit inter ens,& non ens:non denique affirmationis contrarietatis,cum hæ ſit inter rea,quæ poſita ſub eodem genere,ſe mutuo expellunt ab eodem ſubiecto;omnes autem iſtę diſtinctiones ſunt diſparatæ, ergo nulla adeſſet diſtinctio. Nono ſi Spiritus ſanctus non procederet à Filio ſequeretur nec Spiritum ſanctum,nec Filium fore eaſdem numero perſonas, quæ nunc ſunt, immò non eſſent in rerum natura , ergo, nec ab inuicem diſtinguerentur . Probatur vltima conſequentia,quæ namque non habent eſſe non diſtinguntur realiter inter ſè, probatur verò aſſumptum,hæc numero relatio ſpirationis paſſiuę reſpicit Filium tanquam per ſè terminum ſpirationis actiuæ,& ſpiratio actiua Filij reſpicit tanquam per ſè terminum ſpirationem paſſiuam Spiritus ſancti, ergo dempta hac relatione,ſequeretur quod non eſſet Spiritus ſanctus:quod verò nec eſſet Filius, probatur, quia hec numero ſpiratio poſtulat,& Patrem, & Filium, cui Filio communicata eſt vis ſpiratiua tanquam neceſſaria ipſi Filio , ſed poſita hypoteſi, iam non eſſet hæc filiatio,& hic Filius, ergo nec eſſet idem Filius. Decimo.Spiratio actiua.& generatio actiua non ſunt compoſſibiles terminatiue in eadem perſona, ergo in caſu noſtro , nec diſtinguerent realiter Spiritum ſanctum à Filio. Confirmatur filiatio , & ſpiratio ſè habent in Filio ſicut ſè habent in Patre generatio, & ſpiratio , ſed in Patre non diuerſificant perſonas , ergo nec in Filio,ergo multo minus facerent diſtingui Filium à Spiritu ſancto,ſi Spiritus non procederent à Filio . Argumenta alia,ſi quæ ſuperſunt, afferentur in decurſu quæſtionis , Authores huius ſententiæ ſunt Diuus Thomas, prima part.quæſt.36. art. 2. & Commentatores in eodem loco,adducunt etiam Diuum Bonauenturam in primo diſt.11.quæſt.prima licet per tranſcennam attingat Saraphychus Doctor hanc ſententiam contra Grecos, vtendo fundamento diſtinctionis relatiuæ inter diuinas Perſonas, adducitur etiam Duran. Heruens , Marſil. Gab.Greg,&c.

Addunt Concilia quædam pro ſententia hac,& primo Concil. Tolet. 2. in confeſſ.fid.ait de perſonis. *hoc ſolo numerum inſinuant, quod ad inuicem ſunt,& hoc ſolo numero carent,quod in ſè ſunt:* igitur dum ideo numerum habent perſonarum,earumque diſtinctionem,id ex eo prouenit, quia relatiuæ ſunt,idẽ.n.eſt dicere , *ad inuicem ſunt,* ac relatiuæ ſunt , ergo ſi non eſſent

ſent relatiuæ, ſeu ſi Spiritus ſanctus non diceret relationem proceſſionis ad Filium, iam non eſſent plures, & diſtincti ipſe, & Filius. Item Concil. Florent. ſeſſ. vlt. *Qui proferunt*, ait, *Spiritum ſanctum diſtingui à Filio, & eum hoc procedere à ſolo Patre, ſubſtantiam ab hypoſtaſi ſeparant, & partitionem imaginantur diuinæ ſubſtantiæ.* Senſus videtur eſſe, non poſſe contingere, vt Spiritus ſanctus procedat à ſolo Patre, & diſtinguatur à Filio. Obſtatur magis ex verbis alijs antecedẽtibus; *Nam*, inquit, *credentes Spiritum ſanctum ex Filio nequaquam procedere, neceſſe eſt, vt intelligant Spiritum ex ſolo Patre procedere, ac conſequenter eum eſſe Filium*; igitur ex Conc. patet, ſi ex ſolo Patre procedit, non diſtingui à Filio, ſed eſſe Filium. Boetius etiam t. de Trin. cap. 12. *Eſſentia continet vnitatem, relatio multiplicat Trinitatem*: Ergo non eſſent tres perſonæ, ſi non procederet à Filio. Niſſenus etiam, *Perſonas* ait, *non diſtingui, niſi quia vna procedit ab alia*. Orat. prope fin.

ARTIC. III.

Proponitur, & defenditur ſententia affirmans diſtingui realiter à Filio Spiritum ſanctum, etſi non procederet ab eo.

1 OPpoſita ſententia eſt Scoti in primo diſt. 11. quæſt. 2. & ante ipſum Henrici quolib. 5. q. 9. quos inde ſequuti ſunt Aureolus ibidem, atq; Occham, Gabriel, Rubbionis, Baſol. Anton. Andr. Baccon. t. d. 13. q. 1. Aliacenſ. t. q. 8. ar. 1. & Cartuſianus. vna cum cæteris expoſitoribus Scoti ad eum locum, ſentiunt autem, quod ſi non procederet à Filio, nihilominus diſtingueretur realiter ab eo.

Scoti ſententia affirmatiua.

2 Quæſtionem iſtam animaduertit Gregorius de Valent. tom. 1. diſp. 2. q. 10. punct. 3. tractari poſſe, vel metaphyſicè, vel theologicè. primo quidem modo veram ait eſſe ſententiam Scoti, ſecundo autem modo, veram eſſe ſententiam Diui Thomæ. Modus iſte diſcurrendi vtique vtilis eſt, viam operit veritati; & quidem metaphyſicè loquendo, negari non poteſt ſententia Scoti, vt etiam ipſe docet; modus verò diſcurrendi metaphyſicè, eſt modus inquirendi facta ſuppoſitione, vt in caſu noſtro; modus autem theologicè procedẽdi eſt modus diſcurrendi de facto iuxta fidei principia, docẽtis Spiritum ſ. de facto procedere à Patre, & Filio. Hoc ſuppoſito quærendũ eſſet, vtrum Scotus metaphyſicè tractet hanc quæſtionem, an vero theologicè, nempè vtrum ſecundum id, quod de facto aduenit, an vero data hypoteſi, & facta ſuppoſitione.

Quæſtio dupliciter agitari poteſt, vel metaphyſicè, vel theologicè.

3 Reſpondemus, Scotum agere metaphyſicè, quod patet apertiſſimè ex eius doctrina, atq; diſcipulorũ eius, quandoquidẽ loquitur, facta ſuppoſitione, etenim, apertè docet cum fide catholica, quod loquendo de facto, iam diſtinguitur realiter ab eo, quia de facto procedit ab eo, & hec etiam eſt communis ſententia cæterorum, qui vnanimiter quæſtionem exagitãt ſecundum datam hypotheſim, non autem de facto; Et confirmatur, alias ſententia oppoſita rueret, dum enim aiunt quod non diſtingueretur realiter Spiritus ſanctus à Filio, deſtruerent diſtinctionem realem, & perſonalem Spiritus ſancti à Filio, quod non intendunt aſſerere de facto, quia fides docet de facto procedere, & diſtingui, igitur concludtur, queſtionem exagitari data hypotheſi, & metaphiſicè; Hoc ſtante, neſcio quid velit Gegorius de Valent. contra Scotum, dum ait, quod loquendo theologicè ſententia Scoti eſt reijcienda, inquit enim quod Scotus quæſtionem hanc theologicè videtur diſputaſſe; ſed nihilominus fallitur, quandoquidem, vt vidimus, Scotus non theologicè, ſed metaphyſicè diſputat, vt faciunt omnes, & non de facto examinat, ſed data hypotheſi, quapropter malè interpretatur Scotũ, impingens ei id, quod non ſenſit, immò grauiſſima eſſet calum-

Scotus an diſputet metaphyſicè.

Valentia perperam ſenſit de Scoto.

lumnia ipſi hoc imponere, idem nanquem eſſet, ac dicere, quod quærat Scotus, ſiue dubitet vtrum Spiritus ſanctus diſtinguatur à Filio de facto: ſolet vero Valentia perperam ſentire de Scoto, vtpote minus vero ſenſum Scoti callens.

Sententia Aureoli Gabr. Arimin. Suar.

4 Sunt, & alij, qui inutiliter terminant quæſtionem, ita reſpondendo, quod non diſtingueretur à Filio: eo innixi fundamento, quia, data hypoteſi, nec Spiritus ſanctus eſſet, nec Filius; hij ſunt Aureol. cui accedit Suarez, & ante ipſum Gabr. & Gregorius. Verum nõ eſt hæc mens principalium Authorum quæſtionis, etenim ſuppoſitionem faciunt talem, ac tantam, vt metaphyſicè loquendo, remaneat Filius, qua propter non remanente per impoſſibile Filio, immò nec Spiritu ſancto, iuxta diſcurſum iſtorum, de quo infra, vtique Spiritus ſanctus non diſtingueretur à Filio: & patet, quomodo nãq; duo non entia poſſunt diſtingui realiter ab inuicè, ſiquidem inter ea, nec cadit identitas, nec diſtinctio, ſed ex formaliſtis interuenit non identitas; ſuppoſito igitur, data hypoteſi, remanere vtrãque perſonam. quæritur vtrum inter eas intercedat vera, & realis diſtinctio.

Perſona Filij non conſtituitur in eſſe perſona per ſpirationem Actiuam.

5 His habitis, dicimus primo, Perſonam Filij non conſtitui in eſſe perſonæ per ſpirationem actiuam. Probatur, ſi de ratione Perſonæ Filij conſtitutiua eſt ſpiratio actiua, ergo ablata ſpiratione à Filio, methaphiſicè loquendo, deſtrueretur Perſona Filij, conſequens non conceditur metaphiſicè. Dixi metaphyſicè, quia loquendo theologicè, iam ſequeretur, quod ablata ſpiratione à Filio, deſtrueretur Filius; Et confirmatur ex eo quod filiatio, & ſpiratio actiua ſunt idem realiter. Sequela itẽ iſta theologicè ſumpta teneret ſolummodo per locum extrinſecum, ita vt ablata ſpiratione actiua deſtrueretur Filius per locum quidem extrinſecum non intrinſecum, quoniam ſpiratio actiua in Filio extraneatur à conſtiturione eſſentiali Filij, cum nõ ſit de eſſentia eius, & hinc meritò Scotus ſpirationem Filij, ſicut & Patris, appellat aduentitiam, ſiue aduenientem non conſtituentem.

Quidquid aduenit alicui iam cõſtituto in ſuo eſſe quidditatiuo eſt aduentitium illi.

6 Et hinc etiam probatur amplius principale intentum ſic, Quidquid aduenit alicui, iam conſtituto in eſſe quidditatiuo, & eſſentiali, non poteſt eſſe de ratione conſtitutiua illius, ſed ſpiratio aduenit Filio, iam conſtituto in eſſe Filij intrinſecè, ergo non eſt de ratione conſtitutiua illius. Item ſpiratio actiua eſt communis Patri, & Filio, ergo non eſt conſtitutiua Filij; Probatur conſequens, quia non magis eſſet conſtitutiua Filij, quam Patris, eſt enim communis Patri, & Filio, ſed non conſtituit Patrem, ergo nec Filium; Inſuper conſtitutiuum in diuinis eſt proprium vni, & non alteri, quia nõ eſt communicabile alteri, vt patet de paternitate, Filiatione, & ſpiratione paſſiua, ſed ſpiratio actiua non eſt propria Patris ſolius, aut ſolius Filij, ſed communis vtrique, ergo non eſt conſtitutiua Filij; & eo magis quò eſt communicabilis Patri, & Filio. Hæc eſt communis ſententia tum Scoti, tùm cæterorum, cui tamen nõ ſe ſubſcribit Aureolus.

Obſtatur.

7 Obſtabis prò Aureolo, De ratione Filij eſt quod ſit Verbum, ſed de ratione Verbi eſt quod ab eo procedat amor, ergo de ratione Filij eſt quod ſpiret Spiritum ſanctum, ergo ſpiratio actiua eſt de ratione conſtitutiua Filij. Ratio hæc non valet, quia negatur minor, etenim Verbum intellectus creati eſt ſæpiſſime ſine amore producto, vt patet; multa enim intelligimus, quæ non amamus; per accidens vero eſt, vt noſtræ notitiæ coniungatur amor: Verbo autem diuino ſpiratio amoris eatenus appellabitur accidens, quatenus extraneatur ab intrinſeca conſtitutione Verbi, vt loquitur Scot. cum ſit notio aduentitia non conſtitutiua, non vero eſt accidens per accidens, ſeparabile ab ipſo Verbo, cum neceſſario ſpiret Verbum, in nobis autem erit accidens prædicamentale ſeparabile à notitia ipſe amor.

Obſtatur. Reſpon.

8 Obſtabit Anreol. alias compoſitionem reperiemus in diuinis, ſi nõ ſit de Verbi ratione intrinſeca ſpira-

 tio,

tio, ſicut filiatio. Inſuper, eodem ordine communicatur Verbo ſpiratio, filiatio, eſſentia, ergo ſub eadem ratione conſtitutiua. Ad primum patet ex quæſt. de diſtinctione formali attributorum, vbi patuit non ſequi compoſitionem. Ad ſecundum, negatur aſſumptum; etenim in diuinis remoto ordine durationis, & temporis, reperitur ordo naturæ, & ita in eodem inſtanti temporis & æternitatis ſunt quidem ſimul Eſſentia, filiatio, & ſpiratio, nihilominus ſecundũ modum naturalem intelligẽdi, prius natura concipitur Eſſentia, inde filiatio, & poſtmodum ſpiratio, ſed duo prima ſunt de eſſentiali conſtitutione Filij, tertium verò eſt ſibi aduentitium.

Si SS. non procederet à Filio, diſtingueretur realiter ab eo.

9 Dicimus ſecundo, ſi Spiritus ſanctus non procederet à Filio, nihilominus diſtingueretur realiter ab eo. Probatur primo, Principium formale conſtituendi eſt etiam principium diſtinguendi à quocũque alio, ſed filiatio conſtituit Filium in eſſe perſonali, ergo eadem filiatio erit principium diſtinguendi Filium à Spiritu ſancto, ergo ſi per impoſſibile non ſpiraret, nihilominus per filiationem diſtingueretur Filius à Spiritu ſancto; Maior eſt Ariſtotelis 4. met. tex. 3. & declaratur quia per id, per quod aliquid eſt ens, eſt etiam vnum; & per id, per quod aliquod eſt vnum, eſt indiſtinctum à ſe, & diſtinctum à quocũque alio, ſed Filius per filiationem eſt Filius, ergo per filiationem eſt diſtinctus à quocunque alio, & conſequenter à Spiritu ſancto; Minor de ſe patet, & probata remanet ex nuper dictis, non enim conſtituitur Filius in eſſe Filij per ſpirationem, ergo neque ſpiratio erit primum, & formale principium diſtinctiuum, igitur neque, negatio ſpirationis erit totale principium negandi diſtinctionẽ Filij à Spiritu ſancto.

Principiũ conſtituendi eſt principium diſtinguendi, à quocunq;

Reſponſio.

10 Ad hoc argumentum multipliciter reſpondent Thomiſte: videntes namque quam maximè vrgeri ab eo, in varias abeunt reſponſiones, & quidem primo ipſemet Diuus Thomas gloſãdo maiorem ait, quod per principium conſtitutiuum formale diſtinguitur quidem conſtitutum ab illis dumtaxat, cum quibus alio modo conuenit, non autem ab illis, cum quibus minimè conuenit, vel ſaltem parum conuenit, exempli gratia, Homo per rationalitatem, tanquam per formalem principium conſtitutiuum, diſtinguitur ſolummodo à cæteris ſpeciebus animalis, vt Equo, Pardo, & ſimilibus, quia cũ his aliqualiter conuenit, nempe in animali, & in paucis differt; à lapide autem non diſtinguitur per rationalitatem, quia non conuenit cum lapide in animalitate, vt alia bruta, ſed diſtinguitur per animalitatem, quandoquidem homo eſt animatus, & lapis eſt inanimatus: ita in propoſito, Filius diſtinguitur à Patre filiatione, quoniam eſt eius formale principiũ conſtitutiuum, & conuenit Filius cũ Patre in actiua ſpiratione, ſed à Spiritu ſancto non diſtinguitur per filiationem, ſed per ſpirationem actiuam, in quã non conuenit cum Spiritu ſancto ſicut homo diſtinguitur à lapide per animalitatem in quã minimè conuenit cum lapide.

11 Verum reſponſio hæc impugnatur. & quidem dicere quod homo non diſtinguatur à lapide per rationalitatem, id non videtur verum, & probatur, homo non diſtinguitur à lapide per rationalitatem, ergo lapis eſt rationalis, conſequens hoc neceſſario ſequitur, quæ namque ſunt entia realia, & non diſtinguntur inter ſè penes aliquam formalitatem, ſequitur, vt in tali formalitate ſint idẽ. Item lapis, & homo non ſolum diſtinguntur genere, ſed etiam ſpecie ſpecialiſſima, ſed ratio formalis conſtituens hominem in ſua ſpecie ſpecialiſſima eſt rationalitas, quæ rationalitas non eſt ratio conſtituendi lapidem in conceptu ſuæ ſpeciei ſpecialiſſimæ, ergo rationalitas erit principium ſufficiens, licet non adæquatum, diſtinguendi hominem à lapide. Inſuper ſi per impoſſibile ſæparetur ab homine animalitas, & quodcunque aliud ipſius hominis, vtique homo diſtingueretur à lapide per rationalitem, remanente rationalitate, ergo

Impugnatur.

ergo hæc erit bene principium,ſicut conſtitutiuum,ita,& diſtinctiuum à lapide,igitur à pari ſi ſeparetur ſpiratio à Filio,vtique filiatio erit principium diſtinctiuum ſicut eſt principium conſtitutiuum; Et confirmatur,quia non eſt ſpiratio quæ conſtituit Filium,ſed eſt filiatio,ergo ablata ſpiratione,erit principium diſtinctiuum filiatio.

12 Caietanus reſpondet aliter ad argumentum, & primo ait,maiorem propoſitionem procedere de conſtitutiuo abſoluto,non autem relatiuo, quandoquidem conſtitutiuum abſolutum eſt etiam de ſè ſolo principium diſtinctiuum ab omni alio,At conſtitutiuum relatiuum nō diſtinguit de ſè ſolo,ſed in ordine ad aliud, ad quod refertur, & ita diſtingueretur Filius à Spiritu ſancto per ſpirationem, quæ eſt conſtitutiuum reſpectiuum in ordine ad Spiritum ſanctum; Ratio eius eſt, quia totum eſſe relationis eſt ad aliud ſè habere tanquam ad terminum, ergo eatenus diſtinguitur, quatenus refertur ad Spiritum ſanctum,igitur à primo ad vltimum,negata relatione proceſſionis Spiritus ſancti à Filio non diſtingueretur à Spiritu ſancto Filius.

Caetani reſponſio.

13 Reſponſio hæc retunditur ex eodem principio ſuprapoſito, & quidem negari non poteſt tale principium, quoniam vniuerſaliter eſt verum,tum in abſolutis, tum in reſpectiuis,arguitur igitur,Per quodcūque aliud conſtituitur in eſſe ſuo, ſiue abſoluto;ſiue reſpectiuo,per illud diſtinguitur à quocunque alio, ergo ex ſè ſolo erit ſufficiens principium diſtinctiuum; & confirmatur,quia à quo habet vnitatem, ab eodem habet diſtinctionem à quocūque alio; ſemper enim eſt verum, quod entitas abſoluta lapidis non eſt entitas abſoluta hominis,loquendo de abſolutis,& entitas reſpectiua ſerui non eſt entitas lapidis ſeruus autem eſt quid reſpectiuum, & lapis, non dicit relationem ad ſeruum, & nihilominus ſeruus diſtinguitur à lapide, & lapis à ſeruo, licet vnum non procedat ab altero, ergo licet Spiritus ſanctus non procedat à Filio nihilominus perſonalitas reſpectiua Filij erit diſtincta à perſona Spiritus ſancti.

Cōfutatur.

14 Ad id quod dicit de relatione cuius eſſe eſt ad aliud, Reſpondemus vtique relationem eſſe formaliter entitatem reſpectiuam,nihilominus duplici modo relatio diſtinguit, etenim diſtinguit relatiuè à ſuo termino oppoſito correlatiue,& diſtinguit etiam diſparate à termino oppoſito diſparatè: in caſu autem noſtro,filiatio licet ſit formaliter entitas reſpectiua,nihilominus,quia terminus diſtinctionis eſſet terminus diſparatus quando Spiritus ſanctus non procederet à Filio, ideo non diſtingueret, niſi diſparatè, ſicut de facto dum procedit à Filio diſtinguit Spiritum ſanctum à Filio correlatiuè.

Relatio duplici modo diſtinguit.

15 Dices filiatio in omni caſu eſt entitas relatiua, ergo ſemper diſtinguit correlatiuè, ſed in caſu noſtro Spiritus ſanctus non eſſet terminus correlatiuus, quia non procederet à Filio, ergo nec diſtingueretur per filiationem. Reſpondetur quod diſtinctio deſumenda eſt non ſolum ex parte relationis,ſed etiam ex parte termini: immò magis ſpecificationem ſumit ex termino quam ex ipſa relatione, terminus autem in caſu noſtro eſſet terminus diſperatus cum non diceret relationem ad Filium,& propterea relatio hæc diſtingueret diſparatè, & ita quamuis non diceret relationem ad Filium ipſe Spiritus ſanctus, nihilominus diſtingueretur diſparate ab eo. Et confirmatur,quia ſtante ex vno capite relatione,& reſpectiuo,& ſtante ex altera parte termino ſè habente diſparatè,ſequitur, vt conuenientia, vel diſcouenientia,ſiue diſtinctio,ſit diſparata,ad faciendam namque diſtinctionem, ſiue correlatiuam, ſiue diſparatam adæquatè requiritur correrelatiuitas, & diſparatio ex vtroque capite dum verò ex capite vno habetur relatio, & ex altero habetur diſparatio ſequitur, vt diſtinctio, vel ſit diſparata,vel relatiua ex vno capite,& ex altero diſparata.

Obſtatur. Reſpond. Diſtinctio deſumenda tum ex parte relationis,tum termini.

16 Caetanus idem reſpondet ſecundo aliter,& dicit propoſitionem Scoti

Caet.reſpōſio diluitur

Scoti concludere quidem de diſtinctione formali, non tamen de diſtinctione reali, & perſonali; hæc namque eſſet, ſicut eſt, in Filio penes ſpirationem actiuam, & non aliunde. Reſponſio hæc eſt minus valida, quam priori Et quidem dum ait diſtingui perſonaliter per ſpirationem, arguo, diſtinctio perſonalis eſt à cōſtitutiuo perſonali: ſed ſpiratio actiua non conſtituit perſonam Filij, ergo nec diſtinguit perſonaliter. Item quæro, diſtinctio hæc perſonalis habenda per ſpirationem, aut eſt intrinſeca, & promanans ab eſſentiali conſtitutiuo perſonæ, aut extrinſeca: ſi primum, ergo non poterit eſſe à ſpiratione, quia nō eſt de eſſentia Filij: ſi ſecundum, igitur ſemota ſpiratione, remanebit iā Filius per filiationem, ſicut conſtitutus, ita diſtinctus à Spiritu ſancto perſonaliter. Denique, nihil diſtinguitur intrinſece perſonaliter per aliquid poſterius ſe: at ſpiratio eſt poſterior filiatione, ergo non conſtituit, nec diſtinguit intrinſece, niſi ſecundario Filium à Spiritu ſancto.

Vaſqu. reſpondet. 17 Vaſquez 1. part. d. 147. reſpondendo aliter dicit, principium illud Scoti eſſe verum in conſtitutiuis realibus, non vero in principio conſtitutiuo rationis: illud quidem ſicut erit principium conſtituendi, ita, & diſtinguendi; hoc autem non eſt neceſſe, vt diſtinguat à quocunque alio non eo ſtituente: cum vero conſtitutio Filij per filiationem non ſit conſtitutio realis, ſed rationis, non oportet, quod ea proprietate, qua conſtituitur, etiā diſtinguatur realiter, ſed ſola ratione, & ita non diſtingueretur Spiritus ſanctus à Filio realiter, ſed ratione. *Cōfutatur Vaſquez.* Opinio hæc confundit Trinitatem: tollit diſtinctionem realem Filij, & Spiritus ſancti nedum data hypotheſi, verum de facto; dum ait relationes diuinas conſtituere perſonas non realiter, ſed per noſtrum modum concipiendi, at hinc facit Trinitatem imaginariam, & pendentem à ſola noſtra ratione, ſeu modo concipiendi, quæ omnino qualia ſint, conſideret Catholicus Theologus. Sed quidquid ſit de eius mente; fortaſſe enim eatenus negat conſtitutionem eſſe realē, realem, quatenus tollit compoſitionē & componibilitatem, ex materia, & forma, & huiuſmodi: nihilominus impugnatur aliunde.

18 Genus, & ſpecies, vt ipſe quoque aſſumit, ſunt entia logicalia, & rationis, & tamen conſtituta per ea, ſunt entia realia, homo namque conſtitutus ex animali, & rationali eſt etiā diſtinctus homo realiter à quocumque non habente animal, & rationale pro principio conſtitutiuo, vt patet, ergo dato, quod filiatio ſit quid rationis, nihilominus conſtitutus Filius per eam, erit vere ens reale, & conſequenter realiter diſtinctus à Spiritu ſancto non habente pro principio filiationem. Inſuper qualis eſt realiter diſtinctus à Spiritu ſancto non habente pro principio filiationē. Inſuper qualis eſt proportio conſtitutiui realis, talis eſt, & conſtitutiui rationis: ſed illud facit differre à quocunque alio, ergo, & hoc, quapropter propoſitio illa erit vera de quocunq; conſtitutiuo. Per conſtitutiuum rationis loquor hic ad mentem Vaſquez, ſecundum terminos eius; quandoquidem vbi conſtitutiua ſunt vere entia rationis, vtique conſtitutra non differrent realiter, ſed ſola ratione; qualia namque ſunt extrema diſtinguibilia, talis eſt eorum diſtinctio, ſi enim extrema ſunt realia, diſtinctio erit realis; ſi extrema rationis, diſtinctio erit rationis, vt duæ chimeræ, duo entia rationis, duæ intentiones logicales, hæ namque, quia ſunt vndequaque entia rationis, & conſtitutiua ſunt rationis, etiam, & diſtinctio earum erit rationis tum inter ſe, tum à quocunque alio: à primo autem ad vltimum, conſtitutiuum principium Filij non eſt rationis, ſed reale, ergo diſtinctio eius à quocunque, & Spiritu ſancto erit realis.

19 Molina prima part. quæſt. 36. art. 2. diſp. 3. reſpondet, propoſitionem Scoti eſſe veram aliquando, non tamen vniuerſaliter, & ſemper, & dat inſtantiam, quia Natura, (verbi gratia) humana Socratis diſtinguitur realiter à natura, humana Platonis, non quidem ea ratione qua ineſſe humano conſtituuntur, ſed quatenus per *Cōfutatur Molinæ reſponſio.*

per

per differentias contrahitur ad Socratem, & Platonem, quod ſi humana natura, vt natura eſt, non diſtinguitur in Socrate, & Platone, ſequitur, vt principium conſtitutiuum non ſit neceſſario diſtinctiuum, quandoquidem natura humana eſt principiũ conſtitutiuum Socratis, & Platonis. Speculatio iſta Molinæ eſt inutilis, & inanis; quia non capit mentem propoſitionis Scoti. Eſt autẽ intelligentia propoſitionis, quod principia conſtitutiua aliquorũ diſtinctorũ debẽt etiã eſſe diſtincta inter ſè, ad hoc, vt verũ ſit, quod principia conſtitutiua ſint principia diſtinctiua, vt patet in principio conſtitutiuo Hominis, & Equi, quod ſi tamen in duobus conſtitutis reperiatur idem principium conſtitutiuum, non ſequitur, vt principia conſtituendi ſint principia diſtinguendi, patet hoc in Diuinis, vbi eadem Diuina Eſſentia eſt principium conſtitutiuum Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, & nihilominus non ſequitur, vt eadem Eſſentia, quæ eſt principium conſtitutiuum Diuinarum Perſonarum, ſit etiam principium diſtinctiuũ earundem; diſtinctio namque prouenit aliunde, ita etiam in argumento Molinæ, Natura humana ſpecificè cõſiderata, eſt eadem ſpecificè in Socrate, & Platone, & per eandem conſtituitur in eſſe hominis Socrates, & Plato, & nihilominus non ſequitur, vt ipſamet ſit principium diſtinctiuum ſpecificè Socratis à Platone, quia eadem prorſus eſt in Socrate, & Platone, procedit ergo Scoti ratio vbicunque principium diſtinctiuum multiplicatur, & diſtinguitur in terminis conſtitutis. Quo acto, applicando ad caſum noſtrum, iam filiatio, & ſpiratio ſunt principia conſtitutiua diſtincta, quia termini ſunt diſtincti, vt patet, vt ſunt Spiritus ſanctus, & Filius, quod ſi principia ſunt diſtincta, ergo termini neceſſario erunt diſtincti.

Suar. reſpõdet. 20 Suarez de Trinit. lib. 10. cap. 2. concedendo Scoti propoſitionem, ait, Spiritum ſanctum non conſtitui ſpiratione paſſiua abſolute, ſed ſpiratione, quatenus eſt à Patre, & Filio, & Filium conſtitui non quidem filiatione ſpectata abſolute, ſed quatenus habet ſecum principium ſpiratiuum annexum; quo fit, vt ſemota ſpiratione actiua à Filio, auferatur etiam ſpiratio paſſiua à Spiritu ſancto, & non ſit Spiritus ſanctus; ita etiam, ablata ſpiratione actiua à Filio, non maneat adæquata ratio filiationis, quoniam Filius Dei eſt per ſè ſpiratiuus.

21 Contra hoc primo dicimus, quod Suarez tollit è medio robur diſputationis, eſt autem diſputationis neruus ſuppoſitio facta in titulo quæſtionis, quæritur enim, vtrum diſtingueretur ſi non procederet; quæſtio vero iſta vnum ſupponit, & aliud quærit; ſupponit namque, methaphyſicè loquendo, remanere Spiritum ſanctũ, & propterea quæritur, vtrum, remanente Filio, & Spiritu ſancto, diſtingueretur à Filio Spiritus ſanctus, quod ſi negas remanere vtrumque, nullus relinquitur locus diſputationis, & ita incideremus in ſententiam Goffredi; ergo primo loco eſt inutilis reſponſio Suarij. Secundo confutatur multis, & quidem proprietas hypoſtatica filiationis eſt diſtincta à virtute ſpirandi, & ab ipſa actiua ſpiratione, cum ergo vnum non ſit formaliter aliud, quomodo in ratione formali filiationis includitur ratio ſpiratiui? quæ namque ſuis rationibus formalibus, ſunt diſtincta, vnum non eſt de ratione alterius. Item vis ſpiratiua non competit Filio, vt Filius eſt, ſed vt ſpirator eſt; licet namque Filius ſpiret, non tamen, vt Filius; Inſuper vis ſpiratiua eſt quid poſterius ad Filiũ: nullum autem poſterius eſt de ratione eſſentiali prioris. Rurſus alij arguunt, ſpiratio ſe habet ad filiationem vel concomitanter, vel tanquam propria paſſio, vel vt accidens ſumptum pro extraneo. Denique Filiatio non eſt ratio ſpirandi, quia non ſpirat mediante filiatione. Et denique, nec erit abſolute, & neceſſario conditio intrinſece requiſita ad ſpirandum, quia ſi Filius non ſpiraret, nihilominus Pater eſſet potentiſſimus ad ſpirandum. *Cõfutatur.*

22 Reſpondent Alij, diſtingui quidem Spiritum ſanctum à Filio per filiationem, nihilominus talem filiationem non præſtare id ex ſe ſola, ſed quatenus Filius habet ſimul virtualiter *Aliorum reſponſio.*

ter

ter vim ſpirandi: ſi autem non procederet Spiritus ſanctus, iam Filius non haberet talem virtutem ſpirandi, & ita non diſtingueretur ab eo. Addunt requiri filiationem continentem vim ſpirandi virtualiter, eſſe talem conditionem ad ſpirandum.

Cõfutatur. 23 Sed neque hoc ſtare poteſt, & arguitur primo, filiationem non eſſe, aut continere virtualiter vim ſpirandi, quoniam principium virtuale ſpirandi non eſt niſi voluntas fęcunda, exiſtens in ſuppoſito priuſquam intelligatur terminus ſpiratus, & productus: quod vero ſuppoſitum illud ſit Filius, id non pendet à ratione intrinſeca ſpirationis, ſed ſolum de facto; & quod ſuppoſitum illud ſit Pater, nec id pendet ab intrinſeca ratione principij ſpiratiui, quia ſi ſuppoſitum ſpirans non eſſet Pater, nec Filius, nihilominus vere ſpiraret: cum igitur ad eſſentiam ſpirationis ſufficiat ſuppoſitum ſpirantis, abſtrahendo metaphyſice à ſuppoſito, vel Patris, vel Filij, vtique filiatio, non requiritur, per locum intrinſecum, vel tanquam virtuale continens ſpirandi virtutem, vel tanquam conditio intrinſece requiſita ad ſpirandum: talis quidem requiſitio concurſus vtriuſque ſuppoſiti aduenit de facto, quia virtus ſpiratiua eſt in ambobus. Item filiatio eatenus per locum intrinſecum diſtinguit Spiritum ſanctum à Filio, quatenus conſtituit Filium: ſed non conſtituit Filiũ filiatio quatenus eſt virtualiter ſpiratio, ſed quatenus eſt ſolummodo filiatio, ergo vt filiatio diſtinguit. Confirmatur ex metaphyſico diſcurſu. Homo conſtituitur in eſſe hominis per rationale, & per riſibile, beatificabile, & huiuſmodi: at quidnam iſtorum erit formale conſtitutiuum eius primario & intrinſece? Vtique rationale, quia id conſtituit ſpeciem ſpecialiſſimam: riſibile vero, & beatificabile conſtituet quidem, ſed ſolum in eſſe tali, riſibilis, & beatificabilis, non vero in eſſe rationali, cum id non ſit niſi paſſio, & proprietas, conſtituens in eſſe ſecundario, & in eſſe accidentario extraneo, quia extraneantur paſſiones à ratione intrinſeca ſubiectiua ita filiatio & ſpiratio actiua in Filio: illa quidem conſtituit ipſum in formali, & intrinſeca ratione Filij, vt Filius eſt, à filiatione enim eſt Filius: ſpiratio autem, quæ eſt veluti paſſio conſequens non poteſt Filium conſtituere in eſſe Filii ſimpliciter, inuenit enim eum iam conſtitutum per filiationem, ſed conſtituit in ratione ſolummodo ſpiratoris, quo fit, vt cum per id diſtinguatur ab intrinſeco vnumquodque, per quod ab intrinſeco conſtituitur, cum conſtituatur ab intrinſeco per filiationem, & non per ſpirationem, diſtingui etiam dicatur à ſancto Spiritu ab intrinſeco per filiationem, & non ſpirationem, niſi per hanc, tanquam per locum extrinſecum.

24 Rurſus alii reſpondent, ſententiam Scoti veram eſſe, facta quidem ſuppoſitione, dato quod Spiritus ſanctus non procederet à Filio, ſententiã vero Diui Thomæ procedere de facto, negata illa ſupppoſitione: verum contra hoc obſtat ratio eiuſdem Diui Thomæ; arguendo namque contra Græcos negantes Spiritum ſanctum procedere à Filio, ait ſi non procederet à Filio; non diſtingueretur ab èo, igitur loquitur etiam facta ſuppoſitione.

25 Secundo arguitur principaliter: ſi Spiritus ſanctus non procederet à Patre, adhuc diſtingueretur realiter à Patre, ergo conſimiliter ſi non procederet à Filio adhuc diſtingueretur realiter à Filio. Reſpondent Thomiſtæ negando conſequens, & ratio diuerſitatis eſt, quoniam ſi non procederet à Patre immediatè, nihilominus procederet mediatè, quia procederet mediante Filio, qui eſt à Patre, cui Pater communicauit virtutem ſpirandi Spiritum ſanctũ, & propter hoc diſtingueretur à Patre, propter mediatã oppoſitionẽ relatiuã, quia eſſet à Patre mediatè, a filio autẽ non diſtingueretur, quia non eſſet ab eo, nec mediatè, nec immediatè; Exemplum ſit de Auo, cui Nepos refertur, mediatè quidem, mediantè filio, à quo immediatè eſt Nepos, & ita Spiritus ſanctus diſtingueretur à Patre mediate, etiam ſi non procederet immediate ab eo. *Si Spiritus s. non procederet, à Patre, adhuc diſtinguerentur, ab eo.*

26 Sed obſtatur contra hoc quia

quod

quod Nepos ſit ab Auo eſt per accidens illi, quod vero ſit à Patre, qui eſt Aui filius, conuenit per ſè illi, etenim Filius eſt principium per ſè Nepotis. Auus autem eſt principium per accidens; ſed manente principio per ſè, & ablato principio per accidens, poteſt manere terminus ab eo productus, igitur tota ratio principalis diſtinctionis pendebit aliunde quam à principio per accidens, ergo ſi Pater non ſpiraret, adhuc Spiritus ſanctus diſtingueretur ab eo. Item Auus diſtinguitur à Nepote non ſolum per mediatam originem ab eo, nempe Nepotis ab Auo, verum etiam per ipſius intrinſecam differentiam indiuidualem, & perſonalem: differentia vero perſonalis eſt prior quam ſit proceſſio Nepotis ab Auo, igitur Spiritus ſanctus diſtingueretur à Patre, non ſolum propter mediatam proceſſionem ab eo, verum etiam propter differentiam proprietatis perſonalis; Proprietas autem perſonalis Patris eſt prior proceſſione mediata Spiritus ſancti, ergo iſta erit primaria ratio diſtinguendi Spiritum ſãctum ab eo; igitur ſi per impoſſibile non procederet ab eo, adhuc diſtingueretur per proprietatem perſonalem. Præterea Proprietas perſonalis Patris non pẽdet à ſpiratione, nec mediatè, nec immediatè, igitur erit ſufficiens Principiũ diſtinctiuũ Patris à Spiritu s. ergo conſimiliter dicẽdum de Filio, ꝓbo cõſequẽs, Proprietas perſonalis filij, vt filius eſt, non pendet à ſpiratione actiua, tum quia prius non dependet eſſentialiter à poſteriori, eſt autem filiatio prior ſpiratione actiua; tum etiam quia vnus modus agendi non dependet ab altero, non enim modus procedendi per intellectum pendet à modo procedendi per voluntatem, igitur à primo ad vltimum, ſi non procederet è Filio, vtique eſſet in eo filiatio ſufficiens principium diſtinctiuum.

Cõfutatur.

Generatio, & ſpiratio diſtinguuntur ſuis intrinſecis rationib. formalibus.

27 Tertio arguitur principaliter Generatio, & ſpiratio diſtinguuntur ſuis intrinſece rationibus formalibus etiam dato quod ſpiratio non ſit à Filio, igitur ſi non procederet à Filio adhuc diſtingueretur à Filio; probatur antecedens, intellectus, & voluntas ſunt diſtincta inter ſè; ſunt vero iſta duo, principia vtriuſque proceſſionis, ergo vtraque proceſſio eſt alterius rationis. Probatur conſequens quia aliter ſequæretur, quod eadem perſona eſſet terminus vtriuſq; productionis, quod eſt impoſſibile, ſequeretur enim, quod idem bis produceretur in eſſe ſimpliciter, atque idem produceretur duplici principio alterius rationis, & ita Filius produceretur ſimul per modum intellectus, & voluntatis, & Spiritus ſanctus etiam produceretur per intellectum, & voluntatem, cum ergo Generatio, & ſpiratio ſint alterius rationis, ſequitur, vt termini earũ ſint diſtincti inter ſè, etiam ſi vnus non procederet ab altero, alias Spiritus ſanctus eſſet Filius & Filius Spiritus ſanctus hypoſtaticè, & perſonaliter, ſeu idem bis produceretur, &c. Reſpondent Thomiſtę ex Caetano, diuinas emanationes ſumi dupliciter, vel complete, vel in cõplete: primo modo includunt ordinẽ proceſſionis, & originis, vnius perſonæ ab alia: ſecundo modo abſtrahunt ab origine: loquendo de primis, vtriq; verum, quod diſtinguuntur inter ſe emanationes, ſicut etiam diſtinguuntur earum termini producti, vt Filius, & Spiritus ſanctus: loquendo de ſecundis, nec inter ſe diſtinguuntur, nec ſunt principia diſtinguendi Filium à Spiritu ſancto, quia hic non procederet ab eo. Dum vero infertur, quod alias idem bis produceretur, inquiũt Suar. Vaſq. Molin. emanationes illas non fore duas ſimpliciter, ſed vnam ſecundum rem, & aliam ſecundum rationem: ſeu vnam ſimpliciter, & aliã ſecundum quid: & ſicut principia illa emanationum eſſent diſtincta, ſola ratione, ita ſola ratione eſſent diſtinctæ ipſæ emanationes, & conſequenter Genitũ, & Spiratum eſſent vnum adæquatum ſuppoſitum. Addunt, diſtinctionem perſonarum productarum non ſumi ex diuerſitate principij, *Quo*, ſed requiri diuerſitatem principij *Quod*: ſi autem Filius, & Spiritus ſanctus eſſent à ſolo Patre, haberent quidem diuerſitatem principij, *quo*, vt intellectus, & voluntatis, non

autem principij *quod*, cum eſſet vnica perſona producens.

Pater de ſe ſolo eſſet potens ad ſpirandum

28 Verum contra hos arguitur, & quidem, quod requiratur neceſſario diuerſitas principij *quod*, oſtenditur falſum eſſe, & in primis, Pater de sè ſolo habet perfectè vtramque fæcunditatem, tum producendi Verbũ, tum Spiritum ſanctum; primam de ſe ſolo habet, cum de ſe ſolo producat Verbum, vt conſtat: de ſecunda probatur, Pater nil recipit à Filio, vt ſpiret, immò ipſe dat Filio principium ſpirandi; ergo de ſe ſolo poterit duas perſonas producere, manens idem ſuppoſitum Patris, ſub vnica ratione principij *quod*. Inſuper, quod Filius cum Patre concurrat ad ſpirandum, id non contingit, vt ſuppleat virtutẽ, quaſi inſufficientem, & inadæquatam Patris, ſed de facto id aduenit, quia eadem fæcunditas numero eſt in ambobus: aſſumptum patet, quia ſi Pater eſſet ſolus, vtique de sè ſolo eſſet ſufficientiſſimus ad ſpirandum. Item concurſus Filij cum Patre ſe tenet per locum extrinſecum, & tanquam conditio extrinſeca, quia per locum intrinſecum Pater de sè ſolo eſſet potentiſſimus ad ſpirandum; ergo non requiritur per locum intrinſecum multiplicatio principij *quod*. Rurſus in creaturis contingit, vt ab eodem principio *quod*, promanent diuerſa producta, etiam alterius rationis, multiplicatis ſolummodo diuerſis principijs formalibus, ſeu rationibus formalibus: ſeu multiplicato ſolummodo principio *quo*, manente eodem ſuppoſito agente, vt manente eodem Artifice, qui multa diuerſæ rationis operatur, multiplicatis in eo diuerſis principijs formalibus, ſeu formalibus rationibus agendi: quod ſi id poteſt creatura, cur id non poterit Creator, qui eſt ſummæ, & infinitæ potentiæ, ad generandum, & ſpirandum? Et denique virtus ſpirandi eſt ita perfecta in vna perſona, ſicut in duabus, ita perfecta in Patre, ſicut in Patre, & Filio; igitur multiplicatio principij, *quod* non erit neceſſaria per locum intrinſecum ad faciendam diſtinctionem emanationum, & productorum.

Ab eodem principio, quod emanant producta diuerſa rationis.

Ex Augu.

29 Quarto principaliter arguitur authoritatibus Auguſtini, & Anſelmi: Auguſtinus quidem 5. de Trin. cap. 14. de hac quæſtione diſputamus ait, *Cur non ſit Filius, etiam Spiritus ſanctus, cum & ipſe à Patre exeat?* Reſpondet, *Exit enim non quomodo natus, ſed quomodo datus, & ideo non dicitur Filius, quia neque natus eſt.* Ecce quomodo apertè reſpondet Auguſt. ad quæſtionem, quærendo cur Spiritus ſanctus non ſit Filius, quia vterque exit à Patre, dicit, ideo non eſſe Filium, ſed diſtingui à Filio, quia *ille exit quomodo datus, hic quomodo natus.* Ratio hæc Auguſtini eſt petita à priori, & per locum intrinſecum, ratione diuerſitatis emanationum, & principiorum formalium voluntatis, & intellectus; ergo ratio diſtinctionis petita ratione originis Spiritus ſancti à Filio, erit per locum extrinſecum, & à poſteriori.

Ex Anſel.

30 Anſelmus autem lib. de proceſſione Spiritus ſancti cap. 2. ſic ait, *Quomodo Filius exit ex Deo, naſcendo, Spiritus ſanctus procedendo, ipſa diuerſitate natiuitatis, & proceſſionis referuntur ad inuicem, vt diſcreti.* Et cap. 4. ſubdit, *Si per aliud non eſſent plures, Filius, & Spiritus ſanctus, per ſolum hoc eſſent diuerſi, quia alter naſcendo, alter exit procedendo.* Reſoluit, ergo Anſelmus quæſtionem in hoc, quod ex diuerſitate modi procedendi, Filius à Spiritu ſancto diſtinguitur; & hæc eſt diſtinctio à priori data per locum intrinſecum.

Vaſq. reſp.

31 Occurrit Vaſquez adhoc, dicendo, Anſelmum hanc diſtinctionem excogitaſſe quouſque alia innoteſceret, ait namque Anſelm. cap. 2. in fin. *Filius interim, vt aliam cauſam dicam, quoniam non dum conſtat, quod Spiritus ſanctus de illo ſit, & procedat, ideo non eſt Spiritus ſanctus, nec Spiritus ſanctus eſt Filius, quia Filius naſcendo, habet eſſe à Patre, Spiritus ſanctus non naſcendo ſed procedendo.* & cap. 3. ſubdit, *cum apparebit, quia Spiritus ſanctus eſt de Filio, tũc quoque palam erit, quia propter hoc nequit eſſe Filius Spiritus s. & Spiritus s. Filius.* Igitur Anſel. ibi non aſſignat rationem illam, tanquam præciſam, & adæquatam.

Cõfutatur. 32 Sed obſtatur contra hoc, etenim quod plures ad quæſtionem hanc afferantur rationes, id non obſtat: quod verò non omnes ſint à priori, id eſt verum: & quidem ratio, quam primo Anſelmus aſſignat, eſt ratio radicalis; fundamentum huius eſt, quoniã arguebat contra Græcos, contra quos vtitur ratione hac, tanquam à priori, vt alter exeat *naſcendo*, alter *procedendo*; quod autem rationem aliam expectet, ea erit à poſteriori; & quidem, poſtquam conſtiterit, vt loquitur Anſelm. Spiritum ſanctum eſſe à Filio, tunc afferetur ratio altera diſtinctionis, ea autem erit ratio originis, vt ideo Spiritus ſanctus diſtingueretur à Filio, quia procedit ab eo, ſed hæc erit ratio materialis, extrinſeca, & à poſteriori, quapropter clare patet, illam quam aliundè, quam à proceſſione, diſtinctionem admittimus, eſſe diſtinctionem veram, & a priori.

Quid Vaſ. ad Auguſtinum? 33 Sed ſi Vaſquez ita gloſat Anſelmum, quid de Auguſtino dicet? qui abſolute docet inde diſtingui, quia alter quomodo datus, alter ſe habet quomodo natus: & vtique Auguſtin. non ait, vt Anſelm. *Pro interim, & quouſque, &c.* Sed abſolute illam affert rationem diſtinctionis. Nec tamẽ æſtimo ipſimet Auguſtino alias defeciſſe rationes diſtinctionis; ſed illam attulit, & illa contentus eſſe voluit, quia illa ſufficientiſſima eſt, data per locũ intrinſecum, & à priori, & quidẽ c. 9. & 14. ait *Spiritum ſanctũ non ideo non eſſe Filium quod hic ſit tantum ab vno, ille à duobus, ſed quia hic exit quomodo natus, ille quomodo datus.* Ecce aperte Auguſtinus ſoluit quæſt. non ideo diſtingui, quia ſit à Filio, ſed aliũde; ergo ſi non eſſet a Filio, nihilominus diſtingueretur. Quodſi vrgeas, nõ poſſe negare Auguſtinum diſtingui etiam ex eo, quod eſt a Filio: Reſpondet, non id negare Auguſtinum, ſed negare eam eſſe rationem præciſam, & a priori datam per locum intrinſecum, eſſe vero datam a poſteriori, & per locum extrinſecum.

Ex eodem Anſelmo. 34 Idem quoque Anſelmus inde ſubdit, inquiens, *Et ideo non habet vnitas illa vim conſequentiæ, quia pluralitas obuiat, quæ ex natiuitate naſcitur, & proceſſione: nam etſi per aliud non eſſent plures Filius, & Spiritus ſanctus, per hoc ſolum eſſent diuerſi.* quid quæſo clarius dici poteſt: ait namque *Et ſi per aliud non eſſent plures*, ideſt diſtincti Filius, & Spiritus ſanctus, *per hoc ſolum*, nempe natiuitate, & proceſſione, dato quod non procederet vnus ab altero, *eſſent diſtincti*; quo facto reſoluit in terminis quæſtionem quam proprijs terminis mouemus.

35 Tertio dicimus, ſi Spiritus ſanctus non procederet a Filio, nihilominus vterque eſſet eadem Perſona quæ nunc eſt. Probatur authoritate Auguſtini ſupra recenſiti ait, namque *Spiritum ſanctum non ideo non eſſe Filium, quia hic ſit tantum ab vno, & ille à duobus, ſed ideo quia hic exit quomodo datus, & Filius quomodo natus*, & idem confirmat Anſelmus ſupra allatus, igitur dato quod Spiritus ſanctus non ſit à Filio, nihilominus erit idem numero Spiritus ſanctus, eademque perſona, que nunc eſt. Eodem quoque modo arguitur de Filio, ex eodem Auguſtino, & Anſelmo: eſt enim par ratio vtriuſque, ſi namque Spiritus ſanctus ideo eſt Spiritus, non quia exit a duobus, ſed quia exit quomodo datus igitur ideo Filius eſt idem Filius, non quia produceit Spiritum ſanctum, ſed quia exit quomodo natus. Probatur etiam ratione, Principium formale primo diſtinctiuum non poteſt eſſe extrinſecum, igitur Filius a Spiritu ſancto, & Spiritus a Filio non diſtinguetur ex eo primo, & formaliter, quod vnus ſit, vel non ſit ab altero, & quod producat, vel nõ producat alterum; ergo identitas, vel diſtinctio perſonalis proueniet antecedenter aliundè; confirmatur, conditio extrinſeca erit ratio diſtinctiua ſolummodo ab extrinſeco, ergo originatio vnius ab altero erit ratio ſolummodo ab extrinſeco, diſtinctiua Filij a Spiritu ſancto, igitur antecedenter erit idem, vel diſtinctus aliunde Filius, & Spiritus ſanctus. Inſuper Pater, & Filius ſunt vnus ſpirator, & ſpirant in quantum vnum, non inquantum plures, ergo multiplicatio ſuppoſitorum non diuerſificabit, nec Filium, nec Spiritum ſanctum. Denique eſt eadem prorſus

Si Spiritus ſ. non procederet à Filio, nihilominus vterque eſſet eadem perſona, quæ nunc eſt.

ſent relatiuæ, ſeu ſi Spiritus ſanctus non diceret relationem proceſſionis ad Filium, iam non eſſent plures, & diſtincti ipſe, & Filius. Item Concil. Florent. ſeſſ. vlt. *Qui proferunt*, ait, *Spiritum ſanctum diſtingui à Filio, & cum hoc procedere à ſolo Patre, ſubſtantiam ab hypoſtaſi ſeparant, & partitionem imaginantur diuinæ ſubſtantiæ.* Senſus videtur eſſe, non poſſe contingere, vt Spiritus ſanctus procedat à ſolo Patre, & diſtinguatur à Filio. Obſtatut magis ex verbis alijs antecedẽtibus; *Nam*, inquit, *credentes Spiritum ſanctum ex Filio nequaquam procedere, neceſſe eſt, vt intelligant Spiritum ex ſolo Patre procedere, ac conſequenter eum eſſe Filium*; igitur ex Conc. patet, ſi ex ſolo Patre procedit, non diſtingui à Filio, ſed eſſe Filium. Boetius etiam 1. de Trin. cap. 12. *Eſſentia continet vnitatem, relatio multiplicat Trinitatem*: Ergo non eſſent tres perſonæ, ſi non procederet à Filio. Niſſenus etiam, *Perſonas* ait, *non diſtingui, niſi quia vna procedit ab alia*. Orat. prope fin.

ARTIC. III.

Proponitur, & defenditur ſententia affirmans diſtingui realiter à Filio Spiritum ſanctum, etſi non procederet ab eo.

1 Oppoſita ſententia eſt Scoti in primo diſt. 11. quæſt. 2. & ante ipſum Henrici quolib. 5. q. 9. quos inde ſequuti ſunt Aureolus ibidem, atq; Occham, Gabriel, Rubbionis, Baſſol. Anton. Andr. Baccon. 1. d. 13. q. 1. Aliacenſ. 1. q. 8. ar. 1. & Cartuſianus. vna cum cæt ris expoſitoribus Soti ad eum locum, ſentiunt autem quod ſi non procederet à Filio, nihilominus diſtingueretur realiter ab eo.

Scoti ſententia affirmatiua.

2 Quæſtionem iſtam animaduertit Gregorius de Valent. tom. 1. diſp. 2. q. 10. punct. 3. tractari poſſe, vel metaphyſicè, vel theologicè. primo quidem modo veram ait eſſe ſententiam Scoti, ſecundo autem modo, veram eſſe ſententiam Diui Thomæ. Modus iſte diſcurrendi vtique vtilis eſt, viam operit veritati; & quidem metaphyſicè loquendo, negari non poteſt ſententia Scoti, vt etiam ipſe docet; modus verò diſcurrendi metaphyſicè, eſt modus inquirendi facta ſuppoſitione, vt in caſu noſtro; modus autem theologicè procedẽdi eſt modus diſcurrendi de facto iuxta fidei principia, docẽtis Spiritum s. de facto procedere à Patre, & Filio. Hoc ſuppoſito quærendũ eſſet, vtrum Scotus metaphyſicè tractet hanc quæſtionem, an vero theologicè, nempè vtrum ſecundum id, quod de facto aduenit, an vero data hypoteſi, & facta ſuppoſitione.

Quæſtio duplicitcr agitari poteſt, vel metaphyſice, vel theologice.

3 Reſpondemus, Scotum agere metaphyſicè, quod patet apertiſſimè ex eius doctrina, atq; diſcipulorũ eius, quandoquidẽ loquitur, facta ſuppoſitione, etenim, apertè docet eum fide catholica, quod loquendo de facto, iam diſtinguitur realiter ab eo, quia de facto procedit ab eo, & hec etiam eſt communis ſententia cæterorum, qui vnanimiter quæſtionem exagitãt ſecundum datam hypotheſim, non autem de facto; Et confirmatur, alias ſententia oppoſita rueret, dum enim aiunt quod non diſtingueretur realiter Spiritus ſanctus à Filio, deſtruerent diſtinctionem realem, & perſonalem Spiritus ſancti à Filio, quod non intendunt aſſerere de facto, quia fides docet de facto procedere, & diſtingui, igitur concluditur, queſtionem exagitari data hypotheſi, & metaphiſicè; Hoc ſtante, neſcio quid velit Gegorius de Valent. contra Scotum, dum ait, quod loquendo theologicè ſententia Scoti eſt reijcienda, inquit enim quod Scotus quæſtionem hanc theologicè videtur diſputaſſe; ſed nihilominus fallitur, quandoquidem, vt vidimus, Scotus non theologicè, ſed metaphyſicè diſputat, vt faciunt omnes, & non de facto examinat, ſed data hypotheſi, quapropter malè interpretatur Scotũ, impingens ei id, quod non ſentijt, immò grauiſſima eſſet calum-

Scotus an diſputet metaphyſice.

Valentia perperam ſenſit de Scoto.

lumnia ipſi hoc imponere, idem namque eſſet, ac dicere, quod quæſtat Scotus, ſiue dubitet vtrum Spiritus ſanctus diſtinguatur à Filio de facto: ſolet vero Valentia perperam ſentire de Scoto, vtpote minus vero ſenſum Scoti callens.

Sententia Aureoli Gabr. Arimin. Suar.

4 Sunt, & alij, qui inutiliter terminant quæſtionem, ita reſpondendo, quod non diſtingueretur à Filio: eo innixi fundamento, quia, data hypoteſi, nec Spiritus ſanctus eſſet, nec Filius; hij ſunt Aureol. cui accedit Suarez, & ante ipſum Gabr. & Gregorius. Verum nõ eſt hæc mens principalium Authorum quæſtionis, etenim ſuppoſitionem faciunt talem, ac tantam, vt metaphyſicè loquendo, remaneat Filius, qua propter non remanente per impoſſibile Filio, immò nec Spiritu ſancto, iuxta diſcurſum iſtorum, de quo infra, vtique Spiritus ſanctus non diſtingueretur à Filio: & patet, quomodo nã q; duo non entia poſſunt diſtingui realiter ab inuicẽ, ſiquidem inter ea, nec cadit identitas, nec diſtinctio, ſed ex formaliſtis interuenit non identitas; ſuppoſito igitur, data hypoteſi, remanere vtrãque perſonam, quæritur vtrum inter eas intercedat vera, & realis diſtinctio.

Perſona Filij non conſtituitur in eſſe perſonæ per ſpirationem actiuam.

5 His habitis, dicimus primo, Perſonam Filij non conſtitui in eſſe perſonæ per ſpirationem actiuam. Probatur, ſi de ratione Perſonæ Filij conſtitutiua eſt ſpiratio actiua, ergo ablata ſpiratione à Filio, methaphiſicè loquendo, deſtrueretur Perſona Filij, conſequens non conceditur metaphiſicè. Dixi metaphyſicè, quia loquendo theologicè, iam ſequeretur, quod ablata ſpiratione à Filio, deſtrueretur Filius; Et confirmatur ex eo quod filiatio, & ſpiratio actiua ſunt idem realiter. Si quela itẽ iſta theologicè ſumpta teneret ſolummodo per locum extrinſecum, ita vt ablata ſpiratione actiua, deſtrueretur Filius per locum quidem extrinſecum non intrinſecum, quoniam ſpiratio actiua in Filio extraneatur à conſtitutione eſſentiali Filij, cum nõ ſit de eſſentia eius, & hinc meritò Scotus ſpirationem Filij, ſicut & Patris, appellat aduentitiam, ſiue aduenientem non conſtituentem.

Quidquid aduenit alicui iam cõſtituto in ſuo eſſe quidditatiuo eſt aduentitium illi.

6 Et hinc etiam probatur amplius principale intentum ſic, Quidquid aduenit alicui, iam conſtituto in eſſe quidditatiuo, & eſſentiali, non poteſt eſſe de ratione conſtitutiua illius, ſed ſpiratio aduenit Filio, iam conſtituto in eſſe Filij intrinſecè, ergo non eſt de ratione conſtitutiua illius. Item ſpiratio actiua eſt communis Patri, & Filio, ergo non eſt conſtitutiua Filij; Probatur conſequens, quia non magis eſſet conſtitutiua Filij, quam Patris, eſt enim communis Patri, & Filio, ſed non conſtituit Patrem, ergo nec Filium; Inſuper conſtitutiuum in diuinis eſt proprium vni, & non alteri, quia nõ eſt communicabile alteri, vt patet de paternitate, Filiatione, & ſpiratione paſſiua, ſed ſpiratio actiua non eſt propria Patris ſolius, aut ſolius Filij, ſed communis vtrique, ergo non eſt conſtitutiua Filij; & eo magis quò eſt communicabilis Patri, & Filio. Hæc eſt communis ſententia tum Scoti, tùm cæterorum, cui tamen nõ ſe ſubſcribit Aureolus.

Obſtatur.

7 Obſtabis prò Aureolo, De ratione Filij eſt quod ſit Verbum, ſed de ratione Verbi eſt quod ab eo procedat amor, ergo de ratione Filij eſt quod ſpiret Spiritum ſanctum, ergo ſpiratio actiua eſt de ratione conſtitutiua Filij. Ratio hæc non valet, quia negatur minor, etenim Verbum intellectus creati eſt ſæpiſſime ſine amore productũ, vt patet; multa enim intelligimus, quæ non amamus; per accidens vero eſt, vt noſtræ notitiæ coniungatur amor: Verbo autem diuino ſpiratio amoris eatenus appellabitur accidens, quatenus extraneatur ab intrinſeca conſtitutione Verbi, vt loquitur Scot. cum ſit notio aduentitia non conſtitutiua, non vero eſt accidens per accidens, ſeparabile ab ipſo Verbo, cum neceſſario ſpiret Verbum, in nobis autem erit accidens prædicamentale ſeparabile à notitia ipſe amor.

Obſtatur. Reſpon.

8 Obſtabit Aureol. alias compoſitionem reperiemus in diuinis, ſi nõ ſit de Verbi ratione intrinſeca ſpiratio,

tio, ſicut filiatio. Inſuper, eodem ordine communicatur Verbo ſpiratio, filiatio, eſſentia, ergo ſub eadem ratione conſtitutiua. Ad primum patet ex quæſt. de diſtinctione formali attributorum, vbi patuit non ſequi compoſitionem. Ad ſecundum, negatur aſſumptum; etenim in diuinis ſemoto ordine durationis, & temporis, reperitur ordo naturæ, & ita in eodem inſtanti temporis & æternitatis ſunt quidem ſimul Eſſentia, filiatio, & ſpiratio, nihilominus ſecundũ modum naturalem intelligẽdi, prius natura concipitur Eſſentia, inde filiatio, & poſtmodum ſpiratio, ſed duo prima ſunt de eſſentiali conſtitutione Filij, tertium verò eſt ſibi aduentitium.

Si SS. non procederet à Filio, diſtingueretur realiter ab eo.

9 Dicimus ſecundo, ſi Spiritus ſanctus non procederet à Filio, nihilominus diſtingueretur realiter ab eo. Probatur primo, Principium formale conſtituendi eſt etiam principium diſtinguendi à quocũque alio, ſed filiatio conſtituit Filium in eſſe perſonali, ergo eadem filiatio erit principium diſtinguendi Filium à Spiritu ſancto, ergo ſi per impoſſibile non ſpiraret, nihilominus per filiationem diſtingueretur Filius à Spiritu ſancto; Maior eſt Ariſtotelis 4. met. tex. 3. & declaratur quia per id per quod aliquid eſt ens, eſt etiam vnum; & per id, per quod aliquod eſt vnum, eſt indiſtinctum à ſè, & diſtinctum à quocũque alio, ſed Filius per filiationem eſt Filius, ergo per filiationem eſt diſtinctus à quocunque alio, & conſequenter à Spiritu ſancto; Minor de ſè patet, & probata remanet ex nuper dictis, non enim conſtituitur Filius in eſſe Filij per ſpirationem, ergo neque ſpiratio erit primum, & formale principium diſtinctiuum, igitur neque negatio ſpirationis erit totale principium negandi diſtinctionẽ Filij à Spiritu ſancto.

Principiũ conſtituendi eſt principium diſtinguendi, à quocunq;

Reſponſio.

10 Ad hoc argumentum multipliciter reſpondent Thomiſtæ: videntes namque quam maximè vrgeri ab eo, in varias abeunt reſponſiones, & quidem primo ipſemet Diuus Thomas gloſãdo maiorem ait, quod per principium conſtitutiuum formale diſtinguitur quidem conſtitutum ab illis dumtaxat, cum quibus alio modo conuenit, non autem ab illis, cum quibus minimè conuenit, vel ſaltem parum conuenit, exempli gratia, Homo per rationalitatem, tanquam per formalem principium conſtitutiuum, diſtinguitur ſolummodo à cæteris ſpeciebus animalis, vt Equo, Pardo, & ſimilibus, quia cũ his aliqualiter conuenit, nempe in animali, & in paucis differt; à lapide autem non diſtinguitur per rationalitatem, quia non conuenit cum lapide in animalitate, vt alia bruta, ſed diſtinguitur per animalitatem, quandoquidem homo eſt animatus, & lapis eſt inanimatus: ita in propoſito, Filius diſtinguitur à Patre filiatione, quoniam eſt eius formale principiũ conſtitutiuum, & conuenit Filius cũ Patre in actiua ſpiratione, ſed à Spiritu ſancto non diſtinguitur per filiationem, ſed per ſpirationem actiuam, in quâ non conuenit cum Spiritu ſancto ſicut homo diſtinguitur à lapide per animalitatem in quâ minimè conuenit cum lapide.

11 Verum reſponſio hæc impugnatur. & quidem dicere quod homo non diſtinguatur à lapide per rationalitatem, id non videtur verum, & probatur, homo non diſtinguitur à lapide per rationalitatem, ergo lapis eſt rationalis, conſequens hoc neceſſario ſequitur, quæ namque ſunt entia realia, & non diſtinguuntur inter ſè pænes aliquam formalitatem, ſequitur, vt in tali formalitate ſint idẽ. Item lapis, & homo non ſolum diſtinguntur genere, ſed etiam ſpecie ſpecialiſſima, ſed ratio formalis conſtituens hominem in ſua ſpecie ſpecialiſſima eſt rationalitas, quæ rationalitas non eſt ratio conſtituendi lapidem in conceptu ſuæ ſpeciei ſpecialiſſimæ, ergo rationalitas erit principium ſufficiens, licet non adæquatum, diſtinguendi hominem à lapide. Inſuper ſi per impoſſibile ſepararetur ab homine animalitas, & quodcunque aliud ipſius hominis, vtique homo diſtingueretur à lapide per rationalitem, remanente rationalitate,

Impugnatur.

ergo

ergo hæc erit bene principium,ſicut conſtitutiuum,ita,& diſtinctiuum à lapide,igitur à pari ſi ſeparetur ſpiratio à Filio,vtique filiatio erit principium diſtinctiuum ſicut eſt principium conſtitutiuum; Et confirmatur,quia non eſt ſpiratio quæ conſtituit Filium,ſed eſt filiatio,ergo ablata ſpiratione,erit principium diſtinctiuum filiatio.

12 Caietanus reſpondet aliter ad argumentum, & primo ait,maiorem propoſitionem procedere de conſtitutiuo abſoluto,non autem relatiuo, quandoquidem conſtitutiuum abſolutum eſt etiam de ſe ſolo principium diſtinctiuum ab omni alio,At conſtitutiuum relatiuum nō diſtinguit de ſe ſolo,ſed in ordine ad aliud, ad quod refertur, & ita diſtingueretur Filius à Spiritu ſancto per ſpirationem, quæ eſt conſtitutiuum reſpectiuum in ordine ad Spiritum ſanctum; Ratio eius eſt, quia totum eſſe relationis eſt ad aliud ſe habere tanquam ad terminum, ergo eatenus diſtinguitur, quatenus refertur ad Spiritum ſanctum,igitur à primo ad vltimum,negata relatione proceſſionis Spiritus ſancti à Filio non diſtingueretur à Spiritu ſancto Filius.

Caetani reſponſio.

13 Reſponſio hæc retunditur ex eodem principio ſuprapoſito, & quidem negari non poteſt tale principium, quoniam vniuerſaliter eſt verum,tum in abſolutis, tum in reſpectiuis,arguitur igitur,Per quodcūque aliud conſtituitur in eſſe ſuo, ſiue abſoluto;ſiue reſpectiuo,per illud diſtinguitur à quocunque alio, ergo ex ſe ſolo erit ſufficiens principium diſtinctiuum; & confirmatur,quia à quo habet vnitatem, ab eodem habet diſtinctionem à quocūque alio; ſemper enim eſt verum, quod entitas abſoluta lapidis non eſt entitas abſoluta hominis,loquendo de abſolutis,& entitas reſpectiua ſerui non eſt entitas lapidis ſeruus autem eſt quid reſpectiuum, & lapis, non dicit relationem ad ſeruum, & nihilominus ſeruus diſtinguitur à lapide, & lapis à ſeruo, licet vnum non procedat ab altero, ergo licet Spiritus ſanctus non procedat à Filio nihilominus perſonalitas reſpectiua Filij erit diſtincta à perſona Spiritus ſancti.

Cōfutatur.

14 Ad id quod dicit de relatione cuius eſſe eſt ad aliud, Reſpondemus vtique relationem eſſe formaliter entitatem reſpectiuam,nihilominus duplici modo relatio diſtinguit, etenim diſtinguit relatiuè à ſuo termino oppoſito correlatiuè,& diſtinguit etiam diſparatè à termino oppoſito diſparatè: in caſu autem noſtro,filiatio licet ſit formaliter entitas reſpectiua,nihilominus,quia terminus diſtinctionis eſſet terminus diſparatus quando Spiritus ſanctus non procederet à Filio, ideo non diſtingueret, niſi diſparatè, ſicut de facto dum procedit à Filio diſtinguit Spiritum ſanctum à Filio correlatiuè.

Relatio duplici modo diſtinguit.

15 Dices filiatio in omni caſu eſt entitas relatiua, ergo ſemper diſtinguit correlatiuè, ſed in caſu noſtro Spiritus ſanctus non eſſet terminus correlatiuus, quia non procederet à Filio, ergo nec diſtingueretur per filiationem. Reſpondetur quod diſtinctio deſumenda eſt non ſolum ex parte relationis,ſed etiam ex parte termini: immò magis ſpecificationem ſumit ex termino quam ex ipſa relatione, terminus autem in caſu noſtro eſſet terminus diſparatus cum non diceret relationem ad Filium,& propterea relatio hæc diſtingueret diſparatè, & ita quamuis non diceret relationem ad Filium ipſe Spiritus ſanctus, nihilominus diſtingueretur diſparate ab eo. Et confirmatur,quia ſtante ex vno capite relatione,& reſpectiuo,& ſtante ex altera parte termino ſe habente diſparatè,ſequitur, vt conuenientia, vel diſconuenientia,ſiue diſtinctio,ſit diſparata,ad faciendam namque diſtinctionem,ſiue correlatiuam, ſiue diſparatam adæquatè requiritur correlatiuitas, & diſparatio ex vtroque capite dum verò ex capite vno habetur relatio, & ex altero habetur diſparatio ſequitur, vt diſtinctio, vel ſit diſparata,vel relatiua ex vno capite,& ex altero diſparata.

Obſtatur.

Reſpond.

Diſtinctio deſumenda tum ex parte relationis,tum termini.

16 Caetanus idem reſpondet ſecundo aliter,& dicit propoſitionem Scoti

Caet.reſpōſio diluitur

Scoti ecncludere quidem de diſtinctione formali, non tamen de diſtinctione reali,& perſonali;hæc namque eſſet,ſicut eſt, in Filio penes ſpirationem actiuam,& non aliunde. Reſponſio hæc eſt minus valida,quam prior: Et quidem.dum ait diſtingui perſonaliter per ſpirationem, arguo, diſtinctio perſonalis eſt à cõſtitutiuo perſonali: ſed ſpiratio actiua non conſtituit perſonam Filij, ergo nec diſtinguit perſonaliter. Item quæro, diſtinctio hæc perſonalis habenda per ſpirationem, aut eſt intrinſeca, & promanans ab eſſentiali conſtitutiuo perſonæ, aut extrinſeca: ſi primum,ergo non poterit eſſe à ſpiratione, quia nõ eſt de eſſentia Filij: ſi ſecundum, igitur ſemota ſpiratione, remanebit iã Filius per filiationem, ſicut conſtitutus,ita diſtinctus à Spiritu ſancto perſonaliter. Denique, nihil diſtinguitur intrinſece perſonaliter per aliquid poſterius ſe: at ſpiratio eſt poſterior filiatione, ergo non conſtituit, nec diſtinguit intrinſece,niſi ſecundario Filium à Spiritu ſancto.

Vaſqu. reſpondet.

17 Vaſqnez 1.part.d.147.reſpondendo aliter dicit, principium illud Scoti eſſe verum in conſtitutiuis realibus,non vero in principio conſtitutiuo rationis: illud quidem ſicut erit principium conſtituendi,ita,& diſtinguendi;hoc autem non eſt neceſſe, vt diſtinguat à quocunque alio non conſtituente: cum vero conſtitutio Filij per filiationem non ſit conſtitutio realis,ſed rationis,non oportet,quod ea proprietate, qua conſtituitur,etiã diſtinguatur realiter,ſed ſola ratione, & ita non diſtingueretur Spiritus ſanctus à Filio realiter,ſed ratione. Opinio hæc confundit Trinitatem: tollit diſtinctionem realem Filij, & Spiritus ſancti nedum data hypotheſi,verum de facto; dum ait relationes diuinas conſtituere perſonas non realiter, ſed per noſtrum modum concipiendi,ac hinc facit Trinitatem imaginariam, & pendentem à ſola noſtra ratione, ſeu modo concipiendi, quæ omnino qualia ſint, conſideret Catholicus Theologus. Sed quidquid ſit de eius mente; fortaſſe enim eatenus negat conſtitutionem eſſe realẽ, realem,quatenus tollit compoſitionẽ & componibilitatem,ex materia, & forma,& huiuſmodi:nihilominus impugnatur aliunde.

Cõfutatur Vaſquez.

18 Genus,& ſpecies,vt ipſe quoque aſſumit, ſunt entia logicalia, & rationis,& tamen conſtituta per ea, ſunt entia realia, homo namque conſtitutus ex animali, & rationali eſt etiã diſtinctus homo realiter à quocumque non habente animal, & rationale pro principio conſtitutiuo,vt patet,ergo dato,quod filiatio ſit quid rationis, nihilominus conſtitutus Filius per eam, erit vere ens reale, & conſequenter realiter diſtinctus à Spiritu ſancto non habente pro principio filiationem. Inſuper qualis eſt realiter diſtinctus à Spiritu ſancto non habente pro principio filiationẽ. Inſuper qualis eſt proportio conſtitutiui realis, talis eſt, & conſtitutiui rationis:ſed illud facit differre à quocunque alio,ergo,& hoc, quapropter propoſitio illa erit vera de quocunq; conſtitutiuo. Per conſtitutiuum rationis loquor hic ad mentem Vaſqnez, ſecundum terminos eius; quandoquidem vbi conſtitutiua ſunt vere entia rationis,vtique conſtituta non differrent realiter, ſed ſola ratione; qualia namque ſunt extrema diſtinguibilia, talis eſt eorum diſtinctio, ſi enim extrema ſunt realia, diſtinctio erit realis;ſi extrema rationis, diſtinctio erit rationis,vt duæ chimeræ, duo entia rationis, duæ intentiones logicales, hæ namque, quia ſunt vndequaque entia rationis,& conſtitutiua ſunt rationis, etiam, & diſtinctio earum erit rationis tum inter ſè, tum à quocunque alio: à primo autem ad vltimum, conſtitutiuum principium Filij non eſt rationis,ſed reale, ergo diſtinctio eius à quocunque, & Spiritu ſancto erit realis.

Cõfutatur

19 Molina prima part.quæſt.36. art.2. diſp.3. reſpondet, propoſitionem Scoti eſſe veram aliquando,non tamen vniuerſaliter,& ſemper,& dat inſtantiam,quia Natura, (verbi gratia) humana Socratis diſtinguitur realiter à natura, humana Platonis, non quidem ea ratione qua in eſſe humano conſtituuntur, ſed quatenus

Molina reſponſio.

per

per differentias contrahitur ad Socratem, & Platonem, quod ſi humana natura, vt natura eſt, non diſtinguitur in Socrate, & Platone, ſequitur, vt principium conſtitutiuum non ſit neceſſario diſtinctiuum, quandoquidem natura humana eſt principiū conſtitutiuum Socratis, & Platonis. Speculatio iſta Molinæ eſt inutilis, & inanis; quia non capit mentem propoſitionis Scoti. Eſt autē intelligentia propoſitionis, quod principia conſtitutiua aliquorū diſtinctorū debēt etiā eſſe diſtincta inter ſè, ad hoc, vt verū ſit, quod principia conſtitutiua ſint principia diſtinctiua, vt patet in principio conſtitutiuo Hominis, & Equi, quod ſi tamen in duobus conſtitutis reperiatur idem principium conſtitutiuum, non ſequitur, vt principia conſtituendi ſint principia diſtinguendi, patet hoc in Diuinis, vbi eadem Diuina Eſſentia eſt principium conſtitutiuum Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, & nihilominus non ſequitur, vt eadem Eſſentia, quæ eſt principium conſtitutiuum Diuinarum Perſonarum, ſit etiam principium diſtinctiuū earundem; diſtinctio namque prouenit aliunde, ita etiam in argumento Molinæ, Natura humana ſpecificè cōſiderata, eſt eadem ſpecificè in Socrate, & Platone, & per eandem conſtituitur in eſſe hominis Socrates, & Plato, & nihilominus non ſequitur, vt ipſamet ſit principium diſtinctiuum ſpecificè Socratis à Platone, quia eadem prorſus eſt in Socrate, & Platone, procedit ergo Scoti ratio vbicunque principium diſtinctiuum multiplicatur, & diſtinguitur in terminis conſtitutis. Quo acto, applicando ad caſum noſtrum, iam filiatio, & ſpiratio ſunt principia conſtitutiua diſtincta, quia termini ſunt diſtincti, vt patet, vt ſunt Spiritus ſanctus, & Filius, quod ſi principia ſunt diſtincta, ergo termini neceſſario erunt diſtincti.

Suar. reſpōdet.

20 Suarez de Trinit. lib. 10. cap. 2. concedendo Scoti propoſitionem, ait, Spiritum ſanctum non conſtitui ſpiratione paſſiua abſolute, ſed ſpiratione, quatenus eſt à Patre, & Filio, & Filium conſtitui non quidem filiatione ſpectata abſolute, ſed quatenus habet ſecum principium ſpiratiuum annexum; quo fit, vt ſemota ſpiratione actiua à Filio, auferatur etiam ſpiratio paſſiua à Spiritu ſancto, & non ſit Spiritus ſanctus; ita etiam, ablata ſpiratione actiua à Filio, non maneat adæquata ratio filiationis, quoniam Filius Dei eſt per ſè ſpiratiuus.

Cōfutatur.

21 Contra hoc primo dicimus, quod Suarez tollit è medio robur diſputationis, eſt autem diſputationis neruus ſuppoſitio facta in titulo quæſtionis, quæritur enim, vtrum diſtingueretur ſi non procederet; quæſtio vero iſta vnum ſupponit, & aliud quærit; ſupponit namque, methaphyſicè loquendo, remanere Spiritum ſanctū, & propterea quæritur, vtrum, remanente Filio, & Spiritu ſancto, diſtingueretur à Filio Spiritus ſanctus, quod ſi negas remanere vtrumque, nullus relinquitur locus diſputationis, & ita incideremus in ſententiam Goffredi; ergo primo loco eſt inutilis reſponſio Suarij. Secundo confutatur multis, & quidem proprietas hypoſtatica filiationis eſt diſtincta à virtute ſpirandi, & ab ipſa actiua ſpiratione, cum ergo vnum non ſit formaliter aliud, quomodo in ratione formali filiationis includitur ratio ſpiratiui? quæ namque ſuis rationibus formalibus, ſunt diſtincta, vnum non eſt de ratione alterius. Item vis ſpiratiua non competit Filio, vt Filius eſt, ſed vt ſpirator eſt; licet namque Filius ſpiret, non tamen, vt Filius; Inſuper vis ſpiratiua eſt quid poſterius ad Filiū: nullum autem poſterius eſt de ratione eſſentiali prioris. Rurſus alij arguunt, ſpiratio ſe habet ad filiationem vel concomitanter, vel tanquam propria paſſio, vel vt accidens ſumptum pro extraneo. Denique Filiatio non eſt ratio ſpirandi, quia non ſpirat mediante filiatione. Et denique, nec erit abſolute, & neceſſario conditio intrinſece requiſita ad ſpirandum, quia ſi Filius non ſpiraret, nihilominus Pater eſſet potentiſſimus ad ſpirandum.

Aliorum reſponſio.

22 Reſpondent Alij, diſtingui quidem Spiritum ſanctum à Filio per filiationem, nihilominus talem filiationem non præſtare id ex ſe ſola, ſed quatenus Filius habet ſimul virtualiter

ter

Digitized by Google

ter vim ſpirandi: ſi autem non procederet Spiritus ſanctus, iam Filius non haberet talem virtutem ſpirandi, & ita non diſtingueretur ab eo. Addunt requiri filiationem continentem vim ſpirandi virtualiter, eſſe talem conditionem ad ſpirandum.

Cõfutatur. 23 Srd nequr hoc ſtare poteſt, & arguitur primo, filiationem non eſſe, aut continere virtualiter vim ſpirandi, quoniam principium virtuale ſpirandi non eſt niſi voluntas fęcunda, exiſtens in ſuppoſito priuſquam intelligatur terminus ſpiratus, & productus: quod vero ſuppoſitum illud ſit Filius, id non pendet à ratione intrinſeca ſpirationis, ſed ſolum de facto: & quod ſuppoſitum illud ſit Pater, nec id pendrt ab intrinſeca ratione prinpipij ſpiratiui, quia ſi ſuppoſitum ſpirans non eſſet Patrr, nec Filius, nihilo minus vere ſpiraret: cum igitur ad eſſentiam ſpirationis ſufficiat ſuppoſitum ſpirantis, abſtrahendo metaphyſice à ſuppoſito, vrl Patris, vel Filij, vtique filiatio, non requiritur, per locum intrinſecum, vrl tanquam virtuale continens ſpirandi virtutem, vel tanquam conditio intrinſece requiſita ad ſpirandum: talis quidem requiſitio concurſus vtriuſque ſuppoſiti aduenit de facto, quia virtus ſpiratiua eſt in ambobus. Item filiatio eatenus per locum intrinſecum diſtinguit Spiritum ſanctum à Filio, quatenus conſtituit Filium: ſed non conſtituit Filiũ filiatio quatenus eſt virtualiter ſpiratio, ſed quatenus eſt ſolummodo filiatio, ergo vt filiatio diſtinguit. Confirmatur ex metaphyſico diſcurſu. Homo conſtituitur in eſſe hominis per rationale, & per riſibile, beatificabile, & huiuſmodi: at quidnam iſtorum erit formale conſtitutiuum eius primario & intrinſece? Vtique rationale, quia id conſtituit ſpeciem ſpecialiſſimam: riſibile vero, & beatificabile conſtituet quidem, ſed ſolum in eſſe tali, riſibilis, & beatificabilis, non vero in eſſe rationali, cum id non ſit niſi paſſio, & proprietas, conſtituens in eſſe ſecundario, & in eſſe accidentario extraneo, quia extraneantur paſſiones à ratione intrinſeca ſubiecti: ita filiatio & ſpiratio actiua in Filio: illa quidem conſtituit ipſum in formali, & intrinſeca ratione Filij, vt Filius eſt, à filiatione enim eſt Filius: ſpiratio autem, quæ eſt veluti paſſio conſequens non poteſt Filium conſtituere in eſſe Filii ſimpliciter, inuenit enim eum iam conſtitutum per filiationem, ſed conſtituit in ratione ſolummodo ſpiratoris, quo fit, vt cum per id diſtinguatur ab intrinſeco vnumquodque, per quod ab intrinſeco conſtituitur, cum conſtituatur ab intrinſeco per filiationem, & non per ſpirationem, diſtingui etiam dicatur à ſancto Spiritu ab intrinſeco per filiationem, & non ſpirationem, niſi per hanc, tanquam per locum extrinſecum.

24 Rurſus alii reſpondent, ſententiam Scoti veram eſſe, facta quidem ſuppoſitione, dato quod Spiritus ſanctus non procederet à Filio, ſententiã vero Diui Thomæ procedere de facto, negata illa ſuppoſitione: verum contra hoc obſtat ratio eiuſdem Diui Thomæ; arguendo namque contra Græcos negantes Spiritum ſanctum procedere à Filio, ait ſi non procederet à Filio; non diſtingueretur ab eo, igitur loquitur etiam facta ſuppoſitione.

Si Spiritus s. non procederet, à Patre, adhuc diſtinguerentur, ab eo. 25 Secundo arguitur principaliter: ſi Spiritus ſanctus non procederet à Patre, adhuc diſtingueretur realiter à Patre, ergo conſimiliter ſi non procederet à Filio adhuc diſtingueretur realiter à Filio. Reſpondent Thomiſtæ negando conſequens, & ratio diuerſitatis eſt, quoniam ſi non procederet à Patre immediatè, nihilominus procederet mediatè, quia procederet mediante Filio, qui eſt à Patre, cui Pater communicauit virtutem ſpirandi Spiritum ſanctũ, & propter hoc diſtingueretur à Patre, propter mediatã oppoſitionẽ relatiuã, quia eſſet à Patre mediatè, a filio autẽ non diſtingueretur, quia non eſſet ab eo, nec mediatè, nec immediatè; Exemplum ſit de Auo, cui Nepos refertur, mediatè quidem, mediantè filio, à quo immediatè eſt Nepos, & ita Spiritus ſanctus diſtingueretur à Patre mediate, etiam ſi non procederet immediate ab eo.

26 Sed obſtatur contra hoc quia

quod

quod Nepos ſit ab Auo eſt per accidens illi, quod vero ſit à Patre, qui eſt Aui filius, conuenit per ſè illi, etenim Filius eſt principium per ſè Nepotis, Auus autem eſt principium per accidens; ſed manente principio per ſè, & ablato principio per accidens, poteſt manere terminus ab eo productus, igitur tota ratio principalis diſtinctionis pendebit aliunde quam à principio per accidens, ergo ſi Pater non ſpiraret, adhuc Spiritus ſanctus diſtingueretur ab eo. Item Auus diſtinguitur à Nepote non ſolum per mediatam originem ab eo, nempe Nepotis ab Auo, verum etiam per ipſius intrinſecam differentiam indiuidualem, & perſonalem: differentia vero perſonalis eſt prior quam ſit proceſſio Nepotis ab Auo, igitur Spiritus ſanctus diſtingueretur à Patre, non ſolum propter mediatam proceſſionem ab eo, verum etiam propter differentiam proprietatis perſonalis; Proprietas autem perſonalis Patris eſt prior proceſſione mediata Spiritus ſancti, ergo iſta erit primaria ratio diſtinguendi Spiritum ſāctum ab eo; igitur ſi per impoſſibile non procederet ab eo, adhuc diſtingueretur per proprietatem perſonalem. Præterea Proprietas perſonalis Patris non pēdet à ſpiratione, nec mediatè, nec immediatè, igitur erit ſufficiens Principiū diſtinctiuū Patris à Spiritu s. ergo conſimiliter dicēdum de Filio, probo cōſequēs, Proprietas perſonalis filij, vt filius eſt, non pendet à ſpiratione actiua, tum quia prius non dependet eſſentialiter à poſteriori, eſt autem filiatio prior ſpiratione actiua; tum etiam quia vnus modus agendi non dependet ab altero, non enim modus procedendi per intellectum pendet à modo procedendi per voluntatem, igitur à primo ad vltimum, ſi non procederet è Filio, vtique eſſet in eo filiatio ſufficiens principium diſtinctiuum.

Cōfutatur.

Generatio, & ſpiratio diſtinguuntur ſuis intrinſecis rationib. formalibus.

27 Tertio arguitur principaliter Generatio, & ſpiratio diſtinguntur ſuis intrinſece rationibus formalibus etiam dato quod ſpiratio non ſit à Filio, igitur ſi non procederet à Filio adhuc diſtingueretur à Filio; probatur antecedens, intellectus, & voluntas ſunt diſtincta inter ſè; ſunt vero iſta duo, principia vtriuſque proceſſionis, ergo vtraque proceſſio eſt alterius rationis. Probatur conſequens quia aliter ſequæretur, quod eadem perſona eſſet terminus vtriuſq; productionis, quod eſt impoſſibile, ſequeretur enim. quod idem bis produceretur in eſſe ſimpliciter, atque idem produceretur duplici principio alterius rationis, & ita Filius produceretur ſimul per modum intellectus, & voluntatis, & Spiritus ſanctus etiam produceretur per intellectum, & voluntatem, cum ergo Generatio, & ſpiratio ſint alterius rationis, ſequitur, vt termini earū ſint diſtincti inter ſè, etiam ſi vnus non procederet ab altero, alias Spiritus ſanctus eſſet Filius & Filius Spiritus ſanctus hypoſtaticè, & perſonaliter, ſeu idem bis produceretur, &c. Reſpondent Thomiſtæ ex Caetano, diuinas emanationes ſumi dupliciter, vel complete, vel incōplete: primo modo includunt ordinē proceſſionis, & originis, vnius perſonæ ab alia: ſecundo modo abſtrahunt ab origine: loquendo de primis, vtiq; verum, quod diſtinguuntur inter ſe emanationes, ſicut etiam diſtinguuntur earum termini producti, vt Filius, & Spiritus ſanctus: loquendo de ſecundis, nec inter ſe diſtinguuntur, nec ſunt principia diſtinguendi Filium à Spiritu ſancto, quia hic non procederet ab eo. Dum vero infertur, quod alias idem bis produceretur, inquiūt Suar. Vaſq. Molin. emanationes illas non fore duas ſimpliciter, ſed vnam ſecundum rem, & aliam ſecundum rationem: ſeu vnam ſimpliciter, & aliā ſecundum quid: & ſicut principia illa emanationum eſſent diſtincta, ſola ratione, ita ſola ratione eſſent diſtinctæ ipſæ emanationes, & conſequenter Genitū, & Spiratum eſſent vnum adæquatum ſuppoſitum. Addunt, diſtinctionem perſonarum productarum non ſumi ex diuerſitate principij, *Quo*, ſed requiri diuerſitatem principij *Quod*: ſi autem Filius, & Spiritus ſanctus eſſent à ſolo Patre, haberent quidem diuerſitatem principij, *quo*, vt intellectus, & voluntatis, non

Cõfutatur.

32 Sed obſtatur contra hoc, etenim quod plures ad quæſtionem hanc afferantur rationes, id non obſtat: quod verò non omnes ſint à priori, id eſt verum: & quidem ratio, quam primo Anſelmus aſſignat, eſt ratio radicalis; fundamentum huius eſt, quoniã arguebat contra Græcos, contra quos vtitur ratione hac, tanquam à priori, vt alter exeat *naſcendo*, alter *procedendo*; quod autem rationem aliam expectet, ea erit à poſteriori: & quidem, poſtquam conſtiterit, vt loquitur Anſelm. Spiritum ſanctum eſſe à Filio, tunc afferetur ratio altera diſtinctionis, ea autem erit ratio originis, vt ideo Spiritus ſanctus diſtingueretur à Filio, quia procedit ab eo, ſed hæc erit ratio materialis, extrinſeca, & à poſteriori, quapropter clare patet, illam quam aliundè, quam à proceſſione, diſtinctionem admittimus, eſſe diſtinctionem veram, & a priori.

Quid Vaſ. ad Auguſtinum?

33 Sed ſi Vaſquez ita gloſat Anſelmum, quid de Auguſtino dicet? qui abſolute docet inde diſtingui, quia alter quomodo datus, alter ſe habet quomodo natus: & vtique Auguſtin. non ait, vt Anſelm. *Pro interim*, *& quouſque*, *&c.* Sed abſolute illam affert rationem diſtinctionis. Nec tamẽ æſtimo ipſimet Auguſtino alias defeciſſe rationes diſtinctionis; ſed illam attulit, & illa contentus eſſe voluit, quia illa ſufficientiſſima eſt, data per locũ intrinſecum, & à priori, & quidẽ c. 9. & 14. ait *Spiritum ſanctũ non ideo non eſſe Filium quod hic ſit tantum ab vno, ille à duobus, ſed quia hic exit quomodo natus, ille quomodo datus.* Ecce aperte Auguſtinus ſoluit quæſt. non ideo diſtingui, quia ſit à Filio, ſed aliũde; ergo ſi non eſſet a Filio, nihilominus diſtingueretur. Quodſi vrgeas, nõ poſſe negare Auguſtinum diſtingui etiam ex eo, quod eſt a Filio: Reſpondet, non id negare Auguſtinum, ſed negare eam eſſe rationem præciſam, & a priori datam per locum intrinſecum, eſſe vero datam a poſteriori, & per locum extrinſecum.

Ex eodem Anſelmo.

34 Idem quoque Anſelmus inde ſubdit, inquiens, *Et ideo non habet vnitas illa vim conſequentiæ, quia pluralitas obuiat, quæ ex natiuitate naſcitur, & proceſſione: nam etſi per aliud non eſſent plures Filius, & Spiritus ſanctus, per hoc ſolum eſſent diuerſi.* quid quæſo clarius dici poteſt: ait namque *Et ſi per aliud non eſſent plures*, ideſt diſtincti Filius, & Spiritus ſanctus, *per hoc ſolum*, nempe natiuitate, & proceſſione, dato quod non procederet vnus ab altero, *eſſent diſtincti*; quo facto reſoluit in terminis quæſtionem quam proprijs terminis mouemus.

Si Spiritus ſ. non procederet à Filio, nihilominus vterqu. eſſet eadem perſona, quæ nunc eſt.

35 Tertio dicimus, ſi Spiritus ſanctus non procederet a Filio, nihilominus vterque eſſet eadem Perſona quæ nunc eſt. Probatur authoritate Auguſtini ſupra recenſiti ait, namque *Spiritum ſanctum non ideo non eſſe Filium, quia hic ſit tantum ab vno, & ille à duobus, ſed ideo quia hic exit quomodo datus, & Filius quomodo natus*, & idem confirmat Anſelmus ſupra allatus, igitur dato quod Spiritus ſanctus non ſit à Filio, nihilominus erit idem numero Spiritus ſanctus, eademque perſona, que nunc eſt. Eodem quoque modo arguitur de Filio, ex eodem Auguſtino, & Anſelmo: eſt enim par ratio vtriuſque, ſi namque Spiritus ſanctus ideo eſt Spiritus, non quia exit a duobus, ſed quia exit quomodo datus igitur ideo Filius eſt idem Filius, non quia produeit Spiritum ſanctum, ſed quia exit quomodo natus. Probatur etiam ratione, Principium formale primo diſtinctiuum non poteſt eſſe extrinſecum, igitur Filius a Spiritu ſancto, & Spiritus a Filio non diſtinguetur ex eo primo, & formaliter, quod vnus ſit, vel non ſit ab altero, & quod producat, vel nõ producat alterum; ergo identitas, vel diſtinctio perſonalis proueniet antecedenter aliundè; confirmatur, conditio extrinſeca erit ratio diſtinctiua ſolummodo ab extrinſeco, ergo originatio vnius ab altero erit ratio ſolummodo ab extrinſeco, diſtinctiua Filij a Spiritu ſancto, igitur antecedenter erit idem, vel diſtinctus aliunde Filius, & Spiritus ſanctus. Inſuper Pater, & Filius ſunt vnus ſpirator, & ſpirant in quantum vnum, non inquantum plures, ergo multiplicatio ſuppoſitorum non diuerſificabit, nec Filium, nec Spiritum ſanctum. Denique eſt eadem prorſus

Digitized by Google

virtus ſpiratiua in Patre ſolo, quæ eſt in Patre, & Filio, eadem prorſus inuariata numero, & perfectione; ergo ſi à ſolo Patre procederet, & non à Filio, eſſet idem prorſus Filius, atque idem prorſus Spiritus ſanctus. Dices virtus ſpiratiua aliter ſe habet in Patre, & Filio, quàm in Patre ſolo, quoniam eſt à duobus. Reſpõdetur quod eſſe in duobus, non variat virtutem ſpirãdi, nec numero, nec perfectione, qua propter, ſtante eadem numero virtute, & remanente in eadem perfectione, neceſſe eſt vt, inde procedat idem prorſus numero terminus, atque in eadem numero perfectione.

Si non procederet à Filio, diſtingueretur diſparatè.

36 Vltimo dicimus, negata ex hypotheſi proceſſione Spiritus ſancti à Filio, nihilominus Spiritum ſanctum à Filio diſtingui, non quidem relatiuè, ſed diſparatè. Probatur qualis eſt ratio eſſendi, talis eſt ratio diſtinguendi, quia diſtinctio ſequitur entitatem; ſed in tali caſu Spiritus ſanctus non eſſet à Filio originatiuè, ergo nec diſtingueretur diſtinctione originis, ſed diſtinctio per originem data, eſt diſtinctio relatiua, ergo non diſtingueretur oppoſitione relatiua: At concluſum eſt aliqua diſtinctione diſtingui, ergo diſtingui debet diſtinctione diſparata. Item Spiritus ſanctus in ordine ad Filium, & Filius in ordine ad Spiritum ſanctum nullam diceret relationem, ergo nullam quoque diceret relatiuam oppoſitionem; At debet dicere aliquam diſtinctionem, ergo non diceret, niſi diſparatam oppoſitionem.

37 Cum hoc tamen quod procedit, diſtinguitur à Filio duplici oppoſitione, relatiua quidem, vt Spirator eſt: diſparata autem, vt Filius eſt.

ARTIC. IV.
Vtrum ſententia iſta, ſit aliqua cenſura digna.

PRo complemento tandem quærendum foret, Vtrum cenſuram aliquam mereatur ſententia iſta. Non deſunt, qui eam cenſent parum tutam in fide, inter cæteros accidit nouiſſime Ruiz de Trinit. Diſput. 68. ſect. 5, num. 4. Verum ex oppoſito, ex ipſiſmet Thomiſticæ ſcholæ ſectatoribus, non deſunt plurimi, qui nihil periculi in prædicta ſententia inueniunt: id vero in primis refert idem Ruiz num. 5. inquiens, *Contrarium extremum tenent qui dicunt, nihil periculi eſſe in prædicta ſententia.* Loquitur autem de pleriſque Thomiſtis, vt in principio illius numeri quinti. Item Carthuſianus d. 11. quæſt. 2. de hac ſententia loquens ſic ait. *Poſitio Scoti, & Henrici plus placet.* Zumel. 1. part. quæſt. 36. diſp. 2. inquit, *Scoti opinio non eſt improbabilis.* Vaſquez 1. p. diſput. 147. cap. 3 titulum prædicto capiti inſigẽs, ita ſcribit, *Sententia Henrici, & Scoti nihil periculi habet in fide.*

2 Inde vero idẽ Vaſq. Inuehitur aduerſus Theologos quoſdã, de quibus tum Ruiz, tũ Vaſ. ipſe ait, adulterari verba Cõcilij Florent. relicta antiqua, & vſitata lectione, adhoc, vt ſententiam oſtendant Scoti eſſe contra mentem Concilij: ſunt autem verba Concilij hæc, *Nam credentes, Spiritum ſanctum ex Filio nequaquam procedere, neceſſe eſt, vt intelligant, Spiritum à ſolo Patre procedere, ac conſequenter non eſſe Filium.* Hæc ſunt verba, ait Vaſquez, quæ in omnibus exemplaribus nunc habentur: *prædicti tamen Theologi,* ſubdit idem Vaſquez, *vt ſententiam Scoti erroris, aut periculi inſimulent, comminiſcuntur, neſcio quam emendationem huius literæ, quam dicunt in omnibus Codicibus, (ſi Deo placet) eſſe mendoſam, ſic igitur dicunt. Legendum eſſe, Nam credẽtes Spiritum ſanctum ex*

Filio

Filio nequaquam procedere, neceſſe eſt vt intelligant, Spiritum ſanctum ex ſolo Patre procedere, ac conſequenter eum eſſe Filium. Subſequitur autem Vaſquez, inquiens, *Quibus verbis, ſi ea verba eſſent Concilij, ſententia Henrici, & Scoti aperte damnaretur. Hanc vero emendationem neceſſariam arbitrantur, quia alio modo ſenſus illius loci cõſtare nequit: Deinde arguunt contra Scotum, quia ex eius ſententia ſequi videtur partitio diuinæ ſubſtantiæ, quæ eſt contra fidem. Verum hæc friuola ſunt, vt Henrici, & Scoti ſententia improbabilis, nedum periculoſa in fide, cenſeri debeat; Quis enim non videt, ridiculum eſſe, verba Concilij, quæ in omnibus codicibus Græcis, & Latinis eodem modo habentur, emendare, vt ſententiam Scoti, erroris inſimulemus?* Vſque huc Vaſquez, Ruiz quoque ita ſcribit; *Quidam Thomiſtæ, vt ſeuerius animaduertant in aduerſarios, ex ſuo cerebro corrigunt aliqua loca Concilij Florentini quaſi ſcriptorum vitio, aut negligentia fuerint corrupta: cum tamen in omnibus editionibus eodem modo legantur.* Pluraque de Scoto replicat Vaſquez idem, defendens Scoti ſententiam à periculo, & errore.

3 Sed vtinam, ſicut in hoc, ita & in pleriſque alijs Scoti locis fuerit oculatus Vaſquez, non enim ſententias plures eiuſdem Scoti, ſæpius inſimulaſſet periculi, aut erroris, parcimus autem, *bonus enim quandoque*, (At hic ſæpius), *cæcutit, & dormitat Homerus.* hoc vero ex eius tutela nũc elicimus, quod *inimici noſtri ſunt Iudices.*

4 Accedat autem tandem Faſolus, is namque tom. 3. quæſt. 36. art. 2. dub. 3. num. 33. loquens de Scoti ſententia, tale iudicium protulit, inquiẽs *Et ſane cũ ſequantur eã multi, & graues Theologi, citati n. 28. Præſertim tota illuſtriſſima ac doctiſſima Scoti ſchola, optime merita de Theologia, præſtat in hoc, aliiſque eiuſdem generis controuerſiis, diligentem Diſputatorem, quam rigidum cenſorem agere.* Hæc ille.

ARTIC. V.

Reſpondetur Argumentis ſecundi Articuli.

1 AD primum vero argumentum reſpondendo dicimus, omnia eſſe vnum, vbi non obuiat oppoſitio, nempe, ſiue diſparata, ſiue relatiua; Et quidem, dato caſu non obuiaret oppoſitio relatiua, ſed diſparata; etenim filiatio, & ſpiratio paſſiua opponerentur inuicẽ diſparatè. Reſpondemus ſecundo, axioma illud currere de facto, quãdoquidẽ de facto producitur Spiritus s. à Filio per relationẽ originis; ergo de facto diſtinguitur relatiua oppoſitione. Dicimus tertio, prædictũ axioma habere fundamentũ in Anſelmo contra Vaſq. ait autẽ Anſelmus lib. de Proceſſione SS. cap. 3. *Vnitatem non ammittere ſuam conſequentiam, vbi non obuiat aliqua relationis oppoſitio.* quod idem eſt; ac dicere, *in diuinis omnia ſunt vnum, vbi non obiat relationis oppoſitio.* Quod vero Anſelmus de hac loquatur diſparata oppoſitione, patet ex verbis capite ſecundo receſſitis, ait namque, *quoniam Filius exiſtit, de Deo naſcendo, & Spiritus ſanctus procedendo, ipſa diuerſitate natiuitatis, & proceſſionis referuntur ad inuicem, vt diuerſi, & alij ab inuicem.* Hinc vero infertur, ſi Natiuitas & proceſſio nõ referuntur relatiuè ad inuicem, ergo diſtinguerentur diſparatè, & non relatiue ab inuicem. Sed dices, vtitur Anſelmus verbo relatiuo, ait namque *Natiuitas, & proceſſio referuntur ad inuicem*, ergo sè habent relatiuè ad inuicem, igitur diſtinguntur relatiuè. Reſpondemus, quod verbum, *referuntur*, non ſignificat relationem ad inuicem, ſed idem eſt dicere, *referuntur*, ac *comparantur*, ita vt natiuitas, & proceſſio comparatę ad inuicem, ſint diſtinctæ diſparatè ad inuicem; vel ſi verbum, *referuntur* relatiue sè tenet, dicendum eſt, quod referuntur ad inuicem; relatione diſtinctionis

Omnia sũt vnum, vbi non obuiat relationis, oppoſitio, declaratur.

ctionis

tione, itaut dicamus, diſtinctionem, & oppoſitionem reperiri, tum inter correlatiua, tum inter abſoluta, & diſparata.

Relatio trãſit in Eſſentiam declaratur.

6 Ad quintum, relatio tranſit quidem in Eſſentiam identice, & realiter, non autem formaliter propter formalem diſtictionem. Hinc fit, vt diſtinguat ſecundum eſſe diſtinctum ab Eſſentia, ſiue ſecundum formalitatem diſtinctam ab Eſſentia, & ſecundum eſſe relationis, licet hæc duo vnum ſint. Cum vero dicis, relationem diſtinguere ſolum à correlatiuo. Reſpond. vel diſparate, vel relatiue quidem diſtinguit, vt diximus, iuxta diuerſitatem termini, à quo diſtinguit, & ad quem refertur, vel non refertur; ſi enim refertur terminus ad terminum, diſtinguit correlatiue, ſi autem nulla eſt fundamenti correlatio ad terminum, diſtinguit diſparate, vt in caſu dato.

Idem.

7 Ad ſextum patet ex ſępe dictis, proprium quidem diſtinguendi correlatiue eſt illius relationis, cuius fundamentum refertur correlatiue ad terminum correlatiuum: at relatio, cuius fundamentum nullam habet correlationem ad terminum, non diſtinguit correlatiue, ſed diſparate.

Diſparatio vel relatio. an neceſſariç ad diſtinctionẽ realem.

8 Ad ſeptimum, non ideo Eſſentia, & attributa, intellectus, & voluntas non diſtinguuntur realiter, quia ſunt diſparata ſed ideo quia ratione infinitatis tranſeunt in identitatem realem diuinæ Eſſentiæ, vt eſt alibi diſcuſſum; quapropter parum refert diſparatio, vel relatio in ordine ad diſtinctionẽ: nã ſi ideo non diſtinguuntur, quia ſunt diſparata, ergo diuinæ Perſonalitates realiter ab Eſſentia diſtinguũtur, qa ſunt correlatiuæ: non ergo illa eſt ratio: igitur bene poterit Spiritus s. diſtingui realiter à Filio diſparate, ſi nullam diceret relationem proceſſionis ab eo.

9 Ad octauum, dato caſu, eſſet inter vtrumque oppoſitio negationis, negando vnum de alio; nõ enim Filius eſſet Spiritus, nec Spiritus ſanctus eſſet Filius. Negatio autem hæc fundaretur ſuper diſparatione, ſ. u diſparitate, ac diſtinctione, non autem ſuper correlatione, cum nulla eſſet correlatio inter eos; datu caſu.

Relatio Filij an adeo eſſentialis, ut ea variata varietur perſona Filij, et Spiritus ſancti

10 Ad nonum iam patet ex Artic præced. in tertia aſſertione. Ad probat. dicimus, relationem ad Filiũ, ſeu Filij ad Spiritum ſanctum non eſſe adeo eſſentialem, vt variata, & negata ea, varietur perſona Filij, & & Spiritus ſancti, ſed ſe habere materialiter, & per locum extrinſecum; ſufficeret enim ſolus Pater ad ſpirandum, ſi per impoſſibile non eſſet Filius, qui ſpiraret: variato autem eo, quod ſe habet per locum extrinſecũ, non variatur intrinſecè res habita per illud, vnde eſt vt deeſſet ſolum illa relatio Filij ad Spiritum sãctum, & Spiritus ſancti ad Filium, integro tamen, in identitate perſonæ remanente Spiritu ſancto, & Filio. Virtus quidem ſpirandi, exiſtens in Filio, nõ eſt accidens per accidens, ſeparabile à Filio, & à ſpiratione, prout eſt accidens prædicamentale: ſed eatenus dicitur per locum extrinſecum ſe habere aliquid, quatenus eius operatio non eſt requiſita neceſſario intrinſece & eſſentialiter, itaut deficiente eo non poſſit res illa conſtitui in ſuo eſſe: ita, inquit Scot. 1. d. 12. quæſt. 1. litt. K. principium æque perfectum in vno, ſicut in duob. eſt æque principium agendi in vno, ſicut in duobus; vnde eſt, vt in Patre, ſi ſolus eſſet, eſſet vtique ſufficientiſſima virtus illa ad ſpirandum. Et ex eod. Scot. ibid. mutuitas Patris & Filij ad ſpirandũ, non eſt ratio producendi, nec conditio eſſentialiter, & intrinſecè requiſita ad ſpirandum, quia Pater ſufficeret, ſi non eſſet Filius: ergo ſi nõ eſſet à Filio, non fieret variatio per locum intrinſecum, nec primario; Per ſè quidem poſtulat Spiritus ſanctus ſpirari ab vno, ait Scot. quod vero ſit à duob. id aduenit de facto.

11 Ad decimum, reſponſio habetur ex ſolutione ſecundi, & tertij argumenti.

Ad Concil.

12 Ad Conc. vero, & primo ad Tolet. dicitur, *Ad inuicem ſunt, i. eſt relatiuæ ſunt, & ob id diſtinguũ*, loquitur quidem Concil. de facto, quia de facto ea agnoſcitur eſſe ratio diſtinctionis: tamen non eſt ratio adæqua-

Mēdaciter refertur Concil. Florentinum.

quata,& præciſa, quia ſi ad inuicem non referrentur, nihilominus etiam diſtinguerentur.

13 Ad Concil. Florent. mendaciter refertur, non enim habentur ibi verba illa, *diſtingui à Filio:* ſed ita ſcribitur, *Qui autem proferunt, Spiritum ſanctum ex ſola Patris perſona procedere, hi procuidubio ſubſtantiam ab hypoſtaſi ſeparant*, Vbi de diſtinctione Filij à Spiritu ſancto nulla fit mētio. Ad verba alia, ſimiliter reſpondetur, corrnpte, & mendaciter allegari, nō enim adſunt verba illa, *Eum eſſe Filium*, ſed contra habetur, *Eum non eſſe Filium* : ſic enim ſcribitur, *Credentes Spiritum ſanctum ex Filio, nequaquam procedere, neceſſe eſt vt intelligant à ſolo Patre procedere, ac conſequenter non eſſe Filium*. Ita exemplaria probatiora habent, vt teſtatur quoque Vaſq. 1. part. d.147. cap.3. vt retulimus art.4

Relatio multiplicat Trinitatem declarat.

14 Ad Boet. cæteroſque Patres, *Relatio multiplicat Trinitatem*, vel quidem relatio oppoſita relatiue, vel diſparate, vtraque præſtat, ſeu præſtare poteſt id ipſum. Vel loquitur de facto, ſi tantummodo loquatur de relationibus oppoſitis relatiue. ſimiliter ad Niſſen. quod loquatur de facto, ſic enim de facto diſtinguitur, ſicut de facto procedit ipſe Spiritus ſanctus.

DIS-

DISPVTATIO QVARTA

De Miſſione Diuinarum Perſonarum.

QVÆSTIO PRIMA.

De Natura Miſſionis, & quibus conueniat mittere, & mitti.

Miſſio quid

1 EXplicãda prius nominis miſſionis natura, & accedemus ad cætera. Miſſio deſcribi poteſt vt mittere, *ſit manifeſtare perſonam miſſam procedere à perſona mittente, manifeſtatione facta ad extra per aliquem effectum receptum in Creatura.* Deſcriptio eſt omnium communis. Et quidem miſſus eſt Filius Dei in Mundum ad ſaluãdum Mundum: in hoc tamen cum miſſus ſit à Patre, manifeſtatur, ipſum procedere à Patre. Miſſus eſt Spiritus ſanctus ad Apoſtolos: talis vero miſſio, manifeſtatio fuit, procedere à Patre, & Filio à quibus miſſus fuit. An vero hęc indigeat modificatione, mox dicam.

Obſtatur.

2 Vnde patitur inſtantiam hæc deſcriptio; etenim Chriſtus, vt homo fuit miſſus etiam à Spiritu ſancto, & tamen Filius non procedit à Spiritu ſancto; ergo miſſio non eſt manifeſtatio quod perſona miſſa procedat à Mittente. Reſpond. miſſionem hanc Filij fuiſſe ſecundum carnem, & vt ſic factam etiam fuiſſe à Spiritu ſancto: ſed obſtatur, quia non fuit miſſus purus homo, ſed etiam Deus, quia fuit miſſum Verbum, licet incarnatum: at Verbum non procedit à Spiritu ſancto. Reſpond. corrigendam eſſe deſcriptionem, atque ideo ſic addendum, vt docet Scot. *Mittere est declarare perſonam miſſam procedere ab aliqua perſona:* dixi *aliqua*, nempe abhac, vel illa, inde finitè, quia non eſt neceſſe, quod Mitteus producat miſſum: & ſic eſt verum, quod Verbum incarnatum, fuit à Spiritu ſancto manifeſtatum in ſpecie columbæ in Iordanis baptiſmate, & nihilominus Spiritus ſanctus non produxit Verbum, & hinc non valet iſta conſequentia, perſona hæc manifeſtat aliam, ergo producit illam, negatur conſequentia licet ſit vera conuerſa, perſona producit, ergo mittit, ſeu mittere, & manifeſtare poteſt, valet ſequela, de hoc Auguſt 4. Trin. cap. 20 *Mitti eſt Filium cognoſci quod à Patre ſit, & Spiritum ſanctum quod à Patre procedat.*

Reſpond.

3 Verba hęc, *Mittere, Dare, Donare Venire* non ſunt idem; quapropter non ſe mutuo inferunt: & quidem illa perſona mittit, quæ realiter diſtinguitur à miſſa: & quæ etiam producit miſſam, vt Pater Filium, & vterque Spiritum ſanctum, qui & rea- *Mittere, donare, dare, venire an idem.*

liter inuicem diſtinguuntur, & inter eos adeſt productio. *Dare* vero, ſicut & *Donare* non neceſſario inuoluit productionem, & realem *dati*, ſeu *Donati* diſtinctionem, ſufficit vero relatio rationis: vt Pater dat ſeipſum, ſic quoque perſonæ miſſæ dant, & donant ſeipſas. Demum verbum *Venire* minus id inuoluit, negatque vtrumque, & diſtinctionem, & proceſſionē à ſeipſo: & ita Pater venit: Filius etiam, & Spiritus ſanctus, licet mittantur, nihilominus etiam veniunt iuxta Ioan. 14. *Ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus*. Quapropter reſtat, vt verum ſit, verba hæc nō idem ſonare, nec eſſe eiuſdem rationis.

Miſſio quid importet.

4 Duo ſunt, quæ importat ipſa miſſio, importat quidem reſpectum rationis in perſona miſſa ad extra, in ordine ad aliquem effectum producendum in creatura rationali à tota Trinitate: & importat etiam paſſiuā eius proceſſionem ad intra, ipſam connotando.

Quid principaliter importetur a miſſione.

5 Difficultas vero oritur quodnam iſtorum ſit prius, & prīcipalius: Scotus principaliorem eſſe docet reſpectum ad extra, itaut principaliter ſignificet reſpectum illum ſanctificationis creaturæ, fiendæ per perſonam miſſam: connotatiue autem importare proceſſionem ad intra. Et ratio ſuadet, quia ideo fit miſſio, vt producatur effectus ad extra: effectus autem talis eſt fiendus per perſonam procedentem, ergo reſpectus ille eſt omnino principalis Item non producitur tunc in miſſione perſona miſſa, ergo non principaliter importatur productio perſonæ miſſæ. Eſt contra Caet. 1 part quæſt. 43. art. 1. Durand. 1. d. 15. Vaſq d. 70. Suar. lib. 12. Trin. cap ſuſtinentes principaliter ſignificare proceſſionem paſſiuam perſonæ miſſæ, de connotato vero importare effectum temporalem. Verum lis iſta pendet à quæſtione Doni, eſt enim eadem ratio vtriuſque, cum miſſio ſit quædam ſpecies doni, ſeu diuinæ perſonæ donatio; quia vero donum de principali dicit reſpectū donabilitatis ad creaturas, connotatiue tamen indicat perſonam, quæ datur, vt fuit probatum; ita miſſio de principali dicit ordinem ad effectum temporalem, de connotato vero ordinem perſonæ procedētis. Vltra rationes, etiā probatur apertiſſimo teſtimonio Auguſtini, qui 4. de Trin. cap. 20. ita ait, *Non ergo eo ipſo, quod de Patre natus eſt, miſſus dicitur Filius, ſed vel eo, quod apparuit huic Mundo, Verbum caro factum, vnde dicit exiui à Patre & veni in Mundum; vel eo, quod ex tempore cuiuſque mente percipitur, ſicut dictum eſt, mitte illam, vt mecum ſit, & mecum laboret, quod autem, mittitur ex tempore, à quoquam cognoſcitur*. Et infra, *ſicut natum eſſe, eſt Filium à Patre eſſe, ita mitti eſt Filium cognoſci, quod ab illo ſit; & ſicut donum eſſe Spiritum ſanctum, eſt à Patre procedere, ita mitti eſt cognoſci, quod ab illo procedat*. Hæc Auguſt. Apparet ergo, Auguſtinum deciſiſſe quæſtionem, nam cum ait, *Non eo ipſo, quod de Patre natus eſt, miſſus dicitur Filius, ſed ex eo, quod apparuit huic mundo*, Clare oſtendit, miſſionem non importare pro principali ſignificato proceſſionem æternalem. Sicut etiā dū ſubdit, *Eſſe Donum eſt cognoſci Spiritum ſanctum a Patre procedere, & mitti eſt cognoſci Filium à Patre naſci*, vtique proceſſio æternalis demonſtratur à poſteriori per ipſam proceſſionem, & miſſionem temporalem, vt hæc importetur principaliter, illa de connotato.

Obſtatur.

6 Obſtari poſſet contra hoc verbis Hylarij, qui 9. de Trin. coll. 13. inter cætera ait, *Exitio Filij à Deo, abſoluta natiuitas eſt; Spiritum ſanctum mitti à Patre nil aliud eſt, quam ab illo accipere eſſe*. Et Auguſt. 3 contra Maxim. cap. 14. *Miſſio non eſt inæqualitas ſubſtantiæ, ſed ordo naturæ*. Igitur fundatur in ordine, Ordo autem ille eſt originis, & proceſſionis vnius ab altero. Ac Gregor. homil. 26. in Euang. *Eo ipſo Filius à Patre miſſus dicitur, quo à Patre generatur*. Ac Beda l. 2. ho. 1. *Spiritus ſancti miſſio eſt eius proceſſio*. Obſtari poſſet etiam ratione, vt à Vaſquez, Patres vtuntur voce miſſionis circa Spiritum ſanctum, vt oſtendant contra Græcos procedere à Patre, & Filio, ergo æterna proceſſio

Occurritur

ſio eſt de eſſentia miſſionis,alias nulla eſſet eorum probatio . Item ex Suar. miſſio eſt egreſſus miſſi à mittẽte:at egreſſus hic eſt etiã æternalis, æternalis autẽ egreſſus eſt proceſſio, ergo. Reſpond.ad Patres,non fuiſſe eorum intẽtum determinare vtrum principale huius nominis importatum ſit proceſſio æterna, an temporalis,ſed ipſis ſufficiebat oſtendere Spiritum ſanctum eſſe à Patre,& Filio, quia ab ipſis procedit, ſimiliter & Filium eſſe à Patre, quia à Patre mittitur,& Spiritus ſanctus mittitur ab vtroque . Secundo habemus Auguſtinum , qui,loco citato,apertiſſime fauet ſententiæ noſtræ,& in dubio videtur iam quæſtionem decidere . Quod ſi Hylarius,& Gregor.ac Beda aiunt, *Mitti dicitur quia a Patre procedit*,& huiuſmodi, vtique totum verum,at negatur ſequela,quod proceſſio ſit principale ſignificatum . Item ly *quia*, ſupponit quidem proceſſionem temporalem , at ordinatam , vt manifeſtetur principaliter per temporalem. Ad rationes,ad primam,vtique Patres vtuntur miſſione, vt oſtendant æternam proceſſionem , dum vero inferſ;ergo proceſſio æterna eſt primarium ſignificatum,negatur conſequ. non enim ad id aſpexerunt ſemper Patres , ſed abſolute docuerunt, perſonam miſſam procedere à mittente,vt Spiritus ſ.à Patre,& Filio. Ad ſecundam, nil infert contra concluſionem; etenim miſſio eſt egreſſio temporalis, & ſupponit egreſſionem æternalem, ſi infers , ergo æternalis eſt primo ſignatum,negatur conſequentia.

Miſſio quid ex aliįs.

7 Circa eſſentiam miſſionis, dixerunt aliqui penes Magiſtrũ in 1.d. 15.nil aliud eſſe , quam *proceſſionem vnius perſonæ ab alia* : vt ſicut arbor dicitur mittere,ſeu emittere,producendo flores,ita vna perſona dicatur mittere aliam. Rem incomplete cõſiderant;nam duplex habetur in miſſione proceſſio,vna æternalis, altera temporalis,& illa,vt loquitur Augu. manifeſtatur per iſtam,conuincitur autem aperte per Auguſt qui 4. de Trin.cap.20.inquit,*Non eo ipſo,quod de Patre natus eſt, miſſus dicitur Filius; ſed vel eo, quod apparuit huic mundo. Verbum carnem factum* . Ita etiam Paul Galat.4. *Poſtquam venit plenitudo temporis,miſit Deus Filium ſuum* Roman.5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis*.Et Ioann.16. *Exiui a Patre,& veni in mundum*:Licet autem venerit, nihilominus etiam ſimul miſſus fuit,quia eadẽ perſona, quæ mittitur,etiam , vt diximus,venit Hi ergo ſolam proceſſionẽ æternalem explicant,relicta temporali,et propterea tradũt miſſionem incomplete.

Impugnatur.

Magiſtri deſcriptio.

8 Ex oppoſito vero,in aliud extremum idem Magiſter incidit , vt dixerit,*Miſſionem nil aliud eſſe , quam externam operationem alicuius effectus temporalis,nullatenus importando æternam perſonæ miſſæ proceſſionem* . Sed cõtra hoc eſt, quia ſequeretur etiam Patrem mitti,prob.quia *Opera ad extra tribuuntur effectiue toti Trinitati*; ergo dum Filius, & Spiritus ſanctus operantur aliquid ſpecialiter ad extra,propter quod mittantur,vt Filius in aſſumpta humanitate , Spiritus ſanctus per columbam,& ignem:,& hoc fiat etiam à Patre , vtique Pater diceretur mitti, dum namque non requiritur proceſſio , ſed ſola externa operatio, Pater à nullo procedit, & nihilominus ad extra operatur. Niſi tamen ſententia hæc Magiſtri intelligatur iuxta explicationem Scoti, & Bonauent. vt intelligat Magiſt ne gare proceſſionem importari de prĩcipali ſignificato , ſed ſolum connotatiue,vt eſt dictum:alias negata omni ratione importandi eã,non habet fundamentum vllum ipſa miſſio : Et conuincitur inſuper, non ex eo,quia aliquis operatur alicubi,ideo dicitur mitti eo : Deus quidem qua ratione per immenſitatem,& per potentiam eſt præſens, & operatur hic, non dicitur mitti huc; igitur ex operatione non elicitur neceſſario miſſio ; ergo non quia Filius , & Spiritus ſanctus operati fuerunt in Caluario, Thabor Iordane, & alibi, dicentur eſſe miſſi: Eo magis,quo poteſt Agens operari in diſtans vt ſol, aſtra, & tamen non mittuntur ſuppoſitaliter ad viſcera

Impugnatur.

Saluatur.

Terræ: vt igitur à primo ad vltimum habeatur vera miſſio, requiritur neceſſario productio.

Ex eodem Magiſtro. 9 Eſt inſuper eiuſdem Magiſtri ſententia, Mittere, & Mitti, dicere duplicem reſpectum, alterum ad Creaturas, ad quas fit miſſio, alterum vero ad Perſonas mittentes, primus eſt reſpectus rationis, quia Deus non refertur realiter ad extra, ſecundus vero ſit reſpectus realis, quia is indicat ordinem, proceſſionem, & originem, ſeu productionem vnius Perſonæ ab altera; hoc ſuppoſito, duo dicit Magiſter, primum eſt, quod loquendo de miſſione paſſiua, ea non eſt communis tribus perſonis, ſecundum eſt, quod loquendo de miſſione actiua, ea quidem communis erit, atque eſſentialis omnibus Perſonis. Probatur primum à Magiſtro, quia ex prænotatis, miſſio paſſiua denotat relationem ad perſonam mittentem, ſeu producentem, ſed Verbum Diuinum non producitur à Spiritu ſancto, ergo neque mittitur à Spiritu ſancto, igitur mitti paſſiuè non eſt commune tribus. Probatur ſecundum dictum, quoniam Filius miſſus fuit ad extra à Patre ſimul cum Spiritu ſancto, quod probatur ex D. Auguſtino qui 2. de Trin. cap 6. ait, *Perinde Mitti à Patre ſine Spiritu ſancto non potuit.* Et confirmatur quia Pater intelligitur miſiſſe Filium in hunc mundum ſecundum id, ſecundũ quod natus fuit ex Virgine, ſed hoc fieri non potuit ſine Spiritu ſancto, quod probat Angelica ſalutatio, *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te*, & confirmatur etiam, quoniam *Opera Trinitatis ad extra ſunt indiuiſa*, igitur ſequitur, vt mittere actiue toti conueniat Trinitati. Hæc ex Magiſtro.

Impugnatur. 10 Sententiam iſtam impugnat Scotus, probando, quod ſi mittere ſit commune, ſit etiam & commune ipſum mitti, quod ſi alterum non ſit commune, nec etiam forte commune oppoſitum alterum. Probatur autem; Aut mittere dicit reſpectum rationis, aut reſpectum realem, ſi primum, ergo etiam Pater mittit ſè, quia propter reſpectum rationis ſolummodo non eſt neganda talis miſſio alicuius; ſi ſecundum, aut temporalem, aut æternalem; & id quidem, aut ad illum, ad quem fit miſſio, aut ad perſonam mittentem, ſi primum vtique erit temporalis, quia Dei ad Creaturam non eſt relatio æterna; ſi ſecundum, ergo non erit talis relatio communis, & eſſentialis, probatur quoniam Spiritus ſanctus non producit Filium, ergo nec Filius dicit relationem æternalem realem ad Spiritum ſanctum, & ſic patebit mittere non eſſe eſſenctale.

11 Arguitur etiam, Mittere, & mitti ſunt relationes oppoſitæ, oppoſitorum autem idem eſt iudicium, igitur ſi mittere erit eſſentiale, erit etiã mitti. Tertio mittere, & mitti idem prorſus ſignificant quo ad rem, licet ſit diuerſitas inter ipſa quo ad modum ſignificandi grammaticalem; talis vero ſignificandi modus non poterit alterare rem, & ſubſtantiam ſignificati, igitur ſi mittere actiue erit eſſentiale, erit etiam eſſentiale, & commune mitti paſſiue, vel è contra.

12 Licet ſententiam hanc impugnet Scotus, nihilominus eam indeamplectitur, ſoluitq; argumẽta oppoſita; Explicans verò terminos, & reſoluens quæſtionem, ait, *Mitti nihil aliud eſſe, quam declarare perſonam aliquam procedere ab altera, & mittere actiuè nihil eſſe aliud quam manifeſtare, perſonam aliquam producere alteram*, cum hoc tamen, vt duo neceſſario in tali actiua, vel paſſiua declaratione interueniant; alterum eſt importare reſpectum rationis ad Creaturam, ad quam fit miſſio, & itá Verbum, & Spiritus ſanctus connotant reſpectum rationis in myſterio Incarnationis, atque in miſſione eiuſdem Spiritus ſancti ſuper Apoſtolos, ſicut accidit & in alijs miſſionibus; Alterum vero eſt importare reſpectum realem, atque æternalem perſonæ miſſæ ad Mittentem ſub ratione producti, & producentis, quia miſſio declarat perſonam miſſam procedere à Mittente. Secundum quod interuenit eſt, perſonam mittentem habere authoritatem, ſeu quaſi authoritatem in miſſam; dẽmptis tamen imperfectionibus, vt in argumentis infra; ita etiam perſonam miſſam, vtputa perſonam *Saluatur.*

Verbi

Verbi habere ſubauthoritatem à Patre receptam, qua etiam ſubauthoritate mittat Spiritum ſanctum, & ſicut vera eſt iſta propoſitio, Pater creat per Filium, quoniam Pater contulit Filio authoritatem creandi, ita etiam ſit vera propoſitio altera, Filius ſãctificat per Spiritum ſanctum, quoniam tribuit eſſe Spiritui ſancto, & virtutem ſanctificandi, ſicut autem Patrem creare per Filium non dicit ſolummodo reſpectum ad extra, ſed connotat Filium procedere à Patre æternaliter, ita quoque Verbum operari per Spiritum ſanctum non ſolum connotat reſpectum relationis ad extra, ſed quoque relationem realem, ſub ratione ſpirati ab æterno. Hinc deducitur, ſolam illam perſonam mitti, quæ producitur à mittente, vnde eſt, vt Pater non dicatur miſſus, quia à nullo procedit ex Auguſtino lib. 4. de Trin. c. 20. & è conuerſo illa ſola perſona mittit, quæ producit, quia mittere, & mitti dicunt relationem ad extra, & connotant productionem ad intra.

Obſtatur. 13 Dices Spiritus ſanctus mittit Filium, ergo Spiritus ſanctus producit Filium, conſequens eſt falſum, ergo & antecedens; maior propoſitio probata fuit ſuperius authoritate Auguſtini in opinione Magiſtri. *Reſp.* Reſpondemus, Spiritum ſanctum mittere Filium non vt Deum, ſed vt hominem factum, & ita exponit Ambroſ. 3. lib. de Spiritu ſancto, cap. 2. qui ita explicat verba illa eiuſdem Chriſti Domini Iſaiæ primo, *Spiritus Domini ſuper me*, etenim Spiritus ſanctus ſupra productionem Filij nullam habet actionem; quo etiam ſenſu loquitur Athanaſius in ſymbolo de Chriſto Domino, *Equalis Patri ſecundum diuinitatem, minor Patre ſecundũ humanitatem*, quod intellige etiam de Spiritu ſancto, vt ipſe Spiritus ſanctus ſit æqualis Filio ſecũdum diuinitatẽ, maior tamen ſecundum humanitatem.

14 At licet hæc probabilia ſint, inquit Scotus, nihilominus amplius declarare oportet recenſitum myſterium, ſiquidem vrget ſuperius tacta difficultas, quoniam tota Trinitas mittit, ſiquidem opera Trinitatis ad extra ſunt indiuiſa, ergo etiam Spiritus ſanctus miſit Filium. Nec ſufficit dicere miſiſſe, ſub ratione Verbi incarnandi, vel potius incarnati, quoniam potius authoritates Auguſtini (inquit Scotus) ſonare videntur de Verbo nõ dum, vt incarnato, ſed vt prius incarnando; ideo ſubdit Scotus ipſe, teneri aliquomodo poſſe opinionem Auguſtini; quidquid tamen ſit remanet, vt vera ſit declaratio allata, addito hoc tamen, vt *Mittere ſit manifeſtare, perſonam procedere abſolute ſiue ab hac, ſiue ab altera perſona*, Hoc diximus, quia non eſt neceſſ. vt omnis perſona manifeſtans producat, & ita ſoluitur omnis difficultas de Spiritu ſancto, vt licet ipſe manifeſtet productionem Verbi, manifeſtet in quam, per myſterium Incarnationis, non tamen propter hoc neceſſario deducitur, Spiritũ ſanctum producere Filium ſecundum diuinitatem, & ideo dicimus ex eodem Scoto, *Mittere eſſe manifeſtare perſonam procedentem procedere*: Ideſt perſonam procedentem æternaliter, procedere, & mitti ex tempore; vel eſſe *manifeſtare perſonam aliquam productam à perſona, cui competit productio, procedere ex tempore*, & ita Spiritus ſanctus mittendo Filium ſecundum carnem, manifeſtat, & declarat, Filium æternaliter productum à Patre, procedere ex tẽpore, & mitti in hunc mundum ad redemptionem Generis humani. Ex quo deducitur, mittere hoc modo, eſſe omnino eſſentiale, & commune tribus perſonis, ſiue perſona declarans mittat, & ſimul producat, ſiuè nullo modo producat perſonam miſſam. Mitti verò eſt quid notionale. *Amplius declaratur, miſſio.*

15 Amplius vero declarat hoc, ſupponendo, quod in miſſione, tum actiua tum paſſiua ſunt duo, alterum eſt manifeſtatio, ſeu declaratio temporalis, alterum verò productio tum actiua, tum paſſiua; loquendo de primo; id competit omnibus perſonis, & ſic Pater manifeſtauit Filium ſupra Thabor, dum voce de cælo illapſa dixit, *Hic eſt Filius meus dilectus*, Spiritus ſanctus etiam manifeſtauit Filium in Iordane, dum in Columbæ *Reſpectus duo in miſſione.*

ſpecie

ſpecie ſuper ipſum apparuit in baptiſmate Ioannis; tum denique Filius, & Spiritus ſanctus manifeſtate poſſunt,& declarate ipſum Patrem venire,ſi Pater ſemetipſum daret Creaturis: Vnde eſt,vt mittere hoc modo, ſit omnino eſſentiale, atque etiam & mitti.Alterum verò,nempe reſpectus ad producentem, erit ſolnmmodo notionale producentis ad productum,& è conuerſo;vnde eſt,vt inferre quidem poſſimus, eſt producens, ergo mittens: eſt productus, ergo miſſus,optima conſequentia; non autem inferre liceat ab oppoſito, eſt mittens,ergo producens, quia Spiritus ſanctus mittit Filium ſecundum carnem, & vterque declarare poteſt Patrem: immò eadem perſona declarare poteſt ſemet ipſam, nulla tamen hic interuenit productio, cum nihil producat ſeipſum ex Auguſtin.1. de Trinit.Hinc quoque deducitur, miſſionem dicere duplicem reſpectum, rationis alterum, & alterum realem; temporalem primum,& æternalem ſecundum; loquendo de reſpectu rationis, vel is eſt ad Creaturam,cui ſit miſſio,vel ad perſonam ipſam declarantem, loquendo autem de reali,is erit ſolummodo ad perſonam producentem;ergo concludimus,quod de principali ſignificato miſsio importat reſpectum rationis, de connotato vero reſpectum realem.

Mittere rõ tingit multipliciter.

16 Quia tamen Heretici vrgent contra nos, negando miſſionem hanc perſonarum,ſiquidem aiũt importare imperfectionem, vt puta, vel imperium ſupra perſonam miſſam,vel mutationem localem, ideo ſciendum eſt, mittere contingere multipliciter, vel per Imperium,& dominium,quomodo ſeruus mittitur à Domino;vel per conſilium, & exhortationem, quomodo amicus mittit amicum,boni, æquique conſulens amico. Vel tertio denotat impetum impreſſum in rẽ miſſam, prout ſagittarius,atque fundibularius mittunt ſagittam, & lapidem; vel denique importat noui termini acquiſitionem,ſeu mutationẽ de loco ad locum in ipſa perſona miſſa. Nullo quidem iſtorum modorum reperitur miſſio in Diuinis,quoniam important imperfectionem, & inæqualitatem perſonarum, & mutationem: ſed reperiemus ibi miſſiones, pro vt declarat D. Athanaſius in illud ſymboli *Deus de Deo*, & D.Auguſtin.lib.2.de Trin.cap.5.

Perſonæ qualiter veniant, vel mittantur.

17 Inſuper quoniam nedum Filius,& Spiritus ſanctus communicatur nobis, verum etiam & ipſe Pater, iuxta illud Ioann.14. *Qui diligit me ſermonem meum ſeruabit, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus*, quod præcipue intelligitur de miſſione inuiſibili,& ſpirituali,atque interna per gratiam,& charitatẽ, cum ab oppoſito,miſſio Filij in carne & Spiritus ſancti in columba,erat miſſio viſibilis,& æxterna; quoniam inquam, etiam Pater ipſe communicat ſe nobis, non eſt aſſerendum, Patrem mitti, ſed aſſerendum eſt potius Patrem venire, quod ſub alijs quoque terminis explicatur, nempe ſub terminis *dare*,& *donare*,ita vt verum ſit dicere Pater dat ſemetipſum, & Pater venit ad Creaturas, non autem mittitur ad ipſas, cum à nullo procedat, vt expreſſe fatetur Auguſtinus lib.4. cap.2. quæ etiam veritas communis eſt Filio, & Spiritui ſancto;ſiquidem non ſolum hæ perſonæ mittuntur, verum etiam veniunt, atque dant,& communicant ſemetipſas iuxta illud, *Ad eum veniemus*. Huc vſque apertiſſime patet veritas huius myſterij, declarata ſæpe ſæpius in ſcripturis, vt Ioann. 8. *Mea doctrina non eſt mea,ſed eius qui miſit me*,& ad Galat.4. *Miſit Deus Filium ſuum factum ex muliere*, atque ex Ioann. 14. *Spiritus ſanctus, quem ego mittam à Patre.*

Arguitur.

18 Contra tamen ea, quæ diximus,pugnant argumenta,& primo loco pugnat argumentum Scoti factum contra Magiſtrum, docet namque Scotus, mittere eſſe commune, & mitti eſſe notionale:Sed contra hoc, quia mittere,& mitti important idem ſignificatum,cum ſolummodo diſtinctione grammaticali per actiuum, & paſſiuum, prout diximus in impugnatione Magiſtri, ergo eadem erit ratio vtriuſque.

Reſpond.

Reſpondetur,quod ſpectando ſignificandi modos grammaticales,

Diuerſitas modi ſignificandi grãmaticaliter

les, adeſt ſolummodo differentia circa modum, & ſignificant prorſus idẽ à parte rei, attamen in caſu noſtro poterit importari conceptus aliquis ſpecialis, qui non diuerſificatur penes illos modos ſolũmodo, ſed etiam aliundè, exemplum ſit ex eodem Scoto, ſcire ignem calefacere, & ſciri paſſiue eũdem ignem calefacere, important quidem à parte rei idem ſignificatum, licet ſit diuerſificatio grammaticalis; at in iſto alio, ſcire ignem calefacere, & ſciri ignem calefieri, non ſolum adeſt diuerſificatio grammaticalis, ſed realis; ita in propoſito mittere, & mitti grammaticaliter ſpectando, idem ſignificant, cum ſola diſtinctione grammaticali; Verum quia in vtroq; vltrà modos ſignificãdi actiue, & paſſiue grammaticaliter, reperitur Theologice à parte rei, diuerſitas cõceptus, nempe productio actiua, & paſſiua, ideo fieri poteſt, vt vnum ſit eſſentiale, & alterum notionale.

Reſpectus Dei ad creaturas, an ſemper cõmunis.

19 Arguitur etiam, reſpectus Dei ad Creaturas eſt eſſentialis, & communis tribus, quia opera Trinitatis ad extra ſunt indiuiſa, ſed miſſio dicit reſpectum ad extra, ergo omnes mittunt, & mittuntur. Reſpondetur, non omnem reſpectum ad extra eſſe communem Tribus, precipue quando in reſpectu illo habetur aliquis conceptus ſpecialis potius vnius perſonæ, quam alterius. Exemplum ſit de Incarnatione paſſiua, quæ cum ſit reſpectus ad extra, non competit omnibus, quia ſolum Filius terminauit incarnationem, & Naturam humanam, licet effectiuè fuerit omnibus communis, quoniam omnes fecerunt incarnationem actiuè, ita pariformiter miſſio, prout eſt manifeſtatio, & prout eſt reſpectus ſolius mittentis, ſeu miſſi, vel venientis, aut donati, vel dantis ſemetipſum, poterit quidem eſſe communis. At prout eſt etiam reſpectus producentis, & producti non eſt communis.

Perſona miſſa dicit relationem ad mittentẽ vt producens eſt.

20 Arguitur inſuper, Perſona miſſa dicit relationem realem ad mittentem, atque æternalem, ſed Filius mittitur à Spiritu ſancto, ergo dicit relationem realem æternalem ad Spiritum ſanctũ, & ſic producitur à Spiritu ſancto. Reſpondetur Perſonam miſſam dicere quidem relationem realem ad perſonam mittentem, non tamen, vt mittens eſt, ſed vt producẽs; cum verò Spiritus ſanctus non producat Filium ideo non eſt in eo relatio realis æternalis; ſe habet enim ad Filium, non vt producens ab æterno, ſed vt mittens ſecundum humanitatem in tempore.

Perſona producta datur ab alio: improducta datur à ſeipſa.

21 Arguitur, quælibet Perſona dat, & datur, ex Auguſtino ad Dardanum, ergo Pater datur ab alio. Reſpondetur quod quælibet perſona producta datur, quæ vero improducta eſt non datur ab alio, ſed communicatur à sè ipſa, & ſic Pater venit, atque dat ſemetipſum. Reſpondemus etiam, non eſſe propoſitionem vniuerſalem, ſed eſſe loquutionem *accomodam*, eſt vero ſenſus, vt Auguſtinus loquatur pro ijs, quæ dantur, & producuntur ab alijs.

Verum Spiritus s. ſit minor Patre, & Filio in apparitione columba.

22 Obſtatur ex eo, quod Filius miſſus eſt ſecundum humanam naturam, factus proinde minor Patre, & Spiritu ſancto ſecundum Auguſtinum lib 4. de Trin. cap. 4. & iuxta Symbolum Athanaſ. *Minor Patre ſecundum humanitatem*, igitur conſimiliter Spiritus ſanctus vocaretur minor Patre, & Filij ſi in ſpecie ſenſibili, & viſibili, vel ignis, vel venti, vel columbæ, vel cuiusvis alterius communicaretur Creaturæ, hoc vero dicendum non eſt, nullibi enim reperitur, Spiritum ſanctum eſſe quandoque minorem Filio, & Patre. Reſpondemus eſſe diuerſam rationem inter vtrumque, quoniam Filius vniuit ſibi Naturam humanam hypoſtatice, vnde ſequuta fuit communicatio humanorum, & diuinorum idiomatum; Verum quia ex Deo, & homine formatus eſt Chriſtus, & de homine dicitur eſſe minorem Patre, & Spiritu ſancto, ergo de Chriſto dicetur ſecundum humanitatem eſſe minorem vtroque, Spiritus ſanctus vero non vniuit ſibi naturam ignis, vel columbæ hypoſtaticè, ſed tantummodo, ſub ratione ſigni extrinſeci, & ſenſibilis, ad denotandam inſenſibilem, & inuiſibilem inhabitationem Spiritus ſancti per gratiam ex diuino inſtituto; cum ergo ex Spiri-

tu

diſtributiua, quia ſtat pro ea perſona, quę mittendo producit, & ita ſtat pro ſolo Patre, qui produxit Filium, & poſt miſit; non pro Spiritu ſancto, qui miſit, ſed non ab æterno produxit. Sicut quoque ad quæſitum, quo quæritur.

26 Vtrum omnis perſona mittat: loquendo enim de miſſione improprie ſumpta, ſeu temporali, etiam perſona, non producens, mittit, & ſic Spiritus ſanctus, vt eſt dictum, Filium mittit: loquendo autem proprie & in rigore, ſoli perſonæ producenti competit mittere; quia miſſio denotat principium æternalis proceſſionis, & originis.

QVÆSTIO II.

De Miſſione ſenſibili, & viſibili.

Miſſionis duplex genus.

1 Miſſionis duplex genus aſſignant Theologi: aliud quidem viſibilis aliud inuiſibilis, De primo loquitur Paul. Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*: eſt vero miſſio hæc interno, ac ſpirituali modo animam afficiens, & huiuſmodi eſt charitas, quæ eſt habitus ſpiritualis animam inhabitans interius, & inuiſibiliter. De ſecundo autem, idem Paul. Galat. 4. *Miſit Deus Filium ſuũ factum ex muliere*: & Rom. 1. *Nouiſſime loquutus eſt nobis in Filio.*

Miſſio ſenſibilis quid

2 Eſt vero miſſio iſta, *ſenſibilis, & externa apparitio per ſenſibile ſignũ facta, ad effectum aliquem in creatura rationali producendum.* Dixi, *in creatura rationali*, quoniam, cum talis effectus præcipuus, & finalis ſit gratum faciens, vt dicemus, ſola rationis, & intellectualis Creatura erit talis miſſionis, & gratiæ capax.

Miſſionis multiplex diuiſio.

3 Viſibilem miſſionem conſiderare licet, vel ex parte perſonæ mittentis, & miſſæ: vel ex parte termini, ſeu effectus. Primo modo in Thabor viſibilis fuit miſſio illa claritatis redundantis ab intus in Corpus Chriſti, cum gloria animæ ſe ſe effuderit in Corpus Chriſti; vox enim Patris ſenſibiliter intonuit, *Hic eſt Filius meus dilectus*. Audibilis quoque fuit vox illa Patris dicentis. *Segregate mihi Paulũ, et Barnabã*: Ex tali verò ſegregatione fienda per ſenſibilem vocem Patris, nouus Spiritus ſancti effectus receptus fuit in Paulo, & Barnaba, in ordine ad opus, ad quod aſſumpti fuerunt; *Idoneos enim fecit nos*, inquit idem Paul. *miniſtros noui teſtamenti.* Hæc inſuper ſubdiuiditur, vt alia terminetur ad perſonam miſſam, alia ad id, ad quod fit miſſio: Prima eſt miſſio diuini Verbi in carne aſſumpta; terminatio autẽ aſſuptionis eſt ad Verbũ & Verbũ caro factũ, dicitur terminus miſſionis. Verum quia miſſio Verbi in carne non fuit propter ipſam incarnationem ſolam, ſed in ordine ad noſtram ſalutẽ, hinc fit vt varia inde reſultauerint ſigna, tum Verbi, tum ſancti Spiritus, ſanctificantia ipſam Eccleſiam, Spiritus quidem ſancti, vt in ſpecie linguarum die Penthecoſtes; ſonitus vehementis. Columbæ in baptiſmate Iordanis, &c. Omnia autem adeo ſenſibilia fuerunt, vt de Verbo dicat Ioannes, *Quod vidimus, & audiuimus, & manus noſtræ contrecta-*

uerunt de Verbo vitæ: de Spiritu autē ſancto, *factus eſt ſonus : apparuerunt liguæ, apparuit columba*: de Patre etiā, *Vox Patris intonuit, hic eſt Filius, &c.* Ex parte autem effectus diuiditur in viſibilem, atque minime viſibilem, ſed omnino internam: prima iam explicata eſt, & confirmatur magis de eodem Verbo ex illo Abacuch, *Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt*: ſecunda eſt illa ex D. Paulo recenſita, de renouatione interioris hominis per habitum Charitatis, quo mediante dicitur Spiritus ſanctus mitti inſenſibiliter, atque inuiſibiliter.

Miſſio perfecta nō fit ſine gratia iuſtificante ſpe, & fide viua.

4 Hinc dicimus, Miſſio inuiſibilis completa, & perfecta non fit abſque dono gratiæ iuſtificantis, charitatis, ſpei, & fidei viuæ. De gratia ſanctificante eſt Alenſis 1.part.quæſt.73. memb.4.art.2.3.D.Bonauent. in 1.d. 14.art.2.quæſt.1.& in 1. d.17. atque D.Tho.1.part.quæſt.43.art.3.eſtque, vt ſic communis. Circa fidem, ait Caetan. fieri miſſionem, nempe Filij, etiam per fidem informem. Alij dixerunt, mitti Spiritum ſanctum conſimiliter per inſpirationes diuinas antecedentes iuſtificationem. Alij per gratias datas mitti Spiritum ſanctū: probant, quia Chriſtus Dominus Io. 20. ait diſcipulis, *Accipite Spiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittentur eis, &c.* Poteſtas autem hæc eſt gratia gratis data; quia remiſſio quidem paſſiua eſt gratia gratum faciens peccatorem, cui peccata remittuntur, at remiſſio actiua ſtare poteſt in Miniſtro prauo adminiſtrante Sacramentum penitentiæ in peccato mortali. Item poteſtas eijciendi dæmonia, & curandi infirmos eſt gratia gratis data, ac per hanc poteſtatem receperunt Apoſtoli Spiritum ſanctum, ait Leo Pap. ſerm.2. Pent.

Probatur.

5 Poſita tamen aſſertio eſt recepta, & communis: & probatur, etenim quandocunq; de miſſione agitur Spiritus ſancti, agitur quidem de miſſione eius per modum inhabitantis: at non fit per modum inhabitantis animam quocunq; modo, ſed modo ſpeciali, & perfectiſſimo: talis vero modus habetur per perfectiſſimam virtutem, ea autem eſt charitas, iuſtificatio, gratia gratum faciens, & ſanctificans animam. Item Apoſtolus 1.Cor. 3. *Neſcitis quia templum Dei eſtis vos, & Spiritus ſanctus habitat in vobis? ſi quis autem templum Dei violauerit; diſperdet illum Deus, templum enim Dei ſanctum eſt.* Talis vero ſanctificationis forma eſt charitas, & gratia gratum faciens, quia charitas eſt forma, & perfectio virtutum, & cap. 6. *Neſcitis, quoniam corpora veſtra membra ſunt Chriſti? tollens ergo membra Chriſti faciam membra meretricis?* Itē *An neſcitis, quoniam membra veſtra templum ſunt Spiritus ſancti, qui in vobis eſt, quem habetis à Deo, & non eſtis veſtris* Inſuper, *qui adhæret Deo, vnus Spiritus eſt cum eo.* Ioan. 14. *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis; vt maneat vobiscum in æternum.* Ro. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum s. qui datus nobis.* Quod ſi Spiritus ſanctus mittitur ad inhabitandum, vtique per gratiam, & charitatem; per antonomaſiam inhabitanda oppoſitum ſi demas charitatem, gratiamque gratum facientem, ſiue iuſtificantem ab anima, & recedet Spiritus ſanctus ab anima, ad quā prius miſſus fuerat per gratiā: patet id ex Sap. 1. *Spiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum*, & rurſus, *In maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis.* Et hinc Ricchard. in 1.d.14.art.2.quæſt.2. ait, *Non poſſe dari Spiritū s. ſine charitate*: Additq; Gabriel ibid. art.2. concluſ.3. *Secundum communem vſum loquendi Sanctorum Patrum, non dici Spiritum ſanctum dari alicui, niſi quem inhabitet per ſpecialem acceptationem, tanquam dignum vitæ æternæ: talis vero dignitas non habetur niſi per charitatem, & gratiam.*

Per gratias gratis datus an detur Spiritus ſanctus

6 Ex his conſtat quid dicendum ſit de cęteris donis: ait namque Bonauent. in 1.d.15. part.2. art.1. quæſt.1. per ea dari Spiritum ſanctum *ſecundum quid*: quo etiā ſenſu, ait Herrera in 1.diſp.40.quæſt.18. loquutum fuiſſe Gregorium Ariminenſem aſſerentem, poſſe dari Spiritum ſanctum, ſine donis, nempe ſine dono gratiæ iuſtificantis

eantis, vt contigit Caiphæ prophètan titalis autem datio erit iuxta Bonau. *ſecundum quid*. Atque hinc ſequitnr, vt per gratias, gratis datas, ſiue per auxilium gratiæ præuenientis, quatenus hæc abſtrahunt à iuſtificatione, & gratia ſanctificante, ſeu gratum faciente, minime dicatur mitti Spiritus ſanctus, ait Suar. de Trinit. lib. 12. cap. 5. nu. 18. & Molin. 1. par. quæſt. 43. at. 3. de quo magis infra.

An Spiritus ſ. detur per quodcunque augmentũ gratia.

7 Vtrum vero mittatur Spiritus ſanctus per quodcunque augmentũ gratiæ, variant Doctores. D. Bonaue. d. 15. quæſt. vlt. ait per nullũ augumẽtum intenſiuum mitti, ſed per extenſiuum: Ratio primi, quia per augmentum intenſiuum non incipit eſſe ibi Spiritus ſanctus nouo modo: Ratio ſecundi, quia tunc adeſt nouitas, quæ non prius: id vero aduenit cum extenditur gratia ad mira quædam, & magna operanda, vtpotè per donum linguarum, per operationem miraculorum, aut prophetiæ, aut feruotis maioris charitatis, in ordine ad martyriũ, in abrenunciatione ſæculi, atque aggreſſione alicuius actus heroici, & eximiæ virtutis: quę etiam eſt ſententia D. Tho. art. 6. ad 2. ſicque facta fuerit miſſio ad Apoſtolos in die Pentecoſtes, & octauo die poſt reſurrectionem Ioann. 20. licet prius habuerint eundem Spiritum ſanctum per gratiam iuſtificantem: vnde, & poſtmodum, *Loquebantur varys linguis; & faciebant prodigia, & ſigna multa in plebe*: atque *ibant gaudentens à conſpectu Concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati*. Abſolute tamen concedit Durandus in 1. d. 15. qu. 4. inquiens, *miſſionem, fieri per dona gratuita, vel augmentum eorum*. Et conſenſit ibidem Suarez, licet inde inconſtans afferat, miſſionem propriiſſime fieri, quando gratia augetur extenſiue ad peculiares effectus, vt diximus. Concordat cum Bonauen. & Tho. Cordub. lib. 1. quæſt, 41. atque Alenſis 1. part. q. 73. mem. 4. art. 3.

Dum vna mittitur perſona, an ſimul mittatur, & altera.

8 Vtrum vero, dum vna mittitur perſona, mittatur & alia, loquendo de perſona miſſibili. Alenſis ibidem ait, poſſe vnam mitti ſine alia: & ita Filium, ſine Spiritu ſancto: Filius nãque mittitur, dum elargiuntur dona ſapientiæ, ac cætera ſpectantia ad intellectum: Spiritus autem ſanctus per dona pertinentia ad voluntatem. D. Tho. ait vtramque perſonam ſimul mitti, dum enim mittitur vna, mittitur & altera; ratio quia vtraque dona tũ intellectus, tum voluntatis ſunt neceſſario connexa cum gratia. Ita art. 5 & 7. atque D. Bonauent. Diſtinguendum vero putamus, aut namque dona intellectus ſunt coniuncta, cum gratia iuſtificante, aut minime: ſi primũ, vtique mittitur ſimul inuiſibiliter Filius, & Spiritus ſanctus; ſi ſecundũ, nequaquam mittetur Spiritus ſãctus, Ratio quia nõ eſt in anima gratia, per quam ade am mittatur Spiritus ſanctus: & ſic reconciliantur ſententiæ, præcipue in ſententia eorum, qui aiũt miſſionem fieri etiam per alia dona, quam per dona gratiæ iuſtificantis, vt de Caetano retulimus. Quando autem ſimul mittuntur, tunc dicitur potius vna, quam altera mittitur per antonomaſiam, iuxta appropriationem doni ſpectantis ad ipſam: vtpotè dicatur tribui ſpecialiter Verbo miſſio per dona ſapientię, & ſimilium; & Spiritui ſancto ſpecialiter miſſio per dona charitatis, & huiuſmodi, quia dona intellectus appropriantur Verbo, & dona voluntatis appropriantur ipſi Spiritui ſancto: & de hoc amplius infra.

Perſonæ, quib. facta fuerit miſſio viſibilis

9 Perſonæ, quibus facta fuerit miſſio Spiritus ſancti viſibilis, in primis fuit Chriſtus Dominus: ita namque ſub ſpecie Columbæ apparuit in Iordane, in eius baptiſmo. Matt. 3. *Baptizatus autem Ieſus confeſtim aſcedit de aqua, & ecce aperti ſunt cæli, & vidit Spiritum Dei deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ſe*. & Ioann. 1. *Vidi Spiritum deſcendentem quaſi columbam, de cælo, & manſit ſuper eum*. Item fuerunt Apoſtoli, quibus ſub ſpecie flatus, & linguarum ignis, miſſus fuit Spiritus ſanctus: Ita Actor. 2. *factus eſt repente de cælo ſonus tanquam aduenientis Spiritus vehementis, & repleuit totam domum, vbi erant ſedentes, & apparuerunt illis diſpertitæ linguæ tanquam ignis,*

ſeditque ſupra ſingulos eorum, & repleti ſunt Spiritu ſancto.

An B. Virgini, ac mulieribus fuerit viſibiliter miſſus.

10 Sed numquid etiam beatiſſimæ Virgini, alijſq; mulieribus, fuerit & tunc viſibiliter miſſus Spiritus ſanctus? Reſpondet Baſſolius in 1. d. 15. quæſt. 1. art. 3. ſic in terminis: *Dicunt aliqui quod non, quia non fuit Prælata, nec aliæ ſimiliter; nec habebant diffundere gratiam ex officio, ſicut Apoſtoli. Alij dicunt probabiliter (licet ex textu ſcripturæ aſtuum ſecundo non poſſit hoc haberi) quod primo Mariæ Virgini fuerit miſſus; licet enim non fuerit Prælata in Eccleſia ad adminiſtranda Sacramenta, tamen fuit Doctrix, & Magiſtra Apoſtolorum in veritate, & fide de Filio ſuo. Et aliæ mulieres inueniuntur publice prædicaſſe, ſicut Magdalena; nec fuit inconueniens propter paucitatem prædicantium in fauorem fidei, licet non inueniatur Maria publice prædicaſſe; vnde dicunt, quod Mariæ, & alijs mulieribus Sanctis, & Diſcipulis, qui habuerunt donum linguarum, fuerit miſſus Spiritus ſanctus. Hoc probant auctoritate Hieronymi in primo prologo ſuper omnes diuinæ hyſtoriæ libros, vbi dicit ſic, Ioel Filius Phatuel poſt euerſionem priorum Populi deſcribit effuſum Spiritum. ſanctum ſuper ſeruos Dei, & Ancillam et ſuper cunctum populum credentem Chriſto in cænaculo Syon; Dicunt tamen quod miſſio illa non fuit facta Mariæ ad cauſandam gratiã, vel ſignificandum quæ tunc cauſaretur in ipſa, quia à Conceptione Filij fuit repleta gratia, & habuit tantam gratiam, quantam capere potuit anima eius, vel quãtam diſpoſuerat ei Deus dare, quod magis puto, quam primum.* Huc vſque Baſſolius. Conſenſit Herrera in 1. diſ. 11. q. 28.

Patribus veteris teſtamenti an facta miſſio viſibilis.

11 Quid Patribus veteris teſtamenti, Verum & ad eos facta fuerit miſſio viſibilis? Videtur quod ſic, etenim Moyſi apparuit rubus ardens, & ſuper exercitum columna ignis, atque nubes protegens, & obumbrans, &c. Verum reſpondet D. Tho. negatiue 3. part. quæſt. 43. art. 7. ad 6. Ratio, quia miſſio hæc ſignificat redundantiam gratiæ, & copioſum effectum gratiæ in eis, ad quos fit miſſio: tempus autem antiquæ legis non fuit tempus plenitudinis gratiæ, quale eſt tempus nouæ legis: & propterea Ioannis 7. dicitur, *Nondum erat Spiritus ſanctus datus, quia nondum erat Ieſus glorificatus.* Addunt alij, quod prius debuerat perfici miſſio viſibilis Filij, quam Spiritus ſancti; at in veteri lege non aderat tunc viſibilis miſſio Filij, ergo nec tunc viſibilis Spiritus ſancti: quæ ratio innititur ſuper textu recenſito. Ad apparitiones autem illas, ita reſpondet D. Tho. ſupr. *Apparitiones diuinarum perſonarum factas Patribus veteris teſtamenti, miſſiones viſibiles dici non poſſe, quia non fuerunt facta (ſecundũ Auguſtinum) ad deſignandum inhabitationem diuinæ perſonæ per gratiam, ſed ad aliquid aliud manifeſtandum.* Et quidem columna ignis oſtendebat iter per noctem: nubes protegebat ab æſtu ſolis: & Rubus ardens amorem oſtendebat, quo Deus compatiebatur populo defaticato in coquendis lateribus in fornace.

Angelis an in via miſſio viſibilis.

12 Numquid deniq; ad Angelos Viatores facta fuerit ſenſibilis, & viſibilis miſſio? Reſpond. Angelos nõ indigere corporea, ac ſenſibili apparitione, cum ſint incorporei, & ſpirituales: igitur dum erant in via fieri potuit miſſio inuiſibilis, ſiue gratiæ, ſiue augmenti gratiæ, quam acceperunt in ſua creatione. Inſuper miſſio hæc potius appellanda intelligibilis; quam ſenſibilis, quoniam ſunt creaturæ intellectuales, non autem ſenſibiles, & corporales.

Miſſionis diuiſio ex Durando.

13 Miſſio hæc viſibilis diuiditur à Durando, vt aliquando fiat ſecundum dona naturæ: aliquando ſecundũ dona gratiæ, & interdum ſecundum dona gloriæ: primam vocat imperfectam: ſecundam perfectam: tertiam denique perfectiſſimam. Circa tertiam, in ordine ad gloriam, ipſam concedit D. Thom. negatur vero ab alijs, vt non fiat miſſio hæc viſibilis Beatis: Ratio eſſe poterit, quia miſſio ſignificat internam renouationem per gratiam, ſiue per augmentum gratiæ, illius, ad quem fit miſſio: at beati non ſunt capaces nouæ gratiæ, cum ſint in termino, ergo nec nouæ miſſionis. Inſuper miſ-

ſio fit ad perſonam longe diſtantem, at Beati ſunt quã maxime vniti Deo per gloriam; licet vero etiam Viatores ſint ratione diuinæ immenſitatis, & præſentialitatis diuinæ, non longe diſtantes á Deo, cum Paulus dicat, *Non longe eſt ab vnoquoque noſtrum*, tamen dicuntur Viatores diſtare ratione ſtatus, qui eſt ſtatus viæ, via autem diſtat à termino, cum autem Beati ſint in termino, ſunt ratione ſtatus viciniores Deo. Poſſunt tamen potius illæ Beatorum vocari reuelationes, & illuminationes, quam miſſiones, niſi extendamus nomen miſſionis; etenim nouæ illis accedunt reuelationes de ſtatu Eccleſiæ, Amicorũ, Propinquorum, ſicut & Religionum Fundatoribus, nouæ ſiunt reuelationes de ſtatu, incremẽto, atque progreſſu ſuorum religioſorum. Hæc vero intra genus continentur gratiæ gratis datæ, & ſpectant ad genus gloriç accidentalis: ſicut ex oppoſito Damnatis, Lucifero, Hæreſiarchis, ipſiſque, qui prauo fuerint alijs exemplo, & cauſa peccandi, nouæ fiunt accidentalis penæ acceſſiones, & malorum, quorum cauſæ fuerint, reuelationes.

Miſſio an fiat neceſſario per gratiam gratum facientem.

14 Vtrum autem miſſio, verbi gratia, Spiritus ſancti neceſſario fiat per talem gratiam gratumfacientem, an ſufficiat fieri per alia dona. Sunt qui affirment ſufficere fieri per alia dona, vtputa, fidei, ſpei: & tunc ſe habere non inſtar ſanctificantis ipſum Spiritum ſanctum, ſed inſtar Rectoris gubernantis, dirigentis, mouentis, &c. Verum modus iſte potius docet, Spiritum ſanctum, ſicut & Verbum conferri per modum doni, quam per modum perſonæ venientis, & miſſæ; Igitur melius alij cõmuniter aiunt, non conferri ſine ipſa gratia iuſtificante, vel ſaltem, ſine augumento eius, prob. talis eſt finis miſſionis, ergo non habetur ſine gratia iuſtificante. Dices, finis miſſionis ſunt, & alia ſupernaturalia dona, atque gratiæ, etiam gratis datæ. Inſuper Cayphas non habuit gratiam ſanctificantem, & nihilominus prophetauit. Antichriſtus mirabilia faciet, ſicut & Magi Pharaonis. Reſpond. ex hoc confirmari magis noſtram ſententiam, quia donum recepit Caiphas gratiæ gratis datæ, vt prophetiæ, non tamen gratum facientis, dum non habuit ad ſe miſſionem gratiæ Spiritus ſancti. Item vtique alia dona, & gratiæ gratis datæ ſunt finis miſſionis in animabus iuſtis, ſed nõ finis primarius, & principalis, huiuſmodi enim eſt gratia gratum faciens, cætera dona ſe habent concomitanter.

Miſſio an pricipalius fiat per dona intellectus, an voluntatis.

15 Verum quia inter cætera dona conferenda per miſſionem tum Verbi, tum ſancti Spiritus, adeſt donum intellectus, & voluntatis, vna cum donis cæteris perfectiuis intellectus, & voluntatis, quæri poteſt, quodnam iſtorum ſit potiſſimum, & principale in miſſione: Ad intellectum quidem inter cætera ſpectat manifeſtatio, illuminatio, & cognitio, qua perſona miſſa manifeſtetur procedere à mittente, & produci ab æterno ab eo: Ad voluntatem vero pertinet ipſius voluntatis ſanctificatio per gratiã inhærentem, & gratum facientem: quodnam autem iſtorum erit principalius. Thomiſtæ principaliorem aſſerunt eſſe gratiam gratum facientem & per eam fieri miſſionem principaliter, concomitanter vero per reliquas virtutes, fidei, ſpei, &c. Ex Scotiſtis vero manifeſtationẽ aiunt aliqui importari principaliter, & gratiam concomitanter: atque ita concludunt, miſſionem aptius ſignificari directe, & immediate per dona intellectus, quã voluntatis, niſi mediatè, & indirectè. Diſtinguendum in hac rẽ putamus, vt ordine quidem intentionis, principalius importetur gratia, & dona voluntatis; ordine tamen executionis dona intellectus, & ipſius illuminatio. Ratio primi, quia adhoc facta fuit Verbi Incarnati miſſio, vt nos à peccatis redemiſſet, & mediante ſanctificationis, & remiſſionis gratia, nos Patri reconciliaret: ait namque: *Veni, vt vitam habeant, & abundantius habeant*, & alibi, *Miſit Deus Filium ſuum in remiſſionem peccatorum*. Adhoc quoque linguis igneis venit ad diſcipulos Spiritus ſanctus, vt mediante igne, Spiritu amoris ſui ignitet, & ſanctificaret eos: & denique Ioa. 14. *Ad eum*, aiunt Trinitatis Perſonæ, *veniemus*: at quia non ſufficit venire, ſubdunt, & *manſionem*

Miſſionis effectus an ſemper recipiatur in eo, ad quem ſit miſſio.

hunc temporalem collationis doni haberi ſemper in eo, ad quem fit miſſio, & pro ſemper. Reſpon. D. Thom. ſuffiecre, vt miſſio viſibilis ſignificet inuiſibilem, ſiue in propria, ſiue aliena perſona: ſiue tunc temporis, ſiue alio tempore factam, vel fiendam: eſt enim quæſiti ſenſus, vtrum ſemper miſſio viſibilis habeat ſecum coniunctam, miſſionem inuiſibilem in eadem perſona, vna cum gratijs, & donis: reſponſio, iam data, eſt negatiua à D. Thom. & probatur, Verbi enim humanitas erat iam plena gratia, & ſanctitate, & donis, & hinc ſequitur, vt apparitio columbæ ſuper Chriſtum, (quod eſt exemplum clarius) non denotabat tunc infudi Chriſto gratiam, & dona, bene tamen denotabat, fuiſſe iam eidem Chriſto prius collata hæc omnia in Incarnatione; denotabat tamen aliquid tunc temporis recipi in aliena perſona, vt in Virgine, & Ioſeph ſpecialia dona tempore Incarnationis: in Baptiſta ſpeciale donum, tempore apparitionis columbæ in baptiſmate Chriſti. In Cænaculo quoque miſſio Spiritus ſancti facta Mariæ non pręmonſtrabat gratiam tunc temporis in Maria ſanctificantem cauſatam, cum à conceptione ſui Filij, vt ait Scot. 4. d. 4. qu. 6. *Tantam tunc gratiam acceperit, quantam pro quouis tempore diſpoſuit dare illi Deus.* Loquimur autem de ſanctificãte; nam credibile eſt, alia dona, & gratias alias gratis datas tunc in aduentu Spiritus ſancti recepiſſe, ait Baſſol. quæ non receperat prius, propterea, inter cętera, euaſit Doctrix, & magiſtra Apoſtolorum. Sufficit ergo, vt miſſionis effectus recipiantur, in propria quidẽ perſona, vel ſaltim oſtendantur, iam receptos alio tempore fuiſſe: vel recipiantur in aliena perſona, ita D. Tho. 1. p. q. 43. ar. 7. ad 6. Vale. t. 1. d. 2. q. 17. pun. 4. Suar. de Trin. lib. 12. c. 4. nu. 9. licet aliqui diſcrepent, vt ibidem, & n. 10. diſputat Suarez.

Miſſiones, an neceſſario cõnexa.

18 Mitto quæſtionem illam, vtrũ miſſiones ſint adeo connexæ, vt ſeparari minime poſſint; ſiquidem comparando inuiſibilem ad viſibilem, æſtimant nõnulli, quod ſi ſeparabiles ſint, perdent vtique nomen miſſionis; non enim poterit eſſe viſibilis miſſio ſine inuiſibili: ſed oppoſitum patet ex dictis, etenim Spiritus ſanctus in columbæ ſpecie ſuper Chriſtum apparuit viſibiliter, & tamen in Chriſto nulla fuit recepta miſſio, tunc inuiſibilis; ergo ſeparantur. Comparando etiam miſſiones ipſas viſibiles, ſeparantur de facto, Verbi enim apparitio, & miſſio diſtincta eſt à Spiritus ſancti miſſione, & apparitione; tum ratione hypoſtaſis, & perſonæ, tum ſigni, & Doni. Fieri denique poterit comparatio, vel penes efficientiam, vel penes effectum, actiue, & terminatiue; effectiue enim omnes Diuinæ Perſonæ concurrunt ad extra, & ita Incarnatio facta fuit efficienter à tota Trinitate: quæ tamen terminata fuit à ſolo Verbo; ideoque ratione primi omnes Perſonæ veniũt, dicunt enim, *Ad eum veniemus*; & licet Verbum, & Spiritus ſanctus mittantur, nihilominus etiam veniunt, vt anteeedenter diximus: vnde fit, vt terminatiue tentæ, hæ miſſiones ſeparentur vna ab alia; ſunt enim diſtinctæ perſonæ, diſtinctique modi apparendi, & mittendi.

Miſſio Filij an cũ miſſione inuiſibili Spiritus sãcti.

19 Addendum vero, vt ſupra diximus, miſsionem Filij non eſſe ſine miſsione inuiſibili Spiritus ſancti, dicitur namque. Iſa. 61. *Spiritus Domini ſuper me, eo quod vnxerit Dominus me, ad ãnuntiandũ manſuetis miſit me*: vnde dum inuiſibiliter mittitur Filius, mittitur quoque inuiſibiliter Spiritus ſanctus: Et quidem inuiſibiliter mittitur Filius per donum ſapientiæ, & fidei, verum quia fides ordinatur ad charitatem, ideo enim credimus, vt amemus, propterea mittitur quoque per charitatem Spiritus ſanctus. Quod magis liquet in baptiſmo, vt fides recipitur, cum charitate, cæteriſque virtutibus, & donis. Quod & ſi ita ſit, tamen quandoque magis per antonomaſiam tribuitur vni perſonæ inuiſibilis miſſio, quam alteri, ratione doni, quod ipſi appropriatur: vnde de Spiritu ſancto fit mentio in actib. Apoſt. quod fuerit miſſus, eo quod, id, quod in tali myſterio principalius attendebatur, erat charitas, & nihilominus aderat

quo-

quoque inuiſibilis miſſio Filij per intelligentiam,& ſapientiam, dum repleti diuina ſapientia prædicabant, & docebant myſteria fidei . Viſibili autem viſione iam conſtat,vnam mitti ſine alia.Verbum enim in humanitate; Spiritus in vento, columba,nube,& linguis igneis mittitur: & id ratione ſpecialis myſterij ſignificati, & operati per ipſas peculiares perſonas, Incarnatio namque operata eſt per Verbum,& ſic de cæteris.

Miſſio, an fiat per dona Naturæ

20 Hactenus de duobus modis fiendi miſſionem ſecundum ordinem gratiæ,& gloriæ:reſtat primus ille alter à Durando ſpecialiter recenſitus, ſecundum dona naturæ.An vero concedendus ſit modus talis , negatur communiter, vnde non eſt concedencedendum, miſſionem adaptari ad collationem donorum naturæ . Ita Magiſtr. Alenſ. D. Thom. cum cæteris. Ratio , quia modus eſſendi alicuius perſonæ , eſt modus ſpecialis, & ſingularis:at modus eſſendi in creaturis per dona naturæ , eſt modus eſſendi per communem illapſum , per præſentiam , potentiam,& eſſentiam, ergo per talem modum non fit ſpecialis miſſio Item cum perſona mittitur , tunc incipit habere nouum modum eſſendi in creatura , ratione noui effectus productiuat Deus, & omnes Perſonæ per dona naturæ ſe habent communi modo,& effectus nō potius eſt vnius, quā alterius perſonæ,cū opera ad extra ſint indiuiſa,ergo,&c.Dices,incipit quoq;tota Trinitas nouiter eſſe in creatura, nunc nouiter creata , ergo mittitur. Reſp.nego ſequ.quia miſſio fit ad rem iam præexiſtentem. Dices, ſaltem ratione conſeruationis ſpectando creaturam, poterit perſona mitti , Conſeruatio enim ſupponit, creationem , non enim conſeruatur. niſi dicat ordinem ad præexiſtens Reſpon.neque hoc, quia etiam Conſeruatio eſt à tota Trinitate , miſſio autem eſt alicuius ſpecialis perſonæ, & eſt ratione alicuius ſpecialis effectus,tributus, & appropriatus peculiari perſonæ . Denique miſſio proprie eſt in ordine ad dona gratiæ , ea enim eſt cōſummatio, & finis miſſionis,vt eſt dictum, ergo non eſt ad cōmunia dona naturæ.

QVAE-

Digitized by Google

QVÆSTIO III.

An quatuor illa ſigna fuerint naturalia, an ſimilitudinaria.

Differentia vnioni Verbi ad humanitatem, & Spiritus ſ. ad colũbã.

1 QVatuor legimus ſenſibiles Spiritus ſancti miſſiones in ſcriptura. In ſpecie quidem columbæ in Iordane: in ſpecie nubis lucidæ: in ſpecie flatus, & ventus, at denique in ſpecie ignis. Horum ſignorum vnio vtique diſticta fuit, & alterius rationis ab vnione hypoſtatica humanitatis in Verbo, etenim ex vnione humanitatis facta fuit cõmunicatio idiomatum inter Humanitatem, & Verbum, nam Verbum eſt caro factum, Deus eſt factus homo, Homo Deus, paſſus eſt Homo Deus, incarnatus, mortuus, ſepultus, & ſimilia; fuit namque vnio hypoſtaſis ad humanam ſubſtantiam, qua mediante Deus erat Homo, & Homo Deus: at ſigna hæc non fuerũt Spiritui ſancto hypoſtatice vnita, nunquam enim, vel Spiritus ſanctus terminauit dependentiam naturæ columbinę, vel ignis, vel nubis, vel flatus: Hoc eſt contra Tertullianum, qui lib. de carne Chiſti cap. 3. ait, *Spiritus cum hoc eſſet, tam vere erat columba, quam Spiritus: nec interfecerat ſubſtantiam propriam ſubſtantia extranea.* At Auguſtinus oppoſitum docet, lib. 2. de Trinit. cap. 6. inquiens, *Non ſic eſt aſſumpta creatura, in qua apparet Spiritus ſanctus, ſicut aſſumptus eſt Filius hominis*, & lib. 4. de Trinit. cap. 21. *Quis dixerit, vt illud, in quo per columbæ ſpeciem, Spiritus ſanctus eſt demonſtratus, ita ſit Spiritus ſanctus ſicut eſt Dei Filius homo ille, qui de Virgine natus eſt.* Ita etiam Theologi in 1. d. 16. Hoc ſtante negatur communicatio idiomatum Spiritus ſancti ad ſigna hæc, & ſignorũ ad Spiritum s. Vſus ergo fuit Spiritus ſanctus his, tanquam ſignis, ad ſignificandum præſentialitatem ſuam, ſub ratione alicuius ſpecialis effectus producendi; ideoque vſus fuit columba, ad ſignificandam Chriſti Domini ſimplicitatem, iuxta illud eiuſdem Chriſti, *Eſtote ſimplices ſicut columbæ* Vſus fuit nube lucida, ad oſtendendam eiuſdem Chriſti lucidiſſimam ſapiẽtiam, & veritatem. Vſus linguis igneis, ad pręmonſtrandam prædicationis inflammatam charitatem: flatus denique vſus ſpecie, & venti, ad inſinuandum pectoris apoſtolici nitorem, & puritatem; purgat enim flatus, & ſcopat ventus vbi flat, vbi ſpirat, hæc & ſimilia excogitari poſſunt, & deduci ex Patribus, ratione quorum Spiritus vſus fuerit rebus recenſitis: nullum tamẽ eorum vniuit ſibi hypoſtatice Spiritus ſanctus, ſicut Filius humanitatem.

Columba nubes, flatus, ignis quid ſignificabant.

Differentia altera.

2 Adeſt & altera ratio differentiæ, nam Verbum vniuit ſibi Naturam humanam, vt mediante ea mereretur, redimeretque Genus humanũ: Spiritus ſanctus non opus habuit tali merendi medio, quia non Spiritus, ſed Filius miſſus eſt ad redimendum hominem; ideoque ea, quibus vſus fuit ſigna, fuerunt ſolummod ſuæ præſentialitatis, & effectus ſpecialis operari per ea, non autem ſigna vnionis hypoſtaticæ; ita Auguſ. 2. de Trinit. cap. 6. & communiter Theologi Chriſoſtom. homil. 11. in Matt. &c.

Signa illa an fuerint realia.

3 Inſuper docent communiter Theologi, ſigna hæc non fuiſſe imaginaria, ſed extra animam, & propterea viſiones eorum fuiſſe diuerſas à viſionibus prophetarum, qui prophetabant per imagines, ſeu per res imaginarias, abſque earum exiſtentia extra. Auguſtinus in dubium vertit, an linguæ, *tanquam ignis*, fuerint imaginariæ, an aliquid extra animam, ſenſum mouens: communis tamen ſententia eſt, omnia fuiſſe entia extra animam, vereque ſenſum mouentia illorum, qui ea intuebantur. Sicut idem poſtea Auguſtin. hoc ipſum conceſſit circa linguas illas Epiſtol. 102.

Signa an fuerint vere talia, qualia apparebant.

4 Quæritur tamen vtrum ea, quæ videbantur, fuiſſent vere entia illa, quæ viſui præſentabantur, an ſolum fuerint apparentia, & res ſimiles, atque conſimiliter conficta. Nubem fuiſſe, ex aere condenſato, formatam probabile eſt: moxque euanuiſſe, aere redeunte ad priſtinum ſtatum. Sed quid vetat aſſerere, fuiſſe ex vapore conditam, alias purgatiſſimo, tenuiſſimo, puriſſimo: indeque completo myſterio, euaneſcentem, conuerſam fuiſſe in antiquam materiam. De linguis, non fuere vere linguæ ex materia carnis: nec colorem habuere carnis, ſed ignis, licet figuram, & formam habuerint humanæ linguæ. Nec fuerunt de ſubſtantia ignis, alias combuſſiſſent Apoſtolos, niſi recurramus ad nouum miraculum: ſed non ſunt multiplicanda, ſine neceſſitate: & confirmatur, quia textus ait, *Apparuerunt linguæ tanquam ignis*, Act. 2. non autem ait, *linguæ igneæ, ignitæ*, vel *de ſubſtantia ignis*, ſed *tanquam*, quod ſimilitudinem dicit, ipſius ignis: Nec aliunde colligere poſſumus, fuiſſe verum ignem: quid igitur? cuius erant materiæ? fortaſſe aeris taliter condenſati, & colorati vſque ad complementum myſterij. De flatu, facilis res eſt, conceditur que fuiſſe verum flatum.

De linguis nube, flatu.

Columba an fuerit verum animal.

5 Controuerſia eſt de columba, an fuerit verum animal viuens. Affirmat Auguſtin. de agon. Chriſt. cap. 22. & D. Thom. 3. part. quæſt. 39. artic. 7. verum fuiſſe animal de nouo productum, cum Anſel. Matt. 3. Negat Ambroſ. 1. de Sacrament. cap. 5. Lyran. cap. 3. Matt. & Abulenſ. ibidem quæſt. 84. acceditque idem Auguſtin. Epiſtol. 102. Et hoc magis recipitur, & probatur ex loquutione ſcripturæ, non enim ait, *Apparuiſſe colũbam*, ſed Lucas ait, & Matt. cap. 3. *ſicut columbæ*; Marc. 1. *tanquam columba*; & Ioan. 1. *Quaſi columba.* A ſimili confirmatur, quia ſi linguæ non fuerunt verus ignis, nec vera caro, ait enim textus, *tanquam ignis*, ergo nec columba fuit verum animal, ſed quaſi columba, ait enim Chriſoſtom. homil. 3. in Matt. *Non dixit, ſumpſit corpus columbæ, ſed vidit Spiritum, tanquam columbam; Vbi dicitur tanquam, non veritas, ſed ſimilitudo monſtratur.* Et homil. 12. in Eund. *Spiritus ſanctus non aſſumpſit naturam columbæ, idcirco Euangeliſta non in natura, ſed in ſpecie columbæ dixit.*

6 Obſtabis, ſi ſigna hæc non fuerunt vera, ergo decepti fuerunt Apoſtoli, videntes ea; ergo deceptus Ioannes videns columbam. Reſpondeo nego ſequle. Ioannes enim bene nouerat, non fuiſſe veram columbam, ait enim Ioann. 1. *Quia vidi Spiritum ſanctum deſcendentem quaſi columbam.* Reſpond. ſecundo ſufficit, non fuiſſe deceptos circa effectum prætenſum per columbam, & per alia ſigna, ſciebant enim certo, reuelante Spiritu ſancto, aduenisse per talia ſigna Spiritum ſanctum, & ita habebant effectum præmonſtratum, per ſpeciem, & ſimilitudinem columbæ.

7 Quæres rurſus à quonam fuerint ſigna hæc formata: Author operis imperfecti in cap. 3. Matt. putat ſigna hæc formata fuiſſe immediate à Deo. Auguſtinus autem formata docet ab Angelis lib. 4. de Trinit. cap. vltim. & Epiſtol. 102. Reſpondendum vero, quod vel columba illa, ſicut & linguę, erat viua, verumque animal, veraque viuens caro linguæ illæ, vt D. Thomas aiebat, & Tertullian. lib. de carne Chriſti, & tunc non fuerunt formata ab Angelis, ſed à Deo, ratio, quia non poteſt Angelus formare huiuſmodi entia viuentia, nec dare vitam; licet applicare poſſit actiua paſſiuis, &c. Si tamen non fuit vera columba

Signa hæc à quonam formata, à Deo an ab Angelis.

lum-

lumba, potuerunt fieri miniſterio Angelorum hæc, & cętera carentia vita. An vero ita actum ſit, affirmat idem Auguſtinus, docens, apparitiones quoque veteris teſtamenti in forma viſibili factas eſſe, miniſterio Angelorum; ſic & de columba, &c. quod vero apparitiones veteris teſtamenti factæ fuerint per figuras formatas ab Angelis, oſtendetur diſputatione ſequenti.

QVÆSTIO IV.

Vtrum Spiritus ſanctus mittatur non ſolum in Donis, ſed & in propria perſona.

Arguitur pro parte negat.

1 RAtio dubitandi vtrum Spiritus ſanctus detur in propria perſona, an vero in ſolis donis, ex multiplici capite oriri poteſt: & primo, iam tota Trinitas reperitur de facto in omnibus creaturis, cum Deus ſit in omnibus per præſentiam, potentiam, & eſſentiam; hoc ſtante, dum Spiritus ſanctus, per gratiam, mittitur in animam, non videtur eius mitti perſona; quoniam ibi eſt: ſed qui de nouo alicubi mittitur, ſignum eſt, quod ibi non fuerit: cum autem ſit Spiritus ſanctus in omnib. nulla ſuppetit ratio, vt dicatur in perſona mitti. Rurſus iſta perſonalis miſſio eſſet ſuperuacanea, quia iterata miſſio eius, qui in aliquo eſt, à quo tamen nuſquam receſſerit, vtique ſuperuacanea, & fruſtranea erit; dum namque hic ſum, fruſtra dicar denuo huc mitti, ſtante quod hinc hucuſque non receſſerim: bene tamen denuo mitti huc dici poſſem effectiue, operando videlicet hic opera, quæ prius non operabar: ſicque poſſet Spiritus ſanctus mitti, vtpotè in ſuis operationibus, atque donis, ad animam, in qua tamen prius erat quidem præſens in perſona, hæc tamen, vel illa non operabatur prius in tali anima. Inſuper dum poſſet Spiritus ſanctus per miſſionem, ſeu infuſionem ſuorum donorum inhabitare animam, fruſtranea, & ſuperuacanea videtur eius miſſio perſonalis; probatur, poterit namque id ipſum præſtare per ſua dona ſine perſonali aduentu ſuo, quæ præſtaret aduenięns in perſona. Præterea mutaretur perſona Spiritus ſancti, ſic adueniens denuo in perſona, probat. prius erat in anima in perſona: nunc denuo mittitur in perſona, ergo mutatur perſona; Dices mutationem fieri in donis, nō in perſona; Dona namque cauſa ſunt, vt fiat mutatio in anima, quæ prius non erant, ergo mutatur non Spiritus ſanctus, ſed anima per dona. Contra, hinc ſequitur, nihil haberi denuo niſi donatur: non habetur denuo Spiritus ſancti perſona: ſequela tenet, iam enim aderat prius in anima Spiritus ſanctus, qui & nunc denuo eſt: at non eſt facta mutatio in Spiritu ſancto, ergo non eſt miſſus denuo in perſona. Confirmatur, miſſio perſonæ, aut eſt noua, aut antiqua: ſi ſecundum, ergo non mittitur denuo in perſona: ſi primum, ergo vel mutatio in perſona, vel ſi non in perſona; ſed in donis, ſequitur, vt ſufficiat dicere mitti in ſolis donis, non in perſona. Præterea Spiritus ſanctus eſt in infantibus baptizatis, carentibus tamen vſu rationis at per baptiſmũ, & per iuſtificantē gratiā non mittitur eis in perſona, ergo nec in adultis: prob. min. non eſt in eis ſicut cognitũ in cognoſcēte, vel ſicut

amatum in amante, quia tunc non habent vſum rationis, diſcurrendi, amãdi, diligendi; nec ſub ratione vnionis hypoſtaticæ, vt patet: nec tanquam forma in ſubiecto, cum perſona non ſit forma, &c. igitur erit ſolummodo per dona. Denique Spiritus ſanctus eſt perſonaliter præſens, tum iuſto, tum peccatori, *Non longe eſt ab vno quoque noſtrum*, Act. 7. igitur cum peccator iuſtificatur, non recipit Spiritus ſancti perſonam, ſed gratiam ſolummodo, & dona, per quæ fiat iuſtus: Alias ſi nunc recipit perſonam, ergo Spiritus ſanctus prius non erat in peccatore in perſona, ſicque non erit verum quod ſit cum tota Trinitate in omnibus rebus per præſentiã, potentiam, & eſſentiam.

Sententia negatina. 2 Circa hoc fuit quorundam opinio exiſtimantium, Spiritum ſanctũ non dari in perſona, ſed ſolum in donis; fundamenta eſſe poſſunt quæ retulimus.

Spiritum ſ. dari etiam in perſona. 3 Nihilominus contraria, & eſt communior, & verior, dari etiam in propria perſona. Eſt Magiſtri in 1. d. 14. D. Bonauent. ibidem, Okam, Gab. Baſſol. atque Recentiorum, ſiue ad citatum locum Magiſtri, ſiue cum D. Thom. 1. part. quæſt. 43. art. 3. Eſt etiã Scoti, qui in 1. d. 18. ait *Quod Spiritus ſanctus datur ſoli creaturæ rationali, & in sè, & in ſuis donis*. Et ſequuntur Scotiſtæ, ex quibus Bargius in 1. d. 14. 15. Herrhe. t. 1. d. 11. quæſt. 18. Inſuper D. Thomas errorem appellat ſententiam dicentium non dari Spiritum ſanctum in perſona, ſed ſolummodo in donis. In eademque fuit communi ſententia Alenſis 1. part. quæſt. 73. m. 4. art. 1. additque Molina ad locum D. Thom. ar. 3. contrarium fuiſſe placitum quorundam parum fidei catholicæ conſentaneum.

4 Probatur vero, quia talis eſt mens, & locutio Scripturarum: ait quidem Apoſt. Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*. Quo in loco non contentus eſt Paulus docere *Charitatem diffuſam eſſe in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum*, Sed vltro pergit, dicendo, *qui datus eſt nobis*, itaut diſtinctionem tacite apponat inter primum, & ſecundum, ſiquidem poſſet quis dicere, charitatem infuſam quidem nobis eſſe per Spiritum ſanctum, veluti per eius appropriatum Authorem: vtrum vero, vltra charitatem, detur & perſona ipſiuſmet Spiritus ſancti, ſi fortaſſe quis id negauerit, protinus conuincitur ex verbis ſequentibus Apoſtoli, *per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*. docet ergo Apoſt. dari tum charitatem, tum etiam in perſona ipſum Spiritũ ſanctum. Hoc etiam pacto Angelus ad Virginem dixit, *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & Virtus Altiſſimi obumbrabit tibi*. Quo ex loco, duo pollicetur, virtutem quidem Altiſſimi obumbrantem, & inſuper aduentum perſonæ Spiritus s. Actor. 1. *Accipietis virtutẽ ſuperuenientis Spiritus s. in vos*. Vbi conſimiliter diſtinguitur virtus, & Spiritus ſanctus, vt nedum acceperint virtutem Spiritus ſancti, verum & ipſummet Spiritum ſanctum in perſona ſuperuenientem in eos. Ioan. 14. *Ego rogabo Patrem, & alium Paraclitum dabit vobis*. Quo in loco Chriſtus Dominus rogaturum ſe Patrem promittit, vt mittat alium Paraclitũ, nempe Spiritum ſanctum: at quemadmodum Pater miſit Filium in hunc mundum in propria perſona, ita rogare promittit, vt Spiritum ſanctum mittat in propria eius perſona 1. Co. 3. *Neſcitis quia templum Dei eſtis vos, & Spiritus ſanctus habitat in vobis*. 1. Ioa. 4. *Qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo*. & 14. *Ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus*. Expreſſit aperte hoc idem Leo Pap. ſerm. Penthec. explicans prædictum locum Ioannis, *Ego rogabo patrem, & alium Paraclitum dabit vobis*; vbi ſic ait, *Alium, non minorem, ſed ſimilem in gloria, & eiuſdem ſubſtantia*; & Rurſus *Adfuit in hac die fidelibus ſuis, & non tantum per gratiã viſitationis, & operationis, ſed per ipſã præſentiam Maieſtatis*.

5 Remanet tamen inueſtiganda ratio talis præſentialitatis, vnde nam colligi poſſit, aut quomodo dicatur præſens perſonaliter denuo, dum prius quoque erat præſens in perſona: D. Thom. loc. cit. ait eſſe præſen- *Ratio talis præſentialitatis ex aliis*

tem

tem in anima, ſicut cognitum in cognoſcente, & amatum in Amante; ſicque explicat Spiritus ſancti præſentiam. D. Bonauentura docet dari animæ, tanquam poſſidendum, & fruendum ab ea: perfecta autem poſſeſſio, & fruitio tunc habetur, quando præſentia fruimur ipſius perſonæ, ipſaque præſens ſit, nedum in ſuis muneribus, ſed & in propria perſona. Alij aiunt, quod ſicut Verbum ſit etiam perſonaliter præſens humanitati per vnionem hypoſtaticam, ſic Spiritus s. per vnionem gratificã. Alij talẽ præſentialitatẽ explicant ſub ratione peculiaris aſſiſtentiæ, qua mediãte Spiritus s. ſe habeat inſtar Tutoris, & Rectoris ad Animam, quam inhabitat, in ordine ad præſtanda ea, quæ æternam concernunt ſalutem. Alij modo quodam inquiunt, aſſiſtere eminentiſſimo, continente modos alios: quod ſi eos interroges, qui nam ſit modus iſte, inquiunt explicari non poſſe. Herrhera citatus inquit, dari animæ ad vtendum, etenim Spiritus ſanctus (inquit) eſt paratus ad ſubueniendum animæ, quia ſemper *ſtat ad oſtium, & pulſat*: & confirmat ex Ioſue 10. *Loquutus eſt Ioſue Domino in die, qua tradidit Amorrhæum in manu Filiorum Iſrael, dixitque eis, ſol contra Gabaon ne mouearis, & Luna contra Vallem Ayalon: ſteteruntque ſol, & Luna donec vlciſceretur ſe Gens de inimicis ſuis*: & infra, *obediente Domino voci hominis, & pugnante pro Iſrael* atque Exod. 32. *dimitte me, vt iraſcatur furor meus contra eos*, & infra, *placatuſque eſt Dominus ne faceret malum, quod locutus fuerat aduerſus populum ſuum*. Demum alij ſilentium imponunt, dicentes, rem eſſe prorſus inexplicabilem, quia *qui ſcrutator eſt Maieſtatis opprimetur à gloria*: Eccl. 7. vnde *Te decet hymnus Deus in Syon*, pſal. 72. vbi ex Hieron. legitur *te decet laus, te decet ſilentium*: qua propter, ſub ſilentio rem iſtam occludunt.

Primus modus impugnatur.

6 Quidquid tamen ſit, modus ille primus non videtur explicare aliquid vltra ſupra infuſa dona; non enim explicat neceſſario perſonæ præſentialitatem: quia bene intelligo rem diſtantem, vtpotè exiſtentem Romæ: amo etiam rem minime præſentem, vtpotè exiſtentem in Gallia, Hiſpania, Indiarum Regionibus: obiecta tamen hæc intellecta, cognita, & amata, vtique admodum procul, & longe ſunt à mè, minimeque præſentia; igitur eſſe tanquam cognitum in cognoſcente, & amatum in Amante non eſt ratio, quæ ex intrinſeco apponat præſentialitatem perſonæ cognitæ, & amatæ: eſt namque potentię, obiectum longe diſtans, non in ſè præſens, ſed in conceptu mẽtis, & in ſpecie. Vnde licet obiectũ longe diſtans, ſit præſens potẽtiæ præſentialitate obiectiuali, non eſt tamen præſens præſentialitate exiſtentiali.

De modis alijs.

7 Modi alij explicant, vt poſſunt, difficultatem ipſam: explicationes autem trahuntur ab extrinſeco; nec mirũ, quoniã in rè tàm recondita nequimus à priori veritatẽ diſcernere.

8 His tamen non obſtantibus, poſſumus rem aliter explicare, duplici incendendo via in hac materia; altera quidem erit via negationis, altera affirmationis; & per vtramq; explicabitur quoquo modo hæc veritas.

Explicatio Authoris.

9 Prima via, nempe negationis, hæc eſt, nempe fundata ſuper hypotheſi, vt dicendo, ſi v. g. Deus non eſſet hic, poſſet vtique nunc incipere eſſe præſens perſonaliter hic; ergo ſi per hypotheſim Spiritus ſanctus non eſſet perſonaliter præſens in hac anima, poſſet nunc incipere eſſe præſens in anima: igitur non implicat, vt licet ſit per immenſitatem de facto præſens, vbique, & in anima, poſſit nunc quoque dici fieri præſens in anima. Declaratur amplius, ſi Verbum diuinum non eſſet per immenſitatem præſens Naturæ humanæ, poſſet illi fieri pręſens per vnionem hypoſtaticam: ergo ſi Spiritus ſanctus non eſſet præſens in anima, poſſet per vnionem gratificam fieri præſens in ea.

Amoris eſt vnire.

10. Secunda via eſt affirmationis, hæc verò fundatur ſuper charitate, & amore: Amor autem de ſui natura id poſtulat, vt, ſi perfectus eſt, copulet amantes, nedum affectu, verum etiam & præſentia ipſa obiecti; ita Auguſti. lib. 8. de Trinit. cap. 10. ait, *Amorem eſſe veluti iuncturam quandam, quæ amantem cum rè amata copulat, vel*

Amor quid

copu-

copulare appetit. Et Philoſoph. 2. Poli.c.2. ex Ariſtophane docet, *ex amantibus fieri quaſi vnum.* Diuus quoque Dionyſius c.4. de diuin. nom. amorem appellat *Virtutem commiſcentem.* hoc ſtante, in anima iuſtificata reperitur charitas Dei, & amor: Amor autem talis eſt ad totam Trinitatem, Deus namque eſt obiectum amoris, igitur poſtulat anima vniri Deo per talem amorem: at quia Amor appropriatur Spiritui ſancto, hinc vniri appetit, & Spiritui ſancto: quo autem Amor eſt perfectior, eo maiorem facit nexum, & vnionem; igitur ſi per dona vnitur Spiritus ſanctus animæ amanti, dum quidem perfectus eſt amor, vnietur quoque per perſonalem præſentiam ipſemet Spiritus ſanctus.

Reconciliātur modi dicendi.

11 Et ad hunc modum reuocari poſſunt modi cæteri recenſiti: ſic modus ille D. Thomæ per cognitum in cognoſcente, & amatum in Amante, quia vbi eſt verus amor, & mutuus, ibi eſt nexus Amantium. Sic quoque modus D. Bonauenturæ, quoniam vbi eſt perfectus amor, ibi Amans fruitur Amato. Sic & modi alij, ſiquidem, vbi adeſt perfecta, mutuaque dilectio, ibi Amans Amato obſequitur, ſubuenit, ſuccurrit, & Amatus Amanti, iuxta illud, *Ego dilecto meo, & ad me conuerſio illius* Cant. 7. & 5. *Dilectus meus mihi, & ego illi.*

Spiritus ſ. qua. non eſſe. ma.

12 Ad argumenta autem in oppoſitum, vniuerſaliter eſt dicendum, Spiritum ſanctum incipere eſſe denuò in anima non abſolute, ſed cum donis: non abſolute, quia iam prius erat in ea, quatenus Deus eſt in omnibus, & vbique, ſed vna cum donis: vt ſic autem ſtat mutatio ex parte animæ, quæ prius carebat donis, nunc autem recipit dona; ſiue prius habebat præſentem ſibi Spiritum ſanctum abſque donis, nunc vero recipit eundem, cum donis. Nec implicat quod ſi prius aderat in ea Spiritus ſanctus, nunc iterum dicatur ipſum recipere; etenim nunc recipit iterum eundem cum donis, ſiue cum augmento gratiæ, & donorum, quem prius habebat, ſine donis, vel ſine tali augmento gratiæ, maiorumque donorum incremento: Sicut vero omnes Trinitatis perſonæ ſunt in omnibus creaturis, per immenſitatem, ita & Spiritus ſanctus, ante dona erat in anima per immenſitatē, nunc vero cum donis.

Spiritus ſ. qualiter in infantibus.

13 Ad illud de paruulis baptizatis, iam recipiunt Spiritum ſanctum, cum donis. Ad id autem de cognitione, & amore reſpondetur, Infantes amare Deum habitualiter, licet non actualiter, atque Spiritum ſanctum eſſe in eis tanquam cognitum in cognoſcente, & amatum in Amante habitualiter, licet non tanquam in amāte actualiter, carentibus illis vſu rationis.

QVÆSTIO V.

Vtrum Patri, & Filio conueniat inuiſibiliter mitti.

DE Patre, & Filio eſt denique quærendum, an poſſint dici mitti: De Filio quidem quærimus, an mittatur inuiſibiliter, & de Patre, viſibiliter, & inuiſibiliter.

Cordubę ſententia. 2 Circa Patrem, Corduba concedit, eo tamen ſenſu, vt dicat à sè mitti: ait enim, *Forte rectè, & catholice concederetur, quod Pater mittatur à ſeipſo, ſicut & datur à ſeipſo: ſicut, et in actiua ſignificatione Pater dat, mititq; ſeipsũ tẽporaliter ad nos; ſicut Filius, & Spiritus s. temporaliter dãt, mittuntq; ſeipſos ad nos; quia connotatio proceſsionum non ita aperte, aut expreſſe in prædicta actiua, vt in paſsiua abſoluta ſignificatione, ſed ſola operatio ad extra, quæ communis eſt toti Trinitati, repræſentatur.*

3 Occaſionem præbet quærendi Corduba, vtrum mitti dicat neceſſario ordinem ad productionem perſonæ miſſæ, & ad mittentem, vt producentem; Quæſtio reſoluta remanſit ſupra quæſt. 1. quod potuit ex definitione miſſionis; etenim *mittere eſt declarare perſonam miſſam procedere à perſona mittente*: Quæ ſententia currit penes vtramque Scholam, tum D. Thomæ, tum Scoti.

4 Hoc ſtante, negandum eſt Patrem mitti; ratio, à nullo procedit, ergo nec mittitur. Sequela recipitur ab omnibus.

Pater non mittitur. 5 Dices, & ſi non mittatur ab alio; mittitur tamen à ſeipſo: Ad hoc patet reſponſio ex ibi dictis; aliud namque eſt *Mitti*, aliud *Dare*, & *venire*; Patri conceditur *venire*, ſicut & *dare ſeipſum*, at non conceditur *mittere ſeipſum*, rigoroſe loquẽdo, etenim non producit ſeipſum, ergo neque mittit ſeipſum: vt ibi remanſit declaratum: *Dare* autem, & *venire* abſtrahunt à ratione productionis, vt ſic: ergo hæc conceſſa fuerint ibi, & non illud.

6 Confirmatur aſſertio ex D. Auguſt. qui lib. contra ſermonem Arianorum cap. 4. ait, *Solus Pater non legitur miſſus, quoniam ſolus non habet Authorem, à quo genitus ſit, vel à quo procedat: Et ideo non propter naturæ diuerſitatem, quæ in Trinitate nulla eſt ſed propter ipſam authoritatem, ſolus Pater non dicitur miſſus; non enim ſplẽdor, aut feruor ignem, ſed ignis mittit ſiue ſpendorem, ſiue feruorem.* Et Iſido. lib. 4. Ethym. cap. 20. *Pater cum ex tempore à quoquam cognoſcitur, non dicitur miſſus; non enim habet de quo miſſus ſit, aut ex quo procedat;* & cap. 21. *Abſurdiſsime miſſus dicitur.* *Probat. ex Aug. & Iſidor.*

7 Ex his conſtat, Patrem nullatenus ab alio mitti. In hoc autem ſenſu non negaret Corduba, Patrem non mitti. Senſus autem eius eſt, mitti à ſeipſo: Nos ſupra diximus nec quempiam mittere ſeipſum, ob duo, tum quia miſſio indicat neceſſario proceſſionem, *nihil autem producit ſeipſum*; tum quoniam inter Mittentem, & Miſſum intercedit relatio realis, & conſequenter diſtinctio realis, perſonaliſque, nihil vero abſolute diſtinguitur realiter à ſeipſo: Miſſio ſic proprie, & rigoroſe tenta, eſt prorſus neganda, vt Pater non mittat in hoc ſenſu ſeipſum: Cæterum extendendo nomen miſſionis, & late ſumendo, abſtrahendo à dictis, concedit Corduba Patrem mittere ſeipſum; loquitur *Explicatur Corduba.*

ettã dubitatiue, per *forte*; quapropter, ſupta miſſione ẽtiã in rigore, dubitãter, non autem reſolute, loquitur de ea Corduba. At iam vidimus, Auguſtinum negare, Patrem mitti. Et Iſidorum dicere, id *abſurdiſſime* dici.

Filius an mittatur inuiſibiliter.

8 Circa Filium, non quærimus Vtrum competat ei viſibiliter mitti, enim conſtat in carne humana apparuiſſe, & miſſum fuiſſe per Incarnationis myſterium hominibus: loquimur autem de eiuſdem miſſione inuiſibili, & quærimus, vtrum, cum mittitur Spiritus ſanctus inuiſibiliter, mittatur quoque inuiſibiliter & Filius.

Filius mittitur etiam inuiſibiliter.

9 Dicendum, quod cum non ſanetur voluntas, abſque præuia ſanatione intellectus, hinc fit, vt mittendo Spiritum ſanctum, mittatur inſuper & Filius. Et quidem Ariſtoteles docet, Nihil eſſe in voluntate antecedẽter ad intellectum, quia voluntas eſt cæca, & non fertur niſi in præcognitum; inde eſt, vt cum Spiritus ſanctus mittatur ad voluntatem ſanctificandam per gratiam, & amorem, mittatur antecedenter ad illuminandum intellectum per fidẽ, & ſuper ã illuſtrationẽ; quapropter dona aliqua pertinẽt ad volũtatẽ, ſeu ad affectũ: alia verò ad effectũ prima appropriantur Spiritui s. & per hæc mittitur ad voluntatẽ: ſecũda appropriãtur Filio, & per hæc mittitur ad intellectũ. Cõfirmatur ex Aug. 4. de Trinit. cap. 20. *Tunc vnicuique mittitur, cum à quoquam cognoſcitur, atque percipitur.* Loquitur autem de miſſione Filij per cognitionem, & illuſtrationem intellectus: at talis Filij. Illuſtratio in intellectu fienda, ordinatur ad amorem, & ad pium voluntatis affectum, perpetem mittitur inde Spiritus ſanctus: probatur vero ex Sap. 9. vbi ſapientiam poſtulãs, ait, *Mitte illam de ſede ſancta tua, & de ſede magnitudinis tuæ, vt mecum ſit, & mecum laboret*; Quod ponderans idem Auguſtinus ibidem, ait, *Labores enim eius virtutes ſunt*. Sermo eſt autem de ſapientia, quæ appropriatur Filio, eſtque donum intellectus, ordinabilis ad virtutes cæteras capeſſendas. Lege D. Thom. 1. part. quæſt. 43. art. 3.

10 Miſſio hæc Filij inuiſibilis diſtinguenda venit à miſſione inuiſibili Spiritus ſancti: Primo ratione connotati, etenim connotant ipſorum productiones, quæ quidem diſtinguuntur realiter, vt generatio, & ſpiratio. Item ratione ſignificati, quandoquidem miſſio Spiritus ſancti indicat inflammationem affectus, illa vero Filij ordinatur ad illuſtrationem intellectus.

Miſſio Filij diſtinguuntur à miſſione Spiritus s.

Digitized by Google

DISPVTATIO QVINTA

De Apparitionibus Diuinarum Perſonarum.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum implicet diuinas Perſonas hominibus ſenſibiliter apparere.

VIſo Perſonas diuinas mitti, dari, & venire, nũc quærẽdum ſpecialius vtrum apparitiones omnes ſint perſonales, an in perſonales.

Viſionum genera plura. 2 Multiplicem apparitionum diuiſionem tradit Iſidor. lib. 7. Ethymo. cap. 8. Ad ſummum vero ad tria redigit capita, inquiens, *Vnum ſecundum oculos corporis, ſicut vidit Abraham tres Viros ſub illice Mambre, & Moyſes ignem in rubo, & Diſcipuli transfigurationem Domini*; Alterum quod ipſe appellat, *Apparitio ſecundum Spiritum*, nempe ſecundum imaginationem, phantaſiam, ſenſuſque interiores, *Sicut vidit Petrus diſcum illum ſubmitti de cælo cum varijs animalibus*. & alterum *per intuitum mentis, quo ipſa intelligitur veritas.* Deſideratur vero & quartum caput apparitionis; nempe *Auricularis*. Ad primam, nempe ocularem, ſpectant variæ in ſcripturis recenſitæ viſiones, vt Iudic. 6. dum facta ſuit Gedeoni apparitio ocularis, *Venit Angelus Domini, & ait, Dominus tecum virorum fortiſſime.* Et cap. 13. de viſione facta Manue, *Angelus Domini pariter in flamma aſcendit; quod cum vidiſſent Manue, & vxor eius, proni ceciderunt in terram, & vltra non apparuit eis Angelus Domini*. Indeque, *Moriemur, quia vidimus Dominum*. Ad vocalem ſpectant hæc eadem loca, quatenus viſioni coniuncta fuit loquutio: ſicut, & Num. cap. 7. de Moyſe dicitur, *Cum ingrederetur Moyſes tabernaculum fœderis, vt conſuleret Oraculum, audiebat vocem loquentis ad ſe de propitiatorio*. Sicque de Samuele 1. Reg. 3. *Samuel Samuel*, cui Samuel, *Loquere Domine, quia audit ſeruus tuus*. Ad alteram vero ſpectant quæ dixit Aaroni Deus Num. 12. *Si quis fuerit inter vos Propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum*, Sicut, & Iacob Gen. 46. *Audiuit per viſionem noctis vocantem ſe, & dicentem Iacob Iacob*. Quẽadmodum & Paulo 1. Cor. 13. *Audiuit arcana Dei, quæ non licet homini loqui*; quæue fieri ſolent in vigilia ſiue in ſomno, ſiue in raptu & extaſi, &c. Hæc ſunt in genere, capita, & genera viſionum.

3 Ex his, ad quæſtionem reſpondendo dicimus, nõ implicare, Deum creaturis apparere: ita ex Scripturis

conteſtabimur per quæſtiones plures, ita ex Patribus, ita quoque ex Scholaſticis, de quibus paſſim in his quæſtionibus: atque ex ipſo rei euentu, ſiue ex formalibus appatitionibus.

4 Cæterum recenſere ſingulariter ſingulas apparitiones non intendimus, aliquas vero recenſebimus, eaſque ſpecialiores, vt inde certo conſtet, verum eſſe, apparuiſſe Deum, ſiue perſonaliter, & per sè; ſiue imperſonaliter, & per Angelos in veteri teſtamēto. Ordinate autem procedendo, incipiendum à vocali collocutione Dei cum primis noſtris parētibus, ex capitibus pluribus Geneſis, vt Gen. 3. *Vocauitque Dominus Deus Adam Adam vbi es*; Similiter cum Eua, Serpente, &c. Inde ad Cain cap. 4. *Vbi eſt Abel frater tuus? Sanguis fratris tui Abel clamat ad me de terra; Vagus, & profugus eris ſuper terram, &c.* Rurſus ad Noë Geneſ. 6. *Non permanebit Spiritus meus in homine Finis vniuerſæ carnis venit ad me* Inſuper Geneſ. 15. ad Abraham, *Factus eſt ſermo Domini ad Abraham*, 16. Ad Agar, de aqua, de Filio, de reuerſione ad Dominam, &c. Ad Abrahā 18. *Cumque eleuaſſet oculos, apparauerunt ei tres viri ſtantes prope eum, &c. tres vidit, & vnum adorauit.* Indeque *Dixit Dominus ad Abraham quare riſit Sara vx r tua?* Sicut & cap. 19. de immolatione Filij ſui Iſaac; *Tolle Filiū tuū, quem diligis Iſaac, & offer illū, &c.* & Rurſus, *ne extendas ma um ſuper puerum, nunc cognoui, q od timeas Domi nm.* 19. de Loth dum fuit ex incendio Sodomæ, per Angelos à sè viſos, ſibique colloquentes, ereptus. 28. de Iacob in ſomnis vidente ſcalam, *Scalam vidit Iacob, & Dominum innixum ſcalæ dicentem ſibi, Ego ſum Dominus, &c.* Sicut & 32. colluctante cum Angelo, & colloquente, cui petenti, vt dimitteret, reſpondit, *non dimittam te, niſi benedixeris mihi.*

5 Ex lib. Exodi famoſa recenſetur viſio illa facta Moyſi cap. 3. *Apparuitque ei Dominus in flamma ignis de medio rubi*, indeque *cernens autem Dominus, quod pergeret ad videndum, vocauit eum dicens, ſolue calceamenta de pedibus tuis, &c.* cap. 19. & 24. dum apparuit ei Dominus, vt inde legem Populo promulgaſſet, *Cumque aſcendiſſet Moyſes, operuit nubes montem, & apparuit gloria Domini; erat autem gloria Domini quaſi ignis ardens*, & capite 32. petenti Moyſi, *Oſtende mihi faciem tuam*, reſpondit, *poſteriora mea videbis, faciem autem meam non videbis.*

6 Ex libro Ioſue cap. 5. *Leuauit oculos, & vidit virum ſtantem contra ſe, euaginatum tenentem gladium*, Vir autem ille era Dominus ex Euſeb. lib. 1. hiſt. cap. 4.

7 Iudicū 6. de Gedeone, *Apparuit ei Angelus Domini, & ait, Dominus tecum Virorum fortiſſime.* Fuiſſe vero Dominum, inquit Abulenſis ibi, & c. 13. Mater Sāpſonis ad virum ſuum dixit, *Vir dei venit ad me, habens vultum Angelicum, terribilis nimis.* Is vero fuit Dominus ex eod. Abul. tum etiam quia ſubiunxit Manue, *Moriemur, quia vidimus Deum.*

8 De apparitionibus factis Eliæ multa, præcipueque 3. Reg. 19. *Sta in monte coram Domino, et ecce Dominus tranſit, &c.* famoſiſſima autem illa Iſaiæ 6. *Vidi Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, et eleuatum, &c.* vltra per plures alias paſſim in veteri teſtamento conſparſas.

9 Hæc de fide ſunt, extant namque enarrata ex diuinis ſcripturis: quo fit, vt dubitandum non ſit, Deum aliquando in veteri teſtamento apparuiſſe: Vtrum vero apparitiones hæ & conſimiles fuerint perſonales an imperſonales in quæſt. ſequenti diſcutietur.

Viſiones dari de fide eſt

10 Verum obſtari poteſt, Deum apparere, idem eſt, ac aſſumere corpus aliquod, in quo appareat: id vero implicat probatur, aſſumere corpus eſt eſſe in corpore definitiue: Deus autem eſt in omnibus immenſiue: aſſumptum patet de Angelo, qui in aſſumpto corpore eſt definitiue, & adeo eſt ibi, vt non alibi. Argumētū ſupponit, Deum in perſona propria apparere in corpore aſſumpto, non autem in perſona aliena, vt Angeli, &c. quod modo ſupponatur, ex infra

Deus in corpore aſſumpto an eſſet definitiue.

dicendis : Hoc autem ſtante, dato, quod Deus ipſe immediate aſſumat, non ſequitur eſſe ibi definitiue; aſſertur inſtantia de aſſumptione humanitatis à Verbo, vbi tamen Verbum non eſt definitiue, retinet namque ſuam immenſitatem: ita & Deus in corpore aſſumpto, adhuc retineret ſuam immenſitatem. Confirmatur, aſſumat Angelus corpus valde minus, quam ſit ipſius Angeli ſphæra: ſiue aſſumat corpuſculum, Angelus ex quo ſua ſphæra excederet corpuſculum, non eſſet in toto corpore definitiue: eſſet profecto definitiue in corpuſculo ſolum iuxta tantum gradum ſuæ ſphæræ vnitum corpuſculo, cæterum ſecundum gradus alios excedentes, non eſſet in eo definitiue, imò nullo modo, quia eſſet omnino extra tale corpuſculum: ita Deus, at multo amplius, ſiquidem eſt ipſe immenſus, proptereaque nõ eſſet ibi definitiue. Dices fore Deum in corpore aſſumpto definitiue, ſaltem iuxta entitatem ſuæ eſſentiæ compertam in corpore aſſumpto, quamuis ſecundum reliqua ſit extra illud, ſicut de Angelo exiſtente extra corpus in eo, quod excedit ſphæram corporis: Reſponderur negando paritatem etenim tota Eſſentia Angeli iuxta omnem entitatis ſuæ gradum eſt limitata, & finita, ac propterea eſt ſemper vbicunque fuerit, definitiue: quod ſi non ſit ſecundum gradum excendentem definitiue in corpore aſſumpto, erit tamen definitiue in alio loco qui corresponderet tali gradui excedenti: vnde erit dupliciter definitiue, in corpore quidem iuxta entitatem aſſumẽtem corpus, & in loco proximo, iuxta entitatem exiſtentem extra corpus: at Deus nõ ſic, cum eius eſſentia ſit illimitata, immenſa, & infinita, quapropter nec definitiue erit in corpore aſſumptibili, nec etiam definitiue extra tale corpus. natura quidem eſſendi in loco definitiue tali seſt, vtputa, *taliter eſſe hic, quod non ſimul alibi*, & hoc creaturæ competit, vtporè limitatæ, & finitæ, non Creatori, vtputa immenſo, illimitato, & infinito.

QVÆSTIO II.

Vtrum apparitiones Diuinæ in vtroque teſtamento fuerint perſonales, an imperſonales.

Affirmatiua ſentētia fuiſſe perſonales.

1 IN primis ſententia plurium eſt, Deum propria ſui perſona apparuiſſe in veteri teſtamento: probatur autem authoritate plurimorum Patrum. Et quidē Tertullianus lib. 4. contra Marcion. cap. 10. de fornace loquens Babylonis ait, *Hic erat viſus Babilonio Regi in fornace cum martyribus ſuis quartus tanquám Filius hominis; idem ipſe reuelatus Danieli Filius hominis, veniens cum cœli nubibus.* Et infra cap. 21. *Perſpice igitur & tu cum Rege Babylonico fornacem eius ardentem, & inuenies illic, tanquam Filium hominis; nondum enim vere erat: non dum ſcilicet natus ex homine, iam tunc iſtos exitus conſtituentem.* Loquens autem ſpecialiter de Moyſe lib. contra Iudæos cap. 9. inquit, *Qui ad Moyſen loquebatur, ipſe erat Dei Filius, qui & ſemper videbatur;* Explicans vero quænam ex diuinis Perſonis apparuiſſet, non Patrem ait, ſed Filiū, *Deum enim Patrem nemo vidit vnquam, & vixit; & ideo conſtat, ipſum Deum Filium Moyſi eſſe loquutum.*

2 Auguſtinus lib. contra Adimātium, cap. 9. loquens de Dei Filio inquit, *Cuicunque voluit, de Patre annunciaſſe, ſiue loquendo, ſiue apparēdo, vel per Angelicam aliquā poteſtatem, vel per quamlibet creaturam.* Leo Papa. Epi. 13. ad Pulcheriam, *Potuit omnipotentia Filij Dei, ſic ad docendos, iuſtificandoſque homines apparere, quomodo & Patriarchis, & Prophetis in carnis ſpecie apparuit, cum aut luctamen iniit, aut ſermonem conſeruit, cum vel officia hoſpitalitatis non abnuit vel appoſitum cibum ſumpſit.* Nazianzenus orat. 49. *Huc accedit quod Filium Dei, ità viſum à Patribus approbamus, vt non totum illud, quod eſt Deus, videretur.* Euſebius lib. 1. Hiſt. cap. 1. *Multis* (nempe Verbum) *pietate præditis viris adſtitiſſe, & docuiſſe quæ ad cultum diuinum pertinere videbātur, oſtenditur; ſed euidentius, familiariter vſque Abraha, atque eius familiæ, quantum fas erat, Deum hominibus innotuiſſe deſcribitur, & velut præceptor quidam, ac monitor, illius extitiſſe proſapiæ refertur.* In ſpecie vero probat, non fuiſſe Angelum, ſed Deum, qui Abrahę apparuit Gen. 18 inquiens, *Neque enim fas eſt de aliquo Angelorum, vel cœleſtium virtutum, ita ſentire: nullum enim illorum, ſi quādo mortalibus ex cœleſti præcipiuntur adeſſe mandato, Dominum, vel Deum diuinus ſermo commemorat.*

3 Theodoretus in Geneſ. quæſt. 91. docet, eum qui cum Iacob luctatus fuit, fuiſſe Deum; tum quia ſi appellatur Angelus, appellatur inſuper & Deus. Gen. 32. *Præualuiſti contra Deum, et aduerſus homines potens eris.* Tum quoque ex nomine *Phanuel*, quod eſt *Viſio*, vnde vidit Deum, & concludit dicens, *Per hæc omnia docemur, quod etiam hoc loco Vnigenitus Deus apparuit ipſi Iacob.* Ambroſius lib. de Filij Diuinit. cap. 8. idem confirmat: Item quia Iacob dixit, *Vidi Dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea.* Quod inſuper docēt Clemens lib. 5. Apoſtolic. conſti. cap. 21. Clemens Alexandr. lib. 1. de Pedag. cap. 7. Hilarius lib. 4. de Trinit. Cyprian. lib. 2. aduerſ. Iudæ. cap. 5. Iu-

ſtinus

ſtinus Dial. cum Triſon. Cyrillus Alexandr. lib. 3. Theſaur. cap. 5. Origenes homil. 1. in cap. 6. Iſa. *Quis eſt iſte vnus de Seraphim? Dominus meus Ieſus Chriſtus; iſte iuxta diſpenſationē carnis miſſus eſt. habens in manu ſua carbonem, & dicens, ignem veni mittere in terram.* Concilium item Syrmienſe can. 13. penes Hilarium lib. de Synodis. & penes Nicephorum Caliſtū lib. 9. Hiſtor. cap. 21. inquiens, *Si quis cū Iacob nō Filium, vt hominem, ſed ingenitum Deum, aut partem eius colluctatam eſſe dicat, anathema ſit.* Et denique ex Gen. 16. vbi cū habeatur quod *Dixit Angelus Domini ad Agar, redi ad Dominam tuam,* Quærit Hilarius loco citato, Cur eſt, quod is, qui appellatus fuit Angelus, inde poſtea appellatus fuerit Deus, *Et vocauit nomen Domini qui loquebatur ſecum; & tu Deus, qui exaudiſti me.* Et reſpondet, *Qui enim eſt Deus ex Deo, ipſe eſt, & Angelus* Dei. Ratio inſuper, quia ab Iſaia 9. appellatur *Magni conſilij Angelus.* Ex quo colligit, Angelum illum fuiſſe Deum.

4 Ratione etiam arguitur, quia ſæpe in ſcripturis dicitur, *Ego ſum Deus Abraham, Ego ſum Deus Iacob; Ego ſum qui ſum. Ego eduxi vos de Egypto;* Sed ſi eſſet Angelus perſona loquens, & in figura apparens, iam non diceret ita. Item ſi Angelus eſt qui loquitur, qui apparet, cur non dicit ſcriptura, *Dixit Angelus, Hæc dicit Dominus, &c.* At loquitur in perſona Dei, ergo eſt Deus qui apparet, qui loquitur.

Non fuiſſe perſonales, ſed imperſonales ſententia oppoſita.

5 In oppoſitū verò arguitur, apparitiones Dei fuiſſe nō perſonales, ſed per Angelos, & imperſonales. Prob. autē ratione, Ordinatiſſima prouidētia Dei expoſtulat, vt inferiora gubernentur per ſuperiora ordinate, vſq; ad vltimū in aſcendēdo, quod gubernari nequeat, niſi per ſupremū; ſuperiora autem, ad Hominē sūt Angeli, & inter Angelos ipſos dantur inferiores, & ſuperiores ergo hominū reuelationes, & apparitiones fiendæ erunt per ipſos Angelos immediate: & non per Deum. Argumentum deſumitur ex Dionyſio 4. de cæleſt. Hierarch. inquiente, *Per Angelos donata ſunt nobis diuina reuelationes;* Et Rurſus, *Angelorum præcipue nomine appellantur, propterea quod proprie in eis inſit diuina illuſtratio, ac per eos ad nos perueniant ea, quæ naturam noſtram ſuperant, patefactiones:* Inſuper, *Theophaniæ autem ſanctis factæ ſunt ſecundum docentes Deū, perque quaſdam ſacras videntibus proportionabilium viſionum manifeſtationes.* ac denique *Docet autem ſapienter Theologia, per Angelos eam ad nos peruenire, tanquam diuino legali ordine, illud legaliter ponente, ea, quæ ſecundum locum obtinent, ab his, quæ primum, ad Diuinitatem erigi, & excitari.* Diſcurſus autem Dionyſij à fortiori firmatur, Myſterium Incarnationis non fuit immediate à Deo Virgini reuelatum, & annunciatū, ſed per Gabrielem Angelum, ergo minora myſteria identidem per Angelos fuerant manifeſtanda. Scriptura hoc ipſum docet, ait namque Paulus Galat. 3. *Quid igitur lex? propter tranſgreſſionem poſita eſt, ordinata per Angelos in manu Mediatoris;* & Hebr. 2. *Qui per Angelos factus eſt ſermo.* Atque Actor. 7. *Apparuit illi in deſerto montis Syna Angelus in igne flamma Rubo.* Chriſoſtomus autem ſuper illud *Ordinata per Angelos,* Tribuit Angelis miniſterium perſonandi buccinis, & faciendi fumum, ignem, & nebulas homil. 3. ſuper 2. ad Hebr. Hieronymus quoque ad Galat. 3. inquit, *Quod ait Apoſtolus, lex per Angelos, hoc vult intelligi, quod in omni veteri teſtamento, vbi Angelus primum viſus refertur, & poſtea quaſi Deus loquens inducitur. Angelus quidem vere ex miniſtris pluribus quicunque ſit viſus: ſed in illo Mediator loquatur, qui dicit, Ego ſum Deus Abraham.*

6 Auguſtinus propre finem libri tertij de Trin. *Iam ſatis, quantum exiſtimo, pro captu noſtro diſputatum, & demonſtratum eſt, & firmitate authoritatis, quantum de ſcripturis ſanctis diuina eloquia patuerunt, quod antiquis Patribus ante Incarnationem Saluatoris, cum Deus apparere dicebatur, voces illæ, ac ſpecies corporales per Angelos factæ ſunt: ſiue ipſis loquentibus, vel agentibus aliquid ex perſona Dei, ſicut etiam Prophetas ſolere oſtendimus; ſiue*

aſſumentibus ex Creatura, quod ipſi nõ eſſent, vbi Deus, figurate demonſtraretur hominibus. Eodem autem libro cap. 4. quærens, vnde hoc ſcire poſſimus, reſpondet, *Et ſi nos lateat, quomodo ea Miniſtris Angelis fecerit, per Angelos tamen eſſe facta, non ex noſtro ſenſu dicimus; extat enim authoritas ſcripturæ*, Scriptura autem inter cæteras, hæc eſt, vtpote Actor. 7. Stephanus, ait Moyſen loquutum fuiſſe cum Angelo in monte Syna; cum tamẽ ſcriptura eadem enarret, cum nullo alio loquutum fuiſſe, niſi cum Deo: ergo loquebatur quidem cum Deo, at per Angelum, verba ſunt, *Hic eſt* nempe Moyſes, *qui fuit in Eccleſia in ſolitudine cum Angelo, qui loquebatur ei in monte Syna, & cum Patribus noſtris, qui accepit verba vitæ dare nobis*. Ergo fuit Angelus. Item vbi nos legimus, *Apparuit ei Dominus* Hebræus legit, *Viſus eſt Angelus Domini*. Et Caldæus *apparuit Angelus Domini*.

7 Argumentum de adminiſtratione inferiorum per Angelos confirmat Gregorius inquiens, *Qui enim minima nunciant, Angeli, qui vero ſumma, Archangeli vocantur*. Ad ſummum vero redigit rerum omnium adminiſtrationem ad ipſos Angelos, ſiue minores, ſiue ſuperiores. Ambroſius. lib. 2. in Luc. de miniſterio loquens annunciationis Incarnationis, *Tanti mandatum myſterij*, ait, *non hominis fuit, ſed Angeli ore promendum*. Anſelmus in cap. 2. Ep. ad Hebr. *Ea quæ Deus refertur dixiſſe, certum eſt Angelos fuiſſe loquutos*. Complectitur autem indefinite Anſelmus omne genus functionis. Et de lege inſuper Chriſoſtomus in ad Hebr. 2. ad Angelos totam rem redigit, ait. n. aut *Dacalogum legis ſignificat, illic enim Moyſes loquebatur, & Deus reſpondebat; aut quia præſentes erant Angeli Dei cum lex daretur, aut certe de his, quæ in veteri teſtamento, vtpote Angelis in myſterium communicantibus dicta ſunt*; idemque Cyrillus, lib. 8. Theſau. cap. 2. *Angeli ergo legem adminiſtrarunt, per eos dictata eſt*; Et infra. *Quamuis etiam lex Dei eſt, tamen per Angelos data fuit*.

8 Denique Gregorius ſuper Iob. 1. quæſtionem decidens quonamodo, nunc Deus; nunc Angelum vocari qui apparuiſſe deſcribitur, ait, *Angelus, qui Moyſi apparuiſſe deſcribitur, modo Angelus, modo Dominus memoratur, Angelus, videlicet, propter hoc*, *quod exterius loquẽdo, ſeruiebat; Dominus autẽ dicitur, quia interius preſidẽs, loquẽdi efficaciã miniſtrabat; Cũ ergo loquẽs exterius ab interiori regitur, & per obſequium Angelus, & per inſpirationem Dominus nominatur*. Confirmat idem ſanctus Doctor, ponderans verba Dauidis dicentis, *Attendite Popule meus legem meam*. Petens autem, cum legis Author ſit Deus, quare Dauid appellat legem ſuam, reſpondet, *Nec lex illa, nec Populus erat Dauidis, ſed Dei: attamen perſonam eius, ex qua loquebatur, aſſumens, ipſius authoritate loquitur, cuius inſpiratione replebatur; hoc fieri quotidie cernimus in Eccleſia; nam ſtans in medio Populi lector clamat, Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob, & quod Deus ipſe ſit vere non dicit; nec tamen per hoc, quod dicit, veritatis regulam deſerit, quia ſuum miniſterium lectione exhibet, eius Dominium voce prætendit*. Et confirmatur hoc ipſum authoritate Auguſtini, qui libro contra Adimant. cap. 9. ait, *Quemadmodum Verbum Dei, quod eſt Chriſtus, in Propheta loquitur veritatem, ſic etiam in Angelo ipſe loquitur quando veritatem Angelus annunciat. Et recte dicitur, Deus dixit, Deus apparuit, & item recte, Angelus dixit, Angelus apparuit, cum illud dicatur ex perſona inhabitantis Dei, hoc ex perſona ſeruientis creaturæ*. Nil apertius dici poterat, nil reſolutius. Atque Dionyſ. vbi ſupr. *Angelorum præcipue nomine, ita apellantur, propterea quod primum in eis inſit diuina illuſtratio, ac per eos ad nos perueniant ea, quæ naturam noſtram ſuperant, patefactiones*.

Cur vocetur modo Deus, modo Angelus quia apparet

9 Ex Scolaſticis, ita defendunt D. Bonauent. in 1. d. 16. art. 1. quæſt. 1. ibique Richard. Argent. & Carthuſi. Alenſis 1. part. quæſt. 74. mem. 4. D. Thom. 1. part. quæſt. 43. art. 7. Suar. de Trinit. lib. 12. cap. 6. Vaſqu. 1. part. diſput. 185. cap. 2. Molin. quæſt. 51. art. 2. Valent. tom. 1. diſput. 4. quæſt. 2. punct. 2.

Digitized by Google

Vtrum idẽ de nouo teſtamento.

10 Sententiam hanc tuentur nedum de viſionibus veteris teſtamenti, verum & de apparitionibus noui, itaut hæ quoque factæ fuerint miniſterio Angelorum: ita aperte Auguſt. lib. 4. de Trinit. cap. vlt. inquiens, *Si autem quæritur, poſt Incarnationem Verbi quomodo facta ſit, vel vox Patris, vel ſpecies corporalis, qua Spiritus ſanctus demonſtratus eſt: per creaturam quidem iſta facta non dubito.* Idem ſentit Gregorius lib. 28. Moral. cap. 2. inquiens, *miniſterio Angelorum formatam fuiſſe columbam*; acceditque Cyrillus in Ioann. lib. 3. cap. 3. vna cum Authoribus pro viſionibus veteris teſtamenti allatis. Et ita tum vocem Patris, dicentis, *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*, Matth. 3. tum ipſam ſpeciem columbæ, fuiſſe Angelorum miniſterio factam Luc. 3. Ioan. 1. & ſic de cæteris. Non eſt autem ſermo de Incarnatione, etenim in propria perſona ſua vniuit ſibi Verbum humanam Naturam hypoſtatice, in qua ex loquutione Prophetæ Abac. 10. *In terris viſus eſt, & cum hominibus conuerſatus eſt.* Sed de alijs.

Quomodo Angelus ſigna aſſumebat.

11 Sententia de apparitionibus in vtroque teſtamento per Angelos factis communior eſt: vnde Angelus ſigna illa aſſumebat, nõ quidem vnione hypoſtatica, nec per informationem, ſed vniebat ea ſibi, aſſiſtendo, mouendo; operando, loquendo, apparendo, &c.

Sententia negatiua.

12 Oppoſitum ſuſtinere videtur Clicthouæus ſuper Damaſcen. lib. 4. cap. 17. vbi differentiam apponens inter vtrumque teſtamentum, veteris teſtamenti apparitiones, ait factas fuiſſe ab Angelis, noui vero ab ipſamet ſubſtantia, & perſona Dei. Probari etiam poteſt rationihus, prima eſt, quoniam tempus legis *Gratiæ* debuerat priuilegio maiori cõdecorari, quam vetus teſtamentum; ergo ſi in veteri apparebat Deus per Angelos, in nouo apparuit in propria perſona. Secundo, Columba illa repræſentans Spiritum ſanctum; non poterat formari ab Angelis, quoniam non habẽt virtutem formandi animal, ſeu dandi animã, & vitã: ergo fuit efformata, & aſſũpto immediate à Spiritu ſancto.

13 Verum reſponderi poteſt ad primum, quod ſtante ea perfectione & dignitate temporis gratiæ, adhuc non deſeruit Deus cuncta regere iuxta ordinem ſuæ prouidentiæ: at ordo talis, ex Dioniſio recenſito, poſtulat; vt per ſuos Miniſtros gubernet, & regat, ergo per Angelos iſta præſtitit.

Columba an fuerit vera.

14 Ad ſecundum, in primis reſponderi poteſt, de mente Ambroſij, columbam non fuiſſe veram, ſed apparentem: quod ſi apparens fuit miniſterio Angelorum formari, & ab ipſis aſſumi. Si vero teneatur fuiſſe veram, vtique poterat miniſterium quoque interuenire Angelorum, vtpotè adfaciendum, vt maiori velocitate eo aduentaret: quamuis enim propria virtute eò ſemetipſam aſportare potuiſſet, nihilominus, vt celerior fieret, & citior aduentatio, poterat angelicum miniſterium interuenire. Vel denique, dato quod tunc ſimpliciter efformanda fuiſſet, potuiſſet tamen interuenire etiam miniſterium Angelorum, applicando actiua paſſiuis, aſportando, & præparando materiam, &c. de qua ægimus in mat. de Miſſione Spiritus ſancti.

Negatiue arguitur.

15 Dubitant vero alioquiſ, an in teſtamento nouo apparuerit Pater, an etiam & Spiritus s. Ratio dubitandi, quoniam nuſquam in nouo teſtamento Pater, & Spiritus ſanctus in ſpecie humana viſi ſunt, ergo nuſquam abſolute apparuerũt: probatur cõſequens etenim in teſtamento veteri quando apparuit Deus, apparuit ſemper in ſpecie humana, vt de apparitionibus factis antiquis Patribus, Adæ, Abrahæ, Iacob, &c.

Pater; & Spiritus s. apparuerũt etiam in teſtamento nouo.

16 Verum non eſt negandum, in nouo quoq; quãdoq; apparuiſſe: apparitio autẽ, vel fuit viſualis, vel auricularis: Auricularis fuit illa in Thabor. Mat. 17. & 3. *Quando vox Patris intonuit. Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacui, ipsũ audite.* Viſualis fuit illa colũbæ de Spiritu sãcto in Iordane, baptizato Domino. Matt. 3. *Ecce aperti ſunt cæli, & vidit Spiritum Dei deſcendẽtem ſicut columbam, & venientem ſuper ſè: Et ecce vox de cælo dicens, Hic eſt Filius meus, &c.* & Ioannes 1. *Super quem videris Spiri-*

tum

Digitized by Google

tum deſcendentem, & manentem, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto. Confirmatur ex Cypriano lib. de Baptiſmo Chriſti ad Patrem loquente, & dicente, *Huc vſque Domine ſancte Pater non audiuimus te loquentem.* Indeque, *Te ipſum ante hoc tempus non ita loquutum audiui, vt perſonaliter tibi aſſignetur loquutio.* Et Ambroſ. lib. 6. de Initiand. cap. 5. *Clamat Filius ſuper quem, ſicut columba ſe demonſtrauit, Spiritus ſanctus.*

17 Ad rationem verò dubitandi, negatur id, etenim apparuit in ſpecie etiam Nubis, ignis, columnæ, ex pluribus capitulis Exodi 3. 19. &c. Ergo non ſemper in ſpecie humana, apparebat autem, vt placuerat.

Apparitiones Chriſti non miniſterio Angelorum.

18 De Apparitionibus remaneret loquendum ipſius Filij in eodem teſtamento nouo: Et quidem vltra primariam apparitionem per myſterium Incarnationis toto vitæ decurſu 33. Annorum: poſt mortem quoque apparuit Matri, Magdalenæ, Diſcipulis, vt enarrant Euangeliſtæ; ſiue in forma Hortulani, Magdalenæ: ſiue Peregrini, Diſcipulis euntibus in Emmaus: ſiue Apoſtolis introeundo ad illos, etiam ianuis clauſis: an vero hęc facta fuerint miniſterio Angelorum, nequaquam, probatur, quia ipſe ſemetipſum palpandum præbuit, vt omnem dubitationem de mente tolleret Apoſtolorum, *Palpate, & videte, quia Spiritus carnem, & oſſa non habet ſicut me videtis habere,* Matt. 24. præcipueque Thomæ, cui dixit, *Infer digitum tuum huc, & tange loca clauorum, & noli eſſe incredulus, ſed fidelis,* Marc. 21.

Apparitiones Chriſti, an omnes perſonales.

19 Poſt vero aſcenſum ad cælos, recenſetur apparitio facta Paulo in via eunti in Damaſcum contra Chriſtianos: quam factā fuiſſe à Chriſto in propria perſona, ait Lorina in Actor. 9. quod ex circunſtantijs probat, etenim Ananias Paulum ſalutans, ait, *Dominus quia pparuit tibi in via, &c.* Barnabaſq; Apoſtolis alijs enarrauit, *quomodo in via vidiſſet Dominum,* Colloquebatur cum Chriſto, circumfuſus fuit lumine, &c. Idemque Apoſtolus 1. Cor. 15. ait, *Tradidi vobis quod & accepi, quoniam Chriſtus mortuus eſt peccatis noſtris, & quia ſepultus eſt ſecundum ſcripturas, & quia viſus eſt Cephæ & poſt hoc vndecim, deinde viſus eſt pluſquam quingentis fratribus ſimul, deinde viſus eſt Iacobo, deinde Apoſtolis omnibus:* Loquens vero de ſeipſo, ait *Nouiſſime autem omnium, tanquam abortiuo, viſus eſt & mihi.* Inſuper Lucæ 22. Ananias ad Paulum, *Deus,* inquit, *Patrum noſtrorum præordinauit te, vt cognoſceris voluntatem eius, & videres iuſtum, & audires vocem ex ore eius, quia eris teſtis illius ad omnes homines, eorum, quæ audiſti, & vidiſti.* Plura penes Gregor. de Valent. t. 4. diſput. 6. quæſt. 3. punct. 1. §. 24. quamuis Thiræus aliquando id neget lib. de apparit. Spirit. cap. 5. licet, inconſtans, libro enim de Apparitionibus Chriſti cap. 8. affirmet. Recenſetur inſuper apparitio eiuſdem Chriſti facta Petro fugienti è Roma quando dixit, *Vado Romam, iterum crucifigi.* De quo Suarez affirmat, Thiræus negat, enumerat enim inter apparitiones imperſonales lib. de App. Chriſt. cap. 83. Quemadmodum de Stephano, vidiſſe in propria perſona Filium hominis, Act. 7. *Ecce video cælos apertos, & Ieſum ſtantem à dextris virtutis Dei,* cōcedit Lorina, Thiræus negat.

De apparitionibus, Chriſti ſingularibus an perſonales.

20 Apparitiones hæ Chriſti, vtique ſingulares fuerunt; Cęterum, dum ſæpius recenſetur in Hiſtorijs ſacris, Chriſtum apparuiſſe; vtrum perſonales quoque fuiſſe, erit exiſtimandum? In primis dicendum, non implicare id poſſe fieri, ſicut factū aliquādo recenſuimus. Dicendum inſuper, quod ordinarie loquendo fiunt hæ interuentu Angelorum repræſentantium Chriſtum, aſſumentium corpora, & figuras, loquendo, & operando ea, quæ imperauit Chriſtus: vnde fit, vt ordinarie, & vt plurimum apparitiones iſtæ ſint imperſonales. Et dicendum tertio, quod quandocunque dignabitur perſonaliter apparere ipſe Chriſtus, ſpecialiter fauendo ſeruis ſuis, id quidem poterit præſtare.

Apparitiones Chriſti ordinaria, an perſonales.

Obſtatur.

21 Quod ſi quid obſtare videtur, eſſet id, quod, vel deſereret cælum, quod non eſt dicendum, ait enim Pſalmiſt. 109. *Dixit, Dominus Domino meo*

ſede

ſede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos, &c. Item quia non diſcedat à cælo, niſi quando venturus erit iudicare viuos, & mortuos; quod ſi vſque ad Iudicium ſtabit in cælo, non ergo vſquam præbuit perſonales apparitiones: vel ſi non deſeret cælum, ergo erit in cælo ſimul, & in terra, quod implicat dici de corpore, &c.

Occurritur

22 Reſpondetur primo non implicare corpus vnum eſſe ſimul in cælo & in terra per Dei potentiam, vt Scotiſtæ defendunt. Reſpondetur autem ad id de Iudicio, quod aliter deſcendet in die Iudicij: aliter extra: tunc quidem cum comitatu, & pompa, magnoque apparatu, coram omnibus reſurgentibus, Angeliſque, vt Matthæus enarrat, *Cum venerit Filius hominibus cæli, cum poteſtate magna, & Angeli eius cum eo, &c.* & vt hic, tunc quidem veniet, & non antea hoc modo, erit enim tempus vniuerſalis iudicij: extra vero hoc tempus, aduenire potuit, ſicut & poteſt, vt ita dicam, *priuate* abſque tali pompa & iudiciali apparatu ſic vniuerſali, & id non implicat. Item *ſurſum erit Dominus*, vtique ordinarie, & *regulariter*, etenim ordinaria ſua ſedes eſt in dextris Dei: attamen aliquando, & aliquãtiſper nõ implicat, vt ad breue tempus ſit, & in terra. Demum in terra eſſet, non relinquendo cælum: ſicut & in Sacramento perſonaliter adeſt, non relinquendo dexteram Dei.

Apparitiones ſanctorum, an perſonales.

23 Hinc vero diſcurrendum foret de apparitione ſanctorum, vnum perſonales ex ſint, an imperſonales: Vtrumque autem agitari poteſt, vel ſpectando propriam, naturalemque virtutem beati, vel attendendo ſolum ad beneplacitum ipſius Dei: ſpectando quidem propiam virtutem, nullis ipſorum licebit ſeras cælorum exire, & ad nos aduentare, ſine beneplacito Dei: poteſt autem Deus, & concedere, vt in eſſentia adueniant animæ illæ, ſicut & in propria perſona aduenire etiam poteſt Beatiſſima Virgo, Deo annuente: quod ſi appareat Virgo iam proprium corpus habet, quo ſe oſtendat viſibilem: ſi autem appareat ſingulariter anima abſtracta à corpore, viſibili vtique forma indigebit, vt appareat: Vnde vero tale habebitur corpus? Virtus ſua naturalis non ſufficit ad formandũ, ergo, vel virtus ſibi ad augebitur à Deo, vel formabitur id miniſterio Angelorum. Hæc loquendo ſi apparitiones erunt perſonales: Cæterum ſi erunt imperſonales, fient miniſterio ipſorum Angelorum repræſentãtium illos, quorum vicem gerunt, & quorum loco apparent.

Apparitionum imperſonalium differentia.

24 Tandem apparitiones Dei, Chriſti, & Sanctorum factæ per myſteria Angelica, differunt. Ratio, quia licet Angelus aſſumat corpus, vt repræſentet perſonam Dei, nihilominus ibi quoque cum Angelo, & corpore adeſt præſens ipſe Deus, licet non ipſe Deus corpus aſſumat, ſed Angelus: Chriſtus autem, loquendo de apparitione imperſonali facta per Angelos, non erit præſens ibi, ſed ſolus Angelus loquendo quoad humanitatem: Sancti quoque nec erũt ibi, ſed ſolus Angelus: erunt tamen Chriſtus, & Sancti ibi repræſentatiue: Ratio tum Dei, tum omnium eſt, quia Deus eſt per immenſitatem vbique, ergo eſt quoque ibi: Humanitas autem Chriſti eſt finita, ac propterea non omnibi, nec vbique: ita, & de ſanctis, qui qua creatura ſunt, nec ſint omnibi, & conſequenter, non ibi. Hæc currunt, loquendo de apparitionibus imperſonalibus, miniſterio Angelorum factis. Cæterum loquendo de perſonalibus, iam erunt in propria natura, & perſona ibi, vbi apparent.

25 Ad Patres in oppoſitum quæſtionis, iam conſtat illius fuiſſe ſententię, cum multo plures ſequãtur negantem opinionem.

26 Ad primam rationem iam reſponſio conſtat ex Gregorio, & Auguſtino relato n 8.

Imaginis ad imagatũ concernentia.

27 Et ad ſecundam reſpondet idem Auguſtinus lib. 3. de Trinitat. cap. 11. inquiens, *Cum verba Iudicis Præco pronunciat, non ſcribitur in geſtis, ille Præco dixit, ſed ille Iudex; ſic etiam loquente Propheta ſancto, & ſi dicamus, Propheta dixit. nihil aliud quam dominium intelligi volumus, &c.*

Vu ſi di-

ſi dicamus, Dominus dixit, Prophetam non ſubtrahimus. Reſpondet inſuper Athanaſius ſerm. 4. contra Arianos, *In imagine ſpecies, & forma Regis apparet, & in Rege imaginis ſpecies expreſſa eſt: in imagine Regis ſimilitudo, vt qui videt imaginem, in ipſa Regem aſpiciat, & qui Regem videt, intelligat hunc eſſe illum, qui in ea expreſſus eſt imagine: Et quia non differt ſimilitudo, idcirco poſt conſpectā imaginem, volenti Regem intueri imago dixerit, Ego, & Rex vnum ſumus.*

QVÆSTIO III.

Vtrum in veteri Teſtamento apparuerint omnes perſonæ, an ſolum Verbum.

1 AT vero quæri poteſt; vtrum in veteri teſtamēto omnes perſonæ apparuerint an ſolum Verbum. Tertullianus lib. contra Praxeam cap. 4. ait, nuſquam Patrē apparuiſſe: idem habet lib. contra Iudæos cap. 9. inquiens, *Qui ad Moyſen loquebatur, ipſe erat Dei Filius, qui, & ſemper videbatur: Deum autem Patrem nemo vidit vnquam, & vixit.* Euſebius lib. 1. demonſtr. cap. 5. ait *Nullum alium fuiſſe, præter Dei Verbum, quod ab antiquis Patribus, & Dei amicis eſt viſus*. Theophilactus, & Chriſoſtomus idem Verbum apparuiſſe Moyſi Actor. 7. iuxta loquutionem Stephani, *Et apparuit illi Angelus* appellatur autem Verbum *Angelus magni Conſilij*. Idem ſentiunt Auguſtin. contra Adamant. cap. 9 Leo Epiſt. 13. Irenæ: lib. 6. cap. 3. Epiphan. in Ancor. Clemens Pap. lib. 5. conſti. Apoſtol. cap. 19. ita ut apparitiones ſingulæ veteris legis factæ fuerint in perſona Verbi: ſiue eum apparuerit Iacob, ſiue Loth, ſiue Iſaię, ſiue Abrahæ, iuxta loquutionem eiuſdem Chriſti, *Abraham exultauit, videret diem meum, vidit, & gauiſus eſt.* Ioann. 8. nempe videndo Arietem, figurātem Verbum tunc incarnandum, dum relicto Iſaac immolauit Arietem. Et probatur aliunde Ioan. 1. *Patrem nemo vidit, vnquam*, & 6. *Non quia Patrem quis vidit, niſi is, qui eſt à Deo.*

2 Verum, dum Abrahæ apparuerunt tres illi Viri, vidit vtique in figura, & imagine omnes Trinitatis perſonas, *Tres vidit, & vnum adorauit*; Ita Auguſtin lib 2. de Trinit. cap. 10. & de Ciu. Dei lib. 16. cap. 19. Ambroſius autem ſic ſcribit. lib. de fide Reſurrect. *Abraham Trinitatem in typo vidit, tres ſuſcipiens, & vnum adorans, & perſonarum diſtinctione ſeruata, vnum tantum Dominum nominabat.* *Apparuit Abrahæ tota Trinitas*

3 Dices, obſtare videtur idem Ambroſius lib. 5. de Abraham cap. 5 inquiens, *Tres vidit, & vnum ſolum Deum fatetur, deinde conuerſus ad duos, miniſtros arbitrabatur, &c.* Non ergo omnes tres repręſentābant Trinitatem, cum duo ex ijs erant Miniſtri.

4 At conuincitur, omnes fuiſſe Deum Trinum, & vnum, ex varijs circumſtantijs eiuſdem apparitionis etenim interrogantes Abraham, *Dixerunt ad eum, vbi eſt Sara*. cap. 11. & ſubdit textus, *Cui dixit. Reuertens veniam;*

Digitized by Google

veniam dum namque habetur, *Dixerunt*, oſtenditur pluralitas perſonarum, Dum vero dicitur, *Cui* in ſingulari, oſtenditur vnitas diuinitatis. Inſuper idem Abraham alloquens eos dixit, *Domine ſi inueni gratiam in oculis tuis*, hucuſque loquitur in ſingulari, *Domine, &c.* inde vero, *Lauate pedes veſtros, & requieſ.ite* in plurali, propter vnitatem Eſſentiæ, & Trinitatem perſonarum: & hinc Nyſſen. in lib. de cognit. Dei, ſoluens difficultatem ait, *Si vnum quidem eſſe dixeris Deum, Angelos autem duos, quomodo potuerunt eum Domino conſedere.* & inſuper, *Cum ſint tres, ſermo cum vno tantum inſtituitur, vt conſtet omninovnam eſſe trium perſonarum diuinitatem.* Idemque de Loth Auguſt. lib. 2. de Trinit. cap. 22. *Quid eſt hoc, quod dixit ad eos, Rogo Domine, ſi iam ille diſceſſerat, qui Dominus erat, & Angelos miſerat.* Erant ex Auguſtin. perſonæ quæ remanſerant, Verbum, & Spiritus ſanctus, Pater autem apparere deſierat; vnde ſi dicitur, quod diſceſſerat, idem eſt, ac apparere deſierat, non enim perſonæ propter conſubſtantialitatem ſeparantur ab inuicem, ſeparantur autem functiones earum terminatiue, licet non effectiue: terminauit namque vnioné naturæ humanæ ſolus Filius, licet effectiue omnes concurrerint ad illam ſicque apparebant Filius, & Spiritus ſanctus ipſi Loth, Pater autem apparere deſijt, At cur hoc, inquiunt Aliqui, quia Filius, & Spiritus ſanctus mittuntur, quia procedunt, Pater nec procedit, nec mittitur. Adeſt ſenſus alter, vt illi duo fuerint Pater, & Filius, vbi namque dicitur, *Pluit Dominus à Domino.* Intelligant Filium Dominum, qui eſt à Patre Domino, iuxta loquutionem Pſalmi 15. *Dixit Dominus Domino meo.* Apparere autem deſierit Spiritus ſanctus, quoniam opus illud non erat opus amoris, & gratiæ, ſed vindictæ, & iuſtitiæ; gratia autem, amor, & pietas appropriatur Spiritui ſancto. Dices aiebát, *Clamor eorũ aſcendit ad Dominum, qui miſit nos, vt perdamus illos*, cap 18. quod ſi miſſi fuerunt; ergo erant Angeli: Reſponderi poteſt, loqui iuxta exiſtimationem, quam Loth habebat de ipſis, extimabat autem eos eſſe Angelos, & ideo tanquam Angeli loquuntur, dicendo ſe miſſos.

Pater non desijt adeſſe ſed deſiit apparere.

Apparere desijt Spiritus ſanctus in punitione Sod. & Gom.

5 Inſuper Auguſtin. lib de Trin. cap. 10. docet, Patrem fuiſſe, qui Adæ loquutus fuit poſt ipſius peccatum. Omnino, & ſubdit, *Vbi ſcriptum eſt, dixit Dominus ad Adam, cur non ipſa Trinitas intelligatur, nihil dici poteſt.* Item vbi Danielis, fertur quod *Antiquus dierum ſedit, cuius veſtimentum erat candidum, et capilli eius quaſi lana munda.* Idem Auguſtinus de Patre intelligit ibid. cap. 18. Et conſonat ex humanis, etenim Patrem familias appellamus in ipſa familia antiquiorem, ac veluti capillis albis onuſtiorem: Pater autem æternus eſt fons, & principium Trinitatis, hinc appellatur à Daniele *Antiquus dierum*, licet cum Patre ſit ſimul coæternus Filius, ac Spiritus ſanctus, iuxta loquutioné Athanaſij, in ſymb. *Æternus Pater. Æternus Filius æternus Spiritus ſanctus.* Ac denique idem Auguſtinus cap. 17. concludit, dicens. *Nimis temerarium eſt aſſerere, Deum Patrem numquam Patribus, aut Prophetis per aliquas viſibiles formas apparuiſſe.*

Apparitiones Patris.

Pater cur appellatus antiquus dierum

6 De Spiritu ſancto etiam Gregorius lib. 5. Moral. cap. 26. intelligit illud Iobi 4. *Et vocem eius quaſi auræ lenis* cui ſimile eſt illud Eliæ 3. Reg. 19. *In ſibilo auræ tenuis.* Et dum in monte Syna Exod. 19. data fuit lex, Domino deſcendente in igne: atque dum cap. 31. digito Dei ſcripta fuit lex, Spiritum Sanctum intelligit Auguſtinus ibid cap. 15. etenim *Digitus* ſignificatio eſt Spiritus ſancti, vt in mate:. de Spiritu ſancto habitum fuit, & in mat. de Aequalitate Perſonarum.

Apparitiones Spiritus ſancti.

7 Ex his colligitur, perſonas omnes in veteri lege apparuiſſe, ſiue ſimul, ſiue ſeorſim, cum tamen opus ipſarum fuerit ab omnibus quidem effectiue, quia *Opera Trinitatis ad extra ſunt indiuiſa*, at non ab omnibus terminatiue, & apparenter.

8 Ad id vero, quod *Patrem nemo vidit vnquam, &c.* Reſpondet Lyranus in cap. 1 Ioannis, loqui de viſione comprehenſiua, nulla enim crea-

Patrem nemo vidit unquam declaratur.

tura comprehendit diuinam Eſſentiam, quia ſolus *Vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrabit*: Chriſtus namque ratione intellectus diuini comprehendit totam Trinitatem, & in cap. 6. ait, intelligi, *per modum permanentis*, ſicut Chriſtu, qui ab inſtāti Conceptionis vidit Eſſentiam per *modum habitus*: at an Chriſtum licet nemo, inquit, viderit Patrem ſic, vt Chriſtus, vidit tamen aliquis in raptu, vt Moyſes &c Concedit ergo Lyranus viſum aliquando fuiſſe & Patrem, at non tali viſione, qua vidit Chriſtus. Viatores namque viderunt per modum tranſeuntis, Chriſtus per modum permanentis: vt ſic autem non viderunt viatores, quo fit, vt Deū nemo ſic in via, præter Chriſtum, viderit vnquam.

QVÆSTIO IV.

Quomodo diſcernatur apparitio, & loquutio diuina à loquutione, & apparitione Angeli veri.

1 QVia Angelus apparens, quandoq; propriā ſuſtinet perſonam, quandoque vero Dei repræſentat præſentiam, ob quod commiſceri inſimul ſolent iſtæ apparitiones, hinc merito modum inueſtigamus ad cognoſcendum quando nā Angelus in Dei perſona loquatur, quando autē in propria ſui perſona. Loquimur autem de apparitione, & loquutione Angeli boni, quatenus repræſentat perſonam Dei: non autem mali, qui quandoque ſeipſum de Angelo tenebrarum transformat in Angelum lucis, non enim de hoc præſens contingit ſermo.

Modus dicendi aliquorum.

2 Eſt modus dicendi quorūdam, tunc Dei referre, ſeu repræſentare perſonam, atque in Dei loqui perſona, quandocunque apparet, & loquitur cum pompa, apparatu, ac maieſtate, ſic namque Dei decet perſonā: quando vero priuate, & ſine pompa loquitur, tunc in propria loquatur perſona.

Impugnatur.

3 Modus hic non ſemper currit; ratio quoniam bene aliquādo Deus loquutus fuit; attamen abſque pompa, & apparatu. Exemplū ſit ex Gen. 3. vbi loquutus fuit Adæ, attamen nec pompam refert textus interueniſſe, nec apparatum. Item Gen. 5. loquutus fuit ad Cain, nec tamen pōpæ ſit mētio, nec apparatus. Prophetis multoties loquebatur, attamen non ſemper cum pompa, & apparatu: & ſic de pluribus alijs apparitionibus.

Obſtatur.

4 Dices, cum pompa apparuit Iſaiæ, dum cap. 9. de Deo ait, *Vidi Dominum ſedentem ſuper thronum excelſum, & eleuatum, & plena erat maieſtate eius omnis terra. Seraphim ſtabāt ſuper illud; ſex alia vni; & ſex alæ alteri*. Ita quoque cum Moyſi apparuit in Rubo ardenti: ita cum legem dedit in monte, fulgurante, & fumigante, &c.

Apparitiones Dei, an cum Maieſtate.

5 Verum modus, & ratio iſta non conuincit; etenim quod loquatur Dominus, licet nō ſemper conijciatur ex pompa, & apparatu; conijci tamen poteſt aliunde, & ex alijs circumſtantijs. Exempla ſint, loquutus quidem fuit Deus Adæ, abſque

pom-

pompa, attamen aliunde conijciebatur eſſe Deum, vtpotè ex interrogatione facta Adæ, *Adam vbi es*, quod authoritatem, & Maieſtatem indicat, quatenus eum vocat ad iudicium: inquirens authoritatiue, atque rationem exigens de tranſgreſſione præcepti, dicendo illi, *Ex ligno, de quo præceperam tibi, ne comederes, comediſti?* Hoc itidem inquirendo de vxore, *Quare hoc feciſti?* Sententiamque poſtmodum proferens contra eos; Contra Adam quidem, *Quia audiſti vocem vxoris tuæ, & comediſti de ligno, de quo præceperam tibi, ne comederes, maledicta terra in opere tuo; in labore comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ; ſpinas, & tribulos germinabit tibi, et comedes herbas terræ: In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec reuertaris in terram, de qua ſumptus es, quia puluis es, & in puluerem reuerteris.* Inde ad mulierem, *Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos: in dolore paries filios, & ſub Viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui.* Ac demum ad Serpẽtem, *Quia hoc feciſti, maledictus es inter omnia animantia, & beſtias terræ: ſuper pectus tuum gradieris; & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ; inimicitias ponam inter tè, & mulierem, & ſemen tuum, & ſemen illius; ipſa conteret caput tuum.* En quanta interuenit authoritas, quanta Maieſtas in hoc facto, itaut verè Dominus vocauerit Adam, Euam, Serpentem ad iudicium, & cognita cauſa, protulerit ſententiam contra ipſos: licet autem ſine pompa, non tamen abſque tanti Iudicis authoritate, potentia, & maieſtate. Item cap. 4. refertur fratricidium, & ſententia Caini, *Ait Dominus ad Cain, vbi eſt Abel frater tuus? qui reſpondit, neſcio: numquid cuſtos fratris mei ſum ego? Dixitque ad eum, quid fęciſti? Vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra; Nunc igitur maledictus eris ſuper terram, quæ aperuit os ſuum, & ſuſcepit ſanguinem fratris tui de manu tua: Cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus ſuos: vagus, & profugus eris ſuper terram, &c.* Nulla hic interuenit pompa, attamen conſtat quanta authoritate, & maieſtate iudicium perfecerit contra Cainum. Trahi poſſent & exempla plura ex Scripturis: imò ex prophanis quoque ita conſpicitur, non enim quotieſcunque Princeps, Rex, vel Imperator loquitur, præuio ſemper apparatu, & pompa loquitur: hæc vero exigit quando ſibi libuerit, pro loco, & tempore, &c. Ita & Deus; quapropter modus citatus venandi differentiam inter loqutionem Angeli, & Dei, non ſemper currit.

6 Ideo eſt aliter reſpondendum, & quidem Deum eſſe, vel Angelum, qui apparet, & qui loquitur, conijcitur ex modo loquendi: Et in primis Gen. 22. ſtante præcepto de immolatione filij ſui Iſaac, ait textus, *Ecce Angelus de cęlo clamauit dicens, Abraham Abraham, non extendas manum ſuper puerum;* Inde vero ſubiungitur, *Nunc cognoui, quod timeas Deum, & non pepercisti filio tuo propter me.* Verba hæc aperte oſtendunt Dominum fuiſſe loquutum. Item cap. 32. dicitur, *Vir luctabatur cum Iacob*: qui nam vero fuerat vir iſte, ipſe explicat, dicens, *Vidi Dominum facie ad faciem.* Inſuper cap. 28. *Vidit Dominum innixum ſcalę dicentem ſibi Ego ſum Dominus Deus Abraham.* In eodemque cap. 31. *Ego ſum Deus Bethel, vbi vnxiſti lapidem, & votum vouiſti mihi*; At votum fit ipſi Deo. Rurſus cap. 16. *Apparuit Angelus Agar, dicens reuertere in domum tuam;* Inde vero, *Multiplicans multiplicabo ſemen tuum, & non numerabitur præ multitudine;* quod autẽ is fuerit Dominus, teſtatur eadem Agar, inquiens, *Tu Deus, qui vidiſti me; & vocauit nomen Domini, qui loquebatur ad eam.* Iudicum 2. *Aſcendit Angelus Domini,* indeque, & ait, *Eduxit vos de AEgypto, & pollicitus ſum, vt non facerem irritum pactum meum vobiſcum in ſempiternum*: Hæc quidem pertinent ad ipſum Deum, cuius fuerat pollicitatio, & pactum. Exod. 3. ex verbis dictis ad Moyſen de medio rubi ardentis, *Solue, ſolue calceamenta de pedibus tuis, &c. Ego veni, vt liberarem populum meum: Ego ſum Deus Patris tui, Deus Abraham, & Deus Iſaac:* Sicut & ſi pius loquutus refertur Deus in prædicto libro, vt in

eodem

eodem cap. interrogati Moyſi *Quod eſt nomen eius*, reſpondit Dominus, *Ego ſum qui ſum &c.* Sicut ex Ioſue 5. vbi cum apparuiſſet ei Vir quidam, qui dicebat, *Se eſſe Principem exercitus Domini*, ait textus, quod *cecidit, Ioſue pronus in terram, & adorans ait, quid Dominus meus loquitur ad ſeruũ ſuum?* Indeque reſpondens dixit, *Solue calceamenta de pedibus tuis; locus enim, in quo ſtas, ſanctus eſt*; Iudic. 13. vbi Manue, & Vxor prius viderant Angelum, inde tamen dixerunt, *Moriemur, quia vidimus Dominum*, Et cap. 6. Cum Gedeoni apparuerit primitus Angelus, inde ſubditur, *Dixitq; ei Dominus, ego ero tecum.*

7 Ex his, pluribuſque ſcripturæ locis, habentibus huiuſmodi loquutiones, conijci plane poteſt, eſſe, vel Angelum, vel Deum.

8 Cæterum aliunde quoque conſpicitur, nempe ex teſtimonio eiuſdẽ ſcripturæ, quandocunque ipſa teſtatur eſſe, vel Angelum, vel Deum, vt Gen. 1. *Tulit Deus hominem præcepitque ei dicens.* Rurſus, *Creauit Deus cælum, & terram*, cap. 4. *Dixit Dominus Ad Abel.* Et huiuſmodi, quæ oſtendũt ipſum loqui Deum. Sicut ex oppoſito, loqui Angelum, eadem oſtendit ſæpiſſime ſcriptura: vt Luc. 1. *dixit Angelus ad eam. Apparuit Angelus in ſomnis Ioſeph, &c.*

QVÆSTIO V.

Vtrum Adam viderit diuinam Eſſentiam.

DAto in aliquorum ſentẽtia ex relatis, Deum in propria perſona corpus aſſumpſiſſe, quæri inde poteſt, verum ſemetipſum, ſuamq; Diuinam Eſſentiam iiſdem, quibus apparuit, manifeſtaſſet Verum quia de pluribus id quæri poteſt, hinc eſt, vt ordinate de ſingulis diſcutiamus: loquemur autem tum de viſionibus veteris, tum noui teſtamenti, incipiemus verò à veteri teſtamento: Verum quia in ordine eorum, de quibus quæſtio mouetur, primus, occurrit Adam, hinc primo loquemur de Ada.

2 Videtur in primis affirmatiuam ſententiam docere Auguſtinus, qui lib. 9. de Geneſi ad lit. cap. vlt. ait *Extaſim, quam Deus immiſit in Adam, ad hoc immiſſam, vt & ipſius mens per eſtaſim particeps fieret Angelicæ Curiæ & intrans in Sanctuarium Dei intelligeret nouiſſima.* Item lib. 11. cap. 33. *Fortaſſis ita cum primis Parentibus Deus loquebatur, ſicut etiam cum Angelis loquimur.* Bernar. in Septuag. ſer. 2. *Nonniſi incommutabilis veritatis intuitu, & abyſſo Diuinæ Sapientiæ, corporis excedens ſenſibus, obdormiſſe videtur.* Et Gregor. lib. 4. Dialog. cap. 1. *Hominem in Paradiſo aſſueuiſſe Beatorum Angelorum Spiritibus, cordis munditia, & celſitudine viſionis intereſſe.* Diuus Antoninus 4. part. Summ. cap. 17. cum plures enumerarit, qui in hac vita, *Deum ſine ſpeculo viderint*, inter eos enumerat & Adam. Accedit D. Thom. qui 1. part. quæſt. 49. art. 1. aſſerere videtur, vidiſſe Adam Eſſentiam in raptu: idemque habet de Verit. quæſt. 18. art. 1. Conſonat Durandus, Richardus in 2. d. 23. hic quæſt. 1 ille 2. atque Altiſiodorenſis lib. 2. trac. 10. quæſt. 2. cap. 2. Hi omnes, Adam Eſſentiam vidiſſe aiunt in ſopore illo, de quo Gen. 4. dicitur, *Immiſit Deus ſoporem in Adam.* per quem ſoporem, *Pro affirmatiua arguitur.*

veluti

velutl in eeſtaſim eleuatus , viderit Dei Eſſentiam.

Pro negatiua.

3 In oppoſitum ſentiunt plures, negando vidiſſe diuinam Eſſentiam. Hoc ſuſtinent quotquot de Moyſe, deque Paulo negant Scriptores, referendos infra dum agemus de Moyſè, ac de Paulo. Hinc ergo iaciunt primũ fundamentum, vtpotè, Negata fuit viſio Moyſi, ergo, & Adæ: Conſequens non fundatur ſuper comparatione perſonæ ad perſonam, vtputa perſonę Moyſis ad perſonam Adæ, ſed ſuper verbis ſcripturæ de vtroque loquentis, quandoquidẽ de Moyſe ſcriptura, ait Num. 12. Ore ad os Deus ad Moyſen loquebatur, & non per ænigmata &c. Item, *Loquebatur autem Dominus Moyſi facie ad faciem*, quæ quidem phraſis fauet quam plurimum ſuſtinentibus Moyſen Eſſentiam vidiſſe: cum tamen ſcriptura Gene. de Adam dicat, *Immiſit ſoporem in Adam*, quæ phraſis non ita pro faciali Eſſentiæ viſione fauet Adæ, ſicut Scriptura illa fauet Moyſi: arguitur ergo, denegatur Moyſi; ergo & Adæ: antecedens ſupponitur ex dicendis infra.

4 Item accedit congruentia quædam, & eſt hæc, Adam in raptu, ſeu in ſopore illo, vidit, verbi gratia. Eſſentiam Dei, ergo non ita ſtatim peccaſſet: at continuo, eodemque die peccauit, ergo in ſopore non vidit Eſſentiã Dei. Argumentum ſupponit ſoporem illum, ſeu ecſtaſim aduenisse Adę ante peccatum: & ita quidem eſt, vt patet Gen. 2. Item ſupponit Adam eodem die peccaſſe, quo fuit creatus, vtpotè circa meridiem, ex eo, quod Gen. 3. dicitur *Deus ambulaſſe ad auram poſt meridiem*, veluti quærens Adam: imo ſexta feria creatum, atque circa meridiem ipſum, manum extendiſſe ad vetitum pomum, cum ſexta quoque feria, atque ad meridiem, circa horã nonã Chriſtus Corpus ſuum tetenderit, manuſque ad arborem Crucis. Creatum item argumentum ſupponit mane circa horam primam: Circa tertiam vero immiſſum ſibi fuiſſe ſoporem, creatamque ex eius coſta Euam: circa meridiem inde peccaſſe, demumque è paradiſo expulſum fuiſſe: omnia autem vnico, eodemque die peracta extitiſſe. His ſuppoſitis, formatur argumentum, incredibile eſt aliquem Dei viſione illuſtratum, eodem prorſus die peccare: at eodem die, quo ſoporem recepit, peccauit Adam, ergo non vidit Eſſentiam Dei in ſopore illo: Antecedens coniecturis nititur, etenim remanet ex raptu, & ecſtaſi illuſtrata mens, vt bonum, malumque cognoſcat: remanet inflammatus affectus, vt ſolum Deum diligat, cuncta deſpiciat; quomodo igitur peccare eodem prorſus die potuerit, ſi diuinã Eſſentiam viderit? Verum ratio hæc moraliter procedit, & ſuper congruentia innititur, cæterum quot ſunt qui eodem die peccant, quo diuinas reuelationes recipiunt: hiſtoriæ namque, vel Chronica id referunt de aliquibus in ecſtaſim raptis, & nedum mente; verum & ipſa corporis mole è terra in altum attractis, qui tamen non longa poſt mora, in ſuperbiam elati, de ſemetipſis præſumentes, cæteros deſpiciendo, miſerabiliter prolapſi ſunt, & corruerunt. Confirmatur eo quod Iob. 15. ait, *in Angelis quoque reperit prauitatem, qui ſeruiũt ei non ſunt ſtabiles*, ibid. Atque pſal. 7. *Septies cadit iuſtus*, ac Paulus Rom. 5. *Qui videtur ſtare, videat ne cadat.*

Tẽpus creationis, ſoporis Adę, formationis Euę peccati, & iectionis è paradiſo.

5 Adeſt pro principali intento & ratio altera. Ait Ioann. 1. *Deum nemo vidit vnquam* Et Paulus 1. Timoth. 6. *Deus, quem nullus hominum vidit*. atque Sampſonis Pater, *Moriemur quia vidimus Deum*, Iud. 15. quia *non videbit me homo, & viuet*. Formatur autem argumentum; lex ſtat, vt in hac vita, Deum nemo videat vnquam, alias moriatur; in alterà namque vita videndus èſt, idquè poſt mortem: at lex iſta eſt vniuerſalis, ergo amplectitur omnes, ergo nec excluditur Adã. Ratio hæc de lege quidem concludit ordinariã, cæterum de lege abſoluta loquendo, potuit diſpenſare ipſemet legiſlator Deus in Adam, vt de lege, poteſtateque abſoluta viderit Deum. Verum de diſpenſatione hac quæritur vtrum facta fuerit Adæ, id vero actum fuiſſe, vſque modo non conſtat: Quapropter, quæ pro parte affirmante allata ſunt non admodum vrgere videntur.

6 Pa-

Ad Patres.

6 Patres verò facillimo negotio, interpretationem ſuſcipiunt: & quidem Auguſtinus primo loco loqui videtur de reuelatione arcanorum Dei facta Adæ in ſuo ſopore, præcipue de reuelatione myſterij Incarnationis. Ad aliud eiuſdem Auguſtini, in primis loquitur per verbum *fortaſſis*, quæ eſt loquutio dubitatiua; dato namque talis ſententiæ fuerit, nihilominus dubitanter in eam iuit. Vel ſecundo, vt prius, loquebatur quidem per reuelationem, & manifeſtationem ſecretorum ipſius Dei.

7 Ad Bernardum; eodem ſenſu procedit, de reuelatione myſteriorũ, & hæc ſit prima reſponſio, Secundo, dato quod huius fuerit & ipſe ſententię, tamen eam non abſolute defendit, remittit enim ſe meliori iudicio, ſubdens, *Verum id ſine præiudicio dixerim ſi cui forte aliter viſum fuerit.*

8 Et ad Gregorium, planę loquitur de gaudijs Paradiſi terreſtris, poterat enim tunc Angelorum viſionibus partecipem fieri, ante peccatum, inde vero poſt peccatum, à talibus gaudijs, angelicisque viſionibus excidiſſe, vtpote è paradiſo illo terreſtri expulſum. Dices, Gregorius ait, *Expulſum à Paradiſi gaudijs, hoc, quod amiſerat, quia viderat, recoluiſſe*: Non obſtat, etenim è Paradiſo terreſtri expulſus, meminiſſe iam poterat gaudiorum, cæterorumque, tum temporalium, tum angelicorum, ſpiritualiũque obletramentorum, quibus in Paradiſo antea potitus fuerat.

Ad cõgruẽtias.

9 Quæ vero pro parte negante adducta fuerunt, iam remanent ſoluta: vtputà congruentia illa de non poſſe peccare tam cito, ſiue die eadem, qui viderit Eſſentiam diuinam: iam ad hoc fuit reſponſum. Ad ſcripturas quoque, & Patres dicendum, loqui de lege ordinaria, ſecluſo priuilegio: poſſibile autem, & probabile, priuilegium hoc conceſſum fuit aliquando Adæ: vel loquuntur de viſione Dei per modum habitus, quam negãt non autem per modum tranſeuntis, & ad breue tempus. Vel de cognitione comprehenſiua: vel, loquuntur comparatiuę ad Chriſtum, cuius cognitio eminentior valde extitit, excellentiorque quacunq; viſione cuiuslibet Creaturæ de Eſſentia Dei. Vel denique loquuntur *proprijs viribus*, vel *oculo corporali, &c.* iuxta loquutionem Pauli, *Qui Lucem habitat inaceſſibilem, quem nullus hominem vidit*, ſed nec videre *poteſt* 1. Thimot. 6. de quibus reſponſionibus amplius in ſequentibus.

QVAE.

QVÆSTIO VI.

Vtrum Moyſes viderit in via Eſſentiam Dei.

Pro negatiua.

1 DE Moyſe quoq; res,ſicut,& de Adam, dubia eſt:quamuis ſententia affirmatiua de Moyſe, multo plures habeat patronos. Et in primis negatiuam ſententiam ſuſtinent per plures,vt D.Dionyſ.cap.4.de Cæleſt. Hierar.Nazianzen.ora.49.Tertullian. lib.4. aduerſus Marc. cap.22. Euariſtus epiſt. ad Epiſcopos Afric.Iræneus lib.4 cap.37.Origen.1. Periarc.cap.4.Gregor. lib.18. Moral. cap.28.Ex Scholaſticis autem Alexandr.Alenſ.part.1.quæſt.2.mem.1.art.4. Caetan.ſuper Exod.33.AEgyd.Luſit. tit.1. lib.12. quæſt.5. art.2.ſuper 1.2. Canuſ.lib.7.de loc. cap.1. Vaſquez.& Molin.1.part.quæſt.12.art.11. diſp.2. ille autem diſput.55. Suarez 1.part. lib.2. cap.30. Tolet. in cap.1. Ioann. pluresque alij. Hi ergo negant Moyſen in via vidiſſe diuinam Eſſentiam.

2 Rationes, quæ afferri poſſunt, hæ ſunt,Chriſtus appellatur à Ioanne *Primogenitus mortuorum*. Apocal.1.& à Paulo,*Primogenitus ex mortuis*,1.ad Coloſſenſ.idem autem eſt eſſe, *primogenitum mortuorum*,ac primo reſurrexiſſe,ſiue eſſe primum inter reſurgentes ex *mortuis*,ex Gloſa ibi.Hoc ſtante,ſequitur,vt inferatur,Chriſtum Dominum primum fuiſſe, qui Paradiſi portas reſurgendo aperuiſſet,itaut ante eum nemo quidem,viſionem diuinę Eſſentiæ habuiſſet. Item Paradiſum materialem, ſiue localem nemo innemo ingreſſus fuit ante Chriſtum, ergo nec paradiſum formalem nemo poſſedit ante ingreſſum Chriſti: paradiſus materialis eſt paradiſus ille cæleſtis localis:at formalis, eſt viſio Eſſentiæ diuinæ : quod patet ex promiſſione Chriſti Domini facta latroni Lucæ 23.*Hodie mecum eris in paradiſo*: & quod ſit ſermo de paradiſo formali, patet, quia latro non introiuit in cælum,niſi poſt Chriſti aſcenſum in Empyreum:promiſit autem in Caluario, quod eadem prorſus die foret ſecum in paradiſo,ergo loquebatur de paradiſo formali,qui erat *Viſio Dei*: atque hinc arguitur,Non decuit quempiam paradiſum intrare materialem ante Chriſtum:ergo nec decuit ante ipſum Chriſtum introire aliquem in paradiſum formalem viſionis Eſſentiæ.Confirmatur ex Petro 2.cap.1.qui loquẽs de Chriſto ait, *Per quem miniſtratur nobis introitus in æternum Regnum* : Proptereaque beatis cæteris inuitatis ad gloriam dicitur, *Intra in gaudium Domini tui*, Matt.25. *Domini tui*, ait, vt inter cætera oſtendat,gaudia Paradiſi conferri à Deo poſt introitum Chriſti Domini ; nec enim decens eſt, vt ſeruus præcedat,ſed ratio poſtulat, vt Dominus introgat primo in gloriam,inde ſeruus : prius Caput,inde membra,*Caput autẽ Eccleſiæ eſt Chriſtus*. Item nec potuiſſet quiſquam ſeras illas cæleſtes adaperire, ſignatus enim erat liber, inquit Ioann. Apoc. 12.*Sigillis ſeptem*, *Et nemo inuentus eſt dignus aperire librũ,et ſoluere ſignacula eius,niſi Agnus qui occiſus eſt*,ipſe igitur expectandus erat vt aperuiſſet,qui *contriuit portas æreas,& vectes fereas confregit*.Pſal.106.

Moyſes, an reſurrexerit an Lazzarus.

3 Obſtari poſſet contra aſſumptum,quod Chriſtus primus omnium reſurrexiſſet; Et quidem Moyſes in Monte Tabor apparuit cum Chriſto,in corpore,ergo reſurrexit,at nondum mortuus tunc erat Chriſtus. Lazarus ſimiliter reſurrexit,at id,viuente ad-

te adhuc Chriſto. Ad primum reſpondetur non reſurrexiſſe Moyſen; nec in proprio corpore apparuiſſe, ſed in corpore aſſumpto, ait enim Abulenſis in cap. 15. Num. quæſt. 4. *Non ſurrexit Moyſes, ſed corpus accepit de aere, vt communiter tenetur.* Ad ſecundum, ſurrexit quidem Lazarus, at reſurrectio eius non fuit talis, qualis requiritur ad fruendum vita æterna: exquiritur vero, vt reſurgens homo non amplius moriatur, & vt inde, ſi iuſtus fuerit, ordinetur pro præmio à diuina iuſtitia ſtatuto, ad gloriam æternã: Lazarus autem reſurrexit ad vitam mortalem, qui tamen ſtatuto poſt à diuina ordinatione tempore, iterum obijt.

Moyſes an reſurrexit.

Lazari reſurrectio qualis?

4 Item probatur principale intentum aliunde, quoniam non colligitur ex Scripturis quando, & vbi Moyſes viderit Eſſentiam Dei: immò colligitur denegatam ſibi prorſus fuiſſe talem viſionem, vt mox dicetur: vnde cum ignoremus locum, modum, & tempus talis viſionis, non debemus id affirmare.

5 Scripturis inſuper arguitur, Moyſen non vidiſſe Dominum: Exod. 33. petijt Moyſes à Domino, inquiẽs *Oſtende mihi faciem tuam. Oſtende mihi gloriam tuam*, Ipſi tamen fuit reſponſum, *Non poteris videre faciem meam; non enim videbit me homo, & viuet: poſteriora mea videbis, faciem autem meam videre non poteris.* In petitione vero hac quidnam Moyſes poſtulabat? vtique videre faciem Domini, quam Theologi docent eſſe diuinam Eſſentiam, cum Gloſa interlineari ibi; ſicut, & pedes ipſam Chriſti humanitatem; quemadmodum enim facies ſuperior eſt, eminẽtiorq; ad pedes, ita diuina Eſſentia eſt perfectior portio, quæ fuerit in Chriſto, cum humanitas fuerit, vtpotè creatura, valdè inferior: & ſicut in facie reſident ſenſus omnes, ita in diuina Eſſentia continentur omnes creaturæ eminẽter, & virtualiter: ac veluti per faciem quiſque perfectiori modo dignoſcitur & repræſentatur, ita per intuitum diuinæ Eſſentiæ cognoſcunt Beati creaturas repræſentatas, & demonſtratas, veluti in lucidiſſimo ſpeculo, à diuina Eſſentia: ac denique ſicut maiorem oblectationem ſumimus ex intuitione perſonæ alicuius in propria facie, ita oblectamentum beatorum ſumitur eſt viſione ipſius diuinæ Eſſentiæ: eſt ergo facies diuina Eſſentia: at faciem hanc videndam denegauit Moyſi Deus, ergo minime vidit Eſſentiam.

Eſſentia inſtar faciei.

6 Item Ioannis 1. *Deum nemo vidit vnquam: Vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrauit.* Non parum refert adducere antecedentia aliqualiter verba adhæc: dixerat autem prius, *Lex per Moſen data eſt, gratia, & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.* Ex quibus elici videtur circa præſens quæſitum ſolutio, inde quidem, quoniam diſcrimen admittit Ioannes inter Moyſen, & Chriſtum, vtpote per gratiam, & per legem: inde vero quaſi quæſtionem reſoluens, diſcrimen aliud ſubinfert, dicendo, *Deum nemo vidit vnquam. Vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrauit*, tanquam ſi diceret, ſermo eſt de Moyſe, & Chriſto: at *Deum nemo vidit vnquam*, ergo nec Moyſes vidit: vt vero euitetur ſuſpitio de Chriſto, quaſi comprehenſo ſub vniuerſali negatiua, ſubdit, excipiendum fore Chriſtum, etenim, *Vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrauit*: Vnde fit, vt colligatur, Deũ neminem vidiſſe vnquam, niſi ſolum Vnigenitum Patris, & ita Papa Euariſtus, vbi ſupra: Athanaſ. de Vn. Trin. cap. 4 atque Irenæus legunt lib. 18. cap. 38. *Deum, nemo vidit vnquam niſi Vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris, &c.*

7 Confirmatur ex eodem Ioann. 6. *Non quia Patrem vidit quiſquam, niſi is, qui eſt à Deo, hic vidit Patrem.* Loquitur autem de ſeipſo, qui eſt à Deo, de quo Eccleſia in ſymb. *Deum de Deo*, Per *Quiſquam* vero negatiue excluditur homo omnis, eſt namque loquutio excluſiua ſicut, & præcedens *Deum nemo vidit vnquam.*

8 Demũ citato loco Exo. 33. habetur *Non videbit me homo, & viuet*; loquutio autẽ hæc eſt apprimè reſolutiua quæſtionis. Viſio namq; Dei reſeruatur conferenda poſt mortem: ergo non vidit Deum in vita. Obſtaueris,

ſiqui-

ſiquidem conceditur plurimis, vt in raptu, & ecſtaſi, ſiue veteris, ſiue noui teſtamenti, ſaltem per tranſcennam, licet non permanenter, ipſa viſio. Reſponſio patebit ex aſſertionibus.

9 Accedit Apoſtolus 1. ad Timoth. 6. *Lucem habitat inacceſſibilem, quem nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt.*

10 Arguitur vltimo ex Patribus Nazianzenus apertiſſime rem docet, ait Enim Orat. 49. *Cui Dominus teſtimonium perhibuit dicens, Nemo erit ex Prophetis, vt ſeruus meus Moyſes, cui facie ad faciem, & ore ad os locutus ſum; Deum tamen pure videre non potuit merito, quidem prophetia omnis dignus, ſed non vſque adeo, vt intueri Deum poſſit.* Dionyſius de cæleſt. Hierar. cap. 4. *Si quis illic, etiam per ſe ſine vllo medio, nonnullis ſanctis Deum viſum eſſe contendat, is diſcat hoc etiam aperte ex ſanctis literis id, quod de Deo occultum eſt, vidiſſe, aut viſurum eſſe neminem: Deum vero ſanctis viſum, ac oſtenſum eſſe illum quidem, ſed enunciationibus, quæ Deo digna ſunt, & per quoſdam ſacras, & eorum quibus oſtenduntur, captui accommodatas viſiones.* Euariſtus Papa ad Epiſc. Afric. *Beatos ait, viſuros eſſe Deum ſicuti eſt, non autem ſicut Moyſes, cæterique Prophetæ per ænigmata, & figuras.* Hoc ipſum Hieron. Epiſt. ad Damaſ. Cyrill. Alex. lib. 1. in Ioann. cap. 22. Clemens Alex. lib. 5. Stromat. Ambroſ. ſermon. 8. in pſal. 118.

Pro affirmatiua.

11 Oppoſitam ſententiam tuentur D. Antonius part. 3. tit. 30. cap. 4. D. Bonauent. ſuper Geneſ. ſerm. 9. Henric. in ſumm. art. 24. quæſt. 2. D. Thom. 1. part. quæſt. 12. art. 11. Duran. in 3. d. 31. quæſt. 3. Carthuſian. in 4. d. 49. quæſt. 4. atque Abulenſis in lib. Num. cap. 12. quæſt. 34. vidiſſe nempe Moyſem diuinam Eſſentiam in via.

12 Probatur ex Exod. 33. vbi petijt Moyſes viſionem Dei, inquiens *Oſtende mihi faciem tuam:* ſic autem petenti reſpondit Dominus, *Ego oſtendam tibi omne bonum.* Reſponſio videtur conſona petitioni, probatur, quia Deus ipſe, eſt ſummum bonum: Item Eſſentia eius eſt *pelagus omnis perfectionis*, ex Damaſc. continetur q; in ea omne bonum, ergo dum oſtenſionem promittit omnis boni, Eſſentiam vtique videndam promiſit: Item Num. 13. *Loquebatur Dominus Moyſi facie ad faciem, ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſuum.* Facies autem Dei eſt, vt dictum fuit, Eſſentia Dei, ergo loquendo Deus ad Moyſen, ſiue *facie ad faciem*, Oſtendebat profecto Eſſentiam ſuam. Confirmatur, clarior demonſtratio, atque patentior oſtenſio fieri nequit alicui, quam oſtenſio facialis, vnde tantopere exoptabat eam ſponſus à ſponſa *Oſtende mihi faciem tuam, ſonet vox tua in auribus meis, quia eloquium tuum dulce, & facies illa tua decora*, in Canticis 11. loquebatur autem Dominus Moyſi facie ad faciem, ergo apertiſſime ſe præſentabat Moyſi in colloquendo. Inſuper eodem capite habetur, *Ore ad os loquor ei, & palam, & non per ænigmata* Ex Paulo 1. Cor. 13. ex vtraque autem ſententia elicitur argumentum, loquebatur Deus, *facie ad faciem: ore ad os: ſicut Amicus Amico:* & *palam, non vero per ænigmata*, ergo Deum vidit: antecedens eſt in ſcriptura: & conſequens ſequitur: Accedit, quod conſequens eſt eiuſdem Dei docentis, *Palam*, & non per ænigmata, & figuras, *Deum vidit*, ergo, &c.

13 Confirmatur ex Ambroſ. in Examer. cap. 2. *Moyſen non per ænigmata, ſed clara, & perſpicua præſentiæ diuinæ dignatione donatum.* Baſil. in examin. Homil. lib. 1. *Moyſen ſpectatorem fuiſſe faciei diuinæ, peræque, ac Angeli.* Auguſtinus lib. 12. de Gen. ad litt. cap. 25. *Moyſen Deum vidiſſe illo modo, & illa ſpecie, qua Deus eſt.* Atq; Tertullian. lib. 4. aduer. Marcion. cap. 22. *Facie ad faciem, viſibilem ſe ei promittit, etiam ad Aaron dicens, ſi fuerit Propheta in nobis, in viſione cognoſcar illi, non quomodo ad Moyſen, os ad os loquor ad eum.*

14 Quid vero ſuſtinendum in rè iſta, quæue opinio probabilior ſit, quæ communior, Lorina ſuper Num. 12. ait opinionem negatiuam eſſe veriorem; & communiorem. Ex oppoſito Abulenſis quæſt. 37. in Exo. inquit, affirmatiuam eſſe communem omniũ Theologorum; Nos autem affirmati-

Digitized by Google

uam ſequimur, quam exiſtimamus probabiliorem.

15 Et reſpondendo ad fundamẽta opinionis negatiuæ, dicimus ad primum de *primogenito mortuorum*, quod inde ſolum colligitur, nemini ante Chriſtum, aditum patuiſſe ad ingreſſum cælorum: ſicuti nemo intrauit in cælum, niſi poſt Chriſti aſcenſum: hoc concludit argumentum, quod conceditur: cæterum non probat, vt nemini patuiſſet aliquando, per modum tranſeuntis, viſio Dei. Item non exiſtimatur inconueniens, vt Angeli potiti fuerint Paradiſi gloria ante Chriſtum, nondum enim venerat tempus Incarnationis, quando Angeli fuerũt facti beati: ergo, nec inconueniens erit aliquem diuinam Eſſentiam ex hominibus ante Chriſtum vidiſſe.

16 Ad Scripturas reſponderi poteſt, vt loquantur de lege ordinaria, cæterum de lege extraordinaria, poterat diſpenſari, & ſic factum fuiſſe, cum Moyſe. Vel procedant de viſione per modum habitus permanentis, quæ omnibus negatur in via, excepto Chriſto Domino, qui ab inſtanti conceptionis fuit ſemper beatifica viſione potitus: cæterum per modum trãſeuntis, & ad modicum tempus non implicat: ita D. Auguſt. 12. de Gen. ad lit. cap. 27. 28. atque in epiſt. 112. cap. 12. Baſil. Ambroſ. & D. Thomas, vbi ſupra, vt amplius dicemus.

17 Specialius vero deſcendendo, ad id, quod dicitur, non colligi ex Scripturis viſionem conceſſam Moyſi de Eſſentia Dei, reſpondetur, neſciri quidem locum, & tempus, ac modum eleuationis ad talem, attamen nõ per hoc eſſe denegandam viſionẽ: de plurimis namque rebus ignoramus circumſtantias, & conditiones, non tamen per hoc abſolute negamus ea in rerum natura eſſe.

18 Ad Scripturas vero ſpeciatim reſpondendo, dicimus, concedendo vtique, negatam fuiſſe tunc viſionem Moyſi, tunc, inquam: at non concedendum negatam extitiſſe pro omni tempore: ad ſummum vero, fuiſſe eam ſuſpenſam, & vſque ad deſtinatum tempus dilatam, quo tamen adueniente, fuiſſe inde conceſſam; ita D. Thomas in 4. d. 49. quæſt. 2. art. 7. cum ait, id præſtitum fuiſſe poſtea, quod colligit ex Num. 12. inquit autem loco citato *Vbi oſtenditur ad impletam fuiſſe eius petitionem, qua peti erat Exo. 33. Oſtẽde mihi faciem tuam*. Id ipſum docet ſuper epiſt. 2. ad Corinth. cap. 12. lect. 2. inquiens, *Licet tunc negatum fuerit ſibi, non tamen dicitur, quod Dominus finaliter negauerit ei.* Accedit autem ratio, quoniam petenti Moyſi videre faciem eius, iam Deus petitioni annuit, inquiens, *Oſtendam ei omne bonũ*, ergo aliquando ſuum promiſſum impleuit, ſtat enim Deus promiſſis, & non mentitur, vt homo; *Omnis enim homo mendax*: quod ſi tunc negata fuit, dilata quidem fuit, at non penitus non adimpleta.

19 Ad illud Ioannis, & 1. & 6. de differentia Moyſis, & Chriſti, &c. docet textus, Chriſtum valde differre à Moyſe, etenim Chriſtus perfectiſſime nouerat myſteria fidei, quod non ita perfecte contigit Moyſi: Item Chriſtus eſt Caput, & Doctor, ac legiſlator omnium ſaluandorum, cum tamen Moyſes Dux fuerit populi Hebræi, & legiſlator eiuſdem: Chriſtus denique fuit diuinæ Eſſentiæ comprehenſor ab inſtanti ſuæ conceptionis, & per totum ſuæ vitæ decurſum: repletuſque omni ſcientia, & ſapientia, teſtante Apoſtolo, *In quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ, & ſcientiæ Dei*: His ſtantibus, ſequitur intelligentia verborum Ioannis, dum enim ait, *Lex per Moyſen data eſt: gratia, & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt*: Hic aperte patent differentiæ inter Moyſen, & Chriſtum, qui nedum fuit Doctor, & promulgator legis, ſed & merito de eo dicitur quid perfectius, quod *gratia, & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt*; quo fit, vt ſtante ampliori plenitudine ſapientiæ, & ſcientiæ in Chriſto, quam in Moyſe: ſtãte etiam, quod ab inſtanti conceptionis Deum viderit, & per ſuum diuinum intellectum ipſam Eſſentiam comprehenderit, quę tamen comprehenſiua, & ita perfecta viſio non contigit Moyſi, ſicut nec habuit eam per totum vitæ decurſum ſed per tranſeennam, merito dicitur, quod perfecte de arcanis diuinæ Eſſentiæ

Chriſti, & Moyſis differentia.

ſentiæ loqui, competat ſoli Chriſto, qui perfectiſſime vidit, Moyſi autem competat minus perfecte, eo quod minus perfecte, vel ad horam vidit. Confirmatur exceſſus Chriſti ſupra Moyſen, tanto enim excelluit, quanto tempus legis gratiæ perfectius eſt temporæ legis ſcriptæ: at illa per Chriſtum data fuit, ideoque dicitur, *Lex per Moyſen data eſt, gratia, & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.*

Deum nemo vidit vnquã: declaratur.

20 Ad vtrumque etiam Ioannis locum, tum capitis primi, tum ſexti, inſuper reſpondendum ex Patribus. Et quidem ſtat allara vna ex reſponſionibus, quod differant Moyſes, & Chriſtus, eo quod viſio Chriſti fuerit comprehenſiua, non ſic Moyſis: & ita intelligatur Ioannes, *Deum nemo vidit vnquam: Non quia Patrem vidit quiſquam, niſi is, qui ex Deo eſt, &c.* Loquitur enim de viſione comprehenſiua, quam negat cuilibet Creaturæ, concedit autem Chriſto. Ita Chriſoſtomus, qui Homil. 4. de incomprehenſib. Dei Natura ait, *Nullum vidiſſe Deum, Ioannes inquit, vt exquiſitam illam comprehenſionem, & expreſſam cognitionem in nullo adhuc contigiſſe intelligas.* & Hom. 14. in Ioann. *Nemo cognouit Patrem, vt Filius, qui certam notionem, viſum, & comprehnſionem habet, qualem Filium habere de Patre par eſt.* Et infra, *Filius, qui eſt in ſinu Patris ipſe enarrabit, nã in ſinu Patris eſſe, maius quiddam eſt, quam videre; qui enim tantum videt, non certam habet rei vita cognitionem: qui vero in ſinu immoratur, omnia ei perſpicua ſunt & certa.* Ambroſius in cap. 1. Lucæ, *Ideo Deum nemo vidit vnquam, quia eam, quæ in Deo habitat, plenitudinem diuinitatis, nemo conſpexit; nemo mente aut oculis conſpexit.* Cyrillus Alexand. lib. 1. in Ioann. cap. 22. *Patrem nemo nouit, niſi qui ex Patre eſt; quia ſoli conſubſtantiali Filio Pater viſibilis eſt, & nulli præter eum alij: viſionem autem in his, Deo conuenientem, ſemper intelligas.* Obſeruandum, quod licet dicat, nulli alij competere præter Chriſto, tamen ſe explicat, dicendo id intelligi de *viſione Deo conueniente*, nempe de viſione comprehenſiua, & infinita. Cyrillus alter Hieroſolimitanus Catecheſi 6. *Ieſus dicit, quod Patrem nemo vidit, niſi qui eſt de cælo, hic videt Patrem; Vident Angeli, itaut capiunt, & Archangeli, vt poſſunt; Throni vero & Dominationes plus quidem, quam illi, ſed minus tamen, quam pro* Dei *benignitate; ſolus autem Spiritus ſanctus, ita vt oportet videt; & Vnigenitus* Dei *Filius ita vt oportet, cognoſcit: neque enim Patrem quiſquam cognoſcit, niſi Filius, & cui is reuelauerit, videt quantum oportet.* & *enarrat per Spiritum ſecundum quod vnuſquiſque capit Deum.* Et denique Auguſtin. epiſtol. 112. cap. 7. *Nõ quia* Dei *plenitudinem quiſquam, non ſolum oculis corporis, ſed vel ipſa mente aliquando comprehendit; Aliud enim eſt videre, aliud eſt, totum videndo comprehendere.*

21 Ad illud Exodi 33. ſuppoſita diſtinctione aliquorum, reſpondetur diſtinguendo de Vita. Alia namque eſt vita *informationis*, alia eſt vita *operationis*; prima manat ab anima informante corpus: & ſecunda eſt operatio ipſius informationis: Hoc ſuppoſito, reſponſio eſt multorum, vt homo videndo Deum nõ viuat, vita quidem operationis, cum debeat eſſe abſtractus ab operationibus ſenſitiuis, & nihilominus viuere poterit tunc vita informationis, ſeu animæ vegetatiuæ: Oportet quidem abſtrahi, ab operationibus animæ intellectiuæ, vt intelligendi, & amandi creaturas; licet non remaneat abſtracta õnino ab operationibus animæ vegetatiuæ: abſtracta inſuper ab operationibus ſenſitiuis, quamuis non operationibus vegetatiuis: taliter autem abſtrahi eſt quoddam mori, ſiue talis abſtractio eſt quaſi quædam mors. Ita in primis Auguſtinns lib. 12. de Gen. ad lit. cap. 27. *Deum nemo videns viuet vita iſta, qua mortaliter viuitur in iſtis ſenſibus corporis; ſed niſi ab hac vita quiſquam quodammodò moriatur, ſiue omnino exiens de corpore, ſiue ita auerſus, & alienatus à carnalibus ſenſibus, vt merito neſciat, ſicut Apoſtolus ait, vtrũ in corpore, an extra corpus ſit, cum in illam rapitur, ac ſubuehitur viſionem.* In hoc Auguſtinus docet alterutram è vita abſtractionem ſufficere, ſiue ea fit per exitum totalem à corpore, ſeparatio-

Vita multiplex.

ratio-

rationemque animæ à corpore; ſiue per abſtractionem animæ a ſenſitiua operatione, adhuc exiſtente in corpore. Confirmat hoc idem epiſt. 112. c. 12. inquiens, *Ita fit, vt illud verum ſit, quod dictum eſt, nemo poteſt faciem meã videre, & viuere; quia neceſſe eſt abſtrahi ab hac vita mentem, quando in illius ineffabilitatem viſionis aſſumitur, & non ſit incredibile, quibuſdã ſanctis (nondũ vita defunctis, vt ſepelienda corpora remanerent) etiam iſtam excellentiam reuelationis eius conceſſam fuiſſe.* Ex hoc docet, non eſſe incredibile, vt etiam in hac vita habeatur viſio Dei. Anſelmus ad prædictum locum Exo. ait, *Quamuis dicamus Animam Pauli liberam à ſenſibus, in ipſo corpore Deũ in ſe vidiſſe, ſalua erit authoritas illa, non videbit me homo, & viuet, quia hoc etiam modo exuiſſe hominem potuit.* Anton. p. 3. tit. 30. cap. 4. *Poteſt videri Deus per eſſentiam, vt Beati in Patria, ab homine in corpore conſtituto mortali, ſi eſt alienatus à ſenſibus, tam interioribus, quàm exterioribus, vita vegetatiua tantum viuens; & ſic intelligitur illud Ioannis 1. Deum nemo vidit vnquam, & Exod. 33. Non videbit me homo, & viuet, ſcilicet vita ſenſitiua.*

Non videbit me homo, & viuet, declaratur.

Hugo Cardinalis ſuper 2. Corinth. 12 Explicans hoc idem, *Non videbit me homo, et viuet,* id eſt, inquit, *Videndo me non vtetur aliquo ſenſu corporeo.* Carthuſianus, art. 63. ad citatum locum Exodi, *Non videbit me homo in hac vita, & viuet vita ſenſitiua, & humana.* Et denique D. Thomas in 4. d. 49. docet, quod videre Deũ cum abſtractione ab operationibus ſenſitiuis, non eſt contrarium ei, quod dicitur Exod. 33. *Non videbit me homo, & viuet.* Et ſuper 2. ad Corinth. cap. 12. lect. 1. explicans eundem locum, ait, *Non videbit me homo, niſi totaliter ſeparetur à corpore, ita ſcilicet, quod anima eius non inſit corpori, vt forma; vel ſi ineſt, vt forma, tamen mens eius omnino in huiuſmodi viſione totaliter alienetur à ſenſibus.* Diſtinctionem autem ſuperius traditam de vita, ita confirmat, & declarat q. 13. art. 4. de veritat. inquiens, *Viuere dicitur dupliciter, vno modo ipſum eſſe viuentis, quod relinquitur ex hoc, quod anima vnitur corpori, vt forma: alio modo ponitur viuere pro operatione vitæ, & ſic diſtinguit Philoſophus, in 2. de Anima viuere per intelligere, & ſentire, & alias animæ operationes; Et ſimiliter cum mors ſit priuatio vitæ, oportet, quod ſimiliter diſtinguatur, ita quod quandoque deſignet priuationem illius vnionis, qua anima corpori vnitur, vt forma, aliquando vero priuationem operum vitæ.* Hæc vero applicat, vt ſupr. Rationem totius aſſerionis affert Alphonſus à Caſtro lib. 3. contra hæres: verbo *Beatitudo* hæreſi 1. inquiens, *Non videbit me homo, & viuet, quia anima cum intra corpus mortale exiſtit, vtens miniſterio ſenſuum, non poteſt Deum videre.* Hoc autem applicat ad Paulum, &c. vt in infra.

QVAE

QVÆSTIO VII.

Vtrum D. Paulus in raptu viderit Eſſentiam Dei.

IN eudem ſenſum diſcurrẽdum eſt de Paulo, quo diſcursũ fuit de Moyſe; eadem namque fundamenta militant, *pro*, & *contra* in hac quæſtione, quæ militabant in antecedenti; ideoque parum erit hic immorandum, etenim magna ex parte ſolutio pendet ex antecedenti.

Pro negatiua. 2 In primis autem ſicut Moyſi, ita, & Paulo negant quam plures in via viſionem Dei: hi ſunt ijdem, recenſiti contra viſionem Moyſi, Adde Catharinum ſuper 2. ad Corinth. cap. 12. Tolet. in cap. 1. Ioannis: Salas to. 1. tract. 2. diſput. 10. ſect. 4. art. 3. ſuper 1. 2. Molina. 1. part. quæſt. 12. art. 11. Gran. cap. 1. in 1. part. tract. 7. diſput. 1 Suar. lib. 2. de attribut. cap. 30. Vaſqu. 1. part. diſp. 56. &c.

3 Fundamenta hæc ſunt, Paulus idem 1. Corint. 13. *Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Loquutio hæc eſt vniuerſalis, comprehendens omnes, nec tamẽ excludit ſeipſum. Item ſi ipſe excluſus fuiſſet ab hac regula generali videndi per ænigmata, vtique mentionem de tali priuilegio egiſſet, at non egit. Inſuper 2. ad Timoth. 6. inquit, *Quem* nempe Deum, *nullus hominum vidit.* Ergo nec ipſe vidit. Rurſus de eandem Deo, *lucem inhabitat aceeſſibilem.* Dices hoc ſcripſiſſe ante raptum, & loqui de præterito, non de futuro: Contra, quia id ſcripſit poſt raptum, qui contigit ante annos quatuordecim priuſquam ſcriberet ad Corinthios, anno circiter nono poſt eius conuerſionem, qui fuit annus Chriſti quadrageſimus quintus: epiſtola vero ad Timotheum ſcripta fuit poſt annos Chriſti quinquaginta ſeptem ex Anaſtaſio in Synopſi, & Theodoreto præfat. in epiſt. Pauli. Hinc vero ſequitur, vel Apoſtolum in contradictionem incidiſſe, vt prius vidiſſe dixerit, inde generaliter quemquam poſſe videre negauit: vel nõ meminerit eius, quod prius de raptu ſcripſerat, Præterea non fatetur Paulus ſe vidiſſe, ſed audiſſe, vt ex 2. Corinth. 12. *Audiſſe arcana verba, quæ non licet homini loqui,* ergo nec vidit. Confirmatur, *Auditio,* ſiue *Auditus,* ſpectat potius ad fidem, quã ad viſionem, nam *fides ex auditu* Iacobi 7. Denique, quando Ioannes ſcripſit, *Deum nemo vidit vnquam* 1. & 6. iam præceſſerat raptus Pauli, quoniã teſte Hieronymo de Scriptor: Eccleſ. *Ioannes vltimus omnium Euangeliſtarum ſcripſit Euangelium.* Accedit quod ſi vidiſſet, iam non dixiſſet ſe ignorare, vtrum in corpore, an extra corpus viderit, ait enim, *ſiue in corpore, ſiue extra corpus neſcio.* Probatur ſequela quoniam beati videndo, vidẽt & creaturas relucẽntes in Eſſentia, ergo, & vidiſſet etiam de ſe ipſo, an in corpore, raptum ſenſerit, an extra corpus.

4 Accedunt Scripturæ Exod. 33. *Non videbit me homo, & viuet.* Ioannis 1. *Deum nemo vidit vnquam: Vnigenitus, qui eſt in ſinu Patris, ipſe enarrabit,* & 6. *Non quia Patrem quiſquam vidit, niſi is, qui eſt à Deo,* nempe Chriſtus, &c.

5 Oppoſitum ſentit D. Thomas 2. 2. quæſt. 175. art. 3. & in 4. d. 49. art. 7. D. Bonauent. ſerm. 9. ſuper Geneſim Scotiſtæ in 2. d. 3. quæſt. 9. §. *Secundo* *Pro affirmatiua.*

modo

Digitized by Google

modo. Lychetus, Tataretus, Fauentinus, Gratianus, Antonius, Andreas ad eum locum. Mayronis in Prologo quæſt.15.art.2. Rada part.2.controu. 10. art.1. Nicolaus de Nyſe tract. 2. part.2.quæſt.2. Smyſingo excepto: & vltra Scotiſtas, Aureolus in 1. d. 1. quæſt.3.art.3. Durand.quæſt.3. Prol. & in 2.d.23.quæſt.2. Baceonus in 2.d. 4.quæſt.1.art.3. Palatius in 1.d.1. diſput.4. Richard.in 4 d.49.art.2.quæſt. 6.part.4. Et quotquot idem concedũt ipſi Moyſi. Baſſol.4.d.49. quæſt.5. art. art.3. Toletanus quæſt.1. Prol.art.2. Magiſt.2. ad Corinth. cap.12. Hugo Cardinalis ibidem: Altiſiadorens:lib. lib.3.tract.14. quæſt.2. De Scoto autem, quid ſenſerit, dicam infra.

6 Hanc, & nos ſequimur, vnde dicimus etiã Paulũ in raptu vidiſſe Eſſentiam Dei: Vltra autem Scholaſticos, eſt etiam Auguſtini, is namque ſerm. 46. ad fratres de Eremo, ait, *Raptus fuit Paulus vſque ad tertium cælum, & beatæ illi curiæ intereſſe meruit, & videre Deum, ſicuti eſt*. Quodſi opponans eundem Auguſtinum, vtpotè negantem hoc, tantum de Paulo, tum de Moysè in lib.2. de Trinit. cap. 15. & ſequent. reſpondet Xiſtus Senenſis lib.5. Bibl. cap.41. loqui de viſione corporea: Item hoc ſenſit Ambroſius de quo Auguſtinus epiſt.112.cap.12. ſic ait, *Quod exiſtimo cogitaſſe illum, qui noluit dicere, nec Apoſtoli Chriſtum videbant, ſed ait, nec Apoſtoli omnes Chriſtum videbant; credens, quibuſdam eorum diuinitatis quoque ipſius viſionem; de qua loquebatur, etiam tunc potuiſſe donari: certe propter Paulum, quia & ipſe quamuis nouiſſimus, vtique Apoſtolus erat, qui de illa ſua ineffabili reuelatione non tacuit*. Accedit idem Ambroſius ſuper 2. ad Corinth. cap. 12. inquiens, *Paulum bis raptum vltra omnia mundi ſydera ſupra firmamentum in tertium numero cælum de ſpiritalibus cælis, et deinde in Paradiſum cæleſtem, in quo latroni dixit Dominus, quod futurus eſſet cum eo, in Paradiſo, inquit, Patris, illic, vbi & Ciuitas dicitur eſſe Hieruſalem mater noſtra*. Anſelmus ad eundem locum, *Raptum* ait *Paulum ad excellentiſſimam viſionem qua videtur claritas Dei, non per aliquam corporaliter, aut ſpiritualiter figuratam ſignificationem, tanquam ſpeculum in ænigmate, ſed facie ad faciem*. Hugo item de ſancto Vict. clariſſime tom.1. quæſt.34. ſuper 2. ad Corinth. *Paulum vidiſſe in raptu Deum vere, & in sè, & illam cognitionem habuiſſe, in qua ſumma eſt beatitudo, & plenam Dei cognitionem habuiſſe, & ſic in beatitudine fuiſſe*. Idem docet S. Vicent. Ferer. ſerm. de Comme. Paul. Remig. Beda in cap.11. ad Corin. Ac Hieron. epiſt.2. cap.12. ad Corint. *Paulum bis raptum, ſemel vſque ad tertium cælum, vbi vidit viſiones; at ſemel in Paradiſũ, vbi reuelata ſunt ei ineffabilia verba*.

7 Hinc vero arguitur, teſtatur de ſeipſo, Paulus 2. Cor.12. *Raptum fuiſſe vſque ad tertium cælum, & vſque ad Paradiſũ*; at nomine paradiſi intelligẽda venit viſio Dei. Confirmatur, quoniam teſtatur inſuper ſe *audiſſe* arcana verba, quæ nõ licet homini *loqui*: at hęc pertinent ad beatificam viſionem. Item Actorum 26. dicitur, *Ad hoc apparui tibi, vt conſtituam te miniſtrum, & teſtem eorum, quæ audiſti*; At conſtitutus fuit teſtis, & Prædicator Diuinæ Eſſentiæ, & Trinitatis, ergo vidit diuinam Eſſentiam.

8 Sunt qui ad primum locum reſpondent, dicendo per paradiſum intelligi ibi, vel Angelos tertiæ Hierarchiæ, ad quorũ conſortium fuerit raptus, ſiue Angelos tertij ordinis: vel intelligit Cælum Empyreum, quandoquidem in ſcriptura *trium* cælorũ fit mentio, aerei, firmanti, & cæli illius, vbi videtur Deus: ex eo autem, quod aſſumptus fuerit in tertium cælum, inde ſolummodo arguunt, participem redditum fuiſſe, & conſortem eorum, qui diuinam videbant Eſſentiam; itaque vna cum eis participem factum fuiſſe, non viſionis Dei, ſed plura myſteria reuelata ſibi fuiſſe, vtputá de Hierarchijs eorundem Angelorum, de myſterijs gratiæ, prædeſtinationis, reprobationis, de queſtatu Eccleſiæ, gentium, & Hebræorum, ipſe namque erat Doctor Gentium. Item addunt raptum illum fuiſſe imaginarium, non realem: at conceſſo fuiſſe realem, vt ex verbis colligitur Apoſtoli, aiunt nihilominus. Paradiſi *Euaſio de Paradiſo.*

nomine

nomine accipi Paradiſum materialiter, nempe pro loco ipſo paradiſi, nõ autem pro formali, vtpote pro viſione fruenda in Paradiſo.

Diluitur. 9 Verum primo arguitur cõtra, quoniam Paulus ait ſe audiſſe myſteria talia, *quæ non licet homini loqui*: at licuit Paulo loqui de myſterijs Angelorum, gratiæ, gloriæ, prędeſtinationis, de ſtatu Eccleſiæ, de ſtatu Gentium, & Iudæorũ, ſicut de facto loquutus fuit: ergo per arcana, quæ non licet homini loqui, ſiue quæ non poſſunt æque plene à mortalibus explicari, intelligit aliquid eminentius, id autem, eſt ipſa viſio Dei.

Paradiſus in quẽ raptus fuit Paulus qualis 10 Item quoad id de Paradiſo, intelligunt plerique Patres etiam de paradiſo formali, vtpote de viſione Dei: & de paradiſo qui eſt illo, qui promiſſus fuit à Chriſto Latroni, dicente, *Hodie mecum eris in Paradiſo*; at fuit ei tunc promiſſa viſio Dei; ita Theophilatus ait, *eſſe eundem, quem Dominus promiſerat latroni*; idemque habet Chriſoſt. homil. 26. in cap. 12. epiſt. 2. ad Corinth. Oecumenius ibidem inquit, *Rapiebatur vſque ad tertium cælum, & rurſum in Paradiſũ, qui & latroni promiſſus fuerat*; Anſel. ibid. *Bis raptus eſt homo ille, ideſt in tertium cęlum, & rurſũ, in Paradiſum, de quo Dominus latroni promiſit, Hodie mecum eris in Paradiſo.* Et hanc viſionem appellat *Paradiſum Paradiſorum*; imò S. Vincent. Ferer. vbi ſupra addit, fuiſſe ibi tribus diebus, & tribus noctibus, inquiens, *Tribus diebus fuit raptus per potentiam Dei, & anima eius tribus diebus, & noctibus ſtuduit ibidem.*

11 Et hinc ad oppoſita fundamenta facile reſpondetur, ea procedere de lege ordinaria, cæterum de lege extraordinarie, & ex priuilegio haberi poteſt oppoſitum. Reſponſiones aliæ petendæ ſunt ex quæſt. antecedenti.

12 Ad id, quod ſemetipſum non excluſit ab ea forma ſic generaliter loquendi, dicendum primo, iam ſemetipſum tacito excluſiſſe, dum ſe raptum enarrauit ad tertium cælum. Quod ſi apertam excluſiuam ex proprio ore expoſtules, id neceſſarium non fuit, tum ad euitandam inanem gloriam; tum quia enarrando raptum iam ſemetipſum excluſit: ex quo euitatur etiam contradictio, dum ſemetipſum per enarrationem antecedentem raptus excluſit: Item neceſſe non erat iterum repetere, enarrauit enim aliquando raptum, & id ſufficit.

13 Ad illud de *audiuit*, quod ſignificet fidem, non viſionem, Reſpondetur non valere: etenim in Chriſto, qui fuit ab inſtanti Conceptionis, comprehenſor, non fuit fides, ſed viſio, & tamen de ſeipſo, Ioannis 8. dicit, *Ego quæ audiui ab eo, hæc loquor in mundo*, & inde, *Veritatem vobis loquutus ſum, quam audiui à Deo.* & cap. 15. *Omnia quæcunque audiui à Patre meo nota feci vobis.*

14 Ad illud de Ioanne, quod *Vltimus ſcripſit Euangelium, &c.* Tunc non erat fortaſſe notum Ioanni raptus Pauli. Item reſpondetur aliter, vt præced. quæſt.

15 Ad id, quod debuiſſet Paulus ſcire ſe fuiſſe in corpore, ſiue extra corpus, negatur neceſſitas huius debiti, & ad probationem dicitur, Eſſentiam diuinam eſſe ſpeculum voluntarium, eaque demonſtrare, quæ Deo placuerint, eaque videri, quę oſtẽduntur ab Eſſentia: at non fuit forte oſtenſum Paulo, vtrum raptus fuerit in corpore, an extra corpus, addit vero Altiſidiorenſis lib. 3. tract. 14. q. 2. *Paulum iam id vidiſſe, at inde oblitum fuiſſe*, vtrum nẽpe fuerit in corpore, an extra corpus. At non placet, ſi nãq; recordatus fuerat arcanorum, atque myſteriorum tanti momenti, vt *non liceat ea homini loqui*, quæue humanam tranſcendunt mentem, humanumque exuperant captum, quomodo non recordari, & mente retinere potuerat hoc, quod erat inferioris ordinis, &c.

16 Ad loca Scripturarum habes reſponſiones plures ex quæſt. præcedenti, in reſpondendo ad fundamenta oppoſita à num. 16. ad 22.

17 Quid de Scoto ſentiendum ſit, non relinquamus, vtrum concedat Paulo viſionem, an abneget. Smyſingus tom. 1. tract. 2. diſput. 6. quæſt. 9. num. 298. trahit eum in oppoſitam

partem, cum tamen prius adduxerat in partem affirmantem: Cæterum Scotiſtæ alij recenſiti aiunt, aſſerere Scotum, Paulum vidiſſe in raptu diuinam Eſſentiam.

Sententia Autoris. 18 Ego autem, primo pronuncio Scotum non mouere quæſtionem de hac re, ſed obiter, & per tranſcennam loqui de ea, vt patet in Prologo q. 2. lit. C. & in 2. d. 3. quæſt. 9. lit. E. & in quodlib. quæſt. 7. liter. k. atque in 4. d. 49. quæſt. 12. in reſponſione ad ſecundum liter. G. Secundo aſſero, Scotum loqui iuxta mentem aliorum, ita aperte in loco Prologi, inquiens, *Sed hoc aſſerit Paulus de ſe 2. Corinth. cap. 12. Secundum expoſitionem Sanctorum*, & in quodlibeto ait, *Cuiuſmodi ponitur raptus Pauli*, ly autem *ponitur* dat intelligere, ita ſentiri ab alijs; ergo loquitur iuxta mentem expoſitorum. Tertio dico, Scotum docere, *non repugnare ſimpliciter*, quia Deus potuiſſet miraculoſe continuare *viſionem, &c.* Et quarto, non loqui omnino reſolute, ait enim in loco ſecundi, *Aſſumptum poteſt probari per raptum Pauli*: loquutio autem huiuſmodi per verbum *poteſt* non eſt omnino reſolutoria intrepidanter, ſicut quando ſæpe idem Scotus in varijs ſuæ doctrinæ locis ait, *poteſt dici, poteſt reſponderi, &c.* non trahunt inde ſenſum abſolutum, & firmum de mente eius Scotiſtæ, ſed dubium eum cenſent, & minus conſtantem: ita hic, du ait, *poteſt probari per raptum Pauli*, dat intelligere non eſſe abſolute mentem eius, vel decidere quæſtionem, vel de toto adhærere huic opinioni: quo fit, vt hoc Scotus adducat, veluti illud trahens in exemplum ad ſpeciem intelligibilem probandam diuinæ Eſſentiæ: ac denique concludo, Scotum potius rem iſtam ſupponere, quam aſſumere; ſupponere quidem, veluti aſſumptam ab alijs, & probatam, prout loquebatur in Prologo: & ita concludo, Scotum loqui iuxta priſcorum ſententiam, quæ tunc temporis erat communior de Paulo.

QVAE-

Digitized by Google

QVÆSTIO VIII.

Vtrum Beatiſſima Virgo viderit in hac vita diuinam Eſſentiam.

1 DE duobus agemus, primo vtrum Beata Virgo viderit in hac vita Deum: quo conſtito quæretur inde de tempore, quo ipſum viderit.

Sententia affirmãs ex Patribus.

2 Quoad primum, Bernardus ſerm. de Verb. Apoc. ſic ſcribit, *Maria ſole perhibetur amicta, quæ profundiſſimum diuinæ ſapientiæ, vltra quam credi poteſt, penetrauit abyſſum; vt quãtum ſine perſonali vnione creatura cõditio patitur, luci illi inacceſſibili videretur immerſa.* Dum vero, *luci* ait; *inacceſibili immerſa*, de illa vtique luce, ſiue de illo lumine loquitur, de quo ait pſalmiſta *In lumine tuo videbimus lumen*, hoc autẽ eſt lumen gloriæ. Ad Bernar. accedit Bernardin. Senen. qui to. 4. ſer. 36. p. 3. qui Paulo comparat, vt namque ille raptus fuit in tertium cælum, ita, & Virgo immo addit, quam maxime Virginem eminere, perfectiuſque, quam Paulum, diuinam viſionem attigiſſe, inquit enim, *ſi eſſent tot Pauli*, quot creaturæ, non attingerent eius contemplari, nam Paulus fuit vas electionis, Maria fuit vas *Diuinitatis*, Hieronymus lib. d Natiuit. Mar. t. 9. *Diuina ait, viſione fruebatur, quæ eam à malis omnibus cuſtodiebat, & bonis omnibus redundare faciebat*. Idemque ad Sophronium ſerm. de Aſſumpt. *Conuerſabatur cum Senatoribus cæli intra Curiam Paradiſi*. Cyprian. ſerm. de Natiuit. *Virgini debebatur abundantior gloria, quæ ſpirituali, & corporali intus, & extra, Chriſti præſentia fruebatur*. Notandum ly *Intus*, & *extra*, namque per extra intelligitur viſio Chriſti humanitatis, per intus vero viſio ſupremæ Deitatis. Rupertus Abbas lib. 3. in Cant. poſtquam dixit, Paulum raptum fuiſſe in cælum, de Virgine tamen inde ſubdit, *Quanto magis tu Regina cælorum perſæpe cæleſtibus interfuiſti; quippe quam etiam circumſteterunt, obſtetricum vice, gloriam Deo concinentes Angeli: & inter hæc didiciſti, vel aſſequuta es aliquid, quod latet, & latere nos debet.* Dionyſ. Carthuſ. in cap. 4. de cæleſt. Hierarc. art. 9. poſtquam id docuit de eodem Paulo, ac Moyſe, ſubdit, *An alijs ſit conceſſum, quis nouit: imò & de ſupermundiſſima Virgine non exiſtimo dubitandum*. Gerſon in Magnificat Alphab. 89. litt. E. *Particeps fuit in via vtriuſque beatitudinis, via, & Patriæ.* & Alphab. 82. lit. Q. *Nonne lumen illud immenſum ſcintillabat, aliquoties ad oculum mentis intuendum ſe inde præbens*. Albert. Magn. in Magnific. cap. 132. *Ipſa videre potuit, immo & vidit Spiritum increatum per ſpeciem propriam*. & cap. 140. *Virgo in cognitione ſua plura habuit priuilegia: primum eſt perfecta cognitio Trinitatis ſine medio, quam per ſpecialiſſimam gratiam habuit in via.*

Ex Scolaſticis.

3 Ad hos autem accedunt communiter Scholaſtici. D. Bonauentur. Opuſc. de ſept. grad. cont. D. Antoninus 4. part. tit. 15. cap. 17. Vbertin. de Caſal. lib. 1. Arb. vit. cap. 9. Salazar. de Concept. ſere per totam. Salas 1. 2. t. 1. queſt. 5. tract. 2. diſput. 10. ſect. 4. num. 43. Bannes 1. part. quæſt. 12. art. 11. dub. 1. Medin. 3. part. quæſt. 27. art. 5. Henriq. lib. 3. ſumm. cap. 11. & quotquot viſionem in via concedunt Moyſi, & Paulo, à fortiori enim id affe-

rune de Virgine.

Smyſingus negat.

4 Smylingus tract.2.diſp.6.num. 300.in fine ait, eatenus Virgini concedendum hoc, quatenus conceditur Moyſi,& Paulo : quod ſi ijs denegatum fuerit,denegatum quoque fuiſſe, inquit Virgini; probat autem, quia nullum, reperitur fundamentum tribuendi hoc Virgini, niſi exemplar Moyſis,& Pauli, at negant quamplures, vtrumque Deum vidiſſe, ergo & negandum de Virgine. Item quia ſcripturæ negant generaliter,fuiſſe ab homine mortali Deũ viſum. Denique ſubdit, *Non oportet Virginis offenſam vereri, vt quæ potius fictis abſque fundamento laudibus offenderetur.*

Confutatur

5 Verum non placet argumentatio Smylingi,non enim valet conſequentia iſta, non conceditur cæteris, ergo nec Virgini : vnde dato quod nulli conceſſum fuerit priuilegium hoc,non propterea denegandum erit Virgini; Ratio,quia multa denegata fuerunt alijs, ex communi lege, attamen diſpenſatum fuit cum Virgine, quod demonſtratur per plurima, & quidem.

Virginis exemptiones à communi lege.

6 Et quidem, ſtat communis lex de contrahendo peccato originali, à qua tamen fuit Virgo exemptata,imò per plures exemptant ipſam etiam à debito contrahendi, vt Catharina opuſc. de Concept. Salmeron ſuper epiſt. ad Rom. cap.5 diſput.49. Cardinalis Cuſanus lib.8.Exer.Turrian. part.2.epiſt.de pecc.orig.imò Salazar lib.de Concept.cap.13.nititur trahere,etiam Scotum in hanc ſententiam. Item Monolog.Græc. vbi dicitur, *Ante conceptionem pura*; Nemo mundus à ſorde inquit ſcriptura,Virgo tamen nec originali, nec actuali culpa fuit vnquam maculata. Infantibus præpeditur vſus rationis,Virgini tamen acceleratus fuit rationis vſus,etiam in primo inſtanti conceptionis in vtero matris ex D.Bernardino Senſ. tom.2. ſerm.51.art.1.cap.2. Nedum vero vſũ habuit rationis in matris vtero, verũ ex eodem D. Bernardino habuit in eodem primo inſtanti *ſcientiam Creatoris,& Creaturarum*: Acceditq; Gerſon Alphab.89.lit.A. referens aliquos dixiſſe, *in vtero matris omnia ſciuiſſe, quæ beati ſciunt in patria*. Cœteris ligatus remanet, & impeditus perfectus vſus rationis in ſomno, cum tamen libera, & expedita remanſerit Virgo,tum ad intelligendum, tum ad volendum,etiam in ſomno,itaut dicere potuerit, *Ego dormio, & cor meum vigilat*, Cant.5. vnde talis eius ſcientia diuinitus ſibi infuſa non dependebat à phantaſmatibus, nec opus ei erat recurrere ad ſenſus, ſeu, iuxta mentem Ariſtotelis, *phantaſmata ſpeculari*,non enim ſomnus impediebat, vnde Ambroſius lib.2 de Virginit.ait, *Mariæ animus ſic vigilabat,vt frequenter in ſomnis aut lecta repeteret, aut ſomno interrupta continuaret.* Lex eſt generalis, vt mulieres pariant cum dolore,*in dolore paries*, Geneſ. 3. immunis tamen Virgo extit à dolore partus, imò *ſine grauedine grauida*, vt loquitur Bernardus. Communiter cũ dolore homines,mulieresque moriuntur, iuxta pſalmum 17.*circumdederunt me dolores mortis*, at Damaſcenus ait, *Abſque dolore exceſſiſſe ex hac vita*. Orat.2. de dormit. Deip. vna cum Carthuſ.lib.4.de laudibus Virg. art.3. Metaphraſt.Orat.de Vita Deip.Niceph. Caliſt. lib.2. hiſt. cap.21. & ex reuelat.S.Brigit lib.6.cap.62. Quin & Sophronius in epiſt.Synod.art.11, exemptam fuiſſe ait ab omni morbo, & confirmat Caetan. tom.2. opuſc. cap.13. quapropter amoris vi anima ipſius ſanctiſſima è corpore exiens, volauit ad Dominum,vt huc quadret illud Iobi 14.*Terra, de qua panis egrediebatur, igne conſumpta eſt*, nempe igne diuini amoris. Lex eſt, vt per mortem quiſquis conuertatur in puluerem,*puluis es,& in puluerem reuerteris* Gen.3. Corpus tamẽ Virginis non vidit corruptionem, iuxta illud, *non dabis ſanctum*, nempe Filium, *nec dabis ſanctam*, nempe Matrem, *videre corruptionem* pſalm.15. Cuncti filij,& filiæ Adæ ſubiacent fomiti, at Virgini, vel fomes fuit ab initio ligatus,& inde in Incarnatione extinctus ex D. Thoma 3.part.quæſt.27. art.5. vel in ipſamet conceptione extinctus, ex Alexandro Alenſi 3. part. quæſt. 9. mem.2.art.5. In mulieribus, accedente partu,& conceptu decidit flos virgini-

ginitatis : *Maria autem remanſit ſimul mater, & Virgo.*

7 Quodſi in tot legibus, naturam humanam communiter concernentibus, diſpenſatum fuit cum Virgine, cur non etiam in lege hac diſpenſatum fuiſſe credemus, videndi Deum in via? Eſt vtique lex vniuerſalis, inquiente Domino, *Non videbit me homo, & viuet*, Exod. 33. at ſi diſpenſatum fuit, cum Virgine in præcitatis legibus vniuerſalibus, cur diſpenſatum negabimus, & in lege non videndi Deum in via? Accedit vltimo, lex eſt vniuerſalis; vt nemo reſurgat ante vniuerſalem diem iudicij, diſpẽſatum tamen ſtat cum Virgine, vt corpore, & anima iam ante tempus iuditij aſſumpta ſit in cælum; quod ſi contra legem communem accelerata fuit eius reſurrectio, & fruitio, atque viſio Dei in Patria, vtique etiam contra communem accelerata fuerit viſio eiuſdem Dei ab eius ſanctiſſima anima in via.

8 Ex his autem reſponſum manet ad illationem ſmyſingi, non eſt conceſſum alijs, ergo nec Virgini: Inprimis, dum plerique aiunt conceſſum Moyſi, & Paulo, multo amplius conceſſum teſtantur Virgini. Item, dato, quod nec ijs, nec vlli alteri puræ Creaturæ conceſſum fuerit, non inde tenet conſequentia nec conceſſum fuiſſe Virgini; ſicut namque priuilegiata fuit Virgo in pluribus contra communem legem, ita & priuilegiatam fuiſſe & in hac, teſtantur Authores recenſiti.

9 Et ad id, quod ait, *Virginem offendi potius fictis, & abſque fundamento laudibus*. Dicendum, laudes iſtas non ſine fundamento, & authoritate factas fuiſſe Virgini, vt ex relatis authoribus conſtat. Hæc quoad primum.

10 Quoad ſecundum autem, quonam tempore vitæ viderit beatiſſima Virgo Deum, varie loquuntur Doctores. Et quidem an in Incarnatione, & partu, D. Antoninus tempus taxat, vel conceptus, vel partus, ait enim, *An viderit in conceptu, an in partu*, vnde ambigere videtur. Nihilominus D. Bernardinus Senenſ. tom. 4. ſerm. 36. part. 3. reſolute ait, vidiſſe Deum in inſtanti Incarnationis. Conſentit D. Bernardus ſer. 3. de Aſcenſ. inquiens, *Virtus Altiſſimi obumbrauit Virgini, ne nimio ſplendore perſtricta, diuinitatis fulgur, etiam ſingularis Aquila tolerare non poſſet.* Expreſſit idipſum D. Bernardinus, vbi ſupr. inquiens, *Angelus fecit eam attentam, laudando eam à plenitudine omnis gratiæ ſingularis, quam dare potuit vni Creaturæ Deus omnipotens, ſecundum ſuum poſſe ordinatum, & ſecundum intelligentiam ipſi Virgini datam; quia vere cognouit, tunc Deum Creatorem ſuum, & Angelos, & omnes alias Creaturas, propter exceſſum gratiæ ſuo intellectui diuinitatis attributa, ideo merito gratia plena in contemplando Deum, & cuncta creata, pluſquam Paulus Apoſtolus raptus in tertium cælum, ſine comparatione; quia ſi eſſent tot Pauli, quot ſunt creaturæ, non attingerent ſuum contemplare; nam Paulus fuit vas electionis, Virgo vero Maria fuit vas Diuinitatis.* Accedit Vbertinus à Caſali vbi ſupra, explicans verba Lucæ 19. *Maria autem conſeruabat omnia verba hæc conferens in corde ſuo.* intelligẽs per *verba hæc*, ea, quę in ipſa Incarnatione, percepit ex viſione diuinitatis. Militare hæc poſſunt, tũ de Incarnatione, tũ de parturitione Filij, vt vtroq; tẽpore viderit. Rupertus tamen expreſſius id loquitur de parturitione & Natiuitate Verbi, cap. 3. in Cant. dicens, *Quanto magis tu Regina Angelorum perſæpe cæleſtibus interfuiſti, quippe quam circumſteterunt obſtetricum vice gloriam Deo concinentes Angeli.*

An viderit in Incarnatione, an in partu.

11 Verum obſtat Athanaſ. ſerm. de Deipar. inquiens, non cognouiſſe diuinam Eſſentiam, imò nec eſſe ſuſpicandum, quod Virgo Deum videre potuerit. Reſpondetur autem, quod idem ſubdidit, *Vidiſſe quatenus poſſibile fuit obumbrante virtute Altiſſimi, vt videret quatenus fieri poſſet, Deum in ſe inhabitantem.* Ergo non omnino excludit vidiſſe. Reſpondetur etiam, quod dato, Athanaſium fuiſſe huius ſententiæ, nihilominus Patres plures ſunt in oppoſitum.

Obſtat Athanaſ.

Reſpondetur.

12 Alij Diuinitatis viſionem exten-

An in Reſurrectione Filij.

tendunt ad Filij reſurrectionem, vt eo etiam tunc Virgo viderit diuinam Eſſentiam: vt Salazar, Villanou. &c. Alij, vt vidiſſet quoque in Aſcenſione: Alij in die Penthecoſtes: Alij perſæpe, vt Rupertus ſupra, *Perſæpe* cœleſtibus *interfuit.* Sophronius, *Conuerſabatur cum Senatoribus cœli intra Curiam Paradiſi.* verbum autem *conuerſari* indicat quoque frequentiam, & conſuetudinem.

13 Accedit Hieronym. dicens, *Quotidie diuina viſione fruebatur.* Illud autem *quotidie* confirmat tempora varia Scriptorum de viſione diuinę Eſſentię. Inſinuatque Bernard. to. 2. ſermon. de Virg. inquiens, *Credendum eſt, Chriſtum frequenter matrem ſuam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris ſublimaſſe: in cellam vinariam occultaſſe; ſui, pro vt nouit, & voluit; gloriam Deificam, & ſupercœleſtem reuelaſſe notitiam*, Carthuſianus 1. ſentent. d. 16. quæſt. 2. *Virginem*, ait *multo frequentius, ac diuturnius ad viſionem Trinitatis raptam, quam Paulus & Moyſes.*

An in morte.

14 De tempore mortis, an viderit: concedunt per plures. Vidit quidem Stephanus in ipſo agone mortis, *Cœlos apertos, & Filium hominis ſtantem à dexteris Dei.* Ergo multo amplius id contigit Beatiſſimæ Virgini. Inſuper de Moyſe moriente, vbi Deuteron. 34. habetur, *Moyſes ſeruus Dei mortuus eſt; iubente Domino;* Alij vertunt, *in oſculum Domini*, ſeu, vt Vatabl. *iuxta os Domini*, quanto magis mortuam fuiſſe credendum erit, Matrem in oſculum Filij, veluti affectantem, & dicentem, *Oſculetur me oſculo oris ſui.* Cant. 1.

An in Conceptione.

15 Demum Salazar citatus de Concept. cap. 32. Argum. 7. § 4. aſſerit vidiſſet quoque Deum in ſua Conceptione: citatque D. Bernardinum Senenſem, pluresque in hanc ſententiam.

16 Nos vero de omnibus recenſitis, & recenſendis, id amplectimur, quod ſaniori apparebit melius iudicio probatorum Theologorum: amplexantes cenſuram, & ſententiam Sanctæ Romanæ Eccleſiæ.

QVAE.

QVÆSTIO IX.

Vtrum aliquis alter vtriuſque teſtamenti in hac vita viderit Deum.

An Iob viderit Eſſentiam.

RVrſus de cæteris recenſendis quid ſit dicendũ: Doctores quidem variant, ac propterea ſententias, referre potius liceat, quã quidquam certo determinare.

2 In primis autem de Sancto Iob, an viderit Deum in via, affirmat Auguſtinus lib. 22. de Ciuit. Dei cap. 29. inquiens, *Fortaſſe iſta virtus magna videndi data fuit ad horam, etiam in iſto mortali corpore, oculis ſancti viri Iob.* Fundatur vero Auguſtinus ſuper verbis eiuſdem 42. *Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te.* Obſtant tamen aliunde alij, primo, quia ſtat regula vniuerſalis non videndi Deum in hac vita, de qua in præcedentibus, præter Chriſtum, &c. Secundo quia Auguſtinus loquitur dubitatiue per *fortaſſe*. Et tertio quoniam viſio illa poterat fuiſſe corporalis: vt ſicut auditus fuit corporalis, dum dixit, *auditu auris audiui te*, loquente Domino *de turbine*, ita & viſio poterat eſſe corporalis, apparente Domino apparitione aliqua corporali, quod elicitur ex eo, quod dicitur, *Reſpondens Dominus Iob de turbine*, vbi Auguſtinus vertit *de medio nubis*, & Nicaſius, *de medio venti*: ſicut autem ventus erat obiectum auditus, ob quod dixerat, *auditu auris audiui te*, ita & nubes erat obiectum viſus, ob quod dixerat, *nunc autem oculus meus videt te*. Vel denique mẽtionem faciendo auditus, & viſus, oſtendit meliorem, & purgatiorem euaſiſſe poſt tribulationes perpeſſas, quam fuerat ante, quemadmodum viſus, & viſio, vtique melior, & excellentior eſt ipſa auditione, & auditu, ex Ariſtot. in prohœm. Metaph. ideoque melius inde cognouiſſe Deum, quam nouerat ante: elicitur ex Grego. qui ita ſcribit, *Per tribulationes tanto melior aliquis ſe ipſo euadit, quantum viſus excedit auditum.*

An Iſaies.

3 De Iſaia, Gloſa in cap. 6. Iſaiæ affirmat vidiſſe Deum; innixa ſuper verba eiuſdem dicentis, *vidi Dominum, &c.* Quod ſi obſtaueris, ex illo, *Deum nemo vidit vnquam* reſpondet, *Deum nemo vidit vnquam, ſcilicet oculis carnis; poteſt autem quis Deum videre oculis cordis:* Oppoſitam vero partem tuentur Cyrillus, Hieronym. D. Thom. & Lyranus ad locum Iſaiæ, dicentes, viſionem illam fuiſſe imaginariam, & corpoream, ac per eam viſum fuiſſe Verbum incarnandum, vt Lyranus, & Iræneus, atque Hilarius lib. 5. aduerſ. Arian. & conſentiunt Nazian. orat. 34. Bernard. ſerm. 1. de verb. Iſa. Auguſtinus tract. 52. in Ioan. & Tertull. contra Prax. cap. 4. Fauet nihilominus Hieronymus explicans verba citata *Vidi Dominum*, vbi ita ſcribit; *Quomodo Propheta Dominũ vidiſſe ſe dicat, cum ex Ioann. 1. Deum nemo vidit vnquam?* & reſpondet, *Non ſolum Patris diuinitatem, ſed ne Filij quidem & Spiritus ſancti, poſſe oculos carnis aſpicere, ſed oculos mentis, &c.* Ad quæ verba accedit Auguſt. epiſt. 111 ita inquiens de Hieronymo, *Si enim tantummodo dixiſſet, nec Patris, nec Filij, nec Spiritus ſancti diuinitatem poſſe oculos carnis aſpicere: nec deinceps addidiſſet, ſed oculos mentis, forte diceretur,*

tur, carnem iam non eſſe appellandam, cum corpus fuerit ſpirituale; addendo ergo, & dicendo, ſed oculos mentis, ab omni genere corporis alienauit huiuſmodi viſionem. Ex quibus Auguſtini verbis colligitur ſenſiſſe, viſionem fuiſſe non abſtractiuam, ſed intuitiuã. Idemque Hieronymus epiſt. 142. ad Damaſ. ait, *Deum, quemodo à Moyſe viſus eſt, eodem modo viſum ab Iſaia.* & infra, *Quæcunque in expoſitione eius loci ſuper Moyſen, habuerunt intellectum, etiam nos ad Iſaiæ temperabimus viſionem.*

An Ezech.

4 De Ezechiele colligunt aliqui vidiſſe Dominum ex cap. 49. Eccleſ. vbi dicitur, *Ezechielem vidiſſe conſpectum gloriæ.* Accedit Hieron. in cap. 43. Ezech. explicans verba illa, *Audiui loquentem ad me*; vbi ait, *Quid ſit loquutus Scriptura non narrat, niſi forte illud Apoſtoli, & audiui verba ineffabilia, quæ non licet homini loqui.* Colligit autem in fauorem huius ſententiæ plura Vilalpand. tom. 2. part. 2. lib. cap. 6. Obſtant tamen alij per regulam generalem recenſitam: & ad id Hieronymi, aiunt, quod loquitur dubitatiue per *forte*. Ad illud autem de *Gloria*, dicunt, quod Dei gloria apparebat antiquitus per nubem, & ignẽ, & ita habetur per eundem Ezech. 1. vbi apparuit illi *nubes magna, & ignis inuoluens*, & hoc ipſum appellat *viſionem ſimilitudinis gloriæ Domini*, in cap. 2. Sicut, & in Exod. 24. habetur, quod *Habitauit gloria Domini ſuper Synai*; per quid vero explicetur talis Domini gloria, habetur in Exo. 40. *Aperuit nubes tabernaculum teſtimonij, & gloria Domini impleuit illud.* Hoc ſtante, ſequitur, inquiunt, viſionẽ fuiſſe corpoream, & imaginariam. Hæc de ſpectantibus ad vetus teſtamentum.

Gloria Domini, quid in teſta. veteri.

An D. Petrus.

5 Circa vero teſtamentum nouum, quærunt plerique de multis; Et quidem de Petro, ſunt qui affirment vidiſſe diuinitatem in via: Colligunt autem ex Auguſt. Epiſt. 112. vbi loquens de reuelatione Petro facta, dicente Chriſto Domino, *Caro, & ſanguis non reuelauit tibi*, ita ait, *An reuelatio illa fuerit tantum per fidem rei credita, an per viſionem conſpecta, ſibi id non elucere.* Item Ambroſius penes eundem, *Quibuſdam Apoſtolorum diuinitatis viſionem, etiam tunc potuiſſe donari.* Obſtant Alij, præcipue ex eo, quod negauit Chriſtum. negatio autem fuit facta inde poſt reuelationem, ſeu viſionem: at ſi prius vidit Eſſentiam, ſaltem per modum tranſeuntis, quomodo inde potuit negare, & periurare, non enim cohæret viſio beatifica cum periurio. Quanti autem valeat ratio hæc, diximus ſupra. Ad Auguſtinum vero reſpondent, nihil ibi de certo aſſerere, ſed potius dubitare, dum ait, *ſibi non elucere.* Et ad Ambroſium, plane loquitur de poſſibili, dum ait, *potuiſſe donari*, cæterum nihil de facto. Illud tamen vrget in fauorem affirmatiuæ ſententiæ, quod ſi Paulus vidit in via cur non viderit & Petrus? ſi namque diſpenſatum fuit cum Paulo, qui erat *Magiſter Gentium*, conſimiliter diſpenſatum videtur, & cum Petro magiſtro totius Eccleſiæ, atque Chriſti Vicario.

An Ioann.

6 De Ioanne affirmat Origenes homil. 2. in diuerſ. inquiens, *Paulum raptum quidem ad tertium cælum, Ioannẽ vero vltra omnẽ cœlũ in Paradiſũ Paradiſorũ*, appellatq; eum, *Deiuidum*. Accedit Ambroſ. in Luc. lib. 7. dicẽs, *Ioannem in ſinu Ieſu recumbentem vidiſſe Verbum apud Deum.* De qua rè affirmat quoque D. Anton. p. 4. tit. 15 q. 27 at ſunt & qui negant, ſuffulti communi illo principio, *non videndi Deum in via.*

An Steph.

7 De Stephano concedit Nyſſenus orat. de D. Stephano, & ait, *vidiſſe plena mentis comprehenſione Deum et Trinitatem.* Auguſt. ſerm. 96. *vidiſſe reuelata facie Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum.* Accedit Hilarius hom. de S. Steph. vna cum Gloſa Act. 7. Oppoſitum autem ſentit Lyran. ad c. 7. Act. Apoſt. aitque viſionem illã fuiſſe corporeã, quod ex textu probatur, dum ait, *Ecce video Cælos, &c. Et Filium hominis, & Ieſum ſtantem, &c.* ergo videbat humanitatẽ: & quod aliquid altius, & intimius videbat, poterat illud eſſe velatum imagine aliqua corporea repræſentante, &c. Addit vero rationem, quia qui rapi-

tur ad viſionē diuinitatis,ſolet alienari à ſenſibus corporis, niſi fiat à Deo diſpenſatio, at Stephanus vtebatur ſenſu viſus, aiebat enim. *Ecce video cœlos apertos.* Item ait *video Filium hominis, Ieſu &c.* At humanitas eſt corporea, ergò, &c.

An Ioſeph. 8 De Ioſepho ſponſo Virginis, affirmat Morales in Matt.lib.1 tra.1. congruentiæ ſunt plures; tum quia datus fuit in regimen,& cuſtodem corporis Chriſti,ex quo *erat ſubditus illi* Luc. 2. tum quia debuerat eſſe conſcius eius, cui ſeruiebat,& cui miniſtrabat:tum, vt alia omittam, quia ſi Moyſes orauit, *oſtende mihi faciem tuam,* dum quadraginta dierū ſpatio,diuino potiebatur colloquio: cur non id ipſum popoſciſſe, exiſtimandum erit Ioſephum, conuerſantem cum Chriſto tot annorum curriculo, vt aliquando ei dixerit, *oſtende mihi faciem tuam?* Quod ſi Moyſes repulſam fuit paſſus, poterat amantiſſima ipſius ſponſa Virgo Maria, intercedere, apud Filium, pro dilectiſſimo ſponſo. Sunt tamen ex aduerſo, qui ob rationem illam generalem negant.

An Benedictus. 9 De D. Benedicto quæſtionem attingit Salas 1.2.q.5.ar.3.tract.2.diſ. 10.ſect.4. refertque Gregorium, qui lib.2.Dial.cap.35.ait, Benedictum in vnico ſolis radio Mundum conſpexiſſe;ratio,quia,inquit, *Anima videnti Creatorem anguſta eſt omnis Creatura.* Et Bernard.in pſ.84.cū ait, *cognouiſſe in Creatore:* Accedit Dion. Carthuſ.ſerm.de D.Bened.&D.Bonau.de lumin.Eccl. ſerm. 20. At negat D. Tho.quodl.1.art.1.& 2.2.q.180.art.5 Ad viſiones autem,poterat fieri per imagines, & ſpecies infuſas,ſine viſione diuinitatis.

10 De Auguſtino,eiuſque matre ſanctiſſima Monica, affirmat Egid. Luſitan.1.4.lib.1.q.8.art.4.propter colloquia habita cum matre de æterna vita. Sicut,& de Beatiſſimo Hieronymo,id ipſum affirmat Petrus Vegain eius hiſtor propter verba eiuſdem Hieronymi in c.26. Regulæ dicentis, *Trinitatem cernebam*. At negāt alij propter communem legem, & ad viſiones, aiunt, fuiſſe per imagines,& ſimilitudines,&c. *An Auguſtinus, & Hieronym.*

11 Denique de D Franciſco Ordinis Minorum inſtitutore, vidiſſe diuinam eſſentiam affirmat Author Conformit.lib.3.tract.3.Franciſc. de Mayron.ſer.1.de D. Franciſ.Apodix puri. D. Franc. Horum autem fundamenta ſunt, tum quia accepit ſtigmata in corpore ſuo,inquiens cum Paulo Galt.6. *Ego enim ſtigmata Ieſu Chriſti in corpore meo porto.* Itaut ex tali tanto q; fauore ſtigmatum euectū quoq; fuiſſe dicāt ad videndū eſſentiā: tum quoniam ex D. Bernardino ſer. in Euang. æter. *Caro eius fuit quaſi Deificata* ex receptione ſtigmatum, vt idem ſanctus loquitur, tum denique quia de illo D.Bonau. in prolog. eius vitæ,exponit illud Ioan. Apo.7. *Vidi alterum Angelum aſcendentem ab ortu ſolis,habentem ſignum Dei viui* idque fuiſſe eidem reuelatum refert D.Bernar.ſe.6.in Euang.æter. c.1.§ 7. Quod ſi Angeli,& ſi degant in terris homines cuſtodiendo, nihilominus Matt.18.habetur *Semper vident faciē Patris,qui eſt in cœlis,* ergo,& Franciſcus tanquam alter Angelus. Nihilominus obſtant alij, negantes diuinā vidiſſe Eſſentiam, ob regulam vniuerſalem recenſitam,&c. *An D.Franciſcus.*

12 Quidquid tamen ſit,tùm de D.Franciſco, tùm de reliquis recenſitis hic,& ſuperiùs, eā amplectimur ſententiam, quæ melior videbitur ſaniori iudicio Thologorum,& quā ſancta Mater docet, & tuetur Eccleſia.

QVÆSTIO X.

Vtrum diuina Eſſentia videatur mediante ſpecie repræſentante eam.

Sententia affirmatiua

1 IN primis ſũt qui affirmatiue reſpondeant, videre Beatos mediante ſpecie Eſſentiam, ita Aureol. pænes Capreolum in 4. d. 49. quæſt.5. art.2. quod & Riccardus probabile æſtimat in 3.d.14.q.3 art.3.& in 4. d.49. ar.3.q.1.Alijque,pęnes ipsũ & Mayron quæſt.15.Prol art.2.concl.2.qui & ſi loquatur de cognitione abſtractiua,tamen in quodl. 4 art.2.in reſponſ.ad ſext.difficult.loquitur etiam de intuitiua.

2 Primo ſpecies intelligibilis requiritur adhoc,vt conſtituat intellectum in actu primo ad intelligendum, ſed Deus per ſuam Eſſentiam immediatè non poteſt intellectum conſtituere in actu primo ad intelligendũ,ergo requiritur neceſſariò ſpecies;probatur minor,conſtituere ſic intellectum in actù primo ad intelligendum competit ſpeciei in genere cauſæ formalis, patet, quoniam ſpecies intelligibilis eſt forma intellectus, ſed Deus non poteſt ſupplere vicem cauſæ formalis,eſſet enim forma informans , ſicut nec ſupplere poterit vicem cauſæ materialis,dum poterit vicem ſupplere ſolummodo cauſarum extrinſicarum efficientis, & finalis,quod ſi, inquam, ſupplere nequit vicem cauſæ formalis, ſequitur, vt ſupplere etiam nequeat vicem ſpeciei , igitur à primo ad vltimum danda erit ſpecies intelligibilis,qua mediãte conſtituatur intellectus Beati in actu primo,ſeu in potẽtia proxima ad ipſum Deũ videndũ.

3 Secundo Auguſt 9. de Trinit. ait,*Cum Deum nouimus,ſit aliqua Dei ſimilitudo in nobis*; ſimilitudo autem hæc non poterit eſſe, niſi ſpecies ipſius Dei, etenim ſpecies & imago Cæſaris eſt ſimilitudo Cæſaris.

4 Tertio non repugnat ex parte Dei dari talem ſpeciem repræſentantem Deum,ergo ſaltem probabiliſſima eſt ſententia, Beatos videre mediante ſpecie intelligibili Deum. Quarto arguitur 2. Cor. 5. *per fidem ambulamus,nõ per ſpeciem*,ergo Beati vident per ſpeciem, probatur ſequela, Viatores non ambulant per ſpeciem, ergo Beati vident per ſpeciem.

Sententia negatiua probatur.

5 His tamen non obſtantibus, dicendum eſt, Beatos videre Deum non per ſpeciem,ſed immediatè per ſeipſum, & per Eſſentiam. Aſſertio hæc eſt communis Theologorum, tum D.Thom.part 1 quęſt.12,art.2. atquè expoſitorum,tùm etiam Scoti in 4.d.49.paſſim,& ſæpè, atque diſcipulorum eius Linquo errores Armenorũ,& Anomæorũ,de quib. meminimus in mater de Viſione Beati, quos & confutauimus, quorum impugnationes poſſunt etiam deſeruire pro præſenti quæſito;nihilominus vltra illas ibi adductas , adducemus & alias in præſentiarum , probando non videri de facto,quicquid ſit de poſſibili,Eſſentiam intuitiuè à Beatis mediante ſpecie intelligibili; Hæc autem propoſitio duas habet partes , altera namque loquitur de facto,altera de poſſibili,quarum prima eſt communis,& ſecunda eſt cõtra Vulpes tir.1.d.23. art.5. vt paulò infra , vtranquè verò probabimus paſſim,& ſimul.

6 Probatur ſic ſpecies intelligi-

bilis

Species ad-mittitur, vt repræſentet in intellectu obiectū in ſua abſētia.

bilis, (hæc autem ſit prima ratio) ideo inter cæteras cauſas admittitur in intellectu, vt repræſentet abſentiā obiecti; doctrina hæc communis eſt ex 3. lib. de Anima, hinc autem arguitur, Deus non eſt abſens ab intellectu Beati, immo coniunctus eſt, & præſens, ergo non eſt neceſſaria ſpecies intelligibilis. Confirmatur licet namquè Deus ſit vnicuique præſens ſecundum generalem, intimumquè illapſum ratione ſuę immēſitatis triplici modo in vnaquaque rè exiſtens per præſentiam, potentiam, & eſſentiam, nihilominus ex hac intima præſentialitate non videtur à nobis, non enim præſentialitas iſta eſt præſentialitas obiectiua, at verò intellectui Beati vltrà prædictos modos præſens fit in ratione obiecti viſibilis, & attingibilis intuitiuè per operationem intellectus, ergo præſentialitas in ratione obiecti attingibilis id facit, vt ipſum verè intueatur Beatus, alias non eſſet ità præſens perfectè Beato, confirmatur, nam diceretur eſſe abſens, ſi per ſpeciem aliquam manifeſtaretur Beato, munus namque ſpeciei intelligibilis illud eſt, vt repræſentet obiectū, quandiù abſens eſt ab intellectu creato.

7 Ex hoc demonſtratur non benè Suarius infrà citandum, dixiſſe, ea ratione, qua Deus eſt omnibus præſens in ſe forè videndus, etiam ſi daretur ſpecies repræſentans ipſum, videndus inquam intuitiuè, ità vt ſpecies illa neceſſariò ræpræſentaret eū intuitiuè, cum ſit omnibus præſens, hoc quidem non eſt neceſſe, licet namquè ſpecies daretur, non tamen ſequitur, vt neceſſariò repræſentaret intuiuè, non enim immenſitas, & præſentialitas in cauſa eſt, vt offeratur intellectui ſub ratione obiecti intelligibilis, ſicut enim ex præſentialitate ſui hoc in loco abſquè ſpecie repræſentante, non ſequitur, vt videatur, ſiuè vt ſit præſens præſentialitate obiectiua, ità dato quod ſit pręſens per ſpeciem intelligibilem repræſentantem, non ſequitur neceſſariò, vt videatur intuitiuè, ſufficit verò, vt cognoſcatur abſtractiuè; etenim ex immenſitate Dei non ſequitur cognoſcibilitas neceſſariò ipſius Dei, alias omnes videremus Deum, cognoſcitur autem ab eo, cui voluerit ſe Deus manifeſtare, ſiuè abſtractiuè cum ſpecie, ſiuè intuitiuè abſque ſpecie.

8 Arguitur item ad principale intentum: ſpecies in cognitione intuitiua eſt omnino ſuperflua, Beati autem vident Deum intuituè, probabatur antecedens; *à potentia, & obiecto paritur notitia*, inquit Auguſt. 9. de Trinitate cap. 7. quandiù namque potentia, & obiectum ſunt debitè approximata, & non impedita, tunc vtiquè ſuperflua erit omnis ſpecies, ſufficit namquè applicatio obiecti, ſeu coniunctio ad potentiam, vt fiat cognitio, taliter ſe habet diuina Eſſentia, intellectui Beati coniuncta, in ratione obiecti, ergo ipſa ſufficit.

Potentia, et obiectū approximata & non impedita ſufficiunt, nec quid aliud requiritur

9 Præterea ſpecies, eſt vicaria, & ſubſtitutum obiecti; quandiù enim eſt abſens obiectum, tandiù ſubſtituitur ſpecis, veluti vicaria, gerens vicem obiecti; Deus autem eſt omninò præſens Beato in ratione intuitiue intelligibilis, non ergo opus eſt tali ſpecie, alias videretur eſſe abſens obiectum, cuius ſpecies ſupplere deberet vicē tanquā vicariam obiecti.

Species eſt vicaria obiecti.

10 Rurſus non eſt neceſſaria ſpecies ex parte potentiæ, nequè ex parte obiecti, ergo non eſt ponenda in Beatis: antecedens probatur, tum quia obiectum beatificum eſt debitè approximatum, & non impeditū: tùm etiam quoniam ex parte potentiæ requiritur lumen gloriæ, quod licet nō ſit ſpecies Eſſentiæ, nihilominus eſt inſtrumentū eleuans potētiā.

Lumen nō eſt ſpecies obiecti, ſed inſtrumentum eleuās potentiam.

11 Inſuper, Diuina Eſſentia, ſupplet vicem ſpeciei, ſicut verè ſupplere poteſt, prout tùm Scot. tùm D. Thom. apertè aſſerunt, ergo ſuperuacaneus eſt concurſus ſpeciei, nihil.n. fruſtrà, vel ſuperuacanee agit Deus.

Eſſētia ſupplet vicem ſpeciei.

12 Item viſio beatifica vocatur viſio facialis, teſtante Apoſtolo *videmus nunc per ſepeciem in ænigmate, tunc autē facie ad faciē*, quod ſi ſpecies interueniret intermedia, non eſſet facialis, ſed velamine ſpeciei occultata.

13 Denique aſſertionem hanc probant Thomiſtæ, non poteſt dari, in

quiunt ſpecies intelligibilis repræſentans diuinam Eſſentiam, ergo nec in Beatis datur ſpecies talis. Ratio hæc penes Scotiſtas nullius eſt ponderis, etenim aſſumptum negant, docentes dari poſſe ſpeciem talem, de qua agemus quæſtione ſequenti; ſufficiãt verò pro confirmatione aſſertionis, allatæ rationes citatæ.

14 Apertè docuit hoc Scot. in quolib. quæſt. 15. litt. X. & in 4 d. 49. quæſt. 11. quod eſt communis Scotiſtarum, cum Baſſolio ibidem, Duran. Argentina, & Thomiſtis cõmuniter.

15 Vnum tamen ex Scotiſtis excipimus nempè Vulpes, qui primo tom. diſp. 23. art. 5. concedit de facto ſpeciem impreſſam Eſſentiæ diuinæ in Beatis; vtrum vero loquatur conſequenter ad ſui doctrinam Scoti, & Scotiſtarum, apertè conſtat minimè id præſtare, vt patet tùm ex locis recenſitis, tùm ex communi conſenſu Scotiſtarum: Ipſe inſuper Vulp. ſibimet inconſtans videtur eſſe, modo enim ait, modo negat ſpeciem diuinæ Eſſentiæ in eodem articulo in Beatis, immo & contradictoria docere, dum eodem loco negat poſſe concurrere ſpeciem intelligibilem ad cognitionem intuitiuam, & nihilominus in fine eiuſdem articuli concedit eandem ſpeciem impreſſam in cognitione intuitiua in Beatis, huiuſmodi verò contradictio magis patebit in ſecunda aſſertione.

Vulpes recedit à Scoto.

16 Secundo Aſſerimus, quod licet de facto non detur, nihilominus per Dei potentiam dari poteſt ſpecies impreſſa in cognitione intuitiua Beatorum. Aſſertio hæc imprimis colligitur ex Scot. qui in 4. loco citato de poſſibili loquẽs, §. Præterea viſio: ait, *minus videtur mihi neceſſe ponere lumen, quam ſpeciem*. & in Reportat. in 4. d. 49. quæſt. 10. §. Sed credo: inquit, *Immo magis credo quod ſpecies ſit ponenda ibi propter memoriam perfectam, quam lumen gloriæ:* loquendo tamen de lumine gloriæ eo modo, quo loquuti fuerimus in propria quæſtione, de neceſſitate luminis gloriæ, exponendo mentem Scoti. Hoc etiã ex eodem Scoto deducit Fauent. in 3. diſp. 34. diſt. 14. atquè Suar. hoc idem de Scoto ponderat lib. 2. de attrib. cap. 12. & hanc eandem aſſertionem de poſſibilitate ſpeciei tuetur Molina quæſt. 12. diſp. 1. art. 2. Suar. loc. cit. & in Metaph. diſp. 30. Vaſq. prima parte diſp. 38. Beccan. de viſione beatifica cap. 9. Salas pri. 2. diſ. 3. & 5. q. 3. tra. 2 ſect 2. cum Capreol. & Riccard, vt ſupra: ſuadetur autẽ breuiter: Nulla eſt implicantia, neq; ex parte Dei, neq; ex parte ſpeciei impreſſæ, ergo de potẽtia Dei poſſet dari probatur vtrunq; quoniam datur ſpecies expreſſa diuinæ Eſſentiæ de facto in Beatis, comproducta tùm ab intellectu Beati, tùm ab ipſo Deo ergo ſaltem de poſſibili dari poteri ſpecies impreſſa, producta ab ipſo Deo. Scio ad rationem hanc multipliciter reſpondere Thomiſtas, nihilominus euaſiones eorum non impugnabimus modo, ſed in quæſtione ſequenti, in qua cõtinget eandem rationem iterato afferre, atque ibi commodius, & aptius reſponſiones aduerſariorũ confutabimus.

In cognitione intuitiua Dei poteſt dari ſpecies per Dei potentiam.

17 Aſſertionem iſtam negat, vt ſupra Vulpes, fundamentum autem ipſius eſt, quoniam cognitio intuitiua non poteſt fieri per ſpeciem, quod & ſequitur Bargius in 1. d. 3. quæſt. 6. ad 2. omnis nanque cognitio per ſpeciem fienda, eſt inquit, abſtractiua, cognitio verò Beatorum eſt intuitiua, ergo nec de potentia Dei poſſet dari ſpecies impreſſa in viſione beatifica intuitiua. Quod autem cognitio per ſpeciem fienda ſit abſtractiua ſæpiſſime id docet Scot. tùm in 2. d. 3. quæſt. 11. tùm in d 9 quæſt. 1. atque in 3. d. 14. quæſt. 3. & in 4. d. 45. quæſt. 2. & d. 49. quæſt. 11; & alibi ſæpè, differentiam admittens inter intuitiuã cognitionem, & abſtractiuam, quod illa fiat ſine ſpecie, hæc verò cum ſpecie, cùm autem beatifica cognitio ſit intuitiua, merito nullatenus fieri poterit mediante ſpecie. Hoc eſt fundamentum eius.

Vulpis opinio de cognit. intuitiua.

18 Verum imprimis aſſumit vnum, quod non eſt cõceſſum ab omnibus, etenim cognitionem intuitiuam poſſe etiam fieri per ſpeciem docuit OKa. in prol. quæſt. 1. Aureol. quæſt. 1. & ex recentioribus ij, quos

nuper

nuper citauimus. Loquendo inſuper de Scotiſtis, Fauen. id fatetur tũ loco citato dum ait de mente Scoti, poſſe interuenire ſpeciem in viſione intuitiua Beati, tũ etiã in 2.d.36. ac nouiſſimè Smyſing. ad longũ id demonſtrat, to.1.tra.2.d.6.n.12. Quapropter minime morem gerit vniuerſis Scotiſtis ipſe Vulpes, negando, poſſe ad cognitionem intuitiuam interuenire ſpeciem, imo, & hoc ipſum docet Licch. in 2.d.3.q.9.

Impugnatur.

Cognitio intuitiua poteſt fieri etiam mediãte ſpecie,

19 Inſuper ipſemet Vulpes ſibi apertè inconſtans videtur, quandoquidem d.19. art.2. expræſsè ait, ſpeciem impreſſam requiri neceſſario ad cognitionem intuitiuam, quod ibi multis demonſtrat, & nihilominus diſp. cit. 23. apertè eam negat, itaque contradictoria docet tùm in diſp. 23. ſimul, tùm etiam diuiſim in d.23. & 19.

20 Contra eundem ſunt, & loca alia allata à Smyſingo vbi ſupra.

21 Adeſt deniquè ratio hæc nempè, viſio ocularis non fit ſine media ſpecie viſibili, ergo & viſio intellectiua non implicat, vt fiat mediante ſpecie intelligibili; antecedens patet & probatur conſequens, quia vtraq; eſt intuitiua, eſt enim de obiecto præſenti, vt præſens eſt, paries namq; eſt præſens potentiæ viſiuæ, & Deus eſt præſens potentiæ beatificæ cognitiuæ.

22 Reſpondet ad rationem hãc Vulpes concurrere ſpeciem, tanquã effectum præuium, emanantem ab eodem obiecto: vnde Scotus docet ab obiecto prodire duos effectus ordinatos, quorum prior eſt immiſſio ſpeciei, & ſecundus effectio ipſius ſenſationis, vnde eſt, inquit Vulp. vt talis ſpecies præcedat viſionem, non tanquam principium, & cauſam, ſed tanquam effectus præuius, immiſſus antecedenter ab obiecto, & ſubdit: hanc eſſe communem ſententiam omnium Scotiſtarum.

23 Verum, quod hæc ſententia ſit omnium Scotiſtarum; contrariũ conſtat, licet namque in ſui ſententiam trahat Bargium in 1.d.3. quæſt. 2. & Tataret. nihilominus habemus pro ſententia noſtra Licch. in 2. d.3. quæſt. 9. qui ait, *ſpeciem concurrere tum vt effectum præuium, tum etiam vt principium, & cauſam ſenſationis*, habemus etiam Smyſing. qui longo ſermone cognitionem intuitiuam demonſtrat fieri poſſe per ſpeciem, atque idemmet Vulpes nu. 7. ait Scotum in Reportatis docere, *ſpeciem viſibilem eſſe principium formale viſionis*, quapropter minimè verum eſt, aſſertionem ſuam eſſe omnium Scotiſtarum; Quicquid tamen ſit de controuerſia iſta, quoniam ſub Iudice lis eſt, quia Scotus dubius manet an obiectum, an etiam ſpecies agat ad intuitiuam, in quodlib. 15. art. 1. §. Si vero, nihilominus in eo, quod Vulp. ait in fine illius articuli, dari de facto ſpeciem impreſſam in Beatis diuinæ Eſſentiæ in cognitione intuitiua, apertè contradicit, tum communi ſententiæ Theologorum, pauciſſimis antiquioribus exceptis, tum communi ſententiæ Scotiſtarum, & apertiſſimè Scoto quæſt. 15. quolib. cit. ſub lit. X. cum ait, *Nõ cauſatur aliqua forma in intellectu Beato prius repræſentans diuinã Eſſentiam*. & ibi Lycch. & expoſitores vltra alia loca citata.

24 Dices D. Paulus in raptu habuit ſpeciem intelligibilem diuinæ Eſſentiæ, repræſentantem illam, quoniam poſt raptum recordabatur de ea, inquit Scot. in 2.d. 3. quæſt. 9. ergo vidit in cognitione illa intuitiua ſui raptus Eſſentiam mediante ſpecie intelligibili, ergo datur de facto etiã in ſententia Scoti, nedum de poſſibili, ſpecies impreſſa in cognitione intuitiua diuinæ Eſſentiæ.

25 Difficultatem iſtam non reperi adhuc apud Scotiſtas, quos viderim, nihilominus præſentiens illam idem Vulpes, inquit in fine cit. art. dari in Beatis ſpeciem impreſſam diuinæ Eſſentiæ, ſicut habuit eam Paulus in raptu ex Scoto: Sed in hoc neque bene Scotizat, nuſquã enim Scotus poſuit ſpeciem impreſſam, ſiuè in Paulo in raptu, ſiuè in cæteris Beatis, antecedenter ad beatificam viſionem, imò Scotus apertè contrarium docuitq. cit. quolib. vbi ſic inquit: *Eſſentia diuina non eſt in memo-*

Vulpis reſponſio eluditur.

Pauli ſpecies de rapτu qualis?

memoria creata Beati aliquo ordine prius, quàm intelligentia, quia non cauſatur aliqua forma in intellectu Beato, repræſentans illam Eſſentiam, ſed primum, quod cauſatur in intellectu Beato, eſt ipſa viſio. illa autem cauſatur (nem pè forma ſeù ſpecies) *in ipſa intelligentia*: hæc Scot.

Scotus qua lem ſpeciẽ Eſſẽtiæ apponit in Paulo.

26 Hinc vero deducitur, vt ſenſus Scoti ſit, quod ante viſionem beatificam non præcedit in intellectu Beati ſpecies aliqua, quę vnà cum intellectu conſtituat memoriam productiuam viſionis beatificæ, ſed ſpecies remanens in intellectu Beati habetur in intelligentia, idest poſt ipſam beatificam cognitionem Eſſentiæ diuinæ, cuius intelligentiæ ſeu viſionis remanet inde ſpecies.

Species in intellectu Pauli non præceſſit viſionem Eſſentiæ, ſed fuit ſubſequuta.

27 Et ità ad illud Pauli reſpondetur recordatum quidem fuiſſe Paulum Eſſentiæ, & Arcanorum diuinorum, quæ viderat, nihilominus ſpecies, quæ in ipſo remanſerat, non fuit habita à Paulo ante viſionem beatificam, ſed producta fuit in ipſo poſt, atque remanſit ex *intelligentia*, inquit Scotus, ſiuè ex cognitione *ſubſequenter* ipſius Eſſentiæ diuinæ: hæc eſt germana mens Scoti, vnde eſt, vt abſque ratione à primo ad vltimum poſuerit idem Vulpes, tum ſpeciem in Beatis, tum etiam in ipſo Paulo in ſuo raptu ante viſionem intuitiuam Eſſentiæ, ideoque in ſententia Scoti eſt concedenda Paulo, ſicut & cæteris Beatis poſt viſionem, ſeu, vt Scotus ipſe loquitur, in *intelligentia*.

Paulus recordabatur per ſpeciem remanentẽ poſt viſionẽ

28 Sed quid dicendum ad Scot. dum cognitionem fiendam per ſpeciem, vocat abſtractiuam, ità vt differentiam admittens inter intuitiuã, & abſtractiuam, dicat, illam fieri ſine ſpecie, hanc cum ſpecie.

29 Reſpondetur primo, Scotum loqui de illa ſpecie, quæ repræſentat obiectũ, nõ quatenus præſens eſt, ſed quatenus abſens, ità apertè loquitur in 2. d. 3. quæſt. 11. ſub lit. F. vbi inquit, *Impoſſibile eſt cognitionem intuitiuam eſſe per aliquam rationem, quæ ſit in eadem diſpoſitione, & eodem modo repræſentans, remanente, & etiam non manentes* Hæc Scot. igitur dum res non manet, vtique cognitio habita per ſpeciem erit abſtractiua, dum verò manet, erit intuitiua, dũmodo tamẽ ſpecies repræſentet obiectum, vt pręſens eſt, alias licet obiectũ ſit exiſtens non eſt tamẽ neceſſe, vt cognoſcatur intuitiuè; quoniã poteſt cognoſci abſtractiue, inquit Scotus, ibidẽ, tũc vero non cognoſcetur exiſtens, vt præſens eſt, ſed vt abſens, in ſenſu reduplicatiuo, & hinc patet amplius error Suarij exiſtimantis, ſpeciem repræſentantem Deum, cauſare neceſſario cognitionem intuitiuam, quia repræſentat Deum, inquit, qui eſt exiſtens, & de cuius intrinſeca ratione eſt exiſtentia: diſcurſus non eſt vnde quandoque verus, ſiquidem de re exiſtẽti poſſumus habere cognitionem abſtractiuam, quandiũ non repræſentatur, vt exiſtens eſt, & vt præſens reduplicatiuè, taliſque fuit Angelorum cognitio in via, habita ab Angelis de Deo per ſpeciem intelligibilem, inquit ſupra Scot. in 2. d. 3. q. 9. A primo autem ad vltimum, ſpecies cauſabit cognitionem; quod ſi repræſentabit obiectum, vt abſens eſt, erit cognitio abſtractiua, ſi vt præſens, erit intuitiua. Sed quid dicetur ad commune eloquium, *cognitio cauſata per ſpeciem eſt abſtractiua*, Reſpondetur, verũ de cognitione cauſata à ſpecie repræſentãte obiectũ, vt abſens eſt, nõ autẽ de repræſentante, vt pręſens eſt; non. n eſt verũ quod omnis cognitio cauſata per ſpeciẽ eſt abſtractiua; ſi hãque ſpecies repræſentat obiectũ vt præſens eſt, cognitio per talem ſpeciẽ erit intuitiua: ſi repręſentat vt abſens eſt, cognitio erit abſtractiua.

An omnis cognitio cauſata per ſpeciem ſit abſtractiua

Non omnis cognitio cauſata per ſpeciem eſt abſtractiua

30 Reſpondetur ſecũdo ad principale intentum, quod Scotus non quærit, vtrum cognitio intuitiua poſſit cauſari per ſpeciem, ſi enim de hoc inquireret, vtique affirmaret.

Speciem de facto in beatis quare Scot. negat.

31 Reſpõdetur tertio, quod Scotus non negat ſpeciem intelligibilẽ de facto in Beatis propter impoſſibilitatem eius, ſed propter ſuperfluitatem, vt patet in loco 4. ita & in omni cognitione intuitiua. non eſt impoſſibilis ſpecies intelligibilis, ſed eſt ſuperflua, & propter ſuperfluitatem à Scoto negatur, non propter impoſſibilitatem, quia vt vidimus, iã do-

Obiectũ nõ cõſtitui; po

docuit poſſe dari ſpeciem intelligibilem in Beatis, quamuis de facto non detur, quia præſente obiecto beatifico ſpecies illa ſuperflua eſſet.

Non eſt neceſſarium, vt obiectũ cõſtituat potentiam in actu, informando. Sed aſſiſtendo.

32 Deſcendendo autem ad argumenta, reſpondetur ad primum, quod non eſt neceſſarium, vt obiectum conſtituat potentiam in actu primo, informando illam, ſed ſufficit, vt per per ſe aſſiſtat illi, coniungendo ſe eidem. Ita Scotus in 2. d. 3. quæſt. 8. liter. D. Ad illud de ſupplere vicem cauſæ formalis reſpondetur, in forma, ſeu in ſpecie intelligibili duo eſſe, alterum eſt informare potentiam, & alterum eſſe cauſam cognitionis comproductæ à ſpecie, & à potentia. loquendo de primo, illud quidem eſt imperfectionis, vt patet ex 2. phyſic. de cauſis: loquendo autem de ſecundo, vtique illud eſt perfectionis. Ad propoſitum autem applicando, Deus non gerit vicem ſpeciei quoad primum, id enim imperfectionis eſſet in eo, ſupplet vero vicẽ ſpeciei quoad ſecũdũ, & ſic Eſſẽtia, vt diximus, loco ſpeciei cauſat viſionẽ.

Beati ſimiles Deo non in ſpecie intelligibili, ſed in gloria.

33 Ad ſecundum reſpondet D. Thom. quod Auguſt. loquitur de cognitione Dei, quæ habetur in via. Reſpondemus nos, quod ſiue loquamur de viatore, ſiue de comprehenſore, ſemper reperiri poterit ſimilitudo, etenim in via iuſtus eſt ſimilis Deo per gratiam, & in Patria Beatus eſt ſimilis Deo per gloriam, non tamen mediante ſpecie intelligibili, ita Ioa: inquit. *Scimus quod cum apparuerit, ſimiles ei erimus* nempè in gloria.

Species negatur quia ſuperflua.

34 Ad tertium concedimus, quod non repugnat, ideoque non eſt neganda propter repugnantiam, verum, quia ſuperflua eſt, ideo negamus eam propter ſuperfluitatem.

Species ſumitur multipliciter.

35 Ad quartum, ſpecies non ſumitur ibi propriè, & rigoroſè pro qualitate informante potentiam, ſed ſumitur metaphoricè. Reſpondetur ſecundo, pro ſpecie Dei accipitur facies Dei, ſic Ioann 5. *Neque vocem eius vnquam audiſtis, nec ſpeciem vidiſtis*; Deum igitur de auditu loquens, exprimit *vocem*, ſic de oculis loquẽs exprimit Dei faciem, quæ eſt Eſſentia diuina. Reſpondetur tertio, quod pro ſpecie ſumitur ſpecioſitas ipſius diuinæ Eſſentiæ, quam tantopere affectabat Moyſes inquiens, *Oſtende mihi faciem tuam*, ità nanque ſumi ſolet in capit. de ſpecie iuxta illud: *ſpecies Priami digna eſt imperio*, & ita intelligendus venit etiam Auguſtin. primo de Trinit. cap. 8. inquiens: *Sanctos ex fide peruenturos eſſe ad ſpeciem*, nempè Beatos peruenturos fore ad claram viſionem ſpecioſiſſimæ faciei Dei, quæ eſt Diuina Eſſentia, ſicut quoque loquitur Anſelm. Monolog. cap. 25. Atquè denique reſpondetur, quod per ſpeciem rei, ſumi ſolet ipſa natura rei præſentata oculis in propria ſpecie, nempe in propria eſſentia rei, & ità contingit in Beatis, qui vident Deum in propria ſpecie, nempe in propria Eſſentia ipſius Dei: cum ex oppoſito viatores tendunt per obſcurum lumen fidei, & per velamen ipſa arcana Dei, iuxtà locutionem Apoſtoli: *Ambulamus nunc per ſpeciem in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.*

Obſtatur.

36 Dices ſi Eſſentia ſupplet vicem ſpeciei, ergo omnes viſiones beatificæ erunt eiuſdem gradus, probatur conſequẽs, quia Eſſentia æquanimiter ſe habet in manifeſtando ſe õnibus Beatis; ſequeretur etiã quod naturaliter, & neceſſario beatificaret exiſtentes in Patria, probatur conſequens, quoniã quãtũ eſt de ſe, moueret neceſſario, & naturaliter, atque æquanimiter, dũ in poteſtate eius non eſſet, magis, minuſque mouere.

Reſpond.

37 Reſpondetur, negando vtrunque, & ratio eſt, quia ad extra non mouet Eſſentia ſola, ſed Eſſentia vna cum diuina voluntate, & hinc ſequitur, vt gradus viſionis non ſit eiuſdẽ rationis, ſeu intenſionis. Sequitur etiam, vt beatificatio promanet liberè à Deo, agẽte ad extra libere, & cõtingenter. Ita Scot. quolib. 14. lit. X. qua propter pro libito ſuæ diuinæ voluntatis, concurrẽte etiã inæqualitate meritorũ ex parte Beatorũ, diſtribuet gradus gloriæ iuxta illud Ma. 14. *In domo Patris mei mãſiones multæ sũt.*

Inæqualitas gloriæ.

38 Verum, aduerſus ſecundam concluſionem, inſurgit difficultas ex eod. Scoto, quandoquidem videtur

nedum

nedum de poſſibili, ſed etiam de facto, admittere ſpeciem impreſſam in Beatis: ait enim loco cit. in Reportat. *Magis credo, quod ſpecies ſit ponẽda ibi, quam lumen gloria*, quæ verba faciunt ſenſum *de facto*, nullam namque mentionem agunt de poſſibili: & in ſentẽtijs loco cit. inquit, *minus videtur mihi neceſſe ponere lumen, quam ſpeciem*: ſicut vero loquitur de lumine de facto, ita & de ſpecie de facto.

39 Sed reſpondetur primo, eſſe apertiſſimum in via Scoti, & Scotiſtarum, vt vidimus, Scotum non exigere ſpeciem in Beatis in beatifica viſione. Secundo reſpondetur, loqui de poſſibili. Reſpondetur tertio, loqui comparatiue ad lumen gloriæ, quod ſpectando vtrumque, dato, quod alterum iſtorum eſſet relinquendum, & alterum apponendum, potius ponenda eſſet, inquit, ſpecies impreſſa, quam lumen gloriæ. Quomodo verò cohæreat hoc cum neceſſitate luminis gloriæ, habituali, vel actuali, ſpectat ad materiam de Viſione beatifica. Et quarto, non loquitur de ſpecie, quatenus requiſita ad viſionem beatificam, & intuitiuam in præſentia obiecti beatifici, ſed de ſpecie, prout requiſita ad cognitionem abſtractiuam; ratio, quia remanet in viatoribus ſpecies obiecti viſi, & cogniti, natura autem id prouidit, vt ceſſante oculari viſione, & intellectiua intuitione, poſſimus mediante ſpecie remanente, recordari parietis iam abſentis, & præintellecti: ita cõtigit in Paulo, ait Scotus, quod remanſit in ipſo ſpecies diuinæ Eſſentiæ, qua mediante poſt raptum recordabatur de ea: ita à pari de Beatis, ſi Scotus ſpeciem admittit, non admittit, vt per eam producant de Eſſentia præſenti cognitionem beatificam intuitiuam, ſed quatenus ſpecies eadem poſſet deſeruire veluti principium rememoratiuum, & abſtractiuum, ſi per impoſſibile ceſſarent à viſione Dei intuitiua: & talis eſt ſenſus Scoti, dum ait, *magis credo quod ſpecies ſit ponenda ibi propter memoriam perfectam*, quam &c. apponere vero talem ſpeciem in memoria eſt perfectionis in ipſa memoria, & reminiſcentia: quamuis de fide ſit, quod nunquam Beati ceſſabunt ab intuitiua beatifica viſione Dei.

QVAE-

Digitized by Google

QVÆSTIO XI.

Vtrum poſſit dari ſpecies intelligibilis repræſentans diſtinctè diuinam Eſſentiam.

ARTIC. I.

Aſſertur ſententia negantium, tum de facto, tum de poſſibili.

Sententia negatiua. 1 IN primis negant dari poſſe ſpeciē creatam, quæ repræſentet diuinā Eſſentiam, aiunt Henricus 1.part. ſumm.art.33.q.2 & quodlib. 3. quæſt.1. D.Thomas 1. part.quæſt.12.art.2.& contra Gentes 3.cap.49.atque in 4.d.49.quæſt.2.ibique Caetan. & Ferrar. Capreol. in 4. d. 49.quæſt.5. Durand. ibid. quæſt.2. Palud.quæſt.1.Baſſol.in 3.d.14.quæſt. 1.art.1.Sotus quæſt.2.art.3.Marſil.3. quæſt.10.art.2.Angles in 4. d.49. art. 2.diffic.6.idemque Ferrarienſ.1.contra Gent.cap.53. Arrubal. ad 1.part. quæſt.12.diſp.16.cap.5.

2 Ex Henrico autem ſic arguitur. Primo,ſi dari poſſet ſpecies iſta media inter intellectum creatum, & Eſſentiam diuinam, tunc viſio diuinæ Eſſentiæ eſſet ſimul mediata,& immediata;probatur,eſſet quidem immediata,quoniam cognitio eius eſſet intuitiua:eſſet autem mediata,quandoquidem fieret per ſpeciem, cuius cognitio eſſet abſtractiua.

3 Secundo,ſpecies alicuius creaturæ eſt magis apta repræſentare creaturā,quā Eſſentiā diuinā:Ratio, quia plus diſtat Creatura à Creatore,quā Creatura,à Creatura:at implicat per ſpeciem alicuius creaturæ repræſentari, & videri aliam creaturam, ergo magis implicabit per ſpeciem creatā videri Eſſentiam diuiuam:Antecedēs probatur,quoniam plus diſtat creatura à Deo,quam Creatura à Creatura in ratione aſſimilandi,& eſſendi;ergo plus diſtabit etiam in ratione repræſentandi.

4 Tertio,data ſecie hac in Angelo; ſequæretur Angelum poſſe naturaliter inde videre Eſſentiam, & Trinitatē;probatur,ſpecies continet in ſe tū obiectū,tū ōnia, q̄ ſunt in obiecto, cuius eſt ſpecies:ergo videdo ſpeciē, videret Eſſentiā diuinam, & Trinitatem,conſiſtentem ad intra in diuinis: at nulla Creatura cōtinet Eſſentiam, & Trinitatem, ergo non dabitur ſpecies,nec dari poterit,quæ poſſit eſſe ratio cognoſcendi Eſſentiam diuinam.

5 Quarto ſi dari poſſet, ſequeretur,poſſe Deum videri, etiam vt abſentem;probatur ſequela,adhoc nāq; admittitur ſpecies intelligibilis,vt gerat vicem obiecti abſentis. Quinto ſequeretur, ſpeciem hanc fore magis imaginem,& ſimilitudinem Dei, quā quamcunque aliam Creaturam: hoc autē eſt falſum, quoniam Angelus,& Anima rationalis, quatenus eſt imago Dei,repræſentat Deum plus cunctis irrationalibus creaturis.

5 Quinto talis ſpecies demonſtrat obiectum eſſe imperfectum, probatur,ideo admittitur ſpecies in potentia,quia non poteſt eſſe obiectum in potentia: impotentia autem talis

reddit obiectum, vtpote impotens; imperfectum: ſicque diuina Eſſentia apparebit imperfecta, quatenus non valens cõiungi cum creato intellectu, niſi mediante intelligibili ſpecie.

7 Sexto, ſpecies creata diſtat in infinitum à diuina Eſſentia, cum hæc ſit infinita, illa finita: at *finiti ad infinitum nulla eſt proprio.*

8 Septimo, ſpecies perfecte, & diſtincte repræſentatiua alicuius, debet repræſentare illud adæquate, alias non eſſet repræſentatio perfecta: at nulla creatura poteſt adæquate repræſentare Creatorem, ratione, qua illa eſt finita, hic infinitus, ergo repræſentatio erit inadæquata, & conſequenter non quiditatiua, nec diſtincta.

9 Ex Paludano arguitur, ſpecies corporea non poteſt eſſe repræſentatiua obiecti ſpiritualis, & incorporei: quemadmodum nec ſpecies alicuius ſingularis poterit eſſe repræſentatiua alicuius vniuerſalis: ergo multominus ſpecies finita repræſentare poterit Deum infinitum. Dices aſſumptum eſſe falſum, ſiquidem ſpecies expreſſa, qualis eſt actus videndi Deum, eſt finita, & tamen repræſentat Deum infinitum, ergo argumentum non valet: contra redarguit; quia repræſentare non pertinet ad actum, etenim actus videndi præſupponit repræſentationẽ obiecti viſi: repræſentare autem pertinet ad ſpeciem.

10 Ex Durando, ſpecies repræſentans, & obiectum repræſentatum sũt eiuſdem rationis ſpecificæ, quamuis differant in modo eſſendi: at nihil poteſt eſſe eiuſdem rationis ſpecificæ, cum diuina Eſſentia, ergo non poteſt dari ſpecies repræſentans.

11 Ex D. Antonino arguitur, Beatitudo nõ poteſt haberi per illud repræſentatiuum, quod eſt æque repræſentatiuum præteriti, præſentis, & futuri: præſentis, & abſentis: exiſtentis, & non exiſtentis: at ſpecies ita ſe habet, quia repræſentat indifferenter ad omnem differentiam temporis: at viſio beatifica eſt de Eſſentia diuina, quatenus exiſtente, & præſente, ergo, &c.

12 Ex Marſilio, & Baſſolio arguitur, ſpecies fluit naturaliter à ſuo obiecto, ergo Deus ageret ad extra neceſſario, & naturaliter, non ergo libere immitteret, & cauſaret hanc ſpeciem, ſed neceſſario flueret ab Eſſentia diuina. Confirmatur, ſpecies producitur ab Eſſentia, vt Eſſentia eſt at vt ſic, præcedit voluntatem. Item ſpecies fluit ab obiecto intelligibili, prout intelligibile eſt; ſed Eſſentia eſt de ſè intelligibilis, independenter à voluntate. Inſuper Deus potens eſt, ſemetipſum reddere immediate præſentem intellectui creato ſub ratione obiecti, pxime, & actu intelligibilis, ergo fruſtra poneretur talis ſpecies.

33 Ex Dominico Soto arguitur, Implicat dari Agens creatum, quod producat effectiue ſanctitatem: ergo implicabit dari ſpeciem creatam, quæ effectiue producat beatificam viſionem. Dicitur in argumento, implicare dari Agens creatum, quod ſanctitatem producat effectiue quidem; etenim non implicat dari formam creatam, quæ ſanctificet formaliter, vt eſt gratia: ergò à ſimili non implicabit quidem dari viſionem beaticã, quæ ſit formaliter Beatitudo; implicabit tamen dari talem ſpeciem, quæ beatificet effectiue. Item ſpecies impreſſa debet eſſe immaterialior obiecto: at ſpecies hæc non eſt immaterialior Deo, qui eſt purus Spiritus: antecedens patet, etenim ſpecies materialis non poteſt repræſentare Angelum, & Animam, qui ſunt ſpirituales.

14 Ex Angles arguitur, Cauſa ſecunda non poteſt ſupplere vicem cauſæ primæ, ſicut è conuerſo, cauſa prima ſupplere poteſt vicem cauſæ ſecundæ: ergo ſpecies iſta non poterit ſupplere vicem præſentialitatis Dei: antecedens eſt notum, & probatur conſequens, quoniam ideo poneretur ſpecies, vt ſuppleret vicem actiuitatis, & præſentialitatis obiecti.

15 Ad hæc inſuper arguitur, vltra allata: & primo, ſpecies hæc manaret naturaliter ab Eſſentia Dei, ergo intellectus creatus, vtens tali ſpecie, comprehenderet Deum; probatur conſequens, ſpecies eſt repræſentatiuum neceſſario, & naturale ſui obiecti, ergo non eſt in poteſtate ſpeciei

repræ-

repræſentare magis, vel minus de obiecto, ſed repræſentabit totaliter, & adæquate, ſiue vndequaq; obiectum: ergo intellectus, ſtante tali omnimoda repræſentatione, intelliget adæquate, & omnimode Eſſentiam diuinam. confirmatur, quoniam idemmet intellectus eſt potentia naturalis, nec in eius ſitum eſt poteſtate ſic, vel minus intelligere, ſed intelliget iuxta menſuram inditæ ſibi ſpeciei.

16 Secundo, tanta erit ſpecies obiecti, quantum eſt ipſum obiectum, cum vna ſit ſimilitudo, imago, & figura alterius, ergo quo perfectius erit obiectum, eo erit perfectior ſua ſpecies: ergo à perfectiſſimo obiecto manabit perfectiſſima ſpecies: ergo denique, ab infinito obiecto fluet infinita ſpecies: Eſſentia diuina eſt infinita, ſpecies autem hæc eſt finita, ergo non poterit eſſe repræſentatiua diuini obiecti.

17 Tertio, ſpecies, ſiue ſēſibilis, ſiue intelligibilis, eſt accidēs obiectiuū, ergo ſubiectabitur in ſuo obiecto, ergo informabit obiectū, eritque perfectio obiecti: implicat vero Deum informari, & perfici ab aliqua forma creata implicatque Deum fore ſubiectum informabile ab accidenti creato: ergo implicat ſpecies Eſſentiæ diuinæ. Aſſumptum probatur, quemadmodum accidens ſubiectiuum informat, & perficit ſubiectum, cui inhæret; ita & accidens obiectiuum informabit obiectum, cuius eſt ſpecies; reddendo enim ſingula ſingulis; quodlibet accidens informat, & perficit propriū perfectibile.

18 Quarto, ſequæretur eiuſdem effectus dari duas cauſas adæquatas, & totales, probatur, concurſus Dei eſt neceſſarius ad cognitionem Eſſentiæ, quia Eſſentia, vt Eſſentia, concurrit: ſpeciei quoque concurſus interuenit, alias ſpecies illa eſſet fruſtranea, ſi nō ageret: ergo dabuntur duæ cauſæ adæquatæ eiuſdem rationis; probat. conſequent. cōcurſus Dei eſt eiuſdem rationis cùm concurſu ſpeciei, quoniam ambo tendunt ad eandem intellectionem. Confirmatur, quia Eſſentia facit totaliter de ſe quidquid facit ſpecies, ergo erunt duæ cauſæ totales.

19 Quinto Si ſpecies, v.g. eſſet in intellectu vnius Angeli, poſſet Angelus alter ſpeciem iſta videre: tunc autem per eam videret & iſte Eſſentiam, cæteraque repræſentabilia à tali ſpecie, & ita poſſet viribus naturæ videre Eſſentiam.

20 Sexto Si daretur in intellectu alicuius, ergo iſte talis videndo Eſſentiā, videret quoq; Trinitatē, & omnia contenta in Eſſentia; ſicque cognoſceret naturaliter Trinitatem.

21 Septimo Ratio formalis repræſētatiua obiecti debet eſſe determinata; aliter nō magis repræſentaret obiectū vnum, quā alterum: at Deus, teſte Auguſtin. 8. de Trinit. cap. 4. eſt maxime indeterminatus, ergo non poteſt dari ſpecies determinate, repræſentans eum.

ARTIC. II.

Statuitur dari poſſe ſpeciem intelligibilem repræſentantem Eſſentiā Dei.

1 OPpoſitam ſententiam tuentur plures: inter quos alij cē ſent dari de facto, alij vero non repugare, vt detur. Sunt autem in primis Scotus in 2. d. 3. quæſt. 9. qui vtrumque docet, primo non quidem repugnare, vt dari poſſit: & ſecundo, datam fuiſſe de facto Angelis viatoribus ſpeciem intelligibilem diſtincte, & quidditatiue (abſtractiue tamen) repræſentantem eis diuinam Eſſentiam. Mayronis in Prol. quæſt. 15. art. 2. & in quodlib. 4. art. 2. Expoſitores Scoti ad eum locum. Accedunt Petrus Tarantaſienſis penes Carthuſ. in 3. d. 14. quæſt. 1. Maior in 2. d. 3. quæſt. 2. Palatius in 1. d. 3. diſput. 4. Aureolus penes Capreolum in 4. d. 49. quæſt. 5. art. 2. Richardus in 3. d. 14. quæſt. 3. art. 3. & in 4. d. 49. q. 1. art. 3. alijque penes ipſum: Molina 1. part. quæſt. 12. art. 2. ibique Valentia, Vaſquez, Suarez de attribu. lib. 2. cap. *Sententia affirmatiua*

13. & in Metaph. diſput. 30. ſect. 11. Herice part. 1. tract. 4. diſput. 4. cap. 8. Becanus 1. part. cap. 9. quæſt. 2. pluteſque alij. De hac autem ſententia Henricus 1. part. ſumm. artic. 33. quæſt. 2. ait, quod *Eſt multorum, & magnorum opinio*: Salas in 1. 2. tract. 2. diſp. 5. ſect. 2. num. 33. inquit, *Eſſe opinionem valde probabilem, & longe probabiliorem, ſtando in ſola ratione*. Atque Vaſquez 1. parte diſp. 38. num. 2. ſubdit, *fuiſſe ſuo tempore opinionem valde communem in ſcholis*. Atque hinc infertur immerito Zumelem Diſput. 2. ſup. 1. part. q. 12. art. 2. dixiſſe, ſententiam iſtam ſuſtineri ab Authoribus non magni, ſed obſcuri nominis: immeritoque Hericem 1. part. tract. 4. diſp. 4. cap. 8. protuliſſe ſententiam iſtam apud nobiles Theologos noſtra tempeſtate eſſe pene extinctam.

2 Sed antequam ſententiam hanc probemus, explicanda venit mens Scoti, ex quo facilius diluentur obiecta aduerſariorum, & ſententia eius apparebit rationabilior. Loquendo ergo Scotus de ſpecie iſta in 2. loco citato, ſic ait, *Licet ſecundum communiter loquentes, non poſſet Angelus ex puris naturalibus habere cognitionem Dei intuitiuam, tamen non videtur negandum, quin poſſit naturaliter habere cognitionem eius abſtractiuam, hoc modo intelligendo, quod ſpecies aliqua diſtincte repræſentet iſtam Eſſentiam, licet non repræſentet eam, vt in ſe, præſentialiter exiſtentem: bene quidem poſſibile eſt habere cognitionem diſtinctam, licet abſtractiuam, nam abſtractiua diſtinguitur in confuſam, & diſtinctam, penes rationem aliam, & aliam cognoſcendi: & iſtam talem ſpeciem repræſentantem Eſſentiam diuinam intellectui Angelico, non videtur inconueniens ponere, intellectui Angeli inditam eſſe à principio, ita quod, licet ipſa non ſit naturalis intellectui, hoc modo, quod iſte intellectus poſſit ex naturalibus ſuis eam acquirere; neque etiam & poſſit eam habere ex actione alicuius obiecti agentis naturaliter, quia non poteſt eam habere præſentialitate alicuius obiecti finiti mouentis, niſi Eſſentia diuina tantum, quæ nihil aliud à ſe cauſat naturaliter naturali cauſatione; tamen ſicut perfectiones datæ Angelo in ſua prima creatione (licet non neceſſario ſequantur naturam eius) dicerentur naturales, diſtinguendo contra mere ſupernaturales ſcilicet gratiæ, & gloriæ; ita iſta perfectio data Angelo, qua Eſſentia diuina eſſet ei præſens diſtincte, licet abſtractiue, poteſt dici naturalis, & ad cognitionem naturalem Angeli pertinere, ita quod quidquid cognoſcit de Deo virtute huius ſpeciei, aliquo modo non cognoſcit naturaliter, & aliquo modo naturaliter; naturaliter, in quantum iſta non eſt principium gratuiti actus, nec glorioſi: non naturaliter autem, in quantum ad iſtam non poſſet pertingere ex naturalibus, neque aliqua actione naturali.*

3 Circa hunc textum Scoti plura ſunt ponderanda: Et primo docet cognitioné, quam habuit Angelus, ſiue quicũq; alter creatus intellectus, mediãte ſpecie hac de Eſsẽtia diuina, nõ eſſe vocãdã intuitiuã, ſed abſtractiuã. Ratio eſſe poteſt, tũ q a Angelus erat viator, Viatori autẽ nõ cõceditur, niſi ex priuilegio, & lege extraordinaria, ac per modum tranſeuntis videre Deum vt in ſuperioribus quæſtionibus fuit diſcuſſum; tum etiam, Beati intuitiue videntes Deum, vident Eſſentiam Dei immediate, & ſine ſpecie, ex quæſt. præcedentis tum quoque, quoniam in ſententia multorum, cognitio intuitiua non poteſt fieri per ſpeciem: de qua rè quæſtione antecedenti: quod ſi cognitio hæc per ſpeciem, nõ eſt intuitiua, ergo erit abſtractiua. Hoc eſt maxime obſeruandum, vt habeatur ſenſus Scoti, etenim aduerſarij arguendo deducunt cognitionem illam debere eſſe intuitiuam.

4 Secundo Scotus ait, cognitionem hanc habendam per ſpeciem, eſſe cogniti onem diſtinctam: Verum Scotus ipſe ſemetipſum declarat, aitque eſſe diſtinctam, ſed abſtractiuam; rationem reddit, quandoquidem cognitio abſtractiua diſtinguitur in confuſam, & diſtinctam, hæc vero eſſet abſtractiua, non confuſa, ſed diſtincta: Aduerſarij autem non capiunt quomodo fieri poſſit, vt cognitio aliqua ſit diſtincta, & tamen ſit abſtractiua,

etenim

etenim implicare, aiunt, notitiam diſtinctam cum abſtractiua, eo quod ſi notitia eſt diſtincta, erit conſequenter intuitiua, intuitiuę enim cognitioni competit eſſe diſtinctam, non abſtractiuæ; propter hæc Suarez, Becanus, pluresque admittentes poſſibilitatem ſpeciei cum Scoto, negant inde cum eo, cognitionem ex tali ſpecie depromptam, eſſe diſtinctam. Verum nec Scotiſtæ capiunt quonam pacto cognitio abſtractiua non poſſit eſſe aliquando diſtincta, licet ſit abſtractiua: vnde ſic poteſt diſcurri, noui intuitiue Amicum, remanſit autem in me ex intuitiua, præſentialique cognitione Amici, ſpecies intelligibilis, qua ſpecie mediante, etiam & nunc cogito de Amico: cogitatio hæc eſt abſtractiua, etenim nec præſens eſt, nec in rerum natura exiſtit Amicus, vtpote emortuus: at licet ſit abſtractiua hæc cognitio, tamen eſt mihi omnino diſtincta (in genere quidem abſtractiui) quoniam & nunc quoque recogito perfectiſſime ſeorſim, & diſtinctiſſime, de qualitate, temperamento, figura, cæteriſque conditionibus, quibus honeſtabatur Amicus, pro loco, tempore, & huiuſmodi; taliterque de his perfecte recordor, vt nihil eorum me lateat, nil fugiat, an non dixerim cognitionem hanc fore diſtinctiſſimam? Confirmatur, quia adeo perfecte, diſtincteque de ipſo recogito, vt perfectiorem, diſtinctioremque cognitionem habere de eo non valeam, imo nec cupiam, cum nec apex, nec iota vnum de eo me prætereat. Euenire quidem poterit, vt longo poſt tempore, excidentibus ex parte ſpeciebus Amici, recogitando de eo minus bene, nec plene, nec diſtincte de ipſo meminerim, hæc quidem de eo cognitio vocanda veniet abſtractiua confuſa: at prima erit omnino abſtractiua diſtincta. Aduerſarij ad cognitionem diſtinctam exquirunt præſentiam rei: at id locum habet in cognitione intuitiua: vnde cognitio venit ſecernẽda in confuſam, & diſtinctam: diſtincta vero in intuitiuam, & abſtractiuam: prima exquirit obiecti præſentiam, ſecunda nequaquam. Imò quæſtio oriri ſolet, Vtrum intuitiua poſſit eſſe de obiecto abſente, ſaltem repræſentato in alio eminenter continente: quod conceditur à pleriſque, vt Buridano in 2. de Anim. quæſt. 21. Lychet. in 2. d. 1. quæſt. 4. ad vltim. Okam, Molina q. 55 d. 2. art. 2. Vaſqu. 1. part. d. 38. cap. 2. Hurtado d. 10. ſect. 2. &c. Quod ſi in ſententia, ſaltem iſtorum, intuitiua, quæ eſt cognitio diſtincta, poteſt haberi in abſentia obiecti, & non obſtante obiecti abſentia, cognitio nihilominus intuitiua erit diſtincta, cur non etiam diſtincta eſſe poterit abſtractiua, quæ itidem exquirit abſentiam obiecti? Ergo confundunt Aduerſarij diſtinctam abſtractiuam cum intuitiua, dum pro diſtincta abſtractiua capiunt intuitiuam: Inſuper abſtractiua haberi poterit etiam de re exiſtenti ex Scot. in 2. d. 3. q. 11. & Quodlibet. 13. lit. I.

Intuitiua an poſſit eſſe de obiecto abſenti.

5 Tertio, Scotus cognitionem hãc habitam ab Angelo per ſpeciem, vocat *Naturalem*. Qualis vero ſit ſen ſenſus, patet penes eum, etenim ſemet ipsũ declarat: & quidẽ ſpecies illa appellatur à Scoto, *naturalis, & non naturalis*: naturalis quidẽ, put diſtinguitur *contra ſuper naturale gratia, & gloria, inquantum non eſt principium actus gratuiti, & glorioſi*; ſenſus eſt, quia non gratificatur, nec ſanctificatur, nec glorificatur per iſtam ſpeciem Angelus: Non naturalis autem, *inquantum ad iſtam non poſſet pertingere ex naturalibus, neque aliqua actione naturali.* Item appellat naturalem eo modo, quo dona ab initio Creationis collata alicui Naturæ, dicuntur naturalia, ideſt connaturalia, quaſi connata Naturæ, ſeu concreata ſimul cum ipſa Natura, licet non prodeant à Natura, ſed ſupernaturaliter ab Authore naturæ, inquit enim, *Sicut perfectiones data Angelo in ſua creatione* (licet non neceſſarie ſequantur naturam eius) *dicerentur naturales, &c.*

Speciẽ hãc vocat Scot. naturalẽ, et nõ naturalem.

6 His ſtantibus, eſt prima aſſertio, poſſibilis eſt ſpecies intelligibilis, repræſentans Eſſentiam diuinam. Probatur autem primo: Paulus in raptu vidit Eſſentiam Dei, vt demonſtratũ eſt ſupra: recedens vero à raptu recordabatur eiuſdem Eſſentiæ iam viſæ: at talis reminiſcentia haberi non pote-

ras

rat abſque ſpecie repræſentante Eſſentiam, ergo remanſit in eius intellectu ſpecies.

Capreoli, et Caetani reſponſio, impugnatur.

7 Capreolus reſpondet primo, Paulum non memiſſe Eſſentiæ, ſed attributorum, perfectionumque diuinarum, quas viderat; vnde & remanſerit in eo ſpecies quidem aliquorum attributalium perfectionum. Reſponſio hæc parum prodeſt, vel nihil ſibi, cæteriſque Thomiſtis, etenim ſuſtinent Thomiſtæ, Beatos non poſſe videre Eſſentiam ſine attributis, nec attributa abſque Eſſentiam; ergo nec recordatio, & reminiſcentia, ſiue ſpecies illa remanens in Paulo, terminari ſolummodo poterat ad attributa. Inſuper negando diſtinctionem formalem inter attributa, & Eſſentiam, prout negant, magis vrget argumentum, ſunt namque idem a parte rei, & ſola ratione per eos, diſtincta, ergo ſpecies illa intelligibilis non poterat terminari ad attributa, quin ad Eſſentiã. Magiſque vrget aduerſus eos, qui ſuſtinent attributa eſſe de quiditate Eſſentiæ. Reſponſio igitur hæc non ſatiſfacit.

8 Reſpondet ſecundo, & cum ipſo Caetanus, Paulum non recoluiſſe Eſſentiæ iam viſæ, niſi in confuſo; meminit ergo poſt raptum, quando referebat de eo, vt 2. Corinth. 12. meminit, inquiunt diuinæ Eſſentiæ iam viſæ, ſed in confuſo. Reſponſio iſta eſt contra eos, & firmat intentum Concluſionis: Et quidem, memoria, ſiue diſtincta, ſiue confuſa, non poteſt de obiecto aliquo haberi abſque ſpecie talis obiecti: dempta namque omni ſpecie, ruit reminiſcentia, & memoria: at concedunt, Paulum retinuiſſe memoriã, quamuis confuſam de Eſſentia iam viſa, ergo remanſit in eo ſpecies Eſſentiæ: igitur non euadunt argumentum. Scotus quidem quacunque, & qualicunque ſpecie contentus eſſet, ſiue diſtincta, ſiue confuſa, dummodo concedatur haberi poſſe ſpeciem de Eſſentia. Verum profecto eſt, quod ſpeciem, quam ipſe apponit in Angelis viatoribus, appellat diſtinctam; nihilominus ſuum intentum abſolute eſt, demonſtrare non implicare dari poſſe ſpeciem repræſentantem diuinam Eſſentiam, qualiſcunque foret ſpecies illa, ſiue diſtincta, ſiue confuſa. Confirmatur; recordabatur Paulus, inquiunt, Eſſentiæ in confuſo, ergo habuit ſpeciem Eſſentiæ, vt Eſſentiæ reduplicatiue, alias non recordatus fuiſſet Eſſentiæ, concedunt tamen, memoriam retinuiſſe de Eſſentia. Item recordabatur, inquiunt in prima reſponſione, eorum, quæ viderat in Eſſentia, quæ erant, *Arcana, quæ non licet homini loqui*. Ergo & recordabatur ipſiuſmet Eſſentiæ: probatur conſequens, meminerat eorum, prout viſorum in Eſſentia, ergo & meminerat Eſſentiæ: conſequens ſequitur, quia non recordabatur eorum, prout fuerant viſa in ſe ſolis, nec prout viſa in Creaturis, ſed quatenus viſa in Eſſentia, ergo conſequenter recordabatur Eſſentiæ: incredibile namque eſt, vt videam obiectum viſibile, & non videam id, per quod video tale viſibile, ſeu id, quod facit me deuenire in viſionem viſibilis: Eſſentia autem erat ratio videndi talia viſibilia.

Ratio, et medium videndi an videatur.

Obſtabis, non eſſe neceſſarium, vt videndo viſibile, videatur quoque ratio, & medium videndi tale viſibile; ſiquidem video parietem per ſpeciem viſibilem, quæ eſt ratio, & medium videndi parietem, at non eſt neceſſe, vt videam ipſam ſpeciem ſenſibilem; ergo nec fuit neceſſe recordari Eſſentiæ in recordatione cæterarum perfectionum, licet Eſſentia fuerit medium, & ratio videndi tales perfectiones. Reſpondetur, aliud eſſe loqui de medio videndi, ſiue de ratione videndi cognita; aliud de ratione videndi non cognita: ſpecies quidem, ſiue intelligibilis, ſiue ſenſibilis eſt ratio videndi nõ cognita, nõ.n. neceſſe eſt, vt videatur, ſiue vt intelligatur: at Eſſentia diuina eſt mediũ, & ratio vidẽdi cognita; per ipſam namq; Beati vident, igitur dum concedunt, recordari Paulum eorum, quæ viderat in Eſſentia, prout in Eſſentia, vtique recordatus quoque fuit Eſſentię, retinuitque ſpeciem, & ſi confuſam, Eſſentiæ; ergo à primo ad vltimum, cõcedunt ſpeciem Eſſentiæ, parum enim curant Scotiſtæ vtrum ſit diſtincta, an confuſa, dummodo concedatur eis, dari poſſe ſpeciem

ciem

eiem repræſentantem Eſſentiam.

Becanus impugn.

9 B canus ait,non recordatum fuiſſe Paulum Eſſentiæ viſæ,ſed recordatum fuiſſe viſionis , ſeu habuiſſe iā viſionem:ideoque formaſſe actum nouum,non de Eſſentia, ſed de viſione iam habita:Reſponſio hæc gratis datur;etenim ſuſtinet ipſe, Paulum non vidiſſe in raptu diuinam Eſſentiam: quo ſtante , nec vtique recordari poterat Eſſentiæ, n enim recordamur eorum,quæ nuſquam vidimus, dum ſpecies eorum,quæ non vidimus, nobis non inſit:quapropter loquitur cō ſequenter,& ex ſuppoſitione , ſupponendo nuſquam Eſſentiam vidiſſe : at ipſemet alioqui probat dari poſſe ſpeciem repræſentantem diuinam Eſſentiam. Porro reſponſio hæc dari ſolet etiam ab aliquibus ſuſtinentibus,tum poſſibilitatem ſpeciei,tum viſionem Pauli habitam de Eſſentia diuina in raptu;hi namque negant,recordatum fuiſſe Paulum Eſsētiæ, ſed formaſſe ſolummodo conceptum nouum de viſione,& inter cęteros,nunc nouiſſime ad manus peruenit Faſeolus,qui 1.part.tom.1. quæſt.12.art.2. num.56.inquit.recordatum fuiſſe non Eſſentiæ immediate.ſed mediate : & memoriam Pauli fuiſſe , *per ſpeciem, non quidem immediatam Eſſentiæ diuinæ,vt contendunt Aduerſarij,ſed immediatam ſolius viſionis diuinæ Eſſentiæ; & conſequenter fuiſſe ſpeciem ſolum mediatam diuinæ Eſſentiæ:quare ille actus memoriæ Pauli non repræſentabat immediate rem aliquam increatam,ſed ſolum creatam,eſſentialiter tendentem ad obiectum increatum:hæc ille.*

Faſeoli reſponſio.

Impugnatur.

10 Verum multa ſunt in hac eius reſponſione,quæ indigent examine: & quidem ipſe Faſeolus imprimis cō cedit , Paulum vidiſſe in raptu Eſſentiam Dei,vt habet eodem to.1.quæſt. 12.art.11.dubit.3.4.5.Item loco citato ſuſtinet dari poſſe ſpeciem repræſentantem Eſſentiam diuinam . Hoc ſuppoſito, quæro cur neget memoratum fuiſſe Paulum Eſſentiæ iam viſe ? iam vidit ex ipſo , ergo & recordari poterat eiuſdem Eſſentiæ viſæ,vtpotè remanente ſpecie Eſſentiæ viſæ. Item quæro,cur negari poſſet recordari Eſſentiæ Dei ? vel quia eam in raptu nō vidit;vel quoniam ſi vidit , exciderit forte , ac deperdita fuerit ſpecies Eſſentiæ viſæ, ob cuius ſpeciei caſum, meminiſſe amplius non valuerit Eſſentiæ viſæ; quemadmodum & nobis contingit , cum namque excidunt intelligibiles ſpecies , non amplius intelligimus, nec recordamur præteritorum:non vtique ait id euenire, quaſi exciderit Eſſentiæ diuinæ ſpecies: ergo ſi non recordatur , aliundè erit, vtpotè,quoniam non viderit in raptu ipſam Dei Eſſentiam ; at concedit vidiſſe in raptu,quomodo ergo aſſerere poterit non meminiſſe Eſſentiæ ? Itē ait,quod ſpecies remanens in Paulo, repręſentauit Eſſentiam mediate,non immediate: hoc nō officit,etenim vbique verum eſt , quod ſpecies de quocunque,etiam creato obiecto , remanens,repræſentat obiectum mediate: & operationem iam exercitam circa tale obiectum , immediate:remanſit namque ſpecies in mè repræſentans iter,& regreſſum è foro , quæ quidem ſpecies repræſētat immediate aggreſſū,& regreſſū,at mediate ipſūmet forū; ex quo autē repræſentat mediate, non inde tollitur ſpecies ipſius fori; ſic à pari,ſpecies, per quam meminerat Paulus , repræſentat quidem immediate viſionem, & mediate Eſſentiam,at non inde ſequitur;vt non remāſerit ſpecies ipſius; Accedit,quod repræſentatio,etiam mediata,fieri nō poteſt ſine ſpecie.Inſuper ait,*ſpeciem illam repræſentaſſe rem creatam*, nempe Viſionem,*eſſentialiter tendentem ad obiectum increatum*: hinc autem infero,ergo repræſenta bat quoque Eſſentiam;probatur conſequens,viſio dicit eſſentialiter ordinem ad obiectum increatū,vt loquitur ipſe:tale obiectū eſt *Eſſentia*,ergo ſi repræſentabat viſionē,repręſētabat q; Eſſētiā cōfirmatur, nō poteſt haberi Viſio, ſine obiecto viſo,ergo nec recordari poterat Paulus viſionis niſi quatenus erat de Eſſētia viſa;da oppoſitū,ꝙ ſit viſio abſq; tēdentia ad viſum,iā non erit amplius viſio; Dices, Scotus concedit haberi poſſe viſionem abſque obiecto , ſiue conſimilem operationem aliam abſque ſuo obiecto:in 4.d.10. quæſt.9. & quæſt.5.§.Ad quæſt.Reſpondeo viſionem

An viſio eſſe poſſit abſque obiecto.

nem concipi, vel vt abſolutè qualitas eſt, vel vt actus, & operatio viſiua eſt: primo modo non implicat: ſecundo implicat; & ſic loquitur Scotus.

11 Probatur inſuper principale iterum. Datur ſpecies expreſſa diuinæ Eſſentiæ, ergo datur & impreſſa: admiſſo antecedenti, neceſſe eſt admitti & conſequens, atque hinc Caetanus ait, *Cum enim ſimilitudo expreſſa clarius repræſentet rem conceptam, quam ſpecies impreſſa, ſi impoſſibile eſt inueniri ſpeciem impreſſam creatam reſpectu alicuius, propter eminentiam rei cognitæ, multo magis impoſſibile eſt inueniri ſpeciem expreſſam, omnes enim rationes contra illam, ſunt etiam contra iſtam*; Argumentum maximè vrget Aduerſarios, & tenet cõſequẽtia à maiori ad minus; etenim ſpecies expreſſa; eſt magis repræſẽtatiua, quã in preſſa; actus nãq; cognoſcẽdi, & videndi expreſſus ab obiecto cognoſcibili, eſt perfectior ſpecie ipſa intelligibilitat datur ſpecies iſta expreſſa, ergo multo magis impreſſa.

12 Quamplures, vt effugiant vim argumenti, negant dari ſpeciem expreſſam Eſſentiæ diuinæ; ita idem Caetanus 1. part. quæſt. 27. art. 1. Henricus Quodl. 4. quæſt. 8. Soncinas in 4 d. 49. quæſt. 5. & cuius negatione, negare quoque intendunt ſpeciem expreſsã.

13 Verum communior ſententia docet, dari ſpeciem expreſſam, atque verbum mentis de Eſſentia diuina: ita Scotus in 4. d 49. quæſt. 2. art. 2. Ferrarienſis 1. contra Gent. cap. 63. Capr. in 1. d. 27. quæſt. 2. Sotus in 4. d. 49. quæſt. 2. Suarez lib. 2. de attribut. cap. 11. Vaſqu. 1. part. diſputat. 38. cap. 2. probabilemque cenſet hanc ſententiam Torres 1. part. quæſt. 27. art. 1. diſput. 5. & nos ſpecialiter lib. 3. loquendo de Verbo diuino, quærentes Verum Beati in patria formẽt Verbum de Eſſentia diuina. Imò D. Thomas, dum 1. part. quæſt. 27. artic. 1. & quæſt. 9 de potent. art. 5. & 4. contra Gent. cap. 11. 12. docet intellectione produci verbum: expreſſius autem de Verit. quæſt. 4. art. 2. ait in omni intellectione produci verbum: Eſtque ſententia D. Auguſtini, qui lib. 15. de Trinitat. cap. 16. Loquens de viſione beatifica, ait, *Tum quidem verbum noſtrum non erit falſum, quia neque mentiemur, neque fallemur*. Et inde ſubdit, *Fortaſſe non erunt ibi volubiles cogitationes noſtræ*. & lib. 9. cap. 7. *In illa æterna veritate formam, ſecundum quam ſumus, vel aliquid rectâ ratione operamur, viſu mentis conſpicimus; atque conceptam rerum veracem notitiã, tanquam verbum apud nos habemus, & dicendo intus gignimus, nec à nobis naſcendo diſcedit*.

14 Suadetur etiam ratione, quoniam Beati Deum verè vident; quæro autẽ aut vident viſione increata, aut creata; non primum, cum illius non ſit capax intellectus creatus, ſitque propria ſolius Dei increati, ergo ſecundum, igitur habent ſpeciem expreſſam, ſeu actum videndi ipſam Eſſentiam increatam; Item non vidẽt per viſionem increatam, vt conſtat; non per viſionem creatam, per eos; ergo Beati nullatenus Eſſentiam videntnon enim patet alia via videndi. Inſuper intellectio, aut eſt actio de genere actionis, aut de genere qualitatis; ſi primum, ergo habebit terminum, terminus autem actionis intellectiuæ eſt notitia, ſeu verbum; ſi ſecundũ, erit ergo ipſamet intellectio verbum, & ſpecies expreſſa. Denique implicat haberi actionem ſine termino; per eos intellectio eſt actio, & per intellectionẽ, vt per actionem, videns Eſſẽtiã, ergo per eã producũt viſionẽ, & verbũ. Quæſtionẽ hãc etiã decidere tacito videtur idem Auguſt. qui lib. 9 de Trinit. cap. 10. & 11. concludens inquit, *Quo circa inquantum Deum nouimus, ſimiles ſumus ſed nõ ad æqualitatem ſimiles, quia non tantum eum nouimus quantum ipſe ſit*. Ratio, cur ipſi negant ſpeciem expreſſam, eſt, ne videamur Deo coæquari, & eſſe ſimiles, quia verbum exprimere debet perfectè ſuũ obiectũ: Auguſt. vero reſpondet, non ſequi indè æqualitatem, *quia non tantũ eũ nouimus, quantũ ipſe ſit*. Remanet ergo in ſua vi argumẽtũ.

15 Alij ad argumentum reſpondentes, concedunt quidem ſpeciem expreſſam, at negant impreſſam: ad ſimilitudinem vero reſpondẽt, diſparitatem intercuenire inter vtramque, itaue

ditaut ſi daretur ſpecies impreſſa, illa debere repræſentare obiectum diuinum adæquatè, & totaliter; ratio, quia manat à potentia, & lumine gloriæ: Item vtens ſpecie comprehenderet Eſſentiam, vtens vero actu non comprehendit: hinc ergo conceditur expreſſam, & non impreſſam. Inſuper, ipſa ſpecies repræſentans debet eſſe immaterialior obiecto repræſentato, &c. vna cum cæteris alijs addendis in argumentis principalibus.

16 Verum differentia hæc non tenet: & circa id, quod aiunt ſpeciem debere repræſentare adæquate, totaliter, & comprehenſiuè Eſſentiam, id non eſt neceſſe; quandoquidem Deus agit ad extra liberè: & Eſſentia, vna cum volũtate, ſiue Eſſentia vt volens, demonſtrat ſe Beato, & ſi ſpeciem produceret, vtique tot repræſentandi gradus ei tribueret, quot ſibi placeret: ij autem eſſent, tum numero, tum entitate finiti, proindeque ſequitur, vt non repræſentaret, niſi inadæquate, & modo limitato, ac finito, vnde, & ceſſaret omnis comprehenſio: ſoli autem intellectui diuino, vtpotè infinito repræſentat ſe Eſſentiam adæquate, & infinite; etenim in ordine ad infinitum Eſſentia diuina eſt obiectum neceſſarium, neceſſarioque mouens: cum tamen in ordine ad intellectum creatum ſit obiectum voluntarium, & liberè mouens. Ad illud de ſpecie immaterialiori reſpondebitur in ſerie argumentorum principalium.

Species poteſt repræſentare abſtractiuè, et diſtinctè.

17 Secunda aſſertio, talis ſpecies intelligibilis poteſt repræſentare diſtinctè, & quidditatiuè, cognitione tamen abſtractiua, Eſſentiam diuinã. Concluſio declarata, & ex parte, probata remanet ſupra in expoſitione mentis Scoti §. *Secundo Scotus ait:* nunc vero confirmatur, Mathematicus cognoſcit abſtractiuè intra, verbi gratia, cubiculum incluſus, Eclypſim Solis, quæ hodie contingit: vnde de re iam exiſtente habet cognitionem abſtractiuam: eamque cognoſcit diſtinctiſſime in genere cognitionis abſtractiuæ, vtpotè calculando tempus, Annum, menſem, diem, horam, & minuta: ergo pariformiter fieret de tali ſpecie diuinæ Eſſentiæ, vt quamuis ſit exiſtens, nihilominus cognoſci poſſit diſtinctè abſtractiuè. Item cognitio abſtractiua terminari poteſt ad rem, etiam exiſtentem, ex Scoto ſupra recenſito, exque alijs, ſola namque diſtantia, & præſentialitas facit differre abſtractiuam ab intuitiua: ergo de Eſſentia exiſtente haberetur per talem ſpeciem cognitio abſtractiua.

Diſtantia, & præſentialitas, an faciant differre abſtractiuam ab intuitiua.

18 Vt vero amplius intelligatur huius rei poſſibilitas, aduertimus, præſentiam obiecti non ſufficere ad cognitionem intuitiuam, ſed neceſſario vltra requiri motionem, itaut quamuis obiectum ſit præſens, debeat quoque mouere potentiam ad cognoſcendum: vnde de duplici præſentia eſt diſtinguendum, alia quidem entitatiua, etenim multa mihi præſentia eſſe poſſent, at quia non omnia mouerent, non ea cognoſcerem intuitiue: atque hinc fit, vt Deus quidem immenſitate ſua ſit omnibus præſens, attamẽ non cognoſcitur ab omnibus intuitiue, ratio, quia eſt præſens præſentialitate entitatiua, non autem obiectiuali, & motiua, vt in Beatis: hoc ſtante, per talem ſpeciem Deus eſſet præſens, at quia non eſſet præſens motiuè, & obiectiuè, inde eſt, vt per eam cognoſcatur ſolum abſtractiuè.

Præſentia entitatiua, & obiectiua.

19 Et ex hoc ſoluitur argumentum Suarij, & cæterorum, arguunt enim, Deus eſt præſens, & per immenſitatem, eſt vbique, ac per duratiomẽ; ergo cognoſcitur per ſpeciem intuitiue. Negatur conſequens, quia, & ſi ſit præſens entitatiue; non tamen obiectiue. Dices, eſt etiam præſens obiectiue, quia mouet intellectum per ſpeciem: Reſpond. ea ratione, qua mouet, ea eſt præſens, at mouet mediante ſpecie, tanquam principio cognoſcendi abſtractiue, ergo eſt etiam præſens, mouendo tamen abſtractiue: eo magis, quod non moueret immediate, vt in Beatis, ſed mediate per ſpeciem.

20 Arguunt, exiſtentia eſt de quiditate Dei, ergo per ſpeciem cognoſcendo, cognoſcẽt non abſtractiuè, ſed intuitiuè, quia intuitiua eſt ad exiſtentiam. Reſponſio iam patet, negando conſequens, quia licet ſit exiſtens, non tamen mouet, vt præſens in

Cognitio nõ quia eſt de exiſtenti ideo intuitiua.

ſenſu reduplicatiuo: Item quia etiam de exiſtenti poteſt eſſe cognitio abſtractiua.

21 Obſtāt, cognitio diſtincta, eſt cognitio quidditatiua omnium, quæ ſunt in rè cognita: ergo habens hanc ſpeciem cognoſceret quidditatiuè, & diſtinctè Eſſentiam, cum perfectionibus, atque inſimul Trinitatem. Reſpond. verum de cognitione diſtincta intuitiua, hæc autem eſſet diſtincta in genere abſtractiui. Item negatur conſequens, quia cognoſcens abſtractiuè diſtinctè naturam humanam non eſt neceſſe, vt cognoſcat ſuppoſita, in quibus reperitur natura humana: ita nec neceſſe erit, vt per ſpeciem hanc cognoſcantur Trinitas, & ſuppoſita, in quibus reperitur natura diuina: ita Scotus, de quo amplius in Argumentis: vere quidem Beati cognoſcunt, & Eſſentiam, & Trinitatem cæteraſque perfectiones diuinas, quia cognoſcunt intuitiuè ex Apoſt. *Videbimus eum ſicuti eſt.*

Cognoſcēs abſtractiue diſtinctè naturam, non eſt neceſſe, vt cognoſcat eius ſuppoſita.

22 Rationes alias congerit Scotus pro ſtabilimēto ſpeciei poſſibilis dari, Verum quia eæ fundamentum habent ſuper perſona Angeli, alio eas transferimus, ad materiam Angelorum.

ARTIC. III.

Occurrritur Argumenetis Articuli primi.

Medium quod, & quo.

1 HIs actis reſpondendum remanet ad oppoſita. E ad primū Henrici dicendum, ſpeciem illam fore *medium quo*, non *quod*: medium autem *quo* non impedit cognitionem, ſiue viſionem immediatam: oculus namquè immediate quoquè fertur ad parietem, licet inter ipſum, & parietem mediet ſpecies viſibilis: ita & de ſpecie intelligibili circa intelligibile, eſt enim medium *quo*: medium autem *quod* impedit immediationem, quia habet rationem obiecti prius, & immediate cogniti, eſtquè ratio videndi viſa: at ſpecies eſt ratio videndi non viſa. Item reſpondetur ſpeciem hanc eſſe abſtractiuam, ac propterea non videri per eam, niſi abſtractiuè, non autem intuitiuè in propria præſentialitate, quapropter, vt ſic, non erit immediata ipſa viſio, quia non eſſet intuitiua.

Species eſt ratio vidēdi, non viſa.

2 Ad ſecundum, plus quidem diſtat Creatura à Creatore in eſſendo, quam Creatura à Creatura; etenim Creaturæ ſunt finitæ, & limitatæ, Creatura autem, & Creator, ſe habent, vt finitum, & infinitum: finiti autem ad infinitum nulla eſt proportio: quamuis vero plus diſtent in eſſendo, non tamen plus diſtabūt in repręſentando; ſpecies namquè conſiderandi venit, vel entitatiuè, & formaliter: vel repræſentatiuè; primo modo conuenit in eſſendo in eſſendo cum cæteris creaturis, quia ambæ ſunt finitæ; & limitatæ in eſſendo; at in repręſentando, minimè; ſic autem concepta, minus diſtabit à Deo, quia ipſa repræſentabit Deum, cuiuſmodi non ſe haberent aliæ Creaturæ. Ad minorem vero, non dicimus Deum repræſentari hoc modo per Creaturam, ſed dicimus Deum repræſentari per ſpeciem quæ eſt ens creatum: licet vero etiam ipſa ſit creatura, nihilominus habet munus repręſentandi tale, quale non habent cæteræ creaturæ.

Species, an plus diſtet à Deo, quā alia Creatura.

3 Ad tertium negatur conſequēs rationis, quia cognoſcens abſtractiuè naturam hominis in ſè, non eſt neceſſe, vt cognoſcat ſingularia, & ſuppoſita, in quibus reperitur talis natura: ergo cognoſcens per ſpeciem impreſſam, Eſſentiam diuinam, non eſt neceſſe, vt cognoſcat ſuppoſita Trinitatis, in quibus reperitur. Ratio, quia Deus dat ipſi ſpeciei vim repræſentandi tantum, quantum ſuæ diuinæ voluntati placuerit, vnde ſi dabit virtutem repræſentandi ſolam Eſſentiā abſquè Trinitate, Eſſentiam repræſentabit, & non Trinitatem: ſi vero vim conferet repræſentandi Eſſentiam, & Trinitatem, tunc repræſentabit vtrūquè. Dices, ſpecies non eſt agens liberum, ſed naturale, ergo non poterit

Species repręſētat de Deo, ſecundum virtutem repræſentādi traditam ſibi à Deo.

repræ-

repræſentare vnum ſine alio; Reſpon. conceſſo antecedenti, negatur conſequens, ratio, quia ea ſolummodo repræſentat, quæ nata eſt repræſentare: ea autem nata eſt repræſentare, quorum virtutẽ recepit à voluntate Dei, repræſentandi, & non amplius: cum vero dis, eſſe agens naturale, ob quod neceſſario repræſentat, concedo neceſſario repræſentare; quantum eſt ex parte ſpeciei, licet non ex parte Dei attamen ſpecies non poteſt plus repræſentare, quam receperit virtutem repræſentandi. Contra, ſuppoſita ſunt in Natura diuina naturaliter, ergo videns Eſſentiam, videt & ſuppoſita. Negatur conſequ. quia Eſſentia per ſpeciem moueret, v.g. ad cognitionem ſui, & non ſuppoſitorum.

Species an repræſentaret libere, an neceſſario.

4 Ad quartum, conceditur, quod per talem ſpeciem Deus videretur, vt abſens: videri autem, vt abſentem, licet non ſit abſens, vt dictum fuit in reſponſione ad Suarium art. præced. Deus namque eſt quidem præſens ſecundum entitatem, & immenſitatẽ, at non omnibus ſit præſens in ratione obiecti intelligibilis: vnde per hãc ſpeciem videretur quidem Deus præſens, non autem, vt præſens; ratio fuit allata, alias cognitio eſſet intuitiua, quæ eſt de præſenti, vt præſens eſt, non autẽ abſtractiua, quæ eſt per ſpeciẽ de obiecto, vt abſens eſt, licèt aliũdè ſit præſens.

Deus præſens videretur per ſpeciem nõ vt præſens.

Cognitio intuitiua, & abſtractiua de quo?

5 Ad quintum, ſpecies eſſet vtique Magis aſſimilatiua Dei in repræſentando, non autem in eſſendo, & imitando, ratio, quia Deus, Anima, & Angelus ſunt ſubſtantia licet differant in ratione finiti, &c. ſpecies autem eſt accidens; magis autem conueniunt ſubſtãtię inter ſè in entitate, quam ſubſtantia, & accidens. Item Angelus, & Anima ſunt imago Trinitatis: inſuper imitantur Deum per operationes intelligendi, amandi fruendi, &c hæc vero non competunt ſpeciei. cæterum poteſt Deus dare ſpeciei maiorem vim repræſentandi, vnde ſe habent ſicut exeedens & exceſſum, in vno, vel in altero, & viceuerſa, &c.

Poteſt Deus dare ſpeciei maiorẽ vim repræſentãdi, quã Angelo, & Animæ.

6 Ad ſextum, diſtat ſpecies ab Eſſentia in infinitum, diſtantia vtique entitatiua, ſiue in eſſendo; non autem repræſentatiua, ſiue in oſtendendo.

Species qualiter diſtet ab Eſſentia

7 Ad ſeptimum, aliquid adæquari alteri contingere poteſt, vel in eſſendo, vel repræſentando: & hoc, vel in repræſentando ſimpliciter, abſolute, & vndequaque, vel ſecundum proportionem: ſpecies nulla adæquatur ſuo obiecto ſubſtantiali in entitate, cum illa ſit accidens, hoc ſubſtantia: niſi tamen, & ipſum obiectũ ſit accidens; tunc enim ſtaret adæquatio in entitate, vt albedo, & ſpecies eius: ſpecies diuinæ Eſſentiæ adæquari nequit ei in entitate, tum quia illa eſt accidens hęc ſubſtantia; tum quoniam illa finita, hæc vero eſt infinita: ceſſat ergo adæquatio in entitate. Verum vtrum adęquetur in repræſentando, ſi loquamur abſolute, & ſimpliciter, nequaquam, etenim Eſſentia eſt infinita, & ſpecies non poteſt repræſentare eam infinite, ſed ſemper repræſentabit modo finito; vnde repræſentabit quidem *infinitum*, ſed *finite*: ſi vero ſit ſermo de adæquatione in repræſentando proportionaliter, id concedatur: ſenſus autem erit, vt tantum repræſentet, quantum capax eſt intellectus creatus percipere: at non poteſt percipere repræſentationem infinitam, ſeu modo fiendam infinito, ideo repræſentatio erit ad proportionem; quæ proportio duo reſpicit, tum intellectum, tum eius operationem: daretur namque ſpecies talis, vt per eam intellectus intelligeret: igitur Deus ſpeciem illam inderet ad proportionem, vt tantam virtutem, tantamquè vim repræſentandi tribueret ſpeciei ad quantam Deus ipſe ordinaret, & eleuaret intellectum creatum ad intelligendum: Verum, quia alter altero intelligere poſſet magis, minuſque, hinc daret ſpeciem vni intellectui creato repræſentatiuam magis, & alteri minus.

Species, an adæquetur, obiecto.

8 Ad rationem Paludani negatur conſequens, etenim ſpecies iſta, licet finita, repræſentaret infinitum, quamuis finite: eſſet autem non corporea, ſed ſpiritualis. Ad id de actu, falſum eſt, actum intelligendi non

eſſe repræſentatiuum obiecti cogniti, eſt namque etiam ſpecies expreſſa, ſimilitudo ſui obiecti.

Species an eiuſdem rationis, cum obiecto.

9 Ad Durandũ, ſpeciem, & obiectum eſſe eiuſdem rationis, non ſemper in eſſendo, ſed ſemper in eſſe intelligibili, & obiectiua; ſpecies namque albedinis eſt eiuſdem rationis cũ albedine, tum in eſſendo ſeu entitatiue, quia ambo ſunt accidentia, & eiuſdem ſpeciei; tum obiectiue: at ſpecies intelligibilis ſubſtantiæ, non eſſet eiuſdem rationis entitatiue cum ſubſtantia, eſt enim illa accidẽs hæc ſubſtantia; eſſent autem eiuſdem rationis obiectiue; ita & ſpecies diuinæ Eſſentiæ, quæ eſſet eiuſdem rationis cũ ea obiectiue, nõ entitatiue.

Beatitudo Angeli in via qualis?

10 Ad D. Antoninum. Beatitudo vtique eſt de obiecto præſenti, vt præſens eſt, quia *Videbimus eum, ſicuti eſt*: at per ſpeciem hanc videretur abſtractiue ipſa Eſſentia, & proinde abſtraheret à præſentialitate obiectiue, vt dictum fuit ad Suarez. Contra, Scotus ait, Angelum eſſe Beatũ per cognitionem habitam per talẽ ſpeciem, ergo non erit cognitio hæc abſtractiua. Reſp. Scotum docere Angelũ fuiſſe tunc Beatum beatitudine naturali, quæ bene poteſt eſſe in ſpeculatione obiecti abſtrahentis à ſua præſentialitate, licetq; ſit præſẽs, non tamen contẽplati, vt præſens: at Beatitudo ſupernaturalis eſt illa, quæ non eſt abſtractiua, ſed intuitiua, & requirit abſolute præſentiam obiecti.

Species fluens ab obiecto naturali eſt neceſſaria; ſecus à libero.

11 Ad Marſilium, & Baſſolium, ſpecies illa fluit naturaliter, & neceſſario ab obiecto, quod obiectum eſt agens neceſſarium, & naturale: vt à pariete fluit neceſſario ſpecies parietis, quia eſt agens naturale: cæterum Deus non agit ad extra neceſſario, ſed libere: ideoque ſpeciem illam cauſat libere. Ad confirmationem non agit ad extra Eſſentia de ſe ſola, ſed Eſſentiam, vna cum voluntate, ſeu Eſſentia volens. Ad illud, quod ſpecies fluit ab Eſſentia, tanquam ab obiecto intelligibili, verũ, attamen fluit, tanquam ab obiecto intelligibili libero, libereque cauſante ad extra ſpeciem, & intellectionẽ ſui: cum ſolum ad intra ſit obiectum naturale intellectus diuini. Ad aliud, vtiq; Deus potens eſt ſe ipſum immediate reddere præſentem ſub ratione obiecti intelligibilis, attamen ſpecies non ponitur fruſtra, ſed poneretur adhoc, vt intellectio eſſet in poteſtate, verbi gratia Angeli, quatenus habẽdo ſpeciẽ de Eſſẽtia, poſſet de ea producere intellectionẽ quandocunq; ſibi placuerit, quod tamẽ facere nõ poſſet, ſi nõ haberet ſpeciẽ.

Species obiecti cur ponitur.

12 Ad Sotum, Argumentum nõ magis militat contra ſpeciem, quam contra lumen gloriæ, & contra gratiam, & charitatem: & quidem Deus eſt cauſa primaria, & principalis efficiens luminis gloriæ, actus gratifici & actus amoris: & nihi ominus etiã lumẽ gloriæ eſt cauſa efficiens, at nõ primaria, viſionis beatificæ: ita nec gratia actus meritorii, nec charitas amoris erga Deum, & proximum: quod ſi nõ implicat, vt hæc, depẽdẽter tamen à Deo, ſint etiam cauſæ effectiua horum effectuum, nec implicabit, vt ſpecies ſit cauſa efficiẽs cognitionis abſtractiuæ de Eſſentia. Ad illud de ſpecie, quod debeat eſſe immaterialior obiecto, diſtinguendum, vel loquimur de obiecto materiali, vel immateriali: de primo verũ, & ita ſpecies parietis erit immaterialior pariete: de ſecundo falſum, etenim ſpecies Angeli, & Animæ non eſt immaterialior Angelo, & ita nec ſpecies diuinæ Eſſentiæ erit immaterialior ipſa Eſſentia.

Species an immaterialior ſuo obiecto.

Cauſa ſecũda, an ſupplere poſſit vicem cauſæ primæ.

13 Ad Angelos dicendum in poteſtate cauſæ primæ ſitum eſſe, vt concurſus eius, ſuaque cauſalitas ſuppleatur à cauſa ſecunda: & quidem poſſet Deus beare immediate per ſe ipsũ, attamen id facit mediante lumine gloriæ. Poſſet gratificare immediate per ſeipſum, ſeu immediate animam iuſtificare, nihilominus id agit mediante habitu gratiæ iuſtificantis. Poſſetque hominem immediate producere per ſeipſum, hoc tamen non obſtante, vult quod homo producatur ab homine, & à Genitoribus in his, & conſimilibus caſibus, contentus eſt Deus, vt creatura ſuppleat cauſalitatem immediatam Dei, ſicque lumen gloriæ, ha-

bitus

bitus gratiæ, & Genitores ipſi ſupplent modum illum, quo vti poſſet Deus,at de facto, & vt plurimum,nō vtitur:& demum multa poteſt facere Deus de potentia abſoluta, hæc tamen non facit, ſed vult,vt Creatura operetur, ipſeque deſiſtat à modo illo operandi extraordinarie: ex his patet Creaturam ſupplere operationem alioqui immediatam cauſæ primæ.In hoc tamen nulla eſt implicantia imperfectio. Cum namque diceretur Creatura ſupplere vicem cauſæ primæ,duo aduertantur,primo,quod tale ſupplementum fiat ex conſenſu, & voluntate Dei: & ſecundo, quod ex hoc non ſit exiſtimandum, cauſam ſecundam ſupplere aliquam impotentiam Dei, id enim eſſet blaſphemum,Creaturæ namque, vtpotè imbecillis,& impotentis, ſolent vires,& vices ſuppleri,non autem Omnipotentis,& indefectibilis Dei:ergo id totum admittatur,omnibus ſemotis imperfectionibus. Applicando autem dicimus, Deum immittere poſſe ſpeciem intelligibilem, qua mediante intelligatur abſtractiue Deus; qui dum poteſt immediate per ſeipſum facere sè præſentem, poteſt manifeſtare ſe per ſpeciem, tanquam gerentem vicem ſui.

Cauſam ſecundam ſupplere vicē primæ, quo modo admitti poteſt.

14 Ad alia ſubſequentia, & ad primum, iam dictum eſt ſpeciem illam non manare neceſſario, & naturaliter,ex reſponſione ad Marſilium, & ad Baſſolium. Ad id vero de comprehendere, negatur per eam comprehendi Eſſentiam; & ad probationem,tunc ſequeretur comprehenſio & adæquata manifeſtatio, quando Eſſentia eſſet cauſa naturalis talis ſpeciei, etenim totam ſemetipſam manifeſtaret per ſpeciem, ſicut paries totum ſeipſum manifeſtat per ſui ſpeciem, nec in poteſtate ſua eſt manifeſtari plus,minuſque:at in poteſtate Eſſentiæ eſt dare ſpeciei tot manifeſtationis, & repræſentationis gradus, quot placet, vt dictum fuit in reſponſione ad ſeptimum.Ad confirmationem,licet non ſit in poteſtate intellectus,plus minuſue intelligere,eſt tamen in poteſtate Dei,magis minuſue repræſentare; & ad menſuram manifeſtationis, & repræſentationis intelliget intellectus.

Species, an emanet neceſſario.

15 Ad ſecundum, tanta quidem erit ſpecies,quantum obiectum,non entitatiue, cum obiectum ſit infinitum,ſpecies finita:ſed tanta proportionaliter,nempè tantum ſpecies repræſentabit, quantum placuerit ipſi Deo per ſpeciem repræſentare.

Species, an tanta,quā- tum obiectum.

16 Ad tertium, accidens tale obiectiuum eſt mere fictitium;ratio, quia accidens dicit ordinem ad ſubiectum, cui inhæreat, non ad obiectum:ergo conceſſo accidenti ſubiectiuo,quod erit ſpecies ſubiectata in intellectu, negatur accidens obiectiuum informans obiectum: niſi,dixeris,ex eo appellari obiectiuum ex quo paritur, & efficitur ab obiecto, quod conceditur, at non informabit obiectum.

17 Ad quartum,Deus,& ſpecies non ſe haberent eodem modo, etenim Deus eſſet cauſa primaria, & principalis,ſpecies autem cauſa inſtrumentalis, & minus principalis: idemque argumentum fieri poſſet de lumine gloriæ, & nihilominus concurrunt cum Deo ad cauſandam viſionem beatificam,& iuſtificationē: ita,& hic.

18 Ad quintum negatur ſequela; ratio quia, vt potentia operetur, oportet habeat in ſeipſa principium operandi,& non in altero non enim oculus meus videt per ſpeciem albedinis exiſtentem in oculo fortis; ſed per exiſtentem in oculo meo formaliter: non igitur Angelus videndo ſpeciem Eſſentiæ in intellectu alterius,videret Eſſentiam. Dices videret ſpeciem illam, ergo, & videret contentam Eſſentiam in illa ſpecie: Negatur conſequens, primo, quia ſpecies illa haberet rationem obiecti,non rationem videndi: ſecundo, quoniam ſpecies intantum repræſentat,inquantum vult ipſe Deus, vnde repræſentaret illi, cuius intellectum informaret,non autem huic,qui ſpeciem videret. Tertio, quia ſpecies tunc haberet obiecti viſi,non autem rationem videndi diuinam Eſſentiam.

Videns ſpeciem in intellectu alterius, an videat Eſſentiam.

19 Ad ſextum reſponſio patet

ex

ex reſponſione ad tertiam Henrici.

Indetermi-natum multiplex.

20 Ad ſeptimum, duplex eſt indeterminatum, aliud eſt indeterminatum indeterminatione oppoſita ſingularitati: & taliter dicitur eſſe vniuerſale, quia eſt indeterminatum ad inferiora, vt non potius de ſe reſpiciat hoc, quam illud: aliud eſt indeterminatum indeterminatione oppoſita certo, & limitato gradui entis; loquẽdo de primo, Deus nō eſt ſic indeterminatus, quia vere eſt ens, exiſtens, & ſingulare, habẽs indiuiduum Deitatis: ſecundo modo eſt indeterminatus, eſt autem ſenſus, quia eius entitas non eſt determinata ad certum, & limitatum gradum perfectiōnis, ſed eſt limitata, & infinita: oppoſitam habet determinationem natura Creaturæ, quæ eſt determinatæ, atque certæ, limitatæ finitæque perfectionis: talis autem Dei inderminata, ſeu infinita perfectio non impedit, vt poſſit per ſpeciem, licet finito modo repræſentari.

Deus an indeterminatus.

DISPVTATIO SEXTA

De effectibus miſſionis Spiritus ſancti, ſiue de Donis.

QVÆSTIO PRIMA.

Quid, Quænam, & Quot ſint Spiritus ſancti dona.

Donũ quid

1 QVid in primis intelligendum veniat per nomen *Doni* in præſenti materia, dicendũ, *Donum* hic non ſtare *notionaliter* pro perſona Spiritus ſancti; de ipſa namque in tali ſignificatione actum eſt ſupra: Nec per *Donum* intelligimus id, quod circũſcribitur ſub ratione *irredibilis*, vtputa *donum eſt datio irredibilis*, dare namque, vt recipiat, *Quæſtus eſt non donum*, ex Auic. Sed alia diuerſa ratione de ipſo loquimur in præſentiarum, nempè pro munere aliquo ſpecialiter, & gratis collato à Spiritu ſancto. Nec tamen inſuper dicimus, quidquid à Spiritu ſancto gratis collatum fuerit, induere hoc in loco, ra ionem doni, ad ſenſum, de quo loquimur, quandoquidem ſequeretur, virtutes, præſertim infuſas, gratiam iuſtificantem, gratiaſque gratis datas, fore appellandas dona: Non quidem negamus, omnia hæc eſſe dona Spiritus ſancti, etenim ipſe eſt Author iſtorum, & liberalis, gratioſuſque ipſorum largitor, ſic namque loquitur Iacobus cap. 1. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum de ſurſum eſt deſcendens à Patre luminum*, attamen in propoſito noſtro, longè aliter ſumimus nomen doni, itaut late loquendo de dono, comprehendat ea omnia recenſita At vero dum preſſe, & rigoroſe de donis loquimur, ea appellanda nunc veniunt, quæ peculiari. ac ſpecialiori titulo elargiuntur à Spiritu ſancto, ſiuè ad prompte agendum; ſiue modo inhumano, vel ſuperhumano operandum; ſiue ad operandũ perfecte: ſiue denique ad diſponendum voluntatem, quatenus fiat mobilis à Spiritu ſancto: iuxta ſententias varias Henrici, D. Bonauenturę ac D. Thomæ, de quibus infra. Pro nunc vero dicimus, *Dona eſſe habitus quibus, Homo diſponitur ad hoc, vt prompte, & faciliter exequatur motionem Spiritus ſancti, in ordine ad actus ſingulares, & extraordinarios.* deſcriptio conſtabit infra.

2 Et autem ſunt, quæ Iſaias cap. 11. enumerat dicens, *Et requieſcet ſuper eum Spiritur Domini: Spiritus ſapientiæ, & intellectus; Spiritus conſilij, & fortitudinis: Spiritus ſcientiæ, & pietatis, & replebit eum Spiritus timoris Domini.* *Dona quænam.*

3 Numerus talium donorum eſt

infi-

inſinuandus: & ratio afferenda, cur non ſint pauciora, vel plura.

Dona quot.

4 Quoad numerum, numerus eſt ſeptenarius, vt patet: & conſentiunt Patres ad eum locum, atque Scholaſtici D. Bonauent. Scot. Richardus, cæterique Sententiarij in 3. diſt. 34. cum D. Thom. 1. 2. quæſt. 68. art. 4. Verum vbi nos legimus, *Spiritus pietatis, & timoris*, Vatablus, & Pagninus ex Hebræo legunt, in fine, loco pietatis, *Timoris*: ac pro verbis illis, *Replebit eum Spiritus timoris Domini* legunt *Odorari faciet eum omnes in timore Domini*, ideſt, exponente Rab. Dauid, & Vatablo, *Spiritus ſanctus operabitur in Christo, vt cito, & facile odore tur ac cognoſcat illum, qui timet Dominum, diſtinguatque bonos à malis*. Nihilominus legendum eſt cum Hieronymo, & cum ſeptuaginta Interpretibus, atque cum Rabi Salomone, & vulgata, *Replebit eum Spiritus timoris Domini*, etenim Concil. Tridentinum Vulgatam editionem approbauit: ſicque remanent dona eſſe ſeptem: ita Hieronym. Cyrillus ad locum Iſaiæ, Auguſt. 12. contra Fauſtum cap. 15. Cyprian. 1. aduerſus Iudæos cap. 20. Ambroſ. lib. 1. de Spiritu ſancto: Nazianzenus. orat. Penthec. Hilar cap 17. in Matt. &c.

Sufficientia enumerationis donorũ.

5 Quoad ſecundum ideo ſeptem enumerantur, quia opponuntur ſeptem capitalibus vitijs, quæ generantur in hominis iraſcibili, & concupiſcibili: & quidem aliqui ſic enumerant, penes D. Bonauent: Ex peccato cauſatur in concupiſcibili duritia, & veluti impietas erga proximum indigentem: huic autem opponitur donum *pietatis*. In iraſcibili producitur timiditas ſuſtinendi ardua pro amore Dei, & virtutis: huic autem opponitur *fortitudo*. Temeritati, autem, & præſumptioni opponitur *timor*. In parte rationali, ſiue in intellectu oriri ſolet inertia & hebetudo, ſiue tarditas mentis ad cognoſcendum Deum: huic vero opponitur donum *intellectus*. producitur in eodem paſſio quædam retrahans hominem ab amore vltimi finis: at huic opponitur donum *ſapientiæ*. Cauſatur ignorantia, qua mediante ignoret ea, quæ conducunt ad vltimum finem: & huic opponitur donum *ſcientiæ*, atque demum oriri ſolet, veluti in parte eadem, ſtultitia quædam & inaduertentia circa media ad finē: & huic opponitur donũ *conſilij*: ſic autem ſeptem vitiis, ſeptē correſpondent oppoſita dona, tanquam medicina, & remedia vitiorum.

6 Alij ſufficientiam ſic tradunt, aiunt namque, dona perficiunt hominem, tum quoad partem contemplatiuam, tum actiuam: Incipiendo autem à contemplatiua, aut dona perficiunt eam per modum intimæ penetrationis, ſeu ſpeculationis, & hoc fiet per donum *intellectus*: aut per modum experientię & guſtus, & id fiet per donum *ſapientiæ*. Pergendo vero ad actiuam, aut perficiunt ipſam per receſſum à malo, & hoc fit per donum *timoris*, qui quidem timor, cum ſit perfectus, & filialis, erit propter Deum, procedens à dilectione Dei, retrahens ab offenſa Dei: aut perficiunt quantum ad operationem boni, & hoc dupliciter: quandoquidem bonum illud, vel tenentur omnes operari, vel non omnes: ſi primũ vel donum conſideratur, vt dirigens ipſam virtutem actiuam: & hoc fiet per donum *ſcientiæ*, vel conſideratur, vt exequens, & hoc ſpectabit ad donum *pietatis*; ſi ſecũdum, vel donum diriget eandem virtutem, tanquam ad opus arduum, & id fiet per donũ *conſilij*: vel perficit virtutem, tanquã operantem opus arduum, & erit donum *fortitudinis* Scotus aliundè enumerat, nempe ex ſeptenario numero virtutum, quarum tres theologicę, & & quatuor Cardinales, numerum referunt ſeptenarium. Sicut fidei correſpondet donum intellectus, & ſciētiæ: ſpei donum timoris, vel etiam temperantiæ charitati donum ſapiētiæ: Prudentiæ donum conſilij: Iuſtitiæ donum pietatis: & fortitudini donum fortitudinis: Ac denique Greg. lib. 2. Moral. cap. 36. ſic opponendo, enumerat, dicens, *Spiritus ſanctus dat ſapientiam contra ſtultitiam: intellectum contra hebetudinem: conſilium contra præcipitationem: fortitudinem*

con-

contra vilitatem; ſcientiam cõtra ignorantiam; pietatem contra duritiem mitimorem, vel humilitatem contra ſuperbiam.

Dona figurata in ſcripturis. 7 Dona numero ſeptenario recenſita habent figuras plures in ſcriptura: Et quidem Gregorius lib. 35. Moral. cap 7. accommodat ad ea, ſeptem ſacrificia oblata ab amicis Iobi: Bernardus tract. de donis cap. 7. ſeptem lucernas fulgentes in candelabro, Exodi 25. & ſeptem oculos exiſtentes ſuper lapidem vnum Exod. 37 Idemque lib. 1. moral. cap. 28. ſeptem filios Iob exponens illud Iobi 1. *Nati ſunt ei ſeptem filij.* Atque ſeptem oſcitationes Heliſei ſuper puerum mortuum ex 4. Reg 4. Auguſtinus, ſerm. 209. de temp. ſeptem candelabra aurea ex Apocal. 1. Beda homil. ſuper 12. Matt. ſeptem viros mulieris. Gloſa in Iſa. 4. ſeptem mulieres, quæ apprehenderunt virum vnum, ibique Origen homil. 3. in Iſa: Gregorius homil 7. in Ezech. ſeptem gradus aſcenſus Ciuitatis: & homil. 19. ſeptem gradus, quibus ad portam aſcendebant. Bernard. cap 8. de donis, ſeptem ſpiritus relatos à Ioanne Apoc. 1. ſicque figuris pluribus deſignata reperiuntur in ſcripturis.

Obſtatur. 8 Dices, videntur eſſe plura quam ſeptem: probatur, quia ſpriptura poſt enumerationem donorum, ſubdit, *Et erit iuſtitia cingulum lumborum eius, & fides cinctorium renum eius*; ergo ſuperaddendo iuſtitiam, & fidem, erunt nouem. *Occurritur* Reſponſio prima eſt, quod ita ſentiunt plerique, eſſe nempe plura, quam ſeptem, & inter cæteros, id obijcit Durandus. Reſpondetur ſecundo non eſſe recedendum à communi ſententia Patrum, & Theologorum, enumerantium non plura, nec minus, quam ſeptem. Et ad obiectionem dicendum, per *fidem*, & iuſtitiam ibi intelligi virtutes, non dona, non enim ait, & erit ſpiritus iuſtitiæ, & fidei, ſicut dona circumferri ſolent ſub nomine Spiritus, ſed ait abſolute, *iuſtitia, fides, &c.* Et per fidem hic Cyrillus, & Hieronymus, colligentes ex verſione 70 non intelligunt fidem theologicam, ſed fidelitatem, & veracitatem in adimplendis promiſſis. Ita Tanner. tom. 2. diſput. 3. quæſt. 6. dub. 1. num 11. §. Nec obſtat.

Digitized by Google

QVÆSTIO II.

Vtrum dignitas donorum Spiritus ſancti attendatur ſecundum enumerationem Iſaiæ, an Matthæi,

1 Circa ordinem enumerationis non conueniunt Iſaias, & Matthæus; quandoquidem Iſaias incipit à dono ſapientiæ, cap. 11. inquiens *Requieſcet ſuper eum Spiritus Domini*, enumerans vero, ait, *Spiritus ſapientiæ*, apponens primo loco ſapientiam: Matthæus vero c. 5 ait, *Beati pauperes ſpiritu*, exordiens hinc enumerationem, vtpote ab *humilitate*. Cauſa autem huius differentis enumerationis diſquiritur: ex quo minime videtur conuenienter fieri, dum inter ſe non conueniunt: probatur autem.

Arguitur pro negatiua.

2 Primo enumerationem Iſaiæ non eſſe ordinate factam, ſic, Progreſſus fieri debet ab inferiori ad ſuperius: aut Iſaias progreſſum donorum non ſic coordinauit, probatur, incæpit namque à ſupremo, quod eſt donum ſapientiæ, cum potius incipere debuiſſet à dono timoris, qui tamen eſt in poſtremo loco. Secundo, illud videtur potiſſimum inter dona, quod maxime exigitur à Deo: at timor quam maxime expetitur à Deo, probatur Deut. 10. *Et nunc Iſrael quid Dominus Deus tuus petit à te, niſi, vt timeas Dominum Deum tuum?* & Malach. 1. *Si ergo Dominus, vbi eſt timor meus?* Ergo debuerat incipere à timore. Tertio, habitus intellectiuus præcedit habitum affectiuum: ſapientia ſpectat ad affectiuam: intellectus vero ad cognitiuam; ergo donum intellectus præcedere debuerat donū ſapientiæ: ſapientiam vero ſpectare ad affectiuam patet, quoniam per ſapientiam, ex communi, intelligitur charitas. Quarto Iſaias enumerat prius *conſilium*, quam *fortitudinem*: & prius ſcientiam, quam pietatem: at nobilior eſt fortitudo, quam conſilium: nobiliorque pietas, quā ſcientia: ergo non obſeruatur ordo. Quinto pietas eſt quoddam bonum vniuerſale: ait namque Apoſtolus ſcribēs ad Timoth *pietas ad omnia vtilis eſt*. Bonum autem vniuerſale eſt præferēdū particulari: ergo debuerat ante omnia enumerari donū pietatis.

Enumeratio eſt rite facta, tum ab Iſaia, tū à Matthæo.

2 Nihilominus eſt abſolute dicēdum, optima cum ratione factam fuiſſe enumerationem, tum ab Iſaia, tum à Matthæo. Ita expreſſe Auguſtinus lib. 1. de ſermon. Domin. in Mont. cap. 9 inquiens, *Mihi videtur ſeptiformis operatio Spiritus ſancti, de qua Iſaias loquitur his gradibus, ſententiiſque congruere, de quibus fit mentio* Matt. 5 Accedit D. Bonauentura in d 34 quæſt. 2. art. 2. & D. Thomas 1. 2 quæſt. 68 art. 7. aſſignantes optimas rationes talium ordinum, & enumerationum.

3 Et quidem ordo vtriuſquè aſſignationis haberi poterit ex multiplici capite: primo ſecundum prius, & poſterius tempore, vel perfectione ſecundo iuxta varium ordinem aſcendendi, & deſcendendi: & tertio iuxta diuerſitatem efficientis, & ſubiecti reſpectu habituum.

Ratio aſſignationis penes prius tempore, & perfectione

4 Loquendo de primo, aut ſpectamus hæc ſecundum prius, & poſterius perfectione, & ſic donum ſapientiæ eſt primum: & hinc incipit Iſaias, ſpectando ordinem perfectionis:

nis: aut ſpectamus iuxta prioritatem temporis, & vtique donum humilitatis ſecundum Matthæum, ſeu timoris, eſt primum, iſtud namque præcedit quantum ad vſum; ratio, quia humilitas, & timor viam ſternit ad ipſa vlteriora dona, & præcipue ad ſapientiam, nam Sap. 11. dicitur, *Timor Domini initium ſapientiæ* quod etiam docet Scotus in 3. d. 34. quæſt. vnica lit. O.

Penes aſcenſum, & deſcenſum.

5 Loquendo de ſecundo, variatur enumeratio, iuxta aſcenſum, & deſcenſum: ſicque in aſcendendo, dicendũ eſt, fieri enumeratione ordiũ à dono inferiori, & ita egit Matthæus: at in deſcendẽdo, exorſum eſt à dono ſuperiori, & talis fuit enumeratio Iſaiæ: ille dixit, *Beati pauperes Spiritu*: hic vero, *Replebit eum Dominus Spiritu ſapientiæ*. illud Matthæi eſt infimum, at hoc Iſaiæ eſt ſupremum.

Penes cauſum efficientem, & ſubiectiuam.

6 Loquendo demum de tertio, in ordine ad principium efficiens, & in ordine ad recipiens ſubiectum talium donorum: circa primum, attendenda eſt perſona Spiritus ſancti, qui eſt collator donorum: & ſic poteſt præponi id, quod perfectius eſt; etenim in Spiritu ſancto ſumma perfectio eſt, atque hinc eſt, vt præponatur id, quod magis approximat Spiritus ſancti perfectioni, id vero eſt ſapiẽtia, ſeu charitas quæ Spiritui ſancto appropriatur, qui eſt Amor Spiratus: circa ſecundum, attendendum eſt liberum arbitrium in ratione ſubiecti receptiui donorum: hoc autem ſtante præmittitur donũ illud, quod magis appropinquat imperfectioni Creaturæ, & hoc eſt donum humilitatis, & timoris: Ita de vtraque, Iſaiæ, & Matthæi enumeratione diſcurrit Bonauentura. Vnde concluditur diuerſimode fieri enumerationem: modo incipiendo à ſuperiori: modo ab inferiori.

Iſaias, & Matthæus concordant

7 Hoc totum confirmat idem Auguſtinus, qui ibidem ait, *Aliquando enumeratio donorum incipit à primo vtpotè à timore, ſicut Dominus innuit in Matthæo: aliquando à ſummo, vtpotè à ſapientia, ſicut ſcribitur in Iſaia*. Et inſuper, cum prius dixiſſet, *Videtur mihi ſeptiformis operatio Spiritus ſancti, de qua Iſaias loquitur, his gradibus, ſententijſque congruere de quibus fit mentio Matt. 5.* inde tamen ſubdit, *ſed interest ordinis; nã ibi, ſcilicet in Iſaia, numeratio ab excelſioribus cœpit, hic vero ab inferioribus*. Et ex his reconciliantur hi duo textus; non enim diſcordes ſunt, dum ambo Spiritu ſancto inſpirati, ordinem ſic, vel ſic texuerunt, ſpectato tamen alio, & alio enumerandi ordine ipſa dona; & vterque enumerandi ordo, congruus, & rectus eſt.

8 Atque hinc facile occurritur argumentis. Et ad primum de Iſaia: & Matthæo, iam conſtat ratio huius variæ enumerationis.

9 Ad ſecundum, reſpondet D. Thomas, vtique Deum exigere quã maxime à nobis donum timoris: at tamen non exigit hoc quã maxime quaſi ipsũ ſit cæteris donis nobilius, & dignius, ſed quia ipſe timor eſt quoddam primordium perfectionis donorum; nam prius eſt recedere à malo, quod fit per timorem, vt dicitur Prouerb. 16. quam facere bonũ quod fit per alia dona. Coincidit cum Bonauentura, qui iam dixerat, timorem præcedere *quantum ad vſum*, & eſſe priorem *tempore*, non autem *perfectione*.

Habitus intellectiui præcedunt origine affectiuos.

10 Ad tertiũ, vtiq; habitus intellectiui præcedũt origine, ſeu originatione habitus affectiuos: nempe habitus pure & præciſe affectiuos: at ſapiẽtia, inquit Bonauent. non eſt habitus ſolummodo, & præciſe affectiuus, quoniam, inquit, ipſe, *Sapientia habet intra ſè cognitionem experientiæ, quæ adeo dirigit, & ordinat, quod circa vſum illius doni, vix, aut nunquam habet error accedere; & propter hoc dicit quædam Gloſa; quod donum ſapientiæ, donum intellectus habet dirigere, quod ideo dictum eſt quia cognitio experimẽtalis de diuina ſuauitate amplificat cognitionem ſpeculatiuam de diuina veritate; ſecreta enim Dei, amicis, & familiaribus conſueuerunt reuelari.*

Sapientia eſt habitus directiuus, et affectiuus

11 Ad quartum vtique pietas nobilior eſt ſcientia: & fortitudo cõſilio: attamen præcedunt illa in ratione directiui; conſilium namque & ſcientia ſunt habitus directiui: at

prius eſt dirigens quam directum in ratione regulæ, & directiui, licet ſit aliundè minus perfectum.

12 Ad quintum ait D. Thomas, quod Apoſtolus non comparat pietatem cæteris donis, ſed exercitationi, & labori corporali: & in ordine quidem adhoc, ait, pietatem eſſe vtiliorem, & meliorem; de tali autem exercitatione, inquit, quod *ad modicum vtilis eſt.*

QVÆSTIO III.

Vtrum dona ſint neceſſaria ad ſalutem.

Neceſſitas donorũ ex D.Thom.

DOna eſſe neceſſaria ad ſalutem ait D. Thom. 1. 2. quæſt. 8. art. 2. Probari autem poteſt, ex pſal. 143. vbi habetur, *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam* Item Spiritus ſancti dona tribuuntur ſolis iuſtis, qui in gratiam Dei recipiuntur, vt colligitur ex Rom. 8. *Qui Spiritu Dei aguntur, hi ſunt Filij Dei*, & rurſus, *Qui Spiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius*. Confirmatur, quia Spiritus ſanctus neminem inhabitat, niſi per charitatem, vt Roman. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis*: at perfecta charitas datur iuſtis, Spiritus autem ſanctus datur per charitatem diffuſam in cordibus iuſtorũ ergo Spiritus ſancti dona ſunt neceſſaria ad ſalutem. Inſuper probatur ratione, Deus, veluti author, conſeruator, & reſtaurator, ac glorificator naturæ prouidere non deſinit, quantum eſt ex parte ſui, de medijs neceſſarijs, ad conſequendum hominis finem: finis autem hominis duplex eſt alter naturalis, & ſupernaturalis alter: loquendo de naturali; tribuit ei virtutes intellectuales, atque morales quibus intellectus eius, & voluntas tenderet in finem naturalem: loquendo de ſupernaturali, contulit eidem virtutes theologales quibus adipiſceretur finem ſupernaturalem: inter cæteras autem virtutes perfectior eſt charitas, cum ipſa ſit forma virtutum: at Spiritus ſanctus datur, *per charitatem diffuſam in cordibus noſtris* ex Apoſtolo, eſt vero neceſſaria ad ſalutem charitas, ergo & erunt neceſſaria ipſa dona. Et hinc D. Thomas infertar ic. 5. huiuſmodi dona eſſe coniuncta cum charitate, quemadmodum virtutes morales connexæ reperiuntur cum prudentia. Quod ſi quis neceſſitatem hanc negauerit, non poterit quidem negare abſolute neceſſitatem omnium; nam de aliquibus donis fit expreſſa mentio in ſcripturis, & quidem de timore dicitur Eccleſiaſt. 1. *Qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari*: & de ſapientia cap. 7. Sap. habetur, *Neminem diligit Deus: niſi eum, qui cum ſapientia inhabitat.*

Dona ſunt coniuncta cum charitate ſicut virtutes morales cum prudent.

2 Scotus in 3. d. 34. aliundè faciliime probat dona eſſe neceſſaria ait, ad ſalutem, ex eo quidem, quia dona, ait eſſe idẽ, & non diſtingui à virtutibus: hinc vero arguitur, virtutes Theologales ſunt neceſſariæ ad ſalutem: at dona ſunt idem cum virtutibus, ergo conſimiliter ex identitate, colligitur neceſſitas donorum ad ſalutem. *Ex Scoto.*

3 Ri-

Google

Richardi ſententia.

3 Richardus vero in 3.d.34. art. 1.quæſt. 2 refert ſententiam aliquorum, quos ipſe appellat *Magnos* negantium eſſe neceſſaria; ratio, quia per virtutes homo ſufficienter diſponitur ad ſalutem: dona autem eſſe ſuperflua, & dari ad ſuperabundantiam; non ad opera neceſſitatis, ſed ſupererogationis, ipſe vero problematicus eſt, & diſputat ad vtramque partem.

An neceſſaria quo ad actum.

4 Vnum ſuper eſt, diſquirere, vtrum dona neceſſaria ſint quoad habitum & actum ſimul; an ſufficiat alterum iſtorum, dato quod ſint neceſſaria ad ſalutem. Non eſſe abſolute neceſſaria quoad actum, probatur primò de paruulis, hi namque, vtpote vſu rationis carentes, decedentes cum baptiſmatis gratia, ſaluantur; at non ſaluantur per aliquem actum meritorium ipſorum, ſed per merita Chriſti. Secundo probatur de adultis, plures namque adipiſcuntur ſalutem actibus virtutum ordinarijs; non enim in omnibus experimentũ, & exercitium reperitur illius tam magni impulſus prouenientis, vel ab excellenti dono ſapientiæ, & conſilij, vt in Salomone, adhuc duodecim annorum, iuxta Hieronymum epiſt. ad Ruffinum, de iudicio acto, & ſententia lata in diſſecando puero, ad diſcernendam veram pueri interempti, & viuentis matrem, ex 3. Reg. 3. Nec in omnibus elucet animi fortitudo Eleazari, qui 1. Machab. 6. *Iuit ſub pedibus Elephantis, & ſuppoſuit ſe ei, & occidit eum, & cecidit in terram ſuper ipſum, & mortuus eſt illic.* qui & prius intrepidanter *irrupit in mediũ legionis, interficiens à dextris, & à ſiniſtris.* Nec ſtrenuitas Sampſonis, ex columnarum ædificij euulſione, philiſtæos, ac ſimul ſemetipſum perimentis: Nec denique elucent in omnibus virtutes illæ *heroicæ*, quæ reddant teſte Ariſtot Ethic. 1. homines, *quodammodo diuinos* ſicut, & de ſpeciali etiam motione Spiritus ſancti habemus de Simeone de quo Lucas 2. *Venit in Spiritu in templum*, nempe ex ſpeciali impulſu Spiritus ſancti, ad recipiendum, quem tantopere expectabat, in vlnis ſuis Meſſiam, quemadmodum quoque de Chriſto Domino Lucas idem cap. 4 ait, *Ieſus autem plenus Spiritu ſancto, regreſſus eſt à Iordane, & agebatur à Spiritu in deſertum*, ac Matt. 4. *Tunc Ieſus ductus eſt à Spiritu in deſertum, vt tentaretur à Diabolo*: Spiritus autem ille erat Spiritus ſanctus, inquit Gregor. homil. 16 in Euangel. Cum ergo hæc & ſimilia non reperiantur ſemper, & in omnibus remanet ſtatuta concluſio, vt dona minime abſolute neceſſaria ſint quantum ad actum, & ad hunc ſenſum trahit D. Thom. Valent. tom. 2. diſput 5. quæſt. 8. punct. 3. & Salas 1. 2. quæſt. 68. tract. 12. diſp. vni. ſect. 7.

Salomon duodecim adhuc annorum ſententiam tulit in cauſa matrũ de mortuo, & viuo infante.

5 Atque his ſtantibus, conſequenter inferimus, neceſſaria eſſe, quantum ad habitum: ita Authores prædicti. Rationes primi aſſerti iam patent: & fundamenta ſecundi tradita ſunt initio quæſtionis.

Obſtatur.

6 Obſtari poterit ex Gregor. qui lib. 1. Moral. cap. 32. ita ſcribit, *Neque enim hoc, eſt ſapere, quod intelligere, quia multi æterna quidem ſapiunt, ſed intelligere nequaquam poſſunt: ſapientia ergo in die ſuo conuiuium facit, quia mentem de æternorum ſpe, & certitudine reficit: intellectus in die ſuo conuiuium parat, quia in eo, quod audit, penetrat, reficiendo cor, tenebras eius illuſtrat.* Ex hinc autem deducitur, dona hæc non eſſe neceſſaria, quia ait, non eſſe idem ſapere, & intelligere: atque aliũ eſſe diem conuiuij ſapientiæ, alium intellectus.

Occurritur.

Sed reſpondetur primo negando ſequelam: etenim quamuis ſint neceſſaria; non tamen inter ſe ſunt idem, diſtinguitur namque vnũ ab altero. Dicendum ſecundo Gregorium loqui de donis, quantum ad actũ, quia aliquis habebit actum, & operationem vnius doni, & non alterius, quia non erit fortaſſe diſpoſitus ad talem actum; cæterum eſſe inter ſe connexa quoad habitum, de quo loquemur quæſt. ſeq.

QVÆSTIO IV.

Vtrum dona ſint habitus.

Scotiſtarū, ſententia affirmatiua.

1 SCotiſtę facillime ſe expedirent ex quæſtione hac; innixi ſupra identitate virtutum, & donorum, de quibus infra quęſtio. 5. dum namque docet Scotus in 3. d. 34. quæſt. vnic. non diſtingui realiter, inde facile colligi poteſt, vt dicant, dona eſſe habitus, probatur, virtutes ſunt habitus: dona ſunt idem cũ virtutibus, ergo & ipſamet ſunt quoq; habitus.

Probation. D. Thomæ.

2 Diuus Thomas 1. 2. quæſt. 68. artic. 3. Sic probat ita ſe habent dona ad homines comparatione ad Spiritum ſanctum, ſicut ſe habent virtutes morales ad vim appetitiuã, comparatione ad rationem; at virtutes morales ſunt habitus, quibus vires appetitiuæ diſponuntur ad prompte obediendum rationi, ergo & dona Spiritus ſancti ſunt quidem habitus, quibus homo perficitur ad prompte obediendum Spiritui ſancto. Secundo probat ex eo, quod Dominus dixit diſcipulis de Spiritu ſancto Ioann. 14. *Apud vos manebit, & in vobis erit*. *Manere* autem indicat ſtatum, & conſiſtentiam per modum habitus. Item Iſa. 11. *Requieſcet ſuper eum Spiritus Domini*. Requieſcere autem dicit ſtatum, & permanentiam: ſicut apud eundem Ioannem, *Ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus*.

3 Secunda iſtarum probationum patitur ab aliquibus inſtãtiam: quandoquidem modus ille *manendi*, & *requieſcendi*, ac *manſionem faciendi* nedum locum habet in habitibus, verum, & in actibus, probatur, per actus bonos, vel prauos dicitur Spiritus manere, vel recedere ab Anima: Item per actum peccati dicitur Diabolus manere in ea, quamuis eo vſque habitum non effecerit peccator peccandi: & per eundem peccaminoſum actum dicitur in Anima inhabitare: non ergo ex tali loquendi modo, *manendi*, & *quieſcendi*, elicitur neceſſario ipſe habitus.

Permanentia phyſica, & moralis.

4 Verum, plura dicimus, & quidem verbum ipſum *manendi*, ſicut, & *Quieſcendi*, eſt verbum *ſtatus*, & *permanentiæ*, Item diſtinctio penes Theologos nota eſt, nempe, dicendo, per modum *permanentis*, & per modum *tranſeuntis*. Rurſus *permanentiam*, ſiue *quieſcentiam*, ſeu *quietem* conſiderare poſſumus, vel phyſice, vel moraliter: phyſica permanẽtia habet pro fundamento, vel actum continuatũ, vel habitum: moralis neutrum iſtorum de neceſſitate; primum patet ratione actus continuati per tempus aliquod, vtpotè actus iſtius ſcriptionis continuatæ, verbi gratia, per horam: ſecundum quoque patet, ratione habitus iam acquiſiti de ipſa ſcriptione: vterque autem phyſice permanet, licet alter diutius altero. Moralis autem permanentia haberi poteſt abſque phyſica: probatur in homine peccatore: in quo quidem, tranſacto peccato nil phyſicum remanet, non enim manet actus peccaminoſus, iam con ſummato peccato: Demus quoque talem nunc primo peccaſſe, & conſequenter nec habere in ſeipſo habitum, qui foret derelinquendus ex pluribus actibus: niſi tamen dicamus ex vnico actu intenſo oriri inde habitum, at abſtrahamus ab hoc, & demus, actum illum

vnicm

Permanentia, an competat actui.

vnicum eſſe remiſſum, impotentemq; producere habitum: conceſſis, & ſuppoſitis his, quid nam remaneret in illo peccatore, per quod remaneret per modum permanentis iniuſtus? dato, quod non ſtatim recedat ab iniuſtitia ſua, Remaneret vtique reatus, & macula: & ex hoc appellaretur permanenter iuſtus. Ex diſcurſu autem elicitur, quod peccator dum quidem peccat, eo tunc dicitur ex actuali peccati perpetratione iniuſtus: at iniuſtitia, hæc tranſit, quia tranſit ipſa actio, remanet vero reatus, & macula, ex quibus inde, tranſacto actu, dicatur permanenter iniuſtus. Ita, & de iuſto, dum namque opus meritorium facit, appellatur actuali denominatione iuſtus at quia actio illa tranſit, dicetur per modum tranſeuntis, iuſtus: verum, quia & ſi actio tranſeat, remanet nihilominus habitus gratiæ, & charitatis in eo, hinc appellatur inde habitualiter iuſtus. Concludimus autem, ſtante actuali operatione, appellari per modum tranſeuntis iuſtum, vel iniuſtum: tranſacta autem, denominari per modum permanentis iniuſtum. Aliqua infra quæſtione ſequent. linquo quæ dicuntur de quiete negatiua, de qua in phyſicis.

5 His actis ad argumentum dicimus, quod ſi ſpectemus actualem operationem, ſiue bonam, ſiue prauam, non poterit per eam appellari quis permanenter, vel valde permanenter, ſiue longo tempore actualiter iuſtus; quamuis namque operatio aliquanto duraret, non tamen foret valde ad longum durans: Et propterea bene concludit ratio D. Thomæ, colligêtis ex permanentia donorum, dona ipſa eſſe habitus: permanentia namque competit habitui: Si vero ſpectemus id, quod ad talem operationem ſequitur, inde quidem poterit permanenter appellari iuſtus, vel iniuſtus, niſi tamen cito à iuſtitia per peccatum recedat, vel ab iniuſtitia per conuerſionem: ſicque dicetur homo, iuſtus, tranſacto actu, per habitum iuſtitiæ formaliter ſibi inhærentem, vt loquitur Concil. Tridentin. Seſſion. 6. cap. 7. Et peccator dicetur iniuſtus per reatum, maculam, priuationemque gratiæ, ſiue per iniuſtitiam habitualem, per modum permanentis in eo exiſtentem. At de hoc in 4. diſt. 14. quæſt. 1. Ex Scoto. Ex quo fit, vt permanentia competat proprie, & rigoroſe habitui, ipſe namque permanet de ſè, actus autem tranſit: dixi de ſè, quia dum habitus eſt de difficili mobilis, ideo quantum eſt de ſè, competit ſibi permanentia. Quod vero talis habitus in hoc homine decidat, per accidens eſt.

Habitui competit de ſè permanentia.

Obſtatur.

6 Arguitur aduerſus principale intentum, Prophetiæ donum non habet rationem habitus, ergo nec cætera dona Spiritus ſancti; probatur ex Gregorio homil. 1. in Ezech. dicente, *Non ſemper Spiritus prophetiæ adeſt Prophetis*. Secundo Spiritus ſancti dona perficiunt hominem, ſecundum quod agitur à Spiritu Dei at id, quod agitur ab aliquo, ſe habet tanquam inſtrumentum illius: non conuenit vero apponere habitum in inſtrumento, ergo nec dona in homine habebunt rationem inſtrumenti, eſt namque homo, veluti inſtrumentum Dei. Tertio Gregorius 2. Moral. cap. 41. ait, *In cunctis fidelibus Spiritus ſanctus venit; ſed in ſolo Mediatore ſemper ſingulariter permanet*. Ergo ſaltem in cæteris Beatis dona non erunt habitus.

Prophetia, an habeat rationẽ habitus.

7 Ad primum reſpondetur, donum prophætiæ eſſe de donis illis, quæ ordinantur ad manifeſtationem Spiritus, & in vtilitatem aliorum, ideoque non eſt neceſſe, vt habeat rationem habitus: dona autem Spiritus ſancti conferuntur ad propriam ſalutem, ideo habebunt rationem habitus, tanquam formæ inhærentes, vel vt principia talium operationum. Vide D. Thom.

Inſtrumentum, an poſſit apponi habitus.

8 Ad ſecundũ, procedit de inſtrumento artis, nõ enim ſecuris habet habitum inhærentem adſcindendum: Homo autem, tanquam inſtrumentum non artis, ſed Dei, bene poteſt informari habitu ad operandum. Vide Scotum 4. d. 1. quæſt. 1. Reſpondet D. Thom. verum eſſe de inſtrumento, cuius non eſt agere, ſed ſolum agi: at Homo taliter agitur à Spiritu ſan-

inſtiɛto, quod etiam ipſe agit.

9 Ad tertium, ſenſus eſt, quod fideles recipiant dona Spiritus ſancti, nihilominus plures ex ijs ea dona perdunt, dum peccando, ipſa dona amittunt, ideoque non ſemper in donis manent, at Christus Dominus ab initio ſuæ Conceptionis repletus fuit donis Spiritus ſancti, & perſeuerauerunt in ipſo ſemper.

QVÆSTIO V.

Vtrum Spiritus ſancti dona diſtinguantur à virtutibus.

Henrici ſententia.

VTrum autem dona hæc diſtinguantur a virtutibus, an vero ſint idem habitus, variāt Theologi. Primo autem loco ſe ſe offert ſententia Henrici, qui Quodlib. 4. quæſt. 43. ait omnino diſtingui, quandoquidem virtutes perficiunt hominem *modo humano*, dona autem *modo ſuper humano*: vt hoc, & an plus de confert Scotus citatus. Explicans vero Henricus modos iſtos, inquit, contingit hominem tripliciter ſe habere: modo quidem humano, vt quando ſuſtinet terribilia ex inſtinctu virtutis moralis acquiſitæ, ſiue infuſæ, non tamen abſque triſtitia: Modo ſuper humano, vt quando terribile ſuſtinetur cū gaudio, ſicut in Apoſtolis, & Martiribus: & modo innumano, & quaſi diuino, quando mors non ſolum non timetur, ſed cum gaudio appetitur, vt de Paulo, *cupio diſſolui, &c.*

Impugnatur.

2 Sententiā hanc impugnat Scotus in 3. d. 34. quæſt. vnic. multipliciter & primo, Charitas eſt excellentiſſimum donum ex Paulo 1. Corinth. 13. *Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil ſum*, & ex Auguſt. 15. de Trinit. cap. 19. igitur non videtur reperiri aliquod donum, quod perficiat hominem excellentius charitate. Item habitus diſponit ad agendum modo infimo, perfecto, & ſupremo: vt putá idem habitus fortitudinis diſponere poteſt, & inclinare ad ſuſtinendum terribilia perfecto modo, perfectiori, & perfectiſſimo: eſt autem idem habitus habilitans ad ſuſtinendum ſic, & ſic, ſecundum varios gradus, ergo non prouenit à donis. Dices, id non prouenire ex eodem habitu, ſed à diuerſis alterius rationis, quemadmodum diuerſi ſunt gradus ſufferentiæ: Contra, primo, quia ſequeretur, quod habitus, qui diſponit, verbi gratia ad ſuſtinendum in ſufimo gradu, eſſet neceſſario imperfectus, probatur, quoniā non poſſet habere actum perfectiorem at non eſt ita, etenim cooperante homine ad virtutem, & expendendo totum conatum ſuum, poſſet vtique elicere actum perfectiorem. Secundo fruſtra multiplicarentur ſpecies talis virtutis, quia nulla adeſſet neceſſitas, ſufficiente illo habitu virtutis.

3 Inſuper, Chriſtus Dominus triſtabatur, iuxta illud, *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem*; & quamuis voluntariè ſuſtinuiſſet mortem, iuxta pſalm. 102. *Voluntariè ſacrificabo tibi*, nihilominus, talis oblatio, ſacrificiū, & mors non fuit abſque triſtitia ex

Au-

Auguſt. 13. de Trin. cap. 7. at in Chriſto fuerunt dona, ergo per dona non egit modo ſuper humano; etenim modus ſic ſuſtinendi ex Henrico, expellit triſtitiam. Ita quoque arguitur de martiribus, in quibus erãt dona, & tamen dolebant, quando per miraculũ nõ impediebatur dolor. Confirmatur ex eo, quod refert ibidẽ Auguſtinus, de Pphiloſophis: dicebant namque Philoſophi ſe eſſ. Beatos, quia habebant quidquid volebant; nam ſi proſpera accidebant, ea volebant: ſi aduerſa adueniebant, ſimiliter acceptabant, quia patienter ſuſtinebant: Arguit vero Auguſtinus, inquiens, In aduerſis non habuerunt, quod voluerunt quia quantum erat ex sè, nolebant illa accidere: ſi tamen accidebant, voluerunt ea patienter ſufferre, ne amiſſa patientia, miſeriores eſſent: Ex hoc autem inſuper arguitur, patientiæ obiectum non ſunt res appetibiles, ſed circa eas potius delectamur: ſuſtinendo ergo aduerſa, tunc exercebant patientiam, quia aduerſa non ſunt ſecundum ſe à portione inferiori, & ſenſu appetibilia, quod ſi appetibilia non ſunt, ergo non habebant quidquid volebant, quia quamuis ſufferebant, tamen natura talia aduerſa reſpuebat.

4 Rurſus, impoſſibile eſt aliquẽ operari, ſeu producere actum aliquem, *humane, ſuperhumane, & inhumane*; ergo dum Homo aliquis operabitur ſimul humane, & ſuuperhumane, non proueniet operatio talis ab eodem habitu, ſed à diuerſis, quorum alter erit principium inclinans ad agendum humane, & alter ſuperhumane.

5 Item ſequitur, quod adueniente infuſione doni, euacuabitur virtus prius acquiſita, vel infuſa: & ita euacuabuntur virtutes infuſæ in baptiſmo, adueniente dono, probatur, quia donum eſt ratio exeundi in eundem actum, in quem Inclinabant virtutes, imo perfectiori modo, ratione doni, dum ait, quod mediante virtute operatur Homo modo humano, & mediante dono, modo ſuper humano: vel ſaltem non erunt amplius neceſſariæ ipſæ infuſæ, & acquiſitæ virtutes, haberetur namque æquiualens, imo ſuper excellens quod eſſet ipſum donum. Conſimiliter arguitur de Beatitudinibus, quod aduenientibus ipſis euacuabuntur dona, & infuſæ virtutes, at in Patria per beatitudines non euacuabitur charitas.

6 Præterea, *humane*, & *ſuperhumane* ſunt vocabula metaphorica: quoniam proprie loquendo, modus agendi hominis, eſt agere modo humano, & appellabitur humanus: non enim conuenit mihi, inquit Scot. agere, quod agere conuenit Regi, & multominus, quod conuenit agere Angelo: igitur quicunque habitus diſponit hominem ad agere modo humano. Confirmatur, nam dum Homo operatur virtuoſe, atque meritorie, tanquam eleuatus per habitum gratiæ, operatio illa non venit appellanda operatio Angelica, ſed humana.

7 Inſuper, ſi alicui tribueretur donum *intellectus*, & non exercitaret ſe circa credibilia, eo quia non haberet fidem acquiſitam, nam fides infuſa non exit in actum ſine acquiſita; poſſet vtique ille talis operari modo ſuperhumano propter donum intellectus, circa principia fidei; & conſequenter poſſet excellentius operari circa talia, quam quilibet alius exercitatus in ſcriptura: quod tamen non experimur, inquit Scotus, imò quicunque talis forte facilius, ſubdit Scotus, erraret circa credibilia, quam alius exercitatus in Scriptura. Denique arguit, circa tot conuenit ordinari bene humane, circa quot ſuperhumane, ergo eſt modus idem operandi vbique. Hic vero obſeruandum, quod cum ait Scotus, circa tot conuenire operari bene humane, & ſuperhumane, non excludit ab operari humane gratiam Dei: itaut ſit ſenſus, id quod *ſuperhumane* operaretur quis per donum, poſſet quoque operari *humane* per virtutem, & gratiam. Hæc de Henrico.

8 Vltra autem Henricum ſunt, & plures alij conuenientes in diſtinctione donorum à virtutibus, quamuis in aſſignanda ratione, & via differentiæ non conueniant: referamus tamen aliquas ex ipſis, vnde.

9 Secundo loco ſuccedit opinio

Differẽtia donorum à virtutibus ex D.Bona. D.Bonauent.is namque in 3.d.34.ar. 1. qu. 1.ait differre virtutes à donis: differentiam vero conſiſtere aſſerit in eo,quod per virtutes homo agit *recte* per dona autem, *perfecte*. Hanc impugnat quoque Scotus,inquiens,per eandem virtutem ago recte,& perfecte,ergo non diſtinguuntur. Explicatur magis ratio Scoti, virtuti competit,& rectificare potentiam, & perficere eam: ergo per eandem virtutem agimus recte,& perfecte.Inſuper virtus eſt perfectio habentis in sè,quà opus eius perfectum redditur, & expeditum, quia virtus eſt habitus faciens expedite, & faciliter operari per hoc autem vltimum impugnat membrum alterum de Beatitudinibus,de quibus Bonauẽtura ait, quod faciunt agere expedite: Scotus vero inquit,expedite agere conuenit etiam virtnti, quoniam virtus facit prompte,faciliter,& expedite agere.

Differẽtia, ex D.Tho. & Henr. 10 Tertio loco ſe ſe offert ſententia D.Thomæ, & Richardi:aiunt autem,virtutes diſtingui à donis,quia virtutes diſponunt voluntatem,prout eſt mobilis à recta ratione: dona autem diſponunt eandem, prout eſt mobilis à Spiritu ſancto.Confutat vero inſuper Scotns ſic arguendo, & primo,falſum eſt,inquit Scotus,quod ratio moueat voluntatem,ergo virtus non erit diſpoſitio mobilis in voluntate. Vtique rationi non competit, niſi regulatiuas,& directiuitas penes voluntatem, præoſtendendo obiectum voluntati, cæterum voluntas ipſa eſt Domina, & Regina in toto regno Animæ, vt probat Scot.in 4. d. 49. quæſt.4.Acceditque Themiſtius, qui 3.de Anim.cap.59.text.46.ait, *Dominum motus non eſſe intellectum practicum,ſed ſolum appetitum eſſe Dominũ*; per appetitum autem intelligit potẽtiam appetitiuam voluntatis. Arguit ſecundo Scot. quia per talem differentiam non ponitur diſtinctio Beatitudinum à donis,& virtutibus. Et tertio,quia per idem aliquid eſt proportionatum mouẽti primo,& ſecundo; ergo ſi per virtutem proportionatur voluntas rationi, per eandem proportionatur Spiritui ſancto, & conſequenter non oportet ponere alios habitus propter motionem fiendam à Spiritu ſancto:Antecedens probatur quia quando Deus confert habitum voluntati aſſiſtit voluntati,& habitui ad actus ſibi cõuenientes, quẽadmodum,ex quo miraculoſe illuminat cæcum,ſemper tamen aſſiſtit ei ad videndum:ergo ſufficit virtus,vnam cum aſſiſtentia,& motione ipſius Dei,aſſiſtendo tali virtuti ad virtuoſe operandum. Addunt D.Thomas,& ſequaces virtutes perficere hominem,mouendo eum ad operationes virtutum:dona vero diſponunt hominem adhoc, vt facile,& prompte moueatur ab inſpiratione diuina.

Ex aliјs. 11 Quarto fuit opinio dicentiũ ideo dona à virtutibus differre,quia per dona perficitur liberum arbitriũ, prout eſt facultas rationis: per virtutes vero perfici idem liberum arbitrium, prout eſt facultas voluntatis. voluntatis. Impugnat autem D. Thomas hunc modum dicendij, quia nec omnes virtutes ſunt in voluntate;nec omnia dona in intellectu.

12 Quinto Alij dicebant differferre in eo,quod per virtutes ordinatur homo ad bene operandum: per dona vero ad tentationibus obſiſtendum. Impugnatur,quandoquidem eædem virtutes, quæ ſunt principia bene,& virtuoſe agendi, erunt quoq; principia ad tẽtationes impugnandas & euincendas.

13 Sexto inquiunt Alij, inde diſtingui,quia virtutes ordinantur ad ſimpliciter bene agendum,dona autẽ adhoc,vt Chriſto conformemur,præcipue quantum ad ea, quæ paſſus eſt: At impugnatur, quoniam exhortatur nos Chriſtus ad ſui imitationem, at vero exhortatur per aſſecutionum virtutum,ait namque Matthæi 11. & & Ioannis 15. *Diſcite à me, quia mitis ſum,& humilis corde*, vnde exhortatur ad eſſecutionem virtutis mititatis,& humilitatis;in patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras Matt.14. *Qui vult venire poſt me abneget ſemetipſum,& tollat crucem ſuam, & ſequatur me*,Io:16. ergo imitandum ſemetipſũ nobis proponit Chriſtus per virtutes, igitur ex hoc capite inſufficiẽs redditur diſtinctio donorũ,& virtutẽ.

14 Sep-

14 Septimo dixerunt alij virtutes ordinari contra peccatorũ morbos: dona vero contra eorundẽ peccatorum effectus, & ſequelas, vt ſunt ſtultitia, hebetudo, præcipitatio quibus opponuntur dona ſapientiæ, conſilij, & intellectus. Sed impugnatur quoniam pronitas ad peccandum eſt quædam ſequela derelicta ab habitu vitioſo, & peccaminoſo: at pronitas talis tollitur per oppoſitum exercitium frequentatum, perque habitum frequenter exeuntem in actus contrarios virtuoſos. Item virtus ipſa valens eſt, tum ad peccatum deſtruendum, tum vero ad ſequelas ipſas peccatorum tollendas.

15 Octauo Alij ſenſerunt differre, veluti excedens, & exceſſum: ita vt omnes virtutes ſint dona: dona autem excedere virtutes, vt ſint plura numero, quam virtutes; hæ namque ex tribus theologicis, & quatuor cardinalibus conficiunt numerum ſeptenarium: dona vero ſint plura, quam ſeptem: quandoquidem donis ſeptem initio capitis 11. Iſaiæ exaratis, addũtur inde alia, cũ ſubdit, *& erit iuſtitia cingulũ lũborũ eius, & fides cinctorium renum eius*. Verum ſententia hęc eſt contra communem ſententiam Patrum, & Theologorum, vt vidimus quæſt. 2. huius diſputat: quid autem interim intelligatur per fidẽ, & iuſtitiã penes Iſaiam, diximus ibi.

16 Quidquid tamen ſit de differentia Doctorum in aſſignanda varia ratione diſtinctionis donorum, & virtutum, conſpicuum tamen eſt, omnes præcitatos in eo conuenire, vt dicant dona diſtingui à virtutibus. Probatur autem primo authoritate Cyrilli, qui lib. 2. in Iſai inquit, *In hoc germine ex ſtirpe Ieſſe acquieturum Spiritum Dei multis virtutibus, & viribus pollentem*. In hoc autem, quo ſeorſim nominat vires à virtutibus, oſtendit diſtingui dona à virtutibus. Secundo authoritate Gregorij, qui lib. 1. Moral. cap. 28. ſeu 12. vel 13. explicans verba illa de Iob, *Nati ſunt ei ſeptem filij, & tres filiæ*, per ſeptem filios intelligit ſeptem dona Spiritus ſancti, & per tres filias, tres virtutes theologicas. Inſuper lib. 2. Moral. cap. 36. vel 26. diſtinguit ſeptem dona à quatuor virtutibus cardinalibus: qui etiam quatuor virtutes comparat quatuor angulis domus Iob, quibus dirutis, ruente domo, oppreſſi remanſerunt filij Iob, vt ex inde intelligatur, quod quaſſatis quatuor virtutibus, corruũt, & ſeptem dona Spiritus. Tertio Ariſtoteles 7. Et hic cap. 1. docet, quod præter virtutes communes, ſunt & aliæ virtutes *heroicæ*, quæ efficiunt homines quaſi diuinos ad ſingularia quædam opera exercenda. Sicut Homerus inducit Priamum de Hectore dicentem, *Non hominis mortalis filius ille eſſe videbatur: ſed magna è ſtirpe Deorum*. Et 7. Moral. cap. 18. negat eos, qui Dei inſtinctu aguntur, debere rationem humanam conſulere, ait enim, *Principium habent intellectu, & voluntate præſtantius*. Hæc autem pręſtant ipſa dona, quæ impellunt homines ad opera quædam ſingularia, ſingularium virtutum, vt de ſapientia Salomonis: fortitudine corporea Sãpſonis: fortitudine animi Eleazari: & ſic de ſingulis. Quarto, vitium beſtialitatis, quo quis operatur modo inhumano, eſt alterius ſpeciei à vitio, quo quis operatur peccando modo humano; ergo ex oppoſito, virtus, qua quis operatur modo humano, eſt alterius ſpeciei à dono, quo mediante operatur quis modo ſuper humano per dona. Authores talis diſtinctionis ſunt D. Thom. 1. 2. quæſt. 68. D. Bonauent. vbi ſupra Albert. in 3. d. 34. art. 1. Antonin. 4. par. ti. 10. cap. 1. 2. Abulẽſ. quæſt. 81. in Matt. 5. Durand. d. 34. quæſt. 1. 2. &c. Arguitur, quinto, in peccatoribus virtus fidei, & ſpei ſeparatur à donis, ergo ſunt diſtincti habitus. Antecedens probatur, quia dona conferuntur ſolis iuſtis; & conſequens etiam probatur, quia nulla maior ratio diſtinctionis, realis aliquorum, quam ſeparabilitas eorundẽ. Sexto, Scotus negat dari virtutes morales per ſè infuſas; at dona habent eſſe per infuſionem, ergo diſtinguuntur. Septimo virtutes infuſæ imperfecte participantur ab anima, ergo indigent alijs adminiculis, ſeu habitibus donorum, vt adiuuentur, & & conſequenter diſtinguentur ab ip-

ſis tanquam ab adiutorijs, & perfectiuis. Octauo, Concil. Trid. Seſſ. 6. cap. 7. ait iuſtificationem fieri per infuſionem gratiæ, & donorum: ergo dona diſtinguuntur à gratia, & virtutibus.

17 Ex oppoſito autem, dona non diſtingui à virtutibus ſentit Scotus in 3. d. 34. quæſt. vnica Gabriel ibidem, art. 2. Okam in 4. queſt. 3. lit. N. Maior quæſt. 1. in 2. d. 34. Almaynus lib. 3. Moral cap. 2. & in 3. d. 34. quæſt. vnic. ibique Palacius quæſt. vnica, Gulielm. Pariſ lib. de Virtut. fol. 73. Vaſquez 1. 2. diſput. 89. & Durandus, licet problematice, atque Salas t. 2. tract. 12. diſput. vnica ſect. 1. Hi omnes diſtingui negant, ſed eſſe idem cum virtutibus reſpectiue, & ſeruata proportione. Antequam tamen afferamus probationes, adducenda eſt mens ipſius Scoti, moduſque ſingillatim diſcurrendi, & copulandi dona cum virtutibus.

Ex Scoto dona ſunt idem cum virtutibus.

18 Scotus ergo loco citato §. de donis lit. O, ſic ait, *De donis dico, quod ibi numerantur quatuor virtutes cardinales; Prudentia enim eſt habitus conſiliatiuus; quia eſt habitus recte ſyllogizandi practice; & tale ſyllogizare eſt conſiliari, vnde habitus quoquis eſt conſiliatiuus, eſt prudentia. Fortitudo exprimitur ſuo nomine inter dona. Timor autem eſt ſpecies temperantiæ, idem enim eſt omnino timor, quod humilitas, licet alio nomine nominetur, ſicut patere poteſt per Auguſt. ſuper illud Matt. 5. Beati pauperes ſpiritu; frequenter enim numerantur non nominibus proprijs; quod ideo ſcriptura frequenter commendat timorem, vnde illud, initium ſapientiæ timor Domini, nihil aliud eſt, niſi humilitas, quæ eſt principium virtutum. Et cum inter dona ponitur pietas, hæc eſt, quæ apud Saluatorem vocatur miſericordia, & iſta eſt ſpecies iuſtitiæ. Exprimuntur ergo inter dona quatuor virtutes cardinales; duæ quidem, vt prudentia per conſilium, fortitudo nomine ſuo: duæ autem aliæ non ſub ratione illarum ſpecierum intermediarum, quæ enumerantur in illo alio ſeptenario, ſed quibuſdam ſpeciebus earum, puta, temperantia in timore; & iuſtitia in pietate. Duæ infuſæ exprimuntur ibi; Charitas quidem per Spiritum ſapientiæ; vniuerſaliter enim, quando in ſcriptura commendatur ſapientia, vt Beatus vir, qui in ſapientia morabitur, & huiuſmodi, ibi ſapientia eſt charitas, eſt enim habitus, quo ſapit habenti, illud obiectum, quod eſt in ſe ſapiendum, quo ſcilicet placet mihi bonum eius in ſe, & illud volo mihi. Per alia duo dona, intellectum, & ſcientiam, exprimitur fides infuſa, ita quod illa duo non circumloquuntur duos habitus, ſed vnum tantum, ſecundum perfectum & imperfectum, & vnus poteſt dari ſine alio, ſed non è conuerſo; poſſet enim intellectus dici fides imperfecta, quæ eſt notitia articulorum primorum: & ſcientia fides perfecta, quæ eſt explicita notitia de articulis, ſicut in ſcibilibus naturalibus intellectus dicitur eſſe principijs, & concluſionis, ſpes autem explicite non numeratur hic, ſed datur intelligi per charitatem, quæ eſt ſapientia, ſapientia enim eſt qua ſapit mihi Deus in ſe, & quæ ſapit mihi vt bonum, nam qui ſapit, & ſaporem in ſe approbat, & ſibi appetit.* Hæc Scotus.

19 Ex quibus concluditur enumeratio virtutum in donis, ſiue identitas *reſpectiue, & proportionaliter* reperta inter virtutem; & dona: enumerantur namque ſeptem virtutes, ad inſtar ſeptenarij numeri donorum; & quidem charitas, & ſpes ſpectant ad *ad ſapientiam*; dum namque diligo Deum in ſè, habetur *charitas*; dum diligo, vt bonum mihi, appetoque illum mihi, veluti fruendum à mè, habetur *ſpes*. Fides habetur in *intellectus*, & *ſcientia*; dum enim habeo fidem abſolute, ſimpliciter, correſpondet ſibi *intellectus*, qui eſt habitus principiorum fidei, ſicut in naturalibus intellectus eſt habitus principiorum naturalium: dum vero circa eoſdem articulos fidei diſcurrimus, eliciendo inde concluſiones catholicas, habetur inde ſcientia, de qua Auguſtinus 14. de Trinit. cap. 1. ait, *Aliud eſt ſcire quid credere debeamus, quod docet fides, aliud autem quemadmodum hoc ipſum, & pijs opituletur, & contra impios defenuatur, quam proprio appellare vocabulo ſcientiam Apoſtolus videtur.* Prudentia habetur per *conſilium*. Iuſtitia habetur in ſua ſpecie ſcilicet

in

in *pietate*, quæ eſt *miſericordia*. Temperantia in ſua ſpecie in timore, qui eſt *humilitas*. fortitudo habetur proprio nomine: ex quibus patet virtutes, & dona, eſſe idem, ſaltem proportionaliter, & reſpectiue.

Probatur identitas.

20 His actis deueniendum eſt ad probationes; probatur autem primo identitas: illa, quorum eadem eſt definitio, ſunt quoque inuicem inter ſe eadem; at virtutum, & donorum eſt eadem diffinitio: probatur, virtus eſt bona qualitas mentis, qua recte viuitur, qua nullus male vtitur, quam Deus in nobis ſine nobis operatur: at hæc conueniunt quoque donis, ſunt namque vnum quodque ipſorum, bona qualitas mentis, qua recte viuitur, qua nullus male vtitur, & quam Deus operatur in nobis ſine nobis, vt conſtat, ergo ſunt idem.

21 Secundo, ex Ariſt. *Virtus eſt diſpoſitio perfecti ad optimum*, eſtque *vltimum de potentia, qua habentem, bonum facit, & opus eius perfectum reddit*; hæc autem competunt ſimiliter donis.

22 Tertio ad perfectionem naturalem ſufficientes ſunt acquiſitæ virtutes: ergo ad perfectionem ſupernaturalem ſufficiunt virtutes infuſæ, ergo non oportet diſtinguere dona à virtutibus. Confirmatur, ad hominis ſalutem ſat eſt, quod homo recte ſe gerat, tum circa diuina, tum circa humana: id vero ſufficienter præſtat per ſeptem virtutes; probatur minor, circa quidem diuina homo recte ſe gerit per tres virtutes theologales fidei, ſpei, & charitatis: circa autem humana recte ſe agit per quatuor virtutes cardinales, prudentiam, Iuſtitiam, fortitudinem, & temperantiam.

23 Quarto deſtruendo fundamentum ſententiæ oppoſitæ, aiunt enim, dona diſtingui à virtutibus, quia per virtutes diſponitur homo ad ſimpliciter recte agendum, per dona vero ad prompte, faciliter, & expedite operandum: At talis promptitudo, & expeditio prouenit etiam à virtutibus, ergo fruſtra diſtinguuntur, probatur, quia *virtus eſt, qua vtimur, cum volumus*. Dices, talem promptitudinem non præſtare virtutes infuſas, ergo danda erunt dona, quæ eam præſtent: Contra, hanc promptitudinem non experiuntur, ſemper omnes iuſti, & nihilominus Aduerſarij aiunt dona conferri omnibus iuſtis: aſſumptum pater, quoniam nouiter iuſtificati, ſentiunt adhuc tarditatem, repugnantiã, & hebetudinem derelictam ex habitu prauo, & peccaminoſo.

24 Quinto non ſunt multiplicanda entia ſine neceſſitate: videtur autem ſine neceſſitate multiplicari talis donorum à virtutibus diſtinctio; probatur, etenim per virtutes theologicas, & morales ſufficienter ordinatur homo ad æternam ſalutem.

25 Accedit Ambroſ. lib. 1. de Spiritu ſancto cap. 20. Auguſt. quæſt. 8. in Euangel. Gregorius lib. 1. moral. cap. 13. alias 28. & lib. 2. cap. 27. alias 36. ſolent enim Sancti Patres dona appellare virtutes.

26 Ex his primo dicimus, dona non diſtingui realiter à virtutibus. Concluſio iam remanet probata rationibus, & authoritate.

Dona, & virtutes nõ omnino idẽ

27 Secundo dicimus non adeo eſſe eadem dona, & virtutes, vt nulla veniat apponenda differentia inter ea: vnde aſſerimus aliquo modo dona differre à virtutibus licet non realiter, nec vt habitus diſtinctos: differentia vero inde ſe tenet, vt differant in modo operandi, ſeu in gradu, vt alij volunt: ſeu ſecundum perfectum, & magis perfectum: ſeu denique differant extrinſece, vel extenſiue. Declarantur omnia, quandoquidem virtus inclinat ad operandum quidem, ſed ordinario modo; & donum excitat magis virtutes, ſeu adauget magis, extrinſece tamen, vires virtutis, vt operetur extraordinario, & ſingulariori modo. Virtus inclinat ad opus quidem virtutis ſimpliciter, at donum inclinat, & impellit ad opus eminentius, excellentius, & heroicum. Virtus mouet ad operandum, at motio talis erit ille ordinarius concurſus, quem Deus præſtat virtuti, & operanti per eam: at donum mouet motione, & inſtinctu, atque impulſu quodam ſpecialiori ſuper addito ad ipſam virtutem. Ergo ex his varie operandi modis elicitur aliqualis differentia inter ea. Item

diffe-

differentia hæc non eſt intrinſeca, quoniam dum ſunt idem habitus, non dabitur intrinſece differentia inter ea: ergo erit extrinſeca; id vero proueniet ex extrinſeco impulſu Spiritus ſancti, addito ſupra virtutem. Nec tame ex hinc colligere licebit diuerſitatem habitus, quia ſuper habitu vno, eodemque numero, poterit talis diuerſitas reperiri; exemplum de virtute fidei, & ſpei, fortitudinis, & huiuſmodi, quæ quidem inclinant potentias ad operandum opera talium virtutum, at operatio erit tanta, quantus erit impulſus virtutis, & non maior: vt vero ſit maior, vtpote maior actus fidei, ſpei, & fortitudinis, accedit extrinſeca, ſpecialis tamen motio Spiritus ſancti per dona.

Contradictio ex Sco. 28 Dices, hoc aduerſatur Scoto, qui ſupra in impugnationibus aiebat virtutem præſtare agere bene, perfecte, & perfectius; eandemque virtutem inclinare ad opus ordinarium, & extraordinarium; ergo hoc non prouenit ex dono. Reſpondeo Scotum non aduerſarj his, quæ diximus; quandoquidem in tantum ea docuit, inquantum noluit admittere differentiam realem inter dona, & virtutes: ſed inquantum noluit aſſerere eſſe habitus diſtinctos: cæterum ipſe ſuſtinendo eſſe eundem habitũ, non negaret aliquo modo differre, vt diximus, quod autẽ ita ſit, clare oſtenditur in eodem Scoto, qui in reſponſione ad vltimum, loquendo de virtute

Soluitur cõtradictio. heroica, inquit, *Non ſequitur heroicam eſſe alterius ſpeciei à virtute humana, quia circa idem obiectum ordinat, ſed excellentius.* Vbi concludere intendit, donum non eſſe diſtinctum ſpecie à virtute, licet ſit excellentius: vt ſic ergo, & modis traditis apponenda erit diſtinctio inter dona, & virtutes.

29 Qualis vero ſit appellanda *Qualiter diſtinguũtur* diſtinctio illa, eſt tradendum, vtrum rationis? nequaquam, nam extraordinaria illa operatio, ſingularis, & excellẽs, eſt à parte rei, & à parte rei excedit virtutes, non ergo erit diſtinctio per rationẽ. Vnde dicendũ, eſſe diſtinctionem *modalem*: probatur, non eſt realis, vt remanet ex prima concluſione probatum: non rationis, vt iam probauimus; ergo erit modalis. Dices fore diſtinctionem formalem, contra, diſtinctio formalis eſt inter varias formalitates, ſeu conceptibilitates: at operatio pendeas à virtute, verbi gratia fortitudinis, & à dono fortitudinis, eſt vna, eademque numero realiter, & formaliter: ergo non erit formalis: hinc ergo dicimus eſſe modalem; quoniam alio modo promanat à virtute, & alio à dono, quapropter eadem operatio diuerſis modis acta, ſeu ex diuerſo impulſu proueniens, erit vna realis, ſed non modalis.

30 Differentiam hanc, ſeu potius totam doctrinam aſſertionis totius confirmamus ex ſcripturis, & quidẽ ſcriptura refert actiones quaſdam, quæ licet promanauerint ex virtutibus, tamen indigebant peculiari impulſu Spiritus ſancti: huiuſmodi fuit illud Sampſonis Iudic. 16. quando concutiens columnas domus, peremit ſemetipſum cum Philiſtæis: hæc autem operatio tam heroica, honeſta eſſe non poterat, nec tanti roboris, niſi ex ſpeciali impulſu Spiritus ſancti, qui in Sampſonem irruit. Conſimilis fuit & illa Eleazari 1. Machab. 6. qui Elephanti ſe ſuppoſuit, eum que occidens, ſemetipſum interemptioni tradidit ex caſu beſtiæ, & ex loquutione Ambroſij 1. offic. 40. *ſuo triumpho ſepultus.* Itidem de Salomone, de quo ex Hieronymo ad Ruffinum, duodecim adhuc erat annorum, quãdo iudicium formauit, & ſententiam protulit de diuidendo infante viuo, ad explorandam quænam vera foret mater ex 3. Reg. 3. hæc vero, & ſimilia, ſupra ætatem, ſupra naturæ vires, fieri nequibant abſque ſpeciali impulſu Spiritus ſancti, & ſic paſſim de pluribus in ſcriptura. Ex his autem elucet differentiam aliqualem apponendam eſſe inter virtutes, & dona, nec tamen omnem omnino reijciendam, vt putant perplures Scotiſtæ.

31 Ex his ſoluitur facillime inſtantia, quæ fieri poſſet: ſi dona ſunt *Obſtatur.* idem cum virtutibus, ergo, vel ſufficiunt virtutes, & ſuperfluunt dona: vel ſi admittimus dona, ſuperfluunt *Occurritur* virtutes. Reſponſio patet, etenim

non

non ſuperfluunt, quia dona dantur non ad operandum ſimpliciter, & ordinario modo, ſed ad operandum *excellentius*, vt Scotus loquitur in fine quæſtionis, & ad operandum extraordinario modo. Reſponſionem aliam habebimus in ſolut. argumentorum, hæc enim modo ſufficit ad obiectionem.

In Chriſto, quid fuit loco fidei? 32 Quæras autem duo, Primum eſt: in Chriſto fuerunt dona, & virtutes, at non fuit virtus theologica fidei, quia erat Comprehenſor; ergo vel dona, & virtutes non ſunt idem; quia dona ſeparantur à fide in Chriſto; vel ſi ſunt idem, igitur non omnia dona fuerunt in Chriſto, probatur, quia fides eſt idem cum dono, at deerat fides, ergo deerat aliquod donum. Reſpondetur, in Chriſto non fuiſſe fidem, ob rationem, qua erat comprehenſor; attamen loco eius erat habitus luminis gloriæ, ſcientia beatifica, & infuſa, & beatifica viſio.

Spes an in Chriſto. 33 Deinde non aderat ſpes, quia iam poſſidebat gloriam; ergo, & aliquod aliud defecit: Reſpon. ſpem in ordine ad aſſequendam gloriam non fuiſſe in eo, cum iam fuerit Comprehenſor, & Beatus; aderat tamen ſpes in ordine ad aliqua alia, ita namque Auguſtinus ſuper pſalmum 55. exponendo illud, *Caro mea requieſcit in ſpe* inquit, *in qua ſpe requieſcet? in hac, quia nec Anima in inferno dabitur, nec corpus ſanctum patieris corrumpi*, & Lyranus in ſpe ait, *ſcilicet reſurrectionis futuræ*. Ita quoque ſpem habebat de profectu ſuæ futuræ paſſionis, gratia cuius multi erant ſaluandi, & ſic de ſingulis, quæ Chriſtus in hac vita ſperabat, iuta illud pſalmi 4. *ſingulariter in ſpe conſtituiſtime*, præſcindendo tamen à ſpe gloriæ, quam iam habebat: atque hinc Alenſis 3. part. quæſt. 12. mem. 3. ad 1. ait in Chriſto non fuiſſe ſpem in ratione ſpei; fuiſſe tamen in eo id, quod eſt perfectionis in ſpe, ſcilicet adhæſionē in bono, ſed nō cum illa imperfectione, quæ eſt expectatio boni, quod non habetur, & D. Thom. 3. part. quæſt. 7. art. 4. in corpore in fine, ait, quod poterat ſperarè immortalitatem, & gloriam corporis, quam nondum habebat; in reſponſione vero ad primum inquit, ſpem, quā habebat Chriſtus, *non fuiſſe virtutem theologicam*.

Dona an conferātur peccatorib. 34 Secundum, quod quæritur, eſt vtrum in peccatoribus ſint Spiritus ſancti dona. Communis reſponſio eſt ex D. Thoma quæſt. 68. art. 5. dona elargiri ſolis iuſtis, non tamen peccatoribus. Sed obſtatur; quoniam in peccatoribus reperitur actus fidei, & ſpei, hi vero procedunt à Spiritu ſancto.

Reſponſio aliorum. 35 Reſpondet Tanner. tom. 2. diſp. 3. quæſt. 6. dub. 1. num. 9. inquiens *In peccatore autem dici poteſt, à Deo ſuppleri concurſum doni; ſicut etiam ſuppletur concurſus habitus charitatis in eodem, quando primum per pænitentiam conſequitur gratiam.* Addit antē inde, quod licet probabilis ſit reſponſio, nihilominus, inquit, *Verius exiſtimo, actus donorum ſolum eſſe quoſdam præſtantiores virtutum actus, qui ex ſpeciali, & ſingulari quadam inſpiratione Dei eliciuntur*. Idemque docere ait, Caetanum, & Valentiam. Reſpondet etiam Salas ſupra citatus, num. 5. inquiens, *Etiam peccatores, in quibus Aduerſarij dona Spiritus ſancti non conſtituunt, ſolet Deus mouere, licet rarius, peculiari inſtinctu, ad ſimiles actiones*. Senſus eſt, vt hi moueantur à Spiritu ſancto non per donorum infuſionem, quæ ſolis conceduntur iuſtis à D. Thoma, cæteriſque, ſed per extrinſecam aſſiſtentiam. Clarius autem reſoluendo, dicimus hos moueri à Spiritu ſancto, non quidem per gratiam, charitatem, & dona inhabitante, ſed per extrinſecam aſſiſtentiam, impellente.

Solutio oppoſitorum. 36 Supereſt tandem, vt ad oppoſita reſpondeamus. Et primo ad Cyrillum, dicitur quod ſi verba eius indicant dona eſſe habitus, non tamen indicant eſſe habitus à virtutibus diſtinctos. Ad illud de *Requieſcendi*, aiſe nedum verificari de habitibus verū & de actibus, etenim per actus dicitur homo eſſe iuſtus, & Spiritus ſanctus in eo manere: ſicut ex oppoſito dicitur per actum peccaminoſum homo manere iniuſtus, & Diabolus in anima remanere, & inhabitare.

37 Verum obſtatur, actus non ma-

Quid maneat in peccatore, & iuſto, tranſacto actu.

manet, ergo nec manet iuſtitia, ſiue iniuſtitia in homine peccatore, vel iuſto; igitur ly *R quieſci* non poterit verificari de actu. *Reſponſio* petenda eſt ex quæſtione illa quidnam manet in peccatore, tranſacto actu peccati, de qua Scot. in 4 d. 14. qu. 1. Pro nunc vero dicẽdum, manere iuſtitiam, vel iniuſtitiam, non phyſice, dum act s bonus, vel prauus deſinit, ſed manere moraliter: iuſtitiã quidem, & meritum in acceptatione diuina, & ordinabilitate ad præmium: iniuſtitiã vero peccatoris manere in iudicio Dei quoad reatum, & ordinabilitatẽ ad pœnam: Quia vero aliquandiu durat, ſiue iuſtus in ſua iuſtitia, ſiue peccator in ſua iniquitate abſque receſſu, hinc dicitur ſiue Spiritus ſanctus ſuper iuſto: ſiue communis hoſtis ſuper iniuſto requieſcere. Alia ſuper quæſt. 4.

38 Reſpondetur tamẽ ſecundo ad Cyrillum, quod verba, *donorum*, & *virtutum* penes Cyrillum ſunt ſynonima, ideoque donum pro virtutibus, & virtutes intelligitur pro donis. Quamuis ſiſtendo in verbis eius, dum nominat *vires*, & *virtutes*, datur intelligi aliqua à proprio nomine deſumpta, differentia: vt per *vires* intelligantur vires corporis, vires enim magis ſpectant ad corpus: per virtutes vero habitus virtuoſi Animæ.

39 Ad Gregorium in primis, licet dona diſtinguat à virtutibus theologicis, non tamen conſtat, vtrũ diſtinguat ea tanquam habitus, an tanquam actus; nam dona Spiritus appellat *virtutum ſenſus*, at virtutum ſenſus, idem ſunt, ac effectus, actus, & opera virtutum. Item ſi diſtinguit dona à virtutibus, diſtinguit vtique non à theologicis, ſed à cardinalibus: & de his loquendo, forte diſtinxit ea à cardinalibus virtutibus acquiſitis, non ab infuſis. Alij reſpondent diſtinctionem Gregorij eſſe rationis. Nos vltra primam reſponſionem dicimus diſtinctionem eſſe modalem, vt ſtatuimus.

Virtus heroica ex Ariſt. quid.

40 Ad tertium de Ariſtotele; de virtute *heroica*, in primis cum ait virtutem hanc facere homines *diuinos*: & tales habere *principium intellectu, & voluntate præſtantius*, non hinc colligitur Ariſtotelem cognouiſſe dona Spiritus ſancti, nec effectus eorum: id vero aiebat, extollẽs eo modo, quo puro philoſopho concedebatur, virtutes *heroicas*. Quidquid tamen ſit, reſpondendo ad ſubſtantiam, negatur virtutem ſimpliciter ſumptam, & virtutem heroicam de eodem obiecto, eſſe diſtintos habitus, ſunt enim vnus, idemque bene tamen diſtinguuntur ſecundum perfectum, & perfectius, ſiue excellẽtius, modaliter, vt diximus. Cum vero aliqui dicunt de perficere modo *humano*, & *ſuperhumano*, loquutio eſt metaphorica ait Scotus: & eſt ſenſus, quod attingere ad tale opus ſic, & ſic vel excellenti modo agendum, non conceditur communiter, abſque ſpecialiori impulſu inſtinctus eminentioris, & vrgentioris, non tamen neceſſe ſit, vt conſtituant habitus diſtinctos ſpecie: vnde modus ille ſic, excellentius agendi tribuit denominationem illam fiendi opus modo ſuperhumano.

41 Et ad illud de beſtialitate, negatur paritas, hæc vtique conſtituit peccati ſpeciem diuerſam à cæteris: non tamen opus virtutis, prout emanans à virtute, vt *virtus* eſt, & vt *heroica* eſt, cõſtituit diuerſum habitum, &c.

42 Ad quintum, dum dicimus dona eſſe idem cum virtutibus, ſenſus eſt, vt tunc virtutibus identificetur, quando virtutes ipſæmet coniunctę ſunt cum charitate: cæterum, vbi charitas deeſt, aduenit diſtinctio. Et licet fides, & ſpes infuſæ ſint veræ virtutes theologicæ ex Scoto in 3. d. 36. q. vn. nihilominus ibidem ſubuit, deſſe ipſis charitatem, ob quod non meremur per ipſas vitam æternam, eſt enim charitas forma, & vita virtutum, per quam fides, & ſpes, cæteræque virtutes ordinant homines in fruendum Deum. Neque dona erunt idem cum moralibus acquiſitis, ſed cum infuſis, quæ omnia ſimul cum donis manent, manente charitate; etenim dona ordinant hominem ad Deũ ex ſpecialiori motione Spiritus. S. alia diximus ſolutione dubij ſecũdi.

Dona an idem cum moralibus acquiſitis.

43 Ad

Virtutes cardinales, an neceſſario infuſæ.

43 Ad ſextum, dicendum primo virtutes cardinales catenus negari à Scoto eſſe per sè infuſas, quoniam poſſunt humanitus acquiri, vt conſtat de temperantia, iuſtitia, fortitudine, & prudentia, in quibus plurimi ex gentilibus philoſophis floruerũt: & ob hoc docet non eſſe neceſſario infuſas, dum aliunde poſſunt acquiri: at ſi Scotus interrogaretur, vtrum poſſint à Deo cum donis infundi in ipſa iuſtificatione, vtique affirmaret nulla eſt nãque implicantia; at quo modo tunc appellari poſſent infuſæ, ſi negat virtutes morales infuſas? Reſpond. virtutes tales appellari à Scoto tunc infuſas quidem, ſed infuſas per accidens, non per sè, quoniã poſſunt aliunde virtutes tales acquiri: Deus autem poſſet illas infundere: Et qui ex Scotiſtis aſſereret in iuſtificatione infundi virtutes morales, non contradiceret Scoto, etenim ſolum Scotus intendit virtutes has in iuſtificatione debere appellari nõ infuſas per sè, ſed per accidens: exemplum de dono, v. g. linguarum, ſiue ſcientiæ, hæc namque poſſunt humanitus adipiſci attamen poſſet quoque Deus deſuper infundere, vt ſæpe egit: at dona hæc appellarentur non infuſa per sè, ſed per accidens: hæc, quoad virtutes infuſas ſuſtinendo, eas infundi. Quod ſi quis perſiſteret in negando infundi ipſas morales, nec per sè, nec per accidens, reſponderetur ſecundo ad argumentum tunc habentes tales virtutes acquiſitas, operari ex motione Spiritus ſancti, non quidem habitantis per dona, ſed extrinſece mouentis, vt diximus dub. 2.

Virtutes morales, an infundãtur ex Scoto.

44 Ad ſeptimum Salas nu. 6. ad 5. negat talem indigentiam habituũ: Verum id erit negare ipſa dona. Quod ſi neget neceſſitatem doni per modum habitus, & adſtipuletur neceſſitatem doni per modum actus, ſeu aſſiſtentiæ, eſſet alia quæſtio: at reſpondendum eſt conſequenter ad doctrinam communem de adſtipulatione per modum habitus; ideoq; dicendum, vtique danda eſſe dona, vt ſuppleant illud imperfectum, ſeu minus perfectum virtutis, quia ad hoc dantur, vt diximus, & hinc diſtinguuntur, attamen ex hoc non concluditur debere eſſe habitus diſtinctos.

Concilium an definit diſtĩgui dona à virtutibus.

45 Ad octauum, Aretinus in 3. d. 34. q. vn. art. 11. ait, quod non conſtat vſque modo vtrum intentio Cõcilij fuerit definire virtutes diſtingui à donis: Reſponpetur ſecundo mentem Goncilii fuiſſe confutare hæreſim dicentium, iuſtificationem nequaquam fieri per infuſionem gratię ſeu per iuſtitiam homini iuſtificato formaliter inhærentem, ſed fieri ſolummodo per extrinſecam imputationem iuſtitiæ Chriſti: definit tamẽ, hominem iuſtificari per communicationem meritorum paſſionis Chriſti. & per infuſionem gratiæ, & donorum. Quod ſi inſtes, ſi non eſſent diſtincta, non diſtinctim nominaret gratiam à donis; reſpondetur id fieri, vt ſol. 1, ad maiorem explicationem: ſolet enim fieri conſimilis eiuſdẽ rei, variis licet ſub nominibus, repetitio ad maiorem expreſſionem.

QVÆSTIO VI.

Vtrum Spiritus ſancti dona ſint inuicem connexa.

Arguitur pro negatiua.

1 Non eſſe inuicem connexa ipſa dona oſtēdi poſſet ex doctrina Scoti: Et quidē negat Scotus cō nexionem mutuam virtutum; nam in 3.d.36.quæſt.vnic.negat virtutes morales neceſſario connecti cum theologicis, quandoqnidem gētiles philoſophi carebant theologicis virtutibus fidei, ſpei, & charitatis cū tamen plures ex iis vixerient bene moraliter, & habebant virtutes morales: Nec theologicæ virtutes connectūtur neceſſario cum moralibus; plures namque peccatores carentes charitate, & pollentes ſola ſpè, & fide, carent quoque virtute temperantiæ, iuſtitiæ, prudentiæ, &c. Nec fides ipſa theologica nectitur neceſſario, cum ſpè, & charitate: quodſi hæc inuicem counexa neceſſario non ſunt, nec conſequenter nectentur neceſſario inuicem dona. Confirmatur.

2 Primo, fides non neceſſario nectitur cum ſpè, & charitate; ergo nec inquam, donum intellectus, & ſcientiæ, pertinens ad fidem, minus, magiſque explicatam, ſeu explicitam, ex quæſt. præced. nec, inquam, donum intellectus nectitur cum dono ſapientiæ; probatur conſequens, dictum enim fuit donum ſapientiç eſſe idem cum charitate. Item ſpes non neceſſario nectitur cum charitate, vt conſtat, dari ſpem ſine charitare: ergo nec donum ſapientiæ connectitur cum ipſa ſpe: probatur conſequens, qnoniam ſapientia eſt charitas ex dictis.

3 Secundo, Prudentia non neceſſario nectitur cum temperantia, fortitudine, & iuſtitia, plures namq; hæc poſſident, at imprudenter agunt non conformiter ad virtutem prudentiæ: ergo nec donum conſilii correſpondens prudentiæ, nectetur cum dono pietatis, timoris, & fortitudinis quæ, correſpondent illis.

4 Tertio Apoſtolus 1. Corinth. 12. *Diuiſiones*, inquit, *gratiarum ſunt; alij datur ſermo ſapientia per Spiritum alij ſermo ſcientia ſecundum eundem ſpiritum; alij fides in eodem ſpiritu: alij gratia ſanitatum in vno ſpiritu, &c. hęc autem omnia operatur vnus, atque idē ſpiritus, diuidens ſingulis, prout vult.* At ſapientia, & ſcientia connumerantur inter dona Spiritus ſancti, & tamen ab Apoſtolo diuiduntur. ergo dona non neceſſario connectuntur.

5 Quarto Auguſt. 14. de Trinit. cap. ait, quod ſcientia non pollent fideles plurimi, quamuis polleant ipſa fide. inquit enim, *Hac* ſcientia non pollent fideles plurimi quamuis polleant ipſa fide; aliud eſt enim ſcire quid credere debeamus, quod docet fides: aliud autem, quemadmodum hoc ipſum, & pijs opituletur, & contra impios defendatur, quam proprio appellare vocabulo ſcientiam, videtur *Apoſtolus*, at fidei correſpondet donum *Intellectus*, ergo donum intellectus, & donum ſcientiæ non connectuntur.

6 Quinto Gregorius lib. 1. Moral. cap. 32. ſic ſcribit: *Minor eſt ſapientia ſi intellectu careat: valde inutilis intellectus, ſi ex ſapientia non ſubſiſtat; Inutile eſt conſilium, cui opus fortitudinis deeſt: & valde fortitudo deſtru-*

tur,

tur, niſi per conſilium fulciatur; Nulla eſt ſcientia, ſi vtilitatem pietatis non habeat: & valde inutilis eſt pietas, ſi ſcientia diſcretionis careat; timor quoque ipſe, ſi non has virtutes habuerit. Apertiſſime autem loquitur Gregorius, indicans dona non eſſe inuicem connexa.

7 Sexto idem Gregorius ſubdit, *Nec hoc eſt ſapere, quod intelligere: quia multi æterna quidem ſapiunt ſed intelligere nequaquam poſſunt; Sapientia ergo in die ſuo conuiuium parat, quia mentem de æternorum ſpe, & certitudine reficit; intellectus in die ſuo conuiuiū facit, quia in eo, quod audita penetrat, reficiendo cordis tenebras illuſtrat:* Ergo ex loco hoc non ſunt connexa, dum ſapientia non copulatur cum ſcientia, & quandoquidem *Multi æterna ſapiunt, ſed intelligere nequaquam poſſunt.*

8 Septimo Auguſtinus lib. de ſerm. Dom in Mont. ponit gradus inter dona, ita quod *ab vno paulatim ſit proceſſus ad alterum*; at hoc non eſſet ſi omnia eſſent connexa, & infunderentur ſimul.

Sententia D. Thom.

9 Diuus Thomas 1. 2. quæſt. 68. art. 5. docet dona eſſe inuicem connexa: ac probat, ſicut enim vires appetitiuæ diſponuntur per virtutes morales in comparatione ad regimen rationis, ita omnes vires animæ diſponuntur per dona in comparatione ad Spiritū ſanctum mouentem at Spiritus ſanctus habitat in nobis per charitatem iuxta Apoſt. Rom. 5. charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum qui datus eſt nobis. Item ſicut virtutes morales connectuntur in prudentia, ita dona Spiritus ſancti connectuntur inuicem in charitate, itaut qui habet charitatem, omnia quoque dona Spiritus ſancti habet, quorum nullū, ſine charitate haberi poteſt: Probat etiam ex Gregorio qui ibid præmittit dicens, *Illud in Iob filiorum conuiuio perſcrutandum videtur, quod ſemetipſos inuicem paſcunt:* per filios autē Iob, de quibus loquitur, ſignificātur dona Spiritus ſancti: ergo dona Spiritus ſancti; ſunt connexa per hoc, quod ſe inuicem reficiunt.

Sententia D. Bonaue.

10 Diuus Bonauent. in 3. d. 36. quæſt. 2 art. 1. aliter reſpondet; & quidem diſtinguit de donis, aut enim conſiderantur ſecundum originem, aut ſecundum vſum: loquendo de prima acceptione, docet dona eſſe ſemper connexa. Ratio primi quoniam, *Cum origo*, inquit; *omnium habituum gratuitorum conſiſtat quaſi materialiter in natura, & completiue, & formaliter in gratia: quando Spiritus ſancti gratia infunditur, ita ſufficienter datur, quod omnes habitus gratuiti poſſunt ex ipſa oriri, (ſi nos velimus ſuſceptæ gratiæ cooperari) non ſolum habitus virtutum, ſed etiam donorum, & beatitudinum; ideo quantum ad originem, indubitanter verum eſt, & dona Spiritus ſancti habere connexionem. Aliter eſt loqui de ipſis habitibus donorum quātum ad vſum, ſecundum quem modum iſti habitus reddunt potentiam facilem, & expeditam ad proprios actus, qui non tantum ſunt neceſſitatis, & ſufficientiæ, ſed etiam cuiuſdam ſupererogationis, & excellentiæ; & quantum ad hoc non eſt neceſſarium in his eſſe connexionem; immo vix, aut nunquam vſus iſtorum habituum reperitur perfectus in aliquo, ſicut innuit Gregor. ſuper illud Iob 38. Numquid coniungere poteris micantes ſtellas pleiades? dicens, quod vſus ſeptiformis in ſolo Chriſto fuit perfecte.* Hęc Bonauent. ſentit ergo connexa eſſe quoad *originem*, non quoad *vſum*. Digna, vtique, quæſtionis, breuiſque, atq; vera reſolutio: vnde ambo Doctores ſancti conueniunt, vt dicant eſſe dona ipſa inuicem connexa.

Dona connexa, vel quoad habitum vel quoad actum.

11 Verum explicando amplius ſenſum amborum, quęſtionem decidimus aliquanto differentius, in terminis. Vnde dicimus, de donis loquēdum eſſe, vel quantum ad habitum, vel quantum ad vſum: Eadem prorſus eſt reſolutio: licet termini aliquatenus varient, propter frequentiorē vſum loquentium: loquendo quantū ad habitū, dicimus dona eſſe cōnexa: loquendo quantum ad vſū, non ſunt ſemper, nec in omnibus connexa. Hæc eſt ſententia aperta D. Bonau. idem namque eſt dicere, *quantum ad habitum*, vt nos loquimur, ac dicere, *quantum ad originem*; Et idem eſt di-

cere, *quantum ad actum*; ac aſſerere, *quantum ad vſum*, vt loquitur idem ſanctus. Et in hac eandem ſententiã trahimus D. Thomam, vt iam traximus q. 1. vna cum Valentia, & Salas ibi citato.

Explicatur & probatur.

12 Quod *quantum ad habitum* ſint connexa, probari poteſt iiſdem ſcripturæ locis, quibus neceſſitatem donorum adſtipulati fuimus ibidem. quod vero quantum ad actum, non ſemper connexa ſint, ex eadem quæſtione patere poteſt; & probatur a parte; nã in paruulis iuſtificatis per baptiſmum, rationis vſu adhuc non eluceſcente, nullus reperitur vſus donorum, quia nulla operatio meritoria, quam eo temporis exercere non poſſunt: Item per plures adulti ſaluantur per ordinarios actus meritorios; non enim omnes ſaluandi exercent actus illos ſtrenuos, ac ſingulares, & extraordinarios, qui manant à donis: ergo quantum ad actum, ſeu quantum ad vſum non in omnibus, nec ſemper sũt connexa. Excipe Chriſtum Dominũ: Beatiſſimam Matrem, Iosque, quorũ conditio, merita, & ſanctitas, atq; donorum communicatio, ſtrenuitas, excellẽtia, & ſingularitas actuum, Deo nota eſt.

Qare connectuntur, quoad habitum.

13 Ratio autem magis perquirẽda eſt, quare connectantur quantum ad habitum, Ea quidem erit, quia dona hæc ſunt ſimul in infundi, ſimul, inquam, habitualiter. & hæc eſt locutio D. Bonauenturæ, vt ſint ſimul *origine*, quia ſimul originantur. Item ſimultas quantum ad habitum inde pẽdet, quoniam, ait Bonauent. *Origo omnium habituum gratuitorum conſiſtit completiue, & formaliter in gratia; & quando Spiritus ſancti gratia infunditur, ita ſufficienter dantur, quod omnes habitus gratuiti ex ipſa oriri poſſunt.* Fundamentum tale s connexionis habitualis eſt ipſa infuſio gratiæ, in qua gratia continentur hi habitus; vnde, qui gratiam habet, dicatur & habitus iſtos habere *habitualiter*. Inſuper amplius id explicans, ſubdit, *In infuſione gratiæ habentur radicaliter, virtualiter & implicite*. Gratia, ergo eſt radix horum habituum: & in ea continentur habitualiter. Affertque exemplum deductum ex Auguſtino, de paruulo, *Qui habet, inquit, in virtute quidquid poſtmodum habiturus eſt in mole, licet magnitudinem molis nondum habeat in actu.*

Obſtatur.

14 Verum obſtari poteſt, ſicut actus virtutum ſimul connectuntur, quandiu nexi ſunt etiam cum charitate; ita, & actus, vſuſque debent ſemper ſimul connecti eo magis, quo non infunduntur abſque charitate. Aſſumptum probatur, quandoquidem actus fidei, ſpei, charitatis, temperantiæ, cæterorumque virtutum ſunt in omnibus iuſtis, aliàs nec iuſti forent, nec ſaluarentur, ergo conſimiliter de vſu donorum: igitur dona erunt frequenter, immò in omnibus iuſtis, nedum habitualiter, & radicaliter, ſeu virtualiter, & in actu primo, verum, & in vſu & actu ſecundo. Item virtutes ſimul ſe adiuuant, nut iunt, atque inuicem fouent per proprios actus impenſos, hinc inde in fomentum alterius virtutis; ergo & dona ſe inuicem mutuo, fouebunt, tale autem fomentum conſiſtit in actu, & vſu.

Vſus virtutum neceſſarius in adultis; ſed quid de vſu donorum?

15 Reſpondet ingenioſiſſime Bonauent. negando paritatem de virtutibus, & donis. rat o, inquit, quia vſus virtutum eſt neceſſarius ad ſalutem, loquẽdo de Adultis, oportet, namque vltra habitum fidei, ſpei, & charitatis habere quoque actum credendi, ſperandi, & diligendi, vt ſaluentur; attamen vſus donorum non eſt ſic neceſſarius, plures namque ſaluẽtur actibus ordinarijs meritorijs; vt inquiebat Valentia loco citato.

Virtutes inuicem ſe fouent, declaratur.

16 Ad aliud, Scotus ex d. 36. docet virtutes inuicẽ ſe fouere, & adiuuare, inquit enim ſub lit. E. §. *Ad authoritates Gregorij*, paulo infra, *Concedo quod ſorores, & ſi mutuo ſe iuuent ad conuiuendum, vna tamen non eſt altera nec eſſentialiter perficit aliam; ita iſtæ virtutes bene iuuant ſe ad ſaluandum ſe mutuo, & in hoc poteſt intelligi dictum quorundam, quod vna non eſt tota ſine alia, quia non ita bene ſaluatur, ſine alia; nam homini expoſito multis tentationibus circa diuerſas materias, imperfectio circa vnam materiam eſt vna occaſio imperfecte agendi circa aliam; et perfecta diſpoſitio circa vnam*

iuuat

iuuat ad recte ſe habendum circa aliam: iuuant ergo ſe mutuo ſicut ſorores.

17 Quæ diximus, procedunt de donis, quæ quidem, quatenus ſunt ſpeciales effectus Spiritus ſancti, conſeruntur cum gratia, & charitate; proptereaque ſimul nectuntur; eo magis, quo ſolis iuſtis conceduntur, ex ſupra dictis: At virtutes ſi cum charitate, & gratia coniunctæ fuerint, ſtabit quoque connexio earum cum donis, vt eſt dictum, ratio, quia charitas eſt vinculum, & connexio, quæ ab Apoſtolo appellatur, *vinculum perfectionis.* Coloſſ. 3. quod ſi virtutes charitate careant, & gratia, iam appertum eſt, nullam fieri cum donis connexionem: neque virtutes ipſæ neceſſario colligabuntur inuicem inter ſeipſas: deficit namque vinculum, & nexus charitatis, vnde.

Ad oppoſita.

18 Vnde ex hinc ſoluere incipimus, quæ in oppoſitum adducuntur; Et quidem ad ea, quæ deducuntur ex doctrina Scoti. & ad primum, & ſecundum argumentum principale, reſponſio eſt, non currere paritatem, quoniam virtutes illæ, quibus deeſt vinculum charitatis, poſſunt ab inuicem ſeparari: at dona ſunt coniuncta, cū charitate, hinc quantū ad habitum non poſſunt ſeparari.

19 Ad cætera autem argumenta ex doctrina tradita Bonauenturæ, facile occurritur, dicendo loqui, & concludere quantum ad vſum, vt ſic enim ſeparantur, non quantum ad habitum.

20 Specialius autem reſpondet ad ſeptimum, vbi Auguſtinus ait, *fieri pāulatim processum ab vno ad aliud,* ex quo videtur non eſſe connexa in infundi: ſed reſpondet Seraphicus Doctor, loqui Auguſtinum, etiam quantum ad vſum, quoniam homo non poteſt aſſueſieri in vſu doni ſuperioris, niſi prius conſueſcat in vſu doni inferioris.

21 Diuus autem Thomas ad illud Apoſtoli, *Diuiſiones gratiarum ſunt,* reſpondet, ea cōſiderari, vel quatenus ſunt gratiæ gratis datæ, vel quatenus ſunt dona: primo modo non ſunt connexa: ſecundo ſic. Ita etiam reſpondet ad Auguſtinum.

QVAE-

Digitized by Google

QVÆSTIO VII.

Vtrum dona Spiritus ſancti ſint priora virtutibus, an è contra.

Arguitur, dona eſſe priora.

1 QVænam vero præcedant, vtrum dona virtutes, an vice verſa: arguitur probando dona eſſe priora virtutibus: Primo, prius eſt ſanari, quam ſane operari: at per dona ſanatur anima, per virtutes autem habilitatur ad bene operandum, ergo dona ſunt priora virtutibus. Secundo prius eſt declinare à malo quam facere bonum: at per dona prius declinamus à malo, per virtutes namque ordinamur ad faciendum bene. Tertio intellectus eſt prior affectu, ſicut prior eſt vis intellectiua, quam appetitiua: ergo priores erunt habitus intellectiui, quam appetitiui: at dona, maiori ex parte, ſunt in rationali, virtutes vero in affectiua, ergo erunt illa priora. Quarto prius eſt generans, quam Genitum: ſed per ſcientiam generatur fides ex Anguſt. lib. 14. de Trin. cap. 1. dicente *Scientia eſt de his, quibus fides ſaluberrima gignitur, nutritur, & roboratur,* Ergo donum ſcientiæ prius eſt, quã virtus fidei. Quinto Gloſa ſuper Matteus 7. inquit, *In precibus eſt, vt impetremus dona: in donis, vt operemur in an data*: Ergo perfectio Hominis initiũ habet à donis: at illi habitus ſunt priores, qui ſunt principium bene agendi ergo.

Sententia D. Bonau.

2 Diuus Bonauent. in 3. d. 24. quæſt. 2. art. 1. Reſpondendo ad quæſtionem diſtinquit; quod aut loquimur de donis, & virtutibus quantum ad originem, aut quantum ad *vſum.* Primo modo, ait, omnes habitus gratuitos, tum donorum, tum virtutum eſſe ſimul: ſecundo autem modo, virtutes præcedunt ad ipſa dona. Ratio primi, inquit Sãctus Doctor, eſt, quia omnes habitus gratuiti ortum habent à gratia, ergo infuſa gratia, infunduntur quoque ſimul habitus virtutum, & donorum: aſſumptum probatur, quia gratia eſt principium habituũ gratuitorum. Quoad ſecundũ vero, *Licet*, ait *actus alicuius doni ſpecialis præcedat actum alicuius virtutis, ſicut actus timoris præcedit actum ſpei, quia tamen actus primæ virtutis, videlicet fidei, præcedit actum primi doni, ſcilicet timoris, & generaliter actus cuiuslibet virtutis præcedit actum doni ſibi correſpondentis, Hinc eſt, quod generaliter concedi poteſt habitus virtutum per comparationes ad actus, & vſus, priores ſunt reſpectu donorum, & hoc dico reſpectu eiuſdem.* Hæc D. Bonauentura.

3 Diuus Thomas 1. 2. quæſt. 68. ad ſecũdum etiam diſtinguẽs, inquit *Sententia D. Tho.* *Aliquid eſt prius altero dupliciter, vno modo ordine perfectionis & dignitatis, ſicut dilectio Dei eſt prior dilectione proximi; & hoc modo dona ſunt priora virtutibus intellectualibus, & moralibus, poſteriora vero virtutibus theologicis. Alio modo ordine generationis, ſeu diſpoſitionis, ſicut dilectio proximi præcedit dilectionem Dei, quantum ad actum: & ſic virtutes morales, & intellectuales præcedunt dona, quia per hoc, quod Homo bene ſe habet circa rationẽ propriam, diſponitur ad hoc, quod bene ſe habeat in ordine ad Deũ.* hæc D. Th.

4 His

Reſponſio Authoris. 4 His ſtantibus, dicimus, quod loquendo de virtutibus, & donis, quantum *ad habitum*, ſimul ſunt virtutes, & hæ dona: hæc eſt Diui Bonauenturæ. Sub alijs autem terminis dici poteſt, vt ſimul ſint quantum *ad infundi*, quod eſt idem, ac eſſe ſimul quoad *originem*, vt loquitur Sanctus Doctor. Fundamentum aſſertionis eſt, quoniam gratia eſt radix, vt loquebatur quæſt. præcedenti Bonauentura, omnium donorum, & virtutum infuſarum: igitur via generationis, ſunt ſimul. Confirmari poteſt in via Scoti, quia namque, vt habitum fuit quæſt. 5. Virtutes, & dona ſunt idem, hinc fit, vt etiam in infundi, ſint ſimul: maiorem namque faceſſit difficultatem ſuſtinere eſſe habitus diſtinctos, ad hoc, vt cenſeantur in infundi eſſe prorſus idem Loquendo vero vero quantum ad actum, ſeu vſum, non ſunt ſimul; cui autem tribuenda ſit prioritas, tribuenda erit actibus virtutum. Ita D. Bonauent. & D. Thom ille quidem, probat, quoniam actus cuiuſcunque virtutis præcedit actum cuiuſcunque doni correſpondentis. Et confirmatur; quid namque eſt vſus doni, niſi vſus eiuſdem virtutis, at cum aliquali differentia, de qua diximus quæſt. 5. Quod ſi obſtaueris, actus timoris præcedit actum ſpei, ergo actus doni timoris præcedit actum virtutis ſpei: Reſpondet Bonauent. quod licet ita ſit, nihilominus non præcedit abſolute, & generaliter omnes virtutes; non enim præcedit virtutem fidei, quæ eſt prima in ordine virtutum.

5 Conſimilis eſt doctrina D. Thomæ, dum ait, quod ordine generationis, & diſpoſitionis virtutes morales, & intellectuales præcedunt dona, quia diſponũt in ordine ad Deũ loquitur autem quo ad vſum, ideo que, ſubdit, *dilectio proximi præcedit dilectionem Dei quantum ad actum*,

6 Confirmatur vtraq; pars Aſſertionis, primo, Greg. in Iobi 1. ſuper illud, *Ventus vehemens irruit, & concuſſit quatuor angulos domus*, ait, *Spiritus ante omnia, mentem ornat ſeptem virtutibus*, Ergo virtutes ſunt priora donis. Secundo Hieremiæ, Trhen. 12 *Præcipitauit omnia mœnia eius*, Gloſa ibi inquit, *In his rectus ordo ſeruatur, quia cum peccatrix anima relinquitur, prius abſcedunt virtutum, quæ data ſunt ad manifeſtationem Spiritus, auferuntur deinde fundamenta fidei, ſpei, & charitatis euertuntur*: Hinc vero arguitur, vltimum in conſtructione eſt primum in deſtructione: & vltimum in deſtructione eſt primum in conſtructione: ſed primum, quod deſtruitur, eſt donum, ergo dona ſunt vltima in cõſtructione: vltimũ vero, quod in Anima euertitur, eſt virtus, ergo virtutes ſunt priores, tãquã fundamenta, in ædificio animæ. Tertio, timor eſt primum donorum, quemadmodum fides eſt prima theologicarum virtutum: ſed fides eſt prior timore, quia timor ortum habet à fide ergo virtutes ſunt priores donis. Quarto habitus virtutũ dantur ad rectificandũ: habitus donorũ dantur ad expediendũ. ergo virtutes ſũt priores Quinto virtutes dantur ad actum primum, dona autem ad actus vlteriores: actus autem primi ſunt priores ſecundis, ergo virtutes ſunt priores donis. Sexto quid ſunt dona, niſi quædam excitamenta virtutum: niſi quædam ordinatio virtutum ad actus, vtpotè earundem virtutum, licet, ſingulariores, ſtrenuiores excellentiores? at comparatiuum ſupponit poſitiuum, ergo præcedunt virtutes. Confirmatur, actus donorum ſũt actus virtutum, licet ſingulariores: ergo virtutes præcedunt: Actus namq; ſingulares, & extraordinarij credulitatis, & fidei eſt actus doni intellectus actus extraordinarij virtutis charitatis, eſt actus doni ſapientię. & huiuſmodi actus ſunt actus earundem virtutũ: qui quidem actus, & promanant à virtutibus, & à donis, quia ſunt actus amborum habituum: at per prius promanare dicuntur à virtutibus, quam à donis.

7 Vtique actus ſtrenui, & extraordinari ſimul promanat à virtutibus, & donis, nihilominus aliunde cenſentur aliquo modo prius manare à virtutibus primo, quia actus tales poſſunt quoad eſſe ſimpliciter

produ-

produci à virtutibus abſque donis; poteſt namque produci actus fidei, ſpei, charitatis, temperantiæ, fortitudinis, iuſtitiæ ac prudentiæ, ſine donis; erunt autem actus ſolius virtutis fidei, ſpei, &c. At ſi actus hi producendi fuerint prompte, expedite, faciliter, ſingulari, extraordinario, atque excellentiori gradu, & modo, tunc tale adminiculum fiet à donis: Vnde à primo ad vltimum, actus iſti radicantur in virtutibus, & perficiuntur in donis.

8 His actis reſpondetur ad argumenta principalia: Et ad primum reſpondet Bonauent. quod aliud eſt ſanari à morbo, aliud à ſequela morbi: per virtutes quidem ſanatur anima à morbo culpæ: at per dona ſanatur ſynthema, & ſequela morbi, ſiue reliquiæ culpæ. Vel ſecundo dici poſſet, aſſumptum eſſe verum de morbo corporali, non ſpirituali; ab illo namque ſanatur prius corpus, inde vero iam ſanatum corpus, opera exercet ſanitatis, ab iſto autem non prius ſanatur anima, quam operetur; immo prius debet anima operari exercere contritionis, dilectionis, & pænitentiæ, & inde poſtea ſanabitur.

9 Ad ſecundum negatur minor, prius namque id fit per virtutes. Ad tertium, non per hoc, quod plura ſunt dona intellectus, quam affectus, ideo erunt priora.

10 Ad quartum, fides præcedit ſcientiam, & ſic ad Auguſt. dicendum loqui quod generatur non in ſe, ſed in mente aliorum per ſcientiam, explicando fidem.

11 Ad quintum, per dona ibi intelliguntur virtutes, ſolent enim confundi nomina, & vſurpari vnum pro alio.

QVAE-

Digitized by Google

QVÆSTIO VIII.

Vtrum dona ſint nobiliora virtutibus, an e contra.

Vulpis ſententia.

1 Quæſtionem Vulpes exiſtimat inutilem: quandoquidem dona non diſtinguuntur à virtutibus. ita tom. 2. par. 3. d 123. artic. 8. Verum nos exiſtimamus neceſſariam: Nec ratio ſua obeſt, quia cum identitate eorum ſtat aliqualis diſtinctio, vt demonſtrauimus ſupra, quæſt. quinta. Dices, ſunt idem realiter ergo ceſſat diſtinctio, & ratio diſquirendi. Reſpond. cum identitate reali ſtare diſtinctionem modalem, de qua ibi, ideoque poſſe requiri.

Sententia D. Tho.

2 Diuus Thomas 1. 2. quæſt. 68. art. 8. diſtinguit de multiplici genere virtutum, vna cum ſententia communi: quædam namque ſunt virtutes theologicæ: quædam intellectuales; & quędam morales. Virtutes theologicæ ſunt, quibus mens humana Deo coniungitur: Virtutes intellectuales ſunt, quibus ratio ipſa perficitur: Et virtutes morales ſūt, quibus vires appetitiuæ perficiūtur ad obediendum rationi. Inſuper dona ſunt, quibus omnes vires animæ diſponūtur ad hoc, quod ſubbdantur motioni diuinæ. Sic ergo eadem videtur eſſe comparatio donorum ad virtutes theologicas, per quas homo vnitur Spiritui ſancto mouenti, ſicut virtutum moralium ad virtutes intellectuales, per quas perficitur ratio, quæ eſt virtutum moralium motiua.

3 His prælibatis reſpondet ad quæſtionem, inquiens, ſicut virtutes intellectuales prę feruntur moralibus & regulant ea: vnde Gregorius lib. 1. Moral cap. 28. ait quod neque ad denarij perfectionem ſeptem filij, ideſt ſeptem dona perueniunt, niſi in fide, ſpe, & charitate fiat omne, quod agunt. Sed ſi comparemus dona ad alias virtutes intellectuales, & morales, dona præferūtur virtutibus, quia dona perficiunt vires animę in comparatione ad Spiritum s. mouentē; virtutes autem perficiunt, vel ipſam rationē, vel alias vires in ordine ad rationem. Manifeſtum eſt autem, quod ad altiorem mororē oportet maiori perfectione mobile eſſe diſpoſitū: vnde perfectiora ſūt dona virtutibus Concludit ergo, ꝙ ſicut virtutes intellectuales ſūt nobiliores virtutib. moralibus, ita virtutes theologicę ſūt nobiliores ipſiſdonis. Itē, quod dona ſunt quidē nobiliora virt. tibus intellectualibus & moralibus: nō tamē ſūt nobiliora theologicis: Præcipue autem id in ſpeciali, & nominatim docet de charitate in reſponſione ad primum, inquiens, *Charitas eſt virtus theologica, de qua concedimus, quod ſit potior donis.*

Sententia D. Bonau.

4 D Bonau in 3. d. 34. q. 3. art. 1. docet quod de habitibus virtutum, & donorum poſſumus loqui tripliciter: vel in comparatione ipſorum ad gratiam ipſos habitus informantem & gratuitos facientem: Vel in comparatione ad actus egredientes: vel in comparatione ad ſtatus ſubſequētes: Si in comparatione ad gratiam, cum ipſa gratia ſit vna, reddēs ęqualiter animā acceptam Deo, & ipſius potentiam. & habitus, & opera; ſic æqualis dignitatis. & meriti ſunt cūcti habitus exiſtentes in eadem anima. Si autem loquamur in comparatione ad actus, ſic vnus habitus eſt nobilior altero, ſicut virtutes theologicæ ſunt nobiliores cardinalibus; cum actus earum immediate tendāt

in Deum:& inter theologicas,charitas eſt excellentiſſima. Si autem loquamur quantum ad ſtatus conſequentes,cum vſus virtutum habeatur in ſtatu imperfectionis;vſus vero donorum promoueat hominem ad ſtatum perfectionis ſic dona ſunt excellentiora virtutibus , ſicut ſtatus proficientium perfectior eſt ſtatu incipientium:& hoc eſt, quia ſtatus ille ſecundus præſupponit ſtatum præcedentem. Vnde ſicut bene eſſe,melius eſt, quam eſſe,quia bene eſſe dicit eſſe,& adhuc amplius,ſic habitus reddentes potentias expeditas ad actus medios, excellentiores ſunt habitibus reddentibus eas expeditas primo ad actus primos, non ratione eius,quod addunt ſolum, ſed ratione eius,quod addunt,& præſupponunt. Hæc Bonau. A primo autem ad vltimum,concludit, dona eſſe nobiliora virtutibus:ſpeciatim vero loquendo de charitate , in reſponſione ad primũ,docet *dona eſſe nobiliora charitate*.

5 Quæſtionis principalis punctus eſt circa comparationem donorum cũ virtutibus theologicalibus: etenim abſq;controuerſia ſtat, dona nobiliora eſſe virtutib. humanis intellectualib.& moralibus.Et quidem D.Th.duo de virtutibus theologicis docet,primum eas eſſe nobiliores donis:ſecũdũ, eas regulare ipſamet dona:Vtrũq; vero patitur difficultates.

6 Et quidem quomodo poterit eſſe verum per virtutes regulari dona,ſi potius per dona Spiritus ſãctus dirigit ipſas virtutes, Dictum eſt nãque ex eodem D.Tho. dona dari ad prompte,expedite, & faciliter exequendũ impulſum Spiritus ſancti;ergo potius dona dirigunt ipſas virtutes.Item Ro.8. *Qui Spiritu Dei aguntur,hi ſunt Filij Dei*, & pſ.142. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectã*.Ergo deductio,ſiue regula & directio tribuitur dono in ordine ad virtutes,nõ virtutib.in ordine ad dona. Rurſus ipſemet virtutes indigẽt donis ad hoc,vt per dona operẽtur expeditius,& excellẽtius,qua ergo ratione virtutes erũt excellẽtiores donis?

7 Diui autem Bonau. ſententia nullam patitur difficultatem ex his: vnde ſtatuit Seraphicus Doctor,dona eſſe nobiliora virtutibus . Probat vero,primo ex Bernar.lib.de Amore Dei c.25.vbi ait, *Amor proficitin charitatem : charitas autem in ſapientiam*. At non eſt progreſſus, ſeu profectus, niſi per progreſſum ad aliquid excellentius,ergo donũ ſapiẽtiæ eſt excellentius charitate.Itẽ nobilitas habituũ dignoſcitur per actus:actus autẽ donorum ſunt excellẽtiores actibus virtutũ:ergo & ipſæ virtutes. Rurſus, id,quod ſe habet ad alterũ ex additione in genere boni,excellentius eſt illo:ſed dona adduntur virtutibus, vt ſint virtutes ad agendum expeditiores, ergo erunt perfectiora. Confirmatur,bene viuere melius eſt, quam ſimpliciter viuere: Et melius viuere excellentius eſt, quam bene viuere: virtutibus bene viuimus;per dona autem excellentius,quia expeditius. Præterea illi habitus ſunt perfectiores qui reddũt hominẽ magis ſimilẽ ſtatui gloriæ:dona hoc faciunt, non ſic virtutes:probatur minor quia dona, remanent in Patria, non autẽ virtutes . Ratio hæc concludit ſolummodo de virtute fidei & ſpei, nõ autem charitatis,ideo arguitur aliunde,dona dantur in adiutorium virtutum contra defectus,ergo dona perficiunt id, quod virtutes perficere non poſſunt. Maior probatur ex Gregor lib. 2.Moral.cap.36.inquit enim, *Donum Spiritus ſancti in ſubiecta mente, ante alia,iuſtitiam, prudentiam fortitudinẽ, & temperantiam format,& ſic eandem mentem ſeptem mox virtutibus , id eſt, donis,temperat,vt contra ſtultitiam,ſapientiam ; contra hebetudinem,intellectum:contra præcipitationem,conſilium contra timorem,fortitudinem: contra ignorantiam ,ſcientiam:cõtra duritiam, pietatem:contra ſuperbiam,det timorẽ*; Ergo dum dona formant, ſeu perficiunt virtutes aduerſus hæc vitia, erunt perfectiora virtutibus.

8 Et ex hinc D.Bon.cõcludit,dona eſſe perfectiora eunctis,tũ intellectualib.& moralibus,tũ vero theologicis virtutibus:ac nominatim id docet de charitate in reſponſione ad primum.

9 Obijcitur autem , primo ex Paulo 1. Cor.12. *Adhuc excellentiorem*

rem viam vobis demonſtro. vbi Gloſa, *Demonſtro vobis viam eundi ad Deum id eſt, charitatem, quia maius omnibus donum eſt.* Et Augu. 15. de Trin. c. 18. *Nullum eſt iſto dono excellentius.* At charitas eſt virtus, ergo virtutes ſunt excelletiores donis. Secundo, *Virtutibus nullus male vti poteſt* ex Auguſt. lib. 2. de liber. arbitr. c. 15. at donis poteſt quis male vti: probatur ex Gregor. qui lib. 1. Moral. c. 35. ſic ait, *Hoſtiam noſtræ precis immolamus, ne ſcientia eleuet: ne intellectus, dum ſubtiliter currit, oberret: ne conſilium, dum ſe multiplicat, cõfundat; ne fortitudo, dũ fiduciam præbet præcipitet; ne ſcientia, dum nouit, & non diligit, inflet; ne pietas, dum ſe in rectitudinem inclinat, intorqueat: ne timor, dum plus iuſto trepidat, in deſperationis foueam mergat,* quod ſi virtutes fronant, ac dirigunt ipſa dona, erunt perfectiores ipſis donis. Tertio, ex Ariſt. *Virtus eſt vltimum de potentia,* at eo, quod eſt *vltimum potentiæ,* nihil eſt maius, neque excellentius. Denique, *perfectum eſt id, cui non poteſt fieri additio*: at ſi dona eſſent perfectiora virtutibus, fieret additio ad perfectum per ſuper infuſionem donorum.

Obſtatur.

Reſpõdetur

10 Ad primum reſpondet Bonauent. Apoſtolum comparare charitatem ad virtutes cæteras, quæ poſſunt eſſe ſine charitate, vt fides, & ſpes informis; cæteræque virtutes intellectuales, & morales: at quia dona præſupponunt charitatem, & addunt charitati aliquid aliud, ſicut donum ſapientiæ addit appetitudinem, & promptitudinem ad faciliter degustãdum *quam ſuauis ſit Dominus*; hinc eſt, quod comparatio illa non habet hic locum, pro eo, quod alterum in altero clauditur. Reſpondendum ſecundo, charitatem eſſe cæteris excellenciorem in ratione meriti, cæterum aliunde donum ſapientiæ eſſe nobilius ea. ita Bonau.

Charitas eſt perfectior cunctis, declaratur.

11 Ad ſecundum, defectus quidem non eſſet donorum, ſed poſſidentium dona: ideoque ipſe poſſidẽs dona eget ſpeciali auxilio, ne male vtatur donis: quemadmodum defectus non eſt artis, nec ſcientiæ, nec virtutis, ſed ipſius Artificis, ipſiuſque ſcientificis, & poſſidentis dona. Vide Scotum in 3. d. 36. q. vn. §. *Per hoc ad quadã tracta pro prima opinione,* lit. C.

Virtutibus nullus male vti poteſt, declar.

12 Ad tertium, loquitur de potẽtia naturali: quæ quidem eſt inſtrumentum naturæ, naturæque ipſi connaturale, adeo in naturalibus perfectum, vt ſit in vltimo perfectionis in genere ſuo: vt potentia intellectiua, viſiua, &c. quibus natura contulit tantam operandi virtutem, quanta ex ſui natura competere poteſt intellectui, voluntati, cæteriſque potẽtijs in genere ſuo: at loquendo de potẽtia ſupernaturali, vt sũt habitus poterit dari exceſſus vnius habitus ſupra aliũ, vt patet in eis, dum vnus eſt altero perfectior. Item vera maior de potentia intrinſeca, vt ſunt potentiæ recenſitæ, intrinſecæ naturæ &c falsũ de potentia extrinſeca: etenim extrinſeca adiutoria poſſunt cõferri perfecte, & perfectius, &c.

Eo quod eſt vltimum de potentia nil maius, declar.

13 Ad quartum. Pefectioni quidem ſimpliciter non poteſt fieri additio, qualis eſt perfectio ſimpliciter, & infinita Dei: at perfecto ſecundũ quid, fieri poteſt: perfectæ quidem ſunt virtutes, at fiet perfectionis vlterioris additio, dum informantur donis.

Perfecto nõ poteſt fieri additio, declar.

QVÆSTIO IX.

Vtrum dona Spiritus ſancti euacuabuntur in Patria.

Sententia communis. 1 VTrum vero dona Spiritus ſācti manebunt, an euacuabuntur in Patria: Eſt communis ſentētia affirmatiua manere. Ita D. Bonau. in 3. d. 34. quæſt. 3. ar. 2. D. Tho. 1. 2. quæſt. 68. art. 6. Gabriel, cęterique ſententiarij cum Magiſtro in 3. d. 34. Probatur autem in primis ex Ambroſio lib. 1. de Spiritu ſancto cap. 20. vbi ait, *Ciuitas illa Hieruſalē cœleſtis non meatu alicuius fluuij terreſtris abluitur, ſed ex vitæ fonte procedens, Spiritus ſanctus, cuius nos breui ſatiamus hauſtu, in illis cæleſtibus Spiritibus redundantius videtur affluere, pleno ſeptem virtutum ſpiritualium feruens meatu*. Subdit autem inde, quod loquitur de donis Spiritus ſancti. Item Chriſtus fuit perfectiſſimus comprehenſor, & tamen in ipſo fuerunt omnia ſeptem dona Spiritus ſancti, ex Iſaiæ, 11. ergo poterunt ſtare etiam in cæteris Beatis. Rurſus, donum timoris eſt vltimum ex enumeratione Iſaiæ: at timor manebit in Patria, iuxta pſ. 18. *Timor Domini ſanctus, permanens in ſæculi*, ergo maiori ratione remanebunt dona alia perfectiora. Præterea manebunt virtutes ibi cardinales, ergo multo magis dona: probatur conſequens, quoniam dona ſunt ipſis perfectiora: & antecedens probatur ex Beda penes Magiſtrum in 3. d. 33. dicente, *Poteſtates* cæli quatuor eximijs virtutibus ſunt præclaræ, fortitudine prudentia, temperantia, *iuſtitia* Erunt autem ibi hæ virtutes ſemotis tamē imperfectionibus, ita quod Iuſtitia excludit obliquitatem: prudentia errorem: fortitudo moleſtiam, & tēperantia omnem libidinū repugnantiam: vt etiam amplius dicetur de donis. Erunt ergo ibi dona, ſemotis tamen imperfectionibus, immo excellentiori modo.

2 D. Tho. Reſpondendo ad quæſtionem diſtinguit, inquiens, poſſe conſiderari, vel quantum ad eſſentiā, vel quantū ad materiam: primo modo, ait, erūt in Patria; vt patet per Ambroſium: Ratio eſt, quia dona Spiritus ſancti perficiunt mentem ad ſequendam motionem ſancti Spiritus, quod præcipue erit in Patria, *quando Deus erit omnia in omnibus*, vt dicitur 1. Corinth. 15. & quando homo erit totaliter ſubditus Deo: ſecundo autem modo, ſpectando materiam *circa quam*, & ita non manebunt in Patria iuxta operationem illam, quam exercebant in via etenim operatio illa repugnat Patriæ. *Reſponſio D. Tho.*

3 Singulariter vero Gregorius dona explicat, docēdo de vnoquoq; ſub qua ratione maneat, vel non remaneat in Patria. Is autem lib. 2. Moral. cap. 36. de ſingulis diſcurrendo, inquit, *Sapientia mentem de æternorū ſpe & certitudine reficit: quorum duorum ſpes tranſit, ſed certitudo remanet. Intellectus in eo, quod audita penetrat, reficiendo cor, tenebras eius illuſtrat; quorum auditus tranſit, quia non docebit vir fratrem ſuum, vt dicitur Hierem 31. ſed illuſtratio mentis manebit. Conſilium prohibet eſſe præcipitem, quod eſt neceſſarium in præſenti: & iterum, quod ratione animum replet, quod neceſſarium eſt, etiam in futuro. Fortitudo aduerſa non metuit, quod eſt neceſſarium in præſenti: & iterum quod confidentiæ cibos apponit, quod permanet,* *Reſolutio D. Gregor.*

etiam in futuro. Scientia ignorantia ieiunium ſuperat, quod pertinet ad ſtatum præſentem; Pietas cordis viſcera miſericordiæ operibus replet, quod ad ſtatum præſentem pertinet: ſed in futuro affectum congratulationis præſtat; timor premit mentem, ne de præſentibus ſuperbiat, quod pertinet ad ſtatum præſentem, at in futuro ſperata obtinet, etc. Senſus ergo Gregorij eſt, dona ibi apponere, demptis tamen imperfectionibus, vt amplius patebit in ſolutione argumentorum.

4 Vnde primo arguitur, dona Spiritus ſancti cõferũtur ad tentationes vincendas: nulla autem tentatio erit in Patria, iuxta illud Iſa. 11: *Non nocebunt, & non occident in vniuerſo monte ſancto meo.* Secundo, plurium donorum non poſſunt ibi exerceri actus, ait namque Gregor. 1. Moral. c. 32. *Intellectus facit audita penetrare; Conſilium prohibet eſſe præcipitem: fortitudo facit non metuere aduerſa; & pietas replet cordis viſcera operibus miſericordiæ.* Hæc autem non competũt ſtatui Patriæ. Tertio, habitus donorũ ordinantur ad ſanandum ſynthomata at in Patria nulla erit infirmitas. probatur conſeq. quia talis eſt vſus medicinæ. Quarto per donum intellectus cognoſcitur Deus ex Creaturis; at in Patria cognoſcitur Deus ex sè in ſua propria præſentia, ergo fruſtaneum erit ibi hoc donum. Quinto donum Conſilij eſt dubitantis, & conferentis, atque inquirentis: in Patria autem non erit dubitatio, nec diſcurſus inquiſitiois. Sexto donum fortitudinis prodeſt ad pericula, infirmitates, & aduerſa ſuſtinenda: hæc non erunt in Patria. Septimo, ſcientia docet conuerſari in medio Nationis prauæ, & peruerſæ: in Patria non erunt hæc. Octauo, donum pietatis eſt ad compatiendum proximo, ibi autem nulla aderit miſeria, ergo nulla compaſſionis materia. Nono donum timoris eſt ad retrahendum à malo: nullum autẽ ibi malum. Decimo pietas, & fortitudo ſpectant ad vitam actiuam, at ibi erit non vita actiua.

5 Ad primum, reſpondet D. Thomas non eſſe ibi dona ſub ea ratione, ſub qua ſunt in via, vbi ordinantur ad tentamenta euincẽda: quia in Patria non erunt tentationes: erunt vero ſub alijs modis excellentioribus.

6 Ad ſecundum, Gregorius ipſe ſemetipſum declarat, quomodo maneant, vel non maneant, vtiam anterius doctrinam eiuſdem attulimus: quod etiam amplius patebit ex ſingularium obiectionum ſolutione.

7 Ad tertium, reſpondet D. Bonauent. quod *perfecta medicinæ vſus eſt non tantum ad reſtituendam ſanitatem, ſed etiam ad præſeruandam, & continuandam:* Vnde dona in ſtatu innocentiæ fuiſſent ad ſanitatem præſeruandam: In ſtatu naturæ lapſæ ad ſanitatem curandam: & in ſtatu gloriæ, ad ſanitatem perpetuo continuãdam: & licet in ſtatu gloriæ non ſit ægritudinis curatio, eſt tamen ſalutis in perpetuum *continuatio.*

8 Ad quartum reſpondet idẽ Doctor, ꝙ donum intellectus in via exercetur per diſcurſum, fundatum ſuper quandam inquiſitionem: in Patria vero videbitur Deus in ſeipſo, ait enim Apoſtolus, *Videbimus eum, ſicuti eſt.* Vnde Ariſtoteles ait, ſi eſſemus ſupra lunam, non quæreremus propter quid eclypſatur luna, quoniam videremus intuitiue, ſimplicique aſpectu terram inter poſitã inter ſolem, & lunam. An vero in Beatis contingat diſcurſus, habebitur in Materia de Viſione beatifica & ex parte attigimus tom. 1. diſput. 1. q. 4.

9 Ad quintum in conſilio duo ſunt, diſcuſſio, & electio: primum euacuabitur, inquit Bonauentura: & remanebit ſecundum. Diuus autem Gregorius citatus, ait, *Conſilium* prohibet eſſe præcipitem, & ratione animum *replet*: præcipitationis, erroriſque occaſio ibi nulla: & vt ſic, ceſſat conſilium: Animus vero rationi adhæret, ſeu digniorem partem eligit, ex Bonau. & hoc manebit in Patria. *Donum cõſilij, an in Patria.*

10 Ad ſextum: fortitudinis donum ibi remanet, non quia aduerſa, quæ ibi nulla ſunt, ſuſtineat; ſed quia Beatus firmiter, fortiterque adhæreat ex toto corde Deo, in eiuſque amore permaneat: atque in æterna fruitione ſirmetur. *An donum fortitudinis.*

11 Ad ſeptimum non exinde attende-

tendetur ſcientia, cum nulla ibi peruerſitas, ſed omnia conſona, & ſanctitas: ſed qua mediante vnuſquiſque cognoſcet quomodo, & qualiter ſe debeat habere ad alterum, ait Bonauen. vtpote *condiligendo, congratulando, et congaudendo de ipſorummet Beatorum beatifica aſſociatione, &c.*

An donum fortitudinis. 12 Ad Octauum, pietatis donum non ibi erit ad condolendum, ſiue ad compatiendum, cum nulla ibi ſit materia condolendi, & compaſſionis; ſed ad congaudendum, & condelectandū inuicem inter Beatos.

An donum timoris. 12 Ad nonum, donum timoris non erit ibi quantum ad mali cautelam, ait Bonauent. ſed quantum ad ipſiuſmet Dei ſummam reuerentiam: Erit autem timor *filialis*, qui erit *timor Sanctorum*, non erit ergo timor alicuius mali, quia *Non accedet ad tè malum, nec flagellum appropinquabit tabernaculo tuo.* Pſalm. 13. & amplius infra.

An vita actiua. 13 Ad decimum, licet non erit actiua, erit tamen ibi vita contemplatiua, & ratione huius erunt ibi dona ex D. Thoma ad 3.

14 Et in ſumma adimplebitur ibi id, quod Apocalypſis 21. dicitur, *Et abſterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum; & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, quia prima abierunt: & dixit qui ſedebat in Trono; ecce noua facio omnia.*

Donum intellectus, et ſcientiæ quid. 15 Circa donum tamen intellectus, & ſcientiæ contigit aduertere, vtrumque donum eſſe habitum fidei infuſæ ex Scoto 3. d. 34. quæſt. vnica lit. O. *Eſt enim intellectus*, inquit ipſe, *Fides imperfecta, quæ eſt notitia articulorum primorum; & ſcientia, fides perfecta, quæ eſt explicita notitia de articulis, ſicut in ſcibilibus naturalibus intellectus dicitur eſſe principij, & ſcientia, concluſionis.* Stante autem hoc, donum intellectus, & ſcientiæ, quatenus ſunt habitus fidei, ſiue implicite, ſiue explicite, euacuabuntur in Patria, quia fidei ſuccedit viſio, *Et videbimus eum, ſicuti eſt*, licet ſumpta in alio ſenſu ex relatis, poſſint remanere, demptis imperfectionibus, ſicut docet Gregorius, & Bonau.

16 Circa ſapientiam vero, ipſam Scotus conſiderat primo quatenus per *Sapientiam ſapit mihi Deus in ſe, & ſecundo quatenus ſapit mihi, vt bonum.* Secundo modo ſumptam, docet eſſe idem, ac ſpem, quia *Qui ſapit, & ſaporem in ſe approbat, & ſibi appetit*: at quia ſpei *ſuccedit tentio*, ideo ſapientia, vt ſic, euacuabitur, quemadmodum euacuabitur ipſa ſpes; At ſumpta primo modo, remanebit, quoniam ſapientia eſt idem, ac charitas, remanebit vero eadem charitas, imò perficietur, quia *cum venerit quod perfectum eſt, euacuabitur quod ex parte eſt.* *Sapientia, quid ex Scoto.*

17 Accedit, & modus alter ad quæſtionem reſpondendi: dona omnia remanere ibi quantum ad *habitum*, licet nō omnia quantū ad *actum*, ex eo, quod non omnes donorum operationes erunt ibi. Hoc autem ſtante, poterit reſponderi ad ſingula obiecta quibus probatur, vel timorē, vel conſiliū, vel fortitudinē, & huiuſmodi, non habere ibi locū, poſſet quidem dici ex ſententia iſtorum, remanere quoad habitum, non quoad actum. Inter cæteros eſt Aretinus in 3. d. 34. q. vn. art. 2. verſus finem. Verum ex hoc colligitur non remanere ibi donum aliquod quoad habitum, ſimul, & actum, niſi donum ſapientiæ, quod eſt charitas; at ex hinc ſequitur cætera dona eſſe ibi omnino fruſtranea; ad quid namque tot dona, ſi nuſquam exibūt in actum? Quod ſi ſaluari poſſunt, æque bene, tum in ratione habitus, tum actus, vt bene docet Greg. D. Bonau. D. Th. cum communi, remouendo imperfectiones, vt diximus, non eſt vt abſolute negemus remanere in ratione actus; Remanent ergo dona etiam in ratione actus, ſed reſpectiue, & proportionaliter ad ſtatum Patriæ & gloriæ. *Reſolutio dicta quæſtionis ex Aretino.*

18 Circa *Timorem* tamen eſt amplius inſiſtendum, qualis, & quomodo admittatur. Supponimus vero in primis diſtinctionem illam de timore etenim diuidi ſolet, & primo diuiditur in timorem *naturalem*: ſecundo in timorem *mundanum*: tertio in timorē *filialem*, & quarto in timorem *ſeruilem*; hic vero ſubdiuiditur, vt alter ſit *Timor quadruplex.*

modus

malus, & alter *bonus*

Timor Naturalis quid.

19 Timor naturalis eſt paſſio naturæ, ſeu portionis inferioris, quo mediante, natura duce, vnum quodque, etiam brutale animal, timet ea, quæ noxia ſunt naturæ, vt pati incommoda, violentias, mortem, & huiuſmodi. Et timor hic vniuerſim ſumptus reperitur nedum in homine, verum, & in brutis, ratio, quia *naturaliter vnuſquiſque deſiderat conſeruari in ſuo eſſe. &c.* Timor autem iſte eſt bonus bonitate ex *genere*, quia mediante eo cupimus conſeruari in eſſe, & vitare obnoxia, at hoc præſtare, eſt bonum bonitate ex *genere*, vnuſquiſque enim timet ſui deſtructionem.

Timor mundanus quid.

20. Secundus timor, eſt, quo mediante timentur potius hominum, & Tyrannorum minæ, perſecutiones, & afflictationes, quam offenſa Dei, adeo vt eligat quis potius Deum offendere vt minas, & inſectationes Tyrannorũ euitet: timor hic eſt omnino mundanus, quandoquidem nil habet de cæleſti, atque totus impenditur propter homines, non propter Deum: aduerſus hos loquitur Chriſtus Matt. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus*, & 1. Pet. 3. *Timorem eorum ne timueritis, Dominum autem Chriſtum ſanctificate in cordibus veſtris*. Et propter hoc timor hic eſt omnino malus, ante ponit enim homines Deo, & paratus eſt mediante hoc timore perterritus homo, ſemper offendere Deum.

Timor filialis quid.

21 Tertius timor eſt *filialis*, eſt autem is, quo mediante timemus culpam, & offenſam Dei. Hic autem timor ſanctus eſt: & de hoc exponunt Patres illud pſ. 18. *Timor Domini ſanctus*, vbi Augu. *Timor caſtus eſt, quo filij timent offenſam Patris.* Eſt vero cõparatio filij diligentis ex toto corde Patrem, vt timeat Patrẽ, timore euitãte offenſam Patris, de quo Conc. Tr. ſeſſ. 6. c. 6. Hic quoque timor diuidi ſolet in *initialem*, et *perfectum*, ex D. Th. 1. 2. q. 42. art. 8. & indicat D. Augu. lib. 83. quæſ. 36. dicens, *Timor inchoat, & perficit ſapientem; hic autem eſt, qui ſumme diligit.* Habet hic timor fundamentum in charitate.

Timor initialis, & perfectus.

Timor ſeruilis in bonum, & malum.

22 Quartus eſt *ſeruilis*, diuiſus in bonum, & malum: & quidem timor ſeruilis malus eſt ille, quo peccator cauet à peccato, ſolius pænæ fugiendę cauſa, nullatenus tamẽ amore Dei, ita vt ſi nulla foret infligenda pæna, vtiq; peccaret. Timor hic malus eſt, etenim includit animi præparationem ad peccandum. De hoc autem, ita loquitur Augu. in pſ. 118. Conc. 25. *Timor, quo non amatur iuſtitia, ſed timetur pæna, ſeruilis eſt, quia carnalis eſt, & ideo nõ crucifigit carnem, viuit enim peccandi voluntas, quæ tunc apparet in opere, quando ſperatur impunitas, cum vero pæna creditur ſequutura, latenter viuit viuit tamen, mallet enim licere, & dolet non licere quod lex vetat. quia non ſpiritualiter delectatur eius bono, ſed carnaliter malum metuit, quod minatur.* Appellatur autem de toto ſeruilis, quia ſeruorum eſt ad ſeruiendũ Domino proprio, induci ſola ratione pænæ.

Timor ſeruilis bonus quid.

23 Seruilis bonus eſt ille, quo pœnas gehennæ timemus, aliaque incõmoda, & ob id à peccatis abſtinemus, non tamen ea lege, quod ſi Infernus nõ eſſet, etiam peccaremus, hoc namque ſpectat ad timorem ſeruilem malum: ſed à peccato caue nus timore Inferni, & ratione cæterarum pænarum. Controuertitur autem, vtrum timor hic cenſendus ſit bonus, an malus: impius Lotherus cenſet eſſe malum: At concors Patrum, & Scholaſticorum ſentẽtia eſt, eſſe bonum. Ita in primis docet Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 4. nempe eſſe bonum, atque vtilem, & à Deo excitari. Idipſum habet ſeſſ. 6. c. 6. & Cano. 8. Item Chriſtus Dominus hortatur diſcipulos Mat. 10. inquiens *Timete eum, qui poteſt corpus, & animam perdere in gehennam.* Prou. 1. dicitur, *Initium ſapientiæ timor Domini* Eccl. 1. *Timor Domini expellit peccatum, nam qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari*, & c. 25. *Timor Domini, initium dilectionis eius.* Iſa. 26. *A timore tuo concepimus, & peperimus Spiritum ſalutis.* & 63. *Quare nos errare feciſti de via tua? induraſti cor noſtrum, ne timeremus te?* Inſuper Chriſoſ. ho. 15. ad Pop. Antioch. ait, *Timorem gehennæ eſſe in anima iuſti quaſi militem fortem, & armatum, qui latrones, & fures, ac hoſtes omnes arcet à Domo.* Hierony-

merandaꝫ eo magis, quo idem Paulus ibidem, recenſet, *opitulationes, gubernationes*: Vnde Suarez enumerat ibi alia plura.

Poteſtas ſacramẽtorũ, an gratia gratis datæ.

37 Bellarminus autem quærit, vtrum poteſtas conferendi ſacramẽta pertineat ad hoc genus donorum, & reſpondendo negat, quoniam poteſtas ſacramentorum confertur viſibiliter per homines gratiæ autem, grattis datæ conferuntur inuiſibiliter, & immediate à Spiritu ſancto: item Sacramentorum poteſtas confertur vnicuique cupienti ordines ſuſcipere dummodo cætera rite diſponantur: at gratiæ gratis datæ conferũtur ad libitũ Spiritus ſancti, & à Spiritu ſancto: ait namque Apoſtolus, quod *hæc omnia operatur vnus, atque idem Spiritus, diuidens ſingulis prout vult*: Ex oppoſito tamen Suarez ſuſtinet ſpectare ad gratiam gratis datam; Ratio eius quia confertur gratia hęc in aliorum vtilitatem, in miniſteriũ Eccleſiæ. Inſuper poteſtas Sacramenti pænitentiæ ordinatur ad ſalutem aliorũ: ac demũ poteſtas, quæ reſidet in Sũmo Pontifice, & in Cõcilio à Põtifice approbato, & cõfirmato ad definiendas res fidei, exercetur ad communem Eccleſię vtilitatem.

Dona ſpectantia ad gratiã gratum facientem, an nobiliora ſpectantib. ad gratias gratis datas.

38 Vltimo autem conferenda ſunt dona ſpectantia ad gratiam gratum facientem, cum ſpectantibus ad gratias gratis datas, atque quærendum quænam ſint preſtantiora. Lis pendet ex libratione virtutis charitatis in ordine ad virtutes cæteras: vnde dicendum, charitatem, cæteris cunctis præſtare: ita Apoſtol. ſupr. inquiens, *Adhuc excellentiorem viam vobis demonſtro*. Loquitur autem de charitate. Inſuper gratiæ gratis datæ poſſunt ſtare cum peccato mortali, vt de Balac, & Caipha prophetantibus, &c. Dona autem Spiritus ſancti ſpectantia ad gratiam gratum facientem, dantur ſolis iuſtis, ex ſupra habitis. Item gratia gratum faciens coniungit immediate hominem cum Deo, facit amicum Dei formaliter, & per ſe, at gratię gratis datæ ſunt, veluti inſtrumenta, quibus vnus homo per alterum diſponitur ad ſalutem, etenim conferuntur ad aliorum vtilitatem.

QVÆSTIO XII.

Vtrum Spiritus ſancti ſint fructus habitus, an actus diſtincti à Spiritus ſancti donis, & beatitudinus, ac virtutibus.

Sententia D. Thom. 1 DE duobus quæritur hic, primo an fructus Spiritus ſancti ſint habitus, vel actus. Et ſecundo an diſtincti, &c.

2 Circa primum D. Thom. 1. 2. quæſt. 70. art. 1. docet fructus non eſſe habitus, ſed actus. Probat autem, primo quia fructus eſt vltimum quod expectatur ex arbore; ergo ex ipſo homine, fructus, qui expectantur, erunt ipſa operatio hominis. Item quemadmodum operatio hominis procedens ſecundum facultatem rationis, dicitur eſſe fructus rationis; ita operatio hominis procedens ſecundum altiorem virtutem quæ eſt virtus Spiritus ſancti, dicetur eſſe operatio hominis, & fructus Spiritus ſancti. Inſuper, fructus non ſunt frondes, nec flores, ſed vltimum, quod ſequitur, & quod expectatur inde, ita vltima operatio hominis, prout moti à Spiritu ſancto, erit fructus. Confirmatur ex Matt. 12. *Omnis arbor bona, bonos fructus facit, &c.* Item ex 1. Ioann. 3. *Omnis, qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quia ſemen ipſius in eo manet.* Demum Auguſtinus in Enchyrid. cap. 8. inquit, *Fides eſt credere quod non vides*: at credere dicit actum.

3 Circa ſecundum, ait, fructus à donis, virtutibus, & beatitudinibus differunt ſicut actus ab habitu: ſequitur hoc ex probatis; namque fructus non ſunt habitus: dona autem, & virtutes ſunt habitus; ergo differunt, tanquam actus, & habitus. conſimiliter docet, Beatitudines eſſe actus, atque à donis, & virtutibus differre, veluti actus, & habitus.

4 Vtrum vero fructus differant à beatitudinibus, ait, quod ſic, & probat, quia differunt in enumeratione, vt patet: ergo differunt quoque ſpecie. Item plus requiritur ad rationem beatitudinis, quam ad rationem fructus; etenim ad rationem fructus ſufficit, quod ſit aliquid habens rationem vltimi, & delectabilis; ſed ad rationem beatitudinis vlterius requiritur, quod ſit aliquid perfectum, & excellens: Hinc vero infert, omnes beatitudines appellari poſſe fructus, ſed non è contra. Item aliqua omittuntur de eis, etenim Lucas quatuor, Matthæus vero octo admiſit Beatitudines: Inſuper ſeptem ſunt dona Spiritus ſancti, at Beatitudines octo, & fructus duodecim: ergo non idem.

5 Scotus autem, veluti ad vtramque quæſtionis partem reſpondens, ait eſſe prorſus idem, dona, virtutes, fructus, ac Beatitudines. ita in 3. d. 34 quæſt. vnica lit. P. vbi ſic ſcribit, *De fructibus dico, quod quidam illorum ſunt virtutes ſecundum illam regulam, ſecundum quam enumerata ſunt in illo ſeptenario*: *Enumeratio & reſolutio Scoti.*

Qua-

Quadam autem ſunt ſpecies virtutum ibidem enumeratarum. Qudnam nec ſic nec ſic: ſed delectationes conſequentes actus, verbi gratia, charitas exprimitur ibi proprio nomine; & ſimiliter fides; ſpes autem in hoc, quod dicitur longanimitas, vnde legitur de Patriarchis, longanimes in ſpe, quaſi in longum animoſe expectantes. Virtutes morales exprimuntur ibi; fortitudo quidem in patientia; iuſtitia in ſua ſpecie, qua eſt miſericordia in hoc, quod dicitur bonitas ſicut communiter dicitur bonus, qui communicat ſe proximo. Et in alia ſpecie, quæ eſt amicitia, exprimitur ibi benignitas, qua eſt quaſi beneuolentia. & bona igneitas: In tertia ſpecie, qua pertinet ad regimen, vel ad ſubiectionem, ibi Manſuetudo: vel ſpecialiter exprimitur ibi obedientia: manſuetus enim eſt qui exequitur iniuncta ſiue murmure. Temperantia exprimitur in duabus ſpeciebus ſuis, in cōtinentia, ex caſtitate, ſi placeat dicere cōtinentiā circa alia delectabilia, & circa venerea caſtitatē, vel poteſt poni vna ſpecies tēperantia, vt cōtinētia dicatur vna ſpecies, & caſtitas circa quacunq; delectabilia, quomodo Philoſophus 7. Ethyc. ponit caſtitatem eſſe quandam gradum in qualibet virtute. Prudentia exprimitur per modeſtiam: modeſtus enim eſt qui modum debitum tenet in agendo: & prudentia eſt inuenire modum in actione, & præfigere, & terminare. Sic igitur habemus tres virtutes in ſe; fortitudinem in patientia; iuſtitiam in tribus ſpeciebus: temperantiam in vna ſpecie, vel duabus; prudentiam in vna ſpecie; & ita omnes virtutes; tām intellectuales, quām morales. Alia quadam enumerantur ibi, qua ſunt delectationes concomitantes, vel conſequentes actum, vt gaudium, quod proprie eſt delectatio in voluntate; & pax, quæ eſt ſecuritas habendi obiectum ſine repugnantia. Sic igitur patet, quod in ſuſtinendo, ſeptem virtutes ſufficienter perficere hominem in via, in ſe, vel in ſuis ſpeciebus, non erunt neceſſarij alij habitus, qui nec ſunt illi, nec ſpecies earum; nec numerantur alij in donis, nec in Beatitudinibus, nec in fructibus. Et licet numerus ſit alius explicitus Beatitudinum, & donorum, hoc eſt, quia aliqua ſpecies illarum ſeptem virtutum aliter exprimuntur hic, quam ibi, & non quia ſint alij habitus, qua nō ſunt illarū virtutum ſpecies. Si etiam tantum ponderaretur ſcriptura, qua ponit alicubi octonarium, alicubi ſeptenarium, vt oporteret eos diſtinguere, vt diuerſos habitus, quare igitur non ponuntur diſtincti habitus illi, de quibus facit mentionem Apoſtol. 1. Cori. 12. vbi ponitur nouenarius ab illis, quos enumerat Petrus 1. Petr. 1. Miniſtrate in fide veſtra virtutem &c. Frequenter igitur ſcriptura eadem realiter exprimens, exprimit ſub alijs verbis, nunc omittens, quædam, nunc alibi explicans omiſſa. Vſque huc Scotus. Scotum ſequitur Gabriel in 3. d. 34. quæſt. vnica Maior ibi q. 1. ibiq. Almaynus, Aretin. &c.

6 Sunt qui negant de mente Scoti, fructus eſſe habitus, cum Scotus id non dicat: quod ſi Scotum opponas dicentem, *fructus non eſſe alios habitus*, Reſpondent non inde ſequi eſſe habitus: ſed intentum Scoti eſſe, fructus non addere nouos habitus ad habitus virtutum, & donorum: ita, & de Beatitudinibus, non tamen inde ſequi eſſe habitum: ita vt Scoti loquutio ſit præciſe negatiua, & nullatenus poſitiua: poſitiua autem eſſet, ſi diceret eſſe habitus: ſicut negatiua inde, inferretur, non eſſe diſtinctos habitus. Verū, iſtud eſt extorquere textū Scoti, dū nāq. ait, *non eſſe alias, habitus*, loquitur affirmatiue & negatiue: affirmatiue quidē, implicite dicendo eſſe habitus: & negatiue, aſſerēdo nō eſſe habitus diſtinctos. Atque hæc eſt vnanimis interpretatio Diſcipulorum: & ita ex diſcurſu ſuo Scotus enumerando, & conferendo concludit, duodecim Spiritus ſancti fructus non eſſe habitus diſtinctos à virtutibus theologicis, & moralibus, exceptis tamen fructibus duobus, vtpotè, gaudio, & pace, quoniam hæc ſunt delectationes, ſeu paſſiones inſurgentes ex victoria tentationum: Vnde hinc dicendum, fructus, & virtutes eſſe idem.

Obſtatur ex Scoto.

Reſpond. 1.

7 Dicendum ſecundo, Beatitudines non eſſe habitus à virtutibus, *Reſpond. 2.*

& donis diſtinctos. Eſt eiuſdem Scoti: Probatur autem conferendo inter ſè ſingula: Et quidem Matt. 5. Octo enumerantur Beatitudines: vt *Beati pauperes Spiritu: Beati mites. Beati qui lugent. Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam; Beati miſericordes; Beati mundo corde. Beati pacifici; Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam*. Singula vero ſingulis conferendo, *paupertas ſpiritus* ſignificat *humilitatem*, & *timorem*, ex Auguſtin. de Verb. Domin. ſerm. 8. dicente, *Pauperes ſpiritu ſunt timentes Deum non habentes ſpiritum inflantem. Munditia cordis*, ſignificat *caſtitatem*, hæc vero eſt ſpecies *temperantia*. Beati qui *perſecutionem* patiuntur, &c. Hoc autem correſpondet *fortitudini*, Miſericordia, ſeu Beati *miſericordes*, hoc pertinet ad aliquam ſpeciẽ *iuſtitia*, quia iuſtum eſt ſubleuare alienam proximi miſeriam, & miſereri proximo indigenti. Beati *Mites* Mititas correſpondet quoque ad aliã ſpeciem *iuſtitia*, qua iuſtũ eſt eſſe cum proximo mitem. Beati *pacifici*, Pax reſpondet quoque *iuſtitia*, quoniam iuſtum eſt pacem cum omnibus ſeruari: tum inter æquales, cum inter ſuperiores ipſos, atque ſubditos. Beati qui *eſuriunt*, & *ſitiunt* iuſtitiam: hoc correſpondet *charitati*, qua mediante amamus Deum, eſuriendo, & ſitiendo eum, tanquam ceruus ad fontes aquarum, vt dicamus, *ſitiuit anima mea ad Deum viuum*, hoc autem eſurire, & ſitire animæ, eſt amare Deum in ſè, qui eſt per eſſentiã ipſa iuſtitia. Beati qui *lugent*, luctus autẽ confertur cum *ſpe*, quoniã luctus eſt ſiue de amiſſione, ſiue de ſpe charorũ: ſperamus autẽ reinuenire per gratiam, Deum, quem per peccatum amiſimus: & ſperamus ipſum conſequi per gloriam in æterna Beatitudine: Ex hac autem collatione conuincitur eſſe idem. Confirmatur ex Ambroſio, qui lib. primo in Lucam cap. 6. quærit cur eſt, vt Lucas quatuor tantum Beatitudines referat, Matthæus vero octo? Reſpondet inquiens, *Quatuor tantum beatitudines Sanctus Lucas Dominicas poſuit, octo vero Sanctus Matthæus; ſed in illis octo iſta quatuor ſunt, & in quatuor iſtis illa octo: hic enim quatuor, velut virtutes amplexus eſt cardinales, ille in illis octo myſticum numerum reſerauit*. Ex his autem Ambroſius docet Beatitudines eſſe idem cum virtutibus. Item ſi forent diſtinguenda omnia hæc, ergo, & ſimiliter oporteret diſtinguere habitus enumeratos ab Apoſtolo Paulo 1. Corinth. 12. *Alij datur ſermo ſapientia, &c.* Ab illis enumeratis à Petro 2. epiſtol. cap. 1. *Miniſtrate in fide veſtra virtutem, &c.* Vnde ſubdit Scotus, *frequenter ſcriptura eadem exprimit ſub alijs verbis, nunc omittens quadam, nunc alibi explicans omiſſa*.

Beatitudines quid in ſpeciali.

8 Atque dicendum tertio, fructus à Beatitudinibus nõ diſtingui in ratione habitus. Eſt eiuſdem Scoti: Vnde omnia hæc, ex eius mente, non ſunt diſtincti habitus, dona, virtutes, fructus, & Beatitudines. Probatur, fructus ſignificant virtutes, ex prima aſſertione, exceptis illis duobus, gaudio, & pace. Item Beatitudines non ſunt habitus diſtincti à donis, & virtutibus, ex ſecunda aſſertione: Ergo nec fructus erunt habitus diſtincti à Beatitudinibus. *Reſpond. 5.*

9 Verum licet non ſint diſtincti in ratione habitus, nihilominus aliqualem aliunde ſortiuntur diſtinctionem, & quidem appellantur *Virtutes*, quia ſunt principia operationis virtuoſæ, & meritoriæ. Appellantur *dona*, quoniam gratuito donantur, & infunduntur à Spiritu ſancto: Nominantur *fructus* quandoquidem ex ipſarum virtutibus, doniſque veluti è radice, promanant ipſi fructus. Et denique cenſentur *Beatitudines*, quia hæc omnia diſponunt ad beatitudinem. Loquimur autem de homine iuſto. Et ita habetur ſufficiens ratio eorum; Nec enim plurificanda ſunt entia abſque neceſſitate: Quod ſi æque bene concludi poſſunt ſub vnico habitu, ad quid multiplicatio habituum? Diſtinctio autem aliqualis inter ea ſufficiens eſt, vt ceſſent argumen-

Virtutes, Beatitudines, dona, fructus, quare ſic appellata.

Digitized by Google

gumenta, quæ poſſent obſtare: vnde *reſpectiue*, & *relate* ad varia capita recenſita, poſſet concedi aliqualis diſtinctio.

Fructus eſt vltimum, quod expectatur, declaratur.

10 His actis reſpondetur ad oppoſita: Et primo ad oppoſita de fructibus, dicendum fructus Spiritus ſancti & eſſe fructus, & habitus: non enim ratio fructus obſtat habitui: vnde in ordine quidem ad virtutes, & dona, appellantur fructus, quia ſunt veluti partus virtutum, & donorum: attamen etiam vt ſic poſſunt eſſe habitus: cum vis fructum eſſe vltimum, quod expectatur, verum de fructu conſiderato in actu ſecundo, non in actu primo; quia in actu primo eſt habitus, & non vltimum: in actu autem ſecundo eſt actus, ſiue paſſio, & eſt vltimum: atque ita in actu ſecundo non ſunt flores, nec frondes, ſed ipſa operatio, quæ eſt vltima, procedens à fructibus, veluti ab habitu, & in eſſe primo, ſeu in actu primo, & ſic patet ad rationes.

Ad oppoſita.

11 Ad illud Matthæi, & Ioannis, vere fructus iſti pendent ab arbore fructifera, & diuina, Spiritus ſancti, quoniam ſunt fructus manantes appropriate à Spiritu ſancto: at procedunt primo tanquam habitus, inde vero ſubſequuntur actus, & vt ſic, ſunt vltimi.

12 Ad Auguſtinum, ly *credere* ſtat habitualiter, & actualiter: ſi ſtet habitualiter, erit conſtructio intranſitiua; vt idem ſit dicere, *fides eſt credere*, ac fides eſt credere in actu primo: dum vero ſit conſtructio tranſitiua, *credere* ſtat pro actu ſecundo, & erit ſenſus, *fides eſt credere*, ideſt, fides & habitus inclinans ad credendum.

13 Et hinc ſoluuntur, quæ dicuntur de ſecundo, ſeu de diſtinctione fructuum à cæteris; etenim fundamentum diſtinctionis nitebatur ſuper diſtinctione eorum, veluti fructus ſint actus, cætera habitus: at negatum fuit, fructus eſſe omnino actus: quod ſi ſunt habitus, & ijdem, ac cætera, non diſtinguentur ab ipſis.

14 Ad caput alterum de diſtinctione eorum à Beatitudinibus, reſponſio prima patet ex dictis, concedimus namque non eſſe prorſus idem, ſed aliquo modo differre, *reſpectiue*, & *relate* ad varia capita nuper recenſita: cæterum non eſt hinc inferenda omnimoda diſtinctio, ſed aliqualis, vt diximus & ideo propter aliqualem diſtinctionem conceditur, Beatitudines dicere aliquid plus, quam fructus, & non valere prædicationem conuerſiuam ex vtraque ſimul parte: ſicut voluntas, & intellectus ſunt idem realiter, cum vero diſtinguantur formaliter, non valet prædicatio formalis vnius de altero, &c.

15 Ad illud de enumeratione, dicendum, quod & ſi numerus non ſit idem, non tamen id prouenit ex diſtinctione habituum ab habititibus ſed ſpecierum intermediarum, vel ſpecialiſſimarum contentarum ſub illis. Ita Scotus ad primum. Et paulo ante aiebat, *Licet numerus ſit alius explicitus Beatitudinum, & donorum, hoc eſt, aliqua ſpecies illorum aliter exprimuntur hic, quam ibi, non autem quia ſint alij habitus.*

16 Ad illud de omiſſione, & ſi aliquæ illarum omittuntur alicubi, recenſentur tamen alibi: vnde enumerata ibi, & ibi erunt eadem.

17 Ad Lucam, iam reſpondit Ambroſius citatus præſagiens difficultatem prætactam, inquiens, *Quatuor tantum Beatitudines Sanctus Lucas Dominicas poſuit, octo vero Sanctus Matthæus; ſed in illis octo iſtæ quatuor ſunt, & in quatuor iſtis illæ octo; hic enim quatuor velut virtutes amplexus eſt cardinales; ille in illis octo myſticum numerum reſerauit.*

18 Ad illud de octaua Beatitudine, ait Baſſolius in 3. diſt. 34. ad ſecundum, quod *illa octaua Beatitudo eſt declara iua aliarum*. Adde reſponſionem allatam Ambroſij.

19 Sed vnum ſupereſt, quoniam inter Beatitudines, & virtutes non exprimuntur virtutes intellectuales, non quidem fides infuſa, non prudentia, ergo diſtinguntur;

Reſ-

Reſpondet Scotus ſignificari *præſuppoſitiue*, quoniam virtutes appetitiuæ præſupponunt intellectiuas, tanquam Regulam, & menſuram earum, ergo comprehenduntur præſuppoſitiue, quia præſupponuntur ad illas; eo magis, quo fides eſt fundamentum, & baſis in ordine ad ſalutem: ſicut prudentia eſt fundamentum, & regula virtutum moralium.

Eſt autem Deus finis omnium, cui ſit honor, & gloria in ſæcula ſempiterna. Amen.

FINIS

Digitized by Google

INDEX
RERVM NOTABILIVM

In quo, l. librum : f. folium : n. numerum indicat.

A

A, Ab, qualiter vſurpentur, lib. 3. f. 149. num. 9.

Abſtractorum ex multiplicatione, an ſequatur multiplicatio concretorũ, l. 1. f. 46. n. 8. & l. 3. f. 245. n. 5. & 247 num. 10.

Abſtracti natura, qualis, l. 2. f. 117. n. 3.

Abſtractis à materia idẽ eſt, quod quid eſt cum eo, cuius eſt, l. 1. f. 80. n. 13.

Abſtractione vltima de abſtracto nil valet prædicari, niſi in primo modo dicendi per ſè, l. 1. f. 84. à n. 4. ad 14.

Abſtractum, & concretum in diuinis, an derogent ſimplicitati, l. 1. f. 154. num. 2. 12.

Abſtractum, & concretum an ſignificent idem, lib. 3. f. 76. n. 3. & l. 2. f. 49. num. 7.

Abſtracti de abſtracto, & abſtracti de concreto prædicatio an, & qualiter vera, l. 3. f. 266. n. 7.

Accidentia notiora, quam ſubſtantia, l. 2. f. 59. n. 1.

Accidens commune, & extraneum, l. 1 f. 50. n. 6.

Accidens an, & qualiter in diuinis, l. 1. f. 61. n. 8. & l. 3. f. 261. n. 6.

Accidentia duo eiuſdem ſpeciei, an in eodem ſubiecto, l. 2. f. 128. n. 19.

Accidentale inter, & eſſentiale, an detur medium, l. 1. f. 50. n. 6.

Actiones ſunt ſuppoſitorum, l. 1. f. 86. n. 6. & f. 152. n. 6. & l. 3. f. 208. n. 16. & 137. n. 6. ac l. 2. f. 58. n. 9. & 72. n. 3

Actio præſupponit potens agere, l. 2. f. 72. num. 2.

Actio intellectiua nullius productiua, l. 3. f. 140. n. 1.

Actio in triplici differentia, l. 3. f. 140. num. 3.

Actione immanenti nil producitur, l. 3. f. 120. n. 26. & 112. n. 2. Declaratur, l. 3. f. 114. n. 12.

Actio quomodo antecedit, & ſubſequitur ſuppoſitum, l. 3. f. 137. n. 8.

Actio in diuinis quid, l. 2. f. 72. n. 4.

Actio non eſt conuerſiua ſuper Agens, l. 3. f. 272. n. 7. & 284. n. 4.

Actione tranſitiua verbum non conſtruitur cum Agente in ablatiuo, l. 3 f. 272. n. 8.

Actiua vita, an in Patria, l. 3. f. 416. n. 13

Attributa, an de intrinſeca ratione Eſſentiæ, l. 2. f. 81.

Attributa an obiectum ſecundarium ex Scot. l. 3. f. 105. n. 12.

Attributorum exiſtentia an vna, an plures. l. 1. f. 58. n. 8. 9.

Actus productiui ſunt cõditiones agẽtis, non ratio agendi, l. 3. f. 52. n. 1.

Actui an competat permanentia, lib. 3. f. 39. 2. n. 4.

Actus ſecundus voluntatis an liber, l. 3. f. 249. n. 3.

Actus notionalis, an conuerſiuus, lib. 3. f. 278. n. 28.

Actus operatiuus, & productiuus an idem, an diſtincti, l. 3. f. 122. n. 23.

Actus productiuus, an mediet inter extrema, l. 3. f. 54. n. 12.

Actiuum, & factiuum ſunt differentiæ accidentales principij productiui, l. 1. f. 37. n. 9.

Actus generandi in diuinis eſt idem cum Generante, non ſic in humanis, l. 3. f. 55. n. 6.

Actus intelligentiæ eſſentialis, an poſſit producere, l. 3. f. 114. n. 10.

Actuum productiui, & operatiui vnus non eſt cauſa alterius, l.3.f.121. n.22.
Additio qualiſnam vetita ad ſcripturam, & ad Regulam Diui Franciſci,l.3 f.126.n.2.
Additio *filioque*, quando, & à quonam facta fuerit,l.3.f.126.n.2.
Adiectiuum,& ſubſtantiuum, an ſignificent idem,l.3.f.257.n.2.
Adiectiuum quandoque pro ſubſtantiuo,l.3.f.258.n.7.& 257.
Aeternitas, an ſubſtantiuum, an adiectiuum,l.3.f.258.n.7.
Affirmatio talis,ex oppoſito,qualis negatio,l.3.f.15.n.2.3.
Agens eo perfectius, quo liberaliter agit,l.3.f.188.n.12.
Agens aſſimilat ſibi paſſum,l.3. f. 131. n.44 declar.
Agere præſupponit eſſe. Decl.l.2.f.58. n.9.& 72.n.1.
Agere mediate, vel immediate immediatione ſuppoſiti quid,lib.3.f.236. num.1.2.
Agentibus multiplicatis, an multiplicentur actiones,l.3.f.247.n.11.
Amor eſt aſſimilatiuus,l.1.f.131.n.44.
Amor eſt vnitiuus,l.3.f.227.n.10.
Amor dicitur de Deo,l.3. f.184.n.79.
Amor eſſentialis appropriatur Spiritui ſancto,l.3.f.182.n.3.4.5.
Amor notionalis eſt proprius Spiritus ſancti.l. 3.f.182.n.3.
Angeli beatitudo in via, qualis,lib.3.f. 382.n.10.
Angeli quomodo ſigna aſſumpſerunt, l.3.f.337.n.11.
Anima an habeat conditiones perfectæ imaginis,l.3.f.168.n.5.
Anima cognoſcitur naturaliter,ſed nō ſub ratione imaginis,l.1.f.21.n.31.
Animæ ordo ad corpus,qualis,l.1.f.76 num.4.
Antiquus dierum appellatur Pater,l.3 f.341.n.5.
Apud quid ſignificet in ſcripturis, l. 2. f.105.n.16.
Apparitiones Dei qualiter diſcernantur ab apparitionibus Angeli, l.3.f. 342.
Apparitiones Dei in vtroque teſtamēto an perſonales,l.3.f.334.
Apparitiones Chriſti, an ſemper perſonales,l.3.f.339.n.24.& 3, 8.à nu. 18.ad 23.
Apparitiones Sanctorum, an ſemper perſonales,l.3.f.339.n.23.
Apoſtolorum eloquutio,qualis, l.3. f. 434.num.34.
Aptitudinis,& potentiæ differentia, l. 3.f.186. n.4.
Approximatio quid,l.3.f.46.n.8.
Aquæ pars diuiſa quomodo ſuppoſitū l.2.f.45.n.10.
Arguere ab authoritate negatiue non tenet,l.3.f.219.n.6.
Argumentum à commutata proportione vbi tenet,l.3.f.208.n.14.
Arguendi forma quandoq;tenet theologice,quandoque,logice,l.3.f.233 n.13.
Ars Patris Filius, l.2.f.139.n.18.
Ars circa communia, experimentum, circa ſingularia,l.1.f.86.n.6.
Arius neſciuit abſtrahere mutationem à generatione.
Articuli pariſienſes, l.1.f.76.n.3.
Aſſimilatiuum eſt perfectius,quam diſtinctiuum,l.3.f.150.n 4.8.
Authoris nomen an cōueniat Patri ad intra,l.3.f.33.n.1.& f. 60.n.11.
Authoritas,& ſubauthoritas, an in diuinis,l.3.f.240.n.4.
AEqualitas diuinarum perſonarum, l. 2.f.107. & 131. & vltra conſideratur penes tria, f.108.n. 2. æqualitatis fundamentum quantitas,3.An inter perſonas ſtet æqualitas diſcreta,4.An æquales in quantitate cōtinua,5.An æquales ratione in æternitatis,f.109.n.6.An æquales poteſtate,10.An æquales in potentia ad intra,11.AEqualitates an multiplicētur,f.110.nu.15.AEqualitas,an dicat perfectionem,fol.111. num.17.

AEqua-

AEqualitas an perfectior inæqualitate,n.19. increata perfectior creata l.2.f.112.n.22. an ſit relatio realis in diuinis lib.2.f.116.an perfectio ſimpliciter,l.2.f.116.n.29. AEqualitas penes quid & penes quid inæqualitas,l.2.f.145,n.1.2.Penes relationes diuinas an ſtet æqualitas,an inęqualitas,ibid.

Adam

Adæ creationis,ſoporis,peccati,& eiectionis tempus è paradiſo,l.3.f.345 n.3.An. viderit in via Eſſentiam diuinam,l.3.f.344.

Auguſtinus

An Auguſtinus, eiuſque mater Sancta Monica, viderint in via Eſſentiam Dei,l.3.f.363.n.10.

B

BEatitudo non conſiſtit in ſola qualitate viſionis,ſed,& in tendentia ad obiectum, l.3.131.n.8.

Beati, an videant mediante verbo producto,l.3.f.133.n.18.19.

Beati,an forment verbum de Eſſentia, & creaturis viſis in ea,l.3.f.220.n.5. & 132.n.17.

Beatis, an, & quare Scotus deneget ſpeciem de Eſſentia,de facto,l.3.fo. 368.n.31.ad 40.

Beatitudines quid in ſpeciali,l.3.f.437 num.7.

Beatitudines,cur ſic appellatæ, lib.3.f. 438.n.9.

Beatitudines an idem cum donis, fructibus,& virtutibus,l.3.f.436.

Beati, an reflecti poſſint ſupra ſuum actum beatificum,l.1.f.13.n.13.

Benedictus

D.Benedictus, an viderit in via Eſſentiam Dei,l.3.f.363.n.9.

C

CAuſam ſecundam mediare inter primam,& effectum, quid, l.3.f. 237.n.5.

Cauſa ſecunda,an ſupplere poſſit vicē primæ,l.3.f.382.n.13.

Cauſæ nomen an in diuinis ad intra, l.3.f.34.n.3.& f.33.

Cauſæ nomē reſpuunt Latini à diuinis ad intra,l.3.f.35.n.5.6.

Cauſę nomine cur vſum Conc Floren. ad intra,l.3.f.35.n.7.

Cauſæ vſurpatio penes Græcos ad intra,l.3.f.34.n.4.

Cauſæ,& principij differentiam non cognouit Ariſtot.l.3.f.36.n.10.

Cauſa an ſeparabilis à principio,l.3.fo. 36.n.11.

Cauſa ceſſante ceſſat effectus declar.l. 3.f.254.n.12.

Caiphas an verus propheta ex Suarez, l.3.f.431.n.23.

Conſtituta non ſemper tantum diſtinguuntur,quantum conſtituentia,l.3. f.151.n.5.

Charitas,an ſui ad ſeipſum, l.3.f.184. num.8.

Charitas quomodo nonniſi in duobus l.3.f.184.n.8.

Charitas dicitur de Deo,l.3.f.184.nu. 7.9.

Charitas perfectior cunctis,declar.l.3. f.413.

Chriſtus quomodo Dei ſapientia, l.3. f.59.n.5.

Chriſti apparitiones quales, vide Apparitiones Chriſti.

Chriſtus, an perfectus homo, non aſſumpta perſonalitate humana, l.2.f. 39.n.5.

Cognitio intuitiua duplex,l.3.f.109.n.7

Cognitio intuitiua, an poſſit eſſe de obiecto abſenti,l.3.f.374.n.4.

Cognitio nō quia eſt de exiſtenti,ideo intuitiua,l.3.f.379.n.20.

Cognitio intuitiua poteſt fieri mediante ſpecie,l.3.f.366.n.18.

Cognitione in intuitiua Dei poteſt dari ſpecies per Dei potentiam, l.3.fo.366.n.16.

Cognitio cauſata per ſpeciem, an ſemper ſit abſtractiua, l.3.f.368.n.29.

Cognitio intuitiua, & abſtractiua de quo ſit, l.3.f.381.n.4.

Cognitio ſpecificatur ab obiecto, l.3.f.84 n.8.

Cognoſcens diſtincte abſtractiue naturam nō eſt neceſſe, vt cognoſcat ſuppoſita, in quibus eſt, l.3.f.380.n.21.

Columba Spiritus ſancti, an fuerit verū animal, l.3.f.324.n.5.& 337.nu.14. A quonam formata, l.3.f.324.n.5.6.7. An vnita hypoſtatice Spiritui ſancto, 323.n.1,2.

Comparatiuum præſupponit poſitiuū, l.3.f.48.n.4.& 232.n.11.

Communicari an idem ac produci, l.1.f.92.n.19.

Complaceat ; an neceſſario Deus in creaturis, l.3.f.91.n.32.

Communicabile, an dicat perfectionē ſimpliciter, l.2.f.19.n.15.

Cōparatio qualis in diuinis, l.3.f.233.num.17.

Concretum, & abſtractum, an ſignificent idem, vide, Abſtractum.

Cōcreti de concreto, & abſtracti de abſtracto prædicatio qualis, vide Abſtractum.

Competens primo toti, an competat cuilibet parti, l.2.f.101.n.11.

Concluſiones notitia vnde l.3.f.421.num.11.

Concordia, & identitas differunt, l.1.f.23.n.24.

Concordia ſupponit diſtinctionem, Declar. l.1.f.23.n.34.& 111.

Conſequentia conuerſiua in quibus terminis tenet, l.1.f.98.n.9.

Cōſubſtantialitatis hoſtes, l.1.f.48.n.3.

Continentia eminentialis, an in Deo ad intra, l.2.f.77.l.3.f.109.n.8.

Contingens, & neceſſarium, an poſſint eſſe ſimul, l.3.f.207.n.20.

Contingens, & neceſſarium, an differētiæ incompoſſibiles, l.3.f.208.n.22.

Contingētium productio eſt poſterior productione neceſſariorum ad intra l.3.f.89.n.23.

Creatura cum Deo an quid maius, l.2.f.77.n.16.

Creatura, an plus diſtet à Creatore, quam creatura à creatura, l.3.f.380.num.2.

Creaturæ antequam intelligantur à Deo, nullum eſſe, intelligibile habent l.3.f.79.n.9.

Creaturæ producuntur in eſſe cognito per actum intelligendi, l.3.f.80.num.11.

Creaturæ non ſpectant ad memoriam fœcundam Patris, niſi poſt productionem perſonarum, l.3.f.88.n.20.

Creaturæ non prius habent eſſe intelligibile, quam intellectum, l.3.fo.88.num.21.22.

Creaturę ante productionem Verbi habent eſſe virtuale, l.3.f.88.n.22.

Creare poſſet Deus, etiam ſi per impoſſibile, vna ſola eſſet perſona, lib.3.f.287.n.5.

Creare quid aliquando importet in ſcriptura, l.2.f.136.n.12.

Circuminſeſſio

Circuminſeſſio, quid, l.2.f.98.n.9.

Non habet exemplum in creaturis, l.2.f.102.n.18.

Non continentur in modis eſſendi *in* aſsignatis ab Ariſtot. l.2.ibid.n.19.

Cōditiones ad eam requiſitæ, l.2.f.99.num.10.

Ratio quare vna perſona ſit in alia per circuminſeſsionem, l.2.f.99.n.1.

D

DAtum, & donum, an ſint idem, l.3.f.186.n.5.6.7.

De præpoſitio q.d ſignificat, l.3.f.147.num.4.8.

Declarare eſt commune toti Trinitati, ſed appropriatur Verbo, lib.3.f.95.num.7.

De quocunque dicitur ſubiectum, dicitur, & propria paſſio, declar. l.1.f.93.n.22.
Denominans præſupponit de nominabile declar.l.2.f.73.n.5.
Dependentia actualis, aptitudinalis, potentialis, quid l.2.f 35.n.9.
Dies iudicij, vide Iudicium.
Dicere, & intelligere non eodem modo præcedunt velle, l.3.f. 216.n.16.
Deſiderij voluntas an in diuinis, l.3.f. 135.n.6.
Diſcretio Spirituum quid, lib.3.f.432. num.25.
Diſtingui aliqua magis, vel minus contingit dupliciter, l.3.f.152.n.8.& l.1 f.119.n.2.
Diſtinguere, ſeu cui cõpetit, diſtinguere cõpetit & eſſe actũ, decl.l.3.f.152.n.2
Diſtinctio, an tanta in conſtitutis, & principiatis, quanta in conſtituentibus, & principijs, l.3.f.151.nu.5.& l.1.f.119.n.11.& 114.nu.10. & 47. num.10.
Diſtinctio ſpecifica, an inter productiones, l.3.f.151.nu.7. & l.1.f.118. num.5.
Diſtinctio qualiter in diuinis, l.1.f.73. num.4.
Diſcrimen, an in diuinis, l.1.f.74.nu.8.
Diſcretio, an in diuinis, l.1.f.73.n.5. Diſcretio ſpirituum, quid, vide ſpirituũ
Differentia, an in diuinis, l.1.f.74.n.7.
Differentia inter eſſe virtuale, & poſſibile, l.3.f.101.n.3.
Diuiſionis nomine vtuntur in diuinis Nyſſen.& Baſil. explicantur, lib.1.f. 212.n.9.10.& 75.n.9.
Diuerſitas, an in diuinis, l.1.f.74.n.8.
Diſputatio quæſtionum non neceſſariarũ, an omnino inutilis, l.1.f.9.n.8
Diſtinctio, & repugnantia quomodo differunt, l.1.f.119.n.11.
Diſtantia, & præſentia, an faciant cognitionem intuitiuam, & abſtracti, l.3.f. 379.n.17.

Donum.

Donum quid, l.3.f.185.n.2.& 379.n.1
Dona quænam, l.3.f.379.n.2. An inuicem connexa, 404.
Dona quot, l.3.f.380. An nobiliora virtutibus, 411.
Donorum enumeratio, an ſufficienter facta, l.3.f.386.n.5.6.& 388.
Dona figurata in ſcripturis, l.3.f.387. num.7.
Dona, an neceſſaria ad ſalutem, lib.3. f.390.
Dona coniuncta cum charitate ſicut virtutes morales cum prudentia, l.3. f.390.n.1. An priora vitutibus, 408.
Dona, an idem cum virtutibus, fructibus, & beatit.l.3.f.436.
Dona ſpectantia ad gratiam gratum facientem, an nobiliora ſpectantib. ad gratias gratis datas, lib.3.f.435. num.58.
Donorum, & gratię gratis datæ differentia, l.3.f.426.n.10.
Donum ſcientiæ, & intellectus, quid, l. 3.f.416.n.15.
Donum conſilij, an in Patria, l.3.f.415 num.9.
Donum fortitudinis, an in Patria, lib.3. f.415.n.10.
Donum timoris, an in patria, l.3.f.416. num.12.
Dono, an eſsẽtialius donari liberaliter, an habere eſſe per proceſſionem, l. 3.f.191.n.20.
Doni ratio an etiam ad intra, l.3.f.192 n.21.22.23.
Donum eſſe cuinam perſonæ competit, & quare vide Spiritus ſanctus.
Donum in rigore cuinam perſonæ cõpetit, l.3.f.191.n.18.
Donum qualiter diſtinguat Spiritum ſanctũ à cæteris perſonis, l.3.f.146. num.26.
Doni nomen, an ſit tertiæ perſonæ magis manifeſtatiuum, quam nomen Spiritus ſancti, l.3.f.194.n.25.
Doni appellatio, an competat Spiritui ſancto, l.3.f.185.190.192.
Doni rationem, an habeat Eſſentia in

Filio

Filio,lib.3.f 186.187.
Donum de principali,an connotet aliquam perſonam,l.3.f.189.n.15.
Doni nomen,an competat ad extra toti Trinitari,l.3.f.189.n.14.
Donum ad donum requiritur voluntas,nedum complacēs,ſed elargiens & eliciens,l.3.f.187.n.8.
Donum multipliciter ſumptum,l.3.fo.185.n.1.3.
Domini dominatores ex diuinis,an plures,l.2.f.30.n.10.

Deus Deitas

Dei prædicata eſſentialia,l.1.f.91.n.14
Deus cum creatura,an quid maius,l.2 f.77.n.16.
Deus præſcindendo à perſonis , quid ageret ad intra,l.1.f.86.n.25.
Deus genuit Deum , ſed non alium Deum,l.1.f.94.n.1.
Deus non genuit ſe Deum , nec alium Deum,ſed alium,qui eſt Deus,l.1.f.95.num.3.
Deus non eſt ſolus,l.1.f.96.n.3.
Deus,an ſolitarius,l.1.f.97.n.6.
Deus non creat actu operatiuo , ſed productiuo,l.3.f.124.n.10.
Deus cur ad extra non dicit relationē realem,l.3.f.262.n.8.
Dei reſpectus ad creaturas, an ſemper communis,l.3.f.313.n.19.
Dei apparitiones in vtroque teſtamento; vide Apparitiones Dei.
Deum nemo vidit vnquam,declar.l.3.f.151.n.20.
Diuinarum perſonarum, & creaturarū dilectionis ordo,l.3.f.282.n.7.
Deus, an ſic vt eſt vnus , dicatur etiam vnicus.l.1.f.5.n.14.
Deitatis indiuiduum, an in diuinis.l.1.fo.85.
Dei intellectus,an egeat habitu,ſeu habilitate ad intelligendum,l.3.f.114.num.10.
In diuinis omnia ſunt vnum, vbi non obuiat relationis oppoſitio,l.2.f.61 num.7.
Deus nō inter omnia,ſed ſuper omnia l.2.f.141.n.14.

E

ECcleſia infallibilis, & certiſſimus teſtis,l.1,f.14.n.8.
Eff.ctus ceſſat ceſſante cauſa, declar.l.3.f.254.n.12.
Ens,entitas,an multiplicetur in diuinis l.2.f.26.n.2.
Ens per Eſſentiam , & per participat: quid,l.2.f.89.n.20.
Enti per Eſsētiā, & per participationē, an aliquid commune,l.3.f.38.n.9.
Entis prima diuiſio,l.2.f.75.n.9.
Eſſe virtualis,& poſſibilis differentia,l.3.f.101.n.13.
Eſſentia in viſione beatifica ſupplet vicem ſpeciei,l.3.f.365.n.11.
Eſſentia inſtar faciei,l.3.f.348.n.5.
Eſſentia an habeat rationem doni in filio,l.3.f.186.187.
Eſſentiæ diuinæ , an dari poſſit ſpecies intelligibilis diſtincte repræſentans,l.3.f.371.
Eſſentia eſt inſtar roſæ fæcundiſsimę, l.1.f.70.n.8.
Eſſentia eſt fundamentum relationum declar.l.2.f.95.n.9.
Eſſentia ante pullulationem ſapientiæ an ſapiens,l.2.f.90.n.26.
Eſſentia, & relatio, an faciant vnum per sè,l.2.f.93.
Eſſentia eſt Pater,an vera,l.2.f.88.nu.14.15.& l.1.f.93.n.22.
Eſſentia,& perſona,an ſimplex,l.2.f.49 num.7.
Eſſentia,nec generat,nec generatur, l.1.f.89.n.3.
Eſſentia,an trina,l.1.f.4.nu.10.
Eſſentia habet rationem communis, non vniuerſalis,l.1.f.49.n.4.
Eſſentia diuina nullam expectat actualitatem, ſeu complementum à relationibus,l.1.f.69.
Eſſentiam per sè exiſtere in perſonis, declar.l.1.f.71.n.13.14.

Eſ-

Eſſentia per quid determinetur ad eſſendũ in prima perſona,l.1.f.82.83.
Eſſentia eſt in prima perſona primitate immediationis,l.1.f.82.n.5.
Eſſentia eſt in tribus primo primitate adæquationis,l.1.f.82.n.5.
Eſſentia qua determinatione determinatur ad eſſendum in prima perſona l.1.f.84.n.10.
Eſſentia intenſiue eſt adæquate in ſingulis,extenſiue in tribus,lib.1.f.84. num.11.
Eſſentia æque primo primitate Deitatis reſpicit omnes,non primitate ordinis,l.1.f.84.n.12.
Eſſentiæ vltimum *Quod* quidnam eſt,l.1.f.86.n.4.
Eſſentiæ vltimatum terminatiuum non conſiſtit in eſſe indiuidui,ſed in eſſe Trinitatis,l.1.f.86.n.5.
Eſſentia de diuina quidnam prædicatur logice,l.1.f.91.n.14.
Eſſentiæ diuinæ deſcriptio , ibidem num.14.
Eſſentia eſt principium formale,& terminus formalis,non totalis,l.1.f.91 num.15.
Eſſentia eſt vltimato abſtracta,l.1.f.91. num.16.
Eſſentia quomodo nedum formaliter, ſed etiam virtualiter attributa,l.1.f. 153.n.10.
Eſſentia,vt præſcindens,à voluntate,& intellectu,an appellanda potentia productiua,l.3.f.44.n.4.
Eſſentia cum intellectu,& voluntate eſt principium proximum,l.3. f.45.n.6.
Eſſentia cum intellectu, & voluntate eſt principium,*Quo* totale, nõ *Quod* declar.l.3.f.45.n.7.
Eſſentia conſideratur ſub ratione principij,fundamenti,& radicis,l.3.f.45 num.7.
Eſſentia principium *Quo*,Pater principium *Quod*,l.3.f.53.n.5.6.
Eſſentia vna cum intellectu,& voluntate eſt ratio,& principium creandi,at Trinitas eſt cõditio creantis, l.3.fo. 53.n.9.& l.1.f.15.n.10.
Eſſentia non dicitur cauſatiua,ſed cõſtitutiua perſonarum,l.3.f.54. nu.2.
Eſſentia actu intelligibilis , quid in via Scoti,l.3.f.95.n.1.
Eſſentia non habet rationem materiæ, nec quaſi materiæ,l.3.f.143. n.1.& 153.n.8.9.
Eſſentia,an habeat rationem formæ, l. 3.f.146.n.9.
Eſſentia,an determinetur à relatione,l. 3.f.153.
Eſſentiale quid penes Philoſophos, & Theologos,l.1.f.145.n.1.& 146.2.
Eſſentiale theologicum duplex, l.1.fo. 146.n.4.
Eſſentiale abſolutum ad intra, lib.1.f. 147.n.5.
Eſſentialia abſoluta ad intra ſunt priora notionalibus,l.1.f.148.n.8.9.
Eſſentialia ad extra poſteriora notionalibus,ibidem
Eſſentialia in eadẽ perſona , an priora notionalibus,l.3.f.134.n.3.
Ex præpoſitio quid importet,l.3.f.147 n.4.8.
Exiſtentia debetur omni rei extra cauſas ſuas,& ſi imperfectiſſimæ , l.1.f. 58.num.13.
Exiſtentiæ creatæ, & increatæ differẽtia,l.1.f.67.n.18.
Exiſtentia à Patribus quandoque appellata ſubſiſtentia,l.1.f.68.n.20.
Eſſe à ſè,& ab alio,quid,l.2.f.91.n.29
Exire à Patre,quid,l.2.f.104.n.13.
Ezechiel , an viderit in via Eſſentiam Dei.l.3.f.362.n.4.

F

Facere, quid aliquando importet in ſcriptura,l.2.f.136.n.14.
Factiuum, & actiuum ſunt differentiæ accidentales principij productiui,l. 1.f.37.n.9.
Fidei gratia quid,l.3.f.426.n.11.ad 14.
Fideles quanam vnitate ſunt vnum,l.1 f.55.n.13.& 33.n.2.

Fides;

Fides, de fide nihil eſt tenẽdum, quod non contieatur in Sacra Scriptura: declar.l.3.f.225.n.1.
Filius eſt ars Patris,l.2 f.139.n.18.
Filius genitus per voluntatem non eſſet Filius,l.1.f 129 n.37.
Filius vnicus in diuinis,l.1.f.121.n.1.
Filius Dei cur appellatur primogenitus Patris,l.1.f.121.n.2.
Filius ſolus imago, non Spiritus ſanctus,l.1.f.129.n.38.
Filius ex vi ſuæ productionis procedit, vt ſimilis,l.1.f.129.n.39.
Filius,an prius ſit Deus, quam notitia genita,l.1.f.130.n.42.131.
Filius,qua Filius,an minor Patre, l.2.f. 143.& vltr.
Filius eſt inſpirabilis,l.3.f.13.n.15.
Filius,an dicatur principiatus,l.3.f.31. num.5.
Filius eſt ars Patris,l.3.f.60.n.11.
Filius,an ſapiens ſapientia genita, l.3.f. 60.num.10.
Filius appellatur ab Auguſt.lumen Patris, l 3.f 59.n.8.
Filius, quia non generat,an inæqualis Patri,l.3.f.48.
Filij ſi poſſent eſſe plures in diuinis, ergo,& infiniti,l.1.f.79.n.9.
Filius,an ſpiret per Patrem,l.3.fo.242. num.8.
Filij generatio, an appellanda liberalis,l.3.f 588.n.13.
Filius recipiendo à Patre virtutem ad extra, dicitur originari ſecundum quid,ex Scot.l.3.f.78.n.6.
Filius,an author Spiritus ſancti,vide Authoritas:Spiritus ſanctus.
Filius ſi nõ ſpiraret,an eſſet Filius,l.3.f. 288.num.8.
Filius non conſtituitur in eſſe perſonæ per ſpirationem,l.3.f.291.n.5.
Filij generatio æterna,l.3.f.161.
Filius ſimilis Patri, an ratione filiationis,an naturæ,l.3.f.165.n.7.
Filius non habet ſcientiam generandi ex Scoto,l.3.f.155.n.2.3.
Filius,an habeat potentiam generandi lib.3.fol.154.
Filius ſcit ſuam generationem, lib.3.f. 156.num.4.
Filius eſt de Eſſentia: ſeu eſt Filius Eſſentiæ,an vera,l.3.f.148.n.5.
Filius eſt de ſubſtantia Patris,l.3.f.147 declar.
Filius creat ſub authoritatiue, l.3.f.60. num.13.
Filiatio,paternitas,& ſpiratio actiua, an idem.l.3.f.264.265.
Florere,an verbum actiuum, l.3.f.273. n.10.
Formæ duo competunt,l.3.f.146.n.9.
Forma eadem numero,an poſſit eſſe in pluribus ſuppoſitis,l 3.f.269.n.17.
Forma non poteſt multiplicari abſque materia,an vera,l.1.f.76.n.3.
Forma omnis dans eſſe, an ſit etiam actiua,l.3 f.53.n.8.
Fortitudinis donum,an in patria, l.3.f. 415.n.10.
Francorum Rex gratiam habet ſanandi ſtrumas,l.3.f.428 n.16.
Fratres appellari ſolent propinqui in ſcripturis,l.1 f.123.n.10.
Fructus eſt vltimum, quod expectatur ex arbore,declaratur,l.3.f.439.n.10.

Franciſcus

D.Franciſcus, an viderit in via Eſſentiam Dei,l.3.f.363.n.11.

H

GEnitum dicitur multipliciter,l.3 f.11.n.5.6.7.
Generatio productio non eſt ſpecies mutationis, ſed generatio mutatio, l.1.f.39.n.13.12.
Generatio quomodo perfectior cunctis mutationibus,l.1.f.39.n.14.
Generatio productio, non generatio mutatio in diuinis,l.1.f.39.12.13.
Generatio qualiter diſtinguatur à ſpiratione,l.1.f.104.
Generatio cur non ſit ſpiratio, lib.1. fol.121.

Generatio,& ſpiratio,an idem, lib.1.f. 115.n.11.
Generatio quid,l.1.f.126.n.26.ad 36.
Generatio eſt in ſimilitudinem naturæ l.1.f.128.n.32.
Generationi,an competat eſſe in ſimilitudinem naturæ,l.1.f 128.n.33.
Generationis diuinæ terminus eſt notitia producta, ſeu Filius productus, l.1.f.129.n.40.
Generatio Verbi eſt vniuoca,l.3.f.159 n.3.& 151.
Generatio omnis eſt aſsimilatiua, & diſtinctiua,l.3.f.150.n.4.
Generationem ſuam ſcit Filius,l.3.fol. 156.n.4.
Generandi ſcientiam,an habeat Filius, l.3.f.155.n.2.3.
Generandi potẽtiam,an habeat Filius l.3 f.155.
Generandi potentia, an perfectio ſimpliciter,l.3.f.169.n.1.
Generatio diuina habet principium,nõ initium,l.3.f.162.n.5.
Generationis,& ſpirationis ſigna *à quibus* non *in quibus*,l.3.f.231.n.9.
Generatio quare præſupponitur ad ſpirationem,l.3.f.256.n.18.
Generatio,& ſpiratio, an diſtinguantur ſeipſis,l.1.f.99.
Generationis diuinæ, & humanæ differentia,l.1.f.23.n.35.
Generatio Filij,an appellanda liberalis,l.3.f.188.n.13.
Generans,& genitus per voluntatem, an eſſent Pater,& Filius,l.1. f.129. num.37.
Geniti,& naſcibilis differẽtia,l.3.f.13. num.12.
Gerundiui natura,qualis, l.3.fol.155. num.1.5.
Gloria Domini, quid in teſtamento veteri penes Script.l.3. f.362.nu.4.
Gratiæ gratis datæ quid,quæ,quot,l.3 f.424.ad 434.
Gratiæ gratis datæ, & donorum differentia.l.3.f.426.n.10.
Grammaticales modi ſignificandi, lib.3.fol.312. num.18.
Græcos, an latuerit proceſſio Spiritus ſancti à Filio,l.3.f.216.n.15.
Græci vſurpant pro eodem cauſam, & principium,l.3.f.34.n.4.
Græcorum errores,cauſa, & ſtatus eorum,l.3.f.224.

H

Habitus intellectuales præcedunt affectiuos,l.3.f.389.n.10.
Habitu,vel habilitate ad intelligendũ, an egeat intellectus diuinus, l.3.fo. 114.n.10.
Habitus, an poſſit collocari in inſtrumento,l.3.f.393.n.8.
Hebræorum mos vti ſingulari pro plurali,& vice verſa,l.1.f.24.n.5.
Hypoſtaſis ſignificata,l.2.f.23.
Hypoſtaſis,& Vſiç differentia,l.2.f.24. num.6.
Homouſion,an in Scriptura, lib.3.f.9. num.5.
Homouſion antiquitas, lib.1. fol.53. num.3.4.
Homouſion qualiter vſurpetur à Patribus,l.1.f.54.n.5.
Homouſion:Homoiuſion: Synouſion, an idem,l.1.f.53.n.2.
Homouſion quid,l.1.f.50.n.8.
Homouſion vox inuiſa hæreticis, l.1.f. 53.n.1.

Hieronymus

Hieronymus,an viderit in via Eſſentiã Dei,l.3.f.363.n.10.

I

Identitas, in quonam prædicamento,l.2.f.113.n.23.
Identitatis fundamentum, ibidem num.24.
Identitas increata perfectior creata, vnde,l.2.f.113.n.22.
Identitas, an perfecta ſine æqualitate, lib.

lib.2.fol.114.num.28.
Identitas quid, l.2. f.117.& 118.119.
Identitas eſt vnitas, an prædicatio formalis, l.2 f.317.n.3. identitas, & vnitas, an idem, lib.2 f.118.n.4. identitas eſt relatio, ibidem, n.5.& 120.n.15. identitas, an relatio realis ad intra, l.2.f.116. an diſtincta à relationibus originis, l.2.f.127. num.14. idem, & vnum an idem, l.2.fol.117.& 118.& l.1.f.5.n.13 Idem an poſſit identificari realiter rebus realiter diſtinctis l.3.f.267.n.32.
Independentia actualis, aptitudinalis, potentialis, l.2.f.36. n.10.
Indeterminatio, an ſit de Eſſentia voluntatis, l.3.f.203.n.7.
Indifferentia, an de Eſſentia voluntatis ibidem.
Indeterminatum an, & quale, & à quo egeat determinari, l.3.f.42.n.2.
Indiuiduum Deitatis, an in diuinis, l.1. fol.85.
Indiuiduum Deitatis, non facit quaternitatem, l.1 f.87.n.7.
Indiuiſibile quomodo diſtinguatur ab indiuiſibili, l.2.f.102.n.4.
Infinita plura diſtincta realiter non dantur, l.2.f.73.n.5.
In infinito contenta, an de eius quiditate, l.2.f.90.n.22.
Infantibus qualiter adeſt Spiritus ſanctus, l.3 f.328.n.13.
Immediatio ſuppoſiti duplex, lib.3. fol.237.
Immenſus, an ſubſtantiuum, an adiectiuum, l.3.258.n.7.
Imago creaturarum, an ſit Verbum, l.3 f.177.n.9.10.
Imago Eſſentiæ, an ſit Verbum, l.3.fol. 175.
Imaginis ratio, an in Deo ad creaturas l.3.f.172 n.1.3.
Imago in diuinis, an eſſentialis, an notionalis. l.3.f.172.n.6.
Imago in ſola natura intellectuali, l.3. f.170.n.10.
Imago in naturalibus, ſimilitudo in gratuitis, l.3.f.169.n.9.
Imago, an in parte ſenſitiua, l.3. f.169. num.8.
Imago conſiſtit in actibus primis cum ſecundis, l.3.f.169.n.7.
Imaginis aſſignandæ modus ex Scot. lib.3. fol.169. num.6. & fol.167. num.13.
Imaginis ratio vndequaque perfecta, an in Anima, l.3.f.168.n.5.
Imaginis requiſita, lib. 3. fol. 164. num.1.4.
Imago eſt Verbum, homo ad imaginem, l.3.f.170.n.12.
Imago Dei perfecta eſt Verbum, non ſic homo, l.3.f.167.num.14.& 170. num.1.
Imaginis per sè conſtitutiuum quid, l. 3.f.166.n.10.
Imagini quomodo competat ratio expreſſi, l.3.f.166.n.9.
Imagini, an ſit eſſentialis repræſentatio totius, l.3.f.165.n.7.
Imaginis diſcrimen, & veſtigij, l.3. fol. 165.n.3.
Imago quid, l.3.f.164.n.1.
Imaginis, ad imagatum concernentia, l.3.f.339.n.27.
Impoſſibilitas alicuius propoſitionis, vnde, l.3.f.286.n.3.
Impoſſibilis propoſitio, an aliquando poſſit admitti, l.3.f.287.n.6.
Imitatio quomodo de ratione imaginis, l.3.f.166.n.11.
Ingenitum, an antecedat Patrem, l.3.f. 28.n 21.
Innaſcibilitas, an ſit notio, lib.2.f.155. num.5.
Ingenitum, an fundetur neceſſario in perſona, l.3.f.26.n.17.
Ingeniti fundamentum eſt paternitas, lib.3.f.24.num.9.& 26. num.10. ac 27.num.19.
Ingenitum ſub qua ratione eſt conſtitutiuum Patris, l.3.f.22.
Ingenitum in abſtracto, an dicat dignitatem, lib.3.f.15.& 16.num.7. an in concreto n.8.9.

Ingenitum quomodo ex Scot. dicat, vel non dicat dignitatem, l. 3. fol. 16. num. 6.
Ingenitum, an proprietas relatiua, l. 3. f. 14. n. 16.
Ingenitum, an poſitiuum, an negatiuũ, l. 3. f. 9. n. 8.
Ingenitum, an competat Spiritui ſancto, l. 3. f. 12. n. 8.
Ingeniti vox aliquando ſuſpecta Patribus, l. 3. f. 8. n. 1. 3.
Ingenitum, an collocari poſſit in diuinis, l. 3. f. 10 n. 3. 8.
Initium non habet locum in diuinis, ſed principium, l. 3. f. 162. n. 5.
Incomprehenſibile an, & qualiter infinitum, l. 2. f. 79. n. 1.
Inſpirabilitas, an ſexta notio, l. 2. f. 158. num. 6.
Inſtrumentum, an ſit capax habitus, l. 3 f. 393. n. 8.
Inſtrumentum eſſe quid in ſcripturis, l. 2. f. 139. n. 19.
Intellectio, an ſit vera, an ſimilitudinaria actio, l. 3. f. 120. n. 26.
Intellectus diuinus non eget habitu ad intelligendum, l. 3. f. 114. n. 20.
Intellectio quænam præcedit volitionem, l. 3. f. 134. n. 5.
Intellectio genita eſt verbũ, l. 3. f. 173. num 4 & 132. n. 3.
Intelligere, & dicere quomodo præcedunt velle, l. 3. 216. n. 16.
Intellectus quomodo differat à ſapientia ex Mag. l. 3. f. 319. n. 4. 5.
Intellectus, & ſcientia quid ex Scot. l. 3 f. 421. n. 13.
Intellectus, ſapientia, & ſcientia quid ex D. Thom. l. 3. f. 420. n. 7.
Iudicij dies qualiter nota Filio, l. 2. f. 138. n. 17.

Ioannes

Ioannes, an viderit in via Eſſentiam Dei, l. 3. f. 362. n. 5.

Iob

Iob, an viderit in via Eſſentiam Dei, l. 3. f. 361. n. 2.

Ioſeph

Ioſeph, an viderit in via Eſſentiam Dei, l. 3. f. 363. n. 8.

Iſaias

Iſaias, an viderit in via Eſſentiam Dei, l. 3. f. 361. n. 3.

L

Latroni Paradiſus promiſſus, qualis, l. 3. f. 355. n. 10.
Latini reſpuunt nomen cauſæ in diuinis, l. 3. f. 35. n. 6.
Libertas eſt de Eſſentia voluntatis, l. 3. f. 202. n. 6.
Libertas, & arbitrium, vbi, lib. 3. f. 203. num. 8.
Libertas ſimul cum neceſſitate, lib. 3. f. 206. n. 17.
Libere agere quid, l. 3. f. 203. n. 8.
Libere producit, ergo non neceſſario, an valeat, l. 3. f. 208. n. 21.
Libere producit, ergo contingenter, an verum, ibid.
Liberaliter agere quid, l. 3. f. 188. n. 12.
Linguæ apparentes ſuper Apoſtolos, an carnis, an ignis, l. 3. f. 324. n. 4.
Linguarum genera conceſſa Apoſtolis l. 3. f. 432. n. 26.
Linguarum donum, an ſtet ex parte loquentis, an Audientium, lib. 3. f. 27. ad 31.
Logice dicuntur aliqua, quæ non theologice, l. 3. f. 31. n. 5.
Lumẽ nõ eſt ſpecies obiecti, ſed inſtrumẽtũ eleuãs potẽtiã, l. 3. f. 365. n. 10
Loqui non à ſeipſo, quid, lib. 2. fo. 142. num. 18.

M

Mandatum quid in ſcripturis, l. 2 f. 137. n. 16.
Magnitudo virtutis, & poteſtas, an idem,

idem,lib.2.fol.109.n.12.
Manēs ſub vtroque termino habet rationem materiæ,declar.lib.3.f.152. num.1.
Maſculini,& neutrius differētia in ſcripturis,l.2.f.22.n.14.
Materia,nec quaſi materia in diuinis, l.3 f.153.n.8.9.
Materia partis,& totius,l.1.f.80.n.13.
Materiæ imperfectiones, lib.3. f.143. num.2.
Memoria fęcunda,an in Filio,l.3.f.158 num.13.
Memoria fęcunda quid in Patre, l.3.f. 167.n.1.
Memoria:ad memoriam Patris quęnā pertinent,l.3.f.8.n.12.
Memoria fęcunda aliter principium in Deo,aliter in creaturis,l.1.f.20.n.23
Memoria : ad memoriam Patris non pertinent creaturæ, niſi poſt productionem perſonarum,l.3.f.88.nu.20.
Medium videndi,an videatur,lib.3.fo. 376.n.8.
Medium quotuplex,l.3.f.53.n.11.
Modus intrinſecus non variat naturam eius,cuius eſt modus,l.2.f.19.n.12. & l.3.f.199.n.8.
Modi intrinſeci,an de intrinſeca ratione diuinæ Eſſentiæ,l.2.f.87.
Modi oppoſiti eſſendi, an in eodem,l. 2.f.41.n.14.
Modus loquendi in diuinis qualis,l.1. f.144.n.9.
Modi ſignificandi gramaticales,l.3.fo. 312.n.18.
Motus,& mutatio diſtinguuntur penes terminos,l.1.f.132.n.47.
Motus ad ſubſtantiam eſt generatio,declar.l.1.f.132.n.46.
Mouentia plura prima non dari, quomodo probat Ariſtoteles, l.1.f.80. num.12.
Motuum differentium ſpecies ſunt termini diſtincti ſpecie,decla.l.1.f.119. n.9.& 43.n.14.
Miniſtraſtre quid in ſcripturis,l.2.f.139 num.18.
Mineralibus,an fiat accretio, l.3.f.141. num.8.
Miſſio,an fiat ceſſatio per gratiam gratum facientem,l.3.f.319.n.14.
Miſſio,an fiat per dona naturæ, lib.3.f. 328.il primo.
Miſſio Filij, an cum miſſione inuiſibili Spiritus ſancti,l.3.f.331.il 1.
Miſſiones,an neceſſario connexæ,l.3.f. 331.il 1.
Miſſionis effectus, an ſemper recipiatur in eo,ad quē fit miſſio,l.3.f.331. il primo.
Miſſio perfecta non perfecta non fit ſine gratia iuſtificante, ſpe, & fide viua,l.3.f.318.il 1.
Miſſionis multiplex diuiſio, l.3. f.317 il primo.
Miſſio ſenſibilis quid,lib.3.fo.317.il 1. Quibus facta ſit,f.317.il 2.
Miſsio Spiritus ſancti, an non ſolum in donis,ſed & in propria perſona, l.3. f.325.
Miſsio Filij diſtinguitur à miſsione Spiritus ſancti,l.3.f.330.n.10.
Miſsio,an fieri poſsit, ſine collatione alicuius doni,l.3.f.320.n.16.
Mittere contingit multipliciter,l.3.fo. 312.n.16.
Mittere quid,l.3.f.314.n.25.& 308.n. 4.5.& 311.n.14.& 310.312.
Mittitur Filius etiam inuiſibiliter,l.3.f. 330.n.8.9.
Mittit minime Pater ſeipſum, ſed venit datque ſeipſum,l.3.f.329.n.5.
Mittere,& mitti quibus perſonis conuenit,l.3.f.329.
Miſſa vna perſona, an mittatur altera miſsibilis,l.3.f.317.il 2.
Multitudo ſpecierum, an dicat perfectionem,l.1.f.120.n.16.

Maria Virgo

Mariæ virginis exemptiones à legibus pluribus,l.3.f.358.n.6.
Maria Virgo, an viderit in via Eſſentiā Dei.
An in Incarnatione.

An

An in partu.
An in reſurrectione Filij
An in morte, l.3 f.359.360.
An in Conceptione.
An fuerit ei viſibiliter miſſus Spiritus ſanctus,l.3.f.318.il 2.n.10.

Marcus
S.Marcus interpres Petri, lib.3. f.434. num.34.

Monica
S.Monica mater Auguſtini, an viderit in via Eſſentiam Dei,l.3.f.363.n.19

Moyſes
Moyſes, an viderit in via Eſſentiam Dei,l.3 f.347.
An reſurrexerit,ibidem n.3.

N

NAturæ vnius,vnus modus agendi,declar.l.1.f.42.n.11.
Natura eſt determinata ad vnum,decl. l.1.f.78.n.6.& l.3 f.208.
Natura eſt ratio agendi, proprietas indiuibualis conditio agentis,l.1.f.91. num.5.
Natura eſt terminus formalis generationis, non proprietas indiuidualis, l.1.f.91.n.15.
Naturæ ordo in diuinis quid,l.1.f.141 num.8.
Naturæ ordo multiplex,lib.1.fol.137, num.14.
Naturæ ordo, & originis vtrum in diuinis,l.1.f.133.
Naſcibilis,& geniti differentia, l.1.fol. 13.n.12.
Natura dicitur de principio paſsiuo, non actiuo,l.3.f.204.n.9.
Natura dicitur multipliciter,l.3.f.205. num.14.
Natura,& perſona diſtinguuntur realiter,l.2.f.33.n.1.
Naturæ perſona addit quid reale,l.2.f. 34.num.3.
Naturæ contractio ad ſingularitatem, & perſonalitatem,l.2.f.34.n.4.
Naturæ an,& quomodo competat per sè ſubſiſtere,l.2.f.34.n.5.
Natura, & ſuppoſitum diſtinguuntur ſicut res,& modus rei, l.2.f.35.n.7.
Natura eſſe poteſt,abſque omni perſonalitate,l.2.f.40.n.7.
Naturæ aſſumptæ, an deſit aliqua entitas poſitiua,l.2.f.41.n.11.
Natura Sortis ſi aſſumeretur,quid fieret de eius perſonalitate,lib.2.f.41. n.12.
Natura,& perſona ex Ariſtot,ſunt idē, l.2.f.42.n.2.
Natura aſſumpta,an ens completum, l.2.f.44.n.9.
Naturæ aſſumptæ, an deſit aliqua entitas poſitiua,l.3.f.41.n.11.
Natura vna ſi à pluribus hominibus aſſumeretur,an eſſent plures homines, l.3.f.247.n.12.
Naturale multipliciter, l.3. f.201.n.3.
Neceſſarium,& contingens,an differētiæ incompoſsibiles,l.3.f.208.n.22.
Neceſſe eſſe, an multiplicetur in diuinis,l.1.f.49.n.8.
Negatiua prædicata, an multiplicentur in diuinis,l.2.f.30.n.11.
Ex Negatiua de prædicato finito ſequitur affirmatiua de prædicato infinitio,decl.l.1.f.95.n.6.
Negatio non poteſt competere ſine oppoſita affirmatione,declar.l.2.fo. 41.num.1.
Negatio multipl.l.2,f.42.n.1.
Negatio perſonæ non eſt nihil,l.2.f.43 num.3.
Non omnis negatio eſt nihil, l.2.f.43, num.3.
Negatio,an dicat imperfectionem,l.3. f.14.n.18.
Negatio talis ex oppoſito, qualis affirmatio,l.3.f.15.n.2.3.
Negatio dicit perfectionem quando oppoſita affirmatio dicit imperfectionem,l.3.f.16.n.5.
Negatio, non autem priuatio potentiæ gene-

generatiuę,in Filio,& Spiritu ſancto l.3.f.52.n.7.
Neutrius,& maſculini generis differentia in ſcripturis,l.2.f.22.n.14.
Neutrum importat naturam, ſeu ſubſtantiam,l.1.f.49.n.8.
Nil volitum,quin præcognitum, decl. l.3.f.128.n.9.
Non quæcunque notitia eſt verbum, ſed notitia genita,& producta,l.3.f. 63.n.4.vide cognitio,
Non idem,non vnum,an in diuinis,l.1 f.72.n.73.
Nomina ſubſtantiua, & adiectiua quomodo poſſunt pdicari,l.1.f.89.n.5.
Notionalia priora eſſentialibus ad extra,l.3.f.88.n.19.cætera,vide Eſſentiale.
Notitia principiorum, & concluſionis vnde,l.3.f.421.n.11.
Numerales termini,an in Deo,ex Magiſtro,l.1.f.96.n.1.
Numeralis terminus adiectiuus ponit ſuum ſignificatum ſuper eo, quod terminat dependentiam,l.3.fo.257. num.3.
Numerus,an in diuinis,l.2.f.20.ſententia Magiſtri,f.21.n.10.11.12.
Numerus multiplex,
Numerus formalis competit omni rei,
Numerus ſenſibilis, ſeu phyſicus, & mathematicus, l.2.f.20.

Notio

Notionis nomen,an in ſcripturis, l.2.f. 154.an penes Patres,ibidem,
Notio quid,ibidem n.2.
Notiones qui negant,l.2.f.155.n.3.
Notiones,an ſint relationes, & è contra,ibidem n.4.
Notio,an ſit innaſcibilitas,ibidem n.5
Notiones negatiue, an dicant dignitatem,l.2.f.156.n.6.
Propter quid admittuntur,ibid.n.8.
Quot ſunt notiones, l.2.f.157. An poſſint eſſe ſex,l.2.f.158.n.5. Quot tēpore Ambroſij,ibidem, poſitiuæ, & negatiuæ,quot,l.2.f.159.n.9.10.
Inſpirabilitas,an ſexta notio,ibidem num.6.

O

Omnipotentia, an includat potentiam generandi,& ſpirandi, l.3. f.47.& f.98.
Obedientialis potentia ad quænam ſe extendit,l.2.f.37.n.16.
Obiectum ſecundarium ad intra, & ad extra ex Scot.l.3.f.105.n.12.
Obiecti motio,an productio notitiæ ſit proximior,l.3.f.84.n.7.
Obiectum inter, & potentiam, an aliquid intermediet.l.3.f.132.n.9.
Obiectum, & potentia approximata,an ſufficientia ad agēdum,l.3.f.365.n.8
Obiectum conſtituit potētiam in actu, actu,non informando,ſed aſſiſtendo l.3.f.369.n.32.
Obſcuritas, an de ratione intrinſeca prophetiæ,l. 3.f.430.n.22.
Officia notiora perſonis, l.2. f.59.n.1.
Operationes immanentes ſunt inſæcūdæ,non enim ſunt principia productiua, vide actus operatiui.
Omnia ſunt vnum,vbi non obuiat relationis oppoſitio,declar.lib.3.f.301. num.1.
Ordo originis quid, eiuſque conditiones,l.1.f.133.n.2.
Ordo originis multiplex,l.1.f.134.n.4.
Ordo originis,& naturæ,an in diuinis, l.1.f.133.
Ordo naturæ quid,l.1.f.135.n.10.
Ordo naturæ multiplex,lib.1.fol.136. num.10.11.
Ordo,naturæ,& originis ſolent confundi,l.1.f.136.n.12.
Ordo naturæ multiplex,l.1.f.137.n.14
Ordo originis à parte rei,l.1.f.139.n.4
Ordo in diuinis,qualis,l.2.f.140.n.22. & 142.n,16.
Ordo non in Eſſentia,ſed in modo habendi eam,l.1.f.143.n.3.
Ordines, & ſigna in diuinis ex Scot. lib.

lib.3.fol.77.num.primo,
Ordo inter hypoſtaſim, Patrem, & Ingenitum,l.3.f.25.n.16.
Ordo conſtituentium in humanis, & diuinis,l.1.f.152.n.9 10.
Ordo dilectionis perſonarum, & creaturarum,l.3.f.282.n.7.
Ordo eſſentialis ad eſſentiale,l.1.f.134 num.5.
Ordo eſſentialis ad accidentale, l.1.fo. 134.num.6.
Ordo inter naturas dicit eſſentialem dependentiam,l.1.f.143.n.2.& 144 num.5.
Ordo eſſentiale,l.1.f.134.n.5.
Ordo qualis,talis diſtinctio, l.1.f.144. num 6.
Ordo prædicandi de ſubiecto, lib.1. f. 153.n.9.
Ordo in formatione verbi,l.3.f.70.71.
Ordo eorum,quæ ſunt in compoſito,l. 3.f.136.n.2.
Ordo,an ſemper ſtet cum inæqualitate l.2.f.112.n.20.

P

PAſſiones in duplici differentia,l.2 f.117.n.22.
Patria,an euacuet dona Spiritus ſancti l.3.f 414.ad 417.
Patria,an exerceat vitam actiuam,l.3. f 416.n.13.
Paradiſus,ad quem raptus fuit Paulus qualis,l.3.f.354.& 355.
Paradiſus promiſſus latroni,qualis,ibidem,355.n.10.
Perfectio ſimpliciter, an de quidditate Eſſentiæ,l.2.f.90.n.25.
Perfectio ſimplicirer eſt ratio identificandi quodcunque, declar. l.2.f. 75.n.8.
Perfectio ſimpliciter de ſui natura cõmunicabilis,l.2.f.74.n.7.& l.1.f.49 num.8.
Perfectio ſimpliciter quid requirit,l.2. f 61.n.8.
Permanentia,an competat actui, l.3.f. 392.n.4.
Permanentia phyſica, & moralis,ibid.
Permanentia de ſè competit habitui, ibid.
Poſſibile,multis modis, l.3. fol. 146. num.10.
Poſſibile logicum,& phyſicum,l.1.fo. 39.n.12.
Poſſibile an,& quale in diuinis, ibidẽ,
Poſsidere, quid aliquando importet in ſcriprura,l.2.f.136.n.13.
Poſitio impoſſibilis, an poſſit admitti, l.3.f.287.n.6.
Potentia,an poſsit habere ſimul plures terminos,l.1 f.46.n.9.
Potentia productiua,& operatiua,an diſtinctæ,l.1.f.42.n.7.
Potentiam generatiuam, & ſpiratiuam remanere exhauſtam, an verum, l. 1.f.78.n.8.
Potentiæ, & aptitudinis differentia,l.3. f.186.n 4.
Potentia generandi, an perfectio ſimpliciter,l.3.f.160.n.1.
Potentiæ actiuæ correſpondet paſsiua declar.l.3. f.153.n.3.5.
Potentiam inter, & obiectum beatificum,an aliquid mediet,lib.3.f.132. num.9.
Potentiæ vnius eſt vnicus actus, decl. l.3.f.122.n.1.
Potentia habens terminum adæquatum non poteſt amplius producere, declar.l.3.f 79.n.8.
Potentia generatiua,an abſoluta,an reſpectiua,l.3.f.55.n.5.
Potentia generandi, & ſpirandi,an cadat ſub attributum omnipotentiæ,l. 3.f 47.& vltra,
Potentia logica,& obiectiua,l.3.fo.51. num.3.
Potentia generandi adæquata, quid,l. 3.f.46.n.8.
Potentia generandi, & ſpirandi, an Eſſentia, an relatio,an vtrumque, l.3. fol.39.
Potentia remota quid,l.3.f.45.n.6.
Potentia non eſt neceſſe,vt conſtituatur in actu per informationem obie-

ſti,ſed ſufficit aſsiſtentia,l.3.fo.369. num 32.
Potentia;eo,quod eſt vltimum de potentia nil maius,declar.lib.3.f.413. num.12.
Potentia obedientialis ad quantum ſe extendit,l.2.f.37.n.16.
Poteſtas diſpenſandi ſacramenta, an ſit gratia gratis data,l.3.f.435.n.37.
Phantaſia Carthaginis eſt verbum Carthaginis,declar.l.3.f.65.& 75.
Philoſophia ancilla theologiæ,l.3.f.9. num.7.
Philoſophi, veluti iniuſti poſſeſſores philoſophiæ,ex Auguſt. l.3.f.9.n.7. & l.1.f.7.n.3.
Philoſophi plura deſumpſerũt ex Prophetis,& Sibyllis,l.1.f.22.n.32.
Præpoſitio *Ex* quid denotat.l.3.f.243 & l.1.f 83.n.9.& 147.n.4.8.
Præpoſitio *Per* quid ſignificet, lib.3.f. 241.n.5 & 244.n.5.ac 228.n.8.
Præpoſitio *A Ab* qualiter vſurpetur, l. 3.f.149.n.9.
Præpoſitio *De* quid importet,l.3.f.147 n.4.8.& l.1.f.92.n.17.
Prædicatio abſtracti de abſtracto; & concreti de concreto,& è conuerſo an,& qualiter vera,l.3.f.266.n.7.
Principio,& cauſa ceſſante, ceſſat effectus,declar,l.3.f.254.n.12.
Principium adiectiue, & ſubſtantiue,l. 3.f.246.n.7.
Principium, nõ initium in generatione diuina,l.3.f.162.n.5.
Principium,& terminus quomodo diſtinguuntur in creaturis, & diuinis, l.3.f.55.n.4.
Principium habens producendi poteſt illo producere,declar.l.1.f.81.n.15
Principis nomen cur tribuitur Patri, l. 3.f.30.n.3.
Principiorum,an tanta diſtinctio,quãta in principiatis,& viceuerſa, l.1.f. 119.n.11.& f.114.n.10.
Principium, an prædicetur vniuoce de notionali,& eſſentiali, lib.3.fol.37. n.5.6.
Principium conſtituendi eſt principiũ diſtinguendi à quocunque,l.3.f.292 num.9.
Principium, & cauſa pro eodem penes Græcos,l.3.f.34.n.4.
Propoſitionis impoſſibilitas ex duplici capite,l.3.f.286.n.3.
Proprietas,an debeat dicere perfectionem,l.3.f.17.n.3.
Proprietati, an conueniat neceſſario conſtituere.l.3.f.17.n.2.
Proprietarius quinam,l.3.f.234.n.19.
Proprietas indiuidualis non eſt terminus generationis,ſed natura, l.1.f.91 num.15.
Prophetiæ gratia quid,l.3.f.429.
Prophetiæ obiectum,l.3.f.429.n.19.
Propheticæ cognitionis varij modi,l.3 f.430.n.20.
Prophetia,an neceſſario obſcura,lib.3. f.430.n.22.
Prophetæ,an sẽper nouerint, quæ dicebant,l.3.f.430.431.
Prophetia, an habet rationem habitus l.3.f.393.n.7.
Priora generatione poſteriora perfectione,declar.l.1.f.145.n.12.
Prius natura,an eſſe poſsit abſque poſteriori,l.1.f.144.n.7.
Prius,& poſterius ſunt ſigna à quibus, non in quibus,l.1.f.140.n.6.
Primo, à primo diuerſis, an poſsit aliquid abſtrahi commune,l.1.fo.102. num.9.
Primo,de primo diuerſis, paſſionibus, & vltimis differentijs,an prædicetur aliquid in quid,l.1.f.103. n.12.
Primum,ſecundum,& tertium quomodo in diuinis,l.2.f.140.n.22.
Primus quid indicat,l.1.f.121.n.4.
Primogenitus quid denotet,l.1.f.122. n.6.7.
Producta in diuinis, & productiones, an vniuocæ,an æquiuocæ,l.1.f.113. & ſequ. An diſtinguantur ſpecifice, l.3.f.151.
Productiones ſunt alterius rationis, ibidem,

Pro-

Productionum diuinarum diſtinctio, an omnium maxima,l.1.f.109.
Productiones,& perſonæ,an diſtinctæ realiter,l.1.f.106,
Productiones ad intra cur non plurificabiles,vt in creaturis,lib.1. fol.81. num.17.
Productiones eiuſdem rationis,an plures in diuinis,l.1.f.76.
Producentis,producti, & productionũ diſtinctio,vnde,l.3.f.52.n.4.5.
Producere liberè dicit perfectionem, non autem contingenter,lib.1.f.42. num.10.
Proportionalitas fundatur ſuper duas proportiones,l.2.f.122.n.3.& 129. num.2.

Paulus

D.Paulus, an viderit In via Eſſentiam Dei,l.3.f.353.
Paradiſus,ad quem raptus fuit, vide Paradiſus.
Species,quam retinebat de raptu,qualis,l.3.f.366.n.25.26.
De quibus nam recordabatur extra raptum,l.3.f.376.n.6.ad 11.& 368. num.27.

Petrus

D.Petrus,an viderit in via Eſſentiam Dei,l.3.f.362.n.5.

Pater, Paternitas

Pater,qua Pater,an maior Filio, l.2.f. 143.& vltra,
Pater eſt Eſſentia,an vera, l.2.f.88.nu. 14.15.
Pater non communicat Filio partem ſubſtantiæ,ſed totam Eſſentiam,l.2. f.83.n.11.
Quid communicat Filio,lib.2. fol.49. num.7.
Non communicando paternitatem Filio,an dicatur ſibi retinere partem, lib.2.fol.61.num.9.
Si non generaret, adhuc diceretur ingenitus,l.2.f.70.n.2.
Cur appellatur antiquus dierum, lib.3.fol.341.num.5.
Patrem nemo vidit vnquam, declar.l.3. f.341.n.8.
Pater non mittitur, nec mittit ſe, ſed dat ſe,& venit,l.3.f.329.n.5.
Pater, & Filius, an diligant ſe Spiritu ſancto,l.3.f.275.& 277.
Pater,& Filius, an diligant creaturas Spiritu ſancto,l.3.f.280.
Pater dicit Verbo,declar.l.3.fol.276. num.23.
Pater,& Filius ſunt vnus Spirator, & duo ſpirantes,l.3.f.257.n.1.
Pater, & Filius, an vnum principium totale Spiritus ſancti,lib.3. fol. 254. num.10.
Pater eſſet ſufficientiſsimus ad ſpirandum,etiam ſi Filius non eſſet, l.3.fo. 253.n.8.& 300.n.28.
Patrem ſpirare cum Filio,an proueniat ex intrinſeca ratione ſpirationis,l.3. f.232.n.7.
Patris voluntas, an ſit in potentia proxima ad ſpirandum,antequam communicetur Filio vis ſpiratiua,l.3.fo. 252.n.5.6.
Pater,& Filius, an vnum principium Spiritus ſancti,l.3.f.244.
Pater,& Filius,an ſpirent inquantum vnum ibidem,
Pater cur generet prius natura, quam ſpiret prius natura,quam Filius, l.3. f.235.n.23.
Patris generantis,& ſpirantis, non idem ordo,ac Patris,& Filij ſpirantis, l.3. fol.231.
Pater genuit , generat, & generabit, declar.l.3.f.163.n.7.
Pater,an prius velit generare,quam generet,l.3.f.136.n.3.4.5. & fol.134. num.3.
An generet Filium volens, l.3.f. 126. 127.
Ad Patris intelligentiam quæ nam pertine-

c

tineant,& quæ ad memoriam, l.3.f. 80.n.12.
Pater producit creaturas in primo ſigno originis : Filius in ſecundo, & Spiritus ſanctus in tertio,l.3.f.77.
Pater eſt in primo ſigno originis:Filius in 2.& Spiritus ſanctus in tertio,l.3 f.77.n.3.4.
Intelligit Pater mediante actu improducto,non producto, lib.3.fol.57. num.7.
Pater quomodo dicit creaturas Verbo l.3.f.56.n.4.& 283.n.11.
Non intelligit creaturas, niſi producto Verbo,l 3.f.56.n.3.
An Pater ſit ſapientia genita,l.3.f.55. & vltr.
Pater ſubſtantiue,& adiectiue, l.3.fol. 51.n.6.& f.3.n.7.
Patri an competat nomen initij ad intra,l.3.f.32.n.6.
Patri an conueniat nomen Authoris,& cauſæ ad intra,l.3.f.33.
An ſit principium totius Deitatis,l.3. f.32.n.7.8.9.
An cõſtituatur per ingenitum,& innaſcibile,l.3.f.19.n.5.
Patrem eſſe an ſit præciſa ratio ingeniti, l.3.fol.26.num.18.vide Paternitas,
Pater,an qua Pater,ſit innaſcibilis,ibi. & f.13.n.12.
Patri cur datur magis ingenitum, quã improductum ex communi vſu loquendi,l.3.f.12.n.9.10.
Patris nomen,an proprium primæ perſonæ,l.3.f.1:
Patris,& matris ratio in creaturis;in diuinis ſola ratio Patris, lib.3.fol.1. num.2.
Patris nomẽ ex diuinis deductũ ad humana,l.3.f.2.n.3.
Patris nominis deriuatio, lib.3.fol.2. num.4.
Pater eſſentialiter,& notionaliter, l.3. f.3.n.8.
Patris elogium ex Trimegiſto, l.3.f.3. num.9.
Patris ſignificata ex Scripturis,l.3.f.4. num.10.
Patris AEterni vberior amor ad creaturas,quam Patris humani ad Filios l.3.f.4.n.11.
Patris nomen an vniuocum Deo, & creaturis l.3.f.5.n.13.14.15.
Pater antequam generet Filium, eſt perfecte beatus, declat. lib.1.f.152. num.8.
Pater an prior Filio in humanis,& diuinis,l.1.f.145.n.11.
Patris imago an Filius,an Spiritus ſanctus,l.1.f.129.n.38.
Pater generans non eſt potentior Filio non generante in diuinis, l.1.f.79. num.9.
Pater non generat ex indigentia, ſed ex plenitudine fæcunditatis, l.5.fo. 37.n.7.
Pater dicit Verbo,tum sè,tum creaturas,ſed ordinate,l.3.f.283. nu.11.& fol.56.
Paternitas,& ſpiratio actiua an idem,l. 3.f.264.265.
Paternitas, an fundamentum ingeniti, l.3.f.27.num.20.& f.24.n.9.& f.26. num.18.
Paternitatis requiſita,l.3.f.4.n.12.
Paternitatis diuinæ, & humanæ comparatio,l.3.f.3.per tot.

Perſona Perſonalitas

An ſit vnum per sè,l.2.f.94.n.4.6.7. & 46.n.16.
Perſonæ diuinæ in inuicem per circũinceſſionem,l,2.f.97.
An conſtituantur per abſoluta, an per reſpectiua,l.2.f.51.
An ſeipſis conſtituantur,& diſtinguantur,l.2.f.47.
An ſimplex,l.2.f.49.n.7.
Vnum per sè negatiuum,l.2.f.46.n.16 & 44.n.8.
Eſt modus ſubſtantialis negatiuus, l.2. f.46.n.15.& 39.n.5.
Aliter eſt in natura diuina, aliter in natu-

tura creata,l.2.f.45.n.12.
Creata conſtituitur per poſitiuum, increata per negatiuum, lib.2.fol.44. num.8.
Creata perſona an conſumpta in aſſumptione naturæ,l.2.f.43.n.6.
Perſona,& natura ſunt idem penes Ariſtot.l.2.f.42.n.2.
Perſona an fuerit curata, lib.2.fol.38. num.4.
An poſſit aſſumi,l.2.f.36.& vltr.
Supra naturam addit quid reale,l.2.fo. 34.n.3.
A natura non differt ſola ratione, l.2.f. 33.num.1.
An conſtituatur per duplicem negationem,l.2.f.31.
Perſonarum diuinarum numerus qualis,l.2.f.20.21.
Perſona an aliquo modo communicabilis,l.2.f.19.n.14.
Perſona quomodo contrahitur ad diuinas perſonas,l.2.f.18.n.11.
Perſonæ conceptus an vniuocus, li.2. fol 18.
An prædicetur vniuoce de creatis, & increatis,l.2.f.17.18.
Perſonæ diuinæ qualiter veniant, vel mittantur,l.3.f.312.n.18.
Perſonarum ordo qualis,lib.1.fol.138. num.1.
Perſonæ an ſint alterius ſpeciei, l.1.fo. 114.n.9.
Perſonarum diuinarum diſtinctio, an infinita,l.1.f.111.n.8.
Perſonæ, quibus facta ſit miſſio viſibilis,l.3.fo.319.nu.9.10.11.& 317. num.9.
Perſonalitas an competat naturæ per principia intrinſeca, lib. 2. fol. 46. num.14.
Perſonalitatis creatæ ſuppletio non eſt ſuppletio nihili,l.2.f.43.n.7.
Perſonalitas,an accidens, lib.2.fol.39. num 5.

Q

Quidditas omnis an communicabilis,l.2.f.58.n.10.
Quæ ſunt eadem vni tertio, ſunt eadem inter ſè, declaratur,l.1. f.50.n.1.ad 6.& 132.n.48.
Quod refertur, an poſterius relatione, l.2.f.57.n.3.
Quod relatiue dicitur, eſt aliquid, excepta relatione,declar.ibi.2.fol.57. num.2.

R

Rationes referendi fundamentales,& formales,l.2.f.131.n.11.
Ratio agendi,& cõditio Agentis quid, l.3.f.46.n.8.
Ratio ſubſiſtendi eſt ratio perfectè eſſendi,declar.l.2.f.79.n.3.
Realitates an multiplicentur in diuinis,l.2.f.26.n.3.
Recipere an dicat perfectionem, l.1.f. 37.n.6.
Repugnantia,& diſtinctio qualiter differunt,l.3.f.119.n.11.
Res an multiplicetur in diuinis, l.2.fo. 26.n.3.&l.3.f.269.n.18.
Reſpectus Dei ad creaturas an ſemper communis omnibus perſonis, l.3.f. 313.n.19.& 56.n.4.

Raymundus Lullus

Probationes,quas adducit de Trinitate,quales,l.1.f.11.num.12. & f.22. num.33.
Eius definitio de homine,lib.1.fo.22. num.33.

Relatio

Vide Reſpectus.
Relatio duplici modo diſtinguit, l.3.f. 293.n.14.
Relatio realis cur non eſt Dei ad creaturas,l.3.f.262.n.8.

Relatio an determinet Eſſentiam, l.3. f.153.
Eſt actus perſonæ, non Eſſentiæ, l.3.fo. 152.n.2.
Non eſt ratio agendi, ſed conditio Agentis, l.3.f.53.n.5.
Relationes ſub qua ratione adueniunt Eſſentiæ. l.1.f.70.n.8.
Relatio, an poſſit exiſtere ſeipſa, l.1.fo. 58.n.12.
Quomodo referatur, l.1.f.58.n.11.
Relatio ſimilitudinis, quid requirat, l.2. f.101.n.17.
Relatio eſt actus, declar.l.2.f.49.nu.8. ad 12.
Relationes diuinæ, an de quiditate Eſſentiæ, l.2.f.81.
Relationes diuinæ, ſunt amabiles, adorandæ, l.2.f.80.n.6.7.
Relationes an ſint notiones, l.2.f.155 num.4.
Relatio fundatur ſuper relatione, l.2.f. 130.n.7.
Relatio, vt indifferens ad creatam, & increatam, an dicat perfectionem, l. 2.f.77.n.17.
Relatio creata dicit perfectionem, & imperfectionem, l.2.f.78.n.18.
Relationes diuinæ perſonales, an formaliter infinitæ, & dicant perfectionem, l.2.f.72.
Relatio, an conſtituat, vt relatio, an vt origo, l.2.f.65.
Relationibus abſtractis an remanerent perſonæ diuinæ, l.2.f.62.
Relationis terminus quidnam, l.2.fol. 58.n.8.& 57.n.6.
Relatio an terminus generationis, l.2. f.58.n.8.
Vnde ſpecificatur, l.2.f.57.n.7.
Quod refertur an poſterius relatione, l.2.f.57.n.30.
Quod relatiue dicitur, eſt aliquid, excepta relatione, declar. lib.2.fol.57. num.2.
Relatio, cum Eſſentia an faciat vnum per ſe, l.2.f.93.
Relatio qualiter eſt in Eſſentia, l.2.f.95 num.3.
Relatio tranſit in Eſſentiam, declar.l.3. f.303.n.6.
Relationes diſparatæ an compoſſibiles in eadem perſona, l.3.f.304.n.2.
Relatio Filij an adeo eſſentialis, vt ea variata, varietur perſona Filij, & Spiritus ſancti, l.3.f.303.n.10.
Relatio multiplicat Trinitatem, decla. l.3.f.306.n.1.
Relatio poteſt fundare relationem, l.2. f.122.n.3.
In relationibus, an proceſſus in infinitũ l.2.f.123.n.9.
Relatio originis non præſupponit perſonam, ſed conſtituit, lib.2. fol.123. num.5.
Relationes communes perſonarum, identitatis, æqualitatis, & ſimilitudinis, an reales, l.2.f.124.
Relationis realis requiſita, lib.2.f 124. num.3.
Relationes ad intra quouſque poſſint multiplicari, tum originis, tum communes, l.2.f.130.n.5.& 150.
Relationes plures ſuper vnico fundamento, l.2.f.129.n.21.& 122.n.3.
Relatio identitatis, realis, an rationis, l.2.f.129 n.2.
Relationes ad intra, æquales an inæquales, l.2.f.145.
Relationes reales in diuinis, an ſolummodo quatuor, l.2.f.150.& 130.

S

Sacramentorum poteſtas, an ſit gratia gratis data, lib.3.fol.435. num.37.
Sanitatum gratia, & operatio virtutum an idem, l.3.f.427.n.14.ad 18.
Sanctorum apparitiones, an perſonales, an imperſonales, lib.3.fol.339 num.23.
Sapientia qualiter dicatur creata in ſcripturis, l.3.f.145.n.8.
Sapientia non eſt vltimato abſtracta, l. 1.f.91.n.16.
Sapientia quid ex Scot.l.3.f.416.n.16 & 42.

Digitized by Google

& 421.n.9.12.Quid ex Auguſt.419 num.2.3.
Sapientia quomodo differat ab intellectu ex Mag.l.3.f.419.n.4.5.
Sapientia multipliciter ex Bonau. l.3. f.420.n.6.
Sapientia, intellectus, & Conſilium quid ex D. Thom. lib.3. fol. 420. num.7.
Sapientia, an principalius in actu intellectus,an voluntatis,l.3.f.422.num. 15.16.17.
Sapientiæ diuinæ opponitur triplex ſapientia humana ex D.Iac.l.3.f.423. num.18.
Sapientia, & ſcientia quomodo differant à ſermone ſapientiæ,& ſcientiæ l.3 f.424.
Sapientiæ,& ſcientiæ ſermo quid, l.3. f.425.n.7.9.
Scientia,& intellectus quid ex Scot.l. 3.f.421.n.13.
Scientia generandi,an ſit in Filio;& an ſciat ſuam generationem,l.3. f.156. num.4.
Scholaſtica Theologia, an omnibus neceſſaria,l.1.f.9.n.6.
Scripturæ mos, propinquos appellandi fratres,l.1.f.123.n.39.
Sedere ad dexteram quid, l.2.fo.138. num.16.
Semiſuppoſitum, vel ſemiperſona an detur,l.1.f.64.n.5.8.
Secretio an in diuinis, lib. 1. fol. 73. num 6.
Semen,an viuat.l.1.f.127.n.28.
Sermonum interpretatio quid, An idem cum gratia generis linguarum l.3.f.434.n.32.33.34.
Sibillæ.l.1.f.33.n.11.
Signa à quibus,& in quibus,l.1.f.134. num.8.
Signa in quibus,an in diuinis,lib.1.fo. 141.n.9.
Signum vnum naturæ continet plura ſigna originis, lib.3. fol.77. num. 2.3.
Signa,in quibus apparuit Spiritus ſanctus,an fuerint realia,lib.3. fo.324. num.3.An fuerint vere talia, qualia apparebant, num.4. An fuerint formata à Deo,an ab Angelis, num.7. Vide Columba.
Simplicitati non derogat concretum, & abſtractum, lib.1.fol.154. num. 2.12.
Similitudinis relatio quid poſtulet, lib.2.fol.201. num. 17. ſimilitudo non eſt perfecta ſine æqualitate,lib. 2.fol.114.num. 28. eius fundamentum,lib.2.fol.216. In diuinis ſimilitudo, an ſit relatio realis, ibidem ſi teneret in omnibus,iam non eſſet ſimilitudo,ſed identitas.l.3.fo.262. num.8.Non ſtat in hæcceitate,ſed in natura,lib.3.f.172.num.1.& 165. num.7.An requiratur ad imaginem, l.3.f.164.165.
Solus,ſolitarius quid;& an Deus ſit ſolus,l.1.f.96.97.
Species propter quid admittitur,lib.3. f.364.num.6.& 382. num.11. Eſt vicaria obiecti, num.9. An poſſit dari in cognitione beatifica de Deo l.3. f.366.num.16. An poſſit interuenire in cognitione intuitiua,num. 18.vbi interuenit, an cognitio cauſata per eam ſit ſemper abſtractiua, lib.3.f.368.nu.29.in Beatis de facto non dari quare negat Scotus, num. 31 38.39.ſumitur multipliciter,lib. 3.fol.359.num.35.ſpecies intelligibilis repreſentans diuinam Eſſentiam an poſſit dari, lib.3. fol.371. Poteſt repræſentare abſtractiue, etiam diſtincte. lib.3 fol.379.num. 17.ſpeciē de diuina Eſſentiam quomodo Scotus appellat naturalem, & non naturalem,lib.3. fol.375. nu. 5.ſpecies eſt ratio videndi, non viſa, lib.3. f.380. num. 1. repræſentaret de Deo iuxta virtutem ſibi traditam à Deo.num.3. ſi daretur de diuina Eſſentia,an repræſentaret naturaliter, an libere, ibidem ſpeciei poteſt Deus dare maiorem

uim repræſentandi, quam Angelo, & de Animæ, l.3. fol.381. num. 5. ſpecies repreſentans qualiter diſtet ab Eſſentia repreſeıanbili, num.6. obiecto, num.7. An eiuſdem rationis cum obiecto, l.3.f.382.num.9. fluuens ab obiecto naturali, neceſſario mouet; a libero ſecus, num.11. An immaterialior obiecto num. 12. An tanta, quanta obiectum, nu.15. ſpeciem videns in intellectu alterius, an videat eius obiectum, num.18.

Specierum multitudo an dicat perfectionem, l.1.f.120.n.16.

Spiritus, ſanguis, & aqua quomodo vnum in Scripturis, l.1.f.55.n.11.

Spirituum diſcretio quid, l.3. fol.432. num.25.

Strumas curandi gratia penes Regem Francorum, l.3.f.428.n.16.

Subiectio quid in Scripturis, l.2.f.137. num.15.

Subſiſtere quid importet, l.2.f.59.nu. 14.& 79.n.3.& l.1.f.67.n.19.

Subſiſtentia abſoluta communicabilis an detur in diuinis, vltra tres reſpectiuas, l.1.f.63.

Subſiſtentia, & ſubſtantia,

Subſtantia, & ſubſiſtentia,

An idem penes Græcos, & Latinos, l. 1.f.61.n.5.

Subſiſtentiæ acceptio multiplex, lib. 1. f.64.num.7.

Subſiſtentiæ nomen an poſſit competere Eſſentiæ, l.1.f.66.n.15.

Subſiſtentia quarta an detur, l.1.f.68. num.26.

Subſiſtens omne an incommunicabile num.27.

Subſiſtentia quandoque pro exiſtentia, & è contra penes Patres, n.20.

Subſiſtentia quid ex Iſid.l.1.f.66.n.15.

Subſtantiæ quomodo competit per ſè ſtare, l.2.f.34.n.6.

Subſtantia quomodo in diuinis, l.1.fo. 61.n.8.

Subſtantiæ acceptio multiplex, l.1.f.60 n.2.plura competunt, l.2.f.25. nu.7.

Subſtantiuum, vide Adiectiuum.

Subſtantias tres an dicere poſſimus, ſicut tres perſonas, l.1.f.59.

Suppoſitum quid addat ad naturam creatam, l.1.f.72.n.15.vide perſona.

Suppoſitalitas non dat naturæ, naturæ rationem ſimpliciter exiſtendi, l.1.f. 70.n.9.vide Perſonalitas.

Spiritus ſanctus, ſpiratio Spiritus.

Spiritus nomen à quo deriuatur, l.3.f. 179.n.2. Eius ſignificata plura, l.3. 181. nu.12. Spiritus nomen appropriatur tertiæ Perſonæ, 14. Spiritus quandoque pro vento, l.2.fol.142. num.15.

Spiritus ſancti nomen abſolutum, an relatiuum, l.3.f.180.n.11. Eius plura nomina, l.3.f.195.196. An, & qualiter ſit donum: vide Donum. An præcognitus antequam ſpiratus, l.3. f.200.n.10. An producatur libere, & neceſſario, l.3.f.201. An procedat à Patre, & Filio, l.3 f.210. Pater, & Filius, an ſpirent vniformiter, lib.3. fo. 230. An Filius ſpiret proprie, vel minus proprie An principaliter, vel minus principaliter, ibid. An ſpiretur perfectius à Patre quam à Filio, l.3. f.233. n.16. An ſpiretur immediate à Patre, & Filio, l.3.f.240.& 236. An procedat à Patre per Filium, l.3.fol. 240. An procedat à Patre authoritatiue, & à Filio ſub authoritatiue ex Scot. ibid .n.4. An ſicut eſt à Filio, ſitita ex Filio, l.3.f.243. An ſpiretur à Patre, & Filio voluntate concord. voluntate, tanquam vna, vel voluntate, l.3.fol.248. Quomodo ſpiretur an ore mutuo concordi, l.3.f.250.n. 4. quomodo eſt nexus Patris, & Filij, ibidem num.5.& 255.num.14. Quare eſt à duobus, lib.3.fol.250. num.6. & 253. num.8. An poſtulet ſpirati neceſſario à duobus, lib. 3. f.251. Quod ſpiretur à Patre, & Filio

lio,an proueniat ex intrinſeca natutura ſpirationis,l.3.f.252.n.7. ſufficientiſſime ſpiraretur à ſolo Patre, ſi non eſſet Filius,l.3.f.253.num.8. quomodo ſit neceſſario a Patre,& Filio,l.3.f.255.n.15.quomodo eſt neceſſario tertia perſona, l.3.f.256.n. 18. Pater, & Filius quomodo ſe diligant Spiritu ſancto,l.3.f.275.n.17 ad 21. Ex vi ſuæ proceſſionis quomodo eſt amor omnis amabilis,l.3. f.283.nu.8.Communicatur ei amor obiecti primarij & ſecundarij, at nō pro eodem ſigno,l.3.f.283.n.9. An ſit amor ille,quo Pater, & Filius,diligunt creaturas,ibidem, n.10.Spiritus ſanctus,an diligat sè ſeipſo.l.3. f.284. ſi non procederet à Filio, an diſtingueretur realiter ab eo,l.3.fol. 292.Apparens in figura columbæ, an minor Patre,& Filio,l.3 f.313.n. 22.Vnio eius ad columbam differt, ab vnione Verbi ad humanam naturam,l 3.f.323.n.1.2.& 313.n.22.ſigna,in quibus apparuit, quænam, qualia,& à quo formata:vide ſigna. An mittatur non ſolum in donis,ſed & in propria perſona,l.3.f.325.326 qualiter de nouo incipit eſſe in Anima,l.3.f.328.il 2.n.12.& 327.n.10. qualiter in infantibus,l.3.f.328.il 2. nu.13. An ei competat eſſe ingenitum,l.3.f.12.num.8 Eius productio cur non appelletur generatio,l.1.f. 121.An detur per quodcūque augmentum gratiæ, l.3.f.317.il 2.nu.7. quibuſnam perſonis fuerit miſſus viſibiliter,ibid.n.9. & 319.nu.9.10. 11.vide Miſſio,Spiritus ſancti dona: vide Donū. AEqualitas cum Patre, & Filio,vide AEqualitas Spiritus.

Spirationis ſigna,à quibus, non in quibus,l.3.f.231.n.9.vide ſigna, Spiratione abſtracta à Patre,& Filio, an remaneret in eſſe ſuo,l.2.f.64.n.10. Spiratio,& generatio an diſtinguantur ſeipſis,l.1.f.99. ſpiratio cur non ſit generatio,l.1.f.121.An idem cū generatione,l.1.f.115.n.11.Spiratio actiua, & paternitas an idem, l. 3.f.264.n.2.& 265.n.4. Vna,& eadem numero in Patre,& Filio, l.3.f. 266.n.9.An ſit relatio realis,l.3.fo. 260.An ſit conſtitutiua, an aduentitia,l.3.f.261.n 6.Inſpirabilitas an ſexta notio,l.2.f.158.n.6.

Spirator vnus,& duo ſpirantes in diuinis,l.3.f.257.n.1.& 258.n.5.

Salamon

Salomon duodecim adhuc annorum, ſententiam tulit de matribus, & viuo infante,l.3.f.391.n.4.

Stephanus

S.Stephanus an viderit in via Eſſentiā Dei,l.3.f.362.n.7.

T

TEr vnitas an concedenda in diuinis,l.1.f.4.n.10.

Terminus numeralis adiectiuus ponit ſuum ſignificatum ſuper eo, quod poteſt terminare dependentiam,l.3 f.257.n.3.

Terminus relationis abſolutum,an reſpectiuum,l.2.f.57.n.6.

Theologia an noua,an antiqua,l.1.f.9. num.9.

Theologia Scholaſtica, an omnibus neceſſaria ad ſalutem,l 1.f.9.n.6.

Timor quotuplex,l.3.f.416.n.18.

Timor naturalis,mundanus,filialis,initialis,ſeruilis,& perfectus, quid, l.3. f.417.n.19.ad 22.

Timor ſeruilis in bonum & malum, & quis vterque,ibid.

Timor filialis in beatis,l.3.f 418.n.25.

Tranſitiui verbi,& intranſitiui differentia,l.3.f.272.n.8.

Titus

Titus interpres Pauli,l.3.f.434.nu.34.

Trinitas,trinus,triplicitas

Trinitatis hoſtes,l.1.f.48.n.2.Trinitatem negantes,l.1.f.1.n.1. Trinitatis vocis deriuatio,l.1.f.2.n.3.vox antiquiſſima,l.1.f.3.n.8.non vſurpata ab Ethnicis, l.1.f.2.n.4.quid importet de principali,l.1.f.3.n.9.Trinitas,an trina,l.1.f.6.n.16.Trina an poſſit appellari Eſſentia,l.1.f.4.nu.10.Trini vox an ſimplex,an compoſita, l.1.f.2.n.5.ad 9.Trinus Deus non cognoſcitur naturaliter, quod cauſet, vt trinus reduplicatiue,l.1.f.15.nu.10.triplicitas an in Deo,l.1.f.5.n.15.de Trinitate an liceat diſputare,l.1 f.6. An poſſit naturaliter demonſtrari,l.1.f.10.An naturaliter credi poſſit fide acquiſita,l.1.f.13.n.2.An naturaliter cognoſci poſſit ſublata fide,l.1.f.14.n.9.Suppoſita fide poteſt rationibus cōprobari, l.1.f.19.n.22. nec ab Anima,nec ab Angelo poteſt naturaliter attingi,l.1.f.16.nu.14.Nec quidem ſuſpicari poteſt naturaliter ab Angelo,l.1.f.17.n.15.An cognoſci poſſit ſenſu opinatiuo,l.1.f.18.n.19.Non eſt contra,ſed ſupra rationē naturalem,l.1.f.19.n.20.Oſtenditur ex teſtamento veteri,l.1.f.23.Oſtenditur ex nouo, l.1.f.26. Comprobatur ex aliquibus ſimilitudinibus creaturarum,l.1. f.28. quæ de Trinitate, vtcunque ſcripſerunt Philoſophi, vnde perceperunt,l.1.f.31. Argumentis obſtantibus contra Trinitatem, an poſsit naturaliter reſponderi,l.1.f.33.Trinitas an ſit ratio cauſandi ad extra,l.1.f.15.n.10.& l.3.f.53.nu.9. tres ſubſtantias,an dicere poſsimus ſicut tres perſonas,l.1.f.59.

V

Veritas an multiplicetur in diuinis,l.2.f.28.n.6.

Veſtigij,& imaginis diſcrimen, lib.3.f.165.n.3.

Veſtigij aſsignatio cum ſuis modis,l.3.f.170.n.11.

Veſtigium in quibuſnam reperitur, ibi. num.10.

Virtutes an idem cum donis,fructibus & beatitud.l.3.f.436.

Virtutes inuicem ſe fouent.declar.l.3.f.400.n.16.

Virtutibus nullus male vti poteſt declar.l.3.f.413.n.11.

Virtutum vſus neceſſarius in adultis,l.3.f.400.n.15.

Virtutes an priores, & nobiliores donis,l.3 f.408.& 411.

Virtutes morales an infundantur ex Scot.l.3.f.403.n.43.

Virtutes Cardinales an neceſſario infuſæ,ibid.

Virtuale eſſe quid ponit,& ex parte cuius l.3.f.88.n.22.& 95.n.1.

Virgo Maria:vide Maria Virgo.

Viſionum genera plura,l.3.f.331.il 2. Vide Apparitio.

Vltima diſtinctiua ſunt primo diuerſa, l.2.f.58.n.11.

Vltimum,eo quod eſt vltimum de potentia,nil maius,declar. l.3.fo.413. num.12.

Vltimum potentiæ operantis operatio ne immanenti eſt vſus, non opus,l.3.f.115.n.14.

Vnitas,an multiplicetur in diuinis,l.2.f.27.n.5.

Vnitatis gradus,l.2.f.93.n.1.

Vnum per ſè non poteſt fieri, niſi vnū ſe habeat per modum potentiæ,alterum per modum actus,declar. l.2.f.95.n.11.

Vnum per ſè,& per accidens,vbi,l.2.f.93.nu.2.

Vita multiplex,l.3.f.351.n.21.

Vita actiua an in Patria,l.3.f.416.n.13

Voluntas, an concurrat ad generationem Verbi,l.3.f.125.
Voluntas quænam copulet parentem in prole,l.3.f.135.n.8.
Voluntas,vt natura, impugnatur, l.3.f. 203.n.9.
Voluntas qua infinita eſt productiua perſonæ,l.3 f.197.198.
Voluntas finita non producit niſi accidens,l.3.f.199.n.7.
Voluntas creata,& increata an,& quo modo vniuocantur,l.3.f.199.nu.8.
Voluntas diuina an principium Spiritus ſancti libere,& neceſſario, lib.3. f.201.
Voluntas non fertur, niſi in præcognitum,declar.l.3.fo.128.nu.9.& 200. num.10.
Voluntas deſiderij an in diuinis,l.3.fo. 135.n.6.
Volitionem quænam intellectio præcedat,l.3.f.134.n.5.
Volumtate cõplacentiæ,an Deus amet neceſſario creaturas,l.3.f.92. n.32.
Vſyæ ſignificatæ,l.2,f.23.
Vſus virtutum neceſſarius in adultis,l. 3.f.400.n.15.
Vſus donorum an neceſſarius in adultis,l.3.ibid.

Verbum

Vide Filius.
Verbum aſſumpſit naturalia naturę,nõ perſonalia,l.2.f.38.n.2.
Verbi vnionis ad naturam humanam, & Spiritus ſancti ad columbam differentia,l.3.f 313.n.22. & 323. num. 1.2.
Verbum an ſit imago Patris,l.3.f.163.
An imago Eſſentiæ,l.3.f.175.An imago creaturarum,l.3.f.177. nu.9,10.
Verbum, & homo differenti modo ſunt imago,l.3.f.173.n.5.& 167.nu. 13.& 170.n.12.Verbum eſt imago, homo ad imaginem, lib.3. fol.170. num.12.
Verbum eſt notitia non quæcunq; ſed genita,l.3.f.173.n.4.& 132.n.13.
An generetur ex præuia cognitione ſui l.3.f.128.n.9.& f.102.
Verbi diuini productio non tranſit,l.3. f.89.n.25.
Verbum produceretur, etiam ſi nulla creatura eſſet poſsibilis,l.3. f.91.n. 28.non producitur de ſcientia viſionis creaturarum,l.3.f.92.num.30. & fol.77.
Verbum an dicat reſpectum ad creaturas,l.3.f.93. quos reſpectus importat,ibid.n.2.3.
Verbum naſcitur de omnibus,quæ sũt in ſcientia Patris,declar.l.3. fol.95. num.1.
Naſci ex cognitione comprehenſiua declar.l.3.f.96 n.2.
An producatur ex cognitione diuinarum perſonarum l.3 f.102.
Repræſentat Eſſentiã,& creaturas, ſed ordinate,l.3 f 98 n 7.
Ad Verbi productionem an præcõcepta omnipotentia,l.3.f.98.n.8.& f.47
An producatur ex cognitione creaturarum poſsibilium,& exiſtentium,l.3. fol.77.
Verbum,& Filius an idem l.3.f.75.
Verbum quid ex Patribus,l.3.f.133 num.21.
Verbũ non eſt de nihilo,l.3.f.145.n.7
Verbum quid importet primo,& in sè l.3.f.72.n.16.17.18.
Verbi diuini, & creati comparatio, & differentia,l.3.f.74.n.20.21.
Verbum nos producimus, vt eo intelligamus,non ſic Pater ibid.
Verbum vocale eſt ſignum verbi mentalis,& obiecti,l.3.f.75.n.22.
Verbum producit Pater, & creatura, at differenti modo,l.3. f.121. n.29.
Verbi tranſitiui,& intranſitiui differentia,l.3.f.272.n.8.
Verbum primum producimus abſque præuia intellectione, an ſic autem Pater,l.3 .f.123.n.4.
Verbum eſt viſio de viſione,decla.l.3. f.123.n.7.

Verbum eſt actus intelligendi,decl.l.3 f.124.n.11.
Verbum non eſt omnis intellectio;ſed ſola producta,l.3.f.132.n.13.& 173 num.4.
Verbum ponitur,vt eo mediante vniamur obiecto,ibid.n.10.
Verbi conditiones,l.3.f.120.n.4.
Verbo non ſufficit eſſe ſimilitudinem, ſed & requiritur, vt exprimatur per modum naturæ,l.3.f 132.n.14.
Verbum an forment Beati in Patria de Eſſentia,& creaturis viſis in ea l. 3. f.129.
Verbum creatum producitur cum inquiſitione,nō ſic diuinum,l.3.f.163 num.6.
Verbum noſtrum non ſpirat,l.3.f.229. num,12.
Verba cuiuſcunque temporis an poſſint dici de Deo,l.3.f.163.n.7.
Verbi conſtructio in actione tranſitiua l.3.f.272.n.8.
Verbi tranſitiui,& intranſitiui differētia,l.3.f.272.n.8.
Verbum florere an actiuum, vide florere,
Verbum creare,facere,poſſidere,quid aliquando importent in ſcriptura, vide in ſingulis.
Verbi gerundiui natura,qualis, vide Gerundiui.

FINIS.

Digitized by Google

by Google